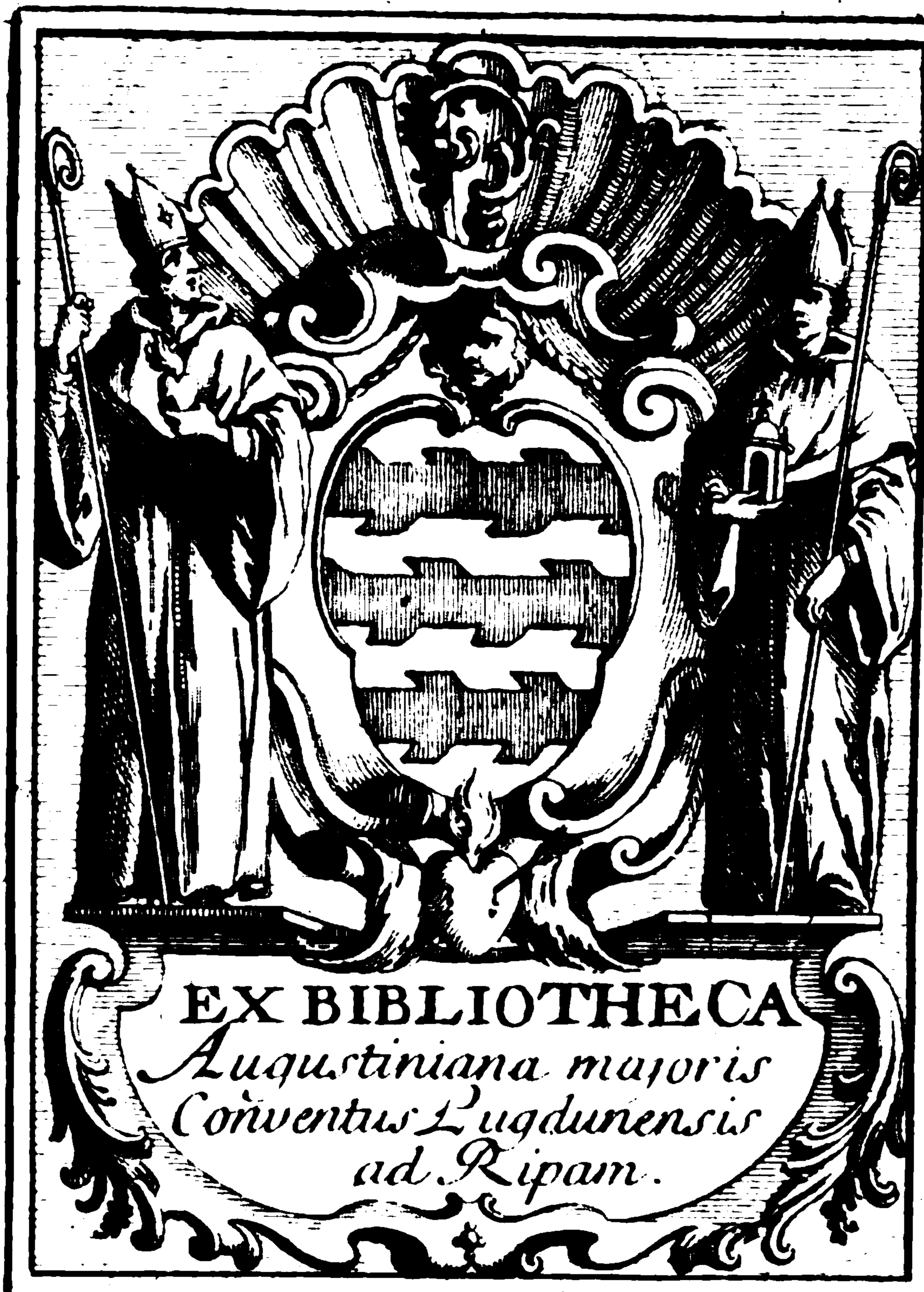

EX BIBLIOTHECA
Augustiniana majoris
Conventus Lugdunensis
ad Ripam.

ACTA
SANCTORUM
ORDINIS
S. BENEDICTI.

SÆCULUM SEXTUM,

Quod est a Christo nato undecimum.

Divisum in duas Partes.

ACTA SANCTORUM ORDINIS S. BENEDICTI IN SÆCULORUM CLASSES DISTRIBUTA.

SÆCULUM SEXTUM,

QUOD EST AB ANNO CHRISTI M. AD MC.

Colligere cœpit Domnus LUCAS d'ACHERY, *Congregationis Sancti Mauri Monachus*; D. JOANNES MABILLON & D. THEODERICUS RUINART, *ejusdem Congregationis illustrarunt, edideruntque cum Indicibus necessariis.*

PARS PRIMA.

VENETIIS,

Apud SEBASTIANUM COLETI, & JOSEPHUM BETTINELLI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC EXCELLENTISS. SENATUS PRIV.

IN PRIOREM PARTEM SÆCULI SEXTI PRÆFATIO.

1 IUTURNI, atrocisque belli tempestate defuncti, reddito demum litteris, totique commercio Europæ, dudum intermissam Actorum nostrorum editionem jam tandem prosequimur, quam brevi, Deo dante, absolvemus. Acta hujus sæculi in duo volumina partiti sumus, materiæ amplissimæ paullo liberius indulgentes, ut penuriam illius temporis monumentorum, quæ ecclesiasticam & civilem historiam spectant, utcumque suppleremus. Quam enim jejuna sit & sterilis utriusque historiæ pro illo sæculo materia, probant ecclesiastici Baronii annales, probant & Francicæ res, quibus quoddam e rebus nostris supplementum adjicere nobis perjucundum fuerit. In sequenti sæculo Acta sanctorum in pauca redigere conabimur, uno, si fieri possit, contenti in reliquum tempus volumine: ut decem omnino tomis tota constet Sanctorum nostrorum primaria, ut ita dicam, historia, quæ ex primigeniis eorum actis conflata est. Hujus sæculi tomi duo.

2. Quantam lucem Cimmeriis sæculi decimi tenebris attulerint Ordinis nostri homines, in præfatione ejus sæculi & in toto Actorum ejus temporis decursu demonstratum: at sequenti undecimo sæculo longe amplius toti Ecclesiæ lumen affulsit, tum ex variis Congregationibus instituti nostri per sanctissimos viros excitatis, tum ex restitutione ecclesiasticæ disciplinæ, quæ a Romanis Pontificibus, ex Ordine nostro assumtis, facta est. Numquam enim tot summos Pontifices tulit Benedictinus Ordo, adeo ut tum Romana sedes, quasi hereditaria successione, ad nostros transiisse videretur. Testes ejus rei adsunt Silvester secundus, Leo nonus, Victor secundus, Stephanus nonus, Gregorius septimus, Victor tertius, & Urbanus secundus, quorum postremi sex a medio sæculo undecimo ad finem usque, parum interrupta serie, supremam illam sedem tenuerunt. His sæculo insequenti Paschalis & Gelasius, ambo ejus nominis secundi, successerunt, omnes fere ex una Congregatione Cluniacensi, quæ ut sæculi decimi præcipuum ornamentum exstitit, ita etiam sæculo undecimo florere perseveravit sub sanctorum Odilonis & Hugonis præfectura. Quantum ornamenti attulerit unus Leo Papa nonus, testatur restituta per eum ecclesiastica disciplina. Ipse enim est, *qui sanctorum scita canonum restituere conatus est, quæ jam transactis temporibus nimis deciderant*, ait a Ordericus, *& pæne a notitia hominum defluxerant*. Ipse est qui Remis coacto concilio, *de castitate, justitiaque ministrorum Dei tractavit, & salubria decreta, quæ jam antistites & presbyteri* ne- Ejusdem sæculi decora & pontifices è nostris.

a Orderic lib. 1. p. 372.

nesciebant, *renovavit*. Quæ hic imperfecta reliquerat, perfecit Gregorius VII. majores corpore animos gerens, quos strenue adhibuit ad restituendum in Ecclesiæ ministris cælibatum, Simoniam exstirpandam, abolendasque investituras Ecclesiæ dignitatum, quas Germanici passim imperatores, aliique fere principes, non sine pretio conferebant.

Abbates regulares in Francia restituti.

3. Ab hac labe plurimum immunes fuere Francici reges, maxime tertiæ stirpis, quorum primus & caput Hugo, cognomento Capitius seu Capito, vulgo Capetus, experimento edoctus, quantum detrimenti attulissent monasticæ religioni sæculares illorum temporum abbates, monasteriis omnibus liberam eligendorum regularium abbatum facultatem restituit: quod subsequentes reges usque ad sæculum sextum-decimum continuarunt. Eorum exemplo plerique Galliarum principes idem præstitere, in primis Nortmannici duces, qui damna, superiorum sui generis principum violentia monasteriis illata, abunde sarciere, instauratis ubique vetustis, aliisque de novo exstructis cœnobiis, quæ liberalissime dotaverunt. Omnibus præivit Guillelmus eo nomine primus, a Longa-spata cognominatus, filius Rollonis ac successor: cujus studium in monachos sic æmulatus est ejus filius Richardus senior, ut [a] *pro studio religionis Pater monachorum appellari meruerit*. Horum vestigiis institere Richardus secundus, Rotbertus itidem secundus, (Rollo siquidem in baptismate Rotberti nomen acceperat) Willelmus Nothus, & alii.

a Orderic. lib. 1. p. 371.

Viri illustres.

4. Sub prædictis Pontificibus ac Principibus mirum est quantum ubique Ordo noster floruerit, quantum ramos suos, etiam extra Europam, protulerit; denique quot & quantos viros illustres isto sæculo Ecclesiæ suppeditaverit. Primas tenuere Romualdus Camaldulensium institutor, Abbo Floriacensis, Odilo & Hugo Cluniacenses, Willelmus Divionensis, Richardus sancti Vitoni, Poppo Stabulensis, Joannes Vallumbrosanus, Gerardus Silvæ majoris, Rotbertus Casæ-Dei, Rotbertus item Molismensis, aliique sanctissimi abbates, quorum plerique non tam rectores peculiarium monasteriorum, quam novarum Congregationum institutores exstitere. His addere licet sanctum Brunonem sacri Ordinis Cartusiensis, & beatum Stephanum Grandimontensis auctores, qui sanctissimum patrem Benedictum ducem ac patronum suum principio agnoverunt. Non vacat hoc loco recensere infinitos propemodum alios instituti nostri episcopos & abbates, quorum nonnullos in decursu actorum ejusdem sæculi laudabimus.

§. I.

Quibus auctoribus propagata per id tempus doctrina.

Doctrinæ traditio.

5. HIS auctoribus non tantum refloruit monastica religio, sed etiam doctrinæ ac scientiarum studia in monasteriis, ac fere in tota Ecclesia Latina, denuo excitata sunt. Id factum præcipue industria & ope Gerberti Auriliacensis monachi, Abbonis Abbatis Floriacensis, Fulberti Carnutensis, & Notgeri seu Notkeri Leodicensis episcoporum. Gerbertus magistrum Auriliaci habuit Raimundum, postmodum ejus loci abbatem, & quosdam Hispanos, qui ipsum in rebus mathematicis erudierunt, eo successu, ut prodigii loco suo tempore visus sit, & a posteris imperitis habitus pro mago. Præcipuos Remis auditores, ne quid dicam de Ottone tertio ejus discipulo, habuit Rotbertum Hugonis regis filium, qui ab Adelaide matre piissima Remos, ubi Gerbertus scholas sub Adalberone archiepiscopo regebat, missus est; Leothericum Senonum archiepiscopum; Ingonem abbatem monasterii sancti Germani Pratensis; Abbonem Floriacensem tum monachum, qui liberalibus studiis Floriaci eruditus, Parisios & Remos discendæ philosophiæ causa se contulit; Brunonem Lingonensem, & Gerardum Cameracensem antistites; denique Fulbertum Carnutum episcopum, qui & ipse multos apud Carnutas discipulos habuit.

buit. Hoc in numero fuere Adelmannus, idemque postea scholasticus Leodicensis, Herbertus Latiniaci abbas, & ipse Gerberti auditor, nulli in divina & humana scientia secundus; Ingelramnus Centulensis monachus, postmodum abbas; Berengarius hæresi circa Eucharistiam infamis, aliique permulti, quorum nonnullos Adelmannus in rythmis *a* suis laudat. Baronius Fulbertum monachum fuisse putat, idque inferunt nonnulli ex ejus epistola 21. ubi de electione abbatis sancti Petri Carnutensis; verum hujus rei examen in aliud tempus reservamus. Hæc epistola inscripta est, *Pleno virtutis, & gratia circumfuso charissimo patri Abboni*, quem uti magnum philosophum compellat. His magistris duo alii paullo posteriores, & haud scio an insigniores addendi sunt, Lanfrancus scilicet, *quem latinitas, in antiquum scientiæ statum ab eo restituta tota, supremum debito cum amore & honore agnoscit magistrum*, & Anselmus ejus discipulus, ambo ex Italia profecti in Beccense monasterium, ubi florentissimam erexere academiam, ex qua plurimi per totam maxime Neustriam viri scientia insignes prodiere.

a Analect. to. 1. p. 420.

6. Hinc factum est, ut multi ex Ordine nostro assumpti sint ad episcopatum, aliasque ecclesiasticas dignitates: adeo ut ipsi quoque episcopi, abdicatis honoribus, humilem sancti Benedicti habitum præferrent. Abstinemus ab eis recensendis, ne numerum augere volentes, ipsum minuamus. Ex his fuit episcopus ille Cluniaci monachus, cujus mentio fit in litteris *b* Silvestri secundi, qui ordinationes, tametsi *non temere, nec contra catholicam auctoritatem, sed obedienter & simpliciter coepiscoporum licentia & sui abbatis* ab eo factas, nihilominus non omnino probavit, ea scilicet ratione, quod *postquam divino amore ductus, honoribus & officiis renuntiaverat sæcularibus, non ipsi licuisset eadem exercere negotia, quæ prius fecerat in communi vita*. Longe aliter censuit Benedictus VIII. papa erga Benignum, ex episcopo factum monachum in Divionensi sancti Benigni monasterio sub Willelmo abbate, ad quem scribens pontifex non modo eum hortatur, ut prædicti Benigni episcopi monachi sui auctoritate utatur ad reprimendos censuris ecclesiasticis monasterii possessionum invasores: verum etiam dat illi *potestatem c ordinandi quicquid juste postulatus fuerit in sancta Ecclesia ordinare, verumtamen abbate jubente*.

Episcopi monachi.

b Bullar. Clun. p. 11.

c Perard. p. 176.

7. Ex dictis intelligimus, doctrinæ & eruditionis propagationem hoc tempore factam fuisse potissimum ab ecclesia Remensi: ubi Remigius Autissiodorensis monachus, discipulus Heirici ejusdem loci cœnobitæ, qui Lupum & Haimonem præceptores habuit e schola Rabani profectos; necnon Hucbaldus Elnonensis monachus studia litterarum, Fulcone archiepiscopo suffragante, excitarunt: quæ a Frodoardo dein exculta, ac demum a Gerberto, per Abbonem & Fulbertum per totam Galliam, ne dicam Europam, late sese diffuderunt. Nec omittendus hoc loco Notgerus seu Notkerus, ex decano sancti Galli Leodicensis antistes, qui Belgicam secundam discipulorum suorum eruditione illustravit. Confer ea quæ in superiori sæculi præfatione, sectione tertia, de hoc argumento a nobis dicta sunt uberius. De hac propagatione agens sancti Maxentii *d* chronographus, eam, tamquam e fonte, repetit a Girberto seu Gerberto monacho Auriliacensi, qui Fulbertum Carnotensem docuisse dicitur. *Fulbertus*, vero, ait ille, *docuit Berengarium, canonicum sancti Martini: qui item Brunonem Remensem, & alios multos, heredes philosophiæ reliquit*: quo ex loco nonnulli colligunt, Brunonem, sacri Cartusiani ordinis institutorem, Berengarii discipulum exstitisse. Verum, præter quam quod illius Maxentiani chronographi auctoritas tanti non est, ut id adstruere valeat; certe ipsa chronographi verba longe aliter interpretanda videntur. Hæc enim verba, *qui item Brunonem Remensem, &c.* non ad Berengarium referenda sunt, sed ad Fulbertum, qui Berengarium docuit, *qui item Brunonem Remensem*. Deinde ipsamet verba non evincunt, Fulbertum, nedum Berengarium, auditorem habuisse Brunonem, sed tantum Brunonem & alios multos, sive a Fulberto, sive a Berengario,

d Labbe t. 1. bibl. p. 205.

S. Bruno an Berengarii discipulus.

heredes philosophiæ relictos fuisse, a quocumque demum præceptore eruditi fuerint illi, id est Bruno, aliique philosophiæ heredes. Certe Brunonem jam clericum & Coloniensem canonicum, ac proinde litteris excultum, ex urbe Colonia in Remorum civitatem accessisse constat; ac longe veri similius est, eum a Notgero Leodicensi episcopo, ejusve discipulis institutum fuisse. Hujus rei testis est locupletissimus Manasses Remorum archipræsul in apologia *a* sua, ubi de Brunone, qui ejus moribus adversabatur, hæc habet. *Bruno, nec noster clericus, nec noster natus aut renatus est, sed sancti Cuniberti in regno Teutonicorum positi canonicus est*, &c. Id observare visum est hoc loco de viro sanctissimo, qui, etsi Berengarii discipulus fuisset, longe ab ejus errore abhorruit, ut probat ipsius confessio de sanctissimo Eucharistiæ sacramento, quam alias *b* retulimus. Sed interest verum a falso discernere, & nubeculam illam, si qua erat, a tanto lumine removere.

a Musei Ital. to. 1. p. 121.

b Analect. t. 4. p. 400.

§. II.

Propagatio nostri Ordinis in Orientem, & alias regiones, & reformatio Anglicanorum monasteriorum.

Monachi nostri in Palæstina.

8. PRioribus sæculis Ordo noster fere in Latina ecclesia steterat: at posterioribus etiam ad Græcos & partes orientales propagatus est. Id jam suo tempore factum fuisse innuit sanctus Odo abbas Cluniacensis sub finem sermonis de sancto patre Benedicto, ubi ait, quod *illius laudes non una vox, non una congregatio, neque una urbs vel provincia proclamat; sed ubicumque sancta Ecclesia diffunditur, per tribus, per nationes, per linguas, laus Benedicti frequentatur. Si enim*, inquit, *in multitudine populi dignitas Regis est, ut ait Salomon; quantam putamus esse dignitatem istius Regis, quem tam numerosus prosequitur exercitus monachorum? Quis unquam Rex aut Imperator in tantis mundi partibus imperavit, aut ex tam diversis nationibus tantas sibi legiones conduxit, quantas videlicet cujuslibet sexus & ætatis in Christi militia voluntaria juratas disponit?* Quibus verbis clare significatur, regulam sancti Benedicti jam tum receptam fuisse, ubicumque sancta Ecclesia diffusa erat, per tribus, linguas & nationes diversas. Ex eo numero fuere Gispertus & Rainardus venerabiles monachi, haud dubie Galli, quos Elias Jerosolymitanus patriarcha anno 881. in Galliam ablegavit, ad subsidia petenda ecclesiæ suæ, a Sarracenis magnopere afflictæ. Hic *c* epistola sua commendat prædictos fratres ab se missos, qui *quietam illic vitam ducere, Deoque famulari remotius* a patria *elegerant*, adeo fideles habiti, quibus Christus *sua crederet sacramenta seu sanctissima loca*. Hæc epistola scripta non est ad Carolum imperatorem, id est Crassum, ut titulus epistolæ in editis fallit, quippe qui nondum Galliæ rex erat; sed *gloriosissimis ex alta stirpe progenitis domini magnificentissimi summi imperatoris Karoli regibus cunctarum Galliarum*, id est Ludovico & Carolomanno regibus, necnon episcopis, abbatibus, principibus ac ducibus, aliisque per universum mundum constitutis. Post medium sæculum undecimum Hugo e nostris abbas erat sepulchri gloriosæ virginis Mariæ de Josaphat, qui per Simonem Crispiacensem comitem reliquias sanctæ Crucis aliasque ad quemdam nostri Ordinis abbatem S. misit, testante ejus epistola, quam alias referemus. Post expeditionem sacram monachis nostratibus monasteria non pauca in locis sanctis concessa fuere, ut postea videbimus.

c Spicil to. 2. p. 374.

Constantinopoli.

9. Latinos itidem monachos sæculo undecimo Constantinopoli habitavisse patet in primis ex epistola Leonis Papæ IX. ad Michaelem Cerularium, quem duce increpat, quod omnes apud se Latinorum basilicas clauserint, monachis monasteria & abbatibus tulerint, donec illorum viverent institutis: cum contra Romana ecclesia Græcorum monasteria & ecclesias in Urbe a Græcis possideri sinat, nec eos perturbet in obser-

ser-

„ observatione rituum suorum, immo eos ad illos servandos hortetur. Perstitere nihilominus Latini monachi Constantinopoli in cœnobio sanctæ Mariæ, quos laudat Petrus *a* Damiani in epistola, *domno M. venerabili abbati sanctæ Mariæ in Constantinopoli & reliquis fratribus* inscripta, quod, *dum inter exteras gentes & in peregrinæ linguæ regione* consisterent, a catholica tamen fide & piis operibus non exsularent. *a* Petr. Dam lib. 6. ep. 13.

In Sardiniam missi.

10. Per idem tempus Baresonus rex Sardiniæ, legatis ad Casinense monasterium cum muneribus missis, Desiderium abbatem *b* rogavit, ut ex sacra illa congregatione fratres ad constituendum in ea insula cœnobium transmitteret, maximo regni sui commodo simul & ornamento futuros. Regis votis annuens Desiderius, duodecim fratres cum congrua supellectile librorum, & diversarum rerum illuc destinavit, eisque præfecit Aldemarium, qui postea Cardinalitia dignitate insignitus fuit. Cum illi in insulam, quæ Lilium vocatur prospere appulsi, opportunum navigationis tempus exspectarent; Pisani, magna in Sardos adducti invidia, inopinato cum armato milite in illam insulam descendunt, monachis indigne habitis, universa diripiunt, legationis denique principem patibulo affixuri, nisi ille monastico habitu se induisset. Post hæc incensa navi, quæ monachos in Sardiniam devectura erat, cum vestimenta solummodo nostris restituissent, ceteris omnibus onusti ad propria hilares remearunt. Hoc accepto, Casinenses fratres, qui in Lucensi monasterio habitabant, dispersos hac illac nostros recolligunt, omnesque præter quatuor, qui jam obierant, ad monasterium suum conductis naviculis revehunt: qui demum paullo post universi, unus post alterum, ad sacrum montem reversi sunt. Ita missio illa effectu caruit. Piratæ vero ad sua itidem reversi prædam inter se partiti sunt. Forte cuidam obtigit portio sacrarum reliquiarum, quas Casinates secum deferebant. Has cum pirata ille irreligiose tractasset, repentina morte interiit. Reliquiæ ad episcopium delatæ, ibique honorifice depositæ fuere. *b* Chron. Casin. lib. 3. c. 23.

In monte Thabor & alibi.

11. In sacra expeditione, quæ Urbani secundi pontificatu contigit, Latinis monachis magna facta est in Palæstinæ partibus accessio. Certe Buamundus, Orderico *c* teste, quædam monasteria, unde crudeles Turci religiosos habitatores fugaverant, *Latinis monachis seu clericis assignavit*, eisque amplas possessiones liberaliter tribuit: *ut secundum latinitatis usum divinæ majestati servitium persolverent*. Huc spectat id, quod Rocchus Pirrus *d* observat, principes Nortmannos in civitate Jerosolymitana templum & cœnobium Benedictinorum nobilissima construxisse, scilicet beatæ Mariæ de Latina, quæ prima Latinorum in sacra illa urbe ædes fuerit: cui Rogerius Siciliæ comes Messanæ duo alia sanctæ Mariæ de Latina monasteria subjecit. Quin etiam monachi indigenæ sua sponte ritus Latinos susceperunt: quos inter monachi, jam quidem Latini, Cluniacensi congregationi sese addixerunt: qua de re Petrus Venerabilis litteras *e* ad eos scripsit, ipsis congratulatus, quod *non solum communi fide, non solum monastica professione, sed insuper Cluniacensis Ordinis sollicita observatione*, ipsius *corpori* nuper *unitos* fuisse per quemdam illorum rescivisset. Sacri illius montis Prior fuerat ille, qui Constantinopolim profectus, litteras pro se commendatitias *f* ad imperatorem Constantinopolitanum a Ludovico juniori Francorum rege postulabat. Eodem fere tempore Amalricus rex Jerosolymorum litteras ad Alexandrum papam tertium misit, ut Cluniacenses monachos institueret in Palmareæ monasterio, pæne in solitudinem redacto, cujus *advocatus*, *patronus*, & *fundator* Gormundus fuisse dicitur: qua de re pontifex Palæstinæ episcopis scripsit, in Cluniacensis Ordinis commendationem hæc præfatus. *Quam nobilis celebrisque per orbem ecclesia Cluniacensis exsistat, & quanta gloria præfulgeat meritorum, gratia præemineat sanctitatis, & fragrantia sit decorata virtutum; quot etiam suæ religionis odore ac bonæ conversationis exemplo ad pie & religiose vivendum instruxerit, universus fere mundus agnoscit*.

c Orderic. l. 10. p. 779.

d Spicil. sac. to. 3. p. 198.

e Petr Ven. lib. 2. ep. 44.

f Chesn. to. 4 p. 696.

a Jac. a Vitriaco, hist. Orient. cap. 58.

12. Non prætereundum id, quod Jacobus a Vitriaco *a* tradit de nostratibus utriusque sexus, qui Palæstinæ sacra loca suo tempore incolebant. *In ecclesiis*, ait ille, *seu monasteriis de Latina & valle Josaphat, sunt abbates cum monachis nigris, secundum Regulam beati Benedicti Domino servientes. In Bethania vero, quæ est castellum Mariæ & Marthæ & Lazari fratris earum, & distat ab Jerusalem quindecim stadiis, ultra montem Oliveti, in declivi ejusdem montis, est abbatia sancti Lazari, in qua est abbatissa nigra & moniales, sancti Benedicti Regulam & instituta profitentes... Ejusdem autem Ordinis & professionis est abbatia sanctæ Annæ genitricis Matris Domini, juxta portam, quæ dicitur Josaphat, juxta probaticam piscinam sita, in quo loco beata virgo Maria nata fuisse perhibetur: in qua est abbatissa cum monialibus nigris. Abbatia insuper sanctæ Mariæ monialium in Jerusalem cum abbatissa & monialibus nigris, sub sancti Benedicti Regula Deo servientibus, tamquam cella aromatica, sanctis & castis & Deo devotis personis erat referta: quæ religionis districtionem, vitæ honestatem & charitatis fervorem, nulla compellente adversitate vel paupertate retinuerunt.* Denique *in monte Thabor est abbatia nigrorum monachorum sub metropolitano Nazareno.* Hactenus Iacobus a Vitriaco, quibus adde quod Rodulfus *b* miles scribit in suo itinere, ubi ait: *in pede montis Moysi fundatum* esse claustrum Ordinis sancti Benedicti, *in quo sunt*, inquit, *centum monachi Græci, quod ædificatum est per regem Babyloniæ*: quæ ille scribebat anno 1346.

b Canis. to. 6. p. 314.

13. Ad alias orbis partes quod attinet, Bononius abbas ante medium undecimum sæculum in Ægypto quam plurima monasteria reparavisse dicitur, *in quibus abbates & monachos ordinavit, quorum vitam secundum Regulam sancti Benedicti instituit*, ut anonymus æqualis ejus in vita tradit. Paullo ante idem Ordo in Boemiam, Hungariam, & Poloniam permanavit, studio sancti Adalberti Pragensis episcopi, Gaudentii ejus fratris, & aliorum e nostris. In Dania post mortem Chunutii regis, cum ad ejus tumulum multa per eum miracula divinitus fierent, *ibi* c *grande cœnobium monachorum constructum est, & monasticus Ordo, sicut in Anglia apud Coveshamium servabatur, constitutus est.* Non multo post Magnus, Olavi Noricorum regis filius, *episcopatus* d *& cœnobia monachorum, quæ antecessores ejus non noverant, in regno Nordico constituit.*

c Orderic. l. 7. p. 650.

d Id. lib. 10. p. 767.

In Anglia monasticus Ordo reformatur.

e Id. lib. 4. p. 516.

14. Quantum ad instaurandum in monasteriis nostris rectum ordinem contulerit Willelmus Conquæstor, testatur in primis Ordericus, cujus verba *e* huc referre juvat. *Nam dum pastor quilibet*, inquit, *completo vitæ suæ termino, de mundo migraret, & ecclesia Dei proprio rectore viduata lugeret; sollicitus princeps prudentes legatos ad orbatam domum mittebat, omnesque res ecclesiæ, ne a profanis dissiparentur, describi faciebat. Deinde præsules & abbates, aliosque sapientes consiliarios convocabat, & eorum consilio quis melior & utilior, tam in divinis rebus, quam in sæcularibus, ad regendam Dei domum videretur, summopere indagabat. Denique illum, quem pro vitæ merito & sapientiæ doctrina provisio sapientum eligebat, benivolus rex dispensatorem & rectorem episcopatus vel abbatiæ constituebat. Hanc nimirum observationem quinquaginta sex annis custodivit, quibus regimen in ducatu Normanniæ seu regno Angliæ tenuit: & inde religiosum morem & exemplum posteris dereliquit. Simoniacam hæresim omnimodis abhorrebat: & ideo in eligendis abbatibus vel episcopis non tam opes seu potentiam, quam sanctitatem & sapientiam personarum considerabat. Probatas virtute personas cœnobiis Angliæ præfecit; quorum studio & rigore monachatus, qui jam aliquantulum tepuerat, revixit; & qui defecisse videbatur, ad pristinum robur surrexit.* Ejus rei causa novi *f* abbates in quibusdam monasteriis ordinati, *& complures cœnobitæ in monasteriis Gallicis competenter edocti sunt*: qui regio jussu Anglicanis postea præfecti, regularem disciplinam restituerunt: ex quibus Scollandus abbas, *scientia famosus & bonitate pollens*, qui in monte sancti Michaelis educatus fuerat, Cantuariensi beati Petri cœnobio præpositus est.

f Ibid. p. 518.

§. III.

§. III.

De controversia sub finem sæculi 10. exorta occasione professionis, quam episcopi ab ordinandis abbatibus exigebant.

14. GRavis & diuturna fuit ab exeunte sæculo decimo controversia, orta episcopos inter atque abbates nonnullos ob subjectionis professionem, quam episcopi ab eis, cum ordinandi essent abbates, exigebant. De hac agere nostri est instituti, non ad renovandas illorum temporum altercationes, quas modo exstinctas esse gaudemus, sed ad illius controversiæ historiam illustrandam. Historico itaque modo ea velim accipi, quæ hoc loco a nobis dicenda erunt, ubi non de jure, sed de facto agitur.

16. In primis magna animorum contentione Episcopi Aurelianenses a Floriacensibus Abbatibus hanc professionem subjectionis olim exigere nitebantur; nec minus animose restitere abbates, præsertim Abbo, & successor ejus Gauzlinus. Abbonis hac de re controversiam paucis exponit Aimoinus, tum in lib. 1. de miraculis sancti Benedicti, tum in cap. 8. Vitæ ipsius Abbonis, ubi hæc verba. *Denique cum idem vir Domini paratus esset juxta Apostoli præceptum subdi etiam omni humanæ creaturæ propter Deum; intelligens tamen hoc loco quem regebat, posse officere, si ei modos subjectionis, quos requirebat* episcopus, *ad ipsius libitum dependeret; id facere in omni sua recusavit vita. Unde idem pontifex, Arnulfus nomine, animadvertens nec ratione, nec divinarum legum eum posse convinci altercatione, manifestum se ei ostendit inimicum.* Idem auctor in lib. 1. de miraculis sancti Benedicti cap. 19. *Arnulfus*, inquit, *Aurelianorum episcopus, alias sane bonus, & ecclesiasticas regulas scientia & opere optime servans, numquam ad purum prælatos hujus Floriacensis loci dilexit, ideo quam maxime, quod illi ditioni solummodo parentes regiæ, subjectionem, qua ipse ultra modum delectabatur, nequaquam ad ipsius voluntatis dependeret nutum. Qua de re vineas sancti Benedicti in suburbano Aurelianensis urbis, in loco qui Boaria dicitur sitas, ut sui eas prevaderent satellites, assensum præbuit.*

Floriacenses abbates de hac professione disceptant.

17. Eadem lis iterum recruduit inter Fulconem Aurelianorum episcopum & Gauzlinum Floriaci abbatem, testante Fulberto Carnutensi antistite, qui hac de causa duas epistolas scripsit, unam ad Fulconem jam dictum episcopum, quæ est 41. in qua hæc leguntur. *Igitur si Abbas sancti Benedicti de vestro contemtu culpam suam recognoverit, & illam deinceps subjectionem promiserit, quæ vobis canonice debetur; hortor & suadeo ut recipiatis: sacramenta vero & cetera, quæ ad mundanam legem pertinent, propter amorem Regis domini missa faciatis; ut religionem magis, quam sæcularem ambitionem vos sectari cognoscat. At si Abbas in tantam superbiam intumuerit, ut ipsam quoque subjectionem canonicam vobis derogare contendat; superbiæ, cui non parcit Deus, Dei servus quomodo parcat nescio.* Duplicem Fulbertus hic distinguit subjectionem: unam, quæ Episcopo *canonice* debetur, obedientiam scilicet salvo ordine, ac reverentiam, necnon ordinationes, consecrationes ecclesiarum, aliaque id genus involvens: alteram, *quæ ad mundanam legem pertinet*, spectatque sacramentum & fidem clientelarem ob beneficia domino exhiberi solitam. Quid exinde consecutum sit, discimus ex Fulberti epistola 72. ad Gauzlinum Abbatem, quem a Fulcone excommunicatum fuisse dicit. *Præsul Aurelianorum*, Fulberti verba sunt, *qui vos excommunicavit, coepiscopos suos idem facere poscit. At ego correctionis vestræ non expers, tertio Kal. Octobris ei respectum*, id est inducias, *dedi. Unde nunc, frater, commoneo, ut gradus humilitatis interim vel usque ad tertium relegens, episcopo vestro subjiciamini, sicut decet: aut si vobis non ita faciendum esse videtur, cur fieri non debeat, rationem nobis intimare non pigeat. Ego enim neque legem, neque modum ratiocinationis invenire possum, quæ vos ab jugo subjectionis hujus absolvat.*

Quid ad hanc epistolam Gauzlinus responsi dederit, ignoramus: at quid in consimili facto scripserit Goffridus Vindocinensis, postea exponemus.

18. Non in sola subjectionis quæstione stetit Arnulfus Aurelianensis, sed ad alia etiam capita, ut fit, ex occasione se convertit: nimirum licere sibi monachos vagos conjicere in carcerem, eisque monasticas vestes detrahere: qua de re famosum libellum edidit adversus Abbonem & monachos Floriacenses, cujus libelli fragmentum ex ms. codice huc afferre juvat. *(Monachi quos ex) humilitatis gradibus omnibus fore subjectos regularis docet professio, utpote a seculi actibus alienos, in tantam audaciæ extolluntur superbiam, ut potestatem episcopis a Deo collatam suis traditionibus offuscare contendant. Cujus præsumptionis pestifer, ut comperi, exstat Præpositus cœnobii Floriacensis. Ait enim sub persona aliorum, non licere episcopis monachos monasteria fugientes, propriis vitiis excommunicatos, & vitam rebus inhonestis fœdare gaudentes, custodiis mancipare, eisque cucullas detrahere, quas simulatione religionis in conspectu hominum gerunt, sed pravæ conversationis opere impugnant: quam sententiam non consulendo auctorizare satagunt, verum quasi hanc potestatem propriam sibi reservantes*, sic definit fragmentum hujus libelli, quod Stephanotius noster, recens magno nostro dolore Romæ mortuus, a venerabili viro Roberto Huberti præcentore sancti Aniani Aurelianensis accepit. Eo spectare videtur Abbo ipse in apologetico suo ad Hugonem & Rotbertum, ubi hæc dicit: *Quod excommunicatis me miscuisse asserit Arnulfus, ejus exemplo fecit, qui filios Belial nocturno latrocinio necem meam grassantes recepit.* Ex quibus intelligimus, quousque progressa sit fervens hæc controversia.

Item Vvindocinenses.

19. Verum non solum in Floriacense monasterium hæc tempestas exarsit, sed etiam in alia multa; ex quibus unum est Vindocinense, a cujus Abbate Goffrido Ivo Carnotensis episcopus similem professionem exigere volebat, reclamante postea ipso Goffrido. Ita enim scribit in lib. 2. epistola 7. ad Ivonem. *Professum vero vestrum me vocastis. Satis melius fuisset, ut a vobis sacratum dixissetis. Quod etsi pro consecratione professionem, & pro professione ab alodiario beati Petri subjectionem vobis vindicastis; consecrationem utique illam gratis minime impendistis. Non enim gratis impenditur, per quod homo homini subjectus efficitur. In professione siquidem illa consilio vestro nimia simplicitate acquievi: ubi si quid aliter actum est, vos scienter fecistis; ego autem ignoranter peccavi.* Tum subdit, *honorabilis memoriæ Papam Urbanum*, cum per eos transiret, ejusmodi professionem improbasse, idque sibi pro crimine imputaturum fuisse, *si ignorantiæ ac juventuti suæ misericorditer non pepercisset.* Porro Pontificem sanxisse, *ne deinceps Abbas monasterii* Vindocinensis *episcopo profiteretur;* idque *privilegii sui inretractabili firmitate prohibuisse*, quod subinde Paschalis Papa *sua apostolica auctoritate firmaverit*. Idem Goffridus in sequente epistola 11. ad eumdem Ivonem, eadem omnino retractat. *Professio quam a me adhuc juvene & novitio extorsistis, regularis minime fuit; eamque fecisse peccatum exstitit, & accepisse irreligiosum.* Non solum autem suam ipsius professionem subjectionis revocavit Goffridus; sed etiam universim hujusmodi promissiones improbavit Opusculo 10. *Sunt quidam episcopi*, inquit inter alia, *qui pro benedictionibus abbatum sub nomine professionis ab eis exigunt quod est Christianæ professioni valde contrarium. Nam cum professio alia in divina laude sit, alia pro peccatorum depositione: ista laudem Dei non facit, sed minuit; nec deponit peccata, sed apponit. Nec sacræ fidei professio recto nomine dicitur; sed exsecranda promissio, quæ claves Ecclesiæ agitare, & unicum ac singulare ejus ostium violare conatur. Ista neque veritate, neque auctoritate inventa, sed consuetudine & hominum cupiditate reperta, triplici genere simoniæ contra sanctam Ecclesiam jaculatur*, & infra. *Qui sic agit, forsitan dicit: Pro benedictione non quæro pecuniam. Immo satis amplius exigit, quia hominis personam. Divina lege & manifesta ratione probatur, quia benedictio minime datur gratis, quam præcedit abbatis illa proscriptio, ut quod desiderat assequatur. Non enim faceret*

illam,

illam, si repulsam non pateretur. Tandem Gaufridus Carnotensis episcopus & apostolicæ sedis legatus, ob papæ interdictum Fromundo & Huberto Goffridi nostri successoribus hanc professionem remisit, datis Huberto litteris, a Sirmondo *a* relatis, quibus successores quoque suos ad idem præstandum adstringit. *a* Not. in Goffr. p. 40

20. In eadem sententia fuit Anselmus cum Abbas Beccensis esset, scribens ad Ernulfum abbatem, quem episcopus Bajocensis ad benedictionem, & consequenter ad professionem invitabat. *Scimus*, inquit, *quia semper profiteri ore, & opere exhibere debemus majoribus nostris regularem obedientiam; quam scripto repetere, quamdiu eam non abnegasse cognoscimur, superfluum certe est. Ad quod si quis nos vult cogere, cum ad Abbatiæ prælationem promovemur, sine ulla ratione fieri videtur, &c.* S. Anselmi hac de re sententia.

21. Alia mens fuit Ivonis *b* Episcopi Carnotensis, censuitque temere & immerito a quibusdam carpi abbatem Majoris-monasterii, quod obedientiam metropolitano suo professus esset. *Quod calumniantur*, inquit, *non recte vos fecisse, quod ante benedictionem promisistis obedientiam sedi metropolitanæ vana & nulla calumnia est;* & infra: *Quomodo enim sibi connexa ad invicem poterunt esse membra corporis Christi, nisi dispensatores monasticarum vel canonicarum congregationum eam obedientiam exhibeant prælatis suis, quam sibi exhiberi volunt a subditis suis?* Non dubium quin eadem mens fuerit omnium tunc temporis episcoporum: quibus abbates ægre admodum tandem acquievere. Ivonis Carnotensis contraria. *b* Ivo. ep. 55.

22. Nec mirum videri debet quod abbates hanc professionem episcopis facere detrectarent, quando Seniorectus Casinensis abbas ejusmodi professionem ipsi etiam papæ Honorio secundo facere ab eo benedicendus recusavit, opponens, *hoc c abbates Casinenses numquam fecisse*. Cum vero Pontifex reposuisset, id sibi ab eo negari non debere, quod omnes fere episcopi, archiepiscopi & abbates sibi præstarent; respondit abbas, ab episcopis id extortum fuisse, quod sæpius in hæresim lapsi essent, & Romanæ ecclesiæ rebelles exstitissent, quod Casinensi ecclesiæ numquam accidisset. Acquievit mollitus eo responso Pontifex: sed cum non multo post Casinates Anacleto antipapæ adhæsissent, abbates Casinenses deinceps Innocentio papæ secundo, ejusque successoribus obdientiam ac fidem polliceri compulsi sunt. Casini abbas hanc professionem Papæ facere recusat. *c* Chron. Casin. lib. 4. c. 5.

23. Nec solum Abbates ejusmodi professioni restitere, sed etiam Principes, in quorum ditione monasteria sita erant. Exemplo est epistola Henrici II. Anglorum Regis ad Innocentium papam II. apud quem querelas deponit de Hugone archiepiscopo Rotomagensi, quod *personæ suæ respectu insuper habito*, Ducatum Normanniæ perturbaret, insolita jura a subditis suis extorquendo, *in benedictionibus scilicet & extortis professionum scriptis intra * ducatum*, inquit, *meum & provinciam suam, ab Abbatibus meis Normanniæ, me inconsulto, vobis in Concilio querimoniis inde propositis*. Ita in editis in Spicilegii tomo 2. apud Acherium nostrum. Quid ad hæc responderit Innocentius, docet sequens ejus epistola ad ipsum Hugonem. *Ceterum carissimus filius noster rex Anglorum Henricus, prout accepimus, est adversum te graviter indignatus, quod contra consuetudinem suam & aliorum Ducum Normanniæ, a quibusdam abbatibus professionem & obedientiam suscepisti*. Addit tamen Pontifex, id justum fuisse, *& vobis*, ait, *in Concilio Remensi mandatum:* sed *pro ejus charitate a rigore justitiæ aliquando condescendere debemus, & pro tempore ipsius voluntati assensum præbere . . . Unde fraternitatem tuam rogamus atque mandamus, quatenus de abbatibus illis ejus voluntati consentias; & si quem de abbatibus ligasti, absolvas*. Itaque novus tunc erat usus iste in Normannia, & *contra consuetudinem* inductus nuper in Concilio Remensi. Normanniæ duces abbatibus favent. * ed. extra.

24. Idem probat Ordericus in libro 10. historiæ suæ, ad annum 1099. *Gislebertus Luxoviensis episcopus a monachis Uticensibus multoties requisitus*

a iiiij *fuit*,

fuit, ut abbatem suum benediceret: quod ille renuit agere, nisi abbas sibi chirographum canonicæ professionis exhiberet. Inter eos inde mutua per decem annos altercatio perduravit; & neuter vinci patiens, trophæum quisque speravit. Nam Serlo, qui post Mainerium ad abbatiæ regimen electus fuit, cœnobitis duobus annis sine benedictione præfuit, quia insolitam Uticensi ecclesiæ professionem facere recusavit. Similiter Rogerius Sappensis plusquam septem annis fratribus præfuit: sed Episcopo pertinaciter persistente in suo sensu, pastoralem cambutam non portavit. Qua de re regalis potestas a monachis requisita jure prævaluit, & pertinaci Episcopo imperavit, ut mores, quos antecessores ejus in Normannia sub patre suo tenuerunt, observaret, & abbatem sine alicujus novitatis exactione consecraret. Jussio Regis ab invito Præsule concessa est, & pristinus mos cœnobio confirmatus.

Episcopi paullatim vincunt.

25. Prævaluit tamen, tum Romani Pontificis favore, tum Principum indulgentia, Episcoporum in Normannia auctoritas, siquidem Arnulfus Lexoviensis episcopus in epistola 42. sacramentum *juratæ professionis* objicit Grestano abbati, quem contra præscriptum obedientiæ sibi debitæ egisse conqueritur. Idem in epistola 69. ipsi Innocentio exponit multiplicem & continuam inobedientiam Abbatis Uticensis, quem ad sibi exhibendam obedientiam *vinculo juratæ professionis* adstrictum fuisse dicit: cui professioni tantopere Abbates Uticenses antea restitisse superius ex Orderico vidimus. Idem Innocentius graviter *a* increpuit Fontanellensem abbatem, quod professionem Hugoni Rotomagensi archiepiscopo facere detrectaret: qua de re scripsit idem pontifex ad Henricum Anglorum regem, cujus præsidio abbas ille se tutabatur.

a Guibert. not. p. 689.

26. Sic paullatim deferbuit ista controversia, & abbatum plerique omnes, qui privilegiorum expertes erant, professionem subjectionis Episcopis fecerunt tempore suæ benedictionis. Id quod etiam abbatissæ præstiterunt, adeo ut Episcopus Pictavensis abbatissam Fontis-Ebraldi, tametsi contrariis munitam privilegiis, huc adegerit, & *contra privilegium consuetum, abbatissam coegerit professionem sibi & obedientiam promittere, quam sibi sedes Petri retinuit*, ut conqueritur Petrus abbas Cellensis in lib. 1. epistola 3. ad Alexandrum Papam III. ubi quod ait Petrus, sedem Petri hanc sibi professionem retinuisse, id argumento est, abbates, abbatissasve, a communi jure exemtos, Pontifici Romano id genus professionis facere solitos fuisse, qualis est professio Nicolai Abbatis Corbejensis in mss. codice Corbejensi sub hac forma: *Ego Nicolaus, nunc ordinandus Abbas ad titulum S. Petri Corbejæ, subjectionem & reverentiam, a sanctis Patribus constitutam, & obedientiam secundum præceptum sancti Benedicti, sanctæ Dei Romanæ Ecclesiæ, & domno Papæ Innocentio, ejusque successoribus, in præsentia domni Milonis Tarvanensis Episcopi, perpetuo me exhibiturum promitto, & propria manu firmo.* At insignis præ ceteris est professio Joannis monasterii sancti Albani Abbatis, anno 735. facta, quam refert Matthæus Parisius in vitis *b* Abbatum. Ceterum qui ejusmodi promissionem Episcopis faciebant, crucis signum *in principio professionis* subscribebant, eamque lectam *altari superponebant*, ut ex ejusdem auctoris vitis *c* discimus. Denique Abbates Ordinis Cisterciensis hanc professionem faciebant salvo ordine *d* suo, quod Lucius III. singulari diplomate confirmavit. Itaque jam inde illius Ordinis abbatibus sollemne fuit episcopo suo, dum benedicerentur, promittere *canonicam reverentiam*, quo nomine intelligebant ordinationes, consecrationes ecclesiarum & altarium, immo & cœmeteriorum, Chrismatis concessionem, quæ omnia a diœcesanis episcopis accipere debebant, simul cum dimissoriis litteris, cum extra diœcesim proficiscebantur.

Abbatum exemtorum professio.

b Matth. Paris. p. 91.

c Ibid. p. 49.

d Manrique to. 3. p. 131.

27. Hæc fere historia est ejusmodi professionum, quarum originem, formam, institutionem, aliaque accidentia accuratius hoc loco investigare quoddam operæ pretium foret, disquirendo primum, quo tempore cœperint;

rint; deinde an omnes abbates ea lex comprehenderit, & quas rationes obtenderint abbates, qui ei repugnabant: tum quinam vere ab ea exempti fuerint: denique an qui temporali Episcoporum jure absoluti erant, etiam in spiritualibus eadem libertate gauderent. Verum ne litis materiam serere videamur, de duobus tantum primis capitibus hic agere instituimus.

28. Ad primum quod attinet, ejus rei originem legere mihi videor in Concilio Cabilonensi secundo, quod imperante Carolo Magno, anno 813. celebratum est: in cujus canone 13. hæc leguntur. *Dictum est interea de quibusdam fratribus*, id est episcopis, *quod eos quos ordinaturi sunt, jurare cogant quod digni sint, & contra canones non sint facturi, & obedientes sint Episcopo qui eos ordinat, & ecclesiæ in qua ordinantur: quod juramentum, quia periculosum est, omnes una inhibendum statuimus*. Ex eo itaque tempore Episcopi ejusmodi usum inducere voluerunt, ut ordinandi subjectionem & obedientiam sibi & ecclesiæ suæ promitterent, quod improbarunt Concilii Cabilonensis Patres, rati rem periculosam esse, forte ob eam causam, quam postea obtenderunt Abbates, ne qua Simoniæ suspicio in ordinationem incurreret. At quidquid contra senserit Concilium, ab ea tamen promissione exigenda non temperaverunt Episcopi plerique; nec dubitem idem eos ab Abbatibus, cum eos benedicerent, subinde extorquere cœpisse, quod tamen vix in usum venerit ante postrema tempora sæculi decimi, cum hac de re controversia inter Episcopum Aurelianensem & Abbatem Floriacensem exorta est. Neque vero citius hæc disceptatio oriri potuit, cum abbates plerique, non regulares, sed milites aut Episcopi, monasteriis impositi essent: qui sane ab hac subjectione, siquidem tentata fuisset, facile se expedissent. Quod de subjectionis sacramento jam inde a sæculi noni initiis ab ordinandis per episcopos exigi cæpto mox dicebamus, lucem accipit ex actis Guillelmi Abbatis Divionensis, qui apud Vercellas cum Leviticum gradum suscepturus esset, ad hunc jurandi morem adduci non potuit. Quippe in ea urbe insoleverat, teste Glabro, *male arreptæ consuetudinis usus, ut nullus Fratrum loci illius* (Luciaci) *Levitici Ordinis gradum prius susciperet, quam sese assertione jurandi promitteret servaturum fidelitatem Episcopo. Hoc vero dum suggestum fuisset Vuillelmo, ut juxta illorum morem faceret, respondens dixit, se non posse salubriter perpendere, ut pro his quæ solius Dei imperio gratis præstari debeant, horum ministro alicujus servandæ fidei assertionem ullo modo exhiberet*. Id porro exigebat a Luciacensibus monachis Episcopus Vercellensis, *quod prædictum monasterium in Vercellensis urbis episcopio situm, ejusdem Episcopi ditioni subjacebat*. Jam tum ergo *insoleverat* apud Vercellenses hæc fidelitatis protestatio, quæ apud alios insolens erat in ordinandis, non minus quam in abbatibus benedicendis apud Gallos.

Professionis episcopalis origo & progressus.

29. Secundo loco ex præmissis intelligimus, Episcopis, saltem plerisque, hanc fuisse mentem, scilicet Abbates omnes hac promissionis lege teneri, etiam qui libertate exemptionis fruebantur. Alias Ivo Carnotensis hoc sacramentum a Goffrido Vindocinensis monasterii Abbate electo non exegisset. E contrario vero principio Abbates omnes adversus hanc legem reclamavere, opponentes alii consuetudinem adversam, alii simoniam; alii privilegia libertatis, alii denique unicam Regi subjectionem, qualem sane opponebat Abbo Episcopo Aurelianensi, teste Aimoino. Goffridus Abbas duo obtendebat, nimirum privilegia monasterii sui, & simoniam, quam diserte explicat in opusculo 10. alii nefas esse monachis jurare contendebant. Denique Abbates Normanniæ contrariam consuetudinem allegabant, ut superius vidimus.

30. Sed victis tandem Abbatibus, qui vel solam consuetudinem, vel etiam simoniam proferebant; alii strenue perstitere in neganda promissione: nempe qui privilegia libertatis a Romanis Pontificibus obtinuerant, atque etiam ii qui soli Regi se subditos profitebantur. In exemptis gravis exor-

Exempti quatenus hæc spectabat.

Math. Paris. in Vitis Abb. a pag. 49. exorta est lis apud Anglos, inter Episcopum Lincolniensem & Abbatem sancti Albani. Episcopus asserebat, *ab initio nascentis Ecclesiæ, ecclesiam beati Albani subjectam fuisse Lincolniensi, in tantum, ut omnes Abbates sancti Albani a domino Lincolniensi benedictionem accepissent, & professionem fecissent, quæ professio*, inquiebat, *vinculum est, quo filia matri obligatur. Unde & in principio professionis crux subscribitur: vera & stabilis promittitur obedientia; lecta etiam professio altari superponitur*. Deinde varias professionum formulas proferebat Episcopus, atque adeo ipsiusmet Rotberti Abbatis, in quem disceptabat. Ad hæc reponebat Abbas, non omnes ejus loci Abbates a Lincolniensi Episcopo benedictionem suscepisse: se vero *litteras*, quæ afferebantur tamquam suæ, *nec scripsisse, nec scribi jussisse; nec crucem ante positam propria manu annotasse;* se tamen eas legisse, *non propter obligationem, sed propter Lincolniensis ecclesiæ venerationem*. Porro ecclesiam sancti Albani *non solum liberam esse, sed & ingenuam; natales ejus Regem Offanum aureis litteris conscripsisse, ejusque ingenuitatem* roborasse successores Anglorum Reges, eamdemque Romanos Pontifices suis privilegiis confirmasse. In his verbis duo distinguuntur monasteriorum genera, alia *ingenua*, quæ a natalibus suis per conditores suos a jure communi exemta erant; alia *libera*, quæ procedente tempore hanc prærogativam adepta fuerant. Priorem libertatem Robertus Abbas refundit in litteras Offani regis, quæ monasterii sancti Albani *ingenuitatem* asserebant. Paris conditionis esse Floriacense monasterium contendebat Abbo, qui illud *ditioni solummodo regiæ parere* ac subditum esse asserebat: jure an injuria, hic non disputamus.

Subjectio hæc in quibus posita. 31. Antequam hoc argumentum dimittamus, observare convenit, quatuor esse maxime, quæ a monasteriis sibi subjectis exigere solebant episcopi, nempe obedientiam, censum annuum, quem *jus synodale*, seu *circadas* appellabant, procurationes seu jus hospitii in illis monasteriis; & processiones sollemnes, id est jus celebrandi missas & conventus in eorum ecclesiis. Hæc fere prædictus Lincolniensis episcopus flagitabat a Roberto abbate sancti Albani. *Debet itaque*, ajebat, ecclesia beati Albani, sicut ceteræ diœceseos ejusdem, *subjectionem & obedientiam: ut dominus Lincolniensis habeat in ea sollemnes processiones, cum tempus exegerit; debitas refectiones, cum parochiam suam circuiverit: ut quibus seminant spiritualia, ab his metant & carnalia*. Hæc onera erant subjectionis episcopalis, hæc indicia: quibus semel probatis, probata & asserta manebat illa subjectio; sublatis & refutatis, hæc sublata passim & refutata censebatur. His annexæ erant benedictiones abbatum, monachorum ordinationes, consecrationes ecclesiarum & altarium, chrismatis concessio: quæ tamen indicia certa subjectionis non erant. Sed de his satis pro tempore & loco.

§. IV.

Pontificalia ornamenta abbatibus concessa.

32. Pontificalia ornamenta ne quidem episcopis *a* omnibus, nedum abbatibus, statim ab initio communia fuere omnia. Mitræ usus Trajectensi ad Rhenum episcopo, aliisque nonnullis serius concessus, nec abbatibus ante sæculum undecimum. In abbatis ordinatione *baculum & pedules* episcopus etiam antiquitus tradebat, ex Theodori pœnitentiali & ordine Romano. Baculum vero abbatialem *more antistitum* superne *recurvum* fuisse testatur *b* Adrevaldus. Ejus tamen usum abbates canonicorum regularium sancti Augustini initio refutarunt. Anno 970. Diedericus seu Theodericus Mettensis antistes a Romano Pontifice Joanne XIII. obtinuit, ut abbas *c* sancti Vincentii Mettensis dalmatica & sandaliis uteretur. Sandaliorum etiam usum Leo IX. Gervino abbati Centulensi obtulit

a Tho. Cantipr. lib. 1. c. 1.

b Adrev. cap. 22.

c Spicil. to. 5. p. 144.

lit : sed ille, ut insigniter modestus erat, hæc ornamenta *a* recusavit. Eodem pontifice Richerius abbas Casinensis Romam profectus, privilegium *b* ab eo, *juxta morem prædecessorum suorum*, adeptus est, quo idem pontifex *usum sandaliorum atque dalmaticæ, necnon & chirothecarum* in præcipuis festis ad missarum sollemnia, tam illi, quam ejus successoribus indulsit. Idem ab ipso Leone tributum Fulconi abbati Corbejensi & Vvarino abbati sancti Arnulfi Mettensis, exceptis chirothecis.

a to. 4. Spicil. p. 597.
b Chron. Cas. lib. 2. c. 81.

33. Ex abbatibus vero, quibus mitræ usus concessus sit, nullum invenio ante Egelsinum monasterii sancti Augustini prope Cantuariam abbatem, cui Alexander II. id privilegii impertivit *c ob ipsius scilicet Romanorum alumni & Anglorum apostoli dignitatem*. Hic usus frequentari cœptus Urbano secundo pontifice, qui idem privilegium Oderisio *d* Casinensi, & Hugoni *e* Cluniacensi abbatibus largitus est. Petro abbati Cavensi idem Urbanus in concilio Beneventano *f* usum mitræ concessit ; at ille uti noluit, ad reprimendam superbiam aliorum abbatum. Par modestia fuit Lantelmi Casæ-Dei abbatis, cui Lucius tertius ex obedientia injunxit, ut mitram gestaret. Cum enim Pontifex in Cœna Domini missarum sollemnia celebrans advertisset, multos abbates, excepto Lantelmo, mitra ornatos sibi adesse; *nullius suggestione, sed ipsius honestate abbatis* inductus, mitram ei contulit. Postulanti vero abbati, ut ab ea deferenda liber esset, restitit Pontifex, eique *in virtute obedientiæ* præcepit, ut ea in præcipuis sollemnitatibus uteretur. Hunc usum non probat Thomas *g* Cantipratensis, quem usum nonnisi *in paucissimis & specialissimis quibusdam Galliæ monasteriis, ut in monasterio sancti Dionysii & Cluniacensi*, antiquis temporibus inolevisse tradit. Denique Paulus *h* Langius e nostris magnopere indignatur Hermanno sui monasterii Citizensis abbati, ejus nominis secundo, qui hæc insignia a Bonifacio nono prece ac pretio sibi, suisque successoribus comparaverat ; ubi similium abbatum vanitatem carpit, qui ejusmodi insignia ex ambitione affectabant : non *utentium consuetudinem*, aut *adinventi sive concessi privilegii conservationem, sed solam impetrantium curiosam vanitatem sugillare* volens, exemplo sancti Bernardi abbatis, Petri Blesensis, & Hugonis cardinalis, quos laudat.

c Thorn. an. 1059.
d Chron. Cas. lib. 4. c. 17.
e Bibl. Cluniac. p. 515. & 517.
f Baron. an. 1091.
g Tho. Cantipr. lib. 1. cap. 6.
h Paulus Lang. an. 1398.

34. Non me fugit proferri a nonnullis antiquiora exempla quorumdam abbatum, quibus pontificalium ornamentorum, adeoque mitræ deferendæ privilegium longe ante sæculum undecimum concessum legitur. Verum ejusmodi privilegia non satis explorata nobis videntur. Postremis hisce temporibus jus fere commune abbatum evasit, quod a medio sæculo undecimo peculiare privilegium erat. Nondum hoc privilegium obtinuerant Laubienses, cum venerabilis Gosvinus ad ejus loci regimen electus est. Restitanti *i* exposuit magister Vverimbaldus, præclarus eo tempore orator, illius monasterii dignitatem, divitias, potentiam, viros scientia illustres, additque, *rectorem loci, minus quidem episcopo, sed esse plus abbate : cujus in missarum sollemniis ornaret anulus manum, sandalia pedes, corpus tunica universum.* Verum hæc potius ad dehortandum, quam ad convincendum virum sanctum valuere. Ceterum cum offenderentur episcopi, quod in conciliis & synodis abbates, quibus gestandæ mitræ jus erat, ab episcopis non distinguerentur, statuit Clemens IV. ut in synodis exempti mitris auriphrygiatis, sed sine gemmis, laminisque aureis vel argenteis utantur : non exempti vero simplicibus albis & planis. In aliis vero locis utrisque iis uti mitris liceat, quas sedi apostolicæ indulta permiserint. Ita clarissimæ memoriæ Jacobus Sirmundus in notis ad Goffridum.

i Gosvini vita lib. 1. c. 23.

§. V.

Observationes ecclesiasticæ & monasticæ.

Habitus monasticus in extremis.

35. ANtiquus mos erat jam inde a sæculo septimo receptus, ut sæculares homines, etiam episcopi ceterique clerici majores, in extremis habitum monasticum in signum pœnitentiæ susciperent, deinceps monasticæ professioni addicti essent futuri, si revaluissent. Id genus exempla retulimus in præfatione ad sæculum primum, aliaque nonnulla in præfatione prima ad sæculum tertium, ubi ejusmodi monachos *ad succurrendum* dictos fuisse observavimus, atque in præfatione 2. ad sæculum quartum, ubi fusius de hoc argumento actum est. Innumera ejus rei exempla occurrunt sæculo undecimo, & sequenti apud Ordericum Vitalem & alios. Tales fuere Ludovicus comes Alamannorum in Senonensi monasterio sancti Petri, apud Clarium monachum, Gerfridus comes Meritoniæ, Hugo Cestrensis, & Guillelmus Flandriæ comes apud Ordericum: tales ex episcopis fuere Hugo & Robertus Autisiodorenses, & Robertus Lingonensis, aliique permulti. Non placuit hæc consuetudo cuidam episcopo tempore Petri Damiani, existimanti atque prædicanti, quod nisi quis secundum Regulam diu probatus fuisset, *si propter ægritudinem aut alio quolibet modo* ad monasticum Ordinem venisset, *liberam redeundi ad sæculum haberet facultatem*. Hunc episcopum talia proferentem graviter exagitat Petrus in opusculo 15. *Quæ est enim illa dementia*, inquit, *quæ vesania, quæ crudelitas! Habet homo disponendarum rerum suarum liberam facultatem: ut semetipsum Deo offerat, potestatem non habet? Valet hominibus tradere substantiam suam: non habet libertatem Deo reddere animam suam?... Si Creator paratus est, ut peccatis ignoscat, quis est iste qui peccatorem converti prohibeat? Quid enim est aliud monachum fieri, quam converti? Sed qui hominem non posse monachicum subire propositum in languore corporis constitutum denegat; profecto non posse converti indubitanter affirmat, quod si semel admittitur, nulli dubium, quin pœnitentia, quæ spes est peccatorum & unicum salutis remedium, destruatur .... Dum ergo monachum fieri hoc sit utique converti, & conversionis remedium nulla hora respuit, nullum tempus excludit: constat procul dubio, quia in ægritudine constitutus, sicut converti cum vult, nullius auctoritatis obstaculo præpeditur; ita etiam ut monachus fiat, absque ulla refragatione recto jure conceditur ... At forsitan inquies, non quidem probibetur in corporali molestia positus ad portum monachici ordinis repente confugere: sed licet, si convaluerit, ad pristinæ conversationis habitum remeare. Sed clamat, immo reclamat ipsa Veritas tam perspicuæ falsitati, cum dicit:* NEMO *mittens manum suam ad aratrum & respiciens retro, aptus est regno Dei.* Hæc aliaque plura Petrus Damiani.

Puerorum oblatio in monasteriis olim irrevocabilis.

36. Affinis est huic argumento alia quæstio de pueris in monasterio Deo oblatis, quos irrevocabili jure voto parentum adstringi sanctus Benedictus in Regulæ suæ cap. 59. præcipit, probatque Rabanus Maurus libello singulari, quem adversus quosdam huic Regulæ præscripto resistentes composuit: quem libellum, Deo dante, alias proferemus in lucem. Hunc morem itidem propugnavit Petrus Damiani in prædicto opusculo 15. qua de re alias egimus, nimirum in secunda præfatione *a* sæculi quarti, & in tomo 2. Analectorum in Adnotationibus *b* ad epistolam Rodulfi abbatis Trudoniani, quem Sibertus abbas sancti Pantaleonis consuluerat, an & qua ratione liceret aliquid exigere a parentibus pro admissione puerorum in monasteriis. Præclara est hanc in rem epistola nondum edita Nicolai primi ad omnes episcopos *in regno Lodovici* positos, de quodam Lamberto clerico, quem ejus pater Atto comes, tunc clericus, in tenera ætate, nempe *inter octavum & undecimum annum*, constitutum, proprio arbitrio, citra pueri voluntatem, monastica cu-

a Num. 199

b Analect. to. 2. p. 530.

cuculla donaverat; eumdemque, post quoddam temporis spatium, Salomon episcopus, scilicet Constantiensis, monastico habitu, ut ferebatur, invitum induerat, & sub hac occasione fratres sui eum paterna & materna hereditate privare volebant, & monachum permanere. Lambertus ejus rei causa refugit ad pontificem, citatusque pater ejus Atto affirmavit, suæ quidem voluntatis fuisse, ut Lambertus monachus fieret: sed resistenti cucullam fuisse impositam, & *ab insequentibus* monachico habitu violenter indutum; insuper asseruit, eum numquam Regulam promisisse, neque cum palla altaris a se fuisse oblatum. Quibus auditis, Pontifex eum a monastica professione liberum & immunem esse declaravit, & paternæ maternæque hereditatis nequaquam exsortem. Ceterum idem Petrus Damiani in opusculo 36. ad Desiderium abbatem *a* Casinatibus gratulatur, quod ibi scholas puerorum, *qui* „ *sæpe rigorem sanctitatis enervant*, non invenerit, sed omnes aut senes, aut „ juvenili vivendi decore lætantes. Idem statuit eodem tempore in Hirsaugiensi monasterio Vuillelmus abbas, quem ea de re laudat Udalricus in epistola præfixa libris antiquarum consuetudinum Cluniacensium, quos ipsi nuncupavit. *Adeo tritum est*, inquit, *& usitatum, si qua districtio hujus spiritualis militiæ inter has nostrorum temporum fæces esse potest, non esse, nisi ubi major est numerus, & auctoritas major illorum, qui non ætate lasciva, nec imperio parentum, sed sponte sua & majoris ætatis, solo Christo imperante, ad ejus obsequium, rebus sæculi abdicatis, se contulerunt.* Attamen pueros in Casinensi monasterio sæculo tertio-decimo educatos fuisse probat exemplum sancti Thomæ Aquinatis, quem a puero monasticum illic habitum induisse sacri ejusdem loci Martyrologium testatur. Quin etiam in Cluniacensi sex pueri ab initio huc usque educati sunt.

Casini desita fieri.

a Petr. Dam. opusc. 36. c. 16.

37. Ut principes & optimates, adeoque episcopi ipsi, honoribus sæculi abdicatis, ad monasticum ordinem se conferrent, faciebat tum pietas illius temporis monachorum, tum frequens eorum adhortatio; qua de re monachos sugillat Adalbero Laudunensis episcopus in carmine ad Rotbertum regem, quod Hadrianus Valesius insignis historiographus publici juris fecit: sic enim de comitibus, qui in urbibus jus dicebant, canit Adalbero.

Principes monachi facti.

Juris custodes cogunt portare cucullas:
Orent, inclinent, taceant, vultusque reponant.

Immo non tantum comites, sed etiam reges & imperatores ad amplectendum hoc institutum adhortati sunt, sanctus Romualdus Ottonem tertium, sanctus Hugo abbas Cluniacensis Philippum primum Francorum regem, alii alios. Exstat hac de re Hugonis epistola *b* ad Philippum regem, quem hortatur, ut pœnitentiæ causa Cluniacum se recipiat: paratos esse apostolorum principes Petrum & Paulum ad eum recipiendum in domum suam, *quam patres nostri*, inquit, *asylum pœnitentium nominaverunt*. Verum ubi principum & optimatum cura rei publicæ necessaria videbatur, adeo ad monasticam professionem adhortamentis non inducebantur, ut etiam volentes ab ea revocarentur, ut multis exemplis patet. Unum est Guillelmi ducis Nortmannorum, eo nomine primi, a Longa-spata cognominati, quem Mainardus abbas a monastico instituto dehortatus est. Alterum est Ursi patriarchæ Venetiarum, qui monachus esse cupiebat Vuillelmi abbatis Divionensis, at dispendium, quod ex absentia tanti præsulis Venetis obvenisset, considerans piissimus abbas, eum admittere noluit, quod etiam erga multos alios fecisse dicitur. Tertium exemplum est Henrici primi imperatoris, quem Richardus Virdunensis abbas monachum *c* fieri cupientem ad obedientiam admisit: at ex obedientia pro rei publicæ bono in sæculo remanere jussit. Idem contigit in Gellonensi monasterio sub alio Richardo ejus loci abbate: cui Berengerius vir nobilis, in sæculari habitu remanens, obedientiam promisit sub hac forma. *Anno ab incarnatione Domini 1162. in nomine Domini ego Beren-*

b Spicil. to. 2. p. 401.

c V. hunc tom. p. 533.

rengerius de Mayrosio, volens renuntiare terrenis, & inhiare cælestibus, trado in manu domini Richardi abbatis me ipsum, ad monachicum habitum suscipiendum, quando domino abbati placuerit : sed & in præsentiarum promitto ei obedientiam secundum Dei & beati Benedicti Regulam. Ejus generis fuere Donati & Donatæ, qui in sæculari habitu monasteriis addicti erant.

Tria nova abbatum instituta.

a Petr. Dam. opusc. 33. c. 7

38. Petrus Damiani *a* tria suo tempore in monasteriis Italicis salubriter instituta fuisse tradit : unum, ut præter cetera pietatis opera, *tres pauperes cum privata mensa juxta se semper abbas habeat, eisque singulis mensuram cibi, quem quivis habet frater, apponat;* sicque Regulæ præceptum exsequatur, statuentis, ut abbatis mensa semper sit cum hospitibus. Alterum, ut in monasteriis & eremis decimæ quorumdam proventuum in egenorum usus assignentur. Tertium, ut anniversariæ octavæ pro carioribus quibuscumque defunctis fiant. Huc spectat commemoratio generalis omnium defunctorum, quam sanctus Odilo in Cluniacensi monasterio instituit. In concilio Bituricensi, 1031. statutum, ut abbatibus in sollemnioribus festis non plures *b* quam tres diaconi ministrent.

b Labbe bibl. tom. 2. p. 794.

Disciplinarum usus an probandus.

39 Inter varias pœnitentiarum redemptiones, quæ illis temporibus excogitatæ sunt, maxime frequentatæ fuerunt sui ipsius spontaneæ flagellationes, quas *disciplinas* vocant. Earum auctores vulgo creduntur Dominicus Loricatus & Petrus Damiani : at rectius propagatores dixeris : siquidem ante eos Guido Pomposianus abbas, aliique eas in usu habuerunt. De Guidone quidem, anno 1046. mortuo, memoriæ proditum est, *c* duarum quadragesimarum diebus, quo tempore in silva solus degebat, tanta cibi & potus abstinentia, *tanta virgarum cæde* corpus debile macerasse, *ut excepta morte, nihil tormenti amplius posset inferre nolenti persecutor crudelis.* Huic exemplo adde aliud *d* ejusdem temporis de sancto Poppone abbate, qui carnem suam *jejuniis flagellisque* sic *atterebat, ut quidquid vitiosum sua caro adversus spiritum concupisceret, ipse flagellis, propria sibi manu clam illatis, extergeret.* Neuter vero id addiscere potuerat ab exemplo Dominici Loricati utroque junioris, multo minus Petri Damiani, qui necdum ea de re scripserat. Non dubitem quin plura alia præcesserint ejusmodi exempla, tametsi scripta non sint. At omnes superarunt Petrus Damiani & „ Dominicus. Petrus in epistola ad Alexandrum secundum ait, tria scopparum millia unum pœnitentiæ annum explere cum modulatione psalmorum. Stupendum est potius quam imitandum probandumve, quod idem auctor memorat de Dominico Loricato, qui duodecim psalteria continenter, scopis se flagellando absolvisse dicitur. A scopis seu virgis ad lora & scuticas ventum. Talem discruciandi corporis modum immodicum, uti furorem & carnificinam quamdam, non immerito fortasse, aversati sunt nonnulli; atque inde flagellationum sponte assumptarum usum, haud scio an temere, universim, ut fit, improbarunt, uti rem novam, & sacris canonibus contrariam. *Ecce*, inquiebant *e*, *nova pœnitentia, & transactis tot sæculis hactenus inaudita. Si hoc admittitur,... omnes profecto sacri canones destruuntur, antiquorum Patrum præcepta depereunt.* Ad quod Petrus reponit, id licere, quod Christus Dominus, quod Apostoli & martyres in se sustinuerunt. *An* vero *eamdem, quam & ab invitis interdum Deus omnipotens exigit, ab ultro offerentibus suscipere pœnitentiam recusabit?* Ad quod illi, Christum & sanctos non a se, sed ab aliis cæsos fuisse, ajebant. At *vesanum & absurdum est credere, illud pœnitentiæ genus Dominum in afflictione nostra despicere, quod in semetipso dignatus est pro salute nostra perferre.* Deinde *sicut non temeritatis arguendus est, qui non modo sacerdotali, sed sponte jejunat : ita quoque non frustra laborare censendus est, qui se non alienis dumtaxat, sed & propriis manibus afficiendo castigat.* Quippe *nihil differt, quibus pœnis caro pœnitentis addicitur, dummodo voluptas præcedentis illecebræ vicaria repressi corporis afflictione mutetur.* Denique si sæcularibus divitibus peccata sua eleemosynis redimere licet, quæ redemtio in antiquis Patrum cano-

c Hic p. 513

d Ibid. pag. 593.

e Petr. Dam lib. 5. ep. 8.

nonibus minime reperitur, quidni iis, qui nihil proprium habent, quo peccata redimant, spontanea corporis afflictatione ea redimere, etsi in canonibus id præscriptum non est, fas non erit? Hæc fere Petrus in epistola ad clericos Florentinos.

40. Ex his, quos Petrus hac in re adversarios habuit, unus fuit Petrus monachus, cognomento Cerebrosus, qui hunc usum ob novitatem *a* arguebat, & ob excessum, *non tam disciplinæ regulam, quam longioris disciplinæ detestans insaniam; nec improbans cum disciplina dici psalmum, sed ut continuetur cum disciplina psalterium*: qua in re fortasse a vero non aberrabat. Alter adversarius fuit Stephanus *b* ex monacho Casinate cardinalis, qui hunc usum sugillando deridebat, effeceratque, ut Casinates eum abjicerent, quibus antea mos erat, ut qualibet feria sexta corpus suum verberibus afflictarent. Ille vero corpus jejunio *c* atteri non improbabat: sed turpe nimis & inhonestum esse censebat, *ante tot fratrum intuentium oculos membra nudare*. Non multo post Stephanus morte repentina e vita sublatus est: quod Petrus justo Dei omnipotentis judicio factum putat *propter hujus verbi piaculum*, tametsi eum virtutibus floruisse non neget, & *piæ memoriæ* virum dicat. Hinc Casinates hortatur, ut intermissam corpus afflictandi consuetudinem resumant.

Petri Damiani adversarii.
a Id. lib. 6. ep. 37.
b Id. opusc. 43. c. 2.
c Ibid. c. 1.

41. Hæc controversia denuo his temporibus non semel agitata est, eamque nuperrime vir eruditione & doctrina clarissimus, nobisque amicus, libro singulari revocavit. Hoc in libro merito improbat tum publicos illos flagellantes, e Galliis jure proscriptos; tum etiam abusus nonnullos, quos eo in genere a quibusdam commissos fuisse dicit. At de re ipsa ut dicam quod sentio, pace clarissimi viri, adduci non possum ut credam, quod scriptura sacra pueris ad correptionem, quod libri pœnitentiales peccatoribus ad expiationem, quod antiquiores Regulæ monasticæ ad satisfactionem infligendum statuunt, id sponte assumi non licere, aut decere. Quod enim quis animo pœnitentis pati potest ex obedientia, quidni amore pœnitentiæ sibi ipse imponat? An vero indecorum est corpus alteri flagellandum nudare; & nemine conscio de se ipso pœnas sumere inverecundum & inhonestum erit? At mortem, inquies, nocentibus leges civiles infligunt, quam sibi sponte consciscere nemini licet. Verum hic non agitur de pœnis in criminali foro, sed in ecclesiastico tribunali impositis: quas quidem, si ex obedientia subire Deo gratum est, certe ex charitate & pœnitentiæ studio sponte suscipere non erit ipsi, ut opinor, ingratum. In summa, omnia satisfactionum & expiationum genera, quæ pœnitentibus a sacerdotibus imponi possunt, & a canonibus sunt præscripta, ea sponte sibi imponere & infligere licere non dubito. Ut rem paucis finiam, id saltem ab undecimo sæculo non improbarunt, immo suis discipulis præscripserunt viri sanctitate & purioris disciplinæ studio celebres, Bruno Cartusianorum institutor, & Bernardus abbas Claraevallensis; denique superiori sæculo sanctus Carolus Borromæus, ut de aliis sanctis sileam, hoc ipsum pœnitentiæ genus sibi frequenter imposuit, & propria manu inflixit; ut ex ejus vita manifestum est. Hos duces sequi non inverecundum aut suspectum, immo perquam honorificum & tutum esse nemo jure negaverit. Certe venerabilis Guigo, sacri Cartusiensis Ordinis quintus præpositus generalis, etsi *disciplinas d* non esse institutionis dicat, nullique suorum, *nisi Priore sciente & favente*, eas *facere*, id est sponte sibi infligere, permittat; id tamen cum Prioris permissu licere satis innuit, omnino ad mentem sancti Benedicti, qui quidvis insolitum, inconsulto abbate, fieri vetat. Hanc vero Guigonis mentem fuisse tum ipsa verba mox relata, tum aliud statutum fratribus laicis *e* probat. *In adventu & Quinquagesima*, inquit, *per singulas hebdomadas, singuli singulas accipiunt disciplinas: quod si domi non fuerint, septies pro disciplina* PATER NOSTER *cum veniis dicunt*. Id vero ab ineunte Ordine, auctore sancto Brunone, institutum fuisse inde colligi potest quod Guigo primitivos Ordinis ritus in unum corpus redegit, quæ non tam ipsius, quam sancti Brunonis Statuta censenda sunt.

Disciplinarum usus apud Cartusianos.
d Guig. Stat. c. 35.
e Id. c. 65.

Apud Cistercienses. 42. Non minus res clara est de sancto Bernardo ac de Cisterciensibus. Nam Bernardus Guidoni abbati Trium-fontium, qui ex incuria ministrantium in Missa calicem absque vino consecraverat, *pro pœnitentia a* injungit septem psalmos pœnitentiales quotidie usque ad pascha, septies prosternen„ do se, *decantare* sive recitare; *& septem disciplinas accipere*. Consimilem expiationem ob sanguinem Christi in missa effusum vide hic *b* in vita bea„ ti Richardi abbatis Virdunensis. At ejusmodi, inquis, disciplinæ non erant „ spontaneæ, sed ad delicti mensuram impositæ. Quidni etiam ejusmodi pœnitentiam sibi sponte quivis imponat? An jejunium & cilicium, quæ pœnitentibus sacerdos præscribere potest, etiam sponte assumpta valebunt apud Deum; spontanea vero illa corporis castigatio non proderit, quæ ab aliis im„ posita meritum habet? At non hic mentio est, ais, disciplinarum propria „ vapulantium manu inflictarum; sed plagarum, flagrione quodam plagoso „ diverberante datarum. Atqui recurrit eadem responsio; & Bernardi verba, *septem disciplinas accipere*, alium sensum mihi videntur habere, uti & alia quæ subsequuntur. *Sane si sermo exiit inter fratres, & ipsi omnes singuli*, id est soli & seorsim, *singulas accipiant disciplinas*. Certe *accipere disciplinam*, tametsi ambiguum esse non diffiteor, etiam in vernacula lingua obtinet pro eo, quod est sibi ipsi infligere. Postremo, quod de spontaneis Cisterciensium disciplinis rem evincit, Fastredus abbas tertius Claraevallensis in præclara illa epistola ad quemdam sui Ordinis degenerem abbatem, his verbis eum compellat. *Non sine pudore dico, quod tamen dicendum: quod multi sunt in via Dei, subditi suo abbate, navigantes nauclero, milites duce perfectiores: quodque tuo in monasterio multi reperiantur, qui eo tempore, quo tu horas noctis cœnis opiparis & superfluis transigis, ipsi orationi vacant, & ad expiandas culpas & earum remissionem, disciplinas sumunt*: quo loco nihil clarius afferri posse puto ad probandas spontaneas sui ipsius flagellationes. Sane longe minus indecorum & inhonestum est, ut jam dixi, propria manu seorsim eas sibi infligere, quam nudatus alteri humeros verberandos exhibere: nec contra honestatis leges peccant, qui vel nullo spectante seorsim, vel in commune nocturnis in tenebris id faciunt. Hæc ad propositum de hoc argumento sufficiant ad vindicandum priscum sanctorum usum, qui modo non in propatulo, sed honeste & moderate fiat, non modo non improbandus est, sed sanctorum hominum judicio & usu probandus.

a Bernard. ep. 69.

b Pag. 531.

Probatio per duellum. 43. Ex variis probationum generibus, quæ antiquis usitatæ fuerunt ad res dubias dirimendas, duæ in primis undecimo sæculo frequentes erant, scilicet probatio per ignitum ferrum pro ecclesiasticis, & duellum pro sæcularibus viris. Probatione per ignitum ferrum sancta Cunegundis imperatrix usa est ad probandam pudicitiam suam, & Petrus monachus ad simoniam reprimendam, ob id Igniti cognomen sortitus. Duellum more veterum Francorum & Germanorum scuto & fuste fiebat, passim non sine cruoris effusione, quandoque etiam cum cæde. Quæ causa fuit, ut ecclesiasticis maxime interdicta esset, tametsi non raro ab ipsis etiam adhibita fuerit. Insigne ejus rei exemplum affert Sirmundus *c* in notis ad Goffridum Vindocinensem abbatem, nimirum in causa Haimerici Vicecomitis Tuarcii cum Theoderico sancti Albini abbate, a quo ille pro *relevatione equum unum centum solidorum, aut solidos centum* exigere volebat, quod abbas denegabat. In hac contentione abbas vicecomiti optionem dat jus suum, *aut calidi ferri judicio secundum legem monachorum per suum hominem probare, aut scuto & baculo juxta legem sæcularium defendere*. Duellum elegit vicecomes: sed, ut erat vir pius, sanguinem aut cædem veritus, *remisit pugnam, remisit & consuetudinem*, modo ut societatis monasterii fieret particeps: quod facile obtinuit. Alia duo exempla profert Sirmundus ad illustrandam epistolam Goffridi abbatis ad Petrum Santonensem episcopum, quem rogat, ut prohibeat duellum, cœptum inter Rainaldum Chesnellum clericum Santonensem, & Guillelmum monachum suum, utpote sæculi legibus & sacris canonibus contrarium. Verum sæculo inse-

c Sirm. in Goffr. p. 62.

quen-

quente ecclesiastici etiam facultatem obtinuerunt duellum interponendi per suos homines : quos inter Gaufridus Carnotensis antistes, eo nomine secundus, a Ludovico sexto Francorum rege *a* obtinuit, *ut adversus omnes, tam liberos, quam servos, in omnibus causis, placitis & negotiis, liberam & perfectam haberet testificandi & bellandi licentiam*. Consimile privilegium ab eodem rege concessum Theobaldo Fossatensi abbati, *ut servi Fossatensis ecclesiæ adversus omnes homines* eamdem facultatem haberent, & *nemo umquam servitutis occasionem eis opponens, in eorum testimonio ullam dare præsumeret calumniam*.

a Analect. to. 2. p 561.

44. Ad ejusmodi duella, tamquam ad ludicrum spectaculum, concursus fiebat, eisque aderant etiam episcopi : quod de se ipse testatur Hamelinus episcopus Redonensis in litteris a Sirmundo relatis super controversia quadam, duelloque in prato episcopi commisso juxta flumen Isolam, *præsentibus nobis*, inquit, *& comite Conano*, aliisque. Tempore sancti Ludovici Francorum regis monomachia hæc adhuc vigebat, eaque admissa est in controversia quadam, quam Rex cum Episcopo Aurelianensi habebat. Initum hac de re duellum in quodam allodio Miciacensis monasterii : cui Petrus de Escancilla ballivus domini Regis, & Adam de Monteregali ballivus Episcopi, ne id in monasterii præjudicium verteret, fidejussorias litteras dederunt anno Domini 1246. Non omittendæ hoc loco consimiles litteræ Joannis Parisiensis, qui celebri duello, quod in pratis sancti Germani fieri debebat, adesse volens, sequentes litteras ob cautionem dedit.

Noverint universi, quod cum nos Joannes Dei gratia episcopus Parisiensis venissemus & accessissemus ad consilium domini Regis in abbatia sancti Germani de Pratis, die tertia mensis Decembris, in cujus crastinum prope dicta abbatiam debebat fieri duellum inter nobiles & potentes viros, dominos ducem Lincastriæ & ducem de Bresvic, ut dicebatur : cumque causa videndi dictum duellum, nos venerabilem patrem dominum abbatem dictæ abbatiæ rogassemus, ut nos hospitare vellet, & in sua abbatia cameram assignare, quod nobis duxit gratiose concedendum; nos nolentes dicto abbati, ejus abbatiæ vel successoribus suis in futurum, aliquod propter hoc præjudicium generari, nec nobis aut successoribus nostris novum jus propter hoc acquirere, confitemur, dictam concessionem ex gratia recepisse. Datum sub nostro sigillo in testimonium præmissorum die prædicta, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo nono.

Sed forte hic ludus equestris erat, quod genus pugnæ duellis prædictis videtur successisse : tametsi diversi generis erant ludi illi * equestres, qui tantum ad spectaculum, & ad specimen dexteritatis exhibendum instituti erant : duella vero ad finiendas lites, quæ solitis juris formulis finiri non poterant.

* Tournois

Reliquiarum probatio per ignem.

45. His probationum generibus aliud addendum est eo tempore usitatissimum, ut scilicet sanctorum dubiæ reliquiæ igni probarentur. Id sub finem sæculi sexti statuerat in Hispania concilium Cæsaraugustanum de reliquiis, quæ in quibuscumque locis, Ariana hæresi infectis, inventæ fuissent. Preces ejus rei causa olim fieri solitæ, quales retulit noster Theodericus Ruinartus in notis *b* ad Gregorium Turonensem. Quod attinet ad ejusmodi probationum exempla, duo tantum ex priori hujus sæculi volumine huc afferre sufficiat. Unum est de particula *c* lintei, quo pedes discipulorum Salvator extersisse creditur, in Casinense monasterium a duobus monachis allata. Cum de ea plurimi dubitarent, duo illi fide haud dubia prædictam particulam ignitis turibuli carbonibus imposuerunt : *quæ mox quidem*, ait Leo, *in ignis colorem conversa; post paullulum vero, amotis carbonibus, ad pristinam speciem mirabiliter est reversa*; Alterum exemplum est de corpore sancti Felicis, Wolfgango Aquilegiensi patriarcha misso *d* ad Meinvvercum episcopum Patherbrunnensem, qui ejus veritatem experiri volens, *rogum maximum in medio claustri sub divo fieri præcepit : in quem cum tertio corpus misisset, totiensque in favillam redactus ignis exstinctus fuisset, cum maxima exsultatione corpus* illud *super*

b Greg. Tur. p. 1365

c Sæc. 6. to. 1. p. 101.

d Ibid. p. 390.

principale altare detulit, & omnium venerationi sollemnem sanctum illum deinceps haberi instituit. Exstat penes nos in monasterio sancti Germani insignis portio veræ Crucis, a serenissima Principe Palatina nobis nuper testamento legata, quæ in ardentem conjecta ignem, nullam læsionem passa est, spectantibus principibus viris, quorum nonnulli etiam nunc supersunt. Hic video quid reposituri sint nonnulli, nempe indubias sanctorum reliquias, quales fuere sancti Martini episcopi Turonensis, sanctæ Radegundis reginæ, & sancti Francisci de Paula, superiori patrum nostrorum sæculo in ignem ab hæreticis injectas fuisse, & ab igne consumptas. Verum illa quæ prædiximus miracula olim obtinere potuit Ecclesiæ fides & oratio, quod tunc non meruit impietas.

Corporale delatum contra incendia.

46. Affinis est his alius ritus, deferendi scilicet sacrum illud linteum, quod *corporale* vocamus, ad restinguenda incendia. Huc spectat Glaber Rodulfus in libro 5. *De chrismale*, inquit, *quod a quibusdam corporalis appellatur, plurimum expertum est præstare remedia, si fides exigentium non fuerit dubia. Nam contra incendia sæpius elevatum, aut exstinguendo compescuit, aut retrorsum pepulit, seu in partem alteram reversit*. Id factum refert Aimoinus *a* in Floriacensis monasterii incendio, quo grassante circumlatum est corpus sancti Benedicti *cum palla super quam pridie corpus Jesu Christi fuerat confectum*. Idem factum in incendio Tuitiensi, teste Ruperto abbate. Hinc apud Cluniacenses semper unum corporale in scriniolo servabatur, ut ad manum posset esse contra periculum ignis.

a Aimon. lib. 1. de mirac. S. Bened. c. 9.

§. VI.

De anno Hugonis Capeti obitus, & consequenter de anno, quo filius ejus Rotbertus monarchiam Francorum adeptus est.

47. Mirum est quantum auctores, cum veteres, tum recentiores, dissentiant in assignando anno, quo Hugo rex Francorum, cognomento Caputius seu Capetus, e vita decessit. Sigebertus & duo chronica apud *b* Labbeum, Leodiense & Massiliense, tertium Kemperlegiense *c* apud V. C. Baluzium, & fragmentum quoddam historiæ Francorum ex codice Floriacensi a Chesnio *d* editum, ejus obitum anno 996. consignant. Plerique alii auctores anno insequenti: Hugo a sancta Maria Floriacensis, & Odorannus Senonensis monachus anno 998. quibus Hadrianus Valesius in notis ad carmen Adalberonis episcopi accedit. De die omnes consentiunt, Hugonem 9. Kal. Novembris obiisse. Mihi vero pro certo & explorato est, supremum ejus fuisse annum 996. idque multis illius temporis instrumentis & documentis videtur constare. Primum occurrit Archembaldi Turonum archiepiscopi instrumentum, quo monasterio sancti Juliani omnia suæ diœcesis altaria, eidem antea concessa, libera & a quavis redhibitione immunia declarasse dicitur *anno* 996. *Rodberti regis anno primo*. Alterum est Hugonis Autisiodorensis episcopi pro cœnobio Paredi, quod Lambertus comes ipsius pater in Augustodunensi pago exstruxerat, datum *mense Majo, Indictione* 12. *anno incarnationis Domini* 999. *Rotberto rege, anno* 4. *regni ejus*: quod instrumentum Perardus *e* ex authentico vulgavit. Accedit ipsius Rotberti regis diploma, quo Miciacensi sancti Maximini monasterio, Rotberti abbatis rogatu, tuitionem suam contra molestias regiorum ministrorum impertit. *Datum mense Aprili, in conventu regio, indictione* 14. *sexto anno postquam monarchiam regni Rotbertus rex gratia Dei sortitus est. Actum Aurelianis civitate, die paschæ secundo*, id est anno Christi millesimo primo, qui sextus Rotberti monarchiæ non esset, nisi anno 996. Hugoni patri successisset. Anno insequente donatio quædam monasterio sancti Michaelis ad Mosam facta est in villa comitatus Barrensis, dicta *Vilercel. Actum anno ab incarnatione* 1002. *Indictione* 15. *regnante Rotberto rege anno regni*

b Labbe to. 2 Bibl. p. 337. & 339.
c Miscell. to. 1 p. 521.
d Chesn. to. 2. p. 232.
e Perard. p. 167. & seqq.

regni ejus 8. qui calculus constare non potest, nisi Rotbertus Hugoni patri successerit anno 996.

48. Id porro luculenter confirmat testimonium Aimoini Floriacensis monachi, auctoris æqualis, in libro 2. de miraculis sancti Benedicti cap. 9. ubi Ligeris inundationem contigisse testatur *anno Incarnationis Domini millesimo tertio, regni autem Rotberti regis, quo cum patre regnare cœpit, sextodecimo, monarchiæ vero septimo*. Hæc inundatio accidit tempore *biemis solito longioris*, ut fidem facit chronicon Floriacense a clarissimo Baluzio *a* editum; ac proinde sub initium anni millesimi tertii : nam si sub finem alius anni accidisset hæc inundatio, hiems illa *longior* dici non potuisset, quippe vix a mense Novembri incœpta. Ne quis vero dicat, Aimoinum pro veteri more initium anni sequentis 1004. ad præcedentem retulisse; occurrit idem chronicon, in quo Gerbertus seu Silvester II. papa eodem anno mortuus dicitur, quem anno 1003. obiisse constat; & anno sequenti Abbo abbas martyrio coronatus, & quidem mense Novembri. Cujus Abbonis martyrium Aimoinus ipse, aliique omnes anno 1004. collocant. Cum itaque idem Aimoinus Hugonem cum filio *per decem annos continuos* regno potitum fuisse dicit; de annis incompletis intelligendus est. His omnibus adde chartam *b* de restauratione vitæ canonicæ in ecclesia Barcinonensi, datam 7. *Idus Martii in æra 47. post millesimam, regnante Rotberto rege Francorum 13. anno*, qui calculus sententiam nostram egregie confirmat. Hæc observatio non levis momenti visa est ad stabiliendam epocham, tum Hugonis regis obitus, tum monarchiæ Rotberti ejus filii : quam epocham jam quidem assignaveram in libro secundo de re diplomatica : sed quia idoneis non fulta erat argumentis, ea huc conferre visum est quoddam operæ pretium.

a Miscell. to. 2. p. 306.

b Marca. Hisp. pag. 970.

§. VII.

De tempore quo Rotbertus Bertam repudiavit, duxitque Constantiam.

49. NON levis etiam difficultas est de tempore, quo Rotbertus rex Bertam, Odonis comitis olim uxorem, suamque commatrem, sibi copulavit, quove tempore eam ob affinitatem repudiare coactus est, eaque repudiata Constantiam, Vvillelmi Provinciæ comitis seu ducis, & Adalaidis filiam, matrimonio sibi conjunxit. De priori certum mihi videtur, Bertam Rotberto haud ante mortem Hugonis regis nupsisse : tum quia Hugo vix solidum annum Odoni comiti, Bertæ marito, supervixit: tum quia hæc conjunctio facta non est ante Arnulfi archiepiscopi restitutionem in sedem Remensem, quam restitutionem Leo abbas a Rotberto rege demum obtinuit *ad confirmandum regis Roberti novum conjugium*, testante Gerberto in epistola 159. ad Adelaidem augustam, scripta paullo ante hanc restitutionem, quæ anno 997. post mortem Hugonis proximo facta est. Ad Bertæ repudium quod attinet, plerique hoc factum putant ante annum millesimum; Beslius *c* anno 998. at ne quidem ante annum millesimum contigisse probabilius est, sed tamen ante mortem Abbonis Floriacensis martyrio affecti anno millesimo quarto, mense Novembri: siquidem ejus hortatu Rotbertus Bertam a suo consortio removit, teste Helgaldo. Certe in duobus ejus diplomatis pro Fossatensi monasterio, quorum alterum anno 998. alterum anno millesimo datum est, Rotbertus Bertam adhuc conjugem suam vocat. Unum ex his diploma exstat in libro sexto *d* de re diplomatica, quo rex donationes a Burchardo comite, ejusque filio Rainaldo Parisiorum episcopo Fossatensibus factas confirmavit, *suggerentibus ac intervenientibus dilectis nostris*, inquit, *videlicet dulcissima genitrice nostra Adelaide*, atque CONJUGE NOSTRA BERTA. Alterum est confirmatio donationis ab Ermenfredo milite iisdem Fossatensibus factæ, quam Rotbertus ratam esse jussit *suæ matris Adelaidis*, UXORISQUE BERTÆ

c Besly Comtes p. 297.

d Diplom. p. 578.

 sug-

suggestionibus, ut in libro de vita Burchardi comitis legitur, cujus rei præceptum exstat in chartario Fossatensi, ubi id diserte exprimitur, datum Parisiis anno incarnationis Christi millesimo, Rotberti regis duodecimo. Scio equidem Bertam etiam post repudium se dixisse aliquando reginam : at Rotbertus ipse eam deinceps uxorem suam numquam dixit. Et quidem anno insequente Bertam a Rotberto sejunctam fuisse intelligimus ex quadam ejus charta pro Burguliensi monasterio, in qua Berta regina, & filii sui Tetbaldus & Odo, atque Agnes eorum soror, Burguliensibus confirmant, Gauzberti abbatis rogatu, donationem ab Emma comitissa factam de alodis Coldra & Longa villa, sitis in pago Ebroicensi. *Datum Blesis castro mense Septembri, anno incarnationis* 1001. *sive Rotberti regis* 10.

50. Necdum tamen Constantia Rotberto nupserat mense Augusto ejusdem anni millesimi primi, quo anno Adalax seu Adalais comitissa, ejus parens, Monti-majori prædia quædam in valle Ollieria donat una cum filio suo Vuillelmo comite, & *filia sua Constantia*, quæ donatio facta est *in mense Augusto, regnante Rodulfo rege, indictione* 14. quæ indictio a morte Conradi regis Rodulfi patris primum occurrit anno millesimo primo. His litteris apponitur *signum Adalax comitissæ, & filii sui Vuillelmi comitis, & filiæ suæ* CONSTANTIÆ, *qui hanc chartam facere jusserunt*. Erat ergo adhuc in materna domo Constantia, ac proinde necdum Rotberto conjugata.

„ 51. Aimoinus in libro 2 de miraculis sancti Benedicti cap. 8. scribit, „ Hugonidem Rotbertum uxoriam inire copulam *jam dudum* mente tra„ ctantem, & ab Arelatensium partibus assumere sibi conjugem, exercitu „ congregato, sponsæ jamjamque adventanti obviam profectum fuisse. Dum„ que iter agens, ulteriorem Ligeris ripam teneret, contigisse, Guillelmum „ Belesmensem, castra metandi causa, curtim abbatis Floriacensis, quæ „ Abbatis-villa dicitur, sibi delegisse : ubi Theoderico monacho ejus loci „ præposito aliqua injuria illata sit, a sancto Benedicto vindicata. Quo præcise tempore id acciderit, non exprimit Aimoinus : at Rotbertum hoc conjugium *jam dudum* meditatum fuisse disertis verbis asserit.

52. Nullum vero certius argumentum ad statuendum illius matrimonii tempus nobis occurrit, quam ætas Hugonis, Rotberti & Constantiæ primogeniti, qui non ante annum millesimum septimum natus videtur. Is quippe rex a patre dictus est anno *a* 1017. cum esset *puer fere decennis*, teste *b* Glabro. Atque adeo prædicto anno 1007. natum esse oportuit. Mortuus porro est anno 1026. necdum vicennis. Emendandum proinde ejus epitaphium apud eumdem Glabrum, ubi *annis ter-denis minus duobus* vixisse dicitur, sicque restituendum.

a Baluz. Miscell. to. 2. p. 307
b Glab. lib. 3. c. 9.

Annis florebat mundo juvenilibus;
Bis-denis minus excreverat duobus
Regnorum lumen Hugo, regum maximus.

Ex his intelligitur, Bertam ante finem anni millesimi quarti repudiatam fuisse, Constantiam autem Rotberto nupsisse ante annum millesimum septimum, quo anno Hugo eorum primogenitus natus videtur. Certe in altero ejus epitaphio, quod Beslius *c* ex codice Petaviano primus vulgavit, adhuc *puer* fuisse dicitur, cum mortuus est.

c Besly p. 300.

Celtiber illacrymat, te regem Roma petebat,
O miserande puer, sed tumulatus hic es.

Quamquam, ut verum fatear, *puer* dici potuit necessitate metri, qui alias *flos juvenum* in eodem epitaphio dicitur. Ceterum *parvulus* erat, testante Odoranno, cum Rotbertus rex Romam profectus est, quod iter contigit initio pontificatus Benedicti VIII. ac proinde non ante annum 1012. quo tem-

tempore Berta adhuc sperabat, *faventibus quibusdam aulicis*, *decreto apostolico* se in regium thalamum *restituendam* fore. Non me fugit, quod Glaber *a* scribit, Rotbertum scilicet *circa annum millesimum* Constantiam sibi in conjugium accepisse: at id non satis expresse dictum, nec certum annum designat. Rotbertum Romam *b* euntem comitatus est Ingelramnus seu Angelramnus monachus, tum adolescens, in reditu factus eo curante abbas Centulensis, quo tempore Rotbertus Bertam denuo resumere meditabatur, teste Odoranno. Et re quidem vera Constantiam ad tempus a regio consortio abductam, eique Bertam rursus adscitam fuisse probat rythmus tunc temporis scriptus, qui in tomo 3. Analectorum *c* a nobis vulgatus est.

a Glab. lib. 3. c. ult.

b Spicil. to. 2. p. 544.

c Analect. to. 3. p. 534.

53. Plura in præsens dicere supersedeo, cetera, quæ de illo sæculo dicenda & observanda supersunt, in Præfationem voluminis sequentis reservans. Hanc vero editionem non tantum curavit noster Theodericus Ruinartus, sed etiam Acta hujus sæculi maxima ex parte notis & observationibus illustravit, dum ego Annales Ordinis nostri prosequor, quos intra biennium, si Deus vitam mihi ad id tempus produxerit, in lucem emittere incipiemus. Actis prioribus operam suam contulerat, hisque digerendis operam dare parabat noster Michael Germanus: at pro dolor! mors illum præmatura nobis abstulit anno 1594. ineunte, postquam is per annos amplius viginti, indefesso labore operam mihi suam in studiis nostris impenderat peramanter, & in omnibus noctu & interdiu præsto adfuerat. Reddat ei Deus vicem in illa vita, ubi nullum meritum perit. Dum carissimi consodalis & amici recordor, committere non possum ut omittam memoriam optimi quondam senis, mihique perquam recolendi Domini Lucæ Acherii, cui quantum debeat res publica litteraria, veterum opera ab eo edita, in primis Spicilegii tredecim volumina testantur, quæ ille inter continuos languentis valetudinis casus collegit, & publici juris fecit. Quid vero ad hæc Acta colligenda olim contulerit, a me dictum est in Præfatione ad Sæculum nostrum primum: ubi horum Actorum editionis consilium, & quibus auctoribus id factum sit, exposui. Multum vero ejus in me benevolentiæ me debere profiteor, qui quoad vixit, studia in Congregatione nostra promovere curavit. Finem vivendi fecit anno 1685. mensis Aprilis 29. octogenario duobus annis minor. Ceterum hæc otia nobis omnibus fecerunt Præpositi nostri generales, quibus præivit reverendissimus Pater Domnus Gregorius Tarissius, qui studia in Congregatione nostra primus excitavit, delectosque a se consodales nostros adhibuit ad ea omnia colligenda, quæ tum ad Ordinis nostri sanctorumque nostrorum historiam, tum ad ecclesiastica documenta pertinent. Ejus studium in rem litterariam hactenus æmulati sunt successores, quorum vestigiis utinam subsequentes insistant, sed absque detrimento, quantum fieri poterit, regularis disciplinæ, quæ ceteris omnibus præferenda est. Hæc in fine tomi ultimi differenda erant: sed vereor ut ne ad id tempus superstes sim ad faciendam earum rerum commemorationem, cui faciendæ me obnoxium esse persentiebam.

MO-

MONITUM.

ABsoluta superioris Præfationis editione, cum rescivisset vir ille doctrina & eruditione clarissimus, nobisque amicissimus, cujus mentio a nobis num. 41. facta est, improbatam eo loci fuisse quorumdam recentiorum sententiam, qui spontanearum flagellationum usum universim damnant, nobis significavit, se in illa sententia non esse, sed tantum improbasse id genus flagellationis, quam ille in nova sui libri editione pag. 7. explicat. Ceterum se nullo modo recedere ab ea sententia, quam de hoc argumento paucis propugnare nobis propositum fuit. Ita vir multæ eruditionis Jacobus Boileau Doctor Sorbonicus, qui se hoc loco nominari a nobis haud ægre passus est.

SI juxta divinæ sententiam Veritatis, lucerna ad hoc accenditur, ut super candelabrum posita, lumen domum intrantibus præbeat: bene prolatæ sententiæ virtutem exsequimur, si sanctorum virorum exempla ad minorum formam altius sublevemus. Ex alto quidem suæ revelationis, ad instar ignis, quo longius lumen proferunt, invitare eos, quos illustrant, melius possunt: magna autem cum fecerint, & nesciuntur, magnum, quod habent, lumen non proferunt: quia in imis locis & abditis occultantur. Ex Vitæ S. Alferii prologo.

ACTA

CHRONOLOGIA BREVIS
AD PRIMAM PARTEM
SÆCULI SEXTI BENEDICTINI.

SUMMI PONTIFICES.

Anno 999. *Silvester* II. sedit annis 4. mensibus 2. aut 3.
1003. *Johannes* dictus XVII. mens. 5.
Johannes XVIII. annis 5. mens. 7. dieb. 28.
1009. *Sergius* IV. annis 2. mens. 8. dieb. 13.
1012. *Benedictus* VIII. annis fere 12.
1013. *Gregorius Antipapa ab Imp. ejicitur.*
1024. Johannes XIX. annis 9. mens. 8.
1034. *Benedictus* IX. annis 10. &c.
1043. Silvester III. & *Johannes archipresbyter Romana ecclesia, Antipapa.*
1044. *Gregorius* VI. annis 2. mens. 8.
1046. *Clemens* II. mensib. 9.
1047. *Damasus* II. diebus 23.
1049. *S. Leo* IX. annis 5. mens. 2. dieb. 7.

IMPERATORES.

983. *Otto* III. annis 17. mense 1. diebus 21.
1002. *S. Henricus* II. Claudus, annis 23. mensib. 5. diebus 16.
1024. *Conradus* II. Salicus, annis 14. mensib. 10. dieb. 22.
1039. *Henricus* III. Niger, annis 17. mensibus 4.

FRANCORUM REGES.

996. *Robertus* Pius a morte patris annis 33. mens. 8. aut 9.
1031. *Henricus* I. a morte patris annis 29. diebus 15.

BURGUNDIÆ TRANSJURANÆ REGES.

994. *Rodulfus* III. ad annum MXXXII. adoptato Conrado imperatore, cui regnum reliquit; is post biennium superato Odone æmulo coronatus est.
1032. *Conradus* Salicus imperator.
1038. *Henricus*, præsente Conrado patre coronatus est: anno sequenti Imperio successit ad annum MLVI.

BRITANNIÆ INSULÆ REGES.

979. *Ethelredus* Edvvardi frater, annis 37. aut 38.
1016. *Edmundus* Ferreum-latus; mens. 7. dieb. 7.
1017. *Cnuto* seu *Canutus* Magnus, pulso Eduardo Edmundi fratre annis fere 20.
1036. *Haroldus* annis 4.
1039. *Hardecnutus* annis 4.
Alfredus ad MXLIII.
1043. *Eduardus* Confessor, ad ann. MLXVI.

HISPANIÆ REGES.

999. *Alfonsus* V. annis 29.
1028. *Veremundus* III. annis 10.
1038. *Ferdinandus* I. Castellæ, &c. rex cognomento Magnus, annis 27.

NAVARRÆ REGES.

Anno 996. *Garsias* V. Tremulus, annis 7.
1003. *Sancius* IV. Magnus, annis 31.
1035. *Garsias* VI. ad ann. MLIV.

POLONIÆ REGES.

999. *Boleslaus* annis 26.
1025. *Micislaus* annis 16.
1041. *Casimirus* monachus, ad MLVIII.

HUNGARIÆ REGES.

Anno 997. *Stephanus* annis 41.
1038. *Petrus* Stephani ex sorore nepos.
1047. *Andreas* ad annum 1059.

SANCTI & MONASTERIORUM ORIGINES.

Anno 1001. *Ramuoldus* primus s. Emmerammi Ratisponensis abbas, post restitutam eo in loco abbatialem dignitatem; ubi de *Aurelia* virgine.
1004. *Fingenius* abbas s. Vitoni & aliorum monasteriorum, ubi de *Adalberone* II. episc. Mettensi, & variis monasteriis reparatis.
Abbo abbas sancti Benedicti Floriacensis, martyrizatur Regulæ.
1006. *Froilanus* episcopus Legionensis in Hispania, antea abbas Morerolæ monasterii a se conditi, Tabarensis, aliorumque cœnobiorum fundator aut reparator fuisse dicitur.
Alfricus Archiepiscopus Cantuariæ, antea episcopus Vviltunensis.
1007. *Livini* & *Briccii* martyrum corpora in Gandavense s. Bavonis monasterium translata.
Petrus primus abbas s. Petri in monte Caprario prope Perusium.
Austricus seu *Anastasius*, primus abbas Breunoviæ in Boemia, tum s. Benedicti ad radices Montis-ferrei in Hungaria, episcopus Colocensis & archiepiscopus Strigoniensis.
100.. *Zoerardus* seu *Andreas* & *Benedictus* martyr, monachi in monasterio Zobor s. Hippolythi in Hungaria, tum eremitæ. Ubi de *Mauro* episcopo Quinqueecclesiensi, ex monacho s. Martini in Pannonia.
1009. *Bruno* e monacho Magdeburgensi Russorum archiepiscopus & apostolus martyr.
Arduinus presbyter in monasterio s. Gaudentii Arimini.
Attilanus e priore monasterii Morerolæ episcopus Zamoræ seu Numantiæ in Hispania.
1010. *Aufridus* episcopus Trajectensis, fundator monasterii montis s. Mariæ, & cum uxore *Hildasvina* parthenonis Thorensis, ubi *Benedicta* eorum filia prima fuit abbatissa.
circa 1010. *Martianus* primus abbas s. Eusebii Aptensis.
&c. 1010. 1012. *Johannes* II. abbas Casinensis, ubi de abbatibus & viris piis, qui in sacro Monte floruerunt ad medium sæculum XI.
Elfegus archiepiscopus Cantuariæ & martyr, conditor monasterii Bathoniensis, cum eo de s. *Leofronna* abbatissa s. Mildrithæ & sociabus martyribus.
1013. *Libentius* seu *Lieviza* archiepiscopus Bremensis
1014. Rigomeri confessoris corpus ex urbe Cenomannica in monasterium Malleacense transfertur.
1015. *Adelheis* virgo, prima abbatissa monasterii Visicensis, tum s. Mariæ in Capitolio, Coloniæ.
circa 1016. *Symeon* eremita in monasterio s. Benedicti Padolironensis prope Mantuam.
1018. *Vulferius* monachus Reomaensis, in monasterio s. Germani Autisidori.
circa 1020. *Firmanus* abbas s. Savini prope Firmum in Piceno.
circa 1021. *Vvolbodo* episcopus Leodiensis, sepultus in monasterio s. Laurentii.
1022. *Fredericus* præpositus monasterii s. Vvedasti Atrebatensis.
Theodericus episcopus Aurelianensis in monasterio Tornodorensi sepultus.
1023. *Burchardus* II. abbas S. Galli.
Bernvvardus episcopus Hildesheimensis, monasterii s. Michaelis ibidem conditor.
1025. Maximini abbatis Miciacensis & aliorum sanctorum corpora inveniuntur, & e terra levantur.
Saviniani, Potentiani & aliorum corpora elevantur & transferuntur in monasterio s. Petri vivi prope Senonas.
1026. *Bononius* abbas Lucediæ in Italia, qui monasteria in Ægypto condidit.
1027. *Romualdus* institutor Ordinis Camaldulensis, multorum monasteriorum conditor, &c.
1029. Eusplcii I. abbati Miciacensis aliquot reliquiarum Translatio.
circa 1030. *Arnulfus* abbas s. Petri Carnotensis.
1031. *Guillelmus* abbas s. Benigni Divionensis, & aliorum multorum restaurator, &c.
Dominicus abbas & conditor monasterii Sorani & aliorum multorum.
Gerardus abbas Fontanellensis, martyr. ubi de *Gradulfo* & *Girberto* ejus successoribus, & *Guntardo* abbate Gemeticensi.
circa 1034. *Helvisa* reclusa prope monasterium B. Mariæ Columbensis.
1035. *Symeon* monachus montis-Sinai, reclusus Treviris.
1036. Meinvvercus episcopus Paderbornensis, monasterii Abdingoffensis fundator, aliorum reparator, &c.
1038. *Godehardus* ex abbate Altahensi episcopus Hildesheimensis.
Egelnothus cognomento Bonus, archiepiscopus Cantuariæ.
1040. *Chunigundis* Augusta, tum sanctimonialis Confugiensis, ubi de s. *Henrico* ejus conjuge, multorum monasteriorum conditoribus, &c.
1042. *Helias* abbas s. Martini Coloniæ, ubi de *Vvolperto* primo abbate Tuitiensi.
1043. *Amnichadus* reclusus Fuldæ, ubi de *Corcram* & *Tigernaho* abbatibus Hibernis, & *Mariano* Scoto.
Clarus reclusus in monasterio Selginstadiensi.
1044. *Britvvaldus* episcopus Vviltoniensis in monasterio Glastoniensi.
Guntherus eremita, monasteriorum Gelingensis & Rinchnacensi fundator.
Vvido seu *Guido* abbas monasterii Casauriensi in insula Piscaria, ubi & de *Adelberto* ejusdem loci monacho.
Angelrannus abbas Centulensis, ubi de *Odelgera* ejusdem loci priore.
1046. *Guido* abbas Pomposianus prope Ravennam.
Richardus abbas monasterii s. Vitoni Virdunensis ac aliorum multorum monasteriorum pater. Ibi & de Miraculis s. Vitoni sæculo XI. factis.
1048. *Poppo* abbas Stabulensis & aliorum monasteriorum pater. Ibi & de beata *Adelvivva* ejus matre, reclusa.
Olbertus abbas Gemblacensis & s. Jacobi Leodiensis. Ibi de *Johanne* episcopo Italo, & de *Burchardo* episcopo Vormatiensi.
Ysarnus abbas s. Victoris Massiliensis. Ibi de B. *Guifredo* ejusdem loci abbate, &c.
circa 1048. *Gerardus* episcopus Canadiensis & mrtyr in Hungaria.
1049. *Odilo* abbas Cluniacensis.
Remigiani archimonasterii apud Remos Basilicæ dedicatio per s. Leonem IX. Papam.
1050. *Alferius* abbas primus monasterii Cavæ prope Salernum.
Germanus prior & alii tres monachi monasterii Taluerensis.

INDEX

INDEX SANCTORUM
PRIMÆ PARTIS
SÆCULI SEXTI BENEDICTINI.

A

B

Sa-

INDEX SANCTORUM PRÆTERMISSORUM

in hac prima parte Sæculi sexti Benedictini.

A

ALdulfus, seu *Ardulfus* ex abbate Burchensi, ut scribit Vvillelmus Malmesburiensis lib. 3. de gestis Pont. Angliæ, Eboracensis simul & Vvigorniensis episcopus. Transtulit ossa beati Osvvaldi anno MII. 17. Kal. Maii, ac paullo post, ut testatur Rogerius de Hoveden, sexta scilicet Maii die, defunctus est, ac Vvigorniæ, testante Vvillelmo, sepultus. Nomen ejus cum *beati* titulo exhibent fasti Benedictini.

Alfvvoldus episcopus Schireburnensis in Anglia ineunte sæculo XI. de quo sæculo præcedenti ad annum CMLXXVIII. Vide Bollandianos ad 25. Martii, quo ejus festum in Martyrologiis recolitur.

Alruna comitissa in monasterio Altaichensi celebris, sed nonnisi desiderio Benedictina fuit. Miraculis claruit, ut auctor est Bucelinus in Menologio die 19. Junii, quamvis eam obiisse die VI. Kalendas Januarii scribat. Obiisse creditur circa annum MXL.

Arduinus Italiæ rex ab Henrico imp. profligatus in monasterium Fructuariense se recepit, ubi monachus factus vitam pie finivit anno MXVIII. memoratur in fastis Benedictinis die 2. Martii. De eo plura in observationibus ad vitam B. Guillelmi abbatis Divionensis ad annum MXXXI.

Arnaldus XVI. abbas Castrensis monasterii, quod postea in sedem episcopalem a Johanne XXII. pontifice Romano erectum est. Abbatis dignitatem anno MXXX. jam obtinebat Arnaldus, quam ultra annum MXLIII. non possedit. Hoc enim ipso anno Gerebardus abbas erat, ex Chronico episcoporum Albigensium & Abbatum Castrensium tomo 7. Spicilegii Acheriani pag. 341. Arnaldi gesta sex versibus comprehendit laudati Chronici auctor.

Deliciis hominum Arnaldus *satiatus iniquis,*
Intrat Castrensis claustra monasterii,
Pœnitet adversus Dominum peccasse, suique
Peccati veniam postulat: illa datur.
Infirmos sanat tactu, mutosque loquaces
Reddit, contrito hac gratia facta viro est.

Athanasia abbatissa in insula Ægina celebratur die 14. Augusti in Martyrologio Romano, quo item die in Menologio Benedictino Bucelini, & apud Arnoldum Vvionem memoratur: sed ex ejus Vita, quæ habetur apud Surium eadem 14. Augusti die patet eam sæculo IX. vixisse, ut observat Baronius in notis ad Martyrologium Romanum. Nec forte meliori titulo pertinuisse dicitur ad Ordinem Benedictinum. Idem dicendum de *Matthia* abbate, qui in eadem Vita memoratur. Eum tamen inter Ordinis nostri sanctos laudat Bucelinus in Menologio die 4. Septembris, sub *Abbatis Augia* titulo. Ubi sicut & Athanasia sub annum Christi ML. floruisse dicitur.

B

BArtholomæus abbas Criptæ-ferratæ, discipulus sancti Nili junioris, memoratur in fastis Benedictinis die XI. Novembris.

Benedictus &c. Martyres in Polonia, de quibus sæculo præcedenti ex Dubravio dictum est in observationibus præviis ad Vitam sancti Adalberti episcopi Pragensis. Huc referre sufficiat locum ex libro I. Chronici Cosmæ Pragensis ubi sic habet: *Temporibus Henrici imperatoris, qui post Ottonem tertium rexit Romanum Imperium, in partibus Poloniæ quinque fuere monachi & eremitæ, viri Israelitæ,* Benedictus, Matthæus, Johannes, Isaac Crispinus, *alii legunt* Christinus, *& sextus* Barnabas, *quorum non est inventus in ore dolus, nec in manibus pravum opus. Horum de Vita patrum scripturus multa, malui pauca, quia semper dulcius sumitur quæ parcius apponitur esca. Erat tamen eorum conversatio laudabilis, Deo acceptabilis, hominibus admirabilis, & eam sectari volentibus imitabilis. Hactenus hæc. Passi sunt autem hi fratres quinque anno Dominicæ Incarnationis millesimo quarto, secundo Idus Novembris.* Celebris est eorum memoria apud

apud Polonos & Hungaros; sed plura de eorum gestis non habent præter ea, quæ ex Dubravio laudata sunt.

C

Colmanus Scotus peregrinus in Austria, sub homine exploratoris suspensus, miraculis clarus, sepultus est in monasterio Mellicensi, ideoque ejus nomen in fastis Benedictinis die 13. Octobris inscriptum fuit. At dubitare licet an umquam monachus fuerit. Martyrium ejus ab Erchinfrido Mellicensis monasterii tertio abbate paullo post descriptum fuit, quod habes apud Lambecium tomo 2. Bibliothecæ Cæsareæ. Passus est anno MXII.

Congallus abbas sacri nemoris Haly-VVode in Scotia, religiosa centinentia clarus, memoratur in Menologio Scotico die XII. Maii, quo apud Bollandianos inter prætermissos habetur, ubi laudant catalogum manuscriptum, qui sic habet: *Congellus de Sacro-bosco & confessor anno* MXIII. Hunc cum celebri Benchorensis monasterii abbate nonnulli confuderunt, aut certe unius gesta attribuerunt alteri. Arnoldus VVion, Ferrarius in catalogo generali, & alii Congellum laudant ex vita S. Malachiæ, qui tempore S. Bernardi floruit, sed eos falli vel ex sola vitæ lectione quivis facile advertet.

D E F

Donanus abbas *in Achterles*, in Scotia, colitur die 17. Aprilis in ecclesia Aberdonensi. Ejus baculi tactu febres & morbi regii curabantur, antequam ab hæreticis corrumperetur, ut observat Dempsterus in Historia ecclesiastica Scotorum. De eo pauca Bollandiani ad 17. Aprilis. Obiit circa hujus sæculi medium.

Elfleda abbatissa monasterii Rumeseiensis hujus sæculi initio: cujus vitæ compendium ex Capgravio habet Maihevvius in Trophæis Angl. Cong die 29. Octobris, quo memoratur in variis Martyrologiis.

Felix abbas sancti Gildæ Ruyensis in minori Britannia, huc transmissus a Gauslino abbate Floriacensi, ut ibi monasticam vitam restitueret: quod ita egregie præstitit, ut sub ejus regimine hoc ineunte sæculo plures viri sanctitate celebres brevi enituerint, quales sunt *Eoharnus, Gingurianus* & *Gunstanus*, qui omnes in fastis Benedictinis locum promeruere. Felix die 17. aut, ut dictum est in notis ad vitam sancti Gildæ, 9. Martii. Eoharnus II Februarii, Gingurianus 27. Septembris, ac tandem Gunstanus die 27. Novembris celebrantur. De horum gestis pauca habentur, præter ea quæ de illis retulit auctor vitæ sancti Gildæ, editæ sæculo I. Benedictino ad annum DLXV. quæ hic ideo repetere visum non est operæ pretium.

Fortis eremita & monachus Fontis-Avellani, ex Gabrielliorum familia oriundus dicitur, cujus corpus in cathedralem Eugubinam translatum, hodieque ibi honoratur in peculiari capella, cum hoc epitaphio.

D. O. M.

Divo Forti *eremita, candore animi,*
Summa constantia, & Christiana pietate insigni.
Anno a Christo nato MXL. *ad cæli patriam migravit.*

Ejus imago visitur in monasterio Fontis Avellani cum inscriptione, in qua *beatus* dicitur obiisse IX. Maii, & ea die memoratur in Menologio Benedictino. De eo Ferrarius ad diem VII. ejusdem mensis, Jacobillus, &c.

Fulbertus episc. Carnotensis, obiit anno MXXVIII. sanctitate & doctrina celeberrimus: nullo tamen cultu publico honoratur apud Carnotenses, nequidem in monasterio S. Petri, ubi sepultus jacet. Ejus memoriam cum *beati* titulo celebrat Bucelinus in Menologio Benedictino die X. Aprilis; alii item auctores, sed recentiores, eum eodem *beati* seu *sancti* titulo donarunt.

G

Gregorius, ex abbate SS. Cosmæ & Damiani ad Micam auream Romæ, factus episcopus Ostiensis, in Hispaniam missus est a Romano Pontifice, ubi obiisse dicitur anno MLXIV. ac sepultus. Ejus vitam & miracula scripsit Constantinus Cajetanus abbas e Congregatione Casinensi, quæ edita est Romæ anno MDCVI. Eam recudit Tamayus in Martyrologio Hispanico, die 9. Maii. Miracula vero ad ejus sepulcrum apud sanctum Salvatorem de Pinnava facta refert die sequenti ex Ægidio Cabregensi, auctore æquali, quæ item a Bollandianis ad diem 9. Maii edita sunt. De eodem sancto hoc legitur in vita sancti Dominici Calciatensis apud eosdem Bollandianos 12. Maii: *Quidam episcopus, Gregorius nomine, in partes Hispaniæ ad prædicandum evangelium* advenit.

I

Johannes archiepiscopus Eboracensis, cujus Vita data est ad annum DCCXXI. in monasterio Beverlacensi sepultus, e ligneo sepulcro elevatus est, ac *in capsa auro argentoque & lapidibus pretiosis opere incomparabili* fabricata depositus ab Alfrico archiepiscopo Eboracensi, *cum ingenti Cleri plebisque exsultatione*, anno 1044. die 25. Octobris, quo deinceps translatio prædicta apud Anglos fuit sollemnis. Hæc Thomas Stubs in actis Eboracensium episcoporum.

M

Macarius archiepiscopus Antiochenus, aliquamdiu in monasterio S. Bavonis apud Gandavum hospitatus, ibi obiit & sepultus est anno MXII. Miraculis post mortem clarus, agente Sigero abbate e terra levatus fuit anno MLXVII. Depositionis festum die X. Aprilis, Elevationis, seu translationis IX. Maii sollemniter celebratur. Ejus vitam duplicem habes apud Bollandianos die X. Aprilis.

Maurus episcopus Cæsenas in Romandiola, cujus sacrum corpus, crebrescentibus ad ejus tumulum miraculis, e terra ab Episcopis vicinis elevatum est hujus sæculi initio. Ei Montis-Mauri monasterium prope Cæsenam, nomen & originem debet, quod hodieque sub Casinensi congregatione celebre est. Corpus ejus sacrum, quod ibidem diu servatum est, postea in urbem translatum fuit anno 1340. ut scribit Ughellus, atque in ecclesia S. Johannis Evangelistæ depositum; unde sæculo sequenti in cathedralem ecclesiam deportatum fuit, ubi hodieque visitur. Superest in monasterio tumulus ejus cum hac inscriptione, quam Ughellus refert.

Hic manet Antistes tumulatus marmore sanctus,
Fulgidus, insignis, mirandus, nomine Maurus.

Ejus vitam, seu Miracula descripsit S Petrus Damiani, quam inter ipsius opera lege, si lubet. Memoriam vero recolunt Benedictini fasti, sicut & Martyrologium Romanum die 20. Januarii, quem diem ejus esse Translationis monet Ughellus, exitus vero 20. Novembris, quo re ipsa die a Ferrario in Catalogo generali sanctorum Italiæ memoratur.

N

Nilus, Junior dictus, Hegumenus Græcus, qui Casinum venit sub Aligerno abbate, a quo accepit monasterium Vallis lucii, ubi annos XV. exegit, tum Cryptæ-ferratæ abbas fuit, ibique obiit hujus sæculi initio: de eo plura videsis in Sæculo præcedenti pag. circiter 600. &c.

Notgerus, seu *NotKerus* ex præposito sancti Galli episcopus Leodiensis, de quo sæculo superiori ad annum MXII. ubi quoque de Norkero Balbulo, & sub finem ejusdem sæculi de Episcopis Leodiensibus egimus.

O & R

Osvvini regis Translatio facta die XIII. Kal. Septembris, hujus sæculi initio, quæ occasionem præbuit condendo monast. Tinumetensi in agro Northumbrensi, quod monasterio S. Albani subjectum est de eo plura tomo I. Monast. Anglicani pag. 333. quæ excerpta sunt ex vita sancti Osvvini & ex ejus translationis Historia.

Reginbaldus episcopus Spirensis, qui primus post institutos in percelebri monasterio S. Udalrici Augustensi monachos, abbas institutus est anno MXII. a Brunone Augustano episcopo. Hunc postea ad Ebersspergensis, tum ad Laurishamensis monasteriorum regimen translatum fuisse ajunt Hugo Menardus & Bucelinus, priusquam thronum Spirensem conscenderet: quod *populi simul & cleri consensu* anno MXXXI. factum fuisse scribit Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, ubi de eo sic habet: *Vir magnificus, amator cleri & doctor populi, multum egregius* fuit, *qui multa bona fecit ecclesiæ suæ*. Ejus tempore Conradus Augustus majoris ecclesiæ Spirensis fundamenta posuit. Coronam cupream deauratam, amplam & magnificam fieri curavit, quæ in chori medio penderet, quales hodieque in plerisque Belgicæ nostræ ecclesiis visuntur, viginti quatuor in ea versus insculpi curaverat, ex quibus duos refert Bucelinus in Menologio.

Istud non magnum dignanter suscipe munus,
Quod Reginbaldus tibi præsul reddo misellus.

Obiit anno MXXXIX. die XIII. mensis Octobris, ut

ut habet Hermannus Contractus, qui eum *virum vita & habitu monachico verendum* appellat. Hermannum secutus est Trithemius. Eadem die memoria ejus cum *sancti* elogio celebratur in Martyrologio Benedictino Hugonis Menardi. Eodem titulo donatur a Bucelino in Menologio die 21. Augusti, & ab Hersfeldero in Basilica ss. Afræ & Udalrici, ubi eum ex Kirburgensibus comitibus, id est ex ipsius sancti Udalrici gente, ortum duxisse scribit. Omitto alios auctores, Bruschium, Stengelium, Raderum &c. qui Reginbaldum pro data occasione laudaverunt.

S & T.

S*Ergius IV.* Pontifex maximus, antea episcopus Albanensis, Petrus dictus, cognomento, ut ajunt, Bucca-porci: Ejus virtutes exponit Epitaphium quod in basilica Lateranensi insculptum est, ubi *Ecclesiæ decus, pauperibus panis, nudorum vestis & populi doctor egregius* appellatur: nullo publico cultu donatus est; ejus tamen memoria in Menologio Benedictino legitur die 18. mensis Augusti.

Tarasia Veremundi II. Castellæ regis filia, cum a fratre Aldefonso nubere invita coacta fuisset Abdallæ Saracenorum regi, & ille a Deo punitus liberam eam dimisisset, Ovetum in sancti Pelagii monasterium secessit, ibique reliquo vitæ suæ tempore transacto, defuncta & sepulta est, anno MXXXIX. memoratur a Vvione, Dorganio, Menardo ceterisque fastorum Benedictinorum scriptoribus cum *sancta* titulo, die 25. Aprilis. Ejus epitaphium ex Ambrosio Morales refert Baronius ad annum MX. ubi sic habetur: *En quem cernis cavea saxa teget compago sacra. Hic dilecta Deo recubans Tarasia Christo dicata, proles Beremundi regis & Geloyra regina, genere orta claro parentatu, clarior & merito, vitam duxit preclaram, ut continet norma. Hanc imitare velis, si bonus esse cupis, vel si obiit sub die VII. Kal. Magii, feria quarta, hora media noctis post peracta atate seculi porrecta per ordinem mundi sextam, da Christe quaso veniam, parce, precor, amen.*

Tenta sancti Maioli abbatis discipulus, a quo sancti Mauri Fossatensis abbas institutus, postea in Remensem pagum secessit, ac tandem Cluniacum reversus obiit circa annum MXX. etiam post mortem miraculis illustratus. De eo in elogio historico sancti Maioli sæculo V. pag. 724. In fastis Benedictinis recolitur die 13. Octobris.

V

V*Igianus* Scotus monachus Cluniacensis, tum episcopus, qui hujus sæculi initio ad superos abiisse creditur. Ejus natalem Abirbrothi celebrem commemorat Thomas Dempsterus in Menologio Scotico, die 4. Januarii, & ex eo Ferrarius in Catalogo eorum sanctorum, qui in Martyrologio Romano non habentur. Uterque narrat crucem ex ejus cœmeterio nulla vi ab hæreticis avelli, neque, licet ligneam, potuisse umquam incendi.

KALENDARIUM SANCTORUM

quorum Acta in prima parte Sæculi sexti Benedictini exhibentur.

26 In

INDEX TOPOGRAPHICUS SANCTORUM

Partis primæ Sæculi sexti Benedictini.

In

IN ITALIA.

IN ANGLIA.

IN HISPANIA.

NOMINA AUCTORUM PRÆCIPUORUM

qui hujusce primæ Partis Sæculi VI. Benedictini Acta scripserunt.

A

B & E

G & H

I & L

M & O

P & R

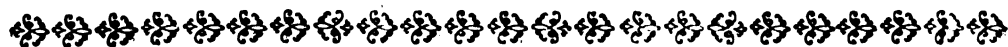
S T & V

Tang-

INDEX
RERUM MEMORABILIUM
PRÆFATIONIS PARTIS I. SÆC. VI. BENEDICT.

Cifri sunt numeri sectionum initiales.

ACTA SANCTORUM ORDINIS S. BENEDICTI.

SÆCULUM SEXTUM,

Quod est a Christo nato undecimum.

VITA BEATI RAMUOLDI ABBATIS SANCTI EMMERAMMI apud Ratisponam

AN. CHR. 1001 17. Jun.

Auctore ARNOLFO ejusdem monasterii monacho, & coæquali,

Ex Tomo 2. Antiquæ lectionis Canisii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. ARNOLFUS *ex Comite de* Cham *&* Vochburg *Monachus S. Emmerammi, beati Ramuoldi gesta litteris mandavit in libro secundo, quem* de memoria beati Emmerammi, & cultorum ejus *inscripsit. Istud opus nos hic exhibituros polliciti sumus in observationibus ad vitam sancti Volfgangi in superiori Sæculo: sed prius aliqua de beato Ramuoldo præmittenda sunt ad ejus vitam illustrandam. Ramuoldi ortus annum nemo assignavit: sed cum ille ex omnium consensu, ipsiusque Arnolfi testimonio, centenarius obierit, si annus* 1001. *ejus supremus fuerit, ut infra probare conabimur, anno* 901. *natus fuisse censendus est. Non ita facile parentes ejus aut patriam detegemus, nisi forte sententiam amplectamur eorum, qui eum patruelem sancti Volfgangi Ratisponensis episcopi fuisse asserunt, quo pacto eum, ut de beato Volfgango refert ipsius vitæ auctor,* Suevigenam *fuisse dicemus, &* ex parentibus ingenuis ortum, qui nec divitias, nec paupertatem patiebantur. *Arnolfus tradit eum Henrici Archiepiscopi Trevirensis capellanum fuisse: quod idem asserit auctor vitæ sancti Volfgangi. At neuter refert utrum id munus ante, vel post emissam professionem monasticam obierit. Id unum constat apud omnes, quod Volfgangus in episcopatum Ratisponensem evectus, Ramuoldum e monasterio sancti Maximini Trevirensis accersierit, ut ipsum monasterio sancti Emmerammi, quod ob ejus unionem cum episcopatu pene corruerat, præficeret. Ramuoldum tunc senem fuisse asserit Arnolfus. Quare libenter Stengelio assentior, qui hanc in monasterio sancti Emmerammi abbatialis dignitatis restitutionem ad annum* 975. *refert: quo sane anno Ramuoldus jam septuagesimum quintum annum suæ ætatis attigerat.*

Scriptor vitæ. Ætas &c. Fit Abbas Monaster. exornat.

2. *Quantum monasterio sibi commisso profecerit, testantur non solum auctores, verum etiam alia pietatis & curæ suæ monumenta, quæ etiam nunc supersunt. Ecclesiæ novam cryptam adjecit, ut ibi Sanctorum reliquias, quas e Lotharingia attulerat, collocaret; quam cryptam a beato Volfgango consecrari curavit, ut ex his versibus, quæ in ejus vestibulo leguntur, colligimus.*

Consecrat ædiculam mandrita * Lupambulus istam,
Abbas Ramvoldus quam tibi, Christe, struit.

* Volfgangus.

Ut disciplinæ regulari quam in hoc monasterio restituerat suppetias ferret, bibliothecæ renovandæ curam adhibuit, cujus rei egregium argumentum superest in insigni Evangeliorum volumine, etiamnum in thesauro monasterii asservato, cujus opercula renovari fecit, ut ex ejus effigie constat, quam cum his verbis & versibus apponi jussit.

AN. CHR. 1001 17. Jun.

RAMUOLDUS INDIGNUS ABBAS.

Hunc librum Carolus quondam perfecit honorus,
Quem mox Emrammo Ramvold renovaverat almo.

Exsulat. *De hoc codice, qui curante Carolo Calvo Francorum Rege elegantissime scriptus est, plura videsis in Itinere Germanico tomo 4. Analect.*

3. *Verum cum totus monasterio suo restituendo sese impenderet Ramuoldus, bellum inter Ottonem secundum Imperatorem, & Henricum Ducem Bavariæ exarsit, in quo cum a partibus Henrici staret, in Imperatoris manus devenit, a quo in monasterium Trevirense sancti Maximini relegatus est. Ejus rei præter Arnolfum meminit etiam Aventinus libro quinto Annalium Bojorum his verbis:* Rheginoburgi habito consilio Ramholdus divi Haimerani præsul, quod Hainrico faveret, capitur, Treveros relegatur. *At pacatis postea rebus, Abbatiæ suæ regimen iterum suscepit, atque post aliquot annos virtutibus, meritis, & ætate plenus centenarius obiit, atque in crypta a se constructa, sancto Henrico feretrum propriis humeris deportante, sepultus est juxta aram sancti Gregorii, atque ejus tumulo hoc Distichon inscriptum est:*

Signis clarescit pius hic Ramvoldus humatus,
Cælo fulgescit cælestibus associatus.

Aliud etiam Epitaphium in ejus honorem editum refert Stengelius in suo Monasteriologio: quod cum sit recentioris alicujus auctoris, referre nihil juvat.

Ejus cultus. 4. *Porro licet in Monasterio sancti Emmerammi anniversarium Ramuoldi Abbatis quotannis recolant nostri, in privatis tamen orationibus ut sanctus invocatur, & nomen ejus in Martyrologio Benedictino insertum est ad 15. Calendas Julii, cujus etiam meminit Hugo Menardus in observationibus ad eumdem diem. Philippus Ferrarius eidem etiam in Catalogo generali Sanctorum locum dedit. De eo vide Hundium Tomo secundo Metropolis Salisburgensis, Raderum de sanctis Bavariæ, Brouverum in Annalibus Trevirensibus, ac denique Baronium ad annum* 1007. *Non vero hic omittere licet egregium Trithemii testimonium ex Chronico Hirsaugiensi novæ editionis ad annum* 1068. *ubi scribit Vuillelmum Hirsaugiensis Monasterii sanctissimum Abbatem ex Monasterio sancti Emmerammi, cujus loci sub Ramuoldo abbate Prior erat, fuisse assumtum; sic autem ea occasione habet:* Claruit his temporibus Ramboldus abbas monasterii sancti Emmerammi Ratisbonensis in Bavaria, vir multarum virtutum, & sanctissimæ conversationis, qui custos regularis disciplinæ vigilantissimus, Monachos verbo, & exemplo ad pristinæ sanctitatis fervorem revocavit; qui vivus multis claruit virtutibus, & miraculis post mortem similiter coruscavit: sub cujus magisterio multi Fratres religiosissimi claruerunt. In omni conversatione sua Domino Deo semper placere studuit, & ideo Monachos ad tramitem rectitudinis diligentissime perduxit. Inter alios paternæ sanctitatis discipulos præcipuus fuit Vuilhelmus, ejusdem cœnobii sub sancto Ramboldo Prior monasticus, qui post depositionem Friderici abbatis hujus cœnobii Hirsaugiensis antistes factus est duodecimus, vir magnæ religionis, &c. Vuilhelmi *vitam infra suo loco dabimus.*

Annus mortis. 5. *Superest ut de ejus mortis anno aliquid dicatur. Baronius Annalium Tomo* 11. *beati Ramuoldi obitum ad annum* 1007. *refert, ratus eum quinquennio post Ottonis III. Imperatoris mortem accidisse. Hundius vero, Stengelius, ceterique omnes annum* 1001 *ei supremum assignant, & recte quidem, ut ex Arnolfo evidens est; cujus verbis non satis attendens illustrissimus Cardinalis in errorem impegit. Hæc habet Arnolfus:* Post quinquennium quoque Imperialis exitus de civitate Hiatospolitana languore diuturno, &c. *Quæ Baronius de Imperatoris morte, quam anno* 1002. *accidisse probat intelligens, addendo quinquennium* 1007. *annum invenit, at ea de ejus Ratispona exitu dicta esse ex iis quæ paullo superius habentur, facile est probare. Sic enim loquitur Arnolfus:* Quo dicto piissimus Augustus ex more præcedente sancta & crucifera Imperiali lancea exivit de civitate ista petiturus Italiam, &c. *Videndum est itaque quo anno Otto III. discesserit Ratispona ad petendam Italiam, ut ei adjunctis aliis quinque annis certum beati Ramuoldi mortis tempus habeatur. Sane si ejus obitus anno* 1001. *assignemus, Ottonis discessus ad annum* 996. *referendus erit, & hoc quidem anno omnes auctores asserunt Ottonem in Italiam transiisse, ubi Romæ a Gregorio V. summo Pontifice coronatus est. Hanc sententiam invicte probant quæ de exsequiis beati Ramuoldi narrat Arnolfus: ait enim ipsis affuisse multos, inter quos, inquit, erat* Henricus Hypatos, tunc forte Principatum tenens super Noricos, post paucos vero annos Rex futurus, non solum Germaniæ, sive Galliæ; sed etiam Imperator totius Italiæ. *Ex his verbis cum præcedenti Arnolfi testimonio conjunctis recte concluditur, nec ante, nec post annum* 1001. *Ramuoldum obiisse. Non prius, quia mortuus est* post quinquennium Imperialis exitus de civitate Hiatospolitana, *seu Ratispona, cum ipse esset* petiturus Italiam, necnon aditurus potentissimam urbem Romanam. *Iste autem discessus non potest ante annum nongentesimum nonagesimum sextum referri, cum eo ipso anno Otto III. ex omnium consensu prima vice in Italiam transierit. Non obiit Ramuoldus post annum* 1001. *Nam Henricus, qui ejus obitus tempore erat tantummodo* super Noricos populos Principatum tenens *anno* 1002. *factus est Rex Germaniæ. Nec tandem*

dem dicat aliquis eo ipso anno 1002. antequam Henricus in regnum eveheretur, sanctum Abbatem obiisse. Id, inquam, dici non potest, si quidem Ramuoldus obiit 17. Junii, Henricus vero paullo post Ottonis mortem, quæ mense Januario accidit, fuit electus. Denique quo sensu Arnolfus dixisset, post paucos annos Rex futurus? AN. CHR. 1001 17. Jun.

6. *Ad Ramuoldi tempus revocanda est Aurelia, quæ cum esset, ut ajunt, Francorum Regis filia, marito relicto, Ratisponam ad Sancti Emmerammi Monasterium confugit, quam sanctus Volfgangus, tunc ejusdem urbis Episcopus, in quadam cellula urbi vicina, quæ nunc sacellum sancti Andreæ dicitur, reclusit; ubi post exactos complures annos ad cælestem vitam emigravit, anno 1027. sepulta est in claustro monasterii sancti Emmerammi, hoc Epitaphio donata.* Aurelia reclusa.

Hic pia florescit Aurelia virgo sepulta,
Quæ pœnas nescit, cæli dulcedine fulta.

Plura discimus ex aliis versibus, sed qui tamen non sunt antiqui, in tabella prope ejusdem Aureliæ sepulcrum appensa inscriptis, quos ex Itinere Germanico seu Tomo 4. Analect. hic denuo exhibemus.

Contegor hoc tumulo soboles clarissima Regum,
  Gallia quam genuit, nunc tenet Imbripolis.
Huc profuga adveni, fugiens consortia sponsi,
  Servarem ut castum, Christe, cubile tibi.
Præstat huic Ramvvoldus opem, dum vita manebat,
  Ut pia libarem thura precesque Deo.
Vin tempus vitæ? Usa fui vitalibus auris
  Lustra decem, his annos insuper adde duos.
Hic expecto tuum districtum, Christe, tribunal:
  A dextris sedeam tunc dabis inter oves.

Huic Aureliæ tumulo impositus est item lapis cum antiqua inscriptione Romana, quæ Aureliam veterum Romanorum temporibus conjugatam laudat, sed ab ista valde diversam, si verum sit hanc posteriorem tempore sancti Vuolfgangi Ratisponam accessisse: nihil quippe de ea habet auctor vitæ istius sancti Pontificis, quam sæculo superiori edidimus, nec Arnulfus Comes, qui res Monasterii sancti Emmerammi, in quo tunc Monachus degebat, accurate scripsit. Aureliæ tamen nomen, quam alii Hugonis, alii Lotharii Francorum regis filiam dicunt, Bucelinus in Menologio Benedictino inscripsit die 15. Octobris, Arnoldum Vvionem secutus, qui in adjunctis ad Lignum vitæ, eam ipsam esse censuit, quæ apud Argentoratum hac ipsa die in Martyrologio Romano, aliisque sacris fastis celebratur. Aureliam Ratisponensem præter hos auctores laudat Hundius in Metropoli Salisburgensi. Sed de his satis. Jam Arnolfi liber, quem sub Dialogi forma, interlocutoribus Ammonitio, & Collectitio, composuit, exhibendus est, omissis tamen nonnullis, quæ nec ad historiam Ecclesiasticam, nec ad vitam Ramuoldi illustrandam conducere possunt.

ARNOLFI LIBER SECUNDUS
DE MEMORIA BEATI EMMERAMMI
ET EJUS CULTORUM.

1. HUmanis rebus exemto, ut in calce libri prioris descripsimus, Michaele Reginopolitano episcopo, qualiter Dei omnipotentis misericordia, super hujus ecclesiæ Clerum & populum vigilaverit, quemve Princeps Pastorum suis ovibus præesse voluerit, quemque ad pastoralem curam in secreto suo, cui omne cor patet, elegerit, occasionibus hujusmodi patefecit. Erat quidam vir genere ingenuus, virtute strenuus, natione Alamannus, nomine quidem VVOLFGANGUS [a] cujus ipse interpretationem vocabuli in quodam loco Lupambulus jussit inscribi. Is primum inter Canonicos sive Clericos laudabilem & castam duxerat vitam; dein artioribus regulis implicari desiderans, in Suevia apud Vvolfgangus monachus.

[a] Vvolfgangi vitam, &c. habes sæculo superiori ad ann. 994. pag. 811. De Ensidlensi Monasterio ubi monasticam vitam est professus, passim actum est.

AN. CHR. 1001. 17. Jun. apud cœnobitas, qui Solitarii * vocantur, monachum professus est. Quem cum non solum fortiter vitiis resistere, sed etiam virtutibus assuefaceret libere insistere, acrius intendens aciem mentis in speculum geminæ dilectionis, videbatur sibi cum simplo & abscondito talento quasi vacuus apparere in conspectu Domini, nisi eo exposito & duplicato, aliorum quoq; consuleret saluti. Cujus rei gratia monasterium & monachum deserens, immo secundum Apostolum majora æmulari charismata cupiens, per Alamanniam devenit exsul in Noricum. Ad cujus orientalem partem cum humili comitatu pertendens prædicandi gratia, Pannoniæ petiit confinia. E qua, per Piligrinum Pataviensem episcopum evocatus, piæ, ut decuit, humanitatis ab eo suscipitur, & fovetur officio; apud quem etiam rogatus & jussus mansit aliquot diebus: hoc inter cetera prudenti secum tractans mente, quare prohibitus sit ab adducenda ad Deum Pannoniorum gente. quo commorationis tempore idem Episcopus optime usus, utpote qui erat adprime eruditus & genere nobilissimus, juxta hoc quod Apostolus dicit: *Probate spiritus si ex Deo sunt*; clandestina & manifesta divini servitii observatione, ac assidua sacræ Scripturæ indagatione satis probavit, hunc quem susceperat peregrinum, non esse gyrovagum, sed stabilem veræ fidei domesticum. Unde & quosdam de suis familiariter pro eo alloquitur, dicens: O quam felix ecclesia, quæ, Deo volente, isto donabitur sacerdote! Ergo necessarium valde videtur mihi & utile, ut huic famulo Dei petam regimen Ratisbonensis episcopii: quia optime convenit sicubi abundat bona voluntas, ut eam etiam ad bona opera procedere faciat bene collata facultas. Bonum quippe, quod hic vir seminare voluit in paratis cordibus paganorum, ad salutis obsequium quod repulit cæcitas illorum, quandoque fortassis hoc eodem agrum dominicum excolente dabit fructum suum in populis Christianorum. Ad hæc quidam respondentes dixerunt: Qui fieri potest ut iste pauper & ignotus ad honorem accedat tanti episcopatus, cum jam aliquæ alti sanguinis personæ, hunc apud Imperatorem prædiis & pecunia compensantes, sibi tentaverint acquirere? Quibus ille refert verba ponderosa, sed non adeo morosa: Divina & humana valde inter se probantur distare judicia. Hinc scrutator cordium & renum ab initio mundi *elegit contemtibilia necnon ignobilia, ut confunderet fortia*; & e contrario, mundus quod suum est superbe ad horam extollit, ac in brevi cum confusione distollit. Unde operæ pretium censeo, quo mittam ad Marchicomitem, cujus consilio multa solet facere Imperator, ut suggerat ei, ne per ambitionem aut simoniacam hæresim quemquam episcopalem sinat accipere dignitatem: sed ob æternam remunerationem, quem humilem & modestum ac eruditum invenerit, necnon officiis ecclesiasticis aptum esse probaverit, hunc cujuscumque sit conditionis vel parentelæ promoveri faciat ad culmen Ecclesiæ.

* Einsidlen.

1. Joan. 4.

1 Cor. 1.

Fit Episcopus Ratisponensis.

2. Quid plura? per legationem Episcopi ac suggestionem consiliarii, Cæsar suæ & ecclesiasticæ utilitatis admonitus, immo, quod verius est, nutu Dei cujus in manu cor Regis, Princeps bonus Otto II. animo mutatus, omnes qui pro eodem Episcopatu adipiscendo laborabant avertit, & se totum ad electionem venerandi viri Vvolfgangi convertit, sicque legatos post eum celeriter mittit. Qui ut jussi fuerant pergentes, invenerunt eum adhuc cum prænominato Episcopo commorantem, sed jam ad patriam repedare cogitantem: ignarus enim erat legationis & ceterarum rerum pro se gestarum, & idcirco animum intendebat aliorsum. Cumque legati quare venerint ei indicarent, primum recurrit ad secretarium cordis, se suaque Deo commendans in intimis; dein Episcopo, cujus caritate ibi detentus erat, causam suam exponens, id quo gravabatur, temperamento levigabat simplicitatis columbinæ ac prudentiæ serpentinæ, atque in hunc modum proloquitur, dicens: Hoc novum quod mihi per nuncios Principis venit, caritas tua effecit, cui præmium bonæ voluntatis absque dubio erit; sed meæ parvitati timorem incutit, quia nescio si voluntas Dei sit, & quia mundus sub specie religionis multos ad vitia trahit. Cui respondens Episcopus dixit: Quod dicis te timere, hoc mentis est providæ. Sed hanc in bonam spem erigit Psalmista, qui dicit: *Initium sapientiæ timor Domini*, & iterum: *Timor Domini sanctus perma-*

Psalm 110

nens

AN. CHR. 1001. 17. Jun.

nens in sæculum sæculi. Quem & Apostolus commendans ait: *Noli altum sapere, sed time*. Idem alibi de episcopatus desiderio ait: *Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*. Unde & tu, si cum tua salute aliis appetis prodesse, bonumque opus in omni loco desideras adesse, sub timore & humilitate ad episcopalem ordinem vocatus ne abnuas accedere, alioquin incidere videris in illud quod David dicit: *Qui noluit benedictionem, elongabitur ab eo*. Quod cavens omnimodis, conare connumerari cum illis, de quibus scriptum est: *Qui autem docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti; & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates*. Hujus atqui exsecutione officii perveniens ad hoc ut in retributione justorum tibi dicat Dominator omnium: *Euge serve bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui*. Talia quoque Pontifice proloquente, vir venerandus per mentis speculationem dispensationis divinæ intuens moderamen, subsequitur dicens: Ecce servus Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.

Psam. 18. Rom. 11. 1. Tim. 3. Psalm. 108. Dan. 12. Matth. 25.

3. Tunc arrepto itinere cum his, qui missi erant a Principe, tetendit in partes occidentales Bajoariæ. Cumque perventum esset ad *a* Reginam civitatem, Clerus & populus secundum morem ecclesiasticum, unanimiter episcopali facta electione, ad Imperatorem eum miserunt cum universali legatione. Qua clementer suscepta, & beato Viro ab Episcopis probato, ac sermone in præsentia eorum ab ipso sapienter prolato, Imperialis eum assumens potentia per pediam pastoralem, honorem ei dedit pontificalem; statimque ut curam sui, & gregem dominicum illi commisit, non cum parvo comitatu ad Ratisbonam eum remisit: ubi cum multorum fideli & favorabili susciperetur occursu, primum beato Emmerammo se humiliter præsentavit, deinde per singula Ratisbonæ monasteria sanctorum petiit suffragia; novissime vero sollemni facta præparatione seu processione, ad sancti Petri Ecclesiam accessit, in quam cum canticis lætitiæ & exsultationis voce introductus, atque more Pontificum secus altare inthronizatus, a Clero & a populo summo Pastori commendatur, necnon a Friderico archiepiscopo (*Salisburgensi*] & illius suffraganeis post aliquot dies in Sacerdotem Apostolicum ibidem consecratur. Quam ille consecrationem nolens vacuo secum portare vocabulo, die noctuque Pontificali studiosissime excoluit officio, ut gratiam sancti Spiritus abundantius sub hoc ordine posset habere in cordis hospitio. Cujus inspiratione suaviter tactus, & ad omnia cautus ac providus factus, ob episcopale fastigium, nequaquam voluit mutare monasticum habitum, quasi erubesceret Monachus esse qui fuerat; sed quam intus habuit humilitatem mentis, foris ostendit bonis exemplis & mediocribus vestimentis. Memor etiam Salomonicæ admonitionis, quæ dicit: *Constituerunt te Principem? noli extolli, esto in illis quasi unus ex illis*, non dominari quærebat in Clero, sed gregi dominico forma esse studuit mane & sero, prudenter advertens, immo prudentius a se avertens illud eloquium, quod per Ezechielem prophetam invehitur contra malos pastores, Domino dicente: *Væ pastoribus qui pascebant semetipsos, & non greges meos*.

Baculum pastoralem ab Ottone II. suscipit

Episcopus monasticas vestes non dimittit.

Eccli. 32. Ezech. 34.

4. Unde ipse totus in divina lege devotus, inter cetera pastoralis curæ ministeria, sermone quem ad populum inter Missarum sollemnia fecit ex more, in tantum ecclesias plebem assuefecit frequentare, ut per dies sollemnes vix domi remanere viderentur rei familiaris custodes. Ad prædulcem enim tanti Pontificis exhortationem certatim sexus utriusque turba confluxit, quam illuc fragrantia cælestium aromatum, ipso ea qui dedit ventilante adduxit, apium videlicet instar, quas post se trahere videtur mellis odor & nectar. Quibus Pater pius summopere desiderans esse utilis & aptus, in disputando de regno Dei, & calcandis vanitatibus hujus mundi, perplexis & sophisticis minime utebatur sententiis; sed sic melliti oris dulcedinem per quamdam, quam verbis explicare non potero, temperabat austeritatem, ut simplici & optimo genere locutionis tangere videretur intima cujusque cogitationis, talique arte nonnullorum ex oculis lacrymas eli-

Verbo Dei disseminando incumbit

a Ratispona, quę primo sub Augustæ Tiberii nomine fundata est, postea Reginoburgum, Germanis *Regensburg*, dicta est, vel ab uxore Theodonis I. quæ Reginopirga dicebatur, ut quidam volunt, vel a fluvio Rego, ut vult Ferrarius. Id nomen accepisse sub Theodone I. asserit Hundius, cum primum ea Germani potiti sunt.

ANN. CH. 1001. 17 Iun.

ceret indices cordis. Hanc siquidem tam validam a Spiritu-sancto acceperat gratiam, quod hi qui prædicanti assisterent, & eum intente audirent, raro aut numquam abscederent ab ejus prædicatione sine lacrymarum effusione. Quo pergrandi bono a largitore omnium bonorum hominibus concesso, per malitiam suam sauciatus humanæ salutis inimicus, & ei obviam ire conatus, invidiam quam semper habebat, quibus poterat viribus exercebat.

Dæmonis insidias detegit.

5. Nam die quadam, cum prædictus beatæ memoriæ Vvolfgangus episcopus solito more ad populum ex pulpito vel ambone concionaretur, diabolus aliud non inveniens, Domino prohibente, quo adversaretur, subito concitavit turbinem & cum turbine tumultuosam turbationem, ac nihilo minus cum turbatione confusum murmur & clamorem, necnon super tectum ecclesiæ fragorem dedit ingentem, & intra ecclesiæ receptacula, pulverem dispergens ac nebulam aliquorum obtutibus caliginem obfudit tenebrosam. Quibus ex improviso visis & auditis, populus perterritus, immo, quod pejus erat, pæne mente alienatus, cœpit concurrere & discurrere incertus, confusis omnibus & turbatis, in quam partem se tutius ac rectius posset convertere. Interim audiebantur voces hinc dicentium: In urbe grande sævit incendium; inde clamitantium: Ecce seditione facta multorum gladiis discinduntur jugula. Cumque pro clamoribus hujuscemodi sedandis multum, sed incassum laboratum esset a sensatis, tandem qui erant inimici machinationibus ludificati, tam vehementi excursu per turmas eruperunt de ecclesia, ut ex tanta multitudine vix pauci remansisse viderentur in illa. Tunc Episcopus, quem tanta commotio tempestatis juxta consuetudinem humanæ fragilitatis loco etiam propellere posset, si Christi servus non esset, quia domum in firma solidatam habuit Petra, gradum non movit, sed stabilis & immobilis permanens, magna fide clamavit & dixit: Domine Jesu Christe, solitam fidelibus tuis accommodans gratiam concede, ut hodie videant gloriam nominis tui, & confusionem diaboli. Quæ verba secuta est serenitas aeris, & serenitatem recursus in ecclesiam plebis. Cui venerabilis Antistes mox aromata & unguenta sacræ doctrinæ effundens, adeo illa die, sibi de cœlis Deo dulcedinem sermonis instillante, profuit, ut manifeste inimicum vicerit vel fugaverit, qui perturbationis nimietate pæne omnibus obfuit. Unde & postea fidelium devotio hanc consuetudinem cœpit pro lege habere, quo per stationes, Episcopum turmatim prævenirent & sequerentur, ac prædicationis erogationem, summa affectione, ut pote Apostoli bonum amplecterentur odorem. Per quem idem venerandus Pater ad pietatis exercitia oves Dominicas de die in diem magis magisque adtrahere studebat, more scilicet animalis, quod panther dicitur, qui ut Physiologi perhibent, omnibus animalibus amicus, exceptis dracone & serpentibus, cuncta animantia quæ in vicinitate sui sunt, emisso bono odore ad se solet adducere, atque miro modo amorem suum illis ingerere.

Ramuoldum, Ratisponam, evocat.

6. Igitur beatæ memoriæ Vvolfgangus, Ratisbonensis, perspectis & intellectis rebus episcopii dispensatione divina sibi commissi, inter cetera quæ ei pastoralis curæ sollicitudo procuranda, sive corrigenda injunxerat, gravius tulit, monachos beatissimi martyris Emmerammi eatenus abbate caruisse, & quasi oves errantes sine pastore fuisse. Hujus rei gratia misit ad Treverense monasterium, in quo beatus Maximinus corpore quiescit, & inde reverendum senem Ramuoldum evocavit, qui quondam sub Henrico archiepiscopo ejus capellanus *a* fuit. Quare, inquit AMMONICIUS, tanto tempore sine abbate fuerant, si monachi erant? Si vero monachi, sub cujus Regula degebant? Hæc quoque enucleari ipsa ratio poscit. Hoc est, inquam, quod brevi revelatione cognoscere potes. *b* Fuit quippe prisca consuetudo in Ratisbonensi ecclesia, ut qui antistites, iidem essent & abbates. Quorum nomina quidam ob temporalia commoda tenebant, non officia. Timebant enim ne, si monasterio abbatem præesse facerent, quia

a Ramuoldus concapellanus fuisse S. Vvolfgangi dicitur in ejusdem Vvolfgangi vita, sub Henrico archiepiscopo Trevirensi, & id quidem sensus hujus loci postulat.

b Hoc annis 145. perduravit, ab anno scilicet 830. quo obiit Sigefridus septimus abbas sancti Emmerammi, usque ad annum 975. quo Ramuoldus eidem monasterio a sancto Vvolfgango præfectus fuit

quia a patre monasterii omnia speranda sunt, sibi coactum minueretur obsequium. Ob hoc atqui licentiam dabant monachis aliunde acquirere pro victu & vestitu quæcumque possent, quia ipsi bonis, quæ ad annonam eorum pertinebant, ad suum abutebantur servitium. AN. CHR: 1001 17. Jun.

7. His dictis, frater * cum quo dialogum cœpi conserere, usus nomine suo, ammonuit me in aurem, dicens: Loquere caute, & scribito cautius. Nam si episcopi hæc audierint dicta, vel viderint scripta, fortassis dicent, velle te eos rapinarum & injustitiæ notare; sicque libertatem tuam superbiæ deputabunt; quasi tu temere eos carpere tentaveris, pro quorum defensione Scriptura clamat, immo Dominus per Scripturam præcipit, dicens: *Nolite tangere Christos meos*. Et iterum: *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei*. Cui respondi lingua & stylo: Si episcopi sunt quod dicuntur, non nobis obsunt, sed valde prosunt, quod & efficere dignetur Princeps pastorum in quo plenitudo est omnium bonorum. Tibi vero quia sic placet, immo quia justum est, habeamus pacem cum eis, & simus subditi illis. Illud autem scire te volo, quia non me pœnitet vera dixisse, quandoquidem boni non solum bonis, sed etiam malis utuntur ad bonum. Sed jam tempus exigit & desiderium tuum, ut revertar ad narrationis meæ reliquias.

* Ammonicius.

Psalm 104. 15. 1. *Paralip.* 16. *Zach.* 2.

8. Est quoque alia causa, per quam non sunt constituti Abbates in prænominato monasterio. Ex eo quippe tempore, quo primum a beato Bonifacio Apostolicæ sedis vicario, juxta decreta canonum, in Bajoaria ordinabantur episcopi, vicissim sibi succedebant in hujus episcopatu monachi, atque canonici; ita ut si antecessor esset canonicus, fieret successor monachus, & iterum huic antecessori succederet canonicus. Hæc consuetudo usque ad nostra permansit tempora. Episcopalis vero sedes erat apud sanctum Emmerammum, usque ad tempora Caroli principis, qui hanc restituit in civitatem ubi prius erat. Quod autẽ percontatus es, sub cujus Regula degerent, paucis absolvam. In primis ergo promissionem faciebant secundum regulam sancti Benedicti, coram episcopo, abbatis vices agente. Dein licentiam dedit eis episcopus dandi & accipiendi propter inopiam loci. Lineis camisiis utebantur seniores, qui eas habere potuerunt, ceteri laneis induebantur, ob penuriam scilicet cilicinarum vestium. Præpositus & Decanus monasterium regebant post episcopum. Qui majoris erant ætatis habebant cellas seu caminatas, junioribus inter se divisis propter custodiam. Communiter pauperem annonam habebant, volatilia manducabant, cetera faciebant secundum consuetudines quæ in monasteriis Regalibus ad id temporis fuerant. Quæ cum displicuissent prænominato viro, reverendo scilicet episcopo Vvolfgango, uti prædiximus, Ramuoldum annis & moribus maturum assumsit in opus ministerii divini, & constituit eum primum præpositum, dein abbatem monasterii. Quod ægre ferentes aliqui ex consacerdotibus & consiliariis Antistitis, dicebant: Ut quid tibi & sacerdotibus tuis perdis bona ad sanctum Emmerammum pertinentia? Laudant te multi, sed in hoc non laudant: immo vituperant. Utere ergo Pontificis ac abbatis officio, sicut antecessores tui facere consueverant usque modo, ne carerent quarumdam rerum emolumento; hujusmodi quoque insipientia est sapientiæ sale condienda. Quibus ille prudenter respondit, dicens: Non erubesco insipiens & stultus dici propter Deum. Hoc autem scire vos volo, quia numquam mihi imponam onus, quod portare non valeo, episcopi nomen & abbatis mihi vindicando. Nam, ut beatus Gregorius testatur, valde incongruum est, si cum unum ex his pro sui magnitudine, sicut oportet, quis non „ possit explere, ad utrumque judicetur idoneus. Sufficit enim episcopo, ut „ summa vigilantia insistat pastorali officio; & abbati satis laboriosum, quamvis multum fructuosum, providere fratrum saluti, & per omnia bene procurare res monasterii sui. Unde & ipse etiam distribuere debet inter fratres officia, in quibus non leviter leviget onera sua; rememorando scilicet viri prudentis, „ quem prænominavimus, dicta & scripta, in quibus continetur: sicut indeco„ rum est ut in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio, ita „ nimirum noxium simulque turpissimum, si singula rerum ministeria per- sonis

Ratisponæ episcopi, vicissim canonici & monachi.

Regula Benedictina apud S. Emmerammũ.

Ramuoldus primo præpositus S. Emmerammi, dein abbas.

Greg. l. b. 3. Epist. 11.

AN. CHR. 1001. 17. Jun.

sonis totidem non fuerint distributa. Ceterum ut prosequar, quæ proposuistis, beati Emmerammi bona quæ me pessumdare conquesti estis, perdere nolo, sed illi cui tradita sunt ac servorum Dei usibus & nostræ sedi omnimodis conservare volo. Sed longe aliter se se res habent hujuscemodi quam cogitatis. Vix etiam pœnas evadere poterimus, qui sanctorum bona famulatui nostro deputavimus, non solum quantitate majora, sed etiam qualitate meliora, & illis justitia coacti, seu superati reliquimus minora, qui viciniores eo quo frequentiores die noctuque familiarius adhærerent Christo, laudantes eum in sanctis ejus electis. Ad hæc respondebant qui quæstionem movebant: Misericordiam & judicium Domino cantasti; humanis divina, ut justum est, prætulisti; vetera utiliter immutasti: quid restat nostra parte, nisi ut pariter dicamus: Deo gratias: Amen, feliciter?

Miles sanctitum Vvolfgangum despiciens punitur divinitus.

9. Venerabilis igitur antistes Vvolfgangus, vir inter episcopos magnæ auctoritatis, inter canonicos regularis, inter monachos pietate singularis, humilitate sublimis, caritate communis, secundum Apostolum omnibus omnia factus, præcipue eleemosynarum largitione pollebat. Quarum laudabilium ministerio, seu ceterarum virtutum offertorio, quia placuit Deo, multis, dum adhuc esset in præsenti sæculo, patuit indiciis. Horum unum didici, narrante quodam sene fideli, cujus narratio talis fuit. Militem sub me habui, qui quadam die cum aliis affuit * *in basilica sancti Pauli*, ubi beatus præsul Vvolfgangus missas celebravit. Cumque eum humili veste primum, utpote monachum adspiceret indutum, atque dein sacerdotalibus vestimentis videret infulatum, plebeia stoliditate despexit, & cordis ore murmurans dixit: Valde insipiens fuit Imperator illo tempore, quo pannosum istum ac despicalem, in pontificali promotione prætulit potentibus personis quæ abundant in regionibus suæ ditionis. Quam murmurationem qui novit cogitationes hominum, eodem momento & clementer increpavit, & evidenter ad emendationem hujus vitii manifestavit: nam ut in evangelio ad cogitata respondit, ita hujus hominis cogitatam murmurationem ad tempus abscondit, quo & ille in præsentiarum corrigeretur, ac murmurationis malum ab aliis in futurum devitaretur. Nimio quippe terrore subito correptus, adstantium sustentatione vix residere potuit; quem cum viderem tremebundum & pallidum, illico accurrens sciscitatus *a* sum, quid haberet vel quid pateretur. Tum ille sacerdotibus adhibitis confessus est, quia contra virum Dei male cogitaverit, & ob hoc periculoso timore perculsus sit. Quanta vero formido illum seu passio arripuerit, satis probavi, eumdem penes me domi retinens aliquot diebus. Cujus curam cum egissem, & multipliciter salutem ejus quæritassem, consilio presbyterorum, qui pro eo laborabant, nec orationibus ei sanitatem restituere poterant, reduxi eum in civitatem * Hiatospolitanam, ubi contigit illi hoc malum bonum. Ibi quoque ad pedes episcopi me humilians, cum vellem hominis ærumnam & meam exponere, vir Dei, necdum sibi causam pro qua veni aliquo hominum annunciante, anticipavit quæ dicere volui, dicens: Surge, tace, scio quid velis, & conversus ad vicedomnum ait: Frater Tagini, tolle aquam sacratam juxta lectulum meum, ac sparge super hominem præ foribus cubiculi stantem. Ipse autem contra ostium manu crucem pingens, nescio quid murmurabat, & sanatus est homo in illa hora.

* Hæc verba in MS. aliis litteris scripta sunt.

* Ratisponam.

Vere, ait AMMONICIUS, malum conversum est in bonum. Nam non solum increpatione militis, vindicata est injuria pontificis; sed insuper etiam ejusdem sanitate mirifica, necnon spiritus revelatione magnifica declaratum est multis meritum tanti sacerdotis. Quem valde miror prænominatum vicedomnum adeo dilexisse, cum fuerit, ut audivi, iracundus, ac supra modum severus, & ob id pæne omnibus qui in episcopio erant exosus; episcopus autem erat mansuetus & pius. Certe, inquam, nec ipse erat sine severitate; alioquin minus observaret quod Apostolus dicit: *Argue, obsecra, increpa*. Virum autem quem dicis ob severitatem pluribus exosum, accepi strenuum fuisse ac ingeniosum. Qui propterea venerando antistiti carus, quia valde necessarius, & quia illum si in aliquo

2. Tim. 4.

a Hinc colligere licet Arnolfi libri hujus autoris ætatem, qui huic miraculo affuit.

aliquo reprehensibilis erat, per immutationem dexteræ Excelsi meliorandum, spiritu revelante, agnoverat. Is namque post obitum beati præsulis Vvolfgangi, cui fideliter adhæsit, Henrico Imperatori inter fidelissimos ministravit. Quo jubente apud * Parthenopolim archiepiscopus factus, cum plurigena polleret probitate, magis claruit pia eleemosynarum dapsilitate, necnon humili corporis castitate, & nihilominus laudabili vestitus mediocritate. Non enim verrebat terram, sicuti multi facere solent, tunicis & pelliciis, magno pretio acquisitis: sed, quod usu mundano rarum est, forti tenore mentis, contentus ovium vestimentis, quotidie Missas celebrare curavit, atque integrum psalmodiæ * censum devotissime persolvere non cessavit. Cujus corpus, anno videlicet septimo post resolutionem ipsius, integrum est inventum: gloria resurrectionis adeo in eo resplendente, ut adstantes & intuentes valde mirarentur ejus nitorem atque incorruptionem; cum successoris illius vestimentis etiam consumtis ossa tantummodo nuda remansisse viderentur.

AN. CHR. 1001 17 Iun.

* Magdeburgum.

* cursum.

10. Igitur venerabilis pater Ramuoldus commisso sibi regimine monasterii, quis ante hoc fuerit, satis in hujus administratione declaravit. Nam palæstra primum spiritali semetipsum exercens, ac deinde subditos virtutibus insudare assuefaciens, omnimodis conabatur facere & docere, quæ noverat esse justa, sancta, pia, & honesta. Unde & multi etiam nobiles piis ejus actibus provocati sæculum reliquerunt, atque illius magisterio humiliter se subdiderunt. Inter quos, & cum quibus, quæ gravitas illi, quæ continentia, quæ puritas, quæ largitas in eleemosynis, quæ custodia humilitatis, qui sumtus ingenii fuerint, non est meæ possibilitatis per totum enarrare, & uti dignum est prædicare. Censerem quippe eruditissimis & disertissimis viris relinquendam totam molem ac dignitatem materiæ, nisi scirem pauperis devotionem Deo non esse despicabilem, sed secundum magnam suam misericordiam acceptabilem: qua spe animus erigitur: & quamvis tenuis ac rusticus, confidenter tamen currit stylus meus, & calamus gesta sanctorum scriptitans: quia *regnum Dei non est in sermone, nec in eloquentia nitore, sed in opere, & veritate.* Præclaras & magnificas virtutes idem vir Dei, ut cœpi dicere, laudabiliter possedit, & viriliter excoluit. Tenorem atqui matris virtutum, id est discretionis, tam ingenue suis omnibus præfixit, ut hæc illi de supernis quasi singulariter concessa videretur. Hac etenim virtute suffultus, principalibus quatuor sic usus est, ut per prudentiam, ignavia hebetudinis abjecta, nequaquam ei e regione subreperet versutia. Justitiam, quoque juxta quod possibile est mortalibus, per omnia sic retinuit, ut nec in plus justo modum excederet, neque in minus justo diu succumberet. Per temperantiam vero sic ligavit passibilitatem, ut nullatenus desiperet per insensibilitatem. Fortitudinis autem armis ita fruebatur, quo per eam hoste superato & timiditate fugata, nusquam prorumperet protervitatis audacia. His & talibus pater venerandus in viam justitiæ directus, & in semitam mandatorum Dei, quam ipse voluit, deductus, dona sancti Spiritus, vasis virtutum septempliciter infusa, & distributa totis viribus venerabatur: necnon etiam sollicitus, tam pro se, quam pro aliis prudenter observabat in omnibus secundum Gregorianam sententiam, ne sapientia elevaret, ne intellectus dum subtiliter curreret aberraret, ne consilium dum se multiplicaret confunderet, ne fortitudo dum fiduciam præberet præcipitaret, ne scientia dum nosset ac non diligeret inflaret, ne pietas dum extra rectitudinem se inclinaret intorqueret, &c.

Ramuoldi virtutes.

1. Cor. 4

11. Vere, ut ex parte præmisi, membrum Christi fuit venerabilissimus abbas Ramuoldus, cujus membra inhabitator cordis illius, Spiritus scilicet almus, in ipsa decrepita ætate, adeo reddidit jocunda & decora, necnon quadam veneratione digna, ut pæne contra naturam in agilitate & puritate septennis pueri gratiam præstare viderentur. Quod inusitatum, si aliquando aliqua occasione contigerit in ullo mortalium, non est fidelibus nisi in Sanctis & Electis notandum. Transfigurat enim se satanas in angelum lucis, quem perfecti vix devitare poterunt vel superare. Contra quem Dei vir militiam strenue agens 2. Cor 11.

Chri-

AN. CHR. 1001 17. Jun. Christianam, inter cetera bonæ consuetudinis officia, post frequens & utile silentium, blandum habebat eloquium. Quo in divinis rebus erat ei sermo copiosus; in humanis quidem brevis non otiosus. Habitus quoque illius mediocris fuit, & absque simulatione monasticus, victus vero tantillus, ut non superabundaret, sed refectioni sufficere posset. In hoc sæpe exstitit sibimetipsi parcus, ceteris autem dapsilis & largus. Post cibum sustentaculo corporis necessarium, quando verba solent abundare, pro mille passuum deambulatione, exercebatur in psalmodia seu lectione. Maximam autem curam habuit circa pauperes Christi; unde & in refectione quotidiana pauperum quinquaginta, exceptis duodecim & tribus, quibus fratres ministrabant, quinquagenariam excolens misericordiam, remissionem eodem numero consecratam promereri satagebat apud ipsum misericordiæ fontem, qui dicit in evangelio: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Iste homo nimis cupiens opere implere quod scriptum est: *Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis*; quæ sibi, utpote seni & infirmo, ad refocillandum corpusculum parum delicatius præparari jusserat, frequenter in usus pauperum converterat; interdum & ipse aliquantulum ex eis ob humilitatem simul & necessitatem degustans, cetera divisit inter pauperes & infirmos, qui debilitate, & nimia ægrotatione præpediti, ad Ecclesiam occurrere non poterant, ubi eleemosynam accipere debuerant. Hoc opus sibi percarum injunxerat cuidam familiari & fideli, cui speciale ob id præstitit beneficium, ut per totam civitatem circumcursans diligenter investigaret eos, in quibus Christus vestiretur & pasceretur. Mensa illius secundum Regulam BENEDICTI, semper erat cum hospitibus & peregrinis. O virum laudabilem, qui totus in misericordiæ viscera effusus, Christum in minimis suis colligere, pascere, & vestire curavit, nec ab iis operibus umquam pertæsus cessavit. Vestimenta quoque & alimenta, manibus aliorum, quibus hanc operam commisit, aliquoties pauperibus dari permisit; ipse vero marsupium secum portans, unde propriis manibus nummos & obulos egenis tempore opportuno erogaret, saccellarius eorum appellari & esse non erubuit; certus quod & Christus secundum promissionem suam, eum non erubescat coram angelis Dei. Res ergo, quæ ad portam monasterii adventantibus debuerant ministrari, ante se minoratas atque subtractas, suis temporibus ita melioravit, & ampliavit, ut ad exhibenda humanitatis officia, usque in hodiernum diem, ibi satis sit compendiosum ex una parte xenodochium, ex altera parte miserorum venerabile nosocomium. Unde & ob frequentiam pauperum, consolationem ab eo quotidie accipientium, vocitatus est PATER PEREGRINORUM, VIDUARUM, ET ORPHANORUM. Pro quorum benigna susceptione, necnon multiplici relevatione, quis est qui dubitet, hunc senem venerandum cum ovibus a dextris collocandum, quibus Rex sedens in sede majestatis suæ dicet: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi, &c.*

[Marginalia: Ramuoldi misericordia in pauperes — Matt. 5. — Luc. 11. — Reg. S. Bened. c. 56. — Matt. 25.]

12. Sed desiderium audiendi præclara & utilia, morarum impatiens postulat, ut quæ adhuc dilectio tua de viro Dei dicere habet, celeriter proferas, & sic ad alia strenuus cum salute, me comite, tendas. Fiat, inquam, si possibile est, ut a me cursim scribatur quod a te tantopere desideratur. Immo fiat voluntas Dei omnipotentis, ut fragilitas humana abjectis his, quæ vanescunt, velit & valeat, quæ vere bona dicuntur & sunt. Horum siquidem affectionibus valde necessariis ardenter inhians, suis temporibus venerabillimus abbas Ramuoldus, cum ex dono sancti Spiritus non solum in rebus interioribus patrem se spiritalem exhiberet Christi cultoribus, verum etiam in exterioribus dispensator exsisteret prudentissimus; ut pote qui per ornatum ecclesiæ, necnon monasterii necessariam supellectilem ac multiplicem variarum rerum administrationem seniles annos quodammodo juvenescere fecerit, & de thesauro sapientiæ nova cum veteribus protulerit; juxta hoc quod tota præsens vita tentationibus est plena, sæpe tentatus, & per plura probatus; demum tam gravem sub vitio pituitæ vel **scotomiæ* incidit tentationem, quo ceteris membris officia sua sat vivide gerentibus, oculorum suorum penitus amiserit lumen. Cujus ad tempus tristem defectum, ac

[Marginalia: Matth. 13. — * In ms. scotomia ms. nu.]

ac afflictionis asperitate confectum, quam patienter vir Dei sustinuerit quibusdam personis in sui præsentia super hac re quærentibus, etiam & lacrymantibus verbis hujusmodi patefecit: Cesset homo deflere pro defectivi luminis amissione, qui semper manentis certitudinem habet in spe ex veridica Salvatoris promissione. Cæci non sumus, qui oculos per fidem jam illuminatos habemus; cæcus autem est, & in tenebris manet, qui fidem quæ illuminat minime habet; unde & ambulantibus in fide valde indignum videtur, usum præsentis luminis magni pendere; quod eis cum muscis ac vilissimis animantibus etiam serpentibus exsistit commune. Ergo libet totis viribus intendere in eum, qui dicit: *Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ*: cui, si placuerit, lumen corporis quod dedit & abstulit, facile reddet ac præsentabit: quod si facere noluerit, absque murmure benedicendus erit, & ut Rex justitiæ semper timendus, atque ut pater misericordiarum ac totius consolationis, tota mente & tota virtute diligendus.

AN. CHR. 1002 17. Jun. Lumen oculorum amittit.

Joan. 8.

Divinitus sanatur.

13. His dictis & auditis, non illo, quo paullo ante, sed alio genere cœperunt manare lacrymæ, tanto uberiores quanto utiliores. Recordabantur enim tam ex Pauli sententia, quam ex probabili viri Dei patientia in infirmitate virtutem certissime perfici. Quod & postea in venerabili sene virtus divina clementer simul & potenter dignata est declarare. Nam cum ferme biennium in percussione cæcitatis cæcus videns explevisset, quadam nocte discurrens inter altaria, ut ante solebat, frequens venipeta [a], labori sacro vigilanter insistebat, nec ætati decrepitæ prius parcere volebat, quam per spiritum gratiam Dei adesse cognoscebat. Tum ante sanctam crucem prostratus, necnon lacrymis, & oratione satis humiliatus, corporis fatigatione quasi requiem poscente; immo Domino, qui non dormit, neque dormitat, opus suum clarificare volente, soporatus est subito corpore, non mente. Et ecce imago crucifixi Domini nostri JESU-CHRISTI visa est illi descendere de cruce, & venire usque ad se, quæ stans coram eo utraque manu, sicut visum est ei, candelas ardentes de candelabro super gradus cominus posito tulit, & in oculos senis violenter infixit. Qui primum ob Dominicæ descensum iconiæ non parvum sustinens pondus agoniæ, dein per ignem advertens præclarum quiddam designari, atque per lumen sentiens tenebras fugari, surrexit lacrymis ac sudore perfusus, & e vestigio convertens oculos in pristinos usus, cœpit secum mirari, simul & altius cum interiori homine scrutari, quid sibi vellet, quod post tanti temporis luminum a multis desperatum receperat visum. Cumque in brevi super hujuscemodi re ratio satisfaceret homini, & homo rationi, tunc oris officio conjubilante cum cordis hospitio magnifice gratias egit Deo, qui servum suum ita dignatus est visitare, ut & in castigatione corporali sibi esset correctio, & oculorum ejus revelatione ad sancta vel honesta multorum provocaretur affectio. Cujus rei gratia quo tenacius bonorum haberetur in memoria, homo Dei jussit inter cetera miraculorum signa, sive indicia, oculares circulos suspendi in ecclesia, quæ beati Emmerammi martyris corpore sacro dotata & meritis, necnon aliorum patrociniis prædita sanctorum, cælesti specula mortalibus demissa beneficia solet ministrare quam plurima; ob quorum salutarem collationem, ac frequentem de hac venientis famæ volitationem, hic locus gaudet adventantium se receptare multitudinem. E quibus alii, qui languorum varietate gravantur, per viscera misericordiæ Dei nostri relevati, alii pro aliis necessitatibus dum exaudiuntur eadem misericordia consolati, voce & corde pro communi omnium commoditate gratias clamant salutis auctori. Unde & nos, qui hæc scribimus & legimus, atque inter nos de talibus ratiocinando sermonem sæpe conferimus, non solum super his quæ hic præ oculis & manibus habentur, verum etiam super universis donis ac beneficiis illius pari voto laudem demus Deo.

14. AMMONICIUS. Dilectionis operationem qui dat, ipse remunerat: proinde tu spem ponens macte in adjutorio miserationis divinæ, perge viam alacris postulatæ narrationis. COLLECTITIUS. Pergam libens ipsum mihi adesse omnimodis cupiens. Igitur post multa pietatis & æquitatis opera, quibus Deo servire studebat, qui-

S. Vvolfgangi obitus.

[a] Id est, si non fallor, supplex, veniam petens.

AN. CHR. 1001 17. Jun. quibusque ecclesiam sibi commissam regebat, sæpe nominatus sæpiusque nominandus venerabilis præsul Vvolfgangus, cum Ratisbonæ constitutus, rerum necessaria mutatione poscente, in Orientalem hujus provinciæ regionem iter suum pararet, febricitare cœpit. Quam corporis molestiam vir Dei non solum vigiliis & orationibus animæ suæ fecit esse proficuam, sed etiam eleemosynis, opus & decus adaugens bonæ voluntatis, totum quod habere potuit per manus pauperum in gazophylacium Christi transmisit; sicque partes Orientis perrecturus, illi qui nescit occasum, vitæ suæ sedulis precibus commendavit excursum. Cumque per Danubii decursum ventum esset in puppi ad locum, qui dicitur *Puppinga*, ultra iter tendere non valebat, quia tempus resolutionis instabat; ibi enim superna se visitante gratia cognovit, cito fore complenda, quæ sibi per visionem longe antea fuerant revelata. AMMONICIUS. Cujus rei revelationem acceperit, & ubi aut quando, sive per quem eam didicerit, admone, ne silentio supprimas, sed caritati fraternæ luculenter edisseras. COLLECT. Dicam scribamve hoc breviter, etsi non leviter: quia cauma æstivale facit ex valetudine me dolere. Quodam atqui tempore cum in Alamannia positus vir Dei peregre proficiscendi voluntatem haberet, beatissimum Christi confessorem Otmarum *a*, cui se suaque frequentissime commendabat, sibi in somnis adstare videbat; quem jussus intendere, ab eo hujusmodi accepit verba: Quia rogatus a te rogavi Dominum pro te, in quo sum exauditus, manifesto nunc tibi futurorum prænuncius. Pauper & inops de hac provincia egredieris; sed in alia, in qua pro amore Domini exsularis episcopatum caducis rebus satis locupletem prædestinatione divina suscepturus eris, cujus in administratione si fidelem te exhibueris, bona quæ impertælus seminaveris, juxta id quod scriptum est, *Quæcumque seminat homo, hæc & metet*, expletis viginti duobus annis, vitam transitoriam eris exiturus, & æternam ingressurus. Et hoc proculdubio scire te volo, quod animam Conditori redditurus es in loco ubi sub nomine Christi a Christianis memoria mea veneratur & colitur. Quo me in hora exitus tui de Ægypto hujus mundi spero adventurum cum ceteris, quos de exercitu Domini bonis meritis ad adjutandum obitum tuum, contra potestates aerias & spiritales nequitias in cælestibus adsciveris & paraveris. His & talibus prolatis in visione noctis, spiritus qui apparuit evanescens, virum venerabilem Vvolfgangum dimisit ex parte lætificatum, & ex parte mæstificatum; lætificatum autem dixerim non ob gloriolam sæculi, quæ colorata est in episcopalis dignitate fastigii, sed ob jucundam regni promissionem æterni; mæstificatum vero virum Dei scripserim: non ob brevitatem annorum huic vitæ concessorum, sed ob prolongationem terreni incolatus lacrymabilem, juxta illum versum psalmographi, *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est*.

[Margin: Pupping. — Diu ei antea revelatus. — Galat. 6. — Ps. 119.]

15. Igitur, ut paullo ante dictando narrare cœpi, præsul venerandus, & multum a bonis vel fidelibus amandus, memor admonitionis, quam olim acceperat per revelationem Christi confessoris, necnon pro certo sciens principem hujus mundi ad se venturum, & cum aeris potestatibus contra se pugnaturum, sed in misericordia Domini in quo non habuit quicquam, per suffragia sanctorum, sperans animam suam humani generis inimicum superaturam, jussit in agone novissimo, ut a fidelibus in oratorium portaretur, & ante altare beati Otmari deponeretur. Quod cum factum esset, aliquantulum ex infirmitate convalescens, resedit; & orarium accipiens per confessionem primum se expiavit. Dein qui aderant, pro fide, spe, & caritate satis utiliter & luculenter commonefaciens, eos ac omnes sibi commissos, & nihilominus obitum suum cum intimis suspiriis, Deo & sanctis ejus commendavit; sicque viatico sumto humo tenus se humiliavit. Tunc æditui sive cubicularii ejicere tentabant universos de ecclesia exceptis familiaribus ibi ex more commanentibus. Quos vir Dei prohibuit dicens: Referate ostia, sinite omnes, qui hic manere velint adesse resolutioni nostræ. Non enim nos qui sumus mortales erubescere debemus, nisi ex malis operibus, cum mortis debitum necessario exsolverimus: quandoquidem Christus, qui nihil morti debebat, ferme nudus mori non erubuit in cruce pro generis humani salute. Aspiciat quisque in morte no-

[Margin: Vvolfgangus obit.]

a Is fuit abbas S. Galli sæculo 8. ineunte, cujus vita habetur Sæc. 3. parte 2. ad an. 759.

nostra, quod paveat & non caveat in sua. Deus misereri dignetur & mihi misero peccatori mortem nunc patienti, & cuiq; eam timide ac humiliter aspicienti. Hæc cum dixisset, reverenter exspiravit. Mox advenit archiepiscopus bonæ memoriæ *a* Hartwicus, & Arbo comes quidam ex numero fidelium fidelissimus, viroque Dei inter laicos carissimus. Hos quoque illo venturos nocte præterita spiritu prædoctus venerabilis præsul Vvolfgangus innotuit quibusdam, post longa silentia, & corporis relaxata molestia, adstantes terrens, ac sic subito inquiens: Mundate domum, purgate atria, hodie venient nobis boni hospites: & ut credatis mihi quia verum dico; hoc vobis erit signum ex ore meo: navis in qua ferebantur bona domini Hartwici archipontificis, & Arbonis optimi comitis, naufragium atque jacturam in Danubio perpessa est; sed per misericordiam Dei homines salvi facti sunt, & ipsi domini mox post obitum meum vobis erunt adventuri. Quid multa? Completis his quæ dicta sunt a beato Vvolfgango, corpus ejus comitatum ab archiepiscopo, & a populo fidelium copioso est religiose translatum, necnon die a transitu illius septimo in civitatem Ratisbonam allatum. Ubi cum Præsul beatus apud sanctum Petrum esset susceptus, ac vigiliarum missarumque celebrationibus Deo, cui famulabatur, foret commendatus, in basilica beati Stephani protomartyris, ut vivens præceperat, pontificalibus infulis, in quibus consecratus erat, induebatur, juxta hoc quod scriptum est: *Induam te mutatoriis*. Ibi, ut audivi a quodam presbytero sene ac religioso, qui eum paramentis amiciebat ad manifestandum tanti pontificis meritum, non tantum odor malus aberat, sed etiam bonus aderat, secundum quod Apostolus ait: *Bonus odor Deo sumus in omni loco, aliis ad vitam, aliis ad mortem*. Tunc cum magna reverentia sustollentes corpus beati Viri, transportabant illud ad ecclesiam Christi martyris Emmerammi, cujus honorem dum vixerat intimo affectu summoque studio colebat. Qua missarum solemniis, & *exequiarum officiis* * rite peractis, octava luce a pridie kalendarum Novembrium in quibus ille excessit de medio, magnifice & honorifice sepultus est parte australi basilicæ sancti Emmerammi in ordine pontificum duodecimo, satis congrue numero sacro in tali viro definito, in quo Dominus miraculis & signis potenter post manifestavit, quia hunc cum principibus populi sui collocavit.

AN. CHR. 1091. 17. Jun.

Corpus ejus Ratisbonam refertur.

Zachar. 3.

2. Cor. 2.

* Hæc alia manu.

16. AMMONICIUS. Nunc ergo quia virum Dei in numero episcoporum posuisti duodenario, ut mihi videtur conveniens est, ut qui ante eum hanc ecclesiam rexerint, nominatim edisseras, & quos habuerit successores, huic operi ex compendio innectas; delectantur quidem nonnulli lectione hujusmodi. COLLECTITIUS. *b* Non habetur certum quis primus in illo loco plantator fuerit divinarum plantationum; sed tamen, ut potero, dilectioni tuæ obtemperabo. Igitur sicut ecclesiasticarum testantur scripta donationum & traditionum, hæc sedes habuit episcopos, primum * *temporibus Romanorum venerabilem virum cum ceteris non parvi numeri episcopis, quorum certa presulatus regimina legimus, nomina vero invenire non potuimus:*] *dein sub tempore Regum Francorum necnon Ducum Noricorum quemdam religiosum Ecclesiæ ministrum, nomine* Lupum, *& successorem ejus nuncupatum* Ratharium, ante ordinationem, *illam videlicet* B. Bonifacii Moguntiæ archiepiscopi, quam ille in Norico ex auctoritate apostolicæ sedis juxta instituta canonum exercuit sive disposuit. Postea vero præfuerunt hi, quorum nomina subsequuntur. In primis præfuit domnus Gaubaldus, vir sanctus & religiosus, sub quo corpus beati Emmerammi vere martyris & episcopi translatum est de loco in quo positum fuerat, quando ab Ascheim huc transportatum erat. Post hunc Sintpertus catedram pontificalem cum regimine ecclesiastico suscepit, qui beato Emmerammo basilicam novam amplioribus spatiis & propensiore sumtu construxit, atque ornavit. Quem per ordinem sequebantur, Adalvinus, Baturicus, Erchanfridus; his succedebat Embricho, homo venerabilis ætate ac merito, uti com-

Episcopi Ratisponenses.

* Hæc omnia ad marginem alio charactere exarata.

---

a Hartvvicus Archiepiscopus Salisburgensis, qui obiit anno 1023. post annos 32. regiminis.

b Nonnulli Paulinum, primum ecclesiæ Ratisponensis Antistitem faciunt, licet incertum sit, quo tempore huic ecclesiæ præfuerit. Ceterum in vulgatis catalogis longe plures quam undecim episcopi Ratisponenses, sanctum Vvolfgangum præcedunt. Et quidem hic tredecim numerantur. An intelligenda hæc sunt de his solummodo, qui in ecclesia sancti Emmerammi sepulti sunt?

AN·CHR. 1001 17. Jun.

comperimus chronicorum scripto veridico. Tum episcopatus Ratisbonensis Asperto provenit, cui successit vir magnæ mansuetudinis & pietatis, nomine Tuto, clarus ingenio, Is habuit successores, Isangrimum, Guntharium & Michaelem. Post hos rexit hanc ecclesiam beatus Vvolfgangus, quem subsequuti sunt ordine vicis suæ Gebhardus, & item Gebhardus, quibus Orno successit; tertius Gebhardus frater Imperatoris, valde præeminens & nobilitate generis & fastigio pontificalis honoris. Ab illo autem, qui Lupus vocabulo, pastor officio pascebat oves Christicolas sub duce qui dictus est Dieto, usque ad istum qui nunc Ecclesiam regit *a*, fuerunt omnes Episcopi hujus sedis decem & septem. Hos pius Princeps pastorum collocare dignetur in regno cælorum, & nos peccatores in multitudine suarum miserationum non dedignetur efficere participes æternarum salvationum. AMMONICIUS. Amen.

Miracula sancti Vvolfgangi.

17. Nunc tempus est, ut stylum convertas ad miracula, quæ ad sepulcrum beati Vvolfgangi episcopi & confessoris dignata est gratia Omnipotentis operari, qui in sanctis ejus semper est gloriosus & mirabilis. Hæc quoque scribere te oportet, vel ob hoc maxime, quia sunt nonnulli, qui quosdam electos minime credunt esse in numero sanctorum, nisi ad eorum sepulcra prodigia viderint & signa. COLL. Novi & scio quia tibi obsequendo multorum moribus deservio, ideo dilectionem tuam præcedentem per admonitionem paratus sum subsequi per præsentem descriptionem.

Cæcus visum recipit.

Quidam homo cæcitate multatus, ob id valde contristatus, ut ad sepulcrum beati Vvolfgangi accessit, & ibi cum lacrymis preces fudit, recepto visu, exauditum se gratulatus, & inde oppido lætificatus, Deo ac sancto Pontifici gratias egit, sicque comite salute proprios lares revisit.

Contracta erigitur.

Alio quoque tempore muliercula quædam, sub spe recuperandæ salutis, deportata est a suis in ecclesiam beati Emmerammi Martyris ac Pontificis, in qua dum ante altaria rependo petitione sedula sanctorum efflagitasset suffragia, tandem ex labore seu ægritudine fatigata, secus tumbam Christi confessoris Vvolfgangi resedit humi: cumque misella corpore ac mente inclina, venerandi Pontificis adjuvari se optaret precibus & meritis, subito lateris contractio & ceterorum nodosa membrorum alligatio est soluta; & nihilo minus tam vehementer disrupta, ut sanguinis effusio difflueret in pavimento. Tunc mulier primum exterrita, præ timore cœpit clamare, dein exsiliens grates reddidit salvatrici sanctæ Trinitatis omnipotentiæ, atque sanctorum sanitatis impetratrici clementiæ. Itaque sibi restituta, de salutiferis ecclesiæ domiciliis repedavit ad sua. Post hæc ad quos hujus rei cura pertinebat, scamnellum, quo illa paupercula totis viribus innixa repere potius quam deambulare solebat, ad gloriam nominis divini, & ob memoriam tanti signi super fores ecclesiæ suspendebant.

* *al.* dominico. Debilis sanatur.

Quadam die, * homuncio pauperculus, &, ut veridica relatione didici, Ravennatis Episcopi eleemosynarius, gratia orandi venit in ecclesiam beati Emmerammi. Is dum frequenti oratione se liberari sanctorum meritis postularet ab inhærente sibi diu membrorum debilitate, demum decubuit in loco, qui beati Vvolfgangi dotatus simul atque ditatus est corpore sacro. Ibi feliciter soporatus, quemdam virum statura procerum & canitie venerandum adstare vidit, qui ad eum dixit: Ut quid tu hic, aut cujus rei gratia huc advenisti? Cui ille respondit: Domine, propterea huc miser veni, ut saner a languoribus quibus jam per plures annos laboravi detentus. At venerabilis heros virga pastorali, quam manu gestare videbatur, tangens ægrotum, ac officiis membrorum destitutum miserabiliter infit: Ecce sanaberis in nomine sanctæ Trinitatis. Tunc qui jacebat quasi mortuus, per merita præsulis reverendi a somno ægritudinis excitatus repente exsilivit, & præ stupore sive tripudio clamans, in quantum potuit, Deum sanctosque illius & ipse laudavit, & alios ad laudandum provocavit.

Hæc

a Igitur sub Gebhardo tertio Episcopo Ratisponensi & Conradi Imperatoris fratre, qui anno 1036. hanc sedem iniit usque ad annum 1060. quo obiit, hæc scribebat Arnolfus comes & monachus, ac proinde beatum Ramuoldum adhuc adolescens videre potuit.

Hæc itaque tria capitula ob memoriam venerandi Episcopi in nomine sanctæ Trinitatis descripta pro testimonio duorum vel trium testium sufficere credo his, qui non superbo oculo & insatiabili corde contradicere tentant nomini trino, pariter & divino, &c.

18. Post obitum atqui beati Vvolfgangi pontificis, scilicet servi Dei cunctipotentis, Ramuoldus egregiæ memoriæ Abbas in regimine monasterii seu procuratione cœnobii, per tentationes varias, adversitates perpessus est multas. Quæ in tantum excreverunt, ut sub *primo* * Gebehardo, sedis hujus episcopo, famulus Dei apud tertium Ottonem imperatorem quorumdam detractionibus simul & accusationibus infamaretur. Unde ad id ventum est, quo iisdem princeps credendo, quod non credere debuit, de religione viri Dei dubius factus & anceps, dum ad sanctum Emmerammum more Imperatorum veniret, & exacerbatis animis, nec alloqui eum, nec oculos in illum convertere vellet. Cumque ab eo oratum esset in secretario altaris, coram eo, qui fecit machinam cœli, terræ ac maris, accessit ad eum despoton quidam symmista ejus, nomine *a* Heribertus, tunc forte Capellanus, postea verò Coloniensis Episcopus. Is ex consulto ad eum dixit: Domine, non oportet vos indignari contra virum Dei. Ad hæc Imperator infit: Cum scriptum sit, *Principem populi tui ne maledixeris*, scio quia non convenit hominem Dei mihi detrahere sive maledicere; præsertim, cum & ego illi nihil umquam fecerim, quod sit dignum maledictione. Tunc Dominus Heribertus bonus, & fidelis consiliarius, respondit: Si principatus Imperii gestit, sicut & debet, prosperari, decet in præsentia vestri venerandum Abbatem coram sancta congregatione super hac re interrogare, & ita utrum vera an falsa sint, quæ illi objiciuntur, probari. Credo in Deum & spero, quod tam venerabilem senem, & senectutis maturitas, ac divinitus concessa sapientia, & humilitas, nunquam permiserint dixisse, qualia ab inimicis dicta sunt de eo, vel ficta. Tum Imperator remittens animum ad divinæ dispensationis nutum, secum assumtis dilectoribus * paucis intravit claustrum humilis & mitis. Ibi videns venerabilem Patrem cum fratribus humo tenus prostratum, expavit, & dixit: Grande malum fecit mihi qui ex legatione *b* Gebehardi episcopi ea referendo indidit auribus meis, quibus me improvidum commoveret adversus Abbatem istum, & sibi commissum sanctorum collegium. Scio quidem quod vitæ meæ parva non est agenda pœnitentia pro ista falsitatis credulitate incauta. Nunc ergo, quia peccata mea nudaverunt vestigia vestra, obsecro, recalciate vos, & sic redite ad nos. Quo celeriter facto, cum fratribus venerabilis heros Ramuoldus egressus, fiducialiter locutus est ad Principem, dicens: Novimus quippe, quia quod habetis imperium, desuper est datum atque constitutum, & quia cui Deus benedixerit, benedictus sit. Hujus quoque rei, quia per totum non fuimus insipidi, immo adhuc sumus ex parte scioli, unde parvitati meæ tanta temeritas, ut ego vilis homulus, mensuram meam penitus oblitus, auderem celsitudini vestræ maledicere, quam Rex regum & Dominus dominorum jam dignam fecit sua benedictione? Quocumque ergo judicio Majestati vestræ placuerit, paratus sum me ex objecto purgare; necnon cunctis adstipulatione veritatis pro hac re satisfacere. Imperator autem responsum deliberans hujusmodi verba proponit: Sicut veritate delectamur, ita e contrario falsiloquiis exacerbamur: unde judicium Dei censemus superexaltandum judicio mortalium, qui facile fallunt, & falluntur. Malo quidem credere bona de bonis, quam mala de perversis. Nec enim quemquam decet temere quicquam credere a quoquam. Unde & verbo tenus tuapte prolata objecti excusatio, est mihi a tanto viro permagna satisfactio, qua modo æque ut alterius generis evidenti placatus judicio, senior o dilecte Deo, spiritali allo-

Ramuoldi innocentia manifestatur.

* *al. manu ad marg.*

Exod. 22.

* *f.* pacis.

a Ex hoc loco aliud item conficitur argumentum contra sententiam Baronii, mortem Ramuoldi ad annum 1007. referentis. Nam id, quod de Heriberto tum Imperatoris Capellano narratur, quinquennio ante Ramuoldi obitum accidit, idest, anno 1002. secundum ejus calculum, & tamen ipse Baronius Heriberti ordinationem post Rupertum ad annum 998. refert.

b Is sancto Vvolfgango successit, ac forte monasterii sancti Emmerammi bona mensæ Episcopali unire voluit, ut Vvolfgangi prædecessores fecerant, quamvis difficile crediderim hunc antistitem, qui monasterium sub sancti Benedicti Regula instituit, voluisse beatum Ramuoldum consulto calumniari.

AN. CHR 1001 17. Junii. cutione pariter & admonitione tui in aliquo * *secreto* loco, cupio *conveniri seu* consolari; & onus regni, quod indignus accepi, desidero per eum relevari, qui dicit in Isaia propheta: *Computrescit jugum a facie olei, &c.*

* *alia manu.* *Isaia 10.*

19. AMMON. Fiat, fiat secundum verbum tuum, ut per totum mundum cadat hoc pestiferum vitium. COLLECTITIUS. Nunc ergo eos, quos mordaciter admonitiuncula tua notavit negligentiarum & vitii vitiorum, liceat his quæ subsequuntur, placare. Imperator igitur gloriosus prænominatus & sæpe nominandus Otto III. in multis religiosus, cum Abbate venerando intravit Ecclesiam sancti Benedicti, ad famulitia divina multipliciter addicti. Qua oppido humiliatus, & per confessionis medicinam consternatus, inter duo altaria sub specie geminæ dilectionis constituta, ac in honore ejusdem venerabillimi Patris & præclari martyris Christi Kiliani consecrata, jussus a spiritali patre, velut servulus vilissimus in humili tripedica coram eo sedit, humilitate comitatus optima matre. Ibi audivit multa, quæ solent opera destruere stulta, necnon alia plura, quæ corda stolidorum accipere abnuunt cervice prædura. Demum per conversationem alter factus, & per admonitionem hominis Dei intime tactus, gratiam Dei sibi adesse sensit, quæ compunctionem largissimam illi contulit, qua exterior homo interiori homini * *non solum* subtilissime concordavit, *sed etiam utilissime*. Cumque hac fragilitati humanæ in id temporis satisfaceret, foras egressus, ad suos dixit: Vere Spiritus-sanctus locutus est per os viri istius. Hodie in sermone illius probavi, verum esse illud Salomonis: *Verba sapientum quasi clavi in altum defixi.* Mandatum quippe divinum certissime * *suis observatoribus reddit* liberum animum. Cumque Cæsarem diligenter intuerentur ejus familiares, admirati sunt super immutatione vultus ejus, dicentes: Domine, quid tibi contigit, quod adeo perfusus es lacrymis & sudore? Quibus ille respondit: Nolite mirari, quod sim udus ex sudore, sed quia vivo præ timore. Numquam me contingat talem quæstionem incidere, nisi pro animæ meæ salute. In isto sancto sene comperi manifeste, quantus honor debeat exhiberi servis electis Dei. Post hæc jussit episcopum Ratisbonensem ad se accersiri; & stans ante altare sancti Emmerammi, sub interminatione ad eum dixit: Cave ne ultra, me vivente, quicquam mali facias Abbati hujus cœnobii & fratribus, Deo sanctoque Emmerammo hic famulantibus. Sint tibi tua ad Episcopatum jure pertinentia: Monachorum bona maneant illis vallata sub omnium bonorum tutela. Quacumque ergo die prævaricatus fueris in his, quæ præsens hausisti auribus tuis, procul dubio scito, sive divinitus, sive humanitus, pro malo tanti piaculi tecum duriter ac acerbiter actitatum iri. Dein conversus Imperator ad Abbatem & fratres, pietate solita valedicens illis, ait: Interius & exterius vos ita conservare dignetur miserator, & misericors Dominus, ut in orationibus vestris non solum possitis memores esse nostri, sed & totius populi Christiani. Quo dicto, psalmis & canticis Domino commendatus piissimus Augustus, ex more præcedente sancta & crucifera Imperiali lancea, exivit de civitate ista, petiturus Italiam, necnon aditurus potentissimam urbem Romanam, quam quidam vocitare solent mundi dominam vel rerum maximam. Hæc autem, id est Roma, eo quod & ipsa olim sequeretur diabolicum errorem & omnium malorum confusionem, ut beatus Petrus testatur, sortita Babylonis nomen, & ob potentiam imperii tunc vocata domina mundi, sed postea per eumdem Apostolum, & per successores illius humiliata sub potentia Christi, ex civitate diaboli facta est civitas Dei, quæ in tantum excrevit in divino cultu, ut pro ruinis murorum & veterum fanorum surgant quotidie innumera ædificia ecclesiarum, sive monasteriorum. E quorum incredibili numero, ut audivi a quodam sene, qui se dixit nutritum fuisse in eadem civitate, viginti possidentur a sanctimonialibus, quadraginta a Monachis, sexaginta a Canonicis, exceptis his quæ extra civitatem sunt, & aliis ecclesiis sive capellis, quæ in urbe abundant.

* *al. manu.* *Eccle. 12.* * *al. manu.* Bona sancti Emmerammi confirmata. Romæ status Auctoris tempore. *1. Petr. 5.*

Ramuoldus morti proximus discipulos ad virtutes hortatur. * Ratisbona.

20. COLLECT. Post quinquennium quoque Imperialis exitus de civitate * Hiatospolitana, cujus nos incolæ sumus, languore diuturno beatus Abbas Ramuoldus viribus corporis cœpit destitui, spiritaliter gaudens interiorem hominem

AN. CHR. 1001

nem per hanc infirmitatem institui, secundum Apostolum videlicet dicentem: *Quando infirmor tunc fortior sum* & potens. Hac quidem carnis infirmitate perductus est ad novissimam præsentis vitæ lucem. Qua die venerabilis heros erigens se de lectulo, quem jam per continuos quatuordecim dies præ valetudine non poterat deserere, tunica sancti propositi amictus, & per spiritalem medicinam aliquantisper de febre relevatus, orario accepto, & agmine fratrum collecto, resedit in medio, ac potenti sermone usus est in hunc modum: Deus Pater magna dilectione atque magno consilio misit Unigenitum suum, ad salvificandum genus humanum. Unde & per prophetam *magni consilii Angelus* est prænominatus. Qui cum per divinam potentiam nos posset eripere de potestate diaboli, noluit ea per nudum uti ad redemtionem generis humani, ob justitiam scilicet sanctæ Trinitati maxime propriam; sed ineffabili sua misericordia hominem, quem cum anima suscepit, incarnatus de Virgine, obtulit Patri, suspensus in cruce, Deo reconcilians mundum per sacrosanctum sanguinem suum; hunc etiam in forma humilitatis opponens hosti antiquo, quem ille se jactabat superasse, nequissimo superbiæ homicidio. Christus etenim in ligno crucis usque ad mortem factus est obediens voluntati Patris; cujus pretiosissima obedientia medicata est primi hominis vulnifica inobedientia. Hanc virtutem, fratres, obedientiam, qua Christus patravit humanæ redemtionis elegantem continentiam, summa devotione diligite, sectamini, amate. Sanctam Trinitatem, quæ nos condidit ad imaginem & similitudinem suam, intellectu, memoria, & voluntate, diligentissima timoris & amoris veneratione laudate. Æmulamini igitur mente devota, secundum Apostolum, majora charismata, & illud Salomonicum corde tenus ruminate: *Deum time & mandata ejus observa: hoc est omnis homo*. En ego ætate decrepitus, in fide quoque catholicus, &, ut verum fatear, in virtute, quæ huic fidei suppeditare debet, permodicus, die vocationis instante, viam ingredior universæ carnis, sperans me venturum ad gaudia patriæ cælestis, per eum qui est liberator mirabilis in miserationibus suis multis. Vos autem in Christo viscera mea, hunc Patrem diligite, cujus paternitas in numero filiorum Dei cum corporibus collocare potest animas vestras. Et hoc vobis futurorum signum, quam prolatum per me indignum, quia in loco isto multa passuri estis adversa *a* post discessum meum, quibus in tantum exacerbabimini, ut etiam loco cedere compellamini. Verum tantæ tempestatis commotio cito sedabitur divino solatio. Unde consilium do, ut unusquisque vestrum festinet huc reverti in professionis locum, ubi * *desiduo audiat vel* exerceat harmoniam spiritualium vocum. De cetero vero in hoc nunc conclusionem fraternæ admonitionis finem facio, quo ita calliditatem serpentis, quæ minor est, inter virtutes habere studeatis; ne auream humilitatem columbinæ simplicitatis, quæ major est, per incautelam amittatis. Sed omnimodis hoc assumatis, quod Christus in Evangelio suis discipulis præcepit, dicens: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ*. Tum summa humilitate inter Abbatem & fratres alterna facta confessione, necnon e cælis petita seu imprecata pernecessaria peccatorum indulgentia, intimis quasi cælum tangens suspiriis, venerabilis heros, primum summo pastori commendat gregem sibi commissum, dein fratribus, jam præ lacrymis ac singultibus vix fari valentibus, valedicens, ait: Abite, fratres carissimi, & præparate vos ad celebrandum divinum officium, atque summa festinantia concurrite ad complendum ex more ordinem sacrum; & hoc ultimum senis memoriale pro benedictione habetote: In nomine Domini, salus omnium nostri. Cumque omnes communiter dicerent, Amen, atque exirent mæsti a sancto *Spiritu vere* paraclito quæsituri solamen, vir Dei per spiritum præsentiens animam de corpore celeriter dissolvi, jussit se ab his, qui aderant, in oratorium cellæ suæ proximum portari, & inter duo altaria deponi; conversus quidem caput ad aram sancti patris Benedicti, pedes vero ad altare sancti Kiliani martyris Christi. In cujus nomine, utpote in omnium salutis omine, spem

17. Jun.

2. Cor. 12.

Isaia 9.

Eccl. 12.

Futura prædicit.

* al. manu

Matth. 10.

* al. manu.

a An id accidit sub Vvolframmo Abbate Ramuoldi successore proximo? Certe injuste depositus dicitur apud Hundium Tomo 2. Metropolis Salisburgensis.

AN. CHR. 1001 17. Jun. suam ponens firmissime, præcepit ibi missas celebrari, & Dominicæ passionis memoriam intentissime agi. Qua peracta, cum ventum esset ad communionem ipse vir Dei, ut accepit corporis & carnis Dominici Eucharistiam, mox ad æternam patriam, ex ergastulo carnis emisit animam, ita in agone novissimo manus extentas juxta caput tenens, ut ante in oratione facere solebat. Tunc Religiosi seniores, Gotahardus [a] scilicet Abbas monasterii Altahensis, atque Adalpertus pater cœnobii * Seunensis cum fratribus ceteris accurrentes, Deoque hymnos ac laudes devota mente solventes, spiritum pii patris cum orationibus commendare satagebant omnipotentis gratiæ miserationibus. Quibus rite officioseque finitis, hi, quorum corda præ ceteris visitare dignata est inspiratio divina, vocem cum fide attollentes, dixerunt: Domine, uti speramus, iste tuus homo haud nequiquam in præsenti sæculo consummavit tot annos vitæ suæ concessos, quem hodie centenarium per vocationem tuam magis miramur, quam dolemus de medio exemtum.

Eucharistia refectus obiit.

* Sebon.

21. COLLECTITIUS. Placet fateor, o Ammonici, quia me post mortem hominis Dei vitam illius præscribere adhortaris. Hoc enim firmiter tenet lex, pariter & spes fidei Christianæ, quod sancti scilicet electi, cum carnaliter mortui fuerint mundo, vere ac spiritualiter incipiant vivere Deo. Unde & ad eorum mortua ossa crebrescunt miracula, necnon innumera mortalibus per ipsorum pias intercessiones præstantur beneficia. Horum quoque commoda, quam luculenter ad tumbam istius Confessoris, de quo nobis est sermo, e cælis ministrata sint, post pauca breviter edicam, quo minus protelem caritatem fraternam, ad hæc & ad alia percipienda non modice avidam. Enimvero fama evolitante virum Dei opetiisse, ex industria credentum apud Deum illum vixisse, in id rata rerum ministratio processit, ut sub festinatione ad exsequias tanti patris concurreretur a multis, cum summa devotione cordis. Inter quos erat Henricus Hypatos, tunc forte principatum tenens super populos Noricos & *Carinthios*, * post paucos vero annos Rex futurus non solum Germaniæ sive Galliæ, sed etiam Imperator totius Italiæ, atque Augustus Cæsar civitatis Romanæ. Is assumto secum Gebehardo episcopo, qui antea sancto viro ex parte contrarius fuit, sed tum, teste lacrymarum fonte, immutatus mente advenit, servo Dei in sepultura humiliter obsequendo se servum præbuit summo humili dominorum Domino. Nam in unum congregatis, & ad funus pii Abbatis officiose concinentibus pæne omnibus Ratisbonæ Deo servientibus, ipse princeps propriis humeris non erubuit feretrum portare, necnon accuratius sepulturam parare. Demum introivit fossam sepulcri, & ipse clausit arcam, quæ jam suscepit corpus viri Dei, ac sibi claviculam ejusdem arcæ pro pignore carissimo elegit, & nihilo minus postea in fascibus constitutus regni, eamdem semper secum, velut insigne triumphi, reservavit sive retinuit.

Ejus exsequiæ.

* al. manu.

22. Nam quod beatissimus Abbas Ramuoldus ad tempus compulsus est Ratisbonense cœnobium deserere, ac Treverense repetere, causa exstitit civile bellum, quod erat inter Henricum ducem & Perchtolfum marchicomitem, atque inter ceteros optimates principis Ottonis * *tum civitatem Ratisbonensem obsidentis*. Quo sedato, & quasi innuente beato Emerammo, per loci sui provisorem repedatum iri, senior venerandus a Treverica civitate Hiatospolim est reversus; inde secum transferens multas sanctorum reliquias. Harum quoque salutaris allatio exstitit causa cryptæ apud sanctum Emmerammum ædificatæ; cujus ædificatio per virum Dei satis artificiose ordinata, trifariam necnon quadrifariam speciem intuentibus exhibet, & quia hujus operis auctor sanctam dilexerit Trinitatem, atque quatuor Evangeliorum firmiter tenuerit fidem, quasi quodam testimonio credibile perhibet; columnæ vero, quæ eamdem crypticam ecclesiam sustentant, dualitate sua geminam dilectionem, Dei scilicet & proximi, pulcherrime compingunt. Quinque autem altaria, in quibus totidem pyxides collocatæ cum reliquiis, quas prænominatus heros de Lotharingia transtulit, quinque Librorum Moysi principalem observantiam in memoria monent teneri,

* al. manu.

Cryptæ a S. Viro structæ descriptio.

[a] Is postea fuit Episcopus Hildesheimensis, cujus vitam inferius habes ad an. 1038.

neri, & in quinque sensibus corporis hortantur quinariam prudentiam semper haberi. Sextum quidem altare, quod dicitur ad pedes, senarii perfectione denuntiat omnia concludi. In hac ergo tam typifera basilica, a beato Vvolfgango in honore sanctæ & individuæ Trinitatis & omnium sanctorum dedicata, venerabillimus pater Ramuoldus in sepulcro, quod sibi ante quindecim annos jam paraverat, in australi latere ejusdem cryptæ, secus altare beati Gregorii Papæ est depositus, atque magnifice sepultus, adstante pariter & psallente clericorum ordine, & nihilo minus concinente monachorum grege, necnon virginum, sive sanctimonialium trina concione, animam tanti patris summo Patri commendante. Post hæc, o Ammonici, ad temperandum miraculum claustri vel claviculæ tanto a principe ob humilitatem arreptæ, seu ob religionem abreptæ, satisfactionalem unum sacræ Scripturæ versiculum caritati tuæ meapte placet subnectere. Sic enim dicit Dominus ad quemdam electum suum: *In illo die suscipiam te servum meum: & ponam te sicut signaculum in conspectu meo, quoniam elegi te*. AMMONICIUS. Pigmenta cum teruntur, in meliorem usum convertuntur, ita & tu cum per quæstionem provocatus fueris, in dictando, & in scribendo, tibi & proximo utilior eris. Ecce dum parvam conatus es absolvere quæstiunculam, non solum grandem promovisti sententiam, sed etiam agilitate divinitus concessa, adeo eam fecisti festivam, ut lapides quodammodo cogeres esse loquaces. Proinde quod nunc restat, erit strenue agendum, pedibusque caritatis * *hoc iter* tuapte incedendum, idest, ut miraculum, quod perduxisti ad propheticum signaculum, sequantur miracula & signa, quibus post mortem probetur hominis Dei vita. COLL. Paratus sum, Domino concedente, secundum petitionem tuam facere, quandoquidem & ipsum me scio tibi antea spopondisse.

AN. CHR. 1001 17. Junii

Aggei 2. 1.

* *al. manu*.

23. Quidam homo venit ad sanctum Emmerammum petiturus suffragia sanctorum. Is quia erat dæmone possessus, coram omnibus nimium est fatigatus. Tunc fratres qualem patrem noviter sepelissent recordantes, fecerunt hominem duci, immo trahi in cryptam viri Dei corpore dotatam. Ubi diu volutatus & a possessore *plusquam male discerptus* cœpit *stridere & cum fremitu* clamare, necnon cum conviciis *maledicendo* perstrepere, dicens: Væ tibi Ranvolt, quia domino meo multa mala fecisti, & per te sui juris multum perdidit, ob hoc etiam die noctuque laborasti, ut illi injuriam faceres, & Deo tuo quoscumque posses, colligeres; ac super hæc omnia modo me incendis, & magnam vim ingeris. Cumque sub hujuscemodi angoribus demum caput miseri hominis pavimento tam valide imprimeret, ut eum pæne mortem obire compelleret, accurrentes qui aderant, levaverunt eum, & traxerunt ad tumbam Confessoris Christi. Ibi quoque ut illum viribus diaboli periculose renitentem vix compulerunt caput inclinare, ac super sepulcrum ponere, gratia Dei liberatus est. Quo signo lætificati, qui per compassionem prius erant mæstificati, gratias Redemptori retulerunt magnificas, non tantum per hoc, quia homo a potestate diaboli est ereptus, quantum pro eo quod per præsens magnale revelatum est, cujus meriti sit Pater, qui inibi nuper sepultus fuerit.

Miraculis mortuus claret.

24. More solito peregrinis & civibus ad festivitatem sancti Emmerammi undique confluentibus, inter ceteros qui accurrerant, quædam muliercula oculorum privata lumine advenit, quæ tempore nocturno felicem cryptam intravit, & ad sepulcrum confessoris Christi Ramuoldi adoravit, ac preces cum lacrymis fudit. Tunc omnipotens Dominus volens famulum suum clarificare inter mortales, per ineffabile numen, illi, quæ cæca fuerat, reddidit lumen. Mulier autem surgens vocavit maritum suum in aurem illi dicens: Domine, Deo gratias, quia visum recepi. Quo non credente, & illa e contrario signa certa monstrante, infit: Silentio factum opprimere debes; quia clanculum tibi & mihi agendum, ut ante lucem egrediamur de civitate: clericus enim sum, & ideo erubesco in tanta multitudine tecum consistere. Cumque tenebrarum consilio consentiens femina recenter illuminata, cum clerico sine cautela repedaret ad propria, extemplo per incommodum sibi valde aliena est cæcitate percussa.

Cæca visum recipit.

AN. CHR. 1001 17. Junii.

Iterum punita, facta confessione sanatur.

AMM. Ergo tu, o Collectici, quia post tristitiam induxisti lætitiam, & huic denuo subjunxisti mæstitiam, competens est, quod si Dominus tam gravi infortunio aliquod remedium in id temporis contulerit, caritas tua jure dialogi otius explanet. COLL. Redemtoris nostri gratia remediorum nescit carere copia, in cujus plenitudine confisa mulier prædicta, sub spe luminis percipiendi iterum Ratisbonam devenit; & accedens ad locum sepulcri, ubi antea magna sensit beneficia, per confessionem primum se coram sacerdotibus expiavit, & quid illi acciderit manifeste retulit; dein solo tenus prostrata, & nihilominus mente humiliata, necnon precibus Deo dilecti Confessoris celeriter adjuta, per fontem omnium bonorum recipere meruit male perditum lumen oculorum. Tunc gratias ingentes Deo retulerunt, tam ipsa quam & ceteri, qui hæc audierant & viderant; sicque proprios lares unusquisque cum gaudio revisit, portans secum triplex miraculum, quo sancta Trinitas dignata est declarare pium Abbatem Ramuoldum suum fuisse fidelissimum famulum, utpote qui se verum dilexerit Dominum.

Duæ energumenæ liberantur.

25. Alio quoque tempore, fama miraculorum citatæ venerunt duæ feminæ ad sanctum Emmerammum, ambæ diabolica vexatione permiseræ, quarum emundationem seu liberationem divina pietate a Sanctorum caritate venerando patri Ramuoldo concessam fuisse, in hoc claruit evidentissime, quod eædem mulierculæ *prius ad memorias aliorum sanctorum adductæ nec redemtæ, post vero uno eodemque, sed* diverso tempore famosam cryptam ingressæ, & ad sepulcrum beati viri exorcizatæ, per unum eumdemque Dominum a pessimo invasore sunt misericorditer liberatæ, &c.

* al. manu.

Mulier a fuso volæ adhærente.

26. Tempore quodam cum a Christicolis hominibus, non solum de ipsa Ratisbonensium civitate, sed ex ejusdem suburbanis locis concurreretur ad Ecclesiam sancti Emmerammi martyris; in ceteris qui convenerant, mulier quædam accessit cum pignore miraculi recentis. Adhæsit enim illius manui fusus, filorum tortione confertus, quem cum nullatenus e vola divellere, nec ullo modo tam grande malum a se quiret repellere, anxia demum venit ad sepulcrum venerabilissimi patris Ramuoldi; ubi cum adoraret, atque cum lacrymis preces funderet, sub spe salutis manum tremulam ut primum posuit super beati viri tumbam, mox per potentiam dominicæ manus homo suam inde levavit sanus. Tum qui fortuitu huic facto intererant, necnon æditui qui accurrerant, gratias agentes Deo, & beato viro, suspenderunt eumdem fusum posteris ad magnale ostendendum, in coronula quæ super idem sepulcrum pendebat argentea. Hoc signum ipsi nos vidimus, & manibus nostris palpavimus, & scimus quia verum est nostrum hac in parte testimonium, ac non ignoramus quia per hoc recens miraculum, sicut & per cetera sanationum beneficia, cunctipotens Dominus mirificare voluit Sanctum suum.

Ipse auctor a febre liberatur.

27. Te scire volo, o Ammonici, quia sanitatis beneficia quæ paullo ante prænotavi ad sepulcrum beati Ramuoldi Christi confessoris, expertus sum in absumtione propriæ infirmitatis. Nam cum puer essem, & in loco requietionis beati viri perplures sanitati redditos audissem, febre nimium affectus, & ob hujus relevationem in pavimento projectus, persuasus consilio cujusdam Sacerdotis, qui ejusdem pii Patris dum vixerat exstitit familiaris, tentavi me ibidem somno dare. Cumque aliquantisper soporatus fuissem, per somnum vidi Patrem reverendum habitu monastico indutum, quasi sedere a dextris altaris beati Emmerammi martyris. Cujus venerandam canitiem intuitus, mirabar super pulchritudine vultus ejus, necnon super candore ceterorum membrorum illius. Qua visione valde lætificatus, qui antea fui fatigatus surrexi sanus, Deo gratias referens, quia sensi levamen salutiferæ manus, &c.

28. COLLECTITIUS. Per caritatem paratus sum proximi voluntatem seu dilectionem sequi, quæ omni homini Christiano, si recto tramite incedit, æternam felicitatem paritura erit; quod Apostolus confirmat, dicens: Dilectio proximi malum non operatur: plenitudo ergo legis est dilectio. Igitur post reverendum patrem Ramuoldum, magnæ scilicet memoriæ virum, regimen hujus monaste-

1. Cor. 13. Roman. 13.

Abbates S. Emmerammi.

nasterii suscepit Abbas VVOLFRAMMUS, & ipse in mansuetudine, ceterisque virtutibus Dei servus. Hic habuit successorem ex collegio fratrum Abbatem electum, nomine RIHBOLDUM. Huic successit dominus HARTUVICUS magnæ virtutis amicus, qui sponte deserens præsulatum cœnobii, reliquit Abbatiam domino BURCHARDO regendam. Quo defuncto, divina, uti speramus, providentia, necessitatibus nostris destinavit virum venerabilem, pariter & amabilem, dominum videlicet UDALRICUM, prius in canonica vita plurigena probitate decoratum, nunc autem regulariter & monasticæ huic congregationi prælatum. Beatus ergo Ramuoldus qui desiderium suum, quod habuit in Dominum, optime prodidit, vocabulo arietem volentis, idest, Christum desiderantis; primus provisor hujus loci secundum regulam exsistens, hunc qui modo nobiscum regimen cœnobii ministrat, a se numero sextum, merito demonstrat secundum. Sub quo nobis optamus, ut liceat senarium sacramentum diu celebrare, necnon divina confessione, cetera studia pietatis opere & verbo exercere.

AN. CHR. 1001 17. Junii.

DE VENERABILI FINGENIO ABBATE,

AN. CHR. 1004 7. Octobr.

Ubi etiam de ADALBERONE secundo, episcopo Mettensi.

1. *INTER illustres Scottos, qui sæculo X. in Galliam monasticæ vitæ gratia se receperunt, unus ex præcipuis fuit* FINGENIUS, *qui postea cœnobiorum sancti Vitoni apud Virdunum, & apud Mettas sancti Felicis, seu sancti Clementis, tum sancti Symphoriani abbas fuit.*

2. *Monasterium sancti Vitoni episcopi Virdunensis, qui ineunte sæculo sexto devixit, sepulchro & nomine illustre, jam inde a sæculo septimo vel octavo Abbates habuit, quos inter* MADALVEUS episcopus & abbas *nominatur Caroli M. ineunte principatu. Huic Madalveo incrementum suum debet ista ecclesia*, in qua *ipse* adoleverat: cui primo pastor & rector institutus, de qua etiam ad pontificium promotus fuit, *& ubi* sepulturæ suæ locum elegit, *testante Hugone abbate Flaviniacensi, ejus loci monacho*. Licet enim omnium ecclesiarum insudaret utilitatibus, hanc tamen præ omnibus locis sacris post primam, quæ sedes est episcopalis, coluit, amplificavit, & provexit. Quod etiam omnes prædecessores ejus fecisse novimus, utpote qui, exceptis perpaucis, omnes in ea sedem habent requietionis. Accepit hoc privilegio donum ecclesia ipsa a beato patre, debito cum honore nominando, Sanctino suo fundatore, primoque Christianæ religionis & nominis apud ipsam urbem doctore, ut post matrem ecclesiam ipsa esset caput omnium Virdunensis diœcesis ecclesiarum a qua & mater ecclesia ipsa subsistendi accepisset initium: quæ etiam est ab antiquo, ab ipsis scilicet nascentis Ecclesiæ primordiis, cœmeterium Episcoporum, & reliquorum fidelium Christianorum. Quod privilegium ita permanet & permansit inconvulsum, ut in ea fere omnes ejusdem urbis Pontifices leguntur divinis aptati servitiis, tonsorati, nutriti, edocti, consecrati, excepta ipsa inunctione pontificalis dignitatis, quam constat esse matris ecclesiæ: & frequentius qui in ea functi sunt Abbatis officio, per virtutum studia inthronizati sunt in solio episcopali.

S. Vitoni monasterium.

Labbe t. 1. pag. 113.

3. *An tempore illorum Abbatum in ea ecclesia fuerint monachi, mihi non satis compertum est: at constat clericos ibi extitisse a sæculo IX. sed tandem Berengarius Virdunensis antistes* anno episcopatus sui duodecimo, ab Incarnatione 951. *videns filios suos, idest clericos, ad perfectionem anhelare*, & dolens quosdam eorum perfectioris vitæ desiderio ad vicinas diœceses commigrare, & monasticum ordinem, quia in ipsa Virdunensi urbe non inveniebatur, alibi expetere; communicato cleri procerumque consilio, in sæpe fata ecclesia sanctorum Apostolorum Petri & Pauli honore dedicata, monachorum delegit turmulam aggregare, qui & propensius divinis deservirent cultibus, & omnibus Christo adhærere volenti-

Monachis traditur.

Ibid. p. 132.

AN. CHR. 1004 7. Octobr. lentibus formam darent humilitatis & patientiæ: ut & sic non cogerentur ad alia secedere, qui haberent paratum præ oculis specimen religionis..... Expulsis ergo clericis monachos introduxit, quibus & ex sua proprietate, & de rebus matris ecclesiæ annuos proventus redituum, & victus vestitusque necessaria præordinavit, & congrua officinarum habitacula præparavit... Abbatem quoque eis instituit Humbertum de cœnobio sancti Apri, virum religiosum, *qui Virdunensis antea ecclesiæ Canonicus fuerat. Hæc omnia Berengarius ipse exponit in litteris ea de re conditis, ab Hugone Flaviniacensi relatis, in quibus hæc leguntur*. Noverit omnium Catholicorum, tam præsentium, quam futurorum industria, quod ego Berengarius, sanctæ Virdunensis Ecclesiæ nomine non merito episcopus, anno meæ ordinationis duodecimo, memor nostræ ecclesiæ Fratrum, quorum maxima pars Dominica verba sæpius sequebatur dicentia, *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam, & habebitis thesaurum in cælo, & sequimini me*; fugientes terrena, & amantes cælestia, nostræ congregationis locum deseruere, & monachicam vitam sumentes, cœnobia extra nostram parochiam tentabant adire: ne postmodum nostra ecclesia de proprio thesauro suo pateretur damnum, favente seniore nostro gloriosissimo Rege OTHONE, ac CONRADO Lotharii regni Duce magnifico, congregatisque nostræ ecclesiæ fidelibus clericis, & laicis, pari voto atque communi consultu decrevimus in nostro episcopio quoddam Monasterium Domino annuente stabilire, in quo nostræ ecclesiæ Fratres activam vitam fugientes, contemplativæ vitæ solatium futuris temporibus valerent invenire. Tunc communi consilio evocavimus domnum HUMBERTUM religiosum Abbatem, qui ab ipsis infantiæ rudimentis in nostra ecclesia fuerat educatus, & præbenda nostræ Canonicæ perfruitus, nostri etiam Episcopii baptizatus atque parochianus, donec infra scriptum aliorum Fratrum exemplum secutus, pro æterna retributione monachicam vitam sumsit, ac communi cleri & plebis concordia, & eorum nostrorum Canonicorum, qui tunc temporis monachicam aliorsum nitebantur recipere vitam, concessimus ei quoddam Monasterium ad constituendam congregationem Monachorum in honore sancti Petri Apostolorum principis stabilitum, in quo requiescunt corpora sanctorum Confessorum atque Episcoporum Vitoni, Pulcronii, Possessoris, Firmini atque Madelvei, cum omnibus rebus ad eamdem Abbatiam pertinentibus, &c. *condita est charta* anno Dominicæ Inc. 952. Indict. 9. Concurr. 4. epacta 22. *eique præter Berengarium & alios subscribunt* Humbertus & Vodo *Abbates*.

Abbas 1. Humbertus.

Berengarius monachus. *ibid. p.* 134.

4. *Eodem Berengario flagitante Otto M.* fecit privilegium ecclesiæ sancti Vitoni de omnibus rebus ad eam pertinentibus, juste concessis & concedendis, & ecclesiam ipsam sive monasterium confirmavit Virdunensi ecclesiæ; statuens atque promulgans, ut filii ecclesiæ Virdunensis, qui sæculum deserere voluissent, in eo monasticum habitum susciperent, nec ad externa monasteria demigrarent. Quod & ipse domnus Berengarius adimplere studuit, dum rejecta prælationis sarcina, ut justus justificaretur adhuc, monasticum habitum suscepit in eodem cœnobio, serviens Deo in incorruptione modesti & quieti spiritus: & nihilo minus invigilans saluti commissarum sibi animarum pro votis populorum, qui nolebant alteri in vita ejus subesse. *Hujus secessus occasio inde nata est, quod cum is nocturnam synaxim prævenire solitus, sanctæ Mariæ principalem ecclesiam frequentaret; aliquando offendit in Bernerium clericum ejusdem ecclesiæ præpositum*, qui tunc forte solo prostratus matutinarium beatæ Virginis decantabat officium; quem Pontifex solo hærentem sibi non assurrexisse videns, pede percussit: *in cujus facti pœnam, pes ipsi* aruit, ex quo omnibus diebus vitæ suæ claudicavit, *prout Hugo fusius ibidem commemorat*. Sed didicit in ipsa sua infirmitate gressus rectos facere, ubi quod arrogantia deliquerat, studuit humilitate corrigere, *errati culpam confessus* in conventu ecclesiæ. *Tum* paucis admodum interpositis diebus, monasterium petiit episcopus, & humilitatis vestitus amictu, serviebat pauperibus, pauper & ipse spiritu. *Hæc omnia strictim etiam refert in Virdunensium episcoporum historia Berchariі continuator, qui Berengarii casulam*, qua indutus erat in sepulcro, *se vidisse testatur. Berengarii obitus contigit*

Spicil. t. 12. p. 262.

tigit sub annum 982. *Ei successit Vvigfridus episcopus*, *qui* prædecessoris sui imitator factus, in suburbio Virdunensi cœnobium ædificavit, & aggregata monachorum turma corpus illuc sancti Pauli episcopi (*cujus vitam in Sæculo* 2. *retulimus*) levatum de loco quo jacebat, in feretro argenteo recondidit, victumque Fratribus, qui loco eodem Domino deservirent, ex redditibus Episcopii providit.

AN. CHR. 1004 7. Octobr.

Hugo Flav. p. 157.

5. *Longe ante Berengarium e vivis migravit venerabilis Humbertus abbas sancti Vitoni a monachorum institutione primus*, *cujus obitum Hugo Flaviniacensis collocat anno ab Incarnatione Domini* 972. *quo anno* Humbertus abbas obiit pridie Nonas Decembris, & ADELMARUS in locum ejus substitutus est. *Et in parte secunda*: Defuncto quoque Adelmaro abbate monasterii sancti Vitoni 5. Kal. Januarii ADELARDUS substitutus est: & hoc defuncto 13. Kal. Januarii ERMENRICUS successit, qui in quantum valuit, locum ampliavit. Hoc etiam ad superna transvecto 6. Kal. Septembris, ROHALDUS successit, & Rohaldo LAMBERTUS. Post quem raptus est de cœnobio sancti Felicis Mettensis domnus FINGENIUS Scotorum progenie oriundus, quia locus idem per manum laicam aliquantulum neglectus erat, ad restaurandum eum ibidem Abbas est ordinatus: cujus adventum, peregrinationem, & conversionem qui plenius nosse desiderat, in vita Theoderici eximii Mettensis Episcopi scire potest. Et hoc quoque defuncto, cum jam post Adalbertum Virdunensem episcopatum Heimo sortitus esset, domnus Richardus locum illum regendum suscepit, &c. *De Richardo Abbate suo loco inferius*.

Humberti obitus & successores.

Hugo Flav. pag. 136. & p. 159.

Fingenius ibidem abbas.

6. *Magnopere dolendum est hanc Theoderici seu Diederici Mettensis episcopi*, *sub quo Fingenius in Galliam venit*, *vitam esse amissam*, *aut certe in lucem nondum productam: ex qua scilicet Fingenii facta rescire possemus. Sed quando nos deficit istud monumentum*, *pauca quæ nobis restant*, *de hoc Abbate hic dicenda sunt*.

7. *Ex verbis Hugonis Flaviniacensis conjicere licet*, *Fingenium ex Hibernia in regnum Lotharii accessisse tempore Theoderici Mettensis episcopi*, *& ab eo in illa urbe retentum fuisse*, *sive a Cadroe tum abbate monasterii sancti Felicis*, *seu sancti Clementis*, *ipsius Fingenii populari*, *cujus suasione & exemplo monasticam vitam in eodem monasterio professus sit. Eidem postea successit Fingenius in abbatiali dignitate*, *antequam ad regimen sancti Vitoni accerseretur. Ejus tempore Otto tertius* ob petitionem domni Fingenii venerabilis abbatis sub monasterio ad honorem beatissimi confessoris Felicis constructo, juxta Mettensem urbem sito, *confirmat omnes ejus monasterio possessiones*, *talem ei concedens tuitionem*, qualem bonæ memoriæ pater *ipsius* Otto, tempore sanctæ memoriæ Cadroelis, jam dicto *monasterio concesserat. Hoc diploma relatum est in libro 6. de re diplomatica num.* 145. *datum Incarnationis Domini anno* 991.

Mettis antea Monachus & abbas apud S. Felicem.

8. *Eodem tempore ab Adalberone secundo Mettensi episcopo in monasterio sancti Simphoriani*, *quod idem præsul instauraverat*, *abbas institutus est Fingenius*, *ut legitur in actis ipsius Adalberonis. Idem probat Ottonis tertii præceptum a Meurissio relatum. Quippe in civitatem Mettensem accitus*, *monasterii sancti Symphoriani abbas ab eodem ordinatus est*, *ut legitur in actis ipsius Adalberonis*, *qui istud monasterium restituit. Ottonis tertii ea de re diploma Meurissius refert*, *in quo exponitur*, quomodo Adalbero Mettensis ecclesiæ *episcopus ad ipsum venerit*, dicens, quod Abbatiam quamdam, foris muros Mettis civitatis sitam, jam longo tempore destructam, pro Dei amore, & sancti Symphoriani martyris noviter cœpit reedificare, humiliter deprecans, ut eadem Abbatia cum suis pertinentiis *regiæ* auctoritatis præceptione confirmaretur. *Assensit Otto* ea ratione, ut Abbas primus, nomine Fingenius, Hiberniensis natione, quem ipse prælibatus Episcopus tunc temporis ibi constituit, suique successores Hibernienses monachos habeant, quamdiu sic esse poterit: & si defuerint ibi monachi de Hibernia de quibuscumque nationibus semper ibi monachi habeantur. Datum 8. Kal. Februarii, anno Dominicæ Inc. 992. Indict. 5.

Item apud S. Symphorianum.

9. *Ex monasterio sancti Felicis idem Fingenius post Lambertum* raptus est ad *præ-*

Atque S. Vitoni.

AN. CHR. 1004 7. Octobr. *prælaturam cœnobii sancti Vitoni, ut ex Hugone Flaviniacensi jam retulimus. Per id tempus in eum locum accepit Richardum virum piissimum, futurum post se sancti Vitoni Abbatem, cujus acta inferius.* Procedente *siquidem* tempore, *domno Fingenio Abbate ad superna evecto* 8. Idus Octobris, & in monasterio sancti Felicis tumulato, electus domnus Richardus consona omnium voce, *qui* ordinatus est anno ab Incarnatione Domini 1004. *qui proinde Fingenii vitæ extremus censendus est. In Necrologio sancti Clementis memoratur* 8. *Idus Octobris* Fingenius bonæ memoriæ abbas & rector hujus loci, qui jacet ante aram sancti Johannis in sinistra parte. *De ejus cultu nihil institutum, tametsi sanctus in actis Adalberonis secundi episcopi Mettensis appellatur.*

Obitus ejus.

Successores. 10. *Ergo, ut mox dicebam, Fingenio ad sanctum Vitonum successit Richardus: Mettis vero ad sanctum Clementem Haimo, ad sanctum Symphorianum Siriaudus, ut constat ex actis Adalberonis secundi, non vero Constantinus, ut in Gallia Christiana legitur, quem Constantinum tertio loco præfuisse inde colligimus. Id si ita est, vitæ Adalberonis secundi scriptor non alius censendus, quam ipse Constantinus: quod hæc auctoris verba probant, ubi Abbates ab Adalberone ordinatos recensens, ait duos in quibusdam cœnobiis, tresve ab eo promotos Abbates,* ut est indicio, *inquit,* hic sacer locus, cui Deo auctore, licet indignissimi, præsidemus, dum præcedentibus duobus sanctis & venerabilibus Patribus, Fingenio ex Hibernia (nam Scoti & reliqui sancti peregrini semper sibi dulcissimi habebantur) & domno Siriaudo, *in titulo vitæ* Siviardo, ex Gorziæ ferulis ad regendum abducto, nos, qui hæc scribimus, benedictione hujus beati Pontificis, tertio loco, regimini succedere compulsi sumus: sancto Trudoni duos, sancto Adelpho duos, sancto Felici itidem duos, sancto Martino ultra fluvium duos. *Ex his manifestum, tres illos priores, non sancti Felicis seu Clementis monasterii, quod postea nominatur, sed sancti Symphoriani Abbates fuisse: ac proinde Siriaudum secundo loco reponendum, tertio* Constantinum, *si non alius præcessit: qui sane vitæ Adalberonis secundi scriptor censendus sit.*

Adalbero secundus. 11. *Vita hæc typis apud Labbeum vulgata est in Tomo* 1. *Bibliothecæ novæ, lectu quidem dignissima ad res nostras illustrandas. Adalbero* patre Friderico, Galliæ medianæ duce, matre Beatrice, magni Hugonis filia, primogenitus *memoratur.* Scholaribus disciplinis apud Gurgitenses (*sic Gorzienses nostros vocat*) castissime nutritus & institutus, defuncto memorandæ vitæ Deoderico Pontifice, Meti Præsul constituitur 17. Kal. Novemb. anno Dominicæ Inc. 984. Indict. 12. Interim benedictio sacerdotalis usque in Christi Domini natalem differtur. Et quia Dominicus dies ad hoc sacramentum peragendum a Patribus est institutus, 5. Kal. Januarii, quo natalis Innocentum celebris veneratur, Dominicali resurrectione Domini sacratus, *Adalbero consecratus est.* Servorum Dei, & præcipue monachorum amator ferventissimus, adeo ut a laicis assidue laceratus ac corrosus, nihil præter monachos curare infamaretur. Conviviis virorum sanctorum, & monachorum maxime, sic delectabatur, ut felicem se eo die fateretur, quo cum eis prandere contingeret.

S. Symphoriani monasterium restituit. 12. Primordia ac primitiæ actuum ipsius ad divinos usus, & ad exercendos animos in his quæ pietatis sunt, sancti Symphoriani locus exstitit: qui licet antiquitate nihil præter ruinas & casus prætenderet, situs amœnissimus vineisque uberrimus, ac urbis vicinio honorabilis, sanctorum multiplicitate, & (quod est decentius) sedis Pontificum numerosis corporibus famosissimus, cor Adalberonis & mentem, *ut locum* in redivivam gratiam *restitueret,* induxit. Postquam vero locum hunc Deo stabilitum reddiderat, & monachorum copia pulcherrima, quos undecumqne collegerat, honestissimum fecerat, *Romam profectus est Johanne XV. Pontifice, qui eum honorifice suscepit.*

Alia ejus facta. 13. *Inde reversus Xenodochium Mettis instaurat, ibidemque,* aggregatas ancillas Dei ad laudes perpetuo Creatori omnium celebrandas ditat. *Præterea in* Blisacensi pago *monasteriolum, in sanctæ Trinitatis bonore ab Adventio Episcopo cœptum, a Rotberto ejusdem sedis Pontifice perfectum, qui locus* corpore sancti Terentii confessoris atque Pontificis Mettensis insignis *erat, feminis Deo dicatis tradi-*

tradidit, *ejusque* sumtus amplissimos ad vivendum condonavit. *Item* in pago Calvomontensi locum quemdam inter Mosellam & Pontem, qui in devexa sui parte castrum habens, ex accidenti rusticorum lingua *Spinal* vocat, divino famulatui aptum reperiens, *Deodericus* ibi monasterium construxerat, consecrans illud Deo & sancto Goerico, cujus sacratissima ossa ab urbe Mettensi *istuc* transtulit. *Adalbero vero eo in loco primo quidem clericos*, *deinde* ancillas Christi sub regulari vita & sub institutione Patris nostri beati Benedicti bene edoctas *instituit*. Missas, & Sacramenta divina sine cilicio numquam celebravit. Vigilias Natalis Domini & sancti Paschæ, sanctæque Pentecostes, & omnium sanctorum Apostolorum, & præcipuorum Martyrum sine aliquo cibo semper transigebat. Quadragesimæ dies sine monachis, si in patria demorari poterat, numquam celebrabat: quod præcipue apud Gurgitenses facere consueverat, quia locus idem & sacræ religionis districtione insignis, & divitiis opulentus, & situ amœnitateque gratissimus, ad divinos usus placidum quietumque otium exhibebat. AN.CHR. 1004 7. Octobr.

14. *Denique mortuus anno* 1005. *in monasterio sancti Symphoriani*, *uti optaverat*, *sepultus est*: qui locus multis sanctorum prædecessorum suorum Pontificum Mettensium corporibus insignis & celebris habebatur. *In eadem vita memorantur* sanctus Æpletius, domnus Papolus, cui sanctus Arnulfus in episcopatu successit, qui eidem loco multa prædiorum beneficia contulit; beatus Goericus, nostris temporibus, *inquit auctor*, memorabilis miraculorum operator; & sanctus Godo germanus ejusdem Pontificis Goerici, qui sancti Arnulphi etiam sanguine & carne affines in episcopatu successerunt: domnus Aptatus, domnus Felix *& alii*. *Sepultus est autem Adalbero* juxta altare sancti Symphoriani ad lævam, *prout ipse mandaverat*: quo Sacerdos ad celebranda sacro-sancta mysteria mensæ adstans divinæ ejus jugiter memoretur, cujus tumulus corporis præ oculis venerandus habetur & cernitur. *Monasterium sancti Symphoriani per funestas bellorum tempestates*, *atque alia sancti Arnulfi*, *sancti Clementis*, *& sancti Martini*, *solo æquata*, *nunc intra urbis muros restituta sunt*, *excepto sancti Martini cœnobio*, *quod penitus extinctum est*. *Hæc paullo fusius ex actis Adalberonis retulimus*, *quod ejus memoriam*, *cui cum multa debeat Ordo noster*, *intactam præterire mihi religio videretur*, *uti & duorum ejus prædecessorum Adalberonis & Diederici*, *quos suis locis celebrare non omisimus*.

Obitus & sepultura.

VITA SANCTI ABBONIS

ABBATIS FLORIACENSIS.

AN.CHR. 1004 13. Nov.

Auctore AIMOINO monacho ejus discipulo.

Ex libris editis & codice mʃ. Floriacensi.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. NON *facile est æstimare, uter felicior fuerit*, AIMOINUS, *quod magistrum ac præceptorem habuerit Abbonem*, *an* ABBO, *seu Abo ipse*, *quod Aimoinum Floriacensem monachum*, *scriptorem suumque discipulum*, *vitæ suæ scriptorem sortitus sit*. *Aimoini quippe de Abbone lucubratio ejusmodi est*, *ut nobis Abbonem ipsum referat*, *ejusque dotes ac recte facta egregie repræsentet*. *Hæc a Johanne de Bosco Cælestino primum typis edita est ex mʃ. codice Floriacensi*, *ad quem denuo libros editos contulimus*, *restituendis quibusdam locis*, *quæ apud Boscium ex difficultate scripturæ non parum detritæ aut vitiosa erant*, *aut vacua*.

Aimoinus vitæ scriptor.

2. *Præter Aimoinum varii auctores Abbonem laudibus extulerunt*, *sive viventem*, *ut* FULBERTUS *post Episcopus Carnutensis*; *sive mortuum*, *ut* VVILLELMUS *Malmesburiensis monachus*, ORDERICUS *Vitalis*, *auctores de gestis sancti Osvvaldi Episcopi Vvigorniensis superius relati*, *ac plurimi recentiores*. *Vvillelmus & Ordericus maxime deprædicant Abbonis missionem in Angliam*, *quæ sane missio illustris fuit*, *cum ob restitutam monasticam disciplinam*, *tum ob studia litterarum in Anglicanis monasteriis denuo excitata*. *Vvillelmus in lib.* 3. *de Pontificibus Anglorum*, *ubi de Osvvaldo*: Præterea, *inquit*, litteris excellentes viros in Angliam evocatos munificenter curare, ne illo bono fraudaret patriam, sine quo cetera bona pæne mihi videntur inania: quorum unus fuit Abbo Floriacensis monachus, qui multam scientiæ frugem Angliæ invexit, qui passionem Edmundi martyris, jubente Dun-

Alii laudatores.

Abbonis missio in Angliam.

AN. CHR. 1004 13. Nov.

Dunstano Archiepiscopo, plenitudini litterarum adjecit. Is domum reversus postea, & ibidem Abbas constitutus, severitati religionis sedulus exstitit: quem morem cum in cella quadam cœnobii Floriacensis, quæ in Vvasconia posita hodieque ad Regulam dicitur, exercere contenderet; non tulit Vvasconia, sed lancea exanimatum superis transmisere. *Hæc de studiis Vvillelmus: at de monastica disciplina ita scripsit Ordericus Vitalis in lib. 4. pag. 517.* Horum precibus, *nempe Dunstani, Adelvvoldi, & Osvvaldi*, Floriacensis Abbo, sapiens ac religiosus cœnobita, missus est trans mare, & monasticum usum docuit Ramesiæ & aliis monasteriis Angliæ, sicuti tenebatur in Gallia eodem tempore. *Sic Gallia, quæ studiorum doctrinam ab Anglis, Alcuino, aliisque quondam acceperat, primo quidem per Grimbaldum & Johannem monachos, in Gallicanis cœnobiis institutos, deinde hac secunda vice per Abbonem eandem scientiæ lucem in Angliam refudit, tertio id præstitura per Lanfrancum, Anselmum, aliosque omnes Ordinis sancti Benedicti commilitones.*

Egregia ejus facta & fama in Gallia.

3. *Neque vero Gallia tanti luminis, quod Abbo tum doctrina, tum pietate circumquaque spargebat, potiorem sibi partem non vindicavit. Non solum enim Floriacense, sed alia etiam circumposita monasteria ab eo illustrata sunt. Unde Fulbertus epistolam 21. inscribit* pleno virtutis & gratia circumfuso carissimo patri Abboni; *atque ejus opem implorat ad componendas factiones, quæ in Carnutensi sancti Petri cœnobio ortæ erant de electione Abbatis; tum in fine hæc habet.* Unde jam ad te revertens, venerande Pater, quem ego credo, & video ad nitorem a Domino nobis esse provisum, cum Domino meo tuoque fideli Rodulpho, deprecor, & obtestor per ea quæ tibi data sunt sapientiæ sanctæ charismata, per dulcedinem fraternæ caritatis, si quid potes, impugna hostes Domini, fratres allisos refove, nec perire sinas inopia solatii tui, pro quibus credis esse fusum sanguinem Christi. *Eam ob rem Odolricus Abbas sancti Martialis Lemovicensis in Concilio Lemovicensi de sancti Martialis apostolatu, ait se apud monasterium* sancti Benedicti per plures annos artibus imbutum liberalibus *fuisse, tum sciscit quid de sancto Martiale dixerit* Pater illius loci Abbo florentissimus philosophus, quem multi vestrum, *inquit*, noverunt, & omni divina & sæculari auctoritate Franciæ magister famosissimus, & postmodum gladio persecutoris martyrio coronatus apud Vvasconiam. *Sed nihil magis ad ejus elogium facit, quam sermo cujusdam in eadem Synodo Lemovicensi habitus in dedicatione sancti Petri. Hunc vero sermonem vir magnæ eruditionis Stephanus Baluzius, qui mihi ejus fragmentum ex ms. codice Colbertino communicavit, Ademari Eugolismensis esse suspicatur. Sic autem habet fragmentum istud.*

Perlongum est tot patrum rata testimonia de ejus (idest sancti Martialis) ad medium deducere. Unum tamen ex priscis auctoribus super hoc memorasse satis sit, illum certe nominatissimum patrem, cui in pastorali regimine ille totius scientiæ vir, gravisque auctoritatis successit Archiepiscopus * Bituricensis, orthodoxæ fidei defensorem, catholicæ pietatis cultorem, bene nostis, etsi non visu, sed auditu. Jam enim longe ante nos præcessit, martyrio coronatus, sanguine fuso ab impiis passus: ad cujus sepulcrum jam clarere audivimus miracula, verorum testimonio comprobata: cujus martyrium etiam in pluribus Ecclesiis more sanctorum martyrum sollemniter celebratur. In quo martyre tantum domicilium sapientia sibi collocaverat, ut sui temporis eruditi, quamquam innumeri florerent, præ omnibus tamen auctoritas ejus maxime duceretur, ita ut in tota Gallia & Germania atque Anglorum gente (nam illic quoque famosissimus habebatur) de quacumque ventilaretur quæstione, si quis audisse se diceret ab illo definitionem, nihil plus auctoritatis requireretur; judicabatur ab omnibus ratum esse quod ab ore tanti viri auditum esset: qui auctoritate quasi alter Salomon præcellebat. Et si esset habitatu vel natu Francus, eloquio tamen Romano clarus, ac si alter judicabatur Tullius. In Conciliis patrum coram Regibus & Principibus solus proposita discernebat, solus omnium magister paucis verbis dubitationi finem dabat. Omnes, licet peritorum peritissimi, ex ore ejus pendebant, eo præsente digitum ori superponebant. Ita magnus sapientia, præterquam quod septem columnis liberalium artium fulcitus erat, plenus auctoritatis & gratiæ, omni Ecclesiæ ornamentum erat. Conventus Episcoporum decorabat, omnia sua dicta auctoritate divinarum scripturarum approbabat; & quicquid ex ore ejus procedebat, quasi quodam modo non humanum, sed divinum sonabat. Hic in suo quodam tractatu Martialis veritatem tacere non potuit, dicens: „ Summus pater iste Martialis in cœna omnino sat mystica Christo conviva fuit, cœlestis panis sumens reliquias; cumque discipulorum collegia postea surgens tersit, lætus ipse præbuit linteamina. Neque umquam refugit sacra contubernia, absque Thoma piorum ex timida caterva unus. Quin immo cum Christus peteret cælestia, benedici meruit inter adstantium agmina. Nec choros laudantium sprevit, sed cum eisdem sancti Spiritus tunc suscepit charismata & linguas multifidas; quibus subnixus, tandem Petro comite pervenit Antiochiam, ac dehinc urbem Romæ. Qua derelicta, pertransivit ad Galliam, cujus clara & nobilis est provincia Aquitania pars magna: ubi perveniens, totius provinciæ fit Apostolus per cuncta sæcula.

* Gauzlinus.

Nihil illustrius hoc elogio ad commendationem Abbonis afferri potest. Sed jam tandem ad singularia ejus facta veniamus, postquam cœnobii Floriacensis statum, qualis decimo sæculo erat, & Abbatum ejus loci seriem exposuerimus.

Floriaci status & Abbates.

4. *Post sanctum Odonem Abbatem, quem Floriaci collapsam disciplinam restituisse superius vidimus in ipsius actis, Floriacum rexit ab anno 942.* ARCHEMBALDUS *seu* Ercamboldus, *qui Osvvaldum ex Anglia istuc profectum monastica veste induit, ex sancti Osvvaldi vita. Goslinus Tulli Leucorum Episcopus, de quo infra, Floriacum venit, & Regulam cum accurato vivendi genere accepit ab hoc Abbate: qui etiam sancto Cadroæ (de quo supra) monasticum* habi-

AN. CHR. 1004. 13. Nov.

habitum dedit; itemque regulam monasticam in monasterio sancti Remigii *apud Remos* restituit, constituens ibi Abbatem HINCMARUM ejusdem loci monachum, *teste Frodoardo in Historiæ Remensis lib.* 4. *cap.* 32. *Idem præstitit in Carnutensi sancti Petri cœnobio* VULFALDUS *ejus successor, duodecim monachis cum Alveo* Abbate eo missis, laudatus in lib.* 2. *de vita sancti Odonis cap.* 11. *Sub his duobus vixit* DROGO *monachus, postea eremita pietate insignis, teste Aimoino in lib.* 1. *de miraculis sancti Benedicti cap.* 4. *Vulfaldo in sedem Carnutensem assumto successit* RICHARDUS *ab anno* 962. *cujus tempore, idest anno* 974. *Floriacense monasterium incendio conflagravit, ex Aimoino, ab eo intra triennium instauratum. Richardi tempore Adalelmus Miles beato Benedicto* insignem crucem argenteam, vultu nostri Salvatoris insculptam, *concessit cum quodam prædio pagi Senonici, nomine Villari, pro remedio* animæ senioris *sui* incliti Francorum Ducis Hugonis pro genitore suo Rotberto & genitrice sua Berta, atque Burchardo consobrino, *aliisque propinquis suis & amicis. Litteris subscribunt post Adalelmum & Burchardum* Hugo Dux Francorum, Odo Comes, Albericus, Emmo, Droco, Anselinus, Gualterius, Erveus, Gualterius & alter Vualterius, Hugo, Corbo, Guasbertus, Rotrocus, Adela Comitissa, Milo Comes filius ejus. Actum Parisii in nobilium conventu publico, 6. Idus Septemb. anno 21. gloriosi Regis Lotharii Indict. 3. *Id est anno Christi* 975. Richardo Abbati (*Aimoini verba sunt*) AMALBERTUS successit, qui benignus natura, benignior etiam exstitit humilitatis sibi insitæ magnitudine. *Ab eo Aimoinus habitum religionis in tenera ætate se accepisse testatur: Amalbertum excepit* OILBOLDUS, *cujus tempore Arnulphus, eo nomine secundus Aurelianorum episcopus, Floriacenses ob subjectionem, quam ab eis exigebat, plurimum vexavit, ut mox exponemus. Denique Oilboldus anno* 988. *successorem habuit* ABBONEM, *quem præ manibus habemus. De eo ita Aimoinus in lib.* 2. *de miraculis sancti benedicti cap.* 1. Igitur Oiboldo Abbate in Christo quiescente, Abbo Deo & hominibus vir amabilis, a Fratribus, Hugone annuente Rege, electus, in gradum successit monastici regiminis; qui præcedente hunc hæc quo scribimus anno, qui fuit ab Incarnat. Domini millesimus quartus, in Vasconiæ partibus a perfidis illius nationis hominibus, nobis præsentibus, innocenter occisus, martyrii sanguine laureatus, ad regna est æterna a Christo vocatus. In cujus diebus res mirabiles per præeminentissimum patrem nostrum Benedictum ab omnipotente Domino patratas .... digerimus stilo. *Post Abbonem vero Floriacensibus præfectus est* GAUZLINUS, nobilissimi Francorum Principis filius manzer, *ut loquitur Ademarus in Chronico pag.* 172. *id est spurius*, a puero in sancti Benedicti cœnobio enutritus, *quem repugnantibus ob natales monachis Abbatem, & postea Bituricensibus item reclamantibns archiepiscopum Rotbertus Rex imposuit. De eo intelligendum est initium superioris sermonis de Abbone. Gauzlini successores Abbates enumerat Tortarius monachus in libro de miraculis sancti Benedicti, cum Aimoino editus in tomo superiori, ubi pag.* 407. *corrigendum est quod dixi de Verano*, qui per aliquanta annorum curricula regimen obtinuit Floriacensium, *testante Tortario: quem cum in vulgatis Abbatum indicibus non invenirem, eum paræciæ Floriacensis rectorem fuisse opinabar. At vere Abbatem censendum esse probat non solum Floriacense Necrologium, in quo* Veranus Abbas 8. Id. Septemb. *obiisse memoratur, sed etiam versus Collectioni canonum, quæ auctorem habet Burchardum, præfixi in ms. codice Floriacensi, ex quibus hos delibamus.*

* v. Sæc. 5. pag. 197. & seqq.

Abbatum lumen VERANUS, tale volumen
 Fecit conscribi, dat Benedicte tibi.
Excubat insomnis, grex ut sibi creditus omnis
 Integer & maneat, & vitiis careat.
Scribere Brochardum fecit, non pandere tardum
 Ecclesiæ nodos, justitiæque modos.
Semper honorari debet, semper venerari,
 Qui decorat propriam cultibus ecclesiam.
Quisquis Zorobabel sequitur, conjungitur Abel.
 Hic holocausta facit, hic quoque templa jacit.
Istius exemplum sequeris, condis quia templum
 Regi magnifico fenore non modico.
Quod te Rex Regum qui dat moderamina legum,
 Consummare velit: dicere finis erit.

Ex his versibus patet, Veranum non modo Abbatem fuisse, sed etiam templum condidisse, quod intelligendum de Floriacensi beatæ Mariæ basilica, cujus vetus opus labente Seculo 11. *destruere, & novum instaurare aggressus est Vuillelmus Abbas Verani decessor, ex Tortarii capite* 25. *Sed nunc ad Abbonem redeat oratio.*

5. *Duplicem ejus Romam profectionem commemorat Aimoinus in libri sequentis cap.* 11. *unam ad Johannem Papam XV. alteram ad Gregorium V. Johannem Simoniacæ labis notat Aimoinus. Verum Baronius in addendis ad annum* 992. *post tomum* 12. *non in Johannem Pontificem, sed in Crescentium ipsi Papæ dominantem in Urbe tyrannum id criminis convertendum esse contendit. Quidquid sit, Abbo ipse in epistola ad L. Abbatem Fuldensem de prima sua profectione Aimoino attestatur. Quis sit iste L. Fuldensis Abbas, nondum addiscere potui, cum nullus ab L. littera incipiens per id temporis apud Brouverum reperiatur. Scripta autem est epistola anno* 996. *ut v. c. Stephanus Baluzius, qui eam in Miscellaneorum tomo* 1. *publici juris fecit, recte adnotavit, nempe ipso anno, quo Gregorius Johanni, Bonifacio pseudo-papa extincto, suffectus est. Sic autem incipit.*

Abbonis iter Romam.

Facun-

An. CHR. 1004 13. Nov. Epistola. Facundiæ prærogativa cum vitæ merito, & sapientiæ doctrina mirabiliter intonanti domno L. sancti Bonifacii carissimorum carissimo Abbati, Floriacensis cœnobii humilis Abbas Abbo, Spiritum Domini qui replevit orbem terrarum, replere illius ipsius scientiam & intellectum. Caritas quæ est vinculum perfectionis, dum nos ambos Remis positos conglutinaret labiis privatæ collocutionis, tot oratorios rivos, tantos sanctæ Scripturæ favos bono zelo fulminea lingua vestra eructavit coram & secreto, ut exclamans compellar dicere : *Diffusa est gratia in labiis tuis*, *&c.* Inter familiaria verborum nostrorum arcana distillavit auribus nostris unum quoddam eloquium vestra magnificentia, quod non minus adimplere (si Deus voluerit) satago, quam vitam perpetuam mercari ex voto. Pretiosarum reliquiarum sancti Patris BENEDICTI insignia postulastis vobis dirigi, eo quod indubitatum penitus esset, sanctissimam ipsius corporis præsentiam a nobis retineri : ideo velle enixius in honore illius oratorium construi: itemque nobis de sancto Bonefatio, aut de sacris artubus ceterorum sanctorum nobis eadem recompensari. Adjecit insuper vestra incomparabilis bonitas, quod si nos urgeret super re domestica aliqua voluntas corroborare nostra privilegia per Romanæ auctoritatis stilum apostolicum, vos in omnibus & per omnia nostri fore fidelissimum collaboratorem. Hæc autem omnia perficere voti erat, quando magnifica principis Apostolorum membra supplex adii: sed Romanam ecclesiam DIGNO VIDUATAM PASTORE, heu pro dolor! offendi. Vestra autem absentia, profiteor, ita affectus sum, sicut solet affici fetus gallinæ conquerens raucis vocibus abstractum esse unicum matris suæ præsidium. Nuper autem audivi nuntium, quod me lætificavit super aurum & topazium : erectum esse apostolicum decus per quemdam imperialis sanguinis virum, totum virtutibus & sapientia compositum. Vester vero reditus intonuit menti nostræ, velut paradisiacæ reversionis ineffabilis concentus. Nunc igitur, sicut locuti sumus ad invicem, & hæc epistola vestris aspectibus se præsentat, per hos sancti patris nostri Benedicti monachos audire placeat, & audita perficere, velut promisistis cum summa fide & devotione. Ipse autem idem Spiritus, qui inspiravit omnis eloquentiæ florem Gregorium, inspiret hujus suæ sanctæ Romanæ ecclesiæ venerabilem Apostolicum: vobisque concedat, ut sitis eidem ipsi dulcissimus a secretis, ad consolidandam dejectionem apostolicæ auctoritatis. Valete.

6. *Tria in his litteris observanda veniunt. Primum est, reliquias sancti Benedicti petitas fuisse a Floriaco, ubi corpus ejus residere etiam Germanis tunc persuasum erat. Alterum est primum Abbonis iter Romam, cujus sedem* digno pastore *viduatam fuisse conqueritur. Tertium electio Gregorii Papæ V. ex stirpe imperiali, de quo ita Chronicon Saxonicum ms. ad annum* 996. Johannes Papa interim obiit. Unde Rex *Otto* in Italia jam positus rumore incitatus, præmissis quibusdam Principibus, publico consensu & electione fecit ordinari Apostolicum, suum nepotem Brunonem, Ottonis filium, qui marcam Veronensem servabat, imposito nomine Gregorii.

Alterum ejus iter Romam. 7. *Ad hunc itaque Gregorium a Rotberto Rege missus est Abbo.* Præcipua vero, *inquit Aimoinus infra in ejus vita*, earum proquibus directus est causarum hæc fuit: quia Arnulfus Remorum Archiepiscopus, absque justa audientia sede sua privatus, custodiæque fuerat mancipatus. Ob hoc Gregorius ..... toti regno Francorum anathema se invecturum comminatus est. *Interim dum Abbo publicam rem sedulo exsequitur, de privatis etiam monasterii sui commodis cogitans a Pontifice privilegium impetravit, cujus summam Aimoinus refert.*

Auctoritas apud Regem. 8. *Ex hac maxime legatione intelligitur, quanta fuerit apud Regem Abbonis auctoritas: quod etiam liquido patet ex libera increpatione Rotberto Regi facta ob ejus copulam cum Berta ejusdemmet consanguinea & affini. Hoc Abbonis factum comparat Helgaudus in vita Rotberti cum facto Nathanis prophetæ: aitque, ut David ab isto correptus est, sic* istum æque per domnum & venerabilem Abbonem, Floriacensium a Deo præelectum Abbatem, nunc Christi favente gratia, miraculis coruscum, spreta mortis formidine dure increpatum privatim & publice : cujus sancti viri increpatio tamdiu perstitit, donec Rex mitissimus reatum suum agnosceret, & quam male sibi copulaverat mulierem ; prorsus derelinqueret, & peccati maculam grata Deo satisfactione dilueret. *Eadem auctoritas intelligitur ex collectaneo canonum Hugoni & Rotberto Regibus porrecto*, in quibus & vestri, *inquit*, ministerii summam expressi ; & qualiter vobis fidem servare debeant Optimates regni, non tacui. *Collectaneum istud habes in tomo* 2. *Analectorum. Quanti Abbonem fecerit Hugo Rex, manifestum facit diploma ab ipso concessum, ex cujus authographo illud eruimus, prout sequitur.*

Hugonis diploma. In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, HUGO gratia Dei Francorum Rex. Mos & consuetudo Regum prædecessorum nostrorum semper exstitit, ut ecclesias Dei sublimarent, & justis petitionibus servorum Dei clementer faverent, & oppresiones eorum benigne sublevarent, ut Deum propitium haberent, cujus amore id fecissent. Hujus rei gratia, auditis clamoribus venerabilis ABBONIS Abbatis monasterii sanctæ Mariæ, sancti Petri & sancti Benedicti Floriacensis, & monachorum sub eo degentium, nostram præsentiam adeuntium, pro malis consuetudinibus & assiduis rapinis, quas ARNULFUS de Castro-Everæ nomine Advocati & Vicarii accipiebat, in potestate ipsorum vocabulo Everam, quod antea nullus unquam fecerat; misi filium meum ROTBERTUM Regem ad ipsam, ut eam sub defensione & munitione nostra revocaret, ut nullus suorum, vel servus, vel liber, in ea aliquid præsumeret tollere. quod & ipse haut segniter exsecutus est. Interea orta contentione ODONIS Comitis adversus me, inter ceteros necessarios & fideles nostros, quos in apparatu nostro commovimus, etiam ARNULFUM Episcopum Aurelianensem in adjutorium nostrum præmonui-

monuimus: qua de causa petiit, ut prædicto Arnulfo nepoti suo redderemus consuetudines, sicut prius ipse, licet violenter, tenuerat: quem offendere pro suo servitio nolens, evocans prædictum Abbatem rogavi, ut 30. modios vini in vindemiis solveret de ipsa potestate ipsi Arnulfo, quamdiu viveret episcopus avunculus ejus, pro salvamento nostro, ea ratione, ut nullus suorum servus, vel liber inibi amplius exquireret. Post mortem vero ejus nec ipse Arnulfus, nec aliquis successorum suorum, vel hoc ipsum, vel aliud aliquid in ipsa potestate requirere audeat, aut in ea ingredi aut tollere ulterius quidquam præsumat. Ob rei ergo firmitatem & notitiam hoc immunitatis nostræ præceptum pro ipsa causa prædicto loco feci & manu propria subter firmavi, & filio meo Rotberto Regi firmare feci, & anuli mei impressione signavi, ut nulla umquam ulterius persona, Episcopus, Abbas, Dux, Comes, Vicecomes, Vicarius, Telonearius, vel quilibet publicus exactor, pro aliqua re exigenda nostris, & futuris temporibus in eam ingredi valeat, vel aliquid exigere præsumat: sed liceat Abbati & congregationi prædicti loci sub immunitatis nostræ defensionem ipsam possessionem quieto ordine possidere: & sicut ceteræ res prædicti loci per præcepta antecessorum nostrorum Regum Francorum munitæ & defensæ perseverant, ita & hæc præsenti auctoritate præcepti nostri communita & irrevocata permaneat pro animæ meæ & filii mei eleemosyna & stabilitate imperii nostri perpetua. Actum Parisiis civitate publice, anno Dominicæ Incarnationis 993. Indict. 6. anno 7. regnante gloriosissimo Rege Hugone & inclito filio ejus Rotberto. Signum gloriosissimi HUGONIS Regis. Signum ROTBERTI incliti Regis.

AN. CHR. 1004. 13. Nov.

9. *Is de quo agitur hoc loco Arnulfus episcopus Aurelianensis, ipse est qui cum Abbone nostro graves simultates habuit, & adversus eum stetit in causa Arnulfi Archiepiscopi Remensis in Synodo. Sed interest Aurelianensium per sæculum* x. *Episcoporum seriem hic repræsentare, quoniam in editis, etiam apud Saussejum, minus accurata est. Eam repetemus præcipue ex Letaldo Miciacensi monacho in lib. de miraculis sancti Maximini Abbatis, vulgato in sæculo* I. *Agius Aurelianis præfuit regnante Carolo Calvo, successorem sortitus Vualterium. Post Vualterium Throhannus &, Berno, Anselmus, Theodericus* quatuor annis, *Ermentheus, & Ernulfus* nepos ejus *pontificatum rexere. Hæc ex Letaldo. Ernulfus seu Arnulfus iste sedem iniit anno* 963. *ut patet ex diplomate Hugonis Ducis, cognomento Magni, Ecclesiæ Aurelianensi abbatiam sancti Johannis suburbanam restituentis* anno Domini 975. Indict. 3. *Episcopo Arnulfo*, anno sui præsulatus 12. *Diplomati subscribunt* Hugo Dux & Rotbertus filius ejus, Gauffredus Comes & Fulco filius ejus, Henricus Comes, Vvauterius Comes, Vualterius & Radulfus filius ejus, atque Burchardus Comes cum Burchardo hujus rei amanuensi. *Ernulfo, seu Arnulfo successit Manasses, qui synodo Senonensi anno* 981. *interfuit. Huic alterum Arnulfum, Saussejo aliisque ignoratum, admittere necesse est, eum nempe, de quo in superiori diplomate mentio facta est. De hoc secundo Arnulfo Aimoinus agit in fine libri* I. *de miraculis sancti Benedicti, refertque miraculum ipsius Arnulfi occasione factum tempore Oilboldi Abbatis, qui regimen cœnobii Floriacensis Abboni morte resignavit sub annum* 988. *Aimoini verba hæc sunt ex cap.* 19. Arnulfus Aurelianorum Episcopus, alias sane bonus, & ecclesiasticas regulas scientia & opere optime servans, numquam ad purum Prælatos hujus Floriacensis loci dilexit, ideo quam maxime, quod illi ditioni solum modo parentes regiæ, subjectionem, qua ipse ultra modum delectabatur, nequaquam ei ad ipsius voluntatis dependerent nutum. Qua de re vineas sancti Benedicti in suburbano Aurelianensis urbis, in loco qui Boaria dicitur, sitas, ut sui eas pervaderent satellites, assensum præbuit, &c. *Laudabilis hoc loco Aimoini modestia & æquitas, qui absque felle scripserit de Arnulfo Episcopo, a quo sciret Abbonem indigna pertulisse, immo ab ejus satellitibus contumelias & injurias.*

Episcopi Aurelianenses sæculo x.

10. *Sed quæ qualisve fuerit ista* subjectio, *quam Arnulfus a Floriacensibus exigebat, dispiciendum est. Duplicem monasteriorum adversus Episcopos subjectionem ab Episcopis exigi olim solitam invenio; unam, qua Abbas recens ordinatus Episcopo suo solemnem in rebus spiritalibus subjectionem profitebatur: alteram, qua monasteria in rebus temporalibus non regiæ, sed Episcopi diœcesani auctoritati & ditioni obnoxia erant. De hac duplici subjectione aptior visus est disserendi locus in præfatione ad hunc tomum, ubi hoc Abbonis cum Arnulfo negotium expendimus.*

Subjectio negata ab Abbone.

11. *Sed aliud non minoris invidiæ negotium Abbonem sollicitavit, nempe controversia de decimis, agitata in synodo Dionysiana prope Parisios. Has Episcopi non solum laicis, sed etiam monachis auferre volebant. Restitit pro monachis Abbo: sed laici in Episcopos impetu facto, vix ac ne vix quidem ab eorum percussione temperarunt. Ejus facti invidia refusa est in Abbonem per Arnulfum Aurelianensem ipsi infestum: ut Abbo ipse Apologetico se purgare coactus fuerit apud Reges Hugonem & Rotbertum, quorum principatu, id est ante annum* 998. *hæc Synodus habita est, ut fuse describit Aimoinus in sequentis vitæ cap.* 9. *ex quo uno istius Synodi notitiam accepimus. Fallitur quisquis est auctor Schediasmatis in tomo* 9. *Conciliorum apud Labbeum col.* 771. *ubi Abbo* monachos sancti Dionysii & ceteros familiares illorum contra Episcopos concitasse *dicitur. Id enim factum constat a laicis præsentibus, quorum maxime intererat decimas sibi asserere. Hoc Abbonis apologeticum cum aliis ejus epistolis typis regiis nuper editum est cura illustrissimi Claudii Peleterii regni administri. Huc spectare videtur Gerberti* quædam epistola ad Arnulfum Aurelianensem Episcopum, ubi monachos sancti Dionysii sacris interdictos dicit, forsan ob illas turbas.*

Decimæ monasteriis assertæ.

* *Chesnii t.* 2. *pag.* 836

12. *Sed tandem ad Abbonis mortem veniendum est, quæ accidit, teste Aimoino*, anno millesimo

Abbonis martyrium.

AN. CHR. 1004 13. Nov. mo quarto, Indictione secunda, die mensis Novembris decimo-tertio. Martyrizatum *dicit Aimoinus, qui a Regulæ opidi incolis tumultuantibus cæsus est, non a monachis, ut quidam fabulantur; martyrizatum, inquam, dicit pro more illorum temporum, quibus temporibus si quis piam ac innocentem vitam ducens necaretur, pro Martyre habebatur, ut alias non semel observavimus. Eodem modo loquuntur auctores Aimoini æquales & suppares. Glaber in lib. 3. cap. 3.* His ita gestis, contigit, ut venerabilis Abbo, Pater monasterii sancti Benedicti, Floriacensis cognominati, gratia propugnandæ religionis monasticæ in provinciam transiret meridianorum Vvasconum. Cumque illuc deveniens in quodam moraretur cœnobio, ibique more solito ea quæ Dei sunt sedulo exerceret; nimio a cunctis venerabatur affectu. Accidit igitur die quadam, ut in atrio ejusdem cœnobii, exardescentibus quorumdam litigiosorum irarum stimulis, nimium acer oriretur tumultus. Dumque vir reverentissimus, prædictus videlicet Abo, comperiens, ad eumdem tumultum sedandum pugillares gerens in manibus tabellas cum stilo, processisset; unus e vulgo, afflatus spiritu diabolico, irruens in eum, ejusque latus lancea perforans, CHRISTI MARTYREM fecit, qui etiam, ut fertur, paullo post arreptus a dæmone, miserabiliter vitam finivit. Corpus vero prædicti Patris, tam sui, quam ceteri quique fideles ejusdem provinciæ honorifice ibi sepelierunt: ubi etiam ad laudem sui nominis perplura postmodum Dominus largitus est hominibus beneficia. *Et in Chronico Andegavensi apud Labbeum in tomo* 1. *Bibliothecæ pag.* 286. Anno 1004. domnus Abbo martyrizatus est in Aquitania, in monasterio ad Regulam, prope Cassinogilum palatium quondam regium, qui cyclos 19. scripsit. *Odolrico Abbati in Concilio Lemovicensi jam laudato*, martyrio coronatus *in Vvasconia dicitur, nempe in pago Burdegalensi, qui tunc ad Ducatum Vvasconiæ pertinebat. Ademarus in Chronico*: Abbo veniens ad sanctum Petrum Regulatensis ecclesiæ, quæ est possessio sancti Benedicti Francorum cœnobii, ibi tumultu Vasconico occisus est, ibique sepultus miraculis clarescere cœpit. Virga ejus pastoralis remissa est Franciam. Bernardus Vvasconiæ Dux necem tanti viri de interfectoribus punivit, alios suspendio, alios flammis tradens, & omnem illius possessionem Regulatensem, quæ ante in lite invadentium erat, sine lite dehinc monachis Francis sancti Benedicti paravit vindicandam. *In Necrologio Silviniacensi notatur* Idib. Novemb. depositio domni Abbonis Abbatis.

Encyclica epistola de ejus morte. 13. *Extat in tomo primo Miscellaneorum Baluzianorum encyclica epistola monachorum Floriacensium de cæde ejusdem Abbonis, quam epistolam huc transcribere non pigebit.*

Universis Abbatibus Christique fidelibus quoquo locorum habitantibus, Floriacensis conciola dejecta, & Patre viduata. Fletu pæne absorptis, dolore contritis, manum porrigite spiritalis auxilii, Patres sanctissimi, per affectum fraternæ caritatis. Pane mæroris potuque amaritudinis cibati, vestris orationibus mereamur recreari, quorum cythara lætitiæ versa est in luctum mæstitiæ, quorum organum luctuose sonat lamentum, & jocunditas vocem tantummodo flentium. Pervenit gladius doloris usque ad animam, dum deploramus pro sanctæ religionis studio domnum & Abbatem nostrum Abbonem excessisse a sæculo, coronatum martyrio, qui Vvasconum gladiis felix promeruit feliciter beatorum martyrum socius fieri; cujus animæ contagia vestra oratio abstergat, qui vestri amator, omniumque Christi servientium verus semper exstitit dilector. Nobis quoque, quos orphanos reliquit, fraternis succurrite votis, & Deum omnipotentem placate orationum hostiis, ut dignetur sua gratia gregem decapitatum & pio Patre orbatum consolari. Obiit Idibus Novembris, die natalis sancti Brici.

Annus mortis. 14. *Annum ejus mortis signat ex Sigeberto Baronius* tertium *post millesimum, cum libellum de Abbonis vita per Aimoinum nondum vidisset. Sed postea edito per Johannem a Bosco isto libello, in quo Incarnationis annus* quartus, *& Indictio secunda diserte exprimuntur, ita rem componere sibi visus est, ut diceret annum ab Incarnatione numerasse Aimoinum, & Indictionem secundam a Septembri, cum Sigebertus annum a Nativitate, quæ novem mensibus Incarnatione posterior est, computasset. At pace tanti viri dixerim, Aimoino annos Incarnationis non alios esse, quam vulgatos a nativitate: corrigendumque calculum Sigeberti, immo ejus interpolatoris, (nam apud Miræum alio charactere expressa est Abbonis cædes) qui annum tertium pro quarto posuit.*

Abbonis cultus. 15. *Mirum est quam cito Abbonis cultus receptus sit in rebus sacris, adeo ut tempore Lemovicensis Concilii, id est anno* 1031. *ejus* martyrium etiam in pluribus ecclesiis more sanctorum martyrum sollemniter celebraretur, *ut constat ex sermone tunc habito, cujus fragmentum supra num.* 3. *retulimus. Unde in Kalendario Floriacensi pervetusto hæc secunda manu scripta leguntur:* Id. Novemb. in Vasconia, apud monasterium quod dicitur Squirs, passio beati Abbonis Abbatis Floriacensis; *& in alio*: Id. Abbonis Abbatis & martyris 4. lectionum. *Hactenus ejus officium agitur in cœnobio Floriacensi & in Regulensi, ubi ejus corpus asservatur.*

Regulæ monasterium. 16. *Quod attinet ad Regulæ* * *Prioratum, auctorem habet Gumbaldum Burdegalensem Episcopum, & Vvillelmum-Sancii Ducem Vvasconum, ejus fratrem, quorum hac de re instrumentum typis editum est in tomo* 2. *Bibliothecæ novæ Labbeanæ pag.* 543. *Situm dicitur* in partibus Vasconiæ, in pago Aliardensi, supra ripam Garonnæ fluminis, *nempe decem leucis supra Burdegalam. Datum est instrumentum* anno 977. Indict. 5. *in gratiam Richardi Abbatis monasterii Floriacensis, cui iste locus jam inde addictus est*, antiquitus dictus Squirs, modernis temporibus Regula, *Huic chartæ apud Labbeum subjectæ sunt* consuetudines ecclesiæ de Regula, *quas inter statutum est, ut* nemo cultellum, ensem, lanceam, spiculum, securim, besogium, neque gladium in contentione trahat: *quod statutum videtur occasione cædis Abbonis, qui lancea confossus in contentione est. Subsistit Prioratus Regulæ, etiam nunc conventualis sub Congregatione sancti Mauri.*

* *la Reolle.*

17. Re-

AN. CHR. 1004. 13. Nov.

17. *Restat paucis agendum de Abbonis scriptis, quæ magnam partem exciderunt. Varia enumerat Aimoinus in sequenti libello, nempe de syllogismis, de compoto, de solis, lunæ, ac planetarum cursu, in cap. 3. Collectaneum ex Patribus, quod tempore suo Floriaci reperiri non potuisse, utpote ab exteris subreptum, ait Aimoinus in cap. 7. Et hoc puto esse collectaneum canonum, quod ex codice ms. sancti Martialis apud Lemovicas a nobis editum est in tomo 2. Analectorum. Ad hæc Apologeticum scripsit Abbo ad Hugonem & Rotbertum, cujus operis fragmenta refert Aimoinus in capp. 8. & 9. Varias item ejus epistolas commemorat, nempe duas ad Bernardum Abbatem Bellilocensem in cap. 10. unam ad Gregorium V. in cap. 12. aliam ad Odilonem Abbatem Cluniacensem, cap. 13. ubi præter acrostychos versus ad Ottonem tertium Imperatorem, memoratur ejusdem Abbonis opus de paschalibus cyclis, Floriacensibus suis nuncupatum, quod sane ipsum apud Bedam vulgatum est ante Dionysii cyclos cum præfatione, in qua mentionem facit* de transitu sanctissimi Patris Benedicti: *quod Aimoinus ibidem notat. Aliæ duæ ejusdem argumenti epistolæ ab ipsomet Abbone scriptæ exstant in tomo 3. Analectorum. His adjungenda est ejusdem epistola ad L. Abbatem Fuldensem, a clarissimo Baluzio impressa in tomo 2. Miscellaneorum, cujus epistolæ fragmentum relatum est supra num. 5. Papyrius Massonus codicem viderat Abbonis epistolas continentem, qui codex is ipse est, ex quo nonnullæ Abbonis epistolæ cum ejus Apologetico nuper, uti jam observavimus editæ sunt. Jam tandem Aimoini de Abbone libellum videamus, cujus hic titulus est in codice ms.*

INCIPIT EPISTOLA AIMOINI FLORIACENSIS MONACHI,

ad HERVEUM sancti Martini Thesaurarium,

De vita & martyrio sancti Abbonis Abbatis Floriaci cœnobii.

REVERENTISSIMÆ vitæ viro domno HERVEO [a] Clerico, sancti Pontificis Martini Thesaurario, Aimoinus monachorum beati Patris Benedicti, sensu minimus, indeficientem æternæ vitæ thesaurum. Quia superni gratia Redemtoris, tuam, amantissime domne, sibi vitam pudicam elegit ac placabilem; nos omnes quibus tua benignitas cordi est, gaudio gaudemus non modico. Reminiscimur enim jucundam tuæ pueritiæ indolem, quam lenis sodalibus, quam grata majoribus, ac (quod magis est) quam placita Deo fuerit, ac sanctis omnibus. Tua quoque sanctitas memorem se ostendit bonorum, quæ in hoc sacro Floriacensi cœnobio vidit, sive audivit, exemplorum. Dumque, quibus modis altioris vitæ vias incedat, cotidie comminiscitur, præceptorum ac assiduæ admonitionis nutritoris sui sancti Patris nostri Abbonis haud segniter recordatur: cujus erga tuam dapsilitatem sedulæ dilectionis curam superfluum videtur replicare, cum constet, id tuam benevolam haud umquam oblivisci mentem. Unde manu sanctæ pulsatus caritatis, quia vel ab ipso es dilectus, vel ipsum tua probatur dilexisse devotio, una dierum meam admonere dignatus es parvitatem, uti, vitam ejus, seu quo ordine ad martyrium pervenerit, litteris mandare ad multorum studerem utilitatem. Verum ego intelligens, hoc opus multorum displicere animis; tamen tuæ dilectioni, quæ mihi a puero semper dulcis fuit, parere gliscens, inerti licet sermone, imperata studui perficere. Et floccipendes linguas derogantium, ad orationis tuæ, quam Deo beneplacitam novi, confugio auxilium: ut tuo interventu: ejus misericordia pro hoc opere mihi conferat gaudia æterna, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Deo Patre, &c.

[a] De hoc Herveo lege Dialogum Hugonis Archidiaconi Turonensis in tomo 2. Analectorum a pag. 357. & Glabrum in lib. 2. cap. 4.

AN. CHR. 1004 13. Nov.

INCIPIT PRÆFATIO VITÆ VEL MARTYRII SANCTI ABBONIS ABBATIS.

Antiquæ Gentilitati id quondam fuit studii, ut eorum quos unice dilexissent, facta, etiam inhonesta, memorialibus mandarent litteris; & pro illorum bene gestis, laudes suis referrent diis. Nobis vero, qui per Christi gratiam eorum evasimus errorem, idem quidem studium, sed dissimili intentione est habendum: ut scilicet sanctorum vitas Patrum, ac Martyrum victorias nostris pandamus scriptis post nos venturis sæculis. Verum hæc ipsa ad laudem nostri referamus Creatoris, per quem vel bene vivere, vel coronam potuerunt martyrii percipere. Quapropter unius dilecti Domini, sancti videlicet Patris nostri Abbonis, vitam, seu quo ordine pervenerit ad martyrium, rusticano licet sermone, aggrediamur scribere. Nec oportet quemquam dubitare, eum vere Martyrem fore, quem constat pro veritate, quæ Christus est, mortem pertulisse: qui etsi non revocabat homines a cultu idolorum, laborabat tamen liberare (quod majus est) a servitute vitiorum; quibus qui assidue dediti sunt, non Deo, sed dæmonibus servire probantur. Quod vero non diu pœnis tortus est, nulla gloriæ ejus vel laudi damna infert: cum constet quosdam Martyrum, sola nominis Christi confessione, etiam absque baptismi perceptione, proprio per solam capitalem sententiam perfusos sanguine, regna cælestia meruisse. Sin autem quispiam idcirco ei crediderit derogandum, quod in vita sua vix ullum mirabile fecerit signum; legat vitas excellentissimorum Doctorum Augustini & Hieronymi, & in eis non prodigia temporalium signorum, quæ faciunt plerumque mali; sed vitæ puritatem, doctrinæ salubris eloquentiam, & fidei inveniet laudari constantiam. Licet hic ter beatus in vita sua non caruerit miraculorum gloria. His ergo contra obloquentes, si forte assurrexerint, præmissis, juvante nos Christi gratia, ac hujus Sancti orationibus, propositum aggrediamur opus.

Abbo vere martyr.

Miracula quidam SS. non edunt.

INCIPIT LIBER.

CAPUT I.

Abbo vicis Aurelianensis.

Venerabilis igitur ABBO Aurelianensi ortus est in pago: cujus patris vocabulum LÆTUS, matris ERMENGARDIS exstitit: quos quidem non vana tumens & nobilitate superbus alebat sanguis; sed tamen avis atavisque derivata eos honestabat libertas, quodque omnibus superexstat causis, timor Domini moribus adornabat honestis. Talibus ergo Abbo ortus parentibus, in Floriacensi monasterio scholæ clericorum ecclesiæ sancti Petri obsequentium traditur litteris imbuendus, divina pro certo (ut credimus) id præordinante providentia, ut inde primordia sumeret litterarum, ubi postmodum plenissime fluenta doctrinæ mentibus erat propinaturus sapientiam sitientium; redderetque illis, seu eorum posteris, duplicatum suscepti fœnoris fructum, a quibus simplicia tantum acceperat rudimenta elementorum. Erant in eodem cœnobio duo præcellentes viri, quos carnis affinitas matri ejus propinquos effecerat: unus dicebatur GUNBOLBUS, qui relictis hujus sæculi nugis, ob Dei timorem, habitum monastici susceperat Ordinis: alter vocatus est CHRISTIANUS, qui sub clericali veste Christo studebat deservire, grave sibi formidans dispendium imminere, si ejus non sequeretur pro posse mandata, a quo nominis etiam proprii duceret stigmata: ambo amoris Domini igne ferventes, ambo in ordine Presbyteratus, cum sacrificio nostræ redemtionis, seipsos quoque Deo in ara immolantes cordis. Horum itaque ferventi admonitione genitores memorati pueri Abbonis ipsum ad serviendum Christo, & sancto Patri tradiderunt Benedicto.

Floriaci studet.

S. Benedicto traditus.

Agebat

Agebat eodem tempore pastoralis curam sollicitudinis in hoc sacratissimo Floriacensi loco reverendissimus Abbas, VVLFALDUS vocabulo, Deo carus, & omni populo. Huic igitur a parentibus jam dictus bonæ indolis Abbo puer traditus est, ut ejus magisterio eruditus, Christi efficeretur famulus. Ante quem, cum in conventu Fratrum fuisset adductus, ab eo quo vocaretur nomine, est inquisitus. Ille continuo interroganti responsum dedit, Abbonem se dici asseruit. Tum sanctus vir Vulfaldus, prophetico mox spiritu afflatus, alludens ad nomen: Abbo, ait, si ultima immutetur littera, Patrem sonat in Achivorum lingua. Et conversus ad puerum: Hinc jam, inquit, puerorum dulcissime, talem te Christo exhibe, ut dignus inveniaris tui nominis appellatione. Annuat hoc omnipotens Pater, a quo omnis paternitas in cælo nominatur, & terra: teque sua faciat servare præcepta, ut ad gaudia possis pervenire æterna. Post hoc dictum, monachicum ei tradidit habitum, facta prius per parentes sollemni traditione, juxta quod in sancti Patris Benedicti continetur discretissima institutione. Traditus itaque scholis, nulli sodalium videbatur gravis. Inerat ei columbina simplicitas serpentinæ copulata astutiæ, ut & per mansuetudinem leniret benivolos & per providæ mentis acumen devitaret subdolos. Jam vero litterariæ artis profunda tanta adhuc puerulus rimabatur instantia, ut a didascalis semel audita firmiter intra cordis conderet arcana. Egressus pueritiæ tempora, frequenti meditatione adolescentiæ satagebat reprimere vitia, sciens scriptum: quia frequens meditatio carnis est *afflictio*, quam idcirco jugi litterarum exercitio domare curabat ut spiritui eam servire cogeret. Nec tamen, uti a quibusdam juvenum fieri assolet, ob studium lectionis, intentionem deserebat devotæ orationis. Religionis namque propositum monasticæ, quod habitu portendebat, id tota mentis devotione diligebat, & quasi pro quodam levamine, post precum ad Dominum libamina, liberalium artium sumebantur exercitia. Erat ei hoc præcipuum, adhærere lateribus senum: & licet certis horis condiscipulorum gauderet societate suorum, incompetentibus [a] temporibus vicinior efficiebatur senioribus.

AN. CHR. 1004 13. Nov.

II. Sub Vulfaldo Abbate.

Ephes. 3. 15.

Cum studiis pietatem conjungit.

Cum vero jam ad tantæ profecisset fastigium scientiæ, ut aliis quoque percepti talenti valeret donativum erogare; imbuendis præficitur scholasticis: quos ille per aliquot annorum curricula lectione simul & cantilena cum tanta erudivit cura, ut palam se gaudere monstraret, quod pecuniæ sibi creditæ lucra augmentare valeret. Verum ipse adhuc majora gliscens scientiæ scrutari arcana, diversorum adiit sapientiæ officinas locorum: ut quia grammaticæ, arithmeticæ, nec non dialecticæ jam ad plenum indaginem attigerat, ceteras ingenio suo pergeret superadjicere artes. Quapropter Parisius atque Remis ad eos qui Philosophiam profitebantur profectus, aliquantulum quidem in Astronomia, sed non quantum cupierat, apud eos profecit. Inde Aurelianis regressus, musicæ artis dulcedinem, quamvis occulte, propter invidos, a quodam clerico non paucis redemit nummis. Itaque quinque ex his, quas liberales vocant, plenissime imbutus artibus, sapientiæ magnitudine cunctos præibat coætaneos. Supererant rhetorica, nec non geometria, quarum plenitudinem etsi non ut voluit attigit, ne quaquam tamen jejunus ab eis funditus remansit. Nam & de rhetoricæ ubertate facundiæ Victorinum, quem divinæ interpres legis Hieronymus præceptorem se habuisse gloriatur, legit: & geometricorum multiplicitatem numerorum non mediocriter agnovit. Sic demum vivaci mentis ingenio hæc universa strenue assecuto, facilis erat eorum operatio. Denique quosdam dialecticorum nodos syllogismorum enucleatissime enodavit, compotique varias & delectabiles, sæcularium in morem tabularum, texuit calculationes. De Solis quoque, ac Lunæ, seu Planetarum cursu a se editas disputationes scripto posterorum mandavit notitiæ.

III. Magister scholarum Floriaci.

Academias lustrat.

Scripta edit.

Interea legatio gentis Anglorum ad Floriacense venit cœnobium, postulans aliquem sibi sapientum concedi virorum. Eadem quippe natio ad amorem sancti Patris

IV. In Angliam mittitur.

[a] S. Benedictus in Regulæ cap. 48. prohibet fratrem ad fratrem jungi *horis incompetentibus*, quo respicit iste locus.

CHR. 1004 13. Nov. cti Patris Benedicti memoratique loci duabus ex causis maxime accessit: una quidem, quia beatus Papa Gregorius, missis ad eam convertendam fidei Christi prædicatoribus, ejusdem dilecti Domini Benedicti Regulam observandam specialius inculcavit alia quidem, eo quod vir quidam magnæ apud eos nobilitatis, OSVVALDUS *a* vocabulo, spreto sæculo, ad serviendum Christo, in memorato Floriaco conversus est cœnobio: ex quo ob bonæ vitæ meritum a Rege ipsius provinciæ ad Archiepiscopatus assumtus gradum, Deo, ac patrono suo sancto Benedicto in regione Anglica contruxit monasterium. Ex illo itaque cœnobio hi fuere legati, quos ad Floriacum advenisse superior retulit sermo. Præerat per idem tempus sanctæ Floriacensi congregationi reverendus Pater OYLBOLDUS, vir secundum sæculi dignitatem genere ac moribus clarus: qui non tam imperiosa auctoritate, quam mansueta verborum lenitate ab hoc beato exegit viro Abbone, quatenus ad instruendas ejusdem nationis hominum mentes divina atque humana sapientia, qua ipse insigniter pollebat, ire non recusaret: qui illius, iussionis haud segnis executor factus, obedientiæ sibi familiaris intuitu, quo mittebatur, proficisci non distulit. Et quamvis invidi ac calumniæ compilatores eidem Dei homini persuadere conarentur, Abbatem memoratum malo accensum dolo, ipsum trans maria ideo velle dirigere, ut nunquam amplius inde valeret redire: ille tamen de Dei fisus bonitate, illud Apostolicum semper revolvebat in corde: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Rom. 8. 28. Verum aliter se rem habere ostendit apparatus itineris, qui magnificus a domno Oylboldo proficiscenti collatus est. Cumque ad Morinos ventum esset, a quibus brevissimus ad Anglos transitus est, per unum ferme mensem in litore resedit, prohibentibus nautis mare turbidum ingredi. Tædio itaque longæ defatigatus moræ, una dierum progressus ad portum, evocatum interrogat nauclerum, an tuto mare ingredi possit. Cui nauclerus, nunc quidem nequaquam utile fore dixit: sed ex aurarum spiramine se intelligere, quod non diu prospera abesset navigatio. Tunc vir Domini ait: „Si, inquiens, omnipotentis Deo, intervenienti„bus sanctissimi Patri nostri Benedicti meritis, placet, ut ego ob aliorum utilita„tem hoc transeam pelagus, ventura luce placidum efficiatur mare: sin alias „summo placuerit Opifici, data die retrogrado calle incipiam regredi. Igitur ad hospitium regresus, monachum quemdam, qui legatis se deducentibus præerat, RICULEUM nomine admonet, ut in commune Dominum orarent, quo, si illi propositum non displiceret, iter prosperare dignaretur: si vero id reprobaret, cordibus eorum voluntatem ad propria redeundi inspiraret. Quo annuente, post vespertinam synaxim Deo persolutam, ambo ad orandum solo prosternuntur. Finita oratione, quieti membra dederunt: & ecce crepusculo sequentis diei affuit nuncius naucleri, magna eos ad proficiscendum voce inclamans. Itaque ascensa navi, comitantibus aliis octo navibus, cum in altum processissent, repente conspiciunt marsuppas & porcipisces in fluctibus ludere, balenas dorsa in modum maximorum tectorum attollere. Hæc omnia indicia imminentis tempestatis fore vir Dei a nautis audiens, ad orationum recurrit nota præsidia. Nec defuit effectus ejus precibus. Denique orta tempestate, navis in qua homo Christi residebat, cum aliis duabus, quæ illam secutæ fuerant, illæsa ad portum perlata est: reliquæ vero sex, simul cum hominibus, procellis & impulsu piscium quassatæ, perierunt. Hoc signum per eum Dominus operari dignatus est, cum adhuc Levitarum fungeretur officio.

Naufragium evadit.

Is tum Levita.

V.

Ramesiæ docet duobus annis.

Tandem post longos terræ ac maris excursus, Anglorum intravit fines. Primum itaque omnium Ramesense sancti Benedicti adiit cœnobium; sic enim appellabatur ille locus, qui a venerabili Osvvaldo illis in partibus est fundatus, cujus superius mentionem fecimus: in quo, qui Abbatis fungebatur officio, GERMANUS dicebatur vocabulo, & ipse ad tanti gradus honorem ex hoc sacro Floriacensi assumptus monasterio: ubi dum sanctus Domini Abbo per duorum ferme annorum moratur spatium, aliquos monachorum scientia imbuit littera-

a Sancti Osvvaldi acta superius relata habes ad annum 992. ubi de cœnobio Ramesensi, de quo infra.

litterarum. Intra eorumdem ſane ſpatium annorum Regem adiit Anglorum, ac ejus Ducem HEHELGUINUM *a*. Sed a Rege verba tantum, a Duce vero condigna ſuæ ſanctitati ſuſcepit munera, atque in magna apud eum, quamdiu cum ipſo fuit, eſt habitus reverentia. Pontificum quoque venerabilium, ſæpe nominati Oſvvaldi, ac beatæ memoriæ Dunſtani, amica ſibi familiaritate uſus eſt. Horum prior Eboracenſium, ſequens Cantuariorum Archiepiſcopus fuit. In quorum vita moribuſque ſibi bene complacuiſſe Chriſti oſtendit gratia, eorum tumulos nunc uſque miraculorum illuſtrando gloria. Hi in tanta admiratione hunc beatum habuere virum, ut in eo retinendo caritativa, & (ut ita dictum ſit) diſcordi inter ſe diſſiderent concordia.

AN. CHR. 1004. 13. Nov.

VI. Floriacum revocatur.

Per idem tempus, a venerabili Abbate ſuo Oylboldo litteras ſuſcepit, paternæ dulcedinis ſollicitudine refertas. In quibus inter alia monetur, ut ad ſua quantocius reditum maturet, ac deſideratum ſe conſpectibus repræſentet; de quibus nos principium & quædam alia excerpentes, huic inſeruimus volumini. Hoc ergo ipſa epiſtola habebat exordium: Præſcientia Dei Abbas Oylboldus, & omnis „ concors Patris Benedicti congregatio, dulciſſimo Fratri Abboni, quidquid pater „ filio, quidquid amicus amico. Gratiæ omnipotenti Deo, qui tuo inſpiravit cordi, „ ut in Babylonica captivitate memor eſſes gratiſſimæ Sion. Hoſtiam jubilatio„ nis immolamus, quod per tuas litteras cor noſtrum lætificatum eſt, & quod de „ te maxime timebamus, a memoria & mente noſtra expulit. Vere favus diſtil„ lans ſunt labia tua, quæ diſtillaverunt verborum fluenta, ſuper mel & favum „ gutturi noſtro dulcia, quæ ſuper aurum & argentum recepimus, peneſque nos „ ſervamus. Atque poſt pauca: Quamdiu tu lucerna ardens & lucens, & cete„ ri quoque ſoles, domum Domini prudentiæ, juſtitiæ, & temperantiæ ſpecu„ lo irradiaſtis, gaudebant Patres in filiis, lætabatur Pater noſter Benedictus in „ ſuis alumnis, quos ab ipſi incunabulis educaverat Philoſophiæ alimentis. Tandem ipſe vir Domini Abbo, juxta commotionem honorabilis Patris ſui Oylboldi, nativæ faciem ſtatuens reviſere telluris, a memoratis Pontificibus optimis honoratur muneribus. Et a venerabili quidem Dunſtano magnifica excepit munia in argento, ſancto Patri perferenda Benedicto: a domno vero Olvvaldo, cum gratia Presbyteratus, etiam cuncta eidem gradui congrua miniſteria eſt adeptus. Rediens igitur multiplicem ſecum advexit gazam, in ſuis ſpeciebus dignam vitæ ejus continentem ſignificationem. Nam armillæ torqueſque aureę congruam benefactorum dictorumve ejus ſignificavere remunerationem: veſtes vero ſacerdotales præſentis futuræve gloriæ portendebant nitorem. At aureus Calix, & numeroſum argenti nomiſma, innocentis puritatem vitæ, ac rutilantis præſagiebant eloquii jubar. Quibus omnibus, poſt ſuam ad floridi nominis cœnobium reverſionem, ita mirifice pollebat, ut in multorum, & quos antea latuerat, notitiam deveniret.

Muneribus ditatus, & Presbyter factus.

VII. Abbas Floriaci creatur.

Poſtea factum eſt, ut venerabili Abbate Oylboldo humanis rebus exempto, communis Floriacenſium electio fratrum uſque perferretur, hunc ſibi Patrem poſtulantium. Præerat per idem tempus regiæ Francorum aulæ Princeps, HUGO nomine, qui conſenſum præbere non diſtulit. Et quamvis, ut in talibus fieri aſſolet, aliqui ex fratribus huic electioni pervicaciter *b* reniſi eſſent; tamen plurimorum, & (ut poſt patuit) ſanioris conſilii, prævaluit auctoritas. Suſceptum ergo vir Deo dignus Abbo paſtorale officium, uti ille qui quid ſuſcepiſſet intelligeret, irreprehenſibiliter diſponere pro poſſe ſatagebat. Monebat ergo ſubditos, vitiorum abdicatis ſpinis, in areolis cordium divinarum ſerere aromata virtutum. Jam vero contra viria carnis jugem ajebat debere haberi pugnam; omnique induſtria inveſtigandum, quibuſnam armis quis ejus repugnet oblectamentis. Ad quod explendum, poſt orationum vota, poſt jejuniorum virilia certamina, multum prodeſſe cenſebat litterarum ſtudia, maximeque dictandi exercitia. Quarum ipſe perſtudioſus exſiſtens, nullum pęne intermittebat tempus, quin legeret, ſcriberet, dictaretve. Exſtant multa ſcriptorum ejus inſignia,

Monitis optimis ſuos inſtruit.

Ad ſtudendum & ſcribendum hortatur.

a De hoc Duce, Rameſenſis cœnobii auctore, plura in actis ſancti Oſvvaldi. Eſt penes nos Abbonis epiſtola ad Rameſienſes alioſque de rebus grammaticalibus.
b De hac contradictione & turbis inde conſecutis confer dicta ſuperius in Elogio ſancti Maioli Abbatis. pag. circiter 760. tomi ſuperioris.

AN. CHR. 1004 13. Nov. insignia, quæ proprio indigeant volumine. Nos interim aliqua, futuris profutura sæculis, succinctim nostris inserimus chartis. Nempe post elucidatos (ut prælibavimus) dialecticos syllogismos, post exaratas Compoti calculationes, post Solis ac Lunæ viarum declaratas dimensiones, in divinas quoque animum intendit Scripturas: assumptisque ex plurimorum Patrum auctoritatibus sententiis, velut prudentissima apis, variis favos componens floribus, mellitum defloravit opus. Quod licet ad præsens non *a* reperiatur, partim nostrorum negligentia, partim extraneorum subtractum cupiditate; certum tamen est, idcirco eum excerpsisse, quo haberet ad manum defensiones contra Pontificem ecclesiæ Aurelianensis, non recta quædam ab eo exigentem.

Scripta ejus.

VIII. 1. Pet. 2. 13.

Denique cum idem vir Domini paratus esset juxta Apostoli præceptum, subdi etiam omni humanæ creaturæ propter Deum; intelligens tamen loco quem regebat, postmodum posse officere, si ei modos subjectionis *b* quos requirebat, ad ipsius libitum dependeret; id facere in omni sua recusavit vita. Unde idem Pontifex, ARNULFUS nomine, animadvertens nec divinarum legum eum posse convinci, altercatione manifestum se ei ostendit inimicum. Qua de re actum est, ut satellites memorati Pontificis eundem virum Dei Turonis ad festivitatem sancti Martini properantem noctanter aggressi, gravibus afficerent contumeliis, quibusdam obsequii illius hominibus ad necem usque vulneratis. Quam rem præfatus Antistes cum in reliquis actibus suis, honestis semper se demonstraret pollere moribus, nequaquam, ut par erat, indigne tulit: verum propter vulgi famam, aliquos eorum qui hoc perpetraverant scelus, quasi pro satisfactione, ut virgis cæderentur, ante eum adduxit. Sed Dei servus perpendens hæc non recta fieri intentione, simulque memor Domini per scripturam dicentis: *Mihi vindictam, & ego retribuam*; quæ offerebantur accipere noluit: & quia vindictam sumere per semet distulit, ut a Domino vindicaretur emeruit. Etenim quosdam ex ipsis morte subita interceptos, in lectulis suis repertos mortuos: alios in rabiem esse versos, fama vulgante didicimus. Enim vero quia difficile est in prosperis invidia carere, a quibusdam aliis Præsulibus, nec non nostri Ordinis viris, videlicet monachis, quos nunc nominibus propriis designare supervacuum fore credidimus, æmulo lacerabatur dente. Quapropter ad dominos rerum, inclytos scilicet Franciæ Reges, HUGONEM ac ejus filium ROTBERTUM, a quibus pro summæ æquitatis ac veritatis tramite, quam ipse Dei famulus inoffense diligens tenebat, quam maxime amabatur, Apologeticum scripsit librum cujus hoc exsistit exordium.

Arnulfus Episcopus ipsi infestus.

Rom. 2. 22.

Abbonis' liber Apologeticus ad Reges.

„ Sæpe contingit, ut dum nimius insurgentium calamitatum horror mentem „ fatigat, ipso horrore, non ea quæ dicere debuerat, turbatus animus expediat: „ sed phantasmate cogitationum aliorsum raptus, quæ tacenda sunt dicat, ac „ quod est consequens, quæ dicenda taceat. Semper enim summæ tranquillitatis „ quietem diligit, qui veritatis arcanum ratiocinando disponere gestit. Quapro„ pter ab ipsis disciplinarum rudimentis, sicut cervus desiderat ad fontes aqua„ rum, ita desiderat anima mea laboriosum spiritualis Philosophiæ otium: cum „ ad multorum utilitatem verterem in honestum negotium: cum meis peccatis „ præpedientibus, eo relicto, quodammodo ad sæculi sollicitudinem sum reductus „ qui sub cura pastoralis regiminis cotidie sustentor aqua angustiæ & pane tribula„ tionis. Corrodit me canino dente æmulorum supplantatrix calliditas, circum„ latrat adversariorum frequens acerbitas: nec aliud contra me immurmurant, nisi „ quod monachorum Senatum salvum esse velim. Nostrę Reipublicæ augmentum „ quæsivi, ac cavillationi insidiantium auctoritate qua valui contradixi. Nec ab„ scondi omnino misericordiam & veritatem a consilio multo. Pro hujusmodi ma„ lis meo insidiantur sanguini, me succenturiatis insequuntur odiis; adeo ut nec re„ gia Majestas eos deterreat, quin me clanculum trucident, si eis locus tempusve „ arrideat. Unde sedulus in orationibus meis Dominum deprecor, ut judi-

cet,

a Hoc ipsum esse puto collectaneum canonum, editum in tomo 2. Analectorum pag. 348.
b Lege Observationes prævias num. 9. & Præfationem.

„ cet, & discernat causam meam solito, eripiatque ab homine iniquo & dolo- AN. CHR. 1004. 13. Nov.
„ so. Hæreticorum autem in hoc eodem libro faciens mentionem, post nonnul-
„ la alia, hæc interserit, Omnes, inquiens, hæreses ita persecuti sunt patres
„ nostri, ut primitus fide exposita, explorarent in suis Conciliis, ne quis senti-
„ ret contrarium ipsis Apostolis: qui repertus, absque ulla dilatione, aut ad cor-
„ pus Ecclesiæ est reductus; aut usque ad erroris abrenuntiationem, perculsus a-
„ nathemate, catholica privatus est communione. Nec magis serpentem tan-
„ gere vitaverunt orthodoxi, quam adhærere hujusmodi lepra contaminatis.
„ Unde in Canonibus prohibemur, si nos catholicos esse scimus, ne cum eis sal-
„ tem oremus. Nam sub Marciano Principe, apud Calcedoniam 15. & eo am-
„ plius dierum actio de hac re ventilata est, residentibus Episcopis 600. & ut
„ quibusdam placet, 1200. quibus omnibus pius Princeps ex suarum rerum co-
„ pia sumptus abundanter præbuit, quoad omnes hæreticos a se repellerent, id
„ est eos, qui in verbo vel opere aliter, quam sancti Apostoli sensissent. Quo
„ facto, in tantum fidei puritas placuit pio Principi, ut eam ipse cum sua conjuge
„ sub chirographo publice profiteretur coram illo magno Concilio. Cujus piam
„ religionem imitamini, domni nostri HUGO & ROTBERTE carissimi Re-
„ ges, si in terra viventium, Christo vultis esse heredes ac coheredes: & de
„ regno vestro omnem hæreticam pravitatem depellite, ut Deus vos custodiat
„ in æterna pace. Et post pauca, inter reliquas hæreses etiam de * oratione * f. desolationem.
„ Ecclesiarum in his deflens exsurrexisse regionibus, hæc infert, Caveat, in-
„ quiens, quicumque vult salvus esse, eam, haud dubie quin Ecclesiam, ali-
„ cujus alterius, nisi solius Dei possessionem credere. Unde Petro principi Apo-
„ stolorum dicitur: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Matth. 16. 18.
„ Meam, inquit, non tuam. Et Christus alibi: *Domus mea domus orationis voca-* Matth. 21. 13.
„ *bitur*. Psalmista quoque: *Domum tuam, Domine, decet sanctitudo*. Si ergo Ec- Ps. 92. 5.
„ clesia non est Petri, cujus erit? Aut successores Petri audebunt potestatem si-
„ bi vindicare, quam non habuit Petrus princeps Ecclesiæ? Certe, carissimi
„ Principes, nec catholice vivimus, nec catholice loquimur, quando illam Ec-
„ clesiam dico esse meam, ille alteram dicit esse suam. Ac veluti quædam ju-
„ menta, comparati jumentis insipientibus, utrasque aliquando venales propo-
„ nimus, propositasque ab aliis emere non formidamus. Est etiam alius error
„ gravissimus, quo fertur altare esse Episcopi, & ecclesiam alterius cujuslibet
„ domini: cum ex domo consecrata & altari unum quoddam fiat quod dicitur ec-
„ clesia, sicut unus homo constat ex corpore & anima. Videte, æquissimi Prin-
„ cipes, quo nos ducit cupiditas, dum refrigescit caritas.

IX. Concilium apud S. Dionysium de decimis.

In illis sane diebus, in monasterio sancti Dionysii, haud procul a Parisiis, Concilium aggregatum est quam plurimum Episcoporum: qui cum de fidei puritate, de corrigendis tam suis, quam subditorum pravis moribus sermocinari debuissent, juxta vulgare proverbium, cunctum suum sermonem ad Decimas *a* verterunt ecclesiarum: quas laicis, ac Deo servientibus monachis auferre moliti, resistente eis in hac re hoc venerabili Dei cultore Abbone, promiscuam in se vulgi concitavere manum: ortaque subito seditione, tantus in Episcopos timor irruit, ut publica statione relicta, passim quisque diffugeret: inter quos SEVVINUS Senonum Archiepiscopus, Primatum Galliæ in ea Synodo sibi usurpans, primatum quoque fugæ arripuit: & inter fugiendum, securi inter scapular ictus, lutoque a popularibus oblitus, ægre evasit. Uni quoque Episcoporum timor fugienti tam veloces addidit alas, ut affluentissimo prandii apparatu, quem sibi exstruxerat, relicto, viciniæ urbis Parisiorum mœnia fugitabundus expetereat. Totam ergo tantæ calumniam injuriæ, tam a præfato Arnulfo, quam a reliquis Pontificibus, subsemet devolvi perpendens hic Deo devotus Abbo, in eodem Apologetico non solum ab hoc, verum & a quibusdam aliis, hoc modo se purgat objectis.

Abbo apologiam texit.

„ Nec me vestro, ait Regibus, aliorumque sapientum examini subduco, qui

a Sæculo XI. de decimis monasteriorum itidem controversiæ emerserunt in Germania, ex Sæculi 3. parte 2 pag. 29.

AN. CHR. 1004 13. Nov. „ contra Canones sensisse suspicor. In Episcopos manum monachorum movisse accusor, vestram benevolentiam proprio Episcopo tulisse blasphemor, quibusdam excommunicatis participasse criminor. Sed esto: cui sententiæ Canonum contradixi, qui in illo Concilio vix apertum librum videre potui? aut Concilium illud fuit, ubi conciliati venerunt, & disconciliati recesserunt; cum ibi discordes reconciliari debuerint, aut canonica districtione multari. Quid in me singulariter commiserunt Episcopi, ut eis saltem cogitatione obesse voluerim: præsertim cum non inimicum, sed fide & opere amicissimum, graviora pericula pertulisse contigerit? Ecce coram Deo in Christo non mentior, quia audita insequentium conclamatione, ultra quam dici possit indolui, recordatus pristinæ amicitiæ & beneficiorum tanti viri, cujus nix venerandum caput ostendit, excepta Primatis prærogativa & sacerdotali infula. Qua suggestione vos decepi, ut vestram benevolentiam optimis auferretis, male meritis conferretis? Num ego Deus sum, qui mutat mentes, mutat corda, mutat regna & tempora? Vere fateor me magicam ignorare, nec aliquid malarum artium didicisse. Atque paulo post hæc addit. Denique quod excommunicatis me miscuisse asserit, ejus exemplo utique feci, qui filios Belial nocturno latrocinio in meam necem grassantes recepit: postquam eos anathematizaverat suus Archiepiscopus, singularis meriti Sevvinus, & Odo Carnotensium episcopus, necnon & alii magnæ vitæ & religionis viri. Et iniqua indignatus exsurgere judicia, exsecrantis voce proclamat: O tempora! o mores! certe qui volunt exsequi in fabrateria mendacii cupiditates suas pravas, ipsi nituntur condere leges iniquas. Ad ultimum sua non ignorans multis displicere scripta, Regibus sese commendat, præcipue domno Rotberto, quem scientem litterarum, ac idcirco diligentem fore noverat studiosorum, scribens in hæc verba: Præterea dominos meos cum familiariter alloquens bona suadeo, multorum animos scio contra me concitos, juxta illud Comici: Obsequium amicos, veritas odium parit. De quorum animositate non multum moveor, dulce decus meum Rotberte, quem atavis Regibus editum divina pietas perduxit ad regni fastigium; si post Dominum & sanctos ejus, vestro specialiter sustentor auxilio & consilio, cujus mentionem in cotidianis orationibus meis numquam prætereo.

Terentius.

X. *Bernardus Bellilocensis Abbas, clari generis.*

Bernardo etiam Abbati Bellilocensium, inter alia, duarum mittit textus epistolarum, quarum non putavimus prætermittendam commemorationem. Hunc sane Bernardum pater Hugo, haud infimo inter proceres Aquitanicos ortus loco, ex copiosa filiorum caterva Deo obtulerat ad serviendum, ac ad Floriacense sancti Patris Benedicti cœnobium miserat, litteris imbuendum: quem hic totius bonitatis plenus Abbo, ex præcepto Abbatis sui honorabilis Richardi susceptum, valde dilexit, & in quantum temporis opportunitas adrisit, liberalibus artibus erudivit. Sed idem Bernardus, non longo annorum interjecto spatio, a patre suo evocatus, Solemniacensi Abbatia, quam sanctus quondam construxit Eligius, est donatus: ac non multo post, Bellilocensem locum, quem ejus genitor jure belli, armisque conquisierat victricibus, est adeptus. Cui cum Vvillelmus Comes Tolosanus Caturcensem præsulatum, quem nunc regit, committere disposuisset; & ob hoc, tam ipse Comes, quam & Archiepiscopus Bituricensium, sub cujus diœcesi eadem ecclesia consistit, non minimam pecuniæ summam ab eo exigerent: ad hunc alumnum suum sanctum dirigit Abbonem, quid facto opus esset interrogans. Ad quem ille caritativam direxit epistolam, ita se habentem. „Quia te divina pietas servum suum multis honoribus admodum extulit, quos virtutum prærogativa adeo excolis, ut te imitabilem præbeas pluribus bonis: hortor, & admoneo, ut tuæ memor professionis, illos gradus excellentiæ appetas, in quibus Dominum non offendas, & post aliquanta, eos denotans qui gratiam sancti spiritus vel vendunt, vel emunt, hæc dicit. Hujusmodi emtores quasdam velut telas aranearum texunt, quibus se defendunt, quod non benedictionem, sed res Ecclesiæ possessuri emunt. Cujus vero possessio est Ecclesia, nisi solius Dei?

Caturcensis episcopus.

Abbo ei optima dat monita.

„ Quis

„ Quis ejus dominus, nisi Deus? Quia etsi præsens Ecclesia indiget duobus „ advocatis, uno in rebus temporalibus, altero in spiritalibus; neutrum tamen habet ut dominum, qui eam vel vendere possit, vel emere, quam Christus redemit suo sanguine. Dansque ei consilium, hujuscemodi clausula finem „ imponit Epistolæ: Numquam ergo, inquiens, fieri hæreticus ullo modo ac- „ quiescas, quia inaniter de peccatis pœnitentiam agit, qui eam fidem impu- „ gnat, quam sub sanctis Apostolis catholica tenuit Ecclesia. Verum Bernardus tandem aliquando bonorum hujus vitæ pertæsus, videns multorum frigescere caritatem, & ideo superabundare iniquitatem; deliberavit animo, relictis omnibus, quæ possidebat, Jerosolymam petere: quod iter a patre ejus, pœnitentiæ voto, ante omnes fere in hoc tempore Galliæ habitatores cæptum, ac percursatum fuerat. Nec tamen hoc absque sui sententia didascali aut consilio perficere disponens, ad Floriacum venit monasterium, secreta cordis sui huic suo totius bonitatis patefacturus magistro. Ille, Jerosolymitano interdicto itinere, ne omnino ejus voluntati contraire videretur, Romam petere, montem Garganum adire concessit: paternoque affectu, attributis comitatui sive obsequio illius aliquibus suorum, cum fraterna eos sivit abire benedictione. Qui propinquorum suorum æque limina Apostolorum adeuntium coactus querelis, dicentium ejus abscessu clandestina inter se consurrexisse bella: CONSTANTINUM Presbyterum, quem ei ut obsequeretur pius magister ipsi delegaverat, ex itinere ad eum remittit, mandans suorum necessitudine se domum redire compulsum. Non tamen quippiam se sine ejus præcepto acturum, quin potius ei per omnia, uti prius spoponderat, pariturum. Simulque quæstione proposita, inquirit, utrumnam melius esset cuncta relinquere; an ut suis præsidio foret, sæculo specie tenus deservire? At veritatis amator Abbo, apicibus ad eum directis, & quid sibi rectius videretur exponit, & quid ipse tenere mallet, liberam dat eligendi copiam. In quibus, non solum ipsum Bernardum Abbatem, sed etiam universos viæ ejus consortes, aut gravi laboravisse incommodo, aut mortem obiisse condolens deflet. Inter quos domnus REMIGIUS monachus, qui post Cellæ, in qua idem beatus Abbo corpore humatus quiescit, præfuit, ab eodem Dei viro ad obsequium memorati Abbatis, nunc Episcopi, directus, magna vi febrium vexatus est. Sed nos memoratos apices, ad demonstrandum hujus hominis Dei benignitatis affectum, ex integro huic volumini insere dignum duximus, in reliquis ejus epistolis abbreviationi operam daturi. Est enim hujusmodi.

AN. CHR. 1004 13. Nov.

Simoniam impugnat.

Primæ Jerosolymam peregrinationes.

Bernardi iter Romam, &c.

Domno meo Abbatum carissimo Bernardo, servus servorum Dei Abbo. Su- „ scepi, venerabilis in Christo, vivas tuæ peregrinationis litteras, & ex pæne „ mortuo Presbytero addidici, quid inter fluctus cogitationum semivivus lu- „ geas, quem concepti voti impotem patriæ calamitas in præsentiarum reddit, „ & innatam devotionem, ut opinor, distulit, non funditus exstinxit. Quod „ audiens, fateor nimis indolui, & lacrymando dolori satisfeci: quandoquidem „ tui desiderio gemebat circumstans fratrum maxima multitudo, & omnibus „ in commune gementibus, redibat ad memoriam, quod vir magnæ gravitatis „ HUGO, tui comes itineris & socius laboris, multis bonis flebilis occidit, nulli „ flebilior quam tibi, pro cujus amore, post Dominum, patriam, parentesq; „ relinquens, exsul vitam finivit. Cumque satis egissem mæroris, tandem mi- „ hi consului, quia tibi absenti non potui, quem in orationibus interdiu vide- „ re videor, dum omnipotenti Deo sacrificium spiritus contribulati offerre non „ desisto. Siquidem id nimium extimui, quod bajulus legationis innotuit, vul- „ tum videlicet vestrum ita emarcuisse, ut vix queatis subsistere, non solum „ destitutus sobrietate & amicitia defuncti, verum etiam robore proprii corpo- „ ris. Vereor itaque ne insidiæ diaboli quæ multæ sunt, & vias servorum Dei „ spinis circumsæpiunt, te a via mandatorum Dei avertant, & retro respice- „ re compellant, priusquam ad Segor parvulam civitatem devenias, in qua „ tuam animam salvans, salvare queas. Scio etenim quod nunc tibi circumstre- „ punt propinquorum greges, militum phalanges, amicorum multitudines, „ & succenturiati declamatorie persuadent, quod sibi, non tibi utile dijudicant.

Abbonis alia epistola ad ipsum.

Genes. 22.

1. Reg. 6. 12.

Sed

AN. CHR. 1004 13. Nov.

„ Sed domi vitulis religatis, nosti quid vaccæ fecerint, quæ mugientes arcam
„ testamenti portaverunt; & non declinantes ad dexteram vel ad sinistram,
„ Betsamis pertulerunt. Cujus facti non immemor, recordare, quod in sa-
„ crificio jubetur offerri cauda hostiæ: nec ulla rei familiaris cogitatio subrepat,
„ quæ te a recto itinere dimoveat. Nam occurrit animo quod mecum familia-
„ riter locutus es, dum Romam proficisci decrevisses, consulens, utrum sci-
„ licet relinqui deberet semel suscepta cura pastoralis regiminis; & oporteret
„ dare libellum repudii fratribus & filiis, qui nobis adversantur in via Dei?
„ Cui cum ego respondissem, quod auctoritate Patrum certum noveram, &
„ creditis ovibus mortem prævalere presentiscerem; te infructuosum saltem
„ tibi persuadere nec ausus sum, nec debui, exemplum proponens Pauli Da-
„ mascum fugientis, & beati Patris Benedicti monachorum legislatoris. De-
„ nique in multis causis occasio se immergit, quæ difficultatem contrariæ legis
„ bono exitu meliorem reddit. Quis enim non laudet curam pastoralis regimi-
„ nis, si prosit? Quis rursus non laudet in se benevolentiam Pastoris, si aliis
„ non prosit? Solet nempe esse in præceptis divinis, quod & in antiquis repe-
„ ritur edictis. Lex est: Si quis masculus templum Veneris fuerit ingressus,
„ capite puniatur. Quidam juvenis præteriens templum Veneris, intus ma-
„ trem cædi conspexit: & introgressus eam eripuit. Accusatur contra legem
„ fecisse. Defendit se ille legi paruisse, & inter dissidentes, si percussori igno-
„ rantia non prosit, juvat ex circumstantiis occasio pietatis. Idem est in no-
„ stris Evangeliis, ubi præcipimur non solum uxorem relinquere, sed etiam
„ odisse, proposito præmio, quod qui hoc fecerit centuplum accipiet, & vi-
„ tam æternam possidebit. Rursus qui uxorem dimiserit, non quidem præmio,
„ sed eo supplicio dignus scribitur, quo mœchi damnari præcipiuntur. Porro,
„ & qui matrem eripuit, & qui uxorem dimisit, uterque præjudicium patitur,
„ si supplicio punitur: quoniam inde auctori legis se placere putat, unde of-
„ fendisse præjudicatur. Qua propter, dilectissime, non bonum malo melius
„ existimes, sed bonum bono melius credas, & ex contrariis sententiis eam eli-
„ gas, qua vitiis abrenunties, & moralibus virtutum exercitiis crescas. De-
„ nique dum Abbatis onus portare debeas, an debeas deponere addubitas; di-
„ scretionem, qua maxime opus habes, matrem virtutum assumas, & con-
„ scendendo tribunal conscientiæ, judicio discute, quid utilius honestiusve sit
„ animæ tuæ. Nam officium Abbatis implere, & lucrum animarum quærere,
„ honestissimum est, cui non impossibile est: cui vero malitia subjectorum im-
„ possibile est, quid superest; nisi ut honestius putet divino parere oraculo,
„ quo scriptum est: *Fili, miserere animæ tuæ placens Deo?* Sane & apud Eze-
„ chielem speculator clamans & non auditus, animam suam liberat: & apud
„ Benedictum Patrem, Pastor spretus & contemtus absolvitur, qui omnem
„ curam exhibuit creditis ovibus. Ceterum, venerabilis Pater, saltem in fe-
„ stivitate Patris nostri Benedicti quod tibi placeat innotesce, ut certi esse pos-
„ simus quantocius de tua quam optamus salute.

Leges pro rerum circumstantiis debent explicari.

Eccl. 30. 24.

XI. Abbonis duplex iter Romam.

Interea eximius Abbo condigno apparatu Romam proficiscitur, privilegia ec-
clesiæ sibi commissæ corroboraturus, immo renovaturus. Sane non qualem vo-
luit, aut qualem debuit, sedis apostolicæ Pontificem, nomine JOHANNEM,
invenit. Nempe turpis lucri cupidum, atque in omnibus suis actibus vena-
lem *a* reperit: quem exsecratus, perlustratis orationis gratia sanctorum locis,
ad sua rediit, emtis optimæ speciei aliquantis holosericis palliis ornatui ecclesia-
stico congruis. Porro paucis labentibus annis, occasio se præbuit, ut rogatu de
precibus gloriosi Regis ROTBERTI, Romuleam repedaret ad urbem. Præci-
pua vero earum pro quibus directus est causarum, hæc fuit: quia ARNULFUS
Remorum Archiepiscopus, absque justa audientia sede sua privatus, custodiæ-
que fuerat mancipatus. Ob hoc GREGORIUS, qui Johanni in apostolica suc-
cesserat sede, non solum nobilitate generis, verum etiam probitate clarus men-
tis,

a Id est Johannes 15. post annos pontificatus undecim mortuus anno 996. quo ei successit Gregorius V. ad quem Abbo a Rotberto legatus est.

tis, toti regno Francorum anathema se invecturum comminatus est. Hac igitur ex re Italiam repetere servus Christi Dei cogitur. Et quamvis mole corporis gravaretur (nam in transmarinis regionibus, peregrinorum ciborum inusitata qualitas, decoctæque potionis haustus, corpus ejus pingue reddiderat) nequaquam tamen labore fatigabatur. Nec vero ipsa ejus pinguedo ullam ei ingerebat dehonestationis maculam. Et cupidus pacis cum foret, leve ducebat omne genus defatigationis; dummodo eum reperiret virum, per quem, fama vulgante audierat, ad pristinum posse statum religionis resurgere normam. Profectus ergo, Romana iterato revisit mœnia: ubi eo quem quærebat nequaquam reperto, per concava vallium, per prærupta montium investigans, tandem in finibus Spoletanorum invenit. Cumque se invicem duo Ecclesiæ lumina conspexissent, gaudio ultra quam credi possit gavisi magno, in mutuos ruunt amplexus. Et prior veræ humilitatis custos Abbo salutatoria a parte Regis depromit verba. „ Tum sacerdos vere Apostolicus, „ reddita benedictionis recompensatione, ait beato viro: Bene te advenisse „ gaudeo, fili, Ecclesiæ veritatisque, ut comperi, custos ardentissime. „ Etenim surdus de te rumor meas repleverat aures, te tam divina quam hu„ mana pollere sapientia, nec qualibet amicitia a jure æquitatis abduci posse. „ Vere fateor me jam dudum desideravisse tuum intueri vultum, tuo concupi„ visse amicabiliter perfrui alloquio. Fruamur ergo cupitis sermocinationibus „ alternisque divinarum atque mundanarum lectionum aliquandiu mentem „ relevemus studiis. Porro unum te volo nosse, legationem tuam me benigne „ suscipere, &, quæque suaseris, me facturum fore. Tuum autem erit petere, „ meum vero petitis pro posse assensum præbere. Novi namque nihil te con„ tra jus fasque postulaturum: ac ideo me tibi contraire scio non esse æquum. Post hæc verba, omnibus ei collatis victui necessariis, ad hospitium sivit abire. Sicque octo ferme diebus eum detinens, & frequenter convivio suo eum asciscens, cunctis pro quibus ierat libens annuit.

AN. CHR. 1004 13. Nov.

Gregorii Papæ responsum ad ipsum.

XII. Privilegia & dona Abboni ab eo concessa.

Tunc vere sollicitus Pastor Abbo, memor utilitatis loci quem regebat, privilegium illi apostolicæ utilitatis fieri rogavit: quod Deo dignus Papa tam favorabiliter largitus est, ut non solum nullum pecuniæ quæreret lucrum, verum thymiamate ac planeta, qua inter Missarum uteretur sollemnia, donatum, eumdem Dei famulum gaudentem ad proprium remisit solum. In eo sane privilegio inter alia continetur, ut Episcopus Aurelianensis, nisi invitatus, Floriacum nequaquam adeat cœnobium: neve umquam quilibet Pontificum eidem monasterio divinum interdicat officium, etiamsi tota Gallia ob populi peccata, anathematis feriatur vindicta a sede apostolica. Sed ne quis eos, domnum dico Apostolicum & Abbonem sanctum, existimet in hoc facto contraria regulis sanctorum sensisse Patrum: necessarium nobis visum est, ex epistolis Magni Papæ Gregorii pauca de pluribus hic exempla inserere, in quibus exquirendis pia huic beato viro semper fuit intentio. Sciebat namque, illum numquam vel sensisse, vel scripsisse contra Canonum decreta. „ Scribit ergo idem egregius Papa „ Gregorius Maximiano Ravennati Episcopo, inter, alia. Quoties pro uti„ litate monasterii sui ad Pontificem Romanum Abbas venire vel transmittere „ forte voluerit, id ei modis omnibus liceat. Quod vero ab Episcopis & cleri„ cis monasteria inquietari non debeant, tam memorato Pontifici, quam ejus „ antecessori Johanni, frequentibus scripsit Epistolis. Luminoso quoque Ab„ bati de eadem re inter cetera, sic ait, Castorio, inquiens, fratri & Coepi„ scopo nostro, nostra præceptione transmissa, ei successoribusque ejus, a te „ monasterioque tuo cunctam læsionem abstulimus funditus potestatem, ut nec „ ultra in vestro versaretur gravamine, nec monasterii res describat, nec pu„ blica illic debeat esse processio. Ad eumdem etiam Castorium, post aliqua „ ita scribit. Missas, ait, illic (haud dubium quin in monasterio) publicas „ per Episcopum fieri omnino prohibemus: ne in servorum Dei recessibus, „ popularibus præbeatur ulla occasio conventibus, & simpliciores ex hoc ani„ mos plerumque [quod absit] in scandalum trahat frequentior quoque mu-

Privilegii summa.

liebris

AN. CHR. 1004 13. Nov.

„ liebris introitus. Quod autem divinum officium monasteriis interdici non oporteat, Johanni Episcopo de Urbe veteri scribens, ita asserit. Agapitus Abbas monasterii sancti Georgii insinuavit nobis, plurima se e vestra sanctitate gravamina sustinere: & non solum in his quæ necessitatis tempore monasterio aliquod possint ferre subsidium, verum etiam in hoc monasterio Missæ prohibentur celebrari, sepeliri etiam ibidem mortuos interdicis. Quod si ita est, a tali vos hortamur inhumanitate suspendi, & sepeliri ibidem mortuos, vel celebrari Missas nulla ulterius habita contradictione permittas, ne denuo querelam de his quæ dicta sunt, prædictus vir venerabilis deponere compellatur. Verum de his satis dictum: nunc cœptæ narrationis ordo repetatur.

Arnulfi Archiepiscopi restitutio.

Regressus itaque honorabilis Abbo ad Regem, a quo missus fuerat, cuncta pro quibus ierat perfecta nuntiat. Arnulfum Remensem custodia *a* exemtum pontificatui restituit: pallium illi a domno Papa directum reddidit. Post hæc per internuntios ipsi venerabili Apostolico domno Gregorio amicabiles plenasque reverentiæ dirigit litteras, in quibus innotescit, se cuncta uti jusserat perfecisse: quarum istud est exordium. „ Domino semper in Christo venerabili sanctæ Romanæ & apostolicæ sedis Præsuli, ac ideo universalis Ecclesiæ Doctori, suus ille, Abbo Floriacensium rector, in Christo salutem. Sæpius contingit ut puritas integræ veritatis vacillet sententia malefidi interpretis. Quod ego, venerabilis Pater, cavens, vestri animi sensa fideliter simpliciterque, ut præcepistis, deprompsi: nec animositatem Regis perhorrui, dum fidem quam vobis promiseram, ex asse servavi; quandoquidem nihil addidi, nihil minui, nihil immutavi, nihil reliqui. Horum omnium ipse Arnulfus, e custodia liberatus & absolutus, testis est: cui vestrum pallium eo tenore *b* obtuli, quomodo illud acceperam ex sanctis manibus vestris. Meminit & in fine earum planetæ ab ipso sibi datæ, ita inquiens: Nam liberalitatis vestræ memor, ut servus Domino gratias refero, qui inter Missarum sollemnia, munere vestro usus planeta, vestri nullo modo oblivisci valeo in meis oblationibus. Ceterum vobis semper parere decrevi, cujus apostolatum Deus custodiat in æterna pace.

XIII. Ottoni quoque imperatori epistolam versibus conscripsit hexametris, nullis sapientum istius temporis comparandam carminibus, e porphyriano utique sibi codice exemplar sumens, hunc versum, materiam & quasi fundamentum totius constituit operis.

Otto valens Cæsar, nostro tu cede coturno.

Is nempe versus in eadem definit littera, qua etiam incipit: sicque fit, ut ipse principia versuum omnium finemque tenens, per medium quoque epistolæ erectus, itemque in transversum in modum crucis incidat; ipse nihilo minus clausula carminis fieret. Atque hoc modo contingit, ut & ipse sexies diversis modis legatur, & quatuor quadrangulos in epistola faciat, in quibus quadrangulis quatuor nomina erectim posita leguntur: in duobus quidem Otto & Cæsar, in aliis vero Abbo & Abba, quæ minio scripta, licet separatim hoc sonent, tamen cum aliis versuum litteris in ordine rediguntur cujus series epistolæ hujusmodi continetur ordine.

Otto valens Cæsar, nostro tu cede coturno.
Tot felix atavis, quot cælo sydera lucent.
Te Dominum sibi Saxo tulit, & Roma notavit.
Orbis & ipse cupit, solo contentus alumno.
Virtutum titulis, & vir cognosceris actu,
Ac domitor patriæ, pacis sectator in aula
Lumen ubique micans, jubar lucendo velut Sol.
Ergo Dei solita reddentur sancta benigne.
Nec deerit virtus omnis, qua gratia culmen
Scandit & occultis... venia causis.

Certes

a Hinc recte colligit Cossartius, Arnulfum non statim a Remensi Concilio anni 995. sub Johanne XV. restitutum fuisse, sed tantum sub Gregorio v. sub quo hæc legatio contigit. Adi tomo 9. col. 751. & 758.
b Sic restituendus hic locus ex ms. codice difficili, cum Vossius legerit, *pallium coopertum*.

AN. CHR. 1004. 13. Nov.

Certe nos omnes tibi Cæsar nescius & nunc
Austrasios qua terra manet ceralis opima
Et fecunda secu pollet satis ubere glebæ,
Summis cara viris; ac sævis plena colonis,
A patris imperio non abstitit Ismahelita.
Rexit eum sollers & regnans Induperator.
Nunc, Auguste, tuum ponam venerabile nomen
Otto, valens Cæsar, nostro tu cede coturno.
Solus enim regnans absens, o Cæsaris heres,
Totus avo similis, si te nova vita resignat.
Rex fuit ille potens, Romanæ legis amator;
Omne decus patriæ, solio prognatus avito.
Tempora pacis erant, tali dum jure vigeret
Vir tantus, quem sic duxi describere versu.
Cur ergo natale tuum, cur contrabis & nunc
Exulis in bellis defers pia debita pompæ?
Dum vates bonus opto dari mirabitis istud
Expandes opus, ipse meum tractabilis inde
Cæsar ut invictus scuto munitur, & ex hoc
Omnibus utilior, miro datus ante triumpho
Terribilis, clemens tuto diademate risit
Vultus avi patrisque tui præclarus amictu.
Rursus uterque fuit diro sub tempore victor.
Nunc unum vivens dignum cum patre vocamen,
Otto valens Cæsar, nostro tu cede coturno.

Sed & idem venerabilis Abbo ad ODILONEM Cluniacensium Abbatem venerabilem, sanæ & religiosæ vitæ virum, scribens, quid capitula eræ *a* sive adnotata, quæ in Evangeliis habentur, inter se discrepent quidve de .·. aperta satis enodatione declarat. Exsistunt & alia ad alios hujus sancti Patris scripta, quæ ne lectori fastidium generent, nunc interim tegantur per silentium. Unum illud non omittendum, quod cyclos annorum Incarnationis Dominicæ, ab incarnati Verbi initio ad sua usq; tempora, juxta veracem Evangeliorum fidem correxit, atq;ad annos postea circiter mille quingentos nonaginta quinque dilatavit. Cujus operis præfatiunculam,*b* Fratribus ac filiis suis,nobis scilicet Floriacensibus consignans monachis, mentionem facit anni transitus sanctissimi Patris Benedicti. (Abbonis epistolæ & scripta quædam.)

XIV. Leprosus ab eo sanatus.

Sufficiat jam nunc laudem fidelis linguæ ejus, stilique politi, quantum possibile fuit, deprompsisse elegantiam. Illud celebri fama in populos propalare dignissimum, nequaquam hunc beatum virum a Deo expertem miraculorum relictum, dum adhuc carne præsens incoleret sæculum; quin potius ejus sibi monstravit placuisse vitam, quam miraculis voluit esse insignem. Eadem autem tempestate fuit quidam homo, quem dira lepræ perfuderat macula. Hic admonitus est per somnium, uti ab hoc Dei homine suæ sanitatis quæreret auxilium: qui veritus per seipsum accedere ad eum, quemdam boni testimonii optimæque conversationis adiit monachum, nomine ELISIERNUM*, huic eidem sancto familiarissimum. Illi ergo suæ necessitatis exponit causam, manifestatæque visionis modum. Revelatum quippe sibi fuisse aiebat, debere eumdem Christi famulum aqua exorcizata manus abluere: quam videlicet aquam ipse æger suscipere deberet, languentiaque membra perfundere. Audiens hæc monachus, primo detrectavit fidem ejus adhibere dictis, simul- „ que eum his cœpit objurgare verbis, Cur, inquiens, o homo, nos tenta- „ tum advenis, somniorum tuorum deliramenta pro veris inferendo? Noli, „ noli falsis tuis adulationibus nostras mentes seducere velle. Tum ægrotus per sancte dejerat, se nullam fallaciæ nebulam pretendere, quin potius vera allegare.

* *Boscio male* Elizerium.

a Eræ seu heræ interdum sectiones capitum significant ex tomo 2. Analectorum pag. 458. 459.
b De hoc opusculo actum est in observationibus præviis.

AN. CHR. 1004 13. Nov. gare. Abiit ergo frater ille ad hunc de quo sermo vertitur ter beatum: & divinum, quod a languente audierat, ei pandit oraculum. At ille paullo commotior & indignantis vultu expresso, pæneque in lacrymans, Non, inquit, „ hactenus ea vobis contuli exempla, ut me adulationis quis æstimet desiderare „ obsequia. Quapropter si meum te vis vocari & esse dilectum, cave ex tuo o- „ re istud deinceps audiam verbum, præcipue cum ad ista me nullatenus sciam „ fore * idoneum, & sanctorum talia sint gesta virorum. Cui cum a fatre objiceretur, non oportere illum gratiam sibi divinitus colatam occulere, quæ saluti petentium crederetur posse prodesse, præsertim cum id ille recta & simplici fide, non adulantium persuaderet voto; tandem se vinci passus est: allataque benedicta aqua, manus lavit, memorato monacho tribuit, ut eam poscenti in- „ firmo perferret, imperavit. Acceptam ille aquam leproso perfert, eique in- „ fit: Nunc, inquiens, tua infirmitas palam cunctis est. Si ergo tuis nos vis „ fidem accommodare sermonibus, postquam te his persuderis aquis, die tertia „ nostris temet visendum repræsenta obtutibus. Fecit æger ut sibi imperaba- „ tur: & ecce ante transactos præfati termini soles, dudum discolor, cunctis naturali visebatur reinduta * specie. Quod ubi fatri illi perspicaciter credibile apparuit, mox homini Dei quæ fuerant acta, indicare curavit: a quo sub terribili Christi nominis invocatione interdictum suscepit, ne hoc ulli hominum ipse, vel is qui sanatus fuerat innotescerent, quamdiu ipse sanctus in corpore maneret. In qua re Domini Christi & Redemtoris nostri imitatus exemplum est: qui sanatum a se alloquens leprosum, *Vide*, ait, *nemini dixeris*. Hæc nobis post hujus sanctissimi viri transitum præfatus domnus Elisiernus sub attestatione retulit veritatis: quæ nos absque detrimento veri, augmentove falsitatis, simpliciter referre studuimus. Ille venerabilis Elisiernus ante peractum ex quo ista nobis retulit annum, laudabilis vitæ diem clausit ultimum.

*l. reinductus.

Matth. 8. 4.

XV. Ornamenta ecclesiæ ab eo facta.

Non abhorrere a recto laudis creditur genere, si ea quæ sub ipso, vel per ipsum, ad ornatum domus Dei, quæ est Ecclesia, gesta sunt, noster explicet sermo: maxime cum inter Salomoniaca præconia hoc præcipue laudetur, quod templum Domini magnificis exstruxerit impensis. Et quamvis ejus tenues copiæ divitiis nequeant locupletis Salomonis adæquari; tamen quæ, prout pauper quem regebat locus, tempusve malignum persuasere, acta sunt, silentio non sunt digna obnubilari. Namque anteriorem tabulam altaris sanctæ Dei genitricis Mariæ, ab antecessore ejus domno OYLBOLDO auro construi cœptam, ad perfectum usque perduxit: duas circumjacentes argento opertas augmentari fecit; &, ut breviter multa perstringamus, sex altaria tam ejus, quam monachorum sub ipsius regimine consistentium, devota intentione, argenteis sibi affixis præfulgent laminis: unum videlicet sub nomine Patris Benedicti Deo dicatum, aliud sub nomine summæ ac individuæ Trinitatis, sancti quoque Stephani, & sancti Aniani, nec non sancti Johannis Evangelistæ, fratrisque ejus beati Jacobi. Sed & paries ligneus circa tumulum inclyti Confessoris Christi Benedicti locatus simili est comptus specie metalli, atque in eo quædam miraculorum ejusdem dilecti Domini cælatoria arte perspiciuntur expressa. Hæc itaque & alia nonnulla sub egregio Patre Abbone in Floriacensi cœnobio perfecta sunt, instantia & procuratione honorabilis monachi GAUZFREDI, cui ipse sacrorum commiserat custodiam thesaurorum: cujus etiam Gauzfredi sollicitudine gazophylacium lapideum est constructum, ad repellendam ignis, si (quod absit) ingrueret, violentiam satis idoneum, eodem de quo loquimur venerabili Patre Abbone sumptus subministrante, de cujus vitæ moribus & scriptis, quia multa retulimus, ne fastidiosi in multiloquio simus lectori, stilum ad ejus enarrandum vertamus transitum.

XVI. Regulę monasterium reformaturus adit.

Igitur cum hic Deo amabilis, hominibusque venerabilis Abbo per sexdecim annos continuos in a Deo sibi commisso pastorali strenue desudasset officio, Vvasconiam proficiscitur. Est in illis partibus monasterium quoddam *Squirs*, ut fertur, antiquitus nominatum: a modernis, contrario nunc vocabulo, Regula vocitatum. Nulla quippe religionis norma, nulla aut rara bonæ conversationis

saltem

AN. CHR. 1004 13. Nov.

ſaltem veſtigia, uſque ad hæc in eodem loco apparuere tempora. Id GUILLELMUS SANCTIONIS filius, Burdegalenſium Comes, ac totius Guaſconiæ Dux, audita fama religioſæ vitæ domni RICHARDI Floriacenſium Abbatis, ipſi, ſucceſſoribuſque ejus, ad regendum dudum commiſerat: uti in libro *a* quem de vita vel actibus Abbatum noſtri loci ſcripſimus, plenius explanatum eſt. In quo loco, tam ab ipſo venerabili Richardo, quamque a duobus ejus ſucceſſoribus AMALBERTO ac Oylboldo, diu multumque elaboratum eſt, quo vere is locus, per habitatorum converſationem, vocabulo uteretur ſuo: nec quicquam utilitatis actum. Poſt quos, dum hic vir beatus Abbo regiminis adeptus eſſet gradum, quibuſdam ſibi perſuadentibus, quatenus eo proficiſceretur, reſpondebat cum joco, ſe illuc iturum, quando eum ſatietas cepiſſet vitæ. Et quamquam id ipſe ludens diceret, tamen ita ſe poſt rei habuit exitus. Ferebatur denique, nulli prædeceſſorum ejus poſt iter Guaſconiæ diu vivere licuiſſe. Tandem ipſe ad jam dictam pergit patriam, ejus regionis adit Comites, memorati filios Guillelmi, BERNARDUM & SANCTIONEM, eumdem locum non pro ſuo, ſed ipſorum diſponit libitu. Et tunc quidem proſpere ad ſua rediit, quibuſdam ſuorum, quaſi ob tutelam loci, relictis. Verum hi quos relinquebat, perfidiam Guaſconum veriti, & tunc invicti remanſerunt: ac poſtmodum multis a Guaſconibus perpeſſis injuriis, cum his quos illis veluti adjutores miſerat, ad eum revertuntur. Qui eorum inertiæ culpam fore nactus, alios mittit, qui quod priores neglexerant, corrigere curarent. Illi ſimilia paſſi, legatos ad eum dirigunt, quid paterentur intimant, ac ni maturato ſibi ſubveniatur, locum deſerturos, atque ad propria minitantur ſe regreſſuros. Unum hoc ſibi ex ſententia Comitum notum fore mandant: liberiorem ſibi quam prius, affuturam loci poteſtatem ſi ſemel ad eos adeat; & tam Comitibus, quamque AMALGUINO Vicecomiti, quem ipſe eis advocatum dederat, quid ipſe velit, verbo tenus declaret. Quos manere decreverit, manſuros: quos exire judicaverit, memoratos polliceri Principes, vi ſe expulſuros.

Suos ibi relinquit.

XVII. Alterum ejus iter Regulam per Pictavos, &c.

Tandem talibus impulſus allegationibus, impendente jam ultimo vocationis ſuæ die, ſecundo iter arripit. Hos ex monachis itineris comites aſſumens, ſupra nominatum REMIGIUM, meque qui hæc ſcribo AIMOINUM, cum GUILLELMO, ſuæ venerantiæ, juxta Abbatum morem, tum bajulo *b*. Jamque in via conſtitutus, legatis qui pro ſe venerant, imperat ſe antecedere, Comes advocatumque certos de ſuo adventu reddere, ne moram colloquii faciant, dum ipſe ad eos venerit, procurare. Ipſe in nullo negligens utilitatis cœnobii quod regebat, Pictavos pergit, Guillelmum illius urbis adiit Comitem, pro juvamine poſſeſſionis monaſterii ſui, quæ Salx dicitur, calumniis advocatorum valde oppreſſæ, eum rogaturus. A quo die dicta, in qua ſibi poſt ſuam regreſſionem ab eodem Comite juſta deferretur audientia, pro alia aliquantas perinibi moras nectit. Forte Abbas monaſterii ſancti Cypriani, in ſuburbio Pictavorum ſiti, eidem ſancto conſanguinitate conjunctus, vocabulo GISLEBERTUS, crimine falſo impetebatur. Is eum humilima detinuit prece, uti ſuæ cauſæ, quam in proximo ventilandam autumabat, intereſſe dignaretur. Sed cum improbus ſubſediſſet accuſator, manifeſtuſque fieri veretur; vir Domini Abbo, qui cunctis injuriam patientibus, quantum in ſe erat, opem ferre cupiebat, litteras eidem propinquo ſuo, ex ſua parte Abbati Cluniacenſium ODILONI, cui idem monaſterium ſubjectum erat, perferendas tradit quæ videlicet litteræ, & ultimæ epiſtolarum ejus exſiſtunt, & apud nos cum reliquis *c* conſervantur. Ipſe iter quod cœperat maturare contendit. Nos ergo quinta poſtquam ibi adveneramus die, celebrata omnium ſanctorum ſollemnitate, quinta æque feria inde progreſſi, per Karrofenſe * monaſterium, ad Nantoliacum devenimus

* *Charroux*

a Hunc librum excidiſſe, aut certe alicubi etiamnunc deliteſcere dolendum eſt.

b Bajuli Abbatis erant ejus Officiales domeſtici, quales erant Capellanus, Procurator, & ſigilli cuſtos. Adi Gloſſarium ad Matthæum Pariſium. Hic *bajulus venerantia Abbatis* videtur eſſe gerulus ſigilli, in quo expreſſa erat imago Abbatis, aut certe Capellanus, qui pedum paſtorale ante eum geſtare ſolebat. Et quidem *ferula* Abbonis poſt ejus mortem in *Franciam*, id eſt Floriacum, remiſſa eſt, teſtante Ademaro monacho in Chronico.

c Johannes a Boſco hic notat Papyrium Maſſonum, qui Abbonis epiſtolas penes ſe habebat, eaſque magno reipublicæ detrimento occultas retinebat: at nunc eas editas habemus ex codice Pithœano.

AN. CHR. 1004 13. Nov. nimus cœnobiolum, in honore sanctissimi Patris Benedicti fundatum: unde digredientes sabbatorum die, Engolismam *a* advenimus: a qua urbe, die Dominica egressi, dum incerti pro advenientis noctis hospitio, ac idcirco mæsti incederemus, ostendit Dominus nobis, nequaquam se oblitum illum sanctum habere virum, in cujus obsequia iter illud conficiebamus.

XVIII. * *Aubeterre.* Domi a Giraldo exceptus, Nam dum ad castrum, cui Alba-terra * nomen est, tendere deliberassemus, repente dominus ipsius castri nobilis vir, nomine GIRALDUS, post tergum nostrum celerrime adveniens apparuit: qui dum inquireret quinam essemus, & beatum patrem nostrum Abbonem adesse cognovisset; gaudens ob ejus præsentiam ait ad eum: Dominum, inquiens, fidemque meam testor, me admodum gaudere, quod te domine videre merui: nam bonitas & sapientia tua universo nostro pervulgata sunt orbi. Unde, si tuæ placet benignitati, hospes tibi ero in hac nocte perliberalis, cuncta victui necessaria tribuens. Fecit ut dixerat, & usque ad noctem permanens, etiam in obsequendo, famuli fungebatur officio. Cumque juxta quamdam sui juris ecclesiam nobis hospitium præbuisset, ad memoratum castrum incibatus abiit. Postero die in statu perseverans hesternæ benevolentiæ, obviam ei processit, præmittens per internuntios piscium xenia: eumque aliquot deducens miliaria, tam ipsi homini Dei, quam his qui hospitii gratia comitabantur, duces viæ largitus est. Sic demum benedictione postulata atque percepta, gaudens regreditur ad sua. Hæc ideo retulimus, ut aperte clareat, huic sancto viro numquam defuisse divinum, ubi humanum putabatur defore auxilium. Nec tunc solummodo, verum in omnibus itineribus ejus, ac præcipue per universam, quam ea tempestate tenuit, viam, sicut domini a servis ita a cunctis per quos transitus fuit, jocundus ipsius & a matre Aimoini. * *Isle.* præstolabatur adventus. Porro nos eadem die qua de Alba-terra promovimus, transmeato Ella * flumine, una cum beato Abbone, in villa, quæ Ad-Francos dicitur, hospitati sumus. Suscepit nos inibi genitrix mea, memorati militis Giraldi consanguinea, vocabulo AUNENRUDIS, cum quanta potuit humanitatis exhibitione. Hęc devotionis & obsequii fervore circa eumdem Dei flagrans hominem, obnixe orabat, ut biduo apud eam manere dignaretur: quod ille vehementer abnuit, & die data, suis ut viam maturato capiant imperat. Tumque primum quasi præsagos brachium, in quo post percussus est, dolere sibi prædixit.

XIX. * *la Dordonne.* Regulam tandem appellit. Inde ad Dordonæ * fluenta ventum: quo enavigato amne, Guasconiæ fines ingrediuntur. Transmeantibus Dornoniam, antequam ad præfatum veniatur Regulæ cœnobium, *Droth b* torrens occurrit, quem dum transire esset necesse, vir Dei lintrem, quæ perexigua illo habetur in fluviolo, dum ascendit, ea introrsus a lutoso litore relabente, cingulo tenus pæne in aquam decidit. Mirum dictu vestigiis paululum madefactis, in reliquis indumentis vix tenuis apparuit humor. Transmeato sane hoc pessimi occursus torrente, postero die ad monasterium Regulæ ventum. Et primo quidem die, cum quiete manserunt: secundo sane, inter nostros & Guascones jurgium propter cibaria equorum ad vesperum ortum vixq; a majoribus sedatum est. Quod ubi in crastinum venerabilis pater Abbo comperit, suos vehementer redarguit, cur inermes & inter infensam sibi gentem bella cierent: monebatque patientiam servare, donec ipse cum Comite ac loci Advocato colloqueretur, qui jam jamque affuturi credebantur: tum demum suas suorumque quos primitus ibidem reliquerat, injurias ad libitum ultum iri pollicebatur. His ac similibus verbis suorum furibundos sedare tentabat animos. Erat ea die celebris universo orbi beati Pontificis Martini Turonici sollemnitas: & sanctus vir magna cordis ac corporis alacritate Missarum festiva celebravit sollemnia: qua die & sequenti, quæ Dominica fuit, idem Dei famulus Abbo, post sancti sacrificii per seipsum oblationem ac corporis refectionem, montem in quo monasterium situm est undique perlustrans, laudare simul ac mirari, non solum loci firmitatem, verum etiam maximorum quæ ini-

a *In monasterio S. Eparchii*, vulgo *S. Cybar* Engolismæ hospitatus est, teste Ademaro ejus loci monacho.
b Sic legitur in ms. codice quo usus est Iohannes a Bosco, tametsi *Aroth seu Codrot* edidit, dubius scilicet, utrum legendum esset.

quæ inibi fuerant, ædificiorum fundamenta cœpit. Horum itaque locorum situm, a sancto viro laudatum, succinctim litteris mandare opportunum fore credimus. AN. CHR 1004. 13. Nov.

XX. Regulæ situs.

Monasterium Regulæ, in honore Principis Apostolorum Deo dicatum, in monte est positum: qui videlicet mons a tribus lateribus, orientali, aquilonali, & occidentali, aliis cingitur montibus; a meridie Garonna vallatur flumine, periculosoque vallis voragine. Ab oriente inter ipsum & alterum montem vallis exsistit perangusta, per quam fons meat; quam incolæ Mosellam nuncupant: simili modo ab Occidente alterius fontis rapido alluitur cursu, cui Mosa nomen est. Hæc nomina a Francis illis imposita æstimantur, qui a Magno KAROLO ad tuitionem provinciæ ibi relicti sunt. Non longe quippe ibi abest palatium ipsius magni principis Cassinogilum, sed quasi tribus miliariis: in quo idem Imperator uxorem suam, Ludovici Pii matrem, gravidam reliquit, dum contra Sarracenos expeditionem in Hispaniis ageret: quod & HEINARDUS vitæ illius relator scribit, & nos in libro miraculorum sancti Patris Benedicti breviter expressimus. Lucus sane Regulæ ob supra dictam positionem non facile hostium patuisset accessui, nisi ab aquilone parva ei adjaceret planities, cui conditor municipii, vel, ut quidam volunt, civitatis, turrim quadris lapidibus exstructam opposuit, quæ nunc ruinarum tantummodo suarum indicia præfert. Igitur tam hujus, quam ceterorum ædificiorum dirutos parietes, & per devexa totius montis latera propter firmam cæmenti tenacitatem dependentes, homo Dei conspicatus admiransque, læto nobis adridens vultu, infit: Potentior, „ inquiens, nunc sum, domino nostro Rege Francorum intra hos fines, ubi „ nullus ejus veretur dominium, talem possidens domum. Sed heu pro dolor! „ aliter quam ei ac nobis utile fuit, hujus loci parabatur possessio.

Cassinogilum.

Regulensium factio in Abbonem.

Denique malignorum factio, qui illis, quos ipse sanctus Pater ad eumdem miserat locum, irrogaverant injurias, in id jam conspiraverat, ut ex qualibet occasione commoto tumultu, tanta famulos ipsius cædis contumelia afficeret, quatenus nec ipse, nec quilibet alter, eos ulterius adire auderet. Quod vero mortem illius inter dolos machinata sit, non vere scitur, nisi quia is, qui eum percussisse dicitur, in jurgio nostris dixisse fertur, pro nihilo se ducere, si lancea ventrem ejus transforaret. Secunda igitur feria, qua sancti Confessoris Bricii agebatur festivitas, monachum qui hos esse dicebatur machinatus dolos, sanctus Pater noster Abbo increpare cœpit, quod sine ejus licentia de monasterio egressus, foras manducare præsumpsisset. Hic Anezan nomine dicebatur proprio, gente barbarus ac vocabulo: qui dum sancti viri increpationem se patienter ferre simulat, sed circumstantibus contumaciæ verba respondet; subito auditur clamor mulierum juxta morem *a* gentis illius, ubi seditio oritur, aut mors hominis intervenit, conclamantium. Tum ille perfidus solo nomine monachus, ad eos qui se circumstabant infit: Nunc, inquiens, dicetur, meo monitu hoc esse ortum scandalum. Cui quidam ex his qui aderant: Si, ait, id metuis, nobiscum ad hos sedandos progredere motus. Verum eo differente, ad nostros reprimendos is qui monita dederat, cursim progreditur. Causa autem ortæ seditionis hæc erat. Tam Francis quam Guasconibus se alterutrum conviciis lacessentibus, unus Francorum nimium impatiens convicii domino suo illati, conviciatorem baculo inter cervicem & scapulas ictum, humi prostravit. Eo prostrato, tam nostri quam seditiosi, semet mutuo lapidare cœperunt. Interea vir domini Abbo, intra claustrum monasterii residens, & quasdam computi ratiunculas dictitans, tumultuantium clamore exaudito, foras ab inferiori montis parte progreditur: & ad reprimendos suos, qui superiora occupaverant loca, festinans, ab uno adversæ partis satellite, lancea tam valide vulneratur in lævo lacerto, ut interiora costarum adactum penetraret ferrum: qui percussus non clamavit, non titubavit, aut cadentium more loco motus est; verum„ tamen hoc tantum dicens: Iste, ait, serio hæc fecit: ad domum ubi sui famuli

Abbonis plaga.

a Hanc vocem esse *Biahore* ex Pithæo observat illustr. Petrus de Marca in historiæ Bearnensis lib. 3. cap 11.

AN. CHR. 1004 13. Nov. muli hospitium habebant, ascendere cœpit. Sustentabat autem eum frater quidam, nomine Guillelmus, cujus supra meminimus. Ego vestigia ejus persecutus, conspicio super limen domus, quam vir sanctus ingressus jam erat, partem coagulati sanguinis. Interrogansque de quo foret, hoc a Dei homine responsum accepi: De me, inquit, est. Testor Dominum continuo mihi stetere comæ; horrorque infusus corpori raucisonam reddidit vocem. Nondum enim quispiam animadverterat, eum in carne esse vulneratum: sed tantum indumenta æstimabamus fuisse perforata. Itaque aio ad eum: Quanam in parte, inquam, tibi domino meo illatum vulnus est. Tum eo elevante brachium ut plagam detegeret, repente ab intimis costarum recessibus unda sanguinis prorumpens, manica laxioris pelliceæ excipitur. Verum ipse nihilo tristior, nec vultus colore mutato, cum me trepidare magis magisque sensisset tam ex faciei permutatione, quam ex verbis querimoniæ, alacri vultu & pæne ridenti similis, ait: Quid tu, inquiens, ageres, si ipse vulneratus esses? Attamen noli metuere, quin potius foras ad nostros progredere, eosque ad me venire facito, ut hæ sedentur turbæ. Quod cum fecissem, illique obtemperantes ingressi essent; ipse jam exsanguis factus, inter manus discipulorum famulorumque se sustentantium, Idibus Novembris spiritum reddidit. Retulerunt autem qui ejus sanctum finem videre meruerunt (nam ego ob sedandos tumultuantes forinsecus remanseram) „ hunc ipsius ultimum fuisse sermonem: Miserere, inquiens, Deus omnipotens animæ meæ, locoque ac congregationi, quam nunc usque te concedente rexi. Et ille quidem hæc effatus, ut prædictum est, animam efflavit.

Interitus.

Seditiosorum furor. At seditiosi domum, in qua beatus Pater jam defunctus a suis lamentabatur, circumdantes, obseratos succiderunt cardines ostiorum. Sicque furens ingressa turba, aliquibus vulneratis, cubicularium viri Dei vocabulo ADELARDUM, qui caput domini sui, propriis genibus suppositum, lacrymis rigabat, ad necem usque fustibus præacutis ac lanceis conciderunt, qui ægrum usque ad tertiæ feriæ diluculum protrahens spiritum defecit ac mortuus est: sepultusque in claustro monasterii, juxta quem quoque custos equorum ipsius sancti postea tumulatus est: qui tunc quidem vulneratus, usque ad diem festivitatis sancti Andreæ languit, sicque obiit. Ceterum tantæ cladis compilatores certissime agnoscentes beatum obiisse Abbonem, certatim cuncti in fugam vertuntur: ita ut terris reddito die, ne mulieres quidem in universis forensibus ipsius villæ invenirentur domibus. Quatriduo post obitum sancti viri morati sumus, commorante semper nobiscum ob custodiam nostri quodam honorabili viro, nomine Guillelmo, Orioli filio: qui videlicet Guillelmus gratia beatum virum videndi, eadem die cum quibusdam aliis ibidem advenerat: eoque viso, ad metatum suum, quasi miliario ac semis distans a monasterio, secesserat. Is ubi nostræ miseriæ nuntium accepit, ad nostrum auxilium cum suis velociter accurrit.

Abbonis funus. Hi ergo corpus beatum, quod adhuc in domo, in qua animam Creatori reddiderat, super nudam pæne humum jacebat, tapeti impositum, ad nos usque pertulerunt, nostris propter caliginem noctis e claustro monasterii minime exire audentibus. Dubitatum aliquamdiu est, quonam in loco poni deberet. Tunc in commune placuit, ut quando innocenter, ac pro veritate quæ Christus est, interemptus erat, in ecclesia poneretur: ubi usque ad diluculum feriæ quartæ, duabus videlicet noctibus unaque die, eum, cum quanta potuimus psalmorum & lacrymarum devotione, insepultum servavimus. Referri nequit, qui luctus, quive gemitus, ab his qui ad eum visendum e propinquis venerant locis, editus sit, cum eum quem viventem cernere concupierant, mortuum conspiciebant. Contemplabantur sane vultum ejus adhuc sudario nequaquam opertum, qui dormientis potius quam mortui speciem ex rubore præferebat; & lacrymis opplebantur: incredibileque dum adviveret videbatur, eum tam ingentem post obitum, non solum a suis, verum etiam lacrymosum ab extraneis habiturum planctum. Nam quilibet adveniret, notus seu ignotus, ejus viso corpore, sive post tumulationem sepulcro, continuo in lacrymas prorumpebat. Matutino

Sepultura eum solitis vestibus. sane tempore feriæ quartæ, cum ipsis quibus indutus erat vestimentis, uti mos est sepe-

est sepeliri interemptos, inlotus etiam, lapideo tumulatus sarcophago, in interioribus cryptæ, ante altare sanctissimi Patris Benedicti: & quidem satis decentissime, si non ei tam insperatus contigisset finis vitæ. Sed scriptura teste novimus, quia *Justus quacumque morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.*

AN. CHR. 1004 13. Nov.

Sap. 4. 7.

XXI Sociorum ejus reditus Floriacum.

Nos igitur quarto a tumulatione sancti corporis die inde digressi, per biduum a Vicecomite AMALUINO, ejusque uxore ROSEMBERGA detenti caritativo sumus affectu. Cujus mulieris benignissimam erga nostros compassionem, nobis ad conclusionem voluminis tendentibus, breviter memorare congruit. Nam ipsa viro suo, ut vulneratos etiam nolentes retineret suasit. Retentis autem ipsa cuncta tribuit necessaria, non solum languentibus, verum etiam eorum servientibus, atque equis, qui omnes sexdecim [a] erant numero. Medicum ipsa quæsivit: eique pro sanandis ægris ipsa pretium præbuit. A me quoque, ut cum eis remanerem, non solum mansueta prece, verum quadam imperiosa consanguinitatis exegit auctoritate. Hi vero, qui sani evasere, a procuratoribus ejus, ipsa præcipiente, per omnes ipsius possessiones, quæ in itinere erant, honorifice suscepti, tristem tanti doloris nuntium per omne spargentes iter, tandem Floriaco cœnobio intulerunt. Quis tunc luctus, quive dolor, totam nostram sanctam invaserit congregationem, sermo explicare non sufficit: cum ab his quoque, quibus ejus gravitas onerosa videbatur, inconsolabiliter lugeretur. Auxit hunc ingentem dolorem adventus plurimorum Abbatum in imminente sancti Patris Benedicti sollemnitate, quæ in mense colitur Decembri, confluentium. Horum alii ab ipso, ob quasdam ordinandas utilitates, erant evocati; alii suarum necessitatum certis ex causis eum consulturi advenerant: inter quos reverendus Cluniacensium Abbas ODILO aderat, caritativo laudabilis in Domino familiaritatis glutino ei in omni sua conjunctus vita. Talium itaque præsentia, & ipsius absentia, propter quem venerant, ingerebat mæstitiam, nostris ampliorem addebat dolorem, quod tali forent Pastore desolati, cujus prudens consilium aliorum expeterent Prælati cœnobiorum.

Abbonis mors luctuosa.

S. Benedict. celebre festum Decembri.

Hæc de vita, moribus, & actibus, nec non martyrio sanctissimi Patris nostri Abbonis, partim a fidelibus viris audita, partim a nobis visa, ad te, reverentissime Clericorum Hervee, ut tua sanctitas petiit, veraci pro posse relatu scripsimus. Nunc tuam exposcimus benignitatem, quatenus pro nobis Domini implores clementiam, ut si quid forte eum in nostra offendimus narratione, ipse sua piissima indulgere dignetur miseratione: & qui ejus sepulcrum dignatus est miraculis illustrare, mihi facultatem dignetur conferre, in sequenti volumine ea ad laudem nominis sui fidelibus manifestare.

MIRACULA S. ABBONIS,

Eodem auctore AIMOINO.

Mors anno 1004.

I. ANno Incarnationis dominicæ millesimo quarto, Indictione secunda, die mensis Novembris decimo-tertio, martyrizatus est venerabilis abbas Abbo, cujus dies passionis, cum celebri transitu sancti Bricii, tum etiam festivitate cujusdam sancti, nomine HERARDI, insignis habetur: cujus sancti caput in monasterio Regulæ, reliquum corporis in quadam ipsius cœnobii cella humatum servatur. De quo quis fuerit, quidve egerit, usque hodie in scriptis nil aliud reperire quivimus, quam diem transitus ejus. Porro de honorando Patre nostro ea quæ per eum Dominus operari post ejus transitum decrevit miracula, litteris mandare dignum duximus ad notitiam posterorum. Dum igitur adhuc inhumatum corpus ejus in ecclesia servaretur, cuidam debili, quem longa vis febrium maceraverat, per visum revelatum est, ut si sanus esse vellet, dexteram manum ejus ablui aqua posceret, ipseque eam in potum sumeret: quod cum a domno Remigio monacho, ejus loci postea præposito, poposcisset, ac impetravisset, hausto potu, pristinæ restitutus est sanitati.

Debilis curatur.

[a] Hic erat illis temporibus Abbatum comitatus, qui et iam subinde ultra modum auctus est.

AN. CHR. 1004 13. Nov. Mulier efficitur insana ac leprosa. 2. Dein vero, die secunda obitus ipsius sancti viri, una ex is mulieribus, quæ clamore suo seditionem concitaverant, mente capta totoque nuda corpore, per ecclesiam rotabatur. Post hæc lepra percussa, & a consortio hominum expulsa, usque ad finem vitæ non est mundata.

Cereus ad ejus tumulum. 3. Porro die quarta, dum custos ecclesiæ duas lucernas *a* mensuræ semipedalis post synaxim Completorii accendisset, unam ante altare sancti Petri posuit, alteram ante sepulcrum martyris Abbonis. Cumq; ad matutinos surrexisset designandos hymnos, eam quam coram altare sancti Petri posuerat, arsam reperit, illam vero quam ad caput tumbæ sancti viri posuerat, pene integram se reperisse professus est: quæ usque mane sequentis diei perdurasse visa est.

Cæcus videt. 4. Cæcus quidam erat Petragorici pagi, cui per visum revelatum est, ut si videre vellet, sepulcrum hujus sancti expeteret, ut ejus interventu a Domino lumen reciperet: qui cum juxta præostensam visionem ad locum Regulæ accessisset, ac ad sancti tumulum aliquantas pervigiles duxisset noctes, visum recepit. Unde partem hereditatis suæ sancto Petro ac beato Benedicto, nec non sancto martyri Abboni, illisque famulantibus largitus, ad propria rediit.

Item alter. 5. Alter quoque cæcus de pago Burdegalensi, per visum itidem admonitus est, uti monasterium Regulæ adiret: inibi esse sanctum, per cujus meritum Dominus ei lumen condonaret: qui præcepto parens, locum adiit, spatio ferme dierum octo *b* ante sancti tumbam pernoctavit. Una vero noctium, dum Fratres ad matutinos surgerent hymnos, puerum ante se jacentem excitavit, dicens: „ Surge, ut pariter matutinalibus possimus interesse officiis. Cui cum ille, „ non se habere ubi accenderet lumen, obtenderet: Video, ait, lucernam „ ante altare sanctæ Crucis ardentem. Ad hæc, puer: Si vides, inquit, „ vade, & eam huc defer. Abiit ille, & apprehenso lumine, in superiora cryptæ ad eos, qui psalmodiæ insistebant, absque ductore ascendit. In crastinum Fratribus cuncta, quæ sibi acciderant, referens, ad reddendas Deo laudes eorum mentem accendit. Fidem verbis ejus accommodabat, tam decora canities, quam etiam vultus, ac totius corporis honestus status.

Semper qui proprios meritis exornat amicos,
Et dat Floriacos cælo florere patronos,
Præstans perpetuam post carnis funera vitam. Amen.

AN. CHR. 1006 3 Octob.

DE SANCTO FROILANO

episcopo Legionensi in Hispania.

Froilani primordia. 1. *FROILANI gesta plerique recentiores Hispani scriptis mandare curarunt, quamvis nemo antiquus, qui quidem notus sit, ejus vitæ auctor habeatur. Unde quæ de eo sive in officiis ecclesiasticis, sive in variis passim auctoribus licuit invenire, in unum colligere visum est, ne tanti viri memoria in Annalibus nostris desideretur: qui fertur multorum Ordinis nostri monasteriorum Pater exstitisse. Hic* Lucæ, quæ Regni Callæciæ non ignobilis est civitas, ortum suum debet. Patris ejus nomen non transivit ad posteros, matrem vero habuit* FROILAM, *quæ ita perfecte vitæ christianæ partes egit, ut publico cultu in diœcesi Lucensi celebretur, in cujus ecclesia cathedrali visitur etiam nunc illius sepulcrum. Froilanus itaque tam sanctæ matris opera educatus, mundi pompam adolescens cœpit contemnere, at majoris perfectionis actus desiderio, vix octodecim annos natus monasticam vitam professus est. Lis est inter auctores, quo in loco monachum induerit: plerique id in sancti Petri Sahagontini monasterio fecisse arbitrantur*, cum *aliunde* inter se decertent, *ut ait Manriques Annalium Cisterciensium anno* 1131. monasteria sanctorum Claudii & Facundi de tanto filio.

* *Lugo.*

In eremum secedit. 2. *Post aliquot annos in monasterio transactus, Froilanus artioris vitæ desiderio in ere-*

a Lucernæ nomine hic cereus intelligitur. *b* Nondum ergo novenarum, quas vocant, usus obtinebat.

in eremum secessit, minime ibi, contra quam sibi pollicebatur, permansurus. Vix enim illam incolere cœperat, cum ecce divina visione admonitus exire cogitur, ut populis verba divina disseminaret. Referunt auctores Hispanici, cum ipse ea de re apud se deliberaret, ori ejus advolasse columbas duas, ac prunas ardentes ipsi in labiis imposuisse, ut eorum puritatem experiretur, sed quæ nil illum læserint. Addunt iidem, quod cum lupus asellum libros ejus bajulantem dilaniasset, lupum ipsū pro bajulo adhibuerit. Sic bruta animalia sanctis viris imperantibus sępe obedierunt. Fama viri tot tantisq; miraculis clari diu latere non potuit: quare multis discipulis ad eum concurrentibus, ut sub ejus magisterio Christo militarent, monasterium ædificare cogitur (Vesense appellat Tamayus ad 3. Octob.) cui ipse præfuit, Attilianum, de quo paullo inferius agemus, sub se habens priorem. Hispania tunc, ut nemo nescit, variis calamitatibus erat attrita, quæ non minus intestinis vexabatur dissensionibus, quam Maurorum barbarie, qui illic tunc temporis fere ubique dominabantur. Regnum Legionense administrabat difficillimis his temporibus Ramirus rex, hujus nominis tertius, qui desperatis quasi rebus ad Dei præsidium confugere iam tunc statuerat. Quare advocato apud Legionem urbem regiam Froilano, eique multa erogata pecunia, permissum dedit, ut ubicumque regni sui vellet, monasterium posset construere, in quo viri religiosi pro sedandis regni tumultibus Deum exorarent. Sic ditatus Froilanus domum revertitur, moxque Tabarense monasterium construit. Alia permulta circa Estolæ fluvium sita adjicit Johannes Tamayus, sed quæ potius a Froilano restaurata, quam de novo excitata cum Yepezio crediderim. Verum cum præ angustia loci Tabara discipulos Froilani capere non posset, apud Morerolam seu, ut vulgo vocant, Morervellam divertit, ubi excitato percelebri monasterio fixit sedem, ibique ducentis ad minus congregatis monachis nihil omisit, quo minus pium Regis desiderium exsequeretur.

AN. CHR. 1006 3. Oct.

Monasteria condit.

3. *Interim obit Legionensis antistes, cui statim Froilanus licet invitus sufficitur, agente potissimum Veremundo secundo, qui defuncto Ramiro, Legionense regnum suo Callæciano addiderat. Asserunt nonnulli, hanc electionem cælestibus signis approbatam fuisse; sed quidquid sit, certum est nomen ejus tunc temporis in Hispania præ ceteris illustre fuisse, ut patet ex rescripto Veremundi Regis, dato æra 1028. in cujus fine confirmationes Episcoporum habentur ab Athanasio Lobera regio chronographo fideliter transcriptæ, inter quas hæc legitur:* Clarus & magnus Froilanus Legionensis episcopus confirmat. *Multis aliis Veremundi Regis diplomatibus subscripsisse dicitur Froilanus; sed præ ceteris insignem ejusdem sancti chartam exhibebimus infra, qua multas possessiones monasterio* de domnos sanctos *se dedisse testatur. Denique expletis sexdecim circiter sui pontificatus annis, ac prænuntiato sui obitus die, ad superos migravit quinto nonas Octobris. Sacrum ejus corpus post multas translationes tandem partim in ecclesia Legionensi, partim in suo monasterio Morerolæ depositum est, ubi hactenus quiescit, cujus ibi sacras exuvias se veneratum fuisse asserit noster Yepezius.*

Fit episcopus.

4. *Lis est gravissima inter auctores circa hujus antistitis extremum annum, aliis jus mortem ad annum 855. aliis vero insigni intervallo ad 1006. referentibus. Verum primæ classis auctores decepti videntur occasione Attiliani, Froilani nostri discipuli & Episcopi Zamorensis, quem cum altero Attiliano antiquiore, ejusdem etiam civitatis episcopo, qui sæculo nono floruit, confundunt. Unde posterioris sententiæ auctoribus adhærere satius visum est, quibus nunc omnes Hispanici scriptores consentiunt. Hanc eadem sententiam confirmat subscriptio sancti Froilani chartæ Veremundi regis superius a nobis laudatæ, quæ æra 1028. data dicitur, id est anno Christi 990. suffragatur etiam charta donationis ejusdem sancti Præsulis inferius a nobis exhibenda, quæ facta est æra 1028. Porro mirari subit, Baronium sancti Attiliani mortem ad annum circiter 920. revocasse in notis ad Martyrologium Romanum, quamquam de eo in Annalibus ecclesiasticis egisset ad annum 1028. sed in utroque calculo errat. In hoc etiam falsus vir doctissimus, quod sanctum Froilanum, seu Florianum, ut scribit, presbyterum tantummodo, & Attilianum episcopum Legionensem faciat, cum tamen vel ex ipsa totius Hispaniæ traditione, Froilanum Legionensi & Attilianum Zamo-*

Mortis tempus.

AN. CHR. 1006 3. Oct. *rensi ecclesiis præfuisse constet: quæ sane omnia satis evidenter ostendunt, doctissimum Cardinalem de iis quæ ad hos sanctos pertinent certa instrumenta non habuisse.*

Memoria 5. *Ceterum Froilani sanctitatem præter miracula, quæ vulgo ab Hispanicis scriptoribus referuntur, probat publicus cultus, quem ei Hispaniarum ecclesiæ exhibent. Ejus memoriam cum Martyrologio Benedictino die 3. Octobris celebrant Philippus Ferrarius in catalogo generali sanctorum, ubi Froilanus Legionensis civitatis Patronus dicitur, Johannes Tamayus in Martyrologio Hispanico, Yepezius, Athanasius de Lobera, Manriques aliique passim, ex quibus hic pauca ex multis quæ proferunt, delibavimus. Morerolæ autem monasterium, quod sub sancti Jacobi Apostoli patrocinio conditum fuerat, post sancti Præsulis mortem ob varios bellorum tumultus pæne eversum, ab Alfonso, qui vulgo Hispaniarum Imperator dicitur, restitutum, & variis prædiis locupletatum Cistercensibus traditum est, unde beatæ Mariæ, ut cetera Ordinis hujus cœnobia, nomen accepit. Quantæ vero celebritatis deinceps fuerit apud Hispanos, patet ex gestis sanct.: Petri ejusdem monasterii Abbatis, qui sæculo sequenti floruit. Sed nunc proferenda est charta donationis a sancto Froilano facta, quam superius polliciti sumus, stylo barbaro, uti ab Antonio Yepezio refertur, exarata.*

Charta S. Froilani. Sub Christi nomine gloriosissimos, & post Deum nobis fortissimos dominos & patronos nostros, sanctorum Facundi & Primitivi & sancti Tirsi, in cujus honore fundatum est monasterium in locum, quod vocitant DOMNOS SANCTOS juxta Crimines..... Apostoli & Evangelistæ & sanctorum reliquiæ quæ ibidem reconditæ sunt; ibique VINCENTIUS abba habitante cum magno collegio fratrum, qui ibidem sunt, vel undecumque advenerint, seu & Scemena Deo vota, quæ est habitante in ipsa domo sancti Johannis. Ego humilis & servus Christi sub Dei gratia Froylanus episcopus paveo præsentiam Domini mei Jesu-Christi, ut ad instar bonis operibus nudati, timente inferorumque pœnas, & cupiente perpetuam vitam, evenit in corde & in anima mea jussio Dei, sic jubet eloquio dicens: Tua sunt Domine Deus omnia, & quæ de manu tua accepimus dedimus tibi. Ego Froylanus episcopus dono & voluntarie offero, & cartulam testamenti facio de dio censo, de ecclesiis quæ sunt juxta flumine Estule. In primis dono atque offero Arcisterio, quod vocitant sanctorum Petri & Pauli in loco prædicto Cremanes, cum omni sua adjacentia, casas, terras ortales, linares, pratis, pascuis, montes, fontes, molinaria, aquaductiles, pumifferis* arboribus fructuosis & infructuosis, cæsum atque regressum, sicut tenuerunt ipsum in jure suo Bermundus & Selanus vel omnes fratres, cui ibidem fuerunt habitantes. Adjicio ibidem ecclesias, quæ vocitant sancti Martini & sancti Cypriani, insuper sancti Christophori in Curnier, cum omni sua adjacentia ab integritate, & in illis aliis ecclesiis, quæ sunt in mandamento de Histole, de termino de campos Candoces, ad sursum usque ad terminos de Saliamen, & de Eigon, & de Siario illa medietate, quæ ad sancta Maria ad Regula deserviat, ipsa medietate ab integritate concedo ad ipso sacro-sancto altare Dei, & ad Martyres jam superius nominati, & accepi, de te, domna Scemena, in offertione lecto palio valente solidos centum, & duos frenos optimos, quæ mihi bene complacui, ita ut de hodie die vel tempore ipsis ecclesiis & ipsa hereditate de meo jure absterso, & post partem sancti Facundi & Primitivi & sancti Johannis sint confirmata, pro remedio animæ meæ & patrum meorum episcoporum, qui Domino adjuvante acquisierunt, ut sedeat pro sustentatione pauperum, & utilitate monasterii juri quietum permaneat. Et si aliquis homo contra hoc nostrum scriptum ad irrumpendum venerit, optamus ut ambobus a fronte careat luminibus, & a cœtu matris Ecclesiæ sit straneatus, & cum Iuda Domini proditore teneat sociatum, & a parte regia componat auri talentum. Factum textum scripturæ notum die quod erit decimo-octavo Kalenda Octobris, æra 1038. regnante rege Veremundus in regnum avorum suorum. Ego Froylanus episcopus sub Dei gratia Legionensis sedis episcopus in hanc cartulam testamenti, quam fieri volui & legendam cognovi, manu mea confirmavi. Ego Veremundo rex confirmo & roboro

* f. pomiferis.

boro. Qui præsentes fuerunt Alvinus abba Conf. Olavius abbas, &c. Ermegildo presbyter titulavi. AN. CHR. 1006 28. Aug.

DE S. ALFRICO seu ÆLFRICO Archiepiscopo Cantuariensi.

1 *HUJUS sancti antistitis nomen varie apud Anglicanos auctores scriptum legitur, qui eum Alfricum, Ælfricum, Elfricum, Alvricum, Alvredum, immo & Saxonice* Alrio *quandoque appellant. Genus ipsius, parentes aut patriam nemo commemorat: nobili tamen genere natus dicitur in epistola ad Cantuarienses, quam infra exhibebimus. In Abingdoniensi seu Abbendoniensi percelebri monasterio, quod in agro Berrocensi situm est, vitam egisse monasticam asserunt omnes, cujus etiam cœnobii Abbas fuisse dicitur. Hunc certe ei titulum post Vuillelmum Malmesburiensem libro* 1. *de Gestis Pontificum Anglorum, concedunt omnes fere recentiores Historici, quod tamen infitiatur Henricus Vuartbon tomo* 1. *Angliæ sacræ in dissertatione singulari de duobus Elfricis, ubi multa congerit de nostro Ælfrico scitu non indigna; hunc vero sancti Albani abbatem fuisse plus quam probabile existimat. Porro in ejus electionis decreto, quod hic infra exhibebimus, monachus, non abbas appellatur: nec ullus scriptis mandavit quid abbas egerit, aut quanto tempore id munus obierit. Multis virtutibus eum floruisse in monasterio Abbendoniensi testis est epistola, quam ex Nicolai Harpsfeldii historia Anglicana sæculo decimo, capite septimo, huc proferimus integram.*

Alfrici nomen, &c. — Monachus Abendoniæ. — Epistola de ejus electione.

Universis sanctæ Cantuariensis ecclesiæ filiis, Clerus & populus ejusdem ecclesiæ devotas orationes. Universitati vestræ est cognitum, quantum temporis est, ex quo accidentibus variis eventibus mater Ecclesia Angliæ suo sit viduata pastore ac destituta rectore, quod non solum ad nostrum, verum & ad vestrum ac omnis insulæ hujus detrimentum pertinere dignoscitur, cum totius patriæ sollicitudinem Metropolitano constat esse commissam. Propterea elegimus sanctæ Abendoniensis ecclesiæ monachum, ELFRICUM nomine, nobis sufficientissime cognitum, natalibus & moribus nobilem, apostolica & ecclesiastica disciplina imbutum: fide catholicum, natura prudentem, docilem, patientem, moribus temperatum, vita castum, sobrium, humilem, affabilem, misericordem, litteratum, in lege Dei instructum, in scripturarum sensibus cautum, in dogmatibus ecclesiasticis exercitatum, & secundum tramitem scripturarum, traditionemque orthodoxorum, & Canonum ac decretorum sedis Apostolicæ Præsulum constitutiones, sano sensu ecclesiasticas regulas intelligentem, sanoque sensu docentem atque servantem, amplectentem eum qui secundum doctrinam est sermonem fidelem, & cum modestia corripientem eos qui resistunt, & qui sanæ doctrinæ adversantur, eis resistere & redarguere prævalentem; hospitalem, modestum, domui suæ bene præpositum, non neophytum, habentem bonum testimonium, in gradibus singulis secundum traditionem ecclesiasticam ministrantem, ad omne opus bonum, & ad satisfactionem omni poscenti rationem de ea, quæ in illo est, spe paratum. Quem nobis, &c.

2. *Hanc epistolam a Cantuariensibus ad Abbendonienses monachos transmissam fuisse asserunt Menardus libro* 2. *observationum in martyrologium Benedictinum, & Harpsfeldius loco superius laudato; quamvis in ejus epigraphe a Cantuariensi Clero & populo ad Cantuariensis ecclesiæ filios data dicatur. Ego vero eam Cantuariensium haud quaquam esse suspicor, sed potius Vuiltonensium ad ipsos Cantuarienses, seu ad Archiepiscopum Cantuariensem, postulantium scilicet ut electionem ab ipsis factam confirmet. Alfricus quippe Vuiltoniensis episcopus fuit ante adeptam sedem Cantuariensem. Ad ipsos vero Cantuarienses, seu ad eorum Archiepiscopum, ad quem utpote* Metropolitanum, cui, *secundum ipsius epistolæ verba,*

AN. CHR. 1006 28. Augusti

læ verba, totius provinciæ sollicitudo commissa erat, decretum electionis erat transmittendum. Id eamdem epistolam attente legenti patebit, in qua nempe nonnulla occurrunt, quæ Episcopo nequaquam, recte autem monacho vel abbati in Episcopum postulato congruere possunt. Elegimus, inquiunt isti, sanctæ Abbendonensis ecclesiæ monachum, Elfricum nomine: quare eum Episcopum non nuncupassent, si hæc epistola de Alfrici, e sede Vviltoniensi ad Cãtuariensem translatione ageret? Certum quippe est Alfricum e sede Vviltoniensi in Cantuariensem translatum fuisse. Non minus episcopo repugnant quæ in fine epistolæ apponuntur, in gradibus singulis secundum traditionem ecclesiasticam ministrantem: quis hæc de homine jam Episcopo dixerit? Alia denique insuper loca adduci possent, quæ huic sententiæ favere videntur; quamvis fatendum sit, quod præter inscriptionem quæ hanc epistolam Cantuariensibus attribuit, alia etiam occurrant quæ difficultate non carent. Verum cum hæc nihil ad nostrum institutum attineant, lubens prætermitto: sufficit enim nobis ex hac epistola ediscere Alfricum nostram moribus & natalibus nobilem, multis ac præclaris virtutibus ornatum fuisse, quæ ipsi ad episcopalem dignitatem adipiscendam viam paraverunt.

Episc. Vviltoniensis.

3. Anno 989. vel, ut alii volunt, 991. Siricio Vviltoniensi antistite ad sedem Cantuariensem evecto, ut infra probabimus, Alfricus noster in episcopum Vviltoniensem assumtus est. Quid in ea sede præstiterit nullus commemorat: quamvis magnum summi ejus meriti sit argumentum, quod in sedem totius Angliæ primariam eo tempore translatus fuerit, quo Anglicana Ecclesia sanctissimis Præsulibus abunde ditata erat. Id accidit anno 996. ex omnium fere historicorum consensu, sedemque decem annis tenuit: de his nulla controversia.

Tum Cantuariæ.

Verum cuinam in sede Cantuariensi successerit, lis est inter auctores, quorum alii Siricium Alfrici successorem, alii vero præcessorem fuisse affirmant. Alfricum Sirico præponit Vvillelmus Malmesburiensis l. 1. de gestis Pontificum Anglorum capite de Cantuariensibus: ceteri vero fere omnes, Siricium inter & Elphegum, nostrum Alfricum locant; cui postremæ sententiæ libenter subscribimus. Nec enim tanta videri debet uni Vvillelmi auctoritas, qui & se ipse in episcopis Vviltoniensibus emendavit, ut id quod semel & quidem extra propositum protulit, ceterorum omnium scriptorum unanimi sententiæ præponi debeat. Ipsi enim non solum opponimus Godvvinum, Henschenium aliosque recentiores, verum etiam veteres chartas & Historicos Anglos Alfrico ipsi subpares; nempe Rogerium Hovedenium, chronicon Mailrosiense, quod recens cum Ingulfo Oxonii editum est, & Osbernum, testem omni exceptione majorem, qui paullo post Alfrici obitum ecclesiæ Cantuariensis monachus fuit, & alios complures. Osbernus in vita sancti Elphegi capite tertio asserit, Elphegum anno Christi 1006. in sedem Cantuariensem assumtum fuisse: quo eodem anno aut præcedenti Alfricus ex omnium confesso e vivis excessit. Osberno Gervasium Dorobernensem, qui data opera de Archiepiscopis Cantuariensibus libellum edidit, adjungimus, sicut & alios auctores, quos singillatim recensere nihil juvat: quare ad ea properamus quæ Alfricus jam archiepiscopus fecit.

Gesta in episcopatu.

4. Alfricum Romam nudis pedibus petiisse Pallii Archiepiscopalis obtinendi causa testis est monachus anonymus auctor chronici Abbendoniensis apud Harpsfeldium; additque penulam qua sanctus Antistes eo in itinere usus fuerat, in ejus pietatis monumentum Abbendoniæ adhuc suo tempore fuisse reservatam. Quanto autem studio æstuaverit ad res ecclesiasticas, sed potissimum monasticas promovendas, probant variæ ejus subscriptiones, quibus vel monasteriorum libertates confirmavit, vel etiam ad nova construenda operam suam contulit. Donationem ab Ethelredo rege factam sanctimonialibus ecclesiæ sancti Eduardi Scaftisburiensis anno 1001. confirmavit monastici Anglicani tomo 1. pag. 217. Item chartam ejusdem Regis pro fundatione monasterii Eyvesbamensis in agro Oxoniensi, quod Ethelmanus sub Regula sancti Patris nostri Benedicti erexit anno 1005. in honorem sancti Salvatoris nostri & omnium sanctorum. Ipsemet se chartam composuisse affirmat pro erectione alterius monasterii, quod sub eadem sancti Benedicti Regula Vvilfricus anno præcedenti, scilicet 1004. construxerat apud

Bur-

Burtonium. Hæc charta habetur in monastico Anglicano tom. 1. tum etiam in Chronico Burtoniensi, quod recens cum Ingulfo integro Oxonii editum est. Sed præstantior est ceteris charta, qua laudatus rex Ethelredus, expulsis e monasterio Christi clericis, monachos ibi in perpetuum constituit. Hic ejus initium exhibere visum est, quod maxime ad Alfrici nostri pastoralem curam commendandam conferat. In nomine Domini Dei omnipotentis. Ego ÆTHELREDUS dono Dei populorum Anglicorum Rex, & aliarum insularum circumjacentium Rector, omnibus Anglicis Christianis notum facio, quod venerandus archiepiscopus Ælfricus ex sua sapientia & cura pastorali me circa præcepta Dei sæpius occupatum reddidit, & quod ego ipse quidquid præceptorum Dei, quidquid doctrinæ sacræ necessarium, sedulo ediscendum mihi statuo, &c. *Hanc versionem chartæ Ethelredi, quæ Saxonice data fuerat, debemus Henrico Spelmanno. Sed aliam præterea veterem Latinam exhibet, quæ non minus Ælfricum nostrum commendat: unde etiam apparet, eam non anno* 1006. *ut habent exemplaria vulgata, sed aliquot antea annis, scilicet* 1002. *aut* 1003. *datam fuisse. Non ante annum* 1002. *quia Godvvinus, qui inter alios antistites huic chartæ subscribit, anno* 1001. *Roffensem sedem adeptus est; non multum postea, cum Vulfranus qui alius est testis, anno* 1002. *aut* 1004. *juxta Savilli fastos e vivis excesserit. Porro cum monachi ante Alfrici tempora in Cantuariensi monasterio Salvatoris jam constituti fuerint, ut vult Vvillelmus Malmesburiensis libro* 1. *de Pontificibus Anglorum; hæc charta vel data est, ut ea quæ jam prius stabilita fuerant, confirmarentur, vel sane ad expellendos clericos qui fortasse monachis ex turbatis hanc Ecclesiam occuparant; aut denique, quod veri similius multis videtur, monachi non tunc expulsis clericis hac in ecclesia sunt instituti, sed monachi ipsi qui ibidem divina persolvebant, reformati & ad meliorem vitam revocati fuerunt.* — AN. CHR. 1006 28. Augusti

5. *Alfricum non solum virtutes, sed etiam doctrina eximia & singularis eruditio illustrem reddiderunt; unde & nomen Grammatici habuisse dicitur a nonnullis, quo nomine locum inter illustres Angliæ scriptores obtinuit. Ejus opera ex Lelando sic recenset Pitseus in libro de illustribus Angliæ scriptoribus, ætate undecima.* Grammaticæ librum unum. Sermonum lingua Saxonica centum & octoginta libros duos. Epistolam unam de consuetudine monachorum. Transtulit etiam canones Concilii Nicæni in linguam Saxonicam. Chronica Saxonica, maxime de Ecclesia Cantuariensi. Dictionarii Latini Librum unum. Translationem in Genesim librum unum. Super Dialogos Sancti Gregorii Papæ libros quatuor, Translationem Donati librum unum. Excerpta ex Donato & alia *multa, quorum pleraque adhuc extant mss. in percelebri bibliotheca publica Cantabrigiæ. Translationem Canonum Nicænorum, quam hic Pitseus commemorat, non alia videtur esse a Canonibus Ælfrici Vulfino Episcopo nuncupatis, quos Spelmannus tomo* 1. *Conciliorum Anglicanorum refert pag.* 582. *quosque, sicut & Sermonum libros duos, Alfrico nostro Cantuariensi vix attribui posse contendit. Idem sentit & probat auctor Angliæ sacræ tomo* 1. *in dissertatione singulari de duobus Ælfricis, ubi contendit pleraque opuscula, quæ vulgo Alfrico nostro tribuuntur, alterius esse Alfrici, qui cognominatus fuit Grammaticus. Refragantur alii viri eruditi. Verum ad commendandam Alfrici eruditionem adduci potest Prologus, rudi licet calamo exaratus, in vitam sancti Dunstani, qui Alfrico nostro ab auctore coæquali nuncupatus est. Initium ejus editum est sæculo superiori in observationibus præviis ad vitam sancti Dunstani, ubi sic habetur:* Perprudenti domino Archonti ALBRICO omnium extimus sacerdotum B. vilisque Saxonum indigena, alta polorum gaudia. Te quidem, Pastor præcelse, ob enormitatem divulgatæ peritiæ, perque magnificam placidam privilegii dignitatem, ad insuperabilem mihi tuitionem, &c. *De Ethelvoldi vita ab Alfrico scripta, vide tomum præcedent. pag. circiter* 600. *& tom.* 1. *Angliæ sacræ pag.* 128. — Doctrina.

6. *Expletis annis decem, quibus Alfricus Cantuariensi ecclesiæ præfuit, e vivis excessit die* 28. *Augusti anno* 1006. *cujus corpus in monasterio Abbendoniæ, ubi monasticam vitam egerat, sepultum est, postmodum Cantuariam relatum* — Mors, cultus, &c.

AN. CHR. 1006 28. Aug. *latum. Quæ quidem relatio sub* depositionis *titulo inscripta videtur in obituali libro Archiepiscoporum Cantuariensium tomo* 1. *Angliæ sacræ, ubi pag.* 54. *habetur:* XVI. Cal. Decembris Cantuariæ depositio beatæ memoriæ Alfrici ejusdem civitatis Archiepiscopi & Confessoris. *Hanc translationem sub Canuto rege factam fuisse traditur in Historia monasterii Abbendoniensis, quæ exstat in tomo laudato Angliæ sacræ. Ante & post obitum Alfricum miraculis claruisse asserit Menardus libro* 2. *Observationum ad Martyrologium Benedictinum. Certe Chronici Abbendoniensis anonymus scriptor, quem jam ex Harpsfeldio laudavimus, prolixam habet de ejusdem sancti miraculis narrationem, in qua non solum ea refert quæ adhuc puer, aut postea in vitæ decursu patravit, sed etiam alia multa, quæ ad ejusdem tumulum in monasterio Abendoniæ edita fuerunt: binc miraculis clarus in fastis Benedictinis celebratur die* 28. *Augusti. Pitseus eum virum Pium & supra vulgarem hominum morem eruditum appellat. Ejusdem meminerunt fere omnes qui de Anglicanæ Ecclesiæ rebus commentarios edidere.*

AN. CHR. 1007 28. Junii.

TRANSLATIO SS. LIVINI EPISCOPI ET BRICCII PUERULI MARTYRUM,

In monasterium Gandavense S. BAVONIS.

Ex ms. codice Alnensi.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *JAM ad annum* DCLVI. *varias reliquiarum sancti Livini Translationes commemoravimus in observationibus ad ejus vitam, sed ceteris celebrior fuit ea, quæ anno sæculi hujus septimo facta fuit e pago Holtheimio, ubi primo sepultus fuerat, ad monasterium sancti Bavonis. Ejus historiam debemus reverendissimo domino Innocentio abbati Alnensis monasterii Cisterciensis ordinis in ditione Leodiensi, qui eam e vetusto codice descriptam ad nos transmitti curavit. Auctoris ætatem nec ms. codex indicat, nec exprimit narrationis series. Eum tamen sæculo undecimo exeunte, aut ineunte sequenti vixisse inde colligimus, quod post Fulberti mortem vixerit, ut ex num.* 8. *apparet, & ante secundam translationem, siquidem ejus nusquam meminit, quæ a Vualtero episcopo Tornacensi facta est anno* MCLXXV. *ut Molano videtur, aut certe anno* 1171. *ut existimat Sanderus, sub Bettone abbate.*

Auctoris ætas.

2. *Porro Briccius puerulus, quem hic cum Livino conjungimus, is est ipse, qui in beati Livini vita simul cum illo conditus in eodem loculo dicitur, cujus etsi natale non celebretur, ut observat Johannes Molanus, in officio tamen translationis sanctorum Gandavensium ejus nomen cum ceteris expressum habetur. Quin & cum Cornelius Jansenius Gandavensis antistes, post sedatos Gueusiorum tumultus, sacras ecclesiæ suæ reliquias visitaret, ejusdem parvuli exuvias integras & illæsas reperit, cum hac inscriptione, quam Molanus in natalibus sanctorum Belgii refert die* 12. *Novembris.* Hic requiescit sanctus BRIXIUS puer, martyr Christi pretiosus, sanctissimi LIVINI episcopi & martyris in baptismate filius. *Ceterum utriusque sancti reliquiæ ex Castro-novo a Carolo V. Imperatore constructo, quo ob furorem Calvinianum fuerant adductæ, in ecclesiam sancti Bavonis, quæ hodie sedes est episcopi, anno* MDLVII. *relatæ sunt, ubi honorificentissime adservantur.*

Briccius puer, quis?

3. *Translationis sancti Livini meminit Sigibertus ad annum* MVII. *in Chronico, quod Aubertus Myræus edidit. Eamdem memorant ipse Myræus in Fastis Belgicis, Johannes Molanus, Johannes Sanderus in suo Gandavo, & alii passim rerum Belgicarum scriptores. At hic observandum venit, a Vualtero Tornacensi, qui secundam translationem curavit, fuisse statutum, ut utriusque translationis festivitas simul celebraretur una die, scilicet* IV. *Kalendas Julii, qua prior facta fuerat, quamvis posterior* 5. *Idus Aprilis contigerit, quod sane cavendum est, ne conjunctis in unica celebritate his duabus translationibus, quod in una contigit alteri tribuatur.*

Translat. memoria.

HODIERNAM agentes festivitatem adventus in Gandavo sancti LIVINI martyris, dignis Deo celebrare laudibus oportet & hymnis, & exultare sollemnibus officiis. Devoti quidem agite, fratres, quod agitis, sapienter psallite Deo vocibus & votis, reverenter celebrate quod celebratis;

AN. CHR. 1007. 28. Junii

bratis; quia reverentia sanctorum laus & gloria est Salvatoris cunctorum. Bene nostis hunc sanctum, a Deo ex matris utero sanctificatum, & datum in terris fideliter invocantibus & pie quærentibus liberatorem piissimum; quapropter intente quæramus devoto servitio ejus beneficium. Multis igitur retro diebus ante nos facta est hujus sancti tam pretiosa translatio; sed quia semper manet æterna memoria justi & recordatio, & justitiæ justi numquam in oblivione erunt coram Deo, multorum ideo relatione fidelium nostra constabit oratio.

Confer vitæ n. 3.

2. Locus igitur ille sepulcralis beati Livini Martyris multimodis salutarium virtutum clarebat insignibus, & sic longe lateque diffusis odore virtutifero, sicut agri pleni cui benedixit Dominus, & in quo cælestis servabatur thesaurus, quotidie frequentabatur a diversis nationibus circumquaque confluentibus. Optatam itaque recepit ibi sospitatem multitudo languentium, confortabatur ibi vox & animus quorumcumque dolentium, & erat omnium vox consona Deum in excelsis concinentium. Omnes ergo quotquot venerunt, videntes secundum prophetiam sepulcrum ejus gloriosum, admirati sunt, & admiratione pleni aliis ad propria redeuntes visa & experta narraverunt, & ita in commune Deum in sancto Martyre suo glorificaverunt. Summus itaque pontifex, & solus veri tabernaculi verus sacerdos in æternum, glorificans in cælo sursum, & in terra deorsum dilectum Martyrē suum corpus suum cum tumba per se quando & quomodo voluit, quia potuit, sublevavit super terram in aera libratum, dans manifestum cunctis mortalibus, quia jam emeritus miles suus, de corruptione mortalium securus, immortalitatem consecutus regnat in cælestibus. Fulget hic justus, secundum quod scriptum est, sicut sol in cælo, & sicut stella claritatis firmamento, cantans canticum novum coram Deo & Agno, cujus corpus & corporis tumbam angelici spiritus concives sui custodiunt in terris ab omni infortunio. Denique cum Normanni & Dani totam Galliam igne & ferro depopulati sunt, omnem pæne per circuitum villam HOLTEM *a* usque ad solum consumserunt, ab illo tamen cælesti armario perterriti semper aufugerunt. In tempore illo præsedit Cameracensibus episcopus THEODERICUS, *b* ad cujus diocesim pertinet ille locus, qui auditis illis miraculorum signis & virtutum prodigiis, descendit invisere memoriam sancti Martyris, ubi expertus majora quam audivit in patria, prædicavit populo, in sancto suo tam mira & stupenda Dei magnalia; & quoniam sanctos suos Deus excelsus, ab imo terræ tam potenter exaltavit. Hic ammonitus a fratribus sancti Bavonis sanctorum Livini & Brictii pignora cum omni timore & gaudio transtulit, & transferens in loco celebri quam decenter collocavit *c*.

Sepulcrum S. Livini miraculis illustratur

Corpus e terra levatur.

3. Talium igitur favor magnalium, novitas, & novitatis magnitudo totum pæne pervolat mundum, & per multa annorum curricula perdurans usque ad tempus Henrici & imperium, qui patri *d* suo Ottoni juniori successit in regnum, totum ejus perlustrat & illustrat admiratione palatium. Unde Rex ipse & primates sui collaudaverunt in sanctis suis mirabilem Deum. Rex ille tunc temporis parabat expeditionem in Gandensibus oris *e*, & hoc agebat privatum cum suis consilium in votis, quatenus cum rediret secum asportaret corpus tanti Martyris. Sed longe aliter Rex cælestis de Martyre suo fieri disponebat, quam rex terrenus cum suis agere tractabat. Quid multa? venit idem rex cum magno militum tumultu, multoque armatorum strepitu, omnemque Brachatorum *f* terram & regionem perturbavit, & exercitus ejus per vicos, & villas atque castella, quasi locustæ in Ægypto dispersus, incendiis & rapinis omnia dissipavit, ipse vero castrametatus in villa Sancti Livini potenter resedit. Quidam autem de exercitu

a Passus est S. Livinus apud Escham, non longe ab *Hauthem*, ubi sepultus. Est autem Hauthem vicus territorii Alostensis, tertio milliari a Gandavo distans, ubi idem beatus Livinus degere solitus erat dum viveret, qua de re vide ejus epistolam ad Abbatem Florbertum, quæ cum vita sancti Bavonis edita est sæculo 2. ad annum 653.

b Hunc Theodericum veluti sanctum venerantur Cameracenses, obiit anno 863. corpusque ejus postea in Germaniam translatum est. De eo plura Baldericus in Chronico.

c Anno 842. ut testis est Molanus in Natalibus sanctorum Belgii, die 12. Novembris.

d Error auctoris, nisi Henricum Ottonis filium nuncupet, quod ei in Imperio successerit.

e Hujus expeditionis meminit Sigibertus in Chronico ad annum 1007. cui consentit Sanderus.

f Id est Brabantinorum, in libro 1. miraculorum S. Bavonis dicitur *terra Brachantisiorum*, in vita S. Livini *Brachantesia*.

AN. CHR. 1007 28. Junii

exercitu suo malignitatis spiritu debacchati, superbe sancti oratorium, & oratorii atrium irruperunt, depopulantes quæcumque cives ibi servanda deportaverunt. Adalbertus vero tunc ibi presbyter, præbens cunctis & ostendens salutis iter, arguit eos, & increpavit, & ut ab incœpto perversitatis opere desisterent, admonuit, sed nihil profecit. Et quoniam nullum Deo & sancto suo honorem dederunt, omnes subito in oratorio cæcitate percussi sunt; foris autem in atrio densitas tenebrarum cunctos quasi Egyptios induratos oppressit; & ita Rex Deus, potentissimus regum, injuriam militis sui defendit. Fit clamor & tumultus quasi pereuntium in castris, & causa facti pervenit ad notitiam Principis; unde Rex nimium turbatus, metuebat super se & exercitum suum iram & judicium imminere superni Regis. Cognoscens itaque Dominum Deum super se Regem esse cælorum, de solio suo descendit, & cum rege Ninivitarum deposito diademate, prior omnibus se humiliavit, & ad memoriam sancti Livini martyris misericordiam Dei oraturus intravit. Videns ergo milites suos tam miserabili pœna multatos, contremuit, contremiscens condoluit, condolens vero in cinere & cilicio coram sancto prostratus, omnibus exemplum humilitatis ostendit; & si non verbis, factis tamen, ut Propheta Deum adoravit: Domine Deus Rex omnipotens, in tua ditione cuncta sunt posita, & non est qui possit resistere voluntati tuæ. Si salvare nos decreveris, continuo liberabimur, & non peribimus. Et nunc Domine Rex Regum, Deus patrum nostrorum, Pater misericordiarum & Deus totius consolationis, miserere supplicantibus nobis, miserere laborantibus populis tuis; quia si tuæ placet pietati & dilecto Martyri tuo, jam satis exsolverunt in pœnis. Omnia quidem opera tua præcellit misericordia, ideo quærimus faciem tuam in confessione, ne nos corripias in judicio & ira, sed tua nos solita præveniat indulgentia. Contine manum percussionis, suspende gladium ultionis, qui potes salvare quem volueris, & perdere quem judicaveris. Videns ergo misericors Deus coram se regem humiliatum, liberavit ab omni plaga populum suum, & ita coram rege, & omni exercitu suo mirificavit sanctum suum. Salvatus est autem populus ille de tali judicio, gratias agens Deo, donaria multa offerebat supplex sancto Livino, & Rex & primates sui repleti spirituali gaudio concinebant supplici voto, Gloria in excelsis Deo.

Erembolduts de S. Livino transferendo agit.

4. Exstitit eo tempore in Gandensi cœnobio sancti Bavonis abbas dignæ memoriæ EREMBOLDUS *a*, qui magis quæ Domini quam quæ sunt mundi cogitans, nimium erat humilis coram Deo & timoratus. Hic loco cui præerat aliquam a Deo dignitatis gratiam in diebus suis fieri optabat, & super hoc voto consolationem sancti Spiritus continuis fletibus & orationibus exspectabat. Metuebat supervenisse cum exercitu Regem, sed multo diligentius in Regem cælorum spem suam ponebat & intentionem; & quia locus sepulturæ sancti Livini hæreditarius erat S. Bavonis ex antiquo, timebat ne privaretur regia vi tanti Martyris privilegio, & Gandensis locus speciali & specialiter sociali sanctorum Bavonis & Livini destitueretur patrocinio. De talibus igitur ad Dominum anhelanti precum suspiriis, & continuanti diem ac noctem in vigiliis & psalmodiis, nuntiatur ei tam judiciale miraculum de exercitu Regis, & ostensa in Rege tam mira benignitas sancti Martyris. Gavisus est pater Ereboldus super his signis, quæ operabatur in milite suo potentia superni Regis. Sed adhuc expavit animositatem Henrici, propter experientiam meriti beati Livini, ne forte ideo tolleret sibi memoriam sancti; sed non ita evenit. Rex denique inde digressus, ad Gandavum militarem manum direxit, & pacato sibi Balduino Comite, per aliam viam reverti disposuit. Post discessionem vero Regis, subito cælitus inspiratur Abbati, ut creditur, bona cordis intentio, & ex intentione felix & pia cogitatio, quatenus sine ulla dilatione fieret pignorum S. Livini translatio. Et ne hoc salubre differret negotium pro minori substantia, suggestũ est sibi in animo subministrari omnia pro ea quam habebat in Deum confidentia.

Quod exsequitur.

5. Hac inspiratione confortatus in Domino Abbas, nihil cunctatur, sed usus fratrum consilio, mox ad *Golthem* proficiscitur, ibique coram loculo sancti Livini

a Successit Odvvino anno 1003. ac monasterium usque ad annum 1017. cum laude administravit.

vini, cum fratribus qui secum venerant in orationem prosternitur; diem insuper & noctem pervigilem ducens, Deo semetipsum in ara contriti cordis primo sacrificavit, dehinc salutarem hostiam in memoriam Jesu Christi, ad honorem sancti sui, contribulato spiritu sollemniter obtulit, & offerens humiliter communicavit; sicque Deo convivificatus in spiritu, cum omni supplicatione ad sancta sanctorum securus accessit; accedens loculum sanctorum Livini & Briccii fiducialiter aperuit; aperiens autem pignora eorum omnibus integerrima manifestavit; sicque cum omni honore & gaudio relocata diligenter obfirmavit. O quam pium spectaculum, in quo delectatæ sunt mentes intuentium! O Livinum, beatum Livinum! in cujus translatione consolata sunt corda fidelium! O cæleste donum, per quod multi perceperunt salubre beneficium! Nam cum cælestem illum sancti Martyris aperuissent loculum, circumdedit atrium & oratorium clara nubes ex alto cælorum, & cælestis mira fragrantia perfudit ora præsentium; unde multorum illuminata sunt corda credentium, & sanata sunt corpora languentium. Gaudebant omnes qui aderant, & laudabant Deum in universis, quæ per sanctum suum Livinum ibi gloriose fiebant.

AN. CHR. 1007 28. Junii

6. Peractis igitur omnibus cum gaudio, & assumto secum cælesti thesauro, reverti se parabant suo non fraudati desiderio. Et exeuntes oratorium & oratorii atrium, cum multo tripudio populorum, & clericorum choro concinentium, cum paullulum processissent, in itinere juxta quamdam arborem malum, fixis subito gressibus substiterunt qui portabant sancti Livini loculum. Tanti ponderis factus est ibi Martyr Dei mirabilis, quo ferentes eum sustinere non possent in ulnis; verum etiam vix sua salvatione deponentes in terris nimium attoniti starent pleni timoris & tremoris, ubi die & nocte perstabat immobilis. Propter hoc igitur vocatum est nomen loci illius, Malus-sancti Livini. Stabant igitur omnes in circuitu stupefacti, & mirabantur super hoc mirabili facto nimium contristati; & illa vox paullo ante in alto psallentium versa est in vocem flentium, Dei misericordiam & Livini sui meritum invocantium. Noctem illam & diem in laudem Dei pervigilant, vigilias in orationibus & lacrymis observant: & quia Deum misericordem contribulatos cordes & humiles spiritu consolari noverant, devotius invocabant & exauditi sunt; contristati inclamabant, & consolati sunt. Non enim ibi poterant habere diutius mæror & tristitia locum, ubi mox divina miseratio parabat gratiam consolationis & lætitiæ donum, donum scilicet per longa post sęcula pluribus profuturum. Nam inspiratus Dei gratia abbas, sanctarum particulas reliquiarum ad salutem civium ibi relocavit, & tale pactum cum sancto Livino composuit, quod etiam cum monachis & laicis publice confirmavit juramenti sacramento, ad memoriam sepulturæ ejus, cum omni reverentia reducere eum omni anno: diem vero hujus annualis processionis statuit in vigiliis *a* Apostolorum Petri & Pauli, quando facta est tam gloriosa translatio sancti. Data igitur ab Abbate tali sponsione, sustulerunt mox in humeris sanctum Domini onus leve, & solutis gressibus cœptum iter insistebant percurrere. Ecce lætabantur cuncti, qui paullo ante fuerant contristati. Abbas autem præ omnibus exultatione gaudens spirituali, psalmum Deo dicebat, & hymnum sancto Martyri. O sancte Livine, martyr Dei electe, nostra vota pius suscipe, & in viam salutis & pacis nos dirige. Turba vero præcedentium & subsequentium clamabat Domino, ut pueri Hebręorum, Hosanna in excelsis. Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit & redemit populum suum, & mirabiliter hodie magnificavit sanctum Martyrem suum.

Miracula.

7. Talibus igitur a Deo beneficiis jocundati, suum iter securius egerunt, & ductor eorum Deus & Dominus opera misericordiarum faciens, graditur coram eis ubicumque transierunt, & juxta villam quæ dicitur *Thesla*, transito Scaldis fluvio Gandavum pervenerunt, ubi super montem unum deposito sanctorum feretro quieverunt; & inde ille mons dictus est, Sancti Livini. Præcucurrit citius fama nuntios ad cœnobium sancti Bavonis, & qui aderant fratres ornaverunt faciem templi, & domum Domini ad susceptionem tanti hospitis superventuri. Exibat enim obviam innumerabilis populorum multitudo, & diversus clericorum & mo-

S. corpus Gandavi.

a Tamen Molanus eam refert ad v. Calendas Julias.

AN. CHR. 1004 28. Junii

& monachorum festivus occurrit ordo. Interea ut obviarent processioni, dum scrinium sancti de terra levare conati sunt, mirum in modum, ut montem immobilem adhærere monti mirati sunt. Discurrens itaque per populos spargitur hæc mirabilis fama, cunctorum impleverat ora hæc res memoriæ digna, sanctum Dei Martyrem non posse levari de terra. Congregatus est universus Gandensium populus quasi vir unus, ad cernendum hoc cœleste prodigium, commota est tota regio per circuitum, laudare Deum, & in Deo sancti sui Martyris meritum. Ad quoscumque igitur pervenerat hic rumor, super omnes cecidit lætitia cordis & timor, & ex timore major diffunditur reverentia sancti Martyris & honor; abbatem maxime & monachos conturbavit sollicitudo mentis & pavor. Verumtamen salutari consilio usi, disponunt excubias ad feretrum sancti, & ad monasterium regressi præveniebant in confessione & satisfactione faciem Domini. Nobiliorem ergo & Deo digniorem meditantur acturi processionem, ut vel tali modo placatum invenirent magnum Dei Martyrem. Jejunabant, flebant, & orabant, totamque noctem illam in laudem Dei vigilabant, & sequenti die Missarum sollemnia celebrabant, & celebrantes quam humiliter communicabant. Ita igitur purificati in Domino, sancta sanctorum humiliter adeunt, dominum & patricium patriæ sanctum Bavonem *a*, magnum totius Flandriæ patronum assumunt, sanctumque Landoaldum archipræsulem, & corpora sanctarum Vincianæ & Landradæ suscipiunt, & cum omni reverentia & religione obviam amico Dei tali processione exeunt. Quid in hac processione virtutis & gaudii fuerit, quid salutis & felicitatis in populo contigerit, nullus explicabit. Verum cum ad montem illum pervenerat ordo hujus processionis, protinus sanctus Martyr elevatus est de terris, obviam sibi advenientibus sanctis, quasi acturus eis gratiam salutationis, & devotæ visitationis. Videbantur sancti se invicem hujusmodi alterna salutatione consolari, & in spiritu corporali conventu gratulari, significantes in hoc quanti meriti sit dilectio Dei & proximi, & quia veri & dilecti fuerant filii Dei. Stabant omnes ad hoc spectaculum nimis attoniti & clamantes in excelso corde & voce supplici: Adjuva nos Christe fili Dei vivi: & quia superni roris nectare fuerant madefacti, & odoris suavissimi fragrantia aspersi, delectabat eos ibi cum sanctis quasi cum Domino transfigurato in monte demorari, quoniam perfectum est gaudium sanctorum contuberniis associari. Qualitatem ergo gratiæ & honoris diei hujus considerare volo, sed in ipsa consideratione deficio, quoniam tã miræ & divinæ collectionis nec modum nec rationem invenio. Certissime tamen datur intelligi, Christum Dominum in hoc conventu præsentem haberi, qui per Evangelium in nomine suo congregatis, in medio eorum se perhibet conversari. Igitur quoniam omnia tempus habent, & tempus omni rei sub cælo, incipiente Abbate *Te Deum laudamus*, regreditur cum gaudio tam felix sanctorum processio, & omnis populus, cælesti potitus beneficio comitatur clamitans in excelso *Kyrie eleison*. Adducunt ergo ad suum hospitium, Gandense scilicet cœnobium, sanctum Dei Martyrem, novum quidem in terris susceptum hospitem, sed a Deo prædestinatum ante sæcula concivem in cælis & consortem. Relocantur digna cum reverentia sanctorum corpora in sanctuario, inthronizatur & hic cælestis miles & amicus Dei Livinus, associatus eis in suo celebri loco, de quo collegio illuminata stabilitur Gandensium concio, & perpetuali gaudet aucta patrocinio.

Festive suscipitur.

Translationis tempus.

8. Facta est hæc Translatio Henrico Romanorum imperatore, Roberto Francorum rege, Balduino Marchione, Ermboldo Gandensium abbate, millesimo septimo anno Incarnationis dominicæ, cujus regnum, potestas & imperium nullo clauditur fine. Abbas siquidem Erembodus, bonæ memoriæ dignus, finiens hanc vitam migravit a corpore, recipiens, ut credimus, a Domino gloriam felicioris vitæ, anno ordinationis suæ vigesimo, post adventum sancti Livini undecimo, & post susceptionem sancti Macarii sexto, anno scilicet Domini millesimo decimo-septimo.

Erembodi abbatis obitus.

9. Do-

a Sancti Bavonis vita habetur Sæc. 2. ad annum 653. Landoaldus dicitur ecclesiam Trajectensem per novem annos administrasse, qui cum ejus sorore Vinciana apud *Vvintershove* obiit & sepultus est. Ubi etiam sepulta erat beata Landrada virgo, abbatissa Belisiensis, unde in monasterium sancti Bavonis translati sunt anno 980. sub Vvolmaro abbate, ut testis est Sanderus lib 4. cap. 4. Horum omnium corpora & aliæ monasterii hujus reliquiæ etiamnum in ecclesia Cathedrali asservantur.

9. Domini igitur gratia per sanctorum merita & patrocinia in Gandavo collectorum, succedentibus prosperis, superstites ejus neglexerunt sacramentum supradictæ sponsionis, quam celebrare voverunt annuatim ad honorem S. Livini martyris. Et quia melius erat eis nō vovere quam votum non reddere, cuncti promissores multiplici plectuntur promissione *, & puniuntur sententia singularis pœnitentiæ. Alius enim capitis sui dolore, alius oculorum cæcitate, alius interna viscerum contritione, alius membrorum debilitate, alius longa lectuli sui detentione detinebatur usque ad terminum vitæ. Taliter ergo hi omnes exterminati sunt & in locum eorum alii succedentes similiter neglexerunt. Multorum igitur decursis annorum curriculis, surrexit in eodem Gandensi cœnobio abbas FULBERTUS *a*, memoriæ laudabilis, anno videlicet millesimo trigesimo nono dominicæ Incarnationis. Hic etenim & reliqui fratres plurimum lætabantur de corporali præsentia sancti Livini, & multum delectabantur in gloriosis miraculorum insignibus, & de loco ejus sepulcri, sed expertis antecessorum percussionibus videbantur nimium contristari. Verum super hæc utentes consilio salutari, decreverunt efficere votum quod sanxerunt patres sui, ne & ipsi punirentur quemadmodum & illi. Exinde ergo omni anno reportatur sanctus Livinus cum magna reverentia clericorum & devotione laicorum ad memoriam ejus sepulcri, ubi plurima præstantur fidelibus beneficia ad laudem & gloriam nominis Domini, qui vivit & regnat in sæculum sæculi. Amen

AN. CHR. 1007 26. Jun.

Negligentes posteri puniuntur.

* *f.* percussione.

Fulbertus Abbas sancti Bavonis.

DE S. PETRO ABBATE PRIMO

AN. CHR. 1007 10. Jul.

sancti Petri in monte Caprario prope Perusium.

1 *HUJUS sancti vitam Ferrarius & alii passim auctores ex manuscripto codice monasterii sancti Petri cui ille præfuit laudant; at cum hanc vitam nondum habere licuerit, ne tanti viri memoria in hisce Actis desideretur, visum est ejus epitomen ex Catalogo generali ejusdem Philippi Ferrarii huc transcribere, quam ex vita ipsa ms. quæ apud monachos sancti Petri Perusii servatur, se adornasse testatur ad diem* 10. *Julii, quo sancti hujus viri festivitas sollemniter celebratur, apud Perusinos. Si vero ipsam vitam potuerimus aliquando integram obtinere, eam ad hujusce voluminis calcem dabimus.*

Vita sancti Petri.

2. *Monasterium sancti Petri, cui primus præfuit abbas Petrus, cathedralis olim ecclesia fuit a primis ejusdem antistitibus exstructa, & sancti Herculani episcopi & martyris a Gregorio magno laudati sacris reliquiis ditata. Sed, quod forte extra civitatem sita esset, Rogerius episcopus novam in urbe cathedralem excitavit ineunte sæculo decimo, cujus successor Honestus, veterem sancti Petri ecclesiam, ne inculta maneret, Petro nostro dimisit: data ei licentia monasterii construendi. Idque ipse statim exsecutioni mandavit, atque hæc initia fuere celebris monasterii sancti Petri in monte Caprario, quod, diu a Cluniacensibus inhabitatum, Eugenius* IV. *Pontifex, agente Iohanne Andrea Perusino episcopo, anno* 1435. *Casinensibus congregationis sanctæ Justinæ recenter erectæ monachis attribuit, qui ibi hodieque perseverant. Habemus apud Ughellum in appendice ad calcem tomi* IX. *Italiæ sacræ pag.* 918. *ubi nonnulla retractat de Perusinis episcopis, vetera duo instrumenta, quibus patet monasterium sancti Petri sub speciali apostolicæ sedis tuitione ab initio positum fuisse. Primum datum est in Synodo Romana anno* 1002. *in qua quidem Synodo conquestus fuerat ipse Petrus abbas adversus Cononem episcopum, quo connivente milites armata manu in monasterium irruperant. Sic enim Petrus scriniarius coram pontifice perorasse dicitur in laudato instrumento:* Domine Papa, hic abbas tuus de Perusia queritur adversus Cononem Perusinum episcopum, qui armata manu suorum satellitum de sub altare monasterii

Monasterium Perusii.

a Hic anno 1039. Rumoldo, qui anno præcedenti fuerat exauctoratus, substitutus est: quo sedente corpus sancti Macarii anno 1067. e terra sollemniter elevatum est.

AN. CHR. 1007 10. Julii

sterii tui, cujus ipse regimē tenet, abstractus fuerit, & extractus de ecclesię januis & fratrum claustris, omnia quæ ibi inventa sunt ad utilitatem direptioni concesserit, &c. *Id sua voluntate factum fuisse pernegavit antistes, monasterium tamen suæ sedi omnino subjectum debere esse contendit; cumque Pontifex apostolicæ sedi illud privilegiis Gregorii & Johannis suorum prædecessorum attributum fuisse dixisset, reposuit Cono id absque Perusinorum episcoporum consensu factum, irritum omnino debere fieri. Sed cum Romani id ex consensu & precibus episcopi Perusini factum fuisse probassent; Cono juxta Synodi sententiam monasterii exemtionem agnovit, ac abbatem in pacis osculum suscepit. Idem præstitit in altera charta Andreas Cononis successor in alia Synodo Romana, quæ anno 1036. sub Benedicto* IX. *habita est, cum tunc Bonizo abbas monasterio sancti Petri præesset.*

Sancti Petri memoria.

3. *Sancti Petri memoriam recolunt* Arnoldus Vvion, *Hugo Menardus, aliique fastorum Benedictinorum scriptores, die* 10. *Julii: quo die a Ferrario in utroque catalogo celebratur. Eumdem laudant Jacobillus in sanctis Umbriæ & alii Perusinæ historiæ scriptores. Ejus obitum anno* 1007. *contigisse aiunt, anno regiminis sui quadragesimo: sed jam eius vitæ epitomen proferamus.*

Vitæ epitome.

4. Petrus in agro Perusino natus, Othone II. imperatore, adolescens sacris litteris instructus, brevi ad sacerdotium pervenit, cum vitæ innocentia, castitate pietateque in pauperes conspicuus esset. Militibus Imperatoris, qui ex Urbe coronatus remeabat, territorium Perusinum vastantibus, Petrus multorum lacrymis commotus, Imperatorem adiit, libereque increpuit, quod regnum sibi a Deo gubernandum, non desolandum commissum esset, eumque districtissimam tot malorum a suis in pauperes præsertim factorum rationem redditurum. Quem cum Imperator primum rejecisset, postea cognita sanctitate, illi accersitum libenter auscultavit, multaque correxit. Ab Honesto episcopo Perusino innocens agnitus eorum, quorum falso delatus fuerat, ecclesiam beati Petri apostoli in monte Calario dirutam, reædificandi cum cœnobio facultatem obtinuit, factusque monachus, deinde abbas primus ejus cœnobii, a Johanne XIII. pontifice maximo omnia quæ illius olim ecclesiæ fuerant, impetravit. Vitam vero duxit austeram; nam carne semper abstinuit, jejunium in hebdomada ter perpetuo servavit, vino rarius, in Quadragesima numquam usus. Horis canonicis in choro semper interfuit.

Miracula.

5. Multa autem edidit miracula. Cum panis deficeret, eo orante ad januam monasterii, equi frumento onusti ab ignoto missi adfuere. Cum columna ingens marmorea sursum elevata disruptis funibus casura esset, facto ab eo crucis signo substitit in aere. Episcopus * illi vas electuario plenum servandum dederat, quod a Petro pauperibus ægrotis distributum cum Episcopus repeteret, ille Episcopi iram veritus ad orationem confugiens, vas ut ante plenum invenit. Cum cellarius eleemosynam pauperibus dare jussus, panem in arca deesse diceret, is quinque panes inventos a se benedictos canibus projecit, quos cum canes attingere non auderent, pauperibus divisit. Duos latrones suspendendos a judice ad custodiam ea conditione, ut si aufugissent, pœnam ipse sustineret, acceperat, quos cum Petrus recreatos, & indutos eadem nocte a se, ne deinceps delicta perpetrarent, admonitos dimisisset; iratus judex pœnam illi remissurum pollicetur, si canes a se benedictos panes non attingerent. Verum Petrus ne Deum tentare videretur, id facere recusavit, vocatus tamen ad benedicendam Comitis mensam, canes panem porrectum ex mensa benedicta odorantes, non sine maxima adstantium admiratione attingentes ululabant. Cum Romam ad limina Apostolorum multis comitatus pergeret, multaque de cælo utrinque pluvia decideret, ne gutta quidem illum & comites attigit. Denique ubi multos annos ei cœnobio præfuisset, brevi febre correptus obdormivit in Domino 6. Idus Julii. Cujus dies anniversarius coli cœpit, cum hac die ventus vehemens arbores in agro Perusino convulsisset, & segetes vastasset.

* Chuno.

6. *His Bucelinus addit in Menologio Benedictino, ex variis auctoribus quos laudat, Petrum ad hæc verba quæ in ecclesia legebantur.* Tollite jugum meum super vos, &c. *quasi sibi soli dicta fuissent, in monasterium quoddam Cluniacen-*

censi secessisse, ubi cum vitæ sanctitate celebris evasisset, ab Honesto Perusii episcopo repetitum fuisse, ab eoque sancti Petri monasterii abbatem institutum. Alia etiam præcedentibus subjungit miracula. Nam & hominem ex alto muro prolapsum & graviter læsum a beato viro sanitati restitutum scribit; molendinum vero monasterii aquarum impetu abripiendum, signo crucis edito ab eodem servatum; mulierem denique nobilem in edendo partu periclitantem, ejus precibus liberatam fuisse narrat. AN. CHR. 1007. 10. Julii.

AN.CHR. 1007. 12. Nov.

DE S. ANASTASIO ARCHIEPISCOPO Strigoniensi in Hungaria.

1. INTER *illustres Ordinis nostri viros, qui Religionem Christianam in Hungariæ regno nascentem fovere ac promovere sategerunt,* ANASTASIUS, *qui &* AUSTRICUS *alio nomine appellabatur, merito debet recenseri. Hic in monasterio sancti Alexii seu sancti Bonifacii Romæ vitam monasticam agebat sub Leonis abbatis regimine, eo tempore, quo sanctus Adalbertus Pragensium antistes, in idem monasterium denuo se recepit. Cum vero idem Adalbertus, agente Vvillegiso archiepiscopo Moguntino, iterum in Bohemiam ad suam ecclesiam redire coactus fuisset, sex monachi Alexiani, inter quos noster Austricus erat, sese ipsi itineris comites adjunxere, eumque in Bohemiam secuti sunt; quod condendo celebri Breunoviæ asceterio occasionem præbuit. Rem sic narrat Dubravius libro sexto Historiæ Bohemicæ his verbis.* Boleslaus, *Pius scilicet, Dux Poloniæ, qui Boleslao sævo patri suo successerat, &* Archiepiscopus Moguntinus, uterque suos Romam ad Adalbertum allegat, qui ei reditum in patriam celerem ad recuperandum pontificatum persuadeant: illoque Romæ manendi propositum retinente cum sodalibus, quorum sodalitia professione etiam religionis approbavit; ambo rursus per legatos Romanum pontificem, *Gregorium scilicet quintum,* aggrediuntur, orantes ut vel invitum Roma extrudat ad ecclesiam suam Adalbertum, si bene consultum Boemis, qui Romanam religionem affectantur, velit. Cessit tandem pontificis Romani auctoritati Adalbertus, discendensque Roma, &c. *Id in Romana Synodo decretum fuisse affirmatur in vita sancti Adalberti Sæculo superiori edita; sed Dubravium cetera prosequentem quæ magis ad rem nostram faciunt, audiamus.* Adalbertus comitatu auctior factus, nam sex praeterea fratres contubernales ex contubernio ad divum Alexium Roma digressi ipsum apud Hungaros assecuti sunt, nec divelli ab eo ullo modo potuerunt. Cum iis igitur Boemiam ingressus..... majore honore a Boleslao excipi non potuit, quam est post reditum exceptus, locoque suo & bonis quibusdam paternis est restitutus. Ea illa bona paullo post in officia pietatis distribuit, & una cum Boleslao principe cœnobium, quod BREUNOVIAM vocant, ædificavit ac munificentissime dotavit, deductis in contubernium sodalibus, quos ex Italia secum adduxit, illique nomine Abbatis proposito ANASTASIO, qui posthac apud Hungaros Strigoniensem egit pontificem. *Subjicit Dubravius, monasterium Breunoviense tunc viris illustribus maxime floruisse sub Austrici nostri moderamine, quem etiam virum tantæ sanctitatis ac virtutis fuisse asserit, ut mortuum discipulum suis precibus revocaverit ad vitam. Unde mirum non est, si Adalbertus tantopere eorum consortio delectaretur, ut sæpius eum in monasterio, quam in domo pontificali invenisses. Quin & ipsemet Boleslaus sæpius eos invisebat, præsertim festis diebus, ut eorum conviviis interesset; quæ viri illi sancti* a precibus semper incipiebant, & cum precibus finiebant, magna cum modestia & disciplina atque abstinentia ciborum.

Anastasius S. Adalberti socius.

Monaster. Breunoviæ.

2. *Hic quidem erat tunc Breunoviæ status, sed diu non stetit tanta prosperitas. Impii quippe homines in Boleslaum principem, quem plus æquo Christianæ religioni deditum asserebant, simul & in Adalbertum, quod frequenter eorum vitia reprehenderet, conjurationem inierunt, atque occupato non longe a Praga monte, Christianos quos-*

AN. CHR. 1007 12. Nov. *quosq; qui in eorum manus veniebant male habere ac eorum bona diripere cœperunt. His permotus Adalbertus, post aliquot hominum cædes, iterum invidiæ cedendum ratus, suis, quos in Breunovia relinquebat, prius confirmatis, e Boemia secessit, uti a summo Pontifice Roma discedens faciendi veniam acceperat: cujus exemplum secutus paullo post Austricus, in Hungariam cum suis discipulis perrexit, ubi a beato Stephano tunc Duce benigne exceptus est; ac ædificato monasterio in honorem S. Benedicti, non minus ibi, quam in Boemia sanctitate floruit. Audiendus ea de re est Chartuitius episcopus, qui in vita sancti Stephani Hungarorum regis, Austrici adventum, ac monasterii ab ipso conditi exordium sic describit.* Abbates & Monachi nihil proprii habere cupientes, sub tam religioso Principe statuerunt ad sui instituti præscriptum vivere, in quibus fuit Astricus abbas cum discipulis suis. *Et paullo post.* Porro ASTRICUS abbas cum suis honorifice acceptus, ad radices Montis-Ferrei cœnobium in sancti Benedicti honorem construxit, ubi hodieque est monachorum congregatio, regulari disciplina pollens, temporalium rerum copiis ex Ducis liberalitate superabundans, &c. Cum his Dei servis Princeps christianissimus, modo communiter cum omnibus, modo separatim cum singulis colloquia miscens, &c. *Idem omnino narrat Antonius Bonfinius rerum Hungaricarum lib. 1. Decade 2. ubi addit, nostrorum monachorum* opera ac auxilio *Hungaros a beatissimo Rege ad fidem adductos fuisse.* Rex, *inquit*, Astricum & discipulos honorifice excepit, & ad radicem Montis-Ferrei collocavit, ubi divi Benedicti cœnobium magnifico sumtu exædificare permisit. Quin & basilicam illam ingenti donativo multisque prædiis pagisque donavit, quo monachi commodius in regulari vita consistere possent. Horum consuetudine, quando viros optimos esse intelligebat, mirifice delectabatur; quorum auxilio ac opera Ungaros partim sponte, partim vi ac metu in lucem veritatis asseruit, mandata sacræ legis, & orthodoxæ fidei axiomata omnes scire coegit, &c.

E Bohemia transit in Hungariam.

Monast. ibi construit.

Privilegium S. Stephani.

3. *Refertur ad calcem Bonfinii Stephani regis privilegium monasterio sancti Martini, cui Anastasius abbas præerat, concessum: quod, etsi nonnihil vitiatum videatur, hic tamen describendum esse censuimus, quod multa habeat scitu non indigna, quæ illustrare possint monasticam historiam.*

In nomine Dei summi, STEPHANUS divina providente clementia Hungarorum rex. Credimus & vere scimus si locis divino cultui mancipatis potestates atque honores adaugmentaverimus, id non solum laude humana prædicandum, verum divina mercede remunerandum. Quocirca omnium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium, nostrorumque præsentium atque futurorum sollers comperiet intentio, significamus, quod nos interventu, & consilio, & consensu domini ANASTASII abbatis, monasterio sancti Martini in monte supra Pannoniam sito, a genitore nostro incœpto (quod nos per Dei subsidium, ob animæ nostræ remedium, pro stabilitate regni nostri, ad finem perduximus) talem concessimus libertatem, qualem detinet monasterium sancti Benedicti in monte Casino: quia propter orationes sanctas Fratrum ejusdem monasterii, consiliante domino Anastasio præscripto abbate, & jugiter adjuvante, confortati & laureati sumus. Singulare namque suffragium, quod per merita beati Martini in me a pueritia expertus sum, memoriæ posterum tradere curavi. Ingruente namque bellorum tempestate, qua inter Teutonicos & Hungaros seditio magna excreverat, præcipue quod cum civilis belli ruina urgeret, volente Comitatu quodam, nomine Simigensi, paterna me sede repellere, quid fluctuanti consilii darem, quoque me verterem, tanta tactus verecundia, adstantibus Ducibus, videlicet Poznano, Cincio, Orthio, dominoque meo Archiepiscopo, votum vovi S. Martino, quod si de hostibus interioribus aut exterioribus, ejus meritis victor exsisterem, supra nominati Comitatus decimationi de omnibus negotiis, prædiis, terris, vineis, segetibus, vectigalibus, vinumque hospitum quod in prædiis eorum excresceret, ne parochiano Episcopo pertinere videretur, sed magis Abbati ejusdem monasterii, sub testimonio præfatorum Ducum, multorumque Comitum, absque ulla mora subjugare. Dumque post cogitatum victoria potirer, quod animo revolveram, operis efficacia complere studui. Necdum etiam episcopatus, & abbatiæ præter

ter ipsum locum in regno Hungarico sitæ erant. Quod si (per) vos fideles licuit mihi, quo volui loco, episcopatus & abbates statuere; an non licuit cuipiam loco quod volui, ut facerem? Et ne adhuc ecclesia sancti Michaelis * vacua esse videretur, vel Episcopus parochianus injurias querimoniasque in collectione decimarum pateretur, ei curtem, quæ vocatur *Corten*, cum hominibus eodem pertinentibus tradidi. Quod si ipse contra mea statuta quid inique agere, vel acquirere voluerit, ante Deum judicem vivorum & mortuorum in die judicii se contendere mecum sciat. Adhuc autem subjungens dico, sit ipsum monasterium ab omni inquietudine semotum; habeantque monachi post transitum sui cujusque abbatis alium abbatem secum eligendi (jus) & a quocumque velint Episcopo consecrandi eum: sitque illis licitum Ordines accipere quovis loco, & a quocumque Episcopo. Ante neminem vero abbatum capella incedat, nisi ante Patrem ejusdem monasterii, propter reverentiam & sanctitatem ipsius loci; moreque Episcopi in sandalibus Missam celebret. Præcipimus itaque sub testificationibus Salvatoris Domini nostri Iesu-Christi, ut nullus Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, seu aliquis homo magnus, sive parvus, de jam fato monasterio aliquomodo se intromittere in mancipiis, terris, vineis, decimationibus, piscationibus, ripis, placitis, sine concessione abbatis ejusdem monasterii audeat. Quod qui fecerit, componat centum libras auri optimi, medium Cameræ nostræ, ac medium præfato monasterio, suisque rectoribus; maledictionisque perpetuæ vinculo æternaliter feriatur. Quod ut verius credatur, hanc paginam manu propria roborantes sigillari jussimus. Datum anno 1001. regni nostri secundo, Indictione decima-quinta. AN. CHR. 1007 12. Nov. * al. Martini.

Hactenus regium diploma, cujus Indictio, ut anno 1001. *& Stephani Regis secundo concordet, Indictio* 15. *a Septembri incboanda est.*

4. *Sed sine pastoribus diu subsistere non poterat nascens Ungarorum Ecclesia, huicque necessitati beatus Princeps desiderans providere, provinciam totam in decem episcopatus distribuit, atque Colocensi ecclesiæ, uni ex illis Astricum*, quem doctrina & moribus præstantem esse noverat, *ut ait Bonfinius, præfecit*, eumque post initum Pontificatum Anastasium appellavit. *Ad eam ecclesiam canonica electione promotum eum fuisse asserit Chartuitius. Verum hæc omnia non satis tuto egisse sibi videbatur beatus Stephanus, nisi accederet sanctæ sedis apostolicæ auctoritas: quare Anastasium quadriennio post patris sui obitum Romam misit, tum ut Pontifex nascenti ecclesiæ benedictionem impertiret, ac novos Episcopatus erectos confirmaret, tum etiam ut Regium diadema sibi concederetur. Quanta cum prudentia hanc legationem exsecutus fuerit Anastasius, ipsius rei eventus declaravit. Non enim regium diadema solummodo, verum etiam insignia apostolica Principi obtinuit: qua de re audiendus est ipse Chartuitius, qui tertio-decimo Sæculo vixit. Sic autem loquitur.* Præsul Astricus ad Pontificem venit, demandatumque officium sibi prudenter exsequens, sanctique Ducis res gestas ordine referens, a sede Apostolica regni coronam petiit; ostendens dignum esse Ducem eo honore & dignitate, quippe qui divina fretus ope multos sibi populos subjugasset, multosque infideles sua potentia ad Christum convertisset. Iis auditis mire exhilaratus Pontifex, *qui jam pridie divinitus monitus fuerat, ut Astrici precibus assentiretur, quod supra præmiserat Chartuitius*, precibus illis libenter annuit, crucemque ante Regem ceu apostolatus insigne gestandam adjunxit: Ego, inquiens, sum Apostolicus, at ille merito Christi Apostolus dici potest, cujus opera tantum populum sibi Christus adquisivit; atque ea causa quemadmodum divina gratia ipsum docebit, ecclesias Dei una cum populis nostra vice ei ordinandas relinquimus. Fit Episcopus. Romanum iter.

5. *Stephanus his insignibus receptis, quæ Anastasius detulerat, in regem ungitur; & ne frustra vices apostolicas videretur accepisse, edictum cum episcopis & regni primoribus promulgavit, quo & singulis vitiis parabantur remedia, & ecclesiasticæ disciplinæ ordo instituebatur. Interea Sebastianus, qui ex monacho sancti Martini archiepiscopus Strigoniensis factus fuerat, lumen oculorum amisit, sicque totius regni metropoli quadamtenus pastore orbata, periculum erat, ne grex novellus, ducis sui destitutus gubernatione, a recto fidei tramite deflecteret. Ad hanc calamitatem* Fit archiep. Strigoniensis.

AN. CHR. 1007 12. Nov. *ex Hungaria propulsandam visum est sanctissimo Regi Stephano Anastasium nostrum in sedem Strigoniensem provehere: quod & re vera annuente pontifice Romano factum est. Tantæ dignitatis splendor Antistitis nostri oculos non effudit, ut ex his quæ paullo post gessit manifestum est: triennio enim postquam hanc sedem conscenderat, Sebastiano, qui lumen oculorum recuperaverat, sedem suam Anastasius restituit, ecclesia Colocensi contentus. Palii tamen archiepiscopalis usum & prærogativas semper habuit, unde eum sub Ungarorum Archiepiscopi nomine, privilegio Joannis XVII. Papæ pro erectione episcopatus Bambergensis in concilio Francofordiensi subscripsisse legimus, quod ex Gretsero Labbeus tomo* IX. *Conciliorum, ad annum* 1007. *edidit.*

Ejus ętas.

Cultus. 6. *Hæc sunt quæ de Anastasii seu Astrici vita ex variis auctoribus excerpere potuimus. Porro ejus obitum die* 12. *Novembris consignavimus, quo scilicet die in Martyrologio Benedictino memoratur his verbis:* Strigoniæ in Hungaria depositio sancti ANASTASII Episcopi & Confessoris, magnæ sanctitatis viri. *Annus vero a nullo auctore, qui quidem nobis notus sit, assignatur; sed visum est nobis ejus obitum ad hunc annum, quo Privilegio supradicto subscripsit, referre, quod deinceps nulla ejus mentio occurrat.*

AN. CHR. I..... 1. Maii

VITA SS. ZOERARDI seu ANDREÆ CONFESSORIS, ET BENEDICTI MARTYRIS, EREMITARUM.

Auctore (ut ferunt) MAURO Quinquecclesiensi episcopo.

Ex Maio Suriano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Zoerardus & Bened. e Polonia in Hungariam penetrant.

1. *ANASTASIO adjungimus Zoerardum & Benedictum, qui eodem ac ipse tempore Hungariam illustrarunt, uti refert Bonfinius lib.* 1. *Dec.* 2. *rerum Hungaricarum, huc allecti tum sanctitate principis, Stephani scilicet, tum fidei disseminandæ desiderio. Zoerardus & Benedictus, eodem testante Bonfinio,* ex ea Dalmatiæ parte, quam dicunt Polianam, *in Hungariam accesserunt, ex quibus* prior vitæ sanctitate miracula edidit; Benedictus, cum pro Christo sanguinem effuderit, inter divos Martyres adnumeratus fuit. *Eos e* terra Polonorum *advenisse scribit Maurus in vita quam infra dabimus, atque a Philippo abbate in monasterio Zobor, quod sub sancti Hippolyti nomine in Nitriensi territorio situm erat. susceptos aliquamdiu degisse, priusquam in eremum secederent. Hos tamen ipsos Bonfinius in Historia Hungarica, & Chromerus libro* 3. *de rebus Polonorum in monasterio* Montisferrei *susceptos fuisse commemorant. Certe, eodem Mauro teste, Benedictus in eremo degens, sæpius ad Martianum monasterium, quod a Zoborensi videtur distinguere, accedebat. In officio proprio horum sanctorum quod Poloni recitant, monasterium in quo vixerunt, situm dicitur* in ea Sclavorum & Hungarorum regione, quæ Moraviæ Danubioque confinis, Sarmatia Pannoniæ olim dicta fuit.

Eorum ętas.

2. *Falluntur qui Zoerardum, nedum Benedictum, qui ei integro saltem triennio supervixit, anno* 990. *aut ante sæculi undecimi initium ex hac vita migrasse putant. Cum enim illi viri sancti, nonnisi sub Stephano rege, proindeque post annum* 997. *in Hungariam penetraverint, nec nisi post exactum aliquod in monasterio tempus in eremum secesserint; eorum obitus ad sæculum undecimum differri debet: quo autem anno contigerit, nobis plane incompertum est; horum vero vitam sancti Anastasii elogio subjunximus, quod eodem tempore in Hungaria floruerint.*

Vitę auctor.

3. *Horum vitæ auctor a Surio Maurus episcopus Quinquecclesiensis dicitur, sub cujus nomine eam die* 1. *Maii vulgavit, unde eam descripsimus. Et quidem celebris fuit istis temporibus Maurus, qui ex monasterio sancti Martini ad Quinquecclesiensem thronum a beato Stephano evectus est, postquam ejus sanctitatem miraculis comprobatam per se ipse fuisset expertus. Rem narrat Bonfinius, cujus verba huc referre juvat, ex quibus discimus primos Hungariæ antistites ex nostris adsumtos fuisse. Stephanus, inquit ille, cui ceteri scriptores suffragantur, rex,* quotannis cœnobia, basilicas, ædesque sacras perlustrabat. Cum ergo in divi Martini cœnobio SEBASTIANUS singulari vita & sapientia non mediocri præditus esset, miro amore a Rege complectebatur, ejusque favore & auctoritate eo usque evectus, ut Strigoniensis metropolita-

polita crearetur .... Quin & illud minus ommittendum, cum Pater (*Stephanus Rex*) divi Martini cœnobium, quod in monte Pannoniæ insano (*ut Bonfinio visum est*) sumtu fundarat, monachisque complerat, revisere decerneret, filium (EMERICUM) secum ducere statuit, haud quaquam ignarus, quanta Dei gratia puer ille polleret. Inito itinere, cum templo propinquasset, monachi longo agmine obviam prodiere, ut qua decet dignitate Regem acciperent. Contra vero Rex, ut Emerico æque ac cælesti angelo prodeuntes patres honestaret, filium præmisit. Qui prereverenter ab his exceptus & consalutatus, tamquam divinitus esset admonitus, monachis ne paria quidem oscula distribuit; sed pro cujusque meritis impartitus est, quoniam huic duo, tria illi, nonnullis quatuor, quinqueve & plerisque septem libasse dicitur. Pater a tergo, tamquam e specula, cuncta considerabat: & quamvis filium nil timere fecisse confideret, admiratione tamen carere non poterat: Quare sacris rite peractis Emericum percunctatur, cur inæqualia patribus oscula distribuisset. Pro continente, inquit, tempore oscula dedimus: quibus autem septena oscula data, hos perpetuæ castitatis cultores esse scito, & ex numero septenario, absolutissimam præpotentissimamque virtutum virginitatem esse intelligito, quippe quæ ad penetralia cordium usque penetret, quæ Deo dumtaxat patere solent, reconditas quoque hominum mentes intuetur. Rex inde profectus, paucis post diebus cum quiescere non posset, donec rem exploratam haberet, ut evidentius hinc auspicatam filii sanctitatem cognosceret, cœnobium duobus tantum accitis comitibus repetit: non solum diurnis, verum etiam nocturnis sacris interest, ut quinam forent, qui septena oscula susceperint, exploraret. Post matutina sacra inter monachos insinuatus animadvertit, omnes, præter eos, qui cumulatissima oscula nacti fuerant, cubicula repetiisse: illos contra in sacello remansisse, & in secretiorem quemque angulum decessisse, ut sacros ibi rythmos Deo succentarent, ac reliquum spatium noctis in Dei laudem absumerent. Hos veluti a specula singillatim adoritur, consalutatisque benedixit: ad MAURUM demum pervenit, septies osculatum, a quo anne castitatis intemeratæ compos esset, neque blanditiis, neque minis, neque quavis artificiosa percunctatione extorquere potuit. In sequenti die conventum indixit, ubi hunc ex industria variis criminibus postulatum periclitaretur. At ille nihil objectis calumniis respondit, haud inscius omnes mortalium animos patere Deo. Quare facto periculo, Rex enarrata sui adventus causa, Mauri virtutem publice approbavit: paucisque post mensibus eum Quinquecclesiensi episcopatui præfecit.

AN CHR. I.... 1. Maii.

Monachorum varia perfectio.

4. *Zoerardi, seu, ut alii molliori voce appellant, Suiradi, & Benedicti memoria non in fastis solum Benedictinis celebris est. Eos nempe uti patriæ suæ patronos recolunt etiam in suis tabulis ecclesiasticis Hungari & Poloni, sed variis diebus. Menardus, Molanus & Canisius eos celebrant die 1. Maii, Poloni die 16. Julii, sequenti die Hungari. Eosdem laudant Bollandiani die 1. Maii, sed inter prætermissos, daturi, uti pollicentur, eorum acta mense Julio, quo sollemnior est eorum festivitas. Maurum vero Quinquecclesiensem episcopum celebrat Martyrologium Benedictinum die 4. Decembris: qua die ejus elogium ex Bonfinio excerptum Surius exhibet.* Cultus.

1. TEmpore illo, quo sub Christianissimi STEPHANI *a* regis nutu, nomen & religio deitatis in Pannonia rudis adhuc pullulabat, audita fama boni rectoris, multi ex terris aliis canonici & monachi ad ipsum quasi ad patrem confluebant, non quidem alicujus causa necessitatis coacti, sed ut novum sanctæ conversationis gaudium ex eorum conventu adimpleretur. Inter quos quidam sancti Spiritus instinctu tactus, ex rusticitate quasi rosa ex spinis ortus, nomine ZOERARDUS, hanc in patriam de terra Polonorum advenit, & a PHILIPPO abbate, cujus monasterium, Zobor nominatum, in Nitriensi *b* territorio ad honorem sancti Hyppoliti martyris situm erat, habitu accepto, & ANDREAS nominatus, eremiticam vitam agere statuit: ibi vero quanta contritione cordis & corporis maceratione afflixerit sese, ex relatione discipuli ejus beati BENEDICTI, cum ipso conversantis, quæ audivi, paucis literis mandare decrevi. Ego quidem MAURUS, Deo miserante nunc episcopus, tunc autem puer scholasticus, virum bonum vidi: sed quæ esset ejus conversatio, non visu, sed auditu percepi. Ad nostrum ergo monasterium, in honorem beati pontificis Martini *c* consecratum, cum jam dictus monachus Benedictus sæpe venisset, mihi hæc, quæ sequuntur, de ejus vita venerabili narravit.

Sub Stephano rege. Zoerardus in Hungariam venit.

Suscipitur in monast. Zobor.

2. Postquam idem venerabilis vir Andreas eremi solitudinem petiit, magna quidem corporis defatigatione, spiritualis autem vitæ corroboratione jejunium semper observavit. Tribus diebus ab omni re, quæ mandi potest, abstinuit pro

Secedit eremum.

a Stephanus post mortem Geyzæ Ducis patris sui, quæ sub finem anni 997. contigit, in Regem coronatus anno 1001. post triginta & septem regiminis annos moritur.
b Nitria urbs est Hungariæ superioris, vulgo *Nitracht* appellata, ad fluvium cognominem.
c De Martiniano cœnobio dictum est in elogio S. Anastasii episcopi Colocensis supra pag. 66.

AN. CHR. I.... 1. Maii.

pro dilectione gratiæ ipsius, qui propter homines homo factus, quadraginta diebus jejunavit. Cum autem Quadragesimale tempus adveniret, exemplo vitæ regularis, sub qua ZOZIMAS *a* abbas degebat, ubi quadraginta quinque dactylis quisque Quadragesimam deduxit: ipse a Patre Philippo, a quo habitum religionis perceperat, quadraginta nuces accepit, & eo exsistens victu contentus, diem sanctæ resurrectionis cum gaudio exspectavit. Iisdem vero & aliis diebus, licet esus ad corpus refocillandum non solum non sufficeret, verum etiam spiritum ipsum ad defectum perduceret; ipse tamen excepto tempore orationis, numquam a labore cessavit; sed accepta securi, quemdam laboraturus silvæ locum solitarium intravit: ubi cum præ nimio labore & jejunii districtione corpore & spiritu deficiente, quadam die præmortuus jaceret, quidam juvenis pulcherrimus adspectu & visionis angelicæ advenit, & impositum vehiculo ad cellam ejus adduxit. At exstasi, in qua erat, decedente, postquam ad se reversus, quid erga ipsum misericordia Dei egisset, agnovit, supra dicto discipulo suo Benedicto, qui mihi hæc narravit, id confessus est, constringens cum juramento, ne ante diem obitus sui notum cuiquam faceret.

Nocte quercino trunco assidet.

3. Post laborem autem diurnum corporis quietem nocturnam talem adhibuit, quæ magis tormenti & afflictionis, quam requiei nomen mereatur. Planatum equidem truncum quercinum sepe circumdedit, & per ipsam sepem arundines acutas ex omni parte infixit. Ipse vero in trunco sedens, tali sessorio usus est artuum reiteratione, ut si forte corpus sopore gravatum qualemcumque in partem se flecteret, arundinum acie sauciatum graviter evigilaret. Insuper & ex ligno coronam factam capiti suo circumponebat, ad quam in partibus quatuor totidem lapides suspendebat, ut si caput sopitum quocumque inclinaret, lapide percuteretur. O beati viri Andreæ merces, quam beata & æterna vita, corona centies ornata, quæ in cælo recompensat, quod in terra graviter emptum fuerat! O inauditum genus confessionis, quod preciosius facit regnum promissionis! Non cibus, non requies auferre potuit dulcedine vana vitam æternitatis, & nequam spiritus aditum invenire nequivit deceptionis. Hæc quæ jam dicta sunt, discipulo ejus Benedicto referente, cognovi; qui & ipse, patre suo defuncto, locum eumdem inhabitare decrevit. Cumque per tres annos exemplo magistri districte vitam ageret, latrones supervenientes, & multam apud ipsum pecuniam esse sperantes, ductum ad ripam fluminis *Vvagh b*, jugulaverunt, & in ipsam aquam demerserunt. Diu vero corpore ejus quæsito & non invento, per integrum annum visa est aquila in ripa fluminis *Vvag*, quasi quædam observatura, sedere: per quam de corpore certi effecti, quemdam in aquas immergi fecerunt, & sic integrum, quasi nuper obiisset invenerunt. Conditus est autem Benedictus in basilica beati Emmerammi martyris, in eodem sepulcro, in quo asservabantur ossa beati Andreæ, ejus sancti patris. Jam quæ sequuntur, Philippus Abbas mihi abbati constituto narrare consuevit.

Benedictus ejus socius occiditur.

Demersus invenitur.

Zoerardi mors.

4. Cum igitur tempus resolutionis sui corporis immineret, indicans eis hoc, qui aderant, ne ab ullo vestimentorum suorum exueretur operimento præcepit, donec abbas Philippus, quem miserat accersitum, adveniret. Qui pater adveniens, ubi corpus venerabile jam mortuum jacebat lavandum, catenam æream viscera jam attingentem invenit. O mira res & inaudita! Catena carnes intus putrefaciens, cute foris est obducta. Sed nesciri hoc genus martyrii posset, nisi ad umbilicum ligati nodus appareret metalli. Soluta vero catena, dum ex corpore trahitur, sonus costarum elisarum graviter auditur. Cujus catenæ partem mediam ab eodem patre impetravi, & nunc usq; custoditam, petitioni Ducis christianissimi GEISÆ *c*, cum desiderio mihi pro ea instanti, negare nequivi. Sepulto quoq; bea-

a De eo Vitæ patrum, & Bultellus noster in Historia monastica Orientis. Is est qui Mariam Aegyptiacam pœnitentem in eremo invenit. *b* Vvaga fluvius in Pannoniæ montibus oritur, nec emenso longo terrarum spatio Donajecio connectitur, aut potius nomen mutat, indeque ad Opatovicium opidum in Polonia Vistulæ miscetur. *c* De Geisis seu Geiezis tribus vide Bonfinii chronologiam Regum Hungaricorum: primus, S. Stephani pater, sub ducis titulo regnavit exeunte sæculo decimo, sed qui hic designari non potest, sicut nec tertius qui sæculo 12. regnum tenuit: secundus vero anno 1077. regnum capessivit in annos tres, cui forte ante regnum adeptum Maurus catenam, de qua hic loquitur, tradiderat.

beati viri corpore, quæ per revelationem abbatis Philippi cognovi, & cognitu digna esse videbantur, memoria notavi. Tempore quodam latrones, quorum collegia maxima ex parte solitudinem inhabitant, in silva congressi sunt, quibus confligentibus, unus ex eis multum sauciatus est. Conflictu diremto, cum hunc socii vulneratum nequaquam in silva dimittere vellent, consilio inito, ad cellam superius dicti viri Andreæ, cujus fama jam ad omnes circumquaque diffundebatur, eum deferre statuerunt. Sed cum adhuc locus longe abesset, latro in via defunctus est. Corpore vero ejus ad cellam deportato, & in eadem posito, media jam nocte cum ossa commendare vellent humo, subito spiritu reverso, mortuus resurgere cœpit. Illis autem qui aderant, valde perterritis, & præ pavore fugientibus, resuscitatus ille revocabat eos, dicens: Nolite fratres formidare, neque fugere; sanctus enim Zoerardus me a morte suscitavit ad vitam. Illis autem præ gaudio plorantibus, & ut discederet cum eis, rogantibus dixit, se numquam ab ea cella discessurum, sed ibi in perpetuum Deo & sancto Zoerardo serviturum. Fecit itaque quod promisit, & usque ad obitum suum ibi permansit.

AN. CHR. 1000 1 Maij.

Defunctum latronem,

Zoerardus excitat.

5. Aliud quoque ejus miraculum nequaquam reticere volui, quod eodem Philippo abbate narrante cognovi. In civitate Nitria quidam reus damnatus, suspensus est. Qui post solutus Dei misericordia, ad abbatem venit Philippum, & qualiter per merita beati viri Andreæ liberatus esset, indicavit. Dixit enim, quod cum damnatus esset, semper nomen ipsius implorasset; & cum sublevaretur in patibulum, statim manibus suis beatus vir Andreas eum sustentaverit. At illi, cum eum omnes mortuum putantes, domum reverterentur, ipse eum manu sua solutum abire permisit. O quanti meriti vir ante Deum, qui visibilis apparens, homines solvit, cum invisibilis inter angelorum choros locum possideat.

Suspendio multarum solvit.

AN. CHR. 1009. 15. Febr.

DE S. BRUNONE RUSSORUM archiepiscopo & martyre.

1. *INTER egregios martyres, quos inclyto agmine Benedictina familia Christo purpuratos obtulit, non infimum locum obtinet* BRUNO, *Russorum seu Ruthenorum Lithuanis atque Prussis vicinorum apostolus. Is nobili apud Saxones genere ortus, patrem habuit* BRUNONEM, *inter proceres clarissimum, & Ditmari Mersepurgensis Episcopi consanguineum; matrem* IDAM *pari nobilitate conspicuam. Inde celebris Querffurtensium Baronum stirps enata fertur, auctore Paulo Langio in Chronico Citizensi, quem fere recentiores exscribunt. Verum altius videtur Brunonis genus, ob jam dictam cum Ditmaro propinquitatem, qui Reges ipsos atque Imperatores affinitate contigebat. Certiora sunt quæ habet Chronicum Saxonicum, quod penes nos habemus ms. ubi ad annum* 1009. *eadem ferme, quæ referemus infra ex Ditmaro, narrat. Sic vero de ejus genere*: Sanctus Bruno, qui & Bonifacius, archiepiscopus gentium, primum canonicus sancti Mauricii in Magdaburh 16. Kal. Martii martyr inclytus cœlos petiit. Pater hujus Bruno dicebatur. Gebehardus genuit Burchardum & Idam. Burchardus genuit Gevehardum patrem Conradi archiepiscopi Magdeburgensis. Ida peperit Gebehardum patrem Lotharii imperatoris.

Bruno nobilis.

2. *Ab optimis parentibus Magdeburgensi scholæ traditus Bruno, cum brevi in litteris ac pietate progressum fecit sub Giddone magistro, qualem decebat Adalberti in studiis successorem, & monasticæ vitæ martyriique candidatum. Adalberti inquam, Pragensis Episcopi atque martyris in schola Magdeburgensi successorem dicere malui, quam cum Langio, Uvione ac recentioribus plerisque omnibus, Adalberti archiepiscopi Magdeburgensis discipulum. Nam præterquam quod sub Adalberto Archipræsule Otricus, in Adalberti Pragensis vita laudatus, & post eum Giddo, ejus loci scholas moderabantur, certe recentior videtur Bruno, quam ut ad Adalberti Magdeburgensis tempora pertinuisse censeatur.*

Magdeburgi studet.

3. *Inde ab Ottone III. eductus, palatinis aliquamdiu vacavit officiis, quibus*

Monachus ibidem.

AN. CHR. 1009. 25. Febr. *mox sanctioris vitæ studio valedixit. Magdeburgum ergo rediens, monasticæ religioni nomen dedit, non Casini, quemadmodum Trithemius, & ex eo Sixtus Senensis ariolati sunt, Brunonem nostrum cum altero, itidem nostro, Brunone, Casinensi monacho, dein Episcopo Signiensi confundentes. Hinc varia opera, quæ sive ad Brunonem Casinensem, seu ad Brunonem Cartusiani ordinis conditorem pertinent, ipsi affinxerunt. Quamdiu Magdeburgi Bruno monasticis insudarit disciplinis, haud satis liquet: quamquam Ditmarus* conversionis ac inclytæ conversationis annos duodecim ei tribuit.

Russorum apostolus. 4. *Sed antequam Henricus Germaniæ Rex imperii sumeret insignia, Bruno ad gentium conversionem Merseburgi sacratus Episcopus, laboris ac viæ socios decem & octo sibi monachos adjunxit, quibuscum ad Russos profectus, nullum fecit disseminandi verbi Dei finem, dum a paganis acerbissima morte cum suis plecteretur. Demochares in tomo 2. cap. 25. de sacrificio Missæ, Brunonem ad eos Ruthenos missum scribit, qui sunt in Vascovia, hodieque Rhodii vocantur, inquit Vuion. At Ruthenorum Lithuanis Polonis ac Prussis vicinorum, qui ab antiquis Ryxani seu Roxolani vocantur, fuisse apostolum constat ex Ditmaro, cujus narrationem inferius adducemus. Brunonis elogium Paulus Langius in Chronico Citizensi texuit in hunc modum.* Bruno Episcopus & martyr, & ipse nostri ordinis, apostolicus exstitit prædicator. Qui natione Saxo, ex illustri Baronum de Querffurt prosapia genitus, educatusque in monasterio Magdeburgensi sub Adelberti cura & magisterio Archiepiscopi supradicti, crevit in religionis probatissimæ & eximiæ virum sanctimoniæ. Qui denique, amore Dei & animarum lucrandarum zelo succensus, barbaris & procul exsistentibus populis sementa sparsit fidei. Qui cum constantissime novis frugibus dominicum locupletare agrum satageret, & Christum assidue ingenti ardore memoratis evangelizaret gentibus, in confiniis Rusciæ ab quibusdam induratis & furibundis fidei irrisoribus manibus truncatis & pedibus, lingua insuper præcisa, ac erutis sancti viri oculis, ad palmam pervenit martyrii.

Scriptores de eo. 5. *De Brunone, præter Baronium in notationibus ad Martyrologium Romanum, plerique agunt rerum Germanicarum scriptores, ex quibus nonnulli post Marianum Scotum & abbatem Ursbergensem passionis ejus annum Christi anno 1008. definiunt, alii eam biennio serius contigisse scribunt. Secuti sumus Chronographum Magdeburgensem & Sigibertum, qui eam anno 1009. die 16. Kalendas Martias consignant; plerique tamen de eo agunt die* XV. *Octobris, qui forte ob aliquam ejus corporis translationem ipsius memoriæ dicatus est. Ditmarus auctor æqualis annum diserte non exprimit, eum vero die 16. Kal. Martii decollatum fuisse asseverat: cujus auctoritas eo majoris debet esse ponderis, quo res ab se partim visas, partim a testibus oculatis acceptas (utinam fusiori stilo) repræsentat. Suis ergo verbis in historiæ lib. 6. audiendus hic auctor.*

Vitæ compendium ex Ditmaro. 6. Fuit quidam, BRUN nomine, contemporalis, & conscholasticus meus, ex genere clarissimo editus, sed divina miseratione præ ceteris parentibus inter filios Domini electus. Hic ab IDA venerabili matre sua unice dilectus, magisterio GIDDONIS philosophi traditur, & omne quod habere debuit, cum abundantia suggeritur. Hujus pater erat BRUNO, senior egregius, & per cuncta laudabilis, amicus mihi consanguinitate, & omnibus erat proximus familiaritate. Filius autem ejus & æquivocus, cum mane ad scholam ire debuisset, antequam ab hospitio exiret, veniam petiit, & ludentibus nobis, in oratione is fuit; otio negotium præposuit, & sic fructificans ad maturitatem pervenit. A tertio desideratur OTTONE & suscipitur, quem non longe post deserens, solitariam quæsivit vitam. *Addit Chronographus Magdeburgensis*, & de opere manuum suarum vivebat.

7. Is vero post mortem gloriosissimi Imperatoris, regnante tunc secundo Domini gratia HENRICO, ad Merseburg veniens, benedictionem cum licentia domini Papæ episcopalem ab eo petiit, & ejus jussione ab archiepiscopo TAGMONE consecrationem; & quod ipse detulit huc pallium ibidem suscepit. Dehinc ob lucrum animæ laborem subiit diversæ ac grandis viæ, castigans corpus inedia, & cru-

& crucians vigilia. Multa a BOLIZLAVO, ceterisque divitibus bona suscepit, quæ mox ecclesiis ac familiaribus suis & pauperibus, nihil sibi retinendo, divisit. AN. CHR. 1009. 14. Febr.

8. In duodecimo conversionis ac inclytæ conversationis suæ anno ad Prussiam pergens, steriles hos agros semine divino studuit fœcundare, sed spinis pullulantibus, horrida non potuit facile mollire. Tunc in confinio prædictæ regionis & Russiæ, cum prædicaret, primo ab incolis prohibetur; & plus evangelizans capitur, deindeque amore Christi, qui Ecclesiæ caput est 16. Kalendas Mart. mitis ut agnus decollatur cum suis decem & octo. Corpora tot martyrum insepulta jacuerunt, quoad Bolizlavus id comperiens, eadem mercatur, ac domui suæ futurum acquisivit solatium. Facta sunt autem hæc in tempore serenissimi regis Henrici, quem Dominus omnipotens triumpho tanti Præsulis honorificavit, &, ut multum spero, salvavit. Pater autem prædicti antistitis longe post infirmatus [ut ipse mihi narravit] præcepto filii monachicum suscepit habitum, & 16. Kal. Novembris in pace quievit. *Cronographus Magdeburgensis eum cum in* confinio Lituæ & Russiæ *prædicaret, martyrio affectum fuisse memorat. Addunt Martyrologia vulgata cum abscissis pedibus ac manibus capite minutum fuisse. Hæc absque fundamento scripta non fuisse probari potest ex Chronico VVirciburgense a V. C. Stephano Baluzio ex veteri Ms. Codice edito to. I. Miscellaneorum ubi hæc leguntur ad annum* 1009. An. 1009. BRUN episcopus & monachus a Prucis multis suppliciis affectus, & manibus pedibusque abscissis, postremo capite plexus Cælos petiit.

9. *De eodem Brunone haud dubie intelligenda Ottonis tertii epistola ad Piligrinum Pataviensem* episcopum, quam in codice Tegernsensi reperimus in hæc verba.* Ottonis 3. de eo epistola. ** de Passavv.*

OTTO Dei gratia Imperator Augustus, PILIGRINO venerabili Pataviensis ecclesiæ Episcopo, salutem & gratiam. BRUNONEM Episcopum vestræ mittimus & committimus dilectioni, ut quibuscumque apud vos indiguerit utensilibus, abundantissime adjuvetur; & tam vestris hominibus, quam & caballis, aliisque in itinere rebus necessariis, quanto propius possit, Ungrorum confinio hoque honorifice ac cautissime perducatur. Nobis enim illuc erit delegandus, quo Rex eorumdem nostro quam propere arbitrio sit colligandus. Vobis ergo magnopere sit studium hanc citissime fieri legationem. nam si, ut apud nos sedet, prosperabitur, vobis in hoc vestrisque omnibus admodum consuletur. Valete.

Ex qua epistola intelligitur, Brunonis etiam operam in revocandis ad Fidem Ungaris adhibitam fuisse.

DE SANCTO ARDUINO

presbytero Ariminensi.

AN. CHR. 1009. 15. Aug.

I. *ETSI monachi titulus Arduino non tribuatur a Baronio, Ferrario aliisque auctoribus; eum tamen nostris esse accensendum persuadent vitæ austeritas, & mora diuturna in monasterio sancti* Gaudentii, *ubi post transactam in accurata regulari disciplina vitam obiit & sepultus est. Hujus vitam laudat Ferrarius, sed ex ms. codice Cardinalis Baronii, quam si aliquando obtinere potuerimus, proferemus integram. Interim ejus epitomen exhibemus ex Catalogo generali Sanctorum Italiæ Philippi Ferrarii ad diem* 15. *Augusti, ubi sic habetur.* Arduini vitæ epitome.

ARDUINUS Arimini natus, mortuo patre, VENERIO presbytero ecclesiæ sancti Gregorii rectori, viro spectatæ vitæ, adhæsit; quocum vigiliis, orationibus, jejuniis, eleemosynis & aliis piis operibus vacare cœpit: qui ut Deo liberius inservirent, urbem egressi in ecclesiam sancti Apollinaris se recipiunt, ibi in unum orantes, psallentes ac etiam laborantes; ubi Arduinus adhuc juvenis, ut carnis incendia exstingueret, sese quoties ardor invaderet, intra urticarum condensa volutabat, gravioraque remedia adhibebat. Sacris initiatus & denique factus sacerdos, non tam ætate quam vitæ sanctitate famaque crescebat: quare multi ad eum in dies consilium poscentes confluebant: quos instruebat, & increpabat, in quibus Rodulfum comitem Ariminensem. Cum multa sibi in dies donaren-

AN CHR. 1009. 15. Aug. narentur, omnia pauperibus erogabat. Cœnobium sancti Gaudentii per eos dies pastore destitutum erat, cui cum JOHANNES episcopus Venerium tamquam seniorem præfecisset, isque onus detrectaret, tandem Arduini hortatu illud suscepit: in quo cœnobio quanta Arduinus humilitate, obedientia, patientia, abstinentia, vitæque austeritate fulserit, vix dici potest. Denique vir sanctus assiduis vigiliis & macerationibus confectus migravit e vita 18. Kalend. Septembris, anno Dominicæ Incarnationis MIX. Henrico juniore imperatore, in eadem ecclesia sancti Gaudentii sepultus: ad cujus tumulum plures ægroti & infirmi divinitus sanati sunt. In iis puer pedibus contractus, puella paralytica, cæci duo, unus Bononiensis & alter Ravennas, præter dæmoniacos aliisque morbis laborantes.

Miracula. 2. *Sanctitatem Arduini* stupendis *miraculis assertam fuisse testis est beatus Petrus Damiani in opusculo 6. capite 29. ubi licet ab episcopo Simoniaco fuisset presbyter ordinatus, observat tamen, id testante Uberto Ariminensi episcopo, quotidie sacro-sanctum missæ sacrificium ab eo oblatum fuisse.* Æquivocus, *inquit Ubertus II. loco laudato apud Petrum Damianum*, prædecessor meus Ubertus episcopus in sacræ sedis acquirendæ commercio, teste provincia, nongentas Papiensis monetæ libras appendit, qui tamen postmodum beatum Arduinum, per quem omnipotens Deus tot exhibet stupenda miracula, in presbyterum consecravit: quem cum perquisissem, *Petrus scilicet Damiani Ubertum Ariminensem episcopum*, e vestigio, utrum beatæ memoriæ vir ab offerendo in sua incolumitate perstiterit, usque ad ultimæ decubationis articulum offerendo salutaribus hostiis sedulum insudasse respondit.

Memoria. 3. *Arduini memoriam celebrat Philippus Ferrarius die 15. Augusti, tam in catalogo generali sanctorum Italiæ, unde vitæ ejus epitomen descripsimus, quam in altero sanctorum qui in Martyrologio Romano non habentur. Ejusdem meminit Baronius tomo 10. ad annum 993. & tomo sequenti ad annum 1052. Ejus sacrum corpus suo tempore in ecclesia sancti Gaudentii asservatum scripsit Cælestinus ejusdem loci monachus, in libello quem de stationibus & indulgentiis monasterii sancti Gaudentii, jubente abbate suo Joachimo composuit anno 1442. Hunc libellum refert integrum Ughellus tomo 2. in catalogo episcoporum Ariminensium, ubi plura habet de monasterio sancti Gaudentii. De Arduino autem hæc habet laudatus libellus.* Quinta statio seu locus indulgentiarum sancti Gaudentii, est in capella sanctæ Coronæ...... in qua capella est altare lapideum, in quo est corpus Coronæ virginis, & corpus sancti Arduini confessoris, qui in eodem monasterio sancti Gaudentii vixit, & ibidem sanctificatus fuit.

AN. CHR. 1009. 5. Octob.

DE S. ATTILANO EPISCOPO

Zamorensi in Hispania.

Attilani duo episc. Zamoræ. 1. PRIUSQUAM *beati Attilani Zamorensis episcopi gesta recenseamus, necessario præmittendum videtur, eum ab alio hujus nominis Episcopo itidem Zamorensi distinguendum esse: quod cum non advertissent plerique auctores Hispanici, Attilanum nostrum simul cum Froilano Legionensi antistite, sub cujus magisterio Attilanum vixisse ipsis persuasum erat, ad annum 850. referre non dubitarunt. Errori locum illis auctoribus præbuere complures chartæ sub Alfonso Casto conscriptæ, quibus Attilanum Zamoræ seu Numantiæ episcopum subscripsisse legerant. Nos vero non imus infitias Attilanum unum tempore Alfonsi Casti Numantinæ ecclesiæ præfuisse: sed cum ex duabus chartis, quas in Elogio sancti Froilani ad annum 1006. memoravimus, aliisque plurimis, quas Athanasius de Lobera, immo & ipse Sandovalius se vidisse attestantur, constet beatum Froilanum Attilani episcopi institutorem floruisse sub Veremundo II. qui Podagricus dictus est; contendimus alium præter seniorem admittendum esse Attilanum episcopum, qui hujus sæculi initio Zamorensi ecclesiæ præfuerit. Attilanum quippe*

pe

pe Froilani discipulum fuisse testes sunt quotquot de rebus eorum gestis scripsere; quod fieri non potuit, si unicus admittatur senior Attilanus, qui tempore Alfonsi vixerit, quippe qui annis plusquam centum præcesserit Froilanum. Verum alio item argumento confirmari potest sententia de duplici Attilano, ex diverso scilicet utriusque Attilani professionis monasticæ loco. Probat Sandovalius in fundatione monasterii Sabaguntini, Attilanum, postea episcopum Zamorensem, eo in loco monasticam vitam duxisse, idque ex inscriptione vetustissimi codicis ejusdem monasterii, ad cujus calcem hæc verba leguntur: Liber de virginitate sanctæ MARIÆ, quem composuit sanctus ILDEFONSUS, Toletanæ sedis post sanctum Eugenium episcopus, & manu sua transtulit ATTILANUS monachus de Domnos Sanctos, & postea Numantiæ episcopus. *Hunc porro Attilanum monasterio Sabaguntino non invidemus; verum contendimus ipsam inscriptionem Attilano nostro attribui non posse: quippe qui numquam in monasterio Sabaguntino vixit. Is enim, ut consentiunt scriptores Hispanici, adhuc adolescens monasticam vitam in monasterio Tarraconensi professus, ad sanctum Froilanum pergens, cum eo aut in monte Cuturrino, aut in cœnobio Morerolensi semper egit, priusquam ad episcopatum promoveretur. His in antecessum præmissis, ea quæ ex variis auctoribus ad hunc sanctum præsulem spectantia colligere licuit, nunc exhibenda sunt.* AN. CHR. 1009 5. Octob.

2. *Attilanus circa annum 939. Turiasone in Hispania natus est ex nobilibus parentibus, quos anno quinto-decimo suæ ætatis deseruit ut Christo militaret. Monasterium quod prope eamdem civitatem constructum fuisse dicitur, eo consilio elegit, ubi monasticam vitam professus aliquamdiu conversatus est. At cum sancti Froilani fama tunc temporis per totam Hispaniam sanctitate & doctrina celebris haberetur; Attilanus petita ab Abbate suo facultate, relictisque fratribus, Froilanum adiit, ut se tanti viri magisterio subjiceret, a quo benigne acceptus est. Hi binas tantummodo sibi cellulas primum ædificavere: sed affluente postea magna discipulorum copia, permissuque a Veremundo Rege accepto, monasterii Morerolæ fundamenta jecerunt, ut in sancti Froilani Elogio retulimus. Froilanus monasterii curam in se suscepit abbatis nomine, Attilanus vero Prioris vices exsecutus est, ac sub utriusque regimine, in eo loco monastica vita maxime floruit. Exacto decennio cum vicinæ duæ ecclesiæ Pastoribus viduatæ fuissent, uterque sanctus in Episcopum, Froilanus quidem Legionensis, Attilanus vero Zamorensis ecclesiæ assumitur. Ferunt, cum ambo consecrarentur die sancto Pentecostes, columbam affuisse, quæ inter eos volitans, Spiritum-sanctum huic sacræ actioni præesse significabat.*

Attilani initia. Vita monastica. Fit episcopus.

3. *Perpendens autem Attilanus quantum onus sibi fuisset impositum, nihil omisit, ut veri pastoris munia perfecte obiret. Verum post decennium veritus ne ob quædam peccata quæ adhuc adolescens admiserat, res sacras indigne tractaret, penitentiam de iis agere instituit, eoque animo episcopatum deserens, vale dicto suis Zamorensibus peregrinationem suscepit. Urbem egressus, anulum quem in digito gestabat projecisse in fluvium dicitur, asserendo quod si umquam illum anulum posset recuperare, tunc de suorum peccatorum remissione certus episcopatum suum administrandum rursus susciperet. Hanc historiam, quæ ab omnibus Hispaniæ scriptoribus memoratur, prætermittere religio fuisset, unde eam Marinei Siculi verbis libro 5. de rebus Hispanicis post Manriquesium referre visum est.*

Sedem deserit.

Attilanus memor exactæ vitæ, criminumque suorum, quæ antea commiserat, peregre proficisci statuit. Episcopatus itaque reditus pauperibus mandat communes fieri: quod multis rationibus suos hortatur, quoniam necessitate coactus se per aliquod tempus recessurum dicebat. Quod si secus mandatum fecissent, Deus iratus maledictione condemnaret. Hoc audientes qui vitam ejus noverant, clamant dicentes: Te sequemur quocumque vadis, o mortalium omnium clementissime: quare nos in tanta calamitate relinquis? Per Deum unicum quidquid rogas nos facturos testamur. Ille autem verbis illorum fidem adhibens, cum eos benedixisset, statim discessit. Cumque venisset ad pontem prope templum sancti Laurentii, anulum quem digito gestabat, de ponte projecit in fluvium, sic dicens: Quando anulum hunc revisero, tunc ab omnipotenti Deo delictorum meorum veniam concessam existimabo. Inde autem discedens cum uno comite quem

AN. CHR. 1009. 5. Octob.

quem plurimum diligebat, adeo festinavit, ut eum defatigatum reliquerit in itinere. Solus itaque se pannis induit quam vilissimis, adeo ut a nemine cognosci posset, & duos annos de eleemosynis vixit. Quem tandem vox in somnis audita divinitus sic admonuit: Attilane, jamjam tuum ad pontificatum perge; tuæ enim exauditæ sunt preces: ipseque præcepto audito se itineri accinxit.

Venit itaque noctu ad eremum, quæ sancti Vincentii de Cornu vocabatur, & convicina sancto sepulcro, ubi quædam muliercula cum marito suo illum in parva domo receperunt, eique cœnam non lautam quidem dederunt. Mane autem maritus & uxor pro piscibus ad Episcopi domum vadunt, ut antea consueverant: & Attilanum rogant, ut interim domum custodiat: quibus dantur pisces, immemores unius scilicet hospitis, quem domi reliquerant, reversi pro eo dederunt eis piscem majoris ponderis, quos pisces Attilanum rogant ut præparet, donec ipsa pro aqua & maritus pro igne vadunt; quibus Attilanus respondit obsequenter. Cumque majorem piscem accepisset, dum ejus viscera volveret, anulum quem a ponte dejecerat invenit. Tunc repente pronus & genibus flexis Deo gratias egit: continuo sponte campanæ sonitum dederunt, & magna totius civitatis admiratio orta est; qua propter per omnes domos & hospitia atque hospitales perquirunt, nihilque comperiebant. Cum essent itaque omnes solliciti, tandem vir quidam procurator rei familiaris Episcopi, meminit de viro quodam quem muliercula sibi dixerat hospitatum apud se, nescius cujus dignitatis esset. Omnes illuc concurrunt sacerdotes & tota civitas. Attilanus autem in veste non pretiosa neque nova, sed vili atque detrita inventus est Deo gratias agens. Quapropter omnes ei gratulantes, & Deo gratias agentes cum gaudio magno reduxerunt in civitatem: qui postea vixit annos circiter octo, sanctis semper operibus incumbens. *Hæc Marineus, ex quo Surius, & alii auctores eamdem historiam descripsere. Idem fere narratur de sancto Arnulfo Mettensium Antistite, cujus vita sæculo 2. edita est. Peregrinationem vero ab Attilano susceptam, sed sine anuli miraculo commemorat auctor ejus Epitaphii, quod mox exhibituri sumus; tametsi* cœlesti *voce revocatus ibi dicitur, quod ad miraculum de anulo fortasse quis referat.*

Ad sedem reversi pia opera. Obitus.

4. *Attilanus itaque suo episcopatui divinitus redditus, non minus pie ac sancte quam ante susceptam peregrinationem eum administravit, ac tandem post octo circiter annos obdormivit in Domino anno* M. IX. *vitæ suæ septuagesimo, Pontificatus autem supra decimum-nonum: quem miraculis clarum Urbanus II. labente sæculo præsenti in sanctorum catalogum adscripsit, ut attestatur Martyrologium Romanum. Hinc Attilanus ab omnibus ubique pro sancto habitus est. Ejus sepulcro positum est epitaphium, quod cum antiquitatem sapere videatur, & omnia fere hujus sancti Præsulis gesta perstringat, hic apponere visum est ex Martyrologio Johannis Tamayi ad* v. *diem Octobris descriptum.*

EPITAPHIUM SANCTI ATTILANI

EPISCOPI ZAMORENSIS.

Continet hæc fossa Atilani Præsulis ossa,
Quem Zamora diu est venerata decora.
Iste sub Abbatis Froilani nomine, gratis
Dum monachus vivitque, Prioris munus obivit.
Denique Pastoris baculo exaltatus honoris,
Omnibus ornatus virtutibus iste Beatus,
Et populum rexit, nec juris symbola flexit.
Pauperibus factus pater, cognomina nactus
Est pia; pupillisque magister factus, & illis
Distribuens panes, reprimebat robore canes
Omnibus in locis elegantis fulmine vocis.
Et viduis tutamen erat; nam pectora Flamen
Imbuerat tantis dogmatibus inclita sanctis,
Vixerit ut Præsul charismate plenus, & exul,

Ut

Ut fieretque Deo gratus, funesta reatus
Antiquæ vitæ plorans peccamina tritæ,
Transegit binos annos, ac denique humanos
Convertens gressus, cælesti voceque pressus,
Amplectensque bonos, quos mittunt cymbala, sonos
Urbem concedit, sanctusque ad munera reddit
Pastoris grata. Hinc conscendens astra beata
Nobis in hac fossa, & vota obseravit & ossa.

AN. CHR. 1009. 5. Octob.

5. *Sancti Præsulis corpus postea in theca argentea inclusum in altari majori ecclesiæ sancti Petri, quæ olim cathedralis erat, repositum est. In eadem ecclesia beati Hildefonsi corpus Toleto advectum jampridem sepultum fuerat, sed ignoto loco. Verum cum postea tantus thesaurus detectus fuisset, ob facti celebritatem basilica sancti Hildefonsi nomen quidem accepit: sed utrique sancto Hildefonso scilicet & Attilano, par honos semper est delatus, & uterque in argentea theca inclusus. Notat Manriquez ad annum 1130. Chronicorum Cisterciensium, Attilani capsam intra ferream cratem inclusam esse, ac unam e tribus clavibus (septem Tamayus numerat) quibus obserata servatur, ab abbate Morerolensi asservari, sine quo præsente aut saltem consentiente, sacros cancellos reserare fas non est. Pestilenti morbo tactis ferre opem sæpe visus est: inde manavit consuetudo ejus sacras reliquias in publicis calamitatibus sollemni pompa deferendi, quod numquam nisi a suis monachis Morerolensibus fieri licet. Sacrum ejus caput teste Yepezio Toletum delatum est; ubi in majori ecclesia summa in veneratione habetur. Celebris est in tota Hispania Attilani memoria, ubi ipso die quinto Octobris ejus festum recolitur.*

Ejus reliquiæ.

DE S. ANFRIDO seu ANSFRIDO
episcopo Trajectensi ad Rhenum.

AN. CHR. 1010. 3 Maii.

QUAMVIS *omnes ferme Belgici scriptores Aufridi seu Ansfridi, aut Ausfridi memoriam celebrarint, nihil tamen superest ex ejus gestis ab antiquis scriptoribus exaratis præter fragmenta nonnulla ex Chronico Saxonico, quod penes nos habemus manuscriptum, tum ex Anonymo monacho monasterii sancti Pauli Trajectensis, qui quidem vitam sancti Aufridi descripsit; sed eam habemus solummodo imperfectam ex codice ms. ejusdem monasterii erutam, quam Godefridus Henschenius ad diem 3. Maii Bollandiani typis mandari curavit. At in isto vitæ fragmento neque Aufridi ætas, neque ejus mortis dies aut annus designantur: quia & notas quidem chronologicas quasdam profert, sed non absque errore, sic enim habet:* Anno tertio Henrici imperatoris, Ottonis III. successoris, erat apud Brabantium Comes Aufridus &c. *quæ vera non sunt, nisi dicamus, auctorem istum ad extremos solummodo Aufridi episcopatus annos attendisse: siquidem certum est eum longe ante istud tempus conscendisse thronum Trajectensem. Haud tamen contemnenda est istius fragmenti auctoritas, ex quo & Chronographo Magdeburgensi ea potissimum repetemus, quæ de beato Aufrido scripturi sumus, adjunctis iis, quæ ex variis sparsim auctoribus colligere licuerit.*

Vitæ scriptor.

2. *Aufridum ante sæculi decimi medium natum fuisse ex eo colligimus, quod anno 994. aut sequenti, ut habet chronicum Magdeburgense, jam senex episcopus Trajectensis electus fuerit. Patrem ejus ipsi cognominem fuisse legitur in laudato Chronico, quem tamen Lambertum Lovanii Comitem, Ragineri primi Hannoniæ Comitis filium vulgati auctores appellant. Certe Ægidius Aureæ-vallis monachus in additionibus ad Anselmum canonicum Leodiensem, aut ipse Anselmus, ut censet Aubertus Miræus, in gestis Pontificum Leodiensium, capite 53. ipsummet Aufridum nostrum comitem Lovaniensem nuncupat. Alii alios ei comitatus tribuunt. Etenim Sigibertus ad annum 997. eum* comitem Bratuspantium *fuisse scribit; Merlartus & alii,* Hoyensium, *nonnulli vero istorum & aliorum præterea comitatuum possessorem fuisse ajunt; quorum sententiæ non solum favent variæ donationes ex variis*

Ætas, parentes, &c.

AN. CHR. 1010. 3. Maii. *variis dominiorum istorum possessionibus facta locis sacris, sed etiam ipse chronographus Magdeburgensis, disertis verbis asserens Aufridi nostri patrem quindecim simul comitatibus fuisse potitum. En ejus verba ad annum 995. ubi plura habet de ejusdem beati viri propinquis & pia ejus institutione.* Hic, *inquit*, alto progenitorum germine, cum adhuc esset puerulus, tum omni lege mundana a patruo suo Rudberto Trevericæ civitatis episcopo, tum divina adprime est instructus. *Robertus ab anno 930. ad 956. Trevirensi ecclesiæ præfuit ex Brouvaro, libro 9. Annalium Trevirensium, ubi is Robertus Rudolfi Burgundiæ regis filius dicitur & frater Adbeleidis, quæ primum Lothario Francorum regi, tum Ottoni Magno nupsit.* Inde, *ut prosequitur Chronographus*, a patre suo Ansfrido, quindecim comitatuum strenuo comite, domno Brunoni Agrippinensi archiepiscopo traditur ad res militares. Sic bonæ indolis adolescens penes ipsum quotidie proficiebat, donec Magni imperatoris Ottonis adversus Romam exercitum moventis accessit servitio: cui in initio militiæ Archiepiscopus injunxit, ut tentorium suum, quod adeo pulcrum videbatur, quotidie poneret contra imperiale, & spatam suam duceret, ut in hoc probaret si se agiliter palatinis initiaret. Hoc ideo tam gratanter suscepit, quia psalmos oris ejus dulcissimos per devia hunc sequens, quasi aviculis insidiando delectationis causa, sine detractione frequentare poterat. Cæsare Romam ingrediente, non minimum confisus in juvene fecit eum spataferium suum, dicens: Dum ego hodie ad limina Apostolorum perorabo, tu gladium continue super caput meum teneto: nam fidem Romanam antecessoribus nostris semper suspectam fuisse non ignoro. Sapientis enim est adversa quæque longe adhuc posita cogitando prænoscere, ne fortasse valeant improvisa superare; deinde redeundo ad Montem gaudii, quantum volueris orato. *Hæc ille de Aufridi vitæ initiis: tum agit de monasterio Tornensi quod ab eo conditum fuit, ut infra videbimus; sed prius audiendus est Anonymus monachus supra a nobis laudatus, qui Aufridi res præclare gestas exponit his verbis.*

Dignitates.

Mores. Anno tertio Henrici Imperatoris, Ottonis tertii beatæ memoriæ Cæsaris Augusti successoris, erat apud Brachbantium comes Aufridus summæ justitiæ vir, qui neque muneribus, neque donis transitoriis ullo modo a rectitudinis calle reflecti poterat. Frequenter enim a conciliis & conventibus sententiæ ab eo in primis exquisitæ, ab ore ejus omnes erant pendentes: & quæ ipse legum decreta statuit, his nulli contradicere fas fuit. Sermo ejus ita mediocritate & discretione temperatus erat, ut secundum Comici nostri dictum: Ne quid nimis, supergrederetur. Sed & hoc annectendum, quia ex moderatione suorum verborum facile compositio & honestas ejus occulti cordis ab audientibus intelligi potuit. Quidquid vero in jugi & quotidiana confabulatione loquebatur, hoc divinarum Scripturarum exemplis blande leniterque condiebat. Et si quando contigit, ut a sæcularibus negotiis quietus esse potuisset, aut justa judicia legum tractabat, aut lectioni tanto studio insistebat, ut a quibusdam insipientibus monachicam vitam illum agere derideretur. Quod ideo minus sit mirum necesse est, quia quanto avidiori meditatione sancti divinis operibus invigilant, tanto amplius viliores mundo fiunt; & ut patientia eorum probetur, a pravis hominibus ex permissione Dei plerumque dehonestantur, teste Notario Spiritus-sancti dicente: Opprobrium insipienti dedisti me. Ps. 38.

Sibi subditis providet. 3. *Hæc tanta virtus, non solum nobilium animos Aufrido Comiti conciliavit, verum etiam Imperatori ita acceptum eum reddidit, ut nihil in gravissimis Imperii rebus componendis sine ejus consilio fieret. Non tamen in tanta dignitate, ac Principum favore constitutus pauperum curam neglexit, quorum commoda non minus quam sui ipsius sollicite procurabat. Hinc prædones publicos etiam vitæ propriæ periculo aggredi non dubitavit, ut populorum sibi creditorum securitati provideret: quæ omnia narrat idem Anonymus.* Summi, *inquit*, etiam & illustres viri dum in jure dicendo gravius quid disceptandum erat, &, ut solet fieri, diversa sentirent, & variari sententiæ viderentur, ad eum gratia discendi veniebant & interrogandi. Imperialibus quoque secretis sæpissime intererat; & quoties de majoribus rebus tractandum erat, tantæ auctoritatis habebatur, ut sine ipsius con-

consilio raro aliquid statueretur... Ob hoc a Rege frequenter adscitus & carus præ ceteris habitus, ejus oratione & primos coercebat, & regnum per eum in pace gubernabat. Prædonibus quibus regio Brachbant maxime *alebatur infestissimus erat, & crebris occursionibus eorum conatus impediebat. Principem quoque eorum, desperatum hominem, cujus nomen nec dici quidem opus est, sanguine civili adultum, frequenti fuga vix se eripientem vehementer premebat, cum ille saltubus aut paludibus densissimis arboribus consitis, præsens evadere periculum cupiens, sese occultaret. Multi præterea triumphi, multa bella feliciter gesta, non ad perniciem civium, sed ad reprimendam audaciam improborum. Hæc quidem laicus gerebat. *Tunc* in territorio suo Driel apud Bommel residere solebat, *ut scribit Johannes a Leidis*, quia erat dominus fere illius insulæ.

AN. CHR. IOIO 3. Maii.

* f. agebatur.

4. *Præter hæc pietatis argumenta, quæ Anonymus enumeravit, pia donationes quas idem Aufridus, etiam ante quam clericatui nomen daret, variis ecclesiis fecit, non parum ejus religionem commendant. Inter alias præcipua videtur Comitatus Hoyensis concessio facta ecclesiæ Leodiensi, ut patet ex Ottonis III. diplomate dato anno 985. quo Imperator rogatu Notgeri Leodiensis episcopi confirmat in perpetuum comitatum Hoyensem, quem Aufridus Comes pro Dei honore & sanctæ Mariæ sanctique Lamberti veneratione, ipsiusque Episcopi amore, eidem ecclesiæ reddiderat. Hæc charta bis edita est ab Auberto Miræo, in Notitia scilicet ecclesiarum Belgii cap. 72. & in Codice piarum donationum cap. 41.*

In ecclesiam beneficus.

5. *Sed satis visum non est viro sancto sua Deo offerre, nisi & se ipsum Creatori suo omnino consecraret: quare ut spiritualibus exercitiis liberius operam daret, ab uxore sua Hilsuinde seorsim vivere ipsa consentiente decrevit. Eo consilio monasterium in villa* Toren *simul construxerunt, ubi aggregatis sub Regula sancti Benedicti sanctimonialibus filiam suam Benedictam instituerunt primam abbatissam. Ibi quoque Aufridi uxor monasticam vitam professa est, si credamus Ægidio Aureæ vallis capite 53. jam superius laudato.* Eo etiam tempore a domino Aufredo Comite Lovaniensi, de consilio & licentia venerabilis Notgeri Episcopi, fundatum est cœnobium sanctimonialium beatæ Mariæ in villa de Turne, quam tenet Comes Brabanticus a Leodiensi episcopo. Hic itaque Aufredus Comes in Episcopum inferioris Trajecti electus, suam conjugem, sanctam videlicet HILSUINDEM, in dicto cœnobio constituit, in quo filia eorum sancta BENEDICTA primo regimen animarum sub Regula beati Benedicti suscipit, ubi & meruerunt sepeliri. *Hæc ille, sed in nonnullis emendandus, uti videtur, ex Chronographo Magdeburgensi, cujus testimonium infra proferemus. Ceterum licet Thorense monasterium ab Aufrido conditum vulgo dicatur, ejus tamen pii operis particeps fuit ejus uxor, ad cujus dotem locus* Thoren *pertinebat, & quidem ex illius potissimum bonis novum istud monasterium dotatum fuit: unde & prima conditionis charta solum ejusdem Hilsuindis nomen præfert. Huius chartæ fragmentum ex Miræo, qui illam integram variis in locis retulit, exhibemus.*

Thorense monaster. condit.

Ego HILZONDIS Comitissa terræ de Strien, sequi cupiens eum qui est sponsus virginum, de consilio domini mei ANSFREDI ecclesiam construxi in alodio meo de Thorne, ubi ego & filia mea BENEDICTA sub Regula sanctæ obedientiæ ita viveremus in hoc sæculo, ut mereamur in futuro amictæ stolis albis inter angelos comparere in districtu justi judicis. Itaque.... attuli ad dictam ecclesiam omne alodium meum, quod in terra mea de Strien gloriosus Rex Zuendiboldus olim perdonaverat; in primis ipsam ecclesiam de Strien, quæ est consecrata in honore Mariæ virginis: Montem litoris ubi beatissima Gertrudis corporaliter conversata est, & cellam habet a beato Amando consecratam: Villam Gilleyela cum appenditiis, villam Baerle cum altari in honore sancti confessoris Remigii a me constructo, castellum Sprundelheim cum omni integritate, &c. prout eadem ego Hilsondis Christi famula & parentes mei tenuerunt. Non sit ullus advocatus, nisi quem fratres & sorores de Thorne cœnobii elegerint, &c. Datum apud Thorne anno nongentesimo nonagesimo-secundo, Calendis Junii. Testes fuerunt Johannes abbas sancti Pantaleonis, F. Balduinus præpositus de Dirha, & alii.

AN. CHR. 1010 3. Maii. *& alii. Eidem monasterio prædia aliquot contulit Notgerus Tungrensis seu Leodiensis antistes, quibus Henricus tunc Germaniæ rex, postea imperator, mercatum, teloneum, & districtum vici* Thoren *adjecit, ut ex ejus diplomate, dato regni sui anno quinto, constat, apud Miræum in Notitia ecclesiarum Belgii c. 78.*

6. *Chronographus Magdeburgensis paucis verbis monasterii Thornensis conditionem perstringit, sed plura habet de Benedicta prima ejus abbatissa, tum de Hilsuinde, quæ omittere non licuit; videtur quippe ea ex antiquiori & coæquali auctore descripsisse. Nam quæ infra habet,* qui sicut ipse nobis retulit, *de se ipso dicere non potuit, qui chronicum suum ad medium usque sæculum duodecimum protraxit. Sic autem prosequitur*: Igitur a Roma reversus *Aufridus*, abbatiam, quæ dicitur Torna, de hereditate propria construxit, in qua filiam suam abbatissam plurimarum Deo devotarum sanctimonialium assensu pontificis constituit, sanctoque Lamberto pro remedio animæ suæ ex integro tradidit. Cujus Dei famulæ, quia mentionem fecimus, quod per eam Dominus operatus est silentio non præteribimus. Hospitalitatis & benignitatis circa peregrinos tantæ erat & egenos, ut quadam die nil de vino sibi vel sororibus beneficentiæ communicationisque causa relinqueret. Hoc dum celleraria sibi nuntiasset, ait: Æquo animo esto, cara, & confortare: Dei enim gratia satis nobis poterit dare. Statimque solito more ante crucem prostrata in oratorio sanctæ Mariæ cœpit orare, vinumque in vase funditus pridie exhaustum crescere cœpit, quoadusque superfluxit: de quo non tantum sanctimoniales, sed alii quamplures diu ad laudem Domini biberunt circummanentes vel adventantes. Interea contigit, ut ejusdem Comitis reverenda conjunx, nomine HERSUIT, in curte sua nomine Gilisa cœpit ægrotare: quæ statim velut mortis præsaga futuræ, festinavit ire ad Torna: quo dum præ nimio dolore nequiret pervenire, in domo cujusdam majoris mansit in itinere: qui, sicut ipse nobis retulit, nimiæ ferocitatis canes habuit, quorum latratum ægra graviter sustinuit. Hospes ut audivit, rogatus ab ipsa hos libentissime voluit capere, vel ad ultimum si potuisset etiam occidere. Horum dum neutrum potuisset, mirabiliter accidit, quod nullus eorum quivit latrare, donec ancilla Dei requievit in pace: quam secus monasterium sui communis laboris comes in secretario sepelivit. Hujus cameraria multis annis fuit hydropica. Huic visum est in vigilia natalis Domini, quod ad sepulcrum dominæ suæ candelas deberet afferre, quod & fecit. Mox dum matutinæ laudes celebrarentur, exivit, solutionem habuit, sana coram omni populo rediit. *Utriusque, Benedictæ scilicet abbatissæ & Hersuendis, memoriam celebrat Fisenus inter sanctos Leodienses, in Paralipomenis, quod nullus dies earum cultui dicatus habeatur*. Hersvvindam abbatissam Thorensem Ruremundæ in Belgio *celebrant cum Ferrario recentiora aliquot Martyrologia die 4. Maii: quam primam ejusdem loci abbatissam & sancti Aufridi filiam fuisse scripserunt Bollandiani. Sed fortasse auctores illi indicare voluerunt ipsam beati viri uxorem, Benedictæ primæ hujus loci abbatissæ matrem. Ceterum monasterium Thorense quod ex primaria sui institutione duplex fuit, id est virorum ac mulierum, ut ex ejus fundationis charta vidimus, modo in Canonicarum nobilium collegium, adjunctis aliquot Canonicis sæcularibus, qui eis sacra ministrant, conversum est, situm in ditione Leodiensi infra Trajectum, sesquimilliari ab opido Maseca seu Masaco, ut notat Godefridus Henschenius. Sed jam ad Aufridum redeamus.*

Electio in episcopum. 7. *Post monasterii Thorensis institutionem, cum jam Aufridus a conjugii vinculis absolutus esset, Balduinus qui tunc ecclesiam Trajectensem administrabat, excessit e vivis: cui statim Aufridus substitutus est, ac decimus-octavus hanc sedem obtinuit. Non una est auctorum sententia, utrum Aufridus jam tunc in clerum adsumtus esset, cum in episcopum electus est; plerique enim asserunt ipsum statim post institutum monasterium Thorense clericalem habitum assumsisse; quibus favet Sigibertus in chronico, ubi ait eum* deposito militiæ cingulo tonsuratum in clericum eo provectum *fuisse*, ut ordinaretur episcopus Ultrajectensis ecclesiæ. *Illum tamen ex laico episcopum factum fuisse diserte asserit Chronographus Magdeburgensis, qui hanc electionem anno 995. contigisse scribit his verbis*: Bal-

dri-

dricus Trajectensis episcopus obiit, cui Ansfridus comes & laicus bonæ famæ vitæque honestæ successit. *Qua vero id ratione factum fuerit, exponit paullo inferius.* Post decessum, *inquit*, hujus dominæ, *uxoris scilicet illius*, felix Comes non de terreno casu desperatus, sed in virtutis volatu ex ipso sublevatus mente disposuit, ut monasterialem vitam subiret, sicubi majoris obedientiæ regulam inveniret : quod dum in exordio per intentionem agitur, a Rege * ad episcopatum Trajectensem per Notgerum Leodii pontificem summa necessitate vocatur. Quod ubi audivit, capellam Aquensem introiit, & mundi Dominam exoravit, ut si esset a Deo, canonice perficeretur; si non, clementer adnullaretur. Sed postquam Evergerus Coloniensis archiepiscopus suffraganeorum consensu, Regi sibique in medium consuluit, vellet nollet, ad episcopum acclamatur. *Eamdem ferme habet Anonymus, quem de hac ipsa electione loquentem audire juvat.* Cum vero Balduinus Sacerdos Trajectensis vita decederet, nuntiusque in castra venisset; Rex Aufridum seorsum manu ducens, Sacerdotium illud ei offerre cœpit. Cumque ille reniteretur, jamque se senem & in militaribus armis omni tempore vitæ suæ versatum, clericatus officia suscipere omnino absurdum videri contenderet, & Rex vehementer instans vi ad suscipiendum compelleret; prospiciens quia Regi resistere non posset, ut cum suis deliberaret exposcit. Qua re impetrata, & a suis oratione accepta, quæ Rex imperaret se facturum pollicetur, & accepto gladio quo erat accinctus, super altare sanctæ Mariæ posuit, dicens : Hactenus hunc terrenum honorem obtinui, & hostes pauperum Christi & viduarum expuli : nunc deinceps huic dominæ meæ sanctæ Mariæ, qua virtute honorem & salutem animæ meæ obtineam, commendo. Hoc cum diceret, omnium obortis lacrymis ac plausu eorum qui aderant, dignis ejus meritis tribuitur infula pontificalis. Versiculos quidam e nostris de his rebus cecinit, quos etiam huic opusculo annectere libuit, quo etiam alium in nostra narratione testem haberemus.

AN. CHR. 1010 3. Maii.

* *al* Imperatore.

O bona Trajectum mater prælecta locorum,
Nunc retines dominum generali laude potitum,
Ansfrid pro meritis datus est tibi Pontificalis,
Est & prælectus Domino, Confessor & almus,
Qui prius in bello firmabat regna popello,
Ecclesiæ custos nunc est, sanctusque Sacerdos.
Vertitur in melius sic sic certaminis usus,
Quondam bellator, nunc autem pacis amator;
Tunc pars bellorum, nunc autem dux animarum,
Quondam pugnabat, populi nunc corda gubernat;
Militis officium, precis obmutavit in usum;
Veste sacerdotis nunc prorsus liber ab armis,
Accepit calicem manibus, liquitque mucronem,
Deposuit parmam, cœpit levare patenam;
Sprevit vexillum, voluit quia psallere missam :
Nunc missam cantat, precibusque fideliter instat.
Ista suo exemplo Petri facit indubitando,
Qui primus cecinit missam, barbamque totondit.
Quæ vult ut veniant Deus, omnia protinus adsunt.
De cane fecit ovem Deus hic, ut fecerat olim,
Ad se cum Paulum rapuit de sorte luporum,
Quem post Ecclesiæ doctorem jusserat esse.
Nunc est ablatus cum stemmate glorificatus,
Atque stolam portat, virtutis & arma ministrat,
Qui prius in multis valuit per bella periclis:
Gloria Pastoris sonat in sermone suavis.

Hæc Anonymus de electione Ansfridi, ex cujus verbis discimus alium auctorem ipso antiquiorem sancti Antistitis gesta, saltem quædam, versibus expressisse : sed

AN. CHR. 1010. *sed cum hæc exciderint, quæ noster Anonymus de gestis ab Aufrido in episcopatu retulit, audiendus est. Sic igitur ille prosequitur.*

3. Maii. Gesta in episcopatu. 8. Sumto Episcopatu, aliquando canonicis vestibus utebatur, non quidem elationis causa, sed ne dedignationis suspicione a ceterorum moribus Sacerdotum videretur dissentire. Sed quia pius Dominus jam illum ad suam servitutem advocavit, jamque illi curam Ecclesiæ commisit; ad hæc plenius sua consueta pietate sibi adjungere disposuit. Nam quamvis impossibile sit vitam ullius sancti sine peccatis transire; cum tamen illa quæ fragilitate carnis incaute contracta sunt, largissima misericordia in hoc sæculo aliqua molestia corporali soleant purgari, attestante Scriptura, quæ dicit: *Flagellat Dominus omnem filium quem recipit*, Ansfridus lumen tenebrarum harum taliter amisit, quodammodo manente integritate oculorum, ut nihil minus quam aspiciens & videns putaretur. Defectum quidem in se sustinuit, sed deformitas faciem viri nulla dehonestavit. Hoc ex benignitate Salvatoris nostri credo actum esse, ut exstincto oculorum desiderio, & exclusa occasione peccandi, & vultus dignitatem Episcopi servaret, & ulterius unde concupisceret non haberet. Neque hoc incommodo accepto umquam superatus vel animo dejectus est: sed eodem vultu, eadem hilaritate, eadem jucunditate cum summa patientia permansit.

Heb. 12.

Fit cæcus.

9. Igitur ex hoc respectu Dei in se propensius rediens, salutifera cogitatio sibi incidit, flores hujus mundi, sordes apud Deum videri; & ea quæ multo sumtu ad ornatum putrescendæ carnis captarentur, non solum detrimentum, sed ad perpetuam ruinam animæ pertinere: vestem delicatiorem deposuit, indumenta non dixerim vilia, sed potius angelica ad institutionem sancti Benedicti sumsit. Est collis Heilgenberg tribus millibus a Trajecto distans, undique circumclusus; una ex parte flumen limosum, reliquum spatium perpetua palus, eademque latissima, ambiendo omnem aditnm excludit. Huc adacta navicula, trans flumen illud ferri se jubet: & quia orationis causa tumultus hominum vitare cupiebat, verticem collis succisis arboribus & fruticibus in planitiem deduxit. In primis oratorium, dein sibi cellam, post aliis constructis & claustro effecto conventicula monachorum ibidem collocavit, & eis Abbatem præfecit. Huc se post colloquia Regis, post synodum, post diversos conventus recipere solebat. Hic miseram curam sæcularis negotii a se removit, viribus totis Dei laudibus & obsequiis institit, orationibus, vigiliis, eleemosynis ita intentus, ut nostra ætate sibi nemo posset assimilari.

Monast. condit.

Ejus humilitas.

10. Unam ex ejus innumeris liberalitatem in pauperes Christi exhibitam referemus. In ipsa cella quam diximus positus, post tertiam vigiliam, unum e suis ministris ad se vocat, quid fieri velit ostendit, & ut nemo id cognoscat interdicit. Sumit situlam, immittit vectem, seque simul portando ministrum ad regendos gressus suos usque ad flumen præcedere jubet. Aqua hausta rediit, igne calefecit, in dolium infudit, leprosum, cujus corpus miserabilis sanies totum obduxerat, pannis exutum in balneum deposuit, putrescentia membra manibus perlustrans diligenter lavit, lotum in lectum ipsius collocavit, & vestibus novis vestitum, ante lucanum, sub testatione ne quis id sciret, abire præcepit. Hic si quæras cur iste tantus vir, tot virtutibus præditus, Spiritus-sancti gratia irroratus, leproso illi solatium curationis non impendit; facili responsione has cogitationes obvius excipiam. Legimus namque quod signa infidelibus non fidelibus data sunt, quo in initio nascentis Ecclesiæ corda gentilium, longa consuetudine idolorum indurata, visis tot prodigiis ad credendum emollirentur. Quis enim tunc temporis, mundo in florentibus rebus posito, prædicanti aliam vitam crederet, nisi ea exhiberentur, quæ antea non visa nec audita fuerant? Et quæ necessitas fuit istis nostris temporibus Ecclesiam Dei signis illustrari, cum nullus sit locus quovis gentium, non mons, non silva, non vallis infinita, non palus immensa, non insula ab orbe remota terræ, quæ non sint Domini nostri Jesu-Christi confessione repleta? Vir namque Domini inanibus favoribus hominum extolli noluit, qui semper intra conscientiam quod boni egit, soli Deo cognoscendum contegere studuit. *Hic desinit Anonymi fragmentum. Eadem ferme habet Chronographus Magdeburgensis de piis Aufridi*

fridi in monasterio exercitiis, cujus verba huc proferimus. In senectute ergo sua, caligantibus jam oculis factus est monachus, septuaginta duos pauperes propria manu quotidie pavit; illorum quippe infirmioribus camerario præcedente cæcus ipse ab imo vallis ad summa montis balneum portans præparavit in nocte, & mutatoria ceteraque necessaria corporis præbuit, jubens eos in pace recedere, ut sic sua opera celare posset. In eodem monte monachorum ordinavit congregationem, a quorum prioribus scopis est sæpius castigatus, dum auderet resistere eorum jussionibus. Quicquid ad ultimum adquirere potuit, manibus pauperum tribuit: aviculis etiam in hieme manipulos super arbores ad manducandum intuitu pietatis in monte suo poni fecit: sub chlamydis absconso continue vestiebatur cilicio. De cujus felici fine in sequentibus dicemus. AN. CHR. 1010 3. Maii.

11. *Piis operibus quæ ab Aufrido in episcopatu gesta hic narrantur, adjiciendæ sunt donationes plurimorum prædiorum, quas variis locis sacris fecit.* Ecclesiæ sanctæ Mariæ & sancti Martini in Trajecto *multa contulit* ad restaurandum ibidem servitium divinum, *ut habet in suo diplomate, quod ex Heda transcripsit Godefridus Henschenius. Testis est chronographus Magdeburgensis quinque ab eo curtes sancto Martino Trajectensi paullo post suam ad episcopatum electionem traditas fuisse.* Non multo post, *inquit*, quinque curtes de sua proprietate ter beato Martino tradidit, fideli, inquam, fidejussori talionis earum. *Habetur aliud diploma Ottonis III. Imperatoris, quo nonnulla donat, & ab aliis data confirmat ecclesiæ Trajectensi,* interventu & supplici rogatu Aufridi sanctæ Trajectensis ecclesiæ. *Datum est anno 994. quod diploma sanctus Henricus Ottonis successor anno 1003. nonnullis adjectis confirmavit. Fatendum autem est, illustrius pietatis ejusdem sancti viri monumentum fuisse monasterium, quod in honorem beatæ Mariæ, sanctorum Petri & Pauli ac sancti Martini, sui, ut eum vocare solebat, specialis patroni, haud procul ab urbe Trajectensi construxit. De eo, ac piis, quibus ibi insistebat exercitiis, jam nonnulla vidimus ex Anonymo & chronographo Magdeburgensi. Ejus vero fundationis diploma ab Henschenio refertur die 3. Maii Bollandiani, unde discimus multa ab Aufrido collata fuisse huic loco sacro prædia, ut* monachi sub regula sancti Benedicti feliciter *ibi* vivere possint. *Datum est ipso dedicationis die, scilicet 16. Kalendus Decembris,* anno Dominicæ incarnationis 1006. Indictione 4. regnante Henrico III. imperii sui anno 5. *Hujus monasterii primum abbatem Miræus in Originibus Benedictinis, capite 58. appellat Vueringerum, aitque monachos duodecim ex monasterio sancti Viti Gladbacensis huc advocatos fuisse, qui ibi regularem vitam & observarent, & ad posteros transmitterent. Primum monasterii nomen fuit* Hohorst, *postea dictum est* Heiligenberch, *id est sanctus Mons, tandemque Mons sanctæ Mariæ vulgo appellatum est. Situm erat prope Amersfordiam ditionis Ultrajectinæ opidum, sed anno 1050. in ipsam Trajectum urbem translatum est sub Adelberto abbate & Bernulfo episcopo, ibique deinceps sub sancti Pauli nomine celebre perseveravit.* Variæ donationes.

12. *Porro etsi constet Aufridum oculorum luminibus privatum in monasterio a se condito vitam transegisse, haud tamen certum est an unquam, etiam post assumtam monasticam vestem, Trajectensem episcopatum dimiserit. Certe, uti mox ex Anonymo retulimus, etiam post institutum in monasterio suo abbatem, Regum colloquiis ac episcoporum synodis intererat: & quidem inter alios antistites, qui Francofordii privilegio Johannis papæ pro erectione Rambergensis episcopatus anno 1007. subscripsisse memorantur, occurrit noster Aufridus, ut videre est in tomo 9. Conciliorum Labbei. Idem confirmat auctor vitæ sancti Henrici apud Canisium. Anno 1005. uti ex Chronographo Magdeburgensi discimus, interfuit* magnæ synodo in loco qui dicitur Trotmanni *mense Julio, ubi multa ad disciplinam ecclesiasticam spectantia decreta fuerunt; & ordinatæ preces, quæ pro Episcopis aut principibus defunctis persolvendæ essent.* An dimisit episcopatum.

13. *Hærent auctores in assignando extremo Aufridi anno. Plerique recentiores eum anno 1008. ad superos abiisse scripserunt post Johannem de Beka. Miræus annum sequentem assignat. At ceteris præferenda videtur Lamberti Schafnaburgensis sententia, Aufridi mortem anno 1010. consignantis. Idem habet auctor vitæ san-* Annus mortis.

AN. CHR. 1010. 3 Maii. *sancti Meinvverci, qui eum* anno 1010. Indictione 8. *obiisse refert:* cujus, *inquit*, laudum præconia in gestis suis inveniuntur. *Consentit chronographus Magdeburgensis, qui & ipse gesta beati Aufridi legisse videtur. Certe auctorem ipsi Aufrido æqualem ab eo laudatum fuisse jam supra observavimus. Ex eo autem* Pie obit. *solo chronico discimus quis fuerit beati viri exitus: sic rem narrat ad annum* 1010. Ansfridus episcopus Trajectensis, de cujus vita in priori libro aliqua dicta sunt, postquam Creatori suo humiliter obediendo divinis se mancipavit præceptis, virtutibusque enituit insignis, calcatis terrenis inter angelicos choros æternis fruitur bonis, a natali Domini usque ad Inventionem sanctæ Crucis infirmabatur. Appropinquante jam carnis ejus dissolutione, crucem in fenestra, quæ ibi post caligationem oculorum ejus facta fuit, vidit, & circumstantibus se videre manifestavit, laudans Deum, & dicens: In circuitu tuo Domine lumen est, quod numquam deficiet. Tandem sacra Viatici perceptione munitus, doctus tota expectatione judicem diligere, atque, ut ita dixerim, timendo præsentialiter, renuit timere perpetualiter, multum in sanctę Dei genitricis intercessione, cui se suaque, dederat, confisus, tamdiu signaculo S. Crucis sese signavit, quoad usque dormiens in pace, mente simul & manu quievit. Post cujus obitum Trajectenses nudis pedibus & armatis manibus venerunt, flentes, orantes, & domesticis ejus dicentes: Pro Dei nomine date nobis pastorem nostrum, quo portetur ad sedis suæ tumulum. Quo contra venerabilis abbatissa, ejus videlicet filia sacratissima, cum capellanis & militibus respondit: In eodem loco debet sepeliri, ubi vita præsenti a Deo permissus est exui. Prope erat ut armati ex utraque parte periculosissime convenire, & plures vita deberent carere. Sed domna abbatissa se in medio eorum prostravit, & pacem inter illos ad momentum impetravit. Interea videbatur militibus, quod ex illa parte qua fratrum fuerant officinæ, ab aqua Ema nominata, ad montis supercilium ipsius traherent sarcophagum. Quod dum niterentur, corpus a Trajectensibus sustollitur, & levissime, sicut ipsi testati sunt, trans aquas ducitur. Sic fortior pars militum delusa est. Post translationem corporis sacri flagrantia miri odoris per viam ultra tria milliaria veracium hominum, sicut ipsi testati sunt, nares perfudit & pectora. Huic Adelboldus successit.

14. *Miracula crebra ad Aufridi tumulum facta fuisse scribunt vulgati auctores, quæ sanctitatis ejus certa fuere indicia; unde mirum non est si memoria ejus adeo celebris fuerit apud auctores, potissimum Belgicos, qui ejus laudes passim prosequuntur. De eo plura Tritbemius, Beka, Heda & alii. Celebratur etiam in Martyrologiis Gallicanis, Germanicis, Benedictinis, & aliis ecclesiarum Belgii, die scilicet 3. Maii, qua eum obiisse ex verbis Chronici Magdeburgensis supra relatis colligimus.*

AN. CHR. CIR. 1020. 25. Aug.

VITA SANCTI MARTIANI
ABBATIS APTENSIS.

Ex Benedicto Gonono.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Martiani ætas. 1. *SANCTI Martiani vitam ex vetusto cathedralis ecclesiæ Aptensis breviario erutam Benedictus Gononus refert libro 4. de vitis patrum Occidentis, unde eam descripsimus. In ea vero licet tempus diserte non exprimatur, quo beatus iste vir ad superos abiit, ipsum tamen sæculi hujus undecimi initio e vita excessisse præter Aptensis ecclesiæ traditionem probant quoque vetera instrumenta monasterii sancti Eusebii, cujus conditor ac primus abbas fuisse memo-* Monast. ab eo conditum. *ratur. Certe ipsam* loci donationem *anno* 1004. *factam fuisse indicat vetus fragmentum, quod Sammarthani in Gallia christiana ex chartario ejusdem monasterii vulgarunt. Sic autem habet.* Donatio loci sancti Eusebii, cum ecclesiis Deo constructis; videlicet ecclesias sancti Eusebii,

sancti

ſancti Euſebii, ſancti Mauricii & ſancti Juſti confeſſoris, cum vineis, pratis & campis, cultis & incultis, pomiferis non promiferis, cum ipſis decimis, conſortes de uno latere de via publica, quæ pergit ad vallem; quæ dicitur Marcella, & de alio latere muro cincto, quod pergit ad ipſas valles, de uno fronte via publica quæ pergit ad ipſas eccleſias cum muro cincto, & de alio fronte ipſam vallem, quantum infra ipſas terminationes eſt, ſic donamus ac derelinquimus ad ſanctum Euſebium, ſanctum Mauricium ac ſanctum Juſtum & ad ipſum abbatem & monachos, Robertus & uxor ſua Moigla, Maraco & uxor ſua Amberto fundatores anno Incarnationis 1004. *Hanc donationem Martiano adhuc vivente factam fuiſſe conjicimus, quod donatores* loci fundatores *dicantur, ii, ſi bene judico, præcipui inter illos, quos laudat vitæ auctor*, fideles, *quorum* adjutus, ope *vir ſanctus* cœpit conſtruere monaſterium, &c. *Haud tamen diu poſtea vixit Martianus; cum Durandus, qui primus poſt ipſum abbas fuit, anno 1015. epiſcopus Vencienſis electus ſit; quare Martiani obitum circa annum 1010. contigiſſe putamus. Durandi quippe regiminis tempus annis circiter quinque concludimus: brevem enim ejus fuiſſe adminiſtrationem inde conjicimus, quod ad annum uſque ſaltem 1056. eccleſiæ Vencienſi præfuerit. Si quidem ipſe idem ſit qui eo nomine concilio apud ſanctum Ægidium pro confirmanda treuga & pace interfuerit cum aliis viginti & uno diverſarum provinciarum antiſtitibus Gallicanis.* AN CHR. CIR. 1010 25. Aug.

2. *Vitam pauperem monaſterii Euſebiani incolas in ejus primordiis egiſſe vel ex eo patet, quod ex eleemoſynis viverent, quas beatus abbas oſtiatim emendicabat. Poſtea tamen celebre evaſit. Certe multas villas & alios reditus ſæculo ſequenti poſſediſſe diſcimus ex Anaſtaſii IV. pontificis Romani privilegio, quod a Sammarthanis refertur, ſed cum characteribus chronologicis, qui non ſatis ſibi cohærent. Haud minus erratum eſt in aſſignando anno 1089. quo Urbanus II. ejuſdem monaſterii eccleſiam conſecraſſe dicitur, cum certum ſit eo anno Urbanum in Galliis non egiſſe. Non tamen inficiari velim hanc baſilicæ Euſebianæ dedicationem ab Urbano factam fuiſſe, ſed poſt aliquot annos, quando ſcilicet in Gallias advenit, ubi variis præfuiſſe conciliis, ac non pauca eccleſias in diverſis provinciis dedicaſſe paſſim dicitur.* Reliquiæ, cultus.

3. *Beati Martiani reliquiæ etiamnunc in eccleſia cathedrali Aptenſis urbis religioſe aſſervantur, ubi, ſicut & in tota diœceſi, feſtivitas ejus ſollemniter celebratur die 25. Auguſti. Unde mirum eſt nomen ejus non ſolum in Martyrologio Romano, ſed neque in ullo Benedictino recenſeri. Habetur in Gallicano Sauſſaii, atque in catalogo Ferrarii eorum ſanctorum, qui non habentur in Martyrologio Romano.*

MARTIANUS, religioſus Benedictinus, vir eximiæ fuit ſanctitatis qui ortus ex caſtro Sanione, diœceſis Aptenſis, regni Arelatenſis, ex parentibus plurimis opibus, ſed amplioribus virtutibus abundantibus fuiſſe dicitur. Eſt enim Sanio [a] caſtrum olim fortiſſimum & inexpugnabile, & ab Apta circiter duobus diſtans ſtadiis. Parentes igitur ſancti Martiani ſine liberis degentes, virtutibus pollentes, & temporalibus bonis competenter locupletati, continuis precibus prolem potius virtutis, ſpiritualiumque bonorum quam temporalium heredem futurum a Domino crebris orationibus, eleemoſynis, gemitibus & lacrymis popoſcerunt. Et non ſunt fraudati a deſiderio eorum. Nam tandem Martianum nomine, diu optatum, talem qualem decebat ſanctitas & opera eorum merebantur, genuerunt. Erat autem infans Martianus facie rutilans, aſpectu hilaris & jucundus, ſermone & moribus ornatus. Decebat enim, ut eum quem divina perfuderat gratia, interius exteriuſque relucere faceret. Tanta denique præventus erat gratia, tantiſque ornatus gratiis, ut ab omnibus ſingulariter amaretur. Martiani pueritia & parentes.

2. Tranſactis igitur ablactationis ſuæ, atque puerilibus annis innocenter decurſis, totum ſpiritum ſuum tranſtulit in Deum ſuum. Nemo tempore ſuo in viſitandis liminibus eccleſiarum & ſacrorum locorum attentior, nemo in oratione ferventior & devotior. Scholis adhibitus non ſolum condiſcipulis, ſed etiam magiſtris propter egregium ingenium & ſapientiam ſuperantem ætate, ſtuporem inferebat. Liberalibus igitur diſciplinis ſufficienter edoctus, cogitavit ex talento duplici ſibi credito, videlicet naturæ & gratiæ, duplicatum illud Domino ſuo referre. Conſiderans autem ſe Domino, ſicut deſiderabat, non ita perfecte poſſe adhærere in ſæculo, captus amore vitæ ſolitariæ, clam relictis parentibus, deſerta loca petivit & incoluit, pauperem & nudum Chriſtum pauper ipſe & nudus Piis operibus deditus. Secedit in eremum.

[a] Sanionis caſtrum eccleſiæ Aptenſi aſſertum eſt variis diplomatibus, quæ in catalogo pontificum Aptenſium a Sammarthanis laudantur. Apta Julia, vulgo *Apt*, in Provincia, urbs eſt nota, cujus epiſcopus in vetuſtis notitiis proximum poſt Metropolim Aquas ſextias, locum obtinet in provincia Narbonenſi ſecunda.

AN. CHR. 1010. 19. Martii religiosus monachus Capuæ positus cælum mirabiliter penetrasse cognovit. Tunc uterque ad eos a quibus missi fuerant reversi, alter servi Dei obitum, alter vero visionem quæ de eo visa est retulerunt. *Eadem ferme iisdemque verbis habet Leo libri laudati capite 21. Hoc vero miraculum se multorum fratrum testimonio didicisse scribit Victor, subjungitque quod et si jam fuisset a sancto Petro Damiani Ostiensi episcopo in sermone de vigilia sancti Patris Benedicti celebratum; ipsum tamen etiam suo dialogorum libello inserere voluerit, ut in omnium notitiam facilius perveniat, & qui illud cognoverit,* Deum laudet in mirabilibus suis, qui omni tempore novo videlicet cibo alit teneras mentes suorum. *Ceterum quis annus Johanni supremus fuerit, silent prædicti auctores; verum cum scripserint eum sub Theobaldo abbate vita functum fuisse, facile conjicimus eum complures annos in solitudine transegisse. Theobaldus quippe anno sæculi hujus vigesimo-secundo ad annos tredecim Casinensi monasterio præfuit, intra quod temporis intervallum Johannes excessit a vita, & quidem* pridie Idus Martii, *ut habet Leo in Chronico libri laudati capite 21. quo die memoria ejus cum* sancti *titulo in Martyrologio Benedictino, ceterisque Ordinis sacris fastis celebris habetur.*

Johannes III. abbas. 3. *Johanni secundo in eremum secedenti successit anno 997. alter ejusdem nominis abbas* IOHANNES, *qui duodecim annis cum aliquot mensibus Casinensi monasterio præfuit. Hunc nobili genere ortum asserunt Victor, Leo, aliique postmodum auctores, qui secuti sunt. Antequum vero monasticam vitam amplexus fuisset, jam pietate & honestate morum ita celebris erat, potissimum apud Beneventum, ubi Archidiaconi dignitate pollebat, ut nemo esset ex clero & populo, qui post Archiepiscopi mortem, Johannem archidiaconum ipsi substituendum non peroptaret. Id Victor affirmat initio libri 2. Dialogorum, ubi ejus in monasterium secessionis occasionem describit, qualem Beneventi adhuc laicus degens a multis acceperat.* Cum essem adhuc laicus, *inquit*, & intra annos adolescentiæ ætatem ducerem

Ejus conversio. quæ a multis in Beneventana civitate degens audivi de Johanne, tunc ejusdem Beneventanæ ecclesiæ archidiacono, postmodum vero hujus sancti cœnobii abbate, silenter non transibo. Cum idem Johannes de illustri prosapia originem duceret, & quod majus est, religiose vivens omnipotenti Domino omnimodo placere studeret, ita a clero & populo diligebatur, ut omnes ei unanimiter post mortem archiepiscopi ejusdem urbis summum sacerdotium peroptarent. Alter quidam in eadem ecclesia, Alix nomine, diaconus erat, qui ad adipiscendum pontificium omni nisu adspirabat, nec quo ordine id assequi posset, quidquam pensi habebat: sed dum idem Johannes archidiaconus superesset, ad culmen tanti honoris se posse pertingere desperabat. Cumque hæc quotidie in animo volveret, vana illum cogitatio haud quiescere permittebat. Cum quadam die uterque secreto in loco consedissent, & nemo alius cum eis esset, sermo inter eos orsus est de hujusmodi miseræ vitæ fragilitate, de cælestis ac perpetuæ jucunditate, de pœna peccatorum, ac de gloria sempiterna justorum. Itaque statuerunt inter se hujus gloriam mundi relinquere, ac sanctæ conversationis habitum suscipere; & ut magis fidi esse possent, juramento quod statuerant firmaverunt. Dein diem decernunt, quo apud castrum Casinum limina beati Benedicti peterent, ac sub ejus magisterii regula Jesu-Christo Domino deservirent. Igitur postquam ad statutum diem ventum est, quo ab eis aggrediendum erat iter, Alix, qui aliud animo, aliud gestabat in ore, Johanni archidiacono dixit: Carissime frater, quoniam de rebus meis aliquid adhuc superest, quod secundum Deum ordinare cupio, tu, obsecro, præcede, & mox ut sanctæ conversationis habitum susceperis, mihi nuntium mitte: ego autem his expletis quanto citius te subsequi curabo. Archidiaconus vero ad monasterium beati patris Benedicti veniens, mox ut habitum sacrum suscepit, nuntium, ut decreverant, socio direxit, qui eum sub sanctæ institutionis regula jam colla submisisse, & ut ipse celeriter veniret, ut pollicitus fuerat, nuntiaret. At ille mox ut talia audivit, alacer effectus, quod illum qui sibi in ecclesia præeminebat recessisse cernebat, omnino se ad eum accedere, atque tam arctam ingredi viam posse negavit. *Alix aliquanto post agente Ottone augusto Beneventanus episcopus consecratus est; at defuncto interim Ottone,*

tone, *sedem suam consequi nusquam potuit; & sic* fecit omnipotens Deus ad vindictam malorum, laudem vero bonorum, *ut ibidem prosequitur Victor*, ut qui cupiditatis honore ductus fraudulenter fratrem suum studuit ab Ecclesia pellere, ipse pulsus patria exsul in alieno solo vitam finiret. AN. CHR. 1010 17. Martii.

4. *Johannis in monasterium ingressus contigit sub Aligerno abbate, ut scribit Leo Marsicanus in Chronico*, ubi cum aliquantos, *inquit ille auctor libro secundo cap.* 22. sub sanctæ conversationis studio peregisset annos, atque post Aligerni transitum Manso in abbatiam successisset, egressus hinc Jerosolymam orationis causa profectus est, *quod iter petita a suo abbate licentia eum aggressum fuisse observat Victor. At innuit Leo Marsicanus libro* 2. *cap.* 12. *id ab eo nonnullisque aliis Casinensibus monachis factum fuisse, quod post Aligerni obitum, substituto principum sæcularium favore Mansone in ejus locum, illi potius e monasterio egredi, quam manere sub hujus regimine maluerint. Johannes itaque, ut Leo prosequitur*, in monte Syna per sex continuos annos (in Dei servitio, *ut addit Victor*) commoratus; inde vero in Græcia in monte, qui Agionoros vocatur, per aliquot temporis spatia conversatus est. *Vitam his in regionibus finire decreverat, uti conjicimus ex eo quod nonnisi cælesti monitu in Italiam remeaverit. Visionem quam ea de re habuit, paucis verbis enarrat Leo, cui præmittit Victor miraculum ursi cuidam eremitæ, quem Johannes invisit, ministrantis, quod a* LEONE *quodam*, venerabilis, *inquit*, vitæ viro, *qui* ante paucos annos defunctus erat, *&* ab aliis veteranis monachis narrantibus *acceperat. His autem illud verbis exponit.* In Oriente agit.

Quidam namq; eremita in eodem monte manens a paucis vel frequentabatur, vel noscebatur. Dum quadam die frater, qui ei ministrabat, & certis diebus victum deferebat, supra memoratum Johannem venerabilem virum ad eumdem Dei servum duxisset, sicut ipse postmodum discipulis suis cum lacrymis solitus erat referre, benigne, ut decebat, ab eo susceptus est; & cum sermo inter eos de cælestis vitæ gaudiis diutius agitaretur, servus Dei iis qui advenerant dixit: Venite fratres, quia jam hora est, alimenta sumamus corporis, ne revertentes in via deficiatis: nec enim jejuni a nobis recedere debetis, propter quem tanti subiistis iter laboris. Et hæc dicens mensam præparat, prandium apponit. Cum denique oratione facta ad mensam consedissent, mirabile dictu, immanis ursus, e vicina silva veniens, sese ante ora prandentium favum melliflui mellis ferens exhibuit. Cumque illi valde perterriti fugam inire tentarent, venerabilis eremita ille eos compescuit, & ne terrerentur admonuit, dicens multos esse jam annos, quo sibi omnipotens Deus per bestiam illam sæpissime hoc melliflui nectaris donum sua pietate transmiserit. Peracto itaque prandio surgentes e mensa, animo satiati magis quam corpore, percepta benedictione ad monasterium sunt reversi.

5. Post non multos vero dies beatissimus pater Benedictus eidem Johanni per visionem apparuit, & dans ei pastoralem virgam, quam manu gestabat, ut Casinum ad suum monasterium quantocius reverteretur, admonuit. Facto itaque mane abbati ipsius monasterii, religioso scilicet viro, visionem quam viderat per ordinem pandit. At ille, ut erat vir providus atque discretus, voluntatem Dei in hac visione cognoscens, intulit dicens: Frater Johannes celeriter ad tuum monasterium reverti festina, ne tanto Patri, qui tibi per visionem apparuit, esse inobediens videaris: decrevit enim, ut mihi videtur, omnipotens Deus te suo gregi præponere, &, ut suas fideliter pascas oves, sua miseratione elegisse. Ille igitur visioni & admonitioni obtemperans, transmarina relinquens arva, Christo duce reversus est. In Italiam revertitur.

6. *Johannes Casinum appulsus, ibique, uti laudati auctores prosequuntur, a* religiosissimo viro Johanne, *tunc temporis abbate, de quo supra egimus, benigne susceptus, ab eodem statim monasterii* præpositus *institutus est;* nec multo post tempore, quia idem abbas corpore, *ut scribit Victor*, jam debilis erat, atque pondus tanti oneris ferre nequibat, consilio & electione cunctorum fatrum ab eodem venerabili patre, *qui*, ipse in eremum secessit, abbas est ordinatus. *Hæc anno 997. contigerunt, & quidem post mensem Maium. Nam Johannes præceptum* Fit abbas.

Ottonis

AN CHR. 1010 17. Martii *Ottonis tertii, quo omnia monasterii bona confirmantur, 8. Kal. Junii anni subsequentis accepit, ut scribit Leo Marsicanus, anno ordinationis suæ primo. Testis est idem auctor, Ottonem* dies aliquot *tunc temporis in monasterio Casinensi transegisse, ac* duas coronas argenteas *obtulisse beato Benedicto. Recenset idem auctor cap. 26. varias bonorum commutationes, quas Johannes cum vicinis fecit. Sed monasterium Casinense pietatis fama sub ejus regimine celebre fuisse multo magis probant variæ donationes tunc temporis eidem loco factæ, quas, cum apud eumdem auctorem laudentur, facileque cuivis sit eum adire, hic singillatim recensere non visum est esse operæ pretium. Ex his vero qui monasticam sub eo professionem sunt amplexati, Landulfum principem Salernitanum nominat, qui res suas universas quas in comitatu sanctæ Agathæ possidebat, monasterio contulisse ibidem memoratur.*

Pia ejus opera. 7. *Non autem omittere licet ea, quæ ipse Johannes in sui monasterii gratiam fecisse dicitur apud eumdem auctorem cap. 25. quod* de operibus ipsius abbatis Johannis *inscripsit*. Hic Abbas, *inquit*, fecit capsam magnam argenteam inauratam cum smaltis & gemmis diversorum colorum. Fecit & ceroferaria duo magna librarum argenti quindecim, necnon & duo turibula argentea librarum sex. Codices quoque ecclesiasticos renovavit *, magnos & pulcros. Totius etiam monasterii ambitum in circuitu muris turribusque munivit. Construxit præterea & ecclesiam in honore sancti confessoris Christi Nicolai in monticulo, qui secus pratum Dominicum est, prope civitatem sancti Germani: quem videlicet æmulatus THEODEBALDUS præpositus ipsius, & ipse nihilominus eidem beato Nicolao basilicam aptavit apud castrum sancti Petri, quod est positum ad radicem hujus montis in crypta antiqua, quæ ingentibus saxis gentilium opere pulcro in dæmonum honore constructa juxta ejusdem beati Petri ecclesiam sita est: *quæ quidem crypta, ut observat Angelus de Nuce in notis ad hunc locum*, unice *ex veteris Casini ædificiis* nigra, *an* integra *scribere voluit, perdurat.*

* al. fecit.

Monast. instituta. 8. *Eodem sedente nova aliquot monasteria excitata fuerunt, quæ Leo data occasione laudavit in variis capitibus. Ex his unum* in territorio Carseolano *condidit Rainaldus Marsorum comes in castro sancti Angeli, quod exinde mutato nomine* Cellę *dictum est, ab ecclesia sanctæ Mariæ in Cellis, quam, inquit Leo, prædictus comes* monasterium fecit. *De eo Lubinus in catalogo Abbatiarum Italiæ, ubi situm dicitur prope Talleacotium.* Tagliacozzo, *castrum diœcesis Marsorum in ulteriori Aprutio octo circiter passuum millibus dissitum a lacu Fussino seu Celano, versus orientem. Alterum monasterium, quod tempore Johannis abbatis ædificatum a Leone memoratur, situm erat juxta portam Suessæ urbis in Campania Felice. Originem suam debet Johanni & monacho cuidam Casinensi. Huic monasterio, quod sub beati Benedicti patrocinio conditum fuit, nonnullas possessiones in comitatu Suessensi sitas attribuit Johannes, quę recensentur capite 27. Tertium monasterium memoratur in capite præcedenti, ubi* Transmundus clericus dives ac nobilis de Aprutio, *dicitur* ecclesiam sancti Nicolai, quæ constructa est juxta fluvium Trutinum *, loco Sumusiano vocabulo, rebus suis ditatam, monasterium esse constituisse, idque per suæ oblationis chartulam sub cœnobii *Casinensis* jure contradidisse. *Teuto alterius Teutonis filius in eadem Aprutii regione dedit Casinensi monasterio ecclesiam S. Johannis* in loco qui dicitur Scorzione, quam rebus propriis ditatam sanctimonialium monasterium fecerat. *Idem monasterium cum ceteris Aprutii diœcesos recenset Anastasius pontifex in Bulla ad Guidonem ejusdem urbis episcopum, data anno 1153. quam videris apud Ughellum to. 1. Italiæ sacræ col. 396.*

* Trento.

Variis calamitatibus affligitur. 9. *Nec defuere Johanni variæ calamitates, quibus in perferendis patientia haud vulgari opus habuit. Narrat Leo cap. 25. quod dum pius abbas variis operibus ad ornatum, seu etiam ad tutelam monasterii construendis incumberet,* ingens terræ motus *adeo sacrum* montem per quindecim & eo amplius dies exagitaverit, ut in aliquot etiam locis ecclesiam scinderet, *quod anno ejus regiminis octavo contigisse scribit. Sed initia hæc fuere dolorum: nam postea tot tamque gravibus, ut narrat idem auctor capite 28. a vicinis comitibus afflictatus est angustiis, ut loco cedere coactus Capuam secesserit; sed cum ibi moraretur multo majorem sustinere com-*

re compulsus est animi mærorem, cum ab ipsis filiis quos enutriverat relictus est, qui alium ei abbatem substituerunt, omnem spem reditus se ei hoc facinore præcludere posse rati: sed eos tamen fefellit opinio: nam septimo post novi hujus abbatis electionem mense, rebus pacatis Johannes ad monasterium reversus, dignitatique suæ restituturus est: quam senio confectus simul cum ipsa vita tandem exuit decimo-quinto Kal. mensis Aprilis anno 1010. *juxta ecclesiam sancti Patris Benedicti sepultus: quo die ejus nomen sub* beati *titulo in Menologio Benedictino inscripsit Bucelinus.* AN CHR. 1010 17. Martii.

10. *Defuncto Johanne* JOHANNES *alter, cognomento Rotundulus, ejus nepos, quem sibi ipsi adhuc vivens substituerat, aliquamdiu abbatiam occupavit. Sed id ægre ferentes monachi, Pandulfum principem Beneventanum invitarunt, ut Athenulfum filium suum eis præponere vellet, quod pulso Rotundulo consentientibus omnibus loci monachis factum fuit anno* 1011. *Athenulphi encomium paucis verbis absolvit Leo Chronici lib.* 2. *cap.* 30. ATHENULFUS, *inquit*, abbas tricesimus-primus, sedit annis undecim, vir quanto nobilis, tanto humilis & humanus. *Puer a patre, ut idem auctor narrat capite præcedenti, Ottoni augusto obses traditus fuerat, quem ille in Germaniam abductum enutriendum posuerat in monasterio. Post aliquod temporis intervallum Athenulfus e monasterio aufugit in patriam, quod ut securius faceret, monasticam cucullam induit. Sed medio in itinere gravi afflictus morbo, se deinceps ultro gestaturum, quod simulate acceperat, promisit: quare ad patrem reversus, cum nec blanditiis umquam, nec verbis in paterno palatio retineri potuisset, in monasterium sancti Modesti, quod prope Beneventani episcopi domum situm erat, sese recepit; ibique usque dum a Casinensibus expetitus, eo quo diximus modo eis præfectus fuerit, conversatus est. Ejus regimen initio felix fuit: multa quippe tunc temporis monasterio Casinensi bona aut restituta, aut etiam de novo oblata fuisse apud Leonem legimus, quæ lib.* 2. *cap.* 31. *& seqq. recensentur. Monasteria etiam nonnulla ipsemet reparavit, ac princeps monasterium ædificiis, ejusque ecclesiam columnis marmoreis, variisque donis locupletavit & ornavit. Sed tandem, cum Henricum imperatorem, apud quem proditionis crimine accusatus fuerat, fugere tentaret, naufragium passus in mare suffocatus interit anno* 1022. 3. *Kal. Aprilis, quo die ejus memoria in Necrologio Casinensi, ut testatur Angelus de Nuce, memoratur.* Athenulfus abbas.

11. *Contigit ejus temporibus res memoratu digna in susceptione Lintei sacri, quo olim Christus Dominus pedes suorum discipulorum ablutos tersisse dicitur. Eam Leonis ipsius verbis referimus.* His diebus, *inquit cap.* 33. monachi quidam ab Jerosolymis venientes, particulam lintei cum quo pedes discipulorum Salvator exterſit, secum detulerunt, & ob reverentiam sancti hujus loci devotissime hic obtulerunt, sexto scilicet Idus Decembris. Sed cum a plurimis super hoc nulla fides adhiberetur, illi fide fidentes protinus prædictam particulam in accensi turibuli igne desuper posuerunt, quæ mox quidem in ignis colorem conversa, post paululum vero, amotis carbonibus, ad pristinam speciem mirabiliter est reversa. Cumque excogitarent qualiter, vel quanam in parte pignora tanta locarent, contigit dispositione divina, ut eodem ipso die transmissus sit in hunc locum loculus ille mirificus, ubi nunc recondita est ipsa lintei sancti particula, argento, & auro, gemmisque anglico* opere subtiliter ac pulcherrime decoratus: ibi ergo crystallo super posito venerabiliter est locata; morisque est singulis annis, ipso die cœnæ dominicæ ad mandatum fratrum eam a mansionariis deferri, & in medium poni, duoque candelabra ante illam accendi, & indesinenter per totum mandati spatium ab acolytho incensari. Demum vero juxta finem mandati a singulis per ordinem fratribus flexis genibus devotissime adorar, & reverenter exosculari. Lintei sacri apud Casinum susceptio. **f.* Anaglypho.

12. *Mortuo Athenulfo Casinensi monasterium aliquamdiu absque abbate fuit; sed cum compositis rebus Henricus Augustus simul cum Romano Pontifice Benedicto VIII. ad sacrum montem accessisset, monachis permissa est Abbatis electio: quibus in Theobaldum consentientibus, postridie quo beatorum Petri & Pauli festivitas celebrabatur, novus abbas a Papa consecratus est. Præerat antea monasterio sancti Liberatoris in comitatu Theanensi, quod sicut & Casinense variis ædificiis & donationibus adauxit, quæ a Leone cap.* 51. *&* 52. *recensentur. Ex his fuit* crux Theobaldus abbas.

argen-

AN CHR. 1010 17. Martii argentea ad procedendum diebus dominicis, *præterea* virgam pastoralem cum titulo nihilominus argenti opere pulcro vestivit. *Codices quoque varios describi curavit, nempe* Augustini de civitate Dei partem 2. Gregorii homilias quadraginta, primam partem Moralium, Augustinum super psalmos divisum in duo volumina, Claudium super epistolas Pauli, Rabanum etymologiarum, Augustinum de Trinitate, Itinerarium totius orbis cum Chronica Hieronymi, Historiam Romanorum, Historiam Longobardorum, Edictum Regum *, Martyrologium Hieronymi plenarium, Pontificale Romanum, Isidorum officiorum, Concordiam canonum, Librum canonum, Decreta Pontificum, Bedam super Marcum, Duo etiam hymnaria in choro habenda. *Recenset postea Leo varias donationes, quæ sedente Theobaldo a viris piis & nobilibus sacro monti factæ fuerunt. Quin &* RAIMBURGA quædam abbatissa de civitate Firmana monasterium suum, vocabulo sancta Maria, loco Levarino *cum aliis possessionibus monasterio obtulit. Hic fuit monasterii Casinensis status quamdiu vixit Henricus Augustus: at eo defuncto Pandulfus princeps, Capua vicinisque urbibus receptis, Theobaldum ipsum cepit ac Capuæ retinuit, interea susdeque omnia in sacro monte vertens, impositis ad monasterii regimen aliquot e suis, qui monachos vexarent. Hi vero ad tantam penuriam redacti sunt,* ut in ipsa sanctæ Dei genitricis adsumtione ad ministerium altaris vinum defuerit. *Rem ea occasione narrat Leo quæ memoria digna videtur: queritur enim adversus illos invasores, quod eo tempore* vilissimos quosque de monasterii familia laicos in refectorium fratrum, in quod, *inquit*, tunc usque nemo laicorum ausus fuerat ingredi, ad panem vinumque mensis imponendum admisissent: *quod visum est fratribus adeo grave piaculum, ut sese invicem adhortati, statim imperatorem adire decreverint, opem ejus imploraturi. Interea Theobaldus Capua aufugiens, ubi annis ferme quatuor egerat, secessit in monasterium sancti Liberatoris in comitatu Theatino situm, ibique consummatis fere quinque annis senex obiit, die 3. Nonas Junii anno* 1035.

* al. legis Longobardorum.

13. *Crescebat in dies Pandulfi audacia, nec ulla monachis spes affulgebat monasterium ad meliorem statum revocandi, donec tandem Conradus imperator in Italiam adveniens, ad montem sacrum simul cum conjuge sua accessit anno* 1038. *Post orationem Augustus in capitulum introductus est; ibi monachi in terram semel & iterum prostrati, expositis Augusto quæ ab annis duodecim a Pandulfo patiebantur, ab eo ut loco sacro opem ferret efflagitarunt. Respondit Augustus* jurejurando affirmans, se ob eam solummodo causam ad has partes transiisse, seque locum hunc ex toto corde suo honoraturum ac protecturum quamdiu viveret. *Demum* petita benedictione . . . ac devotissime se illorum orationi commendans, posuit super altarium beati benedicti coopertorium purpureum valde pretiosum, aureo friso ad mensuram palmi in circuitu pulcherrime adornatum. *Tum Capuam profectus, pulso Basilio, qui favente Pandulfo monasterium invaserat, Richerioque in abbatem electo, diploma, quo omnia bona monasterii confirmarentur, concessit. Idem præstitit Romanus Pontifex; ac Richerius iis munitus ad annum usque* 1055. *quo excessit e vita, monasterium sapientissime rexit.*

Richerius abbas.

14. *Qua autem tunc temporis reverentia erga sacrum hunc locum tenerentur viri principes ac pontifices, paret non solum ex variis muneribus quæ monasterio offerre consueverant, verum etiam ex eo quod etiam ipsi sacrum montem adire non gravarentur, vota sua beatissimo patriarchæ reddituri, tum ut sese monachorum sacri hujus loci orationibus commendarent. Id præstiterunt hoc sæculo* 11. *omnes fere Rom. Pontifices & Imperatores. Constantinus Monomachus Græcor. imperator constituit,* ut omni anno binas auri libras de palatio ejus *monasterium Casinense reciperet, idque hortatu Friderici Romanæ ecclesiæ Cancellarii & Humberti Silvæ-Candidæ episcopi, quos Leo IX. Constantinopolim transmiserat, ut paci inter utramque ecclesiam componendæ operam darent. Illi vero legati priusquam sese itineri committerent, ad monasterium accesserant, ut fratrum se suaq; negotia orationibus commendarent. Mirū est quanta cum devotione sacrariū illud inviserit S. Odilo, quod Adalbertus aliiq; viri sancti sub extremis sęculi pręcedentis temporibus pręstiterāt. Sed de his suo loco; nunc pauca proferenda sunt de viris pietate præcellentibus, qui ibidem* ineun-

Principum reverentia erga Casin.

ineunte hoc undecimo sæculo floruerunt: quorum notitiam Victori III. potissimum & Leoni Marsicano Chronici Casinensis auctori debemus. AN. CHR. 1010.

15. *Primus occurrit* FELIX, *quidam, de quo sic loquitur Victor libro 2. Dialogorum.* Interea nec ea quæ de Felici audivi, monacho videlicet hujus monasterii, silentio sunt prætermittenda. Quodam tempore nescio qua de causa ad Teatinam urbem esse me contigit, & cum ab Episcopo & clericis illius ecclesiæ benigne & amicabiliter susceptus essem, atque orationis gratia ad oratorium me duxissent, facta oratione ad dexteram ecclesiæ me contuli, ibique ædiculam & altare conspexi. Cumque Episcopum & clericos interrogassem, in cujus honorem altare illud conditum esset; responsum mihi est, quod in honorem beati Felicis confessoris Christi altare illud esset dedicatum. Cum autem quis fuerit ille Felix inquirerem, dicebant mihi quod monachus Casinensis congregationis fuerit, atque ab abbate suo in illis partibus missus, ut pastoribus egregie præesset; ibi vitam finivit. Et cum ad corpus ejus omnipotens Deus multa mirabilia operaretur, a majoribus suis de loco, in quo prius jacuerat, levatus, atque in hac ecclesia, sub hoc, ut cernis, altari conditus fuerit. Igitur quoddam memorabile illo in loco nuper ab eo patratum, omnipotente Domino largiente, narrabatur. Cum quidam cæcus ad cuncta obstantia pedes offendens, misericordem Dominum rogaturus, ante ejus altare venisset, & prostratus toto in terram corpore, gemitu ac suspiriis, ut meritis beati Felicis sui misereretur orasset; mox depulsis cæcitatis tenebris, ita sanus & incolumis surrexit, ut mirantibus cunctis, ipse suis oculis lucem cœperit cernere, quam semper ab aliis desideraverat audire. *Interrogat Theophilus Desiderium (ii sunt interlocutores) utrum Felix dum viveret coruscaverit miraculis: cui respondet.* Non quidem hunc venerabilem virum, dum in hoc sæculo vixit, aliquod indicium suarum virtutum dedisse comperi: verumtamen omnipotens Deus plerumque agere consuevit, ut illi, qui devota mente illi servire student, licet in carne positi nullum signum suæ sanctitatis ostendant, post mortem tamen cujus meriti fuerint, celari minime patiatur; ut dum exstincta illorum corpora ita miraculis coruscare cernuntur, in ipsius servitio humanæ mentes acrius accendantur. *Hujus viri venerabilis meminit Arnoldus Vvion in appendice ad Martyrologium Benedictinum inter sanctos, quorum dies natalis ignotus est; Bucelinus tamen eum die 23. Martii in Menologio Benedictino locavit. Laudatur vero a Petro Diacono aliisque auctoribus subsequentibus. Sed difficile est tempus assignare quo vixerit: de eo autem hic egimus, quod a Victore laudetur inter eos sanctos, qui suo tempore in monasterio Casinensi floruerunt, quamvis innuat Felicem multo antea vixisse. De Gregorio autem sic prosequitur.*

17. Martii. Pii viri Casinates. Felix.

16. GREGORIUS quidam summæ religionis monachus, in hoc cœnobio dictus est, qui, sicut a plerisque hujus loci fratribus audisse me reminiscor, dum in præsenti vita moratus est, sub monasticæ disciplinæ regula omnipotenti Domino studuit strenuissime deservire: cumque expleto vitæ termino ex hoc mundo migrasset, tanta odoris fragrantia de loco, in quo exanimis jacebat, emanavit, ut omne subito monasterium illius odoris suavitas, quasi unius angulum domatis mirifice resperserit. Et dum omnes odoris illius ineffabili quadam suavitate recreati mirarentur; ac quid essent omnino nescirent, nuntius repente ab infirmorum domo properans venit, qui Gregorium monachum obiisse retulit. Voluit itaque omnipotens Deus ostendere quanti meriti iste vir fuerit, cujus egrediente anima tam mirifico odore cœnobium omne repleverit. *Idem miraculum refert Leo Marsicanus libro 3. Chronici Casinensis capite 51. inter ea quæ sub abbate Desiderio contigerunt. At cum ipse Desiderius, qui Victor III. papa fuit, de Gregorio ex aliorum relatione scripserit, fatendum est illum ante ejus tempora in monasterio Casinensi fuisse defunctum. Quod etiam de Angelo & aliis viris piis infra laudandis dicendum est, qui a Leone ad Desiderii tempus ideo revocati videntur, quod eorum gesta ex ipsius Desiderii dialogis mutuatus sit. Gregorios duos monachos Casinenses laudat Arnoldus Vvion, & post eum Hugo Menardus in appendice ad Martyrologium Benedictinum; primum scilicet ex Leone Marsicano, & alterum e libro Petri diaconi de sanctis Casinensibus. Sed certius ejus rei argumentum suppedi-*

Gregorius.

Alter Gregorius.

AN. CHR. 1010. 17. Martii. Angelus. *peditat nobis ipse Victor, qui præter Gregorium cujus hic obitum narrat, alterum ejusdem nominis sanctum virum, adhuc viventem laudat postea, de quo in altera hujus Sæculi parte agemus. Interim ipsum de Angelo narrantem audiamus.*

17. Alter quidam, ut fratres qui adhuc supersunt referunt, ANGELUS, in hoc monasterio monachus, dictus est: cujus profecto vita nomini dissimilis non fuit. Qui dum infirmitate tactus corporis ultimum diem clausisset, dæmoniacus quidam forte in coquinam intraverat; & ecce subito cœpit strepere, ac se furibundus a terra dissiliens in aera elevare, magnisque vocibus clamans.... O quid nunc mihi modo Benedictus fecit! animam Angeli monachi, ob parvum cucullum quod gestavit in capite, mihi auferens secum detulit. Cumque omnes qui aderant, ad verba illius stupefacti intenderent, & quid diceret ignorarent, repente signum, quo fratrum obitus significari solet, insonuit: statimque fratres omnes festinanter ad domum infirmorum pergunt, & Angelum monachum jam defunctum reperiunt. Qua de re aperte monstratum est, quod animam illius in aliquo nocere non potuit, de cujus morte coram fratribus tam tristem, tam lugubrem se antiquus hostis ostendit. *Victori consentiunt Leo Marsicanus in Chronico Casinensi libro 3. cap. 43. & Petrus Diaconus in libro de ortu & vita Justorum Casinensium. Hinc Angeli nomen in Appendice ad Martyrologium Benedictinum inscriptum est, ubi sanctus dicitur &* miraculis clarus: *satis fuit Bucelino eum virum venerabilem appellare ad diem 9. Iulii, quo ejus, nescio quo fundamento, commemorationem locat.*

Azzo. 18. Azzo etiam, *ut narrat idem Victor*, quidam religiosæ satis vitæ monachus fuit, qui ecclesiam beati Michaelis archangeli in valle, quæ dicitur Regis, a Ludovico christianissimo imperatore mirifico opere constructam, postmodum vero a Sarracenis destructam, omni cum studio restauravit; ibique fratres ad omnipotentis Dei servitium, prout potuit, congregavit. Cumque ibidem in servitio Dei complesset annos, ultimam jam pæne agens ætatem ad monasterium nostrum, ex quo ab abbate suo missus fuerat, est reversus: qui senio morboque confectus, in domo infirmorum in lectulo jacens, extremum vitæ spiritum jam moriturus trahebat; multique e fratribus excubantes circa lectum ipsius hymnis & psalmis vacantes ejus exitum exspectabant. Quidam vero frater, *appellatus* PETRUS *a Leone Marsicano libro 2. Chronici Casin. cap. 34.* qui adhuc superest, & nobiscum in monasterio conversatur, tunc juvenis, nunc autem ætate moribusque grandævus, in dormitorio cum ceteris fratribus quiescebat, cum ecce subito nocte intempesta respiciens, vidit per visionem beatum Michaelem archangelum, cujus vultum pictura eum docente cognoverat, per dormitorium venientem, cujus alter angelus vestigia subsequens paullo longius gradiebatur: quem intuens dixit: Domine, nonne tu es beatus Michael archangelus? Et ille: Ego sum utique. At ille: Quo tendis, inquit, Domine? Ad domum, inquit, infirmorum, ut fratrem Azzonem mecum assumam, quia jam tempus est, pergo. Et his dictis, visio quam videbat disparuit. Qui statim evigilans, surrexit, & festinanter ad domum infirmorum perrexit, fratremque Azzonem e corpore animam jam exhalasse invenit. Qua de re aperte datur intelligi, quod idem beatus Michael eum secum detulerit, qui ad assumendum eum se venisse testatus est. *Idem ferme babet Leo Marsicanus in Chronico libro 2. capite 33. ubi monasterium ab Azzone restauratum* Barregense *nuncupat, da quo vide Lubinum in Notitia abbatiarum Italiæ sub titulo* sancti Angeli ad Sangrum. *Porro Azzonem* unum *scilicet ex monasterii* prioribus *laudat idem Leo capite 65. qui sub Basilio invasore fratres suos excitavit, ut Conradum imperatorem cum uxore sua ad sacrum montem accedentem honorifice susciperent: quæ quidem occasio fuit monasterii in pristinum splendorem restituendi. Eumdem quoque laudat Petrus diaconus in libro de sanctis Casinensibus, unde Arnoldus Vvion, Menardus & Bucelinus eum* sanctitate & miraculis clarum *prædicaverunt.*

Stephanus Veneticus. 19. Frater quidam in nostro monasterio, *inquit Victor*, STEPHANUS Veneticus dicebatur, qui ex Venetiæ partibus adveniens in sanctæ conversationis habitu studiosissime vixit: cujus humilitatis, patientiæ ac obedientiæ bonum omni-

omnibus, qui tunc in omnipotentis Dei servitio ibidem congregati erant, liquidissime patuit. Cumque jam tempus esset, ut ejus digna conversatio a justissimo Domino remunerari debuisset, molestia gravatus corporis, fratribus coram positis, diem clausit extremum. Tunc quædam religiosissima anus, AGUNDIA nomine, virgo mente & corpore, quæ in sanctimoniali habitu, juxta ecclesiam beatæ Mariæ semper virginis sitam in civitate, quæ circa radicem Casini montis est condita, manebat, more solito antequam clerici ejusdem civitatis ad reddendas nocturnas Deo laudes surrexissent, ante prædictam ecclesiam Dei genitricis stans gemitu, lacrymis, ac suspiriis omnipotentem Dominum precabatur: cum ecce subito intempesta noctis hora respiciens, vidit columnam igneam e cella, in qua infirmi fratres quiescere erant soliti, exeuntem, cælumque tendentem. Quæ mox nuntium monasterium subire præcepit, qui studiose inquireret, si aliquis ex infirmis fratribus in cella illa degentibus ex hoc mundo migrasset. Tum is qui fuerat missus nuntius perniciter montem ascendit, monasterium intravit, domum infirmorum adiit, atque Stephanum religiosum monachum defunctum reperit; & studiosius inquirens, invenit eum ea hora emisisse animam, qua columna ignea ab ancilla Dei visa est celsa penetrare polorum. AN. CHR. 1010. 17. Martii. Agundia.

20. Alter quidam in jam dicto nostro monasterio JOHANNES Veneticus dictus est, miræ patientiæ, obedientiæ ac humilitatis monachus, qui quanti meriti apud Jesum-Christum Dominum fuerit, suum post obitum manifestissime claruit. Cum quidam frater, cujus nomen a memoria excidit, casu in inguine crepuisset, ita ut interiora ejus membrano disrupto inter carnem & corium dilaberentur, sepulcrum ipsius adiit, ac se super illud prosternens, lacrymis gemitibusque, ut pro se Dominum precaretur, ex intimo cordis postulabat affectu, procul dubio credens ejus meritis se posse sanitatem recipere, qui in hac vita positus omnipotenti Domino totis viribus studuit deservire. Cum igitur aliquantulum super sepulcrum ejus orans incubuisset, ita restitutus est sanitati, ut languoris pristini nec ullum in eo quidem indicium remansisse videretur. *Utrumque, Stephanum scilicet & Johannem, laudant item Leo Marsicanus in Chronico lib. 3. capite 43. & Petrus diaconus de sanctis Casinensibus. Unde Arnoldus Vvion Stephanum in Appendice Martyrologii Benedictini inseruit, quem* sanctitate & miraculis clarum *fuisse pro suo more scribit: de eodem Bucelinus in Menologio, & Bollandiani die IV. Junii, inter prætermissos. Eum vero circa annum 1300. floruisse monet Menardus, sed errore, uti videtur, librarii, pro 1030. quem annum assignat Vvion, cujus verba Menardus in Appendice Martyrologii describere solet. Stephanum anno circiter 1080. consignat Johannes Marus in notis ad hunc Victoris locum; sed verisimilius est eum obiisse, antequam Victor sive Desiderius abbatiæ regimen suscepisset. Sic vero de aliis prosequitur.* Johannes Veneticus.

21. De PAULO sanctæ conversationis monacho, quod a fratribus, qui adhuc in hac præsenti vita vivunt, & eum optime norunt, audisse me memini, referre curabo. Cum idem Paulus salutis suæ causa nostrum ad cœnobium devenisset, a Theobaldo abbate, religioso videlicet viro, qui tunc fratribus honestissime præerat, devote susceptus est: quem venerabilis pater in monasterio beati patris Benedicti, quod intra Capuanam urbem constructum est habitare præcepit: qui postquam ad eumdem pervenit, ita se sub sanctæ institutionis regula constrinxit, ut ob hoc omnibus mirabilis haberetur. Sed omnipotens, misericors, ac pius Deus, quantum sibi ejus digna conversatio in hac vita placuerit, illius post obitum ostendere est dignatus. Cum namque in eodem monasterio religiosum, honestam, ac dignam Deo conversationem exercens aliquantos explesset annos, infirmitate pulsatus corporis e carnis ergastulo jubente Domino exsilivit. Igitur quidam venerabilis vitæ episcopus ex Galliæ partibus veniens orationis gratia ad ecclesiam beati Michaelis archangeli in Gargano monte conditam properabat. Cum autem ad Capuanam urbem devenisset, juxta ecclesiam protomartyris Stephani (*dicitur in Chronico Casinensi libro 2. cap. 58. sicut & a Petro diacono in libro de sanctis Casinensibus,* ecclesia sancti Laurentii) diversatus hospitatus est. Denique cum nocte intempesta e lectulo surrexisset, ante ecclesiam prædicti Martyris Paulus.

AN. CHR. 1010. 17. Martii. tyris stans, vicinas sibi omnipotentis Dei aures precibus, lacrymisque reddebat, cum ecce subito ad dexteram orientis partem oculos porrexisset, vidit instar solis radii lucem splendidam e monasterio per aera mirabiliter advolare. Cumque diu lucem quam videbat attonitus miraretur, signum in monasterio insonuit, quo fratris exitus significabatur. Intellexit protinus e fratrum numero aliquem magni meriti ex hoc mundo migrasse, simulque cum ipsa luce cæli sublimia penetrasse. Mox itaque convocatis clericis, quæ viderat enarravit; statimque ad monasterium nuntium misit, ut quis defunctus esset, agnosceret. Cumque is qui missus fuerat, monasterium intrasset, invenit Paulum venerabilem monachum e corpore animam emisisse. *Addit Leo Marsicanus in Chronico Casinensi libro* 2. *capite* 56. *Episcopum illum Gallicanum, qui Pauli animam ad cælos tendentem viderat, decrevisse* Pauli ipsius nomen sibi quamdiu viveret, intra beatorum nomina memorandum. *An ille cultus publicus fuerit, receptusque aliquando in Ecclesia, pronuntiare non ausim, cum nomen ejus in fastis sacris scriptum non reperiatur. De eo tamen agit Petrus diaconus in libro de sanctis Casinensibus, seu de ortu & morte Justorum Casinensium, ex quo & aliis auctoribus laudatis Vvion primo, tum Menardus ei* sancti *titulum in Appendice ad Martyrologium Benedictinum concesserunt. Ejus memoriam Bucelinus in Menologio die* 21. *Septembris consignat. Hic addere liceat, in ecclesia parochiali sancti Nazarii apud Capuam exstitisse porticum, in qua duæ visebantur imagines, sub quarum una hæc erat inscriptio*, S. Johannes primicerius; *sub altera vero*, S. Paulus præpositus, *quem quidem Paulum alium a nostro non fuisse censet Michael Monachus in Sanctuario Capuano.*

Adam. 22. *Laudatur* ADAM *monachus quidam Casinensis, qui hoc sæculo divinis revelationibus & visionibus illustratus est. Unam ex his Victor sese didicisse a Leone abbate sancti Pauli Romæ scribit sub finem libri* 2. *dialogorum, quam his verbis refert.* Dicebat enim quod sibi Adam reverendissimus valde monachus & custos ecclesiæ hujus nostri monasterii retulerit quia quadam die dum idem venerabilis Adam portam monasterii ad aliquod opus faciendum esset egressus, duo juvenes in habitu monachi sibi in ipso introitu monasterii obviaverunt: cumque salutatos eos, studiose qui essent inquireret; audivit ab eis, quod unus eorum Protus, alter vero Hyacinthus diceretur. At ille obstupefactus, cur venissent cum percunctaretur, illi inquiunt: Ad fratres, qui hodie nostri memoriam mente devota recolunt, visitandos venimus. Erat enim ea dies qua pro Christo effuso sanguine palmam martyrii ipso donante meruerunt. Cum ergo attonitus paullulum substitisset, ac illi cœpto itinere monasterium essent ingressi, ad se reversus, certius quod audierat cognoscere volens, rapido eos cursu prosequitur. Dumque eos huc illucque per monasterium studiose requireret, ac minime invenire posset, quosque sibi obviantes interrogare cœpit, ubi essent monachi qui modo secum loquentes monasterium essent ingressi. Sed illi nullum in monasterium introisse præter illum se audisse professi sunt. Qua de re aperte datur intelligi, eos qui sibi apparuerunt, sanctos martyres Protum & Hyacinthum, quorum festivitas eo die celebrabatur, veraciter fuisse. Quæ omnia eodem ordine a Firmo hujus monasterii veterano monacho, nepote scilicet ipsius Adæ, quæ ille mihi Romæ positus dixerat, reversus ad monasterium acta fuisse percepi. *Eadem visio refertur in Chronico Casinensi libro* 2. *cap.* 48. *cui altera præmittitur capite præcedenti de corpore sancti Benedicti apud Casinum jacente, quam auctor ex eodem Leone abbate sancti Pauli per aliquot fratres, qui eam ab ipso audierant, se accepisse scribit. Laudatur item Adam capite* 49. *quod* in monte proximo, qui Curiæ adjacet, Clia vocabulo, cellam in honore sancti patris Benedicti *construxerit. Majoris est momenti quod refertur de Adamo capite* 61. *ubi Adelgisio cuidam Pandulfi Capuani principis ministro, qui ad sacrum montem spoliandæ ecclesiæ causa accesserat, viriliter restitisse memoratur. Cum enim aliquot e loci monachis cedendum esse censerent, ne irato principe pejora perpeti cogerentur*, Adam, qui tunc ecclesiæ curam gerebat: Ego, inquit, hæc quæ requiris, neque tibi, neque alicui hominum daturus aliquando sum, sed ea super ipsum beati Benedicti altarium ponam, inde

inde illa qui voluerit aut præsumserit auferat. Quod cum fecisset, mox ille præsumtor audacter accessit,& cum jam jamque ad altare manus extenderet,mirabile dictu! protinus in faciem corruit, & vehementissima subito epilempsia pariterque paralysi correptus, universis adstantibus mirum ac potius miserum de se spectaculum præbuit. Et de infirmitate quidem ipsa altera die aliquo modo convaluit, atque sine effectu reversus est ad principem, distorto tamen ore atque oculo usque ad obitum permanens, cunctis se interrogantibus, qualiter hoc illi contigerit, non sine admiratione audientium maxima referebat. *Adæ nomen Bucelinus die* 14. *Decembris commemorat in Menologio Benedictino, quod pariter exhibent Vvion & Menardus in Appendice ad Martyrologium.*

AN CHR. 1010 17. Martii.

Liutius.

23. LIUTIUM *aliis viris piis, qui Casinum montem hoc sæculo illustrarunt, addere visum est ex Leone Marsicano, de quo nonnulla scribit memoratu digna in Chronico Casinensi. Eum recenset libro* 2. *capite* 12. *inter celebriores sacri montis monachos, qui post Aligerni abbatis obitum maluerunt e monasterio egredi, quam ibi vivere sub regimine Mansonis, Principum vicinorum favore in abbatem recepti.* Unde factum est, *inquit*, ut nonnulli de prioribus hujus monasterii fratribus potius hinc egredi, quam manere sub illo eligerent; e quibus... domnus etiam Liutius de religiosis hujus loci monachis ac prioribus unus, *Jerosolymam profectus est cum aliis duobus, Johanne scilicet & Theobaldo, qui ambo in abbates postmodum electi sunt; ipse vero reversus tempore Athenulfi abbatis, ut habet idem auctor capite* 30. apud Salernitanum principatum in quadam eremo, ubi nunc monasterium sanctæ Trinitatis, ad Cavam cognomento, constructum esse dignoscitur, aliquamdiu remoratus est. ubi a Guaimario principe agnitus, atque in maxima est reverentia habitus. Postmodum vero in monte hoc, loco Albaneta vocabulo, usque ad suum est obitum religiosissime conversatus. In quo videlicet loco ante non multum tempus, cum quidam vir Dei mansionem sibimet remotiorem elegisset, atque in cisterna vetere, quam ibi dirutam repererat, oratorium fabricare disposuisset, cogitanti ei, in cujus potissimum nomine ecclesiam ipsam construeret, fertur quemdam puerulum scholarem ibi tunc supervenisse: qui a prædicto viro Dei perquisitus, utrum peritiam cantandi haberet, & ille habere se promtule respondisset, jussus ab eo cantare est quidquid sibi primum in mentem venisset: statutum scilicet habens in corde suo, ut in cujuscumque sancti honore puer ille cantasset, in ejus nomine ecclesiam eamdem construeret. Mox puer responsorium imposuit, *Veni electa mea*, totumque illud suavi satis modulamine cecinit. Valde itaque vir Dei exhilaratus, & intelligens per hoc beatissimæ Dei genitrici placere suo in loco eodem honorari vocabulum, confestim juxta possibilitatem suam parvulam ibi ecclesiam in honore ejusdem genitricis Dei ædificavit; ibique usque ad exitum suum satis devotus in ejus servitio perduravit. Cum autem post aliquantum tempus præfatus domnus Liutius ibi venisset, & plurimum sibi locus ipse complacuisset, elegit ibi usque ad mortem consistere, & in servitio Dei genitricis ipsius perseverare. Reversus igitur ad principem Guaimarium, prædicti Guaimarii filium, cui dudum & pater spiritualis, & familiaris super omnes exstiterat, multa ab eo & diversa ornamenta ecclesiastica, & codices quamplures, necnon & aliam ad fratrum usus non modicam supellectilem adquisivit, libentissime illo ac liberaliter cuncta quæ vellet accipere concedente. Mox itaque prædictam Dei genitricis ecclesiam multo satis quam erat in omnibus ampliorem efficiens atque depingens, habitacula quoque in circuitu ad diversos commanentium usus non modicæ quantitatis ædificavit; ibiq; cum triginta circiter fratribus religiosissime conversari cœpit. Ipse autem præ ceteris omni vilitate & extremitate contentus, tam humili se officio mancipaverat, ut farinam in pistrino ad panem faciendum famulorum more discuteret, cum interim de ore illius Davidica modulatio numquam cessaret. In cujus vitæ humilitate, atque nimia abstinentiæ austeritate, usque ad extrema vitę indefesse perdurans, Richerii abbatis tempore in monasterio isto defunctus atque sepultus est. *Hæc ille, quem secutus est Petrus in libro de sanctis Casinensibus. Eumdem Vvion appellat* Lucium *cujus meminit in Appendice ad Martyrologium Benedictinum, quo item nomine de-*

 signatur

AN CHR. 1010 17. Martii. *signatur a Bucelino in Menologio, ubi ejus commemorationem die 5. Decembris consignavit. Porro de Cavensi eremo, postmodum monasterio celebri, dicemus ad annum 1050. ubi de Alferio primo ejusdem loci abbate agendum. Albaneta vero, cujus hic initia describit Leo, quingentis ferme passibus a Casinensi cœnobio versus occidentem distat, ubi hodieque exiguum visitur monasterium, quod anno 1581. ut observat Angelus de Nuce, restaurari cęptum, anno 1646. absolutum fuit, atque exinde ab uno aut altero monacho inhabitatur. Celebre evasit secessu sancti Ignatii societatis Jesu institutoris, qui ibi aliquot dies transegit, ut spiritualibus exercitiis liberius operam daret: in cujus rei memoriam cubiculum, quod tam celebris hospes habitavit, in ædiculam sacram a monachis Casinensibus conversum est.*

Raynerius martyr. 24. *Martyris titulum Raynerio monacho Casinensi nonnulli pro illorum temporum more concedunt, quod innocens a latronibus interfectus sit. Eum obedientiæ simul & patientiæ veluti exemplar proponit Victor sub finem libri secundi, his verbis.* Bonum obedientiæ, quæ inter ceteras virtutes prima est, non finit nos virtutem cujusdam fratris, qui eam toto cordis humilitate usque ad mortem quoque sectatus est, penitus silentio præterire: illum videlicet imitans, qui factus obediens Patri usque ad mortem, obedientiæ nobis pariter ac patientiæ reliquit exemplum. Qui videlicet frater hujus nostræ congregationis, RAYNERIUS nomine, juvenis quidem ætate, sed moribus grandævus fuit: cui multi ex fratribus qui adhuc supersunt, & eum optime noverunt, testimonium perhibent; quod tantæ humilitatis, tantæque obedientiæ fuerit, ut ex hoc mirabilis ab omnibus haberetur. Cui dum quadam die esset ab abbate suo injunctum, ad aliquod opus pro utilitate monasterii peragendum, Theatinum adire territorium; ille læto ut semper animo ad obedientiam promtus, jussa implere festinans, iter arripuit. Qui dum pergeret, & aliquanti jam itineris spatium profligasset, a latrunculis cujusdam potentis viri ODERISII, qui ex præcepto ejus, si quid ex monasterii hujus rebus diripere possent, viam observabant, omnibus quæ deferebat sublatis, interfectus est. Cujus quidem corpus, vel propter inimicorum insidias, vel quia longe erat, ad hoc cœnobium deferri non potuit, sed in quadam ecclesia juxta posita humi traditum est. Sed quantum illius obedientia omnipotenti Deo fuerit accepta, ad exstinctum ejus corpus ostendere est dignatus. Cœperunt itaque multi infirmitate detenti ad ejus sepulcrum properare, & recepta sanitate ad sua incolumes remeare. Iter quos ATTO comes, magni ATTONIS comitis filius, præfati quoque Oderisii gener, cum graviter detentus a febribus fatigaretur, ad sepulcrum istius fama ducente venit; ibique in oratione prostratus, recedente febre ita sanus surrexit, ut malæ illius valetudinis, qua antea laborabat, nihil prorsus in se sentiret: qui pro recepta sanitate gratias referens, ob retributionem tanti muneris, optimo super ejus sepulcrum oblato pallio, gaudens discessit. *Memoratur Raynerius a Vvione & Menardo in appendice ad Martyrologium Benedictinum, ex libro Petri diaconi de sanctis Casinensibus.*

Johannes. 25. *Huc etiam referre juvat quæ Victor se* in quadam veteri paginula, imperito satis stylo exarata *reperisse commemorat, de Johanne quodam monacho sancti Liberatoris, quod monasterium ad radices montis Majellici in diœcesi Theanensi situm esse, & Casinensi subjectum fuisse scribit.* Quidam, *inquit*, frater in eodem monasterio JOHANNES dicebatur, qui ætate ac ægritudine pressus extremum vitæ spiritum trahebat. Cum igitur quadam die aliqui ex fratribus more solito decantaturi matutinas laudes ad eum venissent, *nota patrum nostrorum religionem, qui etiam morti proximi, si recitare non possent officium, saltem illud ab aliis recitatum audiebant,* ille eos voce qua potuit, compescuit, dicens: Nolo, inquit, ut mihi canonicas horas amplius decantetis, quia dominus abbas cum multis fratribus albis vestibus indutis ad me modo gratia visitandi venerunt, mihiq; matutinale officium decantantes, post paullulum se huc venturos, meque secum assumturos esse dixerunt. Dum itaque fratres, qui ad eum venerant, ad ejus visionem intenti, & si vera essent quæ retulerat, sollicite præstolarentur, post unius horæ spatium frater ille magna cum exsultatione emisit spiritum. Ex quo animadvertere possumus beatum patrem Benedictum fuisse, qui ei cum illa albatorum concione

cione apparuit, eumque secum ut promiserat assumsisse. *Hæc Victor, qui & alios laudat viros pios, de quibus in altera hujus Sæculi parte disseremus.* AN. CHR. 1010

26. *Huc usque de viris sanctitate aut pietate celebribus, qui Casinense monasterium hoc undecimo sæculo ineunte illustrarunt. Jam vero locus esset de miraculis fusius disserendi, quæ tunc temporis in eodem monasterio frequentia contigisse scribunt Victor in Dialogis, Leo Marsicanus in Chronico, Petrus Diaconus & alii passim auctores: sed ne prolixiores videantur ejusmodi narrationes, quæ lectoribus fastidio esse possint, illustriora quædam, potissimum e Victoris dialogis seligere sufficiat; præter ea quæ jam a nobis cum gestis virorum illustrium relata sunt. In iis vero narrandis rerum potius quam temporum ordinem, quod hic nobis non satis sit exploratus, sequemur. Ea primum narramus quæ ad beati Patris sepulcrum contigerunt.* 17. Martii. Miracula Casini facta

27. SMARAGDUS, *inquit Victor libro 2. dialogorum*, monachus, qui adhuc superest, & in nostro monasterio commoratur, retulit mihi quod narro; quod a LEONE venerabili presbytero, avunculo scilicet suo, se audisse referebat de ANTONIO monacho atque presbytero, qui sæcularibus ac divinis litteris haud mediocriter eruditus, ab adolescentia usque ad vitæ exitum in sæpe dicto monasterio degens, omnibus pæne in hac provincia notus exstitit. Qui dum quodam tempore, casu accidente, sicut prædictus presbyter ex ore illius accepit, loco in secretiori crepuisset, & languore crescente quotidie vehementer fatigaretur, medicum a quo secari vel exuri deberet, si quomodo posset sanitatem recipere, conducere meditabatur. Timebat tamen si secaretur a medico, ut multoties evenire solet, ne forte moreretur; & rursus si non secaretur, sedulum sustinere dolorem, quod est ipsa morte deterius, periculosius sibi videbatur. Igitur cum intra se hæc diutius agitaret, unum sibi fore remedium credidit ut ad sepulcrum beati Benedicti pergens ipsius misericordiam imploraret, sperans se ejus patrocinio posse salvari, sub cujus magisterio se recedens a sæculo devotissime contulerat. Statim igitur ecclesiam intravit, ac se coram altari humiliter prosternens, diutius oravit, ut omnipotens Deus meritis tanti Patris salutem sibi conferre dignaretur. Expleta vero oratione, e pavimento, in quo prostratus jacuerat, surrexit, atque ex crepidine altaris pulverem collegit, & ligans in panno, locum in quo patiebatur superimposuit; atque die altero ita sanus repertus est, ut nec signum quidem præteritæ infirmitatis in eo omnino remaneret. *Hic nihil dicemus de Henrico Augusto ad sepulcrum beati Patris sanato, ut pluribus narrat Leo Marsicanus in Chronico Casinensi, quod nempe opportunior videatur esse locus ea de re agendi in ipsius sancti Henrici elogio, quod in præmissis ad vitam beatæ Chunegundis ejus sponsæ dabimus infra ad annum* 1040. Herniosus sanatur.

28. *Dæmoniacos complures passim commemorat Victor, qui beati Benedicti meritis incolumes facti sunt. Unus ex his puer quem dæmon sub leonis specie invaserat*, ad ecclesiam ante altare beatissimi Benedicti adductus, mirum in modum in pavimento clausis oculis prostratus jacens, quicumque monasterii portam ingrediebatur, mox nomen ejus exprimebat, dicens: Talis, vel talis homo per portam modo monasterii ingreditur. Quidam autem frater, cum causa obedientiæ e monasterio ad civitatem descendisset, duodecim a quodam accipiens denarios, eosque propriæ utilitatis gratia occulte capiens, sibi in sinum misit. Cum autem ad monasterium reversus, ad puerum in locum quo vexabatur accessisset, statim diabolus hoc modo eum per os pueri coram fratribus infamare cœpit, dicens: Monachus iste contra regulam sui ordinis duodecim denarios a tali viro accipiens, causa proprii commodi occultatos retinet in sinu. Igitur cum a fratribus interrogaretur, utrumnam vera essent convicia, quæ antiquus hostis per os vexati sibi objiceret, mox ille suam clamitans culpam, omnino id ita esse professus est. Energumeni liberati

29. Alter quoque frater, cujus nomen ne verecundiam patiatur omitto, ex alio monasterio suæ salutis causa ad nostrum deductus, quadam nocte ad nocturnas vigilias, lectionem de veteri Testamento in ecclesia, more solito fratribus residentibus, recitabat, cum forte puer qui vexabatur aderat. Et ec-

AN. CHR. 1010 17. Martii

ce subito diabolus per os ejus exclamans, illa omnia quæ legebantur, sese ad liquidum nosse, ibique fuisse protestabatur; & adjungens hujusmodi lectori verbis exprobrabat. Sed si ea, inquit, quæ de te scio referre coram præsentibus vellem, magnam profecto tibi verecundiam incutere possem. Et revera fratrem illum abunde in suo monasterio sæculariter vixisse compertum est. Postquam igitur pro vexato puero ante sepulcrum beati patris Benedicti diutius a fratribus oratum fuisset, ita sanus effectus est, ut amplius a maligno spiritu vexari minime visus esset.

30. *Puerulus alter ingentem Æthyopem supra tectum videns, qui eum insecutus vexare cœpit, ad beati Patris sepulcrum adductus liberatus est: ut & alter Johannes nomine, qui* ætate provectus adhuc, *inquit Victor*, superest, atque in infirmorum domo deservit. *Tertius* THEODORICI *monachi ac sacerdotis*, qui adhuc, *inquit idem Victor*, vivit & nobiscum in hoc cœnobio vitam religiosam ducens conversatur, *nepos fuit*, *in quem dæmon ingressus*, *non eum aperte vexabat*, *sed latenter languorem inferens veluti paralyticum fecit. Ductus ab avunculo suo ad venerabilem virum*, LAMBERTUM *nomine*, *qui in vicina monasterio silva solitarius habitabat juxta ecclesiam sanctorum Cosmæ & Damiani*, *ut ejus benedictione frueretur; mox ut puer* panem ab eo benedictum *comedit*, *dæmon aperte cœpit illum vexare: quare in monasterium relatus*, *& in oratorio positus est*, *ut cuncti fratres simul pro ejus incolumitate Deum precarentur. Expleta oratione ac psalmodia*, *ceteris ad refectorium euntibus*, *aliquot cum puero dimissi sunt*, *qui cum beati Mauri reliquias super obsessi pectus* cum magna devotione ac spe *posuissent*, *statim ille*, *dæmone* cum vomitu *exeunte*, *sanus evasit*. Is autem liberatus a dæmone, *ut prosequitur Victor*, est monachus factus, & in hoc monasterio ceteris cum fratribus in Jesu-Christi Domini nostri servitio perseverans exsistit.

Patri puer non obediens punitur.

31. *Terribile pueri*, *qui patri non obedierat*, *exemplum subjungit. Ille cum parentibus*, oblationem Domino oblaturis, *ad ecclesiam sancti Nicolai*, *cujus festivitas celebrabatur*, *accesserat*. Expletis sollemniis, & communione sacri corporis & sanguinis Domini *percepta*, *ad domum simul revertuntur*. *Puer in agrum abeundi licentiam a patre postulat*, *cui ille*: Non est dignum, o fili, in agrum hodie ad agri opus exercendum exire; quia, licet indigni, divina sacra percepimus, & festivitas patroni nostri, beatissimi scilicet Nicolai, ab omnibus magna cum devotione ubique recolitur. *Non paruit puer monitis paternis*, *sed clam abiit in agrum: ibi cum lignum cecidisset*, *vidit avem nigerrimam in vulturis modum magno cum impetu per aera super se volantem*, *quæ statim sibi sub specie nigerrimi pueri obviavit*, *qui capillos habens hispidos & erectos sic eum affatus est*; Efficere, o puer, ex toto meus, & una mecum ad hujus proximi fluminis oram accede; ibique auri & argenti magnam copiam tibi tribuam, ut non lignis, sed auro argentoque domum revertaris onustus: quatenus dum superfueris, omnes propinquos, vicinosque tuos divitiis excellens, nobiliter delicatiori vita fruaris in terris. *Volebat puerum in fluvio enecare. Sed* ille frequenter Christi nomen invocans, crucis se studebat munire signaculo, flebilique voce talia responsa reddebat: Absit a me, absit, ut alicujus aliquando efficiar famulus, nisi qui me creavit omnipotentis Dei, & qui me generavit patris mei. Cum itaque iterum atque iterum signum salutis sibi apponeret, *dæmon varias efformans belluarum voces*, *frustraque iterum tentata pueri religione*, *sancti Nicolai virtute fugatus est*. *Puer domum reversus a dæmone correptus est*, *& ad monasterium adductus* ad limina beati Benedicti perducitur, *atque* ad ejus venerandum sepulcrum in dextra parte altaris *prosternitur*, *ubi obdormiens incolumitatem recepit*. Hæc, *inquit Victor*, omnia per ordinem ex ore ipsius pueri, qui passus fuerat, lacrymabiliter referentis audivi. *Hæc fuit inobedientis erga parentes filii punitio: sed qualis fuerit monachi plus æquo patriam ac parentes amantis videamus*, *ex eodem dialogo*.

Monachi affectus in parentes punitur.

3. Sed neque hoc tacebo, quod de MANCUSO monacho fratribus referentibus agnovi, quem ipse in monasterio positus vidi, nostroque jam tempore defunctus est. Qui cum ex Apuliæ partibus conversionis gratia huc venisset, a Ri-

a Richerio abbate nostro prædecessore susceptus, fratrum congregationi sociatus est. Itaque in monasterio corpore, in sæculo mente degens, semper terrena quæque meditabatur: omne magisterium regularis disciplinæ sibi grave & importabile videbatur. Tunc cœpit ab Abbate licentiam petere, multasque occasiones adinvenire, qua patriam parentesque posset revisere. Cumque ab abbate suo sæpius fuisset admonitus, ut viam veritatis, quam semel arripuerat, in melius proficiscens de die in diem ad finem usque perducere, deposita omnis torporis ignavia, summopere studeret; ne forte juxta sententiam Domini, aratrum tenens, retroque respiciens, regno cœlorum aptus esse non posset, & ne uxorem Loth imitans, in statuam salis versus, horrendum cunctis spectaculum præberet: ille nihilominus, cujus mens semel a maligno obsessa fuerat, nullo modo quiescebat; sed quotidie Abbatem fratresque precibus fatigando, ut eum patriam revisere sinerent, omnimode postulabat. Cumque spem redeundi frustratam sibi esse conspiceret, clam de monasterio egressus, more fugacis servi nocturnas tenebras captans, ut canis ad suum vomitum, ad patriam diabolo instigante reversus est, atque in parentum domo mansitans, sæculariter ibi, ut jam dudum mente conceperat, vivere cœpit. Sed cum ab Abbate suo per nuntium sæpe fuisset admonitus, ut ad monasterii claustra rediret, & ille salutaria monita parvi pendens, obtemperare negligeret, ab eodem abbate communione privatus est. Cum itaque non post multos dies paullulum languore correptus in lectulo resideret, immanem leonem ingredientem ostium, ac contra se aperto ore venientem cernit. At ille ad ingressum ferocis bestiæ territus, cœpit vocibus clamare dicens: Currite, currite, quia leo iste me devorare contendit. Leo vero rugiens irruit in eum, & mordens, coxam illius apprehendens, maximum ex ea carnis frustum abstraxit; sicque eum ementatum ac seminecem relinquens disparuit. Cumque plures ad clamorem vocis illius obstupefacti concurrerent, leonem quidem minime viderunt, sed ementatum ac seminecem monachum in terra prostratum invenerunt. Itaque cum eum a terra elevarent, paullulum recepto spiritu, cuncta quæ sibi acciderant per ordinem pandit, & ut quantocius se ad monasterium reducerent, propinquos ac vicinos obnixe precatus est. Propinquis igitur ejus voto obtemperantibus ad cellam hujus nostri monasterii, quæ contra Asculanum oppidum sita est, eum portaverunt, ibique post paullulum recuperata sanitate, huc ad monasterium est reversus, ac ex perpetrata culpa pœnitentia accepta, plures postea in sanctæ conversationis habitu vixit annos.

AN. CHR. 1010
17. Martii.

33. *Multa quoque narrat idem auctor, ut probet peculiarem beati patris in suos curam continuam fuisse. Quodam tempore, cum ab initio Maii ad extremos mensis Julii dies siccitas ingens fuisset, rusticus quidam stipulas e messe residuas combussit ut facilius terram excoleret; sed aura flante excitatus ignis silvam quæ monasterio subjacet corripuit. Crepitantium flammarum sonitu excitati fratres, qui meridiano tempore tunc quiescebant, periculo imminente territi, ad divinam opem beati patris intercessione implorandam sese convertentes*, alii erectis in cęlum manibus, alii prostratis in terra corporibus, alii flexis genibus, alii in terram demissis capitibus omnipotentem Deum precabantur, *nec frustra*: *nam* statim nubecula parva se in montis latere colligens, supra cacumen ipsius divina imperante potentia dilatavit, quæ mox tantum imbrem ex se effundens expressit, ut & incendium omne extingueret, & omnino monasterium liberaret. *Hoc ipsum miraculum narravit Petrus Damiani fratribus suis in sermone quem habuit in vigilia sancti Benedicti. Quiescebant quodam die fratres sancti Liberatoris monasterii, quod Casinensibus suberat, cum viri cujusdam venerabilis monitu ad ecclesiam cito pergere invitati sunt; quod cum illi fecissent, statim ruit tota domus, sicque illi periculum evasere. Aliis ecclesia monasterii sanctæ Scholasticæ apud Cajetam construendæ operam dantibus, unius malleus in mare decidit, quem illi immisso in aquas manubrio, beati patris invocatione, ut quondam Gottho contigerat, recuperarunt. Normannus quidam pisces ad refectionem fratrum captos invadere tentans, in aquis suffocatus, temeritatis suæ pœnas dedit. Latrones monasterii spoliis onusti nihil quidquam auferre potuerunt. Mira sunt quæ narrat*

Specialis S. P. in suos cura.

AN. CHR. 1010 17. Martii. *idem auctor, quæ Deus adversus monasterii hostes, qui bona ejus diripere non verebantur, fecit. Pandulfus Capuanus princeps pœnis atrocissimis addictus visus est post mortem, quod calicem aureum e monasterio abstulisset. Plura ejusdem, vel alterius ipsi cognominis facinora passim commemorat, quorum causa & in hac & in altera vita divinitus punitus fuit. Nec minori cura suos adversus Normannorum violentias tuitus est beatissimus Pater: quæ omnia si quis fusius exposita cupit, adeat ipsum Victorem, aut Leonem Marsicanum in Chronico Casinensi, aliosve sacri Montis historicos, quos hic indicasse sufficiat.*

AN. CHR. 1012 19. Apr.

VITA S. ELPHEGI ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS ET MARTYRIS

Auctore OSBERNO ejusdem ecclesiæ Cantuariensis monacho fere coæquali.

Ex Aprili Suriano & ms. codice Thuaneo.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Scribendæ hujus vitæ occasio.

1. *Beatus Lanfrancus Cantuariæ antistes, a sancto Anselmo tunc Beccensi abbate persuasus, Elphegum archiepiscopum Cantuariensem, qui a Danis interfectus fuerat, pro vero & indubitato Martyre posse haberi, ut inferius dicturi sumus, Osberno Ecclesiæ suæ monacho provinciam dedit, ejusdem sancti Martyris acta literis mandandi, ut in officio divino legerentur. Pontificis imperio obtemperavit Osbernus, ac beati Elphegi vitam non solum* pleno dictamine, *ut ait Eadmerus,* verum etiam musico modulamine ad canendum *edidit. Hanc ex Surio exhibemus, addito ex ms. codice Bibliothecæ Thuaneæ prologo, quem Bollandiani etiam edidere cum prolixiori vita, quam genuinum Osberni fetum existimant. Verum cum hæc vita quæ in Aprili Bollandiano publicata est, ea ipsa solummodo pluribus verbis referat, quæ apud Surium paucioribus exprimuntur, breviorem hic sufficere visum est. Elphegi vitæ ejusdem translationis historiam subjungimus, quam idem Osbernus aliquanto post editam vitam conscripsit, ut ipse in narrationis exordio attestatur. Hanc vero ex laudato codice Thuaneo primum descripsimus: sed eam postmodum invenimus in Anglia sacra editam ex mss. Anglicanis: cujus solummodo fragmentum dederunt Bollandiani, quod imperfecta in eorum codice haberetur.*

Auctoritas.

2. *Vita sancti Elphegi non solum ab Osberno auctoritatem habet; sed etiam a beato Lanfranco, qui eam approbasse, & toti Anglicanæ ecclesiæ legendam tradidisse memoratur apud Eadmerum, libro 1. de vita sancti Anselmi, ubi de Lanfranco sic loquitur.* Historiam vitæ ac passionis ejus, *sancti Elphegi scilicet,* diligenti studio fieri præcepit, quam quidem historiam non solum plano dictamine ad legendum, verum etiam musico modulamine ad canendum, a jucundæ memoriæ Osberno Cantuariensis ecclesiæ monacho, ad præceptum illius nobiliter editam, ipse sua prudentia pro amore illius Martyris celsius insignivit, insignitam auctorizavit, auctorizatam in Ecclesia Dei legi cantarique instituit, nomenque Martyris hac in parte non parum glorificavit. *Ex hoc apparet, sancti Elphegi memoriam jam sæculo undecimo celebrem fuisse, utpote cujus festum per totam Angliam tunc sollemne habebatur, quod item ex ipsa ejus Translationis historia manifestum erit. Hujus sancti Martyris cultus exinde in Anglia perseveravit usque ad ejuratam sub Henrico VIII. fidem. Immo non apud Anglos solum, verum etiam apud alias nationes celebris fuit sancti Elphegi memoria, cujus diem festum agi in Dolensi ecclesia apud nostros Brittones observavit Godefridus Henschenius. Nomen ejus præter Anglicanum Martyrologium & Benedictinum, Romanum etiam, Galesianum, & alia quæ post sæculum 11. conscripta sunt, repræsentant: idque die 19. Aprilis, qui ipsi supremus fuit. Ejus vero Translationis festum die 8. Junii consignat Osbernus ipse in Translationis Historia. Apud Germanos non ignotum fuisse, patet ex ejus elogio quod Trithemius in nova editione Chronici Hirsaugiensis inseruit ad annum 1015. Anno sequenti consignat ejus martyrium Chronici Saxonici sive Magdeburgensis auctor, ubi beatum hunc virum nescio qua ratione* Dustein *appellat, sic vero habet.* Eodem tempore Nortmanni duce Thurkilo, Cantuariæ civitatis egregium antistitem, nomine Dustein, captum cum ceteris vinculis & inedia more suo crudeliter exstinxerunt: qui humana motus fragilitate, pecuniam promisit, & inducias poposcit, ut si redemtione acceptabili mortem evadere non posset, semetipsum gemitibus purgaret. Transactis induciis, promissum poscentibus ait: Præsto sum, paratus ad omnia pro Christi amore, ut suorum servorum exemplum merear fieri. Quod autem vobis mendax videor, non

S. Elphegi cultus.

non voluntas mea, sed egestas effecit. Illis sævientibus dux Thurkil accurrens inquit: Ne quæso, faciatis, omnia quæ habeo, excepta navi, ne in Christum Domini peccetis, libens trado. At illi effrenes boum capitibus & lapidum imbribus innocentem sanguinem effundunt. Statimque unus de primiceriis membris debilis effectus, agnovit in semetipso quod peccavit in Dei electo. *Ejusdem sancti viri meminere omnes, quotquot sciam, Anglicani scriptores, qui ejus acta ex Osberno desumserunt. Si quid de sancto Elphego in his occurrit singulari memoria dignum, illud per modum notularum ad ejus vitam exhibebimus. Hic monere sufficiat, sanctum Elphegum Concilio Ænhamensi generali totius Angliæ præfuisse, quod sub Æthelredo rege die sancto Pentecostes habitum fuit: ad quod Regis edicto, non solum totius regni Episcopi, sed & alii Optimates convenerant, ubi multa ad disciplinam ecclesiasticam recte istituendam statuta sunt, quæ apud Spelmannum tomo* I. *Conciliorum Angliæ habentur, & in Conciliorum generalium Labbei tomo* 9. AN. CHR. 1012 19. Apr.

3. *Nemo, ut quidem mihi videtur, infitiari potest, sanctum Elphegum inter veros Martyres esse recensendum, postquam sanctus Anselmus probavit, non minus ipsi quam sancto Johanni Baptistæ martyris titulum deberi. Id fusius narrat Eadmerus lib.* I. *de vita sancti Anselmi, cujus verba huc referre visum est, utpote a multis prætermissa: quæ tamen maxime ad sancti hujus Antistitis gloriam cedunt: sic itaque rem narrat.* Erat Lanfrancus adhuc quasi rudis Anglus, necdumque sederant animo ejus quædam institutiones, quas repererat in Anglia. Quapropter complures de illis magna fretus ratione, tum quasdam mutavit sola auctoritatis suæ deliberatione. Itaque dum illarum mutationi intenderet, & Anselmum unanimem scilicet amicum & fratrem secum haberet, quadam die familiarius cum eo loquens dixit ei: Angli isti, inter quos degimus, instituerunt sibi quosdam quos colerent sanctos: de quibus cum aliquando qui fuerint, secundum quod ipsimet referunt, mente revolvo, de sanctitatis eorum merito animum a dubietate flectere nequeo. Et ecce unus illorum est in sancta cui nunc, Deo auctore, præsidemus sede quiescens, ELFEGUS nomine, vir bonus quidem, & suo tempore gradui archiepiscopatus præsidens ibidem. Hunc non modo inter sanctos, verum & inter martyres numerant; licet eum non pro confessione nominis Christi, sed quia se pecunia redimere non voluit, occisum non negent. Nam cum illum, ut verbis utar Anglorum, æmuli ejus & inimici Dei pagani cepissent, & tamen pro reverentia illius ei potestatem se redimendi concessissent, immensam pro hoc ab eo pecuniam expetiverunt; quam quia nullo pacto poterat habere, nisi homines suos eorum pecunia spoliaret, & nonnullos forsitan invisæ mendicitati subjugaret, elegit vitam perdere, quam eam tali modo custodire. Quid hinc igitur tua fraternitas sentiat, audire desidero. Et quidem ille, sicuti novus Angliæ civis, hæc summatim perstringens Anselmo proposuit.

Inter martyres computatus.

4. Attamen causam necis beati Elphegi historialiter intuentes videmus non illam solam, sed aliam fuisse ista antiquiorem. Denique non ideo tantum quia se pecunia redimere noluit, sed etiam quia paganis persecutoribus suis, civitatem Cantuariam, & Ecclesiam Christi in ea sitam concremantibus, civesque suos atroci morte necantibus, christiana libertate obsistere, eosque a sua infidelitate convertere nisus est, ab eis captus & crudeli exanimatione est occisus. Sed Anselmus, ut vir prudens, viro prudenti juxta interrogationem sibi propositam simpliciter ita respondit, dicens: Palam est quod is, qui ne leve quidem contra Deum peccatum admittat, mori non dubitat, multo maxime mori non dubitaret, priusquam aliquo gravi peccato Deum exacerbaret. Et re vera gravius peccatum videtur esse Christum negare, quam quemlibet terrenum dominum pro redemtione vitæ suæ homines suos per ablationem pecuniæ illorum ad modicum gravare; sed hoc quod minus est Elfegus noluit facere. Multo igitur minus Christum negaret, si vesana manus eum ad hoc mortem intentando constringeret. Unde datur intelligi, miram pectus ejus justitiam possedisse, quando vitam suam maluit dare, quam spreta caritate proximos suos scandalizare. Quam ob rem longe fuit ab eo illud Væ, quod Dominus minatur ei per quem scandalum venit. Nec immerito, ut reor, inter Martyres computatur, qui pro tanta justitia mortem sponte sustinuisse veraciter prædicatur. Nam & beatus Johannes Baptista, qui præcipuus martyr & veneratur & creditur a tota Dei Ecclesia, non quia Christum negaret, sed quia veritatem tacere noluit, occisus est. Et quid distat inter mori pro justitia, & mori pro veritate? Amplius, cum, testante sacro eloquio, ut vestra paternitas optime novit, Christus & veritas, & justitia sit; qui pro justitia & pro veritate moritur, pro Christo moritur; qui autem pro Christo moritur, Ecclesia teste, martyr habetur. Beatus vero Elfegus æque pro justitia, ut beatus Johannes passus est pro veritate. Cur ergo magis de unius quam de alterius vero sanctoque martyrio quisquam ambigat, cum par causa in mortis perpessione utrumque detineat?

Non minus quam S. Johannes Baptista.

5. Hæc me quidem, reverende Pater, in quantum perspicere possum, rata esse ipsa ratio docet; attamen vestræ prudentiæ est, & me si aliter sentit ab hoc corrigendo revocare, & quid potissimum in tanta re sentiendum sit, Ecclesiæ Dei docendo monstrare. Ad quod Lanfrancus: Frater, inquit, subtilem perspicaciam, & perspicacem subtilitatem ingenii tui vehementer approbo & veneror, firmaque ratione tua edoctus, beatum Elfegum, ut vere magnum & gloriosum martyrem Christi, deinceps me colere & venerari ex corde, gratia Dei juvante, confido: quod ipse postmodum devote exsecutus est, quin & historiam vitæ ac passionis ejus diligenti studio fieri præcepit. Quam quidem historiam non solum plano dictami-

AN. CHR. 1012 dictamine ad legendum, verum etiam musico modulamine, &c. *ut supra num. 2. Hæc Eadmerus in vita sancti Anselmi.*

19. April. Alii martyres. 6. *Porro in eadem Danorum persecutione, Cantuaria a barbaris occupata, multos martyrio affectos fuisse non obscure tradunt Anglicani scriptores: ex quibus* Leofronam *abbatissam monasterii sanctæ Mildrithæ, cum* multis monachis & sanctimonialibus *commemorat Martyrologium Benedictinum die 30. Julii. Legendus ea de re Rogerius de Hoveden ad annum 1011. ubi de hac clade multa habet. Sed jam Elphegi vita proferenda est.*

INCIPIT PROLOGUS OSBERNI MONACHI.

OMNIBUS in fide Christi manentibus indignus sanctæ Cantuariensis Ecclesiæ Metropolitanæ filius Osbernus, gratia vobis & pax a Deo Patre nostro, & Domino Jesu-Christo, & amborum Spiritu-sancto.

Si cælestis sententia gravem in illum sanxit vindictam qui acceptam pecuniam sudario reponere, quam mensæ nummulariorum maluit apponere; nequaquam mihi succensendum esse existimo, si hujus sententiæ periculum devitans, ea quæ de glorioso Christi martyre Elfego ipse agnovi, aliis quoque agnoscenda proponam. Erit autem divinæ providentiæ & me veraciter dicentem, & illos salubriter audientes ita retributionis suæ beneficio donare, ut neque me laboriosæ aliquantulum narrationis, neque illos usurariæ pœniteat operationis. Illud quoque non mediocriter ad dicendum me invitat, quod eos plerumque torporis accusamus, qui res quas suis quidem temporibus ad honorem Altissimi factas noverunt, dictitandi officio ad sequentes transmittere noluerunt. Quorum nos desidiam, aut certe vituperare non debemus, aut ipsi ea quæ memoratu digna scire potuimus, efferre; ne qua in re præcedentes improbamus, in ea a subsequentibus multo maxime improbandi videamur. Sane veritatem rerum ita polliceor, ut nulla me sublato, si quis infuerit, splendore verborum dicturum profitear, quæ non aut ab his qui viderunt, aut a videntibus audierunt acceperim, & eis fide simul & auctoritate plurimum præstantibus. Quorum quidem vocabula idcirco sponte refugio, quoniam dicendi primitias barbaricis appellationibus decolorare nolo. Aliqua tamen de his rebus non incommode scripta inveni, quorum sententias exinde assumtas præsenti scripturæ congruo ordine inserendas judicavi. Illius itaque freti auxilio, cujus gratuita bonitate sumus quicquid bene sumus, cujus largiflua miseratione sapimus quidquid bene sapimus, tangamus psalterium, tangamus & cytharam, ut in altero sempiternam Martyris gloriam exultando prædicemus, in altero corporales ejus passiones imitando veneremur; ac quemadmodum præcipiente invictissimo totius latinitatis magistro Lanfranco Archiepiscopo, Musica virum modulatione dudum extulimus, sic cogentibus his quas diximus rationum causis, oratoria eumdem narratione extollamus.

INCIPIT VITA.

Elphegus monasticam vitam amplectitur. 1. PRINCIPIUM nascendi a splendidissimis natalibus trahens Elphegus, magna prudentia & summa humilitate vitam instituit. Cujus animi ingenui atque vitæ innocentiam parentes admirati, litterarum eum scientia & Christianæ religionis sapientia imbuendum tradiderunt. Qui totum philosophiæ studium convertit ad diligendum Deum, illum nosse, illi parere, illius jugo mancipare se semper desiderans. Tactus itaque majestatis spiritu, paternæ hereditatis negligens, maternum dolorem, cum ab ea unice diligeretur, oblivíscens, mundum deseruit, & in monasterio nomine *a* DERHIRST, religionis habitum suscepit: ubi priva-

---

a Alias *Diherst*, seu *Derhest*. Deorhuistam appellat Beda, cujus tempore insignis fuit abbatia; Vvilelmi autem Malmesburiensis ætate nihil aliud erat quam *inane antiquitatis simulacrum*, ut ipsemet loquitur libro 2. Pontificum Anglorum §. de Episcopis Vvintoniensibus. Situm erat in agro Glocestrensi a sancto Eduardo rege reparatum, & donatum monachis sancti Dionysii in Francia. Elphegus ejusdem cœnobii professus dicitur in charta Henrici VI. regis. Monast. Anglic. tomo 1.

privata desideria propriasque voluntates cœpit abigere, cunctorum famulatui subjacere, omnium se quasi quoddam instrumentum exhibere, Deum infatigabiliter diligere, jejuniis & vigiliis vacare. Et quidem quibuscumque potuit, studuit prodesse: quibus autem prodesse non potuit, saltem non obesse conatus est. Transactis autem in monastica religione aliquot annis; cum videret tempus adolescentiæ præterire, artioris vitæ semitam arripere, singulareque cum antiquo hoste certamen inire contendit. Egressus itaque de monasterio, pervenit ad locum * Bathonia *a* vocatum: ubi aqua calida de terra emergens, balnearum usum pro voluntate præstat. Ibi habitaculum construens, se inclusit, & rigore incredibili corpus suum jejuniis & abstinentia afflixit. Confluebant ad eum in brevi nobiles quique, suarum vulnera animarum detegentes, & consilium salutis ab eo perquirentes. Unde factum est, ut non parva monachorum turba intra tempus exiguum ibidem congregata sit.

AN. CHR. 1012 19. Aprilis

* Id est Balneum.

Monasteriũ Bathoniæ construit.

2. Culpabat autem non modice vir sanctus illos, qui sæcularem habitum mutarent, & vitam non mutarent. Annon, inquit, mendacii tibi plenus videtur, qui quod non est, esse se ostentat, dum aliud simulat in veste, aliud gestat in corde? Sanctius est enim, vestem non mutare, quam sub veste vitam negligere. Cum autem amplissima mansione perfecta, sobrietatis legem discipulis indixisset, atque carnales appetitus refrenare docuisset, ipse in angusta domuncula se inclusit; summas tamen causas & negotia ad eum fratres referebant. Plerique interea monachorum fidei & professionis immemores, laxatis obedientiæ frenis, mediis noctibus furtivos cibos edere, ebrietati operam dare, lascivire, & prorsus quæ inhonesta sunt, quantum latens audacia sinebat, operari cœperunt. In cujus sceleris capitalem ira Dei desævit pariter & occidit. Nocte vero quadam Elphego more solito sacras excubias faciēte, voces & strepitus intra monasterium audivit. Egressus autem foras, fratrem quemdam misere afflictum & jacentem vidit, super quem horrendi adspectus & sordidissimi amictus homines stabant, qui taureis eum atque ignitis serpentibus flagellabant. Ejulante autem illo, & præ doloris angustia diros ululatus emittente, tortores illi talia improperando dixerunt: Nec tu obedisti Deo, nec nos tibi. Et hæc dicentes, animam de corpore excusserunt. Quod videns sanctus, totus in lacrymas resolutus, rediit ad cellam suam. Videntes autem fratres quæ gesta sunt, errorem suum fatentes, pœnitentiam agentes, vitam in melius commutarunt.

Suos ad perfectiora adhortatur.

3. Mortuo autem Vvintoniensi episcopo Ethelvvoldo, facta est non modica contentio pro pontificis electione inter monachos & clericos. Siquidem clerici ejudem Ecclesiæ sceleratissimam vitam agentes, contra canonum statuta per omnia viventes, cum a præfato antistite sæpius correpti pravos mores corrigere nollent, immo quæ prave gesserant pertinaci spiritu defendere vellent, regali sanctione decretum fuit eos expelli, & alios, qui digniores essent, eorum vice fungi debere. Itaque clericis in exterminium datis, timentes Dominum monachi admittuntur. Ex quo factum est, ut in electione Episcopi clerici clericum, monachi monachum, utrique suę voluntatis fautorem vellent. Quod videns sanctus Dunstanus, ad orationis refugium se contulit, Deum, cui futurorum scientia patet, suppliciter rogans, quatenus dignaretur ostendere, quis regendæ ecclesiæ idoneus foret. Cumque preces devote multiplicaret, apparuit ei beatus Andreas Apostolus, tali oraculo usus: Quid, inquit, carissime contristaris? Quid tam lugubres questus lacrymando depromis? Surge, & Elphego Abbati manum impone, & Episcopum desolatæ ecclesiæ constitue. Nec te aliquorum potentia prohibeat, quoniam non ab homine, sed a Deo hæc de illo sententia processit. Ne autem de me te sollicitum reddam, ego sum Andreas, Filii Dei Apostolus; tuæque salutis diligen-

Fit Episcopus Vvintoniensis.

a Glastoniæ priorem fuisse, priusquam abbas fieret, scribunt plerique recentiores, quod cum admittere noluerint Bollandiani ex auctoritate Antiquitatum Britannicarum, id ex Historia Glastoniensi, quæ habetur tomo 1. monastici Anglicani, probat auctor Angliæ sacræ tomo 2 Bathoniæ autem monasterium, quod hic Elphegus excitasse dicitur, diversum videtur a celebri monasterio sanctimonialium quod sæculo VII. exstructum fuit, ac postea cessit canonicis sæcularibus, ubi sub Edgaro Rege monachi Benedictini degebant. Nisi dicatur illud a barbaris destructum a sancto Elphego restauratum fuisse; a Danis iterum destructum, & iterum reparatum, tandem in cathedralem ecclesiam mutatum esse.

AN. CHR. 1012. 19. Aprilis

diligentissimum custodem me esse noveris. Sicque relevatus Dunstanus, Elphegum, ut jussus fuerat, Episcopum consecravit, & ad sedem suam cum honore remisit.

Virtutes in Episcopatu.

4. Elphegus autem ita se omnium moribus conformavit, ut & omnibus carus esset, & nemo, quod rarum est inter homines, ejus gloriæ invideret. Summæ in omnes exstitit misericordiæ; in seipsum vero impius videbatur & crudelis *a*. In hyemali enim frigore & glacie, cum somnus nocte omnes occuparet, ipse clam nudis pedibus, sola tunica indutus, de strato surgere, foras exire, & usque ad auroram orationibus vacare consuevit. Cum autem pransurus ad mensam intraret, tam vacuus fere a mensa surrexit, quam accessit. Unde corpus illius tanta attenuatum est macie, ut cum manus cum Sacramento tensas in altum porrigeret, per medias palmarum juncturas claritas aeris perspici posset. Omni generi hominum suum scivit contemperare sermonem & animum. Nullum parochianorum suorum publice mendicare permisit, nec alterius loci pauperem vacuum abire sivit, immane horrendumque nefas reputans, si quod natura commune constituit, hoc velit homo ceu proprium usurpare. Quapropter nec Dominici corporis membrum esse, qui pauperum indigentiis nollet subvenire, vigilanter disputabat. Nam si patiente uno corporis membro, compatiuntur cetera; manifestum est ejusdem corporis membrum non esse, quod patiente alio, compassionis affectum nescit habere. Ubi vero illa defecerunt, quæ ex jure ecclesiæ ministerio pauperum competere potuissent, thesauros ecclesiæ, quos ipse multiplices paraverat, jubet distribui: docens ex hoc ornatissima quæque ecclesias possidere, ut tempore felicitatis sint honestati, tempore vero necessitatis sint utilitati *b*.

Ecclesiæ Thesauros pauperibus distribuit.

5. Cum autem beatus Dunstanus obitum sibi imminere conspiceret, & Ecclesiam Dei per malorum successionem turbari metueret, sollicitis obsecrationibus aures divinæ misericordiæ pulsat, quatenus Elphegum successorem habere possit. Cui statim exaudito, quod postulat, promittitur: quamvis non statim quod promissum fuerat, adimpletur. Quod ea re dilatum fuisse arbitror, ut & omnibus manifestum fieret, quantum Deus Dunstanum diligeret, cui quod viventi tam benigne promiserat, hoc defuncto longe post tam veraciter exhibebat: & Elphegum illa tempora invenirent, quæ eum ad martyrii gloriam provehere possent *c*. Anno autem Domini millesimo & sexto; ab adventu Anglorum in Britanniam quingentesimo septuagesimo-octavo, Elphegus anno ætatis suę quinquagesimo-secundo, Archiepiscopus Cantuariensis effectus est. Cumque iter versus Romam pro pallio habendo arriperet, & quoddam opidum hospitandi gratia intraret, opidani hominem incognitum videntes, & avaritiæ suæ consulentes, in domum irrumpunt, res ejus diripiunt, eumque omni supellectili privatum verbis & verberibus exire compellunt. At ille injurias suas leniter ferens, suorum vero mediocriter dolens, via qua venit regreditur. Necdum ab opido longe recesserat, & ecce horrendæ voces mœnia corripiunt, quæ civibus & ædificiis celerem minantur ruinam. Nec mora, vorax flamma opidum consumere cœpit: cumque ignis vehementer excresceret, nec evadendi spes aliqua fuisset, virum sanctum adeunt, fatentur delictum, & veniam petunt. Mox sanctus illis compatiens, preces ad Deum fudit, & ignis molestia protinus extincta cessavit. Restitutis ergo episcopo rebus suis *d*, acceptoque a Papa pallio, domum prospere regreditur. Pudicitiæ virtus tantum dominabatur in eo, ut nemo illo audiente vel obscœnum aliquod verbum proferre, vel turpe factum referre auderet. Erat vero etiam pauperum consolator, oppressorum relevator, unicum afflictis refugium.

Cantuariam transfertur.

6. Per

---

a Addit Vuillelmus Malmesburiensis libro 2. de Pontificibus Anglorum §. de Vvintoniensibus Episcopis, Elfegum carnibus numquam nisi ægrum usum fuisse, noctibusque solum ad amnem procedere solitum, ubi ad ilia demersus in Dei laudibus excubabat, idque suis nescientibus fecisse.

b Mirum est hic nihil de Translatione S. Ethelvoldi memorari, cujus translationis auctor Elfegus apud Vuillelmum Malmesburiensem libro 2. de Pont. Angl. *Antecessoris sui*, inquit, *ossa extulit anno duodecimo post depositionem eius, signis quibusdam & eis non levibus ad audendum persuasus.*

c Post administratam sedem Vvintoniensem per viginti duos annos quam anno 984. inierat.

d Omittitur hic quod apud Bollandum, & ab aliis auctoribus refertur, nempe quod Romæ exsistens cognoverit mortem Kenulfi, sui in episcopatu Vvintoniensi successoris, & antea abbatis Burgensis, qui sedem Vvintoniensem nummis mercatus fuerat.

6. Per idem tempus Svvanus & Turkillus Danorum principes nonnullam terræ Anglorum maculam, exigentibus eorum peccatis, intulerunt. Svvano tamen terribiliter divinitus occiso, Turkillus malignæ hereditatis principatum sortitus, multas Angliæ provincias cæde & incendio vastabat. Rex namque Ethelredus imbellis, quia imbecillis, monachum potius quam militem actione præ se ferebat: homines vero regionis divitiis corrupti, voluptatibus obligati; nec quicquam, præter corporis & singulare & privatum commodum, honestum putabant. Itaque quisque dum sibi & rebus suis timet, omnes temperant a bello, nemo pro causa omnium certamen experiri tentabat: cum ea de causa certandum esset, ut quod quisque suum esse vellet, pro eo quam splendide pugnaret. In tanto igitur rerum discrimine Elphegus hostes adire solebat, & verbum vitæ eis prædicabat, captivos dato pretio redimebat, & quos fames opprimebat, studiose alebat. Unde quantum a fideli populo colebatur & venerabatur, tantum ab infideli contemnebatur & irridebatur: sed fidelis ille mallens cum domino Beelzebuth, quam cum Pharisæo Rabbi vocari, non destitit operi incœpto operam dare, fideles in fide confortare, infideles ad fidem vocare.

AN. CHR. 1012. 19. April. Dani Angliam devastant.

7. Quemdam autem Edricum rex totius regni præfectum statuerat, hominem humili quidem genere, sed cui lingua divitias ac nobilitatem comparaverat, callentem ingenio, suavem eloquio, & qui mortales omnes tum invidia atque perfidia, tum superbia atque crudelitate superaverat. Hujus igitur fratrem, primo nobilitati Cantuariorum in præsentia Regis gratuito maledicentem, deinde ea quæ unicuique ex hereditate provenissent, violenta dominatione invadentem, eadem nobilitas interfecit, ædesque ejus succendit: cujus frater a rege ultionem postulat; denegat Rex postulata, jure fratrem ejus peremtum pronunciat. Præfectus itaque palatium ingreditur, junctis secum decem millibus virorum, fratrem occisum ulcisci conatur. Sed cum parum proficeret, Danorum auxilia petit, non ad Cantuaritas solos debellandos, sed ad totius Britanniæ fines invadendos, regnumque post victoriam æqua sorte dividendum. Sicque fœdus ineunt, dextras dant & accipiunt, sacramenta exigunt & porrigunt, Cantuariam vastare primo deliberant. Quod audiens Elphegus episcopus, convocato populo ait: Forti animo estote, Deum præ oculis habete, præter eum qui corpus & animam potest perdere in gehennam, nihil formidate, humilitatem & patientiam servate. Christus enim, cum Deus esset, & omnia illi Pater in manus dedisset, de inimicis ulcisci se noluit, sed gladium Malchi sanguine cruentum in vaginam recondi jussit [a].

Quibus se jungit Edricus regni præfectus.

8. Obsessa tandem a Danis civitate per viginti dies, & quicquid ad usum vitæ cives paraverant exhausto, mittitur a pontifice qui Danis suggerat, ut ab incœpto desistant, populoque innocenti parcant, caveantque ne divinæ correptionis flagello, pro filiorum castigatione ad tempus concesso, nimis insolenter abutantur. Sed Dani mandata prætermittentes, turres exstruere, arietibus murum ferire, igneas faces jacere constanter cœperunt. Et ecce vorax flamma per domos succenditur, ac sæviente austro, se dilatando dispergitur. Tunc miseranda inter cives facta est deliberatio, utrumnam desertis murorum propugnaculis, ad proprias domos convolarent, an iis neglectis, munitioni urbis incumberent. Vicit communem utilitatem privata affectio, filiorum dulcis recordatio, erga tuendam familiam innata commiseratio. Currunt itaque & rapiunt de mediis flammis conjuges & caros liberos, hostili gladio statim feriendos. Et ecce effracta urbe, exercitus ingreditur, terribilis sonitus ex clamore vocum & clangore tubarum attollitur, adeo ut omnia civitatis fundamenta concuti viderentur. Alii namque ferro jugulati, alii flammis consumti, plures a muro præcipites dati, nonnulli per verenda suspensi deficiunt. Matronæ dum thesauros quos non habebant coguntur prodere, capillis per omnes civitatis plateas distractæ, ad ultimum flammis injectæ sunt. Parvuli a matrum uberibus avulsi lanceis confodiuntur, aut super eos ducto plaustro, minutatim conteruntur. Sanctus autem Elphegus non ferens

Cantuariam expugnant.

Miserabilis Cantuariæ status.

[a] Apud Bollandum adjicitur, sanctum Elphegum suos cives episcopali benedictione & sacræ communionis participatione ad hanc obsidionem sustinendam præparasse.

AN CHR. 1011 19. Aprile

ferens tantam suorum depopulationem, cum turba monachorum in ecclesia circumseptus esset, repente de manibus tenentium elapsus de ecclesia evasit, currensque ad locum cadaveribus plenum, inter cuneos hostium se ingerens, exclamavit; &, Parcite, inquit, parcite, & si viros vos esse cognoscitis, innocentem ætatem persequi cessate. Non est ista victoria, qua lactentium perimitur innocentia: nec laudi adscribitur, quicquid in simplices & mites bellando admittitur. En me, qui vestræ impietatis crimina libero semper ore castigavi: en qui captivos & a vobis multatos pavi, vestivi, redemi. In me vestra potius ira desæviat.

S. Elphegus captivus in carcerem truditur.

9. Mox itaque capitur, & intercepto manibus gutture, vox loquentis præpeditur, vinculis palmæ innectuntur, genæ unguibus dissecantur, pugnis & calcibus latera tunduntur. Ecclesiam quoque igni comburunt *a*, gregem Domini in ore gladii consumunt, & episcopum septem mensibus in arto carcere custodiunt. Interea cœpit ira Dei in homicidam populum adeo desævire, ut parvo temporis intervallo duobus eorum millibus per diros viscerum cruciatus prostratis, cetera quoque multitudo similiter percussa, simile exitium exspectaret. Commoniti sunt autem a fideli populo, ut de peccatis pœniteant, & Pontifici satisfaciant. Sed illi differunt, arbitrantes hoc malum a fortuna eis accidisse. Prævaluit interim clades super omnem carnem, quæ pontifici mortem inferre nitebatur, & nunc denis, nunc vicenis terribili viscerum dolore capitisque absumtis, magnam formidinem viventibus incussit. Citato igitur consilio, mox ad Episcopum currunt, & de perpetrato facinore cum lacrymis veniam petunt; & de carcere eum extrahentes, ad publicos populi conspectus cum honore deducunt; & ait illis Episcopus: Etsi vestra insatiabilis crudelitas veniam non promeretur, tamen quid nos facere deceat exemplo Domini edocemur, qui cum suorum dignatus fuisset lavare pedes discipulorum, non illum exclusit, a quo se tradendum esse præscivit, immo ipsum sanctissimo pane cibavit; Pharisæorum ministros potentiæ suæ verbo elisit, confestim eosdem erigendo sanavit: & quod magnæ bonitatis insigne est, quos quotidie mandatis cælestibus pertinaci animo cernit resistere, eos in cælo sedens adhuc patitur vivere, immo humanis rebus plus quam ceteros præstare. Quapropter quoniam exemplorum illius devotus cupio imitator exsistere, oblitus incendia civitatis, innocentium cædes, oblitus, inquam, quæ in me acta est, præteritæ impietatis; sicut ipse Patrem pro suis crucifixoribus, ita ego pro meis tortoribus ipsum interpellabo. Afferte ergo panem statim vobis reddendum salutarem: quatenus ex hoc refecti, & cupitæ salutis beneficium adepti, aut gratias Salvatori reddatis, aut sceleratiores blasphemi remaneatis. Et dato omnibus pane a se benedicto, omnes de exitiali liberavit clade.

Eja in persecutores caritas.

Quam in eum ingrati

10. Cumque sanitati redditi essent, principes quatuor Episcopo mittunt: & primo quidem pro impenso beneficio gratias agunt: deinde si vita & libertate velit potiri, tria millia marcarum ut persolvat, exigunt. Quod cum ille facere renueret, eum ligaverunt & inauditis tormentorum quæstionibus die Dominicæ resurrectionis affligentes, in carcerem retruserunt. Cumque in omnibus his laudes Deo ageret, ecce apparuit ei spiritus malignus in specie angeli, mentiturque de supernis sedibus se destinatum, quatenus illum ad communem gentis salutem de squalore carceris educat. Nec vereatur ignavi militis vocabulo notari, cum neque Petro humilior, neque Paulo esset robustior: quorum alterum sporta contexit, alterum vero carcerali stridore gravatum angelus absolvit. Christus quoque, ut lapidantium manus effugeret, de templo exivit, ac fugiendi licentiam Evangelico præcepto suis mandavit. His ille sermonibus veluti unguentis delibutus, carcerem egreditur illum sequens. Pluribus autem aquarum alluvionibus per obscuras noctis umbras transvadatis, repente malignus disparuit. Tunc sanctus pestiferi ductoris machinas intelligens, ex imo pectoris dolorem attraxit, mediis se paludibus injectans, cum maximo fletu Salvatorem implorat, dicens: O vitæ dator, o stirpis Adæ unice miserator, cur senem me tua gratia destituit, quem in

A diabolo illuditur.

a Quatuor tantum monachos, ac viros octingentos in tanto excidio mortem evasisse refert auctor apud Bollandum num. 25. quem alii Anglici scriptores sequuntur. Vide Rogerium de Hoveden, qui ait Ailmaro abbati sancti Augustini potestatem factam fuisse abeundi.

in florida ætate numquam destituere consuevit? Tamdiu misericorditer servatum, in extremo pateris perire abjectum! Quoties te in hujus vitæ naufragio Salvatorem inveni? Experiar nunc, quæso, consolatorem in hac dæmonis illusione, adjutor in opportunitatibus, in tribulatione. Carcer a tergo, a fronte flumen, in gyrum tenebræ, auctor earum juxta, Elphegus omnibus ærumnis inclusus. Tibi soli derelictus est pauper, pupillo tu eris adjutor. ANN. CH. 1012 19. April.

11. His & hujusmodi divinas aures appellare non cessat; & ecce apparuit ei juvenis aureo splendore amictus, divini signaculi vexilla præferens, & dixit: Quo te tui distrahunt pedes? quo impetus fugæ? quo ductoris invidia? Siccine itur ad coronam fugiendo certaminis luctam? Aut quomodo potest bravio palmæ fulgere, qui currendi metas in stadio noluit apprehendere? Cui cum retulisset sacerdos, non se fugere, sed divini *a* nuncii imperio paruisse. Non hoc, ait ille, divinitatis imperium fuit, sed diabolicæ malignitatis commentum; nec tam te ille de carcere educere, quam extra carcerem voluit seducere. Urget namque illum præteritæ vitæ tuæ pia operatio, & in tantis tribulationibus præsens tibi semper sancti Spiritus consolatio: cujus præsentia omnibus constantiam donat, constantia victoriam, victoria gloriam. Redi ergo ad locum amissæ coronæ, cælitus tibi deputatum, sciturus quod te die crastino Pater honorificabit in cælo, honore illo maximo, ut in æternum sis cum ejus Filio. Reducitur ab angelo.

12. Elphegus igitur ad locum certaminis ab angelo revocatus, lætus exspectabat horam qua a Deo coronam perciperet. Sed cum prope fuisset, ut carcerem jam intraret, comprehensus a carnificum turba, plagis afficitur maximis: insuper cerebro capitis violato, semivivus in ergastulo recluditur; ubi accenso foco, & quicquid fœtidissimum fumum vel generaret, vel generatum foveret, per singulas diei horas injecto, carceris januas claudunt. Transacta igitur magna noctis parte, cœpit domus cælestis gratiæ participium suscipere, æternæ vitæ odoramenta spirare, hymnos mellifluis sanctorum vocibus sonare. Quos beatus Elphegus intuitus, cum magna cordis lætitia Dunstanum quondam archiepiscopum, vultu & veste gloriosum, conspicit assistentem, protensisque ad illum manibus ita dicentem: Ad te, æterni Regis invictissime miles, ad te nostro honorandum obsequio venimus, missi ab illo, qui tibi & victoriam præstitit de inimico, & sempiternam coronam præparavit in cælo. En, quorum collegio post mortem carnis in perpetuum frueris, cives Jerusalem cælestis ac domestici Dei: si ea, quæ desunt, passionum Christi amore in carne tua patienter suppleveris. Vidimus namque multiplices urbis labores, Ecclesiarum incendia, filiorum neces, tua cum vinculis opprobria, & post impensa beneficia, duplicata tormenta. Quod ergo reliquum est, Deitatis potentia vallatus libens excipe, sciens non esse condignas passiones hujus temporis ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in te. Unus namque dies ad supplicium, sed jugis ac sempiternus erit ad premium. Tortus in carcere visitatur a S. Dunstano.

13. Inter hec laxantur vincula, & integre omnes corporis sanantur plage: Elphegus psallens cum psallentibus, exultans cum exsultantibus incedit. Mane autem facto, cum armatorum manu non parva de carcere educitur, & super jumentum positus, ad judicium pertrahitur. Dixerunt autem ei: Solve aurum, aut mundo hodie eris spectaculum. Et ille: Aurum vobis divinæ sapientiæ propono, ut relicta vanitate, quam diligitis, ad unum vivum & verum Deum studium convertatis. Quod si consilium Dei, per me vobis annunciatum, obstinata mente spreveritis, pejori profecto quam Sodoma morte peribitis, nec in hac terra in perpetuum radices agetis. Tunc diaboli satellites in illum prosiliunt, aversis securibus dejiciunt, lapidibus eum obruentes. Qui genua flectens, hanc orationem fudit Deo, dicens: * Altissime Dei Patris unigenite Jesu-Christe, qui per uterum intactæ virginis venisti in hunc mundum peccatores salvos facere, & me in pace suscipe, & istis miserere. Et prolapsus in terram, iterumque resurgens, denuo sic ait: Pastor bone, pastor singularis, filios Ecclesiæ, quos tibi moriens commendo, Iterum tortus securi percutitur. * *Bol.* Altissimi Patris Unigenite.

a Jam superius Elphegus dicitur insidias diaboli intellexisse; hæc tamen etiam apud Bollandum eodem modo referuntur.

ANN. CR. 1012 19. Aprilis commendo, tuere. *a* Accurrens autem quidam, quem & ipse de sacro fonte susceperat, securim capiti ejus infixit. Qui statim in æterna pace requiescens, victorem spiritum cum triumpho tertio-decimo Calendas Maii dirigit ad cælum. Principes autem Danorum, cupientes & suum facinus, & Elphegi gloriam obscurare, corpus illius flumini immergi statuunt, rati sceleris enormitatem eo facilius contegi posse, quo magis ab hominibus ejus memoria tolleretur. Sed quod Dani ad contumeliam, Christus Elphego paravit ad gloriam. Protinus namque omnis populi multitudo, quæ illo docente errorem abjecerat, armata procedit, malens cum defuncto pariter occumbere, quam illud corpus, cujus ministerio sanctificationis susceperat mysterium, aquarum voragini tradere absorbendum. Itaque corpus a diverso populo servatum, nec mergebatur, nec sepeliebatur. Vespere autem utriusque partis senatores conveniunt, ut tantæ contentionis litem suis rationibus determinent. Factum est autem omnium assensu, ut in commune omnes sanctum deposcant, quatenus si quid valeat apud Deum suum, in hoc ambiguo potentiæ suæ virtutem ostendat. Ecce, inquiunt Dani, ramus de fraxino præcisus, succo & cortice omnino nudatus: si hunc hujus sanguine intinctum matutina lux virentem invenerit, justum nos & sanctum occidisse constabit, & quo illum honore sepeliatis, penes vos erit. Sin autem in pristina lignum ariditate permanserit, errasse vos in ejus amore dicemus, nostrique erit arbitrii, quid de cadavere facere velimus.

Miraculis clarer.

14. Cumque omnibus conditio grata & accepta fuisset, ut omnibus liquido constare posset, quod post mortem Elphegus viveret, aridum lignum sub unius noctis tempore cœpit frondere, & quod sero Dani telluri fixerunt, mane surgentes florere viderunt. Nihil ergo contradictionis ulterius habentes Dani, certatim in amplexus defuncti ruere, crebra oscula figere, cervices supponere, lacrymas & ejulatus emittere cœperunt. Sublatum ergo corpus humeris inimicorum, ad arborem ejus triumpho insignem defertur, comitantibus innumeris signorum prodigiis, potenti virtute Dei cælitus ostensis. Mox enim salus languidis innovatur, cæci illuminantur, surdi audiunt, muti loquuntur, claudis gressus restituitur. Ibi etiam orationis domo super illum fabricata, plerique Danorum magnates, in eadem regenerati, ad fidem Christi convertuntur. Cum autem hæc omnia Londonienses per ordinem audivissent, multa mediante pecunia, corpus usque Londonias transferentes, honorifice sepelierunt. Anno autem Domini 1012. advesperascente Sabbato Paschalis hebdomadæ, sanctus Elphegus cum martyrii corona decimo-tertio Calendas Maii, anno Episcopatus sui septimo, & ætatis suæ quinquagesimo-nono migravit ad Dominum. In ejus autem mortis auctores in tantum ira Dei desæviit, ut quidam dux propria se *b* manu interimeret: alius gutturi suo stylum infigeret: presbyter pertinaciter crucem abscondens martyris, gladio occideretur: alius ejusdem ordinis, sandalia Episcopi temere portans, a dæmone coram omni populo vexaretur. Et factum est, ut tam vehemens cunctos Danorum principes formido invaserit, ut vix eos terra teneret; sed maritimis se tempestatibus dantes, existimarent in pelago Martyris iram effugere posse, quos ab ejus ira tellus tueri non posset. Sed mox ut in altum perducti fuere, centum sexaginta naves, adversis ventorum flatibus actæ, in profundum maris demersæ sunt; porro sexaginta quinque ad ignotas appulsæ regiones, quasi qui insidiarum gratia venissent, ab incolis miserabiliter interfecti sunt. Remansit tamen in Anglia pessimus Turkillus, malorum princeps, pauco tempore prædo futurus, sed in æternum damnati spiritus præda mansurus.

Corpus ejus Lundonium transfertur.

15. Non parvo tempore evoluto, venit princeps Danorum Canutus cum multo navigio in Angliam, diffidensque ab illo propter quasdam res male ac perfidiose actas, quicquid residuum nefandi populi fuit, delevit, ipsum Ducem cum sex tantum navibus in Daniam fugavit. Qui cum ad terram evasisset, suspectus Danorum principibus, ne intestina bella moliretur, statim per cuncta regio-

a Id fecisse dicitur apud Bollandum *impia pietate motus, cum videret Elphegum diutius laborantem in confinio mortis*. Num 35. vocatur a Rogero & VVillelmo VVestmonasteriensi *Trun* seu *Trum*, eratque Danus.

b Is dicitur Haco in Translationis narratione, quam mox exhibituri sumus.

gionis loca agitatus, ad extremum ab ignobili vulgo occisus, feris & avibus projectus est. Post hæc vero princeps Danorum Canutus, cum videret populum suum ab exercitu Anglorum sine intermissione cædi, & propter rerum difficultatem ad deditionem fere compelli, accersitis omnibus, qui ad se confugerant sapientioribus Anglis, consuluit eos, quid causæ esset, quod tot sibi adversa accidissent. Qui omnes uno ore respondentes, dixerunt: Prophetia est sancti martyris Elphegi: qui cum a patribus tuis fuisset circumventus, prædixit eis, quod in regno Anglorum non perpetuo essent radices acturi, sed pejori quam Sodoma morte perituri. Nunc ergo, si vis illum tuis temporibus reddere placatum, promitte illi, si felix fuerit rerum successus, te reliquias illius ad sedem ejus honorifice reportandas curaturum. Quod cum firmiter promisisset, post modicum pacem obtinuit, post pacem regni dimidium, post dimidium totum. Cumque ab omni bellorum tumultu requies undique data fuisset, recordatus est Rex, quid beato Elphego quondam promisisset, & directa legatione, vocavit Egelnothum archiepiscopum: qui corpus martyris decem annis sepultum, incorruptum, & inviolatum reperientes, Cantuariam cum maximo honore deducunt, in sarcophago veneranter collocantes.

ANN. CR. 1011 19. Aprilis

INCIPIT EJUSDEM S. TRANSLATIO,

Auctore eodem Osberno, ex cod. ms. Bibliothecæ Thuaneæ.

Præfatio. Auctoris.

1. QUia venerandam beati Martyris ELFEGI passionem litteralibus quondam monimentis applicavimus, placuit etiam voluntati illorum gratiam præstare, qui quemadmodum sacratissimum corpus ejus de Lundonia Cantuariam translatum sit, ardentissima cupiunt devotione agnoscere. Et quidem quod translatum sit in fine passionis illius breviter attigimus, sed modum Translationis minime exposuimus. Eum ergo nunc exponemus.

2. Anno igitur ab Incarnatione Domini nostri Jesus Christi millesimo duodecimo, Indictione decima, advesperascente sabbato Paschalis hebdomadæ, & inchoante Dominica die Octavarum Paschæ, tertio-decimo Kalendas Maii, gloriosissimus urbis Cantuariæ pontifex Elfegus gloriosissima pro ovibus simul & cum ovibus sibi a Deo creditis, passione occumbens, immarcescibilem æternæ gloriæ coronam suscepit, anno Patriarchatus sui septimo, nativitatis autem quinquagesimo-nono. Cujus venerabile corpus, sive gratia seu pretio a fideli populo receptum, de loco Martyrii ejus ad urbem Lundoniam delatum, & in Ecclesia beati Pauli Apostoli cum innumeris coruscantis gratiæ prodigiis est humatum. Mox denique salus languidis innovatur, cæcis lumen clare perfunditur, audiendi munus surdis tribuitur, recto gressu claudi incedunt, omnibusque fideliter petentibus divina promtissime beneficia proveniunt. Sed illos, qui mortis ipsius auctores exstiterant, non sine terribili vindicta vindex Dei ira transire sinebat. S. Elphegi mortis auctores puniuntur.

3. Ut enim pauca de pluribus prolixa breviter attingam, propono Ducem Haconem proprio se mucrone transverberantem, vatem Matheseos disciplinis intentum gutturi suo stylum infigentem, Presbyterum collariam Martyris Crucem pertinaciter abscondentem, ejusdem Martyris manibus occisum, aliumq; ejusdem Ordinis virum, sandalia illius temere portantem, a dæmone invasum, & quousque de pedibus suis traherentur, coram omni Lundanæ civitatis populo durissime vexatum. Ex quibus rebus tam vehemens cunctos Danorum principes formido invasit, ut vix eos terra teneret, sed marinis se tempestatibus dantes existimabant in pelago Martyris iram effugere posse, quos ab ejus ira tellus tueri non posset. Sed mox ut in altum spumantibus remis eductum fuisset, centum sexaginta naves adversis ventorum flatibus actæ in profundo maris summersæ sunt; quadraginta vero, itemque viginti quinque ad exteras regiones atque ignotas appulsæ, & quasi quæ insidiarum gratia venissent, ab eisdem miserabiliter interemtæ.

AN. CHR. 1012 [19. April. remtæ. Remansit tamen in Anglia male audax princeps malorum *Turchillus*, pauco tempore prædo futurus, sed in æternum damnati spiritus præda mansurus. Nam parvo tempore evoluto venit princeps Danorum Cnut cum multo navigio in terram Anglorum, diffidensque *a* ab illo propter quasdam res male ac perfide actas, quicquid residuum infandi populi esse poterat, sicut tabulæ stylo deleri solent, delevit, ipsumque Ducem sex tantum navibus munitum in Danamarcam fugavit. Qui cum ad terram evasisset, suspectus Danorum principibus, ne intestina bella moliretur, statim per cuncta illius regionis loca agitatus, ad ultimum ab ignobili vulgo occisus, ferisque & avibus est miserabiliter projectus. Sic ergo de terra & mari sublati sunt, qui virum sanctum & cum honore nominandum Elfegum Archiepiscopum occiderunt.

Translationis occasio. 4. At Princeps Danorum Cnut, cum videret populum suum ab exercitu Anglorum sine intermissione dirissime cædi, & jam fere propter rerum difficultatem ad deditionem se compelli; accersitis omnibus qui ad se confugerant sapientioribus Anglis, consuluit eos quid causæ esset, quod tot sibi adversa contigissent. Qui omnes uno ore respondentes dixerunt: Prophetia est venerandi martyris Elfegi, qui cum a patribus tuis crudeli interrogatione circumventus fuisset, prædixit eis quod in regno Anglorum perpetuo non essent radicaturi, sed pejori quam Sodoma morte perituri. Nunc ergo si vis illum tuis temporibus placabilem facere, hujus te pollicitationis fœdere apud illum constringe, ut cum felix rerum fuerit successio, venerabiles corporis illius reliquias de loco in quo conditæ sunt tollas, atque ad sedem Patriarchatus sui servato more antiquorum transferre studeas. Assensit itaque princeps Senatorum consilio, consilium sequitur divinæ propitiationis declaratio. Non post multos etenim dies Cnut pacem obtinuit, post pacem Regni dimidium, post dimidium totum. Cumque ab omni bellorum tumultu requies undique data fuisset, recordatus quid beato Elfego quondam promisisset, directa legatione vocavit Agelnotum, qui tunc temporis summum in sancta Dorobernensi Ecclesia gerebat sacerdotium, vir sanctus & bonus, & Regi propterea quod illum sacro chrismate linisset, valde acceptus. Qui sabbabato vigiliarum Pentecostes Lundoniam adveniens, mandavit Regi in balneas forte descendenti se adesse, & quid velit ipse statuere in ecclesia beati Pauli Apostoli exspectare. Quo ille accepto, sine mora de lavacro surgit, chlamyde solummodo nudum corpus obtegit, simplices pedibus subtalares inducit, sicque ad Præsulem impigro gradu tendit, mandans omnibus familiæ suæ militibus, quos lingua Danorum *Huscarles* vocant, ut alii eorum per extremas civitatis portas seditiones concitent, alii pontem & ripas fluminis armati obsideant, ne exeuntes eos cum corpore sancti Lundanus populus præpedire valeat.

Fit curante Cnuto rege

5. Ingressus ergo Rex ecclesiam, amplexatur Archiepiscopum osculans illum; statimque obseratis foribus, lætabunda simul ac tremebunda voce ait: Ecce dies quam fecit Dominus, exsultemus & lætemur in ea. Ecce dies de qua locutus est Dominus, ut in ea transferatur thesaurus Reliquiarum domni Elfegi de domo hospitii ad domum patriarchatus sui. Ad quod dictum tremefactus supra quam dici potest sacerdos, non enim sciebat cujus rei gratia a Rege vocatus fuisset, in magna animi angustia dixit: Non tibi imputet omnipotens Deus, domine mi Rex, quod hoc facere voluisti, & non indicasti mihi consilium animi tui, quatenus instructior ac per omnia paratior advenirem, ne in medio civitatis hujus tam magnæ occumberem; aut si placuit rem tam difficilem incipere, cur saltem non adduxisti viros, qui hujus operis possent ministri exsistere, cum lapis ad monumenti ostium positus tanti ponderis exsistat, ut vix a multis boum paribus valeat moveri, ne dum a duobus qui soli præsentes adsunt debeat monachis revolvi? Inepta est ista consideratio, aliud tempus, & aliæ vires considerandа sunt. Cui Rex, in Domino plurimum confortatus, ait: In hoc, Pater sancte,

---

a MSS. Angl. *diffidensque*. Canutus primum a Danis Angliam infestantibus in patris Svvani locum electus est, tum defuncto Ethelredo rege etiam ab Anglorum parte rex agnitus; & mortuo tandem anno 1017 Edmundo rege, solus in Anglia regnavit, qui nonnisi post aliquot annos Turkillum exsulare coegit.

consuevit. Vestra igitur sanctitas Deo se in oratione prosternat, monachi ad aperiendum sepulcri ostium fidenter accedant; ego valvarum januis ostiarius incumbam. ANN. CH. 1012 19. April.

6. Ita petita atque accepta benedictione Pontificis, Monachi, quorum alteri GODRICUS ejusdem martyris quondam discipulus, ac post aliquot annos Cantuariensis ecclesiæ decanus, a quo etiam hæc omnia quæ narramus diligenter perquisita accepimus: alter vero ELVVARDUS * cognomento Longus, vocabatur, cui datum est magno quondam adhæsisse DUNSTANO. Hi ergo accepta benedictione arripiunt ferreum, quod e regione stabat, candelabrum, molientes effractionem superioris structuræ murali opere firmissime agglutinatæ; atque, ut illi asseruerunt qui testem assertionis suæ Deum invocaverunt, vix leviter monachi admoverant, dum minores lapides, cæmentum & quicquid operis desuper eminebat, quasi arborum folia sub prima hyeme agitata, cadebant. Cumque ventum fuisset ad lapidem patentis monumenti opertorium, flexis genibus solo procumbunt, suppositis humeris eumdem impellunt, moxque in alteram facili motu partem avellunt. Quod revera supra quam credibile est admirabile fuit, cum, sicut prædiximus, quem multa boum paria non traherent, eum bini tantummodo monachi levi impulsu lapidem revolverent. Accurrunt ita admiratione perterriti Rex & Archiepiscopus, lacrymantibus oculis introrsum aspiciunt, vident organum quondam Spiritus-sancti *a* incorruptum jacere, nec quippiam putris in toto corpore læsionis inesse; & computantes seriem annorum, comperiunt illum annum esse decimum, ex quo idem sanctus illic conditus fuerat. Exclamat itaque Rex fortiter præ gaudio, talesque permixtas lacrymis preces effundit. Pater, „ inquit, sanctissime, super omne delectamentum suavissime, Pater beatissime, super omnes mundi thesauros pretiosissime, hujus peccatoris Regis miserere, nec „ mihi obsistat vel propria indignitas, vel parentum meorum in te contra justum „ & bonum expleta crudelitas. Ego te potentissimum æterni Regis fateor amicum, ac deinceps quoad vivam meum constituo advocatum. Salva me, salva „ omnes, tu æterna salvatione salvare, & nobiscum magnam filiis tuis facturus lætitiam proficisci dignare.

Sepulcrum a duobus monachis aperitur.

* *al.* Alfvvardus.

Corpus incorruptum invenitur.

7. Accedens autem propius summus Dei sacerdos, ut suis manibus venerandum corpus tractaret atque levaret, æstuabat animo, nusquam tabulam reperiens, cui suppositum ad navim deferri valeret. Cumque in magna desperatione dubius staret, animadvertit ligneam corpori tabulam substratam, ita ad mensuram corporis per longum & latum extensam, quasi ad hoc solum primi eam conditores supposuissent, ut inde aliquando sine aliqua difficultate idem sanctus intacto corpore levari debuisset. Læti ergo ac præter spem hilares effecti, accipiunt linteum, quod ad obsequium Pontificis minister Godricus secum detulerat, & in illo sacrosanctos artus cum subjacente ligno pariter involvunt. Sed cum aliqua pars corporis adhuc discooperta remaneret, cucurrit præfatus monachus ad altare sancti Pauli Apostoli, rapiensque sindonem desuper jacentem, dimidiam pro sindone auri libram reposuit, rapidoque cursu ad obvolvendum quod residuum erat rediit. Tum levato in humeris monachorum pretioso pretiosi corporis thesauro, descendunt angusto itinere per viam quæ ducit ad flumen Tamisium, prosequentibus illos Rege & Archiepiscopo, utroque illorum tota animi vigilantia ad Deum intento. Jamque ad flumen appropinquare cœperunt, cum ecce Regia navis, aureis rostrata draconibus, armigeris repleta militibus, venienti Martyri obvia offertur. Quam citius dictu Rex insiliens, expansis brachiis martyrem suscepit, deinde protensa dextera pontificem induxit. Mox remota altiore navi, sedebat Rex gubernaculum tenens, navim ad ripam fluminis contrariam dirigens. Videres ergo magnam Dei potentiam obsequio martyris favere, dum hinc pontem & totas fluminis ripas loricatis stratas militibus conspiceres; illinc per extremas urbis portas simulatorias seditiones excitatas audires; attenderes Regem navem

Transfertur.

Regis erga martyrem devotio.

a Perseverabat adhuc sine corruptione corpus sancti Elphegi tempore Vvillelmi Malmesburiensis, ut ipse asserit libro 1. de Pontificibus Anglorum, his verbis: *Quod corpus ejus etiam recentis cruoris praferens vestigia, labem putredinis ad hunc diem ignoraverit, & alias dixi, & populariter tritum non eget inculcari.*

AN. CHR. 1012 regentem, remigem nobilem remos trahentem, orantem Archiepiscopum, & sanctos monachos obsequium præstantes.

19. April. 8. Inde confestim apprehensa tellure, primus de navi Rex egreditur, acceptum corpus vehiculo imponit, post hæc valida cum manu militum præmittit; ipse vero cum Archiepiscopo in ultimo pontis margine sedebat, quousque hi qui præcesserant, ab urbe longius remoti exsisterent, timebat namque civium irruptiones. Deinde surgens, & liberalibus jocis Archiepiscopo alludens: Liberatus es, inquit, & meo munere de periculo mortis, de qua te liberari non posse arbitrabaris, jam securus ad sanctum proficiscere, atque ut nostris faveat temporibus humiliter deprecare. Ego vobiscum pariter irem, si magnis, ut nosti, regni negotiis occupatus non essem. Regina cum filio meo HARDACNUT Cantiam incolit: illi ut vobis cum tota nobilitate occurrat mandabo. Divisus ergo a Rege Archiepiscopus, cum ingenti huscarlium turba præcedentes subsequitur. Cumque jam ita prope fuisset ut a præcedentibus, oculosque semper post tergum deflectentibus pulvis in cælum elatus videri potuisset, suspicati idem ipsi qui præcedebant cives de civitate egressos, mature cum paucis monachos ministros, & martyrem præmittunt. Ipsi autem ad vicum *Plunstede* venientes, obsident angusta loca, tribus turmis tria prœlia instituentes, animum pro amore beati martyris mori paratum habentes. Sed viso cominus Crucis vexillo, agnoscunt socios, quos timebant adversarios, & majus quam putaverunt gaudium invenerunt.

Elphegus Cantuariæ suscipitur. 9. Sic ergo gradientibus illis, & eadem nocte in villa quæ dicitur *Earbetha* manentibus, occurrit infinita Cantiæ multitudo, equitibus permixti pedites, mulieres viris, senibus adolescentes, singuli per turmas suas choros ducentes, cytharas percutientes, & quasi arcam fœderis Domini in jubilo deducentes. Credas non aliter filios Israel concinere vel cum eos Propheta Dei Moyses de medio Rubri maris siccis pedibus eduxisset, vel cum arcam Domini de domo Aminadab in civitatem suam rex David transferret. At Cives Cantuarini, cum audissent quod pater vitæ & socius mortis eorum advenisset, sicut Jacob propter Joseph de gravi somno quasi excitati, & præ gaudio in lacrymas resoluti, obviam prosiliunt lætantes, quod illum possent iterum videre, cujus beneficia tam in vita, quam in morte parentes sui multiplicia sensere. Super omnes homines majorem monachi Christi ecclesiæ lætitiam gerebant, dum sollemni ritu templum ornarent, levitica ac sacerdotalia vestimenta induerent: hi crebris motibus crepitantia tintinabula diducerent, illi lucernas, Evangelia, gemmatas in manibus cruces gestarent, & canoris vocibus ultra longa civitatis pomœria obvii procederent. Inde cum ineffabili totius Cantuarinæ urbis tripudio susceptus, ad Ecclesiam non Doctoris gentium sicut olim, sed Salvatoris omnium [a], quam vivens semper amore coluerat, virtute corroboraverat, pro qua etiam, & quacum mortem sustinuerat, translatus, in eamdem non quasi noviter conclamatus, sed quasi cum Deo in perpetuum vivens honoratus, collocatus est. (Locatur in ecclesia S. Salvatoris.)

10. Cumque tertius illucesceret dies, regina Emma cum omni quæ secum erat nobilitate advenit, oblatisque muneribus in diversis cararum rerum speciebus, benedixit Deo viventi, qui ad honorem & gloriam nominis sui in tanta magnificentia illum reduxit, quem ad ejus blasphemiam cum tanto opprobrio inimicus abduxit. Atque ut aliquam filiis idem sanctissimus pater gratiæ suæ micam ostenderet, post septem dies muto cuidam reddidit loquelam, aliumque post paullum ferro vinctum, confracto ferro reddit solutum. Hæc sunt gaudia festivitatis hodiernæ, ista sollemnitas diei, quæ idcirco statuta est singulis annis in ecclesia Cantiæ sexto Idus Junii celebrari, ut nulla valeat oblivione deleri, quemadmodum beatus martyr Elphegus de alieno ad sua dignatus fuerit transferri. Et quamvis diem passionis illius cum omnibus in commune celebramus, diem tamen translationis ipsius soli præ omnibus celebrare debemus. In illo namque unam ac simplicem lætandi causam habuimus; in isto autem duplicis lætitiæ dona suscepimus. Ibi illum in cælum sublatum prædicamus; hic illum in cælo coronatum, & in terra no-

(Claret miraculis.) (Translationis festum.)

[a] Cathedralis ecclesia Cantuariæ Christo erat dicata, in quam a cathedrali Londoniensi, quæ Paulo gaudebat patrono, translatus fuit sanctus Elphegus.

ra nobis a Deo donatum. Benedictus Dei Filius, qui illum & in cælo coronavit, & nobis in terra propitius donavit, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen. AN. CHR. 1012 19. Aptil.

EPITAPHIUM S. ELPHEGI.

Morum nobilitas claro generi copulata
Nititur hunc sanctum nobilitare virum,
Præsul hic a puero divinis actibus hærens,
Commutare sene jus puerile studet,
Ictum securis expertus, gaudia cæli
Intrat, cum justis gaudet habere polum.
Laus immensa Deo, qui tot tantisque triumphis
Conregnaturos ducit ad astra suos.

VITA SANCTI LIBENTII ARCHIEPISCOPI BREMENSIS.

AN. CHR. 1013 4. Jan.

Ex ADAMO Bremensi Historiæ Ecclesiæ Bremensis cap. 71. & seqq.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Libentii vitam ex Adamo Bremensi mutuamur, cum nemo ejus acta prolixius ediderit. Eumdem laudat non semel Dithmarus; sed cum illum Lievizonem nominet, Cardinali Baronio occasionem præbuit unum & eumdem virum in duos distinguendi: quorum unum Bremensem, alterum vero Hammaburgensem archiepiscopum facit; quamvis certissimum sit jam ex tempore sancti Anscharii binas has sedes in unum episcopatum coaluisse. Erudito Cardinali favet quidem nominum diversitas: sed quis nesciat eo sæculo satis familiare fuisse, aut Antistitibus mutare nomen, aut a diversis diverse unicum nomen flecti? Sed nihil magis hanc nostram sententiam confirmat, quam eorum quæ a Dithmaro referuntur, cum iis quæ de Libentio habet Adamus, ac post ipsum ceteri auctores, facta collatio. Libentius quippe Adami, & Dithmari Lievizo, Atheldago successit, uterque Unvamum habuit successorem, & (quod amplius est) nihil de Libentio Dithmarus, nihil de Lievizone Adamus profert. Id unum difficultatem movet, quod Lievizo apud Dithmarum 2. Non. Februarii anno 1012. obiisse perhibetur: Libentius vero ex omnium consensu anno sequenti, & quidem 2. Nonas Januarii sit mortuus. Verum hæc tanti non sunt, ut rem adeo certam dubiam efficiant: nam primo quod ad annum attinet, Dithmarus nullum eo loci annum peculiarem assignasse censendus est, siquidem multa ibi congerit, quæ variis annis contigisse constat. Id etiam Dithmaro accidere potuit, ut unum annum pro altero, vel mensem pro mense posuerit. Denique hæc annorum diversitas, quæ difficultatem facit, eadem est pro Unvvami electione, ac pro morte Libentii seu Lievizonis; cum hic Episcopus tum a Dithmaro, tum ab Adamo Libentio seu Lievizoni successisse dicatur. Libentius idem ac Lievizo.

2. *His itaque præmissis, quid de vita Libentii ex Dithmari scriptis haberi possit afferendum est. Ejus patriam, & itineris in septemtrionales plagas occasionem his verbis exponit libro 4.* Interea Atheldagus archiepiscopus Bremensis obiit, & LIEVVIZO successit, qui Papam Benedictum exsulem, a patria suimet, quæ sita in confinio Alpium & Suevorum, huc secutus, erga dominum & Regem fide, ad hunc honorem promeruit venire. *Refert paullo post eumdem Lievvizonem adfuisse sollemni dedicationi Ecclesiæ Halberstadensis, quam Hellibardus exstruxerat.* Adfuit ibi, *inquit*, tunc Rex cum imperatrice Adheleida avia ejus, & abbatissa Mechtildis, & archiantistites hi * Vvilligizus, ** Gizilerus, & Lievvizo cum suis confratribus sexdecim. *Hæc Dithmarus libro 4. Chronici; at libro 6. de ejusdem antistitis extremo morbo & felici transitu agens, adhortationem quam morti proximus ad suos habuit refert, quam hic integram adscribere visum est.* Laudatur a Dithmaro. * *Mogontiæ.* ** *Magdeburgi.*

3. Interim LIEVVIZO Bremensis archiepiscopus, longa infirmitate depressus, diem pius sollicite præstolabatur supremum, & in hac nocte, quæ ultimum præcesserat diem, consocios crebris jam defatigatos vigiliis, talibus mulcebat alloquiis: O dulcissimi fratres & filii, ne quisquam vestrum de suprema diffidat clementia; & ut labor vester, nunc pallulum relevetur, de me exemplum vobis admodum credibile profero. Dominum papam BENE- Morti proximus suos adhortatur.

AN. CHR. 1013 4. Jan. Obit.

DICTUM in his partibus exsulem quæsivi, & ne adhunc pervenirem, a multis itineribus sæpe tardatus, nullis eorum acquievi blanditiis. Huic dum vixit studiosus adhæsi, & post excessum ejus Etheldago seniori meo servi vice famulabar. Hoc ipse considerans, pauperes suos fidei commisit meæ. Dehinc camerarius ejusdem effectus sum. Sed cum ille pius, quam semper optavit, cælestem pergeret ad patriam, vestra electione communi, & munere regali, huic indignus succedebam. Omne quod invicem peccavimus, amore Christi ex corde remittamus, ut cum bona pace nunc separati, mereamur in die ultimo iterum sociari. Hoc in extremis meimet salubre vobis consilium do, ut * ODDONEM, qui fraternitatis vestræ est particeps, communi nostrorum consensu, ad rectorem nostræ eligatis ecclesiæ, & ad utilitatem patriæ, divinam supplicantes pietatem, in cujus manu cor Regis, quatenus id sibi placite perficiatur.

4. Talia hortantem omnes exaudivere, & sui benevolentiam, & procurationem unanimiter laudant. Crastino Dominica dies illuxit, & ille beatus pater summo Pastori gregem sibi subditum manibus elevatis cum spiritu committens, 2. Non. Februarii defunctus pergit, quo vivens tendit. Fuerat enim unus ex numero eorum, quos ut nubes & quasi columbas propheta miratur suas volare ad fenestras. Ille enim ob vigiliarum & jejunii assiduitatem, dum adhuc valeret, quasi mortuus ignotis videbatur. Ad altare Dominicum nunquam sine oblationibus accessit, assiduus populi monitor, & hilaris omnibus arrisit dator. Is erga Dominum promeruit, quod inter continuas piratæ furentis incursiones sedes sua hactenus permansit intacta.

5. *Porro Dithmarus eo loco narrat mortem Lievizonis die Dominica 2. Nonas Februarii accidisse, quod ex eo descripsisse videtur Chronici Magdeburgensis seu Saxonici auctor ad annum 1013. At manifestum est errorem irrepsisse in hujus auctoris textum: nam quarta Februarii dies nec anno 1011. nec 1013. Dominica fuit: anno quippe 1012. dies quarta Februarii cum feria secunda concurrebat. Si autem Lievizo obiisse dicatur anno 1013. 2. Non. Januarii, id est, quarta hujus mensis die, tunc occurret dies Dominica, quam ipse Dithmarus extremam Lievizoni assignavit. Quin & ex ipsismet Dithmari verbis evincimus Lievizonem non obiisse mense Februario. Ipse enim narrat Imperatorem Epiphaniæ festum Alstedi peregisse, indeque Mersburgum accessisse, ubi Lievizonis obitum didicit: ac deinde Magdeburgum veniens, in ea urbe celebravit beatæ Mariæ Purificationis festum: qua ipsa die Otto qui in Lievizonis locum electus fuerat, advenit, ut ab Imperatore suæ electionis confirmationem obtineret. Mortuus itaque erat Lievizo ante diem Purificationis, immo circa Epiphaniæ festum: quæ omnia optime congruunt quarto Januarii diei, quem cum Alberto Stadensi, auctore vitæ beati Meinverci, Adamo, & ceteris auctoribus assignavimus. Sed ipsamet referenda sunt Dithmari verba, quæ proxime sequuntur ea, quæ supra laudavimus.*

6. Interea, *inquit*, Rex de Alstidi discedens, ubi Epiphaniam Domini celebravit, & Bolislaus nuntios pacem poscentes, & confirmationem cum Misecone ejusdem filio, fieri promittentes audivit, ad Merseburg venit, & ibidem prædicti Antistitis obitum comperit: & hunc queritur ob præsentem fructum, gratulatur autem propter subsequentem interventum, recordationem ejus summopere faciens. Post hæc transit a nobis, & Purificationem sanctæ Domini Genitricis in Magdaburg celebravit, & in ipsa die prædictus Oddo, clericis comitantibus ac laicis supplex venit, & Regis gratiam, sicut prius, ad completionem electionis per fidos intercessores postulat. Quos Rex nullatenus audit, sed capellano suimet Unuano cum laude advenientium, etsi non spontanea, episcopatum dedit, Oddonem per manus suscipiens, & promissa sibi pietate demulcens. *Hæc Dithmarus. Porro ista Unuani promotio, quæ rejecta Ottonis electione Imperatoris auctoritate facta est, occasionem præbuit nonnullis asserendi eam simoniaca labe infectam fuisse. Sed quis id de sanctissimo Imperatore, qualis fuit Henricus, aut de Pontifice, qui tot egregia facinora in episcopatu perpetravit, vel suspicabitur?*

7. Libentium laudant plerique auctores Germani, ac potissimum Albertus Crantzius & ceteri qui de septemtrionalibus populis scripserunt; sed eorum testimonia referre visum non est, cum nihil habeant alicujus momenti, præter ea, quæ ex Dithmaro & Adamo hic exhibemus. Nec plura dicemus ex Chronographo Magdeburgensi, qui Dithmari verba ipsa adoptavit. Johannes Trithemius libro 4. de viris illustribus Ordinis sancti Benedicti capite 3. scribit, Libentium ex abbate Hirsfeldensi creatum fuisse archiepiscopum Bremensem; sed unde id acceperit, non habet, nec nobis licet divinare. In codice privilegiorum archiecclesiæ Hammaburgensis, qui ab Erpoldo Lindenbrogio cum variis septemtrionalibus historiis editus est, duo Imperatorum diplomata occurrunt in Libentii gratiam data. Primum est Ottonis 3. quo monasterium Ramesloh Libentio asseritur; alterum vero Henrici, quo eidem antistiti ejusque successoribus jus cudendæ monetæ, telonei, mercatus, aliæque prærogativæ conceduntur. Datum est Gibehildehusen anno Domini 1003. regni vero Henrici I. Libentii memoriam in fastis Benedictinis die 4. Januarii recolitur. Idem habent nonnulla alia Martyrologia cum Ferrario in Catalogo generali sanctorum qui in Martyrologio Romano non habentur. Sed jam ejus acta proferre libet.

INCIPIT VITA.

Libentius fit Archiepiscopus Bremensis.

1. ANNO Domini 988. Adaldagus Archiepiscopus Bremensis migravit ad Dominum 4. Cal. Maii Indictione 1. sacerdotii sui 54. sepultus est in ecclesia Bremensi, cui succedens Libentius, sedet annis 25. Pal-

AN. CHR. 1013 4. Jan.

Pallium suscepit a Papa 15. Johanne, virgam episcopalem meruit ab Ottone 3. *a* primus omnium consecratus est a suffraganeis. Erat itaque vir litteratissimus, & omni morum probitate decoratus, ab Italia quondam Pontificem secutus Adaldagum: cujus etiam vitam æmulatus & magisterium, solus ex dispositione tanti Patris dignus inventus est, cui Hammaburgensis cura parochiæ crederetur. Erat enim vir tantæ castitatis, ut raro se mulieribus videndum præbuerit; tantæ abstinentiæ, ut pallida jejuniis ora portaverit; tantæque humilitatis ac caritatis, ut in *b* claustro sicut unus fratrum vixerit. Multæ nimirum virtutes ejus: quippe contentus acquisitis, raro curiam adiit pro acquirendis. Domi sedens quietus, parochiæ suæ curam egit diligentissimam, totumque studium ad lucra vertens animarum, districtissima regula omnes congregationes suas custodivit. Archiepiscopus etiam per se curam egit hospitalis, fratribus & infirmis quotidiano ministrans obsequio: ipse quoque vice sua xenodochium nepoti suo commendavit Libentio. Dum vero adhuc pax esset in Slavania, Transalbianos populos frequenter visitavit, & matrem Hammaburg paterno fovit amore: legationem suam ad gentes, ut prædecessores ejus, studiose exsecutus est, licet dierum obstaret malitia.

Ut ceteri monachi vivit.

2. Quo tempore cum magnam Christianorum persecutionem in Dania SUEIN rex exercuisset; supplicibus Archiepiscopus Legatis, crebrisque muneribus laborat, quatenus ferocis Regis animum mansuetum redderet Christianis. Quibus *ille* rejectis, in sua nimirum crudelitate ac perfidia sævire non cessavit: unde & ultio divina Regem Deo rebellem est subsecuta. Nam cum contra Slavos bellum susciperet, bis captus est in Slaviam ductus, toties a Danis ingenti auri pondere est redemtus. Nec tamen adhuc ad Deum reverti voluit, quem primo in morte patris offendit, & deinde in nece fidelium irritavit. Et iratus furore Dominus, tradidit eum in manus inimicorum ejus, ut disceret non blasphemare. Tunc potentissimus Sueonum Rex HERICUS, collecto innumerabili, sicut arena maris, exercitu, Daniam invadit, & occurrit ei Suein a Deo derelictus, frustra sperans in idolis suis. Sed cum utrimque bello navali (sic enim gens illa confligere solet) omnes copiæ essent Danorum obtritæ, Hericus Rex victor Daniam obtinuit. Suein ergo depulsus a regno, dignam factis suis a Deo zelote recepit mercedem. Et hæc junior nobis in avo suo Suein recitavit contigisse, justo Dei judicio, quoniam illum dereliquit, quem pater ejus bonum defensorem habuit.

Sueinus Danorum rex.

Ab Herico vincitur.

3. Ferunt eo tempore classem piratarum, quos nostri Ascomannos vocant, Saxoniæ appulsam, omnia Fresiæ atque Hatulæ vastasse maritima. Cumque per Albiæ fluminis ostium ascendentes irrumperent provinciam, congregati Saxonum magnates, cum parvum habuissent exercitum, egredientes a navibus apud *c* Stadium barbaros exceperunt, quod est opportunum Albiæ portus præsidium: magnum & memoriale, minusque felix erat illud prœlium, in quo viriliter utrisque certantibus, nostri tandem minores sunt reperti. Sueones ergo & Dani totam Saxonum obtrivere virtutem. Capti sunt ibi Sigafridus Marchio, Thiadericus Comes, & alii illustres viri, quos vinctis post terga manibus, barbari traxerunt ad naves, pedesque eorum catena strinxerunt, totam exinde provinciam impune deprædantes. Sed cum ex captivis solus Marchio Sigafridus, cujusdam auxilio piscatoris furtim noctu sublatus, evaderet; piratæ mox in furorem versi, omnes quos in vinculis tenuerunt, meliores ludibrio habentes, manibus pedibusque truncaverunt, ac nare præcisa deformantes, ad terram semianimes projecerunt. Ex quibus nobiles quidam viri erant, qui postea multo supervixerunt tempore, opprobrium Imperio, & miserabile spectaculum omni facti populo. Quam videlicet plagam, mox cum exer-

Piratæ Saxoniam vastant.

a Archiepiscopus Hamburgensis seu Bremensis solebat ab Archiepiscopo Moguntino consecrari, quod Hammaburgensis nullus haberet suffraganeos; sed cum postea Adaldagus ab Agapeto papa potestatem accepisset Episcopos ordinandi in Dania & aliis regionibus septemtrionalibus, ipsi Hammaburgenses metropolitani a sibi subjectis Episcopis ordinari cœperunt. Vide Adam cap. 50. & 51.

b Ecclesia Hammaburgensis seu Bremensis, sicut & aliæ a nostris fundatæ, ecclesia cathedralis a monachis incolebatur; at paullatim deficiente disciplina regulari in Bremensi ecclesia, partim a Canonicis, partim a monachis occupata est, donec tandem Unvvanus Libentii successor eam omnino Canonicis subjecit. Vide Adamum infra c. 86.

c Scriptor incertus historiæ Bremensis post Adamum, Stadium recenset inter alia loca, in quibus sedes episcopales instituere voluit Albertus Archiepiscopus anno 1068.

An. Ch. 1013 4. Jan.

citu supervenientes dux Benno & Sigafridus marchio, vindicarunt, in tantum ut piratæ omnes, quos apud Stadium egressos fuisse diximus, ab ipsis auxiliante Domino fuerint contriti. Altera vero pars Ascomannorum, qui per Vvirraham flumen egressi Hahele usque ad *a* Liestmonam deprædati sunt, cum maxima captivorum multitudine pervenerunt ad paludem, quæ dicitur Glindesmor, ubi a nostris qui pone sequebantur offensi, omnes usque ad unum obtruncati sunt; quorum numerus erat viginti millia. Quidam enim eques Saxonum ab eis captus, dum eum ducem sui facerent itineris, in difficiliora eos paludis loca perduxit, in qua diu fatigati leviter a nostris sunt superati, qui Herivvard nomen habens, perenni Saxonum laude celebratur.

Libentius piratas excommunicat.

4. Ex illo nimirum tempore piratarum hostilisque crebra irruptio facta est in hanc regionem. Nam & omnes Saxoniæ civitates grandi metu perculsæ fuerant. Tunc & Brema muro muniri cœpit firmissimo. Sed & Libentius Archiepiscopus thesaurum ecclesiæ, omniaque ecclesiastica fecit ad Buccensem deportari Præposituram. Tantus itaque timor in finibus hujus parochiæ omnibus erat. Nam & ipse Pontifex piratas, qui Episcopatum vastabant, anathemate damnavit. Quorum *b* unus in Norvvegia deficiens per annos septuaginta integro corpore permansit, usque ad domini Adalberti tempora Archiepiscopi, quando Alvvardus Episcopus illuc veniens, defunctum vinculo excommunicationis absolvit, & mox cadaver in cinerem est solutum.

Sueinus Rex ab omnibus rejicitur.

5. Post vindictam ergo scelerum, quæ in ecclesias Dei & Christianos commiserat Suein rex, victus, & a suis desertus, quippe quem Deus deseruit, errabundus & inops auxilii venit ad Nordmannos, ubi Thrucco tunc filius Hacquini regnavit. Is licet paganus esset, nulla tamen super exsulem motus est misericordia. Ita infelix ille, & a toto rejectus orbe, in Angliam transfretavit, frustra solatium quærens ab inimicis. Eo tempore Adelrad filius Eggaris Britannis imperavit. Is non immemor injuriarum, quas Dani ex antiquo Anglis inflixerant, exsulem repulit. Quem tandem miseratus infortunii, Rex Scotorum benigne suscepit, eumque per bis septem annos, quibus exsulavit, secum detinuit, usque ad mortem Herici. Hæc parricidæ avi pericula Suein rex nobis attonitis exposuit. Deinde ad Hericum victorem reflexit narrationem.

Poppo Slesvicensis episc.

6. Hericus, inquit, duo regna obtinuit, Danorum Sueonumque; & ipse paganus, Christianis valde inimicus. Ad quem missus Legatus Cæsaris ac Hamaburgensis Archiepiscopi Poppo quidam, vir sanctus & sapiens, tunc in Slesvvicensem ordinatus Episcopum, de regno Danorum seu pace Christianorum Cæsaris partes expostulavit. Quem etiam ajunt pro assertione Christianitatis, cum Barbari suo more signum quærerent, nil moratum; sed statim ignitum ferrum manu tulisse, & illæsum apparuisse. Dumque hoc facile omnem gentilibus erroris ambiguitatem tollere videretur, iterum sanctus Dei pro submovendo gentis illius paganismo, aliud æque magnum ostendit miraculum. Tunicam scilicet indutus ceratam, cum staret in medio populi circo, in nomine Domini præcepit incendi. Ipse vero, oculis ac manibus in cælum tensis, liquentes flammas tam patienter sustinuit, ut veste prorsus ambusta, & in favillam redacta, hilari & & jocundo vultu, nec fumum quidem incendii sensisse testatus sit. Cujus novitate miraculi, & tunc multa millia per eum crediderunt, & usque hodie per populos & Ecclesias Danorum celebre Popponis nomen effertur. Hæc aliqui apud Ripam gesta confirmant, alii apud Sliasvvig.

Veste, cerata exusta amnet illæsus.

OdinKar Sueonum Danorumque Apostolus.

7. Claruit etiam tunc in Dania felicis memoriæ ODINKAR senior, de quo supra diximus, qui in Finne, Seland, Sconia, ac in Suedia prædicans, multos ad Christianam fidem convertit. Ejus discipulus & nepos fuit alter ODINKAR junior, & ipse nobilis de regio semine Danorum, dives

a Ibi etiam Episcopatum voluit instituere Albertus, ex eodem auctore.

b Refert Crantzius lib. 3. Metropol. cap. 42. hunc fuisse ipsorum Ducem, & libro sequenti cap 34. ait cum stupente populo adaver istud incorruptum repertum fuisset, Adelvvardum Episcopum in spiritu cognovisse talem hominem excommunicatione teneri, ideoque eum absolvisse. Ex quo patet veterem esse vulgi opinionem hominum excommunicatorum cadavera non corrumpi.

dives agri, adeo ut ex ejus patrimonio episcopatum Ripensem narrent fundatum. Quem dudum Bremæ scholis traditum Pontifex Adaldagus manibus suis baptizavit, suoque nomine ADALDAGUM vocavit. Is ergo a Libentio Archiepiscopo nunc ordinatus in gentes, apud Ripam sedem accepit. Nam & illustri vita, & sanctæ conversationis, Deo & hominibus acceptus erat, & Christianitatem in Dania fortissime defendit. Hos vero comperimus illo tempore claros in ea regione, aliis, qui adhuc supervixerant a diebus Adaldagi, non otiosis. Qui etiam in Norvvegiam progressi populum Jesu-Christo collegerunt. AN. CHR. 1013 4. Jan.

8. *Idem Adamus paullo inferius cap. 32. lib. 2. hæc habet.* Eodem tempore venerabilis comes HEINRICUS in Rosafeldan fecit præposituram, annuente Libentio archiepiscopo, & ecclesiam consecrante. Hæc facta sunt ultimo tempore senioris Libentii, sub duce Bernardo filio Hermanni, qui populum Slavorum graviter afflixit. Quo etiam tempore contentio Bernarii Ferdensis Episcopi de Ramsola coram papa Sergio *a* est terminata. Anno igitur Archiepiscopi 22. Benno dux Saxonum obiit, & Ludgerus frater ejus, qui cum uxore sua venerabili Emma, Bremensi ecclesiæ plurima bona fecerunt. Apud Magdaburg vero Gisilario archiepiscopo Daganus successit. Deinde Vvalthardus meruit cathedram. Interea Archiepiscopus noster de legatione sua in gentes sollicitus, plures ordinavit Episcopos, quorum nomina & sedes incertæ sunt, quia tempus persecutionis incubuit. Sicut enim patrum relatione cognovimus, Esico apud Sliasvvig Popponi successit Odinkar, qui apud Ripam insignis fuit, ut supra diximus. Et sermo est post obitum Adaldagi archiepiscopi, totam regionem Jutland usque ad nostram ætatem in duos episcopatus bipartitam esse, tertio apud Arhusam deficiente. In Slavaniam vero ordinavit Archiepiscopus Flocquardum, deinde Reginbertum, quorum prior a Slavania pulsus, in Sveoniam, vel Nordmanniam missus est ab Archiepiscopo, qui multos in Domino lucratus, cum gaudio remeavit. Post hæc omnibus bene compositis, obiit beatus archimandrita Libentius, unaque Ferdensis Episcopus anno Domini 1013. Indictione 11. & sepultus est in medio chori, ante gradus sanctuarii, pridie Nonas Januarii.

Henricus comes fundat præposituram Rosafeldam.

TRANSLATIO S. RIGOMERI

AN. CHR 1014 5. Martii

CONFESSORIS IN MONASTERIUM MALLEACENSE.

Auctore PETRO monacho Malleacensi, subæquali.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *CUM cœnobio Malleacensi recens exstructo Theodelinus abbas præfectus fuisset, non modo de rebus temporalibus monasterio suo comparandis, quibus Aquitaniæ Ducum aliorumque virorum nobilium munificentia affluebat, cogitavit; sed etiam & de hoc potissimum sollicitus fuit, qua ratione ecclesia sibi commissa sanctorum reliquiis locupletaretur. Haud dubium quin aliquas ex urbe Romana advexerit, eo in itinere, quod pro immunitatibus suæ ecclesiæ asserendis ad limina Apostolorum susceperat. Sed nihil magis pii abbatis votis favit, quam translatio corporis sancti Rigomeri ex urbe Cenomannensi ad suum monasterium, annitente Hugone ejusdem loci comite, facta. Hujus translationis acta descripsit Petrus Malleacensis monachus, auctor subæqualis, quippe qui opus suum de monasterii Malleacensis historia Goderanno ejusdem loci abbati, qui hanc*

a Ramsola locus est in episcopatu Verdensi, quo, a barbaris combusta Hamaburgi civitate, confugerat S. Anscharius, ibique in prædio sibi ab Ixia matrona dato construxerat monasterium, ac corpora SS. Sixti & Sinicii Remensium episcoporum collocarat, unde suam lustrabat diœcesim. Hæc Adam cap. 19. Verum post multum temporis Bernarius Episcopus Verdensis hunc locum suæ diœcesi restituere voluit. Re ad sedem Apostolicam delata, Libentius Odonem legatum suum Romam misit; ibique coram Sergio Papa causa cecidit Bernarius, atque Ramzola Libentio confirmata est in honorem S. Anscharii, ut ait Crantzius in Metropoli lib. 3. cap. 48. Ibi postea Albertus anno 1068. Episcopatum voluit erigere. Ceterum postquam hoc monasterium diutius sub regulari disciplina viguisset, ad sæculares transiit, ut ibidem refert Crantzius. Inter privilegia Bremensis Ecclesiæ habetur diploma Ottonis III. quo idem monasterium Ecclesiæ Bremensi confirmatum fuit.

AN. CHR. 1014. 5. Martii. Auctor relationis. *ecclesiam anno 1070. regebat, nuncupavit. Hanc porro historiam duos in libellos distinctam, quorum posterior est totus de beati Rigomeri translatione, integram edidit Philippus Labbeus tom. 2. Bibliothecæ novæ, ad quam contulimus Acta quæ hic proferimus ex ms. cod. monasterii Floriacensis, ubi ad calcem habentur ejusdem sancti Rigomeri vitæ, quam ipse Petrus in præfatione operis apud Labbeum editi, se usque ad calcem correxisse professus est.*

Monasterium Malleacense. 2. *Fuit autem monasterium Malleacense, vulgo* Maillezais, *sub beati Petri patrocinio constructum in diœcesi Pictaviensi anno 1010. a Guillelmo Aquitaniæ Duce, quod postea, anno scilicet 1317. Johannes XXII. summus Pontifex in Episcopalem sedem erexit, Gaufrido Pouvrellio ex ultimo abbate in Episcopum creato. Ecclesia vero cathedralis usque ad sæculum nostrum sub statu monastico perseveravit; sed ea sede Rupellam * translata, seu potius Rupellensi episcopatui, qui jam ab aliquot annis institutus fuerat, adjuncta, monachi ad novam sedem transmigrantes anno 1048. togam sæcularem induerunt, professionis suæ, cujus sanctitatem non satis noverant, pertæsi, exceptis nonnullis, qui totis viribus aliorum conatibus, quantum fas fuit, sed incassum, obstiterunt.*

* *La Rochele.*

Quo tempore Translatio facta. 3. *Ceterum post eam translationem, beatus Rigomerus uti specialis Malleacensium patronus habitus est, cujus festum sollemniori ritu deinceps coluere ejus loci monachi. Quo autem anno, vel qua die peracta sit, in actis diserte non habetur expressum, sed annum designat Chronici Malleacensis seu sancti Maxentii auctor tom. 2. Bibliothecæ Labbeanæ, his verbis:* Eo tempore Theodelinus abba 1014. transtulit ossa sancti Rigomeri presbyteri a Cenomannico pago, temporibus Fulconis & Hugonis Comitum. *Dies vero ex actis ipsis eruendus est. Notat auctor Malleacenses cum sancti reliquiis Andegavum advenisse eo die, quo festum sancti Albini celebrabatur, sequenti vero ad monasterium Burgoliense pervenisse, unde postea sacrum istud pignus ad cœnobium suum detulerunt. Ex quibus verbis conjicimus, beati viri corpus quinta circiter Martii die in monasterio Malleacensi fuisse receptum. Primo quippe die Martii, quo festivitas sancti Albini recolitur, nonnisi lassi omnino & defessi Andegavum, & sequenti Burgolium pervenire potuerunt; quare reliquum iter, quod plusquam viginti & quinque leucis constat, tribus circiter diebus confecisse existimamus.* S. Rigomeri cultus. *Sancti Rigomeri festivitas agitur die 24. Augusti quo obiisse creditur. Eodem die recolitur tum in Gallicano Martyrologio, cum in Catalogo generali sanctorum Philippi Ferrarii. Notat. Bondonnetus monachus sancti Vincentii Cenomannensis, cum beati Rigomeri reliquiis etiam beatæ Trenestinæ ejus discipulæ corpus ex eadem urbe in monasterium Malleacense fuisse delatum. Utriusque memoria apud Cenomannos olim fuit celebris, sub quorum nomine nonnulas ecclesias constructas fuisse legimus.*

* *Maylle-zay.* Monasterii Malleacensis fundatio. 1. POST exstructum monasterium * Malliacense a GUILLELMO *a* Duce Aquitaniæ anno 1010. regnante in Gallia ROBERTO, & GISLEBERTO episcopatum Pictaviensem occupante & digne gerente, dum ad propria remeasset Abbas THEODELINUS, causa intercessit, qua eum HUGO Cenomanensis Comes conveniret; siquidem imminebant ipsi permaxima negotia, quæ eo inconsulto (diligebat namque illum caritate libera) sibi timebat nocitura. Cumque ex omnibus quibus eum consulturum pararat, egregie accepisset responsa, demumque ad invicem familiaria alternarent colloquia; inter hæc & illa Comes, ut videtur, Domino inspirante, Abbatem rogat, utrum sibi ad tanti operis supplementum boni afflueret ubertas, vel an se circumcingeret, ut in recentibus sæpe accidit, rerum tenuitas? At ille: Plurimis, inquit, si de temporalibus disputas, bonorum ad explendum omnium abundo copiis; sed quid mihi ex his solaminis, dum sanctorum pignoribus careo sacro-sanctis! Cumque allegantis modo nonnulla replicaret; sed quoniam mihi tibique orta est hinc fabula, venerabile caput tuum deprecor, latissimos memoriæ campos percurrendo retracta, ac si quid prævales, præbe unde sitis meæ ardor capiat refrigeria.

Abbas petit a comite Cenomanensi Reliquias.

2. Ad hæc admodum attonitus Comes, primum quidem pallulum verba faucibus occludit; deinde: Quoniam, inquit, nequaquam hæc tui tantum causa petere reor, quia potius multorum commodi gratia; &, ut legimus, plus aliorum quam nostra quærere nos decet opportuna præsidia. Tale quale postulas in quadam juris mei ecclesia, thesaurum meorum progenitorum reservavit industria, quo tua obstrictus dilectione me exspolio, tibique hunc libere concedo. Fuit siquidem Jesu-Christi servus, vocabulo RIGOMERUS, cujus miri leguntur actus, & apud nos multis refulget miraculis, cujus forsan nec famam acceperas hactenus. Mecum itaque aliquem arcani fidum custodem, necnon & religione probatum dirigito; ego autem ejus assignatione ad usque quo inferendus est locum, digno in quantum valuero dignissimo prosequar obsequio.

Ille promittit S. Rigomeri corpus.

3. His

a De eo Guillelmo, ac monasterii Malleacensis constructione præter Petri opusculum, in observationibus laudatum, videndus Bessius in Historia Pictaviensi.

3. His auditis quanto vir venerandus tripudiavit gaudio, quamque festine summo Domino tantique boni largitori multipliciter innumeras impendit gratias, reticeo, quoniam quidem summorum oratorum poemata his succumbere credo. Deligitur tandem communi consilio frater quidam, & bonitate celeberrimus, & hujusmodi negotii, ut ferunt, ordinator peritissimus, Comitique longe sub alius operis intimatione associatur. At ubi Cenomanicam urbem ingressi sunt, intimat monacho præfatus comes, ut a sui consortio se subtrahat, & quoquo potuerit, ac si eum a se pepulerit, hospitandi gratia divertat, rebus nocte decoloratis ad sui suasionem legati se quam celerrime adeat. Hæc verbis, ille factis, haud aliter supplevit iste. Denique ingrediens ille comitatum, familiaribus se aliqua sanctorum loca expetere velle orationis causa simulat: saginarios [a] demum, itemque sufficientem apparatum, prout longioris viæ necessitas postulasset, parari officialibus sub ejusdem noctis articulo imperat. Finito autem die, cum omnes sui monitis parendo opportuna pararent, urbs vero eum peregrinari velle opinaretur, rem nimirum subsecuturam, nec ullus quidem levissime suspicatus est. Clam idem Comes, accersito secundum significatum fœdus fratre, una cum eo ecclesiam sancti Rigomeri penetrat, custodes quatenus rem occulant jurejurando obligat. Deinde suppliciter præmisso oratu ad glebam quæ sanctissimum prælibati Patris retinebat corpus appropiat. Postremo patefactis ejusdem glebæ ostiis, sacro-sanctos artus cum indicibili abstrahens reverentia, in scriniis ad hoc opportunis paratis transfert, omniq; diligētia signat.

AN. CHR. 1014 5. Martii.

Quomodo Translatio peracta.

4. Cumque hæc agerentur, subito inopina concrepunt tonitrua, densissimaque coruscant fulgura, licet paullo ante temperies esset quam serena. Mox quoque rei procuratores præter comitem ac monachum, sese hinc subtrahentes metu, correpti conclamabant priori debere restitui loco sancto pignora; alioqui nequaquam evasuros ejusmodi discrimina, quæ idcirco, ut credimus, divina egit potentia, quatenus is qui conabatur transferri, solidiori veneraretur & coleretur diligentia. Enimvero paullo post sereno reddito, Christo volente, congrue omnibus quæ res flagitabat dispositis, viri ecclesiam egrediuntur, arreptoque itinere, eodem die ad usque Andegavense oppidum mira celeritate proficiscuntur. Et quoniam ipsa eadem die anniversariæ sollemnitatis beati Albini episcopi Andegavensis plebs festa recolebat, Missæ adipiscendæ voto sancti thesauri bajuli in basilica ejusdem sancti [b] divertunt, scrinia deponunt, officium, cujus causa ædem sacram adierant, expetunt. Sed quid tunc novi per exanimata nostri Rigomeri membra effecerit Arbiter supremus, proferendum quam tacendum erit gratius. Ut namque hinc paullulum ludendo canam:

Tonitrua in ipsa sacri corporis relevatione.

Virtus tecta parum refert, vitiumque sepultum.

Porro autem dum sacro-sancta mysteria præstolarentur viri, & scrinia, quæ ut diximus, sacris erant pignoribus ditata, quodam ecclesiæ loco exposita haberentur; protinus quidam paralyticus, pæne omnis corporeæ valetudinis expers, portitoris officio illo adfertur, casuque supra prædicta scrinia orandi gratia nescius quid in se retinerent, plus solito recubans obrigitur, deinde tot incommodi infestationibus agitatur, ut sibi vitalem flatum amisisse videretur. Paullo post vero, mirum dictu! stupentibus qui aderant omnibus, adest inopina salus, ac per mortui membra viventi medela diu præstolata porrigitur.

Andegavis paralyticus sanatur.

5. Quo patrato, dum plebs, quæ illud sollemnizandi venerat causa, una cum meliorato ægro exsultaret pro miraculo in Domini laudibus, nullusque rei certitudinem agnosceret præter Comitem ac socios ejus: ipsi autem timore FULCONIS ejusdem urbis comitis, ad quem attinebat & Cenomanensis comitatus, de sancti Rigomeri deportatione, & ab eo collata ægroto sospitate conticerent, penitus illud prodigium beati Albini laudibus magnifice adscribitur. Verum sancti thesauri latores moras omnes rumpentes, acceptum iter studiose persequentes, fe-

---

a Sic a nonnullis auctoribus vocantur equi ad sarcinas deferendas designati; communius tamen, & quidem melius *Sagmarii* dicuntur, a Græco σαγμα, quod onus significat. Vide Glossarium eruditi Cangii.

b Ibi illustre monasterium Ordinis nostri, quod hactenus superest Congregationi nostræ sancti Mauri unitum.

AN.CHR. 1014 5. Martii.

Sacrum corpus Burgolium defertur.

sequenti die cœnobium petiere Burgoliense *a*. Et quoniam Theodelinum Abbatem illuc suspicabantur, nam spoponderat, occurrisse, atque adventum eorum opperiri valde sollicite, apparatum quoque nihilominus tantæ rei sufficientem vigilanter providere, e sociis aliquem præmittunt se adesse, itemque cuncta quæ optarant, auctore Domino Christo, gnaviter sed & ultra quam sperant, qui intimaret complesse. Quo vir Dei accepto quanto lætificatus est tripudio, quantoque exhilaratus jubilo, quando id alicujus expediet etiam Rhetoris oratio. Tandem accersitis ejusdem cœnobii fratribus rem patefecit, atque ut sese ad susceptionem cælestis muneris præpararent supplex imploravit. Illi vero hæc exsequentes omni studio receperunt, & in ecclesia Burgoliensi quam decenter exposuerunt, felices hos pronunciantes, quibus tale Deus dirigebat patrocinium.

6. Interea Pater Theodelinus ipsa eadem hora quodam citissimo nuncio totius negotii seriem Malliacensibus fratribus intimavit, quidque ipsis in procinctu exceptionis providendum & procurandum necessario instaret, litteris ordinavit. Cujus Malliacenses nutibus haustis legatarios circumquaque emittunt multorum populorum catervas, itemque monachorum & clericorum non minimum cœtum mira agilitate colligunt. Nocte interim illa, qua emigrata sacro-sanctæ gazæ Malliacensi monasterio erant inferendæ, quidam fratrum in eo quiescens, Barcinonis * natione, & Tezo nomine, immensum luminis splendorem ab oriente in somnis emergere, deinde pedetentim omne cœnobii corpus complere, nec multo post innumeram populorum frequentiam undique concurrere, ac mirum nescio quid ex eodem lumine suspense exspectare, itemque quasi submurmurando promittere: & ipsum quidem hactenus beati Rigomeri latebat adventus. Si autem mortalium somniis nostra conjectura digne porrigitur, videtur haud absurde non unius tantum illius diei sollemnem lætitiam, quin potius bonorum omnium affluentiam, ac ægrotantium non solum carne sed etiam animis consolationem, quam ad beati Rigomeri suffragia concurrentibus confert Dominus, portendere optatam.

* *Barcelone.*

Visio monachi de S. Rigomeri adventu.

SS.Reliquię a Malleacensibus excipiuntur.

7. Verum ubi latores supradicti una cum venerabili Theodelino pretiosissimam gemmam Malliacensi insulæ intulerunt, clamor ingens utrinque oritur, adest sacer conventus fratrum, hinc quoque & inde multiplex frequentia turbarum laudem Domini undique resonantium: ministri necnon cum crucibus & cereis circumstantibus aliis humeris ovantes sanctum corpus imponunt, reliqua vero multitudo flexis poplitibus beati Rigomeri cum multis lacrymis oppido licet exoptarent rogitant patrocinium. Tandem sane supplicatione debita completa, antiphonaque imposita, Malliacensi inducunt ecclesiæ jam olim a Domino prædestinata charismata, undique concrepante lætitia. Et quoniam major ejusdem ecclesiæ crypta infecta adhuc his diebus manebat, in dextro membro componunt omni cum diligentia, quo sanctæ Dei Genitricis & perpetuæ Virginis habetur ara. De miraculis sane deinceps per eum ibidem gestis, quæ tot ac tanta sunt, ut ea plene referre nullus hominum, ut ajunt, sufficiat, ad præsens quidem tacemus. Si vitam autem Deus dederit aliquantulum longam, qua vel quanta seniorum probatissimorum assertione de his accepimus, ad laudem Domini nostri Jesu-Christi, qui fecit quæ futura sunt, exarare nostris scriptis aggrediemur.

VITA

a Burgolium abbatia Ordinis nostri in diœcesi Andegavensi vulgo, *Bourgueil*, cum opido cognomini.

VITA S. ADELHEIDIS VIRGINIS

AN. CH. CIRC. 1015
Die 5. Feb.

PRIMÆ ABBATISSÆ VILICENSIS IN GERMANIA INFERIORE.

Auctore BERTHA ejusdem loci sanctimoniali, & coæquali.

Ex Surio, & Februario Bollandiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Adelheidis parentes.

1. *SANCTAM Adelheidem, seu, ut aliqui contracte loquuntur, Aleidem, generis nobilitate, & virtutibus illustrissimam fuisse ex subjecta ipsius vita certissimum est. De ejus majoribus, qui primas in Imperio dignitates obtinuere, fusius agere ad nostrum institutum non pertinet. Magni tamen sunt momenti quæ de his narrantur in ejus vita, cujus auctoritatem sæpius adhibuit Andreas Chesnius in suis genealogicis operibus, præsertim ubi de domo Luxemburgica agit. Ceterum Megingaudus ac Gerberga, Adelheidis parentes, vitæ sanctimoniam generis nobilitati ita feliciter conjunxere, ut in sanctorum fastis a nonnullis auctoribus meruerint adscribi. Nec desunt qui eumdem titulum Godefrido ejus fratri ac Bertradæ sorori concessere. Ex his Hermannus Grevenius Cartusianus in additionibus ad Usuardum hæc habet:* Adheleidis & Bertradæ virginum, & Gerbergæ matris earum. *Fusius de his agit Ægidius Gelenius in fastis Coloniensibus die 19. Decembris:* Vilicæ in nobili utriusque sexus collegio prope a Rheno ad dextrum fluvii latus ex adverso Bonnensis opidi, beati Mengosi vel Megengosi, fundatoris ibidem, cujus caput solebat ante Truchsesianum bellum inter reliquias ostentari. *Postea alieno charactere:* Item venerabilis Gerbirgæ uxoris Megengosi, filiæ Godefridi Ducis Franconiæ, & Beati Godefridi eorumdem filii hujus nepotis, qui in bello Bohemico defunctus, apud parentes Vilicæ depositus est a sorore sua S. Adelheide prima abbatissa. *Eosdem Megingozum & Girbergam beatos bis appellat Aubertus Miræus in Fastis Belgicis, primum die quinta Februarii ubi de sancta Adelheide, tum die 9. Decembris, qua specialem Megingozi memoriam celebrat. Nolim tamen asserere eos omnes cultu publico umquam donatos fuisse, sed Megingozi caput, ut modo dicebamus, inter sacras reliquias diu asservatum fuit, & ejus officium reperitur inter alia Ruremundensis ecclesiæ propria, quæ Henricus Cuquius ejus urbis episcopus anno 1605. Coloniæ vulgavit.*

Vitæ scriptor.

2. *Beatæ Adelheidis vitam scripsit* BERTHA, *quam Molanus cum aliis nonnullis* Bertradam *nuncupat. Hæc sese ipsam sanctimonialem in Vilicensi cœnobio fuisse passim declarat; at ex beati Vuolphelmi vita a Conrado coæquali auctore scripta discimus, hanc ipsam ejusdem sancti Vuolphelmi sororem germanam fuisse, cujus elogium paucis his verbis concludit:* Exstiterat huic beatissimo viro, *Vuolphelmo scilicet*, frater germanus, Frumoldus nomine, sorores sanctimoniales duæ, quarum una Osvvenda nomine, miræ simplicitatis & innocentiæ fuit femina; altera vero, Berta nuncupata, literarum plurimum emicuit scientia. Hæc vitam beatæ Adelheidis primæ Vilecensis abbatissæ, eleganti satis admodum stylo conscripsit, & plurimum religionis vel scientiæ suæ fructum in eodem loco dereliquit. *Beati Vuolphelmi vitam ex qua hæc desumta sunt, integram dabimus ad annum 1091. quo e vivis excessit. Adelheidis vero vitam quam Berta scripsit, ex Bollando proferimus, qui eam ad stylum primigenium, a Surio mutatum, ex codice ms. monasterii Corsendocani in Brabantia, restituit.*

Monasteria quibus præfuit.

3. *Tria sanctimonialium monasteria Adelheis vita sua illustravit, duo in urbe Coloniensi; primum scilicet sanctarum Ursulæ & sociarum, alterum beatæ Mariæ in Capitolio, tertium vero Vilicense in eadem diœcesi, prope Bonnam electoratus Coloniensis caput. Hæc autem omnia monasteria a sanctimonialibus Benedictinis olim incolebantur; sed illæ ecclesiæ, sicut & aliæ multæ in Germania inferiori & Belgio, in domicellas seu canonicas sæculares jam pridem commutatæ sunt. Porro notat Johannes Bollandus, Ferrarium aliosque nonnullos Vilicam beatæ Adelheidis male confudisse cum altero ejusdem nominis opido, quod est in inferiori diœcesis Coloniensis parte inter Juliacum & Duisburgum. Est enim Vilicense monasterium, de quo agimus, non procul ab urbe Bonna, ad Sigam fluvium, ubi præter abbatissam, duodecim circiter habentur canonicæ, omnes genere illustres, & quinque canonici. Idem locus primum a Gebhardo Trucsessio, qui ecclesiæ Coloniensis sedem fidei catholicæ defectione fœdavit, deinde a Suecis igne concrematus est, cui restaurando Amœna Margarita de Burscheidt, loci abbatissa, multum insudavit, ut refert Bollandus. At Adelheidis sepulcrum, quod in ecclesia eadem hodieque visitur, reliquiis hinc inde distractis, vacuum remansit; pars tamen earum aliqua in monasterio Canonicorum regularium Bodingensium asservatur, a quibus Vilicenses partem brachii obtinuere.*

Monaster. Vilicense.

Cultus & festa.

4. *Adelheidis memoriam recolunt Martyrologia Benedictina Arnoldi Vuionis, Benedicti Dorganii & Hugonis Menardii, item Philippus Ferrarius in Catalogo generali sanctorum die quinta Februa-*

AN. CH. CIRC. 1015 Die 5. Feb.

Februarii. Sed præterea Miræus in fastis Belgicis, Bucelinus in Menologio Benedictino, aliique scriptores, potissimum Germani, exhibent ejus vitæ compendium, desumtum videlicet ex vita quam ex Bertha proferimus. Mirum tamen videtur quod apud Colonienses, ne quidem in collegio sanctæ Ursulæ, ubi monasticam vitam primum professa est, aut in ecclesia beatæ Mariæ in Capitolio, cui aliquamdiu præfuit, nulla ejus habeatur memoria. Ejus tamen festum sacris Fastis Coloniensibus adscripsit Gelenius ad diem quintam Februarii, utpote quæ non uno titulo in urbe & tota diœcesi cultum meretur. At Vilicenses tanta erga suam sanctissimam matrem devotione affectæ erant, ut non solum semel, die scilicet ejus obitus quinta Februarii, ejus festum celebrarent, sed etiam ipsum ter aut quater in anno repeterent: quod observavit Molanus in Natalibus sanctorum Belgii. Ejus vero die natalis, ac feria tertia post Pentecosten, loci abbatissa panes distribuere solet, quos incolæ ad morbos pecorum expellendos adhibent. Denique haud procul a monasterio visitur fons, sanctæ Adelheidis puteus dictus, cujus aqua haustu febres curari ferunt.

Quo anno obierit.

5. Superest ut aliquid tandem de anno quo pia hæc abbatissa e vivis excessit dicamus; sed ea de re vix aliquid certi statui posse ultro fatemur. Ejus obitum ad annum circiter 1015. post Miræum in Fastis Belgicis refert Johannes Bollandus, sed nullo alio fundamento nixus, quam quod ante sanctum Heribertum Coloniensem archiepiscopum obierit. Verum certum quidem est eam a beato Heriberto e Villicensi monasterio, ad Capitolinam ecclesiam sanctæ Mariæ regendam, evocatam fuisse, atque sanctissimo Antistite adhuc vivente, fuisse mortuam; at quo anno hæc contigerint, vel quot annis eidem monasterio abbatissa præfuerit, difficillimum est assignare, cum sanctus Heribertus ecclesiæ Coloniensi ab anno 999. ad annum 1021. præfuerit. Annum tamen 1015. cum laudatis auctoribus retinemus, quousque aliquid certius ab aliquo alio proferatur.

PROLOGUS.

1. DOMINO N. Archipræsuli venerando, cunctis Christi cultoribus pro merito bonitatis amando, pauper, vilis & peccatrix illa indigna vocari sui ancilla, præsentis vitæ post tædia, æternæ beatitudinis præmia. Confortata exemplo Abrahæ patriarchæ, Deum familiari allocutione sæpius convenire audentis, adjiciam adhuc loqui ad te dominum meum, fidum imitatorem ipsius Dei omnipotentis, humillime clementiam tuam implorans, ut pro ejus nomine, qui innumeris divitum donariis prætulit duo ærea minuta viduæ, æneum hoc opusculum gratum tuæ dominationi sit munusculum: hocque admonearis, ut mei pauperculæ orata implere non obliviscaris: quatenus pro te intercedente sancta Virgine, cujus merita hic habentur descripta, omnia tuæ humanæ fragilitatis deleantur delicta. Nos quidem te, præsulum dignissime, patrem, & dominum appellantes, & loco Christi pro nostrarum virium modulo venerantes; sicut illi dicimus, cujus erga nos vices geris, Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam; ita post illum ad tuum honorem referimus, quicquid gesserimus laude dignum. Cum enim tum ob nostra, tum aliorum subditorum, vel corrigenda vel etiam propulsanda mala, labores suscipias, jure quoque ex iis, quæ Deo adjuvante recte gerimus, honor ad te redit. Sic pius ille Magister, cujus es vicarius, seorsim quidem discipulos suos stultos & tardos corde ad credendum, vel aliis id genus modis appellabat; at coram reprehensoribus, qui eos spicas vellentes, vel alia similia facientes, carpebant, invicta ratione tuendos suscipiebat. Itaque hinc ego animata, exiguum hoc tuæ dominationi offero munusculum, ut si qua in eo corrigenda sint, ea piorum virorum opera emendes. Si quis vero, invidentia stimulante, illud calumniari velit, instar ejus, quem jam diximus, Magistri, defendere ne dubites: ut cujus geris vicem, in ejus quoque vestigiis gnaviter insistas. Porro si quis opus emendatione indigens putet esse indignum, quod tantæ dignitatis viro munus offeratur, noverit is, tametsi calami magna est rusticitas, non parvam tamen in ipsa materia utilitatem inesse: atque ita quod stilus impolitus videtur efficere contemtibile, id insigni pretio materiæ munus effici gratissimum. Jejuno quidem sermone multa præclare gesta prosequimur, puta beatæ matris ADELHEIDIS vitam: quam cum Dominus admiserit in beatorum consortium, qui numquam non pro populo Dominum deprecantur, idque signis evidentissimis declararit; quibus meritis ad hoc honoris culmen evecta sit, tibi in primis, deinde etiam Christianis omnibus nosse profuerit. Unde etiam curandum est prudentiæ tuæ, ut sive hoc nostro, sive quovis alio stilo, isthæc

ad

AN. CHR. CIRC. 1015 Die 5. Feb.

ad omnium notitiam perferantur; ut sciant omnes, absque meritis nostris, Dei benignitate factum esse, ne hæc in oblivionem venirent. Pro qua re tu quoque gratias agere debebis Domino Salvatori, qui cum esset Deus, homo fieri dignatus est, vivens & regnans cum Deo Patre in unitate Spiritus-sancti per omnia sæcula sæculorum, Amen. *a*

INCIPIT VITA.

2. INchoati operis Spiritus-sancti gratia adsit exordio, qui operatus est quidquid boni a quoquam cœptum vel perfectum est a mundi exordio: ut hoc etiam opus perficiatur administratione suorum donorum, in quibus consistit initium & finis omnium bonorum. Considerata autem nostræ parvitatis imperitia, trepidamus tanti operis tentare initia: perspecta vero divini muneris largitate, mens nostra non formidat; quia, testante Evangelio, *Spiritus ubi vult spirat:* quem ut huic calamo adspirare speremus, in sanctæ matris nostræ Adelheidis meritis fiduciam habemus: cujus laudabilis vitæ seriem litteris commendare conamur, nos humiles ejus ancillæ, orantes ut fomite sancti Spiritus flammescant in nobis naturalis ingenii scintillæ.

Joan. 3. 8.

3. Cum in primis competens videtur, ut ejus summæ nobilitatis tangatur genealogia; quam ipsius nominis prodit etymologia: deinde præsentibus & futuris ad ædificationem, ejus sanctæ conversationis scriptis innovemus memoriam: Deique in ea mirantes virtutem, ipsi referamus gloriam, qui, ut Apostolus testatur, *omnia in omnibus operatur*. Pater ejus Comes illustris, MEGENGOZ cognominatus, sapientia, nobilitate, divitiis; exceptoque regimine & prænomine regni, ut rex suo tempore magnus inter principes habebatur & nominatus. Mater vero GERBIRG nuncupata, æque illi nobilissimo germine propagata, filia exstitit ducis cujusdam, nomine GODEFRIDI, tunc temporis magni & incomparabilis viri. Huic enim nobili matronæ fuerunt quatuor fratres, præstantissimi inter universos illius temporis primates: quorum unus paterno nomine & honore sublimatus obiit, heu! legitimæ uxoris & liberorum jucunditate nunquam lætatus. Alter vero donatus posteritate nobilissimæ prolis, atavus fuit Henrici nuper defuncti Imperatoris. Et universos perspicuos Primates, quibus adhuc Teutonica Francia nobilitatur, a duobus reliquis fratribus lineam nobilitatis traxisse vero testimonio comprobatur. Præfati igitur conjuges Megengoz & Gerbirg, quatuor filias generunt; quarum binas spe posteritatis nuptui tradiderunt: quæ ambæ & maritali potentia, & omnium bonorum & divitiarum illustres exstiterunt affluentia. Ex quibus una, nomine Remintrudis, *b* avia erat Henrici magnifici Ducis, & Atelveronis Mettensis episcopi, & Frederici Ducis, fratrumque suorum, magnorum scilicet hujus temporis virorum. Altera vero, Alverat nominata, scilicet suæ posteritatis præclaris incrementis erat donata. Reliquæ vero binæ, Coloniæ nuncupatæ sunt servituti & legi divinæ, una in monasterio sanctæ Dei Genitricis Mariæ *c*, quæ tanta promovebatur industria morum, observantia regularis imperii, ut digne constitueretur Domina & Mater illius monasterii.

1. Cor. 12.

Adelheidis parentes.

4. Hæc vero, de qua nobis est sermo, in monasterio sanctarum Virginum subiit suave jugum Domini, secundum regularem institutionem sancti Hieronymi. In qua dulcis præsignabat infantia, quantæ probitatis futura ætas exornanda esset præstantia. Nondum enim transscensis annis puellaribus, cœpit devote versari in prophetiæ laribus: cujus institutione postquam se cognovit animal rationale, pervigili studio laborabat refici sapientiæ sale, quod Dominus, qui non impro-

Fit sanctimonialis Hieronymitana.

a Post hunc Prologum, in codice quo Surius usus est, alius erat ad sacratas virgines directus, quem tamen ipse brevitatis causa omisit, sufficere ratus monere quod in eo Berta testaretur se ea quæ scripserat, ex relatione earum, quæ Adelheidis adhuc viventis doctrina & exemplis institutæ fuerant, didicisse. Tum se hunc libellum viris doctis examinandum obtulisse, a quibus fuerat approbatus.

b Harum genealogiarum seriem videsis apud Andream Chesnium, præcipue ubi agit de Lucemburgensi familia.

c Ea est beatæ Mariæ ecclesia in Capitolio dicta, cui postea, vel invita, præfuit beata Adelheis.

AN. CHR. CIRC. 1015 Die 5. Febr.

properando dat omnibus affluenter, fieri permisit, quia in posterum hoc multis profuturum prævidit. Tali namque nutrita alimento, tantæ probitatis & virtutis cœpit crescere incremento, ut annos adolescentiæ morum gravitate transcenderet, illamque senectutem actu & habitu in se præcederet, quæ, ut habetur in scriptis, talibus Prophetæ commendatur dictis: *Senectus venerabilis, nec diuturna, neque numero annorum computata*.

Sap. 4. 8.

Fratre ejus occiso in Bohemica expeditione.

5. Interim cum Godefridus frater ejus processisset in robur virile, essetque elegantiæ ac strenuitatis miræ, Imperatorem *a* Bohemos cum exercitu adeuntem est comitatus, honorifica suorum militia, omnique bellico apparatu heriliter stipatus: ubi factus belligerator insignis & fortis, meruit accipere victoriam gloriosæ mortis: cujus cadaver a suis, licet multo laboris sudore, tamen ad patriam, Deo gratias, reductum est cum honore. Hac namque adversa præfati conjuges tacti fortuna, recordati sunt, quod, teste Apostolo, præterit hujus mundi figura, cœperuntque uti mundo tanquam non utentes, toto desiderio ad cælestem patriam tendentes, quam carentem fine scierunt numquam posse interire. Omnium igitur rerum, quæ huic filio defuncto rectæ distributionis sorte ceciderunt, Deum fecerunt heredem; ut meliori compensatione hereditatem meruisset in paradiso deliciarum, id est, parte qua matura morte præventus caruit in hac valle lacrymarum. Tunc in loco qui Vilika dicitur, templum honorabile Domino erexit a fundamentis, illud decenter prædiorum vel mancipiorum cumulans supplementis. Amboque incolumes & sani decreverunt, propter Christum disjungi a lege conjugali: quibus tam meliori spiritus conjunctioni, & æquali cœpti operis colligatis cura, erat cor unum & anima una. Ille etiam propter frequentiam suorum & exterorum, qui illi ut Regi semper ingruebant, quasi specie tenus mundo inserviebat, prædia sua lustrando & præsidendo, Christique gratia mediante omnia prudenter & juste disponendo. Si quando vero populo pallulum remoto, aliqua quietis invenit otia, hæc vertere studuit in honesta negotia, allocutione usus Capellanorum, ut per eos Teutonice exponerentur lectiones voluminum divinorum: quas ideo tam ardenter audire expetivit, quia præceptum Jacobi apostoli factis implere concupivit: *Estote factores verbi, & non auditores tantum*. Illa vero illustris matrona, prorsus a multitudine populi semota, stabilis mansit in loco ædificandi monasterii, accelerans opus structuræ instantia prudentis magisterii, semperque intenta servituti divinæ, jejuniis & orationibus invigilabat nocte ac die. Hæc enim faciendo non est dubium quin præcelleret viduas illas, quas merito continentiæ Apostolus appellat veras, quæ post mariti mortem faciunt ex necessitate virtutem: quam & hæc fecit non defuncti mariti necessitate coacta, sed divini amoris igne intrinsecus tacta.

Parentes monasterium ædificant.

Jac. 1. 22.

Cui Adhelais præficitur.

6. Tunc in prædicto loco adunata Virginum sedulitate, a quibus divina excolerentur servitia; filiam a monasterio sanctarum Virginum redimentes prædiis, tradiderunt illi curam regiminis. Tunc namque prudens dispensatrix constituta in magni Patris-familias domo, cœpit augeri omni studio, & opere bono; maternamque subditis adhibens curam, fideliter in tempore suo erogavit tritici mensuram. Tunc exultabant in Domino pii parentes, tantum suæ prolis sibique subditarum Virginum profectum videntes: cupientesque eas adhuc excellentiorem arripere viam, rogabant ut mutato habitu, monachicæ conversationis subirent vitam. Hæc, quia adhuc juvenis cultum vestium suæ religioni congruentium, ut ipsa asseruit, multum concupivit, humili responsione illorum petitioni contraivit, affirmans Deum non quærere coacta servitia, sed quod voluntarii cordis simplex affert munditia. Cujus humile responsum attendentes, salva pietate, animum revocabant ab incepta voluntate. Tunc rebus satis decenter ornatis illum locum tradiderunt manu Imperatoris, tertii scilicet Ottonis, ad perpetuam tutelam regiæ defensionis. Qui gratia earum dilectionis, illum locum absolvit ab omni jugo sæcularis districtionis, donans libertati, secundum legem & constitutionem monasteriorum

a Incertum quo id anno contigerit. Testis est Lambertus Scafnaburgensis Ottonem III. Bohemiam devastavisse anno 986. eamque sequenti anno sibi subjecisse in altera expeditione.

AN CHR. CIRC. 1015 Die 5. Febr.

rum Gandereshe im *a*, Quedelenburg, Asnithæ; ita scilicet, ut nullus Judex vel Advocatus inde umquam exigeret servitium, aut in ejusdem loci confiniis ageret placitum, nisi quantum placuisset Abbatissæ vel congregationi sibi commissæ: & ut in perpetuum libera frueretur potestate Abbatissam sibi eligere in ipsa sororum sancta sodalitate. Cujus libertatis donatio ut in perpetuum rata foret & firma, dabantur testamenta Domini Apostolici & duorum Imperatorum, scilicet Ottonis & Henrici, manuscriptione ac sigilli impressione confirmata: quæ adhuc apud nos retinentur custodia fideli, ne posteros lateat veritas hujus rei.

Matre mortua, Benedictinam regulam amplectitur.

7. Et non multo post domina Gerburg, perseverantia Catholicæ fidei omniumque bonorum operum, Domino veniente, vigilans inventa, ipso vocante, est rebus humanis exemta, nimirum donanda illius beatitudinis præmio, quod vigilanti servo Dominus promittit in Evangelio. (Luc. 12.) Tunc matre orbata beatissima proles, ad Deum, quem a primæva ætate dilexit, ardentius suos convertit mores: & quod utroque parenti de mutando habitu prius contradixit, tunc statuens ante oculos mentis, salubri compunctione tacta est gratia Dei omnipotentis, & qualiter ad monasticam religionem pervenire posset, secum reputabat omnibus momentis. Sapientia vero, quæ in mente sua habitationem fixit, ne hoc tam subito inchoaret interdixit; monens ut necessarios virium sumtus computaret in secreto mentis, si forte sufficere posset ad subeundam Regulam beati Benedicti, ne iis deficientibus caderet in opprobrium Evangelici dicti: *Hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare*. (Luc. 14. 30.) Nam quotidianæ refectionis hora, spretis carnibus ceterisque variis & exquisitis alimentis, monachilis edulii tantum contenta est alimentis; insciis tamen cunctis circumsedentibus, excepta una sororum, quam bonæ conversationis merito probatam, consciam habuit secretorum. Lineis etiam indumentis foris nitebat ad oculos hominum, subtus autem laneæ vestis asperitate se affixit propter Deum, edomans corpus nobilis & mollis naturæ ad sufferendam institutionem legis duræ. Cum enim necessarios virium sumtus per unum annum ita laborans computaret, eosque ad peragendum laborem inchoati operis sufficere speraret, tamen non suis confisa meritis, sed gratia Dei, diu deliberatum animi votum confirmavit effectibus rei.

Suas ad idem præstandum adducit.

8. Tunc vocata venerabili Abbatissa, & prioribus de sancto Dei-Genitricis monasterio *b*, humili devotione illarum sese subdidit magisterio, ut per illarum doctrinam monachichæ conversationis inveniret viam; suadens subjectis materna pietate, ut hanc eamdem non dubitarent secum intrare. Hoc quibusdam illarum nolentibus, sed retro post sæculum abeuntibus, illa vehementer condoluit, quia more Apostoli omnes sicut seipsam esse voluit. Has autem, quas Dei suique caritas ne abirent, irretivit, tam mirando salutis exemplo præivit, ut quamvis ceteris præesset nomine & dignitate magisterii, semetipsam tamen omnibus strinxisset omni difficultate regularis imperii: & alias, ne forte corruissent, jejunando & orando, sustentare curavit, nec crescentis sanctæ religionis suffocarent initia. Nam & maternam servans in corde caritatem, & foras exercens judicii severitatem, materno affectu flagella exteriori exhibuit homini, ut spiritus salvus fieret in die Domini; zelum autem rectitudinis semper temperare curavit spiritu mansuetudinis: quia illud sua recoluit paternitas, quod justitia, si modum excedit, sit severitas. Sæpe enim correctione peracta, ut mater clementissima, compassione pia in animo tacta, sic allocuta est provectæ ætatis sorores, quas sui alloquio dignas sancta Religio & compositi effecerant mores: O quanta miseratione moveor supra filias meas, quia gravi flagello afflixi eas! Ob quod rogo & admoneo, ut vestrarum piæ admonitiones vel consolationes illis exhibeantur, ne forte abundantiori tristitia absorbeantur; quin potius a pravitate correctæ, Dei meæque filiæ efficiantur electæ. O quam suavia verba & benigna,

æterna

a De monasterio Gandereshe im plura dicenda erunt in vita sancti Godehardi episcopi Hildesheimensis infra ad annum 1038. situm est in ducatu Brunsvicensi, nuncque a Lutheranis possidetur. Quindeliburgum est in Saxonia ad amnem Budam; Asnithense vero, quod nunc Essendia, seu *Essen* vulgo appellatur, urbs est Vvestphaliæ, in qua monasterium est Canonicarum, quarum abbatissa urbi, & territorio vicino dominatur.

b Non aliud videtur esse istud monasterium ab eo, cui supra vidimus, Adelheidis sororem præfectam fuisse, sanctæ Mariæ scilicet in Capitolio apud Coloniam, ubi tunc disciplina regularis vigebat.

AN. CHR. CIRC. 1015 Die 5. Febr.

æterna memoria non immerito digna! Sic sic miscens temporibus tempora, terroribus blandimenta, duris & obstinatis secundum Apostoli præceptum, increpando, obsecrando, arguendo, tamdiu instabat, quousque animas illarum a peste vitiorum sanabat.

Pater ejus pie obit.

9. Dominus itaque Megengoz post obitum conjugis supervixit trium annorum spatia, ad cælestia tendens, sapientia & justitia duce, Domino vocante, in loco qui *Gelrie* a dicitur, migravit ad Dominum ex hac luce, ab eo coronandus procul dubio. Eadem vero nocte sui obitus beatæ filiæ suæ in stratu quiescenti, ut ipsa asseruit, nec aperte vigilanti, nec integre dormienti, visus est quidam adstitisse, ejusque auribus dulciter cantando hæc verba prophetica fudisse: *Ecce quomodo moritur justus, & nemo percipit corde. Viri justi tolluntur &c.* Cumque facto mane hanc visionem sororibus venisset nuntiare; nondum completo sermone, nuntius superveniens eum ex hoc sæculo migrasse nuntiavit. Cujus exsequiis a filia peractis, studio religiosi apparatus, in proprio monasterio una cum conjuge est honorificæ sepulturæ mandatus: qui postmodum in somnis apparuit cuidam sororum illius monasterii, quasi glorificatus potentia & decore regalis imperii. Quem cum diutius intuita miraretur, & an ipse esset dominus Megengoz percunctaretur; ille responsione tali hilariter cœpit illam affari: Hoc nomen mihi erat adhuc corporali mole gravato, nunc vero Megengaudus * vocor vocabulo in melius mutato, quia absolutus vinculis peccatorum, gaudio perenni fruor in consortio Patriarcharum & omnium Beatorum.

* *Sur.* Megengaudius.

Adelheidis erga suas sollicitudo.

10. Tunc nobilissima Virgo, defuncto patre, libera rerum suarum potita facultate, summo nisu cavebat, ne aliqua occasione necessitudinis obstaculum fieret iis incedentibus semitas rectitudinis, memorque præceptorum sancti Benedicti pii Patris, factis implevit nomen vel officium Matris, quæque necessaria victus, & vestitus voluntarie præbens iis, ne forte in aliquo paterentur detrimenta greges. Hyemis tempore, matutinorum officio completo, dormitorium repetens cum ordine sororum, lectulos puellarum visu diligenter lustravit, pedes singularum, donec calori redderentur, piis ipsa manibus fricavit. Nam & infirmas sorores secundum præcepta Regulæ non solum prudentibus & sollicitis sororibus commisit, sed & ipsa, nulla causa intercipiente, quotidie revisit, & ante lectulos humiliter genua flectens, manibus capita clementer erexit, ciboque ac potus dulciter ad os porrexit: & tam largiter fletibus nobiles perfudit maxillas, ac si ex proprio utero genuisset illas. Hujusmodi vigilantia pastoris a sæcularibus curis oves expeditæ, tantis excreverunt profectibus regularis vitæ, ut iis fierent virtutis exemplum, quæ prius in eis hujus religionis posuerunt fundamentum.

Pauperum cura.

Matth. 6. 33.

11. Cum igitur adjuvante Domino tam decenter ordinasset interiora, necessarioque mentem extendisset ad exteriora, memor Dominicæ exhortationis, scilicet, *Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis*; regnum Dei quæsivit cum ipsis exterioribus, fidem, spemque habens de recipiendis majoribus. Nam ex possessionibus monasterii curtem unam Domino singulariter delegavit, ex cujus annuis fructibus vel redditibus quindecim pauperes vestiri & cibari perpetuis temporibus mandavit: quibus & annuatim, instante Dominico Natali, quindecim solidos statuerat dari. Alios etiam quindecim pascendos instituit ex interioribus sumtibus monasterii, quibus annuo tempore quadragesimali præscriptam pretii commutationem dari, & per annum in festivitatibus Apostolorum duodecim solidos, & in singulis diebus jejunii quatuor temporum tres tantum nummos cum plena ceterarum rerum erogatione. De hac constitutione convenit sæpe unanimitatem sororum, ne umquam solvi paterentur temporibus sui successarum; veraciter illis prædicens, si quando hujusmodi constitutionis fieret infirmatio, ut usque felicitatis procul dubio illis afforet imminutio. Quod nunc ideo litteris commendatur, ne umquam per ævum oblivioni tradatur.

12. Quodam igitur tempore, cum pæne omnis mundus affligeretur inopia acerbæ

a Ex hac urbe nomen accepit tota Provincia Geldriæ, ducatus titulo insignis, quæ nunc locum obtinet inter septem confœderatas.

acerbæ famis, comperta tanta largitate, famelici undique ad ipsam confluxerant, quasi ad sinum matris, & per plateas & exitus viarum multi semivivi jacentes exspectabant solitam dispensationem sui eleemosynarum. Super quorum necessitatibus misericordia mota, singulis consulere curavit devota: quia sanis & valentibus solidum cibum, id est, panem & lardum erogavit; minus vero valentibus ministravit olera aut legumina carne curiose decocta: tumidos autem & pæne desperatos vita, recreavit sorbellis mixtis aqua, modica etiam farinula, & lagina: hoc summa procurans diligentia, ne cibis nimia aviditate sumtis periclitarentur corpora alimentis diu carentia. Hanc namque lampadem pietatis coram hominibus fecit lucere ad gloriam cælestis Patris. Sed in absconso, nesciente sinistra, tantû ad largitatem eleemosynarum porrecta erat dextra: ut sæpe dum ad clamorem pauperum nummos ad manum non habuisset, clam extrahens caligas in sinum pauperis misisset. Hæc & alia quæ in absconso, Patre suo cælesti vidente, faciebat, summo nisu ab omnibus videri cavebat: quæ per singula si tangere nostra tentaret narratio, nimirum in infinitum procederet oratio. Quapropter Dominus in ea vere sententiam confirmavit, scilicet, *Omni habenti dabitur, & abundabit*. Habens enim Dei & proximi caritatem, tantam utriusque hominis meruit felicitatem, ut exterius terrenarum divitiarum bonis, interius spiritualium virtutum polleret donis: quæ instituit, auxit, & firmavit sanctam religionem, & scholam divini servitii, quæ semper fuerunt summa cura sui officii. Has cum frequenter ingressa; moveret de arte grammatica quæstiunculas, si qua forte suæ quæstioni congruenti responsione obviavit, mox illam materne osculando aliqua mercede donavit, & spe sui profectus, perfusa est spirituali lætitia. O caritas magna, cunctisque aure percipientibus miranda, quæ numquam refrigerata, bono zelo semper æstuavit; quia in eo, Deo gratias, iniquitas non abundavit.

[ANN. CH. CIRC. 1015. Die v. Feb. Caritas ejus famis tempore. — Matth 13. 12. — Scholæ in monasterio.]

13. Interim prædicta sorore ejus Berthrada in Christo feliciter obeunte, Archipræsul sanctus Heribertus, sciens hanc nostram matrem septam omnium virtutum munimine, voluit ut defunctæ sorori succederet in regimine. Sed illa totis viribus renitebatur, seque tanti honoris indignam fatebatur. Cum ergo Imperatori Aquisgrani tunc commoranti nuntiatum fuisset, quod neque jubenti, neque petenti Episcopo consensisset; eam imperiali potentia vocabat, defunctæque sororis honore sublimabat. Mox annuente Domino declaratum est in metropoli civitate Coloniensium, quid prius operaretur in obscuro Vilikensium tugurio: & indicio ejusdem Archipræsulis, sapientia, religione, omnique sanctitate cunctis sui Ordinis decernebatur incomparabilis. Quapropter venerandus Antistes tanto amore est illi colligatus, ut ejus consiliis pareret in quacumque divinarum rerum ordinatione, eamque summa excoleret veneratione. Erat enim inter eos tam mira caritas, Deoque grata familiaritas, ut in omnibus operibus bonis unius viderentur esse moris: & jam non potest dubitare omnis homo, quin & nunc habitent in una eademque æternitatis domo. O felix in illis diebus Colonia Agrippina, in cunctis rebus bene ordinata lege divina; dum iste studiosissimus imitator Petri, Doctor ac Rector exstitit populi & Cleri; & hæc talis ac tanta Virginum choris præfuit religione sancta!

[Fit Abbatissa Coloniæ.]

14. Hæc igitur venerabilis Virginum domina & Mater, quam in pauca fidelem supra multa constituit cælestis Pater, exemplo veri Pastoris geminato ovili intente invigilabat, omnibus momentis illud Evangelistæ sæpe iterans in secreto mentis: *Cui multum donatum est, multum quæretur ab eo*. Veruntamen quas in Vilika Domino parturiens lacte salutaris doctrinæ nutrivit, singularitatem quamdam interni affectus impartivit. Quod nulli mirum videtur, quia quod carius acquiritur, carius & possidetur. Nam omnis nitor Coloniensis gloriæ has numquam potuit ejus auferre memoriæ, quin semper doleret corporis præsentia eis aliquamdiu abesse, quæ tamen spiritu omni hora consuevit adesse. Si quando vero filiæ matris reditum meruerunt, ac si ipsum Deum præsentem vidissent, exsultaverunt. Quia ut pullos sub alas congregat gallina, sic omnes ad se traxit caritate ac benignitate mira. Vultum, habitum, omnemque singularum qualitatem dili-

[Vilicensium curam non dimittit. Luc. 12. 48.]

ANN. CH. CIRC. 1015. Die v. Feb. diligenter prævidit: & si quæ necessariarum rerum defectum ea absente paterentur, diligenter perquisivit. Vere enim pastrix, & non mercenaria, quia numquam patiebatur gregi deesse vitæ utriusque necessaria. Plerumque enim clam cellaria, ceterarumque sororum promtuaria ingressa, vinum, carnes, pisces aliaque multa sibimet ipsi furabatur, quæ distribuit puellis minoris ætatis & sororibus imbecillitate gravatis: ut si quid in constituta annona defuisset, hoc suo memorabili furto suppleri potuisset. Quod ideo furtim fieri decrevit, quia Patris sui in absconso videntis retributionem elegit. Et quia de prodiga dispensatione rerum a suis frequenter arguebatur, tale furtum fecit. O furtum non immerito laudandum præsentibus, & posteris jure perpetuo commemorandum; quod cum humano judicio maximum decernatur vitium, admiranda virtus facta est per maternæ caritatis officium! Per quod multi vadunt ad tormenta, per hoc illa virtutum & meritorum meruit incrementa. O gemma Virginum pretiosa, quæ animi virtutum splendore tam magna exstitit & gloriosa, ut adhuc conversatam in hujus mortalitatis peregrinatione Dominus clarificaret virtutum operatione! Si qua enim sororum, quia, ut scriptum est, *Non omnes possumus omnia*, cantanti choro sonoræ vocis non congruebat harmonia; correpta, vel alapis percussa a pia matre, per omne tempus sequentis vitæ delectabili vocis donata est claritate. Eodem modo & sæpe increpabat longa ægritudine aliquas laborantes, quia inutiliter tempus vitæ expendissent manibus non operantes: quæ mox post verba increpationis a Domino meruerunt gratiam salvationis.

Obedientiæ effectus. 15. Cellerariam enim aliquando, vinum de cupa producentem, festinanter per nuntium accersivit: quæ in obedientia nesciens moram, ejus præsentiam velociter adivit, ore cupæ non obfirmato, sed ducibulo secum in manibus asportato. Quod cum in semetipsam reversa attenderet, & de effusione vini ultra quam credi posset timuisset, procuratrix sancta illam confortans pietate materna, clementer prorupit in hujusmodi verba: Nolo, soror, ut contristeris ob eventum hujus rei, quia hoc damnum recuperabile erit per virtutem & gratiam Dei; verumtamen quid actum sit videndum eamus, & sive prospera sive adversa occurrerint, Domino gratias agamus. Quæ cum pari sollicitudine venissent, & nec una saltem gutta damnum vel diminutionem invenissent; celleraria humiliter provoluta pedibus Matris, hoc memorabile factum imputabat merito suæ sanctitatis; sed illa e contrario hoc divinæ potentiæ suæque potius adscribendum judicans obedientiæ, interdixit, ne hoc divulgaret, quamdiu præsens vita ejus corporis artus vegetaret. Illa vero nefas esse judicans hoc divinæ virtutis indicium silentio tegi, quibusdam sororibus secretius indicavit pro laude Dei. In iis enim, & in omnibus quæ fecit per illam Dominus, semper refugit mundi extolli favoribus, mente revolvens nimis esse periculosum laudare felicitatem navigantis per hoc mare magnum & spatiosum, cum animus in dubio semper hæsisset, si forte ad optati portus stationem perventura fuisset. Sed Pater noster cælestis, qui cujusque operis in absconso perpetrati conscius probatur & testis, hanc lucernam sub modio latere noluit, sed super candelabrum positam splendore bonitatis multis lucere voluit. Quæ tum clarius mundo illuxit, postquam eam Dominus a dubio hujus navigii ad certitudinem portus perduxit.

Matth. 16. 27. 16. Sed cum Dominus, qui, teste Scriptura, *reddit unicuique juxta opera sua*, ipsam pro meritis vellet remunerare; cœpit paullatim viribus corporis deficere, sed solitis virtutum studiis proficere: quia voce Domini ad Apostolum dicitur: *2. Cor. 12.* *Nam virtus in infirmitate perficitur*. Appropinquante igitur obitus sui die, cura debitæ provisionis revisit monasterium sanctæ Dei Genitricis Mariæ, & in festivitate sancti Blasii martyris post vespertinalem cœnam correpta est periculoso dolore gutturis: quæ post Completorium lectulo reclinata, signis innotuit cuidam sorori, Yda nomine, quam in monasterio proprio regulariter educatam secum semper solebat habere: quæ sperans nihil esse periculi, secura revisit fomenta lectuli. Ipsa vero sciens se hoc resolvi dolore, pervigilem duxit noctem, timore mortis, quæ justo æque & impio timenda constat, quia est amara & fortis. Quod nulli mirum videatur, quia ipse Dominus appropinquante morte tristaba-

In morbum incidit.

ſtabatur. Quapropter in ſtatu ſuſtinere non valens noctis moras petenſque monaſterium, orando prævenire volens matutinales horas, ſicque virtute qua potuit insiſtendo ſervitio Dei, Miſſam ſibi celebrari fecerat in ipſo crepuſculo ſurgentis diei: in qua ſe Dominici Corporis & Sanguinis Sacramento munivit: ſanctumque Herebertum de ſe ſuiſque conveniendum adivit, qui ipſa narrante de morte ejus certificatus, ultra quam credi poſſit, eſt mente conſternatus dolens ſe in morte ejus ab ea ſeparari, cui in vita indiſſolubili caritate conſueverat alligari. Die 5. Feb.

17. Adhuc tamen firmiter retinens maternæ intentionis fidem, ſuas quæ erant in Vilika dilexit uſque in finem, quibus per nuntium innotuit, ſe modicum tantum infirmari, ne illas immoderato mærore contigiſſet turbari; rogans ut quantocius eam venirent viſendum. Quod heu! neſciæ imminentis miſeriæ in craſtinum decreverunt differendum. Quo dilationis interſtitio ſancta illa anima carnis ergaſtulo reſoluta, gaudia paradiſi, ad quæ vivens infatigabiliter ſuſpiravit, perenniter cum Chriſto victura, gaudens introivit. Quod dum in Vilika ſuis nuntiandum ſuperveniſſet legatus, quanti tunc gemitus, quantuſque interius & exterius omnium eſſet luctus, piget reminiſci de hac materia: quia magis flere libet, quam aliquid plus dicere de tanta calamitatis miſeria. Sed maximum hujus diſſolutionis fore credebant remedium, ſi ſaltem eam defunctam in hæreditarium dignæ fuiſſent ſuſcipere monaſterium; & ideo epiſcopalem adeuntes præſentiam, ſæpius numero pedibus provolutæ, ipſius lacymabiliter inquirebant clementiam, ut concederet corpus apud illas humari, a quibus ſemper optabat ſe numquam ſeparari. Qui prævidens in Spiritu-ſancto, quid Dominus in proximo per illam eſſet operaturus, contra hæc ad tempus inexorabilis manſit, & durus: & poſtea earum fletibus victus, monente Domino, miſericordia motus movebatur ſuper afflictas, & tandem reddens corpus multis lacrymis exoratum, ſic eas allocutus eſt, fundens largiter ploratum: Si corpus ſanctæ Agathæ virginis, cujus hodie feſtivitas colitur, habere meruiſſem, in præſentia, teſte Deo, nulla mihi inter hoc & iſtud eſſet differentia; quia non eſt dubium quin anima ejus pretioſa ſit apud Deum. Tunc conceſſa Vilikenſibus aſportandi ſecum corporis licentia, ipſe Deo dignus pontifex, cum utriuſque ſexus ordinibus, & totius urbani populi ſubſecutus eſt frequentia. Et ſancto corpore navi locato cum religioſi apparatus honore, nondum appoſitis remis, ſurſum contra impetum aquæ velociter aſcendit abſque remigii labore: qua mira divinæ oſtenſionis virtute Dominus Colonienſes intelligere voluit, quod ſuas in Vilika ejus ſancto corpore orbari noluit. Tunc exſequiis rite celebratis, & anima, non eſt dubium, exſultante in paradiſi pratis; ab ipſa educata filia ſuæ ſororis, Deo volente, ſucceſſit in locum honoris: quæ omni probitate omnique elegantia vultus & ſtaturæ in ſe prætendebat claritatem nobilis naturæ. Obit. Corpus in monaſterium Viliceñſe refertur.

18. His itaque digeſtis aggrediamur inſignia miraculorum, per quæ illam Dominus mundo innotuit virtutibus manifeſtis, laudum officia perſolventes illi, cujus munere promeruit quidquid ſibi operata eſt digne. Ante triceſimum ſui obitus diem pauperibus infra clauſtra monaſterii confluentibus ad eleemoſynam, quidam cæcus cum ipſis illo venerat, ad manifeſtandam divinæ virtutis gloriam: qui negligentia ſui ductoris incaute offendens in lapidem, quo tumulus claudebatur, corruit toto corpore proſtratus, ſed mox ejus meritis ſurrexit viſui donatus. Quo facto ſopita modernæ deſolationis triſtitia, in omnibus tabernaculis noſtris ſonuit lætitia. Miracula ad ejus tumulum. Cæcus viſum recipit.

19. Huic enim gaudio mox majus gaudium ſucceſſit, quod omne funditus abſcidit dubium, quod in priori ſigno corda aliquorum oppreſſit. Mulier quædam, edentis vermis ulcere in cruribus graviter vexata, ambulare nequivit, niſi vix baculo ſuſtentata. Quæ in viſu admonita, ad ſepulcrum diſpoſuit venire, ubi ejus interventu gaudia ſanitatis meruit invenire. Cujus eventum rei cum hæc eadem propalaſſet in laudem Dei, altera quædam derogavit illi, quaſi mentienti; quæ non multo poſt correpta eſt a diabolo: qui multis divinorum verborum exorciſmis exire conſtrictus, virtutes Chriſti, quas per Virginem ſuam Dominus operatus, vel operaturus erat, tandem confeſſus eſt victus; & cum mulier traheretur ad ſepulcri locum, cum nimio vomitu exiens, poſſeſſam reliquerat domum. Mulier ab ulcere ſanatur. Altera ipſi detrahens punitur.

ANN. CH. CIRC. 1015. Die 5 Feb E claustro in ecclesiam transfertur.

20. Divulgatis itaque iis aliisque pluribus signis & virtutibus divinis, tantus concursus populi factus est ex longinquis mundi partibus, quantus ex vicinis: quibus pæne claustra monasterii tam parva fuerant facta, ut multum disturbari videretur quies sororum, sanctæ religioni decenter apta. Eadem enim Abbatissa adhuc vivens in corpore, memor præcepti Domini, quo in novissimo loco recumbere jussit ad nuptias invitato homini, rogavit ut si quando a mundo transiret Domino vocante; non in sacris locis, sed infra claustra monasterii tumularetur. Sed Dominus respiciens humilitatem ancillæ suæ, quia potens est in damnatione omnis creaturæ, quasi dixisset: Amica ascende superius, & erit tibi gloria; hanc honorifice infra muros monasterii receptam, cum ceteris sanctis suis æterna fecerat celebrari memoria.

Pœnitens ligatus absolvitur.

21. Dehinc magis ac magis ubique crebrescente signorum fama, illo tendens omnis qui vel alicujus molestiæ laborabat plaga, quasi certissimum suæ liberationis confugium ejus frequentare non cessaverant tumulum. Inter quos venerat quidam nobilis, pro pœnitentia cujusdam capitalis criminis ferreis nexibus Apostolica auctoritate ligatus: a quibus post multa sanctorum perlustrata limina, inibi tandem meritis illius tam evidenter est relaxatus, ut dissolutorum, proculque dissilientium vinculorum tinnitus, omnium tunc in monasterio consistentium percussit auditus. Veneranda igitur Abbatissa materteræ suæ audita pietate, hunc absolutum per aliquantum temporis magnæ humanitatis tractabat officio, una cum germano fratre, qui proximum tamquam seipsum diligens, caritate non ficta, licet innocens, exceptis vinculis per omnia communicato labore fratris emendavit delicta. Cumque adhibito sibi tantæ pietatis fomento, emortuæ manus, vel brachia, pristini vigoris revivi scerent incremento, adjutis caballis vel vestimentis repatriare permisit magna hilaritate mentis.

Sanatur paralyticus.

22. Ad vincula ejus, sancti Petri scilicet specialis patroni, cujus hoc cœnobium dedicatum est honori, quidam paralyticus, aurium atque oculorum officio privatus, ad sacræ tumbam sanitati est donatus. Si quis pauperum aliquam illi oblationem non ex abundantia fecit facultatis, sed ex intentione promtæ voluntatis, per ejus fidelissimum interventum deinceps totius necessariæ rei meruit augmentum. De quo ne dubius maneat quisquam fidelis, illi proponimus profectum pauperculæ mulieris, cui hæc fidelissima remuneratrix apparuit nocturna visione, ut sibi ex proprio labore albam afferret potenti admonuit jussione. Quod cum se illa implere non posse respondisset propter nimiæ paupertatis impedimentum, fortiter coegit, ut surgens diluculo a vicinis in nomine suo peteret supplementum. Quæ cum nil morata, sed facto mane cives suos rogando, sacræ Virginis curasset implere mandatum; tanti illi data est copia lini, ut non solum albam, sed etiam necessarium indumentum operaretur sibi. Quam postquam ad sepulcrum detulisset, tanta totius necessariæ rei augmenta promeruit, ut per omne tempus vitæ suæ, revolutione temporum anniversaria, bovem, aut porcum, vel alia quælibet illo detulisset donaria.

Contractus sanatur.

23. Hæc enim, aliaque innumera miracula, quibus eam tunc temporis Dominus fecerat coruscare, nostræ tantillitatis stilus nequit singillatim exarare: de quibus quædam tantum quæ nostris temporibus facta & audita probavimus, non reticere conamur, ne culpæ silentii subjacere censeamur. Unicus cujusdam mulieris filius octo annos ætatis, totidemque gerens infirmitatis, excepto lingua & visu, omnium membrorum destitutus erat usu. Cui sanctissima Virgo in somnis quadam nocte visa est adstitisse, omnesque nervorum retractus resolvisse. Cumque ex hac membrorum solutione magna vociferari cœpisset exclamatione, omnes in domo quiescentes nimio stupore perculsit, lectulo ejus advenerunt, omnibusque naturaliter compositis membris & erectis, eum velut exanimem invenerunt. Hic enim post unius horæ spatium in semet reversus, quid sibi visum esset circumstantibus innotuit; seque quantocius cum oblatione ad tumulum sacræ Virginis deferri, patrem matremque instanter admonuit. Qui de sanitate filii gaudentes, in parando oblationem moram nescierunt: sed puero animali imposito, ipsi festinanter ambulando iter carpserunt. Tunc Deus, qui est

est in sanctis suis vere mirabilis, ipsis iter agentibus occurrere permisit infortunium mali lacrymabilis: ut dum ex hoc sublevarentur, mira opera ejus eo plus manifestarentur. Cujusdam enim fluminis pontem transeuntibus jumentum gestans puerum de ponte prosiliit, & una cum puero aquis immersum per unam fere horam nusquam comparuit. Cumque irremediabiliter de filii perditione ejulatum emitterent ex anima cordisque contritione sanctamque Adelheidem clamarent impiam & crudelem, nulliusque meriti apud Deum; subito viderunt jumentum una cum sessore suo ad litus pervenisse illæsum. Tunc ejulatu flentium mox verso in hilarem vocem gaudentium, cœptum peragentes iter, in festivitate sancti Gereonis, dum sonaretur primum matutinalis officii, Vilikam venerunt: qui mox in ipso introitu mirabilia Dei propalaverunt. Quæ cum publice prædicarentur, ipso die sanctæ sodalitatis caterva gloriam Deo canebat hymnum spiritualis melodiæ.

AN. CHR. CIRC. 1015 Die 5 Febr.

Et in flumine demersus liberatur.

24. Quidam a diabolo captivus ad ejus tumulum est liberatus, qui quotquot annos supervixerat, pro indicio suæ sanitatis censum illo detulerat. Quid plura? Omnibus signis, & virtutibus, quibus, excepta resuscitatione mortuorum, ullum sibi electum Dominus mirificavit, etiam hanc mundo manifestavit. Ipsi laus, & gloria per infinita sæculorum sæcula, Amen.

Pluribus miraculis coruscat.

VITA SANCTI SYMEONIS MONACHI
ET EREMITÆ IN MONASTERIO
S. BENEDICTI DE PADOLIRONA

AN. CHR. 1016 26. Jul.

Auctore monacho ANONYMO subæquali.

Ex codd. ejusdem monasterii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *INvitat nos auctorum etiam exterorum, qui de rebus Benedictinis scripserunt, exemplum, ut beatum Symeonem nostris accenseamus. Enimvero licet facile crediderim numquam ab eo Benedictinæ Regulæ professionem emissam fuisse, multis tamen titulis locum inter beati Benedicti alumnos obtinere debet. Quidni enim Benedictinis accenseretur, qui non solum tam diu inter eos tamquam unus ex ipsis commoratus est, verum etiam Abbati ceterisque fratribus ita obediebat, ut absque eorum permissu e cella exire sibi non esse licitum existimaret? Statis diebus fratrum parabat refectionem, atque cum eis ad refectorium commune accedebat, pro more Ordinis nostri reclusorum; & si quid in gerendis monasterii negotiis difficultatis emergeret, ipse præsto aderat ad ceterorum fratrum labores sublevandos. Quæ omnia ex ejus Vita colligimus. His accedit ejus sepultura in monasterii nostri Ordinis ecclesia, quam postea innumeris prope modum miraculis condecoravit.*

S. Symeon an Benedictinus.

2. *Vitam beati Symeonis ab Arsenio patriarcha Jerosolymitano* accurate descriptam *fuisse tradit Ughellus tomo 1. Italiæ sacræ, ubi de Mantuanis episcopis; sed hæc vita ignota est. Eam enim diversam esse ab epistola Arsenii inferius exhibenda colligimus ex ipsa ejusdem vita, quam ab auctore æquali scriptam inferius dabimus, ubi parentes Symeonis ex Arsenii vita laudantur, de quibus tamen nihil habet epistola Arsenii laudata. Tertiam item vitam ab Hilarione monacho Benedictino scriptam laudat Baronius in notis ad diem 26. Julii, quam cum non viderit, eam ipsam esse suspicatus est, quæ in Vaticano codice ms. num. 709. habetur; at ex Arnoldo Vvione libro 3. Ligni vitæ ad eamdem diem 26. Julii, discimus tertiam illam vitam recentiorem esse, cum ejus auctor alius non sit ab Hilarione monacho, qui Jacobi de Voragine legendam auream edidit, in cujus operis supplemento vitam beati Symeonis a se exaratam inseruit. Quam vero huc proferimus multo antiquiorem, & ab auctore coæquali aut saltem subpari descriptam, ex multis ipsius vitæ locis colligimus, ubi res quas ipse auctor viderat, aut ab aliis hominibus fide dignis acceperat, refert. Eum autem monachum Benedictinum fuisse patet ex cap. 5. miraculorum, ubi beatum Benedictum* almificum patrem nostrum *appellat; immo & se ex iis unum fuisse, qui Romam legati fuere ad procurandam beati viri canonizationem, aperte declarat capite ultimo, quod sic incipit:* Tempore quo pro canonizando ejusdem sancti Symeonis glorioso corpore sanctam Apostolicam sedem accessimus, &c.

Vitæ auctor.

Benedictinus.

3. *Hæc autem vita, sed paullo contracta, edita fuerat cum ejusdem sancti viri officio, Venetiis anno 1552. quam integritati suæ redditam, cum eodem officio ad novi Breviarii regulas exacto, anno 1617. Gregorio de Castilione abbati Padolironensi nuncupatam, in lucem protulit*

AN. CHR. 1016

domnus Symeon Bascheria ejusdem loci monachus, ex quo eam descripsimus. Extat etiam manuscripta in duobus codicibus, uno scilicet Mantuano, altero cœnobii Padolironensis.

26. Jul. Symeonis ætas.

4. *Sub Benedicti pontificatu Symeonem Romam advenisse certum est ex vitæ cap. 5. At an id de Benedicto 7. qui ab anno 975. ad annum 984. sedit, an de Benedicto 8. qui sedere cœpit anno 1012. intelligi debeat, difficultas est, quam ex Synodo in Lateranensi ecclesia eo tempore quo Romæ Symeon versabatur habita, dissolvere non possumus. Sub utroque enim Pontifice Lateranenses Synodi haberi potuerunt, nec fuit sub utroque eo Pontifice Concilium aliquod adeo celebre, quod ceteris prætermissis absolute concilium Lateranense appellari queat. Ut id tamen ad prioris Benedicti tempora revocemus, non solum facit diuturna Symeonis mora apud Padolironense monasterium, ubi aliquot annis post ejus in Italiam adventum, ac post peragratas varias Occidentales provincias stetisse ex vita colligitur; sed id potissimum deducimus ex cap. 22. vitæ, in quo Symeon Parmam attigisse dicitur hoc ipso tempore, quo Sigifredus ejusdem loci episcopus beatæ Feliculæ corpus transtulit. Sigifredus quippe sedente Benedicto 7. Parmensi ecclesiæ præfuit, mortuus antequam Benedictus 8. thronum apostolicum conscenderit, ut ex Ughello Italiæ sacræ tomo 2. constat, ubi Elbunus seu Elburgus in privilegio quodam Sergii Papæ pro Nonantulensi monasterio, episcopus Parmensis appellatur. Henricus vero ejusdem Elbuni successor privilegio Fructuariensi in Synodo Romana anno 1015. subscripsit. Synodus itaque Lateranensis, quam sub Benedicto papa celebratam fuisse memorat vitæ auctor, cum Symeon Romam advenit, ea ipsa esse potuit, quæ teste Dithmaro pro causa Giseleri Magdeburgensis archiepiscopi discutienda, anno 983. habita est, cui Synodo V. C. Stephanus Balutius in notis ad librum 6. de Concordia Sacerdotii & Imperii, decretum Benedicti papæ contra Symoniacos latum attribuit.*

5. *Conjicimus itaque Symeonem anno 983. in Italiam advenisse, indeque colligimus eumdem post varias peregrinationes, decem circiter annis, idest a monasterii fundatione, inter nos sub abbatis Padolironensis obedientia vixisse. Obiit quippe anno 1016. die 26. Julii, ut ex vitæ auctore constans est. Sanctitatem ejus haud minus post mortem, quam dum viveret crebra miracula declaraverunt.*

Annus mortis.

Quare non multo post ipsius obitum, Bonifacius Mantuæ Marchio, qui beatum virum probe noverat, a Benedicto VIII. papa facultatem obtinuit ecclesiam in ejus honorem construendi.

Canonizatur.

Benedicti decretum confirmarunt subsequentes Pontifices sanctus Leo 9. & Alexander 2. quorum epistolas ea de re scriptas inferius proferemus ex codice ms. Bibliothecæ Padolironensis, quamquam duæ ex eis jam ab Arnoldo Vvione excusæ fuerint.

6. *Cum autem adeo celebris fuerit beati Symeonis canonizatio, mirum non est memoriam ipsius variis in Martyrologiis inveniri. Eam celebrant post Martyrologium Romanum fasti tum Benedictini, tum Italici die 26. Julii, qua ipsum obiisse ex vitæ capite ultimo discimus. Plura de eodem sancto habent varii auctores, potissimum Benedictini & Itali, qui de rebus Mantuanis scripsere. De his fuse Arnoldus Vvion Padolironensis monachus libro tertio Ligni vitæ, ubi observat Symeonem sub altari ipsius nomini dicato jacere in sinistra parte ecclesiæ Padolironensis, ubi etiam nunc miraculis coruscat.*

Ejus reliquiæ.

In ejusdem monasterii thesauro, eodem auctore testante, servatur capsula, in qua præter cilicium aliasque beati Symeonis reliquias, habentur epistola Arsenii episcopi Jerosolymitani, Novum testamentum & psalterium, Armenicis characteribus conscripta.

Epistola Arsenii Jerosolymitani.

Epistolam hanc, in latinum, ut ipsi videtur, translatam, exhibet idem auctor, & post eum Daniel Papebrochius in Historia chronologica episcoporum Jerosolymitanorum tomo 3. Maii Bollandiani, qui ejusdem epistolæ auctoritate Arsenium inter patriarchas Jerosolymitanos recenset, licet in vulgatis catalogis non occurrat. Sed eam dicit a translatore interpolatam, quod in ea nonnulla occurrant de Symeonis peregrinationibus, quæ ab Arsenio ante Simeonis discessum dici non potuerint. At supra probavimus num. 1. epistolam Jerosolymitani episcopi, quam auctor vitæ laudat, a vulgata diversam fuisse. Si vero quis epistolam Armenicis literis scriptam in thesauro Padolironensi diligentius inspiceret, lis ista facilius fortasse componeretur. Denique lectorem monere visum est, Papebrochium memoria lapsum, loco laudato, ubi scribit beatum Symeonem Mutinæ defunctum, & Varini ejusdem urbis episcopi ac Bonifacii Marchionis cura a Bonifacio 8. pontifice Romano canonizatum fuisse. Tot enim sunt errata quot verba. Symeonem quippe in monasterio sancti Benedicti de Padolirone prope Mantuam vixisse, ibique defunctum fuisse ac sepultum, narrat subæqualis vitæ auctor: idem testantur ejusdem cella ibidem adhuc residua, sacellum in quo etiamnum sepulcrum ejus visitur, & quotquot supersunt ea de re monumenta. Idipsum diserte asserunt Martyrologia, quibus omnes prorsus exteri simul & domestici auctores adstipulantur. Symeonem vero a Benedicto 8. petente Bonifacio Mantuæ Marchione cultu publico donatum fuisse aperte declarant epistolæ inferius referendæ; & quidem Varinus Mutinensis episcopus sæculo 11. Bonifacius vero papa 8. sæculo decimotertio exeunte Romanus pontifex renunciatus est. Sed Bonifacii nomen loco Benedicti in libellum officii de eodem sancto Mantuæ editum irrepsisse deprehendimus, quod forte viro erudito errandi occasionem præbuit. Sed jam beati Symeonis vita proferenda est, cui subjiciemus ex cod. ms. Padolironensi Arsenii epistolam commendatitiam in Symeonis gratiam, tum Pontificum Romanorum literas de ejus cultu publice in Ecclesia celebrando.

INCI-

INCIPIT VITA SANCTI SYMEONIS MONACHI ET EREMITÆ.

AN. CHR. 1016 26. Jul.

HIC vir gloriosus, Symeon dictus nomine, in partibus Armeniæ *a*, patre Hectore, matre Felice natus, monasticæ Religionis ab ineunte ætate propositum regulariter tenuit: ad Diaconatus officium provectus, postmodum virtutibus gressibus viriliter ad altiora conscendens, diebus plurimis Eremi cultor fuit. Hujus denique parentes non novimus, sed sicut reverendissimus Hierosolymorum patriarcha, *b* sibi notus, & familiarissimus nobis per epistolam retulit, ex clara nobilium stirpe prodiens, Magistri militum filius fuit. Hic siquidem intra pueriles annos, mira & magnifica cœpit agere, voluptatis libitum moderationis freno restringere, corpus jejuniis edomare, spiritu prophetiæ aliquando pollere, orationibus assidue insudare. Cumque jam adolescentiæ tempus sub hujusmodi conversationis studio transegisset, & jam illud immineret, quo juvenilis ætas carnali solet implicari connubio: pater suus, licet invitum, secundum sæculi dignitatem, uxoris eum copulavit conjugio. Quid dicam? Quid referam? Dolori, & mæstitiæ servi Dei compati, & consulere volo: sed anxietatem, & mærorem cordis ejus retexere penitus ignoro. Quid ageret servus Dei? Anxius, trepidus excogitare diu cœpit in animo, qualiter se dissolveret ab uxoris conjugio. Si illam teneret, corporis integritatem violare timebat: si eam dimitteret, infamis in patria turpiter vivere perhorrebat. Tanta igitur, ac tali anxietudine die, noctuque exæstuans, exterius corpus attenuans, interius mentem excrucians, tandem divino animatus oraculo, illud Evangelicum sæpe revolvebat in animo: *Omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Et iterum: *Qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Talibus itaque Redemptoris evangelicis dictis vir Domini roboratus patriam, parentesque deseruit, cunctis hujus sæculi pompis abrenuncians, & uxorem propriam, Stellam nomine, servata integritate, dereliquit, atque naufragium hujus ærumnosi sæculi ceu procellosi maris tempestate quassatus nudus evasit.

CAPUT I.

Nubere cogitur.

II. Fit monachus.

Catholicæ fidei clypeo munitus, freno castitatis præcinctus, gladio spiritus, quod est verbum Dei, frequenter ignitus, Domino gubernante monasterium petiit *c*: in quo cœnobialis vitæ tramitem prudenter amplectens, jejuniis, vigiliis, & orationibs die noctuque Christo infatigabiliter serviens, in sanctitatis operatione sinceriter vixit. Pluribus inde diebus monastico cultu sancti patris Basilii regula approbatus, probis moribus apprime exornatus, ad eremi *d* campum prœliaturus exivit. Ubi frequenter ab antiqui hostis insidiis lacessitus, crebro cum eo conflictum iniens, adversus tandem ejus impetus triumphalem victoriæ palmam obtinere promeruit. Quodam hyemali tempore dum vir Dei in Eremi solitudine cum duobus fratribus angelicam vitam ageret, tanta desuper nivium moles erupit, quæ omnem cellulæ, in qua manebant, ita aditum circumclusit, quod nemo illorum per septem dies aliqua cogente necessitate foras egredi potuit. Videntes autem Dei servi sese nivium muro exterius circumdari, interius fame cruciari, cum humano nequeunt se juvare solatio, divinum festinanter cœperunt implorare subsidium. Hac ergo tanta, ac tam mira nivis magnitudine undiq; circumsæpti; cælestia arma confidenter arripiunt, elevatis in cęlum oculis, extensas sursum manus cum clamoribus ad sidera tollunt, flexis genibus pugnis pectora percutiunt, fusis lacrymis omnipotentis Dei misericordiam voce flebili expetunt. Quo fletu Christi servus Symeon vehementer commotus, hujuscemodi orationem ad Dominum lacryma-

Secedit in eremum.

a In lectionibus officii natus dicitur in urbe *Arsamote* seu Arsamosota. Hujus nominis urbem olim in Armenia celebrem fuisse scimus, at nunc ignota est.

b In altera editione dicitur Arsenius.

c In altera editione dicitur monasterium amplissimum in solitaria paluſtrique regione circa Euphratem situm.

d Vitam eremiticam ad ripas Araxii fluminis eum duxisse testatur altera vitæ editio.

AN.CHR. 1016 26. Jul. biliter fudisse perhibetur. Omnipotens, æterne, & altissime Deus Sabaoth, qui cuncta ex nihilo creasti, qui hominem cum non esset, ad imaginis tuæ similitudinem mirabiliter condidisti, atque ad obtinenda æternæ beatitudinis gaudia conditum mirabilius reformasti; qui Israeliticum populum de Ægyptiaca servitute liberatum Rubrum mare sicco vestigio transvexisti, & eumdem in deserti regione fame laborantem, cælesti pane ex supernis imbribus porrecto affluenter satiasti; quique etiam sitis ariditate fatigatum aqua ex petra producta clementer potasti: succurre nobis miseris in hac solitudinis angustia constitutis, nivis, & glaciei rigore constrictis, nimia famis tribulatione afflictis: releva nos clementissimæ tuæ solitæ pietatis auxilio, & ne sinas nos hic exstingui sub acerbæ famis periculo. Hac igitur oratione completa, ilico cervus miræ magnitudinis, & formositatis ante ostium cellulæ nivium molibus inhærens apparuit, qui cervice deflexa humiliter nisu quo poterat fratribus famulari demonstrans, sese illis in cibum sponte divino nutu præbuit. Qui videntes bestiam illuc accedere insolitam, mirifica Dei virtute se visitari crediderunt, ac magnificam ejus clementiam diu percunctando simul mirari cœperunt. Tunc gloriosus vir Dei Symeon diu mente pertractans, a fundo cordis cœpit diligenter exquirere, quidnam hæc insueta bestiæ visitatio taliter indicaret. Cujus quidem animus inter dubia divolutus, fluctuando cœpit hinc inde discutere, utrum divina clementia ad refocillanda corpora, an antiqui hostis fraudulenta calliditas ad subvertendas animas illam cervi speciem ante oculos eorum adduceret. Plurima ac diversa Dei famulus inde discutiens, tandem sagaci mente deliberat, quod superna pietas ad expellendum fami periculum prædictum sibi cervum ex sua largitate transmiserat; ne pius Dominus ultra permitteret servos suos diuturnæ famis interire exitio: qui Danielem servum suum in lacu leonum quondam pavit per Angelum. Is denique cervus multoties est expulsus ab ostio, ne pro acerbitate famis fieret illis in comedendo prævaricationis occasio: qui quanto durius expellebatur, tanto frequentius revertebatur. Sed Christi servus Symeon verus Israelita, in quo dolus non fuit, quem nulla ventris ingluvies tetigit, quem nulla gastrimargia polluit, quem solus ferarum agrestium pastus usualiter aluit, cibum sibi divinitus ostensum, sicut ei cælitus fuerat imperatum, humiliter suscepit, atque susceptum fratribus comedere persuasit. Nec mora. Tunc viri anachoritæ, Dei voluntate jam cognita, venationem nullo modo ex industria petitam, nullo labore quæsitam, sed a Deo sibi collatam occiderunt, & famelica corpora jam diuturna esurie sauciata, sobrietate retenta, carnis pabulo refecerunt. Unde refecti, prostrati in faciem divinam protinus majestatem adoraverunt, ejus clementiam collaudantes, & pro tantis suis beneficiis debitas sibi gratias retulerunt.

Ubi miraculo pascuntur.

III. Unus autem ex fratribus, Stephanus nomine, sancti viri Symeonis verbis restitit dicens, hoc esse grave scelus: ejus consilio in quo valuit derogavit. Miser, quoniam beati viri salubri consilio credere renuit, ejusque jussis obedire contemsit, repentinæ mortis pœnam citius pro vindicta sustinuit. Mira res, cum frater, sub eodem momento, quo viri Dei verbis fidem præbere noluit, occulto Dei judicio, percussus interiit. De cujus repentino interitu mox Jesu-Christi servus Symeon admodum tristis effectus, gravi mærore collapsus, terræ tenus totum se prostravit in gemitum; ubi se tantis in lamentis constrinxit, eo usque divinæ pietatis auribus precibus pulsavit, quousque superna clementia ejus mota clamoribus, animam Stephani a mortis faucibus ereptam, corpori miserando restituit: qui vitæ redditus, quo ivit, vel qualiter tam subito ab hac luce migravit interrogatus, fertur tale fratribus dedisse responsum. Cum me, inquit, omnipotentis Dei jussu, ut vidistis, repentino incursu ab hac vita migrare contigisset, confestim mihi Angelus nivei candoris apparuit, qui me suo ducatu ad Beatorum sedes altas sustollens, ad tribunal Judicis præsentavit, ubi pluribus offensis ab antiquo hoste ad medium prolatis, sola me inobedientiæ, ac derogationis culpa damnavit. Tunc districtus Judex æquo libramine judicium pensans, quia præceptis patris mei Symeonis obedire contemsi, tenebris infernorum me pœnas luere merito destinavit. Cumque inde plures dæmonum spiritus rapaciter inhiarent, ut ad

Frater inobediens morte punitur.

Resuscitatur.

ad inferni claustra me raperent, ecce unus ex cælesti militia nuncius nimio fulgore rutilans in medium micuit, qui clara voce Beatorum spiritibus circumstantibus dixit: Reddite animam Stephani lacrymis Symeonis, quia divinæ Majestatis aures indesinenter compellit luctuose gemitu plorationis. Qua voce prolata ilico pristinæ vitæ sum redditus, & quanta sit obedientiæ, seu caritatis virtus, per cuncta Eremi loca enarrare firmiter a Deo sum monitus. Et sancto Symeoni inquit: Tuis nempe, beate Pater, precibus suscitatus amissam recepi animam, & mandata Dei, quæ mihi pandere jussa sunt, ac visa inferni supplicia, quæ audita non credidi, viventibus superis terribiliter pandam. Hæc Stephanus retulit, & pluribus quamdiu vixit in mundo, sicut sibi contigit, reseravit. AN. CHR. 1016 26. Jul.

IV. Jerosolymam petit.

Cumque jam longo exacto tempore supernæ pietati placuisset, ut beatus Christi confessor Symeon vastam solitudinem desereret, atque diversas mundi partes per lucis exempla miraculis illustraret, Eremum deseruit, Christo sibi ducatum præbente Hierosolymam petiit. Et bene Hierosolymam, quæ interpretatur Visio pacis, quia vir pacis amator plures inter se, & a Christo discordes ad unitatem fidei, & ad pacis gratiam revocavit. Quam cum vir beatus humili cultu ingrederetur, quamdam domum horroris plenam introivit, ubi septem humana corpora septem nequissimis mancipata spiritibus reperit, quæ ab ipsis adeo vesaniæ torquebantur furore, quod si quilibet ea niterentur contigere, confestim eos lacerosis morsibus molirentur discerpere. Quibus vir Dei divina fretus virtute, constantet imperans, protinus ab obsessis corporibus illos nequam spiritus increpando fugavit.

V. Romam.

Non multo post tempore servus Dei Symeon exacto jam eremiticæ conversationis prœlioso tyrocinio, quia sibi divinitus revelatum est, solitudinis antra deseruit, & orationis studio Romam peregrinus expetiit. Cumque sanctorum multa corpora circumeundo visitaret, quem nullus in orando labor vix aliquando superaret, tandem ad oratorium sancti Johannis Baptistæ Lateranensis ecclesiæ applicuit, ubi sanctæ Romanæ ecclesiæ pontificem, Benedictum nomine, cum multis religiosis Episcopis orthodoxis viris in congregata Synodo residere invenit. In quo cum devote orationis moram, ut ei semper consuetudo fuerat, diu in longum protraheret, unus ex clero nequitiæ ac superbiæ furore plenus, Symeonem virum sanctum & catholicum omnibus in Synodo residentibus ore polluto infamavit hæreticum: & ut eum morti traderet, atque ad necandum eum populum concitaret, talia adversus virum Dei verba polluto ore delatrabat, dicens: Nonne, inquit, omnes videtis in visu, in incessu, & totius corporis gestu hominem hunc pravum, & impostorem hæretice agere? Insurgamus ergo in eum, & ut ceteri contremiscant, aut lapidibus obruamus, aut vivum igni comburamus. Hæc flagitiosus ajebat, & ejus flagitio plures adjuncti sunt unanimiter conspirantes, qui, instigante diabolo, virum sanctum, justum & pium, toto conamine occidere moliebantur. Qua de re Romanus Pontifex cum universo episcoporum collegio turbabatur, & quibus indiciis hoc vere cognosci potuisset, diligenter sciscitabatur. Aderat tunc ibi quidam religiosus & reverendus Episcopus, qui ab Armeniæ finibus peregre Romam peteris, consilio, & sapientia præditus, reverentia sanctitatis habebatur egregius. Qui dominum Papam humiliter adiens, his dulcedinis verbis illum exhortabatur, dicens: Tua, beate Pater, jubente auctoritate, furor populi conquiescat, & quis vir ille sit, vel cujus professionis, seu qualiter Catholicam fidem excolit, me percunctante, tua Paternitas recognoscat. Cujus sapienti consilio reverendus Papa credidit, eoque jubente populi seditio conquievit. Tum vero supra memoratus Episcopus virum Dei Symeonem aggreditur, & lingua, qua utebatur, ita eum alloquitur. Qui es? Unde es? Cujus es? Dic ergo, frater monache; & si catholicæ fidei cultum tenes, per me iis omnibus innotesce. Ad hanc vocem servus Dei Symeon, qui erat Deo plenus, nusquam vero a sapientia vacuus, denuoque interroganti prudenter respondens, Catholicæ & Apostolicæ fidei perfectionem ita confitendo perdocuit, qualiter per universum orbem

Ubi hæreticus suspectus.

Catholicus agnoscitur.

AN. CHR. 1016 26. Jul. bem Apostolorum symbolum, in Nicæna synodo peroratum, clara voce personuit. Quod cum peregrinus Episcopus audisset, famulum videlicet Dei Symeonem plenum fide & sanctitate veraciter cognovisset, magno repletus gaudio pro reverentia sanctitatis, ejus pedibus se prostravit humiliter obsequio. Postquam ergo plura inter se Armenica lingua contulissent ad invicem, ad extremum peregrino Episcopo totum de servo Dei quod quærebat innotuit; quod protinus Papæ ac omnibus qui aderant, virum, scilicet Symeonem, veræ fidei professorem, justum & sanctum, æternæ Trinitatis cultorem, omnipotentis Dei adoratorem palam omnibus declaravit. Sed quia Deus omnipotens ultionum Deus est, qui nihil quod injuste culpatur inultum abire permittit; Clericum, qui ad necandum servum Dei populum concitaverat, eadem hora spiritus malignus arripuit, ac pro illata servo Dei contumelia diutissime volutando vexavit. Videntes autem Romanus Pontifex, ac totus Clerus, universusque populus tanta Dei magnalia, & mirifica opera, elevatis in cælum manibus simul cum clamoribus, omnipotenti Deo laudes & gratias referebant, qui non permittit servum suum innocentem perimi sub iniquorum præjudicio, nec interfectionem ejus abire sine vindictæ præmio. Tunc servus Christi Symeon cernens perversum clericum ab ultore spiritu crudeliter dementari, memor Evangelici dicti, quo dicitur: *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos*, & alibi: *Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos:* compatitur miserrimo Clerico; elevataq; super illum manu, signum Crucis increpando edidit, moxq; malignus spiritus per os vexati turpiter exclamans ululando evanuit. Eadem vero hora liberatus ab hoste Clericus, pedibus viri Dei Symeonis provolutus corruit, ac ingenti gemitu diutissime plorans, se reum, se culpabilem multum accusans, de perpetrato scelere veniam postulavit. Quem Jesu-Christi famulus Symeon, ut erat semper pietate & misericordia plenus, corde prostratum, corpore ac mente sanavit: deinde pænitentia ducto, relaxatum sibi scelus clementer indulsit. At vero præfatus Pontifex, totus Clerus, ac universus populus, sanctum Symeonem gloriosum confessorem læto corde suscipiunt, intra ecclesiastica mœnia, honorabili in loco aptum sibi habitaculum tribuunt. Ad quem plures ægri, diversisque languoribus oppressi certatim properant, qui sanitate per impositionem manus sancti viri recepta, incolumes cum gaudio ad propria redeunt, plurima ei dona, ac diversa munera offerentes: quæ Dei servus peregrinis, indigentibus, viduis, orphanis, pauperibusque dispertiens, per illorum manus in cælestem gazam recondendo transmisit. Valde nimirum metuens, ne favorabilis aura, aut populi rumor, ejus facta longe lateque extollendo protenderet, nocte Romam deferens ad Tusciæ fines per devia quæque progressus secreto secessit.

VI. Roma exit. His denique ita peractis, pluribusque virtutum signis per ejus merita ibi declaratis, beatus Symeon Roma discedens, maritima loca pertransiens, ad quoddam monasterium [a] casu venit, ubi fortuna servata suæ naturæ vice prospera in adversa mutavit. Nam fratres scilicet, qui fratrem debuerant ut Christum suscipere, cœperunt crudeliter verberibus persequendo percutere. Quod scelus dum Episcopos civitatis manifeste innotuisset, Monachos, qui Domini famulum Symeonem percusserant, comprehendi, & in obscurum carcerem retrudi jussit. Sed verus Christi discipulus, illius magistri vestigia sequens, qui a Judæis comprehendi, flagellari, conspui, lancea perforari, postremo crucifigi pro mundi salute non horruit, pravorum opprobria non respuit, quæcumque flagella illi fratres sibi intulerant patienter sustinuit. Ecce nunc pietate Eximia ejus caritas. quanta redundat Dei cultor Symeon. Nam intempestæ noctis silentio surgens, inclusos monachos tacite adiit, claustra fusis ad Deum precibus aperuit, ac confidenter exire admonens, & impunitos abire permittens, liberos foras exclusit. Egressi quidem ad pedes viri Dei velociter currunt, ubi reatum suum, diutius flentes

[a] Hoc monasterium in Tusciæ finibus situm fuisse dicit altera editio, ad quod *per oras maritimas* pervenerat vir sanctus; at nomen non indicat.

flentes se deliquisse, nequiter errasse accusantes, peccata quæ in sancto Dei commiserant, lacrymis puniunt. Quos Christi famulus benigno, ut semper erat, animo arguendo, obsecrando, increpando, monuit Deum, & proximum diligere, caritatem habere, hospitem tamquam Christum suscipere, per omnia, & in omnibus sanctæ Regulæ *a* præceptis firmiter obedire. Qua exhortatione salubriter admoniti, a pristinis vitiis curati, ac per ejus dulcia verba in melius reformati, quod quidem usu pravitatis didicerant, postmodum ad honestæ moralitatis usum permutare studuerunt. Audiens autem supra memoratus Episcopus tantam viri Dei humilitatis constantiam, tantamque patientiam, ad se quantocius illum exhiberi jussit, tumque secum quoad viveret pro suæ sanctitatis reverentia obnixis precibus manere rogavit. Qui omnino renuens, ad destinatum iter, sicut ei divinitus erat imperatum, animum dirigens, se ibi manere non posse omnino denegans, accepta benedictione discessit.

AN. CHR. 1016 26. Jul.

VII. Pisam advenit.

Tum beatus Symeon inde progrediens, ad civitatem, quæ Pisa nominatur, recto tramite gressum flectens, diabolum quasi leonem rugientem obvium habuit, qui ei dixit: Quo tendis monache? Cui sanctus ait: Quo me Christus ducere voluerit. Quod cum diabolus audisset, ab oculis ejus velut fumus evanuit: Dei vero servus absque pavore iter quod cœperat intrepidus tenuit. Ingrediens autem prædictam civitatem, cujusdam pauperis domumculam hospitio habuit, fatigatum lassitudine corpus, ut ei semper consuetudo fuerat, pomis & aqua refecit. Mane autem facto, inde exiens, non longe a civitate quemdam hominem cum asino ad insedendum præparato in itinere reperit, qui ei ita dixit: Ascende, domine peregrine, meum ascende asinum, ut ad perficiendum cœptum iter aliquod tibi valeat esse suffragium. Quod cum dixisset, ilico Jesu-Christi servum supra imposuit, ipse quoque asinum capistro ducens, ad Lucanam civitatem advenit, ibique in cujusdam Judæi domo, divina providentia procurante, hospitatus quievit. Hominem siquidem, sicut dictum est, cum asello præparato ad se subvehendum Christi famulus invenit, sed a quo sibi missus fuerat penitus scire nequivit.

Tum Lucam.

VIII.

Edentibus autem illis, cœpit servus Dei Symeon salutis verbum prædicando affluenter diffundere, atque de incarnatione unigeniti Filii Dei cum Judæis conflictum habere. Ad quem plures Judæorum tunc convenerunt, qui Christum Dei filium de intemeratæ Virginis utero humanam carnem sumsisse negantes, eumdem Dominum nostrum Jesum-Christum hujusmodi blasphemiæ ultorem in propatulo persenserunt. Horum namque unus dum Redemptorem nostrum ex Maria Virgine natum exsecrando negaret, coram cunctis qui aderant, spiritum ululando emisit. Tunc Judæi ibi circumstantes, & hoc Dei terribile judicium contuentes, illum infelicem, & repentina morte necatum tulerunt, & in eadem domo sub ipsa nocte, sicut consuetudo illorum exigit, occulte sepelierunt. Mane autem facto ex tota illa civitate quicumque Hebræi pavore concussi in unum conveniunt, & exhortante illos Christi viro Symeone in Christum Dei filium crediderunt, atque catholicæ fidei symbolo se velle doceri, unanimiter spoponderunt. Nulla igitur interveniente mora, Jesu-Christi servus Symeon una cum Judæorum populo ad Christum converso, ejusdem civitatis Episcopum, qui tunc temporis sanctæ Lucensis ecclesiæ regimen gubernabat, festinanter adiit, quatenus quos relicto errore Christo credere, & sub assertione veræ fidei profiteri fideliter noverat, sacri baptismatis unda perfunderet. Audiens hæc reverendus Pontifex, ingenti repletus gaudio, utrasque manus erexit ad sidera, ac salvatoris Jesu-Christi cœpit incessanter laudare magnalia. Tum vero per omnes civitatis ecclesias pulsatis signis, confestim tam admirandæ novitatis rumor insonuit. Ubi collecta innumera utriusque sexus, ac diversarum ætatum populi multitudine, cœpit idem Episcopus omnipotenti Deo, pro Judaica turba ad Christum meritis & intercessione sancti Symeonis conversa, laudes & gratias agere, ipsumque Christi confessorem, ut fidelem cooperatorem, pro tanta Dei gloria summa

Ubi miraculo Judæos convertit.

a Hic Regulam S. P. Benedicti laudare videtur, quæ adeo hospitum susceptionem commendat cap. 53.

AN. CHR. 1016 16. Jul. summa honorare reverentia. Deinde reverendus Antistes infidelitatis erutos Catechumenos faciens, sacri baptismatis absolutione perfundens ad æternitatis gloriam innovavit, atque per adoptionis gratiam sanctæ ecclesiæ gremio copulavit. Hiis itaque peractis, Episcopus cum toto Lucano populo sanctum Dei Symeonem, ut secum ibi maneret, magnis precibus rogare cœperunt, sed ipse eorum vocibus non acquiescens, summo diluculo inde discessit.

IX. Sub eodem quoque tempore beatus Symeon transiens per Lucensium civitatis fines, in quemdam vicum hospitandi gratia venit, in quo multos languidos, ac febricantes aquam illis solummodo benedictam impertiens curavit. Inde egrediens in Lunensem *a* civitatem applicuit, ibique prope eamdem urbem hospitium extra habuit, in quo infirmum quemdam, multo jam tempore corporea infirmitate detentum, languere invenit: cui cum Jesu-Christi servus portiunculam unius pomi cum benedictione tribuisset, pristina sanitate recepta, coram cunctis adstantibus, de stratu suo statim sanus exsiliit. Inde quoque progressus, simul cum conviatore suo per Bardonem montem iter faciens, tandem ad Basilicam sancti Moderaminis *b* itinerando divertens, orandi simul & hospitandi gratia studiose ibi excubare curavit. Mane autem oratione cum matutinalibus hymnis peracta, Dei servus Ecclesiam exiit, & prædictum socium una cum asino ad subvehendum sibi præparato, foris se præstolari invenit. Qui dixit ei: Nunc tibi, venerabilis Pater, secretum nostri itineris pandam, quod nunc usque ne tibi molestum videretur aperire pertimui. Quadam, inquit, nocte dum in civitate Pisana in lectulo meo sopitus quiescerem, voce mihi de supernis prolata divinitus a Domino jussum est, quatenus te hoc meo asino huc usque subveherem, & laborem tui itineris tecum pariter supportarem. Da igitur mihi nunc benedictionem tuam, qua tutus ad domum meam cum gaudio redire valeam. Qui elevans ad cælum oculos cum manibus fusis lacrymis glorificavit Dominum, & mente devota benedixit socium. Qui auctus benedictione, roboratus lætitia, per iter, quo venerat propero reditu feliciter remeavit ad propria; passim referando mira & magnifica Christi prodigia, quæ per servum suum secum gradientem fieri viderat.

Ægrum Lunæ sanat.

X. Paucis ibidem moratus diebus, pluribusque virtutum miraculis declaratis, beatus Symeon a finibus illis egressus, viribus corporis, quibus poterat paullatim eundo, Placentiam accessit ad urbem, ubi mira quæ Deo cooperante peregit subinferam: & quia digna relatu videntur, fidelium auribus intimare non pigeat. Quam cum fuisset ingressus, & assidus orationibus vacans sanctorum corporum limina orandi gratia circuiret, antequam mediæ noctis terminus incumberet ad beati Sixti papæ & martyris, Christo ducente, properavit ecclesiam *c*. Cujus foribus dum devotus exsisteret, & modulatis vocibus odas dulcisonas decantaret, custodes ecclesiæ qui aderant, ilico surrexerunt ad audiendas mellifluas melodias, & excubare cœperunt. Quibus laudibus una ex ancillis Dei, Maria nomine, sacrista ejusdem ecclesiæ, vehementer exterrita ad basilicæ januas cucurrit, & quas vectibus, & seris obfirmaverat, quia apertas invenit, mirata obstupuit. Sed Christi ancilla in actu & operatione beati Symeonis claro perpendit, quod verus Christi esset discipulus & fidelis servus, & quod nemo ei ecclesiæ valvas, nisi mira Dei potentia reserasset: mox quia vexatione febrium ipsa nimium torqueretur, citius ejus pedibus appetiit, & ut pro ea Dominum exoraret fusis lacrymis eum prostrata rogavit. Proinde hæc ita subintulit: Signa me, inquit, beate Pater, tua dextera, & ab ardore febrium tuis me sanctis orationibus adjuva. Qui statim erecta manu signum sanctæ Crucis super eam imposuit, & febricitantem Dei famulam a febrium valetudine liberavit. Ut vero clara dies est reddita terris, Dei ancilla a febribus erepta, totius Congregationis

Placentiam venit.

Ubi febricitantem sanat.

---

a Luna urbs erat vetustissima ad ostia Macræ fluvii, nunc excisa, cujus sedes episcopalis Sarsanam haud longe distantem translata est.

b Legendum *Moderamni*. Hic quippe auctor loqui videtur de ecclesia sancti Remigii de Berceto, in qua Moderamnus sepultus miraculis claruit. Vide Sæc. 3. parte 1. pag. 486.

c Monasterium sancti Sixti tunc monialium, paullo post a monachis Ordinis nostri inhabitatum, etiamnunc perseverat sub Congregatione Casinensi. V. Iter Italicum ad diem 28. Maii pag. 209.

nis spiritualem matrem, cunctasque sorores præ gaudio lacrymando adscivit, & qualiter a viro Dei in nocte sanata fuerat omnibus patefecit. Sed quia juxta Redemptoris veridicam sententiam, *Non potest abscondi civitas supra montem posita*, per cuncta urbis mœnia sancti viri percrebuit fama. Unde ad videndum eum innumera populi multitudo confluxit. Sed Christi servus, qui mundanæ felicitatis pompam contemsit in sæculo, ut dives fieret in cœlo, præclara virtutum signa omnino contegi malens, honorari ab hominibus omnimodo respuit, & populi rumorem fugiens, crepusculo clam urbem deseruit, clamque discessit. AN. CHR. 1016 26. Jul. *Matth.* 5. 14.

XI. Hinc digressus. Plures inde sibi peregrinos associans, Padum flumen petiit, qui navigium, quo flumen transmearet nullum invenit: sed mira Dei clementia solito sibi mirabiliter affuit, quæ illi navem extra flumen positam, sine ullo hominis juvamine, absque ullo remigio ad transfretandum celeri cursu direxit. Quam vir Dei cum peregrinis secum comitantibus confidenter intravit, & decurrentem fluvium solo cum baculo transnavigavit. Transiens inde per vicum, qui Cuniolus dicitur, ad monasterium sanctæ Christinæ virginis venit, ubi apud quamdam pauperculam viduam, cujus filius paralyticus languebat, hospitium accepit. Cognita denique ibi Christi famuli sanctitatis virtute, precibus assiduis supplicabat, medelam filio cum lacrymis deposcebat. Tunc vir sanctus, qui semper misericordiæ visceribus inundabat, postquam pietate motus sacra manu paralytica membra tetigit, diuturna paralysi maceratus, eadem hora sanus de lecto surrexit. Res mira, qui usque id præ dolore nimio non valebat nec se in latus aliud vertere, nec manum ad os ducere, propriis restitutus gressibus cœpit eundo huc illucque gratulabundus discurrere, & Dei magnalia apertis vocibus laudabiliter proclamare. Prædicta namque vidua de salute filii admodum læta, quæcumque sibi obsequia potuit exhibere studuit, juxta suæ facultatis modulum mensulam apposuit, cibum sibi sedula ministravit. O mira Christi pietas, o mira clementia, quibus laudibus ejus sunt extollenda præconia, dum virtutum curationes, quas per semetipsum corporaliter exhibuit, per servos suos longe lateque clarere disposuit! Duobus ibidem tantum peractis diebus, Dei cultor Symeon Papiam urbem expetiit, ubi plures ægrotos sola manus impositione, invocato Jesu-Christi nomine, per divinam virtutem pristinæ sanitati restituit. Paralyticum curat.

XII. Papiæ. Dum quadam die, ut solitus erat, sanctorum ecclesias, atque venerabilia monasteria visitando circumquaque orationis gratia circuiret, ac fatigatum præ lassitudine corpus in cujusdam religiosi viri domo cum peregrinis secum comitantibus discumberet, mulier quædam dæmonio plena, per civitatis plateas multorum manibus trahebatur ad sancti Syri ecclesiam. Cum autem appropinquaret domui, in qua Christi discipulus Symeon hominibus incognitus manebat, cœpit idem dæmon gressum figere, ac turpibus vocibus per os feminæ clamare, dicens: Hic unus ex discipulis vestri Christi occultus latitat, qui me catenis igneis ligat, & ne ulterius hoc pervasum corpus dilacerem, ejus me timor excruciat. Quod illi qui dæmoniacam ducebant audientes, sub conjurationis violentia cœperunt diligenter exquirere, quo vocaretur nomine, seu in cujus hospitaretur domo. Qui conjuratione constrictus, & nomen sancti pandit, & domum in qua haberetur ostendit. Quo audito, Dei servus sancti Syri basilicam petiit, ibique intra cryptam, juxta sanctum corpus procumbens, tacitus latuit. Tunc viri omnes sicut audierant cœperunt Dei famulum diligenter quærere, sed quia jam inde abierat nusquam poterant invenire. Pergentes igitur ad beati Syri ecclesiam, & virum Dei e vestigio sequentes, cum eadem dæmoniosa quam secum duxerant introierunt, & beatum Symeonem intra cryptam latitantem, & orantem, sicut idem malignus spiritus prodierat, invenerunt. Cumque totis annisi viribus illam vexatam ad beati Syri corpus conarentur trahere, cœpit idem nequam spiritus rabida & condita voce sanctum virum ita depromere: Vestri Christi discipulus, qui me nunc ligavit, hic absconditus latitat, cujus me timor vehementer excruciat, cui quoque concessum est, ut me ex hoc subjecto corpore violenter ejiciat. Audiens itaque Christi confessor, hoc prolato nomine, se nullo modo Dæmoniacum liberat.

AN. CHR. 1016 do posse contegi, nulla absconsione celari, divino numine fretus dæmonio viriliter imperat, & diu obsessum corpus ab immundo spiritu liberat.

26. Jul. XIII. His denique rite peractis, quia vir Dei Symeon in Galliarum partes ad sanctorum corpora invisenda recto calle cœptum iter direxerat, paucis ibi moratus diebus, Papia discedens cum ascitis sibi sociis Vercellim properavit ad urbem. Ea vero die, qua ab urbe egrediebatur, dum per Ticini pontem transitum haberet, invenit ibi quemdam senem flentem, ac præ merore nimio jacentem. Cujus equus in ponte delapsus ita cecidit, quod ejus coxam duorum lignorum strictura fractam contrivit. Equum curat. Qui videns senem nimis dolentem, ac perditi equi damnum plorantem, ejus dolori compassus, ita percontatus est, dicens: Quo modo tendis, vel cur ploras, miserande senex? Cui ille: Romam, inquit, beate pater, adire cupio, sed heu me, quia equus meus in hoc ponte collisus jacet, ulterius incedere nequeo. Cujus equi coxam mox ut vir Dei tetigit, mirabile dictu! sanatum equum flenti seni reddidit; supra quem impositum cum gaudio abire dimisit. Quod viri & feminæ, qui illic ægroti jacebant, seu qui ab illo sanitatis donum acceperant viderunt, & sospites redditi, sicut cognoverant, per tota urbis Varia miracula. mœnia laude glorifica retulerunt. Inde Vercellas attigit, ubi dum plures virtutum curationes, quas dinumerare longum est, infirmis corporibus infunderet, duos pueros invenit, quorum unum ab ardore febrium, alterum vero a squalore vulnerum sanavit. Quos qui vidit, retulit, & qualiter a beato viro curati sunt, posteris declaravit.

XIV. Ab hinc quoque per Palæstricum Burgum beatus Symeon iter faciens, quemdam leprosum reperit, cujus tugurium intrans, solo manus tactu a lepræ fœditate muudavit.

XV. Ex inde Torniensium *a* fines appetens, in ponte Duræ fluminis cæcum obviam habuit, cui crucis signaculo oculorum lumen restituit.

XVI. A Turniensi urbe cum adjunctis sibi sociis diluculo exiens, per Sigusaniam vallem descendens, ad sancti Petri cœnobium, qnod Lucis-novæ dicitur, licet nimium fatigatus, venit; ubi Christi famulus diu corporea infirmitate detentus debilis jacuit. Cumque tribus in infirmitate decursis mensibus a Deo bene curatus, destinatum iter quod cœperat carpere niteretur, ad quemdam decurrentis aquæ fluvium venit, solo sibi adminiculante baculo, nullo secum comitante socio. Quem juxta cæcum quemdam cum puero, scilicet sui ductore sedere reperit, quem intuitus sic eum alloquitur dicens: Nunc frater mi carissime lavemus manus, & facies, & sic ad audiendam Missam citius properemus quatenus nostrum Cæco restituit visum. iter Deo ducente expeditius peragamus. Cui cæcus obediens, ad abluendas sibi manus cum viro Dei rivulo acclivus procubuit. In cujus vultum sanctus lympham manibus spargens claram oculis lucem protinus reddidit. Qui serenos oculos ad cælum cum manibus elevans, celebres Deo laudes retulit, atque mox illuminatori suo comes effectus, eum per vitæ spatium non deseruit.

XVII. Miraculis claret in Hispania. His peragratis finibus, intravit Aquitaniam, dehinc petens Guasconiam penetravit Hispaniam, pervenit in Galliciam, ecclesiam sancti Jacobi apostoli petiit orationis gratia. Quibus in partibus summus & æternus opifex Deus per fidelem famulum suum multa, & præclara peregit signa virtutum, quæ quia innumera sunt, & sub descriptionis compendio determinare nequimus, competentius omittere censemus, quam per diffusa narrationis spatia longius evagemus. Ut autem viri Dei opinio per diversa Galliciæ loca inclaruit, atque sanctitatis fama Regi illius provinciæ innotuit, summa cum venetatione Christi servum excoluit; ipse vero sanctus filiam ipsius Regis ab immundo spiritu arreptam suis precibus liberavit. Pro cujus liberatione Rex sibi plurima auri, & argenti dona obtulit. Ex quibus omnibus nihil sibi nisi servulum unum, Johannem nomine, accepit. Quem non nt servum, sed ut fratrem diligens, ut beatus Martinus agebat, ita iste suo versa vice humiliter ministrabat.

Post

a Altera editio habet: *Cum per Nervios, apud quos tres totos menses ægrotavit, transiret*. Sed qui sint illi mihi incompertum est. Certe hic designatur locus in Pedemontio, quod exigit tum itineris dispositio, tum Duræ seu potius *Duriæ* fluvii Pedemontani mentio. Ceterum pro *Torniensium* legendum puto *Taurinensium*, & cap. seq. *Taurinensi*. & infra *Segusianam*.

Post hæc quidem beatus Christi confessor Symeon, visitatis sanctorum corporibus, exinde rediens, per Britanniam transitum habuit. Ingreditur Franciam, Turonum adiit, ibique beati Martini magni, & incomparabilis viri oratorium petiit; ubi jam non multis transactis diebus Italiam venit. Quam circumquaque perlustrans, Mantuanæ tandem provinciæ confinia attigit. Ubi juxta flumen Padum monasterium in honore almi patris Benedicti a Theudaldo Marchione, Alberti filio constructum, ac probis fratrum moribus digniter exornatum reperit, in quo sanctitatis conversatione Christo duce sui corporis quietem elegit. Quem reverendus abbas, Venerandus nomine, totaque fratrum religiosa Congregatio summa cum caritate susceperunt, sibique humile habitaculum juxta sui competentiam in loco quem ipse elegerat construxerunt. Ubi cælibem agens vitam atque sanctis orationibus assidue vacans, Christo Domino placabiliter serviebat, atque per totius moralitatis studia omnibus complacebat. Erat enim verus Dei cultor, pacis & caritatis amator, oris ad silentium custos, eleemosynarum largus distributor, in vinea Christi idoneus cooperator; in incessu humilis, in eloquio dulcis, in fide constans, in oratione perseverans, in jejunio assiduus, in vigiliis sedulus. Qui nimirum domino Duci Bonifacio, ejusque gloriosæ conjugi, cunctisque suis militibus, necnon universis Italiæ Principibus pro tanta morum honestate ita carus erat, ut quæcumque ab eis promerenda peteret, facillime impetraret. Quorum omnium dilectione & benevolentia amabiliter est dilectus, ac intra palatinas ædes, si quando causa exigebat, honorifice est susceptus. Si pro statuenda pace aliquando foras egredi Dei famulo placuisset, prius a monasterii Patre, & a fratribus benedictionis licentiam petebat, ac sic ad perficiendum pacis opus fideliter incedebat. Dona vel exenia pravorum hominum veluti stercora aspernando exhorrebat: quæ vero a bonis, & honestis viris aliquando coactus accipiebat, pauperum necessitatibus impendebat. Quis valet lingua exprimere, qua carnis mortificatione in diebus sanctis Quadragesimæ macerabat corpus? Quantos per licentiam spiritualis Patris inopes alebat, quantos nudos vestibus tegebat, in quibus sæpe non nisi ter, &, ut ita dicam, bis in hebdomada aridum corpus tantum vespertino tempore vili edulio recreabat. In ultima quoque ejusdem Quadragesimæ hebdomada nullum omnino cibum, vel potum sumebat, neque cum hominibus colloquium habebat, præter Cenam Domini, quam cum fratribus in refectorio juxta suæ præparationis modulum decentissime exornabat, tribuens unicuique cum omni veneratione, & caritate Christi cocta legumina, quæ suis manibus diligentissime præparans, olei unguedine condiebat. In ipsa vero feria Parasceve sub exemplo Redemptoris nostri acetum acerrimum post solis occasum lacrymando bibebat: dehinc totam noctem cum sequenti Sabbato in mærore, & afflictione pervigilans, usque ad sanctæ Resurrectionis diem nullam suo corpori quietem, aut oculis somnum accommodabat.

[Margin: AN. CHR. 1016. 26. Jul. XVIII. — In monasterium secedit prope Mantuam.]

XIX. Hoc quod subsequor, satis nobis videtur laudabile quantum perpenditur, & venerabile. Dum quadam die vir sanctus ejusdem præfati monasterii, in quo degebat, exigente causa de cella exiret, & ad gloriosum Ducem Bonifacium properans, per cujusdam silvæ solitudinem iter haberet, atque horrida nivis & glaciei asperitas tanta ingrueretur, ut vix aliquis de sub tecto exire præsumeret, cuidam pauperculo fere nudo, & nudis cruribus incedenti obviavit. Cui miserando compatiens, caligas, quas in cruribus habebat, confestim abstraxit, & nudo pauperculo miserans tribuit, eique ne alicui eas venderet adjuratione prohibuit. Quas pauper alacriter suscepit, & beatus Symeon iter quod cœperat gaudenter peregit. Felix felicem imitatus Martinum, qui parte suæ vestis in porta Ambianensium nudum vestivit, & in nocte Jesum-Christum eadem parte vestitum, qua pauperem texerat, videre promeruit. Sic quoque iste verus Dei discipulus nihil in se deformitatis metuens egit, & unde sua gaudenter exuit, inde pauperis crura misericorditer contexit. Cum autem jam ante dictum Ducem Bonifacium ita nudis cruribus advenisset, intuens eum Dux, inquit: Cur sic inepte sine caligis & calceamentis incedis, domine Pater? Cui ille: Caliges, inquit,

[Margin: Mira ejus caritas.]

AN.CHR. 1016 26. Jul. Matth. 25. 40. quit, quas habebam, Jesu-Christo dedi, qui dixit: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*. Quod dominus Dux audiens præ admiratione obstupuit, & confestim duas hircorum pelles afferri, inde sibi alias consui jussit. Quas ille recipere renuit, quia a remuneratore omnium bonorum Deo eas se accepturum asseruit.

XX. Peracta autem causa pro qua ierat, ad monasterium unde venerat rediit. Ubi sicut prius, quotidie ad altiora conscendens in contemplatione supernæ vitæ sinceriter vixit. Non multo post exacto tempore, a domina jam dicta Richelda nomine, domini Bonifacii conjuge, beatus Symeon rogatus Mantuam venit. Ad quem videndum plurima populorum turba concurrit. Qui siquidem ecclesiam ingrediens, ibique prolixius orationis moras diutius protrahens, atque pluribus sanitatis beneficia præbens, tandem foras exivit, & palatium petiit. Cumque ex aula Principis, quæ quadratæ cuidam ac peramplæ imminebat curiæ, egrederetur, & ad monasterium redire vellet, leonem ex illis unum, quos Princeps magnificentissimo alebat sumtu ac pompa, obviam habuit. Is enim fracta catenarum torque, qua invictus detinebatur, adeo effere cursuque concitato ac furibundo per forum illud divagabatur, ut omnes, qui tunc præsentes aderant, exanimati præcipitanter in fugam verterentur, clausisque tabernis opifices suæ saluti consulerent in tectis. Tum Symeon tam ingenti periculo civium commotus, fretusque solito Dei favore, contra feram horrendam, anhelantem, rugientemque progreditur, manumque illius faucibus multa commista rabie spuma terrificis admovens, ita horribilem actutum sedavit illius immanitatem, ut agnum dixisses: sicque a sancto viro tam effera bellua brevi cicurata, ad consueta stabula ingenti omnium stupore ac plausu mansuete reducta est. Symeon autem, actis publice gratiis Deo, ad suum reversus est lararium.

Leonem indomitum mitem facit.

XXI. Neque hoc silentio supprimo, quod fidelium relatione probatum recolo. Quodam namque tempore dum vir Dei Symeon ad Burgum sancti Domnini iter ageret, contigit quemdam languidum, qui decennio & amplius corporea infirmitate detinebatur, ad eum deduci. Qui tres ficorum fructus sibi cum benedictione tribuit, quos acceptos ut comedit, mox viribus receptis sanus de lecto surrexit, atque ad exhibendas Deo laudes celeriter festinavit. Quod loci illius incolæ cernentes magna cum veneratione ad eum venerunt, plurima ei ac diversa munera fideliter obtulerunt. Quæ licet invitus acciperet, omnipotenti tamen Deo non suis meritis gratias retulit, & cuncta pauperibus, & indigentibus erogavit. Ab illo ergo die a cunctis ejusdem loci habitatoribus in magna admiratione est habitus, ac virtutum ejus signis per vicina loca jam cognitis a pluribus est dilectus.

Languidum sanat.

XXII. Per idem quoque tempus inde digrediens, dum civitatem Parmam attingeret, & ejusdem urbis episcopus, Sigifredus nomine, beatæ Feliculæ virginis corpus a loco, in quo quiescebat, gloriosa celebritate transferens, in ecclesia sancti Pauli decentissime conderet, Dei nutu contigit beatum Symeonem eidem translationi interesse. Qua in celebritate Christi servus a præfato reverendo Episcopo honorifice susceptus, dum intra Missarum sollemnia juxta altare ejusdem beati Pauli apostoli orationi incumberet, ad hujusmodi festum quædam mulier, nobilibus orta natalibus de pago, qui Monticulus dicitur, quam paralysis totam læserat, propinquorum ulnis sublata, atque ibi juxta altare, ubi vir Dei orabat, posita fuerat. Quæ lacrymis profusa, sanctæ virginis Feliculæ implorabat auxilium. Dehinc beati viri provoluta pedibus, colliso corpori deposcebat remedia. Intuens autem illam vir Dei, dixit: Surge filia, signa te sanctæ Crucis signaculo. Cui illa respondit: Signare me, domine Pater, penitus nequeo, quia peccatis meis exigentibus totis corporis viribus careo. Nec mora, ilico Christi servus appropinquans, accepta ejus manu dextera erexit eam, & dixit: Surge filia, & esto incolumis, confirma te signaculo Crucis, quia Christus Dominus per sanctæ virginis Feliculæ merita te sanavit. Quæ continuo sana surrexit, ac si nullam prius in corpore læsionem tulisset. Currere autem viri & feminæ undique cœperunt, manus ejus, ac pedes certatim osculantes, magnis etiam precibus, ut apud illos aliquamdiu maneret, adprecantes. Alii in domos suas rapere, plurimi

Ut paralyticum.

mi dona, vel quæque juxta facultatem munuscula sibi offerre conabantur. Quæ omnia Christi miles ubi acceperat, pauperibus, & indigentibus tribuebat, nihilque sibi ad suæ utilitatis usum in proprium reservabat. ANN CH. 1016 26. Jul.

XXIII Post hæc quidem a præfato urbis Præsule benedictione percepta, multoque secum comitante populo, ad caput Lurini venit. Ubi navim ingressus, per Parmæ fluvium in Padum descendit, ac sic per Padi alveum ad monasterium, in quo manere delegerat, cursum direxit. Unde cum navigarent, confestim flantibus ventis, tanta eos in flumine procellosi turbinis tempestas involvit, quod tota navis, in qua erat exsurgente fluctu, inter undarum cumulos pæne videretur demergi. Nautæ vero timore perterriti, elevatis vocibus clamaverunt, dicentes: Serve Dei ora pro nobis, in supremo positi periclitari incipimus. Jam enim nobis intentant omnia mortem. Quibus ipse: Confidite, inquit, fratres, confidite, & nolite timere, vosque ipsi mecum Christi misericordiam implorate. Qui statim erecta dextera, contra ventorum impetum signum crucis faciens, dixit: Recedite venti contrarii, recedite. Jesus-Christus vobis imperat, abite. Quibus verbis citius dictis, omnis ventorum fragor conquievit, totaque contrarietas: factaque illis magna tranquillitate, ilico rediit clara serenitas. Inde navigantes, cum jam Mantuanis appropinquarent paludibus illis, quibus iter erat ad monasterium, relicta ad ripam navi, Gonzagam opidum non tam celeberrimum, quam ob frequentes venationes Principum deliciosum & amœnum, profectus est, ubi vir sanctus unum quod egit miraculum refero: & quia est memoria dignum, non est prætereundum. In eodem loco erat quædam puella habens guttur adeo conflatione conclusum, quod neque loqui, neque quicquam cibi deglutire ullo modo poterat. Quæ sancti Symeonis audito adventu, accessit ad eum, deprecans, ut sua pietate ei misereretur, ita scilicet ut sua sacra manu tumidum guttur tangere dignaretur. Quod cum vir sanctus agere differret, & miserendi moram diu in longum protraheret, miserabilis puella acri dolore fatigata, voce qua poterat ita dicendo a precibus non cessabat: Domine piissime adjuva me. Qui pietate commotus, super inflatum guttur signum Crucis edidit tertio ita dicendo: Sanet te Jesus-Christus. Quæ mox dolore fugato, mirabiliter est sanata, atque inflatione subducta in pristinum decorem reformata.

XXIV. Auctoris ætas. Horum quoque duorum miraculorum, quæ subsequor, non unum testem subinfero, quia in his tot testes denuncio, quot eidem rei interfuisse, mihique illud retulisse recolo. Quadam namque die, dum fratres ejusdem monasterii cum viro Dei Symeone post dulcia cælestis vitæ colloquia in cella consisterent, & ligneum vasculum, in quo erat oleum, quo Christi servus in suis eduliis utebatur, præ nimia vetustate consumtum, fractisque circulis dissolutum cernerent, sic Sancto inquiunt: Cur, pater Symeon, oleum quo vesceris perditum ire contemnis? Nonne vasculum in quo habetur, dissolutis compagibus elisum cernis? Jam pater impera, ut vasculum istud circulis constringatur, aut oleum quod intus habetur in aliud transfundatur. Quibus sanctus taliter respondisse fertur: Sinite, inquit, fratres illud, sinite. Christus-Jesus, qui omnibus in se credentibus victum tribuit, ipse suo ligamine hoc vasculum stringit. Quod ita dimissum tota hyeme, & futura æstate sola divina virtute sine circulis mansit, & numquam inde vel una olei gutta ulterius exiit.

Alio quoque tempore, dum quidam frater ejusdem monasterii, Andreas nomine, cum alio quodam fratre, nomine Prospero, sicut debilibus mos est, ad mensam manducans sederet, casu accidente, os piscis in ejus gutture ita versatum est, ut nec illud deglutire, nec foras ejicere valeret. Qui nimia præfocatus angustia, totum se videntibus moribundum præbebat, ac velut moriens revolutis oculis extremam se exhalare credebat animam. Quid dicam? Per totum monasterium rumor intonuit, ad morientem monachum tota fratrum congregatio de Andreæ morte mæsta cucurrit. Qui videntes fratrem fere jam mortuum, ad Virum Dei, qui in cella degebat, sub celeritate miserunt. Qui cum veniret, & fratrem Andream jam præmortuum videret, erectis in cœlum oculis, Christi misericordiam flebiliter implorās, elevata manu signum crucis supra laceratum gut-

AN. CHR. 1016. 26. Jul. tur imposuit, & confestim redivivus monachus parciolam, quæ faucibus ejus inhæserat, cum sanguine mixtam evomuit. Qui sanus factus omnipotenti Deo gratias retulit, & quo ipse advixit, per S. Symeonis virtutem se sanatum pariter asseruit.

XXVI. Prophetico spiritu pollebat. Quia igitur Vir sanctus spiritu prophetiæ claruit, si de præteritis prophetasse dicendum sit, in hiis quæ subsequimur expedire non piguit. Quodam denique tempore domina Richelda, quam supra memoravimus, dum Christi servum Symeonem, quem pro suis sanctis actibus sæpe sibi adesse gaudebat, orationis studio secum Romam duceret; una dierum in nocte quæ præcesserat, sibi matrem suam migrasse attestatus est. Quod sicut per spiritum quo pollebat cognovit, ita memoratæ dominæ, pluribusque aliis plorans innotuit. Altera quoque die ejusdem Comitissæ filiam sibi matri mortuam nunciavit, multaque alia, quæ sicut ab ipso prophetico spiritu sunt prolata, ita sunt in veritate comperta. Qui cum præfixum diem uni presbytero, Dominico nomine, retulisset, certumque diem & horam computando notavit; ac ita puellam sub ejusdem diei articulo defunctam reperit, quo vir Dei longe positus sibi & matri mortuam nunciavit. Hæc de beati Symeonis virtutibus, quas vivens in sæculo gessit, quas etiam in cedulis scriptas invenimus, seu quas a veridicis referri audivimus, hucusque digessisse sufficiat. Nunc vero nos ad experienda ea, quæ in loco ubi ejus sanctum corpus quiescit, ejus sanctitatis amor, seu caritatis ardor accendat.

XXVII. Pie obit. Postquam igitur hic vere Christi discipulus per multa annorum curricula sancte & juste vivendo plurimas virtutum operationes declaravit in sæculo; jam decurso præsentis vitæ spatio, devictoque carnalium vitiorum certamine, sub septimo Calendarum Augusti diem clausit extremum. Cujus beata anima, postposito hujus sæculi desiderio, Christum Dominum vitæ auctorem semper amavit, relicto carnis pondere, ad cœli palatium feliciter properavit, anno Dominicæ Incarnationis 1016. Indictione 14. Romani Imperii monarchiam obtinente Henrico primo Augusto, Ducatus quoque principatum triumphante Bonifacio glorioso Duce ac Principe, remunerante ei laboris sui mercedes Domino nostro Jesu-Christo: qui cum Patre, & Spiritu-sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

DE MIRACULIS EJUS POST OBITUM.

PEr diversa quoque intervalla temporum in eodem loco, ubi ejusdem sancti Viri pretiosa membra quieverunt, plurima miracula, ut novimus, claruerunt. Quæ Deus omnipotens ad incrementum fidei ostendere dignatus est fidelibus suis, quatenus sanctitatis ejus meritum tanto certius illis innotesceret, quanto virtutum signa crebrius apparerent.

CAPUT I. Dæmoniaca liberatur. Quadam namque die mulier immundo arrepta spiritu, ad sepulcrum ejus a parentibus deducta est, quam nequissimus spiritus adeo miserabiliter agitabat, ut nisi eam aliquando nexibus stringerent, quoscumque attingere poterat, cruentis morsibus laniaret. Hæc autem dormire nequibat, quia eamdem crudelissimus hostis die, noctuque collidere non cessabat. Ad cujus tumulum cum ducta fuisset, cœpit eam dæmon acriter infligere, mirum in modum sinuosis revolutionibus crudeliter distorquere, ac ita per os illius luctuosis vocibus turpiter exclamare: Symeon me ejicit, Symeon me expellit. Atque crebro hac repetita voce, de obsesso corpore violenter expulsus exivit. Tum propinqui & omnes qui aderant, hoc viso miraculo manus ad Deum cum clamoribus extulerunt, dehinc cum filia a dæmone liberata, ac sanitati reddita, alacres cum gaudio & lætitia ad propria redierunt.

II. Curatur paralytica. Huic miraculo aliud subinfero: & quia a veris testibus prolatum cognovimus, dignum fore memoria existimavimus. Mulier quædam de loco, qui Mulus nuncupatur, quia proprio privata gressu per se incedere nullo modo valebat, aliorum manibus ad sancti Viri corpus subvecta est. Eam autem pestifera paralysis ita dissolverat, quod in toto suo corpore nullum sui membrum proprium officium explere valebat. Ibi dum ducta esset, & terræ-tenus toto corpore prostrata jacens, nihil

aliud agere nisi tantum labia movere quiret, non longa interveniente mora sancti Symeonis sibi sensit adesse suffragia. Propriis tunc erecta gressibus, nullius sublata juvamine, cuncta ecclesiæ altaria cum laudibus & luminaribus alacriter cœpit expetere. Quod cuncti qui aderant intuentes, omnipotenti Deo laudes gaudenter referunt, atque cum ea saluti restituta ad loca unde venerant alacriter remearunt. Quæ postea pluribus vixit annis, & de facultatibus suis sancti Symeonis corpus visitare sæpe curavit. ANN. CH. 1016 26. Jul.

III. Item leprosa. Aliud quoque de sancto Viro miraculum his prælibatis subjungimus. In eadem villa, quæ monasterio subjacet, quædam mulier degebat, quam lurida lepræ suffusio ita obduxerat, quod nullus locus corpori inesse videbatur, quem non obtegeret lepræ varietas. Cumque pluribus sibi adhibitis medicaminibus, & in nullo eorum sibi prodesse conspiceret, hoc unum consilium menti occurrit, quod sibi fore remedium credidit, si videlicet cilicium sancti Symeonis aqua ablueret, & ex eadem corpus suum perfunderet, confestim tabida cutis pristinum decorem reciperet. Illa vero quod mente tractavit, opere implere non distulit. Mox autem ut cilicii particulam lavit, & exinde corpus perunxit, morbida caro pristinæ saluti est reddita, & cutis prius deformis proprio decori est restituta. Quæ mulier sicuti sibi accidit & scriptum est, retulit, ac suæ curationis testimonium attestando perhibuit.

IV. Cæca visum recipit. Per idem tempus cæca quædam ad sancti Viri corpus deducta est, quam populi multitudo ob audita plurima sancti Viri signa e vestigio secuta est. Cumque prope sancti Viri tumulum posita, lacrymis & orationibus incessanter insisteret, a Deo est citius exaudita, qui pauperum preces non despicit, & a sancto Symeone clementer adjuta, lumen quo diutius caruit, celeriter adipisci promeruit. Alia deinde cæca de pago, qui Barbasium dicitur, sancti Symeonis fama excitata, ad eum properare studuit, quæ, annuente Deo, jam per septennium oculorum lumen amiserat. Sed cum jam nimio mærore confecta illuminationis auxilium ab eo expeteret, sicut sibi senserat expedire, non minima secum ex eodem pago turba comitante ad beati Viri corpus festinanter cucurrit. Ubi triduo cum his, qui secum venerant, vigiliis, & orationibus lacrymabiliter excubavit. Quo mulier gaudenter recepto, ad loca unde venerat, cum toto populi comitatu omnipotenti Deo, & sancto Symeoni gratias agens, feliciter rediit: & quæ prius ad sanctum aliorum ducatu incesserat, nunc reddito sibi visu sine ductore redibat.

V. Paralyticus sanatus. Quod nunc subjungimus, ad fidelium notitiam proferri operæ precium duximus: quodque tanto verius constat quosque fideles credere, quanto certius eosdem testes, qui se hoc videre fatentur, adhuc novimus superesse. Quidam ex ejusdem ecclesiæ familia, Martinus nomine, eo tempore fuerat, quem diutius languor jam per novennium ita contraxerat, quod nullo modo incedere nisi duobus subnixus baculis valebat. Quadam autem nocte almifici patris nostri Benedicti sanctæ festivitatis, dum monachorum cœtus matutinale officium sollemniter celebrarent, prænominatus languidus viribus, quibus se sustentare poterat, ecclesiam laborioso conamine appetebat. Ad tumbam servi Christi Symeonis irrepens, ibi toto extento corpore gemebunde procubuit, atque multas inibi orando fundens lacrymas, tandem sopore depressus obdormivit. Cui dormienti beatus Christi confessor Columbanus cum sancto Symeone in visu apparuit, inter quos gloriosus vir Domini Benedictus speciosi habitus, claritate decorus medius adstitit. Beatus itaque Columbanus ad sanctum Symeonem vertens intuitum, sic eum reverenter alloquitur: Cur, inquit, frater Symeon, huic ægroto salutem conferre denegas, quam sibi præberi tibi contulit divina clementia? Ad hæc vir sanctus, ut semper erat, aspectu angelicus, taliter beato Columbano respondit, dicens: Quia in domo sancti patris Benedicti tumulatus jaceo, sanitatis donum sine illius jussu sibi impendere non præsumo. Cui vir Domini Benedictus beato Symeoni ita subjunxit, dicens: Curationis beneficium, quod a Deo tibi collatum esse frater non dubitas, huic languido ulterius largiri ne differas, quia jam ex longo tempore per te Christi misericordiam interpellat. Hiis dictis protinus ambo ad ægrum accedunt, manibus injectis fovendo contingunt, ossibus & nervis insolidatis, membra

AN. CHR. 1016 26. Jul. diutino rigore constricta, pristinæ sanitati restituunt. Qui sospitati redditus, in propriis gressibus reformatus, totam deambulando circuivit ecclesiam, atque hymnidicas laudes Deo referens, voce qua poterat & qua noverat, sancti Symeonis glorifica deprompsit magnalia. Tunc in eadem ecclesia ad serviendum Deo devota mente se tradidit, ac exinde per diversas discurrens provincias cuncta munuscula, quæ circumquaque acquirere prævalet, ad utensilia ecclesiæ construenda congregare non desinit. Qui adhuc superest, & gaudenter annunciat, quanta circa eum sanctus Symeon peregit beneficia.

VI. Item alius. Alius quidam vir, Heribertus nomine, adhuc superest, & in eadem villa, quæ monasterio adjacet, vivit & habitat, quem paralyticus languor sub nostro tempore graviter deprimebat. Qui cum longa corporis ægritudine maceratus, nullum suæ curationis remedium inveniret, tandem divino animatur consilio, ut sancti Symeonis sepulcrum expeteret, quatenus ab eo corporis medelam perciperet. Et qui per se ingredi nequibat, aliorum manibus ad sanctum corpus in propatulo se supportari jusserat. Tunc pura mentis devotione lacrymis insistens, ac precibus, omnipotenti Deo & sancto Symeoni dona spopondit, quatenus si illum a corporali molestia erigeret, votum quod voverat proculdubio annualiter redderet. Qua voce prolata, mox æger, mirabile dictu! de strato suo lætus surrexit, dehinc peractis dignis Deo laudibus, ac reparatis sibi gressibus, demum unde venerat incolumis rediit.

VII. Et mulier ægrota. In eodem vico, qui Viculus nominatur, quædam mulier fuerat, quam corporalis ægritudo omnino demerserat. Quæ auditis sancti Symeonis virtutibus navigio est posita, & ad sanctum corpus celeriter est adducta. Ubi non multis diebus ante sanctas reliquias decubans, cum orationibus indesinenter persisteret, quæ puro expetiit desiderio celeri est consequuta effectu. Quæ dum inter preces aliquantas morulas faceret, & sancti Symeonis imploraret suffragia, suis ibidem obsequiis decenter exhibitis, continuo saluti est reddita: ad locum unde venerat sanitate recepta cum gaudio est reversa.

VIII. Non multo post tempore ex prædicto loco puella tunc venerat, cujus Dei nutu manus aruerat. Quæ ad sancti Symeonis corpus accessit, & munus quod oblatura Deo erat, mentis puritate flebiliter obtulit: quod fideliter petiit efficaciter impetrare promeruit. Mox autem ut ad Missæ celebrationem cum matre & parentibus devote insisteret, ac juxta morem candelam Presbytero offerret, manum aridam, quam cum lumine presbytero porrexit, ariditate repente extincta, sanam recepit.

IX. His ita peractis, aliud memorandum de sancto Viro supponimus, quod cuidam monacho in eodem monasterio quondam contigisse audivimus. Frater quidam in eodem monasterio, Vuido nomine, quodam tempore habebatur, cujus vita & conversatio satis idonea esse probatur. Qui dum una dierum ad mensam cum fratribus communiter ederet, os piscis ita gutturi ejus infigitur, quod ex eadem infixione spiritum emittere penitus credebatur. Qui nimia præfocatus angustia, tanto acrius cruciabatur dolore, quanto sibi vicinius senserat periculum imminere. Quid ageret, ut mortem evaderet? A mensa protinus concitus surrexit, & ad sancti Symeonis loculum magnis jam clamoribus moribundus cucurrit. Jam jamque ita eum repentina mors nexibus strinxerat, quod revolutis oculis, omnes illum vitam exhalare credebant. Ubi aliquamdiu provolutus, tandem sancti Symeonis pietas ita fratri subvenit, quod piscis spinaculum, quod tenaciter gutturi inhæserat, cum sanguine violenter ejecit.

X. Dæmoniaca quædam de loco, qui Ariole dicitur, sub eodem tempore fuerat, quam nequam spiritus ita distorserat, quod tota ejus membra discerpendo contriverat. Hanc aliquando incomtis rictibus, ac multimodis deformitatibus in modum follis inflando sic deformaverat, quod humanitas formam instar alicujus informis monstri turpem reddebat. Ad corpus igitur sancti Symeonis ducta, ibique diebus ac noctibus jejuniis & orationibus vigilanter pernoctata, continuo horridus dæmon sancti viri terrore concussus, de obsesso corpore territus exiit, atque in vacuas auras expulsus evanuit.

Cum

Cum inter innumera sancti Viri miracula plurimos ex diversis partibus virtutum ejus fama ad obtinenda salutis remedia excitaret, & Paduanus populus eumdem sanctum Dei summa cum devotione ex more expeteret, atque prope monasterium, in quo ejus gloriosa membra quiescunt, jam se adesse gauderent, invenerunt quemdam fluvium, Roverinam nomine, adeo inundare, quod illum nullo quoque ingenio poterant transmeare. Hac igitur difficultate comperta, in ulteriorem ripam affixam navim eminus conspexerunt, quam licet necessario optarent, illam tamen ad transferendam nullo ducente habere non potuerunt. Cumque diutius huc illucque circumspicerent, & neminem qui sibi navim porrigeret usquam adesse viderent, humano destituti solatio, sancti Symeonis unanimiter implorare cœperunt auxilium. Res mira! navis, quæ extra fluvium affixa tenebatur, se eadem hora dissolvit, atque prædictos homines ita veloci cursu sine remige petiit, ac si eamdem aliquis gubernaculo remigando dirigeret. Transito inde fluvio ad sanctum corpus venerunt, ubi omnipotenti Deo, & sancto Symeoni pro impetratis beneficiis gratias cum laudibus referentes, per viam qua venerant alacres redierunt. XI.

In Parmensi diœcesi in villa, quæ sanctæ Eulaliæ nuncupatur, quidam vir, nomine Britius, nostro tempore fuerat, qui ingruente capitis molestia per triennium oculorum lumen amiserat. Qui ademto lumine assidue in luctu & mærore sedebat, & crebris precibus ut lumen recipere mereretur, Christi clementiam implorabat. Sed auditis sancti Symeonis virtutibus, ad sanctum corpus ejus, solo puerulo seu ductore contentus, properare studuit, quatenus suæ cæcitatis solamen aliquod, sicut ex multis audierat, impetraret. Ubi triduo vigiliis & orationibus excubans, cum post Missæ celebrationem monachorum cœtus, ut mos est, Deo gratias agerent, ipse sursum erectis oculis, quæcumque sibi opposita clare videre asseruit, atque ilico recepto visu in laudem Dei se totis viribus extulit. Aliquantis ibi peractis diebus ad patriam rediit, & qui prius alterius ductu venit, postmodum lumen adeptus ductorem suum lætus præcessit. XII.

Tempore quo pro canonizando ejusdem sancti Symeonis glorioso corpore sanctam Apostolicam Sedem accessimus, quoddam de eodem sancto Viro miraculum claruit, quod ad fidelium notitiam huic opusculo digne summitere placuit. Puer quidam ex Cremonensium finibus gravi languore correptus, sed ejusdem sancti Viri fama excitatus, quia pedes incedere nequiverat, ad sanctum corpus navigio est adductus. Quo cum navis, quæ eum adduxerat, applicuisset, unus eorum, qui eum adduxerant, pietate commotus, illum flentem a navi propriis scapulis sustinuit, atque ante Symeonis tumulum miserando deposuit. Cumque inibi manibus terræ solo hærentibus, superior pars corporis ad ilia tota procumberet, posterior vero nervorum contractione collisa, huc illuc debilia post se crura traheret, vix ibi per trium horarum spatia querulosis vocibus jacuit, tandem per altaris gradus paullatim rependo progrediens, loculo in quo sancta membra quiescunt ejulando inhæsit. Ubi votis ac precibus, quibus Deum rogare noverat, eatenus flebiliter implorare non desiit, quousque per sancti Symeonis meritum medelam sibi divinitus fuisse collatam celeriter sensit. Mox autem parva interveniente mora, nervorum quos paralytica pestis contraxerat, crepitus patenter auditur, ac debilis puer diu obstrictus salutis gressibus protinus restituitur. Ad quod videndum populorum turmæ catervatim confluunt, atque pro tanto miraculo omnipotenti Deo, & sancto Symeoni gratias referunt cum jubilo; & ibi pura cum devotione aliquamdiu immoratus, postmodum vero sanitati redditus, ad sua cum gaudio est reversus. XIII.

ANN. CH. 1016. 26. Jul.

EPISTOLÆ DE S. SYMEONE.

Epistola ARSEN *patriarchæ Jerosolymitani pro commendatione sancti nostri Symeonis, monachi & eremitæ.*

I. IN nomine Domini nostri Jesu-Christi Nazareni, atque sanctissimi ejus sepulcri, a me indigno famulo suo custoditi. Ego ARSEN, non meis meritis patriarcha Jerosolymita, firmo signo sancti sepulcri omni Ecclesiæ catholicæ salutem & pacem. Precor omnes ad quorum partes SYMEON iste monachus sanctissimus, christianus atque eremita, iverit, ut ei benefaciat, quia bonus atque electus est. Ad sepulcrum enim Domini ivit, inde venit ad ecclesiam beati Petri apostoli; post hinc ad limina beati Jacobi Galliciani perrexit, atque sic in modum apostolorum Deo & Domino nostro Christo serviendo circuit totum orbem, & non habuit comparem * nisi Jesum-Christum. Ut magis stupeas, panem non manducat, nec carnem, nec adipem, neque caseum, nec ova. Quicumque ergo imperator, sive rex, vel regina, sive episcopus, seu abbas, sive marchio, seu comes, vel quicumque christianus amore Christi sibi benefecerit, vel eum defenderit, & viam ei ostenderit, quia non scit linguam, sit benedictus a Patre & Filio sanctoque Spiritu: conservet eum Dominus in omni opere bono, benedicat & sanctificet eum Pater; in die judicii ad dexteram Christi collocetur cum electis, quatinus possit audire: *Venite benedicti Patris mei, &c.* Confirmet Spiritus-sanctus ut verbum Dei corde perceptum firmiter atque incommutabiliter teneat, ut ab iniquissimo diabolo non possit avelli: qui vero sibi malefecerit, vel eum injuriaverit, condemnatus pereat in æternum & in sæcula sæculorum, Amen.

* *Papebroch.* comitem. eodem sensu.

Matth. 26. 34.

Epistola Benedicti papæ de canonizatione, & constructione ecclesiæ sancti Symeonis nostri.

II. BENEDICTUS episcopus servus servorum Dei, BONIFACIO gratia Dei marchioni inclyto salutem carissimam cum benedictione apostolica, Requisistis judicium nostrum, sicut dignum fuerat, utrum in honore Symeonis nuper sanctificati, quod opera probant, & innumera ac diversa miracula testificant, liceret vobis ecclesiam construere, & ejus venerabile corpus honorifice collocare ibidem. De quo respondemus: Si ita coruscat miraculis, ut vester homo nobis asseruit, ædificate ecclesiam, collocate in ea eumdem, juxta quem altare consecrari rogate, in quo reliquiæ antiquorum sanctorum recondantur cum sacratissimo corpore Domini nostri Jesu-Christi, & sic demum divina mysteria celebrentur. Tractate eum ut sanctum, ut Sanctus sanctorum reddat vobis mercedem sancti, sicut ipse dixit: *Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet.* Ipse inspector est renum & cordium, & ipse illi dignam recompensationem remuneret, & vobis pro tanto desiderio gratiam suam indulgeat.

Matth. 10. 41.

Alia Epistola Leonis papæ (IX.) de veneratione S. Symeonis.

III. LEO Episcopus servus servorum Dei VV. * Mutinensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem. Mirabilis Deus in sanctis suis, gloriosus & mitis, magnæ misericordiæ, & super malitiam præstabilis, multorum fidelium ut vera comperimus relatione, centupla remuneratione donavit sancti sui confessoris meritum & laborem Symeonis. Reverentissimo abbati sancto Benedicto exhibeatur honor, adjuncto sibi socio Symeone monacho, eremita & diacono. Mantuanus episcopus novam ibi consecrabit ecclesiam, cui volumus ut exhibeas honorificentiam: scilicet interesse te volumus huic consecrationi, & hujus corporis elevationi, & altare in ejus honore consecretur, quem Deus summa virtutum clarificavit dignitate.

* VViberto.

Item alia epistola.

IV. A. * episcopus servus servorum Dei. H. ** Mantuano pontifici salutem & apostolicam benedictionem. Visis litteris, quas antecessor noster beatæ memoriæ papa Leo conscribi fecerat de corpore Symeonis monachi & eremi-

* Alexander.
** Heliseo.

eremitæ, ejus sanctitate confisi quicquid ipse laudavit nos laudamus. Ad hoc autem perficiendum Ferrariensem seu Veronensem episcopos associamus. AN. CHR. CIRC. 1018 11. Dec.

DE BEATO VVLFERIO monacho Reomaensi.

1 *Beati Vulferii notitiam debemus Glabro Rodulfo, cujus auctoritas eo majoris ponderis censeri debet, quod ea narrat quæ in monasterio sancti Germani Autisiodorensis, ubi tunc vivebat, aut certe paullo ante ejus ætatem contigerant. Vulferii quippe visiones refert ille auctor inter ea quæ sæculi 11. initio gesta fuerunt. Quis vero fuerit extremus Vulferii annus, incompertum est omnino, nec facile deduci potest ex prœliis Saracenos inter & Hispanos editis, quæ idem auctor commemorat, aut ex ingenti clade quam describit: siquidem fere continua per multos annos ea ætate fuerunt inter illas nationes bella. Deinde in referendis tam Saracenorum regis, quam Navarrici Ducis nominibus errorem in Glabri librum irrepsisse volunt. Almuzor nempe Saracenorum regem nominat, & Vuillelmum cognomento Sanctum Navarreorum Ducem: quamquam in istius ævi monumentis nulli occurrant sic dicti Saracenorum aut Navarreorum principes. Cum tamen apud Rodericum Toletanum, ut observat Roverius in Historia monasterii sancti Johannis Reomaensis, legamus Almanzoris regis Alghibo Hispanias usque Barcinonem tunc temporis depopulanti Guillelmum Consalvum Calleciæ Comitem & Garsiam-Sancii, cognomento Tremulum, Navarræ regem fortiter obstitisse;* Almuzor *pro* Almansor *in Glabri textum admissum fuisse facile crediderim, & ex Guillelmo duce ac Garsia Sancii rege Guillelmum Sanctum fuisse efformatum. Quæ menda librariis potius quam ipsi Glabro maluerim tribuere. Ceterum etsi hæc adeo obscura sint, inde tamen expiscanda est Vulferii epocha, cum aliud non suppetat ad stabiliendum ejus vitæ terminum. Almanzor autem, si Marianæ credamus, anno 998. fuit fugatus. At Saracenorum in Africam regressus, de quo idem Glaber, nonnisi viginti post hanc cladem annis contigit, quo forte temporis intervallo Vulferius post habitas visiones supremum diem obiit: quod post annum 1011. contigisse dicendum est. Nam Glaber primum de fame illa horribili quinquennali, quam vulgati auctores anno 1006. incœpisse consentiunt, agit; tum de Saracenorum irruptionibus narrationem prosequitur, quas quidem post hanc famem locat:* Subsequente, *inquit,* tempore gens Saracenorum, *&c. unde Vulferii mortem ad annum circiter 1016. referre visum est, dum aliquid certius occurrat.* Vulferii ætas.

2. *Porro cum Vulferius vix aliunde notus sit quam ex Glabri Historia, eumque pene ignorent Germanenses monachi apud Autisiodorum, ubi devixit, & sepultus est; immo & Reomaenses inter quos vitam egit, locum ejus auctoris integrum huc proferre visum est. In Litaniis tamen, quæ ingruente aliqua calamitate ex veteri instituto cantari solent in monasterio sancti Germani Autisiodorensis, Vulferius inter ceteros loci patronos invocatur: at præterea nullo prorsus publico cultu ejus celebratur memoria; nec rescire licuit quonam in loco sacrum ejus corpus sepultum fuerit. Quæ tamen minime impediverunt, quominus Saussaius in Martyrologio Gallicano, Menardus in Benedictino, Bucelinus in Menologio & alii recentiores in fastis sacris ei cum* beati *titulo locum dederint, die 11. Decembris. Sed Glabrum audire juvat ex ejus Historiæ lib. 2. cap. 9. ubi hæc habet.* Cultus.

3. Subsequente tempore gens Saracenorum cum rege suo, Almuzor nomine, egressa est ab Africanis partibus, occupans pene universam Hispaniæ regionem usque in australes Galliarum fines, plurimasque Christianorum dedere strages. Sed licet impar exercitu, sæpius tamen iniit cum eis prœlia Vuillermus dux Navariæ, cognomento Sanctus. Tunc etiam ob exercitus raritatem compulsi sunt regionis illius monachi sumere arma bellica. Cæsæ deniq; graviter utræque partes tandem concessa Christianis victoria. Post grande suorum dispendium, qui superfuere Saracenorum ad Africam fecere confugium. Sed & in illis diutinis conflictibus præliorum constat Christianorũ religiosos plures occubuisse, qui potius ob fraternæ caritatis amorem cupiebant decertare, quam propter aliquam gloriam lau- Visiones ex Glabro Rodulfo.

AN. CHR. CIRC. 1018 11. Dec.

dis pompaticæ. Eratquippe eo tempore frater quispiam, VVLFERIUS nomine, dulcis admodum moribus, ex conversatione in Monasterio Reomagense, quod est situm in pago Tornoderense, cui etiam apparuit die quadam Dominica visio satis credulitati commoda. Nam dum post expletionem matutinalium Laudum in supra dicto oraturus quievisset monasterio, ceteris fratribus inde aliquantulum ad pausam redeuntibus, subito repletus est totius ejusdem ecclesiæ ambitus viris, scilicet vestibus albis indutis, ac purpureis stolis insignitis, quorum etiam continentiæ gravitas plurimum de ipsis instituebat eos cernentem. Qui vero eos præcedebat crucem manu gestans, Episcopum se esse multarum dicebat plebium; ibique die ipso sacra Missarum celebrare se oportere perhibebat. Referebat etiam tam ipse quam ceteri, se illius noctis cum fratribus ejusdem monasterii matutinales interfuisse sollemnes. Asserebant insuper optimæ laudis officium quod audierant, illi diei congruere. Erat autem Dominica dies octava Pentecostes, in qua propter gaudii expletionem resurrectionis Dominicæ, ejusdemque Ascensionis, & adventus Spiritus-sancti in plerisque diversarum regionum locis mos est psallere Responsoria verbis valde honestissimis composita, ac suavi sonoritate referta, &, ut mens valet humana, deificæ Trinitati condigna.

4. Cœpit interea qui præerat Episcopus super altare sancti Mauricii martyris Missarum sollemnia, ejusdem Trinitatis antiphonam intonans, celebrare. Interim vero percunctatus est supradictus frater qui, aut unde essent, pro quave causa illuc devenissent. Cui satis leniter tale dederunt responsum: Professionem, inquiunt, Christianitatis gestamus, sed ob tutelam patriæ, catholicæque plebis defensionem, gladius nos in bello Saracenorum separavit ab humanorum corporum habitatione. Idcirco nos omnes pariter divina vocatio nunc transfert in sortem Beatorum. Sed ideo per hanc provinciam nobis contigit habere transitum, quoniam plures ex hac regione infra breve temporis spatium nostro sunt addendi collegio. Præterea is qui Missarum explebat officium, finita oratione Dominica, pacem omnibus dans, misit unum qui ipsi fratri pacis osculum daret. Qui cum fecisset, innuit etiam ei ut illum sequeretur. His ita conspectis, cum vellet eos sequi, disparuerunt. Intellexit quoque idem frater se in brevi spatio exiturum a sæculo, quod etiam sic contigit fieri.

Autisiodorum venit.

5. Nam mense quinto, idest Decembrio, postquam hæc quæ diximus viderat, sui Abbatis imperio perrexit Autisiodorum, gratia medicandi aliquorum in monasterio beati confessoris Christi Germani infirmantium fratrum. Erat enim medicinæ artis studiis instructus, qui veniens illuc, cœpit commonere illos fratres, pro quorum causa advenerat, ut quam citius quæ pro salute illorum agenda erant, exercere curarent. Cognoverat enim exitum suum proximum fore. Cui dum responderent: Quieti indulge jam hodie pro fatigatione itineris, ut dies crastina te valentiorem inveniat; at ipse ait: Si hodie quantum superest non explevero prout valeo, jam die crastina noveritis me ex his nil acturum. Qui ludere illum existimantes, ut erat semper alacri mente placidus, quod monuerat omiserunt.

Ægrotat.

6. Die autem altera illucescente, præventus acri dolore, accessit prout poterat ad altare beatæ Mariæ semper virginis sacra Missarum celebraturus. Quibus peractis, recessit ad domum infirmorum fratrum, jamque nimium dolentes artus composuit lecto. Cui, ut talibus fieri solet, cœperunt palpebræ somnum quærere inter angustias. Repente vero adstitit ei virgo splendida, coruscans immenso fulgore, interrogansque illum, quam mentis dubietatem haberet. Quam cum ipse intuitus fuisset, adjecit: Si de itinere metuis, non necesse est enim ut paveas, quoniam ego tibi custos exstitero. Ex qua visione securior effectus, ad se venire mandans loci præpositum, nomine ACHARDUM, eruditissimum valde virum, qui postea ejusdem monasterii abbas exstitit, narravit ei non solum præsentem, sed etiam præteritam visionem ex ordine. Qui dixit ei: Confortare frater in Domino. Sed quoniam ea vidisti quæ raro humano visui conceduntur, necesse habes persolvere universæ carnis debitum, ut in eorum quos vidisti possis admisceri consortium. Convocatisque ceteris fratribus, secundum morem

rem ei visitationem fecerunt. Tertia namque die peracta, incipiente nocte migravit a corpore. Quem dum cuncti fratres ex more abluere, ac pannis componere pararent, signaque monasterii universa pulsarent, quidam laicus, sed religiosus, juxta commanens, ignorans obitum fratris, æstimansque ob nuntiandos matutinos signa pulsari, exsurrexit ut solebat pergere ad ecclesiam. Qui cum venisset ad pontem quemdam ligneum, qui fere in medio erat itinere, audierunt plures ex vicinis voces quasdam ex latere monasterii proclamantes hujusmodi: Extrahe, extrahe, & educ ad nos illum quantocius. Quibus etiam vocibus tale responsum est redditum: Hunc interim non queo, alium tamen educam si potero. Statim vero ille qui ad ecclesiam pergebat, cernit ante se super pontem quasi unum vicinorum suorum, revera ergo diabolum contra se venientem, de quo etiam dubitare non posset. Quin etiam nomine proprio illum vocans, monuit ut provide transiret. Ilico autem malignus spiritus [illegible]urrigera specie in altum se erigens, cupiensque decipere hominem ejus fallacem pompam visibus sequentem, quam tandem dum aspiceret, ejus pes lapsus graviter in ponte corruit. Qui citissime se erigens muniensque se signo crucis, cognita maligni diaboli fraude, regressus domum cautior est redditus: paullo post nempe & ipse in pace obiit.

AN. CHR. CIRC. 1018 11. Dec.

Obit.

DE SANCTO FIRMANO ABBATE

sancti Savini, prope Firmum in Piceno.

AN. CHR. CIRC. 1020 11. Mart.

Mirum est quam diversis modis hujus sancti viri nomen in variis auctoribus scriptum inveniatur. Alii quippe eum Firmanum, alii Firmianum, nonnulli Firminum, aut Firmum appellaverunt. Sic & eumdem quidam episcopum, alii abbatem, aut certe solummodo confessorem fuisse memorant; nec defuere qui martyrem dixerunt. Quæ quidem tanta nominum ac titulorum varietas fecit, ut vir iste sanctus cum aliis horum nominum sanctis confunderetur, aut certe ex uno plures efformarentur, ut patebit ex variis Martyrologiis, quæ mox laudabimus. Is est sanctus Firmanus seu Firmianus abbas a Petro Damiani laudatus, qui monasterio sancti Savini prope Firmanam urbem sito, sæculo undecimo ineunte præfuit. Ejus nomen vetera aliquot Martyrologia apud Bollandianos die 11. *Martii exhibent, ex quibus unum Pleschionense, charactere Langobardico exaratum, sic habet,* Natalis sancti Firmiani abbatis. *Eum absque ullo dignitatis addito repræsentat eodem die vetus Calendarium, sancti Isidori operibus præfixum, in codice vetusto bibliothecæ Vallicellensi Romæ; sicut & Philippus Ferrarius in Catalogo eorum sanctorum qui in Martyrologio Romano non habentur,* ex nonnullis, *inquit,* ecclesiarum tabulis, *sicut & in altero Catalogo, generali scilicet sanctorum Italiæ, ubi Petri Damiani testimonium infra referendum exhibet. At in vetusto item Martyrologio manuscripto bibliothecæ Mediceæ apud Florentiam hac ipsa* 11. *Martii die legitur.* Sancti Firmini abbatis, *quod idem habent duo alia Martyrologia, unum scilicet Florentinum Caroli Strozzii, & aliud in eadem urbe excusum curis Francisci Bonnacursii anno* 1486. *hoc addito elogio,* magnæ sanctitatis viri.

Firmani nomen varie scriptum.

2. *Porro hæc Firmani, seu Firmiani in Firminum mutatio ansam præbuisse videtur Galesinio, in Martyrologio suo eadem die Firminum non solum abbatem appellandi, sed ei quoque patriam Ambianensem tribuendi.* In Ambianensium, *inquit,* finibus sancti Firmini abbatis & confessoris, *quæ in notis se accepisse indicat ex Calendario Ambianensi. Unde Baronius, qui eadem omnino verba adoptavit in Martyrologio Romano, in notis hæc adjunxit:* De eo Kalendarium Ambianensis ecclesiæ, aliaque vetera monumenta ejusdem; *& qui illos secuti sunt Arnoldus Vvion, Hugo Menardus & alii, Firminum abbatem in finibus Ambianensium in Martyrologium Benedictinum invexerunt, sicut & Saussaius in Gallicanum, addito, ut facere solet, ex proprio marte, hoc elogio:* Qui vitam monasticam sanctissime coluit, & postquam multos filios Christo peperisset, sub regulari di-

Cum aliis confundi-tur.

ANN. CH. CIRC. 1020 11. Mart.

ri disciplina, piis laboribus perfunctus, quievit feliciter in Domino. *Bucelinus vero* Firminum *quoque* in finibus Ambianensium abbatem *Menologio Benedictino ex laudatis auctoribus inseruit, at fatetur se ejus res gestas indagare nequivisse. Et quidem vere. Nam fallor si alius sit a Firmano nostro Firminus ille Ambianensis, quem nemo umquam ante Galesinium aut novit, aut laudavit. Ambianensis ecclesia duos quidem celebrat Firminos, sed ambos episcopos: ex quibus unus martyr, alter confessor fuit. Abbatem vero hujus nominis nec vetera illius ecclesiæ, nec recentiora celebrant Martyrologia aut Kalendaria. Firminum itaque illum Ambianensem Firmani nostri loco intrusum fuisse plusquam veri simile est: idque hoc item argumento probari potest, quod qui Firmanum aut Firminum celebrant Firmensem, Firminum Ambianensem ignoraverunt: qui vero istum recolunt, Firmani nostri memoriam omiserunt.*

Ejus vita.

3. *Firmani nostri vitam conscripsit* Theodericus Casinensis gymnasii presbiter, *ut testatur Petrus Diaconus in catalogo virorum illustrium Casinensium, capite 16.* Vir inter scriptores ecclesiasticos non immerito prædicandus, *qui* historiam sancti confessoris Christi Firmani & hymnum in laudem beatissimi Mauri venusto stylo conscripsit. *Eumdem Theodoricum laudavit Arnoldus Vvion libro 2. Ligni vitæ cap. 78. sed* Firmiano, *sic enim scribit, Episcopi titulum adjecit, & hoc præbuit occasionem Johanni Gerardo Vossio in graviorem errorem labendi lib. 3. de Historicis Latinis, ubi Theodoricum nostrum monachum Casinensem laudat ex Vvione, qui scripsit* vitam sancti Firmini primi Ambianensis in Galliis episcopi, qui temporibus Diocletiani martyrio decessit 7. Kal. Octobris. *Porro periit, aut certe ignota alicubi delitescit hæc sancti Firmini Historia seu vita, eo magis desideranda, quod ab auctore æquali & gravi conscripta fuerit, nec aliunde liceat tantum damnum resarcire. Id solummodo ex Petro Damiani discimus, Firmanum sua ætate miraculis celebrem, erecto super ejus tumulum altari, pro sancto agnitum fuisse. Sic enim ille habet opusculo 6. quod est ad Henricum Ravennensem episcopum, cap. 29.* Nostra quippe ætate beati viri, videlicet Romualdus Camerinensis, Amicus Ramibonensis, Guido Pomposianus, Firmanus Firmensis, & quam plures alii sanctæ conversationis, super quorum videlicet veneranda cadavera ex sacerdotalis concilii auctoritate sacra sunt altaria erecta, ubi nimirum divina mysteria miraculis exigentibus offeruntur. *Ex quibus verbis non solum Firmani ætatem discimus, verum etiam eumdem miraculis coruscantem, sollemniter Synodali decreto, altaris erectione, qui erat tunc communior sanctos viros canonizandi ritus, inter sanctos, ut observat Baronius ad annum 993. relatum fuisse. Observat Ughellus in Firmanis episcopis tomo 2. Italiæ sacræ, & post eum Johannes Marus in notis ad cap. 16. Petri Diaconi de viris illustribus Casinensibus, olim in ecclesia Cathedrali Firmana altare exstitisse sancto Firmano dedicatum, ejusque festivitatem magno populorum concursu in ecclesia sancti Jacobi ad radices montis Gerionis sollemniter celebratam fuisse: unde mirum est ejus nomen, quod se ex tabulis nonnullarum ecclesiarum catalogo suo inseruisse ait Ferrarius, in tabulis Firmanæ ecclesiæ, ut idem ipse observat, desiderari.*

Monasterium.

4. *Habemus vero apud Ughellum loco laudato egregium* UBERTI *Firmani episcopi donationis instrumentum anno 1016. datum in Firmi abbatis, quem nostrum esse Firmanum putant, gratiam, quo monasterio* sancti martyris Savini, cui venerabilis, *inquit*, abbas Firmus præest, *ecclesiam beati Michaelis, quæ juxta mare in fundo Reiano sita erat, cum consensu ecclesiæ suæ cleri concedit. Uberti pietatem successores ejus imitati, monasterio sancti Savini multa bona contulerunt, atque ea quæ a suis decessoribus aliisque piis viris collata fuerant multis diplomatibus confirmarunt, quorum nonnulla profert Ughellus. Ex his insigne unum est Liberti episcopi, datum anno 1123. quo pius antistes pœnitentia motus, quod monasterium more aliquot prædecessorum suorum exactionibus oppressisset, cunctam ei immunitatem restituit.* In nomine sanctæ &c. LIBERTUS divina favente clementia sanctæ Firmanæ Ecclesiæ episcopus. Notum vobis facio, fratres mei carissimi in Christo credentes, quod ego delictorum meorum vinculis oppressus, & sedula antecedentium patrum exhortatione perdoctus, doctrinisque

sancto-

sanctorum canonum jugiter imbutus, pro salute animæ meæ, cunctorumque Episcoporum post me venientium, beatæ memoriæ congregationem monasterii sancti Savini episcopi & martyris, quod situm est in cacumine montis de Visiano, a nobis nostrisque decessoribus, huc usque multis miseriis gravatam, multisque oppressionibus oppressam deliberare cupiens, quam & copiosiorem, valentiorem & ditiorem facere devotissime cogitans, extensa parcitate inopiam monachorum absque cessatione divinis laudibus ibidem consudantium adaugere, ad modum factu felicissimum duxi, non immemor quod dicitur: Quæ enim seminat homo, hæc & metet &c. Idcirco rogatu atque suasu & communi consilio nostrorum fidelium, clericorum & laicorum, necnon cunctorum concivium, majorum & minorum, remittimus & renuntiamus, & modis omnibus in perpetuum refutamus prædicto monasterio & cunctis fratribus in eodem, modo & in futuro Deo servientibus per manus D. RAYNERII, ejusdem monasterii venerabilis abbatis & D. Formonis &c. & aliorum monachorum & per manus Firmanæ urbis consulum &c. omnia obsequia &c. omnesque exactiones, & quidquid jure vel aliquo usu, juste vel injuste prædecessores mei & ego præfato monasterio usque modo imposuimus &c. exceptis solidis viginti per unum quemque annum, decem in Nativitate Domini, & decem in festo Dominicæ resurrectionis, quos nobis nostrisque successoribus pro censu reservamus; excepta etiam investitura, & consecratione, obedientia synodali, atque reverentia & commendatione, ac fidelitate & correptione canonica horum criminum, scilicet perjurii, adulterii, tantum in persona abbatis, ecclesiæ substantia semper manente salva atque illæsa. Si autem, quod absit, ego jam dictus episcopus, vel mei successores personam canonice electam in abbatem a prædicta congregatione suscipere, investire atque consecrare noluerimus, electus tamen abbatiam cum omnibus bonis præfati monasterii detineat nihilominus. Concedimus etiam perpetualiter confirmamus præfato monasterio, & abbati & cunctæ congregationi eorumque successoribus, omnia quæ nunc tenent & habent &c. *confirmat deinde & recenset ea quæ a* GRIMOALDO *decessore suo, quem* beatum *&* beatæ memoriæ virum *appellat, collata fuerant. Huic instrumento complures tam laici, quam clerici subscripserunt.*

AN. CHR. CIRC. 1020. 11. Mart.

5. BULIGANUS, *Liberti sedis & pietatis successor, bona monasterii Savinensis novo diplomate asseruit, quod in gratiam* RAMERI, *ejusdem ni fallor, qui in præcedenti instrumento* Raynerius *dicitur, se concessisse testatur, in eo prædecessores suos monasterii benefactores recenset Ubertum, Herimundum, Oldericum, Guldegandum & Libertum, tum Monasterii possessiones multas propriis nominibus exprimit: unde conjicere licet, quanta tunc ejus amplitudo fuerit: in his duo monasteria habentur, unum* puellare sancti Petri in fundo Monteriano, *alterum* sancti Salvatoris in plano Sennæ sub Montene. *Concedit abbati ut in ecclesiis sibi subjectis* sacerdotes canonice collocare, ipsosque rationabiliter removere ac legitime officii interdictione cohibere *valeat. Excipit vero* episcopalem portionem decimatuum & oblationum, & mortuarii, *quam sibi more prædecessorum suorum reservat. Datum est boc diploma anno* 1104. *mense Junio, Indictione* 2. *Amplius privilegium* ADÆ *& monachis sancti Savini concessit* ADONULFUS *Firmanus episcopus, anno* 1209. *quod apud eumdem Ughellum habetur. Sed tot prædia ac privilegia, quibus dotatum ac munitum videbatur istud celebre monasterium, minime obstiterunt, quin penitus destructum fuerit. Illud ab Innocentio* 8. *unitum fuisse Capitulo Firmano anno* 1438. *observat Lubinus in Notitia abbatiarum Italiæ, licet ibidem scribat ipsum diœcesi Æsinensi subjectum fuisse anno* 1450. *atque paullo post Æsinensi mensæ episcopali unitum. Hodie vero, ut idem auctor post Ughellum observat, mons Visianus extra muros Firmanos, ubi situm fuerat monasterium, vulgo nuncupatur Mons sancti Sabini, ubi post Benedictinos primum consedere patres Capucini, quibus in Urbem translatis, locum illum patres societatis Jesu a Capitulo Firmano obtinuerunt, ubi suum habent relaxandi animi gratia suburbanum.*

VITA

ANN. CH. 1021 20. April.

VITA SANCTI VVOLBODONIS LEODIENSIS EPISCOPI.

Auctore REINERO monacho S. Laurentii Leodiensis sæc. 12.

Ex Jacobo Chapeavillo & Aprili Bollandiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *MULTI quidem auctores beati Vvolbodonis episcopi Leodiensis gesta scriptis mandarunt, at nullus mihi videtur antiquior Reinero, monasterii sancti Laurentii Leodiensis monacho, ubi sanctus ille vir sepultus est. Hic autem Reinerus, quem Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, Chapeavillus & Vossius in Historicis Latinis existimant circa annum* 1130. *floruisse, ex variis scriptoribus qui de beato Vvolbodone scripserant opusculum suum compegit, ipsomet attestante, ut pio fratrum suorum desiderio faceret satis. Verum quinam sint illi auctores, qui ante ipsum de ea re scripserant, non indicat, nec alias reperire licuit. Profert quidem Henschenius beati Vvolbodonis elogium ex antiquo Martyrologio monasterii sancti Laurentii desumtum, quod ipsi antiquius Reinero visum est; at cum nihil aliud sit quam compendium eorum quæ a Reinero fusius enarrantur, sive Reinero prius aut posterius fuerit, parum interest. Ceterum præter hunc auctorem Anselmus canonicus Leodiensis & Ægidius Aureæ-vallis Ordinis Cisterciensis monachus, plura de beato Vvolbodone scripserunt sæculo decimo-tertio, quæ Chapeavillus tomo primo de gestis Pontificum Leodiensium cum variis annotationibus vulgavit. At satis visum est ceteris omissis Reineri opus proferre; ex quo nempe illi posteriores hauserunt ea quæ ab ipsis enarrantur.*

VVolbodo an Benedictinus monachus?

2. *Negat plane Henschenius Vvolbodonem Ordini Benedictino adscribendum esse, eo præcipue nixus argumento, quod in vita a Reinero edita, Vvolbodo a puero canonicus ecclesiæ Ultrajectinæ dicatur fuisse, ac demum post varias dignitates in ea ecclesia administratas, Leodiensi ecclesiæ præfectus. Stabulenses tamen monachi eum sibi vindicare conantur: & quidem eum monachum fuisse scriptores antiqui simul & recentiores, tam Benedictini, quam exteri unanimi consensu fatentur; quod disertis verbis affirmat Ægidius Aureæ vallis Cisterciensis monachus, qui ineunte sæculo decimo-tertio floruit.* Post decessum, *inquit*, Baldrici episcopi, quadragesimus-octavus Leodiensis episcopus, monachus religiosus, magnæ virtutis vir, & Imperatoris Henrici Capellanus, beatus scilicet VVolbodo successit. *Eamdem sententiam receptam fuisse in monasterio sancti Laurentii Leodiensis patet ex barbaris versibus, qui sub Henrico* 26. *ejusdem loci abbate editi sunt, quorum aliquot huc referre visum est ex Molano & Chapeavilleo.*

Stirpe decens, virtute nitens, VVolbodo notatur,
Præpositus pridem Trajecti, rector & idem,
Ob cælibem statum, post hæc recepit monachatum.

Non referunt illi auctores, quo in loco pius Antistes monasticam vestem susceperit, sed alium quærendum non esse existimaverim præter ipsam ecclesiam Trajectensem, in qua Vvolbodo, teste ipso Reinero, institutus fuit. Ibi enim Regulæ Benedictinæ observationem, quam in ea sanctus Vvillibrordus constituerat, viguisse etiam tunc plus quam verisimile est. Nec obstare debet quod Vvolbodonem Reinerus canonicum *appellaverit: eo enim nomine monachos fuisse donatos, qui in ecclesiis cathedralibus instituti erant, multis exemplis ostendi posset. Quin & primus auctor Vvolbodonis elogii, quem huic sancto synchronum fuisse suspicatur, ut mox dicebamus, ipse Henschenius, canonici nomen, quod fortassis Reinerus, præterita cum sibi præsentibus temporibus metiens adhibuit, non habet; sed asserit Vvolbodonem* sub religiosis patribus in ecclesiasticis claustralis vitæ adolevisse disciplinis. *Idem paullo inferius scribit virum sanctum,* invitum a claustri quiete abductum *ab Imperatore fuisse.* quem secum in capella aliquamdiu commorari voluit; *quæ omnia probare videntur Vvolbodonem monasticis institutis fuisse addictum.*

Annus & dies mortis.

3. *Vvolbodonem anno Christi* 1021. *e vivis excessisse consentiunt fere omnes auctores, qua de re nulla videtur esse difficultas. Pari consensu ad diem* 21. *Aprilis ejus obitum consignarunt. At contendit Henschenius, veteres auctores Vvolbodonis depositionem in ecclesia sancti Laurentii, non vero ejus obitum, quem pridie contigisse putat, ad* 21. *Aprilis retulisse: quod non satis attendentes qui postea secuti sunt scriptores Martyrologiorum, ejusdem sancti viri obitum diei* 21. *illigarunt. Et quidem si anno* 1021. *Vvolbodo excesserit e vita, cum feria quinta, prout sibi a sancto Laurentio promissum fuerat, mors ejus contigerit, dicendus est obiisse die* 20. *nam hæc dies anno* 1021. *incidebat in feriam quintam Dominicæ secundæ post Pascha. Verum si beati Antistitis obitus ad annum* 1020. *ut quibusdam placet, revocetur; tunc feria quinta post Pascha, dies scilicet vigesima prima Aprilis, extrema ejus dies fuisse dicenda est, quod* Reineri *narra-*

narrationi satis congruere videtur. Verum cum ipsemet Reinerus, Chronicon Leodiense antiquum, ejusdem urbis Episcoporum catalogi, ceterique omnes antiquiores scriptores constanter Vvolbodonis obitum anno 1021. *contigisse asserant, Henschenii sententiam præferre visum est.* AN. CHR. 1021 20. April.

4. *Vvolbodonis memoriam in Martyrologiis amplius triginta notatam vidisse se testatur Johannes Molanus in Natalibus sanctorum Belgii, ubi ejus breve elogium refert, cum versibus a nobis supra laudatis. Ejusdem meminit in Fastis Belgicis. Unde mirum non est si qui postea Martyrologia conscripsere, Arnoldus Vvion, Hugo Menardus, Dorganius, Bucelinus, Ferrarius in catalogo generali sanctorum, aliique, Vvolbodonis nomen suis fastis adscripserint. De eo fuse agit Meyerus in Annalibus Flandriæ ad annum* 1020. *Placentius, Bartholomeus Fisenus in Floribus ecclesiæ Leodiensis, similesque auctores, quos recensere supervacaneum foret. At omittere non licet egregium testimonium, quod Baldricus Noviomensis episcopus, vir gravis ac Vvolbodoni æqualis, in libro tertio Chronici Cameracensis cap.* 14. *de eo profert, paucis his verbis:* Iste siquidem omni religione præditus, normam justitiæ suis exhibuit, morumque ac vitæ innocentis exempla reliquit. *Monasterium sancti Laurentii apud Leodium, in quo Beatus Vvolbodo sepultus fuit, Eraclio ejusdem urbis Antistiti originem suam debet, ipsum vero inchoatum Notgero successori suo reliquit Eraclius, quod tandem a Balderico & Vvolbodone continuatum perfecit Reginardus Durandi successor, qui anno* 1036. *teste Miræo in Originibus Benedictinis, e vivis excessit. Perseverat hodieque celebre sub Regula Benedictina, sicut & aliud sancti Jacobi ejusdem urbis.* Cultus.

5. *Beati viri corpus in proprio tumulo, qui ex marmore fabricatus erat, ad annum* 1656. *remansit: quo die* 29. *Octobris a Josepho Sanfelicio Consentino archiepiscopo, tunc temporis ad tractum Rheni Alexandri* 7. *nuncio inde levatum est; ac demum in mausoleo magnificentissimo, quod Guillelmus Natalis sancti Laurentii abbas construi curavit, depositum, ubi hodieque religiose asservatur.*

PROLOGUS.

1. MALA, inquit Salomon, aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo. Nam spectantium sicut quodammodo pascit oculos, si argentea cujuslibet lecti fabrefactura malis adornetur aureis, ut, quas parit natura species, ars docte assimilet, metallumque arborea videatur germina quasi parturire; sic, immo verius, studentium alit animos, vel de auro intelligentiæ spiritualis, vel de argento experientiæ moralis, apte formata, & opportune prolata eruditio. De qua, licet vix quippiam assecutus sim, tamen benevola quorumdam fratrum æstimatio per aliquantum temporis me urgebat, quatenus de domino Vvolbodone Episcopo, qui penes nos quiescit, aliqua memorarem; scilicet, ut ea quæ apud diversos sparsim scriptores de illo habentur, mutuata tantum ab eisdem materia, proprio dictatu congererem, & unum ex pluribus formarem scriptum. Sed minus idonee capit effectum, quod supra vires fuerit attentatum: quin potius juxta Poetam, metiri se quemque suo modulo ac pede verum est. Proinde & ego illud sedulo mihi proponebam Evangelicum: *Quis ex vobis volens turrim ædificare, nonne prius sedens computat sumtus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum?* Atque metiens meipsum, penitus refugiebam incipere, quod commode non possem consummare. Attamen non refriguit fervens petentium piaque exactio. Igitur recepi tandem, quod spiritus pietatis, fraterno quidem ore, sed suo instinctu injungebat, ne culpa offenderem indevoti, nisi parerem aliquatenus devotioni. Et quia defixeram apud reverendum Confessorem propriæ sponsionis manum, præsentis opusculi exsolvi verbum; quod utinam sim locutus in tempore suo, id est, quod fructuosum sit vel legentibus, vel audientibus: quod si cui tamen displicuerit, attendat quam magnopere exactus sum, patientiusque feret imperitiam, qui non verba cogitabit, sed materiam. Nec enim usquequaque curat de verborum apparatibus, qui proficere quærit de sanctorum virtutibus.

Reliquiæ. Vita ex aliis collecta. Luc. 14 28.

INCIPIT VITA.

2. CLARÆ nobilitatis VVOLBODO genus ex Flandria duxit *a*, sed claritatem generis clariore illustravit vita, eruditione, & Pontificali prærogativa.

Vvolbodo genere illustris.

a Johannes Meyerus ad annum 1020. VVolbodonis patrem asserit fuisse Godefredum Comitem Monensium, matrem vero Johannam Balduini Junioris Flandriæ Comitis filiam? At hæc quo fundamento.

ANN. CH. 1021 20. April. gativa. Hic a pueritia primitivo flore, quasi lilium candens, bonæ indolis spirare cœpit odorem, dum traditus scholis, etiam ultro ad omne bonum aspiraret documentum: docibilisque sensu ac ingenio mansuetus, ex suis jam tunc studiis faceret intelligi, quod munda & recta essent opera ejus. Igitur ut ætate, ita litterariis proficiebat incrementis; poeticumque exercebat illud non segnis.

Pie educatur.

Nunc adbibe puro
Pectore verba, puer: nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu.

Nec vero defuit piorum cura parentum; qui præ cunctis opibus suis hunc habentes pretiosum, modestis atque illustribus pædagogis commise runt & magistris; quatenus claro institutionum auro tam carum sibi adornarent saphyrum, qui & mentis & faciei sereno, cælestis quodammodo æmularetur firmamenti serenum. Nam boni parentes hanc suis debent filiis diligentiam, ut bene instituantur. Philippus Macedonum rex, tam litteris quam militaribus gestis egregiæ potens, dum Aristoteli philosopho scriberet natum sibi esse Alexandrum: Equidem diis habeo, inquit, gratiam, non proinde quia natus est, quam pro eo, quod nasci eum contigit temporibus vitæ tuæ: spero enim fore, ut educatus & eruditus abs te, dignus exsistat & nobis & rerum susceptione regalium. Sed humanæ insitum est naturæ, quod libentius docendi labor assumitur, si beneficia labori compensentur. Scribitur autem dignum esse operarium mercede sua, nec infrenandum os bovi trituranti; bonasque artes stimulo præmiorum felicius incitari. Itaque bonis habenda est gratitudo magistri, quod non litteris solum, sed, quod probabilius est, ad bonos etiam mores suos informent scolares. Unde & Symmachus *a* vir clarissimus, Romanæ urbis Præfectus, Theodosio scripsit Augusto, inter præcipua negotiorum sæpe curatum est, ut erudiendis nobilibus Philosophi præceptores ex Attica poscerentur. Itaque nonnullos jus & auctoritas publica in usum nostræ urbis accepit, domine Imperator: nunc vestri sæculi bonitas ultro optimatem sapientiæ Romanæ gymnasiis arrogavit. Siquidem Celsus, ortus Arthemio patre, quem memoria litterarum Aristoteli supparem fuisse consentit, juventuti nostrę magisterium bonarum artium pollicetur, nullum quæstum professionis affectans: atque ideo dignus in amplissimum Ordinem coaptari, ut animum vitiis avaritiæ liberum dignitatis præmio muneremur. Sidereum ergo est æternitati numinis vestri, hunc genere, eruditione, voluntate laudabilem, adjudicare Nobilibus pignore dignitatis, cum prærogativa scilicet Consulari; ne sumtum ejus magis quam magisterium quæsisse videamur non sine avaritiæ nota, si ab eo munia publica postulemus, qui spondet gratuita præcepta.

3. Igitur Vvolbodo, pudoratus adolescens, bene institutus, ac semper in anteriora se extendens, ibat de virtute in virtutem; & summopere sobrietati studens ac pudicitiæ, sicut Samuel in tabernaculo Domini, sic penes ecclesiam vel claustrum erat assiduus, & ne lenociniis fœteret sæcularibus, foras evagari omni- *Eccli. 13. 1.* modo refugiebat Christi Nazaræus. Quippe, ut scriptum est: *Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea*; sic non erit alienus a contagio, qui curiosa sectans non se subtraxerit a sæculo. Dehinc juventute spectabili ut palma florens, nam & procero corpore, & membris erat directis, omnes in Clero præcellabat ecclesiæ Ultrajectensis, in qua etiam fuerat Canonicus a puero; quæ tunc temporis religione, pariterque divinis & humanis vigebat disciplinis. Magister denique scholarum factus, erudiebat multos: quoniam instar sancti Job, lucerna Domini splendebat super eum; & Domini appropinquans pedibus, accipiebat de doctrina illius. Itaque pro gradu, pro ætate, pro capacitate singulorum, affabilis & benignus, secundum Apostolum erat omnibus omnia factus. Ad præposituram deinde majoris ecclesiæ promotus, satagebat tamquam fidelis dispensator & prudens, qualem in Evangelio commendat Dominus, dare in tempore tritici mensuram con-

Fit canonicus Ultrajecti & Scholiarcha.

Tum Præpositus.

a Videtur is fuisse orator celeberrimus, qui a Romano Senatu Costantinopolim missus est ad ejusdem Theodosii liberos, rogaturus ut Vestales a Christianis non destruerentur: cujus orationem S. Ambrosius & Prudentius refutarunt.

confratribus suis: ut solertior non fuerit quondam filius accrescens Joseph horrea dispensare Pharaonis. Nec tamen pro cura exteriorum curam negligebat interiorum, sed pie severus, discrete districtus, omnem cohibebat indisciplinationem; practicæ quidem ut Martha, theoricæ insistens ut Maria. Quoniam ergo Canonicus, Regularis interpretatur: opportune, importune arguebat subditos, & obsecrabat, tam moribus quam habitu esse regulares, illud attendens Salomonis: *Tene, fili, disciplinam, ne dimittas eam; custodi illam, quia ipsa est via tua.*

AN. CHR. 1021 20. April.

4. Imperator HENRICUS *a*, qui propter insignia virtutum generisque claritudinem agnominatus est Gloriosus, VVolbodonem magni habebat, præcipuoque censebat loco inter amicos; & interdum detenti secum in Palatio fruebatur familiaritate, consiliis, ac religiositate. Qui scilicet orthodoxus princeps, unice sancto Laurentio devotus, Babenbergensem ecclesiam, ad illius titulum constructam & dedicatam, possessionum atque opum munificentissima liberalitate donavit, & honore extulit, quatenus sedes ibi pontificalis haberetur. Proprii namque corporis heredem non habens, Christum & ejus Martyrem rerum devovit suarum necnon patrimonii heredes habere, utpute qui ante regnum vel imperium, Dux fuisset præpotens Baioariorum.

Henrico Imperatori carus.

5. Interea BALDRICO *b*, ut genere, sic vita & memoria illustri episcopo diem obeunte, qui suæ diœcesis ecclesias multimodis quaquaversum rebus provexit, ad postremum vero in insula hujus urbis sancti Jacobi fratris Domini fundavit cœnobium, directa est ad Imperatorem legatio ecclesiæ Leodiensis, alium sibi pastorem substitui per litteras virosque industrios expetentis. Erat quippe tunc regiæ potestatis sive juris, episcopos ad suum electos arbitratum, per anulum & baculum pastoralem investire, necnon destinare ecclesiis cum sua commendatione: sed attente curabant religiosi principes, in hunc honorem tales assumere, qui regno subjectisque possent prodesse, ut profuerunt plerique diversis temporibus per diversa loca. Gloriosus itaque Imperator, qui gloriam Christi quæreret, tractabat, quem daret Leodiensibus pastorem: quibus & VVolbodonem assignavit, quo digniorem nullum attenderet. Hic indignum se profitens, precibus & lacrymis contra nitebatur; acquievit tamen postremo, ne diligentem se admodum Principem contristaret, immo ne jacturam obedientiæ aut notam pertinaciæ incurreret. Missus itaque cum auctoritate Augustali, exceptus est magno assensu & gaudio cleri ac populi; nec enim per ambitum sumebat sibi honorem, sed vocatus a Domino tamquam Aaron. Proinde quia faciebat illum Dominus crescere in plebem suam, benedictionem accepit a Domino; atque ut sacerdotio illo fungeretur, vestitus secundum Aaron vestem sanctam in gloriam & decorem, sacratus est in episcopum a sancto HERIBERTO Coloniorum archiepiscopo.

Fit episcopus Leodiensis.

6. Quia igitur hic pastor intravit per ostium in ovile ovium, illi ostiario aperiente, id est, Christo, ad instar David pascebat Israel Christianum: pascebat, inquam, hereditatem Christi in innocentia cordis sui, & in intellectibus manuum suarum deducebat eam. Et quidem faciebat prius, quæ postea doceret; ideoque ut monet Timotheum Apostolus, attendebat lectioni, exhortationi, doctrinæ, exercens quam maxime seipsum ad pietatem; quæ, sicut idem definit Magister gentium, ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est & futuræ. Erat itaque erga pauperes tam liberalissimæ pietatis, ut si deesset interdum quod largiretur, tapetia, urceolos, pallia, seu alia quævis episcopii ornamenta clam sibi ipsi sublegeret, atque nocturnis maxime horis distribueret egentibus, quæ scilicet a camerariis ac ministerialibus erat redimi necessarium. Quid nempe memorem illius in orationibus seu vigiliis instantiam; dum plerumque noctes etiam hibernas transegerit insomnes, aut Sanctorum oratoria circumeundo, aut misericordiæ operam infirmis & pauperibus impendendo, qui secretius, ipso-

Cura pastoralis.

1. *Tim.* 4.

a Henricus cognomento sanctus, qui cum Cunigunda sanctissima uxore episcopatum Bambergensem fundavit anno 1007. primus ibi institutus est antistes, Eberhardus, qui hanc sedem usque ad annum 1042. religiose administravit.

b Baldricus Norgeri successor, episcopus Leodiensis, anno 1017. e vivis dicitur excessisse, cui eodem anno [illegible] imperatore VVolbodo substitutus est. Utrumque anno sequenti consignat Chronographus [illegible] cum Sigeberto.

ANN. CH. 1021 20. April. ipsomet dictante, per nota cum diverticula viarum observabant? Filius quidem lucis ambulabat per noctem, quoniam ad verum tendebat diem: videlicet ambulabat in tenebris, quoniam nitorem oderat vanæ ostentationis, juxta Dominicum illud: *Te faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua, ut sit eleemosyna tua in abscons; & Pater tuus, qui videt in absconso, reddet tibi.* Attestari denique solebat quidam illi familiarior, quod, cum pedes ejus lavaret, frigore & glaciali viarum deprehenderit asperitate adustos, sanguinemque ab interioribus elicitum in superficie cutis occalluisse. Adeo ut Christi luminosum fratrem Jacobum imitatus sit, qui orando ad Patrem luminū, pro assidua genuflexione callos in modum cameli scribitur contraxisse in genibus.

Matth. 6. 3.

7. *Ignis*, ait Dominus ad Moysen, *in altari semper ardebit, quem nutriet Sacerdos subjiciens ligna mane per singulos dies, & imposito holocausto desuper, adolebit adipes pacificorum.* Ignis est iste perpetuus, qui numquam deficiet in altari. Ardens sane Vvolbodo igne caritatis in Deum & proximum, nutriebat illum veluti Sacerdos officiosus in altari sanctæ meditationis; operumque subjiciens ligna bonorum, holocaustum desuper eleemosynarum, quasi adipes adolebat pacificorum. Nec enim vacabat mensalis illius refectio, a ferculis dilatatæ largitionis: dum lautiora quæque & delicatiora sibi apposita Christo dispertiret, hac vel illac infirmis & indigentibus mittendo; se vero pane cibario atque escis communibus, quamquam longe citra saturitatem, reficiendo. Jure igitur ad illum sancti Job derivatum sit præconiale: *Si negavi, quod volebant, pauperibus; si oculos viduæ exspectare feci; si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.* Potissimum tamen quos Deum timere & mandata ejus observare nosset, commendabat verbis, honorabat donis; quamlibet a nullo miserationis subtraheret manum, dicens cum Apostolo: *Sapientibus & insipientibus debitor sum.* Nec fore insipidum prorsus æstimo, si rem hic inseram Græco sale conditam. Herodem Atticum Consularem virum & amœno civilem ingenio, adiit palliatus quispiam, & crinitus, barbaque pubetenus porrecta, petiitque sibi æs donari. Tum Herodes interrogat quisnam esset? Ille vultu vocisque sonitu objurgatorio philosophum sese profitetur, demirari autem cur quærendum putaverit, quod videbat. Video, inquit Herodes, barbam, & pallium: philosophum necdum video. Sed cum bona te venia quæso, dicas mihi, quibus nos uti posse argumentis existimas, ut esse te philosophum experiamur? Stomachante illo, tum vero qui aderant erraticum esse hominem & nullius rei dicere, quin immo incolam sordentium esse ganearum, ac nisi accipiat quod petit, convicio turpi solitum incessere. Demus, inquit Herodes, *huic aliquid* æris, cujuscumque modi est; demus, tamquam homines, tamquam non homini, jussitque dari pretium panis triginta dierum.

Levit. 6. 12. Caritas. Job. 31. 17. Rom. 1. 14.

8. Enimvero ut ad nostrum redeam Vvolbodonem, maledici quidam averterunt ab eo pristinam Augusti benevolentiam, detractionum ferentes zizania, de quibus est dictum: *Susurro & bilinguis maledictus, multo enim turbavit pacem habentes.* Verumtamen pacis sectator, qui fideliter Cæsari redderet, quæ essent Cæsaris, & quæ Dei Deo, suorum consultu fidelium paravit xenium Cæsare dignum, quo illius contra se tranquillaret animum, non ignorans illud de Proverbiis: *Time Dominum & Regem: sicut enim rugitus Leonis, ita & terror Regis.* Itemque illud Petri apostoli: *Deum timete, Regem honorificate: hæc est enim gratia, si propter conscientiam Dei sustinet quis tristitiam, patiens injuste.* Præterea retractans & illud: *Cor Regis in manu Dei, quocumque voluerit, inclinabit illud*: cælesti Rege placato, terreni facilius regis posse indignationem sustineri; ut excuteret manus suas sicut ab omni, sic etiam ab isto munere; quicquid congessisset pecuniæ, dispersit & dedit pauperibus, perinde, ut ne unam inde quidem siliquam retineret. Coloniam deinde profectus, ubi tunc idem Imperator agebat Natale Dominicum, se illius præsentiæ exhibuit, grandia exspectantis a Vvolbodone auri & argenti talenta. Interrogatus, superno Imperatori quæcumque attulerat se per manus pauperum attribuisse, submisso & gratanti ore respondit, quatenus illum summus Imperator illiusque tueretur semper imperium. Augustæ civilitatis Cæsar, quod sanctum Laurentium esset imitatus, cui erat & ipse

Imperatorem placat. Eccli. 28. 15. Prov. 20. 2. 1. Petr. 2. 17. Prov. 21. 1.

ipse devotissimus, sereno accepit animo & vultu, dum terso protinus omnis offensæ vel scandali nubilo, sibi congratulans & amplexans fecit considere. Majore igitur est habitus gratia Vvolbodo nihil dando, quam ceteri qui multa dederant Episcopi, palatinorum frivolos favores, aut mimorum plausus & facetias appetendo. ANN. CH. 1021 10. April.

9. Quoniam quidem scriptum est: *Qui conscientiæ servat munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum Regem*. Idem nihilominus Imperator archiepiscopo Heriberto graviter erat diuque infensus; & dicere causam opportunum est. OTTO hujus nominis Imperator III. Chrescentem Romanorum Patricium contra se rebellantem, bello Romæ aggressum vicit: fugientem, sed retractum ex fuga, cepit: abjudicatum, & vili jumento averse impositum, circumduci per Urbem fecit; paullatimque truncatum membris, ante muros ad suum illexerat amorem: sed cum doleret repatriantem, & nuptiis se frustrari, misso clam veneno illum infecit. Roboam Salomonis minutus prudentia legitur; sed non minus Imperatorem istum dixerim minoratum sensu, qui mulierculæ insolenti & lascivæ, cujus tam dedecorose tractasset maritum, cujus parentes, Romanamque Rempublicam damnis admodum profligasset ac mortibus, se crediderit, se acclinaverit. Fugit Ottonem, quod in libro Sapientiæ scribitur: *Non est caput nequius super caput colubri; & non est ira super iram mulieris. Commorari leoni & draconi placebit, quam habitare cum muliere nequam. Nequitia mulieris immutat faciem ejus, & obcæcabit vultum suum quasi ursus*. Per hanc itaque ursam actus est Otto in mortem, & agens in extremis, Heriberto Coloniensi Archiepiscopo, qui tum aderat, & cui potissimum confidebat, insignia imperii commendavit; ut ea scilicet illi assignaret, quem communis electio & assensus Principum in regnum substituisset: nam carebat filiis. Dum milites autem Transalpini corpus ejusdem defuncti transportarent ad Galliam, pluribus Italorum insidiis atque incursibus lacessiti sunt; sed viam sibi haud segniter armis paravere. Verumtamen cum in tuto jam esse res putaretur, Henricus, de quo nūc mentio est, Imperator, Dux Bajoariæ tunc exsistens in Archiepiscopum ad quem spectabant, & cui parebant omnes, insurrexit, atque ab illo insolentius injuriato, eadem insignia per vim extorsit; dicens, hereditario sibi jure illa competere, suum etenim fuisse avum, fratrem primi Ottonis imperatoris Henricum. Hoc seminarium simultatis & discordiæ apud Cæsarem contra Archiepiscopum fuit; quem & molestius æquo aliquoties insectatus est. Porro ad pænitentiam divino tandem timore compunctus, mediante & elaborante ad bonum concordiæ acceptissimo ambobus Vvolbodone; nunc, uti præmissum est, Coloniæ degens, humillima satisfactione Archipræsuli est eidem reconciliatus.

Prov. 22. 11.

S. Heribertum cum eo reconciliat.

Eccli. 25. 22 &c.

10. Qui Dominicum Pascha dum Leodii postmodum celebraret, interpellatus est a fratribus Baldrici episcopi, de quo prælibatum est, eidem Augusto pro sua nobilitate & industria gratissimis, quatenus pietate prospiceret imperiali cœnobio sancti Jacobi, quod idem frater eorum fundaverat quidem, sed præventus morte reliquerat imperfectum, ac sine providentia tutoris alicujus desolatum. Itaque cum magna nobilium plebisq; frequentia Imperator venit ad locum; cryptam intravit ad nomen sancti Andreæ Apostoli exstructam, & reliquiis consecratam: quas, ipse scilicet Augustus, venerabili Baldrico, tamquam mutuæ affectionis pretiosum pignus, dono dederat. Cujus & tumulum illic corpore quiescentis adveneratus: Tibi o episcope, inquit, Vvolbodo (nam aderat præsens) tibi, o dilecte nobis, hunc pauperem locum, hanc vice nostra committo ecclesiam. Tu pupillæ pater ac sedulus sis tutor; & de bonis, quibus eam tuus subarrhavit antecessor, opus perficias imperfectum. Dehinc munificam fecit super altare oblationem. Episcopus ergo, quamquam multis aliis curis detentus, loco tamen illi paterne superintendebat; cui & præfecit OLBERTUM *a*, Gemblacensis ecclesiæ abbatem, virum virtutibus, religione, sapientia summe spectabilem:

Præficitur monasterio S. Jacobi.

a Hujus Olberti vitam dabimus ad annum 1048. ubi plura de sancti Jacobi monasterio Leodiensi reperies.

ANN. CH. 1021 20. Aprilis

lem: qui etiam studio vigilanti, Episcopo cooperante, ut idem cœnobium perficeretur, institit; in quo & post felicem a sæculo decessum, jam senex emeritus, accepit sepulturam.

Inter Imperatores, & Frisones pacem componit.

11. Ceterum ab idem tempus Fresones debellabat Gandavensis Comes Theodoricus *a*, eo quod illius occiderint patrem Arnulphum. Ad quem inhibendum Imperator Godefridum Lotharingiæ Ducem cum exercitu misit: & cum succedere pax non potuisset, condicto die in pugnam pars utraque processit. Jam in sese acies concurrebant, dum novo repente monstro pertonuit vox terrifica, nescitur unde emissa. Fugite, fugite. Hinc attonitus cum suis Dux, ac terroris quadam vertigine actus, diffugium fecit. Perstitere vero Fresones, paucique plurimos cecidere adversariorum, ipso insuper Duce capto, quoniam reputarent doli ac proditionis causa prœlio illum excessisse. Permotus est Imperator cum audisset, atque Vvolbodonem cum Legatis Fresoniam misit, quod genere & sanctitate clarus eo locorum haberetur. Qui etiam, ut ait Salomon, *Legatus fidelis sanitas, & sicut frigus nivis in die messis, ita Legatus fidelis ei qui misit illum, animum ejus requiescere facit*: sua effecit industria, ut & captivitate Dux solveretur, & illata Duci & regno injuria Fresonibus ab Imperatore donaretur.

Prov 12.17.

Incidit in morbum.

12. Leodium inde regressus, Dominicum Pascha devotione solita & spirituali gaudio celebravit, utpote cujus esset mos, Paschalia quot diebus in sancto altari celebrare mysteria, verique Agni carnes igne passionis assas edere: quas profecto veluti cum azymis panibus & lactucis agrestibus, valde scilicet amaris, edebat, cui erant lacrymæ suæ panes die ac nocte; qui loquens Deo in amaritudine animæ suæ, *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est*, fermento careret malitiæ & nequitiæ. Igitur ad verum & perpetuum Pascha evocandus ab Ægypto sæculi hujus; evocandus, inquam, a tenebris in admirabile lumen Dei, dolore stomachi ex nimia contracto abstinentia, urgeri ad mortem cœpit, superjectoque vilibus stramentis cilicio, & cineribus aspersis, decumbebat: precibus, psalmodiæ, lectioni divinæ, quam sibi sciebat legi, desideranter intentus, suspirabat quando veniret & appareret ante faciem Dei. Denique assidente sibi, ut sua semper memorarent novissima, & dum dies salutis essent, suæ saluti providerent paterne admonens, præcipiebat, ne quis ad se prohiberetur ingredi: videlicet, ut in ipso mortis angustiam, mortis considerarent in Episcopo amaritudinem, quæ comparata sit dulcedine pomi illius, quod temeraverunt in horto deliciarum tam austeri, tam acidi suo in posterum generi, parentes primi. Nec antiqui defuere serpentis insidiæ, explorantis, si quid in illo suum inveniret: quem signo Cruci, & aquæ benedictæ repulit aspersione infirmus, assistentem propter illius vestigia. Nam *omnis sermo Dei*, secundum scripturam, *ignitus clypeus est sperantibus in se*. Quo scilicet Vvolbodo munitus: Absiste, inquit, funeste tenebrarum accola, pars mihi nulla tecum, sed portio mea Christus in terra viventium. Beata spes, felix exspectatio infirmi hujus, dolentis hujus, qui confidenter Deo dicere potuerit: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam*. Beatus namque Laurentius, cum inæstimabili suavitate & gloria, illi e vestigio apparuit, & consolans: Quinta, inquit, feria mecum eris. Qua consolatione super mel & favum dulciore, qua promissione ut nectare divino refectus æger, Majoribus ecclesiæ, clericorumque nonnullis plus justo lætabundus eam exposuit; & illis congratulantibus sibi, unctione sancta, viatico Christi sacramentorum sese communivit. Denique Popponi *b* ecclesiæ Stabulensis opinatissimo tunc abbati, hujus loci commisit providentiam, quia nulli adhuc fuerant ad serviendum Deo instituti vel Abbas vel Monachi. Cœperat quidem ecclesia hæc construi ab Episcopo gloriosæ commendationis Euraclo, quia jam in urbe ista sanctorum Pauli & Martini basilicas egregia liberalitate construxerat; sed paucis post diebus eo decedente, relicta est imperfecta: utrumque dotata

Psal 119.5.

Psal. 93 19.

Sacramentis munitus.

a De hoc bello nulla habet Sigebertus in Chronico ad annum 1018. & sequentem. De hujus Theoderici & Gandavi Comitum familia videsis Andream Chesnium, in Historia familiarum Gisnensium Andrensium in Præfatione libri 2.

b Popponis vitam habes infra annum 1048.

dotata quidem; sed miserabili facie, quia nec saltem cooperta, nisi quod NOTHGERUS, qui successerat episcopus, insigne tuum diadema o Leodium, perfectis tandem & æquatis parietibus, superponi tectum fecit. AN. CHR. 1021 20. Aprilis

13. Itaque ut venit dies qui promissus erat, qui desiderabatur, vir ille desideriorum suo est frustratus desiderio: fuit siquidem culpæ, visionem dignitatis tantæ indignis æque ut dignis innotuisse. Quapropter admodum mæstificatus, cor suum ipse discussit, & culpam in se deprehendens, VVielandum bonæ conversationis clericum familiarem sibi obtestatus est, per tremendam divinitatis Majestatem, quatenus se astrictum loris, verberibus subjiceret districtis. Vinctum igitur suum Dominus non despexit; quem velut sanctum Job dixisse advertas: *Ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in verbere, in favilla & cinere.* Unde pœnitentis oratio VVolbodonis directa est sicut incensum in conspectu Domini; elevatio, inquam, manuum illius in mortem vesperascentis, quasi sacrificium vespertinum apud Patrem misericordiarum & Deum totius consolationis. Siquidem sensit per spiritum, carnis se vinculis jamjam absolvendum, & humillime circumstantes admonebat instantius orare; psalmis antiphonas incipiendis ipse imponens, finitis Collectas ipse subjungens. Atque ut hoc efficacius posset, linguam, vicina jam morte siccatam, madidari aqua interdum faciebat. Quinta igitur subsequentis hebdomadæ feria mox migraturus, crucem Dominicam accepit in manibus, & mira dulcedine, affectu inexplebili diu complectens, pedesque crucifixi, manus, & latus exosculans, Christo spiritum crucifixo reddidit. Cui ut suorum reddatur merces laborum, deductus est in via mirabili; quia Laurentio duce transivit in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei. Corpus autem venerabile ad hunc locum, ad hanc domum Martyris, quem sibi specialem fecerat patronum, magna Cleri & populi frequentia & honore delatum, operoso atque spectabili, quemadmodum spectari potest, sepulcro est reconditum, circa quod auratis hoc litteris habetur exaratum.

Job. 42. 6.

Obit.

Epitaphium

Ingens carnis honor, sed morum gratia major;
  Præsulis officio te locat & solio.
Sensit dives, egens, ut eras ad singula præsens,
  Istis unde salus; his fluit unde cibus.
Hinc eadem cunctis assunt, & viscera nobis;
  Hincque salutiferum excolimus tumulum.

14. Migravit anno Dominicæ Incarnationis 1021. undecimo Kalendas Maias, præsidente sedi Apostolicæ Benedicto, a beato Petro apostolo 144. gloriosi vero Henrici tam regni quam imperii anno 20. sui autem præsulatus mense 30. Qui procul dubio terræ viventium heres, de sua re mancipi sanctum Laurentium hereditavit munificet; trecentas insuper argenti marchas in opus perficiendæ dimittens ecclesiæ, mirabili affectione, o Martyr sancte, tibi thesaurizatas. Nam si advixisset diu, quantum erga te suam extendisset devotionem, cum Deo, qui metitur hominum corda, plenius nosti. Septem denique matrices ecclesias contulit, & in Flandria sibi a progenitoribus dimissa multorum prædia redituum, quibus nos violenti homines, alienorumque cupidi pervasores, adversante satan exheredavere, contra diei malitiam, contra sæculi hujus injustitiam, nobis frustra reclamantibus.

S. Laurentii monasteriũ dotat.

15. Nec vero prætermiserim, quod diligens ipse decorem domus Domini, stationes instituit seu processiones, quæ ab universo communiter clero civitatis, ad majorem ecclesiam, certis per annum sollemnitatibus fiunt; quatenus per hujusmodi conventus, in choro Leodiensi, jugiter caritatis maneat, ut ita dixerim, concentus: hoc est, ut majori ecclesiæ a minoribus, tamquam matri a filiabus, privilegium servetur, competensque subjectio; ab eo modificata, qui habitare facit unius moris in domo; monente Apostolo solicite servari unitatem spiritus in pacis vinculo. Labri denique illius ænei, quod fecit Moyses, ut lavarent in eo Aaron & filii ejus manus suas ac pedes, quando ingressuri erant testimonii tabernaculum, & quando accessuri ad altare, ut offerrent in eo thymiama Domino,

Psalterium ejus msf.

ANN. CH. 1021 30. April. mino, recordari nos facit liber ille psalmorum conspicuus, quem propria manu scripsit, & in quo unicuique psalmo, compositam ex eodem, & a se dictatam subjecit orationem, de bono thesauro cordis sui proferens bona. Hic a nobis hactenus diligenter asservatur; in quo videlicet manus ac pedes nostros, id est, actuum sive intentionum motus, compunctione lacrymosa, velut ænea ad Deum sonoritate psallendo, lavare possimus, introituri ad sancta sanctorum. Inter cetera enim etiam istud piissimi amplectimur Vvolbodonis memoriale; cui diebus singulis mos erat, antequam divina celebraret mysteria, de integro perorare psalterium, thymiama utique Christo acceptabile in odorem suavitatis.

Durandus ejus successor. 16. In episcopatum est subrogatus ei DURANDUS, nostræ satis ecclesiæ durus; quoniam bona, quæ plurima nobis dederat antecessor ejus, abstulit; & partim ad mensam episcopalem retinuit, partim militibus beneficiavit. Ipse ignobilis quidem genere, utpote ex familia GODESCALCI, majoris ecclesiæ præpositi, fuit; sed ingenii atque litterarum clara viguit nobilitate. Qui, videlicet Godescalcus, sancti Bartholomæi construxit ecclesiam; ex suis sufficienter allodiis duodecim Canonicos instituit, liberalissimo illum Vvolbodone consiliis & beneficiis animante. Sed Durandus, quamquam natus serviliter, tamen in hoc etiam se commendavit nobiliter, quo eumdem Godescalcum, nec fidelitatem sibi episcopo, ut mos est, jurare, nec hominium facere passus fuerit. Ingenue morigeratus, qui non attenderet quid tunc esset, sed antea quid fuisset: nec jam servus, tamen quasi servum sese obsequiis Godescalco exhiberet. Fuit ergo in theatro mundi quasi fabula, quod suis dominaretur dominis homo ex tam paupere & humili familia, cum Dominus pauperem faciat & ditet, humiliet & sublimet. Hunc, propter vitæ modestiam & scientiæ prærogativam, Vvolbodo benignus habebat gratissimum; atque ideo imperatori Henrico clericum quærenti scientem litterarum, assignaverat eum, & summopere commendaverat. Quam Augustus commendationem adeo habuit non irritam, ut ipso decedente, illum cathedra sublimaret Leodiensi. Idem etenim Babenbergensem ecclesiam, ab eodem destinatus Augusto, doctrinarum jam pridem & religionis claro sidere illu-

Monasterio legata aufert. strarat. Sed plerique acceptorum obliviscuntur beneficiorum; & bonas etiam mentes depravant aliquando curæ sæculares. Unde & Durandus, misericordis erga se Vvolbodonis oblitus, misericordiam eleemosynæ defraudavit, ut præmissum est, quam Laurentio in hoc ejus loco delegaverat; leve æstimans, si eam nemine sibi contradicente tolleret.

17. Quapropter visione durissima semel ac secundo redargutus est, eodem apparente sibi sancto, & suam acriter eleemosynam repetente. Quod ille cum suis non modice concussus denarraret, ajebant, maxime hi, quibus rapta fuisset elargitus, non debere illum somniis attendere; multas sequi curas somnia; eum dormientem videre, quod vigilans versaret mente; sapientis esse, ut quasi fumum re-

Punitus resipiscit & moritur. putet somniorum phantasias. Canum hujusmodi, ut ita dictum sit, adulantium linguæ conceptum timoris stillicidium illius facile ex animo elambuere. Venerat quidem Vvolbodo semel ac secundo in spiritu lenitatis; sed jam tertio in virga furoris aderat, comminansque terribiliter, quod auditus non fuisset; quod culpam ille non correxisset; ad radices arboris jam securim esse positam dixit. Gravissime ergo illum cecidit, eumque continuo mortis prævia corripuit ægritudo. Cujus angore nimio & clamore turbata est familia: evocati celerius Archidiaconi, necnon civitatis Majores. Quæ viderat, quæ audierat, innotuit: Et ecce, inquit, jam morior; ad misericordiam domini mei Vvolbodonis me perferetis, atque illius ex opposito, extra ecclesiam scilicet sancti Laurentii, secus parietem me sepelietis. Tradit deinde sancto Laurentio prædium in Vvasegga, quod nuper a ROBERTO emerat archidiacono, & quatuor auri marchas sibi tantum residuas, spondens viscerabiliter, quod si spatium sibi daretur, cuncta quæ abstulerat ex integro restitueret. Juxta Zachæi votum forsitan reddidisset ablata in quadruplum, sed non exspectatus obiit; atque hic, sicut petierat, extra ecclesiam sepultus est. Ibi sub dio tam diu jacuit, quousque nova ædificaretur ecclesia, & tunc inclusus muro atque admissus sub tectum est, lapidemque sepulcralem, qui

nunc

nunc usque cernitur, abbas STEPHANUS *a*, pro episcopii veneratione, superillum componi, atque hoc fecit epitaphium inscribi. ANN. CH. 1021 10. April.

Ejus Epitaphium.

Durandus jacet hic, qui paullo plus tribus annis
Tungrensem rexit nobiliter cathedram.
Pauperis in nido patrimonii natus & altus
Ingenio summos evolat ad Proceres.
Quos tulerat dominos, iisdem famulantibus usus,
In theatro mundi fabula quanta fuit?
Septima lux urnam fundentis in orbe fluebat,
Cum faceret rebus triste vale senior.

18. Denique ad corpus dilecti Deo Vvolbodonis quicumque petierint ex fide, diversorum remediis languorum sospitantur, meritorumque illius efficaciam, tum ex nobis ipsis, qui ejus beneficiis fruimur, tum ex aliis nonnumquam sumus experti. Ut de innumeris, duo saltem perstringam breviter: ADELARDUS *b* in ecclesia sancti Trudonis hujus nominis abbas secundus, acerbissima phrenesi a se alienatus, dum ad sepulcrum nostri Vvolbodonis pertractus fuisset, ibique jacuisset aliquamdiu, suffragio sancti plenam recepit sensus sobrietatem. Item alius e Fratribus nostris gravissime infirmatus, atque ad sancti misericordiam deportatus est; quo sibi dignanter apparente, ac tertio super illum sanctæ Crucis signaculum faciente, tamquam ab ipsis retractus mortis faucibus, sine mora convaluit. Miracula.

19. Sed corporum sanitates pariunt nonnumquam animarum infirmitates, dum miracula quæ debeant excitare ad devotionem, sibi materiam indisciplinati vendicent ad dissolutionem; præsertim cum monachico non expediant instituto vel quieti frequentiæ sæculares. Quocirca improbandum non fuerit, quod, uti ferebant seniores nostri, primus loci hujus piæ recordationis abbas STEPHANUS, hunc aliquando sanctum per divinum nomen contestatus sit, quo temperaret a miraculis *c*; quibus tantæ Fratribus fiebant per occasionem infirmorum noctu & interdiu molestiæ. Verum quamlibet rarescere extunc miracula cœperint, tamen per præsentiam meritorum Vvolbodo semper nobiscum est: dum & aliquoties a Religiosis quibusdam visus fuerit ad tuum altare, o sancte Laurenti, pro statu ecclesiæ istius, præsente mirabiliter sanctissima Trinitate, arcanis divinorum fungi mysteriorum, sacerdos exaudibilis secundum ordinem Melchisedech, cujus hostias, tuarumque odorifera precum libamenta acceptaverit, ac sempiterne acceptet idem trinus & unus Deus, cui gloria nunc & in diem æternitatis. Amen. Ad abbatis preces cessant.

DE V. FREDERICO PRÆPOSITO

sancti Vedasti Atrebatensis.

ANN. CH. 1022 6. Jan.

1. *ILLUSTRE contemtus eorum quæ in mundo sunt, & christianæ humilitatis exemplum, quod nobis Fredericus ex Comite Virdunensi primo monachus apud sanctum Vitonum, postea sancti Vedasti Atrebatensis Præpositus exhibuit, prætermittere non licet. Ejus elogium ferme totum ex Hugone abbate Flaviniacensi mutuabimur, viro fere coæquali, qui in Chronico Virdunensi præcipua Frederici nostri gesta recenset. Nonnulla adjiciemus quæ in Vassemburgi archidiaconi Virdunensis Galliæ Belgicæ antiquitatibus, aliisq; passim auctoribus fide digna* Scriptores.

 obscur-

a Stephanus huic monasterio præfuit ab anno 1026. ad 1059 quo mortuus est.
b Duo ejus nominis Abbates Trudoniani fuere, primus monasterio præfuit triginta quinque annis, obiitque anno 1039. alter vero ab anno 1055. usque ad annum 1082. ut habetur in Chronico ejusdem monasterii edito tom. 7. Spicilegii Acheriani.
c Egregium studii observantiæ regularis exemplum, cui utinam hodie attenderent nonnulli, qui tantopere sæcularium conventibus inhiant, ut celebre nomen suis ecclesiis, aut sanctis faciant.

ANN.CH. 1022 6. Iun. *occurrent, modo vel ad Frederici memoriam commendandam, vel ad historiam hujus seculi illustrandam valeant conducere. Frederici genus illustre describit his verbis Hugo.* Pater ejus GODEFRIDUS erat, vir probitate, gratia, & divitiis, & honoribus inter magnates regni nominatissimus. Habebat & alios filios, ADALBERONEM Virdunensem episcopum, Herimannum quoque Comitum nobilissimum, Godefridum quoque & Gozelonem Duces. Herimannus, qui & Hezelo, Mathildem duxit uxorem, ex qua genuit duos filios bonæ spei arbores, Gregorium & Godefridum; & filiam Odiliam, quæ fuit abbatissa ancillarum Dei, in monasterio sanctæ Odiliæ. Habuit & alium ex concubina filium, nomine Godefridum. Godefridus vero Dux in divitiis & gloria absque liberis consenuit. Gozelo autem Dux Godefridum filium, qui accepta uxore Bonifacii postea factus est Marchio, heredem reliquit. *Hi omnes in ordinem nostrum munifici fuere, maxime in monasterium sancti Vitoni, in quo sepulti sunt, præter episcopum Adalberonem, qui cum in Italia defunctus fuisset, Virdunum relatus in majori ecclesia depositus est contra parentum voluntatem, qui ipsum in ecclesia sancti Vitoni sepeliri mandaverant. Nihil hic apud Hugonem de Frederici matre, quam Vvassemburgus libro 4. de antiquitatibus Belgicis & alii Mathildem appellant, aiuntque eam Saxoniæ Comitis filiam fuisse, quæ decessisse dicitur anno 1009. Consentit Hugo Menardus in observationibus ad Martyrologium Benedictinum lib. 1. ubi de beato Richardo abbate S. Vitoni agens, refert epitaphium Mathildis matris nostri Frederici, quod hactenus in monasterio sancti Vitoni videri observat, quod sic habet:* Mathildis Comitissa Saxoniæ mater Domini Adalberonis episcopi Virdunensis, Godefridi & Gozelonis Ducum, Hermanni & Friderici Comitum. *Aliud Mathildis epitaphium, ex ejusdem monasterii cod. ms. erutum habetur tomo 2. Analectorum, quod hic exscribere visum est, in quo observandum est titulum Saxoniæ Comitissæ dari Mathildi; sic autem habet,*

Frederici genus.

MATHILDIS COMITISSÆ SAXONIÆ EPITAPHIUM.

Stemma magnorum MATHILDIS erat titulorum,
Felicem pariendo Duci sobolem Godefrido.
Vivens multa dedit Christo, ac moriendo reliquit;
Edidit Ecclesiæ te, præsul Adalbero, nostræ,
Inde Duces Comitesque duos, qui nobilitatis
Ecclesiæque decus nituerunt, & decus aulæ.

Hujus Mathildis pater dicitur fuisse Hermannus Dux Saxoniæ, in Historia Ducum Lotharingiæ sub nomine Raimberti episcopi Virdunensis, cujus fragmenta quædam habentur apud Franciscum de Rosieres *archidiaconum Tullens. Denique Anonymus monachus Historiæ Episcoporum Virdunensium continuator to. 12. Spicilegii Acheriani editus, Mathildis ex Godefrido quinque filios eodem quo Hugo ordine recenset.*

2. *Frederico Comitatus Virdunensis obtigit, sed quanta cum justitia & humilitate terrenis illis honoribus potiebatur, Hugonis verbis dicendum est.* Sub chlamyde, *inquit,* mundanæ dignitatis absconditum gerebat probatissimum militem Christi. ... Comitatus honore vigebat, &, quod maximum est, Comitatum mentis indole perornabat... In sublimitate honorum positus, mensurarum suarum limites attendebat, ne in præcipitio pedem poneret. Ideo bonum intentionis suæ finem adeptus est: qui extra fines suos vagatus non est. Hostibus terribilis, amore justitiæ spectabilis, pauperibus largus, dapsilis in donis, in parcendo pius, in ulciscendo severus. qui etsi palatium frequentabat, in sterquilinio tamen cum beato Job sedebat: quia si qua illicite gerebat, ea ad mentis oculos pœnitendo reducebat. Sedebat in sterquilinio, quia cum ante se peccatorum stercora cernebat, si quid elationis in animo surrexisset, inclinabat; & quanto se pulverem & cinerem cum Deo loquens æstimabat, tanto celsius usque ad honorem divinæ collocutionis ascendebat. Hinc est quod ita vere humiliatus est, ut ad alta virtutum surgere veraciter posset. Agit enim hoc pia Dei miseratio erga electos

Fit Comes Virdunensis.

ctos suos, ut quanto se infra seipsos despiciunt, tanto sublimius videant, ad amorem Dei subrigantur, & eo magis claritatem Dei, quo eo magis ne de se magna sentiant, reprimit virtus veræ humilitatis. *Cum itaque Comitatum suum egregie administraret Fredericus, defuncto fratri ejus Adalberoni episcopo Virdunensi Heimo substitutus est, quem cum Fredericus amplificandis ecclesiis ac bonis operibus cerneret intentum, ut damna quæ a suis prædecessoribus ecclesiæ Virdunensi illata fuerant resarciret, Canonicis jura quædam; ac Heimoni successoribusque ejus Comitatum Virdunensem dedit, eo tamen pacto, ut quamdiu ipse viveret ejus administratione, juribus ac prærogativis potiretur. Eam donationem anno 997. consignat Vvassemburgus, aitque Fredericum eo anno iter Jerosolymitanum suscepisse, quo item anno eamdem donationem ab Ottone III. imperatore, qui tunc in Italia versabatur, confirmatam fuisse scribit. Et quidem exstat apud eumdem auctorem lib. 4. Antiquit. Galliæ Belgicæ diploma Frederici Ænobardi, quo donatio Comitatus Virdunensis, Heimoni successoribusque ejus Episcopis Virdunensibus ab Ottone facta, confirmatur Alberto episcopo: ex quo diplomate facile colligitur quantum fuerit Frederici donum, cujus hic ideo fragmentum exhibere visum est.* Beneficium itaque Comitatus & Marchiæ, quod recolendæ memoriæ Otto, Romanorum imperator augustus, Haimoni Virdunensi episcopo & successoribus ejus donavit, nos eodem spiritu, eademque firmitate constante, tibi, ecclesiæque Virdunensi ac tuis posteris confirmamus, eodem etiam jure & forma donationis valiturum, prout a præfato imperatore Ottone, jam ante dicto antecessori tuo Haimoni, & ceteris Episcopis in processu temporis, nomen, & dignitatem episcopalem subituris, dignoscitur esse præstitum: videlicet ut tu & tui successores liberam in perpetuum habeatis potestatem, eumdem Comitatum in usus ecclesiæ tenendi, Comitem eligendi absque ullo hæreditario jure, ponendi, habendi, seu quidquid libuerit, faciendi, atque modis omnibus disponendi, bannum, teloneum, monetam, & districtum civitatis in omnibus causis criminalibus & civilibus, pleno jure, & in successoribus tuis habendæ concedimus, &c. Datum Columbariæ decimo sexto Kalendas Decembris anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo quinquagesimo sexto, Indictione quarta, regnante domino Friderico Romanorum imperatore, anno regni ejus quarto, imperii vero secundo.

AN. CHR. 1022 6. Jan.

Comitatum suum dat ecclesiæ Virdunensi.

3. *Fredericus Jerosolima reversus Remos venit, ubi perhumaniter a beato Richardo, tunc temporis ecclesiæ Remensis decano, susceptus est. Cumque ipsi desiderium suum de abjiciendo sæculari statu aperuisset, ut eadem erant utriusque vota, amplectendi monastici status consilium simul inierunt, atque ideo sancti Vitoni Virdunensis monasterium elegerunt. Hæc omnia Hugonis ipsius verbis exponenda sunt, qui ita de Frederico prosequitur.* Cum itaque ad conditoris sui desiderium totus diutina meditatione incalesceret, & jam aperte mundi lenocinia despicere, & Deo tota intentione adhærere cuperet, videretque homo in sæculo constitutus, pernecessarium sibi fore, ut hoc suum desiderium cuilibet religiosorum propalaret, cujus relevaretur consilio, & orationibus firmaretur; visum est ei, divina utique favente clementia, ut virum religione nominatissimum, Richardum videlicet, expeteret, & ei tamquam sibi alteri, seipsum crederet, cum eo arcana cordis sui participaret, illum esse consiliarium, qui nihil haberet fallax, nihil simulatum, nihil corruptæ pacis amicum. Venit ergo, & dum unius voluntas aperitur, aut bonum desiderium revelatur, & ut perficiatur alterna confirmatione roboratur. Decretum est igitur communi voto, & ex sententia utrumque deliberatum est, ut pauper quilibet locus eligeretur, in quo honor Dei, & rigor Regulæ conservaretur: ubi novi Christianæ paupertatis amatores exerceri, & sic demum alios in spiritualis tyrocinii exercitio instruere possent. Delectus itaque locus, Virdunum civitas fuit, & in ea monasterium beatorum apostolorum Petri & Pauli & sancti confessoris Christi Vitoni, quod & ab antiquo fundatum, & sanctorum patrociniis gloriosum, & religionis erat ordine insignitum. Erant enim in eo viri boni & religiosi, licet perpauci, sub disciplina abbatis Fingenii, a Scottorum partibus oriundi, qui illo causa religionis convenerant. Huc sane cum se conferre destinavissent, ad hoc tamen exploraturi convenerunt, ut opinioni minus

Remis agit cum Richardo.

ANN. CH. 1022 6. Jan.

minus credulis oculis attenderent, si eo se cœnobio recluderent. Erat in eadem urbe & aliud monasterium, a Vvigfrido episcopo constructum, in quo eis videbatur melius eos ingredi debere pro loci oportunitate, quia illud prius cœnobium loci angustia, & situs asperitas minus commendabat, licet rigor Ordinis in illo melius servaretur.

S. Odilonem consulunt.

4. Æstimationi vero suæ minus fidem dantes, Cluniacense cœnobium pari voto expetere decreverunt, quod & religione præcipuum, & divitiis opulentissimum esse videbatur, ut a domno Odilone abbate consilium quærerent, & obtento adquiescerent; aut certe, si sancto viro sanius videretur, ibidem sub eo remanerent. Ierunt ergo, sed sanctus vir Prophetiæ spiritu plenus, caritatisque virtute refertus, viros egregios & in Christi amore ferventes gratulanter susceptos, ad solum proprium remisit, inculcans eis & præcipiens, ut in monasterio quod primum delegerant, & ubi se devoverant, vota sua Deo redderent, maxime cum ibi vigeret fervor Ordinis; adjiciens posse per eos fieri in processu temporis, ut habitacula servorum Dei, nunc modica, postmodum crescerent, & fieret eorum industria locus ille insignis, qui nunc videbatur angustus & despicabilis. Intueri plane libet flammam caritatis in corde beati Odilonis .... Quis namque Prælatorum hoc nunc faceret? Quis tot & tales viros, fama ubique celebratos, si ad se declinare contingeret, ad alia loca demigrare moneret? &c. *Quibus Hugo sancti Odilonis eximiam caritatem laudat, post quæ de Richardi, & Frederici in monasterium sancti Vitoni susceptione sic prosequitur.*

In monasterio S. Vitoni admittuntur.

5. Redierunt ergo novi monasticæ religionis tyrones Virdunum, & provoluti genibus Patris monasterii, aditum precabantur. Quos cum senior cerneret, & viros virtutis, ad toleranda opprobria, conculcationes, & verba minus idoneos, & delicatos putaret, paupertatemque loci cum illorum metiretur divitiis, ægre adsensum præbebat, quia mentes eorum in divino amore roboratas non noverat, quas si novisset, nec momento introitum illorum distulisset. Cessit tandem, & petentibus assensum præbens, ingressum annuit, quia voluntas Dei fuit, ut cito occurreret eis quod volebant. Sociati itaque congregationi monasterii, facti sunt omnibus forma patientiæ & humilitatis, ut liquido cognosceretur a cunctis, præventos eos esse gratia conditoris Dei. Protectionis enim divinæ gratia perlustrati, majori satis ardore diligere cælestem patriam cœperunt, quam prius in terrena dilectione flagrabant. Deus namque, cujus vera hereditas lux est, & defectus luminis ejusdem nullus est, ita eos sua dilectione inlustraverat, ita eos visione sua reficiens repleverat, ut novæ spei spiritu mentes eorum afflatæ, semetipsas quales in vetusta cogitatione fuerant, obliviscerentur, ut nihil jam eis, nisi quæ æterna sunt placerent, & despectis transitoriis, sola quæ permanent, requirerent.

Richardus fit abbas.

6. *Hic Frederici secessus circa annum* 1000. *contigit. Transactis aliquot annis, cum jam tempus adesset, teste Hugone, ut prophetia beati Odilonis impleretur, Fingenius e vivis excessit, in cujus locum substitutus est beatus Richardus, opera maxime Frederici nostri, ut refert auctor Vitæ beati Richardi. Sub tanti viri regimine sancti Vitoni monasterium brevi splendorem antiquum recepit, ut in ejus Vita dicturi sumus ad annum* 1046. *Verum Fredericus eum jam non ut socium aut fratrem, sed ut patrem & magistrum suspexit, cujus rei egregium argumentum præbuit in ipsius Imperatoris & totius ejus curiæ conspectu. Sic rem narrat Hugo.* Hujus Principis curiam, *Henrici scilicet Pii*, pro quibusdam negotiis domnus & pater Richardus adire compulsus, venerabilem Fredericum secum duxit, qui & de imperiali sanguine procreatus, & Principibus regni erat notissimus; ut quod per se posse diffidebat, illius obtineret gratia, cui aliquando dum esset in sæculo, tota parebat curia. Verum dispositis sedibus, & residentibus Pontificibus & Abbatibus, adstantibus etiam regni Primatibus, cum longe inferius resideret Pater mitissimus; & memorabilis ejus monachus, ut Regis & Principum consanguineus, inter primos palatinis consiliis interesset, eminentiorique loco sederet; ratus non sibi fore utile, si Patri cui suberat, præemineret sessionis ordine, rem fecit memorabilem, & imitandam posteris. Surgens namque a latere Principis, & suppedaneum

neum suum ipse ferens, Abbatem suum petivit, & posito ad pedes ejus suppedaneo in eo ipse resedit, dans omnibus monachis, cunctis postmodum futuris sæculorum sæculis formam veræ humilitatis, & quod vere exaltatur, qui sponte pro Deo humiliatur. Hoc ergo ejus factum omnibus fuit miraculo, & laudi datum est, quod non pro laude hominum, sed pro divino famulitio & paterna reverentia celebratum est. Nam regalis magnificentia humilitatem nobilitatis illius amplexata, Christumque in famulo suo devote venerata, cum eum ad se invitasset, & ille a pedibus Patris avelli nollet, Rex altiori ingenio viri prudentiam admiratus, Abbatem ad se evocatum e latere suo sedere fecit, atque post eum domni Frederici sedem sisti præcepit. ANN CH. 1022 6. Jan.

7. *Cum autem multi ad monasterium sancti Vitoni confluerent, ut sub Richardi magisterio vitam monasticam amplecterentur; necessarium fuit, & vetera monasterii ædificia restaurare, & nonnulla etiam excitare nova, ad quod opus non solum Henrici imperatoris pietas suppetias tulit, verum etiam & ipse Fredericus multa de suo impendit. Nam ut refert Hugo*, ipse turres ecclesiæ ex suo fecit, cellarium & refectorium fratrum. *At id cum aliis multis nobilibus viris commune fuit Frederico, qui monasterio sancti Vitoni prædia ac pecunias contulerunt: verum id ipsi singulare est, quod non solum pecuniis, sed etiam proprio suo labore ac manibus ædificia sancti Vitoni promoverit: in quo sane elucet magnum humilitatis exemplum. Ea de re audiendus est Hugo*. Dormitorium, *inquit*, cum dejectum restrueretur, & necessaria domus pararetur, nec posset nova parari, nisi vetus mundaretur, accersitis quorum esset operis & studii id explere, cum aliqui illorum, ut assolent, erubescerent, & manus apponere in subvehendo quod mundabatur subterfugerent; vir humilitatis & gratiæ Fredericus, vere monachus, terræ fossor accessit, & quod effossum est, onere facto exportavit. Quis jam similia facere erubesceret, cum videret Fredericum, Comitis filium, fratrem duorum Ducum, Imperatoris consanguineum, & fecisse, & non erubuisse? Fecit & huic simile opus in turrium extructione. Cum enim jam in altum structura porrigeretur, & instrumentum illud, quod avis nominatur, subvectione cæmenti aptatum, perpauci essent qui ferrent, his qui huic officio erant deputati, alias, ut credimus, occupatis; videns vir beatæ memoriæ quemdam de nobilioribus adstantem, ut sumeret ligneum illud instrumentum, & cæmentum collo, ut moris est, subveheret admonuit. Qui cum erubesceret, & suis id natalibus incongruum adstrueret, vir mitissimus cervice subposita, quod rogabat primus implevit, ac deinde porrecto juveni instrumento eodem, suo docuit exemplo, ut disceret facere, quod fecerat Comes Comitis filius; nec erubesceret, si ei improbaretur factum, quod constaret ab ipso quondam Comite primitus attentatum. Friderici humilitas.

8. *Alia item Frederici nostri facta refert Hugo quæ minime reticenda sunt, utpote quæ ejus humilitatem sinceram commendant. Sic itaque prosequitur*, Sedebat autem quadam die idem vir memorabilis in coquina fratrum, & operis quippiam exercebat scutellas abluens, & vasa alia mundans; cum ecce ad ostium coquinæ Godefridus Dux frater ejus adveniens aditum precabatur cui cum aperuisset unus ministrorum, qui forte aderat, videns Dux fratrem suum operi cœpto insistentem capite inclinato, & alludens ad nomen Comitis: Non deceret, ait, Comitem talia facere: non enim sibi conveniunt nomina & actus, nobilitas generis & exhibitio operis. Cumque egrederetur, ille egredientem subsecutus, nacta opportunitate loquendi, sic ait fratri: Optima, ait, prosecutus es, o Dux, quia tanta est dignitas hujus officii, & tantus est cui impenditur, beatus scilicet Petrus Apostolus, & sanctus confessor Vitonus, quod nec meæ congruit parvitati, ut præsumam ad hoc eis exhibendum, quasi pro nobilitate generis mei: nec tanta est humilitas mea, ut merear ab eis in illorum, qui hoc officio digni habentur, consortio deputari. Tanta erat tunc abjectio, & suimet despectio in anima illius fidelis, ut ejus humilitas prædicaretur, & miraculo esset cunctis qui noverant nobilitatem generis ejus. Nam cum sederet quadam vice privatus, & necesse esset ei calceos extrahere; quidam de fratribus, quem ipse semel vidi, & a quo puerulus ista audivi, Johannes nomine, procumbens, cum vellet ei pro caritate servire; obstupescens, & qua-

ANN. CH. 1022 6. Jan. Nota.

quadam religiosa obstinatione obsequium ejus recipere nolens, prohibuit eum dicens: Quid mihi prodest, frater, honores sæculi reliquisse, si a fratribus obsequium, quod habuissem in sæculo, cum non sit necesse, accipio? Qui ad hoc veni ut serviã, servitium quod non expedit, quomodo accipiam? Ita dicens fratris repressit animum, dans omnibus maximum patientiæ & humilitatis, & vilitatis appetendæ documentum. *His enarratis ita concludit Hugo*: Hæc in transcursu, pro innotescenda omnibus beatæ mentis abjectione dictum sit. *Sed utinam res gestas tanti viri fusius prosecutus fuisset! haud dubiũ quin multa inde virtutum exempla nobis innotuissent, quæ nunc nos latent. Ea fuere profecto egregia facta, quæ plerosque ex ejus consanguineis induxerunt, non solum ut magnas possessiones monasterio sancti Vitoni tribuerent, quod in nonnullis chartis contestatum vidimus, verum etiam ut & se ipsos sub monastico habitu Deo servituros dicarent. Inter alios Hugo recenset Hezelonem seu Herimannum, Frederici fratrem, qui post oblatum sancto Vitono Gregorium filium suum, & multa bona eidem ecclesiæ collata, tandem & ipse monachus factus est: ejus epitaphium infra referemus. Mathildis autem uxor ejus, in claustro monasterii sepulta est, ac prope ipsam Odilia ejus filia, cujus mortem piam a beato Richardo prædictam inferius in ejusdem beati Richardi secunda Vita referemus. Liethardus Comes de Marceto, Ludovicus alter Comes, Gilduinus, quorum epitaphia ex ejusdem monasterii schedis descripta tomo 2. vet. Analectorum edita sunt. Sed & alii multi, eodem etiam tempore ibidem monasticam vitam amplexi sunt, ita ut, teste eodem Hugone*, facile non sit referre quot de diversis partibus Franciæ, Neustriæ & Austrasiæ, monasticæ tunc se subdiderint religioni *in sancti Vitoni monasterio*.

Monasterio S. Vedasti præficitur.

9. *Fredericus autem cum jam non sibi soli, sed & aliis prodesse posset, a beato Richardo, cui sancti Vedasti Atrebatensis monasterium commissum fuerat, ibidem præpositus institutus est. Id sub abbate Leduino contigisse affirmat Balduinus Chronici Cameracensis & Atrebatensis libro 3. cap. 59. ubi de Leduino sic loquitur*: Hic abbatem Ricardum religiosum admodum virum, & Fredericum Comitis Balduini avunculum, a sæculo conversum, prudentem & justum introduxit. *Verum certum est ex Hugonis Chronico, ipsummet Leduinum a Richardo huic monasterio præfectum fuisse: quod quidem post Frederici mortem contigisse veri simile est. Quare emendandos puto Sancta-marthanos, qui scribunt Leduinum anno 1028. monasterio Vedastino præfectum fuisse. Fredericus quippe anno 1020. nondum e vivis excesserat. Id patet ex Heymoni episcopi Virdunensis diplomate apud Vassemburgum libro 4. jam laudato, ubi ille testatur se chartam composuisse, & confirmasse*, ad deprecationem domini abbatis Richardi, dominique Frederici, qui Comes exsistens nostræ civitatis, postpositis sæcularibus pompis, in cœnobio sanctorum apostolorum Petri & Pauli sanctique Vitoni monachus factus est pro quodam concambio &c. Anno Incarnationis Dominicæ millesimo vigesimo, Episcopatus &c. *Certe Leduinum non nisi post Frederici mortem abbatem fuisse innuit Hugo in Chronico, ubi ait, ipsum anno 1024. abbatiæ sancti Vedasti fuisse prælatum. Nam licet de Frederici obitu nihil habeat, aliunde tamen habemus eum contigisse anno 1022. quem annum Vassemburgus assignat, ejusque sententiam amplectimur, cum nihil contra eam proferatur ex ullo veteri instrumento. Quo autem die contigerit, ex Necrologio monasterii S. Vitoni discimus, in quo hæc leguntur*. 8. idus Januarii venerandæ memoriæ domnus Fredericus monachus hujus loci, & ex Comite conversus, frater Godefridi & Gozelonis Ducum, qui nobis Bornacum contulit. *Consentit vetus ejus epitaphium quod infra dabimus ex vetusto codice mſ. monasterii Corbeiensis, qui modo in nostra sancti Germani Bibliotheca asservatur. Porro eum in monasterio sancti Vedasti, ubi præposituram gerebat, obiisse testis est vitæ beati Richardi auctor. qui & ibi primum sepultus fuit: Sed paullo post eum Richardus e tumulo extrahi jussit, atque intestinis in monasterio sancti Vedasti relictis, corpus Virdunum referri curavit, ubi in monasterio sancti Vitoni depositum est, sed nullo cultu publico aut privato celebratur. Nomen tamen ejus die 4. Septembris in Benedictino Menologio descriptum legitur. Epitaphium autem ejus ex cod. Corbeiensi descriptum, tale est.*

Obit.

Sic-

Scire volens, Lector, tumulo quis clauditur isto; ANN. CH. 1022 6. Jan.
Noveris hic magni FREDERICI membra locari.
Inclytus ipse Comes, magnatis regia proles,
Legit amore Dei monachatus sorte beari,
Vir bonus atque pius, nulli pietate secundus,
Norma justitiæ enituit mirandus in orbe.
Assumtus Christo copuletur fœdere longo,
Præmia cum superis indeptus vivida lucis.
Præteriens dicat: Fredericus pace quiescat.
Idibus Octavis tulit hunc Januarius astris.

Epitaphium HERMANNI *ex comite monachi.*

Mausoleo HERMANNUS tegitur conclusus in isto,
Nobilitate cluens, generosa stirpe refulgens,
Princeps magnificus, diva pietate refertus,
Justitia validus, recto moderamine cautus:
Et qui militiæ flos exstitit atque lucerna,
Ecclesiæ soboles, procerumque industrius heres,
Speque salutifera contemnens terrea cuncta.
Ductus amore Dei, sacratæ relligioni
Subdit se, extremum mox librat ad æthera flatum,
Junius hunc quinto subvexit ad astra Kalendas.

VITA SANCTI THEODORICI EPISCOPI AURELIANENSIS.

ANN. CH. 1022 27. Jan.

Ex Legendario ms. abbatiæ S. Michaelis Tornodorensis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *HUJUS sancti Antistitis duplicem vitam exhibet Carolus Saussejus in Annalibus ecclesiæ Aurelianensis. Primam ipsemet ex variis auctoribus composuit, alteram vero eruit e ms. codice insignis Bibliothecæ Pauli Petavii. Præter has tertiam habemus beneficio viri claræ memoriæ Vvionis Herovallii ex ms. codice sancti Michaelis Tornodorensis, quam hic cum Petaviana edere visum est. Porro licet tertiæ hujus vitæ auctor antiquus sit, in assignando tamen anno obitus sancti Theoderici lapsus est; eum nempe anno 1025. obiisse scribit, quod ut falsum probetur, requirendum non est aliud argumentum ab eo, quod ipsemet vitæ scriptor nobis suppeditat, cum asserit concilium contra hæreticos quosdam recens emergentes, Aurelianis sub Theoderici pontificatu habitum fuisse. Concilium enim istud anno 1017. contigisse omnes consentiunt. Ex quo item loco alius quoque ejusdem auctoris error corrigendus est, ubi scilicet ait, Theodericum abdicato episcopatu aliquamdiu sub Rainardi abbatis regimine in sancti Petri Vivi monasterio Sennonensi vixisse, ac eo tum vivente iter Romanum aggressum fuisse. Id enim fieri non potuit, cum Rainardus anno 1015. obierit ex Chronico sancti Petri Vivi, & ex Odoranno, qui tunc temporis in eodem monasterio degebat. Unde suspicari licet hanc vitam ab aliquo interpolatam fuisse, ac beati Theoderici ætatem aliunde repetere juvat, & quidem potius ex ipso sancti Petri Vivi Chronico, ubi post relatam Rainardi abbatis mortem, cui Ingo successit, ait eo tempore hæresim novam & inauditam apud Aurelianos exortam fuisse, quæ concilii ea de re indicti auctoritate & addictis igni errorum præconibus brevi compressa fuit: tum de beato Theoderico prosequitur.* Post hæc THEODERICUS episcopus Aurelianensis relinquens episcopatum, venit Senonas in ecclesia beati Petri, ubi nutritus fuerat tempore RAINARDI abbatis, sui avunculi: ubi commorans diebus non paucis, profectus ut iret ad limina Apostolorum, exivit; perveniensque ad castrum Tornodorense beato fine quievit, in ipsa nocte, sepultusque est in basilica sancti Michaelis archangeli, defunctus 6. Kalend. Februarii. Vitæ tres.

2. *Quo autem anno Theodericus Aurelianensem cathedram inierit, difficile est assignare. Id ante annum 1018. accidisse non potuit, cum eo anno Fulco ejus præcessor interfuerit Concilio Calensi, ubi privilegio quod Robertus Rex monasterio sancti Dionysii concesserat, subscripsisse memoratur. Valde autem tumultuosam Theoderici electionem fuisse non ex his solum, quæ in ejus vita de Odalrici violentia referuntur, certum est; verum etiam ex Fulberto Episcopo Carnotensi,* Theodorici electio.

ANN. CH. 1022 27. Jan.

tensi, qui in epistola 61. ad ipsum Theodericum data rationem reddens, cur ejus ordinationi adesse renuerat ad diem indictam, inter alia asserit, Theodericum de perpetrato homicidio accusatum fuisse, & re ad summum Pontificem delata, interdictum ab eo fuisse, ne hæc ordinatio perageretur: tum de ipsa electione sic loquitur: Quartum vero promovit proscriptio refragantium clericorum & extorta timore electio, verum non electio. Nam cum sit electio unius de pluribus maxime complaciti secundum liberam arbitrii voluntatem acceptio, quomodo electio recte dici possit, ubi sic a Principe unus obtruditur, ut nec clero, nec populo, nec ipsis summis Sacerdotibus ad alium deflectere concedatur? *Hæc Fulbertus, qui alias item accusationes in vulgus sparsas contra Theodericum congerit, unde factum est, ut ejus ordinatio in aliquod tempus differretur. Verum cognita post modum Theoderici innocentia, non solum ejus ordinationem approbavit Fulbertus, verum etiam & huic voluit interesse, ejusque amicitiam postea coluit, ut ex duabus epistolis patet, quas præter superius laudatam ad ipsum scripsit, 62. scilicet & 63. Nihil autem mirum, si tam graves calumniæ excogitatæ fuerint ab iis quos paullo post nec locis sacris reverentia debita, nec Episcoporum auctoritas cohibere potuerunt, quominus ecclesiam invaderent, Theodericumque coram altari positum perimere conarentur inter ipsas ordinantium Antistitum manus. Hanc autem* obstrusionem a Principe, *quam Fulbertus contra Theoderici electionem legitimam objecerat, nihil aliud fuit, quam Roberti Christianissimi regis auctoritas. Nihil enim omiserat piissimus Princeps, ut ecclesiæ Aurelianensi, quam teste Helgaudo super alias omnes impense diligebat, tantum tamque sanctissimum Antistitem procuraret, quem Fulbertus nondum tunc probe noverat.*

Ecclesiæ suæ proficit.

3. *Theodericus in sede sua confirmatus, veri pastoris partes implere conatus est. Ejus in suam ecclesiam liberalitatem probat calix ab eo datus, de quo sic Helgaudus loquitur in vita Roberti Francorum regis.* Dominus Theodericus ejusdem *Aurelianensis* civitatis Episcopus, cujus vox laudem Domini digne & laudabiliter eructabat, volens haberi memoriam sui nominis in monasterio sanctæ Crucis, jubet vas fieri ex centum solidis auri optimi, in quo consecraretur sanguis Domini nostri Jesu-Christi. Junxerat se tanto pontifici Rex mente humili, qui superno tactus amore fecit in ipso sancto calice patinam ad conficiendum in ea corpus Redemtoris mundi, &c. *Refert idem auctor Rotbertum in honorem sancti Aniani ecclesiam construxisse: cui pius Rex inter alia bona Sentiliacum & Rutinagum cum villis & ceteris ad ipsas pertinentibus contulit, deinde addit:* Promeruit & a domno Theoderico venerabili Aurelianorum episcopo altaria ipsarum ecclesiarum cum pontificali privilegio de ipsis a se facto, quod contulit sancto Anniano & Regi inclyto, qui cum in voce exsultationis semper dilexerat de corde bono.

Hæresis oborta.

4. *Verum cum sic totus piis operibus insisteret venerabilis Antistes, excitata est in ecclesiæ suæ sinu nefanda hæresis, quæ nonnullos ex suo ipsius clero infecit. Habita est ea de re Synodus apud Aurelianos, cujus historiam refert Glaber Rodulfus ad annum 1017. ubi notat eam damnatis ad ignem sectæ auctoribus brevi exstinctam fuisse. Hanc Manichæorum hæresim fuisse nonnulli dixerunt ob dogmatum ejus cum veteribus Manichæis affinitatem: quamquam non omnes veterum illorum hæreticorum errores tunc temporis renovata fuisse certum sit. Concilii quod ea occasione Aurelianis habitum est, gesta habentur tomo 2. Spicilegii Acheriani pag. 670.*

Abdicat.

Ceterum videtur timuisse Theodericus, ne aliqua sua negligentia tam exitiosa pestis gregem suum invasisset: quare se tantæ moli sustinendæ imparem existimans, abdicato episcopatu in monasterium sancti Petri, ex quo olim fuerat eductus, denuo se recepit: qued anno 1021. accidisse dicendum est. Nam eo ipso anno ecclesiæ Aurelianensi dedit ecclesias de Germiniaco, Trigano & Noemio, ad suum, uti refert Carolus Saussejus, anniversarium celebrandum. Aliunde vero Odelricus Theoderici successor memoratur in privilegio sancti Maximini, quod datum est, ex eodem Saussejo, anno 1022. Roberti Regis 28.

5. *His ita constitutis, jam dici non potest sanctum Theodericum obiisse anno 1021. quem tamen annum omnes vulgo hactenus assignarunt. Qui enim potuisset fieri, ut intra viginti septem dierum spatium (constanter quippe universi asserunt eum 27. die Januarii obiisse) donationes suæ ecclesiæ fecerit, abdicatis postea infulis, monasterium suum repetierit, ac tandem post transactos ibi non paucos dies, ut habet Chronicon sancti Petri Vivi, suscepto Romano itinere obierit.*

Obit.

Id sane nemo facile sibi persuadeat: quare satius puto ejus mortem ad annum sequentem, idest 1022. referre. Nec ideo erroris admissi accusandi sunt auctores, qui eam ad annum 1021. assignarunt, Nam, ut observat Johannes Bollandus, cum tunc temporis plerique Francorum annum a Paschate inchoare consuessent, nil mirum est, si hunc annum quem incipiendo a Calendis Januarii 1022. appellamus, illi nondum Paschate celebrato 21. tantummodo expresserint.

Miraculis illustratur.

6. *Miraculis etiam post mortem Theodericum claruisse attestatur vitæ primæ auctor, licet ea singillatim non recenseat. Pauca quædam refert Saussejus ex Tornodorensi libello, quæ hic ejus verbis adscribere visum est.* Qui vivens, *inquit*, virtutibus inclaruerat, mortuus etiam miraculis innotescit. Nam puella gibbosa diu febricitans ad beati viri sepulcrum Ternodoro venit, ac Ternodorum sanata revertit. Veteranus medicus morbo febrium afflictatus per languorem longissimum, lectoque decumbens paulum ex fonte bibit, consurgit, montem sancti Michaelis ascendit, gratias Deo retulit, & sanitatem impetravit. Hinc tantam sanctitatis apud posteros memoriam est adeptus, ut omnes febricitantes ad ejus tumulum accedant, plures ex sua infirmitate convalescant. *Ita ille.*

7. *His aliisque plurimis miraculis commoti monachi Tornodorenses, sanctum Theodericum, uti præci-*

præcipuum suum patronum ac protectorem venerari cœperunt. Unde sollemnis instituta est apud ipsos ejus festivitas, ac præterea singulis diebus in officiis divinis commemoratio: quos imitati sancti Petri Vivi monachi Senonenses, ejusdem sancti festum quotannis in suo monasterio celebrari instituerunt, & merito quidem, cum tantopere monasterium istud non solum vivens coluerit, sed etiam jusserit ut post mortem ibi suum corpus sepeliretur. Porrro Tornodorum, ubi præcipue viget sancti Theoderici cultus, & servat beati Antistitis membra, opidum est ad Armentionem fluvium, in diœcesi Lingonensi archidiaconatus cognominis caput, ac nobilissimi Comitatus titulo insigne. Ibi Eremita quidam ecclesiam construxerat in honorem sancti archangeli Michaelis circiter sæculi sexti initium: quam Milo ejusdem loci Comes abbatia & basilica insigni adauxit, quæ a Vidrico Lingonensium Antistite anno 980. constitutis ibidem monachis Benedictinis dedicata est; perseveratque usque nunc sub nostra sancti Mauri Congregatione. ANN. CH. 1022 27. Jan.

8. *Præter auctores quos hic laudavimus, sancti Theodorici meminerunt Arnoldus Vvion in Martyrologio Benedictino, & Hugo Menardus in suis observationibus ad diem 27. Januarii. Andreas Saussaius in Martyrologio Gallicano; sed qui nostrum Theodericum cum* Theoderico *ejus nominis primo Aurelianorum episcopo, qui anno 937. defunctus est, confundit. Johannes Bollandus vitam ejus retulit ex Carolo Saussejo, Tomo primo Januarii; ejusdem vero compendium Bucelinus in Menologio Benedictino, & multi alii recentiores, qui ejus gesta ex laudatis auctoribus decerpserunt.* Memoria in fastis.

9. *Eodem tempore quo Theodericus se in sancti Petri monasterium, dimisso episcopatu recepit, degebat ibi* LUDOVICUS *Comes Alemannorum, qui, ut legitur in ejusdem monasterii Chronico Tomo 2. Spicilegii Acheriani,* Orationis causa profectus ad sancti Michaelis periculum, Senonas rediens, infirmitate carnis præventus in monasterio sancti Petri monachus effectus, migravit in astra locandus, relinquens ibi possessiones in villa quæ dicitur *Ariscurt*, & pallium unum quod usque hodie vocatur pallium Ludovici. *Hæc Chronici auctor.* Ludovicu comes.

1. DAVID propheta cum ad laudem Creatoris & gubernatoris sui omnes creaturas incitasset, in exordio psalmi 150. sic ait: *Laudate Dominum in Sanctis ejus*, in eis utique quos glorificavit, & magno munere gratiæ suæ diversis donis exuberare fecit. Ac per hoc operæ pretium puto esse, si a fidelibus narratoribus illa pertractentur, quæ milites Christi in suis operibus viriliter nisi sunt demōstrare, immo ipse auctor omnium mirabilium in eis & per eos operatus est, a quo totius sanctitatis & fidei summa procedit: ipse namque ait: *Sine me nihil potestis facere.* Et ita confitentur fideles servi & ministri gratiæ Dei; & satanæ dejectionem, quem Dominus velut fulgur de cælo cadentem videbat, semper præ oculis habentes, illi retribuunt quidquid boni agunt, a quo & velle & posse habent, nec ad momentum de viribus suis præsumunt, ne forte cum campo malæ libertatis spatiantur, in foveam improvisæ damnationis incurrant. Laudemus ergo Dominum sponsorem & redditorem præmiorum in Sanctis ejus, dum ad notitiam plurimorum deducimus quam per suos famulos gloriose ministravit, qualiter & interius virtute continentiæ apud seipsos vixerint, & exterius lampade boni operis alios illuminarint. Deus in sanctis laudandus. Ioan. 15. 5.

2. Post gloriosos igitur Martyrum agones præclare recolimus Confessorum ac Præsulum merita. Nam & ipsis victoriam de antiquo reportantes, quod eis semper vivere Christus fuit & mori lucrum, supernæ Hierusalem heredes facti sunt. Ecce autem undique resplendent castra militum Christi, ubi Rex ille singularis titulos Martyrum & Confessorum suorum defixit, per quorum etiam exanimatos cineres de hoste humani generis triumphat. Denique inter numerosa agmina athletarum assumsimus eum, cujus exemplis exædificati sumus, & exitu conversationis jucundati; beatum scilicet THEODORICUM, ut de ejus sancta conversatione & gestis mirabilibus aliquid in memoriam posteris traderemus, ut & studia sanctorum patrum & vitas summopere imitantibus inspiratione divina ad fervorem bonæ actionis cohortemur. Beatus igitur Theodoricus, qui antea a quibusdam vocatus est Theodericus, Briesi *a* castri Theoderici, a cognomento sui avi sic nominati, quod est super Maternam fluvium, & inter cætera castra regalia valde decorum & amœnum, in præsentiarum vero ab incolis hujus montis veluti appellatur Theodoricus *b*. Ne ergo generetur in syllabæ mutatione, talium usum Theodorici patria & parentes. Nominis interpretatio.

a Castrum-Theoderici opidum est in Briegio ad Matronam, diœcesis Suessionensis, Ducatus caput. Ibi adhuc visitur vetus castrum in monte a quo nomen toti urbi inditum est, quodque forte idem est ac illud quod a Theodorico nostri Theoderici avo exstructum dicitur.

b Melius, uti videtur, scribitur *Theodericus*, quam *Theodoricus*, nec illud nomen a Græcis derivari debet, qui Θευδέριχος scribere solent. Hoc enim, quod plerique septemtrionalium populorum reges & principe ferre gaudebant, lingua eorum *Theude-riich*, id est, *Populis pollens* dicitur.

ANN. CH. 1022 27. Jan.

usum insequi curamus, & dicitur a Theos quod est Deus, & ikos scientia, quasi sciens de Deo. Cumque necdum præceptorum scientiam haberet, divina tamen in eo gratia refulgens in corpore puerili cor senile radicaverat. Nam dum hujuscemodi dilectione erga indigentes socios & pauperes arderet, in ipsa pueritia jam parsimoniæ studiis inserviebat. Caritatis quoque visceribus affluens, pro pauperibus sollicitus erat.

Virtutes insignes.

Adhuc puerulus nimiis jejuniis affligebat corpus. Evangelium nondum noverat, sed crucis mortificationem ferre gaudebat, usque ad solis occasum pluries orationes & suffragia extendens, adeo quod Briseitæ mirari cœperant, unde in puero tanta mox gravitas subito excrevisset.

3. Theodoricus parentibus secundum sæculi dignitatem nobilissimis oriundus, ad successionem, ut credebant, suæ amplissimæ dignitatis tenere educatus, bonæ indolis exstitit: qui adhuc primævus bonis cœpit florere moribus, nobilitatemque sæcularem satagebat mutare in spiritualem. Nam non de superbo tumebat inter coævos sanguine, nec vestium extollebatur pretiositate, nec de parentali tam rei quam prædiorum amplitudine, sed ad instar dominici dicti veniens ministrare, non ministrari. Omnia enim quæ dant oculorum extollentiam, virtutis pede calcabat, paullatimque Deitas eum adsumebat, quem spiritualiter cum Paulo & Barnaba apostolis sibi vas ad prædicandum & segregandum prævidebat. Nec mora, divinitatis nutu a genitoribus studiis liberalibus erudiendus traditur, qui perseveranti animo scientiis edoctus, Christi militiam laqueis sæculi ruptis suscipiens, in tantum capessendæ religionis propositum adhuc puer iste appetebat, ut cupiditates sæculi reprimeret, & sapientiæ profectus adipisceretur. Hinc vir beatus Theodoricus quasi Deo deditus, licet adolescens studia liberalia deserens, ad cœnobium sancti Petri Vivi, quod habet urbs Senonum, consultis parentibus sponte perrexit.

S. Petri Vivi monasterium.

Florebat tunc temporis ibidem abbas RAYNALDUS *a* vir reverendissimus, cujus odor fragrabat ut nardus, quique beati viri parentali tali propinquitate erat proximus, & venerabilis cum ejusdem urbis præsulis LEOTERICI coetu sanctarum Reliquiarum investigator totiusque probitatis imitator. Qui quidem Raynaldus una cum eodem Theodorico idem cœnobium penitus renovavit, tabulis argenteis & aureis cum gemmis pretiosis & sacris reliquiis ditavit. Nec tacendum est quod diebus suis sanctorum Saviniani & Potentiani *b* corpora sunt a prælibato Leoterico per cujusdam veterani notitiam reperta timore paganorum antea absconsa, quæ ille Theodoricus cum suis similibus gloriose & laudabiliter exaltavit. Itaque sub annis illis Raynaldus susceptum adolescentem dulciter fovebat & pedetentim ad litterarum cognitionem & sanctitatis normam commovebat: qui considerans cum eo cum ætatis processu religionis calescere desiderium, secum gratulabatur. Credebat per eum sequenti ævo aliorum procurari posse salutem, quod non post multum tempus rei veritas comprobavit. Nam ille gloriosus Confessor intra illud cœnobium Domino militans, orationibus & observantiis regularibus viriliter intendens, multorum juvenum ac senum ad eum confluentium turbas de fidei nostræ religione sciscitantes non solum ad fidem convertebat, verumetiam perfectæ vitæ instructionibus informabat. Sane mox ut ad intelligibiles annos exolevit, ipse suis omnibus renuntians, ad mundanos strepitus ulterius redire non voluit.

4. Is quoque flamma divini amoris accensus fuit. Omnibus amabilis eloquio, moribus suavis, vultu alacer, in commissis fidelis, & caritate secundum suum modum præstantissimus.

Fit episcopus Aurelianensis.

Cum enim miræ religionis & sanctitatis in eodem cœnobio foret imitator, deinde Aurelianensis urbis egregius pastor, & nunc glorioso excessu patronus noster effectus est. Interea Dei famulus Theodoricus doctrinæ verbique cœlestis pabula scienter hauriens, cathedram ejusdem urbis digne & laudabiliter rexit, & ibidem infinitis virtutibus & miraculis claruit. Fuit merito hic præsul magnæ humilitatis, quia omnes infirmantes osculatus est atque benedixit: magnæ dignitatis, quia Spiritus gratiæ quæ fulgebat in eo, effectus est præsul illius

a In Chronico S. Petri Vivi dicitur S. Theoderici avunculus, monasterium fere penitus destructum reparavit, jacet in capitulo, obiit anno 999. ex Odoranno.

b De horum translationibus agemus infra ad annum 1025.

illius civitatis: multæ justitiæ, quia exorta est hæresis nova & inaudita in urbe Aurelianensi; ipso in cathedra præsidente. Quapropter accersiens Rex Francorum archiepiscopum Senonensem, jussit congregari synodum. Erant autem hæretici ex melioribus ipsius civitatis *a* clericis, communi vero consensu in voluntate omnium convicti ab hæresi omnes perpessi sunt ignis incendium. Multæ patientiæ; tantam enim in omnibus servabat, quod cum esset summus Sacerdos, impune sæpe a grege sibi commisso lædebatur, nec a sua eos propter hoc caritate repellebat. Multæ assiduitatis in orando, ex quo orationi, lectioni, seu bono operi semper vacabat. Multæ austeritatis, cum ab omni ævo jejunasset, cilicio suum corpus macerabat. Multæ compassionis, quod omnes pœnitere volentes compassionis sinu recipiebat.

5. Tandem beatus Theodoricus suæ salutis non immemor, de grege sibi commisso Deo se rationem redditurum existimans, cathedram dereliquit. Quemadmodum enim ad eam Spiritus sancti gratia vocatus fuerat, sic Spiritu angelico motus ad supradictum monasterium sancti Petri remeavit, ubi commorans diebus non paucis *b*, Raynaldo adhuc regnante, profectus ut iret Romam, benedictione suscepta exivit, perveniensq; ad castrum Tornodorense in ipsa nocte beato fine quievit, sepultusque est in basilica sancti Michaelis archangeli, defunctus sexto Kalendas Februarii circa annum Domini *1015. & licet apud dictum cœnobium sancti Petri corpus suum jussisset sepeliri, Comes tamē castri Tornodorensis, ejusdem Sancti consanguineus, hoc impediens, in eadem ecclesia sancti Michaelis fecit sepeliri. Jam vero in obsequium funeris credi non potest quanta hominum multitudo convenerit. O quantus luctus omnium vox una mærentium! quanta præcipue lamenta ejusdem ecclesiæ monachorum! Hoc igitur beati viri corpus usque ad locum sepulcri militum & nobilium vestibus lugubribus induta prosequebatur turba. A Domino enim factum est, qui hoc sacrorum cœnobium viro tam sancto dotari voluit, ad cujus quidem sepulcrum ægri reperiunt sanitatem, prout fide dignorum relatu audivimus, nostrisque temporibus multos febricitantes vidisse attestamur, qui ad eumdem sanctum devote intercesserunt, sanitatem Deo auctore feliciter reportarunt.

Abdicat & redit ad monasterium.

Obit Tornodori. * 1021.

ORATIO.

Deus qui hunc diem sacrosanctum per festivitatem beati Theodorici Pontificis sollemniter celebrandam contulisti; da quæsumus supplicibus, ut meritis ejus defensi, & ab omnibus vitæ hujus liberemur adversis, & vitæ æternæ præmia consequamur.

ALTERA VITA

Ex codice ms. Petaviano, Sausseyo & Bollando.

1. Beatus Theodoricus indigena exstitit Briensi Castri Theodorici a Theodorico avo suo taliter nuncupati, exortus parentibus genere claris & opibus, & potestate præfulgis. A quibus tenere educatus, cœpit in ætate primæva bonæ indolis prætendere argumenta; non adolescentium more lascivia diffluens, sed mature conversans; non de vestium pretiositate tumescens, aut de prædiorum amplitudine, aut de nobili parentela, sed ea reputans pro nihilo, quæ sciebat in nihili redigenda. Satagebatque ut quo nobilior erat in sæculo, eo nobilior haberetur in Christo. Cum enim parentes sui vellent eum doctrinis liberalibus imbui, & e contra perpenderent, quia mores soleant a convictu formari, noluerunt eum tradere sæculari magistro, ne morum sæcularium depravaretur exemplo. Proinde statuerunt eum in sancti Petri Vivi cœnobio, tunc & religione pariter & doctrina famoso; ob

S. Theodorici patria, genus.

Studia in monasterio sancti Petri Vivi.

---

a Hos Lisoium seu Lizonem & Heribertum vocat Glaber Rodulfus.

b Jam observavimus Raynaldum tunc defunctum fuisse, utpote qui anno 1015. obiit, & Theodoricus ante annum 1021. sedem suam non dimisit.

ANN. CH. 1022 27. Jan.

ob id maxime quia SEVVINUS Sannonis archipræsul, & RAYNARDUS abbas ejusdem cœnobii forent ei consanguinitate connexi. Illic ergo jugi exercitatione proficiens, quidquid documenti perceperat, mente sedula revolvebat. Se quoque prudenter agebat in omnibus, sollicite providens, ne a Fratribus, quorum intererat vitæ & ordini posset in aliquo denotari.

Vocatur ad aulam.

2. Eo tempore regnabat in Francia ROBERTUS rex, vir pietate egregie & egregiè eruditus. Hic ut juvenis opinionem comperit, eum ad *a* curiam accersivit. Quem fidelem admodum & prudentem experiens, cœpit ejus uti consiliis, & jura regalia ei tradere disponenda. Defuncto interea *b* ARNULFO episcopo, Cleri ac populi pari sententia Theodoricus petitur, ut in præsulem provehatur. Rex annuit quod petebant. Verum quia virtutem invidia sequitur, nec umquam desunt bonis discrimina, affuit quidam clericus, ODOLRICUS nomine, quorumdam manu fultus, Episcopatum impudenter ambiens, & sancti viri electioni omnimodis contradicens. Qui etiam tanta temeritate ductus est, quod cum vir Dei a LEOTHERICO Senonensi, FULBERTO Carnotensi, aliisque episcopis in ecclesia Aurelianensi sacraretur, fores ecclesiæ cum manu armata irrupit, & usque ad altare progrediens, virum Dei sub manu sacrantis quasi peremturus appetiit. Sed quod divinum consilium ordinat, nullatenus præsumptio humana conquassat. Divino siquidem nutu, nec sacrantem, nec eum qui sacrabatur, tremor ab incepto depulit; & quassis assultibus paullatim dimissis, adversa pars tremefacta paullatim diffugit.

Episcopus eligitur.

Odolrici temeritas.

Virtutes ejus in episcopat.

3. Postquam vero in sede pontificali locatus est, cœpit uti lampas splendescere, & circa gregem sibi commissum miram sollicitudinem gerere, subditis & operum exempla præmonstrans, & monita scripturarum inculcans. Erat enim pauperum relevator, repressor opprimentium, & oppressorum adjutor. Ab omni munere manus excutiens, quærebat non quod sibi utile, sed quod multis; unicuique studens impendere, prout cuique noverat expedire. Accidit autem dum quodam itinere pergeret, a complicibus præfati Odolrici eum intercipi; quem mox de equo cui insidebat dejiciunt, humique prosternunt, lanceas & gladios vibrant, ut innocentem trucident. Sed mirum dictu, quem gladiis se putabant confodere, nullum ei vulnus vel modicum potuerunt inferre. Etenim manus inimica nocere non poterat, quem divina dextera protegebat. Tandem cum credentes prorsus exanimem, humi reliquere jacentem. Surrexit ergo vir Dei, corpore quidem prorsus illæso, sed tamen amictu circumquaque disrupto. His ita gestis Odolricus attendens quia frustra appeteret, quem Dominus custodiret, ad eum confugit, petit veniam, impetratque petitam. Cui etiam Præsul ne videretur reminisci injuriæ, secundo post se tribuit honore potiri, ita ut post ejus decessum ipse susciperet præsulatum.

Lædi non potest.

Inimico parcit.

Morbis exercetur.

4. Sane quia vasa figuli probat fornax, & virtus in infirmitate perficitur, servus Dei gravi & diutina ægritudine vexabatur. Castigabat enim filium Dominus quem diligebat, ut ei vel meritum virtutis augesceret, vel culpæ scrupulum, si quis inerat, tribulationum lima penitus expoliret. Frequentabat autem cœnobium sancti Petri Vivi, tum quia ibidem alitus fuerat, tum quia sciebat locum esse sanctum, & Sanctorum pignoribus copiose refertum. Cum ergo quadam vice de more ibi venisset, & etiam confectus macie Romam proficisci disponeret, contigit dum in eadem basilica nocte quiesceret, ut audiret vocem de cælo dicentem sibi: Ne timeas, Theodorice, quia superna mansio te exspectat, ubi martyr sanctus Sebastianus gloriose triumphat. Erat autem festum beati Sebastiani. Facto itaque mane accersivit ADEBERTUM ejusdem loci monachum religiosissimum cum quibusdam aliis, & eis quid audierat intimans, obitum suum imminere testatur, mandatque ut ibidem si citra Alpes obierit revehatur. Optabat enim sepeliri juxta venerabiles avunculos suos, Sevvinum archipræsulem, & Raynardum abbatem.

Cœlitus ei æterna gloria promittitur.

Obit.

5. Post hæc iter arripuit, & prima die Briennonem pervenit: dehinc Ternodorum usque profectus est, ubi mox infirmitate correptus est; & intra paucos dies, dum illic ægrotans decubat, vitam exitu felici consummat 6. Kalendas Februarii. Disponentibus suis eum referre, quo jusserat se referri, obstitit MALO consanguineus ejus, præfati castri dominus, & in ecclesia sancti Michaelis archangeli fecit eum honorifice tumulari. Cujus tumulum qui frequentant, frequenter referunt quod implorant.

ANN. CH. 1023 4. Mart.

DE V. BURCHARDO SECUNDO

sancti Galli apud Helvetios abbate.

1. DUOS *nominis huius abbates habuit insigne sancti Galli monasterium. Prior circa superioris sæculi finem e vivis excessit*, cui Ingenito *cognomen inditum est*, *eo quod e materno matris mortuæ utero ductus fuisset*: *alter vero*

a Tunc temporis accidit, quod refert de Constantia Regina Odorannus ad annum 1031. quæ cum a S. Saviniano monita fuisset non timere Regis divortium, nesciebat quis esset hic sanctus, quod a Theoderico nostro didicit: unde peculiari devotione erga hunc sanctum postea affecta est, ac multum auri ac gemmas pretiosas libentissime contulit ad conficiendam capsam pro ejus sacris reliquiis, ut narrat idem Odorannus oculatus testis, & habetur in Historia translationis ejusdem sancti, infra ad annum 1025.

b Inter Arnulfum & Theodericum sedit Fulco, qui synodo Calensi anno 1008. subscripsit: ad eum exstat Fulberti Carnotensis Episcopi Epistola 41.

ro cujus his elogium damus, anno 1007. monasterii regimen assumsit. Pauca quidem de eo habentur, sed quæ cum certa sint prætermittere fuisset religio. Ea præcipue desumta sunt ex monacho sancti Galli, quem Goldastus, qui ejus opera tomo 1. Rerum Alamannicarum vulgavit, Burchardum appellat. Hunc auctorem paullo post Burchardi nostri obitum vixisse patet ex eo, quod de Diepaldo Burchardi successore agens capite quinto, asserit se ejus mores & actus requisisse, ac didicisse ab iis senibus, qui eumdem Diepaldum viderant. Huic ceteros auctores adjungemus qui de Burchardo aliquid posterorum memoriæ prodiderunt. AN. CHR. 1023 4. Mart.

2. *Tanto viro, qualis erat Burchardus, opus habebat sancti Galli monasterium ut in pristinum suum splendorem restitueretur. Ejus enim bona omnia a Kerhardo seu Gerardo ejus præcessore dilapidata fuerant, qui & disciplinam regularem penitus exstirpaverat; at utrumque egregie reparavit Burchardus. Unde auctor laudatus cum capite 3. calamitates, quas in sancti Galli monasterium Gerardus invexerat enarrasset, caput 4. de ejus successore sic orditur.* Sed cum Dominus afflictionem populi sui respexisset, post Kerhardum, BURCHARDUM virum justum & sanctum huic præfecit ecclesiæ, qui, quasi secundus Moyses, nos diu Ægyptia servitute oppressos absolvit, & in optatam quietem reduxit. Ipse etiam pii Mandritæ studio æstuans, officinas dilapsas reædificans, cœnobium cœnobitis amplissime adauxit. Quæcumque vilia & inutilia reperta sunt, in melius commutavit, legem Domini die & nocte meditatus, ipse spiritalis spiritales in hoc loco monachos reformavit, inutilia omni studio resecavit; quæ vero utilia loco & fratribus fuissent, hæc quotidie excogitavit & statuit, omnia antiquitus inbeneficiata exosus, plurima de his sua diligentia ad se retraxit, & ad fratrum utilitatem destinavit. Thesauros ecclesiæ ampliavit, cappas, casulas, albas, pallia & libros, Immonem imitatus, quæque optima & pretiosissima elaboravit: nihil de omnibus minuit, sed in omnibus locum istum ditavit.

3. O quam felices fratres sub ipso fuerunt! Jugum enim ejus cunctis suave, invidiæ, contentiones, æmulationes & his similia fugerunt: in quorum locum caritas, pax & mansuetudo successerunt, & si adesses, non hominum, sed angelorum in ipsis vitam videres; & qui prius longa tristitia tabescebant, nunc spiritali lætitia sine intermissione exsultabant. Diversorum metrorum studia revixerant, quibus cum instantia laudabant, transacta jocundissime damnabant. Hymnorum & Sequentiarum, & diversarum expositionum libri, quippe sine tristitia expeditum cor ad singula habuerunt, excogitati sunt; & si nulla tristitia tanto gaudio intervenisset, se jam angelicam vitam possedisse existimassent.

4. *Hic erat sub Burchardi regimine florentissimus monasterii sancti-Gallensis status, in quo observantiæ regularis vigor cum litterarum studiis conjunctus erat. Porro quædam ex iis carminibus & sequentiis, quæ tunc ibidem edita fuisse narrat auctor, adhuc supersunt in collectione, quam Henricus Canisius edidit antiquarum lectionum tomo 5. alios item versus in suum chronicon inseruit Hepidannus, ubi ad annum 1007. Burchardi electionem sic notat.*

Purchardo nostras Dominus commisit habenas,
Quippe viro jam tunc sibimet per cuncta * parato.

*al. Beato.

Monasterii restaurationem ad annum 1009. refert idem auctor, ubi innuit hominem e tecto delapsum sancti Galli merito illæsum mansisse.

Res novas dum Purchart Gallo sua tecta restaurat,
Rusticus extremo de culmine per caput actus,
Nostri spectaculum nimis addiderat miserandum;
Sed postquam cecidit, caput allevat atque resedit,
Mirum, surrexit Gallo integer & benedixit!

Alia denique adhuc carmina refert in sequentibus annis, ex quibus ea tantum referre placet, quæ ad Burchardi nostri laudes conferre possunt. Sic narrat sancti Galli visiones anno 1010. factas cuidam mulieri mutæ, quæ contra morem solitum ingressa erat in monasterium tempore silentii meridiani.

ANN. CH. 1023. 4. Mart.

Sabbato Spiritui Paschæ ultima rite parata,
Accepit solitus fratres post prandia somnus.
Muta fide ducta petiit penetralia nostra;
Clam quoque de plebe nulli fas illa subire.
Pollet in his titulus patrum studiis operatus,
Gallus ibi requiem sibi dixerat esse perennem.
Hic uti se quærat, hanc visibus ipse docebat,
Accessit, pater ut docuit, cui plectra resolvit.

5. *Verum dum pius Abbas restaurato monasterio totus servanda sibi commisso gregi incumberet, suos deserere coactus, in Italiam edicto Imperatorio proficisci cogitur. Eo quippe pergens imperator Henricus ut bellum Græcis inferret, immensum ex tota Germania exercitum congregarat, cui expeditioni etiam Episcopos & abbates pro illorum temporum more interesse voluit. Res quidem felicem habuit exitum. Græcorum audacia, fusis eorum copiis, repressa est. Sed exercitum redeuntem pestis invasit: quo morbo inter multos qui interierunt, ipse etiam Burchardus abbas sancti Galli occubuit; ac corpus ejus* Franckemunster *delatum ibidem sepultum est. Totius rei hujus series ex Burchardo auctore laudato audienda: sic enim caput 4. prosequitur.* Sed quod omnium rerum vicissitudo sit, in ipsis probatum est. Nam Otto Imperator dum Italiam lustrat, in castro paterno immatura morte decessit. Heinricus vero, Bajoariæ Dux, assumtis insignibus regni post ipsum regnavit, & per Veronam Italiam petens, omnes illarum partium civitates sibi subjecit: Papiam ipsam qua conatus est die irrumpens, gladio & igne perdomuit. Saxoniam reversus adiit. Illic cum quædam negotia regni ordinasset, Spiritu Dei repletus juxta castrum *Babenberg* nobilem & divitem episcopatum construxit, & Benedicto papa vocato ecclesiam inibi in honore sancti Stephani consecrari fecit, & regno jam firmato consilio Principum cuncti regni Primatibus expeditionem in Campaniam condixit. Burkhardo quoque nostro similiter condixerat. Quod ubi auditum est, Fratres, clerus & populus uno luctu omnes æstuabant, & quæcumque pericula suo Abbati in hoc itinere futura forent, singuli pro ipso sustinere desiderant. Cum autem ultimum illis vale dixisset, tunc demum eo proficiscente totum cælum fletibus & luctu repleverunt. Heinricus cum exercitu Campaniam occupans, Beneventum intravit. Troiam oppugnavit, cepit Neapolim, Capuam, Salernum, aliasque eorum locorum civitates in deditionem omnes accepit, & Normannis quibusdam, qui tempore ejus illo confluxerant, quoddam illis in partibus territorium donavit; sicque per Romam transiens, victor rediit in Germaniam. Pestilentia in exercitu orta multos exstinxit: inter quos Ruodhardus Constantiensis Episcopus & Burckhardus noster obierunt. Notkerus quoque magister, & alii præstantes fratres apud sanctum Gallum decesserunt, Sed Burckhardus honorifice ad castrum *Frankenminster* theutonice dictum deportatus, ibique in media ecclesia, ut adhuc videtur, sepultus, sicut eodem loco ego ab ipsius ecclesiæ Canonicis audivi, multis miraculis, qualis apud Deum sit, quotidie declaratur. Nobis autem hoc quod cineres ipsius apud nos non sunt, maxime est conquerendum; sed sicut vivus locum hunc dilexerat, ita etiam nunc apud Deum pro ipso, sicut speramus, exorat. *Hæc ille, cui Burchardi Epitaphium quod apud Frankenmunster ei inscriptum est, subjungere juvat ex Canisii tomo 5. lectionum antiquarum.*

Angelicis comitatus ovans quæ sidera flammis,
Præsulis vicem flammis Burchard gessit plebi [illegible]
Celsithronum didicit precibus pulsare [illegible]
Inditur æthereæ felix qua spiritus [illegible]
Transit, & altithronum [illegible] R[illegible]

6. *Porro ex his omnibus apparet, Bur*[illegible] *affectum, tamen ut virum sanctum habitum* [illegible] *racula ad tu-* [illegible] *-lum*

mulum ipsius patrata sæpius comprobarunt. Nomen ejus sub Beati titulo Menologio Benedictino insertum est ad diem 4. Martii, quem etiam ipsi assignavimus, cum aliunde notum non sit nobis, quo revera obierit die. Nam Joachimus Vadius qui ad annum 1007. apud Goldastum Burchardi obitum 1006. Kal. Augusti notat, adjecit ab aliis ad 5. Idus ejusdem mensis eum revocari. Annum autem ejus mortis, quem varium varii assignant, ex beati Heinrici imperatoris in Italia adversus Græcos expeditione repetimus. Bruschius in abbatum sancti Galli catalogo ait, Burchardum nostrum anno 1028. obiisse, secutus Hepidanni Chronicon. At id sustineri non potest: cum ipse Henricus a. in cujus Italica expeditione mortuum fuisse fatetur Burchardum, anno 1024. excesserit e vivis. Certius itaque Burchardi obitus anno 1023 consignari potest. Nam Henricus anno 1022. in Italiam profectus, totam Campaniam aliasque regiones quas Græci occuparant, armis subegit, atque hieme in Italia transacta, in Germaniam anno sequenti reversus est, ut refert Baronius ad annum 1022. Itaque cum constet apud omnes, Burchardum in reditu peste exstinctum fuisse, ad anni 1023. initia ejus obitum referre visum est. Hanc sententiam confirmat Burchardus scriptor, ex quo nostri Burchardi vitam præcipue excerpsimus. Quamvis enim mortis ejus annum non assignet, tamen capite 5. ait Thiepaldum Burchardi successorem obiisse anno Christi 1034. regiminis sui undecimo. Itaque si ex annis 1034. undecim, quibus Thiebaldus monasterium sancti Galli gubernavit, eximantur, invenietur annus 1023. quo proinde Burchardi obitus collocandus erit. ANN. CH. 1023 4. Mart.

VITA SANCTI BERNUUARDI EPISCOPI HILDESHEIMENSIS.

ANN. CH. 1023 26. Oct.

Auctore TANGMARO presbytero æquali.

Ex Surio & Brouvero.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. MERITO inter præcipua Ecclesiæ catholicæ sidera, quæ seculo undecimo Germaniam illustrarunt, recensetur BERNUUARDUS Hildesheimensis antistes, qui vivens rerum gestarum magnitudine, & post mortem infinitis propemodum miraculis illustris fuit. Vitam ejus Tangmarus presbyter ipsi æqualis tanta diligentia conscripsit, ut opus non sit quidquam ex aliis auctoribus emendicare ad ipsius facta illustranda, cum ipse res præclare a beato Pontifice gestas, quas coram viderat & audierat, accurate & diligentissime enarraverit. Nec etiam aliunde quisnam fuerit ille Tangmarus conquirendum est, cum sese ipsum non semel prodat. Is enim est Tangmarus monasterii Hildesheimiani, id est Cathedralis ecclesiæ decanus, qui num. 29. simul cum Eggebardo Slevvicensi episcopo ad conventum Francofordiensem a beato Bernvvardo legatus est, ut partes ipsius in causa Gandersheimensis monasterii coram patribus tueretur. Idem est ipse, qui num. sequenti a primæva ætate sua usque ad canitiem in eadem ecclesia enutritus, in Italiam transmisit, Bernvvardi jura in idem monasterium adversus Willegisum Mogontinensem metropolitanum coram Romano pontifice & Imperatore propugnaturus. Vitæ scriptor.

2. Translationis Historiam, quam Vitæ subjecimus, auctor item æqualis descripsit, ut legenti patebit. At miracula quæ subinde subjiciuntur, varii auctores variis temporibus, quibus ea contigere, litteris exararunt, prout ea fieri videbant; nec dubium quin in sancti Michaelis monasterio, in quo beatus Confessor requiescit, unus semper ad id aliquis deputatus fuerit, ut cum miraculum aliquod ad beati viri tumulum patraretur, quod sane frequenter contingebat, in libro ad hoc destinato statim scriptum posteritati commendaretur. Et sane Brouverus, qui hanc vitam ex ms. Hildesheimiano edidit, in fine monet se miracula recentiora omisisse, quæ in libro destinato scripta habebantur, ut brevitati consuleret. Translatio & miracula.

3. Verum etsi accurate adeo per singulos annos beati Bernvvardi gesta in Vita sequenti descripta sunt, non tamen videtur esse levis difficultas de anno ipso qui illi extremus fuit. Auctor vitæ sancti Godehardi qui beato Bernvvardo successit, & ipsi fuit æqualis, Chronicum Saxonicum quod penes nos ms. habemus, Chronicum Hildesheimense apud Chesnium tomo tertio, Trithemius Annus mortis.

ANN. CH. 1023 26. Oct. *themius aliique passim vulgati auctores, Bernvvardi obitum, & Godehardi ordinationem anno 1022. consignant. Idem innuit ipsius Bernvvardi Vitæ auctor, qui anno 1022. sancti Michaelis monasterium dedicatum fuisse scribit, nec videtur sancti viri obitum ad annum sequentem differre. Non tamen patitur totius vitæ contextus, ut ante annum 1023. consignari possit. Etenim Bernvvardus 18. Kalendas Februarii Indictione 6. anno 993. ordinatus fuisse dicitur num. 6. Postea annus 996. Indictione 9. 4. Idus Septembris dicitur ejus ordinationis quartus, & sic deinceps. Num. 48. anno ordinationi suæ trigesimo-primo mortem ipsi institisse dicitur. quæ omnia falsa erunt, nisi anno 1023. dicatur obiisse. Is enim annus trigesimus-primus saltem fuisse inceptus dicendus est. Et quidem huic opinioni aliquantum favet ipse Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, qui quidem Godehardi ordinationem ad annum 1022. revocat, sed prius dixerat anno 992. Bernvvardum ad Hildesheimensem sedem fuisse evectum. Nec adeo nobis etiam adversatur Chronicum Hildesheimense, in quo Bernvvardus anno 993. ordinatus dicitur annis 31. præfuisse, quamvis ipsius postea mortem anno 1022. consignaverit. Præferenda tamen est eorum sententia, qui beati Antistitis obitum anno 1022. consignarunt. Nam præter laudatos scriptores, qui id diserte habent, favet etiam Vitæ Auctor, ubi ait Piligrinum recens factum episcopum primam Missam Coloniæ celebrasse 12. Kal. Decemb. quo die obiit Bernvvardus. At Piligrinus statim post suam electionem Henricum in Italiam secutus sub finem anni 1022. reversus est; nec verisimile est eum anno integro a Missæ celebratione abstinuisse. Deinde anno sequenti Godehardus Bernvvaldi successor circa festum Pentecostes Concilio Moguntino interfuit.*

Dies, cultus. *4. Certior est sancti viri obitus dies, cum una sit omnium sententia, duodecimo die Kalendas Decembris, id est die Novembris vigesimo, eum ad superos abiisse; quo quidem die in Martyrologiis variis nomen ipsius inscriptum est, sicut & apud Ferrarium in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non exstant, quamquam mirum sit nomen tam sancti Viri in Romano Martyrologio desiderari, qui a summo Pontifice sollemni ritu inter sanctos fuerat annumeratus. Primus e gente Saxonum numero sanctorum adscriptus dicitur in epistola ad Sifridum II. Hildesheimensem antistitem, cujus tempore, id est sæculo decimo tertio exeunte, sancti Bernvvardi cultus maxime efflorescebat. Omitto Bernvvardi elogia quæ passim apud scriptores Germanos habentur, omnium instar est ejus vita quam exhibemus. Non tamen licuit omittere Dithmari, auctoris gravis & æqualis locum, quem Brouverus retulit, quod ea de re quam narrat nihil in vita legatur. Sic vero habet in Chronici libro 4.* Venerabilis omnibus Mathildis, filia M. Ottonis & abbatissa in Quidelinburg, moriens Bernvvardum sanctæ Hillinessemensis ecclesiæ tunc pastorem vocavit, & accepta ab ea quam postulavit indulgentia, 8. Idus Februarii hominem exuit. *Hildesheimum, cui præfuit Bernvvardus, urbs est episcopalis in Saxonia, sub archiepiscopatu Moguntino, subjecta dominio proprii episcopi, qui solus ea in regione a catholica religione non descivit. Ejus ditio ad ortum Halberstadiensi principatu terminatur, ad septemtrionem ducatu Luneburgensi, reliquum vero Brunsvicensi ducatu cingitur.*

PROLOGUS.

1. Divinæ providentiæ sapientem admirabilemque dispositionem ratio humana nec liquide intueri, nec digne suppetit admirari. Miris enim divinæ clementiæ beneficiis, quotidianis successibus sustentamur; ut gravis culpa videatur esse, Dei laudes tacere, cum manifestissime scriptum sit: *Sacramentum Regis abscondere bonum est, opera autem Dei revelare & confiteri honorificum est.* His itaque angelicis oraculis persuasus, immo compulsus, ego peccator & indignus presbyter Tangmarus, humillimus quoque sanctæ nostræ ecclesiæ Bibliothecarius & Notarius, magnifica gesta memorabilis viri, domini scilicet Bernvvardi nostri episcopi, colligere aggressus sum, non vanitatis fastu provocatus, Deo teste, sed si quid imitabile Dei clementia in illis eluceret, divinæ pietatis gratiam, de cujus rore fluxit, posteris prædicarem, & illos tali exemplo ad profectum virtutum incitarem. Et quia hoc, ipso ignorante, subire temerarium scivi, diu cunctatus, hæc publice cum illo confabulari, tandem oportunitate nacta, aditum tentavi. Primo itaque forti auctoritate adversabatur mihi; nam in cunctis jactantiam & popularem favorem, ceu mortiferum venenum vitabat. Tandem cum sæpius ingererem esse grave peccatum, bona opera celare, ne alii tali exemplo proficiant, cum Dominus dicat: *Luceat lux vestra coram hominibus*, &c. cessit meo arbitratu, quæ compingerem relinquens, quia a puero mecum usque ad juvenilem ætatem conversatus, quasi filius patrifamiliarius adhæsit, & convixit, nec aliquid in omni studio ejus vitæ meam conscientiam fraudare potuit, quin plenissime scirem,

Tob. 12. 7.

Matt. 5. 16.

ANN. CH. 1023 26. Oct.

VITA INCIPIT.

Bernvvardi genus.

2. ORtus est igitur egregiæ indolis puer Bernvvardus claro *a* nostræ gentis sanguine, ex filia ATHELBERONIS Palatini Comitis: & traditur domino OSDAGO nostro episcopo a suo avunculo religioso Diacono *b* FOLCMARO, post quoque Trajectensi episcopo, & amborum diligentia, meæ parvitati, qui Primicerius scholæ puerorum præeram, litteris imbuendus, moribus etiam instruendus deputatur. Quem omni devotione susceptum, intellectus illius capacitatem primo divinæ paginæ leviore lacte tentandam existimavit. Mox itaque, ut de sancto Daniele legitur: *Inveni in illo decuplum in omni intelligentia super coævos ejus*. (*Dan. 1. 20.*) Mirum nempe in modum tenera ætas cælesti irradiata lumine, subtili meditatione interiora divini sophismatis jugi studio rimabatur. Nunc communi studio cum aliis, nunc quos diligentiores in sancto meditamine cernebat, seorsim familiarius assumens, propositis quæstionibus scrupulosa quæque ad medullam eventilabat, more prudentissimæ apis singulas lectiones, quas in scholis, in diversis libris exponebam, remotiori loco sedens, intento auditu captabat: quas tamen postea pueris confidens felici furto perfecte docebat, & illorum scientiæ imprimebat. Gratanti denique affectu amplectebar felici furto lectionis puerum insudare, multoque vigilantius institi ingenium illius ad scientiam veri sophismatis excitare.

Ab Osdago in Exorcistam ordinatur.

3. Nihilo minus ergo venerabilis dominus Osdagus, quodam meriti præsagio, magnum quid futurum in illo prævidens, Exorcistam ordinavit, diligentius me adhortatus, item itemque curam illius agere; quem etiam mecum interdum in servitium domini Episcopi extra monasterium excedens, ducebam; ut illius ingenium, quod in multitudine epheborum discernere, & ad votum meum discutere non potui, illis remotis singulari studio subtilius diligentiusque eventilarem, mirumque in modum vario virtutum pigmentario, ultra id ætatis respersum reperirem. Nam sæpe totum diem inter * equitatum studendo attrivimus; nunc legendo non minus prolixam lectionem, quam si in scholis ad hanc vacaremus: nunc poetizando per viam metro collusimus; inde ad prosaicam palæstram alternantes exercitium; interdum simplici contextu rationem contulimus, sæpe syllogisticis cavillationibus desudavimus. Ipse quoque me crebro, etsi verecunde, acutis tamen & ex intimo aditu philosophiæ prolatis quæstionibus sollicitabat. Tanta ergo facilitate cupitum ejus ingenium mihi applaudebat: pæne enim nulla hora, nec refectionis quidem, desidiæ illum arguebat. Et quamquam vivacissimo igne animi, in omni liberali scientia deflagraret, nihilominus tamen in levioribus artibus, quas mechanicas vocant, studium impertivit. In scribendo vero apprime enituit, picturam etiam limate exercuit. Fabrili quoque scientia, & arte clusoria, omnique structura mirifice excelluit, ut in plerisque ædificiis, quæ pompatico decore composuit post quoque claruit. In negotiis vero domesticis, & ad usum familiaris rei pertinentibus vivacissimus exsecutor, ac si a puero in eis innutritus calluit. Hujusmodi Deo gratæ & hominibus acceptæ indolis gratia, domino Episcopo apud quem versabatur, omnique congregatione dignus & familiaris efficiebatur, propinquorumque dilectioni probatissimus habebatur. Avus quippe ejus Athelbero Palatinus Comes, vir plurima virtutum laude insignis, qui commissæ præfecturæ exactionem magis ex debito, quam ex intentione gerebat, cum prole utriusque sexus felicissime abundaret, hunc præclarum adolescentem pri-

* *f. Equitandum.*

Artes etiam mechanicas callet.

a Krantzius Metropol. lib. 3. ait Bernvvardum fuisse comitem de *Sommerschberg*. Et revera Tangmarus infra refert, Bernvvardum habuisse fratrem Tangmonem dictum, qui erat Comes Sommerschenburgi, ex qua familia prodiere postea Palatini Saxoniæ. Porro Abbas Theodericus, qui S. Bernvvardi vitam lingua Saxonica composuit, asserit Brunviscensis Duces ex Bernvvardi familia prodiisse. Sommerchenburg castellum erat quatuor fere miliaribus ab urbe Magdeburgo distans, nunc dirutum, sub ejusdem ecclesiæ ditione.

b Is anno 977. Balduino episcopo Trajecti ad Rhenum successit, ac post 12. annos & aliquot regimini menses defunctus est.

AN. CHR. 1023 26. Oct. mis auspiciis pubescentis decoris florentem, in affectum filii adoptavit. In quo quia salutaris consilii stationem saluberrimam reperit, familiarius sibi adjunxit, ut ne nimium quid, sine hujus consultu ageret.

Ordines suscipit. 4. Adeptus ergo a VVILLEGISO venerabili archiepiscopo subdiaconatus gradum, aliquamdiu cum illo conversatus est; & cum propter morum honestatem ac vitæ probitatem, religionis profectum in illo sentiret, Diaconum illum ordinavit, interjectoque non longo spatio, Presbyterii eum honore sublimavit. Reversusque ad præfatum Comitem, suum videlicet avum, affectuosissime ab illo est susceptus, plurimumque rogatus ne ab eo discederet, facile acquievit. Qui tanta humilitate ac instantia famulabatur, ut ceteris refrigerandi causa interdum remotis, ipse dies noctesque continuans, indefessus ei adhæreret, ægri senis & ævo pleni imbecillitatem patientissime moresque supportaret, inter ipsum & familiam medius incederet, salutaribus monitis quotidie illos ad agenda informans, curam illorum apud Comitem, vigilanti benignitate frequentans. Pro paterno quoque affectu ad filios totum se profudit, magnamque gratiam inter illos conciliabat. Et quamvis in hujusmodi familiaritate invidia facile subrepat, hanc maxima cautela in plerisque declinabat. Inter patrem quoque & filium, dominum videlicet episcopum Folcmarum, internuncius sæpe discurrebat, magnamque inter illos familiaritatis gratiam conciliabat. Ipsi quoque episcopo tantum complacuit, ut *a* Daventriensi cœnobio, sua vice, illum præponere vellet, fitque inter Episcopum & Comitem de tantæ indolis juvene religiosa concertatio, ut uterque pro morum gratia illum sibi adoptare intenderet. Sed ipse imbecillis avi infirmitatem sustentare, quam episcopales delicias appetere, malebat. Cum quo, usque ad diem sui exitus, fideli devotione desudabat.

Avo suo adhæret.

5. Quo defuncto, ad Palatium se contulit, in servitium videlicet tertii OTTONIS Imperatoris, qui septennis adhuc puer, cum venerabili & sapientissima matre domina THEUPHANA Augusta rebus præerat: a qua hic venerabilis juvenis benignissime suscipitur, atque in brevi summæ familiaritatis locum apud illam obtinuit; adeo ut dominum Regem, fidei illius litteris imbuendum *b*, moribusque instituendum, consensu cunctorum procerum, commendaret: in quo ita excelluit, licet quorumdam invidia morderetur, ut puer imperialis in discendo mirifice proficeret, & tamen ad cuncta foris obeunda liberalissimo negotio ejus ingenium feriaret. Et cum alii Regi puero adulando obsequerentur, adeo ut ludicra, & quæ tenera ætas poscebat, illi persuaderent, Imperatrix etiam veritа affectum filii sibi præripi, in ejusmodi favore in tantum emollita esset, ut ad omnia, quæ puerilis ætas illum impelleret, ipsa gratissimo affectu consentiret; hic solus tanta arte institit, ut a non faciendis metu illum prohiberet, & tamen plenissimo affectu ejus animum sibi colligaret. Interea domina Theophana Imperatrix apud Neomagum maximo dolore totius Regni rebus excessit. Unde dominus Rex utroque parente desertus, totum se regendum in * stationem fidissimi magistri contulit. Hujus consilio examinabat quodcumque alii adulando persuadebant: quia, quamvis in puerilibus auspiciis otiaretur, altiori tamen industria quorumdam simulationes prævidebat. Præcipua itaque familiaritate magistrum suum amplectebatur, nec ab ullo inferius tractari patiebatur, quem universali virtutum decore respersum venerabatur.

Ipsi Ottonis III. educatio commendatur.

* *f.* tutionem.

Gerdago episc. Hildesheim. succedit. 6. Per idem tempus venerabili domino *c* GERDAGO decedente, hic religiosus juvenis Bernvvardus votis omnium ad pontificatum eligitur: &, cum plerique nobiles clerici Palatina militia diu certantes missionem optarent, consensus tamen omnium in hunc Deo electum juvenem concordabat. Communi igitur electio-

a Daventria ad Isalam fluvium in Belgio, a Paulo IV. episcopatu donata sub Archiepiscopo Trajectensi.

b Plures habuit Magistros Otto III. Imperator, præ ceteris tamen Bernvvardum audiebat: unde & ipse a Dithmaro ad annum 984 Regis magister appellatur, & ipse in charta fundationis monasterii S Michaelis se *Regis Didascalum & Primiscrinium* appellat. Hinc etiam quidam eum Cancellarium fuisse asseruerunt.

c Is ab Alberto Crantzio vocatur Gerardus, sedem Hildesheimensem quatuor annis administravit. Alii annos tantum tres ipsi tribuunt; at consentiunt omnes anno 993. obiisse, si quidem eo anno Bernvvardus electus est.

electione sanctæ Hildensemensi ecclesiæ ordinatur Episcopus a Vvilegiso archiepiscopo 28. Kalendas Februarii anno Incarnationis Dominicæ nongentesimo nonagesimo tertio, indictione sexta. ANN. CH. 1023 26. Oct.

7. Adeptus itaque pontificatum, quanta continentia juvenile corpus ad virtutum culmen coegerit dici non potest, modum in cunctis præcipue amplectens, juxta illud viri sapientis: Ne quid nimis. Morum quoque gravitate mirifice senes ipsos superabat; adeo ut subditos severitatis censura ad agenda in plerisque instituerct. Frugalitatem vero in appetendis ciborum deliciis in eo laudare vix ullus sufficit. Tempore vero nocturnæ quietis stratis compositus, lectioni interdum circa galli cantum intendebat; sæpe somnum interrumpens, furtive orationi, donec clerici ad matutinos hymnos consurgerent, vacabat; hymnis expletis, multoties psalmodiam in diurnum usque crepusculum extendebat. Deinde aliquantulum pausans, corpusculum recreabat, donec item diluculo Canonicum cursum prima horæ persolvebat: quo expleto, quasi regulariter sub disciplina constitutus, Capitulum cum fratribus, qui secum conversabantur, adiit; feriam quoque & lunationem, nomina etiam *a* fratrum, quorum annualis memoria instabat, quotidie recitari jubebat. Oratione vero peracta, circa tertiam horam ad Missarum sollemnia festiva celebratione procedens, magna animi contritione, se ipsum Domino profudit. Inde in publicum progressus, forenses causas & oppressorum negotia breviter examinabat: quia ingenio, ac facundia apprime callebat; sicque opperiebatur clericum dispensatorem, qui eleemosynæ & pauperibus præerat: quorum multitudinem, centenos videlicet & eo amplius, dietim abundantissime refecit, plerosque etiam vel argento, vel ceteris subsidiis, prout facultas concessit, sublevabat. Inde officina, ubi diversi usus metalla fiebant, circumiens singulorum opera librabat, donec circa Nonam, omnibus rite peractis, cum timore & benedictione Domini ad mensam, fratrum populique stipatus frequentia, consedit; non pompatice quidem, sed religioso silentio cunctis ad lectionem honestissima disciplina intentis, quæ inter cœnandum non brevis legebatur. Infirmis quidem fratribus, & senio confectis benedictionem de manu sua hilariter dirigebat, cum tamen nullum egenum in urbe vel suburbio, quem scire posset, hujusmodi pietate privaret. Ita quippe, juxta Apostolum, *Omnia omnibus esse desiderabat, ut omnes in Christo lucrifaceret.*

Virtutes in episcopatu.

Regularis vita.

2. Cor. 9.

8. Arduum & difficile est quotidianum ejus studium verbis perstringere, quia, Deo teste, omni nisu inter diem, noctemque perstabat in divinis. Nihilominus quoque cunctos sibi adhærentes ad hujusmodi negotium, ut ita dicam, ultra vires impellebat, nec aliquid artis erat, quod non attentaret, etiam si ad unguem pertingere non valeret. Scriptoriæ namque, non in monasterio tantum, sed in diversis locis studebat: unde & copiosam Bibliothecam tam divinorum, quam philosophicorum codicum comparavit. Picturam vero & fabrilem, atque clusoriam artem, & quidquid elegantius in hujusmodi arte excogitari, vel ab aliquo investigari poterat, numquam neglectum patiebatur: adeo ut ex transmarinis & Scoticis vasis, quæ Regali majestati singulari dono deferebantur, quicquam rarum vel eximium reperiret, incultum transire non sineret. Ingeniosos namque pueros, & eximiæ indolis secum, vel ad curtes ducebat, vel quocumque longius commeabat, quos quicquid dignius in illa arte occurrebat, ad exercitium impellebat. Musivum præterea in pavimentis ornandis studium, necnon lateres ad tegulam propria industria, nullo monstrante, composuit. Et ut breviter perstringam, nec punctum temporis in otio supersedebat: sed fidelis dominicæ familiæ dispensator conservis suis necessaria subsidia fideliter ministrabat: & cum in Christi gazophylacio, quæque idonea scivit, fideli devotione congereret, non minus tamen Cæsari sua, juxta Evangelium persolvebat. Nam tertio Ottoni Imperatori affectuosissimo animo pro scire ac posse obsequebatur: unde & multorum invidiam in se commovebat, qui indignabantur illum vigilantiori studio Reipublicæ negotia obire. Saxonia quippe magna ex parte

Diversis artibus vacat.

a Observa ritum in ecclesiis & monasteriis ubique receptum; ut ad Primam post Capitulum nomina Fratrum & benefactorum quotidie recitarentur. Confer vitam Richardi Abbatis Virdunensis infra.

ANN. CH. 1022 27. Jan.

usum insequi curamus, & dicitur a Theos quod est Deus, & ikos scientia, quasi sciens de Deo. Cumque necdum præceptorum scientiam haberet, divina tamen in eo gratia refulgens in corpore puerili cor senile radicaverat. Nam dum hujuscemodi dilectione erga indigentes socios & pauperes arderet, in ipsa pueritia jam parsimoniæ studiis inserviebat. Caritatis quoque visceribus affluens, pro pauperibus sollicitus erat. Adhuc puerulus nimiis jejuniis affligebat corpus. Evangelium nondum noverat, sed crucis mortificationem ferre gaudebat, usque ad solis occasum pluries orationes & suffragia extendens, adeo quod Briseitæ mirari cœperant, unde in puero tanta mox gravitas subitò excrevisset.

Virtutes insignes.

3. Theodoricus parentibus secundum sæculi dignitatem nobilissimis oriundus, ad successionem, ut credebant, suæ amplissimæ dignitatis tenere educatus, bonæ indolis exstitit: qui adhuc primævus bonis cœpit florere moribus, nobilitatemque sæcularem satagebat mutare in spiritualem. Nam non de superbo tumebat inter coævos sanguine, nec vestium extollebatur pretiositate, nec de parentali tam rei quam prædiorum amplitudine, sed ad instar dominici dicti veniens ministrare, non ministrari. Omnia enim quæ dant oculorum extollentiam, virtutis pede calcabat, paullatimque Deitas eum adsumebat, quem spiritualiter cum Paulo & Barnaba apostolis sibi vas ad prædicandum & segregandum prævidebat. Nec mora, divinitatis nutu a genitoribus studiis liberalibus erudiendus traditur, qui perseveranti animo scientiis edoctus, Christi militiam laqueis sæculi ruptis suscipiens, in tantum capessendæ religionis propositum adhuc puer iste appetebat, ut cupiditates sæculi reprimeret, & sapientiæ profectus adipisceretur. Hinc vir beatus Theodoricus quasi Deo deditus, licet adolescens studia liberalia deserens, ad cœnobium sancti Petri Vivi, quod habet urbs Senonum, consultis parentibus sponte perrexit. Florebat tunc temporis ibidem abbas RAYNALDUS *a* vir reverendissimus, cujus odor fragrabat ut nardus, quique beati viri parentali tali propinquitate erat proximus, & venerabilis cum ejusdem urbis præsulis LEOTERICI cœtu sanctarum Reliquiarum investigator totiusque probitatis imitator. Qui quidem Raynaldus una cum eodem Theodorico idem cœnobium penitus renovavit, tabulis argenteis & aureis cum gemmis pretiosis & sacris reliquiis ditavit. Nec tacendum est quod diebus suis sanctorum Saviniani & Potentiani *b* corpora sunt a prælibato Leoterico per cujusdam veterani notitiam reperta timore paganorum antea absconsa, quæ ille Theodoricus cum suis similibus gloriose & laudabiliter exaltavit. Itaque sub annis illis Raynaldus susceptum adolescentem dulciter fovebat & pedetentim ad litterarum cognitionem & sanctitatis normam commovebat: qui considerans cum eo cum ætatis processu religionis calescere desiderium, secum gratulabatur. Credebat per eum sequenti ævo aliorum procurari posse salutem, quod non post multum tempus rei veritas comprobavit. Nam ille gloriosus Confessor intra illud cœnobium Domino militans, orationibus & observantiis regularibus viriliter intendens, multorum juvenum ac senum ad eum confluentium turbas de fidei nostræ religione sciscitantes non solum ad fidem convertebat, verumetiam perfectæ vitæ instructionibus informabat. Sane mox ut ad intelligibiles annos exolevit, ipse suis omnibus renuntians, ad mundanos strepitus ulterius redire non voluit.

S. Petri Vivi monasterium.

4. Is quoque flamma divini amoris accensus fuit. Omnibus amabilis eloquio, moribus suavis, vultu alacer, in commissis fidelis, & caritate secundum suum modum præstantissimus. Cum enim miræ religionis & sanctitatis in eodem cœnobio foret imitator, deinde Aurelianensis urbis egregius pastor, & nunc glorioso excessu patronus noster effectus est. Interea Dei famulus Theodoricus doctrinæ verbique cœlestis pabula scienter hauriens, cathedram ejusdem urbis digne & laudabiliter rexit, & ibidem infinitis virtutibus & miraculis claruit. Fuit merito hic præsul magnæ humilitatis, quia omnes infirmantes osculatus est atque benedixit: magnæ dignitatis, quia Spiritus gratiæ quæ fulgebat in eo, effectus est præsul illius

Fit episcopus Aurelianensis.

a In Chronico S. Petri Vivi dicitur S. Theoderici avunculus, monasterium fere penitus destructum reparavit, jacet in capitulo, obiit anno 999. ex Odoranno.

b De horum translationibus agemus infra ad annum 1025.

ANN. CH. 1022 27. Janu.

illius civitatis: multæ justitiæ, quia exorta est hæresis nova & inaudita in urbe Aurelianensi; ipso in cathedra præsidente. Quapropter accersiens Rex Francorum archiepiscopum Senonensem, jussit congregari synodum. Erant autem hæretici ex melioribus ipsius civitatis *a* clericis, communi vero consensu in voluntate omnium convicti ab hæresi omnes perpessi sunt ignis incendium. Multæ patientiæ; tantam enim in omnibus servabat, quod cum esset summus Sacerdos, impune sæpe a grege sibi commisso lædebatur, nec a sua eos propter hoc caritate repellebat. Multæ assiduitatis in orando, ex quo orationi, lectioni, seu bono operi semper vacabat. Multæ austeritatis, cum ab omni ævo jejunasset, cilicio suum corpus macerabat. Multæ compassionis, quod omnes pœnitere volentes compassionis sinu recipiebat.

Abdicat & redit ad monasterium.

5. Tandem beatus Theodoricus suæ salutis non immemor, de grege sibi commisso Deo se rationem redditurum existimans, cathedram dereliquit. Quemadmodum enim ad eam Spiritus sancti gratia vocatus fuerat, sic Spiritu angelico motus ad supradictum monasterium sancti Petri remeavit, ubi commorans diebus non paucis *b*, Raynaldo adhuc regnante, profectus ut iret Romam, benedictione suscepta exivit, perveniensq; ad castrum Tornodorense in ipsa nocte beato fine quievit, sepultusque est in basilica sancti Michaelis archangeli, defunctus sexto Kalendas Februarii circa annum Domini *1015. & licet apud dictum cœnobium sancti Petri corpus suum jussisset sepeliri, Comes tamē castri Tornodorensis, ejusdem Sancti consanguineus, hoc impediens, in eadem ecclesia sancti Michaelis fecit sepeliri. Jam vero in obsequium funeris credi non potest quanta hominum multitudo convenerit. O quantus luctus omnium vox una mærentium! quanta præcipue lamenta ejusdem ecclesiæ monachorum! Hoc igitur beati viri corpus usque ad locum sepulcri militum & nobilium vestibus lugubribus induta prosequebatur turba. A Domino enim factum est, qui hoc sacrorum cœnobium viro tam sancto dotari voluit, ad cujus quidem sepulcrum ægri reperiunt sanitatem, prout fide dignorum relatu audivimus, nostrisque temporibus multos febricitantes vidisse attestamur, qui ad eumdem sanctum devote intercesserunt, sanitatem Deo auctore feliciter reportarunt.

Obit Tornodori. * 1021.

ORATIO.

DEus qui hunc diem sacrosanctum per festivitatem beati Theodorici Pontificis sollemniter celebrandam contulisti; da quæsumus supplicibus, ut meritis ejus defensi, & ab omnibus vitæ hujus liberemur adversis, & vitæ æternæ præmia consequamur.

ALTERA VITA

Ex codice ms. Petaviano, Saussayo & Bollando.

S. Theodorici patria, genus.

I. BEatus THEODORICUS indigena exstitit Briensis Castri Theodorici a Theodorico avo suo taliter nuncupati, exortus parentibus genere claris & opibus, & potestate præfultis. A quibus tenere educatus, cœpit in ætate primæva bonæ indolis prætendere argumenta; non adolescentium more lascivia diffluens, sed mature conversans; non de vestium pretiositate tumescens, aut de prædiorum amplitudine, aut de nobili parentela, sed ea reputans pro nihilo, quæ sciebat in nihili redigenda. Satagebatque ut quo nobilior erat in sæculo, eo nobilior haberetur in Christo. Cum enim parentes sui vellent eum doctrinis liberalibus imbui, & e contra perpenderent, quia mores soleant a convictu formari, noluerunt eum tradere sæculari magistro, ne morum sæcularium depravaretur exemplo. Proinde statuerunt eum in sancti Petri Vivi cœnobio, tunc & religione pariter & doctrina famoso; ob

Studia in monasterio sancti Petri Vivi.

---

a Hos Lisoium seu Lizonem & Heribertum vocat Glaber Rodulfus.

b Jam observavimus Raynaldum tunc defunctum fuisse, utpote qui anno 1015. obiit, & Theodoricus ante annum 1021. sedem suam non dimisit.

ANN. CH. 1022 27. Jan.

ob id maxime quia SEVVINUS Sannonis archipræsul, & RAYNARDUS abbas ejusdem cœnobii forent ei consanguinitate connexi. Illic ergo jugi exercitatione proficiens, quidquid documenti perceperat, mente sedula revolvebat. Se quoque prudenter agebat in omnibus, sollicite providens, ne a Fratribus, quorum intererat vitæ & ordini posset in aliquo denotari.

Vocatur ad aulam.

2. Eo tempore regnabat in Francia ROBERTUS rex, vir pietate egregie & egregiè eruditus. Hic ut juvenis opinionem comperit, eum ad *a* curiam accersivit. Quem fidelem admodum & prudentem experiens, cœpit ejus uti consiliis, & jura regalia ei tradere disponenda. Defuncto interea *b* ARNULFO episcopo, Cleri ac populi pari sententia Theodoricus petitur, ut in præsulem provehatur. Rex annuit quod petebant. Verum quia virtutem invidia sequitur, nec umquam desunt bonis discrimina, affuit quidam clericus, ODOLRICUS nomine, quorumdam manu fultus, Episcopatum impudenter ambiens, & sancti viri electioni omnimodis contradicens. Qui etiam tanta temeritate ductus est, quod cum vir Dei a LEOTHERICO Senonensi, FULBERTO Carnotensi, aliisque episcopis in ecclesia Aurelianensi sacraretur, fores ecclesiæ cum manu armata irrupit, & usque ad altare progrediens, virum Dei sub manu sacrantis quasi peremturus appetiit. Sed quod divinum consilium ordinat, nullatenus præsumptio humana conquassat. Divino siquidem nutu, nec sacrantem, nec eum qui sacrabatur, tremor ab incepto depulit; & quassis assultibus paullatim dimissis, adversa pars tremefacta paullatim diffugit.

Episcopus eligitur.

Odolrici temeritas.

Virtutes ejus in episcopat.

3. Postquam vero in sede pontificali locatus est, cœpit uti lampas splendescere, & circa gregem sibi commissum miram sollicitudinem gerere, subditis & operum exempla præmonstrans, & monita scripturarum inculcans. Erat enim pauperum relevator, repressor opprimentium, & oppressorum adjutor. Ab omni munere manus excutiens, quærebat non quod sibi utile, sed quod multis; unicuique studens impendere, prout cuique noverat expedire. Accidit autem dum quodam itinere pergeret, a complicibus præfati Odolrici eum intercipi; quem mox de equo cui insidebat dejiciunt, humique prosternunt, lanceas & gladios vibrant, ut innocentem trucident. Sed mirum dictu, quem gladiis se putabant confodere, nullum ei vulnus vel modicum potuerunt inferre. Etenim manus inimica nocere non poterat, quem divina dextera protegebat. Tandem cum credentes prorsus exanimem, humi reliquere jacentem. Surrexit ergo vir Dei, corpore quidem prorsus illæso, sed tamen amictu circumquaque disrupto. His ita gestis Odolricus attendens quia frustra appeteret, quem Dominus custodiret, ad eum confugit, petit veniam, impetratque petitam. Cui etiam Præsul ne videretur reminisci injuriæ, secundo post se tribuit honore potiri, ita ut post ejus decessum ipse susciperet præsulatum.

Lædi non potest.

Inimico parcit.

Morbis exercetur.

4. Sane quia vasa figuli probat fornax, & virtus in infirmitate perficitur, servus Dei gravi & diutina ægritudine vexabatur. Castigabat enim filium Dominus quem diligebat, ut ei vel meritum virtutis augesceret, vel culpæ scrupulum, si quis inerat, tribulationum lima penitus expoliret. Frequentabat autem cœnobium sancti Petri Vivi, tum quia ibidem alitus fuerat, tum quia sciebat locum esse sanctum, & Sanctorum pignoribus copiose refertum. Cum ergo quadam vice de more ibi venisset, & etiam confectus macie Romam proficisci disponeret, contigit dum in eadem basilica nocte quiesceret, ut audiret vocem de cælo dicentem sibi: Ne timeas, Theodorice, quia superna mansio te exspectat, ubi martyr sanctus Sebastianus gloriose triumphat. Erat autem festum beati Sebastiani. Facto itaque mane accersivit ADEBERTUM ejusdem loci monachum religiosissimum cum quibusdam aliis, & eis quid audierat intimans, obitum suum imminere testatur, mandatque ut ibidem si citra Alpes obierit revehatur. Optabat enim sepeliri juxta venerabiles avunculos suos, Sevvinum archipræsulem, & Raynardum abbatem.

Celitus ei æterna gloria promittitur.

Obit.

5. Post hæc iter arripuit, & prima die Briennonem pervenit: dehinc Ternodorum usque profectus est, ubi mox infirmitate correptus est; & intra paucos dies, dum illic ægrotans decubat, vitam exitu felici consummat 6. Kalendas Februarii. Disponentibus suis eum referre, quo jusserat se referri, obstitit MALO consanguineus ejus, præfati castri dominus, & in ecclesia sancti Michaelis archangeli fecit eum honorifice tumulari. Cujus tumulum qui frequentant, frequenter referunt quod implorant.

ANN. CH. 1023 4. Mart.

DE V. BURCHARDO SECUNDO

sancti Galli apud Helvetios abbate.

1. D*UOS nominis hujus abbates habuit insigne sancti Galli monasterium. Prior circa superioris sæculi finem e vivis excessit, cui* Ingenito *cognomen inditum est, eo quod e materno matris mortuæ utero ductus fuisset: alter vero*

a Tunc temporis accidit, quod refert de Constantia Regina Odorannus ad annum 1031. quæ cum a S. Saviniano monita fuisset non timere Regis divortium, nesciebat quis esset hic sanctus, quod a Theoderico nostro didicit: unde peculiari devotione erga hunc sanctum postea affecta est, ac multum auri ac gemmas pretiosas libentissime contulit ad conficiendam capsam pro ejus sacris reliquiis, ut narrat idem Odorannus oculatus testis, & habetur in Historia translationis ejusdem sancti, infra ad annum 1025.

b Inter Arnulfum & Theodericum sedit Fulco, qui synodo Calensi anno 1008. subscripsit: ad eum exstat Fulberti Carnotensis Episcopi Epistola 41.

ro cujus bis elogium damus, anno 1007. monasterii regimen assumsit. Pauca quidem de eo habentur, sed quæ cum certa sint prætermittere fuisset religio. Ea præcipue desumta sunt ex monacho sancti Galli, quem Goldastus, qui ejus opera tomo 1. Rerum Alamannicarum vulgavit, Burchardum appellat. Hunc auctorem paullo post Burchardi nostri obitum vixisse patet ex eo, quod de Diepaldo Burchardi successore agens capite quinto, asserit se ejus mores & actus requisisse, ac didicisse ab iis senibus, qui eumdem Diepaldum viderant. Huic ceteros auctores adjungemus qui de Burchardo aliquid posterorum memoriæ prodiderunt. AN. CHR. 1023 4. Mart.

2. *Tanto viro, qualis erat Burchardus, opus habebat sancti Galli monasterium ut in pristinum suum splendorem restitueretur. Ejus enim bona omnia a Kerhardo seu Gerardo ejus præcessore dilapidata fuerant, qui & disciplinam regularem penitus exstirpaverat; at utrumque egregie reparavit Burchardus. Unde auctor laudatus cum capite 3. calamitates, quas in sancti Galli monasterium Gerardus invexerat enarrasset, caput 4. de ejus successore sic orditur.* Sed cum Dominus afflictionem populi sui respexisset, post Kerhardum, BURCHARDUM virum justum & sanctum huic præfecit ecclesiæ, qui, quasi secundus Moyses, nos diu Ægyptia servitute oppressos absolvit, & in optatam quietem reduxit. Ipse etiam pii Mandritæ studio æstuans, officinas dilapsas reædificans, cœnobium cœnobitis amplissime adauxit. Quæcumque vilia & inutilia reperta sunt, in melius commutavit, legem Domini die & nocte meditatus, ipse spiritalis spiritales in hoc loco monachos reformavit, inutilia omni studio resecavit; quæ vero utilia loco & fratribus fuissent, hæc quotidie excogitavit & statuit, omnia antiquitus inbeneficiata exosus, plurima de his sua diligentia ad se retraxit, & ad fratrum utilitatem destinavit. Thesauros ecclesiæ ampliavit, cappas, casulas, albas, pallia & libros, Immonem imitatus, quæque optima & pretiosissima elaboravit: nihil de omnibus minuit, sed in omnibus locum istum ditavit.

3. O quam felices fratres sub ipso fuerunt! Jugum enim ejus cunctis suave, invidiæ, contentiones, æmulationes & his similia fugerunt: in quorum locum caritas, pax & mansuetudo successerunt, & si adesses, non hominum, sed angelorum in ipsis vitam videres; & qui prius longa tristitia tabescebant, nunc spiritali lætitia sine intermissione exsultabant. Diversorum metrorum studia revixerant, quibus cum instantia laudabant, transacta jocundissime damnabant. Hymnorum & Sequentiarum, & diversarum expositionum libri, quippe sine tristitia expeditum cor ad singula habuerunt, excogitati sunt; & si nulla tristitia tanto gaudio intervenisset, se jam angelicam vitam possedisse existimassent.

4. *Hic erat sub Burchardi regimine florentissimus monasterii sancti-Gallensis status, in quo observantiæ regularis vigor cum litterarum studiis conjunctus erat. Porro quædam ex iis carminibus & sequentiis, quæ tunc ibidem edita fuisse narrat auctor, adhuc supersunt in collectione, quam Henricus Canisius edidit antiquarum lectionum tomo 5. alios item versus in suum chronicon inseruit Hepidannus, ubi ad annum 1007. Burchardi electionem sic notat.*

Purchardo nostras Dominus commisit habenas,
Quippe viro jam tunc sibimet per cuncta * parato.

*al. *Beato.*

M*onasterii restaurationem ad annum 1009. refert idem auctor, ubi innuit hominem e tecto delapsum sancti Galli merito illæsum mansisse.*

Res novas dum Purchart Gallo sua tecta restaurat,
Rusticus extremo de culmine per caput actus,
Nostri spectaculum nimis addiderat miserandum;
Sed postquam cecidit, caput allevat atque resedit,
Mirum, surrexit Gallo integer & benedixit!

Alia denique adhuc carmina refert in sequentibus annis, ex quibus ea tantum referre placet, quæ ad Burchardi nostri laudes conferre possunt. Sic narrat sancti Galli visiones anno 1010. factas cuidam mulieri mutæ, quæ contra morem solitum ingressa erat in monasterium tempore silentii meridiani.

 Sabba-

ANN. CH 1023 4. Mart.

Sabbato Spiritui Paschæ ultima rite parata,
Accepit solitus fratres post prandia somnus.
Muta fide ducta petiit penetralia nostra:
Clam quoque de plebe nulli fas illa subire.
Pollet in his titulus patrum studiis operatus,
Gallus ibi requiem sibi dixerat esse perennem.
Hic uti se quærat, hanc visibus ipse docebat,
Accessit, pater ut docuit, cui plectra resolvit.

5. *Verum dum pius Abbas restaurato monasterio totus servando sibi commisso gregi incumberet, suos deserere coactus, in Italiam edicto Imperatorio proficisci cogitur. Eo quippe pergens imperator Henricus ut bellum Græcis inferret, immensum ex tota Germania exercitum congregarat, cui expeditioni etiam Episcopos & abbates pro illorum temporum more interesse voluit. Res quidem felicem habuit exitum. Græcorum audacia, fusis eorum copiis, repressa est. Sed exercitum redeuntem pestis invasit: quo morbo inter multos qui interierunt, ipse etiam Burchardus abbas sancti Galli occubuit; ac corpus ejus* Franckemunster *delatum ibidem sepultum est. Totius rei hujus series ex Burchardo auctore laudato audienda: sic enim caput 4. prosequitur.* Sed quod omnium rerum vicissitudo sit, in ipsis probatum est. Nam Otto Imperator dum Italiam lustrat, in castro paterno immatura morte decessit. Heinricus vero, Bajoariæ Dux, assumtis insignibus regni post ipsum regnavit, & per Veronam Italiam petens, omnes illarum partium civitates sibi subjecit: Papiam ipsam qua conatus est die irrumpens, gladio & igne perdomuit. Saxoniam reversus adiit. Illic cum quædam negotia regni ordinasset, Spiritu Dei replet us juxta castrum *Babenberg* nobilem & divitem episcopatum construxit, & Benedicto papa vocato ecclesiam inibi in honore sancti Stephani consecrari fecit, & regno jam firmato consilio Principum cuncti regni Primatibus expeditionem in Campaniam condixit. Burkhardo quoque nostro similiter condixerat. Quod ubi auditum est, Fratres, clerus & populus uno luctu omnes æstuabant, & quæcumque pericula suo Abbati in hoc itinere futura forent, singuli pro ipso sustinere desiderant. Cum autem ultimum illis vale dixisset, tunc demum eo proficiscente totum cælum fletibus & luctu repleverunt. Heinricus cum exercitu Campaniam occupans, Beneventum intravit. Troiam oppugnavit, cepit Neapolim, Capuam, Salernum, aliasque eorum locorum civitates in deditionem omnes accepit, & Normannis quibusdam, qui tempore ejus illo confluxerant, quoddam illis in partibus territorium donavit; sicque per Romam transiens, victor rediit in Germaniam. Pestilentia in exercitu orta multos exstinxit: inter quos Ruodhardus Constantiensis Episcopus & Burckhardus noster obierunt. Notkerus quoque magister, & alii præstantes fratres apud sanctum Gallum decesserunt. Sed Burckhardus honorifice ad castrum *Frankenminster* theutonice dictum deportatus, ibique in media ecclesia, ut adhuc videtur, sepultus, sicut eodem loco ego ab ipsius ecclesiæ Canonicis audivi, multis miraculis, qualis apud Deum sit, quotidie declaratur. Nobis autem hoc quod cineres ipsius apud nos non sunt, maxime est conquerendum; sed sicut vivus locum hunc dilexerat, ita etiam nunc apud Deum pro ipso, sicut speramus, exorat. *Hæc ille, cui Burchardi Epitaphium quod apud Frankenmunster ei inscriptum est, subjungere juvat ex Canisii tomo 5. lectionum antiquarum.*

Angelicis comitatus ovans quæ sidera flammis,
Præsulis vicem flammis Burchard gessit plebi suæ sanctæ,
Celsithronum didicit precibus pulsare tonantem.
Inditur æthereæ felix qua spiritus aulæ
Transit, & altithronum gaudet modo visere Regem.

6. *Porro ex his omnibus apparet, Burchardum nullo licet cultu publico affectum, tamen ut virum sanctum habitum semper fuisse: cujus sanctitatem miracula ad tumulum*

mulum ipsius patrata sæpius comprobarunt. Nomen ejus sub Beati titulo Menologio Benedictino insertum est ad diem 4. Martii, quem etiam ipsi assignavimus, cum aliunde notum non sit nobis, quo revera obierit die. Nam Joachimus Vadius qui ad annum 1007. apud Goldastum Burchardi obitum 1006. Kal. Augusti notat, adjecit ab aliis ad 5. Idus ejusdem mensis eum revocari. Annum autem ejus mortis, quem varium varii assignant, ex beati Heinrici imperatoris in Italia adversus Græcos expeditione repetimus. Bruschius in abbatum sancti Galli catalogo ait, Burchardum nostrum anno 1028. obiisse, secutus Hepidanni Chronicon. At id sustineri non potest: cum ipse Henricus 2. majus Italica expeditione mortuum fuisse fatetur Burchardum, anno 1024. excesserit e vivis. Certius itaque Burchardi obitus anno 1023 consignari potest. Nam Henricus anno 1022. in Italiam profectus, totam Campaniam aliasque regiones quas Græci occuparant, armis subegit, atque hieme in Italia transacta, in Germaniam anno sequenti reversus est, ut refert Baronius ad annum 1022. Itaque cum constet apud omnes, Burchardum in reditu peste exstinctum fuisse, ad anni 1023. initia ejus obitum referre visum est. Hanc sententiam confirmat Burchardus scriptor, ex quo nostri Burchardi vitam præcipue excerpsimus. Quamvis enim mortis ejus annum non assignet, tamen capite 5. ait Thiepaldum Burchardi successorem obiisse anno Christi 1034. regiminis sui undecimo. Itaque si ex annis 1034. undecim, quibus Thiebaldus monasterium sancti Galli gubernavit, eximantur, invenietur annus 1023. quo proinde Burchardi obitus collocandus erit.

ANN. CH. 1023 4. Mart.

VITA SANCTI BERNUUARDI

EPISCOPI HILDESHEIMENSIS.

ANN. CH. 1023 26. Oct.

Auctore TANGMARO presbytero æquali.

Ex Surio & Brouvero.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. MERITO inter præcipua Ecclesiæ catholicæ sidera, quæ seculo undecimo Germaniam illustrarunt, recensetur BERNUUARDUS Hildesheimensis antistes, qui vivens rerum gestarum magnitudine, & post mortem infinitis propemodum miraculis illustris fuit. Vitam ejus Tangmarus presbyter ipsi æqualis tanta diligentia conscripsit, ut opus non sit quidquam ex aliis auctoribus emendicare ad ipsius facta illustranda, cum ipse res præclare a beato Pontifice gestas, quas coram viderat & audierat, accurate & diligentissime enarraverit. Nec etiam aliunde quisnam fuerit ille Tangmarus conquirendum est, cum sese ipsum non semel prodat. Is enim est Tangmarus monasterii Hildesheimiani, id est Cathedralis ecclesiæ decanus, qui num. 29. simul cum Eggebardo Slevvicensi episcopo ad conventum Francofordiensem a beato Bernuuardo legatus est, ut partes ipsius in causa Gandersheimensis monasterii coram patribus tueretur. Idem est ipse, qui num. sequenti a primæva ætate sua usque ad canitiem in eadem ecclesia enutritus, in Italiam transmisit, Bernuuardi jura in idem monasterium adversus Vuillegisum Mogontinensem metropolitanum coram Romano pontifice & Imperatore propugnaturus. Vitæ scriptor.

2. Translationis Historiam, quam Vitæ subjecimus, auctor item æqualis descripsit, ut legenti patebit. At miracula quæ subinde subjiciuntur, varii auctores variis temporibus, quibus ea contigere, litteris exararunt, prout ea fieri videbant; nec dubium quin in sancti Michaelis monasterio, in quo beatus Confessor requiescit, unus semper ad id aliquis deputatus fuerit, ut cum miraculum aliquod ad beati viri tumulum patraretur, quod sane frequenter contingebat, in libro ad hoc destinato statim scriptum posteritati commendaretur. Et sane Brouverus, qui hanc vitam ex ms. Hildeshemiano edidit, in fine monet se miracula recentiora omisisse, quæ in libro destinato scripta habebantur, ut brevitati consuleret. Translatio & miracula.

3. Verum etsi accurate adeo per singulos annos beati Bernuuardi gesta in Vita sequenti descripta sunt, non tamen videtur esse levis difficultas de anno ipso qui illi extremus fuit. Auctor vitæ sancti Godehardi qui beato Bernuuardo successit, & ipsi fuit æqualis, Chronicum Saxonicum quod penes nos ms. habemus, Chronicum Hildesheimense apud Chesnium tomo tertio, Tri- Annus mortis.

ANN. CH. 1023. 26. Oct. themius aliique passim vulgati auctores, Bernvvardi obitum, & Godebardi ordinationem anno 1022. consignant. Idem innuit ipsius Bernvvardi Vitæ auctor, qui anno 1022. sancti Michaelis monasterium dedicatum fuisse scribit, nec videtur sancti viri obitum ad annum sequentem differre. Non tamen patitur totius vitæ contextus, ut ante annum 1023. consignari possit. Etenim Bernvvardus 18. Kalendas Februarii Indictione 6. anno 993. ordinatus fuisse dicitur num. 6. Postea annus 996. Indictione 9. 4. Idus Septembris dicitur ejus ordinationis quartus, & sic deinceps. Num. 48. anno ordinationi suæ trigesimo-primo mortem ipsi institisse dicitur: quæ omnia falsa erunt, nisi anno 1023. dicatur obiisse. Is enim annus trigesimus-primus saltem fuisse incæptus dicendus est. Et quidem huic opinioni aliquantum favet ipse Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, qui quidem Godebardi ordinationem ad annum 1022. revocat, sed prius dixerat anno 992. Bernvvardum ad Hildesheimensem sedem fuisse evectum. Nec adeo nobis etiam adversatur Chronicum Hildesheimense, in quo Bernvvardus anno 993. ordinatus dicitur annis 31. præfuisse, quamvis ipsius postea mortem anno 1022. consignaverit. Præferenda tamen est eorum sententia, qui beati Antistitis obitum anno 1022. consignarunt. Nam præter laudatos scriptores, qui id diserte habent, favet etiam Vitæ Auctor, ubi ait Piligrinum recens factum episcopum primam Missam Coloniæ celebrasse 12. Kal. Decemb. quo die obiit Bernvvardus. At Piligrinus statim post suam electionem Henricum in Italiam secutus sub finem anni 1022. reversus est; nec verisimile est eum anno integro a Missæ celebratione abstinuisse. Deinde anno sequenti Godehardus Bernvvaldi successor circa festum Pentecostes Concilio Moguntino interfuit.

Dies, cultus. 4. Certior est sancti viri obitus dies, cum una sit omnium sententia, duodecimo die Kalendas Decembris, id est die Novembris vigesimo, eum ad superos abiisse: quo quidem die in Martyrologiis variis nomen ipsius inscriptum est, sicut & apud Ferrarium in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non exstant: quamquam mirum sit nomen tam sancti Viri in Romano Martyrologio desiderari, qui a summo Pontifice sollemni ritu inter sanctos fuerat annumeratus. Primus e gente Saxonum numero sanctorum adscriptus dicitur in epistola ad Sifridum II. Hildesheimensem antistitem, cujus tempore, id est sæculo decimo tertio exeunte, sancti Bernvvardi cultus maxime efflorescebat. Omitto Bernvvardi elogia quæ passim apud scriptores Germanos habentur, omnium instar est ejus vita quam exhibemus. Non tamen licuit omittere Dithmari, auctoris gravis & æqualis locum, quem Brouverus retulit, quod ea de re quam narrat nihil in vita legatur. Sic vero habet in Chronici libro 4. Venerabilis omnibus MATHILDIS, filia M. Ottonis & abbatissa in Quidelinburg, moriens Bernvvardum sanctæ Hillinessemensis ecclesiæ tunc pastorem vocavit, & accepta ab ea quam postulavit indulgentia, 8. Idus Februarii hominem exuit. Hildesheimum, cui præfuit Bernvvardus, urbs est episcopalis in Saxonia, sub archiepiscopatu Moguntino, subjecta dominio proprii episcopi, qui solus ea in regione a catholica religione non descivit. Ejus ditio ad ortum Halberstadiensi principatu terminatur, ad septemtrionem ducatu Luneburgensi, reliquum vero Brunsvicensi ducatu cingitur.

PROLOGUS.

1. DIVINÆ providentiæ sapientem admirabilemque dispositionem ratio humana nec liquide intueri, nec digne suppetit admirari. Miris enim divinæ clementiæ beneficiis, quotidianis successibus sustentamur; ut gravis culpa videatur esse, Dei laudes tacere, cum manifestissime scriptum sit: *Tob. 12. 7.* *Sacramentum Regis abscondere bonum est, opera autem Dei revelare & confiteri honorificum est*. His itaque angelicis oraculis persuasus, immo compulsus, ego peccator & indignus presbyter TANGMARUS, humillimus quoque sanctæ nostræ ecclesiæ Bibliothecarius & Notarius, magnifica gesta memorabilis viri, domini scilicet BERNVVARDI nostri episcopi, colligere aggressus sum, non vanitatis fastu provocatus, Deo teste, sed si quid imitabile Dei clementia in illis eluceret, divinæ pietatis gratiam, de cujus rore fluxit, posteris prædicarem, & illos tali exemplo ad profectum virtutum incitarem. Et quia hoc, ipso ignorante, subire temerarium scivi, diu cunctatus, hæc publice cum illo confabulari, tandem opportunitate nacta, aditum tentavi. Primo itaque forti auctoritate adversabatur mihi; nam in cunctis jactantiam & popularem favorem, ceu mortiferum venenum vitabat. Tandem cum sæpius ingererem esse grave peccatum, bona opera celare, ne alii tali exemplo proficiant, cum Dominus dicat: *Matt. 5. 16.* *Luceat lux vestra coram hominibus*, &c. cessit meo arbitratu, quæ compingerem relinquens; quia a puero mecum usque ad juvenilem ætatem conversatus, quasi filius patri familiarius adhæsit, & convixit, nec aliquid in omni studio ejus vitæ meam conscientiam fraudare potuit, quin plenissime scirem,

ANN. CH. 1023 26. Oct.

VITA INCIPIT.

2. ORtus est igitur egregiæ indolis puer Bernvvardus claro *a* nostræ gentis sanguine, ex filia ATHELBERONIS Palatini Comitis: & traditur domino OSDAGO nostro episcopo a suo avunculo religioso Diacono *b* FOLCMARO, post quoque Trajectensi episcopo, & amborum diligentia, meæ parvitati, qui Primicerius scholæ puerorum præeram, litteris imbuendus, moribus etiam instruendus deputatur. Quem omni devotione susceptum, intellectus illius capacitatem primo divinæ paginæ leviore lacte tentandam existimavit. Mox itaque, ut de sancto Daniele legitur: *Inveni in illo decuplum in omni intelligentia super coævos ejus.* Mirum nempe in modum tenera ætas cælesti irradiata lumine, subtili meditatione interiora divini sophismatis jugi studio rimabatur. Nunc communi studio cum aliis, nunc quos diligentiores in sancto meditamine cernebat, seorsim familiarius assumens, propositis quæstionibus scrupulosa quæque ad medullam eventilabat, more prudentissimæ apis singulas lectiones, quas in scholis, in diversis libris exponebam, remotiori loco sedens, intento auditu captabat: quæ tamen postea pueris confidens felici furto perfecte docebat, & illorum scientiæ imprimebat. Gratanti denique affectu amplectebar felici furto lectionis puerum insudare, multoque vigilantius institi ingenium illius ad scientiam veri sophismatis excitare.

Bernvvardi genus.

Dan. 1. 20.

3. Nihilo minus ergo venerabilis dominus Osdagus, quodam meriti præsagio, magnum quid futurum in illo prævidens, Exorcistam ordinavit, diligentius me adhortatus, item itemque curam illius agere; quem etiam mecum interdum in servitium domini Episcopi extra monasterium excedens, ducebam; ut illius ingenium, quod in multitudine epheborum discernere, & ad votum meum discutere non potui, illis remotis singulari studio subtilius diligentiusque eventilarem, mirumque in modum vario virtutum pigmentario, ultra id ætatis respersum reperirem. Nam sæpe totum diem inter * equitatum studendo attrivimus; nunc legendo non minus prolixam lectionem, quam si in scholis ad hanc vacaremus: nunc poetizando per viam metro collusimus; inde ad prosaicam palæstram alternantes exercitium; interdum simplici contextu rationem contulimus, sæpe syllogisticis cavillationibus desudavimus. Ipse quoque me crebro, etsi verecunde, acutis tamen & ex intimo aditu philosophiæ prolatis quæstionibus sollicitabat. Tanta ergo facilitate cupitum ejus ingenium mihi applaudebat: pæne enim nulla hora, nec refectionis quidem, desidiæ illum arguebat. Et quamquam vivacissimo igne animi, in omni liberali scientia deflagraret, nihilominus tamen in levioribus artibus, quas mechanicas vocant, studium impertivit. In scribendo vero apprime enituit, picturam etiam limate exercuit. Fabrili quoque scientia, & arte clusoria, omnique structura mirifice excelluit, ut in plerisque ædificiis, quæ pompatico decore composuit post quoque claruit. In negotiis vero domesticis, & ad usum familiaris rei pertinentibus vivacissimus exsecutor, ac si a puero in eis innutritus calluit. Hujusmodi Deo gratæ & hominibus acceptæ indolis gratia, domino Episcopo apud quem versabatur, omnique congregatione dignus & familiaris efficiebatur, propinquorumque dilectioni probatissimus habebatur. Avus quippe ejus Athelbero Palatinus Comes, vir plurima virtutum laude insignis, qui commissæ præfecturæ exactionem magis ex debito, quam ex intentione gerebat, cum prole utriusque sexus felicissime abundaret, hunc præclarum adolescentem pri-

Ab Osdago in Exorcistam ordinatur.

* f. Equitandum.

Artes etiam mechanicas callet.

a Krantzius Metropol. lib. 3. ait Bernvvardum fuisse comitem de *Sommerschbürg*. Et revera Tangmarus infra refert, Bernvvardum habuisse fratrem Tangmonem dictum, qui erat Comes Sommerschenburgi, ex qua familia prodiere postea Palatini Saxoniæ. Porro Abbas Theodericus, qui S. Bernvvardi vitam lingua Saxonica composuit, asserit Brunviscensis Duces ex Bernvvardi familia prodiisse. Sommerchenburg castellum erat quatuor fere miliaribus ab urbe Magdeburgo distans, nunc dirutum, sub ejusdem ecclesiæ ditione.

b Is anno 977. Balduino episcopo Trajecti ad Rhenum successit, ac post 12. annos & aliquot regimini menses defunctus est.

AN. CHR. 1023 26. Oct.

mis auspiciis pubescentis decoris florentem, in affectum filii adoptavit. In quo quia salutaris consilii stationem saluberrimam reperit, familiarius sibi adjunxit, ut ne nimium quid, sine hujus consultu ageret.

Ordines suscipit.

4. Adeptus ergo a VVILLEGISO venerabili archiepiscopo subdiaconatus gradum, aliquamdiu cum illo conversatus est; & cum propter morum honestatem ac vitæ probitatem, religionis profectum in illo sentiret, Diaconum illum ordinavit, interjectoque non longo spatio, Presbyterii eum honore sublimavit. Reversusque ad præfatum Comitem, suum videlicet avum, affectuosissime ab illo est susceptus, plurimumque rogatus ne ab eo discederet, facile acquievit. Cui tanta humilitate ac instantia famulabatur, ut ceteris refrigerandi causa interdum remotis, ipse dies noctesque continuans, indefessus ei adhæreret, ægri senis & ævo pleni imbecillitatem patientissime moresque supportaret, inter ipsum & familiam medius incederet, salutaribus monitis quotidie illos ad agenda informans, curam illorum apud Comitem, vigilanti benignitate frequentans. Pro paterno quoque affectu ad filios totum se profudit, magnamque gratiam inter illos conciliabat. Et quamvis in hujusmodi familiaritate invidia facile subrepat, hanc maxima cautela in plerisque declinabat. Inter patrem quoque & filium, dominum videlicet episcopum Folcmarum, internuncius sæpe discurrebat, magnamque inter illos familiaritatis gratiam conciliabat. Ipsi quoque episcopo tantum complacuit, ut *a* Daventriensi cœnobio, sua vice, illum præponere vellet, fitque inter Episcopum & Comitem de tantæ indolis juvene religiosa concertatio, ut uterque pro morum gratia illum sibi adoptare intenderet. Sed ipse imbecillis avi infirmitatem sustentare, quam episcopales delicias appetere, malebat. Cum quo, usque ad diem sui exitus, fideli devotione desudabat.

Avo suo adhæret.

5. Quo defuncto, ad Palatium se contulit, in servitium videlicet tertii OTTONIS Imperatoris, qui septennis adhuc puer, cum venerabili & sapientissima matre domina THEUPHANA Augusta rebus præerat: a qua hic venerabilis juvenis benignissime suscipitur, atque in brevi summæ familiaritatis locum apud illam obtinuit; adeo ut dominum Regem, fidei illius litteris imbuendum *b*, moribusque instituendum, consensu cunctorum procerum, commendaret: in quo ita excelluit, licet quorumdam invidia morderetur, ut puer imperialis in discendo mirifice proficeret, & tamen ad cuncta foris obeunda liberalissimo negotio ejus ingenium feriaret. Et cum alii Regi puero adulando obsequerentur, adeo & ut ludicra, & quæ tenera ætas poscebat, illi persuaderent, Imperatrix etiam verita affectum filii sibi præripi, in ejusmodi favore in tantum emollita esset, ut ad omnia, quæ puerilis ætas illum impelleret, ipsa gratissimo affectu consentiret; hic solus tanta arte institit, ut a non faciendis metu illum prohiberet, & tamen plenissimo affectu ejus animum sibi colligaret. Interea domina Theophana Imperatrix apud Neomagum maximo dolore totius Regni rebus excessit. Unde dominus Rex utroque parente desertus, totum se regendum in * stationem fidissimi magistri contulit. Hujus consilio examinabat quodcumque alii adulando persuadebant: quia, quamvis in puerilibus auspiciis otiaretur, altiori tamen industria quorumdam simulationes prævidebat. Præcipua itaque familiaritate magistrum suum amplectebatur, nec ab ullo inferius tractari patiebatur, quem universali virtutum decore respersum venerabatur.

Ipsi Ottonis III. educatio commendatur.

* *f.* tuitionem.

6. Per idem tempus venerabili domino *c* GERDAGO decedente, hic religiosus juvenis Bernvvardus votis omnium ad pontificatum eligitur: &, cum plerique nobiles clerici Palatina militia diu certantes missionem optarent, consensus tamen omnium in hunc Deo electum juvenem concordabat. Communi igitur electio-

Gerdago episc. Hildesheim. succedit.

a Daventria ad Isalam fluvium in Belgio, a Paulo IV. episcopatu donata sub Archiepiscopo Trajectensi.

b Plures habuit Magistros Otto III. Imperator, præ ceteris tamen Bernvvardum audiebat: unde & ipse a Dithmaro ad annum 984 Regis magister appellatur, & ipse in charta fundationis monasterii S Michaelis se *Regis Didascalum & Primiscrinium* appellat. Hinc etiam quidam eum Cancellarium fuisse asseruerunt.

c Is ab Alberto Crantzio vocatur Gerardus, sedem Hildesheimensem quatuor annis administravit. Alii annos tantum tres ipsi tribuunt; at consentiunt omnes anno 993. obiisse, si quidem eo anno Bernvvardus electus est.

electione sanctæ Hildensemensi ecclesiæ ordinatur Episcopus a Vvilegiso archiepiscopo 28. Kalendas Februarii anno Incarnationis Dominicæ nongentesimo nonagesimo tertio, indictione sexta. ANN. CH. 1023 26. Oct.

7. Adeptus itaque pontificatum, quanta continentia juvenile corpus ad virtutum culmen coegerit dici non potest, modum in cunctis præcipue amplectens, juxta illud viri sapientis: Ne quid nimis. Morum quoque gravitate mirifice senes ipsos superabat; adeo ut subditos severitatis censura ad agenda in plerisque institueret. Frugalitatem vero in appetendis ciborum deliciis in eo laudare vix ullus sufficit. Tempore vero nocturnæ quietis stratis compositus, lectioni interdum circa galli cantum intendebat; sæpe somnum interrumpens, furtive orationi, donec clerici ad matutinos hymnos consurgerent, vacabat; hymnis expletis, multoties psalmodiam in diurnum usque crepusculum extendebat. Deinde aliquantulum pausans, corpusculum recreabat, donec item diluculo Canonicum cursum prima horæ persolvebat: quo expleto, quasi regulariter sub disciplina constitutus, Capitulum cum fratribus, qui secum conversabantur, adiit; feriam quoque & lunationem, nomina etiam *a* fratrum, quorum annualis memoria instabat, quotidie recitari jubebat. Oratione vero peracta, circa tertiam horam ad Missarum sollemnia festiva celebratione procedens, magna animi contritione, seipsum Domino profudit. Inde in publicum progressus, forenses causas & oppressorum negotia breviter examinabat: quia ingenio, ac facundia apprime callebat; sicque opperiebatur clericum dispensatorem, qui eleemosynæ & pauperibus præerat: quorum multitudinem, centenos videlicet & eo amplius, dietim abundantissime refecit, plerosque etiam vel argento, vel ceteris subsidiis, prout facultas concessit, sublevabat. Inde officina, ubi diversi usus metalla fiebant, circumiens singulorum opera librabat, donec circa Nonam, omnibus rite peractis, cum timore & benedictione Domini ad mensam, fratrum populique stipatus frequentia, consedit, non pompatice quidem, sed religioso silentio cunctis ad lectionem honestissima disciplina intentis, quæ inter cænandum non brevis legebatur. Infirmis quidem fratribus, & senio confectis benedictionem de manu sua hilariter dirigebat, cum tamen nullum egenum in urbe vel suburbio, quem scire posset, hujusmodi pietate privaret. Ita quippe, juxta Apostolum, *Omnia omnibus esse desiderabat, ut omnes in Christo lucrifaceret.*

Virtutes in episcopatu.

Regularis vita.

1. Cor. 9.

8. Arduum & difficile est quotidianum ejus studium verbis perstringere, quia, Deo teste, omni nisu inter diem, noctemque perstabat in divinis. Nihilominus quoque cunctos sibi adhærentes ad hujusmodi negotium, ut ita dicam, ultra vires impellebat, nec aliquid artis erat, quod non attentaret, etiam si ad unguem pertingere non valeret. Scriptoriæ namque, non in monasterio tantum, sed in diversis locis studebat: unde & copiosam Bibliothecam tam divinorum, quam philosophicorum codicum comparavit. Picturam vero & fabrilem, atque clusoriam artem, & quidquid elegantius in hujusmodi arte excogitari, vel ab aliquo investigari poterat, numquam neglectum patiebatur: adeo ut ex transmarinis & Scoticis vasis, quæ Regali majestati singulari dono deferebantur, quicquam rarum vel eximium reperiret, incultum transire non sineret. Ingeniosos namque pueros, & eximiæ indolis secum, vel ad curtes ducebat, vel quocumque longius commeabat, quos quicquid dignius in illa arte occurrebat, ad exercitium impellebat. Musivum præterea in pavimentis ornandis studium, necnon lateres ad tegulam propria industria, nullo monstrante, composuit. Et ut breviter perstringam, nec punctum temporis in otio supersedebat: sed fidelis dominicæ familiæ dispensator conservis suis necessaria subsidia fideliter ministrabat: & cum in Christi gazophylacio, quæque idonea scivit, fideli devotione congereret, non minus tamen Cæsari sua, juxta Evangelium, persolvebat. Nam tertio Ottoni Imperatori affectuosissimo animo pro scire ac posse obsequebatur: unde & multorum invidiam in se commovebat, qui indignabantur illum vigilantiori studio Reipublicæ negotia obire. Saxonia quippe magna ex parte

Diversis artibus vacat.

a Observa ritum in ecclesiis & monasteriis ubique receptum; ut ad Primam post Capitulum nomina Fratrum & benefactorum quotidie recitarentur. Confer vitam Richardi Abbatis Virdunensis infra.

ANN.CH. 1023. 26. Oct.

parte piratarum, ceterorumque barbarorum feritate depopulata, continuis latrocinantium incursionibus sine intermissione patebat, quam pestem Reipublicæ depellere magno sui suorumque periculo semper instabat: & nunc cum aliis, interdum quoque cum suis solus super eos irruens, fortiter illos attriverat.

Barbaros suam diœcesim infestantes repellit.

9. Sed cum hujusmodi irruptiones sedari nullo modo possent, quippe cum barbari, qui utrumque litus Albiæ, & naves omnes sua ditione tenebant, navali evectione per omnem Saxoniam facillime se infunderent, vigilantissimus Dei pontifex curam commissæ sibi plebis agens, quomodo populum Dei de sævitia barbarorum eriperet, animo fluctuabat. Furorem namque sui impetus pæne Hildensem usque intentabant: & ipsum sanctum locum prædam sibi promittebant. Divino itaque instinctu, in extremo fere sui Episcopatus, ubi flumina Alara & Onekara confluunt, munitiunculam admodum munitam exstruxit, in qua copiis militum dispositis, barbarorum impetum repulit, populumque Dei ab hostili feritate liberavit. Dei namque gratia tanta securitas pacis per illum in locis illis fidelibus condonata est; ut nihil damni, vel periculi postea a barbaris paterentur. Hac industria Christi Sacerdotis barbarico tumultu in illis locis eliminato, acrius in circumsita loca debacchati sunt: unde vigilantissimus divini gregis pastor, typo Christi sui Domini, adversariis Ecclesiæ, exsultans ad currendam viam ut fortis gigas, se opposuit, & in rure Vorinholt nuncupato, ubi tutissima illorum statio fuerat, liber quoque latrocinii excursus, quocumque suæ fraudis insidias intentarent, præsidium munitissimum instituit: fossis quoque, aquarumque meatibus, per rivum influentibus tutissimum reddidit, copias quoque militum victu & armis, ceterisque necessariis instructas, abundantissime collocavit. Divina itaque gratia periculosissimum locum populo Dei pacificum fecit & tranquillum, in tantum, ut omni spurcitia diabolicæ, ac barbaricæ fraudis eliminata, baratrum irruptionis & hostilis incursionis locum faceret orationis, & oraculum sancti Lamberti Pontificis & martyris Deo consecraret: atque ab illo die, summa pace Ecclesiæ Christi reddita, ab omni hostili impetu Dei populus vivacissimi provisoris industria quietissime feriaret.

Multa ab invidis patitur.

10. Pro his & ceteris beneficiis, quæ devotissimo studio in Rempublicam populumque fidelem exercuit, multorum, & maxime Principum in se invidiam & indignationem commovit. Unde & a Moguntino Archiepiscopo plura & miseranda apertis inimicitiis est perpessus, cujus animositatem patientissime ferens, divina ac regalia benignissime administrabat. Et licet plura copiosissimis impensis ad repellendam sævitiam barbaricam foris impenderet, dici non potest quanta in episcopatu ad usum ecclesiæ suæ contulit. In prædiis namque tanta congessit, ut triginta, vel plures præcipuos curtiles cum litorum ac colonorum famulis, clarissimis ædificiis prænitentes, compararet, cum in aliis innumerabilibus locis decem mansos vel octo, aut minus, aut plus, prout casu acciderat, in possessionem ecclesiæ suæ conferret. Antiqua quippe loca ab antecessoribus suis possessa, quæ ille inculta reperit, optimis ædificiis collustravit: inter quæ quædam elegantiori schemate, albo ac rubro lapide intermiscens, musiva pictura varie pulcherrimum opus reddidit. Quid dicam, quo studio sanctum locum nostrum vel principalem ecclesiam nobilitaverit? cum seipsum, & cuncta quæ habere potuit, in ejus usum impertiri maluerit. Testantur ejus opera, quæ futuro ævo pium illius animi votum apertis loquuntur indiciis. Ecclesiam namque miro studio decorare ardenter instabat: unde exquisita ac lucida pictura tam parietes, quam laquearia exornabat, ut ex veteri novam putares. Fecit & ad sollemnem processionem in præcipuis festis, Evangelia auro & gemmis clarissima: thymiamateria quoque pretii & ponderis magnifici: calices nihilominus plures, & unum ex onychino, alterum vero crystallinum mira industria apposuit. Adhuc autem unum aureum, valentem libras viginti publici ponderis ex purissimo auro, in usum ministerii conflavit. Coronam quoque argento auroque radiantem miræ magnitudinis, in facie templi suspendit, & alia perplura, quæ supersedenda putavimus, ne fastidium prolixitate ingeramus. Sanctum quoque locum nostrum murorum ambitu vallare summa instantia aggressus, dispositis per gyrum turribus, tanta

Ecclesiam suam ditat & exornat.

pru-

prudentia opus inchoavit, ut decore simul, ac munimine, velut hodie patet, simile nil in omni Saxonia invenias. ANN. CH. 1023

11. Sacellum etiam splendidum valde foris nimirum in honore mirificæ crucis exstruxit, cujus etiam aliquantam partem, largiente domino tertio Ottone Augusto Imperatore, ibidem clarissimis gemmis auroque inclusam, condidit *a*; ubi etiam divina pietas plurima suæ pietatis indicia, apertis signorum miraculis per virtutem sanctæ crucis ostendit. Inter quæ illud unicum, quo Dominus Antistitis nostri devotionem consolari dignatus est, inserere libet. Nam venerabilis Pontifex Bernvvardus, thecam auro gemmisque lautissimam, in qua vivificum lignum includeret, paravit, & cum ex tribus particulis sancti ligni, quartam si fieri posset, excidere tentaret, ut per singulas absides singulas conderet portiones, ne gracilitas, vel parvitas, quacumque ex causa sectionem admitteret: cum devotissimus Dei famulus animo fluctuaret; ecce subito inter manus ipsius antistitis, quarta pars sacratissimi ligni, angelico, ut creditur, ministerio sibi delata, apparuit. Mox igitur Præsul Christi, lætus lignum sanctum per quatuor absides paravit. O quanti inde potantes ardorem vehementissimæ febris sæpius, virtute sanctæ crucis, restinguebant! Multoties ortam aeris inæqualitate pestilentiam fideles hoc vivifico ligno se suaque lustrantes sedaverunt. Nimiam etiam siccitatem, prolato in publicum hoc singulari ligno, pluviis imperantes, repulimus; multaque virtute sanctissimi triumphi, fiunt quotidiana remedia, dum quisque mærens ibi prostratus promta percipit solatia. Ipsum vero sacellum sanctæ Crucis vario decore perfectum dedicavit quarto Idus Septembris, anno Incarnationis Dominicæ nongentesimo nonagesimo-sexto, Indictione nona, regni vero gloriosissimi tertii Ottonis Imperatoris decimo-tertio, imperii primo, ordinationis autem suæ quarto: locumque quondam dumis & vepribus horridum viciniis incolis, gloria tibi Christe, ex tuis datis, baptismi, sepulturæ, unctionis æternum fecit solatium.

26. Oct. Construi sacelium Crucis.

12. Pro talibus igitur aliisque piæ devotionis actibus, quibus ad ecclesiæ utilitatem omni nisu mentis & corporis insudabat, tam Deo, cordi interius præsidenti, quam ecclesiæ operis effectum exterius approbanti, felicis memoriæ præsul acceptissimus erat: & ideo consequens fuit, ut vir beatus, cui, sicut de sancto Job legitur, tunc temporis in terra similis non fuisse putabatur, per tentationis incommoda, sicut aliarum virtutum, etiam humilitatis & patientiæ praeconio mirabilis cunctis ostenderetur. Anno itaque ordinationis suæ octavo, gravibus infectionum molestiis pro territorio *b* Gandensemensi ab archiepiscopo Vuillegiso, plane contra ecclesiasticas sanctiones impetitur; sed eis minime a solitæ humilitatis & patientiæ tenaci observantia movetur. His tamen, quæ Archiepiscopus non tam justæ rationis executione, quam liberæ potestatis præsumtione attentabat, auctoritatis constantia, non temeritatis audacia sagacis ingenii vir obviabat: & secundum illud Pauli: Quamdiu gentium Apostolus sum, ministerium meum honorificabo: quoad usque Ecclesiæ Christi pastoris vice præfuit, episcopatus sui jura in proprii honoris statu conservari, summa solicitudine procuravit: quod & Deo annuente, laboriose licet, obtinuit. Sed ne simillis controversia de ipsa Gandesemensi ecclesia valeat oboriri, omnem disceptationis ordinem, inter Moguntiensem Archiepiscopum, & venerabilem virum dominum Bernvvardum, hic inserere commodum duxi. Necessarium autem reor ista paullo altius indagando repetere, quod tamen lectori minime debet esse onerosum, quia posteris fortasse in multis erit profuturum.

Lis de abbatia Gandensemensi.

13. Territorium Gandesemense, situm in pago Flenechi, cum adjacentibus villis ad provisionem Hildesemensium episcoporum, ex quo primum episcopia per Saxoniam sunt disterminata, certum est pertinere. Quod ex hoc cunctis scire cupientibus liquido apparet, quia ab ipso principio novellæ christianitatis nostræ

Exponitur controversiæ status.

a Celebris est illa crux apud Hildesheimenses, hodieque religiose adservatur in monasterio sancti Michaelis; immo nunquam absque illa cruce Bernvvardus repræsentari solet, ut observat Brouverus.

b Monasterium illustre puellarum nobilium in ducatu Brunsvicensi: constructum est a Ludolfo Saxonum Duce sæculo nono. Consecratum vero per Alfridum quartum episcopum Hildesheimensem: nunc ab hæreticis occupatur.

ANN. CH. 1023 26. Oct.

ſtræ gentis, etiam ante conſtructionem præfati monaſterii, ad curam noſtri Epiſcopii pertinebat. Temporibus namque domini [a] ALTFRIDI, qui quartus eccleſiæ noſtræ antiſtes exſtitit, LUIDOLFUS Saxoniæ dux cum religioſa contectrice ſua ODA, magno ſtudio in divino cultu accenſi, conſilio antiſtitis præſcripti, Romam perrexit, ibique a domino SERGIO papa magnifice ſuſcepti; cum votum illorum in divinis agnovit, datis reliquiis ſanctorum præſulum Anaſtaſii & Innocentii, cum benedictione a ſe demiſit. Ad patriam itaque Dei gratia pervenientes, conſilio domini Altfridi, cœnobium virginum Dei primo Bruneſteshuſen adunarunt: filiam quoque dominam HATHUMODAM duodecim annos habentem, præfato Epiſcopo in regimen intromittendam aſſignarunt, anno Dominicæ Incarnationis octingenteſimo quinquageſimo ſecundo, RABANO Moguntiæ præſidente: omnem autem proviſionem prædicti loci & congregationis domino Altfrido commiſerunt. Unde evolutis aliquot annis KAROLO Rabano ſuccedente, anno ſingularis nativitatis Chriſti octingenteſimo quinquageſimo-ſexto, auſpicatus eſt ipſe quemdam locum ſuper fluvium Gande, quem a fluvio *Gandeneshem* nominavit: ibique conſentiente Duce, fabricam monaſterii majori ambitu inchoavit; LUTBERTO Moguntino epiſcopo exſiſtente, qui poſt Carolum ſubintravit. Locus namque pratorum, ac nemorum amœnitate aptior, tutior quoque ſilvarum denſitate ac paluſtri immunitate ad habitationem Deo militantium, viſus eſt. Defuncti itaque ſunt ante conſummatam fabricam Gandeſemenſis eccleſiæ, & dux ac domina Hathumod, ſepultique in antiqua eccleſia Bruneſteshuſen; poſitaque in regimen GERBURGIS prima, ſoror dominæ Hathumod, Altfrido venerabili epiſcopo mediante, Lutberto quoque Moguntino Archiepiſcopo, qui Carolo ſucceſſit: nec multo poſt diſceſſit, biennio tantum emenſo, venerabilis dominus Altfridus. Conſedit autem cum Moguntinis Epiſcopis Rabano & Carolo & duodecim annos cum Lutberto.

Gandeneshemenſis monaſterii origo.

Series Epiſcoporum Hildesheimenſium per annos 200.

14. Conſummata quoque cum decore Hildenſemenſi eccleſia, quam ipſe a fundamentis conſtruxerat, & Dei gratia conſecrata, plenus operibus bonis deceſſit: cui ſucceſſit MARCVVARDUS quintus Præſul noſtræ eccleſiæ; quatuorque annos tantum ſedens trabes eccleſiæ compoſuit. Poſt hunc ſubintravit dominus VVIGBERTUS ſextus epiſcopus. Hic fabricam conſummavit, & eccleſiam nihilominus conſecravit. Hic omnem religionem in diſciplina cum domina ODA & Gerburga abbatiſſa in præfato loco inchoavit & perfecit; ejus conſilio omnia diſponebant & agebant. Præerat autem domina Gerburgis congregationi viginti duos annos; poſitaque eſt in nova eccleſia juxta dominam Hathumodam, ſororem autem ejus Chriſtinam dominus Vvigbertus in regimen intromiſit, & conſecravit. Domina quoque Oda centeſimo-ſeptimo ætatis anno omnibus filiis præmiſſis deceſſit; Chriſtina tantum ſuperſtite; poſitaque eſt juxta filias ſuas. Sed & ipſa Chriſtina ſex tantum annos matri ſupervivens, felici deceſſu migravit ad Dominum. Dominus quoque Vvigbertus conſedit cum Moguntinis epiſcopis LUTBERTO, SUNDERALDO & HATTONE. Poſt hunc VVALBERTUS ſuccedens ſeptimus Epiſcopus, ROSVVITHAM venerabilem feminam, de ipſa congregatione electam, in regimen intromiſit: conſecrationes quoque in eccleſia prædicta, & ancillarum Dei velationes, & cetera ad eccleſiaſtica miniſteria fecit pertinentia. Poſt Vvalbertum SEHARDUS venerabilis vir paſtor octavus noſtræ eccleſiæ ordinatur. Hic abſque omni contradictione, quæcumque ad eccleſiaſticum miniſterium pertinebant, in præfato loco miniſtravit. Nonus poſt Sehardum THIOTHARDUS antiſtes nobis præficitur, FRIDERICO Archiepiſcopo Moguntiæ præſidente. Hic conſecravit novam eccleſiam, ubi monachæ nunc Chriſto militant, & omnia epiſcopalia in præfato loco rite procuravit, nullo obviante. Decimus poſt Thiothardum dominus OTVVINUS præfuit. Hic dominam GERBURGAM ſecundam in regimen conſtituit & conſecravit, & omnia Epiſcopalia fideliter providit, domino VVILHELMO magni Ottonis filio in nul-

lo ſi-

[a] Subſcripſit concilio Colonienſi anno 873. ad eccleſiam Colonienſem dedicandam potiſſimum coacto. Ibi etiam Altfridus recitavit privilegium inſignis Parthenonis Aſſindienſis, cui poſtea ſubſcripſit.

lo sibi adversante; similiter HATTO & ROBERTUS in nullo sibi adversantes amicissimum habuerunt. VVILLEGISUS quoque illi succedens, veritus tanti viri senectutem & morum gravitatem, publice illum percoluit; occulte vero paullo mordacius, quadam animi indignatione illi adbellicabat: nil tamen in regimine præfati cœnobii asperum nec verbis, nec factis ostendit. ANN. CHR. 1023 26. Oct.

15. Hæc itaque ideo proposui, ut cuncti intelligant, quanta levitate, ac temeritate sit violatum, quod fere per ducentos annos tot venerabilium Patrum utriusque loci antistitum concordia roboratum, omni canonica auctoritate fixum, atque ratum duravit. Sed secundi Imperatoris OTTONIS [a] filia, fomes, ut pace omnium dicam, hujusmodi dissensionis, dum a suo episcopo, domino videlicet Osdago, sacrum velamen accipere sprevit; VVillegisum appetit, indignum æstimans, nisi a [b] pallígero consecrari: quod ipse libens annuit; haud considerans, quanta antiqua canonum statuta temeraverit: nec fraterna caritate aditum quæsivit, sed fratri & coepiscopo diem imperavit, ut ad relationem ancillarum Dei, in festivitate sancti Lucæ evangelistæ illi occurreret. Nactus itaque opportunum tempus dominus Osdagus, Archiepiscopum secretius, qua auctoritate id ageret, requisivit: cui ille minaci vultu mordacius ad suam parochiam pertinere respondit, & statuta die se ancillas Dei velaturum, omnemque episcopalem potestatem in illo loco se adepturum, promisit. Cum itaque ad diem ventum est, restitit illi plena auctoritate dominus Osdagus, præsente Rege domino tertio Ottone, cum matre Imperatrice domina Theophanu, assidentibus quoque episcopis, RHETARIO Patherbrunnensi episcopo, MILONE Mindensi episcopo, HILDEVVALDO Vvormaciensi episcopo, cum aliis principibus, qui ad sollemnitatem velandarum Virginum convenerant. Cum ergo longa disceptatio esset, dominus Osdagus simplicis animi vir, divino monitu incitatus, episcopalem cathedram ad absidem altaris poni præcepit, hac tuitione locum ac regimen sibi defendens, faventibus illi fere omnibus; quia archiepiscopi animositas, etsi metu illius dissimularetur, cunctis tamen displicebat. Destitutus itaque Archiepiscopus multitudinis favore, qui prius suo juri omnia promisit, vix domina Theophanu & Episcopis obtinentibus, ipso quoque ultra quam credi potest supplicante, obtinuit ut ad principale altare mysteria ipsa die ageret; ita videlicet, ut dominæ SOPHIÆ velationem simul agerent, ceterarum vero dominus Osdagus solus prospiceret: factumque est insolitum, nec ante a nobis visum, ut duo Episcopi ex latere altaris pariter sederent, pontificalibus paramentis festive infulati. Ventumque est ad ancillarum Dei consecrationem, cum Episcopus qui antea a pontificali jure timebatur dejectus, subito Dei gratia est erectus. Inter Missarum sollemnia primo dominum Regem si in velationem suæ sororis consentiret, humiliter requisivit, deinde ceteros mundiburdos. Quibus consensum fatentibus, primo dominam Sophiam, si ad Hildensemensem sedem sibi suisque successoribus subjectionem & obedientiam profiteretur, interrogavit, deinde alias velandas; quæ unanimi consensu religionem & subjectionem professæ sunt: publiceque denunciatum est omni clero & populo, Archiepiscopum nil juris sibi in illa ecclesia vendicare præter consensum & permissum Hildensemensis episcopi. Omnibus quoque rite peractis, summa pace & concordia discessum est; stetitque illa unanimitas sub domino Osdago, & Gerdago, & aliquot annis domini Bernvvardi, adeo ut ecclesias aliquas præsente Archiepiscopo ibidem consecraret. Synodum etiam magnam haberet, præsente domino Rege tertio Ottone, assidente nihilominus præfato Archiepiscopo, cum tamen nil sua auctoritate decerneret, præter quod assensum æque ut alii fratres, beato Bernvvardo, qui synodo præsidebat, præbuit. Interfuerunt ISLARIUS Magdeburgensis archiepiscopus, LUDOLPHUS Trevirensis archiepiscopus, MILO Mindensis episcopus, HILDEVVALDUS Vvormatiensis episcopus, HUGO Citiensis episcopus. Archiepiscopus causa cadit.

16. Non

[a] Hæc est Sophia, quæ Gerbergæ postea successit. Florebat tunc eodem in monasterio Gandersheimensi Rosvvita insignis Poetria, quæ vitas trium Ottonum versibus conscripsit, & comœdias sex composuit ad Terentii imitationem.

[b] Idest, Archiepiscopo, jam enim tunc solebant omnes Archiepiscopi a summo Pontifice pallium accipere.

ANN. CH. 1023 26. Oct. 16. Non tamen rata permansit hujusmodi concordia: quia in medium quædam emerserunt, quæ orientem caritatem falsitatis lolio peremerunt. Odiosum quippe est nostro tempore, veritate aliquem notare, sicut a quodam dictum est: Veritas odium parit. Sed scribentibus gravis est culpa vel falsa dicere, vel vera intermittere: unde pace cunctorum liceat dicere, quod scelus est celare. Illa quippe præclara ancillarum Dei congregatio, tanto studio & devotione dominorum nostrorum, patrum patriæ, Ducum, ac Regum, per Altfridum ejusque successores instituta est, ut in principio omnibus imitabiles, exemplar humilitatis & caritatis florerent; Episcopum summa Deo sibi præpositum, quasi Dei nuntium, ac patrem audirent, colerent & amarent; omnes adventantes, prout cuique personæ competebat, præcipua benignitate susciperent. Hic illis usus, hoc studium fuit, hoc sancto loco reverentiam, & illis apud omnes gratiam exhibebat: hoc humilitatis privilegio, cum pro caussis ecclesiæ ad palatium citabantur, habitu non admodum nitido, vel abjecto venientes, ut veræ Dei ancillæ habebantur, ac venerabantur.

Gandesemensis abbatia sensim deficit a regula.

17. Sed postquam luxus ac superfluitas accessit, morum insolentia subintravit, obedientia torpuit, repulsa est Episcoporum reverentia: quod cuique erat placitum, faciebat licitum. Addita est quoque ad augmentum mali, diutina infirmitas dominæ Gerburgæ ejusdem cœnobii venerabillimæ matris, in quam Dominus plurima virtutum insignia contulit: discessus quoque religiosarum sororum, quæ sub nutrimine antiquæ disciplinæ institutæ fuerant. Numerosa autem juventus virginum fructificaverat in tyrocinio Christi; quæ delicatius enutritæ, metam prioris disciplinæ ac severitatis ignorantes, ut est humanum, post sua desideria declinabat. Sophia quoque, domina Gerburga invita multumque renitente, ad palatium factione Vvillegisi archiepiscopi se contulit: ibique annum, vel biennium commorata, dissolubilis vitæ tramitem incedens, varium de se sparsit rumorem: quod venerabilis non ferens Bernvvardus, quippe qui illam semper summo amore & gratia percolebat, blandius illam admonitam, ad monasterium redire persuasit. Cumque illa exteriori auditu vix verba illius admitteret, sæpius eadem repetens, ad cœnobium eam repedare familiarius admonuit. Illa autem ejus accessum & confabulatum primo declinavit; deinde ad archiepiscopum, velut ab illo patrocinanda confugit, amarioribus verbis ejus animum exasperavit; pactum fœdus in sua velatione inanibus verbis annullavit, dicens ab illo se velatam, non ab Hildensemensi episcopo; ad provisionem beati Bernvvardi Episcopi se minime pertinere, ad suam diœcesim cœnobium Gandensemense respicere; plures se invenisse, qui hoc veraciter testentur. His & ejusmodi verbis Archiepiscopum adversus beatum Bernvvardum graviter commovit. Post hæc Gandesem repetit, varia de ipso Episcopo inter sorores disseminavit, nisu quo potuit, illum loco repellere, atque abalienare parabat.

Quæ disciplinæ labefactandæ radices.

Bernvvardus Sophiæ luxum damnat, unde ejus offensam incurrit.

18. Interea Episcopus cognoscens talia circa se moliri, Gandesem venit, graviter tulit se abalienari, nec aliquid honoris, vel caritatis sibi, ut antecessoribus suis, exhiberi, sed infra extraneos Episcopos se tractari; cum tamen ab antecessoribus suis ad sanctum locum innumera bona collata sunt; decimæ quoque ex sua parte plures & antiquitus, & moderno tempore impensæ; & pro his beneficiis injuriam & contumeliam recompensari: tributa, quæ pro decimis solvenda essent, imminuta, sæpe quoque fraude negata; obedientiam, qua nulla victima Deo gratior est, cum humilitate in ara cordis persuadet immolari; patienter se omnia posse sustinere; paveant tamen Christum, cujus vice fungatur, in se offendere; nec quicquam ingerant pro meritis sibi suppetere: obedientiam tamen, caritatem & reverentiam suis antecessoribus ab illorum majoribus exhibitam, non ausint sua levitate negligere. Hæc cum paterno animo perorasset, majori odio, peccatis stimulantibus illas in se concitavit, Sophia utrobique, ex parte Archiepiscopi ac congregationis perurgente. Instabat autem hora, qua domina Gerburgis Ecclesiam, quam construxerat, consecrari deposcebat. Unde quia ipsa diutina infirmitate fatigata, ad obeunda tantæ festivitatis sollemnia minime suffecerat, Sophia, domina & matre consentiente, studium tanti laboris assumserat; & more

Ad monasterium accedit, sine honore excipitur.

Lis inter Bernvvardum & Archiep. Moguntinum renovata.

more suo proprium Episcopum postponunt & abjiciunt. Archiepiscopus accersitur, quo ordinante, cuncta ad dedicationem pertinentia disponuntur. Consecrationis diem statuunt, Exaltationis videlicet sanctæ crucis sollemnitatem. Mittitur autem & legatus ex latere dominæ Abbatissæ, qui beatum Bernvvardum ad dedicationem invitet, diemque denunciet. Sed quamquam plures illum anticipatum Archiepiscopi advocatione objicerent, leni tamen animo sufferens, ad præscriptum diem se venturum promisit. ANN. CH. 1023 26. Oct.

19. Interea, incertum qua de causa, Archiepiscopus statutum mutat diem, abdicit, atque eamdem dedicationem in festivitatem sancti Matthæi Apostoli indicit. Beato quoque Bernvvardo pari potestate, ut olim in velatione Sophiæ venerabili domino Osdago, legationem dirigit, mandans ut incunctanter illi ad dedicationem in præfata festivitate occurrat. Ipse vero suum legatum, atque scripta Archiepiscopo remittit, astruens Imperialibus jussis obstrictum, seriis quibusdam occupari, nec posse ad dedicationem, ut jussum est, ipsa die illi occurrere. In exaltatione tamen sanctæ crucis Gandesem venit ecclesiam dedicaturus, sicut domina Abbatissa a principio disposuit: nil paratum reperit; immo aliquos collectos qui illi resisterent, & cum injuria ejicerent, si forte cum suis ecclesiam consecrare violenter appeteret: hanc enim famam illæ dispersrant, cum Deo teste nihil hujuscemodi attentaret, vel mente conciperet. Jam enim tota mente ad Archiepiscopum confugerant, se atque locum ejus tuitioni devoverant. Sophia namq; illi assidue cohærens & cohabitans, hæc interdiu, noctuque ambigebat. Missarum vero sollemnia dominus Episcopus ipsa die ibidem celebravit, licet maxima congregationis indignatione; easdem tamen ut oblationes offerrent, benedictionemque perciperent, admonuit. Plebs quoque comperto sui episcopi adventu, quasi ad sollemnitatem convenit, mærens, & ultra quam credi possit, ægre ferens Episcopum insolentia atque inobedientia loco detrudi. Quos & omnes adventantes limato sermone consolans, lacrymabili quæstu publice commemorabat, se ipsa die ad dedicationem ecclesiæ invitatum, nil sibi honoris exhibitum, immo exclusum; unde consecrationem ecclesiæ, quæ ad se pertineat, omnibus sine suo consensu canonica auctoritate interdicit. Qua de re congregatio sororum indignata, igne majoris indignationis accenditur; verum cum ad oblationem ventum est, oblatas incredibili furore & indignatione projiciunt, sæva maledicta Episcopo ingerunt. Quo insolito tumultu perculsus, lacrymis perfusus antistes, non suam injuriam, quam parvi ducebat, pensans, sed veri Pastoris pro persecutoribus orantis exemplo, ignorantiam seu potius malevolentiam furentium feminarum deplorans, ad altare rediit; Missam suo ordine, magna animi contritione peragit, deinde populum alloquitur, benedicit, & corroborat; deductusque honorifice ab illis unde venerat, repedabat. O dignæ memoriæ virum omnium ore celebrandum, cunctorum devotione intime amplectendum, apud se quidem incredibiliter humilem, sed apud Deum inspectorem, ejusque fideles, vere sublimem! Quis eum crederet in tanto pontificalis dignitatis honore, generis nobilitate, ministrorum multitudine, contra irrogatas sibi injurias patientiæ potius, quam potentiæ clypeo maluisse muniri? Sed vir beatus humanæ abjectionis probra non curabat, qui totus divino amori mancipatus, illius tantum oculis, quem singulariter diligebat, placere summopere gestiebat. Hæc pro commendando magnæ humilitatis exemplo ad imitationem audientium inserere libuit, nunc ad ordinem redeamus.

Bernvvardus ecclesiæ consecrationem interdicit.

Mira ejus patientia.

20. Interea Archiepiscopus & Sophia omnem apparatum ad novellæ ecclesiæ consecrationem necessarium diligenter præparant, inconsulto beato Bernvvardo episcopo: quem tamen adjungere tentat, sed verita Archiepiscopum, votis ejus obviare pertimescit. Præterea Archiepiscopus in vigilia sancti Matthæi ad præfatum monasterium venit cum episcopis, RETHARIO Patherbrunnensi episcopo, & BERENGERO Verdensi episcopo, BERNHARDO quoque Duce, cum aliis plurimis, consecraturus sequenti die ecclesiam; mittuntur quoque beato Bernvvardo episcopo, qui eum ad sollemnitatem ecclesiæ invitent. Postera vero die adest diluculo vice domini nostri, venerabilis episcopus

Archiepiscopus Ecclesiam consecrare tentat.

ANN. CH. 1023. 26. Oct.

EKKehardus Episcopus ei resistit.

pus *a* EKKEHARDUS cum majoribus natu nostræ congregationis, & aliquibus primariis de nostro monasterio. Cui fandi licentia data, Archiepiscopum cum omni honore ex nomine beati Bernvvardi Episcopi devoto obsequio salutavit, dicens: Imperiali illum obsequio detentum adesse non posse; mirari tamen vehementer, in sua parochia & ecclesia, ab antecessoribus suis absq; omni contradictione semper possessa, sine suo consensu ecclesiæ consecrationem indici, fraterna caritate deprecari, ut ab hujuscemodi invasione desistat: nec se intromittat, nisi quantum canones concedunt: si suo juri, singulari privilegio quiddam suffragari æstimet, ipsum non defuturum, quin communi consilio fratrum, ubicumque delegerit, justitiam plenissime exsequatur. Archiepiscopus autem acerbiori indignatione inflammatus, mandat, ut primo mane sequentis diei, quæ tunc Dominica illucescebat, ad consecrationem præfatæ ecclesiæ incunctanter properaret; si venire tardaverit, nihilominus ecclesiam dedicaturum. Hanc autem iram & indignationem Archiepiscopi adversus venerandum præsulem creavit maxime præcipua familiaritas domini Imperatoris, qua illum speciali devotione pietatis ceteris familiarius percoluit. Affectuosissimo namque obsequio devinxit sibi Imperatorem, quia cuncta, quæ ad gratiam illius competere sciebat, vigilantissimo studio obibat; & ob hoc animositatem & invidiam plurimorum in se commovebat, apprime quoque Moguntini episcopi, qui indignabatur aliquem præter se familiaritatis locum apud Imperatorem habere. Dominica itaque irradiante, adest prædictus episcopus Ekkehardus, cum venerando fratrum nostrorum cœtu & senatu, vice domini nostri directis, qui canonica auctoritate & Patrum sanctorum prisca consuetudine objecta, fortiter Archiepiscopi cœptis restiterunt; atque sic consecratio præscripti monasterii intercepta est. Ipse vero Episcopus, inter Missarum sollemnia facto ad populum sermone, Synodum suam biduo ante sancti Andreæ natale, cum banni approbatione denuntiat: deinde ad altare regressus, in cathedra sedens, privilegia quædam ante incognita mandat recitari: in quibus continebatur, ut nemo de jure illius ecclesiæ auferret quicquam, hinc in decimis, vel prædiis, vel ulla re investitura contineret: hoc quoque banno roboravit, sicque discessum est. Episcopi autem qui aderant, ægre admodum Archiepiscopi animositatem conquesti, fratri & coepiscopo per nos mandant, pertinacem ipsius & temerarium incœptum se coercere non posse; id unum suppetere, ut Apostolicum, Imperatoremque adeat; illius causam illorum esse communem; nec se defuturos, quin de eisdem utrisque, Apostolico videlicet atque Imperatori, scriberent.

Lis ad Papam & Imperatorem delata.

21. Venerabilis itaque Bernvvardus ultra modum sollicite ferens quantulumcumque schisma in ecclesia grassari, sciens quoque infusum venenum, nisi Apostolico & Imperiali antidoto comprimi non posse, quamquam gravi corporis molestia lassaretur, & tantum iter imbecilli ejus corpori omnimodis esset contrarium, tamen ut pacem reformaret, contra vires suas subire non recusavit. Nam jampridem ardebat miro desiderio dominum Imperatorem, quem unice amabat, videre. Paratis itaque tanto itineri necessariis, per vallem Tarenti, quia ea via commodior est visa, ire procuravit, habens secum omnium Cisalpinorum Episcoporum scripta. Porro anno incarnationis Domini millesimo,* Nonas Novembris, nimio mærore totius congregationis plebisque a monasterio egressus, magna compunctione deducitur; Dei gratia comitatus, ad votum rebus cedentibus, secundo Nonas Januarii Romam ingressus est. Quod humillimus ac piissimus Imperator audiens, miro affectu dilectum magistrum videndi flagrans, ad suam præsentiam tamen eum fatigare nolebat; sed festinus a palatio fere duo miliaria ad sanctum Petrum illi occurrit, benignissimeque susceptum, inter amplexus familiarissime deosculatum ad hospitium deduxit; diuque cum illo confabulatus, sequenti die illum ad palatium venire rogavit. Hoc præmisit, ut quantulumcumque de suo proprio ministerium suum impenderet, sed

* al. 1001.

Bernvvard Romam petit.

Honorifice ab Imp. suscipitur.

per-

a EKKehardus episcopus Slesvicensis, qui ob bellorum tumultus sedem dimittere coactus fuerat; unde se ad Bernvvardum recipiens, ei in episcopalibus muneribus exercendis adjutor erat. Slesvicum adhuc perstat ducatus caput in regno Daniæ. Ejus urbis Episcopus Lundensis archiepiscopi suffraganeus est; sed illæ sede modo ab hæreticis occupantur.

per sex septimanas, quibus apud illum morabatur, sufficienter in usum sui, suorumq; cuncta indiga largiter ministrari præcepit. Mane vero dominum Apostolicum convocavit in occursum carissimi hospitis; venientem quoque foris in atrium obviam procedentes libentissime susceperunt; nec permissus est ad suum domicilium reverti, sed juxta, ibi ipse dominus Imperator habitabat, splendidissimum illi habitaculum exhibebat. Vicissim quoque nunc Imperatoris cubiculo, interdum Episcopi considentes, & forenses causas & Reipublicæ necessaria conferebant. Nam de Archiepiscopo & tumultu Gandensemensi oborto, ante accessum domini episcopi fama præcurrens, cuncta divulgaverat: unde non opus habebat singula evolvere, sed breviter strictimque Imperatore interrogante, pauca contexuit.

ANN. CH. 1023
26. Oct.
Et a Papa,

22. Sed Archiepiscopus, quod mente perceperat, actu perfecerat. Quidam enim maligni illum impulerunt, Sophia nihilominus institerat. Venit itaque biduo ante sancti Andreæ festum Gandensem ad synodum, ut disposuerat, habens secum venerabilem episcopum RHETARIUM, aliosque complures extraneos, videlicet de Thuringis & Hassis, quorum id nihil intererat, nonnullos etiam de sua diœcesi, infra Saxoniam. Sed in principio actionis, venerandus præsul EKKEHARDUS Archiepiscopum commonet, ut a synodo desistat, nec in aliena ecclesia talia præsumat; præcipue cum dominus Episcopus, ad quem ecclesia pertineat, absit, & cum domino Apostolico, & Imperatore consistat. Ad hæc incredibili furore Archiepiscopus succensus, torvo vultu ac minaci jubet, ut sileat, nisi ad se talium pertinere, ut propriam ecclesiam habeat, illam gubernet. Contra EKKEHARDUS: Peccatis, inquit, agentibus termini Episcopatus mei barbarica sunt feritate depopulati, civitas deserta, ecclesia desolata sedem non habeo, servum me sanctæ Mariæ & Hildensemensis recognosco, & in cunctis, quoad potero, loco sancto prodesse studebo. Archiepiscopus itaque productis viris, quos adduxerat, requisivit Episcopos, si liceat homines illos banno suo ad sacramenta constringere, ad cujus diœcesim illud cœnobium pertineat. Illi, quamquam metum illius veriti, ajunt legitime fieri non posse absente Episcopo. EKKEHARDUS itaque præsul & fratres nostri, populus quoq; orantinstanter sacramenta suspendi. Qua unanimitate Cleri & plebis Archiepiscopus commotus, prædicto Episcopo minatur, ut sileat, vel cum injuria foras eum ejiciendum. Super hoc plures indignati, & aliquanti quos Archiepiscopus adduxerat, cum propemodum tumultus oriretur, EKKEHARDUS præsul ab Episcopis rogatus, secessit, cunctosque Gandesemenses & omnes ad Hildensemensem diœcesim pertinentes ad suam synodum invitavit. Ad cujus bannum unanimiter omnes egressi illum secuti sunt, tantummodo cum Archiepiscopo suis propriis, quos adduxerat, relictis. Cum vero de diœcesi sacramentis examinarentur, alii Ethrimam Fridessarensem fluvium terminum Hildensemensis parochiæ affirmabant, errorem faciente nomine Edernæ fluminis, quod Gandensem alluit; alii certo nil se scire, nisi quantum aliorum relatu didicerint approbant, nullus aliquid vel memoria dignum asseruit. Archiepiscopus tamen, ac si veritate cuncta fixa constarent, banno, ne quis illi sacramento retentum cœnobium auferret, munivit, sicque libero errore discessum est. Populus vero quicquid ab Hildensemensi senatu jubebatur, obedienter obivit.

Archiepiscopus non desistit.

23. Interea Legatus Romam super his domino Episcopo dirigitur; scripta quoque domino Apostolico & Imperatori lacrymoso admodum stylo ferebantur. Unde tam Apostolicus quam Imperator, & omnes Romani graviter commoti, Canonum auctoritatem, Patrum nihilominus traditionem violatam; contemtum quoque maximum Romanæ sedi, & Apostolico, Imperatori etiam tali præsumptione irrogari, periculosum scandalum in Ecclesia hac insolentia scientes posse generare, hujusmodi virus penitus exstirpandum decreverunt.

Ejus gesta Romæ improbantur.

24. Per idem tempus mansit cum Imperatore unicum decus Imperii, dominus HENRICUS *a*, tum temporis Dux potentissimus, in proximo quidem Dei pietate Rex futurus, in quem Dominus thesauros divinæ humanæque sapientiæ contulit. Hic graviter semper ferebat Gandensem obortam controversiam, atque ardenter instabat Ecclesiam pacificare, & sub signis Christi militantes

Synodus Romæ cogitur.

a S. Henricus e Bavariæ Duce Romanorum rex, tum Imperator augustus.

ANN. CH. 1023 26. Oct.

tes ad caritatem & gratiam reformare. Hujus itaque suasu, cleri plebisque coadunata est *a* Synodus viginti Episcoporum de Romania. Aliquanti etiam aderant de Italia & Tuscia: de nostris quoque SIGEFRIDUS Augustensis, HENRICUS Vvirciburgensis, HUGO etiam junior *b* Cicienfis, præsidente domino GERBERTO apostolico cum Imperatore in Palare, in ecclesia sancti Sebastiani martyris, præsente nihilominus singularis meriti viro Henrico Duce pacatissimo, & Abbatibus, adstantibus quoque presbyteris & diaconibus, omnique Romana dignitate. In fronte itaque actionis, post Evangelia lecta & quædam Patrum capitula, benedictione data, cum sedissent, facto silentio, venerabilis episcopus Bernvvardus de loco sessionis suæ modicum progressus, humiliter domno Apostolico & Imperatori, & domino Henrico duci, omnique Synodo causam ecclesiæ suæ elimato sermone exposuit. Cunctis itaque questu ejus compunctis, sapientissimus Papa interrogavit Concilium, si Synodus habenda vel vocanda esset, quam Archiepiscopus cum suis quos adduxerat collegisset in ecclesia ab Hildensemensibus semper possessa Episcopis; præcipue cum episcopus defuerit, & ad Romanam sedem pro eisdem causis confugerit, vel, quo nomine tale conventiculum vocitandum sit. Sanctum Concilium secessum petit, ut secretius inter se de his inquirant. Quod piissimus Papa libens annuit. Egressique sunt soli Romani episcopi, & postmodum introgressi, cum iterum consedissent, Apostolicus ait: Quid sancitis, fratres, de Synodo? Sanctum Concilium respondit: In aliena ecclesia, & ab aliis possessa nil juris habuit; neque canonice ibi Synodum celebrare, aut aliquid constituere sine consensu proprii Episcopi potuit, nec omnimodis Synodus dici potest. Sapientissimus Papa dixit: Ergo quo nomine rite vocari potest? Sanctum Concilium respondit: Schisma concilians discordias. Sapientissimus Papa dixit: Abjicienda sunt, quæ ibi gesta sunt? Concilium respondit: Canonica auctoritate & sanctorum Patrum exterminanda sunt, quæ ibi adinventa, vel statuta sunt. Apostolicus ad hæc inquit: Apostolorum potestate, sanctorumque Patrum auctoritate, dissipamus & effringimus & annullamus, quæ absente fratre & coepicopo Bernvvardo Ganeesem in sua dioecesi archiepiscopo Vvillegiso, & suis complicibus adinventa, & sacramentis statuta sunt. Et adjecit: Frater & episcopus Bernvvardus petit sibi restitui sublatam vestituram ab Archiepiscopo; quid sancitis, fratres? Sanctum Concilium respondit: Vestituram, quam Archiepiscopus non potuit auferre, non est necesse illi reddere. Sed quia hoc ipse petendo instat, si domino Imperatori placeat, Apostolatus vestri ferula vestitura ei redintegretur, & corroboretur. Papa respondit: Fiat juxta placitum vestri. Et tradidit illi Apostolicam ferulam dicens: Gandesemense cœnobium cum adjacentibus villis & terminis tuo juri redintegro, & corroboro; & Apostolica sanctorum Petri & Pauli auctoritate interdico, ne aliquis, nisi quantum Canones permittunt, tibi obsistat. His finitis, dominus Apostolicus quid faciendum esset Concilium requisivit. Responsum est: Si utriusque Principibus id conveniat, scriptis Archiepiscopum *, quod tam audax incœptum canonibus, Patrumque regulis contrarium, vir summæ gravitatis attentarit; simul quoque, ut in posterum a tali controversia desistat, nec aliquid se intromittat, nisi canonice emancipet. Synodum quoque Episcopis per Saxoniam indici, Vicarium nihilominus ex parte domini Apostolici destinari, qui Synodo præsideat, complacitum est. Locus Palati habendæ Synodi disponitur; dies, undecimo Kalendas Julii denunciatur, *c* FRITHERICUS Cardinalis Presbyter sanctæ Romanæ ecclesiæ, postea Ravennæ archiepiscopus, Saxo genere, juvenis ætate, sed senior morum probitate, Vicarius domini Apostolici eligitur atque dirigitur. Apostolicis paramentis, atque insigniis non minus infulatus, quam si ipse procedebat.

Vvillegisi acta in Synodo rescindun tur.

* *Supple* monendum

Synodus in Saxonia indicitur.

25. Il-

a Hujus Synodi meminit Chronicon Hildesheimense annum 1001. Ad quem etiam annum eam revocat Philippus Labbeus in Appendice Tomi 9. Conciliorum sine ullis ejus actis.

b Sedes Episcopalis Cicensis seu Citzensis, Neoburgum translata est anno 1040. sub Cadolo Pontifice.

c Hic Gerberto in archiepiscopatu Ravennensi non successit anno 999. ut putat Brouverus, nam ab ipso Gerberto jam Pontifice legatus est in Germaniam anno saltem 1001 unde inter utrumque a Rubeo & Sigonio statuitur Hermutus seu Neomutus, aliquando simpliciter dicitur Neo aut Leo, qui paullo post adeptum episcopatum cum in paralysim incidisset, sponte abdicavit, ut refert Petrus Damiani in Epistola ad Nicolaum II. papam de dimittendo Episcopatu; ei subrogatus est Fridericus, qui decessori suo amplas possessiones ad victum assignavit, ut habet Rubeus Historiæ Ravennensis libro 5. Vide infra num. 29.

ANN. CH. 1023

20. Nov. Otto Tiburtinam urbem obsidet.

25. Illis quippe diebus, dominus Imperator Tiburtinam civitatem arcta obsidione vallavit. Machinis autem & plerisque instrumentis ad expugnationem paratis, fossis etiam miræ magnitudinis, ut aquam a meatu deducerent, cum magnam vim civibus ingererent, nec ad deditionem cogere possent, Imperator invitatur. Nec mora, adest cum Apostolico, & venerabili Bernvvardo episcopo. Cumque, ut in talibus fit, alii augere obsidionem suaderent; alii, diuturno, ac grandi labore parum se profecisse dicerent, bonum videri, tantum ut cum honore fiat, obsidionem solvi. Imperator beatum Bernvvardum præsulem seorsim abducens, quid agat, consulit, ægre admodum ferre se cum injuria cœptis desistere. Ad quem ille: Non patior, ait, super his vos, anima mi, quem vita cariorem habeo, commoveri: sed nunc præcipite arctiori obsidione urbem vallari. Nam, etsi reditum ad patriam desidero, non ante a Majestate vestra diverto, quam urbem populumque, vestro juri subactam, Dei pietate videbo. Ad hæc Imperator lætus, dilecto gratatur magistro, locum arctiori obsidione munit, milites ad expugnationem instruit, intrandi vel exeundi licentia omnibus Imperiali auctoritate interdicit. Aliquot diebus exactis, dominus Bernvvardus & Apostolicus præfatam urbem adeunt. Cives læti adventantes servos Dei honorifice excipiunt, urbi intromittunt; nec prius desistunt, quam omnes pacatos Imperatoris ditioni, Dei gratia adjuti, subdunt. Postera namque die, nobili triumpho subsequente, Episcopi Imperatorem adeunt: nam cuncti primarii cives prædictæ civitatis adsunt nudi, femoralibus tantum tecti, dextera gladios, læva scopas ad palatium prætendentes: Imperiali jure se subactos, nihil pacisci, nec ipsam quidem vitam: quos digne judicaverit ense feriat, vel pro misericordia ad palum scopis examinari faciat; si muros urbis solo complanari votis ejus suppetat, promptos libenti animo cuncta exsequi, nec jussis ejus Majestatis, dum vivant contradicturos. Imperator pacis mediatores, Papam & venerabilem Bernvvardum episcopum magnifice gratando extollit, atque ad illorum nutum reis veniam tribuit; placitoque habito, urbem non destrui in commune deliberant. Urbani gratia Imperatoris donantur, ut se pacifice agant, nec ab Imperatore deficiant, admonentur.

Romani adversus Imperatorem rebellant.

26. Romani *a* denique indigne ferentes Tiburtinos cum Imperatore pacatos, urbis quoque suæ portas seris muniunt, vias obstruunt, libere intrandi vel exeundi Romam facultas negatur, vendendi, vel emendi mercimonium interdicitur; nonnulli quoque Regis amicorum injuste perimuntur. Palatini autem a beato Bernvvardo episcopo salutaribus monitis instructi, confessione nihilominus purgati, sacro etiam viatico inter Missarum sollemnia muniti, contra egredi, & hostes impetere conantur. Bernvvardus episcopus Dominicam hastam *b* subiit; se quoque atque omnes vivificæ crucis munimine signat, benedictione publice data, ac vitalibus monitis consolans & corroborãs, signifer ipse cum sancta hasta in prima fronte aciei egredi parat. Sequenti autem mane Imperator cum suis post Missarum sollemnia, a venerabili Bernvvardo sacramentis cælestibus, ac divinis exhortationibus consolati, adversus hostes certamen instruunt, ipso antistite cum sancta hasta terribiliter fulminante, cordis vero instantia pacem ab auctore pacis suppliciter flagitante. Unde contigit devoti militis sui precibus exoratam pacifici Regis Christi mox adesse præsentiam, cujus & in nativitatis ortu primum pacis gaudia nuntiantur, & postmodum ejusdem pacis amatores, Evangelica veritate, filiorum Dei appellatione censentur. Ipsius itaque pietate, totius discordiæ rebellione sopita, hostes pacem poscunt, arma projiciunt; in crastinum se ad palatium venturos

a Hæc Romanorum defectio sub Silvestri II. pontificatu contigit. Factionis caput fuit Gregorius quidam, de quo Dithmarus Chronici libro 4. unde emendandus est Reineccius, qui in margine hanc rebellionem Gregorio papæ temere tribuit: nam ipse Dithmarus jam de Gregorii morte dixerat, *Papa quoque Gregorius bene dispositis Roma omnibus 2 Non. Febr. obiit, Gerberto sibi mox succedente. Post hac, &c.* & quidem hic Silvester seu Gerbertus papa cum Bernvvardo conciliator fuit pacis ab Imperatore pro Tiburtinis obtinendæ: unde hæc factio Tiburtinorum distinguenda necessario est ab ea, quæ anno 997. contigisse dicitur a Sigonio, & anno præcedenti a Baronio, quæque S. Romualdi interventu sopita fuit.

b Hæc est celebris lancea sacra, quæ in expeditionibus Imperatorum deferri solebat, uti olim Labarum priscorum Imperatorum, ex quo Constantinus Christo crediderat. De ejus lanceæ origine varii varia, sed parum certa scribunt. Ex hoc loco, sicut & ex aliis quos laudat Gretserus, inferri potest hujus lanceæ deferendæ honorem episcopis concessum fuisse.

AN. CHR. 1023. 20. Nov.

Oratio Ottonis ad Romanos.

promittunt. Mane, Dei clementia, adsunt; pacem petunt, sacramenta innovant, fidem se Imperatori perpetuo servaturos promittunt. Interim piissimus Imperator, turrim quamdam ascendens, ad illos concionabatur, dicens: Auscultate verba patris vestri & attendite, & ea mente diligenter reponite. Vosne estis mei Romani? Propter vos quidem meam patriam, propinquosque reliqui amore vestro; meos Saxones, & cunctos Theotiscos, sanguinem meum projeci; vos in remotas partes imperii vestri adduxi, quo patres vestri cum orbem ditione premerent, numquam pedem posuerunt; scilicet ut nomen vestrum & gloriam ad fines usque terræ dilatarem. Vos filios adoptavi, vos cunctis prætuli. Causa vestri, dum vos omnibus præposui, universorum in me invidiam commovi; & nunc pro omnibus his, patrem vestrum abjecistis, familiares meos crudeli morte interemistis, me exclusistis, cum tamen excludere non potestis: quia, quos paterno animo complector, numquam ab affectu meo exsulare patior. Scio equidem, & nutu oculorum seditionis principes assigno; nec verentur, dum publice omnium oculis notantur, nihilominus etiam fidissimos meos, de quorum innocentia triumpho, sceleratorum admixtione commaculare; nec posse distingui monstro simile arbitror. Hac oratione Imperatoris ad fletus usque compuncti, satisfactionem promittunt; duos corripiunt, Benilonem, & alium quemdam, quos crudeliter cæsos, nudos pedibus per gradus tractos, semivivos in præfata turri ante Imperatorem projiciunt. Hac autem seditione sedata, venerabilis pater Bernvvardus ad sanctum Paulum orationis causa accessit; apertoque sarcophago sancti Timothei, de quo in vita sancti Silvestri legitur, adstante custode, quem ipse Imperator ibi posuerat, de integro brachium sancti Martyris abstulit. Presbyter quoque ejus non minimam partem de eisdem reliquiis secum asportavit.

Bernvvardus reliquiis ditatus Roma egreditur.

27. Egressi itaque Papa & Imperator Dominica *Exurge*, immensis lacrymis civium, non longe ab urbe castra ponunt. Beatus quoque Bernvvardus episcopus, jampridem antequam urbe excederent, accepta licentia ad patriam redeundi, præmissis omnibus suis, simplici tantum veste, Imperatorem ad duas mansiones comitatus, quinta feria ejusdem ab eo dimisus est. Dici non potest quanto mærore, quantis utrorumque lacrymis fusis, ut in publicum procedere vererentur. Mitissimus Imperator, quæ stylo, vel legatario intimare dubitaverat, fido Magistro in arcanum mentis secretarium sapienti trutina libranda commendat. Reliquias nihilominus, integrum videlicet corpus sancti Exsuperantii martyris, diaconi sancti Sabini episcopi, Goslariæ per illum direxit, ibidem sua industria in celebri loco reponendas. Episcopus quoque mellito affamine, magisteriali moderamine, ut quondam puero alludebat, agenda quæque commemorabat. Fugienda suadebat vitia, mores omnium æquitatis lance pensare; patientiam familiarissimam in cunctis vernaculam sibi conciliare, ante omnia, ne quid nimium pertinaciter intentet. His gestis, unanimem magistrum in hospitium ducens, exquisitis donis remunerat; deinde Apostolico convocato, benedictione data, carissimum magistrum inter oscula flentes Dei gratia in pace dimittunt. Socios quoque viæ ex suis Imperator cum illo dirigit, qui eum deducant, & ad se remeantes ipsius salutem, atque itineris prosperitatem exponant. Rebus itaque Dei clementia ad votum cedentibus, Papiam devenit; ubi ejus adventum Præsules, ac Comites totius Liguriæ exspectabant. Quibus legationem Imperatoris dedit, atque in placito considens plura cum illis de Reipublicæ utilitatibus contulit. Illius namque consilio cuncti parebant; quia quantum ab Imperatore diligeretur sciebant. Leo quippe Vercellensis episcopus, vir litteris eruditus, fandi quoque copia exercitatus, ad suam civitatem maximo cum honore & affectu invitavit; vix quoque obtinuit: præveniensque, collecto maximo Cleri populique cœtu, in laude Dei cunctis psallentibus, campanis etiam personantibus, non minori ambitu quam si Papa adveniret excepto, omniaque in ministerio ejus opulentissimo luxu, quantum imperatum est, impendit, donis quoque eximiis honoravit: socios etiam cum illo misit, qui sequenti die hospitium plenis copiis providebant. Inde per diversa loca, & civitates veniens, plurimorum benignitate in multis locis usus, *a* Clusa exce-

a Id est angustias Alpium, quæ a variis auctoribus *Clusæ* vocantur. Vide eruditissimum Cangium in Glossario.

AN. CHR 1023 10. Nov.

A Rodulfo rege Burgundiæ muneribus donatur.

excedens, Alpibus Dei misericordia superatis Octodorum prætergressus Agaunum abiit; ibique a RODULFO Rege Burgundiæ liberalissime excipitur: qui tradidit Episcopo in proprietatem infra Papiam cum manuscripto tres curtiles, & sua subscriptione anulique impressione roboravit. Inde Dei gratia munitus, divertens prospero, Deo auxiliante, itinere, Hildensem cum maximo Cleri plebisque tripudio, in sancta festivitate heroicæ Cœnæ intravit. Reliquias quoque sanctorum, quas advexit, magno honore in ecclesia condidit; immensamque pecuniam in altaris servitium atque in usus pauperum expendit. Totum æstivum tempus in exstructione murorum civitatis, quam Hildensem inchoaverat, institit, interdum etiam gravi stomachi molestia laboravit.

Fridericus Cardinalis advenit, interest Synodo Palithi.

28. Interea affuit ab Apostolico & Imperatore vice Papæ directus Cardinalis presbyter Fridericus, omnibus insigniis Apostolicis, ac si Papa procedat, infulatus, equis Apostolica sella Romano more ostro instratis. Scripta quoque a Papa & Imperatore, Episcopis & ceteris Principibus mittuntur, ut Romanum Legatum digno honore suscipiant, ejusque legationi indubitanter omnes, quasi Apostolicus præsens cernatur, obediant. Convenerunt itaque Palithi ad synodum decimo Kalendas Julii, juxta decretum Apostolici præscriptum. Legatum vero vario affectu excipiunt. Archiepiscopus autem & qui ei favebant, mira indignatione & exsecratione illum spernebant; Episcopus vero Bernvvardus, & LIEVEZO Hammenburgensis Archipræsul, aliique quamplures reverenter eum tractabant, præcipuoque honore colebant, sed postquam ad concilium ventum est, vix dici poterit, quanta seditione & tumultu agitetur. Nam nec locus sessionis Vicario Apostolici idoneus conceditur; horribilis strepitus ingeminatur, jus fasque contemnitur, canonica disciplina annullatur. Vicarius inter Episcopos Lievezonem & Bernvvardum sedens, Apostolici scripta & legationem ad Episcopos se habere, facultatem exsequendi quæ ferat sibi exhiberi orabat. Imperato denique silentio, primo dulci affamine Episcopos de pace & caritate & concordia commonet; deinde Epistolam Papæ Archiepiscopo specialiter directam profert, publiceque in auribus omnium recitari precatur: quam cum Archiepiscopus tangere vel videre dedignaretur, Episcoporum judicio palam est recitata, in qua ipse Episcopus aperte corripitur, & de fraterna concordia & obedientia admonetur. Vicarius autem, quamvis Archiepiscopum irritare magno studio parceret, tamen miti affatu, quæcumque illi objiciebantur, obedienter fratrum consultu satisfacere, Apostolica auctoritate commonet. Super his etsi indignatus, consilium a fratribus, & præcipue ab Archiepiscopo Lievezone quærit. Ad hæc ille: Bonum sibi, quia læsus frater dominorum nostrorum Apostolici & Imperatoris suffragia petiit, coram Vicario illorum, Episcoporum judicio satisfaciat. Januæ interim Ecclesiæ panduntur, laici intromittuntur: fit strepitus, tumultusque validus, Moguntinis exsultantibus, arma exposcunt, immensas minas ingerunt adversus Apostolici Vicarium & beatum Bernvvardum episcopum. Legatus autem & præfatus Episcopus, nec tumultu moti, nec minis territi, licet numerosiores haberent militum copias, non arma fremunt, sed seditionem compescunt. Episcopi autem negotium in posterum diem protelandum suggerunt; in fidem suam suscipiunt Archiepiscopum adventurum, justitiamque obedienter exsequuturum. Interea Archiepiscopus nimio furore succensus egreditur, quem infra coronam fratrum Vicarius insequitur, & banno Apostolicæ auctoritati ad synodum in eamdem ecclesiam sequenti diluculo invitat. sicque illa actio soluta est. Matutino itaque crepusculo clam Archiepiscopus, omnibus ignorantibus, cum suis abscessit. Vicarius autem secundam actionem Synodi sequenti die adorsus, in principio actionis Archiepiscopum inquirit: quem, quia non aderat, ab omni Episcopali ministerio usque ad præsentiam Papæ suspendit; cunctis vero episcopis synodum in natali Domini ad præsentiam Papæ, Apostolica auctoritate indicit. Archiepiscopo nihilominus scripta in hunc modum dirigit. „Quia Synodo te subtraxisti, & jussis Romani Pontificis inobediens fuisti, auctoritate sanctorum Apostolorum Petri & Pauli & illorum Vicarii papæ Silvestri, ab omni Sacerdotale officio scias te usque ad præsentiam illius suspensum. Sic secunda actio terminata est.

Archiepiscopus Moguntinus e synodo egreditur.

Tum ex ipsa urbe.

ANN. CH. 1023 20. Nov.

Altera synodus indicitur.

29. Vicarius autem cum beato Bernvvardo aliquantum moratus, præcipuis muneribus ipse & omnes sui remunerati, in pace dimissus est: perveniensque ad Apostolicum & Imperatorem, legationis ordinem aperuit. Super quo graviter indignati, jubent universos Theotiscos Episcopos circa natale Domini ad illorum præsentiam festinare, non solum ad synodum, sed cum omni suo vasatico ita constructos, ut ad bellum, quocumque Imperator præcipiat, possent procedere. Præfatus quoque Fridericus non multo post episcopalem cathedram Ravennæ obtinuit. Propterea beatus Bernvvardus sperans Dei gratia, & utrorumque Principum clementia, summa pace se conversaturum, abbatiam Hildevvardeshusensis ecclesiæ sibi ab Imperatore traditam, & sollemni ab ipso dedicatione devotissime consecratam, & divino servitio excultam, pluribusque beneficiis ac donis ab eo ditatam; ubi etiam sua matertera matris regimen agebat, in præcipua festivitate illarum adire disponebat, præmisso omni apparatu ad tantam sollemnitatem confluentibus necessario. Cum jam omnia parata essent, ipseque in proximo futurus, supervenientes nocturno tempore homines Archiepiscopi, cuncta invadentes dissipaverunt, aliquantos vero domesticos Episcopi crudeliter cæsos dimiserunt. Hac injuria exacta, venerabilis Præsul Gandesemense cœnobium adire, & quæque emendanda essent corrigere disponebat, ne quid sua culpa esset neglectum. Cui obstitit immensa multitudo, non minus armis instructa, quam si ad publicum bellum cogerentur. Hos conscivit Sophia, cunctos videlicet quos de vasatico Archiepiscopi, vel familia illius convocare poterat, omnes suos notos & familiares, manum validam, turres, & munitiora loca circa ecclesiam armato complent milite; & contra unum hominem, suum videlicet Episcopum, inermem & benedictione illis portantem, ita castellum muniunt, quasi barbarico procinctu se defendere parent, ut veraciter illud Apostoli impletum in illo videatur: *Omnes qui volunt pie vivere in Christo, persecutionem patientur.*

Tumultus agente Sophia exoritur.

I Tim. 3. 12.

30. His sanctus Præsul auditis, suos quid agat, consulit. Cuncti periculo cedendum statuunt, dirigunt quoque qui veritatem diligenter investigent; qui omnia quæ sparserant vera, & his majora annunciant. His hoc modo gestis, Episcopi hujusmodi controversiam in Ecclesia grassari cernentes, super quam tanti viri, tam inauditis & intolerabilibus injuriis nimium dolentes, conventum Franconovord post assumtionem beatæ Mariæ expetunt. Invitantur etiam Archiepiscopi, Coloniensis & Trevirensis. Ventum est ad diem Concilii, præsidentibus Archiepiscopis VVILLEGISO Moguntiensi, HERIBERTO Coloniensi, LUDOLPHO Trevirensi, cum aliis servis Dei RETARIO Patherbrunnensi, ROTBERTO Spirensi, BERINGERO Verdensi, EKKEHARDO Slesvvicensi. Sed, quia Ekkehardus Hildensem hospitabatur, barbarico tumultu sua civitate & ecclesia depopulata, beatus Bernvvardus episcopus molestia corporis impeditus, ad conventum vice sua illum direxit, addens illi Notarium Tangmarum Presbyterum & monasterii decanum, qui succenturiatus adesset, si quid forte adversi ex parte Archiepiscopi emersisset. In principio itaque primæ actionis Ar, chiepiscopus mitiori relatu fratribus absentiam domini Bernvvardi conqueritur, justitiam fraterno judicio, si adesset, se illi facturum asserit. E contra, non temeritate vel inobedientia deesse refellitur, sed gravi corporis molestia impeditum; quæcumque sacer conventus, divino * statu illustratus deliberet, statuat, vel imperet, obedienter se obsequuturum ac servaturum. Sic quoque mutua benedictione data, ipsa die actio finita est. Sequenti die Archiepiscopus, quibus impellentibus incertum, mordacior ad sessionem progeditur. Aliqui namque & quidam de Episcopis favore illius adducti, beatum Bernvvardum episcopum publice in Synodo requirendum suadent. Tangmarus autem presbyter Episcopos commonet, ut Archiepiscopum pertinaci animositate compescant. Denique Dei pietate mitior Archipræsul efficitur, instantibus tamen cunctis, ut vestituram Gandesemensis cœnobii beatus Bernvvardus possideret; nullo modo Episcopus consensit, sed ut neuter illorum, donec ad octavas Pentecostes Fridislare ad palatium conveniant, se intromittat. Sicque Concilium Dei gratia solutum est.

Indicitur synodus apud Francofurtum.

* f. flatu.

Lis suspenditur.

S. Bernvvardus

31. Beatus perinde Bernvvardus gemina gratia Italiam ardebat adire, præcepto vi-

AN. CHR. 1023. 20. Nov.

pto videlicet Apostolici satisfacere, & carissimum dominum Regem videre, quem vita pretiosiorem colebat. Direxit autem TANGMARUM presbyterum vice sua, qui & priori anno comes itineris, & peregrinationis ejus apud Imperatorem fuerat, qui a primæva ætate seu juventute usque ad canitiem scholari studio intentus, nutriendis pueris operam dabat. Hic ad præsentiam Papæ & Imperatoris cum epistolis ac mandatitiis missus, plurimorum benevolentia per viam gratia domini sui usus, Imperatorem in Spoletanis partibus reperit; a quo merito domini Episcopi benignissime susceptus, Apostolici adventum prestolabatur. Quibus convenientibus, legationem & scripta tradidit, Imperatore clementer apud Apostolicum Episcopi causam prosequente. Deinde jubetur Synodum exspectare, quæ apud Tudertinam civitatem in natali Domini futura erat, bonis omnibus ex parte utriusque Principis opulentissime sustentatus. Eodem tempore quibusdam Imperialibus obtinentibus, frater beati præsulis Bernvvardi TAMMO Comes Imperatori gratus, vir certe omnium morum probitate præclarus, ad Regis imperium de Sommerschenburg paternum munitum valde castellum insedit; cujus solertia atque industria in illis locis & vicis bene tuebatur Respublica.

Tangmarum in Italiam vice sua mittit.

Comes Tammo frater sancti Bernvvardi

32. Anno singularis nativitatis Domini nostri Jesu-Christi *a* millesimo secundo, Indictione decima-quinta, Apostolicus cum Imperatore Tudertino natale Domini celebravit. Ubi in festo sancti Johannis Evangelistæ concilium coadunatur Episcoporum per Romaniam, & aliquorum de Tuscia & Italia. De nostris quoque consederunt, NOTGERUS Leodiensis, SIGIFRIDUS Augustensis, HUGO Citiensis. Inter Missarum sollemnia itaque considentibus ad triginta Patribus, præsidentibus quoque dominis ac principibus urbis, Papa, atque Imperatore; post Evangelium, recitatis ex decretis sanctorum Patrum aliquibus capitulis, ad præsentiam Synodi per oblationarium legatus venerabilis Bernvvardi Episcopi statutus est. Ad quem Apostolicus ait: Dic, qua causa ad nostram præsentiam veneris, vel quid ad Synodum habeas? Mox legatus, toto corpore ad terram prostratus, & erectus faventium manibus, pedibus utriusque principibus provolvitur; consurgensque, sic ait: Dominus meus Apostolatus vestri auctoritatem, Imperialem quoque Majestatem magnifice gratatus est, pro cunctis in quibus pro sua Ecclesia clementer laborastis. Quid autem legatus vester profecerit, aut quid in sua legatione occurrerit, ipse, quia præsens est, melius exponet. Post discessum autem illius, Episcopi dolentes litem & controversiam diutius bacchari, conventum Franconovorti statuunt: ad quem cum venerabilis Præsul noster venire non posset, gravi corporis infirmitate impeditus, vice sua me direxit. Tandem in communi reverendi Patres decreverunt, ut neque Archiepiscopos, nec senior noster de Gandesemensi cœnobio se intromittant, usque post octavas Pentecostes; & tunc Frideslare ad Synodum pro hac causa conveniant. Et quia hic ad Apostolatus vestri sedem delata...* vestris scriptis multotiens est annullata, vestrum expetit judicium, ut vestra auctoritas jubeat, in quo foro, vel sub quibus judicibus, causam terminare debeat. Ad presentiam nihilominus hujus sanctissimi conventus, gratia sancti Spiritus hic per vos aggregati, parvitatem meam destinavit, ut omnis senatus Apostolicæ Ecclesiæ publice cognoscat, illum devotissimo affectu domino Apostolico & Romanæ sedi obedire & consentire, & vestro judicio adinventa, vel decreta poscere, & pro posse perpetuo servare. Ad hæc dominus Apostolicus obedientiam beati Antistitis, & devotionem ac studium magnifice collaudavit. Prosequitur quoque venerabilis Ravennatis ecclesiæ metropolitanus Fridericus, & qui Palithi, atque in tota legatione sua illi occurrerint, contexuit. Archiepiscopi inobedientiam, injuriam, contemtum etiam Romanæ sedis; & e contra beati Bernvvardi benignitatem, caritatem exponit; & quod ab illo præcipuo honore sit habitus, & affluentia omnium bonorum opulentissima refectus. Ad hæc animositas Archiepiscopi palam ab

Concilium Tudertinum.

* causa.

Fridericus legationis suæ fructum exponit.

a Incipit hoc loco annus 1002. a Nativitate Domini: nam Otto 3. qui hic anno 1002. dicitur Natale Domini apud Tudertum celebrasse, obiit hoc ipso anno 10 Kalendas Februarii, ut habetur num. 33. sequenti. Si autem hic auctor annum a Kalendis Januarii inchoasset, Otto nonnisi anno 1003. dicendus esset obiisse: quod quidem est contra omnium scriptorum fidem.

ANN. CH. 1023 20. Novem.

omnibus Romanis episcopis improbata, temeritas præsumtionis illius carpitur. In commune tamen cuncti deliberant, Coloniensem archipræsulem, ceterosque Episcopos, qui proxime venturi erant, exspectandos. Mittuntur etiam nuntii, qui in Epiphania Domini, ad præsentiam utriusque Principis illos venire jubeant. Sed cum minime venirent, exspectantur ad tres inducias. Cum autem nullo modo fieri posset, ut convenirent; presbyter Tangmarus ut absolveretur omni nisu institit. Tertio itaque Idus Januarii Imperator dimisit a se legatum cari sui magistri sæpe dictum presbyterum, largissime remuneratum. Episcopo quippe munera præcipua direxit; inter alia onychinum vas magni pretii, species quoque medicinales diversas, pigmenta etiam diversa.

33. Jam vero imminebat miserabilis dies, obitus videlicet mitissimi Imperatoris; confessus namque est prædicto magistro, cum ab illo interrogaretur, leviter se febricitare. Ingravescente ergo quotidie morbo, adstantibus Episcopis, communitus Sacramento corporis & sanguinis Domini, inter verba puræ confessionis, decimo Calendas Februarii, mitissimus ac humillimus Imperator, cum ingenti dolore omnium bonorum, spiritum efflavit *a*. Quis valet stilo exprimere, fando disserere irremediabilem dolorem undique ad exsequias confluentium? Funera itaque Teutonum legio præparatis cunctis ad iter indignis, corpus mitissimi Domini * Aquis portabant; susceptumque est sancto die Palmarum festivo obsequio totius regni, cunctisque principibus, præcipuo affectu ad exsequias famulantibus, sepultusque est in medio choro.

* Aquisgranum.

Bruno Princeps S. Bernvvardum ab Henrici amicitia retrahere conatur.

34. Interea vota principum in diversa rapiuntur, plerisque regni fastigium sine respectu timoris Dei usurpare nitentibus. Unde Princeps quidam *b*, BRUNO nomine, sciens venerabilem Bernvvardum episcopum domino Henrico duci reverentissimo esse fidissimum, timens, ne cœptis ejus adversaretur, si quid inciperet, quoscumque in exitium illius, vel in damnum Hildensemensis ecclesiæ armare poterat, pro viribus instititit: hinc prædis & rapinis passim bacchatus in loca & homines Episcopi. Sed ille more suo nusquam de fide desciverat, quamvis multis sæpe lacessitus injuriis. More autem sapientissimi architecti, prudentissimus Præsul fundamina novi regni precum initiis inchoavit. Omnes namque fratrum & sororum catervas, quæ divinis sceptris sub ejus vexillis militabant, intenta supplicatione, intenta rerum necessitate, advigilare monebat. Ipse quoque, quod tamen cunctos celabat, arcta Domini clementiam abstinentia exorabat. Unde fit mirabilis Dei misericordia in electum adunatio, ut popularium vota primorum prævenirent studia. Nam sicubi publici conventus cogebantur, vox una vulgarium, dominum Henricum debere imperare, ipsum, non alium quemlibet, rebus debere præesse. Omnibus ergo pari voto in electione illius concordantibus, Vvilligisus Archiepiscopus, & beatus Bernvvardus, cum ceteris regni Principibus, dominum Henricum Mogontiam cum summo honore ducentes, Dominica octava Pentecostes regimen & regiam potestatem, cum Dominica hasta illi tradiderunt, ac deinde omnibus rite peractis, cum maximo tripudio universorum, sollemniter eum Dei gratia unxerunt.

S. Henricus Ottoni substituitur.

Sophia a Vvillegiso benedicitur

35. Novus autem Rex Paderbrunni, sancti Laurentii natale celebravit, ibique domna CUNIGUNDA regalem coronam & benedictionem a Vvillegiso Archiepiscopo accepit. Sophia vero ad Gandesemense cœnobium electa, more suo velut in sacro velamine, proprium repudiata est Episcopum; ita nunc quoque dedignata a suo pastore & Patre regiminis & consecrationem percipere: tumore fastuque vanitatis a palligero benedici, obtentu Regis & Principum, expetiit; beatus autem Bernvvardus non valens resistere, annuit.

S. Henricus ecclesias visitat.

36. Anno Incarnationis Domini millesimo tertio Rex orationis causa episcopia & abbatias, sancta videlicet loca circuiens, ubi servi Dei, vel ancillæ religiosius

---

a Lege ea de re Dithmari Chronicon libro 4.

b Iste Bruno non alius est, ut puto, a Brunone fratre S. Henrici Imperatoris, qui post defectionem a fratre, ipsi reconciliatus est apud Scangam anno 1005. Vide Dithmarum in Chronici libro 5. De Brunone etiam qui alius videtur fuisse, hæc in fine libri 7. sic habet. *Bernhardus sanctæ Hillinessemensis ecclesiæ venerabilis pastor in tantum a Brunone est exosus Comite, ut militem suum, Sinni nomine, videret crine & tergo depravatum, postque eumdem secum iterantem ab Altmanno juvene interfectum jacere.*

sius in divino servitio excubabant, ut se, regnumque divinitus sibi collatum, illorum precibus tueretur, Hildenensem adire magnifice desiderabat. Sed, quia nullus Regum ante illum religione loci id aggredi tentabat, beatum Bernvvardum convenit; qua ratione sanctum locum visitare audeat consulit. Licentia quoque ab illo accepta, ante sanctum diem Palmarum præfatam ecclesiam adiit; susceptusque est sollemni honore. Ipse quoque in altaris ac fratrum ministerium præcipuam pecuniam largitus, locum ditare & honorare promisit, atque ex magna parte perfecit.

ANN. CH. 1023 20. Nov.

37. Tertio post hoc anno, occidentalibus Gallis Rempublicam infestantibus, idem Imperator expeditionem adversum illos movit; cujus arma beatus Pontifex, juxta præceptum Domini, quæ Dei erant Deo, quæ Cæsari fideliter restituens, cum immensa manu militum, vigilantissimo obsequio ad gratiam militabat. Expeditione vero soluta, quod prius voto decreverat, ad sanctum Martinum tetendit, non tamen absque regali licentia, fraternaque Episcoporum munificentia. Suos itaque omnes iter quod disposuerat, diligentissime celabat, quia illorum lacrymas ne posset sufferre, timebat. Regi tamen commendatus, non multis comitatus iter aggressus est. Parisiis apud sanctum Dionysium aliquot dies consistens, loca sancta lustrando, animi magna contritione totum se Domino mactavit. Inde Turonis tendens, magna sedulitate ROTBERTI regis in via usus est, ibi etiam septimana conversatus, coram pio patrono, sua suorumque commissa quotidianis ubertim lacrymis deflet. Honoratus denique a Rege & Episcopis pretiosissimis beati Martini de sacro corpore reliquiis [nam maximum æstimabatur, si cui aliquantula particula de casula, sive de ceteris paramentis sancti Confessoris posset contingere] ipse cælesti thesauro remuneratus, & aliorum plurimorum sanctorum cum benedictione omnium inde digressus, Parisios perveniens, aliquot dies consueto exercitio precum intentus, nihilominus etiam a præfato Principe & Episcopis pretiosissimi martyris Dionysii sociorumque ejus sacro-sanctis pignoribus perceptis, cum benedictione & gratia ab illis digressus, felici cursu ad patriam repedabat. Et quamquam post tanti itineris difficillimum laborem, celerem reditum vota omnium præoptarent, vicit tamen affectus, quo semper domini obsequebatur, & benignissimum Regem Aquis positum adiit: a quo affectuose suscipitur, quia jamdiu ægre illum videre cupiebat. Nam Bavenberch regali loco, qui sibi hereditario jure a majoribus suis competebat, episcopalem sedem noviter cupiebat instituere: unde Synodum omnium Episcoporum in Franconovord adunavit, ut scripta *a* Romani Pontificis super hoc & decreta communi judicio comprobarent, cui taxationi insignem Dei servum & antistitem Bernvvardum primo regalis majestas, tum episcopalis dignitas interesse magnis precibus postulabant. Nec abnuit; quin promptissima obedientia Regem honoravit. Reversus vero Hildenensem, delatas sanctorum reliquias veneratione condigna servandas locavit, semetipsum in sanctimonia solita sollicitus exercuit, episcopatus sui terminos antiquitus præfixos labore nimio, & sollicitudine custodivit.

Expeditio ejus in Galliam.

S. Bernvvardus loca sacra Galliæ visitat.

S. Martini. &c. reliquiis donatur.

Henricum invisit.

38. Illis diebus miserabilis, cunctisque sanctæ matris Ecclesiæ filiis perpetuo lacrymabilis luctus, peccatis nostris exigentibus, exortus est: ita ut duodecimo Kalend. Febr. nobile monasterium sanctæ Hildenensemensis ecclesiæ, diabolicæ fraudis faculis, nostrorumque criminum flammis pæne incendio perditum est. Nam in eadem nocte primæ quietis tempore, cunctis infra urbem commorantibus, magis peccatorum pondere sopitis, quam somni alterius quieti deditis, grandis ille dolor nobis miseris supervenit. Verum sanctæ Dei Genitricis interventu, sanctorumque nosttorum pio precatu, dominique nostri venerabilis Bernvvardi episcopi acerbissimo ploratu, omnis ille vehemens ardor divini roris infusione exstinctus est, & illud venerabile templum mansit incolume, servatum Dei gratia, nisi quod nobis perpetuo est lugendum, quod cum pretiosissimo missali ornamento inexplicabilis librorum copia periit; nosque spiritualium nostri ar-

Hildenesheimensis ecclesiæ & monasterii incendium.

a Adfuit huic Concilio, ac Privilegio Iohannis XVII. Papæ subscripsit Bernvvardus anno 1007. vide tomum 9 Conciliorum editionis Labbeanæ. Dithmarus tamen, & post ipsum Baronius, hanc Synodum anno 1006. consignant.

ANN. CH 1023 10. Nov. morum inermes reliquit. Ipso quoque anno, beatus Bernvvardus sanctæ Hildenensemensis civitatis patronus, sequenti omnium sanctorum festivitatis die, altare summum sanctæ Dei Genitricis, quod, proh dolor, peccatis nostris promerentibus, valida, ut dictum est, ignis inundatione confractum erat, devotissima mentis intentione quarto Non. Novembris in melius restauravit & benedixit; Deoque acceptius hominibusque laudabilius, auri argentiq; ac gemmarum claritate effecit.

Rothegardis abbatissæ obitus. 39. Interea domina ROTGARDIS, dignæ memoriæ Hildevvardeshusensis ecclesiæ abbatissa, venerabilis Bernvvardi Episcopi matertera, diutina corporis infirmitate castigata, resolutionis suæ diem sibi semper optabilem, divino, ut creditur, instinctu instare cognovit; unde in sacratissima nocte Dominicæ nativitatis ad Missam, *Dominus dixit*, in ecclesiam se ferri præcepit; ibiq; Dominici corporis & sanguinis viaticum percepit. Inde, ritè omnibus peractis, denuo ad lectum reportata convocatis sororibus, ita exorsa est: Ex hac vita me hodie, carissimæ, „ quo Deus jusserit invitari vobis denuntio: sed hoc, quia infra majoris Missæ „ sollemnia futurum esse non ignoro, ne qua divini famulatus fiat interruptio, „ vos, audita mea morte minime turbari deposco. Dei namque tanto mihi largius auxilium affuturum esse confido, si modo nulla ejus servitii, mei causa, „ facta fuerit intermissio. Divinis itaque sollemniis ex more completis, ad communiendum exitum meum quantocius occurrere festinate; suoque Creatori „ animam precibus attentius commendare curate; vestrumque semper finem „ suspectum habentes, in illo tremendo judicio, dum licitum est, per bona opera Deo dignæ inveniri satagite. His dictis, eas stupentes nimium pariter ac mirantes, abire permisit. Quod, quia spiritu prophetico præviderit, rei patenter exitus ostendit. Nam, ut prædixerat, infra majorem Missam, incipiente Sequentia, sancta illius anima carnis est ergastulo soluta. Unde manifeste datur intelligi, beatam hanc feminam plus aliquid ceteris mortalibus divinæ gratiæ concepisse, cui non solum suæ carnis absolutionem tam evidenter concessum est præscire potuisse; verum etiam eo die, præsentis vitæ miseriam feliciter evasisse, quo ad eam pro totius mundi salute tolerandam Redemtor humani generis inviolatæ Virginis utero ineffabiliter prodiens creditur advenisse.

Ejus ad sorores exhortatio.

S. Henricus Natale Domini celebrat Palithi. 40. Anno autem Incarnationis Domini nostri Jesu-Christi millesimo septimo Rex venerandus Henricus totius Romani imperii potentissimus, Palithi natale Domini cum maxima gloria celebravit, Quocumque vero sapientissimus Imperator ora sui sanctissimi vultus circumtulit, si quos forte dissidentes reperit, aut statim reconciliabat; vel si quicquam obstitit, ut id non posset efficere, numquam mente feriabat, donec violatam caritatem reformabat. Quod etiam tunc in ipso festo singularis Nativitatis facere prudenter instituit. Nam vetus odium, quod archiepiscopus Vvillegisus ad Hildenessemensem episcopum, beatum videlicet Bernvvardum, levibus de causis conceptum, sævis irarum stimulis irremediabiliter sub mente nutriebat, sæpius delinire cupiens, animositate illius victus destitit. Verumtamen coram multis Episcopis, aliisque Principibus, qui ad Palatium affluxerant, conveniens Archiepiscopum, tanta auctoritate pertinaciam animi illius digna invectione confregit, ut se, totamque controversiam illius judicio, vel fratrum votis * obstaret. Deinde sapientissimus Rex sæpius interceptam Gandesemensis ecclesiæ dedicationem in vigilia Epiphaniæ Domini indixit, quæ tunc prima feria *a* Dominicæ resurrectionis accidit, velationem etiam ancillarum Dei in ipsa sacra die Epiphaniarum. Venerabilis igitur Bernvvardus episcopus Vvillegisum archiepiscopum & ceteros fratres in auxilium sui ad consecrationem prædictæ ecclesiæ invitavit. Nec mora, adest sacra sollemnitas: consecrationis mysteria ex præcepto beati Bernvvardi episcopi disponuntur; fiūt omnia fraterna caritate, ita ut Archiepiscopus in aspersione primum locum teneret, & cum ipso beatus Bernvvardus episcopus. In ecclesia vero ipse, cujus parochia erat, mysteria consecrationis fratribus dispensabat: primum namque gradum ille obtinebat.

Ibi Vvillegisum cum S. Bernvvardo reconciliat.

* *f.* offerret.

Gandesemensis ecclesia dedicatur. 41. Expletis itaque Dei gratia omnibus fraterna caritate, Rex cum Archiepiscopo

a Sic medii ævi auctores quamlibet diem dominicam, *Resurrectionis Dominicæ diem* frequenter appellarunt.

piscopo & ceteris ad populum progressus, sic locutus est: Diuturnam, peccatis agentibus, controversiam, carissimi, hodie deponere & terminare dignum duximus. Agnosco enim, & scio hanc ecclesiam & adjacentes villas Hildesemensibus episcopis semper pertinere, & ab illis absque contradictione possessam esse. Ad hæc verba Imperatoris Vvillegisus archiepiscopus tandem Dei misericordia in se rediens, & quicquid proprio reatu, vel aliorum instinctu, in Deum & sanctam ejus Genitricem exercuisset, videlicet injusta invasione parochiæ Gandesem ad titulum Hildesemensis ecclesiæ pertinentis publice confitens, juri, & repetitioni ejusdem loci abrenunciavit, & in testimonium hujus abrenuntiationis, ferulam episcopalem beato Bernvvardo tradidit, dicens: Frater carissime, & coepiscope, abrenuntio juri hujus ecclesiæ, & hanc pastoralem ferulam, quam manu gesto, tibi sub testimonio Christi & domini nostri Regis & Fratrum nostrorum trado in testimonium, ut hoc, neque ego, neque ullus successor meus, aliquam interpellationem, vel repetitionem de hac re possit habere. Sicque officium Missæ ab Archiepiscopo, consensu beati Bernvvardi, sollemniter peractum est. Sequenti autem die Epiphaniæ Domini, velatio Virginum sollemni celebratione, præsente Rege omnibusque Episcopis, a Bernvvardo venerabili episcopo facta est; sicque gratia Dei rebus in pace & caritate, sapientia mitissimi Principis compositis, discessum est.

ANN. CH. 1023 20. Nov.

Ejus investituram ab Archiepiscopo sanctus Bernvvardus accipit.

42. Archiepiscopus autem, hac lite sedata, Præsulem nostrum omni honore & caritate dilexit, & in nostro monasterio fraternitate honorifice acquisita, summam dilectionem & loco & fratribus providit. His itaque se habentibus, idem Archiepiscopus *a*, quinto post hoc anno, plenus dierum bonorumque operum, septimo Kalendas Martii migravit ad Dominum: post quem ERKENBALDUS subrogatur Moguntino regimini, prius abbas Fuldensis cœnobii; cui nihil deerat catholicæ fidei; quem beatus Præsul Bernvvardus Kalendis Aprilis Moguntiæ consecravit. Divino itaque respectu surrexit in Archipræsulem, qui a tempore iracundiæ factus est reconciliatio. Qui quoad usque vixit, prioris discordiæ * lenomnia non habuit: insuper ordinatorem suum, consanguinitate etiam sibi propinquum, debita devotione ut patrem coluit, & paterna caritate tractavit. Quinto *b* deinde anno, Erkenbaldus Mogontiæ Metropolitanus plenus dierum & meritorum decimo quinto Kal. Sept. pacem Dei Ecclesiæ dereliquit, & animam in manus Angelorum efflavit.

Vvillegisi obitus.

Ejus successorem Bernvvardus consecrat.

* *f.* rememoniam.

43. Huic ARIBO regius capellanus successit in regimen, per quem rediviva restaurantur arma discordiæ, quæ sub prædecessore suo sopita quieverunt, prævalente gratia concordiæ. Quem futurum pontificem, cum in sacerdotem consecrare deberet Deo dignissimus Bernvvardus, gladio verbi Dei adstrinxit, & anathematizavit, præsente domino Henrico, benignissimo Imperatore, & diversis Episcopis, cum adstantibus populis & clericis, ne post susceptum regimen sanctæ Hildensemensi ecclesiæ inferret injuriam super parochia Gandenesheim dicta. Quod ipsum iterum repetiit, & confirmavit, dum illum vice sua in Archiepiscopum venerabilis Ekkehardus consecravit episcopus. Sed quod tunc subdole promisit, grassante stultitia, post fefellit. In ipsa enim promotione sua dominum Bernvvardum Episcopum ficta pace per Legatum suum convenit, & per falsa * salutaria, querimoniam super Gandesem tentavit: cui beatus Bernvvardus, divina inspiratione doctus, non ejus vaniloquio attendens, obligationis suæ anathema retexit, dicens: Nil sibi commune cum illo esse, si bene vellet, nisi ea, quæ Dei essent: de parochia vero sua absque dubio nihil sibi cessisse. Hac responsione obstruitur machinatio Archiepiscopi; & super hac re nec mutire quidem ausus est in vita beati Bernvvardi episcopi.

Post Erkenbaldi obitum dissidia renovantur.

* *f.* salutatoria.

Hic desinit Tangmarus. c

44. Interea venerabilis Præsul Bernvvardus ampliare studens divinæ servitu-tis

S. Bernvvardus monasterium ædificat

a Anno scilicet 1011. quem ipsi extremum fuisse omnes consentiunt.

b Haud dubium quin in textum error hic irrepserit cum novem annis ecclesiam Magontinam rexerit Erkenbaldus, ut testis est auctor Vitæ S. Godehardi cap. 4. ubi dicitur etiam Erkenbaldus S. Bernvvardi consanguineus fuisse.

c Sic habet ms. codex, teste Brovvero; & quidem quæ sequuntur non eodem stilo descripta sunt, licet ab æquali auctore.

ANN. CH. 1023 20. Nov.

tis obsequium, in parochia sui præsulatus ob recompensationem futuram, Christum elegit heredem; & quod præcipuum habuit, seipsum cum omnibus acquisitis, vel acquirendis rebus Patri omnipotenti, sicut jam dudum in secreto mentis statuerat, in sacrificium obtulit. Monasterium itaque in septemtrionali parte civitatis in loco quondam squalido, feris quoque seu brutis animalibus coaptato, tota devotione, & apparatu decenti instituit; quod prædiis sufficientibus dotatum, cœnobitis Deo famulantibus ibi, delegavit.

Quod dedicatur.

45. Anno vero incarnationis millesimo quinto-decimo, Regni autem Domini Henrici piissimi Imperatoris decimo-quarto, ordinationis domini Bernvvardi venerabilissimi præsulis vigesimo tertio, indictione decima-tertia, tertio Kalendas Octobris, crypta ejusdem monasterii magno decore, Dei gratia consummata, dedicatur a præfato antistite Bernvvardo, & honorabili Slesvvicensis ecclesiæ antistite Eggehardo, atque venerando Mimigardevordensi pastore THIDERICO, in honore Salvatoris Domini nostri Jesu-Christi, & ejus beatissimæ & gloriosissimæ genitricis perpetuæque virginis Mariæ, sanctique Michaelis archangeli, totius quoque militiæ cælestis exercitus, & simul sexaginta sex reliquiarum ab eisdem venerabilibus Patribus & præsulibus ibidem digna veneratione reconditarum. Anno perinde incarnat Dominicæ millesimo vigesimo secundo, Regni autem Domini Henrici Imperatoris vigesimo-primo, ordinationis vero beati Bernvvardi trigesimo, indictione quinta, tertio Kalendas Octobris, supradictum monasterium ad utilitatem monasticæ vitæ constructum, multiplicique, velut hodie patet, ornatu perfectum, dedicatum est cum omni devotione ecclesiasticæ religionis a venerando ejusdem ecclesiæ provisore Bernvvardo pontifice, & ab honorabili UNEVVANO archipræsule Hammeburgensis ecclesiæ, ab Eggehardo Slesvvicensi antistite, & a a BENNONE Aldenburgensis ecclesiæ reverendissimo antistite, in honore salvatoris Domini nostri Jesu-Christi, & ejus sanctissimæ genitricis semperque virginis Mariæ, ac salutiferi ligni adorandæ & vivificæ crucis, & ad speciale patrocinium sancti Michaelis archangeli, totiusque militiæ cæli, & ad laudem venerationis omnium sanctorum Dei. Sed mox ejusdem monasterii habitaculum commissum est ad regendum, Abbatis officio, GODERAMMO cœnobii sancti Pantaleonis præposito.

Goderamus I. abbas S. Michaelis.

46. Tandem vero sancti Michaelis ecclesiam vir beatus, postquam prædiis opulentissime dotavit, præsente Apostolici Legato, uno videlicet Cardinalium, cum undecim Episcopis, necnon & diversarum professionum personis, banni sui auctoritate roboravit. Hoc autem piæ devotionis opus quam mature animo intenderit, quo fervore, nacta opportunitate aggressus sit, qua vigilantia & assiduitate institerit, qua caritate sufficientiã exteriorum ei providerit, qua libertate construxerit, qua auctoritate firmaverit, quantum & ipse interim, divino tactus verbere, profecerit, ipsius verbis melius proferemus. Dicit enim in privilegio eidem cœnobio dato. „ Omnis creatura, homo, nonne ideo a suo condita est Creatore, ut juxta „ ritum naturæ, potius suo serviat Creatori, quam creaturæ? Cujus habitudinis sta„ tus dum sit rerum discolor usus, animum tamen rationis compotem semper re„ flectit ad suæ conditionis tramitem. Sed quo amplius quemque correxerit di„ vinus haustus, tanto divinius se Deo quisque obligat in omnibus rebus. Et hoc „ fieri nequit, nisi ubi valida Dei manus quemque sibi attraxerit. Unde in ap„ petitu gratiæ se cui imaginat, & conformat protectio divinæ misericordiæ. „ Cujus rei experimentum dum consulimus, e vestigio nobis occurrit divinum „ responsum, quod peccante Adam, & inde longa exsilii dispendia perferente, „ credidisse Abraham Deo, & hoc illi reputatum esse ad justitiam. Cumque, „ & divina præveniente clementia, tum & exigentibus meritis accipimus Legis„ latorem Moysem, ducem ac præceptorem exstitisse populi Israel; pari exami„ ne sanctitatis, miramur miraculorum factorem Heliam humani ævi nondum „ cogno-

Excerpta ex Charta fundationis.

a Hic strenue laboravit pro recuperandis ecclesiæ suæ bonis. Sed cum Vandali recens ad fidem reversi immodicis Bernhardi ducis Saxonum minis gravarentur, ob novos excitatos tumultus nihil profecit. Quare ad Bernvvardum se recipiens, in dedicatione monasterii S. Michaelis multitudine populi compressus & attritus, paullo post vitam finivit, ut refert Crantzius in fine lib. 3.

ANN. CH. 1023 20. Nov.

„ cognovisse metam, sed curru igneo sublatum esse, ultimo sæculorum judicio. Excedit mentem, nec capiet finem, si de his, & horum similibus nostra ratio ulterius se tendere voluerit. Satis indicio est, quantus assurrexerit in prœliis David Manu-fortis: & Sole lucidius est, structo tabernaculo Dei, quantis religionum ritibus & libaminum mysticis cultibus se Deo approximaverit sanctus Salomon, cujus *a* pœnitentiæ meritis nullus umquam repertus est similis. Quibus omnibus ad habitudinem factorum revelavit Deus secreta meritorum, ut temporaliter merito & opere, omnibus semper essent dispares, insuper æternaliter angelicis spiritibus fierent coæquales.

Varia officia, quæ exercuit Bernvvardus.

„ 47. Hæc ego BERNVVARDUS considerans, Dei prælectione non meritis dictus episcopus, & diuturna meditatione volvens, qua meritorum architectura, quove rerum pretio possem mercari cælestia, cum essem aulicus scriba doctus, & beatæ memoriæ tertii Imperatoris OTTONIS didascalus, simul primiscrinius, divina tactus gratia, reatus mei superflua perhorrescens, divinamque gratiam concupiscens distraxi animum in diversa, quomodo æternæ satisfacerem misericordiæ, sicque remedium meæ obtinerem animæ. Sed in tenuitate tunc meæ qualitatis, quicquid animo proponebam, aut vix inchoandum, aut numquam perficiendum timebam. Animus tamen magis ac magis ardore sancti propositi desudabat, licet tunc temporis fortuna quid inchoasse vetabat; cum ecce Dei electio, senatuumque declamatio, me pontificalis gloriæ solio inthronizandum præeligunt; & ne grex Domini turbaretur sine pastore, ne ecclesia mater nostra esset quasi vidua, in electione novi pontificis, cor unum & animam unam omnibus fecit habere spiritus pacis. Inthronizatus *b* Bennopolitanæ ecclesiæ, quod diu animo conceperam, opere complere volebam, scilicet beatæ memoriæ tradere titulum nominis mei, ecclesias struxisse, ac officia Deo servientium inibi ordinasse, omnemque facultatulam meam Domino lucrasse, qui esset pars & hereditas mea. Et, quia sunt occulta Dei judicia, semper tamen justa, consensu & hortatu Christi fidelium, novam Dei ecclesiam condere cœpi, in qua ad laudem & gloriam nominis Domini, & voti mei propositum adimplevi, & sanctæ christianitati, adhibitis Deo dilectis fratribus, consului. Fundato enim novello opere, & designatis eo loci locorum qualitatibus, ne occasio terrenæ vagationis esset dilatio cœpti operis, gloria tibi Christe, tactus febris incommodo, ægrotare cœpi quinquennio: & dum nihil fit in terris sine causa, castigans castigavit me Dominus & morti non tradidit me, ut credo & confido in Domino, ne absentia meæ præsentiæ fieret quædam intermissio spei meæ. Cui loco, Deo, sanctæque cruci, perpetuæque Virgini Mariæ, sanctoque Michaeli archangelo titulato, monastici ordinis indidi personas; quas ea ratione coadunavi, ut sicut juxta monachicam normam sunt a sæculi actibus alieni, ita essent ab omni impedimento sæcularis servitii liberi. Consilio itaque Senioris mei Imperatoris HENRICI, & magistri mei ERKENBALDI archiepiscopi, quem ego confratrum meorum conventu in Archiep. consecravi, quicquid terrenarum facultatum, in curtis, curtilibus, terris, pascuis, aquis, silvis, pratis, ecclesiis, sanctorum pignoribus, libris, argento & auro, & quidquid, id est, quod hereditario jure possedi, aut sæculari coemptione acquirere potui, exceptis plurimis, quæ altari sanctæ Mariæ in principali ecclesia in coronis aureis, calicibus, candelabris, palliis, aliisque ecclesiastici ordinis ornamentis contuli, totum usibus fratrum, per manus advocati mei, tradidi Deo & sanctis ejus, pro animabus prædictorum seniorum meorum Imperatorum, & mea, omniumque successorum meorum, & eorum quorum patrimonia acquisivi; quatenus servitores Christi, ab omni terreno servitio liberi, sub defensione & patrociniis successorum meorum Episcoporum præmuniti, in pace & mi-

a Non adeo certa est Salomonis resipiscentia: quia etsi quidam Patres asserant, ipsum pœnitentia peccatorum suorum veniam obtinuisse, plerique tamen de ejus salute dubitarunt, ut Cyprianus, Augustinus, Gregorius, & alii.

b Sic etiam quandoque vocatur civitas Hildesheimensis vel a Bennone altero ejus fundatore, ut volunt nonnulli, seu a sancto Bennone Misnensi episcopo, qui ibi ortum habuit, ut vult Embserus in ejusdem sancti vita, sed iste nondum tunc e vita excesserat.

ANN. CH. 1023 20. Nov.

„ & misericordia quieta tempora ducant. Si quis autem mei ordinis successor, aut „ aliqua sæcularis persona hoc effringere voluerit, & hæc tyrannice sibi usurpa- „ re præsumpserit, gladio Verbi Dei a Deo & sanctis ejus illum submoveo, ut „ incumbente super illum omni maledictione, careat benedictione, sicque ex- „ terminatus a terra & cælo, partem habeat cum Juda, & cum his, qui in hæ- „ reditate possident sanctuarium Dei. Insuper hæredes, Dei & nostra licentia, „ in suos usus sua studeant repetere, dum vident alienum invasorem in suis pa- „ trimoniis debacchare.

48. Hæc beati viri dicta consideranti facile patebit, quanta vel ipse in Deum devotione profecerit, vel quanta superni respectus dignatio eum assumserit. Qui enim insistens operi cælesti verbere merebatur eliquari, manifestis indiciis probatur a Domino diligi. His itaque piæ devotionis studiis Deo digne & hominibus laudabiliter omni vitæ suæ tempore conversatus, anno ordinationis suæ *a* trigesimo primo, cum jam transitus sui diem, quem semper optaverat, imminere prævideret, capellam inter sacellum sanctæ crucis, & monasterium suum constructam in honore beati Christi confessoris Martini, a venerabili viro Eghardo Slesvvicensi episcopo dedicari fecit; ibidem pro augmento religionis ipso die habitum priorem mutans, monachicæ professionis jugum suscepit. Tactus deinde infirmitate ultima, cum adesse exitus sui horam sensisset, in eamdem capellam se ferri præcepit, justum esse asserens, ibidem vitæ terminum sortiri, ubi sæcularis abrenunciationis habitu se contigisset insigniri. Sic itaque beatus vir diutina corporalis molestiæ infirmitate tritus, bonum certamen certans, cursum consummans, fidem servans, viam universæ carnis ingressus, ut credimus, certumque tenemus, divinis admixtus spiritibus, duce Michaele archangelo, beatæ immortalitati est præsentatus. Qui quoadusque vixit, Domino se sacrificium justitiæ sacrificavit; sicque plurimis mirificatus insigniis cælesti pace quiescit. Obiit duodecimo *b* Kalendas Decembris; sedit autem in cathedra triginta annis, cujus discessus ad Deum fecit nos pupillos absque patre, matrem nostram Hildensemensem sanctam ecclesiam quasi viduam. Nam mox tanti patris excessu tota civitas commota congemuit, & tam cleri quam plebis cœtus omnis doluit. Ubique vociferatio lugubris exoritur, mæror inconsolabilis cujusque professionis auditur; & quem secum manentem communi affectu semper amplectebantur, hunc non immerito decedentem lamentatione communi prosequuntur. Hinc pauperum, hinc viduarum, orphanorumque turba miserabili ejulatu patrem se amisisse proclamat: hinc patriæ defensorem, pacis amatorem, ac totius Reipublicæ sagacissimum provisorem tam nobilium dignitas, quam plebejorum humilitas concordi dolore subtractum esse deplorat. Mirum nempe in modum, vir iste omnibus omnia factus inter divites, & pauperes, inter elatos, & humiles, auctorabili quadam modestia incedebat medius; & utrobique juste providus, nec mitibus intractabilis, nec protervis despicabilis apparebat. Communi ergo, ut dictum est, querimonia defunctus plangebatur, qui communi dilectionis honore colebatur. Sed ne irrationabiliter, more illorum qui spem non habent, contristemur, si consolantem perdidisse dolemus in terris, patrocinantē habere gaudeamus in cælis; & sic corpori cōpassionis officia impendamus, ut etiam spiritui feliciter cum Deo regnanti congratulationis debita persolvamus.

Monasticum habitum suscipit.

In sacello sancti Martini obit.

Mandarat suum feretrum cilicio cooperiri.

49. Præceperat autem adhuc vivens, ut feretrum, quo ad tumulandum corpus ejus efferebatur, non pallio, ut moris est in talis personæ funereo obsequio, sed cilicio operiretur: quod ideo hic inserendum putavimus, ut cunctis legentibus pateat, quanto vir iste a Domino etiam temporali honore sublimatus, semetipsum humilitate depresserit, cujus viventis spiritus devotio tam humile obsequium defunctæ quoque carni providerit. More itaque ecclesiastico exsequiis rite celebratis, corpus Deo dilecti Præsulis in crypta cœnobii, quod ipse fundaverat, ante altare sanctæ Mariæ, maxima cum Christi fidelium devotione sepelitur. Sepul-

a Annus iste incœptus solummodo fuit: tum quia paullo post dicitur S. Bernvvardus triginta tantum annos ecclesiam suam administrasse: tum quia alias ejus obitus ad annum 1024. esset referendus: quod est contra omnium auctorum fidem.

b Anno scilicet 1023. ut in Observationibus præviis diximus.

pulcrum autem sancta sibi devotione praeparaverat, & tale solae humilitatis Epitaphium superscripserat, ANN. CH. 1023 20. Novem. Epitaphiū ejus.

Pars hominis Bernvvardus eram, nunc claudor in isto
Sarcophago diro, vilis & ecce cinis,
Pro dolor! officii culmen quia non bene gessi,
Sit pia pax animae, vos & amen canite.

50. Quid hac re beati viri mansuetudine dulcius, quid abjectione laudabilius? Quo enim se vilius sub humilitatis deprimit modio, eo lucidius in Ecclesiae apparet candelabro; & quantum suo judicio sacerdotali honore indignus deputatur, tantum laudabilis vitae testimonio dignus per omnia comprobatur. Pie denique consideranti modum conversationis ejus, & sanctae a puero institutioni, magni meriti luce clarius apparebit, quamvis longe aliter se ipse aestimaverit. Valles enim secundum Psalmistam frumento abundant, hoc est humiles spiritu, potioribus divinae largitatis muneribus exuberant. *Psalm. 64. 14.* Sed pius pater Deo plane & Ecclesiae dignissimus, & inter ceteras virtutes, quibus adornatus erat, humilitatis cultor praecipuus, quid pro ipsa cordis humilitate consolationis, quid fidei, ac spei conceperit, manifestat in titulo, quem his verbis interioris sarcophagi inscripsit loco. *Scio quod Redemtor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Salvatorem meum: quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est haec spes mea in sinu meo.* Titulus ejus tumulo inscriptus. Quae nimirum dicta eo spiritu ab ipso creduntur repetita, quo primum ea constat fuisse prolata: *Job. 19. 25.* ac si aliis verbis apertius diceret: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; de reliquo reposita est mihi corona justitiae.* *2. Tim. 4. 8.*

MIRACULA SANCTI BERNVVARDI EPISCOPI HILDESHEIMENSIS.

1. Transitus viri Dei sanctissimi praesulis nostri BERNWARDI nonnullis divinitus ostensus est, sed ista prosequendo libet priora paullulum attendere. Futura praevidit. Sedebat aliquando vir Dei Bernvvardus adhuc vivens cum hospitibus suis in aula sua. Scholaris vero quidam pauper ante fores eleemosynas petendo, pium Praesulem, ut sui misereretur invocavit. Quod audiens homo propheticus, & Spiritu Dei plenus, jussit ut episcopus Coloniensis foris stans mox introduceretur. Currentes ergo ministri renuntiaverunt neminem foris esse praeter illum scholarem pauperem; sanctus autem Bernvvardus affirmans ipsum esse Coloniensem episcopum, festinanter adduci praecepit; adductumque benigne suscipiens, in capite mensae pauperem renitentem collocavit. Cui, post mensam rubore perfuso & verecundo pro reverentia sibi a tanto Praesule exhibita, vir beatus quod ipse Coloniensis episcopus esset futurus, praedixit; humiliter exorans, ut primam Missam, quam in Colonia celebraret, pro paupere Bernvvardo decantaret. At ille, cum summa devotione precibus ejus annuens, benedictione petita, & accepta recessit ab eo. Factus igitur Archiepiscopus, juxta vaticinium viri sancti, regnante domino Henrico de Bavenberch, anno [a] Domini millesimo vigesimo-tertio, duodecimo Kalendas Decembris, ad altare Missam celebraturus accedens, ipse Coloniensis episcopus, cantoresque praeveniens, Missam pro defunctis, omnibus qui aderant stupentibus, inchoavit; nec immemor interpretis sui, beati scilicet Bernvvardi, cum venisset ad Canonem, devotissime, sicut promiserat, memoriam ipsius egit inter vivos. Sed inter salutaris victimae consecrationem, transitus viri Dei divinitus ei revelatus est; unde mox etiam in memoria defun-

[a] Et tamen Piligrinus successit Heriberto anno 1021. sed cum secutus fuisset S. Henricum in Italiam, qui anno 1023. in Germaniam est reversus, fortasse ante hunc annum, divina sic ordinante providentia, sacrum nondum fecerat in ecclesia sua Coloniensi.

ANN. CH. 1023 30. Novem.

defunctorum nominis ejus mentionem fecit; & omnia quæ acciderant, finita Missa, fidelibus publicavit. Qui cæleste miraculum curiosius investigare cupientes, missis exploratoribus in Hildensem, certissime cognoverunt, quod eadem hora, quando Archiepiscopus hostiam nostræ salutis immolavit, anima sanctissima fidelis & prudentis servi Domini nostri Jesu-Christi celeste gaudium introivit.

Ejus gloriam videt Anselmus eremita.

2. Fuit nihilominus in remotis partibus a civitate Lunda *a* ad duodecim milliaria, viginti sex annis quidam inclusus in quadam silva, devotus eremita, ANSELMUS nomine, qui solitas Deo preces fundens, statim fuit in spiritu: & vidit ipsa die, qua anima viri Dei cælestia claustra petivit, cælos apertos cum ingenti lumine, & audivit inter dulcem melodiam beatorum spirituum hoc carmen ab Angelis iterari: O felix anima Bernvvardi, cujus merita hominibus adhuc sunt incognita, Deo autem & nobis valde nota. Hæc tribus vicibus continuis die depositionis vidit, & audivit. Prædictam revelationem vir Dei dum sæpe cum devotione revolveret, ubi tamen illius nominis vir tam beatus habitasset, ignoraret; ecce adstitit ei venerabilis persona proceræ staturæ, venusta facie, respersa canis, & operimentis Pontificalibus vestita, dicens ei: Ego sum Bernvvardus episcopus Hildensemensis, quem trina visione in choro Angelorum collaudari audisti. Ego templum in Hildensem Angelis construxi, & Virginis Filium patrimonii mei successorem feci, cunctisque sæculi voluptatibus renuntiavi, *b* habitum Angelicum suscepi: nunc quoque centuplum omnia recepi; ac in tali jubilo, sicut vidisti, vitam æternam possideo. His sibi cum aliis quibusdam revelatis, cum ingenti lumine disparuit, & pro gloria sancti viri solitarius, quæ audierat & viderat, fidelibus revelavit.

3. Obiit itaque sanctus Præsul anno Domini millesimo vigesimo-tertio, ut dictum est, & sepultus in crypta ecclesiæ suæ, quam construxerat. Latuit autem sub terra annis centum & septuaginta duobus. Cernitur nihilominus ad dextram partem sepulcri super columnarium conscriptio *c* talis.

Hac tumuli fossa clauduntur Præsulis ossa
  BERNWARDI, miri magnificique viri.
Qui patriæ stemma, radians ut gemma serena,
  Acceptus populo, complacuit Domino.
Nam fuit ecclesiæ condignus Episcopus ille,
  Quem Deus Emmanuel diligat & Michael.
Tandem bis senis undeno mense Kalendis,
  Felix hanc vitam mutat in angelicam.

Quantis post hæc miraculorum insigniis confessorem suum Dominus glorificaverit, non est nostræ parvitatis explanare. Sed ne cuncta præteriisse videamur, pauca de pluribus explicamus.

Miraculis post obitum claret.

Puella contracta erigitur.

4. Puella quædam de Erpesford oriunda, Hildegardt nomine, cum multa languentium turba, diversis ægritudinis vexata Hildensem advenit, miserabilem in modum contracta, ita ut genibus pectori inhærentibus, manu dextra incurvata cubitali mensura, vix a terra surrecta, se rependo traheret. Quæ per sex menses & eo amplius circa loca sanctorum reptando, mendicans a Deo salutem, a populo stipem, admonita, ut ipsa referebat, per somnium, ad tumulum beati Bernvvardi reptando pervenit; & supposita eidem tumbæ cerea effigie, continuo coram populo, cujus eodem tempore multitudo forte convenerat, nervorum distentione durius cruciari cœpit. Quid plura? Infra biduum erecta est, & sanitati restituta. Testis est civitas nostra, cui, miseria prodente, erat notissima.

Alia puella sanatur.

5. Fuit in nostra civitate miles quidam ministerialis habitans, cujus filia ægritudine pressa, ac desperata, pater anxius ne sine baptismi sacramento migraret, infantula enim erat, beato viro se devovit; ut si meritis ejus ægra spatium ad nostræ

a Lundia urbs, Scaniæ provinciæ olim caput, Archiepiscopatus titulo ornata, subest Succiæ regi, licet ejus omnes Suffraganei sint in Dania.

b Sic plerique veteres habitum monasticum nuncuparunt angelicum, ut ab aliis sæpius annotatum est.

c Hujus Epitaphii auctorem quidam faciunt Benonem Bernvvardi discipulum, qui ex monacho S. Michaelis abbas fuit, ac postea ab Henrico Imperatore capellæ Goslariensi præfectus. An denique Misnensis episcopus? ut placet Bruschio.

nostræ salutis sacramentum percipiendum obtineret, ipse memoriam ejus cum oblationibus visitaret. Nec mora: juxta votum sepulcrum beati Præsulis adiit, inde rediens, infirmam plene convaluisse reperit. ANN. CH. 1023 20. Novem.

6. Alia puella de Hannovere, tanto cruciabatur oculorum dolore, ut penitus elici orbibus suis ipsi oculi putarentur vi doloris. Promissa igitur oblatione ad tumbam sancti Præsulis, illico, sospitate redeunte, conquievit vis doloris. Item alia ab oculorum dolore sanatur.

7. Simili passione quidam in Runebech vexatus, cum jam penitus oculorum salutem desperaret, invocato sancti Præsulis auxilio, in somnum resolutus est. Facto autem diluculo, penitus omni dolore fugato, surrexit, eademque die cum testibus suæ sanitatis ad tumulum beati viri gratias acturus venit.

8. Faber quidam de Bokenen, Bodo nomine, tactus est infirmitate gravi per tres septimanas, ita ut manus & pedes jam præmortuos occasuros a sua compage arbitraretur. Vocatus ergo Sacerdos, cum jam desperaretur, advenit; cujus consilio ceterorumque propinquorum, vovit ut si intra triduum meliorari cœpisset, sepulcrum beati Præsulis gratias acturus visitaret. Hæc cum agerentur, feria quarta ante Dominicam Rogationum, sequenti die ac nocte adeo convaluit, ut proxima sexta feria nudipes Hildensem veniret, sic tamen luridus ore, ut ipsa facies conspecta viri audientibus fidem faceret miraculi. Fabro manuum ac pedum usus restituitur.

9. Mulier quædam Goszlariensis, Elmot nomine, a dæmone possessa, cum venisset ad beati Bernvvardi memoriam per aliquot dies ibidem horribili modo vexata, precibus sancti Præsulis curata est; septem aut plures dies postea nobiscum mansit, quotidie sepulcrum Pontificale cum devota gratiarum actione visitavit. Crebro ibidem corpori & sanguini Domini communicavit. Inde digrediens, post septimanas sex rediit, & ceream duobus denariis comparatam tumbæ supponens, pro sanitatis suæ perseverantia gratias retulit. Testis est tota Goszlaria, ubi pro mercimonii sui negotio probatur fuisse notissima. Mulier a dæmone possessa liberatur.

10. Juvenis quidam in Bohemia, in sacratissima nocte Nativitatis Dominicæ cum duobus fratribus suis ceterisq; coævis, ludis quibusdã invigilans, dirissimo dęmoni vexandus est traditus; fratribus utrisque subitanea morte præfocatis, ceterisque omnibus, qui eisdem infaustis intererant ludis, a morte subtractis, aut dæmonum vexationi contraditis. Itaque post triennium, durante infelici passione, juvenis idem ignaris parentibus huc illucque cursitans, tandem Hildensem pervenit. Ibi, dum Completorium caneretur, monasterium sancti Michaelis ingressus, tam dire ante altare sanctæ crucis vexatus est, ut omnes qui aderant, horrore nimio stupidi, & miseratione compuncti redderentur. Introducitur itaque vi impellentium, nimium ipse renitens, in cryptam ad beati Bernvvardi tumbam. Ubi diutius furore rotatus, & verba blasphema garriens, ut quidam linguam ejus intelligentes, qui tunc forte aderant, cum stupore pavidi retulerunt, tandem concidit, apertoque ore inhians, liquorem spurcissimum cum fœtore nimio eructans, incolumis surrexit. Postera die populo præsentatus est sanus: & ex eo per quindecim ferme dies sepulcrum frequentans, & pavimentum per circuitum assidue lambendo exosculans, devotissime cum lacrymis liberatori suo gratias egit. Item juvenis quidam

11. Quidam mercatores Bremenses, cum in mari versus Angliam navigarent, tempestate gravissima præventi sunt, ita ut rupto fune anchoræ, & navi tota concussa, jam vicinum cunctis pelagus intentaret interitum. Cumque supplicatio communis, & clamor lacrymabilis concreparet ad sanctorum patrocinia, repente quidam intulit, quemdam sanctum pontificem, Bernvvardum nomine, Hildensem coruscare miraculis. Ejus ergo communi voto suffragium postulantes, continuo inter medios undarum vortices, sine labore, insolita tranquillitate portum petierunt; & in minori navicula redeuntes, anchoram suam in mari elapsam retulerunt. Exinde domum reversi duos ex comitibus suis cum navicula cerea, ad tumbam beati viri in feria tertia post dominicam *Lætare Jerusalem* pro gratiarum actione transmiserunt. Iidem quoque postea simili periculo per eum liberati, argenteam anchoram per semetipsos obtulerunt. Mercatores a tempestate liberati.

12. Negotiatoris cujusdam Hildensem habitans coniunx, cum die Parasceve loca

ANN. CH. 1023 20. Nov. loca sanctorum more quam pluribus consueto annuatim nudipes circuiret, thuris partem comparavit, quam ad beati Bernvvardi tumbam ferre destinavit. Ergo via, quæ tendit ad monasterium sancti Michaelis in aqua lutea, quæ per civitatem versus urbis murum decurrit, pedes lavit, inde ad monasterium tetendit. Cumque cœmeterium ejusdem ecclesiæ conscendisset, agnovit elapsum esse thus, quod emerat. Unde graviter animo consternata, excussis vestimentis sicubi adhæsisset, eadem via qua venerat, usque ad aquam qua prius pedes laverat, quærendo reversa, nihil invenit; mæstaq; nimium ad monasteriũ rediit. Inde cryptam ingressa, ante tumbam Pontificis in oratione cum largo fletu procubuit, reputans apud se, ideo sibi oblationem elapsam, quod quasi indigna fuerit eam proferre ad sancti viri memoriam. Finita oratione humili & lacrymosa, surrexit, thus perditum in manu sinistra reperit; quod tumulo superponens, cum ingenti pavore abscessit, quod gestum erat sub silentio abscondit, donec quinto aut sexto die a familiaribus ejus proditum innotuit. Quæ postmodum, cum rei gestæ veritatem a quodam *a* fratre nostro promere peteretur, non sine lacrymis narrare potuit.

Thus amissum recuperatur.

Puer a fistulæ morbo curatus.

13. Miles quidam, Thietmarus nomine, ministerialis Regis, in vico Hoya *b* juxta Vviseram fluvium habitabat. Hujus filius annorum circiter octo, cum per quinquennium fistulæ incommodo in maxilla sinistra vexaretur, omnisque medicorum operatio in illo frustraretur, tandem ad tumulum S. Antistitis oblationem suam, cereum videlicet caput, ferre devovit, si infra novem dies incolumitas illi meritis beati viri redderetur. Igitur infra triduum ante tempus præoptatum puer remedium accepit; & tertia feria infra hebdomadam Pentecostes, cum patre, matre & avia in testimonium receptæ sanitatis, cum votis promissis, ad memoriam beati viri sospes pervenit.

Abbas S. Michaelis tibiæ sanitatem obtinet.

14. Abbas etiam cœnobii sancti Michaelis, CONRADUS nomine, dum quadam die causa utilitatis monasterii iter ageret, forte accidit, ut equo labente cui insederat, tibia collisa, prorsus debilis, & cruciatus in sella gestatoria referretur. Jussit itaque se ad sepulcrum beati Pontificis deferri; ubi in oratione prostratus, cum vovisset se, quoad viveret candelam nocte & interdiu ibi provisurum, incolumis continuo surrexit: quique alienis manibus est illatus, propriis est pedibus egressus. Neque hoc reticendum videtur, quia plures Deo devoti, tam viri quam feminæ, nocturnæ quietis tempore, ad sepulcrum beati Præsulis psalmodiæ cantus se audisse, & luminaria divinitus accensa vidisse, & miri odoris fragrantiam sensisse testati sunt.

Item contracta.

15. Mulier quædam provinciæ Marahen, de civitate Olomusz *c*, non infimis parentibus oriunda, septem annis sinistræ manus digitis in volam contractis, ejusdem brachii ulna concreta pectori pæne cohærente, debilis aruerat; quæ multa sanctorum loca sanitatis gratia frequentare consueverat. Venit ergo multo itineris labore fatigata, mane septimo Kalendas Junii, ad sepulcrum beati Bernvvardi, ubi infra priorem Missam posita, populo inspectante, pristinam sanitatem recepit. Cujus rei testes idonei plurimi tunc temporis affuerunt, qui prius illam se debilem agnovisse testati sunt. Mox ergo omnes, qui huic affuere miraculo, multique de civitate accurrentes, Deum, qui tantis famulum suum glorificat, in hymnis & laudibus benedicebant.

Item quidam manum habens aridam.

16. Quidam in Thuringia manum habens aridam, omnique operis officio privatam, cum se ad beati viri memoriam cum oblationibus ire vovisset, si meritis ejus sanitatem consequeretur, inopinata celeritate, quod optaverat adeptus est. Ille autem tantam gratiam parvipendes, & votum implere dissimulans, ejusdem manus, itemque brachii simul debilitate multatus est. Qui nimio dolore cogente, licet sero in se reversus, & cur hoc pateretur haud ignarus, cum promis-

a Ex hoc & aliis locis patet, libri hujus auctorem præsentem fuisse plerisque miraculis, quæ hic enarrat. Vixit autem tempore Conradi Abbatis S. Michaelis, ut ex numero sequenti colligi potest. Vide & num. 16.

b Hoya urbs Germaniæ in Vvestphalia ad Visurgim fluvium, comitatus cognominis, qui Duci Brunsvicensi subest, caput.

c Olomucium urbs episcopalis in Bohemia sub Archiepiscopo Pragensi, Moraviæ, incolis *Mahren*, provinciæ caput.

missis oblationibus ad sancti Præsulis auxilium invocandum ire cœpit, nondumque peracto itinere, perfectam sospitatem recepit. Ut ergo ad locum pervenit ubi sancti Præsulis corpus requievit condignas sanatori suo gratiarum actiones persolvit; nobisque, qualiter hoc gestum sit, cum pluribus suæ sanitatis testibus enarravit. ANN. CH 1023 20. Nov.

17. Alter quidam, Volcquardus nomine, omni civitati nostræ notissimus, simili passione vexatus, quodam tempore, cum in beati Michaelis ecclesiam introductus fuisset, corporalesque medicinas sibi adhiberi petiisset, quidam presbyter a Deo potius sibi sanitatem petendam admonuit, & ad beati Bernvvardi memoriam spe sanitatis ire persuasit. Quo facto, vix hora dimidia transacta, cryptam lætus exivit, seque sanatum fuisse cunctis in ecclesia consistentibus evidenter ostendit. Qui post septem dies revocatus, & de perseverantia sanitatis interrogatus, cum se nihil doloris habere fuisset professus, populo, cujus multitudo aderat, est præsentatus; Deusque ab omnibus magnis est laudibus glorificatus. Item alius.

18. Rusticus quidam Lunignæ habitans, Romam ad sanctum Petrum orationis causa tendens, in eodem itinere gravi cœpit infirmitate detineri. Qui, cum omnimodis a carnium esu abstinere se vovisset quoadusque ad beati Bernvvardi sepulcrum, gratias acturus venisset, si per eum a mortis se contigisset periculo liberari, continuo sanitati pristinæ restitutus est. Æger sanatur.

19. Puella quædam parvula, Mactildis nomine, de Bavaria nata, sed apud nos a primis fere annis in vico Fossem conversata, religiosi cujusdam viri Ecberti nomine sustentata eleemosynis, manum habens contractam venit ad beati Bernvvardi tumbam, quam mox ut attigit, optatæ salutis remedium invenit. Mulier a manu contracta.

20. Fuit quoque Bremis mulier, non ignotæ inter suos opinionis, cujus facies, ingravescente morbo, adeo intumuerat, ut narium & oculorum discretionem pæne funditus ademisset. Cumque voti ejus beati Bernvvardi compassionem implorassent, super nimiam ejus afflictionem voventes eam sepulcrum ejus visitaturam, dolor ilico cessavit, & inopinata celeritate sanitas pristina rediit. Item mulier sanatur.

21. Fuit in Ritelogon, qui est vicus duobus milliaribus distans a civitate Hildensem, puella quædam, ita diversis per quinquennium passionibus & molestiis corporis affecta, ut novissime nervis ac membris pæne omnibus contracta, & sibi esset inutilis, & suis efficeretur gravis. Hæc igitur sexto Nonas Maii, vehiculo adducta, cryptam basilicæ nostræ difficillimo labore, duobus innixa baculis, irrepsit, ac se super beati viri tumbam inclinavit; ibique ab omni, quo laborabat, incommodo, mira celeritate convaluit. Die sequenti convenit incredibilis multitudo populi nostræ civitatis, peregrinorum quoque & aliorum, qui de diversis locis ad sollemnitatem sanctæ crucis eo die confluxerant, non modica turba; acceptoque testimonio a parentibus & civibus puellæ, de eo quod acciderat, Deum publicis laudibus in sancto suo devotissime glorificaverunt. Puella vero eodem die ad sua incolumis reversa est. Paralytica.

22. Vir quidam de civitate Lubeck [a], Adelvvardus nomine, ita paralysis morbo longo tempore dissolutus jacebat, ut nec in lecto semetipsum erigere, nec ad os manum propriam potuisset adducere. Hujus uxori beatus pontifex Bernvvardus in visione apparuit, eamque, ut pro salute viri candelam juxta longitudinem ac latitudinem sepulcri sui factam, Deo vovere debere edocuit. At illa de somno evigilans, & visionem retractans, ilico surrexit, & assumtis duabus feminis in vestibulo domus suæ solo prosternitur, postque orationem, & votum promissum, ad maritum reversa est, invenitque eum pro recuperata jam sanitate Deo gratias agentem. Qui ab illa hora tam plene convaluit, ut non longe post, ad votum persolvendum cum uxore, sancti viri sepulcrum visitaret, ac patrati in se miraculi relator certissimus exsisteret. Item paralyticus.

23. Alio quoque tempore, jam dicti patrisfamilias filius adhuc infantulus, cujusdam molis desuper venientis ruina oppressus, atque contritus, cum jam pæne videretur exanimis, ejulabunda mater ad sancti Bernvvardi patrocinium confugit;

[a] Lubeca exigua olim civitas Holsatiæ in Saxonia inferiori, nunc una e præcipuis Germaniæ civitatibus, imperialis & libera. Huc anno 1162. translata est sedes episcopi Aldeburgensis.

ANN. CH. 1023 16. Nov.

nec spe sua frustrata est. Nam continuo post preces & lacrymas ejus ad Deum fusas, sub invocatione sancti Præsulis puer tamquam ab ipsis mortis faucibus ereptus, vitæ redditus est.

Miles curatus infidelis iterum cruciatus sanatur.

24. Miles quidam Herebordus de villa Hornsen, diutina infirmitate consumtus, ad extrema pervenerat. Cognatis autem & amicis illius, pro amissione carissimi sui nimium dolentibus, Sacerdos ejusdem loci suggessit, ut pro eo patrocinium beati Bernvvardi implorarent, votum facientes, ut si vitæ restitui & salutem consequi potuisset, ad sepulcrum sancti laneis indutus, & discalceatus de domo sua incipiens venire debuisset. Omnibus ergo id fideliter voventibus, æger melius habere cœpit; & proficientibus meliorationis suæ augmentis, in brevi ad plenum convaluit. Qui postmodum alterius causæ occasione Brunesvvich civitate consistens, ex eodem loco ad persolvendum votum iter arripuit, eo quod brevioris viæ compendio usus, in ambulando minus esset laboraturus. Perveniens itaque ad civitatem Hildensemensem graviter infirmari cœpit. Sed tamen cœptum adimplere desiderans, ecclesiam sancti Michaelis, in qua sanctus Præsul requiescit, expetiit; sed ante atrium ecclesiæ, tamquam ab aliquo impulsus, corruit. His autem, qui comitabantur eum, apprehendentibus atque ducentibus; ut ad januam basilicæ ventum est, horrore nimio perculsus, & pavore inter manus eorum collapsus est, nec ullo modo assurgere, aut intrandi ecclesiam vires habere potuit, usque dum publica confessione, omnibus qui aderant, pro quo reatu hac pœna multaretur, aperiret. Receptis ergo viribus, ad sua revertens, & inde procedens, voti sui ordinem tanto jam devotior, quanto divino verbere eruditior, explevit.

Mulier sanatur.

25. Matrona quædam Bremensis, in infirmitate posita, vidit assistere sibi quemdam reverendi vultus in habitu sacerdotali interrogantem eam, utrumnam agnosceret quem aspiciebat. Quæ respondens, ut poterat, vix enim in solo pectore vitalis spiritus anhelabat, dixit, eum sibi prorsus incognitum esse. At ille benignissimo affatu, quod ipse esset Bernvvardus Hildensemensis episcopus, indicavit; & quia salutis causa advenisset, asseruit. Admonuit etiam, ut ad sepulcrum ipsius *a* nummatam vini ad celebrationem Missarum, recuperata sanitate, offerret; atque hoc dicto disparuit. Mulier vero, quæ morti vicina putabatur, nam solo prostrata, *b* more fidelium ex hac vita migrantium jacuerat, erigens se paullisper, omnibus qui ad exitus ejus expectationem convenerant, visionem enarravit; atque ab eadem hora salva facta est. Postmodum visitans sepulcrum Sancti, oblationem præscriptam fideliter obtulit, aliisque fidelibus ad sequendam hujusmodi devotionem exemplo fuit. Nam multi postea tam pium factum imitantes, suffragantibus meritis beati Bernvvardi, a variis languoribus & calamitatibus sunt liberati.

Miles a febre.

26. Miles quidam de ducatu Mekelenborch *c*, febre acriter correptus, ad exhortationem aliquorum admonitus, ut sancto Bernvvardo Hildensemensium patrono votum faceret, & sine dubio relevamen & sanitatem recipere non dubitaret, faciliter acquievit; & voto facto, mox ut verba ejus ore exierunt, sanatus est; in cujus evidens testimonium misit idem miles florenum aureum per duos Sacerdotes ad sepulcrum sancti Præsulis, qui prædicta sic contigisse fideliter testati sunt.

Rusticus.

27. Rusticus etiam quidam de diœcesi Hildensemensi, cum diu febricitaret, aquam de tumba sancti Præsulis sibi afferri petiit, quam mox ut bibere cœpit, febris abscessit, & post illum diem non comparuit, &, ut ipse dixit, in sanitate perseveravit.

HIS-

a Licet hoc vocabulum sæpius pro pretio rei per numeros æstimatæ sumatur, quandoque tamen pro ipsa re quæ nummis æstimari potest, adhibetur. Vide Glossarium Cangianum.

b Notanda maxime Fidelium tunc temporis devotio, qui nonnisi in terra jacentes spiritum emittere volebant. Vix nunc superest hujus sanctæ consuetudinis ullum vestigium, etiam in claustris.

c Magnopolis, seu Megalopolis Latine dicitur, urbs olim ampla, quæ regioni nomen dedit, nunc tenue castrum est, ducatus tamen nomen retinuit, vulgo *MecKelbourg*.

ANN. CH. 1023 20. Nov.

HISTORIA CANONIZATIONIS

& Translationis S. BERNVVARDI episcopi.

PRÆFATIO.

1. CUM ad laudem & gloriam Creatoris & Reparatoris universorum, & ad proximorum profectum, quilibet, quod potest, in domum Domini jubeatur offerre; cavendum est, ne quis intra sanctam Ecclesiam fidelium in conspectu Dei sui vacuus appareat, sed unusquisque secundum collatam sibi à Deo gratiam de bonæ voluntatis thesauro, quantum valet, fideliter proferat, & in nostri Salvatoris gazophylacio, saltem cum vidua paupercula, duo minuta voluntarie reponat. At nos exigui & imperiti sermone, quid ad decorem domus Dei digne possimus exhibere non habentes, valde pertimescimus, ne inter servos pigros & inutiles numerari debeamus. Considerantes tamen, quod ante Dei oculos numquam vacua est manus a munere, si arca cordis repleta sit bona voluntate; quia multis non possumus, vel saltem paucis prodesse volentes, ad utilitatem eorum, qui se sacris lectionibus occupare consueverunt, & quorum meditatio in lege Domini die ac nocte consistit, gloriosam sacri corporis Deo dilecti præsulis Bernvvardi Translationem, quam nostris diebus sollemni fidelium devotione celebratam gaudemus, explanare proponimus, de illo utique præsumentes, qui aperuit os muti, & linguas infantium fecit disertas.

2. Verum cum de conversationis ejus sanctitate, gestorum magnificentia, & transitu laudabili, bonæ memoriæ Tangmarus presbyter, diserto satis sermone, plenissime narraverit; nos hoc prætermittentes, ad ea tantum stilum vertimus, quæ vel ipsi de miraculis ejus vidimus, aut eorum, in quibus patrata sunt, probabili relatione cognovimus, vel quæ adhuc publica fama celebrante didicimus. Auctoris ætas.

3. Anno igitur ab Incarn. Verbi Dei millesimo centesimo nonagesimo tertio CÆLESTINUS Papa tertius sanctæ Romanæ præsedit ecclesiæ, vir sacrarum litterarum documentis eruditus, habens utique unde proferret nova & vetera, ætate grandævus; colloquii suavitate blandus, &, ut paucis dicamus, ipsum cum ætate matura morum adornabat maturitas. Hic discretorum communicato consilio, venerabilem virum *a* CINCIUM, presbyterum Cardinalem, in partes Daciæ *b* destinandum duxit, ut terram speciali privilegio Apostolorum Principi subjugatam, Apostolorum Principis Vicarii vice reviseret, & provinciæ illius Principes, gravi ab invicem discordia divisos, ad tranquillitatis statum, & pacis unitatem revocaret. Quod Apostolicæ legationis mandatum animo promto, Deo favente, prudenter exsecutus, cum esset in redeundo, ad civitatem Hildensemensem. quæ se itineri ejus offerebat, declinavit, & in monasterio beati Michaelis a domino THEODORICO, qui tunc temporis ejusdem cœnobii curam gerebat, pariter & a fratribus, hospitio benigne collectus est. Cælestini 3. Papæ encomium.

4. His diebus sancta civitas Jerusalem, de qua per Prophetam a Domino dicitur: *De Jerusalem civitate quam elegi, veniet vobis auxilium*; civitas nostri Redemtoris præsentia simul & sacræ passionis ejus ac resurrectionis dedicata triumpho, inscrutabili divinæ permissionis judicio, violenta Saracenorum manu tenebatur captiva; & cuidam SALADINO, ipsius nefariæ gentis Principi, misera servitute subjugata; illud etiam vivificum sanctæ crucis lignum, in quo Salvator pependit, & quod sui sanguinis effusione sacravit, per manus sceleratorum de sanctuario sancti templi sublatum, & in terram alienigenarum asportatum est. Sepulcrũ nihilominus, in quo Redemtor quievit, & in quo mulieribus angelicæ visionis os- Ierosolyma a Sarracenis capta.

a Is est procul dubio, qui postea ab Innocentio 3. summo Pontifice in Siciliam legatus missus est qui cum Galteri Trojani Episcopi translationem ad sedem Panormitanam inconsulto Pontifice approbasset, ab Innocentio graviter est reprehensus. Qua de re legenda est epistola 132. ejusdem Pontificis, & ipsius Gesta, cap. 39.

b *Dacia* legendum esse censet Brouverus. Celebris fuit apud scriptores *Danicus census*, qui Romanæ ecclesiæ solvebatur. Danos vero sæpius sequioris ævi scriptores cum Dacis confudere, ut observat Ortelius.

ANN. CH. 1023 20. Nov.

tensa est gloria, sic a Christianorum alienatum est potestate, ut ipsis custodibus, qui ad hoc observandum fuerant deputati, exclusis, nulli penitus fidelium ad hoc visitandum accessus pateret, qui tributa reddere Saladino recusaret. Sed quis hujus calamitatis miseriam per singula enumerare sufficiat? Tota terra illa, cui benedixit Dominus, & in qua Filius Dei dignatus est nasci, inter homines conversari, pati, mori, resurgere, cælos adire, & super discipulos gratiam Paracliti mittere, ac plura visibiliter operari miracula; terra, ubi Prophetarum & Apostolorum sacra viguere præconia; cædibus, rapinis, & variis oppressionibus, quæ a supradicto tyranno exercebantur, laborabat, sola civitate Tyro superstite, quæ propter sui firmitatem & propter adjacentis maris latitudinem spatiosam, expugnari non potuit. Verumtamen miserator & misericors Dominus, misericordiam suam in ira sua non continens, qui numquam obliviscitur misereri, cum populo suo, quem diligit, corripit & castigat, in hac severitate pie ac misericorditer egit; multa fidelium millia, magnorum Principum & nobilium catervas innumeras, ad agendum pœnitentiam de commissis, plures eorum ad vitam præsentem termino laudabili concludendam, terræ illius amissionis occasione clementer invitans. In hoc utique facto ad illius evangelici Samaritani exemplar, Christiano populo propter varias plagas criminum, in illis partibus Jerosolymitanis quasi semivivo relicto, conveniens antidotum cælestis medicus renovavit, severitatis vinum simul & oleum pietatis apponens; ut qui in arca tabernaculi virgam, & manna poni præceperat, unde plebem suo charactere insignitam in amissione terræ sanctæ virga percuteret, inde in agnitione suæ fragilitatis, ac cognitione proprii Creatoris, eam quasi baculo sustentaret.

Expeditio Christianorum in terram sanctam.

5. Hæc ideo huic opusculo credidimus inserenda, ut facilius clarescat, quantis malorum perturbationibus illo tempore totus ubique pæne concussus fuerit orbis, cum neque regio aliqua, vel provincia, nec civitas quidem exsisteret, quæ non bellis vel seditionibus coram positis laboraret, vel venturas formidaret. Nam sicut omnia corporis membra solo capite reguntur, & infirmato capite cetera membra ægritudinis incommoda sentire necesse est: ita postquam civitas Jerusalem, ubi Christianæ religionis exortæ sunt primitiæ, prophani principis tyrannidi subjacuit, per omnes fere fines, in quibus unius Dei frequentatur cultus, & maxime apud Saxoniam provinciam, rapinarum, incendiorum, aliarumque enormitatum exercebatur impietas, ut duris passionibus capiti suo gravato, reliqua sanctæ Ecclesiæ membra non immerito condolere viderentur. Tunc igitur data est libertas, & resoluta legum frænis ira ruit, ut si vir ille facundissimus ab inferis emergeret, aptius hoc ævo quam suis diebus exclamaret: O mores, o tempora! Hac igitur inexplicabilis adversitatis instantia totus fere Hildensemensis episcopatus destitutus jacebat. Verum supra memoratus Romanæ sedis legatus, tam diræ cladis violentia coactus, in præfato monasterio per dies aliquot commoratus est. Nam quidam saniori usi consilio illum effectuose præmonebant, ne sine potentis personæ conductu procederet, ne forte per quosdam malitiæ ministros, insidiarum jacula & laqueos absconditos qui sibi tenderentur incurreret. Eorum igitur monitionibus & consiliis acquiescens, legatos ad Imperatorem pro litteris conductitiis ab eo impetrandis direxit, quia Hildensemensis episcopus in multis imperialibus obsequiis detentus erat, & ideo ei in talibus auxilio esse non poterat. Quibus ad Imperatoriam majestatem profectis, vir honorandus in loco jam sæpe nominato persistens, amplius quam trium hebdomadarum spatium complevit, nullis aliis nisi sacræ lectionis studiis invigilans, ut jam illius Orthodoxi nostri, magnæ videlicet sanctitatis viri Hieronymi, spiritalis exercitii videretur imitator, aut legendo semper aliquid, aut scribendo. Ad hunc quotiescumque, qui publicis sceleribus implicati essent, veniebant rogantes, quatenus de injuncta eis pœnitentia ex concessa sibi auctoritate aliquid relaxaret, in his discrete & prudenter se agebat: & primo causam modumque delicti diligentius perquirens, juxta culparum quantitatem condonationis gratiam temperabat. Sæpius etiam ad conventum fratrum accedens, eos, ut erat vir mitissimus, humiliter salutabat: cum quibus monasterium ingressus, huc illucque deam-

Saxoniæ miser status.

Legati Romani vita exemplaris.

Indulgentias pœnitentibus ut concedit.

deambulando situm ejus & honestam per omnia dispositionem mirabatur. ANN. CH. 1023 20. Nov.

6. Accidit ergo, ut una dierum oratorium solito ingressus, a fratribus qui præsentes erant requireret, qui tam magnifici operis fundator exstitisset, cui a fratribus responsum est, quod a quodam Episcopo, magnitudine virtutum egregio, qui ante tempora sanctæ recordationis *a* GOTHEHARDI episcopi Hildensemensis ecclesiæ regimen tenebat, idem locus constructus, consecratus, & de possessionibus, quæ sibi hereditario jure cesserant, dotatus esset. Præterea quod in crypta ejusdem cœnobii sacræ corporis ejus essent reliquiæ reconditæ: adjicientes, quod quædam quæ de probata ipsius conversatione conscripta essent, apud eos haberentur volumina. Qui dum super tanti viri nomine studiosius requireret, audivit quod Bernvvardus ei nomen fuerit, & quod de claro Saxonum sanguine exstiterit oriundus. His auditis, Deum qui sanctos suos glorificat benedicens, quædam de potioribus ejus miraculis in præsentia sui recitari præcepit, diligentius inquirens, si in eadem congregatione fratres exsisterent, qui aliqua de miraculis ejus celebrata vidissent. Cui plures e fratribus multa se de his frequenter vidisse responderunt. Ad hos Apostolicæ sedis legatus: Si hæc, ait, quæ dixistis virtutum insignia in præsentia summi Pontificis audirentur, non dubium quin rationabilem & honestam petitionem optatus prosequeretur effectus, si ab eo beati viri translationem peteretis. Aliquantis dehinc evolutis diebus, cum fratribus capitulum ingressus, post dulcia exhortationis ejus verba, universi genibus ipsius advoluti supplicabant attentius, ut quia sua inducti persuasione, pro translatione beati Confessoris promovenda, legatos ad Romanam destinare proponerent ecclesiam, eis apud summum Pontificem pius cooperator exsisteret. Illorum precibus admissis, consuluit, ut hi qui certius aliquid de miraculis sancti viri vidissent, aut vera comperissent, relatione in præsentia sui & domini *b* BERNONIS, qui eo tempore pontificatus culmen gerebat, juramento confirmarent: impossibile dicens, ut ecclesia Romana facilem in hujusmodi negotiis assensum præbeat, nisi de veritate rei plenius antea fuerit instructa. Hic dum in audientia omnium proposuisset, paratos eos & unanimes inveniens, cum ipsis pariter ad Episcopum accessit: ubi in facie ipsorum & totius ecclesiæ, fratres quæcumque de virtutibus & signis beati viri viderant, aut per idoneos testes didicerant, sacramento præstito in sacro-sanctis Evangeliis, vera esse contestati sunt. Quam attestationem præfatus Cardinalis in scriptum redigi, & tam suo quam episcopali sigillo diligentius consignari mandavit.

In S. Bernvvardi memoriam inquirit.

Suadet Roman. Pont. ea de re adeundum.

7. His ita de consilio rationabiliter ordinatis, dominus Cardinalis valedicens fratribus, & de impenso sibi ab eis puræ dilectionis obsequio quam plurimum regratiatus, profectus est, domino Episcopo debita ipsum conducente reverentia, & in castro suo Vvincenburch illum hospitio excipiente. Cum quo Pater monasterii usque ad idem castrum processit; & die sequenti, cum ab eo benedictione petita, ad monasterium redire pararet, fideliter consuluit, ut rebus & impensis præparatis, si forte pro sæpedicto negotio Romanam visitare vellet ecclesiam, eum, quam citius posset, subsequi non differret. Qui ad conventum rediens, omnem consilii formam, quam ex ore viri venerabilis audierat, in communi proposuit. Deliberatione dehinc habita, quis ad hoc negotium exsequendum mitteretur, universis visum est, ut is qui Pater congregationis legatione fungeretur: congruum esse dicentes, ut super tam celebris negotii promotione persona celebris & idonea mitteretur. Qui primo infirmitatis suæ considerationem & itineris difficultatem opponens, ac imparem se huic labori per omnia judicans, quod petebatur humiliter recusavit. Tandem ad ipsorum cohortationem & precum instantiam, quod virium suarum robur sciebat excedere, concordi & pia petitione devictus non dubitavit assumere.

Ob id Theodoricus Abbas Romam mittitur.

8. Ne quis autem ea, quæ de sacri corporis elevatione tunc temporis tractata sunt, casu, & non potius Dei præordinatione acta fuisse affirmare præsumat, non illa casu, sed ex divinæ dispositionis nutu, & de beati viri voluntate processisse, decla-

a Godehardus Bernvvardi proximus successor, cujus vitam habes infra ad annum 1038.

b Berno Episcopus Hildeshemensis, qui hanc ecclesiam annis octo administravit, obiit anno 1198. Crantzius autem ei tantummodo unum regiminis annum tribuit.

ANN. CH. 1023 20. Nov.

declarat revelatio cuidam religiosæ conversationis ostensa matronæ, quæ merito vitæ, bonæ apud omnes opinionis, bonoque virtutum flagrabat odore. Hæc sancti Spiritus edocta unctione, quamvis habitu sæculari tegeretur, sæcularem tamen animum nullatenus gerebat, sed potius jejuniis, vigiliis, eleemosynis, aliisque Deo acceptis vacabat operibus. Hæc beati viri memoriam continuis orationibus frequentabat. Accidit ergo, ut nocte sanctissimæ Resurrectionis Dominicæ, dum solito precibus intenta noctem pervigilem duceret, tandem defatigata, sicut erat in facie prostrata, juxta Pontificale sepulcrum leniter obdormiret: vidit ergo, quasi aperto sanctuarii tecto, & lapidum oppositione deposita, super sepulcri locum olei liquorem cælitus descendere largissimum, adeo exuberantem, ut magnum cryptæ spatium suo stillicidio videretur infundere: quæ de rei novitate mirata, subito quod esset mirabilius aspexit, personam videlicet reverendi vultus, pontificalibus præparamentis adornatam, de eadem tumba procedere, & talibus eam verbis affari: Tempus adest mea de terra quo membra leventur. His dictis expergefacta, quæ viderat & audierat, non passim omnibus, sed paucis Deumque timentibus ipsius cœnobii fratribus retulit. Quam visionem omni veritate subnixam subsequens visio comprobavit.

Videtur S. Bernvvardus e sepulcro procedere.

Alia visio.

9. Anno eodem, quo sæpius dicta sancti Præsulis translatio celebrata est, quidam de ipsius monasterio seu collegio vir vita laudabilis, vidit per visum, quasi cryptam ejus cœnobii adoraturus intraret: cui apparuit qualiter de loco in quo sacri corporis reliquiæ servabantur, fons scaturiret purissimus, qui jam adeo excreverat, ut ad ostium cryptæ suo cursu processisset. Miratus ergo, & de ipso manibus hauriens, & ore degustans, mellis dulcedinem sensit. Qui currens ut Abbati & fratribus visa nunciaret, ipsum monasterii patrem in conventu fratrum stantem reperit. Cui dum de novi fontis eruptione narraret, nondum finito sermone, fons ipse, ut sibi videbatur, effluxionis suæ largitate ante faciem ipsorum apparuit, quem videns is qui Abbati referre venerat: Ecce, ait, domine, fons ille de quo dixi vobis. Qui utrique lacrymati præ gaudio, flexis genibus, Deum a quo quicquid sanctis virtutis datur venit, & quasi a lucidissimo fonte procedit, benedixerunt. Dehinc post longas gratiarum actiones, talem Abbas prorupit in vocem: Merito, frater, Deum de universis donis ejus benedicimus, quia indubitanter scio, quod de gratia largitatis ejus, qui dives est in omnes, meritis dilecti Patroni nostri suffragantibus, nil nobis de reliquo, si Deum timuerimus, deesse poterit. Evigilans, quæ viderat, utpote vir humanæ laudis favorem omnino declinans, paucis e fratribus retulit, rogans quatenus audita silentio tegerent, donec certius cognoscerent, quid de suæ visionis mysterio divinæ ordinationi fieri placeret. Nos vero, qui hominem novimus, & hæc de se ipso referentē audivimus, fidenter quæcumque vidit, litteris mandamus, & cum ipso quasi cum viro, in quo dolus non erat, rei veritatem contestamur. Hę geminę visiones, sicut pæne uno & eodem ordine prodierunt, ita sub uno interpretationis tenore intelligi possunt, quia unus & indissimilis ex his processit effectus. Nam sive olei largitas, vel fontis ubertas largitatem signabat miraculorum, quæ Salvatoris gratia, & ejus electi merito sic exuberasse videmus, ut non jam tantum in sola Saxonia provincia, verum etiam in multis mundi partibus celebris ejus frequentetur memoria, de quibus, quia nos ad cœptum orationis ordinem properamus, in sequentibus plenius dicemus.

10. Cum ergo, ut superius retulimus, de sacri corporis elevatione crebro fratres cōferrent, paucis diebus post discessum Cardinalis evolutis, meritis beati Præsulis accidit res mira pro sui magnitudinis dignitate, silentio nullatenus occultanda. Juvenis quidam, non ignobiliter natus, in episcopatu Hildensemensi erat notissimus. Hic in ea, quam præmisimus, bellorum instantia captus ab hostibus, in civitatem Brunesvvich adductus est. Qui dum ab eo quam non habebat extorquere vellent pecuniam, pedes ejus compedibus onerantes, manus vinculis vinxere ferreis, non quidem eas constringentes, sed longius a se quasi in equulei suspensione abinvicem extendentes, & clavis quibusdam solidis parieti domus tenacius affigentes: quem sic absque cibi exhibitione per triduum stare coegerunt, diligenter ne fuga elaberetur adhibentes custodes. Anxius ergo quid faceret, cum huma-

humano destitutus nullum nisi divinum præstolaretur subsidium, Deus cujus misericordiæ non est numerus, qui erigit elisos, & solvit compeditos, notis & amicis suis hoc inspiravit, quatenus cum eo qui tenebatur in vinculis, voverent, ut si a præsentis instantia periculi mereretur absolvi, beati Confessoris memoriam in habitu pœnitentiali visitaret; & tantum inopiæ pauperum largiretur, quantum appensum in statera proprii corporis pondus pensaret eleemosynæ. Voto facto, & sancti Patris auxilio implorato, multa celeritate ruptis vinculis, & solutis compedibus, mirum in modum custodibus, ut olim Helisæi hostibus, cæcitate percussis, beati viri patrocinio, & fugæ confidens præsidio, die medio abscessit incolumis. Gratiæ dehinc circa se in tantæ necessitatis articulo exhibitæ non immemor, vota fideliter exsolvit; & taliter, ut diximus, rem circa se fuisse gestam, coram fratribus, aliisque qui aderant fidelibus, in sacris reliquiis jurejurando contestatus est: qui clero & populo præsentatus, uno & eodem narrationis ordine, divinæ virtutis opus, diligentius & sæpius de mera veritate requisitus, palam omnibus enarravit. Omnes igitur in communi Salvatoris gratiam, qui tali civitatem ipsorum dignatus est illustrare patrono, collaudantes, hanc optabilem sancti viri translationem ulterius non debere differri clamabant, præsertim cum illud Deo, qui in sanctis suis honoratur, & ejus electo gratissimum esse, tam evidentis ostensio miraculi declararet. De hujus miraculi patratione fratres vehementer in Domino gavisi, decreverunt, quatenus hoc celebre factum litteris mandatum, & suo signatum sigillo Apostolicæ sedis Legato præsentaretur, ut tanto ferventius ipsorum negotiis insisteret, quanto illud sancto Dei gratissimum fore novitate miraculi non dubitaret.

AN. CHR. 1023. 20. Nov. Captivus S. Bernvvardi meritis liberatur.

11. His gestis, dominus Abbas rebus & impensis, quæ ad præfatam legationem erant necessariæ, præparatis, fratrum se orationi attentius commendans, peregrinatione assumta, præcedentem subsecutus est Cardinalem; eumque jam in confiniis Alpium apud monasterium Scaphus *a*, quod Latine Luxovium dicitur, reperit; ubi venerabilis pater Columbanus, ut ex gestis ejus colligitur, Deo dignam, paucisque imitabilem conversationem duxit: cujus adventu comperto gavisus valde, in occursum ejus processit, & in amplexibus ejus diutius immoratus, gratissimum se viæ comitem habere protestatus est. Qui pariter inde digressi, versus montem Septimium iter direxerunt: quem cum transituri essent, Andreas quidam Marmoracensis castri, quod huic monti vicinum erat, habitator, armata eis manu occurrens, publicam itineris viam occupavit, eos & res ipsorum hostiliter invasit; mandatum se ab Imperatore fingens accepisse, ne personam ecclesiasticam Romanum adire pontificem, quæ litteras illo deferret, nullatenus pateretur. Omnibus dehinc sub gravis juramenti interpositione comminatus est, nisi scripta quæ apud se habebant ipsius præsentiæ incunctanter exhiberent, eos mutilare non formidaret. Litteris ergo in communi prolatis furorem furore cumulavit; &, quod dictu nefas est, Vicarium ejus, cui ligandi solvendique potestas concessa est, captivare non timuit: quo in castrum Marmoracense contumeliose abducto, rebusque suis adversaria manu distractis, qui in comitatus ejus erant, eo relicto, montem Septimium pedites transierunt. At memoratu Abbas montem in quo castrum idem situm est, difficulter ascendens, dictumque malefactorem de suæ legationis causa humiliter expediens, vix obtinuit, ut rerum suarum partem reciperet; data sponsione ne ad partes adiret Italiæ, verum ad natale solum sine retractatione rediret.

Abbas Romam petit.

In itinere cum Legato spoliatur

12. In tantorum igitur malorum positi discrimine, dum penitus quid facto opus esset ignoraret, tandem his qui cum eo erant visum est, ut ad Curiensem *b* episcopum, in cujus diœcesi jam dictæ crudelitatis minister degebat, accederent, si forte ipsius auctoritate ad satisfactionem & rerum suarum restitutionem inclinari potuisset. Qui non longe a castro digressi, quosdam præcipuos ejusdem ecclesiæ fratres, & ministeriales obvios habuerunt, qui eos fama vulgante, sinistro casu turbatos audierant; &, ut ea quæ relatu didicerant, oculata fide cognoscerent, ad lo-

a Suspicatur Brouverus vocem hanc Saxonicam fuisse, qua Luxoviense monasterium Saxones illi designabant.
b Curia, *Coire*, urbs ad Rhenum epicopalis in Rhetia sub metropolitano Moguntino.

ANN. CH. 1023 10. Nov.

cum patrati sceleris properabant. Hi cōpassione moti super eos, ad virum exsecrabilem cum ipsis accedentes, Romanæ sedis Legatum jam custodia ejectum repererunt, quem scelerati raptores instanter urgebant, ut celerius abscederet, paucis equis & rebus in parva quantitate sibi restitutis. Zelo igitur Dei vehementer accensi, firmum se pro domo Israel contra adversarios murum opposuerunt, graviterque nefariis invasoribus comminati sunt, quia nisi viros, quos in animæ suæ periculum turbaverant, satisfactione competenti placarent, excommunicationis in eos non differrent promulgare sententiam. Verum cum obstinatam ejus, ut bestialem per omnia mentem, nec lenitas monitionis, nec correptionis asperitas permoveret, præpotens quidam, Rotholfus nomine, ex eadem provincia, audiens quæ gesta sunt, commotus valde præfato prædoni mandavit; quia nisi rebus eorum restitutis, eos in pace quo vellent pateretur abire, ipse tam enorme scelus non pateretur inultum; adjiciens si jussis ejus non pareret, diu cum ipso habitum fœdus rescinderet, & castrum, de cujus munitione confidebat, funditus eversum solo adæquaret. Qui contrario sibi accepto nuntio, importabile præsentiens, si gratiam sui demereretur domini, prudenter apud se deliberans, quæ violenter abstulerat magna ex parte restituens, eos ulterius detinendo molestare non præsumsit.

Rotholfus princeps ablata Legato & Abbati restitui jubet.

Mediolanum veniunt.

13. Rebus suis ergo receptis, post dies paucos Mediolanum venientes, apud ecclesiam beati Ambrosii hospitium habuerunt: ubi certius eis innotuit, quod gravis inter Romanæ sedis Pontificem, & Imperatorem verteretur discordia; per totam etiam Italiā Imperatoris dictum pendere, ut quicumq; reperti fuissent, qui cujuslibet causæ obtentu, Romanam adire præsumerent ecclesiam, contumeliis affecti, rebusque nudati, aut vinculis arctari debere, aut ad propria redire compelli. Quæ persecutionis procella in tantum efferbuit, ut Ostiensis episcopus a Francia rediens, apud Senam opidum, a satellitibus Imperatoris, omnibus suis antea distractis, in custodia teneretur. Hoc nuncio satis exterriti, ratum duxerunt ut ab invicem divisi, alius per Papiam, & alter per Placentiam transitum haberent, cautius esse judicantes hac separatione, si fieri posset, manum declinare adversariam, quam pariter juncti hostiles denuo experirentur insultus. Qui cum lacrymarum & singultuum amaritudine segregati, post dies paucos cum senior memoratus Lucam venisset, & nulli ei ulterius procedendi daretur facultas, a publico peregrinorum declinans itinere, Pisam civitatem opulentissimam adiit; ubi cum nobilioribus civitatis de conductu locutus, ab eo a liisque diversarum provinciarum clericis accepta pecunia, fideliter polliciti sunt, securum & nullius auctoritate infrigendum se ipsis præbituros conductum. Hos per loca maritima pariter dierum quatuor subsecuti sunt. Verum cum nec per loca illa ulla penitus esset eundi securitas, eo quod dolo & proditione unius eorum ductoris, a domino provinciæ ipsis insidiæ tenderentur, habito consilio, consultius visum est propriæ habitationis larem revisere, quam feritate gentis illius, & rerum suarum amissione periclitari. Quid autem contrarietati & molestiæ in redeundo pertulerint, quam difficulter multitudinem militum, quam a tergo imminentem viderunt, evaserint, lectoris parcentes fastidio, sub silentio transeundum putavimus.

Theodoricus Pisas adit.

14. Post diversos tandem sinistrorum eventuum casus, post solutam cujusdam castri, in quo se ut hostiles devitarent impetus receperant, obsidionem, Pisam reversi, plures eorum causis, pro quibus jam plurimum laboris & rerum expenderant, renunciantes, infectis negotiis ad propria repedabant. Verum jam sæpe senior, juxta illud viri Sapientis eloquium: *Jacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet*; spem omnem & fiduciam in Deo figens, & sacri Præsulis, ob cujus honorem in terris ampliandum, exsul in ignotis errabat partibus orbis, sese credens protectioni, dum quod sibi faciendum restaret, anxio corde revolveret, nutu Dei negotiatores quosdam ejusdem civitatis mercimonii sui gratia in proximo versus Neapolim civitatem Apuliæ navigaturos audivit. Ad hos accedens, & causam suæ peregrinationis aperiens, tutissimum sibi exsistere affirmabant, ut labore navigationis assumto, eorum societati se jungeret, eo quod per vici-

Psal. 54. 23.

vicina Romanæ civitatis, pæne ad ipsas Tiberis fauces applicare deberent. Qui gavisus, Deoque, qui non derelinquit sperantes in se, grates exsolvens uberrimas, eorum acquiescens consilio, primo quidem periculis latronum, periculis fluminum, periculis in falsis ductoribus, postremo periculis in mari pæne usque ad defectum corporis attritus, Deo tandem duce, urbem Romanam ingressus est. Sed, quia sedis apostolicæ Legatus, de quo supra retulimus, necdum adhuc redierat, ipse litteris ejus, quas ad Cardinales, qui ei specialis amicitiæ vinculo annexi erant, exhibitis, ubi ex earum serie intellexerunt, quantum ei præfatus Abbas dilectionis ac reverentiæ impenderat, quam plurimum regratiati, polliciti sunt se causam, pro qua Romanam visitasset ecclesiam, omni qua possent instantia promoturos. Dehinc post paucorum dierum cursum, idem Legatus, Dei cooperante gratia, totius pæne Romanæ civitatis exceptus occursu, cum in audientia summi Pontificis diligentius exposuisset, quanto dilectionis fervore in monasterio ipsius Abbatis a fratribus tentus fuisset, maximum ex hoc favorem adeptus, non modicum, ut post patuit, honoris a domino Papa consecutus est. Statuta postmodum die, summus Pontifex de adventus ejus causa inter Cardinales librum proponens, qui de vita & miraculis beati viri conscriptus est, in audientia ipsorum recitari præcepit. Qui, ubi sanctam ejus conversationem & virtutum insignia compererunt, Deum qui in sanctis suis mirabilis & gloriosus est, benedicentes, facilem in tam rationabili Deoque accepta petitione præbuere assensum.

ANN. CH. 1023 20. Nov.

Romam tandem pervenit.

Acta sancti Bernvvardi coram Papa & Cardinalibus reci. tantur.

15. Ad hæc, dominus Apostolicus præfatum Seniorem taliter alloquitur: Cum te, frater honorande, tibique subjectos in religionis fervore, & monastici ordinis observantia laudabiliter audiamus proficere; & cum venerabilem virum Bernvvardum, quondam Hildensemensem episcopum, cœnobii vestri fundatorem, gloriosam & memoratu dignissimam in terris vitam duxisse, & multis coruscasse miraculis, textu vitæ ejus inspecto, indubitanter sciamus; auctoritate Dei & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, dilecti quoq; filii nostri Cincii Card. interventu mediante, qui legationis suæ tempore multa, ut asserit, a vobis benignitatis expertus est argumenta, jam dictum reverendissimum virum in catalogo Sanctorum amodo numerandum decrevimus, & sacratissimum corpus ejus de terræ gremio erigendum, & inter sanctorum memorias veneratione condigna collocandum. Ad hæc Senior lacrymatus præ gaudio, pedibus ejus gratias acturus prosternitur; sed assistentium manibus erectus, in oratorium beatæ Mariæ semper viginis ducitur, ibique Deo laudibus exhibitis, tam a summo Pontifice, quam a Cardinalibus, & maxima Cleri populique frequentia, beatus confessor in Sabbato ante natale Domini sollemniter canonizatur.

Catalogo sanctorum inscribitur.

16. Litteris dehinc testimonialibus de his impetrati, aliisque suis negotiis expeditis, licentia & benedictione a summo Pontifice accepta, memoratus Abbas ad propriæ habitationis locum redire maturabat. Cujus adventu civitas tota spiritali exhilarata gaudio, jucundissimi negotii exsecutorem jucundo satis excepit occursu, personæ dilectæ sospitati, & prospero ad vota successui multo congratulata favore. Verum, cum ea, de qua supra retulimus, totius provinciæ nec dum sopita esset turbatio, propter multam rerum penuriam, & angustiam temporis, usque in annum sequentem placuit suspendi negotium. Sub hac dilatione, meritis beati Præsulis, ab antiquorum miraculis patrum non differens accidit miraculum, eximiæ sanctitatis ejus & pietatis immensæ manifestum satis præbens argumentum.

Abbas monasterium lætus repetit.

17. In ipsa civitate Hildensemensi, puer non ignotis ortus parentibus, subita ægritudine præventus, immatura morte decessit; ut est moris in talibus, funeri exsequiæ parabantur. Parentes carissima orbati sobole, post gemitus & lacrymas interni doloris indices, vicinorum qui aderant instinctu voverunt, ut si suffragio in proximo transferendi Antistitis defunctus vitam reciperet, ipsi cum oblationibus ejus honorabile sepulcrum, una cum suscitato gratias acturi visitarent. Quid plura? parentes paruere consilio: vitæ redditur exanimis, vota solvuntur, & beatus Confessor debitis ab utroque sexu laudibus extollitur. Qui de facto hæsitaverit, multitudinis quæ aderat accipiat testimonium.

Puer defunctus resuscitatur.

S. Ne-

AN.CHR. 1023 20. Nov.

Messis maturius quam aliis annis facta.

18. Neque hoc reticebimus, quod anno eodem sic mature frugum aliorumque seminum accessit maturitas, ut solita metendi tempora longe prævenisse viderentur, in tantum ut centenarii senes numquam segetes adeo tempestive suo collectas ævo faterentur; hoc nimirum Deo, cujus omnia nutu reguntur, procurante, ut ad imminentem beati Præsulis festivitatem, actibus exoneratus necessariis, longius latiusque liberior populus occurreret & expeditius feriaret. Frequentes etiam anno toto a fratribus aliisque fidelibus orationes ad Deum porrectæ sunt, ut ea quæ pro electi sui glorificatione facienda erant, ad honorem & laudem sui nominis benigno prosequeretur effectu. Jamque sacratissimæ Virginis aderat Assumtio, cum non solum propter specialem Hildensemensem festivitatem, verum etiam pro sanctarum reliquiarum sublevatione, quæ proxima die *a* celebranda erat, cum diversarum ecclesiarum Prælatis inæstimabilis multitudo, non tantum de propinquis & cognitis, sed etiam de remotis terrarum provinciis certatim confluxerant. Qua die in Dei laudibus ob venerationem piæ Matris ejus rite peracta, dominus Berno episcopus, cujus auctoritate & ministerio res erat promovenda, sub ipsius noctis crepusculo, secretius ad monasterium, ubi sacra pignora servabantur, venit, quonam ordine in re divina procedendum esset, cum fratribus aliisq; gravibus personis deliberaturus. Verum, cum pro nimietate popularis frequentiæ, qui præoptatam sacræ translationis horam diligentius observabant, nulli penitus ad ipsum sepulcri locum aditus pateret, placuit, ut remotis omnibus ipse Pater monasterii cum aliquantis fratribus aliisque viris religiosis assumtis, lapidem, qui eidem tumbæ superpositus erat, facerent removeri, ne postmodum in sacri corporis elevatione maximus ille concursus mora detineretur invita. Quo facto, januis ecclesiæ firmissime seratis, & lapide sublato, sarcophagum satis admodum idonee sculptum viderunt; quo præmissis orationibus patefacto, spiritalem & antea incognitum exhalans odorem cælestis ille thesaurus, regalibus utique divitiis incomparabiliter præferendus apparuit.

Omnia ad Transl. disponuntur.

Odor suavis emanat e tumulo.

19. Nec defuit ille, qui in suo nomine congregatis numquam deesse consuevit Jesus noster, Jesus bonus, cujus gratia visitante cæcitatis humanæ caligo detergitur; cujus illustratione cordis impœnitentis, quo in spiritum ejus peccatur, duritia mollitur. Videres enim nonnullos eorum, qui aderant, dum suas examinant conscientias, in lacrymas resolutos; dumque se cognoscunt a meritorum ejus longe distare præconiis, artus cælestium præceptorum olim jugo exercitatos vix audere contingere. Sciebant enim virum nobilitatem carnis, quæ superbiæ fomentum est, intuitu Conditoris & propriæ conditionis humilitate, calcasse. Accedebat memoriæ hominem castitate Angelicum, nam castitas cum humilitate Angelicæ puritatis est particeps, adeo pudicitiam carnis intra cordis hospitia inviolatam conservasse, ut ab annis tenerioribus usque ad vitæ transeuntis occasum, casus nivei pudoris inexpertus, merito *cum eis qui cum mulieribus non sunt coinquinati, sequatur Agnum sine macula, quocumque ierit*. Legerant nihilominus, pastorem piissimum, pauperem quidem spiritu, æternitatis amore manus ad pauperes extendisse largissimas. Adverterunt geminæ caritatis in qua lex pendet & prophetæ, sic in ejus pectore convaluisse vigorem, ut non fratrum affectu tenerrimum, nec propinquorum lineam clarissimam, non affinium aut amicorum nobilitatem, sed cæli Dominum, sui heredem statuerit. Et nunc jure cum illis, quorum *Dominus pars hereditatis eorum*, & *quorum funes ceciderunt in præclaris*, centuplum accipiens, immortalitatis dote vestiatur. Sed quid multis moramur? Quod Deus faciendum præordinaverat, hominis erat devotione adimplendum. Excipiuntur tandem de tumulo membra loco celebriori collocanda, & ad instar Dominici corporis, famuli sui corpus syndone munda involutum, mane sequenti, ecclesia, Prælatorumque præsente frequentia, reverenter de terræ pulvere sublevatur, & ea hora qua Spiritus veritatis in linguis igneis discipulos visitasse affirmatur, per medium deportatur ecclesiæ, & tam Cleri quam populi universitas in ejus laudem accenditur: casula etiam serica beati Præsulis, in qua tot annis, scilicet centum septuaginta duobus sepultus fuerat, adhuc recens & incorrupta

Apoc. 14.

Psalm. 15.

Levatur & transfertur sacrum corpus.

a Hac ipsa die habetur in Menologio Benedictino Bucelini.

rupta apparuit, cujus etiam tactu multi infirmi curati sunt. ANN. CH. 1023 20. Nov.

20. Affuit statim quædam, ut præmisimus, per olei stillicidium præsignata circa languentes larga sanitatum operatio. Nam dæmone dirissimo mulier quædam vexata, dum ad tumulum Deo digni Antistitis a viris octo spiritu renitente maligno, vix deprimitur, illius mediante suffragio, multis præsentibus & rei eventum præstolantibus, hoste fugato femina mundatur, ut liquido pateret, quod is qui spiritu semper mundo, quo Deus videtur, pollebat, spiritibus potenter imperaret immundis.

Miraculis coruscat. Dæmoniaca liberatur

21. Corpore dehinc sacro cum laudibus & canticis spiritualibus ad principalem ecclesiam deportato, ibique Missarum sollemniis pro præsentia tanti Patris festive celebratis, incredibili sexus utriusque stipatum caterva, denuo ad monasterium refertur.

In cathedralem defertur, & inde ad monasterium.

22. Interea munerum divinorum erga ægrotos multiplicantur beneficia. Nempe anus quædam, multo tempore visu privata, ob spem recuperandi luminis beati viri præconium interpellabat attentius, statimque sanie ab oculorum loco largius prorumpente, multis intuentibus, & testimonium de diuturna cæcitate perhibentibus, visum recepit.

Cæca visum recipit

23. Miles quidam Udalricus de villa Blithenem, principalis ecclesiæ *a* ministerialis, cum in oculo altero ex igne sacro tumescente, nihil eo videns gravissime torqueretur, ipso die translationis, aquam beati Pontificis brachio benedictam & intinctam sibi afferri devotius petivit, eaque oculi tumorem liniens, mira celeritate visu recepto, & tumore laxato, sedavit dolorem. Postmodum de rei veritate requisitus, eo quo diximus ordine remedium consecutum, lacrymis ubertim præ gaudio fluentibus, protestatus est.

Ministerialis sanatus

24. Item alius majoris ecclesiæ ministerialis, Gerungus nomine, ad idem sollemne festivitatis gaudium, scilicet translationis, cum uxore & liberis advenerat. Qui cum post divinæ servitutis officia redire domum pararet, in silva quadam hostium, quos plures habebat, incautius feritatem incidit, a quibus captus & in interiora silvæ deductus, ferro ponderoso satis ad arborem eximiæ magnitudinis constrictus est. Cum ergo de viro arctissime vincto ne se ullatenus effugere posset securiores exsisterent, & ipsi per nemus liberius passim vagarentur, captivus ille cum beati Patris, cui se attentius ea die commendavit, patrocinium obnixius imploraret, subito ferro quo vinctus fuerat divinitus confracto, & vinculis quibus manus ejus a tergo ligatæ fuerant disruptis incolumis abscedens, uxorem suam, quæ pro sui absentia nimia erat amaritudine confecta, ad propria rediens sua ereptione consolatus est.

Alter liberatur a latronibus.

25. Eadem die ad horam vespertinam puer septennis a nativitate cæcus, ad tumulum sæpe memorati Præsulis lumen recepit. Sed cum fratribus & pluribus qui aderant ecclesiarum Prælatis de facto non constaret, parentibus pueri, & eis qui rem noverant ad medium deductis, eorum testimonio plenius certificati sunt.

Cæcus sanatur.

26. Sacerdos quidam, Gerlacus nomine, canonicus sancti Mauricii, cum nimium esset incredulus eorum, quæ de sanctitate & virtutibus sancti Bernvvardi resonabant, ex divina dispensatione incidit in languorem. Tandem cum peritissimi medici circumstantias morbi investigassent, suaserunt ut potius de animæ quam corporis sanitate curam ageret, asserentes quod hæc species morbi aut vix, aut nullatenus decidi posset. Presbyter itaque præfatus, mortem cum ante oculos audiret adesse, beatum cœpit invocare Bernvvardum, ut ei a Deo spatium vivendi obtineret. Cumque hac precum instantia defatigatus obdormisset, ecce postquam evigilavit, invenit se ab omni infirmitate liberatum.

Presbyter incredulus punitur.

27. Quidam miles devotus de Padelburne *b*, Odalricus nomine, ab inimicis suis captus, & in castrum quoddam sublimissimum, quod Ravensberch *c* dicitur, perductus, custodiæ, ac vinculis mancipatus est. Qui videns se in magno vitæ

Militi captivo S. Bernvvardus opem fert.

a Ministeriales erant ut plurimum viri quidem nobiles, sed ex inferiori nobilium ordine. De variis hujus nominis significationibus consulendum est Cangii Glossarium.

b Paderbona vulgo dicitur, urbs episcopalis notissima in Saxonia inferiori, sub proprii episcopi dominio.

c Ravensberga opidum est Germaniæ in VVestphalia, Comitatus cognominis caput, sub Brandeburgensis electoris ditione.

AN. CHR. 1023 20. Nov.

vitæ discrimine positum, nec ullum patere effugium, toto corde confugit ad divinum adjutorium, sanctum Bernvvardum specialiter invocans, lacrymis & suspiriis obsecravit, ut eum de præsenti liberaret angustia, quatenus per hoc amplius mundo innotescerent ejus beneficia. Quadam itaque nocte, ubi custodes obdormisse advertit, compedem manu tentavit, experiri volens, si qua arte vel industria eximi posset ab illa; invenitque ferri duritiem, velut plumbi laminam præter spem emollitam. Tunc nemine sciente, & absque difficultate dissolvens omnia vinculorum retinacula, cœpit quærere unde facilius evadere posset, agnoscensque omnes exitus diligenter obleratos, committens se omnipotenti Deo, cum beati Bernvvardi patrocinio murum scandit, & ab alto desiliit, sed in nullo penitus eum vel vallis profunditas, vel saxorum subterjacentium asperitas læsit. Liberatorem ergo suum alacriter & sine mora expetens, Hildensem venit, peractum circa se miraculum palam omnibus enarravit, atque in testimonium peractæ virtutis compedem secum delatam super beati Pontificis tumbam pependit.

Claudus sanatur.

28. Ortus quidam puer in Hildensem Ezici filius, distortum habens pedem, ita ut longior pedica curvata plantæ videretur contigua, pro quo cum parentes votum fecissent beato Bernvvardo, puer recepto pedum officio, patrem ad sepulcrum sanctissimi Præsulis est secutus.

Contracta.

29. Contigit aliquando ut reliquiæ beati Bernvvardi ad villam Brandesseve deferrentur, in qua quædam virgo fuit, quæ ab ortu nativitatis unius cruris officio erat privata. Quæ cum pro spe sanitatis ante reliquias prosternitur, cœperunt contracti cruris nervi tanta vi distendi, ut sonitus audiretur a multis. Ipsa vero doloribus nimiis cruciabatur, sed post unius horæ spatium integram recepit sanitatem.

Claudus.

30. Erat quidam miles in eadem villa, qui habebat filium, qui propter alterius cruris brevitatem, sine sustentamine impotens fuit ad eundum. Hic ad beati viri tumbam adductus, crure debili alteri coæquato, salutem recepit.

Dæmoniaca.

31. Obsessa multo tempore a dæmone mulier quædam de Trajecto ad beatum Bernvvardum ducebatur. Diabolus autem cum Hildensem appropinquaret, clamavit se Bernvvardi domum non intraturum, eo quod ipse hostis esset acerrimus magistri sui. Fideles vero, cum hæc audissent, trahendo & impellendo nihil penitus potuerunt proficere, donec ipsa de manibus trahentium se excutiens, in lacum luto repletum desiliit, ut dæmon ibi feminam suffocaret. Quam extractam ut mundarent extrinsecus, intellexerunt mundatam interius, & cum ingenti gaudio cum suis comitibus ad beati Præsulis sepulcrum pervenit. Notificatur hoc miraculum plurimis per sequens.

Item alia.

32. In Lubeck quidam, Henricus nomine, sedit in mensa cum conjuge sua Mechthilda. Hæc mox in furiam conversa a multis funibus est ligata. Sacerdotes vero & Clerici reliquias apportantes exorcismos & conjurationes legebant. Tunc dæmon prorumpens in vocem, clamavit: Clerice, quid te fatigas? Propter te hinc non recedam; quia in furore suo vir ejus mihi ipsam tradidit ad inhabitandum. Nam & ego decem & octo annos in alia muliere mansionem habui, sed quidam me ad quemdam Bernvvardum trahere volebant, unde me relinquere eam oportebat. His auditis, necessaria pro itinere ad beatũ Bernvvardũm paraverunt. Omnibus itaque præparatis, dæmon clamare cœpit: Bernvvardum non audire, nec videre audeo, unde me fugere oportet: & hoc dicto abscessit, statimque mulier sensum recepit, & gratias suo liberatori egit.

Item alia.

33. Erat in Thuringia in Denstede vidua quædam, Adeldrud nomine, per viginti annos a dæmone fatigata; quæ ad patrocinium beati Præsulis confugiens liberata est.

Mulier ægrota sanatur.

34. Matrona quædam in Magdeburch fuit, cujus filia cum in ultimo vitæ spiritu agonizaret, ex divino instinctu quædam devota inclusa eidem persuasit, ut in beati Bernvvardi memoriam pro filiæ sanitate faceret Missam decantari. Cum autem Missa decantaretur, ipsa infra Missam beati Præsulis sedulo imploravit auxilium: cui ab ecclesia revertenti filia læta & incolumis occurrit; & continuo cum

cum matre ad beati Bernvvardi sepulcrum procedens, quam celeriter esset liberata patefecit.

20. Nov.

Sacerdos ab oculi dolore curatur.

35. Venerabilis quidam sacerdos in Solschen fuit, Reinerus nomine, qui cum quadam die pecora minaret de domo, virgæ particula oculo ejus infixa tanto eum dolore affecit, quod oculum se posse retinere minime credebat; qui abiens in aliam villam ad quamdam Dei famulam, ut pro eo oraret, & votum beato Bernvvardo faceret; completo itaque voto ad villam suam cum rediret, pristinam sanitatem est in via consecutus.

Pauper a sanguinis fluxu.

36. Erat in civitate Mindensi pauper quidam, Henricus nomine, qui quadam infirmitate, scilicet sanguinis fluxu, graviter tactus, ita ut ex hoc mortem sibi jam vicinam adesse formidaret, tandem meritis beati antistitis Bernvvardi, qui Pastor & pater pauperum communi vocabulo vocabatur in vita sua, cui se hic pauper cum devotione & oblatione cerei commendaverat, gratiose sanatus est. Qui beneficii accepti non ingratus, hoc quod voverat ad altare sancti viri, scilicet Bernvvardi, cujus in brachio argenteo servatur particula, cum debita reverentia cereo accenso, multis videntibus & Deum laudantibus, fideliter persolvit.

Alius a submersionis periculo.

37. Civis quidam Mindensis in vigilia sancti Johannis Baptistæ ad devastandum castrenses de Vorenholte in dominio de Lippia, Vviseram fluvium cum magna populi multitudine per vadum transiens ab aquis rapitur, & pæne sicut alii septem ex suis per aquam suffocatis submergitur. Ipse vero sentiens sibi mortem imminere, beatum Bernvvardum, cujus reliquiæ apud sanctum Paulum in Minda servantur, invocans, & suum humiliter implorans auxilium; & ecce subito rota de curru exsilivit, per cujus adminiculum & beati viri meritis, homo prædictus mortis horrorem & periculum evasit. Domum igitur reversus, statuam sive imaginem ceream, rotam manibus tenentem, ad altare supradictum, prout voverat, devote & humiliter portavit.

Crus confractum sanatur.

38. Vir quidam de Oldendorp, de hac felici festivitate rediens, in foveam profundam lapidei montis cecidit: quo extracto, & in curiam delato, crus in partes confractum apparuit: qui nimio dolore cogente se ad patrocinium beati Præsulis contulit; & ecce mox divinitus remedium sentit. Et quarto die ad tumbam rediens, Deo & beato Bernvvardo gratias & laudes egit.

Captivus liberatur.

39. Quidam in cellario Hildensem ferro constrictus habebatur, qui sub invocatione nominis sancti Bernvvardi ferrum rupit, & surgens ostium quo clausus fuerat aperiri vidit; & nemine se prohibente, vel vidente ac detinente, prædicta die liberatus, ad tumbam sancti Præsulis cum laude processit.

Mulier a sacro igne sanatur.

40. Infirmitate valida quædam femina per biennium fatigata, & ex sacro igne in tribus locis tantum infestata, ut auditu jam penitus esset privata: quæ voto facto ad beatum Pontificem Bernvvardum una parte recepit auditum. Sed cum votum persolvere cœpisset, in altera etiam parte est servata.

Pauper amissos porcellos recuperat.

41. Uxor cujusdam pauperis apud sanctum Michaelem in Hildensem porcellos octodecim dierum sub strue lignorum sine matre per hebdomadam amiserat: quæ voto facto beato Bernvvardo, sine nutrimento porcellos per tot dies manentes, in domum suam sanos & incolumes recepit.

Miles curatur.

42. Miles quidam in Elze habitabat, qui per aliquot annos urinæ incommodo laboravit, nec medicorum remediis poterat adjuvari. Cujus uxor plena fide & spe, ad Translationem novam ob spem salutis ab eo mittitur, & ecclesiam sancti Michaelis ingrediens, se ad patrocinium beati Bernvvardi contulit; quæ post preces devotas domum rediens, ab omni priori incommodo reperit maritum penitus liberatum.

Mulieres cæcæ.

43. Duæ mulieres ipso die translationis spe recuperandi visum adductæ sunt; sed una in Præsulem sanctum quasi durius invecta, pro eo quod diutius clamanti spem parvam haberet, & propterea in uno oculo sanie prorumpente, quasi rupta vena, visum recepit: alia autem, multis videntibus & orantibus, illuminata est in oculis ambobus.

Captivus liberatur.

44. Vir quidam satis famosus & annosus, Henricus nomine, de Hassia civis Caslen-

AN. CHR. 1023 20. Nov.

Caslensis a, pro negotiis suis civitate exiens, equester ad prædium quoddam quod suum erat visitandum in messis tempore. Hic ex improviso irruit in hostes civitatis nominatæ; & ab illis capitur, & captivus ducitur ad castrum incarcerandus. Sedit igitur mærens in carcere, cippo reclusus, & multum famelicus; quia in quinque diebus nihil sibi potus aut cibi ministrabant; debebat enim fame mori. Hic sic anxius consolatorem nullum habuit; sed & mortem anxius exspectavit. Venit autem eidem ad mentem, qualiter sanctus Bernvvardus, noviter tunc canonizatus, consolatus est quamplures tribulatos ipsum invocantes. Ideo etiam ipse devotione qua potuit voto prius emisso, quod cum oblatione notabis nudipe; sepulcrum suum visitare vellet, si eum de carcere dignaretur liberare, & nec carnes comedere proposuit, nisi votum esset adimpletum. Facto igitur hoc voto, dormire cœpit in mærore suo, & sic quievit nocte illa. Denique evigilans, invenit se in campo peroptime sibi noto non longe a Casle civitate sua, cujus erat civis, & compedes pedum ipsius prope eum. Unde lætus surrexit, & civitatem gaudens intravit, & narravit omnibus, qualiter per merita sancti Bernvvardi Hildensemensis episcopi esset de carcere mirabiliter & miraculose liberatus: & omnes qui audierunt cum eo Deum benedicebant & sanctum Bernvvardum, cujus meritis restitutus erat pristinæ libertati.

Mortuus resuscitatur.

45. In Drispenstede puer quidam, unicus filius parentum suorum, in foveam cecidit profundam, totoque corpore collisus, & mortuus extrahitur, unde parentes multum doluerunt. Mater autem ipsius sepulcrum sancti Bernvvardi maxima cum festinatione & devotione petiit, & ibidem se prosternens humiliter supplicavit sanctum Bernvvardum, ut filium suum defunctum precibus, & meritis suis resuscitare dignaretur: & facta oblatione ad domum rediit; & filium, quem mortuum planxerat, vivum invenit & sanum. Deinde parentes una cum puero resuscitato ad sepulcrum venerunt, & dominis sancti Michaelis, nec non & aliis utriusque sexus hominibus, rem gestam in puero plane narraverunt, & Deum in sancto suo laudaverunt.

Epilepticus sanatur.

46. Vir quidam civis Brunsvvicensis, dictus Henricus de Bulzem, illo tempore quo reliquiæ sancti Bernvvardi ad ecclesiam fratrum Prædicatorum ibidem sunt delatæ, filium habuit morbo caduco valde conturbatum. Hic audiens prodigia & signa, quæ Deus meritis sancti Bernvvardi operari dignatus est in mortuis & infirmis, venit cum filio suo infirmo ad ecclesiam antedictam; & ante reliquias sancti Bernvvardi prostratus in oratione, petiit ab eo cum lacrymis filii sui sanitatem. Denique surgens ab oratione, obtulit super altare argenti partem non exiguam; sicque cum filio suo ad propria reversus, numquam deinde morbum caducum passus est. Qua propter parentes ipsius grates maximas Deo & sancto Bernvvardo retulerunt.

Cæcus recipit visum.

47. Eodem etiam tempore, scilicet anno Domini millesimo trecentesimo decimo-quinto, erat quidam prædives in Brunsvvisch, nomine Johannes Grube: hic oculorum dolore sic turbatus est, ut cæcitatem incurreret, & in quatuor annis manus suas minime videret. Hic ut percepit quia reliquiæ de corpore sancti Bernvvardi ad fratres Prædicatores delatę essent, vocato ad se Priore informari petiit, qua reverentia vel honore ad sanctum Bernvvardum accedere posset, ut lumen oculorum recipere mereretur. Qui a Priore informatus, illuc altera die cum uxore & filiis coram reliquiis sancti Præsulis humiliter opem suam flagitabat. Mira res & stupenda! Cum enim prædictus cæcus in annis quatuor manus suas non vidisset, nunc ab oratione surgens clare vidit omnia, & clarius quam umquam ante cæcitatem viderat: & fratres ibidem præsentes sine baculo visitans, sine ductore, & loquebatur singulis, & unumquemque salutavit & nomine appellavit proprio. Unde omnes admirati sunt, laudantes Dei clementiam, qui meritis sancti Bernvvardi signum fecerat tam evidens atque mirificum. Ipse etiam qui cæcus fuerat, sanctum Bernvvardum omnibus diebus vitæ suæ in reverentia habuit & honore: & quicquid in eleemosynarum largitione & aliis piis operibus ob ho.

a Cassela Hassiæ cognominis urbs præcipua, cujus Princeps Lantgravius appellatur.

ob honorem S. Bernvvardi expendere poterat, numquam patiebatur neglectum. AN. CHR. 1023

48. Femina quædam fornicaria Hildesheim in lupanari fuerat aliquibus annis, cui, Deo inspirante, in festo translationis sancti Bernvvardi ad mentem venit, ut prandio peracto visitaret ecclesiam, & audiret verbum Dei: quod & fecit. Compuncta autem in illo sermone, de peccatis suis cœpit amarissime flere. Sed & finito sermone surrexit, & flens ad sepulcrum sancti Præsulis properavit, & prostrata ibidem flet uberius, rogans sanctum Bernvvardum, ut eam de flagitiosa illa vita eripere & avertere dignaretur, possetque se cum emendatione in melius commutare. Et completa oratione surrexit, & prostibulum more solito est ingressa, & parvo post tempore elapso, quadam nocte ipsa dormiente videbatur sibi adstare quidam in Pontificali habitu, vultu decoro, sole splendidior; qui ait ad eam: Surge filia, & exi civitate hac in locum quo te Deus direxerit. Quæ surgens mane, exivit per portam indaginis, versus Hannover properavit, & ultra per civitates interjacentes pergens venit ad regalem civitatem Lubeck, & inde dirigens viam versus Yuclandiam se convertit; habebat namque fratrem in una civitatum Yuclandiæ, quæ dicitur Hadersleve, quem visitare proposuit, ut ejus consilio ad vitam meliorem se disponeret. Venitque tandem in quamdam villam non longe ab Ulenseborch distantem, & pernoctans ibidem cum quodam divite villano permansit. Qui videns eam obsequiosam, cœnam ei præparavit, & mane facto eam alloquitur, & pro pretio satis competenti in suo ministerio retinuit. Hic autem villanus privatus erat uxore, eratque ei substantia non modica. Qui videns eam virilem & fidelem, in uxorem eam accepit, diligensque eam dedit ei omnia quæ habuit, & sic bono fine senio confectus quievit. Quæ post anniversarium viri sui, juvenem opulentum accepit maritum, cum quo habuit omnem caritatem. Sed & meritis S. Bernvvardi hoc in se factum novit, qui eam etiam ab infamia fornicariæ suæ vitæ, quam prius habuerat, penitus præservavit. Prædicta autem femina hoc de se retulit cuidam sacerdoti in confessione anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo-primo, sequenti sancti Michaelis die, ad quod festum causa devotionis venerat, ut omni anno facere consuevit, ut Deo & consolatori suo sancto Bernvvardo debitas solveret gratiarum actiones.

20. Nov.

Meretrix ad pænitentiam adducitur.

49. Cum puer quidam denarium in ore haberet, & more puerili ludendo vel in ore volvendo deglutiret, repente præ nimio dolore & anhelitus diminutione in gutture quasi suffocatus, morti appropinquare cœpit. Cumque candela pro exitu ejus accenderetur, & mortem protinus exspectarent, statim femina quædam subintulit dicens: Sanctum Bernvvardum invocate, & offertorium ei promittite, & procul dubio relevamen percipiet. Quid plura? Mater pueri tali admonitioni acquiescit. Sanctus Bernvvardus invocatur, & statim puer de clade mortis liberatus denarium ejecit. *Complura sequebantur in codice miracula, sed ea describere neglexit Brouverus, ea sufficere ratus quæ olim facta sunt.*

Puer pæne suffocatus liberatur.

BULLA CÆLESTINI PAPÆ III.
pro canonizatione sancti Bernvvardi Episcopi Hildesheimensis.

CÆLESTINUS Episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Hildenesheimensi Episcopo, & dilectis filiis clero ejusdem civitatis, universis etiam fidelibus per suam diœcesim constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. Cum universorum Conditor & Creator mirabilis & gloriosus in Sanctis suis frequenter appareat, & dignetur per eos ejus opera suis fidelibus revelare, dignum duximus, & omnipotenti pariter honorificum, quæ in celebris memoriæ BERNVVARDO, quondam Hildenesheimensi episcopo, per suam voluit gratiam demonstrare, suscipere humiliter & audire, ac præterea eum in sanctorum collegio numerare: inde est, quod de meritis ipsius ac vita laudabili ac miraculis multiplicibus per dilectum filium nostrum CENTIUM, tituli sancti Laurentii in Lucina presbyterum Cardinalem, & venerabilem fratrem nostrum Moguntinum

AN. CHR. 1023 10. Nov. tinum archiepiscopum CONRADUM, & alios Episcopos, & dilectum filium THIDERICUM abbatem ecclesiæ sancti Michaelis in Hildesneheim, & honestas personas, ac religiosas ejus provinciæ certiores effecti, & famam illius celebrem, & commendandam memoriæ plenius cognoscentes, fratrum nostrorum deliberatione habita diligenti, prædictum reverendissimum virum in Sanctorum catalogo duximus numerandum; & venerandum corpus ejus de terræ gremio erigendum, & inter sanctorum reliquias collocandum: ut ibi a Christi fidelibus assidua devotione officium debitæ venerationis accipiat, & ipsi per intercessionem ejus felicem & Domino complacentem suorum delictorum veniam consequantur. Ideoque universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus quod de sancto ipso a nobis tam celebriter institutum est, vos publicantes, eumdem sanctum, debitis obsequiis amodo prævenire curetis, ut vestras votivas preces, quas omnium Creatori porrexeritis, per intercessionem ejus placabilem dignetur per suam misericordiam exaudire. Data Romæ apud sanctum Petrum VI. Idus Januarii, Pontificatus nostri anno secundo.

ANN. CH. CIRC. 1024 24. Jul.

DE INVENTIONE CORPORUM

SANCTI MAXIMINI ABBATIS,

Et duorum ejus discipulorum, Theodemiri & alterius Maximini.

Ex cod. ms. V. C. D. d'Herouval.

OBSERVATIO PRÆVIA.

DE sancto Maximino, ejusque discipulis Theodemiro & altero Maximino, multa observare supervacaneum foret, cum de iis fusius egerimus in appendice Sæculi I. ubi sancti Maximini vitam & miracula protulimus. Sufficiat hic eorum reliquiarum inventionis Historiam repræsentare ex veteri scriptore, qualis habetur in codice ms. olim nobis communicato a V. C. Vvione Herovallio. Hanc translationem ODOLRICI *Aurelianorum episcopi & Alberti abbatis Miciacensis, patris Arnulfi archiepiscopi Turonensis, temporibus contigisse diserte exprimit auctor, at annum reticet. Verum eam anno circiter 1024. quo uterque sedebat consignamus.*

Instauratio ecclesiæ Miciac. 1. OMiseram dicere quod ista vetus ecclesia non simul tota destructa fuit; nam in initio ædificii vetusta ecclesia permansit integra, quousque ædificium novi operis erigeretur sublimius. Tum primum illius pars jam dictæ ecclesiæ frangendo destruitur usque ad chorum, quo reservato ad agenda divina mysteria, donec nova perfecte consummarentur ædificia, in quo verso ordine iterum a fratribus possent diurna seu nocturnalia dici Christo cantica. Quod ita factum est.

2. Dum ergo ita res exigebat, ut crypta illa, quam diximus laterculis coopertam plumbeis, in qua principale beati Protomartyris erat altare, destrueretur, actum ast magna industria, ut perquirerentur ibi Sanctorum corpora, quia nemo mortalium pro certo noverat locum quo eorum tumulata forent membra. Quapropter unanimiter fratrum corda nimio perculsa pavore trepidabant, ne aliquo modo ablata forent a loco Miciacensi sacra ossa. Decernunt ergo industrios fratres, THEODORICUM videlicet ex Prioribus primum, BOSONEM quoque fidelem hujus cœnobii procuratoratorem præposituræ, necnon LETBRIUM ædis sacræædituum atque ODONEM studiosum operis inceptæ fabricæ ordinatorem, qui sagaci intentione sepulcra Beatorum perquirendo invenirent. Designantur qui sacra corpora requirant.

3. Dum circa altare beati Protomartyris fodiendo terra egereretur, primo eorum obtutibus lapideus sese offert sarcophagus, de quo clam coopertorio amoto, reperiunt intro capsam pulverem continentem, sed carie demolitam. Viso fratres prædicti hoc, animi eorum mæstitiæ simulque desperationis vulnere attriti, rursus tamen profundius imperant fodere. Denique dum hoc viriliter ab operariis & ab ipsis certatim agitur, humum solummodo reperiunt rubrum: qua egesta, fodienda iterum invenerunt maceriam ordinatam, de tegulis spissi ac tenacissimi cæmenti glutine compactam, occupantem totum illius cryptæ spatium: in quo fere triduo laboraturi summo decertant conamine, nihil præter lateres & cæmenta invenientes. Fratres vero illi, qui presenti instabant labori, corde supplici, lacrymis ora perfusi, Domini auxilium expostulabant, quatenus dilectissimi sui Confessoris pignus eis manife-

nifestare dignaretur; qui tandem exauditi, altius humi profunditate defossa, ac terræ venis firmissime insita, tria reperiunt lapidea sepulcra. Mox egesta ex omni parte humo, & discoopertis forinsecus sarcophagis, post tanta nunciantur Abbati venerando & fratribus gaudia: qui ilico festinus una cum fratrum communi conventu immensas symphonizando Deo gratias atque laudes correptis campanis usui ecclesiæ suspensis adest.

AN. CHR. CIRC. 1025 25. Jul.

Inventio corporum.

4. Ne autem tanti Confessoris inventio minus clara habenda putaretur, protinus affuerunt divinæ Majestatis semper prædicanda miracula. Etenim apponentes manus ad medium sarcophagum, qui altitudine atque longitudine sui majorem & honorabiliorem demonstrabat se retinere personam, ut amoto coopertorio viderent quid intra se haberet, tanta coruscationis & tonitrui virtus erupit, ut hi qui præsentes adstabant, pavore nimio nescirent quid agerent, nisi tantum Dominum magnis vocibus per Confessorem suum misereri sibi exposcerent. Absentes vero fratres, qui prorsus quod fiebat ignorabant, (non enim permissum nisi religione sanctioribus accedendi ad investigationem visendarum Reliquiarum fuerat) cursu celeri Ecclesiam expetunt, Letanias devoto cordis affectu sanctorum proclamant: postea illis causa manifestata, utrique intelligunt quanti meriti essent, quorum præsentes haberentur Reliquiæ. Nam antea tanta fuerat cœli serenitas, ut nubecula nulla appareret in aere; sed tanta fuit convenientia appositionis manuum ad sarcophagum & vehementissimi coruscationis tonitrui, quatenus unum idemque esset momentum, & aperire sarcophagum & subito intonare cœlum.

Miracula.

NOTA.

5. Tandem aperto sarcophago invenerunt præclarum atque desiderabilem nostrum thesaurum, scilicet corpus patris MAXIMINI, & plumbeam intro tabulam exaratam uncialibus litteris hæc verba continentem: HIC BEATUS CUM DISCIPULIS REQUIESCIT PATER MAXIMINUS, CUJUS LATUS DEXTRUM POSSIDET ABBAS THEODEMIRUS, SINISTRUM VERO ALTER MAXIMINUS. Et tumulis illorum patefactis ita est repertum, ut illa plumbea præmonstraverat scriptura, & amplius: quia in sinistro tumulo omnia duorum corporum ossa absque capite uno sunt reperta. Existimo autem scriptorem plumbeæ tabulæ unius memoriam prætermisisse, quod nomen nescierit illius.

Inventionis circumstantiæ.

6. His beatis sanctorum Reliquiis diligenter perscrutatis & cum summa diligentia resignatis, nunciatur rei ordo omnium Præsulum Galliarum nobilissimo, Episcopo ODOLRICO *a*, qui tali nuncio nimio exhilaratus gaudio adest festinus, nobilioribus quibusque Cleri sacri personis in obsequio illius una cum frequentia suorum assistentibus satellitum. Inquirendo igitur scienter Spiritus acta veracissime esse comperiens ita ut diximus, gratias omnipotenti Deo refert, qui cælestem thesaurum hominibus absconsum declarari illius temporibus voluerit. Deliberato vero communi consilio, quo transferendæ & quando essent beatæ Reliquiæ, Deo inspirante optimum invenerunt consultum. Placuit enim, ut retro altare in capso monasterii novi jam consummati constructum, in suis sarcophagis ponerentur, donec tota perficeretur ecclesia: dies autem quo levaretur constitutus est Kalendarum Augusti octavus. Quid plura? ut fuit consultum sic rite peraguntur.

Res defertur ad Episcopum.

Translationis dies.

7. Evocatis enim nonnullis nobilioribus personis ad hoc agendum officium, in die præfinito adest ipse fama & dignitate honestior Præsul Aurelianorum Odolricus, necnon inclytus gloria Turonorum Archipræsul domnus ARNULPHUS. Adornata autem aulæis depictis & aliis ornamentis eximiis tota refulget ecclesia, multitudo permaxima monachorum atque clericorum candida niveis vestibus gestant manibus singuli coruscantia cereorum lumina: frequentia quia maxima reliquorum adfuit populorum, prudens quisque intelliget facile. Devote vero tandem præparatis omnibus accedunt præsules, & monachorum & clericorum turba cum crucibus & alio digno officio ad loca Beatorum sepulcralia. Incœptis autem antiphonis cum gradisono jubilo, Episcopi ipsi beati Patris propriis humeris gestant ossa MAXIMINI ad locum supra destinatum: reliquorum autem sacros cineres Abbas venerandus & electi sanctiores devehunt fratres: Archiepiscopus autem largus munificentia sua loco Miciacensi potestatis, quæ dicitur *Acherias*, usufructus delegavit habendos totius tempore suæ vitæ atque patris sui prædicti loci Abbatis *b*.

Qua sollemnitate peracta.

8. His ita sollemniter peractis, decernitur a Prælatis sacrorum ordinum faventibus generaliter alacri animo cunctis quotannis annuum diem venerari festivum, scilicet octavum Kalendarum Augusti sub nomine *Inventionis* sanctorum corporum, quibus tamquam organis & vasis ad omnia bona opera sanctus usus est Spiritus, qui a Patre Filioque procedens ineffabiliter ac coessentialis & consubstantialis Genitori Genitoque in tribus personis ac Deitate manens regnat semper & ubique in sæculorum sæcula Amen.

Sollemnitas annua instituitur.

a Floruit ab anno 1022. uque ad 1033.
b Alberti scilicet. Vide Analect. tom. 4. pag. 441.

AN. CHR. 1025. 25. Aug.

HISTORIA TRANSLATIONIS
SS. SAVINIANI, POTENTIANI, SOCIORUMQUE MARTYRUM IN SENONENSE SANCTI PETRI COENOBIUM

Auctore (ut videtur) ODORANNO S. Petri Vivi apud Senonas monacho.

Ex mſ. codice S. Mariani Autiſiodorenſis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Prima SS. Translatio. 1. *SAVINIANUM cum Potentiano ſociiſque fidem Chriſtianam Senonibus intuliſſe, ibique martyrio affectos ſepulturam accepiſſe, nemo eſt qui ambigat. Eorum tumulis impoſita eſt eccleſia, ex cujus adytis, referente Odoranno S. Petri Vivi monacho*, anno 800. translata ſunt ſanctorum Martyrum corpora Saviniani, Potentiani, Altini, atque Eodaldi in baſilica ſancti Petri a VVenilone Archiepiſcopo 8. Kal. Septemb. *Odoranno Clarius in Chronico ſubſcribit, his verbis*: Revelaverunt ſe ſancti Chriſti martyres Savinianus, Potentianus, Altinus, Eodaldus, & Serotinus VVeniloni Archiepiſcopo & Anaſtaſio Abbati: qui levantes eos cum magno honore de eccleſia ubi ſepulti erant, transtulerunt eos in baſilicam beati Petri octavo Kalendas Septembris, *quo tempore* auditæ ſunt voces angelicæ in cælo.

Altera. 2. *Eodem anno, quo* Ludovicus filius Caroli Simplicis apud Laudum unctus eſt in Regem, *pergit Clarius*, Hungari . . . . pervenientes Senones civitatem, incenderunt cœnobium ſancti Petri, vaſtantes omnem provinciam. Cernens itaque SANSON Abbas & monachi malum hoc grande, conſilio accepto, detulerunt corpora ſanctorum Saviniani & Potentiani, cum ceteris ſanctorum corporibus, & Reliquiarum pignoribus, cum magno honore in eccleſiam ejuſdem Abbatiæ, infra muros urbis conſtructam in honore ſancti Petri. Relictum vero eſt corpus ſancti Serotini in crypta retro altare ſancti Petri. Vaſtantes igitur pagani cunctam provinciam, redierunt ad propria incenſo cœnobio ſancti Petri, remanente ibi ſolummodo oratorio ſancti Serotini, quod minime potuerunt incendere. Qualiter autem VVillelmus Archiepiſcopus corpora horum ſanctorum voluerit retinere, vel qualiter illos reddiderit, in libello de virtutibus ſancti Saviniani plenius invenies. *Libellus iſte ipſiſſima eſt hiſtoria, quam hic ſubjicimus.*

Tertia. 3. *Sub annum* 1015. LEOTHERICUS *Senonenſis archiepiſcopus una cum abbate* RAINARDO inveſtigare cœpit, ubinam eſſent recondita corpora ſanctorum Saviniani & Potentiani. A tempore enim VVillelmi Archiepiſcopi ob timorem paganorum erant abſcondita in antris. Repertis autem eis per notitiam cujuſdam veterani, Martini nomine, ſervi ejuſdem loci, cum omni diligentia condiderunt ea in locellis plumbeis, plura miracula ibi operante virtute Domini. *Plumbeorum locellorum, in quibus condita ſanctorum corpora, mentio fit in his actis, ex quibus narrationem ſuam Clarium hauſiſſe non dubium eſt.*

Quarta. 4. *Denique ex eodem auctore, anno* 1020. INGONI Abbati ſucceſſit domnus ERMENALDUS, in cujus tempore rex Robertus & Conſtantia Regina compoſuerunt ſancto Saviniano loculum auro, argento, & gemmis pretioſis ornatum. In quo inſeruerunt etiam cum eo corpus ſancti Eodaldi cum oſſibus pueri parvuli una humati in loculo plumbeo, in quo ante continebantur. In qua translatione quidam cæcus recepit lumen; & pluvia quæ a Paſcha Domini non pluerat, abundanter deſcendit: & hæc translatio facta eſt 8. Kal. Septembris. *Hactenus Clarius, quæ auctori noſtro conſentanea ſunt, niſi quod ea ſub Roberti vitæ finem contigiſſe poſtremis hiſtoriæ verbis innuere videtur. Uterque porro ſancti Potentiani reliquias a Vvenilone Archiepiſcopo Hermentrudi Jotrenſi Abbatiſſæ conceſſas ſilentio prætermiſit. Ita tamen ſe res habuit, ſi fragmento a nobis in Sæculi 4. parte 2. pag. 578. edito fides adhibeatur: quod quia ſequiorem in partem a nonnullis accipi inaudimus, accuratius retractare viſum eſt.*

An item alia ad Jotrense monast. 5. *Nemini venerit in mentem, qui mox laudatum auctorem itemque Odoranni, & monachi Autiſiodorenſis chronica perlegerit, integrum ſancti Potentiani corpus Hermentrudi Abbatiſſæ Jotrenſi datum a Vvenilone; neque Fragmentum loco laudato editum id exprimit, ſed habet dumtaxat* celeberrimum ſancti Potentiani ſuffragium Hermentrudem a VVenilone efflagitaſſe, *ægreque obtinuiſſe, atque ad ejus monaſterium ſanctum & incomparabile decus illud perlatum fuiſſe: quibus verbis integri ſancti Potentiani corporis translationem deſignari numquam* volvi-

voluimus; sed solummodo aliquam sancti Antistitis reliquiarum partem. Nonnihil vero ex hujus sancti reliquiis Iotrensibus sanctimonialibus concessum fuisse, præter laudatum fragmentum, probant alia quoque vetera monumenta. Primum eruitur ex sequentibus Autisiodorensis codicis verbis, quæ sancti Martyris reliquias Iotro in Burgundiam sub annum 886. *delata testantur*. Sed paganis, *inquit Chronici auctor*, aliquanto post tempore hoc cœnobium *Jotrense* occupantibus, duæ ex monialibus memoratæ Abbatissæ *Hermentrudis* affines, imminens evadentes periculum, ad præsidium sui patris, nomine NORGALDI, nobilissimi in Burgundia viri atque optimi confugerunt, qui paullo post Deo felicem reddidit animam. Ipsæ vero moniales matri suæ ROTHAIDÆ, & fratribus AGEMBERTO, SAMUELI & ALGAUDO quotidie ennarabant, quanta Deus omnipotens sanctissimi Potentiani meritis patrare dignaretur miracula: adeo ut ipsi miro devotionis igne flagrantes, de comparando sibi tam pretioso thesauro nunquam non noctes diesque cogitarent. Qua propter Samuel & Algaudus Iodrense monasterium expetunt, negotiumque tanta gerunt dexteritate, ut a GISLA, nobilissima tunc temporis ejusdem loci Abbatissa, diu desideratum munus impetrarent. Quod statim voti compotes in monasterium, quod sanctissimo Præsuli in villa Luciaco fuerat constructum, maximo cum honore & reverentia detulerunt. *Hactenus codex Autisiodorensis, cujus hic textum referimus, non quo Luciacensium adversus Senoneses vel Iotrenses causa velimus patrocinari: sed ut inde concessionis factæ Iotrensibus momenta in lucem prodeant.* AN. CHR. 1025. 25. Aug.

6. *Aliud argumentum desumitur ex lite Iotrenses inter virgines ac Senonenses sancti Petri Vivi monachos orta sæculo* 13. *quæ novæ beati Potentiani, ad sanctum Petrum quiescentis, translationi occasionem dedit. Litem hac de re motam contestatur Gaufridus de Colone monachus sancti Petri Vivi, cum in tabulis chronologicis, tum in ms. libello de sacris reliquiis monasterii sancti Petri Vivi, quem optima manu descriptum, cum serie Abbatum, in annum* 1289. *desinente, servant ejusdem loci asceta. Gaufridi verba sunt in tabulis chronologicis*. Anno 1218. in monasterio sancti Petri Vivi reliquiæ fere (*hæc vocula fere obervatione digna est*) totius corporis sancti Potentiani ostensæ fuerunt coram reverendis patribus PETRO Senonensi Archiepiscopo, HERVEO Trecensi Episcopo, & quibusdam aliis Prælatis, Episcopis & Abbatibus. Dicebant moniales de Jotro, quod corpus beati Potentiani habebant; sed illa die, videlicet 15. Kal. Maii, illi patres prædicti contrarium invenerunt. Nam invenerunt corpus prædictum sancti Potentiani in monasterio sancti Petri Vivi sub majori altari, retro altare de subter, & cognoverunt ad plenum per testimonia litterarum, quibus erat fides totaliter adhibenda; & corpus prædictum transtulerunt cum corpore sancti Altini super majus altare, in capsam argenteam reliquias apponentes: concesseruntque omnibus peregrinis ad festum hujus Translationis advenientibus magnas Indulgentias per octo dies post festum, ut in litteris super hoc editis continetur. *Eadem propemodum Gaufridus ipse tradit in memorato libello de reliquiis, ex quo hæc decerpere sufficiat*. Et ostensum fuit prædictum corpus sancti Potentiani super portam Abbatiæ, & in ecclesia, cum litteris quibus fides erat totaliter adhibenda: quia sanctimoniales de Iotro dicebant illud in suo monasterio conservari: sed in illa die probatum fuit contrarium, prout in libris de sancti Petri monasterio continetur *Petri Archiepiscopi aliorumque præsulum litteras inferius exhibebimus; nunc vero reliquiarum omnium in monasterio sancti Petri quiescentium translationes chronicis notis, qua licebit, afficiendæ*.

7. *Anno* 847. *prima reliquiarum detectio Venilone Pontifice facta est. Paullo post idem aliquot sancti Potentiani pignora Iotrensibus concessit. Anno* 936. *eorumdem Martyrum corpora in Senonensem urbem metu Nortmannorum illata sunt. Eadem, cedente Vuillelmo Archiepiscopo, pristinæ sedi non multo post sunt restituta, & in antris, hanc in rem effossis, studiose recondita. Dum tamen sacra pignora referrentur, Bernardus sanctæ Mariæ Archiclavis pallii sancti Saviniani partem abscissam reluctantibus monachis eripuit, quæ deinceps in Ecclesia cathedrali servata est. Sub annum* 1015. *visitata sunt in antris sanctorum corpora, quæ Leotbericus Præsul adnitente Rainardo Abbate loculis plumbeis inclusit. Post annum* 1025. *Roberto & Constantia suppetias ferentibus, levatum est sancti Saviniani corpus, & una cum sancti Eodaldi, itemque alicujus pueri corpore ditissimam in thecam illatum est*: quæ translatio, *referente Clario*, facta est 8. Kal. Septembris *Eumdem sancti Potentiani reliquiis honorem animo destinabat Robertus Rex ex actis hic relatis, quod morte præventus effectu caruit Anno* 1228. *Petrus de Corbolio Senonensis antistes, accitis suffraganeis Episcopis, celebrem ejusdem Martyris translationem adorsus est, quam dato diplomate sic exponit*.

PETRUS Dei gratia Senonensis Archiepiscopus, VVILLELMUS Autisiodorensis HERVEUS Trecensis, VVILLELMUS Meldensis, & VVILLELMUS Nivernensis eadem gratia Episcopi, omnibus ad quos præsentes litteræ pervenerint, perpetuam in Domino salutem. Ne quandoque dubitationis nubilo veritas offuscetur, universis præsentibus & futuris notum fieri volumus, quod 4. Kal. Augusti in ecclesia sancti Petri Vivi Senonensis, in præsentia nostra facta est revelatio sanctorum corporum beatorum martyrum Potentiani & Altini, sociorum beatissimi Saviniani Senonensis Archiepiscopi; quæ etiam per manus nostras translata sunt in quamdam capsam, eodem die anno Domini millesimo ducentesimo octavodecimo. Nos autem de misericordia Jesu-Christi, & beatæ Mariæ Virginis, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli omniumque sanctorum meritis confidentes, omnibus

AN. CHR. 1025. 25. Aug. Christi fidelibus, qui vere pœnitentes suas eleemosynas caritative eidem ecclesiæ contulerint, ab octavis beatæ Mariæ Magdalenæ usque ad septem dies sequentes, ob venerationem eorumdem sanctorum, septem dies de injunctis sibi pœnitentiis, vota fracta, si ad ea redierint, peccata oblita, offensas patrum & matrum sine manuum injectione, misericorditer relaxamus. In cujus rei memoriam præsentem paginam sigillorum nostrorum munimine fecimus roborari. Datum anno gratiæ 1218. 3. Kal. Augusti. Durent in perpetuum.

8. *His litteris suffragantur varii ejusdem loci mss. codices cum Gaufrido Hirone sancti Petri cœnobita, qui anno 1246. appendicem Clarii Chronico adjecit. Prostat etiamnum autographum Petri antistitis exemplar, quod anni 1680. die 19. Octobris, provinciæ nostræ Burgundiæ Visitator recognovit. Anno 1449. die 17. Decembris Ludovicus de Meloduno Senonensis antistes Guerino sancti Remigii Senonensis, Petro sancti Johannis itidem Senonensis Abbatibus, & Jacobo Hodoardo Vicario Generali & Officiali novam corporis sancti Potentiani translationem imperavit; quæ procurante Guillelmo Quatranio sancti Petri Abbate hoc die celebrata est. Exstat Innocentii Papæ VIII. rescriptum, anno 1478. datum, quod sancti Petri monachis licentiam concedit sacras monasterii sui reliquias transferendi: qua nescio an usi sint ante annum 1680. quo Præpositi nostri generalis jussu jam laudatus provinciæ Burgundicæ Visitator ossa beati Potentiani novam in thecam decentius ornatam reposuit. Hæc chronico ordine repræsentare visum est. Ceterum quod diem 6. Kal. Septemb. huic Translationi adscribimus, tametsi nullum subjecta narratio designet, Odorannum & Clarium sequimur auctores, qui translationem a Vvenilone factam aptant huic diei; immo & Clarius eam, quæ hic describitur, ad eumdem iterum diem subnotavit. Restat ut de narrationis hujus scriptore sententiam nostram promamus.*

Hujus historiæ scriptor. 9. *Videtur is esse Odorannus sancti Petri Vivi monachus, Chronico apud Chesnium edito celebris. Hic enim præter jam laudatum Chronicon*, sexagenarius anno 1045. alia *etiam* opuscula sua in unum corpus collegisse *dicitur in Chronici sui titulo, qualem procul dubio ferebat ms. codex, unde illud excerptum est. Ut autem subjectam historiam ipsi potius quam alteri tribuamus, facit in primis, quod media saltem Chronici pars, quæ hanc Translationem complectitur, totidem verbis hic atque ibi exprimatur: quæ sane res unum eumdemque utriusque operis auctorem arguit. Deinde cum Odoranni chronicon nihil hac translationis historia posterius recenseat, siquidem alius ejus auctor haberetur, narrationem Chronico suo insertam verbo tenus ab eo desumsisset Odorannus, quod plagium cordato viro (qualis is erat) impingere non licet. Praeterea translationis ejus pars magna fuit Odorannus ipse, qui ab Rege Constantiaque Regina vocatus in aulam, operi manum admovit. Quis igitur illo melius rem uti habuerat, posteris mandare potuisset? Ad hæc de se utroque loco sic loquitur, ut Chronicon cum hac historia conferenti idem ubique genius spirare videatur. Nisi quod hic subinde communes in locos divertit, quos, uti nullius saporis, resecare visum est. Jam verbis suis, quisquis ille est auctor, loquatur, cujus librum ex sancti Mariani Bibliotheca erutum viro relig. Johanni Baptistæ Oudinet, Ordinis Præmonstratensis ejusdem loci Priori, debemus.*

CAPUT I. *Translatio sanctorum Saviniani, Potentiani sociorumque eorum.*

BEATORUM igitur Martyrum sanctissima membra, SAVINIANI scilicet & POTENTIANI sociorumque eorum, in eadem Salvatoris Domini ecclesia per manus quidem fidelium, convenienti in loco fideliter sepulta sunt; præter venerabile corpus SEROTINI martyris, quod convenienter a parentibus fuit humatum in alia basilica seorsum. Dum eorum igitur cineres per multa annorum spatia in loco eorum quievissent, ut diligentior eis cultus & reverentia a populis exhiberetur, notificantur cælitus prudentissimo Senoniensium VVENILONI Pontifici, & ANASTASIO Abbati cœnobii sancti Petri Apostoli, qui puro exhilaratæ mentis voto, convocatis utriusque sexus milibus populi, transferre satagunt in basilicam sancti Petri Apostolorum Principis sibi contiguam: cujus etiam pro foribus, & in cujus fundis eatenus jacuerant. At domus & ædificiorum fastigiis excellentior, & divinis obsequiis celebrior habetur: præsertim cum monachorum inibi degentium sollicitudo, sollemnibus in ea votis & assiduis meditationibus regulariter instet. Habita est autem hujus translationis festivitas, tempore quo nobilissimis Francorum Sceptris tres inclyti Principes, augustæ recordationis Ludovici Cæsaris posteri, Lotharius scilicet, itemque Lodovicus & Karolus præerant, anno quoque regni ipsorum sexto, anno vero ab Incarnatione Christi octingentesimo, quadragesimo septimo, Indictione septima *a*, 14. Kal. Novembris. (Anno 847.)

II. *Quod in festivitate eorumdem translationis angelicæ voces e cælo auditæ sunt.*

Nec reticendum, quod nocte vigiliarum, cujus succedente die veneranda patrocinia transvehenda fuerant, voces angelicæ ab astris, velut chori psallentes, humanis auribus intonue-

a Non sibi constant hi chronologici characteres, quod auctori post annos circiter ducentos scribenti condonandum est, nisi error ex amanuensium incuria processerit.

tonuerunt. Pontifex namque ad celebranda vigiliarum sollemnia illuc vespertina synaxi una cum frequentia cleri processerat: quibus religiose subpletis, & Antistite ad urbem regresso, cælestes exsequiæ per noctis spatia sunt secutæ: cujus modulationis harmoniam non tantum monachos, sed & quosdam vulgi ibidem excubantis auditu percepisse perspicuum est. Verum arbitrantes voces hujusmodi humanas esse, opinantesque quoslibet religiosos ad cœnobium pro instanti festivitate confluere, qui tam jocundo strepitu fungerentur; rursumque stupentes, cur intempestivæ noctis silentio adventum maturarent: exploratores circumquaque dirigere studuerunt, ut quorum excubiæ essent experirentur. Missi autem, cum loca vicina perlustrantes, neminem reperirent, & nihilo minus melodiæ suavitatem sine intermissione audirent; cælestis officii exsequias esse meminerunt. Ubi evidenti ostenditur indicio, quod angelica societas eorum sollemnitatibus pio favore adesse voluit, quos secum Omnipotentis imperiis strenue paruisse cognoverat: eorum agendis & gaudiis indeficientibus interesse festinavit, quos ineffabili tripudio optimis studiis invigilasse perspexerat. Possidet deinceps prædicta basilica piorum Martyrum corpora, quorum spiritus æternæ recompensationis compotes paradisiaca amœnitas continet: gratulatur pro tantorum Patrum fœnore temporaliter Senonum civitas, pro quorum tripudio Jerusalem perenniter exsultat cælestis. Ad horum tumbas popularis aula, preces & vota exposcitura, frequenter confluit: quia ipsorum interventu & artuum languores sospitatis levamine recreantur, & cordium vires perpetuis dapibus saginantur. AN. CHR. 1025. 25. Aug.

III. *De pallio & capite sancti Saviniani martyris.*

Cum igitur, ut indicatur supra, corpus hujus pretiosi martyris Saviniani transmutandum venerabiliter revolveretur de loco plumbeo, alias transferendum, repertum est pallium, quo erat involutum multis labentibus annis, totum ex integro quasi novum: caput vero illius, quod est decus istius nostræ patriæ, quasi contritum plumbatis dextro in timpore fuisset. Duæ autem percussuræ, quæ fuerunt plagæ gladii, sic sunt adhuc sanguineæ, quasi recens sit ipsa percussio: ita ut a cernentibus non sine lacrymarum infusione vix intueantur. Quod autem martyrii coronam vere idem Pontifex acceperit, testimonium illi usque hodie perhibet sanctum & venerabile caput, & sanguis adhuc recens apparens per ejusdem capitis percussuram. Porro inventio corporum sanctorum martyrum Gervasii & Protasii, quæ facta est a sancto Ambrosio Episcopo Mediolani, ut ipse beatus sua propria manu scripsit, narrat eodem modo in sarcophagis marmoreis ipsos repertos recenti sanguine perfusos, quasi eo die ipsorum capita gladio fuissent cæsa. Verum caput nostri Martyris tribus percussionibus gladii ictum, duæ usque ad præsens manent cruore sanguineæ: tertia, quæ, ut putatur, gloriosam mortem intulit, nihil habet sanguinei cruoris.

IV. *De cæco ibi illuminato.*

Ad tantam sollemnitatem cum cetera plebe cæcus quidam venit, qui virtutem Martyris in sua illuminatione persensit: orat namque ut Christus de teste ostenderet, quanti apud se meriti esset; & si ea res quæ fiebat illi placeret, quibus semper enituit miraculis declararet. Oculi cæci lacrymas fundunt, & in mentis acie fidei lumina surgunt, humilitatis supplicatio cælum penetrat, & divinitatis faciem ad misericordiam inclinat: miles invictum ducem implorat, & agit ut & nunc militiæ mercedem reddat: ostendit vulnera, labores enumerat, numerum sudorum recenset, & quantum sibi pro his debeatur docet. Proximi cæco in oratione junguntur, & quod per se nequit, lacrymarum conlatione meretur; de cælo latens medicina dimittitur, & oculorum scabies manu pietatis abstergitur, videns cæcus socios contuetur, & quod dudum desperaverat sese habere miratur. Salvatoris clementia conlaudatur: plebs viri saluti congratulatur, Martyris reverentia in augmentum dilatatur. Talibus hæc dies insignis adjacenti populo constat esse sollemnis.

V. *De lampade quæ ante corpus ejus quasi sponte sua ardere consuevit.*

De lampade vero, quæ ante sacrum ejus corpus ardere consuevit noctes & dies, & ante aliorum nobis innumerabilium sanctorum membra in cripta, quæ lapidum volubilitate constructa consistit, & arcubus sustentata decenter stabilitur, aliquid narrare, ut vox videntium testatur, absurdum non debet videri. Sæpe numero accidere solet, ut pigritia custodis lumen lampadis deficiendo decidat, & deinde repente inluminata clarificos ignes emittat: & non tantummodo una hora vel die lucem clarissimam emittere dicitur, sed trium dierum spatio & totidem noctium, tenebras pellere. Hæc igitur lampas sanctorum divinitus plerumque succenditur, & sine infusione olei, tunc scirpus clarissimum lumen emittit: ita ut lucidius splendeat quam ceteræ lampades, quas manus humana oleo superfuso inluminat: libro liquore madefacto igneque supposito, &c. Nostrorum quidam fratrum cujus faciem cum nomine novimus, verum hic obtentu ejus nominatim non designavimus, causa necessitatis, ut diximus, ejusdem lucernæ exstinguens insufflavit luminaria quadam die tribus vicibus; quæ sic divinitus suæ claritatis per singulas vices recepit lumina, ut quantum incuria fratris exstinguendo diffinierat, magis inluminans subministraret cælestis divinitas, &c.

AN. CHR. 1025. 25. Aug.

VI. *De siccitate & pluviæ infusione & de suavitatis odore in sancti Saviniani translatione.*

Miserationis Dei clementissimam misericordiam, quam penes regionis nostræ situm pro merito sanctissimi Martyris Saviniani nobis Deus clemens rector concesserit, arbitror pauculis verbis futurorum memoriæ commendare. A pascha enim Domini, quæ est sollemnitas sollemnitatum & gloriæ decus omnium Christianorum, non stillaverat penitus de cælo pluvia, & marcescebat humus crebris scissionibus fissa usque in diem translationis ejus. Die ergo quo sublevatum est corpus supradicti Martyris de loco antiquo propriæ repausationis, descendit pluviarum copiosa abundantia, & terra privata est siccitate sua. Datur nunc patenter intelligi, quod respexerit Deus humilitatem pauperum suorum per Martyrem Savinianum, merito sibi gratum, & afflictam patriam penuria pluviæ plena relevaverit guttarum defluentium inundatione, &c.

VII. *De suavitatis odore in ejus translatione.*

Igitur sicut & insignis doctor Paulus dicit: *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco:* ita iste pretiosus Martyr vita vivens, non solum bono odore repletus fuit, sapida scilicet doctrina prædicationis & mircaculis mirifice famosus fragravit: sed etiam in hac sui translatione corporis miro odore redoluit. Omne etenim hoc monasterium ita odor suavissimus ad plenum perfuderat, ac si fuissent in eo omnis generis aromata, & universa opobalsama, nam & infra quindecim dierum spatia omnium ingredientium intra monasterii sæpta nares obplebant redolenti suavitate; sicut & in primo ejus transmutationis die, &c. Etenim duorum sacerdotum monachorum corpora & vestes, qui sanctum corpus de loco plumbeo levando ponere meruerunt in capsa ubi nunc habetur, plurimis diebus ita fragrabant, ut nectario odore perfusi putarentur, &c.

VIII. *De frequenti visione custodum interiorum, & exteriorum.*

Frequens visitatio, & assidua protectio, & manifesta revelatio huic nostro loco accidisse, a custodibus, qui excubias hujus Ecclesiæ observare jussi sunt, enarrata noscuntur. Multotiens etenim intempestæ noctis hora, quando gratissimus sopor in dormiendo solet occupare homines, exterriti custodes, & nimio timore excitati, vigilantibus oculis digni habiti sunt cernere ea, quæ mortalibus sunt metuenda perspicere. Plerumque enim conspexere luminaribus præclarissimis totam ecclesiam resplendere, & innumerabilem candidatorum turbam utriusque sexus, episcoporum, clericorum, laicorum, puerorum, & puellarum, totius ecclesiæ ambitu contineri. Pluribus namque vicibus vigiles, qui strenue cura sibi commissa in vigilando excubantes, hoc suburbium nostrum observare ab ignium periculis & a latronum insidiis positi noscuntur, cum clamore valido limina ecclesiæ pulsare, & increpative æditues perterrefacere ita dicendo visi sunt accurrisse: Ut quid somno nimium prægravati dormitis vino & sopore oppressi? Surgite, surgite, quam velocius opem ferte sacris luminaribus, & sacris sanctorum pignoribus: nam ut nobis manifestissime videtur, tota ecclesia a summo usque ad ima fundamenti cælesti igne comburi videtur. Cum strepitu ergo pavoris fratribus a strato suo surgentibus, visiones quam crebre disparuere, & ignium splendor quodammodo his intrinsecus, & illis vigilibus exterius paulatim deficere & imminui decrescendo dum consideratur, timor ab utrisque æquali sorte removetur. Verum fratres custodes sacræ basilicæ lætis visio sanctorum frequentius lætificando lætos reddit, & illos forinsecus positos ignis quasi vivus exterruit: sed post, dum incombustum templum considerant, lætiores efficiuntur hac visione mira. Nam sicut antiquo tempore Moyses dator veteris Legis rubum ardere conspexit, & non comburi, ita & ii hoc monasterium incendi metuebant: sed non erat nocivus ignis, sed visitatio angelicæ virtutis, & sanctorum quorum ibidem retinetur multiplex multitudo indicibilis.

IX. *De muliere incessibus pedum exacta, & a sanctis Martyribus curata.*

* Melun.

Præterea ex Milidunensi * opido quædam paupercula puella, nomine Ingelberta, una cum genitrice propria sanctorum expetiit limina: curriculo siquidem vecta, quod vilis robur aselli præducebat, utpote omni compagum solamine desolata. Victus enim vestimentique supplemento ostiatim sustentabatur, tabescentesque doloribus inediaque artus miserantium almoniis refovebat. Tanta namque suggestionis importunitate cunctis erat nota, quanto absque multorum juvaminis ope nequibat vivere. Porro data optione, cœpit anhelare de industria sanctorum Martyrum subsidia, quo debilitatis suæ inferrent medelam. Accita itaque matre: "Desidero, inquit, propitii Martyris sancti Saviniani, ceterorumque sanctorum adire sepulcra: nec demorabor, inquam, adipisci per illos mei animi vota. Accensa illius mater verbis, tantam spem peragit promptius; subinlataque obtutibus ipsorum, supplex cervice adorat cernuo, ut adsint ei patrocinando. Pavimento itaque inhærens diutius, Deum pietatis adfore sensit sanctorum interventu. Mox igitur cita salus præeunte immanitate doloris, atque innovari anhelo spiritui gaudet auxilium: vibratur ardens animus

ad

ad plurima, matremque vocat dicens: Adesto genitrix lætabunda, quæ me tacens ab humo sustulisti terrulentam. Postquam ergo fœdditatem membrorum virtutis decore mutavit Deus, illustrata sanctorum juvamine, cucurrit inoffenso pede, matremque reciprocat continua voce. At illa accelerans properat, factique ignara, quos scabellulos perdidit, inquirit tremula. Uno, inquit illa, sub ictu, mihi divinitus collata est salus. Sæpsere illam quam plurimi; spectatque plebem erectam circum fluentem, ac sibi congratulantem: omnium enim connexa opinione subita adepta est sanitatem. Publicitus itaque omnium personat clamor, gratias referens Deo, vigente sanctorum Martyrum patrocinio. AN. CHR. 1025. 25. Aug.

X. *De provocata a Senonensibus Normannorum inimicitia.*

Tempore quo Senonensium Archipræsulatus VVILLELMUS fruebatur apice, vir ingenio & astutia strenuus, gens Normannorum exacerbatione dira ejusdem civium urbis provocata, confinia, & proxima quæque ipsius regionis acerba depopulavit exaggeratione hostilitatis. Hæc etenim gens vulnifica nefaria strage populos laniabat. Territi autem nimiæ obstinatione crudelitatis, immanitateque persecutionis concitatis circumque populi, confugiunt ad tuitionem urbis.

XI. *De illatione sanctorum corporum infra urbis muros.*

Sub ipso tempore regnabat CAROLUS Simplex: in Burgundia autem ducatum tenebat RICHARDUS, pater RODULFI Regis. Tunc temporis præerat cœnobio beatorum Apostolorum Petri & Pauli Abbas SAMSON, comptor Divinæ honestatis & amator sacræ religionis. Is sane conturbatus objectæ pressura calamitatis, humillimam fratrum convocat concionem, ut queat ab eis salubre consilium experiri. Demum horum omnium commune consilium visumque est utile cunctis, quatinus sanctorum Martyrum corpora SAVINIANI videlicet & POTENTIANI, ALTINI, atque EODALDI, cum ceteris sanctorum corporibus & reliquiarum pignoribus, cum maximo honoris augmento in ecclesia ejusdem Abbatiæ propria infra muros urbis constructa transferrentur. Relictum vero est & decenter tumulatum corpus sancti SEROTINI Martyris in quodam ejusdem loci tutiori antro: quo peracto, jam præfatus Præsul dolose machinamenta æmulationis monachis injecit, commodius inquiens esse ut transveherentur sanctorum reliquiæ intra mœnia sanctæ matris ecclesiæ Senonum in honore sancti Stephani protomartyris constructæ. Cogitavit autem tum piorum fratrum simplicitas ob tenorem sanctitatis hæc peragi exercitia; sed patuerunt postmodum hæc adulationis famina.

XII. *De urbis obsidione, & oratorio ab igne erepto.*

Obsessa igitur urbe, quanta cæde ecclesias earumque possessiones vel prædia subruerit, vastaverit, depopulaverit, longum est paginis intimare, præsertim cum & basilicam sancti Petri, mirifico opere constructam, atrocibus flammis cremaverit, variamque supellectilem cum omnibus utensilibus diripuerit, & prorsus pessumdare studuerit. Heu pro dolor, nec sine gemitu dicendum! Remanserat ibidem præfatum oratorium sancti Serotini Martyris divinitus ab igne ereptum: quod dolentes, plura flammis fomenta ingerunt molimine toto: sed illæsum servatur ad vegetationem hominum, Dei nutu vivido & merito. Salutifero siquidem interventu sanctorum scilicet Martyrum Saviniani & Potentiani, Altini atque Eodaldi, ipsius sancti Serotini Martyris intemeratum mausoleum servatur; quia obligaverat eos amor sinceræ dilectionis, nec patitur sanctorum artuum absentia citato frustrari solamine, quem dudum sociaverat sibi fide caritatis unicæ.

XIII. *De Normannorum reditu ad propria.*

Demum itaque convictis, & necibus diversis pluribus Normannorum enecatis, reliqui ad propria sunt reversi. Accelerantes autem monachi expetierunt ab episcopo reportari sanctorum corpora, ignorantes quod per subreptionem illic forent illata. At ipse torvis eos aspiciens oculis, priusquam eorum suggestionem audisset, inquit: Ultronei hoc jus, licet nolentibus vobis, tamen profluente clementia Dei, cunctis innotescere volumus, & constitutionibus obligari, quatinus possideat hujus sedis dignitas horum sanctorum corpora, quorum Martyrii tyrocinio vegetata luculenter coruscat. Ad hujus calumniosam ergo assertionis seriem nonnulli provocantur astutiores clerici, & potentiores proceres unanimiter asserentes, quatinus illic haberentur, unde viguerunt summi Præsules. Ad hæc sæpe fati Antistitis feralia adduntur verba: Legum enim jura Pontifici cunctis decernenti, clericis quoque divinæ majestatis cultoribus, & venerabilibus quibuscumque terris & regionibus tantorum martyrum congruit inservire excubiis: vos agmen vulgale ad cœnobitale propositum una cum rebus omnibus resumptis revertimini, scientes deinceps nos horum sanctorum venustari præsentia. Gementium ergo & rogantium monachorum fragor adtollitur, pauperumque terrulenta corpora gestantium plebiumve utriusque sexus dolor personat dicentium: Ut quid taliter affligimur? quibus malis obnoxii ista perpetimur, si ad communis munimina refugii confugi-

AN. CHR. 1025. 25. Aug.

fugimus, quare traducimur? quare Patronis frustramur nobis a Deo datis? Ad hæc Pontifex raptus temeritate pravi consilii, foris muros jussit eos propelli.

XIV. *De monachorum instanti gemitu & Præsulis custodibus, ostensaque terribili visione.*

Memorabilis itaque Abbas Samson continuato dolore & abstinentia pæne emoritur: sed & tota congregationis unanimitas, vigiliis & orationibus jejuniisque prægravata, eadem patitur incommoda. Christus igitur omnium rerum censor æquissimus compatiens afflictis, suffragantibus sanctorum quoque Martyrum precibus, non diutius sustulit carere cœnobium tam pretiosæ facultatis thesauro. Medio namque noctis confinio, custodes ecclesiæ sancti Stephani conquatiuntur horrore acerrimæ concussionis: citato vero cursu, Pontificis aures replent tremulis clamoribus: O Præsul, inquientes, fer nobis desolatis opem. Hæc enim basilica in qua manemus, timendum est ne funditus corruat: fragor nempe terribilis intus personat, & vibrantia luminaria immensæ claritatis pervolant. Quæ superstitio, inquit Episcopus, vestros agrestes perturbavit animos? Vere fallacibus monachorum suggestionibus decepti, vanisque pollicitationum spebus seducti estis. Sed vox testis veritatis nequit exstingui atrociori commotionis turbine. Sequenti nocte turbata missa custodum ab episcopo sollertia, fugiensque præ horroris magnitudine, denegat ibidem amplius se manere. Jubente episcopo mox utraque pars custodum custodiæ mancipatur. In hac pernicie persistens Episcopus, utpote versutus moribus, tertia nocte semetipsum ecclesiæ custodem adhibuit, militum cuneo vallatus ingenti causa veræ examinationis: corusci autem luminis densitate obcæcatus, cœpit vehementer debacchando frendere, & obnixe ut asportarentur sanctorum corpora proclamare.

XV. *De revectis sanctorum artubus ab urbe.*

Convocata denique adest sancti Petri modesta monachorum phalanx, & receptis Patronis, ultra quam credi potest lætissima, cum magno tripudiantium exsultantiumque choro ad propriam sanctos deferunt basilicam. Quamobrem Archiclavis ejusdem sedis, nomine BERNARDUS *a*, pestifero invidiæ zelo succensus, abstrahit pallium, quo sanctissimi & apostolici patroni Saviniani tegebatur tumba; arreptoque artavo *b* in frusta medium secans ait: Si horum patrum caremus pignoribus, vel hujus partiunculam retinebimus. Palliique pars ad posterorum memoriam adhuc in eadem sede servatur. Quanto sanctionis augmento hic quippe sacer locus* viguerat, omnibus liquido constat; præsertim cum proprii effusione sanguinis ipsum dedicaverint, & creberrimis monachorum ibidem degentium exsequiis habeatur celeberrimus.

* Nempe S. Petri cœnobium.

XVI. *De antris ab Abbate Samsone constructis.*

Præterea venerabilis Abbas Samson, sollertiori suo fratrumque præditus consilio, posterioribus cupiens sancire salutem, abditiora sanctorum artubus construxit antra. O laudabile fas piorum Patrum! Inventum populorum pro salute publica, quis non disputat hos sophistas esse sagaces & colendos, plurimumque valere; cum memoria sanctorum interventu longa maneat per tempora? At quamquam tegerentur sanctorum membra densis specubus, tamen opinantibus illic adfore plurimis, eorum pio juvamine sanabantur ab omnibus morbiferis doloribus.

XVII. *De Guillelmi obitu.*

Decedente Guillelmo præsule, GERLANNUS Pontifex conlaudatur, monachile propositum a primævo infantiæ ævo consequutus, & dogmatibus philosophiæ admodum fulcitus, parentum prosapia mediocris, sed liberalium artium non segnis sectator enituit. Recensendum namque inter optima suæ sagacitatis studia arbitramur fore, quod valde diligens sæpius dictum monasterium, ibidem turrim composuit opere polito. Mundiali cursu demum peracto, migravit ad astra vocatus: sua mandans tumulari membra sancti Germani Autissiodorensium in basilica. HELDEMANNUS in hoc postmodum pontificii electus solio, almi Dionysii monachus, cunctis necnon Christo placens, amabilis & dilectus. Hujus in tempore regiminis, NOTRANNUS cœnobii sancti Petri prælatus efferbuit; gazarum qui & conglomerator strenuus, Nevernensium dignitatem Præsulatus promeruit muneribus. Ambitionis autem ejus fastu prægravatum sancti Petri cœnobium, pæne venit ad nihilum. Honestabatur vero illius adhuc in tempore idem locus, potioribus utrarumque facultatum rebus ditatus a Deo devota Techilde Regina; sed hujus piacula virtus diluat clementissima. Ceterum Heldemannus Præsul obiit, forte suprema raptus, insertus in supernis cœtibus.

XVIII.

a De eo Clarius in chronico, quem sanctæ Mariæ Archiclavim dicit, contra quam hic auctor. An Archiclavis cathedralis ecclesiæ Senonensis Abbatiæ S. Mariæ titulo donabatur?

b Artavus instrumentum panno scindendo aptum, sive forcipis seu cultri genus. Hoc nomen exprimit ms. liber Regulæ Ordinis S. Victoris citatus in Cangii Glossario: *Nec scriptoria, nec artavos, nec cultellos suscipiat.*

AN. CHR. 1025. 25. Aug.

XVIII. *Quod mortis examine Archembaldus a beato Saviniano perculsus perierit.*

Præsulatus honore ARCHEMBALDUS sustollitur, parentum potius, quam Dei provocatus examine. Invectus itaque hic lubricæ juventutis furia, probrosæ voluptati dedit operam. Exosam enim divino cultui sollertiam adhibens, & caduca quæque perituri ævi amplectens, Abbatiam sancti Petri, omnibus namque rerum copiis opulentissimam, ad solum usque contrivit, ecclesiarum, villarum, terrarumque optima quæque vendens & distribuens, reliqua in proprios usus detinens. Sed hujusce cunctos lamentabiles excessus propalare longum nefas ducimus: hoc solum addimus, quod famulantium Christo fuerit insecutor horribilis, ac odibilis, & sæcularium amator studiosissimus. Admonitus ergo in noctis visione biduo a sancto Saviniano æquissimo Martyre, noluit quiescere a nefario opere. Adgrediens hunc quoque tertio, ac nolentem obedire jussis, percussit mucrone invisibili; Non diu, inquiens, tuæ nugas patiemur illecebrosæ actionis, & desolare locum nostri effusione cruoris sacratum. Nudus omni prorsus tegmine vestium, repertus est in refectorio fratrum, quod sibi vindicans, eorum usibus impie abstulerat. Æqui directionis nempe censura, nece subitanea juste illum percussit, qui congregatas possessiones cœnobii ob fratrum subsidia, pauperumque sive confluentium omnium juvamina, nisu toto contriverat. Nec quisquam arbitretur incongruum sic illum finire, qui primitus abjecerat curam pastoralis dignitatis, &c.

XIX. *De Anastasio Pontifice, qualiter eumdem locum cœpit restaurare.*

Abeunte illo tam crudeli interitu, successit in Episcopatu ANASTASIUS, vir honestatis & miræ probitatis. Pavescens hic quidem teterrimæ hujus examen mortis, efficitur voluntarius reparator sæpe dicti loci. Præventus autem divino amore, & maxime ipsius sancti Martyris Saviniani congrua visionis ammonitione, cœpit ultro terras cœnobii inquirere, pretio redimere, monachos educare, & sacræ institutionis ibidem normam reformare. Talium omniumque gratia suffultus, humanam exuit labem, & sanctorum in cælis promeruit societatem; suaque membra in eadem basilica jacent tumulata.

XX. *Obeunte Anastasio quomdo Sevvinus successerit.*

Orbata Senonensis Metropolitana urbs patrocinio hujus, præfertur ad sublimandam Præsulatus magnificentiam SEVVINUS nobilitate præcipuus, & morum probitate coruscus. Hic præceptionis sanctæ strenuus obauditor, modesti mores præcessoris insequi studuit optimos. Porro improba æmulantium molimina diruit, & Christo placentium amicitias sinceriter exquisivit. omnia Karismata insignia gestiens amplecti, & malignantium caduca renui. Dum plura ergo tentat peragi virtutis opera, incurrit id quod manet obviam veritati; sæva scilicet antiqui hostis incitamenta, qui veternus fur quomodo læta Christi agmina interpellet, lividis seminibus fervens insequitur. Excitat itaque male commeantium & irritantium devios fetus clericorum, civium quoque ejusdem civitatis, vehementer adversus eum infesta decertantes, ac congrua quoque sanctuarii comprimi gliscentes. Prævius autem tutor supradictæ urbis, quatinus male tumentia simul revulsa corda internecet, præferendum se opponit clypeum, ut tuta maneant vestigia subsequentium, Deique domus defensa præferatur ad sublimia. Demum Christi victorioso protectus munimine, pravorum conatus dulcibus interdum promulcet eloquiis: aliquando vero minacibus trahit proteritque increpationibus: intercidunt quoque interim quæque pœnalia, & pullulant favente Christo prosperitatis commoda.

XXI. *Locato Sevvino in sede, quomodo ipsum locum ornaverit Abbate & monachis, resque proprias reddiderit.*

Ignescit interea amor nobilitandi sanctorum cœnobia, ac reparandi honorem pristinum eorum quæcumque fuerant diruta: ardenter quin potius sancti Petri monasterium ob sanctorum suffragia venustari disposuit, quod multorum pravitate dolebat eversum iri. Suæ ergo spectabilis exortum prosapia nobilitatis eidem cœnobio præfecit Abbatem, nomine RAINARDUM, moribus egregium, & sollertia præditum, reddita omnium media parte ejusdem Abbatiæ rerum. Hic itaque adolescens strenuæ indolis, infulatus contigui gratia regiminis, vicinos quosque rectores probitatis actu præcelluit: flammante quidem corde, utpote nobili, adaptare locum proximus studuit, & monachos nonnullos sophistico omnium liberalium artium dogmate insigniri decrevit; hoc summum omnium prænoscens bonum, quatinus his disciplinis liberalibus edoctis, & sacræ Religionis proposito informatis status loci gratior haberetur, & ab omni magnificaretur.

XXII. *De homine perjurato super sancti Saviniani altare.*

Illo quoque in tempore accidit in præfato sæpius cœnobio evidens miraculum, quod minime credimus silentio tegendum. Prophanus bonitate quidam namque homo, nomine Rothber-

AN.CHR. 1025. 25. Aug. Rothberthus, in vicina ortus villa, cui nomen Massiacus-major indidit antiquitas, cupiditate fœdatus obscœna, illicitum sacramentum sancti Saviniani perfecit in ecclesia: quamobrem rabies illicò sæpsit dæmoniaca: miseroque cruciatu in omnium vexabatur præsentia. Adsunt extemplo nonnulli & alii teterrimi spiritus, sed magistri criminum, humanæque salutis auspices, qui latenter incitantes illum in diversum compellunt nefas. Vinctis denique conviciator brachiis, suorum propitiatione parentum, scelus ejusdem videlicet agnoscentium, perducitur sanctorum ad antra martyrum: ne profundius caperet tremula compago artuum dæmoniacarum querelam debacchationum. Hic nudata gerens membra, multis ictibus sauciata, vastare ac laniare quosque tenentes se ut quibat desiderabat. Per lacunas siquidem cicatricum eviscerando rejiciebat sanguinem, & cruentas manus lorisque fessas dilacerabat, terribiliter inquiens: O Saviniane præpotens martyr, cur me enecas cruciatibus diris? Pro certo ergo propinqui profitentur piaculum victi, ob hocque multiplicia cordis ab imo trahunt suspiria: quin immo auxiliatricem Christi virtutem per sanctorum obtentum eorumdem sibi flagitant adfore propitiam: quatinus ex latebris hujusce obsessi dæmoniaca pestilens vis exeat, & recidiva virtus Christi polleat. Inretitum eum utique funibus anhelus eorumdem ibi dimisit nisus de sanctorum juvamine omnimodis fisus. Furebat vero spiritu fervido, eflagitans nomen sancti martyris Saviniani dictu temerario. Nihil sane illius severitate jocundius, nihil jocunditate severius. Jam vero omne robur virium cesserat, & divulsas lacertorum compagines sopor presserat. Ergo illi soporato adest propitiabilis visio. Vidit ab astris sane descendere insignes viros, claritatis nimia luce resperso: adgrediuntur illum modestis plane gressibus, sed minantur duris increpationibus: Cur nostrum, inquientes, efferus presumptor intrasti antrum, qui recens nostri locum effusione sanguinis sacratum violasti ultroneus conviciator? Horum ergo dum fugeret intuitus heriles, territus, nec celer, & præmissus splendor avolaret, & sibi anxio finem subiti inferret periculi, ceu mortuus perstitit ad hæc mitior, reddita piorum Martyrum clementia stupenti & pæne emortuo pepercit: Ob tuorum, dicens, fidem parentum, qui te nobis reliquerunt medendum, jubemus abire sanum. Mirabile dictu! mox denique nexus quibus manus habuerat vinctas decidunt, semotusque a pilario, cui ligatus inhæserat, prorsus recepit totius vegetationem corporis. At ille quanto sanior, tanto jocundat frontem vacantem omni nubilo; & in se patratæ virtutis veridicus præco efficitur cunctis. Circumstat ergo persultantium cœtus, pares camenas paribus hymniznas modis rerum Creatori, cujus dono fiunt cuncta quæ miranda videntur, &c.

XXIII. *De ipso Pontifice, quomodo ante pedes abbatis & monachorum prostratus jacuerit, & res quas adhuc tenebat reddiderit.*

Providus interea Pontifex Sevvinus, luculentiori præconio decoratus virtutum, eidem congratulans cœnobio diffundit vultus lætitiam ab ore hilari & fida gaudia gerit: tunc omne cordis ipsius ab imo ludicrum aboffertur, olimque animus nugator, Deitatis efficitur indagator; ac sua inepta vultu probitatis serio colorat. Enucleatius quippe copiosiusve effundit, quæ manicis tenacibus foverat: quoniam munerari divi fœnore sese non dubitabat, horret ferale cupiditatis monstrum, & inops egenusque rerum mavult obsequi Christo, quam lætaliter sauciatus, obcæcari illecebris gazarum: præsertim urgente superna ammonitione sanctorum martyrum Saviniani & Potentiani, in sollemnitate celeberrima Johannis & Pauli: qua stupefactus ocius ætherii clavigeri Petri adiit claustrum, sese profitendo culpabilem ac facinorosum. Prostratus itaque jacens coram omnium fratrum obtutibus, voce humillima indulgentiam efflagitat cernuus; cuncta itaque sua præfatæ Abbatiæ prædia reddidit, & ad suos necessarios usus vel pauculam portiunculam retinuit. Favoralis aura inde monachorum attollitur, sed & totam perculit urbem, Christum conlaudantium congratulatio vehemens, &c.

XXIV. *Post mortem Sevvini quomodo Leotericus successit, clerum & populum, Abbatemque Rainardum & monachos dilexerit.*

Post hunc adscitum superorum cuneo nutu deitatis cunctivido, LEOTHERICUS infulatur Pontificis solio, actibus eximius, cujus laudabile culmen honoris amore sane parato compellimur propalare: sed facundia abest sagacitatis. Merito sinceritatis illius crevit plane sacerdotalis gradus, eodemque monitore præcelluit normale decus sanctæ Dei Ecclesiæ, &c. Præterea miraculorum insignia, quæ illius enituerunt in tempore, longum duximus huic opusculo innectere. Ceterum crebro fati cœnobii contiguus amator efferbuit, animosius videlicet sollertis rectoris abbatis RAINARDI, communis utilia sectando commode: congaudebat namque probi præcessoris Sevvini hunc bonitate superstitem, & morum salubritate heredem. Denique laude dignissimus Rainardus abbas prælata caritatis virtute rutilans, sese suosque omni voluptati abdicaverat, & continentiæ lege actitaverat, Apostolicæ assertionis ultroneus auditor, sine castimonia, inquientis, impossibile est placere Deo: illiusque philosophi, qui nil ait esse prius meliusve cælibe vita. Et hic specimen Religionis non segniter tenuit, sed reliquisse quoque bonorum operum speculum prætendens, æquitatis jura procerumque priscorum instituta flagranti amplectens nisu, spectabile multis resplenduit decus,

ctus, &c. Officinarum quæque diruta suis cum utensilibus nobilitando reparavit attentius. Nisus interea affectionis ejusdem panditur circa sanctorum celebria festa Martyrum; sed crebrius tabescebat, ignorans qua tegerentur tumba sancti scilicet Saviniani membra.

XXV. *De tumulis sanctorum Saviniani, sociorumque ejus ab abbate Rainardo, & Leotherico archiepiscopo reseratis.*

Beatorum igitur martyrum Saviniani, Potentiani, sociorumque eorum corpora, ab abbate Samsone venerabiliter tumulata intro in antris ob timorem paganorum, usque ad domni Leotherici archiepiscopi, & domni Rainardi abbatis tempora ibidem latuerunt: quam ob rem experiri cupiens dicta seniorum sollertius indicabat seria, præsago præsciens spiritu per sanctorum suffragia plura adipisci sanitatum remedia. Capessunt itaque consilium salubre, quo reserarentur sanctorum mausolea, qui antris continebantur in abditioribus. Hoc peracto extemplo miri odoris exsuberavit fragrantia, certioresque reddidit de eorumdem præsentia: collaudantes Deum recondiderunt ibidem decentius posita 8. Kalendas Septembris. Quibuscumque autem infirmis, vel imbecillioribus collata est potio, de qua sanctorum lota sunt ossa, absque mora sanitatis meruerunt juvamina. Ad illius profecto laudem magnificantur magnalia, qui tuitione cunctivida regit quidquid creatum vegetat.

XXVI. *Qualiter Regina Constantia sanctum Savinianum agnoverit.*

Eodem tempore regnabat ROTBERTUS Regum piissimus. Hic peractis diversis restaurationibus ecclesiarum, necnon ornamentis sanctorum corporum, corpus sancti Saviniani auro & gemmis argentoque ornavit. Quod qualiter actum sit, paucis est disserendum. Factum est dum quodam tempore Rotbertus Rex Romam peteret, ut CONSTANTIA Regina, una cum filio HUGONE parvulo Tillo remaneret. Quod ut BERTA Regina, dudum causa consanguinitatis a Rege repudiata, comperit, profecuta est eum, sperans se faventibus ad hoc quibusdam aulicis Regis jussu Apostolico restitui thoro regio: unde Constantia Regina timens se amoveri a regio latere, inenarrabili detinebatur mœrore. Quæ dum nocte quadam ab hoc nimiis cogitationum tumultibus pulsata obdormiret, apparuit ei per visum inenarrabili claritate circumdatus quidam angelicis decoratus canis, in sacerdotali habitu, virgam pastoralem gestans manu; quem nimio timore perterrita dum requireret quisnam esset, intonuit se fore Episcopum, & appellari Savinianum, cui & dixit: Constans esto Constantia: quia Deo propitio liberata es ab imminenti tristitia. Illa vero de tam præclara visione perterrita, facto mane cœpit inquirere sollicite a circumstantibus clericis, si illis in regionibus haberetur Episcopus, qui Savinianus diceretur. Quibus ignorantiam suam profitentibus, unus ex eis qui in monasterio sancti Petri fuerat nutritus, redeunte Rege Aurelianorum futurus Episcopus, nomine THEODERICUS *a*; respondit pro omnibus: Est, domina, in monasterio sancti Petri sanctus Savinianus, primus Metropolitanæ urbis Senonum Archiepiscopus, qui per Martyrii triumphum una cum sociis pervenit ad cœlestis regni bravium. Hujus Martyris si devota mente adieris præsentiam, id quod promisit absque dilatione noveris te consecuturam. At illa de tanti viri consilio gaudens effecta, citissime una cum filio expetiit sancti Petri limina, & diutissime lacrymas fundens ante corpus beati Martyris, totisque viribus se committens ejus fidei, gaudens remeavit ad propria, de visitatione tanti Patroni confortata. Nondum transierat dies tertia, cum subito adest intempesta nocte legatus regius ante januam, nuncians in proximo adfuturam ejus præsentiam; qui Deo ducente propriis sedibus restitutus, ut veracissime approbaretur promissio Martyris, deinceps propriam conjugem magis quam eatenus dilexit; & sub ejus nutu omnia jura regalia, & quæcumque possidere videbatur manere dispofuit. Sed illa minime oblita promissionis sancti, satagere cœpit qualiter exornaretur corpus ejus gemmis & auro, quod diu inclusum plumbo, ab antiquis patribus absconditum fuerat sub atrio: & Regi suggerens sua vota; Deo auxiliante ad ea implenda paratum illum invenit per omnia. Qui accersiens ODORANNUM ejusdem loci monachum, qui ad hoc opus perficiendum videbatur idoneus, commisit una cum Regina ejus fidei tantæ pietatis opus. Dederunt igitur Senonis in primis per manum VVALDRICI præpositi argenti meri libras 4. deinde Senones per manum VVILLELMI Cubicularii argenti meri solidos 55. Postea miserunt per manum ODONIS Paragii argenti meri solidos 37. miserunt etiam ad Parisius per manum Odoranni monachi auri solidos 17. & denarios 8. & gemmas pretiosissimas. His ita patratis, restat ut mirabilia Dei, quæ in fabricis hujus operis oculisque nostris vidimus, & ex parte manibus contrectavimus, Christi fidelibus intimemus; quæ silentio tegere crimen est admittere.

XXVII. *De Odoranni monachi profectione ad palatium, & auro ab Regina accepto in capsa fabricam.*

Igitur occupatus Rex variis seculi curis, intermisit aliquantulum ad monasterium mittere sumtus cœpti operis. Tranquillitate vero percepta, mandavit per FRANCOLINUM jam

a Ejus gesta retulimus ad annum 1021.

AN.CHR. 1025 25. Aug. jam dicto fratri, ut concito gradu veniret Druis ad suscipiendum munus operis. At ille vespertina synaxi expleta; & ut mos est monachis, percepta benedictione Abbatis, ire perrexit ad cacumina Druensis a Castri. Veniens vero post solis occasum ad sanctæ Columbæ portum, transfretavit cum suis Icaunam fluvium: cumque paullulum substitisset in litore, inter ceteras stellas, quibus nox illustrabatur, vidit quoddam sidus exsurgere eo in loco, quo æstivo tempore solet horam diei primam sol demonstrare; quod exsiliens de sui ortus loco, virtute divina cœpit ferri velociter per aera, petens cæli eminentiora loca pæne usque ad illud punctum, quo ea tempestate solet fieri hora sexta: quem cum famulus equo præparato, cui insedere debebat, hortaretur, quia nox imminebat ut ascenderet; Sustine me paullulum, inquit, & intuere cum tuo socio mirabilia Dei, quæ hactenus non vidi. Quo miraculo famuli attoniti, ignorantes quid præsagii præferret, signaculo Crucis se muniunt, & Deo sanctoque Saviniano pavefacti corde se committunt. Stella vero in loco quo venerat paullulum substitit, & retrogrado cursu ad locum unde venerat in unius horæ spatio iterum rediit, quam pæne usque ad tertiam vigiliam noctis contemplantes, eam inter cetera sidera implere cursum solitum viderunt ovantes, & inter se quid demonstraret conferentes; quibus animo occurrit quod cœptum iter prospero gressu peragerent, & demum voti compotes concite ad domum redirent. Dantes propterea sese maturius labori cœpti itineris, per squalidam Belsam, eo surgente a mensa, pervenerunt ad palatium Regis. Præmissa vero salutatione Regis & Reginæ, ut veracissima apparerent sideris præsagia: Suscipiens, inquit monacho Regina, quæ sancto Saviniano pro posse disposuimus ad præsens mittere munera festinus revertere ad propria; quia nos summo mane disposuimus abire alias. Et statim proferens auri tredecim solidos, ad publicam monetam Aurelianensem appensos: Si, inquit, tibi non sufficit mea ponderatio, præbeat fidem proprio oculo iterata propensio: quo ponderatore nihil aliud, quam quod Regina prædixerat, fuit invenire. Regressus itaque monachus voti compos ad monasterium, postquam Regis ex parte & Reginæ dixit Abbati & fratribus ave, protulit auri fulvi sancto Saviniano transmissum munus de cassilide. Appensum ergo palam omnibus per manum Francolini ostiarii, & RAIMBERTI cellerarii Regis, trutina vergente, inventum est septem denarios plus habens. Unde stupefactus frater qui detulerat, & ceteri admirantes, cognoverunt pro certo quia qui sideris mutatione in eundo dignatus est ostendere miraculum, & qui ex nihilo fecit totum mundum, in sacculo fidei ob meritum Martyris concessit exuberare fulvum sub septiformis numero spiritus aurum. Et qui ad redimendum filios viduæ, Helysei intercessu, fecit superexcrescere oleum, exigui auri munusculum devotione Regis & Reginæ fecit maximum: & caput Christi Deus, qui per prophetam suum dixit argentum & aurum meum, quidquid membris suis, idest sanctis Martyribus confert, alterius non est. Postea dedit Rex per manum Odoranni monachi Senonis auri uncias 8. & argenti meri solidos 15. In perficiendo vero opere, ne fieret Regi oneri frequens requisitio auri & argenti, additæ sunt de thesauro ecclesiæ quinque unciæ auri, & tres libræ argenti meri.

XXVIII. *De sancti Saviniani translatione, & miraculis coram Roberto Rege factis.*

Descripto itaque apparatu Deo dignissimi operis, opere pretium est exarari miraculum scripturæ vomere, quod Dei omnipotentia præsentibus nobis dignatus est agere in sancti Martyris translatione. Optata festivitatis ejus dies, qua ab antiquis Patribus ejus venerabile corpus una cum sociis in basilica sancti Petri translatum est, adpropinquabat: & Rex, aliquantulum Senonis commoratus, redire disponebat Parisius: unde vocans Archiepiscopum Leothericum, humiliter postulavit, ut monasterium adiret, & sancti Martyris corpus de locello plumbeo, in quo ab antiquis Patribus positum fuerat, in aurea capsa quam illi paraverat transponeret. At ille sexta feria, cui succedente die dominica futura præstolabatur festivitas, ad monasterium veniens, summa cum veneratione una cum fratribus monita Regis implevit; corpusque sancti EODALDI quod cum eo reperit, cum corpore sancti Saviniani ponens, ossa pueri parvuli cum eo humati reposuit una, & expletis Missarum sollemniis, edendum abiit. Fratre vero, sub cujus arbitrio & providentia totius operis fabrica constabat, in choro monasterii residente, & imagines argenti, quod operculo capsæ superponi disposuerat, cera molli resovente, supervenit ex improviso ductore puero parvulo quidam cæcus, postulans se intromitti in crypta, ubi sancti Saviniani repositum erat corpus. Qui sciscitatus a monacho quis esset, & unde esset, vel cujus rei gratia advenisset? professus est se esse rusticum, & in pago Vvastinense in villa, quæ Fontanas dicitur, habere habitaculum ad manendum, & proprio nomine vocari Mainardum, & admonitum nocte præterita in somnis, ut ad sancti Saviniani præsentiam veniret, & lumen oculorum ibi reciperet: erat enim triennium, ex quo lumen amiserat oculorum. Intromissus itaque ad sanctum, diutius oravit: sed nihil luminis ipsa die percipere meruit. Nimio vero suavitatis odore, ut ipse dixit, repletus, ad propria est reversus. Adveniente igitur die Dominica adest Rex cum suis Episcopis & proceribus, Abbatibus quoque & Clericis, necnon & populo innumerabili, ad transvehendum corpus Martyris: quem suscipiens una cum filio suo ROTBERTO pro

a Druense castrum, melius Drocense, vel antiquis Durocassense, vulgo *Dreux*, vel ipse nomine clarissimum.

propriis scapulis, reposuit cum manibus suis in illo loco, ubi in præsenti veneratur a fidelibus populis. Peracto deinde sollemni officio, & Rege recumbente ad mensam, monachisque edentibus, sedebat ibi sæpe dictus monachus, ubi eum perindie sedentem supra-scriptus invenerat cæcus; qui nutu Dei ducente se puero superveniens, dixit se iterum in somnis admonitum, ut quantocius expeteret sancti Saviniani auxilium: & projiciens se solo-tenus ante præsentiam sancti, ejus suffragantibus meritis visum recepit: & qui eo usque a parvulo puerulo ducebatur, eo ducente puer ad domum revertitur. Rex vero surgens a mensa orationis causa, ut mos illi erat, solus remansit in ecclesia; qui dum oraret, contigit ut sæpe dictus frater ecclesiam intraret: quem aspiciens eminus tranquilla manu innuit, ut accederet propius. Cui, Enarra mihi, inquit, sanctus Potentianus sancto Saviniano quid fuerit. At ille quod socius ejus in itineris labore, & successor in honore, & collega Martyrii fuerit, humiliter intulit. Tunc Rex graviter cœpit conqueri, & pugnis pectus tundere, eo quod eos ab invicem separasset corpore, & promittens se eum socio redditurum commisit eidem fratri 30. & tres solidos meri argenti, ut inde inciperet præparare scrinium sancti Potentiani. Sed dum ista cogitabat agere, præventus superna vocatione reddidit Deo debitum patris nostri Adæ. AN. CHR. 1025. 29. Aug.

VITA SANCTI BONONII

AN. CHR. 1026 30. Aug.

ABBATIS LUCEDIENSIS.

Auctore monacho Lucediensi anonymo, ejus æquali.

Ex ms. codice Bononiensi.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *SEQUENTES duos, alterum de vita, alterum de miraculis sancti Bononii abbatis libellos scripsit quidam monachus Lucediensis anonymus, qui ætatem suam prodit in libro de miraculis non uno in loco. Nam num. 7. ait matrem suam a sancto Bononio etiam tunc vivente, sanatam fuisse: & num. 10. relati miraculi, quod ipso anno mortis ejusdem sancti viri accidit, se testem adducit. Confer. num. 18. Eruti sunt primum, sed stilo mutato, duo isti libelli a Surio ex ms. codice monasterii sancti Stephani apud Bononiam nobilissimam Italiæ civitatem, quod Jerusalem appellatur, olim monachorum nigrorum, nunc Cisterciensium. Eosdem indidem acceptos primigenio stilo restituimus. Codex ille multas alias vitas continens hanc habet in fine clausulam.* Anno ab Inc. Domini millesimo centesimo octuagesimo, abbatiante domino LANDULFO abbate discretissimo, Deo & hominibus diligendo, fama sparsim notissimo, anno videlicet abbatiæ ejus 18. die scilicet Veneris, qui quarto die post festum sancti Martini episcopi secutus est, completus est in monasterio beatissimi protomartyris Stephani de civitate Bononia, quod vocatur Jerusalem, liber iste, & thesauris armarii jam dicti monasterii aggregatus. Quod utique ad omnium hominum notitiam venire volumus, &c. Bononius Bononiensis.

2. *Sancti Bononii corpus colitur in monasterio Lucediensi prope Crescentium Vercellensis diœcesis insigne castrum inter Padum & Duriam situm, nunc sancti Januarii, olim sancti Michaelis titulo donatum; cujus originem ad tempus Ariperti Langobardorum regis principatum, id est ad annum 712. refert Franciscus Augustinus ab Ecclesia in Chronologiæ Pedemontanæ cap. 33. Locus a monachis nigris ad albos Cistercienses, & ab his ad paucos clericos sæculares devolutus est. Eadem ferme habet Iubinus in Notitia abbatiarum Italiæ; ubi Locediensem abbatiam hodie ad Casalem diœcesim, quæ ex Vercellensi detracta est, pertinere observat. Hanc sitam esse ait in territorio Montisferrati supra fluvium Gardinam, nomenque opido sancti Januarii quod occasione monasterii sensim exstructum est, tribuisse.*

1. BEATUS igitur BONONIUS Bononiæ oriundus fuit, ibique a pueritia se sub monastico prætextu divinæ servituti mancipavit. Inter cujus crepundia plurima claruere virtutum insignia: qui a primæva ætate meditatus quid futurus erat, sicut legerat, ut pote omnem vitam sapientis esse meditationem mortis, cotidie moriebatur mundo, ut viveret Christo.

2. Quatuor principales virtutes scripturarum assertionibus noverat appetendas, prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam, ita sibi invicem

ANN. CH 1025 20. Aug. vicem nexas & mutuo cohærentes, ut qui unam non habuerit, omnibus careat. Quas omnes sic habuit vir venerabilis, ut tamen emineret in singulis. Mundum & ea quæ in mundo sunt posthabuit, Domino adhæsit, sæcularia judicia contemsit, & semper apostolicam sententiam ad memoriam studuit revocare: *Si adhuc hominibus placerem, servus Christi non essem.*

Gal. 1. 10.

Monachus ad S. Stephanum.

3. Cumque per annos aliquot in eadem urbe, in monasterio sancti Stephani Protomartyris carnem suam crucifixisset, & ætatis ac morum perfectione adolevisset; charismata meliora æmulatus, excellentiorem vitam est aggressus. De terra, & cognatione sua, & paterna domo exivit, trans maria secessum solitudinis juxta Babylonem elegit. Ibi fræno durioris, & supra modum continentioris vitæ corpus suum perdomuit, omnibusque carnis illecebris triumphator agonotheta repugnavit. Fama igitur ejus boni odoris per totam Ægyptum fragrante, Principes Ægypti, & potior pars populi mira dilectione cœperunt eum amplecti, adeo ut darent ei optionem quid vellet faciendi.

Babylonem tendit.

4. At cum frequenter hoc facerent, gavisus sanctus Pater Bononius Deo gratias egit, per quem barbarica feritas quievit, & in mansuetudinem conversa siluit. Insuper quod inter sævitiam barbarorum intrepidus maneret, ad perficienda opera christianorum. Primum itaque suarum virtutum spirituale jecit fundamentum, laborando ad reparationem ecclesiarum barbarica vastatione dirutarum. Ibidem quamplurima reparavit monasteria, in quibus Abbates & monachos ordinavit, quorum vitam secundum Regulam sancti Benedicti instituit.

Monasteria ad S. Benedicti regulam ordinat.

5. De loco ad locum transibat, verbum Dei seminabat: fides credentium crescebat, ad quorum informationem multis signorum miraculis coruscans alios ad fidem trahebat, & sicut ager terræ bonæ fructum centesimum, sexagesimum, & tricesimum producebat. Cumque quadam die ingressus navem cum mercatoribus illius regionis Alexandriam peteret, valida & inevitabili procella subito æquore turbato, nullam evadendi spem habentes clamabant omnes in tanto discrimine constituti, dicentes: Serve Dei, ecce miserabiliter perimus, & tu nobiscum: sed secundum tuam prædicationem talem credimus Dominum tuum, ut si oraveris ad eum, liberabit te, & nos tecum: & liberati vovemus nos sacramentum baptismatis a te sumturos, omnino sequi, & perfecte credere in eum. Ad ejus orationem repente vehemens maris commotio sedata præbuit, & navis a Deo directa felici cursu portum Alexandriæ, sicut optaverant, intravit: & statim de navi, & de manu mortis Deo ministrante ereptis vir Dei sæpe memorandus sacramenta baptismatis tradidit. Per totam Alexandriam rumor beatæ ejus opinionis sonuit, quia per eum multa virtutum signa ibi Dominus ostendit. Et ne humanus favor, ut sæpe assolet, ejus mentem nævo insolentiæ obduceret, clam locum deseruit; pristinam Babylonis solitudinem repetens, vigiliis, jejuniis, orationibus, & universis sanctis operibus vacavit, vias vitæ quamplurimis monstravit, atque ut omnes lucrifaceret vir justus, omnia est factus.

6. Non adulationem per potentiam appetebat, nec fastidio aspernabatur superbos & insolentes, memor illius invectionis, qua comminatus est Dominus populi seductoribus, dicens: *Væ vobis qui consuitis pulvillos, & cervicalia sub omni cubitu ad decipiendas animas. Ecce ego disrumpam eos de brachiis vestris, ut non ultra capiatis animas volantes.* Quem nec prospera extollere, nec adversa noverant inclinare. Pauperes sustentabat, divites ad benefaciendum admonebat. Mollia strata non habebat, sed supra duram humum superjecto cilicio, & lapide capiti subposito quiescere consueverat, si quies est dicenda, quæ jugibus orationibus dies & noctes continuabat, & membra sua mortificabat secundum illud Davidicum: *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.*

Ezech. 13. 18.

Psal. 6. 7.

9. Per idem tempus per universam Ægyptum erat ingens luctus, gravissimæ seditionis creverat tumultus, & facto conflictu inter eos plurimi Ægyptiorum occubuerunt: Romani vero multi perierunt, & triumpho Christianis non feliciter succedente, multo plures in captivitatem ducti sunt. Inter eos PETRUS divinæ memoriæ venerandus antistes Vercellensis, vinctus & carcere retrusus aderat,

Captivos liberat.

aderat, qui nimia necessitate coactus cautissime inquirebat, si quem forte Christianum in eadem regione invenire posset, cujus consilio fretus liberari sperabat, & incessanter ex hoc ad Dominum miserabiliter suspirabat. Sed quia certum, immo certissimum est, quod Deus in se sperantes non deserit, sanctum Bononium ibidem esse Domino revelante cognovit. Quem ad se devotissime accersivit, & causam captivitatis ac miseriæ suæ, & ceterorum per ordinem innotuit. Postremo ut sibi & reliquis per misericordiam condescenderet rogavit: videlicet ut paganorum nexibus absoluti, de tam durissima captivitate exirent, & in patriam terram, Deo duce & sancto Bononio, redirent. Tunc Pater sanctissimus magistris carceris pretium dedit, & ocium ad captivos consolandos introeundi accepit. ANN. CH. 1025 20. Aug.

8. Cum quadam die Rex Babylonis per pomerium, arboribus, quibus balsamum funditur, consitum, nimia joconditate deambularet, gratiosiores Domestici ejus, inspirante Deo quadam concordiæ regula ad invicem consentientes, supplices rogabant eumdem Regem, ut votis sancti Bononii adquiesceret, captivos videlicet Christianos vinculis carceris absolutos eidem traderet, & in patriam redeundi licentiam eis cum eodem beatissimo Dei cultore clementer concederet. Tunc Rex uxoris & domesticorum precibus motus, votis sancti Bononii adquievit.

9. Igitur sanctus Bononius navem ingressus Jerosolymam venit, & inde pertransiens in montem Synai locum suæ habitationis elegit: ut sicut Moyses ibi olim susceperat legem Dei, in eodem loco Christi Confessor adipisceretur gratiam Spiritus-sancti. Deinde venit Constantinopolim. Tunc custodes navium videntes tantam multitudinem captivorum, pavescentes speraverunt paratas esse adversus eos insidias inimicorum, & exceptoribus ad Palatium missis ex Imperiali edicto omnes sunt capti, & carcerali custodiæ mancipati. Cumque illius urbis Dei cultores ereptionis eorum causam eo demonstrante cognoscerent, apud imperialem potestatem operam dederunt, ut injuste capti absolverentur, & in patriam suam cœpto cursu feliciter reverterentur. Quorum precibus imperialis potestas annuit, omnes enim de carcere eductos absolvit, & ex ærario imperii ditatos navigio quo advenerant cum omnibus quibus indigebant misericorditer restituit. Inde cum gaudio singuli ad propria sunt reversi. PETRUS Vercellensis Episcopus pristinæ suæ sedi jure est restitutus, & ibi præfuit multis temporibus.

10. Interim servus Dei divinæ legi se mancipaverat in montem Sinai, ubi tantarum virtutum signis claruit, quibus totam Jerosolymorum viciniam sacrosanctæ opinionis bono odore replevit. Non multo post Vercellensis diœceseos Locediensis Abbas obiit: post cujus obitum PETRUS prænominatus pontifex, nunciiis ad eum directis, eumdem ad se accersivit, & nimiis & inevitabilibus precibus eum rogavit, ut defuncto Abbati succederet, & locum & omnes commissos secundum Deum regeret. Cumque circa se Dei voluntatem intelligeret, nec diutius resistere posset, invitus Pater monachorum effectus, multis ibidem cœpit coruscare virtutibus. Sed hostis antiquus, qui omnino, sicut suum est, invidet bonis operibus, adversus sanctum Pastorem pugnæ conflictum assumsit, & monasterium quodam procellæ turbine commovit. Ille vero memor illius evangelici: *Si persecuti vos fuerint in civitate una, fugite in aliam*, scandalum humiliter declinavit, atque inde recedens in partibus Tusciæ interim habitavit: ubi reparato ad plenum monasterio, & secundum legem Dei & sancti BENEDICTI regulam instituto, sicut consueverat ubivis locorum, claruit multorum indiciis signorum. In monte Sinai digit. Lucedii fit abbas. Matth. 10. 23. Tusciam petit.

11. Interdum prioris loci commotio sedata quievit, & Domino revocante ad monasterium Locediense rediit, ut ibi plantatus clementia supernæ dispensationis ramos ibidem diffunderet piæ conversationis. Et cum per multa annorum curricula plurima ibi fulgerent virtutum suarum insignia, ille angelicus vir semper latere quærebat, illud Dominicum commemorans: *Cum feceritis quæ præcepi vobis, dicite: Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.* Lucedium redit. Luc. 17.

12. At cum multo tempore ad construendum domicilium Dei vivi ex sensibilibus laboraret, & in omnibus irreprehensibilem se exhiberet; & jam tempus imminen- Moritur.

ANN. CH. 1025 29. Aug. mineret, ut remunerante Deo sui agonis bravium reciperet, consummato opere valefecit, & spiritum Deo *a* tradidit; post cujus obitum evidenter apparuit qualis & quantus in vita fuit. Nam ad ejus sepulcrum plurimas ægritudines curatas novimus, & de die in diem meritis ipsius fidem credentium informari gaudemus: sicut olim verba sanctæ prædicationis, ita nunc miraculorum signis dæmonia fugantur, cæci illuminantur, qualibuscumque morbis languidi curantur, & manifeste sanctificatus, sanctis in cælo est coæquatus.

Altare super ejus tumulum erectum.

13. Post cujus transitum transactis aliquot diebus, ARDERICUS Vercellensis ecclesiæ venerabilis Episcopus, divino Spiritu illustratus, ut debitam devotionem erga tantum Christi Confessorem impenderet, supra sacratissimum ejus corpus altare erigendum & dedicandum devotissime adjudicavit. Clero igitur & populo totius ordinis & ætatis, ac utriusque sexus in unum convenienti ex hac causa verbum fecit, ut conhibentia ac faventis resultatione plebis firmaretur exordium tantæ religionis. Sapientia itaque sacro-sancti Pastoris, & plausu totius gregis competenter sancitum est, ut idem prius Pontifex, ut rata fieret ejus sententia, & populi obedientia, ex hoc adquireret apostolicam auctoritatem, quæ supereminet sæculi potestatem: ut & religio esset devotior, & beatissimi Bononii commemoratio celebrior, idem memorandus Pontifex Romam abiit, a Domno JOHANNE summo Pontifice & universali Papa apostolicam auctoritatem adquisivit: & inde regressus summa gratia & totius plebis lætitia altare erexit, & consecravit, adjuvante Domino nostro Jesu-Christo, qui cum Patre, & Spiritu-sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

INCIPIT PROLOGUS IN MIRACULIS sancti Bononii Abbatis & Confessoris.

1. GRATIA nostri Redemtoris, qui fideles suos, mundo mortuos, secum viventes & conregnantes in cælestibus, multorum signis miraculorum ostensis perspicue demonstrat; apparet viros fuisse quorum studio & labore veteris ac novi Testamenti sanctorum Patrum opera, atque virtutum signa per eos cælitus facta, quibus ad divinum amorem excitarentur posteris scripta relinquerentur. Quisque autem illorum, sancto-Spiritu ubi vult spirante, & non omnes suas gratias uni, sed partim cunctis tribuente, pro virium seu ingenii capacitate pauca vel plura studuit prout potuit exarare. Ergo fratribus miræ devotionis in Dominum, ut miracula per sanctum Bononium, dum viveret, sive post ejus obitum facta schedulis traderem, precative rogantibus, atq; præfatorum scriptorum mihi renuenti exempla objicientibus, quorum minimo nullo modo me audeo comparare, sciens me modicæ scientiæ, sed in Domino spei maximæ, qui linguas infantium facit disertas; tandem eorum diutina deprecatione devictus, atque in ipsorum obsecrationibus, tantique Confessoris supplicationibus pro me ad Dominum confisus, pauca de multis ultra mearum virium negotium præsumendo, non patiens cuncta esse incognita, conor memoriæ tradere humanæ. Quorum si nulla foret descriptio, ne inertis commissum talentum abscondentis in terra particeps essem timeo: cum, testante scriptura, bonum sit secretum Tob. 12, 7. regis celare, & honorificum opera Domini laudare. Unde obnixe oro lectores, ut non sint hujus operis detractores, nec verborum rusticitatem attendant, sed quæ hic habentur vera fore credant; quia quæ refero, plura ego ipse vidi, & quæ non a me visa, a veridicis & fidelibus viris audivi multorum testimoniis confirmata.

Incipiunt miracula sancti Bononii.

Monachi furtum punitur.

2. NOCturnis igitur hymnis atque laudibus temporibus peractis mos erat beato Bononio in Oratorio remorari: ubi vacans uberrimis fletibus & ora-

---

a Nempe anno 1025. & quidem tertio Kal. Septemb. infra ex lib. de miraculis. num. 10.

oraminum obsecrationibus, pro statu sanctæ Dei Ecclesiæ, & omnibus fidelibus vivis & defunctis, quanto secretius valebat, non humanæ laudis appetitum desiderans, Dominum jugiter supplicabat. Ea vero hora dum hæc agerentur, frater quidam, nomine Lintefridus, vir magnæ reverentiæ, provectæque ætatis, cupiditate victus, videns pulcram candelam in candelabro, subripuit & estinxit, atque in sinu suo reposuit. Quod dum faceret, Dei occulto & justo judicio meruit percuti ab Angelo. Hoc autem ipsum latuit tunc temporis nihil mali sentientem. Sed & candelæ ablatio, & Angeli percussio beatum non latuere Bononium: cujus purus mentis intuitus omni luvione pulsa sedulo in exstasi raptus cælestia penetrabat, quippe ejus vita nec etiam levi famine erat maculata. Mane autem facto, primaque hora diei celebrata, ac facta ex more fratrum collatione, beatus Bononius in eorum resedit conventu: & dictis dicendis, & juste misericorditerque correctis corrigendis, ut pater filium, fratrem præfatum de candelæ subreptione clementer increpavit, & ut eam custodi ecclesiæ redderet, imperavit: qui, licet invitus, reddit quod fuerat jussus. Inde vero egressis, & singulis ad sibi injuncta peragenda occupatis, quibusdam ex ipsis ad se accersitis, quod in eo factum esse cognoverat vir Dei mærendo aperuit, dicens: Filioli, scitote fratrem illum modo infirmaturum, & hac de clade vix mortem evasurum. Item & ei lectum in domo infirmorum construite, eumque cum magna diligentia custodite. Qui suscepto ac peracto jubentis imperio, jam aliquid mali patienti occurrentes, quæ a Dei famulo audiverant & fecerant innotuerunt. Ipse nāq; non multa adhuc infirmitate se videns gravari, sibi relata parvipendit, & non futurorum ipsius præsagio, sed amicitiæ stultiloquio deputavit: qui graviter erescente dolore, ut sententia viri Dei esset veridica, ita est ea die viribus corporis destitutus, ut de ejus vita funditus desperaretur. Sicque per multos dies mansit: &, ut ipse postea solitus erat referre, numquam ea de infirmitate convalesceret, & procul dubio credi licet, nisi beatus Bononius suis meritis & orationibus pro eo intercederet. ANN. CHR. 1026. 30. Aug.

3. Aliud quoque narro miraculum, quod valde exstat venerandum. Beato namque Bononio ab adolescentia sua omni tempore corpus suum cum vitiis & concupiscentiis crucifigente, omnino spretis quatuor præcipuis victibus, scilicet carnis adipibus, ovis, & caseis, dum morem abstinentiæ vini in Paschali festivitate vellet observare, quo tantum in diebus, in quibus Eucharistiam accipiebat, propter stomachi eversionem permodicum gustando vase vix semisse apparente utebatur, non ei permisit clementia superna: qui dum in præfata die rite celebratis mysteriis divini officii ad mensam accessisset, ei minister juxta consuetudinem in duobus vasis, in uno vinum, in altero aquam bibere detulit: quod vas videlicet aquæ dum facto signo sanctæ crucis ori admisisset, eam vinum factam invenit; accitoque ministro dixit: Cur mihi solita consuetudine aquam non propinasti? Qui respondens ait: Etiam Domine pater. Est, inquit vir Dei, experire, & si sit aqua an vinum per temetipsum addisce. Ille vero bibere non distulit; & inveniens aquam vinum factam, admiratione perculsus obstupuit, & accipiens scyphum foras vinum ejecit, atque ad fontem recurrens, inde aliam lympham beato Bononio reportans dedit: quam signo sanctæ crucis facto, & nomine Trinitatis invocato, cum iterum ad os misisset, inventa est optimi meri saporem habens. Tunc vir sæpe memorandus tamquam irato animo dixit: Non tibi, amens, vinum, sed aquam præcepi deferre. Scio, inquit minister valde admirans, Domine Pater scio. Testem Dominum invoco, quia illa & hac vice ego ipse ad fontem ivi, & meis manibus aquam extraxi, & huc ad te devexi. Beatus vero Bononius illi non credens, rursum aliam imperavit aquam afferri: quæ & ipsa conversa in optimum vinum, in propriam mutavit naturam. Quo viso beatus vir, cujus voluntas fuit in lege Dei die ac nocte, maximum habuit stuporem, atque recognita Dei pietate circa se miserationem agente, ei grates dignas retulit. O virum vere per omnia laudandum, cunctorumque bonorum laudibus extollendum: scriptum est enim, ut illicita committentes licitis interdum non utantur. Ipse enim hujus præcepti non immemor, ut cotidie mortuus mundo viveret Deo, hanc auctoritatem tran- Vini abstinentia.

ANN. CH. 1026 30. Aug. siliens etiam in resurrectionis Dominicæ, necdum in aliis, ac si illicita committeret, plerisque licitis nullo modo utebatur: maxime cum ea die peccatoribus venia indulgenter conceditur, & animabus jam carne solutis causa purificandi pro commissis supplicio deputatis requies exhibetur. Quin etiam hominum favorem effugiens, ut hac indulgentia a Deo sibi præstita omnes lateret, eumdem ministrum, qui solus hoc noverat, ad se vocavit, & ne, quousque hominem exiret, divulgaretur interdixit.

4. Beatus Bononius pro causa monasterii cum suis militibus in itinere directus a quodam rustico in hospitio devote est receptus. Cui, suisque refectis appropinquante nocte, domus parvitate in ea jacendi facta difficultate, sub divo lecta præparata fuerunt: sed ruentibus cœli imbribus in eisdem quiescere nequiverunt. Domum igitur introierunt, & utcumque valuit ibi se quisque collocavit. Christi vero servus Bononius super quoddam vasculum, ubi panis solebat confici, sua sancta membra dedit quieti: pro cujus honore vas illud postea veneratione habitum donum non silendum accipere meruit. Deinde cum panis subcinericius ex usu ibi pararetur, operante divina clementia absque levamine persæpe fermentatus est repertus, ut qualis, ac quantus esset vir ille quem sustulerat insinuaretur. Quod insolitum & inauditum videntes illius domus homines multum admirari cœperunt: sed recolentes B. Bononium ibi superjacuisse, id ejus meritis fieri non dubitaverunt. Qui donec in carne mansit, sui Domini acceptam pecuniam non intra abscondendo, sed negotiando quantum potuit multiplicare studuit, unde recepta mercede in cœlo & in terra honorari & exaltari meruit.

Mulier filios ejus precibus obtinet.

5. Fuit quoque femina liberorum procreandorum aviditate plena, sed a propaginum fœcunditate per multorum annorum curricula aliena: quæ prolem gignendi medicinis susceptis frustra concipiebat & pariebat, quia sibi justo Dei judicio prohibente diu vivere nequibant. Illa vero suorum pœnitens commissorum, audita sancta opinione beati Bononii ad eum devenit, & supplex ejus pedibus provoluta, cujus rei gratia advenisset patefecit. Quam suis sanctis instructam monitis, & indicta pœnitentia, in suis sacris orationibus Dei prædictus famulus suscepit, eamque cum gaudio ad propria remisit. Et quousque vixit concipiens & pariens, meritis Domini Confessoris, filiis & filiabus non caruit. Nec mirum si tanta ac talia valuit obtinere apud Dominum, cum ipse semper fuisset bonæ terræ ager, qui suscepto semine centesimum obtulit fructum.

6. Quodam tempore dum contigit eum iter facere, & in quodam vico ad domum cujusdam causa hospitandi declinare, auditum est a quadam femina febricitante eum ibi adesse; quæ festinans eo venit, & quis esset fusurus aquas ejus manibus, perquirendo invenit. A quo dum peteret aquas ejus manuum (sciebat enim plurimos sospitatem consecutos per haustum earum) responsum est illi: Hoc minime facere audeo, quia coram eo solito more in terram projicio: sed me ei aquas dante prope adesto; & dum in terram fudero, brachialem extendens, non tamquam sponte, sed casu, & tamen quo plus latenter poteris, eas suscipe, domumque regrediens ablue, atque eamdem lavaturam confidenter ebibe, quia sine spe possibilitatis vana est petitio cujuslibet cupiditatis. Quæ siquidem mulier visa non multum distare ab ea, quæ accedens retro tetigit fimbriam Domini, fecit quod sibi fuerat imperatum: & ilico convaluit, atque ei Dominus pristinam sanitatem sui famuli meritis reddidit. *Matth. 9.*

Auctoris mater.

7. Inter cetera quæ refero nec illud silendum puto, quod meæ accidit matri intercessione ipsius, quæ cum esset frigoretica, & nimis inde laboraret, ad eum venit, atque suis se orationibus commendare studuit: quam ipse vir venerabilis satis benigne gratanterque suscipiens, seque Dominum pro ea oraturum promittens, tali prorupit in voce: Vade & noli amplius febricitare. Continuo namque melius habuit, & citius inde perfecte convaluit.

8. Alio quoque tempore dum idem beatus vir iter faceret, contigit ut apud quoddam castrum in quadam domo ad hospitandum declinaret: ubi opacæ noctis tempore tanta lucis claritas super eum refulsit, ut a quibusdam non longe manentibus tota illius domus fabrica, in qua excubaverat igne consumi putaretur.

tur. Qui consurgentes omni subtilitate illuc perrexerunt, sed ab eorum oculis sublato lucis splendore eam inustam invenerunt. Quam videlicet claritatem nulli constat dubium fuisse ob ejus merita. Nec mirum, cum ipse Dei famulus a puerili ævo toto conamine opera tenebrarum perfecte abjecisset, & arma lucis & fidei optime indutus esset. Hoc idem & post ejus transitum in cellula, in qua dum corpore viveret recumbebat, frequenter & a multis visum est: unde aperte patet, quia ibi sancta studia & opera Deo satis placita ab eo sunt peracta. ANN. CH. 1026 30. Aug.

9. Dum idem Dei famulus alio etiam tempore esset apud quemdam vicum in domo cujusdam matris familias, ab ea multis est rogatus precibus, ut ibidem dignaretur prandere: qui ejus obsecrationum instantiam videns, votis ipsius adquievit. Mensa namque apposita ad prandendum discubuit. Ubi autem consumta sunt edulia quæ haberi poterant, si ficus quivisset habere inquisivit. Cui quidam suus presbyter, prædicta paullo ante ut ficus ipsi Dei famulo colligeret missus, respondit: Eo enim ad colligendum: sed omnibus diligenter circumspectis, & immaturis repertis neminem sumsi. Cui vir Dei: Vade, ait, & collige, nobisque huc defer. Presbyter vero sancti viri præcepto obediens, ad easdem ficus quas adierat, rediit, &, ut eodem referente cognovi, tot in eis maturas invenit, quot viro Dei, & omnibus qui cum ipso erant, sufficere potuerunt. Unde credentium fides informari simul debet & augmentari. Nam unicus summi Patris omnium Dominus servo suo præstitit, quod ipse quærens fructum in ficulnea sibimet non exhibuit. Spopondit enim in se credentibus: Opera quæ ego facio facietis, & majora horum. Quoniam aliqua quæ vivus peregerat, prout quivimus, summatim scribendo perstrinximus, ad recolendum ea, quæ post transitum egit, Domino adjuvante, stilum vertamus. *Marc.* 11.

Miracula sancti Bononii Abbatis post ejus obitum.

10. ANNO igitur Incarnationis Dominicæ millesimo vigesimo sexto, tempore dormitionis suæ in Domino accedente, gaudentibus angelis & flentibus populis, beatus Bononius tertio Calendas Septembris ad omnium bonorum remuneratorem feliciter perexit, braviumque sui agonis ut optimus athleta accepit. Quo defuncto, ita confestim ejus sanctitatis fama totam per provinciam circumquaque est diffusa, ac si præcones mitterentur, quibus is obiisse, & per eum signa fieri narraretur. Quod audiens quidam validis compedibus ferreis vinctus, atque in carcerali custodia magna cum diligentia positus, cœpit ingemiscere, pectusque pugnis tundere, & ad Dominum toto mentis affectu preces fundere. Si vera, inquiens, sunt, Christe, quæ de famulo tuo Bononio auditu comperi, ejus quæso meritis & intercessione fac misericordiam mihi, ut per me, liberatum a tantis quibus crucior doloribus, nomen tuum & servi tui magnificetur, & hoc miraculum tuæ dexteræ potentia factum cunctis intimetur, ut majora his quæ fieri in præsentiarum perhibentur, ejus interventu futura esse sperentur. Hoc autem cum diu esset oratum, solutus vinculis Dei miseratione, tantique Confessoris supplicatione se exauditum cognoscens, absque mora exivit, & eisdem vinculis sumptis, ad ejus sacratissimi corporis tumulum festinato gressu devenit, & ibi eadem, quæ multo tempore manserunt, suspendit, ac gratias agens Deo, sanctoque Confessori Bononio, qualiter ei accidit per ordinem nobis narravit.

Anno 1026 ejus obitus. — *Penitens ferro constrictus.* — *Auctor testis.*

11. Eodem vero anno, quo ipse sanctus Dei Bononius ex hac vita ad ineffabilem polorum gloriam migravit, quidam frater, cui ipse habitum sanctæ conversationis tradidit, adeo acri dentium dolore torquebatur, ut etiam inediam, diesque ac noctes continuatim insomnes duarum hebdomadarum spatio pateretur, atque ei omni quiete amota, per cœnobii circuitum quasi amens vagaretur. Nocte autem quadam post multam fatigationem, dum caput in gremio infirmorum servitoris ponens modicum somni caperet, apparuit ei sanctus Bononius: qui festinus surgens, ut sibi per somnium videbatur, ob honorem tanti Patris, ad ejus sacra vestigia osculandum proruit: sed eum vir venerabilis amiciter per mentum accipiens erexit. Ad cujus tactum ilico omnis dolor est effugatus, simulque frater ille

Dolor dentium sedatus.

AN.CHR. 1026 30. Aug. infirmus a somno, quo tenebatur, est excitatus. Hoc autem facto, obsequentem sibi vocavit, dicens: Jam enim sancti Bononii visione & consolatione omni dentium careo dolore. Sicque sospitate recepta, in eadem omni vitæ suæ tempore mansit.

12. Quædam femina ab adolescentia conjugio copulata, videns sibi non nasci filios neque filias, una cum viro suo nimio tædio ac mærore afficiebatur. Hæc autem ut sui uteri sterilitatem amitteret, dum multa inlicita, quæ putabat prodesse, faceret, cognovit se in vanum laborare, quod tentaret velle Dei per sua maleficia superare. Meliore siquidem consilio divinitus inspirata, erogans multas eleemosynas pauperibus, ac insistens assiduis oraminum precibus, se funditus vertit ad Dominum, qui solus est unicum & verum & unicum miserorum præsidium. Non multo post tempore evoluto, dum sopita dormiret, vidit in somnis, quod si ex stillicidiis pluviæ stillantibus a domo in qua vir beatus degit haberet atque potaret, a suo desiderio fraudata non esset: quæ a somno expergefacta visionem suo non distulit intimare marito. Tempore namque opportuno adveniente, una cum viro suo ad jam memorati Patris monasterium devenit, atque ex aqua quam desiderabat per quemdam sibi notum ab ea rogatum accepit. Qua denique exhausta, domumque regressa, paucis transactis diebus concepit & peperit, atque intervenientibus beati Bononii meritis, utriusque sexus prole deinde fœcunda permansit.

Fratricida ferro vinctus. 13. Homo quidam erat fratricidii *a* pœnitens, qui habebat mucronem cum quo peremerat fratrem, fixum in ferreo circulo circum dextrum brachium strictius posito, cute & carne jam superimminente. Hic cum esset in septimo pœnitentiæ suæ anno, multorum sanctorum ecclesiarum limina calcando, in die ejus natalis venit, ubi beati Bononii corpus jacet humatum. Qui flens & ejulans, ex intimo cordis alta trahens suspiria, Dominum precabatur sibi propitium fieri intercessione sui tanti famuli. Cumque diu orationi instaret, & sanctum confessorem Bononium in suo suffragio invitaret, ei Christi clementia subveniente, coram multa turba virorum ac mulierum circulus repente fractus, & valde abjunctus a brachio cecidit, qui ante ejus altare ad hujus rei memoriam multo tempore pependit. Unde intelligi datur, quia similiter ab animæ reatu eadem hora est liberatus.

Mutus loquelam recipit. 14. Eodem quoque die, quidam ab infantia mutus proprii sermonis recepit usus, a cujus ore multum sanguinis decidit, quod signum fracturæ linguæ vinculi exstitit. His namque visis miraculis, quique majorem spem & fidem in Deo, amplioremque devotionem & venerationem in ejus Confessorem inde habentes, cum gaudio ad propria redierunt. Tua sunt, Domine Jesu-Christe, hæc opera: sic sic & mirabilius, cui tu semper vivere fuisti, nunc mortuum magnificas, a quo hac in vita degente fideliter magnificabaris, qui lucerna lucens non sub modio latuit, sed super candelabrum positus omnibus in domo tua nobiliter splenduit.

Dæmoniaca liberatur. 15. Alio vero anno, in die natalis ipsius, dum ex multis partibus orbis plurimi ad ejus sacri corporis tumulum confluerent Dominum adoraturi, & confidentes ejus interventu ab instantibus & futuris malis posse liberari ipsius suffragia rogaturi; quędam femina a dæmonio vexata, multis ecclesiis pretiosissimorum sanctorum petitis, nemini illorum ejus depulsione concessa, illuc deducta est: cujus ecclesiam mox ut fuit ingressus dæmon, se graviter torqueri & ardere orationibus Bononii vociferans incessanter clamabat. Per triduum autem ibi stetit, & sancti Confessoris supplicatu multis coram præsentibus ab ea illud vomente cum sanguine pietas divina dæmonium ejecit, a quo plasma Dei jam diu possessum coacte fugiente magnus factus est strepitus. Coronam enim argenteam super altare ejus dependentem percussit, & auditis & visis ictibus, ipso non viso ictore, miro modo in unum collegit, & tamen non eam omnino dissolvit.

Item alia. 16. Alia quoque femina dum jacens in partu sitiret, aquam petiit, eamque oblita facere signum sanctæ Crucis, bibit, sicque spiritus Fumareth, [quo nomine ipse interrogatus se vocari perhibuit] eam invasit malignus: quam post partus

a Simile omnino exemplum in lib. 1. de miraculis sancti Bertini, tom. 1. sæculi tertii pag. 120. Confer num. 10. supra.

partus purificationem ad quamdam ecclesiam, in ejus honore dedicatam, perductam, a presbyteris ceterisque fidelibus prius facta oratione, & omnium sanctorum invocatione per virtutem Domini nostri Jesu-Christi conjuratus, coactus & confusus dæmon sancti Confessoris interventu deseruit, & ut fumus, a quo videtur vocabulum sumpsisse, evanuit, nec ad eam redire ultra præsumpsit. AN.CHR. 1026 30. Aug.

17. In eadem quoque ecclesia aliud constat esse miraculum, multa admiratione venerandum. Erat quidam villicus cujusdam Marchionis, vir multæ crudelitatis, qui ut aliquid sibi quolibet ingenio raperet, ad eas partes ubi ecclesia beati Bononii sita est, se ire disposuerat. Quem illuc venturum homines qui ibi habitabant cognoscentes, quæque sua mobilia fugientes ad suprascriptam ecclesiam detulerunt. Circum quam dum multi sues adessent, & ut illorum mos est, rimanando per ecclesiæ cœmiterium discurrerent, ipsius muros tetigerunt. Unde quodam contagio ita in renibus sunt percussi, ut inde funditus omnem vim amitterent, & ea die, excepta una sue, cuncti interierunt. Quam videlicet suem dum rusticus, cujus erat, mirabiliter contractam & moribundam videret, votum vovit Domino & sancto confessori Bononio, quod si inde cōvalesceret, unum e prioribus quo fetus gigneret, in ipsius ecclesiæ servitium stipendio offerret. Facto autem voto, mox ipsius sus sana efficitur. Quibus villico dictis non fuit credulus illis. Nec mora, confestim equum ascendit, & quod cognoverat, anhelitu, ut certius sciret, venit cognoscere. His denique visis, quodam timore & amore divino compunctus, ecclesiam est ingressus; vovitque Domino & sancto Bononio in illius ecclesiæ finibus commorantibus se umquam nil mali facturum, & a pravitate sua deinde cessaturum. Qua ex re evidenter ostenditur, quantæ gratiæ & celsitudinis beatus sit Bononius apud omnipotentem Dominum, qui ejus vitam a quibusque custodivit immundis, cujus sacra loca immundas sues non passus est tetigisse impune, unde quorumdam hominum feritas minueretur, & sub ipsius obtentu viventibus securitas, & protectio major tribueretur. Ecclesiæ debita reverentia.

18. Tantorum fama miraculorum longe lateque diffusa, quidam adolescens, Adam nomine, confidens se sanctissimi Confessoris meritis ab infirmitate sua liberari, advehitur. Quippe etiam ab ipsis cunabulis ita erat contractus, ut cohærentibus calcaneis natibus, non plantis passus faciendo, sed scamellis manibus subpositis rependo incederet. Tribus denique diebus continuatim & noctibus ad memorati, & memorandi almifici Confessoris altaris crepidinem jacens, ipsius suffragia postulans, quod optaverat a Domino sui famuli intercessione accipere meruit. Cui hora suæ curationis, redeunte sospitatis vigore, tantus æstuationis calor affuit, ut etiam interulam, quam erat indutus, exueret, & nudus maneret: hiems tamen erat. Sanitate vero concessa, recessit ab eo caloris nimietas: sicque sospitati reditus, in eadem penes nos usque hodie manet, sui sanatoris ecclesiæ serviens, & Deo & ipsi gratias referens. Contractus erigitur.

19. Per idem tempus, alius quoque æger, nomine Heli, ætate grandævus, miserabili atque diutina sorte diræ pestis damnatus advenit. Qui utrorumque pedum officio carens, genua per terram trahendo & manibus scamella habendo, incedere solitus erat. Hic accedens ad sacri corporis opiferi Confessoris sepulcrum, ejus postulavit auxilium: cujus adjutus gratia, sanitate est donatus pristina, qui in eadem adhuc degens, Deo & ipsi sancto Bononio pro sua erectione laudes refert, & quidquid servitii potest, ipsius ecclesiæ servientibus devote exhibet. Alius.

20. Quadam die Comitissa quædam, nomine VVAZA, VVILLELMI Marchionis uxor, multis stipata militibus venerat oratum ad ecclesiam, ubi beati viri corpus jacet humatum: quæ dum super altare ejus Missas celebrari faceret, & præsens ibi cum suis & aliis pluribus adesset, quidam mendicus ferens filium in scapulis, cujus pes & manus sinistri lateris paralytico morbo aruerant, eam adiit, & ab ea alimoniam sibi & nato petiit. Illa pietatis viscere immota, non solum ei non tribuit, verum etiam increpanter & exacerbanter propter suam improbitatem ut a se discederet præcepit. Non mihi est, inquiens, tantarum copia opum, quæ mihi, & omnibus a me petentibus sufficere possit. Præstantius etenim esset te ipsius sancti Confessoris rogato suffragio, ut tuo sanitatem reddat filio, Paralyticus.

ANN. CH. Domini misericordiam implorare, qui dando postulata. non minus thesaurizat
1026 Psalmigraphi præconio impleto dicentis: *Tibi* enim, Domine, *derelictus est*
30. Aug. *pauper*, *pupillo tu eris adjutor*. Homo autem ille, quod audivit facere non di-
Psalm. 10. 14. stulit. Filium siquidem de scapulis deponens, prope sacri corporis tumulum prostravit, ac genibus flexis, ac precibus fusis, demum ad petendum eleemosynas hac & illac per ecclesiam festinando discurrit. Interea dum pater abesset, opitulantibus meritis almi Confessoris, præfato puero summi Dei bonitas non
Act. 3. tarda fuit; & cui eleemosyna denegabatur, ut claudo ad portam templi sedenti argento & auro carius, membrorum scilicet sanitas, donatur. Hoc namque viso miraculo, magnus factus est plausus exsultationis ad laudem & gloriam omnem Creatoris, ejusque Confessoris. Mox autem hujus facti fama per cunctorum aures volitante, illuc ab omnibus concurritur, inter quos & pueri pater regreditur; quid vero & qualiter actum sit exquiritur. Tunc præfata Comitissa quomodo res se habuit, cunctis exquirentibus innotescere non piguit. Taliter vero omnipotens Deus, qui cuncta mira dispensatione agit, hoc miraculum mundo propalari voluit, ut servus suus hinc venerantior & celebrior haberetur: & quia,
1. *Cor.* 14. 24. testante Scriptura, signa infidelibus dantur, ut ab infidelitate declinantes discant sperantes in Domino non deficere omni bono, cui laus est & gloria per cuncta sæculorum sæcula.

ANN. CH. 1027 19. Jun.

VITA SANCTI ROMUALDI ABBATIS, ORD. CAMALDULENSIS INSTITUTORIS,

Auctore B. PETRO DAMIANI ejus fere æquali,

Ex Surio, Cajetano, & Bollando,

Ubi de sanctis BONIFACIO, JOHANNE, & BENEDICTO martyribus.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ scriptores. 1. ROMUALDUS *seu* Romaldus, *uti constanter scribitur in primariis Eremi Camaldulensis monumentis, primum vitæ suæ scriptorem sortitus est Petrum Damiani, qui post* tria fere lustra *ab ejus obitu* transacta (*quod ipse in Prologo asserit*) *id operis aggressus est. Hoc opus non adeo accurate ac diligenter præstitit, quin multa prudenter omiserit, non modo miracula, quemadmodum idem in Prologo profitetur, sed etiam dicta & facta: ex quibus nonnulla Petrus in aliis suis scriptis commemorat. Mirum est quam leviter ab eodem, aut ne leviter quidem, perstricta sit institutio tum Congregationis Ordinisve Camaldulensis tum primarii Ordinis Eremitorii, a quo ipse Ordo vocabulum traxit. Plura hac de re leguntur in sermone prolixo de ejusdem Romualdi vita, quem Hieronymus a Praga, eremita Camaldulensis, alius ab æquivoco hæretico, edidit anno* 1433. *Utrumque auctorem eruditis commentariis illustravit Joannes Bollandus in Februarii tomo* 2. *Ejusdem vitæ compendium exstat apud sanctum Antoninum, Petrum Equilinum, Gononum, & alios; item in historia Camaldulensi, quam Augustinus Florentinus composuit. Eadem vita hispanice scripta est a Ioanne Castagnizza monacho Vallisoletano, postea italice, immo etiam gallice reddita. Unum hic Petrum Damiani exhibere satis fuerit, cujus scriptionem in codice Salemensis in Suevia monasterii vidimus. De Romualdo agit etiam Leo Ostiensis in Chronici Casinensis lib.* 2. *capp.* 18. 19. *&* 24.

Paralipomena. 2. *Præter librum de Romualdi vita, quem librum Petrus Damiani conscripsit, quædam de eodem in aliis suis scriptis refert. Et primo quidem in Opusculi* 15. *cap.* 16. *ubi agens de discretione*: Nam & nos approbamus, *ait*, quod suis sæpe discipulis beatus Romualdus dixisse perhibetur: Dummodo, inquit, frater quilibet cellam non deserat, etiam carnes permittatur ex discretione comedere, si tam inevitabilis videatur necessitas imminere, &c. *Et in Opusculi* 49. *cap.* 9. Nec ineptus applices, quod sæpe suis discipulis vir Domini Romualdus ajebat. Fratres, inquit, cum in quorumlibet conventu reficitis, intentis ad cibum ceteris, in ipso refectionis initio parcite; & cum illis jam ex parte satisfactum fuerit, vos inchoate: quatenus & hypocrisis notam possitis evadere, & sobrietatis regulam sine offensione servare. *Denique in Opusculi* 94. *cap* 3. Beatus aliquando Romualdus rediens a Sibyllæ comitissæ colloquio, comitanti fertur callide dixisse discipulo: Quam elegantis, ait, & venusti vultus femina, nisi, proh dolor! unius oculi dispendio laboraret. Cui discipulus: Absit, Magister, inquit. Sicut decora certe facies, ita quoque oculi, prout sagaciter depre-

deprehendi, nihilo minus incolumes vigent. Quem magister acerrima protinus animadversione corripiens: Et quis te, inquit, in faciem feminarum respicere docuit? Tunc ille se circumventum esse perspiciens, pœnitentia ductus erubuit, & de cetero cautiorem se fore obstinatissima pollicitatione devovit. AN.CHR. 1027 19. Jun.

3. *De primordiis Ordinis Camaldulensis, cujus auctor Romualdus, obscura est omnino Petri Damiani sententia. Locum adiit vir sanctus sub pontificatu Theodaldi episcopi Aretini, in cujus diœcesi sita est Camaldulensis Eremus. Theodaldus sedere cœpit anno Christi 1023. ut ex subjectis instrumentis manifestum est. Primo instrumento idem Theodaldus* Campum-Malduli (*ita enim scribit*) *tribuit Petro Priori sacræ Eremi anno 1027. & quidem mortuo Romualdo, ut nos docet authenticum ejus istrumentum, quo nullum antiquius invenimus in archivo Fontisboni, ubi chartæ & diplomata Camalduli asservantur. Quædam ex hoc instrumento juvat delibare.* Theodaldus sancti Donati Vicarius. (*ita passim Aretini episcopi sese vocant.*) Omnium fidelium hoc dilectio noverit, quod nos ob amorem piæ recordationis patris nostri domni ROMALDI clarissimi eremitæ, communi consilio fratrum clericorum nostrorum donamus, . . . domno PETRO venerabili eremitæ ad usum & sumptum confratrum, eremiticam vitam sub eo degentium, suisque successoribus eremitis, quamdam ecclesiam in mediis Alpibus, juris episcopii sancti Donati, quam nos rogatu domni præfati Romaldi eremitæ consecravimus sub honore & nomine Domini Nostri Jesus Christi sancti Salvatoris, consistentem in territorio, *nempe unius diei itinere ab Aretio*, ad radices Alpium dividentium Tusciam & Romaniam, in loco qui dicitur Campo-Malduli, per sua loca designata. Primo igitur latere præcurrit rivus, qui vocatur Niger: cui e contra obviat quidam alius rivus, qui dicitur de Tellito; ambo pariter emergentes in sinum cujusdam fluminis. De secundo latere est via descendens a summis jugis Alpium. De tertio latere sunt feri montes, atque intonsa juga Alpium. De quarto latere sunt fichera, prærumpentia in præfatum rivum Nigrum. Intra præfixos igitur terminos enitet ille locus, qui dicitur Campo-Malduli, campus speciosus & amabilis, ubi sunt septem purissimi fontes, & amæna vireta. Hunc scilicet locum domnus Romualdus, prius eremitarum pater, delegit, & prævidit aptissimum congruentissimumque fore ad cellulas fratrum eremitarum singillatim in contemplativa vita Deo servientium: constructaque inibi basilica sancti Salvatoris, quinque cellulas cum suis tabernaculis ibidem distinxit, atque ab invicem separavit: sed & singulis cellulis singulos deputavit fratres eremitas, qui sæcularibus curis & sollicitudine remota, soli divinæ contemplationi insistant. Quibus etiam domnum Petrum venerabilem eremitam, tamquam fidelem ministrum & præceptorem dedit. Cui nos quoque cum nostris posteris successoribus, ut cum denominato sancto viro, Romualdo scilicet, partem in æterna vita habeamus, donamus, largimur prætaxatum locum, &c. Datum anno Dominicæ Incarnationis 1027. anno vero pontificatus domni Theodaldi episcopi 5. mense Augusto, Indictione 10. Actum in claustris Canonicorum. *Petrum priorem, quem* Dagninum *cognominatum fuisse aiunt, cum beati titulo in Menologio Benedictino commemorat Bucellinus die 2. Novembris, quo eum decessisse anno 1051. ex vulgatis auctoribus scribit. Alterum instrumentum est, quo idem Theodaldus* decimas omnes earum rerum, quæ vendendo & emendo acquiruntur, omnium Aretinorum civium, urbanorum & suburbanorum, *largitur* carissimis, *inquit*, fratribus nostris eremitis, qui sunt & futuri sunt in Eremo nostra, quæ dicitur Campus Malduli, ad ecclesiam sancti Salvatoris quos nobis sanctæ memoriæ pater Romaldus procurandos gubernandosque commendavit. Data 13. Kalendas Junii, anno ab Incarnatione Domini 1033. anno vero pontificatus domini Theodaldi episcopi 10. Indictione 1. *Porro primam istius Eremi concessionem a Theodaldo episcopo factam fuisse probat tum* Immo, qui & Herenfredus, *ejus successor, litteris datis anno 1037. in quibus Camaldulensium præclarum elogium habetur: tum Henricus secundus imperator, qui donationem omnium bonorum, quæ* venerabilis Theodaldus *eremitis in loco* Campo amabili *dicto commanentibus tradiderat, ratam habet anno 1045. tum denique* Guido monachus & peccator, quamvis indignus, Dei gratia Aretinæ sedis episcopus, *uti habet chartæ inscriptio: qui Guido oblata privilegia* Eremi Camaldolensis per domnum Joannem virum venerabilem, ejusque loci Priorem, *confirmat:* & quicquid prædecessores sui Theodaldus, Immo, & Constantinus, atque Gregorius *concesserant eidem loco*. Datum anno ab Inc. Domini 1116. sub Henrico rege, mense Octobris, Indictione 10. *Bujanus Episcopus Aretinus in litteris,* domno Azoni Camaldulensis ecclesiæ archimandritæ *inscriptis, quicquid eidem loco collatum fuerat per Theodaldum, Costantinum, Gualterium ac Guidonem episcopos, approbat anno 1132. Ex quibus intelligitur, Theodaldum fuisse primum, qui Eremi Camaldulensis donationem fecit Romualdo: qui proinde istuc non ante annum 1023. admissum fuit. Recentiores tradunt, locum a Maldulo traditum fuisse Romualdo. At vereor ut id certum sit: nam locus tunc pendebat ab ecclesia Aretina, eumque tunc occupabat Bernardinus Sidoniæ filius, comprobante Gregorio episcopo, qui venerabili patri Martino confirmat bona* Eremi Camalduliensis, quæ Bernardinus Sidoniæ filius, aut pater ejus ab ecclesia sancti Donati tenuerunt. Datum in Eremo Camalduliense 3. Id. Octob. anno Dominicæ Inc. 1106. Indict. 15. pontificatus ejusdem Gregorii anno secundo. *Quibus litteris sigillum affixum erat.*

Incrementa & regularis disciplina.

4. *Sæculo tertio-decimo cellarum in illa Eremo numerus creverat fere ad triginta, testante Guillelmo Aretino antistite, qui subditos sibi diœcesanos hortatur, ut subsidia ferant ad reparanda ædificia sacræ Eremi,* in qua sunt, *inquit*, viginti & octo cellæ. *Quæ litteræ sunt anno* 1256.

ANN.CH. 1027 19. Jun. 1256. *Imminutus erat hic numerus tempore Hieronymi de Praga, id est anno 1433. quo tempore sermonem composuit de beato Romualdo, in quo hæc habet*. Est autem hæc sacra eremus Camalduli in Italia, in partibus Romandiolæ, distans itinere unius diei a civitate Aretina, in qua sunt cellæ viginti quatuor eremitarum separatæ. Et quidam sunt eremitæ aperti, alii vero sunt reclusi. Omnes tamen eremitæ per totum annum jejunant tribus diebus in pane & aqua qualibet septimana, nudis pedibus sedentes in terra, exceptis duabus Quadragesimis, in quibus Dominica tantum & feria quinta eremitis datur tantum unum pulmentum. Reclusi autem quotidie dicunt totum psalterium, aperti vero dicunt medium semper, &c. *Hunc locum adiimus anno 1686. hebdomada sacra, ibique eremitas cum magna ædificatione spectavimus. De aliis quæ ad Ordinem Camaldulensem pertinent, consule historiam Augustini Florentini. Primarium hujus instituti fervorem laudat Anselmus Havelbergensis in lib. 1. Dialogorum, tomo 13. Spicilegii pag. 112.*

Romualdi obitus, ætasque. 5. *Quo anno Romualdus in terra vivere desierit, non exprimit Petrus Damiani, nec quivis alius (quem quidem sciamus) ejus temporis scriptor. Baronius, aliique recentiores nonnulli supremum ejus assignant annum 1027. qui videtur retinendus. Saltem Romualdum non excessisse hunc annum constat ex litteris Theodaldi episcopi Aretini, datis post ejus obitum anno 1027. & quidem mense Augusto. ac proinde uno circiter mense post mortem Romualdi, qui obiit 13.* Kal. Julias *Et vero ante annum 1027. viri sancti obitus vix reponi potest. Siquidem ad eremum Camaldulensem non accessit ante annum 1023. qui primus fuit pontificatus Theodaldi, a quo is exceptus est. Annos ætatis centum & viginti tribuit Romualdo Petrus Damiani num. 101. quod item confirmatur ex num. 77. ut numerum annorum corruptum esse non sit verisimile. Non probat Baronius adeo longævam ætatem: propterea quod Romualdus anno ætatis vigesimo, ut in fine Vitæ legitur, admissus sit in Classense monasterium sub Honesto archiepiscopo Ravennate, qui hanc sedem iniit anno 971. Rubeo contestante. Et quidem Petrus Damiani in Opusculi 19. cap. 2. affirmat Honestum Petro archiepiscopali dignitate sponte cedenti successisse,* primo Ottone habenas imperii *gubernante. Aut igitur corrigenda Romualdi ætas; aut eum maturiorem in Classense monasterium accessisse, aut certe (quod forsan probabilius) ante Honesti pontificatum, si tamen non duo, sed unicus hoc nomine Ravennas archiepiscopus sæculo decimo admittendus est. Verum cum Romualdi pater adhuc in vivis fuerit anno 982. Romualdi ætas potius corrigenda nobis videtur.*

Canonizatio. 6. Post quinquennium a sancti viri obitu, *ut scribit Petrus Damiani in fine Vitæ*, data monachis ab apostolica Sede licentia, supra venerabile corpus ejus altare constructum est. *Id proinde factum sedente Pontifice Johanne 20. Nullam tamen Johannis Papæ mentionem facit idem Petrus in Opusculi 51. cap. 1. ubi Romualdi sanctitatem ab apostolica Sede approbatam fuisse contendit contra Teuzonem monachum, qui non satis modeste de ea loquebatur. Petri verba ex hoc loco huc referenda sunt.* Cumque super quodam disceptationis articulo sanctus Romualdus in testimonium duceretur, præsto quæsitum est, utrum ipse Romualdus aut tunc exstiterit sanctus, vel nunc sit in paradiso receptus. Et licet contra fidem totius Ecclesiæ nostrarum provinciarum hæc de sancto viro quæstio moveretur; ad adstruendam tamen Partis nostræ sententiam illos in testimonium sanctos adscivimus, quorum celeberrima & vetus opinio etiam apud quoslibet & ignaros nutare non possit, Leonem videlicet atque Gregorium clarissimos olim Romanæ Sedis antistites, quorum quidem alter authentica canonum decreta promulgat: alter Ecclesiam perspicuis ac profundis cælestis eloquentiæ fontibus irrigat. *Verum his nominibus non Leonem 9. ac Gregorium 6. sed Leonem primum ac Gregorium itidem primum designari existimo: quorum testimoniis Petrus Teuzonem eremitam ad officium, id est ad obedientiam revocare conatur.*

Festum. 7. *Romualdi festum celebratur Februarii die 7. qui dies ejus translationis ex Æsino opido in urbem Fabrianum, quæ sita est in Marcha Anchonitana. Hæc translatio contigit anno 1481. tempore Petri Delphini generalis, qui de ea agit in quadam inedita epistola ad Benedictum abbatem sancti Michaelis apud Muranum.* De corpore sanctissimi Romualdi, quod initio generalatus mei a tribus monachis nostris ex antiquissimo Vallis castri sarcophago furto sublatum, atque ad Esinum oppidum translatum fuerat; postmodumque jussu Pontificis Fabrianensibus restitutum, ex memorato cive multa te didicisse non dubito: idque in primis, ubi scilicet residere habeat ac servari, Fabrianine in monasterio sancti Blasii, ubi nunc est: an in Vallis castri cænobio, ubi prius jacuerat. Ego quidem certis rationibus expedire judicavi, ut Fabriani remaneret. Nam & tutius in urbe servari posse certum est, ne iterum surriperetur, & Fabrianenses multa se in honore sacrarum reliquiarum, si ibidem relinquerentur, facturos spoponderant. Itaque cognito ex revelatione Fabrianensium, negotium istud Cardinali sancti Georgii, Legato agri Piceni, a summo Pontifice fuisse injunctum; necessarium duxi Maceratæ illum convenire, &c. Ex Ancona die 16. Maji 1981. *Hæc in antecessum satis: nunc Petrum de Romualdo differentem audiamus.*

PROLOGUS.

1. ADVERSUM te prorsus, immunde munde, conquerimur, quia habes intolerabilem stultorum sapientium turbam, tibi facundam, Deo mutam. Habes qui per vanam eloquentiam, & inanem philosophiam se

se sciunt in superbiæ cornibus arroganter extollere: non habes, qui profuturum aliquid ædificationi proximorum, ad posterorum velit memoriam schedulis adnotare. Habes, inquam, qui in prætoriis judicum, negotiorum sæcularium lites, & causarum jurgia continuis valeant declamationibus perorare: non autem habes, qui possit in sancta Ecclesia vel unius sanctorum virtutes & clara gesta describere. Sapientes siquidem sunt, ut faciant mala; bona autem facere nesciunt. Ecce enim tria jam fere lustra transacta sunt, ex quo beatus Romualdus, deposito carnis onere, ad ætherea regna migravit: & nemo adhuc ex hujusmodi sapientibus exstitit, qui de tot mirabilis vitæ ejus præconiis pauca saltem historico stilo digereret, & avidissimæ devotioni fidelium satisfaciens, ad communem utilitatem recitanda sanctæ Ecclesiæ traderet. Nobis autem in angusto cellulæ angulo residentibus, utilius erat, sicut proposuimus, propria peccata ad mentis oculos assidue revocare, quam alienæ virtutis historiam texere: magis expediret commissi reatus tenebras plangere, quam splendida sanctitatis insignia imperitis sermonibus offuscare. Verumtamen cum ad sepulcrum ejus ex longinquis terrarum partibus toto anno, maximeque in ejus festivitate fidelium multitudo conveniat, miracula per eum divinitus facta conspiciat, audire vitæ ejus historiam desiderabiliter quærat, sed, utpote quæ non sit, audire non valeat: non irrationabiliter pertimescimus, ne celeberrima ejus fama, quæ adhuc populi totius ore depromitur, labente curriculo temporum, de memoria hominum penitus deleatur. Quapropter hoc timore compulsus, multorumque fratrum precibus, & germana caritate devinctus, quod de prædicto mirabili viro ab egregiis ejus discipulis didici, aggrediar, Deo auctore, describere, vitæque ejus initium, cursum & finem, nimirum imperitus homo, non historiam texens, sed quoddam quasi breve commemoratorium faciens, quibuscumque tentabo litterarum apicibus exarare.

ANN. CH. 1028 19. Jun.

Auctor 15. anno post S. obitum scribit.

Miraculis omissis.

2. Hoc autem unum in primis lectorem meum nosse desidero, quia non multa per eum facta miracula in hac ego descriptiuncula colligam, sed potius (quod ad ædificationem omnimodis attinet) conversationis ejus ordinem referre contendam. Beatus siquidem vir in tantum se humilitatis tegmine a vento vanæ gloriæ custodivit, quod undecumque humanis oculis videri mirabilis potuit, studiosissima occultatione suppressit. Quæ tamen miracula etiam si minime fecisset, mirabilem vitam ducens, minori veneratione dignus non esset. Neque enim Præcursor Domini fecisse miracula legitur, quo majorem nullum inter natos mulierum surrexisse Veritas ipsa testatur. Nonnulli enim Deo se deferre existimant, si in extollendis sanctorum virtutibus mendacium fingant. Hi nimirum ignorantes Deum nostro non egere mendacio, relicta veritate, quæ ipse est, de falsitatis ei putant se placere posse commento. Quos bene Jeremias redarguit, dicens: *Docuere linguas suas loqui mendacium; ut inique agerent, laboraverunt.* Qui enim ultro oblatam simplicem veritatem referre facile poterant, in componendis quæ nesciunt, casso labore desudant: & quo se pro Deo stare quasi adjutores autumant, eo revera, ut falsi testes, contra Deum pertinaciter pugnant, Apostolo Corinthiis attestante, qui ait: *Si Christus non surrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est fides vestra.* Deinde subjungit: *Invenimur falsi testes Dei, quoniam diximus testimonium adversus Deum, qui suscitaverit Christum, quem non suscitavit.* Sed quia necessitate ad scribendum coacti, velut commoti, ista præmisimus, jam precibus ejus, de quo loquimur, Deo opitulante, ad narrationis ordinem veniamus.

Matth. 11.

Jerem. 9.

1. Cor. 15.

VITA INCIPIT.

3. ROMUALDUS igitur Ravennę civitatis oriundus, ex illustrissima Ducum fuit stirpe progenitus. Qui cum jam in adolescentiam pervenisset, cœpit in peccato carnis proclivis exsistere, quo videlicet vitio illa ætas impugnare homines, præsertim divites, vehementius solet. Mente tamen Deo devotus frequenter se tentabat erigere, facturumque se magnum aliquid proponebat. Nam & si quando se ad studium venationis accingeret ubicumque per silvas amœnum locum

Romualdus a carnis vitiis se revocans.

AN. CHR. 1027. 19. Jun. locum reperire poterat, mox se ad eremi desiderium ejus animus accedebat, dicens intra se: O quam bene poterant eremitæ in his nemorum recessibus habitare! quam congrue possent hic ab omni sæcularis strepitus perturbatione quiescere! Et ita mens cœlitus inspirata jam divinabat in amore, quod impleturus erat postmodum opere.

Ob cædem a patre factam secedit in monasterium. 4. Huic erat pater, nomine SERGIUS, mundo vehementer intentus, & omnino sæcularibus negotiis implicatus: qui dum adversus quemdam propinquum suum exortis simultatibus pro possessione prati inimicitias exerceret, videns filium Romualdum in contentione mollescere, crimenque fratricidii medullitus formidare; minari cœpit exheredem facere, si in eadem diutius sententia permaneret. Quid plura? Tandem utræque inimicantium partes ex urbe ad litis materiam proruunt, arma corripiunt, bellum sociale committunt: & dum cominus hinc inde pugnatur, repente manu Sergii inimicus & affinis occiditur. Romualdus autem licet nullum perempto vulnus inflixerit; quia tamen interfuit, pœnitentiam tanti reatus accepit: moxque ad Classense monasterium beati Apollinaris, more homicidarum diebus quadraginta permansurus in luctibus properavit.

A Converso animatur ad sæculum deserendum. 5. Illic autem districta se pœnitentia jugiter macerans, cœpit cum quodam Converso *a* quotidianum habere colloquium; a quo etiam, juxta mediocritatem sensus, bonæ exhortationis audiebat sæpe consilium: quem cum Conversus frequenter admoneret sæcularem vitam omnino postponere, & ad sanctæ conversationis ordinem festinare, sed ad hoc mentem ejus humiliare nullatenus posset; aliquando inter cetera velut gratulabundus intulit, dicens: Si tibi ego beatum Apollinarem corporali specie, ita ut eum manifeste videre possis, ostendero, quid a te præmii reportabo? Ad hæc Romualdus: Firma, inquit, & inviolabili me obligatione constringo, qua mox, ut beatum martyrem videro, apud sæculum ulterius non manebo. Hortatur ergo Conversus, ut ipsa nocte Romualdus dormire postponeret, & una secum intra ecclesiam in orationibus vigilaret. Cumque nocturno silentio longanimiter ambo in oratione persisteret, ecce circa gallicium noctis beatus Appollinaris, his duobus manifeste videntibus, exiit de sub altari, quod in medio ecclesiæ ad honorem beatæ Virginis Mariæ cernitur esse constructum. Visus est autem exire ab orientali parte, illinc videlicet, ubi marmor porphyreticum jacet. Confestim vero tantus splendor totam replevit ecclesiam, ac si sol fulgoris sui radios intra ipsos parietes cohiberet. Tunc beatissimus Martyr sacerdotalibus infulis mirabiliter exornatus, aureum in manu portans thuribulum, cuncta ecclesiæ incensavit altaria: & hoc facto, statim unde exierat rediit, moxque omnis ille splendor prosequens apparere cessavit. Cœpit itaque Conversus Romualdo, durus nimirum exactor, vehementer insistere, & ut adimpleret quod ultro promiserat, anxie postulare. Cumque Romualdus adhuc resisteret, & eamdem visionem denuo cernere flagitaret; alia nocte similiter in oratione persistunt, & beatum Martyrem per omnia, sicut prius, adspiciunt. Unde etiam postmodum si de corpore prædicti martyris aliquando quæstio oriretur, Romualdus penitus affirmabat, in ipsa ecclesia esse reconditum; & quamdiu sanctus vixit, hoc proferre testimonium non cessavit.

S. Apollinare ostenso.

Monachi habitum postulat. 6. Habebat quoque Romualdus consuetudinem, ante precipuum altare ecclesiæ orationi frequenter incumbere; ibique, postquam fratres abscesserant multis Deum satagebat gemitibus exorare. Dumque hoc quadam die post visionem attentius faceret, tanto mox divini amoris igne mentem illius Spiritus-sanctus accendit, ut in fletum repente prorumperet, uberes lacrymarum rivos restringere non valeret, monachorum se pedibus prostratus advolveret, tradique sibi monachicum habitum inenarrabili desiderio flagitaret. Monachi vero dum patris ejus duritiam metuunt, conversationi illius aditum pandere non præsumunt. HONESTUS *b* autem, qui tunc Ravennæ archiepiscopalem cathedram obtinebat, olim Classensis cœnobii Abbas exstiterat. Hunc ergo Romualdus impiger adiit, eique

a Conversos antiqui vocabant eos, qui ex adultis monasticum institutum capiebant; ut infra num. 10. hic vero de fratre laico sermo esse videtur.

b De hoc Honesto Petrus Damiani item mentionem facit in Opusc. 19. cap. 2. *Petrus etiam Ravennatem dimisit ecclesiam: cui mox adhuc superstiti Honestus, primo videlicet Ottone habenas imperii gubernante, successit.* Rubeus id contigisse ait anno 971. eumque sedisse ad annum 983.

eique omne sui cordis desiderium patefecit: qui alacer factus, castæ concupiscentiæ exhortationis stimulos addidit, fratribusque ut eum suo collegio incunctanter adsciscerent, imperavit. Hujus itaque patrocinio cœnobitæ suffulti, Romualdũ intrepida securitate suscipiunt, eique sanctæ conversationis habitum tradunt. ANN. CH. 1027. 19. Jun.

7. In eo igitur monasterio triennium fere transegit. Sed cum ibi cerneret nonnullos per lata gradientes remissius vivere, sibi autem arduam perfectionis semitam, quam mens dictabat, arripere non licere; quid sibi agendum esset, sollicite in semetipso cœpit inquirere, multisq; cogebatur cogitationum fluctibus æstuare. Præsumebat autem leviter conversantium vitam dure corripere, & sæpe ad eorũ confusionem præcepta regulæ in testimonium convocare. Cumque in redarguendis eorum vitiis vehementer insisteret, illi autem junioris & novitii verba pro nihilo deputarent; tandem hoc opprobrium non ferentes, dum propriam emendare vitam despiciunt, de corripientis morte tractare cœperunt. Solebat porro Romualdus per noctem ceteris fratribus maturius surgere, & si oratorii adhuc janua clausa esset, intra ipsum dormitorium in orationibus excubare. Erat autem prædictum ædificium more solarii alte ædificatum. Hoc itaque invenerunt filii Cain, diabolo dictante, consilium, ut dum Romualdus ante alios solito more consurgeret, ipsi eum per solarii speculam, verso deorsum capite, in terram præcipitarent. Quæ res postquam Romualdo per conscium conspirationis innotuit, ille jam de cetero intra cordis cubiculum, clauso oris ostio orans Patrem suum, imminens periculum devitavit: quo quidem modo dum sibi cavit præcipitium corporis, fratribus, ne in animarum mortem corruerent, baratrum clausit iniquitatis.

Remissos arguens.

Eorum odium incurrit.

8. Cumque in ejusdem animo perfectionis amor magis ac magis in dies cresceret, nullamque mens ejus requiem inveniret; audivit quia in Venetiarum partibus quidam spiritualis vir esset, MARINUS nomine, qui eremiticam duceret vitam. Consensu itaque ab Abbate & fratribus nimirum facillime impetrato, ad præfatum venerabilem virum navigio discurrente pervenit, & sub illius regimine degere humillima devotione mentis instituit. Erat autem Marinus inter ceteras virtutes, vir simplicis animi, & sincerissimæ admodum puritatis: qui nullo quidem magisterio eremiticæ conversationis edoctus, sed ad hanc solummodo bonæ voluntatis impulsu fuerat incitatus. Porro autem hunc vivendi morem habebat, ut per continuum anni circulum tribus hebdomadæ feriis mediam pani buccellam, & pugillum fabæ gustaret, tribus vero vinum & pulmentum discreta sobrietate perciperet. Psalterium quidem per dies singulos totum canebat. Sed nimium rudis, & nullatenus ordine vitæ singularis instructus, sicut ipse postmodum beatus Romualdus hilariter referebat, plerumque de cella exiens, una cum discipulo passim per latitudinem eremi psallendo spatiabatur, nunc sub ista arbore vicenos, nunc sub illa tricenos vel quadragenos concinens Psalmos. Romualdus autem, quia sæculum idiota reliquerat, aperto Psalterio, vix suorum versuum notas syllabatim explicare valebat; & hæc oculorum in ima deflexio intolerabilem sibi importunitatem acediæ generabat. Marinus vero virgam in dextera gerens, Romualdo e diverso sedenti sinistram capitis partem sæpissime verberabat. Post multa autem Romualdus gravi admodum necessitate compulsus, humiliter ait: Magister, si placet, a dextro me deincepstimpore percute, quia jam lævæ auris auditum funditus perdo. Tunc ille tantamejus patientiam admiratus, indiscretæ severitatis temperat disciplinam.

Marino eremitæ se informandum tradit.

9. Eodem vero tempore PETRUS, cognomine URSEOLUS, Dalmatici ducatus gubernabat habenas: qui videlicet ad hujus fastigium dignitatis idcirco pervenerat, quia decessoris [a] sui, VITALIS scilicet Candiani, peremptoribus fautor exstiterat. Cur autem ille a suis exstinctus sit non abs re esse arbitror, si servatæ compendio brevitatis exponam. In conjugium namque germanam HUGONIS magni illius marchionis acceperat, & æmulatione leviri suadente, multos ex Longobardiæ & Tusciarum partibus milites, profligatis pecuniarum stipendiis, acquirebat. Hoc autem Venetiarum incolæ non ferentes, clam iniere consilium, ut re-

Petri Urseoli historia.

[a] Scriptor vitæ Petri Urseoli, quam in superiori Sæculo retulimus, non Vitalem, sed alterum Petrum Urseoli decessorem vocat, pag. 879.

ANN. CH. 1027 19. Jun. ut repentino impetu Ducis palatium armati violenter irrumperent, eumque cum omni domo sua in ore gladii absque ulla retractatione necarent. Hujus vero conventiculi conjuratione comperta, Vitalis Dux nocturnis diurnisque vallatus excubiis, hostiles insidias ad nihilum redigebat. Illis autem hac & illa tentantibus, sed ad incepta factionis effectum attingere non valentibus, tandem visum est, ut domum Petri, quæ Ducis palatio adjacebat contigua, prius incenderent, istoque modo & Ducem caperent, & universa ejus domestica concremarent. Illius vero rei experiendæ consensum a Petro, qui eorum consilii particeps fuerat, flagitantes, ita inter se pacti sunt, ut pro una ejus domo, quam igne consumerent, totam illius ditioni Venetiam subderent; & dejecto illo, quem exosum habebant, Ducem hunc loco ejus protinus subrogarent. Hoc igitur modo Petrus Dalmatici regni adeptus est principatum: qui postmodum ambitionis suæ jam voluptate potitus, respectu divinæ gratiæ demum corde compunctus est.

10. Quidam autem venerabilis abbas, GUARINUS nomine, ex ulterioris Galliæ *a* finibus orationis gratia per diversas mundi regiones peregrinari solitus erat. Hic igitur ad Ducem veniens, ab eo protinus, ut sibi ad evadendum tanti reatus periculum consilium præberet, rogatus est. Itaque accersitis Marino & Romualdo, hoc sibi communi jubetur sententia, ut sæculum simul cum ipso, quem per nefas invaserat, Ducatu relinqueret: & quia ad alienæ dominationis arcem injuste proruperat, ipse se alienæ potestatis dominio subjugaret. Ille autem homo, nimirum in potestate positus, quia conversionem suam manifeste facere ausus non est, tutum putavit hoc utendum esse consilio. Imminente igitur festivitate sancti cujusdam martyris, ex cujus vocabulo basilicam in propria possessione adhuc privatus habuerat, illuc pridie uxorem suam præmisit, ipse quasi mox secuturus: hoc ei præcipiens, ut & ornatum ecclesiæ accuratissimum provideret, & secum venientibus sumptuosas epularum delicias in crastinum præpararet. Ipse autem post conjugem remanens, iis de suis thesauris, quæ sibi videbantur, ablatis, cum quodam suo familiari, Johanne scilicet Gradenico, qui prædictæ conjurationis conscius fuerat, & cum tribus illis beatis viris, quos præmisimus, navem ascendit, deinde in Galliam ad monasterium abbatis Guarini magnus conversus aufugit.

Romualdus in Gallia ut se gerit. 11. Petro igitur & Johanne monachis in sancti Michaelis cœnobio factis, Marinus & Romualdus non longe a monasterio degentes, ad singularem vitam, cui assueti fuerant, revertuntur: quibus etiam ipsi jam dicti fratres, peracto vix annuo spatio, ad perferendam ejusdem solitudinis districtionem aggregati sunt. Interea Romualdus accenso mentis desiderio, cœpit de virtutibus in virtutes mirabiliter crescere, & reliquos fratres sanctæ conversationis gressibus longius anteire, ut jam quicquid inter fratres, sive de spiritualibus, sive etiam de corporalibus ipse decerneret; cunctis volentibus ejus omnino sententia prævaleret. Ipse quoque Marinus gaudebat Romualdo esse devotus, cui fuerat paullo ante prælatus. Per continuum itaque annum Romualdus nihil aliud in cibum habuit, nisi tantum per singulos dies unum pugillum elixi ciceris. Tribus vero annis ipse & Johannes Gradenicus, sarculis terram frangentes, & triticum seminantes, ex manuum suarum labore vixerunt: qui nimirum dum agriculturam exercebat, pondus jejunii duplicabant.

12. Impugnabat tamen diabolus Romualdum multis & variis tentationum immissionibus, maxime initio conversionis, mentemque ejus per multa vitiorum incentiva raptabat: modo illi in memoriam revocans, quæ & quanta, ut puta vir strenuus, in sæculo acquirere potuit: modo quæ ingratis propinquis necdum post se concupiscibiliter hæreditanda reliquit: modo parva nimis & nullius meriti esse quæ faceret accusabat: modo tanti laboris horrorem incutiens, longæ vitæ spatium promittebat. O quam sæpe cellulam ejus percutiens, eum, cum adhuc vix obdormisceret, excitavit, & quasi jamjam imminente crepusculo, per totam noctem vigilando deduxit. Per continuum ferme quinquennium super pedes ejus & crura diabolus nocturno tempore jacuit, & ne huc illucque se facile verteret,

a Nempe ex monasterio Coxanensi in Catalonia ut ex prædicta Petri Urseoli vita constat. De Guarino abbate, deque monasterio Coxanensi plura post hanc Vitam.

teret, typo phantastici ponderis aggravavit. Quis explicare valeat, quantum frementes vitiorum bestias pertulit? Quam sæpe præsentes iniquos spiritus durissimis increpationibus effugavit? Unde etiam si fratrum aliquis silentii tempore ejus cellam quavis necessitate compulsus adiret, statim miles Christi paratus ad prœlium, solito more, ipsum esse existimans diabolum, claris vocibus increpabat, dicens: Quo tendis modo, turpissime? quid tibi in eremo, de cœlo dejecte? Recede, canis immunde; evanesce, coluber veternose. His igitur & hujusmodi verbis declarabat se cum malignis spiritibus in acie semper assistere, & fidei se armis accinctum, provocantibus hostibus in campum protinus obviare. ANN. CH. 1027 19. Jun.

13. Contigit autem, ut aliquando librum de vita Patrum legens, in illum locum incideret, ubi continetur, quod quidam fratres per continuam hebdomadam singulariter jejunantes, sabbatorum die pariter convenirent, ipsoque & Dominico die jejunii rigorem interponerent, & remissius victitarent: quem vivendi ordinem statim Romualdus arripuit; & in eo quindecim fere annis, vel eo amplius, continua austeritate permansit. *Patrum exempla sectatur.*

14. Petrus autem Dux, quia multis educari deliciis solitus fuerat, jamjam sub tam districti jejunii pondere succumbebat: unde se ad pedes beati Romualdi humiliter stravit. Jussus vero ut surgeret, necessitatem suam cum verecundia coactus aperuit. Pater, inquit, quia magnum corpus habeo, pro peccatis meis ex hac paximatii medietate sustentare me non possum. Romualdus igitur fragilitati pie compatiens, consuetæ mensuræ quadram paximatii superaddidit; & sic labenti jam fratri, ne omnino deficeret, misericordiæ manum tetendit, & ad peragendum bene vivendi iter, quod cœperat, confirmavit. Hunc filius ejus sibi æquivocus, vir valde secundum sæculum prudens, aliquando visitavit. Cui pater, nescio utrum prophetiæ spiritu seu revelatione aliqua, quæcumque sibi essent eventura prædixit. Novi, inquit, fili mi, proculdubio, quia Ducem te constituent, & prosperaberis. Tu tantummodo satage, ut & ecclesiæ Christi sua jura conserves, & erga subditos alicujus amore vel odio a justitia non declines. *Petro duci condescendit.*

15. Post hæc autem Romualdus iterum legens, quia sanctus Silvester, urbis Romæ episcopus, sabbatorum diem jejunandum esse, ut re vera sancti Paschatis vigilias, instituerit; mox remissionem sabbati in quintam feriam commutavit: & sic infirmorum imbecillitati consulens, longum jejunium discretione habita facilius reddidit, hanc nimirum vivendi regulam cunctis sectatoribus singularis vitæ præfigens, ut tunc se unusquisque eremiticæ vitæ jejunium tenere cognoscat, si per hebdomadam triduanas, & biduanas jejunando, quinta feria & Dominicis diebus olera, vel quodcumque liquamen cum gratiarum actione percipiat, exceptis videlicet duabus anni quadragesimis, in quibus non solum ipse, sed & plerique ejus discipuli, totius hebdomadæ soliti erant continuare jejunium. Et certe satis congruum erat, ut qui Deum in choro laudare semper studebat & tympano, præcipuas modulationis harmonicæ consonantias, diapason videlicet & diapente, atque diatesseron, jugiter in aures incircumscripti Luminis personaret. Jejunare autem omnino, hoc est, diem sine ullo cibo transigere, licet id ipse sæpissime fecerit, aliis omnino prohibebat. Dicebat enim ad perfectionem tendenti hoc adsumme congruere, ut quotidie comedat, & semper esuriat: quatenus hoc modo caro per consuetudinem levigaret, quod grave novitiis initio conversionis apparet. Parvipendebat autem, si quis ad tempus magnum quid inciperet, si non etiam in eo longanimiter perseveraret. *Sabbati remissionem in feriam 5. rejicit.* *In duplici Quadragesima ut jejunat.* *Quid de aliorum jejunio senserit*

16. Vigilias vero temperate & cum magna discretione faciendas maxime suadebat: ne cui fortasse contingeret, ut sopori, peractis nocturnis officiis, consentiret. Sane hujusmodi somnum vir sanctus in tantum habebat exosum, ut si quis ei confiteretur, post duodecim psalmorum vigilias, vel maxime circa diluculum obdormisse, nequaquam desperare, nequaquam posset eo die cum ejus licentia sacra Missarum sollemnia celebrare. Dicebat enim melius esse, si possibile sit, unum psalmum ex corde & cum compunctione cantare, quam centum cum mentis fabulatione percurrere. Cui autem hæc gratia perfecte data non esset, hortabatur tamen, nequaquam vel ab ipsa corporali exercitatione tepescere, donec ipse qui *Quid de somno & psalmodia.*

volun-

ANN. CH. 1027 19. Jun.

voluntatem dederat, tribueret etiam aliquando facultatem. Tantummodo orationis incensum mentis intentio in Deum semel fixa custodiat, quem exterius veniens cogitationum aura perturbat. Ubi enim est intentio recta, contra voluntatem cogitatio veniens non est nimium formidanda.

17. Quodam vero tempore dum adhuc in Galliæ finibus moraretur familiarem sibi quemdam habebat agricolam, qui sibi & utensilia, quibus in cella opus est, aliquando faciebat, & si quid ei opportunum esset, ditior caritate quam rebus, de suæ paupertatis inopia hilariter ministrabat. Hujus vaccam Comes quidam superbus & tumidus, missis parasitis, impetu barbarico rapuit, ejusque carnes sibi ad prandium cum magnæ gulæ aviditate præparari præcepit. Ecce autem rusticus cellam Romualdi festinus aggreditur, jacturæ suæ casum clamosis ululatibus vociferatur, spem suam & suæ domus ablatam esse conqueritur. Sanctus itaque Romualdus ad eumdem Comitem concito gradu nuncium dirigit, & ut pauperi animal suum reddat, humillima supplicatione deposcit. Cujus preces lubricus Comes protervo spiritu respuit, & quem saporem crassæ vaccæ lumbi potuissent habere, se ipso die gustaturum esse asseruit. Adveniente autem hora prandii, apposita mensa, vaccæ carnes allatæ sunt. Sed & divinæ ultionis jam imminente sententia, in ipso edendi initio Comes frustum bovini lumbi abscindens, sibi in os misit: quod repente in ipsius gutture tam immobiliter hæsit, ut nec ad interiora descendere, nec foras ejici ullis conatibus posset, sicque inter suorum manus intercluso spiraminis aditu terribili morte necatus est; & unde contra Dei servum concupiscentiam carnis explere ad saturitatem voluit, inde justo Dei judicio carnalem vitam adhuc jejunus amisit.

Olibanum Comitem convertit.

18. Alius quidam Comes, OLIBANUS [a] nomine, in eisdem Galliarum partibus erat, sub cujus jure monasterium prædicti Guarini abbatis fuerat positum: qui sublimi quidem culmine terrenæ potestatis erectus, sed multis erat peccatorum molibus aggravatus. Hic aliquãdo Romualdum gratia visitationis adiit, & ceteris extra cellulam manentibus, solus cum solo gestorum suorum seriem narrare quasi per confessionem cœpit. Cui vir venerabilis, his quæ ab eo referebantur auditis, respondit aliter eum salvari minime posse, nisi mundum relinquens, ad monasterium convolaret. Comes autem mox mente turbatus, ait: quia videlicet sui spirituales viri, qui ejus acta cognoscerent, nequaquam ita sentirent, neque tam intolerabilem rem sibi aliquando suaderent. Adscitis itaque Episcopis & Abbatibus, qui secum venerant, cœpit in commune perquirere, si ita res, sicut Dei servus testabatur, se haberet. Illi autem beati Romualdi sententiam omnes una voce confirmant, se vero id Comiti eatenus non dixisse terrore constrictos excusant. Tunc Comes semotis omnibus hoc cum beato Romualdo secreto valde consilio pepigit, ut ad Casinum montem sub prætextu orationis pergeret, & in monasterio sancti Benedicti divino se servitio irrevocabiliter manciparet.

Patris causa Italiam, repetit.

19. Interea Sergius pater Romualdi monachus efficitur: sed aliquanto post, suadente diabolo, factæ conversionis pœnitens in Ægyptum redire conatur: quod protinus monachi cœnobii videlicet S. Severi, quod non longe ab urbe Ravenna est positum, ubi corpore, non corde Sergius habitabat, beato Romualdo indicare per nuncium studuere. Hac ille sinistra relatione perculsus, necessarium esse decrevit, ut Guarinus abbas & Johannes Gradenicus una cum Comite ad ejus conversionem pergerent, ipse vero pereunti patri quantocius subveniret. Petrus autem Dux extremum jam diem feliciter clauserat. His itaque duobus Comitem in eorum fide commisit, utrique quidem, sed Johanni præcipue, qui ei subditus erat, per obedientiam specialiter mandans, ut etiamsi Guarinus abscederet, ipse se numquam a Comite separaret.

Catalanis ægre ferentibus.

20. Audientes autem illius regionis incolæ, quia Romualdus abire disponeret, nimio mærore turbati sunt: & tractantes intra se, qualiter ab hac illum intentione reprimerent, hoc illis tandem potissimum visum est, ut eum missis interfectoribus impia pietate perimerent, quatenus quia ipsum non poterant retinere viventem, haberent pro patrocinio terræ vel cadaver exanime. His vero cognitis Romu-

[a] De hoc Olibano in Appendice ad hanc vitam.

Romualdus caput suum undiq; decalvavit, & hujus rei executoribus ad cellam ejus jam appropinquantibus, primo fere diluculo comedere quasi per aviditatem cœpit. Illi autem hoc videntes dementiam credidere, & arbitrantes mentem delæsam esse, corpus lædere dedignati sunt. Sic videlicet, sic prudens spiritualis David insania stultam carnaliter sapientium superavit astutiam. Nam & volentes peccare cohibuit, & ad meritorum suorum cumulum sine mortis formidine mortis periculum declinavit.

ANN. CH. 1027 19. Jun.

1. Reg. 21.

Patrem cōpeditum in monasterio retinet.

21. Deinde jam libera uti facultate permissus, non equo fultus, non vehiculo deportatus, sed solum in manu ferens baculum, nudis plantis ex intimis Galliarum finibus Ravennam usque pervenit: ibique patrem ad sæculum reverti volentem reperiens, in ligno pedes ejus fortiter strinxit, gravibus eum vinculis alligavit, verberibus duris afflixit, & tamdiu corpus ejus pia severitate perdomuit, donec ejus mentem ad salutis statum, Deo medente reduxit. Sergius igitur tandem sanæ mentis recepto consilio. quicquid prius retrograda voluntate deliquit, multipliciter postmodum rectis sanctæ conversationis gressibus emendavit.

22. Habebat denique inter cetera consuetudinem, ante quamdam Salvatoris imaginem frequenter assistere, ibique peculiarius orans, uberibus lacrymis & multa se cordis contritione mactare. Quadam igitur die dum ibi attentius in oratione persisteret, (nova res & nostris temporibus inaudita) repente sibi nescio qua specie Spiritus-sanctus apparuit: qui protinus a Sergio quis esset interrogatus, manifeste, quia ipse esset Spiritus-sanctus, asseruit; & subito quasi pertransiens, ab oculis se adspicientis evasit. Statim ille in ecstasim raptus, atque ejus, quem viderat, igne succensus, cœpit per claustrum monasterii post eum velociter currere, fratresque, qui illic aderant, magno fervoris impetu, quo Spiritus-sanctus abiisset, interrogare. Illis autem in insaniam eum cecidisse putantibus, atque illum dure corripientibus, asserebat Sergius se Spiritum-sanctum absque ulla dubietate vidisse, & ante suum conspectum visibiliter transisse. Qui statim languore correptus, lecto decubuit, & intra paucos dies felici consummatione vitam finivit. Hinc sane probatur, quod divina voce ad Moisen dicitur: *Non enim videbit me homo, & vivet*. Hinc Daniel cum non Deum, sed visionem Dei se conspexisse diceret, addidit: *Et elangui, & ægrotavi per dies plurimos*. Recte igitur Sergius, postquã æternã vitã, quæ Deus est, cernere meruit, a temporali mox vita defecit.

Exod. 33. 2[illegible]

Dan. 8. 27.

23. Olibanus autem Comes sua relinquens filio, cum multa divitiarum copia, quindecim scilicet onustis *a* thesauro sagmariis, comitantibus eum Guarino & Johanne, atque etiam Marino, ad beati Benedicti se monasterium contulit: & valedicens his, qui secum venerant, nil tale de eo usque tunc suspicantes, multis gemitibus & amaris se fletibus affligentes, ad propria remeare coegit. Marinus autem paullo post Apuliam versus abiit, ibique postmodum in solitudine habitans, ab Agarenis est latrunculis interfectus.

Olibani secessus Casinum.

Marini obitus.

24. Brevi post tempore Guarinus, orationis causa discurrere solitus, Johannes vero fratris exemplo ad idem religionis officium provocatus, Hierosolymam commeare pari consilio decrevere. Hoc igitur Olibanus cognito, tristis & flens obsecrare devotissime cœpit, ne se violata fide desererent: sed, sicut beatus Romualdus præceperat, in Dei illum servitio custodirent, addens etiam: Memento tu saltem Johannes, quia magister tuus in tua me propensius fide commisit, & titulum tibi inobedientiæ, si discedis, opposuit. Illi autem obstinata intentione in proposito persistentes, relicto tandem Olibano, peregrinationis iter arripiunt. Cum autem descendentes de monte, jam in campesteria declinassent, figentes se loco, necessarium aliquid inter se tractare cœperunt. Inter agendum vero, subito Guarini equus furioso rotatus impetu, in aliam partem invito sessore divertit, & Johannis tibiam ferrato calce percutiens fregit: qui ilico ad terram nimio dolore prostratus, jam sero memor, magistri præcepta ad mentem revocat, & se perfidum, se inobedientiæ reum, verbis publicæ confessionis accusat. Infracto namque crure didicit, quia fidem frangere peccatum fuit. Et quia ipse rationis capax, magistro

Johannes ab itinere Jerosolymitano revocatur.

a Iisdem verbis de Olibano Comite agit Leo Marsicanus in Chronici Casinensis lib. 2. cap. 19. De item in Observationibus prævii ad vitam Petri Urseoli.

AN. CHR. 1027 19. Jun.

Casini pie vivit.

magistro inobediens exstitit, ad incolumitatis suæ custodiam irrationale animal sessori obedire nescivit. Deinde illuc, unde venire cœperat, rediens, cellam sibi ædificari prope monasterium petiit, ibique per triginta fere annos, quamdiu vixit, in sancta conversatione permansit *a*. Multa in eo caritas, mira humilitas, abstinentia vero districta nimis & cauta, ita ut nec infra claustrum monasterii quisquam sciret, qualiter vir sanctus jejunaret. Inter reliqua autem virtutum dona ita exosum habebat detractionis vitium, ut mox, cum quis ad detrahendum os aperiret, velut sagitta rigore lapidis repercussa, in dirigentem protinus redundaret, ita ab eo illius obtrectatio reprimeretur. Post vero eius obitum nonnulla per eum miracula divinitus facta sunt.

Romualdus prope Classem moratur.

25. Romualdus autem post patris correctionem, in palude Classensi cellulam figens, in loco, qui Pons-Petri dicitur, habitavit. Postmodum vero non corporis ægritudinem metuens, non fœtoris nauseam perhorrescens, sed ne imbecillitatis occasione vel parum quid ab abstinentiæ rigore remitteret, ad Classis itidem predium, ubi est ecclesia beati Martini, quæ dicitur in Silva, migravit. Ibi vero quadam die dum completorium caneret, quia antiquum illic cœmeterium fuerat, subito illi (ut sæpe fit) ex improviso quædam cogitatio incidit, moxque ejus animum magnus phantasticæ illusionis horror invasit. Cumque hoc crebrius in mente revolveret, ecce maligni spiritus repentino impetu cellam ejus ingressi, protinus illum in terram sternunt immani eum cæde conficiunt, & exhaustis longo jejunio membris durissimos ictus illidunt. Tandem Romualdus inter ipsa percussionum verbera respectu divinæ gratiæ visitatus, in hanc vocem erupit: Care Jesu, dilecte Jesu, quare me dereliquisti? Numquid omnino me inimicorum manibus tradidisti? Ad hæc omnes iniqui spiritus divina virtute fugati sunt, & continuo tanta divini amoris compunctio Romualdi pectus accendit, ut totum cor ejus in lacrymas quasi cera liquesceret, & de tot allisionibus sauciati corporis nil sentiret. Mox sanus & validus de terra surrexit, & licet impediente adhuc sanguine, ad eumdem Psalmi versum, quem reliquerat, rediit. In ingressu quippe dæmonum fenestra cellulæ in frontem illius impegit, in qua manifesta postmodum cicatrix occaluit, quæ ejusdem vulneris indicium, quamdiu vir sanctus vixit, ostendit.

Diaboli artes vincit.

26. Jam igitur miles Christi assuetus bello, robustiorque effectus, studebat quotidie ad majora proficere, de virtutibus vires crescere, & semper semetipso fortior, nullas jam poterat enervati hostis insidias formidare. Sæpe enim sibi in cella residenti, velut teterrimi corvi & vultures, iniqui spiritus videbantur assistere, & quasi ad custoditum animalis cadaver, quia non audebant accedere, cogebantur eminus adspectare. Sæpe se in figuris Æthiopum, sæpe se per diversorum animalium species ostendebant: quibus clarus Christi triumphator insultabat, dicens: Ecce paratus sum: venite, & si qua in vobis est virtus, ostendite. Numquid jam omnino deficitis? Numquid jam victi estis, & aliquas contra Dei servulum certandi machinas non habetis? His denique & hujusmodi verbis confundens iniquos spiritus, confestim eos velut missis totidem jaculis effugabat.

Varias sedes mutat.

27. Videns ergo diabolus, quia per semetipsum contra Dei famulum prævalere non posset, ad callida argumenta conversus: quocumque vir sanctus ibat, discipulorum ejus animos adversus eum in malitiam excitabat: ut quia retentari eum ab accenso sui fervoris impetu impossibile fuerat, saltem ab alienæ salutis cura compesceret: & quia ipse ab hoste superari minime posset, vel ex aliis victoriam non negaret. Aliquando namque ad locum, qui Balneum *b* dicitur, in * Saxenati videlicet territorio constitutum, transivit: ubi etiam non pauco tempore commorans, monasterium ad beati Archangeli Michaelis honorem construxit, a quo non longe cellam, in ea habitaturus ædificavit. Illuc autem Hugo marchio septem sibi pro necessitate misit numismatum libras: quas ille, ut bene prodigus mise-

* *Sassina.*

---

a Eadem de eo scribit Petrus Diaconus in libro de ortu & vita Justorum Casinensium. Hujus memoria in Appendice ad Martyrologium Benedictinum his verbis celebratur: *S. Johannes monachus Casinensis, & S. Romualdi abbatis discipulus, in vita & morte miraculis clarus*. Bucelinus *venerabilem* solummodo appellat in Menologio die 4. Martii, quo ejus celebrat memoriam.

b Balneum, vulgo *Bagno*, in Apennino, haud procul ab Eremo Camaldulensi: cui proximum est opidum Saxenas ad Sapin seu Savium fluvium, qui in Adriaticum decurrit.

sericorditer dispensaret, accepit. Audito itaque, quod monasterium Palatioli fuisset igne consumtum, sexaginta solidos de prædicta pecunia fratribus in adjutorium direxit: reliqua autem, ut in simile opus expenderet, reservavit. Cognito hoc, Monachi sancti Michaelis, belluino contra eum furore commoti sunt, tum quia pravis eorum moribus contrarius jam ex multis annis * exstiterat, tum quia, quæ illi deferebantur, non eis omnia, sed quædam aliis impendebat. Facta igitur conspiratione, unanimiter cellam ejus cum sudibus & phalangis irrumpunt, verberibus eum multis afficiunt, & direptis omnibus, turpiter dehonestatum, de finibus suis expellunt. Cum itaque sic eliminatus abiret, & nimia tristitiæ vis in mentis ejus jam interiora descenderet, hoc apud semetipsum deliberat, ut jam de cetero sua contentus, alienæ salutis curam omnino postponat. Post hanc vero cogitationem tantus animum ejus terror invasit, ut si in eo, quod mente conceperat, obstinate persisteret, periturum se, damnandumque divino judicio nullatenus dubitaret.

ANN CH. 1027. 19. Jun.

* al. in multis.

28. Monachi autem compotes diu desideratæ ultionis effecti, & quasi projecto gravi onere levigati, hoc quod in Dei famulum egerant, multis inter se laudibus efferunt, & in immoderatum ludum atque cachinnum se, lætitia lenocinante, resolvunt: deinde etiam, ut tanti gaudii sollemnitatem quodammodo jucundissimam faciant, sumptuosas deliciarum copias sibi ad convivium parant. Erat vero tunc hiems, quæ non solum vicissitudini temporum, sed frigidis quoque eorum mentibus aptissime congruebat. Unus autem ex eis, qui in beatissimum Christi famulum sævior fuerat, mel acquirere, unde mulsum epulantibus faceret, satagebat. Cumque * Sapin fluvium hoc studio transmearet, offendentibus in plancas pedibus, subito de ponte dejicitur, & fluviali voragine funditus absorbente raptatus exstinguitur, justo videlicet Dei judicio, ut turbida illum aqua satiaret ad mortem, qui in eo quod flere debuerat, mellis dulcedinem ad vitæ concupierat voluptatem. Nocte vero, dum omnes ex more quiescerent, descendente crebra nivium multitudine, repente tota communis ædificii super eos fabrica corruit, & alteri caput, alii brachia, alii crura vel quælibet alia membra contrivit: uni etiam eorum oculus evulsus est. Et merito divisionem corporeæ lucis pertulit, qui divisus a proximo, etiamsi haberet, geminæ caritatis unum lumen amisit.

* Savio.

29. Aliquando autem vir sanctus non longe mansit a Catria *a*. Cumque ibi aliquamdiu moraretur, manifeste sibi beatus Apollinaris apparuit, & quatenus ad suum monasterium pergeret, ibique potius habitaret, ex magna auctoritate præcepit. Quod vir sanctus nequaquam negligendum ducens, locum, in quo morabatur, sine cunctatione deseruit, & quo missus fuerat, impiger festinavit.

30. Inclusus est etiam quodam tempore vir venerabilis in palude Commiaclensi *b*, quæ dicitur Origarium: unde postmodum præ nimio palustris cæni fœtore & corrupto aere, ita totus tumefactus & depilatus exiit, ut nequaquam eadem, quæ inclusa fuerat, species videretur. Nam & caro ejus tota eatenus erat viridis, ut tamquam stellio discolor appareret.

31. Alio quoque tempore in insula, quæ Pereum dicitur, habitavit, quæ videlicet insula a Ravenna urbe duodecim fere millibus distat. Ibi vero dum in cella cum quodam venerabili viro, suo nimirum discipulo, Guillelmo nomine, moraretur, angusti parietes habitaculi repente flamma corripuit: deinde ad alta conscendens, dominari per tecta liberis jam viribus cœpit. Protinus vir sanctus ad solitæ defensionis argumenta confugiens, non quæ ibi erant reposita, foras extrahere; non, ut mos est, tecti scindulas dissipare; non aquarum abundantiam spargere, non ullis impulsus est ad exstinguendos ignes nisibus anhelare, sed solummodo orationem fudit, & confestim stridentes ignium globos divina virtus exstinxit.

Incendium restinguit.

32. Eodem vero tempore junior *c* Otto Imperator Classensem abbatiam ordinare desiderans, optionem fratribus dedit, ut quem sibi vellent, indubitanter deligerent. At illi continuo unanimiter expetunt Romualdum. Imperator autem diffi-

Classensis abbatiæ regimen suscipit.

a Surio *Caria*, qui mons est Apennini in Ducatu Urbinate & diœcesi Eugubina.
b Comaclum, vulgo *Comacchio*, urbs episcopalis ad Padi ostia.
c Id anno 996. quo Otto tertius contra Crescentium arma movit, accidisse Baronius censet.

AN.CHR. 1027. 19. Jun. diffidens beatum virum ad regiam aulam evocari posse per nuncium, ire ad eum per semetipsum voluit, & ad cellam ejus sole jam occidente, pervenit. Cui Romualdus, quia magnum hospitem in parva domo susceperat, lectulum suum ad quiescendum dare dignatus est. Coopertorium tamen Rex noluit, quia asperrimum judicavit. Mane autem facto, Rex eum secum ad palatium duxit, tandemque ei instare, ut abbatiam susciperet, multis precibus cœpit. Qui cum reluctaretur, & regiæ petitioni assensum penitus denegaret, Rex autem e contrario excommunicationem & anathema ab omnibus Episcopis, Archiepiscopis, & toto Synodali concilio minaretur; tandem imminente necessitate succubuit, & animarum regimen coactus accepit. Referebat tamen hoc sibi nequaquam videri novum, sed ante quinquennium sibi fuisse divinitus revelatum.

33. Regebat itaque monachos sub districta regulæ disciplina, neque alicui ab ea declinare impune licebat: non denique nobilis, non litteris eruditus per actus illicitos in dextram, lævamque partem deflectere, vel a rectæ conversationis audebat rectitudine deviare. Vir namque sanctus cordis oculos in cælum figens, ut Deo in omibus obtemperaret, non timebat hominibus displicere. Hoc autem fratres sero considerantes, semetipsos prius accusant, quia hunc sibi præesse poposcerant: deinde multis eum detractionum susurrationibus lacerant, & duris scandalorum aculeis vexant. Romualdus itaque videns & suam perfectionem aliquatenus minui, & illorum mores proclivius in deteriora converti, Regem impiger adiit, & eo non leviter reluctante una cum Archiepiscopo Ravennate, in utriusque conspectu virgam projecit, & monasterium dimisit.

Postea dimittit.

34. Porro autem Rex * Tiburtinam tunc civitatem obsidebat. Cives enim inclytum ejus Ducem, ** MAZOLINUM nomine, interfecerant, ipsum quoque regem correptis armis a suis mœnibus exturbaverant. Unde non dubium est, beatum Romualdum illuc ex divina providentia missum, qui imminens tot animarum periculum, sequestra pace delevit. Hoc etenim inter eos pactum est, ut Tiburtes ad honorem Regis murorum partem diruerent, ac obsides darent: Ducis vero interfectorem ad ejus matrē catenatum dirigerent. Quæ sancti viri fusis ad eam * precibus mitigata, crudeli homicidę crimen indulsit, & incolumē ad propria redire permisit.

Tiburtinos cum Ottone reconciliat.

* *Tivoli.*

** *al.* Matholinum.

* *al.* Deum.

35. Fecit quoque venerabilis vir apud Tibur alium boni operis fructum, quem silentio prætereundum esse non arbitror. Quidam namque beatus, VENERIUS nomine, habitare primitus in monasterio cœpit cum tanta humilitate & simplicitate, ut omnes illum fratres subsannando despicerent, & delirum eum atque dementem esse putarent. Alii enim illum sæpe colaphizare, alii sordida, qua lebetes lavabantur, aqua perfundere, alii diversis eum solebant conviciorum jurgiis lacerare. Cumque ille se perpenderet inter tot adversa tranquillum suæ mentis statum servare non posse, consortium deserens, in solitudinem properavit: ubi per sex annos absque vino omnique pulmento sub nimiæ districtionis ariditate permansit. Hunc itaque Romualdus, audita ejus fama, visitare curavit: quem interrogans, sub cujus regimine degeret, cujusve arbitrio obedientiam exhiberet; respondit se alieno solutum imperio, hoc sequi, quod sibi utilius videretur. Cui
„ Romualdus ait: Si crucem Christi portas, superest ut Christi obedientiam non
„ relinquas. Vade igitur, & consensu a proprio Abbate suscepto, revertere, ac
„ sub ejus dominio humiliter vive, quatenus sacri operis ædificium, quod bona
„ voluntas ædificat, humilitas erigat, atque obedientiæ virtus extollat. Hæc & multa alia ædificationis monita proferens, docuit eum qualiter cogitationibus suis resistere, qualiter posset iniquorum spirituum infestationibus repugnare, & ita confirmatum & instructum, in multa eum alacritate reliquit. Ille igitur sancti viri documenta gratanter amplectens, Abbatem suum protinus adiit, consensum accepit, & ad dilectam solitudinem quantocius remeavit.

Venerium in solitudine absque abbatis permissu degere non probat.

36. Volens autem in possessione sui monasterii habitare, ascendit in quoddam saxum, nullis hominum vestigiis pervium, & ab humana penitus conversatione remotum, ibique per quatuor annos, omni humano solatio destitutus, singulariter habitans, exceptis tribus buccellis, quas de monasterio secum detulerat, non panem comedit, non vinum bibit, non coctum aliquid omnino gustavit, sed

Venerius in solitudinem reversus vivit sanctissime.

solis

solis arborum pomis & herbarum radicibus vixit. Erat autem in eodem saxo quædam concavitas, ubi colligebatur aqua in hieme, ex qua vir sanctus tota bibebat æstate. Tandem cognito, quod ibi servus Dei moraretur, cœpere ad eum multi confluere, ciborum alimenta deferre, & quæcumque sibi quasi necessaria ministrare. Quorum ille nullius indigens, cuncta pastoribus pecorum & aliis indigentibus exhibebat. Exhortante autem loci Episcopo, basilicam ibi fieri, & consecrari permisit: in qua ipse aliquanto post tempore *a* defunctus est, & a quibusdam se quærentibus est inventus acclinis ante altare, quasi causa orationis in cubitis & genibus jacens: ubi nonnulla per eum Dominus miraculorum signa operari dignatus est. Sic denique, sic bona terra uberes fructus reddidit, quæ verbi semen ex ore Romualdi multiplicandum suscepit.

ANN. CH. 1027 19. Jun.

37. Apud prædictam quoque civitatem convertit beatissimus vir THAMMUM quemdam Teutonicum, qui, sicut dicitur, in tantum Regi familiaris & carus extiterat, ut utriusque vestes utrumque contegerent, & amborum manus una paropsis communi sæpe convivio sociaret. CRESCENTIUS namque senator Romanus, indignationem Regis incurrens, in montem, qui dicitur sancti Angeli, confugium petiit, & quia munitio inexpugnabilis est, obsidente Rege, ad defendendum se fiducialiter præparavit. Ei vero Thammus ex præcepto Regis jusjurandum securitatis præstitit; & ita ille deceptus, adnitente Papa, qui sibi inimicus erat, quasi reus majestatis, capitalem sententiam subiit: cujus uxorem postea Imperator in concubinam accepit. Quia igitur Thammus & fraudis conscius, & perjurio tenebatur obnoxius; idcirco a beato Romualdo jussus est relinquere sæculum. Qui mox a Rege licentiam expetens, non modo facilem reperit, sed nimis etiam alacrem fecit. Erat autem prædictus Imperator monastico Ordini valde benevolus, & nimia circa Dei famulos affectione devotus.

Thammum convertit Romualdus.

38. Ipse quoque Rex ex eodem crimine beato viro confessus, pœnitentiæ causa nudis pedibus de Romana urbe egrediens, sic usque in Garganum montem ad S. Michaelis pertexit ecclesiam. Per totam etiam quadragesimam in Classensi monasterio B. Apollinaris, paucis sibi adhærentibus, mansit. Ubi jejunio & psalmodiæ, prout valebat, intentus, cilicio ad carnem indutus, aurata desuper purpura tegebatur. Lecto insuper fulgentibus palliis strato, ipse in storea de papyris confecta, tenera delicati corporis membra terebat. Promisit denique B. Romualdo, quod Imperium relinquens, monachicum susciperet habitum: & cui innumeri mortales erant obnoxii, jam ipse pauperculo fratri cœpit esse subjectus.

Ottonem ad iter Gargani & ad pœnitentiam reducit.

39. Romualdus autem cum eo, de quo jam diximus, Thammo, & cum BONIFACIO viro clarissimo, quem nunc felicissimum martyrem se habere Russiana gloriatur ecclesia, & cum aliis conversis Teutonibus, a Tiburis opido ad monasterium sancti Benedicti, quod in Cassino constitutum est monte, devenit. Ibi vero graviter infirmatus est, sed cito ex divina misericordia convaluit. Habebat autem equum satis egregium, quem sibi BUSCLAVI Sclavonici regis filius dono dederat, factus ab eo monachus. Hunc vir sanctus humilitatis studio permutavit, & pro eo asinum laudabilis negociator accepit. Nimio quippe Redemptoris nostri desiderio, qui asellæ tergo consederat, vir venerabilis hoc ipsum animal libentius equitabat.

Casinum adiit cum Bonifacio, Russorum apostolo.

Matth. 21.

40. Cum his igitur omnibus superius nominatis Romualdus ad *b* Pereum, ubi dudum habitaverat, rediit, ibique his & aliis multis fratribus aggregatis, & per cellas singulas constitutis, tanto fervore eremiticæ conversationis rigorem & in se, & in aliis tenuit, ut illorum vita omnibus, ad quos fama eorumdem pervenire poterat, mirabilis haberetur. Quis enim non obstupesceret; quis non immutationem divinæ dexteræ prædicaret, cũ vidisset prius homines sericis, immo deauratis vestibus indutos, crebris obsequentium cuneis constipatos, omnium deliciarum affluentiis assuetos, nunc cerneret uno birro contentos, inclusos, discalceatos, incul-

Pereum redit.

a Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ S. Venerii obitum consignat Septembris 13. quo die alter S. Venerius abbas colitur. Venerio nullus cultus publicus Tibure exhibetur.
b Pereum Classensi monasterio vicinum erat, ex num. 52.

AN.CHR. 1027 19. Jun. incultos, & tanta abstinentiæ ariditate contusos? Faciebant autem omnes opera manuum, alii scilicet coclearia, alii nebant, alii retia nectebant alii cilicia: quorum tamen omnium vitam beati Bonifacii conversatio longius transcendebat. Hic regis fuerat consanguineus, & ita carus, ut Rex illum non alio vocaret nomine, nisi Anima mea. Erat autē apprime liberalium artium doctrinis instructus, maximeq; in modulationis musicæ studiis approbatus. Is itaque cum in capella regia moraretur, videns ecclesiam antiqui martyris Bonifacii, mox exemplo sui æquivoci ad martyrii desiderium provocatus, ait: Et ego Bonifacius vocor. Cur ergo etiam ipse martyr esse non debeo. Post hæc igitur monachus, tanta se abstinentiæ frugalitate constrinxit, ut sæpe Dominicis diebus tantum & quinta feria per hebdomadam manducaret. Nonnumquam vero si urticarum, vel etiam veprium cerneret densitatem, illuc se projiciens volutabat. Ex quo cum quidam frater aliquando eum corriperet dicens: Hypocryta, quare hoc ad captandos popularis auræ rumores coram omnibus facis? nihil aliud respondit quam: Tui sunt confessores, mei sint martyres.

Bonifacii vita piissima.

41. Cum vero post diuturnam eremiticæ conversationis vitam ad prædicandum jam ire disponeret, Romam primum pergere studuit, & ab apostolica sede consecrationem archiepiscopatus accepit. Retulit autem mihi quidam senex monachus, qui eum illuc de Ravennæ finibus comitatus fuerat, quia in toto illo itinere vir venerabilis cum omnibus quidem, qui eum sequebantur, pedester ibat, sed ipse jugiter psallens, & ceteros longe præcedens, nudis semper pedibus incedebat. Pro labore quidem itineris quotidie comedebat, sed per singulos dies de medio pane & aqua vivens; in diebus festis, ignoto videlicet omni liquamine, quotidiano victui poma qualibet, vel herbarum radices addebat.

Apostolatus.

42. Postquam autem consecratus est, quotidie observabat & monasticum pariter & canonicum in celebrandis Horarum officiis ordinem. Cum vero jam ultramontanos peteret fines, equo quidem vehebatur, sed venerabilis Pontifex) sicuti dicitur) nudis cruribus semper & plantis adeo intolerabilem frigidissimæ regionis sufferebat algorem, ut volens descendere, vix pedem ab subhærente ferro disjungeret, nisi aqua prius calida subveniret.

43. Ad gentiles autem postremo perveniens, cum tanta cœpit fervidi pectoris constantia prædicare, ut jam nullus ambigeret, quin vir sanctus martyrium flagitaret. Illi vero timentes, ne, sicut post martyrium beati [a] Adelberti, coruscantibus miraculorum signis, Sclavonicæ gentis plerique conversi sunt, ipsis quoque similiter eveniret; longo tempore a beato viro manus artificiosa malitia reprimunt, & cupidissimo mori, nolentes eum occidere, crudeliter parcunt.

44. Cumque ad Regem Russorum vir venerabilis pervenisset, & constanti animo prædicationi vehementer insisteret, videns eum Rex squalidis vestimentis indutum, ac nudis pedibus incedentem, opinatus est quia vir sanctus talia non religionis causa perferret, sed idcirco potius, ut pecunias congregaret. Promisit igitur ei, quia si ab hujusmodi vanitate recederet, ipse paupertatem ejus largissima divitiarum liberalitate ditaret. Verum Bonifacius mox ad hospitium sine mora revertitur, pretiosissimis pontificalibus ornamentis decenter induitur, & sic ad Regis palatium denuo præsentatur. Rex autem videns eum tam decoris vestibus adornatum, ait: Nunc scimus, quia te ad vanam doctrinam, non paupertatis inopia, sed veritatis impulit ignorantia. Verumtamen si vis veracredi quæ asseris, erigantur duæ excelsæ lignorum catastæ, brevissimo a se interstitio separatæ: & igne supposito cum vaporatæ fuerint, ita ut utriusque struis unus ignis esse videatur, tu transi per medium: quo si læsus ex aliqua parte fueris, ipsis te penitus consumendum ignibus trademus: sin autem (quod credi non potest] sanus evaseris, omnes nos Deo tuo absque difficultate credemus. Cumque hoc fœdus non solum Bonifacio, sed & cunctis quę aderant gentibus placuisset, Bonifacius ita vestitus ut Missarum sollemnia celebraturus, prius cum sanctificata aqua & in-

[a] De S. Adelberto Pragensi episcopo & martyre egimus ad annum 997. Ejus corporis translationem ex urbe Gnezna Pragam per Boemos factam late describit Chronicon Saxonicum ms. ubi facta dicitur Kal. Septembris, anno 1039. Vide Cosmam Pragensem.

& incenso thure undique perlustrans ignem, dein stridentes flammarum globos ingressus, ita exivit illæsus, ut nec minimus capitis ejus capillus videretur exustus. Tunc Rex & ceteri, qui huic spectaculo interfuerant, catervatim ad pedes se beati viri projiciunt, indulgentiam lacrymabiliter petunt, & baptizari se instantissima supplicatione deposcunt. ANN. CH. 1027 19. Jun.

45. Cœpit itaque tanta gentium multitudo ad baptisma confluere, ut vir sanctus ab spatiosum quemdam lacum pergeret, & in ipsa aquarum abundantia populum baptizaret. Decrevit autem Rex, ut regnum relinquens filio, ipse, quamdiu viveret, a Bonifacio nullatenus separaretur. Frater autem Regis cum ipso pariter habitans, dum nollet credere, absente Bonifacio, ab ipso Rege peremptus est. Alius vero frater, qui jam a Regis erat cohabitatione divisus, cum ad eum vir venerabilis venit, audire verbum ejus noluit, sed de conversione fratris nimia adversus eum ira succensus; continuo comprehendit: deinde timens ne si vivum teneret, Rex eum de manibus ejus eriperet, in sua præsentia, circumstante non parva hominum multitudine, decollari præcepit. Statim vero & ipse cæcatus est, & tantus eum cum omnibus qui adstabant, stupor oppressit, ut nec loqui, nec audire, nec aliquod humanitatis officium agere aliquatenus possent: sed cuncti velut lapides rigidi & immobiles permanerent. Martyrium

46. Rex autem hoc audiens, nimio dolore perculsus, omnino deliberat non solum fratrem occidere, sed & cunctos, qui sibi tanti reatus fautores exstiteran[t], gladiis trucidare. Sed cum illuc protinus advenisset, & corpore martyris adhuc in medio posito, fratrem simul cum reliquis hominibus sine sensu & motu stupefactos adstare conspiceret, hoc sibi cum suis omnibus placuit, ut prius pro eis oratio fieret, si forsitan illis divina misericordia sensum, quem amiserant, reformaret: deinde si acquiescerent credere, indulto crimine viverent: sin autem, omnes ultoribus gladiis interirent. Cum igitur & ab ipso Rege, & a ceteris Christianis diutius fuisset oratum, non solum prior sensus stupefactis hominibus redditur, sed insuper consilium quoque flagitandæ veræ salutis immittitur. Nam continuo pœnitentiam sui criminis flebiliter expetunt, baptismi sacramenta cum magna alacritate suscipiunt, super corpus quoque beatissimi Martyris ecclesiam construunt. Verumtamen ego, si hujus mirabilis viri cuncta, quæ dici veraciter possunt, virtutum dona referre tentarem, deficeret forsitan lingua, non deficiente materia. Dum igitur Bonifacii virtus proprio indigeat stilo, idcirco tamen illum cum aliis Romualdi discipulis per transcursum hic memorare curamus: ut ex eorum laude, quam magnus & gloriosus magister eorum fuerit, demonstremus: quatenus dum celsitudo clientium auribus fidelium insonat, quam excelsus doctor eorum fuerit, ex schola quam tenuit innotescat.

47. Interea Romualdo in Pereo adhuc habitante, Busclavus rex preces Imperatori direxit, ut sibi spirituales viros mitteret, qui regni sui gentem ad Fidem vocarent. Mox Romualdum Imperator aggreditur, & concedi sibi de suis monachis, qui illuc destinari utiliter valeant, deprecatur. Ille vero nulli suorum hoc præcipere velut ex prælationis auctoritate voluit, sed in eorũ voto ponens, sive manendi, sive abeundi eis optionem dedit. Ignorabat enim ex tam metuendo negotio voluntatem Dei: & ideo non illud suo, sed fratrum potius arbitrio committebat. Instante igitur Imperatore & humiliter obsecrante, tandem duo solummodo inventi sunt ex omnibus, qui se ultro ad eumdem promptos obtulerunt. Quorum unus JOHANNES, BENEDICTUS alter vocabatur. Hi itaque ad Busclavum euntes, in eremo prius, eo sustentante, manere cœperunt: & ut prædicare postmodum possent, Sclavonicam linguam laboriose discere studuerunt. Septimo vero anno, cum jam loquelam terræ plene cognoscerent, unum ad Romanam urbem monachum mittunt, & per eum a summæ Sedis Antistite prædicandi licentiam petunt. Injungunt etiam, ut nuntius aliquos secum de beati Romualdi fratribus duceret, qui eremiticæ conversationis edocti, cum eis simul in Sclavorum partibus habitarent. Duos e suis mittit in Poloniam vir sanctus.

48. Busclavus autem volens coronam sui regni ex Romana auctoritate suscipere, prædictos venerabiles fratres obnixa cœpit supplicatione deposcere, ut ipsi plu-

AN.CHR. 1027 19. Jun. plurima ejus dona Papæ deferrent, & coronam sibi a sede apostolica reportarent. Qui regiæ petitioni assensum penitus denegantes, dixerunt: Nos in sacro Ordine positi sumus, tractare nobis sæcularia negotia minime licet, & ita relinquentes Regem, ad cellam reversi sunt. Quidam vero Regis familiares, agnoscentes ipsius desiderium, sed quid sancti viri respondissent ignorantes, copiosum auri pondus, quod mittendum Papæ fuerat, secum eos detulisse ad cellulam falso opinati sunt. Deinde intra se conventione pacta condicunt, ut noctu eremum latenter ingressi, & monachos interficerent, & pecuniam asportarent, quos cum beati viri tentantes irrumpere persensissent, adventus eorum causam protinus agnoscentes, confessionem inter se facere, & sanctæ crucis se cœpere vexillo communire. Erant autem ibi duo pueri, eorum obsequio ex aula regia deputati, qui, prout vires dabant, stare pro sanctis, & furibus resistere nixi sunt. Fures vero reperto tandem aditu irruentes, extractis gladiis omnes pariter occidere.

A furibus postea cæsos.

49. Tunc thesaurum anxie perquirentes, sed eversis omnibus nihil invenientes, ut tanti reatus crimen obtegerent, & humana suspicio non armis, sed flammis potius quod factum fuerat deputaret, cellam incendere, & ipsa martyrum conati sunt cadavera conflagrare. Sed admoti ignes, ammissis naturæ viribus, nil omnino consumere ullis hominum studiis potuere. Ita enim eos ipsa etiam parietum materies repellebat, ac si pro lignis durissimi silices essent. Frustrati itaque fures in fugam se conferre nituntur: sed & hoc illis ex divina providentia denegatur. Tota siquidem nocte per fruteta nemorum, per latitudinem saltuum, per opaca silvarum, viam anxiati sunt quærere, quam nullatenus valuere errabundis vestigiis invenire: sed neque pugiones in vaginas recondere, arefactis brachiis potuerunt. Ubi vero sanctorum jacebant corpora, copiosum lumen usque in diem splendescere, & dulcissima angelicæ cantilenæ non desiit suavitas resonare.

50. Adveniente autem die, quod factum fuerat, Regem latere non potuit. Qui ilico ad eremum cum numerosa populi multitudine festinavit, & ne fures evaderent, facta corona hominum totam silvam undique circumcinxit. Qui tandem reperti sunt manifesti criminis rei, & ad gladios suos adhuc ultione divina ligati. Rex autem quid de eis faceret, habita consideratione deliberans, hoc postremo decrevit, ut nequaquam eos sicut merebantur, occidi præciperet, sed ferreis catenis vinctos ad sepulcra martyrum destinaret: quatenus aut ibi usquead obitum in vinculis miserabiliter viverent, aut si sanctis martyribus aliter videretur, ipsi eos sua misericordia liberarent, qui cum ad sanctorum tumulum fuissent ex præcepto Regis attracti, mox ineffabili divinitatis omnipotentia fractis sunt nexibus absoluti. Deinde facta super corpora sanctorum basilica, innumerabilia non solum tunc, sed & nunc ibi fiunt ex divina virtute prodigia.

51. Imperator autem HENRICUS Busclavi consilium non ignorans, undique vias custodiri præceperat, ut si Busclavus Romam nuntios mitteret, in ejus ilico manibus devenirent. Monachus igitur, qui nuper missus a sanctis martyribus fuerat, demum captus est, & mox carcerali custodiæ mancipatus. Nocte vero illum Angelus Domini in carcere visitavit, & consummatos esse eos, quorum legatione fungebatur, admonuit: statimque aperto divinitus carcere, præparatum sibi esse navigium in fluvio, quem transiturus erat, asseruit: quo festinans monachus, angelicæ promissionis fidem veram esse probavit.

Ottoni mortem prædicit.

52. Dum moraretur autem Romualdus adhuc in Pereo, Imperator Otto monasterium ibi ad honorem sancti Adelberti eo suggerente construxit, cui contigua Classensis cœnobii prædia contulit, & ea sibi ex fiscali professione in Firmensis monarchiæ partibus recompensavit. Abbate quoque illic ex Romualdi discipulis constituto, & fratribus congregatis, cœpit eos sub magna Romualdus tenere custodia, & docebat eos sub regulari vivere disciplina. Præcepit etiam Abbati, ut in eremum secedens, per totam hebdomadam in cella consisteret: diebus vero Dominicis fratres, ad monasterium conveniens, visitare: qui sancti viri jussa contemnens, cœpit sæculariter vivere, & pede operis semel exorbitante, a rectitudinis tramite jam longius declinare. Videns ergo Romualdus, quod secundum suæ voluntatis ardorem ibi laborare non posset, Regem protinus adiit, & acceptæ promissionis exa-

exactor, ut Rex monachus fieret, insistere vehementius cœpit. At ille facturum se quidem quod exigebatur asseruit, si tamen prius Romam, quæ sibi rebellabat, impeteret, & ea devicta, Ravennam cum victoria remearet. Cui Romualdus: Si Romam, inquit, ieris, Ravennam ulterius non videbis. Et apertissime illi mortem propinquam esse denuntians, quia eum revocare non potuit proculdubio de ejus certus interitu, ab eo recessit. Dum vero Rex Romam properat, Romualdus navim ascendens, ad civitatem * Parentum transfretat. Rex itaque secundum beati viri prophetiam vix a Roma reverti incipiens, mox languore correptus, apud Paternum defunctus est.

ANN. CH. 1027 19. Jun.

* Parenzo

53. Romualdus autem tribus annis in Parentinæ civitatis finibus habitans, in uno monasterium a construxit, & abbatem in eo cum fratribus ordinavit: in duobus vero inclusus mansit. Ibi nempe ad tam magnæ perfectionis cumulum pietas illum divina provexit, ut a sacto afflatus Spiritu & nonnulla ventura prospiceret, & multa veteris ac novi Testamenti occulta mysteria radiis intelligentiæ penetraret. Anxiabatur autem ibi aliquando in lacrymas erumpere: sed nullo valebat conamine ad contriti cordis compunctionem venire. Factum est ergo quodam die, dum in cellula psalleret, ut in hunc Psalmi versiculum incideret: *Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac, qua grdieris, firmabo super te oculos meos*: repente igitur tanta sibi lacrymarum effusio orta est, & ita mens ejus ad intelligendas divinæ Scripturæ sententias illustrata, ut ex eodem die, quamdiu vixit, uberes sibi lacrymæ, quandocumque voluisset, facillime fluerent, & plurima illum Scripturarum mysteria non laterent. Frequenter enim tanta illum divinitatis contemplatio rapiebat, ut quasi totus in lacrymas resolutus, æstuante inenarrabili divini amoris ardore clamaret: Care Jesu, care, mel meum dulce, desiderium ineffabile, dulcedo Sanctorum, suavitas Angelorum! & cetera hujusmodi, quæ ille sancto Spiritu dictante, in jubilum proferebat; nos humano sensu exprimere talia non valemus. Sicut enim Apostolus dicit: *Nos, sicut oportet, orare nescimus: sed ipse Spiritus orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Et ideo Romualdus Missam celebrare coram pluribus numquam volebat, quia se a lacrymarum inundantia continere non poterat. Unde etiam postmodum præ nimia jam consuetudine vir simplicis animi putans gratiam, sibi divinitus prærogatam, omnibus esse concessam, dicebat plerumque discipulis: „ Cavete, ne multas lacrymas ef„ fundatis, quia & visum minuunt, & verticem lædunt. Ubicumque autem vir sanctus habitare disponeret, oratorium cum altari primitus intra cellulam faciens, deinde se recludens, aditum damnabat.

Psalm. 31.

Rom. 8.

54. Miserunt aliquando ad illum fratres, qui morabantur in solitudine, quæ * Bifurcum dicitur, consilium flagitantes, qualiter conversari in eremo deberent, qualiter diabolicis impugnationibus resistere possent. Quorum nuntii cum ad monasterium, a quo Romualdi cella longius aberat, pervenissent, ilico venerabilis vir per Spiritum eorum cognovit adventum, præcepitque abbati ANSONI, qui sibi tunc assistebat, dicens: Vade, & pulmentum fratribus præpara, qui de longinquis partibus advenere. Qui continuo cœpit eum deridere, & dicere, quia vere falsus propheta esset. Postremo tamen velut coactus ad monasterium veniens, eos, quos vir sanctus prædixerat, orantes jam in ecclesia reperit. Quos videlicet Romualdus multo salutaris doctrinæ sale condivit, multis denique contra antiqui hostis insidias virtutum armis instruxit: & postquam eos de omnibus subtiliter utiliterque docuit, cum multa eos ad eremum alacritate remisit.

Discipulis dat monita. * Bifolco.

55. Alio quoque tempore rursus prædicti fratres ad eum nuntios dirigunt, & de eadem re consilium majori adhuc anxietate requirunt. Quibus vir venerabilis ait: Ego nunc libellum de pugna dæmonum scribo, quem vobis, cum redieritis, dabo; vel certe ipse vobiscum fortasse veniam. Hoc illi audientes, protinus in faciem se prosternunt, & ut cum illis ire dignaretur, importuna admodum supplicatione deposcunt. Altera vero die iturum secum incunctanter asseruit, & ut navim requirerent jussit. Audiens hoc Parentinus episcopus, nimio mærore perculsus est. Inveniens quoque monachos propter navigium discurrentes, multis contume-

Ægre Parentio discedit.

a Primum ex his tribus, quod apud urbem Parentium, in Istriæ pæninsula situm, construxit vir sanctus, S. Petro, alterum S. Petronillæ; tertium, qnod adhuc superest, S. Michaeli nuncupata sunt,

ANN. CH. 1027 15. Iun.

liarum eos dehonestavit injuriis. Hoc etiam cunctis juxta portum manentibus promulgavit edictum, ut quicumque Romualdo navim dare præsumeret, ipse quoque una cum ipso irrevocabili profectione demigrans, Parentinam ulterius non rediret. Festine igitur nuntius ad Polensem episcopum mittitur, ut beato viro navigium mittere non moretur. Sæpe namque præfatus Episcopus adhortatus illum fuerat, ut nequaquam de cætero in tam obscuro recessu inclusus lateret, sed illuc potius se conferret, ubi animarum lucrum copiosius facere potuisset, nec videlicet, sicut carbo, soli sibimet arderet, sed magis, ut re vera lucerna super candelabrum posita, omnibus, qui in domo Dei sunt, radios suæ lucis infunderet.

56. Dum igitur nuntius, qui missus est, exspectatur, Romualdus his, qui secum erant, fratribus ait: Noveritis proculdubio, quia frater ille tardius veniet: unde in alia navi nos ire prius, quam ille revertatur oportet. Adveniente autem sancto die Dominico, in ipso primæ lucis crepusculo, dixit assistenti sibi cuidam fratri, nomine a INGELBERTO, qui postea archiepiscopus in Gentibus factus est: Respice, inquiens, procul in pelagus, & vide duas naves longinquis adhuc spatiis pari adversum nos velocitate tendentes; earum nos definite debet una suscipere. Qui curiosius intendens, & expansis oculorum radiis sollicite cuncta perlustrans, aliquod navigii signum omnino videre non potuit. At cum dies jamjamque claresceret, ecce extremo videt intuitu duas naves eminus advenientes, & præ nimia adhuc longinquitate quasi totidem volucres apparentes: quibus tandem subeuntibus portum, interrogati remiges, utrum Romualdum cum suis in propria vellent nave suscipere; nova mox repleti lætitia, se & sua omnia in ejus potestate constituunt, & beatos se fore tam pretiosæ margaritæ pondere profitentur. Verum illo die minas aeris formidantes, ire nolebant. Romualdus autem exhortatus est eos, ut statim in spe divinæ gratiæ iter caperent, spondens eis, quia nullum omnino periculum sustinerent. Illi tamen tota die ibidem commorantes, nocte navigare cœperunt.

Non sine periculo naufragii.

57. Circa diluculum autem subito venti sæviunt, tempestas oritur, mare ab imo fundo versatur. Jamque furentes undique procellæ, ipsos quoque remiges prosternunt, & navim hinc inde concutientes, totas pæne tabulas laxant. Videres itaque homines, alios quidem se ad natandum exuere, alios vero diversis se funibus religare, quosdam autem, ut supernatare fluctibus possent, remos aut lignum aliquod strictum tenere. Cumque in tanto discrimine non jam dubium desperatis omnibus naufragium immineret, ilico Romualdus ad solita orationis armamenta cucurrit, & reclinato paullum capitio, capite devexo in gremium, preces in silentio ad Dominum fudit: deinde Antoni abbati, qui cominus assistebat, secure præcepit, dicens: Denuncia nautis, ut nequaquam timeant; sed omnes se incolumes evasuros absque ulla penitus ambiguitate cognoscant. Vix modicum post hæc tempus transierat, & ecce ultra omnium spem, absque ullo humano studio ipsa se navis dirigit, & mox in portum Capreolæ civitatis delapsa, celeriter subintravit. Tunc omnes liberatori Deo dignas referunt gratias, & manifeste se de faucibus mortis ereptos Romualdi meritis profitentur.

Bifurci cellas splendidiores improbat.

58. Veniens itaque Romualdus Bifurcum, visis omnium fratrum cellis, quia superstitione quadam ambitiosæ videbantur, in nulla earum habere hospitium voluit, nisi in illa solummodo, in qua PETRUS b venerabilis ejus discipulus habitabat. Vir siquidem erat admirabilis abstinentiæ, multæque admodum extremitatis, qui cellulam sibi ad sancti Hilarionis exemplum vix umquam largiorem fieri quatuor cubitis permittebat. Referebat autem post idem venerabilis vir, quia dum beatus Romualdus cum ipso maneret, & Psalmos uterque se in vicariis versibus alternaret, tricies in nocte vel eo amplius se Romualdus ad requisita naturæ ire simulabat, quoniam affluentium lacrymarum inundantiam atque singultus cohibere non poterat. Cumque ibi Romualdus aliquamdiu moraretur, & fratres non solum de spirituali certamine, verum ut etiam sibi Abbatem præferrent admo-

a De eodem item infra num. 67. Confer. num. 61.

b Petrum hunc, quem de Bifurco cognominant, VVion & alii nonnulli in catalogo Beatorum adnumerant. Forsan is est, qui primus post Romualdum sacræ Eremi Prior fuit, de quo in Observationibus præviis.

admoneret; illi quia suum habebat unusquisque sustentatorem, & prout cuique libuerat, proprii sequebatur arbitrii libertatem, Romualdi præcepta suscipere non magnopere curarunt. ANN. CH. 1027 19. Jun.

59. Romualdus ergo sterilitatis impatiens, anxia cœpit aviditate perquirere, ubi terram posset ad proferendos animarum fructus idoneam invenire. Misit itaque nuntios ad Camerinæ provinciæ Comites: qui audito nomine Romualdi, nimio repleti gaudio, cuncta suæ ditionis obtulere prædia, non modo silvarum & montium, sed, si sibi etiam placeret, agrorum. Postremo repertus est in eorum possessione locus, eremiticæ conversationi satis congruus, montibus undique vallatus & silvis, in medio vero ampla quædam planities, non solum proferendis frugibus apta, sed perspicuis etiam fontibus irrigua. Hic itaque locus Vallis de castro antiquitus vocabatur, ubi jam parva erat ecclesia, in qua quarumdam conversarum mulierum videbatur esse conventus. His itaque loco cedentibus, constructis cellulis illic habitare cum suis discipulis vir venerabilis cœpit. Ibi autem quantos animarum fructus per illum Dominus acquisiverit, quis valeat vel atramento describere, vel lingua proferre? Cœpere namque homines ad pœnitentiam hinc inde confluere, & sua pauperibus misericorditer erogare: alii sæculum omnino relinquere, & ad sanctæ conversationis ordinem spiritu fervido festinare. Erat enim vir beatissimus quasi unus de Seraphim, quia & ipse flamma divini amoris incomparabiliter æstuabat, & alios, quocumque pergeret, sanctæ prædicationis facibus accendebat. Sæpe namque dum prædicationis verba proferret, tanta illum compunctio in lacrymas excitabat, ut subito interceptum sermonem relinquens, aliquorsum repentino impetu velut amens aufugeret; & si quando cum fratribus equitabat, longe post alios veniens, semperque psallens, nihilo minus ac si in cella resideret, jugiter lacrymas effundere non cessabat. Apud Camertes Vallem de castro inhabitat.

60. Inter ceteros autem, præcipue sæculares clericos, qui per pecuniam ordinati fuerant, durissima severitate corripiebat, & eos, nisi ordinem sponte desererent, omnino damnabiles & hæreticos asserebat: qui novam rem audientes, occidere illum moliti sunt. Per totam namque illam monarchiam usque ad Romualdi tempora, vulgata consuetudine vix quisquam noverat simoniacam hæresim esse peccatum. Qui dixit eis: Canonum mihi libros afferte, & utrum vera sint quæ dico, vestris attestantibus paginis comprobate. Illis igitur diligenter inspectis, & crimen agnoscunt, & errata deplangunt. Constituit autem vir sanctus plures canonicos & clericos, qui laicorum more sæculariter habitabant, præpositis obedire, & communiter in congregatione vivere docens. Nonnulli quoque Episcopi, qui per simoniacam hæresim sacras sedes invaserant, ad eum causa pœnitentiæ concurrebant: qui etiam venerabili viro se committentes, & episcopatum termino statuto deserere, & ad sanctæ conversationis se promittebant ordinem festinare. Ex quibus tamen vir sanctus, quamdiu vixit, nescio si vel unum convertere potuit. Est enim venenata illa hæresis, præsertim in episcopali ordine, tam dura & ad convertendum rigida, semper promittens, semper de die in diem producens, atque in futurum procrastinans, ut facilius possit Judæus ad fidem converti, quam hæreticus plene ad pœnitentiam provocari. Simoniacos arguit. Pestem esse ait difficilem.

61. In eisdem quoque partibus sanctus vir monasterium condidit puellarum. Sollemni autem quadam die, dum vir venerabilis illic cum fratribus in Capitulo resideret, & eos salutaris doctrinæ dapibus satiaret; repente ipsum interrumpens sermonem, anxia quadam voce exclamare cœpit, & dicere: Agite, agite, quantocius properate, quia jam fratris Gregorii cellam fur frangit: [hic autem GREGORIUS archiepiscopus *a* in gentibus postmodum consecratus est] qui protinus exsilientes, ad cellam perniciter currunt, & furem jam parietes infringentem inveniunt. Quem corripientes, ad magistrum pertrahunt, & quid de tam sacrilego raptore faciendum esset, inquirunt. Quibus vir sanctus cœpit hilariter dicere: Et ego, fratres, ignoro, quid de tam malo homine possimus facere. Eruimus illi oculos? Sed postea non videbit. Incidimus ei manus? Sed amplius non laborabit, &

a Sic Ingelbertus *archiepiscopus in Gentibus* dicitur supra num. 15. De his duobus videtur fieri mentio infra num. 63. ubi de *duobus discipulis e suis in Archiepiscopos consecratis*.

ANN. CH. 1027 19. Jun.

bit, & per hoc forsitan fame peribit. Quod si pedem truncamus, ambulare non poterit. Sed intro eum ducite, & cibum illi prius apponite, ut quid de eo faciendum sit, interim pertractemus. Ita vir sanctus exsultans in Domino, postquam cibari latronem fecit, illum modeste correptum, & dulcibus verbis admonitum, redire ad propria in pace permisit.

Apud Urbem-veterem multos convertit. * *Orviette.*

62. Postremo dimissis in Valle de castro nonnullis de suis discipulis, ad regionem se * Urbis-veteris contulit, & in possessione Farulfi Comitis *a* monasterium, multis quidem suffragantibus, sed eo maxime expensas præbente, construxit. Tantus namque in sancti viri pectore faciendi fructus ardor incanduerat, ut effectis numquam contentus, dum alia faceret, ad facienda mox alia properaret, adeo ut putaretur totum mundum in eremum velle convertere, & monachico Ordini omnem populi multitudinem sociare. Multos denique illic de sæculo abstulit, quos per plura sacra loca divisit. Nonnulli quoque nobilium filii, contemptis parentibus, ad virum beatissimum fugiebant. Ex quibus etiam filius GUIDONIS Comitis fuit, qui in ipsa pueritia non longo tempore, postquam monachus factus est, ad mortem veniens, vidit duos iniquos spiritus, quasi nigerrimos vultures, terribiles in se oculos figentes. Cumq; hoc assistenti sibi B. Romualdo puer ediceret, protinus addidit: Ecce, inquiens, Magister, tanti nunc Æthiopes intrant, ut jam totum ædificium repleant. Exhortatus autem, ut confiteretur quid deliquisset, hoc solummodo crimen felix ille peccator cum magno terrore confessus est, quia jussus fuerat a Priore nescio quot scopas accipere, & illas nondum acceperat. Romualdo igitur ei tanti facinoris veniam indulgente, in pace defunctus est. Postero vero die cæcus quidam, præbendarius videlicet patris ejus, ad sepulcrum illius venit, & altiori voce clamans: Heus, domine mi, inquit, si cum Deo es, sicut credo, preces pro me ad eum funde, & oculorum mihi lumen restitue. Quo dicto, statim illuminatus est. Nonnulli quoque ægroti ad ejus tumulum venientes, redditi sunt sanitati: cujus sepulcrum velut multis plenum aromatibus redolebat. Ita ille a Deo meruit honorari post mortem, qui pro ejus amore, dum viveret, carnalium parentum sprevit hereditatem.

Hungariam adire non lnitus.

63. Interea Romualdus audiens, quia beatissimus vir Bonifacius martyrium suscepisset, nimio desiderii igne succensus, ut pro Christo sanguinem funderet, Hungariam mox ire disposuit. Interim tamen dum in ipsa intentione persisteret, brevi tempore tria constituit monasteria, unum videlicet in *b* Valle de castro, ubi nunc sanctissimum corpus ejus reconditum est: aliud prope * Isinum fluvium; tertium juxta opidum condidit * Esculanum. Deinde licentia ab apostolica Sede suscepta, & duobus e suis discipulis in Archiepiscopos consecratis, cum viginti quatuor fratribus iter arripuit. Tantus enim ardor moriendi pro proximo in omnibus æstuabat, quod vir sanctus ad tale negotium cum paucis ire difficile poterat.

* *Esino.* * *Ascoli.*

Suos illuc dirigit.

64. Euntes ergo cum jam ipsis Pannoniarum finibus interessent, repente Romualdus languore correptus, ulterius ire non potuit. Cumque diutius pateretur, si quando redire disponeret, protinus ex ægritudine convalescebat: sin autem ire ultra tentaret, tota ejus facies protinus intumescebat, cibos quoque jam retinere stomacho languescente non poterat. Ad vocatis itaque fratribus ait: Perpendo nequaquam divinæ voluntatis esse judicium, ut ultra progrediar. Verumtamen qui intentionis vestræ desiderium non ignoro, neminem vestrum redire compello. Multi nempe etiam ante nos totis nisibus studuerunt ad martyrii culmen pertingere: sed quia divina providentia aliter sensit, in suo gradu coacti sunt remanere. Licet ergo vobis omnibus martyrium defuturum esse non ambigam, qui tamen ire, qui mecum redire voluerit, uniuscujusque relinquatur arbitrio. Quindecim igitur Hungariam prodeuntibus, duobus alio jam dimissis, vix septem cum magistro discipuli remanserunt. Euntium autem quidam flagellantur, venduntur plures, ac servitutem pro Domino subeunt; ad martyrium tamen, sicut vir sanctus prædixerat, non pertingunt.

65. Ro-

a Videtur esse monasterium beatæ Mariæ in Silva, de quo in privilegiis pontificiis. De eo rursus infra num. 65.
b Primi hujus monasterii mentio facta est supra. Alterum monasterium videtur *monasterium S. Helenæ juxta flumen Æsinum*, de quo in privilegio Alexandri 4, in quo nihil lego de monasterio sito prope Esculum seu Asculum opidum in Piceno.

65. Romualdus autem, converso quodam nobilissimo viro, ADALBERONIS videlicet Ducis consanguineo, qui postea monachus factus, in sancta usque ad mortem conversatione permansit, aliisque Teutonicis ad monasterium, quod in Urbis-veteris regione construxerat, rediit. Notandum itaque est, quia sanctus vir nequaquam velut levitate usus falli inaniter potuit, qui secundum intentionem quidem suam martyrium subiit, juxta divinum vero consilium pro salute eorum missus est, quos convertit. In prædicto igitur monasterio multa persecutionis „ scandala passus est. Volebat enim Abbatem, ut revera monachum, extremitate „ diligere, sæcularia ex desiderio non tractare, res monasterii pro vana gloria non „ expendere, fratrũ usibus necessaria ministrare. Quæ omnia dum ille surda aure contemnit, Romualdus locum cum suis discipulis deserens, non longe a castro præditionis RAINERII, qui postmodum Tusciæ marchio factus est, habitavit.

AN. CHR. 1027 19. Jun.

Abbati dat monita vir sanctus.

66. Hic autem Raynerius conjugem suam occasione propinquitatis abjecerat, & consanguinei sui uxorem, quem ipse se insequentem quodam modo invitus occiderat, in conjugem copularat. Ob hoc itaque Romualdus, ne criminis ejus particeps fieret, gratis manere in ejus possessione noluit, sed unum ei aureum pro aqua, alterum vero pro lignis appendit: quos cum ille omnino respueret, malens videlicet sua dare, quam a sancto viro quicquam recipere, postremo tamen victus assensit potius, quam Romualdus abiret. Dicebat autem idem Raynerius, cum monarchiam obtineret: quia non Imperator, non aliquis omnino mortalium tantum mihi metum valet incutere, quantum me Romualdi terret adspectus. Ante ejus quippe vultum neque quid dicam scio, neque quibus me defendere valeã, ullas excusationes invenio. Habebat revera vir sanctus hanc ex divino munere gratiam, ut quicumq; peccatores, præsertim potentes sæculi, in ejus præsentiam devenissent, mox velut ante majestatem Dei tremefactis visceribus formidarent. Sanctus nimirum Spiritus, qui pectori ejus habitator inerat, hunc terrorem injustis divinitus intendebat.

Raynerii ob incestum gratis in ejus solo non vult habitare.

Potentibus terribilis.

67. Illis vero temporibus vir venerabilis unum monasterium non longe a Massiliano castro construxit. Audiens autem aliquando, quia Venetus quidam Classensem abbatiam per coemptionem simoniacæ hæreseos invaserat, insuper quoque in corpus suum inique peccabat, illuc protinus ire miles Christi impiger studuit; diversisque modis ex eo ipsum monasterium purgare tentavit. Vir autẽ reprobus dum abbatiam metuit perdere, non timet homicidium perpetrare. Intempesta siquidem nocte, dum Romualdus in lecto secure quiesceret, ille eum latenter aggressus, impiis cępit digitis guttur ejus adstringere, nitens eũ crudeliter suffocare. Sed dum vir sanctus necdũ prorsus intercepto spiramine, anhelitu vix eluctante, rauciret, Ingelbertus ilico magistri singultibus excitatus, torrem mox ex sopito igne corripuit, & ministrum diaboli ab incępto nefandissimo crimine exturbavit.

Simoniacum abbatem persequitur.

68. Post hęc Romualdus denuo Parentium navigavit, sed apostolicæ sedis Antistes & Romani cives, ut Romam rediret, legationem dirigunt: quo si reverteretur, facturos se omnia ejus pręcepta promittunt: sin autem, excommunicationis sententiam comminantur. Hoc itaque modo suum Romualdum Italia recuperare promeruit. Eo itaque tempore in faucibus Callensium *a* montium aliquamdiu mansit: deinde in Petratum montem, non longe videlicet a monasterio sancti Vincentii, quod juxta Candilianum constitutum est fluvium, commigravit. Quocumque autem vir sanctus ibat, semper fructificans, semper animarum lucrum magis ac magis accumulans, & homines de sęculo abstrahens, velut totus in ignem conversus, ad cæleste desiderium animos hominum accendebat.

Parentio revocatur a Pontifice.

69. Volens autem tunc locum ad eremum faciendam idoneum invenire, præcepit cuidam presbytero, ut ad domum propriam rediens, sibi & his, qui eum comitabantur, alimenta deferret. Deinde montem indagine studiosa perlustrans, postremo quemdam monachum juxta parvam basilicam habitantem reperit: a quo mox ut secũ pergeret, & locum ostenderet, ubi aqua inveniretur, exegit: qui nimirum denegavit se domum sine custode posse relinquere, quia latronum insidian-

Solitaria loca quærit.

a Callium, vulgo *Cagli*, civitas Umbriæ inter Cantianum & Boatium amnes, qui deinde Metauro miscentur, dicta civitas S. Angeli-Papalis a Nicolao IV.

ANN. CH. 1027 19. Jun.

diantium impetum formidaret. Ad hęc Romualdus recompensaturum se, si tale quid accidisset, cuncta spopondit: sicque jam alienæ injuriæ debitor factus, monachum secum duxit. Illis itaque locum quærentibus, ecce presbyter, ut jussus fuerat, prandium deferens, furem jam domum infringentem reperit, repertum cepit, captum usque ad Romualdi reditum custodivit. Quem Romualdus intuens, prius illum pia studuit verborum austeritate corripere: deinde dulciter admonens, incolumem permisit ad propria remeare. Sic nimirum, sic divina providentia servavit illæsum, quod in absentis Romualdi custodia fuerat derelictum.

Furem increpat.

70. Rursus dum in eisdem partibus cellas construeret, [erat autem sarcina procul ab eis sub quodam saxo reposita) tunc vir venerabilis quemdam fratrem illuc quasi cum quodam impetu propulit, præcipiens ei, ut nimis anxie festinaret: qui mox fures superveniens, illos quidem jam eam rapere tentantes reperit, sed nihil adhuc ex his, quæ reposita fuerant, deesse cognovit. Qua ex re recte colligitur, beatum virum non sine divinæ revelationis instinctu fratrem cum tanta sollicitudine destinasse, ipso videlicet puncto, quo fures ad rem non custoditam contigit pervenisse.

Abbatum mores non probat.

71. Post hæc Romualdus ad monasterium Vallis de castro revertitur, moxque Abbatem sic alios regere, ut semetipsum tamen nequaquam negligeret, exhortatur. Volebat insuper, ut cellam, qua usus fuerat, occasione regiminis non omnino desereret, sed in ea sibimet spiritaliter vivens, præcipuis tantum festivitatibus fratres admonitionis gratia visitaret. Erat enim beato viro tam odiosa ista, quam cernimus, Abbatum conversatio, ut non minus gauderet, si de manu cujusquam abbatiam potuisset evellere, quam si ei datum fuisset potentissimum quemlibet sæcularium ad sanctæ conversations Ordinem convocare. Sed, sicut per Salomonem dicitur: Velut acetum in nitro, ita qui cantat carmina cordi perverso: ille prædicatione venerabilis viri de malo deterior factus, Comitissas loci dominas protinus adiit, & ut ligna, quibus Romualdi cellæ debebant construi, minutatim incidi præciperent, sacrilega machinatione suggessit. Eo itaque modo alta paradisi cedrus de terrenorum hominum silvis ejecta est.

Prov. 25.

Aquambellam incolit.

72. Inde vero progrediens, non longe ab Apennino monte in loco, qui dicitur *a* Aqua-bella, manere constituit. Illic igitur dum sæculares quidam cum discipulis ejus habitationum tecta construerent, Romualdus autem, quia jam præ senectute laborare non poterat, solus hospicium custodiret; presbyter quidam intolerabilem dolorem in dentibus sentiens, opus ædificii invitus reliquit, & postulata a fratribus licentia, redire domum miserabiliter ejulans cœpit. Cum vero per Romualdum transitum reversionis haberet, interrogatus ab eo presbyter cur abscederet, mox casum suæ passionis aperuit. Tunc Romualdus hianti locum, ubi patiebatur, digito tetigit, dicens: Ignitam subulam, ne labrum lædat, in calamum mitte, & hic pone: sicque dolor aufugiet. Vix presbyter unius jugeris spatio ultra progressus est, & confestim omni dolore deposito, ad opus quod reliquerat, sanus & incolumis repedavit, claris nimirum vocibus exclamans & dicens: Gratias tibi agimus, omnipotens Deus, qui regionem nostram splendore tanti sideris illustrare dignatus es. Vere angelus Dei, vere propheta sanctus, & lux magna occulta mundo, in finibus nostris apparuit. Hæc & alia multa in Dei laudem vociferans, vix a beati viri discipulis tacere compulsus est. Nam si talia verba ad beati viri Romualdi aures qualibet occasione pervenissent, gravissima cor ejus indignatione commovissent.

73. Alio vero tempore *b* magnam quamdam fagum, quæ prope cellam ejus adstabat, incidi præcepit. Erat autem fagus ita cellæ acclinis & imminens, ut juxta humanam opinionem, si cecidisset, totum mox ædificium indubitanter obrueret. Cumque operarii vellent jussa perficere, sed ruinam arboris formidarent, ille ut nequaquam timeretur instabat. Itaque cum impactis circumquaque securi-

a Camaldulum Maurolycus interpretatur, forte ob Fontem bonum Camaldulo vicinum.

b Huic Surianæ lectioni addunt alii, *cum in quadam eremo valde speciosa & egregia, cui nomen est Camaldulensis, quam ipse ædificaverat, in cella resideret, magnam aliquam fagum, &c.* quæ verba explicandi causa videntur adjecta, maxime si Aqua-bella, de qua num. 72. sit ipsa Camaldulensis eremus, aut saltem Fons-bonus ipsi vicinus.

ANN. CH. 1027 19. Jun.

securibus, in ipsa jam arboris viscera veniretur; arbor autem super beatum virum non jam dubie impetum minaretur; cœpere omnes rogare, & vocibus clamosis vehementer insistere, ut si cellam postponeret, semetipsum exiens conservaret. Ille autem nequaquam eorum clamoribus acquiescens, ut cœptum cito perficerent, diffinite præcepit. Postremo fagus gravissimo sonitu corruens, ita aliorsum est ex divina virtute projecta, ut cunctis mirantibus, cella omnino manserit illæsa. Omnes igitur tanto obstupefacti miraculo, ad cælum voces tollunt & immensas Deo gratias referunt. Sed quid nos de divina circa venerabilem virum custodia dicimus? cum & alios sæpe per ejus præsentiam ex magnis ereptos fuisse periculis non ignoremus. Ex quibus unum hic memorare sufficit, ut plures fuisse prudens lector agnoscat.

Rusticum servat.

74. Aliquando namque ipse cum operariis manens, nimiæ magnitudinis ilicem in monte Petrano faciebat incidi: quæ videlicet arbor in prærupto montis declivio pendens, in ima vergebat. Rusticus autem quidam paullo inferius stabat. Cum igitur præcisa arbor graviter corruens, per devexum montis volveretur in præceps, mox repertum rusticum repentino impetu cœpit ad inferiora rotare. Cuncti protinus dolentes exclamant: & non solum esse hominem mortuum, sed totum quoque dilaceratum ejus corpus existimant. Sed o divinam virtutem! ita mox sanus, & incolumis repertus est, ac si super eum non arbor, sed arboris folium cecidisset. Hinc jure perpenditur, sancti viri meritum quantum apud Deum pondus habuerit, in cujus conspectu gravissima arboris moles pondus habere nescivit.

Sytriam adit.

75. Postmodum vero Romualdus cum Apenninum deseruit, montem Sytriæ *a* habitaturus ascendit. Cavendum autem summopere est, ne quis cum audierit, quia vir sanctus tot loca mutaverit, pii operis pondus vitio levitatis adscribat. Hæc namque mutationum ejus causa proculdubio fuit, quia ad venerabilem virum, ubicumque degeret, turba hominum pæne innumerabilis concurrebat. Ratio ergo poscebat, ut cum unius loci spatium plenum habitatoribus cerneret, illic Priore constituto, ad replendum mox aliud festinaret. In Sytria vero quote contumelias, quot scandala a suis discipulis passus sit, non est nostræ facultatis evolvere. Ex quibus videlicet unum hic ponentes, cetera brevitatis studio præterimus.

Cur tot loca mutaverit.

Falso accusatus.

76. Habebat quemdam discipulum, Comanum nomine, qui nobilis quidem fuerat genere, sed omnino degener actione. Hunc itaque vir sanctus cum pro suæ carnis immunditia non modo verbis argueret, sed sæpe etiam verberibus gravissimis coerceret, ausus est diabolicus vir titulum illi ejusdem reatus opponere, & impudenter contra sancti Spiritus templum sacrilego ore latrare, dicens videlicet, sanctum virum una secum ex eadem contagione peccasse. Mox itaque discipuli omnes adversus eum irati, omnes infesti, alii clamant senem impium laqueo debere suspendi, alii dignum judicant, ut cum ipsa cella ignibus concrementur. Quod utique valde fuit mirabile, præsertim spirituales viros, ex decrepito sene, & ultra quam centenario, tam nefarium scelus credere potuisse: cui, etiam si voluntas adesset, natura tamen & frigidus sanguis, ariditasque attenuati corporis hoc penitus denegaret. Sed credendum est proculdubio, ad augendum sancti viri meritum, hoc sibi tam gravis adversitatis cælitus accidisse flagellum. Nam & ipse asserebat, hac in eremo, unde nuper abscesserat, veraciter agnovisse, & ad hoc dehonestatis improperium subeundum alacriter advenisse. Ille autem sarabaita reprobus, qui sancto viro crimen intenderat, episcopatum postmodum *b* Nucerinum per simoniacam hæresim acquisivit, & per biennium illum occupans, in primo anno ædem incensam cum libris & tintinnabulis, ac ceteris sacris ornamentis exigentibus suis meritis, vidit: in secundo autem dignitatem cum vita, divina illum feriente sententia, miserabiliter perdidit.

Pœnitentiam subit

78. Imposuere itaque discipuli sancto viro quasi de commisso crimine pœnitentiam, & celebrandi sacra mysteria penitus abstulere licentiam. Quod ille præjudicium libenter amplectens, & pœnitentiam velut re vera obnoxius crimini obser-

a Locus iste prope Saxo-ferratum opidum in Umbria, vulgo *Sitrio*, ubi etiam nunc Camaldulensium eremitorium, viris piis quondam illustre.

b Romani hujusce simoniaci meminit Ughellus in Episcopis Nuceriæ, quæ Umbriæ urbs est, Camellaria nnncupata.

ANN. CH. 1027 19. Jun.

observavit, & ad sacro-sanctum altare per sex fere menses accedere non præsumpsit. Tandem vero, sicut ipse postmodum eisdem suis discipulis retulit, divinitus sibi jussum est, ut si divinam timeret gratiam perdere, jam indiscretam simplicitatem postponeret, & sacra Missarum sollemnia fiducialiter celebraret. Postera igitur die sacrificare incipiens, cum ad secunda Missæ secreta perventum esset, in ecstasim raptus, tam longo temporis spatio siluit, ut omnes qui aderant mirarentur. Interrogatus autem postmodum, cur in offerendo sacrificium tantas moras præter solitum habuisset: Raptus, inquit, in cælum, oblatus sum ante Deum, & continuo mihi divina voce præceptum est, ut secundum hunc intellectum, quem mihi Deus immisit, Psalmos exponerem, & pro modulo mei sensus chartulis per ordinem commendarem. Ego autem nimio & inenarrabili terrore constrictus, respondere nihil aliud potui, nisi tantummodo, Fiat, fiat. Unde postea vir sanctus totum *a* Psalterium, & nonnulla Prophetarum cantica luculenter exposuit: &, licet corrupta grammaticæ regula, sanum tamen sensum ubique servavit.

Psalmos exponit.

79. Interrogavere eum aliquando discipuli dicentes: Magister, cujus esse ætatis anima cernitur, vel in qua figura ad judicium præsentatur? Respondit: Scio hominem in Christo, cujus anima delata est ante Deum splendida velut nix, humana quidem effigie, statura vero perfectæ ætatis. Inquisitus iterum, quis ille esset, indignans & confundens eos, dicere noluit. Mox discipuli rem ad eum, ut veraciter erat, inter se invicem retulere, & ipsum fuisse hominem certa manifestatione cognoscunt. In Sytria denique vir venerabilis per septem fere annos inclusus mansit, & silentium continuum inviolabiliter tenuit. Verumtamen tacente lingua & prædicante vita, vix usquam tantum laborare aliquando potuit, vel in convertendis hominibus, sive ad pœnitentiam concludendis.

Septem annis silet.

80. Vivebat autem, vergente jam senectute, nimis districte, videlicet cum jam & ipsi perfecti viri solent remissius vivere, & aliquid sibi de sui propositi rigore laxare. Nam per unius quadragesimæ spatium nihil aliud, neque in cibo, neque in potu, penitus habuit, nisi de modica farina & paucis herbis sorbitiunculam, ex qua ad imitationem Hilarionis vixit. Quinque vero hebdomadibus nihil aliud comedens, ad modicum se infusi ciceris adstrinxit: & ita Romualdus per multa alia vivendi genera quid sua *b* virtus posset, per hæc & illa se jugiter exercendo tentabat. Studebat quippe discretus Christi miles ad novum se certamen semper accingere, & cum jamjam cadere videretur, adhibita mox misericordia, vacillans corpusculum relevare. Duo autem, vel etiam tria quandoque habebat cilicia propter nascentem corporis importunitatem: quæ lavari nullatenus permittebat, sed ea potius ad imbrem projiciens, post triginta dies mutare consueverat. Novaculam autem numquam in suum caput patiebatur ascendere, sed ipse sibi perraro solebat excrementa capillorum & barbæ * forficibus attondere. Si quando vero cum ex aliquo esculentiori cibo gulæ vitium titillaret, mox accurate illum præparari præcipiens, ori & naribus apponebat, & solum captans odorem, dicebat: O gula, gula, quam dulcis, quam suavis modo tibi saperet iste cibus! Sed væ væ tibi, ex eo numquam gustabis. Et sic intactum ad cellarium remittebat.

Decrepitus rigide vivit

* al. forcipibus.

81. Sed quamquam vir sanctus tantam erga se servaret austeritatem, semper tamen hilarem vultum, semper serenam faciem ostendebat. Nam frater quidam, Gregorius nomine, gravissimum capitis dolorem se perpeti aliquando conquestus est: qui cum ad beati viri cellulam, ubi alii fratres tunc erant, cum nimia lamentatione venisset, mox ut eum vir venerabilis vidit, hunc dolorem nequaquam humorum inæqualitati, sed insidiis antiqui hostis indubitanter adscripsit; & mox quasi deridens eum, ut erat semper alacri vultu, per fenestram cellulæ insufflavit in ejus frontem, & ut ceteri omnes, qui aderant, similiter facerent, innuit. Hoc autem facto, ita sanatus est, ut nullum penitus sentiret in suo capite doloris remansisse vestigium. Arbitror quod idcirco vir sanctus hoc facere voluit, quia per Spiritum-sanctum, qui in ejus pectore præsidebat, effugandum esse iniquum hostem

Curationes operatur.

a Hoc Commentarium, Romualdi manu propria exaratum, vidimus in Eremo Camaldulensi.

b De Romualdi abstinentia hæc habet Petrus Damiani in Opusculi 15. cap. 16. *Sic æstivi temporis hebdomadas alternabat, ut unam quidem a Dominica in Dominicam in pane & aqua jejunando transfigeret. alterius vero hebdomada pulmentum quinta feria manducaret.*

stem doloris immissorem credidit. Ad evitandam vero propriam laudem, & ludum finxit, & socios quæsivit. Nam & Redemtor noster insufflasse legitur, cum Spiritum-sanctum dedisse Apostolis perhibetur. ANN.CH. 1027 19. Jun.

82. Vir quidam capitis patiebatur insaniam, ita ut sensu rationis amisso, vel quid ageret, vel quid diceret, funditus ignoraret. Huic Romualdus nihil aliud fecit, nisi quod solummodo osculum præbuit, & protinus illum ad incolumitatem pristinam revocavit; sicque cum inquieto homine dum pacem facit, ad mentis eum suæ pacem reduxit. Referebat autem postmodum ille, qui sanatus fuerat, dicens: Quia cum sacra beati viri labia tangere merui, statim prodire ex ejus ore quasi vehementis auræ spiritum sensi, qui totam faciem meam, & ipsum denique sinciput perflans, omnem cerebri æstuantis ardorem protinus effugavit.

83. Alio quoque tempore idem, qui supra Gregorius, tam virosam & marcidam tolerabat in cruribus scabiem, ut jam ex elephantiæ morbo crederet tam gravem prodire tumorem. Huic Romualdus hoc præcipuum medicinæ genus indixit, ut crura per tres dies frigida aqua perfunderet, promittens quia hoc modo sanitatem pristinam recuperaret. Quod ille quidem adimplere studuit, magis tamen necessitate jussionis, quam recipiendæ fiducia sospitatis. Mirum satis, & soli divinæ potentiæ referendum! confestim tibiarum tumor deponitur, virus omne siccatur, & penitus omni languore deposito, frater sanus per omnia redditur. Credi quoque rationabiliter potest, quia eodem Spiritu Romualdus discipulo, ut ter aquis tumentia crura perfunderet, jussit, quo Elisæus Naaman leprosum lavari septies in Jordane mandavit. Nonnulli tamen, carnales videlicet homines, eum malitiose reprehendere, & ejus dicta vel facta non timebant levitatis vitio deputare.

84. Quidam namque ejus discipulus in alia procul eremo morabatur: qui propinquorum necessitati aliquando condescendens, pro eorum utilitate tandem, velut invitus, Romam ire quadragesimali tempore acquievit. Quod mox vir sanctus per Spiritum recognoscens, velut indignans, dixit adstanti cuidam fratri, quod videlicet ille bonus vir pro hujusmodi negotio Romam ire præsumpsit. Ille autem admirans, unde hoc magister cognosceret, cum quo videlicet nemo aliunde veniens colloquium habuisset, rem sollicite perquisivit, & ita esse, sicut vir venerabilis dixerat, comprobavit. Pergit ille ad alium suum condiscipulum, videlicet Ingelbertum, qui inclusus manebat, & magistrum hæc dixisse, & sine dubio prophetiæ Spiritum habere prorsus affirmat. Ille autem hoc detestans & penitus denegans, fratrem corripuit, & quia hoc falsum esset, imprecationis se vinculis obligavit, dicens: Si Romualdus hoc per prophetiæ Spiritum, & non magis per diabolum dixit, non me omnipotens Deus in hoc reclusorio perseverare permittat. Dictum factumque est. Nam vix paucis diebus transactis, Ingelbertus, fracto reclusorio, sine magistri licenti abiit, & eum in hac vita (sicut dicitur) amplium non vidit.

85. Alius frater, Gaudentius nomine, abbatis videlicet hujus monasterii sancti Vincetii [a] pater, cum magno fervore conversus, ardentiori postmodum spiritu in Dei est servitio conversatus. Hic aliquando a beato Romualdo licentiam petiit, quia vellet cuncta jam pulmenta relinquere, & pane cum aqua contentus pomis quoque sive crudis oleribus victitare. Hoc igitur impetrato, cum in eodem proposito infatigabiliter permaneret, Tedaldus quidam alius frater, infirmitati illius indiscrete compatiens, adire magistrum studuit; & quasi frater ille tam grave pondus portare non posset, hanc ejus obstinationem frangi omnino debere suggessit. Romualdus autem, utputa vir simplicis animi, Tedaldi verbis assensum dedit, & Gaudentio talis vitæ licentiam abstulit. Ille vero indigne ferens, nequaquam amplius cum Tedaldo in eremo, in qua eos Romualdus posuerat, passus est habitare: sed Ingelberto, qui a Romualdo disjunctus fuerat, se subdidit, & ab eo consensum præfatæ conversationis obtinuit. Hic itaque Gaudentius non multo post tempore defunctus est, & in cœmeterio beati Vincentii juxta corpus Berardi venerabilis viri, qui æque Romualdi discipulus fuerat, est sepultus. Romualdus autem, quia ille

Abstinentiæ nimis addictum, & inobedientem ut punit.

[a] Petrus Damiani in lib. 6. epist. 32 mentionem facit de hoc (ut videtur) monasterio beati Vincentii *quod non procul a monte, qui dicitur Petra pertusa, cernitur constitutum*. De eo item in lib. 7. epist. 15 item in Vita ejusdem Petri, infra.

ANN. CH. 1027 illic in prævaricatione inobedientiæ vitam finierat, orationem pro eo penitus fieri interdixit.

19. Jun. 86. Aliquanto autem post tempore monachus quidam prædicti cœnobii, dum matutinam synaxim cum reliquis fratribus celebraret, repente tam acrem dolorem sentire in dentibus cœpit, ut jam in choro ad psallendum stare omnino non posset. qui protinus exiens, super sepulcrum se Berardi atque Gaudentii lamentando jactavit. Dumque ibi aliquamdiu jacens oraret, mox eum somnus oppressit. Ilico sane videt Berardum sacerdotalibus ornamentis splendidissime ornatum, & tenentem in manibus librum aureis litteris scriptum, ante altare scilicet stare, & Missarum sollemnia celebrare. At cernit Gaudentium mærentem, demisso vultu post tergum Berardi procul manere, & velut excommunicatum, sacris appropinquare mysteriis non audere: qui mox locutus est ei, dicens: Vides, frater, illum Berardi librum mirabiliter decoratum? Ego quoque talem per omnia nunc haberem, nisi mihi, heu, heu, Tedaldus monachus abstulisset. Statimque frater evigilans sanus & incolumis, fugato omni dolore, surrexit: deinde lætus visionem suam fratribus per ordinem retulit. Quod Romualdus audiens, ilico præcepit fratribus, ut jam Gaudentio fraternam caritatem impenderent, atque pro eo enixius orarent. Unde non sine ratione colligitur, quod ille, qui privatus societate Romualdi librum, quem meruerat, perdidit jam ejus gratiæ restitutus, & orationibus sublevatus, eumdem librum recuperare meruit: & quem Tedaldus non nisi per Romualdum abstulerat, jam Romualdus orando pro illo cum omnibus simul fratribus reddidit.

87. Aliquando vir venerabilis cujusdam causa necessitatis in viam ire disponens, uni discipulorum cellam commisit, & usque in suum reditum in ea illum manere præcepit. Ille vero temerarius, dum debiti honoris reverentiam magistro non servat, audacter in ejus strato jacere non dubitat. Ecce autem in illa nocte maligni spiritus super eum immaniter irruunt, gravissimis eum verberibus atterunt, & projectum de lecto, pæne seminecem derelinquunt. Merito sane tam superbos suæ offensionis ultores pertulit, qui in talem virum postposita humilitate peccavit: & dum pio magistro non exhibuit reverentiam, ex duris & impiis sensit manibus disciplinam. Similiter postmodum venerabilis vir iter acturus, alium in eadem cella discipulum dereliquit, cui cum discipulus diceret: Magister, ego in lecto tuo non jacebo, quia quod alii contigit, mihi etiam consequenter evenire formido. Ille respondit: Fili mi, jace, & dormi securus. Ille enim in eo recubans, idcirco in manus inimicorum incidit, quia parvitatis meæ licentiam non accepit. Tu autem accepto consensu, in Deo spem pone, & sine pavore quiesce. Qui videlicet in eo sicut jussus fuerat jacuit, & nullum omnino casum adversitatis incurrit.

88. Sæcularis quidam vir, Arduinus nomine, Romualdo se ad suscipiendum sanctæ conversationis habitum tradidit: deinde domum, ut sua quæque disponeret, remeavit. Cumque eum uxor sua venientem vidisset, femineo nimirum furore succensa, exclamavit adversus eum, dicens: Sic bone vir ab hæretico illo & antiquo seductore nunc venis, & me miseram destitutam omni humano solatio derelinquis? Quæ hoc dicto, protinus in amentiam vertitur, & ita furere & conquassari cœpit, ac si patenter a dæmonio vexaretur. Habebat autem vir sanctus hujusmodi consuetudinem, ut si quando fratres in viam dirigeret, benedictum illis sive panem sive pomum, seu quodcumque aliud daret. Unde discipuli, ut experti multoties fuerant, certum tenebant, quod si ex benedictione magistri cuilibet ægroto porrigerent ad salutem, illum incolumem redderent. Nam & ex aqua, unde manus ejus abluebantur, plures languidi sæpe restituti sunt sanitati. Quod tamen cautissime oportebat fieri, ne si vir sanctus hoc aliquatenus deprehenderet, in gravissimam tristitiam deveniret. Cum igitur diu femina miserabiliter vexaretur, quidam fratres qui aderant, de benedictione panis quem a magistro susceperant, ei particulam tradiderunt: quam cum mulier comedisset, mox mente sedata, ab omni redditur insaniæ furore liberrima. Itaque protinus omnipotenti Deo, & Romualdo famulo ejus recuperatæ sanitatis gratias retulit, & viro suo conversationis licentiam ulterius non negavit.

89. A-

ANN. CH. 1027 19. Jun.

89. Alio quoque tempore puer quidam dæmoniacus ad beatum virum delatus est, cui ille nihil aliud fecit, nisi quod pro benedictione illi panis particulam tradidit: qua mox puer ille refectus, confestim a dæmonio liberatus est. Jure quippe postquam benedictio Romualdi male possessum corpus intravit; inde confestim maledictus spiritus cauteriatus exivit.

90. Numquam tamen diabolus a sancti viri poterat impugnatione quiescere: & quia occulta jam adversus eum fraude nil poterat, non cessabat virus suæ malitiæ visibiliter demonstrare. Aliquando namque dum vir venerabilis in cella consisteret, ecce malignus spiritus, ut est re vera teterrimus, hispidus, horribilis, immensum cœpit sancto viro terrorem incutere, & cum nimio furore ac impetu mortem ei minitans intentare. Cumque Romualdus auxilium de cælo imperterritus quæreret, & ut sibi Christus succurreret, fiducialiter exclamaret; mox antiquus hostis aufugiens, ipsum cellæ parietem tanto iracundiæ felle percussit, ut gravem fagi tabulam unius cubiti spatio, vel eo amplius fiderit. In habitaculo igitur patenter ostendit, quanta adversus habitatorem flamma crudelitatis exarsit & quodammodo scriptum reliquit in pariete, quod occultum gerebat in mente.

91. Aliquando etiam dum venerabilis vir cum suis discipulis equitaret, ecce malignus spiritus rubei canis effigiem simulans, cum magno impetu obviam irruit, & equum, cui insidebat, ita ut pæne vir sanctus excuteretur, exterruit. Interrogatis discipulis, si eum vidissent, exhorrescentem quidem equum conspexisse se asserunt, sed nihil tale eis apparuisse testantur. Ille vero ait: Miser ille, qui olim præclarus Angelus fuisse cognoscitur, nunc se immundi specie canis ostendere non veretur.

92. Rursus alio tempore cum monasterium ancillarum Dei, quod est in Vallebona, construere decrevisset, discordia mox inter sancti viri discipulos oritur, quia videlicet alii nolunt, alii vero ut fieret, vehementer insistunt. Cumque ante venerabilem virum utræque diffidentium partes, diversa utentes allegatione contenderent, cœpit diabolus ante portellam cellæ quasi malleo sine cessatione percutere, & per reboantem silvam crebris audiebatur tunsionum ictibus insonare. Deinde cum jam omnes monasterium fieri unanimiter concordassent, ecce malignus spiritus cunctis audientibus ululare, plorare & flebiles non cessabat voces emittere. Postremo autem cum jam divisi ad suum quisque reverteretur hospitium, prosequebatur eos antiquus hostis cum tanta tempestate & turbine, ut quasi omnia ventorum genera commovens, totam silvam radicitus evellere putaretur. Quidam vero fratrum increpans eum, dixit: Præcipio tibi in nomine sanctæ Trinitatis, immunde spiritus, ut desinas venire post nos. Et ita fugatus est. Jure quippe auctor discordiæ, composita pace, compulsus est in fletum prorumpere, qui prius audiebatur crescente rixa gaudere; & quia tunc circulum vacui vasis abstrahere, & partes, quibus compactum fuerat, dissipare tentavit; constrictis jam in vinculo pacis & caritatis compage discipulis, tristis abscessit.

93. Taliter autem nunc in Sytria vivebatur, ac si ex similitudine non solum nominis, sed etiam operis altera denuo Nitria videretur. Omnes siquidem nudis pedibus incedentes, omnes inculti, palidi, & nimia omnium rerum extremitate contenti erant. Nonnulli vero obseratis januis clausi, ita mortui videbantur mundo, velut in sepulcro jam positi. Vinum ibi nemo noverat, nec si etiam gravissimam quis ægritudinem pateretur. Sed cur ego de monachis loquor, cum & ipsi monachorum famuli, ipsi quoque custodes pecorum jejunaret, silentium tenerent, disciplinas inter se invicem facerent, & de quibuslibet otiosis verbis pœnitentiam flagitarent? O aureum Romualdi sæculum! quod etsi tormenta persecutorum non noverat, spontaneo tamen martyrio non carebat. Aureum, inquam, sæculum, quod inter montium & silvarum feras tot cælestis Jerusalem cives alebat. Cum vero ibi fratres jam tanti essent, ut illic in unum omnes habitare vix possent; tunc Romualdus monasterio ibi constructo, & Abbate præposito, inviolatum servans silentium, Bifurcum secessit ad habitandum. Illic etiam volens Abbatem spiritualiter vivere, & rectitudinis iter tenere, multam ab eo passus est persecutionis injuriam.

Sitriensium monachorum vita

Bifurcum redit vir sanctus.

AN.CHR. 1027 19. Jun.

Henricum R. adiens, silentium servat.

94. Interea Imperator Henricus de ultramontanis partibus in italiam a veniens, misit beato viro deprecatoriam legationem, ut ad eum venire dignaretur, promittens se facturum quæcumque præciperet, si suum ei colloquium non negaret. Cumque vir venerabilis prorsus abnueret silentium frangere, cœpere unanimiter discipuli ejus omnes eum obsecrare, dicentes: Magister, vide quia nos, qui te sequimur, tanti jam sumus, quod hic congruenter habitare non possumus: quapropter si placet, ab Imperatore magnum aliquod monasterium quære, & multitudinē te sequentium ibi cōstitue. Quibus vir sanctus, nescio si accepta revelatione aut subita Dei inspiratione, fidenter scripsit: Scitote quia Montis amiati monasterium ex dono Regis habebitis: considerate tantummodo, quem illic Abbatem constituere debeatis. Igitur inviolato silentio perrexit ad regem; cui Rex protinus assurgens, ex magno cordis affectu in hanc vocem erupit, dicens: O utinam anima mea esset in corpore tuo: quem mox, ut loqueretur, suppliciter obsecrans, ipso die hoc impetrare non potuit.

Ab aulicis honoratus Montem-amiatum obtinet.

95. Postera autem die Romualdo ad palatium veniente, ecce Teutonicorum multitudo certatim hinc inde concurrunt, capita salutantes humiliter flectunt, villos quoque pelliceæ vestis, qua erat indutus, anxie decerpentes, pro sacris reliquiis in patriam portaturi, studiose recondunt: quæ videlicet res venerabilem virum tanto mærore affecit, ut nisi discipulis obstantibus acquievisset, ad cellam protinus repedasset. Ingressus igitur ad Regem, non pauca ei locutus est de restituendo jure ecclesiarum, de violentia potentum, de oppressione pauperum: & post multa unum sibi pro suis discipulis monasterium petiit. Cui postmodum Rex Montis-amiati monasterium tradidit, & abbatem, quia multis erat malis obnoxius, foras ejecit. Ubi vir sanctus quanta adversa perpessus sit non solum ab eo, qui ejectus fuerat, sed etiam ab illo, quem ipse ex suis discipulis Abbatem constituerat, ille quidem perferre patientissime potuit, nos referre, etiamsi adesset facundia, non valemus. Sed qualiter illum Deus in cunctis adjuverit, uno exemplo monstrare sufficiat, ut prudenti cuilibet, quid etiā in reliquis eveniret, innotescat.

96. Monachus quidam vesano adversus eum furore succensus, pilum latenter exacuit, & id reponens, ut beatum virum interficeret, exspectare congrui occasionem temporis cœpit. Nocte vero dum depressus sopore quiesceret, ecce videt malignum spiritum in se immaniter irruentem, qui retortam in collum ejus mittens, tanta ferocitate conabatur guttur ejus adstringere, ut jam ille cogeretur funditus exspirare. Tunc monachus in extremo jam spiritu positus, Romualdum ut sibi succurreret obsecravit: qui (ut monacho videbatur) protinus advolans, de manibus eum iniqui hostis eripuit. Hic igitur mox experrectus, ad pedes venerabilis viri prostratus, advolvitur, ut allisionem cervicis adspiciat, deprecatur. Confiteri etiam crimen suæ malitiæ non veretur. Postremo conservatæ vitæ sibi gratias retulit, & pœnitentiam tanti reatus accepit. Et ita qui Romualdo vitam insidiabatur eripere, jam per eumdem sanctissimum virum & suam meruit conservare; & qui inferre mortem studuit, per eum suæ periculum mortis evasit.

In mensa parcus.

97. Habebat autem vir sanctus consuetudinem, cum monasterium teneret, ut nisi cum jejunaret, ad communem mensam cum fratribus quotidie veniens, unum quidem pulmentum comederet, postmodum vero lectioni, vel quid etiam apud unumquemque ageretur intentus, de reliquis non gustaret. Quadragesimali autem tempore, nisi necessitate inevitabili cogeretur, in cella jugiter morabatur.

Quadragesimæ tempore secessum quærit.

98. Dum igitur prædictum cœnobium vir beatissimus regeret, quadragesimali jam appropinquante jejunio, quærebat cum discipulis per vicina montium loca, ubi eremum facere potuisset. Dumque longas in quærendo moras protraheret, repente aquis undique circumfluentibus ita conclusi sunt, ut nec ipsi jam redire, nec de monasterio quisquam ad eos posset aliquatenus transvadere. Vivebant autem ex aliquantis castaneis, quas secum detulerant. Cumque dies dominicus advenisset, & alia cibi spes nulla jam superesset, cœpere fratres pauculas, quæ remanserant, castaneas deglubere, jam quodammodo credentes ultimum ex eis convivium præparare. Romualdus autem, ut erat semper alacri vultu, fidenter ait, quia

a Cum Henricus non semel in Italiam profectus sit, Baronius hoc anno 1022. contigisse existimat.

quia nisi Deus sibi panem per aliquem mitteret, ipso die nullatenus manducaret. ANN. CH.
Discipuli vero mirantes inter se, in qua spe hoc ille præsumeret, certi tamen quia 1027
magister incaute aliquid vovere non posset, cibum jam tantæ sollemnitati cogruum cœpere fiducialiter exspectare. Sexta igitur diei hora jam appropinquāte, ecce tres viri onusti pane & vino & aliis cibis, adveniunt, qui se de longinquis partibus cum multo labore ad eos pervenisse dicunt. Tunc itaque spiritali omnes repleti gaudio, benedicentes Deum, pariter cibum sumunt, & beatum virum per revelationem hoc penitus agnovisse indubitanter agnoscunt. 19. Jun.

99. Quodam tempore venit vir venerabilis Sytriam: qui cum adhuc jejunus esset, & fratres, utpote in arduis montibus, piscem quem ei ad comedendum apponerent, non haberent, cœpere inter se quodammdo confusi erubescere, & quid pro tam venerabili hospite parare potuissent, anxie cogitare. Tunc frater quidam, puto divinitus inspiratus, ad siccum pæne rivum, qui juxta præterfluebat, cum festinatione cucurrit, ubi nimirum & aquæ exiguum erat, & piscis illic visus numquam penitus fuerat. Cœpit itaque frater Deum devote deposcere, ut qui Israelitico populo aquam potuit ex arida petra producere, ipse sibi dignaretur piscem in arenti rivulo demonstrare. Confestim igitur missa manu, in exigua aqua piscem reperit, qui beato viro ad refectionem abundanter sufficere potuit, Deo scilicet servo suo providente convivium. Inventum quippe est in saxeo & arido monte, velut in piscosa valle, vivarium. Sed quia de vita beati viri hæc, quæ nimirum pauca de multis dicta sunt, sufficere credimus, jam ad transitum veniamus.

100. Vir denique sanctus permulta alia habitavit loca, & multa alia, præcipue a suis discipulis, perpessus est mala; plura quoque per eum sunt facta miracula, quæ nos describere ideo pretermittimus, quia longioris stili prolixitatem vitamus. Post cuncta igitur habitationum suarum loca, cum jam finem suum imminere conspiceret, tandem ad monasterium, quod in Valle de castro construxerat, rediit, ibique appropinquantem obitum indubitanter exspectans, cellam sibi cum oratorio ædificari, in qua recluderetur, & silentium usque ad mortem servaret, mandavit. Sane viginti annis, antequam vitam finiret, discipulis suis manifeste prædixerat, quia in præfato monasterio oporteret eum quiescere, nulloque adstante, vel funeris exsequias procurante, expediret eum spiritum exhalare. Facto itaque reclusorio, cum mens ejus in eo esset, ut mox includi deberet; cœpit corpus ejus magis magisque molestiis ingravescere, & deorsum jam velut non tam languore quam decrepiti longævitate senii declinare. Nam a medio fere anno, nimia sibi phlegmatis abundantia cum ipso læsi pulmonis marcore defluxerat, & gravi eum tussis anhelatione vexabat. Non tamen propter hoc vir sanctus vel lecto decumbere, vel in quantum possibile erat, soliti rigorem jejunii acquieverat relaxare.

Apud Vallem de castro ad mortem se parat.

101. Quadam igitur die cœpit paullatim corporis virtute destitui, & ingruente molestia gravius fatigari. Sole itaque jam ad occasum vergente, præcepit duobus fratribus, qui adstabant, ut foras exirent, & cellulæ post se januam clauderent. celebraturi vero sibi matutinos hymnos, ad eum diluculo remearent. Cumque illi de ejus fine solliciti velut inviti exirent, non statim ad quiescendum properant: sed magistrum, ne obire contingeret, anxii, pretiosi thesauri talentum prope cellam latentes, observant. Aliquamdiu igitur commorantes, cum deinceps curiosis auribus attentius auscultarent, & neque motum corporis, neque sonum vocis audirent, jam quod evenerat, veraciter opinantes, impulsa janua velociter irruunt, lumen accendunt, & beata anima in cælum rapta, supinum jacere sanctum cadaver inveniunt. Jacebat itaque velut neglecta cælestis margarita, in summi postmodum Regis ærarium honorifice reponenda. Nimirum qui sic obiit, ut prædixit; illuc transivit, quo speravit. Vixit autem vir beatissimus centum viginti annis: ex quibus viginti expendit in sæculo, tres duxit in monasterio, nonaginta septem in eremitico transegit proposito. Nunc igitur inter vivos cælestis Jerusalem lapides ineffabiliter rutilat, cum ignitis beatorum spirituum turmis exsultat; candidissima stola immortalitatis induitur, & ab ipso Rege regum vibrante in perpetuum diademate coronatur.

Moritur centenario major.

AN. CHR. 1027. 19. Jun. 102. Post sacratissimum autem viri venerabilis obitum quanta miraculorum signa per eum Deus ostenderit, quis quærat transacta legere, cum frequenter valeat & nova videre? Quia igitur ea, quæ apud sepulcrum ejus fiunt, miracula tanta sunt, ut melius putemus cuncta silentio præterire, quam pauca narrare; duo solummodo, quæ per eumdem beatissimum Confessorem alibi facta sunt, sufficiat vobis exponere.

103. Frater quidam, qui sancti viri discipulus fuerat, parvam basilicam pro anima sua monasterio dederat, ad quam videlicet basilicam extremitatem manicæ præcisam ex beati viri cilicio misit, & sub altari honorifice recondi præcepit. quam tamen gerulus sub altari, sicut jussus fuerat, collocare neglexit, sed missam in rima parietis incaute dereliquit. Factum est postea, ut dæmoniacus quidam ad prædictam duceretur ecclesiam. Cumque adstans in medio, huc illucque rotans caput, cuncta undique circumspiceret, tandem torvos oculos in ipsum parietem terribiliter cœpit infigere, & intentus illuc, ubi sancti cilicii jacebat particula, crebris non cessabat vocibus exclamare: Ille me ejicit, ille me ejicit. Et ita clamans, protinus ab eo expulsus est. Hinc ergo jure perpenditur, quid per semetipsum apud divinam clementiam impetrare non possit, ante cujus brevissimam vestimenti particulam dæmon stare non potuit: & qui talia absens exhibet, quid per corporis præsentiam non exercet?

104. Alio quoque tempore Castaldius quidam pauperculæ mulieri vaccam violenter abstulit, & eam vociferantem, multisque precibus obsecrantem audire contempsit. Illa protinus accurrens, duos gallinarum pullos ad ecclesiam, quam supra memoravimus, detulit, & eos ante altare projiciens, hujusmodi verbis clamare flebiliter cœpit: Eho, sancte Romualde, exaudi miseram, ne despicias desolatam, & redde mihi gubernatricem meam injuste sublatam. Mira res! vix adhuc villicus cum ipsa rapina per emissæ sagittæ spatium a domo mulieris abierat; quod continuo percussus, vaccam in eodem loco dimisit: deinde domum perveniens, protinus exspiravit.

Altare super ejus corpus erigitur. 105. Post quinquennium vero a sancti viri obitu, data monachis ab apostolica sede licentia, ut supra venerabile corpus ejus altare *a* construerent, Atho quidam frater silvam petiit, quatenus modicam capsam faceret, quæ sancti Confessoris ossa & pulverem tantummodo capere potuisset. Nocte igitur insecuta, dormienti cuidam fratri venerabilis quidam senex apparuit; quem protinus interrogans, ait: Ubi est hujus monasterii Prior? Quod cum ille se scire negaret, ilico senex addidit: Pro fabricanda capsa ire in silvam studuit, sed beati viri corpus in tam exiguum vasculum non intrabit. Postera igitur die Prior, composita capsa revertitur; & mox a fratre, qui visionem viderat, quæ illum causa ad silvam invitasset, inquiritur. Quod cum ille velut labore defessus dicere noluisset, ilico frater & sui causam itineris retulit, & quod ipse viderat, exponendo per ordinem non celavit. Defosso igitur tumulo, ita propemodum totum sancti viri corpus sanum illibatumque repererunt, velut tunc fuerat, cum sepulturæ illud primitus tradiderunt, excepto quod tenuis quædam mucoris lanugo in quibusdam ejus membris excrevisse videbatur. Rejecta igitur modica capsa quæ facta fuerat, ilico vas aptum ad mensuram beati corporis præparant, & in eo sanctarum reliquiarum patrocinia recondentes desuper altare sollemniter consecrant. Obiit autem vir beatissimus decimo-tertio calendarum Juliarum, regnante Domino nostro Jesu Christo cum Patre & Spiritu-sancto, in sæcula sæculorum, Amen.

a Idem Petrus cap. 29. libri, qui appellatur *Gratissimus*, quosdam beatos viros commemorat, *super quorum veneranda cadavera ex Sacerdotalis Concilii auctoritate sacra altaria sunt erecta.*

AN.CHR. 1027 19. Jun.

APPENDIX

De GUARINO abbate Coxanensi, & OLIBA episcopo, & abbate.

1. IN *superiori sancti Romualdi vita insignis mentio facta est de Guarino abbate Coxanensi; qui Romualdum in Galliam adduxit cum Petro Urseolo Venetiarum duce & Marino eremita. Multa jam de hoc Guarino dicta sunt in Observationibus præviis ad acta Petri Urseoli, quæ in præcedente Sæculo * relata sunt. Ibidem etiam dictum est de origine monasterii sancti Michaelis Coxanensis, cujus abbas sæculo decimo exstitit Guarinus, & quidem ante ann. 978. ut ibidem observavimus. Explicatior de eodem Guarino sese offert notitia in Chartario abbatiæ Bolbonensis, quæ inter medias aquas in diœcesi Tolosana sita est, eo scilicet in loco, ubi prius steterat cella sanctæ Mariæ inter amnes * Hircium & ** Aregiam. Hanc cellam construxit Lupus archidiaconus Tolosanus anno 969. atque Coxanensi monasterio subjecit. In prædicto Chartario exstat* Notitia quomodo Lupus archidiaconus sancti Stephani sedis Tolosæ dedit Deo & sancto Michaeli aliquid de rebus suis. Ego igitur, *inquit ille*, in Dei nomine Lupus dono Deo & ad monasterium sancti Michaelis archangeli & sancti Germani confessoris de Coxano ecclesiam sanctæ Mariæ. Est autem prædicta ecclesia sita in pago Tolosano inter medias aquas Hircii & Aregiæ, &c. Facta charta cessionis hujus anno Incarnationis Dominicæ 969.

* *pag.* 851.

Origo monasterii sanctæ Mariæ inter medias aquas.

* *l'Herce.*

** *l'Ariege.*

2. *Post tres annos, facta est dedicatio ecclesiæ sanctæ Mariæ, ut nos docet alia charta, ex qua hæc describere juvat.* Anno 972. Indict. 1. trabeationis Domini N. J. C. 11. Kal. Februarii, feria 4. jussit Guarinus abbas Bernardo præsuli dedicare ecclesiam, quæ est fundata in honore sanctæ Mariæ virginis, cum jussione Hugonis pontificis sedis Tolosæ, propter remedium animæ Luponi archidiaconi sive primicerii sancti Stephani, qui hanc ecclesiam vel ceteros alodes vel ecclesias tradidit Deo vel sancto Michaeli archangelo, sive sancto Germano, monasterio Coxano, &c. Facta carta donationis hujus 11. Kal. Feb. anno 18. regnante Leutario filio Ludovici. *Annus 972. secundum veterem calculum, at 973 secundum novum, qui annus Indictione prima insignitus erat. Erat ergo jam eo anno abbas Coxanensis Guarinus; immo (ut quidem videtur) præmisso anno 969. quo prima donatio loci cænobio Coxanensi facta est. Hujus rei testes sunt litteræ Presulum, qui anno 1035. hanc donationem denuo confirmarunt.* Igitur nos in Dei omnipotentis nomine subscripti episcopi, videlicet Guifredus sanctæ sedis Narbonensis archiepiscopus, & Bernardus præsul Tolosaniensis, & Petrus episcopus Gerdunensis, & Arnaldus episcopus Commengensis & Arnaldus episcopus Magalonensis, & Oliba episcopus Alsonensis, & Giffredus episcopus Carcassonensis, & Bernardus præsul Coseranensis, & Berengarius episcopus Helinensis, & Bernardus præsul ..... & Ugo nuncius domini N. Papæ, hanc constitutionem dotis, quæ facta est temporibus Garini abbatis bonæ memoriæ, ad utilitatem & honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ, cujus locus ab indigenis * Inter-ambas-aquas vocatur, omnes uno animo, unaque sententia confirmamus, & quicquid ad prædictam ecclesiam sanctæ Mariæ ubicumque pertinet, totum simul cœnobio sancti Michaelis, quod Coxanum dicitur, & abbatibus vel monachis ejusdem loci, ut in perpetuum libere possideant, auctoritate pontificali nos stabilimus & confirmamus. Terminus autem de immunitate prædictæ ecclesiæ sanctæ Mariæ incipit ab aquilone, &c. Concedimus etiam propter honorem Dei, & sanctæ virginis Mariæ, & sancti Martini confessoris Christi, sanctique Quintini Martyris, quorum ecclesiæ pertinent ex toto ad proprietatem prænominati cœnobii, ut qualiscumque pænitens ibi advenerit, licentiam habeat introeundi & orandi, & omne divinum officium audiendi. Addimus quoque, non excommunicando, sed rogando & obsecrando, & per Deum omnipotentem admonendo, ut plus quam 6. caballerii non se jungant ad placitandum infra terminos prædictæ immunitatis sanctæ Mariæ, &c. Datum in cœnobio prænominato, anno Inc. Dominicæ 1035. æra 1073. Indict. 3. sub die 9. Kal. Julii, anno 5. regni Aenrici regis. *Subscribunt* ARNALDUS præsul, BERNARDUS* præsul, ARNALDUS episcopus Magalonensis, GUIFREDUS sanctæ primæ Narbonensis Sedis ecclesiæ episcopus, GUILABERTUS episcopus Barchinonensis, OLIBA episcopus, BERNARDUS episcopus Biterrensis, BERNARDUS gratia Dei * episcopus, STEPHANUS Agathensis episcopus, PETRUS* episcopus, GUIFREDUS Carcassonensis præsul, BERENGARIUS sanctæ Elnensis ecclesiæ nutu Dei præsul, ERIBALDUS gratia Dei episcopus, DURANDUS præsul, AMELIUS episcopus Albiensis, VVILLELMUS episcopus Convenarum. *Hæc occasione Guarini abbatis Coxanensis, qui nescio an idem sit cum Guarino abbate Lezatensi, qui nonnulla prædia suo monasterio apud Barthas acquisivit anno undecimo Lotharii regis, idest anno Christi 957.*

Guarinus abbas.

* *Ambaslagues.*

NOTA.

* Tolosanus.

* Coseranensis.

* Gerundensis.

3. *Quod attinet ad Olibam, hunc esse putant Olibanum Comitem, quem Romualdus ad monasticum institutum adduxisse memoratur supra num. 18. fide accepta, ut cum eo in Casinense monasterium se reciperet. quod an exsecutus sit, non liquet ex narratione Petri Damiani. Olibani Coxanensis abbatis instrumentum ex codice Balbonensi eruit noster Claudius Stephanotius in hæc verba.* In nomine Domini ego Olibanus episcopus & abbas ex monasterio sancti Mi-

Oliba episcopus & abbas, an Comes?

ANN. CH. 1027 19. Jun. chaelis de Coxano, & conventus ejusdem loci, donamus nos cuidam clerico sancti Antonini, nomine Amelio, quamdam ecclesiam, in honore sancti Quintini pretiosi Christi martyris dedicatam, quæ est de jure sanctæ Mariæ & sancti Michaelis de Coxano, ut eam ædificet, & ei serviat, &c. Facta carta donationis hujus anno 1032. Dominicæ Incarnationis. *Hunc Olibanum fuisse episcopum Alsonensem probant chartæ quadam cœnobii Montis-olivi. Est autem Alzona opidum insigne in finibus diœceseon Carcassonensis & veteris Tolosanæ, modo sancti Papuli. Ceterum Olibanus abbas laudatur in charta Raimundi Comitis, quam in superiori Sæculo retulimus pag. 553. Plura de Coxanensi monasterio & de Guarino abbate, uti & de Olibano comite occurrunt in Marca Hispanica, quem librum eruditus Baluzius publici juris fecit.*

ANN. CH. 1029 17. Jun.

DE TRANSL. RELIQ. S. EUSPICII

PRIMI ABBATIS MICIACENSIS.

Ex ms. cod. C. V. VVionis Herovallii.

Euspicius apud sanctum Anianum sepultus.

1. *MONASTERIUM Miciacense, quod modo sancti Maximini nomen a multis sæculis præfert, sanctum Euspicium conditorem agnoscit, ut in sancti Maximini vita in Appendice Sæculi primi diximus. Hic tamen Euspicius in ecclesia sancti Aniani, agente Eusebio Aurelianensi antistite, sepultus fuerat, quemadmodum in ejus Actis refertur. Cum enim ad tumulum deferreretur corpus ejus, perstitit immobile, donec solverentur omnes qui in carceribus erant constituti : quo miraculo, ait auctor ipsius vitæ, Deus demonstrare voluit sanctos Anianum & Euspicium* æqualis esse apud se meriti, quos pares declarabat miraculo, atque volebat conjungi mausoleo. Idem enim Antistes Domini, dum initio consecrationis suæ urbem ingrederetnr Aurelianorum, omnes perinde qui reatu proprio clausi fuerant duris nexibus, solvit omnipotentis gratia. *Idem habet auctor vitæ sancti Maximini, in Appendice Seculi 1. jam laudato.*

Pars reliquiarum Miciacensibus concessa.

2. *Miciacenses itaque sui institutoris Reliquiis privati remanserunt usque ad Roberti Francorum regis tempora; verum cum pius ille Rex novam sancti Aniani ecclesiam, vetere igne consumta, ædificari curasset, & sanctorum corpora, quæ in sancti Martini ecclesia interim quiescebant, in eam deferri jussisset: sollemni illi Translationi multi Præsules affuerunt, quippe qui ad novæ ecclesiæ dedicationem indicto regio convenerant. Interfuit & Albertus Miciacensis Abbas, qui hanc occasionem nactus obtinendi aliquas sui Patroni reliquias, eas a Rege petiit, & ab eo impetravit. Quænam fuerint eæ Reliquiæ, incertum est. Hubertus sancti Aniani cantor & canonicus in historia, quam de ea ecclesia anno 1658. evulgavit, asserit brachium sancti Euspicii Alberto ex præcepto Regis traditum fuisse. Alias tamen præterea hujus sancti reliquias Miciacenses accepisse facile crediderim, presertim cum festum peculiare istius susceptionis occasione institutum legatur, quod in eorum Martyrologio sub hoc titulo habetur mense Junio*: Susceptio Reliquiarum sancti Euspicii.

3. *Mirum est autem Helgaudum, qui in vita Roberti regis hanc ecclesiæ sancti Aniani dedicationem fusius descripsit, immo & ipsam sanctorum corporum translationem, nihil tamen dixisse de iis reliquiis quæ Miciacensibus concessæ sunt. Quod sane argumento est, non omnia semper ab auctoribus coætaneis esse repetenda. Porro huic translationis historiæ miracula quædam subjecimus, quæ ex eodem codice ms. clarissimi viri Herovallii eruta sunt, unde susceptionis historiam descripsimus.*

INCIPIT HISTORIA.

1. LIBET præterea annotare scripto, quo tempore & qua causa existente Reliquiæ beatissimi EUSPICII Miciaco fuere delata honorifice.

2. Conditoris omnium milleno vigesimo-nono benignissimi CHRISTI JESU Salvatoris nostri Incarnationis anno, Indictione duodecima, præstantissimi confessoris *Aniani* basilica diutino ædificata spatio jussa est dedicari. Ad cujus consecrationis diem a glorioso Rege ejus basilicæ restauratore *Rotberto*, regni ipsius anno trigesimo-tertio, jussione Imperatoria imprimis evocantur Archipræsules *Leutericus* Senonensis, *Gauslinus* Bituricensis, qui & Abbas Floriacensis, atque *Arnulphus* Turonensis. Horum præsentiam subsequuntur præsules *Odolricus* Aurelianensis, *Theodericus* Carnotensis, *Bernerius* Meldensis, *Rodulphus* Silvanectensis; nec defuit etiam præsentia venerabilis *Odilonis* Cluniacensium Abbatis: rector denique Miciacensium pater *Albertus*, cujus reverendum caput nive dealbatum designat veræ specimen innocentiæ, jussus a Rege cum caterva suorum & ipse adfuit monachorum.

Robertus Rex ecclesiæ S. Aniani restaurator. Dedicationi quinam interfuerint.

3. Nactus itaque nunc opportunum invenisse tempus expetendi beati Reliquias *Euspicii*, supplex rogaturus Regem adiit cum fratribus suis, preces quorum nobilissimus Rex, qui etiam Miciacense cœnobium plurimum diligens optimis amplificavit bonis, faventibus ipsis primatibus Regis, insuper strenuissimo viro prædicti loci Decano domno *Tedelino*, cujus maxi-

Abbas Miciacensis S.

maxima apparent in Miciacensi loco beneficia, quod petebatur, libentissime annuit. In crastino autem die dedicationis, quæ est decimo-sexto Kalendas Julii, fratres duo, quorum est nomen *Laterius* & *Odo*, jussi sunt a præfato Rege mitissimo & jam nominato reverendo Decano urnam in qua sanctissimi *Euspicii* corpus reclausum fuerat, aperire, pallioque non minoris pretii, quo sancta ipsius tegebantur ossa, detegere, & partem Reliquiarum ejusdem sancti uti expostulaveramus accipere. Quod cum summo gaudio excipientes, ilico obortis lacrymis, pro pietate sui & omnium nostrorum Patroni, videlicet primi pastoris Miciacensis, erexit se ad eorum obtutus, quasi pro benedictione filiorum, dextrum ipsius brachium. Quo viso læti & trementes exinde illud attrahunt, quoque honorificentius possunt, quo paraverant recondunt. ANN. CH. 1029 17. Jun. Euspicii Reliquias a Rege impetrat.

4. Tectis deinde altrinsecus sacris Reliquiis, & gratantissime partem quæ eis concessa fuerat, secum ferentes, recedunt, atque protinus nuncium dirigunt, quatenus fratres cum honore congruo longe eis occurrerent a monasterio. Mandatis obsequentes fratres excipiunt Patroni sui cum omni jubilo sanctas Reliquias, sicque cum laudibus & cum honore, quantum mortalibus conceditur, digno ad ecclesiam veniunt, omnipotenti Deo pro concesso desiderio hujus beneficii devote reddunt immensas grates ad laudem & gloriam nominis Christi, cui est cum Patre & Spiritu-Sancto æternus honor, par gloria per omnia sæcula sæculorum, Amen.

EJUSDEM SANCTI EUSPICII MIRACULA

Ex eodem codice ms.

1. QUIA sanctorum gloria eo amplius dilatatur & excrescit, quo latius diffusa propagatur; ne virtutibus eorum invidere potius quam delectari videremur, si quæ ab eis laudabiliter gesta tempore sepulta ex negligentia sub modio premerentur: quæ recenter gesta & sub oculis omni laude digna gloriosissimi confessoris sui EUSPICII Salvatoris clementia fidelibus suis contulit, ipsa cogit universitas litteris immortalibus alligari. A Patre itaque ipsius loci ubi hæc gesta sunt *a Andrea* habentes exordium, quæ sub ipso & in ipso mirifica contigisse novimus, non tam sermonum venustæ sobrietati, quam veritati indulgemus.

De quodam Abbate Andrea nomine, quem beatus Euspicius sanavit.

2. In inferiori quippe inguine periculoque viciniori, letali quodam affligebatur tumore, quo vehementius paullatim protuberante, ac si totum inguen sibi subjici morbus ille decertaret; tali, inquam, infestatus incommodo, ipso die sollemni Ascensionis Dominicæ obsequentium fratrum manibus innixus, ad ecclesiam accessit; expletisque ex more Missarum sollemniis, cum vis morbi incessanter validior coalesceret, ut vel levis tactus reformidantem offenderet, omnisque medicantium ars frustrata deperiret, sedit tandem animo salubre consilium non humani ingenii opem vel operam ulterius implorare, sed totum se divinæ virtuti sanctissimi confessoris Euspicii intercessionibus commendare; spem certam concipiens se citissimæ saluti posse restitui, si doloris vulnus divino tangi medicamine mereretur. Ad piam itaque ipsius petitionem * incomparabilis ille thesaurus noster , dextera beatissimi Euspicii, cujus crucis munimine roboratus, quo morbus validius se se infuderat, sacro tactu liniri jubet. Jamque de salute securus, ipso die dum fessa membra dolore aliquantulum mitigato optata quiete refovens impensius obdormiret, tumor repente dissolvitur, tensa cutis laxatur, dolor excluditur: quodque intus latuerat putredinis, nimio fluxu ipsum dormientem excitat, & quod fide præsumserat, effectu prosequente completum considerat. Sic demum sanitatem plenissimam adeptus, Deo & interpellatori suo beato *Euspicio* debitas atque innumeras grates retulit. * Supple profertur.

De quodam puero elingui, sanato.

3. Erat quædam muliercula villæ ipsius incola, cui Miciacense monasterium præeminet, quæ licet in rebus tenuis & abjecta, naturæ tamen non invidentis fœcunditate sibi perspicua, filio ex partu suscepto, adversantis fortunæ solabatur tristitiam, & in eo delectata est ut in omnibus divitiis. Cujus sedula nutrix cum eum maternis affectibus tenerrime diligeret, & eo solo pignore ridiculæ paupertatis temperaret infamiam; cum jam plenis & capacioribus adolesceret annis, ad cumulum infelicitatis, nubilosior fortuna adjiciens pro prolis defraudatæ profectu fraudulenti inimici infestatione lingua infantuli, quæ jampridem plenam atque perfectam loquendi facultatem acceperat, silentii torpore sopita est. Quo mater infortunio non mediocriter permota, quod solum huic malo remedium adhibere poterat, in plateis per coætaneorum consortia filium passioni silentii subjectum mærens trahebat: ut, si forte ex industria obmutesceret, consimilium puerorum colloquiis invitata lingua facilius solveretur. At cum nullatenus vox, sed solus risus extorqueretur, non voluntariæ taciturnitatis causam, sed

a Hic apud Sammarthanos dicitur annis 1171. & 1174. aliquas controversias habuisse pro parochia de sancto Ay, cum Manasse Aurelianensi episcopo.

ANN. CH. 1029 16. Jun. sed impossibilitatis esse sentit; jamjamque exspes & mente jacens, quid ageret hæsitans & ignara, piis tandem condolentium suggestionibus acquiescens, vehementer anxia, pro impetranda Salvatoris clementia ad memoratas gloriosissimi Confessoris *Euspici* reliquias avidius maturabat. Matri enim pro sanitate filii solicitæ mora erat ipsa celeritas. Petit itaque supplex & devota, ut quod latenti vulnere inimicus inflixerat, sancti meritis ac precibus redimeretur. Cum igitur infantulus ille elinguis deosculata dextera, vinum, quod beatæ Reliquiæ immersione sua sacraverant, degustasset, jam lingua palpitans & paullatim quodam modo stupendo ad alicujus vocabuli expressionem soluta, antequam claustra monasterii mater cum puero egrediens excederet, ex integro quod amiserat complevit officium.

CIRC. ANN. CH. 1030 8. Martii.

DE V. ARNULFO ABBATE Sancti Petri in valle Carnotensi.

Ubi de Magenardo ejus prædecessore.

Magenardus abbas sancti Petri Carnotensis.

1. *MONASTERIUM sancti Petri Carnotensis, quod sæculo septimo jam exstitisse, & decimo in statum regularem a quo defecerat, restitutum per Aganum Episcopum Carnotensem superiori sæculo diximus, hoc etiam undecimo viris illustribus floruit. Quamvis enim violenta Abbatis Magenardi intrusio nonnihil hujus loci sanctitatem labefactarit, non diu tamen perseveravit illa tempestas, qua paullo post sedata, locus splendorem suum statim recepit; immo & in eo negotio enituit maxime monachorum S. Petri religio, quibus, ut ait Fulbertus epistola 21. ad Abbonem Floriacensem abbatem*, horribilis ea res fuit ... divinæ legis zelo accincti libellum reprobationis fecerunt. *Quin &* ad violentum intrusi ingressum sancti fratres, contaminari ipsius communicatione timentes, sanctuario Domini salutato, cum lacrymis exierunt, atque refugium aliud nescientes ad limina principalis ecclesiæ confugerunt: ibi quoque non invento Pastore, utrinque desertæ oves mæstis sese vocibus consolantur. *Hanc labem expunxit postea Magenardus, monasteriumque non sine pietate & prudentia administravit: quod non solum ex variis donationum chartis apparet, quæ sub eo factæ fuerunt, sed etiam ex eo quod postmodum a Rodulfo episcopo abbatia privatus, tandem post mortem Comitis Theobaldi, ob egregias ipsius virtutes in eam dignitatem restitutus fuerit. Id narratur in Aganonis libro, cujus verba licet Sammarthani fratres jam in Gallia Christiana retulerint, præstat hic iterum repetere.* Interea, *inquit*, orationis gratia Comes Romam perrexit, & inde rediens, in itinere peregrinus obiit; atque vehiculis deportatus, Carnotis in capitulo sancti Petri ad pedes fratris sui THEODERICI cum magno fletu collocatur. Deinde RODULFO Decano a Roberto rege in episcopatu sublimato, amaritudinis zelus Comitis timore paulo ante sopitus, vehementer in MAGENARDUM Abbatem inflammatur, atque in tantum progreditur, ut baculo Pastorali auctoritatis manu extorto, in domo Episcopi per dies aliquot commorari fecerint. Postquam vero instantem in orationibus, pernoctantem in vigiliis, luculentum in sermonibus, pollentem in literis eum animadverterunt, postposita lite, & pastoralem baculum, & abbatiæ suggestum gratanti animo reddiderunt. qui quamdiu ei vitalis flatus comes fuit, pio amore oves sibi commissas duplici victu affatim pavit.

Arnulfus fit abbas.

2. *Magenardo mortuo substitutus est a Fulberto jam Episcopo Arnulfus æditus, ut refert laudatus Aganonis liber. Hic libello contra Magenardi intrusionem scripto subscripserat, ex Epistola 21. Fulberti, multaque supersunt ejus pietatis monumenta: e quibus unum est, quo statuit, ut pro anima Roberti Rotomagensium archiepiscopi, qui multa bona monasterio concesserat, Missa singulis hebdomadibus celebraretur, aliaque pietatis opera fierent. Chartam ea de re huc integram exhibere visum est, quæ sic se habet.*

In nomine Domini nostri Jesu-Christi. ego frater ARNULFUS S. Petri Carnoten-

notensis cœnobii licet indignus abbas, cum fratribus mihi commissis, notum CIRC.
esse volo nostris successoribus, quia pro charitate & multa benignitate quam ANN. CH.
nostro loco & nobis impendit propter honorem sancti Petri amplectendæ me- 1030
moriæ archipræsul Rotomagi dominus RODBERTUS, de ecclesia nostri siqui- 8. Martii
dem cœnobii, de qua omnem violentiam archidiaconi & successorum ejus removit in perpetuum, sicut in archivo nostro continetur scriptum: quod quidem ipse frequenter nominandus archipræsul domnus Rodbertus coram se scribi fecit, & nobis servandum perpetuo contulit: pro hac, inquam, benigna caritate notum esse volumus, quia gratanter constituimus atque sancimus, ut pro anima ejus ab hac die in æternum, unus pauper quotidie pedes lavetur, reficiatur, vivens procuretur, mortuus sepeliatur, oportunis diebus psalmus in conventu plenario pro eo cantetur, *Exaudiat te Dominus &c.* per singulas hebdomadas Missa pro eo specialiter celebretur cum plenario conventu. Multa enim alia præter hæc beneficia nobis largitus est, quæ omnia sibi recompenset manu benignissima, qui vivit & regnat unus Deus in Trinitate perfecta. Et ut hæc recompensatio firma permaneat in sæcula, manibus nostris & nominibus confirmavimus, & in nostro aureo textu sancti Evangelii ad inviolabile testimonium posteris nostris scribi mandavims. Arnulfus abbas, Ebrardus monachus, Beringarius decanus, Richerius monachus & alii. *Ipsius Rodberti Chartam, quæ ecclesiam de Fontinido eximit ab omni inquietudine, habetur in eodem Aganonis libro, eam vero ita liberam esse statuit, ut* Gesiaci cellam S. Petri Carnotensis, *cui ipsa subjecta erat, id est* ab omni inquietudine tam Episcopi quam archidiaconi, tribus solummodo exceptis, videlicet ipsius ecclesiæ reconciliatione, olei & sacri chrismatis perceptione, & pœnitentium reconciliatione, quæ omnia sicut opus fuerit ab Episcopo, cujus est diœcesis postulentur, & ab eodem gratis & absque ulla præmii postulatione vel datione propter honorem sancti Petri conferantur. *Cum Roberto subscribunt episcopi ejus comprovinciales, Henricus abbas sancti Audoeni, Archidiaconi duo, aliique viri tam sæculares quam ecclesiastici,*

3. *Tanti autem faciebat monachorum sancti Petri religionem Hildegardis vicecomitissa Castriduni, ut in eorum claustro voluerit sepeliri post mortem, ut, inquit pia mulier,* semper transeuntes super meum tumulum orent pro me jugiter. *Ea de causa monasterio sancti Petri alodum de Bellomonte tradidit, cujus donationis chartam hic exhibemus.* Hildegardis in monast. benefica.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus-sancti, Catholicæ veræque matris Ecclesiæ, populis in Christicolis laus semper viget vigeatque perenne. Hoc autem dignissimum justum quoque exstat, quoniam est mater nostra, Christi vero Domini nostri sponsa, quam acquisivit suo cruore pretioso. In ea enim renascimur per baptismatis lavacrum, ac in ea resurgimus a morte animæ per pœnitentiæ luctum, & post vitæ terminum nostra tumulantur cadavera in ejus atrium. Hanc Christus supra fidem, quam confessus est fidelissimus Petrus fundavit, dum Domino dixit: Tu es Christus filius Dei vivi. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus. Sunt vero beati qui catholice vivendo inhabitant ibi, ut David cecinit: Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. His aliisque quampluribus sanctorum dictis ac sacræ scripturæ mysteriis edocta & admonita, ego HILDEGARDIS vice-comitissa Castriduni do sanctissimo Petro Carnotensis cœnobii alodum meum de Bellomonte cum terris cultis & incultis, & silvis, piscatoriisque ibidem pertinentibus, assentiente & annuente filio meo, HUGONE Archiepiscopo Turonorum, videlicet eo tenore, quo post exitum meum sepeliar in claustrum monachorum, ut semper transeuntes super meum tumulum orent pro me jugiter. Hoc viderunt & annuerunt Castridunenses proceres, qui sunt scripti subter: Si quis vero, &c. auctoritateque filii mei archipræsulis Hugonis anathematizatus permaneat. *Cartæ subscripserunt cum Hugone archiepiscopo, alii quoque ex ejus cognatione, & ceteri, quos Hildegardis proceres Castridunenses appellat.*

4. *Ha-*

CIRC. ANN. CH. 1030. 8. Martii.

4. *Habentur prætereà in eodem Aganonis libro aliæ chartæ, quæ in gratiam Arnulfi abbatis monachorumque sancti Petri datæ fuerunt, ex quibus modo hic subjiciam unam Richardi Nortmanniæ Ducis, quam scilicet, utpote illustre principis hujus religionis monumentum, omittere non licuit. Sc autem se habet.*

Et Richardus comes

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Richardus Normannorum comes humillimus, dum catholicæ religionis scripturam audiens per verba ammonitionis exponi, hujus transitoriæ perpetualisque, scilicet sæcularis & cælestis conditionem acquisitionis, mecum tacitus reputarem quæ harum præstantior firmiorque consisteret, tunc per divinæ illustrationem gratiæ isthic fluctuationis motionem, illic vero stationis vocationem esse percepi. Deinde simili ratione in propatulo consistit non humanæ sed potius divinæ esse concessionis me tantæ imperiositatis dominio sublevari, nec ob aliud nisi ad sanctæ matris Ecclesiæ defensionem & constituendam juris publici normalitatem. His ita per rationis indagationem cognitis, veritus sum ne illud evangelicum, Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidatur & in ignem mittatur, mihi infructuoso deputaretur, si non per bonorum emolumentorum fructificationem cælestis acquisitionis consecutor fieri meruissem, nec sanctæ Ecclesiæ congregationem probitatis exemplo ad meliora revocarem; ac memor illius quod dicitur, Habentes donationes secundum gratiam quæ data est vobis, possessionis mihi divinitus concessæ Deo portionem dari decrevi, quia qui in Christo thesaurizat, non ignorat cui congregabit ea. Quapropter cunctis Christi fidelibus innotescat, qualiter ego supradictus Richardus, pro animæ meæ parentumque meorum remedio, tradidi sancto Petro Carnotensis cœnobii & monachis ibidem servientibus quamdam hospitalitatis receptionem, cum terra ceterisque suppellectilibus in villa Lereti, in comitatu Constantini, dicto Tethuillain, cum ecclesia & molendinis, omnibusque appenditiis, ritu videlicet consuetudinario, in pristinorum loco decretorum perpetualiter exsistendo: & in comitatu Lesvin piscatoriam in fluvio Tolca per sabbati vesperum & diem Dominicum integrum; in Sequana vero cum dierum noctiumque continuatione a summo sabbati diluculo usque ad eumdem feriæ secundæ terminum &c. *Cum Richardo comite subscribunt Gonoris ejus uxor & tres filii, tum Robertus Archiepiscopus, Herbertus episcopus, Theodoricus abbas & alii.*

Arnulfi vitæ compendium.

5. *Huic Richardo a confessionibus fuit noster Arnulfus, ut in ejus vita habet liber Aganonis, quam vitam post Chartas quæ sub ipso datæ fuerant compendiose retulit; ac in ea non semel Arnulfus* beatus vir *appellatur. Eam hic exhibendam duxi, ex qua nempe facile erit cognoscere, quisnam tunc fuerit monasterii sancti Petri Carnotensis status.*

EXpletis denique chartis scribendo quas novi esse profuturas, illas esse relinquendas existimavi, in quibus rememorando nulla utilitas ad præsens putatur: verum de beato viro, scilicet abbate Arnulfo, sub cujus diebus præfatas chartas novimus fore factas, cudere dignum duxi mala, quæ a domesticis in senectute sua passus est. Fuit enim a puero monachus, & ad plene monialibus studiis eruditus, pudice agens adolescentiam suam, bonisque operibus quotidie exornans, meruit post Magenardum Abbatem a domno Fulberto Præsule sacrari, & in regimine abbatiæ subrogari. Cujus vita & innocentia ea tempestate eo rutilabat, ut ab Odone Palatino Comite admodum diligeretur, atque Richardi Normanniæ Comitis Confessor fieret, cujus sæpe honorificentiis fruebatur, inter quas ecclesiam sancti Gervasii & sancti Protasii cum appendiciis suis ei dedit: sed insatiabili avaritia quorumdam monachorum, quos ibi posuerat, postea perdidit. Est enim ipsa ecclesia non longe a mœnibus Rotomagi urbis sita; cumque singulis diebus in coquina Comitis, piscium decimam a coquis seu a piscatoribus, super ripam Sequanæ supradicti monachi reciperent, non edere, neque Carnotis fratribus mittere gratum esse ducebant, sed publice eorum pretium ab emtoribus accipientes, in suis conferebant crumenis. Ex quo opere ab omni plebe urbis osi, apud Comitem fama pervolat, a quo etiam propter hunc avaritiæ morbum jussi sunt a loco egredi.

6. Ab-

6. Abbas vero dum vixit, nullo modo tramitem Regulæ a quodam passus est deviari, sed ipso prævio omnes magistram sequebantur Regulam, & opibus variis dietim affluebant in Domino; unde diabolus, invidens semper felicissimis actibus, per quosdam eorum, quorum leve erat ingenium, persæpe immeritas actitabat beato & simplici viro injurias. Sed quia longum est ire per singulas, unam earum palam fieri volui, quam ei humani generis inimicus congessit per Vvalterium monasterii Decanum, qui quamvis in studiis ecclesiasticis honorabilis haberetur, tamen in exteris rebus cor facile sequebatur. Is cum fautoribus suis apud THEODERICUM tunc temporis antistitem egit, ut a monasterio pellerentur religiosi & optimi monachi, EBRARDUS scilicet abbas Britogili castri, qui tunc aderat ibi, ac certis ex causis eo tempore abbatiam suam reliquerat, Gundfredus, Durandus, Ardfastus atque Ernaldus. Hi denique Regulæ vigorem cum abbate maxime fovere volebant; & eorum consilio, ubi opus erat, abbas utebatur. Cum ad hoc denique ventum esset, Episcopus cum magna Clericorum & Laicorum caterva ad monasterium venit, & ante beati Petri apostoli sedens altare, aurea vasa ecclesiæ atque argentea, necnon & alia ornamenta in seris conscribi jussit: denique præfatos monachos a monasterio abire præcepit. Abbas quoque pii Pastoris sequens vestigia, testabatur quia si illos ejiceret, sese cum eis profecturum, omnemque eorum laborem perlaturum. Episcopus vero ejus verba parvipendens domum suam rediit.

CIRC. ANN. CH. 1030 8. Martii

Injurias a suis patitur

7. Abbas ergo die octavo cum prædictis monachis a monasterio egressus, ab omni plebe cum fletibus prosequitur, & non parvo equitatu fretus, in Gesiacam cellam se recepit, ibique commorans per tres menses, per Odonem Comitem postmodum rediens in abbatiam suam cum honore debito est receptus; in qua fere per triennium postea feliciter vivens senex & plenus dierum, laborum suorum mercedem a Christo Domino recipere meruit sine fine mansuram. Cumq; humum foderent intra basilicam beati Petri apostoli, videlicet ante altare martyris Laurentii, ad lævam quidem RODBERTI filii Comitis Richardi, nullum habentes sarcophagum, inventus est ibi unus, ut opinor, a Deo paratus, miræ pulchritudinis, ac si eo die a latomis fuisset politus, atque beati viri glebæ aptatus, ubi membra illius posita requiescunt, secura de resurrectionis gloria. Tertia vero postquam obiit die in visione domno Ebrardo abbati, jam in abbatia sua regresso apparuit, dicens ad eum: Frater dilectissime, ab hujus mundi turbinibus me erutum scias, nuncque felici requie perfrui; sed hos quibus fui in odium, non diu esse gavisuros, quod & factum est. Nam illorum pars in eodem anno abhac vita decessit, & quos vivos mundus detinuit, temporum vicissitudo perturbata inclementer ac duriter semper eos tractavit.

E monast. secedere cogitur.

Obit.

8. *Arnulfi mortem ad annum* 1030. *aut sequentem referimus: nec enim ultra differri potest si quidem anno* 1031. *Landricus ejus successor memoratur. Quod vero ante hos annos e vivis excessisse dici non possit, exinde patet, quod in ejus Vitæ compendio quod edidimus, dicitur fere triennium post restitutionem suam in abbatia exegisse, at non ante annum* 1028. *potuit expelli, si quidem id a Theodorico episcopo factum fuit, qui hoc ipso anno Fulberto successit: diem vero ejus extremum discimus ex duplici Necrologio abbatiæ sancti Petri, quorum prius sæculo* 11. *scriptum est, in utroque vero* 8. *die Martii Arnulfi commemoratio occurrit. Porro licet nullum appareat epitaphii vestigium ad ejus sepulcrum, quod etiam nunc ante altare sancti Laurentii exstat, illud tamen ipsum quod ex veteri ms. codice eruimus, hic adscribere visum est, in quo fere bis denos annos abbatem egisse dicitur: unde eum anno* 1011. *conjicimus regimen monasterii suscepisse circa Aprilem mensem, cujus mensis* 3. *Calendas obiit Magenardus ex Necrologio laudato.*

Mortis tempus.

EPITAPHIUM ARNULFI ABBATIS.

Hic jacet ARNULFI corpus venerabile patris,
Spiritus interior transiit ad superos.
A puero monachus Christo servivit alumnus,

Ex-

AN. CHR. CIRC. 1030 8. Martii.

Extitit æditiuus, Cantor & egregius.
Ob vitæ meritum monachi petiere patronum,
Quos bene dum vixit bis denis rexit aristis.
Bis * binis lustris bene rexit mœnia Petri,
Nobilibus factis dans documenta suis.
Ante novem soles quam Phœbi lampade conjunx
Ferveret altus ovis carne solutus abit.
Non dubie sanctus, cujus defossa sepulcrum
Terra dedit vacuum, visibus atque novum.

* fere.

AN. CHR. 1031 1. Jan.

VITA SANCTI GUILLELMI ABBATIS DIVIONENSIS,

Auctore GLABRO RODULFO monacho

Ex mss. codice sancti Benigni Divionensis, cum alio & editis collato.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ scriptores.

1. *INter varios hujus sæculi scriptores, qui beati Guillelmi res gestas litteris mandarunt, duo præcipui sunt qui id data opera præstiterunt, alter Glaber Rodulphus monachus Cluniacensis, alter Chronographus sancti Benigni Divionensis, uterque sancti Guillelmi æqualis, ac forte etiam discipulus. Vitam Guillelmi a Glabro Rodulfo editam laudat Hugo abbas Flaviniacensis in Chronico Virdunensi tomo* 1. *Labbeanæ Bibliothecæ: sed & eam a se conscriptam fuisse agnoscit Glaber ipse in lib.* 4. *Historiarum cap.* 4. Necnon, *inquit*, prænominatus pater monachorum, fundatorque cœnobiorum eximius VVILLELMUS, de quo etiam plura forent dicenda, nisi quod in libello quem de vita & virtutibus illius edidimus, prolata dudum fuisse noscuntur. *Hunc Glabri Rodulfi libellum a Bollando ad diem* 1. *Januarii jam vulgatum, iterum hic ex ms. codice sancti Benigni Divionensis recudimus, cui adjungemus excerpta ex Chronico Benigniano ea continentia, quæ a Glabro brevitatis gratia prætermissa sunt.*

Monachus.

2. *Guillelmi ortum ad annum* 961. *revocandum esse evidenter colligitur ex ipsomet Glabri libello, in quo obitum ejus anno* 1031. *ætatis septuagesimo contigisse disertis verbis affirmatur. Totum vero pæne vitæ suæ tempus in monasticæ vitæ exercitiis transegisse ex hoc probatur quod vix septimum ætatis suæ annum egressus in cœnobio Luciancensi vestem monasticam induerit; unde strictioris disciplinæ studio digressus, in monasterium sancti Michaelis, mox Cluniacum in Galliam cum sancto Maiolo sese recepit. Est autem Luciacum, seu, ut alii dicunt, Lucedium aut Locedium, vulgo di Locedia, antiquum ordinis nostri cœnobium quod primitus sancti Michaelis, postea sancti Januarii appellatum est ob eo translatas ejus reliquias, a quo etiam circumpositum opidum sancti Januarii nomen tulit. Situm est haud procul a Vercellensi urbe ad cujus diœcesim olim pertinebat. Hodie vero Gasalensi episcopatui subjectum est in territorio Montisferrati. Ex Ordine Benedictino ad Cistercienses primum transiit, ac tandem post varias fortunas ad clericos sæculares defecit, ut observat Franciscus Augustinus ab Ecclesia in sua Historia Pedemontana cap.* 33.

Abbatis dignitas apud Divionem.

3. *Vigesimo-nono ætatis suæ anno, hoc est* 990. Indictione 3. Guillelmus ordinatus est Abbas sancti Benigni a domno BRUNONE episcopo Lingonensi, *inquit Cronographus Benignianus, cujus sententiæ præter privilegium Benedicti papæ, ut putant, septimi eidem Guillelmo concessum, obstare videtur fragmentum quoddam Benigniani monasterii historiæ manuscriptæ, in quo ecclesia sancti Benigni a Guillelmo incæpta anno* 982. *& omnino restaurata anno* 986. *fuisse dicitur. Verum hæc tanti non sunt, ut a scriptoris gravis & æqualis auctoritate facile recedamus, maxime cum Glaber Rodulfus simul & Chronicum a Labbeo editum cum Chronographo Benigniano consentiant; ac Benedicti Papæ privilegium, non Benedicto* 7. *sed* 8. *assignandum esse constet: quippe quod anno Christi* 1015 *datum esse legitur apud Ughellum tomo* 2. *Italiæ sacræ colum.* 996. *Illud habes integrum inferius ex schedis Benigniani monasterii.*

Eius virtutes.

4 Erat prædictus VVillelmus, *inquit Glaber libro* 3. *historiarum cap.* 5. acer ingenio, & in-

& insignis prudentiæ, idcirco summum in palatiis regum ac ceterorum principum obtinebat locum. *Ejus elogium paucis verbis, sed quæ multis libris præstantiora sunt, complectitur beatus Odilo ejus sub sancto Maiolo condiscipulus, in libello scilicet de ejusdem sancti Maioli actis, ubi hæc habet* : Et ut pace spiritualium artificum in eadem fabrica laborantium dicam, unus præcipue refulsit, qui nuper rebus humanis excessit, & qui plus nobis omnibus laboravit, domnus videlicet abbas Vuillelmus, de cujus clarissimis actibus & vita laudabili & mirabili conversatione parvitas nostra non sufficit quod sentit ad plenum referre. *Jotsaldus in Planctu de ejusdem beati Odilonis obitu Vuillelmum simul & ipsum Odilonem iisdem versibus celebrat, quos infra in Odilonis elogio proferemus. Eumdem vetus auctor Chronici Fiscamnensis* liberalibus artibus apprime eruditum, atque disciplinis ecclesiasticis, cunctisque spiritualibus officiis .... virtutum gratia imbutum & illuminatum *fuisse scribit. Hinc nullum ferme fuit in Romano Imperio monasterium, quod Guillelmi curæ non commissum fuerit, quorum nonnullis ipse præfuit, aut discipulos suos præfecit: ceterorum vero abbates, qui jam illis præerant, suis exemplis ac monitis ad accuratam regularis disciplinæ praxim adduxit.* Beatæ memoriæ, *inquit idem auctor*, Vuillelmus abbas suæ religionis affluentia totius partes Romani Imperii illustrabat, abbatumque multorum tepidos animos sui fervoris imagine reformabat & accendebat. *Eum Sigebertus ad annum* 1027. *recenset inter abbates* nominabiles, *quorum opera* religio ecclesiastica *sæculo* 11. *floruit*. In Francia quidem & Burgundia .... per Guillelmum Divionensem severitate reverendum. *Denique, ut habet Glaber loco laudato*, quodcumque monasterium proprio viduabatur pastore, statim compellebatur tam a regibus vel comitibus, quam a pontificibus, ut meliorandi gratia illud ad regendum susciperet. *Hinc ipsum quadraginta fere monasteriis præfectum fuisse idem auctor asserit, quorum pleraque Chronographus Benignianus recenset, videlicet præter Benignianum de quo agit, Verziacense, Besuense, Reomaense, Tornodorense, Melundense, sancti Arnulfi Mettense, sancti Apri Tullense, Gorziense, Fiscamnense, Gemeticense, sancti Audoeni Rotomagense, sancti Michaelis in monte Tumba, sancti Faronis Meldense, sancti Germani Parisiense, Fructuariense, sancti Amatoris prope Ligonias, sanctæ Mariæ prope Saxonicum fontem. Quibus addit Glaber monasterium sancti Saturnini ad Rhodanum fluvium, quod modo in prioratum redactum est, monasterio Ambroniacensi subjectum. De his omnibus seorsim agere non vacat; at de Fructuariensi, quod idem vir sanctus in fundo paterno condidit, ac de Fiscamnensi in quo defunctus est, nonnulla vitæ subjicientus ex eorumdem locorum monumentis. De Benigniano vero & Besuensi potissimum scripsere Chronographi istorum monasteriorum, quorum excerpta inferius proferemus.*

ANN. CH. 1031 1. Jan.

5. *At hic omittere non licuit locum egregium Vuiberti archidiaconi de sancti Apri apud Tullenses cœnobio, qui de sancto Leone 9. in ejus vita sic habet libro primo cap.* 13. Moxque uti sua erga sanctum & gloriosum Aprum major erat devotio, domnum religiosæ vitæ & conversationis virum jam dictum (*cap.* 2.) Guidricum sub nomine Abbatis eidem præfecit cœnobio, voluntate & petitis domni Guillelmi ipsius loci tunc temporis venerabilis patris. *Denique Aimoini continuator lib.* 5. *c.* 47. *testatur*, *quod* dum monachi sancti Germani a Pratis cœnobii seculari modo vitam ducerent, piissimus Robertus rex una cum uxore sua, videlicet Constantia regina, accersens domnum Guillelmum abbatem Divionensis cœnobii, ei abbatiam dedit beati Germani, qui eam regulariter instituens, anno Domini 1030. *seu potius* 31. *annum a Januario mense incipiendo, ut patet ex indictione* 14. *littera dominicali* C, *feria* 6. *Calendis Januarii* vita decessit. *Quo die in Necrologio veteri Fiscamnensis monasterii legitur*, Kal. Januarii depositio beatæ memoriæ domni Vuillelmi abbatis istius loci, & multorum monasteriorum patris. *Die vero* 22. *Februarii notatur prima ejus translatio, & obitus Johannis ejus successoris, his verbis*: 8. Kal. Martii Translatio beatæ memoriæ domni Vuillelmi abbatis, simul & depositio domni Johannis abbatis, & sui Patris Rotberti. *In Necrologio sancti Germani a Pratis memoratur* die Kal. Januarii, *ubi dicitur* domnus abbas Vuillelmus nimia religiositate sollicitus. *De viris illustribus, qui sub Vuillelmi magisterio variis in monasteriis suo regimini subjectis floruerunt, visum non est operæ pretium hic agere, cum illi suis locis infra memorentur.*

6. *Porro etsi nullo publico cultu, quod quidem sciamus, apud veteres sanctus Guillelmus honoratus fuerit, illum tamen in fastis sacris ad diem* 1. *Januarii, qui ejus natalis est, inter sanctos inseruerunt Arnoldus Vuion & Hugo Menardus in Menologio ac Martyrologio Benedictinis; quos imitati recentiores omnes*, sancti *nomine donarunt*: *nec immerito, cum tanta præsto sint ad illius sanctitatem demonstrandam argumenta, vix ut ulla pro quovis hujus sæculi sancto certiora reperiantur, nempe mortis præcognitio, miraculorum patratio, ac præ ceteris integerrima vita, ac regulæ monasticæ observatio singularis. Hinc Glaber vitæ ejus scriptor, vir gravis & magnæ auctoritatis, capite ultimo, sancti Guillelmi mortem* ad sanctum deificum lumen transitum *appellat, observatque, quod notatu dignissimum est, quæ in vivis adhuc agens operatus erat miracula, etiam & post mortem ad ejus sepulcrum perdurasse. Audiendus est in lib.* 4. *Historiarum c.* 4. Unum restat, *inquit*, quod novi ibidem (*in sancti Guillelmi vita*) minime contineri. Migravit enim prædictus pater e sæculo ad beatorum requiem in Neustriæ partibus, in Fiscamnense videlicet monasterio .... sepultusque est, uti tantum condecebat virum, in loco optimo ejusdem ecclesiæ. Post aliquot fere dies contigit, ut puerulus ferme decennis valida confectus ægritudine ad sepulcrum illius gratia recuperandæ salutis duceretur, ibique a parentibus dimissus, decubabat solus. Qui subito respiciens, vidit super idem sepulcrum insidentem aviculam, formam columbæ præferentem, quam diu intuens obdormivit; dehinc leni expletus somno evigi-

Memoria.

Miracula ante & post mortem.

ANN. CH. 1031 1. Jan. evigilans ita se reperit incolumem, ac si nihil ægritudinis persensisset. Suscipiunt itaque læti parentes suum, fit omnibus commune gaudium.

Inventio tumuli, & Elevatio. 7. *Sancti Guillelmi corpus in majori Fiscamnensi basilica tumulatum est*, in conspectu euntium ac redeuntium fratrum, *inquit vitæ auctor, hoc est ante sancti Taurini Ebroicensis episcopi altare, quod hodie sancti P. Benedicti appellatur. Ex hoc autem loco postmodum in sacellum beatæ Mariæ Magdalenæ sacrum (quo tempore, quave de causa ignoratur) ad latus Evangelii translatum est, ubi hodieque in sarcophago lapideo, tres pedes longo ac novem pollices lato, intra parietis cameram ad septemtrionem inclusum adservatur, cum hac in plumbi lamina inscriptione, quæ anno 1638. detecta est,*

Abbatem plenum lector cognosce dierum,
 Nomine VVILLELMUM, hic recubare senem,
Iste loci primus pastor præfulserat hujus,
 Quo statuit multos dante Deo monachos.
Jam prima dies animæ nova claruit ejus,
 Cui nova Jerusalem obvia tota fuit.

Huic Inventioni occasionem dedit nova in honorem sancti Guillelmi a Comite de sancto Martino & Angliæ Marchione constructa ecclesia, quam cum ejusdem sancti, quem inter Majores suos computat, reliquiis ditare in animo haberet, eas ab illustrissimo Principe Guisio abbate commendatario, agente in primis apud eum dominæ suæ nomine clarissimo viro abbate Mondino, serenissimæ Ducissæ a Sabaudia in Gallia Oratore, inspici ac visitari obtinuit.

8. *Hæc prima inspectio in diem 28. Octobris anni 1638. incidit, repertumque est sancti Guillelmi corpus maxima ex parte, præter ossa præcipua, in pulverem redactum, quo ad illustriss. abbatis Guisii aures perlato, tumulum iterum aperiri jussit, indeque quatuor ossa ex sarcophago, duo scilicet Ducissæ a Sabaudia, altera duo monachis Benigniani transmittenda educi curavit, ceteris in arcam plumbeam una cum cineribus iterum inclusis, ac in prædicto sarcophago reconditis. Hanc ultimam tumuli apertionem die 6. mensis Decembris ejusdem anni contigisse discimus ex actis publicis, inter quæ occurrit decreta apud serenissimam Ducissam monasterii Fiscamnensis nomine supplicatio, ut suis verbis sancti Guillelmi canonizationem a sede apostolica flagitaret. Sed res hactenus infecta remansit.*

PRÆFATIO AUCTORIS.

1. DULCEDINE sancti Spiritus præditis Patribus venerandis, ac diligendis Fratribus, ubique ecclesiarum Dei universalis documentis in caritativa spe servientibus, monachorum infimus RODULPHUS, tantillam obeditionis exhibitionem. Placere denique unanimitati vestræ non diffidimus, si de vita vel conversatione vestri omnium dilectoris, domni videlicet sacerdotis atque abbatis VVILLELMI, prout divina pietas largiri dignata fuerit, posteris mandare studuerimus. Plura siquidem a nobis visa, plurima tamen a veracissimis relatoribus comperta, hujus narrationis informabunt seriem. Idcirco communem fidelium virtutigenam obsecramus caritatem, ne simplex contemtui habeatur sermo, neve pro vili canistro puræ respuatur similaginis offa; cujus si prudenti manu excitaretur materia, omnem valeret excludere inopiam, & sospitatem conferre perennem.

INCIPIT VITA.

2. VIR igitur religiosus domnus Vuillelmus, quem pius Dominus Ecclesiæ suæ filiis pastorem, ac juris suæ legis propagatorem constituit, natione

Guillelmi patria. quidem Italus: avus tamen ejus, VIBO nomine, militari industria clarus, gen-

Avus. te Suevus fuit. Qui scilicet ob inimicitiarum ultionem, nativam relinquens provinciam, perrexit habitaturus Italiam, ibique copiose locupletatus opum gratia feliciter deguit. Hic ergo exstitit genitor ROTBERTI, qui accipiens sibi uxorem ex Longobardorum nobilioribus, nomine PERINZAM a, quæ fœcunda

Parentes Guillelmi prole filiorum, genuit ei etiam præ cunctis optabilem Vuillelmum. Contigit namque sub ipso tempore illius nativitatis, BERENGARIO Longobardorũ rege defuncto, ut

a Ejus obitus ad Calendas Novembris notatur in Necrologio S. Germani a Pratis, his verbis: *Obiit Perenza nostra amica, mater domni Vuillelmi abbatis.*

ut OTTO Imperatorum maximus hostili manu omnem sibi subjugandam peteret Italiam; qui comperiens prædicti Berengarii uxorem in quoddam castrum, situm in lacu urbis Novariæ *a*, fecisse confugium, atque cum ea viros, quorum conspiratio rebellis foret eidem Imperatori. Ad quod ilico divertens, cinxit illud ferocis obsidione exercitus. Erat enim prædictus Rotbertus in eodem castro cum propria uxore & liberis, cui etiam quique illorum cum sua domina curam atque tutelam commiserant sui. Cumque diutius ab utrisque partibus acerrime decertatum fuisset, cernens Imperator differri sibi victoriam, tentat largitionibus munerum clam inflectere suorum hostium signiferum. Nam spopondit ei cum maximis donis etiam apud sublimitatem suam celsitudinis locum, si suos deserens illius parti faveret. Ille vero minime adquievit, utpote miles adjuratus, respondens sibi optabiliorem fore proprii interitum corporis, quam sacramentis assertæ fidei desertor haberi. Post aliquot vero dies, habito invicem pacis consilio in deditionem gratis devenere Imperatoris. Tunc quoque isdem Rotbertus, ut erat vir prudens ac strenuus, suggessit Imperatori, ut filium, quem ei uxor sua intra ipsius obsidionem castri pepererat, Catechumenum fieri per manum imperialem præciperet: quod ille libentissime annuens, ut monitus fuerat impleri mandavit, ac propria puerum sustulit dextera, eique nomen indixit VVillelmum, quem scilicet postmodum Regina, conjunx illius, ex sacro fonte suscepit baptismatis.

ANN. CH. 1031 1. Jan.

E sacro fonte a Regina suscipitur.

3. Erat ergo, ut diximus, ejusdem genitrix, non solum prosapia nobilis, sed etiam morum honestate præcipua. Hæc siquidem referre erat solita de eodem puero hujusmodi verba. Videbam me, inquiens, nocte quadam dalmatica veste indutam, statimque solis radius illustrabat mihi mamillam dexteram: dehinc vero apparuerunt quidam vultus gerentes angelicos; ipsique filium meum mihi abstrahentes, altius efferebant eumdem infantulum claritate nimia circumfusum. Ego quoque hæc nimio intuens pavore perterrita nil aliud quod dicerem, reperiebam, nisi tantum, sancta Mater Domini Salvatoris tibi committo, custodi illum.

4. Alia namque perplura optimi præsagii, quæ nos fastidium vitantes reticemus, conspicabantur in illo. Nam & habitudo tenerrimæ ætatis ita dissimilis videbatur ceterorum, ut nimium admirabilis haberetur. Propterea uterque parens uno consensu ac voluntate, cum suorum omnium favorabili hortatu, Christo Domino vovere illum, in ejus domo assidue serviturum. Duxerunt autem illum, cum esset fere septennis, ad monasterium sanctæ Mariæ, sanctique archangeli Michaelis in honore sacratum, nomine Luciacum *b*, in quo etiam veneranda habentur ossa beati martyris Januarii: ibique juxta morem normæ regularis eum ipsius loci Abbati obtulerunt. Qui satis devote illum suscipiens, sacra monachalis religionis etiam veste induit. Hic nempe tradidit ei primos litterarum apices, atque hujusce custodiæ addidit præceptorem, cujus animum stupor invasit nimius, quoniam velocitas sensus sibi commissi pueri ad tantam proficiebat indaginem, ut universa priorum conscholasticorum studia in brevi transcenderet spatio: proinde in admiratione non modica jam tunc tam Abbati quam fratribus ceteris habebatur.

Deo devovetur a parentibus.

In monasterio eruditur.

5. Præterea in vicino monasterio quædam anus, cujus erat maritus jam senior, congruum habebat domicilium, ad quod prædictus puer familiari curæ providentia per dies ducebatur: in quo etiam aliquotiens quietis noctium gratia suscipiebatur. Cum igitur prædicta anus eum aliquando diligentia fovendi in sinu proprio brachiis complexa fuisset, mammæ, qua laxis pendebant ac rugosis pellibus, subito turgentes lac fudere uberrime. At illa, ut erat piæ mentis ac Deum timens, religiosis quibusq; sagaciter intimare curavit, quoniam isdem qui videbatur puer, excellentioris vitæ * ac dignitatis gratia esset augmentandus. In processu namque temporis cum adolevisset, ac jam in Dei timore obedienter servire studuisset, non defuere invidentiæ stimuli: quibus etiam sæpius agitatus, constanter sustulit illorum probra, in quorum profectum toto conamine laboraverat. Nam olim in Vercellensi urbe primitus, postmodum apud Tici-

* Bolland. diligentis vitæ.

a Aliæ editiones *Novitia*, mendose.
b Illud est monasterium Lucediense, seu Locediense, de quo supra actum est anno 1026. ad Vitam S. Bononii ejusdem loci abbatis.

ANN.CH. 1031 1. Jud.

Ticinium, sub tuta custodia regulas artis grammaticæ pleniter didicerat. Constituitur etenim divini officii assiduus custos, ac scholæ capitalis illius loci, qui felici virtutum incremento, Deo favente proficiens, commissa est ei Secretarii cura atque administratio, necnon etiam totius supellectilis sanctuarii, domi forisque consiliorum diffinitio.

Patrem ad monasticam vitam inducit.

6. Cœpit interim cogitare, qualiter suum genitorem a fluctivaga istius sæculi cura subtraheret, ac quod illi vitæ superer at secum in monasterio pro æterna requie laborando consumeret. Nam mater illius jam in pace obierat. Tunc nempe suasit ei, ut mente tractaverat, & ille statim dilecto obedivit filio, immo Deo, qui ei præstitit talem. Sicque satis accurate cum plurimis donorum exeniis duxit illum ad monasterium, ubi devotissime a cunctis susceptus, in sanctæ conversationis habitu & ipse devote vivens, non multo post, præsente filio, optimo fine vitam complevit.

Renuit ordinandus jurare Episcopo fidelitatem,

* Boll. perpendere.

Ideo vexatur.

7. Interea petebatur promoveri ad diaconatus officium, qui revera ita obsequens exstiterat inferiorum præceptionibus graduum, ut etiam ipsis Sacerdotibus imitabile foret exemplar ad iter arripiendum tutum. Sed prædictum monasterium in Vercellensis urbis episcopio situm, atque ejusdem Episcopi ditioni subjacebat. Inoleverat etiam malæ arreptæ consuetudinis usus, ut nullus fratrum loci illius Levitici ordinis gradum prius susciperet, quam sese assertione jurandi promitteret servaturum fidelitatem Episcopo. Hoc quoque dum suggestum fuisset Vvillelmo, ut juxta illorum morem faceret, ut erat eleganter affabilis, respondens dixit, se non posse salubriter respondere *, ut pro his quæ solius Dei imperio gratis præstari deberent, horum ministro alicujus servandæ fidei assertionem ullo modo exhiberet. Quin potius, inquit, terribilem hujusmodi assentatoribus Salvatoris sententiam imminere. Atque hujusmodi responso prolato, omnino quod hortaverant facere distulit. Illico nempe oppido ab hujusce suasoribus detractionum conrosionibus lacessitur, ab ipso Præsule redarguitur, ac veluti contumax sui juris habetur. Ille vero talia pro nihilo ducens, ac magis magisque in Dei se cultum adstringens, ita ut pæne ipsi soli omnis cura ac sollicitudo psallendi, legendi, horarumque pulsandi die noctuque loci illius incumberet, erat enim castissimæ mentis & corporis, paratus ad omne bonum, ac meditabatur frequentius, si forte quempiam reperire locum valeret, ad quem transiens devotius præceptis regularibus inservire liceret. Jam enim inibi fervor disciplinæ regularis admodum tepuerat.

Cogitat alio abire.

8. Proinde accepta quondam licentia orationis ac visitationis gratia, ut ad monasterium beati archangeli Michaelis *a*, quod situm constat in altissimis jugis Alpium, pergeret. Qui dum ad montis radices devenisset, atque, ut est iter arduum, ascendendi ad monasterium jam pæne superaret; ipsius equus, quem post se habena dextera injecta trahebat, ab angusto tramite pede luendo paullulum devians excussa habena, quantum est illud immane præcipitium, totus ruit. Quod cernens vir Deo devotus, mente quidem exterritus, vultu tamen sereno perrexit ad ecclesiam, orationi incubuit, ibique diutius ac si nil adversi contigisset, oravit. Deinde vero exiens, misit famulum si forte de equo aliter quam sperare poterant contigisset, ut ei renuntiaret: qui egressus reperit eum in loco, ubi præceps ruerat, stantem incolumem, ita ut nulla omnino læsura in eo videretur, sed neque in loris aut ligno sed ilis aliqua attritio appareret. Siquidem cum milliaria duo, & eo amplius a loco unde ruinam ceperat usque in vallem ubi substiterat, computentur. Receptoque qui missus fuerat, equo, ei qui amisit * reduxit. At ipse gratias omnipotenti Deo referens, alacer ad monasterium rediit. Quæ res gesta plurimis admirationem præbuit, atque indicium sanctitatis.

* al. dimisit.

9. Audierat, jam fama multiplici personante, monasterium esse, cognomento Cluniacum, in partibus Burgundiæ, cujus sanctitatis ordo, ac districtio regularis, materque virtutum discretio, præ cunctis incomparabiliter viguerant ab initio;

a Hoc monasterium non aliud videtur esse ab eo quod sancto Michaeli sacrum in Picheriani montis vertice duodecim a Cinisio millibus situm fuisse legitur in Historia Pedemontana, quod jam a multis annis defecit a monachis ad Clericos.

initio; ad quod etiam ire, illud invisere, toto mentis flagrabat desiderio. Contigit quoque dum hoc meditaretur agere, ut sanctissimus abba prædicti loci MAIOLUS, sacra ecclesiarum loca ex more visitans, ad cœnobium Luciacum diverteret. Quod cernens famulus Christi Vuillelmus, intelligensque suum a Deo desiderium compleri decretum, secretius accessit ad Dei virum, eique sui pectoris patefecit arcanum. At ille nimium alacriter spopondit ei juvamen optabile ad omne quod in divini operis cultu decreverat exercere. Dehinc Romam pergens, perinde rediturus, ut secum ad diu optatum locum illum deduceret. Interim vero Vuillelmus deliberans prudenter de omnibus, quæ ad se pertinere videbantur, ac si in procinctu miles expeditus, ne forte ad fidei certamen ei properaturo res diu licenter usæ, non necessitas parentum, aut speciositas carnalium fratrum, seu vici ac latifundia, atque castella eorum quæ perplura erant, non saltem pietas nativi soli, vel generalis amor cunctorum obsisterent, sed ut ab his omnibus liber, atque exoneratus viam mandatorum Dei, prout disposuerat, currere valeret, totum se divinæ commisit providentiæ. Regrediente igitur a Roma viro Dei Maiolo, memor uterque propriæ sponsionis, suscepit Vuillelmum in spiritualem Christi filiationem, ac duxit illum ad locorum sanctissimum Cluniacum. Ad quod cum venisset, misit ante se ex suis unum, denuntians fratribus, ut obviam ei ex more ornati procederent, quoniam excepturi erant quemdam secum advenientem, cui honor divinitus debebatur. Exceptus denique, ut sanctus mandaverat, sollemni apparatu, promovit eum honorifice cum consilio fratrum; quippedum una sensere in illo vitæ meritum. Nam & isdem vir Dei Maiolus peculiare frequentius cum eodem Vuillelmo de his, quæ veræ salutis sunt, exercebat colloquium. Jamque expleto in eodem loco plus minus anno integro, plus cunctis admirabilis, venerabilisque, necnon honestioribus imitabilis habebatur. Tunc namque spiritualis Pater judicavit eum Sacerdotio fungi dignissimum. Jam enim sacratus fuerat Levitico ministerio. At ille humiliter pavendoque se subtrahens, dicens se omnino non esse *a* dignum tractare tanti mysterii sacramentum. Sanctus quoque nolens placorem animi ejus turbare, consensit ut voluit.

ANN. CH. 1031 1. Jan. Cluniacum migrat.

Sacerdotium recusat.

10. Interea venit quidam frater præpositus cœnobii sancti martyris Saturnini *b*, quod est super Rhodanum, precaturus sanctum virum Maiolum, quatenus ei aliquem e suis commodaret, qui eum cum fratribus sibi commissis ad salutis viam agnoscendam instituere valeret. At vir misericordiæ gemina consideratione prospiciens, unius videlicet juvamen, alterius quoq; obeditionis probationem, domnū ei protinus commisit Vuillelmum. Qui omnino nil dubitans aut renitens, perrexit humiliter ad Patris imperium ei obsecuturus, qui ad hoc venerat utilitatis animæ gratia. Habebat enim præfatus vir plures fratres secum simul degentes, una tamē voluntas omnium, par consensus, similis operatio, modus orandi, ac psallendi, atque edendi, & totus horum habitus caritatis gratia uniformis, Vuillelmo re vera, ut ipsis convenerat, præceptore, Cluniacensi ex more. Enimvero quidquid illorum erat peculii, communis in ecclesia eremus esse videbatur: atque isdem postquam ad potiora Vuillelmus sublimatus fuisset, referre erat solitus, nusquam se locum optabiliorem reperisse ad eam, quam obtinere deliberaverat, pauperiem consequi, vel extremitatem sanctitatis.

S. Saturnini monasterio præficitur.

11. Memorabili igitur patri Maiolo sub eodem tempore suggestum est a BRUNONE venerandæ memorię Lingonis pontifice, ut monasterium egregii martyris BENIGNI, quod juxta Divionense castrum antiquitus veneratur, ad redintegrandum divini cultus ordinem, qui in eodem loco omnino defecerat, susciperet, & sicut per plurima cœnobia jamdudum agere consueverat, ita & istud in melius reformare satageret. At vir sanctus motus pietate, ad preces pontificis misit continuo qui ad se reducerent Vuillelmum. Jā enim cum eodem fratre, cui illum commiserat, annum & semis pie vivendo expleverat. Cui utique ad se revocato, prædicti sancti Martyris monasterii dulci imperio paternā ovilis Christi curā commisit.

Tum monasterio S. Benigni.

a In Levitico gradu diu perseveravit modestissimus Abbas: unde litteris Brunonis Episcopi pro Flaviniaco subscripsit *Vuilencus Levita*: & in rotunda sancti Benigni quam is exstruxit ecclesia, hactenus idem nomen idemque titulus legitur. Fuit tamen postea sacerdos ex prologo, supra n. 1. & infra n. 16.

b Modo prioratus est monasterio Ambroniacensi subjectus, vulgo dictus *saint Saurin*.

ANN. CH. 1031 1. Jan.

sit. Spopondit insuper ut quidquid juvaminis ad spiritualis hujus negotii incrementum optaret, ipso libenti animo æquipenderet. Episcopo nihilominus in Dei fide pariter & sua contestatus est, ut illi more dulcissimi Patris advocatus & custos, adjutor atque consolator in omnibus esset. Qui integerrima observatione monitui ejus obaudiens, ultra quam credi potuit illum in vita dilexit. Clemens igitur domnus VVillelmus ad sibi destinatum suscipiendi ac regendi gratia monasterium, missis cum eo a sancto Maiolo quibusdam ex honestioribus Cluniaci fratribus, ibique honorifice exceptus, atque ab eodem præsule Brunone monachorum Pater ex more consecratus.

12. Cumque acerrime ac vigilanti studio se sibique commissos pro Dei amore disciplinis regularibus subderet, non multo post commissum ei ab HENRICO venerabili duce monasterium etiam Verziaci castri ex latere situm, ubi antiquus confessor Christi sanctus requiescit VIVENTIUS. Illud quoque, veluti primum, moderamine regulari erat destitutum, illoque in melius reformato, tertio nihilominus destituto, ac recta vivendi lege super fontem Besuæ posito, Apostolorumque Principi sacrato ab eodem Brunone pontifice constituitur pater. Erat antiquissimum, ac sæpius paganorum seu pessimorum quorumcumque hominum infestatione desolatum. Ad hujus nempe redintegrationem dum toto conanime decertaret, contigit, ut prædictus Episcopus cum Comite *b* maximæ partis Burgundiæ VVILLELMO, qui etiam ejusdem patris de quo sermo est, extiterat affinitate propinquus, ipso patre præsente, colloquium pacis haberet. Post cetera dixit Præsul in aure Comiti, ut Abbati, utpote propinquo scilicet suo, leniter suggereret, ut elationem, ne forte pro virtutum gratia, vel rerum copia surriperet, caveret. Ille quoque reverenter accedens dixit ut monitus fuerat. Tunc pater VVillelmus vultu alacri eidem Comiti hujusmodi responsum protulit: Si, inquiens, cognoscere potero, quod augmentum terrenarum opum vel possessionum unius tantum diei nostræ vitæ protrahat spatium, persuaderi non mihi potest quin ad horum extollar incrementum. Hoc autem responsum dum Comes retulisset Episcopo, admirati sunt uterque ejus prudentiam, pariterque læti propter humilem illius sapientiam.

Et Versiacensi.

Besuasensi.

Ejus humilitas.

13. Cum igitur fama sanctitatis illius jam latius deferretur, Normannorum dux venerabilis illam comperiens RICHARDUS, misit ad eum, reverenter supplicans, ut ad se veniret, qui tandem libenter, ut rogatus fuerat, pergens venit ad eum: a quo etiam, sicuti decebat, honorifice susceptus est. Cujus sanctissimis cum recreatus, ut erat totius boni amator, Dux fuisset eloquiis, obsecrans illum ut ecclesiam sanctæ & individuæ Trinit. nomini & honori dicatam, in loco Fiscamnensi cognomento antiquitus constructam, a suo tamen patre Richardo honorificentius reformatam, ordine monachorum suscipiens decoraret. Erat enim illic more vivens carnali, jugo soluta regulari, clericorum levis conciola. Cernens denique pater VVillelmus illius animi devotionem, promisit se cum Dei adjutorio illud, quod poscebat, impleturum. Qui pariter venientes ad prædictum locum, satis sublime ac sollemniter commisit ei iisdem Dux cum aliquibus Episcopis dominium, & curam regiminis totius loci. Tum vir Domini congregavit ibidem monachorum regularem catervam, ita videlicet personis numerosam, ac bonorum studiis copiosam, ut triplici sui numero præteritorum numerum excelleret clericorum. Quod cernens jam dictus Princeps, multorum donorum ac possessionum largitionibus ampliavit locum. Monuit etiam tam Abbatem quam ceteros fratres sæpius, ut ab illo peterent quidquid suorum utilitati expedire nossent, utpote quoniam de hac re secundum velle provenerat ei & posse.

Monasterio Fiscamnensi præficitur.

14. Interea cernens vigilantissimus Pater, quoniam non solum illo in loco, sed etiam per totam provinciam illam, necnon per totam Galliam, in plebeiis maxime scientiam psallendi ac legendi deficere & annullari Clericis, instituit scholas sacri ministerii, quibus pro Dei amore assidui instarent fratres hujus officii docti, ubi siquidem gratis largiretur cunctis doctrinæ beneficium ad cenobia sibi commissa confluentibus; nullusq; qui ad hec vellet accedere prohiberetur. Quin potius tam

Scholas ibi instituit.

b Otto Comes, cognomento VVillelmus ab Henrico Duce adoptatus, de quo Chronicum Benignianum passim, Benigniani monasterii fuit advocatus, cui & Besuensi, Fructuariensi, aliisque sacris locis multa bona contulit. Obiit anno 1027. in monasterio sancti Benigni tumulatus est, qui *promeruit*, inquit Chronographus, *ut semper memoria ipsius agatur ab hujus loci monachis.*

tam servis quam liberis, divitibus cum egenis, uniforme caritatis impenderetur documentum. Plures etiam ex ipsis cęnobiis, utpote rerum tenues, accipiebant victum. Ex quibus quoque nonnulli in sanctæ conversationis monachorum devenere habitum. Cujus denique institutionis labor nimium optabilem diversis ecclesiis contulit fructum. Nam præfatum, ut dicere cœperamus, locum taliter claustris atque officinis regularibus, ceterisque bonorum copiis adornavit, ut præ ceteris illius provinciæ felicibus semper floreat incrementis. ANN. CH. 1031 1. Jan.

15. Contigit ergo postmodum, quatenus pars ecclesiæ beati martyris Benigni, cui, auctore Deo, primitus pater datus fuerat, ruinam corruens daret. Quam cum reformare cuperent artifices cæmentarii, graviorem pars eadem dedit ruinam. Quod cernens vir Deo devotus, intellexit divinitus sibi dari indicium, quod totum a fundamentis renovari conveniret templum. Ilicoque summo mentis ingenio cępit ipsius ecclesiæ reformandæ mirificum construere apparatum: quam denique cum cœpisset reædificare positione mirabili, valde longiore ac latiore quam fuerat, ignotus tamen erat universis locellus, quo pretiosi martyris membra claudebantur Benigni, quia sollerti cura taliter antiquitus fuerat reconditus, ut illo fiducialiter veneraretur Martyr per ævum, ubi felici morte occubuit propter Deum: sed a quibusdam incautis dicebatur etiam ibi non haberi. Cujus ignoratio rei nimium mæstificabat animum patris Vuillelmi. Tali quoque defectu anxio revelatum est visione pulcherrima per ipsum Dei martyrem ipsius honorabile sepulcrum. Erat enim, ut beatus multorum sanctorum descriptor miraculorum Gregorius Turonorum pontifex refert, *a* prægrandis arca lapidei sarcophagi continēs illum. Pro cujus incredulitate narrat idem Sanctus alterum sancti nominis Gregorium Lingoniensem episcopum acrius quondam fuisse increpatum. Cujus namque positionem loci antiqua vetustas occuluit. Nam coram præcipuo illius monasterii altare profundius habebatur defossum memoratum sepulcrum. Quod continuo requirens invenit, aperiensque illud contingere meruit sacratissima egregii martyris ossa, in cujus etiam cerebro, quod in descripta ipsius passione legitur *b*, vulnus ferreo illatum vecte apparuit: quæ omnia integro numero præsentibus honestioribus tam Episcopis, quam ceteris diversorum ordinum vel sexuum cum odoriferis thymiamatibus, ac psallentium choris, in eodem recondidit sarcophago, indeque paullulum ad orientem illum amovens, in pulcherrimo atque incomparabili locavit tumulo. Dehinc namque Pater venerandus acriori accensus devotione, reformandę opus basilicæ instanter, quemadmodum decreverat, accelerabat perficere. Quoniam, ut diximus, & præsto est cernere, totius Galliæ basilicis mirabiliorem, atque propria positione incomparabilem perficere disponebat.

Templum S. Benigni restaurat.

Cujus sepulcrum detegit.

16. Omnipotentis etenim Dei gratia in ipso cooperante, cępit illius fama sanctitatis circum adjacentes seu longinquas penetrare provincias. Nam præsul Metensium Adalbero, reverenter satis illum evocans, commisit eidem sancti Arnulphi confessoris regendum ac meliorandum, ut agere consueverat, monasterium. Suscipiens ergo illud brevi tempore reddidit emendatum. Tunc enim devota concepit mente, ut Apostolorum principis Petri sanctissimi limina visitaturus adiret. Stabiliens nempe cœnobia sibi commissa idoneis Præpositorum seu ceterorum officiorum personis, ut decreverat, Romam orandi gratia perrexit. Visitatis quoque sanctorum sepulcris, vel oratoriis, sacris etiam Missarum per semet celebratis solemniis (nam præfatus Bruno episcopus sacerdotium illi imposuerat) cum apostolica benedictione consolatus regreditur ad patriam, cępit febricitans ægrotare. Jam jamque ad cœnobium sanctæ virginis Christinæ *c* perveniens, in lectum decubuit: qui paullulum convalescens Vercellis devenit, rursusque ibidem gravius periclitari cępit. Tunc quoque, ut idem referre erat solitus, & etiam bonæ memorię GERBALDUS, almi patris Maioli monachus, ac prædicti cęnobii sanctæ Christinę abbas perhibebat, dū in ecclesia sancti jaceret Eusebii pręsulis, per quatuor vel quinque horarū spatia ita factus est exanimis, ut nullum omnino spiramen in

Monasterium S. Arnulfi Mettis reformat.

Romam petit.

In reditu ægrotat.

a Scilicet libro 1. de Gloria Martyrum capite 51. Gregorii autem Ligoniensis vita habetur inter vitas patrum capite 7.

b Passio sancti Benigni edita est a V. C. Francisco du Bosquet tunc prætore Narbonensi, in Historia ecclesiæ Gallicanæ.

c Monasterium sanctæ Christinæ prope Ollam, de quo exstat Ludovici Pii diploma, in notis ad Capitularia & a Cointio editum tomo 7. ad annum 822.

ANN. CH. 1031 1. Jan.

in ipso cognosceretur. Sed tamen ignoratur quid tunc divinitatis præsenserit; quoniam paullulum in se reversus, voce qua poterat, lingua palpitans, hæc personabat verba: Domine Jesu-Christe rex æternæ gloriæ, suscipe me, si placet, quoniam bonus es, non dubito ad te ex hoc corpore transire. Sciendum vero est, quoniam istius mora ægritudinis, ut eventus rei subsequentis demonstrat, non fuit impedimentum tantum quam gratia spiritalis lucri.

17. Occurrentes ei denique illuc tres ipsius germani fratres, levi evectione deduxerunt illum ad sui juris prædia confovendum: ardenter enim desiderabant videre illum, quoniam compungebat corda eorumdem divinæ absentia pietatis. Convalescente quoque eo ab ægritudine, post aliquot dierum spatium convenere ad illum quique suorum ac plures domini civitatum vicinarum, & suadere illi cœperunt, promittentes se plura largituros, si in nativa patria cœnobium sibi, sicut in externa audiverant illum fecisse, ædificare inciperet. Tunc etiam, quod potissimum fuit, duo ipsius germani videlicet Godfredus, atque Nitardus, viri spectabiles, secretius illum cum comite maximæ partis Burgundiæ Vvillelmo, qui etiam ejusdem patris, de quo sermo est, exstiterat affinitate propinquus, adeuntes spoponderunt se sæcularem relicturos militiam, ac se suaque omnia in omnipotentis Dei peculiare dominium devenire. His auditis Dei cultor ilico fiducialiter cœpit tractare de cœnobii, unde rogabatur, constructione: qui pariter communi consilio & voluntate locum quærentes, rei hujusmodi aptum reperere in rure paterno a Pado distantem flumine quaterno milliario, solitarium, cognomento Fructuariensem. Ibi namque collocari præcepit basilicam, quam præsente ARDUINO *a* rege cum aliquibus Episcopis sacrari jussit in honore genitricis Dei Mariæ, sanctique Benigni martyris, atque omnium sanctorum. In qua etiam isdem Rex cum sua conjuge & filiis humatus quiescit. Ad quam nihilominus tam a Romana urbe, quam a diversis partibus plurima congregavit sanctorum martyrum corpora. Brevi namque in spatio temporis collecta est ibidem numerosa fratrum congregatio Deum timentium, instituta beati Benedicti abbatis præcipui servantes, quæ isdem pater Vvillelmus a sancto Maiolo Cluniaci didicerat.

Fructuariense monasterium condit.

18. Revertens igitur post hæc ab Italia, omni studio satagebat e diversis partibus terrarum colligere viros servituti Christi idoneos, suadendo eis vitæ cælestis gloriam, pariterque comminans inferorum supplicia. Tantam enim ei Dominus cum ceteris virtutibus virtutem salutaris verbi concessit, ut quibusque doctrinam illius suscipientibus summam conferret fidei firmitatem, bonarumque virtutum augmentum, ac vitiorum emendationem. Omnibus enim, sicuti expedire noverat, sive leniter, seu asperrime, caritative tamen hujusmodi exhibebat. Contigit ergo illum aliquando cum viro per omnia desiderabili, domno scilicet Odilone, adhuc illo in canonicali habitu degente, de vera animarum salute habuisse colloquium. Intelligens vero illum niti ad sanctitatis culmina, cœpit illi attentius suadere; ut quod potissimum fore creditur, quantocius explere satageret. Negotiis videlicet sæculi istius abjectis, Christum Jesum sequi liceret expeditius. Compunctus ilico vis clarus libenter se facturum promisit, quod pater suaserat Vvillelmus. Nam post paullulum ad cœnobium nominatissimum honorifice deveniens Cluniacum, ibique a sancto Maiolo est devote susceptus, atque in habitu sanctæ conversationis monachus ex more sacratus est. Cujus etiam conversatio intantum extitit cara Deo, & dulcis Deum diligentibus, ut isdem sanctissimus Maiolus sibi commisso gregi allegans illum in vita, qualiter post ipsius obitum haberent patrem atque pastorem. Quod ita manifestissime & utiliter fieri contigit. Quam enim præmaximam exinde, dum adviverent, dilectionem inter se habuere, dum alter eorumdem alterum sibi utrumque præferens, exprimi non valet. *b*

S. Odolini persuadet monasterii ingressum.

19. Præterea pontificibus Romanis pater Vvillelmus, qui suo tempore præfuere, in tanta veneratione ac reverentia est habitus, ut quidquid illis suggessisset, sive per se, sive per aliquam legationem, libentissime implere studebant. Nam & Jo-

a Defuncto Ottone 3. Imperatore, Italici regnum Italiæ ad Germanos transferri ægre ferentes, Arduinum Eporædiensis Marchionis filium Regem salutarunt, quem Henricus pius armis prosequutus primum ad vitam privatam, mox ad Fructuariæ monasterium compulit.

b Multa hic in editis transposita suis quæque locis restituimus ope nostri mss. codicis.

ANN. CH 1031 1. Jan.

JOHANNEM Papam spiritualia dona per orbem, maxime Italicum, auri vel argenti pretio distracta minus curantem, tali invectione monere studuit per epistolam, hæc continentem. *a* *Parcite, quæso, parcite, qui dicimini sal terræ, & lux mundi. Sufficiat hominibus jam semel Christum fuisse venditum pro communi salute universorum. Jam enim refugæ veri luminis, solo nomine pastores, ovile Christi immo membra illius, videte post vos quo eunt. Si juxta fontem tepet rivus, in longinquum fetere nulli dubium est. Id circo cura quibusdam venditur ad suum interitum. Volo vos pastores ac Pontifices omnes in commune judicis securim gestantis, ante januam assistentis memorens.* Quam epistolam Papa libenter amplectens, grates ac benedictiones tanto Patri retulit, Deumque in illo glorificavit.

20. Sed & illud denique in eodem Patre fuit valde memorabile, quod multi tum etiam nobiles venenatis infecti verbis malorum, dum adversus illum contumeliarum verba dicenda concepissent, seu jurgia ultionis vice referenda, ut ad conspectum illius ventum fuisset, statim mirabantur semet ab his quæ intenderant exprimere, alienatos fuisse; amissaque ferocitate rei præteritæ, quidquid id erat, totum procedebat ex mansuetudine. Heinrico siquidem Imperatori de eo suggestum fuerat, quod illi derogans, illumque contemnendum adjudicans, ARDUINI quoque parti, qui sibi Italiæ regnum præripuerat, faveret, illumque pro posse defensitaret. Ex hoc quippe viro Dei, quamvis ab re, iratus fuerat. Ille vero ut comperit, ad illum pergens, rei veritatem sese purgando pandit, atque si quid erat odii a corde illius detersit. In tantum etiam isdem Imperator postmodum illum dilexit, ut illi dona largiretur plurima, & quidquid ab eodem vellet fieri, continuo impetraret.

Henricum Imp. sibi conciliat.

21. Pari namque ratione Rotberto Francorum regi de ipso indicatum fuerat, quod Brunoni prædicto Lingonum Episcopo, qui Regi minus adquiescebat, talia suaderet, quæ regali juri nimium resisteret. Ille vero simul & Regina conjux illius propter hoc illi irati, comminati sunt aliquotiens cœnobiis ejus damnum inferre maximum. Adiens ergo intrepidus amborum præsentiam, ita illorum divini verbi virtute iram compescuit, ut etiam summam dignitatis gratiam apud illos obtineret. Nam cum illorum filius, qui pro suæ juventutis elegantia ac liberalitate Hugo Magnus cognominabatur, jam in Regem unctus obiisset *b*, ac parens uterque pro morte ipsius pæne usque in suimet necem cordis dolore & luctu affligerentur; tunc accessit ad eos spiritalis medicus, & ait: „ Non infelices enim vos putare debetis, quod talem amisistis: quin potius felices valde, quia talem habere „ meruistis. Ego, inquiens, ex ullo hominum gradu non tam paucissimos salvos futuros „ æstimo, sicut de Regum. Qui cum attoniti responderent: Quid hoc dicis „ Pater? Respondit: Non audistis, inquit, sacer Canon quomodo refert, vix tres „ de triginta Regibus bonos exstitisse? Idcirco cessate, quæso, hunc juvenem flere „ mortuum, sed potius congratulamini ei, sicuti requiei datum & a malis liberatum. His dictis ita consolans illos placabiles fecit, ut viderentur non habere quod plangerent, & Deum dicerent visitasse illos per sanctum virum.

Et Robertum Galliæ Regem.

22. Quorumdam etenim nomina aliquando interpretabatur, sive ad profectum, sive ad detrimentum ipsorum. Cum igitur post mortem Bertoaldi Tullensis pontificis, qui ei monasterium sancti Apri confessoris commiserat, eidem episcopatui quidam Hermannus præsul datus fuisset, ita cœpit exosos hujus Patris habere monachos cum sua institutione, ut etiam honestissimum fratrem, Vvidricum nomine, qui post illum ejusdem loci pater devotus exstitit, cui tunc ceterorum cura imminebat, baculo verberaturus eum impegerit. Quod dum Patri relatum fuisset, ad nomen illius alludens, ait: Secundum suum nomen, inquiens, facit Episcopus iste. Nam lingua barbara *Herman* in nostra homo errans dicitur. Ac deinde: Si enim Christi pastor fuisset, illius oviculas minime laceraret. Sinite

Hermannus Episcopus monachos persequitur, perit.

a Præter hanc Guillelmi ad Johannem 18. summum pontificem epistolam, exstat insuper altera ad eumdem, qua monet eum, ne Ecclesiam Constantinopolitanam *Universalis* nomen sibi attribuere patiatur, quod quidem *Universalis* nomen missa ad Johannem legatione Constantinopolitanos *Patriarchas* jam obtinuisse fama falso vulgaverat. Hujus epistolæ, legationis, totiusque negotii mentionem facit idem Glaber lib. 4. cap. 1. & Hugo Flaviniacensis in chronico ad an. 1024. ubi hæc altera epistola habetur, quam Vitæ subjiciemus.

b Hugo Roberti filius anno 1017. in regem unctus, obiit anno 1026. die 17. Septembris, sepultus in ecclesia sancti Cornelii apud Compendium.

ANN. CH 1031 1. Jan. illum: verus Pastor novit, & ipse quæ sua sunt colliget. Non multo post denique pergens in longinquum sæcularia exacturus negotia, crudeliter obiit, peregrina potitus sepultura.

Et Leo Vercellensis. 23. Simili invidia quoque Leo Vercellensis episcopus ad actus universos istius patris exstiterat infestus. De quo etiam talia narrare solitus. Hic ergo crudelissimus Leo totus est sine Deo; quia si fuisset Deus cum eo, quæ illius sunt amaret pro illo. Affirmabat autem post mortem & æternaliter illum esse damnatum, manifestissime siquidem in multis claruit, quoniam quisquis illum odio habuit, exinde pœnas luit: sicuti vice versa, si quis illum dilexit, mercedem a Christo percepit illius auctore sanctitatis.

Præest monasteriis 40. monachis 1200. 24. Fertilem igitur gratiam ac dona uberrima a bonorum omnium largitore Pater iste promeruisse evidentissime passim claruit; sed nos lectoris tædium caventes, plurima silentio tegimus. Erant namque tam monasteria, quam cęnobia atque cellulæ monachorum circiter quadraginta, quæ illius patrocinio tute cunctorum bonorum affluebant copiis: fratres vero in ipsis degentes proculdubio plus mille ducenti. Quibus inerat fides integerrima, ut quamdiu id devote exercerent, quod ab eodem Patre didicerant, nil mundi hujus formidare debere, aut cujuspiam suæ utilitatis rei indigentiam pati. Id ipsum enim suis sæpissime inculcabat a Deo sperare & credere, quod etiam plurimis probavere experimentis. Nam aliquando per diversa terrarum euntes itinera, dum ex eventus facie perturbari potuissent, dicere erant soliti: Domine, in fide patris Villelmi fac nobis sicut vis. Nec ullus illorum umquam hoc dicens ope caruit. Instituit quoque simplicioribus vel idiotis, e seculo ad se confugientibus fratribus, orandi formam, quinque modulis mystice constantem: ut videlicet quot sensibus humani corporis Deus offenditur, totidem vocum clausulis ad misericordiam rogaretur. Erat autem hujusmodi: *Domine*, *Jesu*, *Rex pie*, *Rex clemens*, *pie Deus*. Subjungebatur vero singulis, *Miserere*. Supputabatur namque taliter, ut si verbi gratia in decem novennallibus articulorum juncturis, ter & quinquies idemtidem revolvendo devote diceretur, psalterii tota series mutuata persolveretur. Unde etiam pro psalterio apud illos habebatur, ut Pater docuit, & cognominabatur. Mortificatio nempe carnis, & abjectio corporis, ac vilitas vestium, ciborumqre extremitas vel parsimonia, in suorum universis, ac si natulariter, viguit. Ipsius etenim sermonis habitudo æqualiter cunctis, prout videbatur, in gratia erat condita. Pietati quidem & misericordiæ expleri nequit quantum operis dabat. Cum supernæ dulcedinis nectare, artificialis etiam musicæ perdoctus ac comtus dogmate, quidquid in psallendo choris suorum psallebatur, die ac nocte tam in antiphonis, quam in responsoriis, vel hymnis, corrigendo & emendando ad tantam derexit rectitudinem, ut nullis decentius ac rectius psallere contingat in tota ecclesia Romana. Psalmorũ nihilominus concentũ dulcissimo ultra omnes distinguẽs decoravit melodimate.

In fide Guillemi precante exaudiuntur.

Rudes docet orare.

Officii diviti cura.

Monasteria restaurata. 25. Erant igitur, ut diximus, sub ejusdem patrocinio tam maxima, quam minora perplura monasteria atque cęnobia, quæ videlicet ipse omnia aut a fundamentis innovavit, vel ampliando honestavit. Nam sancti martyris Benigni, ut dicere cępimus, cui Deo auctore primitus pastor allegatus fuerat, basilicam incomparabili opere pęne expletam, jam Brunone defuncto, Lambertoque in sede illius subrogato, placuit ut eadem basilica pontificali ex more benedictione sacraretur. Tunc denique ad votũ ipsius Patres convenere die designato e diversis provinciis, non solum Episcopi, verum etiam quorumcumque ordinum promiscuę plebis innumera multitudo. Erat enim autumni dies tertius Kalendarum Novembrium, ante videlicet natale ipsius martyris, qui omnia rite ac sollemniter, ut condecens erat, explentes, petierunt qui aderant Episcopi, ac quique religiosi patrem Vvillelmum, ut in die tante consecrationis, tam ipsis, quam universæ plebi, inter sacra Missarum sollemnia divini eleemosynam impenderet verbi. Ipse vero, ut erat bonis omnibus obsequens, agere non distulit, sed mente pia, corde contrito, vultu alacri, Spiritu-Sancto plenus in hæc verba cum lacrymis erupit. Convenistis fratres & sorores, grex pretio Christi sanguinis redemptur; convenistis, inquam, ad nuptias ipsius sponsæ, matrisque vestræ cælestis ac sempiternæ Ecclesiæ, quæ idcirco universalis dicitur, quoniam non solum quod in omnes mundi terminos dil-

Ecclesia S. Benigni dedicatur.

In qua concionatur.

„ dilatatur, sed etiam pro eo quod nulla immanitas criminum illius superat (si „ tantum fides adsit] dona misericordiarum. Quæ scilicet Patriarcharum mysticis præsignata figuris, Prophetarum ostensa præsagiis, Apostolorum auctoritate ac labore constructa, & martyrum sanguine consecrata; in qua abluti ac renovati a culpa veteris piaculi per salutaris undam baptimatis, sicque induimini prima stola angelicæ beatitudinis, quam amisistis in transgressione parentis primi incolæ paradisi. Deinde vero editis carnem ac potatis sanguinem illius omnipotentis Agni, qui vos prę ceteris mundi creaturis formans, & redimens, invicta benignitate elegit ad sui atque Patris regnum, sanctique Spiritus gloriam possidendam, ad quam dilectissimi tendere vos invito, moneo, obsecro, per caritatis ignem, & humilitatis, atque castitatis continuam custodiam. Gaudere, inquit, contigisset mihi ex vestræ unanimitatis devotione hujus sanctificationis concursus: sed quia nimius męror mentem deprimit ex signis satanę, quę evidentissime apparent in populo Dei: Non, inquiens, adspicitis quibus est adhuc mens sanior, quę scissurę & detruncationes vestium rabidissimę? quę attonsurę per cervices virorum? quam turpis in barba obripilatio maxillarum? quam nugacissima pęne universorum & insanissima actitatio? quam lasciva ad omnes pęne sermones ore tetricrepo juramenta? Ista etenim universa recentia & nuper crassata, non ex religiositate Christianitatis* processere, quin potius ex diabolicę superstitiositatis rabie emersere. Exinde quoque pullulat radix omnium malorũ superbia, ceterorumq; vitiorum fomenta. Atque vos ipsi sindicate, si non ipsius famuli estis, cujus insignia & stigmata in vobismetipsis geritis. Nã & me pudet dicere dum pęnitet reticere, quoniam exspectastis dulcedinẽ verbi, & ego propino vobis generaliter amaritudinem redargutionis. Moneo etiam illũ, si quis est in tota hac plebe, qui vel quinque solidos, seu quippiam ad hujus sancti martyris obtulit reædificandam muneris ecclesiam, quam præ oculis habetis, corã cunctis referat. Dum ergo non inveniretur quispiam aliquid contulisse, rursus ait: Videte, fratres amantissimi, inter quas spinas atque incendia pessimorũ hęc aula omnipotentis Dei per fidem sui testis Benigni, ad quã elegantia excrevit, ipso cooperante, fastigia. Volo vos, si placet, assidue esse memores, quam velox unicuique sit mundanæ curæ & ambitionis depositio. Propter quod obsecro cum nostri auctoris adjutorio resistite vitiis, & maligno diabolo; virtutes quoq; pręclaras assumite & colite; benignissimo Deo Conditori ac Redemtori vestro in cunctis obaudite, qui vos per fidem & orationes ac merita omnium fideliũ suorum dignos faciat introducendi cum eis in sempiternę glorię regnum, per Jesum Christum dilectum filium suum. Dumque ille ita perorasset, ac responsum ab omnibus fuisset, *Amen*: qui singultus quantę lacrymæ, qui gemitus per totam agebant ecclesiam, exprimi non valet. Omnibusque rite perfectis, cum gaudio quique rediere ad propria. Ex illo etenim die in eadem basilica, præcipue ad tumulum gloriosi Martyris, factę sunt multimodæ curationes diversarum infirmitatum, quæ etiam ob multiplicitatem scribi nequeunt. Sed etsi quis cum fide plena sibi deposcens quæcumque utilia, proculdubio adipiscitur, si talis sit ut promereatur Sanctorum meritis & orationibus.

ANN. CN. 1031 1. Jan.

* ms. Christi bonitatis.

Vvillelmus miraculis claret.

26. Nec prætereundum nobis videtur, quod dum patris Vvillelmi alloquio multis fuerint in mente recreati, plures etiam in corpore tractu ejusdem redintegrati, oratione refocillati, visitatione confortati, ac benedictione firmati: & quamvis nunc minus audiatur quod olim Christi sequacibus usui fuit, suscitare mortuum; pauca tamen de pluribus, ut testati sumus, quæ Dominus per istum operatus est dicemus. Revertenti namque illi quondam a cęnobio sancti Viventii confessoris, cum jam adpropinquaret sancti Benigni monasterio, obviam habuit promiscui vulgi turbam plangentem ac repedantem a spectaculo cujusdam miserrimi, videlicet ex ejusdem servorum familia sancti Benigni, quem magistratus crimine convictum, morteque suspensionis patibuli adjudicatum deliberaverat. Quod audiens vir misericors miliario distans a loco, dimisso equo illuc quantocius occurrens, hoc tantum dicebat: Jesu, Jesu, qui pepercisti latroni in cruce, miserere. Jussitque suis velocius infelicem illum, quẽ cernebant e trabe pendere, jam rigentem deponere: ipse vero toto prostratus corpore orationi incubuit. At illi solventes lora guttur illius arctantia, exanimis in terram cecidit. Ad quẽ accedens vir pius,

AN. CHR. 1031 1. Jan.

ait: Surge, inquit, Dominus imperat. Ipse vero aperiens oculos erexit se, admirans valde sibi * supereffe. Qui cum viro Dei egrediens, exsultantibus cunctis, ad monasterium plures postea vixit annos. Multos nempe ab hujusmodi patibuli suspendio ac nece per diversas provincias tam interventu, quam redemtionis pretio liberavit.

Morte punitum suscitat.

* al. suppresse.

Mitis in exactione redituum.

27. Nam & fratribus monasteriorum utilitatibus præpositis illud sæpius inculcabat, ut in exactione sibi commissorum forent providi, ne forte nimis tenues pro censsus reditu affligerentur. Dicebat enim se magis velle largiri egenti, quam exigere quidpiam ab indigente. Itinera quoque ejus per civitates & vicos, seu quorsum haberet, ingens pauperum atque infirmorum turba præoccupaverat. At ipse liberalis & largus beneficiorum erat universorum impensor. Desiderabatur enim ab omni hominum ordine vel sexu ipsius præsentia, sicuti unius e Patriarchis aut Apostolis Domini. Aliquanti etiam referebant illum sibi per visum in somnis apparuisse, seque de pravis actibus redarguisse, vel monuisse illos de communi animarum salute. Testor ego, inquam, ipsius ac virtutum matrem caritatem, quoniam quondam meorum culpis facinorum offensus, ut sensi illum ad horam amaricatum, secessi in aliud cœnobium ipsius ditioni minime subditum; dumque illic degerem, adstitisse mihi una nocte visus est aspectu placido, ac manu injecta caput mihi demulcens ajebat: Rogo ne me deseras a si non te amare fingebas: quin potius exercere te cupio quæ promiseras. Ipsius namque imperio maxima jam ex parte eventorum atque prodigiorum, quæ circa & infra incarnati Salvatoris annum contigere millesimum, descripseram. Quæ etiam causa ad præsens opus me compulit inflectere articulum. Idcirco omnes pariter oro ne propter hoc præjudicium de me fiat.

Auctori hujus vitæ apparet.

Omnium erga eum reverentia.

28. Beatitudo igitur eximii patris Vvillelmi jam ad tantam excreverat excellentiam, ut cunctas Latii ac Galliarum provincias ipsius amor ac veneratio penetraret. Nam Reges ut patrem, Pontifices ut magistrum, Abbates & monachi ut Archangelum, omnes in commune ut Dei amicum, suæque præceptorem salutis habebant. Quis enim umquam alius præter eum Veneticorum gentem in tam amica familiaritate habuit? Exaggerative secundum Apostolum loquimur, quoniam si fieri posset oculos suos eruissent, & dedissent ei. Siquidem Ursus patriarcha illorũ, ipsius sancti patris decrevit effici monachus. Sed quia ipse dispendium illius gentis, quod foret pro tanti absentia viri, considerans, illi in suo proposito permanere suasit. Quod etiam de multis similis rei gratia cognitum habetur fecisse.

Galat. 4. 15

Ex Italia in Galliam redux.

29. Jam vero in Dei opere magis assiduus quam frequens, cum esset in Italia suum biennio præstolans a sæculo excessum, sed rerum opportunitatibus exinde evocatus, ægerrime tamen ad Gallias remeavit. Cumque revisendi caritate cunctos Gorziense usque monasterium, a se olim cum ceteris ad regulare specimen reformatum devenisset, quæ supererant invisere curavit. Dehinc ad prænominatum venit Fiscannum. Post aliquot vero dierum acribus cœpit doloribus affligi. Jam quippe imminente sollemnitate Nativitatis Dominicæ, prænoscens suæ a Christo vocationis diem, convocatis ad se fratribus deliberans coram eis provide ac sapienter de cunctis quæ ipsius innitebantur patrocinio, quid vel qualiter agẽdum, seu ordinandum foret, sicque universis, præsentibus simul & absentibus, sua benedictione firmatis, ac Deo commissis, expetiit sibi dari salutare ac vivificum commeatum. Expletisque sollemnibus totis octo dierum, nil omnino loquens, oculos tantum ad Deum erigens, illi soli intendens, illum solum mente respiciens; jamque adspiciebat felix anima, subito ad illum itura de vasculo carnis, in sua gloria Deum majestatis. Anno igitur ejusdem Nativitatis Dominicæ 1031. Indictione 14. a nativitate quoque ipsius patris ac Dei cultoris 70. & ab adventu illius ad Gallias de Italia 41. regnante Conrado imperatore, in Francia nihilominus ROBERTO rege, die Dominicæ circumcisionis venerabili, atque ejusdem nativitatis octavo, 6. feria, mane, dum aurora supervenientis diei pelleret tenebras, e mundo transivit a sancto istius Dei amici corpore anima felix & beata, lucerna videlicet orbis, ad sempiternam ac deificam lucem, suis lugentibus, sed Angelis lætantibus, cum quibus laudans, ac magnificans benedicit Deum, in quo vivit quid-

Pie obit Fiscamni.

a Editi: *Rogo ex me discas.*

quidquid juste subsistit. Sepultum namque est sacrum illius corpus honorifice in gremio ejusdem sanctæ Trinitatis ecclesiæ in conspectu euntium ac redeuntium fratrum, ut quotidie siquidem præ oculis imitabilem haberent patrem, quem ad æternam justitiæ mercedem habuere institutorem: ipsiusque meritis & precibus valeant percipere æternæ vitæ regnum, & gloriam cum sanctis omnibus, donante domino Jesu-Christo Salvatore, qui cum Deo Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat per immortalia sæculorum sæcula. Amen.

ANN. CH. 1031 1. Jan

EPISTOLA GUILLELMI ABBATIS

ad JOHANNEM Papam.

Ex Hugone Flaviniacensi in Chronico Virdunensi.

GRATIA Dei & reverentia beati Petri sedi in orbe terrarum excellentissimæ indepto papæ JOHANNI, VVILLELMUS crucis Christi servus, sedem judicii cum Apostolis & coronam regni. Magistri gentium dictis instruimur seniorem non increpandum. Idem tamen alias dicit: Factus sum insipiens, vos me coegistis. Idcirco igitur filiationis diligentia hortamur communem vestram paternitatem, ut in uno imitemini cogitationes hominum pervidentem Dominum Salvatorem, ut dicatis ad aliquem vobis unanimem, quemadmodum & ipse Petro: Quid dicunt homines de me? Si vero responsum ejus ex fide fuerit, animadvertite qualiter sonuerit; si clare, custodite ne obfuscetur; si vero obscure, lux mundi oranda est, qualiter ita fulgeatis, ut universis in gremio Ecclesiæ constitutis ad viam mandatorum Dei gradiendam lumen præbeatis. Sed est fama rei, quæ nuper apud vos accidit, de qua quis audiens, si non scandalizatur, noverit se longe ab amore superno disparari. Quoniam licet potestas Romani Imperii, quæ olim in orbe terrarum monarches viguit, nunc per diversa terrarum loca innumeris regatur sceptris, ligandi, solvendique in cœlo & in terra potestas incumbit magisterio Petri. Atque idcirco ista diximus, ut animadvertatis non aliter Græcos quam cenodoxia, hoc quod audivimus apud vos requirere, impetravisse. De cetero quoque optamus, quod uti universasem decet Antistitem, vos acrius in correptione & disciplina sanctæ & apostolicæ Ecclesiæ vigere, æterneque & feliciter in Christo valere.

ALTERA VITA

Ex Chronico sancti Benigni Divionensis excerpta, tomo I. Spicilegii Acheriani.

1. ANNO ab Incarnatione Domini nongentesimo-octogesimo, Indictione octava, regni Lotharii regis vigesimo quinto * anno, dedit idem Rex BRUNONI a Remensis ecclesiæ clerico, suo vero parenti propinquitate consanguinitatis exsistenti Lingonicæ civitatis episcopatum. Ordinatus est autem idem Bruno episcopus per manus BURCHARDI Lugdunensis archiepiscopi in ecclesia sancti Stephani, viginti quatuor annos gerens ætatis: & eodem anno susceptus est a clero Lingonicæ urbis, ab Incarnatione videlicet Christi nongentesimo octuagesimo-primo. Is assecutus episcopatum, omni quo potuit nisu sequi studuit exemplum boni Pastoris. Monasteria igitur ipsius ad diœcesim pertinentia in spiritualibus religione, in temporalibus necessaria pæne adnullata gubernatione considerans, cœpit quærere quatenus Dei dispensante nutu suum in statum ea quivisset reparare. Amovens ergo MANASSEM abbatem hujus loci (*sancti Benigni Divione*) a dominatione, qua non bene utebatur, instituit in locum ejus Abbatem quemdam ex monasterio Dervensi, AZONEM nomine. Erat is Aquitanicus genere, ornatus bonis moribus & religiosa conversatione. Hic duobus annis in regimine peractis repedavit ad suum monasterium dimissa hujus loci gubernatione, atque iterum Manasses abbas suum recepit officium.

* Lege 27.

Bruno fit episc. Lingonensis.

Meditatur reformationem S. Benigni.

2. Videns igitur domnus episcopus Bruno statum loci in ambiguo positum, supplex adiit domnum MAIOLUM Cluniacensis monasterii abbatem, multaque prece poposcit, quatenus ejus auxilio quivisset reparare in melius, interius religionem, & exterius possessiones. Cujus precibus flexus reverendus abbas Maiolus, dedit ei duodecim monachos ex omni congregatione electos, disciplinis sanctæ religionis instructos, divina & humana sapientia doctos, nobilitate carnali claros. Quibus advenientibus ita ordinavit domnus Episcopus, ut die Translationis sancti Benigni, monachis cum sibi subjectis clericis ante sepulcrum sæpefati Martyris

Monachos a S. Maiolo obtinet.

a Hujus Brunonis præclare gesta passim memorat hujus Chronici auctor. Ejus vero Elogium ex Martyrologio veteri monasterii Benigniani habetur tomo I. Bibliothecæ Labbeanæ pag. 657. Erat Lotharii regis ex sorore nepos, natus nempe ex Albrada Ludovici 4. filia, Reginaldi Roceiensis Comitis uxore.

ANN. CH. 1031 1, Jan.

ris in crypta nocturnali officium peragentibus, ipsi in superiori choro ante principale sancti Mauricii altare matutinalem inciperent synaxim. Quod utique convenienter actum est; ut qui lumen religionis ostendere veniebant, intrarent luce diei appropinquante. Proinde illis hac vel illac pergentibus, isti in loco degentes cœperunt sancta conversatione resplendere, & locus qui antea pravis actibus, & ineffabili negligentia a cunctis videbatur confusus, nunc felici exercitatione virtutum omnium videretur esse floridus.

3. Verum quia prædicti Patris industria locis aliis intenta erat, & hic locus sine abbate esse non poterat, iterum domni Brunonis præsulis pulsatus precibus, quemdam fratrem, ferventissimum sui Ordinis exsecutorem, & totius nobilitatis lampade præfulgidum, atque in vera humilitate & fraternæ dilectionis caritate, necnon summæ discretionis, quæ virtutum omnium mater esse dignoscitur, honestate laudabiliter radicatum & fundatum, nomine VVILLELMUM, hujus monasterii gregi præfecit, & patrem spiritalem sibi poscentibus filiis instituit. Hic Italia exstitit oriundus, alto satis germine & nobili prosapia editus. Quem supradictus domnus Maiolus Roma veniens invenit in monasterio Lauceio dicto, ubi a puero educatus fuerat. Assumensque eum ipso deprecante, secum adduxit Cluniacum, ætate juvenili florentem.

Ex his Vvillelmus fit abbas.

4. Ordinatus est igitur abbas a domno Brunone episcopo, anno nongentesimo-nonagesimo, Indictione tertia. Officio vero abbatis accepto, divinis se ipsum cœpit exercere virtutibus. Erat enim corpore castus, mente devotus, affabilis alloquio, prudentia præditus, temperantia clarus, interna fortitudine firmus, censura justitiæ stabilis, longanimitate assiduus, patientia robustus, humilitate mansuetus, bonorum operum gratia plenus, caritatis equidem affluens visceribus. Pro pauperibus semper erat follicitus, Christum vero diligens totis visceribus, dum sicut Martha corporaliter non valebat, in egenis illum quotidie reficiebat. Omnibus hospitii perlargum præbuit usum: nemo est exceptus, perpessus nemo repulsam. Divinorum præceptorum delectabatur eloquiis, quia ex his & suos mores componere, & sibi commissos instruebatur docere & corrigere. Cunctis seipsum præbebat bene vivendi exemplum. Et sicut in ordine, ita primus studebat ut esset in opere, juxta illud Evangelistæ: *Cœpit Jesus facere & docere*. Peccantes vero zelo pii amoris coram omnibus arguebat, ut ceteri timorem haberent. Sed & verba quæ sub increpatione proferebat, ut reprehendenda reprehenderet, quasi stimuli dura videbantur & aspera, ut pæne timerentur plus quam verba, juxta illud: *Verba sapientis quasi stimuli, & quasi clavi in altum defixi*. Alios quidem blandimentis, alios admonitionibus, alios terroribus, & ita juxta Apostolum, prædicans verbum instabat opportune, importune, arguens, obsecrans, increpans in omni patientia & doctrina. Miserorum vero, haud secus ac si pateretur ipse, afficiebatur calamitatibus. Os ejus ita replebatur ex cordis abundantia, ut in eodem ore pæne nihil aliud nisi lex resonaret divina. Et quia Scriptura dicit: *Qui audit, dicat, Veni*; ideo quoscumque poterat, a sæculi nequitia suadendo subtrahebat. Et sicut cæleste per desiderium totis ipse viribus ad supernum regnum anhelabat, ita secum pergere omnes homines, si fieri posset, exoptabat. Sed nullatenus est fraudatus a desiderio, quod in se conceperat vera dilectio. Ille enim qui caritas est, qui se timentium complet voluntatem, viri Dei serventem affectum perduxit ad effectum. Ad ejus quippe monita multi quæ possederant relinquentes, regulari se disciplinæ subdiderunt, & beati Benedicti sequentes vestigia, semetipsos abnegantes, vero Regi totis viribus militaverunt. Partibus namque ex diversis ad ejus cœnobium multitudo confluxit innumerabilis. Sed nationibus licet diversi, mente tamen erant uniti, ut illud ad litteram in eis impletum videretur, quod de initio nascentis Ecclesiæ in Apostolorum Actibus legitur: *Erat illis cor unum & anima una*.

Ejus virtutes.

Act. 1.

Eccl. 12. 11.

Apoc. 22. 17

Act. 4. 32.

5. Crescente autem interius religionis studio, exterioris substantiæ supplementum cœpit abundare non modice, prout Dominus promisit suis in Evangelio: *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis*. Domnus namque episcopus Bruno, nimirum exhilaratus corde eorum bona conversatione, omni studio eorum usui necessaria curabat subministrare. Reddidit igitur sancto Benigno, & ejus monachis ecclesiam in Saciaco sitam, &c. Ubique ergo investigans ablata restituebat, & de suo jure quodcumque necessarium & utile eis foret, libenti animo tribuebat. Utrisque vero, domno scilicet præsule Brunone atque venerando abbate VVillelmo, in restauratione hujus loci studiose decertantibus, cœpit crescere & quasi denuo reflorere, &c.

Brunonis cura in monast. Benignianum. Matth. 6. 33.

6. Ipse HENRICUS dux (*Burgundiæ Hugonis Francorum regis frater*) audita fama religionis eximii patris VVillelmi commisit ei abbatiam Versiacensem *a*, pæne ad nihilum redactam, ut ab ipso restitueretur in pristinum statum; quod & fecit auxiliante Deo. Domnus autem episcopus Bruno considerans patrem VVillelmum ita ferventem in religione ac monastica institutione, & loca ei commissa de die in diem in melius proficere, omnia in suo episcopio monasteria ipsius delegavit providentiæ, abbatiam scilicet Besuensem *a*, Apostolorum Petri & Pauli honore dicatam, monasterium sancti Johannis, quod Reomaus dicitur, locum sancti Michaelis archangeli juxta castrum Tornodorum, abbatiam Molundensem, ubi sanctus Valerius *b* archidiaconus & martyr quiescit; quas omnes ita strenue gubernavit, ut post eum singulæ

Alia monasteria Vvillelmo committuntur.

a Alia lectio habet *Vezeliacensem*, cui monasterio Guillelmum nostrum etiam præfuisse volunt nonnulli, forte ex hoc loco. Abbatia fuit Ordinis nostri, vulgo *Vezelay*, hodie in canonicorum collegium conversa. Vergiacum perseverat sub prioratus titulo, vulgo a sancto Viventio, qui ibi quievit, dictus *S. Vivent*, prope oppidum S. Johannis de Latona.

b De hoc monasterio infra singillatim agemus. Hactenus perseverat sub nostra S. Mauri congregatione, vulgo *Beze*, sicut & tria sequentia. *Reomans*, vulgo *Moutiers-saint-Jean*, Tornodorense, & Molundense, vulgo *Moleme*, in prioratum sancti Martini, qui sibi ipsi parebat, translatum.

singulæ singulis abbatibus distributæ, statui illius temporis quo ab eo regebantur, non quierint æquari. ANN. CH. 1031 1. Jan.

7. Anno sexto suæ ordinationis Vuillelmus abbas Romam perrexit ad Apostolorum limina, eorum patrocinia exposcens prece devota, indeque ad sanctum Angelum montem petivit Garganum. Sed Beneventum veniens gravissimæ infirmitatis adstrictus est compede, cujus infirmitatis diuturno afflictus languore, cum jam a suis desperaretur posse evadere, quadam nocte raptus in spiritu tribunali metuendi Judicis sistitur: ubi cum pro aliquibus increparetur excessibus, & maxime pro indiscreta severitate, pro his culpis metueret damnari æternis gehennæ suppliciis, ut sibi visum est; sanctus papa Gregorius in sua eum suscepit fide, diligentiori deinceps victurum sollicitudine, & priora errata pietatis & misericordiæ operibus expianda correcturum fore. Post visionem in semet reversus, & ab infirmitate eadem cœpit convalescere die, & priorem austeritatem permutavit in maximam pietatem. Sicque postea omni vitæ suæ tempore sanctum Gregorium speciali coluit dilectione. Cœperunt denique ex sua patria, hoc est Italia, multi ad eum convenire: aliqui litteris bene eruditi, alii diversorum operum magisterio docti, alii agriculturæ scientia præditi, quorum ars & ingenium huic loco profuit plurimum. Crescebat ergo quotidie multitudo monachorum sub ejus magisterio degentium, ut (exceptis his qui per alia erant monasteria) in hac congregatione quotidie fratres essent septuaginta aut octoginta.

Romam petit.

Ob severitatem corripitur.

8. Inter cetera quæ domnus Bruno episcopus in hoc loco egit bona, longum est enim enumerare singula ejus gesta; sed hoc breviter possumus dicere, cuncta ab antiquis huic loco collata, posteaque a malignis direpta, vel a pravis rectoribus dispertita, a Brunone episcopo sunt restituta: & licet illi non amittant mercedem suæ eleemosynæ, hic tamen non inferiori dignus est gratiarum actione, de emortuis enim cineribus in excellentiorem, quam umquam ante fuerat, statum per eum sublimatus est hic locus. A sancto igitur Gregorio Lingoniensi episcopo fundata hæc abbatia, a Guntranno rege stabilita & ditata, a Carolo imperatore, cognomento Calvo, & domno Isaac *a* episcopo restaurata, ab honorando præsule Brunone & Vuillelmo venerabili abbate, non solummodo in aliis rebus, verum etiam in nova ecclesiæ fabrica est renovata; in cujus basilicæ miro opere domnus Præsul expensas tribuendo, ac columnas marmoreas ac lapideas undecumque adducendo, & reverendus Abbas magistros conducendo, & ipsum opus dictando insudantes, dignum divino cultui templum construxerunt. Cujus artificiosi operis forma & subtilitas non inaniter quibusque minus edoctis ostenditur per litteras; quoniam in eo multa videntur mystico sensu facta, quæ magis divinæ inspirationi, quam alicujus deputari debent peritiæ magistri.

Bruno episc commendatur.

9. Fundatum est autem hoc templum anno Dominicæ Incarnationis millesimo-primo, Indictione decima-quarta, decimo-sexto Calendas Martii, cujus longitudo ducentorum ferme cubitorum, latitudo autem quinquaginta trium exstitit; altitudo vero in sequentibus oportune dicetur. Inferior itaque domus orationis, in qua sacratissimum corpus sancti Benigni martyris veneratur, eumdem pæne modum habens quantitatis, fulcitur centum quatuor columnis. Hæc in figuram T litteræ facta, quatuor ordines columnarum duodeno dispositarum numero, æquali extenditur in longitudine & latitudine: decem vero cubitis erigitur in altitudine, secreta ex utraque parte habens vestibula. Quinque sane in ea continentur altaria; primum in honorem ipsius sancti Benigni est consecratum, secundum in memoriam sancti Nicolai & omnium Confessorum, tertium in venerationem sanctæ Pascasiæ virginis, quæ ibidem quiescit, & omnium Virginum; quartum in sancti Irenæi & omnium Martyrum; quintum sub nominibus sanctorum confessorum & abbatum sanctorum Johannis & Sequani, atque sancti Eustadii presbyteri ibidem quiescentis.

Ecclesia construitur.

10. In hac ergo corpora sanctorum quiescentia sæpedicti testis Christi beata ambiunt membra, quorum in principio hujus libri *b* nomina sunt adnotata. Sanctorum vero Confessorum & Episcoporum Urbani & Gregorii corpora in ecclesia sancti Johannis Baptistæ primitus fuerunt tumulata, post longa vero tempora, inde elevata: sancti quidem Gregorii medietas corporis in ecclesia sancti Benigni est recondita, tempore quo propter metum paganorum ejusdem sancti Martyris effossum corpus delatum fuit ad civitatem Lingonas; & tunc alia medietas corporis præfati confessoris illic est retenta. Sancti denique Urbani corpus levatum, & in loculo positum, multis miraculorum signis per eum Dominus lætificavit corda famulorum suorum in hoc loco degentium. Venerabilis vero Isaac antistitis corpus cum, exigente templi ædificio, transferretur alio a quibusdam sacerdotibus, maxima ex parte integrum simul cum capite clericalem adhuc præferente habitum fertur inventum. Similiter & domni Argrimi pontificis ac monachi sacerdotalia cum cucullo necnon interiore cilicio vestimenta, in testimonium ipsius sanctimoniæ incorrupta sunt reperta. Ab hoc haud longe reperta est sancta Radegundis, habens ad caput titulum sui nominis in lamine plumbea: cujus ossa cerato involuta linteo sunt inventa in capsa lignea in terra recondita. Ceterorum præterea sanctorum, quorum corpora hic noscuntur tumulata, beatus Gregorius Turonorum episcopus mentionem facit, eorum describens quædam miracula *c*: Benigni videlicet martyris, nostri specialis patroni; Tranquilli quoque confessoris, necnon Hilarii senatoris, & ejus con-

Corpora SS in basilica Benigniana.

a Caroli diploma ea de re, quod Isaac obtinuit in gratiam monasterii Benigniani, a Perardo editum est: sicut & alterum Rodulfi regis, rogatu Gautzelini Lingonum episcopi, in quo Isaac loci restaurator, *mira sanctitatis episcopus* dicitur.

b De his sanctis fuse agit Chronographus sui operis initio, quæ si vis require Spicilegii tomo 1. pag. 353. Urbanus & Gregorius fuere episcopi Lingonenses monasterii hujus conditores, quod ad nihilum pæne prolapsum Isaac Brunonis decessor restituit. De Argrimo actum est Sæculo superiori.

c In libro 1. de Gloria Mart. cap. 50. & in libro de Gloria Confess. capp. 42. & seqq.

ANN. CH. 1031 1. Jan.

conjugis, sanctæ Floridæ sanctimonialis, atque Pascasiæ virginis & martyris. Hæc a sancto Benigno edocta & baptizata, post ejus martyrium, sævitia paganorum rapta est ad supplicium. Cumque immobilis in fide Christi persisteret, primo carceris afflicta squalore, postea pro confessione deitatis sententia fuit multata capitali, ut quædam vitrea antiquitus facta & usque ad nostra perdurans tempora eleganti præmonstrabat pictura. Tantorum ergo venerandis corporibus sanctorum honorabiliter hæc de qua modo agitur ecclesia non mediocriter est ditata, exceptis aliorum reliquiis sanctorum, quos enumerare superfluum videtur.

Oratorii S. Johannis descriptio.

11. Huic paullo superius descriptæ inferiori cryptæ conjungitur oratorium ad solis ortum, rotundo schemate factum, senarumque illustratum splendore fenestrarum, triginta septem cubitos habens in diametro, decem in alto. Hoc sane oratorium terno columnarum ordine in semet regyrato, quadraginta videlicet atque octo, geometricali dispositione ambitur; hujus desuper culmen celso erectum fastigio viginti quatuor columnarum, ac triginta duorum arcuum, tripertita comparis numeri machina, divisione, eleganti transvolutum est opere. Hoc sane oratorium sancti Johannis Baptistæ sacratum est honore, cujus altare illustratur trium fenestrarum lumine. Ab hac ecclesia sunt per cochleam dextra lævaque triginta septem gradus, crebris sufficienter illustrati fenestris, per quos inoffenso ascenditur tramite ad basilicam sanctæ Dei genitricis Mariæ. Ipsa vero ecclesia sexaginta octo subnixa est columnis, eumdem fere habens modum & formam in diametro, sive in altitudine, quem & inferior, undenisque irradiatur vitreis. Ad altare autem ejusdem perpetuæ Virginis marmoreum per quatuor tripertitos ascenditur gradus, juxta quos hinc & inde sunt altaria: ad dextram quidem Johannis Evangelistæ ac Jacobi fratris ejus, sanctique Thomæ Apostoli; ad lævam vero sancti Matthæi, Jacobi & Philippi apostolorum.

12. Huic iterum concordantes & satis lucidi utrimque per cochleam ad ecclesiam sanctæ & individuæ Trinitatis triginta gradus continuatim præstant ascensum. Hæc in modum coronæ constructa, triginta quoque & sex innixa columnis, fenestris undique, ac desuper patulo cælo lumen infundentibus, micat eximia claritate, amplitudine inferiori domui consimilis, sed viginti cubitorum altitudinis. Altare sanctæ Trinitati ita est positum, ut undecumque ingredientibus, ac ubicumque per ecclesiam consistentibus, sit perspicuum. Inde per quadrigeminas scalas altrinsecus factas ad suprema patet ascensus: quarum duæ æquali modo positæ per quindecim gradus usque ad sancti Michaelis protenduntur oratorium, habens in longitudine cubitos triginta tres, in altitudine decem, vili facta schemate: fenestras habet septem. Aliæ vero duæ per quinquaginta gradus sursum dirigunt gressum. Ad ima autem harum scalarum, bina super murum deambulatoria sunt facta, quæ æquali spatio ab orientali parte usque ad occidentalem, & infra templum, per arcus deambulatorios, & supra tectum domus muro altitudinis trium ferme cubitorum circumquaque pergentium, a ruina protegunt incessum. Hæc tamen ad dexteram sinistramve partem templi incipientes, interius & subtus alas ejus gressum per quosdam occultos aditus ad suprema tecti dirigentes plano, ut dictum est, calle deducunt introrsus undique, donec superliminare occidentalium portarum attingentes, per pariles scalas viginti graduum in porticus ecclesiæ majoris deponunt: quæ ad instar crucis ædificata habet in longitudine cubitos centum viginti octo, in latitudine, sicut præscriptum est, quinquaginta tres, in altitudine quaquaversum per maximos triginta & unum cubitos, in medio autem quadraginta: illuminatur septuaginta vitreis, fulciturque centum viginti & una columnis, quarum nonnullæ juxta capita fortissimarum, quæ sunt quadraginta, pilarum quadrangulatim statutæ, una quasi simul coronari videntur corona, quamvis non unius sit magnitudinis omnium forma. Habet hinc & inde geminas porticus dupliciter transvolutas, in quibus bis bina continentur altaria. A parte quidem aquilonis unum in honorem sanctorum apostolorum Petri & Andreæ, alterum in honorem sancti Bartolomæi & Simonis atque Thaddæi apostolorum. Sancti vero Pauli altare est in superiori ecclesia, ante aram sanctæ Trinitatis, eo quod ipse raptus ad tertium cælum vidit secreta Dei. A meridie sunt altaria, unum in honorem sanctorum apostolorum Matthæi & Barnabæ, ac Lucæ evangelistæ: aliud in honorem sanctorum martyrum Stephani, Laurentii, atque Vincentii. Est aliud altare ad occidentalem plagam ecclesiæ, in eodem latere meridiano in honorem sanctorum Mammetis, Desiderii, Leodegarii, Sebastiani, Gengulfi martyrum. Et ex parte altera sanctorum martyrum Polycarpi, Andochii, Thyhrsi, Andeoli, Symphoriani, Georgii, Christophori, & sanctorum confessorum Urbani & Gregorii, quorum corporibus adornatur præsens domus. Principale altare est sacratum in honorem sanctorum Mauricii atque Benigni, simulque omnium sanctorum; altare ad dexteram ejus in honorem sancti Raphaelis archangeli & omnium beatorum Spirituum; ad lævam vero in honorem sancti Marci evangelistæ; atque in medio ipsius ecclesiæ altare sanctæ Crucis, omniumque sanctorum. Ante hoc altare triplex constat introitus cryptæ, in quindecim gradibus ascenditur ab ipsa ad superiorem ecclesiam.

Sepulcrum S. Benigni.

13. Sepulcrum vero sancti & gloriosi Martyris ita est constructum. Est tumba ex quadris ædificata lapidibus, quæ octo cubitos in longum, quinque autem tenet in latum, cujus cacumen lapideum quatuor sustinetur suffragio columnarum: desuper autem quatuor columnæ marmoreæ locatæ erant antiquitus. Olim super lapideos arcus, qui continebant absidam, ferebant ligneam sex cubitorum longitudinis, & trium latitudinis, septemque ac semis altitudinis, quæ undique auro & argento vestita historiam Dominicæ nativitatis & passionis præmonstrabat, anaglypho prominente opere, pictura satis optima. Verum hoc decentissimum, de quo loquimur, ornamentum ob recreationem pauperum tempore famis fuit dissipatum a domno abbate Vuillelmo, & cum capsa aurea mirifice gemmis exornata, pariter-

Ecclesiæ ornatus ob pauperes venditus.

riterque tribus tabulis ac duobus thuribulis argenteis, crucibusque, ac omne ornamentum in auro & argento venumdatum est. Ante hæc vero tempora, insignia ornamenta, videlicet gemmæ, pallia pretiosa, capsæ, tabulæ, coronæ, vasa quoque ecclesiastica, seu candelabra ex auri argentique metallo fabricata, cum imagine Salvatoris Domini nostri ex auro, fusili opere facta, latronum fraude, in ipsius sancti festivitate, occisis custodibus, furto fuerunt asportata. Hæc ornamenta a Guntramno & ceteris regibus huic loco, pro veneratione & honore Dei, sanctique Benigni martyris antiquitus collata, sed priscis temporibus sacrilega pessimorum manu sublata, nullus postea exstitit principum, qui tantum potuisset recuperare thesaurum. Hæc ad notificandam Divionensis loci antiquitatem & gloriam paucis dicta sunt. Illud in fine notificandum est, in templi istius ædificio esse columnas trecentas septuaginta & unam, exceptis illis, quæ in turribus & altaribus sunt. Fenestræ clausæ vel claudendæ vitro centum viginti, turres octo, portæ tres, ostia viginti quatuor.

ANN. CH. 1031 1. Jan.

14. Nunc ad ea quæ omiseramus patris Vuillelmi explicanda gesta stilum vertamus. Augustorum seu Regum palatia cum adiit, in iis non quæsivit quæ sua sunt; sed quæ Jesu Christi, ut ex eorum scilicet familiari conlocutione subveniret oppressis sua interventione; aut certe ex sæculari vel clericali habitu Deo lucrificaret, ut juxta Domini præceptum propria relinquerent, & sæcularibus curis semotis Deo in tranquillitate servire studerent. Conveniebant igitur ad eum plurimi, ut diximus, & licet diversi nationibus, mente tamen uniti. Lætabatur pastor in sui gregis augmento, magisque gaudebat quod omnes instabant operi proposito. Verum quia super gregem sibi commissum sollerti vigilavit cura, divina promeruit gratia de fructu laborum suorum in hac gaudere vita. Nam regularis vitæ disciplinam, quæ jam pæne deciderat per veterum negligentiam, prout beatus Benedictus eam composuit, in pristinum statum corrigendo restauravit, ac per diversas mundi partes, per plura monasteria a regulari tramite devia, tam per se quam per suos, quos abbates ordinaverat, monastico ordini subdidit. In hoc vero gaudens gratulabatur Deo, quod eorum quos sua sub cura educaverat, ad monasticum regendum ordinem fore multos idoneos videbat: ex quibus nos aliquos dignum judicavimus huic libro indere, ut sciant posteri, quam strenui ex hac congregatione prodierint monachi, eorumque memoria permaneat in laude.

Vuillelmi pia gesta.

15. Dum primum abbatis suscepit officium venerabilis Vuillelmus, inter monachos in hoc loco degentes fuit quidam juvenculus, vocatus HUNALDUS, quem prædictus Pater videns sollertis ingenii, retinuit sibi ceteris abeuntibus. Hunc præcipue omni studio doctrinæ imbutum, in domo Dei constituit vas electum. Ad omnia quippe quæ sibi erant necessaria prædicti fratris juvabatur sollertia. Denique injunxit illi curam hujus sacri periboli, quam tanta prosecutus est cura, ut pæne totum quicquid fuit ornamentorum in hac basilica, ejus studio sit aggregatum. Ad ultimum post obitum prædicti Patris abbatiam Tornodorensem assecutus, ibidem quievit annis viginti septem in regimine transactis. Alter quidam hujus castri Divionensis civis, nobili ortus genere RODULFUS, Albus vocatus cognomine, venit ad conversionem inter ipsa primordia ejus novæ ordinationis, cujus pecuniis relevata est paupertas prædicti Patris, & consilio atque adjutorio sublevata sollicitudo regiminis hujus loci, & Besuensis monasterii, (adhuc quippe erat ei paucitas monachorum) quem prædictus frater ita juvabat in exterioribus curis, ut solus supplere videretur solamen plurimum; sed præter ejus votum, hoc solatium tulit illi paucitas dierum. Alter quoque subjunctus est memorato patri, TEODERICUS dictus, hujus patriæ civis, quem post diuturnam eruditionem Fiscannensi cœnobio constituit priorem, ad ultimum Gemmeticensium præfecit abbatem. Alius ex castro, Belno dicto, Miles, LEDBALDUS vocatus, & a studio Sapiens cognominatus, patri Vuillelmo est adjunctus: cujus imbutum doctrina spiritali per aliquod tempus archimandrita in Tornodorensi loco est substitutus.

Ejus discipuli. Hunaldus.

Rodulfus.

Theodoricus.

Ledbaldus.

16. Fama sacræ religionis eximii patris Vuillelmi percitus quidam Mettensis clericus, generosis ortus natalibus, nomine BENEDICTUS, ejus discipulatui est aggregatus: brevique in tempore studens eum imitari, doctrina & conversatione perfectionem attigit monasticæ vitæ. Per ejus igitur relationem comperit domnus ADELBERO Mettensis pontifex patris Vuillelmi religiosam conversationem: a quo suppliciter evocatus, atque sancti Arnulfi abbatia donatus, eumdem Benedictum ibidem constituit Patrem, ubi per multos annos sacris intentus actibus, vita functus multis claruit virtutibus. Ne vero a tanto Pontifice reverendus abbas Vuillelmus rediret vacuus a munere, stolam auro textam, duasque cappas purpureas aureo limbo decoratas, ab eodem percepit Præsule. Sed & præfatus Benedictus abbas ordinatus casulam auro decenter ornatam, atque alia ornamenta obtulit ei pro benedictione, quæ præfatus pater tam hoc in loco, quam Fructuariensi a se noviter cœpto divisit, ut sibi placuit. Prædictam vero sancti Arnulfi abbatiam post mortem ante dicti Abbatis rexit annis multis.

Benedictus.

17. Ex Tullensi quoque clero venit ad eum quidam, ARNULFUS vocabulo, litteris apprime eruditus, omnique mundana sapientia doctus. Hic in brevi assecutus perfectioris vitæ institutionem, commissa est ei cura a domno patre Vuillelmo non solum hujus, sed & omnium quæ sub ejus erant provisione locorum. Qui quanta in hoc loco egerit bona post referemus &c. Domnus igitur BERTOLDUS Leucorum, qui Tullo dicitur, episcopus per querimoniam a se delapsi clerici confabulationem quæsivit sæpefati abbatis Vuillelmi: in cujus verbis considerans inconcussam inadulatamque constantiam mentis, ceteraque insignia virtutum in ejus actis & moribus resplendentia admiratus, monuit instanti prece, ut abbatiam sancti Apri suscipiens emendare curaret secundum sancti Benigni institutionem. Cujus annuens precibus, idem cœnobium in paucis annis ad regularem commutavit statum. Invenit

Arnulfus.

ANN. CH. 1031 1. Jan.

nit ibidem strenuos monachos, ex quibus unum, VVIDRICUM nomine, post non multos annos in eodem monasterio constituit Patrem monachorum. Qui egregii magistri docilis discipulus, ita eum studuit imitari in omnibus, ut in suis omnibus vel verbis vel actibus repræsentari quodammodo videretur pater Vuillelmus. Multo denique erudiens in sancta conversatione, aliquantos aliorum monasteriorum patres monachorum ex sua protulit congregatione.

Episcopi ipsius magisterio se subjiciunt.

18. Plures igitur sacerdotum vel abbatum sibi commissorum locorum, vel ecclesiarum relinquentes curam, ad patris Vuillelmi confluebant doctrinam. Quidam episcopus civitatis Albingatæ, quæ est juxta Genuam civitatem, super mare sitam in Italia, relicto episcopio, prædicti Patris se subdidit imperio. Alter quoque episcopus, BARNABAS vocatus, genere Græcus, in hoc monasterio sub ejus magisterio plurimis annis est conversatus. Alius vero BENIGNUS dictus, episcopus, a Roma huc adveniens, per aliquot annos cum ipso commoratus fuit, subjectus & obediens *a*. Abbates etiam perplures ex diversis partibus venientes sponte se ipsi subjiciebant, obedire parati: inter quos fuerunt abbas JOHANNES, dictus Capuanus; alter quoque JOHANNES, abbas monasterii sancti Apollinaris in urbe Ravenna, BENEDICTUS quoque abbas monasterii sancti Severi urbis Classis, ANASTASIUS etiam & MARCUS, & alii abbates plures, quos longum est enumerare. Monachorum vero non est numerus, qui ab illis venerunt partibus, Archidiaconus etiam quidam Mediolanensis, nomine GOTFREDUS, ut nobilem decebat, nobiliter veniens cum multis thesauris, inter quos altare onychinum, auro & argento decenter ornatum, & quidquid ad capellam pertinebat, ornamentum scilicet ecclesiasticum, secum detulit. Pluribus annis in hoc monasterio monachus permansit, ac postea per consensum abbatis Vuillelmi patriam revocatus, abbas apud Mediolanum est constitutus.

Et abbates. *Et alii.*

SS. Romualdi, &c. amicus.

19. Ipsi denique sancti viri patres & doctores Eremitarum exsistentes, fama sanctitatis longe lateque notificati, ROMALDUS *b* scilicet, VVILLELMUS ac MARTINUS, quos in magna veneratione habebat urbs Ravenna, ceterique quos intra se concludit Italia, patris Vuillelmi expetebant societatem: quia sanctorum conjunctio grata & jocunda, Ecclesiæque pernecessaria; & e contra societas malorum impedimentum bonorum. Ipsi vero cultores eremi, relicta quiete solitudinis, gaudebant sub ejus magisterio associari cœnobitis. Ex eorum ergo numero adjuncti fuerunt ei duo, JOHANNES & PAULUS, litteris eruditi, quorum sapientia ad salutem multarum profecit animarum. Horum uterque monasticæ religionis ferventissimus, & in cœnobiali conversatione ceteris erant imitandi, & in contemplativa vita lectioni & orationi assidue studentes, videntibus exemplo fuerunt pariter & admirationi. Reverendæ memoriæ Paulus *c* apud nos in pace quievit; Johannes *d* vero homo Dei sanctam ob conversationem vocatus a domno patre Vuillelmo, Fructuariensi cœnobio abbas est institutus. De quo loco, quia occasio se præbuit, intimandum paucis videtur, qualiter fundatus fuerit.

Fructuariensis monast. initia.

20. Duo germani fratres fuerunt sæpe dicti abbatis Vuillelmi, unus vocatus est NITHARDUS, alter GOTEFREDUS. Primus eorum Comitatus honore eniuit, alius militiæ stipendiis contentus fuit; quos prædictus Pater sæpe admonendo a mundi illecebris abduxit, & ad Christum convertit. Venientes ergo uterque ad hoc Divionense cœnobium, exceptis aliis rebus, dederunt sancto protectori nostro Benigno quoddam juris sui prædium, Vulpianum vocatum, quodam præsagio futurorum. In quo loco domnus Vuillelmus fundavit ecclesiam in honore sancti Benigni, ut notitia & honor ipsius sancti in illa patria adcresceret, & ut in hereditate parentum suorum aliquid acceptum Deo ædificaret: deinde ut oblatio eorum ad animarum proficeret lucrum, atque ut fructus bonorum operum, quæ ibi gerunt, sibi & illis esset abolitio peccatorum, & æternæ vitæ digna recompensatio præmiorum. Unde & Fructuariensis ille locus est vocatus. In brevi ergo tempore factum est nobile cœnobium, ubi de hoc loco & spiritualia & temporalia subsidia sunt delata: Reliquiæ scilicet multæ cum corporibus sanctorum, volumina librorum, omniaque ecclesiastica ornamenta, & monachi plurimi pariter illuc abierunt. Sed & de aliis suæ ditioni subjectis locis, & undecumque oblatis supplementis, magnificatus est locus possessionibus & divitiis; ita ut in vita ejus congregatio illius loci centum numero constaret monachis, exceptis locis cellarum ei loco subditis, quæ fere triginta exsistunt. Convocatis ergo Episcopis patriæ, rege quoque ARDUINO, qui ibi postmodum quievit, sua cum conjuge, & multis nobilibus ipsius regni in honore sanctæ Dei-genitricis Mariæ, sanctique Benigni, & omnium sanctorum fecit locum illum sacrari. Constituit & alia monasteria in eadem patria, ubi deputatis monachis, & abbatibus ordinatis, adhuc ordo viget monasticus. Sanctimonialium etiam instituit monasterium.

Fiscamnensi monast. præficitur.

21. Audita Dei viri fama nobilissimus Nortmannorum Comes RICHARDUS misit ad eum, reverenter supplicans ut ad se veniret qui tandem libenter ut rogatus fuerat pergens, venit ad eum; a quo sicuti decebat honorifice susceptus est, multisque ejus precibus exoratus est, ut ecclesiam sanctæ & individuæ Trinitatis nomine & honore dicatam in loco, qui Fiscannus dicitur, olim constructam, & a se in ampliorem statum decenter reformatam suscipe-

a In Necrologio Benigniano alii item episcopi ejusdem loci monachi habentur, nempe *Johannes archiepiscopus Corinthi Idibus Decembris*, & Pibo Tullensis episcopus 9. *Calendas Decembris*.

b Romualdus Camaldulensium pater, VVillelmus ejus discipulus, qui laudatur a Petro Damiani in ejusdem vita num. 31. & forte Martinus, seu Marinus, sub cujus magisterio Romualdus prima didicit vitæ eremiticæ præcepta.

c An hic Paulus, qui in Necrologio sancti Germani sic designatur, *Paulus solitarius sancti Benigni 6. Kal. Junii.* Ibi etiam reclusos fuisse colligitur ex ipso Necrologio Benigniano, ubi *Johannes reclusus, Idibus Julii.*

d De Fructuariensi monasterio infra seorsim agemus, ubi charta, in qua Johannes primus loci istius abbas memoratur

ciperet, atque monachorum collegio decoraret. Cujus precibus annuens, ita præfatum locum omnibus religiosis studiis, ceterisque bonorum copiis adornavit, ut præ cunctis illius provinciæ locis, felicibus semper floreat incrementis. In quo loco multi convenerunt nobiles viri, tam clerici quam laici, ejus doctrinis cupientes institui: inter quos OSMUNDUS episcopus, sanctæ & religiosæ vitæ exstitit monachus. Duo quoque clerici liberalibus artibus adprime eruditi, aula regis postposita, Villelmum patrem expetierunt mente devota. Unus eorum vocabatur JOCELINUS, alter BERINGERIUS: e quibus prior postmodum abbas exstitit, sequens in eodem loco vitæ finem accepit. De transmarinis etiam partibus, hoc est Anglorum terra, vir quidam nobilis regali prosapia clarus, CLEMENS nomine, relictis sæculi pompis ad idem monasterium venit, Deo inibi cupiens militare; sed cum ab hominibus ex sua patria adventantibus crebro inviseretur, magis Deo diligens servire cum quiete, quam vanitates mundi frequenter audire, Divionense expetivit cœnobium, ubi laudabilis vitæ complevit cursum. Fuit itaque secundum etymologiam sui nominis, clemens animo, omnibus virtutibus adornatus, præcipue humilitate, qua in tantum se abjectum & vilem asserebat, ut cum sacerdotii gradu fungeretur, nunquam in omni vita sua, nisi semel, ad hoc ministerium accedere præsumserit.

22. Postquam igitur per annos fere triginta Vuillelmus abbas Fiscannense rexit cœnobium, cum jam senectute simul & ægritudine gravaretur, & elegisset sibi Fructuariensem locum ad inhabitandum, desiderans in patrio solo quiescere. Considerans princeps regni ROTBERTUS, qui post patrem & fratrem defunctos primatum tenebat Normannorum, petiit per legatos eumdem Patrem, ut abbatem sibi substitueret, quia loci status aliter sine detrimento manere non posset. Ad cujus petitionem, quemdam sibi valde dilectum monachum, ejusdem loci priorem, nomine JOHANNEM, constituit abbatem; licet eum alibi magis optasset præficere. Hic Italia partibus Ravennæ ortus, litteris eruditus, ac medicinali arte per ipsius Patris jussionem edoctus, religiosæ conversationis ejus, doctrinæ quoque ac omnium virtutum ipsius præ cunctis aliis exstitit imitator studiosus. Qui ab exilitate corporis, Joannelinus diminutivo nomine est dictus: sed humilitatis, sapientiæ, discretionis, ac ceterarum virtutum tanta in eo refulsit gratia, ut (sicut sanctus refert Gregorius in libro Dialogorum de Constantio presbytero) in hoc mirum esset intuentibus, in tam parvo corpore gratiæ Dei tanta dona excuberaret. Sed quia adhuc domum habitat luteam, sufficit hoc tantum dixisse. Dicit enim Scriptura: Ne laudes hominem in vita sua.

Johannes abbas Fiscamnensis.

Lib. 1. c. 5.

Auctoris ætas.

23. Commisit & alia loca memoratus comes RICHARDUS sæpefato abbati Vuillelmo, scilicet Gemmeticum, ut jam diximus, monasterium sancti Audeoni, Montem S. Michaelis archangeli, in quo loco post mortem patris prædicti, supradictus Johannes abbas constituit patrem: quemdam monachum prænominati patris Vuillelmi vocatus est autem isdem frater SUPPO, Romanorum patria exortus, & jam dicti magistri institutione in omni sanctitate educatus. Qui postmodum quibusdam contrarietatibus exortis, relicto ipso loco, Fructuariensem *a* abbatiam pluribus annis rexit. ROTBERTUS etiam rex abbatiam sancti Germani apud Parisius precatus est prædictum patrem ut susciperet, & secundum regularem institutionem ordinaret, quod & fecit. Necnon & ODDO comes pari devotione locum sancti Faronis in urbe Meldorum eidem commisit venerabili Patri. Sed & honorabilis præsul Mettensis ecclesiæ THEODERICUS Gorziensem abbatiam eodem zelo Dei commendavit illi, defuncto illius loci abbate: qui dum præfatum regeret locum, ex clero Mettensi quemdam clericum, SIGIFRIDUM vocatum, litteris bene doctum, ad monasticum attraxit ordinem, qui post ejus decessum eamdem rexit congregationem.

Guillelmus varia monasteria reformat.

24. Domnus vero Arnulfus istius loci prior, ut jam diximus, cum patris Vuillelmi & præfati Præsulis admoneretur precibus, ut jam dicti loci susciperet curam, atque abbatis officium, ipse humilitatis amator nullo modo assensit, magisque elegit subesse quam præesse, solummodo cujusdam parvi loci a prætaxato patre Vuillelmo sibi expetivit curam & dominium. Est autem locus ille situs in confinio Tullensis & Lingonensis parrochiarum, in loco qui vocatur Brittiniaca curtis *b*. Quomodo vero sancto Benigno istius loci patrono fuerit datus, nunc referemus. JACOB Tullensis urbis episcopus dum rediret Roma, incitatus fama miraculorum, quæ in hoc loco Dei operabatur clementia per istius sancti merita, ad ipsius martyris Christi advenit tumulum, cupiens a Deo veniam adipisci delictorum per hujus gloriosi martyris interventum, dumque per aliquot dies remorando ad tumbam ejus cælorum penetraret intima, vocatus a Domino est ad cælestia regna, sanctique Benigni adjutus precibus, & in cælis cum eo gloriam, & in terra juxta ejus tumulum condignam accepit sepulturam. Cujus soror nomine LILIOSA ad sancti Benigni veniens limina, prædictum prædium suum donavit sancto Benigno martyri pro fratris sui sepultura, in quo loco ædificaverunt ecclesiam in honore sancti Benigni *&c.* Hunc ergo locum supradictus domnus Arnulfus sibi eligens omni cura studuit eum augmentare; ac primam basilicam ibi magnam construens, officinasque ac reliqua habitacula monachis utilia, nobile cœnobium constituit, possessionibusque ac terris augere procuravit. *Multa subjungit auctor de variis donationibus tunc temporis monasterio Benigniano factis, quæ huc referre opera pretium visum non est; sed & complures recenset cellas, seu, ut vulgo appellantur, prioratus, quæ eodem tempore de novo exstructæ aut certe mona-*

Arnulfus abbas.

Jacob episc.

a Aliquot vasa sacra a Suppone Michaelinæ ecclesiæ data memorat Arturus in Neustria pia, qui eumdem Fructuariam recessisse anno 1048. ibique obiisse anno 1061. scribit.

b Huic loco duo altaria dedit Bertholdus episcopus Tullensis anno 1005. *ut monastica religione* a VVillelmo insigniretur. Donationis chartam habet Perardus. Ejusdem loci ecclesiam dedicavit & dotavit Bruno, postea Leo 9. papa factus.

AN.CHR. 1031 1. Ian. *nasterio sancti Benigni attributæ fuerunt. Tales sunt* Vulnonis villa in pago Tricassino, in pago Pertuensi Albiniacum, *cujus ecclesiam Arnulfus mox laudatus* librorum ornamento decoravit, impensas tribuendo, & domnus GIRBERTUS scribendo. *Is porro* Girbertus *ibidem dicitur* ex primis quos nutrivit domnus abbas Vvillelmus, & ab officio Scriptor est appellatus. *Anno autem* 10. *restaurata est & novis prædiis dotata* cella sancti Stephani prope Belnam, ac Vvillelmi *providentiæ commissa. Anno* 123. *eidem donata fuit cella* beatæ Mariæ de Salmacia, ut monachi ibi mitterentur &c. *De iis rebus complures chartæ habentur apud Perardum. ubi etiam Lethaldus miles dat anno* 106. *ecclesiam sancti Petri in loco Puteolis, ut ibi monachi instituantur, & Haimo consilio Lamberti episcopi sancti Flaviani locum anno* 1030. *Vvillelmo subjecit, ut ibi monasticum ordinem repararet.* IMBERTUS *tunc Lingonum archidiaconus, qui postea Parisiorum episcopus factus fuit,* obtulit per donum & laudem LAMBERTI episcopi, sancto Benigno abbatiam sancti Amatoris prope Lingonas, ut ibi monachi sisterentur, qui Deo hymnis & laudibus die noctuque deservirent. *Eodem Lamberto* laudante AYMO comes dedit Vvillelmo abbatiam in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ sacratam, & ante suum castrum, quod Saxonis-fons dicitur, positam, quatenus ordo monasticus, qui ibi quondam fuerat institutus, ipsius repararetur studio. *Ceteras donationes omittimus. Sed pretermittere non licet egregii pontificis Brunonis encomium, quod his verbis prosequitur Chronographus.*

Brunonis encomium.

25. Quia longum est enarrare cuncta, quæ huic monasterio collata sunt *a* tempore domni Brunonis episcopi, & quibus per ipsum vel propter ipsum ab aliis augmentatum est bonis, ad ipsius vitæ finem, habitatoribus hujus domus Dei omni tempore dolendum & deflendum veniamus. Sed ante paucis describere curabimus qui fuerit modus vitæ ejus. Fuit itaque in eleemosynis largus, in vigiliis sedulus, in oratione devotus, in caritate perfectus, in humanitate profusus, in sermone paratus, in conversatione sanctissimus: erat inreverentibus terribilis aspectu, metuendus severitate, reverendus incessu, venerandus benignitate. Censuram auctoritatis temperabat mansuetudo humilitatis. Non personæ potentiam, sed morum elegantiam attendebat in singulis; & tanto eminentius unumquemque honorabat, quanto sanctius vivere didicisset. Clericorum ac monachorum, sanctimonialium quoque, necnon viduarum ac pupillorum pater erat, atque inter divites & pauperes ita medius, ut pauperes illum quasi patrem aspicerent, divites vero quasi superiorem sibi divitem timerent. Quamdiu vixit, ita Burgundiam patrocinando protexit atque defendit, non clypeo & lancea, sed consilii prudentia, quo sibi principes patriæ omnes devinxerat, ut cum rex Francorum Rotbertus cum exercitu maximo hanc patriam sæpe intrans incendiis & rapinis plurima loca vastaverit, nihil in ea retinere potuit, quamdiu Bruno episcopus vixit; & quia ei nocere non poterat, hujus mali violentiæ causa domno abbati Vvillelmo tulit abbatiam sancti Johannis monasterii Reomensis, eo quod partibus favebat, ut justum erat, sui pontificis. Denique quodam tempore memoratus Rex cum plurimo exercitu Divionem castrum advenit, circumpositam regionem devastans ac depopulans: cujus iram timens præfatus abbas Vvillelmus, omnes monachos ab hoc loco per alia monasteria jussit secedere, aliquantos vero cum libris & omni ornatu ecclesiæ intra castrum Divionense, ac in ecclesia sancti Vincentii, quam tunc quieto jure monachi istius loci possidebant, fecit residere, paucis solummodo fratribus ob custodiam loci & sancti Benigni servitium cum domno abbate Odilone in hoc loco dimissis, quem ad hoc accerserat, ut si forte Rex aliquid mali contra hunc locum moliretur, illius precibus exoratus dimitteret. Rex vero, ut erat mente benignus, cum cognovit propter se monachos dispersos, valde doluit. Paucis itaque transactis diebus Franciam repedavit nullo negotio peracto. Ipso denique anno, qui fuit ab Incarnatione Domini millesimus decimus sextus, domnus episcopus Bruno obiit secundo Calendas Februarii, peractis in episcopatu annis triginta quinque &c.

Vvillelmi obitus.

26. Quoniam ad finem libri tendimus, obitum patris Vvillelmi intimare curamus. Postquam per annos quadraginta duos vineæ Dominicæ sedulus cultor eam excolendo jugiter propagare, amplificareque curavit, cum jam senio infirmitatibusque multis prægravatus optaret dissolvi, & cum Christo esse, bonam consummationem laborum suorum adimplere cupiens, per omnia monasteria quæ sub ejus fuerant magisterio, incipiens ab Italia, circuiendo & fratres exhortando, ut ea quæ ab ipso didicerant mente retinerent, & opere adimplere satagerent. Si quidem ejus doctrina fuit, ut juxta quod præcipit sancti Benedicti Regula, in verbo, in omni actione, in vestitus qualitate, humilitatem videntibus se semper ostenderent; & ut honore se invicem prævenientes dilectionem sine simulatione exhiberent. His & aliis virtutum operibus intentos, etiam distincte legendi atque psallendi magisterio erudivit. Hæc docendo ceteris monasteriis peragratis, pervenit ad cœnobium, nomine Fiscannum: ubi plus solito infirmitate prægravatus, sentiens sibi imminere ultimum vocationis suæ diem, convocatis fratribus, per octo dies exhortans eos, atque absolutione & oratione Deo commendans, octavo die Natalis Domini, sumto Christi corporis & sanguinis sacramento, reddidit Deo spiritum. Cujus corpus a medicis, qui ibi aderant, conditum aromatibus, honorificæ traditum est sepulturæ in ipso monasterio, ante altare sancti Taurini confessoris. Post cujus obitum domnus HALINARDUS *b* suscepit curam regiminis animarum, quem præfatus Pater successorem sibi elegerat cum consilio & laude fratrum, baculum-

a Privilegia, &c. monasterii Benigniani a Pontifice Romano confirmari curavit Bruno, ad quem Benedictus Papa ea de re binas epistolas dedit, quas & totidem ipsi Vvillelmo scriptas exhibet Perardus, cum aliis donationum chartis. Robertus rex postea rogante Lamberto Brunonis successore monasterii Benigniani possessiones, & prædecessorum suorum privilegia confirmavit anno 1015.

b Halinardi, qui postea factus est Lugdunensis archiepiscopus, vitam ex hoc Chronici Benigniani auctore dabimus ad annum 1003. quo e vivis excessit.

culumque pastoralem ei transmiserat. Obiit vero prædictus pater noster Vvillelmus anno ab Incarnatione Domini millesimo trigesimo uno. *Duo hic adjicere visum est quæ ad Divionense monasterium speciatim attinent. Primum insigne Guillelmi erga pauperes caritatis exemplum, quod in ipso sancti Benigni monasterio edidit, ex Chronico Virdunensi tomo 1. Bibliothecæ Labbeanæ; alterum Benedicti 8. papæ epistolam ad eumdem Guillelmum pro monasterio Benigniano, in qua mentio habetur Benigni episcopi supra pag. 301. memorati, quam ex ejusdem loci historia ms. descriptam habemus. Sic itaque habet Hugo in Chronico sub finem partis 1. cap. 27.* ANN. CH. 1031 1. Jan.

27. Nec debet reticeri Villelmi Supra regulæ factum memorabile. Cum a Fructuariensi cœnobio quod juris erat Divionensis ecclesiæ rediisset, & Divioni ut decebat susceptus, in Capitulo qualiter se fratres haberent, si necessaria non deessent, inquireret. Ut audivit omnia esse plena, nullumque locum indigentiæ, qui non posset levi obice obstrui, interrogat de eleemosyna: cognovitque quia etsi consuetudinaria dabatur, non tamen pauperibus, prout poterant & habebant, suffragabantur: zelo succensus eo qui carnes sanctorum exedit, increpata eorum duritia, a sede concitus cum bona indignati animi stomachatione surrexit, & imposita antiphona de Mandato, *Ubi est caritas?* non ultra progrediens, sed hoc ejus initium semper repetens, ad cellarium venit, & missile quodlibet quod manibus Fines occurrit arripiens, cum in ore & animo ejus semper versaretur, *Ubi est caritas?* vasa in quibus frumentum, ordeum, & vinum servabatur, disrupit, & accitis pauperibus vascula eorum implevit, illud semper corde & ore depromens, *Ubi est caritas?* & operis exhibitione contestans. Cujus animi indignitatem vix aliquando ut quod aggregatum erat expenderetur, mitigare potuerunt, cum *Ubi est caritas?* semper repeteretur; & ipsi incrassati, impinguati, dilatatis exprobrarentur. Nec antea cessatum est donec omne illud repositum pauperibus donatum est: & ipse ad Italiam remeans, cum biennio suum a sæculo exspectasset excessum, tandem redire compulsus, ante Divionem transiens loca sibi commissa circuibat; dehinc Fiscannum se contulit, ubi imminente anno Dominicæ Incarnationis 1021. * Indictione 14. obiit Kalendas Januarii: ad cujus sepulcrum puerulus decennis a maxima ægritudine sanatus est. *Scrupulum hic V. C. Danielis Papebrochii levare liceat, qui in notis ad hunc locum, in vita sancti Richardi die 14. Junii Bollandiani pag. 997. se perlibenter rescìturum ait*, quo in loco Ritualia habeant hanc antiphonam. *Cui breviter respondemus hanc hodieque in monasteriis cantari feria 5. in cœna Domini ad Mandatum, quo nomine, uti etiam Guillelmi tempore, intelligitur lotio pedum, quæ hac ipsa die non solum in monasteriis, sed etiam in plerisque canonicorum collegiis fieri solet. Habetur autem eadem antiphona in Processionali monastico, & in libellis officii hebdomadæ sanctæ, quibus vulgo non clerici modo, sed & quique fideles hac hebdomada utuntur. Jam proferenda est Benedicti papæ epistola.* * lege 1031.

28. BENEDICTUS Episcopus servus servorum Dei VVILLELMO venerabili abbati & in Christo filio dilecto salutem sempiternam cum benedictione Apostolica. Audita vigilantia studii tui qua invigilans super filios commissos tibi, referimus gratias Deo omnipotenti. Denique comperimus te jamdiu laborare creberrimis tuorum hostium incursibus, & pæne jam destitutam Ecclesiam tuam a diripientibus & infortuniis tuis, quæ forinsecus pateris condolemus: namque pro longanimitate patientiæ quam huc usque exhibuisti adversariis ecclesiæ tuæ decet nos gaudere, & bonitatem tuam laudare. Ceterum sufficiat hactenus hanc patientiam ita exhibuisse ut impune ad nihilum redigantur res Ecclesiæ penitus, & præ penuria inopiæ labefactetur ordo Religionis monasticæ, quæ inibi sub te dignoscitur præpollere. Habes tecum filium nostrum BENIGNUM Episcopum, gratis Deo, effectum monachum, quem ammonens honeste & religiose conversari professionem Obedientiæ moribus & opere adtendere; in qua vocatione vocatus est, in ipsa permanere: deinde illi jubemus cum omni imperio, ut inimicos sancti martyris Benigni insequatur omni justitiæ zelo ac cum Divina authoritate feriat eos anathemate. Tibi etiam præcipimus ne absistas ei in hoc, sed sicut illi auctoritatem pervasores tuos feriendi concedimus, jubemus & imperamus; ita tibi per veram Obedientiam mandamus, ne impedias illum nec prohibeas quin ipsos malefactores Domini verbi gladio coerceat, ac sic bene roboretur nostra auctoritas; & quos namque ille ligaverit Apostolica & nostra auctoritate sint ligati, & quos absolverit sint nostra pariter absolutione absoluti. Damus etiam illi potestatem inordinandi, cumque juste postulatus fuerit in sancta Ecclesia ordinare, verumtamen te jubente.

EXCERPTA EX CHRONICO BESUENSI

de eodem S. GUILLELMO.

Ex tomo 1. Spicilegii Acheriani.

1. BRUNO assecutus episcopatum Lingonensem, omni, quo potuit, nisu sequi studuit exemplum boni Pastoris. Monasteria igitur ipsius ad diœcesim pertinentia, in spiritalibus religione, in temporalibus necessaria pæne adnullata gubernatione considerans, cœpit quærere, quatenus Dei dispensante nutu, suum in statum ea quivisset reparare, &c. Videns igitur domnus Bruno statum hujus loci, &c. considerans patrem VVILLELMUM ita ferventem in religione ac monastica institutione, & loca ei commissa de die in diem in melius proficere, omnia in suo episcopio monasteria ipsius delegavit prudentiæ. Videns vero abbatiam istam Besuensem in honore & nomine beatorum Petri & Pauli apostolorum dicatam, Vvillelmus monast. Besuæ præficitur.

AN.CHR. 1031 1. Ian.

tam, pæne ad nihilum redactam, monuit instanti prece, ut eam secundum regularem emendare curaret institutionem. Cujus annuens precibus istud cœnobium in paucis annis ad regularem commutavit statum, &c.

Rodulfi opera utitur.

2. Cœperunt denique ex patria sua, hoc est Italia, multi ad eum convenire, aliqui litteris bene eruditi, alii diversorum operum magisterio docti, alii agriculturæ scientia periti: quorum ars & ingenium huic loco profuit plurimum. Cum vero Vuillelmus abbas Augustorum seu Regum palatia adiit, in eis non quæ sua sunt, sed quæ Jesu-Christi quæsivit, ut ex eorum scilicet familiari collocutione subveniret oppressis sua interventione, aut certe ex seculari, vel clericali habitu Deo lucrifaceret, ut justa Domini præceptum propria relinquerent, & sæcularibus curis semotis, Deo in tranquillitate servire deberent, &c.

3. Cum primum abbatis suscepit officium venerabilis Vuillelmus, quidam castri Divionensis civis, nobili genere ortus, RODULPHUS Albus vocatus nomine, venit ad conversionem inter ipsa primordia ejus novæ ordinationis, cujus pecuniis relevata est paupertas prædicti Patris, & consilio atque adjutorio sublevata sollicitudo regiminis hujus loci Besuensis monasterii. Adhuc quippe erat ei paucitas monachorum, quem prædictus frater ita juvabat in exterioribus curis, ut solus supplere videretur solamen plurium. Sed præter ejus votum, hoc solatium tulit illi paucitas dierum, &c. Hic vero Rodulphus, quoniam hæc ecclesia secundum quantitatem, quia parva erat, tantis patronis, Petro dico & Paulo, non videbatur condigna; a fundamentis incipiens, & ad perfectum usque perducens, in eo statu quo modo est, consummavit. Rexit autem hunc locum sub abbate Vuillelmo Prior magnus, tam in exterioribus, quam in interioribus providendis & administrandis strenuissimus: quippe qui hoc ipsum jugi cura & exercitio didicerat. Fuerat namque antequam veniret ad conversionem vicecomes Divionensis. Convertens itaque studium sæculare in ecclesiasticum, ex bonis initiis meliores fines obtinuit. Obiit vero hujus vitæ diem Idibus Novembris, cujus anima requiescat in pace. Amen.

4. Longum est enumerare singula, quæ domnus Bruno episcopus in loco egit bona, sed tamen quæ in chartis nostris reperire potuimus demonstrabimus.

Brunonis charta.

„ In nomine Domini Dei & Salvatoris Jesu Christi Bruno, divina dispensante clementia, „ sanctæ Lingonensis ecclesiæ humilis episcopus. Si locis omnibus & præcipue sacris, eorum„ que Rectoribus, nostræ indignitati divinitus commissis, in sibi necessariis prout valemus „ pie & opportune consulimus, eorumque anxietatibus sollicita cura subvenimus, non solum „ in hoc venerabilium & Deo devotorum Pontificum, piorumque pastorum usum & consue„ tudinem exsequimur, sed etiam saluti animæ nostræ providemus. Idcirco noverit omnium „ nostrum & nostri sollertia, quod veniens domnus abbas Villelmus, (quem ob sanctitatem „ & venerabilem regionem locis in nostra diœcesi manentibus, Divionensi atque Besuensi, „ amanter præfecimus) insinuaverit nobis quasdam res de ipsis abbatiis inter se necesse esse red„ dendi census gratia transferri, nosque id laudare, & omni modo consentire debere. Cujus „ providentiam & laudabilem discretionem non solum laudavimus sed etiam ut secundum „ suum velle locorumque necessitatem id accelerare deberet, attente monuimus, &c.

5. Crescente autem in hoc religionis studio, domnus Bruno episcopus nimium exhilaratus de bona eorum conversatione, de suo jure quodcumque necessarium & utile eis foret, libenti animo tribuebat. Inter cetera igitur quæ huic loco contulit, statuit, ut de ecclesiis a sex leugis vel infra a Besua tempore Rogationum omnes tam viri quam mulieres cum oblationibus ad sanctorum Petri & Pauli limina convenirent.

Altera pro Rogationibus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Considerans ego Lingonensium Bruno episco„ pus officii mei negligentiam in damnationem animæ meæ cedere, juxta sensus mei modum „ elaboravi ecclesiis Dei provisores efficere, qui in eis talentum verbi Dei disseminantes, me„ cum pariter de eo, ipsi Domino Jesu-Christo lucrum reportantes, æternæ vitæ remuneratio„ ne ditarentur. Volui igitur ecclesiæ Besuensi domnum Vuillelmum, virum religiosissimum, „ abbatem præesse, qui dum in ea cuncta regulariter ac religiose disponeret, intelligens pro„ pria in quibusdam non satis sufficere, quæsivit ab ecclesia Lingonensi ecclesiæ Besuensi ali„ quid ad luminarii opus conferri. Cognoscens itaque petitioni viri Dei non esse contradicen„ dum, cum consilio totius Capituli Lingonensis statui, ut de ecclesiis a sex leugis vel infra a „ Besua tempore Rogationum, tam viri quam mulieres, cum oblationibus ad sanctorum apo„ stolorum Petri & Pauli limina conveniant. Illud quoque non otiose mecum reputans, quia „ cum tempore eodem Lingonas venire deberent, alii longitudine viæ, alii imbecilitate cor„ poris, seu aliquibus aliis occasionibus retardati, pabulo divini verbi, & peccatorum remis„ sione, quam ibi deberent accipere, frustrabantur. Veniant igitur illo tempore statuto, & „ de peccatis suis veniam postulantes ab eis, quorum linguæ claves cæli factæ sunt, a mona„ chis illic Deo servientibus de salute animarum suarum admoniti, facta absolutione, & data „ benedictione læti revertantur in pace. Quicumque vero huic nostræ institutioni, &c. Acta „ sunt hæc anno ab Incarnatione Domini 1008. Indictione 6. Epacta 11. concurrente 4. „ Regnante Roberto rege, & domno Brunone sedem Lingonicam tenente.

6. *Sequuntur complures chartæ tam Brunonis tum aliorum, qui varias possessiones ecclesiæ Besuensi contulerunt, quas hic referre visum non est, cum nihil peculiare ad illustranda Vuillelmi gesta contineant. De Brunonis autem obitu, pag. 547. post enumeratas ejus præclaras actiones, ut supra in Chronico Benigniano retulimus, sic auctor concludit*: Anno ab Incarnatione Domini 106. domnus episcopus Bruno obiit 11. Kalendas Februarii, peractis in episcopatu annis 35. cui successit Lambertus episcopus, & ipse augmentator bonorum hujus loci devotus.

Brunonis obitus.

7. Ex-

7. *Exhibet ejusdem Chronici auctor donationum chartas, quæ sub Lamberti regimine ecclesiæ Besuensi collatæ sunt, iter quas aliquot exstant Gerardi comitis Fontis Vennæ, qui juxta suum castrum monasterium* in honore & memoria sancti Sepulcri ac sanctæ Mariæ semper Virginis *construxit, quod subjecit monasterio Besuensi. Ex harum una discimus, apud Besuam cœmeterium fuisse, in quo non solum loci hujus, sed etiam ceterorum locorum, quæ etiam satis dissita erant, corpora sepeliri deberent, quod jus Lambertus novo monasterio partim attribuit. Sic quippe ordinat in carta prædicta ad Gerardi conditoris instantiam.* Rogat etiam me obnixe episcopali auctoritate, ut omnium militum defunctorum corpora, quæ ab hoc Fontis-Vennæ castro ad Besuam, ut consuetudo eis est, non potuerint portari, in cimiterio istius loci a me consecrato consuetudinabiliter tumulentur. Cuncti etiam qui intra castellatum, vel in ipso ambitu & receptu castellati mortui fuerunt, in prædicto sanctæ Mariæ cimiterio perpetua observatione sepeliantur. *Cum Lamberto subscripsere* Beraldus Suessionis civitatis episcopus, Beraldus veteranus archidiaconus & abbas, Geraldus comes Fontis Vennæ & alii. Anno Domini 1019. Indictione 2. Epacta 12. concurrente, 3. mense Majo, regnante Roberto Francorum rege. *Idem Lambertus utrique monasterio, Besuensi scilicet & Fontis-Vennæ, multa contulit, uti prosequitur Chronici auctor, qui de Vuillelmi obitu eadem prorsus habet ac Chronographus Benignianus. Vuillelmo in Besuensi regimine Vulgerium tunc temporis ejusdem loci priorem substituit Robertus rex: quæ omnia fusius persequi non vacat, videri autem possunt in Spicilegii Acheriani tomo* 1.

ANN. CH. 1031 1. Jan.

Lambertus ei succedit.

APPENDIX I.

De monasterio Fructuariensi a beato VVillelmo condito.

1. CUM *vix aliquid de Fructuariensi monasterio habeatur tum in Vita Guillelmi a Glabro conscripta, tum apud Chronographum Benignianum, visum est hic paullo fusius de eo agere, cum hanc habeat super cetera monasteria, quæ Vuillelmus noster rexit, prærogativam, quod ab eo in sua ipsius paternæ hereditatis fundo conditum fuerit, indeque plurimum ejus initii notitia pro futura sit ad illustranda ejusdem beati viri gesta. Situm est inter duo flumina Orcum & Amalonem in Gallia subalpina, intra Eporediensis diœcesis fines. Conditum primo fuit & dotatum liberalitate fratrum beati Vuillelmi, aliorumque ipsius consanguineorum, tum variis aliorum donationibus auctum, ac demum Principum & summorum Pontificum diplomatibus & privilegiis firmatum & munitum, nulli fere totius Italiæ monasterio tum nobilitate, tum divitiarum affluentia cessit. Ejus natalia paucis exprimit vetus auctor his versibus, quos Franciscus Augustinus ab Ecclesia, ex antiquo monasterii Cronico descriptos Historiæ suæ Pedemontanæ inseruit.*

Monast. Fructuariensis initia.

Si quis Fructuariæ mavult prænoscere quando
 Cœnobii cœptum rite fuisset opus.
Millesimus sublimis erat tunc tertius annus
 Partus Virginei Principisætherei.
Martii septenæ seu Indictio prima Calendæ
 Tempus, vel cursum ambo suum peragunt.
Rex ARDOINUS sceptri moderamine fissus
 Regnat in Hesperia, tendit in Ausoniam.
Adjuvat ipse locum dominus, quem munere dotat,
 Rebus consuluit fratribus assiduis.
Præsul OTTOBIANUS, quod jure dicando sacravit,
 Abbas VVILLELMUS construit hoc Domino.

2. *Sed nemo melius monasterii sui natalia exponit quam ipse Guillelmus, cujus ideo chartam a laudato auctore ex Fructuariensi Archivio relatam hic describere visum est operæ pretium.*

Charta beati VVillelmi.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum fieri volumus fratribus nostris, tam præsentibus quam futuris, ex omnibus sanctæ Ecclesiæ filiis, cujuscumque ordinis, honoris & dignitatis, quod monasterium noviter constructum in loco, qui Fructuaria antiquo nuncupatur vocabulo, liberrimum atque absolutissimum consistat ab omni subjectione debita cuique diœcesi vel monasterio, cujus rei causa exponere & manifestare curamus, ne cui quam subrepat male & inconsiderate occasionis tumultus. Quidam frater noster carnali germanitate, GOTTOFREDUS nomine, cum esset sub habitu sæculari, & libere degeret in paterna hereditate, elegit funditus sæculum relinquere, & post Deum ire. Denique expetens sanctum Divionense cœnobium, illuc, volente Deo, suscepit habitum monasticum. Verum omnes fratres ejusdem loci, qui præsentes fuerunt, & oculis hoc viderunt, hoc sciunt, & scire possunt, quomodo idem domnus Gottofredus in prædicto loco nullam fecit legalem donationem ex proprio, quod reliquerat, patrimonio, quia in eo successerat frater ejus NITARDUS jure hereditario; qui non multo post secutus est fratrem suum in prætitulato Divionensi monasterio. Denique ROBERTUS, qui solus ex fratribus suis remansit laicus, inter cetera suæ possessionis dona, ipse, & prædictus frater ejus Nitardus, quæ Domino

ANN. CH. 1031 11. Jan.

* al. Indicatus.

contulerunt ad construendum monasterium specialiter locum, Fructuaria dictum, ita ut possidebant quietum & solidum GONFARDO venerabili viro Taurinensi archidiacono tradiderunt, ut inde faceret legale testamentum, quod appellatur Judicatus *, quod & factum est eo rationis tenore, ut postquam præfatorum fratrum possessio transiret in Domini possessionem, nullo modo primam & antiquam perderet libertatis dignitatem. Ergo quoniam de hereditate nostrorum carnalium antecessorum fiebat heres Christus per prædictorum duorum nostrorum germanorum manus; tandem sicut inceptum est justo voto, ita decenter expletum est adjuvante Deo. Inter ea confirmatum est & stabilitum insolide & inconcusse, ne subjaceat ulli episcopio, sive monasterio, seu seculari dominio, & corroboratum imperialibus & regalibus, sive episcopalibus præceptis atque privilegiis. Insuper autem subnixum scripto Apostolico a summis pontificibus universalis Ecclesiæ, prius a domino papa JOHANNE, deinde ab ejus successore domino papa BENEDICTO, ubi in Lateranensi basilica sedebat undique circumfultus plena synodo, in qua, exceptis Abbatibus, vel reliquis diversi ordinis, seu dignitatis fidelibus, quadraginta adfuere Episcopi cum sancti Petri Cardinalibus, qui omnes testamentum, quod dominus papa Benedictus ipsi loco fecit, post eum confirmaverunt, & signantes signaverunt, atque jaculo excommunicationis & maledictionis pariter omnes illud damnaverunt. Quicumque illam molestare tentaverit sanctionem tantæ auctoritatis, nemo movere debet ad occasionem quempiam ex nostris fratribus, sive aliquem loco insidiare volentem injustis conspirationibus, ut materiam hujus libertatis calumniandæ inde sumere conentur, quod in cœnobio, ubi superius nominati fratres sanctæ conversationis habitum susceperunt, abbas sum ordinatus, & in ædificando monasterio Fructuariensi apposuerim manus: quoniam & me defendit, sicut supra monstratum est, justa occasio, & locum tuetur ipsa restitutio, quia ab ingenuis possessionibus antiqua libertate liber est Deo donatus, & quia paupertacula eorumdem fratrum & germanorum nostrorum non sufficiebat ut stabiliretur, ad virorum multorum, præcipue ARDUINI regis & BERTÆ uxoris ejus ministerio est fundatus. Præterea Nitardus inde per legale testamentum successor effectus, patrimonium quod reliquerat Gotofredus, postea Fructuariæ legitima traditione donavit funditus. Sed ne qualibet justa occasione malæ susceptioni detrahendis seminarium nasceretur, cum beneplacito domini BRUNONIS episcopi, de prædictis omnibus a voto nostro non discrepantis, & fratrum, amicorumque utriusque partis sumpta insigniora ornamenta ab eodem monasterio, & in memoriam ipsius ad eum consolandum Divionem transmissa, scilicet textum unum auro, gemmis & lapidibus mire ornatum, casulam auro decoratam, & duæ stolæ deauratæ cum earum manipulis, & unum cingulum, atque quatuor amicti deaurati. Itaque causis redditis hujus descriptionis, superest ut confirmetur subsequentibus idoneis testibus cum certis testimoniis. Ad quam confirmationem &c. ego frater VVILLELMUS, dictus abbas veridica affectione, sicuti coram ipso loquens testor Dei pro amore in supradictis fideliter insudasse, & nunc propria subscriptione hoc testamentum confirmans, omnes subscribentes ad æqualem hujus retributionis mercedem votis omnibus pro posse admitto, & sic præsentes & absentes quamplures subscribere exoro testes. Leoterius miseratione Dei archipræsul Senonum subscribens suffraganeos nostros subscribere rogavit. Goslinus archipræsul Bituricensis & abbas sancti Benedicti firmavi, Fulco Ambianensis firmavi. Fulbertus episcopus Carnotis firmavi, Odilis * abbas Cluniacensis firmavi, Everardus abbas sancti Martini firmavi; Gosbertus abbas Curonis sancti Juliani firmavi. Ego frater Arnulfus prior &c. Teoderetus * abbas. Osmundus episcopus, Ecmonus &c. Ego Rotbertus gratia Dei rex Franciæ meum, & filii mei regis Ugonis nomen scribere rogavi. Ego Rotbertus rex firmavi manu propria. Ego Ugo rex firmavi. Ego Erveus archiclavis sancti Martini Turonensis firmavi. Ego Ugo archipræsul Turonensium firmavi. Ego Rotbertus Rotomagensis archiepiscopus omni auctoritate firmo. Ego Ugo Bajocacensis ecclesiæ episcopus firmavi. Ego Ugo Constantinensis episcopus firmavi. Ego Ugo Ebroiacensis ecclesiæ episcopus firmavi. Ego Norgaudus Avrincacensis * episcopus firmavi. Ego Rotgerius Lisuncesis * episcopus firmavi, Siefredus episcopus Saxicensis * firmavi.

* al. Odo.

* f. Theodebertus.

* Abrincensis.

*Lexoviensis.

*Sagiensis.

Variæ confirmationes ab Henrico Imp

3. *Quo anno instrumentum istud confectum fuerit incertum mihi est, cum id aut non expresserit ipse Vuillelmus, aut certe datam omiserit qui ipsum ex autographo descripsit, qui etiam aut ob legendi imperitiam, aut nescio qua alia de causa, monumentum istud adeo pretiosum multis mendis videtur respersisse. Ceterum ex variis chartis, quæ a Guichenone in Bibliotheca Sebusiana & ab Ughello tomo 4. Italiæ sacræ in Episcopis Eporediensibus referuntur, patet nihil a Vuillelmo abbate omissum fuisse, ut Fructuariensis monasterii libertatem, tum in temporalibus, tum in spiritualibus adeo firmiter stabiliret, ut posteris temporibus facile non convelleretur. Primum ab Henrico Imperatore confirmari sibi curavit, quæcumque aut a suis propinquis, aut ab aliis piis viris monasterio tradita fuerant. Exstat eade re ejusdem Henrici diploma, datum anno 1014. ex quo non solum multa de variis possessionibus, quas jam tunc possidebat cœnobium Fructuariense, comperta fiunt, verum etiam exinde innotescunt tum nobilissimum Vuillelmi nostri genus, tum alii nonnulli viri illustres, qui postpositis mundi illecebris tunc temporis eo in loco monasticam vitam ducebant: quin & Gonthardi judicatus, supra in Vuillelmi instrumento laudatus, ab Henrico confirmatur.* Domnus, inquit, abbas Vuillelmus nostram clementiam adiit, petens quoddam monasterium nostra auctoritate corroborari, situm in loco, qui dicitur Fructuaria, ex propria hereditate fratrum ejus Gotfredi, Nitardi atque Roberti, in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctique Benigni martyris constructum, velut in charta Judicatus a Gontardo diacono edita continetur. Cujus precibus susceptis prius regali præ-

cepto

cepto confirmavimus &c. *Inter alios monasterii benefactores recenset Otthonem Vuillelmum, nostri Vuillelmi consanguineum, ut supra diximus, cujus complures exstant chartæ in Benigniani, sicut & in Fructuariensis monasterii favorem datæ.* Habeat & teneat quieto jure Castellum-Longobardorum cum omnibus suis pertinentiis, & omnia prædia illa & cortes, quas dedit Ottho, qui & Vuillelmus, Comes, filius Adalberti, nepos Berengarii regis, ipso loco infra fines Longobardiæ ex hereditate parentum & propinquorum suorum. Statuimus etiam per hanc nostri præcepti firmitatem in perpetuum habendas omnes terras illas, quas habere debet jam sæpe nominatum monasterium ex hereditate Roberti, quondam viri nobilissimi, qui fuit genitor jam dicti abbatis Vuillelmi.... Confirmamus omnem illam hereditatem & possessiones, quæ ex paterno & materno jure debebantur Otberto, qui fuit filius Gerardi, & nepos Otberti comitis, qui fecit heredem suam sanctam ecclesiam Fructuariensem, quando pater ejus & ipse reliquerunt mundum, dantes se & omnia sua Deo factis monachis... *Sub finem enumerat cellas, seu prioratus, qui jam tunc a monasterio illo pendebant; scilicet* Cellam Astensem, cellam Navigensem, cellam in Quaranta, cellam in Cavalliaca, Cellam in Paderno. *&c.* ANN. CH. 1031 1. Jan.

4. *Anno Christi* 1023. *aliud item privilegium ab eodem Imperatore obtinuit Vuillelmus, quo monasterium Fructuariense* prout in charta Judicatus a Guntardo Diacono edita continetur, *sub speciali sua defensione suscipit, ac Privilegium Benedicti* .8. *confirmat.* Dehinc, *inquit*, ut stabilius permaneat imperiali auctoritate corroboramus, sub nostra defensione ea ratione recipimus, ut nullus Dux, Marchio, &c. Statuimus quoque & Dei nostraque auctoritate confirmamus, ut idem locus supra memoratam libertatem in cunctis obtineat, & quæcumque de ejus libertate & stabilitate, de abbatis electione & consecratione a domno apostolico Benedicto, multisque Episcopis in privilegiis & synodalibus decretis statuta sunt, rata omni tempore & inconcussa firmitate subnixa conserventur. *Observat Hugo abbas Flaviniacensis in Chronico Virdunensi, Vuillelmum nostrum, quem* rectorem strenuum & religione præstantissimum *appellat, beato Henrico aceptissimum fuisse. Et paulo inferius eumdem Vuillelmum* Supra Regulam *dictum fuisse ait*, a rigore ferventioris propositi.

5. *Post Henrici Augusti obitum Conradus ejus successor, a beato Vuillelmo rogatus, iisdem pæne verbis ac Henricus monasterii Fructuariensis libertatem sua pariter auctoritate roboravit, ut ex ipsius charta patet, quæ ab eodem Guichenone refertur, in qua Johannes ejusdem loci abbas memoratur, qui in Chronico Benigniano, supra pag.* 342. *appellatur* Joannelinus; *& Henricus, ejusque successores Augusti* in fratrum sodalitium *dicuntur adsciti.* Dignum duximus Fructuariense cœnobium litteralibus præceptis confirmare, exorante domno Vuillelmo Divionensi abbate, qui prædictum monasterium ex prædiis, eleemosynisque propinquorum suorum, ac ceterorum fidelium Christi a fundamentis construens, plurimos secundum Regulam sancti Benedicti Deo servientes inibi congregavit. Nos nostrosque in perpetuum successores, prout divæ memoriæ prædecessorem nostrum Henricum suo ac fratrum contubernio sociaverit, omnium benefactorum suorum participium habere cupiens, primum ejusdem cœnobii abbatem, nomine Johannem, ejus in præsentia consecrari fecit, & tam ipsum quam totum eumdem locum suæ imperiali tutelæ commisit, ea maxime pro causa, ut eamdem illi in omnibus libertatem conservet, quam Cluniacense monasterium habere dignoscitur. Nos ergo saluti nostræ consulentes, &c. *Privilegia quoque & Synodalia decreta Benedicti Papæ ceterorumque episcoporum, confirmat iisdem verbis ac in Henrici diplomate supra laudato, quod & ab aliis Imperatoribus, immo & a Pontificibus Romanis factum observat Franciscus Augustinus ab Ecclesia in Catalogo Fructuariensium abbatum, Historiæ chronologicæ Pedemontanæ cap.* 27, *ubi Johannem abbatem hic memoratum Guidonis comitis sancti Martini filium, Arduinique Italiæ regis nepotem fuisse dicit.* Item a Conrado.

6. *Non minori devotione Robertus Francorum rex erga monasterium Fructuariense tenebatur quam Imperatores, quamvis esset extra sui ipsius ditionem situm. Unde cum ab eo requisisset Guillelmus honorum aliquot confirmationem, quæ in Francia monasterio suo concessa fuerant, ultro ei piissimus Rex præbuit assensum, atque generali præcepto asseruit Fructuariensi monasterio quæcumque vel jam data ipsi essent, aut quæ postea forte traderentur, intra regni sui fines. Sed charta integra exhibenda est, utpote quæ nonnulla continet ad istius temporis historiam conducentia. Sic itaque habetur in Bibliotheca Sebusiana centuria* 1. *num.* 80. Et a Roberto rege.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego ROBERTUS gratia Dei Francorum rex. Noverit omnium sanctæ matris Ecclesiæ fidelium industria, ut præsens sed etiam futura, quod quidam noster Comes, GUILLELMUS nomine, nostræ serenitatis adierit præsentiam, rogans & obnixe postulans, ut quamdam ecclesiam in honore sancti Martini sacratam, in suburbio Belnensis castri sitam, olim abbatiam, sed jam omnino destructam, quam etiam jure nostri beneficii possidebat, se mihi liceret credere, eo conventionis tenore, ut eamdem ecclesiam cuidam congregationi in loco Fructuariæ juxta Alpes Deo regulariter servienti comminus traderemus perpetualiter habendam. Cujus rationabili & devotæ petitioni ibenter condescendere volui, quoniam eidem cœnobio jam pridem quamdam abbatiam sanctæ Mariæ, in suburbio Cabilonensi sitam, cum ecclesia Busciani, & alodum Cassiniaci cum ecclesia ejusdem villæ per præcepti firmitatem concesseram. Quæ omnia dedi instinctu & petitione domini Guillelmi abbatis, ejusdem loci Fructuariensis devoti fundatoris, interveniente & subscribente Gosfrido Cabilonensi episcopo cum reliquis Episcopis qui interfuerunt concilio nuper Ariaci habito. Innotesco igitur cunctis prædictam Belnensem ecclesiam Guillelmum Comitem mihi reddidisse, & me eam Fructuariensi cœnobio dedisse: erga quem locum taliter nostræ benevolentiæ inculcamus affectum, ut quicumque in omni nostræ domi-

 natio-

AN.CHR. 1031 1. Jan. nationis regno pro redemtione peccatorum suorum aliquid inibi conferre voluerit, nostræ auctoritatis habeat assensum: & sicut nostri præcepti auctoritate firmavimus ita etiam legaliter dandi in posterum habenda absque declamatione decernimus & harum rerum conventionem anuli nostri impressione signamus. Actum Avaloni, anno Incarnati Verbi 1023. regnante Roberto 37. Ego Baldoinus cancellarius relegendo subscripsi.

7. Porro Guillelmus comes in hac charta memoratus, qui ecclesiam sancti Martini Belnensis monasterio Fructuariensi subjecit, is ipse est Vvillelmus cognomine Otto, *jam sæpius laudatus, ut patet ex ejus donationis charta, quæ a Guichenone refertur centuria 2. num. 72. ubi Raynaldus ejusdem Otthonis filius appellatur, ipse scilicet qui patri in Burgundiæ comitatu successit. Idem dedit alia multa Fructuariensi monasterio, quæ in ejus charta libro laudato num. 30. singillatim recensentur. Gerardus Comes Mettensis possessiones aliquot cum Vvillelmo commutavit, anno* 1020. *quas postea ipse Vvillelmus Fructuariensi monasterio tradidit, ut patet ex duabus chartis ibidem relatis, in quarum altera, data anno* 1020. *Vvillelmus, etsi adhuc vivens,* beatæ memoriæ *appellatur. Sed iis omissis proferre sufficiat Lamberti Lingonensis episcopi chartam, qui Fructuariensis monasterii subjectionis a Divionensi immunitatem, quam a Brunone Guillelmus impetraverat, confirmavit: cujus tamen nullum habebatur publicum instrumentum, quod Bruno morte præventus rem non absolvisset. Hæc autem charta est veluti ceterarum omnium, quæ pro asserenda monasterii ejusdem libertate supra protulimus, compendium. Habetur centuria 2. num. 79. ex archivio regio Taurinensi descripta.*

Lamberti charta pro Fructuariensi monast.

Ego LAMBERTUS sanctæ Lingonensis ecclesiæ episcopus, notum fieri decrevi tam præsentibus quam futuris, quod quidam dilectus ex dilectis, abbas videlicet Vvillelmus, adit paternitatem nostram justis precibus, ut Synodali decreto quoddam testamentum, quod ad votum præventu mortis beatæ memoriæ prædecessoris nostri Brunonis adimplere nequivit benignitas, nostræ benevolentiæ perficeretur auctoritate: quod quidem non immerito tanto facilius debet impetrare, quanto Dei cognoscitur zelo id omnino postulare. Quidam enim suus carnali propagine germanus, nomine Godefredus, ad sanctam veniens conversionem, totum quodcumque habuit secum Deo devote contulit, ea maxime intentione, ut de proprio suo construeretur monasterium, quod ne alicujus episcopio, vel cœnobio fieret aliqua subjectione obnoxium, sollerti pertractatum est consilio, ut in quodam loco, antiquitus Fructuaria dicto, ædificaretur, quod legalem per chartulam a Nitardo & Rotberto germanis ipsius Gotefredi cuidam Guntardo levitæ traditus est, ut ipse inde faceret Judicatus testamentum sub liberrima omnino conditione: quod & factum est, sed non sine multorum, maxime Arduini regis & Bertæ uxoris ejus, adjutorio; quorum sagaci industria legali legaliter confirmata sunt testamenta, & sancto Divionensis cœnobio non parvi pretii, ut patet, collata sunt ornamenta, scilicet textum unum auro, gemmis & lapidibus mire ornatum, casula auro decorata, duæ stolæ deauratæ cum earum manipulis, & unum cingulum, atque quatuor amicti similiter deaurati. quod & ideo facere studuerunt, ut & locus unde Fructuariensis videlicet sumsit exordium, his honestaretur emolumentis, & hoc memores in posterum non habeantur, unde scandalum struere iniqua possent voluntate. Et nos igitur æquitatis jura appendentes, & animarum lucris magis quam cupiditatibus perversorum consulentes, sed & sancti prædecessoris nostri promissa complentes, a privilegiis quoque apostolicis, atque decretis episcopalibus, a præceptis denique imperialibus ac regalibus non discrepantes, Fructuariense cenobium cum omnibus quas possidere videtur rebus, tam mobilibus quam immobilibus, in nulla subjectione, in nullo jure cuiquam nostri episcopii pertinentiæ obnoxium proclamantes; quinimmo sub proprio pastore, ut per omnia absoluta libertate a Romana sede sibi concessa potiatur, & a sublato hujusmodi subjectionis vinculo constet alienum. Volumus & nos, & statuimus sub synodali decreto, ut nullus monachus, aut præscripti videlicet domni VV. abbatis successor, contra præfatum locum aliquid querelæ vel calumniæ inferat, vel quicquam proprietatis seu subjectionis requirat. Ut sit igitur ipse locus, Fructuaria dictus, nostra quoque auctoritate inconvulsa stipulatione liber & absolutus, & ab omni querela immunis, & in fructificandis animabus semper Christo duce sacris aptus incrementis, testibus ex nostro clero admissis nostra subscriptione signamus. Signum Lamberti Lingonensis sedis episcopi. Signum Beraldi archidiaconi. Signum Beraldi abbatis sancti Stephani Divionensis &c. Actum apud Divionem publice 3. Idus Januarii anno ab Incarnatione Domini 1017. Indictione 15. Regnante Roberto Francorum rege. Ego Oddo cancellarius in synodo sanctæ Lingonensis ecclesiæ hoc testamentum perlectum, & ab omni synodo laudatum & confirmatum recognovi & subscripsi.

Arduinus rex apud Fructuariam obit.

8. Fructuariensis monasterii celebritate multi allecti, non solum sua ei, sed & se ipsos tradidere. Ex iis celebris fuit Arduinus Italiæ rex, qui rebus male adversus Henricum imperatorem gestis, sæculo valedicens in monasterium prædictum se recepit, ubi defunctus & sepultus a nonnullis Beati *nomine donatus est. Hoc titulo insignitur in Benedictino Menologio Bucelini, ubi die* 2. *Martii, anno* 1018. *obiisse memoratur. Hæc sanctitatis opinio qua Fructuaria tunc temporis commendabatur, ad posteros etiam transmissa fuit, ut ex variis chartis facile colligi potest, quæ a Guichenone referuntur. Locum hunc præ ceteris coluit Agnes imperatrix, Henrici augusti mater, cujus, & beati Annonis Coloniensis archiepiscopi interventu Alexander II. summus Pontifex privilegia ejusdem monasterii suo diplomate confirmavit anno* 1070. *Certe cum beatus Anno, ut refert Lambertus Schafnaburgensis, auctor æqualis, in Italia agens ad Fructuariense monasterium orationis causa divertisset,* ibi admiratus monachorum artissimam, & secundum Regulæ instituta conversationem nonnullos eorum in opere Dei probatissimos secum rediens abduxit,

Agnes imp.

abduxit: *quos in monasterio Sigebergensi a se ipso condito constituit: quæ, inquit idem auctor, occasio fuit, ut in ceteris quoque monasteriis regularis observantia repararetur.* ANN. CH. 1031 1. Jan.

9. *Sed & ipsa Agnes augusta, sæculi vanitate abnegata, prius quam Romæ sedem fixisset, apud Fructuariam morabatur. Quantum vero ejusdem loci monachos veneraretur, ex ejus epistola, quam paullo ante quam apud eos sederet, scripsit, conjici potest: sic autem se habet apud Guichenonem Centuria 2. num. 77. ex Chartario Fructuariensi descripta.* Huc secedit.

A. Imperatrix & peccatrix A. * patri bono & fratribus in Fructuaria congregatis in nomine Domini. Servitutem ancillæ, cujus oculi in manibus dominæ suæ sunt, conscientia mea terret me pejus omni larva, omnique imagine. Ideo fugio per sanctorum loca quærens latibulum a facie timoris hujus: nec minimum desiderium est mihi veniendi ad vos, de quibus comperi, quia vestra intercessio certa salus est. Sed nostræ profectiones in manu Dei sunt, & non in nostra voluntate. Interim vero mente adoro ad pedes vestros, rogans ut Gregoriana pietate in Trajanum, petatis mihi veniam a Domino: quia namque ille unus homo ab inferni claustris exoravit paganum, multi vos facile salvabitis Christianam unam. Quod si decreveritis, peto, ut in signum pietatis societatem & fraternitatem vestram mandetis, & mittatis mihi quam primum. Rogo etiam ut parvum quod mitto munusculum admonitionis signum suscipere dignemini, quatenus credam quia de me curare incœperitis. Valete, & tu Pater bone diligenter commenda me spiritalioribus fratribus de cœnobiis atque cellis, ut faciant me participem in orationibus & jejuniis, atque omnibus benefactis suis.

* Andreæ. Ejus epistola.

10. *Eadem Augusta interveniente Henricus Imperator, filius ejus, monasterio Fructuariensi Rivum totum cum omnibus appenditiis suis in comitatu Aquensi dedit, ut ex ejus charta certum est, quæ centuria 11. num. 76. refertur. Initio sæculi sequentis Patriarcha Jerosolymitanus cum Fructuariensis monasterii fratribus societatem init, cujus ea de re epistola habetur, ibidem num. 73. Totus est in Fructuariensis monasterii laudibus describendis Petrus Damiani opusculo 18. cap. 5. ad Adhelaidem comitissam. ubi se ibi decem diebus hospitio susceptum fuisse perhibet. Perseverat etiam nunc celebre istud cœnobium spirituali simul & temporali jurisdictione amplissima gaudens, in quo Mauricius Sabaudiæ Ducis filius, qui eidem loco initio sæculi currentis præerat, Collegium Canonicorum sæcularium instituit.*

APPENDIX ALTERA.

De monasterio Fiscamnensi.

1. E*tsi abbatis nomine quadraginta fere monasteriis, ut habet Glaber, beatus Guillelmus præfuerit, eumque pro reparata disciplina regulari, aliisque beneficiis quamplurima Galliarum & Italiæ cœnobia certatim sibi vindicent; præ ceteris tamen hanc habet prærogativam percelebre sanctissimæ Trinitatis Fiscamnense monasterium, quod post annos ferme triginta regiminis, ipsius sepulcro insignitum fuerit. Certe eum ann.* 1001. *Fiscamnensis monasterii regimen suscepisse diserte habetur in duplici Chronico, apud Labbeum tomo* 1. *Bibliothecæ novæ, quorum unum Rotomagense, alterum Fiscamnense ibi appellatur. His consentit auctor Chronici Benigniani; eum vero anno* 1031. *obiisse nullus in dubium revocare potest. Est autem Fiscamnum, vulgo* Fescan, *oppidum intra diœcesis Rotomagensis fines, quamvis omnino liberum, situm in Caletis ad prospectum maris, quo in loco Vvaningus, vir nobilis, sæculo septimo monasterium virginum construxerat: sed eo per Nortmannos destructo, aliud pro viris Nortmanniæ Ducum liberalitate sæculi hujus initio consurrexit, illudque etiamnunc opibus & nobilitate ceteris provinciæ cœnobiis præeminet, sub nostra sancti Mauri congregatione. Vvaningi primi ejus fundatoris Vitam, seu potius mutila ipsius Vitæ fragmenta ex incertis auctoribus, Sæculo secundo protulimus. Præter hanc vitam habemus præ manibus ex codice ms. ejusdem monasterii librum, cui titulus est:* De revelatione, ædificatione & auctoritate monasterii Fiscamnensis, *in quo ejusdem loci initia, casus & clades a Nortmannis illatæ, ac demum ejus reparatio fusius exponuntur. Ex hoc libro didicimus sanctum Maiolum Cluniacensem abbatem a Richardo* 1. *Nortmannorum Duce fuisse invitatum, ut monachos Cluniacenses Fiscamnum transmitteret, canonicis qui tunc hanc ecclesiam occupabant, substituendos. Quod cum vir sanctus facere renuisset, postea Richardi junioris tempore Guillelmus noster, jam abbas Benignianus, eidem loco præpositus est, ubi monasticam vitam restituit. Guillelmum præ ceteris viris piis, qui tunc temporis in Nortmannia florebant, a Richardo dilectum fuisse testatur Hugo Flaviniacensis in Chronico Virdunensi, ubi præmissis Richardi laudibus, qui pulsis Canonicis monachos sub Guillelmi moderamine Fiscamni instituit, sic concludit.* Hujus tempore viris religiosis floruit Normannia, qui ad eum confluebant velut apes ad alvearia, inter quos hunc virum beatum, *Guillelmum abbatem*, propensiori coluit reverentia, adeo ut speciali eum amore diligeret, & præceptis ejus obtemperare consiliisque adquiescere gauderet. *Hanc sibi auctoritatem comparaverat Guillelmus vitæ suæ ac suorum sanctimonia. Qua vero ratione eo in monasterio instituta fuerit sub ejus regimine monastica vita, jam ex Chronographo Benigniano didicimus, sed ex laudato libello plenius patebit, quem quidem librum integrum edere primum statueramus, quod multa complectatur de Fiscamnensi monasterio scitu digna, & Vvillelmo abbati Fiscamnensi, secundo an tertio, sit nuncupatus. Verum cum jam fere integer ab Arturo du Monstier in Neustria pia editus sit, sufficere visum est ea proferre, quæ specialius ad nostrum spectant institutum. Sed prius dicendum paucis de viris illustribus, qui in monasterio Fiscamnensi tunc temporis floruerunt.*

Monasterium Fiscamnense celebre.

AN. CHR. 1031 1. Jan. Viri illustres Fiscamni.

2 *Viri illustres qui sub Vuillelmo abbate in monasterio Fiscamnensi floruerunt, in Chronico Benigniano recensentur. Locum integrum supra dedimus. Fuerunt & nonnulli principes ex nobilissimo Nortmanniæ Ducum sanguine exorti, qui iisdem temporibus ibidem cucullum induerunt, ex quibus Guillelmus Gemmeticensis* VVILLELMUM *memorat libro* 5. *cap.* 1. *Richardi* 2. *filium*, apud Fiscamnum monachili vellere in adolescentia functum. *Paullo post* NICOLAUS *Richardi tertii filius ibidem etiam, compellente Roberto suo ipsius patruo, qui in ejus locum Nortmanniæ ducatum obtinuit, monasticam vitam sub Johanne abbate amplexus est. Is postea sancti Audoeni apud Rotomagum abbas factus multis virtutibus claruit; ut refert Ordericus Vitalis libro* 8. *ubi fuse laudes ejus describit. His accensent nonnulli Malgerium, qui demum ad sedem Rotomagensem evectus fuit: sed hujus opera natalium suorum gloriam obscurarunt.*

Abbates Fiscamnenses.

3 *Paucis verbis tres priores Fiscamni post restaurationem abbates laudat Ordericus libro* 4. *ex quibus colligere licet, quanta tunc fuerit ea tempestate illius monasterii fama.* Fiscamnense, *inquit*, cœnobium in prospectu maris positum, &c. post Guillelmum Divionensem, virum sapientem & in religione ferventissimum, JOHANNES venerabilis abbas annis quinquaginta & uno rexit, post quem GUILLELMUS de Roz, Bajocensis clericus, sed Cadomensis monachus, fere 27. annis tenuit. Hic ut mystica nardus, in domo Domini flagravit caritate, largitate, multimodaque probitate. Opera quæ palam sedulo fecit, vel in occulto coram paucis arbitris omnipotenti Deo libavit, attestantur quis spiritus in illo habitavit, ipsumque totum possidens ad solium Domini sabaoth coronandum perduxit. *Plura de Guillelmo* 2. *habet idem auctor libro* 11. *ubi inter cetera profert ejusdem epitaphium ab Hildeberto Cenomannensi editum. Sed his omissis, utpote quæ jam edita sunt, proferemus ex ms. codice Fiscamnensi fragmentum* epistolæ Balderici episcopi ad Fiscamnenses, referente Adelino, qui ei custos & minister in hospitali fuerat deputatus. *Illud autem fragmentum tale est.*

Balderici epistola de Guillelmo 2. abbate

4. GUILLELMUS prædecessoribus suis, suisque provincialibus tantum enituit, quo pacto, & quantum ceteris luminaribus sol rutilat eminentior. Iste siquidem magna litterarum peritia præditus, primo Bajocensis archidiaconus, postea Cadomensis monachus, demum Fiscamnensis abbas, reverenda & cana persona quædam religionis majestas domum istam morum suorum extulit censura, parietibus dilatavit, & quod ei specialiter præcipuum fuit, fratrum conventum ditavit. Multi siquidem nobiles laici & clerici religionis ejus odore provocati ad conversionem exciti sunt, & ultronei monachum induerunt, & sanctis ipsius institutis informati sunt. Ego ipse, qui vobiscum loquor, in longinquo positus, bonam etiam nostri G. opinionem audivi, qua illectus per licentiam abbatis nostri, abbatem siquidem alium habebam & habeo, gratia ei adhærendi Fiscannum adii, gratanter susceptus sum, licet homuncio nullius momenti. Omnes nos quos vides pæne ipse aggregavit: sed plures quam modo sumus, fuimus, quoniam ducem suum post ipsius transitum quidam nostrorum pedetentim secuti sunt. Ordinis ipse vigor præstitit, verbis & exemplis nos instruxit, paterno affectu sibi nos omnes inviscerasit. Nam ne veritatem tacuerim, propter Deum omnibus omnia fuit. Idcirco subsequuntur eum lacrymæ nostræ, propterea comitantur eum suspiria nostra. Eo die noster dux erat, in lacrymis nullus fuit uberior, in lectulo suo suspirando secum litigabat, in turba nobiscum quietus erat, in angulo ecclesiæ, vel in glabati sui solitudine totus turbatus erat. Disceptabat siquidem secum pro nostris excessibus, & crucifigebat immisericorditer seipsum. Si quid contigisset fratrum reatibus, cujus hunc excessum compatiendo non fecit suum? Toties seipsum mactavit, quoties aliquis, vel ego miser peccavi, in orationibus frequenter pernoctabat, Deumque quietissime gemebundus inquietabat: sine offensa cum eo litigabat, & per amicum litigium, ipsum sibi nobisque, velut alter Salomon pacificabat: redimebat nobis cum eleemosynis, quia quod ei committebat fideliter erogabat. Cujus enim pauperis necessitudo manum suam sensit sterilem? Quæ ecclesiæ suam non habent munificentiam? Circuibat angulos & compita leprosorum, & cum ipsis familiariter loquuturus, manus etiam elephantiosas plerumque deosculaturus tuguriola subintrabat, ut omnium necessitatibus adesset, ut eum miselli cujuslibet angustia cognovisset. Non potest enucleari verbis sanctitas ejus bonæ conversationis. *Eumdem abbatem ob formæ elegantiam Puellam, vulgo* la Pucelle, *cognominatum fuisse tradunt. Complures ecclesias in opido Fiscamnensi construxit, universalem eleemosynam pauperibus singulis diebus erogandam instituit, rexit monasterium annis viginti novem, sepultus est in capella beatæ Mariæ veteris, ex opposito altaris. Obitus ejus in Necrologio laudato habetur his verbis:* 7. Kalendas Aprilis. depositio domni Vuillelmi abbatis tertii Fiscamnensis. *Fiscamnensis monasterii laudes videsis apud Dudonem sancti Quintini decanum, qui librum ultimum de moribus & actis Normannorum Fiscamnensis monasterii encomio claudit: paucos exinde versus decerpere sufficiat.*

O Fiscanne sacris semper fœcunde favillis,
Sanctorum cineres meritorum flore micantes,
In gremio terræ conservans jamque sacratæ:
Trino resplendens profuso dote salutis.
Olim virgineo micuisti stemmate sacro,
Cum LEODEGARIUM servasti luce privatum.....
Vivas Fiscannis semper fœlicibus annis,
Fiscannis gaude: quia tu dignissima laude,
Vos Fiscannenses virtutum cingitis ense
Ecclesiæ postes, nebulosos sternitis hostes.

Sed jam tempus est libri fragmenta exhibere, quæ supra polliciti sumus.

EX-

EXCERPTA EX LIBRO DE REVELATIONE, *ædificatione, & auctoritate monasterii Fiscamnensis.*

1. Jan. Prologus.

LIBELLUM de revelatione, ædificatione, & auctoritate Fiscannensis monasterii, pater inclyte VVILLELME, composui, & compositum tuæ dilectionis sincero judicio corrigendum & confirmandum destinavi, quatinus tuæ celsitudinis assensus & libellum edere præcipiat, & edito libello pondus & auctoritatem concedat. Ego quidem, pater inclyte, ignorantiam meam maluissem cauto silentio tegere, quam alicujus scripturæ præsumenti indicio publicare; sed fratrum nostrorum jussione instanti & instantia jubenti compellitur noster animus possibilitatem excedere, suamque inscitiam multorum aspectibus hominum improvisus aperire. Compellitur, inquam, noster animus suam ignorare ignorantiam, & nostrorum fratrum roganti imperio exhibere obedientiam, cui exhibendæ & mentis judicium nullatenus adquiescit, & propositi nostri verecundia omnino contradicit. Verum cum obedientia sancta nullum opus difficile vel impossibile excuset, aut excusare debeat, diu cunctans multarumque procrastinationum inducias fingens; urgente fraternæ dilectionis continua jussione, onus tandem imperatum suscepi, & Fiscannensis monasterii exordia subsequentis libelli agresti & ignobili stilo aperui & exposui. In quo libello nulla falsa fallaciter interposui, verum sacras historias antiquorum virorum fideli narratione cognitas, suorumque posterorum tenacis memoriæ sinu custoditas, & nostris temporibus succedentium virorum diligenti relatione illatas scripsi, & scriptas ad auctoritatem Fiscannensis ecclesiæ, & ad utilitatem legentium fratrum edidi, &c.

Ex cap. 15.

Interea contigit Fiscannenses canonicos aliorum canonicorum mores imitari, latas perditionis vias ingredi, & rerum temporalium luxus & desidias voluptuose sectari: quam canonicorum miseram vitam & imminentem miseriam Dux prudentissimus Richardus audiens, & audiendo cognoscens, valde doluit, hominumque pravorum mores & conversationem exhorrens, legatos festinanter Cluniacum direxit, & sanctum MAIOLUM magnæ humilitatis precibus Fiscannum accersivit, atque secundum sancti BENEDICTI Regulam & Constitutionem disponi & ordinari novam ecclesiam exoravit. Cui sanctus Maiolus: Hujus, inquit, laboris magnitudinem talis rationis conditione, carissime fili Richarde, suscipiam, si per totum Ducatum tuum consuetudinem, quæ vulgariter pasnagium *a* dicitur, Deo donaveris, nullumque tuæ potestatis principem aliquando amplius exigere decreveris. Ubi Richardus Dux non morbo avaritiæ, verum occulta Dei providentia disponente, & sancto VVILLELMO Abbati gloriam ordinandi sanctam ecclesiam transferente, suorum hominum consilio adquievit, & sancti Maioli interpellationem non exaudivit: unde contigit ut sanctus Maiolus Cluniacum reverteretur, & canonicorum correctio vel expulsio per aliquot tempora protelaretur, &c.

Cap. 21. Legatos Richardus ad VVillelmum dirigit.

Interea diligenter investigabat & investigando inquirebat, cui potissimum juxta sancti Benedicti Regulam & institutionem disponendam & regendam sanctæ & individuæ Trinitatis crederet & committeret ecclesiam. Illo tempore beatæ memoriæ Vvillelmus abbas suæ religionis affluentia totius partes Romani imperii illustrabat, abbatumque multorum tepidos animos sui fervoris imagine informabat & accendebat. Apprime enim liberalibus artibus eruditum, atque disciplinis ecclesiasticis, cunctisque spiritualibus officiis, nihilominus etiam fere virtutum omnium gratia imbutum & illuminatum, Divionensium ecclesiæ beatus Maiolus præposuerat & constituerat abbatem & magistrum. Tanto igitur ac tali viro dux inclytus Richardus suos legatos direxit, & sui propositi intentionem patefecit, atque ut Fiscannensem ecclesiam juxta beati Benedicti Regulam disponeret & erudiret, magnæ humilitatis precibus exoravit: quibus beatæ memoriæ Vvillelmus abbas primum respondisse fertur: Carissimi filii, audivimus duces Nortmannos, homines barbaros & truculentos, subvertere, & non ædificare sancta templa; delere & effugare, & non colligere aut nutrire spiritualium hominum congregationes sanctas. Quapropter ad Ducem vestrum redite, & nos hujus rei omnino imparatos respondete, cum nobis & fratribus deducendis desunt equi, atque stipendiis deducendorum fratrum desunt clitellarii. Quod reversorum legatorum relatione Dux inclytus comperiens, extimuit: multosque equos & clitellarios festinus præparavit, quos revertentibus legatis beatæ memoriæ abbati Vvillelmo humiliter remisit.

De adventu Vvillelmi abbatis.

Tunc beatus abbas Ducis intuens importunitatem & perseverantiam, atque de importunitate & perseverantia compensans animi voluntatem & devotionem sanctam, collecta spiritualium fratrum multitudine maxima, iter arripuit, paucisque decursis diebus, æstuantis Ducis desiderio suam & multorum fratrum præsentiam exhibuit. Quem Dux egregius totius animi sinceritate totiusve sinceritatis dilectione suscipiens, velut suscepto Christo, aliis amotis servientibus, ipse propriis manibus servivit, medioque brevis temporis intervallo Fiscannum deduxit, & sanctæ Trinitatis ecclesiam donavit & tradidit, eamque donatam & traditam juxta sancti Benedicti Regulam & institutionem disponi & ordinari exoravit. Donavit, inquam, & tradidit dux egregius Richardus beatæ memoriæ abbati Vvillelmo sanctæ Trinitatis Fiscannensem ecclesiam, canonicorumque carnalium expulit enormem multitudinem: quorum possessiones ecclesiæ penitus retinens, & reddens, expulsis & converti nolentibus, canonicis, abbati congruam restituit recompensationem.

Cap. 23.

Nocte igitur, cujus sequenti die Fiscannensis ecclesia spirituale suscepit monachos, carnalesque

a Pasnagium, aliis Pastionaticum seu Pastinaticum vulgo *panege*, census est seu tributum pro glandatione & jure pascendi porcos aliave animalia in silva domini.

ANN. CH. 1031 1. JAN.

lesque expulit canonicos, ipsis canonicis ecclesiæ culmen totum aquilis operiri videbatur: quibus aquilis, & ingredientium monachorum theoria, & spiritualis volatus, & deinceps protegentium Angelorum descensus & conversatio congrue figuratur.

Canonicis monachi subituuntur.

Igitur beatus & gloriosus abbas Vuillelmus susceptam ecclesiam cœpit gubernare & administrare, & juxta sancti Benedicti institutionem disponere & corrigere, atque de diversis provinciis viros fideles convocare & in obsequiis cælestibus unire & confirmare. Subita igitur conversione Fiscannensis ecclesia cælestium virorum studiis fervebat & flagrabat, & multæ opinationis gloria circumpositas ecclesias præcellebat & obscurabat. Fastigium quippe tantæ celsitudinis sua momentanea translatione Fiscannensis ecclesia consequebatur, quatinus ita omnes Galliarum ecclesias transcenderet re & habitu summæ religionis, quemadmodum transcendebat verbo & speciali privilegio suæ nuncupationis. Parsimonia & pudicitia, & voluntariæ paupertatis abundantia Fiscannensis ecclesia valde radiabat; virtutum, quarum evidentia latentem suæ formæ ceteram pulcritudinem designabat, atque contuentium mentibus suæ conversationis consilium inire & imitari, apertarum argumento virtutum accendebat & provocabat. Ignorabat illo tempore Fiscannensis ecclesia totius proprietatis singularitatem, soliusque communitatis cognoscebat unientem dilectionem, quæ juxta diversitates indigentium partes diversas distribuens, sanctorum Apostolorum renovabat & repræsentabat primitivam imaginem. Quorum igitur bonorum eminenti perseverantia, dux Richardus Fiscannensi ecclesiæ totus alligabatur, atq; utilitatibus ejusdem Ecclesiæ totius providentiæ diligentia transferebatur. Adeo enim Fiscannensis eccl. illustrium virorum regularem vitam & religionem veram diligebat, & diligens frequentabat, ut totius sui ducatus collecta, vel, ut ita dicam, pinguedine cælesti congregationi deserviret, atque epulaturis fratribus servientium consuetudine frequenter ipse ministraret, tantæque humilitatis completo ministerio fratrum omnium ultimus resideret, & regularium epularum delectabili pabulo refici congauderet.

Cap. 24. Eorum pia conversatio.

Cap. 25. Libertas Fiscannensis monasterii.

Sensit interea dux inclytus quorumdam clericorum corrosiones & detractiones, præsagiique cujusdam futuras adversitates, quos ob Ducis nimiam caritatem & sanctæ ecclesiæ maximam religionem invidiæ morbus magnus infecerat, infectosque crudeli intestini livoris molestia cruciabat, quorum ergo detrahentium malevolentiam Dux comperiens, clericorumque presumtiones superbas, & præsumentes superbias cognoscens, totius Nortmaniæ Episcopos, & viros nobiles festinus Fiscannum convocavit, & Fiscannensem sanctæ Trinitatis ecclesiam ab omnium Episcoporum jugo & consuetudine justa vel injusta eripuit & liberavit. Hanc autem libertatem RODBERTUS Rothomagensis archiepiscopus fecit & fieri voluit, atque alia duodecim Ecclesias ob patris sui memoriam & fratris præsentis jussionem & voluntatem ab omni episcopali consuetudine & exactione absolvit & liberavit; donatæ libertatis chartam Archiepiscopus, aliique Episcopi signo & consensu corroboraverunt, atque corroborandam nobilium virorum adstipulationibus tradiderunt. Cupiens ergo Dux providus sanctam ecclesiam modis omnibus liberare, & libertatem factam modis omnibus confirmare & permanere; ROBERTUM regem & multos Galliarum proceres Fiscannum accersivit, atque regali charta & auctoritate, suorumque æqualium consensu & adstipulatione ab omnium Episcoporum jugo & consuetudine Fiscannensem ecclesiam eripuit & liberavit; & suam suorumque nobilium chartam & ordinationem firmavit & corroboravit. Ecclesiæ igitur Fiscannensis libertati constitutæ dux Richardus congratulans, futuramque perennem mentis vivacitatem discutiens, beatæ memoriæ Vuillelmum abbatem compulsavit, suæque legationis injuncto officio ad Romanæ sedis apostolicam auctoritatem multis onustum exeniis direxit. Confecto itaque itinere abbas Vuillelmus Romam pervenit, & piæ memoriæ papæ Benedicto adventus sui rationem & mittentis Ducis voluntatem aperuit, & factæ chartæ confirmationem, & apostolici privilegii auctoritatem magnæ humilitatis oratione congrua postulavit. Papa igitur Benedictus Ducis diligentiam admirans, & suscepti amici præsentia summa exultatione congaudens, oblatas chartas suæ sigillo excellentiæ confirmavit, & privilegia postulata voluntarius tradidit, & Fiscannensem sanctæ Trinitatis ecclesiam ab omnium Episcoporum jugo, subjectione & consuetudine liberans & eripiens, sub solius Romanæ Ecclesiæ gubernatione & patrocinio constituit & suscepit. Constituit, inquam, Fiscannensem ecclesiam soli Romanæ Ecclesiæ subjacere, atque ab omnium aliarum ecclesiarum potestate immunem, absolutam, & omnino liberam forma Cluniacensis monasterii permanere. Acceptis igitur apostolicæ auctoritatis exquisitis privilegiis beatæ memoriæ Vuillelmus abbas, festino cursu Nortmanniam remeavit, & ducis Richardi desiderio suæ voluntatis effectum, injunctæque legationis officium feliciter consummatum enucleavit & ostendit. Unde dux ineffabiliter exhilaratus, trino & uni Deo gratias totius intentionis fervore reddidit, qui ecclesiam, quam pater Richardus fundaverat, atque ipse patris Richardi rogatu & jussione compleverat & ordinaverat, divinæ providentiæ arcano consilio tantarum personarum convenientia ab omnium hominum jugo & prælatione absolvebat & liberabat. Magnis deinde exeniis suum dilectissimum abbatem Vuillelmum honoravit, honoratumque sanctæ Trinitatis ecclesiæ Fiscannensi remisit, iterum atque iterum enixius exorans, quatinus commissam ecclesiam juxta cœpti ordinis religionem custodiret, & custodiendo perficeret, & confirmaret: cujus igitur sanctas preces sanctarumve precum nimias humilitates beatus Abbas velut oracula divina suscipiens, Fiscannum intravit, & per multam annorum vertiginem usque ad ducatum Hierosolymitæ ROTBERTI Fiscannensem ecclesiam rexit, subjectosque suos verbo & exemplo succendit & reformavit, ad imaginem & similitudinem, honorem & gloriam omnipotentis Dei, qui vivit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

VI

ANN. CH. 1031 22. Jan.

VITA
S. DOMINICI ABBATIS.
SORANI IN ITALIA,

Auctore ALBERICO S. R. E. Cardinale.

Ex Bollando & codicibus mss.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

ALBERICUS ex monacho Casinensi Cardinalis ab Alexandro II. creatus, in litteras retulit vitam sequentem Dominici Sorani, quem nonnulli perperam confundunt cum Dominico Loricato discipulo Petri Damiani. Præter hanc vitam, quæ ex ms. codice Casinensi primum eruta est, alia exstat in ejusdem monasterii Bibliotheca tantisper compendiosior, sed tamen quædam continens, quæ in prima edita desiderantur. Ad hæc, tertia legitur in eadem Bibliotheca Dominici Vita elogii instar. Primam hic exhibere satis fuerit, referendo in adnotationes si qua tum aliis duabus observatu digna sunt, tum etiam Vita Italica, quæ per Felicem Tamburellum episcopum Soranum typis Fulingæ edita est anno 1645. De Dominico hæc habet Leo Marsicanus in lib. 2. Chronici Casinensis cap. 61. His diebus, anno scilicet Domini millesimo tricesimo primo, beatus Dominicus, mirabilium patrator innumerum, & cœnobiorum fundator multorum, apud Soram Campaniæ civitatem jam ferme octogenarius migravit ad Dominum, & sepultus est in monasterio Soræ vicino, quod nunc ejusdem vocabulo nuncupatur.

2. *Hoc monasterium primitus ædificatum fuit in honorem Deiparæ, ejusque conditio describitur in sequentis Vitæ num. 18. & 19. Unitum fuit Casæmariensi ab Honorio tertio, atque Ordini Cisterciensi attributum anno 1222. Casæmariense vero, tribus ab urbe Verulo miliaribus, & septem a Sora dissitum, quod a Johanne Dominici discipulo ceperat originem, anno 1149. ab Eugenio tertio ad eosdem Cistercienses translatum est: cujus loci abbas fuit Johannes alter, ad quem exstat sancti Bernardi abbatis epistola 333.*

3. *Exstat apud Baronium ad annum 1030. primarium conditi monasterii Sorani instrumentum, datum anno 1030. indictione 13. quo anno* domnus Petrus Senior, *id est dominus,* Soræ, filius bonæ memoriæ domni Rainerii, & domna Doda, filia bonæ memoriæ Oderisii Comitis, uxor supradicti domni Petri, *res suas in hoc pium opus contulerunt. Ibidem etiam editum est aliud instrumentum de origine monasterii Casæmarii in agro Verulano,* quod quidam boni meriti clerici, *adjunctis quibusdam* laicis fidelibus ejusdem civitatis *construere, & incolere cœperunt, ecclesia in honorem sanctorum Johannis & Pauli dedicata: &* non post multum quatuor ex ipsis, scilicet Benedictus, Johannes, Ursus & Azzo presbyteri, euntes ad venerabilem JOHANNEM abbatem sancti Dominici, susceperunt ab eo habitum sanctæ religionis: indeque in locum jam dictum redeuntes, abbatem unum de suis sibi elegerunt Benedictum virum religiosum, qui fuit natus in dicta civitate Verulana: & sub eo in dicto loco Christo Domino servierunt.

PROLOGUS
ad DODONEM monachum.

1. VENERABILIS Patris DOMINICI ortum, vitam, obitumque, & de miraculis quædam, quæ per eum, vel auris adhuc fruentem vitalibus, vel carnis jam eductum ergastulis, cælestis est operata dignatio; laciniosо impolitoque nimis quidam sermone descripserat: &, quod culpa accidisse arbitror relatoris, nonnulla aliter quam sint gesta edisserens, stilo historiam vitiosam, mendaciis vitiosiorem reddiderat. Quæ ita habere se omnia, diligenti, DODO frater carissime, indagine deprehendens, frequenti importunaque a me tandem precum extorsisti instantia, ut locum tecum illius sepulturæ adirem, reverendumque Abbatem BENEDICTUM, Dominico tam sanguine, quam sanctitate propinquum, reverendosque loci senes, sub disciplina olim educatos Dominici, convenirem; eisque relatoribus gestorum meram veritatem cognoscens, ortum, vitam, mortemque Dominici, & de miraculis quæque potissima, stilo excultiore & labem mendacii nesciente, apicibus memoriæque mandarem. Causæ suscepti operis.

2. Egi-

ANN CH. 1031 22. Jan.

Testes ad faciendam fidem.

2. Egistique studio & industria tua, ut nihil per me litteris mandaretur, quod non personarum idonearum testimoniis credibilibus firmaretur. Multa enim eorum, quæ posterorum de Dominico trado memoriæ, in cognitionem mei ex memorati Abbatis relatione perducta sunt: multa edidici relatore HILDEPRANDO monacho, & honestæ vitæ, & fulgore scientiæ omnimoda veneratione dignissimo. Pleraque vero JOHANNES senex grandævus fermeque decrepitus, ore præ vetustate dentibus vacuo ac balbutiens, in aribus meis retexuit: qui in annis adhuc puerilibus Dominico in discipulum traditus, cum eo ad ipsum usque est vitæ exitum conversatus. Fuere in audientia mei relatores...... Dominici & alii venerandi senes, quorum vocabulorum non memini, qui sancti viri degentis in corpore familiarem habuere notitiam..... Fratres præterea mihi ibidem contuendos nonnullos, qui se ad sancti viri tumulum contestatione propria diversis adstruebant malis valitudinibus liberatos. Verum de his hactenus.

3. Porro stilum in hoc opere figuræ sum mediocris prosecutus, qui & peritiorum auribus horrori esse non debeat, & minus eruditorum intelligentia percipi non refugiat, labori meo industriæque tuæ, illud divinitus optantes restituendum, ut interventione Dominici plenam uterque mereamur indulgentiam consequi delictorum.

INCIPIT VITA.

* *al.* Ampa. Dominici patria & parentes.

4. DOMINICUS igitur Fulignæ Etruriæ opido oriundus *a* fuit, patre JOHANNE, matre APA* nomine, viris & genere & religione illustribus. Hic in annis adhuc puerilibus constitutus, ita a ludis ac omnibus, quæ in illa præsertim ætate assolent dominari, ineptiis sese exterum exhibebat, ut jam tunc in Dominico quasdam superventuræ sanctitatis lineas Dei videretur præsignare Spiritus.

Institutio in litteris.

5. Traditus autem puer a parentibus in monasterio sancti Silvestri, cui Aseri *b* cognomentum est, litterarum studiis imbuendus, cœpit & vivacitate ingenii, & memoriæ tenacitate, & intellectus acumine eos etiam vincere, qui sese transcendebant ætate. Cumque plenam, pro ritu regionis, legendi atque canendi in brevi esset adeptus peritiam, ad superiores gradus per congrua temporum intervalla promotus, apice tandem meruit presbyterii sublimari.

Sacerdotium.

Vita monastica.

6. Non multa post hæc interlabuntur tempora, cum de terra & de cognatione Dominicus egressus sua proficiscitur, qui a simulacro dei Ammonis, quod ibidem olim divinis gentilitas cultibus honorabat, Petradæmonis corrupte, quasi dei Ammonis, usque in diem hodiernum *c* vocatur. Ibique in monasterio quodam sanctæ Dei genitricis Virginisque perpetuæ nomini dedicato, per manus DOMNOSI mira abbatis sanctitate conspicui, sancti Ordinis indutus est habitu. Qualis autem deinceps Dominici vita exstiterit, quam parca in cibis, quam pernox in vigiliis, quam in oratione crebra, quam in lectione assidua, quam postremo totius disciplinæ monasticæ observatione conspicua, incredibile est fere memoratu.

Solitaria.

7. Consummatus igitur in cœnobiali conversatione Dominicus, pleneque fraterna ex acie spiritualia edoctus certamina, concessa sibi a proprio Abbate licentia, montis cujusdam haud multo eminus a monasterio constituti conscendit apicem, sola deinceps ibi manu vel brachio cum nostri generis humani hoste vetere congressurus.

Matth. 5. 15.

Fama.

8. Non potuit autem, juxta illud Veritatis elogium, latere civitas super montem posita, neque divinitus accensa lucerna modii operiri velamine. Forte enim actum est, ut eorum qui loci incolebant viciniam, unus & alter montem, in cujus abditis latitabat Dominicus, necessitate qualibet urgente conscenderent. qui mõtis undique peragrantes recessus, sancti viri latibulum in locis abditioribus repererunt. Quibus nimirum visa vulgantibus, non fuit de terrę incolis quispiam, quem late-

a Annum ejus natalem 951. signat Vita Italica.
b In tertia vita, *quod dicitur* Sub-Aseri, vernacule *Curassero*, olim extra nunc intra muros Fulingæ, sancti Spiritus Xenodochium, ex Vita Italica.
c Nempe in regione Sabinensi, ut in Vita Italica, quæ annum 974. monachatui S. Dominici assignat.

lateret Dei quemdam famulum illius montis cacumine vitam solitariam degere. Cœperuntque eum illorum plurimi, vitæ ipsi temporalis deferentes subsidia, frequenter revisere, atque ex ejus ore ad perennis vitæ cupidinem animos accendentia eloquia intenti audire. ANN. CH. 1031 22. Jan.

9. Induit continuo alas fama, volatuque celeri sanctum virum per vicos vehit, per villas, per oppida; nuncque in turribus locupletum, nunc in tabernis pauperum, nunc in magalibus etiam invenitur pastorum. Quid tantis? HUBERTI tandem Marchionis *a* potentissimi percellit aures, eumque ad visendum Dominicum audiendumque perducit. Placet viri sanctitas usque adeo Marchioni, ut eum obnixa multiplicique rogatione seduliter precaretur, ut in quocumque ei dominationis suæ loco congruum videretur, servorum Dei monasterium ædificare studeret. Nec defecit a precibus & obsecrationibus Marchio, quousque a Dominico quæ poscebat meruit obtinere. Construxit itaque in Scandrilia Dominicus monasterium, quod sancti Salvatoris voluit nominari: tantaque loco de reditibus juris proprii Marchio memoratus concessit, quibus ibidem usque in hodiernum cœnobitarum numerus non exiguus sufficienter in necessariis quibuslibet sustentetur. Monasteria constructa.

10. Ædificato igitur cœnobio, fratrumque ibi multitudine numeri collecta non parvi, quemdam ipsis ex eorumdem numero, CONSTANTIUM nomine, statuit præficiendum in Patrem, virum ad id officii & vita, & scientia, & lingua pariter commodissimum. Ipse vero juncto sibi JOHANNE quodam nomine, vitæ venerabilis monacho, ad locum cui Domus vocabulum est commigravit: ubi in monte qui Pizi dicitur, in humili tuguriolo commorantes, meditationem legis Domini soli per dies meditabantur, excursu noctium in eamdem partem maximam consumentes. *b*

11. Non tamen eis ibi latebris potiri dilectis productiore concessum est tempore; a nonnullis enim repertus ibidem agnitusque est, atque per eos in Prato Cardoso occultari Dominicum BERALDO, THEODINO, RANDISIO, terræ Comitibus intimatum; qui impigri sanctum Domini adeuntes, obnixe eum & instantissime studuere precari, ut quod in locis nonnullis aliis ab eo factum edidicerant, in Valvensi non pigritaretur territorio facere, construere videlicet habitaculum abrenuntiantibus sæculo, Deoque sub districtionis disciplina monasticæ famulari decernentibus aptum. Construxit igitur præfatorum ibi ope Comitum loco satis congruo monasterium, quod dicitur sancti Petri de Lacu; cui nimirum loco inter largitiones ceteras uberes, quinque lacus prædicti Comites concessione perpetua, legali scriptione firmarunt. *c*

12. Eis autem diebus quædam se Dominicus confessus est contemplatum, quæ non sunt obvelanda silentio. Quadam namque nocte, dum erectis in cælum luminibus preces fundit, columnam cernit arcui cælesti colore simillimam, quæ nimirum cælum vertice, imis vero partibus cellam, quam Dominicus incolebat, videbatur contingere: quam videlicet visionem visum est Dei famulo intimis ac familiarissimis sibi religionis merito fratribus minime reticendam, ne videlicet solus esset, qui ex tanta visione gratiarum Deo actiones persolveret. Visa & miracula.

13. Item nocte alia dum in cella positus quædam de cælestibus meditaretur, lucem subito vidit a superis radiasse mirabilem, in qua videlicet luce tres conspicatur columnas fulgore similes, mensura pares, locis quoque continuas, quas dum stupens admiraretur, repente se in earum summitatibus super nubes elevatum persensit, atque (quod est mirabile) in ictu oculi orbem simul terræ universum conspexit. Mox vero redeunti ipsi conspectæ lucis pars aliqua, in eodem quo morabatur loco, per tempus aliquantum apparuit.

14. Per

a Et quidem in eadem provincia Sabiniensi, ex eadem Vita.

b In secunda Vita hæc inseruntur ad hunc locum. *Visitatus a terræ aliis magnatibus rogatur Dominicus, ut alterum in monte, alterum vero in planitie, juxta fluvium Aventinum construeret monasterium: quibus juxta votum rogantium ædificatis & ordinatis, discedit Dominicus, & de sola solitudine cogitans, circum ibat quærens ubi posset commodius commorari: cum tere ad Valvensem Comitatum profectus, locum conspicit qui ab incolis Pratum cardosum appellatur,* &c. Porro *monasterium S. Petri de Lacu, territorio Balvensi* subjectum fuit monasterio Casinensi ex lib. 3. Chronici Casin. cap. 19. de hoc, & aliis monasteriis, in hac Vita memoratis, vide Lubin. in Notitia abbatiarum Italiæ.

c In secunda Vita item insertum legitur: *Ipse nihilo minus solitudinem meditans, ad imas montis partes, quod dicitur Argometta secessit, in locum videlicet qui Plataneta vocatur: ibique cellam parvam construens, altare quoque in ea sibi constituit.*

ANN.CH. 1031 22. Jan. 14. Per idem tempus puer quidam, Leo nomine, de opido, cui Castrum nomen est, cum validę febris ardoribus exæstuaret, epota aqua, quę de manibus viri Dei sese abluentis deciderat, hora eadem integerrimæ restitutus est sospitati.

15. Quædam quoque illustris mulier, dum fluxu sanguinis diutius laboraret, & á nullo medicorum sanitatem consequi posset; virum tandem Dei directis studuit apicibus flagitare, ut aquam, quæ ejus manus ablueret, sibi dignaretur dirigere, inhæsitanter se credere asserens, quod ejus haustu plenam deberet consequi sospitatem: quod vir humillimus ut scelus exsecrabile est aspernatus. Verum ne tantæ devotionis feminam ex toto videretur contemnere, aquam de more Ecclesiæ benedictam ad feminam destinavit, mandans quod cum ea Dominus, non secundum Dominici merita, sed secundum fidem propriam esset acturus. Hausit aquam fide inambigua mulier, & hora eadem sanguinis fluxu restincto, pristinam sanitatem recuperare meruit.

16. Nec illud tacendum est, quod ruentem super se maximam fagum Dominicus extensa dextera in partem alteram cadere compulit. Cœpit igitur his & his similibus multiplicibus pariter ac mirabilibus signis orbi declarari Dominicus, & non jam servus Dei, non jam homo justus & timoratus dumtaxat, sed vere sanctus, vere amicus Dei, vere vita, signis, atque doctrina antiquorum sanctorum ab omnibus imitator haberi. Comedebat autem Dominicis seu festis diebus far cum sale elixum, sine ullius prorsus pinguedinis condimento: panes vero ei a monasterio statuti numeri per hebdomadas singulas mittebantur.

17. Præterea rogatus a BORELLO majore, in Sangro quoque construxit cenobium, quod ab enormi arbore avellana, quæ juxta olim constiterat, sancti Petri de Avellana nuncupationem accepit, idque Borrellus satis liberali terrarum muneratione ditavit. Post hæc in Campaniam ad locum, qui Trisaltus [a] dicitur, per revelationem profectus, a nefariis multis ejusdem loci acolas, & ab illicitis præsertim conjugiis, sua prædicatione convertit; construxitque ibi in deserto monasterium juxta fontem limpidissimum, quod sancti Bartholomæi nomini ac memoriæ voluit dedicari. Aliud nihilominus statuit in latere montis, qui appellatur Cacumen, idque sancti Angeli nomine censuit appellari.

Alia cœnobia condita.

18. Per idem tempus cum vir Dei (de) cęnobio sancti Petri de Lacu ad Trisaltum visitandorum fratrum gratia pergeret, PETRUS RAINERII Soræ dominus sese illi obvium facit, de criminibus suis multis & maximis satis humiliter expetere judicium cępit. Cui vir sanctus inter ceteros pęnitentiæ fructus, illud etiam in pręceptis dedit, ut in juris proprii territorio monasterium construeret, idque de propriis tanta rerum liberalitate ditaret ut certus ibidem Deo famulantium numerus affluenter exinde vitæ subsidia percipere posset. Acquiescit libenter viri Dei jussionibus Petrus; eumque suppliciter obsecrat secum pariter equitare, terram dominii sui universam prospicere, & quocumque loco sibi visum aptius ei fuerit, cœnobium se pollicetur ædificare. Annuit justæ petitioni Dominicus: & terram pariter perlustrantibus, tandem juxta Soram locus sese Dominico obtulit, quem monasterio construendo sanctus aptissimum judicavit: ibique ex præceptione viri Dei monasterium in honore sanctæ Dei genitricis MARIÆ mox Petrus ædificavit, & largitione multimoda omnia quæ essent loco necessaria contulit.

Monachæ ejectæ.

19. In quo videlicet loco cum sanctimoniales nesciente Dominico locatæ fuissent, & earum mores minime professioni congruerent, quin potius turpis conversationis earum fama aures etiam Dominici perculisset; Petrum ad se protinus advocans acriter convenit, cur in monasterio, quod ex ejus præceptione construxerat, se inconsulto feminas locare voluisset. Simulque illi, quam fœda & turpia de illis audierat, enarravit. Præcepit igitur, ut mox, sine aliquo dedecore expulsis illis, fratres inibi sub regulari magisterio servituros Domino cōgregaret. Tunc Petrus vestigiis viri Dei prostratus commissi veniam postulat, facturum se quidquid jusserat, pollicetur. Illud quoque intentissime & instantissime flagitans, ut eis, quos inibi aggregandos jubebat, ipse in Patrem, ipse semper præesse in Rectorem deberet. Resistente rogatibus istis Dominico, & insistente nihilo minus Petro, victus tandem importunitate precum Dei famulus cessit, pollicitus ut expulsis

[a] Hoc cœnobium modo pertinet ad Cartusianos, in Campania Romana situm.

pulsis sanctimonialibus illis servorum Dei, qui deinceps in eodem loco aggregarentur, paternam deberet curam suscipere; eoque, quo prædiximus, ordine, universa completa sunt. ANN. CH. 1031 22. Jan.

20. Per hos dies puer quidam Berolensis mutus & claudus ad virum Dei delatus est: cujus cum linguam pedesque, crucis impresso signo, & invocato Trinitatis nomine, tetigisset, & gressum pedes, & lingua loquellam hora eadem divinitus receperunt.

21. Vir autem Domini cũ jam octoginta ferme annos exegisset ætatis, die quadã causis urgentibus necessariis, Tusculanum proficiscebatur; cum ecce inter eundum letali ulcere, quod papulam vulgus appellat, a maxilla invaditur. Quo Johannes reverendus monachus, qui tunc ei comes itineris erat, conspiciens, cohortatur instanter virum Dei, ut acceleret reditum, maturet regressum, festinet sese fratribus reddere, nisi forte velit absentibus illis obire; proculdubio protestans, ulcus quod in facie videbatur, mortis contiguæ signa manifesta prætendere. Acquievit cohortanti Dominicus, & ad monasterium protinus est regressus. Mox vero universos ad se Fratres præcepit convocari, eosque primum de observatione propositi & de caritatis vinculo commonens, post exhortationis verba sollemnia, demum sibi omnia, quæ circa morientes fratres assolent fieri, jubet protinus exhiberi. Consummato itaque officio, cũ Dominici quoque corporis ac sãguinis mysteria percepisset, ejulantes fratres egredi, forisque paullulum præcepit commorari. Dominici extremus morbus.

22. Cumque egressis omnibus solus ipse remansisset in cella, voces ei loquentis & alterius colloquentis cum eo sunt a fratribus, qui forinsecus excubabant, auditæ; non tamen adeo, ut verborum eorum sensus aliquatenus potuisset ab eis intelligi: quam vir sanctus confabulationem cum vita pariter, ut Domino placuit, consummavit. Nam cum voces illæ destitissent fratrum auribus insonare, ingressi cuncti eum jam repererunt exspirasse: ejus qui cum eo colloqui est auditus nulla contuentes indicia, certum tenuerunt omnes ad migrantis solatium Angelum destinatum. Obiit autem vir sanctus undecimo Kal. Februarii, anno ab Incarnat. Domini millesimo tricesimo-primo, humatumque est cadaver ejus in monasterio, quod nunc ejusdem cognominatur vocabulo, sito in Campania in vicinia Soranæ civitatis, cujus etiam in superioribus *a* facta est mentio: ubi ejus orationibus multa Christus operari non desinit mirabilia usque in hodiernum diem, ad laudem & gloriam nominis sui, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen. Obitus anno 1031.

DE VV. GERARDO, GRADULFO, & GIRBERTO abbatibus Fontanellensibus in Normania, & de V. GUNTARDO abbate Gemeticensi.

1. *NEMO nescit monasterium Fontanellense, quod sancti Vvandregesili a suo ipsius conditore postea nomen accepit, inter cetera Normaniæ monasteria celeberrimum semper exstitisse, ob id potissimum, quod multos morum sanctitate præstantes monachos protulerit. De eorum plerisque, qui superioribus sæculis floruerunt, jam actum est suis locis: nunc vero de iis qui præsens sæculum undecimum illustravero, paucis dicendum, quantum licebit, pro monumentorum paucitate.* Fontanellæ monast.

2. *Pertulerat communem Normaniæ, immo & totius fere Franciæ, monasteriorum cladem a Normannis illatam Fontanellense cœnobium, dispersisque per varias provincias sacri hujusce asceterii monachis, nihil fere præter veteres ædificiorum ruinas supererat, cum opera* MAINARDI, *cui tum monacho sancti Petri Gandavorum, Fontanellensis abbatia commẽdata fuerat, cœpit restitui. Hoc nonnulli sub Richardo I. Normannorum duce, alii sub Richardo II. ejus filio contigisse volunt. Certe monasterium Fontanellense a sancto Vvandregisilo ædificatũ, & ab Hastingo destructum, a Bi-* Restauratur

a Nempe num. 18 19. Dominico in istius monasterii regimen successisse Benedictum ejus consanguineum ac discipulum legitur in Vitæ Italicæ cap. 7.

AN.CHR. 1031 1. Ian. *a Ricardo II. restauratum fuisse testatur Ordericus Vitalis. Sed parum interest; nam Mainardus paullo post hanc restitutionem, monasterio montis sancti Michaelis, canonicis exinde pulsis, præfectus est, & res sancti Vvandregesili in deterius abierunt*. Mainardi honor & amplitudinis incrementum, *inquit auctor appendicis ad Chronicon Fontanellense Spicilegii Acheriani tomo* 3. lamentabilis fuit

Iterum ruit. Fontinellæ dejectio & irreparabile detrimentũ, nam post ejus recessum sub tribus rectoribus, de quibus silere curavimus, per aliquot annos nullo rerũ genere crevit, quin potius in multis detrimẽta sua indoluit.... locus qui ex cineribus suis aliquomodo cęperat, ut de Jerusalem in Propheta legitur, excutere, & in brevi tempore velut ex infirmitate videbatur aliquantulũ convaluisse, misera postmodum desidia suorum procuratorũ velut ęger recidivo languore in deterius cępit proruere, &c.

Gerardus. abbas. 3. *Is erat Fontanellensis monasterii status, cum* GERARDUS, *ex Latiniacensi monacho abbas sancti Arnulfi Crispeiensis, in Normanniam accessit, Richardum ducem, nescio qua de causa, invisurus. Eum pius princeps ad Fontanellensis monasterii regimen suscipiendum invitavit, pollicitus sese omnia pręstiturum, quæ ad sacri loci restitutionem necessaria forent. Consensit Gerardus, dimissoque Crispeiensis monasterii regimine, Fontanellensis abbas institutus est anno* 1008. *Multas ejus laudes prosequitur auctor historiæ Miraculorum in Translatione sancti Vvolframni gestorum, quæ in modum appendicis ad Chronicon Fontanellense edita est tomo* 3. *Spicilegii Acheriani. Sed cum hæc historia jã supra edito sit Sæculo* 3. *par.* 1. *hic pauca solummodo repetemus, quę scilicet ad Gerardi sanctitatẽ commendandã sufficient*.

Ejus gesta. 4. Exstitit religiosus pater, *Gerardus*, origine carnis ingenuus ex pago Medantissę, & patrimonio Jelia oriundus, cujus pater Fulbertus, mater vero Ailendis dicti sunt. Carnoti tempore Fulberti pręsulis undecumque doctissimi litteras adolescens didicit.....non multo post sancti Benedicti disciplinis in monasterio Latiniacensi se submisit regularibus.....atque ad summum religionis monasticæ, cęlesti præventus gratia, tenorem pervenire promeruit. Cui cælestis favor in ipso etiam vultu & habitu non deerat. Nam decoram illius faciem canities gratificabat, honesta statura procerus, ore suavis erat & facundus, nihil indecens in eo vel incompositum deprehendebatur. *Sed & superius cum eum dixisset* monasticę vitę tenorem, neque ad dexteram neque ad sinistram declinando, enixius sequentem ceteris præstitisse, *multa se præterire monet*, quę de tanti viri bonitate & prudentia, studio & constantia, districtione in regulari disciplina, sagacitate in rerum temporalium procuratione providentissima, castitate corporis & operis munditia, jejuniorum, orationum, lacrymarum, & in pauperes eleemosynarum, ceterarumque virtutum, quibus sedulo vacabat gratia dici poterant. *His invidens omnium bonorum inimicus parricidam excitavit, qui beatum virum* post laborem diei, quem

Occiditur. in jejunio & orationibus more suo expenderat, *quiescentem securi percussum interfecit*, anno Domini 1031. tertio Kal. Decembris. *Id* nocte subsequentis sabbati *contigisse paullo antea dixerat, at alteruter locus emendandus est. Nam dies* 3. *Calendarum Decembrium eo anno erat feria secunda, legendum forte* 6. *pro* 3. *Gerardus martyris titulo a nonnullis, pro illorum temporum more, donatur. Nullum tamen hactenus obtinuit in monasterio Fontanellensi cultum publicum. Translationem sancti Vulframni ipsius tempore factam vide Sæculo* 3. *loco supra laudato*.

Gradulfus succedit. 5. *Gerardo substitutus est* GRADULFUS *ab ipso in regulari disciplina eruditus, qui pariter titulo* sancti *a nonnullis insignitur. Ejus gesta ex laudato libro de Miraculis sancti Vulframni repetenda sunt. Eo curante major monasterii basilica a Roberto Rotomagensium archiepiscopo, adsistentibus compluribus aliis episcopis & abbatibus, sollemni ritu consecrata fuit. Cujus etiam consilio Hunfredus condidit monasterium Pratellense, ubi Ansfredus monachus Fontanellensis primus abbas institutus fuit. Tanta denique erat apud omnes de ejus sanctitate opinio, ut* cum, *inquit*

Ejus virtutes. *auctor*, episcopalis honor sanctæ sedis Rotomagensis paullulum multis ex causis declinaret, visum est pontifici Malgerio pręfatæ metropolis, quod & omni clero plebique non mediocriter placuit, ut eumdem Gradulfum abbatem sibi substitueret, & vicarium sub se benedictione episcopali insigniret &c. *Sed pius abbas Fontanellam reversus, ut ea de re apud se maturius deliberaret, in gravem morbum incidit, atq;* accepta corporis Dominici & sanguinis communione *excessit e vivis an.* 1047. *die* 11. *Nonas Martii*.

6. Suc-

6. *Successit ei* ROBERTUS *ipsius frater, quoad monasterium sancti Germani a Pratis translato, anno* 1062. GIRBERTUS *monasterio Fontanellensi præfectus fuit. Nihilo minus Roberti Regimen usque ad annum* 1068. *protrahunt Sammarthani in Gallia Christiana, ubi de abbatibus Fontanellensibus, quibus favet Aimoini continuator, qui Huberti Germanensis abbatis obitum anno* 1066. *consignat. Sed his prævalere debet, ut videtur, chartæ Guillelmi Nothi auctoritas apud Arthurum in Neustria pia, data anno* 1074. *Indictione* 12. *Gregorii papæ* 2. *Vvillelmi regis* 8. *Girberti abbatis in abbatia* 12. *qui omnes chronologici characteres optime sibi cohærent, Girbertumq; ann.* 1062. *Fontanellensi monasterio præfectum fuisse adstruunt.*

ANN. CH. 1031 29. Nov. Tum Robertus, dein Girbertus.

7. *Celebris est ille abbas apud auctores æquales ob vitæ meritum ac disciplinæ monasticæ accuratam observationem. Laudatur præcipue cum Ainardo Divensi & Durando Troarnensi abbatibus ob studium erga officium ecclesiasticum. Qua de re sic loquitur Ordericus Vitalis libro quarto.* GIRBERTUS Fontinellensis & AINARDUS Divensis ac Durandus Troarnensis, quasi tres stellæ radiantes in firmamento cæli, sic isti tres archimandritæ multis modis rutilabant in arce Adonai. Religione & caritate multiplicique peritia pollebant, studioque divinæ laudationis in templo Dei jugiter inhiabant. Inter præcipuos cantores scientia musicæ artis ad modulandum suaviter potiti sunt, & dulcisonos cantus antiphonarum atq; responsoriorum ediderunt. De summo Rege, quem laudant Cherubin & Seraphin & omnis militia cælorum: de intacta virgine Maria, quæ nobis peperit Salvatorem sæculorum: de Angelis, & Apostolis, ac Martyribus; de Confessoribus ac Virginibus mellifluas laudes ex dulcissimo corde manantes promserunt, & Ecclesiæ pueris ad concinendum Domino cum Asaph & Eman, Etham & Idithun, & filiis Chore fideliter tradiderunt. *Eumdem abbatem virum* eruditissimum *alias appellat sub finem scilicet ejusdem libri. At libro* 7. Ea tempestate in Normannia florebant Anselmus Beccensis, Gerbertus Fontanellensis; Guntardus Gemmeticensis, aliique plures in templo Dei lucentes lucernæ, a quibus insigniter illustrata salubris hauriebat ubertatem doctrinæ.

Girberti cura pro officio divino

8. *Girbertum apud Moguntiam celebrem Germaniæ urbem ortum fuisse discimus ex ejus epitaphio a nobis inferius exhibendo. Eumdem genere nobilissimum affirmat Guillelmus Pictavensis in libro de gestis Guillelmi Nothi, ubi eum refert Maurilii postea Rotomagensis archiepiscopi, in anachoretica vita socium fuisse, quem habuerat antea in studiorum exercitiis sodalem.* Hi in ætate florentissima, *inquit*, alto multoque perspicaciori mentis acumine, quam Plato, nuda professione impedimenta rerum temporalium evasere, despicantes mundanæ philosophiæ vehementi applicatione a se amata gymnasia, patrii soli dulcem arrisum, opibus ac generositate claram parentelam, spem sublimium provectuum. Sic animo victore expediti, nunc sub jugo cœnobiorum, nunc in eremi lucta æmulis Macchabæorum decertabant sudoribus. *Et paullo superius Maurilii* parem & in anachoretici rigoris commilitio sedulum contubernalem Gerbertum appellat. *Hi porro fuere, uti conjicere licet, ex illis* viris præstantibus & præcipuæ auctoritatis, *qui, ut commemorat Gozechinus in epistola ad Valcherum, Analectorum tomo* 4. *rerum mundanarum vanitatem pertæsi, abdicatis litterarum studiis totos sese sancto otio dederunt, illis temporibus, quibus Berengarius sacrorum dogmatum veritatem impugnabat, veriti ne ipsi, quod nimium sibi ipsis fiderent, in reprobum sensum aliquando dilapsi, æterna salute, quæ humilibus promissa est, privarentur.*

Ejus patria & vitæ compendium.

Cum Maurilio in eremum secedit.

9. *Eo animo patriam dimiserant Maurilius, & Gerbertus, ut ab omni prorsus cura liberi sibi ipsis solis vacarent, omni extremitate contenti,* nullam, *inquit Guillelmus loco supra laudato,* prælationem in exsilio mundi prætereuntis ambientes, *quod se eo facilius esse consecuturos sperabant, quod in Italia longe a sua patria constituti putabant se nemini fore notos. At tanta virtus diutius latere non potuit, famaque sanctissimæ eorum vitæ per varias regiones dilatata, Maurilius, uti dicemus in ejus elogio, abbas instituitur, quæ res ipsi ac Girberto in Gallias accedendi occasionem præbuit. Quippe cum tantam vitæ sanctitatem ferre non possent ejus loci monachi, Maurilium abbatem veneno enecare conati sunt. Quare vir sanctus, beati Benedicti exemplum secutus, monasterii regimen abdicare, alioq; secedere constituit.*

In Normanniam veniunt.

10. *Celebris erat tunc Normannia sub Guillelmi cognomento Nothi principatu, ob va-*

ANN. CH. 1031 29. Nov.

ob variorum monasteriorum restaurationem, quæ tum ab ipso duce, tum ab aliis viris nobilibus procurabatur. Eo contendere viri illi religiosi, ac Maurilius Fiscamnum adiit, ibique privatus vixit usque dum ad archiepiscopalem provinciæ sedem evectus est. Quo vero secesserit Girbertus incertum. Innuit tamen Ordericus Vitalis eum simul cum Maurilio apud Fiscamnum divertisse. Etenim lib. 5. ait, Maurilium ex Italia in Neustriam, cum Gerberto sapienti & religioso monacho, tempore Johannis abbatis compatriotæ sui Fiscannum venisse, ibique stabilem ad cultum summæ & individuæ Trinitatis habitationem sibi elegisse. *Ibi autem mansit usque ad annum* 1062. *quo, ut supra diximus, Roberto abbati Fontanellensi ad monasterium sancti Germani a Pratis regimen translato, substitutus est. Id ab ipso duce Guillelmo præstitum fuisse scribit Guillelmus Pictavensis, qui, inquit*, Girbertum cunctæ sanctitatis conscientia & fama juxta beatum aliquot post annos cœnobio sancti Guandregesili præfecit, ordinem dilapsum restituere intendens per abbatem spiritualem.

Girbertus fit abbas

11. *Spem pii principis non fefellit Girbertus. Virtutes ejus multæ paucis verbis in illius Epitaphio comprehenduntur. Tanti eum faciebat sanctus Anselmus, ut eum* patrem *suum appellare non fuerit dedignatus, cujus consiliis standum esse suadebat. Sic quippe scribit epistola* 76. *lib.* 1. *ad Gualterum*. Habetis vobiscum domnum & patrem nostrum reverendum abbatem Gerbertum, qui vobis de ea, quam scripsistis, quæstione, & de aliis pro quibus vos velle meam adire parvitatem significastis, melius potest præsens colloquendo, quam ego vel loquendo, vel scribendo satisfacere. *Alias ejus caritatem commendat, epistola nempe* 9. *ejusdem libri ad ipsummet scripta. Sed & ipse Guillelmus Dux expeditionem parans in Angliam, Girbertum cum aliis optimatibus Juliobonam convenire voluit, ut eorum consilio in re tanti momenti adjuvaretur. Litem inter monasterium Fontanellense & comitem Ebroicensem idem ipsemet princeps componere voluit, ut ex ejus charta patet ea de re data anno* 1074. *qua habetur apud Arthurum in Neustria pia. Defuncto anno* 1087. *eodem Guillelmo, Girbertus cum Normanniæ episcopis, multisque abbatibus ejus exsequiis interfuit, ut testatur Ordericus Vitalis sub libri* 7. *finem*.

Ejus virtutes.

12 *Biennio tandem elapso post Guillelmi mortem ipse Girbertus meritis simul & annis plenus in senectute bona quievit. Eum cum aliis multis in Purgatorio maculas vitæ suæ abstergentem vidit Gualchelmus presbyter apud Ordericum libro* 8. *Sancti titulo donatus passim occurrit apud auctores, potissimum recentiores, nullo tamen officio publico colitur apud nostros Fontanellenses. Memoratur in Appendice Martyl. Benedictini, ab Hugone Menardo editi, sicut & in Bucelini Menologio die* 8. *Februarii. Defunctus tamen dicitur quarto die Septembris in ejus Epitaphio, ex codice ms. sancti Audoeni desumto, ubi a Deodato compositum dicitur, quodque pro coronide hic describendum duximus ex tomo* 1. *Analectorum*.

Obit.

Quarta Septembris solvit sua debita membris,
 Luce sua propria fungitur ex patria
Abbas GIRBERTUS, plenus pietate repertus;
 Hoc jacet in tumulo, non careat titulo.
Hunc genuit florem Maguntia nobiliorem
 Quo nullum genuit, cernere nec valuit.
Hic supradictus nullo discrimine ductus
 Tempore militiæ lux, decus Ecclesiæ.
Pauperibus vixit, caput in membris bene dixit:
 Mors sibi vita fuit, vivere namque luit.

Gontardus abbas Gemetici.

13. *Celebris est inter Girberti discipulos* INGULFUS, *ex monacho Fontanellensi Croylandensis abbas factus, qui inter Anglicanæ historiæ scriptores locum meruit. At illustrior fuit* GONTARDUS, *Gemeticensi monasterio præfectus, quem, ut supra observatum est, Ordericus Vitalis inter præcipua Normanniæ lumina cum Anselmo tum Beccensi abbate, & Girberto Fontanellensi recensuit. De ejus electione sic habet idem auctor libro* 4. De Fontanellæ monasterio Guntardus cœnobita electione sapientum assumtus est, & post obitum Rodberti abbatis Gemmeticensibus rector datus est. Spiritalis doctrinæ pabula commissis ovibus curiose impendit: & rigorem

rem monastici ordinis viriliter tenuit. Mansuetos & obedientes, ut pater filios mulcens honoravit; in reprobos autem & contumaces, Regulæque contemtores, ut severus magister disciplinæ virgam asseruit. *Idem auctor refert libro 7. Guntardum nostrum cum Gisleberto episcopo Lexoviensi sedulo regi Guillelmo ad mortem ægrotanti adstitisse, ut sollicite* de spirituali ac corporali *ipsius* salute *tractaret. Interfuit ejusdem Principis exsequiis.* Denique, *inquit idem auctor loco supra laudato in lib.* 4. ad Concilium quod Urbanus Papa anno ab Incarnatione Domini 1095. Indictione 3. apud Clarummontem tenuit, præfatus Pater cum ceteris collegis suis Normanniæ pastoribus perrexit, ibique jubente Deo, finem vitæ *6.* Kal. Decemb. habuit. *Cum* sancti, *aut* beati *titulo passim apud auctores recentiores memoretur, nondum tamen ullum obtinuit in ecclesia cultum publicum: satis fortasse fuisset eum venerabilem nuncupare.*

ANN. CH. 1031 29. Novi

DE BEATA HELVISA
RECLUSA
IN MONASTERIO COLUMBENSI.

AN. CHR. CIRC. 1034 1. Febr.

1. P*IA olim consuetudo fuit, ut juxta Ordinis nostri virorum monasteria cellulæ nonnullæ exstarent, in quas feminæ reciperentur, ibique sub abbatis, aut monachorum ab ipso deputatorum moderamine piis exercitiis vacarent. Inter hujusmodi mulieres Deo sacratas celebris hoc sæculo fuit* HELVISA, *mulier haud minus sanctimonia vitæ quam generis nobilitate clara, quæ reclusa sub* BERINGERIO *abbate in cellula aliquamdiu degit juxta monasterii Columbensis basilicam, ibique beato fine vitam consummans inter cælites meruit annumerari. Ejus festum agunt nostri Columbenses monachi die* 11. *Februarii, ob beatæ Scholasticæ sollemnitatem, nam decimus hujus mensis dies ei supremus fuisse traditur. Mirum autem est eius nomen nequidem in fastis Benedictinis reperiri. Quo in loco sacrum ejus corpus sepultum fuerit ignoratur, licet ejus caput cum aliquot reliquiis religiose in sacrario Columbensi asservetur, de ejus autem actis nihil rescire licuit, præter ea quæ ex nonnullis notitiis in vetusto chartario Columbensis monasterii descriptis hausimus, ex quibus aliquot proinde huc referre visum est.*

Reclusæ juxta monasteria.

Ex his Helvisa.

2. *Prima continet donationes quasdam ab Helvisa monasterio factas, & confirmatas a Gualeranno Mellenti comite anno* 1033. *Quo proinde anno adhuc illa vivebat, quamvis notitiam post ejus mortem, forte ex ipsa donationis charta, factam fuisse inde colligamus, quod in ea semel & iterum* beata *sive* sancta *Helvisa nuncupetur. Sic autem habet.*

Bona monast. confert.

Notum sit omnibus quod HELVISA devotissima femina dedit ecclesias scilicet & terras, sicut legaliter in dotalio a viro suo HUGONE caput Ursæ susceperat, sanctæ Mariæ Columbensi in usibus fratrum Deo omni tempore inibi servientium contulit. Quarum nomina ecclesiarum hæc sunt: ecclesia Ledisvillæ una, & Monasteriolis alia, cum omnibus videlicet quæ ad eas pertinent: id est cum decimis, cum sepulturis, cum atriis, & cum universis appenditiis suis. Terræ autem medietatem Ledisvillæ & Maisgrimoldi cum omnibus boscis, cum vicaria, cum bannis & incendiis, & cum universis redditibus vel consuetudinibus quę inde exeunt. Adiambi quoque villam, quatuor hospites, & quamdam silvæ partem. Hæc omnia vero beata Helvisa ecclesiæ Columbensium sanctæ Mariæ contulit & tradidit ita libera & quieta, soluta & pacifica, ut nemo umquam in his, exceptis Columbensibus monachis, quicquam reclamare vel calumniare præsumat vel audeat. Hanc igitur donationem postulaverunt & deprecati sunt BERINGERIUS Columbensium tunc temporis Abbas, & sancta jam sępe dicta Helvisa comitē Galeranum concedere, suaque auctoritate corroborare. Quorū ipse precibus libenter annuit, unaque cum filio suo Hugone & cum uxore Adeladis gratanter concessit,

CIRC. ANN. CH. 1034 10. Febr.

tali siquidem tenore, ut omni tempore semel in anno Mellenti castrum ad festivitatem sancti Nigasii abbas Columbensis pergeret; & ipse præ ceteris, quotquot (*ibi*) abbatum interessent personis, primatum teneret & Missam celebraret. De cetero si quis, quod absit, instigante diabolo hanc donationem vel eleemosynam a sæpedicta sancta Helvisa sanctæ Mariæ collatam nævo invidiæ depravare, invadere vel calumniare præsumpserit, cum diabolo & satellitibus ejus judicium damnationis incurrat & gehennæ ignis incendium sustineat, nisi citius resipuerit, & digne Deo, necnon & beatissimæ Dei genitrici Mariæ, cui tantam intulit injuriam, satisfecerit. Actum publice Mellenti castro, incarnati Verbi 1033. regnante Henrico Rege anno 4. imperii ejus.

S. Galeranni Comitis. ✠. S. Adeladis uxoris ejus. ✠. S. Hugonis filii supradicti Comitis. S. Vviboldi de Meld. S. Amaurici Turii. S. Guillelmi Barbati.

3. *Exstat in eodem Chartario altera notitia, ex qua patet beatam Helvisam terram dictam Altarium eidem cœnobio Columbensi tradidisse: quam cum Richardus ejus nepos postea invasisset, demum compunctus eam anno 1066. monasterio restituit, ut patet ex ipso instrumento.*

Ejus elogium.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus-sancti. HELVISA morum & doctrinę merito clarissimo genere pręfulgens, ex dominica traditione sęculari gloriæ renuncians, atque in cella solitaria juxta beatæ Mariæ Columbensis basilicam cultui divino sese religans, terram Altarium cum ipsa ecclesia præfati cęnobii fratrum usibus ecclesiæ cessit, patrimonii sui Christum faciens heredem. Itaque ea superstite prætaxati fratres eo beneficio cum pace diu potiti sunt. At postquam pretiosa anima carnis ergastulo migrare meruit, Richardus nepos ipsius præfatam terram Altarium diu violenter obtinuit. Ipse tamen postea dispositionis divinę misericordia, quę delinquentes pęnitere mavult quam perdere, ab injuria violentiæ suæ revocatus, sub favore & pręsentia clarissimi Normannorum Ducis Guillelmi, & uxoris ejus nobilissimæ Mahildis, eorumque clarissimæ prolis Rotberti, jam supradictam terram fratribus beatæ Marię Columbensi servientibus liberam in perpetuum clamavit, atque omni nexu devote absolvit. Cujus etiam rei seriem litteris commendari voluit. Quam si quis calumniæ alicujus nævo fuscare tentaverit, in viventis Dei manum, qui solus protector noster est, pro iniqua repetitione incidat. Actum publice Fiscannum, anno Verbi incarnati 1066. Indictione 4. regnante Philippo Rege Id. Aprilis.

S. Guillelmi Comitis. ✠. S. Mahildis Comitissæ. ✠. S. Rotberti filii eorum. ✠. S. Rotberti fratris ejusdem Comitis. ✠. S. Rotberti Comitis de Castronom. S. Guillelmi filii Hesberti. S. Rogerii de Montisgommerici. S. Rogerii Barbati. S. Ingenulfi de Aquila. S. Hugonis Episcopi Lisoviæ. S. Hugonis Pincernarii. S. Hugonis Comitis. S. Hugonis de Novicastri. S. Simonis de Monteforti. S. Richardi filii Herluini. S. Rotberti monachi. S. Odoni monachi. S. Rotberti fratris Richardi. S. Johannis pistoris. S. Vitalis. S. Martini. S. Goffridi coqui.

4. *Hanc eamdem Altarium villam Richardo mortuo, turbatis post Henrici Anglorum regis mortem Normanniæ rebus, Rogerius quidam cognomento Balbus rursus invasit, quæ res magna Columbensibus monachis facessivit negotia, sed quæ hic nihil attinet referre. Satis fuerit hujus rei notitiæ initium exhibere, quod Helvisæ laudes contineat, & ex eo discamus Richardum, quem jam ejusdem beatæ feminæ nepotem fuisse vidimus, patrem habuisse Herluinum, sic vero incipit:*

Quoniam homo natus de muliere brevi vivit tempore, & cujusque terrena opera cito tolluntur de memoria, nisi ea renovet aliqua notitia, utile judicavimus memoriæ litterarum tradere, quod Helvisa nobilibus orta natalibus, inspirata gratia divina sæculi renunciavit operibus, & patrimonii sui Christum heredem faciens, ut nudata sæculari onore eum sequeretur expeditius, juxta Columbensem ecclesiam in brevissima se reclusit cellula, & fratribus ibi Deo servientibus inter alia dona dedit villam Altarium & omnia ad eamdem villam pertinentia, ut quod ipsa habebat in dominio, ipsi similiter in dominium haberent; cetera vero omnia & fevos & reliqua possessores ab eis tenerent. Dum vixit in corpore, ejus dona fratres tenuerunt in pace: sed postquam illa gloriosa anima a torpore est solu-

soluta, Richardus Herluini filius nepos ejus prædictam Altarium villam diu violenter obtinuit. Sed tandem divina respectus gratia, quæ mavult peccatoribus parcere quam eos perdere, anno ab Inc. Domini 1606. cum Dux Normannorum Guillelmus pararet sibi armis subjugare Angliam, sæpe dictam Altarium villam Columbensibus fratribus coram prædicto Normannorum Duce Fiscanni reddidit ab omni nexu liberam & quietam. Ab eo itaque tempore Columbenses fratres ea usi sunt in pace; sed post mortem Henrici Anglorum Regis cum Normannia esset sine principe, Rogerius Balbus omnem terram Columbensis Ecclesiæ cœpit opprimere, præcipue tamen villam Altarium, quæ quanto vicinior habebatur, tanto magis affligebatur & intolerabilibus angariis opprimebatur, &c.

5. *Exstat de eadem re charta Rotroci Ebroicensis Episcopi, quam huc referre nihil juvat: in ea vero* Helvisa reclusa *dicitur, quæ primum eamdem villam Columbensi ecclesiæ contulerat. Majoris est momenti ad rem nostram charta Richardi, qui, ut supra diximus, ipsam villam Altarium primo a se invasam postea restituit, sed & insuper alia nonnulla Columbensibus monachis tradidit, ut ex eadem charta patet, in qua Helvisam* amitam *suam appellat, & se Roberti abbatis Columbensis fratrem nuncupat. Sic autem in ea loquitur:* Ego RICHARDUS HERLVINI filius, considerans brevem esse vitam hominis, & erga Columbensem ecclesiam naturali devinctus amore, & præcipue ob amorem fratris mei ROBERTI, qui ejusdem ecclesiæ abbas exstitit, & Dei amicæ religiosæ amitæ meæ Helvisæ reclusæ do prædictæ ecclesiæ, &c. *Ceterum eo tempore cum floreret maxime in prædicto monasterio accurata vitæ religiosæ observatio, quam paucis antea annis Odelricus Aurelianorum antistes, restaurato monasterio, institutoque ibi abbate Beringerio stabilierat, multi ad ipsum confluxere, etiam viri nobiles, qui ibi monastica veste induti Christo nomen dederunt, aut saltem, si id eis non liceret, in communi fratrum monasterio post mortem sepeliri efflagitarunt, ut patet ex vetustis monasterii tabulis, in quibus eorum nomina passim inscripta habentur. Perseverat hodieque Columbense monasterium beatæ Mariæ sacrum, vulgo* Coulombs, *sub Benedictina sancti Mauri congregatione in Dorcassini comitatus finibus & diœcesi Carnotena, haud procul a Novigento-Regis non ignobili opido.*

VITA SANCTI SYMEONIS

ANN. CH. 1035 1. Jan.

MONACHI ET RECLUSI APUD TREVIROS.

Auctore EVERVINO abbate Trevirensi, coæquali.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *SYMEONIS vitam scripsit Evervinus abbas, auctor sane fide dignissimus, non solum quod ea quæ coram viderat & audierat conscripserit, ejus itinerum comes, verum etiam quod cum eo tanta familiaritate usus fuerit, ut Symeon morti proximus nulli alteri arcana sua & corporis sui sepeliendi curam committere voluerit. Hunc porro auctorem, quem codices* Evervinum, Evrinum, Eubroinum, *passim scribunt, Theologiensem seu Doleiensem in dœcesi Trevirensi abbatem fuisse opinio erat apud omnes recepta, priusquam nostri Symeonis vita a Bollandianis vulgata fuisset: sed aliter sensit Godefridus Henschenius die 1. Junii Bollandiani, ubi ex antiquissimis, ut ipse testatur, manuscriptis, e quibus unum sancti Martini Trevirensis diserte laudat, contendit Evervinum vitæ sancti Symeonis auctorem, non Theologiensem, sed ejusdem sancti Martini Trevirensis monasterii abbatem fuisse. Præter editos tamen codices, Einsidiensis ms.* Ebroinum abbatem Theologiensem *profert. Coloniensis locum non exprimit. Trithemius Theologiensem abbatem diserte appellat, sed eum hac in re falsum fuisse, contendit Henschenius. Contrarium tamen veri similius videtur ex Symeonis psalterio in monasterio Theologiensi servato, de quo infra dicemus. Eumdem Evervinum asserit Trithemius interfuisse concilio Salegunstadiensi, quod sane ex antiquis monumentis habuit, quamquam nullus abbas isti concilio subscripsisse cernitur in conciliis Labbeanis. Vitam sancti Symeonis, tacito auctoris nomine, laudat Hugo Flaviniacensis in chronico: Evervinum vero Trevirensem abbatem laudat auctor vitæ sancti Richardi, quod utrique loco competere potest. Ceterum vitam hanc ab Evervino sive Theologiensi, sive sancti Martini abbate*

ANN. CH. 1034 I. Junii

scriptam, mutato stilo ediderat Surius, quam pro more nostro Coloniensis codicis ope, & ad Bollandianos codices exactam primigenio stilo restitutam huc proferimus.

Symeonis in Concilio Lemovicensi encomium.

2. *Porro licet Evervinus ea accurate omnino descripserit quæ ad Symeonis vitam attinent, nonnulla tamen ab eo omissa fuisse, ut jam olim annotavit Hugo Flaviniacensis, fatendum est: quæ proinde ex aliis auctoribus, potissimum ex Chronico Virdunensi jam laudato, & Brouveri Annalibus supplenda sunt. Præterea egregium Symeonis doctrinæ & auctoritatis testimonium habetur in Concilio Lemovicensi II. quod ad annum 1031. Philippus Labbeus Tomo 9. retulit, ubi cum de Apostolatu Martialis Lemovicensium episcopi ageretur, clericus quidam Ecolismensis sancti Symeonis ejusque socii auctoritatem protulit his verbis coram sacra synodo.* Libenter me audiat sacer patrum conventus. Ante hos plures annos quidam ex fratribus de monte Sinai in hanc partem advenerunt occiduam Dei disponente nutu, moribus graves, doctrina catholicæ fidei profluentes, vita per omnia honesti, utriusque linguæ periti, qui cum diu nobiscum Engolismæ fuissent exspectantes Principem civitatis, & litteris Græcis & Latinis eos videremus ad unguem imbutos, super hac re interrogare curavimus eos. *Profert deinde Symeonis sententiam, qua Martialem apud Græcos pro uno e septuaginta duobus Christi discipulis haberi attestatus fuerat.*

Rotomagi claret.

3. *Non minus Rotomagi, quam Ecolismæ Symeonis sanctitatem aut prudentiam enituisse discimus ex Chronico Virdunensi, ubi multa habentur, quæ hic exponere juvat, quod ab Evervino prætermissa sint. De monasterii sanctæ Catharinæ constructione sic loquitur.* Igitur ad beatum Symeonem reflectentes articulum, quid apud Richardum Normanniæ Principem egerit, sicut in armario Rotomagensi continetur, licet libellus vitæ ejus hoc sileat, paucis explicemus. Ad hunc itaque veniens cum sociis commendatus est cuidam viro nobilissimo, Gozelino nomine, qui eos gratanter suscepit hospitio, & benigne post laborem refecit. At vero clementissimus princeps Richardus caritate profluus, misericordia copiosus, servi Dei tam prolixi itineris motus labore, necessitati servorum Dei de monte Syna compassus, plurimas ei largitus est divitias, quas venerabilis Symeon per fratres qui secum advenerant, fratribus misit, & ipse cum præfato Gozelino uno tantum contentus famulo, Stephano nomine, viro æque sancto, biennio mansit, cujus hortatu idem vir nobilissimus monasterium sanctæ Trinitatis in vicino monte Rotomagensis urbis ædificavit. Illo in loco vir mitissimus domnus Symeon reliquias sanctæ Catharinæ quas secum ferebat deposuit, gaudens divina præordinari dispositione, ut scilicet occidentalis plebs tanto gauderet suffragio, dum ejus frequenter relevari mereretur antidoto. Hæc autem est sancta Catharina, quæ a Maxentio Cæsare apud Alexandriam martyrio coronata, ab angelis ad montem Sinai delata & in habitaculo angelicis manibus præparato locata, quod quidem in modum turriculæ in edito porrectum, uno tantum foramine scala apposita aditum præbet, oleo quod de ejus corpore profluit, omnibus medetur infirmis. Porro ad radices ejusdem montis, ipsius sanctæ Virginis exstat oratorium, in quo multa turba monachorum, die noctuque Deo laudes canentium, beatæ Martyri devotum exhibet famulatum. His moris est die dominico montis supercilium ascendere, & missis ibi celebratis duos vel tres ibidem semper fratres dimittere ob excubias sacri corporis, quibus alii vicissim fratres per hebdomadas succedunt, sacrumque oleum quod de illo effluere non desinit, vitreo vase supposito, debilium usibus reservandum, summa cum veneratione excipiunt, quo non solum Christiani, verum etiam pagani, quod dictu mirabile est, inuncti, opem sibi medicinæ reportant. Inter quos cum beatus Symeon, suæ septimanæ fungeretur officio, cum illo salutaris olei liquore, tria admodum minuta de sarcophago distillantia meruit ossa excipere, quæ diligenter collecta, & in concha vitrea cum ipso oleo recondita, secum conservavit multis profutura, & ea postmodum, ut diximus, ecclesiæ præfatæ sanctæ Trinitatis Rodomi contulit, auro & argento pretiosiora. Continetur adhuc in eodem cœnobio vas illud vitreum cum reliquiis, id est tribus minoribus articulorum juncturis, quod vas ob inundantiam sancti olei quaque septimana vacuatur, & petentibus pro reliquiis sancti corporis datur. Beatus autem Symeon apud præfatum Gozelinum biennio manens, cogitavit tandem patrem suum Richardum abbatem sociosque suos invisere, & sic valedicens omnibus Virdunum venit, & cum eodem patre diebus quam plurimis mansit, & frequenter injuriatus, tamquam agnus mansuetissimus omnia pertulit, & speculum totius sanctitatis omnibus se præbuit.

Consilium dat Gozelino construendi monasterium. Ubi S. Catharinæ reliquias deponit.

4. *Hæc Chronicon Virdunense in Bibliotheca nova Philippi Labbei tomo I. editum, unde discimus Symeonem biennio Rotomagi degisse, ibique occasionem præbuisse monasterio sanctissimæ Trinitatis, quod jam ejus consilio exstructum fuerat, sanctæ Catharinæ nomen imponendi. Complura miracula quæ ibi hujus sanctæ Martyris intercessione patrata fuerunt, collegit vetus auctor: sed cum ea nihil ad nostri Symeonis vitam illustrandam conferant, consulto prætermisimus. Porro hæ reliquiæ etiamnunc asservantur a Cartusiensibus, qui sanctæ Catharinæ monasterium, quod jam ab aliquot annis e monte sanctæ Catharinæ in sancti Juliani ecclesiam translatum fuerat, obtinent. Ceterum etsi in nonnullis Evervinus a Chronici auctore dissentiri videatur, neutrius tamen contemnenda est auctoritas, cum in præcipuis factis inter se conveniant. Deinde ex Evervini elucubratione satis apparet, ea tantum ab ipso fusius exposita fuisse, quibus præsens adfuerat, ceteris obiter relatis, qualia sunt ea quæ beatus Symeon tum Ecolismæ, tum etiam Rotomagi operatus est.*

Ubi vixit.

5. *Sed hic investigare libet, quo in loco sanctus Symeon vitam monasticam post ejus in Occidentem adventum egerit. Biennium integrum transegit Rotomagi cum Gozelino viro nobili, ut asserit Hugo Flaviniacensis, & quidem, ut probabile est, in monasterio sanctissimæ Trinitatis, quod ejus hortatu Gozelinus pro monachis Benedictinis excitarat. Id suadet donatio Reliquiarum sanctæ*

sancta Catharinæ huic loco facta. Ubi vero degerit post ejus ex urbe Rotomago discessum usque ad iter Jerosolymitanum, quod cum Poppone Archiepiscopo aggressus est, non una est, etiam veterum Auctorum sententia. Certe Auctor vitæ sancti Meinverci scribit, Symeonem totum id tempus in monasterio sancti Maximini Trevirensis sub Richardo abbate transegisse. At id omnino esse incertum vel ex hoc solo probatur, quod nullus fuerit tunc temporis abbas Richardus in monasterio sancti Maximini. Quare facile crediderim, hunc auctorem Richardum sancti Vitoni Abbatem, quem veluti patrem suum Symeon venerabatur, pro sancti Maximini abbate usurpasse. Hæc conjectura firmatur ex Chronico Virdunensi, in quo Symeon dicitur Gozelino valedixisse, ac postea ad Abbatem Richardum sociosque suos invisendos Virdunum venisse, ubi cum eodem patre quam plurimis diebus mansit, &c. *Evervinus tamen, qui asserit Symeonem diutius in suo monasterio vixisse, innuere videtur hanc moram usque ad Popponis iter debere extendi; sic enim ait num.* 10. Occurrit autem animo, ut suum carissimum patrem, Richardum scilicet abbatem, nosque suos comites inviseret, quod & fecit. Per longum autem tempus moratus est nobiscum.... Interea domnus Poppo, &c. *Unde cum Symeonis iter Jerosolymitanum ejusdem in ipso monasterio commorationi proxime subjungat, licet inferre, Symeonem Rotomago discedentem primo quidem petiisse Virdunum, ubi aliquamdiu cum Richardo abbate versatus est; ac tandem Evervini abbatis visendi causa, ad ejus cœnobium se contulisse, ibique usque ad Popponis profectionem mansisse, unde nata fuerit tanta inter Symeonem & Evervinum familiaritas.* AN. CHR. 1035 1. Jun.

6. *Superest ut aliquid de beati Symeonis sanctitate præmittamus. Miraculis non solum vivens, sed etiam mortuus ita claruit, ut eorum fama brevi per Germaniam & Italiam divulgaretur. His permoti Trevirenses a Sede apostolica petierunt, ut tanti viri nomen Sanctorum catalogo adscriberetur. Rem in se suscepit Poppo archiepiscopus, cui sanctitas Symeonis, quem itineris comitem habuerat, magis perspecta & explorata erat, atque ea de re ad summum Pontificem, qui tunc temporis erat Benedictus* 9. *scripsit, a quo impetravit litteras, quibus Pontifex non solum inter sanctos Confessores Symeoni locum dedit, verum etiam constituit, ut ejus festivitatis dies a cunctis feriatus haberetur. Utriusque litteras hic exhibere visum est ex Brouveri Annalium Trevirensium libro* 11. *ad annum* 1042. *quo ipsæ datæ sunt.* Miraculis clarus post mortem.

EPISTOLA POPPONIS ARCHIEPISCOPI Trevirensis ad Benedictum 9. summum Pontificem,

Pro obtinenda canonizatione beati Symeonis reclusi apud Treviros.

7. REVERENDISSIMO Patri Patrum gratia & nomine Benedicto, Poppo licet indignus, divina tamen largiente clementia sanctæ Trevirensis ecclesiæ Minister, cum totius affectus dilectione, debitam subjectionem. Superiori tempore, cum annuente venerandæ memoriæ domino Johanne, in hac sancta sede Apostolica prædecessore vestro, amore visionis sepulcri Dei hominis Jesu-Christi, Jerusalem profectus peregre fuissem, in regione nostra pravorum hominum supercrevit iniquitas, ita ut nec adhuc manus possint ab incepta retrahere nequitia, omnia per circuitum diripientes & devastantes. Super quo sæpissime dreprecatus sum faciem domini mei Regis, quatenus manum mihi porrigeret suæ animadversionis, nihil profeci; sæpe etiam supra nominato prædecessori vestro, pro eodem supplicavi, nec quicquam usque adhuc consolationis impetravi. Quam ob rem desidero, ut vel nunc solatietur mihi Deo amabilis Paternitas vestra, mittatque virum de honoratioribus ac prudentioribus vestris, qui mihi in necessitatibus meis, consilio simul & auxilio suffragetur: auxilietur, dico, de adversis; consilietur vero de his quæ latere non credo aures vestræ Sanctitatis. At vero si hactenus vos latuerunt, jam nunc obsecro uti benignum litteris meis accommodare velitis auditum. Vir quidam vitæ sanctitate laudabilis, apud nos diebus istis ex hac luce migravit; quem si signis & virtutibus, quæ per eum Dominus operatur, credere debeamus, procul dubio eum cum Sanctis æternæ beatitudinis habere consortium non dubitamus. Sed non tam signa quæ fidelibus & infidelibus communia sunt, quam fidei virtus qua fideles ab infidelibus sequestrati sunt, qua ipse dum adhuc in corpore maneret, plurimum viguit, de ejus sanctitate nos certos reddit. Proinde accersivit nos tam Clerus quam populus ecclesiæ nostræ, obsecrantes, uti litteris nostris ad hanc apostolicam Sedem, cui vos, auctore Deo, præsidetis, cum illius viri sancti vita & miraculis missis peteremus, quod petitione dignum credimus; quatenus, si ita vobis cautum videatur, dato nobis vestri Apostolatus decreto, nomen ejus liceat cum sanctorum nominibus conscribi, ceteraque honoris sancti debiti ipsi impendi. Itaque quid solatii, quid consilii super allevatione angustiarum nostrarum hinc & inde obortarum, prudentia vestra mihi ineundum decreverit, sine longa temporis dilatione dignemini insinuare. Honor vester & meritum apud Deum & homines augeatur. Epistola Popponis ad Papam Benedictum 9.

8. *Huic petitioni annuit summus Pontifex, Popponi adjutorem Legatum apostolicum concessit, qui canonizationis sancti Symeonis litteras Trevirim attulit, ex quibus* pæne verbatim, *Brouverus, ut ipse loquitur, hæc excerpsit.* Quoniam crebris nuntiorum indiciis, crebrisque litteris clamor magnus, strepensque rumor ex Trevirorum partibus usque Romam ad nos, jamque etiam ulterius pervolavit, esse ibi viri cujusdam Symeonis admirabile corpus, signis & prodigiis, virtutibus, & miraculis radians; Deum benediximus toto corde, tota mente, totis viribus, qui nostris benigne temporibus, intra sanctum suum corpus Ecclesiæ, hoc præcipuum membrum divino lumine accendit, ut sit lucerna ardens posita supra candela- Ex tabulis canonizationis S. Symeonis excerpta.

AN CHR. 1035 1 Jun. brum, quæ luceat omnibus, qui sunt in domo Domini. Itaque convicti & pulsati a carissimo fratre nostro domino Poppone ejusdem Treviris archiepiscopo, concordi deliberatione determinamus, & alta sententiæ radice fundavimus eumdem virum Dei Symeonem, quem Dominus commendat atque probat significatione tantarum virtutum, sanctitatis ac gratiæ plenum, ab omnibus populis, tribubus & linguis sanctum proculdubio esse nominandum, ejusque natalem singulis annis reccurrentem sollemniter observandum, & ferialiter celebrandum, ac venerandum ad instar diei festi; nomen quoque ipsius Martyrologio Sanctorum nominibus suo loco inserendum. *Binas Benedicti pontificis litteras, ad Popponem scilicet, & ad universos orbis Christiani fideles directas, integras exhibet Papebrochius die 1. Junii Bollandiani.*

9. *His acceptis litteris Poppo sollemniter beatum Symeonem inter sanctos confessores habendum & collendum esse declaravit: idque anno 1042. factum habet sequens inscriptio, quam ex antiquis monumentis a Brouvero editam Papebrochius ad autographum emendatam refert:* Anno Dominicæ incarnationis 1042. Indictione 10. Benedicti Papæ 9. regisque tertii Henrici, Conradi regis filii 4. canonizatus est beatus Symeon Trevirensis 4. feria, 15. Kal. Decemb. piissimo archipræsule Poppone, anno ordinationis suæ 26. jussu & litteris noni Benedicti Papæ, est congregatio canonicorum ibidem ordita. *Et quidem Poppo, ut illustre suæ erga sanctum virum devotionis monumentum relinqueret, templum magnificum construi curavit in ejus turris loco, quam Symeon vivens incoluerat: ibique collegium canonicorum, quod hodieque perseverat, pluribus eidem dotando collatis possessionibus, instituit, in qua demum ecclesia corpus suum sepeliri mandavit. Ejusdem loci canonicos obviam ivisse corpori sancti Modoaldi, cum in monasterium Helmvvardeshemense deportaretur, legimus in ejusdem Translationis historia apud Bollandianos die 12. Maii; templi vero sancti Symeonis iconem æri incisam exhibent iidem ad 1. diem Junii, cum illius accurata descriptione ex Annalibus Trevirensibus Brouveri.*

Inventio corporis. 10. *Beati Symeonis corpus post annos fere quadringentos, quam in hac ipsa ecclesia fuerat sepultum, initio sæculi 15. repertum est integrum, idque novæ festivitati instituendæ occasionem præbuit, ut narrat Brouverus libro 18. Antiquitatum Trevirensium; at ipsammet* Elevationis historiam *quam Fredericus sancti Paulini præpositus, testis oculatus, quo curante translatio facta est, integram edidere Bollandiani. Satis sit nobis huc ea proferre quæ ad rem nostram facient.* Anno igitur Domini millesimo quadringentesimo.... feria sexta, quæ fuit quinto Idus Januarii, ego indignus, *inquit ipse Fridericus,* cum Michaele Decano, Johanne urbis officiale ac Jacobo canonicis & fratribus carissimis, de conscientia Johannis ecclesiæ præpositi, ipsam ecclesiam appropinquante nocte, gratia hujus desiderati thesauri reperiendi, cum ingenti ardore introivimus pariter & tremore. Cumque sancto hoc cœpto negotio cum desiderio valde diu fuisset laboratum, multorumque pavimentorum dura perforata soliditate, in eo loco quo ejus tumba post altare stat eminenter erecta, ne desperatio tæderet, auxiliante Domino, in medio fere noctis silentio, hoc sacratissimum corpus a die ejusdem depositionis, ut apparuit, integrum reperimus & intactum, supra cujus etiam pectus beatissimum plumbea resedit tabula, litteris conscripta sic vetustissimis: HIC JACET QUIDAM SYMEON DE BABYLONIA NATUS, IN SINAI MONACHUS, HIC AUTEM SOLITARIUS, OBIIT KALENDIS JUNII. Valde utique gravisi in Domino, atque hujus beatissimi viri Symeonis caput, cum parte una brachii sinistri, ceterisque ipsius manuum & pedum reliquiis de hoc sacratissimo corpore sumtis, impetrata indulgentia reverendissimi patris & domini domini Vverneri, hujus sanctæ urbis archipræsulis, cum gaudio summaque qua potuimus excepimus veneratione. Porro residuum corpus in plumbea reconditum tumba, cum plumbeto indigna manu mea super re gesta conscripto, priori loco est recommendatum. *Dominica prima die Februarii missis sollemniter celebratis sancti reliquiæ palam ostensæ fuerunt; atque exinde celebris fuit instituta Inventionis sollemnitas, quam etiam nonnulla Martyrologia habent.*

11. *Præcipua tamen Symeonis festivitas die 1. Junii, qua quidem pie eum obiisse consentiunt*
Festivitas. *omnes, celebratur. Hanc commemorant Martyrologia Romanum, Benedictinum, Gallicanum, varia Germanica, & alia passim, quæ a sæculo undecimo conscripta fuerunt. Sed non una est auctorum sententia in assignando extremo ejus anno, nonnulli quippe eum aiunt obiisse anno 1037. ut post Trithemium & Surium existimavit Baronius. Alii vero id anno 1034. contigisse putant, quam sententiam veteri inscriptione ex Bibliotheca Trevirensis ecclesiæ accepta confirmare nititur Brouverus. Sic autem habet:* Kalendis Junii anno 1034. Indict. 11. Conrado secundo regnante anno 10. imperante autem 8. Poppone videlicet Trevirorum archiepiscopo honorem sui pontificatus regente 18. obiit beatus Symeon. *Nihil in hanc rem luculentius hac inscriptione posset afferri, si re ipsa ab auctore æquali, ut putavit Brouverus, conscripta fuisset. At ut id fateamur vetat ipsiusmet Evervini vitæ scriptoris auctoritas: nam præter locum ex nonnullis codicibus desumtum, ubi Symeon diserte anno 1035. obiisse dicitur, ea quæ habet numero 15. id invicte probant: ait nempe Symeonem in octavis pentecostes in morbum incidisse, dieque Dominica sequenti 1. Junii abiisse ad superos. Quæ verba absque ulla affectatione prolata, & ab omni interpolationis suspicione aliena exigunt, ut Symeonis obitus anno illi consignetur quo secunda Dominica post pentecosten in diem 1. Junii inciderit, proindeque ut pascha occurrerit die 30. Martii, quod anno 1035. optime congruit, neutri vero ex iis annis quos memorati auctores assignarunt. Symeonem laudant Sigibertus in Chronico ad annum 1016. Chronographum Magdeburgensis ms. ad annum 1014. Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum 1020. & iterum ad annum 1037. magno autem honori ducebat se habere tria folia psalterii græci, quo olim vir sanctus usus fuerat,* quæ, *sunt ipsius Trithemii verba,* propter ejus meritum tanti facio, ac si thesaurum pretiosum argentique possiderem. *Idem repetit in*

nova

nova & fusiori Chronici Hirsaugiensis editione, ubi codicis formam & characteres describit: Hujus sanctissimi, *inquit*, viri Symeonis græcum psalterium, antiquis græcis litteris, pulcris, parvis, sed optime legibilibus, scriptum memoratus abbas (*Evervinus*) ejus vitæ scriptor ab archiepiscopo Bobbone oblatum pro memoriali accepit, quod in Tholeiensi monasterio vidimus & legimus; & quatuor folia reliquiarum loco a Gerardo abbate impetravimus. *Jam vero proferenda est beati viri Vita, quam eamdem esse censemus; quæ dicitur ad ejus canonizationem impetrandam a Poppone oblata summo Pontifici.*

AN. CHR. 1035 1. Jan.

Psalterium ejus.

EPISTOLA EVERVVINI ABBATIS

ad dominum Popponem Trevirorum archiepiscopum.

De vita sancti SYMEONIS *monachi*.

1. DOMINO venerabili POPPONI archiepiscopo, frater EVERVVINUS *a* Abbatis nomine indignus: devotos utriusque hominis famulatus. Mones, immo jubes, sanctissime Pater, ut impos * ingenio, stultus eloquio, aliquid de vita, conversatione & obitu viri Dei Symeonis, & de miraculis quæ per eum Dominus operatur edisseram: multisque ad laudem & gloriam Domini scire desiderantibus notum faciam. Fateor grande onus mihi imponis: maxime cum toto corpore debilis tremendum Dei judicium pertimescam, si aliquid falsitatis confingam. Confisus igitur de Dei adjutorio, tuis jussionibus quamvis tremens obtemperabo; plano, brevi & simplici sermone describens, quæ, vel ipse ex ejus ore audivi, vel a fidelibus viris ab ipso audita sive de miraculis visa didici. Tui igitur examinis est judicare, si istud tantillum opus jubeas in publicum venire, sive tuis scholasticis ad corrigendum, exornandum, dilatandumve tribuere. Quidquid enim in me reprehendetur, tibi potius præcipienti, quam mihi obedienti necessario imputabitur.

* *Einsf.* inops.

INCIPIT VITA.

2. IGitur vir Dei Symeon patre Græco Antonio dicto, matre Calabrica in Sicilia, civitate Syracusana *b* progenitus a nobilissimis & christianis parentibus christianiter est educatus. Cum vero bonæ indolis puer septem annorum esset, a patre qui militaturus erat, Constantinopolim deducitur; ibique eruditissimis viris, sacris imbuendus litteris traditur, & in timore Domini diligenter enutritur. Adultus itaque incremento virtutum in dies cœpit augmentari; vidensque quosdam ex nostris partibus desiderio infatigabili currere ad sepulcrum Domini, desiderabat & ipse pro nomine Christi peregrinari. Despectis ergo cunctis mundi vanitatibus, abjectis desideriis carnalibus, domum, patriam, parentesque relinquens, pauper pauperem Christum sequi cupiens, sanctorum gratia locorum, Jerosolymam venit, ubi desiderio quo venerat, loca passionis, resurrectionis atque ascensionis sæpius frequentando, aliquamdiu mansit.

Symeonis parentes & patria.

In Terram S. peregrinatur

3. Post hæc cum Hilario quondam sanctissimo viro qui pro hoc negotio *c* Laodiciæ habitabat, per septem annos ductor peregrinorum fuit. Jamjam quidem totus in amore Christi fundatus requisivit, si illis in partibus aliquis inveniretur pro nomine Christi solitarius, cujus instrui moribus, cujus subdi valeret dogmatibus. Audivit quemdam super ripam fluminis Jordanis in cujusdam reclusione turris commorari, virtutibus præclarum, sanctitate conspicuum. Illum ergo tota mentis intentione sitiens, illius alloquio atque consortio frui concupiscens requisitum reperit, inventum dilexit, eique tota dilectione inhæsit, & in quantum potuit devotissime ministravit. De illo Christi servo vir Dei Symeon multa solitus erat narrare, & quod prophetiæ spiritum habuisset, plenius his verbis edicere. Cum quadam die in inferioribus ejusdem turris partibus habitarem & mulier-

Cujusdam Eremitæ disciplinæ se subdit.

---

a In codice Einsidiensi, qui hanc Epistolam habet, *Ebroinus*.
b Hujus festum in Syracusana civitate fieri notat Ferrarius in Catalogo generali sanctorum 1. die Iunii.
c Surius habet *in Lycaonia*, codex Coloniensis cum 2. Bollandianis *Laodicia*, quæ nempe urbs est Syriæ Jordani proximior, quam aut urbs Licaonia in Phrigia, aut Licaonla provincia Cappadociæ Alii codd. apud Bolland. habent, *ibidem*, quam lectionem ceteris præferunt.

ANN. CH. 1035 1. Jun.

lierculas, quæ camelos & cetera animalia in flumen adaquare venerant inaniter & lascive per fenestram prospicerem; per spiritum quidquid vanitatis retinerem in corde, vir Dei in superioribus manens, & me omni modo videre non valens cognovit, factoque signo, in loco quo verba loquentis audire possem evocavit, mihique stupenti quæ egeram vel cogitaveram increpando retulit, atque tali sermone dulciter corripuit: Quid tibi, fili, prodest patria bona re liquisse, si mundi desideria & carnis illecebras in corde vis retinere? Si ergo cupis discipulus Christi fieri, non debes deinceps vanitatibus mundi implicari. Decet enim Dei servum spirituali virtute esse circumseptum, ne callidus tentator decipiendi inveniat aditum. Cumque inter has & alias sermocinationes, verecundo me videret rubore perfusum: Noli, ait, noli fili timere; bonam spem per Dei gratiam habeo de te. Tuum est contra hostem pugnare. Dei est auxilium præbere ut possis evincere. Credo in Deo meo quod majora tibi parantur certamina, sed confide quod divina præsens aderit clementia. Et inter cetera: Deus, inquit, retribuat tibi, carissime, servitium quod mihi per hos annos impendisti: ego vero frequentiam populi amplius non possum pati, cedendum est mihi alio, ubi secretiori possim vivere loco; inter turbas enim frequentantium meum non valeo implere propositum. Cumque multis lacrymis illum rogarem ut quocumque iret sequi possem, non assensit; sed me ad alia occupato aufugit, me quoque ignorante quo abiret reliquit.

A quo desertus Symeon in monasterium se recipit.

4. Igitur Symeon Dei famulus tanto patre viduatus cogitare cœpit quid ageret, anxiari quo se verteret; nec erat qui nutantem animum consolaretur, unde magis magisque turbabatur. Jam tunc eremiticam & solitariam vitam concupierat: sed quomodo inciperet fas non erat. Igitur vitas Patrum frequenter legens & relegens intellexit nullum in eremo sibi posse præesse, nisi prius in monasterio didicerit subesse; nec perfectum aliquem fore in contemplativa, qui exercitatus non fuerit in activa vita. Consolatus ergo, Bethleem, nativitate Christi præclaram civitatem, adiit; seque in monasterio sanctæ Mariæ monachum fieri expetiit, quod & obtinuit. In omni ergo monasterii districtione probatus, atque diaconatus officio functus post duos annos ad aliud monasterium, quod est situm ad radices montis Sinai, in eo scilicet loco, ubi sanctus Moyses ardentem vidit non ardere rubum, secessit: ubi ab abbate receptus per aliquot annos in servitio fratrum mansit.

Vivit in specu.

5. Crescente siquidem desiderio abbatem humiliter rogavit, ut liceret eum in aliquo secretiori commanere loco; & impetravit. Super ripam igitur Rubri maris parvulam sibi speluncam in quadam rupe invenit, ubi per duos ferme annos solus habitavit. De monasterio vero secundum numerum dierum, numerus sibi omni dominica mittebatur panum, aqua stillans de rupe sitienti haustum præbebat: hoc pastus est edulio, quamdiu in eodem mansit loco. Cum vero a navigantibus, vel etiam ab his qui propter varios usus sanitatum oleum colligebant, quod firma de petra prope speluncam illius fluebat, frequentari cœpisset: fratrem quoque qui sibi panem deferebat frequentatione & longitudine itineris fatigari vidisset: sciesque se homines amplius latere non posse: ad monasterium repedavit; & juxta cujusdam viri sancti habitationem cellulam sibi acquisivit. Cujus fidei se totum commendans, & magistrum eum post tantos labores adoptans, illius vivebat imperio; quippe qui eum aliquando ab oratione, lectione vel opere vacantem, paterne reprehendebat, & quasi noviter conversum instanter arguebat. In vertice autem montis Sinai, eo videlicet loco, quo Moyses gloriam Domini vidit, & legem in tabulis lapideis scripsit, aliud monasterium erat, quod propter Arabitas incursantes, qui per illam eremum semper vagantur, omni habitatore desertum remanserat: ubi post hæc exercitia, vir Dei Symeon mittitur, & ut ibi moretur præcipitur. Implet quod jubetur, & nova machinamenta antiqui hostis perpetitur. Nocturnis horis Missam ut celebret dæmō hortabatur, Ipse non plene dormiens nec perfecte vigilans contradicit, non debere sine presbyterii ordine aliquem hoc mysterium implere. E contra inimicus instare se Dei legatum esse, Christum hoc velle, nec decere sanctum locum mysterio tali diutius privari. Renitentem ergo & contradicentem, adjuncto sibi consortio alterius diaboli, de lectulo educunt; ante altare jam vigilantem statuunt, alba induunt;

In monasterio montis Sinai tentationibus variis agitatur.

de

de stola utrique altercantur. Hostis more presbyteri, Symeon more diaconi contendebat sibi imponi. Tandem Dei famulus ad se reversus, virtute orationis, & signaculo sanctæ crucis inimicum repellit, seque delusum ingemiscit. Post hæc ad monasterium regreditur, suo magistro iterum subditur. Cui confitens perpessas insidias diaboli, districtiori abstinentiæ regulam construunt *a*, per aliquot hebdomadas in die tantum dominico cibum sumentes. Regula autem monasterii talis erat, ut non prohiberetur quicumque jejunare vellet. (1. Junii)

6. Dignum ergo duxi huic operi adjungere, quod suis temporibus in eodem monasterio mihi retulit contigisse. Per totam Ægyptũ orta est fames valida, ita ut in sola civitate Babylonia *b* mortuorum corpora numerarentur usq; ad centũ millia, civibus refertis auro, gemmis, ceterisq; ornamentis morientibus præ inopia panis. Fratres igitur monasterii hac tempestate constricti, ex toto corde Deum invocant, ut qui filios Israel in eodem deserto paverat pane cælesti, servis suis dignaretur misereri. Sicque facto consilio, cum psalmis & orationibus ad modicum cumulum qui superfuerat frumenti accedunt. Et quia ab abbate in mandatis acceperant, ut unusquisque quo abire vellet licentiam haberet: unanimiter se consolantur, ut quamdiu unum granum ibi inveniri posset, nullus recederet. Mira res! Ab ipsa die usque ad novum fructum non defecit illud frumentum cum quotidie sumeretur; & non solum victui fratrum pararetur, vero Arabitis, qui cum mulieribus & parvulis clausuram monasterii obsederant, abundantissime distribueretur. Sed ad propositum redeamus.

(Tempore famis frumentum monasterii non minuitur.)

7. Vir itaq; Domini Symeon omnes labores suos quasi nihilum ducens, & amore solitudinis interius ardens, de monasterio caute exiens eremum pervagatur: & ubi sine humano auxilio solus vivere posset, inquirit diligenter, & speculatur. Itineris equidem sui vestigia molli sabulo impressa, arte qua poterat destruebat, ne insequi vel ab aliquo posset inveniri. Panem quem portabat lassus frequēter rejiciebat: sed recogitans se diu non posse vivere sine cibi sustentatione, gaudens resumebat. Tandem de altissimis rupibus deorsum suspectans, parvissimam planitiem contra morem eremi raro gramine virentem respicit: seque illuc non sine magno periculo deponit. Parvum fontem reperit, Deo gratias reddidit, ibique manere disposuit. Deliciæ quas secum detulerat erant psalterium, sanctum Evangelium, vas ad potandum, panis, semina caulium; præter pauca vestimenta nihil aliud possidebat. Sata semina post dies triginta jucundum sine igne præbuerunt victum. Cum capreolis & aliis eremi bestiolis ne sibi caules auferrent cum ad potandum venissent, frequens habebat prœlium. Post multos ergo dies, ab abbate requiritur ubi frater Symeon haberetur; responsum a quodam fratre est, in eremo illum esse se scire, sed ubi locorum nescire. Ad requirendum fratres circumquaque mittuntur: & ut ad monasterium revertatur, per obedientiam mandatur. Diu requisitus vix post aliquot dies invenitur: & secundum abbatis præceptum ad monasterium regreditur.

(In solitudinem iterum secedit.)

(Sed paullo post in monasterium redire cogitur.)

8. Interea fratres aliqui pro necessitatibus loci in occidentalibus partibus directi moriuntur. Pecunia pro qua fratres abierant, quæ de terra Richardi *c* comitis Normanniæ monasterio debebatur, ab ipso diligenter conservatur, utque aliquis fidelis frater mitteretur, qui eam monasterio deferret, per legatos mandatur. Communi consilio ad hanc obedientiam famulus Dei Symeon destinatur. Illud * prius renuere: aliud sibi animo dicens inesse; multum obesse sibi vanitatibus hujus sæculi deinceps immisceri; propositum quod retinebat in corde, ut liceret implere, quibus poterat verbis humiliter cœpit precari. Cum vero prædicaretur, non suam voluntatem, sed præpositorum sequi debere jussionem, assensum præbuit; se dicens per visionem vidisse illud iter inutile fore, multa se adversa in via pati debere, quod & contigit. Nam cum paraturus quæ ad navigandum necessaria essent Babyloniam venisset, a portariis tenetur, & quasi ignotus & patriæ delator, cum sua supellectile ad palatium ducitur, trahitur, calumniatur. Expurgatus

(In occidentem mittitur.)

(* *al.* Ille.)

a Boll. *Districtiori se abstinentia constringit, in die . . . . sumens.*
b Babylonia scilicet Ægypti, quæ vulgo Cairus appellatur.
c Richardus hujus nominis 2. cujus pietatem in mittendis ad loca sacra Orientis muneribus laudat Glaber Rodulfus lib. 1. cap. 5. ubi & observat monachos ex monte Sina tunc temporis solitos fuisse Rotomagum venire ad colligendas Principum eleemosinas.

ANN. CH. 1035 1. Jun.

gatus igitur de quibus criminabatur, liber abire jubetur. Portarius quod virum innocentem ad sedem adduxerat imperialem, tunditur, colaphizatur propellitur. Igitur famulus Dei Symeon libertati donatus per aliquot dies in civitate moratur.

In navim conscendit.

9. Interea navis de Venetia illuc cum mercibus venerat: hanc compositis rebus, cum quodam fratre monacho intrat. Cum igitur prosperis ventis per Nilum navigatur, forte aliæ naves obviât illis, & illis in locis piratas ad prædam congregatos denuntiant: illos gladiorum evadere non posse, nisi per aliquod tempus dum segregentur libeat eis navigationem exspectare. Cumque aliæ atque aliæ naves eadem frequentarent, & nauta confisus in sua virtute & armis non attenderet, famulus Dei Symeon proprio eum vocans nomine, dixit: Si tibi, frater *a*, de cælo angelum Christus misisset, tu territus aspectum illius ferre non posses: nunc vero, quia hodie, heri & perendie non unum, sed plures legatos misit tui consimiles; legationem Dei non negligenter suscipere deberes. * Crede consiliis meis, & vel per istos tres dies exspecta, fortassis ab isto periculo liberabit nos miseratio divina. quod si non feceris, & nos omnes perdis. Ille ergo non acquiescens omnimodis, sequenti die in latrones incidit. Ab hora diei tertia usque prope nonam utrimque debellatur. Sed cum latrones viderent se pugna nil prævalere, ad dolos convertuntur, ut in navim recipiantur, pugnaturi adversus alios latrones humiliter exposcunt, contradicente Symeone famulo Dei, ne in navim recipiantur. Depositis igitur armis, & omnibus quasi post laborem quiescentibus prædones, novem enim erant, unanimiter insurgunt, gladios impie stringunt, fortiter undique feriunt, inimica cædes exercetur. Ipsi nauclero primum caput amputant, ceteros crudeliter mactant, omnes pariter occidunt & jugulant. Solus Christi famulus in puppe stat, illum qui non deserit sperantes in se toto corde exorat, ab omnibus acclamatur ut inimicus consiliator perimatur, ut caput amputet ferus gladiator adest. Ille rejecta veste projecit se in flumen. Multa post illum jacula jaciuntur; sed non potest perire quem Christus vult salvare. Per fundum graditur, psalmus in corde ruminatur: *In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis.* Ergo per vices natando, per vices in profundo gradiendo, in litore valde lassus tandem nudus exponitur. Post hac ad vicum qui proximus erat tendit; si homines illi Christiani an pagani essent scire non potuit. Instructus enim Ægyptiaca, Syriaca, Arabica, Græca & Romana eloquentia linguam illius gentis intelligere non potuit. Biduo ita nudus mansit; tertia die quidam ex illis hominibus miseratus, vilissimum vestimentum illi projicit, quo indutus, per multas tribulationes & angustias Antiochiam venit. Ubi a fidelibus viris caritative susceptus induitur, amplexatur, & honorifice sustentatur. In brevi Patriarchæ & ipsis principibus habetur notissimus. Omnes enim qui eum noverant, quasi dulcissimum Patrem venerabantur & diligebant.

* *al.* debes.

Pyratarum furorem evadit.

Psalm. 7. 6.

Quinque linguas callet.

Antiochiam venit.

10. Ea igitur tempestate contigit *b*, Richardum abbatem, virum perfectis viris imitabilem, piæ devotionis gratia sancta Hierosolymæ velle invisere loca. Dum ergo per Antiochiam iter habuissemus, ibique necessitate itineris cogente, aliquamdiu moraremur; famulus Dei Symeon junctus est nobis in amicitia, prædictum abbatem Richardum adoptans sibi in patrem. Cui cum exposuisset per ordinem quæ sibi injuncta essent, vel quæ contigissent, addidit nullis periculis vel angustiis se retineri posse, quin Abbatis sui mandata impleret pro posse. Imus ergo & redimus: eumque nobiscum venire paratum invenimus. Cumque in comitatu nostro esset frequenter injuriatus atque flagellatus, quasi mitissima ovis patienter portavit. Pervenientes itaque usque ad civitatem *c* Bellegradam, quæ est in confinio Bulgariorum atque Ungariorum, a civitatis infelicissimo Principe prohibitus est nobiscum transire. Igitur flens & Deo gratias reddens, reliquit nos tristes atque flentes. Per multas denique angustias & latronum insidias revertitur usque ad mare, quo transacto prospere iter faciens per Romam pervenit in Franciam.

In Franciam venit.

A quo-

a Cod. Col. *frater Dominice*.

b Is est Richardus ex Decano Remensi monachus, tum Abbas S. Vitoni Virdunensis, cujus vitam dabimus infra ad annum 1046.

c Bellogradum seu Alba-Græca urbs vel suo nomine celebris ad Savi & Danubii confluentes, Turcis subjecta, Taurunum antea dicebatur. Hanc Christiani captam anno 1688. paullo post anno scilicet 1690. iterum amiserunt.

ANN. CH. 1035 1. Jun.

A quodam igitur sibi noto Comite *a* Wvillelmo benigne suscipitur: & apud eum aliquandiu moratur. In illis ergo partibus quidam monachus Cosmas nomine, vir sanctissimus, quem secum de Antiochia adduxerat, moritur: unde multum contristatus, cum recogitasset, quia nihil fit sine dispositione Dei, post multas lacrymas consolatur. Destitutus vero omni humano consilio, totam spem suam ponens in Domino, solus venit Rotomagum, quæ est civitas Nortmannorum nobilissima, sancti Audoeni confessoris corpore & meritis valde præclara. Ubi cum Richardum *b* comitem jam mortuum reperisset, & de pecunia & censu, qui de terra illius pro eleemosyna suo monasterio debebatur nullus sibi responsa daret; mestificatus aliquantulum non pro suo labore, sed quod locus montis Sinai frustratus esset tanta utilitate, toto corde conversus ad Deum quid ageret quærit consilium. Occurrit autem animo, ut suum carissimum patrem, Ricardum scilicet abbatem, nosque suos comites inviseret: quod & fecit. Per longum autem tempus moratus est nobiscum; & ut breviter concludã, quamdiu apud nos mansit irreprehensibiliter vixit.

11. Interea dominus Poppo archiepiscopus, sanctæ Trevirensis ecclesiæ strenuus provisor, audiens devote Prophetam de Christo dicentem: *Et erit sepulcrum ejus gloriosum*, gratia orationis Hierosolymam ivit, huncque famulum Dei eundo & redeundo secum conviatorem habuit. Cuique post reditum in suo episcopatu quocumque vellet, manendi facultatem obtulit, & libentissime concessit. Ex revelatione igitur Dei prospectans sibi locum idem famulus Christi, ubi solus potuisset vacare orationi, in turri quæ antea Nigra-porta vocabatur, parvulum tugurium expetiit; ubi domnus præsul præsenti clero & populo in festivitate sancti Andreæ *c* illum reclusit: & quasi mortuum, ut vere erat sæculo, devotissime sepelivit. Reclusus igitur, ut vere credimus, vir sanctissimus silentio & multis jejuniis attenuavit corpus suum, in primis aliquando solo pane, aliquando reficiens aqua infuso legumine. In nostra siquidem terra propter infirmitatem stomachi usus est semper modica potatione vini.

Isai. 11.

Post aliud iter Jerosolymitanum, Treviris a Poppone archiepiscopo recluditur.

12. Illo etiam tempore non defuerunt graves tentatoris insidiæ. Per noctes enim audiebat rugitus leonum, ululatus luporum, grunnitus porcorum, ceterarumque duras infestationes ferarum, quæ quasi impetum facientes ut eum devorarent, illud tugurium &, ut verius dicam, sepulcrum immensis clamoribus replebant. Cum siquidem voces audiret & impetus sentiret, nihil cernere valebat. Expansis denique manibus stans in oratione, cum se nec inclinare, nec convertere auderet, nec etiam somnum capere posset, fideli mente conversus ad Dominum oravit, dicens: Domine, si corpus meum est traditum his feris ad devorandum, credo tamen quia tu misereberis animæ meæ, quam redemisti tuo pretioso sanguine. Confidentem ergo in te, scio quia non me vivum extrahent de hac reclusione. Quidquid ergo disposuisti de me, fiat mihi secundum multitudinem misericordiæ tuæ. Respectu igitur divinæ clementiæ liberatus ab hac infestatione, sensit sibi in proximo aliam adesse. Videbatur nempe sibi quod vultures, corvi, aquilæ, milvii, & omnes volucres cæli congregatæ, ad ipsum per fenestras irrumpere vellent: sed cum sæpius facto impetu nihil prævalerent, ingenti clamore ipsum locum replebant. Voces igitur audiens, nihil penitus videbat. Certus itaque quod diabolus hęc monstra mitteret, ut terrorem sibi incuteret, attentius orabat, & supra vires jejunabat. Liberatus itaq; ab hac tempestate, quadam nocte cũ pervigil maneret in oratione, sensit totam fabricam illius turris fundo tenus concuti, & quasi facto terræ motu in profundum mergi. Recognoscens vero insidias diaboli, fiducialiter canere cœpit: *Si ascendero in cælum tu illic es, si descendero in infernum ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris; etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua*. Et sic illa commotio quievit. Alia quoque nocte cum expergefactus oculos aperuisset, vidit cellulam

Tentatur a dæmonibus

Psalm. 138.

a Hunc fuisse Guillelmum IV. Pictonum comitem & Aquitaniæ ducem, cognominatum Ferreumbrachium suspicatur Papebrochius. Porro Guillelmi nomen, sicut & Cosmæ & pleraque alia nomina propria, omisit Surius. Cosmas monachus laudatus fuit in Lemovicensi concilio pro apostolatu S. Martialis.

b Mortuus est Richardus hujus nominis II. anno 1026. ejusque successor & filius cognominis anno 1028. cui Robertus successit. Ceterum in Chronico Virdunensi Symeon a Richardo bene exceptus dicitur. An quod primum vivente adhuc Richardo advenerit, a quo benigne fuerit susceptus, quamvis paullo post turbatis rebus ob Roberti in Richardum fratrem rebellionem, vacuus abire coactus fuerit.

c Anno 1028. ut ex vita Popponis observat Papebrochius.

AN.CHR. 1035 1. Jun. lulam ipsam immenso lumine fulgere; & primum miratus, cum recordatus esset Apostolum dicentem, quod satan transfigurat se in Angelum lucis: Domine Jesu Christe, ait, non istud lumen quæro in terris, sed tuum quod est inextinguibile in cælis. Sicq; clausis oculis in oratione usq; ad diem mansit. Corporalibus siquidem oculis ipsum antiquũ hostem teterrimum & multiformem frequenter aspiciebat, quem sævientem multimodis argumentis, oratione, & signo Crucis repellebat.

2. Cor. 1.

Calumnias patitur.

13. Sed cum ipse inimicus nulla infestatione per se valeret nocere, insidias adversus Dei famulum per membra sua mox conatur excitare. Tunc siquidem temporis, peccatis nostris promerentibus, nimia aquarum inundantia increvit sæculis. Causa periculi hujus Symeon deputatur ab omnibus. Hunc maleficum esse, pro suis sceleribus hoc malum mundo imminere, ut deponatur a Pontifice populus acclamat quotidie. Ex urbe tandem concursus agitur, ad cellulam viri Dei pervenitur, saxa in altum projiciunt, tugurii fenestras obruunt, Symeonem lapidare contendunt. Vidimus, fateor, fenestram fractam; sed athleta Christi Symeon fundatus super firmam petram immobilis persistebat, atque Deo gratias reddens, pro persecutoribus gaudens orabat. Quantas postea cruces, quantas inibi passiones pertulerit, quis nosse valeat, quis digne describere queat? Solus hæc novit scrutator cordium: ipse enim sibi fuit vivere, & mori lucrum.

Mortem suam prædicit.

14. Interea volventibus annis, vir Dei resolutionem sui prævidit corporis. Denique domnum Episcopum rogat, ut expensas & operarios, qui sibi lectum componant mittat; ipse in parte sui diversorii locum sepulturæ parat. Hæc, inquiens, requies mea in sæculum sæculi, hic expectabo diem Domini. Paucis postmodum transactis diebus, ipsum ego humilis adii vocatus: & qui pedum illius osculo eram indignus, in cellulam ab eo sum intromissus. Post orationem, amplexus, oscula & fletus, consedimus. Revolvuntur in primis multa de thesauris sanctæ Scripturæ, de orthodoxa fide, de salute animæ; postremo: Revelante Deo, inquit, dissolutionem mei corporis in proximo adesse cognovi. Peto humiliter, ut hoc corpusculum meum his vestibus exuas, istis quoque, quas etiam ad hoc paravi, ordinatim reinduas, & in hoc locello diligenter componas. Cui cum obstupefactus responderem: Quid, pater, si domnus Præsul ad domum *a* sancti Petri, vel ad aliud monasterium te vult sepeliri? Respondit: Indica illi ex nostra parte, ut pro Christi nomine hæc peregrina membra consentiat hic putrescere, & me permittat hic diem Domini expectare. Igitur cum iterum interrogarem: Quid si præsens non fuero? Eris, inquit, eris, & sicut disposui de me ordinabis. Cumque valde tremens attentius intenderem, sensi, fateor, odorem de corpore ejus fragrantem, omnibus aromatibus suaviorem. Miratus multum alia secreta ex ejus ore audivi, quæ hic scribere non libuit.

15. Interpositis ergo centum & quinque diebus, in octavis Pentecostes infirmatur; Stephano qui ei serviebat injungit, ut sibi per aliquot dies requiem daret, quatenus plus solito contemplationi vacare posset. Ille unum diem exspectat; in tertia feria ad vesperam signum facit, corbem cum pane ad fenestram suspendit. Mane facto sicut dimiserat intactum reperit, multum anxius ad eum ascendit; interrogatus hoc solum respondit: Quid vis? Vade in pace. Ille timens, Gozeloni clerico, qui viro Dei satis familiaris exstitit, per ordinem pandit, quia domnus Symeon valde infirmaretur, nec sibi sicut solitus erat loqueretur. Clericus in quinta feria illum visitat, famulus Dei nullum responsum dat: sed tamen de manu ejus potum suscipit, seque in lectum recolligit. In die octava dum revisit illum valde diluculo, in extremis reperit, mihique notum facit. Concitus cucurri, infirmus toto corpore, & maxime debilis pedum invalitudine, quasi sanus ascendi sine dolore: reperi adhuc viventem, & jam ultimum spiritum trahentem. Exsequias quæ pro absolutione animæ debebantur, cum solis duobus fratribus, *b* qui mecum advenerant, prout potuimus expendimus: sicque animam sanctam hora tertia in Kalendis Junii benignissimo, cui semper servierat, reddidit Creatori. Subito fit concur-

Obit.

a Id est in cathedralem ecclesiam, quæ hodieque sanctum Petrum agnoscit patronum. Ceterum Germani & Itali etiamnunc primariam cujusque civitatis ecclesiam absolute *domum* appellare solent.

b Boll. *fratribus, Anselmo scilicet & Roberto, qui...sicque anno Dominica Incarnationis millesimo trigesimo quinto animam sanctam hora tertia Dominica diei in Kalendis Junii, &c.*

concursus omnium, monachi, clerici, Deo sacrati *a*, vulgus promiscui sexus, & quicumque audire poterant ad tanti viri funus properabant. AN.CHR. 1035 1. Jun.

16. Igitur, sicut ipse disposuerat, immo prædixerat, corpusculum more suæ patriæ componimus: & cum psalmis & laudibus Dei in sepulcro collocamus. Quod apertum dimittentes, qui vigiliis & obsequiis deservirent deputavimus. In crastino tota civitas quasi vir unus congregatur, interior domus ornamentis decoratur. Dum ergo exsequiæ communiter celebrantur, sancti viri corpus, sicut solent homines in calidissimis balneis, sudare cœpit. Miramur omnes: aliqui sudorem extergebant, vivere eum credentes. Sed cum multis modis probatum esset quia non de vivo corpore ille sudor profflueret, & hoc sine providentia Dei non fieret; visum est omnibus, ut illud tanti viri corpus non negligeretur; sed a clericis per proximos triginta dies vicissim custodiretur deputatis. Igitur post horam nonam sepulcrum diligenter clauditur. Cum igitur clerici vice sua in cellula, ubi humatum erat corpus viri Dei, psalmos canerent; unus negligentior dormitare cœpit, qui gravi depressus somno audivit quasi de cælo ingentem sonitum supervenisse ipsi loco, quo territus aliis excitantibus est expergefactus. Oculis igitur apertis vix sensum recipit: sed per aliquot horas officium linguæ perdidit. Admonitus ergo ab aliis, ut quam non poterat sermone confessionem, faceret in corde; ante sepulcrum viri Dei veniam petiit, pectus tundit: sicque ejus meritis absolutionem linguæ recepit, & quæ contigerant sibi, enarravit. Cumque eadem sibi contigissent iterum dormitanti, omnibus nimio timore perterritis, extra cellam ad pedes scilicet viri Dei, deinceps psallere placuit. Credimus siquidem angelicam ibi visitationem advenisse, quam mortalia corpora non poterant ferre.

Corpus ejus exanime ut in balneo sudat.

17. In tricesima itaque obitus viri Dei Symeonis die, multus populus cum cereis, & aliis donis ad sepulcrum cœpit confluere. Quædam ergo anus de civitate, quę per plures annos curva incedebat, & se omnino erigere non poterat, cum reliqua multitudine venit; & ceteris ascendentibus ad sepulcrum viri Dei, & ipsa si ascendere possit tentare cœpit. Erecta igitur toto corpore ascendit, viro Dei gratias reddidit; sicque mirantibus civibus qui eam noverant, sana & incolumis ad domum remeavit. Multi etiam infirmi variis doloribus & infirmitatibus detenti, in ipsa die sunt liberati. Extunc sepulcrum viri Dei a populo frequentatur, & veneratur.

Miraculis claret post mortem.

Mulier contracta erigitur.

18. Cum ergo commodus ascensus in ædificio turris pararetur, quoddam lignum a multis trahebatur: & cum jam in altitudinem elevaretur, rupto fune cœpit multitudini, quæ convenerat & subtus stabat, mortem minari. Exterritis omnibus, atque ut vir Dei Symeon adjuvet acclamantibus; dictu mirabile! quasi manibus sustentaretur, fluitando paullatim deponitur, atque multitudine perterrita utrimque locum dante, ad terram sine periculo acclinatur. Qui periculum evaserunt laudes Christo referunt, & Symeoni tanti miraculi ministro gratias reddunt.

Aliud miraculum.

19. Hic duo miracula placuit inserere, quæ iidem ipsi, qui sanati sunt testificantur in ejus vita contigisse. Cum per longum tempus quædam femina, Cæcilia dicta, in valida invalitudine corporis vexaretur, & præ nimia ægritudine oculorum visu omnimodis privaretur; quadam nocte in somnis vidit, quia si de manu viri Dei Symeonis cibum sumeret, ab ipso morbo liberata fieret. Mane facto maritum interrogat, quis Symeon esset, dicens se illum per visionem vidisse, & si de pane illius gustasset, sibi salutem promissam esse. Ille saluti uxoris congaudens, cœpit diligenter inquirere de viro Dei Symeone. Dictum est sibi a quodam Gozelone clerico, quia is esset qui cum domno Episcopo de Jerosolymis venisset, & cum eo maneret. Deo gratias ille refert, visionem suæ uxoris profert, & ut de manu ejus cibum accipere mereatur humiliter precatur. Clericus per ordinem viro Dei nuntiat, & ut quod petebatur impleat multum rogat, & vix impetrat. Cum vero panem & piscem cum viri Dei benedictione sancta transmissum, jam desperata, pæne & mortua, mulier suscepisset, panem comedit, de pisce oculos inunxit, atque ita obdormivit. In galli cantu expergefacta, & cum lumine oculorum plena corporis sanitate recepta, ad opus resedit; & mirantibus ami-

Vivus mulierem cæcam & vix exanimem curat.

a Sur. *sacratę*. Boll. *sacratę virgines*.

ANN. CH. 1031 1. Jun. amicis, Jesu-Christo gratias reddidit, qui per merita famuli sui Symeonis perfectam sanitatem sibi concessit.

Item hydropicum

20. Quidam puerulus, nomine Bezelinus, hydropisi morbo miserabiliter distentus, cum etiam a medicis desperaretur; venter enim, virilia & quæque interiora ita intumuerant, ut vix incedere, stare vel sedere valeret, petiit se ad virum Dei Symeonem deduci, dicens quod medici non possent illum curare. Adductus igitur, per tres dies illius potu potatus, quarto demum die cœpit inde meliorari, sicque oratione viri Dei restitutus est pristinæ sanitati.

Duæ mulieres ad S. sepulcrum sanantur.

21. Quædam mulier de Mettensi pago progenita, quæ manum dexteram digitis in palmo adhærentibus aperire numquam poterat, ad sepulcrum viri Dei Symeonis venit; manum cum fide supponit, moxque digitis extensis, sanam viri Dei meritis retraxit. In festivitate, quæ dicitur ad Vincula sancti Petri, alia mulier quæ sinistrum brachium cum manu contractum habebat, ad sepulcrum viri Dei Symeonis venit: quæ, extensis nervis & rupta cute, sub omni celeritate medelam promeruit, & sana recessit. [a]

Duo muti loquelam recipiunt.

22. Eodem tempore, quidam puer mutus ad sepulcrum viri Dei est adductus, officio linguæ est restitutus. Alius similiter mutus, cujusdam Adelardi presbyteri puerulus, dum ad viri Dei sepulcrum mittitur, in via loquitur; domum reversus, sicut antea mutus efficitur: iterum cum votis ad sepulcrum remittitur, perfecte sanatur.

Item alia miracula.

23. Quadam Dominica die, dum quædam puella, cujus brachium ventri inhærebat, ad sepulcrum famuli Dei Symeonis venisset, brachium quod excrescente carne jam vix videri poterat, præsente populo exsilivit, & perfectam sanitatem quam petebat promeruit. In alia Dominica quædam mulier, de villa fratrum, quæ vocatur Mandiricium, cum parvula filia, quæ cæca a nativitate fuerat, venit ad viri Dei sepulcrum. Dum ergo missa celebratur, puella illuminatur. Matrem igitur respicit: sed non cognoscit. Illa interrogans quid sibi esset, cognovit quod filia sua videret. Gavisa, factam in se misericordiam populo nuntiat, populus virtutem Christi in meritis viri Dei Symeonis laudat. Sed cum clerus magnitudinem tanti miraculi non crederet; subito parentes illius mulieris, & ministeriales de villa adveniunt, qui illam a nativitate cęcam testificati sunt. Mox tota Ecclesia Christum laudat, qui famulum suum Symeonem tot miraculis glorificat.

24. Quidam Adalmannus presbyter, civis Trevirensis, iter faciens, hospitatus est in domo cujusdam hominis, qui filium habebat cęcum. Suasit ergo quia si illum ad sepulcrum viri Dei duceret, misericordiam invenisset. Ille votum faciens censum aliquot annis viro Dei promittit moxque in domo ejus puer lumen recepit. Videntem itaque ad sepulcrum adducit, & gratias viro Dei Symeoni reddidit. Quædam mulier de pago Trevirensi per multos annos visu oculorum privata, dum sepulcrum viri Dei per aliquot dies frequentaret, meritis illius est illuminata. Ad sepulcrum viri Dei quædam dæmoniaca adducta, quæ quos poterat dentibus mordebat, & manibus laniabat, per noctem ibi ligata mansit. Mane facto, dæmone liberata, incolumis remeavit ad propria [b].

Ancilla sanatur.

25. Quidam servus Palatini Comitis habuit ancillam, cujus manus una arida, imbecillis & tam exilis erat, ut ad nullum opus valeret. Cum ergo sibi non prodesset, ipsam ancillam tradidit ad sepulcrum viri Dei Symeonis. In ipsa nocte mirũ in modũ ipsa manus in tantum crevit, atque sanata est, ut alteri dissimilis non esset.

Item alia paralytica.

26. Quidam miles, nomine Bertrannus, quamdam in servitio habuit ancillam, quæ ita paralysi toto corpore dissoluta est, ut de lecto surgere, nec in latus aliud se vertere posset. In cophino igitur ad viri Dei sepulcrum deportata, per aliquot hebdomadas ibi prope est hospitata. Cum ergo in quadam solemnitate populum videret ad Missam festinare, & ipsa subito de lecto exsiliens, cum eis cœpit ambulare. Ad sepulcrum igitur viri Dei veniens, & sua vota coram populo promittens, quæ deportata fuerat aliorum manibus, sana & incolumis propriis ad propriam repedavit pedibus.

Contractus erigitur.

27. In Calendis Novembris cum placuisset domno Episcopo in ædificio turris, ubi corpus viri Dei sepultum erat, unum altare in honore omnium sanctorum con-

a Hic desinit codex Bonifontis in Remensi diœcesi. b Hic desinit codex Coloniensis.

re, multus undique populus cœpit confluere. Dum ergo fit apparatus, & domnus præsul exspectatur, quidam puerulus contractus ante sepulcrum viri Dei erigitur. ANN. CH. 1035 1. Jun.

28. Eodem die cum quidam juvenis ad tantam lætitiam asscendere vellet cum reliqua multitudine, nullo modo valet. Impingitur itaque a populo, trahitur & portatur: sed vires portantium deficiunt, & ipse toto corpore sanus, magis magisque fit ponderosus. Consultus igitur, confessionem de peccatis suis facit; & tandem ad vesperam levis factus asscendit: emendationem vero vitæ viro Dei Symeoni promittit, sicque lætus domum redit. Confessionis efficacia

29. Alio tempore cum quædam meretrix asscendere ad sepulcrum viri Dei vellet, quasi a quodam repellente repulsa, de gradu cecidit, & exanimis facta cum putaretur a populo statim moritura, foras trahitur; sed cum de illo ædificio exportata esset, quasi nil mali passa in pedes constitit, & de illa civitate concita aufugit. Item meretrix.

30. Quidam rusticus, Godefridus nomine, cum debile corpus ac pæne dissolutum, manibus atque genibus rependo miserabiliter traheret, & per quinque menses viri Dei sepulcrum indesinenter frequentaret, quadam die profusis lacrymis virum Dei his vocibus interpellare cœpit: Eia, famule Dei Symeon, quam durus & quam immisericors mihi factus es? Quotidie te quæro, quotidie te invoco, tu ad misericordiam non flecteris, mihi soli denegans beneficium quod aliis impendis. Certe deinceps ad te venire recuso, jamjam desperatus domum remeo. Sed quid dicam vicinis, amicis, & propinquis meis? Noli, noli, sancte Dei, tam immisericorditer me miserum dimittere: vel quantulumcumque tuæ benignitatis munusculum mihi indigenti concede. Tunc animo conturbatus, ad hospitium se retrahit, ordinaturus in crastinum qualiter ad patriam reportari possit. Igitur præ nimio dolore gravi somno depressus, post galli cantum quasi in ecstasi factus, vidit quemdam venusto vultu cum magno lumine assistere sibi, hisque verbis ipsum blanditer affari: Quid jaces homo? Surge velociter, & ad viri Dei Symeonis sepulcrum concitus procede. Cumque ille responderet se non posse ire, sæpius illuc venisse, & nihil profecisse; ad hoc ille: Ego te, inquit, adjuvo, ego te sustento, jam nunc noli tardare, præsto sum auxilium tibi præbere. Excitatus denique sensit membrorum virtutem sibi rediisse; sicque melioratus, qui solebat curvus atque prostratus infirmis repere manibus, ad viri Dei sepulcrum, mirante nimis populo, toto corpore erectus, resolidatis asscendit pedibus. Rusticus sanatur.

31. Ea tempestate cum Trevirorum civitas tantis polleret miraculis, ad domini Symeonis sepulcrum apportatus fuit puer octo annorum, cui morbus ambulandi eripuerat officium, pro quo jam triduo Symeonem interpellarat devotio parentum. Forte erat apud nos de Allemannia monachus, non mediocriter liberalibus institutus disciplinis, verum tantis non bene credens miraculis, qui etiam tunc præsens aderat, cum ibidem Dei effulgent miracula, & exorabile beati Symeonis meritum votis adspirat adstantium. Puer utrisque manibus altari adhærebat, donec membrorum resoluta compage, sano adstitit erectus in corpore. Itaque ingreditur pedibus, sed tremuli titubant incessus, quos nondum naturæ docuerat usus. Tandem sanus rediit; isque, de quo diximus, visis credidit, Deum laudavit, hæcque commemorans lætus abscessit. *Nonnulla item alia miracula Bollandiani habent, quæ potissimum patrata sunt post beati viri canonizationem. Sed cum nihil singulare contineant ad res nostras illustrandas, ea visum est omittere.* Claudu.

DE BEATO MEINVERCO EPISCOPO PADERBORNENSI.

AN. CHR. 1036 5. Jun.

Ubi de Monasterio Abdingoffensi, aliisque ab eo conditis aut dotatis.

1. *Etsi beatus* Meinvercus *Paderbornensium antistes monasticam professionem nunquam emiserit, merito tamen nostris accenseri potest, tum ob summam ejus in ordinem nostrum pro-* Meinvvercus erga Ord. S. B. beneficus.

ANN. CH. 1036 5. Jun.

propensionem, quam semper & ubique fovit, & multis prædiis dotavit, tum ob ipsius sepulturam in monasterio Paderbornensi Ordinis Benedictini, quod cum vivens a se conditum præ omnibus locis semper dilexisset, post mortem multis miraculis illustravit. Ne tamen extra limites nobis præscriptos longius abire videamur, vitam ejus integram referre visum non est operæ pretium, satis esse rati, si ea solummodo excerpamus quæ ad res Benedictinas illustrandas conferre poterunt, additis passim ex aliis auctoribus variis testimoniis, quæ nobis profutura existimabimus, præsertim ex Brouvero societatis Jesu presbytero & Adolpho Overhamo monacho Benedictino abbatiæ Vverthinensis, qui eam vitam a se editam notis & observationibus eruditis illustraverunt.

Ardor in monasteriis condendis.

2. *Tantus erat Meinverci in condendis monasteriis ardor, ut ejus rei fama etiam ad exteras nationes pervolaret. Hinc cum Henricum Cæsarem in Italiam fuisset comitatus, benigne a Romano pontifice susceptus est, qui ei insignes sanctorum Martyrum reliquias concessit, quas ab eo magnopere desiderari sciebat, ad monasteria construenda.* Ibi, *inquit vitæ auctor num.* 27. domnus Apostolicus, (*erat tunc temporis Benedictus octavus*) Meinvercum episcopum, præconio virtutis & pietatis eximiæ ubique carum & præclarum habitum, benigne suscepit, & ejus ardentissimæ in Deum dilectioni & devotioni congaudens & congratulans, de omnibus quæ ab eo petiit, parata & devota caritatis benivolentia satisfecit. Denique desiderium ejus de Reliquiis sanctorum ad constructionem monasteriorum audiens, tertium dimidium corpus septem Fratrum filiorum sanctæ Felicitatis, qui sub Antonino imperatore passi sunt, Philippi videlicet, Juvenalis & Felicis, & craneum sancti Blasii, qui sub Licinio, anno Dominicæ Incarnationis 322. gloriosa passione migravit ad cælos. Brachium quoque sancti Miniatis, qui sub Diocletiano 8. Calendas Novembris passus est, cum aliorum plurimorum sanctorum Reliquiis tribuit. *Anno 1026. iterum in Italiam profectus est Meinvercus cum Conrado, sancti Henrici successore; cumque semper eodem Reliquias sanctorum habendi ad condenda monasteria desiderio teneretur, corpus sancti Felicis a Vvolfgango Aquilegiensi episcopo obtinuit, ut laudatus auctor habet numero 96.* Rege autem in Longobardia manente, VVolfgangus patriarcha Aquilegiensis ei obviam venit, imprecatusque novo Regi prospera, episcopum Meinvercum consanguineum suum salutavit. Episcopo autem ad constructionem monasteriorum reliquias sanctorum expetente, Patriarcha gratanter annuit, & corpus sancti Felicis, qui sub Diocletiano imperatore Heronio præside, cum Hilario episcopo & Taciano diacono, post eculeum atque alia tormenta cum Largo & Dionysio martyrium consummavit, postmodum misit. *Sancti Felicis corpus in monasterio Abdinghoffensi depositum est, ut infra dicturi sumus, aliæ reliquiæ in aliis locis. Notat Brouverus, & post eum Overhamus, Miniatem sub Decio passum fuisse, quamquam hic in Vita sancti Meinverci ejus martyrium ad Diocletiani persecutionem revocetur. Observare etiam potuissent nullum e septem Fratribus beatæ Felicitatis filiis Juvenalem nominatum fuisse. Sed ejusmodi errata a Vitæ auctore admissa hic emendare non est animus.*

Helmvvardeshusunense monasterium.

3. *Anno 1011. qui fuit Meinverci ordinationis tertius, beatus Antistes* post Pentecosten Helmvvardeshusun venit, & monasterium quod EKkihardus comes in proprietatis ~~suæ~~ fundo construxerat, in honore sanctæ & individuæ Trinitatis, sanctique Salvatoris, & victoriosissimæ Crucis, & sanctæ Mariæ perpetuæ virginis, sanctique Petri Apostolorum principis, & omnium Apostolorum & Sanctorum omnium Nonas Junii dedicavit. *Hujus monasterii initia anno millesimo consignat auctor Chronici Saxonici, quod penes nos manuscriptum habemus, ubi hæc leguntur:* Cœnobium quod dicitur Helmvvardeshusen, & sibi vicinum Hilduvvardeshusen, in superiori parte fluminis (VVisurgis) situm, ab EKkihardo comite fundantur. *Sed ea de re præ ceteris audiendus est Thietmarus ejusdem loci sæculi sequentis initio abbas, qui in historia Translationis sancti Modoaldi apud Bollandianos die 12. Maii, de sui monasterii variis fortunis fusius agit. Refert autem capite 1. EKKehardum comitem, ejusq; uxorem Mathildem, loci dominos, post unici filii mortem, de condendo monasterio serio cogitasse, atque ea de causa EKKehardum Romam perrexisse, ut privilegium a Pontifice obtineret: quod, & quidem amplissimum, a Silvestro 2. impetrasse scribit, nec defuit Imperatoris auctoritas: is erat Otto tertius, qui cum Comitem probe nosset, quæcumque a Pontifice obtenta fuerant imperiali auctoritate confirmavit,* de cœnobii videlicet constructione & loci libertate, de canonica abbatis electione, & advocati substitutione, de omnimoda sui suorumque servitii immunitate, dans ei super his imperialis privilegii chartam, sigilli sui impresione ac propriæ manus signo roboratam. *His munitus Comes manum operi statim admovit, monachosque sub Haulfo abbate ibi constituit. Jam, ut ex loco vitæ sancti Meinverci superius laudato colligere licet, ecclesia dedicata fuerat, cum ecce EKKehardus ejusque conjux Mathildis immatura morte excedunt e vita. Pessumdatus ilico fuit totus monasterii status, res ejus dilapidatæ, prædia detracta, ipsaque omnis supellex dissipata ab EKKehardi propinquis, viris in sæculo potentibus, ægre admodum ferentibus, bona quæ sibi ipsis deberi arbitrabantur, a suo parente ecclesiæ attributa fuisse.*

Id vindicat Meinvvercus.

4. *Is erat rerum status anno 1017. quo celebris Principum conventus in loco, qui dicebatur* Liezgo, *factus est, præsente Imperatore cum multis episcopis & viris nobilibus.* Ibi, *inquit, Vitæ Meinverci auctor num.* 42. ab heredibus EKKihardi comitis de abbatia Helmvvardeshusun querela habita, & diu multumque inter Principes ventilata, tandem regno est adjudicata. Et quia nec in facultatibus, nec in ministerialibus regno servitio esse potuit, interventu & consultu Episcoporum & Principum prædictorum, episcopo Meinverco, suisque successoribus, a patherbrunnensi sede episcopaliter secundum Regulam sancti Benedicti regenda & posidenda, est collata. *Hanc Meinvercum ab Imperatore petiisse refert Thietmarus num. 6. quod monachi qui ibi degebant nimia paupertate depressi, præter sedis Apostolicæ privile-*

gium

sium, aliquo etiam Imperatoris, seu alterius benefactoris subsidio indigerent ad subsistendum. ANN. CH. 1036
Donationis Diploma huc referendum ex Overhamo, qui jure Brouverum reprehendit, quod, ut locum hic memoratum in Bremensi diœcesi constitueret, Laerghe *appellavit. Monasterium vel ex ipso Thietmari loco certum est infra Paderbornensis diœcesis limites situm fuisse. Sed id penitus evincet Henrici Augusti diploma.* In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, HEINRICUS Dei gratia Romanorum imperator augustus. Canonum statuta non ore hominum, sed Spiritu Dei condita præcipiunt, ut Episcopi frequenter claustra monachorum visitent, &, si quæ extra Regulam illic invenerint, abscindant & corrigant. Hæc vigilanter interius contemplantes, & in hujus vitæ itinere onera nostra Episcopis imponendo levigantes, caritatis causa, sine qua dives pauper est, cum interventu amantissimæ conjugis nostræ, CUNIGUNDÆ videlicet imperatricis augustæ, cum archiepiscoporum Erchambaldi Magontini, Popponis Trevirensis, Geronis Magathaburgensis, Unvuani Bremensis; & episcoporum Arnoldi Halverstadensis, Epponis Bavenbergensis, Thiederici Mettensis, Heinrici Uuirciburgensis, Thiederici Mimigardevordensis, Thiemmonis Mersburgensis, Erici Havelbergensis; laicorum quoque Bernardi ducis, Sigifridi, atque Ezziconis comitum, abbatiam, nomine Helmvvardeshusun, cum omnibus suis appendiciis, mobilibus & immobilibus, sedi Patherbrunnensi, in honore sanctæ Mariæ, sanctorumque Kiliani atque Liborii constructæ, cui insignis acquisitionis præsul Meinverchus in præsentiarum præest, in proprium dedimus, deque nostro jure & dominio, in jus & dominium ipsius a modo potestative, & juxta Regulam sancti Benedicti episcopaliter disponendam atque possidendam tradidimus. Et ut hæc nostræ traditionis pagina firma & inconvulsa permaneat, manu propria corroborantes atque confirmantes, sigilli nostri impressione subtus eam sigillari jussimus. Signum domni Heinrici invictissimi Romanorum imperatoris augusti. Guntherius cancellarius vice Erchanbaldi archicapellani recognovit. Data 5. Idus Julii, Indictione 15. anno Dominicæ Incarnationis 1017. Anno vero domni Heinrici secundi regnantis 16. imperii 4. Actum Lietzgo feliciter. Amen.

5. Jun.

Henrici diploma.

5. *Hoc diplomate accepto beatus Antistes Helmvvardeshusum venit, ut monasterio sibi commisso provideret; at tenues adeo erant ejus proventus, ut monasticæ disciplinæ vigorem tanta cum penuria subsistere posse non putaret: quare, teste Thietmaro, cogitavit monachos alio transferre, in castellum scilicet sui juris, nomine* VVarthberg, *quo in loco monasterium ædificare meditabatur. Sed neutrum perfecit, divina id impediente dispositione. certe a suo consilio Meinvercum nocturnis etiam visionibus deterritum fuisse scribit laudatus auctor.*

6. *Anno 1024. congregatis in castro Vverla Saxoniæ proceribus, hanc occasionem nactus est Meinvercus EKKehardi comitis heredes sibi conciliandi, qui monasterium Helmvvardeshusense vexare nondum desierant. Qua id ratione præstiterit audiendum ex ipso Vitæ auctore num. 91. ubi sic habet:* Ibi domnus Meinvvercus episcopus, & Thietmarus frater ducis Saxoniæ Bernhardi, quidquid injuriarum vel controversiarum de abbatia Helmvvardeshusun, aut aliis rebus ad invicem habuerunt, penitus dimiserunt, & intervenientibus Sigifrido avunculo ejus Herimanno de Vestfalan, Bennone, Amulungo comitibus, aliisque præsentibus, plenarie reconciliati, hujusque reconciliationis testes litteris sunt mandati. *Sopitis omnibus de monasterii fundo controversiis, facilius fuit monachorum necessitatibus providere. Cumque fratrum ibi Deo servientium religio, uti refert Thietmarus in historia Translationis jam laudata num. 9.* longe lateque sui opinionem dilataret, plures Christi fideles, illorum accensi & animati exemplo, res hujus ecclesiæ suis cœperunt redditibus dilatare. *Inter præcipuos loci benefactores locum habere debet Conradus imperator, a quo Vvino, secundus memorati monasterii abbas,* potestatem obtinuit construendi mercatum, constituendi monetam, accipiendi telonium in loco Helmvvardeshusen dicto, in comitatu Bennonis comitis, & in pago Angeri sito. *Ibi etiam idem Imperator* totius publicæ functionis negotium decrevit colendum, haud secus quam Mogontiæ, Coloniæ & Trutmaniæ. *Quæ omnia habentur in diplomate dato Northusæ anno 1033. Indictione 1. 11. Kalendas Junii, quod ab Overhamo laudatur, in notis ad num. 122. vitæ sancti Meinvverci, ubi de Vvinone agit, qui, ut ex num. 120. discimus, ex monacho Paderbornensi abbas Helmvvardeshusensis factus a beato Antistite Jerosolymam missus fuit, ut inde sancti sepulcri reliquias afferret, aliaque præstaret, quæ ibidem num. 122. memorantur. Sequentes ejusdem monasterii abbates ex Diptychis Corbejensis monasterii Overhamus recenset hoc ordine. Post Haulfum & Vvinonem,* Albricus, Thietmarus, Berthgerus, Thietmarus II. Reinboldus, Atholfus, Vvulsgerus, Conradus, Reinhardus, Vvirinus, Arnoldus, Henricus. *Ex his Thietmarus ecclesiam suam multis sanctorum reliquiis locupletavit, potissimum corpore sancti Modoaldi episcopi Trevirensis, quod a Brunone ejusdem urbis antistite impetravit anno 1107. Hujus vero Translationis historiam descripsit ipse Thietmarus, quæ ex manuscripto codice edita habetur tomo 3. Maji Bolandiani ad diem 12. ex qua multa didicimus de monasterio Helmvvardeshusensi. Conradus autem qui decimus recensetur, in concilio Remensi ab Eugenio tertio Pontifice Romano privilegiorum sui monasterii confirmationem obtinuit anno 1148. Postea vero istud monasterium e Paderbornensium episcoporum dominio detractum rursus inter Imperialia locum habuit: quo in statu usque ad sæculum proxime elapsum perseveravit: sed tandem, cum in Hassiæ Landgraviorum ditione constitutum esset, communem plerorumque Germaniæ monasteriorum sortem a Lutheranis eversorum pertulit, hodieque incultum jacet.*

VVino, &c. abbates.

ANN. CH. 1036 5. Jun.

Corbeiæ disciplinam restituit.

7. *Eodem anno, scilicet* 1017. *quo Meinvercus Helmvvaldershusensis abbatiæ tutelam suscepit, Corbeiensem in sua itidem diœcesi sitam, pristino suo splendore pœne omnino destitutam, ad meliorem statum revocare conatus est; sed ea res magnos ipsi labores procreavit, quod monasterium istud sub imperatoris speciali patrocinio exsisteret. Vicit tamen pii antistitis patientia, & sui tandem voti compos est factus, ut ex ejus vita discimus numero* 43. Episcopus, *inquit vitæ auctor*, fortuitu Corbeiam transivit, & recordatus beati Stephani protomartyris eo loci patroni, pro se suisque omnibus in memoriam ejus hostiam salutarem Domino Deo immolare eo divertit. Eadem autem ecclesia in ripa fluvii VVisera sita, a Luthevvico filio Karoli imperatoris magni constructa, a beato vero Badurado Patherbrunnensi episcopo est dedicata, temporum incrementis, tam religionis quam temporalis possessionis proficiens & succrescens augmentis. Sed cum deliciæ rigorem exsolvissent disciplinæ, Meinvercus episcopus factus ad eam venerat, ut secundum canonicam auctoritatem corrigeret, quod irregulare inibi animadverterat. Sed expulsus cum grandi sua suorumque injuria regem Heinricum adiit, & ut abbate, VVal nomine, deposito, alius nomine Druthmarus, per quem religio claustralis reformaretur, succederet obtinuit. Quod ut religiosis eum commendabilem, ita irreligiosis eum reddidit odibilem: adeo ut durante odii & invidiæ livore, ejusdem ecclesiæ custos, nomine Boso, præparato altari stomachando accurrens, præparaturam dejiceret, & secundum auctoritatem ejusdem loci & libertatem, divina celebrari nisi sua permissione interdiceret. Quod Episcopus audiens, conventum intravit, & habito ad fratres verbo de prælatorum reverentia, de subjectorum inobedientia, ad satisfactionem & injuriam facientem & consentientes provocare humiliter curavit, dicens debere & decere eos honorem deferre sedi, in cujus consisterent diœcesi; cujus præsides, etsi non caute interdum incederent, eorum enormitas devitanda, pervicacia esset arguenda, non autem potestas cathedræ, quæ non sacris locis propter personas, sed propter sacra loca personis conceditur, constaret evertenda. Qui cum ad eum audiendum segniores haberentur, pulpitum ascendit, & pauca pro re & tempore ad populum locutus, omnibus quæ facta fuerant innotuit; eumque, qui injuriam irrogaverat, ad satisfactionem publice coram omnibus vocavit. Qui cum tertio vocatus non venisset, non vindictæ voto, sed prophetiæ præconio ei præcepit, ut quocumque die ipse de corpore exiret, ille secum ad tribunal Christi responsurus de illata injuria, migraret. O sancta anima! o pura conscientia! quæ adhuc carnis adamicta velamine, animas ligabat coram divino examine. Episcopo autem taliter discedente, abbas cum fratribus eum in civitatem Patherbrunnensem prosecutus, plenariam reconciliationem obtinuit. Sed pro eo qui contumeliam fecerat, sæpe & multum rogatus, decretum Dei non posse immutari perhibuit. *Exstat etiam nunc percelebris hæc abbatia, quæ medios inter Lutheranos fidei catholicæ veram confessionem, & principis dignitatem retinet: de qua fusius actum est in vita sancti Adhelardi. Ejus vero abbatum Catalogum duplicem exhibet Bucelinus in Germania sacra.*

8. *Hic tantus beati viri ardor, quo ad monasteria aliaque loca sacra tuenda, ac in meliorem statum revocanda ferebatur, fecit, ut Imperator, instigante potissimum Chunigunde piissima augusta, lubens ei monasteria, etiam quæ sub* Imperii *peculiari tuitione erant, commendaret. Ex his memorat Vitæ auctor numero* 58. abbatiam Sceldize, sitam in pago VVessaga, in comitatu Fritherici comitis. *Donationis instrumentum refert Overhamus, datum Goslariæ die* 13. *Kalendas Aprilis anno* 1019. *Henrici regni* 17. *Imperii* 6. *Hujus monasterii advocatia penes episcopos Paderbornenses diu perseveravit, sed postea ad Comites Ravensburgi transiit, ut patet ex Bernardi episcopi litteris anno* 1042. *& tandem post varias fortunas, monasterium ipsum amisso abbatiæ titulo ad canonicas transiit, quarum hodie pars potior Catholicam fidem retinent, ceteræ Lutherana aut Calviniana tabe infectæ sunt.*

Aliis providet.

9. *Neque hic omittenda quæ præstitit beatus Antistes in gratiam Herivordiensis monasterii, quod Thietmari cujusdam principis viri vexatione opprimebatur. In faciem quippe Thietmaro illi Meinvercus restitit, eumque non solum ad restituenda ea quæ violenter abstulerat adegit, verum etiam revocavit ad meliorem frugem. Id narrat Vitæ auctor numero* 32. §. 70. Thietmarus senior frater Bernhardi ducis Saxoniæ, vir in hoc mundo valde idoneus fuit, sed tantum vitiis plenus quantum rebus, superbia tumidus, in acquirendis rebus avaritiæ facibus accensus. Denique contra jus & fas ubique fidelium res invadens & diripiens, inter cetera tyrannidis suæ opera, quodam tempore iter suum ad monasterium Herivordiæ direxit, faciensque ibi magnam munitatem, sanctorum ibidem requiescentium, & suæ sororis abbatissæ, nomine Godesti, & congregationis sanctæ Mariæ thesaurum confregit, & inde plus justo pecuniæ detraxit. Postea ad synodum secundum canonicam constitutionem ab episcopo Meinvverco vocatus, ad corrigendum commissa est admonitus. Quo salubriter compuncto, & utiliter correcto constitutum est, cum Episcopo dare triginta talenta donariorum. *Exinde monasterium Hervordiense paullatim in pristinum statum restitui cœpit; cumque ecclesia in honorem beatæ Mariæ ædificata, plane perfecta fuisset, eam Meinvvercus consecravit, ut ex vitæ auctore numero* 49. *discimus*: In Herivordia basilicam sanctæ Mariæ, quæ vocatur Ad crucem, dedicavit, quam ipsa unica spes mortalium ad singulare inibi miserorum refugium

Monast. Herivordense.

sib

sibi construi mandavit. Si quidem ecclesia Herivordensis, sicut ecclesia Corbeiensis in episcapatu Patherbrunnensi sita a Luthuvvico filio Caroli-Magni constructa, & a beato Badurado Patherbrunnensi episcopo constat dedicata, quæ omni pristini honoris & decoris ornatu tam Ungariorum devastatione quam Thietmari fratris Bernardi ducis Saxoniæ invasione spoliata, propemodum fuerat destituta. ANN. CH. 1036 5. Jun.

10. *Explicat fusius idem auctor numero sequenti, quomodo beata Virgo ecclesiam sibi construi in eodem loco imperarat, quave ratione Basilica* Ad crucem *nuncupata fuerit.* Cuidam, *inquit*, fame & nuditate afflicto pauperi in die natalis sanctorum martyrum Gervasii & Protasii ad præfatum Herivordense monasterium propter auditam inibi sanctimonialium munificentiam ire volenti, ipsa piissima virgo Maria facie ad faciem apparens, abbatissæ & sororibus ejusdem monasterii nuntiare mandavit, ut mutata pristina vita, tantum spirituali insisterent exercitio, quantum temporali instabant ædificio, dicens se per hoc sedem suam revisuram, & invocantes se perpetua tuitione custodituram: adjicens se locum in quo ei apparuit, ad sui nominis venerationem Christianorum præelegisse intercessionem, ut si quis eam ibi fideliter quæsierit inveniat, & quod juste petierit se adeptum gaudeat. Paupere autem tantam visionem indicare trepidante, & ad suæ legationis veritatem confirmandam signum aliquod suppliciter expetente: Hoc erit tibi signum, ait Virgo piissima, quod nullius illatæ pœnæ, ne cicatricis quidem ullius aliqua te contingat molestia. Quo ad majus veritatis indicium, aliud adhuc expetente signum: Præcide, ait Dei-genitrix, baculum, & faciens inde crucis signaculum, pone ubi meorum statum cognoveris esse pedum, & si non credunt verbo signi prioris, credant ostensioni sequentis: quia quocumque tempore ad locum hunc veniunt, me super eamdem quam facturus es crucem, in columbæ specie sedentem videbunt. Abbatissa ergo, nomine Godesti, cum sororibus hoc nuntio accepto, episcopus Meinvvercus cum vicinis proximorum monasteriorum clericis accersitur; consultu omnium jejuniis & orationibus a Deo res inquiritur, nuntius judicio aquæ ferrique igniti examinatus, securus declaratur: columba in loco ostenso inquisita, super crucem sedere invenitur, & maxima omnium devotione & veneratione basilica fabricatur & dedicatur, & nomen Ad crucem sortitur. *Tantam fuisse miraculi hujus famam observat Brouverus in notis ad hunc locum, ut ejus memoriam etiam nunc in ea regione perseverare affirmet, etiam apud Lutheranos, qui hunc locum* Ad Visionem *appellant. Prolixiorem vero ejusdem apparitionis historiam haberi in ms. codice Bodecensi testis est Overhamus, ubi laudat inscriptionem quæ hactenus in æde canonicarum visitur, in qua hæc beata Maria apparitio anno 1011. facta fuisse memoratur. Ceterum de Hervordiensi monasterio fusius actum est in observationibus præmissis ad Historiam Translationis sancti Viti, Sæculo 4. Benedictino parte 1. ad annum 836. pag. 497. & seqq. Hujus loci sanctimoniales sæculo 12. ad cannonicarum mores & habitum transierunt: at cum anno 1533. Herifordenses opidani Lutheri hæresim admisissent, hæc labes brevi canonicas quoque infecit: exinde locus ille a puellis heterodoxis, nobili genere natis semper occupatus fuit.*

11. *Multa plura huc referri possent de variis ecclesiis ac locis sacris, quæ Meinvvercus aut restauravit, aut de novo condidit; verum cum ea tantummodo nobis tractanda proposuerimus quæ ad sacrum nostrum ordinem spectant, aliis prorsus omissis, dicemus de Abdingoffensi monasterio, quod sanctus antistes apud Paderbornam construxit ac dotavit. Monasterii hujus initia describit auctor Vitæ sæpe laudatus num. 30. ubi narrat sanctum virum cum Henrico augusto ex Italia redeuntem Cluniacum divertisse, atque ex eo loco monachos secum Paderbornam adduxisse, quos, querelis nonnullorum æmulatorum posthabitis, in Occidentali urbis parte locavit.* Dimisso autem, *inquit*, Imperator exercitu in terram suam, regni negotiis ubique prudenter dispositis, per omnia virtutis & pietatis vestigia dereliquit; & ubicumque servorum Dei habitacula invenisset, eorum res adaugens & amplificans, omnium se orationibus commendavit. Cluniacum quoque inter alia ubique terrarum pro suæ religionis fervore, & situ loci nominatum, cum domno Meinvvereo episcopo, & paucis familiaribus suis adiit, & multa sanctitatis & religionis indicia, quæ audierat, vera esse comprobans, coronam auream pretiosissimis gemmis adornatam, ad Missam quæ de cathedra sancti Petri celebratur obtulit, & fraternitate monachorum humiliter petita & accepta, cum maxima contritione cordis omnium se orationibus commendavit, &c. Ibi Imperatore favente, & suum in omnibus auxilium spondente, episcopus Meinvvercus ab Abbate & Congregatione tredecim fratres ad construendum vitæ monasticæ cœnobium petiit, & impetravit. Cum quibus assumta libra panis & potus, & Regula, & antiphonario uno, & hymnario, festinanter repatrians, capellam in honore sancti Benedicti in occidentali parte Patherbrunnensis civitatis fundavit & celeriter consummavit. Monachorum autem æmulis adventum eorum causantibus, eisque utilius secundum nominis sui etymologiam a turba & civitate remotos fore, civitati vero honestius in eo loco clericos vel moniales degere affirmantibus, venerabilis Episcopus humiliter rationem reddidit, dicens: Femineum sexum naturæ suæ qualitate fragilem esse, & infirmorum animas per eas scandalizare, & scandalizari facile posse; monachos vero convenientius vicinos & conjunctos esse clericis, quam clericos; ut in variis lubricæ vitæ excessibus & eventibus, in divinis & humanis fraterna caritate & unitate invicem succurrerent, & consulerent, & ceteris regendis norma & forma facti, Episcopo sub cujus umbra alarum requiescerent, in utriusque vitæ provisione & dispositione auxilio & consilio forent: adjiciens id decere, & debere fieri, ut ad servitium laici, & ad consilium admitterentur clerici. Qua ratione data & audita, quique boni & discreti dicta ejus & facta approbantes, ratio-

Monasterium Paderbornæ ædificat.

ANN. CH. 1036 5. Jun.

rationabiliter cœpta feliciter prosperari & consummari optaverunt. Similes autem similibus congaudentes, dissimilibus & melioribus invidere & derogare non cessaverunt.

12. *Meinvvercus cum sancto Henrico Cluniacum adiit anno* 1024. *cui anno monasterii Paderbornensis initia consignanda sunt. Ex his vero quæ hic narrantur merito Brouverus redarguit Crantzii errorem a Baronio in Annalibus ecclesiasticis adoptatum, scribentis, monachos e Cluniacensi monasterio a beato Henrico accitos & ab eodem imperatore in monasterio Paderbornensi institutos fuisse. Haud leviorem censuram meretur Annalium Boicorum auctor, qui parte* 1. *libro* 15. *ad annum* 1015. *uti refert Overhamus, ait ab Henrico imperatore Vvalonem abbatem Corbeiensem loco motum fuisse, & eos, quos integriores noverat, ex eo sanctitatis domicilio selectos secum Paderbornam deduxisse, ubi ponerent religiosa novi cœnobii fundamenta; quæ quidem omnia cum satis ex iis quæ ex Meinvverci vita supra protulimus, tum ex iis quæ dicemus infra manifeste falsa sint, singillatim refellere non vacat. Laudavit tamen Henricus beati Meinvverci de construendo apud Paderbornam monasterio consilium, eique non solum ad obtinendos aliquot e Cluniaco monachos, ut supra diximus, opem impendit, verum etiam & ad sustentandos monachos variis temporibus multa bona contulit, ut suo loco dicemus. Hic audiendus est vitæ auctor monasterii incrementa describens num.* 33. Cum ergo, ut prædictum est, anno Dominicæ Incarnationis 1015. capellam in honore sancti Benedicti Episcopus inchoasset, tanto citius, quanto devotius eam consummavit, & in capite jejunii proximi anni 16. Kalendas Martii sollemniter eam consecrans, in dotem ejus domum unam in Northurgnon cum decima delegavit; de qua eidem ecclesiolæ provideri luminaria, & infirmorum usibus administrari necessaria ordinavit. Domus autem infirmorum postea ita constructa est, ut unus murus utrumque, capellam & domum conjungeret, & sacerdos assistens altari per fenestram muri infirmum communicaret. Ipsa autem die dedicationis per salutarem confessionis pœnitentiam, generalem absolutionis Episcopus populo tribuit indulgentiam; proponens eis in sermone ad exemplum pœnitentiæ vitam pœnitentium & pauperum voluntarie. De fratribus autem quos adduxerat, unum, Sigehardum nomine, in abbatem consecrans aliis præposuit, & quosdam pueros ministerialium & civium suorum regulari norma imbuendos inibi contradidit, qui cum mundi contemtu & virtutum appetitu regulariter incederent, & odorem bonæ opinionis & sanctæ conversationis longe lateque in populos spargerent; de conversione eorum & conversatione non modice episcopus lætabatur, illum prosequens gratiarum actione, de cujus munere venit, ut ei a fidelibus suis digne & laudabiliter serviatur. Unde monasterii fundamentis positis, & claustralibus officinis congrue dispositis, inchoata consummari accelerabat eo instantius, quo ad alia inchoanda ferventius anhelabat. Terminum autem claustralem quieti & utilitati monasteriali congruum late præfixit: & quidquid in gyro per circuitum monasterii a via publica, qua in urbem iter est rectum usque in coquinam Episcopi, adjacet, juri ipsius ecclesiæ addicit. Areas autem versus Occidentem ex utraque parte Patheræ contiguas, diversis curiæ servitoribus & artificibus, & ad mandatum pauperum in cena Domini deputavit: & in quotidiani ministerii necessitatibus, in alimentorum vestimentorumque utilitatibus, non minus decenter quam utiliter filiis suis prospicere curavit. Quoties autem claustrum introisset, relictis foris popularibus; assumtis gravibus & religiosis personis, quæ sciebant & sua tegere, & aliena non publicare, claustrum introivit. Et hoc deinceps faciendum, tam canonum traditione quam sua institutione mandavit. *Eodem anno prædia* Dodonhusun & Golthbeke *eidem monasterio contulit beatus Antistes: aliquanto post mortua matre, idem* Episcopus, *ait Vita auctor num.* 40: cum sorore sua bona hereditaria in inferiori terra divisit, & illa partem suam sancto Vito in Eltene conferente, ipse suam cenobio quod in civitate Patherbrunnensi, ut prædictum est, inchoaverat, legavit.

A S. Henrico juvatur.

Primus abbas.

13. *Anno* 1017. *in Procerum conventu apub Liezgo, ut narrat vitæ auctor num.* 42. Imperator a domno Meinvverco episcopo fundationem novi monasterii singularis quodammodo ejus studii audiens, & devotioni ejus congaudens, gratiarum actiones ei retulit, & prædium quoddam situm in pago Hesse-Saxonico, in comitatu Herimanii comitis, in villa Nedere nominata, cum mancipiis utriusque sexus, & omnibus quæ ullo modo inde provenire possent utensilibus, quod quidam, Redialdus nomine, ad manus imperiales legaliter & capitulariter hereditaverat, fratribus in eodem monasterio Christo servituris 6. Idus Julii contulit. *Anno denique* 1021. *cum Meinvvercus in reconciliandis inter se Henrico & beato Heriberto episcopo Coloniensi, multum, diuque laborasset, ea tandem reconciliatione facta, Imperator aliud item prædium monasterio Paderbornensi contulit, ut ex Vitæ num.* 65. *discimus:* Venerabilis autem episcopus Meinvvercus de reconciliatione mutuæ dilectionis, quam inter eos, *Imperatorem scilicet, & beatum Heribertum*, reformare sæpe laboraverat, non modice lætabatur, & ut peccata sua quæ in sanctum virum, licet ignoranter commiserat, misericordiæ operibus plenarie coram Deo dilueret, Imperatorem hortabatur. Imperator ergo Christianissimus, eruditus omni scientia litterarum, & per se id expedire sibi intelligens, & consulenti libenter obaudiens, per interventum ac indefessum servitium ipsius episcopi Meinvverci, pro redemtione animæ suæ, dilectæque conjugis suæ Cunigundæ imperatricis, quamdam regii juris curtem Triburi nominatam in pago Saxonico Vvestfala sitam, in comitatu Herimanni comitis, cum omnibus appenditiis, servis & ancillis, liberis quoque cum tali servitio & censu, qualem regi persolvebant & agebant, & ceteris omnibus ad eumdem locum pertinentibus, ad abbatiam in Patherbrunno a prædicto episcopo inchoatam & stabilitam, ibidem in Colonia 12. Kal. Martii testamentaria auctoritate dedit; & inde divertens Bavenberge, Quadragesimam ibidem celebravit. Sic Dei miseratione, in Pather-

brun

brunnensi cœnobio crescente religione crevit & census ipsius ecclesiæ, formam dans posteris normæ rectissimæ, ut & pro cunctis animæ & corpori necessariis, Patri cælesti scienti quid nobis necesse sit devote serviatur: ne dum religio parit divitias, divitiæ religionem destruant, & sic ambo pereant discrete caveatur. ANN. CH. 1036 5. Jun.

14. *Adeo quippe sedulus erat Meinvvercus, ne quidquam suis monachis deesset, ut sæpius monasterium circuire fuerit solitus ad investigandum num eis omnia necessaria suppeditarentur; & si forte aliquid alicui deesse deprehendisset, paterno animo providebat: quod evidentius patebit ex ipso vitæ auctore, qui numero* 45. *& sequentibus sic habet:* Quodam tempore officinas monasterii sui novi more solito circumiens, fratribus ad capitolium consedentibus, coquinam intravit, & servis fortuitu vacantem inveniens, invento frusto panis in ollas igni appositas trusit, nullius autem pinguedinis vel admixtionis speciem, præter aquam & cibum animadvertens simplicem, tempore loquendi conventum introivit, & causatus filiorum suorum & fratrum aridum cibum, quæ in coquina vidisset & fecisset retulit. Abbate autem ob virtutum custodiam servandam asserente parsimoniam, respondit venerabilis Episcopus: ut si ipse religiosus esse vel videri vellet, circa vitam propriam severus, erga subditorum benignus exsisteret, Evangelicis & apostolicis documentis propositis, quomodo laborans agricola mercede operis sui dignus esset. Et data auctoritate, quomodo Dominus Ecclesiæ claves beato Petro apostolo tradiderit, & Ecclesia tantam habens potestatem, generali Synodo monachis, quoniam olei copiam non haberent, non carnium quadrupedium esum; sed carnibus cognatum adipem indulserit, advocatis villicis, porcos dari ordinavit, de quorum sagimine & pinguedine cibum fratrum parari mandavit. Ecce quomodo diligentibus Deum omnia in bonum cooperantur, & regnum Dei & justitiam ejus rigore claustralis disciplinæ in capitulo quærentibus, exterioris vitæ necessaria adjiciuntur. Laudabilis sane pii pastoris erga oves creditas tam benignus affectus, imitabilis quoque diligentibus Deum in religione & exsecutione claustralis disciplinæ profectus.

Probare autem volens episcopus dispositionis suæ observantiam, quadam die indutus cappa laicali, coquinam iterum fratrum introivit, & quasi advena ignotus de situ, statu, habitu monasticæ conversationis, claustralis religionis, quotidianæ refectionis curiose quæritans, beatam vitam quantum ad Deum inibi duci, miseram vero quantum ad corporalis indigentiæ usum agi a coquo audivit. Unde festinus ad cubiculum rediens, Abbatem advocari velociter mandavit, & de segni dispositionum suarum exsecutione eum graviter incusans, novem pernas optimas secum ad claustrum deferri mandavit. *Concilium generale, quod, hic referente beato Meinvverco, adipis usum monachis indulsit, aliud non est ab Aquisgranensi Synodo sub Ludovico Pio habita, in qua capite* 22. pinguedinem ad esum, *exceptis quibusdam diebus conceditur, qua quidem indulgentia usi sunt Cluniacenses, e quorum familia monachi Paderbornenses prodierant.*

15. *Sed redeamus ad auctorem Vitæ, qui de beato Pontifice sic prosequitur.* Succensus autem igne divini amoris, nihil subterfugit terreni laboris, quin pro subjectorum salute, ecclesiæque suæ utilitate insisteret omnibus modis & horis: affectans denique imaginem cælestium sprevit speciem terrestrium, nec pro Christo humiliari, nec pro ipso erubescens injuriari, &c. Recordatus autem voti sui, quod Romæ sancto voverat Alexi, monasterium cum congregatione in honore ejus, in loco qui Sulithe dicitur, ædificare disposuit: sed timens humanæ mutabilitatis incertitudinem, interim ei perspicui operis capellam in introitu urbis, juxta novum monasterium construi fecit, eamque decimo-tertio Calendas Februarii consecrans, provisioni ejusdem monasterii deputavit, & in commemoratione beati Alexis, tali jure misericordiæ dotavit & insignivit, ut quicumque forensi lege convictus, & sententiæ damnationis addictus capellam contigisset, addictæ pœnæ obnoxius non esset. *Porro monasterii constructionem in honorem sancti Alexii voverat Romæ beatus Meinvvercus, cum ibi cum Henrico imperatore versaretur, anno* 1014. *ut narrat ipse Vitæ auctor num.* 29. Cum autem, *inquit*, Episcopus inibi, *Romæ*, cum Rege aliquamdiu moratus lue gravissimæ mortalitatis, quæ immanissime exercitum depopulabatur, mæstus esset, accessit ad eum quidam Romanorum consilians ei, ut pro suorum incolumitate aliquam se venerationem in terra sua facturum sancto Alexi voveret. Qui ilico sublatis ad cælum manibus & oculis, se monasterium honori & amori ejus congruum facturum, si suis precibus suorum incolumitatem a Deo obtineret, sinceriter vovit. Et se ejus meritis a Deo exauditum, suorum omnium jumentorum & hominum incolumitatis receptione & conservatione veraciter probavit. *Monasterium tamen in honorem beati Alexii a sancto Meinvverco constructum fuisse nusquam legimus: sed erat, ut mox ex auctore Vitæ dicebamus, juxta monasterium capella beato Alexio sacra, cui adhærebat cella, in qua beatus Paternus aliquamdiu inclusus fuit, usque scilicet ad urbis incendium, quo ipse simul cum cella sua flammis absorptus fuit, ut infra dicemus ad annum* 1038. *ubi de eodem Paterno. Tempore Brouveri ne ullum quidem vestigium supererat Alexianæ capellæ, sed anno* 1670. *novæ structuram incœpit Henricus* 6. *Abdinghoffensis abbas, quam triennio postea consummatam, sollemni ritu ipsa die* 17. *Julii sancto Alexio dicatam, consecravit celsissimus Princeps Ferdinandus Furstenbergius Paderbornensis antistes eruditissimus, quam sollemnitatem singulari libello,* Monumentum sancto Alexio confessori sacrum *inscripto, posteritati mandavit idem abbas, ut ex Overhami notis discimus.* Capella S. Alexii.

16. *Præter hanc sancti Alexii capellam, aliam quoque in honorem sancti Bartholomæi per Græcos operarios construi curavit Meinvvercus, quam suo monasterio pariter subjecit, sicut & novam parochialem ecclesiam, de quibus auctor vitæ numero* 48. *sic prosequitur.* Juxta Alia S. Bartholomæi.

ANN CH. 1036 5. Jun.

principale quoque monasterium, capellam quamdam capellæ in honore sanctæ Mariæ perpetuæ virginis a Geroldo Caroli Magni imperatoris consanguineo & signifero contiguam, per Græcos operarios construxit, eamque in honore sancti Bartholomæi apostoli dedicavit. In plerisque parochiis misericorditer subvenit populis in difficultate longissimi ecclesiarum itineris, sive parochiis novis, in divisione aliarum factis, sive capellis in eis constructis. Inter quos populo de Sabdurgnon, ad parochiam forensis ecclesiæ in Patherbrunnensi civitate pertinenti, ecclesiam construere concessit, eaque super terram pertinentem ad curiam ab eo monasterio suo novo attributam fundata, banno episcopali ad jus majoris ecclesiæ conservato, eidem monasterio proprietario jure eam possidendam delegavit. *Porro ejusmodi capellas, quæ hic memorantur, juxta se aliquod domicilium habuisse extra dubium est, ita ut monasteriola quædam dici possent, in quibus quandoque unus aut alter, quandoque etiam plures monachi habitarent, qui principalis monasterii abbatis subjecti essent. Certe jam supra vidimus Paternum monachum juxta beati Alexii capellam inclusum usque ad urbis & monasterii incendium perserverasse; & Brouwerus refert in scholiis ad hunc sancti Meinvverci vitæ locum, beati Bartholomæi oratorium hic memoratum, cum adjuncto sibi domicilio, suo etiam tempore exstitisse. quas ædes societati suæ ad inhabitandum concessas fuisse ait, ac ipsis alio demigrantibus, annuntiationis beatæ Mariæ sodalibus cessisse.*

S. Henricus Paderbornam venit.

17. *Sub finem anni 1022. Meinvvercus Henricum ex Italia reducem invitavit, ut Paderbornam, ecclesiæ monasterii sui consecrationi adfuturus veniret. Annuit Imperator, & licet ob ecclesiæ sanctuarium, nescio quo casu eversum, dedicatio ad aliud tempus dilata fuerit, Paderbornæ Natalem Domini celebravit, ibique multis diebus moratus est: qua occasione narrat vitæ auctor multa, quæ inter sanctum Antistitem & piissimum Imperatorem contigere, ex quibus ea quæ ad nostrum pertinent institutum delibabimus ex numero scilicet 77. & sequentibus.* Episcopus autem Meinvvercus monasterium inchoatum accelerans consummare, sanctuario testudinato Imperatorem in Nativitate Domini Patherbrunno invitavit, & sperans eum imperiali magnificentia aliqua daturum prædia, in præsentia ejus hoc dedicare proposuit; ex inopinato autem sanctuarium, casum ipsius ecclesiæ futurum præsignans, cecidit; & ita Episcopo domi forisque negotiis regni multipliciter occupato, monasterium hoc usque ad annum Dominicæ Incarnationis 1031. indedicatum permansit. *Venit tamen, ut jam diximus, Paderbornam Imperator, ibique Dominicæ Nativitatis noctem in ipso monasterio cum Meinvverco celebravit, ex num. 79.* Cantatis vesperis, in sacris vigiliis misit Imperator scyphum suum mirifici operis cum sicera Episcopo commendans, & præcipiens nuntio, ut non rediret visurus faciem suam sine scypho. Episcopus autem condigna gratiarum actione missa suscipiens, diutina & varia verborum altercatione & dilatione cum ferente habita, scyphum non reddidit, egressoque tandem eo, obseratis firmiter post eum januis, adscitisque aurificibus suis Brunhardo & filio ejus Erpone, ipsa nocte Nativitatis Domini calicem de scypho fieri jussit. Matutinorum autem sollemniis apud monasterium novum, Imperatore præsente celebratis, inter Evangelium subsequentis Missæ matutinæ Episcopus perfectum calicem consecravit, & ut in præsenti divina mysteria in eo celebrarentur ministris tradi mandavit. Capellanus autem Imperatoris ad eam Missam subdiaconi functus officio, epigrammata calicis legit, & lecta Imperatori ad legendum obtulit: quibus ab Imperatore quoque lectis, ad Episcopum accessit, & furti eum reum arguens, Deum rapinam illam odio habere in holocausto dixit: Ego inquam, episcopus non rapinam sed avaritiam tuæ vanitatis cultui mancipavi divinitatis. Tu ad augmentum tuæ perditionis aufer Deo, si audes, oblationem meæ devotionis. Ego, inquit, Imperator Deo mancipata non auferam, sed quæ mea sunt ei suppliciter offeram: tu de tuis justis laboribus honora Dominum, digna tum in hac nocte pro salute nasci omnium. Mox ergo inchoato offertorio, Imperator calicem ad altare sollemniter obtulit, animæque ejus & corpori imprecatus Episcopus prospera, non modicas gratiarum actiones retulit. *Eodem fere modo in missa diei Meinvvercus curtem quamdam regiam pro ecclesia majori ab Imperatore extorsit.*

18. Quarto autem Nonas Januarii cryptam in novo suo monasterio in honore sancti Stephani protomartyris consecravit, & lapidem quemdam altaris spectabilis magnitudinis a beato Leone papa consecratum, de ecclesia Thietmelle allatum in eo collocavit, & adorandas ejusdem protomartyris reliquias cum aliis multorum sanctorum in eo reposuit. *Die 15. ejusdem mensis Imperator Meinvverco aliquot prædia contulit, quæ ille statim ecclesiis a se constructis attribuit, ut narrat Vitæ auctor num. 84.* Devotissimus igitur Imperator circa memoratum locum Patherbrunnon multis donis piissima largitate celebratis, quasi spiritu quodammodo præcognoscens se eo amplius non venturum, erga Deum & eumdem locum, dilectumque sibi episcopum suæ dilectionis indicia non minima dereliquit. Interventu namque venerabilis Cunigundæ imperatricis assidue monentis, atque incessabiliter ei in memoriam revocantis, quod episcopus Meinvvercus plus ceteris fidelibus suis jugi devotione in servitute regia sudasset, contulit ei prædium quoddam, Hoenfile dictum, in pago VVestfalon situm, in comitatu Bernhardi comitis, quod Episcopus ecclesiæ suæ novæ mox tribuit cum omnibus ejusdem prædii appenditiis. Die quoque eadem *Meinvverco prædium nomine Steini donavit, quod ille statim majori suæ ecclesiæ contulit. Numero sequenti auctor meminit privilegii ab eodem Imperatore monasterio Paderbornensi concesso.* Ipso, *inquit*, die videlicet 19. Kalendas Februarii, ecclesiam ab Episcopo noviter constructam Imperator ab omni seculari violenti exactione vel invasione stabilivit & communivit, imperialis edicti auctoritate decernens, ut nulla persona quemlibet abbatem ipsius ecclesiæ cum suis fratri-

fratribus super bonis concessis vel concedendis inquietare, molestare, aut divestire præsumat, aut aliqua judiciaria potestate se intromittat; excepto advocato ab Abbate & fratribus in defensorem electo: adjiciens hoc in præcepto, ut si quis hoc infringeret, centum libras auri componeret, quinquaginta regiæ cameræ, quinquaginta eidem ecclesiæ. *Sed Imperiale edictum proferendum est integrum ex Overhamo in notis ad hunc Vitæ locum, quod sic se habet.* ANN. C. 1036 5. Iun.

19. In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, HEINRICUS divina favente clementia Romanorum imperator augustus. Quoniam divinæ dignationis clementia ad regendum totius Reipublicæ statum nos provexit suæ immensæ pietatis magnificentia, ante omnia ad hoc laborare debemus, ut qui corona terreni imperii gloriamur, illa inæstimabilis gaudii gloria non privemur: quod certissime posse fieri creditur, si loca ecclesiasticis obsequiis a Christianis viris deputata, nostra auctoritate confirmentur & corroborentur: ut omni exteriori inquietudine remota, divinis laudibus in eis mancipati, in pace & quiete Domino servire delectentur; & qui curis & negotiis sæcularibus gravamur, eorum qui in lege ejus die ac nocte meditantur, precibus a peccatorum nostrorum nexibus liberemur. Quapropter omnium fidelium Christi nostrorumque noverit universitas, qualiter dilectus nobis venerabilisque Meginvvercus Patherbrunnensis ecclesiæ antistes celsitudinem nostram adiit, suppliciter exorans, ut monasterium in occidentali parte Patherbrunnensis suburbii ab eo in honore sanctæ Dei genitricis & perpetuæ virginis Mariæ, omniumque sanctorum fundatum nostra imperiali auctoritate confirmaretur, quatinus fratres ipsius monasterii in divino servitio jugiter permansuri, ab omni sæculari violentia & molestia remoti & muniti, tanto expeditius viam mandatorum Dei currerent, quanto eis terrenæ incommoditatis impedimenta nulla obstarent. Cujus laudabilis studii intentione congaudentes, & per interventum dilectissimæ conjugis nostræ, Cunigundæ videlicet imperatricis augustæ, aliorumque fidelium nostrorum justis petitionibus gratuito assentientes, imperiali auctoritate decrevimus, ut omnia a nobis vel ab ipso venerabili Episcopo, de sua hereditate, vel aliunde, per commutationem aut precariam, vel ab aliis Dei cultoribus eidem monasterio collata, videlicet in territoriis, villis, areis, curtis, ædificiis, mancipiis utriusque sexus, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, campis, aquis aquarumque decursibus, molis, molendinis, piscationibus, silvis, venationibus, exitibus & reditibus, viis & inviis, quæsitis & inquirendis, cum omni utilitate & integritate, quæ ullo modo ex eis provenire poterit, ipsius monasterii abbas cum suis fratribus proprietario jure potestative habeat atque possideat, & cum Episcopi licentia quidquid illis placuerit, ad communem usum ecclesiæ faciat. Insuper etiam firmum & stabile perpetuo jure sancimus, ut nullus Dux aut comes, aut aliqua persona, parva vel magna, quemlibet Abbatum ipsius monasterii cum suis fratribus, super eisdem bonis inquietare, molestare, aut divestire, aut aliqua judiciaria potestate se intromittere præsumat, nisi advocatus ecclesiæ ab Abbate & fratribus in defensorem electus, & ab Episcopo constitutus: eo videlicet tenore, ut jure contentus ecclesiæ, cum præcepto & consilio abbatis omnia faciat atque disponat. Si quis autem hoc nostræ imperialis confirmationis edictum aliqua præsumptione infringere temptaverit, centum librarum examinati auri ad nostrum pondus compositione multetur, ut quinquaginta nostræ cameræ persolvat, quinquaginta eidem ecclesiæ, quam ausu temerario inquietare præsumpsit. Et ut hæc confirmatio verius credatur, stabilisque & inconvulsa omni tempore habeatur, hanc imperialis edicti paginam inde conscribi, & manu propria confirmantes, sigillo nostro insigniri jussimus. Signum domni Heinrici Romanorum invictissimi imperatoris augusti. Guntherius cancellarius vice Aribonis archicapellani recognovit. Datum 19. Kalendas Februarii. Indictione 6. anno Dominicæ Incarnationis millesimo vigesimo-tertio, anno vero domni Heinrici secundi regnantis 21. Imperii vero ejus 8. Actum Paderbrunnon feliciter. Amen.

20. *Post Henrici imperatoris obitum Conradus, ejus non minus in Meinvvercum fuit beneficentia quam imperii successor, teste ipso vitæ auctore, qui complura ipsius dona quæ Paderbornensi, aliisque ecclesiis contulit, passim recenset: sed ne extra metas quæ nobis imposita sunt divagemur, ea solummodo proferemus, quæ ad monasterium a beato Meinvverco conditum spectant, cujus dedicationem narrat numero 109. sequentibus vero fusius disserit de variis oblationibus, quæ hac occasione eidem ecclesiæ collatæ fuerunt.* Monasterio autem, quod in occidentali parte Patherbrunnensis suburbii Episcopus inchoaverat, pleniter & decenter cum omnibus claustralibus officinis consummato, ab Imperatore hoc dedicandi & consummandi licentiam petiit & accepit: regressusque dedicationi attinentia cum summa abundantia præparari præcepit. Misso autem a VVolfgango patriarcha Aquilegiensi corpore sancti Felicis cum duobus palliis, quinto Nonas Octobris Episcopus in eodem monasterio, cum maxima cleri totiusque civitatis populi frequentia illud excepit. Et experiri volens salutis ipsius auxilio, si sibi suoque succurrere posset populo, rogum maximum in medio claustri sub divo fieri præcepit, in quem cum tertio corpus misisset, totiensque in favillam redactus ignis exstinctus fuisset, cum maxima omnium exultatione & laudum jubilatione, corpus manibus propriis excipiens super principale altare detulit, & omnium venerationi sollemniter sanctum illum deinceps haberi instituit. Conradus Imp.

21. Oblationis ergo quam pro spe suæ salutis & incolumitatis, pro remedio animæ suæ omniumque parentum suorum Deo offerre disposuit, testes & cooperatores idoneos adhibuit, adscitisque Humfrido archiepiscopo Parthenopolitano, & Episcopis bonæ memoriæ, Godehardo Hildenesheimensi, Siberto Mindonense, Sigifrido Monasteriense, aliisque quatuor, eos nuptiis suis festivis interesse petiit. Magontinus autem Archiepiscopus Ariboeodem anno Ro-

ANN. CH. 1036 Die 5. Jun. no Romam profectus orationis causa, in reditu 8. Idus Aprilis obierat, & Bardo VVerthenensis abbas, qui Imperatricis machinamento subintraverat, quique ante paucos menses Arnoldo a Herveldensi regimine deposito successerat, variis negotiis occupatus secundum desiderium Episcopi interesse non poterat. Sollemnitate ergo omnium Sanctorum Kalendis Novembris in civitate Patherbrunnensi cum prædictis episcopis, & innumerabili multitudine promiscuæ ætatis & dignitatis festive celebrata, sequenti die Episcopis præsentibus, & sua auctoritate faventibus, monasterium suum in honore beatæ Mariæ perpetuæ virginis, Monasterii dedicatio. sanctorumque apostolorum Petri & Pauli atque omnium sanctorum devotissime consecravit, & in dotem ejus prædia hæc sollemniter delegans, Vvithun, Gelondorph, Merebeke cum ecclesia, Rimi, Driburi, Goltbeke, Dodenbuson, Vvaldmanninchuson, Havergo, Nedere, Balehornon cum decima, Lessete cum decima, Vvanbeche, Goensile, in Radincheim curtem cum familia, cum capella & decima super dimidiam villam. In Putten curtem cum familia, ecclesia, & decima super omnem parochiam; capellam in Vvorthusen ad eamdem ecclesiam pertinentem, in Testerbant curtem cum tota familia, matrem ecclesiarum in Tuilon cum quatuor capellis attinentibus, Niuvela, Helve, Hasten, Gamberem cum decimis earum. Burgnon, item Burgnon, Andepo cum omnibus suis pertinentiis, & ceteris omnibus, quæ quomodocumque donari possunt, utilitatibus, in mundiburdium & tuitionem omnipotentis Dei, omniumque sanctorum commisit: admonens & contestans sub nomine Domini nostri Jesu Christi, ut nullus successorum suorum, sive alia aliqua persona, magna vel parva, contra ecclesias Dei sæviens foris aut intus, eidem monasterio, rebusque sibi concessis seu concedendis, aliquam violentiam seu rapinam ulla temeritate inferre, vel de præfato monasterio aliqua auferre vel minuere, de thesauris vel prędiis, vel monachis ibidem constitutis vel constituendis vim aliquam sive molestiam irrogare præsumat. Ecclesiam quoque in Haldinghuson cum banno episcopali & tribus capellis attinentibus eidem monasterio delegavit: & ne quid ecclesiasticæ dignitatis aut temporalis in aliquo ei deesset, sollerter prospicere curavit. *Hæc ille auctor, sed privilegium ipsum, prout illud descripsit Overhamus, exhibere visum est.*

22. In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Rerum omnium creatorem Deum summum & incommutabile esse bonum, omnium constat ratione fidelium, cujus omnipotentiam aliquo indigere superfluum est æstimare vel credere. Quoniam vero in libro Salomonis scriptum invenimus: Divitię hominis redemtio animę illius; & ab ipso Auctore mundi præceptum legimus: Date eleemosynam & omnia munda sunt vobis; restat ut ex beneficiis ab eo nobis collatis, ob redemtionem animarum nostrarum qualiacumque possumus, in ejus servitio expendamus; pauperibusque ejus membris succurrendo, de mammona iniquitatis faciamus amicos, qui nos recipiant in tabernacula æternæ beatitudinis. Hac igitur ratione ammonitus ego Meginvvercus, utinam Episcopus! consilio & auxilio beatæ memoriæ Heinrici imperatoris, pro remedio animæ meæ parentumque meorum, in suburbio episcopii mei monasterium construxi, & in honore omnium sanctorum devotissime consecravi, ejusdemque in dotem ecclesiæ ex hereditate parentum meorum, sive acquisitione propria, prædia subtus nominata cum omnibus suis pertinentiis sollemniter tradidi, delegavi, concessi: VVidun cum ecclesia, Golendorp, Rumbeke, Merebeke cum ecclesia, Dotenhuson, VValimanninghuson, Rime, Driburi, Golsbeke, Havergo, Nedere, Balehornon cum decima, Lassethe cum decima, Vvambeke, Hoensele, Radengheim cum ecclesia & decima, Putten cum ecclesia & decima, & ecclesiam in VVorthusin; Testerbant cum ecclesiis Tulen, Hafhtin, Gambron, Helvi, Niuvelon & decimis earum; Burgnon cum decima, & de episcopatu meo item Burgnon cum decima, Andepo cum decima, bonis meis centies restituta & redempta. Hæc igitur omnia præfato monasterio a me collata cum suis pertinentiis, terris videlicet cultis & incultis, mancipiis utriusque sexus, villis, pascuis, pratis, silvis, venationibus, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, ceterisque omnibus quæ quomodocumque donari possunt utilitatibus, in mundiburdium & tuitionem omnipotentis Dei sanctorumque omnium committo, ammonens & contestans sub nomine Domini nostri Jesu Christi, ut nullus successor meus, sive alia aliqua persona, magna vel parva, contra ecclesias Dei sæviens, foris aut intus eidem monasterio rebusque concessis seu concedendis aliquam violentiam seu rapinam ulla temeritate inferre præsumat. Si quis autem de præfato monasterio aliqua auferre vel minuere de thesauris vel prædiis injuste temptaverit, vel monachis ibidem constitutis violentiam aliquam sive molestiam intulerit, omnipotentis Dei sanctorumque ejus iram atque offensam incurrat, & in die judicii si non emendaverit, Dominico maledicto subjaceat: Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis ejus. Constituimus autem & volumus, non census vel debiti, sed inviolabilis causa dilectionis, ut Abbas prænominati monasterii omni anno in dedicatione ecclesiæ suæ, Episcopum, si præsens est, canonicosque suos ad convivium invitet; nihilque aliud aliquid, præter quod caritas dictaverit, aliquando persolvere cogatur. Defuncto vero abbate, habeant monachi potestatem abbatem secundum Dei timorem eligendi; nec quisquam eis per aliquam violentiam seu per malignum consilium in hac re obsistat. Hoc autem votum meum, Domine Jesu Christe, peto ut clementer suscipias, tribuasque, ut quicumque hanc traditionem nostram atque licentiam liberalem infringere vel permutare quolibet ingenio temptaverit, maledictionem & ultionem, quam invasoribus ecclesiarum tuarum præparasti, incurrat. Actum in die consecrationis ejusdem monasterii, anno ab Incarnatione Domini 1031. Indictione 14. quarto Nonas Novembris, præsentibus & adjuvantibus auctoritate sua episcopis, domno

no

no Hunfrido Parthenopolitano, Godehardo Hildenesheimense, Sigeberto Mindense. Hanc autem traditionem Amalungus comes summus matris ecclesiæ advocatus manu sua suscepit: & regiæ potestatis banno in Comitatu suo stabilivit. Super his præsentium atque futurorum orationem nobis prodesse obsecramus, ut ipse mihi mercedem in die judicii restituat, pro cujus amore hæc incœpi atque perfeci. † Meginvvercus Paterburnensis episcopus. ANN. CH. 1036 5. Jun.

23. *Ejusdem monasterii dedicationem memorat Chronicum Saxonicum manuscriptum, ubi Meinvvercus* monachicum ordinem Cluniacensem *ibidem instituisse dicitur, tres vero solummodo episcopos recenset qui sollemnitati adfuerunt, eosdem scilicet qui in Meinvverci charta habentur, nulla Sigifridi Monasteriensis episcopi, aut aliorum quatuor facta mentione, qui tamen, si Vitæ auctori credamus, ad hanc dedicationem occurrerunt. Sed & alia memorat idem Vitæ auctor a Meinvverco eidem ecclesiæ collata, quæ in charta non habentur: quare operæ pretium erit ejus verba describere, ex numero scilicet 3. & sequentibus.* Iste est autem ornatus, quem eidem monasterio tradidit, quemque frater Andreas, consignante abbate Sigehardo, in custodiam recepit. Tabula ante principale altare argentea, calix aureus octo marcarum examinati auri, septuaginta duorum lapidum decoratus ornatu; calix fusilis argenteus triginta marcarum, in quo opere passio sancti Stephani protomartyris continebatur, calix argenteus minor viginti duarum marcarum, calices minores diversæ qualitatis & quantitatis purissimi argenti sex; cruces argenteæ duæ cum baculis; candelabra duo, tertiam dimidiam marcam examinati argenti habentia; coppa argentea, ampullæ argenteæ quinque, dalmaticæ quinque, casulæ quatuordecim; stolæ auro textæ septem, ex quibus una habuit viginti septem tintinnabula, alia viginti & unum, adjunctis cingulorum & mappularum pertinentiis. Item aliæ septem stolæ, subtilia tria, cappæ viginti quinque, pallia coccinea duodecim, coopertoria altaris varii generis sex, mappulæ coccineæ novem, offertoriola coccinea duo, dorsalia lanea quinque, choralia quinque, cortinæ quinque, bancalia septem, tapetia tredecim, albæ quinquaginta cum superhumeralibus suis & zonis, coopertorium analogii coccineum, lapides crystallinos triginta tres, coronam argenteam ante prinicipale altare continentem in festis præcipuis duodecim candelas in honore omnium Apostolorum, aliam coronam æque argenteam in medio monasterii, continentem candelas in memoriam septuaginta duorum Christi discipulorum, & alia multa diversa ad ecclesiasticum apparatum pertinentia.

Liberam quoque potestatem abbatem eligendi secundum timorem Dei ad regularis auctoritatis firmamentum, sua episcopali concessione ejusdem ecclesiæ filiis stabilivit & confirmavit; ita ut damnationem & ultionem invasoribus ecclesiarum a Deo prædestinatam incurrat, quicumque in hac re per aliquam violentiam, vel per malignum consilium eis obstiterit, & suam traditionem & constitutionem atque licentiam liberalem infringere vel permutare quolibet ingenio tentaverit.

Super his atque aliis monasterii utilitatibus facto testamento, ipse piissimus pater, & ceteri episcopi præsentes sibi in confirmatione singillatim ad pulpitum succedentes, sua illud pontificali auctoritate, & banno terribili ac formidabili stabilire, firmare & roborare curaverunt: ut videlicet si quis contra hujus testamenti seriem cœnobio ipsi quodlibet dispendium sive injuriam irrogare tentaverit, omnipotentis Dei, sanctorumque ejus iram atque offensam incurrat; & in die judicii, si non emendaverit, divino maledicto subjaceat: Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis ejus.

Constituit autem non census vel debiti, sed inviolabilis causa dilectionis, ut Abbas prænominati monasterii omni anno in dedicatione ecclesiæ suæ, Episcopum, si præsens est, canonicosque suos ad convivium invitet: nihilque aliud aliquid præter quod caritas dictaverit aliquando persolvere cogatur. Hanc traditionem comes Amulongus, summus matris ecclesiæ advocatus, manu sua de altari suscepit, & regiæ potestatis banno in comitatu suo stabilivit. Super his præsentium atque futurorum orationes sibi apud Deum Episcopus prodesse obsecravit, ut ipse sibi mercedem in die judicii restituat, pro cujus amore se incœpisse dixit & perfecisse. De prædiis autem eidem ecclesiæ collatis Vvithun, Rime, Merebeche, Goltbehe, Dotenhuson, Vvaltmanninchuson, Havergo, Vvanbiche & bona in inferiori terra hereditario jure possederat; Nedere vero & Driburi ac Hoensile imperator Heinricus ei ad ipsum monasterium dederat; Gelantorph quoque, ut prædictum est, a domna Godruna & filio ejus Hodan obtinuerat: Lessete vero quædam nobilis mulier ad ipsum monasterium dedit; de quo Episcopus cœnam fratribus provideri dispositione cellerarii instituit. Decimas autem super cortes infra episcopatum suum constitutas, eidem monasterio delegatas, ei concessit, & super mansos attinentes, quod prius solverant, solvi permisit: nolens maculare alterius juris imminutione, tanta a se constructum devotione. Ab omni autem hostilicio & sæcularium exactionum negotio ipsum monasterium liberum & immune esse constituit; & ad innuendam futuris, & prædia ipsius transituris, tam construentis devotionem, quam constructi in crucis trophæo speciem & defensionem, per omnia prædia eo pertinentia, crucem sive in portis, seu aliis eminentioribus locis figi præcepit.

24. Monasterio ergo hoc anno Dominicæ Incarnationis 1031. Indictione 14. 4. Nonas Novembris, ut dictum est, sollemniter consecrato, post festum proximum Natalis Domini, Episcopus Imperatorem Patherbrunnon invitavit, ubi interventu Gislæ imperatricis, suæque amantissimæ prolis Heinrici regis & Egilberti Frisingensis episcopi, quæ eidem monasterio in quibuscumque rebus Episcopus contulerat, imperiali præcepto Imperator stabiliens decimo septimo Kalendas Februarii confirmavit & corroboravit, eo videlicet tenore, ut sub plenissima immunitatis tuitione hæc consistant, & sub imperialis auctoritatis defensione præfatæ eccle-

AN. CHR. 1036 5 Jun. ecclesiæ fratres ea possideant; ita ut nullus judex publicus, vel quislibet aliqua judiciaria potestate præditus, loca vel possessiones eidem ecclesiæ concessas vel concedenda, ad causas judiciario more audiendas, vel freda, tributa exigenda, mansiones, vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsorum, tam litos quam & ingenuos super terram eorum commanentes, contra rationem distringendos, ullo umquam tempore ingredi audeat, nec ullas publicas functiones aut redibitiones, vel illicitas occasiones requirere, vel exigere ullo modo præsumat; sed prænominatæ ecclesiæ Abbas cum suo advocato, quem communicato fratrum suorum consilio in defensorem elegerit, causas rerum agendarum sagaciter providens & sapienter disponens, suis suorumque fratrum utilitatibus, in omnibus fideliter & utiliter prospiciat. Hominibus autem liberis, eidem ecclesiæ collatis, qui Saxonice dicuntur Malman, eamdem regiæ auctoritatis defensionem concedens, quidquid fiscus regius de eis consequi debuit, eidem monasterio contulit, quæ Episcopus diversis usibus assignans, censum horum Lessete solventium, ad provisionem luminis in dormitorio deputavit. *Datum est Conradi diploma* anno Dominicæ Incarnationis 1032. 17. Kalendas Februarii, Indictione 15. anno Conradi secundi regni 8. Imperii autem 5. Actum Paderbrunnon. Odalricus cancellarius vice Bardonis archicapellani recognovit. *Quæ temporum notæ, ut observavit Overhamus, habentur in apographo typis edito. Hoc autem diploma cum aliis bene multis in ejusdem monasterii gratiam datis Ferdinandus 2. Romanorum imperator confirmavit Viennæ anno* 1628. *die* 20. *Novembris, rogatus a domno Vuilhelmo Rivio abbate Abdinghoffensi.*

25. Taliter vir Dei, *uti prosequitur Vitæ auctor numero* 116. spe cælestium bonorum animatus, & consilio ac auxilio Christianissimi regis Heinrici ejusdem nominis secundi, imperatoris primi, venerabilisque Cunigundæ imperatricis in omnibus adjutus & confortatus, monasterium hoc, ubi novissimam tubam exspectare disposuit, monasticæ vitæ amore maxima devotione inchoavit, & episcopatus sui anno 23. regni Conradi ejusdem nominis secundi septimo, Imperii quarto, ut dictum est, consummavit, & ad alia construenda licentiam ab eodem Imperatore petiit & impetravit. *An alia item Ordinis nostri monasteria exstruxerit beatus Meinvvercus, non liquet. Ecclesiam in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ & sanctorum Petri & Andreæ ab eo ædificatam multisque possessionibus locupletatam memorat vitæ auctor numero* 121. *sed eam canonicis attribuit. De monasterio vero quod apud Sulithe in honorem sancti Alexii ædificare voluerat, diximus, sed re infecta Meinvvercum obiisse colligimus ex numero* 122. *ubi sic loquitur de monasteriis ab eo juxta Paderbornam exædificatis.* Talia viri Dei pro spe æternitatis opera, hæc circa civitatem sibi commissam dilectionis indicia! qui si vixisset, in civitatem honoris & decoris eam in regno promovisset. Nam sicut in occidentali & orientali parte civitatis congregationes servorum Dei construxerat, ita in australi parte in Campo, in aquilonali, Sulithe in modum crucis construere disposuerat: ut sicut ab eo de nimia paupertate tam hereditaria traditione, quam jugi instantia & servitio, a regibus aliisque fidelibus acquisitione fuerat ditata & promota, ita a Crucifixo servientibus, & eam orationum suarum armis defendentibus contra omnia inimici jacula esset munita & insignita.

Meinvverci obitus. 26. *Meinvverci obitum numero sequenti describit vitæ auctor, quem contigisse ait, aliquot diebus post dedicatam sanctorum Petri & Andreæ basilicam, quod ab eo anno* 1036. *octavo Kalendas Junii factum numero* 121. *dixerat.* Feria, itaque, *inquit*, tertia ante Ascensionem Domini hac dedicatione peracta, sollemnitateque Ascensionis Domini celebrata, cœpit aliquantulum infirmari, sentiensque diem suæ vocationis instare, precibus & eleemosynis continuo cœpit operam dare. Erant autem duæ capellæ ad domum episcopalem, una in transitu, una super columnas facta in honorem sanctorum Primi & Feliciani ante ecclesiam principalem. In hanc ante altare hora diei prima, in Vigilia Pentecostes, Nonis Junii se deferri mandavit, & Dominici corporis & sanguinis perceptione munitus, sublatisque ad cælum manibus & oculis, hora diei tertia, ea inquam hora, qua Spiritus sanctus super Apostolos in linguis igneis descenderat, quique in ejus mente gratuitam mansionem habuerat, inter verba orationis animam suam in manu Patris commendavit. Dies ille a sabbato, cujus vespera in prima lucescit sabbati, (cujus sacratissima nox tam semper floret gaudio præteritæ Christi resurrectionis, quam exspectatione venturi, ut creditur, eadem nocte Judicis) eo anno quinquagesimus habebatur: qui numerus tam Decalogi legalis, quam gratiæ spiritualis indulgentia ac remissione sacer habetur ac prædicatur. Annus hic vere jubileus episcopo exstitit, quo absoluto originali & actuali debito, libertati gloriæ filiorum Dei restitui meruit. Eadem autem die & hora, qua Episcopus ex hac vita migravit, Boso Corbeiensis ecclesiæ monachus, *qui, ut supra diximus ex Vitæ numero* 43. *beato Antistiti restiterat*, cum raderetur in claustro sanus & incolumis, intuens intuentes, alloquens alloquentes, repente exspiravit, & non irritandum Spiritum sanctum in cordibus fidelium habitantem, exemplo sui terribiliter declaravit. Corpus autem Episcopi in ecclesiam beatorum Apostolorum Petri & Pauli delatum, ibidem, ut ipse vivens disposuerat, sepelitur: ubi quid apud Deum promeruit fideliter deposcens salubriter experitur. Tanta autem omnium generum escarum abundantia in Episcopi reperta est substantia, ut speciali quadam magnificentia pauperibus de omni provincia accurrentibus septem noctibus erogaretur eleemosyna. Beatus vero Godehardus Hildenesheimensis episcopus per revelationem obitu ejus agnito, animam ejus divinæ pietati attentius commendavit, & hora diei tertia, dispensatore ejus prandium paratum nuntiante, ipse ut parata paratis ad prandium apponeret, mandavit, dicens, se nuntium quemdam accepturum, & ante prandium missarum sollemnia celebraturum. Mox veniente nuntio obitus Episcopi, hostiam salutarem Domino pro animæ ejus remedio immolavit: regre-

regressusque ad prandium, accepta ambabus manibus simila apposita, O beate, inquit, Meinvverce episcope, quomodo te lata tua simila a morte communi non liberavit? Et ego, inquit, quamdiu superstes fuero, de albo pane non gustabo. Et biennio exceptis quatuor hebdomadibus & tribus diebus, quo supervixit, complevit quod dixit. Ecce virum probabilem, perfectis per omnia imitabilem, in quo habet monachus quod admiretur, clericus & laicus quod imitetur, omnis denique fidelis anima quod veneretur. Omni ergo prædicandus gloria, digna posterorum veneretur memoria, sitque memor memorum apud Jesum Christum Dominum, cui est honor & gloria per omnia sæculorum sæcula. Amen.

Vindicatur Vitæ auctor.

27. *Ex his porro ita aperte patet beatum Meinvvercum obiisse anno 1036. ut mirum sit Papebrochium ejus mortem ad annum usque 1040. distulisse: quo errore falsus in alium dilapsus est, vitæ auctori errorem affingens, quasi Idibus Junii beati viri obitum male consignaverit, qui pridie Idus reipsa contigisset. Indeque ejus auctoritatem minuere conatus est in Appendice ad 19. Aprilis, ubi de sancta Emma agens, sic loquitur:* Et vero qui possit non aliquot post sæcula scripsisse videri, qui in referenda ipsa sancti morte pridie Pentecostes anno sæculi undecimi quinquagesimo obita, adeo turpiter erravit, ut quoniam Idibus Junii sanctus Meinvvercus colitur, eisdem etiam obiisse crediderit: non animadvertens quod eo anno juxta Paschales cyclos Pentecoste celebratum fuerit 3. Idus Junii: qui dies cum minime idoneus esset faciendis exsequiis, pridie defuncto Episcopo, dilatæ sunt hæ usque in feriam tertiam Pentecostalis hebdomadæ in ipsas Idus cadentem: & sic eæ annuo illius festo deinceps obligatæ manserunt. *Et quidem auctori vitæ concordant Chronicum Hildesheimense, Chronicum Saxonicum manuscriptum, aliaque vetera monumenta, in quibus diserte Meinvvercus anno 1036. obiisse dicitur. Unde de his forte ab Overhamo commonitus Papebrochius sententiam mutavit, beati viri mortem anno 1036. consignando die 5. Junii Bollandiani. Meinvverci memoria, etsi nondum ullo cultu publico ab ecclesia decreto celebretur, semper tamen venerabilis fuit. Certe jam anno 1048. Rotho episcopus Paderbornensis monasterio Abdinghoffensi, cui tunc Vvolfgangus præerat, nonnulla delegavit,* de quibus continuum lumen ad sepulcrum domni Meinvverci episcopi provideatur. *Ejus memoriam recolunt Martyrologium Bustorfianum, monasterii scilicet, quod in honorem sanctorum Petri & Andreæ pro canonicis ædificavit, & Necrologium Abdinghoffense. Celebratur item a Gelenio & Theodoro de Rhay, ab aliisque passim auctoribus. Sacrum ejus corpus, uti ex Overhamo discimus, in crypta monasterii sui Abdinghoffensis, uti jusserat, sepultum, anno 1376. a Conrado abbate translatum est in ejusdem ecclesiæ chorum, ubi e terra paullo elevatum hodieque visitur. Hac in translatione casula ejus incorrupta omnino reperta est. Cujus descriptionem ex Actis abbatum ejusdem monasterii retulit Brouverus, quam hic proferre nemini ingratum fore existimamus.*

Casula incorrupta.

28. Ad miraculum usque memoria dignum est, quod casulam, seu pallium sacrum, quo anno Christi 1036. amictus sepulturæ traditur ac humatur in crypta sancti Stephani protomartyris sub principali choro, atque ibidem trecentis & quadraginta annis in tumulo quievit beatus Meinvverchus episcopus, nec vermes, nec putredo totum absumpserunt. Nam etiamnum in monasterio nostro hodie visitur: quin etiam singulis annis, quinta die mensis Junii, quando Meinvvercus vita humana exemtus est, monasterii hujus antistes in eadem casula summum peragit sacrum. Hinc restant versus, qui, ut tunc ætas tulit, compositi, cistæ ligneæ, quæ pallium custodit, prafixi sunt:

Vestem, quam cernis, & præsens continet arca,
  Meinvverci egregii præsulis ipsa fuit.
Ut nobis veteres c. ter 40. que loquuntur,
  Annis sic latuit corpus, & ipsa simul.

Pallium autem hoc sacrum ex albo Damasceno confectum, nostris quibus hodie utimur admodum dissimile est. Nam ante & retro & in utroque latere clausum & integrum, infra amplum, rotundum & apertum, ad imos pedes dimissum, supra foramen per quod exerere sese hominis caput possit, habens. Fimbrias quoque habet a fronte & a tergo aureis litteris verum exolescentibus intextas. Hujus beati Meinvverci corporis reliquias, & casulam præfatam, ex inferiori crypta ad superiorem chorum dominus Conradus ab Allenhausen, abbas ordine vigesimus secundus transferri fecit, anno Domini 1376. in festo sancti Marci Evangelistæ: Tumbæ eminentiori ante annos aliquot fuit incisum tale distichon, ibidem in medio chori.

Hic lapis ad speciem Meinvverci sculptus, eumdem
  Plurima qui Christi fecit amore, tegit.

29. *Exstat etiamnunc illustre Meinvverci pietatis monumentum, monasterium sanctorum Apostolorum Petri & Pauli intra muros Paderbornenses situm, quod vulgo Abdinghoffense dicitur. Varias, ut fert rerum humanarum conditio, passum est variis temporibus fortunas: adeo religione valuit, ut ob multos ex eo Prælatos & abbates assumtos seminarium abbatum a nonnullis appellatum fuerit; compluribus gaudet privilegiis, ipsiusque antistes post episcopum in tota diœcesi primum locum obtinet. Plura videri possunt apud Bucelinum in Germania sacra, ubi ejusdem loci abbatum catalogum profert, nonnihil tamen ex Overhami notis in Vitam beati Meinvverci emendandum.*

VI.

VITA S. GODEHARDI EPISCOPI

HILDESHEIMENSIS IN SAXONIA.

Auctore VVOLFERO ejus æquali & discipulo, ejusdem ecclesiæ canonico.

Ex cod. mſ. Compendienſi cum editis collata.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ ſcriptor.

1. PRÆTER *ſanctum Bernvvardum, cujus vitam ſupra ad annum* 1023. *dedimus, habemus hoc ſæculo alterum eccleſiæ Germanicæ lumen, quod nobis ſuppeditat Hildesheimenſis eccleſia. Is eſt Godehardus, cujus acta ab auctore gravi & æquali ſcripta, Surius, Brouverus, ac tandem Bollandiani typis edidere. De hujus vitæ auctoritate nemo ambigit; quamvis de illius auctoris nomine non ſit una omnium ſententia. Brouverus quippe & Surius eam Arnoldo cuidam attribuunt, ex fide codicum aliquot mſſ. ex quibus ſe eam deſcripſiſſe teſtantur. At Bollandiani, ceterique recentiores Vuolferum ejus vitæ fuiſſe primum auctorem contendunt, ex antiquiore codice Græcienſis Abbatiæ. Præterea tomo* 7. *Maji in Appendice alium item codicem laudant, Bambergenſem ſcilicet, ubi idem vitæ auctor* VVolferius *diſerte dicitur: cui poſteriori ſententiæ facile aſſentimur, ſi concedatur hanc vitam, quæ a Vuolfero primitus conſcripta fuerat, poſtea ab Arnoldo relectam fuiſſe, a quo nonnulla miracula, quæ in priori vita deſiderabantur, adjecta fuerunt. Illud opus Vuolferus magiſtro ſuo Albuino nuncupavit, quod Arnoldus pariter Menghardo inſcripſit: unde factum eſt ut in nonnullis exemplaribus Vuolferi ad Albuinum, in aliis vero, & quidem plurimis, licet recentioribus, Arnoldi ad Menghardum nuncupata inveniatur.*

Æqualis.

2. *Verum hæc difficultas nullum faceſſere debet negotium, ſiquidem omnes fatentur primum hujus operis auctorem ſancto Godehardo æqualem fuiſſe, ac ſæpius cum eo, & quidem familiarius fuiſſe converſatum: quod ex toto operis contextu manifeſtum eſt, ex quo etiam apparet ejuſdem auctoris & in ſcribendo ſinceritas, & in factis diſcernendis ſollertia. Canonicum fuiſſe exinde colligitur, quod referat ſe audiiſſe Guntherum abbatem fratribus ſuis in capitulo concionantem, cum tamen ipſe cum aliis extra capitulum eſſet, quod nemini in habitu canonico capitulum ingredi Lex monaſtica permitteret. Alias tamen innuere videtur ſe vitam monaſticam amplexum fuiſſe, cum ſe in monaſterio Altahenſi educatum profiteatur, & abbatem ſuum Athelbertum appellet. Ceterum hanc vitam a poſteriori auctore nonnihil amplificatam fuiſſe conjicimus, quod in nonnullis codicibus paullo prolixior quam in ceteris habeatur. Integram vero hic eam exhibemus, ſed ita ut ea quæ non omnes codices habent includantur anſulis, ut quivis facile diſcernere poſſit, quid in omnibus, quidve in aliquot ſolummodo codicibus habeatur.*

Translationis hiſtoria, &c.

3. *Vitæ ſubjicimus Hiſtoriam Translationis ejuſdem ſancti viri, quam auctor etiam oculatus conſcripſit: nec enim licuit omittere tanti pretii monumentum, ex quo nempe multa erui poſſunt ad hiſtoriam Eccleſiaſticam illuſtrandam. Ex his diſcimus Canonizationem ſancti Godehardi in Concilio Remenſi ſub Innocentio II. ſummo Pontifice, ubi ipſe præerat, factam fuiſſe, cujus etiam decretum refertur. quæ quidem in omnibus Conciliorum editionibus deſiderabantur. Hinc etiam patet Synodum: quæ apud Leodium ſub eodem pontifice habita eſt, Remenſem præceſſiſſe; quamvis Remenſi primus locus datus ſit a Conciliorum editoribus, qui in hoc ſancti Bernardi vitæ auctorem inſtante ſecuti ſunt, ut animadvertit Brouverus. Ceterum Bernardus epiſcopus, cujus præcipue opera ſanctus Godehardus in ſanctorum Catalogum adſcriptus fuit, inſigne monaſterium in ejuſdem ſanctiſſimi Antiſtitis honorem condidit: cui ædificando primum impoſuit lapidem anno* 1033. *advocatis ex monaſterio Fuldenſi Benedictinis monachis, qui ibi ſub Friderico abbate inſtituti, hodieque Deo favente perſeverant.*

Annus mortis, memoria, &c.

Sancti Godehardi obitum omnes fere ad 4. *Maji diem referunt, nonnulli ad ſequentem: priorem ſententiam, quæ poſteriore certior videtur, prætulimus: ſed de anno major eſt difficultas. Brouverus ejus obitum ad annum* 1037. *revocavit; nos cum Henſchenio ſequenti conſignamus, quod ex actis hic relatis probari poteſt. Idem diſertis verbis habetur in Chronico Saxonico mſ. tum in Chronico Hildesheimenſi, quod Franciſcus Quercetanus tomo* 3. *ſcriptorum hiſtoriæ Francorum edidit. Celebris eſt ſancti Godehardi memoria apud omnes ferme Germaniæ ſcriptores, cujus nomen repræſentant paſſim ſacri eccleſiarum faſti, etſi in Martyrologio Romano deſideretur. Colitur die* 4. *Maii in Benedictino. Sacrum ejus corpus in crypta ſubterranea ſub choro eccleſiæ cathedralis adſervatur, quod non impedit quominus aliæ, & quidem multæ eccleſiæ, ſe aliquot ejuſdem ſancti reliquiarum partes poſſidere glorientur.*

EPI

ANN. CH. 1038 4. Maji.

EPISTOLA VVOLFERI ad ALBUINUM.

SUMMÆ reverentiæ decore venerando domino meo & magistro ALBUINO *a* toto semper devotionis studio colendo, Vvolferus spiritu & corpore modicus, quicquid pro plurali subjectionis debito jure proprius. Historiam de vita & institutione beatę memoriæ patris, ac pastoris nostri GODEHARDI episcopi scripturus, inter spem & metum anxius diu multumque deliberando dubitavi; quia me ad tam arduum, ac pręclarum opus imparem, minusq; idoneum non ignoravi. Nam quantum spe & delectatione virtutum, quas per illum Dominus ostendit, delectatus advocabar, tantum multiplici proprię negligentię conscientia & metu retrahebar; donec tandem Præceptorum, ac fratrum, maximeq; beati viri & veri Dei cultoris ATHELBERTI abbatis nostri jussis, partim sponte, partim invitus obediens, tale fastigium attingere tentavi, tuæque clementiæ, o præceptor nobilis, secretius offerendum æstimavi; apud quem & pro erratis facilis locus esset veniæ, & pro demendis vel addendis, promtior, & non suspecta benignitas cautelæ; vel saltem indiffamata celeritas taciturnitatis æternæ. Nec etiam, Pater venerabilis, aut dedignando mireris, aut admirando dedigneris, quod ut solus ex generali Pontificum, Abbatũ, ac Doctorũ collegio, quasi ad meæ nugacitatis inspectionem specialiter eligaris; cum & hoc prudens prædicti monitoris, & impulsoris mei industria providerit; maxime quia tibi pro fidei & dilectionis tuæ merito, ejusdem Patris nostri vita, & ante & post pontificalem promotionem, prę ceteris semper claruit; & quia ipse tibi secretius ac familiarius, exemplo Christi ac discipuli quem diligebat, cordis sui arcana præ cunctis aperuit: ideoque & me, ut prædixi, imparem, minusque idoneum ad idem opus præsertim impulit, quod per adolescentiæ meæ tempora inter Herveldense & Altahense cœnobium, quasi Orosii *b* more, discursitaverim, & primæva ejus gesta, a Christi fidelibus & frequenter audierim, & etiam pro parva adhuc ingenioli capacitate, libenter retinuerim. Deum ergo, qui secreta cordium intuendo rimatur, testor, me nihil in ejus memoriæ laude descripturum, nisi quod aut ipse vidi & audivi, aut a vere veridicis & etiam probatis agnovi. Maxime tamen cum Altaha studii causa exsularem, cujusdam veterani presbyteri, Reginoldi *c* nomine, quem & tu melius noveras, familiaritate & colloquio sæpius utebar, & si Deus quandoque dignaretur, ejus veriloqua relatione ad hoc ipsum instituebar; qui certe ei ab ipsa infantia fideli ministerio semper adhærebat, eumque sacræ eruditionis litteras primus instruebat, & omnia ejus dicta & facta, usque ad monachicam professionem, & etiam ad pontificalem promotionem, ipse melius noverat. Auctoris fides.

2. Sed & ego solito priscæ obedientiæ more, si quid forte vel aptum, vel ineptum compilare quiverim, primo sagacitati tuæ merito offerendum decrevi; ut certe per te errata corrigantur, hiantia suppleantur, superflua diradantur, necessaria supponantur, &, ubi ubi deviaverim, quod fateor facile fit, stoliditas mea veniam consequatur, quin & contra insultantium irrisionem auctoritatis tantæ defensione muniatur. Cum tamen, Deo teste, pro hoc minime movear, si quis me talium elatus irriserit, vel inurbanum quicquam conflasse verbosius objecerit, ut tantum studiosis & Deum timentibus simplicem veritatis sententiam construxerim; & his qui forte, Spiritus Domini inspiratione annuente, post hoc dum livor invidiæ nubila prætendens occiderit, prædicti Antistitis actus, & vitam condigna reverentia condecorare noverint & voluerint, rerum & temporum certum ordinem depinxerim. More siquidem sagacioris canis, qui annuente venatore, vel nutu, vel signo emissus, tota die indesinenter, & quasi infatigabiliter laborat, non ut sibi solummodo, quod nec præsumit, prædam arripiat, sed ut jubentis domini ludicram voluntatem perficiat, rarum scilicet & insolitum quiddam capiendo, unde non solum dominus cum suis domesticis festivius lætetur, sed & superventuris forte amicis lautioris cænæ jocunditas reservetur. Hujus, inquam, more me

a Brouverus & alii *Menghardo*, & infra *Arnoldus*, ut dictum est in observationibus præviis. Nonnulli codices exhibent solummodo primam litteram utriusque nominis M. A.

b Orosius presbyter varia suscepit itinera causa discendi. Sic missus est ab Augustino ad Hieronymum.

c Mss. 2. apud Boll. *Ratmundi*. alii duo, *Rumoldi*.

AN CHR. 1038 4. Maji.

me libenter laborare profiteor; non ut mihi laudem, quam in hoc non mereor, nec dignor, acquiram; sed ut vel modernis, vel posteris, sicut prædixi, æternam justi memoriam quamvis indocili taxatione proponam. Quare ergo erubescam me canibus, qui certe majorem & excellentiorem inter bruta animalia, dono puto Creatoris, intellectum habent, assimilari, cum nec Evangelica illa Chananæa erubuerit, immo & gavisa sit, se a Domino canibus comparari, nec etiam Lazarus spretus a divite horruerit his lingentibus consolari! Nam quantum brutis excellentiores, tantum rationabilibus sunt propinquiores, Nec saltem super hoc fidelium quisque moveatur, quod a prædictis illusoribus fatuitati meæ objicitur non decere tam præclari ac insignis viri quasi infimam *a* genealogiam diffamare, sed magis, ut ipsi putant, in laudem ejus silendo celare: cum quilibet sanum sapientes non adeo attendant vanam generositatis jactantiam, quam utiliorem divinæ inspirationis prærogativam, quibus certe nemo nobilis videtur, nisi quem virtus nobilitare probatur, cum scriptum sit: *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas*. Et Propheta dicit: *Dominus pauperem facit & ditat, suscitat de pulvere egenum, & de stercore erigit pauperem, ut sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat*. Quod in illo veraciter impletum esse, tota sancta Ecclesia teste, describimus, quia eum per vias a Domino deductum rectas, & in conspectu Regum magnificatum, cum principibus gloriose consedisse, & inter principes sapientiam locutum esse, & solium gloriæ feliciter tenuisse vidimus. Unde & a nullo fidelium dubitatur, quod modo in sanctorum ordine sacerdotum coram Christo proculdubio lætatur. Si ergo jam frivola loquacitatis meæ sententia ultra licitum vel placitum sermocinando processit, quod certe timiditas omnia etiam tuta timens effecit, tu Pater & Doctor egregie, qui hoc non solum prædicti Præsulis memoriæ, sed & nostræ imperitiæ & debere crederis, & velle; tu, inquam, in quo est & approbandi peritia, & improbandi potentia, quorumlibet oblocutione contemta, sapienter provideas, ut & inepta, & inutilia æterna taciturnitate sepeliantur; & profutura, Domino donante, sine adulationis fuco proferantur. Quia si quid a vero dissidet, non meæ imperitiæ, sed tuæ imputatur incuriæ. Sed, si forte quid aptius erit, non mea, sed tua pars erit, ut quidam se humilians ait;

Vera Nobilitas e virtute.

2. Cor. 3.

1. Reg. 2.

Si quid ab ore placet, laus monitoris erit.

PROLOGUS.

I. QUia evangelica voce veritatis præcipitur, ut lucerna accensa non sub modio, sed super candelabrum ad illuminationem fidelium constituatur; & quia secreta Regum celari jubentur, opera vero Dei revelanda & magnificanda jure panduntur; ideo dignum & etiam gloriosum putavimus vitam beati & venerandi patris nostri GODEHARDI episcopi, quantum divina clementia donaverit, in exemplum modernis & posteris proponere, & gestorum ejus probabile magisterium Deum timentibus exponere. Vere etiam metuimus nos culpa negligentiæ non carere, si patiamur ea quæ ab eo laudabilia & vidimus & audivimus, sub silentio latere. Quem enim Bajoaria olim ab initio verbi Dei vomere exculta, & sacræ fidei semine sufficienter fœcundata, verum religionis eruditorem, nobis quibus opus erat medicus, concedente Christo transmisit: nos Saxones vel certe Saxigenæ, & ut vera nobis, pro dolor, insultationis irrisione objicitur, verbo Dei diu indomabiles, periculo non caremus, si ejus gloriam domestica desidia obdurante silendo negligimus.

Matt. 5.

Tob. 12.

INCIPIT VITA.

4. IGitur septingentesimo quadragesimo primo Incarnationis Domini anno, quo *b* Karolus primus filius Pippini primi, filii Anchisi, filii Arnulfi, ex hac

a Sic Bollandus, & quidem rectius ad Auctoris sensum, qui hic de S. Godehardi familiæ obscuritate loquitur; Brouverus autem & codex noster habent *intimam*. Ceterum ex hoc loco rejicitur Crantzii & aliorum quorumdam sententia, qui Godehardum ex Bavariæ Principum familia oriundum putarunt.

b Hic auctor Carolum Martellum appellat Carolum I. licet enim Regis nomine usus non fuerit, omnia tamen ita penes ipsum erant, ut regnum filiis suis reliquerit eodem modo administrandum, donec tandem exauctorato Childerico, Pippinus nomen Regis, quod re jam habebat, assumsit.

hac vita demigrans filiis suis Carolomanno & Pippino regnum reliquit, quo etiam sequenti anno iste Pippinus Carolum magnum genuit, initium *a* Altahensis monasterii a Christi cultoribus sapienter inceptum, & in religione monachicæ institutionis feliciter est perfectum *b*, ante distributionem Episcopiorum, quæ decimo post anno in Bajoaria a sancto Bonifacio Archiepiscopo est facta, ex decreto Zachariæ Papæ, & consensu Pippini Regis, cui ante tunc temporis triennium frater Carolomannus Romę tonsoratus & monachizatus hereditariam partem regni & proprietatis dimisit, quando Vvillebaldo Eistad, Johanni Salzeburk, Eremberto Frisingge, * Gaibaldo Radisbona commendatur, & Christiana religio ibidem digne Deo corroboratur; in prædicto certe cœnobio servimen Christi ab initio feliciter succrevit, & per centenos fere annos in monachico proposito laudabiliter profecit usque in detestabilem illam dissensionem, quæ cœpit inter Ludovicum imperatorem filium Caroli-Magni, & filios ejus Ludovicum, Lotharium & Carolum; ac deinde Imperatore defuncto inter ipsos fratres, per multos annos, ut Chronica testantur, permansit. In ea ergo tempestate ecclesiæ plures despoliabantur, cœnobia disturbabantur: inter quæ & ejusdem Altahensis ecclesiæ proprietas ibidem a fidelibus collata, & eotenus inconvulsa diripiebatur, & huic sceleri militantibus, juxta debacchantium voluntatem, beneficii, immo maleficii causa dividebatur. Hac enim necessitate monachica ibidem norma defecit: sub regula tamen Canonicorum idem locus usque in tempora piæ memoriæ *c* Henrici Ducis, quem postea Imperatorem vidimus, item per centum annos perstitit. Quod & Otto pius rex filius regis Henrici Saxonii sæpius decrevit in aliquibus locis redintegrare: sed plurali infortunio obstante, maxime tamen fratris sui Henrici Ducis Bajoarici machinatione præpediente, non potuit perficere. Qui certe sibi in prima regali ordinatione in presentia patris ac principum quasi jocularia indignatione se nobiliorem jactitans restitit, & in eadem vana voluntate semper contra fratrem Regem privatim & subdole, contra filium Regis * Ludovicum, ut Bajoaria adhuc testatur, publice perstitit.

ANN. CH. 1038. 4. Maji. Altahensis monasterii initia. * Garibaldo. Destruitur. * alii Ludolfum.

5. Præclaræ igitur indolis puer, Godehardus nomine, juxta Altahense monasterium ex ejusdem ecclesiæ familia, in villa Rithenbac dięcesis Pataviensis, a vere Christianis piis & honestis parentibus, feliciter natus est & enutritus, studiis litterarum adhuc infantulus contra intentionem quodammodo parentum suorum, se tradidit. [*d* Erant scholæ quas visitavit, prope monasterium Altach, trans flumen Danubium. Cum autem mane surgens sanctus puer, gratia visitandi scholas veniret prope Danubium, quod pons ibi non erat, ut posset fluvium pertransire, Deo dante, vadens ad scholas, aut inde rediens, quemdam reperit qui sibi per flumen continuum & sanum præbuit conductum.) In eodem monasterio puer prædictus fideliter a parentibus oblatus, a Fratribus devote susceptus, litteralis scientiæ haustum Domino tribuente laudabiliter imbibit, & divinæ legis notitiam pro parvulo adhuc ætatis ingeniolo libenter accepit, juxta quod dicitur: Facillime discitur, ubi Spiritus Dei doctor adest. (Cępit namque sanctus puer, in primævo ætatis, seu juventutis suæ flore vanitates declinare, atque levitates evitare, magis eligens jugum Dei subire, & virtutum tramites adire, quam vanitatibus hujus mundi, ut illa semper assolet ætas: cœpitque de bono in melius, de meliori in optimum non segniter se transferre. Ob hoc semper terebat ecclesiæ limina, ut ibidem hauriret sacræ legis flumina, ut exinde mentem suam inebriaret sitibundam. Aderat ei Dei timor, ipsum ab omni retrahens lascivia puerili. Sic igitur se omnibus exhibuit, ut organum quoddam Spiritus-sancti esse verissime appareret: unde & factum est ut in habitu sæculari, quo inter Religiosos manebat, multos de Religiosis in vitæ sanctitate pelliceret evidenter.

S. Godehardi ortus. Monasterio Altahensi a parentibus offertur.

6. Cum autem bonam moribusque honestis hujusmodi vitam laudabilem in di-

a Monasterium Altahæ inferioris in Bavaria in Episcopatu Pataviensi, quod perstat etiamnunc sub Regula S. P. N. Benedicti.

b Editi habent, *feliciter est perfectum quindecim fere annis, ante distributionem Episcopiorum, qua post annum in Bajoaria a sancto Bonifacio Archiepiscopo facta est*. Ms. autem Græciense in Notis Bollandi sic habet. *A S. Pirminio & domino Odilone Duce Bauvarico, aliisque Christi cultoribus sapienter inceptum, & in religiosa monastica institutione feliciter est perfectum, ante distributionem Episcoporum, qua decimo post anno in Bauvaria a sancto Bonifacio, &c.*

c Is est Henricus e Bavariæ Duce imperator, sanctitate celebris.

d Hoc miraculum deest in nostro ms codice. sicut & alia multa, quæ suis locis includuntur ansulis.

ANN. CH. 1038 4. Maji

cto monasterio Altach per aliquot annos peregisset, & adolescentiæ annos attigisset, & vitæ sanctæ fama per totam Bavariam se dilatasset) eo tempore beatus vir Christianus *a* Pataviæ Episcopus idem monasterium Beneficii causa gubernavit tempore Henrici ducis prioris. Et Fratres ibi in divino servimine coadunati, postquam ejusdem pueri laudabilem in timore Dei indolem cognoverunt, eum (Pataviensi episcopo, qui tunc idem monasterium beneficii causa gubernavit, eum commendando notificaverunt. *b*) Quo ille audito ut certe erat prudentissimus Deo gratias retulit, illumque inde eductum in suam familiaritatem assumsit. Quem ubi de virtute in virtutem, gratia Christi provehente, scandere cognovit, amplius eum pro collata divinitus industria gratulans amavit, (ac Cancellariæ ei officium commisit, in quo officio talem se exhibuit ut divinæ organum sapientiæ se omnibus exhiberet,) ac per triennium secum per diversa expeditionum, ceterorumque commeatuum difficiliora itinera, quasi prætentandi gratia circumvexit, & sacræ fidei ac religionis catechismo devotius instruxit. (Timuit autem sanctus juvenis Godehardus, ne quid in tantis quibus præpeditus erat negotiis, vanum illaberetur animo: ideo a dicto Pataviensi recedendi petita licentia, & vix obtenta, is) eum ejusdem cœnobii fratribus in supplementum divinæ servitutis obnixe repetentibus, subdiaconii gradu decoratum remisit. Qui ibidem in sanctæ conversationis studio de die in diem per adolescentię tempus sagacius invigilans, communi etiam fratrum commodo & utilitati devotius intendens, majores scilicet juxta Apostolorum, honore præveniendo, coævos justis exemplis adhortando, subjectos sacris sæpius monitis ad meliora sollicitando; & ita divina clementia comitante, in brevi veræ religionis disciplinam ad integrum consecutus, diaconii quoque honore sublimatus, eidem monasterio, ut vere post patuit, Deo prædestinante, Præpositus est constitutus.

7. Anno deinde post partum Virginis nongentesimo octogesimo octavo *c*, Ottone imperatore secundo, post periculosissimum & etiam infelicissimum Calabriæ bellum, adhuc per orbem terræ clade & infamia notissimum, ex hac vita sublato, & Romæ cum summo totius Christianismi mærore, satis tamen honorifice sepulto; post inconsideratam *d* Mersburgensis episcopatus destructionem, & post innocentem juxta vocem populi Geronis comitis necem prædictus Henricus Dux Bajoariæ, pater Henrici Imperatoris, ab Imperatore patruele certe suo, ante septennium ob infidelitatem & tyrranidem quam contra eum paterno more exercuit, ab honore summotus. Tunc occasione vindicandi * in spem regnandi, arrogantię furore incassum elatus, herilem filium dignum Dei ordinatione regni heredem opprimere, semetque in Monarchiam regni suadente seductore conatur erigere. Cujus tamen nugalis machinatio a primoribus regni Deum sane timentibus, & maxime a Vvillegiso Metropolitano Maguntiaco & Bernardo duce Saxonico pacifice sedatur, eique post multa apta & inepta quę modo melius silentur, quia in Chronicis plenius continentur, priscus ducatus redonatur. In proximo autem natalis Domini die, Otto puer coronam regni a prænominato Metropolitano honorifice percepit, & in omni ecclesiastica perfectione feliciter more avito crescere cępit. Cujus quidem laudabilis industriæ initiale fuit indicium, quod septimo suæ ordinationis anno sępe dictū Altahense monasteriū Episcoporū consilio, auxiliante demum Duce præfato, in pristinū monachicę religionis reformari fecit statum.

* Bell. justitiæ.

Monastica religio Altahæ restituta.

8. Quidam igitur venerabilis vir, ERCHEMBERTUS nomine, illic Abbas prępонitur, per quem, auxiliante Domino, divinum ibi ministerium juxta regulam

a Bollandus habet, *Fridericus Juvavensis*, id est Salisburgensis, Archiepiscopus, & quidem rectius, ut ipsi videtur, quod Hundius Tom. 2. Metrop. Salisburgensis ubi de monasterio Altahæ inferioris, referat Godehardum a Friderico Salisburgensi Archiepiscopo, qui tunc Altach in beneficio habebat, Acolythum ac deinde Subdiaconum ordinatum fuisse, atque etiam Canonicorum præpositum. Quæ omnia hic de Christiano dicta non satis cohærere existimat, cum ipse anno 991. Pataviensis Episcopus electus sit, quo tempore jam Erchambertus monasterium Altahense administrabat, qui hujus loci regimen anno 990. imisse dicitur apud Hundium loco laudato.

b Sic cod. Bodec in Appendice Bolland. ceteri, *cum notitiæ pontificis intimaverunt*.

c Legendum est *octogesimo tertio*: quo defunctus est Otto 2.

d Hanc ecclesiæ Mersburgensis destructionem fusius exponit Dithmarus libro 3. Cujus bona ad diversos distracta sunt, ipsaque privata sede episcopali Halberstadensi ecclesiæ subjecta fuit, Abbatia in locum Cathedralis ecclesiæ erecta: quod ad annum 1005. perseveravit. Tunc enim, ut idem habet Dithmarus libro 6. Henricus Rex antecessorum suorum nævum cupiens emendare, Episcopatum Mersεburgensem instauravit, & Vvigberto suo capellano dedit, quem postmodum multis bonis locupletavit.

ANN. CH. 1038 4. Maii.

Quam profitetur sanctus Godehardus.

lam sancti Benedicti religiose disponitur. Ad cujus statim saluberrimam ammonitionem promtæ obedientiæ juvenis Godehardus, corde & animo a sæculi vanitate conversus, cum aliquantis ejusdem loci fratribus monachus est factus, anno, ut ipse sæpius nobis intimavit, ætatis suæ tricesimo-primo, pluribus tamen ex eodem cœnobio, ut non ignotum postmodum memoriæ, fratribus digredientibus, inter quos erat quidam T. *a* quem postea Mindensis Ecclesiæ episcopum vidimus. Sed novellus novæ religionis tyro adoptatus melioris vitæ tyrocinio, ut in priori proposito solebat, toto cordis ac mentis affectu ad cælestem aulam anhelabat; adeo ut novus præceptor novo auditori, quod certe in talibus insolitum est, considerata ejus * probabilitate omnem divini ovilis curam post se penitus commendaret, eumque sibi in spiritalis exercitii filiationem singulariter præoptaret. (Erat enim caritate fervidus, in labore strenuus, in oratione devotus, meditatione profundus, contemplatione suspensus, corpore honestus, corde mundus, sibi rigidus, defectibus aliorum compatiens, humilitate præcipuus, in paupertate lætus, & in vera nitidus castitate.) Qui tamen prædictus Abbas post triennium vel causa infirmitatis, vel tædio curæ sæcularis idem regimen reliquit, & ad secretioris vitæ solitudinem in conspectu interni Arbitri vacare decrevit.

* *Bol.* probitate.

S. Henricus Dux Bavariæ.

9. His etiam diebus præmemoratus Bajoariæ dux obiit, cujus loco pius Henricus filius ejus surrexit, non patris insolentiam, sed initium sapientiæ timorem Domini pleniter secutus, quia erat omni litterarum studio principaliter imbutus, & totus sane fide & actu catholicus. Qui statim in divini famulaminis cultu succensus, prænominatum cœnobium iterum spirituali privari pastore indoluit, & eumdem Godehardum tunc presbyterum, Abbatem ibi præponere voluit: cui ille per biennium justa satis excusatione restitit, quia sedem & locum Pastoris sui ipso superstite usurpare non debuit. Sed postquam Abbas a fratribus & etiam ab Episcopis vocatus revenire recusavit, eisque licentiam quem in locum ejus vellent substituere mandavit; tandem episcopali auctoritate, & fratrum unanimitate victus idem regimen juxta ducis decretum suscepit. Qui statim in exordio suæ promotionis totum se Christo vigilanter mancipavit, & districtiorem regularis vitæ tramitem cum consociatis sibi fratribus ingredi anxie curavit, & in tali studio se ibidem per octo annos indesinenter exercuit, & præter hoc tamea manuali labore multiplicem fructum ac necessariam utilitatem acquisivit. Qui & ibi in monte quodam, qui Helinhgeresberg *b* dicitur, Castellum firmum & in eo ecclesiam pulcherrimam in honorem sanctæ matris Christi Mariæ, in cujus speciale servimen futurus erat, cum condecenti ædificio construxit; & circumquaque, maxime in saltu Boemico, qui eidem provinciæ proxime adstat, ad triginta & eo amplius mansos labore tantum manuum cum fratribus Apostolico exemplo silvis & vepribus erutis, ad usum utilitatis inibi Deo servientium reformavit. Interim 1002. Incarnationis Domini anno, nobilis imperator Otto tertius ex vita hac immatura morte discessit, in cujus regnum prædictus Henricus dux omni pietate perspicuus successit.

Godeardum Altahæ præficit.

Monasterii Herveldensis miser status.

10. Erat in illo tempore in *c* Herveldensi monasterio sancti VVichberti B. abbas *d* venerabilis genere & dignitate memorabilis; qui tameu, ut salva * pace dicatur, ultra sui propositi ordinem, humano more popularis famæ laudi intentus,

* *al.* in.

a Sic codex Compend. Brouverus tamen & Henschenius die 4. Maii Bollandiani habent *Thietmarus*, Henschenius aliquid in textu deesse suspicatus puncta interposuit, cum his voculis *sed non*, quæ nec apud Brovverum, nec in nostro exemplari habentur *ecclesia*... *sed non episcopum*. Idem laudat codicem Græciensem qui hunc locum sic exhibet: *quidam Dietricus quem, &c.* sed hanc lectionem rejicit, quod nemo occurrat, ut ipsi visum est, tunc temporis episcopus Mindensis hoc nomine donatus. Hanc tamen sinceram esse lectionem verisimilius existimo, nam in Chronico Saxonico quod penes nos habemus ms. ad annum 1022. habetur *Theodericus Mindensis præsul* 11. *Kal Martii decessit*. Qui procul dubio hic memoratur: nemo enim nescit, *Dietricum & Theodericum* idem esse nomen.

b Jacobus Gretserus ad calcem vitæ S. Henrici, in libro de divis Bambergensibus, varia edidit diplomata in gratiam monasterii Altahensis, cui tunc S. Godehardus præerat. Quintum est de villa *Helingersperge* datum anno 1009. apud Merseburg.

c Hersfeldiæ monasterium celeberrimum Ordinis nostri in Hassia, ubi corpus sancti VVigberti depositum fuit.

d Sic hujus abbatis nomen in cod. nostro exprimitur. Brouverus & Bolland. *Bertholdum* appellant: codex Græciensis, ut notat Henschenius, *Bernhardum*, quæ videtur germana lectio: etenim Chronicum Saxonicum ms. hanc Godehardi in Herveldensis monasterii regimen institutionem ipsismet hujus vitæ verbis referens, *Bernharium abbatem* appellat. codex Bodec. in Append. Boll. habet *Berinherius*.

AN. CHR. 1038 4. Maii.

tus, ejusdem cœnobii fratres forte aliquando debita conversatione fovit indulgentius, ita ut more Canonicorum proprietates sibi tam privatis ædificiis, quam & in equis, & cultioribus quoque plurimis vestimentis, ac ceteris mundanæ gloriæ pompis vendicarent, & licentiam quoque dandi & accipiendi cum illicitis ac superfluis conviviis ceterisque talibus usurparent. Quo scilicet Abbate biennio ante finem sui ægrotante, & ultra Fuldam flumen in monte, quo ipse monasterium in honorem sancti Petri apostoli construxit, cum militibus ac ceteris sibi familiaribus refrigerii lenitate commorante, fratres indignatione permoti & quasi a patre contemti, ad Regem tam per semetipsos, quam per litteras ac legatos sæpius diversas querimonias dirigunt, sibi victus & vestitus denegari necessaria, & illis cum ceteris Christi pauperibus esurientibus, res ecclesiasticas per vana & inutilia prorsus dissipari. Quam eorum querimoniam Rex sapiens altius quam ipsi opinarentur intelligens, sed & vitam illorum non nesciens, diutius dissimulando distulit; sed ad postremum importunitate eorum devictus, modificato sermone respondit, libenter se patrem eorum, si Dei dono convaluerit, de talibus ammoniturum, sin vero obierit, eis immo & sibi in præponendo pastore in divinis & humanis, sapientum consilio juxta timorem Domini provisurum.

Reformandum sancto Godehardo traditur.

11. At memorato Abbate paullopost defuncto, prædictum Godehardum eis patrem gubernatoremque Episcoporum consilio præposuit, quem etiam ut in omnibus eis juxta timorem Domini, & monachicam religionem provideret sollerter præmonuit. Qui illuc per Vvillegisum Archiepiscopum perductus, & per eū etiam, sicut Deo gratias optime noverat, ad bene faciendum sapienter instructus; in primo adventu gratias divinæ pietati referens, ejusque directionem in præteritis, præsentibus & futuris sollicite quærens, primitus eis juxta regulare præceptum duriora & asperiora mandata proposuit, & licentiam eis ad preces Metropolitani, aut secum hæc celebrandi, aut quo vellent discedendi contribuit. Qui statim unanimiter conspirati simul omnes, paucis tamen senioribus vel puerulis remanentibus, egressi, per diversa loca varie sunt dispersi; quos tamen postea saniori consilio, & eorumdem qui remanserant certe industriam ejus ac mansuetudinem intelligentium auxilio, quosdam citius, quosdam vero serius, pæne omnes ad ovile revocavit, eosque sub levi jugo Christi facile, Domino gubernante, coadunavit. Civitatem vero ipsam & claustrales cohabitationes a superfluis & ineptis pluribus ædificiis ilico purgavit, & in condignam monachicæ necessitatis habitudinem honeste reformavit; & cum inibi inventis & aliunde acquisitis fratribus, in eodem cœnobio per septem annos Deo digne & hominibus laudabiliter ministravit. Commendata sunt ei & alia duo monasteria, Degarense & Cremense *a* quæ pari quoque diligentia in Christi servimine gubernavit.

Boll. tantum.

Item Tegernsense & Cremense.

Guntherus Hersfeldam secedit.

12. Iisdem temporibus fuit in Thuringiæ partibus quidam vir nobilis, dignitate, & meritis illustris, nomine *b* GUNTHERUS, qui pro delictis juventutis ingemiscens, & considerata diligentius actuum suorum qualitate, faciem Domini in confessione præveniens; sed propriæ diffidens imbecillitati corporis & animi [Herveldiam ad novum Abbatem digne, ut postea patuit, pœnitendo accessit, eique omne secretum cordis ac voluntatis suæ funditus aperuit. Quem Abbas juste in Deo timoratus, blanda consolatione, & condigna etiam provisione, pœnitentem suscepit, & ad monachicam usque professionem saluberrima sui commonitione Domino cooperante, convertit. qui statim) ad penitus abdicanda quæcumque sunt sæculi, multiplicem suæ hereditatis proprietatem quam acceperat a progenitoribus, sancto Vuichberto cum consensu heredum suorum firma traditione delegavit, primitus tamen, sub testibus testamento pactus, ut monachus factus monasteriū, quod *c* Gelinge dicitur, victus & vestitus gratia, ipse possideret,

a Boll, *Tegerense & Chremsense*. Utrumque etiam nunc superest ordini Benedictino addictum. Primum *Tegernse*, vulgo a lacu vicino dictum, in Bavaria superiori, cujus abbas inter Principes Imperii locum habuit, ut patet ex privilegio Ludovici 4. anno 1321. dato: alterum vero in Austria superiori *Cremminster* dictum, ob ædificiorum magnificentiam, &c. celeberrimum. *Monasterio sancti Quirini quod situm est in loco qui nominatur Tegrinse*, duos mansos dedit S. Henricus Imp. ad petitionem *Chunigundæ* suæ conjugis & Gotehardi, abbatis, cujus diploma anno 1029. datum, edidit Gretserus ad calcem vitæ S. Henrici.

b De Gunthero agendum infra ad annum 1045, ubi vitam ejus exhibebimus.

c Gellinge monasterium, quod olim erat in Turingia. Ibi Arnoldus. S. Godeardi in Hersfeldensi regimine successor, obiit anno 1021. ex Lamberto Scafnaburgensi.

deret, ac fratribus illic Christo servientibus secum inde necessaria provideret. Sed Abbas prudenti pertractans consilio homini noviter converso talem pactionem in via mandatorum Dei maximo futuram esse periculo, & plus inde per dies animæ nasci dispendium quam corporis ut putabat subsidium, interim illum provida mente ab incepto suspendit, & laico habitu adhuc usum ad Altahense monasterium secum perduxit. Ibidem vir prædictus corde tenus compunctus petiit ab Abbate, ut ante professionem liceret sibi Romam petere & Apostolorum Christi, aliorumque Sanctorum intercessionem pro transactæ vitæ deviis, & pro novæ vitæ ingressu quærere. Quo permittente it, & redit, tandemque ante altare sancti Mauricii *a* cingulum deponens, caput & barbam totondit, & facta de more petitione susceptus, ac aliquamdiu regulariter probatus, ab eodem pastore monasticæ vitæ habitum est adeptus.

AN. CHR. 1038 4. Maji.

Fit monachus Altahæ.

13. Verum post votum professionis non immemor suæ quam præscripsimus pactionis, adiens Abbatem licentiam petit patriam repetendi, & locum quem pepigerat juxta condictum incolendi. Quod pius pater interim consensit, nolens eum obstinata contradictione ab affectu quamvis iniquo prohibere, donec ratione dictante illicita cupientem animum paullatim posset mitigare. Venienti igitur ad locum Gelinge dictum, & disponenti necessitates ibidem commanentium, ex occultis tentatoris insidiis, Deo, ut certe credimus ad exemplum beati Job permittente, multa & varia ei occurrerunt incommoda, pro quibus dum ipse scilicet antea paupertatis ac laboris insolens ad Abbatem sæpius queritando confugeret, ejusque pro talibus consilium & auxilium anxie perquireret, sollicitus pater fluctuationem mentis ejus profunde prospiciens, & subsecuturam forte cordis mutabilitatem vehementer pertimescens, blanda interdum consolatione & suaviloqua commonitione mæstitiam ejus mitigans; interdum vero juxta Apostolum arguendo, obsecrando, increpando, oportune, importune nutantem ejus animum castigans, ad viam salutis eum reducere studuit, quod tamen adhuc modicum profecit. Sed cum in hac altercatione sæpius luctarentur, & in hujusmodi molestia ambo crebrius fatigarentur, illi iterum quadam die suæ sollicitudinis querelam suggerenti, vir Dei debito justitiæ zelo permotus, turgente, ut ajunt, pulmone respondit, aut in promissa obedientiæ stabilitate Deo devotius serviret, aut certe ad solitam sæculi vanitatem laqueis iterum satanæ irretitus, abjecto habitu rediret. Ad quam vocem stupefactus auditor intremuit, & erroris sui nimietatem sero tandem perhorrescens ingemuit *b*, omni prædicta pactione corde tenus oblita, & tota cujuscumque incommodi querimonia abolita, ad Altahense monasterium, ubi tunc sub ejusdem patris cura, ut in gratia omnium loquar, singulare divini cultus studium fervebat, se contulit; & illic fratribus humillime subjectus, & in sacræ religionis districtione pleniter in brevi tempore divini roris infusione instructus, ultra regulare præceptum semet etiam Prælatis admirantibus afflixit.

Gellingæ præficitur.

Altaham redit.

14. Tertio namque suæ conversionis anno in prædicto Boemico saltu eremum petiit, in qua ad triginta septem *c* annos in studio sanctæ religionis & in summa veraciter districtione spontaneæ paupertatis, cum sibi commanentibus vixit. Annona denique eorum erat simplex & modica, agili studio *d* a Rege Ungarico & de Bohemia & Polonia, necnon & ceteris diversis provinciis simul cum vestitu conquisita: de potu, ut omnibus notum est, nihil prorsus ibi nisi sola aqua habebatur, & ipsa etiam hospitibus ad sufficientiam, fratribus vero ad mensuram dabatur. Nam litteras omnino frater ille, nisi tantum Psalmos, non didicit, & tamen omnem rationem & intellectum Evangelii, legis & prophetarum & historiarum quoque, ex crebra fratrum relatione, & etiam avidiore verbi Dei exauditione mirabiliter percepit; adeo ut sæpissime obscuriora *e* mysticæ intelligentiæ interdum jocando, interdum vero ammonendo stupentibus auditoribus proferret. Quod nos quidem qui eum familiarius novimus, frequenter audivimus „

Secedit in eremum.

a Sic Bolland. cui consentit vita S. Guntheri. Codex autem noster cum Brouvero & aliis mss. *S. Mariæ*.
b Cod. Bodec. apud Boll. in Append. Maji addit: *Sed & hanc causam pio imperatori Henrico per ordinem Abbas totum secretius intimavit, &c.* quæ habentur in ipsa Guntheri vita, ab eodem VVolfero hujusce Godehardi vitæ scriptore edita, quam infra habes ad an. 1014.
c Idem codex & Bamberg. *ferme triginta sex annis*.
d Sic iidem mss. alii, *erat varia vario certe studio*. Brouver. & cod. Compend. infra, *Ungarico de Bochin & Poliam & ceteris*
e Cod. Bamberg. *ut nonnumquam obscuriora quaque*.

ANN. CH. 1038 4. Maji

præcipue tamen cum in summa sua festivitate, in nativitate scilicet sancti Johannis Baptistæ specialis sui patroni, sermoni ejus affuimus, quo in capitulari collatione eodem die fratres suos ammonebat: dum eos de ejusdem patris vita & moribus, victu & etiam vestitu, & operibus ad paupertatis suæ Domino Deo placitam tollerantiam instruebat. Verum enim dico & coram Deo non mentior, quia omnes pæne qui aderant eidem sermoni, ad uberrimam lacrymarum effusionem dono Dei sunt compuncti. Assedit ibi venerabilis Abbas Altahensis RATMUNDUS cum pluribus sui cœnobii fratribus, & aliis insuper multis hospitibus, præter nos, quos in canonico habitu illuc ingredi religio vetuit, quos tamen fratrum familiaritas & maxime Abbatis licentia circumquaque ad fenestras, concionatore ignorante, clanculo collocavit. Erat enim, ut de sancto Benedicto dicitur, quem post Deum vita & moribus sequebatur, & scienter nescius & sapienter indoctus.

S. Greg. l. 2. Dialogor. cap. 1.

15. Beatus igitur Godehardus senio & labore jam fessus, & etiam tædio sæcularis curæ repletus, annuente Rege Helveldense regimen illustri viro ARNOLDO suo prius eo loci præposito, & BERTHOLDO *a* æque venerabili suo primicerio Dagarense commendavit; sicque ad Altaha remeavit, ubi, si Deo tantum placuerit, in finem vitæ suæ in debito cęptæ religionis studio perseverare decrevit. Idem enim monasterium omni devotione, ut vel hodie ibi liquet, adornare studebat, libris scilicet & pretiosissimis missalibus, indumentis, cæterisque variis & utilibus ecclesiasticis ornamentis; maxime tamen, quod & ubique notissimum est, plurimos in eodem cęnobio fratres scientia & moribus illustres enutrivit, quos postea inter diversa monasteria, patres & doctores, Regis ac Episcoporum petitione dispertivit. Sed cum jam in laboriosa, sibi tamen placita, illa sua quiete per decem annos in hujusmodi studio pausaret, totaque cordis intentione in regione vivorum Domino placere diurnis nocturnisque suspiriis præoptaret, mirabile tandem somnium vidit, ut ipse nobis sæpius intimavit, post quam certe visionem se de hoc mundo, quo Deus jusserit, obiturum non dubitavit *b*.

S. Godehardus regimen Hersfeldiæ, &c. dimittit.

16. Quadam igitur nocte, ut semper per triginta jam annos consuevit, post primam tantum noctis quietem ecclesiam ingrediens, psalmodiæ ceterisque talibus officiis intentus, pernoctabat; sed & post matutinas in incœpto decreto perstabat: jamque aurora irradiante, modice dormitans cubiculum intravit, seque super scamnum tantum inclinans, hujusmodi somnium vidit. Nam oliva pulcræ magnitudinis, ibi in claustrali atrio stabat, & putabat se sub eadem arbore lectionis studio sedere, & ad se quasdam graviores & ignotas personas accedere, quæ se a Rege illo missas assererent, ut eamdem olivam suffossam, sibi in regale servimen deferrent. Nec mora, ut sibi videbatur, secures & fossoria arripiunt, eamque summa festinatione exstirpare contendunt. Sed quanto altius infodiunt, tanto densiorem radicum tenacitatem inveniunt. Quod ipsi videntes, festinationis causa admotis securibus radices secando præcidunt, sicque evulsam arborem secum auferentes discedunt, & statim, ut æstimabat, ex relicta radicum densitate innumera & speciosa virgulta succreverunt, quæ etiam totum atrium sua multiplicatione repleverunt, ita ut & vulgus diversi sexus & ætatis accesserit, & de iisdem fructetis plantaria plura evellens per rura & compita disseminaverit. At ille evigilans ecclesiam statim intravit, totumque se se, cogitatum suum in Domino jactans, divinæ clementiæ attentius commendavit, quia se post idem somnium discessurum certius *c* æstimabat. Quod tamen sapiens quique alia evidenter portendere patenter intelligit, qui multiplicem doctrinæ illius numerositatem sollicite perpenderit, & illic in prioris religionis exercitio relictam, & postea ubique per diversa divini roris dogmata salubriter dispersam.

Ejus somnium.

17. Quandoquidem *d* beati viri vitam non propria scientia quæ certe nulla est, sed divina clementia favente, ab exordio hactenus per multa laudabilia descri-

Prologus secundæ partis.

a Codex Græciensis habet *Burchardo*. In nostro autem exemplari prima solum hujus nominis littera B habebatur, sicut & supra pro *Arnoldo*, A.

b Bamberg. *propter quod se de hoc mundo transiturum certissima visione putavit*.

c Bamb *quia secundum illud somnium se inde discessurum citius existimavit*.

d Hic incipit secunda pars Vitæ sancti Godehardi, scilicet de ejus episcopatu, in nonnullis. cod. & apud Brouverum, ubi hujus numeri initium ad hæc verba, *Anno*, &c. veluti præfatio quædam *ad Defensorem* inscribitur. Is autem alius non est ab eo cui primam partem nuncupavit, ut ex ejus lectione patet.

scripserim, gratias pro scire condignas eidem clementiæ refero, tuumque venerande Pater auxilium, quem a fine usque in finem in omnibus & in hoc præcipue negotio eruditorem, defensorem, correctoremque prælegi, tuum, inquam, tuique similium auxilium & interventum ad Deum imploro, ut deinceps majora & laudabiliora illius directione sine mendacii fuco veraciter & congrue describam. Anno igitur post incarnati verbi Dei mysterium 1022. regni vero domini Henrici vigesimo-primo, Imperii autem nono, felicis memoriæ *a* BERNVVARDUS venerabilis nostræ ecclesiæ antistes ex hac vita ad perpetuam migravit, cujus certe obitus totam regionem maxime contristavit. Erat enim, ut festinando omnem vitæ ejus historiam transcurram, in cuncto divinæ servitutis sanctæ studio juste fervidus, & in tota mundanæ utilitatis sagacitate sapienter providus, contra rebelles & induratos jure severus, erga obedientes & modestos rite mansuetus, in eleemosynis & miseratione compatiens & largus, vigiliis, jejuniis & orationibus convenienter intentus. *b* Monasterium nostrum itaque libris, serico, auro, argento, gemmis, picturis, aliisque ecclesiasticis ornamentis pluribus decenter redimivit, clericos auxiliante Deo multos & etiam in divino servitio utiles enutrivit. Venerabile templum sancti Michaelis proprio labore constructum, suaque hereditate & acquisitione sufficienter dotatum, in monachicam religionem Deo consecravit. Turres vero munitissimas & etiam honorificas cum adhærente muro in orientali & occidentali parte nostræ civitatis, in tuitionem civium construxit. Ecclesias multas cum variis & utilibus ædificiis, per diversas episcopii curtes ædificavit, & omni prorsus pontificalis provisionis honestate in divinis & humanis sollerter invigilavit.

ANN. CH. 1038 4. Maii

S. Bernvvardi elogium.

18. Eodem tempore Imperator Gruona sedebat, & præmemoratum Abbatem solito semper pietatis more secum habebat. Adveniente igitur legato cum hac lugubri legatione, Imperator fidelem Christi suique amicum, condigno mærore deflevit, & piam ejus animam Deo & sanctis Dei Angelis debita commemoratione commendavit. Deinde Abbatem secreto soliloquio convenit, eique suæ voluntatis arcanum de episcopatu ejusdem sedis aperuit. Cui statim ille in faciem restitit, & se indignum tanto ac tali officio & honore respondit. Quem item itemque ex abundantia cordis devotius ammonuit. Ille vero in cœpta excusatione firmiter perstitit, dicens certe se majora onera divitiarum ob hoc rejecisse, ut soli Deo liberius vacaret, & fragilis vitæ finem in solita, dilectaque sibi paupertate securius expectaret. Imperator vero per Episcopos cordis ejus duritiam emollire tentavit, eosque de talibus illum convenire rogavit; in quorum ille colloquio solita fiducia restitit, & se tandem si hoc tamen nomine dignus eis videretur, donec Radisbona aut Patavia vacaret, ubi non sibi sed suis tantum prodesse possit, libentius expectare retulit. Sicque ibidem per totam hebdomadam de hoc inter eos causa tractabatur, sed ille semper in eadem suæ sententiæ tenacitate renitebatur.

Godehardus episc. recusat.

19. Tandem in vigiliis sancti Andreæ apostoli, quæ tunc in quinta feria ante Adventum Domini evenerant, item somnium vidit, quod tunc soli Imperatori, postea vero & nobis gratulando & etiam lacrymando sæpius intimavit. Aspexit enim in visione post solitas nocturnas vigilias ac preces matutinas, ut sibi videbatur, in atrio ejusdem ecclesiæ, in qua post triduum Deo consecrandus erat, nimiam certe multitudinem inter se tumultuantem & de episcopio Hildeneshemensi serio concertante. Tunc accessit ad eum in media multitudine cum pulcra puellarum caterva, quædam matrona venerabilis, vultu & habitu mirabilis, & apprehensa manu ejus de frequentia turbarum eum in eamdem ecclesiam introduxit, & extenta dextra nutu tantum eum ad agendam ante crucifixum veniam *c* ammonuit; statimque ipso se ad preces inclinante, ipsa cum circumstantibus clara voce Deo ita psallere cœpit: Infunde unctionem tuam clemens nostris sensibus. Ad quam vocem ipse a somno evigilans & ejusdem visionis mysterio compunctus ecclesiam intravit, & coram altari Domini prostratus, divinæ pietati se suamque visionem commendavit. Facto autem die Imperatorem secretius convenit,

Visione cælesti monitus ipsum suscipit.

a Sancti Bernvvardi vitam superius exhibuimus ad annum 1023. quo anno eum obiisse, eique Godehardum successisse nobis visum est vero similius.
b Monasterium vocat ecclesiam Cathedralem.
c Id est, ut inclinato corpore reverentiam ei exhiberet.

ANN. CH. 1038 4. Maji.

venit, & mentis suæ pertinacia remissa, visionis ei seriem aperuit, & tandem se divinæ prædestinationi & ejus etiam consilio ac voluntati obsecuturum devovit. Nec mora eodem die diluculo clerus noster cum militia advenit: quibus dum Imperator suum secretum, immo divinum decretum intimavit, tota eorum unanimitas gratanter Deum laudando suscepit, quamvis primo quod nec mirum erat, aliqui vel ob ignotam ejus vitam, vel etiam ob auditam olim juventutis ejus nimietatem, ad tempus expavescerent, sibique tale aliquid pertimescerent. Sequenti vero die in natali Apostoli cum summo cleri plebisque tripudio eidem pastoralis cura commendatur, qui proxima dominica adventus Domini ab Aribone Metropolitano Magontiaco digne Deo consecratur.

Lis Gandersheimensis renovata.

20. Sed tamen in ipso ejusdem honoris, sive, ut ipse putavit, oneris initio, justis a Deo, ut vere creditur, prædestinata non defuit tentatio. Nam isdem ejus consecrator Aribo eodem die ante missarum sollemnia secretius eum cum episcopis convenit, eique in *a* Gandersheimensi loco, & circumjacenti territorio omnem pontificalis officii provisionem banni sui interpositione prohibuit. Quem quidem bannum ipse suæ simplicitatis more, nec approbavit nec retinuit, sed statim ad Imperatorem, ab eo solummodo patrocinium in talibus quærens, confugit; qui confestim Archiepiscopo cum fratribus familiariter accersito, & dissimulata cordis sui molestia, hunc novum conflictum banno soluto sapienter pacificeque diremit. Et sic prædicta consecratione festive celebrata, eamdem diem in timore Dei exultantes læti peregerunt, & ita in pace suum conventum solverunt.

Hujus dissidii origo exponitur.

* *al.* Yda.

21. Non ergo vobis o lectores incommodum vel fastidiosum videatur si hujusmet conflictus initium, vobis certe in posteris necessarium altius necessitatis causa repetatur. Quidam dux Saxonicus Luitolfus nomine cum sua conjuge Oda, * cum consilio & licentia *b* sancti ALTFRIDI quarti nostræ Ecclesiæ Episcopi Romam petiit, & a beato Sergio Papa reliquias sanctorum præsulum Anastasii & Innocentii impetratas domum detulit. In quorum honore monasterium & cœnobium Virginum primo in Brunesteshusen, deinde quarto post anno in Gandersheim construxit: & easdem villas cum adjacente territorio, & omni sua hereditate illuc in utilitatem Christo militantium contulit, & filiam suam HATHAMUDAM * Abbatissam ibi primam eodem episcopo ordinante constituit.

* *al.* Hademutam.

Sicque totum idem territorium ab initio semper ad Hildenesheimenses Episcopos per ducentos quadraginta *c* annos pertinuit, & nullus Magontinus præsul quicquam inde vel sibi vel suæ ecclesiæ vendicavit, donec a Rabano duodecimus VVillegisus Metropolitanus Magontiacam cathedram insedit; vir certe in omni catholica pietate præclarus, sed in hoc solo tantum periculose temerarius, qui suadente, ut impune veritatem loquar, domina Sophia sorore Imperatoris Ottonis tertii, quæ juvenili jactantia & generis dignitate elata a Palligero *d* tantum velari gestivit, eumdem locum sibi usurpare tentavit. Quæ tamen machinatio in conspectu Regis & Principum, Osdago octavo post Altfridum nostræ ecclesiæ episcopo, veritatis ei & justitiæ voce resistente disperiit; quando vix obtentu Regis ejusque matris licentiam ab eodem episcopo obtinuit, ut ibi in natali sancti Lucæ Evangelistæ missam celebraret Archiepiscopus, & prædictæ Sophiæ velationem simul cum eo ageret; de ceteris vero velandis virginibus, noster Præsul suo jure provideret. Post pauca prædicto *e* Osdago Episcopo defuncto, & Gerdago etiam nobis electo, & post biennium finito, Dominus BERNVVARDVS Regius Capellanus eamdem sedem obtinuit, quem idem Archiepiscopus consecravit, sed super eadē repe-

---

a Quanti jam fuerint excitati tumultus pro jurisdictione in Gandersheimensi monasterio, quam Archiepiscopus Moguntinus sibi contra jus Hildesheimensis Episcopi arrogabat, patet ex Vita sancti Bernvvardi, ubi etiam episcopi Hildesheimensis jus recte stabilitur & tota hæc controversia fusius exponitur.

b Altfridus successit Ebboni Remorum Archiepiscopo in Episcopatu Hildesheimensi, qui Ebbo e sede Remensi ejectus ob conjurationem in Ludovicum Pium aliquamdiu hanc ecclesiam rexit. Obiit Altfridus anno 875. ad quem annum ejus Elogium Seculi 4. parte secunda edidimus.

c Legendum procul dubio *centum quadraginta*, non enim plures anni ab anno 856. quo monasterium Gandersheimense ab Altfrido constructum fuit, ad VVillegisi ætatem intercessere.

d Id est archiepiscopo. Bamberg. tamen habet, *ab Adalgero tantum episcopo*.

e Anno 989. ut habetur in Chronico Hildesheimensi apud Franciscum Quercetanum Tom. 3. de Scriptoribus historiæ Francorum. Bruschius ejus obitum ad annum sequentem refert, eo quod fortassis Gerdagus hoc ipso anno fuerit ordinatus: sed Osdagus circa finem anni 989. obiit, Gerdagus mense Januario anni 990. ordinatus fuit.

repetitione prorsus obticuit, donec domina *a* Gerberga abbatissa venerabilis, novum monasterium, quod ipsa post incendium construxit, voluit consecrari: sed quia ipsa detenta infirmitate ea providere non valuit, prædictæ Sophiæ spirituali certe filiæ, ac etiam nepti hanc procurationem commendavit. Quæ statim solito more proprium Episcopum contemsit, Archiepiscopum ad talia honorifice vocavit, qui iterum pro hujusmodi suasione juris oblitus, eumdem locum invadere festinavit, sed Præsulis nostri litteris commonitus distulit. Item invitatur, itemque auctoritatis jure repellitur. Ad tertiam vero invitationem Archiepiscopus illuc advenit, ecclesiam ut putabat dedicaturus; quod certe ei Eggiardus Slesvvicensis Episcopus vere fidelis nostræ ecclesiæ filius, illo cum clero a nostro domino missus, scripturarum auctoritate intercepit. Post multas autem & varias hujusmodi disceptationes, eadem causa tandem ab Episcopis comprovincialibus usque in præsentiam Romani Pontificis *b* comperendinatur. ANN. CH. 1038 4 Maji.

22. Sed eo tempore pius OTTO tertius Imperator ad Christum migravit, cujus loco, ut prænotatum est, HENRICUS in regnum intravit, qui statim natale sancti Laurentii Patherbrunne celebravit, ubi domina Cunigund regalem coronam percepit. Prædicta etiam GERBERGA Gandersheimensis abbatissa sæculo exemta, SOPHIA ei succedens solito iterum more ibidem obtentu Principum, licentiam domini Bernvvardi a Palligero benedicendi impetravit. Deinde novus Rex primum sui honoris annum in natale Domini Palidi inchoavit, ubi coram eo per Principes sæpius dicta Episcoporum lite recitata corde tenus indoluit, & ad illam sedandam sæpe interceptam dedicationem ecclesiæ Gandersheimensis, collectis nonnullis episcopis, in vigilia Epiphaniæ Domini celebrare destinavit. Illuc ergo statuto die advenientes, & dedicationis officium inchoantes, intus sacro mysterio peracto, Rex cum Episcopis & Primatibus ante fores ad populum processit, ubi [cum Moguntinus metropolitanus una cum aliis episcopis advenisset, & dedicationis officium consummasset, domnus *c*] Vvillegisus archiepiscopus publico sermone æstimatione sua culpam professus, juri & repetitioni ejusdem loci (præsente Rege & multis primatibus suis) abrenuntiavit, & in testimonium hujus abrenuntiationis ferulam episcopalem domino Bernvvardo, ut postea in Frankenevordensi concilio claruit, coram clero & populo condonavit. Archiepiscopus vero hac lite sedata, Præsulem nostrum omni honore & caritate ultra, quoad vixit, dilexit, & in nostro cœnobio fraternitate honorifice acquisita, summam dilectionem & loco & fratribus providit. Qui quinto postea anno plenus dierum & bonorum etiam operum ad Christum migravit, cujus successorem ERKAMBALDUM Fuldensis cœnobii prius Abbatem dominus Bernvvardus Kalend. Aprilis Magontiæ consecravit. Qui ibidem novem annos præsidens, ordinatorem suum, consanguinitate etiam sibi propinquum, debita devotione percoluit, & de supradicta controversia omnino conticuit. Huic autem Aribo regius capellanus successit, quem imperialis anuli dono, regio more præsignatum, Bernvvardus episcopus ad principale altare prænotatæ Gandersheimensis ecclesiæ presbyterum ordinavit, eique Verbi Dei, & banni sancti Petri auctoritate, ejusdem altaris & etiam loci vel circumjacentis territorii usurpationem, invasionem, vel repetitionem adstante Imperatore cum Episcopis publice interdixit. In hujus banni vindictam, ille novo nostro Patri intulit tentationem prædictam. Erat tamen, ut veritatem non occultemus, idem Archiepiscopus genere & dignitate, & probabili etiam morum gravitate, vere, sed in hac tantum temeritate erga nos pro parte culpabilis. Hæc ergo hujus conflictus abbreviatio ideo hic annotatur, ut subsequentis disceptationis de eodem Gandersheimensi territorio veritas & ratio clarius cognoscatur.

Ottonis III obitus.

Erkambaldus Vvillegisi successor.

Ac ipsius Aribo.

Qui controversiam renovat.

23. Beatus igitur Godehardus pontificatus infulis decoratus, nonas Decembris Hildenesheim advenit, omnesque in suo adventu gratulantes invenit. Qui mox ut cenobii nostri religionem eatenus rationabiliter, Deo gratias, conservatam agnovit, S. Godehardi adventus in suam urbem.

a Gerberga, in cod. Bamberg. *Gerbirga*, Bamb. *Gerburc*, erat soror Ottonis secundi, Sophia autem ejus filia & soror Ottonis III.

b Editi post vocem *Pontificis* addunt, *Imperatorisque*, & id verum est ex Vita S. Bernvvardi.

c Quæ ansulis clauduntur ex solo cod. Bamberg. habentur.

ANN. CH. 1038. 4. Majii.

agnovit, condignas ilico divinæ miserationi laudes persolvens, omni eam devotionis studio ampliare, & in divini cultus exercitio condecorare satagit. Forinsecus vero, de generali cleri & populi gubernatione episcopali speculatione sollerter invigilavit, pro qua etiam die ac nocte, omni vitæ suæ tempore, indefectivo gemitu, Deo indesinenter supplicavit. Semetipsum autem in sanctimonia solita, & in primitus cœpta bonorum operum assiduitate non solum caute custodivit, sed etiam religiose dietim augmentavit, in vigiliis & orationibus, ac continua & certe vix credibili jejuniorum frequentatione, & largissima eleemosynarum profusione, & in summa totius divini timoris gravitate, usque in finem, Spiritu-sancto corroborante, perseveravit. Fuit ergo, ut nulla prorsus virtutis ejus panegyrica prætermittam, Regibus & Primoribus, & formidini & honori; ceteris vero unicuique secundum se timori pariter & amori, pro cunctis scilicet rite sollicitus, & in Christo omnibus omnia factus, soli tantum sibi gravis & austerus perstitit & parcus. Cœnobium suum pastorali cura sapienter gubernavit, & Fratrum commoda in victu & vestitu, ceterisq; indigentiæ humanæ necessariis, sæpius adauxit; quos etiam ad sacræ religionis observantiam apostolice arguendo & obsecrando, multipliciterque informando, conduxit. Juvenes quoque & pueros, quos inibi bonæ indolis & sapidos invenit, per diversa scholarum studia circumquaque dispertivit, quorum certe postea servimine variam ac multiplicem suæ ecclesiæ utilitatem in lectione, scriptura, & pictura, ac plurali honestiori clericalis officii disciplina conquisivit. Thesaurum nihilominus ecclesiasticum, quem inibi numerosum invenit, tam decenter quam & utiliter ampliavit, & quicquid in ædificiis ecclesiasticis non solum principalis suæ civitatis, sed & in aliis suæ provisionis locis, dirutum vel veteranum reperit, totum summa celeritate distrahere, renovare & meliorare festinavit. Inter quæ tamen omnia baptismalem ecclesiam, quam felicis memoriæ OTVVINUS, decimus noster Antistes, in honore sanctæ Mariæ sanctique Epiphanii episcopi, quem de Papia civitate, Dei dono, patronum nobis adduxit *a*, in australi parte nostræ ecclesiæ construxit, senio certe, & negligentia delapsam diruit, & in eodem loco monasterium honestum in prætitulato honore, primo suæ ordinationis anno fundavit, quarto consummavit, & ibidem congregationem canonicam, pluris sane honoris & utilitatis in Dei timore coadunavit, quam concambii sui acquisitione sufficienter vestivit & pavit, abundantemque illic in futurum ad talia sufficientiam condonavit.

Ejus virtutes. — *Juvenes bonis disciplinis instrui curat.* — *Ecclesiam S. Epiphanii restaurat.*

24. Miraculum igitur primum, quod per eum gratia Christi ipso suo primo anno ordinationis suæ fecerat, in spem & gaudium lectorum hic merito interponendum opinor, quod, ipsa veritate quæ Deus est teste, non mentior, ab ipso quidem usque in finem penitus celatum, sed a clero & populo qui intererant divulgatum. Eodem anno Aribo Archiepiscopus Imperatorem in Pentecostes Magontiam invitavit, ubi Concilium generale coadunavit, in quo Episcoporum consilio plura quæ deviaverant correxit, præcipue tamen Ottonem comitem de Hamerstein & Irmengardam illicite commanentes separare disposuit. Quod tamen penitus perficere non potuit, quia ille se partim regali timore, partim episcopali commonitione utcumque correxit; illa vero publice bannos prævaricans, ibidem jus legemque, ut vel hodie claret, funditus perdidit. Ad idem Concilium Præsul noster, & imperiali & Pontificali vocatione allegatus, pulcra cleri & militiæ frequentia, etsi non sponte, comitatus illo properabat, & quadam die in pago, qui Longingaha dicitur, juxta prædictum castellum Gruona, ubi Dei gratia & electus, & consecratus est, iter carpebat. Et contigit ibi in villa quadam mulierem ab spiritu immundo vexari, & a parentibus vel propinquis, per ecclesias ad Sanctorum patrocinia circumduci. Qui dum novum episcopum adventare illuc cognoverant, in occursum ei sancta ejus opinione fiduciati, simul cum infirma concite properabant. Immundus vero spiritus ipsa eorum festinatione pavefactus, per os infirmæ anxio clamore quo duceretur inquisivit. Cui cum dicerent quod in occursum Godehardi episcopi traheretur, horrifico statim mugitu & ululatu cœpit miserabiliter

Primum miraculum in episcopatu. — *Synodus Moguntina.* — *Dæmoniacam sanat.*

a Ob translationem scilicet ejus corporis ex Papiensi urbe in Hildesheimensem, ipso Otvvino curante, factam anno 963. cujus translationis Historiam edidit Brouverus. Vide & Bolland. die 21. Jan. Hodieque hujus sancti viri reliquiæ Hildesheimii habentur, sed in ecclesia Cathedrali. Monasterium vero quod hic memoratur, occupant Patres Societatis Jesu, ut Brouverus & Henschenius monent.

ter refragari, & ne ad Episcopum veniret, ipsis qui eum ducebant mirantibus pariter & pavescentibus reluctari, ejulans & vociferans Godehardum se nec audire, nec posse videre. In eo certamine, dum infirma a fidelibus fide & spe, ut vere patuit, ferventibus trahebatur; spiritus autem nequam tota violentia reluctabatur: tandem, Deo gratias, fugato dæmone mulier liberatur, & ad virum Dei, ubi sub quadam arbore refrigerii gratia consedit, sana corde & corpore perducitur. Qui cognitis rebus, timore pariter & gaudio compunctus, lacrymans gratias divinæ pietati in faciem prostratus jure persolvit, eidemque manus imponens eam benedictione pariter & prece in fide confortavit, & valentem immo & gaudentem cum gaudentibus civibus & amicis remisit, sicque iter quod cœperat peregit: unde eum omnes qui cum eo comitabantur amplius & amabant & timebant, cujus coram Deo tale meritum cognoscebant, quibus tamen (& tam parentibus puellæ quam & his qui secum erant] super hoc facto seria auctoritate silentium indixit, sed nec ægra quæ sensit, nec turba quæ salutare miraculum vidit, reticuit.

AN. CHR. 1038 4. Maii.

25. Erat etiam in Orientali parte civitatis nostræ palus horrifica, & circummanentibus omnino plurali formidine invisa, eo quod ibi, ut opinabatur, tam meridiano quam nocturno tempore illusiones quosdam horribiles vel audirent vel viderent, quæ a fonte salsuginis, qui ibidem in medio bulliebat, Sulza dicitur: qua ille spectata, & illusione etiam fantastica qua bruta plebs terrebantur audita, eamdem paludem secundo sui adventus anno, cum cruce & reliquiis Sanctorum invasit, & habitationem suam ibidem aptavit, & in medio periculo oratorium in honore sancti apostoli Bartholomæi fundavit [a]. Quo consequenti anno consummato & dicato, omne dæmonum fantasma exinde funditus exstirpavit, & eumdem locum omnibus commorantibus, vel advenientibus gratum, & sine qualibet tentatione habitabilem reddidit. Ubi xenodochium Christi in receptionem pauperum ædificavit, quod omni humanæ indigentiæ commoditate abundans, fideli cuidam suo presbytero Bernvvardo, cujus hic nomen pro fidei merito jure interponitur, commendavit; per Christi nomen eum frequentius terribiliter obtestans, ut [b] non solum illic commorantibus, sed & cunctis forte adventantibus, victus & vestitus necessaria ita convenienter provideret, sicuti pro hac ipsa sua dispensatione Deo rationem reddere deberet.

Xenodochium condit.

26. Quoddam tamen talium genus, illos scilicet qui vel monachico, vel canonico, vel etiam græco habitu per regiones & regna discurrunt, quos & Platonis more Peripateticos irridendo cognominavit, illos, inquam, prorsus exprobando quasi exsecrabatur: quos tamen propter nomen Christi quod profitebantur, necessaria sustentatione biduo vel maxime triduo consolabatur, sicque præbitis calciamentis vel vestibus, eos ne cursus sui solitum obliviscerentur, discedere hortabatur, aliquibus vero cum eo diutius permanere cupientibus, illam Gregorii in Dialogo sententiam ironice objecit, quomodo stultum viatorem ad sacra loca properantem, inimicus per conviatorem suum, & per fontis vel prati amœnitatem, vel etiam ciborum dulcedinem decepit. Interdum autem a suis familiaribus, quod nec ei displicebat, ammonitus, quod inter tales sæpius veri Dei amici invenirentur, illud statim Hieronymi ridiculum apposuit, quia mendaces faciunt ut veridicis vix credatur. Si quos tamen talium in Dei cultu, vel timore stabiles agnovit, hos [c] nimirum privatim potius quam publice, quod & ipsi malebant, in iis quæ ad Deum pertinent adamavit. Sed & super delinquentes & noxios mira erat miseratione mitis & placabilis: ita ut, si quilibet talium confessionis & pœnitentiæ gratia ad eum confugerint, & delicta eis promta clementia statim indulserit, & vigilanti cura eis ne ulterius in talia necessitatis causa inciderent, (prudenti consilio correxerit, &) omnem sufficientiam in posterum protulerit, more quidem & exẽplo sancti sui patroni Nicolai episcopi, qui eleemosynarum auro & virginum incestus, & patris earum inopiam & totius familiæ detestabilem ademit infa-

Discretio in hospitum pauperum receptione.

Lib. 2. Dialog. c. 13.

Caritas in pauperes.

---

a Hic locus postea seculi 12. initio Præmonstratensibus cessit, beneficio Bruningi episcopi. Ex Brouvero.

b Bamberg. sic habet *ut ita diligenter in pauperum cura desudaret, sicut pro hac ipse dispensatione Deo rationem reddere deberet; in quo loco cunctis quærentibus prodesse voluit, maxime tamen his quos non discursores & illustres esse cognovit.*

c Idem, *hos omni affectu fovens, publice ac privatim secum habuit.*

ANN. CH. 1038. 4. Maji. infamiam, & quorumlibet pauperum ad se quoquo modo pertinentium pia clementia sedavit indigentiam: hujus, inquam, exemplo Præsul noster satagebat inopes ubique semper consolari, cui & cordi erat cum talibus colloqui, cum eis ludificando & etiam convivando jocondari.

Conradus S. Henrico succedit.

27. Eo etiam anno, certe a nativitate Domini 1024. piæ memoriæ Henricus Imperator, ordinationis suæ anno 23. ad Christum migravit, cujus quippe obitus totam christianismi lætitiam, quæ sub eo floruit, flebiliter conturbavit. Cui succedens vir nobilis & strenuus KONRADUS, primum suæ felicitatis annum in natale Domini Mindæ initiavit; inde post Epiphaniam Hildenshein venit: ibi etiam prædictus Aribo Archiepiscopus, qui vivente Imperatore jam per biennium obmutuit, iterum inventa occasione beatum Godehardum super Gandersheim inquietare cœpit, quam tamen ejus machinationem novus Rex Primatum consilio diremit. Sicque Rex peragrata compendioso itinere Saxonia, quadragesimali tempore per Thuringiam, Franciamque * in Bajoriam progressus, Reginesburg (Remersburch) sanctum Pascha honorifice feriavit; & ea æstate partes Bajoriæ, Sueviæ, & Karentinorum cum circumjacentium provinciarum terminis pertransiens, natalem Domini Leodii celebravit, ad Purificationem vero sanctæ Mariæ Augustæ mansit; inde iter suum ad patres Italiæ direxit; & proximum Pascha Vercellis prospere celebravit, & ita contiguas circumquaque regiones in novo regio decore visitando peragravit. Tertio quoque suo anno *a* Præsul noster Montem-speciosum in occidentali parte civitatis incolere cœpit, quem quinto post anno titulo ac nomini sancti Mauricii summi sui patroni dicavit, ecclesiam etiam pulcram in *b* Holthusen in honore sancti Benedicti Abbatis, monachicæ conversationi aptam dedicavit: & circumquaque per episcopii sui terminum, basilicas multas vel ipse studiose ædificavit, vel ab aliis fidelibus Christi constructas gratanter Deo consecravit.

* Bond Frockoniam.

Godehardus ecclesiam S. Mauricii ædificat.

Item aliam S. Benedicti.

28. Eo tempore prædictus Aribo Archiepiscopus in natale sancti apostoli Matthæi Selimggenstad *c* Concilium generale episcoporum duodecim concivit, in quo Præsulem nostrum super prædicto Gandersheimensi territorio publice convenit, quam tamen synodum unanimitas fratrum in futurum annum comperendinavit. Rex autem natale Domini festum *d* Iporeæ initiavit; inde ad limina Apostolorum tendens, feria tertia ante Cænam Domini Romam felici prosperitate gaudens intravit, & in sancto Resurrectionis Domini die coronam Imperialis honoris a beato Johanne Apostolorum vicario gloriose percepit. Inde in proxima dominica regressus, ac pervasa circumquaque potestative ea regione, in pace repatriavit, & nativitatem sancti Johannis Baptistæ Imbripoli *e* novus Imperator celebravit, ubi & defuncto in bona senectute Henrico duce Bajoariæ, filio suo domino Henrico eumdem ducatum, Principum delectu, commendavit.

Concilium Salegunstadiense.

Synodus Francorfordiensis.

29. Eo item anno Aribo Magontinus Franconovordi Concilium synodi coadunavit, præsidente Imperatore cum episcopis viginti tribus, in quo iterum beatum virum Godehardum de sæpius præventilata causa more suo inquietavit; ibi Præsul noster tandem, summa veritate quæ Deus est miserante, pariter & adjuvante, episcopatus sui proprietatem super totum Gandersheimense territorium, testimonio septem Episcoporum, qui prædictam pactionem in Gandersheim & audierant & viderant, canonice detinuit, scilicet Brunone Augustensi concionante. Vvernhero Argentinense decernente, ipso vero Metropolitano, vere invito, verbi Dei banno affirmante. Hi enim erant Episcopi qui seniori nostro suum testimonium, sicuti audierant & viderant, præbuerunt, id est Bruno Augustensis episcopus. *

a Bamb. *regni sui anno*.

b Diruto licet monasterio, nomen locus retinuit ad Visurgim fluvium, 11. circiter milliaribus germanicis distans a civitate Hildesheimensi versus occidentem.

c Celebre est monasterium ad Mœnum inter Hanoviam & Aschaffenburgum.

d Iporea seu Eporedia, nunc autem Ivrea, urbs est episcopalis in finibus Salassorum sub metropoli Taurinensi ad Duriam fluvium.

e Mirum est quantum hic locus scriptorum ingenia torserit. Surius in veteri editione reposuerat *Herbipoli*. MSS. autem varie habent, *Imbrolis*, *Impribolis* & *in Bripoli*. Haud dubium quin legendum sit *Imbripoli* unico verbo, quam urbem Brouverus putat esse Verlam Saxoniæ opidum, Bollandus autem asserit esse Ratisbonam celeberrimam urbem, aitque apud antiquos Teutones voce *Regen* imbrem indicari. Verum licet hanc ethymologiam improbet noster Adolphus Overham in notis ad vitam S. Meinverci, invictissime tamen probat, Ratisponam sæpius Imbripolem dictam fuisse.

ANN. CH 1038

pus, * Everhardus Bavenbergensis episcopus, Meinhardus * Vverciburhgensis episcopus, Meinvvercus * Bartherbrunnensis episcopus, Sigebertus Mindensis episcopus, Hildeuvardus * *a* Cizensis episcopus, Bruno Mersburgensis.

4. Maii.

30. Pulcra enim erat ibi & rationabiliter ordinata tam regalis quam & episcopalis consessio. Nam in orientali parte ante altare, Archiepiscopus Aribo cum suis Suffraganeis Vvernhero Argentinense, Brunone Augustense, Meinwvercho Patherbrunense, Everhardo Bavenberbense, Meginhardo Vverciburhgense, Godehardo Hildenesheimense, Branthoo Halverstadense, Vviggero Verdense, Hazecone Vvormaciense consedit. In occidentali vero parte Imperator consedit, & a dextris ejus * Bilegrimus Coloniæ Archiepiscopus, cum sibi subditis Sigeberto Mindense, Sigifrido * Mimigardense, Bennone Trajectense. A sinistris Hunfridus * Parthenopolitanus Archiepiscopus, cum suis Hildevvardo Citizense, Brunone Mersburgense, Luizone Havelbergense, Theoderico Misnense. in Australi autem plaga Episcopi Rambrectus * Vverdunensis, Rodulfus * Fleuvizensis, *b* Hildolfus Mantuanus, * Reinoldus Aldebergensis assiderunt. In Aquilonali etiam Abbates Richardus Fuldensis, * Reimboldus Loresheimensis, Arnolfus Herveldensis, Gerbertus Moguntinus cum aliis etiam ejus ordinis *c* 7. assuerunt. Subsequens etiam natalis Domini festum Imperator Leodii celebravit; Pascha vero Aquisgrani festive feriavit; ubi & filius ejus Henricus regalis nominis coronam a Bilegrimo Archiepiscopo, cleri plebisque electione honorifice percepit. Eo anno iterum Aribo Synodum suam Geizlice concivit, ad quam item seniorem nostrum Godehardum inquietandum legatis & scriptis vocavit: quo ille ire dissimulans, venerabilem virum Tadilonem decanum nostri cenobii cum fratribus obviam ei misit, qui eum honorifice ex parte senioris salutando, de præteritæ synodi diffinitione commonuit, & plurali altrinsecus auctoritatum collatione profusa, Episcoporum auxilio, eum ab ipsa repetitione tunc tantummodo compescuit.

* Ebehardus. * VVirzburgensis. * Paderbornensis. * Citizensis. Ordo sessionis Episcoporum in Synodo. * Piligrinus. * Monasteriensi. * Magdeburgensis. * Virdunensis. * Slesvvicensis. * Reginoldus. * Regimboldus.

Synodus Geizlicensis.

31. Sequenti quoque nihilo minus anno, Imperatore Palidi consedente, prædictus Archiepiscopus ibidem Synodo habita, querelam contra beatum virum præsente Imperatore incepit; sed post multa & varia disceptationum colloquia, vix tandem ab Episcopis commonitus destitit. Hoc etiam anno Bruno Augustæ civitatis episcopus obiit, cui Eppo successit. Vvernherus etiam Stazburgensis præsul sustollitur, post quem Vvillehelmus subrogatur. Proximo quoque anno Imperator Mersburg Pentecosten celebravit, ubi prædictus Aribo Archiepiscopus, & senior noster Godehardus inter se invicem super diuturna eorum disceptatione reconciliati sunt. Nam *d* ipse Metropolitanus patrem Godehardum secreto coram Episcopis convenit, seque super hac parochia errasse, confitendo nuntiavit, & omnem fraternam satisfactionem, sed & de præterita lite perpetuam taciturnitatem sub vero Christi & Ecclesiæ testimonio, promisit, sibique priora errata propter Deum remitti suppliciter petiit. Istud ergo hic veraciter inscribitur, quia ipso domino Godehardo idem sæpius in suo sermone publice protestante verum esse comprobatur. Eo anno Unvvanus Archiepiscopus Hammaburgensis obiit, Liebizo successit. Deinde Imperator natalem Christi Patherbrunne egit; ubi Aribo Metropolitanus in Sancto die inter missarum sollemnia publico sermone habito, licentiam ab Imperatore & confratribus Romam pergendi rogavit, simulque a clero & populo indulgentiam sibi a Deo impetrari postulavit. Sicque post Purificationem sanctæ Mariæ iter assumens, Romam abiit: inde vero digrediens, octavo idus Aprilis ah, ah, obiit anno ordinationis suæ 11. cunctis certe catholici merito flebilis, quia in omni Ecclesiastica religione erat vere laudabilis, cui vir simplex & rectus *e* Bardo Herveldiæ Abbas successit, qui Deo manifeste pro-

Synodus Palithi.

Aribo reconciliatur cum S. Godehardo.

Post iter Romanum obit.

a Sub eo episcopatus Citizensis sedes Neoburgum translata est.

b Hic solus ex Italis affuit huic concilio, sicut & Francofordiensi anno 1007. ubi erectio Bambergensis episcopatus a Germaniæ Episcopis confirmata fuit. Apud Ughellum tomo 1. Italiæ sacræ Isolphus dicitur, qui natione Germanus ecclesiam Mantuanam ab anno 1007. ad 1044. administravit, monachos Benedictinos in ecclesiam sancti Andreæ induxit, ac monasterium multis bonis locupletavit.

c Omnes editi habent *sex*.

d Bamb. habet, *cujus dilationis termino tandem adveniente, Erbo* (sic Aribonem semper appellat) *archiepiscopus, Dei ut vere credimus præmonitus nutu, seniorem nostrum beatum Gotehardum secreto convenit, seque supra predicta errasse confitendo nuntiavit, & ita coram episcopis omnem fraternam, &c.*

e De eo agemus ad ann. 1051.

ANN. CH. 1038 4. Maji. Ei succedit Bardo. provehente, brevi ad culmen summæ perfectionis feliciter processit. Cujus pietatis vita & actus hic plenius ideo non inscribuntur; quia, Deo gratias, Magontiæ pro sanctitatis suæ meritis inter Apostolicos sacerdotes honorifice celebratur. Unum tamen perfectionis ejus privilegium dicam, quod ei in nostris confiniis a sanum sapientibus clericis honoris causa oblatum est, scilicet, ut æquivocato cum beato Johanne episcopo cognomine, propter dulcisonam prædicandi melodiam Bardo Chrysostomus diceretur.

32. Quodam etiam tempore, cum more episcopali beatus præsul noster Godehardus visitandæ commissæ plebis gratia, parochię suę terminos circuiret, Hirgenhusim * curtem suam adiit, ut (ibi pernoctaret, &) cum sibi eleemosynarum largitate, qua præ cunctis studebat, pauperes reficeret. Quædam vidua pauper ex eadem familia, filium suum conspectui ejus obtulit puerulum pauperculum, miserrimo infirmitatis genere debilitatum. Nam partim paralysi, partim lepra vexabatur, distortisque nervis membrorum, a tota corporeæ formationis utilitate dissolvebatur, manus enim cum brachiis, & genua cum pedibus & tibiis putrido tumore & profluenti sanie manabant, adeo ut nec gressum quoquomodo movere, vel saltem reptando posset usquam prodire. Quem ille *a* & vultu & corde hilari, quasi vere donum Dei grataner suscepit, & suis cubiculariis diligentius commendatum secum deduci præcepit. Potens est, inquit, Deus qui ab initio non dedignabatur miseris & peccatoribus diverso pietatis suæ remedio subvenire, nos etiam super hoc pauperculo, solito pietatis suæ more lætificare. Qui puer ad principalem nostram ecclesiam cum Episcopo perductus, & non sine magno puerorum, qui eum servabant, labore per aliquot hebdomadas sustentatus, tandem post quatuor vel quinque menses cępit paulatim, plane ex beati viri meritis & precibus, convalescere, & sedato partim tumoris ac saniei profluvio, interdum assurgendo, interdum vero proreptando, quasi ad gressum membrorum nervos exercere. Quod Præsul pius agnoscens, præ gaudio sæpius lacrymans, divinæ miserationi grates debitas retulit, cui & intentus supplicare, ut postea vere, donante Deo, patebat, non destitit. Nam infra anni spatium, ut certe apud nos omnibus notum est, puer fugata morborum multitudine, laxataque nervorum contractione, in melius convaluit, & de die in diem ad quodlibet servitutis officium valenter profecit. Idem namque homo, Vverinus nomine, jam per viginti & eo amplius annos in capella episcopali incolumis deservit, nisi quod quasi in testimonium virtutis Dei in semetipso, certe in cruribus & in manibus ipsas membrorum torturas, & ut ita dicam, gibbos quosdam, cunctis se videntibus ostendit.

*Huginhusen seu Engelhusen.

S. Godehardus puerum contractum & leprosum sanat.

33. Aliis quoque permultis varia humanæ fragilitatis conditione laborantibus, quibusdam scilicet, quod & gravissimum est, peccatorum pondere pressis, quibusdam vero diversa infirmitatum molestia detentis ad se confugientibus, opem suæ intercessionis impertivit; eosque infatigabili sanctarum precum instantia, & ab imminente periculo liberavit, & in futurum, Deo auxiliante, a talibus custodivit. De quibus quam multa, multis plane cognita, veraciter enarrare potuerim, ni ea ab illis tunc, ipso cogente dissimulata, ea maxime causa silendo modo præterierim, ne aut lectoribus altius fastidium ingeratur, aut ad talia pigris incredulitatis peccatum augeatur. Unum tamen dicam, quod quasi joculare ridiculo *b* Goslariæ effecit, quando ibi in curte regali in postremo ætatis suæ tempore, jussu & petitione Gislæ Imperatricis ecclesiam construxit. Erat ibi matrona quædam in laicali conversatione posita, sed in timore Dei devota, Hatthea * nomine, cujus filium ipse Episcopus pro fidei religione quam in ea sentiebat, de sacro fonte suscepit; quam quodam tempore contigit gravissimo oculorum dolore vexari, & per aliquot dies, adeo ut nec cibum nec potum accipere, nec aliquam corpoream quietem habere posset, cruciari. Quæ tandem, gravissima cogente doloris anxietudine, filiolum suum ad Episcopum cum eulogiis transmisit, eique suæ infirmitatis nimietatem intimans, aliquod medelæ subsidium ab ejus pietate quæsivit. Quibus Præsul auditis, læta hilaritate subrisit, & quosdam flores rubicun-

Multa alia patrat miracula.

*Hathzeca.

Mulierem ab oculorum dolore sanat.

a Bamberg. addit, *hunc, inquam, puerum, VVerinum nuncupatum sanctus Episcopus.*

b Goslaria urbs libera inferioris Saxoniæ. Ecclesia quam ibi sanctus Godehardus construxit a beato Leone 9. summo Pontifice dedicata est circa annum 1049.

bicundos de arbore, quæ lingua Theutonica Spinnelbaum [a] dicitur, ei forte in ipso momento a paupere quodam illatos, signo crucis munivit, & eidem puerulo dedit, dicens: Affer, inquit, hos flosculos amicæ meæ matri tuæ, ut illos in mei memoriam secum habeat, & a Deo salutis remedia poscat. Nec mora, ut nobis sæpius jurando retulit, ut ipsos flores ægris oculis admovit, omnem ilico totius infirmitatis dolorem a suo capite mirabili celeritate diffugere cognovit: & statim apertis vel ostiis, vel fenestris cubiculis, quæ jam per aliquot dies diligentius ejus ægritudinis causa claudebantur, cœpit clarius videre, & nihil prorsus hujusmodi molestiæ amplius sentire. Quæ postera die ad Episcopum pervenit, & gaudens simul & lacrymans, gratias condignas divinæ miserationi, ejusque visitationi humiliter retulit. Quam ille benigne consolando suscipiens, & in Domino corde firmo sperare, & indesinenter bene facere præcipiens, oculos ejus a presbytero sacro oleo, quod infirmorum dicitur, ungi mandavit; quæ certe unctio, & ejus pia deprecatio, eam ab eodem dolore usque in finem integre sanavit. ANN. CH. 1038 4. Maji.

34. Illud quoque, quod in antepenultimo præsentis vitæ anno ei accidit, propono in exemplum, & cautelam fidelibus, & timorem ac formidinem negligentibus. Erat sane in nostra congregatione quidam presbyter, ex familia ecclesiæ ortus, litteralis scientiæ, ut in pace veritas procedat, pæne ignarus, sed mundanæ sagacitatis subtiliter, & supra modum gnarus, qui ex infirma paupertate ad summas divitias cunctis miratibus succrevit. Qui primo a domino Bernvvardo episcopo feliciter exaltatus, sed ab Imperatore Henrico pro quibusdam causis, quæ modo melius silentur, humiliatus, iterum ab hoc viro beato, quia utilis ei ad res ecclesiæ videbatur, pia miseratione sublevatus, varie tamen inter adversa & prospera sæpius habitus. Postremo autem in tantum sibi tanti Pontificis animum sua calliditate conciliavit, ut perplures ante fideliter ministrantes Episcopo abalienaret, eosque tam herili gratia, quod eis certe molestum erat, quam & dignitate ac proprietatis utilitate privaret. Sed ne hoc aliquibus mirum videatur, quia, beato Gregorio teste, sæpius fit ut occupato in pluribus & maxime in divinis animo facile ab adulantibus subripiatur. Tandem ille ab omnibus publice maledicitur, & etiam interdum Episcopo a sanum sapientibus hujusmodi insolentia objicitur, qui & ab iis tandem qui insontes abalienati sunt, in gratiam reducitur. Presbyter S. Virum fallit.

35. Præsul pius tamen post aliquot annos de talibus clarius certificatus, & super eos qui injuste lædebantur aliquando ad veniam humiliatus, die quadam convenire de nostra congregatione Præpositum, & Decanum cum aliquot fratribus, ceterisque suis primoribus Holthusem, ubi tunc forte manebat, assedente etiam viro venerabili, suo ex sorore nepote, Rathmundo Altahensis monasterii Abbate, præsente eodem Presbytero, omnibus qui se ab eo læsos querebantur, coram licentiam fandi donavit. Statimque sine mora plura querelæ genera, tam ab ipso Abbate suisque qui hospites intererant; quam & a nostris proferuntur, quæ contra eum publice a cunctis quasi uno ore dicuntur. Querebantur enim omnes simul, primo generale Ecclesiæ & episcopalis honoris scandalum; deinde cives & hospites quisque speciale injuriarum sui detrimentum. Quibus ille auditis quasi insultando, ut erat callidissimus, subrisit, & velut admirans, quæ hæc essent inquisivit: ac deinde commentis mundanæ suæ sapientiæ, qua plane plenus erat, quæ vere ante Deum stultitia computatur, ut in ipso manifeste patuit, objecta quæque eloquenter repulit, omnesque sibi adversantes mirabiliter quasi mutos & elingues reddidit. In conventu publico accusatur.

36. Pius Præsul tandem Spiritu-sancto vere compunctus, & insuper etiam mirabili studio permotus, considerans pariter & manifestam rerum veritatem, & fiducialem cordis ejus temeritatem, ilico omnium voces compescuit, & modificato sermone cunctis admirantibus ita incœpit: Hildevvin, inquit, sic enim vocabatur, ecce enim omnes circumstantes, ut tibi videtur, ecce omnes subtilitate tua, Deo veritatem inspiciente, quasi mendaces ostendisti: jam modo ad me convertere, & soli mihi per Christum adjuratus veritatem responde. Evangelica, inquit, te sententia aggredior, & quia sensum evangelicum non plene sapis, te theutonico sermone alloquor. Hildevvin, inquit, diligis me? At ille statim fiducia- Interrogatus.

[a] Cod. Bodec. *de arbore qua fusarius lingua Belgica*. & quidem hanc arborem fusis fabricandis aptam esse aiunt.

ANN. CH. 1038 4. Maji.

ducialiter: Vere, ait, diligo te. Item Episcopus: Hildevvin, inquit, diligis me? At ille: Certe, ait, diligo te. Item Episcopus tertio: Hildevvin, inquit, diligis me? Tandem ille miser evangelico illo exemplo stupefactus, sed non rite, pro dolor, compunctus, irato pariter & flebili sermone respondit: Deus, inquit, qui omnia scit, ipse scit quia vere diligo te. Tunc præsul: Ecce, inquit, siquidem verum dicis, mihi satisfecisti; sin autem desipis, temetipsum miserabiliter obligasti. Sed si me, ut dicis, fideliter diligis, pasce oves meas, id est, dilige fratres & amicos meos, etiam hospites & pauperes meos; dilige conservos & domesticos tuos. Unde & per Deum te commoneo, ut si vere jurasti, te in veritate custodias; si quominus, digne pœniteas, & sub hoc pacto jam domum regredere, & dignitate pariter & beneficio ac proprietate tua in gratia mea, siquidem Deus annuerit, utere, sicque conventum illum cunctis admirantibus pariter ac paventibus dimisit.

Pejerat;

37. Illos tamen pariter ibi caritatis exhibitionem suscipere, & sic in pace discedere præcepit. Inter quos Hildevvinus lætus & hilaris, & quasi de victoria sua exsultans, ad prandium consedit, & inde incolumis rediit. Ad vesperum vero cum suis domi consedit jocundus & epulans, & in eos sane a quibus se læsum dolebat, convicia & minas intentans, sic lectum petiit, & sospes, ut sibi videbatur, quievit. Mane diluculo ad providendum suum ministerium iturus valenter surrexit, calciamenta citius induit, sed ad induendas tunicas assurgens concitus corruit, & mirabili celeritate præoccupatus miserabiliter exspiravit. Plures tamen & amplissimas (opes) in sua proprietate, in innumeris & pretiosis vestibus, & alia pecunia & etiam peculio dimisit; quas tamen beatus Præsul, de ejus morte ultra quam credi potest condolens, totas pro animæ illius remedio pauperibus erogari præcepit, remissionemque ei peccatorum ex corde, etsi sero indulsit, & pro illius animæ ereptione, jejuniis & obsecrationibus sæpius insudare non destitit. Quia ergo nos eum modo ultra debitum, plus necessariæ veritatis quam invidiæ vel odii causa reprehendimus, & ejus negligentiam nostra fortasse minorem de pluribus patefecimus, obsecramus o lectores vestram dilectionem, ut cum hæc legeritis, indulgentiam ei & remissionem peccatorum pro * vestra certe felicitate a Domino imploretis; & sic forte hæc reprehensio, fiet illi ante misericordiam judicis venialis remissio.

Misere perit.

* *Edit.* nostra.

38. Erat quoque in nostra congregatione vir vitæ venerabilis, ac in omni Canonicæ regulæ observatione jure laudabilis, nomine Tadilo, de quo etiam supra pauca retuli, primo sub domino Bernvvardo pro fidei & industriæ prærogativa vicedominus, sed ab hoc beato Pontifice pro utilitate Ecclesiæ decaniæ ac scholari magisterio præstitutus: & quia ei pro * religionis & caritatis merito corde tenus complacuit, eum sibi in consecretalem & symmistam in Dei servimine adoptavit. Erat enim, tota ecclesia quæ eum noverat teste, grandævus & emeritus, humilitate & dilectione præclarus, in regendis vero ac commonendis Fratribus media caritate severus, & in toto virtutum exercitio coram Deo sollicitus. Nam in admonitione sua illo ridiculoso proverbio sæpius utebatur: Diligant, inquit, homines, oderint vitia. Huic beatus Pontifex ante aliquot annos *a* sæpius, ut nobis videbatur, jocando prædixit, quod aut secum aut paullo ante se ex hac vita esset emigraturus. Novissime vero ei in postremis decumbenti, per prædictum Abbatem nepotem suum, quem ad eum visitationis gratia, sua vice direxit, serio mandavit, quod sacram olei unctionem vere pœnitendo, & commissa sua confitendo, plena fide susciperet, & corporis sanguinisque Christi sacramento munitus intrepidus præmigraret, promittens ei veraciter se superstitem, pro ejus animæ remedio Dei gratiam indesinenter obsecraturum, & eum in proximo anno in pace Christi subsecuturum. Qui Abbas eumdem dilectum, & jure semper memorandum magistrum nostrum, cum adstantibus fratribus sacro oleo perunxit, eique ex potestate & jussione Episcopi plenam remissionem indulsit, qui post biduum vere felix ad Christum migravit; cujus tamen obitus nos acriter contri-

S. Godehardus Tadilonis mortem prædicit, & suam.

* *Boll.* pietatis & castitatis.

a Edit, *menses*. Paullo aliter codex Bamberg. *Pontifex, sicut ex Spiritu-sancto cognoverat, diem exitus sui sæpe prædixerat; scilicet quod ipse ante annum & sex menses, transitum beati patris nostri Godehardi esset precessurus.*

tristavit, quia congregationem nostram, (immo totam nostram ecclesiam) tanti viri patrocinio & consilio, magisterioque privavit. Verum certe, & clero & populo teste, dicimus, quia nunquam ejus ordinis virum in omni ecclesiastica probabilitate honestiorem vel vidimus, vel videbimus. Cujus certe memoriam jure nos corde tenus retinere debemus, quem vere ante conspectum Sanctorum nostri recordari non dubitamus. Sic ergo prophetiam beati Præsulis liquido Deus implevit, qui eum post *a* annum & tres tantum menses ex hac vita feliciter exemit. AN. CHR 1038 4. Maji.

39. Jam autem beati patris Godehardi appropinquante manifestius fine, semper operum bonorum augmentis de virtute in virtutem anhelabat, ut videre mereretur Deum deorum in Sion, & jam cessante practicæ plurali officio, in solo se indesinenter theoriæ affixit exercitio, tria tantum de generali specialiter eximens, psalterium, eleemosynam, & præ omnibus jugiter sibi sociam & amicam abstinentiã, adeo ut si rare festiviori tempore cogentibus per obedientiam Fratribus, aliquid lautioris cibi, vel fortioris potus contra morem stomachi percepit, molestię magis corpori quam refectioni fuerit. Et tunc supremum pręsentis vitę natalem Christi, anno scilicet *b* 1036. Imperatore Goslare sedente, ipse Holthusen votive celebravit, solvens certe secundum Evangelium quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo; semet quippe prædicto more Christo spirituale sacrificium immolans, sed & suis nihilo minus, clero sane & populo, in divinis & humanis, pro ritu & etiam debito juxta vires congratulans, sacratissimos autem dies Qadragesimæ, & ut ipse sæpius jocundando proclamabat saluberrimos, summo cordis ac mentis affectu hilaris expectabat, quos corporaliter quasi extra corpus mirabiliter transiens, vix cohærentibus nervis, ad sacro-sanctum Pascha pervenerat. Attamen *c* Dominicam palmarum, Cœnamque Domini, & festum Resurrectionis Christi debito Episcopali officio, ultra vires collecto robore, peregit; sicque Paschæ ferias per circumpositas stationes juxta solitam religionem admonendo fideles visitavit, in quibus etiam diebus, sæpius publice denuntiavit se modo cum illis ultima corporalis consortii lætitia jocundari: & *d* in Ascensionem Domini, quo Deus jusserit, invitari. Nos vero hæc audientes quasi derisimus, quia eum jam * quantocius de regressione antiquæ suæ patriæ, videlicet Bajoariæ, nobis minitantem audivimus.

Morti proximus spiritualibus exercitiis incumbit.

* *Edit* quantocies.

40. Post Albas *e* itaque a nobis digressus, cum suo prædicto nepote Radmundo Abbate, Adenstad *, quo inceptam jam noviter ecclesiam consummare studebat, devenit, nec infirmitati diutius reluctari valens, deficiente carne decubuit. Quo flebili rumore comperto, prædictus Rathmundus *f* abbas, vir certe corde & animo divinę servituti mancipatus, & prępositus noster ac Decanus cum prioribus ad eum visitationis gratia convenerunt, quem tamen dissimulato languore solito more ecclesiastico labori assidentem, circumstantiumque manibus sustentatum invenerunt. Quos advenientes sola caritatis hilaritate lætus suscepit, & quasi oblita molestia, adventus eorum causam admirando perquirens, reportari se ad cubiculum præcepit. Ibi * adunato specialiter clero; primo singulos quosque de suæ obedientiæ procuratione sollerter admonebat, ac deinceps omnes generaliter, de sacrę fidei & religionis observatione, tam salubriter quam & terribiliter obsecrando simul & arguendo informabat. Deinde se orationibus eorum contra callidi tentatoris insidias & fraudes commisit, eisque obitus sui diem & tempus, funerisque & exsequiarum, & etiam sepulturæ ordinem, ut postea evenit, quasi alludens liquido prædixit. Ite, inquit, & ad superventuram Dominicæ Ascensionis lætitiam vos quisque, pro suæ obedientiæ qualitate, & etiam pro spiritualis prerogativę quantitate præparate, & meum adventum læti, & quasi vere mecum hic & in futuro congratulaturi exspectate. Nam in vigilia Ascensionis in Montem ad sanctum meum patronum Mauricium adveniam, & ibi noctem diemque sanctã agam.

In morbum incidit.

* *al.* Eistad.

* admisso.

Suam mortem prædicit.

a Bamberg. *qui eum ante se anno & sex mensibus.*

b Henschenius reposuit anno 1038. Conradus tamen Imperator eo anno erat in Italia ac Parmæ Natalem Domini celebravit. Unde conjicit vir eruditus, auctorem nostrum ea quæ anno 1039. contigerunt, cum iis quæ præcedenti anno gesta fuerant confudisse. Codex Græciensis habet *anno* 1039.

c Bamb. *Præcipue tamen supremo præsentis vitę anno per totam Quadragesimam se castigans, vix collecto robore peregit debito episcopali officio Dominicam Palmarum, &c.*

d Bamberg. *quoniam oporteret eum ad alium locum in Ascensione Domini proficisci.*

e Sic vocant plerumque Dominicam in albis, quod ea die recens baptizati vestes albas deponerent

f Bodec. *Adelbertus abbas.* Boll. *prædictus abbas.*

ANN. CH. 1038 4. Maji. agam: Abbatem tamen vobis, qui vice mea processionis & missarum sollemnia peragat, mittam, & sic elevatis oculis altiusque suspirans, quasi tamen arridens: Nocte, inquit, illa ut Christus voluerit peracta, in feria sexta diluculo ad sanctum Michaelem veniam, cum Abbate & fratribus pernoctaturus, inde sabbato ad sanctum Andream oraturus, & inde vos adeam, vobiscum penitus permansurus. Diem vero Dominicam convocatis fratribus & amicis sollemniter celebremus, & ita totius festi nostri jocunditatem penitus terminemus. Et hæc dicens, benedictionem dedit; sicque nos mirantes pariter & stupentes dimisit.

Puerum secum moriturum prædicit.

41. Habebat quoque beatus Pater in privato suo ministerio, juvenem quemdam illustrem, filium viduæ, pictoriæ artis opificem, qui vilia ejus vestimenta calciamentaque servabat, nomine *a* Bunonem, cui ab initio ejusdem anni, quod secum patriam suam, id est Bajoariam, perrecturus esset sæpe precepit. Nam, ut prediximus, longe ante sæpius se patriam suam revisitaturum serio promisit, & pluribus cujusque ordinis se ultroneis offerentibus, ac pariter cum eo proficisci cupientibus, grates devotioni eorum retulit, & solum tantum Bunonem secum iturum preelegit. Eodem quippe die ante adventum cleri, ut predixerat *b*, dum more suo in abditis vestimenta sua mutaret, eidem juveni præcepit, ut eadem vestimenta quæ deposuit indueret, & ad eum concitus veniret. Quæ verba ille quasi deliramenta vel irrisione plena contemsit, Præsul vero ac si dedignando cubiculariis dixit: Ite & vestimenta quæ deposui induite ei, & ad me deducite. Qui statim eum post velum cubiculi trahentes induerunt, & in conspectum velut irridentes deduxerunt. Quem ille diu intuens, ait: Vere scias, quia in eadem veste *c* rumorem invenies. His dictis puer exivit, & in ipso momento intolerabile eum frigus invasit, & hora eadem ægrotans lecto procubuit: quem cum post discessum fratrum episcopus requireret, dictum est quod ægrotaret. Qui statim accersito procuratore, præcepit ei dicens: Puerum illum caute & sine molestia fac ad matrem suam deduci, ut in occursum meum paratus mecum possit proficisci. Qui *d* statim deducitur & decrescentibus dietim viribus ad extrema præparatur.

Holthusium proficiscitur.

42. Deinde Præsul noster ingravescente febre Holthusen, ubi confluente ecclesiastico more ad visitationem tanti viri multitudini sufficiens ædificiorum erat copia, provehitur. Ibi inter multam cleri populique frequentiam, quadam die venerabilis domina Sophia de Gandersheim advenit, quæ tandem, ut in pace loquar, deposita priori pertinacia, plena se fide & devotione, ad beati viri familiaritatem convertit, quæ, tunc occasione inventa, & populari turba remota, adstante clero de frivola quadam pertinacia, quæ de suæ ecclesiæ clericis contra beatum virum increvit, exordium fecit, & debitam satisfactionem promittere cœpit. Ad cujus verba ille, partim morbo cogente, partim vero, ut nobis videbatur, indignatione permovente, iracunde respondit, & in futurum talia suspendi rogavit. Illa vero commotionem ejus dissimulans, & obitum ejus celeriorem formidans, item itemque in sua satisfactione etiam lacrymando perstitit, eamque ut recipere dignaretur obsecrando postulavit. At ille: Domina, inquit, per Deum paulisper reticete, & hæc donec in festivitate sanctæ Mariæ conveniamus suspendite. Ipsa autem, ut videbatur omnibus, finem ejus citius adventurum intelligens, & tamen verba ejus vehementer expavescens: Utinam, inquit, o Pater dilecte, tamdiu vita vestra nobis supersit, donec hoc tempus venerit. Ille vero fortiter collectis viribus, apertisque oculis, & omnibus diu circumspectis, ait: In potestate quidem Dei vita nostra exitusque vere consistit, in veritate tamen, quæ Deus est, dico vobis, quia in festivitate sanctæ Mariæ, ubi Deus voluerit, certe simul erimus; ibidemque coram veraci testimonio & de his, & de aliis etiam quæ inter nos dissident, tractabimus. Et hæc dicens, compressis oculis reticuit. At ipsa nimio stupore pavefacta, silenter circumstantibus ait: Heu me miseram, numquidnam sum moritura, eumque in proximo subsecutura? Nec tamen amplius eum inquie-

Huc advenit Sophia.

Cui mortem prædicit.

a Ubique scribitur *Bunonem* Surii tamen prima editio habet *Brunonem*.

b Sic Bamberg. alii vero *prædiximus*.

c Bollandus ea voce rheuma designari putat, legendum forte *humorem*.

d Bamberg. *proficisci. Ex ea die præsul noster, decrescentibus dietim viribus, ad extrema præparatur, & a præfata villa ad Holthusen*.

e Idem: *pro quibusdam causis ecclesia sua eum interpellavit, omnemque de reliquo subjectionem, & de præterito errore satisfactionem promittere, &c.*

inquietare præsumsit, sed humiliter sibi ab eo indulgentiam simul & licentiam petiit. Item ille apertis oculis eam breviter, immo & salubriter de sacrę religionis observatione commonuit, ac de plurali suæ obedientiæ provisione coarguit, & sic elevata dextra eam benedictione munivit, eique pro tempore remissionem indulgens non sine magno, ut ipsa fatebatur, timore dimisit.

ANNI CH. 1038 4. Maii

43. Transacta autem hebdomada, beatus Pater, jam deficiente funditus corpore, ab Abbate, ceterisque fratribus sacri olei liquore ecclesiastico more perungitur, & ita ut prædixit, in vigilia Ascensionis Domini in montem sancti Mauricii *a* transvehitur. Ibi statim ad eum flendo fratres [cum innumerabili alia multitudine fidelium] convenerunt, nec amplius amaritudinem doloris, quo corde tenus vexabantur, abscondere valuerunt. Cetera vero inumerabilis confluxit fidelium multitudo, quam non minor pro obitu carissimi Pastoris afflixit amaritudo. Quos tamen ille, licet deficiente jam pæne lingua, benigne consolando dimisit, & diluculo iterum advenire mandavit. Quibus discedentibus, & sacram noctem illam in magno dolore ducentibus; beatus Pater consueto more, sibi Psalmos semper quasi pro dulci refectione ruminabat, & in tali meditatione cursum suum consummans, animam suam attentius Deo commendavit *b*. summo vero diluculo iterum clerus peractis matutinis advenit: quem ipse affatu tunc supremo, breviter, attamen salubriter, de sacræ religionis & obedientiæ observantia commonuit, sicque confessionis versu cum eis communiter prolato, ad celebranda cum Abbate missarum sollemnia valedictione ultima dimisit. Præsul autem clemens, non immemor suæ promissionis, de prædicto suo cubiculario Bunone requisivit sollicite; quem ubi desperari corporaliter cognovit, ei per nuntium mandavit, dicens: Consolare puer meus in Domino & confortare: quia jam tempus instat, quo mecum ad patriam eternæ beatitudinis debes vere pervenire. Quæ verba puer lætus audivit, & nil jam de vita præsenti meditans, in ipsa sacra Asscensionis Domini die viaticum salutare petivit, quo percepto, gaudens promissionem beati Præsulis exspectavit.

Extremæ unctionis Sacramentum accipit. Ac deducitur in montem S. Mauricii.

44. Missarum igitur apud nos celebritate peracta, refectioneque * festine percepta, Fratres iterum jam hora diei decima, ad dilectum Pontificem revenerunt, & officio pæne linguæ cessante, corde vero juxta Apostolum spiritu & mente psallente, psalmos in solo pectore difficulter ruminantem invenerunt. Tunc inito consilio, pueros quatuor scholares ex utraque lectuli parte statuerunt, quos psalterium a principio aperte & distincte recitare fecerunt. Quibus Pater beatus auditis, quasi hac melodia delectatus, aliquantulum quievit, interdum & simul cum illis psallere gestivit. Versus tamen illos præcipuos, qui specialiter Domino ad supplicandum pertinebant, apertis elevatisque oculis, altius ructitabat. Media autem nocte, jam finito psalterio, jam imminente manifestius fine, matutinale officium inceperunt; & dum ad psalmum *Benedictus Dominus Deus Israel*, pervenerunt, vir beatus in ultimo tunc agone desudans, vix dum apertis oculis, clero cantante, *Illuminare his qui in tenebris, & in umbra mortis sedent*, ille *ad dirigendos*, inquit, *pedes nostros in viam pacis*. Et in hoc verbo, dum a clero, *Gloria Patri* cum Antiphona, *Asscendo ad Patrem meum*, & Patrem vestrum canebantur, ipse ab adstantibus de lecto levabatur, sicque felix vere illa anima, quasi obdormiente corpore, carnali ergastulo solvebatur. Consonantibus statim ibidem campanis, Fratres qui in monasteriis felicem ejus obitum sollerti vigilantia exspectabant, pro tam dilectæ animæ remedio preces exsequiales frequentabant devote.

* festive.

1. Cor. 14.

Luc. 1.

Psallens obit.

45. Non ergo nunc æstimo silentio prætereundum primum meriti ejus indicium, in ipso beato obitu Deo teste declaratum. Nam sæpe dictus puer Buno in domo matris suæ juxta ecclesiam sancti Michaelis, eodem momento membris præmortuis, extremo tantum spiritu in pectore palpitante, desperatus jacebat: qui resonantibus ilico campanis, quasi a somno evigilans, quid hoc esset stupens exquisivit. Cui cum mater dissimulans matutinale officium signari diceret, ipse acsi indignans matris adstantiumque fallaciam: Cur me, inquit, fallitis? Cur veritatem cela-

Ac paullo post Buno.

a De hoc monte Chronicum Saxonicum ms. ad an. 1025. *Montem speciosum in occidentali parte suę civitatis incolere cœpit, quem postea titulo ac nomini sancti Mauricii sui summi patroni dedicavit.*
b Sic Bamb. alii, *consummans pernoctabat.*

ANN. CH. 1038 4. Maji.

celatis? Vere cum hoc signo dilectus Dominus meus cælum scandit, & promissionum suarum, ah, ah, immemor miserum me reliquit. Surgite, ait, & elevatis manibus cordibusque, ejus dilectam animam divinæ clementiæ commendate, & ut mei modo meminerit obsecrate. Et elevatis nisu quo potuit ad cælum oculis: O Præsul, inquit, sancte, o Pater clementissime, per ipsum te adjuro ad quem vadis, ut nunc memineris mei, & ne me in carne jam post te relinquas, quem tecum ad patriam iturum sæpius promiseras. Illi stupentes pariter ac mærentes, dum jussioni ejus obtemperant, vix eum reflexis oculis statim exanimem aspexerunt, quem ilico stratu deponebant, & omisso fletu, eum quod optaverat obtinuisse gaudebant.

Corpus S. Viri in monasterium S. Michaelis deportatur.

46. Fratres vero in monasteriis exsequiarum debito, matutinalique officio peracto, Missarum celebratione, psalmorumque frequentatione pastorem suum divinæ miserationi tanto devotius commendabant, quanto se ab ipso commendandos fiducialius sperabant. Adveniente autem felicis memoriæ BRUNONE Mindonensis ecclesiæ episcopo, quem ipse Pater venerabilis sibi in spiritualem filium adoptaverat, qui etiam cognita ejus infirmitate, juxta nostra confinia habitabat, hora ejusdem diei tertia, totus clerus cum populo militiæ certe & familiæ, & plurali civium, comprovincialiumque, & maxime pauperum frequentia, ad montem ubi specialis noster thesaurus servabatur processit; eumque ad monasterium sancti Michaelis, ut ipse vivens prædestinavit, deduxit. Quo dum appropiatur, ante portas atrii funus defuncti juvenis, cum non modica parentum civiumque turba profertur, quod & ante pedes Episcopi per dispositas ecclesias a ministris circumfertur. Quantus vero planctus & lamentatio, vel cleri, vel populi, vel etiam pauperum ibidem exstiterit, ingenii nostri facundia certe ad narrandum non sufficit, quia in una cujuslibet mente vel voce, luctus & lætitia pariter sonuit: dum pectora fidelium de præsenti mæror, de futuro pertulit gaudium: quia, sicuti de sancto Martino canitur, pium erat flere, & pium gaudere. Merito ergo flevimus, quia talem pastorem amisimus; sed & jure gaudebamus, quod talem intercessorem præmisimus.

Exinde in ecclesiam S. Andreæ.

Tandem in Cathedralem ubi sepelitur.

47. Vigiliis igitur ibi pro nostro modulo condigne peractis, beatum corpus mane ad sanctum Andream honorifice est delatum, ibique oblatis sacrificiis, inde in principali nostra ecclesia cum debita veneratione collocatum. In Crastinum vero, illucescente Dominica, ex diversis per Saxoniam cœnobiis fratres & sorores in obsequium tanti patroni convenerant: qui destitutionem cleri & desolationem populi, ac generale Christianismi totius damnum, debita lamentatione defleverant; sicque ab Episcopo missali officio devotissime peracto, sacrum beati viri corpus in medio nostro choro, ecclesiastico more terræ est collatum, quod ibidem usque in hodiernum diem a fidelibus Christi, juxta humanæ fragilitatis possibilitatem, condigna est reverentia frequentatum. Prædicti autem pueri corpusculum ante occidentalem templi introitum, ab eodem Episcopo prius est humatum. Domina vero Sophia, de qua etiam supra retulimus, jam de sua præmonitione magis magisque sollicita, sorores suas ac presbyteros, illo cum oblationibus transmisit, seseque beati viri meritis & precibus suppliciter commisit: sicque superventuram beatæ Matris Christi Assumtionem simul & Nativitatem, pavens exspectavit. Quæ tamen, incipiente sequenti anno, triduo ante Purificationem sanctæ Mariæ, ex hac vita emigravit: sic & in hoc Deus beati patris prophetiam liquido declaravit. Nos quoque quantum, Deo annuente, possumus merito ejusdem Abbatissæ animam divinæ miserationi sæpius commendare debemus, quæ congregationem nostram, dum vixit, omni semper dilectione percoluit, ejusdemque dilectionis certum testimonium posteris reliquit.

Miracula post mortem S. Godehardi edita.

48. De miraculis igitur, quæ per beati Patris merita, post dissolutionem corporis ejus, in salutem credentium divina pietas clementer ostendit, melius pauca quam plura scribenda putavimus, ne aut studiosis aut desidiosis fastidium, vel etiam infidelibus incredulitatis periculum, narrationis prolixitate contrahamus. Præcipue tamen propter quasdam vanæ mentis personas, quæ in nostra patria usitato more per sacra loca discurrentes, se aut cæcos, aut debiles, aut elingues, vel certe obsessos temere simulant, & ante altaria vel sepulcra Sanctorum, se

se coram populo volutantes, pugnisque tundentes, sanatos ilico se proclamant; ea scilicet sola vesana voluptate, ut sic tantum majorem stipem, vel quæstum a plebe percipiant. Sicque fit, ut & beatum virum sæpius de talibus dixisse præmisimus, quia mendaces, inquit, faciunt ut veridicis vix credatur. Et cum in hujusmodi fallacia tales liquido deprehenduntur, etiam veræ Sanctorum virtutes in periculosam desperationem hac dubietate retrahuntur: vel certe & hi qui vere sanantur, etiam non solum a perfidis, sed & interdum a fidelibus fallere creduntur, sicut utique nobis de quadam muliercula palam venit.

AN. CHR. 1038 4. Maji.

49. Primo namque prædicti nostri Antistitis *a* Helizonis * anno, in speciali nostra festivitate, id est in Assumtione sanctæ Mariæ, anus quædam nobis ignota, velato capite, nubilata facie, ante sepulcrum beati viri se projecit, ibique prædicto amentium more, diutius volutata tandem prosiliens, se per multos annos cæcam ibidem tunc illuminatam proclamavit. Quo statim rumore diffamato, clerus populusque concurrit, ipse etiam Episcopus advenit. Cumque jam ad agendas publice Deo gratias properarent, cives illius, qui eam prius noverant, eamque in hujusmodi falsitate sæpius notaverant, venerunt, qui illam & modo, & sæpe etiam antea talia mentitam veraciter dixerunt. In quam cum jam populus merito, ut male tractaretur, insurgeret, a clero tamen pro beati pontificis veneratione defensa, confusa discessit, & nusquam nobis postea comparuit. Talibus ergo fallaciis, cauta consideratione post hæc devitatis, pluribus ignotorum dictis, quæ certe vera esse poterant, dubitando dissimulatis, ad ea tantummodo sola quæ præsentes, veritate Dei teste, vidimus, vel quæ certe ab his audivimus, quos veraces in timore Domini cognovimus, narrationis nostræ seriem intendimus.

* al. Hetelonis.

Miracula sola certa enarrat.

50. Primum namque fuit, quod & erat, & est omnibus notissimum. Quidam de operariis nostræ ecclesiæ, nomine Luidgerus, cum in ecclesiæ atrio ligna collocarent, graviori quadam trabe decidente, femore cum tibia & pede miserabiliter côtrito, penitus debilitatus est. Quem beatus Pater, quia prius eum fidelem & utilem cognovit, ante mensam suam quotidie cum pauperibus ad eleemosynam sedere præcepit. Qui miser super debilitatis suæ dolorem, graviori semet mærore sæpius afflixit, quia ad opus cui mancipatus erat, utilis esse non potuit. Quicquid tamen vel sedendo vel proreptando agere potuit, in hoc se voluntaria utilitate studiosus exercuit, nec prorsus aliquod tempus, nisi cum somnum vel cibum caperet, transire sibi patiebatur, quin semper in aliquo utilis esse videretur. Consuetudo namque dilecto nostro Pontifici fuit, ut puerulos, vel etiam pauperes validiores sæpius per plateas, vel defossas petrarum foveas ageret, qui sibi lapillos minutos quosdam nivei coloris, vel nigri, vel rubri, interdum vel varii, deferrent, quos ipse elimatos & politos, variaque collisione, vel confricatione in similitudinem pretiosorum lapidum redactos, aut in altaribus, aut libris, aut capsis honeste collocavit. In quo nimirum opere prædictus ille pauper se privatim exercuit, & ceterorum industriam utiliter prævenit, & pro curiositate tali, Episcopo penitus complacuit. Interdum autem & pictoribus, & eis qui vitro fenestras componebant, se admiscuit, inter quos etiam utiliter operosus exstitit.

Operarius claudus quem sanctus alebat.

51. Beato vero Pontifice ex hac luce sublato, ipse detonsus & laneis indutus, carne & reliqua lautiore refectione abstinens, ad sepulcrum ejus contulit se, ibique tam custodibus quam & ceteris fidelibus, quanta potuit fidelitate servivit, & postremo consentientibus magistris, totam sepulcri custodiam penitus usurpavit. Vix tamen debili crure ligno sustentato, reliquo vero corpore baculo sublevato tale obsequium exercuit. Attamen vires quas invalitudo denegavit, obediendi devotio ministravit. Psalmos quippe non noverat: verba tamen quæ fidelium narratione vel admonitione perceperat, devotius invigilando, sæpiusque in modum veniæ, fidelium more decumbendo, sollicitus frequentabat. Quo ibidem in hac sedulitate firmius perdurante, & altiora quantum ad se proficere satagente, quadam die sabbati ad vesperam, dum in choro vespertina laus canitur, ipse juxta sepulcrum

Fit custos ejus sepulcri.

a Is e præposito Goslariensi in episcopum Hildesheimensem assumtus est post mortem Azelini anno 1034 quam sedem annis viginti quinque obtinuit, ac sepultus est in ecclesia sancti Mauricii in monte, quam primo pro Monialibus ac deinde pro canonicis, fundarat. Porro monet Henschenius, nonnulla hic in codice Græciensi pe tribus S. Godehardi proximus successoribus, Thietmaro scilicet, Akelino, & Helizone seu Ethelone, haberi.

ANN. CH. 1038 4. Maji. crum pontificale prosternitur, & ibi diutius aut somno, aut ecstasi quasi immobilis detinetur, &, ut ipse postea fatebatur, intolerabili quadam membrorum ac nervorum distensione, vel contractione invisibiliter cruciatur. Sed finita laude quasi soporatus surrexit, & velut plus solito ægrotans, vix habitaculum repetiit. Statimque lectulo collocabat se, & per totam noctem in illa membrorum distractione durius laborabat: sed paullo ante Matutinum, tandem sopitus dormivit, & somnium in quo surgere, & ad ecclesiam ad agendas Deo gratias properare jussus est, vidit. Somno tamen cito excitus surrexit, moxque remoto femorali sustentaculo, rejectoque baculo, matutinali hora & ecclesiam intravit, & coram omnibus Deum evidentri professione laudavit, & postmodum in finem vitæ incolumis, quanto diutius, tanto devotius ministravit. *Sanatur.*

Mulier cæca lumen recipit. 52. Mulier etiam quædam, nomine Mersvid, omnibus nobiscum commanentibus notissima, quæ per multos annos errabat cæca, ad idem beati Præsulis sepulcrum in crastinum post Assumtionem sanctæ Mariæ, coram clero & populo est illuminata.

** Deniko.* *Claudus gressum.* 53. Quidam quoque rusticus de pago ecclesiæ, qui Holthlaon dicitur, nomine * Emko, diutina infirmitate miserabiliter fatigatus, contractione lumborum per multos annos est crurum officio spoliatus: qui tandem ad viri sancti memoriam baculorum sustentatione vix dum proreptando pervenit, ibique in anniversario ejus die integram sanitatem coram clero & populo, omnibus nobis intuentibus recepit.

Puella fere exanimis. 54. Nobilis vero quædam femina non ignota, de Episcopatu Mindonensi, Siuve nomine, puellam fratris sui filiam nutrivit, quam in locum filiæ adoptatam intime dilexit: quæ gravissima infirmitate præventa, periclitari cœpit, & quasi præmortua biduo exanimis jacebat. Propinquis vero cum familia & civibus assidentibus, & tantam puellæ elegantiam pro multiplici miseratione amare deflentibus, anus quædam, quæ ad ecclesiam serviebat, de memoria nostri Præsulis sermonem habuit, & qualiter ad ejus tumulum infirmi per divinam miserationem sanarentur exposuit. Cujus admonitione domina ipsa compuncta, matutinali tempore ecclesiam intravit, & coram altari prostrata, profusis lacrymis, Deo, sanctæque Mariæ, & beati etiam Præsulis animæ, pro eadem sua nepte oblationes intima devotione devovit; & continuo, ut ipsa nobis flendo juravit, regrediens puellam jam videntem, jam loquentem reperit, quæ refectionem petiit, & accepit, &, Christo pro beati viri meritis annuente, sanitatem integram recepit. Quam amita ipsius quinta post die ad sanctæ Mariæ altare, & ad tumulum Præsulis cum promissis oblationibus deduxit, & qualiter sanata sit, cum sufficienti civium ac provincialium suorum testimonio, coram multitudine comprobavit.

*al. * Folchardus. Item & puer.* 55. Frater quoque noster non ignotæ memoriæ, * VOLCVVARDUS presbyter, eo tempore Vicedominus, postea noster præpositus, postremo felix Brandeburgensis ecclesiæ episcopus, qui eidem patri nostro, ut omnibus notum est, & fideliter servivit & intime complacuit: cum post obitum ejus episcopales curtes more solito circuiret, in villam quæ * Eckershuson dicitur devenit, & in domum quamdam ad prandendum divertens, puerulum misera languoris infirmitate detentum invenit, qui tunc per aliquot hebdomadas, omni membrorum officio destitutus jacebat, & ad exitum dietim, ut omnibus videbatur, appropinquabat. Quem idem presbyter, sicut semper erat super talibus miserans, lacrymando diutius intuebatur, languorisq; tempus & eventum ex familia sciscitabatur. Quod ut agnovit, flenti matri, ut ad tumulum sancti Pontificis candelas juxta pueri mensuras promitteret persuasit: quod & ipsa statim libentissime fecit. Sed cum pauper illa ceram ad talia non haberet, ipse ex lino * lumen parari præcepit, & puerum per singula membra metiri fecit, ut certe mensuram secum deferret, & per se præstita cera candelas pro ægrotante, ad beati viri memoriam offerret. Quo facto, ad prandium consederunt, & quasi oblito puero, alia quædam inter se fabulari cæperunt. Interim vero puer mira celeritate quasi ex morte revixit, & in lecto cunctis admirantibus resedit, & vocata matre de stratu prorepsit, & refectionem petiit, & eodem momento percepit, & postea pro beati viri meritis incolumis permansit.

*al. * Aschgereshusen.* ** lychnum.*

56. Erat

56. Erat etiam in nostra congregatione juvenis quidam ex laico conversus, Desiderius nomine, & eodem beato viro jubente in clero tonsoratus, & usque ad Diaconatus ordinem promotus: & quia plenum officium cantando & legendo cum Fratribus frequentare non potuit, eum ne penitus vacaret, cum custodibus ecclesiæ ministrare præcepit. Tempore autem Azelini nostri præsulis [a], post miserabile incendium nostri monasterii, dum idem Frater noster infra festivos dies nativitatis Domini, quadam vespera in scholis cum pueris sermocinando consedit; subita cæcitate miserabiliter perculsus cecidit, & alia etiam infirmitate concrescente, longo tempore decubuit. Quadragesimali vero tempore, cæcitate durante, ex infirmitate convaluit, & ecclesiam debito more frequentans ad pontificale sepulcrum spe sanandi sæpius prostratus procubuit, & contigit quadam feria ante Pascha, certe in Kalendis Aprilis, quando celebramus adventum reliquiarum sanctorum [b] Cantianorum martyrum, dum in matutinis ibidem procumberet, ilico quasi pruriente dextro oculo, & durius manu confricato, sanguis non modicus prorupit, & statim in eodem oculo visum recepit, pro qua clementia divina pietas ab omnibus in commune laudabatur, & pro reliquo solita miserationis Domini potentia exspectabatur. Post Pascha vero in anniversario die sancti Patris nostri, cum in ejus memoria, Missa pro defunctis ab Episcopo celebrata est, tempore oblationum coram clero & populo quasi infirmatus corruit, & prærumpente ilico sanguine ex oculis & naribus, & etiam auribus, aperto oculo visum liquido percepit. Missali denique officio peracto, Episcopus habito sermone clerum & populum ad laudes debitas Deo persolvendas admonuit, & profusis unanimiter lacrymis, Deum pariter & ipse laudavit. Qui frater eodem momento *, Deo gratias, penitus convaluit; & post hæc in promissa professione usque in finem fideliter permansit.

ANN. CH. 1038 4. Maji.

Diaconus cæcus recepit visum.

* al. die.

57. Plurima igitur beati Pastoris nostri præconia, ea solummodo quam præmisimus ratione, præterimus, quæ per divinam clementiam ab initio usque adhuc, gloriose fieri sæpius sentimus. Nec tamen illud reticebimus, quod tota sancta Dei Ecclesia teste, verum esse novimus, quia plures plerumque ad sepulcrum ejus cum oblationibus gaudentes adveniunt, qui se se suosque a variis tribulationibus vel infirmitatibus celeri subventione, per virtutum ejus merita liberatos publice referunt. Namque ut alicui aliquid incommoditatis, vel molestiæ occurrerit, statim cum ad sancti hujus Patris memoriam, vel absens oblationis suæ votum ubicumque promiserit, proculdubio eodem momento quamcumque consolationem in vera fide sperans obsecrat, celerius eam meritis ejus suffragantibus impetrat, (per eum, qui omnia operatur in omnibus, Dominum nostrum Jesum-Christum, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.)

Plurima miracula omittuntur.

MIRACULA DECEM A S. GODEHARDO facta, dum adhuc esset Abbas.

I. *De quodam febricitante, quem sanavit in Bavaria.*

58. JOHANNES quidam civis Pataviensis, febris incommodo vexabatur per longa tempora: contigit autem, ut sanctus pater Godehardus adhuc Abbas in suo monasteio Altach, pro negotio dicti sui monasterii Pataviam adveniret; & infirmus ille, ipsius cognita præsentia, fratrem suum misit ad eum, rogans, ut ipsum causa Dei visitare dignaretur, quod & fecit. Visis autem ipsius in quibus decubuit febribus, ingemuit, & ait: O Pater Adam, quis te tam celeriter excæcavit, ut mandatis Dei creatoris tui contraires, & tot malis nos omnes peccato tuo subjiceres! Ecce post hæc, quæ temporaliter hic patimur, nisi mandata ejus servaverimus, æternaliter pati formidamus; & erit hoc malum temporale

[a] Camberg. *reverendi pontificis nostri VVecelini.*

[b] Sic dicti sunt SS. Cantius, Cantianus & Cantianillus, qui cum Proto pædagogo suo passi dicuntur Aquilegiæ pridie Calend. Junii. Eorum passionis Historia tribuitur sancto Ambrosio apud Mombritium. alia ex antiquo codice ms. C. V. Ulrici Obrechti edita est in Appendice Liturgiæ Gallicanæ.

ANN. CH. 1038 4. Maji initium nobis malorum æternorum. Hoc autem cum dixisset, accipiens scyphum quemdam, & vinum in eum fundens, signo crucis signatum benedixit, & tradidit viro decumbenti, dicens: Bibe frater in nomine Domini nostri Jesu-Christi; & in eo confortare. Qui bibit confidens in Dei clementia, & sancti viri meritis, ilico surrexit ab omni febris incommodo penitus liberatus, & ivit ad ecclesiam sancti Stephani laudans Deum.

II. *De quodam monacho, quem precibus suis a febre acutissima liberavit.*

59. Vir sanctus Godehardus monachum quemdam de monasterio suo Altach, ad monasterium Herveldense secum duxit; qui post ibidem febrium molestia decumbebat. Hunc sanctus Pater consolationis gratia frequenter visitavit. Quodam autem tempore dixit infirmo: Frater mi, quomodo habes? Et infirmus ait: Ecce, Pater, febrium molestia nimium me vexat, ita ut vita quasi nulla amodo sit in me. Et ait ei vir Sanctus: Dominus noster Jesus-Christus majora pro nobis passus est, quam hæc febrium tuarum possunt esse incommoda. Cui decumbens ait: Scio, Pater mi, scio, quod multo graviora pro nobis passus est ad mortis amaritudinem tormenta. Et ait sanctus Godehardus: In nomine Jesu-Christi, qui graviora pro nobis sustinuit, surge; & in fratrum tuorum collegio psallens benedic eum, qui te suo sanguine abluit, & redemit. Et infirmus ait: Surgam in nomine Jesu-Christi, & ibo ad patrem meum, qui & Pater Domini mei Jesu-Christi, & dicam ei: Jam non sum dignus vocari filius tuus, sed fac mecum misericordiam tuam, quasi cum servo tuo, sed a via tua deviante, & ad te clementer suscipe revertentem. Et, inter hæc verba, surrexit, & ad corum ivit, & omnibus admirantibus, cum adstantibus laudans Deum & cantans, benedixit.

III. *De quodam juvencula a molestia febrium liberata.*

60. Juvencula quædam in opido Veckendorff, in territorio Bavariensi, cum febrium molestia nimium gravaretur, adstabant ei quædam honestæ feminæ, referentes ei qualiter prædictus in Patavia meritis beati Godehardi post haustum vini per eum benedicti, a febrium rigore fuerat liberatus. Quibus auditis, dixit infirma patri suo: O mi dilecte pater rogo te per Jesum-Christum, ut mittas ad sanctum virum Godehardum, petendo eum, ut benedicat parum vini in cupha, vel scypho suo, & mittat ad me, ut bibam ex eo, ut allevier a fervore febrium, quibus incessanter affligor atque uror. Pater autem his auditis, misit ut voluit, & vinum benedictum accepit a sancto Godehardo, quod juvencula bibit infirma in nomine Jesu-Christi; & subito sanata est, & surrexit laudans Deum, qui meritis sancti Godehardi eam clementer a vi febrium liberavit.

IV. *De quodam scholare sanato a simili febrium molestia.*

61. Servus Dei Godehardus, quia erat ex corde misericors, & super afflictos pia gestabat viscera, infirmorum sive decumbentium, vel per se, aut per alios semper visitavit domicilia. Contigit autem quodam tempore, cum adhuc in abbatia Altahensi præsideret, quemdam scholarem cujusdam viduę pauperis, febrium molestia graviter infirmari; quem pietate sæpius visitavit, cui & quodam tempore dixit: Fili viriliter age, sustinens flagella Domini, ac confortetur in eo cor tuum. Ipse enim est, qui percutit & medetur, atque sanat, suos castigans electos, ne morti tradantur sempiternæ. Et juvenis ait: Quæ est fortitudo mea, ut hæc gravia sustineam, & patienter agam? Et pater sanctus ait: Confide, fili, sciens quod non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis; & libenter gloriari velis cum Apostolo in infirmitatibus tuis, ut in te sicut in eo habitet virtus Christi: nam virtus in infirmitate perficitur. Cui infirmus ait: Peto, sancte Pater, ut Deum pro me misero suppliciter exores. At Pater sanctus, pomum in manu habens, quod forsan secum tulerat, aut juxta lectum infirmi invenerat, benedixit, & dedit infirmo dicens: Accipe fili, &

& manduca pomum, in nomine Jesu-Christi: &, si est voluntas ejus, de lecto surge sanus; sin autem, maneat hæc infirmitans tibi, & patienter age, ut a Deo præmium vitæ æternæ, in quo æterna est sanitas, valeas promereri. Comedit ille, & surrexit sanus laudans Deum. AN. CHR. 1038 4. Maji.

V. *De juvene submerso, meritis sancti Godehardi resuscitato.*

62. Juvenis quidam de castro Stauvvenborch in Bavaria, prope Danubium fluvium pertransire volens, procellis navem subvertentibus, mergitur in flumen; ubi plusquam tribus horis remansit incognitus, tandem corpus exanime ad litus ejicitur, & mortuus ad domum parentum deportatur. Lacrymantur proximi, & gemunt affines ob mortem tam subitam juvenis tam famosi. Sanctus autem abbas Godehardus casu transiens locum illum, & audiens voces ululantium, ait: O mors, quam amara est memoria tua homini! quam subito & inopinate exstinguis! quę & peccatoribus es pessima, justis autem nimis desiderabilis atque pretiosa. Cum autem hęc & his similia diceret; venit mater misera juvenis. & ad pedes procidit viri sancti, dicens: Domine, si quid potes apud Deum miserere mei, & resuscita filium meum. Cui sanctus Pater: Crede mihi mulier, ut verum est & experientia docet quotidiana, omnes subjacemus mortis imperio, ideoque beati mortui qui in Domino moriuntur. Mors enim omnes qui in mundo vivunt, non uno, sed quasi mille modis sternit. Beatus qui vigilat, & in adventu præmunitur. Et iterum mulier ait voce lacrymosa: En filius meus unicus & dilectus, in flumine suffocatus interiit subito; huic timeo damnationem, quia mundanus erat nimis. Rogo igitur, pie Pater, si quid potes apud Deum, resuscita filium meum; ut tantum sua confiteatur delicta, & sanctis Ecclesiæ sacramentis muniatur: & post, si Deo placet, in pace feliciter requiescat. Cui vir sanctus, Salvatoris utens verbis, ait: O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut petiisti. Et transiens cum ea ad cadaver in libitina jacens: & tenens manum ejus dixit: Adolescens tibi dico surge. Et juvenis surrexit incolumis atque sanus; & sanctum virum petiit, ut causa Dei confessionem ejus audiret, & pro peccatis suis sibi injungeret pœnitentiam salutarem; & annuit sanctus Pater petitioni ejus, & audita confessione ejus, sacris Ecclesiæ sacramentis eum præmunivit. Quo facto, juvenis ait: Jube me, sancte Pater, nunc iterum in pace quiescere; quod mundum nimis horreo, qui suos amatores mittit in gehennam, cujus pœnam gravissimam ex parte sum expertus. Et vir Dei ait: Dormi, fili mi, & quiesce feliciter in pace Jesu-Christi. Et ille respondit. Amen. Et inclinato capite, in gratia Dei feliciter obdormimivit. Felix autem mater ejus, his auditis & cognitis, semota prorsus omni tristitia, cum gaudio corpus filii ecclesiastico more tradidit sepulturæ, ac Deo, devotione quanta potuit, animam ipsius lætissime commendavit.

VI. *De muliere in partu laborante, & orationibus sancti a dolore partus liberata.*

63. Sanctus pater Godehardus, dum in cella sua post vigilias matutinas orationis causa resideret, contigit ut quædam mulier habitans in confinibus monasterii, partu laborando cruciaretur; cui compatiens vir sanctus, terræ procumbens orationi se dedit, dicens: O Domine Deus omnipotens, adjuva plasma tuum, miserere filiæ Evæ in matris suæ maledicto laborante. Et ilico, modo quodam inopinato mulier conticuit; quia peperit filium: quæ postea obdormiens, ei revelatum est, quod precibus sancti Godehardi a dolore partus sit liberata. Quę gratias egit Deo, qui eam sancti viri meritis tam clementer visitavit: filium autem suum Godehardum vocari fecit, & in puerili ætate eum tradidit sancto viro regularibus disciplinis imbuendum. Hac igitur de causa mulieres regionis illius, in dolore partus sancti Godehardi patrocinium consueverunt invocare & multæ petitionis suæ sentiebant effectum adoptatum.

VII. *De quodam quem in via socium habebat, qui cadens crus fregit; sed sanctus vir subito eum sanavit.*

64. Cum sanctus Godehardus pro negotio forsitan sui monasterii ad Romanam iret

ANN. CH. 1038 4. Maji iret curiam, habens aliquos de suis monachis secum in suo comitatu, inter quos quidam ceteris senior, Erkenfridus nomine, incaute procedens, dum montem, qui Godehardi dicitur, ascenderet, equus cum eo cecidit, & crus ejus dextrum ex toto confregit. Qui gemens cum lacrymis, ait, contra sanctum Dei murmurando: Ut quid, pater, me duxisti ad montis istius præcipitium, ut me interficeres? Cui sanctus pater ait: Scio fili mi dilecte, quod invite mecum iter hoc cœpisti; & intra te ipsum murmurando, mihi detraxisti. Ideo tunc reddita est tibi merces tua. Pœnitere igitur, & ora Deum ut dimittat tibi offensam hanc, ut saneris. Qui ait: Adjuva pater infirmitatem meam, & remitte mihi quod deliqui contra te: & cruciet me flagellum Dei, quantum libet. Vir autem Dei audita ejus devotione, tetigit confractum os cruris ejus, & ait: Sanat te, frater, Dominus Jesus-Christus: & tu in nomine ejus surge, ut ambulemus. Qui surrexit ex toto sanus, & ultra profectus cum eo. Idem postmodum secutus est eum Hildeneshem, & mansit apud eum usque ad diem mortis suæ.

VIII. *De muliere cæca, quam ipse illuminavit cum Deo.*

* Stravvingen.

65. Contigit quadam vice, ut sanctus Godehardus pertransiret opidum * Stravvigen diœcesis Ratisbonensis; & obiavit ei quędam cæca mulier mendica ostiatim quærens panem, quæ forsan equorum nitebatur declinare strepitum, & in lapide lædens pedem, cecidit graviter nimis. Sanctus autem Godehardus, hoc viso, subito descendit de equo, & accurrens amplexando eam relevavit, & quantum potuit, luti sorditiem de mantello mulierculæ tersit diligenter; & ait Quare cecidisti mater? Et illa dixit: Cæca sum, amice; & ideo offendicula viarum cavere non valeo, nec possum devitare. Sanctus autem Pater sibi ex corde compatiens, ait: O mi Deus meus, quot sunt in terra convicia & gravamina tui plasmatis! Bene ergo dicitur, Væ, væ, væ habitantibus in terra. Et cum dixisset, lutum cum sputo miscuit, more nostri Salvatoris, & linivit oculos ejus dicens: O Domine Jesu-Christe, qui in conspectu discipulorum tuorum lutum ex sputo fecisti, linivistique oculos cæci cujusdam, & vidit; illumina etiam oculos hujus pauperculæ tuæ, ut confiteatur nomini tuo, & glorietur in prædigna laude tua. His sic actis, & dictis, mulier cœpit sanctum virum intueri; ceciditque ad pedes ejus dicens: Viderunt oculi mei salutare Dei: & prona osculabatur pedes ejus; & ivit ad propria, laudans Deum pro virtutibus & meritis sancti viri.

IX. *De obsessa sanata meritis sancti Godehardi.*

66. In civitate Ratisbona, quodam tempore, sanctus Godehardus morabatur pro negotio forsan sui monasterii: ubi quædam obsessa a dæmonio ad eum ducebatur, ut sanaretur ab eo. Quam vir Dei inspiciens, ait: Responde mihi, immunde spiritus, ad ea quæ a te quæro. Quid hic agis in creatura Dei? At dæmon ait: Pleno jure est anima ipsius mea, quod incantatrix est, & per eam multas animas lucratus sum. Et ait vir sanctus. Quare propter incantationem tua est? Et dæmon ait: Nonne legisti quia Dominus pythones, divinos & incantatores jussit exterminari? quid enim tales faciunt, nisi quod mihi meisque principibus deserviunt, idololatræ enim sunt, vix etiam aliquos tanto jure possidere possumus, quanto hujusmodi vitiis irretitos. Numquid ignoras, quod inter mille incantatrices aut divinos, vix una invenitur, quæ vel qui velit hoc vitium confiteri? sic enim ora ipsorum claudimus, ut de talibus loqui nihil valeant quovis modo. Et ait vir sanctus: Scio, quia magna est malitia tua & tuorum similium; nec tamen dubito, quod major bonitas Dei est & clementia. Ergo, immunde spiritus, da honorem Deo, & recede ab hac creatura ejus, ut redeat ad gratiam, quam tu ab ea abstulisti. Et dæmon ait: Cur me in tantam agis violentiam? Quid feci tibi, aut quid habes contro me? Et ille ait: Audi proterve & immunde spiritus. In illa æterna patria, de qua tu superbiens cecidisti, tanta mihi erit lætitia de bono communi, ut de meo proprio, immo & multo major: & ideo hic dolere convenit de malo alieno multo fortius, quam de malo proprio. Per hoc enim vitam æter-

Pytones sunt idololatræ.

nam

nam promerebor. Habeo ergo contra te justam causam, quod minus juste possides, & punis sororem meam, plasma Dei creatoris tui. Non enim, ut asseris, ago tibi violentiam; sed pro gloria Dei & amore plasmatis ejus, pro quo Unigenitus ejus sanguinem suum fundens, amarissimam mortem sustinuit, contra te non pugil, sed victor gloriosus (decerto.) Ergo tibi præcipio, superbe & immunde spiritus, in nomine Jesu-Christi, recede ab ea; & non præsumas amodo creaturam Dei molestare. Et sic spiritus ille malignus abscessit: & mulier, ut mortua cecidit. Sed vir sanctus subito eam erexit: erecta vero publice vitium incantationis quod dudum multoties perfecerat, cum lacrymis est confessa; quam & vir sanctus absolvit virtute passionis Jesu-Christi.

X. *De puero multum hebete, quem oratione sua docilem fecit.*

67. In civitate Patavia erat quidam civis dives valde, qui habuit filium quem tenerrime dilexit; qui puer adeo hebes erat, ut in tribus annis non potuit efficere, ut disceret minus alphabetum. Unde pater ejus sanctum Godehardum adiit, retulitque ei duritiam cordis filii sui, petens obnoxius, ut pro eo suppliciter orare dignetur: quatenus Deus omnipotens eum illuminare dignaretur. Sanctus vero Godehardus, vocato ad se puero, super eum legit quæ sequuntur: Omnis sapientia a Domino Deo est; cum collecta, Deus qui per coæternam tibi Sapientiam, hominem cum non esset condidisti, &c. & addidit: Vade fili, & ille magistrorum Optimus, qui subito docuit Apostolos, te instruat, & in via recta ad agnitionem perducat clariorem. Qui puer ita mutatus est, ut in brevi tempore omnes suos consanguineos, & omnes sibi coætabeos, immo seniores, atque doctiores se, sapientiæ plenitudine anteiret. Qui postea, propter intellectus & sapientiæ profunditatem, in episcopum Pataviensem est electus atque ordinatus; unde sibi & subditis pro animarum salute instantissime laboravit.

Sequens miraculum factum est, cum esset Episcopus.

De mortuis, qui ad præceptum sancti Præsulis surrexerunt de sepulcris, exeuntes de ecclesia, quia excommunicati, quod vivi facere noluerunt.

68. Accidit, ut sanctus Præsul Godehardus, quosdam de suis subditis, ob eorum rebellionem, post monitiones consuetas excommunicaret; quorum aliqui, malitiæ suæ veneno excitati, ipso celebrante, ecclesiam intraverunt arroganter & proterve. Quo cognito, se divertit ab altari dicens: Præcipio vobis omnibus, qui estis excommunicati, in virtute Spiritus-sancti, & sanctæ obedientiæ, ut exeatis de ecclesia. Rebelles autem & excommunicati hoc præceptum non curantes perstiterunt, remanentes in ecclesia. Sed quidam de mortuis, qui multis annis quieverant in monumentis, qui & forsan, ignorantibus eis, qui eos sepelierunt in excommunicatione *a* sepulti fuerant, surrexerunt & de ecclesia exierunt. Quod videntes illi rebelles, erubuerunt; & post mortuos exierunt. Sanctus autem Præsul, finita Missa, ad eos exiens dixit: Audite rebelles, & increduli, & videte justum Dei judicium contra vos. Ecce mortui Deo in suo vicario obediunt; vos autem superbo referti spiritu, obedire contemsistis. Surgent igitur mortui isti contra vos in judicio, & sententiam damnationis allegabunt contra vos, nisi plenam & condignam pœnitentiam egeritis. Et his dictis, convertit se ad mortuos dicens: Ego vos, fratres, auctoritate Domini nostri Jesu-Christi, absolvo a sententia excommunicationis, qua huc usque fueratis innodati, in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti, Amen. Ite, revertimini ad loca, & in pace requiescite, adventum Judicis præstolantes. Mortui autem, inclinatis capitibus, & junctis manibus, quasi gratias agentes ad loca sua remeaverunt, & quieverunt.

CA-

a Similem historiam refert S. Gregorius, lib. 2. Dialogorum cap. 23. ubi sanctimoniales a B. P. Benedicto excommunicatæ, ab Ecclesia in qua sepultæ fuerant, videbantur exire, quoties Diaconus in Missa clamabat. *Si quis non communicat, det locum.* Sed tandem oblatione S. Patris absolutæ fuerunt.

ANN. CH. 1038 4. Maji.

CANONIZATIO ET TRANSLATIO sancti GODEHARDI,

Quomodo beatus Godehardus in sanctorum numerum sit relatus, & de miraculis subsequentibus.

PROLOGUS. 1. GLORIA summo Creatori, & humani generis Reparatori, qui non nostris meritis, sed sua immensa bonitate, dignatus est confessorem suum beatum Godehardum pontificem, ad salutem omnium credentium hominibus nostri temporis revelare, & eum qui pro longinquitate temporis, jam quadam nube oblivionis obfuscatus fuerat, ut tandem ab incolis nostræ ecclesiæ veneraretur, voluit nationibus diversarum terrarum manifestare; ut gloria ipsius non tantum ad domesticos fidei attingeret, sed etiam in exteras nationes se dilataret. Qualiter autem, & quo ordine, translatio prædicti confessoris nostri facta fuerit, non turgido eloquio, vel nitens grandi coturno, sed simplici stilo aggredior describere: non confisus ingenii mei igniculo, sed illo Evangelico dicto: Aperi os tuum, & ego adimplebo illud. Et iterum: Non vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris mei, qui loquitur in vobis. Per scripturas enim res præteritæ, & brevi tempore in oblivionem tradendæ, ad memoriam revocantur; & per res virtuose in Ecclesia gestas, cum leguntur, fideles accenduntur, & torpores mentium discutiuntur. [*Psalm. 80. Matth. 10.* Scripturarum utilitas.]

2. Anno Dominicæ Incarnationis *a* 1128. obitus vero beati Godehardi nonagesimo, *b* BERTHOLDUS vir venerandus, & in omni ecclesiastica religione perspicuus, utpote scientia litterali admodum eruditus, & morum honestate valde decoratus, Cathedræ nostræ ecclesiæ præsidebat, quam discrete gubernando, & religiosos viros undique ex diversis ecclesiis ad se colligendo, adeo sublimavit, ut diversas cellas suis temporibus ædificaret, & in spiritali conversatione, dulci adhortatione confirmaret. Quo residente in communi conventu cleri sibi commissi, & de populi ecclesiæ nostræ utilitate, uti mos ejus erat, semper pertractante, Deo faciente, uti post effectus indicavit, ex improviso sermo de patrono nostro beato scilicet Godehardo exoritur; item atque item a pluribus replicatur, conquerentibus & condolentibus se tam misericordem habere patronum, & condignum sibi in ecclesia Dei non exhiberi honorem. Nam quantam misericordiam, & quam manifestam gratiam prædictus confessor fratribus nostris, suis meritis apud Deum obtinuerit, ab ipsis viris auctorabilibus, in prædicto conventu existentibus omnibus manifestatur: per quod, mentes assidentium omnium non solum exhilarantur, sed qualiter laudes ipsius in ecclesia Dei multiplicentur, unanimiter omnes accenduntur. [Bertholdi Hildesheimensis Antistitis elogium.]

3. Prædictus enim antistes noster Bertholdus privatam gratiam, sibi a patrono nostro concessam, omnibus assidentibus indicavit, & qualiter eum pium intercessorem apud Deum esse cognoverit, non sine contritione cordis fratribus nostris enumeravit. Nam, tempore juventutis suæ, cum ipse inter ceteros adolescentes ludicris rebus esset intentus, contigit ut ipse in suburbio nostræ civitatis quemdam laicum non voluntarie lancea perforaret, & eum quasi mortuum ad terram prosterneret: qui quasi semivivus domum deducitur, lecto affigitur, & usque ad mortem periclitatur. Sed præfatus Antistes noster dolens & mærens in diversa rapitur, se sacris Ordinibus quasi homicidam esse repellendum angustiatur, & ita in diversas cogitationes animus ipsius invitatur. Tandem nutans quasi navis deprehensa in fluctibus maris, ad patronum nostrum beatum Godehardum, ut ad portum tutum se dirigit, spem suam in eum quasi anchoram in firmum litus infigit, ut ab imminente anxietate eum eriperet, corde contrito & humiliato spiritu postulavit. Sed vir vulneratus, dum jam esset in agone positus, ipse fide firmus, ad sepulcrum sancti Patroni nostri se prostravit, totamque noctem in oratione pernoctavit, & magis rugitu cordis, quam propalatione vocis misericordiam imploravit. [Adhuc juvenis hominem casu lancea percusserat. Qui S. Godehardi meritis convalescit.]

---

a Ex hoc loco etiam probatur beatum Godehardum anno 1038. obiisse. Si enim annos 90. aliis 1038 addideris, annum 1128. quem hic auctor assignat, reperies.

b Bertholdus hanc sedem quindecim annis obtinuit, obiitque anno 930. Erexit monasterium Bertholdironense pro Canonicis regularibus non longe ab urbe Hildeshemio, quod postea Cisterciensibus cessit.

dem prope termino noctis, vigiliis defatigatus, & dolore conturbatus, quietem intrare compellitur. In qua ei & statura & forma patroni nostri in visione, *a* quantum tamen quam in hac vita viderat, certissime manifestatur. Nam, dum adhuc esset inter vigilias & adultam quietem, persona patroni nostri ei in visione apparuit, ut Missarum sollemnia celebrari faceret, ei diligentissime indixit, & ut officium, Ne timeas Zacharia, exaudita est oratio tua, decantari faceret, continuo adjunxit. His visis excitatus, orationes suas magis ac magis continuare instituit: sed in via nuntium suscepit, qui certissime ægrum evasisse mortem nunciavit. His auditis, corde & animo exhilaratus, Deum cæli benedixit, qui nobis talem patronum in ecclesia nostra reservavit. AN. CHR. 1038 4. Maji.

4. Fuit vero tunc temporis in conventu nostro sacerdos quidam religiosus, Adelbertus nomine, qui regulari vita in cella beati Bartholomæi, quæ sita est in Orientali plaga nostræ civitatis, vivebat; qui cum audisset quæ Præsul noster narravit, videns tempus idoneum, & ipse sibi gratiam a Domino collatam Patrono nostro, omnibus intimavit. Dum enim ipse quadam nocte patrocinia sanctorum implorando, altaria nostræ circuiret ecclesiæ, tandem juxta sepulcrum beati Confessoris se prostravit: sed surgendo manu indiscrete tenēdo sarcophagum ejus se sublevavit; ilico pollux ejus de propria junctura emarcuit. Videns autem jam sese manu debilitatum, supplex & gemebundus se ad terram prostravit; veniam & misericordiam a beato Godehardo postulavit. Et statim in proprium locum sine mora & læsione, pollex resiluit. Tangens sancti sepulcrum punitur.

5. Audiens hæc magister quidam de monte sancti Mauricii, Reinardus nomine, vir provectæ ætatis: & ipse manifestam gratiam Patroni nostri expertus, cum oportunum videret, non eam subticuit, sed omnibus in conventu nostro exsistentibus evidenter patefecit, dicens: Fuit enim puer quidam custodiæ ipsius addictus, in clericali arte erudiendus, qui epileptico morbo, quem vulgari nomine caducum appellant, adeo vexabatur, ut quotidie sexies ad minus ad terram prosterneretur, & usque ad mortem nimia fatigatione periclitaretur. Hic quadam die ad patrocinium beati Confessoris nostri deducitur; sed in via bis ad terram prosternitur. Orationes ad tumbam ipsius pro eo funduntur; eleemosynæ pauperibus largiuntur, & perfecte sanatus in domum ipsius regreditur. Epileticus sanatur.

6. His tribus signis in communi conventu ab auctorabilibus viris recitatis, omnes hilari mente percipiunt, ipsum Antistitem nostrum, quod voluntarie per se faceret: instigant, ut omnibus modis elaboraret, qualiter beatum pontificem nostrum Godehardum inter ceteros sanctos Dei canonizaret. Sed dum in rebus minimis, nedum in maximis, in quibus lætum exspectamus finem, divinum invocandum sit auxilium, placuit omnibus, ut speciales ubique in ecclesia nostra funderentur ad Deum pro hac causa preces, ne quid incassum, vel inconsultum contra nutum Domini inciperemus, quod ad bonum effectum perducere non valeremus. Igitur statutum est, ut omnes tam majores, quam minores, finita matutinali hora, ad tumbam ipsius beati patroni nostri Godehardi convenirent, & sese humiliter ad terram prosternerent; & psalmum B*enedixisti*, *Domine*, *terram tuam*, corde contrito & humiliato, Domino decantarent. Statutumque est, ut in singulis cœnobiis, in territorio nostræ ecclesiæ constitutis, speciales pro eo fierent orationes & eleemosynarum largitiones; quia impossibile est multarum non exaudiri voces orationum. De sancti canonizatione tractatur. Preces indicuntur pro felici successu.

7. His ergo aliquanto tempore peractis, ecclesia nostra nova tribulatione concutitur. Nam prædictus Pater noster, pro dolor, nobis ex hac vita subtrahitur, & omnis ecclesia nostra tanto pastore desolata conturbatur. Sed qui consolatur miseros in tribulatione sua Deus, non permisit ecclesiam suam in fluctibus hujus sæculi sine gubernatore diu fluctuare, sciens quia ubi non est gubernator, corruet populus: nam omnis ecclesia nostra simul coadunata, *b* BERNARDUM summum præpositum, virum omni clericali scientia eruditum, & moribus optimis decora- Bertholdi obitus. Cui Bernardus succedit.

a Boll. habet, *quam tamen numquam viderat*, quod an rectius, incertum. Si enim Bertholdus octogenarius aut nonagenarius obierit, sanctum Godehardum adhuc viventem videre potuisset.

b Bernardus ab anno 1130, ad 1157. ecclesiæ Hildesheimensi præfuit; cum tamen 9. annis ante mortem cæcus factus fuisset, Brunonem ecclesiæ suæ decanum coadjutorem habuit, qui postea ipsi in episcopatu successit. Quantum ecclesiæ Hildesheimensi & Ordini nostro profuerit, ex translatione sancti Godehardi, & monasterii sancti Godehardi erectione facile est judicare.

ANN. CH. 1038 4. Maji.

coratum, communi consensu cleri & alacritate populi, reclamantem, & omnibus modis renitentem, seque indignum vociferantem, in spiritualem Pastorem elegit: & usque ad cathedram summi sacerdotii perduxit. His ita gestis, causa Patroni nostri, quæ propter tribulationes nostras jam aliquantulum deciderat, redintegratur; & quo ordine ad effectum perduceretur, ab omnibus elaboratur.

Rursus de S. Godehardi canonizatione agitur.

8. Sed cum canonica censura, propter illusiones dæmonum, quæ frequenter in Ecclesia Dei in talibus contigerunt, statutum sit, ne quis sine Apostolica auctoritate, & vita ipsius per viros auctorabiles approbata, canonizaretur, quod tamen in præcedentibus, tum propter difficultatem, tum propter longinquitatem itineris, causam nostram valde retardaverat: factum est, Deo annuente, ut quod ante sine magna impensa, ac summo labore, non poterat ad effectum perduci, id nobis quasi ante ostium inopinate deferretur. Nam in Leodicensem civitatem curia indicta est, ubi INNOCENTIUS Papa cum Romana Ecclesia, & magna parte Galliæ, cum Lothario Rege & ferę universis Episcopis Theutonicæ regionis convenerunt, ut de violentia Romanæ Ecclesiæ per Petrum Leonis perpetrata, qui tum temporis papatum sibi violenter usurpavit, pertractarent & qualiter illud idolum in templo Domini positum destruerent, elaborarent. Factum igitur est, ut ad Dominicam *Lætare Jerusalem* ad prædictam civitatem multi catholici viri, tam cum Apostolico, quam cum Rege convenirent, & de communi statu Ecclesiæ pertractarent. Inter quos pręses noster Bernardus cum majoribus nostrę ecclesiæ assistens, videns oportunitatem ultro sibi collatam, ipsum Apostolicum omni curia Romana aggreditur; vitaque Pastoris nostri coram ipsis recitatur, & ut per eum in Ecclesia Dei canonizetur, devotissime preces funduntur.

Synodus Leodicensis.

SS. Canonizatio in generalibus Conciliis.

9. Sed cum consuetudo sit Romanæ Ecclesiæ, in generali Concilio sanctos Dei canonizare, quod tunc temporis in Remensem civitatem in festo sancti Lucæ indictum fuerat, accepto consilio, petitionem ecclesiæ nostræ usque in prædictum locum distulit, ibique diffiniturum certissime promisit. His ita gestis, Antistes noster Apostolica promissione animatus, lætus regreditur, & ab omnibus devote suscipitur, & quæ sibi responsa sint, enarrantur. Tunc omnes audientes quæ per Apostolicum promissa sunt, unanimiter lætantur, precesque apud Pontificem nostrum devotissime funduntur, ne se tantæ promissioni subtrahat, sed licet laboriosum sit, ipse se tamen una cum majoribus ecclesiæ nostræ ad indictam Synodum repræsentet. Jam dies advenerat, in qua Synodus universæ Ecclesiæ citramontanæ indicta fuerat. Tum vero præfatus antistes noster Bernardus, una cum Metropolitano Magdeburgense Norberto *a*, qui tunc temporis in Ecclesia Dei magni nominis fuerat, & majoribus ecclesiæ nostræ, ad præfatam Synodum iter instituit, &, Deo annuente, cum magna prosperitate & oportunitate ad Remensem locum pervenit. Ubi honorifice suscepti, dum jam Synodus aliquot dies esset celebrata, Antistes noster Bernardus Apostolicum Innocentium cum suis Cardinalibus convenit, & de causa patroni nostri beati Godehardi usque eo induciata, devotissime submonuit. Sed Deo annuente & id faciente, omnes unanimes & concordes in sua petitione invenit, ut post ipsa res indicavit.

Synodus generalis Remis habita. Summus Pontifex rem exponit.

10. Nam postera die cum in Synodo generali Apostolicus resideret, nullo admonente, sed Deo faciente, Apostolicus ad omnes luculentam orationem habuit, in qua disertissime petitionem nostræ ecclesiæ de Patrono nostro exposuit; &, ut assensum præberent, dovotissime postulavit. His ita gestis, episcopus Tarraconensis *b* vir religiosus, & litterali scientia eruditus, quo ordine translatio fieri deberet, exposuit; scilicet si ea quæ dicebantur de Patrono nostro, ecclesia nostra per legitimos testes, ac juramento comprobaret. His vero verbis Apostolicus se interposuit; & se a Principibus terræ nostræ adeo in Leodicensi ecclesia certificatum fuisse asseruit, ut non opus esset id secundo testificari, quod lucidius sole posset comprobari. Auditis autem, quæ ab Apostolico dicebantur, omnes unanimiter, ut canonizetur assensum præbent, & ut laudes Domino persolvantur, admonent, qui dignatur servos suos ab infirmitate hujus carnis eripere, & inter sanctos & electos suos collocare. Continuo *Te Deum laudamus* canitur; laus omni-

Ac de sanctitate S. Godehardi patres certiores facit.

a Hic est celebris Norbertus Præmonstratensis ordinis institutor.
b Michaelem appellat Henschenius in notis ad hunc locum.

omnipotenti Deo persolvitur, & sic demum coadunata Synodus terminatur. Tum vero Antistes noster, munitus Apostolicis litteris, ad nos usque regreditur, & a clero & populo benigne suscipitur: litteræq; Apostolicæ referantur. Quibus recitatis, Deo laudes persolvuntur. Tenor vero Apostolicę cōcessionis sequitur in hęc verba. AN. CHR. 1038 4. Maji.

11. INNOCENTIUS Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, Clero & „ populo Hildenesheimensi, salutem, & Apostolicam benedictionem. Veniens ad „ nos venerabilis frater noster BERNARDUS episcopus vester, in plenaria Sy„ nodo, quæ Remis per Dei gratiam fuerat congregata, attestatione fratrum no„ strorum Episcoporum, & Abbatum, & aliorum, qui secum venerant, sanctæ „ memoriæ GODEHARDUM episcopum vestrum laudabiliter vixisse in mun„ do, & tam in vita, quam post mortem multis miraculis coruscasse asseruit. Un„ de nos, cum fratribus nostris, omnipotenti Deo gratias referentes, habito eo„ rum consilio, & collaudatione, quia eumdem in cælis cum sanctis credimus co„ ronari, ipsum inter sanctos honorari præcipimus: mandantes vobis, ut & eidem „ beato viro sollemnitatem in vestra Ecclesia statuatis; & ad eam annualiter „ convenire curetis. Data Remis 4. Kalendas Novembris. Literæ Canonizationis.

12. Sed quia tunc hibernum tempus imminebat, nec ad tantum negotium se expedire valebat, visum est congruum, quæ per Apostolicum concessa sunt catholicis & religiosis viris nunciari; & ipsam translationem usque in quartum Nonas Maji differri. Et jam tempus advenerat, cum tam celebris rumor scilicet de translatione tanti Patroni, in nostram civitatem plures tam religiosos, quam promiscui sexus homines coadunabat. His visis, consilium in communi conventu capitur, qualiter caute, sine turbatione transferatur; ne aliquod scandalum ecclesiæ nostræ inde oriatur. Nam fuere quidam religiosi viri admodum timentes propter longinquitatem temporis, vel corpus non inveniri, vel nullum indicium sanctitatis reperiri. Sed tandem post multas disceptationes, in hoc omnes conveniunt, ut remota multitudine, ante matutinales horas omnes conveniant; & sic tumbam, in qua positus fuerat, cum omni devotione aperiant. Mediæ ergo noctis tempore Antistes noster, una cum religiosis viris, tam monachis quam regularibus, sibi coadunatis, cum magno timore ac tremore, cryptam nostræ ecclesiæ subiit, & sarcophagum, in quo positus fuerat noster Patronus, aperiri præcepit, ipseque cum ceteris fidelibus, orationibus interea devotissime institit; sed ubi summus labor in frangendo sarcophago antea visus fuerat, jam, Deo faciente, ilico se aperiebat, & aditum facillimum ad corpus præbebat. Tum vero aperto sarcophago, quantas lacrymas adstantium adspiceres? Quos singultus audires, quam spiritualem dispositionem corporis ipsius prospiceres, quis vel sermone, vel stilo exprimere valeat? Quid plura? divinus quidam, & incognitus odor fragrabat, qui quosdam adstantes, quasi quadam spiritali dulcedine refocillabat, & in perfecta fide sanctitatis ipsius eos corroborabat. Tum vero videres omnes sese humiliter excusare, seque esse indignos tanti patroni corpus attingere; cum noverint vitam suam longe ab ejus sanctitate discordare. Tandem, omnibus cunctantibus & longam moram facientibus, per fratrem nostrum præpositum Bertholdum corpus sublevatur, & propter multitudinem populi, quæ ad tantam rem videndam convenerat, in secretum sacrarii nostri deportatur. Indicitur translatio facienda 4. Maji. Sepulcrum ipsius aperitur. E quo suavis odor emanat.

13. Sed hæc hactenus dicta sufficiant qualiter sit beatus Godehardus translatus. Nunc superest caritati vestræ intimare, qualiter per eum mundus sit illuminatus, & usque ad remotissimas gentes & paganissimas exaltatus. Nam ex longinquitate temporis merita vitæ ipsius fuerunt pæne abolita, & paucis tantummodo cognita, quæ per translationem corporis ipsius evidentissime omnibus sunt manifestata. Tot enim Dominus per eum fecit miracula, ut nec lingua valeant exprimi, vel scriptura. Ea autem quæ sunt notiora & manifestiora aggredior describere, ut in eis posteritas de patrocinio tanti Patris possit confidere. Nam ipsa die translationis, cum corpus ipsius usque ad montem sancti Mauricii cum magna reverentia cleri & populi defertur, contigit quemdam in flumen *a*, quod præterfluit civitatem nostram, incidisse, & longo tempore sub undis morantem omnino exspirasse. Hic dum corpus Patroni nostri ad eum appropiat, vitæ priori restituitur: Post Translationem multis claret miraculis. Aquis præfocatus ad vitam revocatur.

a Ingra ab incolis dicitur, qui tribus circiter leucis infra Hildeshemium Leinæ miscetur.

AN. CHR. 1038 4. Maji.

tur: & Domino opitulante sanus & incolumis a terra sublevatur. Qui postea per multa tempora in famulatu Patroni nostri apparuit, & pro vita restituta non ingratus Deo exstitit.

Muta loquelam & cæcus visum recipiunt.

14. His vero auditis, ecclesia nostra non statim & indiscrete acquievit, sed aliud certius & manifestius miraculum humiliter expectavit. Postera vero die, cum dies anniversarius Patroni nostri illuxisset, finita Missa, & horis constitutis, mulier quædam muta, habens filium privatum lumine, subito quasi in ecstasim rapitur, ac per horam parvam in terra volutatur. Transacto vero aliquanto tempore, matri lingua reseratur, lumen puero restituitur: & manifestum esse miraculum omnibus comprobatur. Nam fuere in civitate nostra tunc temporis quidam viri auctorabiles de *a* Corbeia, ipsius mulieris comprovinciales, qui eam cognoverunt, & verissime eam mutam, filiumque ejus lumine privatum longo tempore fuisse nunciaverunt. His auditis, (in) ecclesia nostra tam clerus, quam populus in unum coadunantur, laudes Creatori persolvuntur, qui novit electos suos ab omni ambiguitate absolvere, & in perfecta fide solidare. Signa enim debentur infidelibus non fidelibus, ut per miracula & inusitata confirmentur in his, quæ a sensibus nostris & memoria sunt remota.

Tres claudi gressum.

15. Vix laudes de miraculo prædicto Deo persolvuntur, cum claudus quidam, qui longo tempore contractus fuerat, se subito erigebat, & pedem firmo gressu terræ affigebat. Sicque factum est, ut ipsa die anniversarii Patroni nostri infra basilicam nostram quinque miracula contingerent, quæ omnibus manifesta fuisse apparerent. Cæcus enim videt, mater ipsius loquitur, claudi tres potestatem ambulandi receperunt. His ita gestis, rumor & fama Patroni nostri propter frequentiam multitudinis, quæ ad Translationem tanti viri convenerat, magis & magis innotuit, & sese in omnes comprovinciales terras dilatavit. Unde factum est, ut tanta multitudo hominum patrocinia Pastoris nostri implorantium in civitatem nostram conflueret, quantam nullus hominum nec antea in ecclesia nostra vidit, nec, ut arbitror, deinceps videbit. Nam omnes habentes infirmos, languidos, claudos, surdos, & mutos, necnon & dæmoniacos, vel quovis morbo detentos usque ad patrocinium Pastoris nostri pro recuperanda sanitate deferunt.

Manum habens aridam sanatur.

16. Contigit vero circa idem tempus, quod quidam viri auctorabiles de *b* Thuringia adveniunt, qui suum Pastorem una manu debilem secum adduxerunt. Hi ut patrocinium beati Godehardi imploraverunt, ilico sanitatem recepit, & manum debilem erexit. Quo facto, omnes unanimiter laudes Deo referebant; & in signum veritatis, manum manui comparabant. Nam manum qua pastoralem virgam ante tenebat, rugosam & induratam invenerunt: alteram vero, cum qua non laboraverat, candidam & mollem repererunt.

Mutus loquitur.

17. His ita gestis, matronæ quædam ab eadem terra usque ad nos pervenerunt, ducentes secum mutum longo tempore loqui non valentem; quæ dum orationibus insisterent, ac pro ipso patrocinium beati Godehardi implorarent, subito vinculum linguæ est ruptum, & officium ipsius per misericordiam Dei est restitutum.

Claudus gressum recipit.

18. Fuit vero tunc temporis Erpisfordiæ *c* Vicedominus, habens pro misericordia Dei claudum, & pæne omnibus membris debilitatum, eleemosynis suis addictum; quem auditis miraculis, quæ per patronum nostrum fiebant, usque ad patrocinium ipsius, in ecclesiam nostram direxit. Et sicut credidit, sic per misericordiam Dei recepit. Nam quem debilem & omnino incedere non valentem, usque ad nos transmisit, Deo adjuvante, sanum & incolumem suscepit.

Item alius claudus.

19. Fuit vero circa idem tempus in *d* Cella beatæ Paulinæ, multo tempore quidam claudus, omnibus notus, & manifestus. Hunc potens quidam de Thuringia per licen-

a Insigne monasterium Saxoniæ, quod sancto Adhelardo suam originem debet, ut in ejusdem sancti vita Sæculo 9.

b Thuringia amplissima olim regio, quæ etiam Regni titulum habuit sub prima Regum nostrorum stirpe: nunc valde imminuta, provincia est Germaniæ in Saxonia superiori, quæ diversis subest Principibus.

c Urbs Thuringiæ præcipua, celebrem habet academiam.

d Monasterium Thuringiæ a Paulina Comitissa erectum sub Henrici IV. Imperatoris principatu, advocatis e monasterio Hirsaugiensi monachis: de hoc consule Trithemium in Chronico Hirsaugiensi ad annum 1107. ubi primus Abbas dicitur fuisse Geaungus monachus Hirsaugiensis.

licentiam Abbatis ad se recepit; & quæ corpori necessaria fuerant, pro misericordia Domini ipsi erogavit. Hic ad pratrocinium beati Godehardi pervenit, & integritatem corporis percepit. ANN. CH. 1038 4. Maji.

20. Fuit etiam tunc temporis in Thuringia puella quædam gibbosa, in dorso valde curvata. Hæc veniens ad patrocinium beati Godehardi, per misericordiam Dei est erecta, & quod raro fieri solet, gibbo est omnino privata. Vir quidam ab eadem terra natus, per misericordiam Domini & beati Godehardi, ab eodem morbo est liberatus. Puella gibbosa curatur. Item puer.

21. Iisdem vero temporibus fuit matrona quædam ab *b* Hassia, omnibus comprovincialibus nota, & maximis infirmitatibus per multa tempora detenta. Hæc cum nihil jam præter mortem speraret, tandem patrocinium beati Godehardi humiliter imploravit; seseque ad terram prostravit, & miro modo sanitatem recepit. Nam & in inguine ubi antea caro sana fuerat, subito se aperuit, & duos lapides tantæ magnitudinis, quantæ in humano corpore nemo prius viderat, subito emisit. Quo facto, unum secum in signum miraculi, usque ad patrocinium beati Godehardi in ecclesiam nostram detulit; alterum vero in signum virtutis Dei Domi reservavit. Mulier calculosa:

22. Circa idem tempus contigit in Thuringia insigne miraculum, & dignum memoriæ tradendum. Nam duo viri, pro dolor, mala societate conjuncti, furtum quoddam peregerunt, & pelles cuidam surripuerunt. Factum est ergo ut uterque caperetur, & ad judicium traheretur. Sed cum jam uterque convicti suspendio traderentur, alter ipsorum toto corde ingemuit, &, quod solum poterat, corde contrito, & humiliato, patrocinium beati Godehardi imploravit: alter vero quasi desperans nulli petitioni institit, vel vocem compunctionis emisit. Factum est igitur, ut uno fune colligarentur, & uno ramo suspenderentur; quo facto, alter spiritum ilico emisit: alter vero, qui patrocinium beati Godehardi imploraverat, sine læsione & molestia pependit. Sed jam longo spatio horarum transacto, ille cujus pelles fuerant propius accedens, & videns alterum expirasse, huic quem adhuc vivere putavit, in hæc verba prorupit; quærebat enim si viveret, aut si vitam retinere potuisset. Ille vero sperans sibi adjutorium advenisse: confessus est & se vivere, & nullum dolorem sentire. Hoc audiens qui eum suspendi fecerat, magnam inhumanitatem ei intulit: nam fune quo suspensus fuerat tornato, firmo nisu ad terram corpus depressit; & sic spondilia colli se fracturum speravit. Quo facto, statim discessit, & omnem voluntatem suam se jam ad implesse non dubitavit. Factum est autem post discessum eorum longo tempore, ut prædictus vir manus post tergum ligatas dissolveret, & pannum præ oculis disrumperet, & sic tandem funem quo suspensus fuerat confringeret. Ad terram vero prostratus videns se nullam læsionem habere, in fugam se convertit, & silvam quæ vicina erat, cum festinatione introivit. Hoc videntes quidam, qui non remote discesserant, eum admirantes prosequuntur, & rogantes eum silvam exire, & nihil nisi bene de eis sperare. Qui tandem adhortatione ipsorum confortatus, silvam exivit, & cum eis magnificans & glorificans Dominum, usque ad ecclesiam pervenit. Hic postea ad patrocinium beati Godehardi venit; & quæ sibi per misericordiam Dei & beati Godehardi contigerant, contestantibus civibus suis, qui plures una secum advenerant, nobis omnibus enarravit. Quot vero suspensos & jam in articulo mortis Deus per merita beati Godehardi liberaverit, longum esset per singula describere: maxime cum funes quibus suspensi fuerant, omnibus in ecclesiam nostram adventantibus possint demonstrari. Fur suspensus mortem evadit.

23. Tunc temporis duæ mulieres de longinquo ad patrocinium beati Godehardi venerunt, quæ gratiam sibi ab eo collatam devotissime nobis omnibus narraverunt. Nam altera post immensam infirmitatem, omnem appetitum cibi & potus amisit, adeo ut nec cibum, nec potum infra duos menses sumserit: videns autem se vitam sic longo tempore non posse retinere, misericordiam beati Godehardi imploravit, & pristinum statum recepit. Altera vero, cum longo tempore lumine esset privata, in via, in qua ad patrocinium beati Godehardi pergebat est illuminata. Mulier inedia & altera cæcitate laborantes curantur.

a Hassia germaniæ provincia ex Circulo Rheni cujus principes Lantgravii dicuntur.

ANN. CH. 1038 4. Maji. Item dæmoniacus;

24. Fuit vero iisdem temporibus in *a* Mindensi episcopatu, vir quidam dæmoniacus adeo obsessus, ut vix plures eum retinerent, quin se ipsum interimeret, & alios neci traderet. Hic tandem manibus post tergum ligatis & pedibus concatenatis, per parentes suos ad patrocinium beati Godehardi deducitur, ejusque auxilium ab omnibus humillime imploratur. Dominus vero suus, Hezelinus nomine, videns summam ejus vexationem ac maximam tribulationem, misertus ejus ipsum manumisit, ac servum beato Godehardo tradidit, quo facto statim sanitatem recepit, & cum parentibus suis, solutis vinculis, integer & incolumis domum remeavit.

Pœnitentis lorica ferrea dirumpitur.

25. Sub eodem tempore venit in ecclesiam nostram vir quidam magnæ pœnitentiæ & austeritatis, qui per multa tempora carnem suam vigiliis & jejuniis domaverat; adeo ut & loricam indutus ad carnem portaret. Hic cum devote coram Patrono nostro orationibus insisteret, multis videntibus, per gratiam Dei lorica quasi tela araneæ dirupta est; & usque ad terram dilapsa. O virum omni laude dignissimum, cuius meritis & vincula peccatorum disrumpuntur, & ligaturæ ferreæ dissolvuntur!

Claudus sanatur.

26. Habebat tunc temporis Abbatissa de *b* VVunstorff claudum quemdam valde debilem, qui omnino os genu amiserat, & crus in quamcumque partem volebat, quasi sine junctura vertebat. Tunc Abbatissa, cum tanta miracula per Patronum nostrum fieri perciperet, secum prædictum claudum usque ad limina Patroni nostri perduxit, & Deo faciente, sanum & incolumem reduxit. Sed cum ad ecclesiam sibi commissam remearet, cum hymnis & laudibus eum reduxit, referens gratias Deo pro omni dono sibi collato. Hæc videns mulier quædam minus religiosa, nec Dominum timens, in hæc verba prorupit: se numquam velle patrocinia beati Godehardi implorare, nisi puerum quemdam omnibus membris debilitatum, quem tunc temporis in platea reptantem vidit, recto gressu videret incedere. Factum est igitur, ut parentes ipsius pueri, post paucos dies ad patrocinium beati Godehardi eum deferrent, & factis orationibus pro ipso, sanum & incedere valentem reciperent. Quod postquam vidit præfata mulier, ex verbis temerarie prolatis, corde contrito & humiliato pœnituit; & se visitaturam Patronum nostrum Domino vovit. Hoc facto, ex imo cordis suspiria duxit, considerans sibi necessaria viæ deesse, vel unde pueris ex se genitis domi possit providere: quæ dum sic anxieretur, factum est ut parvulus ipsius inscius domum egrederetur, portans panniculum, quem in platea invenerat, in quo mater novem nummos, quasi nesciente puero quid ageret, reperiebat. His ita gestis, laudes Deo & beato Godehardo persolvit, qui & ipsam ab anxietate eripuit, & omnem dubietatem a corde ipsius extirpavit.

Incredula miraculis convincitur.

Claudus sanatur.

27. Circa idem tempus fuit puer in episcopatu Mindensi in villa, quæ *Lenesberge* appellatur, claudus, & miro modo contractus. Hunc parentes ipsius, licet pauperes, ad patrocinium beati Godehardi adduxerunt, & pro ejus sanitate recuperanda, devotissime misericordiam ipsius implorabant. Sed dum aliquantulam moram facerent, nec nullum profectum in puero viderent, ad proprias mansiones redire parabant, quia se exaudiri deinceps dubitabant. Sed dum prope ad villam, quæ *Runeberge* appellatur, venissent, & quodam prato se quieturos disposuissent, in lacrymosa verba proruperunt, conquerentes se in multa tribulatione ad patrocinium beati Godehardi venisse, sed nullam gratiam in puero suo percepisse. Qui dum sic colloquerentur, subito puer membra, quæ antea fuerant incurvata, extendit, & de curru in quo vehebatur lætus & ovans prosiliit. Quod postquam gens vicina viderat, ilico unanimiter Dominum collaudabant, & ad proximam ecclesiam puerum sanatum devotissime deducebant. Sed ne tantum miraculum in oblivionem traderetur, in prædicto loco casam quamdam comprovinciales erigebant, ubi fideles prætereuntes in reverentia istius miraculi, post multo tempore oblationes deferebant.

28. Fuit

a Minda urbs VVestphaliæ Anseatica, olim sub dominio proprii episcopi: pace Monasteriensi, Elector Brandenburgico data est.
b Monasterium in diœcesi Mindensi a Teoderico ejus urbis Episcopo conditum.

28. Fuit item claudus quidam illis temporibus in *a* Goslaria omnibus notus, qui & ipse pro recuperanda sanitate ad beatum Godehardum se contulerat, & Domino adjuvante, sanitatem recipiebat, adeo ut scabella quibus antea reptabat, quasi in signum memoriæ, in ecclesia nostra derelinqueret, & ipse erectus incederet. Hoc plures religiosi illius civitatis viri omnibus fiducialiter affirmabant, qui per multa tempora eum claudum agnoscebant. ANN. CH. 1038 4. Maji. Item claudus.

29. Fuit vero tunc temporis in loco, territorio ecclesiæ nostræ addicto, qui Aulica appellatur, vir tantæ ægritudinis in morbo, qui fistula appellatur, ut jam omnino vitam desperaret: quia nodum femoris in junctura ante positum amiserat, & ceteram partem jam se amissurum timebat. Hic ad patrocinium beati Godehardi sese deferri præcepit, & sanitatem corporis, Deo faciente, recepit. Post hæc nodum, quem antea manu ferebat, in signum miraculi & doni sibi a Domino collati, in ecclesiam suspendi jussit, ac deinde lætus & alacer domum remeavit. Fistula laborans curatur.

30. Circa idem tempus fuit matrona quædam, de *b* Hervordensi loco genita, quæ omnino fuit paralytica, & omnibus membris dissoluta: nullum enim membrum ipsius proprium officium exercuit, sed nec per multos dies adimplere valuit. Hæc maximam partem substantiæ suę in medicos expenderat, sed per eos sanitatem corporis recuperare non poterat. Audiens vero tantam gratiam per merita beati Godehardi hominibus a Domino concessam, spretis exterioribus medicis, totam se misericordiæ Domini commendavit, & ad patrocinium beati Godehardi deferri præcepit. Quæ dum aliquanto tempore moram faceret in nostra ecclesia, tum per orationes fidelium, tum per beati Godehardi patrocinium sanitati est reddita, & omnia membra ejus pristino vigori restituta. Hæc postea frequenter ad limina beati Godehardi pervenit, & pro dono sibi collato, gratias non immodicas Domino persolvit. Paralytica.

31. Non multo post tempore venit vir quidam in nostram ecclesiam, habens filiam valde dilectam, quæ gravi morbo laborabat, & jam morti propiabat. Nam gutturi ipsius os immensę magnitudinis, & ex utraque parte magni acuminicis per sex dies adhæserat, quod nullus extorquere quavis arte valebat. Qui primum medicos in civitate nostra tunc temporis commorantes circuibat, & ab eis consilium, quid de filia esset acturus requirebat. Sed nullum salubre consilium adinveniebat. Destitutus autem omni exteriori consilio, ad patrocinium beati Godehardi se una cum filia contulit, ipsumque pro ea humillima devotione imploravit. Factum est ergo, ut ipsa die puella os sine læsione ejiceret, & integram sospitatem recuperaret. Non multo post eodem morbo quidam per septem dies laborabat, & jam certissime ei mors imminebat: hic veniens ad patrocinium beati Godehardi, statim liberatus est, & in pristinum statum restitutus. Alia os faucibus adhærens ejicit. Item alius.

32. Contigit vero circa idem tempus, quod Eckehardus quidam de Vvigeleve, cognatum quemdam suum vi & injuriose captivavit, & contra jus & fas incarceravit. Qui dum aliquanto tempore in captivitate detineretur, contigit in ipsa nocte Pentecostes, dum matutinales horæ celebrarentur, ut ad terram se prosterneret, ac patrocinium beati Godehardi pro sua liberatione imploraret. Tandem ab oratione se elevans, foramen adeo arctum accessit, ut puer trium annorum pertransire (non) potuisset, sed dum caput applicaret, ut sibi visum est, foramen se dilatavit, & ipse sanus & incolumis pertansivit. His ita gestis, sine mora omnibus innotuit captivum de carcere erupisse, & omnia evasisse. Statim omnes unanimiter eum prosequuntur, vias quibus evadere possit, custodiis muniunt, & qualiter eum apprehendant omnibus modis elaborant: sed Domino adjuvante, & beato Godehardo, factum est, ut omnium insidias pertransiret, & ipsos cognoscens a nemine cognitus est. Hic sine mora ad patrocinium beati Godehardi se contulit, & pro sua solutione gratias Domino in ecclesia nostra persolvit. Captivus liberatur. Item alius.

33. Fuit vero tunc temporis in Marchia Ungariæ, vir quidam in captivitate positus, & fortissimis compedibus compeditus, qui nihil aliud sperabat, quam vel omnia sua amittere, vel mortem subire. Ad aures ipsius fama beati Godehardi into-

a Goslaria urbs est inferioris Saxoniæ sui juris, ad fontes Okræ fluvii, in Ducatu Brunsvvicensi, haud procul ab Hildeshemio dissita.

b Hervordia urbs imperialis & Anseatica VVestphaliæ, sub Electore Brandeburgico, non longe a Monasteriensi civitate distat.

ANN. CH. 1038 4. Maji. intonuit, & quanta Dominus pro ejus amore operaretur, ipsi innotuit. Mox ad terram se prostravit, & ejus patrocinium devotissime imploravit. Factum est igitur, ut ipsa nocte catena qua ligatus erat se dissolveret, & ipse de captivitate, Deo adjuvante, evaderet. Hunc omnes in ecclesia nostra viderunt, & sic evenisse circa eum veraciter perceperunt.

34. Iisdem vero temporibus fuit quidam paganus de ulterioribus partibus Sclaviæ captus, & in *a* Halverbergensi urbe incarceratus. Hic fama revelante, de patrono nostro audierat, & quanta Dominus pro ejus amore operaretur quocumque modo, utpote paganus, perceperat. Hic quadam nocte mortis timore coactus, inter spem timoremque pendulus orationem ex imo cordis ad beatum Godehardum direxit, & ut sui misereretur, devotissime exoravit. Quo facto, sine mora ex trunco magnæ molis & fortitudinis, quo conclusus fuerat, integro remanente, quasi ex liquida re sine læsione pedes eduxit: & qualiter id sibi accidisset ignoravit, nec fugam ullatenus iniit. Die vero illucescente custodes advenerunt, & non sine admiratione magna eum repererunt. Sciscitantes vero qualiter id sibi ad invocationem nominis beati Godehardi accidisset, admirati sunt, dominoque suo retulerunt, & quid deinceps essent acturi quæsierunt. Dominus vero compunctus tanto miraculo, gratiam impendit, ipsumque captivum sine lesione abscedere jussit. Quantos vero, & quot incarceratos, & maximis compeditos compedibus, Dominus per patrocinium beati Godehardi a summa tribulatione absolverit, longum est per scripta enumerare, cum quibus ipsa tormenta in ecclesia nostra pendentia possit cognoscere. Quapropter non supervacaneum duximus plurima ex his, quæ longa forent scribere, præterire, & ad alia innotescenda transire.

Item paganus.

35. Non multo post ea quæ diximus, fuit vir quidam habens filium unigenitum valde sibi dilectum; qui puerili more per campos cursitando ludebat, sed fortuito ad fossatum quoddam veniens, maxima multitudo terræ ex improviso super eum corruebat. Sed pater hæc ignorans, nec ipsum puerum domi reperiens, usquequaque quærebat, nec ullatenus eum invenire poterat. Unde factum est, ut quidam diceret se circa fossatum puerum ludentem vidisse, nec postea comparuisse. Quo audito pater cum festinatione, ubi ultimus puerum viderat prædictus vir, transcurrit, & magnam multitudinem terræ noviter corruisse conspexit. Quo viso, adjunctis sibi plurimis, terram cum magna festinatione retexit, & puerum nullum indicium vitæ habentem invenit. His ita gestis, quia magnæ misericordiæ patronum nostrum beatum Godehardum fuisse audierat, ilico preces devotissimas ad ipsum dirigit, adjiciens, si Dominus per merita ipsius vitam pristinam restitueret, ipsum ei in perpetuum servum offerret. Quo facto puer vitæ pristinæ restituitur, ac domum simul cum patre regreditur, hunc postea cum patre in ecclesia nostra vidimus, & ab ipso patre sic de puero evenisse certissime cognovimus.

Puer obrutus ad vitam revocatur.

36. Fuit vero tunc temporis vir quidam in loco, qui Mindin appellatur, adeo in hydropisi detentus, ut circiter annum in eo laboraret; & jam nihil nisi mortem speraret. Hic audito nomine beati Godehardi, in adjutorium suæ infirmitatis eum suppliciter invocabat; & ut sibi in necessitate posito subveniret, humiliter exorabat. Factum est ergo non multo post, ut quidam quem nec antea viderat, nec postea vidit, ad eum intraret; & facta incisione, tantam abundantiam aquæ ex eo manare faceret, quantam vix tina quis ferre potuisset. Quo facto, adhibita cura abscessit, nec deinceps comparuit. Hunc postea perfecte sanum vidimus, & eo referente, sic circa eum evenisse veraciter cognovimus.

Paralyticus sanatur.

37. Circa idem tempus, per B. Godehardum insigne contigit miraculum, & dignum memoria retinendum. Nam quidam peregrinantes de *b* Ruzia ad patrocinium beati Godehardi adventabant; & in die Palmarum quoddam desertum intrabant. Sed Christiano more, cum divinum officium niterentur peragere, contigit, ut subito multitudo paganorum in eos irrueret, & quotquot poterant neci traderent. Factum est ergo ut Sacerdos, qui, una cum ipsis fuerat, occumberet, & per passionem ad Dominum migraret: alii vero videntes se una inte-

Peregrini a paganis invasi eripiuntur.

a Havelberga urbs episcopalis sub metropoli Magdeburgensi ad Havelam fluvium, a quo nomen sumsit, ditioni Electoris Brandeburgici subjacet.

b Bollandiani putant esse legendum *Prussiam*, quod inter Saxoniam & Russiam tota Polonia interjiciatur.

interimi, licet inermes resistere eis parabant; sed propius protectionem beati Godehardi devotissime implorabant. Quo facto, licet plures & armati contra inermes congrederentur, tamen, Domino faciente, pagani se in fugam verterunt, & arma passim a se rejecerunt. Ipsi vero hoc videntes baculis quibus utuntur peregrini, illos feriebant, & circiter sex morti tradiderunt; victoresque effecti, arma quæ a se latrones rejecerant acceperunt, & tam scutum quam gladium in signum victoriæ in ecclesiam nostram detulerunt. ANN. CHR. 1038 4. Maji.

38. Non multo post hæc, contigit piscatorem quemdam cum puero suo Vveseram *a* velle transire, & solito more utilitati suæ insistere, sed cum jam fere medium aquæ obtinuisset, tanta tempestas incubuit, ut vita (salva) se evadere dubitarit. Videns autem ventum magis ac magis insurgere, magister signum adjutorii populo intonuit; puer vero orationem ad beatum Godehardum direxit. Factum est ergo, ut magister, qui natare noverat, confidens in populi adjutorio submergeretur, puer vero natare nesciens, per suffragium beati Godehardi liberaretur. Puer a tempestate liberatur.

39. Tunc temporis venit quoque quædam paupercula in civitatem nostram, de *b* Spirensi loco genita, ducens secum puellulam omnibus membris debilitatam, nec prorsus incedere valentem; quæ dum circiter mensem in civitate nostra moram faceret, nec ullam gratiam in filia perciperet, tristis in terram suam redire instituit, quia jam se indignam audiri autumavit. Sed cum super ripam Vveseræ, in loco qui Munden appellatur, pervenisset, & asinum pastum misisset, filiamque de curru deposuisset, matre semota, puella quæ antea fuerat debilis, subito se erexit, & in hæc verba prorupit. Clamabat enim se gratiam beati Godehardi realiter percipere, & illum secum ibi manere. Quo dicto, omnia membra illius, quæ antea fuerant debilia, in naturalem statum sunt restituta; & ipsa integraliter est sanata. Hanc omnes in ecclesia nostra sanatam vidimus, Dominoque de dono sibi collato laudes persolvimus. Puella debilis sanitati restituitur.

40. Fuit circa principium Translationis beati Godehardi, quidam Sclavus, lumine longo tempore privatus, intra paganos moram faciens. Hic audiens virtutes, quas Deus in honore beati Godehardi operabatur, usque ad limina ejus pervenit, ac patrocinium ejus humiliter imploravit. Sed dum communes pro eo in ecclesia nostra fierent orationes, quia noviter relicto errore gentilitatis venerat ad sacramentum baptismatis, factum est, peccatis nostris exigentibus, ut sanitatem non reciperet, sed omni spe destitutus post aliquod tempus domum remearet. Contigit autem ut sui contribules, adhuc in sua gentilitate permanentes, qui eum visum non recuperasse viderunt, continuo in opprobrium & derisionem eum deduxerunt, scilicet quod Deum suum dereliquisset, & in alio nullam salutem invenisset. Hæc & his similia illis exprobrantibus, factum est, ut prædictus vir pudore confunderetur, & mortem sibi inferre niteretur. Sed, o virum omni laude dignissimum, qui & vitam temporalem ei conservavit, & a morte æterna eum liberavit! Nam dum adhuc in hac intentione permaneret, ut mortem sibi inferret, per merita beati Godehardi est illuminatus; iis a quibus prius contumeliosa susceperat, deos suos surdos & mutos exprobrabat, & se numquam ab eis bene quid accepturos verissime confirmabat. Hunc postea in ecclesia nostra plures viderunt, & eum fuisse illuminatum verissime cognoverunt. Neophytus cæcus visum recipit.

41. Contigit vero non multo post, quemdam de Polonia ad patrocinium beati Godehardi adventare; sed dum jam ostium nostræ ecclesiæ niteretur introire, subito a maligno spiritu est raptus, & ad terram horribili modo dejectus; cui dum in ecclesiam vi duceretur, & ad tumbam beati Godehardi applicaretur, tanto furore cœpit debacchari, ut quivis posset admirari. Tandem corpus beati Godehardi ad eum defertur, & signo sanctæ crucis benedicitur, & sine mora statim cum indicio magni fœtoris liberatur. Dæmoniacus liberatur.

42. Fuit vero tunc temporis in Trajectensi episcopatu vir quidam arti mercatoriæ deditus, qui frequenter mare transivit, & quæ sibi necessaria erat conquisivit. Hic Quidam e tempestate maris erepti.

a VVisurgis fluvius apud Germanos notissimus.
b Spira urbs olim Nemetes dicta, Episcopalis sub Metropoli Moguntina in Palatinatu inferiori sub proprii Episcopi dominio.

ANM. CH. 1038 4. Maji. Hic quodam tempore maxima tempestate in medio mari deprehenditur, ab omnibus conclamatur, & nil jam nisi ultimus vitæ terminus timetur. Tandem finito aliquanto tempore, resumtis viribus animæ, auxilium beati Godehardi implorabat, & argenteā navim delaturos, si evaderent devoverūt. Hos in ecclesia nostra navim argenteam deferentes postea vidimus, & sic eis evenisse verissime cognovimus.

Item alii ex inundatione maris. 43. Contigit etiam tunc temporis in Hollandia, quod quodam tempore mare per inundationem influxit, & infinitam multitudinem populorum submersit. Hoc quidam percipientes, in basilicam quamdam in honorem sanctæ Mariæ dedicatam sese receperunt, in qua mortem se evasuros speraverunt. Sed cum jam mare magis ac magis efflueret, & jam ipsum murum basilicæ impingeret, videntes se non posse evadere, auxilium beati Godehardi imploraverunt, quod statim evidenter perceperunt. Nam continuo mare ad solitum locum relabitur, & ne deinceps locum habeat evagandi divinitus inhibetur. Factum est igitur, ut Dominus noster patrocinium beati Godehardi nobis non tantum in terris ostenderet, sed etiam in mari certissime manifestaret, nam quot naves in magna tempestate deprehensas Dominus per eum liberavit, testantur adhuc cereæ naves in ecclesia nostra pendentes.

44. Circa idem tempus Lotharius Imperator Romanorum legatos suos, scilicet Eilbertū præpositum Goslariensem fratrem nostrum, ad Imperatorem Constantinopolitanum dirigebat, & antiquum fœdus Imperatorum, quod jam pæne neglectum fuerat, inter ipsos reparabat. Item alius in undis submersus. Hic dum mare transiret, & jam prospero cursu pergeret, contigit ut quidam famulus ipsius resupinus de puppi caderet, & longo tempore sub undis maris exsistens, nulli appareret. Factum est ergo, dum ab undis maris esset absorptus, & omnis vox esset interrupta, sola intentione qua poterat patrocinium beati Godehardi implorabat, & ut eum a mortis periculo liberaret, devotissime rogitabat. Eo sic cogitante, apparuit ei quidam canuta facie, educensque in superficiem maris, quod ante non noverat, docuit natare. Videntes autem qui in navi fuerant, velum relaxabant, & minori navi quæ eos comitabatur, usque ad eum pervenerunt. Sic prædictus famulus a morte, jam pæne absorptus eripitur, & miro modo vitæ restituitur. Hunc omnes postea in ecclesia nostra vidimus, & circa eum sic evenisse, veris assertionibus cognovimus.

Comitis filius resuscitatur. 45. Non multo post tempore contigit in Ungaricis regionibus celebrari miraculum & dignum memoria retinendum. Nam Comes quidam illius regionis filium habuerat, in quo omnem spem temporalem & fiduciam posuerat. Contigit vero eum egrotare, & jam usque ad mortem periclitari. Factum est igitur, dum omnes sollicite nocte dieque circa eum vigilarent, & inter spem timoremque hęsitarent, ut puer morti appropiaret; & quadam die circa horam primam exspiraret. His ita gestis, dum omnes luctum, lamentaque geminarent, & quæ exsequiis erant necessaria præpararent, forte quidam vir de Bavarica regione advenerat, qui & ipsum puerum de sacro fonte levaverat. Hic igitur videns incomparabilem dolorem patris & matris; misertus eorum, cępit eis nomen beati Godehardi intimare, & quantam gratiam fidelibus in eum sperantibus Dominus administret, devotissime annunciare. His auditis sine cunctatione pater & mater firma fide ad terram se prosternunt, misericordiam beati Godehardi devotissime implorant, seseque devovebant cum suis oblationibus ad limina ipsius iter instaurare, si ad pristinam vitam per ejus patrocinium filium suum possint recuperare. His finitis, jam vespertinum tempus advenerat, cum insperato modo puer ad vitam redit; &, quod mirabile dictu est, sine indicio lęsionis de lecto surrexit ægritudinis. Votum vero quod prędictus pater & mater fecerant, sine mora adimpleverunt, & oblationibus non modicis limina beati patroni nostri Godehardi visitaverunt. Nos in ecclesia nostra honorifice suscepimus, & sic eis contigisse veraci relatione cognovimus.

46. Circa idem tempus, dum tanta miracula per beatum Godehardum florerent, contigit duos viros, nimia potatione ingurgitatos, civitatem nostram exire, & ad proximam villam velle transire: qui dum medio campo consisterent, alter ipsorum fortuito os invenit, quod sublevans manu per horam secum portavit. Sed videns

Falsam reliquiam supponens subito moritur.

videns ipsum os esse magnæ pulcritudinis & candoris, dicebat se terram velle pertransire, & omnibus notificare, se Reliquias nostri Patroni deferre; & sic temporale lucrum, ut ceteri, acquirere. Quo dicto, sine mora in vesaniam rapitur, & loquens aliena domum deducitur, & mala morte proxima nocte traditur. His auditis, maximus terror hominibus incutitur, &, si qua dubietas cordibus ipsorum de nostro Patrono irrepserat, omnimodo ab eis eliminatur.

ANN. CH. 1038 4. Maji.

Puer in aquis suffocatus reviviscit.

47. Fuit temporibus illis pistor fratrum, Adelvvardus nomine, ad cujus hospitium peregrini quidam declinaverunt, & hospitali more, secum nocte permanserunt: qui dum equos suos adaquandum deducerent, filium ejus adhuc parvæ etatis existentem, caballo imposuerunt, & patre ignorante abduxerunt; qui dum equos adaquarent, fortuito infans exterritus de caballo præcipitatur, & sine mora undis subducitur, & ubi quæri possit, ab omnibus ignoratur. Sed peregrini non valentes puerum reperire, tristes domum redeunt, patrique quæ circa filium evenerant nunciaverunt. Quibus auditis, pater concito surgit, tristis ad aquam pergit, navimque longe subductam requirit; & ut filium saltem mortuum, cum non posset vivum, adinvenire elaboravit. Qui dum diu puerum in loco ubi ceciderat quæreret, nec inveniret, ad terram rediit, uncum quæsivit: quo reperto, post longum spatium puerum invenit. His ita gestis, in domum proximam declinavit, ibique puerum mortuum, & nullum vitæ signum habentem deposuit, tantumque quæ exsequiis necessaria erant, sollicite quæsivit. Dum hæc sic geruntur, mater pueri cum ceteris mulieribus, quarum magna multitudo domum introierat, misericordiam Domini & beati Godehardi implorat; &, ut solitam benignitatem, quam omnibus impenderat, non sibi subtrahat, devotissime exorat. Quid plura? post parvum tempus, puer singultus emittit; aqua quam hauserat, cum magno impetu effluxit; & tandem vitam pristinam resumpsit.

Mercator cum puero captus liberatur.

48. Fuit vero circa idem tempus vir mercatoriæ arti deditus, qui negotiando diversas terras pertransibat, & sibi suisque victum difficulter quærebat. Contigit vero ut hic quodam tempore causa mercaturæ, cum pluribus aliis inter paganos tenderet, & possessionem non modicam secum deferret. Qui dum prosperato itinere pergerent, contigit eos vastam solitudinem introire, ubi non modicam multitudinem paganorum obviam habuere. Quod videntes ad arma cucurrerunt, defensacula indique sibi præparaverunt: sed multitudini illorum resistere non valuerunt. Tunc vero quosdam ex ipsis morti dederunt, quosdam corpore truncaverunt, quosdam captivaverunt, bonaque ipsorum diripuerunt. Inter quos captivos prædictus vir, cum quodam puero filio fratris sui captivatur, & in remotissimas partes paganorum deducitur; ibique in quadam insula Oceani [a] detinetur, ubi cum diu servili opere desudaret, & unde eriperetur non haberet, utpote ubi mare undique circumflueret, nec ullum locum evadendi inveniret, tandem se ad patrocinium beati Godehardi patroni nostri iturum devovet, si per quam partem manus illorum effugere posset, illi demonstraret. His ita gestis, quadam die dum circa litus maris angustiando, & orationibus insistendo deambularet, cymbam parvam in obscuro loco litoris invenit, in qua se mare transire Dei adjutorio speravit; sed quia mare magnum, & spatiosum fuerat, tantum periculum attentare trepidabat, seseque orationibus beati Godehardi commendabat, petens ut animo illius inspiraret, & competentia adminicula ei præpararet, quibus tantam tribulationem evadere potuisset. His finitis, jam nox advenerat, cum jam fixo animo se ad fugam præparabat. Acceptis igitur duabus lanceolis, & panno de culcitra abstracto, ad puerum filium fratris sui, qui in alia villa morabatur pergit, eumq; secum abduxit. Sed cum ad naviculam venisset, lanceolis & panno quem secum portavit, velum adaptavit, & sic se misericordiæ Domini, & beati Godehardi commendavit. Quod videntes qui in insula commorabantur, eum subito prosequuti sunt: sed, Deo adjuvante, eum comprehendere nequibant; domumque infecto negotio, remigabant. Prædictus vero vir, non immemor quod Deo voverat, sine mora ad patrocinium beati Godehardi veniebat, & lanceas & pannum, unde velum fecerat, in memoriam tanti miraculi, in ecclesia nostra suspendi rogabat.

[a] Insulam maris Baltici mallet legere Henschenius, verosimiliter Rugiam, terrarum a Slavis detentarum ultimam.

APPENDIX.

ANN. CH. 1038 4. Maji.

Henricus Archiepisc. Coloniensis reliquias S. obtinet.

49. INterea dum hæc aguntur, & memoria beati Godehardi valde celebris habetur, contigit, ut Archiepiscopus Coloniensis, HENRICUS *a* nomine, civitatem nostram cum non modica manu cleri & populi pertransiret: & prædicta miracula, quæ per eum fiebant, cognosceret. In conventum ergo fratrum nostrorum venit, & fraternitatem nostram devote postulavit. Ad cujus fraternitatis confirmationem, dari sibi de reliquiis beati Patroni nostri humiliter petiit, promittens se facturum, ut in omni diœcesi sua celebris haberetur, & congruus honor tanto viro exhiberetur: sed quia petitionem ejus propter absentiam pastoris nostri distulimus; & tunc nos satisfacturos voluntati ipsius polliciti sumus, ubi is adesset. Non multo post tempore, dominus noster cum in conventu nostro hæc supradicta cognovisset, petitioni Archiepiscopi acquievit, & quæ ab eo postulabantur sibi donari præcepit. Mox Abbas beati Godehardi ad eum cum portione reliquiarum transmittitur, & ab eo devotissime suscipitur. Hanc vero portionem Archiepiscopus in terram nativitatis suæ, id est in Sueviam, transmisit, ibique quamdam ecclesiam in honorem ipsius instituit: ad quam cum multi confluerent, & certissimam salutem animæ & corporis recuperarent, contigit, ut quadam die cuidam viro manus abscinderetur, adeo ut nec minima particula corpori jungeretur. Videns ergo mancum se esse, manum arripuit, & fide firmata eam ad truncum apposuit, & ad eamdem ecclesiam ad patrocinium beati Godehardi migravit: ubi cum devotissime misericordiam ipsius imploraret, contigit celeberrimum miraculum, ut trunco manus conglutinaretur, & in pristinum statum restitueretur.

Ecclesiam in Suevia construit, ut ibi eas deponat.

Ibi manum habens abscissam, restituitur.

50. Vir quidam honestus, cujus nomen Theodoricus, civis Hildeneshemensis. Hic devotione singulari motus, fraternitatem instituit sancti Godehardi, & in eam utriusque sexus homines induxit; tribuens de propriis eleemosynam pauperibus satis largam in festo dicti pontificis Godehardi. Hic in infirmitate quadam decumbens, quæ phthisis, dicitur, a medicis derelinquitur, qui de vita ipsius desperabant. Quadam vero nocte, quam pæne duxit insomnem, apparuit ei sanctus Godehardus in habitu pontificali, dicens ei: Quid agis frater? cur sic jaces prostratus in lecto? Cui Theodoricus respondit: Infirmitate gravatus valida, aliud non possum quam prostratus jacere; sed rogo te, sancte Godeharde, ora pro me. Cui vir sanctus ait: Surge in nomine Domini nostri Jesu Christi, & vade ad ecclesiam, & ostende te confratribus tuis, & dic eis: Quia Dominus Jesus meritis meis te sanavit, eo quod honorem meum in hac infirmitate procurasti. Insuper dic eis, ut in incœptis perseverent, & ego frater eorum ero, & defensor ab hoste maligno, & ab omnibus quæ honorem, vitam, sive famam eorum lædere possunt, & apud Deum intercessor ero semper. Dictus autem infirmus surrexit, & quod ei dictum fuerat fecit. Et omnes qui audierant verbum, Deum benedicebant, qui talem eis patronum dedit, & intercessorem. Dictus autem Theodoricus sanus & hilaris, postea vixit annis multis, devote Deo & sancto Godehardo se commendans.

Theodoricus sodalitatem in honorem S. Godehardi instituit.

Cujus meritis a phthisi liberatur.

51. Magister *b* Johannes Decanus Aquensis, cum scholaris esset, tam graviter quodam tempore infirmatus est, ut confessus & inunctus nihil ei nisi mors videretur. Qui cum materia rapta esset in cerebrum, solus jacens in excessum venit, viditque homines sibi ignotos intrare, qui lances quas manibus portabant, cum lignis brevibus & quadratis ante ipsum ponebant. Stantibus ipsis ex una parte lectuli, contemplatus est introire tres inclytos confessores, sanctum videlicet Martinum Turonensem, & sanctum Godehardum Episcopum Hildeneshemensem, beatumque Bernvvardum, qui eum parte ex altera circumstetere. In quorum conspectu puer Johannes uni imponitur lanci, & ligna ponderis alteri. Cumque elevata statera, juvenis æger minus habens inventus est, prædicti Confessores puerulum parvum & mendicum sinui ejus imposuerunt, qui simul lancem adversam mox suspendentes, lignis graviores apparuerunt, statimque Johannes, qui

Visio Johannis Aquensis.

a Henricus I. comes de MolenarcK sancto Engelberto successit anno 1225. ad annos 12. qui pot ius hic designari videtur quam Henricus II. de Vvirnemberg anno 1306. ordinatus. Quod miraculum infra num. 51. relatum, Cæsarii Heisterbachensis ætate patratum sit.

b Idem miraculum refertur a Cæsario libro 8. Miraculorum cap. 77.

qui mihi hanc visionem retulit, in sudorem erumpens crisin fecit, & de eadem infirmitate citius convaluit. ANN. CH 1038 4. Maii.

Postremum miraculum editionis Lipsianæ, vitæ brevioris.

52. Anno Domini 1338. civitas Pataviensis per episcopum Pataviensem *a*, cum multa armatorum militia, circumvallata sic artabatur, quod populus in ea desperatus de salute, hostibus suis se tradere volebat. Contigit autem, ut unus inter eos in sancto Godehardo specialem gerens fiduciam, & inter majores civitatis residens, diceret: Audivimus multa pietatis insignia, & salutaris auxilii augmenta non modica, quomodo sanctus Godehardus de hac nostra ortus terra, immo de hac nostra diœcesi: multis adstitit tribulatis, & consolationem ab eo receperunt, ut multis est notissimum. Expedit ergo, ut & nos ipsius adjutorium imploremus, petentes devotione supplici, ut clementer nobis adsistat, & iram Dei, per quam meruimus hanc calamitatem, a nobis avertat. Placuit omnibus verbum senis; ejusque omnes favent hortamento, & votum fecerunt unanimiter se missuros aliquot de civibus cum oblationibus, petentes ut eis in necessitatibus suis citius subveniret. Quo voto emisso, mira celeritate se invenerunt consolatos. Nam generosus Princeps dux Bavariæ *b* veniens, negotium intercepit, & inter episcopum Paviensem, & cives dictæ civitatis ab eo obsessæ, treugas constituit amicabiles. Sicque Præsul abscessit, & civitas pace gaudebat insperata. Sed & medio tempore dictus dux Bavariæ pacem inter Episcopum & civitatem incœptam confirmavit, & consolationem hominibus utriusque sexus condonavit. Cives autem dictæ civitatis suos, ut voverant, ad sepulcrum miserunt sancti Godehardi cum votivis oblationibus, omnibus ibidem narrantes qualiter suffragiis sancti Godehardi de tribulatione maxima subito fuerint liberati.

Civitas Paviensi obsessa liberatur.

APPENDIX ALTERA.

Miracula in exteris provinciis facta, in quas delatæ sunt S. Godehardi reliquiæ.

53. SCire volentibus quæ & quanta Dominus operari sit dignatus per merita beati Godehardi, cum essemus in provincia Trajectensi, & in aliis locis, habentes nobiscum venerabiles reliquias ejusdem, breviter quædam annotare curavimus. Honorabilem virum Abbatem in * Dokkinge curatum evidenter cognovimus a fluxu sanguinis, quo vehementer & diu laboraverat. Per ejus suffragium matronam etiam quamdam, quæ bona spe easdem reliquias ad se deferri petiit, Deus a duplici morbo, hydropico & podagrico, quo diu laboraverat, ejusdem meritis potenter atque evidenter liberavit. Præterea zonis multorum applicatis ad easdem reliquias, & appositis ad membra infirmorum, tam sæcularium, quam claustralium, in continenti sanitatem recepisse noscuntur; videlicet infirmi laborantes quotidiana, tertiana, dolore capitis, oculorum, dentium & ceterorũ membrorum.

* Dokkinge. Abbas a fluxu sanguinis liberatur.

Mulier ab hydropisi & podagra Item alii multi.

54. Cum femina quædam inter concives suos, dantibus nobis confraternitatem more solito, ab ipsa se absentaret, monita per visum a beato Godehardo, cur se tanto beneficio privari vellet: & respondens quod nihil offerendum haberet; audivit, ut mane surgens, quicquid apud se inveniret, offerret: sicque in bursa duos gravioris monetæ nummos inveniens obtulit, & idem factum coram populo professa est.

S. Confraternitas.

55. Vir etiam quidam magnus, nobis valde contrarius exsistens, cum populum a nobis avertere, & negotium nostrum omnimodis impedire studeret, ita per inflationem gutturis & totius capitis periclitari cœpit, ut jam pæne deficere videretur; donec in se rediens, & corde pœnitens, per suffragia beati Godehardi ab ipsius mortis faucibus liberatus, errorem suum devotione & humilitate correxit.

Ecclesiæ S. Godehardi infestus punitur.

56. Quæ-

a Albertus Saxoniæ dux occupatam Patavii sedem militari more magis, quam ut ecclesiasticum deceret, administravit.

b Ludovicus, uti Henschenio videtur, Ludovici Bavari filius, qui patre Imperium ambiente, Bavariæ ducis titulum promereri potuit, etiam Marchio Brandeburgicus appellatus est.

ANN. CH. 1038 4. Maji. Mulier in partu laborans liberatur.

56. Quædam mulier cum geminos generaret, uno soluta ante nostrum adventum, tribus diebus cum altero periclitari cœpit: sed nobis advenientibus, attactu zonæ sanctis reliquiis appositæ, in continenti enixa dinoscitur.

Ecclesia Cathedralis Trajectensis ab interdicto solvitur.

57. Præterea cum major ecclesia Trajectensis suspensione divinorum longo tempore nimis turbaretur, propter adventum reliquiarum beati Godehardi, divina resumsit *a*; & toti populo ingens gaudium tribuit, in dedicatione videlicet ipsius ecclesiæ.

AN. CHR. 1038 30. Oct.

DE SANCTO EGELNOTHO

cognomento Bono, Archiepiscopo Cantuariensi.

Vita anscripta.

I. *EGelnothi Archiepiscopi Cantuariensis vigesimi noni, cui ob insitam morum probitatem, Boni cognomentum inditum est, elogium prætermittere non licet. Varie a variis auctoribus nomen ejus effertur: quæ nominum multiplicitas apud antiquos scriptores, maxime Anglicanos, sæpius occurrit. Alii Athelnothum, quidam Agelnothum seu Egelnothum appellant. Ultimum nomen, quod apud auctores frequentius invenitur, ceteris prætulimus. Ejus vitam nemo ex antiquis litteris mandavit, aut certe si hæc aliquando conscripta fuerit, ubinam delitescat ignoratur. Trithemius se eam vidisse innuit libro 3. de viris illustribus ordinis sancti Benedicti, ubi cap. 147. sic habet*: Egelnothus ex monacho in Anglia archiepiscopus Cantuariensis, vir sapientia & sanctitate clarissimus, magnos in Ecclesia Dei utiliter impendit labores, & plura sanctitatis suæ vestigia reliquit. Claruit anno Domini 1020. cujus gesta habentur. *Sed cum ignota sint, quæ ex variis auctoribus Anglicanæ historiæ colligere licuit, huc proferemus.*

Parentes.

2. *Egelnothus Agelmari nobilis viri filius dicitur apud Rogerium de Hoveden ad annum* 1020. *ejus patrem paullo aliter, Ægelmarum, Florentius Vvigorniensis vocat, quem posteriores historici, nescio quo fundamento, Comitem fuisse scripserunt. Ut ut sit, Egelnothum a beato Dunstano baptismi sacramentum recepisse ex Chronographo Glastoniensi Tom.* 1. *Monastici Anglicani discimus, qua occasione res mira accidit, quam hic omittere non licet*: Iste, *inquit*, cum a beato Dunstano baptizaretur, erectam manum tenuit, more Episcopi benedicentis populum; unde beatus Dunstanus divinitus inspiratus, eum Archiepiscopum futurum prædixit. *Monasticam vitam egit in percelebri cœnobio Glastoniensi, ut testis est Vvillelmus Malmesburiensis, cujus verba inferius proferemus. An vero ejusdem monasterii decanus fuerit, vel potius hanc dignitatem obtinuerit in ecclesia Cantuariensi, ut innuit Gervasius, priusquam ad primam Anglicanæ ecclesiæ cathedram eveheretur, incertum est. Dubitandi locum præbet Vvillelmus, qui Egelnothum ex decano in summum sacerdotem assumtum fuisse refert. Verum sive Glastoniensis, sive Cantuariensis decanus fuerit, perinde est ad monasticam ejus professionem probandam, cum ex eodem auctore certum sit, & Egelnothum Glastoniæ monachum fuisse, & Regulam Benedictinam non minus in ecclesia Cantuariensi quam Glastoniæ viguisse. Id unum certum est, Egelnothum animo semper erga Glastonienses propensissimo fuisse, quod inter alia probat insigne privilegium a Canuto rege, eo operante, Glastoniensi monasterio concessum: quod huc referre visum est integrum ex Vvillelmo libro* 2. *de gestis Regum Anglorum capite* 11. *ubi ejusdem sancti viri elogium præmittit, his verbis*:

Viri illustres in Anglia.

3. Erant tunc in Anglia summi & sapientissimi viri, quorum præcipuus EGELNOTHUS archiepiscopus post LIVINGUM. Hic ex decano summus sacerdos, multa opera prædicabili memoria digna fecit; Regem ipsum auctoritate sanctitudinis, in bonis actibus mulcens, in excessibus terrens: sedem archiepiscopatus & prius præsentia corporis sancti Elphegi sublimavit, & postea Romæ præsens in pristinam dignitatem reparavit. Domum rediens, apud Papiam brachium sancti Augustini Doctoris, centum talentis argenti & talento auri comparatum, apud Co-

a Hoc miraculum ad sæculi 15 initium revocandum esse videtur, quo Abbas insulæ beatæ Mariæ, teste Heda, Trajectenses Romani pontificis auctoritate excommunicavit, qui Suederum episcopum rejecerant. Id ad annum 1437. perduravit: quo anno, agente Nicolao Cardinali Cusano, VValrarius Rudolfo post Suederum electo cessit.

Coventreiam misit. Porro CNUTO Glastoniensem ecclesiam, ut fratris sui EDMUNDI manes inviseret (sic enim eum vocare solitus fuerat) festinavit; factaque oratione super sepulcrum, pallium misit, versicoloribus figuris pavonum, ut videtur, intextum. Adstabat regio lateri supradictus EDELNOTHUS, qui septimus Glastoniensis cœnobii præsidebat cathedræ Cantuariensi. Primus Brithwaldus, secundus Anthelmus, qui primus Wellis episcopus; tertius nepos ejus Dunstanus, quartus Egelgarus, qui Novi monasterii Wintoniæ abbas primus, deinde Cicestrensis episcopus; quintus Siricius, qui factus archiepiscopus, nutriculæ suæ septem dedit pallia, de quibus in anniversario ejus tota antiqua ornatur ecclesia; sextus Elphegus; qui ex prioratu Glastoniæ primus factus est abbas Bathoniæ, deinde episcopus Wintonensis: septimus Ethelnothus, qui cum Regi antecessorum suorum privilegia ostendisset, rogavit & rogando obtinuit, ut scripto regio in hæc verba confirmaret. AN. CHR. 1038 30. Oct.

„ 4. Regnante in perpetuum Domino, qui sua ineffabili potentia omnia disponit atque gubernat, vicesq; temporum, hominumque mirabiliter discernens, terminumque incertum, prout vult equanimiter imponens, & de secretis naturæ mysteriis misericorditer docet, ut de fugitivis, & sine dubio transitoriis mansura regna Dei suffragio adipiscenda sunt. Quapropter ego CNUT Rex Anglorum, ceterarumque gentium in circuitu persistentium Gubernator & Rector, cum consilio, & decreto archipræsulis nostri EDELNOTHI, simulque cunctorum Dei Sacerdotum, & consensu Optimatum meorum, ob amorem cælestis regni, & indulgentiam criminum meorum, & relaxationem peccaminum fratris mei regis EDMUNDI, concedo ecclesiæ sanctæ Dei genitricis MARIÆ Glastoniæ, jura & consuetudines in omni regno meo, & omnes forisfacturas omnium terrarum suarum; & sint terræ ejus sibi liberæ & solutæ ab omni calumnia, & inquietatione, sicuti meæ mihi habentur. Verum illud præcipue ex omnipotentis Patris & Filii, & Spiritus-sancti auctoritate, & perpetuæ Virginis interdictione prohibeo, & universis regni mei Præpositis & Primatibus super suam salutem præcipio, ut nullus omnino illam Insulam intrare audeat, cujuscumque ordinis ant dignitatis sit; sed omnia, tam in ecclesiasticis quam in sæcularibus causis, tantummodo Abbatis judicium & conventus exspectent, sicuti prædecessores mei sanxerunt, & privilegiis confirmaverunt, Cenwines, Ines, Cuthredus, Ailredus, Alfredus, Edwardus, Ethelredus, Ailstanus, & gloriosissimus Edmundus, & comparabilis Edgarus. Si quis autem quovis deinceps tempore, sub aliqua occasione interrumpere, atque irritum facere hujus privilegii testamentum nisus fuerit, sit a consortio piorum ultimi examinis ventilabro dispertitus. Si quis vero benevola intentione hæc facere, probare, & defensare studuerit, beatissimæ Dei genitricis Mariæ, & omnium sanctorum intercessione amplificet Deus portionem ejus in terra viventium. Scripta est hujus privilegii donatio, & promulgata in lignea basilica, sub præsentia regis Cnutonis, anno ab Incarnatione Dominica 1032. Indictione.... Cnutonis præceptum

5. *Egelnothus itaque in Archiepiscopum assumtus post Livingi obitum, qui anno* 1020. *accidit, dispositis prius ecclesiæ suæ rebus, biennio exacto, Romam petiit, ubi a Benedicto* 8. *Pontifice cum summo exceptus honore, ut testatur Florentius Wigorniensis, & alii scriptores cum eo, Pallium a sede apostolica more majorum suorum suscepit. In Angliam rediens, Papiæ brachium S. Augustini Ecclesiæ doctoris emit, ut supra ex Willelmo Malmesburiensi vidimus. Quare mirari subit id factum Cnutoni regi a Card. Baronio tributum fuisse ad an.* 1027. *ex ipsis, uti ipse loquitur, Willelmi verbis: & quidem ea ipsa refert, quæ supra retulimus, quasi de Cnutone scripta fuissent, quæ tamen de Egelnotho a Willelmo prolata esse nemo est qui ambigere possit, ut legenti cuique patere potest. Quin & idem auctor lib.* 4. *de Gestis Pontificum Anglorum, scribit pretiosum illud pignus in monasterio Coventriensi religiosum asservari in theca argentea inclusum, cum hac inscriptione:* Hoc brachium sancti Augustini Egelnodus archiepiscopus rediens a Roma ad Papiam, emit centum talentis argenti & talento auri. *Hoc ipso anno, quo in Angliam reversus est Egelnothus, aut certe proxime sequenti, corpus sancti Elfegi prædecessoris sui, quod Londini sepultum fuerat Cantuariam transtulit, cujus Translationis* Romam iter.

AN. CHR. 1038 *lationis historiam ex Osberno supra edidimus cum ejusdem sancti vita ad annum 1012.*

31. Oct. 6. *Verum nihil magis Egelnothi prudentiam & religionem commendat, quam quod ex Cnutone, homine barbaro, qui Angliam invaserat, Regem pium ac mansuetissimum effecerit, ita ut vix alius ullus inter tot reges qui Angliæ præfuerunt, reperiri queat, qui ecclesiæ, totique populo sibi commisso adeo profecerit. Hujus rei veritatem confirmat celebris illa collectio legum tam Ecclesiasticarum quam civilium, quam suis curis adornatam, in tota Anglia observandam edixit & promulgavit. Idem probat iter Romanum, quod* pro peccaminum suorum relevatione & salute populorum sibi commissorum *Deo voverat, ut ipsemet loquitur, in Epistola quam ad Egelnothum ceterosque Angliæ Episcopos & primates per Livingum abbatem Tavikensem transmisit: quæ, inquam, omnis recte facta in Egelnothum refundi debent: nam ipse, ut ait Vuillemus loco superius laudato,* Regem ipsum auctoritate sanctitudinis, in bonis actibus mulcens, in excessibus terrens, sedem archiepiscopatus.... in pristinam dignitatem reparavit. *Praeclarum hujus rei exemplum habetur in Chronico Johannis Bramtoni Abbatis Jornalensis, ubi Cnutum beatæ Editheæ sanctitati detrectantem Egelnothus non solum verbis, sed & miraculo repressit. Sic ille auctor rem exponit.* De sancta Editha legitur, quod dum Rex Kanutus in quodam festo Pentecostes apud Vuiltoniam convivans, cachinnos in sanctam Editham effunderet, dixit se numquam crediturum filiam regis Edgari, qui semper libidini & tyrannidi deditus fuerat, sanctam fore. Contradixit Ethelnodus archiepiscopus tunc præsens, qui statim sepulcrum Virginis aperuit, ubi defuncta Virgo cingulo tenus se erigens, in contumacem Regem impetum facere visa est. Hoc ille metu turbatus, humi quasi exanimis cecidit: sed tandem respirans lætus erubuit, & gavisus quod pœnitentiæ reservatur.

Regem ad pietatem induit.

7. *Anno 1032. ecclesiam sancti Edmundi martyris in agro Suffolciensi dedicavit, quam Cnutus rex monachis Benedictinis possidendam dedit, advectis ex monasterio sancti Benedicti de Hulmo monachis duodecim. Hujus cœnobii fundationis charta habetur in monastico Anglicano tomo 1. cui Egelnothus cum ceteris Angliæ primoribus subscripsit; cumque post aliquot annos Arfastus episcopus Tetfordensis hujus monasterii privilegia violare voluisset, lite agitata coram Rege Vuillelmo, præsentibus archiepiscopis Lanfranco Cantuariensi, & Thoma Eboracensi, ac Odone episcopo Bajocensi Regis fratre, ceterisque Regni primoribus, omnium judicio Episcopus causa cecidit; Rexque statim præceptum dedit, quo Cnuti aliorumque Regum antecessorum suorum privilegia confirmabat, cui omnes quotquot aderant subscripsere. Datum est apud Vuintoniam anno 1081. cujus exemplar videsis editum in monastici Anglicani tom. 1. p. 289.*

8. *Alia sunt & quidem bene multa religionis, quam Egelnothus Cnuto inspiraverat, argumenta, præter ea quæ recensuimus. Sed de iis singillatim agere non vacat. Pietatem vero & sinceram animi devotionem præ ceteris spirat præceptum monachis Croylandiensibus ab eo concessum, quod ideo ex Ingulfi Historia huc exhibere visum est.*

Præceptum pro Croylandensibus.

CNUTUS Rex totius Angliæ & Danmarchiæ & Norvvagiæ, & magnæ partis Svvavorum, omnibus provinciis, nationibus, & populis meæ potestati subjectis, tam minoribus quam majoribus, salutem. Cum terram Angliæ progenitores mei & parentes, duris extortionibus, & diris deprædationibus sæpius oppresserunt, &, fateor, innocentem sanguinem frequenter in ea effuderunt; studium meum a principio regni mei fuit, & semper erit in futurum, tam penes cælum, quam penes sæculum, propter hæc mea peccata, & parentum meorum satisfacere, & statum totius sanctæ matris Ecclesiæ, & uniuscujusque monasterii sub imperio meo constituti, cum in aliquo meo patrocinio indiguerint, devotione debita emendare, omnesque sanctos Dei per hæc & alia bona opera, mihi in meis necessitatibus reddere benignos, ac deprecationibus meis favorabiles & placatos. Ideo in arrhas hujus meæ satisfactionis, offero sancto Gutlaco de Croyland, & ceteris sanctis ejusdem loci, de substantia mea unum calicem, confirmans Brithmero abbati, & monachis suis totum monasterium suum Croylandiæ cum insula circumjacente, & duobus mariscis adjacentibus, scilicet Alderlound, & Goggislound,

eisdem

eisdem terminis & limitibus, quibus in chirographo incliti quondam regis Edredi restauratoris sui, dicta insula, dictiq; duo marisci satis aperte describuntur. Confirmo etiam omnes ecclesias & capellas, terras & tenementa, libertates & privilegia, in ejusdem Regis chirographo contenta, cum quibus omnibus dictus rex Edredus dictum monasterium Croylandiæ ad honorem Dei, & S. Gutlaci Confessoris sui corporaliter in eo requiescentis dotavit, donavit, ditavit, & suo chirographo confirmavit. Nullusque hominum meorum audeat amodo dictos monachos inquietare, vel in aliquo conturbare pro prædictis. Quod si quis facere præsumserit, vel tentaverit usurpare; vel gladii mei sentiet aciem, vel gladii pœnam sacrilegis debitam subibit, absque omni remissione & redemtione puniendus, juxta modum & mensuram injuriæ dictis monachis irrogatæ. Ego Cnutus rex anno Dominicæ Incarnationis millesimo tricesimo-secundo Londoniis, istud meum chirographum signo sanctæ Crucis confirmavi †. Ego Egelnothus Archiepiscopus Dorobern, signo sanctissimæ crucis confirmavi †. Ego Alfricus Archiepiscopus Ebbracæ hoc Regis chirographum affirmavi †. Ego Lessius Vvicciorum episcopus consignavi †. Ego Elsvvardus Lond. episcopus collaudavi †. Ego Briethmerus Lichefeld episcopus constabilivi †. Ego Brichtegus abbas Persorensis communivi †. Ego Vvonothus abbas Vvestmonasterii signavi †. Ego Osvvius abbas Thorneiensis approbavi †. Ego Godvvinus comes consensi †. Ego Leofricus comes consensi †. Ego Edvvinus frater Leofrici Comitis affui †. Ego Haroldus filius Godvvini Comitis interfui †. Ego Algarus filius Leofrici Comitis astiti †. Ego Turkillus minister Regis audivi †. Ego Alfgetus minister Regis aspexi †.

ANN. CH. 1038 30 Oct.

9. *Verum non Anglicanis solummodo ecclesiis profuit Cnutus, verum etiam in externis provinciis pietatis suæ monumenta reliquit, ut probant ingentes eleemosynæ, quas pauperibus & ecclesiis ab eo in itinere Romano erogatas fuisse passim testantur auctores vulgati. Idem rex pecunias, quibus nonnullas ecclesias indigere sciebat, transmittere curabat. Carnotensem ecclesiam ejusmodi subsidiis relevatam fuisse discimus ex Vvillelmo Malmesburiensi, qui hæc omnia Egelnothi monitu facta fuisse asseverat.* Ejusdem etiam Archipræsulis monitu, *inquit*, Rex ad transmarinas ecclesias pecunias mittens, maxime Carnotum ditavit, ubi tunc florebat Fulbertus, &c. *Idem habet Trithemius in Chronico Hirsaugiensi. Gratias ea de re Cnutoni egit Fulbertus Epistola 97. eamque pecuniam in perficienda Ecclesia Cathedrali insumsit, quam igne concrematam a fundamentis restaurare inceperat. Ex his licet conjicere, quænam fuerit Egelnothi in Regem & Regis in Egelnothum animi propensio.* — Pia opera

10. *Sed tandem piissimus antistes pluribus perfunctus laboribus potissimum in sua ecclesia restauranda quam Dani devastarant, ut ait Godvvinus, anno sui regiminis decimo-octavo, videlicet 1038. e vivis excessit, qua in re consentiunt omnes saltem antiqui historiæ Anglicanæ scriptores. Varii tamen variis diebus ejus obitum consignant, alii enim 3. alii 4. alii 5. Kal. Novembris eum obiisse scribunt. In Martyrologio quodam Anglicano, quod a Bollandianis laudatur, memoria ejus die 30. Octobris recolitur: quo die ejus festum celebratur in Martyrologio Benedictino & in catalogo sanctorum Philippi Ferrarii. Ejus vitam hac ipsa die exhibet Maihevius in Trophæis Benedictinis. Die tamen 3. Kalendas Aprilis* obiisse *dicitur in Catalogo archiepiscoporum Cantuariensium Stephani Birchingtoni, tomo 1. Angliæ sacræ. Ceterum haud scio an umquam festus ejus dies in ecclesia celebratus fuerit, quamvis certum sit eum sanctissimum virum etiam ab auctoribus supparibus appellatum fuisse, qui etiam eum, ut jam observavimus,* Bonum *ob præclara merita & pietatem cognominarunt.* Piæ memoriæ *dicitur in diebus obitualibus ecclesiæ Cantuariensis, tomo 1. Angliæ sacræ.* — Egelnothi obitus.

11. *Sunt qui Egelnotum inter scriptores ecclesiasticos recensent. Pitsæus Libro de Illustribus Angliæ scriptoribus, ad annum 1038. ejus opera sic recenset: Librum ad Leofricum Cestriæ consulem & Conventriæ Comitem, de Brachio sancti Augustini, quod ex Italia retulerat. Librum de laudibus beatæ Mariæ virginis ad Fulbertum Carnotensem, librum unum Epistolarum ad diversos, & alia quæ non enumerat. Verum an isti libri alicubi exstent, vel an re ipsa beati Egelnothi sint sinceri fetus, nobis asseverare non licet, cum de iis nullus veterum, quem quidem sciamus,* — An libros ediderit.

ANN. CH. 1038 30. Oct. *mus, scripserit. Primus qui ea opera Egelnotho tribuit, videtur fuisse Trithemius, qui Egelnothum veluti hominem & pietate & eruditione celebrem, istis operibus recensitis, laudat in Chronico Hirsaugiensi ad annum* 1037.

ANN. CH. 1040 3. Maji.

VITA S. CHUNEGUNDIS INPERATRICIS ET VIRGINIS.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Ubi de sancto HENRICO imperatore ejus conjuge.

Henricus & Chunegundis Ordinis Benedictini.

1. PAR *illustre conjugum simul & virginum*, HENRICUM *scilicet imperatorem &* CHUNIGUNDEM *augustam ejus uxorem, merito sibi vendicat Ordo Benedictinus: quorum ille, obedientia quam Regulæ voverat adstrictus, in sæculo remanens; altera vero post viri obitum, suscepto monastico habitu, ac in sancta conversatione in monasterio Consugiensi, quod ipsa a fundamentis erexerat, vitam finiens, inter sancti Patris Benedicti alumnos merito computari debent.*

Horum gesta.

2. *Porro animus non est hic de utriusque majoribus, ac familiarum antiquitate aut nobilitate differere; nec etiam res ipsorum in Reipublicæ administratione egregie gestas fusius exponere vacat. Hoc nempe ad eos qui Romani Imperii Annalibus describendis incumbunt pertinet, quod jam a multis abunde præstitum est. Nobis itaque satis erit commemorare ea, quibus noster Ordo piis illis principibus adstrictus est, præclara scilicet & immensa beneficia, quæ Ordini Benedictino contulerunt; aut egregia facta, piaque opera quibus eumdem illustraverunt. Hinc beati Henrici vitam proferre huc integram visum non est operæ pretium, quod multa contineat a nostro instituto prorsus aliena. Sanctæ vero ipsius conjugis vitam, qualiter a Gretsero & Bollando ad diem* 3. *Martii edita est, ad nonnullos codices manuscriptos collatam infra dabimus, utpote complectentem ea fere solummodo, quæ egit in monasterio Confugiensi, ubi post peractum in vita religiosa exercitiis aliquot annorum curriculum, vivendi finem habuit.*

Propensio in Ecclesiam.

3. *Henricus itaque e Bavariæ duce, post Ottonis* 3. *imperatoris obitum Cæsar anno* 1002. *creatus, nihil antiquius habuit quam ut Ecclesiam, virosque Dei obsequio mancipatos, non modo sua auctoritate & protectione foveret, sed etiam ut bonis omnibus affluenter dotaret: qua in re Chunegundem nedum adjutricem, sed & incitatricem habebat, utpote quæ non minori studio ac ipsius conjux ad ea quæ Deum spectabant, ferretur. Hinc episcopatus aut de novo erecti, aut restituti, aut certe novis possessionibus ab illis adaucti passim memorantur. Nullum ferme fuit his temporibus in Imperio Romano monasterium, quod eorum beneficentia aut restauratum non fuerit, aut in suis possessionibus confirmatum, & novis cumulatum. Enituit sane inter præclara eorum opera Bambenbergensis episcopatus erectio, pro qua re nec sumtibus pepercerunt, nec laboribus, qui sane multi fuerunt, tum a Wirceburgensi episcopo, qui ægre ferebat, diœcesis suæ partem ab ecclesia sibi commissa divelli, tum ab ipsis suis consanguineis & principibus, qui ea specie, quod familiæ suæ bona eo pacto dissiparentur, adversus sanctum Imperatorem rebellarunt. Sed hæc omnia Henricus & insigni magnanimitate, & incredibili patientia vicit & superavit.*

Monasterium Bambergæ.

4. *Verum ne novæ sedis Clero deesset ordo monasticus, in monte juxta urbem ad aquilonarem partem posito, qui exinde Mors-monachorum dictus est, insigne monasterium sub sancti Michaelis cæterorumque angelorum patrocinio erexerant, quod multis possessionibus, ac prædiis dotatum, ab omni externa potestate liberum, Regulæ Benedictinæ addixerunt. Ipsius dedicationem anno* 1021. *consignat Trithemius in nova editione Hirsaugiensis Chronici, quam ab Eberhardo primo Bambenbergensis ecclesiæ episcopo* cum summa devotione *factam fuisse commemorat. Servantur etiamnunc in istius monasterii thesauro pretiosa cimelia, quæ ipsi a Chunigunde collata sunt, inter quæ a Bollandianis recensentur in prolegomenis ad ipsius Vitam num.* 25. *Crux aurea operis græci antiquissimi, uti ex inscriptionibus & figuris colligere licet; cingulum ipsius beatæ Chunigundis, cum ejusdem coronis duabus ex gemmis. Floruisse etiam eo in loco complures doctrina & sanctitate viros illustres idem auctor observat.* Multi, *inquit ad annum* 1007. successu temporis clarissimi viri, sub monastico schemate in eodem cœnobio floruerunt, eruditione, & vitæ merito sanctam illustrantes Ecclesiam. *Sæculo sequenti cum eo in loco regularis observatio paullulum tepuisset, eam, restauratis in primum splendorem ædificiis, postliminio revocavit sanctus Otto Babembergensis antistes, usus hoc in negotio Hirsaugiensium monachorum opera, qui tunc temporis Benedictinum Ordinem per universam Germaniam & sanctitate morum & accurata Regulæ praxi illustrabant. Ceterum insigne Montis sancti Michaelis cœnobium huc usque perseverat, cujus abbatum catalogum exhibet noster Bucelinus in Germania sacra.*

Iter in Italiam.

5. *Henricus in Italiam profectus vindicandæ adversus Græcos Ecclesiæ causa,* Beneventanum monasterium condidit, *quod, ut refert ipsius Vitæ auctor cap.* 22. omni ornatus decore locupletavit. *Ex Chronico Dithmari libro* 7. *discimus ab eodem Principe episcopatum fuisse institutum* in Bobia civitate, ubi Christicolæ & sancti confessores incliti Columbanus & Attala corporaliter requiescunt, *idque* communi consilio & licentia comprovincialium Episcoporum. *Addit Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum* 1007. *novam hanc sedem ab eodem Imperatore dotatam fuisse;* locumque ecclesiæ Cathedralis *alium non fuisse a cœnobio, quod beatus*

beatus Columbanus construxerat, *a* multitudine monachorum Deo servientium *inhabitato*, *quos ideo* monachos electores constituit esse Pontificis. *Hac ille. Porro mutata postmodum fuit hac a beato viro constituta rerum dispositio, cum ecclesia Cathedralis a monasterio fuit sejuncta, atque utrique loco suus datus est prafectus: qua res magnas lites inter episcopos & abbates Bobienses commoverunt, vix tandem summorum pontificum auctoritate compressas.* AN. CHR. 1040 3. Mart.

6. *Hic vero omittere non licet insigne miraculum, quod in hac Italica expeditione factum est meritis beati Patris Benedicti, qui Imperatorem Ordini suo addictissimum calculi morbo dirissime vexatum, in ipso Casinensi monasterio, quo sese pius Princeps deportari jusserat, sanitati restituit. Res est auctoris ipsius Vita verbis referenda, qui cap. 22. eam sic evenisse narrat.* Cum *Henricus* civitates Apuliæ pertransiret, & quæ ad utilitatem & honorem regni pertinebant, in eis prudentissime disposuisset, cœpit in infirmitate calculi laborare: cujus morbi molestiam vir sanctus tanta patientia sustinuit, ut passiones carnis ad custodiam humilitatis a Deo sibi collatas assereret: & flagellum correptionis certissimum signum dilectionis esse affirmaret. Fomenta tamen curationum sibi fecit adhiberi, sed nulla medicorum subtilitate ad integrum potuit liberari. Ingravescente autem dolore, ascendit montem Casinum .... ibique per intercessionem beati Benedicti, & sanctæ Scholasticæ precibus & lacrymis postulavit a Deo salutem corporis & animæ sibi præstari. Impletumque est quod per Prophetam dicitur: Exquisivi Dominum, & exaudivit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Nam petiit & exauditus est: pulsavit ad ostium perseveranter miserantis potentiæ, & intromissus est. Interea Rex cœpit cogitare quæ de translatione sancti Benedicti audierat, & quia reliquiæ ejus dicebantur furtim sublatæ, & in alium locum translatæ: ideo vir sanctus de corporali ejus præsentia dubitabat. Completa itaque oratione homo Dei ad hospitium se contulit, & lassatus ac debilitatus in lectulo se collocavit. in quo obdormiens vidit sanctum Benedictum sibi adsistere, & ferrum sectorium ad medicinales sectiones aptum manu tenere, „ qui dixit ei: Quia sperasti in Deo & in sanctis ejus, ecce missus sum a Deo, ut per meam „ medicinam ab infirmitate tua libereris. Ecce ego, cujus ossa furtim sublata esse putabas, „ præsentiam meam tibi exhibeo, & in argumentum veritatis passiones tuas curabo. Hæc dicens, partem illam corporis, ubi calculus jacebat, medicinali ferro quod manu tenebat, aperuit; & evulso molliter calculo, hiatum vulneris subita sanitate redintegravit, calculumque quem tulerat, in manu regis dormientis reposuit. Quo facto Christianissimus Imperator evigilavit, & pertractans secum quæ circa ipsum per Confessorem Christi gesta fuerant, vidensque calculum quem manu tenebat, vocavit satellites, qui regio more sibi semper adsistebant, dixitque ad eos: Pontifices, regnique nostri Principes vocate ad me, ut cognoscant & videant mirabilia Dei, quæ ineffabilis misericordia, & inenarrabilis potentia ejus fecerunt in me. At illi mandata Regis celeri cursu perferentes ad Principes, perduxerunt eos „ ad Regem: quos Rex salutans, resalutatusque ab eis, sic allocutus eos est: Fratres & „ commilitones mei, magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen ejus in idipsum, „ quia ipse est magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis. Ipse „ percutit & medetur; flagellat peccatores & pœnitentibus miseretur. Hunc humiliat & „ hunc exaltat, quia calix in manu Domini vini meri plenus misto. En ego, qui heri morti „ proximus fui, per misericordiam Dei hodie vobis appareo sanus, & aculeum mortis, quem „ heri gestavi inclusum corpori meo, hodie oculis vestris visibiliter ostendo. Hæc dicens ostendit calculum, quem manu tenebat, & ostendens cicatricem vulneris, omnia quæ per sanctum Benedictum circa ipsum gesta erant, cunctis audientibus ex ordine referebat.

Henricus a S. P. B. sanatus. — Psalm. 33.

7. At illi videntes & audientes mirabilia Dei, & plusquam credi potest admirati sunt, & benedicentes Deo, diuque in laudem ejus acclamantes, de incolumitate Regis gavisi sunt. Rursumque Rex ad eos: Quas, inquit, gratiarum actiones, aut quæ munera tantis beneficiis condigna medico nostro Benedicto possumus rependere? At illi omnes judicaverunt, eum regia munificentia dignum esse. Rex ergo ex consilio Principum suorum ingentia munera in prædiis, in auro, in argento, in ornamentis plurimis ecclesiæ sancti Benedicti contulit. Et valefaciens fratribus, qui eidem ecclesiæ præsidebant, a Casino monte hilaris & sanus discessit. Ab eo autem tempore & deinceps, quadam speciali dilectione & veneratione sancto Benedicto, & omnibus monasticæ religionis cultoribus studuit deservire, & in amplificandis ac protegendis rebus ecclesiasticis benignus ac devotus pater exsistere. Hæc in Casino monte scripta inveniuntur, ut & moderni magnalia Dei in memoria habeant, & apud posteros per antiquitatem temporis in oblivionem non veniant. *Henricus statim Romam venit, uti narrat idem Vita auctor, ac Benedictum papam de sanitate recepta fecit certiorem.*

8. *Scripta qua hic Vita sancti Henrici auctor laudat in Casinensi monasterio asservata, alia non fuisse a Leonis Marsicani Chronico mihi facile persuaderem, nisi miraculum a sancto Patre Benedicto patratum, quod in illis scriptis eo modo ac ipse auctor narravit, descriptum procul dubio erat, aliter a Leone referretur, qui scilicet istud miraculum sic narravit, ut esset validissimum ad asserendam Casinensibus sancti Patris corporis possessionem, argumentum. Scribit enim libro 2. cap. 42. & sequentibus, Henricum imperatorem simul cum Benedicto 8. summo Pontifice Monasterium Casinense adiisse, in quorum præsentia Theobaldus abbas Casinensis electus, ab ipso Pontifice consecratus fuit. Tunc temporis, uti prosequitur, Henricus acutissimo illi dolore vexabatur, cui nec plene dormienti, nec prorsus vigilanti apparuit beatus Benedictus, eique de vera in sacro Monte corporis sui existentia dubitanti hac dixit:* Scio quoniam tu me hactenus hic dubitasti quiescere: sed ne super hoc amplius aliquatenus dubites, meumque in loco isto certissime quiescere credas corpusculum, hoc tibi signum erit. Cum primum

hodie

ANN. CH. 1040 3. Mart.

hodie surrexerit, in egestione urinæ tuæ tres lapillos non parvos mingere habebis, & ex tunc dolore isto, & amplius non laborabis. *Protinus itaque evigilans Henricus surrexit, atque eo modo, quo prædixerat sanctus Pater, sanitatem recepit: ac mane facto in capitulum veniens cunctis fratribus rem gestam retulit, & alia multa quæ fuse prosequitur ille auctor, totus in eo ut ex hoc miraculo evincat beati Patris reliquias numquam in Galliam allatas fuisse: quod sane ex Vita sancti Henrici facile non colligitur. Sed quid de hac re sentiendum fuse disputatum est Sæculo 2. ubi etiam de hoc sancti Benedicti miraculo actum est.*

9. *Non itaque in dubium revocari velim tam illustre miraculum. Potuit enim sanctus Pater, etsi ipsius ossa in Galliis jacuissent, sese Imperatori dormienti visibilem in monte Casino præbere, ut alias fecisse dicitur in locis quibusdam, quos nec vivus, nec mortuus umquam sui corporis præsentia illustraverat. Cujus rei exemplum ipse Leo nobis suppeditat capite 45. ubi refert eumdem sanctum Benedictum olim minitabundo vultu Henrico, priusquam ad Imperium fuisset evectus, apparuisse, quod in cujusdam monasterii claustro equos suos pernoctare passus fuisset.* Nocte, *inquit*, eadem Benedictus pater eidem Duci, torvo ac terribili valde intuitu apparens, eique multa quod ita domum suam tractaret, comminitans, virga, quam manu gestabat, illius latus percussit, & ex tunc dolore ilii torqueri vehementissime cœpit. *Certe hoc ipsum sanati apud Montem Cassinum Henrici miraculum narrat auctor Vitæ sancti Meinvverci, sed non habet eaque sanctus pater de sui corporis præsentia dicit apud Leonem, quæ proinde ab ipso Leone excogitata fuisse conjicimus:*

Munera ab eo oblata.

10. *Enumerat idem Leo cap. 43. pretiosa munera, quæ Henricus ob recuperatam sanitatem tunc temporis beato Benedicto obtulit.* Textum, *scilicet*, Evangelii, deforis quidem ex uno latere adopertum auro purissimo, ac gemmis pretiosissimis, ab intus vero uncialibus, ut ajunt, litteris, atque figuris aureis mirifice decoratum; calicem aureum cum patena sua gemmis & margaritis ac smaltis optimis adornatum; planetam diapistin listis aureis adornatam, stolam quoque & manipulum * atque cingulum singulas intextam auro. Pluviale etiam diasprum cum listis auro textis, necnon & tunicam ejusdem subtegminis aureis operibus exornatam, simul & cum mappula diapistin auro nihilominus decorata, situlam quoque & coppam argenteam quantitatis non modicæ, cum qua videlicet fratres in præcipuis festivitatibus biberent. Recollegit præterea a Judæis vestem unam de altario sancti Benedicti, quæ quondam fuerat Caroli regis, quam iidem Judæi retinebant in pignore pro quingentis aureis, necnon & calicem argenteum Saxonicum majorem cum patena sua, quem Theodoricus Saxonum rex beato Benedicto olim transmiserat. Quæ omnia pariter in fratrum præsentia super altare beati Benedicti ponens, obtulit; prædictumque Papam suæ auctoritatis scriptionem de ipsis omnibus in hoc loco facere rogavit, apostolici anathematis innodatione eidem scriptioni apposita, ne quis umquam vel hæc quæ diximus, vel alia, quæ in antea idem Imperator huic monasterio concesserit, auferre præsumat.

* mappulam.

11. *Quin & Benedictus Pontifex & Piligrinus Coloniensium antistes, sua pariter munera obtulerunt, quæ Leo recenset eodem loco:* Idem quoque Apostolicus Imperatoris saluti valde congratulans obtulit & ipse beato Benedicto eodem die planetam optimam veneti coloris, listis nihilominus aureis decenter ornatam, & stolam unam optimam auro brustam cum manipulo suo. Sed & Belgrimus archiepiscopus, ob gratiam imperatoriæ sanitatis, similiter obtulit beato Benedicto planetam purpuream optimam, aureis listis mensium duodecim signa habentibus in circuitu adornatam, & stolam cum auro, & pluviale unum. Post hæc idem Christianissimus Imperator, adhuc parum quid existimans se præ nimia hujus loci dilectione fecisse, admonitus ab eodem Piligrino, & Theodorico cancellario suo, altera die fecit præceptum concessionis in hoc loco de Rocca, quæ dicitur Vantra, cujus possessores, ac si latrunculi quidam, hoc monasterium frequentissime infestabant; ac propterea illam de eorum manibus ereptam, ad usus servorum Dei hujus loci in perpetuum habendam, & retinendam contradidit. Fecit & aliud præceptum de universis ubique terrarum hujus loci possessionibus, juxta tenorem videlicet Imperatorum antecessorum suorum, per quod etiam præceptum, monasterium sanctæ Mariæ in Canneto in finibus Termulensis imperiali auctoritate in hoc monasterio confirmavit. Sicque commendans se plurimum patri Benedicto, & omnibus fratribus, cum illorum benedictione reversus ad propria est. Et ne tanti benefactoris sui beneficium oblivisci aliquatenus videretur, mox ut domum rediit, planetam optimam diarodinam, aureis listis pulcherrime decoratam, una cum alba & cingulo, stola atque manipulo, qualia Imperatorem mittere deceret, huc ad beatum Benedictum cum maximis gratiarum actionibus transmittere studuit: tantæque de cetero circa hunc sanctum locum devotionis exstitit, ut si aliquanto diutius viveret, relicto Imperii fastigio, Deo se sub sanctæ professionis habitu hic serviturum sponderet.

Monachorum pater dicitur.

12. *Tanta autem erat Henrici in nostros propensio, ut vulgo, teste auctore Chronici Lauresheimensi ad annum* 1000. Monachorum pater appellaretur. *Et sane vere eorum patrem fuisse & patronum probant vetera passim instrumenta, in eorum gratiam data. Novem ex iis profert Gretserus in libro de Divis Bambergensibus, quorum octo pro Altahensi monasterio, nonum pro Tegernseensi sunt, omnia fere promovente & excitante sancta Chunegunde concessa. Quinque alia exhibet Bullarium Casinense tomo 2. pro variis Italiæ monasteriis. Alia plerumque in aliis libris habentur, quæ singillatim recensere non vacat. Præter Bambergense monasterium, de quo supra diximus, & Confugiense quod potissimum a Chunegunde dotatum fuit, monasterium Schutterense in Argentoratensi diœcesi, pæne omnino destructum, a fundamentis renovavit, ampliavit, multisque possessionibus ditavit, ut testatur Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum* 1007. *Vir-*

Monasteria condit & reparat.

Virdunense sancti Vitoni ejusdem sumtibus restauratum est, ut infra habetur in Vita beati Richardi. Nec prætereundum nobile sacrarum virginum cœnobium, quod simul cum Chunegunde apud Neoburgum Bavariæ urbem in ipsa Danubii ripa idem Imperator condidit. Hoc in loco opibus & religione celeberrimo perseveravit ordo Benedictinus usque ad sæculi proxime elapsi finem, quo tempore Lutheranismo invalescente, post Magdalenæ Hundtin de Lauterbach abbatissæ obitum, nova electione interdicta, fas postmodum non fuit virgines ad professionem monasticam admittere, immo iis quæ residuæ erant nubendi permissa licentia est; sed eam omnes constanti animo respuerunt. Omnes, *inquit Bucelinus in Germania sacra*, pane tribulationis ad obitum usque sustentatæ, Numini sese in adversis egregie probaverunt & commendaverunt. *Rebus postea pacatis Virgines ibi nullæ restitutæ sunt, sed incidit monasterium in manus patrum Societatis Jesu. Abbatissarum catalogum exhibet idem Bucelinus loco laudato.* ANN. CH. 1040 3. Maii.

13. *Porro non minus ac loca sacra viros virtute & sanctitate illustres colebat Henricus, quorum ope ac consiliis in sua suorumque subditorum salute procuranda, assidue utebatur; Tales fuere, Vuolfgangus episcopus Ratisponensis, qui ejus in prima ætate institutor fuisse dicitur; Godehardus primum Altahensis abbas, postea episcopus Hildesheimensis, Heribertus Coloniensis, Poppo Stabulensis abbas, Richardus Virdunensis, Odilo Cluniacensis, Vuillelmus Divionensis, Pandulfus Agaunensis, & alii complures; qui tunc temporis monasticum ordinem illustrabant. Certe auctor est Petrus Damiani sanctum Romualdum die quadam ad Henricum tunc temporis in Italia agentem accessisse, cui, inquit,* non pauca locutus est de restituendo jure ecclesiarum, de violentia potentum, de oppressione pauperum, &c. *quod iniquo animo non tulit Imperator, immo viri sanctitatem reveritus, ei monasterium sancti Amiati, in quo tepuerat observantia regularis, suæ ipsius Congregationi subdendum tradidit. Etenim deliciæ ejus erant cum viris religiosis conversari. Hinc ex Italia in Germaniam rediens, dimisso exercitu, Cluniacum cum paucis e suis familiaribus perrexit,* ubi, *inquit Vitæ ejus auctor cap.* 26. cum plurima signa religionis & sanctitatis vidisset, sancti-Spiritus igne succensus, coronam auream pretiosissimis gemmis adornatam, ad Missam, quæ de cathedra sancti Petri celebrabatur, obtulit, & fraternitatem monachorum suscipiens, cum maxima humilitate & contritione cordis orationibus eorum se commendavit, & in supplementum necessarium rerum in Alsatia optima prædia eidem Congregationi contradidit. Inde iter faciens, per Leodium & Trevirim transitum fecit, & congregationes inibi Deo famulantes plurimis largitionibus & prædiis ditavit. Viros sanctos colit. Cluniacum invisit.

14. *Narrat auctor Vitæ beati Richardi, quam inferius ad annum* 1046. *prolaturi sumus, Henricum aliquando Virdunum accessisse, ut beatum Richardum quo sæpe familiarius utebatur, „ inviseret. Cumque monasterii sancti Vitoni, cui ille abbas præerat, ædificia perlustraret, plau„ strum ingressus, statim hunc psalmi versiculum dixit: Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic ha„ bitabo quoniam elegi eam. Qua de re turbatus Heymo Virdunensis episcopus, qui præsens aderat, „ clam Richardum monuit, ne Henricum, quod hoc sine incredibili Imperii damno fieri nequiret, „ monachum fieri apud se sineret. Postridie itaque Henrico coram omnibus in capitulo adstanti „ petiit Richardus, num vellet fieri monachus, ipsique tamquam proprio abbati in omnibus penitus „ obedire secundum Regulæ præceptum: quod cum spopondisset Imperator, atque ut monachus „ susceptus fuisset, dixit abbas: Volumus ergo & præcipimus, ut ad gubernandum vobis a Deo „ delegatum Imperium redeatis. Sicque pius Imperator Regulæ adstrictus, reliquum vitæ tempus in virtutum exercitiis transegit, beatumque Benedictum vere ut patrem coluit. Simile huic factum contigit in monasterio Gellonensi sæculo duodecimo, ubi Berengarius de Mayrosio obedientiam pari modo vovit Richardo Gelloniensi abbati, ut patet ex ejus professionis cedula quam ex ms. codice ejusdem monasterii huc referre visum est.* Anno ab Incarnatione Domini 1042. In nomine Domini, Ego Berengerius de Mayrosio volens renunciare terrenis, & inhiare cælestibus, trado in manu Domini Richardi abbatis sancti Guillelmi me ipsum ad monachicum habitum suscipiendum, quando abbati Domino placuerit: sed & in præsentiarum promitto ei obedientiam secundum Dei & beati Benedicti Regulam. *Porro hanc in beatum Benedictum Henrici propensionem probat lamina aurea, quæ, ut ex variis auctoribus refert Angelus de Nuce in notis ad lib. 2. Chronici Casinensis cap. 43. in Basiliensi majori ecclesia, quam Henricus restauraverat, visebatur; ubi quatuor angeli cum sancto Benedicto depicti erant, atque in eorum medio Christus Dominus repræsentabatur, ad cujus pedes Henricus cum Chunegunde uxore sua advolvebatur. Obiit Henricus Julii 14. anno 1014. atque in Bambergensi ecclesia sepultus est, qui postea ab Eugenio 3. summo pontifice in sanctorum Catalogum adscriptus, publice in tota Ecclesia celebrari cœpit.* Regulam Benedictin. profitetur.

15. *Chunegundis viri obitu plane libera fuit, ut quemque mallet vitæ statum posset amplecti. Placuit ei præ ceteris Confugiense monasterium, in quod sese recepit, eo modo quo in ejus vita describitur, quam cum integram proferamus, fusius de ipsius gestis hic loqui inutile foret. Porro Vitam ejus a Nonnosio quodam monacho scriptam fuisse auctor est Hofmannus in Annalibus Bambergensibus: sed quonam ille tempore floruerit, aut utrum hæc ipsa sit quæ ad nos usque pervenit, incertum est. Certe auctorem vitæ, quisquis ille fuerit, in aliquo loco per beatam Chunegundem dotato vixisse, certum videtur. Is enim num. 5. ait indignum fore, ut ipse illi subtrahat officium oris, cujus providentia quotidie alimenta percipiebat corporis. Ætatem suam non adeo evidenter prodit; indicat tamen num. 5. se post sancti Henrici Canonizationem, quæ anno 1152. per Eugenium tertium facta est, scripsisse, cum ait scripta de beato Imperatore ab Ecclesia recepta fuisse: quin & cum ea occasione sibi venisse in mentem dicat, ut de beata Chunegunde scriberet; hoc ipso tempore, quo de beato Imperatore in sanctorum numerum publice accensendo agebatur, eum vixisse conjici potest; quamquam nonnisi sub sæculi duodecimi finem scripsisse fatendum* Chunegundis vitæ auctor.

ANN. CH. 1040 3. Mart. *dum est, nisi miracula, quæ post vitam habentur, ab altero quopiam auctore descripta fuisse dicamus. Ceterum præter ea Miracula, quæ inferius a nobis edita sunt, habetur in apographo Bambergensi item alius Miraculorum liber, sed quem omisimus, quod nihil fere contineat præter ea quæ protulimus. Si quis tamen illum legere cupiat, adire potest Gretserum in libro de Divis Bambergensibus, aut Bollandum ad diem 3. Martii, ubi integer exhibetur.*

Monasterium Confugiense. 16. *Porro monasterium Confugiense, quod Capungum Dithmarus libro 7. appellat, vulgoque* Kauffugen *dicitur, haud longe a Cassellio Hassiæ oppido celebri, usque ad sæculum proxime elapsum in regulari observantia perseveravit: sed tunc temporis tota regione ad Lutherani partes accedente, tandem anno circiter 1531. sub Lantgravio Philippo sanctimoniales proscriptæ, & religio catholica penitus ibi abolita fuit. De hoc monasterio plura observat noster Adolphus Overham in Nota ad num. 86. Vitæ beati Meinvverci episcopi Paderbornensis.*

Fastis sacris inscribitur. 17. *Chunegundis memoriam non fasti solum Benedictini, sed & pleraque Germani & Belgii peculiaria Martyrologia cum Romano commemorant, in quibus variis diebus, pro varia ratione, ejus festivitas celebratur. Præcipua est die 3. Martii, quo eam e vivis excessisse certum est, idque anno 1040. aut sequenti, si annos quindecim, post unum viduitatis annum in monasterio transegerit, ut asserit ipsius Vitæ scriptor. Quamquam Lambertus Scafnaburgensis mortem ipsius anno 1033. & Trithemius post Marianum Scotum, anno 1038. consignaverint.*

Chunegundis Imper. nupta. 1. EX præclaro parentum sanguine, & augustæ nobilitatis gradu duo immarcessibilis gloriæ flores mundo enituerunt, sanctus videlicet HENRICUS cognomento Pius, gloriosissimum Romani Imperii decus, ejusque dignissima contectalis *a*, piæ memoriæ CHUNEGUNDIS augusta & imperatrix. Eadem vero beata & Deo dilecta Chunegundis terreno Imperatori corporaliter *b*, non carnaliter conjuncta, cœlesti Regi suam virginitatem consecravit, quam usque in finem, casti conjugis consensu, Deo teste, conservavit. Quod postmodum divinitatis testimonium, ne lumen in tenebris lateret, ostendit: dum eam ad confundendum virginitatis hostem, & obstruendum os mendacia contra Virginem Christi loquentium, super ignitos vomeres incedere & illæsam procedere dedit.

Virginitatem miraculo probat. 2. Qualiter autem id factum sit, ad communem ædificationem prætereundum non est, ut & castimoniæ erudiamur exemplis, & divinorum secretorum admiratione moveamur, intelligentes quemadmodum diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Tantis namque ac talibus bonis tentatio deesse non potuit. Invidus enim omnium bonorũ diabolus, ubi thorum immaculatum sauciare nõ potuit, zelotypiæ livore fędare cogitavit, & ejus saltem famam lędere, cui vulnus corruptionis infligere non valuit. Facta est igitur, auctore diabolo, suspecta criminis, quæ non noverat maculam corruptionis. Sed quia crudelis est, qui famam suam negligit; expurgationis gratia ad vomeres candentes illud sibi judicium elegit; quod propter duritiam hominum institutum esse cognoscitur. Cumque dilecta Deo ad illud judicium, velut ovis ad occisionem duceretur, ingemuit, & ait: Domine Deus creator cæli & terræ, qui probas renes & corda, judica judicium meum & eripe me. Te enim testem & judicem hodie invoco, quia nec hunc præsentem Henricum, nec aliquem virum carnali commistione umquam cognovi. Hoc dicto, stupentibus & flentibus universis qui aderant vomeres candentes nudo vestigio calcavit, & sine adustionis molestia secura pertransiit. Ita Deus omnipotens vinculum castæ dilectionis servavit, innocentiam comprobavit, integritati custodiam humilitatis adhibuit.

Loca sacra condit & dotat. 3. In fascibus itaque constituta, continentię suę gloriam sub terreni chlamyde imperii satagebat abscondere, ut tanto propensius, quanto efficacius poterat, promoveret, quæ Deo inspirante necnon adjuvante, ad ipsius laudem cogitabat perficere. Deniq; post novellam fęcundissimæ plantationis suæ ecclesiam Babenberc, quam cum illo studiosissimo suo cooperatore Henrico in loco Babenbergensi, venustissime, sicut hactenus cernitur, fabricavit sub patrocinio principis Apostolorum Petri atque sancti Georgii martyris; monasterium sub Regula sancti Benedicti ad aquilonarem plagam, in honore sancti Michaelis archangeli exstruxit, non

a Aliquot mss. *collectalis*. Sed melior nostra lectio quod eodem tecto, non autem lecto uterentur. Et quidem eadem voce utitur ipse Henricus in variis diplomatibus.
b Gretserus cum ms. 1. *copulariter*.

non minori studio prædiorum ac diversorum donariis ornamentorum; tertiam demum versus meridiem sub ordine Canonicorum, sub titulo sancti Stephani protomartyris, parvo quidem schemate, sed majori opera de suo patrimonio ecclesiam fundavit. Ad quam dedicandam BENEDICTUM *a* papam, quem præfatus Deo dignus Henricus imperator ad confirmandum Babenbergensem pontificatum advocaverat, venire rogavit. Ipsa autem illud Psalmographi secum decantans: Domine dilexi decorem domus tuæ, diversa eidem ecclesiæ juxta imperialem munificentiam munera contulit in diversis ecclesiæ ornamentis: quæ omnia ipse dominus Apostolicus, ut semper memoria ipsius fundatricis illic floreat, nequando per fraudem, aut violentiam, vel furto inde subtrahantur, dura banni sui innodatione, septuaginta quoque duorum *b* Episcoporum, qui ibi aderant, auctoritate ipso die confirmavit. Item monasterium in honore sancti Salvatoris, & ejus victoriosissimæ Crucis, in loco qui Confugia dicitur, magnificentissime construxit, & ancillarum Dei ibidem Deo secundum Regulam sancti Benedicti servientium, congregationem decentissime ordinavit. Porro cooperante ei in omnibus imperiali majestate, idem monasterium omni ornatu decoravit. Ante principale altare iconem ex auro & lapide pretiosissimo statuit; calices aureos & argenteos, catinos, urceos, pallas, casulas, vela, cortinas, cappas auro & gemmis pretiosis intextas, & cetera utensilia, sive vasa ministerii tanto studio, & tam sumptuosis impensis eidem ecclesiæ contulit, ut quicumque ea intuentur, regiam magnificentiam, & miram utriusque, Imperatoris videlicet ac Imperatricis, in Deum devotionem magnopere mirari non cessent.

AN. CHR. 1040 3. Mart.

Psal. 25.

4. Præter has principales suæ fundationis & primarias ecclesias, quæ conventualis ecclesia, quæ monasteria illorum donativo non gloriantur, aut in prædiis dilatata, aut decorata ornamentis? Alias enim antiquitate collapsas reædificaverunt; quasdam etiam destructas, & ad nihilum redactas in pristinum vel in in meliorem statum restauraverunt; & sicuti prudentes virgines oleum suæ misericordiæ in diversos effuderunt, ut merito dicere possint: Christi bonus odor sumus in omni loco. O conjugium non voluptate, sed bona voluntate copulatum! O sanctum matrimonium, ubi una fides inviolatæ castitatis, ubi unus spiritus misericordiæ ac veritatis, ubi idem velle in virtutibus, idemque nolle in vitiis! ubi nec primus nec alter discerni potuit, dum alter, quod primus, voluit: ubi par animus in multifariis operum effectibus, pares in duobus ostendit affectus! Quales has nuptias dixerim nescio. Unum scio, quia nescit nostra modo regio tales, dum illi propter regnum cælorum se castrantes, nec prolem terrenæ fœcunditatis exspectantes, cœlibem a Deo generationem receperunt, a quorum ore laus Dei numquam deficiet. Hæc est generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Jacob: qui viventes in Christo, membra sua mortificantes propter Christum, super terram morientes, modo regnantes cum Christo bona Domini sui vident in regione viventium.

Collapsa restaurati.

2. Cor. 2. 15.

5. Quoniam de vita & virtutibus pii & sancti Henrici christianissimi imperatoris, & miserationibus variis, quas fecit in domo Domini, de signis quoque & miraculis, quæ post transitum ipsius per eum fecit Deus, satis ac digne scripta sancta recepit Ecclesia: nunc animum pungit, ac in mentem venit, vitam memorandæ virginis nostræ Chunegundis breviter explicare, & memoriæ scripto commendare; ut ad exemplum ejus se intuentes, quæcumque virgines, quæcumque vere viduæ, perfectæ vitæ normam arbitrentur conversationem illius. Indignum enim nobis, sed magis operæ pretium duximus, ut illi officium non subtrahamus oris, cujus providentia quotidie alimenta percipimus corporis.

Auctor aggreditur vitam S. Chunegundis.

6. Henrico itaque suo suæ castitatis patientissimo semper custode, ubi eam suis virginem, uti traduxerat in Christo, in ultimo spiritu constitutus resignavit, ad cælestia, quæ jugiter suspirabat, gaudia translato, illa se ad Dominum, ut semper, totam contulit: illum suæ castitati, necessitati, saluti adesse, illum suis ecclesiis; illum filiis, quos ei in Christo adgregaverat, præsentem affore, advocare vigiliis, orationibus instare, die practicam cum Martha, noctu cōtemplativam cū Maria vitam agere non cessabat. Quanta vero eleemosynarum largitate, quanta ora-

Defuncto marito piis operibus insistit.

a Benedictus 8. qui Sergio 4. successit anno 1012. *b* Codex Bodecensis habet *quadraginta*.

ANN. CH. 1040 5. Mart. orationis instantia, pro beati conjugis defuncti anima desudaverit, in subscripta pagina, quam ipsa per se (nam litterarum, sicut & aliarum artium, distinguere auro, gemmisque sacras vestes fuit peritissima) composuit & conscripsit, quicumque scire voluerit cognoscere poterit.

Ejus epistola. » CHUNEGUNDIS divina dispensatione solo nomine Imperatrix, specialiter » dilectæ congregationi in Confugia, quidquid justæ convenit dilectioni. Propriæ » adversitatis sarcinam, velut æstimo, facilius tolerarem, si vestras res salvas in» columesque exsistere viderem. Quamvis enim mens procellosis curarum flu» ctibus undique quatiatur, vestræ tamen recordationis anchora a cordis profun» ditate non evellitur. Et licet longe remotæ ab oculis sitis, ab animo tamen nus» quam receditis. Quis nos separabit a caritate Christi? Casus doloris, an longin» quitas remotionis? Quin etiam si amissæ facultatis usus concederetur, volun» tas hæc operis exhibitione comprobaretur. Ipsum tamen modicum, quod ad» huc, Deo volente, reliquum tenemus, vestræ commonitioni alienum esse noli» mus, ut participatione parvitatis relevetur magnitudo devotionis. Mater nam» que si parum habuerit, parum filiis tribuit. Ecce hæc modioi sumtus munuscula » ad refectionem vobis mittuntur carnis, ut animā senioris patris vestri continua » orationis alimonia reficiatis; quoniam tot justorum preces unanimiter cōtinua» tę apud Deum multum possunt proficere, Jacobo attestante: Multum valet de- Jac. 5. 16. » precatio justi assidua. Ille etiam atq; etiam justus Dominus, qui justitias dilexit, » æquitate supplicationis exaudire nō respuit; sed vobis indefessis intercessoribus » supradicti cari memoriam facientibus salutis dabit pręmium, quod ipse promi- Matth. 10. 22. » sit dicens: Qui perserveraverit usque in finē, hic salvus erit. Atq; bonus in con» spectu etiam Dei placitum esse cernitis, si non solum pro illis, qui in hac vita po» siti multa vobis bona, sed pro illis etiam qui nulla fecerunt, oraveritis. Obsecro » ergo ut eum a cordibus vestris numquam abjiciatis, qui vos tamquam proprias » amavit, atque hunc locum vestra servitute florere voluit. Estote quoq; meę ne» cessitatis memores, semper in hilaritate cordis misericordes, secundum illud Rom. 12. 9. » Apostoli: Dilectio sine simulatione. Necnon vestræ mentes in quamdam mu» tuæ caritatis soliditatem magis ac magis concrescant, quatenus in die tribula- Matth. 18. 20. » tionis clamorem vestrum ipsius aures exaudiant, qui dicit: Ubi duo vel tres » congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum, quod vos omni modo » promereri hortor, eodem præstante, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & » regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

7. Denique CONRADO sibi succedente in regno *a*, ipsa curis sæcularibus, sicut jam diu desideraverat, exonerata, in ipso anniversario die transitus sancti Henrici Archiepiscopos cum Episcopis ad dedicationem Confuglensis ecclesiæ convocat, ubi inter Missarum sollemnia, imperiali decentissime omni cultu ornata, ante principale altare virgo Deo devota processit, ibique thesaurum incomparabilem, ligni Dominici crucem, parvam quidem in materia, sed maximam in virtute, Deo obtulit. At ubi lectio Evangelii, in qua supra arborem crucis ascendens suspicientem se Jesum suscipere, & ab eo benedictionem pusillus meruit accipere, lecta fuit; regalem purpuram exuens, tunicam fusciorem, quam ipsa sibi suis manibus operata fuerat, vestem religionis data sacerdotali benedictione induit. Monasticam vestem induit. Et multis pro se quidem flentibus, pro illa autem gaudentibus, quæ jam sæculum damnasset in vestibus, capillis, qui huc usque in eodem monasterio pro ipsius servatur honore, præficis, imposito sibi ab Episcopis velo, anulo fidei subarrhata, gratulabunda succinuit: Posuit signum in faciem meam, & anulo suo subharravit me Dominus meus Jesus-Christus. Ita Christo sponso ipsa sponsa consecrata, dum filiarum suarū se sanctissimo contubernio applicuisset, non ut mater filiabus se pręferebat; sed in omnibus servitiis servilem se personam ostendebat: ita tamen, ut cū omnia faceret, ostentationem fugeret singulorum, ne in præsenti sæculo reciperet Pia ejus exercitia. mercedem suam. Operabatur manibus suis (nulli enim in distinguendis auro gemmisque vestibus plurimum, aut in stolis aut in cingulis æstimabatur inferior) sciēs 2. Thess. 3. 10. scriptum esse: Qui non operatur, non manducet. Sponso aut orans loquebatur aut psallens. Ad ecclesiæ limina pęne invisa properabat. Nihil severitate illius jucundius,

a Anno ipso 1024. quo fuerat defunctus Henricus.

dius, nihil jucunditate severius. Tristis in risu, in tristitia suavis. Breve vitæ spatium æterna memoria compensabat. Idem illi locus orationis & quietis fuit, idem semper habitus. incultum corpus: dum sciret rejiciendas delicias corporis, quod paullo post vermibus exarandum sit: semper eam legere, aut legentem audire videres: multa illi circa contubernales devotio, frequens decubantium visitatio, sollicita pauperum consolatio. Præterea plura eam miracula fecisse credimus, sed quod gratiam hominum & oleum adulationis semper fugeret, esse suppressa; quod tamen incuriæ scriptorum, seu revolutioni temporum, non defectui deputandum est virtutum. Pauca tamen quæ in scriptis reperimus, aut veridica sanctimonialium, ubi illa Christo militabat, relatione cognovimus, hic inserere dignum duximus.

Miraculis claret.

8. Cum post orationis frequentiam inter lectionis lassitudinem ancilla Christi in lecto, non plumis exstructo, sed cilicio strato, membra sopore gravata remisisset, puella sacrata, quæ de more illi assidebat, sacros codices legens, cum fere ad medium noctis lectionem extenderet, caligantes oculos clausit, lumenque e manibus illius prolapsum paleas corripiens, sui fragore circumjacentes sorores excitavit. Clamore ex concursu facto, virgo Christi de somno excussa, dum colluctantes inter se, & concrepantes flammas circa se adspexit, ad orationis arma se convertit, & signo crucis adustionem illam absque omni suarum læsione vestium avertit. Tua sunt hæc, Christe, opera, qui olim Babylonium Regem in suo furore confudisti, & Chaldaicos ignes, ut pueri tui liberarentur illæsi, tua virtute exstinxisti.

Incendium exstinguit.

9. Aliud miraculum tam stupendum quam mirandum hic placuit subscribere, in quo animi illius constantiam & rigoris severitatem discere poteris. Habuit secum sororis suæ filiam, JUTTAM *a* nomine. Hanc a primis annis educatam, omni disciplina, sæcularium quoque litterarum scientia instruxerat. Hæc materteram non minus religionis quam dilectionis amore secuta & consecrata fuit. Quam in omnibus plene instructam, ubi ejus in orationibus vigilantiam, in jejuniis perseverantiam, & ad omnia patientiam perspexit, omnium assensu & rogatu, primam in ipso cœnobio eam abbatissam præfecit. Tum virgo mater filiam suscipiens, juxta commonitionem sanctam dudum habitam, præcedentium illi Patrum repetens alloquia, monet ob salutis affectum utilia ac Deo placita sæpe dicere, frequenter audire, solitas religiosi itineris vias non deserere, magis magisque errorum devia & diabolica calcare figmenta; nullam luci ac tenebris, veritati atque mendacio, turpitudini atque honestati apud Dei servos docet esse communionem; sollicite cavendum ne vana sectando desineret esse templum Dei, & habitatio dæmonum fieret, & dæmonis monumentum: lumina sua in Dei figere adspectum, primam quæ doceret facere, ut fructum doctrinæ suæ ipsa in cælis, Deo adjuvante, possit invenire. Hæc & ejusmodi iterum materno studio ei inculcans, quasi in omnibus jam perfectam, & ipsa magistram venerari cœpit. Illa, ubi immatura libertate potita est, paullatim a rigore suo deficere, molliorem cultum, lautiorem cibum, quæ vitiorum alimenta sunt, desiderare: ultima in choro, prima in convivio, puellarum fabulis interesse, ac in omnibus laxius agere cœpit. Pro hujusmodi levitatibus dum eam frequenter sancta Dei inter se privatim, publice coram omnibus secundum Apostoli præcepta, sæpius argueret, obsecraret, increparet; nec illa materteræ velut patrocinio aut familiaritate vane confisa ullo modo emendaretur; quadam die dum ipsa cum conventu Crucem, nam dies dominicus erat, sequitur, abbatissa defuit *b*, quam illa inquirens, & epulantem cum coævis in cœclavi reperiens, zelo pietatis armata, cum verbo correptionis dextera maxillam ejus percussit; quæ quasi sigillum quoddam formam digitorum ejus accepit, qua omni tempore vitæ suæ non caruit. De quo nimirum facto constat, quia non tantum pro se, sed & pro aliorum emendatione hoc pertulit, ut hujus visio aliis proficeret, & ad melioris vitæ statum a vitiis suis retorqueret.

Jutta ejus neptis abbatissa.

10. Forte & istud detractoribus fabulosum & infidelibus incredibile putabitur, quod sanctitatem illius, quam humilitatis gratia ipsa homines latere voluit,

Chirothecam ejus radius solis sustinet.

a Variant codices in hujus nomine scribendo. Editi veteres habent *Vitham*, mss. 2. *Vitham*. Hofmannus *Juditham*. Juitham Chunegundis sororem VVolfo nuptam, & Jutam seu Mutam ipsius neptem Comitis Limburgensis uxorem memorat Miræus in Notitia ecclesiarum Belgii pag. 148.

b Id est Processioni, quæ etiam nunc ante majus sacrum in cœnobis, diebus Dominicis fieri solet, non interfuit.

ANN. CH. 1040 5. Martii. muta elementa loquuntur. Denique cum post lectionem Evangelii, suo sollemni more sacrificatura accederet ad altare, dexteræ manus suæ chirothecam detrahens, cum nullus qui reciperet adesset, a se rejecit: quam radius solis per fenestræ rimulas intrans suscepit, & tamdiu quasi famulando sustinuit donec illa post sacrificium rediens, eam reciperet. Tale etiam quid in beati viri Goaris veste aliquando divina virtute ostensum fuisse legitur *a*; qui dum a sede Rustici Trevirensis pontificis despicitur, a summa majestate per majoris luminaris honoratur famulatum. Omnium itaque capax erat meritorum, qui judicem cunctarum meruit habere virtutum.

Morbus ejus extremus. 11. Quindecim in sancto proposito supervixit annos, tam humilitatis gratia, quam religionis reverentia, omnibus admiranda. Tandem pro nimia ciborum abstinentia, orationis & vigiliarum incredibili perserverantia, cœpit corpore languescere, & ingravescente morbo paullatim deficere. Sed dum membra dolore contraherentur exterius, spiritu tamen, nam laus Dei semper in ore ejus fuit, confortabatur interius. vocabat sanctos angelos, quorum hic vita, illic jam consortio fruitur; Apostolos & confessores, quorum fidem & confessionem semper tenuit, interpellabat: Virginum Christi in suo exitu invitabat chorum, quarum æmulatione, in carne, dum præter carnem viveret, immaculatum Christo conservaverat thorum, omnium Deo famulantium sibi adesse, sibi occurrere orabat auxilium. Vere quod est scriptum: Timentibus Deum omnia cooperantur in bonum; in obitu Rom. 8. 28. tantæ virginis vidimus comprobatum. Necdum spiritum exhalaverat, necdum Christo debitam reddiderat animam, & jam fama volans tanti prænuncia luctus, non tantum sacratas virgines, aut diversi ordinis viros, verum etiam totius urbis populos ad exsequias unius congregabat. Sonabant psalmi, & totam domũ, ubi sãctum corpusculum in medio suo nobili cilicio compositum jacebat, in sublime resonans letania pro exeunte anima quatiebat. Interim ex more regales tamquam Imperatrici, non ut pauperculæ debentur sorori, parantur exsequiæ, aurea feretro obtendenda proferuntur velamina. Tum illa pallentes vultus, quos ante, ad se Sponso venienti lætos exhibuerat, videres ad os retorquere, manu abnuere: Amictus iste, ait, non est meus: auferte hinc, ornatus hic alienus est. His terreno sponso, istis cælestis copulata sum; nuda de utero matris meæ egressa, nuda regrediar illuc: his vilem miseræ carnis materiam involvite, & corpusculum meum juxta tumulum fratris mei ac domini Henrici imperatoris, quem me jam vocantem Obit. video, in proprio locello reponite. His dictis in manus Domini spiritum suum commendans, ad suum anima revolavit auctorem, & in antiquam possessionem diu peregrinata conscendit: terris matrem communem se amisisse flentibus; cælis autem concivem in suum consortium se suscepisse gaudentibus.

12. Ita demum sacro illo corpore feretro superposito, longo nobilium ordine præeunte, multis hinc inde confluentibus, cum illo sibi semper familiarissimo pauperum contubernio, ad locum Babenberc sepulturæ suæ prædestinatum felices ex-Bambergæ sepelitur. sequiæ usque delatæ sunt. Tum vero relictas urbes, vacua rura, desolatas civitates, undique concurrere populos videres; matres parvulos suos in brachiis gestantes, infirmos in grabatis jacentes sanitatis gratiam sperare; felicem se credere, si cui aut feretro jungi, vel ab ipso contigisset obumbrari. Tandem in ecclesiam beati Petri apostoli corpus non sine labore deportatum, triduanas ibi meritis suis ac beneficiis condignas habuit exsequias: filii quos ipsa illic in Christo adunaverat, de matris pace jam securi, pro se autem solliciti incessanter psallebant, dum eam sibi ad horam subtractam sine timore amissionis, in spe perpetuæ intercessionis recepisse plaudebant: mater de cælo filiorum prospectans affectum gaudebat. Ita velatum sacrum corpus, sacris vestibus, diademate Christi capiti superposito, suo loculo in dextro latere, sicut hactenus veneratur, repositum est *b*. O felix Babenbergensis ecclesia, recepisti thesaurum quem amiseras! Procax & malefica lingua detractorum, oculorum testimonio confutata est, dum virginitas ejus rebus approbata, sanctitas clarescentibus signis videtur testificata.

13. Chri-

a Duplicem beati Goaris vitam, ubi hoc miraculum describitur, habes Sæculo 2. Benedictino ad annum circiter 649.

b Multa hic interferuntur in Bruxellensi editione de voce scilicet audita celitus in tumuli apertione qua Henrico præcipiebatur, ut locum Chunegundi.

AN. CHR. 1040 3. Mart.

13. Christianæ religioni proficiens Ecclesia fidelis, (quæ in Evangelio, voce Domini testante, Dei mater & filia per gratiam nominatur: mater, quia sanctæ operationis exemplo filios Domino generat; filia, quia Virginis Filio pro salute mundi incarnato, eruditione sanctorum Patrum quotidie generatur) salutem missam a Domino, cælestis archiatri effectibus medicinæ plenam, tam mentis quam corporis auribus animadvertat. Mundanæ machinæ conditor humano generi per inobedientiam lapso condolens, ut æternæ vitæ fructus facientem novam plantationem, scilicet primitivam Ecclesiam insereret, patriarchas & prophetas in mundum mittere dignatus est: qui creditum sibi officium quinque corporis sensibus, sextoque, qui est spiritus prophetiæ, mysterium Incarnationis Christi, & omnia quæ de ipso annuncianda erant prædicantes, alii asperitate vitæ, alii diversis pœnarum mortibus, ipsi quem prophetabant, famulatum suum fideliter impleverunt. Horum limes Christus æterni Patris consilio, pro liberandis hominibus de intemeratæ Virginis utero processit, ut jam inchoatæ plantationi, missis per orbem Apostolis, atque de suo corpore fuso cruore fabricatam, novellam superædificaret Ecclesiam, quæ sanctæ Trinitatis fide imbuta, & mundata baptismi gratia, martyres, confessores, & infirmi sexus virgines animo tamen constantes, primitias obtulit. Inter quas beata Chunegundis, flos Babenbergensis ecclesiæ, cum sancto Henrico, qui Romanorum Imperium tenuit, sub conjugii specie, immortali sponso castæ virginitatis honore deservit. Unde jam ejus sanctitatis merita per orbem manifesta declaratione apparent: quia in loco ubi sanctum ejus corpus quiescit, infirmi quacumque laborantes ægritudine sanitatem recipiunt. Ut autem ad omnia testes cautissimi simus, veritatis amatoribus ætati nostræ succedentibus, de his quæ scribimus curiose indagantibus, scilicet quo tempore opera curationum præfatæ Imperatricis initium habuerint, largiente Domino, prout possumus, volumus explicare.

Miracula post obitum.

Matth. 12.

14. Anno Dominicæ Incarnationis 1589. Indictione 2. TIEMONE tertio-decimo Babenbergensis ecclesiæ episcopo, quarto pontificatus sui anno, ad Vincula sancti Petri, ne de sanctitate præmemoratæ Virginis ambigeremus, signorum experientia certificati sumus. Nam dum solito more populus ad prædictum locum orationum & vigiliarum causa convenisset, adfuit quidam dæmoniacus de villa, quæ dicitur Dierrut *a*, qui nec pietatem agnoscens, nec scelus abhorrens, filium suum igne cremaverat. Hic duris funibus adstrictus ad sepulcrum sanctæ Chunegundis ita mansuescere cœpit, ut furiali morbo absolutus Deum omnipotentem laudaret; eique cujus patrocinantibus meritis hæc sibi accidisse cognovit, cum caterva, quæ præsens adstiterat, debitas acclamabat laudes. Igitur dum hæc tam cleri quam populi sollemni devotione agerentur, tres contracti, unus in suburbio de hospitali sancti Ægidii *b*, qui magis reptando quam scabellis volvebatur: alter de domo Chunradi majoris ecclesiæ præpositi, tertius item de domo Ottonis in eadem ecclesia canonici, super sepulcrum beatæ virginis positi, ab unius dolore passionis una erecti sunt manu divinæ curationis. Mulier paralytica, & altera sanctimonialis *c* femina uno pede claudicans, & claudus de castro, quod dicitur Giet, post momentaneam orationem vix completam, in ipsa nocte curati sunt. Puer cui tanta membrorum mollities inerat, ut pæne ossibus carere putaretur: alter de Licendorf, macie deformi consumtus, gressum & loquendi officium, quibus omnino caruere, receperunt. Puella sciatica de Gisenuelt *, necdum tumbæ ingesta sacræ propter turbam: puer ex contractione nervorum carens officio pedum; puella de Nuornberc *d* planta pedis sursum recurva, geniculo contracto; item de eodem pago puella manum aridam habens inter orationes & vigilias curati sunt.

Energumenus liberatur.

Et alii ab aliis morbis.

*al. *Gisfeld.*

15. Quidam pro equo furtim sublato apud Vverram fluvium, in vico qui dicitur Vvasegen, suspendio addictus est. Qui in tormento positus, voce qua poterat, beatæ Chunegundis virginis aures appellavit, cujus etiam festinatam opem sibi adest-

a Editio Lovaniensis *Beyrent*. Aliis *Beyrrent*.
b Conditum fuit ad pedes Montis-monachorum a beato Ottone Bambergensi episcopo, ut narratur in ipsius Vitæ lib. 1. cap. 27. cui monasterio subditum fuit ex cap. sequenti.
c In apographo Bambergensi non dicitur sanctimonialis, sed, *quæ sacularem habitum veste lugubri mutaverat*.
d Apog. Bamb. *Nuremberg*.

ANM. CH. 1040 3. Mart. adesse præsensit. Divina enim virtute, ubi populus abcesserat, vincula manuum dissoluta sunt, & ipse sibi laqueum deponens, in civitatem reversus, cunctis ereptionem sui, dans gloriam Deo & suæ salvatrici exposuit. Quorum fideli testimonio ad nos usque delatus, ad censum quinque denariorum a suis parentibus, ut pridem, dum damnaretur, pro ipso devoverant, inscriptus est. Apud nos quoque non huic dissimile de servulo quodam, dum illaqueatus ab omnibus mortuus putaretur, signum apparuit. Nam post ejectam urinam, quod signum mortis in talibus tormentis est, cunctis adstantibus insperatæ saluti ac vitæ restitutus est. Tali modo apud Rottenburc, imperiale castrum, duo absoluti multorum attestatione usque ad nos pervenerunt.

Puer mortuus resuscitatur. 16. Mira, at nil Deo impossibile, & forsan nostræ ætati incredibilia dicturus sum, sed tota Bambenbergensium civitas hujus facti expers non fuit. Mulier de proxima villa Elrin vagientem suum, infra quadraginta dies sine baptismo defunctum, supra tumbam beatæ virginis non sine spe resurrectionis posuit. Testor eum qui est primogenitus mortuorum, qui mortuos suscitat, ubi miserabilis omnibus mater exstincti, sanctæ virginis nomen Chunegundis ingeminando multos fletus effudit; quem exanimem posuerat, de sepulcro vivum levavit. Quis se a lacrymis, quis a laudibus contineret? Una vox omnium, ut frequens turba sabbato confluxerat. Qualis est hæc? quam sancta? quam Deo cara? quæ claudos currere, cæcos videre, mutos loqui, exstincta quoque membra reviviscere facit? Beatus venter qui hanc portavit: benedicta a Domino ubera, quæ hanc lactaverunt; de benedictione jam sæculo pereunti tanta gratiarum munera effluxerunt.

Item suffocatus. 17. Aliud non huic dissimile signum, alio vero eventu in trienni puero, in vico Grunberc celebratum est; qui a mane usque ad vesperam in limoso lacu suffocatus jacuit, ubi a mulieribus sub lini fasciculis repertus & sublevatus, multo ejulantium comitatu domum usque delatus est. Illic per noctem lugubres parentibus exsequias celebrantibus, ubi mane sacerdos debitum humanitatis complere adstitit, populus qui aderat, qui jam multa de signis beatæ Chunegundis viderat & audierat, præsentiam illius sibi adesse in multa spe exauditionis rogitabat. Mirum in modum puer anularem digitum movere cœpit, & stupentibus omnibus post spatium unius horæ sanus surrexit. Hujus facti primum ipse sacerdos sub stola, deinde milites octo sub sacramento, ipso puero in medium locato, cum omni frequentia suæ plebis, testes ad nos venerunt.

Item puella. 18. Puella septennis in parochia Liuberstat, dum ad fontem incaute hauriret, infelici casu submersa est. Quam cum ad sua a Crucibus homines fuissent reversi, nam dies Rogationum instabant, de fonte exstinctam levantes, post votum ad memoriam beatæ Chunegundis factum, quam dudum lamentabantur mortuam, non sine laudibus divinis viventem admirabantur. In hac trium resuscitatione mortuorum, cum & alia duo corpora ad invocationem sanctæ Imperatricis ejusdem vitæ reddita, verissima testium approbatione ac ipsorum puerorum præsentatione cognoverimus, quis nisi sancta Trinitas operata videtur, quæ secundum signa, quę ipsa facit hæc & his majora facere postmodum suis promisit?

Mutus vocem recipit. 19. Illud quoque clarissimum, clarissimis regni Primoribus coram adstantibus, celebre super muto factum sub oculis omnium, memoriæ hominum tradere non indignum duximus. Nam rem gestam ita per famulam suam Christus clare operari voluit, quod pæne nullum latere potuit. PHILIPPUS a rex propter sui confirmationem, interim vero, quod magis favorem sibi præstare credebat, propter translationem beatæ virginis comitia indixerat: mutus quidam servulus in comitatu probabilium virorum de Pogem convenerat, quorum vasa, quia & ipsi penitentes erant, portabat. Regina ad ecclesiam processura, cum de more sollemniter a clero suscipitur, confusus interim populorum clamor exoritur, non frustra morituro denique homini, sed laudes cum Christo suo jam viventi conclamantium Testor Christum & ejus apostolos: iste qui prius nullam, utpote mutus, linguam noverat, singulis ad interrogata propria lingua disertus respondebat.

20. Quid

---

a Is Friderico Ænobarbo natus Henrico fratri suo successit, electus anno 1198. refragantibus nonnullis qui Ottonem elegerunt. Philippo anno 1209. occiso regnum penes Ottonem remansit.

20. Quid referam de bruto animali, cujus innata sibi rapacitatis ingluvies, dum prædam rapuit, quasi nomen Chunegundis contra se invocatum sensisset, a suo furore quievit? Nam lupus dum circa caulas ovium vespertinus naturæ suæ ingenio versatur, parvulum ante fores incaute relictum lustris suis intulit. Aliorum autem, qui territi fuerant per lupum, mater pueri clamore excitata, omnes cives suos manibus complosis pectora tundens, multis ejulatibus in dolorem commovit. Omnibus bestiam insequi, quia nox instabat, incassum judicantibus, mater ad ecclesiam confugiens, signis velut mortuo tertio compulsatis, pro conservatione filii aures virginis illic pernox appellare non desinebat. Mane facto, nutricius ille silva erumpens, parvulum quem rapuerat, illæsum reportat, & in sulco ubi boves pridie araverant, in pellicula sua diligenter involutum collocat; ipse propter sedens custodias observat. Ubi vero ruricolas & vomeres jam appropinquare sibi videt, quasi de parvuli quiete securus, mansuetus discedit. Quem illi, ut mos est, clamore persequentes, servus qui boves stimulabat, pelles adspiciens: Ecce, ait, tegumenta pueri, quem lupus rapuit. Accurrentes dormientem parvulum intactum, vultu splendidum reperiunt, & non sine multa admiratione hæc considerantes, civibus & matri nuntiant. Illa advolans, & præ gaudio in lacrymas prorumpens, ubi & quomodo fuisset, inquirit. Ille juxta ætatem simpliciter: Canis, ait, ille qui me asportavit, blande me perlingens in sinu suo compositum tota nocte dormire fecit.

ANN. CH. 1040 3. Martii.

Lupus mitis.

21. Ista quæ modo succincte miracula diximus, & alia plura quæ vitio prolixitatis transimus, ne more hirudinis lectorem, quem huc usque studiosum tenuimus, effluendo fastidiosum occidamus, signum in servulo quasi annorum sedecim divina operatione factum exponamus. Qui ceteris membris secundum ordinem naturæ bene dispositis, in principali quod est caput, tanta passione agitabatur, ut sine intermissione parieti, si proximus esset, allideretur: pectus mento tunderet, scapulas tempore verberaret, numquam in eodem statu, vel verba fundens, cibum aut potum vix aliquando sumens, permaneret. Si quando illi dormire contigisset, solo collapsus modo caput terram, modo cælum pulsare videres: & quod miserabile dictu; dum ab omnibus, propterea quod horribilis visu foret, fugeretur, a singulis videri optabatur. Iste ante fama quam aspectu notus, dum ad nos pervenisset, stipem inter domos accipiens, aliquamdiu substentatus est. Hunc Archisynagogus videns: Si vestra Chunegundis, ad Christianos ait, istum curaverit, me Christo ac fidei vestræ applicare poterit. Sed, quod dicit Apostolus, Judæi signa quærunt, in hoc Judæo ostensum est. Nam patiens tertia Dominicæ resurrectionis feria, dum super sepulcro salutiferæ Virginis salubri premeretur sopore, manu invisibili quadam tactus, inde sanatus, cum summa omnium admiratione ac laude abscessit. Judæus vero infelix a perfidia sua æternos passurus ignes non recessit.

Miracula omissa.

1. Cor. 1. 22

22. Illud autem in ultimo, quod tamen signorum illius non ultimum fuit, subnectam. Quoniam terra circa sepulcrum ejus a fidelibus collecta, in speciem lucidissimi thuris, aut etiam mundissimi grani fuit frequenter redacta. Super hoc INNOCENTIUS papa in sermone ad populum in Lateranensi palatio habito, vitæ illius merita & miraculorum insignia commemorando subintulit: Recte, fratres carissimi, pulvis ille, quo gleba hujus sanctissimæ Virginis debito humanitatis sepulta tegitur, in thus atque granum redigitur, quæ se sub sexu fragili, dum viveret, a licitis continens, ab illicitis abstinens, illibatum Domino holocaustũ obtulit; & dives Christo, pauper sibi, pauperes Christi sub diversi ordinis atque sexus professione quotidie pascit. Merito ergo in catalogo sanctorum erit adscribenda, quæ vitam sanctorum semper studuit imitari. Collectam itaque a nobis conscriptam, cum officio totius Missæ huic nostro sermoni apposuimus, & apostolica auctoritate omnibus ecclesiis in honore tantæ virginis decantari direximus.

A Papa approbantur.

23. Hæc paucissima de virtutibus & signis Chunegundis sanctissimæ virginis, prudentissimæ caritati vestræ inter innumerabilia dixisse sufficiat: quæ si quis evolute perstringeret, prius ipsa pagina quam materia deficeret. O beatam, o prædicandam, quæ regnum mundi & omnem ornatum sæculi pro cælesti ornatu despexit! Christũ sibi sponsum regio sponso legaliter non carnaliter copulata delegit!

Auctoris epilogus.

ANN. CH. 1040 3. Mart. legit! quæ virginitatem suam inter regales thalamos probando, ut infamiæ malum sibi ab invidis objectum expurgaret, ignes calcavit! quæ dum prolem morituram non exspectavit, ejus casta generatio numquam passura successionis detrimentum durat; quando ecclesia in filiis suis per eleemosynas ipsius divinæ laudis semper accipit incrementum: quam cum Christo suo, quem amavit, in quo credidit, quem dilexit, etiam post mortem vivere signa crebra loquuntur. Ad memoriam ejusdem cæci visum, exstincti vitam, muti loquelam, aures obstructæ recipiunt auditum.

24. Quanta igitur illa fuisse credimus, quæ vivens nullo teste, dum jactantiam vitat, sola exercuit, cum tanta illam post mortem signa fecisse, sub oculis omnium viderimus? Ad nos ergo signa ista, quæ foris miramur, intus transferamus, vitam nostram & mores corrigamus, ut si virginis consortium non meremur, post declivia vitiorum sit nobis præmium per virginem tantum supplicium evasisse peccatorum.

Virginis iste docet CHUNEGUNDIS gesta libellus.
Plura tamen dicenda tacet, dum flumine mergi,
Cymba timet, moritur quæ tangit bestia montem.
Sed quæ lingua silet, pro virgine signa loquuntur,
Quæ famam laudis ejus tam crebra loquuntur,
Dum cæcis, mutis, claudis, optata salutis
Cura venit; dum languor abit, febrisque recedit,
Vita redit, recipitque cutis consperſa colorem.
Hoc potuit qui cuncta potest dare virginitati;
Qui montes transferre valet dare credulitati.
Nupta viro sub lege viri vult virgo latere,
Sponsa subarrhata, sponso tamen inviolata,
Et Christum sub corde virum sibi legit habere.
Servat virgo fidem, res claruit igne probata.
Discite conjugium cælebs, ubi nulla voluptas:
Qui sine mistura servant legalia jura,
Cuncta nihil pensant quæ mox fuerint ruitura,
Hic in spe fructus mittentes semina luctus,
Gaudia longa metent, Agnumque sequentur in albis.

Oramus te, virgo sanctissima, imperatrix gloriosissima, quæ terras misericordiarum tuarum operibus, cælos respersisti virtutum floribus; fluctuantibus in mundo tuis assiste, procellas turbinosas adversantium tuis orationibus propelle, cunctos tibi devotos, vitiis propulsis, perpetuo tuis fac gaudere beneficiis & meritis, & omnes scribentes sive fidelium legentes hujus textum lectionis, fructu non priventur suæ partæ devotionis. Amen.

BULLA INNOCENTII III.

de Canonizatione sanctæ Chunegundis.

INNOCENTIUS episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri THEUMONI *a* episcopo, & dilectis filiis Capitulo Babenbergensi salutem & apostolicam benedictionem. Cum secundum evangelicam veritatem nemo accendat lucernam & ponat illam sub modio, sed super candelabrum, ut omnes qui in domo sunt videant; (*Matth. 5. 15*) pium pariter & justum est, ut quos Deus merito sanctitatis coronat & honorat in cælis, nos venerationis officio laudemus & glorificemus in terris: cum ipse potius laudetur & glorificetur in illis, qui est laudabilis & gloriosus in sanctis. Pietas enim promissionem habet vitæ, quæ nunc est, & futuræ, dicente Domino per Prophetam: Dabo vos cunctis populis in laudem, gloriam & honorem; (*Deut. 26. 19*) & per se pollicente: Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum. (*Matth. 13. 43.*) Nam ut suæ virtutis potentiam mirabiliter mauifestet, & nostræ salutis causam misericorditer ope-

a Thiemo anno 1192. Popponi seu Pottoni successit, sedemque reliquit anno 1202.

operetur, fideles suos, quos semper coronat in cælo, frequenter etiam honorat in mundo, ad eorum memorias signa faciens & prodigia, per quæ pravitas confundatur hæretica, & fides catholica confirmetur. Nos ergo, carissimi, quantas possumus, etsi non quantas debemus, omnipotenti Deo gratiarum referimus actiones, qui in diebus nostris, ad confirmationem fidei catholicæ & confusionem hæreticæ pravitatis evidenter innovat signa, & miracula potenter immutat, faciens eos coruscare miraculis, qui fidē catholicam tam corde quam ore, necnon & opere tenuerint.

AN. CHR. 1040 3. Mart.

Inter quos beatæ memoriæ KUNEGUNDIS, Romanorum imperatrix augusta, quæ degens olim in mundo magnis meritis præpollebat, nunc vivens in cælo multis coruscat miraculis, ut ejus sanctitas certis indiciis comprobetur. Licet enim ad hoc ut aliquis sanctus sit apud Deum in Ecclesia triumphante, sola sufficiat finalis perseverantia, testante Veritate, quæ dicit: Quoniam qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit; & iterum: Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ; ad hoc tamen ut ipse sanctus apud homines habeatur in Ecclesia militante, duo sunt necessaria, virtus morum, & virtus signorum, videlicet merita & miracula, ut & hæc & illa sibi invicem contestentur. Non enim aut merita sine miraculis, aut miracula sine meritis plene sufficiunt ad perhibendum inter homines testimonium sanctitati: cum interdum angelus satanæ transfiguret se in angelum lucis: & quidam opera sua faciant, ut ab hominibus videantur: Sed & magi Pharaonis olim signa fecerunt, & Antichristus tandem prodigia operabitur, ut, si fieri posset, in errores etiam inducantur Electi. Verum cum & merita sana præcedunt, & clara succedunt miracula, certum præbent indicium sanctitatis, ut nos ad ipsius venerationem inducant, quem Deus & meritis præcedentibus, & miraculis subsequentibus exhibet venerandum. Quę duo ex verbis Evangelistæ plenius colliguntur, qui de Apostolis loquens ajebat: Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Matth. 10. 22. *Apoc.* 2. 10. *Marc.* 16. 20.

Sane cum ad audientiam bonæ memoriæ CÆLESTINI papæ *a*, prædecessoris mei, merita & miracula præfatæ imperatricis, vobis referentibus pervenissent, ut ipse de illis notitiam conciperet certiorem, inquisitionem eorum venerabilibus fratribus nostris Augustensi & Cistensi & bonæ memoriæ Vvirtzburgensi episcopis, & dilectis filiis Eboracensi, Lancheimensi, & Hailsbrunensi *b* abbatibus per apostolica scripta commisit: post cujus obitum usque adeo manifestari cœperunt, & multiplicari miracula, ut ex evidentia pariter & frequentia, sanctitas ejus ab omnibus, quasi notoria prædicetur, sicut ex multis testimonialibus litteris Episcoporum, Abbatum, Præpositorum & Principum, necnon & aliorum multorum nuper nostro exstitit Apostolatui reseratum.

Venientes igitur ad Apostolicam sedem ex parte vestra dilecti filii D. abbas Michelveldensis *c*, Gundelus decanus, Cunradus custos, Marcus Archidiaconus, Hermannus subdiaconus majoris ecclesiæ vestræ, Lupoldus diaconus sancti Stephani, Burchardus diaconus sanctæ Mariæ, nobis & fratribus nostris humiliter supplicarunt, ut ex plenitudine potestatis, quam Jesus-Christus beato Petro concessit, prænominatam Imperatricem sanctorum catalogo dignaremur adscribere, decernentes ejus memoriam inter sanctos ab universis fidelibus de cetero celebrandam: cum hoc sublime judicium ad eum tantum pertineat, qui est beati Petri successor & Vicarius Jesu-Christi. Nos itaque cognoscentes, quod hoc revera judicium sublimius est inter cetera judicia judicandum, in ipsius examinatione plenariam volumus adhibere cautelam. Et ideo prænominatos jurisjurandi religione constrinximus, ut puram nobis super hoc dicerent veritatem. Qui jurati dixerunt, quod, sicut ex celebri fama & sollemni scriptura noverunt, beata KUNEGUNDIS sancto HENRICO imperatori fuit matrimonialiter copulata, sed ab eo non exstitit

a Is est Cælestinus III. creatus die 14. Aprilis anno 1191. obiit die 8. Januarii anno 1198. cui statim Innocentius III. fuit substitutus.

b Eboracum vulgo *Ebrach*, nobilissimum Franconiæ monasterium Ordinis Cisterciensis, in diœcesi Herbipolensi situm. Ejusdem Ordinis est *LancKhemb*, sed in ipsa diœcesi Bambergensi. Conditum fuit a beato Ottone episcopo Bambergensi, sicut & sequens *Heilbrunnem*, item Ordinis Cisterciensis.

c Alias Michaelis-campus, illustre Ordinis nostri cœnobium ab eodem sancto Ottone conditum, cujus abbatum catalogum exhibet Bucelinus in Germania sacra, ex quo patet tunc temporis Adalbertum ejus loci abbatem fuisse. Hinc littera D. forte hic *domnum* significat.

ANN. CH. 1040 3. Mart. stitit carnaliter cognita. Unde cum dominus Imperator ageret in extremis, Principibus & parentibus inquit de illa: Qualem mihi eam assignastis, talem vobis eam resigno. Virginem eam dedistis, & virginem reddo. Suam ergo virginitatem Domino consecravit & servavit intactam: ita quod cum aliquando, instigante humani generis inimico, suspicio quædam contra ipsam fuisset exorta, ipsa ut suam innocentiam demonstraret, super ignitos vomeres nudis plantis incessit, & processit illæsa. Item sanctus Imperator Henricus & hæc imperatrix egregia Kunegundis de propriis facultatibus Bambenbergensem fundaverunt ecclesiam & dotaverunt: quam cum suis omnibus pertinentiis ex fervore devotionis, quam ad Apostolicam sedem habebant, beato Petro Apostolorum principi obtulerunt, annuum ei censum, ad indicium quod juris sit ecclesiæ Romanæ, solventes: sed & alia plurima beneficia piis locis & venerabilibus ecclesiis contulerunt, Christum sibi facientes hæredem. Hæc & alia retulere de meritis de miraculis asserentes, quod eis præsentibus & videntibus ad memoriam hujus virginis cæci visum, claudi gressum, muti verbum, & surdi recuperaverunt auditum, aliisque languoribus impetiti frequenter & evidenter plenam consecuti sunt sanitatem: & quod est mirabilis novitatis & novi miraculi, pulvis de tumulo ejus assumtus sæpe conversus est in frumentum. Nos ergo de meritis & miraculis ejus multis & magnis non solum testimoniis, sed & testibus certiores effecti, cum secundum Prophetam, laudandus sit Deus in sanctis suis; de Fratrum nostrorum consilio, & Pontificum multorum apud sedem Apostolicam exsistentium, ipsam beatam virginem Kunegundem catalogo sanctorum adscripsimus, ejusque memoriam inter sanctos decrevimus celebrandam. Quapropter universitatem vestram monemus & hortamur in Domino, per apostolica scripta mandantes, quatenus quod nos sollemniter & caute statuimus, vos humiliter & devote servetis, ut meritis ejus & precibus apud misericordissimum Judicem indulgentiam consequamur. Collectam autem & alias orationes in commemoratione ejus dicendas edidimus, quas in hac pagina duximus subscribendas.

ORATIO.

Omnipotens & misericors Deus, qui a gloria tua nullum excipis sexum, nullamque conditionem excludis, te suppliciter exoramus, ut sicut beatæ Kunigundæ virgini tuæ, post terreni culmen imperii, cælestis regni solium contulisti: ita meritis ejus & precibus, nobis quoque famulis tuis æternæ felicitatis præmia largiaris, per Dominum.

SECRETA.

Sacrificium laudis tuæ tibi, Domine Deus noster, offerimus, tuam clementiam implorantes, ut per hujus sacramenti virtutem, intercedente beata Kunegunde virgine tua, nos & a peccatis expedias, & a periculis tuearis. Per Dominum.

COMPLENDA.

Sacramentum redemtionis humanæ, quod in honore beatæ Kunegundis obtulimus, tibi nos, Domine, reddat acceptos ut per hoc quod & accepimus ipsi de tuo, & suscepisti de nostro, in tui semper unione vivamus: qui cum Patre.

Datum Laterani 3. Nonas Aprilis, Pontificatus nostri anno 3.

AN. CHR. 1042 12. April.

DE BEATO HELIA ABBATE COLONIENSI.

Ubi de V. VOLPERTO Tuitiensi abbate primo.

Heliæ gesta ex variis auctoribus.

I. *SCOTI sanctitate in Germania celebres passim occurrunt hoc sæculo, inter quos enituisse* HELIAM *Coloniensem abbatem testantur fasti sacri, qui ejus*

ejus memoriam die 12. Aprilis commemorant. Latet nos an umquam ejus vita scriptis mandata fuerit, quare pauca, quæ in veteribus auctoribus de eo invenimus, colligere sufficiat. Eum monasteriis sancti Martini & sancti Pantaleonis Coloniæ simul rexisse auctor est Marianus & ipse Scotus, & Coloniæ istis temporibus degens. Illum vero inter celebriores abbates, qui sæculo 11. religionem ecclesiasticam *florere fecerunt, recenset Sigebertus in Chronico ad annum* 1027. *ubi ipsum* Heliam Coloniensem *appellat. Eumdem* sanctitate & prophetia clarum *fuisse scribit Hugo Menardus in observationibus ad Martyrologium Benedictinum, quod ejusdem Mariani auctoritate confirmat. Nam cum Piligrinus archiepiscopus Coloniensis*, invidiosis viris instigatus, *vellet illum cum monachis Scotis, quos in utroque monasterio regebat, ex ditionis Coloniensis finibus eliminare, dixit sanctus Abbas, cum suis monachis ex aula regia revertens*: Si Christus in nobis peregrinis est, numquam vivus ad Coloniam veniat Peregrinus. *Quod ita Deus complevit. Eadem habet Trithemius in nova Chronici Hirsaugiensis editione ad annum* 1035. AN. CHR. 1042 April. 12.

2. *Heliæ, etiam defuncti, sanctitatem* multis miraculis *fuisse comprobatam testatur idem Trithemius in libro* 3. *de viris illustribus ordinis sancti Benedicti. Plura de eo habet in nova Chronici Hirsaugiensis editione jam laudata, ad annum scilicet* 1041. *ubi sic loquitur*. Eodẽ anno mortuus est Elias abbas monasterii sancti Martini Scotorum in Colonia, vir integerrimæ conversationis, qui ad mensuram Regulæ sanctissimi patris nostri Benedicti una cum monachis suis vitam duxit valde arduam & religiosam, paucisque tunc temporis imitabilem; ratione cujus multas a carnalibus hominibus quotidie sustinuerunt insidias, qui bonorum opera virorum, quæ imitari non poterant, impio dente, pessimæ æmulationis provocati studio, ut solet fieri, carpebant. *Hac ille occasione, uti videtur, eorum quæ a Piligrino perpessum fuisse Heliam ex Mariano supra diximus.* Clarus miraculis.

3. *Ceterum Heliæ sanctitatem haud ignotam Coloniensibus fuisse patet ex vita sancti Heriberti ejusdem urbis archiepiscopi, ubi legimus beatum pontificem, cum sese morti proximum esse persensisset, nuntios statim misisse ad Heliam accersendum, qui ei in extremis agenti adesset. Sic quippe habet Lambertus prima vitæ sancti Heriberti auctor coæqualis, apud Bollandianos die* 16. *Martii*. Sentiens se corporis viribus pæne destitui.... legatos festinanter Coloniam mittit, servum Dei præcipuum domnum abbatem Heliam, ad visitandum se properare deposcit; a fratribus urbis precis suæ implorat auxilium, ut tali propugnaculo suum tuerentur exitum. Adveniens dictus pater jacentis cubiculũ ingreditur, sermo spiritalis ad invicem de consolatione animæ conseritur; quod si princeps mundi ad Filium Dei venit, & suum nihil in eo invenit, cavendum est viam universæ carnis ingressuris &c. pro his omnibus providendum, quantum sinit hæc mortalis infirmitas, ut ante horam obstruatur quique aditus adversus illius versutias &c. proinde hortatur epistola beati Jacobi apostoli, ut ad infirmũ inducantur Ecclesiæ presbyteri, & orent super eum, inungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum; & si in peccatis sit, dimittentur ei. Quapropter, inquit archipræsul, tu pater mihi a Deo destinatus, perfice in me hujus auctoritatem unctionis exoratus, ut quicquid nocivum contractum est a meis sensibus, his sacris evacuetur donis sancti Spiritus. Induitur abba vestibus huic aptis officio, defertur oleum cum honore debito, more suo conficitur in corpore sancti Dei salutaris unctio, & in conclusione ipsius officii participatur corpore & sanguine Dominico.... Memoratum vero abbatem & alios fideles, vere filios ecclesiæ, non patitur se deserere, suadens eis pro consolatione sua de scripturis sanctis & Patrum testimoniis sermonem conserere, & aliquoties pro se orationi incumbere. S. Heriberto morienti assistit;

4. *Subjungit idem auctor* servis Dei *revelationes a Deo factas fuisse de proximo beati antistitis exitu, quarum nonnullas profert Rupertus, qui alteram beati Heriberti vitam scripsit; ex his unam abbati Heliæ, quem* virum venerandum *appellat, ostensam describit his verbis*: Fuerat autem ejusmodi somnium eumdem pontificem, sacris atque festivis indumentis perornatũ procedere, quasi ad celebranda sollemnia missarum, solum tamen atque incomitatum, clero exspectante taciturno, cujus idem pontifex, quasi Romam peregre profecturus benedictionem flagitaret: Qui & solus ut videbatur declinavit, & nusquam repertus est. *Paullo ante dixe-* Vvolpertus 1. abbas Tuitii.

ANN. CH. 1042 April. 12.

dixerat, prædictũ abbatem, *a beato pontifice* pro consolatione retentum, continuis duabus noctibus, ubi parũ quid somni percepisset, clarissimis visionibus fuisse instructum, *quod ille brevi esset* a corpore migraturus. *Hæc illi nec plura de beato Helia licuit colligere, cujus exitum anno* 1041. *Trithemius consignat; Marianus vero Scotus anno sequenti, ubi eum* virum prudentem & religiosum *appellat. Heliæ memoria celebris est in variis Germaniæ Martyrologiis die* 12. *Aprilis, quo decessisse dicitur apud Marianum. Eodem die cum* sancti *titulo in Martyrologio Benedictino & in generali catalogo Philippi Ferrarii memoratur.*

Vuolpertus 1. abbas Tuitii.

5. *Porro occasione hujus sancti viri, cujus tam præclaram mentionem facit uterque auctor vitæ sancti Heriberti archiepiscopi Coloniensis, liceat nobis aliquid addere ex ejusdem sancti secunda Vita de Vuolperto abbate Tuitiensi, qui eodem tempore ac noster Helias apud Colonienses florebat. Itaque Rupertus, quem jam secundæ vitæ sancti Heriberti auctorem esse observavimus, & ipse Tuitiensis monasterii sæculo sequenti abbas, post descriptas beati Heriberti in monasterio Tuitiensi, quod ipse condiderat, exsequias, narrat sepulcrum beati antistitis miraculis frequentibus coruscasse, ex quibus* unum inter cetera *observatione dignum censet*. Res, *inquit, hoc modo gesta est*. Vir vitæ venerabilis VOLPERTUS cęnobii, quod ab eodem sancto Pontifice constructum fuerat, pater primus, recenti tanti pręsulis obitu magis excitatus, quotidianis, maximeque nocturnis pervigil insistebat orationibus. Erat multorum monachorum pater, quippe cui propter egregiam vitę conversationem, scientiam quoque & dilectionis abundantiam, non solum præfati cęnobii, verum etiam monasteriorum sancti Pantaleonis sanctique Viti cura vel providentia commissa fuerat. Huic per omne tempus vitæ continuum pæne studium fuerat matutinos prævenire hymnos, solitariisque vigiliis psalmos decantare Davidicos; & hunc sanctum fervorem ejus dolor, qui de tanti patris obitu acciderat, majorem, ut jam dictum est, effecerat. Cum ergo quadam nocte ad hoc ipsum opus ardentius insisteret, & magno caritatis igne sanctæ orationis incensum adoleret, re vera fumus aromatum ejus altius asscendit, & ante oculos Domini in cælum usque pervenit: nam illo diutius orante... locus contremuit....... sepulcrum beati viri patefactum est, & sanctus Dei egredi visus est. Isque stans prope virum jamdictum, leniter tangens illum quid operaretur sciscitatus est..... tangens prius latera ejus baculo pontificali, cum quo fuerat tumulatus. Vires ille resumsit, & ad interrogata respondere prævaluit.... cui intulit hæc: Orationibus, frater mi, sedulis vigilanter insiste, & vivorum atque mortuorum parentum vel familiarium tuorum salutem exorans, mei quoque memoriam abundantius habe. Scito enim, & veritatē loquenti mihi præbe fidem, quia obitus mei die tricesimo, qui nunc imminet, mecum pransurus es. Hoc ille audito, pæne exanimatus resedit in eodem loco. Tandem vero spiritum paullatim attrahens respiravit, baculoque innixus surrexit, & corpore ac mente tremens vix ad lectulum pervenit. Mane facto, in conventum fratrum de more processit, sermonē protulit ædificationis satis eloquenter & cum spirituali ornatu magnæ venustatis: inter cetera maxime illud exhortans, quod egregium decus est monachorum, ut videlicet oris sui custodiam haberent ad silentium, quia sicut propheta testatur, cultus justitiæ est silentium..... Conventu soluto, seniores tantum & qui magis spirituales esse videbantur, secretius advocavit, & quæ viderat, quæque audierat cuncta per ordinem retulit.... *die tricesimo cum esset in itinere*, hora sexta* rogabatur, ut pranderet..... ipse non abnuens..... præmisit opus Dei, sextamque horā de more cum duobus, qui obsequio ejus aderant, fratribus canere incœpit. At ubi ventum est ad lectionem, quam nos capitulum dicimus, hæc autem erat: Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, &c. respondentibus illis Deo gratias, continuo spiritum exhalavit..... Allatum defuncti corpus *ad monasterium*, prope sepulcrum vatis sui, videlicet sancti Præsulis *Heriberti*, cum libitina depositum est inter exsequiarum vigilias. *Pauper quidam a cunabulis contractus, inter sepulcrum sancti & defuncti feretrum pernoctans incolumis evasit, quod miraculum utrique, sancto videlicet antistiti, & pio abbati attributum est. Mortuus est Vuolpertus die Aprilis* 14. *anni* 1021. *nomen ejus in fastis sacris nusquam invenimus, quare satis fuit* Venerabilem *appellare*.

Ejus virtutes.

Isai. 32.

* i. meridie.

Obit.

DE

DE BEATO AMNICHADO monacho Fuldensi.

1. *NEMO nescit Fuldam potentissimum Germaniæ monasterium, a beato Bonifacio Archiepiscopo Moguntino constructum, viris tum doctrina, tum sanctitate clarissimis floruisse. Ex his undecimo sæculo enituit potissimum Amnichadus monachus, qui cum in Scotia monasticam vitam ageret, Corchranni abbatis sui jussu exsulare coactus, Fuldā venit; ubi cum multos annos in cella reclusus exegisset, ibi tandem vita functus est, cujus sanctitatem miracula quæ postmodum ad ejus sepulcrum patrata fuere, declaraverunt.* Amnichadus Fuldæ inclusus.

2. *Hujus rei testē idoneum habemus Marianum Scotum, qui & ipse e Scotia Fuldam accedens, toto decennio in Amnichadi cella pariter reclusus, ad ejus sepulcrum Missæ sacrificium Deo omnipotenti obtulit, ut ipse ait in Chronico ad annum* 1043. *quo Amnichadum obiisse commemorat.* Anno, *inquit*, 1043. Amnuchadus Scotus monachus & inclusus obiit 3. Calend. Februarii in monasterio Fuldensi, super cujus sepulcrum visa sunt lumina & psalmodia audita: super quem ego Marianus Scotus decem annis inclusus, super pedes ejus stans, quotidie Missas cantavi. *Id est ab anno* 1059. *quo reclusus esse cœpit, ut ille ipse monet, ad annum* 1069. Ex Mariano Scoto.

3. *Plura de Amnichado ab eodem Mariano memoriæ prodita fuisse ex Florentio Vvigorniensi monacho discimus, quæ cum in vulgatis Chronici Mariani editionibus desiderentur, ea Florentii ipsius verbis referre visum est. Sic autē habet ad annum* 1043. Amnichadus Scotus monachus & inclusus in Fulda obiit: super cujus sepulcrum Marianus hujus Chronicæ auctor decem annis ad pedes ejus stans inclusus Missam cantavit, qui etiam hæc de supradicto Amnichado retulit. Ipse, inquit, cum in Hibernia esset insula, quæ Keltra dicitur, quadam die fratribus quibusdam supervenientibus cum licentia senioris sui, nomine Cortram, caritatem eis fecit: cumque quidam post cibum essent egressi, illi qui remanserant ad ignem se calefacientes consederunt, atque bibere ab eo petierunt: quo nolente sine licentia, coegerunt illum. Tandem consensit, prius tamen ex eo potu seniori suo, quasi benedictionem misit. Crastino autem ab eo interrogatus, unde sibi illum potum misisset, omnia quæ gesta erant retulit: moxque propter hanc tantam culpam eum senior de Hibernia exire jussit: quod ille humiliter adimplevit: sicque Fuldam veniens, sancte vivendo inclusus, ut prędixi, obiit. Hoc autem mihi retulit Tigernah senior meus, cum quamdam culpam parvam coram eo fecissem. Me quoque audiente in Fuldam incluso, quidam religiosissimus ejusdem cęnobii monachus, nomine Guilielmus, supradictum Amnichadum jam sepultum rogavit, ut se benediceret, atque, sicut postea mihi confirmavit, eadem nocte per visum videre Amnichadum in sepulcro suo stantem, nimio fulgore nitentem, & extensa manu se benedicentem, totamque ipsam noctem etiam ego mellifluo plenam odore duxi. Hæc ait Marianus. Et ex Florentio Vvigorniensi.

4. *Hunc Mariani ex Florentio locum illustrat Johannes Colganus in Actis sanctorum Hiberniæ ad diem 30. Januarii, ubi observat beatum hunc virum* Anmchadum *appellari debere, quod nomen regiuncula quædam & familia nobilis Hiberniæ adhuc retinent,* Siolnanmechadha, *id est,* stirps Anmchadi, *etiamnunc dicta: haud longe vero ab eadem regione distat insula Kealtra, in qua Amnichadus noster monasticam vitam egisse dicitur. Cujus Magistrum in vulgatis Florentii editionibus* Cortram *dictum,* Colganus Corcram *appellari debere contendit, quem anno* 1040. *defunctum in nonnullis Martyrologiis memorari observat. Denique idem Colganus Tigernachum duplicem laudat, quorum alteruter hic laudatus Mariani magister fuit. Prior anno* 1061. *alter anno* 1088. *obiit. Prioris, qui, ut veri similius est Marianum habuit discipulum, memoria in vulgatis sanctorum Hiberniæ Martyrologiis die* 13. *Maji celebratur.* Item ex Colgano.

5. *Porro præter Marianum & Florentium, Trithemius aliique rerum tum Germanicarum tum Hibernicarum scriptores, Amnicadum, veluti virum sanctum &*

pium

AN. CHR. 1043 30. Jan.

pium laudaverunt, cujus nomen in vulgatis Martyrologiis die 30. Januarii passim occurrit, quamvis memoria ipsius, quantum quidem rescire licuit, nullo publico cultu umquam celebrata fuerit. Trithemius tamen libro 3. de viris illustribus Ordinis S. P. Benedicti cap. 244. proindeque inter eos qui sancti & canonizati *fuerunt, eum recenset. Ei quidem in nova Chronici Hirsaugiensis editione ad annum 1043. eumdem: quem ibi* Amichadum *appellat*, ad patriam felicitatis æternæ transmigrasse *scribit; tum subjungit* super ejus tumulum nocturno tempore lumina divinitus missa lucere *visa fuisse*, voces cantantium Angelorum auditas, & plura ostensa miracula.

ANN. CH. 1043. 1. Febr.

DE S. CLARO MONACHO
& recluso Selgenstadiensi.

Monast. Selingestad. duplex.

1. *DUPLEX fuit in Germania monasterium Selingestadt dictum, quorum primum Carolo Magno imperante constructum in diœcesi Moguntina, ob Eginhardi secessum celebre fuit. Alterum paullo post sanctus Altfridus Hildesheimensis episcopus in sua diœcesi condidit. In priori, quod in honorem sanctorum Petri & Marcellini martyrum consecratum est, sæculo undecimo floruit Clarus, cuius gesta, prorsus antea nobis ignota, ex nova Chronici Hirsaugiensis Trithemii editione apud sanctum Gallum adornata, utcumque nota sunt. Locum hujus auctoris integrum describere visum est, cum nihil aliud suppetat ad commendandam beati hujus viri memoriam. Sic itaque habet ad annum 1043.*

Clari elogium.

2. Claruit his temporibus in cenobio sanctorum martyrum Marcellini & Petri in Selgenstat Moguntinę diœcesis, monachus quidam, conversatione simul & nomine CLARUS, qui tam in divinis Scripturis, quam in sæculari litteratura nobiliter doctus, & divino tandem Spiritu miraculose inspiratus, omne studium suum, in quo prius delectabiliter solebat occupari, convertit ad amorem Dei. Nam de licentia sui Pastoris, ut Christo servire totis potuisset viribus, omnium cępit hominum declinare consortium, & inclusus juxta idem monasterium in artissima cella gratum Deo exhibuit famulatum. Annis triginta ferme in eodem loco fuit pro Dei amore spontanea voluntate reclusus, devotissima intentione in Dei laudibus semper occupatus. Octavo reclusionis suæ anno Spiritum-sanctum prophetiæ a Domino accipere meruit, & deinceps usque ad mortē in omni puritate mentis & corporis duravit. Carnem & omne quod vitam habuerat non manducavit, vinum & siceram cunctis diebus reclusionis suæ non bibit: in spirituali exercitio fuit continuus, lectioni divinarū Scripturarum, orationi & contemplationi semper deditus, & nullo umquam tempore otiosus. Tandem post multa sanctarum virtutum opera, post clara de futuris contingentibus, quæ Deus voluit illum prædicere vaticinia, anno Dominicæ Nativitatis prænotato, prima die mensis Februarii, ut verus Dei sanctus, ad requiem cælestis patriæ vocatus moritur, & inter chorum & altare summa cum reverentia & honore sepelitur; in cujus transitu voces cantantium angelorum sub melodia inenarrabilis suavitatis auditæ sunt, non ab omnibus qui aderant, sed a quinque monachis, Brunone, Hermanno, Ruchvvino, Johanne & Rudolpho, quos vitæ sanctimonia fecerat dignos; qui & ipsi quinque orantes exauditi sunt, & eodem anno ad Clari consortium moriendo transmigrarunt. Series autem cantici, quod præcinentibus angelis audierant, hunc tenorem continebat: *In cælestibus regnis sanctorum habitatio est, alleluia; & in æternum requies eorum, alleluia.* Custos quoque ecclesiæ prefati monasterii, nomine Erlungus, monachus probatæ fidei & religionis, septem vicibus candelas ad tumbam ejus positas, quas exstinxerat sua manu, divinitus reincensas reperit. Multa de hoc sanctissimo viro in suis compilationibus Marianus Scotus monachus Fuldensis, & alia miracula de sanctis, qui suo tempore claruerunt, recitat, quæ nos brevitatis causa omittimus.

Alii pii monachi.

An abbas Clarus fuerit.

3. *Nihil de sancto Claro reperimus in Mariani Chronico; nec alia ejusdem auctoris opera, in quibus forte hæc miracula habebantur, videre licuit. At Trithemius in altera Chronici Hirsaugiensis editione ejusdem Clari meminit, cujus festivitatem* die

die 1. *Januarii celebrari dicit: quo re vera die variis in Martyrologiis ipsius memoria recolitur. Porro idem Trithemius in libro* 2. *virorum illustrium Ordinis sancti Patris Benedicti cap.* 246. *Clarum nostrum* sancti Marcelli abbatem *appellat, quod ansam præbuit Arnoldo Vvioni, Ferrario, aliisque Martyrologiorum scriptoribus, Clarum abbatem sanctorum Petri & Marcellini appellandi; quamquam ex ipsomet Trithemii loco, quem descripsimus, certum videtur Clarum numquam abbatem fuisse, multo minus sanctorum Marcellini & Petri, sive Selgenstadiensis monasterii, cujus loci abbatum seriem habemus apud Bucelinum in Germania sacra, sed in quo nusquam* Clarus abbas *comparet: & quidem eo tempore, quo Clarus ibi reclusus fuit, abbas erat* OTTO *hujus nominis secundus. Erroris occasionem præbuit alter Clarus, Viennensis monasterii sancti Marcelli abbas, qui item hoc ipso Kalendarum Januariarum die in fastis sacris celebratur. Ceterum an Februario mense, ut habet nova Trithemii Chronici Hirsaugiensis editio, an Januario, ut in altera editione legitur, defunctus fuerit Clarus, plane incertum nobis est. Qui enim nomen ipsius in fastis sacris Kalendis Januarii scripserunt, hoc Trithemii exemplo fecere, quibus nota non erat nova Chronici Hirsaugiensis editio. Clarum* Januarii *Calendis obiisse dicit idem Trithemius in libro laudato virorum illustrium; sed cum eum ibi sancti Marcelli abbatem appellet, vereor ne ipsemet Clarum Viennensem cum Selgenstadiensi, de quo hic agimus, confuderit: quare Trithemii novam editionem secuti, diem* 1. *Februarii retinuimus.* ANN. CH. 1043 1. Febr.

4. *Variant iidem auctores in assignando anno, quo ex hac luce migravit Clarus noster Selingestadiensis. Ipsum anno circiter* 1060. *floruisse vulgati recentiores auctores scribunt; sed iis præferenda est auctoritas Trithemii, qui in utraque Chronici Hirsaugiensis editione diserte habet annum* 1043. *ei extremum fuisse.* Annus obitus.

DE S. BRITHVVALDO EPISCOPO Vviltoniensi in Anglia.

ANN. CH. 1045 17. Jan.

1. QUAMQUAM *de beato Brithvvaldo, seu, ut alii scribunt, Brithvvoldo, pauca nobis dicenda occurrant, ejus tamen memoriam, quæ celebris est apud Anglos, omittere non licuit. Eum e Glastoniensi monasterio, ubi vitam monasticam agebat, assumtum ad Vviltoniensis ecclesiæ regimen fuisse, consentiunt omnes post Vvillelmum Malmesburiensem lib.* 2. *Pontificum Anglorum cap. de Viltoniensibus episcopis. Id anno* 996. *contigit, qui Alfricus, cujus vitam superius edidimus ad annum hujus sæculi sextum, in sedem Cantuariensem evectus est. Ita vero sapienter ac pie ecclesiam suam administravit noster Brithvvaldus, ut post mortem sanctorum Catalogo adscribi meruerit, quo nomine apud gentis suæ auctores passim celebratur.* S. Brithvvaldus e monacho Glastoniensi episcopus Vviltoniensis.

2. *Quid autem in episcopatu gesserit, nemo est qui singulatim scriptis tradiderit, quamvis conjicere liceat, ipsum multis perfunctum fuisse laboribus, cum toto fere ipsius Pontificatus tempore, quod sane diuturnum fuit, provinciam sibi commissam a Danis, similibusque barbaris gentibus vexatam ac devastatam fuisse scribant auctores Anglicani. Certe apud Florentium Vvigorniensem, ab anno* 1003. *ad* 1015. *quinque Barbarorum irruptiones in Vviltoniensem regionem memoratæ occurrunt. Quæ tamen calamitates Brithvvaldum non impedierunt, quominus ecclesiis, potissimumque monasteriis multa bona contulerit. Auctor est Vvillelmus eum erga Malmesburiense monasterium, quod in Vviltoniæ ora situm erat,* perliberalem *fuisse. Ejus tamen beneficentia in Glastonienses suos sodales præcipue enituit, quorum monasterium* plurimis reditibus ac prædiis ampliatum *ab eo fuisse ex eodem auctore discimus: quin & ex Chronico Glastoniensi tomo* 1. *Monastici Anglicani, non modo prædia, sed & sacras sanctorum reliquias monasterio Glastoniensi largitus est Brithvvaldus.* In monasteria beneficus.

3. *Habemus apud Anglicanos scriptores visionem Brithvvaldi de futuro Angliæ statu, quam Vvillelmi verbis ex libro superius laudato de gestis Pontificum Anglorum, hic attexere juvabit.* Octavus Brithvvoldus ex monacho Glastoniensi, qui multis annis, a tempore regis Ethelredi, usque ad Eduardi ultimum, administra- Futurum Angliæ statum prævidet.

AN. CHR. 1045. 23. Nov. vit episcopatum. Is tempore regis Cnutonis, quadam vice cælestibus apud Glastoniam, ut sæpe faciebat, intentus excubiis, divinam visionem expertus est. Cum enim subisset eum cogitatio, quæ frequenter eum angebat, de Anglorum regia stirpe pæne deleta, hoc meditanti sopor irrepsit, & ecce in superna raptus, vidit Apostolorum principem Petrum, manu tenentem Eduvardum filium regis Ethelredi, qui tunc in Normannia exsulabat, & in Regem consecrare, cælibe designata vita, & certo viginti quatuor annorum numero computato, quo regni metam terminaret; eidemque de posteritate conquerenti respondisse; Regnum Anglorum est Dei; post te providebit Regem ad placitum sui.

Quod Britvvaldo Vvintoniensi non est tribuendum.

4. *Hanc visionem iisdem omnino verbis refert idem auctor lib. 2, de gestis Regum capite 13. quam Britvvoldo Vvintoniensi antistiti tribuunt nonnulli, inter quos est Ealredus in vita sancti Eduardi apud Surium & Bollandum ad quintam diem Januarii, cujus sententiam amplexus est Cardinalis Baronius, ad annum* 1043. *Verum Vvillelmi auctoritas, qui primus visionem istam descripsit, ceteris potior censeri debet. Hoc forte erratum ex affinitate nominum prodiit, quod non satis Vviltoniensis sedes a Vvintoniensi ab illis auctoribus distincta fuerit. Vviltoniensis quippe episcopatus, qui in nostro Brithvvaldo desiit, non adeo notus est, ac Vintoniensis in Anglia nominatissimus. Et quidem Baronius hoc modo in errorem lapsus est, si quidem hanc visionem se ex Vvillelmi verbis hausisse profitetur. Alia ejusdem erroris firmandi occasio fuit nonnullorum opinatio, qui Britvvoldum Vvintoniensis ecclesiæ episcopum admittunt, eo ipso tempore quo Brithvvaldus Vviltoniensem administrabat: sed hunc Britvvoldum Vvillelmus & Florentius Vigorniensis Ethelvvoldum appellant: unde conjicere licet, non ob aliam rationem nomen Britvvoldi a recentioribus illi inditum esse, quam ut ipsi visionem tribuerent. Verum ut nulla remaneat circa hanc rem difficultas, evincimus ex ipsius Vvillelmi verbis, laudatam visionem Britvvoldo Vvintoniensi tribui non posse. Vvillelmns quippe asserit eam* tempore regis Cnutonis *contigisse, proindeque non ante annum* 1016. *quo ex scriptorum consensu Cnuto incepit in Anglia regnare; at vero Ethelvvoldus, seu Brithvvoldus Vvintoniensis an.* 1015. *nemine nõ assentiẽte e vivis excessit.*

5. *Nec dicat aliquis, hanc visionem Brithvvoldo, dum adhuc esset in Glastoniensi cœnobio monachus, accidisse, ut Radulfus & Harspsfeldius scribunt, proindeque nostro Brithvvaldo convenire non posse, quippe qui a tempore Ethelredi regis usque ad Eduardum, & sic toto Cnutonis Regni tempore ecclesiam Vviltoniensem administravit. Id, inquam, nil juvat reponere, cum hæc ratio multo magis contra Brithvvoldum Vvintoniensem pugnet, quam contra nostrum* Vviltoniensẽ. *Vvintoniensis nempe nostro Vviltoniensi ætate provectior fuit. Deinde non ait Vvillelmus, hanc visionem Brithvvaldo tunc monacho Glastoniensi factam fuisse, sed ipsi dum Glastoniæ* celestibus excubiis intentus *esset, quæ verba Brithvvaldo jam in Episcopum assumto congruere possunt. Huc enim, ut credere par est, sæpius sese recipiebat etiam post episcopatum, ut probant tum dona huic monasterio ab ipso collata, tum etiam quod illud in suæ diœceseos termino, in comitatu scilicet Sommersetensi, situm esset. Sed de hac visione satis sit.*

Obit.

6. *Post longam administrationem, annorũ scilicet fere quadraginta novem, beatus Brithvvaldus e vivis excessit anno* 1045. *ex omnium scriptorum consensu, sepultusque est in cœnobio Glastoniensi, ut cum Vvillelmo consentiunt ceteri auctores.*

Ejus sedes Sarisberiam translata.

Hermannus Eduardi regis Capellanus ei substitutus, e Ramesberia, ubi Vviltonienses episcopi sedem habuerant, in alium locum transmigrare cupiens, Meldunense cœnobium sedi suæ unire tentavit; at repulsam passus, in Flandriam unde erat oriundus, secessit, ibique in monasterio sancti Bertini vitam monasticam amplexus est. Verum, transacto aliquo temporis intervallo, post Alvvoldi episcopi Schireburnensis obitum, in Angliam reversus obtinuit, ut Schireburnensis episcopatus suo Vviltoniensi adjungeretur. Denique cum ex Vvillelmi regis edicto, juxta sacros canones statutum fuisset, ut sedes Episcoporum ex villis ad urbes transferrentur, idem Hermannus jam Schireburnensis episcopus, sedem suam Sarisberiæ fixit: atque exinde, tam ipse quam ejus successores, omissis episcoporum Schireburnensium, Viltoniensium aut Ramesberiensium nominibus, episcopi Sarisberienses dicti sunt, quod hactenus perseverat. Hæc fusius apud Vvillelmum capite lib. 2. de gestis Pontificum sæpius laudato enarrantur.

7. Por-

ANN. CH. 1045 17. Jan.

7. Porro licet ex veteribus scriptoribus nobis non innotescat, qua die sanctus Brithvvaldus obierit, ejus tamen memoriam ad 17. Januarii diem revocamus, qui ei in Martyrologio Benedictino Hugonis Menardi, ac in Menologio Bucelini assignatur: quo item die Maibeuvius ejus vitæ compendium exhibet in Trophæis Benedictinis Congregationis Anglicanæ. Bollandus tamen ejus memoriam ad diem 22. ejusdem mensis transtulit, eo quod eo die in Martyrologio Anglicano, & apud Ferrarium in Catalogo generali sanctorum, sancti Brithvvaldi commemoratio fiat, quamvis iis in locis Vvintoniensis episcopus *dicatur.*

Memoria ejus in Martyrologiis.

VITA S. GUNTHERI EREMITÆ.

ANN. CH 1045 19. Oct.

Auctore VVOLFERO æquali,

Ex cod. mss. & Henrico Canisio.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ scriptor.

1. BEATI Guntheri vitam scripsit idem ipse Vuolferus, quem supra ad annum 1038. vitæ sancti Godehardi auctorem esse diximus in præviis observationibus ad ejusdem sancti vitam. Id probatur ex quinque aut sex prioribus hujus Guntheri vitæ numeris, qui integri ex vita sancti Godehardi descripti sunt. Nec dicendum eos fortasse a posteriore quodam auctore in Guntheri vitam fuisse invectos, cum tota lucubratio ejusdem sit auctoris, ut vel ex sola lectione manifestum est. Hanc vero e veteri ms. codice monasterii Altahæ superioris in Bavaria edidit Canisius tomo 2. Lectionis antiquæ, quam exinde descriptam, & cum alio exemplari, ad nos a piæ memoriæ Georgio Geissero abbate sancti Georgii Vvillingæ transmisso, collata proferimus.

Arnolfus comes de eodem scribit.

2. Præclarum de Gunthero testimonium habemus in eodem Canisii tomo 2. ex Arnolfo scilicet, qui ex Comite monachus apud sanctum Emmerammum Ratisponensem factus, de ejusdem sancti Emmerammi mirabilibus duos libros conscripsit; in quorum secundo, cujus maximam partem supra ad annum 1001. ubi de sancto Ramuoldo, dedimus, multa de Gunthero, quem Guntharium appellat, refert, quæ hic subjicere visum est, prætermissis iis quæ nihil ad rem nostram conferant. Sic itaque loquitur.

Guntheri conversio.

3. Est quidam, ut æstimo, adhuc in hac vita, senex religiosus, ex laico conversus, nomine GUNTHARIUS, qui apud sæculum aliquando ex rerum copia tumens, & nobilitate generis vanescens, exstitit superbiæ filius, sed per misericordiam Dei, post factus est tam humilis monachus, ut merito non possim aut debeam illi comparare ullum nostri temporis cucullarium, de vanitate sæculi conversum. Is primum sub GOTHEARDO Altahensium abbate, omni patientia & subjectione probatus, cœpit desiderare altioris vitæ callem incedere. Unde & licentia a Patre monasterii accepta, solitariam vitam aggressus est, ad quam divino adjutorio peragendam, ut se spiritali cautela probaret, animumque virtutum exercitiis præpararet, montem quemdam petiit, quem a præfato cœnobio, una ferme rasta distantem, idioma Theutiscum RANCINGA jam nominavit, in quo pæne per tres annos consistens, modico victu, ac humillimo habitu, parvaque cella contentus erat. Cujus arduam vitam cum mirarentur nonnulli adventantes cum xeniis, Christum, qui propter nos factus est humilis, in suo visitabant ac venerabantur servo. Tunc ille timens, ne frequentia populi, & gloriola sæculi sibi sub specie religionis, quid de veris surriperet aut minueret bonis, fugiens inde secessit in eremum, quæ vocatur AQUILONALIS-SILVA, certamen singulare in ea contra diabolum viriliter pugnaturus. Qua ut primum constitutus Dei famulus, eremiticam vitam spiritali consecravit militia, tentationes varias & multas atque graves perpessus est; e quibus unam, quæ relatu veraci parvitati meæ in notitiam venit, ad utilitatem legentium, nunc præscribere tentabo, post modicum tempus, vita comite, aliam graviorem subscripturus.

Secedit in eremum.

Vitæ austeritas.

4. Hiemali atqui tempore, quo ultra solitum Noricense solum est immensitate seu nivium densitate contectum, accidit prædicto Dei famulo quoddam quasi palæstrale tormentum... Nam cum pro nimietate nivali, continuis novem diebus, panes illi de monasterio secundum consuetudinem nequirent afferri, neque aliunde ab ullo hominum illuc possent transmitti, neque, ipsa impediente proxima incolatus novitate, aliquid ibi laboratum haberet, unde alimenta sumere valeret, trium dierum inedia affectus, quarta die tentare Deum nolens, ex glaciali profunditate nivis, quæ jam excrevit ultra staturam mediocris hominis, cœpit silvestres herbas eruere, ac evellere, & in ollam coquendum mittere. Quibus illa die per ignem & aquam parumper mollificatis; distulit prandium usque in diem quintum, quo exspectans horam refectionis canonicam, pulmentum quod hesterna die præparavit, denuo coctum refectionis gratia sibi apposuit; sed gustatum edere non potuit: unde semetipsum

ANN. CH. 1045 19. Oct.

increpans ait: O Gunthari, superbia tua te non sinit refici hoc edulio humili. Ubi nunc vaporifera, vel mollissima simila? Ubi nunc caprinæ spadulæ, seu carnes ursinæ? &c. Ergo pro abundantia delicatioris cibi & potus, quibus olim in sæculi divitiis deditus eras totus, contentus esto nunc jentaculo paupercul æ refectionis, in nomine Jesu-Christi omnium redemtoris, qui cum dives esset, propter te pauper factus est, ut tu particeps fieres divitiarum illius. Quid plura? demum sexta die pleniter gratias agens Deo, corpori quamvis necessariam, tamen valde contrariam, cum faginis foliis refectionem accepit; sicque non sine magno tumultu & controversia diversarum cogitationum, seu manifesta incursione diabolicarum tentationum, consolationem divinæ pietatis exspectavit, &c.

Discipulos erudit.

5. Hanc fidem & fidei exercitationem subsecuta est consolatio divinæ pietatis, quæ sufficienter illi panes transmisit... Tunc grates magnificas Deo reddens, qui non dereliquit sperantes in se, quanto sibi per patientiæ probationem factus est notior, tanto aliis in posterum, exemplo humilitatis & perseverantiæ, largiente omnium bonorum fonte, exstitit utilior. Unde factum est, ut nonnulli ex clericis sive monachis, necnon fidelibus laicis, ab eo & per eum provocati, immo divino instinctu attracti, sub communione orationum ejus atque laborum, in eadem eremo, cujus ipse ob amorem Christi accola esse voluit, Regi regum militare cœpissent... Contigit ut quidam Presbyter de Saxonum gente oriundus, a domesticis quoque TAMMO vocitatus, more adventantium accederet, sub specieque laudabilis incolatus, viri Dei commilitonumve illius conversationi se admiscere tentaret. Quem cum vir Dei partim præcurrente magistra experientia Abbati Altahensium præsentasset, & ex more secundum Regulam sancti Benedicti obedientiam promisisset, statim sub tenore, quam Abbati promiserat, obedientiæ, sicut & ceteri ad id temporis solebant facere, & adhuc solent agere qui manent eo loci eremitæ, redditus sive sub diligentia summa commendatus prædicto seni, cum illo repedavit ad secessum eremi. Qua cum ceteris fratribus summo humillime famulantibus, & ipse juxta instituta Patrum, in cella sibi deputata, aliquantum temporis humilitate perageret comitante, per surreptionem cenodoxiæ, adeo repente gravatus est massa superbiæ, ut non solum clandestinis mussitationibus venerando Seni detrahendo, in aures quorumdam commorantium susurraret, sed etiam manifeste, in calumniam tanti viri prorumpere auderet, dicens: Quid & quis est Guntharius? laicus atque & idiota, cujus jure contemnitur vita. Cui responderunt servi Dei, qui forte tunc aderant, & hæc audierant, dicentes: Ut nobis videtur, humilitas quæ custos est virtutum, longe recessit a tua mente, & superbiæ monstrum manifeste te invasit, quod Babylonicam turrem procaciter filios pravæ confidentiæ olim ædificare persuasit, & de viro Dei, tam nefanda tibi modo suggessit? Ipse procul dubio primum huic eremo invexit vexilla crucis Christi... Est quoque iste vir magnæ auctoritatis, qui jam in senectam & senium venit, optime parendo divinis mandatis. Quibus ille arroganter respondit, inquiens: Auctoritas quoque illius mihi pro minimo est, quia nihil omnino valet. Seorsum quidem mihi manendum, & Christo, qui dedit nosse & posse, in speciali cella, haud sub Guntharii censura, erit meapte libero animo serviendum. Quid plura? Sequestratus idem Presbyter aliquot diebus ab illis quos despexit, a subversore ministratas quasdam vidit visiones, immo fantasias aspexit, quibus adeo elevatum est cor ejus, ut humili ac simplici voto minime contentus, majora se quæreret, id est, miracula expeteret. Unde accidit ut intempestæ noctis, qua sanctæ Agnetis festivitas celebratur a Christianis, orationi aliquantulum incumbens, primum delectabilem, post modicum vero lacrymabilem, auditu vocem hauriret, oculisque visionem videret. Audivit ergo in primis harmoniam, nec non quasi duos choros virorum & feminarum procul concinentium, & alternatione vicaria, ut audiebatur, pulcherrime sibi respondentium, donec paullatim cum incremento ejusdem cantilenæ, atque corusci luminis augmentatione, usque ad se venirent. Tunc humani generis inimicus, qui testante apostolo Paulo, transfigurat se etiam in Angelum lucis, cum tanto fulgore se illi præsentavit, ut nihil minus putaretur quam diabolus. Cumque Presbyter eum intueretur diutius, & miraretur super pulcritudine ejus qui apparuit, dixit ad eum: Videsne quod sim Christus? quare non adoras me? Noli dubitare, cum ad hoc venerim, quatenus tibi dicam quæ te oporteat facere. At ille, quem præstigia jam deceperant diabolica, dixit: Si filius es Mariæ, ecce te adoro. Et procidens adoravit eum, penitus oblitus illius responsi, quod in Vita Patrum senem cautissimum super hujuscemodi tentatione legebat dedisse. Ibi enim est scriptum, quia quidam senex pari modo a diabolo sit tentatus, sed divina clementia servum suum vallante, mox tentator quis fuerit paucis verbis sit deprehensus. Nam cum seni diu tacenti perversus diceret: Ego sum Christus, quare tardas me adorare? responsum accepit ab eo: Si tu Christus esses, nullatenus a me peteres hoc obsequium tibi modo impendi, quod semper in quantum valui, vero Christo Domino meo humiliter exhibui, &c.

E quibus unus superbus.

Visione falsa decipitur.

6. De cetero si in prædicto fratre humilitas Christi regnaret, numquam superbiam diaboli cadens adoraret: quod in sequentibus evidentissime liquebit. Nam postquam pessime adoravit, antiquus hostis ei aliud vulnus inflixit, pariter & dixit: Antichristus jam in Judæa regnat, necnon Elias & Henoch ibi prædicant; cum his quoque ab Antichristo interficiendis, pro confessione mei nominis, in anno præsenti, martyrio coronandus eris. Sed antequam illuc tendas, oportet te omnia, quæ in hujus provinciæ cœnobiis emendatione sunt digna corrigere, & multis verbum veritatis prædicare. At Presbyter novarum rerum cupidus inquit: Quod signum dabis mihi, quo certus efficiar, me quæ dixisti facturum? Cui seductor respondit: Non unum signum tibi dabitur pro certitudine, sed tria facturus es hodie

hodie ante tertiam horam diei, scilicet unum in Guntharii sinistro oculo, quem pæne ob ægritudinem perdidit; alterum in fratre, qui jam per multos dies infirmat, & est cæcus, cui nomen Remigius; tertium in eo qui dicitur Razo, quem inimici sui cæcaverunt, atque mancum fecerunt. Insuper pro signo certitudinis, habeto sandalia quæ in proximo reperies, posita quadam sub arbore cava, quibus præcipio ut posthac utaris in celebrandis Missarum sollemniis. Quid multa? His ita homini superbo diabolica fraude persuasis, & inter arbusta pone domicilium, in quo vagabundus mansit, consita, quasi quodam ascensu pariter & descensu demonstrato, cum aliis inextricabilibus fantasiæ portentis, in ipso crepusculo lucis, præfatus Presbyter propriam & singularem deserens cellam, sub inani spe diabolicæ pollicitationis, domini Guntharii petiit casam. Quem cum videret venerabilis heros, super repentino ejus adventu obstupescens & admirans, utpote qui superbia imperante, ab eo sequestratus erat, sibique velut litteras nescienti, peritiæ suæ supplementum maligna voluntate subtraxerat, nihil dicere volens conticuit. Tunc qui vana gloria tumidus advenerat, sub specie religionis, ad reverendum senem dicebat: Non ignoramus quia juxta instituta Patrum, nisi vocati de cella egredi, & huc venire minime debueramus: sed humilitatis nostræ adventus, ex præcepto Domini nostri Jesu Christi est vobis & aliis valde necessarius. Cui senex Spiritus munimine protectus dixit: Unde vobis hoc, aut quando Dominus Christus fraternitati vestræ nova dedit præcepta? At ille respondit, Hac nocte. Et dicit senex: Quæ? Respondit Presbyter: Ut in monasteriis Norici regulares observationes corrigam, & renovem; atque populis late verbum Dei prædicem, necnon infirmitate sanata, duobus fratribus, Razoni scilicet & Remigio visum restituam, oculoque tuo, jam per plures annos doloribus turbato, claritatem luminis reddam. Quæ verba cum senex audiret per os Tammonis prolata, occurrit jactantiæ ejus dicens: Crede mihi, Guntharius mallet ambobus oculis carere, quam per illius concessionem videre, qui tibi hæc fallaciter promisit. Nihil verius quam te diabolica arte circumventum, & omnimodis esse delusum. Cui sententiæ qui advenerat Presbyter, subnectit frivola, dicens: Si ante hanc proximam hujus diei tertiam horam non fecero quod dixi, nolite credere mihi. Et vir Dei ait: Veritas in quam credimus, hodie patefactura est tibi, & nobis omnibus, quia pater mendacii tuam decepit arrogantiam. Tum Presbyter se subducens obtutibus senis, & persistens in pertinacia obligatæ mentis, in ecclesiam duxit secum fratrem cæcum, quasi oraturus pro eo, ut visum reciperet a Domino. Sed cum diu esset oratum, & lumen quod petebatur non foret datum, protraxit frustra tentatam vanitatis gloriolam pæne usque in sextam horam.

AN. CHR. 1045 9. Oct.

7. Tunc undique horrore & terrore circumdatus, & non sine grandi confusione conturbatus, festinus dominum Guntharium adit, & in faciem procidens, cum lacrymis ad eum dixit: Nisi me preces tuæ, o venerande Pater, magnifice adjuverint, & orationes aliorum Dei servorum de puteo interitus me eruerint, certo certius scio, quia peccatis meis facientibus, Christi servus desii esse; quod ille me sibi in servum proprium post hinc vindicabit & possidebit, quem totius nequitiæ ministrum, heu heu me miserum, adoravi pro Domino dominorum. Ad hæc dominus Guntharius spiritalibus armis accinctus, respondit: Petrus princeps apostolorum, ad quem ipsa Veritas dixit: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam; ter negavit Christum optimum Magistrum. Sed postquam Dominus in eum respexit, & amare flevit, remissionem accepit per eum, qui solus compati novit infirmitatibus nostris, in miserationibus suis magnis & multis. Proinde casu tuo non debes gaudium plenum facere diabolo, in hoc ut cadas in diffidentiam; sed magis quære humiliter omnipotentis Dei clementiam, quam nulla mortalium superant delicta. Cumque Presbyter post admonitionem senis, novi lapsus mærore adhuc consternatus proxime ad horam divini servitii veniens, collectæ fratrum se inibi constitutæ admiscere tentaret, atque psalmodiæ aliquantisper cum eis inserviret; antiquus hostis cœpit ei acriter instare, nec non manifeste illi molestus esse, dicens: Quæ legis & cantas, de me scripta, mea sunt: tu, velis nolis, post hinc permanebis meus, quia totus es in ditionem libitus mei redactus. Noli falli, neque per Guntharii vanam & falsam suggestionem decipi, nemo te rapiet de manu mea.

Resipiscit.

8. Ab illo die Presbyter prænominatus, periculorum pondere gravatus, etsi se pœnitentiæ daret arctissimæ, nullatenus novum & antiquum hostem avertere potuit, quin ei omnibus horis nimie infestus fuerit. Unde factum est, ut dominus Guntharius boni consilii virum abbatem scilicet Altahensium, nomine RATMUNDUM, advocaret, ipseque secum assumto Pataviensi pontifice, super hujuscemodi re quæstionem habiturus adveniret. Cumque Episcopus cum Abbate & domino Gunthario clanculum sermonem faciens, lapsum sacerdotis audisset, & eum diabolica illusione deceptum animadvertisset, unde hoc grande malum acciderit, prudenter tractans dixit: Ecce factum est in isto fratre, quod præmissum legimus in Evangelica veritate: Qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Proinde necesse est provisum iri, ut exaltatio pestifera, quæ per suasionem diabolicam hominem miserabiliter dejecit, Christi humilitate medicinali mirabiliter sananda in robur fidei erigatur, ac sic in viam salutis æternæ dirigatur. Tum episcopus ex auctoritate sacrorum Canonum, jussit lapsum fratrem ab officio sacerdotali cessare usque ad satisfactionem, utilisque consulti taxationem. Quid plura? Postea quoque diabolica infestatione monachum eumdem nimium confundente, atque diurnis, nocturnisve tumultibus, seu acclamationibus, etiam in servitio Dei deterrente, missum est circumquaque ad Patres & fratres ut communi oratione, singulari & medelifera clandestina sacrificii salutaris oblatione, a misericordissimo Domino veniam peterent casui fratris infirmi. Cumque a nonnullis benigne

Difficile curatur.

ANN. CH. 1045 9. Oct.

fuisset oratum, & maxime a domino Gunthario, ante conspectum divinæ Majestatis pro eo esset laboratum, utpote qui omnibus horis, titubanti atque nutanti manum consolationis porrexerat, necnon benignum Jesum, certissime sibi misertururn promiserat; tandem post mensium sex evolutionem, qui a pessimo profligatore impugnabatur, levamen sentiens remedium accepit. Cujus valde necessario fomento refocillatus, jam octavum agit annum, sub exercitamento summæ humilitatis, obedientiæ atque abstinentiæ.

Stupenda tentatio.

9. Hoc super omnia mirum, quod ipse auribus meis ab ore senis accepi, atque ab eo quadam sacræ lectionis familiari collocutione vix extorsi. Nam cum prædictus Presbyter in angustia maximæ tentationis constitutus, ad senem sæpius curreret atque recurreret, necnon querulosa voce clamitaret: Non possum subsistere, nequeo perdurare, ora pro me homo Dei; dixit senex: Confido in benigno Jesu, quia liberabit te, tantum tu patiens & constans esto, &c. Subjunxit tentatus: Utinam mihi fiat secundum verbum tuum. Sed valde timeo tentationis periculum, quod mihi misero ingruit ultra humanum modum: nam in ipsa orationis hora, quando ad laudem Dei os aperio, adversarius mihi videtur, quasi rapacitatem suam intro in ventrem mittere usque ad cor, vimque cordis tollere, ac sensus meos prorsus extrahere, & memetipsum mihimet alienum facere. Super hæc omnia jactat se scire meum totum nosse, velle & posse. Respondit senex: Ne hæsites in fide ex adjutorio divino de supernis tempestive mittendo, quod quamvis ad tempus differtur, tamen non aufertur. Diabolus omnino potestatem non habet nocendi & fatigandi te, nisi permissus a Deo; Deus autem numquam ista fieri permitteret, nisi te humiliare vellet. Interdum enim amator hominum simulat se nescire quæ patimur, sed tamen frequenter præstabit, unde miremur. Noli frater deficere, sed secundum Apostolum sta in fide, viriliter age, & confortare in illius nomine, qui novit solus fragilitatem humanam sanare. Quod autem questus es diabolum se jactasse de scientia tuæ voluntatis & possibilitatis; ipse, quod bene nosti, contra hanc luctam sufficit tibi, hoc est, quod diabolus ab initio mendax fuit, & filios diffidentiæ ad insanabilem internecionem detrudit.

10. His dictis extemplo affuit satan in præsentia senis, perturbans tentatum fratrem, & dicens: Guntharius non solum nunc mendacium locutus est, sed sæpius mentitur, & te fallere nititur, insuper & gracile & subtile pellicium operose quærit ac diligit. Cumque conviciis appeteret atque lacesseret senem, senex timens ne forte protervitas diaboli animum fratris mitteret in desperationem salutiferi boni, prorupit, & dixit: O inimice Dei & hominum, superbia tua & mendacium tuum tecum in æterna perditione maneant. Nos autem qui non solum ovinis & caprinis pellibus utimur; verum etiam simplicitate & humilitate, quæ in eisdem significantur, perfruimur, per eum qui dilexit nos, te pessimum lupum facile superabimus, Christique virtute tuam virtutem calcamus. Crede peccatori Gunthario, quia frater, quem permissione Dei crudeliter ad tempus insectaris, te invito liberabitur & salvabitur gratia Christi filii Dei vivi, qui in hunc mundum venit Filius hominis, quærere, & salvum facere quod perierat. Post hæc & ejusmodi certamina, aliaque quam plurima nequitiæ suæ, in tentatum fratrem nequiquam vibrata jacula, miseratione divina, diabolus est ita fugatus, ut calamitosis clamoribus, & querelosis lamentationibus discedens, manifeste nolens innotesceret, quantum doluit & adhuc dolebit, se victorem hominis ab homine victum.

11. *Hanc Arnolfi narrationem omittere non licuit, tum quod ea quæ narrat ex ipso Guntheri ore acceperit, ut ipsemet attestatur; tum quod non habeantur in vita quam Vvolferus descripsit. Præterea nonnulla hic occurrunt notatu digna ad rem monasticam, ut cum refert Eremitas, antequam in eremum reciperentur, solitos fuisse abbatem Altahensem adire, ac professione secundum Regulam sancti Benedicti emissa, statim sine ulla mora ex monasterio ad eremum reverti. Id etiam observatione dignum videtur, Guntherum laicum & illiteratum aliis eremitis, immo & sacerdotibus præfuisse; sed præ ceteris adtendendum est ad illud stupendum superbiæ exemplum, unde discere licet quam forti vinculo vitium istud homines diabolo annectat, ut post multos & gravissimos pœnitentiæ labores, sacerdos jugum diaboli, quod ex superbia subierat, vix potuerit excutere.*

12. *Neque omittere licuit quod Carthuitius in vita sancti Stephani Hungarorum regis de nostro Gunthero habet, eum nempe sancto Regi auctorem fuisse, ut monasterium* Beel *institueret. Ea de re audiendus est ipse Carthuitius, qui de eleemosynis a Stephano erogatis loquens, sic prosequitur:* Ejus rei permulti sunt testes, atque in iis beatus Guntherus, ex sæculari nobilitate conversus, & eremita atque monachus effectus, cum illo nunc beatæ vitæ particeps. Is humanissimi Regis tanta liberalitate, e Boemiæ regione crebro ad illum venire solebat. Quoties autem sua præsentia ejus aulam illustraret, curam regni ei demandabat Rex. Tum ille rebus quas in aula invenisset, in peregrinos, egenos, viduas, pupillos, cœnobia, & ecclesias erogatis, brevi illam exinaniebat. Ad ejus quoque nutum, Rex Deo devotus monasterium quod BEEL vocant, inchoavit, bonis omnibus illud locupletans. *Hæc Carthuitius.*

Guntheri obitus.

13. *Guntheri obitum ad annum 1045. referimus ex vitæ scriptore, quem ceteri deinde auctores secuti sunt, præter Lambertum Schafnaburgensem, qui Guntheri mortem anno 1047. nescio quo pacto consignavit. Nomen ejus in Martyrologio & Menologio Benedictino inscriptum est; sicut & in Catalogo generali Sanctorum Philippi Ferrarii. Ejus quoque meminit Cardinalis Baronius ad annum 1045. Scriptores vero Germanici ejus sanctitatem passim in suis scriptis prædicant. Ceterum monasterium* Rinchnac *a Gunthero conditum Altahensi cœnobio semper subjectum fuit, ab eoque tribus milliaribus distat, ut asserit Stengelius in Monasteriologio Germanico. Eidem multa bona contulit sanctus Henricus imperator, rogatu sponsæ suæ Chunegundis, Bennonis Augustensis episcopi & aliorum præsulum, qua de re exstat diploma Imperatoris apud Gretserum in libro de Divis Bambergensibus, post sancti Henrici vitam, quod hic subjicere visum est integrum.*

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, HEINRICUS divina favente gratia Rex. Plantatio-

tationis cujusque surculus trunco viridi imputatus, quanto sæpius aquis circumfusis irrigatur, tanto citius ramis crescentibus in arborem erigitur. Ecclesias igitur Dei comparationi eidem nos recompensantes ubicumque locorum noviter plantatas, si bonis nostris aliquanto benignius adhibitis sublevamus, tanto eas citius in divina laude feliciter excrescere, tantoque nos firmius imperii nostri culmen stabiilre fideliter confidimus: quapropter Dei nostrique fidelium universitati notum volumus, qualiter nos ob interventum ac petitionem dilectæ conjugis nostræ CHUNIGUNDÆ imperatricis augustæ, & BRUNONIS Augustensis ecclesiæ præsulis, & ceterorum fidelium nostrorum; EBBRHARDI Ratisponensis, BENNONIS Pataviensis episcoporum, ad ecclesiam sitam in eremo, quæ vocatur Nortvvad, a GUNTHERIO monacho, & inibi primitus eremiticam vitam ducente constructam in honore victoriosissimæ Crucis, sanctæque Dei genitricis Mariæ: necnon beati Johannis Baptistæ, in usum fratrum ibi Deo sub regula sancti Benedicti servientium, quicquid habuimus a fonte aquæ, quæ vocatur Leipfliusa, usque ad locum qui vocatur Svvartahvvinchil; & inde usque ad montem, qui vocatur EKkirischbuch, & ita usque ad aquam, quæ vocatur Forchenbach, & inde ad Holerenberch usque dum venias Plechentenstein; & inde ad Grachenbach & sic ad fontem ipsius aquæ, & ita per aquam quæ dicitur Flinsbach, & hic ut subterminatum est ad flumen Regin, & per descensum Regin fluminis usque in illam *Piberach, quæ duarum Piberach media interfluit, & sic sursum per eamdem Piberach usque ad lacum qui est in monte Hadavvich, & inde per decursum aquæ quæ vocatur Sebach, & sic inde, ut modo terminatum est usque ad locum, ubi Kelbribac cadit in album Regin usque in Affattresberch, & inde ad magnum lapidem, qui ex orientali plaga prope stratam jacet, quæ Bavvariam tendit, & sic per stratam usque ad nigrum Regin; & sursum per eumdem fluvium ad locum ubi interfluit aqua Flandinz, & inde ad fontem ejusdem aquæ, & ita usque ad Nauffinna, cum omnibus utensilibus, cum areis, ædificiis, agris, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, silvis, venationibus antiquis aquarumve decursibus, piscationibus, molis, molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, seu cum omni utilitate, quæ ullo modo inde provenire poterit, per hoc nostrum præceptum in proprium donavimus atque confirmavimus; ea videlicet ratione, ut nemo ulterius absque ejusdem cellæ provisoris suorumque successorum licentia, potestatem habeat novalia faciendi, piscandi, aut ullo ingenio feras decipiendi; aut qualibet potestate infra præscriptum terminum exercendi. Et ut hæc donationis nostræ auctoritas stabiliis atque inconvulsa omni permaneat ævo, hanc chartam inde conscriptam subtusque manu propria roboratam sigilli nostri impressione jussimus consigniri. Data 7. Idus Junii Indict. 7. anno Domini 1009. anno vero domini Heinrici secundi 8. Actum Merseburg. in Dei nomine feliciter.

ANN. CH. 1045 9. Oct.

* villam

INCIPIT VITA.

1. REGNANTE piissimo imperatore HENRICO hujus nominis secundo, cum beatus GODEHARDUS Altahense cenobium regeret, fuit in Turingiæ partibus quidam vir nobilis, dignitate & meritis illustris, nomine GUNTHERUS, qui pro delictis juventutis ingemiscens, & considerata diligentius actuum suorum qualitate, faciem Domini in confessione præveniens, Hersveldiam, ad eumdem beatum Godehardum abbatem, noviter eidem ecclesiæ ab ipso Imperatore præstitutum, digne, ut postea aparuit, pœnitendo accessit, eique omne secretum cordis ac voluntatis suæ funditus aperuit. Quem Abbas juste in Deo immoratus, blanda consolatione, & condigna etiam provisione, pœnitentem suscepit, & ad monachicam usque professionem saluberrima sui communitione, Domino cooperante, convertit. Qui propriæ diffidens imbecillitati corporis & animi, ad penitus abdicanda quæcumque sunt sæculi, multiplicem suę hereditatis proprietatem, quam acceperat a progenitoribus, sancto Vvigberto, cum consensu heredum suorum, firma traditione totam delegavit, sub testibus tamen primitus testamento pactus, ut monachus factus, monasterium quod Gelinge dicitur, victus & vestitus gratia ipse possideret, ac Fratribus illic Christo servientibus secum inde necessaria provideret. Sanctus Abbas prudenti pertractans consilio hujusmodi noviter converso talem pactionem in via mandatorum Dei maximo futuram esse periculo, & plus inde per dies animæ nasci dispendium, quam corporis, ut putabat subsidium; interim illum provida mente ab incœpto suspendit, & laico habitu adhuc usum ad Altahense monasterium secum perduxit.

Guther patria ac carentes.

S. Godehardum adit.

Bona dimitit, aliquo sibi reservato.

2. Ibidem vir prudens prædictus Guntherus cordetenus compunctus, petiit ab Abbate, ut ante professionem liceret sibi Romam petere, & Apostolorum Christi, & aliorum sanctorum intercessionem pro transactæ vitæ deviis, & pro novæ viæ ingressu quærere. Quo permittente ivit & rediit, tandemque ante altare sancti *a* Mauricii cingulum deponens, caput & barbam totondit, & facta de more peti-

Post inter Romanum fit monachum.

a In vita sancti Godehardi, ubi eadem referuntur, aliquot codd. habent, *ante altare sanctæ Mariæ*; videtur tamen retinendum sancti Mauricii nomen, in cujus honorem Altahense monasterium conditum est; quamvis id fieri potuerit in oratorio beatæ Mariæ.

ANN. CH. 1045 9. Oct.

petitione susceptus, ac aliquamdiu regulariter probatus, ab eodem Pastore monasticæ vitæ habitum est adeptus. Verum post votum professionis, non immemor suæ, quam præscripsimus, pactionis, adiens abbatem Godehardum, petiit licentiam patriam repetendi, & locum quem pepigerat juxta conditionem incolendi. Quod pius pater Godehardus interim consensit, nolens cum obstinata contradictione ab effectu quamvis iniquo prohibere, donec ratione dictante, illicita cupientem animum paullatim posset mitigare. Venienti igitur ad locum Gelinge dictum, & disponenti necessitates ibidem commanentium, ex occultis tentationibus tentatoris & insidiis, Deo, ut certe credimus, ad exemplum beati Job permittente, multa & varia ei occurrerunt incommoda, pro quibus, dum ipse, scilicet antea paupertatis ac laboris insolens, ad Abbatem sæpius quæritando confugeret, ejusque pro talibus consilium, & auxilium anxie perquireret, sollicitus Pater fluctuationem mentis ejus profunde prospiciens, subsecuturam forte cordis mutabilitatem vehementer pertimescens, blanda interdum consolatione & suaviloqua commonitione mæstitiam cordis ejus mitigarat. Interdum vero, juxta Apostolum, arguendo, obsecrando, increpando oportune & importune nutantem animum ejus castigans, ad viam salutis eum reducere studuit; qui tamen adhuc modicum profecit.

Gellinge multa patitur.

3. Sed cum in hac altercatione sæpius luctarentur, & in hujusmodi molestia ambo crebrius fatigarentur, illi iterum quamdam suæ sollicitudinis querelam suggerenti, vir Dei debito justitiæ zelo permotus, turgente, ut aiunt, pulmone respondit, ut aut in promissa obedientiæ stabilitate Deo devotus serviret, aut certe ad solitam sæculi vanitatem laqueis iterum satanæ irretitus abjecto habitu rediret. Ad quam vocem stupefactus auditor intremuit, & erroris sui nimietatem sero tandem perhorrescens, ingemuit. Sed & hanc causam pio imperatori Henrico per ordinem Abbas totam secretius insinuavit, ipsumque adjutorem ad corrigendum talem hominem corrogavit. Quem confestim Princeps ad colloquendum clementer evocans, per semetipsum convertit, & ex Evangelicis vel Apostolicis regularibus præceptis instruere cœpit, nullum posse duobus dominis servire, nec monachum ad sæculum, ut canem ad vomitum, reverti debere. His & aliis hujusmodi præcautionibus tandem in Christo vere compunctus, vir memoratus omni prædicta pactione cordetenus oblita, & tota cujuscumque incommodi querimonia abolita, ad Altahense monasterium, ubi tunc sub ejusdem Patris cura, ut in gratia omnium loquar, singulare divini cultus studium fervebat, se contulit; & illic fratribus humillime subjectus, & in sacræ religionis districtione pleniter in brevi tempore, divini roris infusione instructus, ultra regulare præceptum semet Prælatis admirantibus afflixit.

Correctus resipiscit.

4. Cumque in austeritate vitæ perseveraret, & exemplo suo quamplures ad viam veritatis incitaret, veluti lucerna super candelabrum posita, fama ejus bono odore respersa, ad aures beati Stephani regis Ungarorum, ipsius venerabilis viri cognati, emanavit, cujus animum magno dilectionis incitavit amore, ut hunc facie ad faciem videret, quem sic de virtute in virtutem proficere frequens fama prædicaret: unde factum est ut ad ipsum nuncios dirigeret, & ut ad eum venire non recusaret, omni studio postularet. Vir autem Domini conversionis suæ non immemor, hæc sibi minime licere respondebat, quæ Rex pius postulabat. His Rex auditis, majoris inflammatur caritatis amore, & velut antea nuncios direxit. Sed ille se venire etiam secundo denegavit. Tertio itaque post illum veluti primo, secundo transmittebat, & ut ipsius petitioni assensum præberet humiliter postulabat. Igitur sanctus Guntherus Regis tandem victus precibus, ejus petitioni licet invitus [a] annuit, & accepta Abbatis & fratrum benedictione, cum transmissis legatis pariter & ipse ad Regem pervenit. Rex autem viso sancto Gunthero, gavisus est, & quomodo hunc artius veluti justum & sanctum diligebat, circa ipsum majorem diligentiam habere satagebat.

S. Stephanum adit.

5. Factum est autem dum hora prandii sanctus Guntherus mensæ Regis pariter consedisset, Rex sibi pavonem assatum apposuit, & ut carnibus vesceretur intime

Carnes edere recusat.

[a] Ait Carthuitius in vita sancti Stephani, Guntherum sæpius ad beatum Regem accessisse, ut in Observationum num. 11: annotavimus.

rime flagitare cœpit. Sancto autem viro sub regulari conversatione degente, & hujusmodi cibis abstinente, penitus contradicebat, & illicitis cibis se contaminari nolle asserebat: cujus voluntati Rex non minus resistebat, ut apposita manducaret, non solum rogando, verum etiam præcipiendo laborabat. Quidnam facere poterat? Præcepto Regis se obtemperare promittebat, sed in divino adjutorio fiduciam retinebat. Quapropter factum est, ut inter prandentes hic solito more orationi insisteret, caput manibus inclinaret, profusis lacrymis, ne illicitis cibariis pollueretur, divinam clementiam implorabat. Mira res atque stupenda! completa Dei famulus oratione, caput de manibus elevabat, avis assata mensæque superposita reddita vitæ pristinæ devolabat, & ab ejus usu gratia divina virum liberabat. Quo viso cuncti miraculo inaudito, Deo gratias referebant, nec amplius sancti viri voluntati resistebant.

ANN. CH 1045 Oct. 9.

6. Sed Dei famulus plus appetens mala mundi perpeti, quam laudes, pro Deo laboribus fatigari, quam vitæ hujus favoribus extolli; deserti loci secessum, cum aliquantis sibi de Altach cohærentibus in quodam *a* saltu Boemico, de permissione sui abbatis domini Godehardi petiit; ibique cellulam in honore sancti Johannis-Baptistæ construxit, & ipsum locum Rinchnach proprio nomine appellavit, in qua ad 37. annos in studio sanctæ Religionis, & in summa discretione paupertatis spontaneæ cum sibi remanentibus vixit. Annona denique erat varia, ubi de potu & deliciosis cibis nihil erat, & ubi non nisi sola aqua habebatur, & ipsa etiam hospitibus ad sufficientiam, fratribus vero ad mensuram dabatur. Litteras omnino, nisi tantum psalmos aliquos non didicit: & tamen omnem rationem, & intellectum Evangeliorum, Legis & Prophetarum, Historiarumque ex crebra fratrum relatione & avidiore verbi Dei auditione mirabiliter percepit: adeo ut sæpissime obscuriora mysticæ intelligentiæ, interdum subridendo, interdum vero admonendo stupentibus auditoribus proferret. Quod nos quidem, qui eum familiarius cognovimus, frequenter audivimus, præcipue tamen cum in summa sua festivitate adesset in cella, quam ipse in honore beati Johannis-Baptistæ construxerat, specialis sui patroni, sermonibus ejus affuimus, quo in Capitulari collatione eodem die fratres suos admonebat, dum eos de ejusdem patris, beati videlicet Johannis vita & moribus, victu & etiam vestitu ac operibus, ad paupertatis sub Deo placitam tolerantiam instruebat. Verum enim dico, & coram Deo non mentior, quia omnes pæne qui aderant eidem sermoni, ad uberrimam lacrymarum effusionem dono Dei sunt compuncti. Assedit & ibidem venerabilis *b* Ratmundus abbas cum plurimis sui cœnobii fratribus, & aliis insuper multis hospitibus, præter nos, quos in Canonico habitu illuc ingredi religio vetuit, quos tamen familiaritas & maxime Abbatis licentia, circumquaque ad fenestras, ignorante concionatore, clanculo collocavit. Erat enim, ut de sancto Benedicto dicitur, quem post Dominum vita & moribus sequebatur, scienter nescius & sapienter indoctus.

In eremum secedit.

S. Scripturam sine libris edificit.

Greg. M. Dialog. lib. 2.

7. Hæc itaque breviter diximus de honestate morum & conversione nobilis viri Guntheri, quantumque per pœnitentiæ satisfactionem Domino complacuerit, quæ nobis ad imitationem boni exempli sufficiant. Ecce enim camelus deposita gibbi sarcina, an gustum foramen acus penetravit, ipsum ducente, cui omnia possibilia sunt, & nihil difficile, quique est mirabilis in operibus suis, maxime in misericordiis, neminem propter enormitatem scelerum deserens, omnia dissimulat propter penitentiam peccata; una hora convertens impium, sanctum facit; cujus virtute caput antiqui hostis pugnando contrivit Christicola Guntherus. De virtutibus vero hujus venerabilis viri quibus adversarium superavit, vel quas ejus insidias pertulit, nulli compertum habetur, eo quod multo tempore hominibus incognitus mansit: qui tamen licet locum mutaverit, hostem non mutavit, nullique dubium, quia quanto magis in spiritualibus profecit, tanto plus acriora certa-

a In diplomate sancti Henrici, ecclesia dicitur constructa *in honore victoriosissimæ Crucis, sanctæque Dei genitricis Mariæ, necnon beati Johannis Baptistæ*. Ceterum hujus secessionis tempus discimus ex nostro Chronico Saxonico ms. ubi ad annum 1008. habetur: *Guntherus monachus Altahensis, sancta conversatione in monasterio probatus, eremita est effectus*. Idem ipse ni fallor, ad annum 1040. ubi *venerabilis vir Guntarius monachus* dicitur, pacem cum Bardone Moguntino episcopo Bohemiam cum regis Henrici exercitu devastante iniit.

b Ratmundus beati Godehardi ex sorore nepos, & in regimine monasterii Altahensis successor, qui idem cœnobium totum fere igne consumtum reparavit. De hoc incendio vide supra Vitam sancti Godehardi.

ANN. CH. 1045 19. Oſt.

certamina toleravit. Igitur quanti meriti vir iſte ſit, per lapidem miratur, in quo dum in vaſta eremo ſolitarius Chriſto militaret, poſt laborem quieviſſe, quantitas membrorum ipſius, veluti in molli ſtrato quieſcentis, nunc uſque apparet impreſſa. Et quid dicimus? Nam ſicut ad roborandam fidem credentium, Petri apoſtoli veſtigiis fluenta maris Chriſti pietas ſolidavit; ſic ad declaranda famuli ſui Guntheri merita duritiam ſilicis in mollitiem ipſius membri ſtravit: ut ex hoc clareat, quanta ſuavitate in cælis animam ejus pius Judex remuneret, quem ad ſectanda ſua præcepta miſericorditer inflammavit.

Lapis in quo quieſcit emollitur.

Attollamus igitur mentes noſtras ad imitanda ſanctorum exempla, ut dum eorum geſta laudamus, nos ipſi probabilem vitam ducamus, juxta quod Pſalmiſta admonet dicens: *Quærite Dominum, & vivet anima veſtra.* Et iterum: *Accedite ad Dominum, & illuminamini; & facies veſtræ non confundentur.* Tunc etenim facies noſtræ in die judicii non confundentur, nec terribilem ſententiam, Ite maledicti in ignem æternum, audiemus, ſi toto corde ad eum accedentes, prava fugere, hujus mundi inquinamenta devitare ſtuduerimus: atque ab omnibus peccatis per pœnitentiæ labores expurgati, cum ſanctis & electis audiemus a priſtino judice, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Ad quod regnum ipſe Dominus invitat, cum dicit in Evangelio: *Si quis mihi miniſtrat me ſequatur, & ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit.* Sed quia fragilitate depreſſi ab ſublimia minime tendere valeamus, tota mentis intentione ſancti Patris hujus poſcamus ſuffragia, ut ipſe qui non juſtos, ſed peccatores vocare venit, precibus ſui dilecti Confeſſoris, igne ſancti Spiritus pectora noſtra inflammans, nos de convalle hujus miſeriæ, & via peregrinationis revocet æternam ad patriam. Ergo Dei clementiam, quæ ſervum ſuum de labore perduxit ad requiem, ſuperlaudantes, ne lector circumlocutionibus corda detineat auditorum, ſermonem vertamus ad ea, qualiter ad laudem & gloriam nominis ſui, nobis peccatoribus Chriſtus ſervi ſui terminum hujus vitæ manifeſtare dignatus eſt, pandamus breviter.

Pſalm. 78.
Pſalm. 33.
Johan. 12.

9. Cum vero omnipotens Deus beatum virum vellet a labore quieſcere, & æterna mercede remunerare, ejuſq; vitam in exemplum hominibus demõſtrare, ut poſita ſuper candelabrum lucerna clareſceret, quatenus omnibus qui in domo Dei ſunt luceret, contigit ut inclytus tiro, Dux videlicet *a* BREDISLAUS, cum Poloniam glorioſe ſibi ſubjugaſſet, victorque cum pace ad ſua rediſſet, cujuſdam urbis, quæ Prahen dicitur, confinium cauſa venationis cum ſuis adiit, ubi quadam die, ut ſolebat, venatum exivit. Cumque ſui omnes huc illucque diſcurrerent, nec in aliquo proficerent, ſubito apparuit eis cervus miræ magnitudinis, quem ipſe Dux cum magna alacritate ſubſecutus eſt. Tunc cervus quaſi fugam ſimulans, in quemdam locum ipſius ſilvæ quam celeriter devenit, & veluti nullo ſequente ſecure ſtare cœpit. Hoc Dux intuitus, ac ſolo cliente parvo contentus, cervum aggreditur & ejus formam & magnitudinem diligenter ſcrutatur: denique cum fidei armis munitus hæſitaret animo, ſubito de cæli faſtigio audivit claram ſibi vocem taliter inſonantem: O Bretiſlae, non ſemper quæ alta ſunt Dei conſilio, tuo fragili deſiderio quæras, ſed cum humilibus, humilia tibi tuiſque poſteris profutura ne pigriteris attendere. Hoc enim in loco latet Dei theſaurus, cui quondam valde amabilis, nunc vero & in futura tempora cunctis quærentibus pie deſiderabilis, nam ſcriptum eſſe cogita: Pater meus operatur, & ego operor, quia ego in Patre, & Pater in me eſt. Ideoque quidquid ſervi mei operantur in hoc ſæculo, non eorum, ſed Dei virtutem in omnibus credas.

Bredislaus Dux vocem cæleſtem audit.

10. Hæc talia dum Dux tacitus audiret, & ut amens ſtupefactus, de loco quo ſtratus jacebat, vix reſumto ſpiritu ſurgit, ac circumquaque aſpiciens, ilico in ipſa vaſta ſolitudine rivulum parvulum a longe videt, pulcroque gramine circumdatum, quaſi quibuſdam odoribus abundare: quo in loco lapidem miræ magnitudinis & ſuper eum cellulam vilibus de lignis conſtructam miro odore redundantem invenit, & ſolus cum ſolo cliente de ſupercilio montis deſcendens, licet pavidus, Cru-

Guntherum invenit.

a De Bredislai, qui Poloniam ſubjugavit, eximia pietate, multa habent ſcriptores Bohemici. Mortem ejus refert Coſmas Pragenſis ad annum 1055. 4. Idus Januarii. Ejus geſta fuſius narrat Dubravius libro 7. Hiſtoriæ Bohemicæ.

Cruce tamen sancta in fronte signatus, quid ibi lateret cogniturus celeriter intrat. Et ecce senem pulcra canitie sedentem, & albescentem, ac veluti Angelum Dei in vultu relucentem, lectoque ceu in oratione prostratum aspicit, nimio quoque horrore pervasus cœpit stare. Quem senex pio vultu intuitus, ne ad talia trepidaret, sed ut Deum omnipotentem in omnibus laudaret monuit, & quod ipse Guntherus esset, qui eumdem de sacro fonte suscepisset, diversis indiciis, licet admiranti Duci assignavit. Tunc Dux his verbis spiritum ad plenum resumit, & constantia animi recepta, pium virum interrogavit, quomodo, vel quando ad tam insolitam solitudinem devenisset, vel cur tam duram vitam monachorum attigisset: ac satis amicabili & multum lacrymabili affatu precatur, ne ulterius tam nobilis vir hominibus lateret incognitus, sed ad terram sui Ducatus melius fovendus perduceretur, quam plurimum rogabat. Quod vir Dei prorsus renuit, & ne Dei voluntati in aliquo contrairet sollicite Deum rogans. Unde Dux valde miratus, & in ejus piis admonitionibus, & diversis verbis consolationis, orationibus se sancti viri commendavit; & ut in reliquo de apparatu proprio nulla necessaria ei deessent, se daturum promisit.

11. Quæ omnia Guntherus a præfato Duce benigne suscipiens, & multa prædixit futura, & velut quodam præsagio, inter reliqua pii affaminis verba proloquens dixit: Meæ dilectionis causa si venisti, fili, meæ petitioni esse contrarius noli. Nam corpusculi mei jam dissolutio instat, & quamvis de sepultura mea diversi diversa sentiant, ego ut in spiritu loquar, corpusculi mei Brunoviæ depositionem locandam testor, & quod in spiritu loquor, id ab Omnipotente ut fiat exopto. Proinde, carissime fili, memoriæ causa prædicto loco Brunoviæ aliquid solatii apta, ut & mei in Domino, & tui tuorumque omnium in posterum in Deo memoria habeatur, & in mei requiei, quæ futura inibi diem judicii exspectabit, dignum memoriæ fructum, tuis licet postea, vel tuorum successorum in temporibus confirmanda prudenti consilio adapta. Super hæc autem omnia, si meæ discessionis vel migrationis terminus delectat, crastinæ diei tertia hora quid de meo transitu divina operatio sentiat, meæ fragilis vitæ terminus declarabit. His Dux auditis, turbatus est animo, & in oscula ruens, amarissimis circumfusus lacrymis, magno rugitu talia proclamabat: O carissime Pater, cur me, licet ad te tarde venissem, detestaris? O canities veneranda, quem veluti Angelum Dei, licet indignus amplector, cur me filium, ut dicis, tuum spiritualem tam cito ceu orphanum relinquis? Tuæ enim puræ orationes, tua crebra ut spero jejunia, meæ pravitatis deberent esse & fuerunt tuta præsidia, ut apud Deum omnipotentem pro meis criminibus, quibus humana fragilitas sæpius convincitur, hostisque mille fraudum dolis atteritur, fierent assidua suffragia.

Cui obitum suum prædicit.

12. His clamoribus motus pius Guntherus, dixit flenti nimiumque gementi: Desine, fili, desine talia agere, & sperans in Domino noli metuere, meæque petitionis effectum libenter excipe, veraciter perfice. jamjam ad tuos redi, meique secretum prodere noli, sed crastino non tarde redeas, & meæ migrationi, si Dominus Deus voluerit, interesse poteris. Tunc Dux valde tristis & gemebundus, benedictione tamen accepta, cum suo cliente discessit, & ne cui talia secreta prodat, sub interminatione interdixit. Igitur sequenti die Bredislaus dux, assumto venerabili episcopo a SEVERO, qui sibi speciali familiaritate adunabatur, summo diluculo ad viri Dei cellulam pervenerunt, ipsumque orationi instantem, laudesque Deo omnipotenti psallentem invenerunt. Completa vero oratione, post longa futuræ vitæ colloquia, peractisque a Severo episcopo Missarum sollemniis, vir Domini Corporis & Saguinis perceptione se muniens, hora diei tertia, canentibus qui aderant & flentibus, inter orationis verba immaculatum Deo spiritum reddidit. De carnis igitur ergastulo jam felici recedente anima, tanta de eo suavissimi odoris redundavit fragrantia, ut cunctorum ibi assistentium perfunderet nares & pectora: cujus odoris suavitas tam diu stabilis permanebat, quousque viri Dei corpus ad locum sepulturæ perveniebat.

Sumto Viatico obit.

13. Post hæc peractis omnibus ad exsequias attinentibus, corpus illud sanctissimum

a Severus e sede Olmucensi in Moravia translatus ad Pragensem Bohemiæ Metropolim post Isonis obitum, anno 1030. desiit anno 1065. ex libro 3. Bohemiæ piæ Bartholdi Pontani.

ANN. CH. 1045 9. Oct. mum indomitis equis est superpositum, quod cum tanta mansuetudine ad locum sepulturæ ab eisdem delatum, ut profecto clarescceret, quanti meriti exstiterit in cælis, cujus corpus bruta animalia postposita ferocitate venerabantur in terris. Obiit autem Christi famulus eremita Guntherus anno Incarnationis Domini 1045. septimo Idus Octobris, sepultusque est in monasterio Breunoviensi, quod a civitate Pragensi distat 20. stadiis, ubi ipse, dum adhuc viveret, ad sepeliendum esse in spiritu prædicebat. In quo loco per ejus merita fiunt assidue miracula, multa infirmis præstantur beneficia, donante Christi gratia, qui cum Deo Patre vivit & regnat Deus per infinita sæculorum sæcula. Amen.

Ejus corpus ab equis indomitis Breunoviam defertur.

Miraculis claret.

In codice ms. hæc adduntur: Conditor & salvator humani generis per ineffabilem suæ bonitatis clementiam mirabiliter sanctos in cælis glorificans, misericors est peccatoribus in terris: & licet, jam senescente mundo, corrupta sit omnis caro iniquitate, non tamen accensam lucernam patitur occultari, sed illuminatam igne cælesti ponit super candelabrum, ut omnibus in domo Dei luceat. Lucernam dico beatum Guntherum, qui propria linquendo & Christi præcepta sequendo mundum despexit, quem miracula ad sepulcrum ejus, vel alias, per merita ipsius operante divina clementia facta glorificant.

ANN. CH. 1045 22. Nov.

VITA B. GUIDONIS seu VVIDONIS

ABB. PISCARIENSIS seu CASAURIENSIS.

Ex Chronico Casauriensi auctore JOHANNE BERARDO,

Spicilegii Acheriani tomo 5.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vvidonis gesta unde habita.

1. *MIRUM est beati Vvidonis nomen nullis in Martylogiis aliisque fastis ecclesiasticis, quos saltem videre licuit, reperiri; cum non solum ante & post mortem multis miraculis claruerit, sed etiam memoria ejus celebris fuerit in monasterio Piscariensi, ubi, teste auctore Chronici infra num. 17. festivitas ejus quotannis recolebatur. Idem auctor laudat librum de Vita ejusdem beati viri, quem suo tempore adhuc in monasterio Piscariensi asservatum fuisse testatur; at hunc aut excidisse, aut ita latere dolemus, ut nulla spes sit ipsum recuperandi. Sed jacturam hanc aliquo modo resarcivit idem auctor, qui beati Vvidonis res gestas in Chronico a se edito fusius exposuit, unde eas exscripsimus, ex tomo 5. Spicilegii Acheriani, ubi Chronicum illud, exceptis his quæ jam a Chesnio tomo 3. Historicorum Galliæ, & ab Ughello in appendice Tomi 6. Italiæ sacræ edita fuerant, habetur ex cod. ms. ipsius monasterii Casauriensis, qui nunc in Bibliotheca regia asservatur. Auctor ipse Chronici nomen suum & ætatem prodit, qui se Johannem Berardum appellatum scribit, & testatur se sub Leonate abbate Piscariensi, exeunte sæculo decimo-tertio* librum hunc instrumentorum seu Chronicorum composuisse & ordinasse.

Monasterium Piscariense.

2. *De Piscariensis vero seu Casauriensis monasterii privilegiis ac dignitate multa habet noster Acherius in præfatione ad laudatum Spicilegii tomum, quæ omnia fere exscripsit ex Ughelli tomo 6. Italiæ sacræ columna 838. ubi describitur ostium Piscariensis ecclesiæ æneum, auroque purissimo incrustatum, quod Ludovici II. imperatoris in condendo percelebri isto monasterio munificentiam repræsentat, simul cum historia translationis reliquiarum sancti Clementis papæ, quas ab Hadriano II. summo pontifice impetratas pius Imperator in eo loco deposuit. Sceptro imperiali loco pedi pastoralis ex speciali Imperatoris privilegio usi sunt abbates Piscarienses, usque ad annum 1098. quo anno baculum pastoralem ab Urbano II. Grimoaldus abbas accepit. Perstat hodieque locus adeo celebris in Aprutia ulteriori situs, multis gaudens privilegiis, sed monasterium nomine tenus appellatur; inde quippe amandatis monachis, qui juxta fundatorum instituta Deo noctu diuque servirent, abbas commendatarius sibi soli ipse omnes ecclesiæ reditus vindicat.*

INCIPIT VITA.

Guido e monacho Farfensi abbas Piscariensis.

1. DOMNUS Imperator, *videlicet beatus Henricus*, tunc temporis circa loca Farfensis ecclesiæ morabatur cum grandi exercitu, quo erat Apulos & Trojanos expulsurus, qui faventes quibusdam Normannis qui eos deceperant & sibi subjugaverant, non virtute, sed vitio illius gentis, rebellari nitebatur Romanis. Hic ut audivit quia fratres *Casauriensis* *mona-*

monasterii carebant abbate, & idcirco ad nihilum deducebantur & devastabantur possessiones ecclesiæ, habuit consilium cum baronibus suis, & accersito abbate Farfensi [a], requisivit si esset in monasterio illo aliquis monachus amator religionis, custos monastici propositi, eruditus litteris & nobilitate præclarus; & cum audiret famam VVIDONIS celebrem non solum inter monachos, verum etiam a popularibus & forensibus prædicari, petiit eum ut sibi daretur, & ecclesiæ Piscariensi, quæ viduata pastore erat, pastor eligeretur. Qui cum se indignum & minus idoneum, ut moris sanctorum virorum est, proclamaret; & ut quietam vitam eum ducere finerent, profusus pedibus abbatis cum lacrymis oraret, traditus fratribus ad utilitatem præfati monasterii eligitur, & abbas sancti Clementis Piscariensis licet invitus instituitur. In quo officio quantum ipse pro ecclesia sibi commissa laboravit, quanta abstinentia corpus perdomuit, quam modestus in exhortando, severus in corrigendo fuit, liber qui de ejus vita scriptus habetur in monasterio, vera assertione, quamvis humili stilo, manifestare non desinit. ANN. CH. 1045. 23. Nove.

2. Traditus itaque fratribus, & cum grandi honore, & jussu Imperatoris ad monasterium usque perductus, cum videret ruinam parietum, fracturas domorum, pane & vino penum vacuum, nudos fratres, destructum monasterium, paucis diebus ibi commorans, sumtis privilegiis & chartis revertebatur ad Imperatorem; sed antequam veniret ad eum, audivit de morte ejus. Antea vero quam proficisceretur, cum esset in monasterio novus abbas, in anno videlicet ab Incarnatione Domini nostri Jesu-Christi millesimo vigesimo-quinto, quædam possessiones datæ fuerunt Piscariensi monasterio, quæ scriptę sunt ad notitiam posterorum & in chartulis habentur, &c. Monasterium restaurare satagit.

3. Post mortem igitur primi HENRICI imperatoris, de quo supra locuti sumus, cum domnus Vvido Piscariēsis abbas audiret, quia alter positus esset in loco ipsius, nomine CHUONRADUS, iterum sumtis chartis & privilegiis profectus est ad eum. Qui gloriosus Imperator eumdem Abbatem cum magna reverentia suscepit, privilegia & chartas coram se legi fecit, quod postulabant implere studuit, novoq; privilegio, quæ data monasterio fuerant ab antecessoribus suis, confirmavit hoc modo:

„ In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, CHUONRADUS divina favente „ clementia Romanorum imperator augustus. Cum petitionibus servorum Dei „ justis ac rationabilibus divini cultus amore faverimus, & his oportuna benefi„ cia largiamur, præmium nobis æternæ remunerationis rependi non diffidimus. „ Quocirca omnium sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorumque fidelium, præsentium vi„ delicet ac futurorum, comperiat sollertia, qualiter VVIDO venerabilis abbas „ monasterii sanctæ Trinitatis, ubi corpus beatissimi pontificis & martyris Chri„ sti Clementis reconditum est, in comitatu Pinnēsi, in insula quæ Casa-aurea vo„ catur, nostram adiens præsentiam, ostendit nobis nostrorum antecessorum „ Regum vel Imperatorum pręcepta eidem monasterio facta, atque suppplici„ ter postulans, quatenus pro ipsius sanctæ & individuæ Trinitatis, ac testis ejus „ Clementis amore, eadem præcepta nostra imperiali ac præceptali auctoritate „ confirmaremus. Nos vero ejus justis postulationibus assētiētes, confirmamus jā „ dicto monasterio quidquid in superioribus continetur præceptis, prout juste & „ legaliter possumus; videlicet quidquid habere videtur infra Romanam urbem, „ sive extra, &c. Et quidquid de prædicti monasterii possessionibus fiscus noster „ sperare potuerit, totum nos pro æternæ remunerationis præmio prædicto mo„ nasterio concedimus, ut in alimonia pauperum, & stipendia monachorum ibi„ dem Deo famulantium, nostris, futurisque temporibus semper proficiant in „ augumentis, &c. Concedimus etiam & imperiali auctoritate præcipimus, ut in „ quantum præfata insula tenere videatur, nulla fiat habitatio cujuscumque or„ dinis vel dignitatis, exceptis his qui ibidem Deo deserviunt, & his qui illic ser„ vituri sunt. Quod si aliquis huic nostrę pręceptioni contraire voluerit, & per an„ num integrum ibi permanserit, absque dubio servus ipsius loci deinceps perma„ nebit. Insuper cōcedimus, ut nullus homo audeat respondere mallaturam advocato Conradi Imp privilegium.

[a] Id contigit anno circiter 1023. sub Hugone abbate Farfensi. Vide Museum Italic. tomo 1. pag. 65. nossessionem iniisse videtur anno sequenti, circa finem Aprilis ex num. 17.

AN. CHR. 1038 23. Nov.

„ cato ejus. Etsi aliquo tempore viliores, sed per nobiliores & veraciores homines „ diffiniatur ex utraque parte. Si quis igitur, &c. Hugo Cancellarius vice domni „ Haribonis archicancellarii recognovit.

Qui Ducem pro tuendo monaster. mandat.

4. Deinde idem Imperator domno Vvidoni abbati unum ex ducibus suis, UGONEM comitem dedit, cui præcepit, ut imperiali potestate sumta, restituerit ecclesiæ quidquid possederat, tam castella quam villas, & non discederet ab eo, donec omnia possideret pacata. Qui veniens, antequã monasterium ingrederetur, de ponte qui fuerat subversus querimoniam fecit, & in præsentia præfati Ducis intus in eodem monasterio coram episcopo Nucerensi DODONE, & episcopo Synogalliæ, ADELBERTO nomine, & coram baronibus tam Pinnensis quam Thyatinensis comitatus, quorum ibi maxima multitudo advenerat, in die statuta, videlicet die mensis Januarii, anno millesimo vigesimo-octavo ita sancitum est, & confirmatum scripto per manus Vvidonis abbatis, ut liceat abbatibus sancti Clementis ex illo tempore usque ad finem mundi construere pontes ubicumque voluerint, &c.

Placitum in quo perorat Guido.

5. *Placitum contra monasterii bonorum invasores postea habitum est.* Cumque multi advocati essent in præsentia præfati Ducis & prædictorum episcoporum, Synogalliæ videlicet & Nuceriæ, necnon BERALDI Spoletini episcopi, & VVALTERII Furconensis, & in præsentia Bernardi & Petri judicum sacri Palatii, & Berardi comitis filii comitis Theodoni, Attonis comitis, & filii ejus Alberici comitis, Ugonis comitis, & Offredi comitis fiiii Molandi comitis, prænominatus abbas habuit verba hujuscemodi: „ Domne Dux, & vos domni Episcopi, „ Comites & Barones, qui ex præcepto domini Imperat. vocati venistis, audi- „ te me, si vobis placet, pro amore Domini nostri Jesu-Christi. Monasteriũ istud, „ cui, Deo volente, præsideo, quod institutum fuit & fundatum a sanctissimo impe- „ ratore & victoriosissimo LUDOVICO, ita spoliatum est & nudatum omnibus „ bonis, ut servi Dei qui in eo latitant, vix habere valeant unde vivant diebus sin- „ gulis. Vicini nostri, qui nos pro Deo diligere & pro metu Imperatoris caros ha- „ bere debuerant, invaserunt possessiones nostras, occupaverant castella, quæ „ antecessores nostri cum magnis expensis ad tutelam monasterii, & decus re- „ gni ædificaverant, nec ea nobis reddere volunt; immo de illis nos & nostros, quos „ paucos nobis relinquerunt, expugnant. Alii abbates qui ante me fuerunt, quoniã „ erant de carne eorum, læsionem ecclesiæ patienter tulerunt. Ego vero qui ex- „ traneus sum, qui in nullo habeo fiduciam, nisi in Deo & justitia domni Impera- „ toris, tantum malum ferre non possum, obsecro & obtestor pro amore Dei, & „ reverentia vestræ præsentiæ, illos qui huc usque debacchati sunt in destructio- „ nem & confusionem ecclesiæ sancti Clementis, & dejectionem nostræ congre- „ gationis, reddant sponte quod male de nostro tenent, & non sperent me crede- „ re minis, quia paratus sum pro honore Ecclesiæ meum sanguinem fundere & „ pro nomine Salvatoris. His dictis obmutuit, & quod illi respondere vellent, sicut „ vir sapientissimus, cum maxima gravitate diutius exspectavit.

Invasores respondent.

6. Tunc illi in unum conglobati consilium acceperunt, & quod ex consilio acceperant uni pro omnibus intimare præceperunt. Tunc ille jussus „ inquit: Do- „ mne Dux, & vos omnes Episcopi & Barones, qui præsenti interestis concilio „ amicorum & consanguineorum nostrorum, qui revera una sumus caro, incœpi „ vobiscum loqui; etsi defecero, sicut in hac terra est consuetudo, non est bonum „ quod ipsi propter meam simplicitatem damnũ patiantur. Ipsi poterunt emen- „ dare si aliquid minus fuerit nostro eloquio. Non indigemus multis verbis, peti- „ mus misericordiam & pietatem domni Abbatis, ne velit proscribere filios no- „ stros, qui fuerunt nati & nutriti sub alis & præsidio beati Clementis: quod ma- „ le tenuimus, bene tenere parati sumus: occupatores, pervasores vocamur, nos „ servos monasterii & benefactores amodo & deinceps & fatemur & promitti- „ mus: & quidquid necessarium fuerit ecclesiæ, tam in libris quam in ornamen- „ tis, de nostro dare, & censum annuatim persolvere, & contra hostes, si aliqui con- „ tra monasterium insurrexerint, nos pugnaturos & successores nostros scripto & „ sacramento confirmabimus.

Abbatis constantia.

„ 7. Ad hæc Abbas respondit ex consilio: Non ego sum ex illis, qui blando „ possint decipi verbo. Si funditus dimittitis possessiones, quas impie pervasistis ego

„ ego suscipiam; sin alias, pro certo sciatis, quia nec angulum alicujus domun- ANN. CH.
„ culæ vobis dimittam. Totum quod invasistis dimittite: & postquam dimiseri- 1045
„ tis, quod nobis placuerit, non pro censu, neque affirmatione alicujus chartu- 23. Nov.
„ læ, & quamdiu voluerimus, & res nobis dimissas ad profectum ecclesiæ nostræ
„ tractaveritis, pro amore parentum vestrorum, & rogatu circum adstantium
„ permiserimus. Illi metuentes magis Imperatorem quam Deum, & cognoscentes Abbatis vigorem & ejus invincibilem animum, ad ipsius genua procumbentes, quidquid ipsi male invaserant, in ejus misericordia derelinquerunt, & juraverunt quod nec ipsi, nec successores sui aliquid de illis possessionibus, quas prædictus venerabilis abbas Vvido sibi retinuerat usurparent; & illis tantum, quæ sua miseratione, non pro timore eorum vel parentum suorum habenda concederet, contenti essent. Quæ autem retinuit Abbas in sua dominatione, & quæ illis concessit, ne iterum fiat altercatio, præsenti scripto mandare curavimus. Retinuit sibi dominationem totius terræ, & in proprio munitiones; in quibus etiam suos misit custodes. Retinuit & pascua, molendina, silvas, optima rura, decimas, ecclesias, sepulturam, & alia omnia quæcumque ad dominationis pertinere videntur officia. Illis dimisit cetera, non sub jure dominationis, sed, sicut petierant, servili conditione habenda. Sanso vero qui princeps quodammodo & actor hujuscemodi seditionis fuerat, ecclesiam quamdam in terra sancti Clementis, in loco videlicet, qui Blisianus est appellatus, in honore sanctæ Mariæ fundaverat, in qua contra jus & fas, sicut alter Jeroboam, suas aras erexerat, neque ad monasterium sancti Clementis funera tumulari sinebat; illam abbas Vvido cum haberet in manu, & deberet & posset funditus destruere, non pro timore Sansonis, sed pro reverentia sanctæ Dei genitricis, in cujus honore ædificata fuerat, integram consecravit, ibiq; quemdam monachũ suũ, nomine Franco, posuit, qui eidem ecclesiæ deserviret, &c.

8. Quidam presbyter, Ursus nomine, ædificaverat ecclesiam in honore sanctæ Mariæ, in loco qui Fasanaria appellatur, ibique posuerat abbatissam, nomine Giburgam, quæ præerat congregationi monacharum. In millesimotrigesimo Dominicæ Incarnationis anno, illam divino admonitus instinctu subdit monasterio sancti Clementis per manum domni Vvidonis abbatis, cum tenementis & pertinentiis suis, in locis & vocabolis, videlicet Casule, &c. Monast. Fasanaria.

9. Per idem tempus, *anno scilicet millesimo trigesimo tertio*, vir Domini Vvido abbas tam pro sua religione, quam pro gloriosi imperatoris Chuonradi timore, florebat pace & quiete in Domino; sed ei diabolus invidens, quosdam nefarios crudelitatis suæ ministros videlicet habitatores sancti Valentini, contra eumdem sanctum virum armavit, & campum, qui proprie proprius beati Clementis erat, & ad jus ejusdem ecclesiæ pertinebat, invadere fecit: unde sæpissime vir summæ mansuetudinis angustiatus, baronum turmam & indigenarum aggregavit, quorũ testimonio cum præfati nequissimi acquiescere nollent, tandem sententia prolata judicio quod ipsi denegabant, & isti affirmare volebant, pugna terminari judicavit, ut qui victus esset campum amitteret, & de ceteris minus credulus appareret. Hanc enim rationem Valentiniani videbatur habere, quia Piscaria antiquos cursus nota erat prætermisisse, & idcirco affirmabant, quidquid intra eam & castellum continebatur, haberi de eorum possessione. Venit dies in qua multitudo baronum & plebis coadunari debebat, qui omnes uno ore affirmabant Abbatem injuste niti, & agrũ esse de pertinentiis sancti Valentini. Quid plura? Beatus vir Vvido, cujus spes tota erat in Domino suos jussit insistere orationi, & pridie antequam pugna debebat fieri, solus media nocte egressus de monasterio, comitante eum qui semper justis præsto est Spiritu-sancto, venit ad fluvium, & altera voce dixit ad eum: „ Adjuro te per nomen Domini nostri Jesu-Christi, & per virtutem Calumniam repellit. Miraculo.
„ beatissimi Clementis presulis & martyris, ut sequens me ad priorem cursum re-
„ vertaris, & campum deseras, quem malignantibus non tua sponte sed instinctu
„ diaboli delegasti. Et ostendens signum baculo quem manu gestabat, quo illum fluere juberet; tamdiu secutus est sancti viri vestigia, donec campum dimitteret sancto Clementi, & ad locum antiquum reverteretur, per quem cum magno impetu ad mare tendebat flumen, quod vocatur Piscaria.

10. Mane facto cũ omnes, de quibus supra diximus, ad pugnam parati venirent, ut

ANN. CH. 1045 19. Oct. ut victori laudibus, vel victo, sicut mos populi, contumeliis insultarent; cum viderent campum ex parte terræ sancti Clementis liberum remansisse, & flumen per antiquos cursus ad mare tendere, cognoverunt non humanæ virtutis sed divini judicii miraculum esse; omnes in fletum proruperunt, & ad pedes Abbatis ceciderunt, dicentes una voce: Nunc cognovimus, sanctissime pater, quia in te habatit Spiritus-sanctus, qui per Prophetam loquitur: Super quem requiescam, nisi super humilem, & quietum, & trementem verba mea? Vere tu in cælis habitas, licet in terris videatur conversatio tua. Non volebas quod pro te humanus sanguis effunderetur, magis petiisti, ut beatus Clemens quod sui juris est in aquis operaretur: in aquis marinis habuit templum, Piscariæ præcepit ut reverteretur ad antiquum cursum. Per hoc cognovimus quia Dominus Deus habitat tecum; cognoscimus reatum nostrum, petimus indulgentiam, habes in potestate tua si velis exstinguere vitam nostram, subdimus tibi quæcumque possidemus, ne velis a nobis elongare misericordiam tuam.

Isai. 66. 2.

11. Vir autem Domini Vvido pronus ad pietatem, ut vidit lacrymas, accepit misericorditer eorum petitionem, illos admonens ne in terris sancti Clementis aliquam ullo tempore facerent invasionem: quia non erat mortuus, immo vivebat cum Christo, qui pro Christo gaudenter susceperat mortem. Hanc noxam vobis condonet omnipotens Deus, & custodiat vos ne cadatis in pejus: quia illi malignando adhæsistis, qui numquam de vobis fuerit, nisi vos integros hauriat, fatiatus. His dictis regressus est ad monasterium, & non pro tanto facto in tumorem elatus, sed magis humilis de die in diem proficiebat, & ad profectum ducebat gregem sibi commissum, &c.

12. Peractis igitur omnibus & in pace redactis, pro quibus missus fuerat præfatus dux Ugo, revertens ad propria, Vvidonem venerabilem monasterio suo quiete manere, bonis temporalibus uti præcepit, & ipse reversus ad Imperatorem, singula prout gesta fuerant enarravit. Imperator autem Chuonradus tunc temporis Capuæ morabatur, in quam vigilia Pentecostes ingressus, & in Pentecoste coronatus est anno Dominicæ Incarnationis millesimo trigesimo-septimo, ubi supradicto Duce referente cum audisset quia bonum pastorem Piscariensis ecclesia sancti Clementis domnum Vvidonem haberet, qui factis & dictis omnibus comparibus suis lumen veritatis plenarie infundebat, gratias Deo reddidit. Indeque suam epistolam plenam affectu, & continentem quod ipsa Piscariensis abbatia nulli, nisi suo regio juri esset reservata... transmisit, &c.

Conradi erga monast. affectus.

Regularis observantiæ rigor.

13. Vvido vero abbas non propter hoc in gloriam est elevatus humanam, sed magis & magis sese humilians, totum Deo non sibi adscribebat, quod suum monasterium in pace manebat, religio in eo florebat, inter fratres maxima caritas erat. Nullus quod suum sed potius quod alterius profectui esset invigilando quærebat; pastorisque boni exemplo eruditi, unusquisque transitoria hujus mundi & vana gaudia despiciebat: & quia fallacem hujus mundi pacem reverendus Vvido sciebat, armavit se, ut præcepit Apostolus, lorica justitiæ & galea salutis, contra spirituales nequitias pugnaturus, rebellemque carnem perdomuit, & spiritui servire coegit; jejuniis & orationibus intentus pro Imperatore, pro Regibus, pro universali Ecclesia, populo videlicet Christiano, sollicitus cum lacrymis & singultibus juges Domino orationes fundebat, ut ipse, a quo omne datum optimum, & omne donum perfectum est, pacem a superis in terram mitteret. Rectores Ecclesiæ conservaret, rebelles ad unitatem fidei converteret. Et dum beatus vir favorem populi vitans, soli Deo vacare cuperet, exteriora negotia fratribus ecclesiæ commendavit, de grege curam habens, quo eum duplici pabulo reficeret, verbo & exemplo.

Militum violentia.

14. Accidit ut quodam tempore Trasmundus quidam marchio cum magno exercitu per fines sancti Clementis iter haberet, & dum, sicut juvenum moris est, populares & rusticani, qui in ejus comitatu plures aderant, ad villas & ad casalia causa deprædandi concurrerent, venerunt Alanum, quæsierunt cibaria sibi & exercitui necessaria: & nisi festinanter darent quod eis petebatur, castellum illud subverterent, aut igne cremarent, atrocissime minabantur. Opidani vero, quia sibi non fuerat imperatum ab Abbate, nec audebant ~~in terra~~ sancti Clementis

tis novas consuetudines ponere, ad portas cucurrerunt, castellum muniverunt, & se defendere deintus parantes unum de caballis hostilis exercitus occiderunt. Unde marchio succensus ira suos milites armari jussit, & castellum obsedit, centum aureos solidos pro redemtione equi expetens, qui vix decem valebat. Et idem ipse in prima fronte cum armatis peditibus versabatur, mortem, pericula, incendia, destructionem comminans, nisi cito quod postulabat pretium sibi daretur. AN. CHR. 1045 23. Nov.

15. Venerabilis Vvido hoc audiens claustrum exivit, ad exercitum venit, Marchionem furore succensum mitigare humiliter studuit. Et cum videret quia nihil proficeret, ubi esset equus interfectus interrogavit. Quem intuens in acie deformem, vilem & confectum senio, etsi non esset percussus gladio, per se citius moriturum, in conspectu totius vulgi, facta primitus oratione, conversus ad Dominum dixit: Domine Jesu-Christe, cui nihil impossibile est, qui dixisti discipulis tuis: *Quodcumque credentes petieritis fiet;* ostende virtutem tuam nunc etiam in hoc vilissimo animali, redde sibi vitam quam tulisti, quia sine te nec passer potest ad terram cadere, ut quiescat furor istius populi, qui subvertere, succendere, destruere minantur, & ut video parati sunt, possessionem beatissimi Clementis martyris tui. His dictis accessit ad caballum, & tangens eum leviter cum virga quam manu gestabat, dixit ad eum: Surge, erigit te Dominus noster Jesus-Christus: vade incolumis, servi Domino tuo sicut fecisti hactenus. Confestim equus surrexit incolumis. Et hoc viso sedatus est furor Marchionis, & totius exercitus in res monasterii debacchantis. & conversi ceciderunt proni ad pedes sancti viri orantes ut pro se preces ad Deum funderet, ne quod ipsi moliebantur injuste facere in eos juste converteret. Sanctus autem vir vultu placabili eis benedixit, & ut ab iniquitate discederent imperavit. Sicque factum est, ut illi sine læsione reverterentur ad propria, & terra quam succendere minabantur, sub protectione beati Clementis remaneret intacta. Miraculo frangit.

16. Quidam nobilis & potens vir in Caramanico, nomine Tebaldus, audiens celebrem famam honestatis atque religionis sancti Guidonis abbatis, exhortatione suprascripti viri Dei Adelberti, contulit eo tempore pro anima sua beato Clementi duas ecclesias, sancti Nicolai a sancto Adelberto fundatam, sanctæ Crucis ab eodem restauratam, cum omnibus rebus & pertinentiis earum.

17. His aliisque pollens virtutibus Vvido abbas sanctissimus, intra claustra monasterii dum finem vitæ suæ sibi ostensum cælitus exspectaret, per singulos dies jejuniis & orationibus intentus, ægrotare cæpit, & statim advocatis fratribus, & qua die & qua hora moreretur eis innotuit, dicens: Ego, fratres & filii carissimi, sicut mihi ostensum est, viam ingredior universæ carnis; commendo vobis transitum meum: ex hac vita egrediar in die qua celebrabitur festivitas sancti Clementis, in ea hora qua in Missa recitabitur Evangelium, cum perventum fuerit ad illum locum ubi dicetur: *Euge serve bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui*. Ego in eodem momento absque ulla dilatione in manus nostri Salvatoris tradam spiritum meum; & credo quia ejus, cui fideliter deservivi, beati videlicet Clementis, in cælesti palatio habebo consortium. Gravescente ejus infirmitate, advenit celeberrimus dies festivitatis prænominatæ, in qua se moriturum prædixerat, & antequam Missa inchoaretur se portari fecit intra ecclesiam, & sumto viatico, conversus ad Dominum exspectabat sui exitus horam quando Evangelium legeretur, sicut sibi fuerat repromissum. Fratres occupati in tanta sollemnitate, & dolentes ultra modum de tanti pastoris velocissima migratione, fecerunt processionem, & expletis omnibus, sicut moris est in tali festivitate, cum Evangelium legeretur, in eodem momento, quo se mori prædixerat, cum a lectore diceretur: *Euge serve bone*, adstante populo & clero, &, ut magis credendum est, cętu angelico, tradidit spiritum; & quod diu desideraverat, & ad quod die noctuque suspirabat, vitæ æternæ suscepit bravium; anno Dominicæ Incarnationis millesimo quadragesimo-quinto, nono Calendas Decembris, ejusque memoriam solet celebrare Piscariensis ecclesia die altero post beati Clementis sollemnitatem annuam. Sepultusque est in eadem ecclesia prope claustrum monasterii, juxta parietem, in parte australi, ubi se vivere in cælestibus probat quotidianis miraculis. Vixit autem in regimine annis viginti uno, mensibus sex, diebus viginti tribus. Non multo post Mortem prædicit. Obit.

ANN. CH. 1045 23. Nov. post tempore postquam ad Dominum migraverat, multis virtutibus se vivere cum Christo declaravit: de quibus pauca memorabimus, quia ad alia memoranda properamus.

Miracula post mortem.

18. Quidam puer, nomine Placidus, monasticis institutionibus in claustro erudiebatur, qui postea multum proficiens ad profectum ecclesiæ, quod in pueritia didicerat cumulavit. Is dum esset sub custodia, sicut moris est monachorum, quadam die acriter cœpit febricitari, & dum ardore febrium incenderetur, & prope duceretur ad exitum, a fratribus, a quibus pro morum honestate tenerrime diligebatur, deportatur ad tumulum sancti Confessoris Vvidonis, & fusa oratione pro eo cum fletu & suspiriis, in eodem momento absque ulla dilatione surrexit incolumis, tamquam numquam fuisset vexatus febrium incendiis.

Podagra sanatur.

19. Alio tempore quidam monachus, nomine Gerguinus, illa infirmitate quæ gutta appellatur, graviter fuerat occupatus, ut in ejus toto corpore vix aliquod sanum membrum reperiretur; & non solum a se ipso, verum etiam a multis de ejus salute desperabatur. Rogavit se deferri ad tumulum prædicti Confessoris Christi, ubi dum jaceret prostratus humi, confestim facta oratione sanus effectus est, & gratias agens suo Salvatori, devovit se de cetero in obsequium beati confessoris Christi Vvidonis.

Mulier cæca.

20. Quædam mulier gravem oculorum dolorem diutius passa, ad ultimum cæca effecta est, ita ut neque diem a nocte discerneret, neque aliquid aliud videre posset. Adducitur suorum manibus ad sepulcrum sancti Vvidonis abbatis, & cum magno singultu ejus auxilium postulans, continuo lumen recepit, & quæ tristis venerat, cum magna lætitia ad propria remeavit, reddens gratias Deo pro salute recepta, & fideli servo ejus sanctissimo Vvidoni.

Multa omissa.

21. Multa alia sunt, quæ Dominus Deus per sanctissimum servum suum Vvidonem quotidie operatur, quæ singula a nobis si scriberentur, & fastidium generarent lectori, & fortasse incredibilia viderentur.

APPENDIX

De B. Adelberto monacho Casauriensi.

1. *Pauca quæ de beato Adelberto Chronographus Casauriensis scripsit, beati Vvidonis vitæ subjungimus, cum ejus mortis annum & diem ignoremus. Obiisse tamen post beatum abbatem vel ex eo solo patet, quod Dominici, qui eidem beato Vvidoni successit, electionis decreto consensit & subscripsit. Aliquando* beatus Adelbertus, *aliquando* vir Dei, *aut* vir religiosus *a Chronographo appellatur, qui & eum miraculis claruisse affirmat. An vero cultu aliquo publico umquam donatus fuerit nos latet; immo nomen ejus nec in fastis Benedictinis, nec in allis Italicis reperitur. Pauca quæ de eo rescire potuimus, ex Johanne Berardo Chronici Casauriensis scriptore accipe, qui vitæ illius libellum laudat, sed excidit.*

Adelbertus sub Vvidone fit monachus.

2. In tempore istius Vvidonis, de quo plura locuti sumus, quidam Adelbertus filium suum eodem nomine appellatum monasterio sancti Clementis obtulit: & humiliter eum sanctis institutionibus & ritu monastico erudiri rogavit. Quem venerabilis Vvido tamquam suum, & revera plusquam carnalem, quia spiritualem filium, suscepit, monuit, erudivit, & in brevi ita perfectum reddidit, ut de claustrensi anachoritam redderet, de communi hominum cœtu angelorum consortem efficeret. Iste cum in Piscariensi monasterio tanta religione proficeret, ut jam miraculis polleret, sancto patre Vvidone permittente, in monte, qui Blettennius dicitur, primitus solus habitavit; deinde ad convallem descendens, in Pinne ecclesiam sancti Michaelis construxit, deinde ecclesiam sancti Eliæ, positam in fundo juris proprietatis sancti Clementis, restauravit. Indeque hominum frequentiam fugiens, in comitatum Teatinum transivit, in montem de Caramanico, ibique cum latere non posset, monasterium sancti Nicolai in pertinentia ipsius castelli de Caramanico, in loco qui Civitatula dicitur, fundavit. Ecclesiam sanctæ Crucis circa ipsum castellum, in loco qui dicitur Ad-aquasputridas, restauravit: omnesque supra dictas ecclesias suo monasterio sancti Clementis offerens subdidit.

Tum eremita.

3. Postquam vero in monte, qui dicitur Ursa, per aliquantulum temporis latuit, & ibi-

& ibidem occultus manere non posset, in convallem deductus descendit, & in comitatu Valvensi, in loco qui dicitur Eufinianus, ecclesiam in honore sanctæ Trinitatis & sancti Quirici martyris cum pertinentia de castello, nomine Pacentro ædificavit; in qua diutius habitans, multis virtutibus & miraculis, & tunc in carne & nunc in spiritu claruit, sicut libellus de ejus vita conscriptus insinuat. Ille vero sanctus Adelbertus antequam de mundo exiret, eamdem ecclesiam, cum omnibus quæ ad illam pertinere videbantur, beato Clementi suo alumno tribuit, & in manus præfati Vvidonis venerabilis institutoris sui donum ipsum charta confirmavit. ANN. CH. 1045. 23. Nov. Claret miraculis.

4. *Tetbaldus vir nobilis ecclesias duas a se cōstructas ejusdē viri sancti suasu Piscariensi abbatiæ subjecit, ut habetur supra in vita beti Vvidonis num. 16. Idē sanctus fratrem monachum, nomine* Guimarium *habuit, ut patet ex Henrici Imperatoris privilegio apud eumdem Chronographum, ubi Imperator* pro amore divino animæque suæ remedio, tam ob petitionem venerabilis Adelberti monachi, quam & germani sui Guimarii, ecclesiam sanctæ Trinitatis & sancti Quirici martyris in vocabulo Placentro, in comitatu Balbense, ubi Finianus dicitur *Piscariensi abbatiæ subjicit.*

VITA V. ANGELRANNI ABBATIS

CENTULENSIS IN PONTIVO.

ANN. CH. 1045. 9. Dec.

Ubi de venerabili Odelgero ejusdem loci monacho & Priore.

Ex Hariulfo Chronici Centulensis scriptore subæquali.

Ex Spicilegii Acheriani tomo 4. cum ms. cod. autographo collata.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Monasterium Centulense, quod a sancto Richario exstructum fuisse circa annum 1025. sæculo secundo diximus, labente sæculo nono a barbaris dirutum fuit, remansitque pene incultum usque ad sæculi undecimi initia. Hujus loci restaurator fuit Ingelardus ex monacho Corbiensi abbas Centulensis factus; cui* ANGELRANNUS *noster, seu, ut alii pingunt,* INGELRANNUS, *successit, vir non solum doctrina pro suo tempore præditus, sed etiam praclare gestis & pietate insignis, unde ei* SAPIENTIS *cognomen inditum est. Ejus vitam ex libro quarto Chronici Centulensis exscripsimus, omissis nihilominus iis, quæ ad rem nostram non faciebant. Hujus Chronici auctor est Hariulfus, qui paullo post Angelrannum in monasterio Centulensi vixit, quod ipsemet non semel, potissimum in fine libri quarti attestatur, ubi se a Gervino secundo, Angelranni, medio Gervino primo, successore,* monachizatum *fuisse refert. Ex ejus vero epitaphio, quod tom. 1. Analect. editum est, discimus, eum ex monacho Centulensi, tertium Aldeburgensem abbatem factum fuisse.* Vitæ auctor.

2. *Angelranno inter scriptores ecclesiasticos locus debetur, ob quædam opuscula ab eo edita. Ex his supersunt in ms. codice Centulensi quatuor libri de vita, miraculis & relatione sancti Richarii, quos Fulberto, quondam suo magistro, adhortante composuit, ut ipsemet in Epistola ad ipsum Fulbertum nucupatoria testatur. Hæc porro epistola cum primo libro, & capitulis secundi & tertii edita est sæculo secundo ad annum 645. quartus vero liber, qui sancti Richarii corporis relationem ex Flandria in monasterium Centulense continent, Sæculo 5. insertus est. Alia item opuscula meretrice composuit Angelrannus, de quibus agit Chronici auctor infra num. 15. Ceterum Scholastici nomen quod ipse sibi tribuit Angelrannus, tum etiam libri quos Bibliothecæ Centulensi comparavit, magnam ejus in litteras arguunt propensionem; idem probant discipuli quos in monasterio Centulensi frequentes habuit, quæ omnia in ejus Vita fusius exponuntur. Denique beatus Geraldus, postea Silvæ-majoris abbas, in libro miraculorum sancti Adhelardi, quem cum adhuc Corbeiæ moraretur edidit, testatur Ingelrannum miraculo cuidam sancti Adhelardi interfuisse, qua occasione ejus eruditionem his verbis extollit.* Intererat Matutinis abbas Ingelrannus, qui eo tempore ceteris philosophabatur altius, quemque hujus signi testem non sors miserat; sed cujus gregis pastor erat sanctus Richarius. Scripta.

3. *De anno, aut die, qui Angelranno supremi fuerunt, nulla difficultas: annum quippe ejus obitus 1045. diserte exprimit Hauriulfus. Dies autem in monasterii Necrologio assignatur, nonus mensis Decembris, his verbis:* 5. Idus Decembris obiit Angelrannus abbas. Cultus.

ANN. CH. 1045 9. Dec. Odelgerus — 4. *Sub Angelranno abbate Prior erat monasterii Centulensis* ODELGERUS, *cujus nomen cum sancti titulo exprimitur in catalogo fratrum conscriptorum Centulensium, ad diem quintam* Februarii, *his verbis.* Nonis Februarii obiit ille sanctus Odelgerus, monachus & Prior. *Ipse tamen, sicut nec Angelrannus, nullo cultu publico celebratur, immo & quo in loco eorum corpora jaceant, prorsus ignotum est: unde satis fuit utrumque* Venerabilis *titulo donare. Conjicimus nihilominus Angelranni festivitatem olim apud nostros Centulenses fuisse celebratam, ex veteri catalogo, qui Hariulfi Chronico, alia quidem sed antiqua manu, additus est, ubi hæc leguntur:* Hæ sunt sollemnitates ad Centulam proprie pertinentes. Kal. Jan. Dedicatio Ecclesiæ. 5. Non. Mart. Gervini abbatis. 5. Idus Decem. Depositio sancti Angelranni abbatis nostri, *quæ indicasse sufficiat. Jam ejus gesta exponenda sunt, inter quæ Odelgeri encomium occurret.*

INCIPIT VITA.

1. CUM igitur omnis mundus Unigeniti Dei descensione per carnis assumtionem se gratuletur redemtum, sitque universalis exsultatio, liberatio communis; proprium tamen quorumdam locorum dignoscitur esse gaudium, viros habuisse tales, qui sanctitatis ac doctrinæ prærogativa Patres non immerito vocentur & Pastores. Hoc privilegio potita, situ & nomine dulcis Pontiva provincia, præcelsorum sæpius lætata est virorum genitura. ipsa denique illud fulgentissimum sidus, beatum scilicet Richarium, olim protulit, cujus patrocinio & corporali præsentia se beatam exsultat Centula. Ipsa etiam post illos, quos supra meruisse legitur, gloriosæ recordationis virum protulisse scitur ANGELRANNUM, qui quoniam omnem sui temporis laudem excedit, sui nominis memoriam usquequaque protendit.

Angelranni parentes. — 2. Natus est Angelrannus Deifer, parentibus juxta sæculi pompam non adeo generosis, quamvis omnino ingenuis, sed plane Dei timore elegantissimis: qui quantæ opinionis, quamque boni odoris foret futurus, ante suam nativitatem divinitus præmonstratum est. Vidit namque ejus genitrix, quadam dormiens nocte, quasi ex se leniter sertum procedere, quod totius Centulæ muros præcingens, omnium ora in sui laudem & admirationem solvebat; quod postquam religioso marito insinuavit, ille gratia doni cælestis afflatus, dixit pro certo hoc fore præsagium optimæ prolis, quam Domini dono proxime essent accepturi, quæ bonorum odore operum universos afflaret. Hic ergo bonæ indolis esse incipiens, profundique sensus acumine vigens, infra ævum puerile repertus est in litteris discendis ferventissime ardens. Jam enim Deo se inspirante idem puer quinam futurus foret, præsagio quodam ostentabat; & cum scriptum sit, *Anima justi sedes sapientiæ*, Sapientia vero Dei Christus est, summæ Sapientiæ præsignabat se templum fieri, dum litterarum non poterat scientia satiari. Et quia non lasciviam mundi amplecti, sed Dei servitio perpetim maluit mancipari, monachili auctus est toga intra sancti Richarii monasterii claustra: dein divinis donis cum ætate crescentibus, habitum quem humanis præferebat obtutibus, multimodæ sanctitatis exornabat speciebus. Inerat ei mater & nutrix virtutũ humilitas, prępolebat in eo obedientiæ inedicibilis qualitas, conservabantur ab eo illa quæ odisse quemquam nescit caritas.

Fit monachus.

A

Litteris operam dat. — 3. Enimvero quia, ut supradictum est, in discendo multum gliscebat, recepta a Patre loci, nomine INGELARDO, non minima reverentia digno, licentia, longe seposita scrutatus est scholarum magisteria; more scilicet prudentissimæ apis, quę circuit diversorum florum arbusta, ut mellis dulcore sua repleat receptacula. Denique multorum experientia probatum, & liberalibus studiis ornatissimum civitatis Carnotenæ venerabilem episcopum, ac cum multo honore vocitandum FULBERTUM, præceptorem adeptus est atque didascalum; hic ei monitor, hic tam morum quam litterarum fuit institutor. Gaudebat venerabilis Præsul de tanti discipuli solatio, relevabatur tam idonei auditoris industria atque ingenio. Tandem igitur Grammatica, Musica atque Dialectica optime instructum, Centulam remittit tironem amicissimum, jam tunc sacerdotio ornatum, quem velut grandem thesaurum recipit pia congregatio Centulensium. Hinc jam quod ingenti studio fuerat quæsitum, profertur magnæ scientiæ præcipuum margaritum, reparantur libri, conscribuntur necdum conscripti, educantur pueri, dispertiuntur quam plurimis sapientiæ thesauri, illustratur patria: & ab omnibus circumquaque felix vocatur Centula, quę tanto præsagiebatur Patre beanda. Verum populi id fieri gestientis voluntati & desiderio felix accessit effectus.

Sub Fulberto Carnoteno.

4. Fo

ANN. CH. 1045 9. Dec.

4. Eo tempore rex ROBERTUS prudentiæ lumine clarus, regni Francorum post patrem HUGONEM illustrabatur fascibus, cui nutu divino, ut credimus, sæpedictus vir tali modo refertur notificatus. Cum enim adhuc in Franciæ partibus detineretur disciplinis scholaribus, supradictus Rex ire Romam bonæ voluntatis devotione est coactus: dumque jussu ejus diversis in locis quærerentur divini servitii plene imbuti officiis, ab omnibus prædicatus est efficax hac in re Angelrannus venerabilis. Itaque profectione parata Rex callem arripit, cui Angelrannus honestissima vita comes accedit. Interim dum gradiuntur, divitiæ hactenus occultatæ latius aperiuntur, prædicationum verba procedunt, commeantium corda infundunt; miratur Rex ejus affamina, delectatur continentis vitæ munditia, obstupescunt omnes linguæ nitorem, reverentur animi puritatem. Verum quod in ipso itinere relatum est gestum fuisse, dignum videtur inseri historiæ; si quidem multimoda assertione insinuatus est, ita per omnem viam Deo Regique in divino servitio militasse, ut librorum numquam indiguerit juvari solamine: quod an fieri potuerit, non inertes judicent, sed studiosi examinent. Igitur Romam perventum, atque inde feliciter est remeatum *a*.

Cum Roberto rege Romam petit,

5. Huius ergo eventu itineris, vir Dei Angelrannus ad Regis notitiam venit; quapropter ipse Rex non eum inter infimos relinquere corde tenus ambivit. Interim vero dum Rex perquirit, quo eum honore fulciat, semper venerandus Angelrannus sua inhabitatione Centulam exaltat; & provenit Deo ordinante, ut abbatia Centulensis paterna privaretur sollicitudine. Fratrum ergo sanioris consilii concordi electione, id officii suscipere cogitur Angelrannus, qui Domini præscientia ante omnia sæcula ad hoc fuerat præparatus. Tunc Rex ovans, quod sicut cupierat, locum honorandi reperisset, sæpe dictam Centulam hac de causa concitato gradu devenit. Enim vero famæ velocitas Angelranni aures percellens, dicto citius timore salubri ejus præcordia replet. Quid ageret non inveniebat: fratrum unanimis electio, exstante admodum parva quorumdam sua nobilitate inflatorum contradictione, pastoralitatem suscipere cogebat; regia etiam auctoritas ad hoc impulsura propinquabat. Sed ille qui subesse quam præesse malebat, omnino se indignum hujusce rei perceptione præjudicabat. Sumto igitur ausu silvarum lustra expetit, ibique se ne inveniretur abditis quibusdam recondit. Rex adveniens virum interrogat: furtim eum abscessisse monachorum turba proclamat. Rex miratur intentionem, prædicat humilitatem, jubetque ut citius pergatur, ac electus Domini ad se reducatur. Exeunt ergo militares præclarum Dei militem perquirentes: sciscitantur a quibuscumq; obviantibus, sicubi visus fuisset vir cluentissimus: tandem igitur peracta multa scrutatione, in silva Olandiani dignoscitur latere. Itur ocius, perquiritur, inventus adducitur, regisque Roberti præsentiæ sistitur. Rex itaque gaudens, ecclesiæ basilicam intrat, omnique spectante nobilium vel ignobilium caterva, per funes ad signa pendentes ipsi totius loci dominationem delegat. Dein jubetur ab ipso Rege, ut quantocius acceleraretur benedictionis consecratio digna. Vere ergo iste superni membrum capitis fuit, qui memor, suum Dominum, dum eum vellent populi facere Regem, fugisse in montem, ne supercilio prælationis extolleretur, maluit subire cavernam.

Fit Abbas Centulæ invitus.

6. Jam vero sumto Abbatis officio, quis ejus bona digne potens sit explicare? Erat enim ei studium juge propriæ vitæ nævis carere, coram Deo & hominibus bona semper providere, commissorum inepta resecare, tam exemplo quam verbo bona eorum augere: quidquid bonum semper ambire, quidquid pravum semper cavere. Nec ejus benevolentiæ sat est animarum salutem obtinere, sed curat etiam terrenis ædificiis locum commissum honorare. Denique mœnia struxit, sacras aras auro & argento vestivit, Christique vasa sacro-sancta pro posse ampliavit. Delectabatur plane sanctum ingenium bono opere, pascebatur pia mens sancta exercitatione. Interea NOTKERUS Leodicensis episcopus, cui a domno ingelardo

Suorum curæ incumbit.

a Romanum Roberti inter commemorat vetus Chronicum a Bessio laudatum, quod anno 126. nonnulli consignant. At ex Historia Translationis SS. Saviniani, &c. quam supra edidimus, patet Robertum multo antea iter illud suscepisse. Etenim ibi cap. 26. Constantia regina *cum parvulo filio Hugone Tillo* remansisse, & anxia ne Berta eam subplantaret, a S. Saviniano confortata dicitur. Cum vero illa ignoraret quis esset Savinianus, a Teoderico, qui *postea factus est episcopus Aurelianensis*, id accepit. Obiit autem Theodericus, ut ad ejus Vitam diximus, anno 1022. mense Januario.

AN. CHR. 1045 9. Decemb.

lardo abbate quædam sancti Richarii prædia fuerant oppignorata, obierat, & post alios duos DURANDUS ipsius sedis susceperat præsulatum. Hunc itaque abbas Angelrannus adiit, & ut conditionem, quam illius & suus fecerat antecessor renovaret, ne infirmaretur, exoravit. Qui Episcopus venerandi viri precibus adquiescens, nam & a domno EBALO [a] Remorum antistite idipsum facere fuerat exoratus, tale denuo rescriptum promulgavit. In nomine sanctæ, &c. Acta sunt hæc Leodio publice sub die 14. Kal. Octobris. Anno Dominicæ Incarnationis 1022. Imperii vero Henrici 19. &c. Hac igitur pactione utiliter reparata, monasterium reversus est.

A Richardo Duce, dona obtinet.

7. Aliquando etiam Neustriam ivit; & colloquio Marchionis RICHARDI usus, postulavit eumdem Ducem, ut pro salute suæ animæ sancto Richario aliquid largiretur: qui sciens virum esse prudentem, & monastici tramitis amatorem, benigne ei paruit, conferens per ejus manum sancto Richario casulam pretiosæ purpuræ, & ecclesiam Scabellivillæ, de cujus donatione talem condidit descriptionem.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, ego RICHARDUS [b] divina concedente gratia Nortmannorum Dux. Compertum esse volumus omnium sanctæ Dei Ecclesię fidelium industrię, quod Angelrannus abbas Centulensis cęnobii, ubi venerabilis confessor sanctus Richarius quiescit, clementiam nostram expetierit, quatenus ipsi Sancto largitione nostræ eleemosynę conferremus aliquid. Consilio ergo & suggestu nostrorum fidelium, decrevimus tradere perpetuo prædicto sancto & servis ejus ecclesiam quæ sita est in Scabelli villa. Pręfatus vero Abbas & Fratres sub testificatione præsentis chirographi spoponderunt, quod amore genitoris nostri, nostro, & matris, conjugis, & prolis, persona unius monachi ipsius congregationis augeretur numerus; ea conditione, ut illo decedente a sæculo, alterius per sæcula subsequatur successio. Illud etiam ut, ab hodierna die & deinceps, nos, nostrique filii supradictæ congregationis appellati socii, omnium quæ ibi gesta fuerint bonorum habeamur participes. Ut igitur hæc futuris temporibus donatio stabilis permaneat, sub gravi anathemate facto ab Archiepiscopo, me præsente, vel a quibusdam Episcopis cum suis Sacerdotibus, qui forte tunc nostræ aderant curiæ, jussimus roborari, & hanc insuper chartulam fieri quam signo manus propriæ voluimus consignari. Signum Richardi Marchionis S. Roberti archiepiscopi. S. Gonnoridis matris eorum. S. Judith. S. Richardi pueri. S. Roberti pueri. S. Vvillelmi pueri. S. Malgeri. Actum Rothomago 2. Idus Martii. Robertus [c] quoque ipse Rothomagensis archiepiscopus virum bonum esse cognoscens domnum Angelrannum, donavit ei unum bonum dorsale, quo hodieque nostra ecclesia ornatur.

Corpus sancti Vigoris Centulæ servatur.

8. At quia nunc Nortmanniam intravimus, libet parumper subsistere, ut quoddam necessarium explicemus. Retulimus sub domno Ingelardo, beati VIGORIS episcopi corpus honorabile a Neustria Centulam translatum, quod quia meruimus, Deo omnipotenti ex corde intimo gratias rependamus. Securi igitur de Dei munere in sancti corporis collata nobis benedictione, jam modo contra illos agamus, qui tantum bonum nostrum obscurare nituntur. Est enim quiddam sensibus nostris illatum, quod Deo auxiliante, abundanti ratione purgabitur, si tamen faciente invidia obliquus non adsit auditor. Verum nos singulariter neminem appetimus, omnibus semel respondentes: dum enim quemquam nostratum cum Neustrianis vel Silvanectensibus de sancti corpore colloqui contigit, dicentibus istis, quia noster Episcopus fuit, nobis quiescit; illis æque referentibus se hunc habere: noster a Deo nobis datus thesaurus apud incertos quasi fuscari videtur. Unde satis necessarie hanc modo rationem persolvimus, qua scilicet apud nos illum esse veraciter comprobemus, quod si quisquam clarescentibus miraculis hunc se habere defendat, & nos multo magnificentius eadem experti sumus. Vere enim

[a] Ebalus Remensem ecclesiam ab anno 1024. tenuit usque ad annum 1033. quo e vivis excessit, sepultus est in sua ecclesia prope gradus chori. Exstant ad ipsum epistolæ nonnullæ Fulberti Carnotensis.

[b] Richardus 2. filius Richardi 1. & Gunnoridis, fratrem habuit Rotbertum Rotomagensem Archiepiscopum, de quo paullo inferius.

[c] Annis quadraginta & octo ecclesiam Rotomagensem rexit ab anno scilicet 989. ad 1037. quo obiit. De eo agit Ordericus Vitalis, eique Fulbertus Carnotensis aliquot litteras scripsit.

enim Christiana fides fatetur, omnes Deo conjunctos, non eo tantum loco quo corpore habentur, sed ubicumque fideliter rogantur, divina posse monstrare. Sed jam pergat sermo in nomine Domini quo destinatum est, huncque sanctum nos confirmemus habere, tametsi alias magna operari videatur. Christus veritas nobis adstipulatur, ipsa sancti viri anima cælesti semper hereditate beata testimonium reddet, immo de verbis ejus verbi nostri testimonium fiet. Neustriani tamen, qui & Normanni, sui Episcopi non bene custoditi arguendi videbantur: sed mentem remordet, quia nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Ob hoc autem illos sinentes alia expediamus; dum & thesauri quondam habiti & modo perditi amissione constet eos satis fuisse punitos. Silvanectis autem civibus de sancti corpore inaniter superbis jam modo ora claudamus. Quo primo igitur tempore sancti corporis illatione beata est Centula, absque ullis gestorum ejus adminiculis aliquamdiu permansit. Delator nempe nomine & gradu atque civitate episcopii ejus relatis, de ceteris conticuerat. Cum autem Ingelardi abbatis de medio facti hic venerabilis Angelrannus, cognomento Sapiens, vicem suscepisset, fuit ei necessitas illa quæ supra exposita est ire Normanniam. His pro quibus ierat peroratis vel definitis, a clericis ipsius provinciæ & a monachis sancti Audoeni *a* cœpit inquirere, an nossent aliquem sanctorum, qui diceretur Vigor. Illi autem optime hunc scientes, hoc solum mirati sunt, quod ipse Abbas tantum confessorem nesciret, referentes ortum, vitam, ejusque dignitatem. Tum abbas rogat sibi monstrari vitę ejus scripturā, & describendi largiri copiam. At illi cum annuissent, tali ab eo auditu percelluntur: Cœnobio, inquit, Centulæ in monasterio domini mei sancti Richarii hujus sancti corpus habetur. Tum monachi beati Audoeni dixerunt ei: In hoc, honorande pater, te scito hunc revera habere, si ossa ipsa inspectans, mentum non inveneris apud te: quod idcirco illic tu non invenies, quia Deo gratias illud nos habemus. At ubi patriam nostram cum libello vitæ ejus repedavit, curavit insinuata citius probare. Revolvit sancta membra, & inventa tota ossium congerie, mentum deesse invenit. Quia vero ipsius vitæ lectio docebat, qua die sanctus e mundo migrasset, hæsitabat parum quid faceret: quia eam diem omnium sanctorum festivitas ex moderna Patrum *b* institutione vindicabat. Statuit autem, ut sequenti die festivitas sua sancto reexhiberetur. Factumque est ita, sed non sic ut tantum decuisset confessorem. His proficue, ut speramus, insertis, ad domni Angelranni vitam transeamus, alibi *c* de sancto Vigore certiora, & quibus obviari non possit probamenta dicturi.

Constantia ejus in reprehendendis nobilium vitiis.

9. Multo sudore & ingenio hic venerandus homo semper studuit ad usum monasterii illa revocare, quæ vel desolationis tempore, vel sub sui tempore antecessoris, aliqua fuerant fraude subducta. Constantia quippe internæ fortitudinis, quæ menti ejus inerat, multam potentium superbiam edomabat: quia fiducia sanctitatis se vallante, nullius potentiam verebatur. Angelrannus denique Comes Pontivorum, Hugonis advocati filius, cum ob expertam in illo sanctitatem compater ejus factus fuisset, magno etiam timore erga illum agebatur, quippe apud quem humani ingenii pravitati nihil successum sciebat. Antiquitus servata est consuetudo, ut in festo sancti Richarii tota Pontivorum militia Centulam veniret, & veluti patriæ domino, ac suæ salutis tutori & advocato, sollemnem curiam faciebant. Cum itaque jam dictus Comes inevitabiliter ad sancti Patris festum, aut alia qualibet die monasterium intrasset, statim ab Abbate venerabili, si quid loco abstulerat, tanta invectionis auctoritate arguebatur, ut miro modo non Comitem a monacho, sed servum a domino increpari qualitate rerum putares. Si aliquando corripienti non obediisset, Abbas loci amator, qui dicere poterat, Zelus domus Dei comedit me, continuo sese in verbis exaggerans, illumque infidelem, illum raptorem clamitans, nisi emendare sponderet, continuo excommunicabat. Hæc

a Sancti Audoeni celebre monasterium Rotomagi hodieque a monachis Benedictinis Congreg. S. Mauri incolitur.

b Et tamen jam sæculo nono recepta erat omnium sanctorum festivitas, quam Ludovicus Pius, adhortante Gregorio IV. summo pontifice, in Gallia & Germania celebrari mandavit. Vide Thomassinum in Tractatu de Festis lib. 2. cap. 21. Hodieque S. Vigoris corpus apud se servari asserunt nostri Centulenses.

c In capite scilicet 20. hujus quarti libri Chronici Centulensis, in gestis beati Gervini, quæ dabimus in altero hujus Sæculi tomo.

ANN. CH. 1045 9. Dec.

ejus animi fortitudo plurimum contulit, & ut suo tempore nihil loco raperetur obtinuit. Quod nos ideo sic dicimus, quia cum nostro ævo desint largitores, bene nobis res agere videretur, si non pateremur infestissimos prædatores. Venerabilis tamen Angelrannus non hoc solum obtinuit, ut sibi nihil tolleretur, sed & multa per Dei gratiam sibi darentur & redderentur. Angelrannus igitur Comes, monitis ejus animatus, villam quamdam sancto Richario delegavit, de cujus deditione testamentum conficiens, regia auctoritate confirmari voluit, ita se habens:

„ In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego ANGELRANNUS compertum „ fore cupio cunctorum sanctæ Dei ecclesiæ fidelium industriæ, quod remorante „ præcellentissimo rege ROBERTO Compendii palatio, corroborandam in præ„ sentia ejus obtuli, quam feceram sancto Richario quondam donationis chartu„ lam. Tradideram siquidem ipsi sancto in pago Pontivo villam, quæ Comitis „ villa vocatur, eo conditionis pacto, ut ego ipse dum vixero, & post me unus he„ res, quem vivens designavero, teneam, atque in festivitate sancti Richarii, „ quæ 7. Idus Octobris * celebratur 12. denarios in censu persolvam, quod si he„ res a me designatus reddere neglexerit, aut legaliter emendet aut perdat. „ Quam concessionem in præsentia Regis regnique nobilium obtuli & regia au„ ctoritate confirmandam censui. Signum Roberti regis. Sig. Constantiæ regi„ næ. Sig. Henrici ducis. Sig. Roberti Sig. Odonis Sig. Angelranni comitis. Actum „ Compendii palatio Nonas Aprilis.

Adversa patitur.

10. Hucbertus quidam miles, qui beneficiarie cum jurejurando nostrati Abbati famulari habebat huic venerabili Angeltranno aliquoties causa probationis exstitit. Si quidem aliqui ex suis parentibus sub præstatione certi temporis tenuerant villam sancti Richarii, vocabulo Noguerias, & tali occasione tamquam hereditatem sibi vindicabat. Contradicente Abbate, & illo insaniente, multa dura contigit venerabilem Angelrannum ejus immissione pati: nempe quam forti amoris vinculo erga suos stringeretur, hinc patuit, dum contra hunc Hucbertum, contraque omnes qui fratrum possessiones rapere conabantur, tam divinorum quam humanarum legum auctoritate certare non destitit. Nam Dei & Domini nostri informatus exemplo, & accensus amore, qui pro suis ovibus animam posuit: ipse quoq; pro ecclesiæ Centulensis villis vel prædiis multa pericula, multasq; iniquorum insidias perpeti non formidavit: pro illis certe qui sibi erant commissi animam posuisset, si id necesse fuisset, qui pro eorumdem re temporali, cum necesse fuit, multis injuriis affligi non recusavit. Ut enim subjectorum animas salvaret, ipse temporali suæ saluti numquam agnitus est pepercisse. Nam non in tantum creverat tyrannorum atrocitas, ut corpora perimendo animas effugarent; sed ad hoc processerat eorum cupiditas, ut eos rebus spoliantes miseros efficerent: & quia isdem magnificus vir eorum sævitiæ perpes contradictor exstitit, ab eis multa perpessus, etiam gladii percussionem Dei amator toleravit. Sed quia vere fateri possumus, justum confidere quasi leonem; iste pro commissis, bona conscientia fretus, nullam timuit passionem. Caritas enim in eo locum sibi vindicabat priorem, quæ foras utique propellebat timorem. Tamdiu itaque contra Hucbertum institit, usquequo procerum judicio in Regis præsentia, eam quam diximus villam derationaret.

Henricus Galliæ Rex monasterio villam restituit.

11. Sed quæ non mortalium corda rapacitas urget, si adsit locus! Rex enim HENRICUS illectus cupiditate, postquam fuerat definitum, ut Hucbertus non haberet in proprium jus, villam tulit, & quinquennio illius redditibus usus est. Sed cum ab Abbate frequenter argueretur, tandem metu judiciorum Dei coactus, & venerabilis Angelranni assidua interminatione fractus, nobis eam cessit, & super ejus redditione testamentum confecit, quod nos quoque utiliter hic consignamus.

„ In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS Dei gratia Franco„ rum rex, omnibus Catholicæ Ecclesiæ filiis, quibus est cura animæ & corporis. „ Notum esse volumus cunctis futuris & præsentibus, qualẽ reditũ sancto Richa„ rio

* Prima scilicet ejus Translatio ex veteri Proprio centulæ; ejusdem Natale celebratur die 26. Aprilis, Relatio autem die 2. Junii.

„ rio pro animabus nostris & successorum permiserimus. Miles quidam, Hucbertus nomine, Noguenariam cum suis appendiciis, quamdam sancti Richarii villam, tendebat suæ invasionis tortitudine. Quotquot vero antecessores ejus tenuerat, sancto Richario per præstationis occasionem tollebant; iste vero quasi propriam volens invadere, repulsus est aliquantum Abbatis & Fratrum reclamatione: & illo funditus repulso, censura judicii nostri decidit in nostram jussionem: quinquennio tenui, solidam & quietam habui. Posthæc memor animæ meæ, & licet modicum cogitans de ejus redemtione, inclinatus etiam ab Abbate, & monachorum collegio, tradidi eam sancto Richario. Addidit etiam Comes Angelrannus ejusdem loci advocatus suam petitionem, cui ego eo tenore annui, ut numquam inde acciperet aliquam consuetudinem. Quod ne quis etiam successorum meorum audeat infringere, Hezelini Parisiacensis episcopi perculsi * anathemate, & omnium qui mecum erant Francigenæ, nec ipsum excepi Abbatem, ut alicui per aliquam tradat occasionem, ne aliqua iterum erratio nostræ animæ fiat periculo. Proihibemus ergo iterum nostro imperio, & omnium Episcoporum nostrorum interminatione, ne aliquis malefactorum aliquo modo audeat usurpare, ut non fiat mihi in illa reprobatio necessitate, ubi merita mea non poterunt me juvare. Prorsus ne aliquis dubitet imperium, videat scripto imperantis edictum. Actum est anno dominicæ Incarnationis 1035. Regnante Henrico, rege, anno illius 3. Abbas Angelrannus subscripsit, Rollandus monachus subscripsit, Gualterus subscripsit, Algisus subscripsit, &c. Hi etiam sunt testes omnium Episcoporum excommunicationis, præcipue Hezelini Parisiacensis. Qui deinceps infregerit ista, cum Dathan & Abiron fiat ei anathema maranatha, Amen. *Hic omittimus restitutionem molendini, eidem monasterio a Raginero milite factam.*

ANN. CH. 1045 9. Dec.

* percussi.

Misericordia erga pauperes.

12. Cum in omnibus erga hunc sanctum locum Angelranni abbatis cura provida semper haberetur, non tamen ejus benevolentia sublevandæ pauperum necessitati deerat. Fuit igitur ei pietas comes inseparabilis, per quam, Dei gratia se auxiliante, miserorum consolator splenduit singularis. Multoties enim e claustro processit, ut miserendi locum quoquomodo posset nancisci; & cum pro alicujus utilitatis ordinatione putaretur egredi, ille justitiæ famelicus, misericordiæ actibus cupiebat saginari. Enimvero gestabat nonnumquam pius latro sacculum misericordiæ gazis refertum, & dum hinc ac inde cerneret pauperem quemlibet proximare, antequam contra illum pervenisset, sumtos denarios in terram solebat jactare, illumque volentem transire, ad se Pater misericors evocabat, & quasi nescius quid illud esse posset quod solo tenus jacebat sciscitabatur. Ille qui ignorabat actum, Domine, aiebat, video nummos super terram jacere. Tum ille bene fraudulentus, & pie deceptor, ire jubebat & sibi tollere, dicens a Domino illi esse præparatos. O virum vere Deo dignum! o animum omni laude jugiter attollendũ! Ne enim vita expers maneret, piis actibus continue instabat; & ne eum laus transitoria percelleret, ipsos pios actus occultabat. Libet parumper nostram pravitatem, nostræq; intueri mẽtis tortitudinem. Nam & cum bona non facimus, cupimus laudari; & si parum quid contigerit nos boni facere, ab omnibus cupimus prædicari. Nos nec actu nec virtute qualibet resplendemus, & velut sanctiores pro solo habitu honorem extorquemus. Damnanda prorsus miseria, non esse sanctum, & sanctitatis requirere debitum. Verus itaque Dei cultor Angelrannus bonorum operum exercitiis illustratus, hospitalitatis amator devotus, humilitatis servator assiduus, caritatis etiam obses mansit æternus.

Opera ab ipso scripta.

13. Verum ingenii ipsius sagacis non facere mentionem, impiissimum duco errorem. Nam præcipiente sibi venerabili suo quondam magistro, domno scilicet Fulberto Carnotensi episcopo, almiflui confessoris Christi Richarii vitam ab antiquis compendiose descriptam, versu heroico jocundiorem fecit; nihil pæne extrinsecus addens, sed eumdem sensum per omnia repræsentans. Sane miracula, quæ Dominus ac Salvator noster per ejusdem Sancti merita suo tempore exhibuit, in uno libello compingens *a*, antiquis ejus miraculis compaginavit; in quorum capite postea quæ supra texuerat sic exorsus est fari:

Nunc

a Vide observationes prævias num. 2.

ANN. CH. 1045

Nunc ea complectar proprius quæ vidit ocellus.

9. Decemb. Subsequenterque intexit illam sancti Richarii relationem, quæ in præcedenti libello a nobis plenius exposita est *a*.

Odelgeri virtutes. 14. Hujus autem Deo tam cari viri vita excellens, multorum studia ad supernorum amorem accenderat: unde nunc æquissimum judicamus in ejus discipulorũ actibus, quanta Dei gratia viguerit, ostendere; ut quem jam monstravimus vere sanctum, ac per hoc Deo proximum, inde magis ejus bonitas resplendeat, quo non suis solis, sed & commissorum provectibus magnificus comprobatur. Erat ergo in hoc sancto cœnobio venerabilis vitæ vir, nomine ODELGERUS, qui abstinentiæ miræ, obedientiæ summæ, suique custos oris, magnum religionis per Dei gratiam præbebat lumen: qui a puero quidem sacris fuerat sub domno Ingelardo abbate disciplinis informatus, sed sub reverendissimo Angelranno, Decani vel Prioris potiebatur ministerio. Hic ergo assidue lectioni & orationi insistens, animi quoque simplicitati & puritati studens, magnæ vitæ studiis pollebat. In exterioribus etiam ministrandis satis probus ac valde aptus exstitit. Consuetudo autem ei fuerat perpetua, ut quando fratres ex indulgentia remissioris vitæ, aliquid sæculare aut etiam irreligiosum in communi sermocinarentur, secederet in ecclesiam, ibique psalmodiæ & compunctioni intentus, sedule Domino jugebatur. Qui etiam ne aliquo impulsu, aut alicujus occursu præpediretur, superiora templi conscendere procurabat, ibique liber & remotus, quasi de proximo ac de vicino, divinis obtutibus laudum & precum holocausta offerebat. Hic itaque post longam in sancto proposito exactam vitam, ad extrema pervenit: qui cum morti proximus exsisteret, & a fratribus vel a famulis ecclesiæ circumdaretur, repente exclamavit & dixit: Ecce chorus adest Angelorum. Ut enim omnipotens & pius Deus ostenderet quam devote ei servierat, voluit suę divinitatis ei morituro ministros transmittere, ut in eorum conspectu atque præsentia, sine gravi metu & dolore de corpore exiret. Hac autem vice, omnibus qui aderant stupefactis repente iterum subjunxit, & ait: Ecce chorus Prophetarum. Silentioque parumper habito, sic intulit: Ecce chorus Apostolorum; ac deinde: Ecce, ait, chorus Martyrum. Cumque paullum conticuisset: Ecce, inquit, chorus Confessorum: novissime vero cum denuntiasset dicens: Ecce chorus Virginum, eodem momento spiritum emisit. Et quia veraciter cælestis patriæ cives ad se suscipiendum venisse vidisset, sequendo testatus est. Reverendissimus vero abbas Angelrannus eum, ut decebat, vere sanctum, in ecclesiola sancti Vincentii martyris, quæ erat claustro contigua, venerabiliter sepelivit, & super ejus bustum tale epitaphium composuit.

Pia mors.

Justitiæ cultor fuit, & bonitatis amator
ODELGERUS, in hoc qui recubat tumulo.
Subtraxit vitæ quem vix Februaria nona,
Ut spes est, regno misit & æthereo.

Angelranni carmina. 15. Angelrannus venerabilis inter suæ magnæ sapientiæ monimenta, in sancti Richarii honore, quamvis antiqui abundarent, quosdam cantus dulciori composuit melodia, necnon sanctorum Walarici abbatis, & Wlfranni archiepiscopi honori proprios cantus coaptavit: beati quoque Vincentii martyris passionem metrice composuit, sanctęque virginis Austrebertę vitam metro subegit. Et quia tantus scientiæ fulgor non facile poterat abscondi, multi nobiles ejus se subdidere magistratui: e quibus fuerunt duo honorifici viri, GUIDO *b* præsul Ambianensis, & *c* DROGO episcopus Taruennensis. Hi ejus se discipulos, hi quoad vixerunt semper gratulati sunt se ejus prudentia illustratos. In tantum enim disciplinæ ejus bonitas

a Hic codice titulo capitis 9. sic habetur: *De Miraculis sancti Richarii, quæ ejus tempore acciderunt.* At caput ipsum desideratur, quod forte nihil aliud esset a libello de Relatione ejusdem S. Richarii.

b Guido post Fulconem ipsius fratrem, qui in Synodo Remensi sub Leone 9. papa exauctoratus fuit, Ambianensem thronum ascendit. Obiit anno 1074. ex Chronico Centulensi. Infra num. 22. Archidiaconus dicitur.

c Hanc sedem obtinuit Drogo ab anno 1031. ad 1078. Interfuit Concilio Remensi sub Leone 9. & elevationi corporis sancti Bertini. De eo jam non semel actum est.

tas sparserat, ut ubique ab omnibus ANGELRANNUS SAPIENS specialiter non immerito vocaretur. ANN. CH. 1045 9. Dec.

16. Cum igitur tantis & talibus bonæ famæ opinionibus miro modo polleret, impleretur que in eo ille apostolicus sermo, *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco*; inspector ille cordium, videns eumdem suum famulum infatigabili desiderio sibi velle sociari, ut puriorem quandoque susciperet, immo ut meritorum copiam ei accumularet, statuit eum ad huc tentationis lima polire, ac super incudem corporeæ infirmitatis, malleo propriæ percussionis interrogare. Deniq; tanta eum paralysis acerbitate perculit, ut non manum ad os ducere, non in lectulo se deinceps quiverit movere. Religantur manus innocentes supernæ districtionis vinculo, & quæ in bonis se semper exercuerant, ac mala studiosius caverant, hæc vel illa, bona dico vel mala, ne contingant artantur. Semper igitur gratias retulit Conditori, & cui antea in omni bona operatione se devotum exhibuerat, nunc valetudine pressus, corde & lingua laudis sacrificium victimabat; & cum hoc morbo sic vinculatus esset, ut omnino sui impotens maneret, tamen ejus ubique auctoritas metuebatur, ejus ubique nomen reverebatur. Sæpe autem accidit, ut quolibet residens uberrime fleret, & cum ab assistentibus interrogaretur quænam esset causa ploratus; se peccatorum pœnas formidando cogitare respondebat, quos intra tartari claustra diabolo ministrante patiebatur, & ob hoc non posse omitti quin fleret. Ita etiam cum alternantibus vicibus se lætissimum præmonstraret, interrogarentque famulantes, quidnam rei esset, quod tam alacer videretur; aiebat de cælestium gaudiis Angelorum, deque Sanctorum felicitate perpetua hanc sibi emanasse exsultationem.

Incidit in paralysim. 2. Cor. 2. 15.

17. Senescente autem illo, cum multis utile videretur, ut eidem Rector substitueretur; quidam secundum carnem nobilis, filius nempe ANGELRANNI Pontivorum Comitis, nomine FULCO, ejusdem loci alumnus, parentum auxilio, sæpe dicti loci Centulensis regimen sibimet usurpare tentabat. Sed enim cum rex Francorum Henricus, quo nescio casu accidente, Pontivum devenisset, idem Fulco, intercedente jam dicto Comite Patre suo, cupiebat obtinere ab eodem Rege totius loci dominationem, quod & factum est, ignorante penitus domno Angelranno abbate. Jam dictus vero Fulco, cum ob donum regium se Abbatem fore auspicaretur, sumta audacia impudenti, quibusdam militaribus in Fratrum refectorio, more scilicet incompetenti, convivium opulens exhibuit, quo sibi faceret fideliores, & ad adquirendum sibi honorem promtiores. At ubi nuntiatum est istud patri Angelranno, ministros vocat, protinusque se illuc deportari mandat. Manibus ergo famulorum ad ostium usque refectorii devehitur; ibique figens gradum, ex auctoritate omnipotentis Dei eos qui convenerant anathematizat. Hinc vero omnis illa eorum factio inchoat dissipari. Cerneres enim meliores quosque, in quibus parum quid timoris resederat, quasi reos ante judicem, sic ante justi faciem pavitare, & incendio excommunicationis ab eo illatæ miro modo terreri. Vir Dei itaque secedens inde Fulconem evocat, & an Abbas effici velit, minaci verbo sciscitatur. Cui præ pudore nihil respondenti sententiam intulit, dicens non posse eum fieri Abbatem [a], quamdiu scilicet ipse in corpore moraretur. Et quamvis isdem Fulco etiam alterius abbatiæ donum a Patre suo habuerit, numquam tamen, quamdiu vir beatus supervixit, effici Abbas ullatenus potuit, quia videlicet viri Dei sermo obtinuit. Qua in re animadvertitur sanctus vir prophetico spiritu actus fuisse, qui non absque nutu divino prædixerat eumdem non posse fieri abbatem, quamdiu scilicet ipse in corpore moraretur. Siquidem postquam venerabilis pater Angelrannus cælicas recessit ad ædes, idem Fulco abbatis officio donatus est primo post ejus sepulturam die, prælatusque monasterio Forestensi, quod ex antiquo, ut in hoc opere lucide patet, fratrum sancti Richarii cella fuerat; sed paullo ante a Comitibus Pontivorum subtractum, abbatiolæ nomen sibi vindicat.

Fulconi abbatiam ambienti resistit.

Ac futurum prædicit.

18. Et quia ad id loci pervenimus, libet memorare ob rerum notitiam posteris inti-

Monasterium Forestense.

[a] Non solum abbas Centulensis non potuit esse Fulco vivente Angelranno, sed & nec ullius omnino loci, ut ex sequentibus patet.

ANN. CH. 1045 9. Dec.

intimandam, qualiter idem locus nobis ablatus est. Ab ea die qua beatus & sanctus pater Richarius ibi finem vitæ mortalis accepit, & deinceps usque ad tempora Ingelardi abbatis in nostratum deguit ditione. HUGO vero primo Dux, postea Rex, eo tempore quo propter barbarorum cavendos incursus, Abbatis-villam nobis auferens castrum effecit, eique Hugonem præposuit Militem, Forestis Cellam nostræ ditioni subripuit, & eidem Hugoni perpetuo habendam contradidit, quia videlicet ipsius Ducis filiam, nomine GELAM, uxorem duxerat. Antea igitur in eadem cella clerici Domino militaverant: sed Hugone postulante, aliqui ex nostris illic monachis statuti sunt, qui & abbatem meruerunt simili modo monachum nostratem, nomine GUIDONEM, domni Angelranni fratrem; quique cum aliquantis ibidem annis in animarum regimine ministrasset, officii successorem habuit, HUCBERTUM nomine, nostratem monachum. Quando quidem nobis ille locus tollebatur, tamen ob amorem & honorem almi Richarii statutum est, ut de nostris semper ibidem fierent abbates monachis. Hucberto quoque mortuo, ejus loci regimen suscepit hic Fulco, quem nostri monasterii dominium sibi usurpare voluisse notavimus. Libet vero dicere de domno Guidone abbate, quod cum egregiis moribus & Deo placitis fulgeret, oculorum lumine, sicut & sanctus Tobias, privatus est, omnino tamen perseverante in mente ejus divinæ contemplationis claritate. Mox vero ut hoc flagellum cum gratiarum actione a pio patre Deo excepit, succedi sibi poposcit; & rediens Centulam, quod superfuit totius vitæ in sancto ibidem explevit servitio: qui etiam 8. Cal. Maii *a* dormitionem accepit, & a venerabili fratre suo Angelranno juxta sancti illius monachi Odelgeri corpus humatus est, talique dictitio prænotatus.

Guido abbas.

Obitus.

Mausoleum hic patrem recolendum rite GUIDONEM,
Sculptus litterulis monstrat habere lapis.
Extulit egregiæ quem mundo gratia vitæ:
Sublimem mundus hunc faciat precibus.

Advocati S. Richarii unde dicti comites?

Verum & illud placet referre, quod is de quo supra diximus Hugo, non Comes, sed advocatus dictus fuerit, quod nomen illi erat insigne, ob hoc quod ecclesiæ sancti Richarii defensor fuerit a Rege Hugone institutus. Quo etiam nomine filius ejus Angelrannus, hujus Fulconis pater, fuit contentus, donec permissu Dei Boloniensem Comitem bello peremit, ejusque relictam nobilissimam, nomine Adeluiam, in matrimonium accepit. Et quia Comitissam duxit uxorem, idcirco deinceps Comitis nomen accepit, quod a successoribus ejus jam ex consuetudine tritum perseveranter tenetur.

Angelrannus Regem adit ut Fulconem abbatia excludat.

19. Sed ad nostrum Angelrannum redeamus, & qualiter bonus bonum habuerit successorem jam dicere inchoemus. Cum, ut supra dictum est, comperisset Fulconem parentum intercessu, & pretii datione, præripere voluisse regiminis ministrationem, voluit adire regiam majestatem, ne animarum cura venderetur oraturus. Quod quia aliter ob infirmitatem non potuit, curru vectus implevit, & Regis auribus satis dura inferens, tormenta inferni illum subire ob distractionem gratiæ minatus est. Et Rex, qui bonæ mentis habebatur, pœnituit, reatusque indulgentia rogata se spopondit emendaturum. Non multi post hæc fluxerant dies, cum ecce ex divina, ut tenemus, voluntate, regali audientiæ interfuit Virdunensis abbas RICHARDUS, reverendissimum monachum, & merito bonitatis unice dilectum, GERVINUM secum habens capellanum. Et quia iste est Gervinus, de cujus post Angelrannum successione Centula gavisa est, decentissimum intuemur a principio sursum quis fuerit referre, ut homo diligendus, quo melius noscitur, melius & ametur *b*, &c.

In extremo morbo.

20. Rerum itaque conditor Deus, qui sui servi desiderium jamjamque disposuerat cælesti regni amœnitate mulcere, quique eum sibi habilem fecerat longissimi purgatione languoris, interno sapientiæ suæ consilio, quo omnem filium receptibilem

a Hunc ipsum diem assignat Necrologium Centulense his verbis: 8. *Kal. Maii obiit Guido abbas, qui fuit frater Angelranni abbatis.*

b Multa hic habet de Gervino, quæ suo loco ad annum 1074. proferemus.

bilem flagellat, ejusdem famuli sui valetudinem solito acerbiorem effecit, & cui mox incomparabiliter dulcia erat daturus, doloris diu tolerati fervorem multiplicat. Sed ut ostenderet, quod non ex ira, sed ex summa misericordia hæc ejus processisset correptio, evidentissima benignitatis super eum signa prætendit. Nam cum isdem vir beatissimus sacræ Scripturæ studiis attentissime semper fuerit implicitus, nec modo quidem cum gravissimo morbo urgeretur, a divinis operibus affectus ejus, & voluntas umquam potuit inhiberi; modo psalmodiæ indefessus insistebat, modo sacris divinorum præceptorum meditationibus hærebat, modo Missarum sollemnia in lectulo recubans, ac si ad altare staret, ore proprio decantabat, unde & contingebat quosdam mirari, ut vir qui tantæ sapientiæ sciebatur, quasi dementitium opus faceret; cum ille omnes quos inde mirari audiebat, ineptos & totius boni nescios dijudicaret. Accidit ergo ut quadam vice cum Missam in lecto recumbens protensis manibus decantasset, & omnipotens Deus quid erga illum ageretur revelare insciis voluisset, post Missam finitam sitim se pati insinuaret. Præcepit itaque ministro, ut sibi vini poculum ministraret. Ille concitus vinum detulit, sed ex hoc se nolle bibere sanctus indicavit. Minister regrediens aliud detulit, sed ad primum gustum, & hoc beatus homo repudiavit. Cumque famulus eum vidisset & semel & bis vinum repulisse, aliudque se velle senior indicaret, minister alia vina se non habere causatur. Tunc sanctus vir, ipsa verba dicenda sunt: De illo, inquit, affer mihi de quo nunc ad Missam habui. Quo audito circumstantes timore obrigescunt, & dulcissimo Patri cum lacrymis responderunt: De illo, Pater, ulterius non habebis, nisi tibi dederit qui & prius dedit. Siquidem cum Missam faciens extra se crederetur, dumque ad ipsum locum veniretur, quando Dominici corporis sacrosancta libatio agi solet, cælestibus escis superno dono transmissis refovebatur. Igitur animadvertens quod ipsi sui familiares rem secretam agnovissent, volensque omnimodo celare bonitatem Dei in se peractam, quasi permotus jubet eos citius recedere. Habent enim sancti viri hoc proprium, ut cum bona faciunt, occultari velint: ne scilicet laudis transitoriæ plausum recipientes, ante Dei oculos operationis suæ mercedem imminuant.

ANN. CH. 1045
9. Dec.

Vino cælesti reficitur.

21. Dum vero ista agerentur, & beatus homo jamjam præ multa infirmitatis acerbitate corpore putaretur absolvi, & ob hoc ab his quos nutrierat sollicite observaretur, accidit necessitudo, pro qua ad regalem curiam mittere necessarium fuit. Præcepit itaque domnus Gervinus, qui jam loci dominatum retinebat, uni e fratribus, ut id negotii expleret. Ille vero qui desiderabat optimi Patris præsentialiter illustrari transitu, & implicari exsequiis, omnimoda excusatione se non id facturum respondit. Tunc venerabilis Gervinus tali responso coactus, sanctum Dei virum Angelrannum quo jacebat adiit, eique monachi inobedientiam intimavit. Ipse autem eumdem monachum ad se vocari faciens, inquisivit cur non præceptum implesset, dein jubet etiam ut impleat. Cumque adhuc ille nollet, sanctus Abbas prophetici spiritus gratia luminatus promisit, dicens: Vade & fac quod tibi præcipitur, & scias hoc corpus terram non intrare donec revertaris. Tali sponsione exhilaratus frater viam arripuit, & ea propter quæ mittebatur apud regias aures optime allegavit. Superveniente autem vocatione superna, qua cælestia petens Angelrannus terrena desereret, sancta illa anima, angelorum ministerio Dei obtutibus præsentanda, v. Idus Decembris carnis exiit claustra. Jam vero ille qui multiformi argumento politus fuerat lapis cælesti ædificio locatur; jam qui in valle humilitatis superno rore humecta creverat, lilii flos cæleste fertũ exornat; jam quæ inter diversas gemma claruerat tonsiones, diadema supplet divinum. Monachus autem his, pro quibus missus fuerat, expletis revertebatur, cum subito in civitate Ambianensi, quo causa hospitandi diverterat, de obitu Patris dira eum nuntia percellunt. Tunc relicto hospitio, & ciborum apparatu, nam vespertina hora erat, & cœnulæ studebatur, certatimque conscensis equis Centulam repedavit, invenitque sanctum corpus jam exanime in monasterio positum, fratrum excubiis venerabiliter circumdari, proxima hora sepulturæ tradendum. Adfuit ergo, obsecutus est, & impleto ejus desiderio, etiam Patris prophetia impleta est, qui promiserat corpus suum terram non intrare, donec idem monachus de Regis curia reverteretur. Sepultum vero est sancti viri corpus infra militis Chri-

Futurum prædicit.

Obit.

ANN. CH. 1045 9. Dec.

Christi sanctissimi Richarii venerabile templum, eo loci in quo beati Laurentii veneratur martyrium. Cujus tumulationi venerabilis ejus successor abbas Gervinus tantum contulit decoris, ut cujuslibet antiquorum Patrum sanctitati honor tantæ sepulturæ sufficere posse crederetur; æquissimum contemplatus, ut honore decenti servaretur ejus corporis gleba; qui perenni lauro redimitus cum cælicolis laudes Christo hymnizat in æternum, Amen. Acta sunt hæc anno incarnati Filii Dei 1045. Ind. 12.

Ejus sepulcrum ornat Gervinus.

22. At Christus Dominus, cui hic beatus homo fideliter servierat, quanti apud se ejus servitium penderetur, quantaque hunc remuneratio cælitus exaltaret, claris indiciis mortalium notitiæ pandere dignatus est. Nempe in pago Vimmaco fuit mulier habens filiam paralysi percussam, quæ ad omne opus inhabilis grabato moribunda tenebatur. Hæc comperta beati abbatis Angelranni sanctitate, & fidei fervore succensa, salutisque filiæ cupida ad tumbam ejus cum candela illam deduxit. Cumque ipsa ægrota sepulcro hominis Dei candelam devote obtulisset, sedit juxta sepulcrum, & somno paullulum indulsit. Deinde evigilans sanissima redditur, & videntibus fratribus monasterii, Deumque laudantibus, ad villam unde venerat, vocabulo Filcharias *, propriis sedibus alacriter cum gaudio rediit, omnibus annuntians quanta sibi Deus per beatum Angelrannum abbatem fecisset. Guido igitur tunc Ambianensis ecclesiæ Archidiaconus, postea ejusdem sedis Episcopus, qui illius fuerat in studio litterarum discipulus a, tali ejus tumbam Epitaphio decoravit.

Ad ipsum paralytica sanatur.

* Feuquierres.

Quem tegit hic tumulus, lectissimus ANGELIRANNUS,
Hujus cœnobii Pastor & Abba fuit:
Dux gregis ecclesiæ, monachum spes inclyta vitæ,
Vixit, & in mundo mundus, & in Domino.

23. Qui igitur nosse vult quantę penes hunc sanctum locum fuerit utilitatis, versiculos intueatur, qui de eodem, ut posteri scirent & imitarentur, descripti sunt tali tenore.

Abba ANGELRANNUS loculo quæ paucula nostro
Contulit, hic retinet scriptus, qui cernitur albus.
Sancti Vincenti, necnon sancti Benedicti
Ecclesiam struxit; Cellam infirmisque paravit.
A fundamentis instauravit paradisum:
Altaris Petri tabulam componere fecit,
Thuribula ex argento etiam conflare gemella,
Librum Evangelii, sancti vitamque Richari,
Ipsius studium mero argento decoravit.
Est & Episto-liber-larum, atque Evangeliorum
Ipsius argento quem industria nempe paravit.
Ipsius atque calix studio præclarus haberi
Cernitur, adjuncta sibimet cum lance decenti.
Præter & hunc alius, quem in Missis semper habebat:
Unum dorsale, & tria pallia quam pretiosa.
Terras servavit pervasas, atque redemit:
Sicut Noguerias, Gaspannas, & Drusiacum,
Guibrenti ecclesiam, Frocort, Montisque Rochonis;
Ecclesiam Sacri campi, discrimine diro,
Dum plures trahitant, ut pars contraria vincat,
Detractus multis multa & perpessus iniquis.
Quæ supra retuli, necnon quam plura peregit,
Actum sic ut sit Domini scientia novit:

Ex-

a Hunc Episcopum poeticæ artis amantissimum fuisse asserunt Guillelmus Gemmeticensis lib. 7. Historiæ cap. 44. & Ordericus Vitalis libro 3. ubi aiunt ipsum edidisse librum heroico carmine de Expeditione Guillelmi Conquæstoris in Angliam.

Excedunt libri numerum quos ipse novavit,
Insuper excedunt numerum quos ipse refecit.
Talibus atque aliis cælestis præmia regni,
Ut spes est, meruit, Lector, quod posse monemus,
Ultimus ipsius fuit hic finis studiorum.
Ecclesiam sanctæ reficit moriendo Mariæ,
Cujus apud Dominum nobis suffragia prosint.
Ergo horum revocatori sint præmia vitæ:
Damnetur, cujus studio hæc neglecta peribunt.

24. Is ipse honorabilis vir posteritati consulens descripsit catalogum rythmicum de patribus sancti hujus loci, non quidem omnes designans, sed tantummodo illos memorans, quorum nomina vel chartæ, vel qualibet pittatiola insinuare videbantur, vel etiam Vita sancti Richarii specialiter notificabat. Hæc quidem honorabilis Angelrannus. Scripta.

VITA S. GUIDONIS ABBATIS POMPOSIANI IN ITALIA.

ANN. CH. 1046 31. Mart.

Auctore Anonymo ejus discipulo.

Ex Martio Bollandiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *De auctore sequentis libelli Anonymo, beati Guidonis discipulo, nihil notandum occurrit. Pomposia locus est ad dextrum latus Padi de Volane, sex a mari Adriatico miliaribus, olim insigne monasterium, a Guidone nostro maxime illustratum; nunc temporum injuria inglorium, Ferrariensi sancti Benedicti abbatiæ subjectum, ubi antiquus Abbatum Pomposianorum baculus asservatur. Istic per biennium docuit Petrus Damiani, quod in ejus vita postea videbimus, ubi* VVido venerabilis abbas Pomposianus, vir sanctissimus, suos legatos ad Petri Abbatem *direxisse perhibetur,* quo poscentibus fratribus verbi sacri erogare pabulum debuisset. *Eo in loco* caterva fratrum centenarium numerum ferebatur implere. *Idem Petrus suum ipsius in Pomposianos amorem testatur scripta ad eos epistola, quæ est lib. 6. epistola 6.* Religiosis viris & sanctis viris omnibus, qui Pomposiæ deserviunt, *inscripta. Quin etiam Opusculum* 13. *de perfectione monachorum, nuncupat* Domino O. venerabili abbati Pomposiano & sancto conventui: *ubi Papebrochius dubitat, num pro O. scribendum sit G. id est* Guidoni. *Ad hæc in ejusdem Opusculi cap. 29. laudatur Guido Pomposianus cum aliis nonnullis ejusdem temporis*, super quorum videlicet veneranda cadavera ex Sacerdotalis concilii auctoritate sacra sunt altaria erecta: ubi nimirum divina mysteria, miraculis exigentibus, offeruntur. *Denique in Opusculi 42. cap. 3. agit Petrus de Johanne Commiaclensi episcopo, qui* episcopales infulas monachica professione mutavit, atque in Pomposiano cœnobio, quod in beatæ Mariæ semper Virginis est honore constructum, longis post temporibus vixit, *nempe sub Guidone.*

2. *Eumdem Guidonem mirifice laudat Guido alter, monachus Aretinus, in epistola ad Michaelem Pomposianum monachum scripta, quæ exstat apud Baronium ad annum 1022. sed cum aliquot lacunis, & abbreviationibus, quas ex codice VVillingano supplere juvat.* Summæ sedis apostolicæ Johannes, qui modo Romanam gubernat ecclesiam, audiens famam nostræ scholæ, & quomodo per nostra Antiphonaria inauditos pueri cognoscerent cantus; valde miratus, tribus nunciis me ad se invitavit. Adii ergo Romam cum D. GR. 1050. *id est,* cum domno Gregorio Mediolanensi reverendissimo abbate, & D. P. *seu* domno Petro, Aretinæ ecclesiæ Canonicorum præposito, viro pro nostri temporis qualitate scientissimo. *Et post nonnulla sic de Guidone nostro Pomposiano.* Post paucos dehinc dies Patrem vestrum atque meum domnum Guidonem PP. abbatem, virum Deo & hominibus merito virtutis & sapientiæ carissimum, ut patrem animæ videre cupiens visitavi. Qui & ipse vir perspicacis ingenii nostrum Antiphonarium ut vidit, extemplo probavit & credidit, nostrisque æmulis se quondam consensisse pœnituit, veniam postulavit, suadens mihi monacho esse præferenda monasteria, episcopatibus Pomposiam, quod modo est per Dei gratiam & reverentissimi Guidonis industriam in Italia primum. *Qui locus quam Guidoni nostro atque suæ Pomposiæ sit honorificus, nemo non videt.* Tanti itaque Patris, *subdit ille*, orationibus flexus & præceptis obediens, prius auxiliante Domino volo hoc opere tantum & tale monasterium illustrare, meq; monachum monachis præstare: cum præsertim simoniaca hæresi modo prope cunctis damnatis episcopis, timeam in aliquo com-

ANN. CH. 1046 31. Mart.

communicari. *Hæc sunt præcipua loca, quæ emendatione egebant. In fine Guido Aretinus* dominum Martinum Priorem sacræ congregationis *salutat*; fratrem quoque Petrum, qui nostro, *ait*, lacte nutritus, non sine labore maximo, agresti vescitur hordeo; & post aurea pocula vini, confusum bibit acetum. *Ex quibus verbis Pomposianorum monachorum severitatem æstimare licet.*

3. *Superest ut aliquid de beati Guidonis translatione in Germaniam dicamus, quam paullo post ejus obitum factam fuisse testatur Trithemius in Chronico Hirsaugiensi novæ editionis, ubi hæc habet ad annum* 1046. Anno.... mortuus est sanctus Guido cœnobii Pomposiensis in suburbanis Ravennæ, villa Casamarensi, abbas anno regiminis sui 48: vir sanctissimæ conversationis, qui multis in vita & post mortem coruscavit miraculis, cujus corpus sanctissimum non diu postea, propter signa & miracula multa, Rex precibus suis ab archiepiscopo Ravennatensi obtinuit, & cum summa reverentia in Germaniam deportans, Spiræ in ecclesia sancti Johannis, quam pater fundaverat, collocavit; ab illa die usque in præsens tempus, ecclesia illa quæ sub honore sancti Johannis Evangelistæ consecrata fuerat, ad sanctum Guidonem nuncupatur: sancti autem corporis ad Spiram illatio facta est 28. die Aprilis, in cujus rei memoriam, festum ejus quotannis eodem die apud Neometenses agitur. *Dicitur tamen in breviariis Spirensibus Translationis hujus festum die 4. Nonas Martii hodie celebrari. Hinc Bollandiani censent Trithemium* Kalendas *pro* Nonas *incaute scripsisse. Ceterum* Rex *ille, qui sancti Guidonis corpus Spiram transferri fecit, fuit Henricus hujus nominis III. Niger vulgo nuncupatus; ut ipsemet Trithemius declarat ad annum* 1056. *quo obiit; ex eo autem quod a Rege translatio ista facta dicitur, conjiciebamus eam anno ipso* 1046. *quo sanctus Guido excessit e vita, contigisse. Hoc enim eodem ipso anno die* 25. *Decembris Henricus relicto regis nomine Imperator Romæ renuntiatus est. At eam anno sequenti consignandam esse discimus ex Chronico Saxonico, ubi ad annum* 1047. *legitur*: Corpus sancti VVidonis de Italia allatum est Spiram Imperii sui (*Henrici*) anno 1. regni autem 9. Indictione 15.

Pauca de pluribus scribit auctor.

1. BEATI GUIDONIS, viri per omnia egregii, vitam scripturi, lectorem operis hujus monemus, ne inter angustias incomparabilis per omnia viri merita credat comprehensa: sed ex minimis maxima, plurimaque ex paucis conjiciens, semina intelligentiæ nos præbuisse legentibus, ædificii magni jecisse fundamina, non perfecisse structuram, virtutumque illius tantum demonstrasse insignia, non virtutes ipsas designasse per singula recognoscat. Sed ut de eo cuncta non scribimus, ita cuncta non novimus: quoniam soli Deo sunt cognita, quo teste solo fecit plurima. Fugax enim jactantiæ, virtutum quas per eum Deus operabatur occultator erat. Pauca igitur de illius ortu vel conversatione scribentes, nonnulla vero de conversione ejus & vita eorum quæ post obitum suum miranda perfecit Parmam & Veronam funeris illius bajulas, Spiram quoque tanti thesauri possessione ditissimam testes invocamus: ut si fides his non adhibetur, vel pauca seu parva dicuntur quæ scribimus, valida videantur & certa, quæ tot talibusque roborantur ex testibus.

Guido Ravennas.

2. Igitur beatissimus Guido in suburbanis ortus Ravennæ, ab eadem urbe longe lapide decimo villa Casemarensi, parentibus admodum religiosis, nec genere [a] quoque infimis genitus est, ALBERTO & MAROCIA: circa quem, veluti primogenitum, in tantum parentum cura propensior erat, quantum dilectio potior. Erudiendus itaque liberalibus traditur studiis: in quibus sapientia cum ætate proficiens, a puero dignum in se Deo studuit habitaculum præparare. Præveniebat quippe ætatis profectum sapientiæ studiis: & sacra infantia virum perfectum jam spirabat in minoribus annis. Adolescens vero non suo appetitui, sed parentum studio cum serviret, sæculo huic, & vestibus pretiosis, & cultu deputatus a parentibus de nuru suscipienda tractatur, quod ab eis dum filio aperitur, his fertur tale dedisse responsum. Duas, inquit, juvenculas, ex quibus est mihi necessario una suscipienda conjugio, propositas video; quarum altera & genere altior, & specie pulcrior, prudentia quoque instructior, atque omni simul & morum & vitæ est honestate præstantior: sed quanto augustior merito, tantum, quod ad præsens spectat, angustior est opibus, quæ quoque (quod satis durum videtur, & asperum) non viri legibus se subdendam promittit, sed virum qui in jus transeat uxoris requirit; quodque gravius apparet, & artius, nisi spernat ea quæ possidet, nulli suos promittit amplexus. Altera vero longe inferior est prosapia & forma, sed affluentior præsentium copia, quæ me renitentem quoque jam suis blanditiis illicit, & inverecundis amplexibus atque impudicis innectit. Ex his quam

Nuptias fugit.

[a] Ex Strambiatorum familia ortum dicit Rubeus in lib. 5. apud quem *Norma, decus morum, doctor, Pomposianorum Guido beatissimus* appellatur ex veteri inscriptione.

quam potius eligam, tuo, pater, committo judicio. Quid hoc problemate providus juvenis intelligi voluerit, satis lector intelligis: spiritualem videlicet & sæcularem vitam, inter quas certum est esse tantam diversitatem, quanta inter propositas sponsas apparet varietas. ANN. CH. 1046 31. Mart.

3. Cumque superiorem illam, & præstantiorem eligere filio pater præcepisset, illico quasi ex jussione patris, quod dudum ex Evangelico mandato facere statuerat, distractis vestibus pretiosis, quibus indui solebat, pretioque earum pauperibus dato, pannosus ac nudus clam nocte Ravennam egressus, Romam rudis peregrinus tendit: ibique clericatu suscepto, Jerosolymam pergere animo fervente cogitabat; illic, si Christus quem quærebat annueret, Domino militaturus dum viveret: satisfecissetque votis, nisi quid aliud de eo Deo utilius providente, ab hac illum intentione per revelationem hujusmodi revocasset. Admonetur denique in somniis Ravennam redire, atque ibi in vicino sub cujusdam MARTINI eremitæ disciplina vivere, ac Domino deservire. Erat autem Martinus ille vir summæ continentiæ, & adeo in moribus vitæ probabilis, ut merito cunctis ad quos ejus notitia vel fama pervenerat, venerabilis haberetur & sanctus. Habitabat autem in insula, quæ interfluente Pado Pomposiam a se divisam ab aquilone considerat. Ad hunc ut Guido pervenit: quid esset a Deo monitus, quidve suo sedisset animo aperuit. Suscepit mox illum gratulabundus senex, & an monachus vellet fieri sciscitans, mox illum per omnia cupere, secumque perpetuo velle habitare cognovit: & cum vellet continuo vestem mutare, in crastinum ex consilio Martini differtur. Illas inducias tirunculus Christi graviter ferens, moræ impatiens, monachicum habitum induit mane, prius quam se Martini conspectibus reddidisset. Super quo facto cum Martinus illum argueret leniter, cur tale quid facere voluisset; respondit se non ulterius cordis sui desiderium ferre quivisse. Mansit autem in prædicta insula sub Martini imperio per tres annos beatissimus Guido, & ab eo quo cœperat mentis fervore proficiens de virtute in virtutem, continuis successibus ambulabat.

Romam adit.

Martino eremitæ se subdit.

Pomposiense vero cœnobium, satis tunc pauperrimum, ad Martini curam tempore illo pertinebat, cui providentia Romani Pontificis illud regendum submiserat: sed GUILLELMUS abbas huic ex Martini consilio præsidebat. Ab hoc ergo cœnobialis institutionis rudimenta perdiscere cupientem Guidonem Martinus Pomposiam transmisit; quem jam triennio continentioris & artioris eremiticæ vitæ observationibus apud se satis sufficienterque instruxerat: quem fratres in cœnobio eruditi, ex inculto vestitu ac temporalium penitus neglectu velut rusticum irridentes, futurum sibi abbatem illudendo prædicabant. Porro Guillelmus abbas strenuus volens eum in omnibus erudire, providenti consilio per singula quæque illius cœnobii officia eum per vices temporum ministrare constituit quatenus postmodum confidentius doceret quod enixius didicisset. Sane non post multum temporis idem Martinus, quasi de omnibus eruditum, quæ in cœnobiis geruntur, ne talentum sibi commissum occuleret sub modio, apud Ravennam cœnobio sancti Severi Guidonem præposuit, in quo regulariter & ipse vixit, & subditos vivere docuit. Sed & Guillelmus abbas solitariæ vitæ amore succensus, per idem tempus eremum petiit relicto cœnobio, vicariumque fratribus quos relinquebat JOHANNEM, cognomento Angelum, in abbatem constituit, virum per omnia probatum, & Angelica merito nuncupatione condignum. Ipso quoque migrante ad Dominum, ipse cujus vitam & causam narrandam suscepimus, hominibus & Deo dilectus Guido, obnitens quamvis & invitus, tamen præcipiente Martino cui a Guidone resisti rationis non erat, abbas efficitur: hac sane conditione, ut quandoque sibi liceret dimittere, quod cogebatur admittere. Eodem tempore pater ejus imitatus filium, & frater ejus, GERARDUS nomine, æmulatus germanum, relicto sæculo ad Christum conversi, sub eo in Pomposiensi cœnobio religiose conversati sunt.

Pomposiam se confert.

Sancti Severi cœnobio præficitur.

Dein Pomposiano.

Patre & fratre ei adhærente.

5. Crescente igitur religione monachorum & numero, vir in divinis rebus per omnia strenuus, quod nunc usque perdurat construxit monasterium, in cujus constructione fratribus operantibus aliquando crates lapidum ruderibus graves, non sine diabolico instinctu de superioribus muri ruerunt in terram: in quo casu quidam

Operarios servat ab interitu.

ANN. CH. 1046 31. Mart.

quidam ex operariis qui supererant cratibus, delapsi ad ima, læsionis nil senserunt: quidam vero dum corruentes muro tignisque aliquibus inhærent, sine periculo remanserunt, sed venerabilis abbas, sicut suis meritis cadentes a lesione protexit, ita pendentes oratione illæsos deposuit. Alio quoque tempore vas ligneum vino plenum super murum minister incaute deposuit; quod lapsum in terram, ne frangeretur vas, vel vinum effunderetur, viri sancti obtinuit meritum.

Mira quædam de moribundis monachis.

6. Item quodam tempore ex fratribus idiota quidam, nomine Martinus, in cellula a cœnobio milliariis octo distante dum degeret, defunctus est: cujus funeri dum debitum fratres exhibuissent officium, revixit qui fuerat defunctus, voceque anxia Patrem monasterii clamitavit: sed ad præsens non habuit quem quærebat, quoniam longe a monasterio erat, in quo abbas Guido manebat. Ducitur ergo ad monasterium, & ab eo quem vocaverat interrogatus ubi fuerit, quid viderit, quidve audierit: Loca, inquit, tormentorum, in quibus multos mihi notos ac propinquos cognovi. Cumque tremens quæ videbam attenderem, vir quidam stola amictus candidissima apparuit, me confortans, coronam in capite ferens auream, virgamque læva, favum vero mellis dextera portans, quem mihi comedendum obtulit: porrectum iterum iterumque comedere jussit, hæsitantem ne timerem admonuit. Sciscitanti vero mihi quis esset, Michaelem Archangelum se esse respondit. Cognito quis foret, quem porrigebat favum accepi & comedi, & ipso jubente ad corpus quod reliqueram, ut cernitis, redii. Per tres autem dies, quibus post modicum in corpore vixit, illius favi quem comederat dulcedinem in ore persensit: post triduum vero Patris Guidonis benedictione donatus frater ille in pace quievit.

7. Fuerat autem in eodem monasterio monachus, Bertoldus nomine, qui cum in extremis vitæ hujus ageret, morasque in exeundo ex reprehensibili conscientia sustineret; Domini misericordiam patre Guidone cum fratribus implorante, in se qui moriebatur reversus est, & quid de seipso vidisset referens, Dæmones, inquit, vidi adversum me insanientes, unius delicti causam, cum nihil in ceteris possent, præsertim (cum Christi bonitas omnia penitenti & confitenti dimisisset) opponentes. Sciscitantibus igitur fratribus, quæ qualisve esset culpa facinoris, pro qua se deputatum inferis diceret: Incantationem, inquit, quondam, dum adhuc sæculo vestibus & moribus deservirem, didiceram, quam tamen nec opere exercui, aliquando vero memoriam verborum ejus in aliquo tenui: solum est mihi hoc crimen objectum. Vestris vero orationibus quod ad præsens institit, evasi periculum. Sed ne possit ulterius hoc, quod nec scio vel recolo, delictum opponi, confiteor me & in hoc quoque peccasse, in quo me peccasse non novi, sicque frater in pace quievit.

8. Vir quidam Johannes nomine, Venetiæ ortus, domum patriamque relinquens, Pomposiam venit: susceptus vero ab abbate Guidone, ac monachus factus, adeo se probabilem exhibuit vita & moribus, ut quanta esset doctrina magistri, in gestis clareret discipuli. Etenim iste de quo loquimur, cum litteras omnino nesciret, Deum plusquam se, proximum vero tamquam seipsum diligens, hoc totum implevit quod lex continent & prophetæ: abnegans denique semetipsum, nihil umquam præposuit Christo: proximum quoque [si fas est fieri vel credi possibile) plusquam se convincitur dilexisse, cum nulli umquam intulerit injuriam, sepius vero illatam pertulerit; nec alicujus se permiserit gravari obsequio, cum cuilibet ipse foret semper subsidio; ac his solummodo subveniendo deesset, quibus adesse non posset, cujus autem sanctitatis vel meriti fuerit, finis ejus probavit. Die quippe una dum resideret in claustro in ordine fratrum, una quoque cum abbate Guidone, angelus nive candidior in specie viri se monstrans, dixit ei: Euge serve bone, veni, & intra in gaudium Domini tui. Qui cum a considentibus cunctis idem quod a se visum & auditum putaret, paullulum substitit; deinde illis tacentibus patri Guidoni quid viderit, quidve audierit retulit, dicens: Quid est, inquit, Pater, quod vir iste, quem mecum omnes vidistis, locutus est mihi: Euge serve bone & fidelis, veni, intra in gaudium Domini tui? Cui Pater: Relinquere nos, ait, fili, vis? Et iste non post multum tempus carne solutus migravit ad Dominum, sumpturus in præmio quod accepit in merito.

9. Ab-

ANN. CH 1046

9. Abbas igitur Guido, cujus omnis vita a cibis & vitiis simul continentia continua erat, in altero homines supergrediens, angelis in altero se comparans, statuerat aliquando, ut in monasterio secunda, quarta, sexta feria fratres non comederent pisces. Hoc statutum cum absente abbate, Prioris permissu, die quadam transissent, ilico factum culpabile pęna secuta est. Porcorum quippe monasterii grex per silvam diffugiens, per dies quindecim inveniri non potuit, donec abbatis adventu transgressio correcta est, ac culpa correpta. Etenim interdictorum usus abstinentia licitorum deletur, & appetitus carnali correptione castigatur virgarum. Sicque peccatum pœnitentia condonatur, pœnitentia indulgentia muneratur, quod porci satis demonstrarunt, cum de silva mox qua fugerant remearunt.

31. Mart. Abstinentia e piscibus certis diebus.

10. Habebat vir sanctus hoc divinitus providentiæ donum, ut si provenirent in monasterio adversa, non fortuito casui, sed alicujus delicti causæ, & ob hoc Dei judicio deputaret, unde imminens sæpe, futurum nonnumquam periculum evadebat. Animi vero fortitudo mentisque robur in eo quoniam maximum fuerit ex eo dignoscitur, quod nullis umquam fractus incommodis, nullisve carnis cessit illecebris. Temperantia quoque tanta in eo erat atque modestia, ut aliquibus non insolesceret successibus: ab omnibus vero quantum est homini possibile, excessibus temperaret. Frugalitatem vero in eo laudare vel continentiam quis digne possit? cum tanta fuerit, quantam de veteribus sanctis plus nullus habuerit, si de cibo vel potu dicitur, cum comedens semper esuriret ac bibens sitiret, &, ut aliter dicatur, comedens non comederet, bibens non biberet. Si de parvo peccato agitur, id semper cavebat, ne de se diceretur: Maledicti qui declinant a mandatis Domini. Supponens denique carnem spiritui, spiritum vero divinæ subjiciens virtuti, ex quo Christi militiam professus est, non se terrenæ subdidit voluptati. Quam castus & integer corpore, & ab his etiam vitiis, quibus minor ætas implicari solet, immunis fuerit, manifestum est. Justitiam vero, quæ omnium mater virtutum & causa est, sic in omnibus affecutus est, ut cunctis prodesse nulli umquam voluerit obesse. Prudentia autem in tantum præditus fuit, ut quandoque nequiverit ab alio decipi, nolueritque decipere quemquam. Vir Deo plenus sic vallatus fuit bonarum virtutum studiis, ut veniens princeps mundi hujus suæ perfidiæ in eo non inveniret vestigium.

Guidonis virtutes.

11. Regebat vir providus monasterium suum, subrogatis per temporum vices, quos e subditis elegerat, abbatibus aliis: quorum primus fuit VITALIS, quo decedente elegit PETRUM. Post cujus obitum THEOBALDUS fuit; post Theobaldum constituitur LEO: post omnes, qui admirabilis ejusdem etiam nominis eligitur GUIDO. Hi suo quique tempore præfuerunt fratribus, & monasterium gubernarunt habentes Marthæ officium, solliciti circa frequens ministerium. Porro ille qui optimam partem elegerat, una contentus erat: & hanc ne amitteret, inseparabiliter Christi pedibus adhærebat, nunc orando, colloquens cum Deo, quæ sua erant Domino referebat, nunc psallendo verbum ex illius ore audiebat. Habitabat in silva longe a monasterio milliariis tribus, ut vere de eo dici posset: Et erat cum bestiis silvarum habitatio ejus: & cum omni tempore ab his quæ necessaria sunt corpori abstineret, in diebus tamen duarum Quadragesimarum *a* tanta cibi & potus abstinentia, tanta virgarum cæde ac vigiliarum instantia corpus debile macerabat, ut excepta morte nihil tormenti amplius posset inferre nolenti persecutor crudelis, quam volenti sibimet inferebat ipse vere felix, vereque Christi fidelis.

Abbates vicarios substituit.

Ipse in solitudine degens.

12. Gerhardus quidam, genere Longobardus, quartanis diu febribus fatigatus Pomposiam venit, revelatum sibi divinitus asserens, quod si biberet de aqua, qua manus suas abbas Guido lavisset, ilico sanus fieret. Hoc audiens homo mitis & humilis & dictum exhorruit, & factum inhibuit; sed industria ministri ejus, Petri nomine, quod petebat æger bibit, & sanatus est. Quoties ejus meritis aqua transierit in vinum, testes sunt monachi ministrantes ei, sed & laicorum quam plurimi. GEBEHARDUS *b* quoque archiepiscopus Ravennæ, cum ad mensam una

Aqua in vinum conversa.

a Nempe *quę vel Natalem Domini, vel sanctum Pascha præcedunt*, ut legitur apud Petrum Damiani in Opusculo 14. paullo post initium.

b Hic in Pomposiano cœnobio sepultus, testante Rubeo, qui & ejus epitaphium refert in lib. 5. ad annum 1054.

ANN. CH. 1046 31. Mart.

cum abbate Guidone sederet, cuppam qua bibebat abbas ab eo sibi petiit porrigi. Quo renitente, importunitate quadam quod petebat obtinuit, ac bibens quam esse putabat aquam, invenit haustum vinum esse, quam ex puteo solito infuderat minister. Post mensam vero arguens ministrum archiepiscopus, cur non sibi de eodem quod abbati dederit vino optimo; cognovit a ministro vinum optimum sibi, abbati vero aquā esse infusam, sed ejus precibus in vinum versam. Obstupuit archiepiscopus, & quod a multis audierat experimento probavit, & credidit. Huic simile quid, cum esset Ravennæ, aliquando accidit. Sedenti equidem illi ad mensam miles quidam Faventinus advenit. Audierat a multis ille, quia vinum abbas Guido non biberet. Superveniens itaque mensæ, cuppam abbatis non sine quadam temeritate præripuit: hausit vinum, sed aquam minister * miscuerat. Sic jam, ut dictum est, non tantum bis, sed sæpius hoc faciebat miraculum. Illud quoque quod de aqua qua laverat manus proprias ægritudines depulerit alienas, sicut supra retulimus, non semel & iterum, sed multoties factum novimus. Sed multa sunt quæ nostram notitiam & memoriam fugiunt: ex paucis quæ scribimus, plura conjicere lectorem supra in præfatione monuimus. Si quis vero de illius meritis potiora nosse desiderat, Parmam illum dirigimus: ibi docebitur ab habitatoribus urbis illius, quanta potuerit ac meruerit vivens, quanta potuerit & contulerit apud eos etiam defunctus, de quibus nonnulla nos etiam notabimus. Sed quoniam de vivente nobiscum adhuc loquimur, quæ vivens egerit prius est ut dicamus. Parva dicturi sumus, & pro meritis tanti viri vel laude infima satis.

* id est infuderat.

Lampades casu illæsæ.

13. Frater, nomine Sergius, custos ecclesiæ, ascenderat tripodam, ut lampades luminibus accendendis aptaret, ex quibus elapsa manibus una, in lapide pavimenti minutatim confracta est. Collegit custos fragmenta, & ante altare deposuit. Pergens ad abbatem pœnitentiam acturus pro damno, venia mox ab Abbate donata in ecclesiam rediit, ac lampadem redintegratam reperit: cujus facti damnum patenter deputatum discipulo, prodigium adscribendum videtur magistro. De trabibus ecclesiæ ceciderat oleo plena lampas alia, quæ nec læsionem pertulit, nec oleum effudit. Ejusmodi casum jam tertio lampas perpessa incolumis tamen in eadem huc usque pendet ecclesia. Verum, ut diximus, minima sunt hæc ad comparationem eorum, quæ tantum auditu comperimus; quoniam extra monasterium operatus est, viro tam magno condigna.

14. Instabat dies jam, quam summo desiderio sustinebat. Cupiebat enim dissolvi, & cum Christo esse: vidit in somnis hujusmodi revelationem. Arbor dactylorum a capite ejus pullulans in magnæ proceritatis culmen erigebatur onusta pomis: sed cupientium fructus ejus sumere contactum confugiens, inclinabat se tamen ad Guidonis manum, & cibum ex se sumere permittebat: ex cujus etiam fructu & fratribus sibi subditis porrigebat, quo profecto successorem sibi futurum spiritu prophetico prævidebat. Interea lues gravissima monasterium vexabat, quæ de fratribus circiter triginta ad excessum usque perculerat. Insuper illis diebus legatio Imperatoris beatum virum cogebat nuntiis illius occurrere, qui ad Italiam veniebant: quoniam istius consilio omnia Imperatoris mandata implenda erant. Invitus, ut fertur, iter illud ingressus est, & quamvis suspenso sermone, non se tamen amplius a fratribus, quos Pomposiæ relinquebat, videndum prophetico dixit spiritu. Profectus igitur sanctus Domini venit Parmam, inde Burgum, ubi altera die adventus ejus quo venit illuc, cœpit infirmari, die etiam tertia defunctus est.

Moritur in Burgo S. Domnini.

Miracula.

15. Reducentibus defuncti corpus fratribus, qui cum eo erant, in primo lapide urbis Parmæ cæcus occurrit: ibi dum paullulum subsisterent, funus ferentes interrogantur a cæco quid ferant. Abbatis, inquiunt, Pomposiensis corpus ad propria referimus. Audierat cæcus ille de viro illo multa & præcipua. Nam fama ejus bona Italiam totam repleverat, ideoque cæcus, Domine Deus, ait, si homo iste illius meriti est cujus ego audivi; videam oculis meis quod corde jam credidi.

Vidit mox cæcus, clamat pro lumine lætus:
Vere Dei servus, per quem sum lumen adeptus,
Quem præsens video, fueras, sanctissime Guido.

Stupent fratres funus ferentes Patris, & licet lætarentur de Domini gratia, tamen

tamen

men timent prodito thesauro quem portant. Exaltat cæcus vocem suam, & inhibentibus monachis aerem totum replet clamoribus, & præ magnitudine gaudiorum non se continens, quoscumque transeuntes invitabat ad laudes. Fit populi ilico concursus, & personantibus ecclesiarum signis sine ministerio hominum, civitas universa terrebatur: & comperto quid esset, se tarditatis accusat quisque, si non primus adesset. Diripitur corpus; & deflentibus monachis cives universi tripudiant. Quis tunc infirmus Parmam se contulit, & sanitatem non retulit? Quis claudus occurrit, & non erectus recurrit? Quis cæcus advenit, & videns non rediit? Mansit autem corpus ejus apud Parmam mensibus septem: in quibus dies rara pertransiit, quæ prodigii munus non senserit. Habuit enim unaquæque dies pro quo ageret Domino laudes. ANN. CH. 1046. 31. Mart.

16. Venit tandem Imperator *a* HEINRICUS, qui jam diu præstolabatur, & conquerentibus monachis aufertur corpus sanctum Parmensibus: deinde Imperatoris jussu Veronam deferetur, ubi in ecclesia beati Zenonis depositum, quod Parmæ contulit, etiam Veronæ conferre non distulit. Nam cum ipsa die sui adventus quemdam curasset infirmum, die altera Zeno sanctus, quod jam a multis diebus non fecerat, curavit & alium. Sicque certantibus illis per dies plurimos, sine medicorum cura ægrotos suos sanos recepit Verona. Jam vero quid Alpes transeundo, quanta Spiram *b* devectus miranda prefecerit, Teutonicis narranda permittimus. Nam quemadmodum multa de eo non scribimus, ita cuncta ejus miranda non vidimus, quæ vel in longinquis fecit regionibus, vel jactantiam fugiens humanis non prodidit rumoribus.

17. Rexit autem Pomposiense cœnobium annis quadraginta octo: obiit autem anno ab incarnatione Domini millesimo quadragesimo-sexto, pridie Kalendas Aprilis, suæ religionis multos relinquens hæredes, quos vel in cœnobio cui præerat instituit, vel diversis monasteriis in abbates præesse constituit ad laudem Dei & Salvatoris nostri Jesu-Christi, cui cum Patre sanctoque Spiritu manet honor & gloria per infinita sæcula sæculorum. Amen. Annus & dies obitus.

ANN. CH. 1046. 14. Jun.

VITA B. RICHARDI ABBATIS
S. VITONI VIRDUNENSIS.

Auctore monacho sancti Vitoni fere æquali.

Ex ms. codice ejusdem monasterii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *BARBARORUM incursionibus ac intestinis bellis, quæ inclinante Carolovingiorum stirpe Gallias infestaverant, disciplina monastica adeo labefactata erat in plerisque monasteriis, ut de ea prorsus actum fuisset, nisi Deus insignes viros suscitasset, qui eam suis curis ac laboribus restaurassent. Inter alios enituit præcipue in Belgica Richardus, qui, ut in gestis ejus videbimus, reparatis veteribus, ac de novo etiam extructis aliquot monasteriis, antiquum ordinis nostri splendorem in ea regione restituit. Ejus vitam ex ms. codice sancti Vitoni erutam nunc primum exhibemus, quæ ab auctore ipsi fere æquali qui in monasterio Vitoniano enutritus fuerat, exarata est. Is enim se ea scripturum affirmat in prologo, quæ audierat ab iis qui B.Richardum* viderant ac certissime cognoverant. *Huic Vitæ alteram subjiciemus ex Chronico Virdunensi excerptam, cujus auctor Hugo Flaviniacensis abbas, ipsiusmet Richardi discipulus, beati patris sui gesta accuratissime descripsit. Chronicon istud edidit Philippus Labbeus tom.1. Bibliothecæ novæ, unde ea descripsimus, quæ de beato Richardo habentur, omissis iis quæ ad rem non pertinent, vel etiam quæ in priori Vita eodem modo narrantur, ne jam dicta videamur repetere. Animus erat iis subjungere librum de vita & miraculis sancti Vitoni, quem idem Richardus edidit. Sed visum est satis dare hujus libri Prologum cum miraculis, quæ ad beati antistitis sepulcrum suo tempore fieri viderat ipse Richardus.* Vitæ scriptores.

2. *Porro licet omnibus ferme Belgicæ primæ & vicinarum regionum monasteriis prefuerit Richardus, præcipua tamen ejus cura fuit in monasterium sancti Vitoni, ubi divino nutu monasticæ vitæ nomen dederat. De eo monasterio plura jam diximus supra, ubi de Fingenio abbate, quæ hic* In monast. S. Vitoni SS. corpora invenit.

a Erat is Henricus 3. cognomento Niger, qui Chuonrado successit.
b Vide quæ de hac re diximus in observationibus præviis num.3.

ANN. CH. 1046 14. Jun. *hic repetere non juvat. quantum vero in extruendis ibidem novis ædificiis, ac veteribus restaurandis pius abbas insudaverit, infra fusius enarratur in utraque Vita. Hic sufficiat nonnulla adjicere de sanctorum corporibus, quæ ab eo detecta fuerunt. Visitur hodieque eorum sepulturæ locus, in antiquo cœmeterio seu horto, retro majorem ecclesiam, unde cum dimoveri non potuissent, ibidem ædificiolum, quod vitæ auctor* analogium *appellat, jussit construi Richardus, ne transeuntium pedibus sacra corpora conculcarentur. Ibi positus est ingens lapis decem pedum longitudine & septem latitudine, suffultus columnis novem, in cujus margine per circuitum insculpti habentur octo sequentes versus.*

Comminus adstantes agnoscite quique fideles,
Octo senatores hæc hic complectitur ædes,
Quos Virduna sedes meruit sibi præsidentes.
O quantus locus es, qui tot servas tibi patres,
Per quos tutus ades, per quos gratissime fulges!
Ergo suas plebes salvent huc convenientes;
Laudibus instantes servent hic & undique fratres.

Sub isto autem lapide humus lapidibus est strata, in quibus per circuitum hi versus leguntur.

Templum Richardus abbas hoc amplificando,
Octo pontificum fodiendo juncta sepulcra,
Repperit hic subtus, quorum ille decentius horum
Sedem mutare decreverat. Obruit hinc nox,
Hæc Paronomario fratri tunc reddita vox est:
Dicas, ut nostris permittat sedibus Abbas,
Exspectare diem Domini, sibi signa sequentur:
Nulla corruptas nostras prutredine dextras,
Nostris pectoribus verum positas, manus ipse
Ornatas albis mane inveniet chirothecis.
Lætus analogium, tumulum tunc addidit Abbas,
Ne quicquam hanc terram pede calcent inverecundo.

Hos versus nonnulli beato Richardo auctore hic insculptos fuisse volunt, quamvis aliis videntur recentiores; quos nempe exaratos putant sæculo decimo quinto ineunte, cum monumentum istud vetustate fatiscens reparatum est, ut ex tribus versibus ibidem positis patet. In his tamen tegmina ædificii restaurata fuisse solummodo exprimitur.

Mille quater centum, sex, deni, tres simul anni,
Hujus analogii renovantur tegmina sacri,
Tam bene dum Julii decurrunt tempora mensis.

Ceterum beati Vitoni monasterium etiamnunc perseverat arce Virdunensi inclusum, quod hujus sæculi initio illustrius evasit, ex quo celeberrime Congregationi nomen dedit, quæ agente venerabili patre domno Desiderio a Curia, hujus loci priore, ibidem initium sumsit: unde accurata Regulæ Benedictinæ observatio non solum in Lotharingiæ vicinarumque provinciarum monasteria propagata est, sed etiam per totam Galliam, novarum congregationum sancti Mauri & Cluniacensi erectione stabilita. Sed ad Richardum redeamus.

Sub eo viri illustres. 3. *Fama beati viri per Belgium & Germaniam pervulgata, multi, etiam nobilissimi viri, sub ejus regimine vitam monasticam amplexi sunt, e quibus nonnulli postea variis monasteriis præfecti fuerunt. Inter illos celebriores fuere Letardus comes qui in charta quadam Richardi ipsius,* Conradi imperatoris nepos & consanguineus *appellatur; Geduinus ac Vvaleranus comites Britulienses, Gervinus ex canonico Remensi, ac demum abbas Centulensis, Gregorius archidiaconus Leodiensis, Hermannus seu Hezelo comes, ac denique, ut ceteros omittam, ipsemet Henricus imperator, qui inter hujus beati viri discipulos annumerari voluit, ut infra in vita narratur, num. 17. quod occasionem procul dubio Alberico præbuit asserendi in Chronico ad annum 1009. Henricum Augustum a beato Richardo vestem monasticam accepisse. Multi vero sæcularibus vinculis adeo illigati, si ipsis fas non esset ad monasterium convolare, bonorum suorum partem Richardo offerebant, ut ejus suorumque discipulorum piis operibus communicarent. Habentur ea de re in Chartario Vitoniano plurimæ donationes. Memoranda præ ceteris videtur Teodorici Comitis charta, in qua,* pro animæ suæ remedio affiniumque suorum per manus Rantberti episcopi, Gonzelonis ducis, &c. dat Metionis cortem sancto Vitono, cui præest domnus abbas Richardus, cujus sanctitate, sanctorumque intercessionibus, hac eleemosyna confisus, corpus meum, *inquit*, ibi sepeliendum decrevi.

Henrico Imp. acceptus. 4. *Porro Henricus Imperator non solum in revocandis ad meliorem statum monasteriis Richardi opera utebatur, verum etiam in gravioribus Imperii negotiis ejus consilium adhibebat, cujus prudentiam non semel expertus fuit. Ea potissimum enituit in stabiliendo inter ipsum & Robertum Francorum regem fœdere: quam provinciam cum pius Imperator Gerardo Cameracensi episcopo & Richardo nostro commisisset, Compendium utrique accesserunt, ubi Robertus convocato Galliæ procerum conventu, cum Legatis illis pacis fundamenta posuit, quæ tamdiu firma inter utrumque impe-*

imperium perseveravit. Hujus legationis mentio occurrit in Charta unionis ecclesiarum sancti Petri Bellovacensis, & sancti Vedasti Atrebatensis, cui subscripsit Richardus. Ea vero edita habetur libro 2. probationum Historiæ Montis-Morenciaci, & sic incipit: In nomine *&c.* Robertus rex Franciæ proceres suos certa de causa in Palatio Compendii conduxerat, quod ad eum Romanorum imperator Henricus Gerardum Cameraci episcopum, & Richardum Virdunensem abbatem legationis gratia miserat, &c. *Ita vero reipublicæ negotiis intentus erat Richardus, ut privatorum curam non dimitteret. Quam autem sollicite res sui monasterii curaverit, probat veterum aliquot chartarum monasterii Vitoniani collectio, quam accurate describi curavit. Earum nonnullas præ manibus habemus ex autographo, quod modo Divione asservatur, descriptas; in quarum una sic loquitur:* Quoniam meo tempore multa peregi, quæ in posterum loco mihi commisso, &c. Litteris ea huic schedulæ mandare curavi ob vitandum destructionis & odii scandalum, ne animæ meæ vel futuris... aliquod veniat detrimentum, &c.

AN. CHR. 1046. 14. Jun.

5. *Nihil porro mirum est, si Richardum tot præclare factis illustrem Scriptores passim multis laudibus exornarint. Ordericus Vitalis libro 3. Historiæ ecclesiasticæ ait beatum Theodericum sancti Ebrulfi abbatem,* religiosa instituta, *quæ in suo monasterio servanda præscripserat,* ex doctrina Venerabilium abbatum Richardi Verdunensis, &c. *hausisse. Et in libello de gestis abbatum Gemblacensium tomo 6. Spicilegii Acheriani, Misac, cognomento Mascelinus, ejusdem loci abbas, dicitur* Virduni sub Richardo abbate in gymnasio monasticæ disciplinæ regulariter exercitatus. *Ejusdem laudes Fulcuini continuator in libro de gestis abbatum Lobiensium, & Balduinus in Chronico prosequuntur. Sic & Sigebertus in Chronico ad annum* 1037. *ait tunc* Religionem floruisse per abbates nominabiles .... in Lotharingia per Richardum Virdunensem pia gravitate, & gravi pietate discretum. *Sed Trithemius in Chronico Hirsaugiensi paucis verbis ejus elogium absolvit ad annum* 1020. Richardus, *inquit,* abbas Virdunensis cœnobii, ejusdem ordinis, nostri, clarus his temporibus habetur. Cujus vita sanctissima multis virtutibus insignis fuit, qui doctrina & religione sua multos ad emendatioris vitæ semitam reduxit. *Omitto recentiores auctores* Yepezium *& Rethellesium in Chronicis Benedictinis, Menardum in observationibus ad martyrologium Benedictinum, Vuasserburgium, Marlotum in Historia metropolis Remensis, & alios, qui data occasione de ejus laudibus scripserunt.* — Laudatur.

6. *Verum ea dissimulare non licet, quæ de ipso habet Petrus Damiani lib.* 8. *Epistola* 2. *ad Cinthium Præfectum Urbis, his verbis:* Vir quidam raptus in spiritu, per soporem ductus est ad infernum, & diversa pœnarum tormenta conspexit, inter quæ vidit Richardum Virdunensem abbatem, velut excelsas machinas erigentem, & anxium atque sollicitum, tamquam munita castrorum propugnacula construentem. Hoc enim morbo laboraverat Abbas ille, dum viveret, ut extruendis inaniter ædificiis omnes fere diligentiæ suæ curas expenderet, & plurimas facultates ecclesiæ in frivolis hujusmodi næniis profligaret. Quod ergo fecit in vita, hoc perferebat in pœna. *Hæc ille. At etiamsi visionem illam admittere velimus ut veram, nihil ex ea aliquid amplius deduci potest, quam Richardum purgatoriis pœnis expiasse, quæ fortasse nimio studio in cœnobio suo ædificaverat. Id quippe de inferni pœnis intelligi non posse ex eadem Petri Damiani epistola demonstrari potest. In ea enim excitare vult Cinthium ad recte justitiam administrandam, ut hoc ipsi post mortem prodesse possit; idque probat exemplo avunculi sui, qui cum post justitiam recte populo suo redditam obiisset, visus est post mortem* in aureo subsellio præsidens, cui duo angeli videbantur assistere, & flabella manibus ventilantes conabantur æstus in ejus facie more ministrantium temperare. Cumque quis esset ille, is qui hæc videbat, inquireret, responsum est ei, Justitia, &c. *Cum itaque hæc de Purgatorii pœnis manifeste dicta sint, ea quoque tormenta quæ Richardus in eodem loco sustinere visus est, de aliis a piacularibus pœnis intelligi non debent. Et quidem mirum videri non debet sanctos viros gravioribus pœnis post mortem aliquando fuisse purgatos, cum nemo hic sine noxa vivat; aliunde vero nihil coinquinatum introeat in regnum cœlorum. Sic sæculo superiori vidimus Udalricum Augustanum antistitem paullo ante quam spiritum exhalaret dixisse:* Heu, heu, quod illum nepotem meum Adalberonem umquam vidi; quia pro eo quod ei secundum suum desiderium consentiebam, nolunt me impunitum in suum recipere consortium. *Vitaliana virgo apud Gregorium Turonensem complures annos in purgatorio exegit, ob leviores, uti nobis viderentur, causas. Similia fere narrantur de aliis sanctis viris. Ceterum ædificiorum suorum, vel etiam ornamentorum, quibus ea illustravit, desiderio non eo usque captus est Richardus, ut eorum occasione a caritate Dei excidisse censeri possit; qui instante publica necessitate pretiosiora quæque vendidit ut pauperibus subveniret, testante Hugone; quin & cum sese in solitudinem recepisset, vix ab Episcopo adduci potuit, ut ad monasterium reverteretur.* Beatæ memoriæ *vir* appellatur *in Charta Richerii episcopi pro monasterio Vitoniano.* — An a Petro Damiani condemnatus.

7. *Celebris semper fuit Richardi memoria, cujus nomen in Martyrologium Benedictinum invexit noster Hugo Menardus, & vitæ ejus compendium in Observationum lib.* 1. *inseruit. Hunc secutus est Bucelinus in Menologio Benedictino. At Andreas Saussaius, qui eum in Martyrologio Gallicano omiserat, ipsum in Appendice laudavit. Nomen ejus in Necrologio majoris ecclesiæ Remensis die* 14. Junii *memoratur. Chronicon Divionense ejusdem obitum ad annum* 1045. *revocat; alii vero ad annum* 1047. *sed iis, ut quidem mihi videtur, præferri debet tam Hugonis Flaviniacensis abbatis, quam Anonymi nostri auctoritas; siquidem uterque testis oculatus fuit: aut certe ambo ea scripserunt, quæ ab oculatis testibus didicerant. Illi vero Richardum anno* 1046. *ad superos abiisse scribunt, quorum sententiam ultro amplectimur.* — Richardi memoria. — Dies obitus.

8. *Porro Richardi corpus, quod in crypta ab eo ædificata fuerat humatum, anno* 1236. *trans-* — Sepulturæ locus & translationes.

ANN. CH. 1046 14. Jun. *translatum est in sacellum sancti Nicolai, quod postea nomen beati Richardi ea occasione accepit, ut notat Hugo Menardus, qui in monasterio sancti Vitoni aliquamdiu degit. Rursus anno* 1598. *die* 1. *Junii delatum est ejusdem beati viri corpus in ecclesiam, & depositum fuit non procul a sacrario, e regione sacelli sancti Sanctini, cujus tumulo marmoreus lapis est superpositus, suffultus quatuor columnis. Ea occasione ejus casula, sandalia, aliaque sacerdotalia indumenta absque corruptione inventa dicuntur, cum plumbea lamina, quæ inscriptionem continet in hæc verba*: Anno Dominicæ Incarnationis 1046. Indict. 13. Epacta.... Concurr. 11. obiit Richardus abbas in cœnobio sancti Petri atque sancti Vitoni, in suburbio Virdun. 18. Kal. Julii, hora tertia, die Sabbati, qui vixit in cœnobio annis 41. mensibus 7. diebus 14. Is obiit anno 7. Richardi ejusdem civitatis episcopi, & equivoci, & in baptismate filii.

9. *Verum licet tanti meriti fuerit Richardus, nondum tamen ejus festivitas in ecclesia celebris est, nec ullus publicus cultus sacris ejus reliquiis exhibetur. Pateram tamen, qua olim usus dicitur fuisse, religiose asservant hujus cœnobii ascetæ, qui testantur eos qui febre laborant in eo bibentes vase, passim sanitatem recuperare.* Beatissimus pater Richardus *dicitur semel & iterum in ipsius Vitæ, quam hic proferimus, titulo. Quo autem modo anniversaria ejus mortis dies celebraretur, ex veteri Necrologio monasterii Vitoniani discimus, ubi defunctorum anniversaria in duas classes distribuuntur. In prima classe recensentur* sollemniora, *scilicet*, Episcoporum Berengarii & Richardi, & piæ memoriæ Richardi venerabilis abbatis, imperatoris Henrici, comitum Herimannii, Friderici & Lietardi: abbatum Cononis, Lodoici, Guillermi & Stephani. *Alia minus sollemnia sunt* Episcoporum Heymonis, Theoderici; Richeri, & Berneri præpositi; & omnium abbatum hujus ecclesiæ, & ducis Godefridi, & Godefridi marchionis & Mathildis comitissæ. *Tum singillatim exprimitur ratio celebrandi anniversarii abbatis Richardi hoc modo.*

Anniversarium beati Richardi.

Sane anniversaria dies domni & venerabilis patris nostri RICHARDI quadam adhuc excellentiori prerogativa ceteras superexcellit. Post pronunciationem enim ipsius in capitulo, totus cryptæ ambitus in qua jacet tumulatus, palliis tapetisque adornatur, altaria cum tumulo omni decore parantur; pavimentum diversarum nidore herbarum conspergitur, Nona solito plus acceleratur, post orationem Vesperorum in cryptas totus procedit conventus, sacerdotem præstolaturus donec veniat, alba & stola redimitus. Tunc pulsantibus diutissime signis, quatuor cerei circa tumbam beati & duo super altare medium incenduntur: *Placebo* incipitur, & tonaliter cantatur. Ad *Magnificat* sacerdos incensat altaria cum jam dicti patris tumulo. Finita autem antiphona de *Magnificat*, incipitur a duobus ante altare Invitatorium, quod *Dirige* sequitur ex more. Cum prima lectio incipitur, pulsatio signorum dimittitur, quæ de more antiquo familia debet pulsare; versus autem Responsoriorum cuncti a binis & binis cantantur. Ad tertiam, sextam, & nonam lectionem altaria cum beati illius tumulo incensantur. Et quia hoc officium sollemniter agitur, genuum flexio tam in hoc quam in sequentibus de eo officiis omnino dimittitur. Primam collectam *Deus qui famulum tuum*, sequuntur aliæ per ordinem. Dicto *Requiescant in pace*, intrant chorum, & vesperas dicunt, post quas cœnare vadunt. Infra collationem itur ad caritatem. Mane primo domnus Abbas cum præpositis & ministerialibus mandatum pro requie illius studiosissime celebrant; & eo die omnibus supervenientibus largiter eleemosyna tribuitur. Prima solito plus acceleratur, postquam letaniam, si dies est qua cantari debeat, indutis sollemniter ministris, & diutissime pulsantibus signis, scilicet donec prima collecta finiatur, accensis etiam luminariis, Missa summo honore agitur. In capitulo remissius cum discutiendis pro tanti benedictione patris agitur: post quod de refectione fratrum domnus Abbas, præpositus & Cellerarius communiter statuunt, studiose ordinant, & magnifice exequuntur, fratresque in tam beati recordatione Patris omnimodis exhilaratos reddunt. De isto igitur taliter statutum antiquitus accepimus a nostris senioribus. *Hæc omnia in ipso monasterio Vitoniano descripsimus, annitente, & nobis indicante religiosissimo patre domno Hieronymo Pichon, ejusdem loci priore, ex Congregatione sancti Vitoni: qui nobiscum mss. codices, & vetera quæque instrumenta celebris hujus monasterii animo libenti communicavit. Sed jam proferenda est beati abbatis Vita, cum eo titulo, quem in veteri codice præfert, nobis a R. P. Bartholomæo Senoco submissa.*

INCIPIT PROLOGUS IN VITAM
beatissimi patris RICHARDI abbatis.

1. AD laudem & gloriam summæ æternæ Majestatis, cujus virtus & gratia est quicquid in sanctis suis mirabiliter in oculis mortalium eadem ipsa divinitas aliquid excellentius quam in ceteris hominibus sua dispositione per administratorios spiritus cælitus operatur: de beatissimo & piæ recordationis patre RICHARDO posterorum memoriæ quæ ab ipsis, qui ea viderunt, & certissime cognoverunt, fideli narratione didicimus, jussis & voluntati id desiderantiū obtemperando tradere disponimus; summopere gestientes, ut tanti Patris veneranda memoria, sicut hactenus nostris, sic eorum mentibus inhæreat per sæcula, cele-

celebriter dulcis. Si enim quique fideles cum sanctorum agones & certamina, seu actuum gesta, annuatim legunt vel audiunt, dulcius ipsorum memoriis inhærent: cum nos potissimum, qui auctore Deo hujus venerandi sacra institutionis norma regimur, & corporali præsentia fovemur, & ut vere credendum est, assidua apud Deum intercessione protegimur, dignum esse ducimus, ut descriptis ejus aliqua ex parte gestis, in ipsius amorem animos fidelium fratrum accendamus. ANN. CH. 1046 14. Jun.

INCIPIT VITA.

1. HIc igitur pater venerandus, & a Deo nobis pastor destinatus, in finibus Montis-Falconis *a*, in villa quæ dicitur Bantonis, parentibus nobilissimis, patre videlicet VVALTERO, matre vero THEODRADA oriundus; in puerilibus annis ecclesiæ beatæ Virginis Mariæ Remis sacris litteris erudiendus, & canonica regula instituendus traditus fuit; ubi Deo se gubernante, secundum incrementa corporis, morum & doctrinæ proficiens incrementis, in brevi ad summum apicem cælicæ doctrinæ pertingere studuit. Deinde per singulos sacræ promotionis gradus conscendens, sicut ordo habet ecclesiasticus, in ordinibus sacris, sic moribus dignis sese conspicabilem reddidit. Unde factum est, ut tam scientiæ gratia quam vitæ & morum elegantia *b*, Præcentoris, & Decani in ipsa ecclesia sortiretur officia. Cum vero reverendus heros his potitus honoribus eum in dies ad summum philosophiæ pertenderet animum, divinus ille ignis, qui quos repleverit, ardentes in amorem veræ philosophiæ facit, ejus menti eo se totum infudit, ut vix se in hujusmodi honoribus jam demorari pateretur, quin toto mundiali fastu despecto, crucem Christi accipere, & eum sequi omnibus votis deliberaret.

Richardi parentes & patria.

Remensis Præcentor & Decanus.

3. Cumque id quod piæ menti conceperat divino perflatus ardore, pio affectu complere festinaret, cœpit omnimodis perquirere, quonam locorum a suis remotus id per Christi gratiam valeret assequi. Hæc ejus vota fautrix Divinitas ex alto perspiciens, advexit ei scutum bonæ fidei & voluntatis, nobilissimum scilicet Comitem *c* FREDERICUM, qui eo tempore istius civitatis comitatum, corpore strenuo & ingenti animo probiter regebat, quique eodem spiritu actus, postponere sæcularem pompam, & Christum sequi sitienter desiderabat. Contigit denique, ut una dierum more itinerantium isdem Comes Remis adveniret, & hospitio hujus viri, caritate, quæ Christus est, mediante, contubernaliter frueretur. Igitur inter mutuæ confabulationis prædulces affectus, incidit sermo de hujus sæculi & miserabili ærumnosaque fugienda pompa, quæ cum a suis amatoribus magis vult detineri variis obnoxia casibus, dum totis spebus ei innituntur, subito velut umbra tenuis e manibus eorum elabitur. His ergo tamque salutaribus verbis ad evitandas tam periculosi naufragii moles se ipsos exacuentes, constituerunt sibi diem & locum, quando & ubi deliberata perficerent.

De secessu cogitat.

4. Erat tunc temporis ista ecclesia sanctorum licet corporibus insignis, beneficiis tamen satis exigua, utpote post Hunnorum seu Normannorum vastationem, & interemtionem eam incolentium Canonicorum, haud magnis impensis pro angustia temporum restructa, sumptibus inops, rebus necessariis valde tenuis, quā septem tantummodo Scotigenæ, sub abbate multæ simplicitatis viro, nomine *d* FINGENIO, qui abbatiam sancti Felicis extra muros Mediomatricæ urbis conditæ cum ista regebat, non multum laudabili vita incolebant. Ad hanc ergo, Deo volente, unanimi devotione, pauperem Christum pauperes Christi voluntaria paupertate sequentes, properare festinaverunt, in pulsando perstiterunt, quoadusque suscepti fuerunt. Cumque incorrigibiles cohabitantium mores attenderent, nec ad plenum, ut speraverant, regularem Ordinis tramitem eos incedere velle persensissent; tacti dolore cordis intrinsecus, inter se quæritare cœperunt, quonam, ad quod ardentes pervenire desideraverant, videlicet religionis apicem, invenire valerent. Ea tempestate virebat vinea Domini Sabaoth ex Ægy-

Monasterii S Vitoni status.

In quo Richardus & Fredericus suscipiuntur.

a Mons-Falconis opidum in finibus Remorum versus Virodunum, sed in Remensi diœcesi, ubi monasterium a S. Balderico institutum, quod jam pridem in collegium canonicorum conversum est.
b Bertarius ait ipsum fuisse ex Primoribus ecclesiæ Remensis. Vide Hugonis excerpta post hanc vitam edita.
c B. Friderici elogium supra habes ad ann. 1032.
d De Fingenio actum est supra ad annum 1004. Porro mirum est, hic monachos S. Vitoni, non sati gulæ addictos dici, qui ab Hugone Flaviniacensi, *ut boni viri & religiosi* laudantur.

ANN. CH. 1046 14. Jun.

S. Odilonem consulunt.

Ægypto transplantata, & firmiter radicata, Cluniacensis scilicet ecclesia, sub sanctissimo patre ODILONE, quam velut alter Moises vel Aaron, legislatione almi patris Benedicti studiosius educatis per mare hujus sæculi, in quo sunt animalia pusilla cum magnis, & per horrendam eremum, in qua igniti serpentes sunt, ad veram promissionis terram traducere festinabat. Illo denique novi tirones acerrima bella sequentes, properare maturarunt, & per aliquot dies ut hospites suscepti resederunt. Post hæc venerabilis Abbas honestos inspiciens viros, inquirere dignum duxit, cujus rei gratia, vel unde venissent: cui cum sui votum animi indicassent, ille plenus caritate, quę non quærit quæ sua sunt, sed quæ aliorum, blandis exhortationibus eos allocutus, evidenti ratione consuluit, ut ad locum, ad quem eos prædestinatio divina vocaverat, redirent, dicens, quod nihil fit in terra sine causa. Nam miseratione divina eumdem locum possent adhuc in melius renovare, & ad regularem tramitem dirigere.

Migrare in monasterium S. Pauli cupiunt.

5. Iis affatibus, aliisque quamplurimis a beato Patre confortati, & ut verius dicam, evidenti ratione constricti redierunt, & ut illis præceptum fuerat, ecclesiæ huic se reddiderunt. Verum cum rursus exasperari perversorum cohabitatione cępissent, nec resistentem manum sibi adesse cernerent, iterum exire de medio malorum decernunt, & in vicino sancti Pauli monasterio *a*, ubi tunc sub HERVINO abbate novella plantatio florere cœperat, & in dies fructificare satagebat, habuerunt migrandi consilium. Deus autem omnipotens, qui dives est in misericordia, quique locum hunc per eos sublimare & renovare dispsuerat, eorum studio, ne perficeretur, obstitit suo propensiori consilio. Erat eo tempore juxta ecclesiam beatæ virginis Mariæ, anus quædam sanctimonialis in reclusione solitaria, religiosam ducens vitam, crebris orationibus, & jejuniis insistens; cui ea nocte, qua in crastinum migrandi consilium habebatur, adstitit persona honestæ compositionis & formæ, & sic eam alloquitur: Exi, inquiens, jussu divino ab hoc, quo detineris ergastulo, & abbati Fingenio imperium defer, quatenus illos duos fratres nuper conversos stabilitatem profiteri faciat; ne ecclesia, quæ eos, Dei dispensante gratia, meruit habere, aliqua dilatione doleat se amisisse. Iis dictis visio alloquentis disparuit. Sanctimonialis autem visis & auditis in nullo discredens, Abbati divinitus imperata nuntiavit. Erat autem dies illa nostro Ordini annuatim memorabilis, translatio scilicet almi patris Benedicti, quæ celebratur quinto Idus Julii. Venerabilis denique Abbas, audita legatione divina, lætatur pro visitatione superna, quæ huic ecclesiæ provenerat, & minime jussa sibi differre passus, convocatis iisdem fratribus divinum velle illis intimat, secretius monet & hortatur, ne dispositionis divinæ velint aliquatenus resistere. Multis ergo & variis delinimentis, ut verus sophista, eorum animos studuit a proposito revocare.

Mortuo abbate Fingenio.

6. His ita arcano divinitatis consilio, non alicujus hominis dispensato proposito perfectis, in brevi memoratus Abbas, post tres vix emensos menses defungitur, & in jam dicta beati Felicis ecclesia, dignam meritis suis sepulturam, ut hodieque monstratur, feliciter est indeptus, felix bravium a Domino pro laboribus assecutus. Quo comperto monachi, qui, sicut jam præmisimus, ignaviter sacro Ordini insudabant, ad libitum partes in eligendo successore, postposito æquitatis tramite, de se ipsis faciebant; cum ecce dominus HEIMO, tunc temporis *b* hujus ecclesiæ pontifex, divinitatis instinctu, & domni Friderici bono hortatu, medium se offerens illorum restitit perversitati. Instituebantur tunc temporis in ista ecclesia, exemplo Samuelis, qui puerulus ministrabat Heli, & dormiebat coram arca Domini, duo bonæ indolis pueri ad ministrandum in domo Domini, qui corde tenus murmurabant, & prout audebant & valebant, in electione venerabilis patris Richardi adspirabant. Cum igitur inter sæpe fatos monachos multa & varia contentionis dissensio agitaretur, nec Pontificis, aut venerandi Frederici votis, concordari paterentur, hos intuens Episcopus quem vellent, quem eligerent sciscitatur. At illi simplicitate columbina veræ simplicitatis & innocentiæ

a Apud Hugonem a VVigfrido episcopo constructum dicitur, quod quidem opportunitate loci, monasterio S. Vitoni præfert, *quamvis rigor Ordinis isto melius*, ut ait, *servaretur*. Ad Præmonstratenses transiit anno 1137. Qua de re agit S. Bernardus epistola 178. Vide in eam notas breves ac fusiores.

b Hujus Vitæ auctor sic semper, cum de rebus Virdunensibus loquitur, utitur pronomine *hic*, quia in ea civitate commorabatur.

tiæ indices: Dominum, inquiunt, Richardum quærimus, eligimus, & a vestra paternitate nobis dari Abbatem exposcimus. Mox domnus Pontifex, dictis innocentiæ exhilaratus corde, in vocem jubilationis exclamat, inquiens: Quoniam ex ore infantium & lactentium, Deus perfecisti laudem, ut obstruantur ora loquentium iniqua. Vere etenim in hoc beatissimo Patre laus infantium declarata perfecta est, quæ non adulantium ore, sed Spiritus-sancti judicio, prolata dignoscitur esse. AN. CHR. 1046 14. Jun. Richardus ei succedit.

7. Talibus ergo auspiciis pastor designatus, & religiosorum unanimi testimonio approbatus, a Pontifice investitur, & in natale apostolorum Simonis & Judæ ecclesiastico more confirmatur *a* sacra benedictione. Dehinc quantum qualemque se exhibuerit, quanta sollicitudine in ampliando loco, & monastica religione innormanda, & utensilibus necessariis divinis cultibus invigilaverit, vix enarrare quis poterit. Tanta enim sanctitate & religione, virtutumque insignibus, subito per Dei gratiam cœpit pollere, ut non solum Franciam, unde commoverat, verum totum Lotharienſe regnum in brevi fama sanctitatis ejus perlustraret, ut diceret cum Apostolo: *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco.* Unde factum est, ut primus *b* HENRICUS imperator Pius, tertii Ottonis successor, audita opinione tanti patris eum accersiret, & ejus colloquiis dulcibus sedulus inhærens, multis, & variis donariis, sicut imperatoris dignitati par erat, muneratum ad sua remittebat. Multoties illum accersiens, tandem una dierum inter familiaria ac amicabilia mutuæ dilectionis colloquia, perquirendum credidit istud cœnobium, quo tempore, & quo fundatore, & quali situ esset fundatum. Cui benignissimus Pater nacta occasione, secundum quod fuerat sciscitatus, respondit, hunc locum sanctorum patrociniis, & antiqua pontificum sepultura esse dignissimum; sed pro mutatione, vel variatione temporum & persecutionibus ecclesiarum valde tenue & angustum. Auditis iis liberalissimus Imperator, recolens illud evangelicum: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Et iterum: *Thesaurizate vobis thesauros in cælo*, thesaurorum pie prodigus & misericorditer profusus, dedit ei impensas, ut cæmentarios & necessarios artifices ad amplificandum *c* monasterium, & cœnobium meliorandum, munerare largiter posset. Acceptis ergo ab Imperatore impensis, sine mora conductis artificibus, ecclesiæ culmen apposuit, ambitum amplificare studuit, & sub nomine ejusdem Imperatoris, ex ejus omnino impensis presbyterium, quod dicitur Sanctum sanctorum, quodque a veteri opere cernitur hactenus discrepare, cum subterraneis cryptis, quas sua industria fecit, Deo se prosperante, mira velocitate construxit. Benedicitur. 2. Cor. 2. 15. Imperatori fit notus. Luc. 16. 9. Matth. 6. 20 Cujus liberalitate monasterium restauratur.

8. Factum est autem cum cœpto operi maturando insisteret, ut in ipso loco, quo per gradus ad sancta-sanctorum ascenditur, duorum Episcoporum HYLDINI *d* & HATONIS sepulcra inveniret, quorum ossa condigna reverentia elevata, ex obliquo altaris Præcursoris Domini, in dextra parte monasterii, Nonas Maji in uno mausoleo recondidit. Pari modo dum ipsum monasterii ambitum amplificare, ut præmisimus, vellet, & fundo tenus summa diligentia cuncta scobere faceret, reperit in ipsius templi parte meridiana octo Episcoporum sepulcra ad invicem sibi conjunctione animadvertit. Attamen ea decentius, ut sibi videbatur, volens mutare, inoperta usque in crastinum jussit ea remanere. Ecce autem in ipsa nocte, unus eorum pontificalibus infulis redimitus, lecto fratris Paramonarii adstitit, dicens, se Dei voluntate ad eum a sociis missum, ut mandatum suum, sociorumque Abbati nunciet; quatenus in ea sedis requie, in qua Dei dispositione meruerunt conjungi, permittat eos expectare diem judicii. Cumque frater ille diceret, se timere jussionem hanc Abbati nunciare, sine alicujus certæ rei indicio, ne delusione notaretur phantastica. Ille statim subintulit: Nuncia, inquit, nihil hæsitans, eo indicio Plurima Episcoporum sepulcra detegit.

a Anno Domini 1004. ex Hugone.

b Alias dicitur *secundus*, cum nempe præcessit Henricus Auceps, sed qui Imperatoris nomen non habuit. Porro hac occasione maxime enituit Friderici humilitas, ut in ejus Elogio dictum est.

c De hujus ecclesiæ constructione ac sanctorum corporum inventione lege observationes prævias, & infra Hugonis excerpta.

d Hilduinus adfuit restitutioni Ludovici Pii anno 839. Ejus mentionem facit Hincmarus Epistola 3. Obiit anno 850. cui successit Atto, ex Monacho sancti Germani Autisiodorensis episcopus Virdunensis, ut patet ex Can. 7. concilii Tullensis ad Saponarias; affuit concilio Tusiacensi anno 860. Aquisgranensi anno 862. Obiit Kal. Januarii anno 870. Necrologium Vitonianum habet 869.

AN. CHR. 1046 14. Jun. dicio, quod singulorum nostrorum dexteras manus omni putredine incontaminatas, albisque chirothecis involutas, nostri pectoribus reperiet suppositas. Istis ergo manifestis indiciis certior redditus frater, mane facto, Patri visa & audita referre non distulit. Quibus auditis senior cito fidem accommodare noluit, donec ab eo Missa pro eis celebrata, cum crucibus, thymiamateriis, aqua aspersionis, & cereis ad sepulcra eorum pervenit; scrutatisque omnibus diligenter, secundum quod fratri fuerat dictum, certissime reperit omnia indicia. Tunc super mirifica Christi opera, ut dignum erat, magnifice pius Pater exhilaratus, gratias Deo egit, & aspersis thurificatisque eorum corporibus, cum summa diligentia recludi jussit. Post multum denique tempus, analogium supra eadem fabricavit sepulcra, ut deambulantium ab eis arcerentur vestigia. O quanta reverentia tantus ac talis locus a fidelibus est excolendus, quem non parietum materialis decor, non metallorum varius fulgor, verum decem & octo Episcoporum condecorat honor, & continuus orationum labor, & pro se venerantibus indefessus ad Deum invigilat clamor. Nec enim venerandi Præsules hunc locum vilipendere dignum duxerunt, in quo sepulturæ requiem delegerunt, & sedis suæ relicto polinctorio, hoc in loco sepeliri maluerunt: quapropter nec eorum memoria nobis debet exsistere vilis, immo recolenda & venerabilis, ut ipsorum supplicatio apud Deum nobis fiat propitiabilis. Si enim dives ille in inferno sepultus, fratrum memor exstitit, & pro eis ne damnarentur, ipse damnatus sollicitudinem gessit, multo magis credendum est, Beatorum spiritus adhærentes cælorum agminibus, & æternæ Majestatis adsistentes conspectibus, pro suis semper supplicare veneratoribus. Hiis pro dignitate & reverentia hujus basilicæ per excessum breviter dictis, revertendum nobis est ad seriem narrationis.

Richardus abbas Lobiensis. 9. Ea tempestate, sicut legitur in vita beati Theodorici *a*, florebat multiplici virtutum flore ac germine inter ceteras Lobiensis ecclesia, & pollebat sanctorum & illustrium monachorum conversatione. Hanc nobilitaverat & institutionibus, & sanctis monitis, & exemplis extulerat, qui tunc in ea præsidebat Richardus abbas, vir quo illa ætate nihil habuit Gallia clarius, licet reverendi abbatis VVILLERMI, & apud Italos & Francos jam præferretur disciplina, quamquam ODILONIS æque abbatis Cluniacensis, inter monachos celebre nomen haberetur: nec non Agrippina civitas exsultaret HERIBERTI præsulis sanctitate, sed & Legia beatam se prædicaret sancto VVOLBODONE; Virodunum quoque gloriaretur suo HAYMONE; Cameracum etiam vitæ probitate attolleret GERARDUS, Carnotenæ autem decus urbis mellifluus in facũdia clareret FULBERTUS. Qui videlicet abbas Richardus, tamquam lucifer matutinus inter minora sidera effulsit, & late spargens sanctarum virtutum rutilantes radios, cælestis prædicationis jubare totam Belgicam, Germaniæ etiam partem maximam illustravit. Innumera monachorum monasteria circuivit, agrestes a cultu pietatis eorum animos ad religionem, unde oberraverant, revocavit, & suo eos vivere exemplo instituit; quem si, ut fuit, vellem laudare, fateor nihil dignum tanti viri virtutibus possem dicere. Hoc tamen tantum de illo vere & fidenter dixerim, quod quamvis sicut homo vivere videbatur in terris, erat tamen ejus conversatio in cælis *b*. Igitur dum beati viri fama, longe lateque per diversa discurreret loca, cœperunt ad eum undequaque multi confluere, tam clerici quam laici, studentes ejus disciplinatui inhærere, & salutari relevari consolatione. Erat quippe vir piissimus, melliflua ammonitione dulcissimus, in instruendis moribus idoneus, in correptione discretissimus, in subditis mitissimus, postremo in cunctis anxietatibus consolator benignissimus. Talis denique ejus bonis omnibus imitabilis vita, & spectabilis conversatio, efferos multorum mores ad correptionem provocabat, tanta animi ipsius dulcedo plurimorum mentium amaritudinem dulcorabat: ejus etenim prædulci amore illectus nobilissimus comes LIETARDUS, Ottonis imperatoris consanguineus, ei in omnibus adhæsit, & sumto ab eo

a Mettensis scilicet episcopi, ut ex Hugone discimus. Sed hæc vita nondum edita est, & forte omnino excidit.

b Videtur hic auctor innuere ea omnia Lobiis accidisse, certum est tamen Lietardum, &c. in monasterio S. Vitoni monasticam vestem recepisse, ac ea ibidem accidisse quæ hic enarrantur. Vide infra excerpta ex Hugone.

ANN. CH. 1046 14. Jun.

ab eo habitu religionis, villam sui juris *a*, Barlodium dictam, beato Vitono tradidit. Pro qua traditione quantas a filio suo Comite Manegaudo sustinuerit molestias, quot labores in perquirendo justitiam in curia Henrici Imperatoris, qualiterve, cum inde rediret, Treviris apud sanctum Maximinum infirmitate detentus obierit, & ibidem sepultus, ab eodem dilecto patre auxilio Gisleberti Luzeburgensis comitis inde effossus, & ab hominibus Belodii huc relatus, & in claustro honorifice sit sepultus; & quomodo postea dominus abbas apud Theodonis-villam in curia prædicti imperatoris adversus ipsum Manegaudum de invasione paterna conquerens, judicio curiæ eamdem villam reacquisierit, longum erat cunctum seriatiam retexere. Attamen juvat summatim hæc tetigisse; & hoc dicendum, quoniam nisi industrius labor istius Patris nostri intercessisset, ecclesia ipsa villam funditus perdidisset, sed labor omnia vincit improbus. Uxor etiam ipsius venerandi Comitis, EMMEHYLDIS nomine, dalmaticam magnam cum aurifrisis, & tapete longum, quod in conventu ponitur, sua magnificentia donavit; sic justus iste quacumque ibat semper ecclesiæ suæ diplomata conquirebat: unde & *b* MATHILDIS nobilissima Saxoniæ comitissa, quæ de viro suo comite Godefrido quinque filios genuerat, ALBERONEM scilicet hujus ecclesiæ urbis Episcopum post Vifridum, & Fredericum & Hermannum industrios comites, Godefridum & Gozelonem præclarissimos Duces, hunc Patrem summo dilectionis studio coluit, & pro parte hanc ecclesiam magna admodum liberalitate, cum filio suo comite Hermanno ditavit tabulis, crucibus, & textu altare decoravit, & tribus palliis parietes ornavit, fundis & reditibus multis insignivit, ad ultimum se huc deportari & sepeliri ambo fecerunt. Idem etiam Comes Hermannus suis impensis crucem in parte dextra templi accrevit, & oratorium in honore gloriosi martyris Laurentii in ea construxit.

Nobilium liberalitas in S. Vitonum.

10. Frater autem ejus felicis memoriæ domnus Fredericus monachus, contractis undequaque multis operibus, sua industria turres lapideas, & domum refectorii cum suo ornatu construxit; sinistram crucem augmentavit, & in honore sanctorum Vedasti & Remigii, illic oratorium fecit. Isdem etiam cum in cœnobio sancti Vedasti a beato Patre, qui illud regendum & corrigendum susceperat, præpositus seu Prior fuisset constitutus, ut causa obedientiæ ibi moraretur, extrema sorte præventus, dum illic condigno honore sepultus, hic nunciatus fuisset defunctus, venerabilis Pater ex multo mærore se non continens, illuc festinus perrexit; & effosso ejus corpore, viscera corio insuta ibi reposuit, & corpus vacuum matri, fratrique consepeliendum illuc reportavit. Quid enim vera non operatur caritas? Veræ quippe dilectioni nihil grave & onerosum, nihil impossibile aut laboriosum videtur, quoniam sicut scriptum est: Qui amat non laborat. Si enim inter sæculares, quos nullus irrorat amor spiritualis, sed cum se diligant amore obscœno, vel carnali, unum velle & unum nolle est in eis, eo magis qui spirituali glutino caritatis, sibi in Christo per Christum conjunguntur, nihil grave, nihil durum aut laboriosum in ipso mutuæ dilectionis opere, perpetiuntur. Sed sicut dicit Apostolus: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Quocirca beatus iste vir pro caritate veræ dilectionis, quam exhibere curabat suis, nihili ducebat quicquid laboris patiebatur pro ipsis. Filius etiam præmoniti Comitis Hermanni, bonæ memoriæ GREGORIUS *c* Leodiensis Archidiaconus, amore ipsius illectus, monachus factus, casulam rubeam, & cappam minorem purpuream cum aurifrisio contulit.

B. Friderici obitus.

11. Cum vero memorabilis Pater non solum nostro Ordini pacis concordiam præstabat, sed & inter sæculi principes & tyrannos, concordiam quam sæpissime reformare curabat. Tanta namque sanctitatis ejus apud cunctos increverat reverentia, ut pæne nullus quicquid vellet, quicquid imperaret contradicere auderet. Denique cum ODO Comes Campaniensis castrum antiquissimum, Commere-

Principes Richardus in concordiam revocat.

a Hanc donationem fecit priusquam monachus fieret, ut ipse Richardus testatur in ejus rei Notitia, quam ex Chartario sancti Vitoni descriptam præ manibus habemus. Eamdem villam a Lietardo præoblatam fuisse ait ipse Henricus imperator in Charta confirmationis, quæ est sine data in Chartario Vitoniano. Ballodium autem in hac eadem Charta situm dicitur *in pago Matensi*. Hinc forte Lietardus apud Hugonem dicitur *Comes de Marceio*.

b De his donationibus vide excerpta ex Chronico Hugonis, ubi etiam Mathildis mors describitur.

c Hunc a patre in annis puerilibus Deo oblatum fuisse scribit Hugo.

ANN. CH. 1046 14. Jun.

merecium *a* dictum, obsideret, ut eum pacificatum ab obsidione removeret, beatus hic cum Gervino ecclesiæ hujus venerabili apocrysiario advenerat; sed jam tunc ignis vorans omnia vastabat. Tunc prædictus frater antiquissimam dignitatem capellæ ipsius castri sciens, & reverendas reliquias salvare cupiens, scuto piæ devotionis munitus, medios ignes ingreditur; cum ecce uni armigerorum occurrit, qui eas corio insutas sub chlamyde sibi celabat. Mox denique, compensato pretio, eas ab eo suscepit, & huic ecclesiæ intulit, ubi, Deo gratias, usque hodie cum digno servantur honore. Quæ vero ipsæ sint reliquiæ, vel qualiter acquisitæ, breviandi gratia hic omisimus dicere, quoniam ante multa tempora jussu domni abbatis LAURENTII, fratribus Coloniensibus de monasterio sancti PANTALEONIS hoc flagitantibus, ipsum gestæ rei ordinem prout certius a senioribus nostris addiscere potuimus, scripto mandare studuimus *b*. Nunc ad propositum redeamus. Cum igitur memoratus Campaniensis Odo, rursum contractis undequaque multis militum copiis, Bar castrum obsedisset, ubi & cum multis suorum *c* interemtus occubuit, & isdem venerabilis Pater, dum cum monacho suo Vvaleranno, cognomento Bonifacio, illo venisset, Comitem MANASSEN de Domno Martino, eodem fusum prœlio, cum quibusdam aliis isthuc deportari fecit, & honorifice sepelivit. Quod audiens uxor ipsius, variis donis eumdem Patrem muneravit, & tapetem magnum huic ecclesiæ dedit. Uxor etiam prædicti Odonis Comitis in memoriam sui & mariti casulam croceam tradidit. Sic industria, & bona fama beati viri hæc ecclesia cumulabatur ornamentis. Comitem etiam Bretuliensem, nomine VVALERANNUM, in ipso prelio graviter vulneratum, ne prorsus ab insectatoribus exstingueretur, sacra religionis veste amictum deffendit; & huc delatum, curatumque in tantum bona sui institutione innormavit, & sacris litteris imbuit, ut post ejus venerabilem transitum isti præficeretur ecclesiæ; cujus pater GELDUINUS nomine, tum filii amore, tum beati viri sacra allocutione, sæculo renuntiavit, & in senectute bona bene conversatus plurimis donariis huic loco traditis, felici fine consummatus in fine quievit.

Viginti & unum monasteria regit.

12. Ut autem venerabilium senium fideli narratione didicimus, viginti & unius *d* abbatiæ rector & institutor hic beatus Pater exstitit, quas tam imperiali traditione quam religiosorum Pontificum petitione, non solum in Lotharingia, verum in Francia seu in Flandria suscepit regendas; in quibus adhuc quam plurimis servari vidimus ejus institutionum insignia, inter quas Bellogiensis ecclesia meritis gloriosi martyris Mauritii insignis, & sancti Rodingi confessoris, cujus ipse vitam honorifico sermone composuit *e*, & feretrum auro & argento decoravit, exstat ejus sacris studiis nobilitata, cujus fastigium augmentavit, claustro & necessariis officinis adornavit, variisque utensilibus ditavit. Testantur & duo cenobia ejus sacræ religionis circa monasticam vitam sollicita studia, in quibus fundandis suæ industriæ præclaram dedit operam, scilicet gloriosi martyris Laurentii in Leodio, & Catalauni in sancti Petri monasterio. Nam beatus Vvolbodo Leodiensis antistes a Deo constitutus, & primus ROGERUS Catalaunensis, itidem episcopus, ejus hortatu confortati, & dulci famine illecti, loca almi patris Benedicti institutis opportuna, eo eligente & Domino prosperante, datis quam pluribus impensis, dispositioni ipsius totam operam crediderunt. Tunc vir Dei spiritu sapientiæ plenus, & ad cuncta bona sollertissimus, huic operi institit devotus, & ut se locorum opportunitas obtulit, vel expensarum se liberalitas contulit, utraque cenobia composuit, & de suis Abbatibus datis, sollicite eadem norma religionis insignire studuit. Quam studiosa sane instantia, & sollerti vigilantia ædificiis hujus loci institerit, & omnimodis insudaverit, hinc liquido potest inspici, quod columnas claustri, seu tabulas ejusdem materiei ab abbatia sancti Amandi, cui auctore Deo tunc præsidebat, per varios itineris anfractus, perque Scaldum * fluvium Mosæ tenus

* l'Escaut.

a Opidum ad Mosam, vulgo *Commerci*, in finibus Leucorum.

b Hanc epistolam ex cod. ms. S. Vitoni descripsimus, quam ideo ad calcem hujus vitæ edere visum est.

c Hoc bellum Hugo & Sigebertus referunt ad annum 1037. Barrum opidum est cognominis pagi caput inter Lotharingiam & Campaniam, vulgo *Barle-duc* dictum.

d Monasteriorum istorum nomina vide infra in excerptis ex Hugone.

e Hæc vita edita est in Appendice 11. ad Sæculum 4. parte 2. pag. 531. ubi plura de Bellilocensi monasterio, vulgo *Beaulieu*, quod hodieque subsistit sub Congregatione S. Vitoni, sicut & monasterium S. Petri Catalaunensis infra memoratum.

tenus devehi fecit: nam pro posse non diu patiebatur abesse quicquid ad honorem vel honestatem seu decorem loci prospiciebat congruere. AN. CHR. 1046

13. Placet denique hic paullulum subsistere, auditorumque mentes ad id quod certissimum habemus erigere, quod vir iste spiritu sapientiæ plenus, cum tot ecclesiis, ut præmisimus, esset prælatus, nisi aliquid illis excellentius, & ut ita dictum sit, divinius in ista prævidisset, minime illam iis omnibus sua sollicitudine & industria prætulisset, 14. Jun.

Ejus virtutes.

Quam vigili cura sic nobilitare studebat,
Intus & exterius, ne cultus deforet ullus,
Et nihil infectum remaneret in ordine fratrum,
Quod Christo placitum, vel quod constaret honestum,
Non probitas morum, non pax, non gloria laudum.
Cernere tunc miram posses certamine pugnam,
Hos decertare, reliquos virtute præire,
Sic sobolem pacis Pastor animabat herilis,
Sic & ovile sacrum tutabat ab ore luporum,
Sic vigil adstabat, sic Christi castra regebat:
Sit denique nobis ejus recordatio dulcis.

Sit ejus memoria nostris mentibus æternalis, cujus laboribus per varia desudatis, cujus singularibus studiis acquisitis sustentamur stipendiis, &, quod majus & excellentius est, corporali gratificamur præsentia, & cum ceteris sacro-sanctis sanctorum patrociniis a Domino collatis, ejus orationibus apud Christum relevamur ab anxietatibus cunctis. Sit ergo æternæ majestati, quæ nos tot & tantis patronis muneravit, ditavit & honorificavit indeficiens gloria, laus & jubilatio per omnia sæcula sæculorum. Amen.

14. Igitur quoniam beatissimi Patris multiplicia laborum studia, quæ a die suæ ordinationis, pro amplificatione hujus ecclesiæ huc illucque sollicite discurrendo, & vitæ verbum sæcularium mentibus propensius infundendo, & ad pascuæ loca convertendo peregit, secundum antiquorum Senum relationem, licet inculto & minus polito sermone, descripsimus; nunc ad peregrinationis ejus laborem, quem Christi ductus amore libens assumsit, & per multas angustias viarum, locorum & temporum, Deo juvante, perfecit, stilum vertamus. Eo tempore quo Dominus Heymo pontificatũ hujus urbis regebat, cœpit valde insistere ædificiis murorum civitatis, utpote vir nobilis, & superabundans divitiis, delectatus data sibi a Deo diuturnitate pacis. Unde factum est, ut istud cœnobium includere deliberaret infra muros civitatis, contra votum venerabilis patris. Instabat etenim sollicite frequens eruderatoribus aggerum, aliquotiens vero perspiciebat eos per fenestras culminis portarum nostrarum. Vir autem Domini ab hoc proposito eum revocare volens, cępit vehementer obsistere, dicens cęnobitis indecens & incongruum intra civitatis męnia includi, ne dũ fessis corporibus quietem noctibus indulgerent seu matutinorum vigiliis adstarent, cornizantium, aut vociferantium ululatus eis molestias inferrent. Verum quoniam dominus Pontifex non erat ejus fortunæ, ut facile a proposito ab aliquo posset dimoveri, reverendus heros imperatorem Henricum sibi amicissimum adiit, & ut Episcopum a sua intentione revocaret, humiliter rogavit. Tunc Imperator petitionem viri Dei nequaquam passus differre, missa legatione ad Episcopum, cessavit ab intentato opere: sed Episcopus hac de causa indignatus cępit Abbatem insimulare. Dei autem famulus, verus pacis amicus, simultates illius ad tempus dignum declinare, & maxime ut sui voti compos fieret, quod diu desideraverat, secretum suæ devotioni perquisivit locum, in quo remotus ab hujus sæculi tumultibus soli Deo vacare posset secretius. Invenit denique penes Romarici-montem locum, qui dicitur Rumbech, tunc temporis solitariæ vitæ satis commodum, in quem conscendens, congrua sibi construxit habitacula, & multis diebus [a] ibi solitarius degens cælesti theoriæ animum intendere studuit. 15. Cœpit

Impedit ne monasterium intra urbem includatur.

In solitudinem secedit.

[a] Ibi quinquennium exegisse refert Hugo, discipulisque eo confluentibus normam vivendi tradidisse secundum morem a sanctis Patribus institutum. De hac re vide narrationem ad calcem hujus vitæ relatam.

ANN. CH. 1046 14. Jun.

Miraculis coruscat.

15. Cœpit autem vitæ ejus sanctitas per populos ultra citraque celebris haberi, & aliquibus virtutum signis per ora multorum vulgari. Unde contigit ut quidam vir leprosus, cum pro petenda stipe virum Domini frequenter expeteret, & vitæ ipsius sanctitatem sollicitus inspiceret, incidit ei in mentem, quod si viri Dei balneo post ipsum, vel ad modicum, posset aliquando intingi, sanitatem reciperet. Quemdam ergo abbatis domesticum famulum, qui ejus obsequiis sedulus adhærebat, super hoc convenit, & ut hoc assequi mereretur, multa prece rogavit: cujus ille miseriæ compatiens, quis enim tam duricors exsisteret, qui tali non compateretur infirmitati, seniori suo balneum paravit, & ut in eo vel modicum lavaretur vix obtinuit: nullam enim corpori suo requiem, aut remissionem indulgere volebat, sed totis nisibus seipsum affligendo macerabat. Lavit denique & exiit; mox infirmus, sicut desideraverat, integra fide in illud descendit, & statim, quod dictu est mirabile, toto corpore sanus ex eo ascendit. Quidam etiam visu oculorum ex multo tempore orbatus, audita fama viri, quod illustris haberetur talibus signorum prodigiis, spe credula, apud se cœpit tractare, quod si ex aqua, qua famulus Christi manus ablueret, oculos lavaret, protinus visum reciperet. Petiit ergo, & accepit: lavit & visum recepit.

Mundat leprosum.

Cæcis lumen restituit.

Rogante Episcopo ad monasterium redit.

16. Factum est autem dum longe lateque signorum ejus memorabilis fama per multorum ora celebraretur, ut ad aures prænominati pontificis rerum gestarum ordo perferretur; qui suæ in eum simulationis tandem pœnitens, & spiritum mansuetudinis seu æquitatis in semetipsum recolligens, virum Dei ut reverteretur, & se suæ sedi redderet, missa *a* legatione, humili prece rogavit. Vir autem Domini patientiæ virtute plenus, sciens scriptum: Obedite præpositis vestris, & subjacete eis; roganti Episcopo obedire non distulit, & licet invitus theoriæ contemplationem, cui dulciter cum Maria inhærebat, deserere, & Marthæ sollicitudinibus compulsus est rursus inservire, & piis filiorum desideriis se ad tempus reddere. Ideo vero ad tempus, quoniam cum se ipsa sua solitudine cohibuisset, & secum habitare delegisset, lectioni vel orationi adeo alternatim instabat, ut nec ad modicum a quolibet eorum vacaret. Audiens autem de Incarnatione & passione Christi Isaiam præloquentem: *In illa*, inquit, *die radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulcrum ejus gloriosum*; & David pia spei modulatione in voce exsultationis canentem: *Introibimus in tabernaculum ejus, adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus*; miro flagrabat cordis ardore, si quomodo ad hoc posset aliquando pertingere, ut desiderium cordis sui inde valeret adimplere.

Isai. XI. 10.
Psal. 131. 7.

Iter Jerosolymitanum suscipit.

17. Hæc ergo indesinenter corde volventem, & ore assidue ruminantem, cerneres illum & si non corpore, spiritu tamen illic & devotione assistere: unde præ nimio mentis ardore cœpit desiderii sui votum palam omnibus aperire. Ordinans itaque ecclesias, & morigeratos honestosque fratres eis præficiens, cum voto & benedictione pontificis *b* exit peregrinus Christi a patria, comitatui ejus adhærentibus religiosis quam plurimis utriusque ordinis viris, inter quos vitæ venerabilis abbas ERVINUS *c*, a Treviris illius sanctitatis familiaritate illectus, efficitur ei comes individuus. Per multas igitur tantæ viæ incommoditates, per graves & longos labores, per invia & inaquosa, arentiaque deserta, per horrificos latronum gentiliumque terrores Constantinopolim venit. Denique in hac urbe, dum gratia visendorum sanctorum locorum, aliquamdiu demorari placuisset, in brevi ad notitiam Patriarchæ & Imperatoris, sanctitatis ipsius fama pervenit, quia lumen in tenebris minime valet abscondi. Non immemores autem verbi illius Dominici: *Qui recipit*, inquit, *justum in nomine justi, mercedem justi accipiet*; reverenter eum accersierunt, & honorifice susceperunt; cumque ad invicem familiariter sermocinarentur, prædulcem affluentemque viri Dei mirati facundiæ sapientiam, ætatis ac morum venerati sunt elegantiam. Tunc Imperator, sicut suæ congruebat dignitati, multis xeniis cum una pretiosissima purpura beatum virum munerare

Matth. 10. 41.

Constantinopoli ab Imperatore & Patriar-

a Ea de re epistolas utrimque datas se legisse, cum adhuc puerulus esset, asserit sæpe laudatus Hugo.

b Hujus itineris expensas fecisse Richardus Normanniæ Comes dicitur apud Hugonem, ita a Richardo dilectus ac vicissim Richardo carus, *ut putares*, inquit, *unam animam duobus inesse corporibus*. Septingentos peregrinos secum duxisse Richardum, refert idem auctor.

c Evervinus seu Evrinus abbas Trevirensis, qui vitam sancti Simeonis scripsit supra editam.

rare studuit. Non minus vero patriarcha ejus deservivit obsequiis, quia ipsius mellifluis delectabatur alloquiis, deditque ei duas portiunculas ligni salutaris, quas ipse in modum crucis componens ilico, purissimo auro inclusit, & de cetero ad munimen sui per omne tempus peregrinationis collo suspensum habuit. Dedit etiam & alia sanctorum veneranda patrocinia, quæ venerandus Pater conservans omnia, post suum reditum contulit huic ecclesiæ conservanda. ANN. CH. 1046 14. Jun. cha muneribus donatur.

18. Tandem multis honoratus obsequiis, multis consolatus beneficiis, cum benedictione Patriarchæ, cum Imperatoris benigna permissione, non immemor suorum votorum cœpit eo tendere devotus, quo suæ mentis pius flagrabat affectus. Emenso denique tanto itinere, pervenit ad desiderii sui venerabilem locum, quem sitienter perlustrans, quibus lacrymarum fontibus irrigabat universa quę circuibat, non est meum dicere, verum lectori seu auditori libeat ista meditari cum multa cordis dulcedine. Cum enim in prætorio Pilati columnam inspiceret, & ligatum ad illam, verberatumque Salvatorem mente revolveret; sputa, colaphos, irrisiones, spineam coronam pro affectu intra se retractaret: vel in Calvariæ loco, crucifixum, lanceatum, aceto potatum, a transeuntibus blasphematum, vocis exclamationem, & Spiritus emissionem, quis putas pietatis dolor cordi ejus increverit, & cum ipso pietatis dolore, quantus lacrymarum fons ipso impetu pietatis eruperit? *Fluminis impetus*, ait David, *lætificat civitatem Dei.* Dicit & Scriptura: *Quia anima justi sedes est sapientiæ*. Denique si anima justi sedes est sapientiæ, multo magis anima justi civitas est Dei: *Inhabitabo*, inquit, *in illis & deambulabo.* Cum in horto voluptatis sepulcrum Principis vitæ aspiceret, & specialis illius sudarii a linteaminibus sepositi, fulgorisque angelici, gaudia Dominicæ resurrectionis nuntiantem corde fide pleno recordaretur, quantas putas lacrymas gaudio plenas, ab imis visceribus effundebat, Jerosolymam advenit. Loca sacra; Psal. 45. 5 2. Cor. 6. 16.

Sic Domini servus, a Christo jure beandus,
Sese mactabat, & Christo conciliabat;
Fletibus ora rigans pietatis, & oscula libans;
Circuit, explorat Christi loca, pronus adorat,
Post gressu celeri flumen Jordanis adivit.

In quo dum lavaretur, insigne Crucis illius Dominicæ, quod, ut præmissum est, collo appensum ferebat, eo minime intelligente a collo lapsum, in flumen decidit. Lavit ergo & exiit, & jam cum sociis aliquantulum processerat, cum in se reversus, tam dilecti sibi pignoris damnum intellexit. Tunc multo mærore cordis afflictus sine dilatione ad flumen iter retorquet, oculos huc illucque circumfert, cum ecce, gloria in excelsis Deo, videt illud undis crispantibus supernatare, & versus se venire. Mox ex Divinitatis dono, indicibili exhilaratus gaudio, reddit gratias omnipotenti Deo, & assumens cum reverentia, in brevi readjungitur sociorum venerabili collegio. Crucem in flumen delapsam recuperat;

Post hæc Bethaniæ supplex conscendit ad arva,
Adscensum Domini devota mente retractans,
Unde caro Verbi divinitus æthera pandit,
Gestit adorare, post ad propria remeare,

Denique cuncta humanitatis Christi loca iterum, iterumque revisens, & lacrymosis singultibus salutans, & dulciter deosculans, cum dilectis sociis jam repatriare deliberat.

19. Verum Antiochiæ venerabilia loca nequaquam voluit prætergredi, sed ad illam devotus cum devotis sociis perrexit, in qua civitate suis ædificiis splendidissima, ac sanctorum reliquiis clarissima, dum aliquantisquer dietare placuisset, vir Domini *a* SIMEON cernens in eo sanctitatis eminentiam, & sacræ religionis admirandam reverentiam, eum sibi adoptavit in patrem, ejus verbis salutaribus individuus adhærens. Cumque vir Domini abbas Richardus, votis omnibus pera- Antiochiam petit.

a Hujus vitam superius edidimus ad annum 1035.

ANN. CH. 1046 14. Jun.

peractis, cum sociis jam ad sua remeare disponeret, iisdem famulus Dei Simeon comitatui illius adhæsit, nec aliquatenus quamdiu valuit ab eo divelli potuit. Reverendus itaque Pater post emensum tam longæ peregrinationis cursum redditur patriæ, redditur suæ ecclesiæ, & susceptus honorifice piis filiorum votis, sanctorum patrocinia, quæ secum detulerat, thesauro ecclesiæ conservanda digno cum honore recondidit. Enim vero post ista omnia, jam senio fractus, jam multorum laborum anxietatibus duris & variis acerbitatibus quam sæpissime molestatus, dicebat cum Apostolo: Cupio dissolvi & esse cum Christo; & illud Psalmistæ: *Quemadmodum*, inquit, *desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* Rursusque: *Sitivit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea, ut videam virtutem Domini, & visitem templum ejus*. Diebus quoq; ac noctibus, frequentibus instabat orationibus: *Educ*, inquit *de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo Domine*. His ergo desideriis & orationibus dum insisteret assidue devotus, extrema valetudine cœpit in dies urgeri, nec ob hoc tamen cessabat a laude Dei, sed assidue gratias agens mærentium filiorum suorum corda dulcibus verbis & admonitionibus confortabat. Visitabat autem eum assidue dominus *a* RICHARDUS venerabilis pontifex, quem ipse de sacro fonte susceperat, & diligenter nutrierat, litterisque tam divinis quam humanis ad unguem imbuerat, & dolore vehementi tanti Patris recessu cruciabatur, quodque ei superstes manebat, valde dolebat. Nam totam spei suæ anchoram, post Deum, in eo fixam habebat, quoniam benignissimus imperator Henricus causa dilectionis, quam beato Patri exhibuerat, ipso mediante episcopatum hujus civitatis cum Comitatu ei dederat; qua de re ei totum, & omnes episcopatus sive Comitatus actiones ejus consilio commiserat, utpote adhuc juvenis corpore, & tantis actionibus novellus ac rudis tempore.

Reversus piis operibus vacat. *Psal. 41. 2. Psal. 62. 2. Psal. 26. 4. Psal. 141. 8.*

Obit. 20. Tandem ultimo languoris ejus die, dum valde diluculo eum salutasset, cernens illum ultimum jam spiritum trahentem, & filios suos valefacientem, nutu ipsius pro absolutione ejus, ad altare gloriosi martyris Laurentii Missam celebraturus accessit, qua vix percelebrata, ad patrem jam exanimatum revocatus, cum lacrymis ejus in oscula ruit, & commendata Deo tam fidelis amici anima, ejus venerabile corpus ipsemet lavit, & suis indumentis honorifice induit, & in lectica reverenter composuit. Nec eum in crastinum sepeliri passus est, sed post hujus ecclesiæ primas vigilias, prius apud sanctum Maurum, deinde apud sanctum Paulum ei vigilias instituit, ipseque omnium vigiliis studiosus interfuit. Tertia demum die, ordinatis omnium ecclesiarum processionibus, cum summo honore ad suæ sedis ecclesiam reportavit, & dictis Missis, exsequiisque celebratis, cum jam sepeliendus esset, idem pontifex a parte capitis eum elevavit, & cum multis lacrymis pectus & manus deosculans, & cum digno honore sarcophago recondens, oravit & obtestatus est eum, ne ejus superstes *b* per annum maneret. Tantus fuit dolor & devotionis amor viventis circa defunctum, tantus affectus, & exauditionis effectus defuncti circa viventem, ut eodem anno vix emensis quatuor mensibus, idem venerabilis Episcopus defunctus fuerit, cum maximo dolore totius patriæ. Discessit autem a corpore venerabilis Pater, & amantissimus pastor noster, cœlo plaudente, terra plorante, octavo decimo Calendas Julii, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadragesimo-sexto, Indictione quarta-decima, Concurrente secundo, Epacta undecima, & migravit ad Dominum, cui est gloria laus & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

Ab Episcopo Virdunensi sepelitur.

INCIPIUNT MIRACULA.

Prologus auctoris. *Tob. 12. 7.*

1. QUONIAM sicut angelico edocemur eloquio, *Sacramentum regis bonum est celare, opera vera Dei honorificum est prædicare*, & venerari, ideo ea quæ de

a Ex Hugone, anno 1039. Henricus 3. Imperator *post mortem Ramberti, episcopatum Virdunensem beato Richardo dimisit, primo sui imperii Anno, at Richardus, filiolum suum Richardum Hildradi comitis filium inthronizari fecit*. Donationes nonnullas ab Hildrado, ejusque filio Richardo factas monasterio fuisse discimus ex vetusto ejusdem loci chartario.

b Id beatus Richardus episcopo prædixerat, ut refert Hugo infra in excerptis num. 40.

ANN. CH. 1046. 24. Jun.

de beati patris visionibus seu miraculis, veridicorum fideliumque senum ore hausi, & pro tanti Patris amore memoriæ mandare curavi, hic subnectere dignum duxi. Non autem omnia, quæ de eo exstiterunt virtutum insignia, audire vel agnoscere quivi, sed nec cuncta quæ audivi, puerili levitate ductus, retinere valui. Nec frivola quæ scribo aliquis dicat, quia, Deo teste, mallem silere, quam frivolis verbis tantum virum commendare: ille etenim cæli civibus, ut veraciter credimus, conjunctus, non indiget commendari testimonio nostro, prorsus minus asseri aliquo mendacio. Sit denique in lectoris seu auditoris arbitrio, si malit credere aut discredere, ego autem dum advixero beatum virum omnimodis prædicare propositum habeo.

Ejus fides.

Visio de negligentia circa Sanguinem Domini effusum.

2. Itaque vir iste beatissimus dum rudis adhuc & novellus haberetur in cœnobiali sacro proposito, licet jam prælatus esset monachorum collegio, contigit, ut una dierum dum sacro-sancta mysteria altario celebrarentur, negligentia eveniret de effusione sancti sanguinis Christi. Venerabilis autem pater nondum exercitatus in tantæ rei correptione, procrastinandum credidit in Capituli alterius diei actione. Ecce vero prima hora noctis vigiliarum, adstitit angelus Domini lecto jacenti, & nec adhuc dormientem, sed secum de psalmis quiddam meditantem evaginato gladio appetiit. Tunc ille lecto se excutiens, vestigiis ejus provolutus, causam reatus prorsus nondum intelligens, quæsivit, & ab eo audiens quod in sanguine redemptionis humanæ fuerat delictum, nondum erat correptum. Ille correptionem spopondit, & statim veniam meruit. Mox ergo angelicus ille spiritus cum sua minaci vindicta disparuit, & venerabilis abbas eadem intempestæ noctis hora, fratres convocavit, accensisque luminariis, capitulum petiit, & fratres breviter alloquutus, visionem illam horrificam retulit. Deinde se usque ad sui sanguinis effusionem verberibus affici fecit, ceteris vero parcens, aliquantulum minori multatione affecit. Ex illa die mos iste illi inolevit, ut si quæ in corpore vel sanguine Christi negligentia contingeret, statim correptioni & pœnitentiæ subjaceret *a*. *Beatus vir*, ait Scriptura, *qui corripitur a Domino*. Non enim tanto patri talis obfuit correptio, cujus correptione salutari, pernecessario nobis satisfaciendi Deo invitamur exemplo.

Job. 17.

SS. Petrus & Vitonus Richardo apparent.

3. Alio itidem tempore, cum ante vigilias matutinas fessus in lecto jaceret, secumque aliqua de Scripturis vel psalmis mente revolveret, subito ei adstitit sanctus Petrus, una cum beato patre Vitono, quos ille intuitus, ut familiares & domesticos sibique bene notos reverenter salutavit; & unde, curque venirent familiariter inquisivit. At illi se claustrum & officinas fratrum cunctas circuisse, & omnia honesta invenisse responderunt, sed quod suum erat *b* observare matutinorum sollemnia, intimaverunt retardasse. Hæc dixerunt, & cernentis aspectui se subduxerunt. Erat denique quidam frater ante eum jacens, qui ejus obsequiis sedulus adhærebat, & exemplo pii magistri orationibus quam sæpissime invigilabat. Is ergo ea hora invigilans & orationibus instans, licet eos non vidisset, vocem tamen loquentium audivit, cujus relatione & testimonio hoc didicimus; statimque venerabilis abbas sonitu campanæ fratres ad matutinas convocavit. Legimus in Dialogo* eumdem beatum Apostolum matriculario suo lampadum lumen reficienti, ut ei demonstraret gratum sibi esse ejus servitium, apparuisse & alloquutum fuisse. Et quid mirum, si tali ac tanto viro, cum coessente sibi beato Vitono apparuit, qui diebus ac noctibus eos bonæ conversationis studiis, & devotis orationibus assiduabat? Credendum sane est juxta prælibatorum senum veridicam relationem, prædictos sanctos ab eo sæpe visos fuisse, præ multa animi sui puritate, & circa memoriam eorum assidua venerationis, & orationum frequentatione; alioquin nisi antea eos vidisset, tam subito & tam insperate visos minime cognovisset, quin potius ad adventum eorum conturbatus totus intremuisset. Vere enim virum istum beatum venerabilemq; diximus, quem Salvator omnium angelica visitatione & alloquutione, seu sanctorum visitatione dignum duxerit.

* *S. Greg. lib. 3. Dial. cap. 24.*

4. Procedente tempore, cum subterraneas cryptas in honore Dei Genitricis,

a Missæ defectum qui in consecratione calicis etiam absque prava intentione contigerat, severe *psalmorum* recitationibus & *disciplinis* puniendum præscripsit S. Bernardus in epistola 69, ad Guidonem abbatem Trium-fontium.

b Ex S. Benedicti præscripto Regulæ cap. 48. pulsandi officii divini cura ad abbatem pertinet.

ANN. CH. 1046 14. Jun.

Sanctus Nicasius ei ac toti conventui apparet.

Capitulum generale.

Richardus inter celebrandum e terra levatur.

Cineres in salem, & aqua in vinum mutantur.

& omnium Martyrum construxisset, & reliquias sancti NICASII Remorum archiepiscopi & martyris, in altario gloriosi protomartyris Stephani condidisset, instituit festum ipsius celebrari, & cantus ejus historiam decantari. In priori igitur ejusdem sollemnitatis celebritate, cum ipse dominus Abbas matutinorum sollemniis interfuisset, & pro honore tanti Martyris, cum lætitiæ tripudio decantatæ essent, dicto Benedicamus Domino, ecce idem beatissimus Martyr pontificali stola redimitus, videntibus cunctis qui aderant, ab antro cryptarum egreditur, & quasi gratias agens in medio chori accessit, salutatoque sancto altari, more canonicorum versus Abbatem, deinde dextrorsum, post sinistrorsum fratres inclinans rediit. Ex qua ejus visitatione & salutatione fratres cum beato Patre jucundati, in obsequiis ejus, usque ad nostra tempora, singulis annis devotius insistere studuerunt. Nunc considerandum nobis est, sanctos Dei laudibus, quæ in eorum veneratione, Trinitatis omnipotentiæ a devotis cum devotione & mentium puritate offeruntur interesse, & cælestium agminum beatis spiritibus in ipsis delectari, & justorum pia desideriorum vota, ad ipsa Trinitatis sacraria ab eis præsentari. Monachi denique Bellogienses excitati tanti fama miraculi, quoniam ab eodem Patre sub ipso temporis articulo regebantur, festivitatem ipsius martyris per succedentia tempora cum historia cantus celebrare delegerunt [a].

5. Regebat venerabilis Abbas, ut jam præscriptum est, multa cœnobia in Lotharingia, & in Francia, in quibus quamplurimos probatæ vitæ viros, & regulari tramite exercitatos præfecerat, & pro lege eis constituerat, ut singulis annis huic ecclesiæ matri suæ se repræsentarent. Factum est autem, ut una dierum, ipso domno Abbate in capella sua, quam in honorem gloriosi pontificis Nicolai ædificaverat, & quinto-decimo Calendas Novembris consecrari fecerat, Missas in ipsa dedicatione celebrante, adstarent illic septem Abbates, ex numero discipulorum ejus, cum multis fratribus pro devotione ipsius dedicationis, & reverentia tanti patris, obsequiis ejus deservientes. Officio ergo Missæ honorifice, ut decebat, decantato, cum reverendus Pater præfationem dixisset, & circumstantes *Sanctus* respondissent, ad altare se converterunt; ut unusquisque pro devotione & posse suo, orationum libamina Deo offerret; videruntque hominem, si tamen dici debeat homo, prope mensura cubiti unius, toto corpore a terra sublevatum. Quod cum alter alteri quasi nescienti nutibus insinuaret, tanta visione omnes attoniti hunc beatum virum extra hominem dicebant. Puto tunc eum illis cælorum agminibus, non solum voce, ut in ipsa Præfatione oraverat, verum omnibus omnino mentis affectibus admixtum, divinaque illa & sacro-sancta mysteria in propitiatorio deificæ exauditionis cum summa cordis puritate celebrasse; & idcirco sicut mente, sic corpore elevatum fuisse. Legimus [b] Mariam Ægyptiacam in illa sua solitudine, cum Zosimas eam rogasset pro pace universalis Ecclesiæ fusis precibus Dominum exorare, ipsam in aere raptam diutius orasse, cum hæc ergo de illa pœnitente, Zosimo referente, credamus ita esse, non debet nobis incredibile videri, quod tantus vir, tam reverenda Sacramenta celebrans, potuerit a terra in aere suspendi.

6. Cum quodam tempore illa memorabilis dominicæ Passionis celebritas, die sancto Parasceves, occurrisset, & ipse domnus abstinere a cibo prorsus deliberasset, sed quadragesimalis exercitatione jejunii evisecerata senilia membra id explere sine aliquantula recreatione nequirent, uni ministrorum, cui plurimum se credebat, secretius injunxit, ut cineres sibi cum lymphæ simplicis poculo subministraret. Minister ergo jussis Patris paruit, & senior refecturus accessit: qui cum cineres pani supposuisset, mox ut degustavit, salis saporem in ipsis deprehendit, & in lymphæ potu excellens vinũ persensit. Convocans denique ministrũ, cur hęc sibi ministrare præsumserit increpavit; qui cũ se talia ministrasse omnimodis denegaret, prædicta ab eo Pater reposcit; minister certius, & ut sibi visum fuerat industrius, eadem repræsentat; sed, Dei id operante misericordia, prior reformatur in saporibus gratia, sicque reverendus heros Dei donum sumit agens gratias. Nos

[a] Hoc etiamnunc perseverat, non in Bellilocensi solum monasterio, sed & in aliis quoque, quibus Richardus aliquando præfectus fuit.

[b] In Vitis Patrum. Adi Rosvveydum, sive Bollandianos ad diem 2. Aprilis

Nos usque ad nostra tempora scyphum [a] illum vidimus conservatum, in quo talis virtus ad omnipotentis Dei emicuit gloriam. ANN. CH 1046.

7. Idem cum pedes Crucifixi illius deosculaeretur, quem Nicodemus ad formam Salvatoris similitudinem sculpsisse dicitur, & pio mentis affectu clavorum vulneribus compatiens, super eos lacrymaretur, ab ipsius imaginis dominicæ oculis lacrymæ super caput ejus feruntur cecidisse. 14. Jun. Crucifixus Richardum lacrymis rigat.

8. Henricus imperator Augustus, huic patri fidelissimus amicus, quem multis impensis auri & argenti, vestium [b] & ornamentorum, sæpe numero muneraverat, ad hanc civitatem ascendit, invisere & videre novas structuras claustri & officinarum. Cumque sustentantibus eum venerabili Patre, & episcopo Heymone, claustrum intraret noviter constructum, illud Davidicum mox intulit: *Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo quoniam elegi eam.* Quod dictum altius insedit cordi Pontificis, & secretius Abbatem allocutus: Si hunc, inquit, retinueritis, & ut desiderat monachum feceritis, omne Imperium pessumdabitis. Tunc senior alta consideratione intra cordis sui recessus, verba Pontificis cœpit trutinare, & qualiter Imperio, quod successore carebat, consuleret, & Imperatoris desiderio satisfaceret, jugi meditatione pertractare. Tandem Spiritus consilii, scientiæ & pietatis, in id animum ipsius inspiravit, ut in conventu fratrum Imperatorem evocaret, & de animi sui proposito illum diligenter inquireret. Imperatore vero respondente cum lacrymis, per Dei misericordiam, sui animi propositum & votum esse, sub eo & per eum in hoc loco cum fratribus, mutato habitu, Deo velle militare. Illico piissimus Pater inquisivit, si secundum Regulæ præceptum, & Christi Domini exemplum, obediens vellet esse usque ad mortem. Illo autem cum multa devotione id profitente, statim senior subintulit: Et ego ut monachum vos suscipio, & ab hodierna die animæ vestræ curam subeo; ideoque quod jussero cum timore divino vos facere volo. Tunc eo omnia quæ juberet, se cum divino adjutorio impleturum spondente: Volumus ergo, inquit venerabilis Abbas, & præcipimus, ut ad gubernandum a Deo vobis delegatum Imperium redeatis, & cum timore & tremore salutem totius regni ut justi tenax pro posse peragatis. Benignissimus itaque Imperator, & vere monachus, sponsionis suæ non immemor, licet invitus Patris paruit imperio, & jura regni rursus suscepit disponenda, frequentiusque venerabilem Patrem accersiens, majores Imperii actiones ejus disponebat consilio. Cumque pluribus annis summæ pacis exercitio Imperium administrasset, ultima valetudine ad extrema deducitur. S. Henricus monasterium visitat. Ps. 131. 14. Ibi cupit fieri monachus.

9. Hæc de multis quæ relatu seniorum audivi, & meminisse potui, ob amorem tanti Patris posterorum memoriæ scripto assignare studui, hortatus ac magis jussus ab illis, quibus ejus inhæret recordatio specialius, omnibus tamen istius ævi patribus & fratribus dulcis admodum & prædicabilis, orans ejusdem patris intercessione a Christo Domino cunctis anxietatum mearum nodis relevari; & quidquid a laude ipsius minus juste peregi, vel si quid sinistri in hujus narrationis materia contraxi, innata sibi pietatis clementia abolere & indulgere dignetur, ut sua laus & nobis hinc perpes habeatur. Abbatem foveat, miserans monachos tueatur, Pontificem salvet, clerum servet, populumque gubernet. Amen. Epilogus auctoris.

Miraculum excerptum ex vita sancti Sollemnis.

Ex ms. cod. Bibliothecæ Regiæ.

Igitur dum quadam die RICHARDUS Verdunensis cœnobii venerandus abbas Turono sancti ac Confessorum confessoris Martini rediens Blesim venit; & hoc ejus in animo sedit, ut ecclesiam sancti Sollemnis [c] orandi gratia adiret, contigit

[a] Hic scyphus hodieque in sacrario monasterii Vitoniani servatur.

[b] Servatur ibidem S. Henrici cingulus, quem ille monasterio dedisse dicitur.

[c] Obiit Sollemnis in agro Turonensi, cujus corpus cum Carnutas deferretur, Blesis depositum est, ubi ecclesia insignis in ejus honorem extructa fuit, hodie in cathedralem conversa. De his vide Gregorium Turonensem lib. de Gloria Conf. cap. 21. & notas cum additionibus ad hoc caput.

ANN. CH. 1046 14. Jun. git ut cuncta plebs illius castri, tanti viri adventus non ignara, eo quod sanctum virum advenisse gaudebat, conveniret, cujus incessabilibus precibus vir illustris fatigatus, ut Missam ei celebrasset, accessit ad altare Dominicum ante sepulcrum beati viri Sollemnis positum, vestibus, ut sacerdotalis mos exigit, indutus, atque inibi Deo hostiam vivam immolaturus. Post Evangelium vero, divina clementia operante, pulpitum petiit, ut sermonem plebi circumfusæ undique faceret, quam pabulo verbi divini egere sentiret. Animadvertebat namque parum prodesse corporalem escam, nisi mens intrinsecus perciperet spiritalem. Ergo dum multa inter quædam de passione Domini insereret, & populus omnis quæ ab ore viri procedebant diligenter exciperet, sermonis sui cursum ad eam orationem pervertit, qualiter perfidus Judæus latus Domini in cruce pendentis lancea pupugit, & ut mox sanguis & aqua ab hinc cucurrit. Dum vero talia plebi intimaret, & hoc verbum imbre cælitus misso rigaturus in cordibus omnium pullularet, confestim cernentibus plerisque fratribus ecclesiæ, & quibusdam bonis laicis viris, immensa claritas de cælo lapsa crucifixum omnem circumfulsit, ac dehinc aqua crystallina a latere ipsius mirabiliter fluxit. Et qui viderunt testimonium perhibuerunt, & ad hoc res ipsa corporeis subjecta testimonium eorum plurimum confirmat, potest namque cerni tangique, ut cetera quoque quæ ejusdem naturæ persistunt. O mira Dei pietas, aqua ex sicco ligno emanavit, quod tellus jam innumerabilibus annis transactis non alluit! Idem quoque miraculum modo Dominus noster Jesus-Christus nobis ostendi voluit, quod populo Israelitico, quando eum sitis ardore languidum aqua de petra durissima producta potavit. Nam sicut ille visa Dei affluentia lætus atque refertus abiit, ita nobis ingenti Dei virtute ostensa, unusquisque gaudens in sua remeavit. Hanc vero aquam a latere Crucifixi cadentem barillus quidam excepit, & medio tenus ea plenus exstitit, qui intra altare defossus sacram aquam posteris ad memoriam recolendam conservat.

De miraculis beati Richardi abbatis hujus loci.

Ex ms. cod. sancti Vitoni Virdunensis.

Confer vitæ num. 14. & sequentes. Excellentissimus ille quondam cælestium secretorum contemplator subtilissimus qui inreverberata acie interne oblitus vim verbi divini conspexit cunctis clarius, quique magistri recumbens in pectore arcana ipsius summæ divinitatis, quo propinquius eo epotavit dulcius, ad consolationem nostrorum infortuniorum facies recursus, ait in Epistola sua: *Nolite*, inquiens, *mirari si odit vos mundus*. Quocirca nec nobis mirum debet videri, quia nec novum aut recens aliquid nobis accidit, cum mundi status quotidie defluat in deterius, & sint homines se ipsos amantes, & ideo non quæ sunt Jesu-Christi, sed quæ sua sunt singuli quærentes. Præsertim cum sciamus si animo inducere velimus, antiquiores nobis patres & pastores in hac Ecclesia multa passos adversa, tum pro fidei Catholicæ defensione, tum pro quorumdam præpositorum iniqua æmulatione. Huc accedit quod venerabilem Richardum abbatem, bonis omnibus suo tempore imitabilem, quem non solum Lotharingia, verum etiam Francia sitienter desiderabat & Burgundia, quorumdam insectatione perturbatum fuisse novimus a sede sua. Qua de causa vir spiritu mansuetudinis & humilitatis plenus eorū insectationibus ad horam cessit, ne ejus præsentia plus gravaretur a Deo sibi commissa ecclesia, ac secretum suæ conversationi in eo monte, qui *Rumberch* dicitur, quæsivit locum ubi habitaret secum. Quo postquam accessit, arduumque montem asscendit, jam qualiter secum habitaverit, quibus vigiliis seu jejuniis corpus afflixerit, qualiterve ibi per biennium conversatus fuerit, quot sanctitatis indicia finitimis reliquerit testantur nonnulli, qui adhuc supersunt, qui etiam ea ab his qui viderunt fideli narratione perceperunt. Contigit enim aliquando duos fratrum nostrorum, quorum uni nomen Stephanus, alter vero Cono est dictus, per Romarici montem habere transitum, ubi quiescendi sive dietandi gratia, quia sic poscebat temporis incommoditas, hospicium acceperunt; cumque uni eorum post cibum quiescere lassitudo & senilis imbecillitas facile persuasisset, alteri vero visum est arduum illum montem conscendere, & si-

1. Johan. 3. 13.

& situm loci, habitationesque perlustrare. Cum igitur verticem montis subisset, & huc illucque circuitus suos evolveret, venit tandem ad cujusdam antiquissimæ anus, cui nomen Gisla, diversorium. Dumque alterna tim multa conferrent, & ille utpote ab anu, & multorum annorum senili ætate jam præmatura, antiquarum rerum inquireret monimenta, illa de benedicto patre nostro Richardo quædam retulit in hæc verba: Habui, inquiens, quamdam honestæ vitæ magistram, quæ me in hoc loco juvenculam diligenter educavit, quæ etiam de illo vestro, quem dicitis, abbate Richardo, inter cetera sanctitatis ipsius præclara monimenta duo referebat memoriæ digna miracula. Aiebat ergo quod eo tempore, quo idem venerabilis Abbas hunc inhabitans montem, arduam sibi indixerat conversationem, fuit quidam leprosus qui pro stipe petenda singulis diebus huc venire solitus erat. Cumque a contubernali ejusdem venerandi senioris famulo reliquias de mensa ejus susciperet, desiderio percipiendæ salutis nescio qua spe illectus, nisi forte divinitus, quatenus tanti viri vita eo clarior circumquaque redderetur, eumdem domesticum abbatis rogavit, ut si quando idem reverendus heros balnearetur, ei intimare dignaretur, quia spe sospitatis percipiendæ ipso balneo vellet lavari. Petiit & impetravit, & Deo donante mundus & sanus a balneo exivit. Quidam deinde homo per aliquot annos visu oculorum orbatus per visum se monitum fuisse dixit, ut ex aqua, qua vir Dei manus ablueret, oculos sibi lavaret, & visum reciperet. Ascendit igitur, & prælibatum domesticum eamdem aquam rogavit, accepit, oculos lavit, & continuo visum recepit. Hæc itaque anus, illaque, ut dicebat, octoginta annos montem illum inhabitaverat, sub testimonio veritatis a magistra sua Dei famula audita quia fratri nostro fideli narratione perstrinxit, & ille nobis retulit, hic ob memoriam tanti Patris celebrandam posteris scripta reliquimus. Sane nescio qua socordia illud sit tacendum, quod per succedentia sibi ora divulgatum, & ad nos usque porrectum solet celebrari per ora multorum. Nam cum quodam tempore, &c. *Miraculum de cineribus in salem conversis, iisdem omnino verbis narrat, quæ habentur supra num. 6. nec plura habet.*

AN. CH. 1046 14. Jun.

Epistola monachorum sancti Vitoni Virdunensis ad monachos sancti Pantaleonis Coloniensis.

Ex ms. cod. sancti Vitoni Virdunensis.

DOMINIS & patribus sanctæ Coloniensis ecclesiæ, fratres de cœnobio beati Vitoni Virdunensis salutem in Domino. *Confer vita num. 11.*

Quoniam vestra sanctitas a nostra parvitate narrationem flagitat de portione reliquiarum egregii martyris Pantaleonis, unde vel quomodo seu quo tempore ad nos devenerunt, sicut a majoribus nostris fideli narratione comperimus, breviter insinuare decernimus. Nec tamen hoc agere aliqua instigat præsumptio, sed sola illa vera dilectio, de qua dicit beatus Gregorius quia numquam est amor Dei ociosus, operatur enim magna, si est; si vero operari renuit, amor non est. Nullus sane hanc tantillam narrationem aliqua falsitate fictitiam existimet, quoniam non alia dicimus, quam quæ gravium & fidelium virorum testimonio probare perfacile est. Alioquin melius esset de his & similibus reticere, quam pro inani favore alicujus aliquid falsi dicere. Igitur jam nunc narrare incipiamus.

Tempore quo Conradus successor Heinrici pii augusti Romanum gubernabat imperium, fuit in regno occidentalis Franciæ quidam Comes, Odo nomine, secundum sæculi hujus generositatem magnæ nobilitatis, plurimæ potentiæ, multæ factionis, bellorumque frequentia clarus. Is jure hereditario possidebat castrum quoddam super Mosam situm, Commarceium dictum, in quo continebatur honorabiliter templum, sicut etiam nunc inspicientibus claret, multis sanctorum patrociniis adornatum, quod in honore sacro-sancti martyris Pantaleonis Domino fuerat dedicatum. Quod sane castrum non minus patrocinio tam præclarissimi martyris gloriosum, quam antiquæ nobilitatis gloria clarum, quidam comes ipsius indigena a patre præfati comitis in hominium susceperat, &, ut mos exigebat, fidelitatem ei juraverat. Quo defuncto, jus alienum inique in jus transfudit suum fidelitatemque & hominium justo heredi facere contempsit. Tunc ille ira

ANN. CH. 1046 14. Jun. & indignatione nimia succensus coacta suorum valida manu, castrum obsidione circumdedit, quam satis nimiumque in dies perurgens, præter spem cunctorum subito seris effractis castrum ingreditur, rebelles supremo periculo donat, flammis victricibus omnia vastat.

Præsidebat eo tempore nostro cęnobio piæ memoriæ domnus abbas Richardus, moribus honestus, verbis facundus, actione religiosus, cunctis sanctitate & bonitate conspicuus. Hunc non solum Imperator Heinricus, vel successor ejus Conradus, verum cuncti proceres Lotharingiæ, Franciæ & Alemanniæ pro vitæ merito nimium diligebant, & ut patri carissimo in omnibus obtemperabant. Hic ergo reverendus Pater illud Apostolicum retinens corde & exercens opere, *Pacem*, inquit, *sectamini invicem & in omnes*. Illud quoque, *Beati pedes pacem portantes*; illud nihilo minus, *Beati pacifici quoniam filii Dei vocabuntur*, cum quodam suo monacho, nomine Gervino, quem postea præfecit ecclesiæ sancti Richarii, ad tantum discrimen advenerat, ut efferam Principis rabiem aliquatenus temperaret, & rebellium obstinacissimam perversitatem quoquo modo frangeret. Sed votis illius id tunc obstitit, quod fortiter furentes adversarii jam castrum irruperant, jam incendio cuncta vastabant, jamque armigerorum indisciplinata rabies sacri templi ambitum perniciosa temeritate spoliatura intraverat. Venerabilis autem Pater, quod solum tali periculo prospexit superesse, medias gladiatorum turbas ingressus, districtis mucronibus supplices cum piissimis obtestationibus offerebat manus, donec victores victis pro reverentia Dei & tanti intercessoris parcendum acclamarent. Præfatus vero bonæ memoriæ Gervinus, tunc ecclesiæ nostræ apocrysiarius, pio studio flagrans dum sanctuarium ingredi vellet, occurrit uni armigerorum, qui reverenda pignora sanctorum corio insuta sub chlamyde sibi celabat. Mox anxia viri Dei devotio cœpit secum volvere, quomodo ad tam inæstimabilem thesaurum posset pertingere. Tunc apprehensum illum educit a turba seorsum, primumque blandiciis solus solum aggreditur, dein pulsat minis & terroribus, ad ultimum diu multumque laborans, pretio tamen compensato, quod satis nimiumque desideraverat consequitur, & sic demum seniori suo post laborem quiescenti extra terminum loci lætus & hilaris pro tam amabili commercio sociatur. Cui exponens omnem rei ordinem, simulque sanctas reliquias retegens, mirum dicto, sed non mirum eventu, quia sic voluntas Dei fuit, repperit in loco quo corium diffuit testimonium veritatis, videlicet, schedulam scriptam continentem sic: Brachium sancti Pantaleonis martyris, cum minori osse brachii protomartyris Stephani, & aliorum ossa sanctorum quamplura. Qua perlecta, inopinato miraculo exhilarati, trahunt ab imo pectore alta suspiria, & mox prædulcia certatim irruentes in sanctos figunt oscula, interque gratiarum actiones fundunt lacrymarum larga flumina, & protinus ad sua sine mora redeunt ovantes, nobilemque thesaurum in scrinio cum aliis sanctorum reliquiis condunt.

NOTA. Per idem vero tempus quędam sanctimoniales ad innormandam sanctę religionis formam in monasterio sancti Mauri nostræ civitatis Episcopi sunt ab eodem beatæ recordationis patre Richardo adductæ, quæ cantum de sæpefato beato Martyre, quem in suis partibus didicerant, crescente in dies nomine & merito martyris, ejusdem cęnobii sorores docere studuerunt. Parvo autem intercedente tempore defuncto venerabili patre, successor ejus domnus abbas Vvalerannus responsoriam suos discere fecit, & ex tunc usque hodie pro amore & veneratione sancti cum magno tripudio in nostro cœnobio canitur. Subsequenti deinde tempore, quidam noster apocrysiarius, illius senioris nostri sæpe nominati consobrinus pariter & æquivocus, sub beatæ memoriæ abbate Grimoldo secundo ipsius successore, paratis impendiis auri & argenti brachium pretiosi martyris cum illo osse de brachio primi martyris Stephani, sicut hodieque cernitur, honorifice decoravit, & nunc adhuc vivit in eodem apocrysiatus perseverans officio ferme octogenarius, testimoniumque verbis suis reddit scriptis nostris. De minoribus vero articulis, qui cum brachio recondi nequierunt, vel qui ad beneficia impertienda in scrinio servati sunt, transmittimus vestræ sanctitati cum reliquiis venerandi patroni nostri Vitoni, & Theodori martyris. Taliter ergo egregii martyris patrocinium nostra ecclesia possidet per nonaginta & eo amplius annorum curricula, largiente, &c.

AI-

ANN. CH. 1046. 14. Jun.

ALTERA VITA B. RICHARDI.

Ex Chronico Virdunensi Hugonis abbatis Flaviniacensis.

I. DEFUNCTO Adelmaro abbate monasterii sancti Vitoni 5. Kal. Januarii, Adelardus substitutus est. Et hoc defuncto 13. Kalendas Januarii, Ermenricus successit, qui in quantum valuit locum ampliavit. Hoc etiam ad superna transvecto 6. Kalendas Septembris Rohaldus successit, & Rohaldo Lambertus. Post quem raptus est de cœnobio sancti Felicis Mettensis domnus Fingenius, Scotorum progenie oriundus, quia locus idem per manum laicam aliquantulum neglectus erat, ad restaurandum eum ibidem Abbas est ordinatus. Cujus adventum, peregrinationem & conversionem qui plenius nosse desiderat, in vita Theoderici eximii Mettensis episcopi scire potest. Et hoc quoque defuncto, cum jam post Adalbertum*, Virdunensem episcopatum HEIMO sortitus esset, domnus RICHARDUS locum illum regendum suscepit. Cujus vitam, mores & actus, nobilitatem generis, initium conversionis, studium religionis, & perseverantiam perfectionis, humilitas nostra, sensu licet tenui, & sermone rustico describere gliscit; quia si quid sumus, cum nihil simus, totum post Deum & sanctos ejus adscribendum est meritis ipsius. Unde invocandus est nobis spiritualium distributor carismatum Spiritus-sanctus, ut beatitudinem ejus suo quidem sensu, nostro ore enuntiet, ut laudetur in operibus suis, & appareat mirabilis in sanctis suis.

Richardi præcessores.

* al. Adalbero dicitur.

2. Exstitit igitur nobilissima Francorum stirpe progenitus, & ab ipsis infantiæ rudimentis, litteris liberalibus in ecclesia sanctæ Mariæ Remensis institutus. Quæ ecclesia tanto tunc vernabat religionis decore, tot personarum nobilium & religiosarum, quas ipsa in se educaverat, sibi adplaudebat honesta numerositate, & decenti honestate, ut religione ipsa præemineret omnibus ecclesiis Belgicæ; formaque esset omnibus honestate vivendi, recteque conversandi in castitate, in scientia, in disciplina, in correptione morum, in exhibitione bonorum operum, &c. In hac ergo ecclesia religiosæ indolis puer Richardus, litteris traditus imbuendus, brevi singula percucurrit, quæ magistrorum sollertia percurrenda signavit. Cœpit jam altiora meditari, & quæ a magistris non didicerat, vivacitate & perspicacia docilis ingenii attente rimari, ut agnosceretur ab omnibus, magni eum futurum esse præconii, quem sic commendabat acumen intellectus, secretorum & mysticorum capax, cooperante & præcedente gratia Dei. Transivit itaque in eadem urbe proficiens usque ad perfectam incrementorum ætatem, & qui erat acer ingenio, statuit sibimet ipsi normam vivendi, recidens in se noxia, quæ in aliis sollerti vigilantia reprehendebat. Probat hoc religiosa vitæ ejus conversatio, & continuata malorum redargutio, qua tantum abundat animi ejus directa simplicitas, ut pro zelo Dei, & æmulatione justitiæ, Præcentoris & Archidiaconi ei officium committeretur, & magisterio ejus dispositio Remensis ecclesiæ traderetur. Cui officio quam strenue, quam prudenter, quam sollerter invigilaverit, ne nimii fortasse laudando inveniamur, silere decrevimus; maxime cum & silentium ipsum, laus ejus sit; quia si totam substantiam nostram in laudibus ejus superextenderemus, minus esset quod diceremus ad id quod dicendum esset. Jubilat in laudibus ejus Remensis ecclesia, quia & ipsa ejus devotio, qua in ea fideliter laboravit, laus ejus est. Utebatur potestate sibi tradita in ædificationem, non in destructionem, habens libertatem vocis, judicio suo confutare reos & convincere, nulliusque personam in judicio accipere. Quibus rebus ita cognitus erat omnibus, ut absens etiam, pro sui reverentia, & inflexa constantia, a cunctis timeretur, & pariter omnes, senes cum junioribus, Richardi inadulatam gravitatis censuram reverebantur. Erat enim vere religiosus, orationibus continuis vacans, cui etiam moris erat Psalterium ex ordine quoquo die dicere, & primos quidem quinquagenos prostando, manibus ad terram deflexis dicebat, quinquagenos erectus, quinquagenos prostratus toto corpore, sed suspensus, articulis pedum manumve sustentatus perorabat. Solebat etiam ante crucem orationes quotidianas dicere, quarum hæc erant omnium versuum initia: Adoro te Christe cru-

Pia ejus exercitia Remis.

AN. CHR. 1046. 14. Jun. crucem adscendentem, & benedico te. Quas cum die una multa peroraffet instantia, surgens ab oratione, & Crucifixum cum lacrymis aspiciens, audivit vocem dicentem sibi: Tu me in terris benedixisti, ego benedico te. Et elevata dextera, qui erat in forma crucis benedixit eum. Qua dulcedine compunctus, gratias egit Sacerdoti summo, & cœpit jam tanto artius perfectiora meditari, quanto gratiosiorem circa se agnoscebat dulcedinem miserentis Dei. Hoc nos Rodomi * positi a viris religiosis audivimus, qui & ipsi se fatebantur audivisse ab HUGONE, cognomento Grammatico, viro strenuo & religioso, Rothomagensis ecclesiæ archidiacono, qui Remis in ecclesia sanctæ Mariæ præsens adfuit quando hæc gesta sunt.

* Rotomagi.

De vita religiosa suscipienda cogitat.

3. Verum, cum in dies fervore religiosi propositi, ad altiora penna devotionis sustolleretur, & contemtores mundi, suimet ipsius abnegatores miraretur, Deumque in figura crucis positum veneraretur, sequaces suos ad se invitantem & dicentem: *Qui mihi ministrat me sequatur*, rememorans quia parum esset ministrare Domino, in quo nulla esset perfectio, nisi & sequeretur eum; delegit Deo firmius adhærere, quoniam bonus est, & beati qui sperant in eum. Cępit igitur larga manu, quæ circa se erant dispensare pauperibus, & licet a primis annis, compassionis in eo opera claruerint; tamen quo amplius miseria sæculi, & fallax ejus gratia temnebatur, eo magis instabat misericordiæ operibus, ut nudus Christum sequi, & pauper pauperem imitari valeret, qui propter nos minoratus paullulum ab angelis, de pauperibus nasci, & in præsepio reclinari voluit, ut esset piorum cibaria jumentorum. Ubi vero cuncta distracta sunt, nec desideria dilatione consopita, quia sancta erant, quin potius augmentata, & cogitationum inundantium, quas perfectioni studens fidelis anima patitur, violento impetu sedato, ad portum quietis appulsus fixit anchoram spei, quia deliberaverat jam ut iret, cępit anxiari quo iret, quem sibi locum stationis eligeret, ubi plantatus, in interna cordis amœnitate viridesceret. Volebat enim hoc quod dictum est patri credulitatis nostræ Abrahæ: *Exi de terra tua &c.* ad litteram implere; sed considerabat non sine fructu fore, si inter suos positus, factusque eis forma vitæ honestæ, præberet eis exemplum sequendi Christum, adipiscendo religionis propositum. Considerabat rursum difficillimum esse, inter notos & affines gravioris propositi intentionem apprehendere, ubi aliquando certa est via periculi, incerta salutis, cum retrahit hominem jam Deo proximantem amor propinquorum, & reverberat aciem vultus, qua Deus intuendus esset, caritas carnis, & multimodæ punctiones sæculi, quas non adeo graves sentit, qui oportunitatem sentiendi vitat & refugit. Inter has & alias multiplices repugnantium sibi invicem carnis & spiritus deliberationes, adfuit adjutorium Omnipotentis, & famulo suo desudanti in palæstra gloriosi certaminis, solatium præbuit cujusdam fidelis sui, qui sub chlamyde mundanæ dignitatis, absconditum gerebat probatissimum militem Christi. FRIDERICUS nomen erat viro, &c. *Hic Hugo Friderici Comitis progeniem exponit, & modum quo in monasterio sancti Vitoni susceptus cum beato Richardo fuit; quæ retulimus supra in beati Friderici elogio ad annum* 1022. *Confer etiam quæ in Vita beati Richardi dicta sunt numm.* 3. *& seqq. Addit Hugo, quod* quia venerabilis Richardus absque permissu & licentia Archiepiscopi Remensis monasticum habitū susceperat, conquerebatur etiam Canonicum suæ ecclesiæ ab ea inordinate recessisse; quam ob rem eum conabatur repetere. Quod ubi ad aures Fingenii abbatis pervenit, evocato eo, rem ordine pandit. Ille, patre consolato, Remensi archiepiscopo chartulam misit hęc continentem: Si spiritu ducimini, non estis sub lege. Quam ille suscipiens, & vim verbi diligentius intendens: Merito, ait, abiit, qui Spiritu Dei ductus est, & ideo a nobis repetendus non est. Sic confutata repetentium eum calumnia est; immo magis ad imitandum eum accensa multorum devotio est. Regebat tunc ecclesiam *Remensem* ARNULFUS Lotharii regis, qui quintus a Carolo Calvo fuit, filius, &c. *Post Fingenii Abbatis mortem in ejus locum substitutus est Richardus, qui ab Imperatore accersitus multa ab eo dona accepit, ex quibus monasterium sancti Vitoni restauratum, maxime deinceps sub ejus regimine floruit. Quæ autem tunc in eo præstiterit, fusius refert Hugo, quæ, quia compendiosius in priori vita referuntur, hic ejusdem Hugonis verbis referre juvat.*

Joban. 12. 26.

Gen. 12. 1.

Sub eo floret S. Vitoni monasterium.

4. Familiaritatem Regis & principum adeptus domnus abbas Richardus, in brevi,

brevi, sapientia, consilio, astu, prudentia, & honesta conversatione cunctis manifestatus est, ut in negotiis curialibus disponendis, nullus illo utilior, nullus prudentior, nullus validior aut acceptior judicaretur. Probat hoc principalis erga eum liberalitas, qua pro amore ejus Virdunense, cui præerat, dilexit cœnobium, ut dona ei ingentia in auro & argento, in palliis & sacratis conferret vestibus, & totum se adeo in amorem ejus transfunderet, ut miraretur qui videret. Obtentis igitur pro quibus abierat Abba religiosus, ad monasterium suum reversus est; cœpitque velle fieri tanto propinquior Deo, quanto per gratiam ejus Regi & Principibus, Pontificibus & quibusque præpotentibus erat acceptior. Cœpit enim totum se sollicitius divinis mancipare cultibus, dominicis die noctuque vigilare laudibus, commissos sibi religiosis assuescere moribus; itaut per totam Neustriam & Austrasiam, Franciam atque Burgundiam diffunderetur sonus sanctitatis ejus, fieretque omnibus in propatulo sanctimonia ejus. Fuerat ad eum grandis undecumque concursus: alii ejus se subdebant magisterio, postposito mundi fallentis lenocinio: alii filios suos ei offerebant erudiendos, ut videretur jam monasterium ejus monasteriis Nitriæ, vel Ægypti conferendum, pro numerositate fidelium illo confluentium, qui velut apes ad alvearia undique advolabant, diversis virtutum speciebus onusti mentes, ut illæ mellis & ceræ indiscretas cruribus & pedibus subvehunt qualitates. O quales & quanti viri ejus claruerunt magisterio? quam pretiosa & devota Deo commissa ei congregatio, doctrinis ejus irradiata, & exercitio artioris propositi ad unguem informata! Probant hoc Galliæ & Germaniæ Pontifices, Duces & Comites, amore Christi ferventes, qui ex monasterio & discipulatu ejus, monasteriis quos habebant aut patres præficiebant, sub tuitione tamen ejus & disciplina: aut si patres inde habere nequibant, quos de suis patres facere deligebant, Virduni primo probandos, instituendos & morigerandos dirigebant. Ex quibus nos, licet juniores & moderni, plures religiosos, & in omni theoria probatissimos vidimus viros, angelica facie & habitu reverendos; ut ex institutione discipulorum patesceret, quantæ religionis, gravitatis, & perfectionis eorum magister fuisset, cujus eruditionis decus in discipulorum clarebat moribus. Crescente sane numero discipulorum, crescebat census honorum. Clarebat ubique nomen Richardi, sanctitas ejus ubique prædicabatur, & nomen Dei per eum clarificabatur.

ANN. CH. 1046 14. Jun.

5. Videns autem ecclesiæ suæ vetustissima, & pæne jam diruta sartatecta, delegit eis dejectis ampliora jacere fundamenta, & in meliorem statum, & nobiliorem novam compilare basilicam, quod & brevi actum est. Turres enim ecclesiæ ipsius, domnus Fredericus ex suo fecit, cellarium, & refectorium fratrum. Dormitorium vero cum dejectum restrueretur, & necessaria domus pararetur, nec posset nova parari, nisi vetus mundaretur, accersitis quorum esset operis & studii id explere, &c. *Laudat Friderici humilitatem, qui in construendis ædificiis viliora quæque opera exercebat. Hæc in Elogio ejus supra retulimus.*

Translatio aliquot Præsulum.

6. Ædificata igitur nova ecclesia, majori ambitu & elegantiori opere, necessarium fuit, ut corpora quorumdam sanctorum Pontificum transmutari debuissent *a*. Tunc corpus sancti MADALVEI incorruptum repertum est, & in crypta sanctæ Mariæ, sub altari, in vase marmoreo decenter repositum. Tunc etiam facta est translatio duorum episcoporum, HILDINI & HATTONIS Nonas Maii; & ad dexteram crucis monasterii, ad dexteram scilicet altaris sancti Johannis Baptistæ, positæ sunt eorum reliquiæ. Corpus autem domni BERENGARII *b* episcopi & monachi, in ingressu claustri, tamen intra monasterium repertum, incorruptum inventum est, excepto pede qui in vita ejus aruit, & casula cum sandaliis ab ejus corpore abstracta est, & in thesauris ecclesiæ cum reliquiis reposita. Corpus vero ejus sanctissimum, superius versus cancellos chori transmutatum est, casula nova & sandaliis honeste procuratum, & e regione sepulcri, altare sancti Firmini, quod ipsius tempore ab eo inventum est, positum. At vero corpus domni DADO-

a Confer Vitæ num. 8. ubi hæc paullo aliter narrantur.

b De eo plura diximus in elogio Fingenii abbatis supra pag. 26. de eo Necrologium vetus Vitonianum sic habet: 4. *Idus Augusti anno Incarnationis Dominicæ 959. obiit recolendæ memoriæ dominus Beringerus, episcopus Virdunensis & monachus, nobilis institutor hujus loci & renovator, qui rejectis clericis hoc in loco monachos introduxit, &c.*

ANN. CH. 1046 14. Jun.

DADONIS episcopi e regione duorum supradictorum Pontificum, ad lævam scilicet crucis monasterii, ad sinistram partem altaris sancti Martini honorifice reconditum est. Reliquorum vero Episcoporum corpora infra chorum continentur, & desuper tabulatum de lapidibus sectis & quadratis factum est. Attamen quinque Episcoporum corpora subtus pulpitum, quo Evangelium recitatur, contineri a multis audivimus, quorum tamen nomina non tenemus. Pulpitum autem ære, crebris tunsionibus in laminas tabulasque producto, & deaurato, factum esse constat satis accurate & eleganter, & per duodecim tabulas, duodecim Prophetarum imagines, duodecim Apostolorum formas subvehentium, sculptorio & polymito opere exaratæ sunt. Et hæc quidem ad occidentalem partem, ad dorsum scilicet stantium & canentium positæ sunt. At vero ad septemtrionem quatuor fluviorum species de paradiso emanantium, in quatuor partibus eminent. In girum autem, quo Evangelii recitator stans obumbratur, Abrahæ offerentis filium, Abel agnum, Isaac benedicentis, & Jacob supplantantis, & Tobiæ sepelientis, & David manufortis imagines agnoscuntur simili opere compilatæ. In facie autem Dominus Jesus in throno majestatis residens, & Virgo mater, ac Baptista Johannes cum quatuor Evangelistis apparet. Porro dextra lævaque Domini, angeli & archangeli, cum cherubin & seraphin Redemtori obsequium exhibent. Instrumentum vero illud, quod paratū est receptui textus Evangelii, Johannes Evangelista in similitudine aquilæ volantis adornat. In ora autem & summitate operis, versibus hexametris auro digestis, patris Richardi devotio summa notatur.

Descriptio Pulpiti.

Propitiatorii.

7. Propitiatorium sane sanctorum exornant corpora, quorum meritis floret Ecclesia. Et in medio quidem, alto satis & prominenti ciborio, sanctus quiescit Vitonus, redimitus frontem auro purissimo, & gemmis pretiosissimis, quibus concluditur majestas Dei incircumscripta & incomprehensibilis, habens ad dexteram beati Petri, & ad lævam ejusdem beati Vitoni auro prominentes imagines, opere factas cælatorio, quas ambiunt columnæ ex electro purissimo, cum basibus argenteis, arte fusili & anaglyso productæ. Ipsum quoque ciborium Dominicæ Resurrectionis, Apparitionis, & admirabilis Ascensionis opere cælatorio protensis adornatur insigniis, habens ante se altare sacratum in honore sancti Vitoni & omnium Confessorum; ad lævam autem altare sacratum in honore sancti Pulcronii & omnium Martyrum, habens & ipsum suum ciborium, quo continetur corpus ejusdem beati Pulcronii auro & argento decoratum. Porro ad dextram altare in honore sancti Possessoris habetur, & omnium Virginum cum ciborio quo corpus ejus continetur, simili opere adornatum. Altare vero majus in honore sancti Petri apostolorum principis sacratum est, ob privilegium ecclesiæ ipsius, quæ priscis temporibus, in honore ipsius Apostoli, & facta & consecrata est. Ante hoc tabula habetur aurea, auro mundo & purissimo, & gemmis pretiosissimis densissime conserta, opere mirifico & arte cælatoria facta, præferens imaginem Domini signum crucis tenentis, & super aspidem & basiliscum ambulantis, & dextra lævaque imagines apostolorum Petri & Pauli ejusdem operis & metalli. Ad quorum vestigia procumbentes cerneres imagines domni patris Richardi, & Mathildis digne memorabilis, supplices manus tendentes, & quasi ut grata hæc eorum habeatur oblatio, alterius censu, alterius studio facta, supplicantes.

Ciborii.

Altaris majoris.

Altaris gestatorii.

8. Factum est & altare gestatorium ex auro purissimo, interius mire fabrefactum opere consimili, studio & largitione domni Herimanni Comitis, in modum tabularum consertum & compactum; quod cum aperitur, & altare est, & tabulæ aperiuntur, quibus si moram adhibeas, quod est instrumentum Moysi & Aaron imaginibus gloriosum, figuram Dominicæ crucis exprimit. Habet hoc a quatuor cardinibus, quatuor Evangelistarum hominis, leonis, tauri & aquilæ species, ex argento opere fusili, præfatum altare portantium, & se invicem versis vultibus respicientium. Super ipsum vero altare, brachium sancti Pantaleonis ponitur pallio serico involutum, & ligno inclusum, argento & auro decoratum, quod attulit cum corpore ejusdem a Nicomedia Coloniensis episcopus, obtentum dono Constantinopolitani Imperatoris, quando pro ejus filia, Ottoni secundo in matrimonio jungenda, jussu ejusdem Ottonis ad eumdem Imperatorem legatus missus est, cum Episcopis duobus, Ducibus & Comitibus. Et cum obtentis pro quibus

ierat,

ierat, licentiam redeundi accepisset, & Imperator ei, sociisque ejus munera plura obtulisset & accipere renuissent, corpus sancti Pantaleonis ab eo Archiepiscopus petiit & obtinuit, & reversus Coloniam detulit. Fuerat autem cum eo in expeditione ipsa quidam ejus consanguineus dominus castri de Commarceio, & multa prece obtinuit ab eo brachium corporis sancti Pantaleonis, quod & in ecclesia præfati castri reposuit. Evolutis postmodum aliquot annis, obsessum est castrum ipsum, & eversum atque succensum; cumque flamma tectis ecclesiæ illaberetur, & victricibus globis interiora ecclesiæ lamberet, dolens Sacerdos de combustione sanctarum reliquiarum, cuidam armatorum ut ecclesiam ingrederetur, & desuper altari reliquias tolleret, significavit. Qui mox ingressus, reliquias tulit & reposuit, & cum ibi adesset abbas, & brachium sancti præsente presbytero marca argenti ei vendidit. Quod domnus ipse, cum sciret pro certo Martyris esse reliquias, Virduni gaudens attulit, & paratum argento & auro diebus festis super altare ponitur. Fecit & alia plura ornamenta, libros Evangeliorum auro & argento paratos, cruces ex auro purissimo 3. ventilabra argentea 2. librum Epistolarum 1. argento paratum, Missale 1. Collectarium 1. similiter argento paratos. ANN. CH. 1046 14. Jun.

9. Dedit & Henricus imperator calicem unum aureum præmaximum cum gemmis pretiosissimis, & patena ejusdem metalli, & scutellam unam de beryllo, & pixidem unam de onychino, in qua servaretur Corpus dominicum dependens super altare. Præterea innumera dona auri & argenti, & prædiorum, sacrarumque vestium, & phylacteria aurea & argentea & crystallina cum sanctorum reliquiis, capsam auream insignitam reliquiis duodecim Apostolorum, & cornua duo eburnea identidem reliquiis conferta. Fecit etiam memorabilis pater Richardus coronas duas ex argento & auro, & tertiam parvulam ubi dependerent signorum restes. Adverada quoque Comitissa dedit sancto Petro casulam viridem, cum aurifrisio, & multi multa dederunt, quæ enumerare longissimum esset. Unde & in brevi factus est locus ille insignis. Ejus namque exemplo provocata progenies domni Frederici sæculo renuntiavit, & adhærens discipulatui præfati Patris, prædia sua & patrimonia ecclesiæ dedit. GODEFRIDUS Comes pater Boracum dedit, inde relato filio suo ab Italia, ADALBERONE episcopo, cum eum parentes ejus in ecclesia sancti Vitoni sepeliri mandassent, & contra eorum voluntatem in ecclesia sanctæ Mariæ sepultus fuisset, pro requie animæ illius dederunt sancto Vitono Forbacum. At vero HERIMANNUS, qui & HEZELO, filium suum GREGORIUM in annis puerilibus Deo obtulit, & omnem devotionem suam, ad eumdem locum vertit. Dedit enim sancto Petro & sancto Vitono Haslud cum ecclesia, in Fesseca unam ecclesiam, in Lotgericurte duodecim mansos, in Ermefredegehem unam ecclesiam. De his factum est post mortem ejus concambium, & dedit pro his Comes BALDUINUS Flandrensis Bonvillare cum dimidia ecclesia, Hevenges similiter cum dimidia, in Vitereio vineas, cum quadam parte ecclesiæ, in Harvia triginta mansos cum familia magna: sine isto tamen concambio, tradidit adhuc præfatæ ecclesiæ Monnau, & ecclesiam cum silva spatiosa, Fontagiam quoque cum familia & vinea optima. Dedit etiam pro anima filii Godefridi ex concubina nati, in claustro tumulati, non tamen juxta fratres & patrem, duas ecclesiâs, quarum una dicitur Ham, alia Gengearia. Fecit & vestes sacratas in ecclesia pretiosissimas, & cum ecclesiam ipsam, præ cunctis mortalibus, suis ditasset bonis & possessionibus, ad ultimum semetipsum Deo obtulit, & monachus factus est, ut in æternum cum Christo regnaret. Dona Henrici Imp. & aliorum. Herimanni

10. MATHILDIS autem uxor ejus digne memorabilis, bonis pollens virtutibus & misericordiæ studens operibus, in claustro ipsius monasterii defuncta venerabiliter quiescit humata. Cujus ad caput filia eorum ODILIA, virgo sacratissima, locum habet sepulcri. De hac sermo exstitit, & nos a senioribus audivimus, quod egressa a finibus Bavariæ venerit Virdunum quarta feria ante sanctum diem Paschæ, volens cum patre & matre & fratribus diem Paschæ celebrare. Quam cum vir Domini Richardus intuitus fuisset, inter blanda consolationis alloquia, an aliquid infirmitatis pateretur interrogavit. Qua respondente sanam se esse, & nullius ægritudinis molestiam se sentire, ille prophetiæ spiritu plenus, prævidens imminere tempus vocationis ejus: Vale, ait, filia, vere salutis eternæ Mathildis ejus uxoris. Odilæ eorum filiæ pia mors.

filia.

ANN. CH 1046 14. Jun.

„ filia. Nam cras hac in hora assumeris in gloria, & recipies a Deo pro bene ge-
„ stis præmia sempiterna. Elegit enim te Deus sociam esse sanctarum virginum,
„ quia jocundum ei in corde tuo virginitatis præparasti habitaculum. Obstu-
„ puit ad hanc vocem pii Patris ancilla Dei, & quia virum Dei credidit non posse mentiri, verbis ejus credula, cœpit de fine suo tractare, excessus suos pretractare, & suffragium consolationis & orationis ab eo expetere. At ille caput sanctum super pectus suum reclinans, & quasi jam per incorruptionem corporis & spiritus alterata esset, eam demulcens, confortabat spiritum ejus in Domino, proponens beatam eam fore quam certum erat ad nuptias Agni festinare. Posthæc eam reficere jussit, omnibus mirantibus quomodo eam sanam, & vegetam in crastino morituram prædixerit. In crastinum autem liquore sancti olei ab eo inuncta, cum nullam gravedinem pateretur, mandato pauperum cum eo interfuit & in eodem quo laverat pedes pauperum loco, virum beatum intuita: Hæc, ait, requies mea in sæculum sæculi; hic expectabo diem Domini. Ad Missarum itaque sollemnia ivit, & cum communicasset vivificis mysteriis, dolore aliquantulum pulsata ad cellam rediit, & adveniente viro Dei cum fratribus exitum suum orationibus muniri petiit: & sic inter manus ejus in cinere & cilicio se reclinans, inter verba orationis læta spiritum efflavit. Et recedente beata anima, tanta illic emanavit fragrantia odoris, ut nulli dubium foret venisse illic auctorem suavitatis. Curatum sane est corpus ejus pia religiosorum instantia, & usque in diem tertium in ecclesia, pia servatum sollicitudine & industria; & sic Sabbato-sancto, terræ mandatum cum gloria.

Alii viri illustres, ibidem tumulati.

11. In hoc monasterio domnus LIETHARDUS Comes de Marceio, ad conversionem veniens Baclodium contulit, & multis annis in sancto vivens proposito, tandem *a* Catalaunis, quo eum obedientia miserat, defunctus & sepultus est, & demum Virduni relatus, in claustro tumulatus est GODEFRIDUS Dux, Gozelonis frater, ibidem sepultus, viginti mansos in Beurunes dedit, & sua suppellectile locum admodum ampliavit. DODO etiam de Comitis-castro, juxta Theodericum Comitem ibidem in ingressu monasterii quiescit, LUDOVICUS quoque Comes & monachus. HILDRADUS Comes Richardum filium suum, post Episcopum, beato Patri baptizandum offerens, Baronis-curtem sancto Vitono dedit, & defunctus in Galilæa tumulari meruit. Non est autem facile referre, quot de diversis partibus Franciæ, Neustriæ, & Austrasiæ, spretis mundanæ vanitatis illecebris, sub disciplina & magisterio patris Richardi monasticæ se subdebant religioni. Ita namque in ejus amore se transfuderant Reges, Pontifices & Potentes, ut summo eum venerarentur affectu, & patrem eum dicerent patriæ, ob paternum ejus erga omnes affectum, quo cunctos fovebat & relevabat. Erat enim pius in vultu, reverendus incessu, severus circa reprobos, dulcis erga benevolos, forma honestus, actione compositus, præferens semper honestum utili, qui nullo terrore, nulla adulatione a vero flecteretur, in observatione Regulæ ferventissimus, in corrigendis vitiis prudentissimus, in castitate clementissimus, in exhibitione bonorum operum perfectissimus.

Richardus fit abbas Lobiensis.

12. BALDRICUS igitur Leodiensis episcopus, cum beatum virum unice diligeret, cœnobium Lobiense divitiis opulentissimum, ei tradidit regendum, ut industria ejus religionis in eo reformaret propositum, quod videbatur a pristino rigore immutatum. Cujus exemplo delectabili provocatus, cum videret religiosam ejus conversationem in bonis & sanctis moribus, & incrementum religionis & monasticæ perfectionis in eodem excrescere gaudens miraretur, cœpit jam majora meditari, & in suburbio Leodiensi in honore Laurentii martyris monasterium *b* ædificari constituit. Evocato ergo ad se eodem Abbate, desiderium suum ei aperuit, & ut desiderii sui cooperator accederet monuit, & obtestatus est, adjiciens multum perfectioni ejus posse proficere, si ejus studio & industria domus Dei exstrueretur, in qua laus & gloria Dei devote die noctuque

Ædificat monast. S. Laurentii.

a Vitæ auctor supra num. 9. ait Lietardum in monasterio sancti Maximini apud Treviros obiisse, e quo ad sanctum Vitonum corpus ejus relatum est, die 14. Kal. Junii in Necrologio Vitoniano memoratur, ubi dicitur *ex Comite conversus, qui multa dedit, &c.*

b Monasterium S.Laurentii primam suam originem debet Eraclio episcopo Leodiensi, quod ejus successores consummarunt. Vide observationes ad Vitam S. VVolbodonis.

que celebraretur. Adquievit vir Domini, & congregatis artificibus, delegatisque necessariis sumtibus. Christo Domino adjuvante, & beato Laurentio cooperante, opus inchoatum agiliter perficitur, & dedicatur; & fratres qui Deo quotidianis deservirent officiis, ex monasterio sancti Vitoni adducuntur, quibus loco Præpositi præficitur domnus STEPHANUS, qui in præfato cœnobio Cellerarii officio fungebatur. Tactus simili bonæ devotionis desiderio domnus ROTGERIus Catalaunicæ civitatis episcopus, industria & labore ejusdem patris Richardi, in suburbio Catalaunensi in honore sancti Petri monasterium a fundamentis construxit, & a monasterio sæpe tacto fratres cum libris & ornamentis necessariis, qui inibi deservirent, deduxit, & in vita sua ipse per se utraque rexit monasteria.

ANN. CH. 1046 14. Jun.

Item S. Petri Catalauni.

Turres reclines oratione erigit.

13. De quo hoc fertur mirabile; quia cum turres ecclesiæ sancti Laurentii in altum jam porrectæ, & usque ad cacumen elevatæ, postmodum reclines viderentur, & in ruina earum certa esset dejectio ecclesiæ; vir Dei adveniens, dolorem fratrum, quem ex tædio dejiciendæ, & iterum reparandæ turris habebant, blande consolatus est, & nocturno tempore ecclesiam ingressus, cum diutius in oratione pernoctasset, janius patefactis egressus est, & iterum orationi incumbens cum surrexisset, signum crucis edidit, & confestim turres quæ reclines videbantur, dato maximo strepitu, in sese resilientes subsederunt, & ut cernentibus pateret, ita in se resiluerunt, ut cunctis palam daretur intelligi, angelico id factum esse ministerio. Tantus autem resilientis in se structuræ crepitus factus est, ut fratres monasterii tantorum sacramentorum ignari, a lectis cum maximo timore exsurgerent, putantes in ruina turrium quam verebantur dejectam esse partem ecclesiæ. Quos vir Domini ad consuetudinarium Matutinorum officium invitans, ipse cum eis interfuit, & mane facto, beneficia Domini oculis videnda monstravit, atque ad amorem eos tanti beneficii largitoris mirifice animavit. Hujus miraculi testis est tota Leodiensium civitas, & patres qui viderunt, narraverunt ea filiis, & filii filiorum filiis, ut cognosceret generatio altera.

Regit varia monasteria.

14. Temporibus illis principabatur Francis ROBERTUS, qui Constantiam duxit uxorem. Hic tunc beato Patri nostro abbatiam sancti Petri Corbeiacensis regendam contradidit, ut ejus instructione & vigore servaretur in ea Regula patris Benedicti, & vigor reformaretur monasticæ institutionis. BALDUINUS vero Flandrensis abbatias ei quamplures tradidit, abbatiam scilicet sancti Petri Gandensis, abbatiam sancti Amandi, abbatiam sancti Bertini, abbatiam sancti Richarii & abbatiam sancti Judoci. Rexit & alia quamplurima cœnobia, Bretuliense. Humulariense, sancti Quintini de monte, sancti Vandregisili, sancti Huberti, sancti Rematli, Malmudariense, Valciodorense, Belliloci, sancti Urbani, sancti Vincentii Mettensis Insulæ, & alia perplura quæ non occurrunt memoriæ, quas omnes in meliorem reparavit statum, & melioratis, abbates de suis quos elegit, instituit. Cœnobium vero Belliloci, sancti Petri Catalaunensis, sancti Urbani ipse in vita sua rexit.

Cujusdam superbiam frangit.

15. Præerat tunc Cameracensi ecclesiæ & Attrebatensi GERARDUS venerabilis episcopus. Hic ecclesiam sancti Vedasti, in suburbio Atrebatensi sitam, de maximis divitiis ad maximam redactam penuriam, anno ab Incarnatione Domini 1008. huic patri nostro, quem unice diligebat, assignavit, in qua vir Domini tanta egit & passus est, ut si singula scriberentur, & lectori, ut vereor, tædium, & audientibus generarent fastidium: sed de multis pauca dicenda sunt....... Non autem visa sed a senioribus audita referemus. Quidam servientium sancti Vedasti in tantam eruperat protervium, in tantam excreverat insolentiam, quia aliquanto erat necessarius ecclesiæ, ut infra atrium monasterii, domum sibi constitueret magnæ altitudinis, & fortitudinis, quasi pro tuitione loci. Sed nacta oportunitate contumaciæ exercendæ, sæcularitatis in monasterio superabundantis desidia provocatus, propugnacula erexit, infirmiora munivit, & non jam pro loco, sed contra locum & Deum rebellare nisus est, bona ecclesiæ diripiendo, vernaculos & ancillulas sibimet aggregando, canum turbam, histrionum & scurrarum ineptam congeriem deducendo, nec eos ab ingressu claustri arcendo, &c. Ubi vero vir Dei cœnobium ipsum regendum suscepit, & a fratribus, quibus erat mens sanior susceptus, est, non est passus tantam domus Dei videre desolationem, quinimmo ad ejus

AN. CHR. 1046 14. Jun.

ejus omnimodis se superextendit ereptionem. Cogitavit tamen si posset, liberti illius emollire mentis duritiam, & verborum dulcedine lenire proterviam, ut cessaret ab oppressione, & conculcatione ecclesiæ, cui pro debito & jure naturæ, debebat potius subesse quam preesse. Sed servum malum non frangunt verba, sed verbera, &c.... Quid faceret, quo se verteret anxia mens viri Dei? Cilicio itaque obvolvitur, cinere aspergitur, & in excubias commissi gregis pervigiles noctes ducens, Deum precabatur attentius, ut ab oppressione inimici & membrorum ejus, tueretur ecclesiam suam, misereretur parvulis, & protegeret a scandalo: se ipsum quoque, quem eis præposuerat, talem faceret, ut subditis eum & matrem pietas, & patrem exhiberet disciplina. Nacta igitur temporis opportunitate, populum conveniens, cum pauca pro re & tempore contra superbiam disseruisset, & de sectando religionis proposito, nihilo minus quædam peroraffet; ubi vidit deflexos ad se animos populi, munitionem quam patiebatur infestam, adivit, & ea funditus destructa, illum qui contra justitiam tumidus superbiebat captum, in Eleemosyna sancti Vedasti sedere, & de eleemosyna vivere instituit, sicque locum ab ejus, & obsequentium ei importunitate eripuit.

16. Cœpit ergo tanto ferventior studiis religiosis insistere, & deductis a Virduno fratribus, in spiritualis exercitii tirocinio probatis curam loci commisit, inter quos erat ROTHARDUS a Leodio, sapientia & religione nominatissimus, quanto noverat, & sibi qui præerat, & eis, qui suberant expedire. Verum quia vita ejus casta & sancta moribus inhabitantium adversabatur, durumque eis videbatur, quod in mente veteri cogebantur nova meditari, ex rebellione audacia sumta, conati sunt quidam eorum de ejus morte tractare. Imminente itaque quadragesimali tempore, quia hæc erat monasterii Regula, ut in illis diebus artiori se quisque mactaret continentia; cum ad hoc propensiori cura & ferventiori compellerentur, tectus in corde livor cœpit altius serpere, & ad perficiendum quod anhelaverant, in dies mentem excruciatam promovere. Quid multis immoramur? Venit sacratissimus dies Cenæ Dominicæ, & quæ erat pacis & concordiæ reconciliationis & misericordiæ, hæc factiosis convenit dies proditionis & malitiæ perpetrandæ. Deliberatum est enim apud illos, ut eo die perexpleto, cum post ministerii salutaris expletionem, vir beatus fessa corporis membra quieti laxaret, cum omnes dormirent, ab eis gladiis perimeretur. O præsumptio temeraria! o impudens audacia! Quis furor, post immolatam illam Agni paschalis victimam, ea die vel nocte, quemquam quamvis nocentissimum morti adjudicari! Nec latuit virum beatum feralis illa malorum deliberatio. Audiit namque quod ea nocte ab impiis perimendus esset, nec timuit. Timor enim Domini castus qui permanet in sæculum sæculi, a mente ejus timorem mortis exclusit, quia noverat quod nemini super eum potestas daretur, nisi quantum a Domino permitteretur. Totum ergo se committens Domino, ivit cubitum, caput habens retectum, paratus, si Deus vellet, ad excipiendum jugulum. Cum ecce ante matutinum tempus, omnibus post laborem quiescentibus, duo illi quorum erat operis & voluntatis Patrem jugulare, surgentes clanculo dormitorium egrediuntur; & accincti gladiis, cum de perpetrando scelere se mutuo devotantes contestarentur, ad hoc ultimum devenerunt, ut unus illorum pedetentim singula dormitorii lecta circuiret, ne aliquis superesset qui vigilaret, a quo deprehendi verebantur. Quod ubi factum est, & ille est reversus ad socium, captata opportunitate malitiæ perpetrandæ, simul patris Richardi cubile adeunt, videntque virum capite retecto soporatum. Cumque unus audacior in scelere, armatam in illum vibrasset dexteram, brachio obrigescente, divinam erga se sensit clementiam, ne perderet patrem, qui multos ad æternam transmissurus erat hereditatem. Stabat exerta dextra, impos ad feriendum, nec impos ad gladium reponendum. O admirabile Dei præconium! mira patientia, pietas prædicanda! Poterat Jesus noster suos illos palæstritas a peccati voluntate avertere; poterat, mox ut cogitata ad effectum perducere tentaverunt, morte multare: sed sustinuit in patientia filios iræ, ut faceret filios misericordiæ. Invasit ergo miserum illum timor cum febre, & recessit a lecto Patris, quem protegebat gratia Omnipotentis.

Quidam contra ejus vitam conjuravit.

Miraculo necem evadit.

17. Nec multo post signo dato ventum est ad ecclesiam, & ille quem remordebat

bat conscientia, inter alios nocturnali synaxi interfuit, quamquam tremens, quamquam infirmus, quamquam mordacis conscientiæ stimulis aggravatus. Ubi vero ventum est ad Tenebras, miser ille dum Kyrie eleison cum versibus cantaretur, corde compunctus, genibus Patris advolutus est, clamans & ipse Patri: Domine miserere, scilicet ut sui misereretur, sicut Deum sibi misereri precaretur. Obstupuit vir sanctus ad tactum fratris, vestigiis ejus procumbentis, & quid esset prorsus ignorabat. Suscepto tamen eo, & in partem declinato, orationem complevit, & dato lumine, ceteris ad strata regredientibus, aliquos de fratribus secum retinuit: secedensque in locum congruum, data oportunitate loquendi trementem fratrem & plorantem, totoque corpore terræ prostrato, capite terram ferientem, quid pateretur requisivit. Ille gemitu interrumpente: Peccavi, inquit, in cælum, Pater, & coram te, qui nolebam dici & esse filius tuus, factus sum persecutor tuus. Et proferens gladium de sub cuculla: Ecce, inquit, quem extendi nocte hac ad feriendum te, sed Jesus tuus protexit te. Volui quidem perdere te, sed protector tuus Dominus defendit te. Exerui gladium in te, sed cujus est virtus & imperium, gladium continuit, & te a morte, me ab interitu animæ, & ab homicidio salvavit. Parce ergo mihi, quia converti paratus sum, & tuis monitis adquiescere, regularibusque subdi institutis: tantum dona mihi quod deliqui in te, & ora Deum pro me. Non erat hoc grave beato viro donare peccantibus in se, qui ad proprias injurias erat patientissimus. Toto ergo corpore prostrato, gratias egit protectori suo Deo; inde fratri benigne indulsit quidquid in se deliquerat, plurimum eum consolatus, inculcans, ut confiteretur Domino peccata sua, dicens peccatum aliquando esse peccatum, & pœnam peccati, quæ omnia vitare quiret, qui confessioni operam daret. Pauca ergo pro tempore locutus, fratrem consolatum dimisit, dans in mandatis, ut mane facto ad se rediret, & quæ sibi imperarentur, faceret: & ita discessum est. Pater Richardus oratorium petiit, & quod superfuit noctis in laudibus Creatoris exegit. Die facto, Prima dicta, consuetudinario officio expleto, ubi tempus oportunum datum est, Patrem filius requisivit, & data confessione, pœnitentiaque accepta, alacer & sospes ab eo recessit, dicens multum sibi prodesse, quod hac eum occasione Dominus sibi adsciverit. Hic ex tunc patris Richardi fuit filius dulcissimus, & comes individuus; hic consiliorum particeps, qui erat nobilibus ortus natalibus, & litteris adprime eruditus, & videbat in eo pœnitentiam cum verecundia. In Capitulum ubi ventum est, publicam pœnitentiam egit cum socio, corde contrito & humiliato, & fratres glorificaverunt Deum, qui avertit peccatum hoc ab eis, & jam in majori veneratione sanctum Dei habere cœperunt, quem Deo carissimum, mortis impavidum, sui contemtorem, injuriæ donatorem, & ob id Deum defensorem & tutorem habere sciebant. Jam autem si quis esset, qui viro Dei aliquando infestus fuisset, surgebat in medio, & confitebatur quidquid illud esset, satis verens, ne etiam circa se desæviret indignatio divina. Precabantur itaque omnes pariter sibi indulgeri, quia eum non ut decuisset Patrem & dominum tractaverant: & facta est ruina duorum, sui ipsius, & multorum in spiritu resurrectio. Igitur vir Dei generali omnibus indulgentia data, tanta in posterum ab omnibus caritate dilectus est, ut merito diceretur: Hæc mutatio dexteræ excelsi.

ANN. CH. 1046 14. Jun.

Persecutori veniam dat.

18. Ordinata itaque dehinc ecclesia personis & necessariis sumtibus Virdunum rediit prædictum fratrem secum deducens, quia intelligebat eum utile vas futurum in domo Domini. Nec eum spes fefellit. Cœpit enim totus alteratus perfectiora meditari, amare honestatem, diligere ordinem omnes sibi præponere, se omnibus postponere, & si quid est quod virum honestum deceat, ad id modis se omnibus informare. Quamobrem diligebatur a viro Dei, & quotidiana monitione ad meliora sectanda inescabatur, Ledvinus nomen erat viro. Hic est Ledvinus, qui postmodum jussu & obedientia prædicti Patris, sub eo sancti Vedasti annis multis rexit ecclesiam. Verum hoc in Patre nostro memorabile videtur, quod tanto eum affectu dilexit, quem de morte sua tractasse cognoverat. In quo consideranda est pietas ejus, & patientia invincibilis, &c.... Considerabat singulorum affectus, necessitates, oportunitates, & ita quibusque mirabili verborum & vultus gratia occurrebat, adjiciens verba bona rebus bonis, & prædi-

Virdunum redit.

Erga suos cura.

ANN. CH. 1046 14. Jun.

dicatione benigna, & humana se ipse commendans, ut pluris æstimaretur animus ejus, quam illud; quidquid esset, quod quærebatur, &c...... Ceterum & hoc in Patre nostro, beneficentiæ partes adjuvabat, quia si quis ei de secretis animæ, de internis mentis motibus confitebatur, tanta ei inerat mentis benignitas, tanta dulcedo, tanta compassio, ut qui solus advenerat, se proderet, alterum se illum esse crederet cui confitebatur, cui non immerito tamquam alteri sibi animum suum applicaret, & se ipsum crederet. Occurrebat namque voluntati ejus, & ita ei conformabatur, cum dolente dolens, cum tribulato spiritum & ipse contribulatum adhibens, ut unam animam duobus inesse corporibus, dum alterum se stupet is qui advenerat, miraretur. Quæ res gratissima est mediocribus, utilissima pusillis, qui eo utuntur affectu, quo vident sibi adclines, quibus loquuntur, seu confitentur.

Pii abbatis partes agit.

19. Jam vero in Capitulo, si quis sermonem ejus audisset, totus tremebat, totus æstuabat, totus ad reprehendendum se, acutissimum stimulum compunctionis adhibebat, ac si præ oculis videret parata gehennæ incendia, suppliciorum dispertita omnimoda genera, donec procederet consolatio ab ore sermocinantis, fieret dulcedo mellis lingua ejus, favus distillans labia ejus. Non enim dissimulabat peccata delinquentium, immo cum de vitiis sermo esset, ita eorum proprie spurcitias, immunditiam, & fœtorem verbis exprimebat, ut qui audiret miraretur, & abhorrens talibus implicari omnino detestaretur. Erat in eo juste consulens misericordia, & pie sæviens disciplina. Ut enim ait in Moralibus mitissimus doctor Gregorius, Misericordia vel disciplina multum destituitur, si una sine altera teneatur. Affectus patrem, pietas matrem, reverentia timoris dominum, disciplina exhibebat magistrum: quod totum de beneficentiæ fonte procedebat. Nolebat enim consumi munus suum, qui semper paratus erat ad donum, ideo in dando beneficio corporali seu spirituali, sensu communi & rationabili tempus, locum, personas observabat, quia & momentis quædam grata, & ingrata sunt. Ingratum est beneficium, quod diu inter dantis manus hæsit, quod quis ægre dimisit, quod sic dare visus est quasi sibi eriperet. Ideo vir beatus cum aliquid ab eo a filiis quæreretur corporalis aut spiritualis necessitatis, non dubitavit, ne proximus esset a negante, & nullam referret gratiam; sciens nihil esse tam amarum, quam diu pendere, cum æquiori animo feratur a quibusdam præcidi spem suam quam trahi. Quod autem donum tam dulce homini, quam juvare consilio, participare laboribus, communicare doloribus, relevare æstuantem animum, gaudere cum gaudente, flere cum flente? His donis, his beneficiis, filiorum indeflexerat gratiam, ut injuriam ejus suam arbitrarentur, lætitiam ejus suam crederent. Tanta erat benignitas, ut veniente eo, si quid in congregatione qualibet morari licuisset, cum egrederetur, nullus esset qui non se juvatum & relevatum, sustentatum & confortatum lætabundus gloriaretur. Jam vero liberalitatem in eo laudari necesse non est, cujus non minima portio est, in omni negotio considerare quomodo quidque aut dicatur, aut fiat. Nam procedens ex liberalitate omnis benignitas properat, & proprium est libenter facientis cito facere; qui enim tarde, & diem de die protrahens profuit, non ex animo fecit: ita duas res maximas perdidit, tempus & argumentum amicæ voluntatis; quia tarde velle nolentis est. Aliquando vero in tædium adductus animus, incipit odisse beneficium dum exspectat.

Pro benefactoribus sollicitudo.

20. Quod autem majus beneficium, quam mortuis referre gratiam, & requiei eorum providere & consulere, quorum acceperis eleemosynam? Summa hæc liberalitas est, memorari eorum, qui se tibi dum adviverent commiserunt, quorum vivis laboribus, quorum sanguine pasceris, qui fiduciam suam in te, post Deum, ponentes, per manus tuas Deo fœneraverunt, dum sua tibi pro ejus amore largiti sunt. Non defuit hæc gratia Patri nostro, immo in omnibus monasteriis quæ regebat, mox ut potuit, jure perenni constituit, ut in Kalendario a, singulorum fratrum, & benefactorum ecclesiæ, qui sæculo excesserant, divisis paginis nomina, anniversaria quaque die, in Capitulo recitarentur, diligentius adnotato quid quisque contulisset ecclesiæ, ut dum eorum beneficia fratres præsentialiter recolerent annotatione diligentissima, recalesceret in eis eorum memoria, & tan-

a Hanc pii Patris institutionem accurate observarunt Vitoniani monachi, apud quos hodieque supersunt ejusmodi libri.

tanto gratius memorarentur illorum, quanto acceptior fieret repræsentatio benefactorum illorum. Quod ut acceptius fieret, sermonem inde habuit cotam fratribus, quem exceptum Calendario eidem, cui hæc inscribebantur, præscribi instituit; in quo dulcedinem ejus & pietatem, caritatem atque misericordiam, qui diligenter advertit, perpendere potest. Quanto vero affectu & studio, memoriam defunctorum eorumdem, id est officium, quod Vigilias dicimus, & Missę celebrationē agi instituerit, noverunt qui hoc facere consueverunt. Per omnia circa memoriā defunctorū benignissimus exstitit. Sciebat enim quia nihil in fructum pervenit, quod non a primo usque ad extraneū æqualis cultura prosequitur. Ideo commissorum sibi & in vita, & in morte sollicitudinem pia sedulitate est operatus.

ANN CH. 1046 14. Jun.

21. Quid autem de fortitudine & temperantia dicemus, quibus adeo regebatur animus ejus, ut innatæ sibi viderentur? Nam cum fortitudo sine temperantia iniquitatis sit materia, ita in eo unum condiebatur ex altero, ut alterum sine altero videri, & velle discernere, omnino foret impossibile. Justitia vero cum prudentia privatum sibi domicilium in ejus pectore collocaverat, quibus utilis ad omnia pietas non deerat, scientiæ discretione munita. Nulla est autem scientia, si utilitatem pietatis dehabeat: quia qui bona cognita exsequi negligit, sese ad judicium artius stringit. Hæc quia vir Dei noverat, singularum sibi virtutum proprietates adquisierat, quibus munitus mundi fallentis lenocinia superabat.

Aliæ virtutes.

22. Anno ab Incarnatione Domini 1011. Romam venerabilis Pater Richardus ivit, Benedicto Papæ in amicitiis junctus, familiarissimus ei exstitit. Anno 1013. regiminis autem ejus 7. Henricus anno regni sui 9.* a Benedicto Papa in Imperatorem promotus est, &c. Patrem nostrum habebat carissimum, inter præcipuos egregium, pietate prædicabilem, religione commendabilem, quem tanta Deus donaverat omnium gratia, ut a plerisque, pro inolita sibi benignitate, vitæque & sermonis acceptione, & non affectata elegantia, sed impensa gratia, hoc vocaretur agnomine, videlicet, RICHARDUS GRATIA-DEI, sicut & sanctus ODILO ab ingenita pietate PIUS, & Vvillelmus a rigore ferventioris propositi, SUPRA-REGULAM dictus est, &c.

Romam petit.

*l. 13.

Cognominatur Gratia-Dei.

23. Sed nec domnus Heimo *episcopus* a bonis operibus vacantem animum præbuit, quin potius ecclesiam sancti Johannis, in prospectu civitatis sitam, in qua sancti confessores Maurus, Salvinus, Arator requiescunt, melioratam restauravit, & in ea congregationem Sanctimonialium sub dispositione patris Richardi regulariter viventium instituit, & matrem eis, consilio ejusdem, providit ADELBERGAM, fidelem Christi famulam, quæ cognominabatur AVA, cujus memoria est æterna. Hæc enim velut apis prudentissima, patris sui formam imitata, cum ob zeli boni devotionem, & fidei magnanimitatem, servorum Dei lustraret cœnobia, ut ad eorum imitationem æmularetur carismata meliora, Cluniacum ivit, & viro Dei beato Odiloni advenisse nuntiata, cujus animum ipsa possidebat pietas, cum grandi affectu suscepta est. Ubi quamquam usus ecclesiæ esset, & pro lege haberetur, ut claustra monasterii non calcaret pes muliebris, ipsa pro sua religione, & patris Richardi cum sancto Odilone indivisa dualitate, non solum claustrum intravit *a*, verum etiam Capituli societatem indepta, & Dominico die ad processionem cum fratribus suscepta est, quod usque hodie in eodem monasterio permanet memoriale. Egit hoc beati Odilonis erga filium carissimum, & confratrem devotissimum affectus propensior, dilectio profusior, caritas de illo fonte emanans, de quo tantæ nobis perfectionis alveus derivatus est, idem videlicet Pater noster qui nobis a beato eodem donatus est, &c. *Refert deinde Conradum Imperatorem Richardo inter primos Palatii locum concessisse, atque anno* 1023. *Græcos a Johanne Papa petiisse, ut episcopus Constantinopolitanus diceretur etiam Universalis, cui obstitere occidentales, tam Abbates quam Episcopi. Subjungit deinde multa de Richardi itinere Jerosolymitano, ex quibus ea hic referre sufficiat, quæ ab auctore vitæ omissa fuerunt.*

Sanctimoniales ejus curæ committuntur.

Avæ privilegium.

Iter Jerosolymitanum.

24. Paratis necessariis sumtibus, dispositis viæ comitibus, commissa Deo filiorum cura, benedictione Pontificis, & vicinorum præsulum, Optimatum quoque, & omnium omnino postulata & accepta, venerabilis pater Richardus Gratia-Dei egres-

a Idem privilegium habuit Lioba apud Fuldenses, cujus vita habetur Sæculo III. Benedictino.

AN. CHR. 1046 14. Jun.

egressus est cum Madelveo novus peregrinus in cordis lætitia. Prosecutus est eum totus populus, &c. Expensas viæ RICHARDUS Comes Normannorum omnes ei attribuit. Erat in eleemosynis largus, caritate diffusus, honestate præclarus. Supersunt adhuc in Britannica insula & Normannia nobiles & probati viri, qui viderunt hunc patrem nostrum Gratia-Dei, & noverant quanto ab eodem Comite diligebatur affectu. A quibus nos etiam ista audivimus, qui & referre soliti sunt, quia sic sibi individua dilectione adhærebant, ut putares unam animam duobus inesse corporibus. Optabili peregrinatione suscepta, vir Domini Richardus septingentos peregrinos secum duxit, quibus ex propriis subsidia victus sufficienter administravit. Erant etiam in comitatu ejus quamplures alii, inter quos erant duo ab urbe Bajocensium, pater & filius, Humbertus & Gaufredus, qui ita comitatui ejus adhæserunt. Erat idem Humbertus diuturno languore depressus, ita ut per annum integrum nec lecto surgere, nec in latus aliud absque suffragantis amminiculo, se posset deflectere. Huic una dierum, in cubiculo quo jacebat, Angelus in columbæ specie apparens: Vade, inquit, para necessaria, & perge Jerusalem, quia Dominus jubet. Cui cum ille respondisset: Quid faciam, quia nequeo surgere? Ille iterato: Para, inquit, necessaria & vade, quia Dominus vult. Adquievit homo, & mane facto, fratres & propinquos advocans, voluntatem Domini aperuit, suam quoque voluntatem in id esse ut obediret, patefecit. Illi admirantes, & pro infirmitate quam videbant voluntati ejus contraire conantes, cum avertere hominem a recta intentione molirentur, impossibile esse pronuntiabant quod dicebatur. Cum ille filium Gaufredum assistentem videns: Vade, ait, præpara expensas & quæ sunt tanto itineri necessaria, quia ego ibo, & tu mecum, Dei cooperante clementia. Adquievit filius, & paratis quo citius potuit tanto itineri necessariis, patrem de profectione admonuit. Ille propinquorum & vicinorum surgens adminiculo, pontem ante monasterium sanctæ Mariæ Magdalenæ, in eadem Bajocensium civitate situm, quod erat vicinum domui suæ, a quatuor hinc & inde sustentatus transiit, & mox ut equo impositus est, sanus factus & incolumis, viæ se credidit, & comitante divina gratia, Virdunum veniens, cum audiret & videret profectionem viri Dei tota urbe accelerari, sustinuit, & comitatui ejus adhærens, orationibus ejus se cum filio commisit, quos vir Dei familiarissimos habuit.

Aqua in vinum mutata.

25. Profecti igitur per Illyricum venerunt ad deserta, quæ cum jam fere pertransissent, die quadam fontem eminus conspicati clarissimum & perlucidum, descenderunt pater Richardus cum sociis ut acciperent jentaculum. Turbis quoque circa fontem discumbentibus, venerabilis Pater loco competenti, pro tempore resedit, & accito famulo, ut de fonte sibi afferret, cujus perlucida claritate delectatus erat, admonuit. Ille vadens, ex aqua fontis vase impleto, viro Dei propinavit, sed ut vas ori admovit, aquam in vinum Dominus mirabili virtute convertit, & sic qui aquam desideraverat, vinum accepit. Stupefactus a famulo requirit, ubi vinum acceperit, & evacuato vase, iterato eum pro aqua fontis remisit. Ille admiratus, cunctis cernentibus aquam hausit de fonte, & viro Dei propinavit. Sed iterum divinitate propitia aqua fontis in vinum conversa est. Quod vir Dei agnoscens, Deo gratias egit, & bibit, cunctis quoque ex eodem vino, in eodem vase propinavit. Quid plura? Biberunt omnes, & virtutis Domino benedixerunt, qui facit mirabilia solus, cujus regnum est æternum, & potestas ejus potestas æterna quæ non auferetur. Biberunt, inquam, omnes de vino illo, & vinum imminutum non est, quia cum omnes bibissent, solus ille scyphus abundanter cunctis adfuit, & postmodum patri Richardo non defuit. Et qui vidit testimonium perhibuit, prædictus scilicet Humbertus, & filius ejus Gaufredus, & scimus quia verum est testimonium eorum, quia ipsi ex eo biberunt, cum sederent ea hora prope latus hominis Dei, & præterea virtutis hujus tot sunt testes, quot erant viæ comites, quia nullus in comitatu illo inventus est, cui non vir Dei ex hoc vino virtutis propinasset. Est adhuc in Bajocensi urbe quasi novum hoc miraculum, & patres qui viderunt, narraverunt ea filiis suis, & filii filiorum filiis, ut cognoscat generatio altera. Nos quoque hoc a Gaufredi filio, Gozelino nomine, viro probo & honesto, nunc Divionensis ecclesiæ monacho audivimus, qui jam eo tempore natus & ad-

Miraculi testes.

& adultus, a Patre & ab avo hoc audivit, & didicit ab illis formam orandi, quam instituit simpliciores & idiotas e sæculo ad se confugientes pater Richardus in ingressu ecclesiarum „ dicere, in hanc formam: Adoremus Deum sanctam Trinitatem; deprecemur sanctos ejus qui pro Deo appellantur, ut ipsi deprecentur Deum ut det nobis pacem & sanitatem, peccatoribus veram pœnitentiam, discordantibus veram concordiam, vivis pacem, defunctis requiem. Hæc orandi forma in omnibus monasteriis suis laicis tradebatur. ANN. CH. 1046 14. Jun. Orandi formula.

26. Erat item viro Dei familiare mane surgere, laudes Deo dicere, iter accelerare, atque consuetum Domino in via pensum reddere; & sic, hora fractionis panis imminente, Missarum sollemnia agere, quocumque esset, & expletis mysteriis ad frangendum panem discumbere, ne gravarentur fratres labore itineris, & continuatione jejunii. Venit ergo Antiochiam, ubi cum eum itineris necessitas aliquot diebus remorari coegisset, vir Dei SIMEON, qui nunc Trevirensem ecclesiam corpore & virtutibus adornat, in amicitiis ei junctus est & fratribus qui erant cum eo, adoptans sibi illum in patrem. In quo beati Simeonis facto, hoc intueri libet, quia idem vir Dei non ejus se crederet magisterio, non committeret patrocinio, nisi divina pietas, quæ eum a sæculi actibus alienũ reddiderat, cordi ejus revelasset dignum illum esse, qui subditis præesse & prodesse posset. Mittebatur autem isdem beatus Simeon a fratribus monasterii Montis Sion * pro eleemosyna, quæ de terra Richardi Comitis Normanniæ, monasterio eidem debebatur; & quamquam nosset, Spiritu sibi revelante, multa se adversa passurum, tamen pater Richardus, discretionis oculis hinc inde munitus, consilium dedit, ut cœptis insisteret, obedientiam impleret, usquequo rem probaret eventus. Flentem itaque & tristem eum a se dimisit, utrimque pedibus, manibus & genibus exosculatis, quia erat in eis gratia Spiritus-sancti. Hæc est enim sanctorum delectatio diligere alterutrum, quia & Deus caritas est, & qui manet in caritate, in Deo manet. Caritatem autem aquæ multæ non poterunt exstinguere, nec flumina obruent illam. Simeoni amicitia jungitur. * l. Sinai.

27. Probatus igitur Domini servus viam carpens, & viæ ducem Christum collaudans, terram Sarracenorum ingressus est. Et cum appropinquaret civitatibus eorum, prædicabat omnibus Christum Jesum, in Domino Deo suo confisus, quia non erat in spiritu ejus dolus. Jam vero ubi ad urbem venisset, ante murum urbis psallebat Salvatori suo, & Missarum sollemnia ibidem celebrabat, paganis desuper saxa jacientibus, ut capiti ejus illiderent, qui sic urbi appropiaverat, ut tabula altaris hæreret muro. Et cum multa desuper saxa ab eisdem adspicientibus, & illudentibus jacerentur, ita a Christo protegebatur, ut non altare, non tabula altaris, non postremo illud quidquid est quod altari imponitur, non ipse denique, qui altari adstabat intrepidus, a lapidibus tangeretur. Cum tantus esset multotiens in circuitu altaris agger lapidum, desuper ruentium, ut Missa dicta non nisi via facta inde extrahi posset. Monachorum vero & Clericorum comitantium illum nullus ei coesse vel & cohabitare poterat; sed quantum jactus est lapidis a longe stantes canebant, & canenti respondebant, ipse solus intendebat his quæ cœperat, donec Missa perexpleta egrederetur vel potius extraheretur. Erutus autem inde, ante urbis prospectum tentoria figebat, & comparatis necessariis sumtibus ibidem hospitabatur, a Dei laudibus numquam vacans, quia laus ejus semper erat indeficiens in ore ipsius. Pagani autem miraculo perterriti, & gratia reverendi vultus ejus invitati veniebant ad eum, quibus ipse per interpretem, quæ de Jesu erant gratanter annuntiabat, & ut ab injuria servorum Dei manus cohiberent prædicabat. Fiebatque miro modo, ut quos in adventu suo passus fuerat infestos, ipsi ei versa vice cum honore servirent, & mane facto deducerent abeuntem. Mirificabat enim Dominus servum suum signis & prodigiis in tantum, ut omnibus sanctitas ejus innotesceret, & virtus Domini per eum ubique prædicabatur, quia fama sanctitatis ejus ubique ferebatur. Celebrans a Sarracenis impetitus non læditur. Barbaros lenit.

28. Constantinopolim veniens, cum quanto honore exceptus ab Imperatore sit, dignisque muneribus & obsequiis honoratus, dicere supersedemus, quia ad alia properamus. Optatæ itaque viæ dimissus cum gratia, per multimoda pericula, apprehendit Jerosolymæ loca desiderata. Ingrediensque civitatis portam, respon- Jerosolimã ingreditur.

AN CH. 1046 14. Jun. responsorium illud de Dominica in Ramispalmarum, Ingrediente Domino in sanctam civitatem [a], dulcissima cum sociis modulatione decantabat, Christum crucifixum, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula adorans, & locum sepulcri ejus oculis fidei veneranter amplectens. Omnia ergo Nativitatis, Passionis, & Resurrectionis loca fide circuiens, dum non satiaretur oculis intuendo, mente pascebatur. Quia ad visionem dulcissimam & diu desideratam, jamque concupiscenti animo præparatam, mirabilium Domini gaudio & lætitia ineffabili replebatur. Occurrit autem ei venienti Patriarcha Jerosolymitanus: audierat enim famam ejus omnium ore celebratam, & consalutati mutuo, dato pacis osculo, lætati sunt in Domino. Videns vero in eo aspectum angelorum, modestũ sermonẽ, incessum mitem, canitiẽ venerandam, habitudinem senectutis omnibus reverendam, gratulabatur in spiritu, Sicut, inquiens, audivimus, ita & vidimus.

Missam. celebrat in sancta Sion.

29. Introductus igitur in sanctam Sion, Missarum sollemnia celebravit, adstante Pontifice & clero, & sic locum sepulcri Domini cordis affectu revisens, omnemque locum sanctum pia devotione perlustrans, cum se desiderio satisfecisse crederet, iterum æstuantem devota sollicitudine satiabat animum. Numquam a Missarum celebratione desistens, numquam a verbi Dei erogatione cessans, immo ubique quæ Dei sunt annuntians, nec timore mortis, nec infestatione barbarica, a veri & recti exhibitione, & mali prohibitione desistens. O quis ejus affectus in Deum! quanta contriti & humiliati spiritus exsultatio! quanta cordis jubilatio! cum videret se esse præsentialiter, ubi Christus natus est, ubi passus, ubi sepultus, ubi steterunt novissime pedes ejus, quando ascendit in cælum. Ubicumque incubuisset orationi, madebat terra lacrymis, clamor cordis adscendebat ad Dominum, corpus atterebatur, spiritus elevabatur. Continuabat noctes vigiliis, attenuabat corpus jejuniis, numquam sine lacrymis, numquam sine precibus, cum totus exsultaret in Domino, lætitiam mentis vultus serenitate proferebat.

Devote transigit hebdomadam sanctam.

30. Dominica die, qua celebratur adventus Domini in Hierusalem, & exceptio ejus a pueris cum hymnis, palmarumque & frondium ramis, urbem ingressus est. Hebdomada tota pernoctavit in laudibus Dei, cũ tota Ecclesia discurreretur a paganis gladio accinctis, ipse nihil dubitans, nihil hæsitans, quæ Dei sunt Deo reddebat pervigil in orationibus, in jejuniis continuus; adeo ut gentiles ipsi admirarentur devotionis ejus instantiam, & revererentur constantiam. Diem Cœnæ sacratissimum in exhibitione Mandati Domini, & pauperum recreatione deduxit; pedes pauperum abluens, vestes & quæque necessaria tribuens, & totum se dominicis servitiis conformans & applicans. Jam vero quis referat qualiter se die Parasceve mactaverit, cruciaverit, Christo cruci confixerit? Totus in lacrymis, totus in cordis compunctione, totus in contemplatione, in suimet abnegatione, maxime cum videret sepulcrum Jesu præ oculis, & esset ei materia doloris & compassionis. In orationibus assiduus, pernox in vigiliis, fatiscentes jejuniis artus spiritui servire cogebat. Die illa cum nocte sequenti a loco sepulcri non recessit, admirantibus omnibus instantiam illius, quod aliis recedentibus ipse non recedebat. Quid multa? Venit dies sancti Sabbati quo exspectabatur ignis [b] a Domino, & gentiles armati Christianis intro conclusis, & beneplacitam voluntatem Domini de igne suscipiendo præstolantibus, totam obseraverant ecclesiam, ut si ignis non adveniret, omnes gladio perimerentur. Cum ecce hora circiter nona, omnibus orantibus, in una lampade ignis accensus est a Domino, nullius mortalium suffragante adminiculo; & gentiles omnes stupor apprehendit & pavor, Christianos vero gaudium & exsultatio: ut ab omnibus tota certatim caneretur ecclesia, Magnus Dominus noster & magna virtus ejus, & sapientiæ ejus non est numerus. Ilico vir beatus sacris indutus vestibus, Missa inchoata, Kyrie eleison sollemne elata in excelsum voce pronuntiavit. Jam enim lectiones & cantica, seu quidquid est illud consuetudinarii officii, usque ad accensionem luminis, in exspectatione novæ lucernæ finierat, & sic Gloria in excelsis Deo, cũ lacrymis & jubilo cordis intonans, gaudiũ Christianis, metum & admirationẽ paganis incussit. Adsta-

[a] Hoc Responsorium frustra in Breviario monastico quæsivit Papebrochius, quod in Processionali habetur, dicendum scilicet in ipso ingressu ecclesiæ ad processionem die Dominica Palmarum. Canitur & a clericis eadem occasione, quod vel ex libellis officii hebdomadæ sanctæ passim editis addiscere licet.

[b] Vide ea de re Historiam belli sacri tomo 1. Musei Italici editam num. 102.

stabant in circuitu altaris undique frementes & frendentes, sed tanta erat reverentia viri, tanta in virum protectio Christi Domini, ut omnes sanctitatem ejus & religionem admirantes revererentur, & omni eum honore dignum ducerent ipsi etiam qui inimicabantur. Noctem illam pater noster Gratia-Dei duxit insomnem, Dominum resurgentem adorans, & cum Maria Magdalene in horto mentis, ubi virebant per eum plantaria virtutum, hortulanum Jesum videre desiderans, ut vocaret eum proprio nomine, & se Magistrum & Dominum doceret agnoscere, ut factus testis veræ Resurrectionis ejus, in voce fidei annuntiaret fratribus, Resurrexit Dominus. Mane facto consuetudinariis canticis expletis, Missam festive circa horam tertiam celebravit, & communicatis fidelibus populis, cum gaudio domum rediens, celebritati diei satisfecit, & tota die cum Patriarcha familiarius locutus, diem deduxit in jubilo cordis, & voce exsultationis, semper locum sepulcri Domini revisere gestiens, recolens & admirans sudarium capitis Domini, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum.

ANN CH. 1046 14. Jun.

31. Diebus festis reliquis celebratis in gaudio & tripudio animi, destinavit vir mitissimus cogitare de reditu. Nec rediit vacuus a munere, quia arca cordis ejus repleta erat bona devotione. Quod autem fuit munus illud? Discurrentes pagani per munitiora templi ipsa hebdomada ante Pascha, lapides in populum sacra celebrantem jaciebant. Casu lapis veniens intra sepulcrum cecidit, quem vir Domini pro magno munere sibi assumsit, & totis illis diebus, quibus celebratur Passio, vel Resurrectio Jesu, intra sepulcrum jacentem, vigiliis & orationibus Domino dedicavit. Hunc recessurus cum magna devotione sustulit, & exosculato loco sancto, quasi totum secum ferret, inter sancta reposuit, & valedicens Patriarchæ, prospera ei imprecatus abire decrevit. Ingemuit ille in voce dilecti valedicentis, & proferens reliquias pretiosissimas de ligno Domini, itemque marsupium unum auro textum prægrande, reliquiis sanctorum refertum, obtulit seni venerabili cum gratiarum actione, inquiens: Accipe, o dilecte Domini, munus bonæ voluntatis & devotionis, quod sit mutui pignus amoris, munus quod numquam consumatur, semper exstet, hæreat, amico convivat, quod evanescentem memoriam excitet; jocundum, quod obviam animo veniat, & numquam labatur a memoria. Præstet Dominus, istis & omnibus sanctis intercedentibus, ut iterum videamus nos in cælestibus, ubi finis laborum, & remuneratio præmiorum æternorum, ubi numquam ab invicem separabimur, gaudentes & gustantes quam sit dulce & jocundum habitare fratres in unum. Divisi sunt ergo ab invicem flentes, quibus si licuisset convivere, & commori libuisset. Graditur pater Richardus Gratia-Dei aggere publico, oneratus onere nobili & dulcissimo, se & sibi comitantes committens Deo universorum, corde humili & contribulato. Pendebant a collo ejus sanctorum reliquiæ, ut haberet præ oculis paratum specimen sanctitatis, ne deesset cordi memoria eorum, quorum sarcina delectabili reliquias gestabat. Quanta vero in redeundo passus sit, ipse novit qui pertulit, quæ omnia dijudicat, qui laborum remuneratorem se promisit. Videres virum sæculis venerandum, dum iret, sæpius cervice reflexa versus sanctam Hierusalem humiliari, suspirare, gemere, affectum cordis oculis pandere, gaudere quod sanctum locum sepulcri vidisset, dolore quod non semper videret. Hinc ex affectu sermonem populis dare, beneficia Jesu oculis monstrare, omnes subito ex devotione ingemiscere, Deum benedicere, memorari dulcedinis divinæ, & ad bona sectanda prorsus accendi. Non cadebat Passio Domini a memoria, quæ erat ferme tota ejus memoria. Quid enim fuit totus vitæ ejus excursus, nisi velle pati pro Christo, commori ei, & consepeliri, ut daretur sibi per Christum in gloria resurgere cum illo? Ideo tanta passus est, qui ut pateretur, exsul pro Domino factus est: & quidem juste. Sapienti enim omnis mundus exsilium, & viro justo omnis mundus domus. Sapiens autem erat, quem ipsa inhabitabat Sapientia; vir justus erat, quia corpus peccatis subditum nescit inhabitare Sapientia.

Discedens sacris muneribus ditatur.

32. Reversus tandem ad suos palæstrites, Saracenos scilicet, qua via venerat eadem & regrediebatur. Ante muros urbium Missarum sollemnia celebrans, nec assuetos imbres inundantium lapidum pavens. Mirabilis prorsus virtus & stupenda,

Lapidibus impetitus non læditur.

AN. CHR. 1046 14. Jun. da, grande mysterium, spectaculum prædicabile! Stabant supra caput hominis Dei hostes, dirigebantque in illum lapides adeo prægrandes, ut non tantum caput, sed totum prorsus si occurrissent, conquassarent hominem. Manebat ille intrepidus, quia protegebatur a lapide præciso de monte sine manibus. Dirigebantur aliorsum lapides, quia lapidi vivo manenti in lapide qui reprobatus est, qui angularis missus est, timebant illidi: cui si illiderentur, frangerentur. Obstupescebant gentiles miraculo, nec novitate miraculi terrebantur, cujus admiratione deteriorabantur, quoniam ipsa eis admiratio erat peccati innovatio. Stabant a longe monachi & clerici, quantum jactus est lapidis, & peregrini, ipse solus ingrediebatur propitiatorium, qui armum in sacrificio, & dextrum acceperat separatum: quia non solum erat operatio ejus utilis, sed & singularis, qui inter malos non solum quæ sunt recta faciebat, sed & bene operantes subditos, sicut honore ordinis, ita morum virtute transcendebat. Qui cum armo pectusculum quoque in esum acceperat, qui non solum pectore recta cogitabat, sed & spectatores suos ad sublimis armo operis invitabat. Sed jam quid moramur redeuntem? Reddamus patrem filiis, ut gratulentur in invicem, & pro absentiæ tædio quod perpessi sunt, ipsi sibi sint consolatio. Non autem prætermittamus Antiochiam, sancti Simeonis præsentia claram; ibi enim invenit pater amantissimum filium, ibi recepit filius patrem carissimum, ibi socii socium, fratres fratrem, comites agnoverunt comitem. Neque enim potuit, multis obstantibus periculis, perficere quod decreverat, præcipue cum nosset divina revelatione, in itinere illo plura se passurum adversa. Delectatus igitur uterque comparis præsentia, delegerunt simul Virdunum redire, ut quod supererat temporis, simul explerent in exercitio spiritualis Philosophiæ. Venientes autem ad civitatem Bellegradam, quæ est in confinio Bulgarorum & Hungarorum, a civitatis infelicissimo Principe prohibitus est cum eis transire, & ita lugens & dolens, divisus est a Patre & fratribus lugentibus & dolentibus. Domnus Simeon per multa pericula ivit Rotomagum pro implenda obedientia, pater Richardus Gratia-Dei, longo & vario itineris labore redditus est finibus Galliæ Belgicæ.

Virduni suscipitur. 33. Occurrit illico Patri a longe filiorum examen, lætantium & gaudentium ob adventum ejus desiderabilem. Ubi vero percrebuit fama celebrior eum advenire, factus est concursus ad eum nobilium & ignobilium, divitum, mediocrium, pauperum, & quaqua versus veniebat, occursus gaudentium & concurrentium non deerat. Cum tanta frequentia, cum tanta Pontificum, & palatinorum procerum, necnon cleri plebisque lætitia, longa mora protenso temporis spatio Virdunum usque deducitur. Quo cum nuntiaretur adesse, totis obviam portis ruunt, tota obviam civitas progreditur: senes cum junioribus, matres cum infantibus, ætas quoque ipsa imbecillior in occursum tanti viri se proripit, domi nullus subsistit. Clericorum, monachorum, necnon & sanctimonialium domino sacer Ordo dicatus obvius egreditur Patri cum crucibus & cereis, & diverso ecclesiasticæ dignitatis apparatu, præstolans venientem, & remorantem vix ferens, quia cupienti animo nihil satis festinabatur. Ubi vero venit, & venientem fas fuit videre, clamor populi attollitur, fluunt lacrymæ gaudio plenæ. Non erat satis cuiquam semel vidisse, nisi daretur iterum iterumque videre. Descendit itaque, & susceptus deductus est ad monasterium cum cantico, in jubilo, omnibus plaudentibus & dicentibus, Benedictus Dominus qui facit mirabilia solus. Diem illam gaudiis plenam sollemnem duxit devotio fratrum; quia & justa est causa lætitiæ, amicum lætum videre: & si amicum, quid patrem? Agendum est bonis ut voluntas bona non lateat, sed aperiatur ut luceat. Verba cessent, si quemadmodum debet quis afficitur, conscientia eminebit in vultu. Nihil autem gratius publica amicitia, nullum supplicium gravius publico odio. Intellectum enim rei optimæ & dulcissimæ amisit, qui omnium designatur oculis: & designari se indicat, qui caret acie oculorum, qui sensum beneficiorum amisit, cujus aures morbus obstruxit. Sed pudorem tollit multitudo peccantium, & definit esse probri loco commune maledictum. At contra, qui ab omnibus diligitur, æquali perpetuaque voluptate perfruitur. Adventus igitur Patris nostri commune fuit beneficium, quia commune fuit gaudium, quia & cum absens esset, diligebatur ab omnibus. In prima enim parte animi adver

adversus universos positus, semper occurrebat memoriæ, numquam ita sepositus vel abjectus, ut in ignorantiam verteretur. Quidquid vero frequens cogitatio exercet & renovat, numquam memoriæ subducitur, quæ nihil perdit, nisi ad quod non sæpe respexit. Reliquias ergo Jerosolymitanas, seu undecumque quæsitas, quibus onustus advenerat, in sanctuario pater Richardus deposuit, & sic lectione præmissa, susceptis & deosculatis fratribus, vicem beneficiis rependit, gaudens cum gaudentibus, & gratias agens quod eorum orationibus munitus, labores viarum securus percucurrerit, libens toleraverit, quod gratissimum est cuilibet enumerare ubi evaserit.

AN CH. 1046 14. Jun.

34. Postquam igitur dilectioni satis factum est, & prospera utrimque replicata, quia in talibus adversis referendis, si qua sunt, dies reservatur crastina. Ad resocillationem fatigati corporis ventum est, quod & abunde, ita tamen ut honestati sufficeret procuratum est. Exinde venerabilis Pater, in reddenda beneficiorum vice accingitur, primam eorum pensionem solvens, quod grate ad eum pervenerint, effusis affectibus indicare, & hoc ubique testari. Cœpit enim, quasi nihil actum fuisset, beneficiis addere beneficia, rimari singulorum necessitates, & ope eas levare, ut cuncti agnoscerent patrem sibi advenisse, & plenitudini gaudii eorum nil deesset. O virum omni laudis præconio dignum! qui etiam puerorum lecta per se circuibat, ut videret si quid esset addendum, si quid innovandum, si quid meliorandum, ut etiam per hoc paternus ejus animus agnosceretur, & debita pietas cunctis impenderetur. Studebat in omnibus resecare vitia, mores corrigere, ut posset plantaria virtutum inserere.

Cura erga suos.

35. Nec silendum quid de Stephano, quem cœnobio sancti Laurentii prælatum diximus, actum sit. Cum enim esset idem communis Pater noster in expeditione Jerosolymitana, & per annum continuum pæne remoratus fuisset, famaque fuisset defunctum eum esse, DURANNUS Leodiensis episcopus, qui Wolbodoni successerat, Stephanum ad se evocatum, ut loco Abbatis præesset officio monuit, & admonendo petivit. Cui cum vir simplicis ingenii patris spiritualis prætenderet obedientiam, absque cujus permissu & voluntate, nulli fas esset quidquam præsumere, ille respondit patris Richardi se in ejus discessu voluntatem agnovisse, quod eum loco præficere delegisset: cujus quia nunc obitum audisset fama vulgante, decrevisset ut decebat voluntatem implere. Quid multis morer? Persuasum est homini, & sibi minus cavens suscepit prælationem loci, consecratus ad officium Abbatis. Non multo post vir Dei rediit, & audiens quod factum erat, super fratris errore doluit. Ille quoque ut audivit patrem adesse, non est ausus occurrere venienti, sed cogitavit prævenire faciem ejus in confessione, & sumtis comitibus venit ad festivitatem sancti Vitoni. At ubi venit, solus absque comitibus claustrum intravit, orationes fecit, in claustro sedit, & quasi qui numquam ordinatus fuisset, prælationem abdicavit. Conspectui Patris præsentatus satisfecit, qualiter ad consentiendum inductus fuerit, patefecit: semper tamen se errasse, se deliquisse confessus est. Aderant & comites, inter quos erat Archidiaconus missus ab Episcopo, poscens Patrem piissimum, ut errori locum daret veniæ, & quod actum erat, pro suo amore ratum sineret esse & stabile. At vir mitissimus pauca cum consilio locutus: Petitioni, inquit, domni Episcopi adquiescere honorificum est, & fratrem qui publice peccavit, publica satisfactione corripere bonum est. Hæc locutus, fratrem ultimum in collegio fratrum interim sedere præcepit, quoad usque tractaret in Capitulo de his quæ mandabat Episcopus, & consilio generali quid esset agendum disponeret. Abscessit frater a conspectibus patris, & cum tanta virtute patientiæ jubentis obedivit imperio, talemque se exhibuit in obediendo, ut miraretur qui vidisset. Vigilia erat festivitatis sancti Vitoni, ad quam certatim undique confluxerant nobiles & spectati viri, vulgusque promiscuum, & in præsentia Episcoporum, Abbatum, monachorum, clericorum, nobilium & ignobilium, ultimus omnium sedit Stephanus, cum bona patientia, & *vultus ejus non sunt mutati in diversa*. Quamobrem ad exorandum patrem Richardum pro ipsius restitutione, omnes qui aderant unanimes reddidit ejus humilitas. In crastino coram omnibus culpam professus errati, remissionem obtinuit, gratiam reportavit, & de ultimo promotus est in superiorem statum cum gra-

ANN. CH. 1046 14. Jun.

gratia Patris sui, prælatus custodiæ gregis dominici, etiam ad Missas ut Abbatem decet honoratus est, qui de correptione illa injuriatus non est. Verum archidiaconus Leodiensis, quia domini sui ut voluit in omnibus executa voluntas non est, rediens ad illum, non tamen cum abbate Stephano, testis fallax factus est, qui rē gestam non ut gesta est, nec eo animo quo gesta est, retulisse comprobatus est. Qui prorumpentes in se animi appetitus nulla vi animi coercens vel refrænans, abbatiam Lobiensem beato Patri, pro his quæ secus quam mandavit gesserat, abstulit, & Abbatem contra jus fasque, quem voluit substituit. At vero domnus Stephanus, aliquot diebus Virduni commoratus, & de correptione melioratus est, & quādiu vixit Patrem fratresq; intimo amore dilexit, filiosque suos in timore Deo servire docuit, omnibusque exemplar religionis & disciplinæ exstitit. *Postea refert Hugo quæ Simeoni monacho acciderunt, quæ quia in observationibus ad ejus vitā superius edidimus, hic omittere visum est, ut quæ de fame ingenti sequuntur proferamus.*

Ejus caritas famis tempore.

36. Anno ab Incarnatione Domini 1028. templum sepulcri Domini funditus eversum est jussu Principis Babyloniæ, faciente Judæorum nequitia. Secuta eodē anno in orbe terrarum universo fames, ita cœpit convalescere, ut talem antea quis non viderit. Cœperunt enim inter se elementa compugnare, ita ut in tribus annis, præ nimia pluvia, non invenirentur sulci utiles seminibus. Tunc in plerisque locis fuit modii pretium sexaginta solidorum, alias sextarius quindecim; tunc etiam humanæ carnes ab hominibus devoratæ sunt, &c..... Hac ergo tempestate civitatum Gallicanarum Præsules consilium, quo tanta mali moles levaretur, ineuntes, hoc tandem adinvenerunt, ut quia ex deficientibus jam ex toto alimentis, omnibus opitulari nequibant, ne terra habitatore destituta in solitudinem redigeretur, aliquos quos esse vegetiores constaret, dato proposse numero quotidiano qualicumque cibo sustentarent; non ut aliis solatia quæ poterant subtraherentur, sed ut istos sustentatos terræ cultores reservarent, & aliis misericordiæ viscera non negarentur, &c...... Inter has angustias venerabilis abbas Richardus mente compunctus, cum omnia quæ habebat pauperibus contulisset, non pepercit thesauris ecclesiæ, immo quæ in eis pretiosiora erant in ornamentis & palliis, vendidit Remensi ecclesiæ, & pretium eorum pauperibus distribuit, retento quoque sibi certo numero eorum, quibus quotidianum victum, ut vivere possent impertiebatur, mittens præter hæc litteras & nuntios, & per se etiam commonens Reges & Principes, Pontifices quoque, quibus familiaritate jungebatur, ut thesauros quos tinea & ærugo demolitur, per manus pauperum cælestibus palatiis inderent, & ventres egenorum gazophylacia æternitatis sibi constituerent. Accepit etiam pecuniam non parvam a Comite * Ruthenensi, concessa loco vadii abbatia sancti Amantii [a], quæ erat juris ecclesiæ sancti Petri, quam omnino pauperibus partitus est. Verum Comes data pecunia, & abbatiam sibi usurpavit cum reditibus & fundis, & ut asserunt habitatores Ruthenæ urbis, antequam pecunia recepta fuisset ex ejusdem abbatiæ fundis, ipse morte præventus est, & sic abbatia a successoribus ejus retenta est, quamquam ab inhabitantibus, non tota sancti Amantii abbatia, quæ latissima est & possessionis enormis, juris ecclesiæ Virdunensis esse dicatur, sed pars quædam, videlicet abbatia sancti Marii de Utra.... bra, ut moderni testantur etiamnunc, &c.

*Rho dez.

37. Obiit quoque RICHARDUS II. Normannorum Dux anno Incarnationis Domini 1026. & successit RICHARDUS III. & eodem anno defunctus est. Post quem ROTBERTUS comitatum Normanniæ adeptus, hunc ter beatum Richardum, de quo nobis est sermo, inter primos habuit, consilioque ejus regni Normanniæ tractabantur negotia. Tunc exstitit quidam Britto, nomine Ermenoldus, homo mentis perversæ, detestandæ famæ, qui totam vitam suam diabolo dicaverat, ut post experimentis probatissimis compertum est. Hic horis & momentis omnibus cum diabolo loquebatur, & quidquid sibi agendum foret, illius nebuloso alloquio disponebatur. Hic per suscepta iniquitatis consilia, ad plenam iniquitatem enutritus, & vere membrum illius factus, qui est fomes malitiæ & discordiæ, & omnis nequitiæ, apud præfatum Principem omnes Optimates totius regni

[a] Hanc abbatiam ad victum monachorum S. Vitoni monasterio dedisse dicitur in Necrologio Berengarius episcopus loci restaurator.

gni accusavit, quasi qui ejus meditati essent dejectionem & necem; & ita statum totius terræ perturbavit, ut vere diaboli hoc opus esse, ejus hoc artificium, ejus commentum agnosceretur. Inflammatur Princeps adversus Optimates, fiunt dissidia, excitantur jurgia, & uno intestino bello tota debacchatur Normannia. Hac crescente discordia, comitatum pater Richardus adire compellitur, & adjuncto sibi domno Ermenfrido, Rotomagum advenit, & pace inter Principes restituta, prædictum Ermenoldum aliquantisper mitiorem, quia ante conspectum servorum Dei cassabatur omnis diabolica astutia, convictum & correptum, secum Virdunum deduxit, monasticis vestimentis induit, & hominem diaboli laqueis irretitum, quæ sunt dæmonis spernere docebat. Sed in corpore peccatis subdito refugit habitare Sapientia. Simulabat ille ad tempus se philosophum, ut crederent eum qui non noverant, theosophum, sed nil fictæ pacis amicum Sapientia novit. Quam ob rem omnis ejus astutia & nequitia brevi cognita est; nec potuit latere inter sanctos feralis illa rabies pacis inimica. Egreditur inimicus homo de loco non suo, redit ad sua, utitur arte impudentissima, & iterum perversitate malignitatis ejus corrumpitur Normannia. Projicitur de latebris, quo se fortiorem & valentiorem credebat; & quia diaboli calliditate in mortem ducendus esset, a beato ei viro prædicitur, nec frustratur promissis. Postquam enim plures Optimatum Normanniæ, conjuratione conficta & imposita, duello superavit, quos convictus principalis severitas oculis terrisque privaverat, a quoddam forestario convictus, superatus, & occisus, finem vitæ fecit & criminum. Quo in facto intueri libet dulcedinem & pietatem viri justi, qui hominem vere diaboli ergasterium, ut vidit præcipitante diabolo convictum, ad sinum misericordiæ confugere docuit, & factum incorrigibilem, ne diutius grassaretur in vitiis, ad exemplum omnium perditorum citius perire nuntiavit, ut esset ei tanto levior pœna post mortem, quanto celerior peccanti accederet vindicta post mortem.

ANN CH. 1046 14. Jun. Intestinum bellum in Normannia extinguit.

38. Veniamus igitur ad illud lacrymabile bellum apud Bar castrum habitum, &c. *De eo bello agit vitæ auctor num.* 11. *quo omisso, sicut & beati viri secessu in solitudinem, de quo idem auctor num.* 14. *& seqq. veniamus ad ea quæ tempore mortalitatis accidere, quæ omnia, sicut & beati viri morbum extremum, mortem & funus ita accurate descripsit Hugo, ut religio fuerit ea omittere, licet jam fuerint ab Auctore vitæ satis fuse memorata.*

39. Henricus post mortem RAMBERTI, primo regni sui anno, viro Dei Richardo episcopium Virdunense concessit; sed vir mitissimus hoc renuit, & Richardum suum in baptismate filiolum, Hildradi Comitis filium, intronizari fecit. *Id anno* 1039. *accidit. Henricus vero de quo hic, est Henricus* 3. *Conradi successor, qui Niger dictus est.*

Episcopatum Virdunensem recusat.

40. Anno 1041... Treva Dei primum statuta est & firmata, & pax ipsa Treva Dei appellata, quæ non solum humanis presidiis, sed & divinis confirmata est terroribus. Quam cum noluisset recipere gens Neustriæ, viro Dei Richardo prædicante, & ut eam susciperent, quia voluntas Domini erat, & a Deo non ab homine decretum hoc processerat, admonente, divino judicio cœpit in eos desævire ignis, qui eos torquebat, & eo anno ferre totus orbis penuriam passus est, pro raritate vini & tritici. Secuta est e vestigio mortalitas hominum præmaxima, anno ab Incarnatione Domini 1042. Multi autem eorum, qui torquebantur ab igne, venientes ad virum Dei, meritis ejus & precibus curabantur medica virtute Dei. Superest adhuc dominus Eduensis episcopus, vir vitæ longævitate grandævus, qui & referre solitus est, quia cum a sancto Odilone & ceteris, ipsa pax divinis revelationibus instituta, Treva Dei appellata, & ab Austrasiis suscepta fuisset, & voluntas omnium in hoc esset una, ut ubique servaretur: negotium hoc strenuitati hujus patris nostris Gratiæ-Dei ab omnibus impositum est, ut ejus studio & industria, pax eadem in Neustria servaretur, eo quod certi essent de eo, quod tanta esset ejus erga omnes, & omnium erga eum gratia, & quidquid servandum doceret, servaretur a cunctis; quidquid vitandum monstraret, id cuncti vitarent. Quam ob rem sategit Pater venerabilis, ut tantum bonum gratanter ab omnibus susciperetur; sed perversa quorumdam voluntas, & mens indomita, quasi inauditum hoc respuit, quasi qui nollent paterna instituta violare, &

Treva Dei.

ANN. CH. 1046

re, & nova atque inaudita suscipere. Unde & subsecuta est divina ultio, ignis scilicet in rebelles & contumaces desæviens a Domino, quo torquebantur, qui viro Dei resistere, & mandata ejus contemnere non verebantur. Videres monasterium eximii patris, ardentium turbis refertum, quos ipse sanctorum reliquiis, aqua benedicta respersis, & vino lotis, & pulvere qui de petra sepulcri Domini radebatur, vino ipso consperso, & ad potandum miseris dato, pace firmata & jurata, pristinæ sanitati reddebat. Pro innumeris autem turbis confluentium infirmorum, vas potui illi paratum erat, ut si advenirent ægroti, potus salutis non deesset, ne fallerentur si hora incompetenti venissent; neve tunc foret necessitas recurrendi ad ablutionē reliquiarum, quod post expletionem Missæ impleri mos erat.

14. Jun. Eam respuentes divinitus puniuntur.

41. Anno igitur ab Incarnatione Domini 1045. Henricus duxit uxorem, nomine AGNETEM, filiam Vuillelmi Pictaviensis, apud Bisontium: ubi affuerunt Episcopi viginti-octo. Cum enim esset alias bonus & omnes ejus sitirent dominium, carnis tamen incontinentiam frænare non potuit. Pater Richardus tunc temporis monasterium nolebat relinquere, a quo pro nullis ingruentibus causis patiebatur avelli, quia sciebat & prædixerat filiis imminere resolutionem sui corporis. Etenim superioribus annis, quando lues illa, de qua impræsentiarum mentionem fecimus, populum vastavit, cum dilaberetur populus, & civitas Virdunensis fere redigeretur in eremum, commune periculum communi oratione tolli consultum est. Cujus necessitatis urgente miseria, communi voto deliberatum est, beati Vitoni implorandum esse præsidium, cujus se confidebant meritis, vitæ procul dubio capturos remedium. Visum etiam est Richardo episcopo, ipsius confessoris corpus sanctissimum exponi debere de feretro, ut processione sollemni evectum, præsentaretur conspectibus omnium, ut plebs ipsius fulta patrocinio, dum Sancti videret loculum, ejus propensius expeteret subsidium, quod noverat sibi non defuturum. Contradicente itaque viro reverendissimo Patre nostro. Præsul quod deliberaverat, in crastinum impleri deliberavit; obsistente eo & dicente, levandam quidem miseriam populi, sed Episcopo non cessurum in prosperum, qui ausus fuisset inquietare Sancti corpus honorificum. Noctem illam Pater insomnem duxit ante altare, sanctis orationibus vacans cum lacrymis. In crastinum venit Episcopus, clerus omnis & populus, & cum multo timore & reverentia sancti Pontificis exponit reliquias, super aurum obrisum pretiosas. Quod ubi factum est, Pontificem Pater adivit: Implesti, inquiens, quod voluisti; sed noveris te quintum ab hinc annum in sæculo non visurum. Mihi quoque qui assensi, ante quintum similiter annum, terminus erit vitæ, te post modicum subsequente.

Luis tempore S. Vitoni corpus exponitur.

Suam & Episcopi mortem prædicit.

42. Dixerat, & dictum rei probavit eventus. Quarto enim necdum exacto anno, viribus corporis cœpit Pater destitui, & convocatis fratribus, indicavit imminere diem suę resolutionis. Mox itaque abbatiæ sancti Petri Catalaunensis ODILARDUM *a* abbatem instituit, Bello-loco patrem RICHARDUM delegit, cœnobio sancti Huberti THEODERICUM, sancti Urbani STEPHANUM, viros in omni theoria probatissimos, in servando religionis proposito clarissimos. Has enim abbatias ipse per se regebat. Exoneratus ergo ab omnibus, illam sibi tantum retinere censuit, cui pastor datus fuerat, in qua etiam se sepeliri destinaverat. Et jam in mandatis Domini assiduus potius quam frequens, die quadam cum vidisset unum de fratribus monasterii, cui nomen Myssac *b*, graviter æstuare febribus, ut quasi intercipi videretur spiritus ejus, manum illius tenuit, & ut nuntiandæ horæ operis Dei signum daret, sanus factus & incolumis, præcepit. Ille in voce jubentis sanus factus, obedivit Patris imperio, & sic omni ægritudinis caruit incommodo. Itaque qui tantis abundabat virtutibus, imminente die vocationis ejus, decubuit febribus, & ultima illa exercebatur ægritudine. Quod ubi per urbem insonuit, advenit Episcopus, monachorum quoque, clericorum & sanctimonialium cœtus, & visitatione sollemni ostendebant erga Patrem devotionem piæ affectionis. Nec rediit ad domum Episcopus, quin immo quotidianis excubiis adhærens ei, non die, non nocte ab illo patiebatur avelli. Advenerunt & vicinarum urbium Episcopi, Abbates, & quique Magnates, ad visitandum eum, & commen-

Fratrem febre correptum sanat.

Extremus morbus.

a In chronico hujus monasterii, a Labbeo edito Odilardus ordinatus dicitur anno 1047.
b Moissacense apud Caturcos monasterium interpretatur Papebrochius, sed videtur nomen esse ipsius fratris

commendandos se ei, quibus videbatur, quod in obitu ejus omnino terra commoveretur, & conturbaretur. Excubabat diebus ac noctibus ante domum ejus turba filiorum, & cæterorum fidelium: alii Patri ad meliora festinanti valedicere, & se commendare volebant; alii sanitates corporum expetebant, ut saltem aquam ablutionis manuum ejus mererentur, qua inuncti refocillarentur. Ubi ergo sensit imminere horam vocationis suæ, filios, quos Christo adquisierat, convenire jussit, & inunctus ab Episcopo oleo sancto, Confessione data, Viatico cælesti pastus, expositus est lectulo, & jacuit in cinere & cilicio, ita ut altare sancti Nicolai ejus semper appareret conspectui. Inde fratres allocutus, consueta salutis documenta replicans, Deo ut servirent & adhærerent admonuit, suique ut memorarentur, piissima devotione petivit, omnibus in commune flentibus, & suam destitutionem ingeminantibus; cum ipse omnino cohiberet lacrymas, solaretur dolorem, & Christi Domini promitteret adfuturam protectionem. Post hæc reliquias, quas Jerosolymitanus patriarcha ei dederat, sibi afferri præcepit; & salutatis eis atque deosculatis cum multa reverentia, eas quas collo ferre consueverat, exposuit, & ante se reverenter sisti præcepit. Hinc commune Sanctorum patrocinium implorans, elata manu, fratribus & omnibus qui aderant benedixit, & sibi benedici petiit. Sicque data filiis licentia exeundi, ipse oculis & manibus in cælum porrectis, ei intendebat ad quem festinabat. Legebantur ante eum Passiones dominicæ, lectiones quoque ex quarto Dialogorum libro; & felix ejus anima illi soli adhærebat, cui se totum commiserat. Ubi vero cœpit jam ab inferiori parte corpus emori, Sanctorum reliquias apprehendens in lectulo sedit, & ad pedes eas ponens, atque uti calor vitalis deficiebat, paullatim eas protrahens, tandem in pectore substitit, & reliquias ibidem, cum reclinasset, deposuit. O admirandam viri devotionem! o prædicandam ejus in omnibus sanctitatem! Cum ergo reclinasset, manus reliquiis apposuit, & sic usquequo Creatori spiritum redderet, erectis ad Deum luminibus mansit. Aderat ibi Episcopus & viri religiosi, quos obligaverat amor, & beneficia pii Patris, qui exitum ejus præmuniebant orationibus continuis & psalmodia, qui vix & raro, licet ad horam separabantur ab ejus præsentia, ne contingeret eos absentes esse, quando a corpore migraret felix anima. Illucescente itaque die mensis Junii 14. quod est 18. Calend. Julii, hora jam imminente tertia, præsentibus filiis suis, quos loci angustia capere poterat, cæteris in majori ecclesia consistentibus & canentibus, sancta illa anima corporis nexibus absoluta, ad illud pervenit Æternum, quod est unum & inseparabile trinum. Oculos Patris clausit episcopus, polinctores funeris Richardus, Odilardus, Stephanus & Vvalerannus abbates fuerunt. Ipsi corpus sanctissimum procuraverunt, vestibus sacratis ex more induit episcopus, non quibus ille voluit & præcepit, quia vilia quæque delegerat, sed quas dictavit amor paternus, & devotio sanctissima & debita. Reliquiæ quas super pectus suum ipse commiserat, induto eo sacris vestibus, supra pectus ejus repositæ sunt.

[Margin: AN. CH. 1046. 14. Jun. — Sacramenta suscipit. — Moritur.]

43. Elatum ergo funus beatissimum bajulantium manibus, cum ob impetum populi incurrentis & plangentis obserata esset ecclesia, ante altare sancti Petri positum est: ubi Missa a Pontifice celebrata, tandem portæ monasterii apertæ sunt, & ecce populus innumerabilis utriusque sexus & ordinis irruit, cum lacrymis & ululatu cordis. Plena erat ecclesia lacrymarum, omnes in commune pii Patris deflebant obitum, ac si viderent imminere interitum patriæ. O quantus luctus omnium! quanta totæ urbi mæstitia! quam pia erat de ejus obitus compassio! quanta omnium destructio! Ea dies tota fuit gemituum, tota planctuum, qua advesperascente, corpus beatissimum ad principalem ecclesiam sanctæ Mariæ a fratribus delatum, debitis vigiliarum, & psalmodiæ officiis, nocte ipsa ab excubitoribus honoratum est. In crastino Missa sollemniter celebrata a Canonicis, per reliqua urbis monasteria deportatum est, & vigiliis, Missarumque sollemniis debita officiositate percelebratis, tandem ad monasterium suum relatum est, & filiis dolentibus, & de morte ejus mærentibus restitutum. Venit ergo dies crastina, & ecce fere circa horam tertiam, congregata est tota civitas ad sepeliendum illum. Missam celebravit episcopus, sermonemque habuit ad populum de immutabilitate vitæ hujus, & qualiter in hanc plorationis convallem devenerimus: quis sit finis bono-

[Margin: Exsequiæ.]

ANN. CH. 1046. [14. Jun.

bonorum, quisve malorum; quæ fuerit Patris vita, mors quam pretiosa. Hinc percelebrato officio, dictis orationibus sollemnibus, ad locum sepulturæ itum est. Et licet solis exsequiarum ministris, & bajulis funeris, cum his qui officia dabant, permissum sit ingredi, ceteris intra majorem ecclesiam retentis; tanta tamen fuit obsequentium multitudo, ut fenestras, quibus lumen cryptæ infundebatur, ob captationem aeris auferri necessitas impulerit. Vincebat diem luminum multitudo, & fumus incensi & thimiamatis totam repleverat ecclesiam. Tanta erat omnium erga Patris sepulturam devotio.

Ejus sepulcrum.

44. Humato itaque mitissimi viri corpore, clausum est sepulcrum, & solito cæmento per juncturas litum. Requiescit autem in crypta subterranea, ante altare sanctæ Dei genitricis Mariæ, & sancti Johannis Evangelistæ, & super eum majus altare sancti Petri stabilitum est. In eadem crypta subtus altare præfatum sanctæ Mariæ, sanctus requiescit Madalveus, ab eodem patre nostro ibidem transpositus, & reverenter tumulatus. Peracto vero sepulturæ officio, ubi ab aliis discessum est, ad componendum viri Dei lectum, unanimis se filiorum accendit devotio. Quatuor columnæ marmoreæ cooperculo sepulcri cæmento facto ex eodem marmore connectuntur; his desuper tabula marmorea prægrandis, ipso eodem cæmento adjungitur, & sic desuper cooperculo maceriæ aliquantum construitur, & solido bituminis glutine solidatur. Tabulæ vero in altum porrectæ linteum imponitur, & ei pallium superadditum est, ut cunctis cernentibus patenter detur intelligi, eum magni esse meriti, cujus corpus sic honoratur in terris. Et merito, quod enim fuit ejus in terris studium, nisi Deum diligere, & sanctos ejus venerari, & Ecclesiam Dei ornare decore competenti? Nec mirum si a filiis propensius honoratur, quos scivit regere, & regere secundum nostram disciplinam, quæ ex christiana lege descendit, & ad Deum ducit. Requievit autem hic Pater noster anno ab Incarnatione Domini 1046. regiminis sui anno 42. regnante terris Henrico Conradi filio. Supervixit vero episcopus Richardus, usque ad mensem Novembrium, & obiit 8. Idus Novembr. sicut a patre suo quæsierat, „ cum ei oculos clauderet. Si, inquit, Pater ad Deum vadis, & ei placet obse- „ quium quo ei servisti, obtine ut unum annum non tibi supervivam in hoc sæculo, quia tibi commori quam vivere præopto. Dixerat, & exauditus est, &c.

Ei VValerannus succedit.

Regimen Virdunensis cœnobii VVALERANNUS suscepit, homo in sæculo nobilissimus, GELDUINI *a* Comitis filius, qui in bello apud Bar-castrum, in geniculo vulneratus claudicabat; cujus frater fuit HUGO Lingonensis episcopus, postea a sancto Leone 9. in Remensi Concilio depositus, &c.

45. Quantæ vero apud illius ævi homines, hic pater noster Gratia-Dei honorificentiæ fuerit, THEODERICUS Basiliensium episcopus, vir multæ auctoritatis & gratiæ, suo in facto ostendit. Qui cum in deducendo novo Episcopo, Virdunum missus ab Imperatore venisset, & esset ei devotio sancti Viri sepulcrum invisere, cum ante tumbam magna se lacrymarum contritione mactasset, rememorans defuncti pietatem, sobrietatem & mansuetudinem, pallio pretiosissimo crocei coloris tumbam ipsam adornavit, ut affectu ipso testaretur dilectionem, quam vivo exhibuerat, mortuo se quoque non negare, immo propensiori eum cultu dignissimum, quem jam suo Dominus gremio consoveret. Cœperat jam tunc locus ille multis clarere miraculis, & in febricitantes tanta curationum refundebatur gratia, ut quisquis advenisset hoc laborans incommodo, ubi parum obdormisset, sanitatis potiretur suffragio, & rediret omni valetudinis sopito incendio. Sed quid moramur, nec referimus cujus meriti, angelico quoque declaratus sit esse testimonio? Etenim qui vidit testimonium perhibuit, & de cujus vita non dubitatur, ejus merito testimonio creditur.

Miracula ad ejus sepulcrum.

46. Beatæ memoriæ pater RODULFUS *b*, tertius post eum successor in regimine ecclesiæ, & ut credimus, hereditariæ sanctitatis possessor, nunc felici beatus excessu,

Ejus sanctitas visione confirmatur.

a Ejus memoria in Necrologio Vitoniano habetur his verbis: 15. *Kal. Junii obiit Gelduinus pater VValeranni abbatis, conversus & monachus, qui plurima nobis dedit.*

b VValerannus, qui in Necrologio Vitoniano, *ex comite conversus* dicitur: beato Richardo successit, ad annum 1060. quo obiit die 6. Kal. Julias post eum abbatiam tenuit Grimoldus, mortuus anno 1078. die 8. Idus Junii, cui Rodulfus substitutus est ad ann. 1099. quo excessit e vita die 5. Kal Aprilis. Hæc ex Necrologio Vitoniano.

cessu, ubi locum ipsum regendum suscepit, & audiret a referentibus multa de eo relatu digna, videret quoque unanimem erga cultum memorialem ejus omnium devotionem, amplexabatur quidem quod videbat & audiebat generaliter ab omnibus. Æstuabat vero intra se ipsum si tantæ sanctitatis vir ille fuisset ut referebatur, & quasi quærebat sollicitis & dispositis cogitationum excubiis, cujus meriti apud Deum esset. Solebat & ipse ad ejus sepulcri locum, quia senserat ibi faciles orationum proventus, creberrime orare, & multoties pernoctare; cum ecce una nocte, post celebrationem nocturnalis synaxis, cum ibidem solitas Deo redderet excubias, hac eum cogitatione sæpius tenente, & ad sese devolvente, somnus paullisper ablusit. Necdum corporales in soporem erant perfecte resoluti, cum intellectuales oculi aperti sunt, & vidit sub altare angelum, blanda se voce alloquentem & dicentem: „ Diu te cogitatio tua morosa curiositate detinuit, ut scires cujus meriti is, cujus „ sepulcro adsistis, esset; & ne te diutius fatigandum protrahat, missus sum hæc tibi expedire. Duo sunt in hac crypta quiescentes, & diem Domini, quo duplici „ stola remunerentur, exspectantes. Hic abbas Richardus, & confessor Christi præcipuus Madalveus, cujus vos festivitatem suo tempore & die devotis, ut dignum „ est, honoratis officiis: utpote quem Deus in numero sanctorum suorum, & sorte „ justorum adscivit. Et iste quidem digne in memoriam vertitur hominum, qui „ ad gaudium transiit justorum. Hic autem cujus adsto sepulcro, pari vobis nec „ minori devotione venerandus in terris, quem pari sorte, nec inferiori gloria, „ Deus decoratum sublimavit in cælis. Multa sanctitatis ejus fama in terris, quam „ tamen nec ad medium nostis, quia vir gratia Dei illuminatus, humilitati „ studuit & vilitati, nec actus suos prodere maluit, sed occultare. Sed noveris quia „ magnum patronum, & Deo carissimum præmisistis, & quæ de eo dicuntur vera „ sunt, quamquam ampliora dici possent. Placeat tibi devotio filiorum ejus erga „ memoriam ejus, & quæ tibi missus a Deo refero, hac ipsa die omnibus in commune edicito, ut gaudeant de felici successu patris, quem habent suffragatorem & „ devotum interventorem in cælis. Tu itaque his de beato viro agnitis, viam qua „ cœpisti ne deseras, mortificationi carnis, humilitati, vilitati & castimoniæ invigila, lucrandis animabus operam da, ut cum hoc & aliis doneris beatitudine æternæ jocunditatis. Obstupuerat vir gratiarum in visione & affatu angelico, & cum videret illum pro his, & aliis pietatis ejus beneficiis humanæ fragilitati collatis, Deo laudes dicentem, & ad easdem se pararet, toto corpore ut dormiebat assurrexit, & evigilans grates, quas conatus fuerat mente, jā animo & corpore persolvit intente. Nec apparuit segnis in prędicādo quod viderat, & audierat, immo omnibus Dei retexit magnalia, quia & quod gratum est vidisse vel audisse, gratius refertur, & gratissimum universis creditur. Fratres quoque audita patris magnificentia, tanti nuntii voce testificata, laudes & gratias Deo reddidimus, satisque cautum est ab illa die & deinceps, ut ejus memoria devotione recoleretur dignissima. Pro his & aliis beneficiis ejus, benedicatur nomen Domini in sæcula.

ANN. CH. 1046 14. Jun.

47. Vivit adhuc & vivit in sæcula beati viri meritum, & quamdiu volvetur sęculum, semper ejus meritum accipiet incrementum. Testatur hoc Normannia, fatetur & Britannia, applaudit tota Gallia, Patris promens magnalia, quæ quanto lætata est & jubilavit de conversatione ejus sanctissima, dum esset in mundo, tanto nunc dolet in morte ejus, sublata sibi tam fęlicia contubernia: cujus vita sanctitatis erat speculum, pęnitentium solatium, mœrentium consolatio, miserorum defensio. Luxit ejus obitum Imperator, & Optimates, defleverunt Reges & Pontifices, defecit tibia & organum, cithara & psalterium, raucum sonuit tuba & tympanum. Ascendit ad Deum clamor pauperum, desiderium egentium suam destitutionem ingeminantium, & ut magis mireris unius obitum mundus deflevit, in quo totus dum viveret requievit. Et quamquam magis sentiret esse gaudendum, si rationem vis doloris admitteret, flebant tamen præcipue monachi, virgines & viduæ. Ordo quoque ecclesiasticus, ejus peculiari fulti patrocinio, firmati consilio, recreati alloquio. Optatis meritum sæculis memorabile, posteris venerabile, omnibus imitabile. Laudem ejus nulla umquam delebit oblivio, non minuet temporis interpolatio, non auferet ab hore nostro, etsi gravior excandescat in nos, quam nunc est tribulatio; quominus te venerandum, te prædicandum, te, Pater,

Memoria ejus clara.

ANN. CH. 1046 14. Jun.

Pater, fateamur omnimoda laude colendum. Tuis enim laudibus immorari, est a tribulatione relevari: quia laus tua, gaudii est & pacis admiranda comprehensio, mæroris & anxietatis propulsatio.

VVillelmi Angliæ regis in eum affectus.

48. Retulit humilitati nostræ ante quinquennium, cum necdum gustassemus quanti sit laboris & tedii aliena curare, venerabilis abbas sanctæ Trinitatis de Monte Rotomagensi, Hugo nomine, qui nunc usque superest; quia cum esset in obsequiis præfati Comitis Normanniæ VVILLELMI, jam tunc Regis Anglorum, cum tractaretur in aula de honestis viris, & memoratu dignis, quorum ipse Rex habuisset notitiam, aut famam audisset, inter præcipuos hujus admirabilis memorabatur, summa laude ejus efferendo præconia, humilitatem, sapientiam, discretionem, animi & vultus devotam Deo hilaritatem, sermonis facundiam, morum elegantiam; subditorum reverentiam. Mirabatur etiam quod his modernis temporibus, de loco tam celebri nulla ad se commigraret persona, nulla, ut solebat, regalem ejus magnificentiam expeteret successorum tanti Patris, aut monachorum loci sedulitas: adeo ut cum pro legatione quadam, idem vir a quo hæc audivimus, quadam vice mitteretur Virdunum, inter alia id ab eodem Rege & honorabili ejus conjuge ei daretur in mandatis, ut cœnobium nominatissimum sancti Vitoni expeteret, ibidem hospitaturus, patremque & fratres loci, sua ex parte devote salutaturus, & sollicite notaturus, si idem, qui quondam, honestatis & religionis cultus niteret, qui esset monasterii Pater, si in eo avitæ paternitatis & dulcedinis specimen eluceret, si in filiis gravitatis & reverentiæ antiquum decus emineret, si rerum temporalium copia exuberans, si spiritualium delectationum gratia ab ubertate domus Dei esset habitantes debrians; omnia prospiceret, singula vivido rimaretur ingenio, sibique referret. Verum quid rerum intercesserit, quid præfatus vir aliorsum hospitaturus diverterit, & sperantibus optima Regi & Reginæ insperata retulerit, nostrum non est edicere, maxime cum illo in tempore quo id gestum est, puerilis nos adhuc ferula his vel similibus vetaret intendere. Illud tantum notasse sufficiat, quod Rex [a] auditis quæ non speraverat, viri spectabilis & memoria digni egregiam conversationem reducens ad animum, tot ingeminationibus ejus deflevit obitum, tot reciproca vicissitudine ejus efferebat meritum, replicando miris laudibus illius præconia, & subinde repetendo indebita & ingrata paternæ sedulitati, remissorum filiorum remissæ vicis obsequia, in hoc ipsum quoque omni congeminante aula; ut daretur cunctis palam intelligi, si fama votis annuisset, multis ecclesiam donandam muneribus, multa dilectione a regali fore munificentia honorandam.

49. Vidimus dæmoniacum ad monasterium beati Vitoni adductum, intra paucissimos dies, plenariæ sanitatis gaudia reportasse. Quem cum in primo adventu suo vinctum loris, & funibus artatum infra cryptam, ad memoriam sanctorum ibidem quiescentium parentes ducere vellent, nullatenus potuerunt: credo dæmone timente præsentiam eorum sanctorum, quorum meritis eadem ecclesia illustratur, & præsentia decoratur.

Dæmoniacus liberatur.

LIBELLUS DE VITA ET MIRACULIS SANCTI VITONI EPISCOPI

Auctore B. RICHARDO abbate sancti Vitoni Virdunensis.

Ex mss. codice ejusdem monasterii.

PROLOGUS.

RICHARDUS servorum Christi ultimus, abbatis nomine indignus, commissis filiis & fratribus dilectissimis. Temeritatis nimirum, dilectissimi fratres, vereor noxam incurrere, qui licet nullius peritiæ compos, & in doctrina sapientiæ salutaris pæne elinguis, vestrarum tamen

---

[a] Dissimulat Hugo quæ sub Grimoldo abbate in monasterio sancti Vitoni gesta sunt, quod eo in ordinem redacto, per Rodulfum ex monasterio sancti Agerici in abbatem assumtum monasterium splendorem suum brevi receperit.

tamen precum instantia lacessitus, immo importunitate nimia coactus, in festivitate sanctissimi confessoris, Episcopi & patroni nostri, debito cum honore nominandi, VITONI, aliquam sermonis admonitiunculam vobis suggerere præsumsi, qua vestra fraternitas aliquatenus valeat instrui, & in tam præclara sollemnitate consolationem spiritualis gaudii, divina favente clementia, possit promereri. Sed parcite, quæso, homini indocto, ac veniam concedite in hujusce operis exercitio hactenus inexperto, quippe qui vestris jussionibus humiliter malui obtemperare, quam aspernanter abnuere, talique pro culpa inobedientiæ periculo subjacere. Non enim me fugit, quanti sit apud Deum periculi, servorum Christi desideriis nolle acquiescere, & spiritualium fratrum votis laudabilibus assensum nequaquam præbere. Salvator denique noster, volens ostendere quanto pietatis affectu, & caritosa, ut ita dicam, conglutinatione erga suos fideles indissociabiliter teneatur, pollicetur eis dicens: *Qui vos audit me audit; & qui vos spernit me spernit: & qui spernit me spernit eum qui me misit.* Qui igitur servos Christi spernendo in eis Patrem, & quem misit Filium obstinata mente spernit; quis non videat quantæ damnationis periculo subjacebit, ac vitæ extorris in perpetuum permanebit? Hæc paucis prælibaverim, carissimi, ne quis me temerariæ præsumtionis, seu ineptæ stoliditatis arguendum censere velit, qui non mea præsumtione, sed vestra impellente caritate, ad id studii me contuli, ut & de tanti patris præconiis aliquid memoriæ dignum scriberemus, & in laude Creatoris, qui semper est in sanctis suis laudabilis ac mirabilis, mutus penitus non apparerem. Jam nunc itaque confisus in Domino, injuncti officii aggrediar sarcinam, & ne sub tanti oneris mole succumbam, levabo ad cælum oculos meos, unde veniet auxilium mihi, & nomen Domini invocabo, cujus suffultus gratia, vestris quoque peritis auribus, sermone licet imperito, exhortationis verba subministrare utcumque tentabo. Sed & miracula beati viri quæ per eum Dominus operari dignatus est, si qua nobis comperta sunt fideli narratione, huic operi nihilominus inserere curabo.

ANN. CH. 1046 14. Jun.

Luc. 10. 16.

Gaudendum igitur nobis est hodierna die in Domino, carissimi, & spirituali jucunditate admodum exsultandum, qui ad natalitia sanctissimi patris VITONI celebranda, undique confluximus, &c. INCIPIT VITA.

INCIPIUNT MIRACULA.

DEinceps miraculorum prodigia sanctissimi Patris nostri meritis patrata, fideli narratione exordiar, & virtutis ejus munificentiam, prout Dominus concesserit, paucis absolvam. Non autem alia quam quæ oculis nostris vidimus, aut veraci narratione fidelium cognovimus, inseri scripto credantur; alioquin silentio mallem cedere, quam falsitatis fuco veritate dignam narrationem obfuscare, &c. Prologus.

1. Igitur jam nunc incipiamus narrare pauca de pluribus, & ad ea duntaxat quæ nostris gesta sunt temporibus stilum vertamus; nam gestorum ejus retroacta miracula, de memoria posterorum, pro dolor, abolita sunt, torpore & inertia priorum; atque eorum quæ dicimus assertionem stilo prosequente, ad posterorum transmittimus ædificationem. Quodam igitur tempore dum ad sollemnitatem sancti, quæ fidelibus annuatim celeberrima habetur, non parva populi multitudo confluerat, ut unusquisque devotione qua posset, tanti Confessoris natalitia, officiosissime honorabiliterque percelebraret, quidam cæcus, nomine Aynardus, qui per decennium lumen amiserat oculorum, ductu alterius adductus, inter ceteros, ad eamdem festivitatem vespere advenit; qui eo quod hujus urbis incola exstiterat, civibus ignotus esse non poterat. Ingressus autem ecclesiam, pervenit ante sancti tumbam, offerens ei votum luminis, ut ipsius intervenientibus meritis, ipse illuminari mereretur in oculis. Nocte vero subsequenti, recedentibus aliis, in eadem ecclesia permansit, insomnis, postulans divinæ subvectionis auxilium, per beati viri meritum, cui se prece humillima commiserat totum. Cumque post completorium fratres issent cubitum: mox mirum in modum, stans ante corpus sanctum, recepisse gavisus est lumen oculorum, quo divinitus sese dolebat frustratum. Tunc gaudio magno repletus, in laudem Dei prorupit, dicens: Deo gratias, Deo gratias, per intercessionem piissimi suffragatoris domini mei Vitoni, visum, cujus privatione per multos annos orbatus fueram, modo recepi. Quid multa? Nobis jam in lectulis quiescentibus, celerius relatum est de ostensa virtute sancti per illuminationem cæci. Audivimus & gavisi sumus, & incredibili lætitia in Domino exsultavimus. O Jesu bone, quis sermo sufficit explicare, vel quæ vox, quæ poterit lingua retexere, quanta sumus extemplo jucunditate gavisi, quantaque gratulatione perfusi? Nimirum cognita virtute sancti, tanta fuit in cordibus nostris immensitas exsultationis & gaudii, & quasi quadam visione Dei, ita sumus ineffabiliter exhilarati, ut nullo stilo queat propalari, nullius linguæ eloquium valeat effari. Tua sunt hæc, Christe, miracula, tua hæc virtus, tua immensa pietas, qui sanctos tuos ita glorificas, dum & illis præstas in cælis gloriam & honorem, & nobis in terris, per eorum sanctissimam intercessionem non desinis propitius conferre munerum salutarium largitatem. Verum ut proppositum prosequar, in crastinum vicini circum circa commanentes exciti fama miraculi, non solum ex urbe, verum etiam ex vicis contiguis, & suburbanis, multi ad monasterium summa cum festinatione pervolarunt, qui venientes, & ut sibi nunciatum, fuerat, verum esse cognoscentes, ingenti gaudio repleti, grates Deo immensas persolvunt, & sancti sui confessoris Vitoni merita usquequaque prædicare cœperunt. Deinde cum hora tertia diei, ad celebranda Missarum sollemnia clerus & populus pariter essent congregati, & quem prius noverat cæcum, mirarentur illuminatum, attoniti novita-

Cæcus recipit lumen.

AN. CHR. 1046 14. Jun. novitate miraculi, divinam magnificentiam collaudantes, in beneplacito sancti sui Deum glorificaverunt. Quidam autem dubitaverunt, quod ipse ut cognovi, quosdam eorum de turba seorsum assumens, in claustrum intrare feci, eosque ut hujus facti indaginem aliquantisper exspectarent rogavi, dixi, & illum qui illuminatus fuerat, venire feci, stantique mihi a dextris, si quem videret, si quem eorum recognosceret palam edicere præcepi, qui protinus intuens intuentes, illis reticentibus, & hujus rei apodicem curiosius explorantibus, vultus eorum & personas, quos ante cæcitatem sui cognoverat, in hoc se recognoscere evidenter indicavit, quod propriis vocabulis, unumquemque eorum singulariter designavit; talisque medicamenti experimento detersa est ab oculis eorum omnis super hac re dubitatio: qui certi facti de perpetrato miraculo, gaudentes ingressi ecclesiam, continuo dant Domino gloriam, & honoris reverentiam beato Vitono, per quem Dominus mirabilia magna ostendit in populo.

Claudus sanatur. 2. Aliud quoque gestum est miraculum per beati viri meritum, quod nullatenus est silentio prætermittendum. Quidam pauper de finibus Bavariæ egressus, nomine Fraudebertus, ad Montem sancti Michaelis iter arripuit, gratia orationis: verum quia debilis pedibus a puero exstiterat, nec rectis pedibus incedere poterat, vehiculo unius evehebatur aselli, qui cum in itinere esset, & civitati Virdunensi, per quam erat transiturus, appropinquaret, casu mortuus est ejus asellus in via; quo mortuo, miser ille nimio affectus mærore, eo quod tam necessario destitutus erat solamine, innisus gemino subeunte bacello labore quo potuit ad urbem pervenit; ubi cum aliquantis diebus moraretur, & apud Episcopum civitatis victu sustentaretur, admonitus est in somnis, ut monasterium sanctorum Petri & Pauli, ubi sanctus confessor Domini Vitonus requiescere dignoscitur corpore, festinus adire deberet, adepturus ibidem optatæ sanitatis remedium, per ipsius Confessoris præclarum meritum. Postera die profectus, ut sibi injunctum fuerat, ad monasterium, se suscipi postulat in xenodochium pauperum. Susceptus autem cœpit ibidem commorari, habens spem incolumitatem recuperandi, asserens se nolle quoquam progredi, priusquam divinæ miserationis opem in hoc loco mereretur adipisci. Itaque aliquantum temporis apud nos exegit, atque repromissæ salutis amore & desiderio adstrictus, quotidie perstabat in ecclesia devotus, pronusque jacens in pavimento, profusis lacrymis supplicat Deo, ut interventu sancti confessoris sui Vitoni propitiatus, suæ miseriæ subvenire dignaretur quantocius. Quid amplius loquar? misericors & miserator Dominus, qui per prophetam David dicit: *Propter miseriam inopum & gemitum pauperum, nunc exsurgam*. Et alibi: *Desiderium pauperum exaudivit Dominus*. Et per alium nihilominus Prophetam pollicetur, dicens: *In tempore accepto exaudivi te, & in die salutis auxiliatus sum tui*; hujus miselli preces non despexit, sed ad gemitum ejus & desiderium sereno vultu respiciens, in eo beneficia suæ miserationis potenter ostendit. Superveniente namque die Dominica ante Palmas, in qua illa memorabilis Dominicæ Passionis celebritas incipit a fidelibus recoli, & reverenter celebrari, hora diei tertia, cum jam post processionem ex more peractam, aditum sacri templi psallentes ingrederentur, repente miser ille flexo poplite residens super humum, in medio ecclesiæ acri cœpit vexari dolore, qui dum inter angustias irruentis subito doloris anhelo spiritu cruciaretur, solo prosternitur, & in membris ad incurvitatem diuturnam redactis vi quadam extenditur, stridensque dentibus dat voces ad cælum, & ad dominum patronum suum beatum Vitonum clamat: Domine, inquiens, miserere, Domine Jesu miserere, sancte Vitone pie patrone succurre mihi misero. Cum has voces gemebundus emitteret, & planctu lacrymabili preces ingeminaret, mira dicturus sum, qui eo tenus tempore debilis exstiterat & claudus, repente in oculis omnium erigitur incolumis & sanus. Tunc projectis ligneis instrumentis, quibus deambulando solitus erat inniti, exsiliens & laudans Deum, ad altare sanctæ crucis quod præ oculis habebat, citius properat, & in osculum ejus ruens, illudque utraque manu complectens, atque super eum diutissime conquiescens, gratias rependit omnium Salvatori, & beatissimo Vitono suo confessori, cujus meritis se indubitanter cognoscit redditum sanitati. Nobis vero hoc tam grande prodigium in unum concurrentibus, & ingenti stupore admirantibus, atque videntes mirabilia magna fieri per merita patris nostri amantissimi Vitoni, præ nimia exsultatione lacrymantibus, in voce exsultationis & in jubilo cordis, Te Deum laudamus modulatis vocibus actutum concinimus, magnificantes Dominum in unum, & benedicentes nomen sanctum ejus in idipsum; gloria laudis divinæ omnium resultat in ore, & in tota ecclesia divina reboant præconia: & ut magis mireris, nullus monachus, nullus clericus, nec aliquis superveniens laicus, neque sexus ullus visa majestate miraculi, valuit temperare a laude Dei; omnis ætas, universus ordo, omnisque conditio, juvenes cum pueris, senes cum junioribus laudabant nomen Domini, qui virtute tanti miraculi merita declarabat beati Vitoni. Nec mora, fama hujus rei aures pulsat istius civitatis episcopi, atque hæc opinio ad notitiam mox pervolat totius vulgi; ad quoscumque autem pervenire potuit, cognito quod Deus omnipotens, per tam insigne miraculum, sancti sui propalabat meritum, gavisi sunt valde, & gratias agentes Deum glorificarunt, & majoris venerationis instantia amodo sanctum expetere cœperunt. Lignea vero sustentacula, quæ vulgo cruciculas vocant, sine quorum adminiculo nec passum quidem pedis claudus ille ambulare poterat, in testimonium tanti miraculi, suspensa sunt multo tempore in pariete sacri templi. Interea idem ipse post perceptam incolumitatis suæ gratiam, paucis apud nos diebus peractis, non immemor suæ sponsionis, recto tramite incedens, non jam alicujus animalis vehiculo egens, ad Montem rursus sancti Michaelis archan-

Psal. 11. 6. Psal. 10. 17. Isai. 49.

archangeli proficiscitur. Quo expleto, compos sui voti effectus, celerius, duce Christo, ad nostrum repedavit monasterium, gratulabundus referens, pro collatis sibi beneficiis, immensas gratias omnium Salvatori & beato Vitono suo provisori; sicque inibi fusis lacrymabiliter precibus, quibus se attentius illius sanctis intercessionibus commendabat: & accepta benedictione, sospes & alacer, omnique vigens sanitate, remeavit in regionem suam, annuntians suis in patria, quanta sibi Deus fecerat in ista ecclesia. ANN. CH. 1046 14. Jun.

3. Aliud præterea narro miraculum, quod beati viri meritis nihilo minus constat esse gestum. Puer quidam parvulus, toto corpore fuerat lepra horribili respersus, ita ut nullum vestigium sanitatis in cute sua morbus hujus relinqueret invalitudinis; huc veniens quotidie in basilicam sancti Vitoni, dum a fratribus cum aliis egenis alimoniam sumeret panis, ab ipso sedulo expetebat remedium sanitatis. Quadam igitur die, hora qua Missæ fiebat celebratio in ecclesia, ille miser ulceribus plenus, & anxietate nimia constrictus, dum in pavimento prostratus jaceret, & voces lacrymabiles emitteret, auxiliumque sanctissimi Vitoni sibi obnixius adesse imploraret, mirum dictu, discedente subito ægritudinis acerbitate, suavitas sospitatis paullatim cœpit succrescere; sicque, miseratione divina adjutus, & interventione sanctissimi Confessoris suffultus, a lepra sua protinus est emundatus, qui vita comite usque in diem hodiernam sanus permanens & incolumis, fidem procul dubio facit verbis nostris. Hoc sane curationis miraculum, quia nostris est temporibus gestum, huic opusculo non incongruum putavimus inserendum. Ceterum, ut patrum relatu didicimus, hæc eadem ex antiquo virtus curationis in Patre nostro, Deo amantissimo, semper refulsit, & a nonnullis sæpenumero hic est experta leprosis, qui fide & devotione pleni ad sepulcrum ejus, quondam venientes ægri, piis illius suffragantibus meritis, ab hac peste sævissima meruere sanari.

Leprosus mundatur.

4. Tempore æstivo, mense Julio, facta est siccitas magna in regno isto, tantaque ariditas terras occupaverat omnes, ut nisi velocius iis super hac necessitate repropitiaretur Dominus, nulla spes colligendi fruges ultra remaneret in hominibus: unde universus populus valde mæstus, & nimia necessitate incumbente compulsus, triduani celebratione jejunii, auxilium devotissime celebrare studuit miserentis Dei; consiliique fuit, ut in illis tribus diebus Christianorum turbæ cruces salutiferas cum Litaniis & supplicationibus sacris sequerentur, & corpora sanctorum cum pignoribus eorum secum gestarent, quo illorum interventionibus saluberrimis, miserator Dominus celerius aridis uberem pluviam infunderet terris, & ipsi a præsentis periculi clementer liberarentur angustiis. Cumque hæc per triduum agerent, & loca sanctorum perplurima summa cum laude lustrassent, divino demum instinctu acti, præsidium certatim expetunt sancti Vitoni, venientesque festinantius per iter ad monasterium, importunis vocibus rogant unanimiter, sibi a nobis concedi corpus ejus sanctum, illa die per loca sancta ab ipsis deferendum; certissime scientes, hoc remedio salutari suis calamitatibus velocius posse subventum iri. Quid multa? impetratur a nobis, quod instantissimis petebatur votis. Cum igitur sanctissimum corpus illius a sacerdotibus & levitis reverentissime evectum, extra portam monasterii foret delatum; ecce occurrit illi promiscui sexus innumera multitudo virorum, mulierum, senum, juvenum, infantium, & vulgus copiosum, qui intentis spebus per iter opperiebantur eum pro foribus, & in plateis late patentibus. Intuentes autem a longe eum, in quo sanctus efferebatur, loculum, ceciderunt proni in facies suas, & completa oratione surgentes, ibi in eum catervatim irruentes oblatis muneribus honorificaverunt, & exosculantes sanctum feretrum, illum tamquam filii desideratissimum patrem, & amantissimum Pastorem exsultantibus animis susceperunt, ilico summa cum devotione & honore, ad loca destinata studuerunt gestare, & inter eundum levantes voces in cælum, his verbis clamabant ad Dominum: Gloria tibi Domine, qui per præsentiam Patris nostri hodie nos dignatus es visitare, & propitiatus iniquitatibus nostris, visitationis tuæ benedictionem ostendisti in nobis. Vere pius Dominus, vere misericors, hodie respiciet miseras terras, & clementer consolabitur miserias nostras; nunc jam certi facti sumus, quod hodie nostri miserebitur Dominus; intercedente namque clementissimo Patre nostro, veniet nobis hodie salus a Domino Deo. Iis exhortatoriis affatibus sese mutuo cohortantes, atque in hac fidei securitate perdurantes, per loca sancta, ut præfati sumus, eum detulere lætantes, & expletis Litanis, & suarum precum votis, ubi ad idem monasterium unde egressi tantum onus susceperant, in revertendo appropinquare viderentur, suspiciunt interim diuturnam serenitatem cæli densis nubibus paullatim obduci; quo viso jamjam lætiores effecti, & de sua spe vehementer securi, cum ingenti gaudio sanctum Vitonum proprio restituunt loco, cujus meritis intervenientibus, propitiatus misericors & miserator Dominus respexit in orationem humilium, & non sprevit precem eorum. Nam hac eadem die advesperascente, imbrem temporaneum & serotinum contulit terræ; postera die, ac deinceps tanta facta est super terram abundantia pluviarum, ut quæ erant arida verterentur in stagnum, & sitiens in fontes aquarum, & ad omnem sufficientiam gramina viridescendo pullularent herbarum, ac segetes messium, & nemora arborum opportunum producerent fructum; sicque Conditor noster per beatum Vitonum consolari dignatus est in hac tribulatione populum suum.

Pluvia ejus meritis impetratur.

5. Aliud quoque contigit miraculum, in rei qualitate quidem diversum, sed virtutis actione simillimum. Eodem namque tempore, sed non eodem anno, facta est in ista terra aquarum nimia inundatio; ita ut pluviarum densitate per dies & noctes continuata, vinearum palmites, horti, prata, campi frugiferi viderentur necari, & fruges eorum ferme ad nihilum redigi, qua tempestatis procella plebs Virdunica consternata, consuetum petit re-

Alia vice serenitas.

ANM. CH. 1046 14. Jun. fugium, ac confestim ad portum appulit tutissimum. Postulat sibi concedi ad deferendum per loca contigua beatum Vitonum, quia procul dubio sperat sibi in eo remedium super hac clade non defuturum. Cumque ei ad votum petitionis hujus optio cessisset, & sanctus Domini rursus a devotis filiis, & ab omni populo cum magna reverentia usque ad Cerniacum * villam deferretur, mox ventis quiescentibus, & passim fugatis condensis nubium, mirum in modum diu obtenebratum serenatur cælum, & magna facta tranquillitate, fit gaudium in tota illa concione, quia per beati viri meritum gaudebant sibi in præsentiarum divinæ miserationis adfuisse subsidium. Orationibus itaque completis, & quæ ad id officii pertinere videbantur peractis, revertentes cum maximo tripudio ad monasterium, sanctum Domini recollocavere in proprium locum. Benedicentes vero Dominum, optatæ consolationis adepti beneficia per sancti viri merita, gaudentes quique rediere in sua.

* v. Charny.

Claudus sanatur.

6. Anus quædam maritata, nomine Bava, ex familia sancti exstiterat oriunda. Hæc gravi detenta incommodo, utroque claudicans pede, debilis permanebat multo tempore, cui cum a viro suo, nomine Adelardo, suaderetur, ut ad sancti viri sepulcrum pergeret, ipsiusque apud Deum interventionem pro suæ salutis remedio suppliciter ibi exposceret, consilio acquiens mariti, rogant semet illuc evehi, quo per se quidem nequibat proficisci. Quæ cum fuisset adducta ad monasterium, pannum satis accuratum pro voto obtulit beato Vitono, & non longe post, miserante Domino, & interveniente sancto, liberata est a suæ debilitatis incommodo, quæ usque hodie manens in corpore, suæ incolumitatis manifestatione verbis nostris fidem videtur adstruere.

ANN. CH. 1048 25. Jan.

VITA SANCTI POPPONIS
ABBATIS STABULENSIS

Auctore EVERHELMO abbate Altimontensi coæquali.

Ex Januario Bollandiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ,

In quibus etiam agitur de beata ADELVVIVA ejusdem sancti Popponis matre.

Vitæ scriptor.

1. *VITAM sancti Popponis mutato stilo edidit Surius ad diem 25. Januarii, & ex eo, nonnullis licet aut detractis aut adjectis, ceteri auctores de eodem sancto viro scripserunt. Verum hanc Bollandus duorum codicum mss. ope ad primigenium statum revocavit, quam ex ejus Januarii tomo 2. descriptam hic exhibemus. Ejus vero auctorem Everhelmum abbatem Altimontensem esse omnes consentiunt, idque patet ex vitæ ipsius contextu. Quin & ipse Onulfi, qui præfationis auctor fuit, facta mentione, se vitæ auctorem esse manifeste declarat. Nec aliud ex præfatione colligi potest, quam hujus vitæ conscribendæ provinciam ex Everhelmi mandato, Onulfo commissam fuisse, immo & illam ab eo fuisse inceptam; at vel eam Onulfus non perfecit, erat enim animo non satis sibi constans ex numero ultimo; aut si eam ad finem usque perduxit, ab Everhelmo emendata, aucta & in meliorem formam redacta fuit. Quantam vero mereatur fidem Everhelmus, ex hoc colligi potest, quod visa a se ut plurimum & audita narraverit; sanctoque viro, cujus nepos fuit, in extremis agenti adfuerit, ac exeuntem ecclesiæ sacramentis munierit.*

Alii laudatores.

2. *Popponis sanctitatem, præter hujus vitæ auctorem, alii etiam æquales prædicant. Ex his Sigebertus Gemblacensis inter alios viros religione & sanctitate illustres, quos anno 1048. obiisse commemorat in Chronico. Odiloni abbati Cluniacensi & Popponi Stabulensi primas dat: eumdem vero ad annum 1027. inter præcipuos abbates recensuerat, quorum opera* religio ecclesiastica *in Lotharingia refloruerat. Richardum & Popponem laudat continuator Fulcuini de gestis Abbatum Lobiensium, quod* eodem religionis fervore *ecclesiam illustrarint. Trithemius vero in Chronico Hirsaugiensi ad annum 1020. paucis his verbis Popponis elogium absolvit:* Sanctus etiam Poppo abbas monasterii Stabulensis nostri Ordinis, doctrina & conversatione his temporibus clarus habetur in diœcesi Leodiensi, & per totam Galliam, patratione quoque multorum miraculorum insignis, qui monasticam disciplinam suo tempore pæne collapsam magnifice restauravit. Ejus festum agitur 8. Calendas Februarii. *Libro tertio de viris illustribus Ordinis sancti Benedicti eadem fere repetit. Ejusdem sancti viri & aliorum Antistitum interventu, beatus Meinvercus Episcopus Paderbornensis prædium Siburghusen a beato Henrico Imperatore obtinuit. Ejus quippe morum sanctitas maximam ei auctoritatem apud Principes ipsosque Imperatores conciliarat, qua præcipue utebatur in iis, quæ ad rem monasticam promovendam conferebant. Hinc tot monasteria ab ipso reformata recensentur, tot abbates doctrina & pietate illustres in variis locis ab eo constituti, quos antea in disciplina regulari erudierat. Id*

enim

enim potissimum curabat vir sanctus, cum sibi aliquod monasterium committebatur, ut si ibi esset aliquis, qui ceteris præesse dignus esset, explorata prius ejus vita, alicui monasterio præficeretur. Ejus rei exemplum suppeditat nobis Chronicon Trudoniense Spicilegii Acheriani tomo 7. ubi Chronici auctor narrans libro 1. qua ratione sanctus Poppo monasterium sancti Trudonis, exsulante abbate Adhelardo, rexerit, hæc de Gontramno monacho habet, quem beatus Poppo ad majora provehendum prævidebat. Interea cum pro ordinanda re utrique homini nostro necessaria primus Poppo Stabulensis abbas, utpote qui exsulantis Abbatis vices agebat, ad cœnobium nostrum descendisset, Capitulum fratrum, ut audivimus, ingressus est, & de culpis cœpit agere pastoraliter, cumque ad istum GONTRAMNUM devenisset, elegantissimæ formæ juvenis qualitate perfecta, cœpit de eo sagaci mente pium aliquid humileque præsagire, atque in lucem velle producere, si, ut sibi de eo videbatur, ita experiri posset in re. Oblatam igitur sibi ordinis negligentiam cœpit in eum ex industria vehementius aggravare, & piæ caritatis stimulis pectus humilitatis terebrare. Tandem quasi in contumeliam, præceptum dat ei per obedientiam, ut ad agendam ibi negligentiæ suæ pœnitentiam, pedes eum sequeretur usque ad Stabulensem ecclesiam. . . . . Vicino igitur jubentis pede obedientiæ iter Stabulaus alacriter pedesque aggressus est, nec pudore insueti peditis motus (erat claris natalibus ortus) nec difficultate itineris exterritus, ubi cum lassus quassusque tenerum corpus delicatus juvenis pervenisset, ex præcepto Abbatis, cui Portarius eum jam adesse nuntiaverat, ad portam atrii ad quam suscipiuntur hospites, scilicet extra conventum fratrum, nocte ea manere jussus est. Agebat pius Pater ex industria, qualiter ejus comprobata exaltaretur humilitas. *Hæc erat beati Popponis cura erga eos quos ad animarum regimen promoveri posse sperabat. Ceterum Gontrannus post Adalardi Abbatis obitum in ejus locum suffectus, anno* 1055. *vivendi finem habuit, cujus egregia facta videsis in laudato ejusdem monasterii Chronico.* ANN. CH. 1048 25. Jan.

3. *Porro hic cum Bollando mirari subit, Popponem, tot virtutibus illustrem, ante sæculum nostrum nullo publico cultu donatum fuisse, qua de re jam antea Molanus & Miræus de nostrorum Stabulensium incuria conquesti fuerant. Unde cum ejus nomen a Cardinali Baronio in Martyrologium Romanum invectum fuisset, primum ei publica veneratio haberi cœpit, ac tandem anno* 1624. *sacrum ejus corpus auctoritate Ferdinandi Bavari Electoris Coloniensis, qui etiam tunc temporis Leodiensi ecclesiæ & monasterio Stabulensi præerat, e terra levatum est. Hujus elevationis historiam a se compositam publici juris fecit Christophorus Barbus Stabulensis asceta, addito alio libello, quem de beati Popponis virtutibus metrice edidit. Ex his vero patet Trithemium, cum scripsit Popponis festum* 8. *Calendas Februarii celebratum fuisse, nihil aliud his verbis voluisse, quam ejus obitus diem indicare.* Cultus.

4. *De variis monasteriis quæ administravit beatus Poppo, nihil hic occurrit dicendum: pauca solummodo de ejus Professionis loco investiganda sunt: qua de re nullus esset ambigendi locus, nisi Yepezius, & alii nonnulli qui eum secuti fuerunt, nomen monasterii sancti Theoderici incaute in abbatem Theodericum transmutassent. Yepezius nempe Chronicorum ordinis nostri Centuria* 5. *scribit beatum Popponem Virduni in monasterio sancti Vitoni sub abbate Theoderico emisisse professionem, quod Bucelinus in monasterio Stabulensi factum fuisse dicit sub abbate etiam Theodorico. At quantum id a vero alienum sit, ex solo vitæ contextu facile convincitur. Etenim Poppo, referente Everhelmo vitæ auctore, adhuc juvenis ad monasterium sancti Theoderici cum Theoderico quodam viro illustri divertit, ubi cum idem Theodericus in gravem morbum incidisset, beati Theoderici precibus sanitatem recuperavit. Post aliquot vero annos Poppo ad sanctum Theodericum rediit, ibique benigne ab Abbate susceptus,* sub monachali tunica laicum mutatus, tam nomine quam officio monachus, *Eilberto in disciplina regulari erudiendus traditur. Ibi degebat Poppo, cum illuc forte advenit Richardus, qui ejus pia conversatione captus, eum ab abbate petiit & impetravit, atque secum Virdunum perduxit. Ex his nemo non videt, Popponem in monasterio Virdunensi monachum non induisse, sed in alio sub sancti Theoderici nomine constructo: proindeque falsum fuisse Yepezium, qui loci illius nomen in abbatem transfudit. Adde nullum Theodericum tunc temporis monasterio cuipiam Virdunensi præfuisse. Hæc autem argumenta non minus Bucelini, quam Yepezii opinationi adversantur: licet enim eo sæculo inter abbates Stabulenses unus nomine Theodericus occurrat, hunc Popponis successorem, non præcessorem fuisse ex ejus vita constat, proindeque illum ad conversionem accedentem suscipere non potuisse.* Ubi monachus factus.

5. *Monasterium autem sancti Theoderici, in quo Poppo vestem monasticam induit, situm est tertio ab urbe Remorum milliario, hodieque celebre, cujus cœnobitæ non immerito Popponem inter sui monasterii illustres alumnos recensent; ejusque festum sub ritu duplici celebrant. Eumdem sanctum inter viros pietate celebres, qui Remensem provinciam sæculo* 11. *illustrarunt, memorat Guillelmus Marlot tomo* 2. *Metropolis Remensis. Vigebat vero tunc temporis in monasterio sancti Theoderici regularis disciplinæ accurata praxis, & celebre erat in tota Belgica sancti Theoderici nomen, cujus corpus in Flandriam, populis id efflagitantibus delatum, luem inguinariam quæ ibi maxime sæviebat, exstinxit.*

6. *Popponi beatam* ADELWIVAM, *suam ipsius matrem, adjungimus, quod nobis incertum sit quo die, quove anno migravit e vita, qua in re alios auctores imitamur, qui utriusque memoriam simul conjunxerunt. Et quidem vix quidquam de illa dicendum occurrit, præterea quæ in beati Popponis vita de eadem leguntur. Ejus nomen cum* beatæ *titulo in Martyrologio Benedictino inscriptum est, quod item fecit Hugo Menardus in observationibus ad diem* 25. *Januarii. Eamdem* beatam *appellat Bucelinus in Menologio,* sanctam *Saussayus in Martyrologio Gallicano.* Adelviva ejus mater.

ANN: CH. 1048 25. Jan.

PRÆFATIO ONULPHI MONACHI.

1. APOSTOLICIS, atque etiam monasticis sanctionibus omnibus jam sæculis fama & celebritate sui promulgatis, constat, quod nemo suorum præcepta Majorum, vel tacito murmurantis animi nutu neglectui habere debeat; sed mox ad jubentis imperium pronæ mentis intuitu parere: & licet cum detrimento sui pudoris sit, eum tamen ad injuncta sibi obedientiæ bonum debere. Talis ergo sanctionis occasione & ego ONULPHUS conventus, immo eorum quæ monasticæ professionis sunt, nomine non merito, contentus, qui vobis, mi venerabilis pater EVERHELME, jubenti parere ex obedientiæ debito habueram, multo magis vobis petenti ex caritatis debito annuere debueram. Jussionem certe, qua plurimum in me potestis, & cui ego, ut vestræ servus sanctitatis, obtemperare debui, exclusistis, atque tantillitati meæ petitionem pro imperio admisistis, & ut beati viri POPPONIS gesta, nostris diebus justitia & fide late divulgati, scriberem, humiliter coegistis. Et quomodo vestram humilitatem qua in me, ut prædictum est, pro jussione usus fuisti, laudabo, inscitiamque meam pro negotio tam humiliter injuncto mihi a vobis excusabo? In utramlibet quippe partem primis agendi conatibus deficio; quia neque vos pro humilitatis causa laudare sufficio, neque me quomodo pro fragilitate mea injuncto in opere excusare possim invenio. Servato tamen propensius æquitatis tenore, sic ratio utrimque medie temperata procedat, ut nec vobis quidquam a me, quod absit, negetur, nec ruinam sui in tam arduo ac difficili opere fragilitatis meæ patiatur; hocque fiat labore de quo dicitur; Labor improbus omnia vincit; & voluntate bona, qua Deo nihil umquam ditius fieri contigit. Per has etenim geminas res, laborem videlicet & voluntatem bonam, omnia volenti & currenti fiunt facilia, quæcumque ex immanitate sui videntur difficilia. Sed quia, ut scriptum est, Neque volentis aut currentis, sed Dei est miserentis; voluntati aut cursui meo Dei miseratio ex vestris precibus admisceatur, ut qui dat verbum evagelizantibus virtute multa, det nobis etiam verbum in virtute sua, ad beati patris Popponis virtutes enarrandas. Proinde hæc lecturis summopere dicendum ne hunc cum apocryphorum libris libellum æstiment relinquendum; sed vere, licet novum, canonicis authenticisque libris interserendum: cum pæne nihil in eo sit, nisi quod experientia fidelium, Deo in tanto viro operante, visu didicerit, atque exinde eorum, qui viderant, fidem nobis præstiterint.

Rom. 9. 16.

Ps. 67. 12.

INCIPIT VITA.

S. Popponis patria & parentes.

2. BEatus POPPO in diebus nostris, Deo & sæculis in omni virtute commendatissimus, atque ut alter Nathanael vere Israelita, & sine dolo probatissimus, Listrogaugii *a* partibus, a Christianis & ingenuis parentibus exstitit oriundus hanc temporalem in lucem, ex infusione sancti Spiritus in ipsis crepundiis jam factus jucundus. Natus est vero TIZEKINO patre, atque ADELVVIIF illustrissima matre; septimo conceptionis suæ mense, præter solita nascentium tempora, potitus hac luce. Unde etiam pro vita ejusdem pueri, parentes ipsius diffidentiæ casibus destituuntur, ac tam intempestivæ & fragili infantiæ timentes sollicitantur, præsertim cum ab ipsis ut primogenitus tenere diligeretur, & recuperandi ejus similem, si illum amisissent, vix aliqua spes haberetur. Venit proinde ex consilio, ut credo, Altissimi in mentem cujusdam matronæ, ejusdem videlicet pueri aviæ, ut in lana suavissima, sagaci tamdiu foveretur industria, quoadusque teneræ infantiæ prima valuisset ponere vestigia. Factumque est, ut idem pusio intempestivi ortus periculum evaderet, parentibusque suis gaudium & exultatio fieret.

Patre infans orbatur.

3. Contigit interea patrem ejus, viribus & audacia nulli commilitonum suorum secundum, in bello *b* Hasbaniensi occubuisse, eumdemque septimana nativitatis suæ

a Listrogagium, regio est Flandriæ, quæ Lisa amne alluitur; hic in Morinis prope Teruannam ortus, Gandavi in Scaldim influit.

b Hasbania regio in Brabantia inter Lovanium & Leodium Belgii urbes insignes. Bellum, quod hic memoratur, exarsit inter Arnulfum Comitem Flandriæ, & filios Rigineri Longicolli Hannoniæ Comitis circa annum 968. ut observat Bollandus.

suæ quinta pupillum, cum vidua matre, solatio sui destituisse. Et quamquam maturius quam oportuit paterno privaretur solatio, divina tamen non est fraudatus clementia, ut vere, si valuisset & nosset, cantico illo humiliter gloriari haberet, quo dicitur: *Pater meus dereliquit me, Dominus autem assumsit me*. Genitrici vero in testimonium veræ castitatis, perseverantia, ut evangelicæ illi Annæ, laudabilis placuit viduitatis: quæ qualiter laudabilibus ex gestis odorem virtutum sibi adsciverit, in sequentibus lector animadvertere poterit, ubi nos suo in loco pauca, quæ de ipsa facta sunt, differre noverit.

ANN. CH 1048. 25. Jan.

Ps. 26. 10.

4. Ad vitam autem beati viri, quem res nunc obtulit, respectum habeamus, & quæ de ipso sunt ordine prosequente videamus. Hic namque ex temporum successibus, adolescentiæ paullatim crescens processibus, inaniter studuit curis sæcularibus armari, tum in eis cum ceteris commilitonibus suis, appetitu vanæ gloriæ versari. In quibus dum ad tempus, ut sese res militaris tunc habuit, plurimum ingenio & audacia valeret, postremo tamen periculum & præcipitium pluribus exinde detrimento fore videret, eum quem in ingressu mundi posuerat, retrahere pedem voluit; sed militaris negotii occasione prohibente, non omnino quod conatus est, valuit. Fecit tamen pro voti sui satisfactione quod potuit, atque a rapinis importunis opportune resipuit, tandemque a desiderio acquisitionis non justæ, illo divinitus in se exhausto, abstinuit. Qui processu temporis semper in dies se melior fiens: consensuque virtutis ac piæ industriæ proficiens, licet adhuc intonsus, sub laicali habitu atque militari tironem se ostenderet, & sub THEODERICO, tunc temporis viro illustrissimo, militiæ arma prætenderet; sub cingulo tamen militiæ armaturam sacerdotalis religionis induebat, monachalisque devotionis insignia opere exhibebat, ut per omnia futuram speciem Pastoris suis præsignare in gestis crederetur. Sacerdosque in templo Domini jam futurus præpararetur. Ecclesiarum vero Dei limina sollicitis precum suarum frequentabat accessibus, & quæque divinarum Scripturarum pabula in secretis suæ mentis ruminabat recessibus, illud nimirum præcavens, ne semen verbi Dei in agro cordis vitiorum spinis suffocaretur, sed fructu centuplicato in patientia augmentaretur.

Militiæ operam dat.

Sed monachi opera exercet.

5. Contigit etiam eum tirocinii sui diebus, ex inspiratione divina excitatum, Dominici sepulcri loca cum pii testimonii viris Rotberto & Lauso ire visitatum, qui pari consensu sibi in idipsum respondebant; iterque quod Jerosolymam respicit, Deo ducente, conficiebant. Illis namque diebus, quia humana cum confusione sceleris sui promiscua nihil pensi aut moderationis habebant, atque homines peccatis exigentibus offendiculum iræ Dei sibi præ oculis ponebant, summa paganorum violentia & infestatio viam eamdem claudebant, ne quis Dominicum adiret sepulcrum, vi qua poterant arcebant: & secundum illud Esaianum, *Dissipatæ sunt viæ, cessavit transiens per semitam*. Hic tamen cum præscriptis sanctæ recordationis eamdem viam aggredi, &, non præter spem martyrii, labores & pericula vitæ suæ ausus est ingredi. Sed quantis tam ipse, quam qui secum itineris socii erant, periculis pæne usque ad internecionem subjacuerint, qualiterque multimodæ plagæ, naufragia, paganorum etiam contumeliæ modum in ipsis excesserint, explicare quis poterit? Sed patientia, quæ Job in multis periclitatum sustinuit, his constantiæ robur fideique murum inexpugnabilem circumposuit; ut etiam non condignas crederet passiones hujus temporis ad superventuram gloriam in ipsis revelandam. Deo tamen ducente, eademque patientia indissociabiliter a dextris & sinistris comitante, loca itineris, quæ Dominicum sepulcrum respiciebant, cum gaudio non modico, ut prædictum est, conficiebant. Ubi voti sui post desideria inexplebilia compotes effecti, optionisque suæ facietate preces vel suspiria fundendo contenti, paschalis, immo cælestis jubaris lumine, ad idem Dominicum sepulcrum quotannis descendente, jucundantur, atque amore seu stupore in ipso infatigabiliter excitantur, atque eis secundum illud sapientis: Non Jerosolymis fuisse, sed Jerosolymis bene vixisse laudabile fuit.

Iter Jerosolymitanum suscipit.

Isai. 33. 8.

Multa patitur in via.

Rom. 8.

Hier. ep. 13. ad Paulin.

6. Interea beatus Poppo quibusdam de sepulcro Domini sumptis reliquiis, iter quo venerat, cum sæpe memoratis repedabat viris, & ad locum Hagiospater dictum, quem nos ad sanctos Patres dicere possumus, pervenit, ubi persecutionis tempore sancti a persequentium se facie declinaverant, & in cavernis petrarum

AN CHR 1048 25. Jan.

& speluncis montium secesserant, occultoque Dei judicio agente, iisdem corporum suorum gestibus, eademque in carne qua tunc temporis fuerant, immobiles usque in præsens cernuntur a prætereuntibus. Qui beato viro suisque itineris comitibus tam spectaculo quam reverentia satis habiti orationibusque ipsorum, ut sibi misererentur, humiliter sunt admoniti. Ex quorum reliquiis cum fide non modica prædictus vir Dei Poppo portionem aliquantulam sibi tulit, eamque interim secum & cum viris supra memoratis Rotberto Lausoque domum retulit, atque in oratorio sanctæ Mariæ, in villa *a* Dunsa sito, perpetuo servandam condonavit. Prædictus autem Rotbertus, in cœnobio VVasloi, seu *b* Beloacus vocitato, monasticæ conversationis habitum sumsit sub venerando abbate RICHARDO, omnibus pæne sæculis justitia & probitate sui jam celebrato. Sed & Lausus vere sub laicali habitu monachum se prætendebat, subq; eodem proposito ævum sui sine tonsura clericali, sed non præter vitam clericalem, conficiebat; atque Gandavi in ecclesia *c* sancti Johannis, quam ipse construxerat, locum sibi funereæ quietis delegerat. Et ut interim super his, quorum vitam sola Dei scientia melius colligit, taceamus, ad beati viri Popponis vitam, quam scribere cœpimus, stilo prosequente redeamus.

Ipse Apostolorum limina invisit.

7. Post prolixæ peregrinationis laborem, non multum temporis intercesserat, cum ecce ei divina gratia, ut secundo peregrinaretur, atque ut limina Apostolorum Petri & Pauli, tam animi quam corporis inviseret præsentia, inspiravit. Qua inspiratione multo animæquior factus, effectumque desiderii sui, quod dilatione creverat, tandem nactus, cum Theodorico nobilissimo, sub quo eum militasse præscripsimus, viam est aggressus, atque ad limina Apostolorum Petri & Pauli diu multumque desiderata pervectus: ubi & voti sui satietatem, quæ fastidium non noverat, adeptus, & iis ad quæ venerat rite peractis, rediit.

Comiti sanitatem celitus impetrat.

8. Contigit interea, ut occasio divertendi tunc fortasse se habebat, ad sanctum Theodericum applicuisse; eumque, quem prælibavimus, Theodericum virum nobilissimum, sub quo militiæ se dederat, languore in dies crescente penitus defecisse, sibique de vita jam periclitanti phrenesim, prout temporis accessus habuit, accessisse. Quē beatus vir Poppo per aliquot dies ibidē penes ejusdem loci Fratres detinuit, atque ipsum non sanæ mentis incommodo liberari obtinuit, hocque orationibus suis, sanctique meritis THEODERICI concurrentibus meruit. Memoratus vero Theodericus pro indulta sibi sanæ mentis, qua diu caruerat, sospitate, in magnas gratiarum laudes subita prorupit hilaritate, filiumque vicino temporis articulo, Deo donante sibi nasciturum, Deo sanctoque Theoderico se e vestigio devovit daturum. Quod & contigit ex rei eventu postmodum ita fieri. Nam filium, quem divina annuente providentia acceperat, sancto Theoderico sibique æquivocum fecerat, eumque ut vovit donatione sollemniter facta reddiderat. Postquam vero beatus Poppo, ut in sequentibus luce clarius constabit, abbas in cęnobio Stabulensi venerando abbati BERTRAMMO successit, amore ejusdem Theoderici ductus, post eum misit, & penes se in omni doctrina & scientia nutrivit; donec in virum perfectum & Ecclesiæ Dei idoneum per omnia efficeret, postremo vero etiam successorem sibi in regimine fieri Treveris ad sanctum Maximinum expeteret. Sed quia rationis occasio se ad præsens ingessit, hoc tantum de venerando abbate THEODERICO in regimine beato viro Popponi succedente *d*, breviter intercessit; latius suo in loco de reliquo percurrendum, vel qualiter ab eo educatus, vel successor factus, alias laxius agendum.

Quare Comes filium suum sancto Theoderico vovet.

9. Nunc vero opere prætium hic inserere gesta censuimus, vicinum in beato viro locum habentia ab his quæ proposuimus, scilicet mundi hujus principem qualiter cum copiis suis eluserit, & ad monasticæ professionis proposita adspiraverit.

a Dunsa, vulgo *Deynze*, opidum Flandriæ Marchionatus titulo insignitum.

b Beloacus seu Bellus-locus in Argona, abbatia in sancti Mauritii honorem ædificata, hodieque celebris sub congregatione sancti Vitoni, de qua plura habes ad vitam S. Rodingi in Appendice Sæculi 4.

c Erecto episcopatu a Paulo 4. Gandavi sub Archiepiscopo Mechliniensi, ecclesia sancti Johannis in Cathedralem evecta est.

d Ex hoc loco & ex num 27. emendandus catalogus abbatum sancti Maximini a Sammarthanis vulgatus, in quo Hierichonti Theodericus, Theoderico Berengosus, & Berengoso Poppo succedit; cum ex hoc loco constet sanctum Popponem Theoderico præmittendum esse, qui Theodericus, ut ex isto loco patet, primum in monasterio sancti Theoderici monachus fuerat.

rit. Illis itaque diebus a BALDUINO Marchiso summum in fascibus Comitatum agente, Flandriarumque populis justis cum legibus imperante, beatus Poppo tam apud eumdem Principem, quam Optimatum suorum primos plurimum amicitia dictante valuit, utpote qui religione, justitia, & fide magnifice claruit. Contigit etiam inter alios FRUMOLDUM quemdam ejusdem Principis lateri loco pæne proximo adhesisse, primisque regni negotiis apprime consulto incubuisse, qui in loco Sithiu nominato habitatione sui morabatur, cujus amicitia præ ceteris amplius singulariusque beatus Poppo tenebatur. Tantus etenim iis omnium rerum par alterutrum erat consensus, ut idem Frumoldus filiam suam, quæ sibi præ ceteris, quas habebat, præstantior videbatur, eidem viro Dei stabilius adjungere connubio moliretur, quibusdam etiam sui juris rebus ad id operis præscribere satagens, eumque quasi generum sibi futurum in sua adscisci expetens. Cujus votis vir Dei assensum ad tempus præbuit: sed postea infusione sancti Spiritus revocatus, ut id fieret secum renuit. Denique pertæsus repente nuptiarum, utpote jam tactus cor intus divina inspiratione, per aliquot dies dissimulavit connubium sub incerta responsione. Sed ne ex toto ab incepto resipisceret, timebat id amico fideli fieri offendiculum, eo maxime, quod de conjunctione filiæ uterque jam per arrham firmaverat consilium. Unde imminente nuptiarum tempore utrobique hæsitans pendebat animus in dubio, ad quam partem se verteret, salvo utrorumque consilio. Tandem statuit, ut in Sithiu ad Frumoldum, secundum quod divina providentia disponebat, inter dirigeret, quatenus, ut delegatum erat, familiaris gener fieret. Sed ut id quiete ageret absque rumore, respuens quasi non inglorius uti copiis vel apparatu plurimo, viam illo aggressus est intempestæ noctis silentio. Nec mora: in eundo per noctis medium lux cælitus emissa, resplenduit super eum equo insidentem, quæ foris pariter & intus totum illuminavit hominem. Qua de re inopinata tremefactus, circumfert obtutus non sine admiratione, & videt lanceam, quam manu gerebat, in modum faculæ nimio fulgore radiantem, quasi inflammata ardere cuspide. Intelligens ergo vir altioris ingenii, respicere se hoc genus prodigii, acclamat vitæ suæ comitibus nequaquam ultra jam se prodigii. Necesse est, inquit, commilitones mei, alia intentione, aliaque via incedere: opportunum video, finem vitiis cum cupiditatibus his imponere, & quo divinitati placet, toto conatu intendere.

ANN. CH. 1048. 15. Jun.

Optimatibus fit carus.

Frumoldus filiam suam ei despōdet

A nuptiis cælesti flamine prohibetur.

10. Post hæc projectis armis militaribus, induitur Dei armatura, & mutata mente ad meliora, meliori via rediit ad propria. Nec mora intercessit; sed statim e vestigio ad sanctum Theodericum *b*, de quo ante scripsimus, ut se Monachum profiteretur convolavit. Cui EILBERTUM *c* quemdam, sagacis ingenii virum, obviam mox venisse contigit, qui domini GERARDI *d* Cameracensium episcopi carne & spiritu germanus exstitit, quique quondam eidem beato viro Popponi, ibidem una cum prædicto seniore suo Theoderico diverventi notus factus, proque sanctitate ipsius & vita laudabili summopere est adamatus. Nam & ipse pridem a sæculi actibus nudus evasit, ibidemque sub monachali tunica se laicum mutavit, tamque officio quam nomine Monachus jam diu esse didicit. Hic venerabili viro Popponi & ipse nihilominus venerabilis obvius, ut diximus, venit, atque psalterium, quod sibi plurimum usitatum erat, jam in septuagesimum nonum Psalmum percurrerat, manusque sancti Spiritus gratia cor tactus in ipsum mittit, ac versum in prædicto Psalmo antepænultimum, sic se habentem adjecit: *Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, & super filium hominis, quem confirmasti tibi.* Sed quia non facile ei, ex diuturna ab invicem absentia, ut eum agnosceret suppetebat, quem tamen olim mente & corpore plane cognoscebat; primum ab eo quis esset, vel ad quid venisset didicit, ac deinde reliquum Psalmi subintulit: *Et*

Sæculum relinquit.

Psal. 79. 18

a Balduinus Bellobarbus nuncupatus, Comes seu Marchio Flandriæ, qui anno 1036. obiit.

b Hic locus errandi Yepezio ansam præbuit, putanti, his verbis *sancti Theoderici*, quæ monasterium exprimunt, abbatem designari.

c Alii Gilbertum vocant. De eo Baldericus chronici Camerac. lib. 2. cap. 5. ubi Elbertus Cameraci fratrem suum Gerardum episcopum visitans, in ecclesia sanctæ Mariæ gravi infirmitate liberatus dicitur. Adalberonis Remorum archiepiscopi, qui monachos apud sanctum Theodericum restituerat, cognatus fuit, ac fortasse cum fratre suo Gerardo ipsi educandus traditus.

d Is Gerardus in ecclesia Remensi ab Adalberone archiepiscopo educatus fuerat: Erulino Cameracensi episcopo successit anno 1014. quo Remis ab Arnulfo Metropolitano inauguratus est; de ejus virtutibus & præclare gestis multa habet Baldericus chronici Cameracensis lib. 3. & Marlot Metropolis Tom. 2.

ANN.CH. 1048 25. Jan. *Et non discedimus*, inquiens, *a te; vivificabis nos;* & cetera in ordine se se habentia.

11. Tunc laudabilibus ipsius congaudens votis, totisque in ipsum animi intendens medullis; Vere, inquit, Frater, te Deus ad quod venisti misit, qui te totum hoc pietatis suæ oraculo invisit. Et super prædicti versus expositione ipsum satis edocens, animæquioremque exinde pro voto monastico, quod quærebat efficiens, causas voti ipsius Abbati ceterisque Fratribus intimavit, & quod vere eum Deus ad hoc misisset, indiciis evidentibus peroravit. Quid igitur? peten tiei Abbas una cum Fratribus ingressum annuit, & per singula, ut monastica docet norma, probatumsine macula invenit. Deinde, ut parvulum Jesus, innocentia plenum & mansuetudine in medium statuit, monasticique vigoris habitum imposuit. Vere enim eum parvulum quodammodo dixerim, quem sine dolo ex gestorum ipsius attestatione senserim: qui licet ætate & sapientia in dies fuerit provectus, malitia tamen, ut ait Apostolus, parvulus fuit. Et ut eum vere prioribus ante legem & sub lege comparem Patribus, de terra & de cognatione sua cum Abraham, Deo inspirante & jubente transivit; & cum Elia & Johanne a mundi illecebris solitarius esse quæsivit, quem secundum Psalmistam, Deus in abscondito faciei suæ a perturbatione hominum abscondit, & ad hoc totum Spiritu-sancto inspiravit, ut omnibus sui juris relictis, mundo evaderet nudus, pro his in terra sanctorum duplicia possessurus, & ex promissione evangelica centuplum, cum vita quæ finem nescit, habiturus. Cœpit interim a prædicto Eilberto, *a* Marriliacensium postea abbate, litteris strenue erudiri, & in omnibus quæ monasticæ institutionis sunt, ad plenum informari: ita ut in brevi cunctis quæ scientiæ expedierant percursis, fastigium monasticæ attingeret perfectionis. Neque mirum, si Spiritu-sancto, ut vere credimus, donante id valuit, qui omnes ad discendũ moras semper dehabuit.

Fit monachus.

1. Cor. 14. 20.

Ps. 30. 21.

Matth. 19. 29.

12. Sub sæpe memorato autem piæ recordationis Eilberto, tum temporis monasterii existente portario, beato Popponi pro excipiendis in xenodochio pauperibus cura ab ejusdem loci abbate est exhibita, & ut satis fideli domus Dei œconomo sive dispensatori sollicitudo commissa. In qua administratione liberalitatem cum hospitalitate tenuit, atque vere cum beato Job dicere potuit: *Foris non mansit peregrinus: ostium meum viatori patuit.* Et item: *Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.* Quadam vero die inter ceteros a se in xenodochium introducendos simul & alẽdos, leprosus quidã advenit, qui pro deformitate sui vix cum aliquibus consortii vestigia ulla invenit. Quem vir Dei nihil omnino horruit, sed cum reliquis introductum officiositate qua potuit accuravit & aluit; postremo vero nocturnis jam tenebris irrumpentibus penes se detinuit. Sed veritus eum nocturnis frigoribus, utpote vestimentis indigum, arctius constringendum, primum sollicitatur in se, quid super hoc esset agendum: deinde vero ex humilitatis consulto, viam qua pauperi misereretur invenit. Nam coopertorio, quo ipsemet in stratis recumbens uti solebat, pauperem simul & leprosum, nihil pro deformitate ipsius refugiens, ut alter Martinus, tegebat. Sed & hæc humilitas compassioni permixta non inanis aut irrita in conspectu Dei habita est: quia eam salus in leproso, & magnificentia in beato viro secuta est. Vestimento certe illo præfatus leprosus coopertus, primum sudoris guttas emisit, & e vestigio omni lepra fugata, sanitas eum repentina invasit: atque mane sancto viro ad eum venienti sanus apparuit, proque duplici pietatis bono sibi præstito gratiarum vota reddidit. Qui venerabili viro stuporem & timorem injecit; stuporem videlicet, quod vestimento suo salutem in paupere Deus fecit; timorem, ne pro hoc facto ipse palam fieret, & ad ruinam sui favor eum popularis pasceret. Precibus tamen admissis, ut sine publicatione sui discederet, hortatur; Deoque non sibi, pro hoc facto gratias ageret, humiliter precatur. Postmodum vero eodem in stratis suis coopertorio usus est, neque ob id, quod leprosum eo operuerat, ipse tegi dedignatus est.

Pauperum curæ deputatus.

Job. 31. 32. & 17.

13. Sed præscriptum virum Dei Eilbertum res gesta non latuit, se tamen scire ad

a Legendum est *Marilocensium*, seu *Maricolensium*. Maricola autem abbatia est diœcesis Cameracensis Ordinis nostri in Hannonia ad Helpram fluvium, constructa in honorem beatæ Mariæ & SS. Apostolorum Petri & Pauli.

ad tempus dissimulavit; cumque pro vestimento ipsius pauperi simul & leproso praestito convenit, cur suum, & non aliud praestiterit, dissimulando, ut diximus, redarguit. Ille vero humi prostratus, ab eo pro re gesta secreti causas imploravit, sacramentisque maximis ne se publicaret exoravit: imitans certe Dominum, qui pro humilitate & compassione leprosum, quem Lex tangere vetuerat, tetigit & mundavit, cui ipse tamen pro ejusdem facti manifestatione interdixit. Ecce quantum humilitas beati viri meruit, quæ prius in vestimentis, quam in ipso, palam fieri habuit. Neque enim non credendum, quantum in se remedii habeat, qui in vestimentis suis tantum meritis exigentibus valeat. Proinde nemo Deum in Sanctorum suorum vestimentis salutem efficere posse dubitet, quem ex vestimentorum suorum fimbriis mulierem sanguinis profluvio laborantem sanasse liquido patet. Hoc autem factum, qui a prædicto Eilberto coram didicerant, mihi scribenti, Deum testor, intimaverant, ne cui hoc temporibus nostris fieri incredibile videatur, quod laudabilium personarum testimonio per beatum Popponem factum fuisse probatur.

ANN. CH. 1048
25. Jan.
Quod a se factum latere cupit.

14. Subsequenti namque tempore sanctæ recordationis virum abbatem Richardum ad sanctum contigit Theodericum venisse, atque piam viri Dei conversationem sibi prolatam innotuisse. Qui in eum dilectionis suæ oculos mox convertit, & ut facile amborum meritis sibi respondentibus fieri innotuit, totus in eum sancti Spiritus igne agente exarsit: Unde & eum secum abducere voluit, atque pro hoc totius consilii viribus incubuit. Et primum viri Dei animum super hac re inquisivit; deinde vero apud Abbatem ipsius preces admisit. Quas quidem diu multumque idem Abbas humiliter refugiens abnuit; postremo tamen ipsis defatigatus, assensum licet invitus præbuit. Ex cujus consensu definito, vir Dei corpore, non mente, inde discessit, atque Virdunum cum prædicto venerabili Richardo abbate ire perrexit. Ubi ante omnia, & ad omnia, ab eodem Abbate pro obedientia seu patientia ipsius comprobanda est exhibitus, & in omnibus obediens, fidelis, patiens, ex servitutis penso inventus, interimque inter ceteros adoptionis suæ filios dilectione apprime est habitus; ita ut sublimiori quam fuerat loco eum promoveret, tum quædam ex primis suarum rerum negotiis administrare juberet. Quæ quidem tam honeste quam strenue erogavit, & in dies melioribus semper auspiciis amplius augmentavit.

Mittitur Virdunum.

15. Interea matrem suam, de qua nihilominus prælibavimus, marito jamdiu, non virtutibus, viduatam revisit; & ut eam sæculo secum abstraheret, cogitatus sui consilia primum præmisit. Sed quia ipsa, ut erat in cunctis virtutum consiliis tantum semper assentanea, quantum in singulis sine cessatione idonea; filium suum super persuasione tam amabili laudavit, & ad cœnobialis vitæ callem cum eo migravit, omnibus sui juris, tam liberis quam mancipiis, hereditariique cæspitis redditibus posthabitis. Quam quique liberorum simul & servorum, sicut unicæ matris ac dominæ solacio destituti, usque adeo clamoribus lamentisque inconsolabilibus sunt prosecuti, ut etiam plerique ipsorum medios pæne se, Scaldem fluvium transvadere simulantes, humectarent, si quo forte pacto eam compassione compunctam ad se revocarent. Sed quia nemo mittens manum in aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei; ex similibus & ipsa viam ad Deum, quam filio ducente sibi sensit aperiri, non ut uxor Loth obtutibus retro deflexis, cœpit experiri: Deo tamen eos, quibus timuit, rata fide commisit: ac deinde cum filio suo desiderii sui habenas in incepto itinere laxavit.

Matrem ad vitam cœnobiticam inducit.
Luc. 9. 62.

16. Quæ in Elnone monasterio, ad sanctum scilicet *a* Amandum, una cum filio suo perducta, ibidem desiderii sui ex cælestis visionis oraculo securitatem est adepta. Nam ante beati Cyrici lipsanas eadem in vigiliis precibusque pernoctante, atque post paullulum ex diutina sui defatigatione semivigilante, quia eam superna respexerit exauditio, hujusmodi ad se divinitus perlata patefecit visio. Nova rerum certe facie, qu[illegible] tes in consistoriis dealbatos vidit, quos in modum coron[illegible] cus positos spectaculo sibi dedit: inter quos etiam bea[illegible] loci primus, pr[illegible]

Quæ visione cælesti confirmatur in proposito.

a De monasterio Elnon[illegible] nil juvat. Ibi etiamnunc [illegible]

ANN. CH. 1048 25. Jan.

motius honestiusque residere videbatur, atque ad sententiam ipsius, sicut eum eo loci tunc decebat, omnium intuitus suspendebatur. Sed & beatum Cyricum serico gemmisque totum videbat nituisse, elegantisque pueri vultus imitatum fuisse tum cum singulis Sacerdotum sermonem conseruisse, proque se ibidem in medio prostrata preces fudisse. Cui sanctus Amandus una cum pari considentium sibi consensu: Eia, inquit, bonæ indolis puer, tuum est pietatis dextram cum precibus etiam huic viduæ porrigere, quæ ante sacro-sanctas lipsanas tui continuas non desistit preces admittere. Qua auctoritate venerabilem puerum Cyricum certiorem factum, ad se appropinquasse, totamque se quasi de terra, ubi jacuerat prostrata, vidit levasse. Atque hujusmodi visio hic finem sui habuit, ipsaque beati Popponis mater mox expergefacta, ad se rediit.

Virduni velum recipit, ibi reclusa.

17. Quæ hanc quidem visionem filio retulit, cum quo etiam ipsa super eadem visionis fide animæquior facta, Virdunum se contulit, veloque piæ conversationis ex consilio beati viri sibi imposito, justitia & moribus jam cœnobialis vitæ arrisit proposito. In quo cum erga humani generis hostem jam diu virtute sua multimoda bellum conserente didicisset contendere, & velut contra vitiorum torrentem brachia tendere, apud sanctum Vitonum succedente etiam tempore solitaria esse cępit, ibique reclusa, cursum vitæ, diabolo cum virium suarum copiis triumphato, in pace peregit. Neque enim dubium erit, hanc post conversionem apud Deum efficiendi quæ poposcerit locum invenisse, quam eo ante conversionis suæ tempus præstitit valuisse, ut lucernam exstinctam precibus, & non manibus reaccenderet: tum etiam id miraculi esset indicio, eam similia posse, si occasionis ratio exposceret. Hæc super conversione & vita matris beati viri dicta sufficiant. Quæ de ipso sunt, me interim ex relatione Majorum desiderantes scriptorem inveniant.

Poppo Atrebatum migrat, fitque Præpositus.

18. Ex hinc sæpe memoratum abbatem Richardum Balduinus Marchisus apud sanctum Vedastum, FOLRADO *a* a regimine dejecto, subrogavit, quia animum ejus ad hoc consilii tam ejusdem viri sanctitas, quam Principum regni sui collatio suasit. Auctoritate vero præfati Principis idē Richardus abbas administrationem operis sibi injuncti suscepit, virumque Dei Popponem, quia se rerum gerendarū plurimum occasio tenuit, secundum sibi eo loco præfecit. Et non tantum sui, sed etiam omnium Fratrum consensu favente, id effecerat: quippe quorum mens venerabilis viri Popponis virtutum conscia jam fuerat, & in eum amoris sui intuitum caritate non ficta converterat. Venerabiles præterea inter eos exstitere viri, quorum dilectione singulari præ ceteris amplius beatus Poppo habuit potari, dominus scilicet *b* FREDERICUS, qui GOZELONEM Ducem carne germanum habens, venerandum abbatem Richardum ibidem comitatus fuerat; LEDVINUS quoque, qui se laicum eo loci sub monachali proposito mutaverat, succedenti vero tempore, favore præfati abbatis Richardi poscente, sibi in regimine successerat. Et quomodo anima Jonathæ animæ David colligata fuit, ita & affectus horum piæ dilectionis vinculis ad invicem colligari habuit. Unde & eum a sæpememorato abbate Richardo secundum præfici contigit, quem tam laudabilium virorum una cum cunctis ipsius loci Fratribus dilectio attigit.

19. Sed in administrandis ejusdem loci necessariis magna tunc exstitit difficultas, utpote ubi plurima ex parte stipendiorum monasterii dehabebatur facultas, militesque præfati loci res pro beneficio possidebant ipsis indultas. Unde & eadem causa beato Popponi, licet pro viribus honeste agenti, mærorem primo injecit; qui prudenti, quo plurimum valuit, consilio a se mox * discessit. Nam annuente prædicto Marchiso, res monasterii a militibus callide prudenterque repetivit, atque ut ejusdem loci Fratribus permanerent, publicis archivis ratum stabilivit. Pro quo etiam insidiarum fomitem ab eisdem militibus sibi comparavit, tantamque inimicitiarum vim apud eos, a quibus res injuste possessas abstraxerat, subintravit, ut viarum septa circumquaque occuparent, tum etiam ad perimendum

* disjecit.

Bona monasterii a sæcularibus vindicat.

a Quantos tumultus excitaverit Fulradus, fuse exponit Baldricus in chronico Cameracensi libro 1. sed cum Rothadi Episcopi Atrebatensis & Erluini successoris ejus monita diu contempsisset, primo excommunicatus, ac postea ab eodem Erluino abbatiæ regimine dejectus est: qui Remos ad Arnulfum Metropolitanum confugiens, ibi misere periit.

b Frederici elogium supra dedimus ad annum 1022.

dum ipsum insidias aptarent. Sed, ut scriptum est, In vanum quæsierunt animam meam: quia per arma justitiæ a dextris & a sinistris vallatus, omnes iniquæ conjurationis rupit conatus; mediusque per ipsos incedens, & fraudum copiam elisit, & periculum Deo ducente evasit. Ille nimirum, qui per medium Pharisæorum transiens, oculos eorumdem a notitia sui clausit; atque passurus, nominis sui catena retro eos prostratos ligavit, ad suspendendum etiam servi sui periculum, omnem insidiantium sibi ab eo deflexit intuitum.

AN. CHR. 1048. 25. Jan. Ps. 22. 10. Luc. 4. 20. Joan. 18. 6.

20. Erat interea viro Dei iter ad HENRICUM, tam pium quam magnum Romani potentatus Imperatorem, primum post Ottonem juniorem ex Principum regni consulto successorem. Nam & ad *a* Batuam, e vicino Rheno flumini adjacentem, applicuit, ubi quædam sancto Vedasto redituum suorum possessio fuit, quam etiam ex administratione Præpositurae suæ usui Fratrum prævidere habuit. Ibi certe quidam consanguinitate atque familiaritate beato viro notus, mansionem sibi habuerat, cui summa cum affluentia liberalitas famam cum rebus pepererat, quique maxime beato viro, dum res poscebat, officiosum se præbuit. Nam præcognito ad ventu ad se viri Dei, quæque suis, ut venturum decebat hospitem, mandat apparari, tum in capturam piscium retia studiose laxari. Sed circa id operis diu instantes laboris difficultas elusit, vacuosque ad dominum a littore remisit. Omni vero capiendorum piscium spe sublata, sanctitas beati Popponis, memorato illustri viro jam dudum cognita, mox ipsi licet absens sua inspiravit consilia. Nam eo pacto idem pater-familias iterum eadem mitti mandat retia, ut si beato Popponi sanctitatis ulla cum Deo esset gratia, totum sui in capiendis piscibus subita sequeretur efficacia. Quid igitur? Laxantur ergo retia in capturam, non minus piscium retibus Petri habitura: nam tantam piscium multitudinem mox collegerunt, quantam ante capturam nullatenus futuram speraverunt, ut in argumentum & fidem sanctitatis beati viri, nec numero, nec modo sui possent æstimari. Et ecce beato Popponi apud illustrem, quem prælibavimus, virum divertenti, quantum apud Deum ipse meruerit per præfatum virum, indicio claruit patenti. Et primum a captura piscium suos edocuit frustratos fuisse, deinde vero in nomine ipsius retia misisse, sicque tantos, ut sibi præ oculis tunc fuerant, cepisse. Pro collato ergo sibi divinæ pietatis beneficio Conditori rerum gratias egit, reliquumque itineris, quod ad Imperatorem, ut diximus, sibi fuit, post alternam cum amico suo veræ dilectionis communionem, peregit. Ab illo vero tam magnificentia quam honorificentia regia est susceptus, utpote qui primum amicitiæ locum inter ceteros jam apud eum fuerat adeptus: cujus etiam sanctitas humilitatem mansuetudinemque præfati Imperatoris in amorem sui ita accenderat, ut etiam reverentia dictante magis parere quasi ad jussa ab eo visus fuerit, quam rogata ab alio implere voluerit.

Ad S. Henricum Imp. proficiscitur.

A quo petita impetrat.

21. Contigit etiam ludis histrionum imperiales tunc fores occupari, atque eo spectaculi genere Regem cum suis delectari. Ursis etiam nudus quidam vir membra melle perunctus exhibetur, a quo etiam plurimum pro periculo sui met timetur, ne forte ab iisdem ursis ad ossa * sui, melle consumpto, perveniretur. Porro Rex ejusdem spectaculi adeo amore in oculis suis captus tenetur, atque male providus pro periculo viri parum veretur. Unde super tam iniqua in Christianum illusione Regem beatus Poppo redarguit, eumque ab hoc spectaculo suis cum Optimatibus mox compescuit, tum etiam a periculo ursorum virum liberavit, & ne id ultra fieret, arguendo, & obsecrando sententiam dictavit. Henricus vero imperator tam obsecrationi quam correptioni ipsius humiliter paruit, & quem honorifice ad se venientem susceperat, honorifice etiam a se regredientem dimisit. Qui iter quo venerat Atrebatum usque rediit, sanctæque recordationis abbatem Richardum super imperiali in se humanitate satis edocuit.

Eumque a periculosis spectaculis revocat.

* ejus.

22. Aliquantis deinde evolutis diebus, in quibus plurimum pro monasterii ipsius elaboravit rebus, quia eodem ex loco jam recedere debuerat, divinæ visionis oraculo ante didicerat. Nam casula, quæ quasi gratuitæ viriditatis elegantiam cernebatur imitari, totum se sicut in agendis Missarum sollemniis vidit ornari, sicque

Visione monitus redit Virdunum.

a Batua seu Batava insula Rheno & Vahali conclusa ad Geldriæ provinciam pertinens, ex qua tamen Bataviæ nomen Hollandia accepisse videtur. Nullum est alicujus momenti in ea opidum, vulgo dicitur *la Betuwe*.

ANN. CH. 1048 25. Jan. sicque demum inclinato capite coram altari sancti Vedasti adstitisse, illumque ex sexagesimo septimo psalmo versiculum, Fratrum sibi respondente conventu, ter repetere: *Benedictus Dominus die quotidie, prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum.* Quem postquam, ut diximus, ter repetiit, oratorium evestigio exivit, atque hic visio hujusmodi finem sui dedit. Neque enim hoc otiosum aut abs re fuit, quod hoc vestis sacerdotalis virore, beati viri discessio preoccupari meruit, qui æternæ viriditatis fructum suis in actibus non dehabuit. Non multo vero post, effectum sui visio talis invenit, atque a venerabili Richardo abbate jussus inde abiit, & ad Virdunum, pristinum conversionis suæ locum, rediit. Ubi pro comprobanda, post summam Præpositurae administrationem, ipsius patientia, omnis infimarum rerum monasterii ab Abbate ei injungitur obedientia; ne pro sui dudum præ cæteris promotione, spiritu elationis forte exagitaretur, sicque a pristinis virtutum suarum gradibus dejiceretur. Sed memor illius quod dicitur: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus*; & humilitatem in promotioribus monasterii rebus sibi colatis tenuit, eamdemque in infimis, & in quibus quasi quidam injuriæ locus videbatur esse, non perdidit: quia nec in prosperis inflari, nec in adversis noverat dejici. Geminas proinde opere recoluit sententias, quibus dicitur: *Ascendet fœtor ejus, qui magnificat opera sua.* Et, *Doctrina viri per patientiam noscitur*, quia unam earum ex humilitate timebat, alteram vero ex patientia appetebat.

Ps. 67. 20.

Ejus humilitas comprobata.

Eccli. 3. 20.

Joel. 2. 20. Prov. 19. 11.

Ad dignitates elevatur.

23. Et quia omne subjectionis onus humilitate & patientia præveniebat, atque pro superanda ipsius obedientia nihil laboris sufficere abbas videbat, eum proximo a se loco non inconsulte promovebat, tum etiam in administrandis primis monasterialium rerum causis secundum stare jubebat. Abbatiam insuper sancti Mauricii, Vvasloi dictam, cum omnibus ejusdem loci appendiciis ei delegavit, utque eo in agendis quæ oportuerant, desudaret, eum admonere curavit. Qua suscepta, quia eam, quam situs loci jucunditate sui commendabilem dedit, in officinis monasteriique brevissimis claustris vilescere invenit, funditus monasterium cum adjacentibus illi receptaculis eversum, majori quam fuerat elegantia reædificavit, atque pristino nomine mutato, ex honestate sui Beloacum denominari dictavit. Atque eo quidem vocabulo jam præsens circumquaque est promulgatum, nec illo, evolutis ad nos usque diebus, constat esse privatum.

Monasterium sancti Mauricii restaurat.

Rursus ad Imperatorem proficiscitur.

24. Henrico interea, quem præscripsimus, imperatorem apud Argentinam civitatem super regni statu agente, proque hoc consiliis Optimatum suorum privatim & publice incumbente, & hunc beatum virum iter ad ipsum quadam contigit occasione denuo habuisse, sicque ad *a* Ellisgaugium una cum suis applicuisse. Cumque quodam in loco, quem grata commendabat amenitas, pro sumendis cibis divertisset, jamque cibis coram positis resedisset; ecce lupum, humanum tunc sitientem sanguinem, e silvarum latebris impetum vidit dedisse, atque pastorem, e regione greges pascentem, violenter per colli nuda arripuisse, atque ad loca, nequitiæ suæ desideriis opportuna, per abrupta locorum traxisse. Spiritu ergo tam stuporis quam mæroris vir Dominis corde tactus, & ut semper visceribus misericordiarum totus fuerat plenus: Ecce, inquit, o Deus, hominem, quem ad imaginem & similitudinem tuam fecisti, lupis prædam esse sivisti. Proinde suos, ut misero jam pæne absumpto opem tandem ferrent convocat precibusque admissis nomen Domini ipse interim invocat, protestans lupum prædam illam ante esse amissurum, quam se quidquam cibi aut potus gustaturum. Sed quia palustrium locorum prohibente interstitio, non facilis suorum ad ereptionem illius suffocati erat accessio; via in gyrum arrepta, palustria illa loca circumeunt, ubi ex vestigiis effluentis sanguinis, hominem nulla vitæ indicia in se dantem inveniunt, nec uspiam locorum lupum perspiciunt. Mox omni spe super vita ipsius dehabita, equo impositum in beati viri adducunt præsentiam: qui de Dei misericordia nihil pro eodem diffisus, penes se ipsum collocat, Deumque pro sospitate ipsius tacito mentis nutu invocat. Benedictionis suæ eum remedio interim fovet, paullatimque eum exinde movet: deinde surgendi vires ex sanctificatione tam manuum sua-

Hominem a lupo fere absumtum liberat.

a Elisgaugium, ut Bollandus existimat, ea est regio quæ Ello seu Illo fluvio irrigatur. Certe Ellus, unde Elisatiæ seu Alsatiæ nomen derivasse videtur, Argentoratum alluit, ac paullo infra hanc urbem Rheno miscetur.

suarum, quam precum obtinet, itaut cum viro Dei cibum una caperet, tum ulterius de vita sui jam præsumeret; nullique dubium, ipsum ex precibus sancti viri ad vitam servatum, ex cujus benedictione, mensæque communione, hi qui ad fuere videre curatum. Postquam vero convaluit, ex cicatricum suarum spectaculo eos, qui eum viderant, permovit: a quorum etiam fide nos idipsum didicimus, posterisque in argumentum sanctitatis ipsius reliquimus.

ANN. CH. 1048 25. Jan.

25. Contigit interea *a* Stabulensis cœnobii abbatem BERTRANNUM debita morti dedisse, atque alteri succedendi sibi locum reliquisse. Unde & Henrico imperatori beatum Popponem subrogare animo insedit. quod ut fieret, Richardum abbatem tunc secum in consiliis agentem humiliter convenit, cui tamen omnino sui consilia animi non patefecit, quia Popponem sibi ab eo tantum dari postulavit, sed qua ratione eum postularet, indicare noluit. Venerabili autem Richardo abbate imperiali primum petitioni diu multumque renitente, occasionesque plures, ob quas se tali viro carere non posse dicebat, exponente; sanctum HERIBERTUM Agrippinæ Coloniæ episcopum præfatus Imperator evocavit, eoque sibi adjuncto, apud præscriptum abbatem preces adhuc admittere curavit: postremo vero obedientiæ sententiam ex regia auctoritate in eum dictavit. Quam ne sprevisse videretur, subjectione, non voluntate suscepit, & ut ei beatus Poppo in manus cederet, licet invitus annuit. Cui Stabulensis regiminis pedum mox porrexit, utque Popponi pro successionis indicio deferret, indixit, adjuncto sibi ad id negotium *b* VVALBODONE Leodiensium episcopo, sanctitate & fide ad quæcumque strenue & pie peragenda illustrissimo. Qui ex dicto regio sibi jussa pergunt implere, memoratumque Dei virum Popponem apud sanctum Remaclum in regimine promovere.

Fit abbas Stabulensis.

26. Qui promotus, quibusdam eo loci, quorum moribus convenire non poterat, displicere bene agendo cepit. Unde tam ipsi, quam eis qui secum eo venerant Fratribus, inimicitiarum vis tanta accrevit, & tam manifestis odiis, insidiisque interdum clandestinis, ira laicorum ad hoc conjuratorum desæviit, ut quadam die monasterii claustra ab eis impetu dato irrumperentur evaginatisque gladiis, Christi greges per Dominica septa persequerentur. Sed mirum dictu! qui gladiis in se vibratis cædi videbantur, ictibus non humano, sed divino clypeo elusis, non lædebantur: sicut ille a Moyse rubus ardere videbatur, qui tamen ustionis molestia nulla lædebatur. Tanti vero fama mali ubi beato viro Popponi, *c* Malmundarii tunc demoranti, in aures percrebuit, spiritum contritionis & mæroris pro tam exsecrabili rerum facie induit; præsertim cum ex nuntiantibus sibi plures suorum acceperit occubuisse, atque exinde his qui superstites fuerant, metum de reliquo accrevisse. Duo præterea secum militiæ sæcularis fuere viri, a quibus etiam quod factum fuerat, contigit sciri, quorum unus Adalbertus, alterque Boso vocabula sunt sortiti. Qui summa cum velocitate eo, ubi in tirones Christi phalanx illa grassata fuerat, ire pergunt, Deique, non sua administrante virtute, omnem illam multitudinem soli expellunt, capiunt, & sternunt: atque omnis pro voto res illis provenit, in quorum manibus, beati viri id impetrantibus meritis, ille pugnavit, qui non salvat in millibus, aut curruum & armorum potentatibus, sed in uno mille inque duobus decem valet fugare millia. Divina deinde actum est animadversione, ut nullus, emenso jam anno, superstes ex illa iniquorum fuisset conjuratione. Sicque omnis erga virum Dei confusio in gratiam rediit, amorque omnium pari in eum consensu prodiit.

Patitur graves persecutiones.

27. Biennium jam effluxerat, HIERICHONIque Trevirensium abbati apud sanctum Maximinum, præfato jubente Imperatore, successit: ubi in eum similis, immo gravior, quorumdam cum insidiandi copiis invidia processit; eorum videlicet, quos a monasticis regularibusque observationibus via abruptim deflexit. Cumque sibi sub eo illicita jam non licere, & assueta locum penes se non posse habere conspexissent; de ejus morte plura machinantur, & quod palam non poterant. quibusdam præstigiarum suarum insidiis operantur. Ad quod, nefas dictu! sacro-

Fit Abbas sancti Maximini.

a Stabulensis monasterii originem fuse exposuimus in vita S. Remacli Sæculo 2. ad quam recurrendum est, Hodieque subsistit Principatus titulo insigne.

b VValbodonis vitam supra habes ad annum 1021.

c Malmundarium monasterium haud procul a Stabulensi distat, in Coloniensi tamen diœcesi. Utrumque a sua origine subest unico & eidem abbati Principi.

ANN. CH. 1048 25. Jan.

PRÆFATIO ONULPHI MONACHI.

1. APOSTOLICIS, atque etiam monasticis sanctionibus omnibus jam sæculis fama & celebritate sui promulgatis, constat, quod nemo suorum præcepta Majorum, vel tacito murmurantis animi nutu neglectui habere debeat; sed mox ad jubentis imperium pronæ mentis intuitu parere: & licet cum detrimento sui pudoris sit, eum tamen ad injuncta sibi obedientiæ bonum debere. Talis ergo sanctionis occasione & ego ONULPHUS conventus, immo eorum quæ monasticæ professionis sunt, nomine non merito, contentus, qui vobis, mi venerabilis pater EVERHELME, jubenti parere ex obedientiæ debito habueram, multo magis vobis petenti ex caritatis debito annuere debueram. Jussionem certe, qua plurimum in me potestis, & cui ego, ut vestræ servus sanctitatis, obtemperare debui, exclusistis, atque tantillitati meæ petitionem pro imperio admisistis, & ut beati viri POPPONIS gesta, nostris diebus justitia & fide late divulgati, scriberem, humiliter coegistis. Et quomodo vestram humilitatem qua in me, ut prædictum est, pro jussione usus fuisti, laudabo, inscitiamque meam pro negotio tam humiliter injuncto mihi a vobis excusabo? In utramlibet quippe partem primis agendi conatibus deficio; quia neque vos pro humilitatis causa laudare sufficio, neque me quomodo pro fragilitate mea injuncto in opere excusare possim invenio. Servato tamen propensius æquitatis tenore, sic ratio utrimque medie temperata procedat, ut nec vobis quidquam a me, quod absit, negetur, nec ruinam sui in tam arduo ac difficili opere fragilitatis meæ patiatur; hocque fiat labore de quo dicitur; Labor improbus omnia vincit; & voluntate bona, qua Deo nihil umquam ditius fieri contigit. Per has etenim geminas res, laborem videlicet & voluntatem bonam, omnia volenti & currenti fiunt facilia, quæcumque ex immanitate sui videntur difficilia. Sed quia, ut scriptum est, Neque volentis aut currentis, sed Dei est miserentis; voluntati aut cursui meo Dei miseratio ex vestris precibus admisceatur, ut qui dat verbum evagelizantibus virtute multa, det nobis etiam verbum in virtute sua, ad beati patris Popponis virtutes enarrandas. Proinde hæc lecturis summopere dicendum ne hunc cum apocryphorum libris libellum æstiment relinquendum; sed vere, licet novum, canonicis authenticisque libris interserendum: cum pæne nihil in eo sit, nisi quod experientia fidelium, Deo in tanto viro operante, visu didicerit, atque exinde eorum, qui viderant, fidem nobis præstiterint.

Rom. 9. 16.

Ps. 67. 12.

INCIPIT VITA.

S. Popponis patria & parentes.

2. BEatus POPPO in diebus nostris, Deo & sæculis in omni virtute commendatissimus, atque ut alter Nathanael vere Israelita, & sine dolo probatissimus, Listrogaugii *a* partibus, a Christianis & ingenuis parentibus exstitit oriundus hanc temporalem in lucem, ex infusione sancti Spiritus in ipsis crepundiis jam factus jucundus. Natus est vero TIZEKINO patre, atque ADELVVIIF illustrissima matre; septimo conceptionis suæ mense, præter solita nascentium tempora, potitus hac luce. Unde etiam pro vita ejusdem pueri, parentes ipsius diffidentiæ casibus destituuntur, ac tam intempestivæ & fragili infantiæ timentes sollicitantur, præsertim cum ab ipsis ut primogenitus tenere diligeretur, & recuperandi ejus similem, si illum amisissent, vix aliqua spes haberetur. Venit proinde ex consilio, ut credo, Altissimi in mentem cujusdam matronæ, ejusdem videlicet pueri aviæ, ut in lana suavissima, sagaci tamdiu foveretur industria, quoadusque teneræ infantiæ prima valuisset ponere vestigia. Factumque est, ut idem pusio intempestivi ortus periculum evaderet, parentibusque suis gaudium & exultatio fieret.

Patre infans orbatur.

3. Contigit interea patrem ejus, viribus & audacia nulli commilitonum suorum secundum, in bello *b* Hasbaniensi occubuisse, eumdemque septimana nativitatis suæ

a Listrogagium, regio est Flandriæ, quæ Lisa amne alluitur; hic in Morinis prope Teruannam ortus, Gandavi in Scaldim influit.

b Hasbania regio in Brabantia inter Lovanium & Leodium Belgii urbes insignes. Bellum, quod hic memoratur, exarsit inter Arnulfum Comitem Flandriæ, & filios Ragineri Longicolli Hannoniæ Comitis circa annum 968. ut observat Bollandus.

suæ quinta pupillum, cum vidua matre, solatio sui destituisse. Et quamquam maturius quam oportuit paterno privaretur solatio, divina tamen non est fraudatus clementia, ut vere, si valuisset & nosset, cantico illo humiliter gloriari haberet, quo dicitur: *Pater meus dereliquit me, Dominus autem assumsit me*. Genitrici vero in testimonium veræ castitatis, perseverantia, ut evangelicæ illi Annæ, laudabilis placuit viduitatis: quæ qualiter laudabilibus ex gestis odorem virtutum sibi adsciverit, in sequentibus lector animadvertere poterit, ubi nos suo in loco pauca, quæ de ipsa facta sunt, differre noverit. ANN. CH 1048 25. Jan. Ps. 26. 10.

4. Ad vitam autem beati viri, quem res nunc obtulit, respectum habeamus, & quæ de ipso sunt ordine prosequente videamus. Hic namque ex temporum successibus, adolescentiæ paullatim crescens processibus, inaniter studuit curis sæcularibus armari, tum in eis cum ceteris commilitonibus suis, appetitu vanæ gloriæ versari. In quibus dum ad tempus, ut sese res militaris tunc habuit, plurimum ingenio & audacia valeret, postremo tamen periculum & præcipitium pluribus exinde detrimento fore videret, eum quem in ingressu mundi posuerat, retrahere pedem voluit; sed militaris negotii occasione prohibente, non omnino quod conatus est, valuit. Fecit tamen pro voti sui satisfactione quod potuit, atque a rapinis importunis opportune resipuit, tandemque a desiderio acquisitionis non justæ, illo divinitus in se exhausto, abstinuit. Qui processu temporis semper in dies se melior fiens: consensuque virtutis ac piæ industriæ proficiens, licet adhuc intonsus, sub laicali habitu atque militari tironem se ostenderet, & sub THEODERICO, tunc temporis viro illustrissimo, militiæ arma prætenderet; sub cingulo tamen militiæ armaturam sacerdotalis religionis induebat, monachalisque devotionis insignia opere exhibebat, ut per omnia futuram speciem Pastoris suis præsignare in gestis crederetur. Sacerdosque in templo Domini jam futurus præpararetur. Ecclesiarum vero Dei limina sollicitis precum suarum frequentabat accessibus, & quæque divinarum Scripturarum pabula in secretis suæ mentis ruminabat recessibus, illud nimirum præcavens, ne semen verbi Dei in agro cordis vitiorum spinis suffocaretur, sed fructu centuplicato in patientia augmentaretur. Militiæ operam dat. Sed monachi opera exercet.

5. Contigit etiam eum tirocinii sui diebus, ex inspiratione divina excitatum, Dominici sepulcri loca cum pii testimonii viris Rotberto & Lauso ire visitatum, qui pari consensu sibi in idipsum respondebant; iterque quod Jerosolymam respicit, Deo ducente, conficiebant. Illis namque diebus, quia humana cum confusione sceleris sui promiscua nihil pensi aut moderationis habebant, atque homines peccatis exigentibus offendiculum iræ Dei sibi præ oculis ponebant, summa paganorum violentia & infestatio viam eamdem claudebant, ne quis Dominicum adiret sepulcrum, vi qua poterant arcebant: & secundum illud Esaianum, *Dissipatæ sunt viæ, cessavit transiens per semitam*. Hic tamen cum præscriptis sanctæ recordationis eamdem viam aggredi, &, non præter spem martyrii, labores & pericula vitæ suæ ausus est ingredi. Sed quantis tam ipse, quam qui secum itineris socii erant, periculis pæne usque ad internecionem subjacuerint, qualiterque multimodæ plagæ, naufragia, paganorum etiam contumeliæ modum in ipsis excesserint, explicare quis poterit? Sed patientia, quæ Job in multis periclitatum sustinuit, his constantiæ robur fideique murum inexpugnabilem circumposuit; ut etiam non condignas crederet passiones hujus temporis ad superventuram gloriam in ipsis revelandam. Deo tamen ducente, eademque patientia indissociabiliter a dextris & sinistris comitante, loca itineris, quæ Dominicum sepulcrum respiciebant, cum gaudio non modico, ut prædictum est, conficiebant. Ubi voti sui post desideria inexplebilia compotes effecti, optionisque suæ facietate preces vel suspiria fundendo contenti, paschalis, immo cælestis jubaris lumine, ad idem Dominicum sepulcrum quotannis descendente, jucundantur, atque amore seu stupore in ipso infatigabiliter excitantur, atque eis secundum illud sapientis: Non Jerosolymis fuisse, sed Jerosolymis bene vixisse laudabile fuit. Iter Jerosolymitanum suscipit. Isai. 33. 8. Multa patitur in via. Rom. 8. Hier. ep. 13. ad Paulin.

6. Interea beatus Poppo quibusdam de sepulcro Domini sumptis reliquiis, iter quo venerat, cum sæpe memoratis repedabat viris, & ad locum Hagiospater dictum, quem nos ad sanctos Patres dicere possumus, pervenit, ubi persecutionis tempore sancti a persequentium se facie declinaverant, & in cavernis petrarum

AN. CHR. 1048. 25. Jan.

& speluncis montium secesserant, occultoque Dei judicio agente, iisdem corporum suorum gestibus, eademque in carne qua tunc temporis fuerant, immobiles usque in præsens cernuntur a prætereuntibus. Qui beato viro suisque itineris comitibus tam spectaculo quam reverentia satis habiti orationibusque ipsorum, ut sibi miserentur, humiliter sunt admoniti. Ex quorum reliquiis cum fide non modica prædictus vir Dei Poppo portionem aliquantulam sibi tulit, eamque interim secum & cum viris supra memoratis Rotberto Lausoque domum retulit, atque in oratorio sanctæ Mariæ, in villa *a* Dunsa sito, perpetuo servandam condonavit. Prædictus autem Rotbertus, in cœnobio Vvasloi, seu *b* Beloacus vocitato, monasticæ conversationis habitum sumsit sub venerando abbate RICHARDO, omnibus pæne sæculis justitia & probitate sui jam celebrato. Sed & Lausus vere sub laicali habitu monachum se prætendebat, subq; eodem proposito ævum sui sine tonsura clericali, sed non præter vitam clericalem, conficiebat; atque Gandavi in ecclesia *c* sancti Johannis, quam ipse construxerat, locum sibi funereæ quietis delegerat. Et ut interim super his, quorum vitam sola Dei scientia melius colligit, taceamus, ad beati viri Popponis vitam, quam scribere cœpimus, stilo prosequente redeamus.

Ipse Apostolorum limina invisit.

7. Post prolixæ peregrinationis laborem, non multum temporis intercesserat, cum ecce ei divina gratia, ut secundo peregrinaretur, atque ut limina Apostolorum Petri & Pauli, tam animi quam corporis inviseret præsentia, inspiravit. Qua inspiratione multo animæquior factus, effectumque desiderii sui, quod dilatione creverat, tandem nactus, cum Theodorico nobilissimo, sub quo eum militasse præscripsimus, viam est aggressus, atque ad limina Apostolorum Petri & Pauli diu multumque desiderata pervectus: ubi & voti sui satietatem, quæ fastidium non noverat, adeptus, & iis ad quæ venerat rite peractis, rediit.

Comiti sanitatem cælitus impetrat.

8. Contigit interea, ut occasio divertendi tunc fortasse se habebat, ad sanctum Theodericum applicuisse; eumque, quem prælibavimus, Theodericum virum nobilissimum, sub quo militiæ se dederat, languore in dies crescente penitus defecisse, sibique de vita jam periclitanti phrenesim, prout temporis accessus habuit, accessisse. Quē beatus vir Poppo per aliquot dies ibidē penes ejusdem loci Fratres detinuit, atque ipsum non sanæ mentis incommodo liberari obtinuit, hocque orationibus suis, sanctique meritis THEODERICI concurrentibus meruit.

Quare Comes filium suum sancto Theoderico vovet.

Memoratus vero Theodericus pro indulta sibi sanæ mentis, qua diu caruerat, sospitate, in magnas gratiarum laudes subita prorupit hilaritate, filiumque vicino temporis articulo, Deo donante sibi nasciturum, Deo sanctoque Theoderico se e vestigio devovit daturum. Quod & contigit ex rei eventu postmodum ita fieri. Nam filium, quem divina annuente providentia acceperat, sancto Theoderico sibique æquivocum fecerat, eumque ut vovit donatione sollemniter facta reddiderat. Postquam vero beatus Poppo, ut in sequentibus luce clarius constabit, abbas in cęnobio Stabulensi venerando abbati BERTRAMMO successit, amore ejusdem Theoderici ductus, post eum misit, & penes se in omni doctrina & scientia nutrivit; donec in virum perfectum & Ecclesiæ Dei idoneum per omnia efficeret, postremo vero etiam successorem sibi in regimine fieri Treveris ad sanctum Maximinum expeteret. Sed quia rationis occasio se ad præsens ingessit, hoc tantum de venerando abbate THEODERICO in regimine beato viro Popponi succedente *d*, breviter intercessit; latius suo in loco de reliquo percurrendum, vel qualiter ab eo educatus, vel successor factus, alias laxius agendum.

9. Nunc vero opere prætium hic inserere gesta censuimus, vicinum in beato viro locum habentia ab his quæ proposuimus, scilicet mundi hujus principem qualiter cum copiis suis eluserit, & ad monasticæ professionis proposita adspiraverit.

a Dunsa, vulgo *Deynze*, opidum Flandriæ Marchionatus titulo insignitum.

b Beloacus seu Bellus-locus in Argona, abbatia in sancti Mauricii honorem ædificata, hodieque celebris sub congregatione sancti Vitoni, de qua plura habes ad vitam S. Rodingi in Appendice Sæculi 4.

c Erecto episcopatu a Paulo 4. Gandavi sub Archiepiscopo Mechliniensi, ecclesia sancti Johannis in Cathedralem evecta est.

d Ex hoc loco & ex num 27. emendandus catalogus abbatum sancti Maximini a Sammarthanis vulgatus, in quo Hierichonti Theodericus, Theoderico Berengosus, & Berengoso Poppo succedit; cum ex hoc loco constet sanctum Popponem Theoderico præmittendum esse, qui Theodericus, ut ex isto loco patet, primum in monasterio sancti Theoderici monachus fuerat.

ANN. CH. 1048. 15. Jun.

rit. Illis itaque diebus *a* BALDUINO Marchiso summum in fascibus Comitatum agente, Flandriarumque populis justis cum legibus imperante, beatus Poppo tam apud eumdem Principem, quam Optimatum suorum primos plurimum amicitia dictante valuit, utpote qui religione, justitia, & fide magnifice claruit. Contigit etiam inter alios FRUMOLDUM quemdam ejusdem Principis lateri loco pæne proximo adhesisse, primisque regni negotiis apprime consulto incubuisse, qui in loco Sithiu nominato habitatione sui morabatur, cujus amicitia præ ceteris amplius singulariusque beatus Poppo tenebatur. Tantus etenim iis omnium rerum par alterutrum erat consensus, ut idem Frumoldus filiam suam, quæ sibi præ ceteris, quas habebat, præstantior videbatur, eidem viro Dei stabilius adjungere connubio moliretur, quibusdam etiam sui juris rebus ad id operis præscribere satagens, eumque quasi generum sibi futurum in sua adscisci expetens. Cujus votis vir Dei assensum ad tempus præbuit: sed postea infusione sancti Spiritus revocatus, ut id fieret secum renuit. Denique pertæsus repente nuptiarum, utpote jam tactus cor intus divina inspiratione, per aliquot dies dissimulavit connubium sub incerta responsione. Sed ne ex toto ab incepto resipisceret, timebat id amico fideli fieri offendiculum, eo maxime, quod de conjunctione filiæ uterque jam per arrham firmaverat consilium. Unde imminente nuptiarum tempore utrobique hæsitans pendebat animus in dubio, ad quam partem se verteret, salvo utrorumque consilio. Tandem statuit, ut in Sithiu ad Frumoldum, secundum quod divina providentia disponebat, inter dirigeret, quatenus, ut delegatum erat, familiaris gener fieret. Sed ut id quiete ageret absque rumore, respuens quasi non inglorius uti copiis vel apparatu plurimo, viam illo aggressus est intempestæ noctis silentio. Nec mora: in eundo per noctis medium lux cælitus emissa, resplenduit super eum equo insidentem, quæ foris pariter & intus totum illuminavit hominem. Qua de re inopinata tremefactus, circumfert obtutus non sine admiratione, & videt lanceam, quam manu gerebat, in modum faculæ nimio fulgore radiantem, quasi inflammata ardere cuspide. Intelligens ergo vir altioris ingenii, respicere se hoc genus prodigii, acclamat vitæ suæ comitibus nequaquam ultra jam se prodigii. Necesse est, inquit, commilitones mei, alia intentione, aliaque via incedere: opportunum video, finem vitiis cum cupiditatibus his imponere, & quo divinitati placet, toto conatu intendere.

Optimatibus fit carus.

Frumoldus filiam suam ei despōdet

A nuptiis cælesti lumine prohibetur.

10. Post hæc projectis armis militaribus, induitur Dei armatura, & mutata mente ad meliora, meliori via rediit ad propria. Nec mora intercessit; sed statim e vestigio ad sanctum Theodericum *b*, de quo ante scripsimus, ut se Monachum profiteretur convolavit. Cui EILBERTUM *c* quemdam, sagacis ingenii virum, obviam mox venisse contigit, qui domini GERARDI *d* Cameracensium episcopi carne & spiritu germanus exstitit, quique quondam eidem beato viro Popponi, ibidem una cum prædicto seniore suo Theoderico diverenti notus factus, proque sanctitate ipsius & vita laudabili summopere est adamatus. Nam & ipse pridem a sæculi actibus nudus evasit, ibidemque sub monachali tunica se laicum mutavit, tamque officio quam nomine Monachus jam diu esse didicit. Hic venerabili viro Popponi & ipse nihilominus venerabilis obvius, ut diximus, venit, atque psalterium, quod sibi plurimum usitatum erat, jam in septuagesimum nonum Psalmum percurrerat, manusque sancti Spiritus gratia cor tactus in ipsum mittit, ac versum in prædicto Psalmo antepænultimum, sic se habentem adjecit: *Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, & super filium hominis, quem confirmasti tibi.* Sed quia non facile ei, ex diuturna ab invicem absentia, ut eum agnosceret suppetebat, quem tamen olim mente & corpore plane cognoscebat; primum ab eo quis esset, vel ad quid venisset didicit, ac deinde reliquum Psalmi subintulit: *Et*

Sæculum relinquit.

Psal. 79. 18

a Balduinus Bellobarbus nuncupatus, Comes seu Marchio Flandriæ, qui anno 1036. obiit.

b Hic locus errandi Yepezio ansam præbuit, putanti, his verbis *sancti Theoderici*, quæ monasterium exprimunt, abbatem designari.

c Alii Gilbertum vocant. De eo Baldericus chronici Camerac. lib. 2. cap. 3. ubi Elbertus Cameraci fratrem suum Gerardum episcopum visitans, in ecclesia sanctæ Mariæ gravi infirmitate liberatus dicitur. Adalberonis Remorum archiepiscopi, qui monachos apud sanctum Theodericum restituerat, cognatus fuit, ac fortasse cum fratre suo Gerardo ipsi educandus traditus.

d Is Gerardus in ecclesia Remensi ab Adalberone archiepiscopo educatus fuerat: Erulino Cameracensi episcopo successit anno 1014. quo Remis ab Arnulfo Metropolitano inauguratus est; de ejus virtutibus & præclare gestis multa habet Baldericus chronici Cameracensis lib. 3. & Marlot Metropolis Tom. 2.

ANN. CH. 1048 *Et non discedimus*, inquiens, *a te; vivificabis nos*: & cetera in ordine se se habentia.

25. Jan.

11. Tunc laudabilibus ipsius congaudens votis, totisque in ipsum animi intendens medullis; Vere, inquit, Frater, te Deus ad quod venisti misit, qui te totum hoc pietatis suæ oraculo invisit. Et super prædicti versus expositione ipsum satis edocens, animæquioremque exinde pro voto monastico, quod quærebat efficiens, causas voti ipsius Abbati ceterisque Fratribus intimavit, & quod vere eum Deus ad hoc misisset, indiciis evidentibus peroravit. Quid igitur? petentiei Abbas una cum Fratribus ingressum annuit, & per singula, ut monastica docet norma, probatum sine macula invenit. Deinde, ut parvulum JESUS, innocentia plenum & mansuetudine in medium statuit, monasticique vigoris habitum imposuit. Vere enim eum parvulum quodammodo dixerim, quem sine dolo ex gestorum ipsius attestatione senserim: qui licet ætate & sapientia in dies fuerit provectus, malitia tamen, ut ait Apostolus, parvulus fuit. Et ut eum vere prioribus ante legem & sub lege comparem Patribus, de terra & de cognatione sua cum Abraham, Deo inspirante & jubente transivit; & cum Elia & Johanne a mundi illecebris solitarius esse quæsivit, quem secundum Psalmistam, Deus in abscondito faciei suæ a perturbatione hominum abscondit, & ad hoc totum Spiritu-sancto inspiravit, ut omnibus sui juris relictis, mundo evaderet nudus, pro his in terra sanctorum duplicia possessurus, & ex promissione evangelica centuplum, cum vita quæ finem nescit, habiturus. Cœpit interim a prædicto Eilberto, *a* Marriliacensium postea abbate, litteris strenue erudiri, & in omnibus quæ monasticæ institutionis sunt, ad plenum informari: ita ut in brevi cunctis quæ scientiæ expedierant percursis, fastigium monasticæ attingeret perfectionis. Neque mirum, si Spiritu-sancto, ut vere credimus, donante id valuit, qui omnes ad discendũ moras semper dehabuit.

Fit monachus.

1. Cor. 14. 20.

Ps. 30. 21.

Matth. 19. 29.

12. Sub sæpe memorato autem piæ recordationis Eilberto, tum temporis monasterii existente portario, beato Popponi pro excipiendis in xenodochio pauperibus cura ab ejusdem loci abbate est exhibita, & ut satis fideli domus Dei œconomo sive dispensatori sollicitudo commissa. In qua administratione liberalitatem cum hospitalitate tenuit, atque vere cum beato Job dicere potuit: *Foris non mansit peregrinus: ostium meum viatori patuit*. Et item: *Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea*. Quadam vero die inter ceteros a se in xenodochium introducendos simul & alẽdos, leprosus quidã advenit, qui pro deformitate sui vix cum aliquibus consortii vestigia ulla invenit. Quem vir Dei nihil omnino horruit, sed cum reliquis introductum officiositate qua potuit accuravit & aluit; postremo vero nocturnis jam tenebris irrumpentibus penes se detinuit. Sed veritus eum nocturnis frigoribus, utpote vestimentis indigum, arctius constringendum, primum sollicitatur in se, quid super hoc esset agendum: deinde vero ex humilitatis consulto, viam qua pauperi misereretur invenit. Nam coopertorio, quo ipsemet in stratis recumbens uti solebat, pauperem simul & leprosum, nihil pro deformitate ipsius refugiens, ut alter Martinus, tegebat. Sed & hæc humilitas compassioni permixta non inanis aut irrita in conspectu Dei habita est: quia eam salus in leproso, & magnificentia in beato viro secuta est. Vestimento certe illo præfatus leprosus coopertus, primum sudoris guttas emisit, & e vestigio omni lepra fugata, sanitas eum repentina invasit: atque mane sancto viro ad eum venienti sanus apparuit, proque duplici pietatis bono sibi præstito gratiarum vota reddidit. Qui venerabili viro stuporem & timorem injecit; stuporem videlicet, quod vestimento suo salutem in paupere Deus fecit; timorem, ne pro hoc facto ipse palam fieret, & ad ruinam sui favor eum popularis pasceret. Precibus tamen admissis, ut sine publicatione sui discederet, hortatur; Deoque non sibi, pro hoc facto gratias ageret, humiliter precatur. Postmodum vero eodem in strat is suis coopertorio usus est, neque ob id, quod leprosum eo operuerat, ipse tegi dedignatus est.

Pauperum curæ deputatus.

Job. 31. 32. & 17.

13. Sed præscriptum virum Dei Eilbertum res gesta non latuit, se tamen scire ad

a Legendum est *Marilocensium*, seu *Maricolensium*. Maricola autem abbatia est diœcesis Cameracensis Ordinis nostri in Hannonia ad Helpram fluvium, constructa in honorem beatæ Mariæ & SS. Apostolorum Petri & Pauli.

ad tempus dissimulavit; eumque pro vestimento ipsius pauperi simul & leproso praestito convenit, cur suum, & non aliud praestiterit, dissimulando, ut diximus, redarguit. Ille vero humi prostratus, ab eo pro re gesta secreti causas imploravit, sacramentisque maximis ne se publicaret exoravit: imitans certe Dominum, qui pro humilitate & compassione leprosum, quem Lex tangere vetuerat, tetigit & mundavit, cui ipse tamen pro ejusdem facti manifestatione interdixit. Ecce quantum humilitas beati viri meruit, quae prius in vestimentis, quam in ipso, palam fieri habuit. Neque enim non credendum, quantum in se remedii habeat, qui in vestimentis suis tantum meritis exigentibus valeat. Proinde nemo Deum in Sanctorum suorum vestimentis salutem efficere posse dubitet, quem ex vestimentorum suorum fimbriis mulierem sanguinis profluvio laborantem sanasse liquido patet. Hoc autem factum, qui a praedicto Eilberto coram didicerant, mihi scribenti, Deum testor, intimaverant, ne cui hoc temporibus nostris fieri incredibile videatur, quod laudabilium personarum testimonio per beatum Popponem factum fuisse probatur.

ANN. CH. 1048 25. Jan. Quod a se factum latere cupit.

14. Subsequenti namque tempore sanctae recordationis virum abbatem Richardum ad sanctum contigit Theodericum venisse, atque piam viri Dei conversationem sibi prolatam innotuisse. Qui in eum dilectionis suae oculos mox convertit, & ut facile amborum meritis sibi respondentibus fieri innotuit, totus in eum sancti Spiritus igne agente exarsit: Unde & eum secum abducere voluit, atque pro hoc totius consilii viribus incubuit. Et primum viri Dei animum super hac re inquisivit; deinde vero apud Abbatem ipsius preces admisit. Quas quidem diu multumque idem Abbas humiliter refugiens abnuit; postremo tamen ipsis defatigatus, assensum licet invitus praebuit. Ex cujus consensu definito, vir Dei corpore, non mente, inde discessit, atque Virdunum cum praedicto venerabili Richardo abbate ire perrexit. Ubi ante omnia, & ad omnia, ab eodem Abbate pro obedientia seu patientia ipsius comprobanda est exhibitus, & in omnibus obediens, fidelis, patiens, ex servitutis penso inventus, interimque inter ceteros adoptionis suae filios dilectione apprime est habitus; ita ut sublimiori quam fuerat loco eum promoveret, tum quaedam ex primis suarum rerum negotiis administrare juberet. Quae quidem tam honeste quam strenue erogavit, & in dies melioribus semper auspiciis amplius augmentavit.

Mittitur Virdunum.

15. Interea matrem suam, de qua nihilominus praelibavimus, marito jamdiu, non virtutibus, viduatam revisit; & ut eam saeculo secum abstraheret, cogitatus sui consilia primum praemisit. Sed quia ipsa, ut erat in cunctis virtutum consiliis tantum semper assentanea, quantum in singulis sine cessatione idonea; filium suum super persuasione tam amabili laudavit, & ad coenobialis vitae callem cum eo migravit, omnibus sui juris, tam liberis quam mancipiis, hereditariique caespitis redditibus posthabitis. Quam quique liberorum simul & servorum, sicut unicae matris ac dominae solacio destituti, usque adeo clamoribus lamentisque inconsolabilibus sunt prosecuti, ut etiam plerique ipsorum medios paene se, Scaldem fluvium transvadere simulantes, humectarent, si quo forte pacto eam compassione compunctam ad se revocarent. Sed quia nemo mittens manum in aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei; ex similibus & ipsa viam ad Deum, quam filio ducente sibi sensit aperiri, non ut uxor Loth obtutibus retro deflexis, coepit experiri: Deo tamen eos, quibus timuit, rata fide commisit: ac deinde cum filio suo desiderii sui habenas in incepto itinere laxavit.

Matrem ad vitam coenobiticam inducit.

Luc. 9. 62.

16. Quae in Elnone monasterio, ad sanctum scilicet [a] Amandum, una cum filio suo perducta, ibidem desiderii sui ex caelestis visionis oraculo securitatem est adepta. Nam ante beati Cyrici lipsanas eadem in vigiliis precibusque pernoctante, atque post paullulum ex diutina sui defatigatione semivigilante, quia eam superna respexerit exauditio, hujusmodi ad se divinitus perlata patefecit visio. Nova rerum certe facie, quamplures Christi Sacerdotes in consistoriis dealbatos vidit, quos in modum coronae divina ostensio altrinsecus positos spectaculo sibi dedit: inter quos etiam beatus Amandus, utpote ejusdem loci primus, prae ceteris promotius

Quae visione caelesti confirmatur in proposito.

[a] De monasterio Elnonensi seu sancti Amandi plura diximus in Saeculis superioribus, quae hic repetere nil juvat. Ibi etiamnunc religiose colitur sancti Cirici martyris corpus.

ANN. CH. 1048 25. Jan.

motius honestiusque residere videbatur, atque ad sententiam ipsius, sicut eum eo loci tunc decebat, omnium intuitus suspendebatur. Sed & beatum Cyricum serico gemmisque totum videbat nituisse, elegantisque pueri vultus imitatum fuisse tum cum singulis Sacerdotum sermonem conseruisse, proque se ibidem in medio prostrata preces fudisse. Cui sanctus Amandus una cum pari considentium sibi consensu: Eia, inquit, bonæ indolis puer, tuum est pietatis dextram cum precibus etiam huic viduæ porrigere, quæ ante sacro-sanctas lipsanas tui continuas non desistit preces admittere. Qua auctoritate venerabilem puerum Cyricum certiorem factum, ad se appropinquasse, totamque se quasi de terra, ubi jacuerat prostrata, vidit levasse. Atque hujusmodi visio hic finem sui habuit, ipsaque beati Popponis mater mox expergefacta, ad se rediit.

Virduni velum recipit, ibi reclusa.

17. Quæ hanc quidem visionem filio retulit, cum quo etiam ipsa super eadem visionis fide animæquior facta, Virdunum se contulit, veloque piæ conversationis ex consilio beati viri sibi imposito, justitia & moribus jam cœnobialis vitæ arrisit proposito. In quo cum erga humani generis hostem jam diu virtute sua multimoda bellum conferente didicisset contendere, & velut contra vitiorum torrentem brachia tendere, apud sanctum Vitonum succedente etiam tempore solitaria esse cępit, ibique reclusa, cursum vitæ, diabolo cum virium suarum copiis triumphato, in pace peregit. Neque enim dubium erit, hanc post conversionem apud Deum efficiendi quæ poposcerit locum invenisse, quam eo ante conversionis suæ tempus præstitit valuisse, ut lucernam exstinctam precibus, & non manibus reaccenderet: tum etiam id miraculi esset indicio, eam similia posse, si occasionis ratio exposceret. Hæc super conversione & vita matris beati viri dicta sufficiant. Quæ de ipso sunt, me interim ex relatione Majorum desiderantes scriptorem inveniant.

Poppo Atrebatum migrat, fitque Præpositus.

18. Ex hinc sæpe memoratum abbatem Richardum Balduinus Marchisus apud sanctum Vedastum, FOLRADO *a* a regimine dejecto, subrogavit, quia animum ejus ad hoc consilii tam ejusdem viri sanctitas, quam Principum regni sui collatio suasit. Auctoritate vero præfati Principis idē Richardus abbas administrationem operis sibi injuncti suscepit, virumque Dei Popponem, quia se rerum gerendarū plurimum occasio tenuit, secundum sibi eo loco præfecit. Et non tantum sui, sed etiam omnium Fratrum consensu favente, id effecerat: quippe quorum mens venerabilis viri Popponis virtutum conscia jam fuerat, & in eum amoris sui intuitum caritate non ficta converterat. Venerabiles præterea inter eos exstitere viri, quorum dilectione singulari præ ceteris amplius beatus Poppo habuit potari, dominus scilicet *b* FREDERICUS, qui GOZELONEM Ducem carne germanum habens, venerandum abbatem Richardum ibidem comitatus fuerat; LEDVINUS quoque, qui se laicum eo loci sub monachali proposito mutaverat, succedenti vero tempore, favore præfati abbatis Richardi poscente, sibi in regimine successerat. Et quomodo anima Jonathæ animæ David colligata fuit, ita & affectus horum piæ dilectionis vinculis ad invicem colligari habuit. Unde & eum a sæpememorato abbate Richardo secundum præfici contigit, quem tam laudabilium virorum una cum cunctis ipsius loci Fratribus dilectio attigit.

19. Sed in administrandis ejusdem loci necessariis magna tunc exstitit difficultas, utpote ubi plurima ex parte stipendiorum monasterii dehabebatur facultas, militesque præfati loci res pro beneficio possidebant ipsis indultas. Unde & eadem causa beato Popponi, licet pro viribus honeste agenti, mærorem primo injecit; qui prudenti, quo plurimum valuit, consilio a se mox * discessit. Nam annuente prædicto Marchiso, res monasterii a militibus callide prudenterque repetivit, atque ut ejusdem loci Fratribus permanerent, publicis archivis ratum stabilivit. Pro quo etiam insidiarum fomitem ab eisdem militibus sibi comparavit, tantamque inimicitiarum vim apud eos, a quibus res injuste possessas abstraxerat, subintravit, ut viarum septa circumquaque occuparent, tum etiam ad perimendum

* disjecit.

Bona monasterii a sæcularibus vindicat.

a Quantos tumultus excitaverit Fulradus, fuse exponit Baldricus in chronico Cameracensi libro 1. sed cum Rothadi Episcopi Atrebatensis & Erluini successoris ejus monita diu contemsisset, primo excommunicatus, ac postea ab eodem Erluino abbatiæ regimine dejectus est: qui Remos ad Arnulfum Metropolitanum confugiens, ibi misere periit.

b Frederici elogium supra dedimus ad annum 1022.

dum ipsum insidias appararent. Sed, ut scriptum est, In vanum quæsierunt animam meam: quia per arma justitiæ a dextris & a sinistris vallatus, omnes iniquæ conjurationis rupit conatus; mediusque per ipsos incedens, & fraudum copiam elisit, & periculum Deo ducente evasit. Ille nimirum, qui per medium Pharisæorum transiens, oculos eorumdem a notitia sui clausit; atque passurus, nominis sui catena retro eos prostratos ligavit, ad suspendendum etiam servi sui periculum, omnem insidiantium sibi ab eo deflexit intuitum.

AN. CHR. 1048. 25. Jan. Ps. 22. 10. Luc. 4. 20. Joan. 18. 6.

20. Erat interea viro Dei iter ad HENRICUM, tam pium quam magnum Romani potentatus Imperatorem, primum post Ottonem juniorem ex Principum regni consulto successorem. Nam & ad [a] Batuam, e vicino Rheno flumini adjacentem, applicuit, ubi quædam sancto Vedasto redituum suorum possessio fuit, quam etiam ex administratione Præpositurae suæ usui Fratrum prævidere habuit. Ibi certe quidam consanguinitate atque familiaritate beato viro notus, mansionem sibi habuerat, cui summa cum affluentia liberalitas famam cum rebus pepererat, quique maxime beato viro, dum res poscebat, officiosum se præbuit. Nam præcognito adventu ad se viri Dei, quæque suis, ut venturum decebat hospitem, mandat apparari, tum in capturam piscium retia studiose laxari. Sed circa id operis diu instantes laboris difficultas elusit, vacuosque ad dominum a littore remisit. Omni vero capiendorum piscium spe sublata, sanctitas beati Popponis, memorato illustri viro jam dudum cognita, mox ipsi licet absens sua inspiravit consilia. Nam eo pacto idem pater-familias iterum eadem mitti mandat retia, ut si beato Popponi sanctitatis ulla cum Deo esset gratia, totum sui in capiendis piscibus subita sequeretur efficacia. Quid igitur? Laxantur ergo retia in capturam, non minus piscium retibus Petri habitura: nam tantam piscium multitudinem mox collegerunt, quantam ante capturam nullatenus futuram speraverunt, ut in argumentum & fidem sanctitatis beati viri, nec numero, nec modo sui possent æstimari. Et ecce beato Popponi apud illustrem, quem prælibavimus, virum divertenti, quantum apud Deum ipse meruerit per præfatum virum, indicio claruit patenti. Et primum a captura piscium suos edocuit frustratos fuisse, deinde vero in nomine ipsius retia misisse, sicque tantos, ut sibi præ oculis tunc fuerant, cepisse. Pro collato ergo sibi divinæ pietatis beneficio Conditori rerum gratias egit, reliquumque itineris, quod ad Imperatorem, ut diximus, sibi fuit, post alternam cum amico suo veræ dilectionis communionem, peregit. Ab illo vero tam magnificentia quam honorificentia regia est susceptus, utpote qui primum amicitiæ locum inter ceteros jam apud eum fuerat adeptus: cujus etiam sanctitas humilitatem mansuetudinemque præfati Imperatoris in amorem sui ita accenderat, ut etiam reverentia dictante magis parere quasi ad jussa ab eo visus fuerit, quam rogata ab alio implere voluerit.

Ad S. Henricum Imp. proficisci-tur.

A quo petita impetrat.

21. Contigit etiam ludis histrionum imperiales tunc fores occupari, atque eo spectaculi genere Regem cum suis delectari. Ursis etiam nudus quidam vir membra melle perunctus exhibetur, a quo etiam plurimum pro periculo suimet timetur, ne forte ab iisdem ursis ad ossa * sui, melle consumpto, perveniretur. Porro Rex ejusdem spectaculi adeo amore in oculis suis captus tenetur, atque male providus pro periculo viri parum veretur. Unde super tam iniqua in Christianum illusione Regem beatus Poppo redarguit, eumque ab hoc spectaculo suis cum Optimatibus mox compescuit, tum etiam a periculo ursorum virum liberavit, & ne id ultra fieret, arguendo, & obsecrando sententiam dictavit. Henricus vero imperator tam obsecrationi quam correptioni ipsius humiliter paruit, & quem honorifice ad se venientem susceperat, honorifice etiam a se regredientem dimisit. Qui iter quo venerat Atrebatum usque rediit, sanctæque recordationis abbatem Richardum super imperiali in se humanitate satis edocuit.

Eumque a periculosis spectaculis revocat.

* ejus.

22. Aliquantis deinde evolutis diebus, in quibus plurimum pro monasterii ipsius elaboravit rebus, quia eodem ex loco jam recedere debuerat, divinæ visionis oraculo ante didicerat. Nam casula, quæ quasi gratuitæ viriditatis elegantiam cernebatur imitari, totum se sicut in agendis Missarum sollemniis vidit ornari, sicque

Visione monitus redit Virdunum.

[a] Batua seu Batava insula Rheno & Vahali conclusa ad Geldriæ provinciam pertinens, ex qua tamen Bataviæ nomen Hollandia accepisse videtur. Nullum est alicujus momenti in ea opidum, vulgo dicitur *la Betuvve*.

ANN. CH. 1048 25. Jan. Ps. 67. 2. sicque demum inclinato capite coram altari sancti Vedasti adstitisse, illumque ex sexagesimo septimo psalmo versiculum, Fratrum sibi respondente conventu, ter repetere: *Benedictus Dominus die quotidie, prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum.* Quem postquam, ut diximus, ter repetiit, oratorium evestigio exivit, atque hic visio hujusmodi finem sui dedit. Neque enim hoc otiosum aut abs re fuit, quod hoc vestis sacerdotalis virore, beati viri discessio prœoccupari meruit, qui æternæ viriditatis fructum suis in actibus non dehabuit. Non multo vero post, effectum sui visio talis invenit, atque a venerabili Richardo abbate jussus inde abiit, & ad Virdunum, pristinum conversionis suæ locum, rediit. Ubi pro comprobanda, post summam Præposituræ administrationem, ipsius patientia, omnis infimarum rerum monasterii ab Abbate ei injungitur obedientia; ne pro sui dudum præ cæteris promotione, spiritu elationis forte exagitaretur, sicque a pristinis virtutum suarum gradibus dejiceretur. Sed memor illius quod dicitur: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus*; & humilitatem in promotioribus monasterii rebus sibi colatis tenuit, eamdemque in infimis, & in quibus quasi quidam injuriæ locus videbatur esse, non perdidit: quia nec in prosperis inflari, nec in adversis noverat dejici. Geminas proinde opere recoluit sententias, quibus dicitur: *Ascendet fœtor ejus, qui magnificat opera sua.* Et, *Doctrina viri per patientiam noscitur*, quia unam earum ex humilitate timebat, alteram vero ex patientia appetebat.

Ejus humilitas comprobata. *Eccli. 3. 20.* *Joel. 2. 20.* *Prov. 19. 11.*

Ad dignitates elevatur. 23. Et quia omne subjectionis onus humilitate & patientia præveniebat, atque pro superanda ipsius obedientia nihil laboris sufficere abbas videbat, eum proximo a se loco non inconsulte promovebat, tum etiam in administrandis primis monasterialium rerum causis secundum stare jubebat. Abbatiam insuper sancti Mauricii, Vvasloi dictam, cum omnibus ejusdem loci appendiciis ei delegavit, utque eo in agendis quæ oportuerant, desudaret, eum admonere curavit. Qua suscepta, quia eam, quam situs loci jucunditate sui commendabilem dedit, in officinis monasteriique brevissimis claustris vilescere invenit, funditus monasterium cum adjacentibus illi receptaculis eversum, majori quam fuerat elegantia reædificavit, atque pristino nomine mutato, ex honestate sui Beloacum denominari dictavit. Atque eo quidem vocabulo jam præsens circumquaque est promulgatum, nec illo, evolutis ad nos usque diebus, constat esse privatum.

Monasterium sancti Mauricii restaurat.

Rursus ad Imperatorem proficiscitur. 24. Henrico interea, quem præscripsimus, imperatorem apud Argentinam civitatem super regni statu agente, proque hoc consiliis Optimatum suorum privatim & publice incumbente, & hunc beatum virum iter ad ipsum quadam contigit occasione denuo habuisse, sicque ad *a* Ellisgaugium una cum suis applicuisse. Cumque quodam in loco, quem grata commendabat amœnitas, pro sumendis cibis divertisset, jamque cibis coram positis resedisset; ecce lupum, humanum tunc sitientem sanguinem, e silvarum latebris impetum vidit dedisse, atque pastorem, e regione greges pascentem, violenter per colli nuda arripuisse, atque ad loca, nequitiæ suæ desideriis opportuna, per abrupta locorum traxisse. Spiritu ergo tam stuporis quam mæroris vir Dominis corde tactus, & ut semper visceribus misericordiarum totus fuerat plenus: Ecce, inquit, o Deus, hominem, quem ad imaginem & similitudinem tuam fecisti, lupis prædam esse sivisti. Proinde suos, ut misero jam pæne absumpto opem tandem ferrent convocat precibusque admissis nomen Domini ipse interim invocat, protestans lupum prædam illam ante esse amissurum, quam se quidquam cibi aut potus gustaturum. Sed quia palustrium locorum prohibente interstitio, non facilis suorum ad ereptionem illius suffocati erat accessio; via in gyrum arrepta, palustria illa loca circumeunt, ubi ex vestigiis effluentis sanguinis, hominem nulla vitæ indicia in se dantem inveniunt, nec uspiam locorum lupum perspiciunt. Mox omni spe super vita ipsius dehabita, equo impositum in beati viri adducunt præsentiam: qui de Dei misericordia nihil pro eodem diffisus, penes se ipsum collocat, Deumque pro sospitate ipsius tacito mentis nutu invocat. Benedictionis suæ eum remedio interim fovet, paullatimque eum exinde movet: deinde surgendi vires ex sanctificatione tam manuum sua-

Hominem a lupo fere absumtum liberat.

a Elisgaugium, ut Bollandus existimat, ea est regio quæ Ello seu Illo fluvio irrigatur. Certe Ellus, unde Elisatiæ seu Alsatiæ nomen derivasse videtur, Argentoratum alluit, ac paullo infra hanc urbem Rheno miscetur.

suarum, quam precum obtinet, itaut cum viro Dei cibum una caperet, tum ulterius de vita sui jam præsumeret; nullique dubium, ipsum ex precibus sancti viri ad vitam servatum, ex cujus benedictione, mensæque communione, hi qui ad fuere videre curatum. Postquam vero convaluit, ex cicatricum suarum spectaculo eos, qui eum viderant, permovit: a quorum etiam fide nos idipsum didicimus, posterisque in argumentum sanctitatis ipsius reliquimus. ANN. CH. 1048 25. Jan.

25. Contigit interea *a* Stabulensis cœnobii abbatem BERTRANNUM debita morti dedisse, atque alteri succedendi sibi locum reliquisse. Unde & Henrico imperatori beatum Popponem subrogare animo insedit. quod ut fieret, Richardum abbatem tunc secum in consiliis agentem humiliter convenit, cui tamen omnino sui consilia animi non patefecit, quia Popponem sibi ab eo tantum dari postulavit, sed qua ratione eum postularet, indicare noluit. Venerabili autem Richardo abbate imperiali primum petitioni diu multumque renitente, occasionesque plures, ob quas se tali viro carere non posse dicebat, exponente; sanctum HERIBERTUM Agrippinæ Coloniæ episcopum præfatus Imperator evocavit, eoque sibi adjuncto, apud præscriptum abbatem preces adhuc admittere curavit: postremo vero obedientiæ sententiam ex regia auctoritate in eum dictavit. Quam ne sprevisse videretur, subjectione, non voluntate suscepit, & ut ei beatus Poppo in manus cederet, licet invitus annuit. Cui Stabulensis regiminis pedum mox porrexit, utque Popponi pro successionis indicio deferret, indixit, adjuncto sibi ad id negotium *b* VVALBODONE Leodiensium episcopo, sanctitate & fide ad quæcumque strenue & pie peragenda illustrissimo. Qui ex dicto regio sibi jussa pergunt implere, memoratumque Dei virum Popponem apud sanctum Remaclum in regimine promovere.

Fit abbas Stabulensis.

26. Qui promotus, quibusdam eo loci, quorum moribus convenire non poterat, displicere bene agendo cępit. Unde tam ipsi, quam eis qui secum eo venerant Fratribus, inimicitiarum vis tanta accrevit, & tam manifestis odiis, insidiisque interdum clandestinis, ira laicorum ad hoc conjuratorum desæviit, ut quadam die monasterii claustra ab eis impetu dato irrumperentur evaginatisque gladiis, Christi greges per Dominica septa persequerentur. Sed mirum dictu! qui gladiis in se vibratis cædi videbantur, ictibus non humano, sed divino clypeo elusis, non lædebantur: sicut ille a Moyse rubus ardere videbatur, qui tamen ustionis molestia nulla lædebatur. Tanti vero fama mali ubi beato viro Popponi, *c* Malmundarii tunc demoranti, in aures percrebuit, spiritum contritionis & mæroris pro tam exsecrabili rerum facie induit; præsertim cum ex nuntiantibus sibi plures suorum acceperit occubuisse, atque exinde his qui superstites fuerant, metum de reliquo accrevisse. Duo præterea secum militiæ sæcularis fuere viri, a quibus etiam quod factum fuerat, contigit sciri, quorum unus Adalbertus, alterque Boso vocabula sunt sortiti. Qui summa cum velocitate eo, ubi in tirones Christi phalanx illa grassata fuerat, ire pergunt, Deique, non sua administrante virtute, omnem illam multitudinem soli expellunt, capiunt, & sternunt: atque omnis pro voto res illis provenit, in quorum manibus, beati viri id impetrantibus meritis, ille pugnavit, qui non salvat in millibus, aut curruum & armorum potentatibus, sed in uno mille inque duobus decem valet fugare millia. Divina deinde actum est animadversione, ut nullus, emenso jam anno, superstes ex illa iniquorum fuisset conjuratione. Sicque omnis erga virum Dei confusio in gratiam rediit, amorque omnium pari in eum consensu prodiit.

Patitur graves persecutiones.

27. Biennium jam effluxerat, HIERICHONI que Trevirensium abbati apud sanctum Maximinum, præfato jubente Imperatore, successit: ubi in eum similis, immo gravior, quorumdam cum insidiandi copiis invidia processit; eorum videlicet, quos a monasticis regularibusque observationibus via abruptim deflexit. Cum que sibi sub eo illicita jam non licere, & assueta locum penes se non posse habere conspexissent; de ejus morte plura machinantur, & quod palam non poterant. quibusdam præstigiarum suarum insidiis operantur. Ad quod, nefas dictu! sacro-

Fit Abbas sancti Maximini.

a Stabulensis monasterii originem fuse exposuimus in vita S. Remacli Sæculo 2. ad quam recurrendum est, Hodieque subsistit Principatus titulo insigne.

b VValbodonis vitam supra habes ad annum 1021.

c Malmundarium monasterium haud procul a Stabulensi distat, in Coloniensi tamen diœcesi. Utrumque a sua origine subest unico & eidem abbati Principi.

ANN. CH. 1048 25. Jan. A suis incantationibus & veneno appetitur. Isai. 5. 20. sacro-sancta Missarum sollemnia violando, suis occupant divinationibus, & quas preces credebant, in immunditia & sanguine manuum suarum exsecrandis admiscent incantationibus, ponentes, secundum illud Prophetæ, tenebras lucem, & lucem tenebras. Neque hoc eis ad fomitem malorum suorum tantum sufficeret; sed apponentes adhuc peccare, peccatum super peccatum adjicere tamque exsecrabili quam invida eousque perducuntur exagitatione, ut in apponendis beato viro cibis & potibus, venenorum suorum uterentur admixtione. Sed invidia diaboli, per quam mors primum subintroivit in mundum, nulla morte per nequitiæ suæ ministros Dei læsit ministrum: licet per iniquorum manus dæmon beato viro sæpius porrexerit, ipseque toties gustare non refugerit. Ille enim, in cujus oculis hic beatus Poppo obturavit aures suas ne audiret sanguinem, & clausit oculos suos ne videret malum, istius etiam a veneni læsione clausit viscera, ut in extinguenda domui suæ lucerna, omnis iniquorum frustraretur industria.

28. Nec ad hoc scelus conjuratis pro servo suo Dei vindicta defuit, quorum nec unus eo anno, velut grege in unum mortis locum facto, superfuit: ut profecto constaret, in viscera eorum per os beati viri venena illa transisse, atque argumentum malitiæ suæ ceteris ex hoc reliquisse; quibus tamen, ad inferendam mortem, venenum quidem temporale defuit, sed in conspectu æterni Judicis, malitiæ suæ venenum ad interitum ipsis fuit. Unde etiam hi, qui sanioris consilii occasione superstites fuerant, timorem cum amore in eum admiserant: sicque a sanctitate sui intime a subjectis amari, & ex nuperrima in insidiätes sibi Dei vindicta cœpit timeri. Sed & ipse dilectionis non fictæ servato tenore, cœpit magis prodesse quam præesse, ita ut in omni patientia & doctrina quosque foveret, postremo vero plures illorum in Pastores ecclesiarum Dei promoveret.

Qui omnes intra annuũ pereunt.

29. Aliquanti interea temporis diebus emensis, ægritudinibus cœpit fatigari immensis: unde & eum in lecto reclinasse, atque pro vita sua diffidentiam cum mærore suis contigit incurrisse. Mire enim, ut diximus, intima in eum cunctorum suspirabat dilectio: ideoque eos de ipso, pro cujus amissione sibi timebant, intolerabilis habuit afflictio. Inter quos, quidam ERNESTUS, ex laico vere tam nomine quam officio monachus olim factus, cum ceteris, immo præ ceteris pro ægritudine beati viri dolore cordis intrinsecus tunc tactus, nocturnis vigiliis precibusque, quibus plurimum ex solito insudare pergebat, tunc pro eadem etiam sancti viri ægritudine forte detergenda plus solito incumbebat. Et primum coram Domino, quod tantum talemque ab ipso meruit Patrem, laudes dicebat, dehinc mæroris timorisque sui stimulos coram ipso ponebat, quibus talem in detrimentum gregis Dominici amittere timebat, omnemq; spem recuperandi similem dehabebat. Quo in hac spiritus sui contritione pernoctante, precibusque coram Domino animi sui affectum commendante, vox ad eum divino certe oraculo perlabitur, quæ pro mærore ipsius deponendo in hæc verba distinguitur: Popponi, inquit, hæc non ad mortem est infirmitas, cui ad augumentum virtutis suæ in bis denos annos vivendi adhuc superest prolixitas. Cujus quidem vocis oraculum eidem, pro novitate sui, stuporis injecit spectaculum, atque omne mæroris ab eo detersit piaculum: ita ut, qui prius inter spem & metum pro amissione sibi dilecti Patris spiritualis dubium habebat, jam tanto securior non se eum amissurum fieri inciperet, quanto amittere eum magis anxie ante timebat. Mirum enim in modum, qui ter quinos Ezechiæ ægrotanti addidit annos, huic beato viro bis denos etiam superaddidit annos; illi quidem pro his, quas coram se fuderat lacrymis; isti vero, quia pro eo ille usus sit lamentis, qui ex eo quod ante Pastorem talem non habuerit, & post amissionem ipsius similem sibi futurum non speraverit. Et vere utrumque sanctitas hoc obtinuit: quia quod hic Ernestus de Patre spirituali audire meruit, ille quidem de se, si pro se rogaret, audire similiter ex merito potuit. Sed quia cum Martino nec mori timuit, nec vivere recusavit, hoc alter pro eo obtinuit, quod ipse, ut diximus, ex merito invenire potuit. Ex divino itaque oraculo res effectum invenit, beatusq; Poppo mox convalescens, in excubiis gregis Domini viginti postea annos implevit.

Ægrotat.

Ad 20 annos vita ejus prorogatur.

30. Accidit interea Henricum Imperatorem, cujus sepæ jam meminimus, vivendi finem fecisse, CONRADUMque tam nobilitate quam armis egregie com-

Conradum Imp. cum Henrico Francorum rege reconciliat.

commendabilem, regno successisse. Sed quia, quæ numquam dehabetur, sitis habendi tam amplius inter Principes regni dissidiorum occasionem ingessit, beatus Poppo, vere evangelicæ pacis filius, Dei virtute comitatus, illos in pacis redigere gratiam diu multumque laboravit, tandemque desiderii sui satiem invenit, omnesque in unum pacis locum sua mediante sanctitate redegit. Sed & ipse animum regis nuper ordinati, de quo nihil adhuc certum statuerat, prudentia & sanctitate ad amorem sui comparavit, ita ut dilectio ab Henrico in se quondam habita non deperiret, cum similem, immo majorem, in successore ipsius inveniret. Et quia ante quamplures annos Romani Imperii cũ Francis discordia non minima inoleverat, ipse inter utrosque pacis gratiã labore & industria sua paratã complevit. Conradumq; atque HENRICUM Reges in consensũ revocavit: quorũ unus, id est Conradus, Romanorũ sive Orientaliũ; alter vero, id est Henricus, Occidentaliũ populis Francorũ imperavit. Erat enim ei cũ utrisque par locus inveniendi quæ poposcerat, utpote qui plurimũ amicitia dictante penes eos valuerat: ideoque discordia, quæ inter eos quasi quoddã senium longum duxerat, ipso mediante in nihilũ redacta est. Unde & invidendi sibi occasionem quibusdam tribuit, quia solus id efficere valuit, quod ut fieret, in multis effectus jam olim pertentatus defecit. ANN. CH. 1048 25. Jan.

31. *a* Argentinę interea civitatis episcopatum, regis Conradi jussione sibi pręscriptum, tam callide quam humiliter declinavit: quia occasionem declinandi Regi dictavit, videlicet se Clerici dicens filium, canonicisque sanctionibus fieri obnoxium, si pontificii temere præsumsisset officium. At pro excusationis hujus fictione aliquantum tunc Rex erubuit, & quasi Synodali præscripto conventus, super hoc ad præsens conticuit. Sed non multo post ab ERMENGARDE, nobilissimi principis Godefridi filia, didicit, quoniam beatus Poppo non Clerici, ut ipse Regiæ majestati finxisset, sed laici ingenuitate & militia egregii filius fuerit. Unde etiam postea beatum virum evenit convenisse, & pro excusatione suæ jussionis callide excogitata redarguisse. Sed ille, ut quem Deus humilitate & subjectione totum resperserat, regiam in se objectionem humiliter detersit, affirmans se ad id negotii minus idoneum existere, qui se in administrandis, quæ ipsi tunc incumbebant, curis pastoralibus non videbat sufficere. *Episcopatum recusat.*

32. Cujus humilitas, quia ceterarum virtutum ejus indicio Regi fuit, totius consilii viribus idem mox Rex eo incubuit quatenus ipsi eas regni sui Abbatias illum administrare juberet, quas aliquando Pastoribus destitui viderat: quod & factum est. Nam quascumq; rectoribus viduatas aperiri contigit, ut ei mox conferret dilatio nulla prohibuit, licet ipse ab eis pro humilitate aliquantulum delituerit, atque erga jussionem impossibilitatis excusationibus usus fuerit. Et primo *b* Linburg in Vosago situm, quod hereditaria sorte sibi jam olim in manu venerat, probabilium cum adstipulatione testium beato viro delegaverat, & pro struendo inibi in honore sancti Johannis Evangelistæ cœnobio preces intenderat. Qui ex regalium precum edicto, eumdem locum ferarum jam tunc cubile, multo cum labore excolens, servorum Dei conventiculis habitacula non vilia exstruxit, & Christi jugum leve sub monastica institutione ipsis injecit, tum Johannem nepotem suum tam illi loco, quã apud sanctum *c* Maximinum Treverensibus pręfecit. *Varia reformat cœnobia.*

33. In quamplurimis proinde monastici instituti cœnobiis, a præfato jussus Rege primus successit, rectoresque singulos ingessit: apud *d* Herosfeldiam quidem RUODONEM, Pathalabornensem postea antistitem; ad sanctum Gallum versus Alpium juga, NORBERTUM; & in Vvirtzeburg VOLMARUM; Epternaco quoque HUMBERTUM, vita & moribus adeo præclarum. In his itaque tam consilii quam impensarum administratione, regiminis statum adstipulavit; tum in singulis omnia, & in omnibus singula, ut oportuit & decuit, ampliavit. Suarum præterea precum obtentu, HERIBRANDUS in Cella sancti Gisleni; EVERHELMUS quoque in Altomonte rector cœpit haberi. Apud Brunvvilarium *Egregios Abbates variis locis constituit.*

a Id post VVerneri episcopi mortem contigisse putat Brouverus apud Bollandum, inter annum scilicet 1033. & 1039. quo obiit Conradus imperator.
b Limburgum monasterium situm inter Spiram & Vvormatiam, de quo Bucelinus.
c Hic Johannes inter Abbates sancti Maximini in catalogo Sanctamarthanorum desideratur, qui ex hoc loco supplendus est.
d De hoc & sequentibus monasteriis nihil hic notandum est, cum alias satis innotescant.

ANN. CH. 1048 25. Jan. vero, quod ab a ELONE Palatii administrante Comitatum suscepit, EVONEM, omnibus ejusdem loci habitaculis a fundamento exstructis, præfecit: atque in Busendorff, quod largiente sibi Adalberto Comite in manus venerat, similiter sub CONONE, quem Rectorem illic subrogaverat, monachorum gregem aggregaverat. Sed & apud Trajectum, quod Frisiam respicit, ab ADALBOLDO ejusdem civitatis episcopo, cœnobium sancti Pauli regendum suscepit, ibique HERIGERUM tam prodesse quam præesse præcepit. Tum eo humanis rebus exemto, duos in regimine viros vicissim sibi succedere dedit. Non multo post vero memoratus antistes Adalboldus, hortatu beati viri, ad monastica instituta adspiravit, omnemque illi in pastoralibus pontificii sui administrationem commendavit: quã tamen ex præscripto beati Popponis iterum recepit, & in ea quoad vixit sub monastico habitu permansit. In Vvillario præterea THEODORICUM, & Mettis apud sanctum Vincentium præfecit HERIBERTUM, in Vvalciodoro quoque nihilo minus LAMBERTUM: quæ quidem monastici vigoris cœnobia per THEODORICUM Mettensium antistitem divina sibi indulsit gratia. Apud sanctum Eucharium etiam Treviris BERTULFUM in regimine promovendo roboravit, quod sibi gratia regendi Trevirensium archipræsul POPPO donavit.

Stabuletum redit. 34. Johanne igitur nepote beati viri ab eodem apud sanctum Maximinum, ut præfati jam sumus, in regimine jam promoto, ipsoque ab oneris sui pondere paullulum relevato, Stabulaus ire perrexit, ubi se prius in excolendis institutionibus monasticis artius fixit. Quin in ipso monasterii introitu a quodam Johanne, nomine non opere monacho, conspectus, conviciis & blasphemiis ab illo incredibilibus est habitus, ita ut ab ipso magis mortuus eo inferri optaretur, quam vivus tum suis visibus præsentaretur: qui nequitiæ suæ consensum cum blasphemantibus adjungens Pharisæis, de quibus voce Veritatis dicitur: *Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus?* non semel os in virum Dei conviciando laxavit, sed sæpius mortem ipsi optando, superbiæ verba reiteravit. Sed quia beati viri mortem cum fastidio videndi eum optavit, ipse mortem sibi non multo post exinde comparavit. Nam ut ficus illa in Evangelio ex sententia Domini quondam aruit; ita & hic ex vindicta Dei, servi sui injuria ulciscentis, totus mox arescendo palluit, atque cum ipso blasphemiarum in virum Dei momento, eum mors inopinata invasit, atque ita ipsum ad ultimum usque vitæ suæ punctum dolor horrendus præoccupavit, donec morte pessima ipse nihilominus de medio fieret, atque ulterius alios blasphemandi finem faceret.

Calumniator divinitus punitur.
Matth. 10. 25.
Matth. 11.

Inobediens a dæmone corripitur. 35. Alio quoque tempore post vespertinam synaxim in cella degebat, sermonemque cum aliquantis Fratribus, apud illum tunc similiter agentibus, non abs re trahebat: cum uni eorum, Adalberoni nomine, ut superius ostium occluderet cellæ mandavit, eidemque pro nocturnarum horrore tenebrarum sæpius refugienti instare non cessavit. Ille vero qui inobedientiæ vitium semel & secundo subiit, tandem compulsus, ad sibi jussa tam tepide quam trepide abiit, atque eo quo jussus fuerat, solus pervenit. Quem quia viro Dei non mox parere per inobedientiæ stimulos spiritus malignus suasit eum e vestigio ipse invasit, ita ut inconditæ vocis stridore quosque undecumque cieret, tamque subito non sanæ mentis suæ spectaculo, eos qui convenerant permoveret. Ligatus ergo in oratorium adducitur, atque in medio coram disponitur: ubi a Fratribus orationi instantius pro eo insistitur, tum divinæ incantationis erga spiritum illum pestilentem exorcismus admittitur. Neque enim beatum Popponem causa rerum gestarum latuit, quæ ex prædicti Fratris inobedientia ei innotuit. Qui mox summa cum gravitate ad Fratrem illum non sanæ mentis devenit, alapamque tantum, ut alter Benedictus, in faciem illi dedit, spiritumque malignum sine mora ejecit. Nullique dubium sit eum prece non præmissa hoc potuisse, cum, beato Gregorio in Dialogis suis asseverante, Sanctorum quique signa aliquando ex prece, aliquando peragant ex potestate. Et hi quibus secundum Johannem dedit Deus potestatem filios Dei fieri, quid mirum, si per eos signa ex potestate valeant fieri, qui ex potestate sunt filii Dei? Nam & Petrus Thabitam orando suscitavit, Ananiam vero & Saphiram increpando in mortem stravit: quia vitam, quam illi ex prece contulit, istis

Quem sanctus Poppo alapa fugat.
Dialog. lib. 2. *cap.* 30.
Johan. 1. 12.
Act. 9. 40.
Act. 5.

a Elo seu Ello aut Ezzo hujus monasterii fundator inter sanctos relatus est, cum uxore Mathilde & filiabus septem, inter quas Richera regina Poloniæ.

istis mentibus ex potestate abstulit. His in argumentum hujus signi sic se habentibus, cetera quæ de viro Dei sunt, delectamentum sui præstent legentibus. ANN. CH. 1048 25. Jan.

36. Interea tam Malmundariensium, quam Stabulensium locorum renovationi operam dedit, in qua affectus sui effectum, Deo opitulante, tandem invenit. Et apud Malmundarium quidem cryptam, ut facile cernere est, e fundamentis exstruxit: Stabulaus vero, qui omnes cum monasterio officinas pro parvitate sui vilescere invenit, funditus eas eversum ire cœpit, atque in habitaculis amplioris situs exstruendis plurimum impensarum admisit. Sed quia his humani generis hostis solito invidebat, fraudum suarum laqueos adnectebat, si forte virum Dei in cœpto opere præoccuparet, immo per eorum qui eidem tunc operi insudabant, offensam retardaret. Nam Hubaldo cuidam, cujus ingenio & labore id opus satis processit, præcipitium a cancellis ingessit, ita ut toto corpore collideretur omnisque virium spes, præter solum suspirare, jam in eo non haberetur. Cujus casu vir Dei comperto, tam pro eo, quam pro operis destitutione admodum condoluit: sed tamen in hoc solitas medendi vires ex sanctitate & virtute sui non dehabuit. In sua namque semotius eum transferri atque locari jussit, & ex propriis, sicut eum oportuerat, in cunctis accurari. Proinde ipsemet quiddam cibi & potus sibi illati, benedictione etiam addita, illi dirigit, eumque, mirum dictu! ad salutem exinde mox erigit. Unde & diabolicæ fraudis eum subito machinamenta contigit elusisse, omneque cum collisione memorati Hubaldi mærorem detersisse: ita ut qui pro vita sua diffidentiam incussit cernentibus, jam suis omnino ad opus pristinum resumptis viribus, jucundum spectaculum, e contrario & gaudium ingereret cernentibus.

Malmundarium & Stabuletum restaurat.

Hominem ex lapsu collisum sanat.

37. Jamque opus illud in altum processit, omnemque tam longe quam late locum e regione respexit, atque cooperante septemplici Spiritus-sancti gratia, omnis per septennium in illo sui redundavit efficacia. Neque ejusmodi vir Dei sufficere credidit; sed in augumentum decoris, plura ornamentorum pondera addidit. Nam calicem miræ magnitudinis, auro gemmisque egregie condonavit fabrefactum, & in corona auri argentique non modicum expendit apparatum: his quam complura per beatum virum dona tum in additamento dedere ornatum. Et ut hæc breviter in scriptis se habebant, quæcumque in tabula, cappis, palliis reliquoque ornamento eo loci aut sunt, aut fuerant, consulto & opera beati Popponis illo esse cœperant. Marmoreas proinde columnas ad id similiter opus, divina vere provisione, inibi invenit, ubi nulli umquam ejus natura loci marmor invenire dedit. Et vere ipso jam olim jaciente fundamentum, incœpti quondam operis Deus superædificavit proventum, ut cum Apostolo littera & spiritu illud dicere posset, quod in ejusdem ore Apostoli spiritu tantum se habet: Secundum gratiam, quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui; alius autem superædificat. Quis, inquam superædificat, nisi ille, quo non ædificante, in vanum laborat qui ædificat?

Ecclesiam Stabuleti variis donat ornamentis.

1. Cor. 3.

38. Tam egregie præterea quam strenue ejusdem ecclesiæ administratio proficitur, proque consecratione illius in honore sancti Petri, sanctique Remacli, chrismatione ipsius in omne consilium a sancto viro descenditur. Unde & ad id negotii Herimannum *a* Agrippinæ Coloniæ archipræsulem, Niconemque Leodiensem evocavit, quibus episcopos abbatesq; complures ejusdem rei occasio una sociavit: tum ut honestius hoc commendaretur, imperialem Henrici majestatem invitavit, cui post Conradum patrem successio justa Imperium adspiravit. Præfinitus certe dies jam effulsit, qui ad eamdem domum Domini consecrandam & chrismandam Nonis Julii illuxit, ubi non modica cum memoratis viris turba confluxit. Quantos autem impensarum donorumque usus tam imperiali præsentiæ, quam reliquis Optimatum ad præsens tunc exhibuerit, quis pro iis scribendo modum dare poterit? Sed & a præfato Henrico sui juris in Amblavia cespitem, qui in duodecim fere mansos extendebatur, testamentis legalibus ad ejusdem loci usus adstipulatur, ac deinde eumdem encæniorum diem ex concursu populi ulterius celebrem decrevit. Unde etiam usque in præsens undecumque a

Quam ab Episcopis præsente Imperatore consecrari fecit.

 populis

a Hic Ellonis Comitis Palatii filius fuit. Nico autem Leodiensem cathedram ab anno 1039. ad annum 1042. tenuit.

AN. CHR. 1048 25. Jan. populis ad præscriptum diem accurrendi mos inolevit. Malmundarium insuper, quod præfato loco tam attinere, quam adjacere semper habuit, ut firmius ad eumdem locum respiceret, præscriptum Imperiale sententiam imposuit, confirmatis etiam his, quæcumque eo loci juste videbantur pertinere, ne quis injuste appetendi ea facultatis jura ulterius posset habere. Sed & beatus Poppo, ut Malmundarienses professionis suæ sponsionem apud Stabulaus agerent, perpetua lege ratum stabilivit; atque exinde in omnes successores ipsorum hujusmodi sententia manavit. Consecrata autem & chrismata est præfata ecclesia in honore principis Apostolorum Petri, sanctorumque confessorum Martini & Remacli, anno Dominicæ incarnationis millesimo quadragesimo, Indictione octava, Henrici quoque Imperatoris anno secundo.

Johannis Abbat. S. Maximini mortem prænunciat.

39. Tempore quo beatum Popponem Johanni cœnobium sancti Maximini regendum accidit commisisse, contigit & ipsum quædam in visione super ejusdem regiminis receptione didicisse. Vox namque ad eum oraculo, ut vere constat, divino advenit, quæ eam certe sententiam illi audire dedit, quæ ad Petrum olim a Christo prolata, passionem ipsius ita prenuntiavit. Cum esses, inquit, junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas; dum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu non vis. (Joan. 21, 18) Divinitus hoc agi oraculum mox intellexit, atque prophetiæ oculis aliter id de se, aliter de Petro significatum conspexit. Sermonem interea super Johannis sæpe memorati regimine ad Fratres habuit, & de venturis tam in se, quam in illo, verba tamquam de præteritis conseruit. Hoc tamen sæpius inculcando docebat, quod eumdem jam Johannem mortis occasus non longe respiciebat. Res itaque post modicum ex condicto viro Dei effectum invenit, vivendique finem eodem nimirum anno, ipse dedit. Quo de medio facto, quia cælestis in se oraculi sententiam pro humilitate aliquantum declinare contendebat, in regimine BERNARDUM quemdam succedere jubebat. Qui similiter annis vix duobus emensis, rebus humanis eximitur; nihilque exinde quam metus cũ stupore relinquitur. Ante proximam tamen sui exitus horam, Fratribus sibi circumstantibus talem dictavit sententiam, nullum, excepto præfato viro Dei Poppone, promovendum in reigimine, ne similiter & ipse primo successionis vel promotionis suæ deperiret in limine. Tandem, ne divinum ullo modo responsum evacuaretur, beatus Poppo idem cœnobium sancti Maximini imperiali majestate repetere jubetur. Sicque quod frustra declinare contenderat, licet invitus tunc subierat, atque ut in visione acceperat, manus suas ad pastoralia extensas præbuit, eoque ab alio ductus est quo ipse noluit.

Abbates ob B. Popponis contemtum mortui.

40. Sed Lintburg, cui similiter dum advixit, Johannes præerat, GUMBERTUS professione & loco sancti viri monachus, regendum susceperat: sed quod temere eodem beato a se non consentiente Poppone, non suum præsumserat, cum vita etiam sua non multo post amiserat, ita ut visceribus suis paullatim digestis, diutina eum hujusmodi ad mortem usque pertraheret pestis. Post quem HAGANO, nihil simile veritus subintravit, quem similiter gravis ad mortem casus occupavit. GODESTENUM interea, cujus vita solitaria sanctitate & fama sui late jam percrebuit, a solitario & quodammodo eremitico proposito succedendi amor rapuit, ita ut reclusionis suæ claustra effringeret, solusque quasi ex sanctitate sui, quod priores non poterant, ipse impune se fracturum præsumeret. Sed quia cupiditatis suæ se stumulis non sensit exagitari, quem fama omnibus usque adeo hominibus dedit honorari; in gravem mortis viam ex hoc incurrebat, quod velut suis ex meritis præsumere auderet. Nam tendens in altum cadit ab alto: quia quadam die in vallium ima a montis vertice casum dedit, mortisque occasionem exinde invenit. Sicque omnes qui adversus beatum Popponem tam supplantationis quam concupiscentiæ fraudibus utebantur, in unum mortis locum colligebantur: paullatimque in dies cœnobii illius status deperiit, & usque in præsens inopiæ suæ vestigia ostentare non desinit.

Insana curatur.

41. Residens ergo vir Dei Poppo Stabulaus, ubi stabilis laus a fidelibus perpetuo concinitur, ut hostias & laudes cum eleemosynarum fructibus Deo persolveret; contigit quamdam mulierem sensu perdito per montes & valles, campos & silvas, errando & dilacerando semetipsam, ad locũ ignoranter devenisse supradictum

dictum. Hospitio alioqui vel municipio nullatenus teneri poterat, sed casu locum tunc memoratũ subiit, & usque ad secretarium viri Dei pervenit. Hora tunc erat, qua vir Dei Missarum sollemnia expleverat, cum ministri aquam ad abluendas manus vel os porrexerant. Quod videns illa infelix mulier, eamdem aquam, in piscinam de more projicendam, petiit sibi dari hauriendam. Qua accepta, mentis insaniam non est ulterius passa. Monstravit Deus in hoc facto, quanti meriti apud se exstiterit sanctus iste. Quamvis enim dispar sanctitas beati Benedicti patris monachorum fuerit, tamen in hoc opere imitator ejus claruit: quia sicut ad illius specum mulier sanata rediit per ipsius merita, ita ad istius cellam per aquam ablutionis manuum vel oris ejus rediit & hæc curata.

ANN. CH. 1048 25. Jan.

S. Greg. l. 1 Dial. c. 38

42. STEPHANUS quidam vir illustris, familiaritate beato viro conjunctus, deposito cingulo militiæ in cœnobium supra dictum se contulit, ac monachum spopondit; qui quidem senio jam fessus, diem exspectabat supremum. Visitatus ergo a Fratribus dixit se velle mori, sed absque licentia Patris non posse. Qui cum esset advocatus, benedictionem & viaticum ab eo promeruit, & ei sicut petebat indulsit, sicque discessum est. Vir Dei ad cellam, unde digressus erat, rediit, & Stephanus viam universæ carnis ingressus est. Quis non miretur tantam Patris auctoritatem & fidem discipuli morientis? Antiquorum Patrum gesta per hunc Sanctum renovari videmus.

Discipulus ejus accepta venia, obit.

43. Atrebatensium interea rector JOHANNES hac de luce subtrahitur, sanctitatisque beati Popponis occasio *a* BALDUINO Marchiso pro successore ingeritur. Qui super hoc internunciis sibi concurrentibus diu multumque laboravit, & licet sero, sancti viri ad id votum impetravit. Licentia tamen imperialis, quam in hoc idem Marchisus restare adhuc videbat, non statim id fieri sinebat, præsertim cum multa tunc temporis esset dissensio, Orientaliumque atque suorum valida inter se contentio. Eadem tandem a Rege licentia beato Popponi permittitur, atque ita Atrebatum usque advehitur. Et primum in *b* Naumene civitate cum *c* VVAZONE episcopo Leodium devenit, qui sibi spiritualis occasione amoris semper animo insedit, quem etiam a Leodio olim invidia pulsum ipse suscepit, penesque se eum adprime accurare cœpit, tum etiam aliquantis sibi succedentibus diebus, illo unde exsulaverat revocavit, consultoque sui & favore postmodum ad pontificium delegavit. His etenim inter eundum sermo de cælestibus exoritur, animusque ad superna pariter suspenditur: cum ecce beatus Poppo cursu ante prærepto: Eia, inquit, jam nunc te præeo; aliud videlicet agens, aliud vero prophetiæ spiritu super obitu suo jam imminente significare volens. Susceptis interim a præfato Antistite his quibus se tunc ad tempus opus habere videbat, Atrebatum usque, ut prælibavimus, deveniebat: ubi pari omnium affectu egregie suscipi meruit, utpote cujus sanctitas olim ipsis desatis experimento fuit. Singulis proinde res pro dilectione ipsius agitur: & quod cuique usque ad tunc suum fuit, coram ipso ponitur, ut vere Apostolica inter eos tempora haberentur; dum res quæque ab illis quibus cor unum & anima una erat, ante pedes Apostolorum ponebantur. His itaque magis prodesse quam præesse cœpit, & administrandis cum utili & honesto eorum rebus EMMELINUM virum prudentem præfecit, qui præfati antistitis Vvazonis carne germanus, sanctique viri cooperator, &, ut vulgo dicitur, dextera manus fuit.

Fit abbas S. Vedasti.

44. His ita se habentibus, ad beati viri de hac vita exitum stilum vertamus. Præsciens itaque beatus Poppo discessus sui ex hac carne horam se prope respicere, iter quod Stabulaus spectat, perrexit intendere; ut locus ille, qui se artius sub monastica habuisset institutione, sibi in sua non deesset depositione. Discedens vero inde, caritatis vestigia suis reliquit, singulisque per tricenos dies singulos dari biberes præcepit. Quod quidem caritatis edictum per totidem dies penes eos inolevit. Precibus itaque ad missis, licentiam Marchisi super hoc invenit, sicque reversionis suæ viam ingredi cœpit. Præfatus tamen Marchisus * Marcianas cœno-

Mortem sibi imminere pervidet.

*Marchienses.

a Balduini Barbati, de quo supra, filius, qui Pius postea dictus est.
b Namurcum scilicet, Gallice *Namur*, urbs celebris, quæ hic Naumene dicta videtur a Namen, quo nomine a Teutonibus designatur. Nannetem in Aremorica interpretatus est Surius, sed quid hic cum Britannia commune?
c VVazo Nithardo successit, vir pietate illustris.

ANN. CH. 1048 25. Jan.

cœnobium tutelæ ipsius delegavit, & ut in ipso regressionis suæ articulo singula illic accuraret, mandavit. Quod quidem onus magis invitus, quam spontaneus subiit, locumque illum tam visitatum quam accuratum adiit. Ubi honestate & severitate egregie distincta monachorum illic accurrit processio, quæ indicio videntibus fuit, quanta sanctitatis ejus in illis exstitit dilectio. Cœpit interea cunctis singula quæ usui forent providere, & ut evangelicus ille Dispensator, necessaria sine typo præbere. Sed qua multimoda rerum occasio alio eum trahebat, nec se solum ad omnia sufficere videbat, in administrandis his BALDUINUM, Atrebatensium postea abbatem, secundum sibi promovit. Et jam ultimo exitus sui tempore imminente, ipsoque in cella paullum sopori indulgente, somnia phantasticis, immo diabolicis imaginata illusionibus se prætendunt, dæmonemque quasi prope adstantem sibi ostendunt, qui minas viro Dei intentans, illo de loco eum citius migraturum adjecit. Cui vir Dei: Deus, inquit, cujus nutu hujus loci in me processit administratio, & quando vult & quomodo vult, me hinc per eum respiciet discessio. Et mox dæmon impetu dato, ipsum nisus est appetere, gravemque per visum molestiam injicere. Unde & phantastica illusione constrictus, versum illum ex centesimo vicesimo-tertio psalmo subinferendo exclamavit: *Adjutorium nostrum in nomine Domini*. Eoque clamoris sono tam ipse, quam qui coram se obdormierant, expergefacti evigilant: lucernamque, quæ ante illum eo quidem noctis tempore lucere solebat, vir Dei exstinctam conspexit; hocque inimicum effecisse, evidenti præteritæ visionis indicio intellexit.

Marcianis Balduinum præficit.

A dæmone terretur in somnis.

Psal. 123. 8

45. Nec mirum esse debet, hæc in virum Dei per somnia dæmonem valuisse, quem nec per somnia aut ænigmata, sed facie ad faciem ipsum verum Deum verumque hominem scimus tentando petiisse, tum de loco ad locum pro nequitiæ suæ voto duxisse. Ipse est etenim, qui humani generis calcaneo insidias fingit; & cum sanctis importuna suæ malitiæ bella intendit, nunc his visibilem quodammodo se præferens, nunc illis phantastico somniorum horrore se ingerens. De quo etiam somniorum genere illud scriptum legimus: *Multos errare fecerunt somnia; & exciderunt sperantes in illis*. Et licet paullulum a proposito degredimur, tamen id quod propositæ rei occasione ingestum est loquimur. Sciendumque est, secundum plerosque sex, & secundum alios quinque somniorum modos tantum inveniri. Et sex quidem, ut in divinis paginis legimus, non abs re hic interserimus, quæ ventris plenitudine, inanitate, illusione, cogitatione simul & illusione, revelatione, cogitatione simul & revelatione, eveniunt. Sed duo, quæ prima posuimus, experimento noscuntur; reliqua vero quatuor, attestante beato Gregorio, in divinæ Scripturæ paginis inveniuntur. Et quidem beatum hunc virum Dei Popponem illusione constat tentatum, quem tamen ab ejus læsione pro sanctitate sui, Deo illi opitulante, vere conservatum credimus. Qui vero præfatorum distinctiones somniorum in quinque tantum modos nosse desiderant, Macrobium in somnium Scipionis legant, nihil diversum inter utrosque reperturi, si intime eorum significatio inspiciatur.

Eccli. 34. 7.

Varia somniorum genera.

Dialog. 4. cap. 48.

Macrob. lib. 3. cap. 3.

46. Sed his occasione, ut diximus, rei propositæ interfertis, reliquum de beato viro his commendetur in scriptis, quem Deus a negotio perambulante in tenebris, & ab incursu dæmoniaco defensionibus protegebat assiduis. Signo interea crucis sibi facto, servitutisque divinæ penso, quo reliquum noctis impendebat, peracto, valida febrium ægritudine incœpit fatigari, atque inexhaustis doloribus jam ad ultima vitæ perurgeri. Unde & dominum EVERHELMUM Altimontensem abbatem, qui secutus eum illuc usque fuerat, ceteris una cum Fratribus evocans, resolutionis suæ diem imminere prædixit. Deinde ad visitationem, unctionemque sui præfatum Abbatem nihilominus admonuit. Adjecit insuper eidem, ad pristinum professionis suæ locum Stabulaus, se post mortem ab eo deferendum, corpusque suum a læsione ferri alienum, illo utique dormitionis suæ locum obtenturum: singulas etiam divertendi mansiones sibi mortuo prævidens, quas si adviveret, ipse utique ad simile hospitandi opus esset electurus.

Extremus Popponis morbus.

47. Expletis deinde pro se omnibus, cilicium quod sibi sterni fecit, nudis pedibus adiit, terramque tam corpore quam pectore prono deosculans, se supinum collocavit: tum responsorium se circumstantibus injungendo, hoc dumtaxat modo

In cilicio humi recubat.

modo inchoavit: *Subvenite Sancti Dei, occurrite Angeli Domini*; quod quidem injunctum circumstantium caterva Fratrum excepit, atque in finem usque cum subjuncta etiam Litania perfecit. Post cujus expletionem ipse mirum in modum ad se rediens, rursum resedit, initiumque loquendi ita insuper dedit: Noveritis certe, Fratres, quædam in agendis per me rebus restare, Deumque loquendi adhuc vobis spatium mihi præstare. Nec abs re hæc ad se rediens, dixit, quia quæ oportuerant fieri, minusque adhuc impleverat, dicendo & agendo postmodum effectui mancipavit. Et primum de erogandis quę sibi eatenus fuerant rebus consultum admisit: ex quibus quasdam ecclesiis Dei in augumentum misit, quasdam vero amicis pauperibusque Christi in monimentum sui dispersit: itaque omnem inimico avaritiæ suspicionem ipse detersit, illud Apostolicum recolens: *Nihil in mundum hunc intulimus, sed nec auferre quid possumus*. Theodericum interea, quem ipse olim, ut præfati sumus, in omni doctrina nutrierat, adire suos quantocius jubebat, ut imperialem præsentiam pro ipso suis ex verbis festinarent compellare, atque in regendo S. Maximini cęnobio pastoralem curam subire. Cui cum adstantes dicerent: Quid super Stabulaus decernitis agendum? Nihil, inquit, aliud mihi vobis super hoc dicendum, quā quod soli Deo illud velim esse commendatum. Hoc, ut dixi, soli certe Deo committo, nec alium quam ipse providerit Rectorem admitto.

ANN. CH. 1048
25. Jan.
De suis rebus disponit.
1. Tim. 6. 7

48. Sacerdotali demum auctoritate & stola, criminum veniam Fratribus impendit, orationisque verba extensis manibus hunc in modum depromsit: Da Deus immense, ineffabilis, & magne, ut si vere conversus sum, hoc ejusmodi indicium habeam, quatenus scilicet in sancti Pauli Conversione, quæ hac quidem nocte instat e carne transeam; quod ut fieret semper optavi, semper te Deum rogavi. Et hæc dicens, se cilicio recolligi præcepit, ultimumque loquendi finem dedit. Cum ecce mediæ noctis articulo mirum in modum manus levavit, atque extremum, eo quo poscebat tempore matutinali expleto officio, spiritum efflavit. Conclamatum subito est a circumstantibus: Ecce, o beate Poppo, hæc hora sanctitatis tuæ indicio est omnibus & ecce quantum bonitatis tuæ gratia meruit, in sapientia sua Deus mundo innotuit. Nec facile erat quemquam sibi a lacrymis tunc temperare, cum tam feliciter ad eum, cui semper vivebat, meruit migrare: feliciter, inquam, migravit, qui felicibus semper auspiciis virtutes in se augmentavit. Quod quidem ne quasi negligentia præterire videamur, in argumentum tam egregii exitus ejus dicere, prout vires suppetent, aggrediamur.

Orat.
Efflat animam.

49. Erat enim ei compunctio cordis ex infusione sancti Spiritus affluens, cujus etiam primo conversionis suæ tempore in tantum erat appetens, ut cum quosdam Fratrum in lacrymas exinde excitari videret, seque similia non posse doleret, sumto lapide, pectus eo contunderet, ut hoc forte modo vel modica compunctionis stila sibi flueret. Cujus desiderii sui compos non post modicum effectus, tantam compunctionis a Deo gratiam est adeptus, ut eo quo sæpe genu centies flexo die & nocte orationi incumbebat, omne lacrymis inundare pavimentum dederit. In celebratione proinde Missarum * casubulam, qua induebatur, lacrymis humectabat, interque prandendum magis lectione quam comestione pasci amabat; & vere pro lacrymis, quas inde fundere solebat, cum Psalmista dicere habebat: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte*. Quid vero super corporis sui dicam afflictione, superque carnis interitu & contritione? Quam in tantum jejuniis flagellisq; atterebat. ut quicquid vitiosum sua caro adversus spiritum concupisceret, ipse flagellis propria sibi manu clam illatis extergeret, & pro hoc in se ipsum vindicta per se ipsum procederet. Balnearum vero usus illi rarus fuit in infirmitate, qua assidue laborabat: numquam vero ante infirmitatem, postq; conversionem sibi admittebat: tum etiam a saginatis cibariis omnimodis abstinebat. Nec solum ad carnis macerationem hujusmodi abstinentia illi sufficere visa est, sed insuper ad crucifigendum se mundo, peregrnationis sibi cruces adjecit, sæpe limina adiens Apostolorum, sæpe etiam, atque, ut ita dicam, usitatus excubias ceterorum frequentans sanctorum. Nec dici potest quanta omne sui judicium discretione tēperaverit, quantum justa illud miseratione honestaverit. Et revera cum B. Job oculus cæco, & pes claudo extiterat, causamq; pupilli & pauperis, ut suā, immo magis accuraverat, atq; excepto quod quotidianis eos alebat sumtibus, trecentos singulis Calendis Christi pauperes

Ejus virtutes.
* l. Casulam.
Ps. 41. 4.
Job 29. 15.

ANN. CH. 1048 25. Jan.

plene reficiebat. Destinabat etiam plura tam auri quam argenti donaria eremiticâ solitariamq; vitam ducentibus, quàmplurimisque a regimine dejectis consulendo Rectoribus, suis opibus & eos relevavit, & ad pristinũ regiminis locũ revocavit.

50. Et ut omnes probitatis ejus virtutes compendio referantur, & ex relatione antiquorum fidem legentibus concedant, erat fide firmus, spe longanimis, caritate non fictus, compassione singulis proximus, & ad omne opus bonum mente & vultu semper promtissimus: arguebatque subjectos clementer, tolerabat patienter: & si quem pro quovis crimine vellet corripere, in se prius descendens hoc velut suum plangebat, secundum illud Apostoli: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris.* (Gal. 6. 1.) Et ut vigiliarum orationumque ejus prætereatur instantia, libet enim præterire communia, in carne vere Angelus vixit, dum semper in cælestibus, ubi Angeli faciem vident Patris, animum fixit. Et pro hoc cuique fidelium miracula, & quæ diximus, & quæ dicenda sunt, ad fidem faciendam sufficiant, proque sanctitate ipsius, totius diffidentiæ caligine exclusa, satisfaciant. Obiit sane octavo Calendas Februarii, anno incarnati Verbi millesimo quadragesimo-octavo, Indictione prima, ætatis suæ anno septuagesimo, imperii vero Henrici secundi anno decimo. (Obit.)

51. (Odorem suavem corpus ejus emittit.) Sacerdotalibus interea infulis, ut sacris adstare altaribus solebat, vestitur: ubi ex sacro corpore ejus gratissimæ suavitatis fragrantia sentitur, quæ olim sibi viventi in virtutibus amplius fragrarat, & nunc in carne ipsius redolere non cessat. Alba etiam * casucula sanctum illud corpus Fratres curabant vestire, cujus anima felicius in cælestibus inter amictos stolis albis primam meruit stolam invenire. (* f. casubula.) Oratorio deinde exponitur: nox illa cum precibus usque jam in crepusculum lucis pro eo transigitur: cum ecce apparatis his, quæ ad transferendum eum providerant, clam e patriæ ipsius limine exierunt. (Stabuletum transfertur.) Et in eisdem certe hospitandi locis manendo, quæ ab illo vivente didicerant, Leodium usque devenerunt, præmissoque nuntio beati viri adventum Vvazoni, ejusdem civitatis antistiti, intimaverunt. At ille vivum eum tunc venturum gaudendo primum æstimavit, sed cum ei, ut se res de morte ejus habuit, nuntius peroravit clamoribus & lamentis inconsolabiliter se urgere, & quod dilectionis suæ talem amiserit compotem, incredibiliter cœpit dolere. Postquam vero lamenta, non dolor, aliquantulum conquievere, ejusmodi fama, quæ omne Leodium jam implevit, auctoritate etiam Pontificali hoc universis ejusdem civitatis cœnobiis edictum dedit, ut cum crucibus, lampadibus, atque thymiamateriis illud sacrum corpus exciperetur, & ea quæ talem Dei deceret servum, honorificentia prosequeretur. (Leodio transiens honorifice excipitur.) Quod quidem, permixtis sibi cunctis, cum devotione simul & dolore contigit fieri: nec fuit quem compunctio cordis pro hujuscemodi rebus, intrinsecus non tetigerit. Et nos quidem, qui de eo hæc scribimus, ipsi similiter toti in funere sumus; quanto magis hi, [a] qui ejus tunc exsequiis interfuerunt, dolorem pro amissione tanti talisque viri habuerunt? Sed si ideo est dolendum, quod eum, quem carum habuimus, amisimus; multo magis certe gaudendum, quod in cælesti eum mansione intercessorem pro nobis præmisimus. Pauperibus præterea Christi memoratus Antistes pro sancto viro eleemosynarum stipem dedit, & ad Stabulaus usque cum ceteris exsequias illas venerabiles prosequendo detulit. Nec difficultas itineris aut temporis incedentes vel modice defatigavit, præsertim cum brumalis rigor omnem superficiem terræ tunc occuparet, Dei proculdubio virtute ibidem operante, servique sui Translationi invisibiliter favente.

52. (Sepelitur.) Tandem ad Stabulaus, ut diximus, pervenitur, omnisque loci illius tam laicorum quam monachorum turba doloribus ejulatibusque ambitur, ita ut psallentium voces ejulantium quidem clamor exsuperaret, & in parvulis etiam gemitum affectus provocaret. Sepultura mox post Missarum sollemnia illi in medio cryptæ, ubi ipse vivus elegerat, aperitur, atque ibidem id officii, non sine angelica præsentia peragitur. Nam memorato Antistiti, cui facile suis pro meritis hoc cer-

[a] Ex hoc loco confirmatur id quod in præviis observationibus conjecimus, hanc vitam scilicet ab Onulpho scriptam, deinde ab Everhelmo emendatam & auctam fuisse; nam quod hic auctor annuit se beati Popponis exsequiis non adfuisse, Everhelmo convenire vix potest, qui ei extrema sacramenta administrasse, & ejus morti adfuisse dicitur supra num. 46.

cernere fuit, visio angelica inter exsequias illas apparuit: qui adstantem sibi ministrum, utrum idem videret sæpius repetens consuluit. Sed quod ille pro meritis, ut præfati sumus, videre meruit, non nostrum judicare est, cur nemo id videre potuit: nisi forte quod nulli circumstantium ad præfatam visionem sanctitas sui suffecerit, vel quod nemini, excepto ipsi Præsuli, revelare Dei gratia voluerit. Et jam sol sextum circa insepulti corporis funus diem perfecit, nec tamen pristina in illo fragrantia defecit: ut certe ejusmodi testes sunt qui adfuere, quod velut pulveris pigmentarii suavitatem in ipso sensere. Quasdam vero litteras exhortatorias, a venerando abbate Richardo olim de caritate sibi conscriptas, una cum calice pectoris ejus superposuere: quarum etiam litterarum exemplar in eodem monasterio posteris reliquere, ut in eo amborum consensus & dilectio experiretur, quidque caritatis gratia valeat a legentibus ibi inveniretur. Hæc nos quidem de obitu translationeque beati viri dixisse sufficiat, de cujus virtutibus & miraculis fides legentibus non deficiat, presertim cum ex testibus, qui ea oculata didicerunt fide adstipulentur, firmiusque his in scriptis corroborentur.

ANN. CH. 1048 25. Jan.

53. Ceterum cur ad sepulcrum ejus miracula crebrius non fiant, nemo miretur, nec propter hoc ea, quæ vere de eo diximus causetur, cum ipse adhuc in carne vivens, plerisque Fratrum audientibus, attestatus fuerit, quod numquam delectatus sit mirabilia facere, nec umquam hanc gratiam sibi dari a Deo expetere præsumserit. Et quamquam pro humilitate favorem erga se populi in vita timuit, non tamen miraculorum gratia mortuus caruit: quia post mortem nequibat latere, quem ante mortem ad hoc Deus inspiravit, ut vellet latere. Pauca tamen e pluribus hic inseram, gloriamque Dei in sancto suo, non sine legentium admiratione, referam.

Miracula post mortem.

54. HERIMANNUS ejusdem monasterii monachus simul & Portarius, tribus ferme post beati viri depositionem mensibus emensis, infirmitate correptus, ad ultima vitæ suæ pervenit; loquendique finem in agone suspensus dedit, ita ut nec respirare ullo modo videretur, nihilque aliud in eo, quam ipsa mors æstimaretur. Qui miro quodam modo post duarum fere horarum spatium ad se rediit, & quod ad judicium raptus fuerit, Fratribus sibi adstantibus retulit, singulisque criminum suorum maculis in confessione detersis, pro uno tantum conventus fuerit, quod erga beati Popponis statuta admiserit. Ajebat namque: Noveritis me de singulis actuum meorum criminibus confessionem fecisse, unum tantum oblivioni reliquisse, quia agrum pascualem, quem beatus Poppo cuidam crediderat, hunc mea olim auferre superbia præsumpserat. Pro quo & ego ad judicium raptus, temeritatisque erga virum Dei sum exactus, tandemque ejusdem sancti viri intercessione huc remeare, crimenque hujuscemodi tam precibus vestris quam confessione permissus sum expiare. Fratribus vero multa super præfato viro Dei rogantibus, id de ipso adjecit omnibus, se eum honestate & reverentia commendabilem inter cælestis aulæ primates vidisse; ibique intercessione ipsius redeundi occasionem accepisse, eumque rursus videndi spem sibi de reliquo accrevisse: si tamen preces ipsorum pro se ad Deum præmitterentur, atque ita contra ipsius statutum temere a se commissa expurgarentur. Proinde adjecit, neminem in virum Dei impune quid posse admittere, atque in hujusmodi argumentum rem in se clarescere. Mox pro eo Fratres orationi instabant, quodq; cōtra viri Dei statutum deliquerat, precibus expiabant; cum ecce sine mora ultimum efflavit spiritum, ut profecto intelligi daretur, ipsum ideo in carne accepisse redeundi facultatem, ut quod in virum Dei deliquerat, hic a se detergeretur, verumque de eo quod dixerat, judicium relinqueretur. Lætare ergo Stabulensium ecclesia; lætare, inquam, ex tanti viri præsentia: quia ut Turonica civitas in Martino suo super mirabilibus gloriatur: ita etiam in Poppone tuo status tui magnificatur: dum & ille mortuum vivus suscitavit, & iste monachum ad judicium extra se raptum mortuum ad vitam revocavit. Magnum quidem est mortuum suscitare; magnum etiam est, hominem ad judicium raptum, ad se revocare: cum neutrum nisi a sanctis fieri valeat, qui præsentia Dei mirifice perfruuntur. Et vere in hoc patet, beatum Popponem post mortem etiam vivere, curamque suorum apud Deum semper gerere.

Herimannus vitæ restituitur ut inobedientiam expiet.

55. Alio quoque tempore puer quidā Gozo, idemque monachus viri Dei, scholari

Moribundus a dæmonum terroribus liberatur.

ANN. CH. 1048 25. Jan.

lari ad huc disciplinæ subjectus, valida corporis infirmitate correptus est. Qui se mox visitari petiit, & oleo inungi, psalmisque & precibus Deo commendari. Quod cum ageretur, illique a Fratribus in prece, & infirmitatis ejus visitatione adstaretur, exclamavit subito dæmonum phalangem, Æneæ, & Turni, aliorumque ex Virgilio virorum vultus imitari, seque ab eis, qui sibi in discendo plurimum usui fuerant, usque ad animam infestari. Fratribus vero, ut sibi Crucis signum prætenderet, hortantibus. seque non posse illo respondente; mox dominum Abbatem Popponem adesse exclamat, eumque Fratribus ignorantibus quem significasset, inclinato capite salutat. Quem cum adstantium Fratrum caterva, quid videret inquireret, aut quemnam salutaret; Num, inquit, dominum abbatem Popponem in medio vestri non cernitis, & ad ejus præsentiam omnem dæmonum phalangem effugisse non conspicitis? Adjecit proinde, se eorum manibus, præfato succurrente Abbate, ereptum, securitatisque remedia de eis ultra adeptum. Quo ista persequente, doloreque simul cum tremore in ipso conquiescente, spiritum ultimum exhalavit & tam verum quam manifestum eorum quæ dixerat, indicium ostentavit: ita ut cum beato Poppone vere inde migrasse crederetur; & in eo erga omnes Fratres beati viri similis sollicitudo intelligeretur. Cujus quidem pueri corpus a coætaneis sibi sociis favore pariter & dolore circumdatum, & ante scholas, licet quibusdam invitis, est sepultum: pro quo etiam gemitus ipsorũ tanto fuit intolerabilior, quanto ad eũ affectus omniũ in vita ipsius exstiterat amabilior.

Alius a S. Poppone mori impetrat.

56. Eodem tempore exstitit quidam magister carpentariorum, Thietmarus nomine, qui a viro Dei Poppone valde carus habebatur propter peritiam artis suæ: nam illi Deus inspiraverat, quemadmodum Beseel, opus perficere in domo Domini secundum voluntatem viri Dei. Monstratur id videntibus præsentis basilicæ structura admirabili. Hic synaxi vespertinali expleta, venit ad quosdam Fratres in claustro cum non parva, ut prosequemur, tristitia; & ecce præsens sedebat nepos sancti viri EVERHELMUS Altimontensis abbas, qui percunctari cœpit quid causæ haberet. Respondit se privatum esse beneficio, quod sibi jure perpetuo concesserat homo Dei Poppo. Et ille: Non est, inquit, mortuus dominus tuus Poppo, sed vere vivit: perge quantocius ad ipsum, & narra ei si quid habes. Credidit homo sermoni quem audivit, & præpeti cursu ad sepulcrum viri Dei pervenit, ibique amarissime quæ sequuntur clamitando, super corpus sanctum se prostravit. Heu me, inquit, Pater & domine, ut quid me diutius finis vivere in convalle plorationis? Contestor te per Omnipotentem, cui in hac vita fideliter servisti, ne me permittas in hac miserabili vita octo diebus vivere. Ut ergo se exauditum credidit, surrexit, domum rediit, in lectum se projecit, viaticum petiit & accepit; & sicut a sancto viro petierat, ante octavum diem de hac luce subtractus est.

Hydropicus ad ejus sepulcrum sanatur.

57. Præterea plurima sanitatum beneficia per eum Dominus operatur. Febricitantes, dæmoniaci, aliique languidi ad sepulcrum ejus, Deo cooperante, curantur. Unum tamen præclarum, quod omnibus pæne notum est, in medium proferam, ut ex hoc fides credentium incalescat. Æger quidam diu vexatus hydropico morbo, adductus est ab occidentali plaga, & basilica sancti & apostolici viri Remacli, mirabilium factoris, & in præsentia corporis ejus est collocatus. Qui per septimanam ibidem diu cupitam salutem præstolans, tandem fessus sopore deprimitur. Et ecce videt sibi sanctissimum ac Deo dilectum Remaclum adstare nimio splendore radiantem, & hæc sibi dicentem: Surge & ad sepulcrum abbatis Popponis, quod est in hac crypta, propera: per eum enim tibi salus proveniet. Expergefactus igitur æger surrexit, & utrumque potuit, illuc pervenit: seque toto corpore super illius prosternens mausoleum, devotissime implorabat ejus interventu Dei adjutorium: cum subito virus omne, quod per membra ac vitalia diffundebatur, conglomeratum, ut quondam attactu sancti Martini, immo Deo servum suum glorificante, quam grandisque meriti apud se fuerit ostendente, more torrentis, magno vomitu per gutturis meatum inundavit repente. Statimque homo incolumis surrexit, qui pæne desperatus advenerat; & gratias agens Deo in sanctis suis Confessoribus, lætus ad propria repedavit. Quis non stupeat eventu hujus inusitati miraculi, mandans illud stilo memoriæque in profectu posteritatis, ut magnificetur Dominus, qui illum dignatus est per servum suum curare?

curare? Idem præfatus athleta Dei, dum in terris hominem gessit, nimio sudore Christo sanctissimoque ejus præsuli Remaclo servivit: unde & civis esse sanctorum domesticusque Dei hoc facto declarari meruit. O felix Stabulaus, tanti pontificis Remacli membra continens, cui ad tutelam loci ipsius adjunctus est famulus Dei Poppo, scutum inexpugnabile contra omnes insidiantes inimicos. Non enim accidentale nomen tibi, sed essentiale adhæsit tibi Stabilis laus, abjecto vulgari illo, ab ignorantia profecto, Stabulaus; quia tibi Stabilis laus, perpetuo non exstinguetur, sicut luminaria cereorum brumali tempore flantibus ventis sub divo non quibant extingui, quando susceptum est corpus beati Popponis a Fratribus præfati loci. ANN. CH. 1048 25. Jan.

58. Ego igitur EVERHELMUS, Altimontensis abbas, hunc libellum positus in cœnobio Blandiniensi, scribendo summatim perstrinxi; non ut omnia, quæ de beato viro dicenda erant videlicet comprehenderem. Quem dum deferre ad locum memoratum disposuissem, socios itineris mei assumsi in hoc tomello, ONULPHUM monachum, qui in præfatiuncula hujus libelli scriptus est, & ODULFUM Capellanum Comitis Lamberti. Qui cum in via de vita & spe futurorum sedulo colloqueremur, frequenter etiam hunc libellum Odulfus revolvebat mecum, beatum beatificans virum, qui sic præsentis sæculi evasisset naufragium. Quid plura? Tandem pervenimus Leodium, ubi tunc temporis sancti Lamberti martyris recolebatur martyrium. Post Missarum sollemnia inde digredientes, ut ad viri Dei properaremus tumulum, Onulfus Odulfi consilio deceptus, recusat cœptum iter peragere mecum, nescio quid de viri sancti meritis proferens ad alterum. Ajunt ergo ambo: Iter perage tuum: nos vero in sancti Trudonis cœnobio tuum præstolabimur reditum. Ad hęc ego, eorum fidem infirmam considerans, aio, eos pęnitere in proximum. Et inde progressus, ad beati viri tumulum pervenio, unius tantum contentus consortio pueri. Extrahens ergo libellum de ejus gestis editum, non sine contritione cordis super sepulturam piissimi Patris deposui. In crastinum vero ad comites mei itineris rediens, eos tristes mæstosque nimium reperi. Nam alter percussi equi sui damno graviter dolebat; Odulfus autem lurida peste multatus gravius gemebat. Quem cum intuerer, primo exorsus ille: Heu me, ait, domine, cur tecum cœptum iter distuli peragere? Ecce nunc morbo dysenteriæ, immo divina percussus virtute pereo. Quem blande leniterque consolans, hortatus sum monasticum suscipere habitum. Post hæc abii: & ille non longe post obiit, exemplum suæ prævaricationis relinquens posteris, ne præsumant detrahere virtutibus viri Dei Popponis.

Everhelmus vitæ scriptor.

Popponi detrectantes puniuntur.

VITA V. OLBERTI ABBATIS GEMBLACENSIS.

ANN. CH. 1048 14. Jul.

Ex libello de gestis abbatum Gemblacensium.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *GEMBLACENSE monasterium hoc sæculo illustravit Olbertus, quartus ejusdem loci abbas, cujus acta excerpsimus ex* libello de gestis abbatum Gemblacensium, *quem Acherius noster tomo 6. Spicilegii evulgavit. Is porro liber in manuscripto codice, ex quo erutus est, Sigeberti Gemblacensis monachi celebris nomen præfert, quem tamen ejus auctorem esse infitiatur Acherius: tum quod ipse, inquit, libelli auctor Sigebertum tamquam magistrum suum laudet, & quidem jam e vivis sublatum: tum quod inter Sigeberti opera, quæ quidem eo in libello singula recensentur, nulla ipsius libelli mentio fiat. Ne vero opus istud a Sigeberto inchoatum & a discipulo ejus quopiam completum dicatur, obstat, uti contendit Acherius, quod auctor,* eumdem ac certum scribendi modum ab exordio ad finem *usque servaverit. Verum hæ rationes tanti momenti aliis fortasse non videbuntur, ut tituli, quem ipse liber præfert, auctoritatem valeant elevare. Præterea hunc esse Sigeberti fetum persuadere videtur ipsa Sigeberti auctoritas, qui in fine libri sui de scriptoribus ecclesiasticis inter alia opera a se elucubrata* libellum de gestis Gemblacensium abbatum *recenset: in libello autem quem Acherius edidit, nihil habetur quod Sigeberto non possit tribui, præter pauca, quæ ab aliquo ex ejus discipulis adjecta dici possunt. Et quidem nemo sibi facile in animum inducat, quem-*

Vitæ scriptor.

An Sigebertus.

piam

ANN. CH. 1048 14. Jul.

piam e Gemblacensibus librum edidisse de Gemblacensium abbatum gestis; eodem ferme tempore, quo Sigebertus in eodem monasterio positus opus ediderat de eodem argumento, & sub eodem titulo; & id absque ulla Sigeberti operis facta mentione. Hæc sunt in utramque partem argumenta: quod vero quisque melius judicaverit, id sequatur.

2. *Præter monasterium Gemblacense, de quo fusius actum est Sæculo superiori in Vita beati Guiberti primi ejus conditoris, Olbertum ædificando monasterio sancti Laurentii apud Leodium operam suam contulisse observat Ægidius Aureæ vallis monachus in notis ad Anselmum Leodiensem, apud Chapeavillum tomo 1. de episcopis Leodiensibus. Monasterii vero sancti Jacobi in ejusdem civitatis suburbio primus abbas institutus fuit. Huic autem cœnobio construendo occasionem præbuit bellum, quod his temporibus inter Baldricum Leodiensem episcopum & Lambertum Comitem Lovaniensem exarserat. Etenim cum ob suorum cædem gravi mærore premeretur Baldricus, consilium a Johanne quodam episcopo Italo accepit ecclesiam aliquam construendi, quod hoc pio opere plus suorum quieti consuleret, quam si eorum cædem novis cladibus ulcisceretur. Paruit amici sui consilio Baldricus, atque anno 1014. ut scribit Sigebertus ipse in Chronico,* in insula Leodicensi cœnobium sancti Jacobi apostoli fundavit. *Anno vero 1016. ut habet Lambertus Parvus, basilicæ fundamenta posuit, & quidem 17. Kal. Maii, si Ægidio de Aurea valle credamus. Octavo autem Idus Septembris ejusdem anni cryptam in honore sancti Andreæ constructam dedicavit, in qua post mortem, quæ anno sequenti, id est 1017. contigisse memoratur, sepultus est, cum ecclesiæ novæ ædificium ad fenestras usque perduxisset.*

Monast. S. Jacobi Leodii construitur.

A VVolbodone perficitur.

3. *At Baldrico defuncto, nemo ecclesiæ perficiendæ manum admovebat, ita ut* jam esset, *inquit Ægidius Aureæ-vallis,* locus sancti Jacobi oblivioni & negligentiæ traditus, nec esset qui arcem ecclesiæ sancti Jacobi imperfectam consummaret, *donec Baldrici fratres Henricum imperatorem tunc forte Leodii agentem adiissent, apud eum de neglecto monasterio conquesturi. Locum enim statim invisit Augustus, ac Vvolbodoni, qui Baldrico fuerat suffectus, monasterium perficiendum commendavit: quod ille exsecutus, Olbertum eidem loco præfecit, ut narrat Reinerus.* Parvo tempore *Vvolbodo* ecclesiam perfecit, & de bono illius administratore sollicitus fuit. Comperta siquidem bona fama domini Olberti quarti abbatis Gemblacensis, viri prudentissimi & religiosi, habito cum suis maturo consilio, deliberavit locum ipsius ejus committere providentiæ: ipsum enim dominus Baldricus promoverat ad regimen Gemblacensis ecclesiæ. Quod ille diu multumque reluctatus declinavit humiliter, ac vix tandem suscepit obedienter, & viginti octo annis exsecutus est prudenter. *Deinde subjicit quid in eo monasterio præstiterit Olbertus.* Ædificato claustro cum officinis necessariis, colligens hinc inde viros bene directos ad normam disciplinæ regularis, & maxime ex disciplina abbatis Richardi, conventum monachorum ibidem adunavit, & quoad vixit, locum ipsum una cum Gemblacensi monasterio strenuus gubernavit, &c. *Hæc fuere percelebris monasterii sancti* Jacobi *Leodiensis initia, quod hodieque subsistit. Ejus Abbatum catalogum edidit Fisenus ad diem* 14. *Julii, inter quos multi fuere virtute & regularis disciplinæ studio illustres.*

Johannes Episcopus.

4. *Ceterum* Johannes *episcopus, qui, ut diximus, Baldrico ædificandi monasterii consilium dederat, in eumdem postea locum se recepit; quisnam vero ille fuerit, aut cui ecclesiæ perfectus, nobis omnino incompertum est. Refert Ægidius monachus Aureæ vallis apud Chapeavillum tomo 1. de gestis pontificum Leodiensium, hunc* Johannem *apprime in pictura versatum, accersitum ab Ottone III. imperatore fuisse, ut capellam Palatii Aquisgranensis variis picturis exornaret, cum antea nondum eo in loco picturæ ullæ haberentur. Certe aliquot ex isto pictore tabellas suo adhuc tempore superfuisse testis est idem auctor; unique ex illis versiculus iste appositus legebatur.*

A patriæ nido rapuit me tertius Otto.

Alter priori adjectus sic habebat.

Claret Aquis, sane tua qua valeat manus arte.

Johannes postea ab Ottone episcopatu in Italia donatus dicitur, qui cum in patriam remearet, a Duce provinciæ, quod ejus filiam in uxorem sibi oblatam accipere recusasset, sede sua privatus, ad Ottonem redire coactus est, sponte eligens exsilium, *inquit Ægidius,* quam clericale officium maculare. *Ejus præclaras virtutes exponit idem auctor his verbis:* Venerabilis Johannes, sui gratiam nominis moribus illustrabat candidatis & pietatis studio. Hujus enim erat opus præcipuum, jugi custodia tueri animum, asperos carni labores indicere, ad profectum virtutis semetipsum in dies excitare. Amor divinæ servitutis, quo fervebat plurimum, excludebat ab illo amorem rerum, nihilque commodius sibi aut carius quam frequenter orare, frequenter psallere, pati inediam, amplecti vigilias, usuque bene vivendi diversas patrum gratias promereri. Præter occultos interioris vitæ actus, quid de dominicæ crucis vexillo quo pectus armaverat, quid de felici pudicitiæ loquor titulo, cui bonorum exemplo, ad cohibendum carnis & sanguinis aculeum uteretur cilicio? Nec scientiæ claritudo per litteras deerat, nec ingenii acumen, habituque ipso honoris videbatur angelici .... Quem pro suæ vitæ merito idem Otto imperator non minus se ipso diligebat, eumque inter primos regiæ domus habebat, & honeste tractabat: admonitionem quoque illius salutarem, qua increpabat regiam potestatem, de justitia tenenda, de utilibus Reipublicæ causis, de lenitate erga subjectos, libenter excipiebat, eoque animum ab effrenata licentia frequenter cohibebat.

Eminet virtutibus.

Secedit in monast. S. Jacobi.

5. *Johannes itaque post aliquod tempus in aula exactum, ab Imperatore, non Baldrico, uti incaute scripsit Ægidius, sed Notgero episcopo Leodiensi commendatus est. Baldricus nempe non nisi post Ottonis mortem hanc sedem conscendit. Baldrico tamen in Notgeri locum substituto conjunctissimus semper fuit Johannes, qui etiam interfuit dedicationi cryptæ, quam ob acceptas ab Imperatore sancti Andreæ reliquias in ejusdem apostoli honorem Baldricus exstruxerat. Deni-*

que

que Johannes in ipsum sancti Jacobi monasterium, quod eo consulente conditum fuerat, se recepit, ibique fato functus sepultus est. Ea de re iterum audiendus est Ægidius. Post hæc, *inquit*, adductus est ibi conventus monachorum de cenobio Gemblacensi, ad serviendum Deo, & apostolo ejus Jacobo, ubi possessiones & alodia eis pro posse suo idem Episcopus sufficienter dotavit, ubi & primus abbas Olbertus, vir magnæ sanctitatis & religionis fuit. Eo tempore in præfato cenobio sancti Jacobi conversans JOHANNES episcopus, vitam ducebat angelicam, lectioni & orationi vacans, qui vocatus a Domino, in senectute bona viam universæ carnis ingressus est, sepultusque est in præfata ecclesia sancti Jacobi, in sinistra parte ejusdem ecclesiæ juxta altare sancti Lamberti martyris, ubi super sepulcrum ejus hoc exaratum est Epitaphium.

ANN. CH. 1048 14. Jun.

Ubi obit & sepelitur.

Sta, lege quod spectas, in me pia viscera flectas;
Quod sum fert tumulus, quid fuerim titulus.
Italiæ natu pollens & pontificatu,
JOHANNES fugio, pulsus episcopio.
Destinor hic oris, exsul nullius honoris,
Urbs pia Leodium commodat hospitium.
Qua probat arte manum, dat Aquis, dat cernere planum,
Picta domus Caroli, rara sub axe poli.
Jacobe Juste, tui memor esto fidelis alumni,
Hæc sit ut aula tibi condita, consului.
Dicta ferunt patrum, signis hoc glorificatum
Corpus translatum, ter & hic meruisse sepultum.

Qua die ille venerabilis obierit, ignoramus. Ejus elogium ex Anselmi & Ægidii verbis contexuit Bartholomæus Fisenus, quod in parte 2. Paralipomenon ad Flores ecclesiæ Leodiensis retulit. Sed jam ad Olbertum recurrat oratio.

6. *Varia reliquit ingenii sui monumenta Olbertus, quæ ei inter scriptores Ecclesiasticos locum meruerunt. Ipse enim, ut ait Sigebertus cap.* 142. humanæ & ecclesiasticæ scientiæ studio & religionis fervore insignis nomen suum æternavit, vitas sanctorum, Patrum describendo, cantus in honore Sanctorum componendo, &c. *Eadem ferme habet Trithemius, qui eum* Albertum *appellat. Miræus in scholiis in Sigeberti Catalogum, Olberto tribuit* Historiam veteris & novi Testamenti, item vitas aliquot sanctorum; *in his*, vitam sancti Veroni confessoris, *ut habetur infra in vita*, rogante Raginero comite Hannoniæ, *editam; quam ait reperiri* ms. Montibus apud Franciscanos in Annalibus Jacobi Guisii & alibi. *Inter celebriores Olberti discipulos, fuere Mascelinus sive Mysac, ejus proximus successor, ac Fulcuinus ejus frater, qui a Poppone Stabulensi abbate Abbatiæ sancti Vincentii Mettensis præfectus est. His adjungit auctor seu continuator libelli de gestis abbatum Gemblacensium, Lietardum, septimum ejusdem loci abbatem, ac Guiricum seu Guirinum monachum* per quem, *ut ibidem legitur*, & per eos quos instruxit, ex tunc & nunc, eruditos viros habuit ecclesia nostra, *scilicet Gemblacensis. Haud dubium quin iisdem quoque annumerandus sit ipsemet Sigebertus, qui Lietardo abbati, a* pueritia per Olbertum eruditione instituto, *diu convixisse dicitur. Illustris est inter Olberti discipulos Burchardus Vuormaciensis antistes. Hunc Trithemius & post eum Miræus ac alii recentiores asserunt Lobiis Olbertum habuisse magistrum, priusquam ex hoc cœnobio ad ecclesiæ Vuormaciensis regimen assumeretur. At continuator Fulcuini libri de gestis abbatum Lobiensium scribit, Burchardo Canonico Leodiensi, postea Vuangionum episcopo Olbertum præceptorem a Baldrico Leodiensi episcopo datum fuisse, quod certe magis convenit iis quæ dicuntur infra in vita Olberti numero 3. Sigebertus in Chronico ad annum* 1008. *testis est, Burchardum allaborante sibi Olberto canonum collectionem edidisse. Hæc sunt illius verba:* Burchardus fit VVormacensium episcopus, qui in Scripturis studiosus magnum illud canonum volumen edidit, scripturarum sententiis undique compilatis defloratum, collaborante sibi in hoc magistro suo Olberto abbate, viro undecumque doctissimo. *In Catalogo autem scriptorum ecclesiasticorum capite* 142. *jam laudato, eo maxime Olbertum nomen suum* æternasse *scribit*, quod Burchardus episcopus VVormaciensis ejus magisterio ad hoc est provectus, ut ita ecclesiasticæ utilitati intenderet, & ejus studio, ore & manu illud magnum canonum volumen ad communem omnium utilitatem ederet. *Hæc canonum collectio seu, ut vocari solet, Decretum, viginti libris constans, non semel cum aliis ejus opusculis edita præ omnium manibus habetur. Ad ejus calcem habentur canones concilii Salegunstadiensis anno* 1023. *habiti, cui Synodo cum ceteris interfuit Burchardus. Ejus autem vita ab auctore æquali descripta, Decreto præmittitur in editone Coloniensi. De Burchardo agit Baronius ad annum* 1026. *quo ad superos abiit. Memoria ejus in Fastis Benedictinis recolitur die* 20. *Augusti.*

Olberti opuscula.

Et discipuli

7. *De anno Olberti extremo nulla difficultas; diem vero assignat Menardus* 3. *Idus* Julii *sed prævalere debet auctoritas scriptoris vitæ Abbatum Gemblacensium, qui ejus obitum ad diem sequentem revocat. Nullo unquam publico cultu donatus fuit Olbertus: ejus tamen sanctitatem passim laudant etiam ipsius ævi scriptores; quem* sanctæ memoriæ *virum appellat Sigebertus, sive auctor ex quo ejus vitam excerpsimus; & ipse Sigebertus ad annum* 1012. *de eo sic habet:* Olbertus nostræ, Gemmelacensis scilicet, ecclesiæ ordinatur abbas, vir moribus, religione, gemina scientia, bonis doctisque viris aut conferendus, aut præferendus. *Ad annum* 1027. *eumdem inter* abbates nominabiles *quorum opera* religio ecclesiastica *florebat, recensuit. Denique hæc habet ad annum* 1048. Viri religiosi & illustres sanctitate in Christo dormiunt,

Cultus.

Odilo

ANN. CH. 1048 14. Jul. Odilo abbas Cluniacensis, . . . Poppo Stabulensis, Guato episcopus Legiensis, & Olbertus SANCTÆ MEMORIÆ abbas Gemmelacensis. *Continuator Fulcuini de gestis abbatum Lobiensium scribit ad annum* 1007. *Olbertum* in monasterio sancti Jacobi in sanctitate & justitia defunctum ibi ante altaris gradus sepultum fuisse. *Quibus omnibus, uti licet conjicere, permotus Hugo Menardus Olbertum beati titulo donatum in Martyrologio Benedictino inseruit tertio Idus Julii, his verbis:* Leodii in cœnobio sancti Jacobi, depositio beati Olberti abbatis magnæ sanctitatis & doctrinæ viri. *Ejus elogium sub eodem titulo habet Bucelinus in Menologio Benedictino, ad eumdem diem. Sed Fisenus in Floribus Ecclesiæ Leodiensis eum absque ullo adjuncto,* Olbertum *simpliciter appellat. De eodem agit etiam Miræus in Originibus Benedictinis, & Ægidius monachus Aureæ vallis apud Chapeavillum, ubi ipsum* magnæ sanctitatis & Religionis *abbatem nuncupat. Nobis tamen satis visum est Venerabilem appellare, donec alius ei titulus ab Ecclesia decernatur.*

INCIPIT VITA.

1. ERLUINUS junior postquam annos plusquam vinginti tres sub nomine Pastoralitatis egit, prima Junii vita decessit, & in ecclesia sancti Petri juxta prædecessorem suum Herivvardum tumulari meruit. Sed miserator Dominus cito oculos misericordiæ suæ aperuit, & interventu, ut credimus servi sui Vvichberti *a*, dignum domui suæ dispensatorem providit. Revera, inquam, misericordiam cæli distillaverunt, cum OLBERTUM nobis quartum abbatem substitui delegerunt.

Olbertus Lobiensis monachus.

2. Is in confinio Samblensis *b* pagi villa, quæ Levarda vocatur, natus est, parentibus quantum ad sæculum non infimis, quantum ad Deum religiosis. In cœnobio Lobiensi a puero in disciplina monastica regulariter nutritus, & in studiis Scripturarum apprime eruditus, ex provectu suæ indolis monstrabat qualis esset futurus. Hic ubi ex ore Herigeri *c* Lobiensis abbatis, viri suo tempore disertissimi, aliquid de septem sapore artium bibit, sitim studii sui exstinguere non potuit: ideo ubi aliquē in scientia artium egregie præ ceteris valere audiebat, statim illuc volabat; & quanto amplius sitiebat, tanto avidius de singulorum pectore aliquid delectabile hauriebat. Nā & Parisiis aliquamdiu apud sancti Germani operam dedit, & studio, & sanctæ quæ ibi fervebat religioni. Apud urbem Tricassinam triennio studuit, ubi grata vitæ, & multa ab aliis didicit, & prudenter alios docuit. Sed nec FULBERTI Carnotensis episcopi eum subterfugit audientia, quem peritia liberalium artium tota Francia prædicabat. At postquam, ut apis prudentissima, per florea rura exercitus, liquido doctrinæ nectare est distentus, ad alvearium cœnobii sui est regressus, ibique vivebat religiose,

Burchardi episc. magister.

3. Ea tempestate BURCHARDUS quidam in Vvormacensi civitate datus erat episcopus; vir cum episcopali honore non indignus, tum pro juvenilis ætatis fervore litterarum studiis opportune intentus. Is BALDRICO juniori Tungrensiū episcopo fiducialiter mandat [ejus nempe contubernalis & amicus in palatio Regis fuerat] ut sibi aliquem litterali scientia præditum dirigat, cujus ope & doctrina ipse in eruditione Scripturarum proficere valeat. Quis tanto viro mitti dignus esset diligenter quæritur, & tandem ad hoc nullus Olberto *d* magis idoneus invenitur, & bona omnium de eo æstimatione ad urbem Vvangionum dirigitur: honorifice ab Episcopo susceptus, magnam cum eo familiaritatis gratiam est adeptus. Episcopus nobilis & potens non dedignatur se submittere ad formam discipuli; monachus humilis & peregrinus non timet tanto viro operam exhibere magistri. Et revera necessarium illi erat, ut politus esset ad unguem multiplicis doctrinæ artificio, cujus laus & æstimatio pendebat a tam sapientis discipuli subtili judicio. Quantum autem vir tantæ auctoritatis ex Olberti doctrina profecerit, ex actibus ejus æstimandus erit, de quo satis constabit, quod illa ætate in Scripturarum eruditione unice claruerit: quod vel in hoc satis probari poterit, quod opus sanctæ Ecclesiæ nimis utile elaboravit, dum Olberto dictante & magistrante, magnum illud Canonum volumen centonisavit, & quasi collectis floribus omniformis generis de prato Scripturarum, coronam pretiosiorem auro & topasio in edito Ecclesiæ collocavit.

4. Episco-

a Is est Guibertus primus loci abbas, cujus Vitam habes Sæculo præcedenti editam. pag. 299.

b Miræus in Scholiis ad cap. 142. libri de Scriptoribus ecclesiasticis Sigeberti, Olbertum ait natum in villa Lederna, Sambrensis pagi confinio.

c Herigerus abbas celebris obiit anno 1007. Ejus scripta recenset continuator libri de gestis abbatum Laubiensium, tomo 6. Spicilegii Acheriani.

d De hac re vide observationes huic Vitæ prævias num. 6.

4. Episcopus ubi votis suis satisfactum esse sensit, Magistro optionem obtulit, utrum mallet secum in honore & amicitia remanere, an ad suos repatriare. Ille elegit repatriare, quia placuit Deo ita pro nobis dispensare. Ergo cum gratiarum actione episcopo Baldrico remittitur, eminentia studii & religionis ejus prædicatur, & ne vice sui labori frustretur, affectuosissime ei commendatur. Cum ergo locus Gemblacensis vacaret pastore, Baldricus episcopus sollicita cum suis agebat deliberatione, quis dignus esset hujus Pastoralitatis curam suscipere. Ad summum placuit omnium sententiæ, Olberto gemina scientia adornato hunc locum præ omnibus competere. Igitur ab Episcopo, cum *a* INGOBRANDO abbate suo, accersitus, Dei & omnium judicio ad regimen ecclesiæ est electus, & per manus Ingobrandi abbatis & Godescalci archidiaconi illuc est destinatus. Gemblacenses ut audierunt inconsultis sibi Abbatem mitti, stulta rusticitate, episcopali dignitati, immo Dei ordinationi voluerunt obniti: nullam volẽtes ei exhibere subjectionem, cujus dolebant sine sua voluntate & consilio factam esse electionem. Stulti & cæci non intelligebant melius sua spe a Deo sibi consuli. Reliquum diei cum nocte superveniente in hac rebellionis obstinatione consumtum est. Mane facto, clarorum virorum qui legatione Episcopi fungebantur emolliti consilio, quamvis inviti destiterunt ab ausu temerario, vix tandẽ adducti submittere manus Abbati a Deo salutis suæ causa electo. Hoc factum est anno 1022. consecratus est autem undecimo Calendas Octobris. ANN. CH. 1048 24. Jul. *Fit abbas Gemblacensis.*

5. Adeptus ergo curam pastoralitatis, non segniter laborabat nomen Abbatis factis implere, & cum initio occurrisset ei magnæ rei præstandæ difficultas, quippe cum exterius ingrueret gravis rei familiaris tenuitas, interius autem horreret grandis irreligiositas, non facile memoranti credas, quam brevi & facile optata ei arrisit prosperitas, nam & prudenter cum indisciplinatos mores eorum corrigeret, pravas eorum vias, quibus illicite vagabundi aberrare solebant, spinis regularis disciplinæ sepiebat: deinde vias rectitudinis quibus ad vitam incedere deberent, eis ostendebat. Et doctus quod Pastor pastorum comminetur pastoribus, qui semetipsos & non gregem Dei pascunt, qui cum austeritate & potentia eis imperant, & nulla paternitatis affectione eos ab erroris devio revocant, nec a malo dolentes liberant; quod infirmum erat alligabat, quod confractum erat consolidabat, quod perierat requirebat: & exemplo evangelici Samaritani, ulceribus eorum vinum severitatis, & oleum pietatis infundebat. Nec eum spes fefellit: non enim prius destitit quam accepto ventilabro discretionis, quæ mater est virtutum, paleas vitiorum de area dominica excussit, & grana virtutum in horrea Dei, in pectoribus scilicet fidelium, purgata recondidit. Nec hoc satis esse visum est bonæ ejus intentioni semper in anteriora tendenti; sciens quippe quia otiositas inimica est animæ, suos jam satis imbutos sancta religione, studiis etiam litterarum docuit studiose insistere, ut dum per semitas Scripturarum oculis atque animis relegerent Patrum vestigia, scirent indubitanter eorum cavere avia, & ad viam veritatis sectandam nulla paterentur offendicula. *Pii Abbatis munia obit.* *Ezech. 34. 4.* *Luc. 10. 34.*

6. Itaque dum præter illa quæ extrinsecus erant, urgeret eum instantia illa quotidiana, scilicet animarum sibi commissarum sollicitudo continua, bonæ ejus voluntati cooperabatur utrobique divinitatis omnipotentia. Si quidem postquam interius vis divini amoris & fervor religionis recaluit, mox exterius ex bono rerum proventu, exuberavit rei familiaris opulentia. Quapropter vir Deo devotus Olbertus in bonam spem adductus, successus urgere suos cępit instantius, & videns monasterium cum officinis suis monachicę habitationi minus esse habile, quod pro sua brevitate sibi displicebat, & quia nulla decoris ornatum erat venustate; sperans de Deo qui dives est in misericordia, anno prælationis suæ primo, novæ ecclesiæ cœpit ordiri fundamenta. Videntes autem Christi fideles in dies proficere illum, voluntaria succurrendi ei oportunitate ejus animabant animum. Baldricus siquidem episcopus gaudens se non esse frustratum de Abbatis a se electi bona æstimatione, totum se transfudit in ejus dilectione, & ecclesiam in Banechim, & novellam ecclesiolam in Heis, decimam quoque in Bermissen in Sombresia Gembla- *Possessiones monasterio acquirit.*

a Ingobardus Herigeri successor anno 13. ordinationis suæ a VVolbodone episcopo Leodiensi ex abbatia ejicitur, quam ille Richardo Abbati Virdunensi reformandam commisit.

ANN. CH. 1048 14. Jul.

blacensi tradidit ecclesiæ. Eodem quoque tempore commissa pugna in Florinis *a*, inter LAMBERTUM Comitem filium Ragineri Longi-colli, & GODEFRIDUM Ducem, cum Lambertus ibidem gladiis cæsus accepisset vitæ finem, conjux ejus GERBERGA nobilissima, peccatis viri sui compuncta, cum animæ ejus absolutionem & requiem quæreret per eleemosynarum remedia, voluit ut ecclesia Gemblacẽsis, cujus ipse Comes defensor fuerat, debita animæ ipsius persolveret jugiter orationum munia. Unde salubri consilio accepto, annitente filio suo Comite HENRICO, feudum proprietatis suæ, quod Tortosa vocatur, in parochia Bauscui, tradidit Gemblacensi loco. Et quia ipse Comes infra parochiam Gemblacensem habebat aliquot mansiones jure beneficii regia manu collati, in viculo Egneis dicto, facto iterum justæ commutationis ratiocinio, Tortosam ipse recepit, & ad jus beneficii sui transtulit: Egneis vero proprietati ecclesiæ Gamblacensi transscribi fecit quod vicinitatis opportunitate utrique parti magis commodum fuit. Quod ne quis posterorum auderet convellere, corroboratum est regiæ manus auctoritate. Abbas Olbertus gaudens quia per auxilium bonorum virorum, labori suo bonum proventum Deus inferebat, ad augenda fratrum stipendia, quæ nimis tenuia erant, animum intendebat; & sciens monachorum esse ut labore manuum vivant ex Patrum & Apostolorum exemplo, continuato cum fratribus labore, secundum quod necessitas paupertatis exigebat, & voluntas obedientiæ suadebat, in opportunis supradicti prædii locis factis æstuariis, vivaria ad recipiendos pisces construxit, quod fratrum usibus satis utile esse providit.

Reg. S. Bened. c. 42.

VVolbodonis privilegium pro Gemblacensibus.

7. Successor Baldrici *b* VVOLPODO, quia omnino deditus erat sanctæ religionis studio, Olbertum abbatem religiosius ceteris vivere libenti accipiebat animo, & eum dignatus suo latere & auricula, eum contendere sua provocabat gratia. Unde quod ei primum occurrit, quæ antecessor suus illius gratia ecclesiæ Gemblacensi tradidit, suæ stipulationis auctoritate confirmavit. Insuper ipsam ecclesiam Gemblacensem immunitatis libertate donavit, & hujusmodi arcte testimonio posteris servanda assignavit:

„ VVOLPODO Dei disponente clementia, sanctæ Leodicensis ecclesiæ episcopus,
„ omnibus in Christo pie vivere volentibus. Unicuique Christi fidelium scimus
„ omnimodis esse elaborandum, ut promereri possit gratiam sanctorum: quia sic
„ tam propriæ fragilitatis, quam dæmonis, & hujus mundi concutimur fluctibus,
„ ut nonnisi eorum freti patrociniis subsistere possimus. Unde sancti Petri Apo-
„ stolorum principis, sanctique Exsuperii martyris, aliorumque sanctorum pa-
„ trocinia, quo potui modo, quærere deliberavi, quæ & omnibus tam præsentibus
„ quam futuris notificare disposui. Antecessor meus BALDRICUS, divino & ipse
„ tactus fervore, quamdam ecclesiam in Bavechum Gemblacensi dedit ecclesiæ,
„ in honore supradictorum dedicatæ. Dedit & decimas quorumquam, quæ qui-
„ dem in silva Sombreffiæ dicta ejusdem Gemblacensis ecclesiæ sariebant, quæ-
„ que nulli antecessorum alicui parochiæ assignaverant. Et hęc quidem sub testi-
„ monio testiũ idoneorum prædictæ ecclesiæ contulit, sed chartulam traditionis
„ morte præventus non fecit: in qua facienda volens me facere participem ejus
„ eleemosynæ, prædictum donum sub chartulæ forma consignavi. Addo & aliud
„ donum ex parte nostra, quod omnibus volo esse notum. Instructu nostro Abbas
„ & Congregatio prædicti loci ecclesiam novam ædificavit, juxta quam antiqua
„ relicta, quia erat parvula & cito lapsura, claustrum & omnia transmutare cu-
„ ravit. Sed his quandoque factis timent circuitionis obsonia ab ecclesia antiqua
„ exigenda esse ab Episcopis futuris, ea scilicet occasione quod monasterium de-
„ fierit ipsa esse. Cujus rei rationem diligenter investigans, cum multis comperi
„ ab ipsa ecclesia Gemblacensi servitia aliqua data non fuisse, circuitionis scilicet
„ jure, antecessoribus meis, ex quo eadem abbatia munificentia Regis subjecta
„ est sedi ecclesiæ Leodicensis. Hanc antecessorum meorum ecclesiam in futu-
„ rum

a Hanc Lamberti Lovaniensis Comitis cædem refert ad annum 1014. Sigebertus in Chronico, ubi notat Lambertum solitum fuisse gestare philacterium in quo sacræ Reliquiæ sanctorum continebantur, quorum patrocinio semper fuerat invictus; at exsiliente e collo phylacterio statim peremtum fuisse scribit. Certe olim Imperatores & principes semper secum sacras reliquias deferri curabant.

b Beati VVolbodonis vitam edidimus supra ad annum 1021.

„ rum decernimus conservandam; scilicet ut ab ecclesia Gemblacensi, salva tantum ordinatione pontificali, servitutem requirant circuitionis nullam, secundum sanctorum Canonum instituta permittant monachos ducere vitam quiete: ut tam pro nobis quam pro illis orationibus vacent in tota ipsorum vita. Ego VVOLPODO episcopus nomine & opere, subscripsi, & confirmavi. AN.CHR. 1048 14. Jul.

8. Baldricus sæpe supra nominatus episcopus, cum retributore omnium Deo faciens commercium proficuum, sibi elegit de perituris æterna ab eo mercari. Ideo eum adoptans heredem, patrimonii sui monasterium in honore fratris * Domini fundavit in insula Leodicensi, ac portionem substantiæ temporalis, quæ ex multa copia nobilium parentum suorum eum contingebat, delegavit ibi, sed immaturo raptus funere, non potuit in hoc votis suis ad plenum satisfacere: cujus loci providentia, quia nulli adhuc assignata erat, ad manum solius Episcopi spectabat. Unde successor Baldrici Vvolpodo pie sollicitus, habito consilio cum suis familiaribus, deliberavit locum prudentissimi abbatis Olberti committere manibus: quod ille diu multumque reluctatus declinavit humiliter, ac vix tandem anno Domini millesimo vigesimo-primo suscepit obedienter, & exsecutus est viginti-octo annis prudenter. Nam ædificato claustro cum officinis suis, prout patiebatur opportunitas temporis, colligens hinc inde viros bene directos ad normam disciplinæ regularis, & maxime ex disciplina abbatis Richardi, qui tunc temporis ubique prædicabatur in fervore sanctæ religionis; primus illic propositum monachicæ professionis instituit, & quoad vixit, locum illum ad laudem Dei & hominum strenuissime gubernavit.

Olbertus fit abbas S. Jacobi Leodicensis. * S. Jacobi.

9. Nec minus insistens concepto operi Gemblacensis ecclesie, quidquid a semetipso omnimodis laborando poterat extorquere, totum satagebat expendere in utilitatem rei ecclesiasticæ, unde ad tam promtum bonæ intentionis affectum subministrabat divinitatis gratia optatum effectum. Siquidem arridente sibi multo successu prosperitatis, maturius sua spe vidit consummationem cœpti operis, infra triennium fere ædificata ecclesia cum utensilibus suis, constructo etiam claustro cum officinis suis, & quod magis ei erat in voto, jam ad plenum fervēte ibi sanctæ religionis studio, literalis quoque scientiæ non mediocriter vigente exercitio. Ipse nullam pæne nec curis animi, nec labori corporis laxans quietem, semper tendebat ad operis consummationem. Ita omnibus apparatis ex voluntate, dedicationem illius ecclesiæ celebrari fecit, maxima omnium vicinorum alacritate, a DURANDO *a* venerabili Leodicensium præsule 8. Calendas Augusti, anno 1022. Nec multo post oratorium sancti Pauli, situm infra claustrum, sexto Calendas Junii, a successore Durandi REGINARDO dedicari fecit, apud cujus animum, maximum amicitiæ locum obtinere meruit. Postea etiam constructo duplici oratorio, inferius scilicet in honore sancti Johannis Baptistæ & Johannis Evangeliste, superius in honore sancti Michaelis archangeli & Stephani protomartyris, ab eodem Reginardo dedicari fecit secundo Idus Augusti. Corpora etiam venerabilis & Deo digni fundatoris nostri Vviberti, & trium prædecessorum suorum Erluini, Herivardi & secundi Erluini, in hanc cryptam reverenter fecit transportari.

Ædificat ecclesiam Gemblacensem.

Quæ a Durando dedicatur.

10. Idem fidelis dispensator & prudens, quia quærentibus primum regnum Dei & justitiam ejus, etiam necessaria corporis in tempore sunt adjicienda, laborabat omni qua poterat instantia, undecumque, annuente sibi Deo, acquirere prædia, ut dum eis pro facultate loci externa suppeterent, ipsi sine murmurationis impedimento tranquillius & expeditius Deo deservirent. Disposita itaque ordinatius solito re familiari, ut absque typo & mora, constituta fratribus stipendia possent suppeditari, quidquid excrescebat ad utilitatem posterorum expendere satagebat, sciens quia quidquid supererogaret, a vero Samaritano Deo, qui custodit Israel, reciperet: nec enim labor suus cessavit, quia tamdiu laboravit, donec res ecclesiæ quas tenuissimas invenit, non parum augmentavit, & ut ita dicam

Curat rem familiarem

a Huic Durando tribuebatur Epistola contra Berengarii errores, ad Henricum Francorum regem, sed perperam: quippe qui anno 1024. ante natam Berengarianam hæresim obiit, & etiam antequam Henricus regnum iniisset: hanc autem epistolam a Deoduino Leodiensi episcopo scriptam fuisse probatur in tomo 4. Analectorum.

ANN.CH. 1048 14. Jul. pæne duplicavit. Interdum autem dato pretio, undecumque poterat fideliter emit, aut suo labore, devotione fidelium pro salute eorum ecclesiæ nostræ tradi obtinuit; quæ diversis locis a diversis personis, diversis ratiociniis undecumque corrosa fuerant; quæ quia numero sunt plura, sed quantitate parva, & redituum æstimatione non adeo magna, a nobis sub numero perstringi non possunt omnia. Hujus etiam tempore, Hubetho Heribrandi filius, domini Vviberti ex sorore Renuide nepos, tactus amore pietatis & justitiæ, annitente sibi Gudetha sua nobilissima conjuge, reddidit ecclesiæ nostræ partem, quæ sibi cesserat ex medietate, a patre suo Heribrando nobis direpta violenter & injuste, monitus exemplo sororis suæ Richeldis, quæ, ut supra diximus, partem suam retulerat, ad justas preces ecclesiæ Gemblacensis. Hujus etiam Hubethonis filii, Hubertus scilicet Tretuinus *, tertiam partem de villa Pricen ecclesiæ nostræ tradiderunt. Idem dominus abbas Olbertus alodium in villa Masau & in Bietrinis dedit, &c.

*f. Et Retuinus.

Pauperes tempore famis alit.

11. Quid autem dicam? eo tempore nimia annonæ caritas totam profligavit Galliam, anno videlicet 1043. tam sibi a Deo in faciendis eleemosynis cumulavit gratiam, quam apud homines in aucta ecclesiastica resibi acquisivit gloriam. Quasi enim alter Joseph præscientiæ tactus gratia, frugum ubertate superioribus annis sua repleverat horrea, de quibus pauperum suorum in tempore relevare penuriam parabat Dei providentia. Et cum multi alii ducti avaritiæ spiritu, aliorum inopiam ad suum verterent commodum, posthabita misericordia pauperum, dum sua aut tenacius servant, aut vendunt carius; hic nec sua sibi servare per tenaciam, nec aliis vendere voluit per avaritiam, sed ipsius Dei creditor effectus, cœpit esse laudabilis usurarius. Nolens enim parce seminare, ne & parce meteret, seminabat in benedictionibus, ut de benedictionibus meteret vitam æternam: & quia hilarem datorem diligit Deus, non ex tristitia aut ex necessitate eleemosynarum implebat opus, sed pietatem misericordissimi cordis ostendebat ex hilaritate vultus. Præter illos enim, qui singulis horis euntes & redeuntes de ejus participabant benedictione, non paucos domesticos ecclesiæ, ut dignum erat, sustentabat de penu matris Ecclesiæ, constituta eis sine dilatione diurni viatici stipe. Et hoc in eo poterat esse miraculo omnibus, quod cum esset in eleemosynarum largitate tam profusus, in relevanda aliarum Congregationum inopia tam paterne prodigus, in vicinis suis etiam nobilioribus in tali temporis articulo consolandis, tam liberali opportunitate paratus, cum etiam suos, scilicet ecclesiæ homines, sua compassione juvaret, laxando opportune solitos terræ reditus, gregem Christi in solitudine claustrali divinæ servituti vacantem numquam habuit ..... immisericordius, sed sufficientia proveniente sibi cælitus, toto humanitatis affectu, serviebat Deo servientibus.

Ecclesiam ornat.

12. Nec videtur esse prætereundum dicere, quantum in ornanda ecclesia fuerit ei studium: quamvis enim dicatur: In sancto quid facit aurum? non habebat tamen in exterioribus rebus unde desiderium animi sui ostenderet erga Deum, nisi ea quæ prima mortales putant, liberaliter expenderet erga Dei cultum; quod nonnihil valere nulli est dubium, sive ut inde necessitatis tempore subveniatur indigentiæ pauperum, vel Deo servientium, sive ut inde ecclesiasticæ utilitati opportune magis comparetur commodum, sive quia homines bruti, & omnia æstimantes magis ex animo suo, quam ex veritate rerum, nihil pæne ducunt cultu & reverentia dignum, nisi quod ex iis quæ ipsi temporaliter amant, viderint adornatum. Immo utrobique declinans crimen avaritiæ, quæcumque unde potuit prudenter conradere, in ornamentis ecclesiæ maturabat impendere:, quorum summam hic perstringere non est quidem difficile, quia quotidie est oculis ea inspicere. Fecit tabulam argenteam ante altare sancti Petri, anaglypho opere non indecore cælatam, duas quoque alias argenteas minoris quantitatis, frontale quoque ad altare sancti Exsuperii martyris, candelabra argentea fusilia duo, calicem aureum unum, argenteos sex, thuribula argentea duo, textus Evangeliorum unũ aureum, tres argenteos, Epistolarum argenteum unum, capsas Reliquiarum argenteas duas, capsas ex palliis decem & octo, casulas duas, decem diaconalia, duo subdiaconalia, quatuor albas, stolas, tapetia, & alia quę quamvis numerentur inter subicinia, ejus tamen industria & studio sunt comparata, aut ejus amoris gratia a fidelibus ecclesiæ collata &c.

NOTA.

13. Et

13. Et quia cum religionis studio vigere fecerat etiam litteralis scientiæ studium, ne & in hoc eis deesset unde hujusmodi artis exsequerentur exercitium, subministravit eis etiam copiam librorum: non passus enim ut per otium mens aut manus eorum torpesceret, utiliter profectui eorũ providet, dum eos per scribendi laborem exercet, & frequenti Scripturarum meditatione animos eorum ad meliora promovet. Appellens ergo animum ad construendam pro posse suo bibliothecam, quasi quidam *a* Philadelphus, plenariam vetus & novum Testamentum continentem in uno volumine transcripsit historiam; & divinæ quidem Scripturæ *b* plusquam centum congessit volumina, sæcularis vero disciplinæ libros quinquaginta. Mirandum sane hominem unum in tanta tenuitate rerum, tanta potuisse comparare, nisi occurreret animo, timentibus Deum nihil deesse. ANN. CH 1048 14. Jul. Bibliothecam instruit.

24. Ego sane dum studiorum ingenii & laboris tanti viri recordor, omnino demiror quod in eo geminæ scientiæ tam egregie claruerit vigor; a puero enim in solitudine claustrali educatus, tam sollers & prudens apparuit in disponendis mundanis rebus, ut vix aliquis sæcularium videretur ei præferendus; & contra dum se restringeret ad rigorem monasticæ conversationis, id ipse inter strepitum ecclesiasticæ procurationis explebat subsecivis operis, quod vix aliquis alter attingeret vacans Deo in quiete monasticæ solitudinis. Nec frustra fama nominis ejus ubique discurrebat, de cujus doctrina tam dulcis odor longe lateque crescebat. Exceptis enim illis, quos in subjectione sua in studio & religione nutrivit, multas clericalis ordinis personas, quosdam etiam curiales doctrina sua promovit, quorum illustris probitas vel dignitas, postea sanctæ Ecclesiæ magnæ utilitati & honestati fuit; sed & in hoc ecclesiis Dei ejus laudabilis memoria adhuc vivit, quod vitas aliquas Sanctorum aliquibus in locis liquide & polite composuit, & de gestis eorum in laudem Dei, secundum regulam musicæ disciplinæ, in qua multum valebat, dulcissime cantus modificavit. Inter quæ quia rogante Raginero Comite vitam sancti Veroni confessoris composuit, cantum etiam de eo melificavit; antiphonas quoque super matutinales laudes in transitu sanctæ Vvaldetrudis. Ipse Comes Raginerus & Hathuidis conjunx ejus, quidquid prædii habebant . . . . in dominio ecclesiæ nostræ tradidit. Ejus studia.

15. Tam laudabilem vitam & utilem degens, postquam infra triginta septem annos exegit tempus suæ prælationis, sensit se a Deo invitari ad bravium supernæ vocationis, & exemplo Domini Jesu, qui transiturus ad Patrem cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos, etiam ipse filios suos, quos Deo in sinu maternæ dulcedinis genuerat, & affectu paternæ sollicitudinis educaverat, usque in finem dilexit. Quia duobus monasteriis præerat, & ob id continua regendi instantia, alternatam habitationem suam mutare consueverat, tunc in Gemblacensi cœnobio aliquamdiu commoratus, natalem apostolorum Petri & Pauli sollemnizabat, & congregatis filiis suis prolixe & pie sermocinatus est eis; & quantum poterat facundia diserti doctoris, & pietas affectuosi patris, monebat eos, ne ab aratro dominici operis oculos averterent, & ut ab fermento sæcularium caverent, ut non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus bona providerent, & cetera id genus, quæ pii & sapientis viri eructabat pectus. Inter loquendum ante altare sancti Petri eos eduxit cum psalmodia & oratione, pastorum Pastori eos commendavit, ab omnibus commissis pastorali potestate absolvit, & spirituali sanctificatione benedixit, & ut ultimum vale non sine lacrymis eis fecit, Leodicum abiit. Urgebatur enim tristi nuntio de infirmitate gloriosi episcopi VVATHONIS, cui etiam ipse hoc debebat, propter reverentiam debitæ subjectionis, quod ejus condiscipulus, & a puero fuerat contubernalis, & abinde inita inter eos amicitiæ gratia, cum ipsa ætate sine querela simul concreverat, & ut ita dicam, cum eis insenuerat. Morti proximus suos ad virtutem hortatur VVathonis episcopi pius obitus.

16. Episcopus gaudens se consolatum esse optata visitatione amici, ab eo in nomine Domini secundum præceptum Apostoli Jacobi expetiit inungi. Facto inunctionis officio, cum missionem peteret ab Episcopo, & adhuc de spe vitæ fiducia-

a Notus est ob famosam Bibliothecam Ptolomæus Philadelphus Ægyptiorum rex, Ptolomæi Lagi filius. Videsis Josephum lib. 12. Antiquitatum Judaicarum.
b Scripturæ divinæ nomine non solum libros, quos vocant, Canonicos intelligit, sed & sanctorum Patrum opera; quæ etiam medii ævi scriptores, sacræ aut Divinæ scripturæ vocabulo sæpe designant.

ANN. CH. 1048 14. Jul.

liter quæreret ab eo, Episcopus tactus Spiritu divino; Hodie, inquit, non moriar, o amici mei, sed cras in Christi nomine succurrite mihi. Ille desperans de vita amici, resolutus in lacrymas, nec valens temperare dolori: Non sinat, inquit, Deus me septem dies supervivere tibi. Et ad monasterium sancti Jacobi cui præerat regressus, cœpit destitui viribus corporis, mox etiam vexari acutis febribus. Quid multa? secundum prædictum, & votum piorum virorum crastino die, quod est octavo Idus Julii, Episcopus migravit ad Dominum. Abbas autem, qui Episcopo dimidio animæ suæ septem dies supervivere voluit, ipso die septimo, quod est secundo Idus Julias, felicem spiritum cælo reddidit, anno Domini millesimo-quadragesimo-octavo, postquam Gemblacensi per annos triginta septem, Leodicensi vero cœnobio circiter annos viginti novem regnasset.

Cui Olbertus diebus septem supervivit.

17. Quo venerationis honore, quo miserationis dolore prosecutus sit grex cœnobii utriusque, qui in Christo sub ejus profecerat institutione, supervacaneum est memorare. Gemblacenses siquidem audita pii Patris infirmitate, cui post Deum & primum nostri loci constructorem Vvibertum, quidquid pæne habebant audebant imputare, piæ dilectionis alis non distulerunt illuc convolare. Contristabat eos non mediocriter amantissimi Patris destitutio, sed plusquam dici vel credi possit, miserabili contristabantur infortunio, quod carendum eis esset corporis ejus pignore pretioso; & si aliquam viam eis aperuisset Dei dignatio, nihil optabilius eorum omnium insedit animo, quam id agere aliquo modo, ut corpus defuncti referrent Gemblacensi cœnobio. Sed id nec precibus obtinere, nec aliqua omnino ratione potuerunt efficere, gaudentibus civibus ad tutelam civitatis suæ præsentialiter tam sancti viri patrocinia pervenisse. Sepultus est igitur in ecclesia sancti Jacobi, ut decuit primum Abbatem ipsius loci, cum hoc [a] Epitaphio.

Gemblacenses corpus ejus frustra

Hic jacet Abbatum speculum, decus & monachorum,
Abbas OLBERTUS, flos paradise tuus.
Præfuit ecclesiis normali tramite binis;
Legia corpus habes, Gembla carendo doles.

18. Perlato ad Gemblacenses tam tristi nuntio, omnibus palam factū est ipsius veritatis testimonio, qua pastoralitatis sollicitudine omnes habuerat, qua paternitatis dulcedine omnes nutrierat, qua caritatis unanimitate omnes a parvo usque ad magnum sibi in Christo divinxerat. Quis enim poterit dicere, quis dicenti poterit credere, quantus ilico omnium factus sit concursus, quantus fratrum mærentium fuerit luctus, quantus pupillorum & viduarum dolor, quantus pauperum clamor? Ab omnium ore actio tam pia, & exaudibilis pro absolutione animæ ejus ab amicis Christi ad cælum transmittitur oratio. Quis enim tam affectuosas vidit exsequias? Quis, inquam, tam pias, tam meritas, tam profusas dubitet Deum acceptasse lacrymas, quas non extorquebat carnalis affectionis necessitas, sed quas eliciebat placita Deo spiritalis delectationis pietas? Qui ergo tot amicos conciliarat sibi iniquitatis mammona, receptus est ab eis in æterna tabernacula, & quia bene ministravit, gradu bono acquisito sibi, cęlestis curię adscriptus est dignitati. Credo nos modo illic sua tutabitur gratia, quos hic tam paterna nutrivit misericordia. Amen.

Ejus exsequiæ.

ANN. CH. 1048 24. Sept.

VITA S. YSARNI ABBATIS
MONASTERII S. VICTORIS MASSILIENSIS.

Auctore ANONYMO æquali.

Ex mss. codd. Regiæ Bibliothecæ & S. Victoris Massiliæ.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

ILLUSTRIORIBUS Galliarum abbatiis jure merito annumerandum est antiquissimum sancti Victoris Massiliensis monasterium, quod a celeberrimo Johanne Cassiano constructum

[a] Chapeavillus in notis ad cap. 61. Anselmi Leodicensis, monet Olbertum in choro monasterii sancti Jacobi sepultum jacere, atque ad ejus tumbam in ære sculpta haberi hæc verba: *Anno Domini* 1048. *pridie Idus Julii, vita decessit Dominus abbas Olbertus hujus cœnobii primus, vir summa prudentia & honestatis, qui subrogatus de Gemblaco viginti & octo annis huic monasterio præfuit.*

*ctum fuisse, sæculo quinto ineunte, testes sunt Prosper Aquitanus, Gennadius, aliique quamplurimi auctores, qui vel de eo, vel de Victorini monasterii historia scripserunt. Ibi sæculo undecimo floruit beatus Ysarnus, cujus vitam ab auctore æquali descriptam, ut ex multis ejus locis patet, hic exhibemus. Sed quisnam fuerit ille auctor nos plane latet, cum ejus nomen nec ex mss. cod. nec aliunde rescire licuerit. Id unum ex ejus Prologo nobis compertum est, eum monasterii sancti Victoris monachum non fuisse, quandoquidem se ad illud accessisse dicit, ut sibi fa*mosissimæ illius religionis cælestes choros cerneret, eorumque orationibus se commendaret. *Sed quisquis ille fuerit, nihil nisi certum & exploratum protulit, quæ scilicet a beati viri ut plurimum discipulis, quorum etiam nomina refert, didicerat. Porro hanc vitam primo habuimus ex monasterio Massiliensi ad nos transmissam; sed postea cum conficiendo Bibliothecæ regiæ codicum mss. catalogo operam daremus, eamdem Vitam invenimus in veteri codice, cujus scriptura ad beati Ysarni tempus accedit, ex quo eam cum Massiliensi apographo collatam, adjuncto etiam Prologo, qui in priori nostro exemplari desiderabatur, proferimus.* ANN. CH. 1048 24. Sept. Vitæ auctor.

2. *In vita monastica institutorem habuit Ysarnus abbatem Guifredum, seu, ut alii appellant, Siffredum seu Vvifredum, suum decessorem, quem uti beatum Massilienses venerantur. & quidem eo titulo in Martyrologio Gallicano Andreæ Saussayi donatur die duodecima Septembris in supplemento. Eumdem* Sanctum *hac ipsa die appellat Hugo Menardus in Martyrologio Benedictino, & Bucelinus in Menologio. Ejus vero elogium paucis verbis absolvit auctor Bullæ, quæ sub Benedicti IX. summi Pontificis nomine vulgo circumfertur.* Claruit, *inquit*, sacris virtutibus VVIFREDUS abbas loci director, qui se mundo crucifixit, & mundum sibi. *Cujus quidem bullæ, etsi dubiæ auctoritatis, testimonium ideo huc referre visum est, quod aliis monumentis certis & indubitatis confirmetur. Certum quippe est monasterium Victorinum sub Guifredi abbatis regimine multum effloruisse, quod patet cum ex variis Principum ac virorum nobilium donationibus, quæ tunc factæ fuerunt, tum ex ipsiusmet Ysarni vita, ubi* vir Deo amabilis Guifredus *dicitur* Abbatis officium strenue gessisse, *quem cum* Dominus bene meritum remunerare- . . disponeret, vitam ille dignissimam beato fine conclusit. *Mors ejus ad annum 1021. revocatur, quo ipsi beatus Ysarnus in monasterii regimine suffectus est. Ejus corpus altari impositum publicæ populorum venerationi patere monet Guesnaius in Cassiano illustrato.* Guifredus abbas Massiliensis.

3. *Monasterium Victorinum, quod ob varias barbarorum incursiones sæpius devastatum fuerat, restaurare cœpit Guifredus, absolvit Ysarnus; sub cujus administratione, non pristinum tantummodo, sed multo majorem quam antea habuerat, splendorem recepit. Tanta quippe tunc fuit beati viri fama, ut ecclesiarum vicinarum Antistites, ceterique Provinciæ Optimates, ejus amicitiam & precum societatem certatim ambirent, ut probant varia instrumenta, quæ in monasterii Chartario descripta habentur. Nonnulla proferunt Historici Provinciæ, inter quos Antonius de Ruffi, pag. 58. & seqq. Historiæ Provinciæ Comitum, refert donationem* mansi in villa Ausomnis *dicta, quem Vuillelmus Comes ejusque uxor Lucia, anno 1030. monasterio Victorino concesserunt. Anno sequente Bertrannus Comes duos alios mansos donavit. Idem anno 1044. ecclesiam sancti Primatii cum burgo & terris quas ibi possidebat, beato martyri Victori donavit, cujus chartæ Provinciæ episcopi & viri nobiles subscripserunt. Ecclesiam sancti Genesii sive sancti Honorati, prope muros Arelatensis civitatis constructam, cum multis ecclesiis & aliis rebus ab ea pendentibus ipsimet Ysarno tradidit Raimbaldus Arelatensis archiepiscopus, ut ex illius donationis charta patet, quam referunt Sammarthani in Catalogo archiepiscoporum Arelatensium. Ecclesiam sancti Justi donavit Pontius Massiliensis episcopus, Petrus Aquensis ecclesias sancti Maximini, Sanctæ Mariæ & alias. Petrus vero Sistariensis vicum de Orbasaco; & ecclesiam sancti Petri apud Fontelaneam Gerardus ejus successor. Habemus præ manibus chartam Leodegarii archiepiscopi Viennensis ex Chartario Celsiniacensi, in qua testatur se monasterium sancti Ferreoli Victorino monasterio subjecisse* ob laudabilem ejus famam, *quod tamen monasterium idem Antistes, post beati Ysarni obitum, Brivatensibus ecclesiæ sancti Juliani canonicis attribuere coactus est.* Ysarnus ei succedit. Cui multæ fiunt donationes.

4. *Perstat etiamnunc illustre sancti Victoris monasterium sub beati Benedicti Regula, quamvis nulli Congregationi addictum; in quo præter sanctum Ysarnum complures sanctitate & doctrina viri celebres hoc XI. sæculo floruerunt. Ex iis fuere duo Arelatenses episcopi, Pontius & Rayambaldus, quos sub Ysarni disciplina ibidem vixisse testatur vitæ auctor: iis accensendi alii ex sancti viri discipulis, qui ad varias sedes assumti sunt, ut Aycardus ad eamdem Arelatensem, Petrus ad Aquensem, &c. sed præ ceteris monasterium Victorinum illustrarunt Bernardus & Richardus fratres, uterque Cardinalis & Apostolicæ sedis legatus, sub Gregorio VII. summo Pontifice, atque unus post alterum sancti Victoris abbas, quorum laudes variis in locis perstringit ipsemet Gregorius, potissimum lib. 7. epist. 7. ad Richardum, ubi Bernardum jam defunctum* sanctæ memoriæ, *&* sanctum ejus fratrem *appellat. Ex eadem epistola deprehendi potest quisnam tunc fuerit monasterii Victorini status: sic enim Richardum ad ejus regimen suscipiendum hortatur.* Volo ergo ut fratres tuos nullomodo pertinaciter resistendo contristes, sed voluntati Dei, & sanctorum fratrum facile acquiescas. Volumus etiam atque monemus, ut in quantum potes, spes sanctorum fratrum de te vana non fiat, sed Spiritum sanctum fratris tui viriliter induas, sæcularia ac juvenilia desideria ut mortem fugias, sanctæ Regulæ medullitus te adstringans, ne occasione tuæ juventutis, monasterium sanctum, quod avertat Deus, patiatur aliquod detrimentum religionis. Notum autem tibi facio, quia desiderium mihi est, monasterium sancti Pauli Apostoli, & monasterium Massiliense tanta caritatis unione constringere, ut & illud semper pro amore beatissimi Pauli ex apostolica auctoritate succrescat, beatissimi Pauli monasterium ad sanctam religionem ex illius monasterii religione proficiat. Viri ibi illustres.

ANN. CH. 1048 24. Sept. *Alii Pontifices variis postea diplomatibus monasterii Massiliensis possessiones ac privilegia confirmarunt. Inter eos vero enituit potissimum Urbanus V. qui ex ejusdem loci abbate ad summi Pontificatus apicem evectus est, de quo fusius agendum erit suo loco. Alios viros illustres plurimos protulit celebre monasterium: atque inter alios Hugonem quemdam sacristam, qui anno 1255. e vivis excessit. Sed de his consulendus Cassiani illustrati liber jam a nobis laudatus, qui etiam beatum Comitem Eleazarum, virum sæculo superiori sanctitate celebrem, eo in loco educatum fuisse scribit.*

Cultus. 5. *Epitaphium sancti Ysarni tumulo inscriptum, rudi licet minerva exaratum, post vitam ejus proferemus. Ejusdem beati viri festivitatem sollemniori ritu, ac cum officio proprio quot, annis celebrant Victorini monachi die 14. Septembris, quo e vivis excessit. Consentiunt varia Martyrologia, in quibus eadem die Ysarni memoria celebratur. At paullo post ipsius mortem festivitatem ejus fuisse institutam colligi potest ex hymno, qui pro ea celebritate compositus in cod. regio quem non multo post ejus mortem scriptum fuisse diximus, habetur. Is idem est ipse qui etiamnunc in ejus officio canitur, cujus hoc initium;*

Diem festum celebremus Exemtus præsentibus,
In divinis laudibus, Et optatis præsentatus
Quo beatus est Ysarnus Domini conspectibus, &c.

INCIPIT PROLOGUS.

CUM ad venerabile monasterium Massilias, ante hos non multos dies venissem, ut famosissimæ illius religionis cælestes in terris choros cernerem, & eorum me orationibus commendarem; inter innumerabiles sanctorum memorias, quorum ibi numerosus requiescit exercitus, beati Ysarni abbatis recens defuncti monumentum a diversorum ægrotantium populis frequentabatur......... tam cita remedia pie petentibus ibi obtinentur a Domino, tamquam jam omnes alii sancti huic omnem suam virtutem...... dans concessissent. Hujus igitur tanti viri recordatione succensus, de vita ejus & conversatione atque virtutum ipsius meritis fidens, prout Dominus dederit, aliqua dicere cupio, non ut rei satisfa......... quippe quæ humani eloquii......... sed ne omnino tanta gloria Dei......... silentio, & ut sancta Ecclesia filiorum virtutibus......... saluberrima viri sanctissimi notitia non fraudetur. Est etiam quod me ad scribendum de eo plurimum provocat, quia tanto certior sum me sincerissima veritate locuturum, quanto ob recentem viri memoriam, eorum quæ dicturus sum tota pæne Provincia testis occurrit, & maxime multi venerabiles valde monachi discipuli ejus, quos certe credo tamquam mortem vitare velle mendacium, in quorum conversatione, ut breviter de illis omnia dixerim, ipsa perspicuæ magistri vita refulget: quod opus eo gratius debet ab omnibus suscipi, quo ejus de quo scribimus virtus nostra proprie tempora decoravit: fietque ut recens sanctitas & moderna miracula duritiam nostram facilius fortasse compungant, dum jam non recusat infirmitas hominum velut impossibile, quod sui temporis hominem noverit implevisse; dumque unius moderna victoria æmulos concitat, excussa quisque segnitia spirituales nequitias oppugnare & evincere studiosius elaborat, quapropter incipiamus jam in nomine Domini Jesu, quod facere instituimus, ne se prærogativa sanctitatis & nobilitate virtutum præter nos insigniri antiquitas glorietur. *Explicit prologus.*

INCIPIT VITA.

CAPUT. I. Ysarni patria. BEatus YSARNUS honesto genere, longe futurus virtute honestior, ex Tolosana patria natus apud Fredelesium, qui est ejusdem patriæ vicus, in canonicatu nobili a religiosis viris educatus, atque edoctus est; ubi quantum in eo loco tunc poterat fieri, grammaticam & ecclesiasticos cantus tanta vivacitate puerulus didicit, ut nequaquam fortuito, sed veluti prophetico quodam spiritu nomen hoc ei fuisse inditum non injuria videatur. Ys enim hebraice, vir apud nos dicitur, Arnus autem lingua patria acutum sonat. Ysarnus igitur virum designat acutum: sed peritiam cantuum tunc, & in omni vita ejus tanta vocis elegantia decorabat, ut in quantolibet concinentium cœtu perquisitus, omnium voces facile superans, cujusdam etiam modulationis Angelicæ suavitate condiret.

Vocem habet suavissimam.

II. Cum vero jam adolescentiæ limina contigisset, quæ plerosque mortalium rapit in voraginem mortis, & commune omnium discrimen, communisque tentatio adole-

adolescentulum perurgeret; qualem se præbuerit, qualiter pro anima carni, & incentori ejus hosti antiquo restiterit, qualiter eo tempore quo alii corruunt, iste cælibatus Angelici palmam rapuerit, non est nostræ facultatis edicere. Ferunt enim eum usque ad terminum vitæ integram illibatamque virginitatem servasse. Nihil vero, ut in ea ætate solet, in verbis ejus tumidum, nihil durum resonare, nihil in actibus ejus superbum aut incompositum apparere, nihil in gestu totius corporis protervum, nihil fluxum aut lubricum, nihil postremo in omni ejus habitu indecorum videbatur: sed in omni verbo, in omni actu, atque omnium membrorum officio mira gratia sancti se Spiritus vasculum declarabat. Tunc vero omne consilium suum in Domino statuens, eum vitæ modum studiosissime perquirebat, quo apud Deum se gratius commendaret. ANN. CH. 1048. 24. Sept.

III. Per id siquidem temporis, præstante, ut credimus, divinitate salutis occasionem adolescenti, quemdam GAUSCELINUM *a* abbatem, dum vicum illum forte pertransiret, de verbo Dei tractantem audivit, a quo paterne suasus, & velociter persuasus, furto pietatis, patrio mox solo sublatus est. Eo itinere contigit ut Abbas idem, disponente eo, qui vas Spiritus-sancti Ysarnum domui suæ Massiliensi judicaverat præponendum, propinquos suos quosdam nobiles visitaturus ad urbem Massiliam properaret; sed cum in Agathensi opido diebus aliquot demoraretur, famulus Dei Ysarnus metuens, ne quod ex dilatione proposito suo impedimentum, amicis forte prosequentibus, obveniret, ab STEPHANO venerabili viro, ipsius civitatis episcopo, sanctæ religionis habitum suscepit. Hoc quoque satis congrue divina Sapientia dispensabat, ne in monasterio Massiliensi postmodum militantem Abbas jam dictus velut suum monachum acrius, importuniusque repeteret, si ei per seipsum religionis habitum imposuisset. Post paucos denique dies Massiliam veniunt; at Gauscelino amicorum consabulationibus occupato, devotus Deo adolescens sepulturas interim martyrum sollicitus circuit, cognoscendi omnia desiderio rapitur, atque a paucis Fratribus, qui restituto recens monasterio, ibi satis regulariter vivere cœperant, singula percunctatur. Nam illud famosissimum toto orbe cœnobium, quod beatissimus olim construxerat CASSIANUS, destructum a Vandalis, usque ad eorum tempora ruinas tantum antiqui operis prætendebat. Hi religiosum adolescentis mira caritate studium prosequentes, desideriis ejus satisfaciunt, per omnia sanctuaria hominem ducunt. Hunc, *b* aiunt, locum venerandus martyrum, cui numquam frustra supplicatur, tenet exercitus, quos per hos totos late patentes campos, sanctorum Confessorum, hujus loci quondam monachorum, circum circa innumerabilis populus ambit. Ibi autem seorsum sacrarum Virginum turba quiescit. At in illo interiori sacrario, quod in ipso naturali saxo excisum vides, primitivorum Christi testium, sanctorum Innocentium scilicet, quos huc secum beatissimus Cassianus Bethleemiticus primum cœnobita devexit, multæ ac metuendæ reliquiæ continentur. Quibus ille auditis, amore sanctorum vehementer accensus, altiusque ab imo pectore suspirans: Deus bone, inquit, quam terribilis est locus iste, & ego nesciebam! Vere non est hic aliud nisi Domus Dei & porta cæli. Quid plura? a Fratribus illi cohabitatio suadetur. Ille vero se nullo pacto a loco recessurum dicit. Communi voto statim ne a Gauscelino abbate reposceretur, occulitur. Gauscelinus per amicos suos potentes civitatis acrius monachum repetit; at illi a Fratribus clanculo persuasi, verbis multa agentes, ut inter hujusmodi trajectores assolet fieri, tandem precario rem componunt. Ita ille qui pio furto sancti adolescentis parentes paullo ante deceperat, digna vicissitudine a suis propinquis & ipse deceptus est.

Vestem monasticam suscipit.

Monasteriū Massiliense restituitur.

IV. Mox vero Ysarnus tamquam descriptum illud Sapientis in pectore gerens: *Quodcumque potest manus tua facere, instanter operare: quia nescis quid futura pariat dies*: tanto fervore regularem viam currere cœpit, ut in cunctis in brevi etiam perfectioribus admirabilis videretur. Et primū quidem illud Samuelis præ oculis habens: *Quia melior est obedientia quam victima, & peccatum ariolandi est repugnare, & scelus Idololatriæ nolle adquiescere*: tanta humilitate, tantaque caritate & patientia, non solum patri monasterii, sed cunctis etiam fratribus obediebat, ut qui

Eccl. 9. 10.

Ysarni pia exercitia in monasterio

1. Reg. 15. 22.

a Cujusnam loci fuerit abbas iste Gauscelinus, reperire non licuit.
b Vide Guesnaium in Cassiano illustrato lib. 2, cap. 22, ubi singillatim recensentur sanctorum reliquiæ hic laudatæ.

ANN. CH. 1048 24. Sept. qui eum forte non cognosceret, non tamquam unum ex aliis, sed tamquam extremum quemlibet omnium clientulum reputaret. Non ejus obedientiam ulla contradictio, non ulla summurmuratio, non rugationarium, nulla denique vultus asperitas, nulla prorsus indignationis, vel impatientiæ quantulacumque significatio defuscare; sed cum ad omnia vel extrema ac vilissima quæque officia se præberet, tam gratiosa hilaritate omnia condire, ut magis cunctis sola ejus hilaritas, quam aliorum cujuslibet grandis operatio complaceret. In divinis sane rebus ita habebatur assiduus, ut divinas ori ejus laudes, nisi legeret, sola reficiendi vel dormiendi ratio paullisper subripere videretur, quin & ipsa lectio erat oratio. Non enim magis in ea quid intellectum instrueret, quam quid compungeret quæritabat. Didicerat quippe a Magistro bono, semper esse orandum. Nullus igitur detractioni, otiosisve sermonibus dabatur introitus, cum omnia pæne tempora jugis oratio detineret. O beata adolescentis initia, quibus ipsorum senum difficile consummatio comparatur! O felicia tirocinia, quibus aliorum jam virtus emerita cedit!

V. Fit Prior: Eo tempore vir Deo amabilis GUIFREDUS abbatis officium in eodem cœnobio strenue gerebat. Is animos juvenis semper ad perfectiora succrescere cernens, post paucos annos renitentem satis, atque coactum, divino certe instinctu, Priorem Fratribus ordinavit. Ille autem velut inscriptum menti præceptum illud habens: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus*: ex collato Prioratu, tanta se apud se humilitate depressit, ac si honor ille nihil quam onus; illaque exaltatio, nihil aliud esse ei quam dejectio videretur; talemque se ex injuncta sibi cura cunctis exhibuit, ut sanctitatis & diligentiæ suæ, vel temperantiæ, merito bonis omnibus ex carissimo copiosius se redderet cariorem, & quidem satis apte. Nam & ipsa ejus austeritas ita columbinum aliquid sapiebat, ut ab illo quis reprehensus nihil felleum, nihil amaritudinis reportaret, id semper apud se reputans, ut prælatus quis prodesse omnibus studeat, non præesse. Hic vero jam peculiares orationes, hic anticipatæ & protelatæ vigiliæ, hic admiranda jejunia successerunt.

Eccli. 3. 10.

VI. Sed cum benignissimus Dominus & bene meritum servum suum venerabilem Guifredum abbatem remunerare, & hunc, utpote quem in modico fidelem probaverat, & quem juxta verbum suum purgaverat, ut fructum afferre plurimum esset idoneus, altiori provehere dignitate disponeret, vitam ille dignissimam beato fine conclusit. Tunc fratres cum vicinis Abbatibus pro successore eligendo solliciti, piis Omnipotentem precibus pulsant. Toto ergo conventu aggregato, aliis sic, aliis vero sic sentientibus, nonnullis etiam pro seipsis satagentibus, ARGHINRICUS [a] abbas quondam Majoris-montis, vir altioris ingenii, accersito minimo puerorum: Heus tu, inquit, filiole, in nomine Jesu-Christi Domini nostri, quis tibi dignus ad abbatis Officium videatur, edicito? Nec mora, ille a sancto-Spiritu edoctus; Ysarnus, inquit. Hoc igitur veluti divinum rapientes oraculum, cuncti uno consensu, paribusque votis in electionem ejus acclamantes ilico subscripserunt. At ille amarissime contristatus, quid diceret, vel de seipso quid faceret, nesciebat, cum tamen se quibuscumque poterat modis excusare moliretur; violenter ab omnibus rapitur, & ne forte dilatio aliquid afferret contrarii, consecratur.

In abbatem eligitur.

VII. Exinde ergo quasi tunc primum novus athleta, magis ac magis corrigendis moribus, & coartandæ vitæ operam dabat: & sicut nonnulli ex honoris fastigio in libertatem propriam; ex libertate vero propria in negligentiam sui, elationemque; ex neglectu porro sui & elatione in cetera multa mala relaxari consueverunt: ita e contrario hic Domini timore constrictus ad omnia sollicitum se habebat, secundum quod scriptum est: *Qui timet Deum nihil negligit*. Et ut contra omnia vitia fieret circumspectior, sanctæ per omnia Regulæ ex prælatione satagebat esse subjectior, illam semper in mente revolvens, seque non tam magistrum quam servum omnium recognoscens. Non enim ejus mente excesserat scriptura dicens: *Principem te constituerunt, noli extolli, sed esto in eis sicut unus ex ipsis*. Hoc igitur

Ex prælatione humilior. Eccle. 7. 19. Eccli. 32. 1.

[a] Referunt Sammarthani privilegium Sergii papæ huic abbati concessum. Est autem Mons-major vulgo *Mont-majour*, vetus ac illustre cœnobium sub S. Petri nomine, prope Arelatem constructum, ubi degunt nunc nostræ Congregationis sancti Mauri monachi.

gitur faciens, plus amari semper studebat in Domino, quam timeri. Unde non solum fratribus, sed etiam omnibus hominibus ultra quam dici potest amabilis erat. Tunc pauperum cura, tunc eleemosynarum mira profusio, tunc languentium atque omnium qualicumque miseria afflictorum consolatio festina subsequitur. Sæpe ipse pro pauperibus apud œconomos mendicare suas vestes, necnon & aliorum fratrum, ubi opportunum illi erat, furari, & algentibus clanculo dare; deinde hujus rei ne auctorem proderent minitari. Cumque de furtis in capitulo quæstio ageretur, ipse furem cum aliis perscrutans meliora restitui mox jubebat. His vero tandem compertis, nam die quadam dum coopertorium optimum circumspectis diligenter omnibus subriperet a quodam Stephano, qui mihi hujus rei & relator & notarius fuit, interceptus est, cum jam fratres eum asservarent *, & maxime quod ea quæ sibi ob paternam reverentiam carius coemebantur distribueret, causarentur, ille post longa silentia alludens: Bona, inquiebat, largitio receptionem optimam parat. Sed cum jam per seipsum verba fratrum metuens [erat enim omnium hominum fere mitissimus] non auderet, per quemdam fidissimum comitem, Poncium nomine, imperato silentio itidem factitabat. O beata furta! o furta pietatis! o furta caritatis! utinam vobis similia omnia furta essent! Utinam omnes fures proximorum parcentes rebus, ad talia perpetranda de propriis elaborarent! Non de talibus Paulus diceret: *Neque fures regnum Dei possidebunt*; immo talibus cæli claviger Petrus libenter occurreret, libenter talibus aperiret.

ANN. CH. 1048

24. Sept.

Mira caritas in pauperes.

Auctoris ætas.

* f. observarent.

1. Cor. 6. 10.

VIII.

Sed vir iste cum omnibus largissimus fieret, sibi parcissimus exsistere, ad omnes benignissimus, in se austerissimus esse; & cum omnium miserias levigaret, se semper incredibilis abstinentiæ maceratione damnare. Edebat quidem ille cum fratribus, & occultare se per omnia cupiens, cibis omnibus uti communiter simulabat. Verumtamen panem appositum per frusta diminuens, in rodendis crustulis quasi diu comederet, totum pæne spatium refectionis occupabat; cumque appositis piscibus suaderetur, vel potius amica violentia cogeretur ad esum, utpote qui pretiosi saporis & conditi studiosissime viderentur, faceta excusatione utebatur, dicens, non omnia bene condita transire decere per Abbatum ora. Denique cum paullatim per minutias discerpsisset, capitibus & aristis superjectis, quasi qui omnia consumsisset, tentatione tantum superata refocillatus, pauperibus emittebat. Quid de illo quo utebatur permodico vino? Illud tanta infusione aquæ corrumpebat, ut nullis usibus commodum esset. Tali igitur, ut ita dixerim, hypocrisi sanctus hypocrisim fugiens assidue laborabat. Tempore autem Quadragesimæ secunda, quarta & sexta feria nihil gustabat.

Abstinentia.

IX

Talibus ergo operibus vir Deo amabilis orationes suas levabat in cælum, illud Jeremiæ fideliter complens: *Levemus corda nostra cum manibus ad Deum*. Sed cum ad orandum nocturno maxime silentio divinis se conspectibus obtulisset, quis illa lacrymarum flumina, quæ tunc fundebantur; quis illos gemitus, illos planctus, illos singultus, qui tunc parturiebantur, edicat? Vestitus semper, ne indulgentius sopiretur, & ut expeditius surgeret, dormiebat. Eratque ei consuetudo, gustato in principio noctis permodico somno furtim lento pede, ut vix numquam adverteretur, de dormitorio egredi, martyrum cryptas petere, ibique longissimo noctis spatio, usque ad fratrum vigilias excubare. Et sæpe quidem precabatur custodes ut ecclesiæ valvas sibi reserarent: sæpe vero munitis diligenter omnibus januis, qualiter eum Deus introduxerit nescientes, more solito in cryptis martyrum eum inveniebant. Ibi ferunt eum hibernis noctibus, dum supernis intenderet, ita sui oblitum, frigore sæpius obriguisse, ut nisi aliorum manibus asportaretur, egredi minime valuisset. Frequenter vero ab his, qui eum curiose tunc observabant, post longa suspiria inter languidos singultus tamquam ipsum Jesum præsentem alloquens, in has voces erumpere audiebatur: *O custos hominum, quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi gravis? Cur non tolis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam?* Unde satis ostenditur, hujus mundi exsilium quam graviter sustinebat, ad eum cui loquebatur quanto affectu suspirabat.

Aliæ virtutes

Thren. 3. 41.

Job. 7. 20. 21.

X

Hæc antiquus hostis aspiciens, invidiæ facibus nimium torquebatur, & licet orationis virtute repulsus ad eum proximare non valeret, quibuscumque tamen præstigiis poterat aufugare, vel si id non posset, hominem terrere saltem nitebatur.

ANN. CH. 1046 14. Sept. tur: Quadam igitur nocte vir venerandæ memoriæ Guillelmus tunc ecclesiæ custos, dum ante communes vigilias maturius surrexisset, in circo illo qui super martyrum cryptas imminet, sic enim locum illum vocant, orationi ut ipse insistebat, tunc repente in gradibus quibus ad cryptas descenditur, tantum sonitum, ac si omnes cryptæ funditus eruerentur, audivit. Et ecce draco permaximus immensa sinuamina explicans, longoque per totos gradus porrectus tractu, hiantibus faucibus terribiles flammas evomens, totum a superiori cardine usque deorsum majoris cryptæ introitum vastissimo ore quasi sanctum virum cum egrederetur excepturus opplevit. Tunc vir sanctus ante altare sanctissimæ virginis Mariæ, ac beatorum martyrum oratione ex more completa, in partem alteram ad altare sancti Johannis Baptistæ ante illud monstrum horribile transiturus concessit. At vero Guillelmus illum ilico absorptum iri a diabolo metuens, omnia ossa concuti, toto corpore tremere, immensis sudoribus suffundi, intercluso anhelitu pæne exanimari. Vir autem sanctus fiduciam sumens in Domino, crebro genua flectendo, frontemque ac pectus signo crucis muniendo, tamdiu in oratione infatigabilis perstitit, donec illud enorme phantasma in testimonium suæ confusionis terribiles sibilos, & horrificum fragorem reddens prorsus evanuit. Mane ergo facto, primo diluculo prædictum Guillelmum a lectulo sanctus excivit, si quid insolitum in ecclesia illa nocte audierit percunctatur, dissimulantem omnia referre compellit: tum vero per debitam obedientiam tota auctoritate imperat, ne se vivente hoc miraculum cuiquam mortalium revelaret. Quod si istud in quo erat alter conscius, tanta sollicitudine vanam gloriam fugiens satagebat abscondere, quando putamus ea diceret, quæ nemine conscio perpetrasset? Felix conscientia cui mundus ita viluerat, ut tot plena bonis sic laudari refugeret: cum nos miseri, in his etiam quæ perperam gerimus, quotidie in laudes hominum suspiremus. Sed neq; hoc forte valde mirandum est. Virtutes enim naturali fœdere virtutibus amiciantur, & vitia vitiis placent. Unde non miror, si refertus virtutibus hac etiã non carebat; aut si hi qui sunt vitiorum sentinæ, etiã humanæ laudis contagio non metuunt sordidari.

Dæmonis tentationes superat.

XI. Sed dum beati viri merita talium inexpertus prædico, vereor ne omnibus potius injuriam faciam, quam vel unum, sicut decuerat, explicare queam. Quid tamen de illo quidam virtutum familiarissimus, sanctissimum ODILONEM Cluniacensem abbatem dico, breviter dixerit, ponam. Erant enim ista duo tunc orbis terræ lumina tamquam unum cor, & anima una. Dum ergo ille hujus virtutes numeraret, Octo, inquiebat, sunt in domno Ysarno cum ceteris bonis suis, vix in aliquo alio simul invenienda reperiuntur: horum unumquodque singulatim quilibet alius si haberet, tantumque in eo profecisset, culmen non immerito sanctitatis apprehendisse videretur. In hoc autem octo istæ beatitudines, id est castitas, humilitas, misericordia, patientia, jejunia, vigiliæ, orationes, vanæ gloriæ contemtus tam perfecte cumulantur, ut cum singulatim unumquodque perpenderis, videatur in singulis singularis.

A sancto Odilone laudatur.

XII. Cilicio asperrimo ad carnem semper induebatur, usum femoralium omnino nõ habebat, nisi cum apud Cluniacum semel eum femoralibus & staminio sanctus Odilo violenta caritate vestivit, quæ Massiliam rediens ilico deposuit. Solebat autem eum beatus Odilo dum simul recumberent, amica quadam contentione vocare hypocritam, eo quod speciem humanæ, communisque conversationis prætenderet, & se ultra omnes fere homines fame & ærumnis variis cruciaret.

XIII. Factum est autem ut virtutum ejus fragrantiam plurimi odorantes, ejus se cuperent institui disciplinis. Primi ergo sub eo conversi DODO & RAINALDUS, & ab eo, ceu par turturum, aut duo pulli columbarum Domino oblati, tantam gratiæ illius exuberantis, ac primitivæ benedictionis ejus traxere pinguedinem, ut eorum admirandam sanctitatem antiquis per omnia patribus comparandam plurimis certum sit miraculis claruisse. Et Dodo quidem jam magistrum ad beatã vitam glorioso fine secutus est. Venerabilis autem Rainaldus nihil sic quotidie ut dissolvi, & esse cum Christo desiderans, hactenus nobis virtutum magistri fidelissimus testis servatus est. Hos ex diversis terris subsecuta veneranda posteritas, ex satis modico immensum in brevi gregem Domino confecerunt; inter quos multi quoque nobilium cælestis vitæ amore succensi, præclara sæculo suæ conversionis

Ejus discipuli.

ANN. CH. 1048 24. Sept.

nis exempla tradidere. Tunc etiam PONTIUS Arelatensis archiepiscopus, nec multo post & successor ejus, totius tunc Provinciæ unicum decus * Randibalcus, sub eodem patre sanctæ se Regulæ submiserunt.

Ex quibus duo archiepiscopi.

* al. Raimbaldus.

XIV. Sed & illum, qui veluti Saulus multa patientia primo supportatus, flagellatus est, ut corrigeretur, dejectus est, ut levaretur, qui coactus ad conversionem non parum postea fructificavit, silere non debeo. Adalardus quidam erat sæcularis pompæ, ferus homo nimis & pessimus. Is cujusdam prædii, quod juris monasterii erat, Lagninas *a* nomine, rusticos iniquis exactionibus frequentibus affligebat, porcos videlicet, arietes, ceteraque id genus suis usibus commoda ab eis corrogans, si vero non darentur violenter abripiens qui cum a viro Dei blande commoneretur ut se ab injuriis monasterii temperaret, pro nihilo reputans, multo efferatius in prædictos rusticos se agebat. Aliquando igitur sancto viro in eodem prædio posito, adsunt nuntii cum gravi querimonia referentes, quod prædo ille sacrilegus præfatam villam pridie deprædatus, nunc etiam reliquias quæ supererant in sua convivia consumturus, adesset. Tunc vero tota familia quę cum viro Dei erat, fremere, inclamare, lanceas vel sudes corripere, hostem protinus cum auxiliis circũ manentium petitura ferocius discursare. At ille fremebundum expansis manibus in exitu seipsum opposuit, vehementer omnibus minitans & contestans ad id facinus egressuris, nisi se prius interfecto exituris non patere. Cumque furentium animos confregisset, atque illi de ejus nimia simplicitate casarentur, fertur dixisse: Quomodo quidem nec tantæ festivitatis gloriam, dies enim Dominica erat, nec nostram præsentiam reveritus tam superbe insanire præsumsit, ultionem dominicam non evadet. Tunc ad ipsum prædonem, qui eum ad suum colloquium deducerent, pacificos nuntios misit: qui dum adesset, eum mox ad epulandum secum invitat, suum proprium apparatum illi apponit; plene refectum injuriarum blande commonet, ut se de cetero corrigat adhortatur. His ita gestis, ad aliam mansionem, quæ Petra-Castellana *b* dicitur quo intenderat, ire progreditur. Post discessum autem hominis Dei, mox Adalardus ibidem adhuc manens in utero ad instar parturientis vexari cępit, accitoque celerrime Nortaldo quodam monacho, cum se, invalescente nimium cruciatu, crederet illico moriturum, sanctæ Religionis habitum petit, asserens sacratos manu sancti cibos cum exsecrabilibus, quos de pręda præsumserat, cibis confligere, eoque conflictu se ad exitum sua vesania dignissimum miserabiliter coartari. Mira res! habitu sumto, statim eadem hora intolerabilis dolor ille recessit. Veruntamen toto pæne anno donec plane domesticus esset, elanguit. Ex quo notum satis factum est pro salute animę persecutoris sui sanctum orasse, hancque ei vindictã paullo ante minatũ fuisse.

Mira persecutoris conversio.

XV. Alio tempore ad eamdem Petram-Castellanam, cujus nunc memini, pergebat: cumque adhuc longior restaret via & clauso jam die per loca aspera & ignota, nimbis quoque iter arcentibus ulterius tendere consilii non esset, in castello Barremma, quod juxta erat, quæri hospitum jussit; sed barbaris hominibus cunctis hospitum negantibus, in quoddam vastum horreum quod in fine villæ erat, prout res tunc dictabat, se habiturus concessit. Itaque neque precibus, neque pretio ullam humanitatem in eodem castello expertus est, præter in una paupercula vidua, quæ de ovis suis, an etiam de pane nescio, secundum quod posuit, attulit ei benedictionem. In crastino autem cum ob tantã inhumanitatem vir reverendus AMELIUS Senecienſis episcopus castellum illud, nam ad ejus diocesim pertinebat, excommunicare vellet; multum in excusationem illorum hominum laborans sanctus vir, ne id fieret intercessit, sed non multo post ultio divina sequuta est. Ita namque castellum illud paullo post igne vastante consumtum est, ut neque unde unus homo cibari posset, superesse incendio videretur: quod ut se ob vindictam servi sui Dominus fecisse monstraret, domum tantum viduæ quæ eum visitaverat, & horreum in quo manserat, penitus illæsa servavit.

Rustici ob inhumanitatem puniti.

Hoc

a Id esse puto quod in Bulla Paschalis II. vocatur Lauguias, in episcopatu Regensi.

b Opidum est diœcesis Senecensis, vulgo *la Castellane*, quæ antiquæ familiæ ejus nominis toparcharum nomen dedit. Ibi est Prioratus sanctæ Mariæ sacratus sub abbatia sancti Victoris, cujus meminit Paschalis II. in bulla ad abbatem Ottonem anno 114.' apud Sammarthanos. De eo loco & pluribus aliis vide apud eosdem Sammarthanos chartam Honorati Massiliensis episcopi, qui monasterium Victorinum plane dirutum restauravit, sub finem sæculi præcedentis.

ANN. CH. 1048 24. Sept. Hoc dum fratribus recitarem, unus ex ipsis, Petrus nomine, vir in monasterio auctoritatis magnæ per omnia: Me teste, inquit, in Castro-Morario itidem miraculum hoc ordine contigit. Arelate veniebamus, jamque incipientibus nocturnis tenebris memorati castri dominum, qui Carbonellus, si bene memini, dicebatur, adivimus, domum tantum hospitii domno Abbati, & his qui secum erant flagitantes; nam cetera omnia necessaria nobis affluenter diximus abundare. Is exquisitis pro tempore utens ambagibus, in nullo se nobis valiturum respondit; hunc & ceteri opidani indifferenter imitati sunt: repudiatos tandem ab aliis homuncio quidam pauper in perangustissimo tugurio nos excepit. Quid amplius demorer? Illac denuo paullo post transiens, omnes ejusdem opidi domos, excepto hospitiolo nostro, admiratus non parum, ipse in favillas redactas vidi. Cumque nullæ prorsus eorum quæ hominibus erant utilia, præter nudam terram, ex aliorum domibus reliquiæ superessent, hospes noster ex omnibus reculis suis nullam omnino in illo incendio deperisse gaudebat. In hac igitur re, & Domini nostri Jesu-Christi similitudinem in Ysarno, & magni illius Petri in sua, Petrus iste admiratione recensuit. Ita namq; iste miratus est opidum, in quo fructum caritatis magister suus frustra quæsierat, conflagrasse, sicut magnus ille Petrus miratus est, ficum in qua Dominus Jesus pridie fructum quæritans non invenerat, aruisse.

XVI.

XVII. Tunc idem Petrum monachus addidit nobis etiam hæc. Mulier quædam vidua bene religiosa, domina Trancensis castri, ex consuetudine caritatis, unde sancto viro propriæ vestes fierent, telam quotannis ad monasterium deferebat. Quodam igitur tempore ad monasterium de more properans, sub castello Bocco, ut via publica fert, transibat: Rainoardus porro ipsius castri dominus, pro eo quod pater suus monachus apud nos factus quasdam propii juris terras monasterio dederat, impius in patrem bestiali rabie sæpius in nostras injurias raptabatur. Hic ergo cum satellitibus suis descendens obviam feminæ, cum nomen illa sancti Ysarni, dicens se ad illum ire, telam quam in præsentiarum gereret illi oblaturam prætenderet, ex hoc vehementius instigatus equos & omnia quæ ferebat violenter abripuit. Illa vero pedes nihilominus ad monasterium sancti viri benedictionem petitura festinavit, sed mira dispensatione omnipotentis Dei, prius quam a monasterio illa recederet, raptores eosdem a malignis spiritibus crudelissime vexatos, ita ut se ipsos misere laniarent, & quod dictu quoque horrendum est, propriis, ut aiunt, egestionibus fœdarentur, vinctos ad pedes beati Ysarni cum illa omni rapina pertrahi videt. Tunc omnibus querelis quibus adversus monasterium tyrannus infremuerat prorsus abolitis, orante viro Dei, perfectæ sanitati celerrime restituti sunt.

Raptores puniti.

XVIII. Tretis villa est, in qua vicarius quidam, Redemtus nomine, protervi admodum spiritus, domino suo Vicecomiti Massiliæ convivium paraturus, dextera, lævaque quæq; poterat hac occasione impias manus ferens, de jure monasterii rustici unius vaccam rapuit: qui rusticus ad monasterium currens, beati Patris aures miserandis ejulatibus satiavit*. Die vero altera & ipse Redemtus Vicarius monasterium ad sanctissimos martyres oraturus intravit; cui facta sed non perfecta oratione, templum egredienti coram sancto patre Ysarno, qui pro rustico intercessurus exierat, miser rusticus ad pedes prostratus est. Ille vero infelix diabolico ut erat spiritu actus in furiam, nullaque sancti præsentis reverentia flexus pede rusticum sub mento feriens supinavit; sanctus autem vir nihil omnino locutus totum caput obvolutus cucullo, ecclesiam protinus ingressus est. At infelix Redemtus ascenso velociter equo, priusquam monasterii cimeterium posset egredi, divina animadversione terribiliter in sacrilego pede percussus est. Cumque multa medicaminum genera dolori adhibita nullo modo succurrerent, intolerabiles cruciatus ultra ferre non sustinens, die tandem tertio nullum alium qui sibi facere id vellet inveniens, propriis manibus accepto dolabro pedem impiissimum detruncavit. Qua ex re omnipotens & benignissimus Dominus manifestissime verum esse declaravit quod servis suis promiserat dicens: *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei*; dum pedem pessimum qui pulsando rusticum sanctum virum in corde tetigerat, tanta districtione percussit.

* al. sauciavit.

Zach. 2. 8.

XIX. Sed hæc jam terribilia relinquamus, & jocundemur in prosperis. Natalis Domini

ANN. CH. 1048 24. Sept.

mini sollemnitas imminebat, & mare nimis agitatum procellis nullam omnino piscaturæ copiam relaxabat. At in ipsa vigilia, vir quidam ob patris anniversarium ipso die a fratribus celebratum, magnorum piscium quos usquequaque collegerat, copiosam multitudinem, contra quam in ea temporum facie sperari poterat, advehens, œconomorum animos non mediocriter sustulit. Deliberatum continuo atque sancitum est, ut tamquā vere a Domino missa benedictio ob honorem summæ festivitatis in diem crastinum servaretur. Tum Martinus quidam ex obedientia quam regebat, gratia festivitatis adveniens, casu videns pisces, auditoque decreto, urbane quidem, sed tamen plusculo quam nominis hujus virum decuerat, (nam longe ab illo summo Martino hæc, ut arbitror, Martini hujus distabat oratio) causam ventris agendam suscepit. Heu, inquit, tantus hodie advenientium conventus fratrum, itineris labore simul & hiemis insolentia fessus, apposita insuper tot tantorumque piscium tentatione, contra morem hujus domus caritativa refectione fraudabitur, quæ ratio, festivitatis gratia servari pisces, cum labor viæ & inedia gratiam festivitatis excludant? Hæc vir sanctus audiens, & clementi affectu compassionis votum perorantis exaudiens, accitis œconomis omnes pisces protinus coqui jubet: illis contra nitentibus, non debere asserit nimis sollicitos esse de crastino, præsertim in nativitate illius, qui docuerit de crastino non cogitandum. Expensis igitur piscibus ob amorem istius pusillanimis Martini, magnanimi illius Martini vir sanctus exempla prosequitur. Unum e fratribus piscandi gnarum hujus cognominem multis precibus obsecratum ad mare mittit, ut quaquaversum litora inspiciat, sicubi forte quocumque modo, vel ad modicum intrare possit, exploret: non defuturum clementissimum Jesum, omniaque de largitate ejus sperare docet. Tunc frater Martinus benedictione Patris armatus, vespertinas Laudes celebrantibus aliis, ipse quantum ad se pro obedientia ilico moriturus, ac pro fratribus animam positurus ascenso * carabo, furibundum mare vix duobus sociis comitatus invadit; finita vero synaxi pater Ysarnus more suo secretum petit pro salute filii periculo expositi, & aliorum refectione totis præcordiis cum multa effusione lacrymarum benignitatem Salvatoris implorat. Mox igitur fratri Martino in ipso introitu a summa Trinitate missi permaximi tres delphini occurrunt: ille tamquam unum Deum in Trinitate colens, unum tridenti ferro mira fiducia percutit, unoque ictu fauces ei penitus desecat, miroque modo qui multas naves retibus validissimis involutus & ad mortem percussus facile dissipat, eum Martinus piscem sine retibus captum parvo injectum carabo sui pæne oblitus ad terram portat: quo in facto beatum patrem Ysarnum magno Martino valde similem dixerim, nisi quia delphinus istius Martini Esochē *a* non solum corpulentia, sed etiam significantia valde utili superavit. Martini enim piscis ad solius Martini usum in aquis dulcibus simpliciter, aut non tanta significans, retibus captus est. At vero delphinus noster ex tribus communiter occurrentibus ferro tridenti, mare commoto, a tribus viris in vespera Nativitatem Dominicam præcurrente, ob refectionem fratrum communem sine retibus unus percussus & captus illum satis apte significat, qui tota quidem cooperante Trinitate, ipse tamen solus in mundi vespera tamquam a tribus viris, a tota videlicet Trinitate, tridenti quoque ferro tamquam ex una triplicis peccati nostri sententia nullis peccatorū funiculis irretitus sæculo sæviente percussus, ut nos in illo renasceremur, & illius corpore omnes quotquot sumus in una Ecclesia fratres reficerētur, occubuit. Ita beati viri miranda piscatio, & præsentis fuit ærūnæ blanda consolatio, & ad æternas delicias solida & mera & visibilis quodāmodo prædicatio, & illos tunc præsentes semel refecit edulio corporis, & quoties recitabitur, recreabit posteros alimonia mentis.

* al. cacabo

Mira piscatio.

XX. Quædam monasterii possessio Marignana *b* dicitur, in qua vir Dei receptus hospitio ad introitum ecclesiæ, in contiguo diversorio dormiebat. Erat autem nox in diem Dominicam terminanda, ob cujus noctis reverentiam simul & beati martyris, in cujus honore eadem ecclesia sacrata erat, multa tunc ex more circummanentium manus cum suis luminaribus excubabat. Clericus ergo ad cujus eadem eccle-

a Vide S. Greg. Turon. lib. de gloria Conf. cap. 5.
b Anno 1031. Bertramnus Comes Provinciæ monasterio sancti Victoris duos mansos dedit, *ob malum quod fecerat in obedientia sancti Victoris, qua est juxta villam* Marignana, ut habet Antonius de Ruffi, Historiæ Provinciæ Comitum pag. 59.

ANN. CH. 1048 14. Sept. ecclesia curam pertinebat, sumtam unius feminæ tunc forte absentis candelam, ad caput viri Dei tota nocte cremandam fixit. Quod cum mulier deforis reversa a convigilantibus didicisset, animositate feminea exardescens: Sancto, ait, Victori, non Abbati cuilibet, candelam paravi: citatoque gradu diversorium in quo vir Dei quiescebat absque ulla reverentia ingressa candelam rapuit, eoque impulsu exstinctam frustra per omnia ecclesiæ luminaria cursitans illuminare nequivit. Tunc omnes qui aderant magna admiratione permoti, miseram mulierculam, grandi fremitu & multimodis increpationibus terrent, eam non posse vivere divinitus asserentes, quæ sanctum Dei tam stulte, tam impudenter injuriare præsumserit. At illa infelix, accepto tandem ab eisdem consilio, ad ipsum locum unde stulte asportaverat candelam, solo satis punita metu, tremula reportavit. Quo facto, nutu divino, ita eadem candela, videntibus cunctis, ardere mox cœpit, ac si minime exstincta fuisset. In quo duplici miraculo admirandum circa hunc virum Dei omnipotentis favorem merito prædicarim, qui glorioso Martyri suo devotum lumen huic tam evidenter maluit deservire.

XXI. Castellum quod de Mandolis dicitur, divina animadversio multis annis continuis crebro fulgure miserabiliter punierat: unde factum est, ut ejus habitatores nimium territi, cælesti plaga sæviente, divinum Medicum implorare cogerentur. Ysnardus ergo castelli dominus, multis supplicationibus sanctum virum adorsus est, ut vel aquæ quam ipse sacrasset, uti remedio mereretur. Quod dum ille, multas excusationes suo more prætendens, omnimodis recusaret, vix tandem fratrum qui secum erant inevitabili importunitate violenter quodammodo ab eo extortum est; respersumque ex eadem aqua opidum usque hodie ab omni fulgurum percussione, Domino miserante, salvatum est.

Aqua benedicta fulgura cessant.

XXII. Apud Massiliam femina quædam ab annis septem cæca, frequenter sanctos Martyres ut sui miserentur orabat, sed sancti Martyres familiari suo Ysarno miraculi gloriam concedere maluerunt. Audivit etenim in somnis mulier vocem sibi dicentem, ut ad monasterium tenderet, aqua unde pater Ysarnus manus suas lavisset oculos superfunderet, lumen continuo receptura. Tunc illa lætabunda ad monasterium properans, quibus potuit loqui fratribus visionem refert, qui feminæ compassi studiose observant patrem, ut aliquod manuum ejus lavacrum furarentur. At ille rem jam per spiritum forsitan edoctus, mox ut lavisset, aquam qua erat lotus, fundebat in terram. Verumtamen tandem diligentissimi observatores pio furto potiti, mulieri desideratam aquam tribuunt: illa exinde oculos superfundens, visum se ilico plene recepisse gavisa est.

Cæca visum recipit.

XXIII. In montem quem Cursonem vocant, Pater sanctus aliquando morabatur. Vir autem nobilis quidam ibi juxta nimiis laterum cruciatibus acerbissime sæpius torquebatur; is simili furto, aqua unde manus sancti lotæ fuerant percepta, latera tinxit, atque ab omni dolore deinceps perfecte liberatus est.

Alius a laterum dolore liberatur.

XXIV. Me vero ista coram fratribus memorante, Rainoardus quidam, magnæ sanctitatis æstimatione in monasterio venerabilis, ea quæ narraturus sum intulit dicens: Ego apud ecclesiam sancti Mauricii *a* juxta Marestam opidum cum domino Isnardo monacho tunc adolescentulus manebam: cumque de beato Ysarno quomodo in terras illas ferebatur advenisse colloqueremur, ecce nobis ipse pro foribus adest. Nos vero nullum apparatum receptui ejus congruum habentes, perturbari vehementer cœpimus, atque anxiari. Mensa tamen apposita ad prandium blande nos consolatus assedit. Erat nobis tantulum vini, quod vix a tribus ad unam refectionem parcissime communicari posset, sed neque inveniendi plus in tota vicinia nostra ulla spes habebatur. Quid plura? de benedictione patris confidentes illud tantillum obtulimus. Ipse ego propinavi, & triginta ferme hominibus nimium stupens largissime abundare vidi. Sed quid stupendum, si ille qui Christum imitabatur vivendo, eum etiam in miraculis poterat imitari, ut sicut Christi potentia panes dum comedebantur, multiplicavit, ita benedictio istius, cooperante Christo, vinum dum biberetur, augeret? cum dixerit ipse Dominus: *Qui credit in me opera quæ ipse facio & ipse faciet, & majora horum faciet.*

Vinum multiplicat.

Johan. 14. 12.

XXV. Tunc & illud quoque idem Rainoardus subjecit. Habebamus vero puerum, qui per

a Sita est in episcopatu Regiensi ex bulla Paschalis.

per totum fere annũ gravissimis febribus afflictus acerbissime torquebatur: hunc aqua, unde sanctus Pater manus laverat, potavimus, & ipsa hora nobis non parum mirantibus plene sanatus est. ANN. CH. 1048 24. Sept.

Puer a febribus curatus.

Sed ad illa nunc memoranda transibo, quæ supra nominato venerabili viro Rainaldo * narrante cognovi. Multa, inquiebat, de sancto patre Ysarno miranda referri possunt, sed ego sola illa narrabo quibus ipse interfui. Pandulfus, ait, dicebatur quidam, tam potentia quam omni fere malignitatis genere suos vicinos facile superans. Is in domo sua in castello, cui nunc ob ipsius piaculi eventum Tortorio *a* agnomen est: nam prius sancti Domnini castrum vocabatur, duorum clarissimorum juvenum solidos ab ipso sperantium injuste fraudulento clandestinoque suspendio gulas fregit, eorumque cadavera in vastissimam quamdam specum projecta operuit. Sed non multo post, cum jam impiissimum facinus detectum fuisset a monachis, qui apud Crosam villam *b* morabantur, ad monasterium ipsum humanitatis respectu delata atque humata sunt. Post aliquot igitur dies matronæ cuidam non valde longe ab eodem monasterio manenti in somnis apparentes: Nosti, ajunt, Ysarnum abbatem? Quem cum illa sicut & ipsos quoque se numquam vidisse responderet: Nos, inquiunt, sumus juvenes illi quos Pandulfus nuper impie suffocavit; sed obsecramus te, ut apud Ysarnum abbatem tertia die hac transiturum pro nobis intervenias, ut qui monasterio ejus caritatis interventu sepulturam meruimus, unam ex ejus ore Missam eadem caritate mereamur. Hæc enim super nos divini judicii lata sententia est, ut, cum ob injustam necem nostram supernæ pietatis viscera moveantur, peccatis tamen nostris impedientibus ab ingressu regni, donec ipse pro nobis Missam celebret, excludamur. Quod cum matrona die tertia, sicut ei revelatum fuerat, transeunti viro Dei, pro defunctis supplicans enarrasset; ille non se esse dignum, qui defunctos solvere possit, respondit. Mox tamen ad villam-Corsam veniens, eadem femina prosequente, & nobis exorantibus, pro absolutione juvenum Missam celebravit. Hinc ergo datur intelligi, quantum nunc apud Deum vir iste possit, in cujus adhuc viventis manu judicium suum esse de mortuis ipsius sententia Judicis declaravit.

XXVI.

* al. Rainoardo.

Missæ celebratione defuncti duo absoluti.

XXVII.

Sed ad ornamentum ceterarum virtutum, mirabiliter hujus sancti mentem prophetiæ quoque Spiritus illustravit; quod evidenter ostendimus, si unam rem gestam, quam nobis adhuc idem venerabilis Rainaldus * retulit, proferamns. Ego, inquit, obedientiam, cui Lagninas nomen est, procurabam: per id tempus quemdam nostrũ hominem de castello-Duplo redeuntem undique insurgentes latrunculi supradicti Pandulfi equo protinus dejecerunt. Iisdem diebus domnus Abbas apud villam-Crosam morabatur, ad quem homo ille propere veniens, equi ablati damnum & susceptas injurias cum ingenti gemitu exponit: quaproter continuo me domnus Abbas ad Pandulfum, qui longiusculo aberat, cum verbis supplicibus mittens, ipsemet uxoris ejus, quæ apud Tortorium tunc manebat, pro equo rogaturus frustra colloquium petit. Nam illa viro Dei virulentis quibus erat assuefacta sermonibus, ut talem satisdecebat feminam, respondens, omnem ei funditus, quantum in se erat, spem recuperationis abscidit. Pandulfus autem re cognita me, ut æstimo, præsentiens adventurum, per multa diverticula ne a me inveniretur aufugit. Tandem ergo magis quia nihil profeceram quam labore itineris fatigatus, complutus, nam tota die me copiosus imber attriverat, ad domnum Abbatem reversus sum. Ille vero plena me alacritate reficiẽs ad aurem mihi postmodum, quasi familiare quid locuturus accedit: Confortare, inquit, quia quocumque deductus sit equus noster, huc nobis hodie reducetur. Veruntamen ad domum tuam festinatius redi, ne majora tibi adveniant prævideto, & maxime porcos tuos tota die diligenti cura servari præcipito. Certus igitur jam de recuperando equo; sed nec minus certus quia non abs re porcos asservari præceperit, lætus & sollicitus confestim redii, opportunas custodias universæ substantiæ nostræ & porcis maxime delegavi. Sed quæ contra diabolicos homines, sive humanos, ut ita dixerim, diabolos custodela prævaleat? Nisi enim *Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit*

* al Rainoardus.

a Jam vulgo *Tourtour*, in diœcesi Forojuliensi, cujus ecclesia parochialis sancto Domnino sacra, abbatiæ Victorinæ subjecta dicitur in Bulla Paschalis.

b Monasterium sanctæ Mariæ de Villa crosa, vulgo *Villecrose*, in diœcesi Forojuliensi, memoratur in Bulla Paschalis.

ANN.CH 1048 24. Sept. Ps. 126. 2. *custodit eam*. Tota siquidem die in propinqua silva supradicti latrunculi delituere. Inclinata vero jam vespera, nobis pæne securis, nihilque minus quam tale aliquid putantibus, exeuntes de silva porcos cum suffragio imminentis noctis raptu subitaneo subrepturi occurrunt. At ubi humana custodia subvenire non poterat, divina non defuit: nam continuo in loco quisque quem ceperat, quasi statua fixus obstupuit. Cumque a se mutuo cum admiratione, cur morarentur inquirerent, atque ad rapiendum porcos alius alium hortaretur, repentina se cæcitate perculsos omnes confessi sunt, ac beati patris Ysarni justa maledictione obstrictos, in exemplum sese omnium pessimorum submurmurant ilico perituros. Tunc dictantibus, cogentibusque angustiis, salubre consilium nacti, confessi errorem, solo sese divinam oraturi clementiam sternunt, equum ipsa die reddituros devovent, & correctiores de reliquo jam futuros, si sancti viri meritis cęlitus sibi oculorum lumina redderentur. Quid plura? oratione completa, mox receptis ad plenum luminibus certatim domum properant, impium latrocinium pietatis furto commutant: equum enim quem in manus scelestissimæ dominæ jam tradiderant, pio furto subripiunt, & cum omnibus quæ præfato homini nostro cum illo abstulerant, ad beatum virum eadem hora sese proripiunt: de porcis & cæcitate repente incussa & excussa seriatim omnia replicant, seque cum suis omnibus ejus dantes arbitrio satisfactione humili veniam rogant. Quos vir sanctus, indulta venia, de correctione vitæ attentius commonet, si se corrigerent prospere victuros, si vero negligerent, ante ipsius anni terminum infami nota denuntiat puniendos. Utramque conditionem evidens rerum probavit eventus: nam duo correcti vitam suam prospere transegere, tres autem reversi ad vomitum (quinque enim omnes fuerant) ante completum annum, calamitatis suæ fędum spectaculum cunctis dederunt: nam uni effossi oculi, pedes alii truncati sunt, tertius vero conjuncto in se utroque supplicio duplicata infelicitate multatus est. Quod igitur equum ipsa die reddendum prædixit, quod eadem die porcos diligentius custodiri præcepit, quod eisdem latrunculis vel correctis prosperum, vel incorrectis ejusdem anni tristem exitum denunciavit, propheticæ gratiæ mira celsitudo cognoscitur. In eo vero quod latrunculi rapturi quidem porcos cæcati, humiliati vero illuminati sunt, haud immerito Elisæi factum recolimus, qui latrunculos Syriæ se rapere venientes, orando divinitus excæcavit, & intra Samariam captis atque humiliatis integre postmodum lumina reformavit: nisi quod hoc majoris in hac parte fortasse miraculi videatur, quia quod Elisæus ob tutelam sui ipsius obtinuit, hoc Ysarnus pro defensandis monachi sui porculis impetravit; & quod ille comminus præsens in articulo summæ necessitatis expetiit in divinæ opis refugium, hoc iste longius absens in re non valde necessaria a Deo promeruit, in admirandæ sanctitatis indicium. Nec valde mirandum si Prophetarum gloriam in exhibendis miraculis tam sublimiter habuit, qui prophetarum sanctissimam conversationem tam excellenter assequi laboravit. Sed hæc omnia illi sunt penitus reputanda, illi toto rationis intuitu adscribenda, qui in omnibus sanctis suis operatur, & sine acceptione judicat personarum: qui bona sua dispensare novit temporibus suis, & in fine sæculi tanquam longissimæ cujusdam noctis licet rariores easdemque hebetiores stellas proferat, cum tamen opportunum arbitratur, magna etiam nunc plerumque sidera, maximos quoque interdum promere luciferos novit.

Futurum prædicit.

4. Reg. 6. Elisæo comparatur.

XXVIII. Sed ad ea quæ de sancto viro adhuc narranda cognovimus veniamus. Frater quidam, juxta sæculum nobilis, de civibus Massiliæ, nomine Georgius, regularem sub eo vitam fuerat professus. Huic vir Domini, cum claustrum forte pertransiens, eum sicut & ceteros fuisset intuitus; per quemdam sibi familiariter adhærentem mandavit, ut quas versabat inutiles cogitationes corrigeret, mortiferum enim esse quod cogitaret. At ille cum gaudio & verecundia nimium admiratus, de cetero melius saluti suæ consuluit, attestatus, quod ea hora qua vir Dei ante fratres transiit, rediturum se ad sæculum pertractaret.

Cogitationes occultas noscit.

XXIX. De equo cui insidere idem vir Domini consueverat, tota fere Provincia conclamante, didicimus id quod nunc ponemus. Dederat misericors Dominus nimiæ fragilitati ejus equum fortissimum quidē viribus, & magna vectandi sua vitate pręcipuum. Ad hunc si quis alius ascensurus accederet, intolerabili pæne se ferocitate totius

totius corporis jactatione hinniens, fremensque distendebat; quoties vero sanctum patrem Ysarnum appropiare conspiceret, tanta se mansuetudine componebat, ut quasi sponte sessuro terga offerre videretur: si quis autem ei forte insideret alius, velut indignabundus totus in rabiem vertebatur; cum autem illum subveheret, ceu asellum mitissimum se præbebat. Cumque vir sanctus, utpote qui totam prope noctem orando vigilaverat, crebrius dormitaret, ac veluti casurus, ut fit, in partem alteram pendulus vacillaret; equus lapsurum esse illum metuens, prout poterat in latus sese oppositum deflectebat, eoque modo quamdiu sanctum quidem dormitare sentiret: quo expergefacto, mox erecto corpore, ita ut nullus decentius incedebat. Quod si sub arbore transeundum erat, cujus forte ramusculi præsidentis oculis nocituri putarentur; aut circumire arborem, aut si id pro densitate plerumque silvæ non proficeret, ibidem immobiliter, donec subsequentium obsequio juvaretur, immorari, eodemque modo in omni ambiguo transitu factitare: tanta vero interdum cautela per angustissimos asperrimarum rupiũ anfractus aut palustris viæ passus incognitos contra spem omnium pertransibat, ut Angelico eum ministerio crederes eductari. Sicut enim male gradientis & terrena cupientis Balam, oppositus Angelus & contra voluntatem ejus impediebat, & contra insipientiam ejus edocebat asellam; ita juste incedentis, & Angelorum contubernia desiderantis Ysarni non absurde credi potest equum ab Angelo, ubi viæ flagitabat necessitas, fuisse directum: ubi innocua justi exposcebat requies, quomodo se ageret, fuisse instructum.

Sed quomodo ad prosequenda cetera quæ de sancto patre multa supersunt non sufficio, quia & gravissima quædam mihi necessitas, ut scitis, inest, & nimia quoque temporis artor angustia; de glorioso saltem ejus fine ad ædificationem eorum qui hæc lecturi vel audituri sunt scribam, & ad consummationem omnium virtutum suarum, quomodo exemplo boni Magistri fratres suos qui erant in mundo in finem dilexit, & quomodo pro eis animam suam posuit, divina ope cõfisus enarrabo. Cum enim perlongum militiæ suæ cursum incredibili austeritate vitæ, & immensis jejuniorum vigiliarumque cruciatibus continue se martyrem declarasset, hoc etiam a Deo promeruit, quo duplicis martyrii gloria triumpharet, ut in ipso mortis articulo sicut Abraham patriarcha filium vocatus obtulit, nec occidit; ita iste seipsum ad martyrium vocatus offerret, & cum parata esset voluntas, deficiente tamen percussore, victor in pace quiesceret. Ut autem totius facti ratio clarescat, primum quæ factum causa præcessit, aperiam. XXX.

Pagani [a] Lirinense monasterium pervadentes, dispersis aliis multos ex fratribus captivos ad Hispanias traduxere: tunc reliqui fratres, congesta prout facultates tulere pecunia, pro redimendis captivis ad Hispanias aliquos ex se mittere statuerunt. Sed homines quibus omnia illic ignota erant, quid facerent, sese cum pecuniis post alios tradere possent; nam de reversione nulla spei ratio se præbebat: sed & fratribus captivis non subvenire a servorum Dei moribus extraneum videbatur; insaniæ vero habebatur simillimum, ubi nec consulendi aliis, nec evadendi sibi consilium suppeteret, ex superfluo se injectare periculo: sed post multos animorum fluctus, vicit tandem ratio pietatis, & deputatis Deo omnibus curis, facta est pars caritatis superior. Visum igitur eis est, quomodo sancti Victoris possessiones Hispaniis conjunctæ sunt, uti patris Ysarni consilium petant, quatenus aliquem de suis in illis partibus notum secum mitteret, per quem sibi, & in re familiari, si necessitas ingrueret, consuleretur, collimitaneos principes accedendi, ut negotio videlicet succurrerent, facultas aliqua præstaretur. Tum sanctus vir, languore gravi & continuo eodemque extremo adactus ex multo jam anni spatio, lecto sese concesserat. At illa mens ejus sanctissima, penes quam periclitari non noverat negotium caritatis, in qua valida ut mors ardebat dilectio, cui soli jam emortuo corpore tota vivebat; pro tanti destructione monasterii, & captivitate fratrũ amarissime gemens, seipsum iturum, seipsum diligentius procuraturũ, ac pro fratribus omnia subiturum spopondit. Mox igitur lecto exsurgens, huc illucque de-

XXXI. Pagani Linum diripiunt.

[a] Sub eo capite quidquid hujus vitæ superest, continetur in mſ. codice: illud tamen in plura dividere visum est, ut res distinctius habeantur. Porro clades hic memorata ea est, quam vetustus codex Lirinensis a Barrali laudatus consignat primo Aldeberti II. anno, de cujus veritate dubitavit vir eruditus, cum nulla, ut ipsi videbatur, esset in vetustis monumentis ejus rei memoria.

ANN. CH. 1048 24. Sept. ambulabat, ac se optime convaluisse simulabat. Sed ut de sententia hac in monasterio leni quodam susurrio præsentiri aliquid cœpit, quantus ilico dolor omnium qui compererant corda perstrinxerit, quanta querimoniarum agmina, quanta fletuum objecerint flumina, nemo facile explicare potest. Bona siquidem voluntas ejus abrogari jure non poterat: verum ad expletionem operis corpusculum ejus non posse sufficere referebant; denique sapientem nihil ultra vires præsumere, sed vires suas ad id quod aggreditur oportere metiri, omnia vero cum consilio facienda. Id autem nullius esse consilii, ut sibi commissas oves desereret, alienas non inventurus quæreret; ipse quoque exul in medio itineris absque solatio fratrum tamquam unus quilibet de populo moreretur: & in re quidem castigabili levius ferendum errorem; hoc vero factum, postquam ipse moreretur, nulla esset pœnitentia, nulla correctio secutura. Sed & captivos absq; morte ejus multis aliis modis redimi posse. Innumerabiles enim eatenus fuisse liberatos, quorum nullus ejus labore nedum morte liberatus sit. Quare cum & ipse certe non sufficeret, & ex hoc majora propemodum pericula timerentur, & de redimendis captivis multæ viderentur aliæ suppetere rationes; illum debere melioribus consiliis cedere, ac deferenda captivis ope modis aliis cogitare. Tunc ille ab Spiritu-sancto verba mutuatus: Apostolico, inquit, vobis exemplo respondeo. Quid facitis affligentes spiritũ meum? *Non facio animam meam pretiosiorem quam me*. Magis enim Salvatore, quam vos audire decet, cujus exemplo & præcepto instructus, non solum ad Hispanias ire pro fratribus, sed & servituti meipsum subjicere, insuper & animam dare paratus sum. Me autem & domum istam & quæcumque me acturum dispono, non meæ prudentiæ, sed omnipotenti Deo custodienda & providenda committo: ipse quippe non dormit, neque dormitat qui custodit Israel, qui nisi nos custodierit, in vanum vigilant oculi nostri. Sic denique nos & nostra melius custodimus, si Dominica præcepta servemus, cui servire non solum custodiri, sed etiam regnare est. Quod si mori contigerit, o me felicem, si tali morte beari meruero! Potens est quidem Dominus sine me suos liberare captivos. Sed si per me nunc sibi complacuit, tanto magis nunc concurrere debeo, quanto me hactenus nihil simile fecisse cognovi. Quapropter omnia projicientes in Dominum, quo nos ille vocat alacriter properemus. Vos autem viscera mea, carissimi filii mei, confortamini in Domino, & pro nobis orate.

Act. 20. 24.

XXXII. Iter in Hispaniam suscipit pro captivis redimendis.

Talia fatus omnes obsistentium querelas grandi auctoritate interim compescuit, simul & morbi magnitudinem, immo ipsam pæne jam præsentem mortem pretiosæ mortis amore superavit. Tunc priusquam ex rumore patria turbaretur, aut acrius in eum iterum fratrum tumultus assurgeret, silenter jubet subito jumenta parari, ac se Domino & orationibus fratrum commendans illis communi prece prosequentibus, iter arripuit. Cumque velut invitatus ad regnum maturius incedere festinaret, consuetis nimium vexatus angustiis, tam miserabiles subito clamores efferebat, ac si spiritum foret ilico redditurus. Tunc vero socii eo in terram deposito, immensis lacrymis lugere, pectora infeliciter tundere, seque qui de morte sua illi parerent, homicidas crudelissimos inclamare. Ita ille dupliciter & suis videlicet calamitatibus & suorum assidue torquebatur querelis: qui refocillato paullisper spiritu, ut sociorum mœrores abstergeret, universos dolores suos quomodocumque poterat intra semetipsum tacite deglutiens, ipsorum animos lepidis sermonibus serenabat; sed mox dolorum violentia superatus, identidem sæpius repetere cogebatur. Ex quibus patenter ostenditur, quãto caritatis incendio flagrans peregrinationem illam invaserit, tenuerit, consummarit, cum tot usquequaque adversantes offremerent, & ipse nihilo certius infatigabilis perduraret. Transmisso autem Rhodano, continuo fama de adventu ejus per omnes circum circa patrias prævolans, in cunctis urbibus, castellis, vicis & villis, obviam illi populos aggregabat. Omnes quippe tam sancti hominis visu & benedictione se sanctificari credebant. Ille vero se felicissimum reputabat, qui eum hospitio suscipere, vel quocumque modo de suis ei ministrare facultatibus mereretur.

XXXIII. Tandem ad possessionem quamdam sancti Victoris, Alsalium nomine, ubi in specu amœnissima perpulcrum & satis habile monasterium *a* in honore sancti Micha-

a Illud monasterium in episcopatu Barcinonesi situm esse discimus ex Bulla Paschalis sæpius laudata, ubi vocatur *monasterium de Fallio in Penedes*.

chaelis Archangeli constructum est, summa difficultate perveniunt. Ibi jam ægritudine nimium confectus pater sanctus ex toto decubuit. Tunc adventus ejus rumore respersi Barcinonæ Consul Raimundus Berengarii, & uxor ejus Elizabeth, & Gumbaldus vir Consularis, illuc se suaque offerentes, principes scilicet maximi totius regionis, accelerant, peccata propria detegunt, patronumque illum sibi apud Deum fieri deprecantur, quos ille multum sermonibus divinis ædificans, id eis protinus pœnitentiæ munus injunxit, ut quibuscumque juste possent modis, tam potentiæ minis, quam ingenii viribus & sensu & prece, captivos monachos Domino Deo restituerent, ac nobile quondam Lirinense monasterium, nunc inique ab impiis destructum gentibus, ad honorem Domini restaurarent: quod si facerent, remissionem illis peccatorum, si se corrigerent, a Domino facile pollicetur; seque pro eis totis visceribus precaturum. Tunc aspirante illo, qui rinocerotis hujusmodi cornu potentiæ ad edomandos barbarorum animos armat, & per tales vectes amarissimo turbulentoque gentium mari terminos ponit, ad omne votum ejus sese promtissimos offerunt. Nec mora, statim Raimundus Comes & uxor ejus ad urbem Deniam *a* Alaio Regi legatos suos una cum monacho, qui captivos recognosceret, dirigunt, ut omni instantia monachos repetant. Quod si reddere Rex paganus contemneret, omnia prorsus fœdera pacis ruptum iri, atque irreconciliabile terra marique bellum agitandum esse denuntient; eadem æque regi Dertosæ *b* Agaliso per suos nuntios una cum monacho Gumbaldus mandat. Nam is ad Gumbaldi potentiam respondere magis videbatur. In his vero duabus civitatibus omnes captivi monachi tenebantur. Cum igitur non impune sibi cessurum, majoraq; multo laturos sese dispendia, si secus ac petebatur res fieret, certius edocti utrique Reges viderent, consilio tandem saniori cedentes, prædam innocuam revomunt, captivosque non absque dolore grandi restituunt: nec minori pæne miraculo, quam si ex internis luporum forte visceribus, postquam jam introrsus absorptæ penitus mansæque fuissent, illæsæ raperentur oves. Tunc navi onerariæ cum diversis mercimoniis Barcinonam tendenti legati receptos imponunt: ipsi terrestri via revertuntur.

ANN. CH. 1048. 24. Sept.

Iis libertatem obtinet.

XXXIV. Qui iterum in captivitatem ducti.

Cumque de recuperatis fratribus sancto Patri gaudium nuntiassent, e vestigio alii subsequuntur, qui repetitos in mari paganorum fraude fratres assererent, ac in Siciliam transportaturi, & ibi sine ulla retractatione venditum iri. Tunc sanctus pater, tamquam vulnere letali viscera transforatus ad animum doluit, jamque omni humana spe destitutus ecclesiam Lacrymosus ingreditur, atque ad illum de quo non frustra sperare didicerat, omne id quod magnitudo sibi doloris parturiebat, effudit. Cum igitur a mane usque ad horam circiter nonam, flens coram Domino perorasset, hilarissimo vultu ad consolandos fratres egrediens: *Exsultate*, inquit, *in Domino, cantate & psallite ei: narrate omnia mirabilia ejus*. Victa sunt enim humana præsidia, dissipata sunt consilia principum: hostilis ad tempus calliditas superavit, ut Dei magnalia copiosius celebrarentur, nec totum sibi humana prudentia reputaret. Voluit enim mirificare misericordias suas Dominus, & salvos fecit sperantes in se. Laborent hostes, insaniant quantum licet: nullus enim de captivis nostris detrahetur, omnes nobis in proximo Dominus reddet. Assumta igitur spe ad Dominum cuncti corda suspendunt, aure semper sollicita, quando eis, & ex qua parte promissa prospera nuntientur. Interea Pagani dromoni captivis impositis, secundis flatibus ad Siciliam tendunt; sed cum jam longius asportati essent, aura contraria violentis eos flatibus ad Hispanias subito reportavit. Cumque per novem continuos dies nimio labore confectos, post initia prospera similis eos adversitas ad litora quę reliquerant revolvisset, fertur ipsos dixisse Paganos, aut in eadem navi summi Dei Oratores esse, aut alibi pro illis qui in navi ferebantur orari, seque haud dubie orationibus impediri. Interim legati præfatorum principum ad Reges supradictos remissi, dominos suos turpissima fraude irrisos graviter conqueruntur, & nisi captivi quocumque trajecti, ubicumque venundati aut reconditi, sani continuo reducantur, nullius pecuniæ, nullius hominis,

Psal. 32. 1.

a Ea urbs videtur esse opidum maritimum regni Valentiæ in Hispania, quod etiamnunc Denia appellatur, non longe ab urbe Gandia.

b Urbs episcopalis, vulgo *Tortose*, sub metropoli Tarraconensi, ad ostium fluminis Iberi, in hodiernæ niæ finibus versus Valentiæ regnum.

ANN. CH. nullius tergiversationis interventu sequutura mala posse redimi contestantur.
1048 Tunc illi gravissimo constricti articulo ad navem protinus mittunt, captivos omnes, si adhuc forte non transierint, balneis & dapibus recreatos, novi mutatoriis decoratos, absque ullo dolo reddi jubent. Dominicæ Resurrectionis dies illuxerat, cum desperata captivis nuntiata & facta libertas est; digno sane judicio, ut qui in die passionis Dominicæ cum Domino fuerant passi, Resurrectionis etiam tempore congauderent; & sicut ipse olim die Christus Dominus pro humano genere oblatus suos captivos ab inferis, superata morte, reduxerat; ita etiam nunc pater Ysarnus, qui amore & exemplo Domini Jesu, se pro fratribus obtulerat, eadem ipsa die per virtutem ejusdem Domini nostri captivos fratres a dominio ministrorum inferni victa eorum feritate liberaret.

14. Sept. Iterum liberantur.

XXXV. Receptis igitur fratribus ex totis præcordiis, ex totis animæ viribus erumpens in gaudia simul & lacrymas, nec se ab eorum amplexibus & osculis satiare valens pro ereptione fratrum, & restauratione dissipati monasterii, & quia ipsum Dominus harum rerum ministrum idoneum deputasset, inexplicabiles omnipotenti Deo vir sanctus gratias retulit. Tunc supradictis Principibus cum multa gratiarum actione valefaciens, cum divinis eos valde instruxisset eloquiis, cum summo favore omnium, & digna prosecutione, tam ægritudine quam meritis auctus jam equitare non valens, vix in lecto vectus Massiliam repedavit: ubi devotione ineffabili tam a fratribus quam a multis occurrentium undique populorum turbis exceptus, ita universæ Provinciæ gaudium fecit, tamquam si Dominus post longissimas tenebras ablatum solem terris flentibus reddidisset. Tunc ergo & labore viæ, & valetudinis molestia fractus, completa victoria cujus desiderio in hoc sæculo tenebatur, jam ex toto affectu dissolvi cupiens, & esse cum Christo, morbo ad extrema cogente, cœpit in dies acrius exerceri. Ut vero etiam superabundantis patientiæ merito non careret, tantis tunc, ferme quatuor mensibus, dolorum stimulis agitatus est, ut vix numquam se in latus alterum, nisi aliorum manibus reclinaret, benignissime divino agente judicio, ut cum filiis quos pro caritatis officio desolatos reliquerat pater optimus redderetur, martyrii tamen gloria, quæ promtissimæ voluntati ejus non evitato, sed victo persecutoris incendio, cum mortem ipse ultro peteret, sed pæne morientem mors fugeret, paullominus aderat, per acerbissimæ & longissimæ ægritudinis patientiam suppleretur: quo temporis spatio toto spiritu in orationem, in lacrymas, in desideriũ futurorum assidue currens, quis cogitare nedum edicere valeat, quantum profecerit, quantum creverit, quam perfectum virtutum omnium ædificium cumularit? cum ipsam momentis omnibus non jam a longe minantem, sed præsentem mortem certissime sentiret, sentiendo tamquam homo aliquatenus timeret, timendo cunctas animæ infirmitates clarius cerneret; in multitudine autem infirmitatum ad omnipotentis Medici gratiam omnibus viribus, omnibus intentionibus, totis desideriis orando medullitus fugeret; in oratione autem ipsum clementissimi Jesu vultum, & omnia salutis humanæ mysteria contemplatus, confortaretur, reficeretur, epularetur, ac se de gaudio Domini jam sui jocundaret, speque certissima solidaret. Si facinorosus, si flagitiosus, si criminosus quilibet tanto se spatio pœnitens ita flevisset, sanctus crederetur. Sed & latro suo ipso exitu in momento uno gloriam meruit: quantas igitur putamus glorias, quot coronas, tam immunis a crimine, tot refertus virtutibus, tot & tantis adustus angustiis, tanta & tam diuturna patientia in fine maxime probatus sanctus iste promeruerit? cum jam cælestem ejus mentem, utpote in extremo agone, nulla terrenæ cupiditatis ambitio, nulla, aut perrarissima immunditiæ macula, nulla hypocriseos admixtura fœdaret; sed jam totam se in cælum sustolleret, jam choros cælestium miraretur, qua vitam pæne saliret. Et jamdiu prævisa & desiderata dies advenerat, qua virtutum suarum per omnia præmia recepturus ad supernæ retributionis bravium vocabatur.

Massiliam reversus.

Gravissimis doloribus cruciatur.

XXXVI. Obit. Tunc collectis undique sanctorum filiorum turmis, cum ad mundi contemtum, & ad amorem cælestium sacris eos monitis, & illis suis sermonibus igneis animasset, fidelissimo pastori Domino Jesu creditas oves commendans, sumto divino viatico, tota propemodum carne consumta, sanctissimam illam & Deo dilectã animã, psallentibus & plorantibus discipulis, gaudentibus & tripudiantibus Angelis, octa-

octavo Kalendas Octobris ipsa eadem post annum die, qua ad Hispanias se pro fratribus daturus exierat, ad desideratum diu vitæ æternæ fontem, solutus carne, lætus emisit. Erat autem annus tunc ab Incarnatione Domini millesimus quadragesimus octavus: sepultusque est in pretioso vase marmoreo, in septemtrionali parte templi, ubi assiduis miraculis glorificatur a Domino Deo nostro, cui est gloria, laus & imperium per infinita sæcula sæculorum. Amen.

AN. CHR 1048
24. Sept.

Epitaphium sancti Ysarni tumulo inscriptum.

Obiit anno M. XLVIII. Indict. I. Epact. III.

Cerne mors quæ lex homini noxa protoplasti in me.
Sacra viri clara sunt hic sita patris YSARNI
Membra, suis studiis glorificata piis.
Qua felix vegetans anima provexit ad alta,
Moribus egregiis pacificisque animis.
Nam redimitus erat hic virtutis speciebus,
Vir Dominus cunctis pro quibus est hilaris.
Quæ fecit, docuit Abbas pius atque beatus,
Discipulosque suos compulit esse pios.
Sic vivens tenuit regimen, sed claudere limen
Compulsus vitæ est acriter & misere.
Rexit bis denis septemque fideliter annis,
Commissumque sibi dulce gregem Domini
Respuit, Octobris transacto octavo Kalendas,
Et cœpit rutili regna subire poli.
Sicque gemens corde, dic, Deus huic miserere. Amen.

defuncto lector inest misero.

VITA S. GERARDI EPISCOPI
CANADIENSIS ET MARTYRIS.

Ex Surio descripta.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Gerardus monachus Benedictin.

1. *PAUCA de beato Gerardo observanda occurrunt, quæ in Vita ejus, quam ex Surio descripsimus, non habeantur. Falluntur qui eum Ordinis Servorum beatæ Mariæ, aut alumnum fuisse aut institutorem scribunt, cum certum sit Gerardum floruisse sæculo undecimo. Ordinem vero Servorum nonnisi circa sæculi decimi-tertii medium in Italia institutum fuisse. Hujus tamen opinionis auctor fertur apud Ferrarium sanctus Antonius Paduanus in sermonibus, quod ab eo dictum fuisse puto occasione piæ illius consuetudinis, quam Gerardus in Hungariam invexisse dicitur infra in Vita num.* 3. *beatam Virginem Mariam absolute* DOMINAN *compellandi. Non minus a vero aliena est eorum opinatio qui Gerardum canonicum sancti Marci apud Venetias fuisse aiunt, id enim aperte repugnat Vitæ auctori, qui disertis verbis num.*1. *habet, eum fuisse in monasterio educatum, ubi, inquit, adhuc* puer monasticæ religionis habitum accepit: *quod in percelebri sancti Georgii monasterio factum fuisse sub Johanne Mauroceno primo ejusdem loci abbate, Veneti scriptores passim referunt, & quidem non absque fundamento. Hanc enim sententiam confirmat singularis erga sanctum Georgium Gerardi nostri devotio, qui crescente, ut narratur Vitæ num.* 3. *fidelium in Hungaria numero, in variis urbibus complures ecclesias, & ex eis omnium primariam in honorem sancti Georgii martyris construxit. Trithemius tamen in nova Chronici Hirsaugiensis editione ad annum* 1019. *hunc beatum virum in monasterio* sancti Gregorii in urbe Roma *nostri ordinis monachum fuisse scribit; at vereor, ne vocum* Georgii *ac* Gregorii *affinitate deceptus Trithemius, hunc in errorem fuerit lapsus.*

2. *Ceterum ex his patet, quam futilis sit Carmelitarum, ut ipsi aiunt, traditio, qui hunc sanctum virum ordini suo adscribere non verentur. Etenim eum in Italia Carmelitam non fuisse evidens est, ex his quæ a nobis jam dicta sunt. Neque etiam in Hungaria: ibi enim ante episcopatum in cœnobio Beel vitam agebat monasticam, quod sub instituto Benedictino fuisse ex Carthuitio, Bonfinio, aliisque rerum Hungaricarum scriptoribus constat. Nec dicant Gerardum in Palæstina Carmeli religioni nomen dedisse. Nam licet vitæ ejus auctor scripserit Jerosolymitanum iter a Gerardo fuisse susceptum, ex eodem auctore discimus eum, cum in Hungariam advenisset, a beato rege Stephano impeditum ultra progressum non fuisse.*

ANN. CH. CIRCA 1048. 24. Sept.

Multa scripsit.

4. Trithemius qui loco supra laudato Gerardi missionem in Hungariam Benedicto Papæ attribuit, eum laudat tum ob vitæ sanctitatem, tum ob doctrinæ meritum. Et quidem ex Vita num. 4. patet libros aliquot ab eo editos fuisse, quorum nonnullos recenset Franciscus Sansovinus in descriptione urbis Venetæ apud Vvionem libro 5. scilicet de laudibus beatæ Mariæ Virginis librum 1. Sermonum Quadragesimalium lib. 1. Homeliarum de sollemnitatibus totius anni lib. 1. quos omnes idem auctor manuscriptos servari scribit penes nobiles dominos ex familia de Secretis, seu Segredo, apud Venetos, qui Gerardum ut sibi consanguineum agnoscunt ac venerantur.

Quo anno exstinctus.

5. Beati Gerardi mortem anno circiter 1048 consignamus. Nam ex Vitæ auctore numero 8. in seditione occisus est, quæ contigit uno lustro & altero inchoato postquam Uvoni coronam imponere die sancto Paschæ renuisset. Petrus autem Hungariæ rex e solio dejectus anno 1041. Uvoni regnum dimisit, cui anno sequenti ob nimiam sævitiam coronam denegavit Gerardus. Iis itaque si addantur sex saltem anni, tot enim exigunt lustrum unum completum & alterum inchoatum, annum 1048. habebimus, quo Gerardum obiisse verisimilius est, & quidem 24. Septembris, qua die in fastis ecclesiasticis memoria ipsius recolitur. Hac enim ipsa die Gerardi festum celebrabatur in Hungaria sub Ladislao rege, ut ex hujus Regis decretis patet, libro 2. cap. 38. ubi sancti Gerhardi episcopi festivitas memoratur media inter festa sancti Matthæi apostoli & sancti Michaelis archangeli. Corpus sacrum beati Gerardi circa annum 1400. Venetias translatum est, ac Murani in ecclesia beatæ Mariæ, quæ nunc sancti Donati titulum præfert, depositum fuit, ubi etiam nunc asservatur. Hæc Translatio facta dicitur die 23. Februarii, qua die locum habet in Martyrologio Benedictino, & in Ferrarii Catalogo generali sanctorum Italiæ.

INCIPIT VITA.

B. Gerardi patria.

1. GAUDIA quæ Christi participibus dies hodierna contulit, ex beati patris nostri, Christique martyris GERARDI meritis fluxere. Is enim hujus lucis lumen per Venetos parentes sortitus, Dei gratia illum præveniente, ab ipsa pueritia cœpit Domino nostro Jesu-Christo esse devotus, & doctrinæ evangelicæ per omnia parere. Itaque & ipsum monasticæ religionis habitum puer accepit, sinistramque primi parentis viam declinans, novi hominis secundum Deum creati vestigiis insistens, regionis per inobedientiam amissæ, nempe paradisi gaudia, adolescens studuit appetere & amare. Cum sic igitur sincero animo sanctam vitam duceret, cupido ei incessit Dominicum sepulcrum invisendi, ut Christum, qui cum dives esset, propter nos egenus factus est, inops ipse & pauper sequeretur. Egressus itaque de terra & de cognatione sua, tendebat ad Orientem, ubi Abraham & divitiis auctus est, & pater multarum gentium effectus; uti etiam ipse in Abrahæ semine, id est in Christo, datam benedictionem, suscepto peregrinationis labore, instar fidelis Abrahæ adipisceretur.

Adhuc puer fit monachus.

Iter Jerosolymitanum suscepit.

2. Pervenit interim in Pannoniæ partes, cujus habenas tunc christianissimus rex STEPHANUS moderabatur; ad quem regem vir Dei humilis & simplex accessit, causamque sui itineris ei aperiens, majori studio & amore ab eo exceptus est. Ubi autem animadvertit Rex, eum moribus & doctrina bonum Christi odorem spirare, clam dimissis itineris ejus sociis, illum solum apud se retinuit invitum, eique servando custodes adhibuit. Cernens vero servus Christi se solum illic derelictum; ut populi strepitus evitaret, ejus regionis eremum, quam *a* Beel vocant, petiit, atque illic septennio jejuniis & præcibus vacans, excepto *b* Mauro monacho, solus habitavit. Interea memoratus rex Stephanus, ut robustissimus Josue, impietatem gentis profligavit, crudelesque ac barbaros ethnicorum mores edomuit, ac plurimorum pectora ad suscipienda sanctæ fidei semina præparavit. Videns autem pius Rex regnum suum pacis tranquillitatem adeptum, servum Dei Gerardum ab eremo revocavit, pontificalique infula decoratum, ad prædicandum populo suo destinavit. Tantam autem superna pietas ei contulit gratiam, ut eum omnes loci illius incolæ unice amarent, & ut patrem colerent, ita ut jam pater multorum instar Abrahæ patriarchæ haberetur.

A S. Stephano in Hungaria suscipitur.

Qui eum retinet.

Fit Episcopus.

3. Crescente vero fidelium numero, ecclesias Deo per singulas urbes ædificavit, principalem autem ecclesiam in honorem sancti Georgii pretiosissimi Christi mar-

a Monasterium Beel ædificavit sanctus Stephanus Rex, inquit Chartuitius in ejus vita, ad Guntheri preces, *ubi Gerardus monachus Venetiis veniens, vitam duxit contemplationi addictam, &c.* de Gunthero egimus ad annum 1045.

b Is est Maurus postea Quinqueecclesiensis episcopus, de quo vide supra pag. 76.

martyris, ad litus Morisii fluminis exstruxit, atque inde [a] Morissenam sedem appellavit, quam beatus rex Stephanus dotalitiis muneribus nobiliter ditavit: In qua ecclesia ad honorem beatissimæ Matris Domini Salvatoris venerabilem erexit aram, ante quam thuribulum argenteum collocavit, ejusque ministerio duos provectæ ætatis homines adhibuit, qui jugiter illic vigilarent atque operam darent, ne ulla umquam hora thymiama ibi deesset. Singulis quoque Sabbatis cum novē lectionibus, ut in die Assumtionis ejusdē sanctissimæ Matris, magnisq; laudum præconiis devotionis suæ officium illic explebat. Ceteris autem diebus matutinis & vespertinis precibus absolutis, bis cum processione eo venire solebat, quæ consuetudo hodieque perseverat. Porro laudibus & venerationi ejusdem sacratissimæ Virginis tantæ humilitatis obsequio se subdere noverat, ut si quis reus, clam a sancti Viri famrliaribus edoctus, veniam ab ipso peteret per nomen Matris Christi, mox audito nomine Matris misericordiæ pater sanctus lacrymis perfunderetur, & perinde ac si ipse reus esset, a reo veniam peteret; filium quoque suum illum fore affirmaret, si eam sincere Dei crederet Genitricem. Ipso auctore, ab Hungarica gente non pronunciatur nomen ipsum Matris Dei, sed DOMINAM eam vocant. Si sit autem pronunciatum illius nomen, statim flexis genibus, & demissis in terram capitibus, sese inclinant. Atque adeo Pannonia a sancto rege suo Stephano familia sanctæ Mariæ appellata est. O prædicandam virorum prudentiam, qui in hanc maris stellam intendendo, vitæ suæ cursum dirigebant; ut contemplatione exemplorum ejus, possent inter hujus sęculi fluctus navigantes, voluptatum illecebras & incitamenta, tamquam Scylleam voraginem declinare, portumque æternæ salutis attingere.

ANN. CH. CIRCA 1048 24. Sept. Ejus in B. Virginem devotio.

4. Erga ministeria ecclesiastica magna beato viro cura & sollicitudo inerat. Itaque æstivo tempore in domo Dei vascula glacie plena ponebantur, in quibus lagunculæ & vinum, quod posset optimum inveniri, ad Dominici sanguinis consecrationem asservarentur. Dicebat enim, quod per fidem intus accipitur, id extrinsecus suave inveniri. Nocturno tempore leprosum in suo reponebat lectulo, & arrepta securi ad silvam solus pergebat, fasciculosque lignorum pro corporis sui castigatione propriis humeris inde reportans, servorum suorum labores sæpe antevertebat ac sublevabat. Cum illi proficiendum esset a loco in locum, non jumento utebatur, sed vehiculo; in quo sedens, libros quos sancti Spiritus gratia composuerat, relegebat. Vestibus cilicinis & ex arietum pilis confectis sæpe induebatur. Ut autem sanctis hominibus usu venire solet, aliquando negligentia aurigæ sui, aut qualibet injuria læsus, levi ira commotus, jussit protinus hominem reum flagellis cæsum duris vinculis alligari. Parebant vero illi ministri; sed non ignorantes animi ejus clementiam & suavitatem, juxta viam, qua sanctus Pater transiturus erat, hominem culpæ obnoxium ad stipitem alligabant, & plagarum vestigia in ejus nudo dorso gallinæ aut alterius animantis sanguine exprimebant. Cumque eo pervenisset homo Dei, oblitus severitatis suæ, ilico e vehiculo exsiliens, ad vinctum illum properabat, & modo stipitem, brachia, manus ac vincula, modo pedes osculabatur, munera pollicebatur, si veniam & misericordiam ab homine consequi mereretur. Si cui tum id videre contingeret, illum virum Dei pro tanta humilitate & simplicitate dicere non dubitaret conversum in puerum illum, quem Salvator imitandum statuit in medio discipulorum suorum.

Ejus virtutes.

5. Etsi autem episcopalem functionem & dignitatem summa prudentia administraret, attamen eremum non reliquit: sed apud urbes, ad quas concionaturus veniebat, cellulas sibi in silvarum secretioribus locis construxit, in quibus ligatus pernoctasse, multasque afflictiones soli Deo cognitas pertulisse memoratur. Cum aliquando pro cujusdam defensione ad beatum Stephanum regem properaret, in ejus regionis parte quadam, pecoribus pascendis opportuna & apta, vir Dei hospitio usus fuit. In ea autem domo sub noctis medium ancilla quædam manibus versans molam qua triticum terebatur, laboris molestiam cantilena tempe-

 rabat.

[a] Morissena regio est Hungariæ superioris, cujus urbs præcipua nunc Canadium seu Conadium, urbs Episcopalis sub metropoli Colocensi. Sedes episcopalis olim Morissena dicebatur, vel a fluvio qui nomen dat regioni, vel ab urbe Morsenes, quæ inter Canadium & Cybinium sita est. Hinc a Trithemio Gerardus *Morisenus episcopus* appellatur.

ANN. CH. CIRC. 1048 24. Sept.

rabat. Ea autem cantilena expergefactus vir sanctus, accersito ministro, quid ea sibi velit, inquirit. Respondet ei famulus, id quod res erat. Mox pius pastor infusus lacrymis: Felicem, inquit, feminam, quæ cum sit sub alterius potestate constituta, debitum servitutis officium tam suaviter, absque ullo murmure persolvit! Jussitque ei non minimum pecuniæ pondus deferri.

S. Stephanus rex obit; Cui succedit Petrus.

6. Postquam autem beatus rex Stephanus totam Pannoniam ad veram Christi lucem adduxit, eam sub patrocinio sanctissimæ matris Dei semperque virginis Mariæ voluit contineri; atque in ipso die Assumtionis ejus migrans *a* a corpore, ipse quoque ad æternam requiem assumtus est. Successit autem ei PETRUS Rex; cui cum omnes Pannoniæ principes fidem & amorem se conservaturos jurassent, *b*, unus ex eis, illo exturbato, regiam sibi auctoritatem per vim usurpavit. Eo autem regnante, sicut Propheta ait: *Sanguis sanguinem tetigit, & peccata peccatis cumulata sunt.* Namque ipsis sanctis Quadragesimæ diebus, honestissimos sui consilii viros sudibus ac palis perinde ut immunda pecora interficere non dubitavit. Deinde ad Morissenam sedem nempe ad Gerardi pontificis locum, paschalia sacramenta celebraturus advenit, atque in ipso die Dominicæ Resurrectionis, ut pater ejusdem loci regio capiti diadema impositurus adveniret, ab Episcopis & principibus per honestissimos viros invitatur. At illo renuente, reliqui Pontifices Regi coronam imponunt, magnoque Cleri & populi comitatu Rex ornatus ecclesiā ingreditur. At vero plenus Spiritu-sancto beatus Episcopus, stola candida indutus, pulpitum ascendit, Regemque his verbis per interpretem intrepidus alloquitur. Observatio sanctæ Quadragesimæ peccatoribus pro venia, justis pro præmio constituta est: quam tu Rex cum cædibus pollueris, mihique nomen patris eripueris, per te dulcissimis filiis orbato, nullam hodie veniam mereris. Et quia pro Christo meo hodie mori paratus sum, quæ tibi sint eventura pronunciabo. Anno tertio regni tui gladius ultionis excitabitur in te, qui tibi regnum improba fraude per vim acquisitum auferet, & cum illo pariter & vitam.

Osee 4.

Regni invasori coronam regiam imponere recusat.

Futura prædicit.

7. Hæc cum Regis amici, liberalibus instituti litteris, attoniti mirarentur, innuebant interpreti, ut taceret, Episcopum ab ira & indignatione Regis servare volentes, iisque interpres timens assensit. At vero pastor immorigerum interpretem perurget & compellit, ut pergat, ita dicens: Deum time, Regem honora, patris tui verba edicito. Tandem coactus interpres, pastoris declaravit sententiam, non mediocriter Regis iram reformidans. Postquam autem evenere quæ dixerat beatus Episcopus, totius regni incolæ re ipsa didicerunt eum prophetiæ spiritum habuisse. Prædixerat namque etiam in illa gente immanem seditionem excitatum iri, atque in ea se mortem oppetiturum. Nolim igitur, quisquis es Christiana religione initiatus, ex me humana prudentia nosse velis num hic sanctus vir in vita sua miracula, quæ sunt cum reprobis communia, ediderit; num cæcis visum, surdis auditum reformarit, tametsi ejusmodi spiritaliter ei non defuerint. Nihil horum a te requirit Deus. Da operam, ut sancti-Spiritus gratia adjutus, hujus beati viri humilitatem & pietatem obtineas; nec dubites te habiturum partem in regno Dei Patris, & Christi ejus.

Seditione exorta quam prædixerat occiditur.

8. Uno inde lustro evoluto, & altero inchoato, prædicta seditio exstitit, in qua cum ad *c* Albam-regalem vir Dei proficisceretur, apud ecclesiam sanctæ Sabinæ Virginis & martyris hospitio usus est, illicque cœnantibus fratribus ait: Fratres & amici, cras ad cœnam Agni Dei vocamur. Itaque absque detrectatione properemus, pro Christo moriamur. Altera vero illucescēte die, pater sanctus Missam celebravit, mensæq; Christi multitudinem sibi adhærentem fecit participem, lætusque ad martyrium perrexit. Ubi autem ad Danubium intendit iter, ecce turba populi eum circumsistit, lapidesque in eum in curru sedentem jactat; e quibus tamen, Deo eum protegente, tactus non est. Ille vero ex adverso benedictionem & cru-

a Anno scilicet 1038. ut probat Cardinalis Baronius ex scriptoribus æqualibus. Hermanno & Mariano Scoto, quibus addendus Johannes Thvvrochz, qui labente sæculo 15. Chronicon Hungarorum scripsit: quorum auctoritas Chartuitio & Bonfinio prævalere debet, sed & Bonfinius Conradi mortem paullo post obitum S. Stephani anno 1039. contigisse refert.

b Aba scilicet seu Ovo aut Uvo sororius S. Stephani, quo ab Henrico Cæsare in fugam verso & capto, Petrus regnum recuperavit.

c Alba-Regalis urbs Hungariæ Regum inauguratione & sepultura olim celebris, ad fluvium *Sarvvitz*, quam a Turcis anno 1543. captam, Christiani in ultimis bellis recuperarunt.

& crucis signum opponit. At impii homines tandem equorum retortis collis subvertunt currum, patremque humi abjiciunt, & magno impetu lapidare conantur. Tum instar protomartyris Stephani primus Pannoniæ martyr, positis in terra genibus, clamavit voce magna: Domine Jesu-Christe, ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciunt. Et cum hoc dixisset, in pectore lancea percussus, obdormivit in Domino. ANN. CH. CIRC. 1048 24. Sept.

9. Eodem autem die maxima Christianorum strages facta est. a Duo enim Episcopi, multique viri religiosi interemti sunt; quorum numerum & nomina sola Dei scientia collegit. Corpus quidem beati viri, cum in loco martyrii sui jaceret, nulla sorde commaculatum est: porro sequenti die a Catholicis viris in ecclesia Dei sanctæ Genitricis conditum est. Multis inde lapsis diebus, fidissimus sancti viri procurator regem ANDREAM adiit, orans, ut peregrini atque hospitis patris corpus celeriter restituat. quod etiam impetravit, ac deinde ad sanctum corpus perveniens, tam illud nitidum ac luculentum invenit, ac si eo die martyriū obiisset. Itaque ad Morissenam sedem illud cum hymnis & canticis translatum, cum multa reverentia sepelierunt; ubi multæ gratiæ Catholicis viris collatæ sunt, non tamen adhuc evidenter, usque ad tempora LADISLAI regis & LAURENTII antistitis, qui a beato viro quintus ejus cathedram accepit. Tum enim a sanctæ Romanæ Ecclesiæ Synodo injunctum est, ut corpora eorum, qui Pannoniam fidei prædicatione irrigassent, summo honore afficerentur. Veniente etiam Sedis Apostolicæ legato, & nobilium Pannoniæ coacto conventu, sacrum hujus beati Martyris corpus elevatum est, atque Regis & Principum humeris translatum, honorificeque depositum eo loco, ubi pro meritis tanti patris superna gratia efficiendis & declarandis miraculis largius coruscat; præstante Domino nostro Jesu-Christo, qui cum Deo Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SANCTI ODILONIS ABBATIS

ANN. CH 1049 1. Januar.

Cluniacensis quinti

ELOGIUM HISTORICUM.

I. Vitæ scriptores.

1. *QUOD superiori sæculo de quatuor primis monasterii Cluniacensis abbatibus fecimus, hic quoque a nobis in beati Odilonis gratiam præstandum est, ut scilicet præter vitam ejus ab antiquis scriptoribus exaratam, quæ tanti viri gesta non satis exponit, elogium ipsius non solum ex antiquis auctoribus, sed etiam ex variis chartis ex archivio Cluniacensi depromtis, aliisque veteribus instrumentis contexamus. Hoc enim pacto tanti viri præclaræ actiones facilius & accuratius repræsentabuntur; nec parum conferent tot antiqua monumenta ad illustrandam Ordinis monastici hujus sæculi historiam.*

2. *Ab iis qui beati Abbatis res gestas posteris mandare curaverunt, exordium ducimus. Duos habuit Vitæ scriptores præcipuos sanctus Odilo, Jotsaldum scilicet, & Petrum Damiani Cardinalem, utrumque ipsi æqualē. Jotsaldus, sic enim constanter habent antiqui codices, quamquam in editis nonnullis mendose Lotsaldus scriptus invenitur, primus Vitæ scriptor, monachus fuit Cluniacensis & beati Odilonis discipulus, cujus rei testem se ipse exhibet in operis præfatione, ubi se* Magni Odilonis nutritum magisterio, informatumque beneficio *fuisse profitetur. Is ipse est, nisi fallor, Josaldus, unus e quinque monachis, qui cum Odilone abbate & Roberto priore chartæ Girbaldi cujusdam anno 1032. subscripsisse reperitur. Josaldus item & Joserannus fratres nominantur in Charta Bernardi & Adæ eorum patris & matris, quæ regnante Roberto confecta est. Præterea Josaldus notarius plerisque Archivii Cluniacensis chartis istius temporis subscripsisse legitur, quem a nostro alium esse non putamus: qui & idem videtur esse Josaldus in indiculo veterum librorum Clu-*

Duo vitæ scriptores.

Primus Jotsaldus, quis fuerit?

a Hos duos Episcopos auctores vulgati appellant Beatritum & Buldum, sed eorum sedes scire non licuit.

ANN. CH. 1049 1. Januar.

Cluniacensis monasterii bibliothecæ memoratus, ubi dicitur calamum adversus Berengarium hæresiarcham strinxisse, tempore Henrici Francorum regis. At excidit istud opus; aut certe ita incognitum latet, ut nemo hactenus, aut ipsum viderit aut laudatum usquam invenerit. Denique Jotsaldum abbatem habemus, cujus epitaphium legitur exteriori muro veteris ecclesiæ sancti Petri Cluniacensis affixum sub his verbis: Hic jacet domnus Jodsaldus abbas. *Sed an his in omnibus monumentis unus & idem laudetur Jotsaldus; an diversi ejusdem nominis viri designentur, prorsus est incertum.*

3. *Porro vitam sancti Odilonis a Jotsaldo scriptam, seu potius ejus fragmentum Andreas Duchesnius in appendice ad Bibliothecam Cluniacensem sub Anomymi Silviniacensis nomine, & Johannes Bollandus die* 1. *Januarii ediderunt. Sed eam nos hic exhibemus integram ex codice ms. bibliothecæ Thuaneæ, quem se vidisse testatur Chiffletius in probationibus Trenorchiensis Historiæ. Eamdem habuimus ex duobus aliis codicibus mss. uno Crispeiensis monasterii, altero nostræ Bibliothecæ sancti Germani a Pratis. Ceterum idem Jotsaldus Carmen edidit sub* Planctus *titulo, de beati Odilonis obitu, quod editum est in Bibliotheca Cluniacensi. At cum nihil habeat ad illustranda beati viri acta, ipsum omittere visum est; satis sit aliquot versus seligere, in quibus sic de Odilone & Vuillelmo Divionensi abbate canit.*

Hisdem decessit Vuillelmus forte Kalendis
Magnus & ipse pater monachorum Divionensis.
Hi fuerant monachi Maioli denique sancti,
Uno florentes in tempore, corpore mundo,
Unius & fidei, veræ pietatis amici.
Junxit utrosque fides, similes habuere recessus:
Gloria non dispar, eadem sequiturque corona.

Odilonem in fine carminis precatur, ut sui ac Almanii memor sit apud Deum. Almanius autem hic est fortasse ipse, cui & Hugoni Odilo vitam sancti Maioli nuncupaverat. Eum enim carissimum ibi fratrem appellat, quem virum litteratum fuisse ex eo patet, quod illum & Hugonem rogat, ut si quid in ea vita non recte dictum occurreret, emendare velint.

Odilo jam valeas, Jotsaldi jam memor esto,
Almaniique tui votis pie semper adesto.

Alter beatus Petrus Damiani.

4. *Alter beati Odilonis Vitæ scriptor fuit sanctus Petrus Damiani, Cardinalis, episcopus Ostiensis, vir vel suo nomine satis celebris: quod opus hortante Hugone abbate beati Odilonis successore aggressus est, ut quæ in priori vita fusius enarrabantur, superfluis resectis, compendiosius referret. Unde cum nihil in hac posteriori vita habeatur, quod Jodsaldus antea non retulerit, visum est priorem sufficere: & quidem ipso attestante Baronio, vita hæc* pertenuis est, longeque impar meritis tanti viri. *Si tamen in ea aliquid observatione dignum occurrerit, hoc ipsum data occasione, in elogio aut in notis ad alteram vitam proferemus. Præter hos Vitæ scriptores multi alii beati Odilonis res gestas scriptis suis celebrarunt, quorum, aut certe celebriorum, verba suis locis pro opportunitate in hujus elogii decursu referre non omittemus. Habemus etiam præ manibus sermonem Anonymi de beati Odilonis laudibus, ex codice ms. monasterii Silviniacensis descriptum. Sed cum nihil habeat ad illustrandam tanti viri historiam, ipsum omittere visum est.*

II. Beati Odilonis patria & parentes.

Odilonis patria & genus nobile.

5. *Odilonem patria Arvernum fuisse omnes uno ore fatentur, quem e nobili Mercoriorum familia prodiisse vulgati auctores affirmant: & quidem non desunt ad id probandum legitima argumenta. Hujus rei probationem affert Andreas Duchesnius, vir doctissimus, in notis ad ipsius vitam in Appendice ad Bibliothecam Cluniacensem, ubi laudat vetus Necrologium Claromontensis ecclesiæ sibi a Savarone mutuo da-*

ANN. CH. 1049
1. Jan.
Ex familia Mercoriana.

datum, in quo die 4. Nonas Januarii Odilo de Mercorio, canonicus Claromotensis & præpositus Brivatensis, quadraginta solidos censuales eidem ecclesiæ dimisisse dicitur, ad celebrandam beati Odilonis festivitatem in ecclesia Claromotensi. Ad quid enim, subdit vir eruditus, Odilo ille Mercorianus tantam pecuniæ summam expendisset, nisi quod beatus Odilo ejus fuerit consanguineus? Deinde Stephanus episcopus, cui Jotsaldus beati Odilonis vitam nuncupavit, quemque idem auctor asserit fuisse beati viri nepotem, is est ipse, qui in vulgatis pontificum Aniciensium seu Podiensium catalogis Stephanus de Mercorio *dictus occurrit: quod diserte affirmant Gisseius in historia episcoporum Podiensium, Sammarthani in Gallia Christiana, aliique auctores qui de iis rebus scripserunt. Omne dubium tollit vetus Chronicon ms. sancti Petri Podiensis, ex quo hæc verba noster Stephanotius descripsit:* Stephanus Aniciensis pastor exstitit nobili parentela ortus de castro, vulgo nuncupato Mercurio, nepos beati Odilonis abbatis Cluniacensis.... obiit, & sepultus est apud cœnobium, Voltam nuncupatum, quod ipse cum beato Odilone avunculo suo in propria construxerat tellure. Obiit autem 4. Augusti, regnante Henrico rege Francorum, flentibus populis ac gaudentibus angelis migravit ad Christum. *Tum subjungit, Petrum ejusdem* beatæ recordationis Stephani episcopi *nepotem & in episcopatu successorem in eodem Voltæ monasterio cum suo avunculo fuisse sepultũ. De Voltæ monasterio inferius plura dicemus. Certe beatum Odilonem ex illustrissima Arvernorum familia originem traxisse observavit Petrus Damiani in ipsius Vita, ubi eum* ex equestri familia genus duxisse *asseverat. Id quoque testatur Jotsaldus, ubi ait* Beraldum *cognomento* Majorem, *beati Odilonis patrem, inter Alverniæ proceres nobilissimum fuisse, possessionibus & terrena potestate ditissimum; matrem vero Girbergam appellat, non minus pietate quam nobilitate pollentem, quam defuncto viro superstitem, sanctimonialem in Augustodunensi sancti Johannis monasterio factam fuisse scribit. Fratres etiam, & quidem complures habuit Odilo, sed eorum nomina reticuit Jotsaldus; sororem vero ejus Blitsemodem abbatissam laudat, sed cui illa monasterio præfuerit, nusquam expressit.*

Ejus parantes ex charta veteri.

16. *At plura discimus de beati Odilonis familia ex duabus chartis in quibus ipse vir sanctus fratres suos, nonnullosque eorum liberos recenset. Prior est ipsius Odilonis, qua, priusquam veste monastica indueretur, possessiones aliquot monasterio Cluniacensi contulit. Est absque data in Chartario Cluniacensi, quod vulgo sancti Maioli appellatur, numero* II. *sic autem habet.*

Sacro-sanctæ Dei ecclesiæ Cluniacensis cœnobii, in honore beati Petri Apostolorum principis dedicatæ, in Dei nomine ego ODILO, filius BERALDI, consentiente matre mea & fratribus meis, STEPHANO scilicet, EBONE, BERALDO BERTRANNO, cedo aliquid ex rebus proprietatis meæ, quæ mihi legitimo ordine successerunt, cessumque in perpetuum esse volo & desidero. Sunt autem ipsæ res sitæ in patria Arvernica, in comitatu Brivatense in vicaria de Aurata, in villa quæ vocatur Saraciacus, in ipsa villa cedo Deo sanctoque Petro in stipendia servientium supradictæ ecclesiæ, totam ecclesiam in honore mundi Salvatoris constructam, & in quantum sors hereditatis meæ in ipso loco mihi largitur, & insuper unum mansum, qui excolitur a Leotardo filio Gerbaldi, quem olim donavimus ego & mater mea & fratres mei pro sepultura fratris nostri HICTERII, quem ego postea emi ex fratribus patribusque & dominis meis, Canonicis videlicet beatissimi domini mei martyris Juliani, & donavi in pretio solidos centum; ipsumque mansum similit er cedo jam dictæ ecclesiæ, non solum pro me, sed etiam pro patre meo & matre mea & fratribus meis, vivis atque defunctis, & omnium parentum & fidelium nostrorum salute. Istas res supradictas cedo jam sæpe dictæ ecclesiæ, ea scilicet ratione, ut pastor ipsius ecclesiæ, domnus scilicet Abba MAIOLUS, quamdiu vixerit, suique omni tempore successores, & ipsius ecclesiæ servitores habeant, teneant, atque possideant, & justo ordine quicquid facere voluerint faciant: tamen alienare, nec vendere præsumant, nisi ad fratres meos. Si quis vero (quod futurum minime credo) aliquando surrexerit, ego ipse videlicet mutata voluntate, aut ullus ex heredibus meis, sive ulla emissa aut contra-posita persona, quæ contra hujusmodi chartulam ullam calumniam inquietare presumserit, iram omnipotentis Dei incurrat & sanctorum offensam, & insuper cui

ANN. CH 1049 1. Jan.

cui litem intulerit, auri libras 10. coactus exolvat, & argenti pondera totidem. Et ut hæc chartula firmiorem per succedentia tempora obtineat vigorem, manu propria subter eam firmavi, & ut aliorum virorum manibus roboraretur decrevi. S. Odilonis, qui chartã istã scribere rogavit. S. Girberianæ matris ejus. S. Stephani, & Ebonis & Beraldi, & Bertranni fratrum ejus. Signum Beraldi, Rotbert, Gozfret, Vvarini, Bernardi, Mironi, Gualterii, Guitberti, qui hanc chartam scripsit.

Item ex charta fundationis Voltæ.

7. *Altera charta quæ majoris est momenti, utpote quæ monasterii Voltæ fundationem continet, data est anno 1025. in qua non solum beati Odilonis fratres, sed etiam plerique ex eis nepotes nati recensentur: quare eam huc integram etsi prolixiorem proferre non dubitavimus, ex Chartario Cluniacensi descriptam.*

Ab omnibus fidelibus recte saneque sapientibus utile judicatur & congruum, ut universa negotia quæ ad Dei cultum, & ad incrementum dignitatis ecclesiasticæ disponuntur, ab ipsis suis auctoribus posteritati fidelium testamentis legalibus & litteris commendentur. Hac igitur auctoritate præmonitus, ego in Dei nomine Cluniensis monasterii monachus & presbyter ODILO, hujus regionis & patriæ advenas & cives per succedentia temporum scire volo & desidero; quoniam fratres mei mihi, omnibusque nostris amicis illustrissimæ dulcissimæque memoriæ, BERALDUS Aniciensis ecclesiæ præpositus, & BERTRANNUS, & domnus STEPHANUS honorabilis senior, & vir bonæ simplicitatis EBO, in quodam suo prædiolo pari voto parique desiderio decreverunt construere monasteriolum, & secundum suæ possibilitatis modulolum ad Dei ordinare servitium: sed quidam illorum, pro dolor! acerbissimis casibus & infortuniis impediti, quidam vero naturæ sorte præventi, non potuerunt incipere quod desiderabant perficere. Post mortem vero illorum convenerunt mecum filii eorum, cum aliis nepotibus meis & consanguineis, & pluribus suis fidelibus: cœperunt etiam conqueri, quod pro excessibus supradictorum fratrum meorum, patrum & parentum & seniorum suorum essent acturi, vel si aliquod possemus invenire consilium, quod eis a Domino præstaret salutare remedium. Quod nullum aliud potuimus invenire salubrius vel consequentius, nisi ut illud ipsum studeremus incipere, & secundum nostrum posse perficere, quod ipsi nobis reliquerunt in deliberatione: videlicet, ut ad votum illorum in aliquo suo prædiolo ædificemus monasterium, & secundum nostrum posse ad Dei ordinemus servitium. Hoc etenim consilio definito, & ab omnibus nostris amicis & vicinis alacribus vocibus conlaudato, incepimus ædificare ecclesiam in quodam proprii juris monticulo, qui Volta vocatur, eo quod præterfluentibus aquis Hylaris * fluminis, partibus ex tribus concluditur, &, ut ita dicam, quasi sinuatim involvitur. Post peractam vero aliquantam partem ædificii, cum consilio fidelium vicinorum decrevimus in ipso ædificio oratorium consecrari a domno STEPHANO Arvernorum episcopo venerabili, quod factum est 18. Kalendas Octobris in Exaltatione dominicæ Crucis, & passione beati Cornelii papæ, & beatissimi Cypriani victoriosissimi martyris. In ipsius namque oratorii consecrationis die, ego in primis frater Odilo, una cum nepotibus meis, filiis fratrum meorum & sororum mearum, domno videlicet Stephano Aniciensis ecclesiæ præposito, & ejus fratre Beraldo, & domno Hildegario supradictæ ecclesiæ clerico & canonico, Beraldo quoque supradicti fratris mei Ebonis filio, Vvillelmo etiam filio quondam fratris mei Vvillelmi honestissimi viri, & filiis ejus; Geraldo etiam & Rotberto, Beraldo, Odilone, & Hicterio, cum consilio sororum nostrarum, dominæ videlicet Blismodis venerabilis abbatissæ, & Aldegardis secundũ sæculum nobilissimæ matronæ, omnes simul Deo omnipotenti, vivo & vero, incommutabili & æterno, sanctissimæ & individuæ Trinitati, Patri & Filio & spiritui-sancto, & beatissimæ genitrici Dei & Domini nostri semperque virgini Mariæ, & sanctis angelis & archangelis, & omnibus cælestis gloriæ civibus, patriarchis & prophetis, & dilectis Domini Johanni Baptistæ & Johanni Evangelistæ, & beatis apostolis Petro & Paulo, ceterisque apostolis & apostolicis viris, Innocentibus & omnibus sanctis martyribus, confessoribus, & virginibus, offerimus quasdã res, quas parẽtes nostri jure hereditario possederunt, quasdã quas a suis honestissimis senioribus studiosissimo fidelitatis obsequio adquisiverunt. Sunt autẽ ipsæ res in comitatu & episcopatu Arvernensi: in primis supradictus monticulus,

* *l.* Allier.

lus, ut dictum est, sinu jam dicti fluminis involutus & ecclesia ex alia parte fluminis in honore sancti martyris Cyrici consecrata; villula etiam eidem loco proxima, quæ vocatur Forsanguis, & unus mansus eidem villulæ contiguus, qui vocatur Plania; ecclesia vero in villa Saraziaco, & omnis ipsa villa, excepta illa parte quæ in sorte supradicti Vuillelmi nepotis nostri venit. Est & alia villa supradictæ ecclesiæ proxima, quæ diminutivo nomine Saraziacellus vocatur. Hanc enim villulam & supradictum villare, quod vocatur Forsanguis, domnus & carissimus frater meus Stephanus per cartam donationis ad perficiendum opus, quod præ manibus tenetur, vivus adhuc & sospes contulit, & ex hac vita discendens reliquit. Est & alia villa in ipso comitatu, qui vocatur Montaniacus, quæ ex hereditate Golfaldi avunculi nostri ad nos pervenit. Sunt & aliæ duæ ecclesiæ, non cum duabus, sed cum una parochia consistentes in episcopatu Vallavensi, una in honore sancti Johannis Domini præcursoris, & alia in honore beati Petri apostoli consecrata; & in villa Lisaco eam partem, quā Beraldus præpositus & Bertrannus frater ejus visi sunt habere, totam ex integro; & in Capilliaco hoc quod domnus Bertrannus habere visus est. Hæc omnia supra scripta cum omnibus rebus ad se pertinentibus offerimus, ut supradictum est, Deo, omnibus sanctis ejus pro liberatione & ereptione, salute & requie supradictorum virorum Beraldi, Bertranni, Ebonis & Stephani, pro quibus hæc oblatio specialiter fit, & aliorum fratrum suorum Hicterii, Eustorgii, Vuillemi & Hicterii, pro salute quoque patris eorum Beraldi, & ejus genitoris Hicterii, illustrissimorum virorum, omniumque parentum, consanguineorum & fidelium ipsorum & nostrorum, tam vivorum quam defunctorum, utriusque sexus, ætatis & ordinis, & eorum, qui ad hoc opus perficiendum & custodiendum & stabiliendum nunc consilium & adjutorium præstant, & per succedentia tempora præstiterint, & omnium fidelium Christianorum, ut misericordia, pietas & gratia Domini nunc & in futuro omnium illorum misereatur & nostri, supradictum locum, & omnia quæ ad ipsum locum pertinere videntur, & deinceps per cuncta spatia succedentium temporum a fidelibus Christianis in prædiis & quibuslibet rebus vel oblationibus eidem loco concessum fuerit, sub protectione & tuitione beatorum apostolorum Petri & Pauli, & defensione pontificum apostolicæ sedis, & gubernatione abbatis & monachorum Cluniensium constituimus, & ab omni servitute & exactione humanæ improbitatis liberum esse decernimus. Ordinamus namque, & cum omni desiderio optamus, ut Clunienses abbates & monachi istum locum teneant semper & possideant, & in Dei servitio secundum Regulam sancti Benedicti, sicut & cetera monasteria ad se proprie pertinentia, ut dictum est, ad cultum divinæ religionis ordinent & disponant. Si cui forte hæc nostra sanctio... sciat profecto dignum nos duxisse, ut illius loci sancta congregatio ex nostra paupertate aliquid servitutis habere se recolat, propter cujus reverentiam & meritum aliquis ex nostro genere honorem secundum Deum, & secundum sæculum visus est obtinuisse, & parentibus etiam nostris & nobis ipsis non parvos profectus constat evenisse. Ceterum si quis adversus testamentum nostræ oblationis aliquam aliquando calumniam inferre præsumpserit, contra censuram divini judicii & mundanarum legum jura se fecisse recognoscat. Si pœnitendo emendare voluerit, indulgentiam percipiat; si vero emendare noluerit, & magis in sua malitia perseverare disposuerit, quod petierit non vindicet, sed quod meretur percipiet; ita ut hic leges pro tali crimine promulgatas persolvat, & in æternum pœnas perpetuas luat. Signum domni Odilonis abbatis, cujus voto & desiderio hæc charta conscripta est, S. nepotum suorum, Stephani videlicet, Beraldi, alterius Beraldi, iterumque Beraldi, Aldigerii, Vuillelmi, Odilonis, S. Petri, S. Bernardi, S. Pontii, S. Dalmatii, S. Pontii, S. Blismodis, S. Aldiardis, S. Auxiliæ. Facta autem est hæc charta anno ab Incarnatione Domini millesimo 25.

III. Odilo fit monachus Cluniaci, tum abbas.

8. *Odilo, ut loquitur* Jotsaldus, post despectas Brivatenses & Anicienses arces, *quod in utraque urbe aut ecclesia dignitates præcipuas sive ipse, sive alii ex* Fit monachus Cluniaci.

ejus

ANN. CH. 1049 1. Jan.

ejus familia obtinerent, Cluniacum secessit, monasterium sanctitate & Religionis fama per totum orbem celeberrimum, ubi a beato Maiolo sanctissimo abbate, cui jam probe notus erat, monastica veste donatus est. Id anno 991. contigisse tradit Hugo Flaviniacensis abbas in Chronico Virdunensi, cui adstipulatur Chronicon Cluniacense, a nostro Stephanotio ex ejusdem monasterii veteribus membranis descriptum. Hoc tamen nemo sibi facile persuadebit, si verum sit Odilonem hoc ipso anno, uti ex aliquot Chartis colligi posse videtur, a beato Maiolo in abbatiæ regiminis consortium assumtum fuisse. Certe haud multum ab ea sententia recedere videtur ipsemet Jotsaldus, & post eum Petrus Damiani, qui referunt sanctum Maiolum e vivis abiisse annis quatuor fere evolutis postquam Odilo ad conversionem venerat. Certum est autem eum anno 994. obiisse. Unde conjicere licet, quanta fuerit beati Odilonis maturitas, quantumve ejus meritum, qui adhuc neophytus, & in ipso fere ad Religionem ingressu, tantæ congregationis regimine ab ipsomet sancto Maiolo dignus fuerit habitus.

Tum Abbas.

9. *Ejus porro electionem ultra annum 992. differri non posse probatur ex multis Chartis, hoc ipso anno datis, in quibus nempe Odilo abbas nuncupatur. In Chartario II. monasterii Cluniacensis charta 738. campus quidam in villa Bersoniaco situs datur monasterio Cluniacensi,* cui præest Odilo abbas, *anno* 5. *Hugonis regis Francorum, id est anno saltem 992. Hoc ipso anno mense Julio Girbaldus vendidit* peciolam *campi ibidem siti; charta 539. donatio est curtilis & vineæ in villa Morgono in pago Matisconensi, facta Odiloni abbati anno 6. Hugonis regis: quem eumdem annum præfert charta 753. quæ in ipsius etiam Odilonis abbatis gratiam facta est. Huc quoq; proferendæ essent aliquot Chartæ primo Rodulfi Burgundionum regis anno datæ, si apud omnes constaret hunc regem ante 994. thronum conscendisse. Chartis quas supra laudavimus suffragatur auctor veteris Chronici, quod penes nos manuscriptum habemus, ubi ad annum 992. hæc habentur.* In Burgundia Odilo ex clerico Brivatensi monachum professus, in Cluniacensi cœnobio præficitur, quod per annos 56. miro religionis fervore rexit & provexit, &c. *Quin & cum alii fere omnes auctores Odiloni totidem regiminis annos concesserint, certumque sit, ut & ipsi etiam attestantur, eum Kalendis Januarii anni 1049. ex hoc sæculo abiisse, istorum quoque auctoritas ad confirmandam nostram sententiam merito proferenda est. Tamen Sigebertus in Chronico regiminis Odilonis initium anno sequenti consignat, Hugo vero Flaviniacensis anno 994. Sed iste ad Maioli mortem solum attendit: quod expressius habetur in Chronico Malleacensi, ubi vir sanctus Maiolo abbati anno 994. sucessisse dicitur. Et quidem præter Chartas, quas supra adduximus, complures aliæ occurrunt in Chartariis Cluniacensibus, quæ Maiolo adhuc vivente Odilonem Cluniaci abbatem appellant. Talis est charta data anno 6. Hugonis regis, id est anno 993. qua nonnulla monachis Cluniacensibus conferuntur apud Visandonum. Anno præcedenti mense Decembri, donatur vinea Odiloni abbati Cluniacensi in villa Dambinas, in Matisconensi comitatu. Denique eodem anno 7. ejusdem regis, mense Martio, proindeque anno 994. paullo ante obitum sancti Maioli, Odilo abbas* in loco scambii *recipit & dat terram in villa Odgraco, in comitatu item Matisconensi sitam.*

Simul cum S. Maiolo

10. *Nondum tamen monasterii regimen tunc temporis abjecerat Maiolus, uti probant variæ chartæ, annis sexto & septimo Hugonis regis datæ, quæ ipsius nomen præferunt, in libro donationum sub sancto Maiolo factarum. In charta 16. Maiolus Cluniaci abbas dicitur anno 6. Hugonis regis quasdam ecclesias per commutationem adquisivisse in comitatu Augustodunensi. Eodem anno mense Junio Landrada Cluniacensibus,* ubi Maiolus est abbas, *nonnulla confert in pago Matisconensi sita. Anno 7. ejusdem Regis, Berardus Clericus monasterio Cluniacensi,* ubi est, *inquit,* Maiolus abbas, *medietatem silvæ Advolt contulit. Hinc patet Odilonem fuisse Maioli veluti vicarium, atque in regendo monasterio coadjutorem: unde in charta Bernardi cujusdam viri nobilis, manumittentis aliquot e suis servis ad preces Viviani præpositi quos hic ad suum monasterium pertinere contendebat, sic habetur:* Vverpivit illam querelam quam habebat adversus dictum Cluni locum, cui domnus & reverentissimus pater Odilo præest jussione sancti patris Maioli.

11. Habe

11. *Habemus in Spicilegii Acheriani tomo 6. Decretum electionis sancti Odilonis in abbatem Cluniacensem, quod vivente adhuc sancto Maiolo factum est, eique præter eumdem Maiolum ac centum septuaginta septem monachos, rex ipse Rodulfus, Burchardus archiepiscopus, aliique episcopi, complures abbates, & viri nobiles subscripserunt. Nulla autem occurrit in hoc instrumento temporis nota; at, si Rodulfus ante anni 993. finem Burgundiæ regnum adeptus non fuerit, paullo ante Maioli obitum, qui die 10. Maii anni sequentis contigit, factum est. Ex eo autem patet Maiolum senio confectum in Odilonem sese exonerasse, ne regularis disciplinæ vigor, cui ob provectiorem ætatem invigilare, quantum necessarium erat, se non posse arbitrabatur, sua culpa in monasterio Cluniacensi tepesceret.* Ego, *inquit*, Maiolus.... ætate defatigatus, officiis quoque corporis imminutus, dum minus me pastorali cura idoneum persentisco, beati Benedicti capitulatim de constituendo abbate sollicitudine præmonitus, cum omnibus fratribus meis, filiis & conservis, beati quidem Petri pridem clericum, fratrem & filium monachis Odilonem religiosum eligimus, & abbatem esse decernimus; ne insolentia nostræ infirmitatis ordo deterescat, & repulsam in aliquo patiatur Deo propitio semper ad meliora provehendus. *Ex eodem instrumento discimus Odilonem ægre hanc dignitatem accepisse, quod se tanto oneri imparem putaret, quare beatus senex advocatis episcopis & abbatibus, atque etiam viris nobilibus, boc decretum eorum subscriptionibus confirmari procuravit.* Et ne, *inquit*, technam alicujus excusationis prætendat, nam sicut quis indigne ad regimen incautus adspirat, ita si quis dignus refugit, merito constringendus habetur, consilium episcoporum & abbatum adhibuimus, &c. *Nomina vero eorum, qui electionem sua subscriptione confirmarunt, retulimus in Elogio sancti Maioli, Sæculi præcedentis pag. 759. quæ ideo hic repetere non juvat, sed eorum loco damus aliquot versus ab auctore, ut videtur, æquali, de hac electione editos, qui in codice ms. Cisterciensis monasterii sub hoc titulo,* Electio domni Odilonis, *habentur.*

1. Jan. Electionis decretum.

Odilo ægre electioni consentit.

Hic pater emeritus mox est ut ad astra vocatus,
Quem successorem Deus eligeret sibi patrem
Haud opus est nostro perferre per omnia digne
Dogmate, quam prudens, quam morum stemmate pollens,
Sit quis in humanis rebus pariterque supernis;
Cognitor est solus dans hæc sibi munera Christus.
Qui claris patribus prænobilis ODILO dictus,
Terrea mox fugiens tener annis cælica quærens,
Patri MAIOLO junxit se præduce Christo.
A grege susceptus, ductor gregis ipse futurus,
Sedulus implevit quicquid sibi Regula jussit.
Vivere pro tali dignatus sede magistri,
Fratribus electus pater omnibus atque cupitus,
Præcepto patris curam suscepit ovilis,
Huic non dissimilis, licet addit culmen honoris,
Cuncta Deo placite disponit cum pietate.
Verbo discretus manet, actu tamque modestus,
Devius ut lævum non pergat iter neque dextrum.
Sollers rubricam metitur in omnibus æquam,
Ejus consilium quærit dominatio regum,
Atque suo summi proceres subduntur honori.
Sic agit activam quo non linquat theoriam.
Sola carne solo, versatur pectore cælo.
Sed ne plura loquar, non est virtutibus impar
Patri Maiolo, per plurima mira corusco.
Mitis ut ille fuit, divinitus hic quoque consit,
Istum cum videas illum præsto tibi dicas.
O quantum pollet locus hic, quantumque refulget.
Qui meruit tales sibimet conquirere patres;

Qui

ANN. CH. 1049 1. Januar.

Qui veluti soles bini nos irradiantes,
Emicat hic cælis, alterque coruscat in arvis!

Huc usque venisse sufficiat, dicit enim sancta Scriptura: Ne laudaveris hominem in vita sua.

12. *Porro cum ita certa & manifesta videantur argumenta, quibus Odilonem sancto Maiolo adhuc superstite in abbatem Cluniacensem electum fuisse probatur, mirari subit Maiolum in monasterio Silviniacensi morti proximum, a fratribus interrogatum, cui regimen abbatiæ committendum vellet, nihil prorsus de sancto Odilone respondisse. Id quippe testatur Syrus ejus discipulus & Vitæ scriptor. Immo in altera vita, quæ habetur in Appendice ad Bibliothecam Cluniacensem, Maiolus respondisse dicitur:* Non est nostrum, filii charissimi, vobis abbatem eligere, sed magni consilii Angelus non patietur vos diu incultos, &c. *An quod Odilo abbatiæ regimen suscipere renueret, ut numero præcedenti dicebamus, ita ut necessarium fuerit Hugonis regis & Episcoporum auctoritatem interponere? Certe Adhemarus in Chronico, ait Odilonem invitum Maiolo successisse, eumque tam ab ipso Hugone rege, quam a cuncta Congregatione electum.*

IV. Acta sub sancto Odilone.

Variæ donationes monasterio factæ.

13. *Superiori paragrapho Chartas aliquot laudavimus anno 992. aut sequenti datas, quæ cum sub Maioli & Odilonis communi administratione scriptæ fuerint, nihil mirum est si alterutrius nomen preferant. Quantum vero sub tantis viris vigeret religio monastica, colligi potest ex Charta Vualterii Æduensis episcopi eodem tempore, anno videlicet 6. Hugonis regis, mense Maio, data, in qua* cœnobium Cluniacense sibi præ ceteris amore conjunctum *dicit,* ubi pollet religio, &c. *tum ei dimittit, quidquid ad se vel ad Archidiaconos spectare posset in ecclesiis ad dictum cœnobium pertinentibus, exceptis tamen synodalibus eulogiis. Ecclesias autem has exprimit, scilicet de Alagio-monte, de Tresela, sancti-Leodegarii, Montis-Malarii, Tervisi, Vallis & sanctæ Mariæ. Subscribunt præter ipsum Vualterium Elinardus abbas, tum præpositi, cantor, Erpertus abbas, Ugo abbas, denique archipresbyteri & canonici. Idem episcopus anno 29. Lotharii regis sancto Maiolo dederat ecclesias sanctæ Mariæ de Monte-Menardi, & sanctæ Mariæ in villa-Vallis, necnon & alios proventus & decimas ecclesiæ sancti Germani villa Tyrinaci, ubi monachi Cluniacenses* in obedientia quotidie assistebant. *De Magabrensi autem cœnobio quod idem antistes sancto Odiloni meliorem in statum revocandum tradidit, inferius dicemus: interim de donationibus post sancti Maioli obitum Odiloni factis agendum est: quippe cum sub hujus sancti viri regimine Cluniacensium monachorum sanctitatis fama non minus, quam suorum decessorum tempore celebris fuerit, episcopi, aliique viri nobiles multa eis bona concesserunt, ex quorum chartis multa discimus ad historiam illustrandam haud parum utilia.*

14. *Anno* 11. *Rodulfi Burgundiæ Transjuranæ regis, mense Aprili, proindeque anno 995. si verum sit Conradum Rodulfi patrem die* 19. *Octobris anni 993. e vivis excessisse, Artaldus comes dedit sancto Odiloni ecclesiam sancti Petri in villa Marogliaco cum presbyteratu, decimis & universis appendiciis, &c. in agro Lugdunensi & Rodensi, Is forte ipse est Aruldus qui in altera charta, quæ est sine data, donavit villam sancti Projecti Mamboli in pago Valentinensi, cui subscripsit Pontius Ademari comitis filius.*

15. *Anno* 111. *ejusdem regis Rodulfi Humbertus episcopus Gratianopolitanus dedit cænobio Cluniacensi,* ubi inquit, domnus Odilo abbas præest, *medietatem castri de Visilia cum toto burgo & ecclesia sanctæ Mariæ, item ecclesiam sancti Martini de Ponte-Roso cum decimis, oblationibus & cœmiteriis. Subscripserunt Frideburgis ejusdē episcopi mater, Vuigo frater ejus, & Hubertus episcopus de Valētia ejus nepos.*

16. *Anno* 1. *Roberti Francorum regis, qui solus defuncto patre anno 996. die* 24. *Octobris regnare cœpit, quidam Ayroardus monasterio Cluniacensi dedit mansum indominicatum in pago Matisconensi. Anno item* 1. *Roberti, Odilo quædam commutavit cum Maiolo præposito Matisconensi: quæ commutatio die* 2. *Martii, proindeque anno 997. a Vuillelmo & Vuidone approbata fuit.*

17. *An-*

ANN. CH. 1049 1. Januar.

17. *Anno 997. consignatur charta Rodulfi regis in Bibliotheca Cluniacensi, ubi ille anno nono regni sui, compluribus bonis monasterio Cluniacensi confirmatis, nonnulla largitur ad Emmæ conjugis suæ petitionem. Data est apud Ansam villam 11. Kalendas Julii Indictione 3. &c. Reamundus ad vicem Ansusi episcopi recognovit. Sed manifestus error est: constat quippe hanc chartam esse Rodulfi, qui Carolo Simplice in carcere detento Francorum rex appellatus est anno 923.*

18. *Anni 998. qui Rodulfi regis quintus fuit, initio, idem Rex post concessas jam antea in Cluniacensium gratiam aliquot chartas, unam dedit, qua varias eis possessiones confirmat in comitatibus Lugdunensi, Forensi & Viennensi. Data est* in Paterniaco, *anno 998. Rodulfi regis quinto*. Padicius cancellarius ad vicem Purgardi archiepiscopi & archicancellarii recognovit. *Idem rex anno regni sui sexto, sub finem scilicet ejusdem anni 998. uxoris suæ* Agildrudis *reginæ, &* Purchardi *archiepiscopi interventu confirmavit omnia* præcepta regalia, *&* chartas seu donationes ab aliis fidelibus Cluniacensi monasterio *intra regni sui fines factas, easque* more patris sui bonæ memoriæ in omnibus missis *renovat, ac singillatim recenset*.

19. *Anno item 998. aut sequenti, nam charta data est anno 3. Roberti regis, qui anno 996. die 24. Octobris, defuncto, ut quidem censemus, patre suo Hugone monarchiam obtinuit, Bernardus dedit Odiloni & monasterio Cluniacensi medietatem alodii sui in villa Buxerias pro anima fratris sui Israelis adhuc viventis. Idem Bernardus in altera charta, quæ data est anno 5. Roberti regis, dicitur* Miles, & secundum sæculi dignitatem vir clarissimus, *& cum Emma uxore sua donat ea quæ habebat in villa Buxerias in pago Matisconensi, in pignus producentis solidis. Quinquennio postea elapso, id est anno decimo regis Roberti, hæc eadem Emma Bernardi uxor cum Maiolo mariti sui fratre, partem suam ejusdem villæ Buxerias, quam cum Israele altero Bernardi fratre partita fuerat, eidem monasterio concessit. Denique eadem in alia charta, ubi dicitur* Bernardi clarissimi militis *uxor, dedit cum filio suo Gauceranno & filia Emma pro sepultura sua apud Cluniacum, res quas habebat in agro Ammacensi in pago Matisconensi. Unde patet hanc familiam erga Cluniacum beneficentissimam fuisse. Hic porro Bernardus ab alio ejusdem nominis distinguendus, qui eodem tempore ac eadem in regione vivebat, quique erga Cluniacum beneficus fuit, ut patet ex ejus charta, qua cum uxore sua Ada confert monasterio coloniam unam in agro Mediolanensi in pago Matisconensi, in villa Curtilis. Hic ibidem dicitur duos habuisse filios, Josaldum videlicet & Joserannum, quorum prior is fortasse fuit Jotsaldus postea Cluniacensis monachus & beati Odilonis vitæ scriptor. His quoque adjungi potest Bernardus, qui cum uxore sua Atta, & Roberto eorum filio anno quarto Roberti regis dedit vineam in villa Noglas. Hæc autem omnia simul referre visum est, ne propter nominum consonantiam aliqua suboriretur personarum confusio, sed jam annorum series repetenda.*

20. *Anno 999. mense Januario, Rodulfi regis sexto, Odilo & Vivianus prior locarunt sub annuo censu Petro militi & Ermengardi ejus uxori, castrum Condorcense cum suis pertinentiis, receptis in compensationem tribus mansis. Eumdem annum sextum Rodulfi regis præfert charta Blismodis, quæ se* feminam nobilissimam *nuncupat, & donat ecclesiam sanctæ Maximæ de Talusatis: chartæ subscripsit cum filio Albuino & aliis testibus.*

21. *Anno circiter millesimo Robertus rex & Henricus, patris scilicet sui Hugonis Capeti frater, Dux Burgundionum, diplomate communi vetuerunt, ne quis intra certos Cluniacensis monasterii limites, quos designant, castellum audeat construere. Charta est absque data in nostro apographo, sed ultra annum* 1001. *differri non potest, cum Henricus hoc ipso anno e vita excesserit mense Octobri.*

22. *Anno 6. Roberti regis, id est anno* 1001. *aut sequenti, si de monarchia intelligatur, Maiolus clericus quasdam consuetudines in terris monasterii Cluniacensis sibi debitas esse contendebat, sed coram Vuillelmo Matisconensi comite ejusque uxore Ermentrude causa cecidit. Eumdem annum Roberti sextum præfert charta data mense Junio, proindeque anno* 1001. *qua Arleis donat sancto Maiolo & monachis ejus,*ut per ipsius merita valeat adipisci præmia æterna, *partem de medio planto in pago Matisconensi, villa Marsiaco, loco ad Trimbladam dicto. Si tamen annus Roberti*

ANN. CH. 1049 I. Januar.

berti sextus hic designatus intelligatur de tempore, quo simul cum patre suo Hugone regnaverit, charta ipsa ad annum 993. revocanda erit: sed Arleis Maioli jam defuncti, ut quidem videtur, patrocinium ambiebat. Nam statim post ipsius mortem sacri honores ei delati sunt.

* le Puy en Velay.

23. *Anno* 1004. *Canonici Vallavensis ecclesiæ* * *domos quasdam ab Odilone petierunt, Gaustino dimittendas, ut ipsi alias domos quas ex Kigone Gaustinus habebat, acquirere possent suis officinis amplificandis profuturas. Annuit Odilo, receptis in compensationem aliis domibus, quæ ex donatione Vuigonis* bonæ memoriæ *pontificis provenerant. Res acta fuit* in Aniciensi civitate 3. Nonas Februarii, feria 5. Luna 8. anno Incarnationis 1004. Indictione 2. *Subscripserunt Beraldus præpositus Aniciensis, Robertus abbas, & alter Robertus æditws. Hoc ipso anno Ratburnus vicecomes, & Vvalda uxor ipsius Cluniacensibus donaverunt ecclesiam sancti Martini Laudadis.*

24. *Anno* 1005. *Rodulfus vir nobilis, qui ibi monasterii Paterniacensis conditor fuisse dicitur, ancillam quamdam suam cum altera ex monasterii Cluniacensis jure commutavit. Charta data est anno* 1005. 12. *Rodulfi regis, Indictione* 3. *quæ temporis notæ optime sibi cohærent, si quidem Rodulfus anno* 993. *post patris sui obitum mense Octobri regnare incœperit.*

25. *Ad hunc ipsum annum, aut certe ad annum* 1020. (*sola quippe Indictio* 3. *regnante Roberto indicatur*) *revocanda est Lamberti Comitis donatio sancto Odiloni facta unius mansi in villa Latonai in territorio Matisconensi. Data sic exprimitur*: Actum publice apud Cabilonem civitatem, regnante Roberto rege, apud nos vero Domino Jesu-Christo, mense Aprili, die Jovis, Indictione 3.

Formula *Regnante Christo*.

26. *Eadem formula utitur Robertus quidam in Chartario Celsinianensi, cui monasterio, ubi tunc præerat domnus Odilo abbas, confert pro sepultura sua vineam in monte Dorense sitam. Charta sic concluditur*, Data regnante Roberto rege Francorum, immo Domino nostro Jesu-Christo. *Fundatio Chauriaci monasterii, quod Celsinianensi subjectum est, data est sub eadem formula, quam item adhibuit Pontius Comes in charta, qua possessiones aliquot Cluniacensibus donat in pago Trevis juxta rivulum Lota sitas, in locis Villetas, Merdusana & Mota: sed hæc diversas omnino a præcedenti chronologiæ notas habet: data quippe est* in castro Torana, feria 5. Septuagesimæ, Indictione 7. Epacta 15. regnante Jesu-Christo. *Subscripsit domnus episcopus Cono. Denique Beatrix uxor Archimbaldi vicecomitis*, nuper, *ut ipsa loquitur*, defuncti, *donat Cluniaco*, ubi Odilo est abbas, *de rebus suis sitis in pago Lugdunensi, in loco qui dicitur Salseto, unum mansum. Data est charta* Cluniaci, regnante Domino Jesu-Christo, mense Maio. *In his porro & similibus chartis ejusmodi formulam adhibitam fuisse nonnulli censent, quod tunc temporis Rex sacris interdictus esset ob Bertham, quam licet sibi affinitate conjunctam, uxorem duxerat. Certe id vel ex sola Beatricis charta, quam modo laudavimus, falsum esse patet. Hæc quippe post Roberti obitum scripta est: nam Archimbaldus, quem Beatrix defunctum dicit, adhuc in vivis erat anno* 1037. *ut ex ejus charta inferius patebit, & quidem biennio postea monachos in cella sancti Laurentii instituit. Sed de hac formula differendi non est hic locus, quam quæstionem alias viri eruditi fusius agitarunt.*

27. *Anno decimo Roberti regis* LETBALDUS *episcopus Matisconensis duos servos ad Odilonis preces donavit. Charta data est die Lunæ mense Augusto, proindeque ad annum* 1007. *revocanda. Porro in charta quadam Cluniacensium monachorum, post Odilonem abbatem & Vivianum præpositum Letaldus episcopus subscripsisse dicitur ante alios monachos. An Letbaldus Matisconensis, qui relicta sede aliquando Cluniacum secesserit?*

28. *Anno* 1008. *Indictione* 7. *octavo Calendas Aprilis, Odilo domos quasdam Arelate sitas in emphyteosim concessit. Multi alii cum eo subscripserunt, inter quos Hugo de Calviote, & Redemptus de Botera.*

29. *Anno* 12. *Roberti regis, mense Aprili, proindeque Christi* 1009. *quidam Rodulfus Odiloni ac monasterio Cluniacensi dedit curtillum & alia quædam in villa Aziaco in pago Matisconensi.*

30. *Anno* 1015. GAUFREDUS *Cabilonensis ecclesiæ præsul simul cum canonicis*

nicis in generali conventu residens, exaltavit *a decimis ecclesiam Gemblacensem*, ANN. CH. 1049 1. Januar.
idque ad preces Odilonis abbatis: qui vicissim in compensationem dedit ecclesiæ sancti Vincentii, id est Cathedrali, ecclesiam quamdam sibi a Goffrido Sinemurensi donatam. Subscribunt cum Gaufrido præsule Hugo comes & episcopus, scilicet Autisiodorensis, & alii. Data est anno 26. Roberti regis, qui tamen annus non congruit cum anno 1015. *quo hæc contigisse dicuntur.*

31. *Anno* 1017. *Regnante Roberto, sexto Nonas Maii, Vuillelmus Dux Aquitanorum Roma rediens, in civitate Papiæ donavit monasterio Cluniacensi medietatem de censu piscium, qui circa insulam Rado capiuntur. Subscripserunt duo Vuillelmi filii, Vuillelmus & Odo.*

32. *Anno* 1018. *regnante Roberto, idem Vuillelmus, qui a nonnullis ob egregias ipsius dotes Magnus nuncupatus est, curtem quamdam in vicaria Merevenno contulit monasterio Cluniacensi. Chartæ cum Vuillelmo duce subscripserunt Agnes comitissa, Vuillelmus Junior, Gislebertus episcopus, Fulco comes, &c.*

33. *Gislebertus episcopus in hac charta memoratus Pictaviensi ecclesiæ præfectus est anno* 975. *ex Chronico Malleacensi: cui successit Isembertus Archidiaconus, qui eidem chartæ subscripsit; sub quorum Pontificatu Arnaldus in ea pariter memoratus Decanatum ejusdem ecclesiæ administravit. Porro idem Vuillelmus monetam de Niort Cluniacensibus concessit, ut ex altera ejus charta patet, cui cum illo subscripserunt Agnes ejus uxor, ac duo ejus filii Vuillelmus & Oddo.*

34. *Agnes in utraque charta Vuillelmi Ducis memorata, tertia ejus uxor fuit, Ottonis cognomento Vuillelmi Burgundiæ Ducis filia. Vuillelmum vero & Oddonem ex prioribus uxoribus susceperat Vuillelmus, primum nempe ex Almodia, alterum vero ex Prisca, secunda ipsius uxore. Uterque absque liberis defunctus fuit, sepultique sunt in monasterio Malleacensi, quod eorum pater condiderat, qui & ibi paullo ante obitum monastica veste donatus & sepultus fuit, anno* 1030. *aut sequenti. Ceterum Agnes præter Agnetem filiam, quæ Henrico Imperatori, cognomento Nigro nupsit, duos etiam filios Vuillelmo peperit in historia Aquitaniæ celebres. Hos ipsa memorat in donatione quadam monasterio Cluniacensi, post ejus mariti obitum facta, quam hic subjicere visum est ex Chartario Cluniacensi.* Agnes Vuillelmi uxor.

Sacro-sancto & exorabili loco Cluniacensis monasterii, quod est constructum in honore apostolorum Petri & Pauli, cui præest domnus ODILO abbas, ego AGNES & filii mei VUILLELMUS & GAUFFREDUS, donamus habitatoribus jam dicti loci monetam totam, quam habemus in villa quæ nominatur Engeliacus, & in alia villa, quæ vocatur Molgong, omnes consuetudines, quas illic solemus habere, ut inde faciatis emere sepicas, quas soliti eramus dare vobis. Unde etiam postulamus adscribi nomina nostra in Missali, in quo recitantur benefactores vestri, quia maximam fiduciam habemus in orationibus vestris vestræque Congregationis, & hoc quod conventum habetis attendite mihi. In hoc anno jam dicta nobilissima comitissa Agnes obsedit castrum Vuolventem, &, ut fuit sua consuetudo, cepit eum.

35. *Quantum vero sibi Cluniacenses beneficiis tam a se, quam a suis propinquis collatis devinxisset Agnes, patet ex instrumento quodam publico, quo Cluniacenses e Lasiacum dimittunt in grati animi monumentum, ut videre est in Cluniacensi Chartario.*

36. *Anno* 1019. 9. *Kal. Feb. Rodulfus rex ad Irmingardis conjugis suæ petitionem concedit, ex propria hereditate, monachis Cluniacensibus*, Regulæ sancti Benedicti modo & deinceps obedientibus, *ecclesiam sancti Blasii, & viculum totum cum suis appendiciis. Charta, quæ etiam habetur in Bibliotheca Cluniacensi edita col.* 411. *data est* in villa Tabernis, quæ aliter Urba appellatur ex fluvio ibi defluente. *sed in ea charta conjungitur annus* 35. *Rodulfi regis cum anno* 1019. *Incarnationis Dominicæ, quod mendum est. Hunc ipsum annum* 1019. *præfert Charta Leotbaldi (in alio apographo Theobaldus appellatur) episcopi Matisconensis, qua domno Odiloni abbati monachisque Cluniacensibus dimittit decimas, aliasque pertinentias ecclesiæ sancti Sulpicii. Data est in Synodo clericorum die* 4. *Idus Novembris. At jam tunc defunctus erat Letbaldus, si vulgatis Matisconensium episcoporum catalogis credamus. Et quidem hoc ipso anno placitum habi-*

ANN. CH. 1049 1. Januar. *tum dicitur in conspectu Ottonis Matisconensis comitis, & Gauslini episcopi (qui Letbaldo successit) ubi adfuit Humbertus præpositus ecclesiæ Cluniacensis, cum quatuor aut quinque ejusdem loci monachis, ad vindicandas monasterio quasdam possessiones, quas Raculfus ad se pertinere contendebat. Non aliud, ut puto, fuit placitum, in quo idem Hubertus cum aliquot aliis monachis apud Matisconem coram Odone comite & Gauslino episcopo conquestus est adversus mulierem, quæ nonnulla apud Colongias, aliasque ditionis Cluniacensis villas invaserat, quæ causa cecidisse dicitur mense Octobri anno 1019. quo circiter tempore Hugo episcopus Autissiodorensis dedit Cluniaco*, ubi Odilo abbas, *medietatem curtis de Givriaco in comitatu Divionensi; idque pro anima Lamberti patris sui, comitis scilicet Cabilonensis, & matris suæ Adheleidis, de quibus agit Glaber Rodulfus. Alteram medietatem ejusdem Hugonis soror, Mathildis dicta, simul cum viro suo Gaufredo, filiisque Gaufredo, Herveo, Odone, Thetbaldo & Lamberto, pariter monasterio contulit. Donationi subscripsit idem Hugo simul cum Leotbaldo episcopo Matisconensi. Idem Hugo in altera charta eamdem donationem confirmavit, cui cum eo subscripsere Otto comes, Gauslenus episcopus, Ugo vicecomes, Acelinus abbas & alii. Data est anno Incarnationis 1029. & unctionis regis Roberti 32.*

37. *Anno 17. Rodulfi regis, mense Martio, proindeque anno 1020. Tetberga comitissa dedit mansum unum in loco, qui ad Camnium dicitur, in pago Lugdunensi pro Artaldi sui senioris, id est mariti, salute & filiorum suorum Artaldi & Geraldi, qui donationi subscripserunt. Hoc ipso anno Vvicardus Cluniaci exsistens monasterio dedit capellam sanctæ Mariæ apud Rocham in villa Quinciaco: quam donationem iterata charta donat anno 33. Roberti regis, id est 1028. si de monarchia intelligatur. Habentur in Chartario Cluniacensi aliæ ejusdem Vvicardi suorumque affinium chartæ, sed absque datis. Ipsius* Vvadiatores *donarunt Odiloni abbati ecclesiam sancti Martini in villa Vallis in pago Lugdunensi.*

38. *Anno 1021. Bernardus dedit Cluniacensi monasterio Silvam Augustam, in pago Matisconensi. Chartæ subscripsit Otto comes, quæ data est Indictione 4. anno 34. Rotberti regis, ex quo scilicet cum patre simul regnare cœpit. nam alias annum 1029. designaret, sed dissideret Indictio, nisi forte 12. pro 4. legatur. Anno 26. ejusdem regis, qui cum anno Incarnationis 1021. & præcedentis fine concurrit, data est Cluniacensi monasterio ecclesia beatæ Mariæ Bellimontis in comitatu Cabilonensi, in fine Senoio.*

39. *Anno 1022. ineunte, si quidem conjungitur cum anno 28. Rodulfi regis, Ademarus monasterio Cluniacensi*, ubi Odilo abbas, *contulit ecclesiam villæ Testor, cum decimis, sepulturis, primitiis, &c. subscripserunt ejusdem Ademari filii Vvillelmus, Stephanus abbas, Vvido, Pontius, Armannus.*

40. *Anno 1023. Duo fratres, nobiles viri, Leodegarius & Pontius, sæculo abrenuntiantes, dimidiam partem castri Altoni Odiloni abbati dederunt, cujus alteram partem monasterio Cluniacensi eorum pater jam antea contulerat. Charta data est anno Incarnationis 1023. feria 4. ante Ascensa Domini, regnante Rodulfo. Donationi consenserunt eorum fratres Feraldus & Petrus episcopi, Vapincensis scilicet, ut quidem mihi videtur, & Sistariensis, Arnulfus, Geraldus, Rodulfus & Rumbaldus. Eodem anno Gauslenus episcopus Matisconensis quædam commutavit cum Odilone abbate in villa Lupiaco, in pago Matisconensi, deditque variis in locis aliquot vinearum rascias. Cum Episcopo subscripserunt Vvalterius præpositus & alii canonici, anno Incarnat. 1023. regnante Roberto.*

41. *Anno 36. Roberti regis, qui ab initio cum patre regno intelligendus est, non enim tam diu solus regnavit, proindeq; anno 1023. mense Junio, Gibaldus dedit Odiloni abbati silvas, prata, terras & molendinum super fluvium Absonus, in diœcesi Augustodunensi, in comitatu Avalensi, in villa Martiniaco, Indictione 8. quæ tamen cum hoc anno non concordat. Subscripserunt Ermuinus episcopus [Augustodunensis] Landricus comes, & Rainaldus ejus filius. Eodem Roberti regis anno, 15. Calendas Julii, luna 13. dati fuerunt Odiloni abbati Cluniacensi duo mansi in Villa-Francorum, in comitatu Matisconensi. Donationi subscripserunt Gauslenus episcopus & Vvigo vice-comes.*

42. *Anno 28. Roberti regis, mense Martio, proindeque anno 1033. datur*

datur Odiloni abbati Cluniacensi curtilus in villa Casotis, in agro Salorniaco, in pago Matisconensi. Chartæ subscripsit Otto comes, & data dicitur Indictione 11. *quæ cum suprascriptis Chronologiæ notis non convenit, nec etiam cum ejusdem Regis anno* 28. *si computetur ab inito cum patre regno.* ANN. CH. 1049 1. Jan.

43. *Anno* 29. *regis Roberti mense Junio, ac ideo æræ vulgaris anno* 1024. *Odilo abbas & monachi Cluniacenses homini cuidam Hebræo, nomine Salomoni, dederunt unam vineam, unum pratum, & unam raxiam in villa Carniaco, in pago Matisconensi; & ipse in commutationem dedit eis vineam in agro Fusciaco, villa Molonaco. Suscripsere Otto comes, Elizabeth ejus uxor, Gaustenus episcopus & alii. Actum die Veneris, mense Junio, Epacta* 15. *anno* 29. *Roberti regis.*

44. *Ultra ejus annum* 31. *Christianæ scilicet æræ* 1026. *quo Hugo junior Roberti filius excessit e vita, differri non potest charta, qua ambo illi Reges complures donationes variis temporibus monasterio Cluniacensi factas confirmarunt. Nullam habet datam in chartario Cluniacensi.* Robertus & Hugo reges.

45. *Sub iisdem Regibus Otto comes Matisconensis villas duas Cluniacensi monasterio dedit aut restituit, ut ipse in charta loquitur,* pro anima patris mei Vvidonis, necnon & avi mei Ottonis cognomento Vvillelmi, & uxoris meæ, & filii mei Gaufridi, reddo ad locum Cluniacum villam, Aniscum a priscis dictam, in vicino Araris fluvii sitam, quæ olim ex hereditate sancti Vincentii (*ecclesiæ cathedralis Matisconensis*) ad meum Comitatum ab antiquis devenit: sicuti jam ante comes Leotaldus atavus meus per testamentum præcepti Ludovici regis dederat Apostolo Petro & Cluniensibus monachis. *Donat etiam villam alteram priori contiguam, Asnerias dictam, cum appendicibus, &c. Data est regnante Rotberto rege cum filio suo Hugone. Uxor Ottonis, cujus nomen in charta non exprimitur, fuit Elizabeth, quæ eodem Roberto regnante simul cum marito suo donavit monasterio prædium quoddam in villa Fusciaco, in pago Lingonensi, in comitatu Ocherense. Denique Otto comes Odiloni abbati quasdam res donavit in villa Camavata, in comitatu Matisconensi; item molendinum supra fluvium Graonam secus Rocam-cavernosam. Subscripsit Gostenus episcopus.*

46. *Anno* 35. *Rodulfi regis, id est æræ vulgaris* 1027. *aut sequenti, data est Odiloni abbati ecclesia sancti Georgii, sita in villa-Domina. Item vinea ibidem, & una condamina in pago Gratianopolitano.*

47. *Anno* 37. *Rodulfi regis Amedeus comes, filius Humberti comitis, simul cum uxore sua Adalheida, dedit monasterio Cluniacensi,* ubi præest domnus pater Odilo, *ecclesiam sancti Mauricii in villa Maltacena, & alia multa, reservato sibi ac successoribus suis jure patronatus. Hæc charta habetur in Bibliotheca Cluniacensi col.* 412. *ubi data dicitur anno* 37. *regnante Rodulfo, Incarnationis Domini* 1025. 2. *Kal. Novembris Luna* 20. *qui characteres chronologici non sibi cohærent: nam annus* 37. *Rodulfi regis anno* 1029. *vulgatæ æræ mense Octobri incœpit. Ceterum erga monachos Cluniacenses in villa Maltacena degentes beneficus fuit idem Humbertus, ut patet ex duplici ejus charta apud Guichenonem in probationibus Historiæ Sabaudicæ, ubi multa confert eidem loco. Utraque caret data, sed utrobique nominantur tres Humberti filii, scilicet Amadeus, Aymo, & Odo.*

48. *Anno* 42. *Roberti regis, ex quo scilicet a patre in regni societatem fuerat assumtus, ac proinde anno* 1029. *datus est monasterio Cluniacensi curtilus in villa Sarciaco in pago Matisconensi, Indictione* 11. *mense Februario.*

49. *Anno* 33. *ejusdem regis, qui si de monarchia intelligatur, erit annus* 1028. *aut sequens, data fuit Cluniacensibus capella sanctæ Mariæ cum decimis, &c. in villa Quinciaco, in pago Lugdunensi,* & tantum terræ juxta eamdem *capellam,* quod sufficiat domui ædificandæ & officinis hortoque monachi. *Ad idem fere tempus revocari debet alia charta, qua dantur monasterio Cluniacensi septem rasciæ vinearum in pago Matisconensi, Roberto rege cum filio Henrico regnante. Anno* 1027. *Henricus regni socius a patre dictus est.*

50. *Anno* 1031. *Otto comes rogatus a Roberto priore Cluniacensi, venit in Capitulum, ibique amortizavit omnia quæ eis data, vel ab iis comparata hactenus habebant in comitatu Matisconensi, ac silvam Cerviam, quam olim sui ipsius antecessores monasterio contulerant, confirmavit. Subscripserunt Otto comes, Gaufredus*

ANN.CH. 1048 1. Januar. *filius ejus, & Vvido filius Gaufredi comitis*. Actum Cluniaci 3. Idus Augusti, anno Incarnationis 1031. Indictione 14. 15. die post transitum Roberti gloriosi Francorum regis, anno quadragesimo regni ipsius, qui est sextus filii ejus piissimi domni Henrici, ex quo unctus est in Regem super gentem Francorum & Burgundionum. *Labbeus habet; & quidem rectius*, die 22. anno 44. qui est 5. filii, &c.

51. *Eidem anno consignanda videtur Charta ipsius Odilonis concedentis aliquã terram sub censu Joscelino clerico, & duobus ejus heredibus. Consenserunt alii monachi, ex quibus quinque post Robertum Priorem subscripserunt, tum post illos Ugo abbas. Data est apud sanctum Marcellum 7. Calendas Novembris, anno 1. Henrici regis Francorum. Porro ejusmodi chartis non plures quam quatuor aut quinque monachi solebant subscribere; unam tamen præ manibus habemus, cui viginti monachi subscripsere, sed est absque data.*

52. *Anno* 1032. *Indictione* 15. *feria* 5. *infra paschalem hebdomadam, Girbardus presbyter ad conversionem veniens, nonnulla contulit monasterio, quæ tribus mensibus elapsis, Aia nobilis femina in præstariam sub censu trium solidorum obtinuit pro sua ac filiorum suorum vita, acceptis ab ea quadraginta solidis*, mulo valente C. adjuncto uno bancale. *Subscripsere Odilo abbas, Robertus prior, cum aliis quinque monachis, e quibus unus appellabatur Josaldus, is fortasse qui beati Odilonis vitam conscripsit.*

53. *Ante id tempus Berlio Miles dederat Odiloni abbati Cluniacensi ecclesiam sancti Germani confessoris, sitam in pago Viennensi, in agro Corsoriacensi, in insula inter Bulburã & Carusium. Charta nullam datam exhibet, sed ei subscribunt Leodegarius archiepiscopus Viennensis, atque Aymo episcopus* Belensis, *id est Bellicensis.*

54. *Cum hoc ipso anno* 1032. *Rodulfus Burgundionum rex vitam finierit, visum est huc referre aliquot chartas, quæ ipso regnante, absque alia temporis nota datæ passim occurrunt. Ex his est charta Vvigonis vicecomitis, qui simul cum Eusemia uxore sua, filia Nardumi vicecomitis, dedit Odiloni abbati Cluniacensi, regnante Rodulfo, terras in comitatu Lugdunensi & Matisconensi, sitas super Ararim & Voianam fluvios, in villa Konneuco. Hanc autem donationem fecit Vvigo pro anima patris sui Berardi, & matris suæ Blismodis, ac fratris sui Vvichardi. Item quidam Milites sub eodem Rodulfo rege Cluniacensi monasterio dederunt ecclesias sancti Johannis, sancti Antonini & sancti Leuterii, in comitatu Vindascensi, in territorio Dimont, quas a seniore suo Vvillelmo comite (videlicet Provinciæ) & ejus uxore Lucia comitissa acceperant. Vvalterius archiepiscopus Vesontionensis altare & decimas ecclesiæ sancti Stephani in villa Portensi Cluniacensibus monachis petentibus concessit, salvo eulogiarum & paratorum censu. Data est regnante Rodulfo, & consenserunt canonici, Decanus, Robertus abbas, &c.*

55. *Huc quoque laudare liceat chartam Ottonis-Vvillelmi, quod hanc solam clausulam habeat* regnante Rodulfo rege: *nam cum ipse Otto comes, anno 1027. & alii qui in ea habentur, longe ante Rodulfum regem obierint, non potest usque ad extremos Rodulfi annos rejici. In ea Charta Otto cognomento Vvillelmus ait se diu aure surda præteriisse clamorem sancti Maioli & domni Odilonis successoris ipsius, de duabus sancti Petri Cluniacensis potestatibus, Ambariaco scilicet & Juliaco; sed declarat tandem eas se restituere simul cum omnibus silvis, villis, &c. ad eas pertinentibus: subscripsere Otto, Rainaldus ejus filius, Otto, Gaustenus episcopus, & Adselinus abbas. Actum Ledoni regnante Rodulfo rege. In altero hujus Chartæ apographo habetur & alius Ottonis-Vvillelmi filius, nomine Vvido; & ipse Otto Henricum Burgundiæ Ducem seniorem suum appellat, multaque subjungit atrocia maledicta in sui beneficii violatores, si aliquando fuerint; quo ex loco chartam hanc ultra annum 1001. quo Henricus Burgundiæ Dux fato functus est, differri non posse intelligimus.*

56. *Post Rodulfi regis obitum Ermengardis regina, ejus relicta, monasterio Cluniacensi*, ubi, *inquit*, præest domnus Odilo abbas, *donavit per advocatum suum, nomine Hubertum, duos mansos in pago Genevense; unum in villa Silvigiaco, alterum in villa Ciculatis, cum omnibus ad eos pertinentibus casis, casalibus, vineis, pratis, &c. caret data.*

57. *Anno* 1036. *Vvillelmus nobilissimus comes* [*Provinciæ*], *& ejus uxor Lucia*,

Lucia, *reddiderunt Cluniacensi monasterio*, ubi præest, *inquiunt*, domnus Odilo abbas, *hereditatem sancti Maioli*, *scilicet Diliadam & Septem-fontes in episcopatu Regensi*. *Actum apud Podiiodolinum monasterium*, *feria 2. anno Incarnationis 1036. Indictione 5. Chunone imperatore regnante anno decimo*. *Altera charta de eadem re sic habet*: Duo fratres Provinciæ Comites, Gaufredus atque Bertrannus, vverpiverunt Deo & sancto Petro Cluniensi in manu Odilonis abbatis Diliadam & Septem-fontes. *Testes fuere Raimbaldus archiepiscopus*, *Feraldus episcopus*, *Petrus episcopus Sexteriensis*, *Franco episcopus*, *& alii multi nobiles viri*. *In altero apographo inter Feraldum & Petrum Sextericensem subscribit alius item Petrus episcopus*, *cujus sedes non designatur*; *& charta data dicitur apud Serrianum-villam*, *feria 5. Assensionis Domini*, *regnante Conone imperatore anno 10. Porro Cono seu Chuno*, *in istis aliisque ejusmodi chartis memoratus*, *est Conradus imperator*, *cognomento Salicus*, *quem Rodulfus Transjuranæ Burgundiæ regni heredem instituit*. *Annum 1037. præfert altera charta*, *anno item 10. Cunonis imperatoris data*, *Indictione 5. secundo Kalendas Novembris*. *In ea Pontius cognomento Valnerudis*, *& frater ejus Armannus*, *ac Rostagnus consobrinus eorum*, *dant monasterio Cluniacensi*, ubi præest Odilo abbas, *medietatem eorum quæ habent in villa Salabaldemari*, *in pago & episcopatu Diensi*.

ANN. CH. 1049 1. Januar.

Cono seu Conradus imp. & rex Burgundiæ.

58. *Anno 1037. Archimbaldus Vicecomes dedit domno Odiloni abbati ecclesiam sancti Laurentii cum omnibus appendiciis in pago Matisconensi*. *Dedit quoque in pignus silvam Planacassaneam*, *& mansum in villa Vigoseto*, *donec reversus fuerit ex Jerusalem*. *Post reditum dedit & confirmavit donationem curtis Mommalardis*, *quam Hugo ipsius avus*, *& Artaldus ejus pater fecerant Cluniaco*, *modo tamen ipse absque herede moriatur*. *Actum apud Cluniacum anno 1037. Indictione 5. Henrico regnante*. *Vvalterius episcopus & alii subscripserunt*. *Idem Archimbaldus biennio postea in ecclesia sancti Laurentii monachos instituit*, *ut suo loco dicemus*. *Ejus vero uxor*, *nomine Beatrix*, *post ipsius obitum Cluniacensibus*, *quibus tum Odilo præerat*, *dedit mansum unum in loco*, *qui dicitur Salsetum*, *in pago Lugdunensi*. *Charta data est apud Cluniacũ mense Maio*, *regnante Domino nostro Jesu-Christo*.

59. *Anno 1038. data dicitur charta donationis Odiloni factæ unius curtilis*, *& trium raxarum de vinea in pago Matisconensi*, *in villa Manisiaco*, *in agro Itgiaco*, *3. Idus Januarii*, *Indictione 5.* (*quæ cum anno supradicto non concordat*) *feria quarta*, *regnante* Chonone *imperatore*. *Ceterum cum hoc ipso anno Conradus imperator filio suo Henrico Burgundiæ regnum dimiserit*, *huc revocamus chartam*, *qua eodem Chunrado imperatore regnante*, *Odilone abbate*, *& Leutfrido comite*, *Richuinus & uxor ejus Lanzede dederunt monachis Cluniensibus in pago & episcopatu Santense quartam ecclesiæ de Dombasila & ecclesiæ de Gingivilla*.

60. *Anno 8. Henrici Francorum regis*, *qui*, *si de monarchia intelligatur*, *est annus 1038. aut sequens*, *Hugo Autisiodorensis episcopus dedit Odiloni abbati ecclesiam sancti Cyrici super Graonnam*, *cum potestate & foreste ad eam pertinente*. *Subscripsere Robertus Dux & Johannes abbas*. *Actũ Autisiodori*, *dictante Jotsaldo*.

61. *Anno 1039. data fuit monasterio Cluniacensi ecclesia sanctæ Mariæ cum decimis*, *terris*, *silvis*, *&c. in villa Silviago*, *in pago Genevensi*. *Et monachi investiti fuerunt per funem signi ecclesiæ*. *Data est anno Incarnationis 1039. Henrici regis primo*. *Qui quidem Henricus ipse est Conradi filius*, *Niger dictus*, *qui patri in Imperio & in regno Burgundiæ Transjuranæ successit*. *Eodem anno Læco donavit Odiloni abbati Cluniacensi tres* condaminas *sitas in villa Silviago*. *Data est anno Incarn. 1039. Indictione 7. regnante Henrico rege*, *filio Chunonis imperatoris*, *anno 1. imperii ejus*. *Termini condaminarum in charta a quatuor ventis describuntur*: *qua scilicet voce constat aliquam terræ portionem designari*. *Eamdem datam habet donatio Allodii*, *quod dicitur Germinata*, *in pago Genevensi*. *Eodem anno Dundinus suscipiens monachicum habitum* sub norma sancti Petri Cluniensis cœnobii, *ut ipse loquitur*, *res suas monasterio contulit anno Incarn. 1039. Indictione 7. Henrico rege anno 1. Idem fortasse ipse est Dundinus*, *qui in altero apographo Divus dicitur*, *ubi anno pariter 1039. & Indictione 7. 1. Henrici imperatoris filii Cunonis*, *monachus Cluniaci factus memoratur*, *& sua apud Ausiacum villam monasterio tradidisse*.

ANN. CH. 1049 1. Januar. 62. *Anno 1040. sub rege Francorum Henrico, Vuigo filius Vuillelmi dedit Odiloni abbati de Cluniaco curtilum in villa Berziaco, in pago Matisconensi. Donationem confirmavit Gaufredus comes. Eodem anno Bernardus episcopus Caturcensis, & Robertus ipsius frater, dederunt Odiloni abbati ecclesiam sancti Saturnini de Carennaco. In altero Chartario habentur duæ ejusdem Bernardi chartæ, donantis eamdem ecclesiam sancti Saturnini cum omnibus ipsius pertinentiis Odiloni abbati Cluniacensi ordinandam: quibus chartis præter canonicos duo abbates, Stephanus & Albertus, subscripserunt; sed sunt absque data. Porro Benardus in istis chartis memoratus desideratur in catalogis Cadurcensium episcoporum, tum apud Cruceum, tum in Gallia Christiana. Bernardus quippe ab istis auctoribus memoratus, jam tunc fato functus fuerat, cum istæ donationes factæ fuerunt: siquidem Deodatus, sive Deusdedit ejus successor anno 1028. interfuit dedicationi ecclesiæ sancti Salvatoris apud Lemovicas, & anno 1034. peroravit in Synodo 2. Lemovicensi: qui & anno circiter 1040. obiisse dicitur apud laudatos auctores.*

63. *Anno 12. Henrici Regis, qui, si de monarchia intelligatur, erit Incarnationis 1042. Data fuit Odiloni abbati Cluniacensi capella sanctæ Mariæ de Bracmaco in pago Cabilonensi, subscripserunt Theobaldus comes & alii.*

64. *Anno 1646. Hugo archiepiscopus Chrysopolitanus confirmavit* Hugoni honesto religioso & clerico, *atque uniri permisit ecclesiæ Laudonensi, quam ipse Hugo construxerat & amplificarat, ecclesias sanctæ Mariæ de Calx, sancti Albini, sancti Symphoriani cum omnibus earum appendicibus. Actum Bisuntii Indictione 6. Henrico regnante, anno 1046. sed annus non concordat cum Indictione.*

65. *Pontius comes & Rotlandus miles donant loco Cluniacensi,* ubi domnus Odilo præest abbas, *ecclesias sanctæ Mariæ & sancti Johannis cum decimis* & presbyteratu toto, *& duodecim sextaradis terræ, in loco qui dicitur Heron, in pago Trevis, in episcopatu Diensi. Charta data est* anno 10. Eyco rege, *an legendum Erico, seu Henrico? Sed et si legatur Henricus, inquirendum superest an Rex Francorum, aut Imperator, qui Burgundiæ regno, ut jam diximus, tunc præerat, hic designetur. Difficile est hunc nodum absque autographo solvere.*

66. *His subjicimus aliquot chartas sub sancto Odilone confectas, sed sine data. Ejusmodi est charta Geraldi patris Armanni episcopi, at puto, Vivariensis, qui cum uxore sua Valmode monasterio Cluniacensi,* ubi præest Odilo abbas, *donavit ecclesiam sancti Johannis in villa Meissano, in episcopatu Vivariensi. Harmannus seu Hermannus ineunte sæculo undecimo Vivariensem ecclesiam administravit. Aymo Petræfortis,* sæcularem militiam gerens, *dedit cœnobio Cluniacensi,* cui præest dominus Odilo abbas gregi principans, *villam sitam in pago Gratianopolitano in comitatu Sarogensi, cui nomen est Mons-Ermenoldi, cum omnibus quæ ad eam pertinere videntur, vineis, pratis, & campis. Subscripserunt Ubertus comes (Sabaudiæ) Amedeus filius ejus, Burcardus, Odo & alii apud Guithenonem in Probationibus Historiæ Sabaudicæ pag. 5. Ansedeus quidam dedit monasterio Cluniacensi ecclesiam sancti Nazarii, cum altari & appendiciis omnibus & quatuor capellis juxta positis in agro Augustodunensi, juxta Borbonium castrum, quam ecclesiam ab Hugone comite in beneficio tenebat. Dedit etiam ecclesiam sancti Petri in villa Leuma, & capellam sancti Præjecti ibidem, & ecclesiam sancti Baudilii in Pistichiano, &c. Subscripsere donationi Hugo comes & Theobaldus comes. Item Rothaldus marchio & Eimildis ejus uxor* Cluniaco, ubi est abbas domnus Odilo, *donarunt castrum Podium-Dolinum ex integro cum omnibus suis appendiciis, in comitatu Arausico situm. Subscripserunt cum illis, Adalax comitissa & filius ejus Vuillelmus, Rostagnus de Sabran, Vuillelmus vicecomes & alii. Tetba mulier monasterio Cluniacensi,* ubi præest Odilo abbas, *dedit Durannum clericum servum suum. Donationi consenserunt Vualterius episcopus, & Vuarulfus ejusdem episcopi frater. Defuncto vero Odilone, ac in ejus locum electo Hugone, tunc apud sanctum Marcellum in diebus Quadragesimæ residente, prædictam donationem confirmarunt iidem Vualterius & Vuarulfus, & alius Vualterius ejusdem Vuarulfi filius. Idem Vualterius confirmavit donationem a matre sua Tescenda factam de terra in villa Cueles, pro anima Vualterii fratris sui Vuarulfi filii. Consensere ejusdem episcopi nepotes Vualterius, Bernardus & Otto, præsente Hugone priore Cluniacensi.*

67. Sin-

67. *Singularis est Vverpitio a Bosone facta de* comanda de Polliaco, *quam ideo huc describendam curavimus ex apographo Cluniacensi, ubi sic habetur absque ulla data.* Venit Boso ad Placitum, ubi cum Geraldo comite erant nobilissimi homines, & juravit Boso hoc sacramentum ita dicens manu sua propria: Ego Boso, nec meus conductus, me jubente, homo, nec femina ad meam artem, nec ad meum ingenium, in Polliaco nec in ejus obedientia comandam non requiram, prensionem nullam faciam de bove, vacca, &c. Et si ego vel meus conductus homo vel femina aliquam comandam vel prensionem fecerit; post quindecim dies postquam sciero, vel ad rationem missus fuero, per te, Geralde, vel per tuos missaticos, sive per abbatem qui modo est, vel per ipsum qui inantea erit, vel per monachum qui ipsam obedientiam tenuerit, captam emendabo, & postea ad tuam misericordiam, Geralde, veniam; sive ad abbatem vel monachum, qui modo est vel inantea erit.

ANN. CH. 1049. 1. Jan. VVerpitionis modus.

68. *Ibidem sequitur charta absque ulla temporis nota Rainaldi comitis, qui donat Cluniacensi monasterio curtim Belmontis, cum terris, villis & appendiciis, sitam in pago Navernensi, legendum forte Nivernensi, pro anima patris sui Landrici, matris suæ Mathildis, uxoris suæ Advisæ & fratris sui Vvidonis. Ipse Rainaldus cum uxore sua Advisa & Vvillelmo eorum filio subscripsit. Porro Landricus hic memoratus erga monachos quam bene affectus fuerit, colligi potest ex alia charta, quæ nullam quoque præfert temporis notam, in ea autem sic loquitur:* Semper optavi monachis tranquillam vitam habere, & absque impedimento vota sua persolvere; ideoque querelam, quam monachi Cluniacenses cum Adeleide nobili femina habebant, de terra quam Antelmus frater ejus dederat eis in pago Augustodunensi, in villa Fontinellulas componere, &c. *Subscripserunt Rainaldus Landrici comitis filius, Gauzfridus vir Adeleidis & ejus filii Gauzfredus, Robertus & Vvalterius; & Adeleidis filii Girboldus, Obtrannus, Gauzfredus, Ugo, tum Hatevvis comitissa.*

69. *Habentur in Chartario Celsiniacensi, quod præ manibus habuimus, complures chartæ donationum sub beati Odilonis regimine eidem loco factarum, sed in quibus nulla fere occurrit data: nonnullæ ex his hanc clausulam habent* quod regitur, *vel* sub regimine beatissimi patris Odilonis: *pleræque sunt pro obtinendo sepulturæ jure. Ex his una est Hugonis de Ucione & Duranni Deibanio, & aliorum, qui dant pro sepultura Bomparis duas appendarias, &c. In alia Stephanus & Theotberga dant vineam in villa de Samniaco pro sepultura sua. Rotbertus presbyter dat quædam, ut si aliquando ei, permittente Domino, voluntas fuerit, ut monachus fiat, recipiatur, sin autem & in loco moriatur, ibi obtineat sepulturam. Vvillelmus dedit monasterio Celsiniacensi ecclesiam in honore beati Petri constructam, quæ vocatur Casa-meiana cum mansis, appendariis, &c. ut remaneat beato Petro de Celsinianas* in advocatione sancti Petri de Roma, sine ullo contradicente, &c. *Denique, ut multos alios omittam, Bernardus de Turre cedit loco Celsiniacensi,* qui regitur sub gubernatione domni Odilonis abbatis, *multa in villa Plausiaco, omnemque alodum,* quem, *inquit*, pater meus Geraldus in ipsa villa de Plausiaco habebat, in ipsa die qua monachus fuit. *Unde patet famosum illum Geraldum de Turre, quem illustrissima hodiernorum Bullioniorum principum familia nominis sui* de Turre *primum parentem agnoscit, Cluniacensi familiæ nomen dedisse, quod & plerique ex ejus posteris fecere, ut ex eodem Chartario discimus. Haud leviter prætereundum est, quod in aliquot ejusdem loci chartis cum Odilone abbate Cluniacensi memoretur alius Odilo, qui scilicet Celsiniacensis monasterii tunc erat prior: quare si quandoque occurrant chartæ Odilonis nomen præferentes, quarum Chronologici characteres cum sancti Odilonis ætate non satis cohæreant, non sunt ob id in dubium revocandæ, sed tribuendæ Odiloni priori. Unam hujusmodi chartam exhibere visum est.*

Odilo prior Celsiniarum.

In Dei nomine ODILO Cluniensis monasterii indignus presbyter & negligens monachus, ODILO etiam Celsiniensis monasterii præpositus, & ceteri fratres Deo ibidem servientes, Notum esse volumus præsentibus & futuris, quia illud prædium quod bonæ memoriæ vir nobilis, nomine Eustorgius, contulit Deo & sanctis Apostolis, & monasterio Celsiniacensi, non potuimus retinere firma pace, nisi Rotbertus avunculus ejus, vir nobilis & catholicus & decanus Arvenensis

ANN. CH. 1049 1. Jan. sis ecclesiæ, dignaretur & donum nepotis sui confirmare, & ex sua parte concedere, quod & fecit sua benevolentia & dulcissima caritate. Idcirco gratiam pro gratia duximus eidem reddere, sicut ipse studuit humiliter quærere, rogans & obsecrans, ut susciperemus eum in societate fratrum nostrorum, & patrem ejus & matrem & fratres, eorumque parentes. Nos vero ad votum ejus & desiderium attendentes, eos in nostra societate & fraternitate suscepimus, optantes, orantes & obsecrantes, ut in omnibus quæ agere vel dicere potuerimus nos & omnis nostra fraternitas, intercedente beato Petro apostolo & omnibus sanctis, partem eis & societatem concedat omnipotens Dominus, ut & vivis spatium pœnitentiæ & indulgentiam peccatorum concedat, & defunctis requiem & vitam conferat sempiternam. Si ille senior domnus Robertus monastico ordini se sociare voluerit, orando præcipimus, & precipiendo rogamus, ut cum caritate suscipiatur, & cum honore & reverentia tractetur. Si sepulturam in nostro loco habere voluerit, ibi sepeliatur, ubi ipse jusserit.

V. Varia monasteria per sanctum Odilonem instituta, aut restituta, sive reformata.

70. *Quæ monasteria anno 996. Cluniacensium abbatum jurisdictioni essent subjecta, discimus ex bulla Gregogii V. pontificis maximi, in Bullario Cluniacensi relata pag. 10. in qua non solum variæ possessiones ad monasterium istud nobilissimum pertinentes, sed etiam cellæ, seu, ut vocant, prioratus, ab eo pendente singillatim recensentur. Ex iis cellis nonnullæ sub beati Odilonis regimine, aliæ vero longe antea monasterio Cluniacensi subiectæ fuerunt; de iis solummodo hic agendum quæ Odilonis tempore Cluniacensibus attributæ sunt, quas servato chronologico ordine, quantum ex antiquis monumentis fas erit, recensebimus.*

Monasterium Magabrense. 71. *Ex bulla Gregogii V. quam modo laudavimus, patet Magabrense monasterium jam anno 994. Cluniaco aggregatum fuisse, at quo id anno factum, fuerit non liquet quamquam certi sumus id tempore beati Odilonis contigisse, uti discimus ex Vualterii Æduensis episcopi charta, ubi occasionem & rationes istius unionis faciendæ ipsemet exponit; hanc ipsam ex vetusto exemplari, ab annis circiter quingentis exarato, proferimus integram.*

Omnibus Christicolis sub norma Catholicæ fidei degentibus notū esse volumus, quoniam ego in Dei nomine VALTERIUS gratia Dei Eduorum episcopus, de rebus ecclesiæ mihi a Deo commissæ cogitans, quantum divina majestas meæ possibilitati largiri dignabitur, colligere dispersa, & conservare congregata; necessarium duxi adire consilium domni ODILONIS abbatis Cluniacensis cœnobii, & domni Vivani, ceterorumque fratrum supradicti monasterii, de quodam nostro monasterio, vocabulo Magabrense, quod est in honore sancti Martini consecratum, antecessorum nostrorum temporibus, non solum [illegible]lari ordine, sed etiam pæne omni utilitate destitutum, restaurare cupiens ips[illegible]n in pristinum monasticæ religionis gradum. Ideoque hoc feci, quoniam nullum allind tam salubre consilium invenire me posse credidi, quam ut peterem subsidium a supradicto domno Odilone Cluniacensis cœnobii abbate, & a venerandis ejusdem loci Patribus, sub eo regulari tramite degentibus; atque jam dictum Magabrense cœnobium eorum traderem dominationi gubernandum. Illi itaque nostris precibus assensum præbentes, prout possibilitas loci erat, idem monasterium regulariter disponere cęperunt, fratres ibi omnipotenti Deo servituros ordinantes. Ceterum vero noverint cuncti tam præsentes quam futuri, quoniam ea intentione hoc agere cœpi, quatenus amor & societas supradicti Cluniacensis loci, sicut tempore venerandæ memoriæ domni MAIOLI abbatis nostro loco caritatis vinculo colligata, permansit, sic etiam cuncto in perpetuum tempore inconvulsa & firma permanere possit. Idcirco jam dictum Magabrense monasterium trado fratri nostro domno Odiloni abbati & successoribus ejus, cęnobioque Cluniacensi in perpetuum regendum, & regulari ordine disponendum per consilium nostrorum clericorum, & ceterorum nobis a Deo commissæ ecclesiæ filiorum, ea ratione, ut superimus dixi, ut societas nostri loci & Cluniacensis cęnobii per succedentia temporum

porum spatia semper sit caritatis vinculo conligata & conjuncta, atque ibi omni tempore tam vivorum quam defunctorum ecclesiæ nobis commissæ clericorum agatur memoria digna. Similiterque eorum memoria in nostra celebretur ecclesia. Hoc vero agens non ut videar, quod absit, loci mihi commissi destructor, jam dictum monasterium non a potestate successorum meorum & sanctæ ecclesiæ Augustudunensis aufero, sed potius ita ordinare disposui, ut Cluniensis abbas & successores ejus, fratresque ipsius loci per consilium nostrorum successorum episcoporum & canonicorum regulariter ordinent, teneant & possideant. Ipsique nostri successores Episcopi & canonici per nostram deprecationem & obsecrationem hanc nostram descriptionem sua pontificali dignitate & auctoritate, & ut nostri voti participes sint, rogamus & deprecamur, ut semper in melius corroborent & confirment, & secundum Dei omnipotentis voluntatem & hujus nostræ descriptionis congruam dispositionem gubernent & regant, & ipsius loci, ut dignum est, semper sint advocati, & contra adversitates malorum hominum adjutores fortissimi. Hoc vero statuimus & omnino contradimus, ut nullus noster successor Episcopus, neque aliqua alicujus potestatis persona, aliquem ibi abbatem aut præpositum ordinare præsumat sine licentia & voluntate supradicti abbatis Cluniacensis & successorum ejus. Cluniacensis quoque abbas & fratres ipsius loci, & successores eorum, ipsum jam dictum cœnobium cum consilio nostrorum successorum episcoporum & canonicorum, videlicet bonorum Christoque devote famulantium, ordinent & disponant. Hanc vero nostram descriptionem disposuimus roborare, & Romanæ auctoritatis privilegio, & regali præcepto. Vualterius peccator episcopus. *In altero hujus chartæ apographo cum Vualterio peccatore episcopo, ut huic dicitur subscripsisse memorantur Humbaldus abbas, Hemericus abbas, Autus præcentor, & Anscherius archidiaconus.*

ANN. CH. 1048 1. Januar.

Societas Cluniaci cum ecclesia Æduensi.

72. *Rodulfus vir nobilis condidit monasterium Beracense, quod propriis possessionibus dotavit. Fundationis occasionem ipsemet Rodulfus exponit his verbis.* Ego igitur in Dei nomine RODULPHUS, audiens quotidie per sacrarum Scripturarum auctoritatem male agentibus minari pœnas, & juste operantibus promitti sidereas mansiones, desiderans invenire aliquod confugium, ubi possim declinare insidias meorum peccaminum; nullum tam salubre potui reperire consilium, quam si ædificarem juxta possibilitatem meam, aliquod monasterium monasticæ religioni aptum, ubi quotidie Deo & Sanctis ejus congruum exhiberetur serviciū. Ad hoc tamen agendum & perficiendum, ad Paterniacense monasterium, venerabilis ODILONIS abbatis cęnobii Cluniacensis fratrumque ibi degentium ivi expetiturus auxilium: quorum consilio confortatus, anno ab Incarnatione Domini 998. quinto videlicet anno Rodulphi regis nobilissimi, convocavi domnum Aindricum Lausaniensis ecclesiæ præsulem, ad dedicandum ipsum monasterium, qui ut est bonus & nobilis, benigne & nobiliter nostrum adimplevit desiderium. Est autem ipsum monasterium super ripam laci Everdunensis situm, in episcopatu videlicet sanctæ ecclesiæ Lausanensis in comitatu Vualdensi, in honore sancti apostoli Petri dicatum. Hoc autem monasterium dono Deo & sancto Petro. Concedo etiam ipsi monasterio has terras, &c. *In altero hujus chartæ apographo Episcopus Lausanensis hic memoratus appellatur Amedeus, sed retinenda est nostri exemplaris lectio. Is est enim Henricus, (quod nomen aliquando* Aindricus, *seu* Ainricus, *in veteribus chartis scriptum legitur) qui ecclesiam Lausanensem sæculo decimo exeunte administrabat.*

Monast. Beracense.

73. *Iisdem ferme temporibus sancto Odiloni data creditur ecclesia sancti Mauricii de Maltacena, alias de Burgeto, ubi monachi Cluniacenses fuerunt instituti, ut patet ex variis Humberti comitis, & Amedei ejus filii donationibus postea factis, quæ in probationibus historiæ Sabaudicæ a Guichenone editæ sunt. Habetur in Bibliotheca Cluniacensi col. 412. charta Rodulfi regis ea de re anno 1024. data.*

Maltacena.

74. *Ad idem tempus, ut mihi quidem videtur, revocari potest monachorum institutio apud sanctum Victorem in urbe Genevensi. Erat quippe tunc celebris ecclesia illa sancti Victoris, quam* antiquam & nobilem *appellat auctor Vitæ sancti Odilonis: & quidem in Fredegarii Chronico cap. 22. constructa dicitur a* Sedeleuba regina in suburbano Genavensi: *quæ Seleuba soror fuit Chlotildis uxoris Clodovei magni,*

Monast. S. Victoris Genevæ.

ANN. CH. 1049 1. Januar.

gni, Chilperici Burgundionum regis filia. Hanc autem ecclesiam paucis ante id tempus annis visitans Adhelais imperatrix, pæne desolatam repererat: quod ægre ferens, Hugoni ejusdem civitatis episcopo persuasit, ut tam venerabilem locum, monasticæ religioni instituendæ aptissimum, haud negligenter tractaret. Votis Augustæ favit corporis beati Martyris inventio, quæ tunc temporis contigit. Ejus quippe sacra membra, quæ diu latuerant, nescio quo casu detexit memoratus antistes, eaque præsente Rodulfo rege, cum ejus uxore Egildrude aliisque aulæ primoribus, Episcopis & comitibus, sollemni pompa, sub ara ejusdem basilicæ reverenter collocavit. At non erant satis amplæ loci facultates, ut ibi abbas institui posset, quare memorandum, *verba sunt ipsius Hugonis episcopi in charta quam ea de re confecit*, Cluniensis cœnobii abbatem Odilonem ad hoc peragendum evocavi, & permissione domni Rodulfi regis, consensu etiam fratris ejus Burchardi Lugdunensis archiepiscopi, ceterorumque Comitum & nobilium virorum hortatu, prædictum locum sancti martyris Victoris ejus ordinationi commisi.... ut prædictus locus in perpetua valeat manere religione, & inter nostros successores, Cluniensisque cœnobii abbates caritas excellentissima firmetur, & apud illos nostra memoria specialiter observetur, &c. *Charta hæc, quam Guicheno in Bibliotheca Sebusiana centuria* 1. *num.* 13. *edidit, est absque data, quam proinde varii variis annis consignarunt. Hugonem episcopum Genevensem hic memoratum anno* 930. *vixisse ex ista charta inferunt Sammarthani fratres in catalogo Genevensium antistitum; at vel ex hoc eos allucinatos fuisse evinci potest, quod Odilo, cui hac occasione commissa dicitur fuisse sancti Victoris ecclesia, nonnisi anno* 992. *aut præcedenti, in regiminis consortium a beato Maiolo fuerit adscitus. Eamdem anno circiter* 1019. *datam fuisse conjicit Guicheno. Si tamen falsa non sit data chartæ Rodulfi regis in Bibliotheca Cluniacensi col.* 42. *relata, anno* 1019. *Agiltrudis prima Rodulfi uxor, quæ in charta pro sancto Victore memoratur, defuncta jam erat: nam ipse Rodulfus, uxorem suam ibi Iraisindam appellat. Et tamen Rodulfus ad uxoris suæ Agiltrudis, & fratris sui Burchardi episcopi, necnon & Odilonis abbatis preces, omnia Cluniacensis monasterii privilegia a prædecessoribus suis concessa confirmasse dicitur in diplomate, quod anno* 998. *datum dicitur. Unde satius visum est ad priores ejusdem regis annos prædictam sancti Victoris donationem revocare.*

Aureæ-vallis seu Paredi monasterium.

75. *Anno* 999. *Hugo Autissiodorensis episcopus & comes, scilicet Cabilonensis, monasterium Aureæ-vallis, alias Paredum, jam antea a Lamberto comite ipsius patre, cooperante sancto Maiolo ædificatum, sed quod sub proprio abbate esse debebat, monasterio Cluniacensi penitus subjecit, ut patet ex ejus Charta, quam ex autographo edidit Peraldus in collectione chartarum Burgundicarum pag.* 166. Data est mense Maio, Indictione 12. anno Incarnationis Domini 999. Roberto rege anno 4. regni ejus. Udebaldus, licet indignus sacerdos & monachus scripsit. *Actum in suburbio Cabilonensi, cœnobio beati Marcelli in præsentia regis Roberti, qui tamen ipse non subscripsit, quamvis cum Hugone subscripserint Henricus dux, & alii comites ac viri nobiles, ex quibus Rodgerius & Raynaldus episcopi fuere. Porro ejusdem chartæ exemplar habemus, cujus ope suppleri possunt aliquot verba, quæ in autographo Peraldus legere non potuit, quod proculdubio nonnullis in locis detritum præ vetustate fuerat. In eodem nostro apographo* Ainricus *pro* Henricus *scribitur, quod in veteribus chartis passim occurrit, mater quoque Hugonis episcopi non* Adellerdis, *sed* Adelaydis *dicitur, quod etiam aliunde nobis compertum est; & qui inter subscribentes apud Peraldum* Marcius comes, *in nostro* Mauricius comes *appellatur. Quin & in eodem exemplari nostro Hugo mentionem facit donationis ecclesiæ sancti Marcelli, a Gaufredo matris suæ marito olim sancto Maiolo factæ. Sic enim post hæc verba*, donationis fiat, *habet charta*. Eodem etiam voto & desiderio, consilio & auctoritate supra memoratorum principum & Episcoporum roboratus, tradit jam dictus Apostolis ac præfato Abbati, fratribusque sibi commissis, prælibatum Cluniacense cœnobium incolentibus, necnon successoribus illorum in perpetuum, locum sancti Marcelli in suburbio Cabilonensi positum, scilicet ubi ipse idem sanctus Martyr requiescit corpore, cum omnibus ad se pertinentibus, sicut olim a Gauffredo comite, matris ejusdem præsulis conjuge, sancto Maiolo suisque successoribus fuit commissum, ad possidendum & ordinandum, atque dispo-

Monast. S. Marcelli Cabilon.

disponendum jure perpetuo sine alicujus contradictione. Placuit autem huic testamento, &c. ut in editis: quam additionem spuriam non esse patet ex Charta Theobaldi comitis Cabilonensis, Hugonis nostri nepotis, in qua ille testatur monasterium sancti Marcelli a Gaufredo comite, qui Adbeleidem Lamberti avi sui relictam uxorem duxerat, sancto Maiolo commendatum fuisse, consentientibus Adbeleide, & Hugone tum clerico, postea Episcopo. Postea, inquit, regnante serenissimo rege Roberto, avunculus meus domnus Hugo comes & episcopus, præsente ipso Rege, comitibus & episcopis istius patriæ, supradicti monasterii donum tradidit domno Odiloni abbati, successori abbatis Maioli, &c. quam donationem confirmat ipse Theobaldus, cujus charta ea de re integra edita est Sæculo superiori pag. 750. Porro monasterii Aureæ-vallis sive Paredi donationem Cluniacensibus factam confirmavit Robertus rex Francorum, ut observavit Andreas Duchesnius in Notis ad vitam beati Hugonis, quæ habentur in appendice Bibliothecæ Cluniacensis, col. 93. sed & idem Hugo episcopus & comes villas de Vivans & de Moncello atque alia quædam bona eidem monasterio contulit, ut patet ex alia ejus charta anno 20. Roberti regis data. ANN. CH. 1049 1. Januar.

76. Hoc ipso anno 949. Otto III. Imperator monasterium beatæ Mariæ apud Papiam, quod vulgo Cella sancti Maioli appellabatur, Cluniacensi monasterio confirmavit. Diploma hac de re confectum habetur in Bibliotheca Cluniacensi col. 409. Hic vero locus nobilissimus dicitur in vita sancti Odilonis, & multum ab eodem sancto viro adauctus. S. Maria Papiæ.

77. Anno 15. Roberti regis, mense Septembri, proindeque anno æræ vulgaris 1011. si de monarchia intelligatur, Vvido nobilis vir monasterium Thiernense a suis parentibus quondam sæculariter possessum Cluniaco subjecit, assentiente Petro ejusdem loci abbate, cui toto vitæ suæ tempore reservata sunt abbatis jura & prærogativæ. De reliquiis sancti Symphoriani in altari ecclesiæ Thigernensis reconditis agit Gregorius Turonensis lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 52. De Genesii martyris Inventione ibidem facta capite 67. ejusdem libri. Thiernum.

78. Eodem sæculo undecimo ineunte, sed incertum quo anno, contigit monasterii apud Valentiolam in episcopatu Regensi erectio. Huic occasionem dedit donatio curtis in eodem loco, cujus meminit Gregorius 5. in bulla jam a nobis laudata: cum enim ipsam monasterio exstruendo aptam judicasset beatus Odilo, hanc licentiam ab episcopo petiit & obtinuit, ut patet ex veteri Notitia, quam ex chartario Cluniacensi descriptam habemus, ubi hæc leguntur: Odilo abbas mittit monachos ad ALMERADUM Regensem episcopum, qui postularent licentiam monasterii ædificandi juxta ecclesiam in honore almi confessoris Maximi antiquitus consecratam in villa Valentiola. Cui consensit, decrevitque, ut nulla persona habeat dominationem aut consuetudinem in dicto loco, atque fratres ibi commorantes possent quæ a fidelibus offerrentur accipere. Nulla est apposita data, sed ex eo conjicimus Almeradum sæculi undecimi initio ecclesiæ Regensi præfuisse, quod Lirinensi monasterio, cui tunc Vvarnerius abbas præerat, aliquot bona contulerit. Vvarnerius quippe in Lirinensis monasterii regimine sanctum Odilonem præcessit. Idem Almeradus, seu, ut ibi scribitur, Helmeradus, in charta quadam, agente domno Vvarnerio Cluniacensi præposito, agnovit coram reliquiis in imagine sancti Petri contentis sibi decimas proprii laboris non deberi in terris Valentiolæ, & aliarum possessionum a Cluniaco pendentium. Charta data est in ipsa ecclesia Valentiolæ, sed est absque data, sicut & tertia, ubi idem Antistes sancto Odiloni dimittit annuos quosdam redditus, quos ecclesia Valentiolæ solebat Episcopo solvere. Deniq; Archimbertus quidam & Pontius filius ejus Cluniacensibus dimisere, quidquid sui juris in villa Valentiolæ, &c. esse contendebant. Hoc actum est in concilio quod fuit in campum; sic habet nostrum apographum, an legendum campo, aut capitulo? sancti Romani, præsente Joscelmo episcopo, & aliis quampluribus in episcopatu Fricdunense. Annus non exprimitur: quis vero sit episcopatus Fricdunensis, cui iste præfectus fuerit, nos latet; nisi forte legendum sit Forojuliensi, cui ecclesiæ circa hæc tempora præerat Gaucelmus sive Gocelinus, qui multa bona Lirinensi monasterio contulisse dicitur. Valentiola

79. Anno 1022. Odilo Lirinense monasterium regendum suscepit, eique præfuit Lirinense.

ANN. CH. 1049 1. Jan.

fuit ad annum 1028. *quo in ejus locum suffectus est Amalricus, ut discimus ex duobus chronicis mss. quæ penes nos habemus, quorum chronicorum ope emendandus est Vincentius Barralis ejusdem loci monachus, qui Odilonem Lirinensi insulæ paullo post sancti Maioli obitum præfectum fuisse scripsit in Chronologia sanctorum Lirinensium. Duas idem auctor chartas refert, quæ Odilone Lirinensi abbate datæ sunt: sed nullam habent temporis notam, sicut nec in Bibliotheca Cluniacensi, ubi iterum editæ habentur.*

Juliacum.

80. *Varias vices passa est Juliacensis ecclesia, unde difficillimum est tempus assignare, quo tempore a monachis Cluniacensibus primum inhabitata fuerit. Certe jam supra laudavimus chartam Ottonis cognomento Vuillelmi, Burgundiæ ducis, datam regnante Rodulfo: in qua postquam fassus fuisset se Maioli & Odilonis abbatum voces surda aure diu audivisse, compunctus tandem Juliacum restituisse dicitur.*

81. *Verum post factam Cluniacensibus* Juliaci *restitutionem ab Ottone Vuillelmo, eumdem locum nonnulli sæculares viri sibi attribuere tentaverunt, quorum conatus nonnisi alterius terræ largitione retundere potuit comes Raynaldus Ottonis filius. Id probamus ex veteri notitia, quæ in chartario Cluniacensi habetur his verbis.* Otto comes, qui cognominatur Vvillelmus, reddidit monachis, in famosissimo cœnobio Cluniensi Deo servientibus, potestatem, quæ dicitur Juliacus. Longo tempore transacto surrexerunt Aymo & Otbertus filii Aldonis, proclamantes eam potestatem suam hereditatem esse: sed hæc calumnia cessavit in præsentia Raynaldi comitis filii supradicti Vvillelmi, qui pro hac calumnia dedit præfatis Aymoni & Otberto aliam quamdam potestatem, quam susceperunt, & querelam deposuerunt. S. Raynaldi comitis. S. Adheleidis uxoris ejus. S. Azelmi abbatis de Monte-sancti-Johannis. Acta sunt hæc apud castrum Divionense anno 1022. Indictione 6. Rotberto rege Francorum. *Nondum tamen anno 1022. defunctus erat Otto-Vvillelmus: sed error est librarii. Utriusque vero restitutionis meminit Robertus Burgundionum Dux in veteri quadam notitia, ex eodem chartario, tempore Henrici regis fratris sui data: in qua quidem notitia testatur Robertus Vvillelmum ejusque filium Raynaldum, auctoritate & jussu patris sui Roberti regis, Juliacum Cluniacensi monasterio restituisse, cum consensu Hugonis comitis Cabilonensis aliorumque virorum* nobilium utriusque militiæ, *quod ipse confirmat & corroborat.*

Volta.

82. *Anno* 1025. *beatus Odilo monasterium Voltæ in paterno fundo construxit. Hoc enim, quod a fratribus suis ante complures annos promissum fuerat, nec satisfacere potuerant, ipse cum nepotibus suis, eorum filiis, adimplevit. Exstat etiamnunc, ut testatur Andreas Duchesnius in notis ad Vitam sancti Odilonis, append. Bibliothecæ Cluniac. pag. 74. versus supra januam ecclesiæ ejusdem loci, qua aditus est ad claustrum insculptus, qui hæc indicat paucis istis verbis.*

Hoc tibi Rex regum ..... condidit Odilo templum.

Verum totam rei gestæ seriem exponit ipsemet sanctus Abbas in instrumento fundationis, quod supra paragrapho secundo integrum dedimus.

Monast. S. Johannis Molgonensis.

83. *Circa hæc tempora Kadolenus vicecomes cum uxore sua & filio Vvillelmo dedit monasterio Cluniacensi locum, qui dicebatur Sancti-Johannis de Molgone, cujus rei complura instrumenta exstitisse colligimus ex variis notitiis, quæ in Cluniacensibus chartariis ea de re habentur. Hæc donatio facta fuit* regnante Roberto rege & præsidente Aquitanis Vvillelmo Duce, mense Maio. *Ei subscripsit Isembertus episcopus Pictaviensis, qui sese* pontificem Aquitanorum *appellat, & cum eo Jordanis episcopus Lemovicensis & Robo Encolismensis. Item Joffredus & Acfredus vicecomites, tum Vvillelmus de Partenaco. Nusquam vero Kadolenus subscripsisse legitur, quod fortasse nonnisi post ipsius mortē instrumēta hujus rei confecta fuerint.*

Monast. Sarianense.

84. *Non liquet quo tempore incœperint monachi domum de Sariano inhabitare. Initia sua debet Leodegario cuidam monacho Cluniacensi, qui ibi proprio labore ecclesiam construxit: qua dotata, factum est ut ibi monachi instituerentur. Dicata est ecclesia a Regimbaldo Arelatensi archiepiscopo, qui anno circiter* 1031. *huic ecclesiæ præesse cœpit. Hæc discimus ex veteri quadam notitia, quam penes nos habemus, in veteribus membranis descriptam, ubi præmissa brevi formula hæc leguntur:* Quidam Dei famulus, nomine LEODEGARIUS, Cluniensis monasterii frater & monachus, quæ vocatur Sarrianis, quam Vvillelmus quondam Dux

Pro-

Provinciæ & pater patriæ, sanctorum apostolorum Petri & Pauli & monasterio Cluniensi & loco in quo se sepeliri rogavit, & beato Maiolo adhuc in carne vivente & vivens delegavit, & moriens donando attribuit, ecclesiam construere studuit, & eam consecrare & dedicare rogavit a domno & venerabili Regimbaldo Arelatensium archiepiscopo, ad honorem Dei & memoriã Dominicæ & victoriosissimæ crucis, & sanctorum apostolorum Petri & Pauli, & beati Marcelli papæ & martyris, & beati Saturnini martyris inclyti, & omnium sanctorum viventium & regnantium cum capite suo Christo per omnia sæcula sæculorum. Donat etiam supradictus frater supradictæ ecclesiæ die consecrationis suæ mansum unum, ad sustentationem & utilitatem per succedentia tempora inibi Deo servientium. *Et in fine absque ulla cujusquam subscriptione habetur hæc clausula:* Valeant cuncti fideles hujus nostræ operationis laudatores,

85. *Anno 1029. Rodulfus Burgundiæ Transjuranæ rex ad petitionem Reinoldi comitis, filii Ottonis cognomento Vuillelmi, concessit Cluniacensibus monasterium Vallis in diœcesi Vesontionensi situm, confirmatque ei omnia, quæ tam ab Ottone-Vuillelmo, quam a Reinoldo ipsius filio collata fuerant. Chartam integram refert Perardus, pag. 177. quæ data est Logis anno 1029. Rodulfi regis 35. Ibi dicitur* monasterium in honore Dei & Salvatoris nostri Jesu-Christi, ejusdemque genitricis Mariæ, sanctique Petri apostoli, necnon & beati Nicolai almi confessoris constructum, situm in episcopatu Bisoncionensi juxta Polliniacum, in loco qui recte Vallis vocatur, constructum. *Porro monasterium istud ab Ottone-Vuillelmo a fundamentis ædificatum fuisse discimus ex charta Hugonis archiepiscopi Vesontionensis, ubi confirmat donationem decimarum, oblationum, sepulturarum, capellarum, &c. in villa, quæ dicitur Mediolanum; & capellæ sancti Victoris apud Madriacum, a Vualterio prædecessore suo factam ecclesiæ loci Vallis, quam, inquit, Otto-Vuillelmus construxerat, & ipse Vualterius in honorem beatæ Mariæ consecraverat. In alio apographo hæc omnia intercedente Odilone abbate concessisse dicitur ipse Hugo. Data est anno 1033. die sancti Johannis, & subscripserunt R. præpositus, Robertus abbas, tum Archidiaconi duo, Radaldus abbas & alii complures canonici & sæculares.* Monast. Vallis.

86. *Ante annum 1034. consignanda est fundatio monasterii de Chauriaco, quæ a Stephano Claromontensi episcopo facta est sub regimine sancti Odilonis, in gratiam Celsinianensis monasterii. Eo quippe anno jam Renco Stephani 4. successor, ecclesiæ Claromontensi præerat, quam ecclesiam adhuc anno 1052. regebat. Hujus porro fundationis notitiam habemus in chartario Celsinianensi.* Stephanus sanctæ Dei ecclesiæ Claromontensis episcopus, & mater sua & fratres sui, simulque Rorgius & filius ejus Faramundus, & omnes Canonici sanctæ ecclesiæ Claromontensis, dederunt Deo & sancto Petro & ad locum Celsiniacensem, qui regitur sub gubernatione domni Odilonis abbatis, tres ecclesias & sex appendarias; prima ecclesia vocatur Chauriacus, ut ibi monasterium construatur; secunda sancta Maria, tertia sancta Marcella cum decimariis, baptisteriis, sepulturis, campis, pratis, &c. Facta est hæc donatio mense Decembrio, feria tertia, regnante Domino nostro Jesu-Christo. Chavriacus.

87. *Sub ejusdem Stephani pontificatu, atque iisdem fere conditionibus, fundatum est monasterium sancti Flori apud Arvernos, quod Cluniacensibus monachis sub beati Odilonis regimine in monasterio Celsinianensi degentibus concessere Amblardus & Eustorgius viri nobiles, quorum donationis instrumentum in Celsinianensi chartario habetur, eique cum donatoribus subscripserunt Stephanus episcopus Claromontensis & Robertus vicecomes. Monasterium sancti Flori sub Cluniacensis ordinis obedientia perseveravit usque ad annum 1317. quo, repudiata a Gerardo abbate Auriliacensi episcopali dignitate, Raymundus Vehens prior sancti Flori Episcopus factus est, & ejus monasterium in cathedralem mutatum. Ibi tamen perseverarunt monachi usque ad annum 1476. quo a Sixto 4. sæcularis toga eis indulta est.*

88. *Anno 1037. monasterium sancti Marcelli apud Salciacum, in episcopatu & comitatu Valentino constructum, monachis Cluniacensibus traditum est ad instaurandam ibi disciplinam regularem, quæ sub abbatibus ibi constitutis servari non poterat. Habemus ejus concessionis chartam, quam ex Chartario Cluniacensi proferimus.* Salciacum.

Primo

ANN. CH. 1049 1. Januar.

Primo homine transgrediente, &c. Ego ADEMARUS comes, & uxor mea, nomine ROTILDIS, una cum filiis nostris, Pontio videlicet episcopo, Hugone, Lamberto, Gontardo, Geraldo, quemdam locum, Saltiacum nomine, situm in episcopatu & comitatu Valentinæ civitatis, consecratum in honore sancti Marcelli martyris, sub quibusdam abbatibus hactenus in negligentia curæ animarum positum, ut ad statum melioris rectitudinis valeat converti, cum omnibus quæ ad ipsum locum pertinent, videlicet terris, pascuis, silvis, vineis, aquis, molendinis, pratis, & cunctis suis appenditiis donamus Deo & sanctis apostolis Petro & Paulo, & monachis Cluniacensibus, quibus præest domnus Odilo abbas, ad possidendum & ordinandum, & jure hereditario quidquid agere voluerint agendum. Ideo autem hæc facimus, quatenus tam nos quam cuncti propinqui & amici nostri, anima etiam domni Lamberti comitis, vel animæ omnium fidelium Christianorum mereantur habere societatem & partem orationum servorum Dei, (in) Cluniaco monasterio, vel in cunctis suis appendiciis Christo militantium. Actum publice anno ab Incarnatione Domini 1037. regnante Conone imperatore, anno 10. regni sui. Testes Ademarus comes, & uxor sua Rotildis, qui hanc donationem fecerunt, & decem uncias auri a monachis pro ea acceperunt, & Edraldus monachus magnum servitium eis fecit, qui eam sancto Petro acquisivit. Pontius episcopus & frater ejus Hugo, & Lambertus, Gontardus, Geraldus fratres eorum. Rainardus presbyter scripsit dictante Raintardo. *Pontius episcopus Ademari filius, qui in hac charta memoratur, eique subscripsit, Valentinensem ecclesiam post Guigonem rexit. Sedebat adhuc anno 1047. ut ex nonnullis chartis colligitur, at quo anno hanc sedem inierit aut dimiserit, nobis compertum non est.*

89. *Porro Lambertus comes, ibidem memoratus, Ademari donatoris pater fuit, qui monasterium ipsum sancti Marcelli penitus desolatum restaurari curaverat, ut ex alia charta patet, in qua sic cum uxore sua Faletrude loquitur:* Donamus de rebus proprietatis nostræ Deo & sancto Marcello, & monachis Oddoni & Duranno, & ad illos qui ad illum locum venerint, damus pro filiis nostris Ademaro & Lamberto & parentibus nostris, ut ecclesia S. Marcelli ibi reædificetur, monasteriumque ibi fiat, nullique loco ipse locus nisi sancto Petro principi Apostolorum sit subjectus. Abbas quoque in dicto loco sancti Marcelli de Fellinis, non habeatur neque eligatur, nisi qui Regulam sancti Benedicti teneat & custodiat, & ad hoc fratres sibi subditos caritative compellat. *Ob lacerum folium data non habetur, in ejus tamen titulo facta fuisse dicitur sub rege Conrado. Et quidem hanc donationem confirmavit idem Conradus anno 46. regni sui, id est æræ vulgaris anno 983.*

Monast. S. Laurentii Matisc.

90. *Anno 1039. consignanda est fundatio cellæ sancti Laurentii in pago Matisconensi, ut patet ex charta Archimbaldi vicecomitis, qui hoc ipso anno Indictione 7. regnante Henrico rege, dedit Odiloni abbati mansum vineale in pago Matisconensi situm, ea scilicet conditione, ut in ecclesia sancti Laurentii, quam ipse jam antea Cluniacensi monasterio contulerat, monachorum sub disciplina Cluniaci abbatum viventium conventus institueretur, in quorum usus mansum illud cum ceteris ad eamdem ecclesiam pertinentibus cederet.*

S. Salvatoris Niveru.

91. *Anno 1045. cui tamen Indictio 11. quam in apographo charta præfert, non concordat, monasterium sancti Salvatoris Nivernensis Cluniacensibus subjectum fuit ab Hugone ejusdem urbis episcopo, assentientibus Adalelmo loci rectore, & Canonicis ecclesiæ sancti Cyrici, ad quorum jus antea pertinebat. Instrumentum ea de re confectum in chartario Cluniacensi exstat, datum publice in sancta Synodo anno 1045. Indictione 11. octavo Idus Novembris.*

Monast. S. Columbæ.

92. *Sub Henrico rege Francorum, at incertum est quo anno, Petrus-Rogerii episcopus Tolosanus apud Cluniacum exsistens, monachorum ibi degentium sanctitatem miratus, contulit eis ecclesiam sanctæ Columbæ in sua diœcesi sitam. Ibidem monachos fuisse institutos colligimus non solum quod ad hanc ecclesiam multæ aliæ cum prædiis & appendicibus attinebant, verum etiam quod in diplomate Paschalis 2. in Bibliotheca Cluniacensi pag. 571. inter alia quæ Cluniacensibus confirmat, occurrit,* In episcopatu Tolosano monasterium sanctæ Columbæ. *Eamdem ecclesiam, nescio quo pacto, a Cluniacensibus alienatam, ipsis restituit Amelius episcopus Tolosanus, Pontio tunc Cluniacensi abbate, ut ex ejus charta patet, data anno 1060. regnan-*

gnante Ludovico rege, quæ integra habetur in Bibliotheca Cluniacensi col. 578. Anselmus canonicus ecclesiæ Leodiensis in libro de gestis ejusdem ecclesiæ pontificum capite 55. scribit, beatum Odilonem, ejusque successores, plures ecclesias in parochia Leodiensi *acquisivisse*; in quibus, *inquit*, religiosi monachi ab ipso sub nomine prioratus sunt statuti, qui nocte & die pro statu ecclesiæ aures divinæ misericordiæ non cessant perpulsare. ANN. CH. 1049 1. Jan.

93. *Hæc fuerunt præcipua monasteria, quæ, quantum discere potuimus ex antiquis monumentis, Odilonis tempore, abbatum Cluniacensium regimini commissa fuerunt: præter alia bene multa, quæ jam antea sub ejus præcessoribus Cluniaco subjecta, restauravit, aut plane renovavit, ut testatur ipsius vitæ auctor. Sed præter hæc, varia item alia monasteria, quæ temporum injuria, aut incuria abbatum a disciplinæ regularis fervore defecerant, ad meliorem frugem revocavit Odilo, quæ tamen Cluniacensibus subjecta non fuere. Ex his exstitere celebre sancti Dionysii monasterium, aliaque bene multa per Gallias; in quibus agente potissimum Hugone rege, ut testantur Ademarus, & auctor chronici sancti Maxentii, vir sanctus disciplinam regularem restituit. Vvillelmus quoque Aquitanorum Dux, ut idem Ademarus asserit, nonnulla ditionis suæ monasteria Odilonis magisterio eadem de causa commendavit. Hinc in monasterio Angeriacensi Raynaldum abbatem institui curavit in Alduini locum, qui fato functus erat, & pro Raynaldo pariter defuncto Aymericum substituit: quamvis Raynaldo Goffridum successisse dicat Chronici Malleacensis auctor. Tanta nempe erat beati Odilonis & monachorum Cluniacensium, sub ipsius regimine viventium, apud omnes opinio, ut plerique aliorum locorum monachi, quibus disciplinæ regularis amor inerat, Cluniacensium mores amplecterentur, immo & inde abbates acciperent, quamvis sui juris remanerent, nec alias monasterio Cluniacensi subjici vellent. quod tum maxime fiebat, si id postularent monachi, aut placeret Episcopis, sive principibus, sub quorum dispositione constituta erant ejusmodi monasteria. Sic Durando, qui consilio abbatis Cluniacensis, aliorumque Ordinis abbatũ, Saviniacensis abbas creatus fuerat, suffectus est Iterius monachus Cluniacensis, consilio sancti Odilonis, uti testatur Burchardus Lugdunensis antistes in charta ea de re conscripta, cuius authenticum præ manibus habemus.*

Alia monaster. ab Odilone reformata.

Saviniacum.

94. *Non autem continebatur intra Galliarum fines monasterii Cluniacensis ejusque sanctissimi Abbatis fama, quæ occasionem præbuit Cluniacense institutũ in exteras nationes propagandi. Illustre hujus rei exemplum habemus in Sancio Hispaniarum rege, qui cum monasteriorum in suo regno recte instituendorum desiderio teneretur, Cluniacum, ex episcoporum & optimatum consilio, misit unum e suis, Paternum nomine, qui regulari disciplina, sanctisque loci illius consuetudinibus probe imbutus, eas postmodum redux in Hispaniarum monasteriis observari curaret. Id discimus ex ejusdem Regis diplomate pro monasterio Oniensi, quod noster Yepezius in appendice tomi 5. Annalium Ordinis nostri edidit, ubi piissimus princeps sic loquitur:* Ordo monasticus, omnium ecclesiasticorum ordinum perfectissimus, tum temporis omni nostræ patriæ erat ignotus.... tandem, inspirante Deo, a prudentibus ac religiosis viris salubre reperi consilium, quibus referentibus didici, quia perfectionem hujus sanctæ quam requirebam professionis nemo perfectius ostendere poterat, quam congregatio monasterii Cluniacensis, quæ in eodem tempore clarius ceteris monasteriis sancti Benedicti perfecta florebat regulari religione, auxiliante Deo, & venerando abbate ODILONE administrante. Igitur super hoc negotio accepi ab omnibus Episcopis nostris consilium & optimatibus, & unum ex nostris patriotis virum, quantum hominibus possibile est ad cognoscendum, religiosum & timoratum, vocitatum PATERNUM, cum devoto comitatu religiosorum sociorum, misimus ad prædictum Cluniacense cœnobium, ut in ipso perfectionem monasticæ vitæ cognosceret ac disceret: qua sufficienter imbutus ad patriam nostram rediret, & sitienti patriæ nostræ potum monasticæ professionis propinaret. Quod donante gratia Dei, ut ordinavimus factum est. Nam isdem vir doctrina disciplinæ regularis cum suis sodalibus perfecte instructus, prospere ad nos reversus est: quem primo doctorem monasticę vitæ in monasterio sancti Johannis de Pena constituimus, & ut fratres sub ipso regulariter viverent, eum pastorem animarum præfecimus, & prædictum monasterium ut firmiter in stabilitate regularis

ANN. CH. 1049 1. Jan.

gularis vitæ persisteret, regalibus donis atque firmissimis privilegiis munivimus: &c. Hoc ergo monasterio regulari dispositione decenter ordinato, omnes Episcopi & principes totius regni communiter consilium inierunt, & ad me venientes unanimiter, ut cœnobium sancti Johannis de Pena decoraveram monasticæ religioni, sic etiam honestarem eadem regulari beati Benedicti professione Oniense monasterium, quondam a religioso Santio comite in honore sancti Salvatoris constructum, &c. ad monasterium sancti Johannis de Pena misi, & domnum Paternum, quem ibi abbatem venerandæ congregationis præfeceramus, ad nos venire cum aliquantis religiosis fratribus expostulavi. Qui benigne obediens meæ justæ petitioni, quod ab eo petebam sine aliqua dilatione impetravi; depulsisque mulieribus in Oniensi monasterio sine aliqua reverentia habitantibus, consensu & voluntate atque petitione omnium patriæ nostræ Episcoporum ac clericorum, statuimus ibi congregationem religiosorum monachorum, quibus abbatem GARSEAM nomine, secundum Regulam sancti Benedicti, communi etiam fratrum acclamatione præposuimus. Domnum vero Paternum, abbate loci diligenter instructo, & congregatione honorifice ordinata, ad proprium monasterium remisimus. Ut ergo in convulsa, &c. *Plura decernit Rex pro electione abbatis, ac monasterii immunitate, quod nulli omnino subjectum esse vult, ita ut si abbas aliquando gravium delictorum reus dejici mereretur, id solummodo fiat in Concilio. Ceterum Paternus in Diplomate regio memoratus, is ipse est, ad quem Odilo epistolam scripsit in Spicilegii tom. 2. pag. 386. editam, ubi eum* divini amoris fervidum domnum Paternum, gregis Christi affectu paterno procuratorem providum *apellat. Ex eadem vero epistola facile colligi potest quantum Sancio regi atque ejus filio Ranimiro devinctus esset Odilo, qui quotidianis precibus ad omnes horas Hispaniæ regnum in publico conventu commendari curabat. Habuit quoque Cluniacensis ordo monasteria in Hispaniis omnino suæ jurisdictioni subjecta, etiam tempore sancti Odilonis. Ex his fuit celebre monasterium sancti Zoili de Carrione, ubi Arnulfus primus loci prior ab ipso sancto Abbate institutus dicitur apud Historiæ Hispanicæ scriptores. Sed & huic monasterio complura alia parebant, quæ omnia Cluniacum, uti matrem venerabantur. Sed anno 1435. Eugenius quartus Carrionenses priores Cluniacensibus subtractos, abbatis titulo donavit.*

VI. Summorum Pontificum, Regum aliorumque Principum erga sanctum Odilonem affectus.

95. *Tanta erat Cluniacensium monachorum sub beati Odilonis regimine sanctitatis fama, ut fideles quique ac pii viri eos beneficiis aut donationibus sibi devincire cuperent, rati nihil sibi defuturum, si tantorum virorum precibus & patrocinio apud Deum adjuvarentur. Hinc tot Pontificum bullas, tot regum & Imperarorum diplomata in eorum gratiam data legimus, queis aut vetera privilegia confirmarentur, aut nova concederentur; tot principum, aliorumque virorum, nobilium simul & ignobilium chartas, quibus aut nova instituebantur cœnobia a Cluniacensibus monachis inhabitanda; aut certe jam erecta prædiis, variisque possessionibus augebantur, ut in eis saltem accresceret Deo sub tam sancta disciplina servientium numerus. Certare videbantur Pontifices & Reges, utri eorum erga Cluniacenses magnificentiores essent. Pontifices intercedentibus sæculi principibus privilegia impertiebantur; isti vero commendatione Pontificum, sua auctoritate bona monasterio jam parta tuebantur, novisque donationibus vetera amplificabant.*

Pontificum bullæ.

96. *Videre est in Bulla Gregorii quinti, quam se interventu Ottonis imperatoris concessisse testatur, quam accurate & minutatim omnia Cluniacensis monasterii bona recensuerit, ne qua essent quæ ipsius confirmatione carerent. Edita est in Bullario Cluniacensi pag. 10. quam ideo huc proferre visum non est. Observatione digna sunt, quæ ibidem pag. 11. Silvester II. Gregorii successor ad beatum Odilonem scribit.* Silvester.... Odiloni dilecto filio, & abbati præclaro, atque universæ congregationi sibi commissæ caram salutem & Apostolicam benedictionem. Vestris nos sanctissimis omni tempore committimus orationibus, & ut accipere dignemini fidelibus exoramus petitionibus: quia in quocumque noster valuerit status, nullo modo vester defectum sentiet profectus, &c. *Habemus duas Benedicti VIII. epistolas adversus cluniacensis monasterii bonorum invasores. In priori epistola adhortatur Aquitaniæ, Burgundiæ ac Provinciæ episcopos, quibus ipsa inscripta*

inscripta est, ut viriliter agant in tuendo Cluniac. monasterio, quod a Vuillelmo nobilissimo Aquitanorum principe constructum, & ab eo, simulque laudantibus & approbantibus Romanorum Imperatore, ac Francorum & Burgundionum regibus sub speciali Romanæ ecclesiæ tutela positum fuerat. Ex eadem epistola colligimus Robertum Francorum regem ejusmodi monachorum Cluniacensium vexationes ægre admodum tulisse, siquidem pontifex testatur querelas ea de re ad se fuisse delatas in præsentia Deo devoti domini Roberti regis Francorum, principum que ejus & optimatum, qui cum eo venerunt ad limina Apostolorum. *Altera Benedicti papæ epistola inscripta est Stephano Arvernensi episcopo, cui mandat, ut nonnullos ex recensitis in superiori epistola invasoribus, quos propriis nominibus designat, ob inobedienter neglectam bonorum Cluniacensis monasterii restitutionem ex communicationis vinculo innodare nō differat. Johannes 19. ut præfert titulus in Bullario Cluniacensi pag. 8. interventu sancti Henrici imperatoris, jura omnia tā spiritualia quā temporalia monasterii Cluniacensis asseruit in epistola, quam ea de re scripsit Odiloni. Laudatur ibidem alia ejusdem pontificis epistola, qua interventu Conradi imperatoris, omnia monasterii Cluniacensis bona & jura confirmat. Idem Pontifex in epistola ad Robertum Francorum regem, eum, ut eumdem locum contra invasores tueatur, invitat. Scripsit & ad Burcardum Lugdunensem archiepiscopum, tum ad Gauslenum Matisconensem, pro asserenda ejusdem monasterii immunitate ab omni jurisdictione episcopali. In epistola autem ad universos fideles directa testatur se antecessorum suorum vestigiis inhærentem, cum consensu multorum Episcoporum tunc Romæ in Synodo in præsentia domni Conradi Imperatoris nuper coronati congregatorū, omnia Cluniacēsiū privilegia & immunitates confirmasse. Data est quinto Calendas Aprilis, anno Johannis papæ tertio, Indictione X. quæ quidē chronologicæ notæ anno 1027. optime congruunt. Denique Clemens II. ad Episcopos, Principes & Magnates Galliæ scripsit, ut eis pariter Cluniacēsis monasterii tuitionē commēdaret.*

ANN. CH. 1049 1. Jan.

97. *Quo autem loco apud sæculi principes habitus fuerit Odilo, probant complures donationum chartæ quas supra laudavimus, & varia diplomata in ejus gratiam data. Idem testantur Pontificum bullæ, in quibus Romani pontifices Cluniacensium curam se suscepisse testantur, ad id potissimum Imperatorum aut Regum interventu permoti. Certe Otto tertius, quo imperante Odilo in monasterii Cluniacensis regimen assumtus est, confirmavit ipsi monasterium sancti Maioli apud Papiam, ut ex diplomate ea de re confecto patet, quod ex Bibliotheca Cluniacensi jam supra laudavimus. Præ ceteris vero Odilonem coluit Adhelais augusta, Ottonis I. Imperatoris uxor: cujus vitam ipse vir sanctus conscripsit. Unicum locum proferre sufficiet, ex quo patebit quanta & quam sincera fuerit beatæ hujus feminæ erga sanctum abbatem veneratio. Sic quippe ea de re loquitur ipse Odilo, de se, tacito licet nomine, sic loquens:* Erat quidam ibi in præsentia ipsius, *paullo scilicet antea quam esset e vita exitura,* monachus, qui licet esset indignus abbas vocitari, ab ea tamen putabatur alicujus esse momenti: quem cum illa respiceret, & ipse eam esset intuitus, cępit uterque flere uberius. Dicam eam plus fecisse, quam si dicerem eam multos infirmos sanasse. Vestem enim satis incultam, qua erat indutus, humiliter apprehendit, & sanctissimis oculis, & serenissimæ suæ faciei osculando impressit, eique humiliter & cum silentio dixit: Memento mei, fili, in contemplativis, & scias me non amplius te visuram corporalibus oculis. Cum enim humanis rebus excessero, orationibus fratrum animam meam committo. Inde per iter quo venerat, pervenit ad locum, ubi ordinante Deo decreverat sibi parari sepulcrum. *Elogium hujus sanctæ feminæ dedimus Sæculo superiori ad annum 999. pag. 861. Ottoni imperatori successit sanctus Henricus monachorum tutor, qui suum erga Cluniacum affectum donis magnificis comprobavit. Inter ea erant, ut refert Admarus in Chronico,* sceptrum aureum, sphæra aurea, vestimentum imperiale aureum, corona aurea, Crucifixus aureus, pensantia simul libras centum, & alia multa. *Sed &, ut prosequitur laudatus auctor,* cum Odilone abbate ejusdem loci crebrius conloquium familiare exercebat, & in aula palatii sui cum primoribus ducebat. *Eadem repetit auctor chronici sancti Maxentii seu Malleacensis.*

Odilo a Principibus honoratus.

Ab Ottone III.

Ab Adhelaide.

A S. Henrico.

98. *Diplomata varia Hugonis Francorum regis, & Roberti ejus filii & successoris, ultro probant qua in veneratione apud eos essent Odilonis sanctitas & morum innocentia.*

Ab Hugone & a Robertio regibus.

AMN.CH. 1049 1. Januar. *nocentia. Eum cum aliis regni episcopis & proceribus adesse voluit Robertus Trãslationi corporis sancti Aniani apud Aurelianos, quam piissimus princeps celeberrimam esse volebat.* Non defuit etiam, *inquit Helgadus*, præsentia domni & venerabilis Odilonis Cluniacensium abbatis, & aliorum bonorum virorum non minimi meriti, cum quibus semper desiderabat colloqui. *Quanti vero Odilonis sanctitatem veneraretur Robertus, ex Chronico Divionensi intelligere possumus, ubi legimus quod cum Vuillelmus sancti Benigni abbas accepisset Robertum regem in Burgundia omnia devastantem Divionem accedere velle*, præfatus abbas Vuillelmus, *ait Chronographus*, monachos per alia monasteria jussit secedere...... paucis ob custodiam loci & sancti Benigni servitium cum domno abbate Odilone in hoc loco dimissis: quem ad hoc accerserat, ut si forte Rex aliquid mali contra hunc locum moliretur, illius precibus exoratus dimitteret. *Et re ipsa Robertus nihil mali monasterio intulit. Robertus Burgundionum dux, ejusdem Roberti Regis filius, sanctum Odilonem* suæ salutis & honoris devotum & fidelem amicum *appellat. Vuillelmus Aquitanorum dux ita eum venerabatur, ut, teste Ademaro, se in* eo Spiritus-sancti templum contemplari *putare diceret*, seque ei in manibus commendatum traderet, *cui ideo, ut supra observavimus, aliquot ditionis suæ monasteria subjecit.*

99. *Rodulfus Transjuranæ Burgundiæ rex, hujus nominis tertius, in ipso regni sui initio chartam edidit, qua declarat se monasterii Cluniacensis velle esse* tutorem invictissimum, *omnesque Regni sui proceres ac judices contestatur, ut idem ipsi faciant. Habetur hoc diploma in Bibliotheca Sebusiana centuria* 1. *ch.* 55. *Plura de hoc Principe congerere superfluum esset, cum varias ipsius chartas passim supra laudaverimus. Haud minor erat apud exteras gentes Odilonis fama, quam apud Gallos. Eum Sancio in Hispania regi ejusque filio Ranimiro acceptissimum fuisse colligi potest ex ipsius Odilonis epistola ad Paternum, quam supra laudavimus. Idem patet ex altera epistola ad Garsiam Sancii filium & successorem data, ubi sic loquitur:* Scimus itaque ex indissolubili familiaritate & societate, qua olim patri vestro probamur copulati, ita in vestra fidelitate devoti, &c. *Ejus implorat opem tempore famis, quæ jam a biennio in Galliis invaluerat.*

100. *Quanta autem polleret apud Principes simul & populos eis subjectos auctoritate probari potest ex famoso illo fœdere publico quod vulgo* Treuva-Dei *appellatur, ab ipso Odilone ceterisq; ut refert Hugo Flaviniciensis in Chronico ad annum* 1041. *viris piis* divinis revelationibus institutum. *Aliud exemplum auctoritatis ejus in populos suppeditat Ademarus in Chronico, ubi refert cives Bituricenses Goslino, qui ex monacho sancti Benedicti factus fuerat a Roberto rege archiepiscopus Bituricensis, per quinquennium restitisse, quod Goslinus etsi ex stirpe regia, ex scorto tamen natus fuisset, sed* sequestro tandem Odilone, *inquit ille auctor, Regis voluntas prævaluit. Odilonis tamen auctoritatem exosam nonnulli habuere. Talis fuit Adalbero Laudunensis episcopus, qui in carmine ad Robertum regem, quod Valesius edidit, Odilonem* regem *per deridiculum nuncupat.*

101. *At nemo existimet principum gratiam Odilonem adulationibus, aut molli assentatione, vel etiam apud simplices fastu sibi conciliasse, cum e contrario maximam hanc auctoritatem sanctitate morum & boni studio promovendi, etiam aliquando severioribus verbis, acribus reprehensionibus, ac minis de divino judicio intentatis sibi comparaverit. Testatur Otto-Vuillelmus dux Burgundionum, vir istorum temporum potentissimus, in charta jam a nobis superius laudata, se diutios* surda aure sancti Maioli & domni Odilonis clamore præterivisse, *eiusque tandem morem gessisse. Narrat quoque Glaber Rodulfus Historiæ suæ libro* 2. *cap.* 8. *beatum Odilonem Roberto regi cum exercitu suo ad obsidionem castri sancti Germani prope Autissiodorum urbem properanti occurisse: sed cum, uti idem auctor prosequitur, regem ejusque primates vir sanctus redarguisset, quod adversus tantum Dei pontificem, sanctum Germanum, hostili manu insurgerent; ipsique viri Dei monita contemsissent, statim nebula divinitus exorta castrum omnino contectum fuit, qua muniti obsessi magnam obsidentium stragem fecere. Simili fere miraculo, Vuillelmus, cognomine Bucca-uncta, comes Matisconensis, cum exstruxisset castrum contra Cluniacum, repente claudus factus est, & Ugo comes ejus hostis captũ paullo post castrũ illud diruit, ut narrat Ademarus in chronico ad annum* 1010. *Ermergardem comitissam,*

quæ

qua Odilonem ad peccandum incitasse dicitur, ita sese super carbones ardentes volutando deterruit, ut hæc pii operibus dein interna multa bona monasterio contulerit. Carbones illi etiamnunc asservantur in sacrario Silviniacensis monasterii. Ibidē vero Ermengardis anniversarium sollemniter celebrandum memoratur in Necrologio Gaufridi Choleti anno 1453. scripti, in quo hæc leguntur. 11. Kal. Officium fiat plenum pro domina Ermengarde Comitissa, quæ donum sancti Mauricii cum appendiciis suis ad servitium & recreationem Fratrum debiliū & infirmorum de conventu Silviniacensi per manum beatissimi P.N. Odilonis Deo & ecclesiæ Silviniacensi donavit. Item dedit etiam portum de Firmitate super Algerim. Item dedit magnam crucem auream. Item duo candelabra argentea. Item duos pannos purpuratos, multaque alia bona huic monasterio fecit & dedit in terris & pratis.

ANN. CH. 1049 1. Jan.

VII. Monasterii libertates tuetur, archiepiscopatum Lugdunensem recusat.

102. *Tantus pontificum & principum erga beatum Odilonem ac Cluniacenses affectus cohibere non potuit monachorum æmulatores, quin eis negotia facesserent, tum ob temporalium bonorum possessiones, tum ob privilegia eis concessa, quæ nonnulli convellere totis viribus conati sunt. Paragrapho superiori bullas aliquot Pontificū laudavimus, queis viros in sæculo potentes redarguebant bonorum monasterii invasores. At multo difficilius fuit Matisconensium episcoporum conatibus obsistere, qui ægre ferebant monasterium Cluniacense, intra suæ diœceseos fines constructum, a sua ipsius jurisdictione eximi. Concesserāt quippe Pont. Romani privilegia Cluniacensibus, quibus ex Vvillelmi cōditoris testamenti præscripto, ac Regum & Principum concessu immunitas omnimoda monasterio Cluniacensi asserebatur: scilicet ut monachi Cluniacēsis monasterii a quocūque Episcopo prout abbati placeret, ordinari possēt; nec quidquam juris in loco illo haberet episcopus Matisconensis, immo nec nisi ab abbate invitatus illuc accedere posset. Hæc diserte habētur in Bulla Gregorii quinti a nobis paragrapho superiori laudata, quæ a subsequētibus Pontific. cōfirmata fuerūt.* Cluniaci privilegia.

103. *Privilegiis istis munitus Odilo Burchardum Viennensem archiepiscopum invitavit, ut ordinationes apud Cluniacum celebraret: quod cum ille fecisset, graviter conquestus est Gauslinus Matisconensis episcopus adversus eum, remque detulit ad Synodum Ansanam, cui anno 1025. habitæ inter alios Pontifices intererat quoque Burchardus, qui cum a Gauslino ea de re coram patribus accusaretur, culpam omnem in Odilonem rejecit. Accersitus itaque sanctus abbas, cum aliquot e suis monachis comparuit, protulitque in medium privilegia quæ modo recensebamus, queis licitum est abbati Cluniacensi, ut posthabito Matisconensi episcopo, quemcumq; mallet episcopū posset accersere ad celebrandas in monasterio Cluniacensi ordinationes. At patres, qui ibi aderant, lectis Synodi Calcedonensis canonibus, aliisque antiquorum conciliorum decretis, censuerunt eis præponi non debere quod obtendabatur ab Odilone privilegium. Quare Burchardus a Gauslino obtenta venia, pollicitus est, se quādiu in vivis ageret, tantū olei sese ei præstiturū, quantū pro chrismate sacro singulis annis conficiendo opus esset. Ea fuit occasio, ni fallor, cur Johannes 19. Romanus pontifex ad Gauslinum, tum etiam ad Burchardū Lugdunensem littearas scripserit, eos graviter reprehendens, quod monasterium Cluniacense speciali Apostolicæ tuitioni commissum, & Odilonem sanctissimum abbatem vexarent. Defuncto tamen paullo post Gauslino, vestigiis ipsius institit Vvalterius ejus successor, ut narrāt Petrus a sancto Juliano aliique passim scriptores: unde ansam sumsit, uti videtur, idem Johannes Pontifex Roberto regi scribendi, adversus eos sacerdotes qui privilegia per sedem Apostolicam Cluniacensi monasterio concessa convellere tentabant. Immo rē ad Synodum quę Romæ anno 1027. habita est, delatam fuisse patet ex ejusdem Pontificis epistola ad universos fideles, in qua confirmatis de consensu adstantium Pontificum monasterii Cluniacensis privilegiis, præsente etiam Conrado Imperatore paullo antea coronato, probibet, ne quis monachos Cluniacenses excommunicare audeat, aliaque fusius exponit, quæ videri possunt in Bullario Cluniacensi pag. 9. Ceterum hæc controversia sæpius postea sub Odilonis successoribus recruduit: sed quid tandem ea occasione in concilio Remensi sub Callisto II. statutum fuerit, legesis apud Ordericum Vitalem.*

In Synodo Ansana discutiuntur.

Ea tuetur Rom. pontifex.

AN. CHR 1049 1. Janua.

Odilo episcopatum Lugdunensem recusat.

104. *Eam vero monasterii sui immunitatis tuendæ sollicitudinem, qua tenebatur vir sanctus, ambitioni nequaquam esse tribuendam vel ex eo solo patet, quod amplissimas dignitates ultro sibi oblatas constanter recusaverit. Hujus rei exemplum illustre suppeditat nobis Glaber Rodulfus lib. 5. Historiæ suæ cap. 4 ubi post relatas varias disceptationes, quæ post Burchardi Lugdunensis episcopi mortem in successoris electione exortæ fuerunt, hæc subjungit:* Quæ omnia dum perlata fuissent Romano pontifici, suggestum est ei a viris fidelibus, ut sua auctoritate patrem Odilonem, Cluniacensis monasterii abbatem, ibidem eligeret consecrari pontificem: sic enim totius cleri ac plebis optans acclamabat devotio. Qui protinus mittens eidem Patri pallium simul & anulum, imperavit eumdem prædictæ civitati fore archiepiscopum. Sed vir religiosus suæ humilitatis attendens propositum, omnimodis renuit fieri, pallium & anulum suscipiens, illi qui Deo dignus exsisteret, reservavit futuro pontifici ejusdem sedis. *Idem narrat Hugo abbas Flaviniacensis in Chronico Virdunensi, ubi id a Gregorio papa factum fuisse scribit, quem quidem Gregorium ejus nominis sextum fuisse refert vetus auctor Chronici Cluniacensis ms. At Gregorius anno 1044. electus est in Romanum pontificem, quo tempore jam ab aliquot annis Oldericus qui renuenti Odiloni substitutus est, Lugdunensi ecclesiæ præfectus fuerat. Et quidem Hugo ipse refert Oldericum ab Henrico imperatore Lugdunum cum ornamentis pontificalibus anno 1041. directum fuisse; aliunde vero certum est Odelricum, ex quo in episcopum assumtus est sedem, suam nemine contradicente tenuisse. Unde Garnerius in notis ad cap. 4. Diurni Romani ait, Odilonem a Benedicto IV. in Archiepiscopum Lugdunensem fuisse electum. At id, ut quidem censemus, sub Johannis XIX. pontificatu contigisse verisimilius est. Ipse enim Johannes in epistola ad Odilonem graves adversus eum querelas movet, quod posthabita quam debebat Pontifici reverentia, oblatum ecclesiæ Lugdunensis regimen recusasset. Epistola ea de re integra habetur tomo 2. Spicilegii Acheriani pag. 387. quam legisse neminem pœnitebit.*

105. *Non paruit tamen Papæ monitis Odilo, qui hac in sola re pontificum mandatis non obtemperare licitum esse sibi existimabat: alias quippe nihil sibi licere putabat absque eorum venia, si res esset alicujus momenti. Hinc cum homicida quidam, qui Stephanum Claromontensem occiderat, Cluniacum secessisset; ibique monachus factus pœnitentiæ lacrymis commissum crimen diluisse nonnullis videretur, immo & ob egregia talenta talem eum esse censerent, qui ad sacerdotium deberet promoveri; id non est ausus piissimus Abbas absque peculiari Pontificis mandato. Qua de re interrogatus pontifex, id nequaquam fieri permisit: satis esse ratus, si illi homicidæ, toto vitæ suæ tempore communione sancta privato,* in exitu vitæ pro misericordia viaticum detur, *ut testantur patres concilii II. Lemovicensis sessione 2. sub finem.*

VIII. Odilonis virtutes præcipuæ.

Humilitas Odilonis.

106. *Humilitati, quæ virtutum omnium fundamentum est, egregium exemplum jam in Odilone admirati sumus, qui dignitates eo ardore refugiebat, quo plerique alii solent eas aucupari. Quantas in corde ipsius radices egisset ista virtus, colligi potest ex iis quæ apud Casinum montem ei contigere. Cum enim aliquando beatus vir, ut legitur apud Leonem Marsicanum in chronico Casinensi, lib. 2. cap. 53. illud sacrum Ordinis nostri caput monasterium invisere statuisset, montem ipsum ob sanctissimi Patris reverentiam pedes integrum conscendere voluit. Tantum virum cum eo honore quem exigere videbatur summa ejus sanctitatis fama, excepere Casinates; sed cum in capitulum pro antiqua monasterii consuetudine deductus fuisset, ibi a Theobaldo abbate unam sibi gratiam concedi efflagitavit, ut scilicet omnium fratrum vestigiis provoluto eorum pedes osculari sibi liceret: quod cum, ægre licet, impetrasset, illud summa cum humilitate ac devotione animi exsecatus est. Contigit his diebus festivitatem S. P. Benedicti celebrari, quam occasionem nactus Theobaldus abbas gratiam unam sibi ab Odilone vicissim rependi postulavit, ut scilicet ipse in tanta solemnitate publice missas celebraret in sacro monte: cui Odilo, quamvis animo reluctanti, tandem acquievit. Paratis itaque omnibus, cum ad altare esset progrediendum, Theobaldus baculum, quem pro abbatum more inter celebrandum gestabat, beato*

Casinum visitat.

viro

viro obtulit: at ille ad id faciendum numquam potuit adduci, ferendum non esse affirmans, ut præsente beati Patris Benedicti Vicario, qui abbatum est abbas, quispiam alius abbas virga pastorali uteretur; idque beati viri humilitati indulgendum fuit. Denique eum e sacro monte discedentem Theobaldus & multi e fratribus honorifice prosecuti sunt, a quo impetraverunt, ut omnem suam operam interponeret ad obtinendum monasterio Casinensi aliquid e sancti Mauri reliquiis: quod septennio postea factum est. Etenim cum os brachii sancti Mauri a Fossatensibus sibi fuisset concessum, illud argentea in theca inclusum sex e suis fratribus commisit, qui ipsum in Casinense monasterium detulerunt.

ANN. CH. 1049 1. Januar.

107. *Non minus autem Odilo erat domi humilis inter suos, quam apud exteros: hinc nascebatur tanta erga eos qui sibi subjiciebantur mansuetudo, ut etiam nonnulli ei vitio vertere conati fuerint, quod in agendo videretur, quam ut superiorem deceret, indulgentior. At ipse, uti Petrus Damiani, aliique post eum auctores scripserunt, respondebat:* Si damnandus sum, malo damnari de misericordia quam de duritia. *Hinc, uti refert idem auctor, in imponendis pœnitentiæ modis, ita erat circa errantes compatiens, ut nequaquam districtum patris imperium, sed maternum potius exhiberet affectum: quo quidem agendi modo, ut observat Chronographus Cluniacensis, præclarissimum* Clementissimi *viri titulum consecutus est, quem ibidem* misericordissimum *Odilonem appellat. Hæc omnia tamen prudentia, virtutum nutrice, ita temperabat, ut non ejus facilitate regularis disciplinæ vigor dispendium aliquod pateretur. Certe summam ejus prudentiam laudaverunt patres concilii Lemovicensis anno* 1031. *in causa Apostolatus sancti Martialis congregati. Ipse vero ita sibi ipsi vilescebat, ut in vita sanctæ Adheleidis* cunctorum *se* peripsema *declararet* Cluniensium pauperum.

Ejus lenitas.

108. *Eo potissimum intendebat vir sanctus, ut caritas inter suos illibata & inviolata vigeret, hincque adeo invidentiæ malum abhorrebat, ut sæpius, testante Glabro Rodulfo libro 5. plangere solitus fuerit, tam immane scelus apud nonnullos qui monasticæ professioni adstricti erant reperiri. Eos vero qui caritatem & unionem inter fratres labefactare susurriis aut adulationibus conabantur, sive qui inveniebantur murmurantes, ita vir sanctus exsecrabatur, ut eos e monasterio ejiciendos esse censeret, hac solum in re austerus. Id testatur Abbo Floriacensis abbas in epistola ad monachos Miciacenses, ubi ejusmodi homines detestatur, quos deridendo* Historiographos *appellat, quod fratrum suorum mores traducere solerent, in idque laudat beati Odilonis exemplum, qui aliquot e suis hac labe inquinatos, flagris cæsos e monasterio ejici jusserat.* Si quidem, *inquit Abbo,* & in nostra professione singularis Odilo Cluniensium rector hujusmodi historiographos nuper detectos, de suo monasterio flagris cæsos expulit, & ferro abscissionis terribiliter inussit.

Pacis amor.

109. *Caritatis igne ita exæstuabat vir sanctus, ut negotiorum licet pæne infinitorum multitudine obrutus numquam omitteret pietatis exercitia, quibus illa aleretur. Nec itinerum difficultates, nec monasteriorum cura, nec alia qualibet occasio, eum ab offerendo quotidie sacro-sancto Eucharistiæ sacrificio avocare poterant, quod solebat cum exuberanti lacrymarum effusione præstare; tremendam adeo actionem excubiis sacris, jejuniis, aliisque corporis & animæ macerationibus præveniens, ut purior ad altare sacrum accederet. Virginitatem adeo coluit, ut vulgo* virgo centenarius *diceretur, ut discimus ex chronico Lemovicensi, tum ex Senonensi sancti Petri-vivi in Spicilegii tomo 2. inde nascebatur in beatissimam Virginem adeo fervens devotio, ut cum caneretur in ecclesia versus ille,* Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti Virginis uterum, *statim, teste Petro Damiani, in terram reverentiæ causa pronus corrueret. Observat Jotsaldus in Planctu metrico de ejusdem beati viri obitu, eum tenero affectu beatissimam Virginem semper coluisse; cujus ideo & aliorum ipsius tutelarium patrocinium implorat, ut eum dignentur in sui societatem admittere.*

Caritas in Deum.

Devotio erga B. Virginem.

110. *Quam erga Deum habebat vir sanctus caritatem, in proximum etiam, dum sese offerebat occasio, diffundere numquam omisit: quod potissimum eluxit tempore famis, qua invalescente vasa sacra, ac pretiosa quæque ornamenta, quibus ex Regum ac Principum donariis affluebat Cluniacensis ecclesia, distrahere ac vendere non dubitavit, ut pauperum necessitatibus subveniret. Coronam ipsam imperialem, quam*

Caritas erga proximum.

ANN. CH. 1049 1. Januar. *sanctus Henricus beatorum apostolorum Petri & Pauli altari impositam eis consecraverat, ac occasione venumdedit, ratus nihil prorsus esse membrorum Christi vitæ anteponendum. Et quidem ejusmodi largitionibus Cluniacense monasterium difficillimis illis temporibus adeo exhaustum fuit, ut ab exteris gentibus opem efflagitare fuerit coactus, cum nihil sustentandis ejus loci fratribus, & populis vicinis adjuvandis superesset. Id patet ex ejus epistola ad Garsiam regem, ubi ea de re sic scribit:* Licet non sine rubore pandere cogimur vestrę sublimitatis munificentię nostrę inopiæ necessitatem, qua jam per duos & eo amplius annos affligitur continue. Nam generalis totius regni paupertas, famis quoque & inopiæ nos opprimit calamitas, sicut & alios nostrę vicinitatis compatriotas, quod periculum ut evadere possimus, vestro amminiculo, si placet, perquam plurimum indigemus. *Sed nihil magis Odilonis misericordiam in pauperes commendat, quam quod ipse habet in prologo ad Vitam sancti Maioli a se conscriptam, ubi fatetur, se ita* provinciæ calamitatibus, ac pauperum grandi lamentabilique dispendio *affectum fuisse, ut etiam noctes perplures insomnes transegerit. Denique cum aliquando improbis illis famis temporibus iter agens duos pueros fame enectos mediis in agris reperisset, commota sunt viscera ejus, & quos adhuc viventes juvare non potuerat, mortuos detractis propriis vestibus circumtectos sepeliri curavit.*

IX. Commemoratio fidelium Defunctorum a sancto Odilone primum instituta.

Preces pro defunctis. 111. *Celebris est in tota Ecclesia memoria beati Odilonis, quod primus omnium diem commemorationi generali omnium defunctorum sollemniter celebrandæ peculiariter dedicatum constituerit; quem ritum cum primo suis in monasteriis instituisset, postea universalis approbavit Ecclesia, & generali decreto ubique observandum præscripsit. Jam quidem antea in plerisque locis fiebat aliquo certo die commemoratio defunctorum, ut patet ex multis passim veteribus Martyrologiis, & Necrologiis, immo & ex Udalrico, qui in Consuetudinibus Cluniacensibus observat, feria secunda post festum sanctissimæ Trinitatis, commemorationem defunctorum apud Cluniacenses celebrari solitam fuisse; sic in vetustissimo Kalendario ms. Autisiodorensi ista commemoratio 10. Kal. Februarii memoratur, & longe ante id tempus in cap. ultimo Regulæ beati Isidori, quotannis sacrificium altera die post Pentecosten præscribitur pro spiritibus defunctorum: sed ejusmodi preces pro iis solummodo fiebant, qui ex eadem Congregatione, aut aliqua saltem societate ipsi conjuncti fuerant, aut certe qui hanc gratiam donationibus, consanguinitate, aut familiaritate, aliisque beneficiis meruerant: at Odilo, cujus caritas intra limites adeo angustos coartari non poterat, hanc ad omnes omnino fideles defunctos gratiam extendi voluit.*

Quales a S. Odilone institutæ. 112. *Hujus instituendæ commemorationis occasionem fuse describunt* Jotsaldus *& Petrus Damiani in beati viri Vita: quare satis visum est hic proferre Burchardi cujusdam monachi epistolam hac de re scriptam, quam ex ms. codice Thuaneæ Bibliothecæ habemus.*

Dominis Patribus & senioribus Cluniacensis cœnobii BURCHARDUS pauper & exiguus ipsorum servus & monachus, cælestis gloriæ munus. Quia enim novi vos ferventissimos communis domini & patris nostri ODILONIS coronæ gloriæque propalatores & commendatores; sanctitatis vestræ auribus intimamus, quod de ejusdem præconii laudibus veridicis testibus nuper audivimus. Homo quidam religiosus & miles abbatis Voltensis perrexit Hierosolymis causa orationis ad sepulcrum Domini: cumque idem reverteretur ad propria, perdidit viam recti itineris: qui ingressus in quadam silva grandi errando vagabatur nesciens quo iret. Contigit autem nutu Dei dum erraret in silva, ut inveniret quemdam senem Heremitam sanctissimum virum. Cum ergo vidisset eum senex ille, interrogavit illũ quis esset, aut quid quæreret, vel unde veniret, quove tēderet? At ille humiliter intimavit ei causã erroris, & unde esset, & quod de Hierosolymis rediret, seque viã recti itineris perdidisse. Audiens autem ille senex Heremita quod de Gallia esset, inquisivit ab eo, an sibi notus & cognitus fuisset locus Cluniacus, & Abbas ipsius loci,

loci, sanctus Odilo nomine. Cui miles ille peregrinus respondit, sibi quidem locum ipsum & Abbatem ipsius loci esse incognitum, sed tam frequentius se audisse a suo seniore Abbate, scilicet de Volta, supradicti loci atque Abbatis se esse. Ad hæc senior dixit ei: Ego, inquit, quod mihi de eo divina pietas revelavit, indicabo tibi. Abbas supradicti cenobii sanctus Odilo tantæ excellentiæ & tanti meriti est apud Deum, ut obtinuerit ab ipso, quod nulli sanctorum unquam concessum, ut duos insuper dies, videlicet secunda feria & tertia feria, liberæ sint omnes animæ defunctorum fidelium a tormentorum cruciatu, & ab omnibus gehennæ incendiis atque suppliciis. Tu vero viæ tuæ citius redderis, qui ut hæc audires a me, voluntate Dei permissus es paullulum de via errasse. Cumque in patria tua reversus fueris, ubicumque poteris nomen hujus sancti Odilonis divulgabis, denuncians omnibus hominibus, divitibus & pauperibus, majoribus & minoribus ut unusquisque pro suis viribus orationes & eleemosynas studeant facere pro glorificatione illius animæ, cujus intercessione singulari etiam defunctis peccatoribus, sive etiam damnatis, tam inaudita & tam benigna atque inæstimabilis a Deo concessa est misericordia. Quid inde faciendum sit sapietis sanctissimi Patres. Scitote tamen quia nulla remansit ecclesia in Germania, ubi non pulsatis omnibus signis in supradictis duobus diebus publica & largissima pro ejus charitate facta sit eleemosyna.

ANN. CH. 1049 1 Januar.

113. *Huic epistolæ subjungimus Decretum de tam celebri institutione a beato abbate factum, jam quidem editum a Chesnio in Bibliotheca Cluniacensi: sed illud huc proferimus ex veteri ms. Cluniacensis monasterii, in quo sic habetur.*

Ea de re decretum.

Decretum est a beatissimo patre domno ODILONE, una cum consensu & rogatu omnium fratrum Cluniacensium, ut sicut in ecclesiis Dei, quæ per orbem terrarum longe lateque constructæ sunt, in die Kalendarum Novembrium agitur festivitas omnium-Sanctorum, ita apud nos agatur festivo amore commemoratio omnium fidelium defunctorum, qui ab initio mundi fuerunt usque in finem, tali modo. Ipso die supradicto post capitulum facient eleemosynam Decanus & cellerarii de pane & vino omnibus supervenientibus pauperibus sicut mos est agendi in Cena Domini, & quidquid ipso die ex refectione fratrum remanserit ad prandium, ex integro recipiat eleemosynarius, nisi tantum panem & vinum quæ pro cena recipiet. Ipso etiam die post vespertinalem synaxim pulsentur omnia signa, & canantur Vesperæ pro defunctis, in crastino autem post Matutinas pulsentur denuo omnia signa, & agatur officium pro defunctis; ad Missam vero matutinalem festivo more agatur officium, omnia signa pulsentur, tractum a duobus fratribus cantetur. Cuncti fratres offerant privatim, & publice Missam celebrent pro requie omnium animarum fidelium, & duodecim pauperes reficiantur. Et ut hoc decretum perpetuum vigorem obtineat, volumus, & petimus, & præcipimus, ut tam in hoc loco quam in cunctis locis ad istum locum pertinentibus servetur, & si alius aliquis ex ista nostra fideli inventione sumpserit exemplum, particeps omnium bonorum efficiatur votorum. Ergo qualiter omnium memoria Christicolarum semel in anno agatur, monuimus & præcepimus, dignum profecto ducimus, ut pro nostrorum fratrum animabus sub almi Benedicti norma in cœnobiis Domino militantibus, ut divinis aliquid obsequiis plus more solito adaugeamus, necnon ut memoria cari nostri Imperatoris Henrici cum eisdem præcipue agatur constituimus, ut merito debemus, multis ab ipso ditati opibus: scilicet ad vigiliam mortuorum post psalmum, *Ad Dominum cum tribularer*, qui post lectiones recitatur, *Domine quid multiplicati sunt*, dicamus: ad matutinas laudes post *De profundis*, *Usquequo Domine*. Ad Vesperas post *Lauda anima mea Dominum*, *Nisi quia Dominus*, ad post *Domine refugium*, *Dominus regit me*. Ad letaniam *Judica me Deus & discerne*. Et ita divina favente gratia, ut præmisimus, eorum agatur memoria per omnia futura tempora, tam in hoc loco, quam in omnibus ad hunc respicientibus.

114. *Hujus instituti meminit Udalricus libro 1. Consuetudinum Cluniacensium cap. 42. ubi cum egisset de festivitate omnium sanctorum, subdit de sequenti die, decretum esse a patre Odilone: ut sicut in priori die commemoratio fieri solet omnium sanctorum, sic & in sequenti fieret commemoratio omnium fidelium defunctorum. Tum de occasione instituendæ hujus consuetudinis sic prosequitur:* Unde acciderit quod hoc pius Pater constituit, qui ejus vitam legerit, ibi bene hoc ipsum cogno-

Ab Uldarico, &c. laudatur.

ANN. CH. 1049 1. Januar.

cognoscere potest. *Quæ Udalrici verba confirmant ea, quæ in utraque beati viri Vita de hac re habentur. Suffragatur quoque Gaufridus prior Vosiensis in Chronico cap. 12. ubi ait Odilonem* divina revelatione *instituisse* festum defunctorum, *quod* post festivitatem omnium sanctorum celebravit, & toti Ordini suo celebrandum indixit, *quæ institutio brevi apud alias quoque ecclesias invaluit, ut inter alios testatur Sigebertus Gemblacensis monachus in Chronico, ubi post relatam ad annum 928. supra memoratam visionem, & Odilonis de celebranda defunctorum memoria constitutionem, subjungit*: Qui ritus ad multas ecclesias transiens, fidelium defunctorum memoriam sollemnizari fecit. *Id a Notgero episcopo in diœcesi Leodiensi receptum fuisse monet Anselmus ejusdem ecclesiæ Canonicus capite 53. in gestis pontificum Leodiensium, ubi post expositam hujus sollemnitatis a sancto Odilone instituendæ occasionem, subjungit eam variis in ecclesiis statim receptam fuisse, tum*, quam, *inquit*, consuetudinem etiam episcopus Christi Notgerus ad suam diœcesim transtulit, eamque sollemniter fieri ordinavit.

Quo tempore factum.

11. *Trithemius in veteri editione Chronici Hirsaugiensis decretum ea de re a sancto Odilone factum consignat anno* 1010. *quo anno narrat historiam vulgatam Eremitæ, qui huic institutioni occasionem præbuisse dicitur. Eum vero inhabitasse scribit eremum juxta montem Ætbnæ seu Vulcani in Sicilia situm. Hæc eadem, sed paullo fusius, repetit in nova ejusdem Chronici editione Sangallensi, nisi quod loco Eremitæ monachum quemdam peregrinum e Cluniacensi familia inducit. Subdit deinde institutum istud a* Johanne 18. *pontifice Romano confirmatum fuisse, quod potius ad Johannem 19. referri debet, si hæc ipsa constitutio post Henrici Augusti obitum, ut in Decreto a nobis superius laudato disertis verbis habetur, facta fuerit, si quidem Johannes 18. jam e vivis excesserat ab aliquot annis, cum sanctus Henricus obiit. Longius a vero abest, quod in veteri Martyrologio Adonis ex Corbeiensi sancti Laurentii præpositura habetur his verbis:* 4. Nonas Novembris .... item ipso die generalis memoria fidelium defunctorum, constituta a beato Odilone, auctorizata vero & confirmata a beatissimo papa Leone, anno ab Incarnatione Domini millesimo-secundo. *Hoc quippe anno Silvester, non vero Leo Romæ sedebat. Sed error est fortasse amanuensis, qui vocem* quinquagesimo *incaute omiserit, anno quippe hujus sæculi secundo supra quinquagesimum Leo 9. vir sanctissimus Romanam ecclesiam regebat.*

X. Odilo studia promovet. Ejus scripta.

Odilo studiis favet.

116. *Odilonem litterarum scientiam cum honestate morum in se ipso conjunxisse, probant ea quæ jam de ipsius virtutibus diximus, & opera quæ edidit. Studia vero etiam in suis approbasse discimus ex iis, quæ ad illa promovenda ab eo facta fuisse apud vetustos auctores passim legimus. Certe Abbo Floriacensis abbas, vir illorum temporum sanctitate & doctrina celeberrimus, scripsit epistolam prolixiorem ad cujusdam monachi Cluniacensis* attenti & docilis *petitionem*, de repetitione similium numerorum, qui habentur frequentius in canonibus Evangeliorum: *quam quidem quæstionem se mandasse scriptis, & prolixiore sermone exposuisse testatur, quod nequivisset illi ex tempore facere satis, tum ob ipsius quæstionis difficultatem, tum quod tempus ad integram illius explanationem non suffecisset: ex quo patet monachum illum ad difficiliores scripturæ sacræ quæstiones enodandas animum applicuisse. Studiis etiam Historiæ incumbebant monachi Cluniacenses sub beati Odilonis regimine, ut patet ex Glabri Rodulfi historia, ipsimet Odiloni nuncupata, quamque se suscepisse scribendam Glaber testatur*, studiosorum fratrum querimoniis *excitatum, qui ægre ferebant neminem inveniri, qui suorum temporum eventus* tam in ecclesiis Dei quam in plebibus *posteritati commendaret. Tum dicit se hac in re Odilonis* præceptioni ac fratrum voluntati *obedientem præstitisse. Et ne quis fortasse putet hanc Historiam pro monachis scriptam non fuisse, Glaber hanc ipsam* pro Religiosis *se scripsisse disertis verbis affirmavit. Vitam sancti Maioli cum duobus libris miraculorum* domni ac reverentissimi abbatis Odilonis paterno imperio obediens *scripsit Syrus monachus. Cetera omittimus, ut dicamus aliquid de ipsismet beati Abbatis operibus & doctrina.*

117. Odi-

117. *Odilonis eloquentiam laudat Abbo Floriacensis abbas in epistola superius laudata, Jotsaldus vero ejusdem in scripturis eruditionem & in sermone facundiam pluribus commendat in ejus Vita. Ejusdem* exhortationes *laudat Petrus Blesensis in epistola 123. quæ est ad Richardum Londoniensem episcopum, ubi refert aliquot sancti abbatis loca de sanctissimo Eucharistiæ sacramento. Trithemius, qui ejus solummodo sermones viderat, eum tamen recenset inter viros doctos, qui sæculo 11. floruerunt. Eidem cum iis, qui ortu & doctrina insignes erant, locum concessit Platina. Ad calcem veteris codicis ms. ecclesiæ Aniciensis, exstant nonnulli versus de laudibus sancti Maioli, qui beato Odiloni inscripti sunt. Horum aliquot proferimus, in quibus beati viri doctrina laudatur.* AN.CHR. 1049 1. Jan.

OYDELIO domino patri, probitate colendo,
Dogmate perspicuo, divino munere fulto,
Quem Domini Phœbum dat nobis onoma græcum,
Cum grege commisso Regi parente superno,
Hunc omnes fratres Domini matri famulantes
Vallari rogitant, & pervenire peroptant, &c.

Omitto auctores, qui virorum illustrium catalogos contexuere: at mirari satis non possumus beati viri humilitatem, qui sibimet ipsi ita vilis & abjectus videbatur, ut Vitam Adheleidis imperatricis, quam Basilii & Hieronymi more Epitaphium *nuncupavit, se ideo solum scripsisse* vili brevique sermone *dixerit, ut occasionem præberet alicui viro erudito de tam sancta Imperatrice digne & competenter, prout par erat, scribendi. Eodem spiritu ductus vitam sancti Maioli sui præcessoris conscripsit* secundum parvitatem intellectus sui, *ut ipse ajebat. Hymnos etiam & orationes aliquot in Officiis divinis de sancto Maiolo & sancta Adbeleide, in horum festivitatibus recitandas composuit. Quæ omnia in Bibliotheca Cluniacensi edita sunt cum ejus sermonibus, aliquot epistolis, professione fidei, & orationibus nonnullis. Tres item ejusdem beati viri epistolas edidit noster Lucas Dacherius in Spicilegii tomo 2. quas ex archivis Cluniacensibus descripserat. Unum item ex ejus sermonibus ineditum præ manibus habemus, quem de sollemnitate sanctæ Crucis composuit. Huc etiam revocari potest sollicitudo beati viri pro asservandis privilegiorum & donationum monasterio suo factarum chartis, qui earum collectionem accuratam fieri satẹgit, ut discimus ex collectoris prologo in veteri ms. Cluniacensis cenobii. Denique præter hæc omnia, a nonnullis ex cod. ms. laudatur chronicon quoddam vetustum nostro Odiloni tributum. Sed cum ejus rei apud veteres nullum exstet vestigium, conjicimus Odilonis nomen, pro Odone in hunc codicem irrepsisse: & quidem monachus Majoris-monasterii, qui gesta Consulum Andegavensium collegit, edita tomo 10. Spicilegii Acheriani, laudat Thomam Luochensem, qui* breves chronicas nomine Odonis abbatis intitulatas *conscripsit; non alias, uti videtur, ab iis, quæ illi Odiloni nostro tribuerunt. Ceterum ea qua pollebat vir sanctus humilitas non minus in ejus scriptis, quam in ceteris vitæ ejus actionibus eluxit, ita ut ea propriis etiam discipulis examinanda committere non erubesceret. Testis est hujus rei ipsemet sanctissimus abbas, qui ea de causa vitam sancti Maioli a se exaratam Hugoni & Almanno Cluniacensibus monachis nuncupavit, ut ex epistola vitæ præfixa patet, quam hic brevitatis causa omittimus, quod jam non semel edita sit.* Scripta.

XI. De aliquot beati viri Discipulis.

118. *Ita suave erat Christi jugum sub beati Odilonis regimine, ut mirum non sit, si complures genere aliisque dotibus illustres viri relictis sæculi pompis, Cluniacensibus accenseri voluerint, eo tempore quo percelebri illi monasterio præfectus erat. Eos omnes recensere nec vacat, nec sinit multitudo. Nonnullos ex illustrioribus memorare sufficiat, præter eos quos supra ex variis chartis in parag. 4. laudavimus. Inter eos vero, qui scientia & litterarum studio illustres fuerunt, Sirus, Arlebaldus, & Jotsaldus locum habere debent; sed unus omnium loco esse potest sanctus Hugo, sanctitatis ejus simul & dignitatis successor: nec defuerunt episcopi, qui sub Odilonis*

ANN. CH. 1049 1. Jan.

nis disciplina vitam humilem ducere maluerunt, quam ceteris praeesse. Certe cuidam chartae, quam supra num. 27. laudavimus, post Odilonem abbatem & Vivianum praepositum, Ledbaldus *episcopus subscripsit: unde conjicimus eum relicta sede Episcopali tunc temporis apud Cluniacum monasticae vitae nomen dedisse. Alium vero Ledbaldum episcopum istis temporibus nescimus, praeter Ledbaldum Matisconensem, aliunde satis notum, qui, ut ex variis chartis discimus, monasterio Cluniacensi nonnulla contulit. Hunc tamen ipsum esse in ea charta memoratum asseverare absque alto argumento non audemus. Habemus item in epistola Silvestri 2. Papae, a nobis superius laudata, Episcopum quemdam, cujus nomen non expressit, qui relicta sede sua Cluniacum secesserat. An is fuit Letbaldus, aut Sancius episcopus, incertum est. Sancium dimisso episcopatu ex Hispania Cluniacum adventasse, ubi sub Odilonis regimine monasticae vitae institutum professus est, colligimus ex beati viri epistola 1. Spicilegii tomo 2. edita, quam Paterno episcopo sic inscripsit*, Igne, *&c.* frater Odilo cum domno episcopo Santio, omnisque pauperum Cluniacensiũ congregatio, &c.

119. *Richardum quemdam episcopum laudat semel & iterum Jotsaldus libro 2. quem beati viri discipulum & ejus itinerum comitem fuisse scribit. Denique Vualterium episcopum Matisconensem in monasterium Cluniacense secessisse, ubi sub habitu monastico defunctus est, narrat Sanjulianus ex veteri catalogo, in Historia Matisconensi: quod idem habent quoque Sammarthani in Gallia christiana. Abbates ejus discipuli tot recenseri possent, quot fere monasteria ad meliorem frugem revocavit. Ex his in ejus vita a sancto Petro Damiani edita laudatur Adraldus Bremetensis abbas. Nec repetere hic vacat, quae supra diximus de Paterno & Garsia abbatibus, qui Regulae Benedictinae, simul cum institutis Cluniacensis monasterii, accuratam observationem in Hispaniae monasterii renovarunt. Alii aliis in locis passim occurrunt apud vulgatos auctores: sed multo plures sunt, qui hominibus licet ignoti, vivunt in perenni gloria. Talis fuisset Vualterius, cujus nec nomen, nec ulla gesta perspecta haberemus, nisi Glaber ejus mentionem, occasione quasi fortuita, eum nobis notum fecisset. Erat quippe homo nec corporis statu, nec ingenii subtilitate multum commendandus, sed sanctitate morum & cordis puritate Deo acceptissimus, ut ex ejus vitae exitu patuit. Sed ipsius Rodulfi Glabri verba proferre libet, ex libro 5. Historiae cap. 1.* Contigit ibidem, *Cluniaci*, ipso tempore, *sancti Odilonis*, ut aliqui e fratribus migrarent ex hac vita, quorum unus, nomine VUALTERIUS, cognomento, ut erat statura, Pusillus, ac natura simplicissimus, incipiente nocte magni sabbati resurrectionis Dominicae obiit. Apparuit enim in hora sui exitus innumerabilibus viris ac mulieribus columna lucis igneae a culmine monasterii ad caelum usque pertingens: quibus nempe non dubium fuit misericordissimi Dei actum largitione, qui animam fratris istius suae gloriosae resurrectionis voluit participem fore, ac viventibus viam innocentiae demonstrare. *Vualterius in fastis Benedictinis cum titulo beati locum invenit, die 7. Aprilis. Nullo tamen cultu publico umquam donatus fuit. Jotsaldus in planctu quem edidit de beati Odilonis obitu, ei gratulatur, quod in futura resurrectione multis discipulis stipatus Christo Domino sit obviaturus.*

Odilo tuncque novus caelesti lumine clarus,
Sanctorum medius incedet, & obvius ibit,
Agmine multorum vallatus commilitonum,
Quos Domino verbis, exemplis consociavit.

Casimirus. rex.

120. *Hic autem omittere non licet Casimirum Miceslai 2. Polonorum regis filium, quem Historiae Polonicae scriptores ajunt post patris mortẽ, quod regni proceres Rikschae matris ejus regimen ferre non possent, adbuc juvenem e regno pulsum, in Cluniacense monasterium secessisse; ibique abjectis saeculi pompis monasticam vitam professum Diaconum fuisse ordinatum. Sed cum crebrescentibus in Polonia dissidiis calamitates publicae eo crevissent, ut nulla restituendae tranquillitatis spes affulgeret, nisi regnum Casimiro restitueretur, Rex ab omnibus Casimirus etiam absens proclamatur: & legati, qui eum accerserent, quocumque in loco delitesceret, quo enim ille secessisset nullus sciebat, deputantur. Hi post varias fortunas a Rikscha accipiunt Casimirũ Cluniaci monasticã vitã professũ, nihil jã de rebus terrenis cogitantẽ degere.*

gere. Illi tamen Cluniacum petunt, Regem suum salutant, abbatemque precantur, ut licentiam ei det repetendi regni, cum alia non superesset via tam nobilem Christiani orbis portionem ab imminenti exitio liberandi. Negat Odilo, protestatus id in sua potestate non esse constitutum; nec umquam id permissurum respondet absque speciali pontificis Romani mandato. Romam itaque legati contendunt, expositisque Pontifici (is erat Benedictus IX.) regni calamitatibus, & acceptis variis conditionibus, quas isti auctores memorant, postulata impetrant. Atque sic Casimirus, dissoluto castitatis voto, monachus simul & diaconus in Poloniam revertitur, Rex iterum proclamatur, uxorem ducit, filios procreat. Memor tamen suæ conditionis pristinæ, pietatis officiis, quantum status ferebat, animum applicuisse dicitur, & varia monasteria pro suis Cluniacensibus exstruxisse. Ne vero tanti beneficii immemores aliquando essent Poloni, cautum est, ut præter nummum annui census, quem regni nobiles sedi Apostolicæ solvere tenerentur, illi etiam cæsariem in modum coronæ deferrent, & alia præstarent quæ Poloniæ Historici fusius narrant. De hac enim re in veteribus Cluniacensis monasterii instrumentis nihil reperire licuit. Casimirus vero regnum iniisse dicitur anno 1041. quod defunctus anno 1058. filio suo Boleslao II. reliquit. Ceterum initio sæculi 14. Voladislaum, qui primum Cistercii, tum in monasterio S. Benigni Divionensis monachus conversus fuerat, a votis absolvit Clemens V. summus Pontifex, ut Casimiro Poloniæ regi defuncto succedere valeret. Sed innuit Pontifex in litteris ea de re datis, quæ habentur tomo 7. Spicilegii Acheriani, istius professionem liberam non fuisse. Casimirum cum beati *titulo commemorat Bucelinus in Menologio Benedictino die 28. Novembris.*

121. *Mirum est, quanti fecerint beati Odilonis consilia plerique ejus temporis antistites, & alii viri potentia & sæculi dignitatibus illustres, quibus cum pro suæ conditionis statu in monasteriis degere non liceret, ita tamen sese suaque omnia beati viri regimini commiserant, ut nihil alicujus momenti absque ipsius consilio aut jussu facere aggederentur. Ex his fuit Fulbertus Carnotensium episcopus, præclarissimum hujus undecimi sæculi lumen, qui se excusans quod ad beatum virum accedere non potuisset, spondet sese id quam primum ei licuerit, facturum.* Veniam, *inquit*, aliquando ad vos, quos vere inhabitat Spiritus-sanctus, consilium divini oraculi petiturus, &c. *& certe ex Epistola quam beatus abbas ad Fulbertum scripsit, & ex illis quas ipse Fulbertus ad eum direxit, quæ habentur in Bibliotheca Cluniacensi col. 351. patet Fulbertum ita sese beato Odiloni subjecisse, ut totus ex ejus nutu penderet. Non enim de uno aut altero negotio, sed de toto suæ ipsius vitæ statu consilium ab eo requirebat. In alia epistola Leutherico Senonum archiepiscopo suadet, ut sese omnino* Odilonis & ejus asseclarum consilio *committat, si ipse velit* non solum animæ periculum, sed & vitæ præsentis gloriam & honorem recuperare. *Deplorat sortem suam H. quidam monachus in epistola ad Divionenses monachos, Spicilegii tomo 2. pag. 390. (is est, ut puto, Halinardus sancti Benigni post Guillelmum abbas) quod absens tardius nuncium accepisset de Odilonis apud Divionem adventu, ubi eum potuisset videre. En ejus verba:* Quod tarde, *inquit*, domni sanctissimique patris Odilonis ad vos mihi adventum mandastis, valde effectus sum tristis; quia quem longe positum dulcissimæ ac benignissimæ gratia consolationis decreveram quærere, propriam visitantem patriam non potero videre, &c. *Alia occasione Alinardus vidit beatum Odilonem, ut testatur ipsemet Odilo in charta quadam compositionis facta inter se ipsum & Elizabeth Balmæ abbatissam, cujus rei gratia Odilo cum aliquot e suis, & ex altera parte abbatissa, comitata pariter aliquot sanctimonialibus, prout ferebat istorum temporum consuetudo, in locum designatum convenerant. Id ipsum narrat Odilo in veteri hujus rei notitia, quæ in Chartario Cluniacensi habetur.* Ego Odilo Cluniacensis monasterii presbyter & monachus, & domnus Rotbertus ejusdem loci præpositus, notum esse volumus, contentionem cum ratione & pace inter nos & abbatissam monasterii de Balma Elizabeth fuisse pro prædiolo juxta villam Givriacum. Ob id simul dicta abbatissa & plures Dei ancillæ cum illa & nos ad supradictum locum convenimus, ubi præsentes fuerunt venerabiles abbates domnus Allenardus, domnus Guidricus, domnus Otgerius, &c. qui rem composuere; & partes fraternitatem mutuam pepigere. *Nulla apposita est huic chartæ data, ne quidem in autographo;*

AMN.CH. 1049 1. Januar. *grapho; eam tamen post annum* 1030. *factam fuisse colligimus, quod Alinardus anni* 1031. *initio Guillelmo suffectus fuerit. Et quidem Robertum Cluniaci priorem tunc temporis fuisse ex multis chartis patet, quas suo loco laudavimus.*

122. *Ceterum Odilo non quæ sua erant, sed quæ Jesu-Christi attendens, haud minus aliorum quam propriæ utilitati invigilabat. Cujus rei præclarum argumentum suppeditat Hugo Flaviniacensis abbas in Chronico Virdunensi, ubi narrat beatum Richardum & Fredericum comitem, abjectis jam sæculi pompis, de eligendo monasterio, ubi vitam religiose transigerent, sollicitos ad beatum Odilonem accessisse, ut ea de re consilium ab eo acciperent, paratos sese beati viri disciplinæ subjicere, si id melius ipsi videretur. At vir sanctus prophetiæ spiritu plenus, eis, ut ad beati Vitoni Virdunense monasterium, quod jam elegerant, remearent persuasit,* adjiciens, *inquit ille auctor*, posse per eos fieri in processu temporis, ut habitacula servorum Dei nunc modica postmodum crescerent, & fieret eorum industria locus ille insignis, qui tunc videbatur angustus & despicabilis. *Pluribus extollit postea idem Hugo beati Odilonis caritatem, utpote qui hac actione sincera caritatis exemplum præbuerit, multo magis de alieno quam de proprio bono sollicitus. Unde concludit totum, quantus ille fuerit, Virdunensis monasterii profectum beato Odiloni acceptum referri debere.*

XII. Odilonis Elogia ex variis auctoribus.

123. *Quamvis tot tamque præclaræ virtutes, quibus Odilonem enituisse fuse probavimus, videantur ad ejus elogium conficiendum plusquam sufficere, operæ tamen pretium erit huc proferre elogia aliquot, quibus ab auctoribus potissimum æqualibus fuit donatus, ut inde pateat, quo in pretio tantus vir apud omnes fuerit. Et quidem tanta erat sanctitatis fama Odilonis, fratrumque sub ejus regimine degentium, ut vulgo monasterium Cluniacense præ ceteris* & religione præcipuum, & divitiis opulentissimum *diceretur. Id testatur Hugo in Chronico Virdunensi, & Johannes* 19. *Romanus pontifex in epistola quam supra laudavimus, Gauslenum episcopum Matisconensem arguit, quod* cœnobium Cluniacense *perturbaret* cunctis pæne nationibus sanctitate præfulgens, *cujus abbatem appellat* venerandum etiam infidelibus patrem domnum Odilonem. *Injurias eidem loco illatas in totam ecclesiam redundare innuit Benedictus* 8. *scribens Galliarum Episcopis in hæc verba*: *Cluniacensis monasterii* dispendium, commune est omnium nostrorum detrimentum, *ob scilicet interruptas orationes, aliaque pia opera, quæ eo loci pro totius Ecclesiæ statu jugiter fieri solebant. Unde Cluniacensium monachorum preces tanti faciebat Silvester II. ut se omnino eis commendatum vellet.* Vestris, *inquit*, nos sanctissimis omni tempore committimus orationibus, & ut accipere dignemini fidelibus exoramus petitionibus. *Idem Odilonem* præclarum abbatem *nominat. Summorum pontificum vestigiis inhæserunt ceteri episcopi. Odilonem, ut modo dicebamus, veluti patrem suum venerabatur Fulbertus Carnotensium antistes, qui eum* sanctum monachorum Archangelum *appellare consueverat. Eumdem veluti* clarissimum in mundo speculum *a Deo datum fuisse dixerunt Carnotenses canonici, quem* sanctissimum patrem *adhuc viventem in epistola sua nuncupant. Hunc ipsum* in nostra, *id est monastica,* professione singularem *ab Abbone Floriacensi in epistola quam supra laudavimus, dictum fuisse jam a nobis observatum est, at in epistola ad G. abbatem, illum tamquam* totius Religionis signiferum *commendat. Eumdem sancto Maiolo* virtutibus & merito vitæ non disparem *fuisse testatur auctor Chronici sancti Maxentii. Virum* vitæ & famæ venerabilem *appellat Leo Marsicanus in chronico Casinensi. Arvernorum regioni gratulatur Petrus Pictaviensis, quod talem alumnum, quem* Odilonem magnificum *nuncupat, protulerit. Petro autem Venerabili abbati Cluniacensi cui panegyricum dicit, Odilonis & aliorum patrum* spiritum *optat. Laudatur a Sigeberto aliisque Chronographis, quod monasterium Cluniacense per annos* 56. miro religionis fervore *rexerit* & provexerit: *tum addit;* Qui præter cetera, pietate etiam insignis, non solum vitæ exemplis, sed etiam miraculis in vita claruit, &c. *quæ verba Chronographus noster Magdeburgensis in cod. ms. adoptavit. At idem Sigebertus ad annum* 1048. *inter* viros religiosos & illustres sanctitate *eum prædicat, & ad annum* 1027. *inter* abbates nominabiles,

quo-

quorum opera religio ecclesiastica florebat, *eumque* pietate insigne *peculiariter nuncupat Eumdem Maioli successorem & virtute ei non imparem prædicat Ademarus.Ipsum,uti jam diximus, reverebatur tamquam* templum Spiritus-sancti *Guillelmus Dux Aquitanorum*; Virginem centenarium *alii vulgo appellabant*, *quod eum centuplum fructum in Ecclesiæ agro proferre putarent alii*;clementissimum patrem *nuncupabant*, *quod sese totum misericordiæ operibus impenderit*; *alii denique aliis encomiis ejus sanctitatem*, *præclaraque opera celebrare studuerunt*, *quorum verba referre non vacat*; *satis fuerit si hæc omnia beati Bernardi sententia concludamus*, *qui in Apologia ad Guillelmum abbatem Cluniacenses monachos adhortatur*, *ut ad sanctos Odonem,Maiolum,Odilonem & Hugonem*, *quos ipsi* principes & preceptores habere *gloriabantur*, *attendentes*, *mores suos reformare satagant*.

XIII. Beati Odilonis morbus extremus, obitus, Cultus sacer.

124. *Quæ a beato Odilone gesta sunt cum morti proximus sese ad cælestis patriæ iter accingeret,ita accurate descripsit Jotsaldus in vita quam inferius daturi sumus*, *ut vix quidquam ea de re hic adjiciendum videatur*. *Certe habemus epistolam monachorum Silviniacensium ad quemdam abbatem de beati Odilonis exitu scribentium ea quæ coram viderant*, *& audierant*; *sed in qua nihil fere aliud occurrit præter ea quæ a Jotsaldo referuntur.Eam tamen huc referre visum est*, *quod paullo post beati abbatis obitum scripta sit*, *& conferre possit ad conciliandam nostro Jotsaldo auctoritatem.Hanc vero Epistolam habemus ex 2.codicibus mss.uno scilicet Christinæ Reginæ Sueciæ*, *qui olim fuit sancti Maglorii Parisiensis*, *altero sancti Mauri Fossatensis.In priori hunc præfert titulum*: Epistola monachorum Silviniacensium ad A. abbatem Cluniacensem. Incipit, &c. *In altero*, De obitu Odilonis abbatis, Totius nobilitatis, &c *Persuasum autem habemus titulum in codice Magloriano appositum*, *sincerum non esse*, *quod vel ex sola epistolæ lectione patet*; *sed tamen quis fuerit ille* Al. *vel* A. *qui in utroque codice* abbas abbatum *appellatur*, *si conjicere licet*, *non alius videtur quam Albertus Majoris-monasterii tunc abbas. Nobis satis fuerit hanc epistolam*, *prout eam invenimus*, *hic integram repræsentare*.

Incipit qualiter domnus abbas ODILO migravit ad cælos,
& de virtutibus ejus.

TOtius nobilitatis & sanctitatis luce corusco, in domo Dei olivæ fructiferæ, domno Al. * abbati abbatum humilis concio Silviniensis, Regem cælorum & regnum. Quia, sanctissime pater, comperimus vos admodum velle scire, quot dies beatæ memoriæ domnus & abbas Odilo languerit jacendo in ultima infirmitate,quidve appropinquante hora vocationis suæ fecerit vel dixerit, necnon quid benigna Dei pietas, postquam excessit ad superos, demonstravit ad tumulum ejus, studuimus vobis breviter cuncta innotescere. Post duos menses ergo, ex quo domnus Abbas venerat ad nos gratia visitandi tumulum sancti Maioli prædecessoris sui, volens Cluniacum redire, rogatus est quamdam ecclesiam adire, ibique die Dominico, adstante innumera multitudine hominum, missam canere. Hinc vero altera die, quæ tertia-decima est a die Natalis Domini, dum revertebatur, solitus dolor ventris eum invasit, & invadendo per sex continuos dies torquere non destitit: post quos tandem relinquens illum, solam corporis defectionem, uti ipse referebat, non dolorem pertulit, non valens ultra quicquam cibi vel potus sumere, præter aliquid mulsi, quod etiam post modicum projiciebat. Vigilia enim Natalis Domini veniens in capitulum, se solo ubertim lacrymas fundendo prostravit, cum Domini nativitatem pronunciare audivit. Denique sermonem postquam mirifice peregit, seipsum valde cœpit judicare, dicens se nihil boni umquam egisse,attamen Dei gratia virginem corpore esse; nos absolvens, & summo Pastori commendans benedicendo admonuit, ut ipsam sacratissimam sollemnitatem cum gaudio spirituali celebraremus,nihilque ob sui incommoditatem dimitteremus. Ad matutinos vero in eadem nocte in oratorium beatæ virginis

* cod. Mag. A.

ANN.CH. 1049 1. Januar.

ginis Mariæ ipse delatus, cum psallentibus coram se fratribus psalmos & responsoria cecinit, benedictiones protulit, *Te Deum laudamus* adnisu quo valuit excelsa voce pronuntiavit. Enimvero quia jam terrenum cibum omiserat, spiritualem quotidie sumebat, faciendo coram se legere sanctorum Patrum sermones, eorumque suffragia implorando, quo ex hac lacrymarum convalle eorum precibus assumeretur. Porro vigilia festivitatis sancti Silvestri, antequam fratres ad matutinos surgerent, sentiens se ingravescere, jamjamque propinquare ad exitum, communionem Dominicam & crucem sibi jussit afferri, quam crucem ut vidit, statim ab imo pectoris longa suspiria protrahere cępit, eamque lacrymas fundendo, & quasdam orationes, quas corde tenus retinebat, decantando, adoravit: sicque sanctam communionem suscepit. Eadem vero die, vespertinali scilicet hora, ante altare sanctæ Dei genitricis Mariæ faciens se deferri, ibique vesperas sollemniter canere, diutissime eam cum lacrymis rogavit, quo sui dignaretur misereri. Denique se faciens iterum referri in domum infirmorum, postquam aliquantulum videlicet quievit in lectulo, sese erigere fecit, & inde sedendo tenere, quo usque subito caput inclinavit. Quod statim ut viderunt qui adstabant, nos vocaverunt, ponentes eum interim in cilicio, & lumina accendentes, quia nox imminebat, qua sacratissimus dies Circumcisionis Domini habetur. Occurrentibus ergo nobis continuo, & vocem in cælo cum lacrymis dando ob tanti patris amissionem, innuit ipse ut taceremus: quibus tacentibus, interrogavit illos qui se tenebant, si esset positus in cilicio. Cumque illi respondissent, Utique, subjunxit ille, & dixit: Trahite me, respiciens nescimus quid. Quod verbum quidam ex nobis cum non bene intellexerunt, ei dixerunt protinus: Domine, dicitis ut vos radamus. Quibus ille respondens, dixit valde aperta voce: Numquam hoc dixi quod dicitis. Deinde respiciens terribiliter contra orientem quasi cum aliquo loqueretur, cœpit alternatim silere & fari. Tum postquam ejus organum quasi ridendo diutissime visum est moveri, felix ejus anima migravit ad cælos. Hinc corpus ejus ut fuit lotum & aromatibus conditum, ac iisdem vestibus, quibus ipse vivendo jusserat, indutum, delatum est in ecclesia, & positum ante altare apostolorum Petri & Pauli, ubi maximus dolor & luctus actus est ab illis, qui excubias ante ejus feretrum illa nocte peregerunt.

Interea quidam frater, nomine Gregorius, valde religiosus, stratum petens eum sibi adsistere vidit, quasi in eodem loco quo obierat: quem interrogans quomodo se haberet, memorans videlicet quod jam obiisset, respondit, omnia bona sibi provenisse, ipsumque Regem gloriæ Jesum-Christum sibi occurrisse. Dixit etiam quod forma diaboli instar tetri hominis sibi adprimum apparuerit, ostendens illi in quam partem, ostium videlicet latrinarum, sed confusus abscesserit, cum in se nihil invenit. Deinde velociter transitus ejus personans, incredibilis multitudo hominum in obsequium funeris ejus agglomerari cœpit, quem * universi quodam germano & dulcissimo affectu plangebant, & nescimus quo divino instinctu, compunctius eum lugebant, ob id videlicet, quod eum placuisse Domino non ignorabant. Evolutis exinde paucis diebus, postquam est sepultus in sinistra ipsius ecclesiæ crypta prope altare sancti Lauriani martyris, virtutum signis Salvatoris nostri dignatio cœpit eum manifestare mundo. In Longoumnis villa quædam degebat vidua, cujus unica filia occulto Dei judicio, non solū mentis sensum perdiderat, verum etiam linguæ officium & aurium. Hanc itaque tertio in somnis admonuit ipse, quod ad suum sepulcrum eam duceret. Accipiens ergo mulier miseram prolem, & ad ejus tumulum ducens, mox ut ei vinum * bibere, unde sacratissimum ejus corpus fuit lotum, auribusque infudit de eo, loquelam & auditum, ac sensum mentis recepit. Interim dum hæc grates persolvebat omnipotenti Deo, quidam surdus adveniens, sibi etiam infundi auribus ex illo vino rogavit, qui statim audiens, rediit ad regionem deserti unde advenerat. Quidam etiam homo ex Biturigensi patria, qui per decem annos officium linguæ perdiderat, ad ejus tumbam accedens, post aliquos dies quo advenerat, loqui bene promeruit. Denique quidam vetulus in longissimæ cæcitatis remanens tenebrositate, ilico ut cryptam, qua tumba ejus habetur, intravit, vigilia videlicet Ramis palmarum, ductori suo se clare videre dixit, gratia Dei & ejus meritis, cujus

* Mag. quia.

* Fors. unde.

cujus tumulum expetebat *. Quædam deinde mulier ex Montis-Lucii castro, aggravata videlicet visus dispendio, ad ejus mausoleum se protrahi fecit: quo dum verba orationis multiplicat, & fide Deum invocat, adest beati Odilonis generale auxilium, quo cæcitas orbatæ mulieris depellitur ab oculis, quia filius lucis & ei non filius tenebrarum fuit. Ex Diezeze castro quidam homo ad ejus sepulcrum veniens, loquendi officium quod perdiderat, non solum recepit, verum etiam pedis dextri & manus nihilominus, sicque lætus ad propria remeavit. Turonis erat quidam vetulus, lumine oculorum privatus: hic ergo secundo postquam ad ejus sepulcrum venit, lumen quod amiserat recipere meruit.

ANN. CH. 1049 1. Januar.

* Mag. exspectabat, pro spectabat.

Hæc de miraculis patris nostri breviter vobis explicavimus. Dicuntur etiam præter ea multa, quæ ideo non creduntur, quia a contemtilibus personis referuntur. Valete *.

De electione vero clarissimi patris nostri domni HUGONIS abbatis, canticum novum cantantis, si cupitis nosse, sciatis illum secundum almi patris Benedicti imperium electum esse, omnique sapientia & eruditione præditum, ac morum probitate, utilitate, honestate subnixum, abbatiæque honorem invitum accepisse, lacrymando scilicet & judicando se indignum esse tali honore. Denique a Burgundionum principibus & Arvernorum, immo & a summo Pontifice sanctæ Apostolicæ sedis valde diligitur, honoratur, attollitur; & quicquid in prædecessoris sui erat ditione, ei conceditur, & donatur.

* Hic desinit in Fossat.

Jodsaldus observat beatum virum in extremis positum fratribus ab eo sciscitantibus, quis in ejus locum monasterii regimen esset suscepturus, ab ejus quippe nutu omnino pendebant, respondisse, se hanc rem in Dei dispositione & fratrum electione committere. *Verebatur fortasse beatus pater, ne si ipse successorem sibi designaret, res in exemplum traheretur, eoque tandem deveniret, ut abbates Cluniacenses non fratrum electione, quod tamen adeo diserte præscribit beati Legislatoris Regula, sed ejusmodi designationibus crearentur. Qui enim Cluniaci beatum Odilonem præcesserant abbates omnes, aut a præcessoribus suis fuerant designati, aut certe veluti in subsidium ab iis adhuc viventibus in regiminis consortium adsumti. Ita Bernoni successit Odo, Odoni Aymardus, Aymardo Maiolus, uti sæculo superiori pag. 317. probatum est in ejusdem Aymardi Elogio. Et tandem Odilonem eodem modo sancti Maioli primum collegam, tum successorem fuisse nemo est qui possit inficiari. Ceterum Jodsaldo suffragatur Udalricus, qui libro 3. Consuetudinum Cluniacensis monasterii capite 1. exponens qua ratione ad abbatis electionem procedendum sit, ea quæ post sancti Odilonis obitum in beati Hugonis electione contigerant, in exemplum his verbis enarrat:* Beatus pater Odilo rogatus in extremis suis quid sibi de successore videretur, non adquievit ad hoc quemdam nominare. *Subjungit tamen aliquot e* majoribus & probabilioribus personis *monasterii a beato sene fuisse designatos, quorum judicio ac suffragiis ceteri stare possent; & quidem, ut idem auctor prosequitur, cum Prior claustralis primus omnium Hugonem, qui tum erat prior, nominasset, ceteri omnes unanimi consensu hanc electionem comprobarunt. Id fortasse innuere voluit auctor Chronici Malleacensis, qui ad annum* 1048. *ait, Odilonem in senectute bona annos 76. [legendum 86.] natum quievisse,* in cujus locum, *inquit,* jussu suo, & electione omnium fratrũ, ordinatus est Hugo nobilis pastor, vitę merito non dissimilis.

Odilo electionis liberrati providet.

125. *Cum vero Jodsaldus disertis verbis scripserit, beatum Odilonem ipsis Januarii Kalendis anno* 1049. *excessisse ex hac vita, nullus ea de re remanere potest ambigendi locus. Qui vero eum anno* 1048. *obiisse scripserunt, aut annum a paschate incepisse censendi sunt; aut certe, cum in ipsa nocte, quæ inter utrumque annum media fuit, beatus abbas excesserit, alii diei præcedenti, qui extremus erat anni* 1048. *alii subsequenti, qui primus erat anni* 1049. *ejus obitum consignasse videntur. Et quidem cum, Jodsaldo teste, die dominica obierit Odilo, ejus mors necessario consignanda est anno* 1049. *qui ipse revera a die Dominica exordium sumsit. Nulla item est difficultas circa tempus quo beatus vir Cluniacensi monasterio præfuerit. qui enim nonnisi quinquaginta sex regiminis annos ei tribuunt, computant eos a beati Maioli obitu, quamvis, ut fusius supra exposuimus, saltem biennio antea, in monasterio Cluniacensi nomen & officium abbatis impleverit.*

Annus mortis.

126. *Porro licet ipsismet Kalendis Januarii beatus Odilo excesserit e vita, ejus tamen*

Dies.

AN.CHR. 1049 1. Jan. *tamen festivitas in diem sequentem translata fuit, quod scilicet ipso ejus obitus die Circumcisionis Dominicæ festivitas ageretur. Id vero paullo post ejus mortem factum fuisse colligimus ex Udalrici libro 1. Consuetudinum Cluniacensium capite 47. ubi*

Festivitas. *ille ait depositionem sancti Odilonis* tam cari sancti & tam familiaris, *fecisse, ut dies octava natalis sancti Stephani solam haberet commemorationem cum una tantum antiphona & una collecta. Unde Henricus Cluniacensis abbas in statutis, initio sæculi decimi quarti editis, potius antiquam consuetudinem firmasse dicendus est quam de novo instituisse, statuendo, ut deinceps festivitates sancti Odilonis, Hugonis, Odonis & Maioli sub ritu duplici celebrarentur. Et certe tanta fuit erga sanctum Odilonem Cluniacensium animi propensio, ut statim post ipsius mortem, ejus fecerint simul cum aliis monasterii patronis specialem commemorationem in illis precibus, quæ vulgo suffragia sanctorum appellantur. Idipsum testatur Udalricus libro 1. jam laudato capite 5. Habemus in Bibliotheca Cluniacensi col. 328. hymnum & orationes, quæ in ejus festivitate antiquitus recitabantur, & in ejus Missa præter tres orationes consuetas, adjicitur quarta super populum recitanda. Adeo celebre jam tunc erat apud omnes sancti Odilonis nomen, ut anno 1064. capella in ejus honorem constructa fuerit. Id discimus ex veteri Chartario, quod vivente sancto Hugone conscriptum est, ubi in Charta 689. Achardus episcopus Cabilonensis anno 1064. Indictione 2. feria 6. luna 23. Nonis Decembris dedicasse memoratur capellam in honore beatæ Mariæ &* dulcissimi patris Odilonis, *in loco dicto Alacarmeda, in parochia Cidanis. Inde factus est tantus populorum concursus ad illud oratorium, in densissima licet silva situm, ut cum multi suam sedem ibi fixissent, necessarium fuerit postea parochiam ibidem instituere. Odilonem inter quatuor sanctos Cluniacensis monasterii abbates recenset Gaufridus Vosiensis prior in Chronico sui monasterii cap. 34. cujus festivitatem in Claromontensi ecclesia celebrari procuravit Odilo de Mercorio, nostri, ut jam diximus num. 5. sancti Odilonis consanguineus. Ipsa Necrologii verba huc referre visum est ex Quercetani notis ad Bibliothecam Cluniacensem col. 69.* 4. Nonas Januarii, Octava sancti Stephani, & Odilonis abbatis & confessoris, pro quo festo librando Odilo de Mercorio canonicus Claremontensis & præpositus Brivatensis promisit quadraginta solidos censuales, aut reddere semel quadraginta libras, & debent librari in missa & in vesperis diei festi. *Ceterum Martyrologia vulgata Odilonis memoriam celebrant 1. Januarii, aut certe die sequenti, quod in aliis obitus dies, in aliis vero depositionis, seu potius ejus festivitatis memoria indicetur. In Martyrologio sancti Arnulfi apud Mettas 2. Kalendas* Janua*rii fit Odilonis commemoratio. In Necrologio autem Remensis ecclesiæ ipsa die* Ka*lendarum Januarii laudatur* Oydelo abbas, *simul cum Willelmo pariter abbate.*

XIV. Odilonis sacræ Reliquiæ, & earum Translationes.

Ejus sepulcrum. 127. *Sacrum beati Odilonis corpus in Silviniacensis monasterii, ubi ipse defunctus est, ecclesiæ navi prope sanctum Maiolum depositum fuit. Visitur etiamnunc ejus tumulus, licet sacræ exuviæ a multis retro sæculis exinde elevatæ fuerint & publicæ*

Translatio. *fidelium venerationi expositæ. Certe si fides est libro Anniversariorum Silviniaci, quem Gaufridus Choleti ejus loci Prior anno 1053. fieri curavit, Petrus Damiani, proindeque paullo post beati abbatis mortem, ipsius corpus e terra levatum primus transtulit. Ibi quippe legitur:* 8. Kalendas Februarii officium fiat plenum, sicut de abbatibus Cluniacensibus, pro Petro Damiano episcopo, qui corpus beati patris nostri Odilonis relevavit, & in loco in quo nunc requiescit, mira devotione collocavit. Refectionem fratrum procuret Sacrista. *Consentit ejusdem loci Necrologium, ubi 8. item Kalendas Februarii* depositio domni Petri Damiani episcopi *recolitur. Apud Saussaium in Martyrologio Gallicano recolitur die 3. Maii* Reseratio corporis sancti Odilonis abbatis Cluniacensis. *Quæ verba Bollandiani ad eamdem in Prætermissis adoptarunt. Clemens 4. & Honorius item 4. qui Romanæ ecclesiæ labente sæculo decimo-tertio præfuerunt, testantur in Bullis, quæ habentur in Bibliotheca Cluniacensi col. 309. corpora sanctorum Maioli & Odilonis, quæ in ecclesia Silviniacensi requiescunt, multis miraculis suis temporibus coruscasse, sed nihil habent de sancti Odilonis translatione, quamvis beati Maioli elevationem approbent, quod forte jam dudum facta fuisset.*

128. *Alia*

128. *Alia tamen beati Odilonis reliquiarum translatio peracta fuit a Rogerio archiepiscopo Bituricensi: quam quidem, convenientibus ea occasione ad monasterium Silviniacense compluribus episcopis & abbatibus, sollemnem fuisse discimus ex instrumento veteri, quod in Bibliotheca Cluniacensi habetur.* ANN. CH 1049 1. Jan.

129. *Clemens sextus, quo mandante ista Translatio facta fuit, Indulgentias concessit iis, qui Silviniacensem ecclesiam inviserint diebus festis sanctorum Maioli, Odilonis & aliorum quos recenset, item & die Translationis beati Odilonis; ex qua quidem speciali Translationis memoria colligimus eam fuisse ceteris celebriorem. Verum cum hæc Bulla data sit, ut quidem habetur in Bibliotheca Cluniacensi col. 312. anno 11. Clementis, id est æræ vulgaris 1343. aut de alia Translatione ab ea quam ipse fieri mandaverat loquitur Pontifex, quod non est verisimile, aut instrumentum Rogerii biennio saltem post factam translationem datum fuit; aut denique error in Bullæ notas chronologicas irrepsit. Certe litteræ Aymonis prioris, quibus fidem facit unam e beati viri costis Carnotensibus canonicis datam fuisse, hanc trãslationem anno pariter 1345. consignat. Has litteras huc integras proferimus ex schedis V. C. Antonii Vvionis Herovallii.*

130. *Ceterum sacræ reliquiæ beati Odilonis etiamnunc in ecclesia Silviniacensi a nostris Cluniacensibus religiose asservantur, corpus quidem in scrinio, quod est super altare ad ecclesiæ odeum, e regione scilicet alterius altaris, quod ad asservandum beati Maioli corpus constructum fuisse alias dictum est. Eorum vero capita in thecis separatis inclusa sunt, quæ in jocundo adventu Caroli Ducis Borboniensis & Alverniæ deferri fecit Gaufridus ejusdem loci prior, cum primo anno 1434. Princeps ille Silviniacum advenit, ut ex instrumento publico ea de re facto patet, quod in Bibliotheca Cluniacensi col. 312. editum est. Is est, ut quidem mihi videtur, Gaufridus Choleti, de quo jam diximus, qui capsam ad sancti Odilonis corpus recondendum, & aliam pro ejus capite cum armario fieri curavit.* Littera testimonialis &c.

LITTERA TESTIMONIALIS COSTÆ sancti Odilonis Confessoris Abbatis Cluniacensis Canonicis Carnotensibus concessæ.

VEnerabilibus Patribus & dominis domnisque & amicis carissimis, dominis Decano ceterisque Canonicis Carnotens. Nos frater AYMO de sancto Geranno humilis Prior Prioratus Silviniacensis, totusque ejusdem loci Deo devotus Conventus, salutem in eo qui est omnium vera salus. Cum per reverendum in Christo patrem ac dominum dominum R. permissione divina Archiepiscopum Bituricensem, adjunctis secum nonnullis Episcopis, Abbatibus, Clero ac populo pro majori parte totius patriæ.... ad dictum Prioratum confluentibus, & ipsis præsentibus, secundo Idus mensis Aprilis, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo-quinto, corpus pii ac gloriosissimi Patris nostri beati ODILONIS ad laudem totius curiæ Paradisi, & ejusdem sancti sollemnitatis cum illa devotione, honore & reverentia qua decuit relevavit, qua revelatione completa, venerabili & discreto viro domino Stephano Rogerii concanonico vestro ac Officiali Bituricensi nos humiliter cum magna instantia supplicante, quatenus de reliquiis sanctissimi corporis prædicti vobis mittere vellemus; cui supplicationi annuentes in quantum nobis Altissimus desuper ministravit, unam de costis præfati sancti Odilonis per ipsum vestro sanctissimo Collegio duximus destinandam, quam in vestro Capitulo cum magna reverentia & sollemnitate recepistis; ordinare ac statuere proponentes, quod tam in vestra Ecclesia cathedrali, quam in tota diœcesi faceretis ejus festum translationis ad exaltationem ejusdem sancti jugiter celebrari: dum tamen per nostras patentes litteras testificaremur dictam costam eduxisse de corpore ejusdem sancti, prout hæc omnia in litteris vestris nobis destinatis vidimus plenius contineri. Devotioni vestræ, domini carissimi, cui in quantum possumus & debemus, super tam devota & sollemni receptione dictarum reliquiarum regratiamur, significamus per præsentes dictam costam per præfatum dominum Stephanum-Rogerii Canonicum vestrum vobis traditam, de corpore beatissimi Odilonis extractam fuisse, & vobis per eum deferendam in præ-

ANN.CH. 1049 1. Januar. sentia plurium fide dignorum fuisse commendatam: quapropter vobis cum devota precum instantia supplicamus, quatenus festum translationis ipsius facere velitis in ecclesia vestra, & in tota diœcesi Carnotensi celebrari annuatim.

In cujus rei testimonium sigilla nostra in his præsentibus litteris duximus apponenda. Datum in Prioratu nostro prædicto, die vicesima secunda mensis Julii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo-septimo.

INCIPIUNT CAPITULA VITÆ SEQUENTIS.

CAPITULA LIBRI SECUNDI.

CAPITULA LIBRI TERTII.

IN-

ANN. CH 1049 1. Jan.

INCIPIT PROLOGUS JOTSALDI monachi ad STEPHANUM Pontificem, de vita & virtutibus sancti ODILONIS Abbatis.

REverendissimo Patri STEPHANO, secundo sui nominis interpretationem pontificali gloria coronato, ultimus servus servorum Dei, nomine tantum monachus, JOTSALDUS, quicquid in utraque vita jocundius. Antiquorum philosophorum studia scriptis & monumentis extulerunt priorum suorum laudes & memorias, talibus indiciis sperantes se facere immortales, quos noverant fuisse mortales. Deinde gradu secundo regula ecclesiastica, tanto dicendorum materia sublimior, quanto spei certioris directior, sanctorum virorum præclara describit opera, ut succedentes & futuri habeant semper quorum sequantur exempla; totumque ad illum referatur, a quo virtus & prudentia datur, a quo etiam derivatur fortitudo & sapientia. Ad horum formam ego, quantillușcumque homuncio, nutritus magni ODILONIS magisterio, informatusque beneficio, quemadmodum Hieronymus de Blæsilla & Nepotiano, epitaphium *a* quoddam volui de morte virtutibusque ejus inscribere, & veluti flores ad sepulcrum ejus spargere, quæ introeuntibus præstent aliquid suavitatis & gratiæ, redoleantque secundum sui speciem quantulocumque odore. In hoc vero devotionem animi mei offero, & altiora describere volentibus materiam præsto, non occasionem agendi id melius subripio. Quod opus tibi, sancte Præsul, ideo mittere disposui, quia te nepotem ipsius, & per illum ad sacerdotii gloriam accersitum novi: confidens tuo complacere judicio quicquid in laudibus ejus descripserit cultus vel incultus sermo.

Auctor Odilonis discipulus.

Stephanus Odilonis nepos.

Item Præfatio vel deploratio ex transitu ejusdem Patris.

QUis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo desolationem, non unius hominis, neque duorum vel trium, sed multorum populorum promiscui sexus, diversæ conditionis, diversæ ætatis, diversi ordinis! Plorabo, inquam, vastitatem nobilissimæ congregationis, amplæ familiæ, destitutæ dormitione sui patris Odilonis: de cujus visceribus, de cujus magisterio & virtutibus, quasi quibusdam vinculis & funibus religata dependebat, &, ut ita dicam, indissolubilibus amoris nexibus complexa sustentabatur. Quid agis gravissimarum lacrymarum excitator, & tantæ calamitatis delator * ? Erumpe & clama in auribus promiscuæ multitudinis, dicens: Quomodo decessit miserorum adjutor? Quomodo siluit mærentium opportunus consolator? vel quo abiit plurimorum monachorum desiderabilis auriga, innumerabiliumque populorum discretus moderator & rector? O quam incertus humanæ conditionis status, o quam mutabilis rerum mortalium cursus! Dum putavimus eum esse nobis in communi vita socium, tenemus defunctum; & quem sperabamus præsentem, dolemus absentem. Si tamen dolendus est, qui dolorem evasit; si lugendus est, qui de luctu ad gaudium, de tenebris ad lucem, de pœna ad requiem, & de morte transivit ad vitam. Quid agimus anima? Quo nos convertemus? Si intemperantius exaggerare dolorem cœperimus, timeo ne acies mentis reverberetur, & id quod de virtutibus ejus volumus inscribere, immoderato dolore perturbati, minime prosequamur. Sed primo de carnis ejus nobilitate, quæ in titulis Sanctorum virorum pro additamento laudis ponitur, dicamus; & postmodum sensim per vestigia virtutum ejus incedentes, quasi quibusdam gradibus ad iteratos lugubres luctus funeris veniamus. Præcepta rhetorum sunt, ut majores ejus qui laudandus est memorentur, & eorum altius gesta repetantur; sicque ad ipsum per gradus sermo perveniat, quo videlicet avitis paternisque virtutibus inlustrior fiat, & aut non degenerasse a bonis, aut mediocres ipse ornasse videatur. Nos carnis bona, quæ semper & ipse contemsit, in animæ laudibus non requiramus; tamen quia non de mediocris nobilitatis sanguine descendit, quod possumus in laudibus ejus assumamus. Exstitit pater ejus inter proceres Arvernorum nobilissimus, vir in armis strenuus, possessionibus & divitiis locupletissimus, in consilio providus, & in omni morum honestate suo tempore nulli secundus: qui etiam privilegio auctoritatis & gratiæ,

* *mss.* 2. desolator.

Odilonis parentes.

a Sic etiam Odilo ipse librum de vita Adelheidis imperatricis Epitaphium vocat, Hieronymi exemplo.

ANN.CH. 1049 1. Januar.

gratiæ, MAJOR BERALDUS vocabatur ab omnibus. Fidei virtute ita præcipuus, ut quod alii difficile sacramentis, hoc iste inviolatum custodiret simplicibus verbis. Longe se habebat actus aliter ejus & habitus, quam modo videri possit in quovis Principe quilibet actionis modus. Fuit illi uxor, GIRBERGA nomine, non degener natalibus & moribus. Quæ quantæ continentiæ, quantæ castitatis, & cujus voluntatis fuerit sub marito, post mortem ejus omnibus fuit in aperto. Nam relicta patria, relictis propinquis & filiis, & magnis fundi possessionibus atque divitiis, tamquam alia Paula, secuta est Christum, & apud monasterium *a* sancti Johannis Augustiduno positum, sanctimonialium suscepit locum, & religionis habitum. Quam laudabile ibi duraverit propositum, quamque dulcis & utilis omnibus ibi deinceps ejus vita fuerit, & quam glorioso exitu vitam finierit, paucis quæ supererant cum gemitu narrare audivi. Fuerunt denique istis alii filii potentes & nobiles, & in suo ordine quantum ad mundanam gloriam nulli inferiores. Quædam etiam non prætereunda filia, nomine BLISMODIS, abbatissa, quæ in sancta virginitate, nocte & die Deo serviens, prope centenarium explevit annorum numerum. His ita breviter descriptis, ad illum quem celebriter commendat nobilitas mentis, & celsitudo generis stilum vertamus.

IN NOMINE DEI SUMMI INCIPIT vita ejusdem Patris.

CAPUT I. Odilo puer fit clericus. * *Brioude*.

IGitur Odilo vir beatissimus, nobilitatis stemmate procreatus, inter ipsa primordia tamquam alter Isaac Christo consecratus, & Brivate * apud sanctum Julianum gloriosum martyrem clericali sorte est donatus. Delectabatur in ipsa pueritia, humilitate, castitate, innocentia & puritate, & prout ætas admittebat, misericordiæ operibus insistebat. Superabat coætaneos sapientia & moribus, ita ut jam non puer, sed senex maturitate, non tempore, ab omnibus putaretur. Decursis itaque puerilibus annis, ubi robur juventutis succedere cœpit, tacitus secum deliberat, ut Ægyptias ollas desereret, & per media mundi discrimina terras repromissionis intraret. Jesu bone, quam suavis tua vocatio, quamque dulcis tui spiritus inspiratio! qui mox ut mentem pulsaverit, æstus fornacis Babyloniæ in amorem transformas cælestis patriæ. Ecce enim cor nostri juvenis, dum subito pulsas, mutas, & in veros amplexus Salomonis mirabiliter accendis.

II. S. Maiolo carus.

Certe dum talia meditatur in animo, magnus ille MAIOLUS per totum pæne mundum famosus, Arvernorum fines ingreditur. Et divina dispositione is de quo loquimur, ante eum adducitur, qui considerans in eo præstantem elegantiam corporis & nobilitatem generis, magnum quiddam & divinum oculis interioribus in eo prævidens, totus in ejus amorem illabitur, & vicissim inter eos ignis divinæ caritatis magis magisque accenditur. Fit inter eos familiare colloquium, junior seniori suum prodit desiderium: senex ut præmeditata perficiat, modis quibus potuit junioris instruit animum.

III. Cluniacum secedit. * *le Puy*.

His ita inter se dispositis, senex ad propria revertitur, sollicitudo juvenis ad ea perficienda quæ cœperat, præparatur. Non multis itaque interjectis spatiis, novus miles, tamquam Benedictus Romuleas, deserit & iste Brivatenses seu Aniciénses* arces. Despicit patrias opes, propinquos & fratres, & quasi antiquus Abraham de Ur Caldæorum egrediens, Cluniacum quasi quemdam terræ repromissionis requirit introitum, & veteri iterum deposita sarcina, monachicum suscipit indumentum. Jesu bone! quam jocundum erat tunc videre ovem mundano vellere detonsam de lavacro baptimatis iterum asscendentem, cum gemellis fœtibus dilectionis utriusque procedentem, nihil sterile secum portantem, nihilque vanum meditantem! Jam sumto habitu videres nostram ovem inter alias primam opere, extremam ordine, æternæ viriditatis pascua requirere, lucernarum ministeria concinnare, infantum custodiendorum excubias observare, pavimenta verrere, & quæque vilia officia humiliter peragere. Sed non diu latuit margarita, non diu potuit occultari in privato loco fortis athleta.

Evo-

a Subsistit etiamnunc antiquum illud monasterium, quod sub B. Mariæ titulo a Brunichilde fundatum S. Gregorius privilegio donavit. Alii tamen censent monasterium a Brunichilde conditum illud esse, quod hodieque sub S. Andochii nomine celebre est. Utrumque est Ordini Benedictino adstrictum.

AN. CHR. 1049. 1. Januar.

Evolutis post hæc fere quatuor annis, sanctus Maiolus post multos pro Christo desudatos labores, de tenebris Ægypti egreditur, transitoque maris periculo Jerusalem ingreditur, atque in æterna pace a Christo collocatur. Instante vero mortis articulo domnum Odilonem sibi successorem eligit, atque proprias oves Domino & sibi reliquit. Qui reluctans, & ultra quam credi possit invitus, communi omnium voto, communi omnium sententia ad injunctum officium ordinatur, & tamquam alter Moises Dei populo præficitur. Quid agis Deo dilecta anima? Quid reluctaris? Quid adhuc vis stare post parietem, & respicere per cancellos & fenestras? Egredere jam ad diffusam lucem, egredere. Loquitur tibi sponsus tamquam ad sponsam, in Canticis canticorum: *Surge, propera, amica mea, formosa mea, & veni*; videlicet aperte dicens: Surge de stratu quietis, in quo tuimet solius curam agere quæris, propera & veni, ad impendendam etiam proximis curam salutis, per studium sedulæ prædicationis. Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Suscepto itaque regiminis officio, magis ac magis sanctorum conformabatur exẽplo, & in omnibus cælesti adornabatur magisterio. Prælucebat in eo quoddam insigne documentum, quod subjectis imitandum esset & timendum: & qualis esset interius, relucens in eo gratia declarabat exterius. Habitus enim mentis, ut ante nos dictum est, in corporis statu cernitur. Et quia ita est, nunc de ipsius corporis positione pauca dicamus.

IV. Ubi sancto Maiolo abbas sufficitur.

Cant. 2. 10. & seq.

Erat mediocris in eo statura. Vultus ipse plenus auctoritatis & gratiæ; mansuetis hilaris & blandus, superbis vero & offensis, ut vix sufferri posset, terribilis. Macie validus, pallore ornatus, canitie decoratus. Oculi illius velut quodam splendore fulgentes, intuentibus & terrori erant & admirationi, lacrymis assidui, quia sæpius aderat virtus compunctionis. Renitebat etiam in ipsius motu, gestu, incessu, species auctoritatis, pondus gravitatis, tranquillitatisque vestigium. Occursus illius quasi quidam gratissimæ jocunditatis radius, & insolitæ delectationis ventus. Vox illi virilis, & ita plena decoris, ut mentes audientium non mediocriter demulceret dulcedine modulationis. Sermo illius plenus suavitatis & gratiæ, prout ratio causarum se habebat, medie temperatus: nec modum progrediens loquendi, nec minus pro tempore improvidus disserendi. Nihil in eo fucatum, nihil affectatum; sed natura mirabiliter reddebat eum corporis positione, & ordine vitæ quadratum: quamvis, secundum beatum Ambrosium, in pulcritudine corporis locum virtutis non ponamus, gratiam tamen non excludimus. His vero omissis, ad compositionem morum ejus, quibus per divinam gratiam adornatus exstitit, redeamus.

V. Exterioris ejus habitus descriptio.

In quantum humana æstimatio se habet, quatuor in sancto viro principales non mediocriter relucebant virtutes, prudentia, justitia, fortitudo & temperantia. Prudentiam philosophi definiunt in veri investigatione consistere, & scientiæ plenioris cupiditate: quo genere virtutis ita enituit, ut non diebus neque noctibus a veri investigatione cessaret. Semper ei liber divinæ contemplationis in manibus, semper ei sermo de Scripturis assiduus, & ad ædificationem cunctorum labor continuus. Ut Hieronymus Eustochium instruit, faciem dormientis interdum pagina sancta suscipiebat; evigilantem iterata lectio recreabat. Nihil ei in hac vita dulcius, nihil amabilius fuit. Lectioni oratio jugis succedebat. Qui gemitus, quæ suspiria, vel affluentia lacrymarum, & præcipue in illo sancto sacrificio Agni immaculati erat, Spiritus-sanctus auctor ipsius muneris & gratiæ novit. Rem miram dicturus sum, & certe veram. Cum sæpius illum psallentem in stratu somnus exciperet, tamen psalmus ab ore dormientis non recedebat, ut si nescires, vigilare eum putares. Evigilans vero ita psalmum cum festinatione arripiebat, quasi non intermisisset. Loquebatur credo tunc cum Sponsa in Canticis canticorum. *Ego dormio & cor meum vigilat*. In scripturis quam fuerit eruditus, & in sermone facundus, quamque etiam in recta fide catholicus, testantur sermones ejus, & multiplices epistolæ, quas, tamquam favos dulcedinis pinguissimæ, videas redolere odore prudentis eloquentiæ, decoreque suavitatis & gratiæ.

VI. Ipsius virtutes.

Lectionis assiduitas.

Cant. 5. 2

Justitia est, ut volunt philosophi, quæ suum cuique tribuit, alienum non vindicat, utilitatem propriam negligit, ut communem æquitatem custo-

VII. Quam omnibus fuerit acceptus.

ANN. CH. 1049 1. Jan.

custodiat. Hæc omnia in illo non mediocriter, sed profuse noveris reluxisse. Omnibus enim ætatibus, personis, & conditionibus, prout justitiæ fuit debitum, honorem exhibuit: & omnibus ita se gratum præbuit, ut non aliter quam angelus, si ita dicendum est, immo quia ita dicendum est, cunctis carus exstiterit. Principibus & potestatibus Christianis, secundum apostolicam sententiam, in nullo restitit, sed ita amicabilem & officiosum se reddidit, ut tamquam alter Joseph ab omnibus amaretur, & celebriter veneraretur. Concurrat in hunc amorem ROTBERTUS rex Francorum; accedat ADELEIDA mater Ottonum; veniat HEINRICUS imperator Romanorum; intersint CONRADUS & HEINRICUS, videlicet pater & filius, Cæsares & ipsi nobiles invicti: quorum omnium amicitiis, officiis, & imperialibus muneribus ita magnificatus est, ut sibi & illis cor unum & anima fuerit. Quid etiam STEPHANUS rex Hungrorum, sive SANCIUS rex Hesperidum populorum, qui quamvis eum præsentialiter non viderint, tamen ad famam sanctitatis ejus intercurrentibus legatis & reciprocis litteris, adstrinxerunt illum sibi beneficiis & copiosis muneribus, commendantes se humiliter orationibus illius & suffragiis. Fuit etiam in remotis partibus occidentalium alter SANCIUS Pampulanorum episcopus, qui ita sibi in amicitiis adhæsit, & copiosis muneribus deservivit, ut ad eum etiam de tam longinquis regionibus veniret, & monachum se ab eo fieri decerneret: quem in tantum dulcis memoriæ Odilo dilexit, ut etiam moriens de eo mentionem faceret, & post mortem suam ad eum visitandum, cum exuviis vestimentorum suorum duos fratres mitteret, qui illi finem vitæ suæ nuntiarent, & antiquam amicitiam sibi mortuo conciliarent *a*, & rursum eamdem viventibus renovarent. Non prætereundi sunt etiam illi Domini sacerdotes & apostolici viri, SILVESTER, BENEDICTUS, JOHANNES, & in ultimis piæ memoriæ CLEMENS, quorum gratiam ita promeruit; ut tamquam ex fratribus unus exstiterit. Quæ enim persona undecumque locorum non cuperet habere Odilonem tamquam alterum Salomonem amicum & patrem, & pro se apud Deum intercessorem? Gaudebat Italia cum Odilonis aderat præsentia, & præcipue familiaris sibi Papia, cujus prece & industria, temporibus Heinrici & Conradi imperatorum liberata est ab excidio gladii, & periculo incendii. Lætabatur etiam urbs Roma, mundi domina, tanti viri conturbernio, frequentata sæpius sanctorum Apostolorum amore & desiderio. Officiales etiam & clerici, sive monachi, ita sibi adplaudebant venienti, ut tamquam de suis carissimum fratrem haberent amore vehementi. Hæc ideo in partes justitiæ posuimus, ut aperte monstraremus illum proprium cuique tribuisse: & idcirco omnium gratiam & amorem promeruisse, & ut etiam omnibus declararetur, quia necesse erat ut quem Deus perfuderat gratia, ab omnibus amaretur. Bene itaque de eo omnes in commune senserunt, quia ubique cunctis & amori & honori fuit. Jam vero de inferioribus seniores honorabat ut patres, juniores ut fratres, anus ut matres, virgines ut sorores; omnes tamen æstimans sibi superiores, cunctis in commune præbebat familiare consortium, & salutare conloquium. Nulli onerosus, nulli importunus, nullius honoris cupidus, alienum non vindicabat, immo magis quod suum erat, hilariter alteri concedebat. Utilitatem propriam negligebat; ut communem æquitatem custodiret. Benevolentiam & liberalitatem, quæ etiam & ipse partes sunt beneficentiæ, sive justitiæ *b*, ita retinebat, ut in eis nostris temporibus in suo ordine singulariter solus reluceret. Omnibus enim in commune volebat benefacere: sed quibus poterat liberaliter liberalis exsistebat. Plus gaudebat datis quam acceptis, sciens illud felicitatis, istud indigentiæ esse, & secundum dominicæ Veritatis sententiam, beatius esse dare quam accipere.

Regibus.

Pontificibus.

In Italia.

Officiosus in omnes.

In pauperes ita munificus erat, ut aliquando non dispensatorem sed profusum largitorem videres. Etenim magis delectabatur in faciendis eleemosynis, quam alius gratulari possit in aquirendis pecuniis. Et quid dicam? Cæcorum baculus, esurientium cibus, spes miserorum, solamen lugentium fuit; & quid dicam? Misericordiæ visceribus ultra quam dici possit affluebat, & quantum in se erat, nullum

a Hæc verba, *& rursum eamdem viventibus renovarent*, desunt in mss. 2.
b Sic mss. 2. At Thuan. cum edit. *Beneficentiam &.. partes sunt justitia &c.*

lum a beneficio misericordiæ excludebat. Et sicut in epitaphio Sabiniani papæ legitur, a

Hic hominum vita blando sermone removit:
Nec culpis judex, sed medicina fuit.

Erat certe in hac virtute in tantum diffusus, ut ab imprudentibus in officio hujusce virtutis dijudicaretur nimius. Sed ille ad hoc objectum eleganter „ alludere solitus erat. Ego, inquit, magis volo de misericordia misericorditer judicari, „ quam de crudelitate crudeliter damnari. Ut enim ait Ambrosius: Bonus * est misericors homo, qui dum aliis subvenit sibi consulit, & in alieno remedio vulnera sua curat. Agnoscit enim se esse hominem, qui novit ignoscere: & vias Christi sequitur, qui carne suscepta, maluit in hunc mundum redemtor venire quam judex. Unde & iste vir sanctus, ut prædiximus, malebat esse culparum medicina quam judex. At hoc aliquotiens quod offerebatur, libentissime accipiebat, ut haberet quod pauperibus distribueret. Implebatur semper in eo quod dicitur in Evangelio: *Omni habenti dabitur, & abundabit*. Vidimus enim multotiens marsupium illius ita exinanitum, ut quod daret fratribus non haberet, cum subito ex insperato veniebat sibi sufficiens benedictio, unde sedaretur petentium vociferatio. Et ne generaliter hæc prosequendo, ejus aliqua misericordiæ opera specialiter ignorare videamur, quædam hic sunt inserenda, satis memoratu digna, quæ fidem præbeant etiam his quæ nominatim non sunt ponenda.

* *mss.* bonum.

Matth. 13. 12.

IX. Pueros mortuos vestit & sepelit.

Quodam tempore cum ad sanctum Dionysium Parisius pergeret, & per publicum iter incederet, offendit duos pueros famis & frigoris supplicio occubuisse, & sub oculis omnium, dictu miserabile! nudos & insepultos in media via jacere. Erat enim eo tempore fames valida, quæ sui magnitudine pæne totas Galliarum sive Aquitaniæ oppresserat provincias. Compunctus itaque vir sanctus tali horrore, equo desilivit, substitit, polinctores mercede quæsivit. Lanea veste, quam vulgo staminiam vocant, a dorso abstracta, illorum nuditatem propriis manibus cooperuit, sepelivit, debitum mortuis obsequium persolvit, sicque cœptum iter tenuit. Si Martinus per totum orbem celebratur in dimidia tunica pauperi divisa; cur non & iste secundum sui speciem celebris habeatur in tunica integra, non uni vivo, sed duobus mortuis data? Multa proferri possent similia, nisi succumberent nostræ parvitatis ingenia. Sed tamen ne silentio premantur, omnia, tunc tali temporis, & deinceps per multos annos incumbente miseria, in usus pauperum confregit plurima vasa ecclesiastica, & ornamenta insignia, inter quæ etiam imperialem HEINRICI imperatoris coronam; indignum judicans talia denegare pauperibus Christi, pro quibus effusus est sanguis Christi. In thesauris Ecclesiæ pauperibus datis, divinis & humanis oraculis Laurentius prædicatur mirabilis. cui licet istum æquiparare non audeamus; tamen cunctis quos vidimus moderni temporis hominibus (quod sine præjudicio cujusquam dixerim) in suo ordine in hac virtute præferimus. Consuluit quibus potuit, & quibus per se non valuit, alios ut misererentur rogavit. Cum enim non sufficeret tã acerbæ famis prædictis temporibus omnium miseriis subvenire; vidimus eum vicos & ecclesias quas poterat circuire, ad eleemosynas; faciendas; Principes *a*, divites, mediocres suadere, dulcibus sermonibus ad misericordiam provocare, eiusq; inde plenissimam peccatorum remissionem libera voce de cælis repromittere. Ita vir sanctus quos non sufficiebat alere sumtibus, juvabat apud illos quos poterat sermonibus misericordiã suadentibus. Certe tali consultu multa millia pauperum cognovimus famis & mortis evasisse periculum. Nullius miseriam præterivit, nullius necessitatem despexit, nullius infirmitatem exhorruit.

Tempore famis vasa sacra comminuit.

X. Leprosum invisit.

Denique quidam sanctæ Dei genitricis Aniciensis ecclesiæ clericus, secundum carnem nobilissimus, lepræ contagio maculatus, privatum sibi veluti tantæ corruptioni

a Huc dubio procul revocanda est beati viri epistola ad Garsiam regem, edita tomo 2. Spicilegii, qua vir sanctus pii Principis implorat opem, tempore famis.

AN. CHR. 1049 1. Jan. ruptioni necessarium juxta Ligerim *a* fluvium quemdam elegerat locum monasteriolo, quod dicitur Volta, contiguum, quo adveniens Dei famulus, & hoc agnoscens infirmo compatitur, solatiari *illi* in quibus necesse erat, fratribus imperat. Requirit vero ipse miserabilis sancti viri privatum conloquium, & ut ad se accedat, humiliter rogat per internuntium. Quod sanctus facere non recusavit, recolens dominicæ humilitatis exemplum, qui etiam non rogatus venire voluit ad Centurionis servum. (Auctor testis.) Dum vero ad eum pervenitur, illius non exhorrescens miseriam, nobis qui videbamus valde mirantibus, in oscula ruit, amplexatur, & diu cum illo familiare conloquium participatur. O virum per omnia laude dignum! qui magis in homine naturæ diligebat prærogativam, quam alicujus morbi expavescebat accidentem miseriam.

XI. (Aliæ virtutes.) In suscipiendis hospitibus festivus erat & jocundus. Nihil umquam sibi deesse liberalis confidebat animus, sed in abũdantia benedictionis Christi omnibus largiter erat profusus. Munditiam integritatis ita inviolabilem custodivit, ut Spiritus-sancti mereretur fieri domicilium, & castissimæ puritatis receptaculum. Humilitatis etiam tanta in eo fuit perfectio, ut ne ad modicum quidem notaretur in illo superbiæ vestigium. Innocentia in illo non mediocriter reluxit. Ex suo affectu pensabat omnes; & sicut ille erat alienus a felle malitiæ, ita etiam æstimabat alios nullius doli peste corrumpi posse. Honestatis decore ita pollebat, ut in omni sua actione hujus virtutis pulcritudine, tamquam cujusdam fulgoris resplenderet lumine. Nihil enim inhonestum, nihil indecorum illa sancta anima videre, vel audire volebat. Veritatem corde retinebat, & ore proferebat: mendacium vero tamquam pestiferum morbum, modis omnibus cavebat. Humanæ etiam laudis favores non requirebat, neque gloriam suam in ore hominum ponebat. Si quãdo vero a confratribus vel Episcopis more ecclesiastico officiosis obsequiis suscipiebatur vel honorabatur, testor Jesum advocatum animæ ejus, quia talia parvi pendebat, & veluti quoddam nullius momenti præcium computabat. Tamen quia hoc sine scandalo plurimorum declinare non poterat, exterius quidem fraternum obsequium suscipiebat, sed interius a proposito humilis rigoris non discedebat. Conventus fratrum fortiter tenuit donec ad ipsa mortis extrema pervenit. O quam jocundus inter alios procedebat, quam festivus in illo sancto choro medius stabat, a dextris & a sinistris prospiciens coronã novellæ plantationis, memor illius versiculi Davidici carminis: (Ps. 127. 3.) *Filii tui sicut novellæ olivarum, in circuitu mensæ tuæ*. Et quanto magis augebatur numerus fratrum, tanto magis quibusdam signis & certis indiciis declarabat sui animi gaudium. Et quia multotiens videbat quibusdam id oneri esse, solitus erat dicere: Nolite fratres in augmentatione gregis „ contristari. Cujus enim nutu & vocatione congregantur, ejus providentia & „ miseratione gubernabuntur. Multorum enim monachorum pater exstitit, quos „ de diversis conditionibus, diversis ætatibus & temporibus Domino acquisivit. Alios namque in pueritia, alios in juventute, alios in senectute accepit: & quamvis diversis ad eum venerint temporibus, tamen sub una moderatione discretionisque virtute, materna caritate, paterna sollicitudine fovit, nutrivit, & ex multis partibus disparibusque moribus in unum corpus collegit. Quocumque exibat, quocumque procedebat, tanta sequebatur eum frequentia fratrum ut jam non ducem & principem, sed re vera putares eum esse Archangelum monachorum. Hoc enim nomine censebat eum appellandum in suis sermonibus & epistolis FULBERTUS ille sibi præcordialis amicus, Carnotensis episcopus, in sanctitate laudabilis, in sapientia mirabilis, in cujus morte studium philosophiæ in Francia periit, & gloria sacerdotum pæne cecidit.

XII. Jam de fortitudine animi ejus, vel corporis pauca dicturi, etiam virtutis illius defini-

a Sic habent codd. mss. Crispeiensis & S. Germani. At in Thuaneo legitur *juxta Alierim*, quo nomine designaretur Elaver, vulgo *l'Alier*, cui insidet Volta, locus ob monasterium ab ipso S. Odilone ibi conditum celebris; & quidem idem codex habet infra *monasterio, quod &c.* pro *monasteriolo quod.* Favet Bibliotheca Cluniacensis, ubi in hac ipsa Vita legitur, juxta *Alexim . . . . monasterio*. Bollandus ex veteri cod. ms. S. Maximini habet quidem *monasterio*, sed tamen *Ligerim fluvium* appellat. Unde lectionem, quæ exhibet *Ligerim* prætulimus. Nam præter Voltam illam celebrem, quam modo laudabamus, ad Elaverim fluvium, haud procul ab urbe Aniciensi dissitam, invenimus in tabulis geographicis paullo infra eamdem urbem locum *la Volte* nominatum, supra Ligerim situm, quem hic indicari suspicamur. Certe ibi tunc fortasse erat exiguum aliquod monasterium, quod auctor noster *monasteriolum* appellavit.

tionem, juxta veterum æstimationem adhibere debemus. Fortitudo est animum supra periculi metum agere nihilque nisi turpia timere; tolerare fortiter adversa, vel prospera. Hac itaque fretus virtute, quam fortis fuerit in repellendis inimicorum insidiis, quam patiens in tolerandis, dictu videtur difficile. Cerneres in illo hoc privilegium patientiæ: quia his qui læserant, tamquam alter David, majorem rependebat beneficii gratiam, & his qui oderant potiorem conservabat benivolentiam. Non valebant hunc adversa dejicere, nec prospera elevare. O quantas infestationes, & quam gravissimas insectationes a domesticis & extraneis ipsa sancta anima sustinuit; & præter has, quam duras corporis pęnas in jejuniis, in vigiliis, in orationibus ipse sibi adscivit, & quod jam libere dicendum est post navigantis felicitatem, quibusdam vinculis & nexibus ferreis, solo Deo teste, membra sua ita damnaverat, ut vix humana caro hoc tolerare potuerit. Cilicium ei semper asperrimum interius adhærebat, desuper vero mediocri & communi veste indutus apparebat. Multiplices etiam & diversos labores sustinuit pro pace ecclesiarum, pro statu suorum locorum, pro utilitate proximorum; & propriis periculis quæsivit tranquillitatem universorum. Scis & tu misericors & miserator hominum Jesu-Christe, ad comprobandam ejus patientiam quam gravissimos dolores & acerbos cruciatus dederis sibi in occulto: & tamen in his invictū tenuit animum, tamquam bona terra fructum reddens in patientia, dicens se majora mereri quam patiebatur supplicia. Animarum Redemtor Domine, qui ad hoc percutis ut sanes, ad hoc mortificas ut vivifices, secundum multitudinem illius præteritorū dolorum succedant sibi consolationes tuarum sanitatū & lætitia cælestium gaudiorū.

ANN. CH. 1049 1. Januar.

Vitæ austeritas.

XIII.

Temperantia, quæ ultima in catalogo propositarum virtutum est, in sui definitione modum & ordinem servat eorum quæ dicenda sunt, vel agenda. In quo virtutis officio tantum valuit, ut in omnibus actionibus & imperiis modum teneret, ordinem servaret, & discretus mirabiliter exsisteret. Jejunia in aurigæ modum, secundum beatum Hieronymum, pro lassitudine & viribus corporis moderabatur: & sic apposita quæque libabat, ut & superstitionem fugeret, & continentiam reservaret. Cultus ipse nec mundiciis, nec sordibus notabilis erat. Gravitatem morum hilaritate frontis temperabat. In corrigendis vitiis pro modo & tempore severus, in remittendis gratiosus, & in utroque æqua lance libratus. Hæ vero quas proposuimus in eo relucebant virtutes, & in has concurrebant ceteræ omnes. Tota enim cerneres in illo exempla virtutum. Ita in singulis eminebat, quasi ceteras non haberet: ita omnes retinebat, ut nulla deesset: ita etiam affabilem se & benivolum subjectis exhibebat, ut magis vellet diligi quam timeri, magis prodesse quam præesse. Quis umquam de hoc viro quod displiceret audivit? quis audivit ut crederet? quis credidit ut non magis se ipsum malignitatis & infamiæ denotaret? Ipse enim sibi auctoritatem dabat, qui in omnibus suis actibus vel actionibus euformis & compositus coram Deo & hominibus apparebat. Et præter hęc interiora, fuerūt in eo extrinsecus gloriosa studia in ædificiis sanctorum locorum construendis, renovandis, & ornamentis undecumque acquirendis. Demonstrat hoc Cluniacus suus principalis locus, in cunctis ædificiis interius & exterius, præter parietes ecclesiæ, ab ipso studiose renovatus; & ornamentis multipliciter adornatus: ubi etiam in novissimis suis claustrum construxit, columnis marmoreis ex ultimis partibus illius Provinciæ, ac per rapidissimos Durentiæ Rodanique cursus, non sine magno labore advectis mirabiliter decoratum: de quo solitus erat gloriari, ut jocundi erat habitus, invenisse se ligneum, & relinquere marmoreum, ad exemplum Octaviani Cæsaris, quem describunt Historiæ, Romam invenisse latericiam *a*, & reliquisse marmoream. Incœpit etiam ciborium super altare sancti Petri, cujus columnas vestivit ex argento cum nigello *b*, pulcro opere decoratas. Jam vero de omnibus monasteriis suis; quid Paterniacus *c* ob Dei-Genitricis amorem, sibi delectabilis locus? Romanum mona-

Quam moderatus fuerit.

Monasteria ab eo restaurata.

a Sic codex Crespeiensis, alius cum Bollando *ligneam*. Nostra lectio videtur melior, quod auctor videatur alludere ad augusti Cęsaris dictum de urbe Roma. *b* Sic mss. pro quo Bollandus legit *jugello*.

c Monasteria aliunde nota fusiores non exigunt hic notationes. Paterniacum & Romanum in diœcesi Lausannensi sita Odilo ab Adhelaide habuit. Carus-locus in pago Matisconensi situs, datus est S. Odoni a Roberto episcopo Valentiæ & Edvvardo ejus germano. Amberta ad pagum Lugdunensem pertinet, ad Arvenos vero Rivis, vulgo *Riz*, & Celsiniæ, *Saucillanges*. Silviniacum, *Souvigini*, apud Borbonios, Firmitas, *la Ferte*, prioratus Silviniaco subjectus, de ceteris alias dictum est.

ANN. CH. 1049 1. Jan. monasterium a fundo constructum, locus sancti Victoris Genevensis, præter suam antiquam & nobilem ecclesiam ex toto etiam suo tempore constructus; Carus-locus, Amberta valde celebris ecclesia, Rivis ex toto, Celsinanias, Silviniacus, translata Firmitas, monasterium sancti Saturnini, apud Papiam sancti Maioli nobilissimus locus; & præter hæc diversarum ecclesiarum multiplex numerus: hæc omnia illius industria suo tempore in ædificiis, in possessionibus & ornamentis amplissime dilatata creverunt. Construxit etiam in ultimis vitæ suæ in prædiolo genitorum suorum quoddam monasterium, Volta * a revolutione aquæ circum-currentis nuncupatum, studioso opere decoratum, quod de redditibus suorum antiquorum & parentum, prout potuit, ad serviendum Deo hereditavit, & competentibus libris, vel ornamentis decenter adornavit. Si inimici subsanaverint, vel amici reprehenderint me hæc superflue posuisse; noverint profecto, noverint hæc omnia ad virtutes animi ejus spectare, & pro talibus patrocinia Sanctorum feliciter promeruisse, atque coronam beatæ retributionis jam a Domino percepisse. Quid jam agimus anima? Cur tam prolixas circumlocutionis moras innectimus? Sic differre volumus mortem & vitam facere longiorem, quasi timeamus venire ad ultimum. Manet adhuc illa sententia primo homini data: *Terra es, & in terram ibis*. Quotquot post hanc venerunt, omnes præterierunt, & mortis legem persolverunt. Mortui sunt Patriarchæ, Prophetæ, & Apostoli, Reges, Imperatores, Principes, majores & minores: quotquot habuerunt initium nascendi, habent conditionem moriendi: excepti sunt Elias & Enoch, & ipsi in suo ordine, temporibus Anti-christi morituri. Moritur Filius Dei, aliter nos, aliter ille: ille potestate, nos conditione; ille voluntate, nos necessitate, quamvis & ipse necessitate, quia pro nostra liberatione. Nisi enim ille moreretur, nos non resurgeremus: moritur ille, ut nos post mortem vitam speraremus æternam.

seu exstructa.

* la Vuota.

Gen. 3.

XIV. Romam pergit.

In extremis itaque vitæ suæ felicis memoriæ Odilo per quinquennium novis iterum & gravissimis cruciatibus cœpit vehementer affligi. Qui cum jam mortem vicinam sentiret, sanctorum Apostolorum limina adiit, eo voto, ea spe, ut ibi sub tantorum Apostolorum protectione debitum mortis exsolveret, sicut semper in votis habuerat. Sed quia non est in hominis potestate vita ejus, aliter se res habuit, quam speravit. Mansit itaque ibi per quatuor menses, gravissima corporis detentus infirmitate. Aderat sibi dulcis memoriæ CLEMENTIS papæ, de quo supra memoravimus, desiderabilis conlocutio, & apostolicæ reverentiæ benedictio: frequens etiam monachorum & clericorum grata visitatio, inter quos sæpius revisebat domnus LAURENTIUS archiepiscopus de Malfia *a*, vir per omnia sanctissimus, in scripturis utriusque linguæ, græcæ videlicet & latinæ, facundissimus, istiusque nostri Patris familiarissimus: quorum uterque animus conglutinabatur individui amore Spiritus. Postquam vero contra spem convaluit, fultus sanctorum Apostolorum suffragiis, & munitus benedictionibus apostolicis ad propria rediit; Cluniacum venit, & ibi per totum fere annum semetipsum, in quantum infirmitas concessit, jejuniis, orationibus & vigiliis vehementer afflixit; Fratres ibi manentes & supervenientes piis exhortationibus instruxit, & velocem sui corporis depositionem imminere prædixit. Decreverat post hæc ut monasteria sua & cellas circuiret, fratres visitaret, paternrs admonitionibus instruendo ad meliora provocaret, & sic demum quocumque secederet, ibi suam sollicitus vocationem exspectaret. Hoc opere incœpto, Silviniacum venitur, quo prædecessor suus sanctus Maiolus moritur, & sepultus requiescit. Ibi itaque non paucis diebus commoratus, cum instaret jam Adventus dominicæ Nativitatis, & ipse tamquam vox præcurrens, de die in diem populo tantæ festivitatis gaudia in suo sermone publice denuntiaret, subito illi sui diuturni cruciatus, & antiquissimi dolores simul ad vitalia congregantur, & de ejus vita, heu, pro dolor, desperatur! Ut est ecclesiasticæ consuetudinis, fratres cum psalmis ante eum veniunt, secundum apostolicam sententiam oratio fidei super eum celebratur, mysterium vivifici corporis & sanguinis sumitur, pax fratribus præbetur, & ad ultimum illa salutifera crux nostræ redemtionis, & immago crucifixi Domini nostri ad orandum præsentatur.

Silviniaci ægrotat.

a Legendum *de Amalphia*, & quidem Petrus Damiani habet *Amalfitanus*. Is est Laurentius Amalphitanus archiepiscopus, qui ex monacho Benedictino hujus ecclesiæ antistes factus, eam egregie administravit usque ad annum 1049. quo, ut ex cap. 17. infra discimus, obiit.

tatur.

tatur. O domine Jesu! in illa hora quæ suspiria, qui gemitus fuerunt! quæ recordatio & confessio delictorum, quæ glorificatio tuæ majestatis, quæ invocatio tui nominis, & quæ memoria tuæ passionis, & nostræ redemtionis! Ita enim suspensis oculis, & lacrymarum imbribus plenis contemplabatur, & compatiebatur tui vultus imaginem, quasi iterum te videret crucifigi & mori. Adstabat tibi totus suspensus cum Maria matre, pertransiebatque animam illius acerrimæ compunctionis gladius. Nescio corporeis an incorporeis oculis respiciebat e latere inimicum insidiatorem humani generis, qui nec ab ipso Domino conatus suæ fraudis abstinuit, contra se stare. Videres illum, & libero clamore audires quibusdam terribilibus contradictionibus eum increpare, & ut a se longe recederet, imperialibus verbis jubere. Et ut verbis ipsius loquar: Tibi, inquit, humani generis inimice, interdico per virtutem Domini mei Jesu-Christi, & per vexillum sanctæ crucis, averte a me machinas tuas, occultas & apertas insidias, quia crux Domini mei vita mihi, mors tibi. Crux Domini mei mecum est, quem semper adoro, semper benedico, & nunc in manibus ejus spiritū meum commendo. His ita expletis, appropinquabat jam sollemnitas dominicę Nativitatis, in quibus diebus sollemne sibi in vita sua fuerat, ut magis gratiosus & officiosus appareret. Vigilia vero adveniente, in capitulo cum fratribus procedit: nuntium cælestis oraculi & venturæ festivitatis audit: genua flectit, adorat, orationem terminat. Post hæc tam festive & luculenter, ut numquam melius ante in vita sua fecerat, sermonem perorat, de sua morte dolentes fratres consolando relevat, de Dei misericordia sperare post mortem suam denuntiat, deinde cum illis gaudiis tantæ festivitatis interesse sollicitus procurat. Sed quia jam pæne exanimis in majori ecclesia sancti Petri, quo conventus fratrum conveniebat, interesse non poterat in ecclesia Dei Genitricis & Virginis Mariæ, aliquibus fratribus secum detentis, quasi quidam festivus præcentor, psalmos & antiphonas imponebat, benedictiones dabat, & quæque officia tantæ festivitati congruentia, oblitus corporeæ infirmitatis, lætus persolvebat. Jocundus enim & festivus, festive, non jam per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem, Dominum venientem suscipere volebat, & ad hoc toto desiderio suspirabat. Erat certe sollicitus valde, ne minus imparatum se inveniret jam imminens divinæ vocationis exitus. Viribus itaque corporis ex toto pæne deficientibus, per totam sollemnitatem bajulorum manibus per singulas horas dierum ac noctium, & celebrationes Missarum ad ecclesiam defertur, vivificis semper mysteriis recreatur, & diem suæ vocationis circa festivitatem dominicæ Circumcisionis imminere pro certo testatur: memorans illius perfectissimi viri domini VVILLELMI abbatis Divionensis in eadem sancta Circumcisione obitum, qui propterea eadem die coronam accepit divinæ remunerationis, quia semper pie compatiebatur tenera vulnera Dominici cruoris, videlicet secundum Hieronymum, injuriam Circumcisionis. Simili modo & iste in humanitate Salvatoris, eamdem habebat qualitatem affectionis. Igitur utrique uno eodemque afficiebantur pietatis genere, simili quoque de hoc mundo vocantur sollemnitatis tempore, non dispari etiam in cælis refulgent claritate. Fuerunt enim inter se, dum viverent, amici indissolubiles, in sancta professione æquales, & in omni morum honestate non dispares. Suspensus itaque tali exspectatione, totum illud tempus pæne sine cibo & potu transigebat. Et mirum in modum rem privatam & communem, ac si nihil pateretur, disponebat, & de corporis sui compositione vel sepultura lætus & alacer, quomodo fieret, commendabat.

ANN. CH. 1049 1. Jan.

Ejus in diabolum lucta.

Nativitatem Domini celebrat.

Advenerat sancti Silvestri pontificis festivitas, & vigilia exspectatæ Circumcisionis, cum subito ante lucem magis ac magis urgeri cœpit ad extrema mortis. Mysterium corporis & sanguinis Domini cum festinatione requirit, fideliter agnoscit, devotus sumit: iterum crux adoratur, iterum diabolus repellitur, & ne ad se funestus propinquare audeat, imperialibus verbis iteratis prohibetur. Succedente vero die, contra malignorum spirituum illusiones, cogitationumque pessimarum incursiones, pro scuto fidei Symbolum coram omnibus legitur: Augustinus exponens introducitur, intente auditur, in sermone etiam cum adstantibus replicatur. In longum diem lectio prolongatur, atque in ultimo certamine positus animus, in virtute fidei solidatur, morsque inter hæc paullatim claustra carnis irrumpens

In extremis agit.

ANN. CH. 1039 1. Jan.

pens ingreditur. Fratres ante eum venientes denuo salutantur, paternis exhortationibus & benedictionibus instruuntur, muniuntur, & ut de vocatione sua solliciti sint, admonentur. Consultus de successore: Hoc, inquit, in Dei dispositione & electione Fratrum committo. Post hæc ad vesperum dies trahitur, vespertina officia a fratribus persolvuntur, & ipse bajulorum manibus ante sanctum altare Dei genitricis Mariæ cum lecto defertur. Rem miram! psalmos imponit, cum psallentibus moriens psallit: & sicut ad tale spectaculum doloris, cum a fratribus in tristitia mortis ejus positis aliqua psallendo negliguntur, ab illo emendantur; & quod ab illis obliviscitur, ab illo recordatur. His expletis, ut fratres exirent innuit, & ipse aliquamdiu in oratione mansit. Postmodum quando voluit, ad domum reportatur. Quidnam ageret Conventus fratrum sollicitus requirit. Erat enim sabbatum. Nox jam interveniebat, & ipse de mandato abluendorum pedum, ne hora prolongaretur a fratribus, sollicitus erat. Cum inter ista spiritus ejus in mortem resolvitur, subito pæne exanimis redditur, inter manus tenetur: cilicium a fratribus festinanter in terra sternitur, cineres sparguntur, & sanctum corpus superponitur. Tandem resumto spiritu, ubi esset, quemdam fratrum suæ senectutis bajulum, nomine BERNARDUM, requirit. Quo dicente, Domine in cinere & cilicio, Deo gratias, respondit. Deinde si infantes & conventus fratrum adessent, sollicitus interrogat. Cui cum responsum esset, omnes præsto adesse: tandem respiciens crucem adstantem, visus oculorum in illam dirigit, & motu labiorum quædam ultimæ orationis verba sub silentio profert. Et ita sine ulla concussione corporis, & sine aliqua habitudine incompositæ affectionis, clausis oculis in pace quievit. Corpus ejus a Fratribus, quibus ipse jusserat, & quemadmodum ordinaverat, lavatur, aromatizatur, componitur, in gestatorio sibi consueto collocatur: ante sanctum altare ad ecclesiam defertur, & per triduum propter fratres undecumque ad sepulturam concurrentes reservatur. Jam vero ad exsequias funeris ejus, non dico solum villa, sed pæne tota provincia venit. Videres hinc alios dolere, hinc alios gaudere, & tamen omnes flere. Flebant alii præ gaudio tanto donati patrono: flebant alii præ dolore tanti Patris destituti solatio. Jam vero post triduum, expletis de more exsequiis, cum magno psallentium choro, discipulorum suorum manibus ad sepulcrum in eamdem ecclesiam defertur, & decenter in loculo novo de petra exciso, ut decebat, sepelitur. Decessit vero vir sanctus nocte Circumcisionis Domini nostri Jesu-Christi, in prima vigilia noctis, quæ etiam Dominica habebatur, ætatis suę anno octogesimo-septimo, ordinationis vero quinquagesimo-sexto, anno etiam Dominicæ Incarnationis millesimo quadragesimo-nono.

Pacifice obit.

Ejus exsequiæ.

XV. Auctor pro ejus requie orat.

Nunc jam, Domine Jesu, illius animam tibi commendamus, quem defunctum tenere non possumus. Gaudemus quia tale munus ex te habuimus: dolemus quod tam cito amisimus. Absentiam ejus ferre non possumus: sed in hoc consolamur, quia esse tecum eum speramus. Cur enim, Domine, non tecum sit ibi, qui hic numquam voluit a te separari? Quis umquam illo magis te dilexit? Quis illo magis te secundum suum velle & posse glorificavit? Pro te cum dolentibus dolens exstitit, pro te multos labores sustinuit; pro te pauperibus multa ministravit. Et quid dicam, Domine? Licet sanguinem pro te non fuderit, tamen martyrii fructu non carebit: quia hoc si necesse esset totis viribus ferret*; & quia hoc esse non potuit, ipsi sui diuturni cruciatus, & labores passionibus Sanctorum tuorum reddentur æquales. Si quid, Domine, virtutis & gratiæ in eo refulsit, totum de tuo & suo fuit, de tuo per gratiam, de suo per voluntariam obedientiam. Tua gratia præcessit, illius operis effectus successit. Jam animarum sanctarum susceptor, Fili Dei Jesu-Christe, laborum illius sis perpetuus remunerator, & sis nostri in illo & per illum clementissimus consolator, qui vivis & regnas in sæcula sæculorum, amen.

* *ms.* 1. vellet.

XVI. S. Odilo apparet monacho cuidam.

Eadem vero nocte, qua vir sanctus discessit, quidam frater, Gregorius nomine, Ninivita *a* natione, simplicis naturæ, & innocentissimæ vitæ, illo, sicut diximus, in ecclesiam deportato, lassitudine & infirmitate gravatus, ad proprium stratum in eamdem domum, in qua sanctus obierat, rediit, & se quieti dedit, qui necdum in somnum plene resolutus, eumdem

a Mss. 2. *Ninevita*. An a Ninivia Flandriæ opido, medio inter Bruxellas & Aldenardam in comitatu Alostensi? Petrus Damiani apud Bollandum habet *Juveneta*.

dem Patrem sibi adstare vidit. At ille præsumtibili voce: Quid agis, inquit, domine? Ipse vero: Bene, frater, & optime, respondit: nam Dominus meus Jesus-Christus per semetipsum dignatus est venire ad servum suum: sed in hora meæ discessionis ibi in angulo, ostendebat autem quasi digito locum, vidi crucem & valde terribilem figuram, quæ me sui horrore & ingenti deformitate terrere voluit: sed Domino mihi præsente, nocere non potuit. Hæc dicens recessit. Frater vero inde surgens, quæ audierat & viderat fratribus, qui ibi tunc aderant, & nobis postmodum in veritate narravit.

AN. CHR 1049 1. Januar. Auctor testis.

XVII. Altera visio.

Succedente vero Quadragesima domnus LAURENTIUS archiepiscopus, de quo supra diximus, Romæ moritur. Aderat devotus in exsequiis ejus quidam clericus, ALBERO nomine, natione Teutonicus, genere nobilissimus, patri Odiloni dum viveret familiarissimus: qui cum domno Papa LEONE, sibi proximo parente, Romam advenerat ea tempestate. Is itaque, memorato Archiepiscopo defuncto & ad ecclesiam deportato, lassitudine cogente, se sopori dedit in quodam ejusdem ecclesiæ angulo: cum subito adhuc pæne vigilanti Odilo vir beatus apparuit. Cui cum ille tremens & pavidus amicabili voce diceret: Domine quando huc, & cur advenisti? Ad exsequias, inquit, fratris nostri domni Laurentii archiepiscopi veni: quibus expletis, hinc recedens quin viderem te præterire nolui. His dictis, visio disparuit. Ipse vero postmodum hæc nobis & pluribus aliis in veritate narravit.

Epitaphium jam terminetur, ne mentibus audientium longæ orationis fastidium generetur. Verumtamen in calce sermonis compendiose dicatur, Odilonem ex multo tempore terminum vitæ sibi optasse, sed secundum Apostolum, subditorum cogente necessitate, per Dei gratiam tam diu in carne mansisse. Erat certe præsens vita sibi tædium, & mori lucrum. Usque ad effusionem lacrymarum multotiens dolebat coætaneos & juniores suos præcessisse, & se dolorum videre miseriam superstitem remansisse. Videbatur sibi inter alios esse peregrinus, quia paucorum illi discretus & moderatus consentiebat affectionis habitus. Compungebatur sæpius, quia de mundo pæne recesserat totius honestatis decus, & ingenitæ bonitatis virtus. Heu me! quia incolatus meus prolongatus est, cum David frequenter canebat, & secundum Apostolum dissolvi & cum Christo esse multo melius eligebat. Quia ergo jam recessit ut voluit, luctus funeris ejus cum sermone claudatur, & requies ejus in Jerusalem omnibus diebus iterum atque iterum imprecetur, & per omnia sæcula sæculorum repetatur, Amen.

Odilo cum Christo tu vivas semper in alto:
Odilo perpetuam capias tu sancte coronam.
Odilo virgineus temet præcedat & Agnus:
Currere post valeas, lætus vestigia tangas,
Illius unguenti pleno perfusus odore,
Quo recreat mentes * diffuso nomine sanctas, *ms. 1. animas.
Quo caput ipsa Dei perfudit odore Maria,
Ex se peccatrix, divino munere felix.

INCIPIT PROLOGUS in libro secundo.

IN superiore libro, vel potius denominato epitaphio, de moribus patris Odilonis, & animi virtutibus, etsi non ad plenum, tamen secundum quod potuimus diximus. Signorum vero inquisitoribus, & meritum cujusque in miraculi novitate *a* metientibus id dicendum est, quia divinæ dilectionis prærogativa ponitur, non in ostensione signorum, sed in perfectione virtutum. Neque enim miracula vel signa nos Deo commendant, sed virtutes operum perfectos esse demonstrant. Cum & Judas simul cum Apostolis signa fecerit, & reprobi in die judicii foris a regno exclusi, dicant: *Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in tuo nomine* Matth. 7. 22.

a Cod. S. Germ. *Miraculis novitatum.*

ANN. CH. 1049 1. Jan. *mine multa signa fecimus?* Et ipse Dominus in Evangelio sanctis Apostolis a prædicatione redeuntibus dicat: *Nolite in hoc gaudere, quia dæmonia subjecta sunt vobis: sed in hoc gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis.* Cum ergo hæc ita sint, vanum est pro magno ducere, quod constat reprobos aliquando cum electis habere. Tamen ne noster Odilo ab hac etiam gratia excludatur, dicenda sunt pauca de multis, quæ Dominus noster ad laudem & gloriam suam, & ad illius meritū hominibus commendandum, ante mortem, & post mortem dignatus sit demonstrare.

Luc. 10, 20.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

IN exordio vero virtutum ejus, dicendum est quid illi contigerit cum adhuc puer esset: quod ne cui videatur incredibile, ab ipsis agnovi, quibus ipse solitus erat narrare. Dum ad huc puerulus in domo patris nutriretur, antequam etiam scholis daretur, contigit ut membrorum omnium pæne virtute privaretur, incedendique vel per se movendi ei possibilitas negaretur. Accidit vero quadam die familiam patris ejus de loco ad locum mutari, & infantem sub custodia nutricis servulorum ministerio bajulari. Cumque in medio itinere ad quamdam ecclesiam in honore Dei Genitricis Mariæ consecratam divertissent, deposuerunt puerulum cum sarcinulis ante ostium ejusdem ecclesiæ. Erant autem domus adjacentes eidem basilicæ, in quibus necesse erat illis quædam victualia quærere. Dum vero diutius in his implicarentur, videns se puer solum relictum, inspiratione divina attractus, cœpit tentare si quo modo ad ostium posset accedere, & ecclesiam Dei Genitricis intrare. Itaque virtute qua poterat, manibus & pedibus reptando, ostium attigit, ecclesiam intravit, ad altare usque pervenit, pallam altaris manibus arripuit; deinde summo conamine brachiis in altum protensis surgere conabatur, sed nodis diu male ligatis retinebatur. Vicit tandem * divina virtus, redintegrans pueri languidos artus, atque mirabili modo Dei Genitricis interventu surgit, & stat super pedes sanus, & in circuitu altaris hac illacque discurrit. Clientes vero postmodum ad sarcinas redeuntes, & puerum non invenientes, mirati valde cœperunt illum ubique locorum requirere: & non invento, nimis inter se conturbati, tandem casu ecclesiam introeunt, vagantem & discurrentem per ecclesiam conspiciunt, divinæ virtutis potentiam recognoscunt, puerum lætabundi in ulnis accipiunt, quo tendebant perveniunt, atque parentibus incolumem & sanum cum magna lætitia reddunt. Ostendebat jam Dominus in puero, quam gratus & acceptus sibi deberet esse in futuro, quem necdum pæne loquentem, vel aliqua discernentem, misericorditer liberavit a tantæ contractionis vinculo. Erat autem præsagium Dei Genitricis ecclesia, quam ipse dum ad liberam scientiam & ætatem pervenit, omnibus votis dilexit, coluit, atque pro viribus in omni vita sua glorificavit. Refertur etiam quod jam adultus ætate, in ecclesiam simili modo in honore Dei Genitricis consecratā intraverit, & nullo alio nisi Deo teste, semetipsum collo mancipatum eidem altari tradiderit dicens: O piissima Virgo & Mater Salvatoris omnium sæculorum, ab hodierna die & deinceps me in tuo servitio habeto, atque in omnibus meis causis, misericordissima advocatrix, mihi semper adesto. Post Deum enim a modo nihil tibi præpono, & ultroneus in æternum meipsum, tamquam proprium servum, tuo mancipatui trado. Hæc de pueritia ejus dicta sufficiant, nunc veniendum est ad illa quæ jam in perfectiori ætate positus, & regimine abbatiæ decoratus, Domino cooperante fecerit. Verum plurima quæ in prima fronte dicturus sum ipse non vidi, sed duobus monachis ejus, PETRO videlicet monasterii sancti Maioli, quod apud Papiam est, præposito, viro scilicet religioso, & SYRO *a* cujusdam monasterii abbate, per adnotationem fratris BOSONIS, miræ simplicitatis & innocentiæ monachi, sicut rogaveram dum hoc opus inciperem, referentibus agnovi. Fuerunt enim prædicti fratres probabiles viri, patris Odilonis admodum familiarissimi, secretorum etiam illius in pluribus conscii, & itineris vel laboris per multa tempora socii. Quapropter ea quæ ab illis referuntur, tanto credibilia sunt, quanto illos certissime constat narrare illa, quæ oculis viderunt, auribus audierunt, manibus etiam tractaverunt, atque ut certo tempore nobis & multis nota fierent, pru-

Odilo puer infirmus mire sanatur.

* *al. cod.* tamen.

B. Virgini se vovet.

Auctoris fides.

a Aliqui codd. habent *Syrone*. Hic porro est Syrus abbas, qui vitam S. Maioli in litteras retulit.

prudenti *a* memoriæ commendaverunt. Ideo vero hanc nostram relationem probabilium virorum testimoniis cingimus, ne ab æmulis gratia cujusquam falsæ adulationis hæc finxisse judicemur. Sicut enim Gallus in Sulpicii Severi & Posthumiani dialogo refert de Martino, non indiget, ut mendaciis asseratur Odilo, quem Christus jam, ut pia fide credimus, glorificavit in cælo, atque diversis virtutum signis, celebriter commendat in mundo. Absit enim me nisi visa & experta, & a fidelibus personis sive idoneis testibus relata, de tanto viro aliquid mendaciter fingere vel narrare. ANN. CH. 1049 1. Jan.

II. Exiens quodam tempore beatissimus pater Odilo a Cluniaco celeberrimo loco, devenit ad quemdam sui juris locum, non longe ab eodem monasterio situm, nomine Beforniacum *. More sibi consueto ecclesiam petiit, ut Christo Domino persolveret vota orationum: inde se domum recepit, quæ ipsi ecclesiæ contigua videtur. Accenso autem igne, quia frigus erat, cępit sedendo gelidos artus calefacere. Postmodum vero oculorum orbes hac illacque volvens, conspicit eminus puerum, cujus faciei effigiem pulcra manus superni Opificis decoram effecerat. Interrogat quis esset. Aiunt circumstantes: Servitutis vinculo in vestro, domine, servitio adnexus tenetur. Et sanctus: Quomodo, inquit? Filius est, inquiunt, villici vestri, qui licet videatur decorus adspectu, caret tamen oculorum visu. Tacuit Deifer heros, & animum ad spem reformans, Altitonantis clementiam tacita prece invocat. Et advocans parvulum, damnatis cæcitate oculis signum imprimens dominicæ crucis, quæ natura minus dederat, virtutum Deo cooperante, ilico accommodat. Moxque videntem remittit ad propria ovantem. Amabat enim pueros, non lasciviam sectans, sed ætatis innocentiam pie in illis am plexans .... *talium est enim regnum cælorum*. Quis loquetur magnalia Dei, fratres carissimi? Cernimus namque impleri veridicum dictum Christi: *Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet*. Egit quidem simile opus potens Salvatoris dextera, commorans in carne humana: & nunc eodem insigni miraculo servum suum magnificare dignatus est in nostri temporis ævo, ut facile quis perdiscere queat quanti æstimandus sit qui opere consimili, Domino sæculorum Rege cooperante, meruit sublimari.

*al. Bersoniacum.

Cæco visum obtinet.

Matth. 16, 14.

Johan. 5. 36.

III. Degebat aliquando sanctus Odilo in quodam suo cœnobio, quod nuncupatur Aurea-vallis, loco scilicet religioso, & fratrum illic commanentium sanctitate famoso. Aderat ille primus dies jejuniorum, quæ Domini Pascha præcedunt, in quo & cineris super capita impositio suscipitur, & arduæ incœptio abstinentiæ a fidelibus inchoatur. Dei itaque cultor consuetum morem explere cupiens, cum jam hora diei nona fratres, modico cibo percepto, lectioni vacarent, clam cinere impleto pugillo consedit ad mensam, & cœpit secundum Psalmigraphi dictum, pane simul cum cinere fessum corpus reficere. Innuit vero cuidam fratri, ut sibi aquæ potum deferret, quo imbecilles artus arido edulio sustentaret. Attulit ille quod jusserat. Ut vero applicuit labiis, ecce saporem odor aquæ contulit vini. Substitit ille, & quasi ignarus, iterum fratri ut aquam deferret, innuit manu. Qui miratus, se aquam obtulisse significavit. Tandem evacuato vase, iterum idem aqua plenum detulit Patri. Attigit ille summotenus ore, denuo vinum pro aqua cępit redolere. Vir ergo beatus Dei pietatem erga se persentiscens, humili devotione quod Deus miserat sumere non recusavit. Ecce .... in Cana Galileæ convivantibus de aqua vinum exhibuit. Nunc vero famulo suo sponte se atterere volenti, pallentem lympham in vini saporem convertit. Quali vero cordis jubilo, vel qua mentis fiducia æstimandus est tunc tripudiasse, cum ita de se Deum curare cognovisset? Potuit tunc Psalmistæ verbis concinere: *Dominus sollicitus est mei*, vel sicut alibi dicitur: *Dominus curam habet mei*.

Aqua in vinum versa.

IV. Eo tempore quo HEINRICUS rex ad arcem Romani imperii festinabat, ut de regno ad imperium promoveretur, comitabatur cum eo beatissimus Odilo, & gloriosissimæ Virginis adorandum partum utrique celebraverunt apud Papiam ditissimum Italiæ opidum. Expletis itaque illius diei sacris hymnorum officiis, consedit senior cum fratribus ad mensam ut sumtis ciborum dapibus, amissas revoca-

a Avulso hic in codice nostro S. Germani folio, hiatus, qui interdum occurrunt in Thuaneo usque ad cap. 5. suppleri non potuerunt.

ANN. CH. 1049 1. Jan. vocarent vires. Erant autem discumbentes multi, atque obsequentes non pauci: inter quos quidam fraudis possessor se velle obsequi simulans, captabat oculis quomodo aliquid quiret furari. Cernens igitur mappam operosam super viri Dei mensam, illectus cupiditate letifera anhelabat patrare, quod cupiverat iniqua mente. Postquam ergo exempta est fames epulis, mensæque sunt remotæ; aliis sua curantibus, ille malignus casu repertam mappam subito rapuit, & discessit festinato, gaudens de inventa præda, & ignarus quanta sibi in proximo futura erant membrorum detrimenta. Altera vero die hora competenti apposita mensa, requiritur quod deerat. Orto inter clientes de amissa mappa querelarum murmure, dapsilis Pater hoc parvipendens, Afferte, inquit, aliam, & ne tale aliud ulterius accidat, solliciti estote in posterum......, postmodum beato viro simul cum Rege, malignus ille rem male sublatam detulit in forum venalium rerum; sed distrahi nullo modo potuit, quia hoc ille iniquus possidere non meruit. Semel, bis terque frustra conatus, tandem rubore frontis confusus casam repetit inanis: & ecce divina ultio scelestum facinus in injuriam sui servi perpetratum extemplo vindicat. Subito enim manibus pedibusque arefactis, miser & miserabilis simul cum furto sancti Maioli * defertur, in terram ponitur, mappa vero sursum appenditur. Fit concursus populi, constipatur ecclesia multitudine innumerabili, meritum Odilonis quale sit agnoscitur, & beatus Maiolus ut opem misero ferat omnium votis exoratur. Tandem divina pietas inolitis miserationibus miserum erigit, brachia manusque nativo humore perfundit, bases ejus & plantas consolidat, isque cum omni populo Deum magnificans, ad propria remeat.

Fur divinitus punitur.

** Supple ad ecclesiam.*

V. Alterius etiam furis effera mens simile direptionis damnum supradicto Patri inferre molita est. Morabatur namque jam fatus Pater in denominata Papia civitate, cum ecce in una noctium quidam fur ingressus stabulum equorum, abegit unum, quem præ ceteris perspexerat optimum, & cujus tergo vir beatus sedere solitus erat. Sed quia in eadem urbe non solum homo Dei, verum etiam quæ sui juris erant nota videbantur; veritus ibidem morari, confugit ad Laudense opidum, ut illic de venditione equi cupitum acquireret pretium. Verum quia Deus semper suorum curam gerit, omnium cernentium corda ita obstrusa sunt, ut nullius ad emendum adhiberetur convenientia. Quod cernens ille malivolus, tactus penitudine cordis, & pervidens se nequiter egisse, confestim reddit ad locum suæ fraudis conscium, & mærentibus famulis repræsentat equum fraude subductum. Nuntiatur hoc viro Dei. Agit ille grates summo rerum opifici, & ne quid molestiæ inferatur latroni, imperiosa prece sævientium mitigat voluntates. Non enim erat avidus vindictæ, sed nimia cordis benignitate, bona pro malis semper studebat recompensare. Secundum beati Pauli Apostoli, qui vas electionis dicitur, admonitionem, nulli malum pro malo alicui volebat umquam reddere, sed omnibus in comnibus in commune benefacere.

Item & alius.

VI. Ea tempestate, qua regnum Italiæ quidam nobilis ARDUINUS [a] arripuerat, & ille magnus HEINRICUS, inter ceteros clarissimus, regni monarchiam consentientibus Italiæ Principibus, jam in eodem solo Italico positus affectabat; supradictus Pater transiens per Italiam, devenit ad quamdam aquam, quæ mœnia Papiæ præterfluens, ab australi parte, mutuato a se nomine dat vocari Ticinum. Hanc ergo festinanter transire cupiebat: sed navigium deerat, quo tantæ altitudinis flumen transvadari posset. Confidens itaque de Deo, cui tota mente adhærebat, vocat unum ex famulis, cui nomen Vvolveno, & in nomine Domini jubet eum per alta fluminis haud dubie incedere. Mirum dictu! sed tamen omnia possibilia sunt credenti. Obedivit ilico famulus, & subsequitur post eum dominus, & ita cum omni comitatu absque subsidio cymbæ, sine aliqua læsione, Christo ductore ventum est ad ripam ulteriorem. Impleta est tunc prophetia sancti Abacuc dicentis: *Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum.* Quid vero mirabilius, vel laude dignius videtur? Quondam populus Israeliticus inter divisiones maris per siccum transivit: nunc vero beatus pater Odilo super ipsas undas æquoris viã sulcavit. Sed quia utrumque Dei munus est, de utroque a nobis Deus magnificandus est. Hoc cernentes qui ibi aderant, putaverunt consuetum aquæ tran-

Padum sine cymba transit.

Habac. 3. 15.

[a] De hoc egimus supra pag. 310.

transitum, & assensis equis id tentare conati sunt: sed priusquam prima vestigia sonipedum ripam tangerent, pæne submergerentur, nisi confestim retroacti gradum pressissent. Viso tanto miraculo, unus ex circumstantibus accurrit ad genua sancti viri, orans ut hospitio suæ domus uti dignaretur: cui vir beatus libenter assensum dedit, vergebatur enim jam dies ad occasum. Veniens itaque cum suis ad domum, & caritate illius hominis refectus, dormitum perrexit. In noctis vero medio, jam beato viro soporato, repente ventus adspirans per rimas domus quæ patebant, suo flatu lucernam exstinxit. Expergefactus cubicularius qui ante eum cubitabat, nomine Deodatus, atque exterritus, doluit tenebras irrepsisse, ubi se lucem meminerat reliquisse. Exsilivit a lectulo, & nesciens quo lumen pateret, sumta fidei audacia cœpit Deum orare, dicens: O lumen divinum, qui totum illustras mundum, audi me immeritum *, & per Odilonem tuum depelle ab hac domo horrores tenebrarum. Nec mora, lux ab æthere fusa illum lætitia & securitate, & domum luminis perfudit claritate. Et ne cui ista incredibilia videantur, o viri fideles & Christiani fratres, Creatoris est miranda potentia, qui devotos ejus animos cernens, taliter illum glorificare voluit, ut lux meritorum ipsius per orbis climata diffunderetur.

* al. eod. miserum.

VII.

Memorialis dies divinæ visitationis & humanæ salutis, festivitas videlicet dominicæ Nativitatis appropinquabat, & sanctus Dei Odilo primos dies Adventus Dominici apud Paterniacum, delectabile sibi cœnobium, celebraverat. Inde gressum movens, & per montana paullatim iter faciens, pervenit ad quemdam vicum, nomine Leodium *, ubi conficitur sal, humanorum ciborum condimentum. Festinabat enim pio desiderio beatæ Virginis partum apud Cluniacum, virtutis & religionis habitaculum, celebrare. Advenerat autem domnus PETRUS ab Italia, & in ejus obsequium gradiebatur, in cujus solatio valde pius Pater gratulabatur. Hospitati igitur in prædicto vico, præcepit senior suis, ut essent diluculo parati, & primo mane proficiscerentur, ut diurna itione * peracta, possint attingere ad monasterium sancti *a* Marcelli. Imminebat namque ille dies quartæ feriæ, in qua & sollemne jejuni, & electio Dei Matris in Ecclesia præconatur *b*. Illic ergo cupiebat festivum cælestis oraculi legatum beatæ Virgini directum audire pariter & celebrare. Facto itaque mane carpebant iter, cum jam cælum nubibus prætectum diffunderet terris immensitatem imbrium, impelleretque incommoditates aurarum *c*: sed fortem viri Dei animum a statu sui desiderii hæc aspera revocare nequiverunt. Quinimmo confortabat socios ne animos frangerent, sed viam constanter explerent. Qui enim non patiebatur vinci a voluptate, invictum se præstabat a labore, quia manebat liber ab omni animi perturbatione. Laborioso igitur itinere cum plurimo spatio diei confecto, venerunt ad quoddam flumen, quod ita intumuerat, ut ultra litoris terminum protensum intransmeabile videretur. Comites vero circumcirca discurrentes, & plurima conantes, meabilem transitum minime reperiebant. Tunc Christi famulus spem in Deum ponens, vocat unum ex famulis, nomine Arbaldum. Videtur, inquit, mihi per hanc partem fluminis inesse cursum meandi. Ergo in Dei nomine securus ingredere, & experiendo disce utrum & nos queamus transire. Ille nil moratus, agit imperata, transit flumen, & allabitur ad ripam ulteriorem, & emissa voce clamat, se omnes sequi posse. Et senior: Non, inquit, sed te ad nos oportebit redire. Transvadavit ille iterum interventu Patris, æquoris evadens periculum. Præcede ergo, inquit, nos in nomine Domini. Ad lineam itaque cuncti ingredientes, transierunt gurgitem vastum, aquis usque ad partes femorum irrigati: viro autem Dei, sicut testati sunt qui adfuerunt, neque usque ad corrigiam calciamenti aqua potuit diffundi. Ex infusione itaque aquarum, nimioque algore constricti omnes socii, tandem profunda nocte venerunt ad locum diu flagitatum, eximii martyris Marcelli honore dicatum. Facta oratione petierunt domum, & sedentes circa ignem copiosum, alii se calefacere, pars cœperunt vestes mutare. Quorum gravem laborem cernens dulcissimus Pater incaluit corde, & dictis amicis afflicta pectora mulcet.

* Leon le Saunier.

* ms. diurnatione.

a Hoc monasterium situm est in suburbio Cabilonensi.
b Feria quarta 4. temporum, in hebdomada tertia Adventus, qua scilicet legitur Evangelium *Missus est Angelus Gabriel &c.*
c Alter codex, *impleretque incommoditates aurarum*.

ANN.CH. 1049 1. Januar.

O quondam fortes per multa pericula fratres!
Ne vestra vestris frangatis pectora rebus,
Per varios casus per tot discrimina rerum
Tendimus ad regnum cæli, sedesque beatas.
Durate, & hæc olim meminisse juvabit.

Credite meæ parvitati, beata Dei Mater, ob cujus obsequium convenistis, hujus vestri laboris erit pia remuneratrix. Post hæc cibo sumto fessos artus somni quiete refocillarunt. In crastinum autem completis officiis ecclesiasticis, omnipotentis Dei dono, cibo & lætitia corda fratrum implevit, ac deinde Cluniacum pervenit.

VIII. Luteciæ *a* Parisiorum proximum est monasterium, sancti Dionysii martyris gloriosi corporis honore præclarum, qui locus a Francorum regibus Hugone & Rotberto, viro Dei Odiloni fuerat commissus, ut monachali ordine & doctrina regularis vitæ proveheretur in melius. In quo cœnobio aliquando Deifamulus commanens, vitæ pabulum & salutis haustum facundo ore suis auditoribus ministrabat. Quadragesimale tempus effluxerat, & dies mysticæ cœnæ necnon & salutiferę passionis Christi desierant, cum lux lætitiæ, triumphus videlicet Dominicæ resurrectionis, mundo irradiaret. Esus vero piscium in tanta diei sollemnitate patri fratribusque deerat. Gerebat tunc officium præposituræ senior Ivo, amicabilis homo, qui bene meritum Patris observare & colere studebat, quique valde męstū gestiens animum quod sterilitas aquarum sibi non præberet affluentiam piscium: actitabat enim ut undecumque adquireret ejusmodi edulium, sed quæcumque agitabantur minime ad profectum proficiebant. Divina enim providentia id agebatur, ut in nova festivitate novus hospes gurgitis novo etiam homini, secundum Apostolum spiritu mentis suæ de die in diem renovato, Dei munere mitteretur. Sub ipso itaque magnæ diei crepusculo, completo a fratribus celebriter matutinali officio, prædictus Ivo fidem possidens in Deo, de meritis Patris præsumens, movit gressum ab ecclesia, & ad famulorum tendit habitacula. Piscandi gnaros vocat, multa cum eis conquæritat, super capiendis piscibus multa inculcat, nunc pium Odilonem venisse, nunc diem Dominicæ resurrectionis adesse, nunc fratres melodiarum cantu fatigatos fore. Imperat demum in Christi virtute, ut Sequanam fluvium retibus expetant: Ite, inquit, & meritum Odilonis interpellate, nomenque Christi invocate: credo enim quia non frustrabitur spes vestra. Id sine mora fidissima clientum turba dant fluvio rete: fluvius ex improviso reddit piscem magnitudine enormem, vocabulo sturionem, in quo fluminis gurgite hujus generis piscis vix umquam ferebatur a piscatoribus captus esse. Redeunt ergo onusti qui abierant vacui. Præsentatur novus piscis, quem non prædictus fluvius dare solebat, sed Christi largiflua manus suo servo direxerat. Quod videlicet inopinatum miraculum in tanta admiratione est a sancto patre habitum, ut etiam infantes scholæ, quibus erat invisus & incognitus tantæ enormitatis piscis ad videndum venire præciperet, & ad glorificationem Dei omnipotentis super hoc beneficio seniores cum juvenibus & pueris magis ac magis accenderet. Agitur dies sollemnis pro gloria Dominicæ resurrectionis. Lætantur heroes novitate rei peractæ meritis tanti viri.

Piscis miro modo captus.

Est prope sanctum Dionysium monasteriolum in honore sancti Martini *b* consecratum, & vulgariter ad publicam Stratam dictum: in quo videlicet loco fratres, qui in prædicto sancti Dionysii monasterio causa infirmitatis vel fatigationis manere non possunt, aliquando secedunt. Quadam itaque die vir sanctus fatigatus adveniens, monasterium declinans, causa repausationis illuc divertit, quod agnoscentes illius monasterii majoris procuratores, mittunt sibi quæque necessaria, sed de piscibus, nusquam enim reperiri apud eos valebant, valde parva munuscula. Interea dum vir Domini privatam requiem se putat habere, ecce subito, sicut ad eum semper frequentia monachorum quocumque locorum veniebat, credo duo Abba-

a Hæc usque ad hæc verba *tanti viri* habemus ex unico cod. S. Germani.

b Subsistit hodieque ecclesia S. Dionysii de Strata, vulgo, *saint Denys de l' Estree* ubi visuntur vetustissima sepulcra SS. Dionysii & sociorum. Nulli ibi habitant monachi, quamvis reditus pinguissimi sint, qui a Priore commendatario percipiuntur. Juxta hanc ecclesiam alia habetur parochiali titulo insignita, sub sancti Martini patrocinio.

Abbates cum pluribus monachis accedunt. Quos cum gaudio suscepit, & in longum cum eis sermonem protraxit, atque ad ultimum ut secum pranderent, invitavit. Accedens vero ad coquos & insertores ciborum, inquirit quid haberent, unde suos quos invitaverat hospites reficere posset. At illi cetera quidem utcumque se habere, de piscibus vero pæne nihil esse, quod tantæ multitudini valeret sufficere. Pueri, inquit vir sanctus, illi vestram super hoc sollicitudinem committite, qui de quinque panibus & duobus piscibus quinq; millia hominum valuit satiare;& ita nobis hospitibusque nostris plenissimam refectionem præparate. Hæc dicens abscessit. Illi vero quod jussum fuerat, diligentius ut possunt procurarunt. Quid morer? Ventum est ad mensam, omnes ordinata sede recumbunt. Mira dicturus sum, sicut in veritate testantur qui præsentes fuerunt; dum a coquis pisces ministrantur, & ab insertoribus ad mensam fratribus inferuntnr, ita in manibus comedentium, sive ministrantium illa parvitas piscium vel aliorum ciborum cœpit excrescere, ut abundanter & superabundanter omnes inde haberent, & multa servitoribus remanerent. Tandem finito con vivio: Pueri, inquit vir sanctus, parva promisistis, & multa dedistis. Famem timuistis, & superabundanter refecistis. Tantum videte ut de plenitudine nostræ refectionis vobis aliquid servetis. At illi nimia cordis lætitia exhilarati, respondent: Adhuc, domine, nobis multa supersunt, quæ nobis & aliis, si supervenirent, sufficere possunt. Et si deinceps vestra sanctitas aliqua suadere voluerit, ad credendum in cordibus nostris nulla difficultas erit. Ecce enim contra spem nostræ Pusillanimitatis contigit, quod vestra de Deo præsumens fiducia repromisit *. Ad hæc vir sanctus: Non hæc, inquit, mea fides, sed vestra obedientia, & meritum hospitum nostrorum promeruit, ut quod sumsimus pro caritate, divina operante benedictione, valeret nobis omnibus sufficere. Veruntamen nobis & vobis in illo spes est semper ponenda, apud quem omnia sunt possibilia quæ hominibus sunt impossibilia.

AN. CHR. 1049 1. Jan. Edulia multiplicata.

* al. cod. non diffidit.

IX. Huic etiam non dissimile miraculum alio tempore contigit evenisse. In Romulea urbe, quæ sui magnitudine & formositate, necnon & apostolica dignitate arcem totius retinet orbis, reverendus senior Odilo uno in tempore morabatur. Habebat autem hospitium in monasterio sacræ puerperæ Virginis, quod est situm in Aventino monte a, qui præ ceteris illius urbis montibus ædes decoras habens, & suæ positionis culmen in altum tollens, æstivos fervores aurarum algore tolerabiles reddit, & habilem in se habitationem facit. Ovibus autem spiritualibus intra septa ejusdem cœnobii accubantibus ministrabat vitæ pascua abbas quidam, ARMO nomine, beato viro speciali adnexus amore. Una igitur dierũ veniens domnus Odilo ad mensam interrogat, an tale vinũ in promtu haberet, quod suæ imbecillitati accommodum foret. Intimant hi quibus cura erat commissa, minime hujusmodi habere, quod sibi utile valeret esse. Conversus autem homo Dei ad præfatum abbatem, qui suo lateri assidebat: O, inquit, bone vir, si habes quod possit esse utillimum, confer inde mihi caritativum subsidium. Ille hilari vultu placidoque animo jubet ilico afferri quantum esset suæ voluntati. Tunc Pater: Hoc nostrum vasculum licet videatur exiguum, modo deferatur plenum. Studebat enim in suis semper esse largus, in alienis vero parcus. Allatum est modicum vas mero plenum, præ se ponit; & cœpit more pincernæ illud expendi sibi & Abbati juxta recumbenti, & quamdiu prandium moras habuit, uterque prout libuit hausit. Alii vero fratres, qui erant vegetiores viribus, alterius liquoris utebantur potu, cui tamen non inerat similis saporis gustus. Jam epulæ defecerant, & a mensa surgendum erat, cum illud vas, velut inexhaustum, videbatur adhuc retinere meri pusillum. Tunc veræ pietatis amator blande subridens: Non, inquit, fratres mei, integram caritatem erga vos modo habui. Accepto confestim parvo holo-vitreo infudit merum, & singulis pro benedictione largitur potum. Accidit tunc res stupenda. Cum enim essent fratres fere duodecim, haustis secundum numerum poculis, vinum ilico ultra fluere desivit. Lætantibus vero inter se fratribus, & quod evenerat stupentibus, prudentissimus senior infit: Hospes iste noster uberibus eximiæ dilectionis abundare fecit in exiguo vase vinum præstitæ caritatis. Ita opus per se divinitus factum, alterius religione attestabatur acti-

Vinum multiplicat.

a Ibi educatus fuit sub avunculo suo abbate Hildebrandus, postea Gregorius VII. papa, ut in ejus Vita dicitur.

AN. CHR 1049 1. Janua.

actitatum. Excellebat enim in illo pura humilitas, per quam, ſicut Apoſtolus dicit, omnes ſibi ſuperiores ſeque inferiorem arbitrabatur.

X. * *Turin.* Febricitantem neſciens ſanat.

Inclyta poſt hæc Urbe relicta, incedens per aggerem publicum venit ad Taurinenſe * opidum, ubi quidam patiens ardores febrium per ablutionem manuum ejus orat ſibi dare remedium. Occulte igitur a miniſtris obtentum recipit infirmus ſine mora ſanctitatis beneficium, collaudans æterni Patris unicum Dominum Jeſum-Chriſtum. Sed ne ad aures Patris perveniretur, alto ſilentio ab omnibus occultatur.

XI. Utres miraculo repleti.

Inde ad Alpes Jovinas tendens, jamque arduum iter conſcendens, obviat egenorum turba, quæ tota ſimul ſtrepebat, ut præberet ſtipem neceſſariam. Ilico munificentiſſimus pater juſſit exinaniri utres vino, & egentium dari deſiderio: & ſtatim hoc ſine dilatione perficitur. Non multo poſt aderat competens hora, qua cibi perceptionem exigebat fragilis natura. Diſcumbunt itaque cuncti, & ecce utres vino vacui, repetiuntur ſalubri liquore pleni. Obſtupeſcunt omnes, & pro tanto munere divinæ majeſtati perſolvunt ſollemnes gratiarum actiones.

XII. Auctoris diligentia.

Cum in Pannonia ſimul cum domno abbate HUGONE *a* eſſem, quadam die cum venerabili viro RICHARDO epiſcopo, patris Odilonis nutrito & monacho, cœpi de virtutibus ejuſdem Patris conlocutionem habere, & ego illum, ſi qua noſſet, ut mihi panderet, ſollicitus eram inquirere. Fuit enim ſibi ipſe Epiſcopus valde familiariſſimus, & per multa tempora ſuorum ſecretorum conſcius, itinerisque vel laboris ſocius. Erat vero inter alia mentio de vaſe quodam confracto, & orationibus Patris, ut fertur, conſolidato: unde ego adhuc incertus, ab illo rei veritatem inquirebam ſollicitus. At ille: Recolis, inquit, frater, illam contentionem ALBERICI epiſcopi Cumani *b*, quam habuit cum ODILONE, ſenioris Odilonis nepote, de Abbatia Bremetenſi? Et ego: Recolo certe & bene reminiſcor. Dum illa, inquit, contentio eſſet, quadam die ego & prædictus Epiſcopus in via ſimul pergentes, & de multis ad invicem conloquentes, inter cetera cœpi eum arguere, cur ſupradictam abbatiam injuſte ſibi præſumſiſſet acquirere, cum ſciret illam primum ab imperatore CONRADO traditam eſſe prædicti patris Odilonis ordinationi: & inter alia ei cœpi opponere ſanctitatem viri, & quia multum audiebantur ab illo laudabilia fieri, inter quæ etiam fama erat de redintegratione cujuſdam vaſis vitrei confracti. Hoc inquam me, reſpondit Albericus, melius quam te ſcire fateor; & quia te ex hoc incertum video, ne deinceps ſis dubius, audi veritatem apertius. Et ego: Libenter, inquam, audiam, & diligentius animo recondam. At ille: Quodam tempore, ille tuus ſenior, quem dicis, & abbas *c* ad curiam HEINRICI imperatoris mei ſenioris venerat; & dum ibi maneret, accidit quadam die ut in menſa Imperatoris vas pretioſiſſimum vitreum Alexandrini generis *d* cum pigmentis tritis ante eum poneretur. Ille vero advocans me & LANDULFUM*, poſtea Taurinenſem epiſcopum, præcepit ut ipſum vas cum pulvere pigmentorum ad menſam ſenioris Odilonis deferremus, & ei gratia corporeæ ſalutis daremus. Nos vero, ſicut Imperator juſſerat, vas detulimus, coram Abbate ex parte Cæſaris poſuimus, & ſicut decebat, humiliter inclinavimus. At ille humiliter recipiens, vaſe retento, præcepit nos redire, & tempore conſtituto iterum pro vaſculo repetendo redire. Nobis vero redeuntibus, ſicut humanæ curioſitatis eſt novas & inconſuetas res libenter velle inſpicere, cœperunt inter ſe monachi vas manibus attrectare, alter alteri de manu ad manum tradere: cum ecce de manibus vas labitur, &, ut erat fragile, labendo confringitur. Quod agnoſcens vir Deo amabilis, non leviter contriſtatus ait: Fratres non bene feciſtis, quia pro tali veſtra negligentia, juvenibus clericis, ſub quorum cuſtodia vas a vobis confractum poſitum erat, gratiam Imperatoris fortaſſe abſtuliſtis.

* *mſſ.* Landulfum.

Vas vitreum fractum redintegrat.

a Cod. S. Germani, *domno & ſeniore Hugone abbate.*

b Id eſt Comenſis, qui ſæpius Cumanus dicitur. Nam inter Cumanos in Campania Italica epiſcopos nullus Albericus occurrit. At Albericus Comenſis epiſcopus celebris eſt, qui novam Cathedralem eccleſiam a fundamentis exſtruxit, vetere, quæ erat extra civitatem, monachis Benedictinis attributa, quæ poſtmodum ad Ciſtercienſes tranſiit, ac tandem in commendam tradita nullos nunc habet monachos, teſte Ughello tomo 5. Italiæ ſacræ, ubi ex chronico Novaliacenſi contentionis hic memoratæ hiſtoriam refert De abbatia Bremetenſi, quam nunc Olivetani monachi poſſident, plura idem auctor. Vide & Lubinum in Noticia abbatiarum Italiæ.

c Mſ. S. Germani. *Ille tuus, quem dicis ſenior & dominus abbas.*

d Idem. *Alexandrinum enim &c.*

stulistis: sed ne illis damnum eveniat qui immunes sunt a culpa, accedamus ad ecclesiam, & Domini super hoc imploremus misericordiam. Ad cujus imperium ad ecclesiam concurrunt, psalmis & orationibus incumbunt, & ne nobis inde innocentibus damnum eveniat, unusquisque pro nobis sollicitus exorat. Finita vero oratione, vir sanctus vas sibi confractum præsentari jubet, oculis inspicit, manibus attrectat: & ecce nihil rupturæ vel confractionis recognoscit. Indignatus vero circa monachos: Quid, inquit, vobis, fratres, videbatur? Credo certe visus vester nescio qua caligine detinebatur. Fingebatis fallaciter fracturam vasculi, cum ecce inde nulla conspiciantur signa periculi. Fratres vero hæc videntes, attoniti stupore miraculi, nihil inde audebant loqui. Post hæc tempore constituto, ego cum socio pro vase repetendo venimus; & a bajulo illius requisivimus. Qui advocans me in partem vas reddidit, & ut Imperatori pro magno munere redderem suasit. Quem percunctatus cur talia diceret, per ordinem cuncta quæ acciderant, narravit. Ego vero gratulabundus cum socio redii, Imperatori quæ agnoveram sub silentio retuli, & super hoc miraculo magno illum replevi admirationis gaudio, & insolitę delectationis jubilo. Supra modum enim eum diligebat, illiusque consiliis humiliter adhærebat. De quo etiam talia agnoscens, magis ac magis omni veneratione dignum habebat. Hæc ita mihi Albericus ecclesiæ Cumanæ episcopus in veritate narravit, quæ etiam a pluribus aliis personis vera esse pro certo agnovi. ANN. CH. 1049 1. Jan.

XIV. Retulit mihi etiam domnus RICHARDUS episcopus quamdam visionem, quam & ego quondam audieram, sed tunc animo minime retinebam. Quodam tempore, inquit, vir quidam religiosus de pago Rotenensi * oriundus ab Jerosolymis revertebatur. Transiens autem mare, quod a Sicilia versus Thessalonicam protenditur, pertulit cum pluribus aliis gravissimum ventum in medio positus, qui navim impellens, appulit ad quamdam insulam sive rupem, ubi quidam servus Dei reclusus manebat: ubi aliquamdiu tranquillitatem maris exspectans prædictus vir commoratus, cępit cum illo servo Dei de multis conlocutionem habere. Inquisitus vero a viro Dei unde genus duceret, Aquitanũ se esse respondit. Tunc idem homo Dei sciscitatus est, si quoddam monasterium, quod nominaretur Cluniacum, & Odilonem ejusdem loci Abbatem nosset. At ille respondit: Novi, & bene novi; & hoc quare percuncteris scire cupio. Dicam tibi, inquit, & ut animo recondas quæ audieris admoneo. Vicina loca sunt nobis, ex semetipsis, manifesto Dei judicio, gravissima eructantia ignis incendia, in quibus animæ peccatorum ad tempus statutum diversa luunt supplicia. Sunt vero ad eorum semper renovanda tormenta multitudo dæmonum deputata, qui eorum pœnas de die in diem restaurantes, intolerabiles magis ac magis exaggerant dolores: quos tamen sæpius audivi lamentantes, & non parvam querimoniam facientes, quia orationibus religiosorum hominum, & eleemosynis pauperum, quæ fiunt per diversa loca sanctorum, multotiens per Dei misericordiam ab eorum pœnis liberarentur animæ damnatorum. Inter cetera vero mentionem & maximam querimoniam noveris illos præcipue fecisse de illa Cluniacensi congregatione, & ipsius abbate. Quapropter per Deum te admoneo, si ad tuos cum prosperitate habueris reditum, ut hæc omnia quæ a me audisti nota facias prædictæ congregationi, & ex mea parte denunties, quatenus magis ac magis insistant orationibus, vigiliis & eleemosynis pro requie * animarum in pœnis positarum, ut per hæc gaudium multiplicetur in cælo, & damnum sive luctus inferatur diabolo. Regressus itaque vir prædictus ad patriam, hæc per ordinem sancto Patri & fratribus nuntiare studuit [a]: quod audientes, admirationem non parvam cum maxima cordis lætitia sumserunt, Domino gratias agerunt, orationes orationibus addiderunt, eleemosynas eleemosynis apposuerũt, & pro requie defunctorum instanter laborare studuerunt. Hac igitur occasione sanctus Pater generale propositum per omnia monasteria sua constituit, ut sicut in capite calendarum Novembrium festivitas agitur omnium Sanctorum, ita etiam in sequenti die memoria generaliter ageretur pro requie omnium fidelium animarum; privatim & publice Missæ cum psalmis & eleemosynis celebrarentur, omnibus supervenientibus pauperibus eleemosyna multipliciter daretur: quatenus per hæc jacturam sibi provenire magis ac

* de Rodez.

Orationes Cluniacensium pro defunctis.

* Thuan. redemtione.

Institutio comm. defunctorum.

[a] Cod. S. Germ. *Regresso itaque viro prædicto . . . . fratribus, ac religiosis viris nunciatum est.*

ANN. CH. 1049 1. Jan. XIV.

ac magis doleret adversarius, & e contrario gratularetur sub spe misericordiæ in hoc laborans Christianus.

Cum semper observare visiones & somnia vanissimum sit, tamen plerumque fides adhibenda est his quæ eveniunt divina dispositione, aut manifestatione præteritarum rerum, aut ostensione futurorum. De his habemus tam in veteribus, quam in novis tot exempla, pæne quot volumina. Quapropter huic nostro operi inserere dignum duximus, quamdam visionem memoratu dignam, multis adhuc viventibus luce clarius cognitam, per quam conjicere possumus, quantam apud Deum is, de quo sermo est, adhuc in mundo superstes promeruit gratiam. Præerat quondam Apostolicæ sedi senior BENEDICTUS *a*, in Romana nobilitate præcipuus, prudenti ingenio sollertissimus, & quantum ad mundanum culmen attinet, urbanis causis aptissimus: qui beatum Odilonem clara affectione diligebat & summo studio excolebat; & quoties arcis Romanæ mœniis sui presentiam vir beatus intulisset, larga liberalitate necessitudinum juvamen exhibebat. Hic ergo mortalis vitæ curriculo jam decurso, corpus terræ animam supernæ remisit potestati. Regimen vero sedis Apostolicæ adeptus est JOHANNES, sibi affinis carnis germanitate. Multum tempus effluxerat cum prænominati Præsulis anima, non adepta lucis æternæ consortium, luebat pro commissis pœnale judicium: cum ecce clementis Dei miseratio ad significandum beati Odilonis meritum, manifestare voluit & pœnam illius hominis, & donum suæ immensæ pietatis. Apparuit namque spiritus jam dicti Præsulis in revelatione JOHANNI *b* Portuensi episcopo, & aliis duobus, quorum nomina non recolo, indicans eis quæ circa se gererentur: quia videlicet non splendore lucis, sed pœnarum teneretur in umbris. Monet itaque ut eant ad fratrem, & ocius pio Odiloni legationem dirigat: ipsius enim suffragiis destinavit superna censura illum eripi a tormentis. Recedentibus ergo tenebris, hujus visionis conspectores Papam adeunt, quæ injuncta fuerant sibi edicunt. Talia Præsul audiens, & multum de fratre condolens, rumpit morulas omnes, & pugillarem chartam secundum tenorem visionis descriptam, per prædictum episcopum Johannem beato viro dirigit. Nec mora, fidus legator viam arripiens attigit Papiam, & pertæsus itineris labore, domno PETRO cellæ beati Maioli præposito, quæ revelata vel præcepta sibi fuerant, aperit; eumque oppido exposcit, ut ipse hujus causæ velox internuncius esse studeat. Ille impiger bullatam epistolam sanctissimo Patri transmittit, & contigit divino nutu, ut isdem Dei servus Cluniaco reperiretur. Delatam itaque epistolam perlegens, convocat nobilem monachorum senatum, & seriatim cuncta perorat. Aperit profunda sapientiæ suæ multaque replicat, & ne talis legatio parvipendatur, exorat. Dein præcipit ut libamina precum & dationes eleemosynarum pro generalis Præsulis liberatione sollemniter peragantur. Suscipiunt ergo seniores gratanter onus leve caritatis, publicé & privatim aures pii Conditoris devotis precibus appellant. Nec tantum in eodem cœnobio, sed ubicumq; fratrum cœtus manebat diffusus, præcepto Patris similis persolvitur famulatus. Jam præfixi termini spatium complebatur, cum tot preces & oblationes, atque eleemosynarum largitates aditum divinæ benignitatis penetraverant. Unde & libuit supernæ clementiæ haud dubio relatu id propalare. Erat in Prælibato cœnobio quidam senior, nomine ELDEBERTUS, nobilis carne, nobilior spiritu, ministrans egenis eleemosynæ subsidium, cui talis visio per soporem revelata est. Videbat namque quamdam personam decore conspicuo cum multo agmine candidatorum intrare monasterii claustrum, & usque ad capitulum, ubi domnus Odilo cum sacro senatu residebat, pervenisse, & ad ejusdem Patris genua caput humiliter flexisse. Cumque frater ille requireret, quænam illa fulgida esset persona, didicit domnum Benedictum papam Romanum, primæ sedis episcopum, referentem gratiarum actiones pro sua liberatione, quod domini Odilonis & fratrum interventu immane chaos evasisset, & ad supernam beatitudinem evolasset. His visis expergiscens fra-

Benedictus VIII. papa in purgatorio.

Cluniacensium precibus liberatur.

a Octavus scilicet, cujus frater ac successor fuit Johannes XIX. seu XX. ambo filii Gregorii comitis Tusculani, teste Leone Marsicano in lib. 2. Chronici Casinensis cap. 27. Adi Baronium ad ann. 1024.

b Hanc historiam refert Sigebertus in chronico ad annum 1025. sed cum multis mendis. Id tamen observari velim quod dixerit, pontificem a *pœnis infernalibus* Odilonis interventu fuisse liberatum, quibus verbis nihil aliud quam piaculares purgatorii flammas designare voluit.

frater a somno, & tenaci memoria visa & audita retinens, die relucente cuncta per ordinem narrat. Tripudiat tunc sacer senatus, & cum pio Patre æternæ majestati personant vota jubilationis. Palam constat omnibus quantum venerabilis Odilo de individuæ Trinitatis gratia possit, per quem uterus mortis raptata præda potuit evacuari. AN. CHR 1049 1. Januar.

XV. Tumorem gutturis sanat.

Quodam tempore dum idem vir sanctus apud Paterniacum moraretur, erat ibi quidam puerulus monachus nomine Rodulfus, quem illa satis horrenda infirmitas, quæ in illis regionibus multis accidere solet in gutture, ita deturpaverat, ita dehonestaverat, ita etiam vocem pæne intercluserat, ut in illa parte corporis, non jam species esse gutturis, sed quædam videretur intumescere pestis. Misertus itaque vir Dei tantæ calamitati, puerum ad se evocat, manibus locum tumoris attrectat, signum crucis superimprimit, salutatia quædam verba simul dicit, & sic abire permittit. Mirum in modum ille tumor, sicut in aliis postquam & semel affecerit per dies solet crescere, ita versa vice in isto ex tunc cœpit evanescere, & in pristinam formam deturpatum guttur redire, & usque in præsentem diem optata fruitur sanitate.

XVI.

In locis Jurensibus Nantoatis est monasterium, sancto Patri ad componendum regularis vitæ statum a GISLEBERTO comite traditum. De hoc quadam die egressus, iter agens ad urbem Genevensem, hora jam diei tertia incumbente, transivit fluvium per eadem montana discurrentem. Mulus autem suarum rerum portitor, qui lectulum hominis Dei ferebat simul cum libris, absque ductore transiens, devians a publico vado, per profunda fluminis jam cœperat mergi. Concurrerunt omnes, levatis in altum vocibus, conantes opem ferre pereunti. Animal autem valido conatu ab aqua emersum, ad ripam pervenit, capite protenso. Currens vero unus ex famulis extendit manum, ut capistrum arriperet, sed nequicquam. Mutum namque animal nihil intelligens, iterum retroactum natando pro profunda ad alteram ripam ejectum est, nihil de se dans videndum, præter solum caput. Ecce autem magnanimus heros per plana incedens veniebat. Intuens vero quæ gerebantur, nil mortale sonans, cygneum caput pileo operiens antetulit gressum, cœptumque iter progreditur. Inter alios vero qui hujusmodi fluctuatione agebantur, præcipue senior PETRUS anxie discurrebat, cui sollicitudo disponendarum rerum Patris commissa erat *a*, hic exclamavit cuidam, ut captato ingenio propius accederet, si quoquomodo animal capere posset. Qui nihil moratus, protensa manu capistrum arripiens, forti adnisu educit mulum ab aquis. Concurrunt cuncti, perniciter equis desiliunt, & exonerato saumario perscrutantur erutam ab aquis Patris supellectilem, lectulum scilicet ipsius atque libros. Quæ omnia Deo teste & his qui interfuerunt, ita intacta ab aquis reperta sunt, ut nullum vestigium infusionis in eis appareret. Mirantur cuncti præ gaudio, Deumque magnificant, & tanti viri merita laudibus extollunt. Onerato rursum mulo, ovantes subsequuntur seniorem, & domnus Petrus anticipans ceteros Patri quod acciderat refert. Qui leviter indignans: Quid, inquit, dicis? Num aliquid aquis immersum potest videri non madidum? Confecto itaque itinere, die jam decurso, receperunt se in cujusdam villulæ hospitium. Tunc jussit sibi afferri libros, & cetera quæ de aqua fuerant abstracta, mantilia scilicet ac manutergia: quæ sicut semper ad utilitatem, ita & tunc sine damno aquis reperta sunt madida. Tunc vir benignissimus Deum conlaudans, fratribus sic cœpit loqui: O fratres dilecti, cernitis circa nos miram Dei nostri pietatem? Certe quæ recuperare non possemus, si aquis intingerentur, ea conservavit inlæsa; quæ vero absque damni discrimine poterant intingi, ipsa passus est madida fieri. Ita nihil sibi, sed totum Deo qui in illo & per illum operabatur, fideli corde tribuebat. Excellens enim erat animus, & humana contemnens; nec desiderabat gloriam quasi mercedem rerum gestarum.

Mulus e fluvio mire eductus.

XVII. Caduco morbo laborans sanatur.

Quia vero de Nantoacensi monasterio superius memoriam fecimus, dicendum est nobis etiam quid ibi aliquando contigerit evenire. Quodam tempore cum ibi sanctus Pater advenit, puerum nomine Gerardum reperit, quem illa detestanda infirmitas caducæ passionis ita de die in diem vexabat, ut in eo nec vox, nec

a Cod. Thuan *progreditur. Tunc domnus Petrus qui præsens aderat, exclamavit.*

ANN. CH. 1049 1. Januar.

nec memoria, nec aliqua membrorum officia remanerent, pæne a mortuo jam nihil distaret. Tali calamitate vir Dei compunctus, fratribus ut pro eo Dominum precarentur rogavit; ipse ad sanctum altare Missam celebraturus accedit, ut interesset infirmus præcepit, divinis mysteriis refecit, aquam sanctificatam, ut sibi moris erat, ex calice sancti Maioli bibere compulit. Nec mora, infirmitate fugata salus optata succedit, & usque in diem præsentem in supradicto homine integra perseveravit.

XVIII. Liber in nivibus deperditus.

Gradiebatur aliquando verus Dei amator Odilo per Alpes Jurenses: & subito equus multis oneratus sarcinis lapsus, per devexa montis usque ad profunda vallis inter asperrimos scopulos dilabitur. Ruunt præcipites Alobroges frustra nitentes, & ultra vires aliquid conantes. Tandem post multos animi conatus, reperto equo sano, & aliquanta de sarcinulis, cognoscunt deesse librum Sacramentorum aureis litteris scriptum, cum vitreis vasculis anaglypho opere formatis. Quæ res non parum viri Dei mæstificavit animum, verum cum his quæ repererant, cœpto itinere gradiebantur. Advesperascente autem die, devenerunt ad quamdam cellam sancto Eugendo abbati jure subditam, ubi honorifice a fratribus illic manentibus suscepti, post exhibitam humanitatem quieverunt. Defluebat autem imber copiosus nivibus commixtus; Vir autem Domini intimat fratribus, quæ sibi acciderant, summa exponens prece, ne pigritarentur ad eadem loca scrutanda accedere, si forte auratum librum reperire valerent. Illi vero mente promtissima spondent se exsequi ejus mandata. Quis enim tanti viri precibus non acquiesceret, cui etiam Deus noster plerumque, ut ita dicam, obsequi videbatur. Aurora itaque apparens missos dirigit, dies subsequens ad loca deducit *a*, librum perditum cum vasis requirũt: sed ipso suo labore diutius fatigati sine fructu ad propria redeunt. Erant montes & circũjacentes colles tanta dẽsitate nivium cooperti, ut spes nulla superesse videretur ulterius prædictas res recuperandi. Interjectis itaque fere duobus mensibus, cum jam hiemis asperitas prædictorum montium & collium evanescendo faciem denudaret, & de perditis rebus pæne jam nulla memoria esset, quidam presbyter, nomine Ermendrannus, locum in quo prædictæ res perierant casu adiit, oculorum orbes huc illucque deflexit; & ecce contra spem librum reperit, quem Christi protectio a nimbis & diuturnitate nivis intactum meritis patris Odilonis servavit. Vasa enim sana invenit, quæ Dei nostri pietas ne frangerentur protexit. Tollens itaque ea quæ invenerat, Gauzeranno abbati S. Eugendi consignavit, & postmodum jussione ejusdem prædictus presbyter Odiloni patri dũ ad illas Jurensiũ partes rediret lætus & alacer reddidit: qui quanto gestierit gaudio, ex immensis Deo laudũ fusis præconiis qui vult dinoscere poterit.

Intactus reperitur.

XIX. Aliquando dum transiret per pagum Genovensem & castrum Albiense quidam senior, SIEBODUS nomine, dominus ejusdem castri, ampla persona, non parva potestas, ad eũ accessit. Huic quadam die sub arbore jacenti fortuito casu particula corticis ceciderat in oculo: quæ ita turbaverat, ita corruperat ejusdem mẽbri officium, ut nec expelli, nec aliquod inde remedium invenire posset. Fugerat somnus ab oculis, fastidiebatur cujuscumque generis cibus, nullusque sospitatis inveniebatur locus. Cognoscens itaque vir sanctus causam tanti periculi, & condolens viro sibi satis familiari, seorsum illum accipiens, super locum doloris signum imprimit sanctæ crucis cum insufflatione oris & virtute orationis, spondens se, dum veniret ad hospitium, pro illo sacrificium offerre salutiferæ oblationis. Nec mora, sancto recedente, somnus diu negatus prædictum hominem dormire coegit, evigilansque particulam corticis ab oculo cum quadam lanugine deductam invenit, & præteriti doloris molestiam non sensit. Mox etiã cibum omnino fastiditum requirit, cum desiderio sumit, suæque liberationis causam præ gaudio per internuntium viro Dei apud Silvigiacum *, quo jam pervenerat, innotescit, gratias agit, & deinceps eum in magna veneratione habuit.

Oculus æger sanatus.

* *sic.*

XX. Quodam etiam tempore dum a Roma reverteretur, & Lucas *b* castro hospitaretur,

a Sic codex S. German. At Thuaneus, fere ut Petrus Damiani in altera Vita cap. 13. sic habet. *Ad loca deducit: auratum librum reperiunt, quem Christi protectio a nimbis intactum servaverat: vasa sana inveniunt, qua Dei nostri immensa pietas ne frangerentur, protexerat. Confestim igitur inventa tollentes, repedant ovantes, & ea Patri consignant. qui quanto gestivit gaudio, ex immensis Deo laudum fusis praconiis qui volet dignoscere poterit.*

b Hic designatur Lucæ civitas nobilissima & ducalis in Etruria, vulgo *Lucues*.

retur, cuidam sancti Martini Turonensis canonico, ARCHIMBALDO nomine, letale vulnus in brachio excreverat, quod sibi non jam languorem, sed ipsam mortem pæne interminare videretur. Accedit itaque ad sanctum, & tantæ necessitatis ostendit periculum. At ille quasi hæc se videre dissimulans, latenter propria manu tangit brachium, sanctæ crucis implorat præsidium, & super vulnus ejusdem crucis impressit signaculum: sicque a se dimittit, & ut caute prævideat præcipit. Mirum in modum dum recedit & locum vulneris videre vel tangere voluit, nulla signa præteriti doloris nec invenit, nec sensit. Attonitus vero stupore miraculi ad hominem Dei regreditur, quæ sibi contigerant palam facere voluit. Sed Dei servus ubi hoc prævidit, indignatus valde, illum nec quicquam passum fuisse, nec quid diceret scire, objurgavit. Ita enim timebat rumores hominum, tamquam letale venenum, & quasi pestiferum malum sic fugiebat vanæ laudis appetitum. ANN. CH. 1049 1. Jan.

Cum a quodam tempore apud monasterium suum, quod Volta nominatur, moraretur, & murus ecclesiæ adhuc imperfectus consummaretur, contigit ut quadam die dum ministri operis operi complendo insisterent, deambulatoria ubi stabant, retortis cum quibus ligata erant ex nimia vetustate ruptis, deorsum ruerent, cum quibus cæmentarii ex altitudine muri ad terram ceciderunt, & collisionis membrorum . . . . De cæmentariis sanatis.

XXI. Alio tempore cum ex partibus Ultrajuranis Nantoatis, de quo supra diximus, cum eo advenissemus, quemdam juvenem militem, nomine MAINERIUM, mente captum, a propriis servulis ibi adductum invenimus: qui rejecta militia, omnique cura privata vel publica postposita, huc illucque miser nudus nisi teneretur oberrabat, incognitas voces emittens, sine cibo perseverans, &, ut talibus consuetudo est, nusquam tutam sedem, nullam habebat requiem. Misertus itaque homo Dei tantæ calamitati, & condolens gratissimæ juventuti, cum fratribus in terram ante altare sancti Petri prosternitur, psalmis insistit, patrocinia sanctorum cum letaniis requirit: deinde surgens ad vexatum accedit, aqua sanctificationis aspergit, bibere cogit, & sic recedere permittit. Post hæc sancto recedente, ipse jam non infirmus, sed sanus; non ligatus, sed liber; non coactus, sed voluntarius, Cluniacum usque prosequitur, gratias Deo & illi pro recuperata sanitate reddidit, voto caritatis munera piscium detulit, sicque ad propria rediit. Sequenti etiam anno eum ibidem requisivit, sed non invento, Silviniacum die qua sanctus obiit, & ipse advenit: tristis & mærens ejus exsequiis interfuit, & quia vivo non potuit, defuncto pro sua liberatione iterum atque iterum gratias egit. Insanus curatur.

XXII. Abbas quidam religiosus de Brolio * monasterio, nomine GIRBERTUS, quemdam nepotem habuit militem strenuum, nomine Gauzfredum, qui ex multo tempore officium linguæ amiserat, audiendi tamen efficaciam & prudentis senis memoriam, quemadmodum de Zoe uxore Nicostrati legitur, non mediocriter retinebat. Hic per visionem admonetur, ut ex aqua qua sanctus manus abluebat requireret, & eam bibendo deinceps effectum loquendi recuperaret. Qui mox familiares ministros advocat, utcumque sapit, utcumque valet, quæ volebat manibus innuit, non sine magno tamen labore innotescit: & Silviniacum, quo Sanctus tunc manebat, ad hoc obtinendum pro eo prædictus Girbertus dirigit, suasisque quibusdam viri Dei ministris, fidele furtum perpetratur, aqua latenter manibus ablutis subripitur, sub occasione.... calicis sancti Maioli ab ipso viro Dei signata altera aqua superadditur, & sic infirmo transmittitur. Quam accipiens mutatis prius vestibus in ecclesiam ingreditur, orationi incumbit: deinde cum summa veneratione aquam sumit, & sumendo pristinæ vocis officium mox ad integrum recuperat, loquitur, atque non jam manibus innuit, sed ex ordine quæ viderat verbis enarrat, & Deo gratias pleno ore, plena voce lætus proclamat. * Ebroli. Mutus recipit loquellam.

XXIII. Omnipotens Deus remunerator & glorificator fidelium suorum, se in hac mortali ærumnosaque vita proscire & posse glorificantium per sibi fidelis dilectique famuli patris Odilonis in hacce convalle lacrymarum coram hominibus confitentis & glorificantis merita, inter alia plura præclara prorsus atque memoranda mira-

a In cod. Germ. habetur hoc capitulum quod deest in Thuaneo, sed imperfectum est, avulsis e codice reliquis foliis.

ANN. CH. 1049 ·1. Jan. miraculorum signa, quoddam valde jocundum, atque mirificum virtutis opus, hic etiam eum glorificando, operari est dignatus. De quo ne quisquam, quia illud scripto tradere succedentium memoriæ suscepimus, dubitare queat, habemus & proferimus veracem fidelemque, quæ hoc narrat, personam, ad hoc adstipulandum sic idoneam, ut constet luce clarius, quia is qui hoc refert, & hujus Deo dilecti Patris est monachus, & nomine proprio vocitatur ADRALDUS, atque ipse solus cum alio quodam laico homine hujus tunc rei gestæ fuit conscius. Quodam siquidem tempore isdem vir Odilo rediens a Francia, & Cluniacum totius religionis locum festinanter expetens, eidem jam dicto fratri apud quamdam ecclesiam quæ vocatur Tolonnis *, cui obedientiæ causa præerat, estque juris monasterii quod vocatur Aurea-vallis, commoranti, improvisus & insperatus supervenit. Quidam tamen ex fratribus beatum virum comitantibus, nomine Vvarnerius, ipsum Patrem comitesque parvo præcurrens spatio antecessit, & adveniens patrem Odilonem adesse nuntiavit. Qui jam fatus Adraldus miratus & obstupefactus, primo non credidit, post tristis & mærens, & quia susceptioni ejus non se præparaverat, miserum se clamans expavit. Veruntamen confortatus in Domino resumsit vires & missis circumquaque pueris domus ad quærendum necessaria, instabat, prout angustia temporis permittebat, præparare quæque erant tanti Patris susceptioni congrua. Inter hæc dilectus Deo & hominibus pater Odilo adveniens, ab eodem ipso fratre gaudentes admonendum & jocunde suscipitur, amabiliter & affectuose exosculatur & amplectitur: sed tamen humilis & summissa querela & objurgatio de suo adventu sic insperato minime perdonatur. Sed ad hæc isdem dulcissimus Pater dulci & suavi, ut sibi moris erat, alloquio cœpit & se excusare, & ipsi satisfacere: occasione temporis & loci dicens hoc contigisse, seque illuc nequaquam sumtuosum apparatum quærere. Et quia ipso anno sterilitas vinearum nimis carum reddiderat vinum, ejusque nisi locupletioribus subtraxerat usum; providus & moderatus Pater ne fratrem gravaret, emere se vinum dixit, sed protinus eidem ipse ob hoc non leviter indignatus contradixit. Qua, inquiens, fronte, hoc vos, domine, in domo vestra patiar agere? Ventum itaque ad prandium, & cibis eidem Patri suisque omnibus largissime sufficienterque, prout discreto ordini eorum congruebant, appositis, vinum etiam de parvo singularique & pleno emptu vasculo profertur. At discretissimus Pater monachis scyphos geminari, ceteris vero semel præcepit dari. Sed statuta mensura exceditur, & absque ulla æstimatione cari pretii potus large omnibus præbetur. Postquam autem sumtæ epulæ mensæque sunt remotæ, succedunt grates & laudes caritativæ refectionis a dulcissimi patris Odilonis gratioso atque mellifluo ore. Succedit igitur nox diei, & Pater Odilo inibi laxabat membra quieti. Mane vero facto, inde eum proficiscentem frater Adraldus aliquantulum prosequitur: sed ab illo redire jussus, mox ut domum suam subintravit, vocato dispensatore, jussit eum citius quantum in vasculo remansisset vini diligenter considerare, sibique renuntiare. Is itaque famulus & jussis obtemperans, curiosius vas æstimat, offenditque contra spem, & [quod est dictu mirabile] plenum, quod credebat ex maxima parte exinanitum. Invadit formido hominem, & stupidus de hoc aliquamdiu secum cogitationes versat, sed tamen reversus inventum indicat. Res fratri visa est auditu incredibilis, & hanc referens insanienti similis. Parvitas denique vasis, & numerositas multitudinis illud exhaurientis suadebat valde parum superesse in illo residui liquoris. Attamen itur, & oculorum fideliori ministerio res discutitur, & ita esse deprehenditur. Tunc geminatur stupor mixto timore talia cernenti, quæ nil aliud prius illum dicere submonebant, quam, Mirabilis Deus in sanctis suis. Vere enim mirabilis, vere omnipotens, vere misericors Deus in sanctis suis, qui illorum munda & sincera mente augustissimum sibi palatium statuens, ibi residet, ibi regnat, indeque disponit multa & magna, & ait mirifica prorsus & non imitanda.

* Taulonis.

Multa similia, si notarentur diligentius, de ejus possent describi virtutibus. Multum enim per Dei gratiam in talibus in occulto posuit, quæ numquam ad publicum venire voluit, & maxime in febricitantibus, quibus semper succurrebat calicis sancti Maioli signaculo, dicens talia non suis, sed ejusdem prædicti Patris fieri

meri-

meritis, cum re vera dubium non esset, discipulum in talibus cooperatorem esse magistri virtutibus. ANN. CH 1049 1. Jan.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

ITaque de his quæ dum viveret gessit, pauca de multis diximus, sicut nos ipsi quędam vidimus, & ab idoneis testibus alia etiam vera fuisse pro certo agnovimus: nunc de his quæ post mortē per illum Dominus operatur, sicut veracium testium affirmatione comperimus, quæ possumus, Domino annuente, loquamur. Miracula post mortem S. Odilonis edita.

In fundo Longovernis nominato, Silviniaco prope quatuor miliariis contiguo, erat quædam miserabilis mater, quæ filiam habebat tribus passionibus obnoxiam, insanam videlicet, surdam & mutam. Hæc tertio admonetur in somnis a quadam satis formosa & jocunda persona, ut Silviniacum pergat, filiam secum deducat; sepulcrum senis (se autem ipsum esse dicebat] noviter sepulti requirat, & inter eundum videbit quid sibi contingat. Ter itaque per tres consequentes noctes, sicut diximus, admonita dat fidem verbis, & illo cum filia pergere cœpit. Inter eundum vero, antequam ad locum destinatum venirent, portentum visionis compleri cœpit. Nam quamdam prætereuntes silvam, prædicto loco Silviniaco videlicet, satis contiguam, filia ex multis annis surda & muta: Mater, inquit, mater; hinc audio magnos sonitus tintinnabulorum. Dicebat autem de campanis monasterii quas audiebat. Hic vero cerno simul & audio boves & sonitus collo pendentium cymbalorum. Mater his auditis signa visionis recognoscit, ad sepulcrum usque deducit, pro posse oblationem obtulit, gratias egit, deinde cum filia sana ad propria rediit. CAPUT I. Insana, muta & surda sanatur.

Succedit & huic aliud non dissimile miraculum. Nam de illis vastis Alpibus interioris Aquitaniæ venerunt ad sepulcrum viri Dei duo juvenes, quorum alter erat surdus & mutus, sed ut curaretur ab altero fuerat adductus. Introgressis vero ad sepulcrum, qui sanus erat, ex aqua qua beati Patris membra lota fuerant, dari sibi petiit, & accepta in auribus socii infudit, bibere coegit; & sic ad hospitium (erat enim vesperum) uterque secedit. In crastinnm vero, qui pridem surdus & mutus fuerat, audiens & loquens cum oblatione in manu ad sepulcrum rediit, pro sua liberatione gratias plena voce reddidit, & sic ad propria repedavit. II. Item surdus & mutus.

Sub eodem tempore ex pago Bituricensi quidam mutus advenit, qui, ut postmodum referebat, a septem annis ex toto amiserat efficaciam vocis. Hic etiam ad sepulcrum de misericordia Dei præsumens accedit, ex multis annis, ut prædiximus, perditam loquelam recepit, quid sibi contigisset omnibus enarravit, & lætus recessit. Ad comprobandum vero utrum vera essent an non quæ dixerat, cum illo quidam curiosi curiosum quemdam mittunt, qui diligenter hæc a vicinis & veracibus testibus inquireret. Qui hæc ita esse inveniens, se nobis obtulit assertorem veracem & idoneum testem. III. Item mutus.

In pago Nevernensi & in castro Dizetensi paralysis languor quędam hominem ex una parte totum damnaverat, & sermonis loquelam penitus abstulerat. Vicinorum itaque amicorumque nutu & auxilio ad memoriam sancti Patris accessit, membrorum sanitatem ex integro recepit, linguam ad loquendum dissolutam promeruit, Deo gratias egit, & sic ad propria repedavit. Erat vero pluribus notus, qui hæc ita se habere suis affimant assertionibus. IV Paralyticus.

Ex pago etiam Bituricensi & de castro Bridorensi presbyter quidam mutus ad sepulcrum viri Dei accedit, reddi sibi quod perdiderat humiliter prostratus in oratione petiit: sed dum diutius preces suas differri vidit, domum regredi studuit. At ubi pervenit, mox quod diutius quæsierat accipere meruit: silentium in verba resolvit, & se hæc promeruisse Domini virtute, & patris Odilonis intercessione libera voce narravit. Hoc ita verum esse mercator quidam dives, nomine Salomon, & plures alii fatentur sua assertione. V. Presbyter mutus.

Quidam senex ex toto privatus lumine, cum se deduci faceret a puero ad Patris sanctissimi urnam, antequam attingeret limen ostioli illius cryptæ qua sanctus requiescit, lumen amissum recepit, ductoremque suum jam illuminatus & velox precessit, atque in terram ante sanctum sepulcrum prostratus pro concesso sibi lumine gra- VI. Cæcus.

ANN CH. 1049 ne gratias egit, & gaudens recessit. Erat vero tunc sabbatum ante Ramis-palmarum festum.

1. Januar. VII. Cæca. Ex castello Lucii-montis quædam femina cæca ad limina sancti Patris est adducta: quæ diutius ibi persistens, & in oratione perseverans, dum vidit quæ petebat in longum sibi differri, jam desperata ad propria cupiens regredi, ad sepulcrum iterum accedit, & licentiam redeundi a sancto cœpit cum lacrymis deprecari. Inter hæc verba, profundaque mæsti cordis suspiria, oculi male clausi aperiuntur, lumen ex insperato mox redditur, & ita domum propriorum, non aliorum oculorum intuitu revertitur.

VIII. Item Cæcus. Alius etiam quidam veteranus Turonensis urbis indigena, oculorum privatus lumine, admonitus per visum, ductu cujusdam suæ filiæ sepulcrum sancti Patris studuit invisere: qui veniens ex aqua, qua sancti fuerant membra abluta, quæsivit & accepit, oculis tenebrosis infundi fecit, ut sibi redderetur lumen oravit. Et quia jam nox instabat, inde recedens, hospitium & subsidia victus [erat enim pauper] requisivit, & nusquam invenit. Sine cibo itaque & hospitio totam noctem pernoctavit. In crastinum vero ad sepulcrum festinus rediit, statimque visum recepit, & lætus Deo gratias magnis clamoribus inclamare cœpit. Erat autem ecclesia plena hominibus, præsbyteris & clericis Missam celebrantibus. Ad tale spectaculum omnes cucurrerunt, rei veritatem agnoverunt, cuncti in commune Deum benedixerunt, atque pro tam evidenti manifestoque miraculo simul cum paupere gratias egerunt.

Amens sanatur. In burgo Silviniacensi, quo sanctus requiescit; erat quidam mercator, nomine Rainaldus, qui propter diuturnum & gravissimum languorem penitus memoriam & sensum amiserat. Hunc fratres & parentes ad sepulcrum tanti Patris cœperunt deducere: sed ut signo sanctæ crucis se muniret, vel pectus tunderet, non potuerunt suadere. Venientes itaque ad sancti Patris memoriam, quoddam oblationis munus pro infirmo super sepulcrum offerunt, & censum denominatum omnibus annis vitæ suæ persolvere se promittunt. Hoc itaque pacto, quem adduxerant amentem & insanum, jam memoria valentem & ex integro sanum ad domum reducunt.

X. Languidus vires recipit. In burgo Autisiodorensis civitatis quidam ruricola, nomine Rainaldus, manebat. Hic a renibus deorsum omnem vim membrorum amiserat. Auditis ergo virtutibus signorum quæ fiebant ad sepulcrum tanti Patris, in plaustro se poni fecit, & ad limina sancta a fratribus & uxore duci præcepit. Qui veniens & sepulcrum sancti Patris accedens, ex aqua sæpius dicta dari sibi petiit, languida membra lavit, & ut sibi sanitas redderetur devotus exoravit. Post hæc paullatim dolor a membris abscessit, salus optata redit, & magis magisque de Dei præsumens bonitate, & tanti Patris confidens intercessione, ad propria se reportari fecit. Non multis interjectis diebus non jam vehiculo, sed firmis incedens vestigiis ad limina sancta regreditur, pro reddita sanitate gratias egit, vota obtulit, suæ curationis indicia omnibus manifestavit, & sic ad propria recessit.

XI. Hydropicus sanatur. In Comitatu Flandrensi, & in burgo venerandi patris Otmari, quidam juvenis clericus, nomine Geraldus, manebat, qui hydropico morbo ita affligebatur, ut neque cibum, neque potum sine magno dolore sumere valeret: ita venter intumuerat, ut cutis supra modum extensa pæne rumpi videretur, stare vel sedere sine maximo periculo non valebat, incedere etiam vix poterat. Et quid dicam? omnium membrorum officiis ita carebat, ut melius sibi mortem quam ipsam miserrimam vitam optaret. Hic ergo nutu divino Silviniacum cum magno labore advenit, ad sepulcrum sancti Patris se introduci petiit, ad orationem in terra procubit, se de longe venisse flebili voce conquestus, ut Sanctus sibi miserio opem ferret cum lacrymis rogavit. Nec mora, rivum concreti sanguinis ibidē dum oraret, ab interioribus per os, videntibus cunctis, evomuit: & inde surgens, nutibus & verbis se sanum fore exclamavit. Ostendebat autem, vestimento sursum collecto, rugas cutis prius extensæ, nunc vero inflatione recedente vacuas remansisse. His ita peractis ad propria gaudens repedavit.

XII. Item alius. Jampridem etiam quidam senex vulgaris, ibidem a simili liberatus fuerat morbo.

In extre-

In extremo confinio Augustidunensi Molinis * est castrum, super Aleris * fluvium situm. Ibi quædam juvencula jacebat sub solario ERMENGARDIS nobilissimæ matronæ. Hæc ex multis annis membrorum usum ita perdiderat, ut nec incedere, nisi portaretur, uspiam valeret. Hæc igitur in somnis monita, ut ad memoriam sancti Patris pergeret, a vicario ejusdem matronæ nimiis clamoribus & importunis precibus extorsit, ut se vehiculo imponeret, & Silviniacum deduci faceret. Nec mora dum illo pervenit, & ad sepulcrum sancti accessit, seseque in orationem dedit, membrorum officia redintegrantur, & quæ contracta venerat erigitur, cum ipsa Deo laudes ab omnibus qui eam noverant redduntur. Post hæc regredi illuc unde venerat cœpit, sed nescio quo occulto judicio, ante quam veniret ad extrema villæ, iterum debilitatur. Iterum aliorum manibus ad sepulcrum reportatur, atque iterum Dei Omnipotentis miseratione & patris Odilonis intercessione pristinæ sanitati redditur: sed nequaquam ulterius extra villam egreditur, nec terminum suæ debilitationis denuo transire conatur.

ANN. CH. 1049 1. Januar. XIII. * Moulins. * l'Allier. Contracta erigitur.

XIV. Puella convalescit.

Quidam mercator, nomine Rainaldus, ibidem apud Silviniacum degebat. Hic habebat filiam debilem cruribus, invalidam & ad supplementum doloris ex superiori parte corporis. Hanc itaque ad tumulum sancti Patris deferunt; at ubi delata est, mox se erigere & paullatim incedere cœpit, & tamdiu ibidem stetit, donec ex integro effectum standi vel incedendi promeruit.

XV. Item mulier,

Altera mulier paupercula ibi tunc aderat, similiter ex multo tempore toto corpore debilis, quæ & ipsa eadem die in conspectu multitudinis vigorem obtinuit integræ sanitatis. Sanctorum enim Apostolorum Petri & Pauli festivitas tunc advenerat, & multorum populorum ibidem turba confluxerat. Qui videntes uno eodemque tempore hæc tria supra scripta miracula fieri, repleti sunt stupore vehementi. Fit itaque ingens lætitia, currit per aures cunctorum miraculorum volitans fama. Hominibus promiscui sexus ecclesia completur, diversis & immensis clamoribus concutitur. Psallebant Monachi cum Clericis in jubilo, ad cælum usque populi voces dabant præ gaudio, tantæ novitatis stupefacti miraculo. Christus in sanctis suis semper mirabilis ab omnibus prædicatur, & quantum servus sibi fidelissimus de ejus gratia possit, certis indiciis manifestisque signis declaratur, & cunctorum ore celebratur.

XVI. Captivus evadit.

Quidam miserabilis a quodam perverso homine captus compedibus artatur, & ut diligentius custodiretur arca recluditur, saxorum acervus desuper congeritur, seracula firmantur, & ita miser per longum tempus tenetur. Verum ille captivus in Deo spem retinens, de illis abditis tenebrarum Deum, cui obscura sunt manifesta, supplex exorat, & patrem Odilonem intercessorem advocat, ut se inde ejiciat, & liberum ire concedat. Inter hæc verba suæ petitionis, sentit & audit quamdam personam ad arcam accedere, & se inde ut exeat, inclamare. Mox virtute divina saxorum acervus huc illucque dispergitur, seracula resiliunt, compedes solvuntur: & ita incarceratus liber & absolutus de tenebris ad lucem procedit, gaudensque ad sepulcrum sancti Patris quantocius venit, & quæ sibi contigerant certis indiciis omnibus enarravit.

XVII. Amens fit sanus.

Alius quidam sancti Maioli monachorumque proprius ruricula, nomine Rotbertus, habens uxorem & filios, in amentiam totus versus fuerat. Hunc totis viribus repugnantem filii & parentes violenter ad memoriam sancti Patris adducunt, oblationem pro eo offerunt, & mox mente & corpore salvatum domum reducunt.

ANN. CH. 1049 1. Octob.

HISTORIA DEDICATIONIS

ECCLESIÆ SANCTI REMIGII

APUD REMOS.

Auctore Anselmo ejusdem loci monacho & æquali.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Dedicationis celebritas.

1. *NON semel jam his in Actis de percelebri archimonasterio sancti Remigii apud Remos sermonem fecimus; verum nulla hactenus occasio occurrit, quæ ejus dignitatem adeo commendarit, quam ejus basilicæ Dedicatio, a beato Leone IX. summo Pontifice facta. Nihil omnino prætermisit sanctissimus Papa, ut eam redderet celeberrimam: eo præcipue animo in Gallias accedens, ut summam animi religionem, qua erga beatum Remigium tenebatur, palam coram universo orbe testatam faceret. Unde indicta Synodo, quam in eadem basilica habuit, Episcopos, aliosque utriusque ordinis Primores invitavit, ut ad hanc celebritatem convenirent. Et licet quorumdam malevolorum invidia, Rex Francorum rebellibus comprimendis intentus, huic sollemnitati præsens non adfuerit, tanta tamen ad eam convenit omnium ordinum multitudo, ut vix eam plateæ urbis amplissimæ, & basilicæ frequentes capere potuerint. Huc ex omnibus fere Europæ nationibus homines convenisse, præter alios auctores, Vvibertus archidiaconus, qui beati Pontificis comes individuus fuit, disertis verbis affirmat. Nam præter Italos & Germanos, qui ibi frequentes adfuerunt, sic de aliis populis loquitur libro 2. cap. 4. Vitæ sancti Leonis:* Invitatur, *Leo papa*, ab Herimaro abbate venerandi cœnobii sancti Remorum Pontificis, ad consecrandam ecclesiam in ejus honore constructam: ubi non est dictu facile, quanta multitudo a finibus terræ, Hispanorum, Britannorum, Francorum, Anglorum advenerit ejus invisere præsentiam. In qua præsentia adfuit etiam non modicus cætus Pontificum.

Ab Anselmo descripta.

2. *Hanc sollemnitatem data opera descripsit Anselmus monachus ejusdem cœnobii sancti Remigii, jussu Herimari abbatis, in libello singulari ea de re edito sub titulo Itinerarii papæ Leonis, in quo omnia quæ præsens viderat & audierat singillatim exponit. Hujus auctoris meminit Trithemius libro de scriptoribus ecclesiasticis, quem in Scripturis divinis exercitatissimum fuisse, & alia opuscula præter Itinerarium edidisse scribit. De Itinerario autem sic habet:* Congessit in unum volumen gesta Leonis Papæ IX. per Galliam in Conciliis & conventibus facta; ut notificaret quanta auctoritate Remis, vel in aliis urbibus Synodum celebraverit, quanta industria & subtilitate examinaverit causas ecclesiasticas, quave districtione peccantes correxerit, quomodoque ei virtus divina cooperata sit, &c. *Hæc mutuatus est Trithemius ex Sigeberto, qui eadem omnino verba habet in libro de scriptoribus ecclesiasticis. Ejusdem quoque, post alios auctores vulgatos, meminit Marlotus Tom. 2. Historiæ Remensis, inter viros illustres, qui Remis sub Gervasio archiepiscopo claruerunt. Porro id opusculum jam per partes ferme editum, hic, & quidem integrum ex Remensibus manuscriptis edere visum est, ne tantæ celebritatis, & fortasse omnium majoris quæ in ecclesiarum dedicationibus umquam facta fuerit, descriptio in his Actis desideraretur.*

Alii auctores.

3. *Præter Anselmum alii quoque scriptores basilicæ Remigianæ dedicationem, & concilium ibidem habitum scriptis suis celebrarunt. Vvillelmus Gemmeticensis libro 7. historiæ Normannorum integrum caput 15. ea de re habet, ubi quædam de Ivone Sagiensi episcopo narrat, quæ in Anselmi opusculo relata non sunt; quæ ideo hic visum est proferre.* In illo tempore sanctus Leo Papa Gallias expetiit, ecclesiam sancti Remigii Remensis episcopi consecravit, ejusque corpus in ecclesiam nuper dedicatam transtulit. Tunc Remis idem Papa grande Concilium tenuit, & desides Episcopos vel Abbates acriter redarguit, inter quos, ut dicunt, propter combustionem ecclesiæ Ivoni dixit: Quid fecisti perfide? Qua lege damnari debes, qui matrem tuam cremare ausus es? Eloquens Ivo palam confessus est se quidem malum fecisse, sed ad hoc scelus agendum se graviter coactum fuisse, ne deteriora fierent a scelerosis super filios Ecclesiæ. Deinde pœnitentiam secundum sagacis Papæ jussum accepit, ac de restituenda sancti Gervasii ecclesia operam adhibuit. Igitur Apuliam, & inde Constantinopolim perrexit ..... Reversus autem Sagium, ecclesiam tam magnam cœpit ædificare, &c. *Non tamen malitiose ecclesiam suam incenderat Ivo, ut ex cap. 13. ejusdem libri patet; sed cum ea a seditiosis occupata fuisset, incensæ sunt vicinæ domus, & flante vento incendium adeo exarsit, ut ecclesia quoque simul cum illis cremata fuerit. Meminit ejusdem dedicationis, & concilii ea occasione habiti Ordericus Vitalis libro 5. Historiæ ecclesiasticæ, ubi observat presbyteros ex eo tempore consuetudinem arma deferendi sensim abjecisse.* Tunc, *inquit*, ibidem generale Concilium tenuit, & inter reliqua Ecclesiæ commoda quæ instituit, Presbyteris arma ferre, & conjuges habere prohibuit. Exinde consuetudo letalis paullatim exinanıri cœpit. Arma quidem ferre Presbyteri jam gratanter desiere, sed a pellicibus adhuc nolunt abstinere, nec pudicitiæ inhærere. *Mirum autem est nihil de presbyteris concubinariis haberi inter canones concilii quos Anselmus retulit, nisi forte de iis intelligatur canon adversus incestuosas conjunctiones pro-*

atus

latus. Certum est tamen eo in concilio presbyterorum conjugia proscripta fuisse, quod alii etiam auctores præter Ordericum observarunt. Nam Albericus in Chronico observat, sancti Hugonis Cluniacensis abbatis consilio papam Leonem in Concilio Remensi presbyterorum conjugia prohibuisse. Et quidem Raynaldus abbas Vezeliacensis in vita ejusdem sancti Hugonis scribit, beatum Leonem ob hæreses Simoniacorum & Nicolaitarum a Galliis exstirpandas Remis Synodum celebrasse. *Et in altera ejusdem sancti Vita, quam Hildebertus Episcopus Cenomanensis Pontio abbati Cluniacensi nuncupavit, refertur Leonem nonum Remis* Synodum *celebrasse* generalem, *ac eo jubente, ibi Hugonem habuisse* sanctam & plenam gratiæ orationem, qua & Simoniaci e male comparatis expulsi sunt dignitatibus, & de sacrario Domini fornicatores inhibiti sunt sacerdotes. *De hac autem Hugonis oratione in Remensi Concilio habita loquuntur etiam alii ejus vitæ scriptores, sed nihil quicquam ex ea superest. Ceterum ante hos auctores Hermannus Contractus in chronico suo jam notaverat* Papam Leonem autumnali tempore Synodum magnam Remis cum Galliarum Episcopis habuisse. ANN. CH. 1039 2. Octob.

4. *Sed illustrius est fragmentum libri fundationis monasterii Ramesiensis in Anglia, quam ut a nobis prætermittatur: ex eo quippe discimus papam Leonem, non solum Galliæ, sed etiam aliarum gentium Episcopos ad Concilium Remense convocasse: unde non mirum est, si passim a vetustis auctoribus* Concilium generale *nuncupetur. Fragmentum istud edidit Spelmannus tomo 1. Conciliorum Anglicanorum ad annum* 1049. *ubi sic habetur.* Acta sunt hæc, postquam supra dictus abbas *Ramesiensis* Alsvvinus repatriavit, revertens de magno Concilio quod Remis a Leone Papa anno Verbi incarnati 1049. celebratum est, quo missi fuerant honorabiliter a rege Edvvardo Duduc episcopus *, & ipse Alsvvinus Ramesiæ, & VVlfricus de sancto Augustino abbates, decreta Christianitatis, quæ ibi a sanctis Patribus statuebantur relaturi. Nec silentio prætereundum, quod memoratus abbas Alsvvinus in memorato concilio Remensi tantam in oculis domini Papæ Leonis gratiam invenit, ut ad preces ipsius & instantiam, Ramesensem ecclesiam liberali protectionis Apostolicæ dono privilegiatam, & jura ejus & possessiones, tam habitas tunc, quam in posterum justæ acquisitionis titulo habendas, auctoritate suarum litterarum, contra malignantium infestationem communiret. *Ex hoc autem fragmento discimus nomen Duduci seu Duduconis, qui concilio Remensi cum duobus Abbatibus Anglis mittente Edvvardo Rege adfuit. Hic Duduco inter Vvellenses antistites decimus-quartus numeratur, quam sedem amplius viginti-septem annis tenuit. Porro etsi Rogerius Novedenus in parte priori Annalium referat ab Edvvardo Anglorum rege abbates duos ad Synodum Remensem missos fuisse, nihil tamen habet de Episcopo cum iis misso; observat autem Præfectum* Romæ *aliosque Urbis Primores Leonem in hoc itinere comitatos fuisse. Hæc sunt ejus verba;* Eodem anno, *inquit, id est* 1049. Leo Papa rogatu eximiæ religionis abbatis Herimari, in Franciam venit, habens in comitatu suo Præfectum, & digniores quosque Romuleæ urbis, & sancti Remigii Francorum Apostoli monasterium Remis constitutum maximo cum honore dedicavit; & postmodum in ipsa urbe magnam Synodum Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, sex diebus celebravit; in qua Synodo fuit Aldvvinus Ramesigensis, & Abbas monasterii sancti Augustini, a rege Anglorum Edvvardo illo missus. *Hac in Synodo* divinam religionem nimium tepefactam studiose reparatam fuisse *testatur, qui ei interfuerat Odalricus, præpositus ecclesiæ Remensis, in suo Testamento, quod penes nos ex codice Remensis ecclesiæ ms. habemus.* Etiam Angli. *Vvellensis.

5. *Alii denique auctores Dedicationem ecclesiæ sancti Remigii passim scriptis suis celebrarunt, quos singillatim recensere nimis esset operosum. At hic omittere non licet, ea occasione festum sancti Remigii, quod jam antea Kalendis Octobris celebrabatur, sollemnius exinde evasisse, ex præscripto beati Leonis: qua in re sanctissimus Pontifex antiquam ecclesiæ Franciæ in suum Apostolum religionem, qua fortassis ob bellorum tumultus nonnihil imminuta fuerat, in pristinum vigorem revocavit, data ea de re Bulla, quam Anselmus noster in opusculi sui fine inseruit. Verum cum in plerisque Galliarum locis iterum tepuisset erga sanctissimum antistitem hæc prisca veneratio, rursus excitata est Decreto comitiorum generalium Cleri Gallicani, quod agente piissimo antistite Felice Vialardo Catalaunensium episcopo, Remensis provinciæ legato, die* 17. *mensis Martii anno* 1657. *editum est. Atque inde data sunt, nomine Cleri Gallicani, litteræ ad universos episcopos, quibus innotesceret statutum fuisse, ut in universo Galliarum regno beati Remigii festivitas sub duplici ritu celebris haberetur. Has litteras, simul cum privilegio altaris Remigiani, inferius integras exhibebimus.* Festum sancti Remigii sollemne.

6. *Ceterum non modo beati Remigii festivitas ex Leonis decreto inde sollemnis fuit, verum etiam & ipsum festum Dedicationis scilicet anniversarium, quod præter Martyrologia Remensia, alia etiam externa commemorant. Hoc Ferrarius in catalogo generali omnium sanctorum ad diem secundam Octobris inseruit: sicut & Andreas Saussaius in Martyrologio Gallicano, Hugo Menardus in Benedictino, Buceillinus in Menologio, &c.* Et Dedicationis.

PROLOGUS IN DEDICATIONE
Ecclesiæ beati Remigii Remensis.

1. DILECTIS in Christo fratribus sub beati REMIGII tutela Deo militantibus, subsequentis auctor opusculi magnam incircumscriptæ dulcedinis multitudinem quam timentibus se repromisit Deus. Cum vita nostra super terram tentatio sit, quia vetustatis deprimitur pondere, ad novitatis gaudium suspendi debemus in caritatis celsi-

ANN. CH. 1049 2. Octob.

celsitudine, quam Deus commendavit in nobis, in unigeniti Filii sui humilitate: quapropter ex imperio domini abbatis HERIMARI seriem Dedicationis hujus sanctissimi Patris ecclesiæ silentio non patiar oblitterari. Sed quoniam a beatæ recordationis Papa nono LEONE, Deo auctore, facta est, eo magis dignam litteris tradam pro modulo ingenioli mei. Unde in primis paucis prælibabo, quorum industria constructa fuerit anterior ecclesia, & ex cujus causa jam præ vetustate ruinam minitantis, hæc quæ nunc, Deo propitiante, subsistit, sumsitque exordia. Additur etiam, ut quia ex hujus dedicationis occasione a ministris diaboli multa excitata sunt scandala, & postea ex Synodo ab eodem Papa ibidem celebrata, multa provenerunt utilia. Deinde in fine hujus opusculi subjungam quæ per pretiosum Francorum patronum REMIGIUM aut visu aut auditu didici post ipsam dedicationem facta miracula. Vos autem fratres, quos sinceræ devotionis servorum unanimiter in domo habitare fecit divina... hoc quantulumcumque obsequium fraterna excipite benevolentia: nec in eis tantum venusti cultique sermonis gratiam considerabitis. Unde non vos pigeat hoc aliquando legere, quia licet aurea & argentea vasa in domo Dei vestri habeatis plurima, ex quibus hauritis grandiloquia, & dulcissima sancti Spiritus pocula; tamen interdum hæc, quamvis de fictili vase, vos recreare poterit aqua.

INCIPIT NARRATIO.

Basilica S. Remigii ab Hincmaro dedicata.

2. BAsilica igitur gloriosi confessoris Christi Remigii corpore insignita, quæ usque ad hæc moderna perduravit tempora, Remensium quondam Archiepiscoporum studio inchoata, & a venerabilis memoriæ HINCMARO eorum successore consummata, anno incarnati Verbi octingentesimo quinquagesimo secundo ab ipso est dedicata. Quæ quidem non adeo operosi ædificii solidata est munitione, quoniam barbaræ nationes per id temporis hanc infestantes provinciam, frequenti incursione præfatos Præsules ab hujusmodi præpediebant intentione; unde intra centum quinquaginta & duos annos tanta est attrita vetustate, ut jam ad casum propinquans reparationem sui videretur exigere. Anno vero dominicæ Incarnationis millesimo quinto, post reparationem autem monasticæ religionis per Hugonem pseudo-episcopum inibi factam sexagesimo-secundo, ab ARNULFO archipræsule eidem loco ordinatus est AIRARDUS abbas, post HINCMARUM *a*, præcipuæ bonitatis virum & in cœnobiali strenuum, ordine sextus. Qui Airardus cum sagaci intenderet animo plures dominici gregis pastores sua ætate per Gallias enituisse, qui ecclesias suas ex vetustate in potiorem statum studuerant reformare, deliberavit & ipse operam adhibere in ejus quæ sibi commissa erat renovatione. Quapropter viris, qui architecturæ periti ferebantur, ascitis futuri templi fabricam ex quadris lapidibus erigere cœpit a fundamentis, multo quidem operosiorem illis quam prænotatum est in gallico Regno renovatas, & ambitiosiorem, ideoque sibi & illius ævi hominibus inconsummabilem. Nam ubi per viginti & octo fere annos pastorale officium administravit, senio confectus cœptoque operi finem non imponens vita decessit.

A...m incipit Airardus.

3. Hujus ergo tempore ad beati Remigii tumulum divina virtus se plurimis declaravit miraculis, quorum duo quædam, quæ ego puer conspexi, huic narrationi inserere operæ pretium duxi. Debet enim dilectio vestra veniam dare, si præter ea quæ promisit Prologus aliqua interseram, quæ tamen si sciatis non sit inutile. In villa sancti Dionysii martyris, quæ dicitur Curtis superior *, erat quidam mendicus occulto Dei judicio tantæ calamitatis infortunio pressus, ut pedes illi ambulandi subsidium denegarent, & calcanei ejus retro inflexi natibus quasi naturaliter inhærerent. Unde sicut aliis contractis mos est, non valens sese per terram scabellis ad mendicandum trahere, vehiculo quodam per sancta loca tam petendæ stipis, quam recuperandæ salutis gratia a suo circumducebatur fratre. Qua de re factum est, ut etiam ad sæpe memorandi protectoris nostri Remigii basilicam deduceretur, & in hora qua sacra Missarum sollemnia celebrabantur, ante sanctum altare ab eodem germano suo deportaretur. Cumque jam a ministris illud incorruptum perciperetur epulum, ab illo miserationum indeficienti fonte salutis emanavit donum. Calcanei a posterioribus, quibus impacti erant, in momento cœperunt avelli, eisque ad congruum divino nutu redeuntibus ordinem ad indicium miraculi inde effluxerunt sanguinum rivi. Quæ Dei magnalia fratres qui aderant considerantes, signis pulsatis, operatrici majestati devotas concinunt laudes.

* Conse-vreu.

4. Accrescit devotioni devotio, & omnipotentis virtus dilecti sui Remigii merita reciproco declarat miraculo. Postquam enim super pedes paullatim firmatos idem constitit pauper, ecce scabellulis trahens sese contractus adveniebat alter, qui comperta Dominici operis novitate super invalido, ingressus est properanter, ut & ipse mereretur perfrui recuperatæ sanitatis emolumento. Nec diutius cassa spes properantis exstitit; sed antequam ad sancti perveniat sepulcrum, optata salus adfuit: nervi sub genibus, qui jamdudum retracti diriguerant, extenduntur, officio pedum diu insueto qui acclinis advenerat, se superna gratia erigente nititur, & ante sacros illius artus per cujus interventum sibi salus proveniebat gratias acturus ingreditur. Hæc videns fratrum conventus divinas ingeminat laudes, & qui in vicino positi ea audiunt, ad tam jocundum spectaculum confluunt alacres. Duos inopes paullo ante corruptionis humanæ miseria licet dispari compeditos illic expeditos aspiciunt; inde-

a Is est primus abbas regularis anno 954. electus, cum antea Remenses pontifices, simul archiepiscopi essent & abbates: quod tamen a prima institutione alienum erat. Nam Epiphanius abbas sancti Remigii tempore Ægidii archiepiscopi memoratur a S. Gregorio Turon. lib. 10. Historiæ Franc. cap. 19. De Hincmaro actum est Sæculo superiori ad ann. 967.

indeque Deum in sanctis suis mirabilem collaudantes ad sua læti redeunt. Eorum autem unus, qui majori exemtus erat infortunio, intercessoris sui amore agglutinatus præcipue, usque ad mortem in monasterii obsequiis perseveravit: alter vero pistoribus solatium aliquanto tempore exhibens, tandem discessit. ANN. CH. 1049 2. Octob.

5. His igitur omissis, ut ad propositæ narrationis seriem redeamus, abbati *a* Airardo, ut præfatum est, vita exemto successit THEODERICUS, a VVIDONE Remensi archiepiscopo ibidem ordinatus. Qui cum plurima ecclesiasticæ utilitati profutura decerneret disponere, deliberavit reparationi ecclesiæ suæ, quam suus prædecessor incœperat, manum perfectionis imponere. Verum quia grave nimis & inexplebile sibi illud erat inceptum, deliberatio quoque sua, si id intenderet implere, videbatur non habitura effectum. Quocirca eorum qui inter sibi commissos prudentiores habebantur, & seniorum Remensis provinciæ consilio usus, difficulter aggressus est inchoatum diruere opus: quo pæne diruto, & fundamentis quibusdam relictis, quæ architectis visa sunt necessaria fore futuris ædificiis, divinam domum cœpit faciliori quidem structura, sed non indecentiore construere, ut aspectum adhibentibus facile est cernere. Qua incœpta feliciter anno quinto suæ ordinationis, accensi sunt plures catholici viri fervore divinæ religionis, ut pro facinorum suorum abolitione parentumque suorum, quorum corpora ibi humata erant, requie, pro posse ad id opus condigna subsidia studerent suppeditare. Nonnulli etiam de ecclesiastica familia suum auxilium promta impenderunt benevolentia, suisque plaustris & bobus, tantis incœptis competentia advexerunt onera; sicque fundamentis in quibus locis non erant locatis, & columnis ex diruto priori ædificio competenter dispositis, arcus super eas diligenter voluti consurgere, & basilicæ fabrica inter manus artificum cœpit clarescere. Tunc jam vestibulorum parietibus undique erectis, & interioris templi fastigiis altius elevatis, vetusta ecclesia ab Hincmaro archiepiscopo, ut dictum est, antiquitus dedicata, est eversa funditus; & vilis interim tecti coopertoriolum fabricatum super chorum fratrum, ubi absque inquietudine ventorum & pluviarum divinis possent vacare laudibus. Supra sepulcrum vero beati Remigii crypta constructa est, licet parva, ideoque toto corpori suo incongrua, pulcre tamen columnis & arcubus fulta. Præfatus namque Abbas assiduus hortator assistens, conabatur summopere, quatinus idem opus ad summam perfectionis consurgeret suæ vitæ tempore, maximoque æstuabat desiderio, ut Papa Romano, si quomodo valeret, in Gallias evocato, illud consecrari faceret apostolica benedictione. Quod licet ex affectu piæ voluntatis processerit, divina tamen dispositio hoc differens, ejus successori peragendum reservavit. Nam morte immatura præventus diem clausit extremum, mæroris maximi se diligentibus relinquens infortunium, expletis in regimine monasterii annis undecim, & mensibus octo; qui cum deducta a proavis polleret generositate, morum etiam vigebat eximia nobilitate, sibi reverentiam exhibentibus, se præcipua humilians lenitate, subditos suos & maxime sanctæ religionis amatores devota excolens devotione, quibusque magnis, & minimis affabilis: ideoque quam plurimis Francorum proceribus amabilis, honorem ecclesiæ sibi creditæ pro posse exaltavit, & exaltare voluit. Sed quoniam occasio mortis interveniens effectum piæ voluntatis abstulit, ejusdem loci præpositum, HERIMARUM nomine, adhuc vivens * sibi successorem delegit: ipsum quippe, quod habuerat in desiderio credidit adimpleturum strenue, qui sibi adjutor & cooperator exstiterat ante omnes in præfati operis exsecutione, maximaque suppeditarat subsidia ex reditu villarum suæ commissarum providentiæ.

Tertiam Theodericus.

* *Marl.* juvenem.

6. Hic ergo loco defuncti Patris subrogatus fratrum pæne omnium unanimi sententia, ordinatu memorati Vvidonis Remorum archipræsulis, non diu passus est interruptum pendere memorabile cœptum sui antecessoris; sed primo quidem dexteram basilicæ crucem, maxima ex parte jam inchoatam, & sinistram nihil adhuc præter fundamenta habentem, cum cocleis, quibus ad superiora esset ascensus, fecit edificari. Crypta autem quæ super beati Remigii sepulcrum constructa fuerat, quia, ut superius relatum est, præ parvitate sui, alterius operis incongrua videbatur, dirui, & aliam eminentiorem fecit restitui. Deinde trabibus de saltu, juxta Orbacis monasterium sito, advectis, fastigia ejusdem consequuntur templi, sicque decentissima *b* domus tota apparuit in partibus suis.

Quam perficit Herimarus.

7. Quapropter idem abbas Herimarus cum quibusque sapientibus Remensis provinciæ prudenti cœpit tractare consilio, quatinus eamdem apostolica faciens consecrari benedictione, ut scilicet prædecessoris sui devoto satisfaceret desiderio, cui ut facultas non deesset optata peragendi, oportunitatem temporis obtulit dignatio divinæ dispositionis *c*. Defuncto siquidem Papa Damaso, qui in civitate Brixenorum, quæ est in provincia Hystriæ, fuerat episcopus, & in apostolica sede inthronizatus, triginta solummodo ibi vixerat diebus; Romani, legatione de ejus obitu ad imperatorem HENRICUM directa, petierunt ut ecclesiæ pastore viduatæ ab eo subrogaretur alius. Qui super hoc negotio Episcoporum & Opti-

Eamque a Papa consecrari desiderat.

a Airardus obiit anno 1036. ex Marloto, Theodericus ejus successor 1048. cui successit Herimarus. Horum epitaphia etiamnunc visuntur in monasterio Remigiano, quæ videsis edita apud Marlotum Tomo 1. Metrop. Rem. lib. 3. cap. 14.

b Hanc ecclesiam iterum auxit Petrus abbas, Cellensis vulgo dictus, qui postea Johanni Sarisberiensi Carnutensi episcopo suffectus est. Id a se susceptum testatur in epistola ad Fratres de Monte Dei. Cardinalis Lenuncurtius nonnulla item adjecit, sicque ecclesiæ moles ex variis additamentis in amplissimam basilicam, qualis nunc cernitur, coaluit.

c Hæc fusius referuntur in vita S. Leonis infra ad annum 1054.

ANN. CH. 1049 2. Octob.

matum imperii sui quærens consilium, invenit inter ceteros domnum BRUNONEM Tullensem præsulem ad idem officium subeundum esse idoneum; utpote qui ætatis maturitate, morumque & scientiæ claritudine videbatur conspicuus, sibique sanguinis affinitate proximus. Unde apostolicæ dignitatis ei adjudicata sunt insignia, jussusque ab Augusto, ut ad hæc secundum ecclesiasticas sanctiones suscipienda, Romana inviseret mœnia; sed quia sollemnia imminebant Nativitatis Dominicæ, hæc cum clero, cujus fuerat pastor, disposuit celebrare, eisque celebratis quo erat præceptum abire. Hujus itaque Pontificis notitiam in colloquio, a præfato Imperatore & Francorum Rege, de pacis & amicitiæ confirmandæ gratia, ante non multum tempus habito, memoratus abbas Herimarus fuerat consecutus, a quo etiam promissum acceperat, quod in proximo quadragesimali jejunio beati Remigii sepulcrum absque equi solatio foret expetiturus: quia cum eorumdem Regum aliquando familiaria ab invicem perferens mandata, per contiguam regionum transietit, ipsius sancti locum orationis gratia invisere neglexerit. Quod idem Abbas sagaciter recolens animo, sua dirigens scripta illi suggerit, ut quoniam pro delegato sibi Apostolici primatus officio, Romam ire disponit, si quando ad cognatos fines, certo ecclesiæ revocetur emolumento, non fiat irrita Francorum Apostolo ab eo facta promissio. Mittit vero ei in munere vas ad bibendum idoneum, intus & exterius auro decentissime decoratum, insinuans ei de ipsius sancti ecclesia dedicanda suum cum petitione desiderium. Ad hæc idem Episcopus benigne refert, quia etsi alia nulla se revocet ecclesiæ utilitas, vel pro solo amore sancti Remigii reversurum ad Gallias, & ejus basilicam dedicaturum, si divina annuerit benignitas. Celebratis ergo in sede civitatis Leuchorum duobus dominicæ Nativitatis diebus, in tertio clero suo valefaciens, iter capere Romam ducens aggreditur. Quo perveniens, cum favore totius populi honorabiliter excipitur, apostolicæque dignitatis infulis insignitur, in hypapanti Domini in cathedra beati Petri inthronizatur, & LEO Papa, Romano more, nuncupatur. Hic digne administrans quæ sui sunt officii, instanterque disponens quæque videntur accommoda divinæ religioni, Quadragesimalis temporis explet jejunia, succedentique dominicæ Resurrectionis ibi celebrat sollemnia: quibus elapsis Synodum convocat Episcoporum Italiæ, & ibi quælibet perversa in eorum episcopiis pullulantia aut corrigit, aut hortatur corrigere.

Quod promittit Leo.

Qui in Gallias venit.

8. Aliquanto autem temporis interlabente curriculo, Gallicum revisere solum, tam beato Remigio facta promissio, quam orthodoxæ fidei, in illis partibus adeo tepefactæ, persuadet intentio. Unde a Romanis expetita licentia, per quasdam Latii urbes iter agens, in eis multa disponit ecclesiasticæ honestati congrua, tandemque adit imperatorem Henricum, in regione commorantem Saxonica. Interea memoratus Abbas, desiderii sui compotem se futurum ex ipsius Papæ certus pollicitatione, Regi Francorum Laudunum venienti occurrit in Pentecostes sollemnitate, ejusque consilium & favorem expetit de præfato templo Apostolica consecrando benedictione, monens & postulans, ut his agendis suam præsentiam exhibeat, & Episcopos regnique sui Principes secum interesse faciat: cui idem Rex ad præsens * mente benigna annuit, seque, nisi alicujus impedimenti intercesserit casus, tantæ festivitati affuturum asserit. Ex quo promisso Abbas lætificatus revertitur, indeque Papæ Coloniam Agrippinam cum Imperatore advenienti, in apostolorum Petri & Pauli natalitio fit obvius, a quo adventus sui ad Remense solum, gerendarumque ibi rerum tempus & ordinem investigat diligentius. Ille vero sibi notificans pandit quomodo prius deliberasset, ut octava die ab ipsius sancti festivitate, quæ in Kalendis Octobris habetur celeberrima, illo veniret, & ipsius monasterium dedicans, postea ibidem ex Episcopis Galliæ congregatam Synodum celebraret. Qua sententia mutata, ad eumdem locum in sollemnitate sancti Michaelis Archangeli se venturum, & in ecclesia beatæ Mariæ Remis Missarum sacra in eadem die memorat celebraturum; festum vero gloriosi patris Remigii, pretiosi corporis ejus elevationi, & subsequentem basilicæ consecrationi, ceteros deinde tres Synodi deputat celebrationi. Quibus auditis, ad suum cœnobium rediit Abbas, suaque scripta per Franciam eique contiguas direxit provincias, invitans sanctæ Ecclesiæ fideles, ut ad tanti gaudii participationem concurrant mente promtissima, tam pro amore & veneratione ejusdem Patroni sui, quam ut benedictione muniri mereantur Apostolica. Ceterum Papa Colonia digressus, Tullum in Exaltatione dominicæ crucis venit, indeque circum jacentium regionum Episcopis & Abbatibus litteris suæ auctoritatis mandari præcepit, ut in præfixa die sibi occurrerent, ad Synodum celebrandam in basilica præfati Francorum Apostoli; ut per quem orthodoxæ fidei initiati sunt rudimentis, in ejus præsentia consequerentur reparationem tepefactæ in se divinæ religionis. Hujusmodi mandatis gratulatur pia fidelium devotio, præparans se studiose ad implendum quod ex apostolicæ dignitatis sibi promulgatur edicto.

* al. præsens.

Synodum Remis celebrandam indicit.

Quam invidi impedire nituntur.

9. Venenatus autem serpens, qui ab exordio mundi ad humani generis inhiat præcipitium, tam salutari proposito commenti sui nititur opponere obstaculum. Ad complendam enim perfidiæ suæ voluntatem, quosdam potentes laicos excitat, qui incestis conjugiis operam dando, & aliorum criminum nefariis usibus se implicando, violatores erant honestatis ecclesiasticæ; ideoque verebantur reatuum suorum latebras in lucem prodere. Sed & nonnullos Episcopos & Abbates illis adjungit, qui in ovile dominicum aliunde, non per ostium irruperant, & in ecclesiis suis Catholicorum Patrum sanctionibus contraria quædam pullulare permiserant, quæ condictæ synodi examinatione resecanda manifestari metuebant: ut enim scriptum est: *Omnis qui male agit, odit lucem*, & ideo peccatis suis magis magisque occulationis adhibet obnubilationem. Tantæ itaque perversitatis viri incentoris suis callida sugge-

Johan. 3. 20.

suggestione instructi, Regi Francorum suggerunt regni sui decus adnihilari, si in eo Romani pontificis auctoritatem dominari permitteret; vel si eidem, ut decreverat, occurrens præsentiæ suæ favorem, ad cogendum concilium exhiberet. Addunt etiam quod nullus antecessorum ejus id reperiatur aliquando concessisse, ut ob similem causam in Franciæ urbes ingressus pateret alicui Papæ: his vero agendis pacis & tranquillitatis congrua sunt tempora, regni autem ejus status sit in perturbatione non modica, quibusdam viris potentibus dominationis ejus jugum detrectantibus, terrasque & castella quælibet ab ipsius ditione abalienantibus. Quapropter regiæ dignitati ferunt congruere, utilitati reipublicæ sua sapientia consulere *a*, potius quam synodis intendere; Principes suos & totius exercitus sui potentiam commovere in rebelles, ipsos etiam Episcopos & Abbates, penes quos maxima pars facultatum regni est, censent immunes hujus expeditionis esse non debere. Ante alios Abbatem sancti Remigii, quem quasi de rerum suarum abundantia præsumentem, pro vanæ gloriæ amore, ad monasterium suum consecrandum calumniabantur Romanæ Urbis pontificem evocasse. Hac igitur versipelli persuasione Rex emollitus, & ab honesto proposito ad seductionis devia flexus, Papæ per Silvanectensem mandat episcopum, se suosque Pontifices cum Abbatibus cogi ad comprimendam pervicaciam sibi resistentium, ideoque non posse occurrere ei in præfixo termino ad peragendum Concilium. Unde adventum suum in Franciam in aliud tempus differat, quo, absolutus hujusmodi negotiis, eum debito cum honore suscipiat. Ad hæc Papa remandat, promissionem beato factam Remigio nequire se irritam facere, sed ad Basilicam ejus dedicandam procul dubio venturum, ubi si qui divinæ religionis amatores convenerint, cum eis synodi rationem se fatetur habiturum. Cujus mandati ad Regem relatione perlata, ipse tamen iter in rebelles aggreditur, coacta in unum ingenti exercitus sui militia. Sed & Episcopis & plerisque Abbatibus contra voluntatem suam illo euntibus, illis etiam perversis ecclesiarum rectoribus ad id negotium ultro se ingerentibus, qui ut summi Pastoris Vicarium actus eorum examinare venientem possent effugere, eamdem expeditionem exitiali techna elaboraverant struere. Adducitur cum eis & memoratus Abbas sancti Remigii, mæstus admodum & gemens, quasi non esset visurus effectum desiderii sui. Sed divinæ consolationis ejus mærori non defuit potentia. Vix enim unius diei & dimidii itinere confecto, indulta est ei redeundi licentia: qui reversus celerrime Romanum Antistitem adhuc Tullo remorantem expetit, eumque pro regiis mandatis, jam diu conceptum propositum non permutasse cognoscens, gratulabundus ad monasterium rediit, instanter præparare satagens quæ tanti Patris confluentiumque filiorum sanctæ Ecclesiæ forent necessaria conventui. Jam quippe dierum prope erat terminus, qui supradictæ dispositionis completioni fuerat attributus.

ANN. CH. 1049 2. Octob.

Pontifex cœptis insistens.

10. Denique domnus Papa a Leuchorum urbe digressus, iter ad Remensem ducens urbem arripuit, & in opportunis locis, singulis quibusque noctibus mansione accepta, in vigilia festivitatis sancti Michaelis ad Curmolensem *b* villam venit: cui præfatus Abbas ibidem obvius factus, quæcumque necessarius expetiit usus, illi omnique comitatui ejus affluenter suppeditavit. Die vero sequenti ad sanctum pervenit Remigium, Archiepiscopis tribus comitatus, Trevirensi videlicet, Lugdunensi, Vesontionensi, aliisque viris honorabilibus; inter quos erat Johannes episcopus Portuensis, & Petrus Ecclesiæ Romanæ diaconus, & ipsius Urbis præfectus. Hic protinus conglobatur in unum tota fratrum congregatio, & cum eis * Abbatum, Monachorum, Clericorum, qui jam ex multis confluxerant partibus, innumerosa * concio: ex quibus omnibus in atrio basilicæ disponitur decentissima processio, episcopis tribus, Silvanectensi videlicet, Andegavensi, Nivernensi, longe digestos ordines antecedentibus, textumque Evangelii cum aqua benedicta & aromatum odore ferentibus. Sic ergo dispositi Papam advenientem suscipiunt, cui Ecclesiam introeunti, Responsorium *Lætentur celi*, cum digna modulatione concinunt: & dum ante Altare sanctæ Crucis orat, aliud Responsorium, *Summe Trinitati* videlicet, concinentes finiunt. Progresso autem eo usque ad altare sancti Christophori, & ante venerandi Francorum Apostoli sepulcrum orationem explente, iterum Hymnum *Te Deum laudamus*, consona vocum jubilant vociferatione. Qui tamen in sede sibi decenter apparata paullulum residens, adstantes lætificavit benedictione apostolica: & exinde egressus, ab eisdem psallentium choris cum divinis laudibus deducitur usque ad civitatis *c* mœnia. Cui Remensis clerus cum Archiepiscopo suo, aliisque quibusdam obviam procedens Episcopis, perspicuæ processionis numerosos disponit ordines in atrio *d* sancti Dionysii martyris, ubi ad tanti Pontificis susceptionem competentia concinens cantica, usque ad ecclesiam sanctæ Mariæ illum comitatur cum maximæ jubilationis gloria. Illic vero ante sanctæ crucis, & ejusdem Dei Genitricis altaria, completa oratione, in archiepiscopali aliquantulum resedit sede, Archipræsule Remensi ad ejus dexteram, Trevirensi autem residente ad sinistram. Deinde ministris altaris præparatis, quibusque pro officiorum congruentia, & ipse sacerdotalibus redimitus insignibus processit ad Missarum celebranda sollemnia. Quibus expletis, & adstante populo Apostolica benedictione munito, prædicto Remorum archiepiscopo, sibi suisque necessarios sumtus suppeditante, refectionem percepit in majori palatio juxta ecclesiam sito.

Remos venit.

* *al.* e cunctis.
* *al.* numerosa.

Missam in majori ecclesia celebrat.

a Edit. *reipublica sua sapienter consulere*.
b Vicus est vulgo dictus *Courmeloy*.
c Tunc quippe monasterium S. Remigii extra urbis mœnia erat, nunc a trecentis circiter annis, dilatato urbis pomerio, in eo inclusum.

N.CH. 1049. Octob. 11. Die autem subsequenti, metuens ne præpediretur frequentia circumfluentium populorum, duobus tantum comitatus capellanis, dum nocturnæ a fratribus explerentur vigiliæ ad sanctum remeavit Remigium; factoque sibi balneo, lotus est & tonsus, utpote qui imminentem tanti Patris sollemnitatem in crastino celebraturus, transferre disponebat tam pretiosæ gemmæ venerabile pignus, & præparata sibi quadam domo contigua ecclesiæ, illic secretum remorandi expetiit, quia metuebat ad publicum procedere. Ad sepulcrum enim Sancti, quasi ex toto orbe excita tanta hominum confluebat numerositas, ut introeuntibus spatiosi templi vix sufficeret capacitas. Advolabant enim tam ex vicinis quam ex longinquis regionibus promiscui sexus innumerabiles, effundebat aspera Francia ad honorem gloriosi Apostoli sui villanos, opidanos & cives: sed & Gallia pæne ex omnibus suis partibus huc transmittebat populorum millia. Inter quos accelerabant Episcoporum, Abbatum, Monachorum, Clericorum generosa agmina. Ignobilis nobili, aut inops cedere nesciebat diviti, sed omnes una conglobatim concurrebant intentione devota, bustoque cælestem margaritam continenti dulcia imprimentes oscula, oblationum suarum quisque pro posse offerebant donaria. Qui vero constipatorum violentia repulsi propius accedere non valebant, heu, quantum gementes se desiderii sui effectu privari, de longe projectis muneribus quæ attulerant, quasi lapidibus, Sancti sepulcrum pia devotione obruebant. Est autem ante fores ipsius basilicæ quoddam spatiosum atrium, in quo quotiens densitatem sui perpeti non poterat, frequentia tantorum se explicabat cœtuum, eo ducta aviditate cernendi ipsum beati Petri Vicarium: post beati enim Remigii captatum suffragium, ad hujus summopere inhiabat aspectum. Qui ut magnanimo desiderantium satisfaceret affectui, eminentius solarium domus in qua remorabatur petens, unde & adstantes contueri, & ab eisdem conspici, & loquens possit audiri, Apostolica benedictione eos lætificavit; hisque recedentibus, & aliis subinde atque aliis illud * atrium catervatim replentibus, ter in eadem die, suæ exhortationis monita impertiens salubria, liquido patefecit quæ vitanda, quæque ad salutem animarum suarum sibi forent expetibilia. In eadem denique domo sacra mysteria sibi fecit celebrari, quia non dabatur uspiam locus oportunus ecclesiam introeundi, nec ipsi fratres, præ importunitate plebium, solitum illic pensum divini valebant persolvere officii. Adveniente interea nocte, nec tamen confluentium rarescente, sed magis magisque crebrescente copia, domnus Papa metuens, ne in sacris vigiliis Deo famulantes importunitate plebis præpedirentur exsequi divinæ servitutis sollemnia, tum etiam ne sibi preciosi corporis sancti ipsius transferendi, ecclesiæque dedicandæ inhiberetur copia, delegatis clericis suis, ejusdem loci memorato Abbati spatiositatem templi præcepit penitus evacuari, obseratisque diligenter foribus, omnibus intercludi facultatem introeundi; præcepit etiam ex sua parte hoc populis annunciari, ut ad horam secederent, & absque ulla sui impetus inquietudine sollemnes illius noctis excubias, cum digna devotione, a Deo militantibus celebrari sinerent: se procul dubio die subsequenti eorum desideriis promittit satisfacturum, & thesaurum desiderabilem, quem quærebant, illorum conspectibus expositurum; si vero mandatis detrectarent annuere, infecto negotio, propter quod advenisset, recessurum fore. Quod cum tandem maxima difficultate fuisset obtentum, pleraque tamen numerositas populorum cum copiosis luminaribus deforis excubans, ejusdem pollicitationis præstolaretur effectum, cereorum ubertate quasi multiplici siderum splendore interius irradiata ecclesia, Deo servientium chori in canticis spiritualibus decentissime illius noctis exegerunt spatia.

Altera die redit ad S. Remigium.

* *al.* aliud

Tertia die.

12. Mane autem facto, susceptus est a domno Papa intra ecclesiam sanctus martyr Cornelius, quem cum aliis sanctorum pignoribus Compendienses clerici illo detulerant, pro multis violentiis, quas ecclesia sua patiebatur a quibusdam malefactoribus. Circa horam deinde tertiam, redimitus idem Apostolicus infulis sacerdotalibus, ad gloriosi patris Remigii sepulcrum procedit cum thymiamateriis & crucibus, sociatis sibi Archiepiscopis quatuor, Remensi videlicet, Treverensi, Lugdunensi, Vesontionensi, cum quibusdam aliis, sed & ipsius loci Abbate, domnoque Hugone venerabili patre cœnobii Cluniacensis, & illius ordinis plurimis: cum quibus letania facta, & super sanctum corpus non modica thimiamatum accensa fragrantia, cecinit Responsorium *Dirigatur oratio mea*, quo cum versu expleto, feretrum sancti, ut præparatis instrumentis aptatum ad ferendum redderetur habile, a suo loco paullulum removit, & Antiphonam *Confessor Domini Remigi*, decantavit. At ubi competenter prout res exigebat dispositum fuit, ipse ante alios cum præfatis Archiepiscopis & Abbatibus suppositis humeris illud devote lacrymans extulit, & Responsorium, *Iste est de sublimibus*, inchoavit: cujus vocem subsequentes chori psallentium, ovantes erumpunt in jubilationis tripudium, præque alacritate cordis. O quantorum ora manantium rigavit redundantia fletuum! quantorumve mentes ad tanti Patris captanda suffragia sunt compunctæ in suspiria beatorum gemituum! Tradens autem domnus Papa eumdem pretiosum thesaurum se ultro ingerentium votis, ab inquietudine turbarum secessit in oratorium sanctæ Trinitatis, quod ad meridianam plagam infra ambitum ipsius ecclesiæ decenter constructum erat, Harduini *a* cujusdam loci illius cœnobitæ studio, continens Dominicum sepulcrum eleganter imaginatum, instar illius Jerosolymitani, in quo nostra requievit salvatio. Hoc igitur Treverensem archiepiscopum in sui præsentia eadem die consecrare fecit, ex consensu præfati Remorum archipræsulis, multorum ibi sanctorum collocatis reliquiis. Denique monasterii foribus patefactis, ubi illa cælestis gemma desideran-

Defert corpus sancti Remigii.

a Hic sub Ludovico Pio imperatore floruit, de quo vide Frodoardum lib. 2. Historiæ Rem. cap. 19. & Marlotum Tomo 1. Metropol. Rem. lib. 3. cap. 2.

rantium populorum est exposita obtutibus. Tum vero cerneres promiscuum vulgus præ nimia exsultatione manibus plaudere, innumeros in divinas laudes gratulabunda vociferatione erumpere, potentes, impotentes, nobiles, ignobiles, quemque pro suis viribus summopere niti, ut tam optata gaudia propius mereretur contingere. Magna fides, magno procul dubio remuneranda præmio, quæ ne tanti reddatur expers emolumenti, nec imminentis mortis revocatur periculo. Quidam enim præ nimia sui desiderii festinatione præcipites, dum inter constipatos cuneos corruunt, non valentes resurgere, suffocati & conculcati intereunt. Rapitur & jactatur potius quam portatur pretiosi corporis theca, tot millium undique propellente frequentia, velut navis æquoreorum fluctuum hac & illac agitata violentia: nunc hi, nunc illi extorquendo sibi felicia vindicant dona; & ut paucis multa concludantur, nec longis ambagibus legentium deficiat intentio, toto interstitio quod civitatem & castellum ipsius sancti interjacet, tam jocunda agitatur contentio. Adest Remensis clerus cum civium multitudine, Apostolum suum ad propriæ urbis mœnia elaborat devehere, quem vix ab hujuscemodi impetus densitate avulsum, sanctæ Dei-Genitricis infert ecclesiæ *a*, ut cui vivens in corpore dignis laboribus vitæ præsentis multa comparaverat commoda, catholicæque religionis competentia addiderat insignia, huic vel unius noctis morula exsultationem simul & sanctificationem suorum ossium exhiberet præsentia. Collocato ergo eo super sanctæ Crucis altare, Archiepiscopus Vesontionensis ad altare beatæ Mariæ procedens, Missarum sollemnia cum eodem clero de ipsius gloriosi Patris celebravit festivitate. His autem expletis, dum concurrentium devotio magis & magis agglomeratur, diei interea elapso curriculo, nox subsequitur; cujus tamen caligine basilicæ illius adyta nullo modo fiunt obscura. Tot gratulabundi conventus, suum quodammodo diem præferentia, undique micant luminaria. Monachi ibidem circa patronum suum lætis invigilant excubiis, & matutinalem explent cursum cum duodecim Lectionibus & Responsoriis suis. Post quos easdem Vigilias sollemniter peragendas Canonici suscipiunt, & cum novem Lectionibus matutinorum officia consummantes, usque ad lucem protrahunt. Qui facto mane Primam, Tertiam, Missamque cum Sexta hora, ante solita decantantes tempora, venerabile corpus cum divinis laudibus efferunt a beatæ Dei Genitricis ecclesia. Quod in circuitu civitatis cum jocunditate deportantes, congruas stationes per præfixa faciunt spatia. Cumque ad eum locum ventum esset, ubi quondam fuerat porta, antiquo Patens nuncupata vocabulo, per quam idem sanctus hostem humani generis in eadem urbe visibilibus ignium debacchantem exterminiis, adhuc in carne vivens orationibus expulit; illic eosdem pretiosos artus deponunt, & ipsius miraculi memoriam digna devotione, & canticis spiritualibus agunt. Ad cujus facti memoriale ibidem basilica moderno est constructa tempore, quam quidam servus Dei *b*, CONSTANTIUS nomine, suis impensis eleganter composuit, & Dei famulos ad ejus obsequium, quot potuit, dum viveret aggregavit, & in honore sanctæ Mariæ Magdalenæ, sanctique Remigii consecrari fecit.

ANN. CH 1039 2. Octob.

Defertur S. corpus ad ecclesiam Cathedralem.

13. Cum itaque agitur illa circuitio extra civitatis mœnia, domnus Papa, convocatis Episcopis intra dedicandi monasterii abdita, singulis singula ad consecrandum delegavit altaria. Remensem vero archiepiscopum ternam circuitionem, cum crucibus & sanctorum reliquiis, secundum ecclesiasticum ordinem, exterius constituit agere, ibique consecrationis officium adimplere: ipse vero cum sibi necessariis remanens interius, divini tabernaculi sanctificationem strenue diligenterque exsequitur. Postquam igitur eo deventum est, ubi secundum orthodoxorum Patrum decreta, pignora sanctorum, & sacra quæque debent intra dedicatam ecclesiam recipi; præfati Canonici, ut dictum est, deportato corpore beati Remigii per gyrum urbis, & castelli, eique adjacentis municipii, pervenerunt cum eo usque ad portas monasterii, ubi tot millium excreverat frequentia, ut præ eorum densitate eidem glorioso Patri domum sibi præparatam introeundi intercluderetur licentia. Ipse namque Papa easdem januas vetuerat reserari, ne impetus cum eodem sancto irruentium, & sibi discrimini, & impedimento cœptæ dedicationis foret consummationi. Quocirca aliquod diverticulum quo valeat intromitti perquiritur, tandemque vix a turbarum inquietudine abstractus, per fenestram quæ est super sanctæ Trinitatis oratorium demittitur: quem domnus Apostolicus, cum maxima devotione & canticis spiritualibus receptum, non ad præsens in proprio loco reposuit, sed super principale altare, quod in honore apostolorum Petri & Pauli, Clementisque & Christophori martyrum, & beati Remigii consecrarat, collocavit. Et cujus rei gratia hoc facere decreverit, dignam memoria rationis sententiam subintulit: videlicet, ut evidens & conspicuus omnibus appareret oculis in celebranda synodo, in qua, si quis erroneus aliquid frivolum, vel ecclesiasticæ religioni adversum adserere præsumeret, erga hunc vir Dei illius virtutis potentiam per sui corporis præsentiam exhiberet, quam adhuc in mundo vivens erga Arianum hæreticum exhibuit, cui in conventu episcoporum Catholicæ fidei lucem nebulosi dogmatis umbra obnubilare molienti, ad adventum suum, divina virtute officium vocis extorsit: sed paullo post cum humili satisfactione reatum suum agnoscentem, animæ corporisque eumdem sanitate donatum, ad filios adoptionis transtulit. Quæ perorantis Papæ intentio ex superno instinctu procedens, effectu nullo modo caruit, velut hoc opusculum loco suo declarabit. Hac ergo de causa sic locato beati Remigii corpore,

Ecclesia consecratur.

a Ea est metropolitana beatæ Mariæ ecclesia, quam compluribus prædiis ditaverat sanctus Antistes.

b De hoc Constantio canonico vide Chronicon Virdunense Hugonis abbatis Flaviniacensis, ubi multis laudibus effertur. Ejus hortatu S. Hugo in ipso concilio orationem habuit contra Simoniacos & presbyteros fornicarios, ut in ejusdem S. Hugonis Vita habetur. Ceterum ecclesia quam ædificavit, hodie obtinent Milites Melitenses; in cujus porta majori superest vetus inscriptio tempore fundationis posita.

ANN. CH. 1049 2. Octob.

* al. numerosis.

pore, universis *agminibus episcoporum, Abbatum, Monachorum, Clericorum, per choros decentissime dispositis, Missarum sollemnia idem Pontifex ex Dedicationis celebravit festivitate: lectoque Evangelio, pulpitum conscendens exhortationis sermonem fecit ad circumstantem populum, qui plurimus, monasterii, ut dictum est, foribus obseratis, per fenestras irrumpendo sibi fecerat aditum: ad quem multa ex ipsius templi sanctificatione concionatus utilia, diem illam celebrem esse præcepit per Remensis episcopii confinia, anathematis pœna damnans illos omnes, qui ad eumdem locum hujus sollemnitatis gratia per singulos annos confluentibus, vel inde redeuntibus, alicujus impedimenti irrogarent incommoda. Constituit etiam, ut ad altare, quod, ut præfatum est, in honore apostolorum Petri & Pauli, Clementis & Christophori martyrum, gloriosique confessoris Remigii consecraverat, non indiscrete a quibusque, sicut hactenus, sacro-sancta mysteria agerentur, sed secundum morem Romanæ ecclesiæ, septem tantummodo sacerdotes, qui in illa congregatione digniores haberentur, ad hoc officium deputarentur, soli Remensi archiepiscopo, ipsiusque cœnobii Abbati, ibidem Missas agendi potestate collata, & cui idem abbas daret licentiam, certe interdum rationis exigente gratia; necnon clero Remensi bis in anno, feria scilicet secunda paschalis festi, & vigilia Ascensionis Dominicæ, quando sollemnes illic stationes ex antiqua faciunt traditione. Hæc decreta ne aliquando irrita fierent antiquitate temporis, litteris mandari *a*, easque signari sigillo suæ præcepit auctoritatis. Deinde memoratum populum, secundum institutionis ejus verba publicam de peccatis suis confessionem agentem, absolvit, explicitisque divinis officiis Apostolica benedictione sanctificans illum dimisit. Pontifices autem, cœnobiorumque Rectores, & ceteros sacri Ordinis ministros, qui ibi aderant, ad eumdem locum crastino jussit reverti, ut cum illis haberet rationem, quam condixerat, Synodi.

Privilegium altaris sancti Remigii.

PRIMA DIES SYNODI.

Synodus in eadem basilica habetur.

Remensis Archiepiscopi primatus in Gallia.

14. Die vero altera, quæ est quinto Nonas Octobris, congregati sunt in memorata basilica, Episcopi videlicet numero viginti, cum quinquaginta fere Abbatibus, & aliis ecclesiastici ordinis complurimis. Ubi statim vetus querela inter Remensis & Treverensis archiepiscopi clericos est renovata: his adstruentibus quia Remensis Primas *b* esset in Gallia, ideoque illi dispositio competeret Synodica: e contra vero illi archiepiscopo Treverensi eamdem dignitatem conabantur adscribere, primamque sedem post Romanæ ecclesiæ præsulem in celebrando concilio adquirere. Domnus autem Papa non arbitratus opportunum tempus, quo his rationibus imponi valeret congruus finis, sed potius metuens hujusmodi controversiam prorumpere ad scandalum contentionis; in modum coronæ sedilia Episcoporum disponi, & in medio eorum suæ sedis suggestum præcepit locari, cujus ordinationis modum ex arbitrio Remensis archipræsulis sanxit administrari; qui convocatis Archidiaconis, & quibusque cleri sui præcipuis, cum eorum consilio, in modum, ut dictum, est coronæ, pontificum sedilia, & in medio ejus apostolicæ sedis apparari fecit insignia. His ita dispositis, domnus Papa sacerdotalibus quasi ad celebrandam Missam infulis redimitus, processit, ex oratorio sanctæ Trinitatis cum cruce & Evangelii libro, antecedentibus eum sacri ordinis ministris, sexque alii coram eo procedentes, ante sanctum altare ex integro cantaverunt Antiphonam *Exaudi nos Domine*: qua expleta cum psalmo, & *Gloria*, archiepiscopus Treverensis letaniam fecit, eaque finita, conventum Diaconus, ut ad Deum preces effunderet, admonuit, & sic tempori congruentem domno Apostolico orationem dicente, lectum est Evangelium, *Dixit Simoni Petro Jesus: Si peccaverit in te frater tuus*. Post hæc consederunt omnes, ordine quo Remensis archipræsul disposuit, domnus quidem Papa in medio, ut dictum est, chori, verso vultu ad sepulcrum beati Remigii, ante oculos autem ejus, ad orientalem plagam, * Remensis in dextera, * Treverensis vero in parte resedit sinistra. Post Remensem deinde secundum subnotatum ordinem resederunt Beroldus Suessionensis, Drogo Morinensis, * Rollandus Silvanectensis, Adalbero Mettensis; ad meridianam autem plagam, Aylenardus archiepiscopus Lugdunensis, Hugo Lingonensis, Joffridus Constantiensis, Ivo Sagensis, Herbertus Lisoiensis, Hugo Bajogacensis, Hugo Avringensis, Theodericus Virdunensis; ad septemtrionalem vero plagam, Hugo Archiepiscopus Vesontionensis, Hugo Nivernensis, Eusebius Andegavensis, Pudicus *c* Nannetensis, *d* Episcopus Anglorum,

Synodi dispositio.

* VVido.
* Eberhardus.
* al. Frollandus.

a Hanc bullam habes infra. Porro idem Pontifex simile privilegium concessit Altari majoris ecclesiæ Coloniensis, ubi septem illi presbyteri appellantur *Cardinales*, quod & a Remigianis nostris observatur. Hæc autem rerum dispositio a Pontifice ordinata hodieque in basilica Remigiana servatur religiose.

b Remensem ecclesiam *omnium regni ecclesiarum caput* appellat Gerbertus. Earum *matrem* appellat Carolus rex. Alii aliis verbis insignes sedis beati Remigii, Regum & gentis nostræ Apostoli & patroni, prærogativas expresserunt. Remensis Archiepiscopi esse totius Galliæ episcopos ad concilium convocare scribit Manasses in epistola ad Gregorium VII. papam: quem *diadema regni &c.* possidere fatetur Yvo Carnotensis. Unde ex S. Bernardo, coronam regii capiti, quod singulis festis tunc fieri solebat, ubique Galliarum in ecclesiis quibuscumque imponebat ex sedis suæ privilegio. Duæ cruces eum semper præcedebant, ex veteri Remensis ecclesiæ Rituali. Primatum Remensi ecclesiæ in universas Gallias a beato Petro collatum fuisse scribit Fulco Hincmari successor, quam dignitatem alii ad S. Remigii vicariatum Apostolicum malunt referre. Hodie Remensis antistes S. sedis Apostolicæ legatus-natus & Galliarum Belgicarum Primas nuncupatur, & inter regni proceres Primi Franciæ Ducis ac Patris titulo ac prærogativis gaudet.

c Mirum est Sammarthanos hunc Judicum in Episcoporum Namnetensium catalogo omisisse, de quo tamen præter Anselmum nostrum alii quoque scripserunt. Vide quæ de illo ex Chronico ecclesiæ Namnetensis refert Petrus *Ledaub* in Historia Britaniæ cap. 22. ubi eum Gualterii Episcopi filium dicit. Idem habetur infra num. 16.

d Duduco scilicet episcopus VVellensis, ut in observationibus præviis annotavimus.

rum, & Johannes Portuensis. Post quorum terga in modum similiter coronæ resederunt Abbates hoc ordine: domnus scilicet Abbas sancti Remigii Herimarus, domnus Hugo Cluniacensis, Sigefridus Gorziensis, Folco Corbiensis, Robertus Prumiensis, Rainaldus sancti Medardi, Girvinus sancti Richarii, Godfridus Verzelliacensis, Arnoldus Pultariensis, Rodulfus Mosomensis, Oylardus Cathalaunensis, Milo Dervensis, Norgaudus Altvillarensis, Albertus sancti Theoderici, Stephanus sancti Urbani, VVlfricus sancti Augustini Cantuariensis, *a* Alvvinus sancti Benedicti de terra Anglorum; deinde ceteri qui, ut superius relatum est, simul fuerunt numero fere quinquaginta. Quibus ita residentibus, imperato silentio, ex præcepto domni Papæ surrexit Petrus sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconus, expedito sermone proponens de quibus in eadem Synodo sermo esset habendus. De multis videlicet illicitis, quæ contra Canonum instituta in Gallicis finibus exercebantur: id est, de simoniaca hæresi, de ministeriis ecclesiasticis, & altaribus quæ a laicis tenebantur, de pravis consuetudinibus quæ ab eis in atriis ecclesiarum accipiebantur, de incestis conjugiis, & eis qui legitimas relinquentes uxores, adulterinis iterum nuptiis implicabantur, de monachis & clericis a sancto proposito & habitu recedentibus, item de clericis mundiali militiæ studentibus, de rapinis, pauperumque injustis captionibus, de Sodomitico vitio & quibusdam hæresibus, quæ in eisdem pullulaverant partibus. Quibus propositis admonuit omnes qui aderant, ut inde secum prudenti deliberatione tractarent consilium, quæ cum opportuno adjutorio domno Papæ præberent, quomodo hæc zizania divinæ segetis semen suffocantia exstirpari valerent. Post hæc ad Episcopos converso sermone, commonuit illos sub anathemate Apostolicæ auctoritatis, ut si quis eorum per simoniacam hæresim ad sacros ordines pervenisset, vel præmio quemlibet ad eamdem dignitatem promovisset, publica confessione patefaceret. Primus ergo Trevirensis archiepiscopus ad hæc verba surrexit, seque nec aliquid dedisse, vel promisisse pro adepto episcopatu, neque alicui sacros ordines vendidisse respondit. Deinde Lugdunensis & Vesontionensis surgentes ab hujuscemodi culpa professi sunt se esse immunes. Tunc præfatus diaconus ad Remensem archiepiscopum se convertit, & quid de his ex quibus a ceteris facta fuerat purgatio ediceret, requisivit. At ille surgens inducias petiit usque in crastinum, dicens se privatim velle loqui ad domnum Apostolicum; cumque datæ fuissent, ceteri omnes surrexerunt in ordine, secundum verba priorum purgantes se ab hujuscemodi suspicione, quatuor tantummodo exceptis, Lingonensi scilicet, Nivernensi, Constantiensi, Namnetensi; quorum causa eo die ad discutiendum relicta, Diaconus sermonis cursum ad Abbates qui aderant vertit, eosque ne forte & ipsi in ovile dominicum aliunde, non per ostium introissent, confiteri ammonuit. Primus sancti Remigii abbas Herimarus surrexit, seque ab hujuscemodi culpa congrua responsione purgavit; deinde domnus Hugo Cluniacensis subsecutus, hanc purgationis suæ rationem subintulit, dicens: Pro adipiscendo abbatiæ honore, Deo teste, nihil dedi, vel promisi, quod quidem caro voluit, sed mens & ratio repugnavit. Post hunc se quidam congrue excusare studuerunt .... alii vero nihil respondentes, reatum suum occulere, quam patefacere maluerunt. Tunc Lingonensis episcopus surgens, super Abbate Pultariensi diœcesaneo suo plurimum est conquestus, quod videlicet in fœtore luxuriæ vivens, pluribus flagitiis inserviebat; beato quoque Petro, ejusque Vicario, Romanæ scilicet ecclesiæ Pontifici, cujus abbatia illa erat, debitum censum quotannis persolvere detrectaverat; & inde excommunicatus Missarum sacramenta celebrare præsumserat, excommunicationique adhuc subjacens eidem Synodo intererat. Qui discussus, nec ab objectis se valens expurgare criminibus, ab honoris sui est dignitate depositus. His ita diffinitis, edictum est sub anathemate auctoritatis Apostolicæ, ut si quis assidentium, quempiam universalis Ecclesiæ Primatem præter Romanæ sedis Antistitem esse assereret, ibidem publica satisfactione patefaceret. Cumque ad hæc universi reticerent, lectis sententiis super hac re olim promulgatis ab orthodoxis Patribus, declaratum est quod solus Romanæ sedis Pontifex universalis Ecclesiæ Primas esset & Apostolicus. Post hæc domnus Papa sub excommunicatione prohibuit, ne quis absque sui licentia recederet, antequam tertia lux consummaretur in celebratione Concilii; sicque jam nocte propinquante conventum dimisit.

ANN. CH. 1049 2. Octob.

Quid in ea tractandum?

Hugonis Cluniacensis humilitas.

SECUNDA DIES SYNODI.

15. Sequenti autem die ad memoratam basilicam cum Abbatibus & clero convenientibus Episcopis, domnus Papa cum quibusdam eorum secessit in oratorium sanctæ Trinitatis, ubi dum cum eo confessionis suæ privatum colloquium Remensis habuisset archiepiscopus, & de ecclesiasticæ religionis profectu tractatum esset diutius, eo ordine quo & transacta die, Apostolicus inde processit, dictaque Antiphona, & letania facta a Treverense archipræsule, Evangelium, *Omnis arbor bona*, Diaconus legit. Universis deinde suo loco residentibus, Remensem Archiepiscopum ut de simoniaca hæresi, de qua hesternas obtinuerat inducias, rationem redderet, præfatus admonuit Cancellarius impetens etiam eum de multis quæ se, fama vulgante, comperisse asserebat criminibus. Ad hæc Archiepiscopus surgens, ut sibi consiliandi facultas concederetur expetiit: qua impetrata, Vesontionensem, Suessionensem, Andegavensem, Nivernensem, Silvanectensem, Morinensem Episcopos convocans, cum eis mysterium habuit consilii sui; indeque reversus, ut causam suam Silvanectensis peroraret, a domno Papa obtinuit. Surgens autem episcopus Silvanectensis, eumdem Archiepiscopum respondit non esse reum simoniacæ heresis. His auditis, Apostolicus præce-

Agitur de Remensi archiepiscopo

a Alvvinus abbas Ramesiensis in agro Huntidonensi, cujus cœnobii ecclesiam in honorem B. M. omnium SS. V. & S. Benedicti consecrarunt S. Dunstanus archiepiscopus Cantuariensis, & S. Osvvaldus Eboracensis, an. 974.

ANN. CH. 1049 2. Octob.

præcepit, ut hæc ita esse sacramento probaret Archiepiscopus, mandans etiam recitari sententiam, qua Maximum Salonitanum episcopum, ex simili culpa notatum, pari modo se inde purgare beatus Papa sanxit Gregorius. At ille canonicas inducias inde postulavit, seque post earum expletionem, quod ratio purgationis posceret, peracturum spopondit. Quibus ei concessis, statutum est, ut medio Aprili mense Concilio *a*, quod Romæ celebrandum erat, interesset. Cetera vero quæ ei objecta sunt, quia legitimi accusatoris videbantur delatione carere, decretum est ad præsens indiscussa remanere. Sic igitur hujusmodi diffinito negotio, super abbatia Dervensi domnus Papa conquestus est, quia Tullensi subtracta fuerat episcopio, & hanc ad ipsius ecclesiæ pertinere possessionem, per privilegiorum, quæ inde habebat, demonstravit recitationem: e contra Remensis archiepiscopus abbatiam illam respondit sui juris potius esse, & antiquioribus privilegiis ecclesiæ suæ se testificari valere. Papa vero, quia in præsenti non erant eadem scripta ex quorum lectione valeret hæc controversia finiri, jussit ea interim in archivis Remensis ecclesiæ perquisita, in crastino in medium afferri. Tunc Turonenses clerici per Lugdunensem Archiepiscopum querelam intulerunt super *b* Dolensi episcopo Britanniæ, qui se cum septem suffraganeis a Turonensi archiepiscopio subtraxerat, sibique Archipræsulis nomen contra fas vindicaverat. Qui statim ex auctoritate Apostolica vocatus est ad Concilium, quod, ut præfatum est, medio mense Aprili, Romæ erat celebrandum, ut ibi rationis hujus agitaretur judicium. Post hæc memoratus Diaconus in episcopum Lingonensem invehitur, eumque episcopalem dignitatem per simoniacam hæresim obtinuisse, sacros ordines vendidisse, bellica arma contra fas ferendo homicidia perpetrasse, alieni matrimonii jura violasse, in clericos suos tyrannidem exercuisse, Sodomitico etiam flagitio pollutum esse criminatur. Quibus verbis fidem præbebant plurimi delatores qui aderant, inter quos quidam clericus asseruit, quod sibi adhuc laico conjugem suam violenter abstulerat, & post perpetratum cum ea adulterium, monacham fecerat. Affuit & Presbyter quidam, se ab eodem episcopo conquerens captum, & satellitum ejus fuisse potestati traditum, qui eum multis suppliciis excruciantes, quod scelestius est, clavis acutissimis genitalia ejus confixerant, talique violentia ab eo decem libras denariorum extorserant. His auditis, Episcopus consiliandi licentiam petit. qua impetrata, Archiepiscopos Vesontionensem & Lugdunensem accersit, eisque credens arcanum consilii sui, petit ut sibi sint causidici: sed qui cum tantis flagitiis foret implicitus, in oculis alterius magis quam in suis trabem videns, fratrem quamvis culpabilem in hesterna Synodo criminatus fuerat, ejusque ad damnationem & ipse merito damnandus aspiraverat, non solum se ab objectis nequit excusare criminibus, sed etiam ejus causidico, ne ad sui defensionem quicquam proferre valeat, linguæ munus * adimitur divinitus. Vesontionensis quippe episcopus, dum susceptum ejus negotium perorare, & ad excusationem criminosi incongrua quædam decerneret proponere, insperato sibi suffragium vocis divino sensit denegari numine. Procul dubio Magnus pater Remigius ob hoc ipsum, ut prædictum est, ante conspectum Synodi expositus, a beatæ fidei Papa etiam hic ejusdem virtutis enituit potentia, quam olim, dum adhuc peregrinaretur in terris, Ariani illius exinanivit molimina. Tunc enim hæreticum adversus catholicam fidem blasphemias deliberantem garrire, ne conata perageret, sed potius resipiscendo fidelis fieret, silentio condemnavit; nunc autem virum, licet fidelem, ne sceleratum defendendo delinqueret, usu loquendi privavit. Et revera divinæ sublimitatis incomprehensibilis virtus in utroque hoc facto mirabiliter enituit, quæ & ibi gloriosæ animæ, licet corporei adhuc involucris septæ, tantum potestatis contulit, & quanta eam jam beatificaverit gloria, nunc circa ejus exanime corpus patenter ostendit. Postquam ergo præfatus Vesontionensis episcopus a suo conatu tali miraculo se prohiberi cognovit, Lugdunensi ut sui vice fratris causam peroraret innuit. Qui surgens ait eumdem Lingonensem episcopum confiteri, quod sacros ordines vendiderit, & memoratam pecuniam ab illo presbytero extorserit, sed suppliciis quibus asserebat eum excruciari non fecerit, cetera vero quæ sibi fuerant objecta hunc penitus denegare asseruit. His dictis, domnus Papa videns eadem die non posse ad plenum hujusmodi negotium ventilari, jam enim nox instabat, quod in canonibus de sacrorum ordinum venditoribus sit decretum, jussit tantummodo recitari; lectaque sententia ad præceptum ejus ex Concilio Calcedonensi, capitulo videlicet secundo, soluta est Synodus, dilato usque in crastinum hujus rationis judicio.

De Abbatia Dervensi.

De episcopo Dolensi.

De Hugone Lingonensi.

* al. motus.

Episcopus Vesontionensis divinitus obmutescit.

TERTIA DIES SYNODI.

16. Mane autem facto iterum ad eumdem locum Episcopi convenere cum Abbatibus & ceteris Ecclesiæ ordinibus, ad quos domno Papa procedente, non est cantata Antiphona, *Exaudi nos Domine*, sicut heri & nudiustertius, sed ad ejus adventum Clerus decentissime cecinit hymnum, *Veni creator Spiritus*. Quo completo cum Antiphona de sancto Remigio, Letania facta est a Vesontionensi Archiepiscopo, post quam de Spiritu-sancto collectam dixit domnus Apostolicus, sicque lectum est Evangelium, *Ego sum pastor bonus*. Cumque universi consueto resedissent ordine, supradictus Romanæ ecclesiæ Diaconus ait, consequens esse, ubi hesterna synodus fuerat terminata, ibi rationis suæ iteraret initia, a Lingonensis videli-

Iterum tractatur causa Episc. Lingonensis.

a VVido sedem suam usque ad mortem retinuit, quæ contigit anno 1055. sepultusque est in ecclesia S. Remigii.

b Hanc controversiam, quæ tot sæculis agitata fuerat, finivit tandem Innocentius III. Papa, celebri decreto, quo Dolensis & alii Britanniæ minoris Episcopi Turonensi Metropolitano asserti sunt. Hujus controversiæ Acta a nostro Edmundo Martene recens typis edita sunt in nova Collectione veterum scriptorum.

videlicet episcopi causa. Qui requisitus & a synodica examinatione se subduxisse repertus, ex parte Dei & beati Petri Apostolorum principis, ejusque Vicarii qui præsens aderat, ab eodem Diacono tertio est vocatus. Directi sunt etiam episcopi Silvanectensis & Andegavensis ad illius hospitium, ut si forte eum ibi reperirent, revocarent ad Concilium. Qui dum imperata accelerant peragere, ipsius Referendarii allocutio fit ad illos, qui nondum se a simoniaca hæresi debita purgaverant responsione. At Nivernensis episcopus surgens, pro suo episcopio plurimum pecuniæ confessus est a parentibus datum fuisse, se tamen ignorante, eoque adepto, nonnulla ecclesiasticæ religioni contraria commisisse: unde asserebat divinæ ultionis vindictam pertimescere. Ideoque, si domno Papæ & præsenti conventui dignum videretur, idem officium velle dimittere, potius quam in ejus retentione animam suam pessumdare. quæ ubi dixit, pastorale pedum ante pedes ipsis Apostolici posuit. Ille vero tanti viri flexus devotione, favente synodo, eumdem, quod absque consensu suo eadem pecunia data fuerit, sacramento comprobare fecit, sicque illi per aliud pedum ministerium episcopale reddidit. Interea allatum est coram privilegium Remensis ecclesiæ de abbatia Dervensi, ex cujus lectione comprobatum est eam pertinere ad jus Remensis Archiepiscopi. Redeuntes denique qui missi fuerant ad revocandum Lingonensem episcopum, nuntiaverunt eum facinorum suorum metuentem discussionem fugæ arripuisse præsidium. Tunc ex præcepto ipsius Papæ, lectæ sunt sententiæ super hujuscemodi re promulgatæ ab orthodoxis Patribus: sicque universi Concilii judicio, excommunicationis est pœna damnatus *a*. Quod audiens Archiepiscopus Vesontionensis surrexit, & quomodo pridie eumdem reum excusare nitens, ex divina virtute per beati Remigii merita silentio condemnatus sit, patefecit coram eodem conventu, satis devote veniam petens, quod ejusdem miraculi novitatem eo usque negligenter celarit. Hic ex pia devotione, & alacritate cordis, domnus Papa in lacrymas compunctus, sic ait: ADHUC VIVIT BEATUS REMIGIUS. Tunc ex præcepto ejus omnes surrexerunt & cum eo ante ejusdem sancti sepulcrum prostrati, Antiphonam *Sancte Remigi*, ex integro devotissime cecinerunt. Post hæc surgens Constantiensis episcopus confessus est, se ignorante, a quodam fratre suo emtum sibi episcopium fuisse. Quod cum rescisset, ne contra fas ordinationem illam susciperet, voluisse aufugere: sed ab eodem violenter captum, episcopali contra voluntatem suam dignitate esse donatum. Quod sacramento comprobare jussus, nec renuens, sic judicatus est simoniacæ hæresis non incurrisse facinus. Accedens denique Namnetensis, confessus est genitorem suum Episcopum fuisse suæ civitatis, & in ejus vita donum episcopii se percepisse, mortuoque illi subrogatum per largitionem pecuniæ. Quapropter judicio synodi, sublato anulo & pastorali pedo, privatus est pontificali ministerio, condonato ei, intervenientibus Episcopis, tantummodo presbyteratus officio. Eorum igitur causa tali modo determinata, commonuit domnus Papa Archiepiscopos qui erant in præsentia, ut si quem suffraganeorum suorum simoniacæ pestis esse reum scirent, coram omnibus notificare non renuerent. Quibus id omnino se scire denegantibus, habitus est sermo de episcopis, qui invitati ad eamdem synodum venire noluerant, nec aliquod inde suæ excusationis scriptum illo transmiserant. Unde competentibus ad hæc Patrum recitatis sententiis, pœna damnati sunt excommunicationis, cum omnibus illis, qui ipsius Papæ formidantes adventum, hac de re profecti erant in expeditionem Regis. Nominatim vero Senonensis archiepiscopus, Belvacensis, & Ambianensis episcopus; sed & abbas sancti Medardi, quia absque licentia recesserat a conventu Concilii. Excommunicatus est etiam sancti Jacobi archiepiscopus Galliciensis, quia contra fas sibi vendicaret culmen Apostolici nominis. Post hæc petentibus iis qui sanctæ religionis amatores ibi aderant, plurima sanctorum Patum decreta, quæ jam per incuriam pro nihilo habebantur, præceptó suæ auctoritatis renovavit; & multa quæ in Gallicana ecclesia exercebantur illicita, ne fierent ulterius, sub anathemate prohibuit, videlicet,

ANN. CH. 1049 2. Octob.

Nivernensi episc. causa agitur.

Et abbatiæ Derventis.

Hugo Lingonensis excommunicatur.

Et Namnetensis deponitur.

Qui ad Synodum venire renuerant excommunicati.

Antiqui canones confirmati.

Ne quis sine electione cleri & populi ad regimen ecclesiasticum proveheretur.

Ne *b* quis sacros Ordines, aut ministeria ecclesiastica, vel altaria emeret, aut venderet: & si quis Clericorum quidlibet eorum emisset, id cum digna satisfactione suo Episcopo redderet.

Ne quis laicorum Ecclesiasticum ministerium, vel altaria teneret, nec Episcoporum quilibet consentiret *c*.

Ne quis in atriis Ecclesiarum, præter Episcopum & ejus ministrum, quaslibet consuetudines exigere præsumeret.

Ne quis pro sepultura vel baptismo, sive pro Eucharistia, aut infirmorum visitatione quicquam exigeret.

Ne quis Clericorum arma militaria gestaret, aut mundanæ militiæ deserviret.

Ne quis Clericus vel laicus usuras exerceret.

Ne quis Monachus vel clericus a suo gradu apostataret.

Ne quis cum aliquibus sacri Ordinis iter agentibus violentiam ullam inferre auderet.

Ne quis pauperes homines rapinis vel captionibus vexaret.

Ne quis incestuosæ conjunctioni se copularet.

Ne quis legitima uxore derelicta, aliam duceret.

Et quia

a De ejus pœnitentia & morte vide vitam S. Leonis lib. 2. cap. 4. infra ad annum 1054.
b Hunc canonem nonnulli in duos partiuntur ad hæc verba: *Et si quis clericorum, &c.*
c Mss. Remig. *consentirent*. Baron. *episcoporum quibus consentirent*, vel *quis iis consentiret*.

ANN. CH. 1049 2. Octob. Et quia novi hæretici in Gallicanis partibus emerserant, eos excommunicavit, illis additis, qui ab eis aliquod munus vel servitium acciperent, aut quodlibet defensionis patrocinium illis impenderent.

* Engelrai. Pari modo damnavit & sodomitas. Excommunicavit etiam Comites Angelrai *, & Eustacium propter incestum, & Hugonem de Braina, quia legitimam uxorem dimiserat, & aliam sibi in matrimonio sociaverat. Interdixit & Balduino Comiti Flandrensi, ne filiam suam Vvillelmo Normano nuptui daret, & ei ne eam acciperet. Vocavit etiam Comitem Tetbaldum, quoniam suam dimiserat uxorem; vocavit & Gozfridum Andegavensem usque ad synodum futuram Moguntiæ, ibi excommunicandum, nisi relaxaret quem captum tenebat domnum Gervasium, qui tunc erat præsul sedis Cenomannicæ; postea vero ab ejusdem tyranni potestate exemtus, Vvidone Archiepiscopo defuncto, a Rege Francorum Henrico subrogatus est a ad regimen Remensis ecclesiæ. Excommunicavit denique illos, de quibus proclamationem fecerant Compendienses clerici, propter quorum injustitiam illuc detulerant corpus sancti martyris Cornelii; eos quoque, qui ab eadem synodo redeuntibus aliquid inferrent impedimenti. Privilegium autem quod fecerat sancto Remigio, ibidem in conspectu omnium recitatum confirmavit, & constituit omni tempore, sicut scriptum continebatur, inviolabiliter conservari, sicque data benedictione Concilium solvit.

Papa refert corpus sancti Remigii. 17. Hujusmodi ergo ordine beati patris Remigii devotus Romanæ sedis Pontifex quartam celebravit Translationem, & feliciter sexto Nonas Octobris consummavit divinæ domus sanctificationem: quam etiam, ut declaratum est, trium dierum continuatione, insignivit celebratione synodi, millesimo & quadragesimo nono anno felicissimæ incarnationis Domini nostri Jesu Christi. Quapropter ut deliberaverat, ex divina dispositione compos effectus desiderii sui, die subsequenti post expletionem synodicam, venit in Capitulum * fratrum, seque eis innotuit suum velle accelerare reditum: unde spiritualibus illos demulcens colloquiis, societatem eorum & devote petiit, & accepit, suamque eis humiliter petentibus ipse largitus est, & prostratos ad publicam confessionem absolvit, & ex ordine omnes deosculatos Apostolica benedictione sanctificavit. Post hæc egressus, Episcopos & Abbates ceterosque ecclesiastici ordinis qui nondum recesserant convocavit, & cum eis ecclesiam ingressus, Missarum sollemnia celebrari fecit: quibus expletis, ad sancti sepulcrum quod, ut dictum est, super altare sancti Christophori, post basilicæ dedicationem collocaverat, cum humili devotione accessit, ibique oratione completa, illud suppositis humeris devote inde extulit, & in statione sibi decenter apparata, cum divinis laudibus reposuit: ubi iterum atque iterum cum lacrymis se prosternens, tandem in viam suam exiit, & usque ad Castelli aditum comitatus cum canticis spiritualibus a fratribus, & innumeroso * conventu populi, omnibus valedicens recessit. Recedens autem inde ad sui laboris recompensationem retulit fructum magnæ mercedis, in arcano scilicet devoti pectoris ignem præcipuæ dilectionis, quo ab illo tempore erga eumdem gloriosum patrem Remigium magnopere dinoscitur flagrasse, ut idem ipse fatetur in quadam epistola directa postmodum episcopis Franciæ, quam suo loco in subsequentibus curabimus ponere. Ex qua gratia etiam alterius gratiæ adeptus est emolumentum, cum ei divina virtus, de quibusdam, qui ei impedimentum advenienti in Gallias conati erant inferre, ultionem præstitit, per ipsius sancti, cui fuerat famulatus, meritum. Nam, ut multos prætermittamus qui ei fuere contrarii, Gibuinus Laudunensis Episcopus, & Hugo de Braina-castello, qui inter ejus derogatores quasi signiferi exstiterunt, eodem anno ignominiosa morte vitam finierunt. Ille enim, quia exitialem technam, ut Apostolicam devitaret præsentiam Regi suggessit, & hanc maxima parte cleri sui devote expetente, ipse a sua sede longe aufugit, nec Dominici corporis Viatico, a militia sua sanctificatus, nec ab eodem clero suo consolatione visitationis in extremis refocillatus, divino judicio extra fines episcopii sui solus obiit quasi peregrinus. Alter vero, quia caput Ministri Christi se abscissurum fuerat minitatus, ore sacrilego quo impia verba protulerat, hostilis gladii abscisione est mutilatus.

* ms. capitolium.

* al. numeroso.

18. Dignum est ad posterorum memoriam aliud miraculum supradictis addere, quod divina potentia in manibus hujus Pontificis operata est, ex ea qua erga Patronum nostrum flagrabat devotione. Anno enim secundo post expletionem eorum quæ præmissa sunt, cum Romæ moraretur, casu accidente per pincernæ incuriam, vas illud fractum est quod sibi datum esse a præfato abbate Herimaro in primordiis hujus opusculi memoratum est: quod ubi pro certo agnovit, aliquantum graviter tulit: licet enim multa haberet pluris pretii, præ ceteris tamen illud diligebat, quia in initio Apostolatus sui, ex parte sancti Remigii sibi missum asserebat, ideoque ad bibendum supra cetera quæ erant in obsequio ejus, illi delectabilius esse solebat. Dum ergo cum spiritualibus quibusdam viris qui ei præsentes erant, placido, ut semper erat, vultu, de eodem damno conquereretur, & aurifex peritus reficiendi hujusmodi fracturam ab eo perquiri præciperetur; quidam eorum alludentes, seria & alacri responsione dixerunt, quod sanctus hic, in cujus illud tantopere amplectebatur devotione, tanti esset apud Deum meriti, eut idem vas integrum sua reformaret intercessione. At ille nihil se inde diffidere cum spitituali jocunditate respondens, ejusque virtutes multiplici sermone exaggerans, vas fractum sibi deferri præcepit. Quo delato, avulsam inde particulam suo loco reposuit, & quasi aurifici ad reficiendum reservaretur, signum tamen crucis ut fertur ei caute imprimens recondi jussit: quod in crastino velut causa reficiendi coram delatum, ita operatione divina integrum est inventum, ut nullum in eo fracturæ posset

a Ecclesiam Remensem egregie administravit ab anno 1055 ad 1067.

possit reperiri vestigium. Hoc itaque videns venerabilis Papa, Dei omnipotentiam collaudavit, & hujus miraculi novitatem meritis beati Remigii adscripsit, per cujus interventum fidei ejus efficacia id obtinere meruit. Ne autem ex hac relatione arguamur mendacii, ideoque frivolum habeatur hujus scripti memoriale, proferimus tres idoneos testes, quorum judicio * id nobis postmodum contigit agnoscere: Hugonem videlicet Nivernensem episcopum, & Hugonem Remensis ecclesiæ Diaconum, & quemdam clericum, Aylenardi quondam Lugdunensis Archiepiscopi capellanum, nomine Benedictum: quorum duo primi, Concilio ab eodem Papa, ut moris illi erat, quinto-decimo die post dominicam Resurrectionem Romæ habito, interfuerunt, & quod retulimus, ab his qui præsentes viderunt, id vere factum esse didicerunt; tertius vero cum domino suo præsens interfuit, & quod videndo comperit, nobis post aliquot annos sciscitantibus indicavit. *a* Vir denique venerabilis sæpe dictum Apostolum nostrum, eo magis ferventi excolens dilectione, eumque summopere desiderans honorare, & illius monasterium sua auctoritate nobilitare, epistolam ejus laude refertam direxit sanctæ Ecclesiæ filiis in Francia constitutis, qua decrevit apud eos haberi celebrem ipsius sancti festivitatem, quæ recolitur Kalendas Octobris. Plurima etiam ad ecclesiasticam utilitatem pertinentia, quæ in præfata Synodo in ejus basilica habita tractaverat, jussit apud eos capitulatim digeri, & inter orthodoxos Canones numerari: cujus epistolę textum, quia ordo narrationis videtur exigere, huic operi dignum judicavimus inserere. Hujus vero exemplar hujusmodi est.

ANN. CH. 1049 1. Octob.

Auctoris ætas.

* *al.* indicio.

Epistola beati LEONIS *papæ.*

LEO Episcopus, servus servorum Dei, fratribus & filiis catholicis per universum regnum Francorum constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. Compertum caritati vestræ credimus, quod post consecrationem nostram, illam videlicet qua benignitas Dei humilitatem nostram sanctæ Romanæ ecclesiæ præesse voluit, Germaniam, Galliamque visitavimus, ac Remorum urbem adeuntes, maximo voto & summa devotione Ecclesiam beati REMIGII, ut longe ante desideravimus, Deo annuente, & ejusdem sanctissimi viri patrocinantibus meritis, cum magna gloria dedicavimus, atque post consecrationem ecclesiæ in eadem Synodum celebrantes, plurima ad utilitatem christianæ Religionis necessaria, consilio coepiscoporum nostrorum, assensu etiam & laude cleri & populi, quorum innumera multitudo ad tantæ devotionis celebritatem confluxerat, statuendo confirmavimus: quæ omnia capitulis digesta inter Canones haberi præcepimus, & postea in omnibus Synodis quas habuimus, idipsum confirmare curavimus. Et quoniam beatissimum REMIGIUM gentis Francorum prædicatorem & Apostolum scimus, venerari & honorare illum quem Dominus in terris & in cælo mirificavit, prout possumus, debemus: præsertim cum semper in nostro pectore inde ipsius amor ferventius ardeat, quod pretiosissimum corpus ipsius sanctissimi viri propriis manibus transferentes in locum sibi præparatum, miraque pulcritudine exquisiti operis decoratum reposuimus. Unde vestram admonere volumus dilectionem, ut sicut nos in ejus obsequiis perpendimus gratulari, ita & vos causa nostri amoris, maximeque ex debito paterni honoris, sollemnitatem ejus, quæ est Kalendas Octobris, celebrem habeatis: quia etsi aliis non est Apostolus, tamen vobis est: nam primitiæ Apostolatus ejus vos estis in Domino. Hunc itaque honorem Patri & Apostolo vestro exhibete, ut juxta promissum Domini, longævi super terram vivere, & ejusdem Patris precibus æternæ beatitudinis felicitatem mereamini possidere. Valete.

Privilegium altaris-majoris ecclesiæ sancti Remigii Remensis.

LEO episcopus servus servorum Dei, HERIMARO abbati, & omni Congregationi monachorum sancti Remigii perpetuam salutem. Divinæ bonitatis non immemor & ingratus, quæ sua gratia humilitatem meam in sede apostolica sanctæ Romanæ ecclesiæ sublimavit, ne mea negligentia mihi discrimen, ecclesiarum autem faciat ruinam, Ecclesias quæ nostro Apostolatui subjacent, catholice ordinare, regere & emendare, necnon apostolica auctoritate immunes & liberas facere proposui, si sancti Spiritus benignus favor mihi annuerit. Unde ex debito nostri Apostolatus, post aliquas ecclesias, quas zelo succensus caritatis visitavi, & divina misericordia me præveniente, ut potui emendavi: ad hanc beati REMIGII ecclesiam dedicandam, de ecclesiasticis etiam causis tractaturus, & definiturus adveni; confidens sanctissimis meritis ipsius adjuvari ad obtinendam Dei misericordiam, si aliquid dignum & memorabile egerim ad ipsius honorem & gloriam. Hac igitur dedicata ecclesia, placuit huic idonea & laudabilia auctoritatis & nostræ visitationis relinquere monumenta. Deliberamus itaque, & coram hac sancta synodo promulgamus, statuimus, & confirmamus, ut hæc ecclesia hoc privilegium nostræ auctoritatis supra ceteras Franciæ ecclesias habeat, quatenus nulla ecclesiastici ordinis magna vel parva persona in hoc altari quod consecravimus, Missam celebrare præsumat, nisi Remorum archiepiscopus, & hujus loci Abbas, & cui licentiam concedet; permissa eadem licentia Canonicis Remensis ecclesiæ bis in anno, in Pascha scilicet & in Rogationibus, septem Presbyteris legitimis, ad hoc officium deputatis, quos & scientia ornet, morum gravitas, & vitæ probitas commendet. Præterea quia hæc ecclesia ab iniquis pervasoribus graves & multiplices suarum rerum est passa injurias, ne quisquam amodo villis beati Remigii quas possidet, vel possidebit,

a His adde Victorem III. lib. 3. Dialog. Brunonem Signiensem, VVibertum, &c.

ANN. CH. 1049 1. Octob.

debit, aut hominibus intra vel extra ipsas villas positis, graves consuetudines imponat & iniquas, auctoritate beati Petri Apostolorum principis prohibemus, & quæ hactenus injuste fuerint impositæ, eadem sancta & inviolabili auctoritate, ne ulterius fiant interdicimus, servata hac in omnibus auctoritate, ut consuetudines quæ juste ei antiquitus sunt constitutæ, ratæ permaneant & inviolatæ. Hoc etiam nostra auctoritate confirmamus, quod VVIDO Remorum archiepiscopus partem quam in mercato habebat, quod erat 12. Calend. Novemb. beato Remigio nostro obtentu donavit, ea conditione ut nemo in ipso mercato quinque denariorum pretium per violentiam auferat, nullus nisi hujus loci abbas, aut cui ipse jusserit, ibi quicquam accipiat. Nullus ad idem mercatum convenientes, quod 12. Calend. Novemb. statuimus & promulgamus, veniendo & redeundo cædat, impediat, aut per vim eis aliquid auferat. Statuentes sub divini obtestatione judicii, ut qui hoc privilegium sanctæ Romanæ sedis violare præsumserit, æternam damnationem incurrat. Sub eadem etiam obtestatione, nostro precatu & præfati Archiepiscopi voluntario assensu, remissus est ecclesiæ sumtus, quem in festo sancti Remigii accipiebat Remensis archiepiscopus. Datum 3. Nonas Octobris per manum Petri diaconi Bibliothecarii & cancellarii sanctæ apostolicæ sedis, anno domini Leonis 9. Papæ 1. Indict. 3.

Epistola cleri Gallicani pro renovanda sancti Remigii festivitate.

UNiversis per Gallias Episcopis, Cœtus Ecclesiæ Gallicanæ salutem in Domino. Cum sancti REMIGII archiepiscopi Remensis festiva celebritas tum Ecclesiæ Gallicanæ conciliis, tum summorum pontificum decretis, Regumque nostrorum capitularibus luculenter per tot sæcula sancita sit: attamen illud lugendum accidit, ut quæ magis vetustate commendanda fuerat, frigescente populorum pietate obliterata vel fere sileatur, aut saltem TANTI FRANCORUM APOSTOLI ET DOCTORIS non condignis honoribus celebrata memoria vilescat. Ille enim, sicut optime novit caritas vestra, quasi secundus Silvester, subdita CHRISTO Regi mortali purpura, CHLODOVEUM nostrum, tamquam nostum Constantinum, abjectis inanibus diis docuit adorare quod incenderat, & incendere quod adoraverat; ac demum miraculis atque doctrina ad fidei communionem adductis cum Principe populis, & idololatriæ lepræ nempe veteris, salutari lavacro abluta Francorum labe, hujusce Christiani regni sub Christianissimis Regibus dedicavit Christo primitias, & Ecclesiæ suæ primogenitos peperit atque defensores. Cumque gauderet Græcia, quod sola haberet Principem legis nostræ, non deesse & reliquo orbi claritatem suam ostendit, effulgurante siquidem occiduis partibus in rege non novo novi jubaris lumine. Certe si quando ante oculos positæ vicinarum gentium in fide ruinæ patronis cælitibus fecere supplices, quod obsequii genus erga sanctum REMIGIUM apostolum suum non præstabit adunatis enixius precibus Francorum pietas, cum, pro dolor! a finitimis regionibus dilatato hæreticæ pravitatis incendio, ulciscente peccata Numine, propulsata recedat religio? Quapropter hortamur caritatem vestram, ut ad honorem sancto REMIGIO die prima Octobris sollemniori ritu exhibendum, excitata subditorum vestrorum devotione, collaboremus unanimes & nos tanti Præsulis exemplo, qui teste Hormisda agebat summi documenta Pontificis, dum & prædicanda faceret, & ea insinuare non differret: sedulo in id incumbamus, & operantes justitiam quæ vincit regna, & nos omnes salvos faciamus & eos qui nos audiunt. Parisiis die 22. Maii 1657. Vobis addictissimi servi & confratres archiepiscopi, episcopi, & ecclesiastici viri in generalibus Cleri Gallicani comitiis congregati. CLAUDIUS archiepiscopus Narbonensis præses. De mandato reverendissimorum ac illustrissimorum archiepiscoporum totiusque cœtus ecclesiastici Cleri Galliæ nomine congregati, Henricus de Villars a secretis. Johannes de Montpezat de Carbon a secretis.

ANN. CH. 1050 11. Apr.

VITA S. ALFERII ABBATIS CAVENSIS PRIMI.

Auctore Abbate Venusino Anonymo subæquali.

Ex Surio & Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

ACTA quatuor primorum Abbatum Cavensium, Alferii seu Adelferii, Leonis, Petri, & Constabilis, litteris continenter mandavit procedente sæculo duodecimo Anonymus quidam, ex Cavensi monacho Abbas Venusini sanctæ Trinitatis cœnobii, quod in provincia Basilicata, in confiniis Apuliæ & Lucaniæ positum, Cavensi subjectum erat. Is in narratione de rebus gestis Petri abbatis, Simonem Cavensem, qui Constabili proxime successit, Abbatem suum vocat; ibidemque se ex Cavensi monasterio ad Venusinum fuisse translatum memorat.

rat. Vitam Alferii ex prædicto auctore hic subjicimus, aliis in sequentes tomos rejectis. Interim Petri & Constabilis vitæ apud Bollandum videri possunt. Petri quidem, ex Abbate episcopi Policastrensis ad diem 4. Martii, Constabilis vero ad 17. Februarii.

2. *Alferii quædam miracula retulit ejus discipulus Victor tertius in libro tertio Dialogorum de miraculis sancti Benedicti, qui Dialogi exstant in tomo secundo Sæculi 4. De eodem etiam agunt Gononus, aliique recentiores. Præter hos Chronographus Cavensi Anonymus ab Ughello editus tomo 7. monasterii originem, ejusdemque Alferii & aliorum Abbatum facta compendio descripsit, cujus quædam fragmenta identidem referemus. Ad hæc Anonymus quidam ineditus quatuor primorum Abbatum gesta breviter commemoravit, quæ ex ms. codice sancti Pauli Romæ habuimus, si quid in his observatione dignum occurrat, in notulis referemus. In brevi* Chronico *ad cyclos paschales, Alferii obitus ad annum 1050. notatur his verbis:* Domnus Adelferius abbas monasterii sanctę Trinitatis obitus. *& in Kalendario pervetusto:* Prid. Id. Aprilis, depositio domni Alferii abbatis. *Colitur ejus festivitas in eodem monasterio ad ipsum diem.*

3. *Originem monasterii Cavensis ad annum 980. revocant plerique omnes post Chronographum Ughellianum, & Anonymum ineditum, qui de quatuor abbatibus scripsit, cujus hæc verba sunt, ubi de Alferio abbate.* Ejusmodi igitur oraculo Pater sanctus in triplici radio, & unico lumine, Trinitatis deificę unitatem, unitatisque trinitatem intelligens, in eodem loco, qui Metelliani Cava dicitur, circa annum Domini nongentesimum octogesimum ad ejusdem Trinitatis honorem monasterium ecclesiamque construxit: unde innumeri per Dei gratiam viri prodiere sanctissimi, innumeraque monasteria per omnes mundi partes, ubi Christiana religio viget, instituta sumsere. *Exstat in archivo Cavensi primarium & authenticum Vuaimarii utriusque, patris & filii, diploma de donatione cryptæ ac fundi sanctæ Trinitatis Cavensis, datum* de mense Martio, octava Indictione, 37. principatus Guaimarii patris, & 7. anno principatus Guaimarii filii ejus. *Cui diplomati affixum est sigillum cereum, referens ex una parte dimidiatam Vuaimarii figuram cum corona clausa in capite, sub hoc lemate,* VVAIMARIUS PRINCEPS: *ex alia vero parte manum protensam, medio digito ad pollicem reflexo, cum eadem inscriptione: quod nusquam invenimus factum in sigillis affixis, quibus adversa pars (contra quam in pendentibus) nulla figura, nullove charactere insignita esse solet. Is erat Vuaimarius III. princeps Salernitanus, sub cujus principatu situm erat Cavense monasterium haud ita procul a Salerno, in Alpibus Apenninis, in loco horrido, & intra rupem excavato, unde & Cavæ nomen accepit. Peregrinius ait eum cum Johanne patre suo sedisse anno 988. Indictio 8. in prædicto diplomate cohæret cum anno 1025. qui primus conditi monasterii assignandus videtur. Numerantur a Chronographo Ughelliano 120. monasteria Cavensi subjecta. Ecclesiæ omnino 333.* diversis in locis, tam in regno Neapolitano, quam in Sicilia & in ipsa urbe Roma positę. *Baronius ad annum 1092. refert diploma Urbani II. datum post dedicationem ab ipso factam ecclesiæ Cavensis: quo in diplomate eximit a jure diœcesani Salernitani archiepiscopi ecclesias omnes a Cavensi monasterio pendentes. Ibidem historia monasterii ab Alexandro Rodulfo monacho Casinensi scripta laudatur.*

4. *Anno 1397. Bonifacius IX. Cavensem ecclesiam in cathedralem erexit, & episcopatus titulo insignivit. Hinc monasterium datum in commendam annum 1497. quo Oliverius Carafa commendam ipsam Patribus Congregationis Casinensis restituit. Tandem anno 1513. episcopatus in urbe Cava, quæ altero a cœnobio milliari in valle amænissima sita est, institutus fuit, ubi etiam nunc perseverat, translata in episcopum ejusdem urbis jurisdictione non modo spirituali, sed etiam temporali, quæ ad id tempus utraque ad monasterium pertinuerat: sed retenta in alia loca eidem cœnobio subjecta utraque potestate.*

PROLOGUS AUCTORIS.

1. SI juxta divinæ sententiam Veritatis, lucerna ad hoc accenditur, ut super candelabrum posita, lumen domum intrantibus præbeat; beue prolatæ sententiæ virtutem exsequimur, si sanctorum virorum exempla ad minorum formam altius sublevemus. Ex alto siquidem suæ revelationis, ad instar ignis, quo longius lumen proferunt, invitare eos quos illustrant, melius possunt: magna autem cum fuerint & nesciuntur, magnum quod habent lumen non proferunt: quia in imis locis & abditis occultantur. Et fortasse idcirco abscondi sub modio lucerna dicitur, quia ii, qui sanctorum lucidam conversationem sciunt, pro perfecta mensura illorum, quam continet, modii nomine designantur. Ex inferiori vero parte exprimentur quando scita abscondunt, quia per meritum in imo & abjecto loco se constituunt. Hinc etiam scriptura sacra denuntiat, dicens: *Qui abscondit frumenta, maledictus erit in populis.* Quid enim frumentorum nomine, nisi sanctorum exempla figurantur? Ex omnibus quidem granis excellentior cibus est. Excellenti aergo facta perfectorum frumenti nomine designantur: quia quo dulcius hæc fidelium mentes percipiunt, eo plenius velut de electiori cibo satiantur. Si ergo maledicitur, qui frumentum abscondit, caute vigilandum est, Prov. 11. 26

ANN. CH. 1007 10. Jul. est, ut ad quemcumque fidelem mira sanctorum facta pervenerint, hæc prædicando proferat, ne maledictum incurrat; & occultando in imo sit, qui exponendo fieri luminis candelabrum sublime potest. Unde etiam in Evangelio Dominus dicit: *Si in alieno fideles non fuistis, quæ vestra sunt quis dabit vobis?* Luc. 16. 12.

2. Ego igitur tam his & hujusmodi territus, quam etiam audientium profectibus invitatus, venerabilium Patrum, ALFERII videlicet, LEONIS, PETRI atque CONSTABILIS Abbatum Cavensium vitas atque miracula scribere proposui: ut quia, auctore Deo, idem Cavense cœnobium magnæ religionis est, jamque ejusdem religionis Ordo longe lateq; diffunditur, ii qui eorum sequuntur institutionem, exemplis atque miraculis accendantur. Quod profecto vobis hujusmodi, Fratres, specialiter convenit, quos imposito pio religionis onere, ad Ordinis eorum normam redegimus. Valde enim devotius post illorum vestigia curritis, si aperte cernitis, quia qui vos laborando præcesserant, de labore suo jam ad æterna gaudia pervenerunt. Me quoque quia hoc deceat, nulli vestrum dubium est: ut qui de claustro illo, velut terra promissionis egressus, in longinqua regione pascendos atque multiplicandos suscepi greges, virgas exemplorum vario cortice instituendis proponam: quatenus ii, qui ex vobis per divinam gratiam fœcundantur in spirituali sobole, non solum perpetua carnis incorruptione sint virides, sed omnimoda virtutum varietate fulgentes. Sed quia in universalibus scriptis nostris verborũ quibusdam obstaculis æmulorum accessus obstruere solemus, opusculi hujus tenerum situm nullis reprehensionum spinis obducimus, quia cum domesticis nostris de rebus notis fraternis affectibus fabulamur. Ad quod nimirum opus priorum nostrorum non modico rubore succendimur, qui de suis agere, quod alii fecerant noluerunt. VICTOR namque Romanæ Ecclesiæ summus Pontifex, cum adhuc illi monasterio, quod a sanctissimo Patre nostro Benedicto in Casino monte constructum est, in venerando habitu præesset; in libro, quem de sanctorum miraculis scripsit, viri venerabilis Alferii mentionem fecit, ejusdem se se familiarem fuisse asseruit, & ipsius quædam miracula, ita ut ab eo fuerant gesta, narravit. Vir quidem sanctus, dum subjectorum animas ad cælestem patriam succendere per exempla meliorum satageret, ea quæ ad eorum formam producere voluit, & prope & longius quæsivit. Quid ergo nobis de nostris agendum est, si ab aliis jam & miris extolluntur laudibus, & scriptorum memoria celebrantur? Quia vero præfatus Pontifex quædam, non omnia, hujus viri venerabilis miracula scripsit, & pro ejus reverentia scripturæ ipsius auctoritatem operi nostro præmittimus, & pro ædificatione audientium plura, quę eum vel tunc latere potuerunt, vel post ejusdem obitum sunt gesta, supplemus. Quia item nova scribendi tempora contemni solent, fidem dictorum relatoribus, non scriptis lector adscribat: quia etsi isto tempore scribimus, ea, quę ab antiquis monasterii senibus sunt nobis dicta, narramus.

Cavensibus proponuntur domestica exempla.

Auctor adhibet victoris 3. testimonium.

Et seniorum.

VITA INCIPIT.

Alferius in Gallias missus.

3. VIr ergo Domini Alferius ex Salernitana civitate oriundus *a* fuit: in qua cum bonis polleret moribus, & litterarum scientia apprime eruditus enitesceret, principi ejusdem civitatis magna familiaritate conjunctus est, & inter primos palatii sui ingenti cum honore susceptus. Quodam vero tempore, cum res exigeret, ut a præfato *b* principe ad Regem Germaniæ nuncii mitterentur, probitatis suæ merito vir venerandus eligitur, & in Gallias pro perficiendis principalibus negotiis apocrisiarius destinatur: quod tamen non tam humano judicio decerni cœperat, quam divino: ut is videlicet, qui jam magnus in cælorum regno censebatur, ad alia tenderet, & ad alia perveniret: aliud appeteret, sed aliud obtineret: dum qui terrenis innititur, spiritalibus atque cælestibus sublimatur.

Apud S. Michaelem de Clusa ęgrotat.

4. Nam ubi ad ecclesiam beati Michaelis de Clusa venit, gravem corporis valetudinem incurrit: qua impellente, legationem mutare placuit, & negotia hominum

a Nempe ex spectabili Pappacarbonum familia, quæ a Longobardorum sanguine trahebat originem, ut disertis verbis legitur in Chronico Cavensi, & apud Anonymum.

b Buimaxium principem vocat Anonymus ineditus, qui de quatuor primis Abbatibus scripsit.

ANN. CH. 1050 12. Apr.

minum imperfecta relinquere, ut ad divina servitia perfectus & integer pertingere meruisset. Mortis ergo, ut putabat, festinatione perterritus, sæculo renunciare proposuit, & id quod restabat vitæ, in omnipotentis Dei servitio consummare. Vir autem vitæ valde venerabilis ODILO *a* Cluniacensis abbas, forte tunc ad idem cœnobium venerat: quem cum plurimum rogaret, ut habitum sibi sanctæ religionis imponeret, Cluniacum deductus est, ibique quod pie postulavit obtinere promeruit. Vir ergo sanctus, postquam religionis habitum sumsit, omnem illam strenuitatem sæculi ad divina studia convertit. Cœpit enim magnis desideriis superna quærere, qui solebat ingenti studio strenuus pro temporalibus apparere. Sæculum igitur tota intẽtione fugiẽs, in brevi tempore adeo profecit, ut ad sanctę conversationis arcẽ pertingeret, & culmen perfectionis magnis laborũ meritis obtineret.

Cluniaci fit monachus.

5. Qui cum plurimum temporis in secretiori claustri conversatione perageret, licet valde esset acceptus fratribus, quamquam patri monasterii satis carus, tamen memorato Salerni principe obtinente remittitur, & ejusdem civitatis fere omnia monasteria ei regenda committuntur. Sed vir sanctus internæ quietis splendoribus assuetus, exteriorum negotiorũ tenebris diu præpediri noluit. Dimissa quippe civitate, longe in excelsi montis latere, cui Fenestra vocabulũ est, quietis suæ locum subiit, primusq; præ omnibus Mettelliani-Cavam *b* monachorum mansionem fecit, &, ut aperte jam cernitur, omnis nostræ multitudinis seminarium fuit. Velut granum ex grano illo frumenti Evangelici, dum perfecta contemplatione terræ viventiũ mundi omnibus strepitibus obiit, multum imitantium se fructum dedit. Ibi itaque ingentis & terribilis speluncæ secretis repositus, solus soli Deo vacans, solique placere desiderans, dum mundi gloriam fugit, ad laudis suæ præconium vicinarum urbium fere omnium linguas movit.

Revocatur in patriam.

Cavam incolit.

6. Cœpit itaque nomen sanctitatis ejus haberi celebre, & tantæ opinionis fama longe lateq; dilatari. Et quia sanctorum perfectio major est meritis, quam ore hominum referri possit; Pater sanctus non solum fortia exercuit, sed etiam miraculis coruscavit: ut quos fama alliceret, miracula solidarent. Cœperunt ergo nonnulli sæculum relinquere, & ejusdem se magisterio subjugare. Inter quos & vir venerabilis LEO Lucensis, & DESIDERIUS Beneventi nobilis, ad æmulandum piæ virtutis ejusdem studium, se ejus magisterio subdiderunt. Quorum nimirum alter post eum Cavensi monasterio prefuit, alter sancti Benedicti montis Casini abbas constitutus, dehinc in totius orbis culmine, videlicet Romanæ ecclesiæ pontificatum sublimatus est *.

Discipulos ad se trahit.

*Victor III

7. Sed humani generis inimicus sancti viri successionibus invidens, cum quadam die Salernum *c* euntem cerneret, super excelsæ rupis verticem se obvium præbuit, & jumentum, cui insidebat, exterrens, per immensum montis præruptum in præcipitium dedit. Dejectus itaque tantę rupis vertice cum jumento cui præsidebat, ad litus maris quod eidem monti suberat, non sicut ruens cecidit, sed scandens quasi deambulando perveniens stetit, quia integer & illæsus apparuit. Qui autem comitabantur eum, a multo fletu ad oram maris veniunt, sed incolumem læti conspiciunt, quem lugentes invenire mortuum crediderunt. Sicque factum est, ut antiquus hostis se tanta viri venerabilis virtute superatum erubesceret: quia ejusdem gloriam auxit, quam exstinguere moliendo cogitavit.

Miraculis illustratur.

8. Alio quoque tempore, dum quidam Salernitanæ civitatis viri irruentium latronum impetum fugerent, ad vicina Cellæ viri Dei loca pervenerunt: ubi cum pausare sub rupe quadam voluissent, ingens saxum de eadem rupe dissiluit, & quemdam ex eis, Burellum nomine, conterens exstinxit: quem ut socii mortuum atque contritum cernerent, ad viri Dei monasterium jam inclinato vespere sepeliendum detulerunt quibus Pater venerabilis præcepit, ut nocte illa discenderent, atque sequenti die ad sepeliendum, quem detulerant, redirent. In eadem

a Mendose Hugo apud eumdem Anonymum Si Odilo abbas tunc erat, Cavensis monasterii conditio anno 980. non recte posita est.

b Ante Alferius collem, *qui hodie sancti Elia dicitur*, ait Anonymus, incoluit, quam ad Mettelliani Cavam se conferret. Causa hujusce mutationis hæc fuit, quod *quicquid in die artificum magisterio consurgebat, noctu divinitus destruebatur*. Mons sancti Eliæ visitur in adversa parte monasterii Cavensis, interjecto fluviolo Selano, qui valliculam irrigat. Porro Metelliani-Cavam appellatam ait idem Anonymus ob adjacentem immanem cryptam, quam veteres *Arsitiam* appellarunt.

c De hoc miraculo vide librum. 3. Dialog. Victoris, relatum in secundo tomo Sæculi 4.

ANN. CH. 1050 12. April.

vero specu Pater sanctus jam oratorium construxerat, in quo poni feretrum jussit: & assumpto Leone *a* discipulo suo, cujus superius mentionem feci in oratione eadem nocte vigilavit. Mane igitur facto defuncti illius comites redeunt, sed mirabili stupore & gaudio, quem mortuum dimiserant, non solum viventem, sed etiam incolumem receperunt.

9. Quadam item die septem viri ad monasterium venerunt, quos post ædificationis verba refici præcepit. Quod dum cellerarius perfici devote voluisset, sola quinque ova in omni cella reperit, ex quibus æqualem refectionem septem viris distribui non posse viro Dei nuntiavit. Hæc autem Pater sanctus ad se deferri instanter jussit, allata benedixit, & [quod valde stupendum est, nisi a Deo per tanti viri ministerium fieret) ex quinque ovis septem viris singulis singula præbuit. Quo nimirum viri Dei opere quanta sit etiã virtus caritatis agnoscitur, qua a perfecto in caritate velut condi incondita, & quæ non erant esse potuerunt.

Futura prædicit.

10. Cœpit etiam vir Domini spiritu prophetiæ pollere, ventura cognoscere, & cognita, ut rerum poscebat utilitas, nuntiare. Quidam namque de vicinioribus locis quemdam ad eum energumenum vinctum ferro duxerunt, suppliciter deprecantes, ut ei manus imponeret, atque immundum ab eo spiritum fugaret, quibus vir venerabilis respondit, dicens: Hic non me vivente, sed moriente sanabitur. Quod profecto ita impletum testati sunt qui noverunt. Nam ubi Pater sanctus obiit, ab eodem obsesso ad sepulcrum ejusdem delato immundum spiritum ejecit: quod ab omnipotente Deo dispositum, ut obsessum longiori pœna purgaret, & ut in ejus salute qualis fuerat servi sui vita claresceret. Vir quoque duplici fulgore miraculi decorus apparuit, quia & futura prædixit, & curationem quam promisit, exercuit.

In his numerum monachorum Cavensium.

11. Venerando etiam viro LEONI discipulo suo atque aliis condiscipulis præceperat, ut post ejusdem mortem in eodem monasterio plus quam duodecim fratres simul esse numquam debuissent: ne si numerum prædictum excederent, sustentari de rebus monasterii nequaquam possent: nam facultates ejusdem monasterii tunc tantis solummodo fratribus vix sufficere videbantur. Sed cum jam fere de hoc sæculo esset profecturus ad Dominum, eisdem discipulis vocatis ad se ait:
„ Ego quod de numero fratrum constitui, secundum hominem dixi: nam (quod
„ mihi Dominus revelare dignatus est] in hoc monasterio innumerabilis multi-
„ tudo ad ejusdem servitium colligenda est. Qua de re & futura fratrum receptio
„ non ex præsenti inopia, sed ex copia futura pensanda est: quia ille, qui eos ad re-
„ gnum suum congregat, temporales etiam sumtus largiter ministrat. Hoc autẽ
„ quod vir Dei voce protulit, nos stupemus in opere: quia omnipotens Dominus
in eodem monasterio & multos constituit, & semper largiter procuravit.

Et sui monasterii turbationem.

12. Eis quoque discipulis dum læta futura protulit, quæ etiam eos manerent
„ adversa nuntiavit. Post obitum meum, inquit, quidam in hoc ovile domini-
„ cum lupus ingredietur, pacem communem turbare nitetur. Sed turbari refu-
„ gite: quia citius exstinguetur. Quod profecto ita factum antiqui monasterii
senes referre soliti sunt. Nam quidam turbine sæcularium fultus, postquam vir sanctus obiit, monasterium irrupit, ejusdem successorem expulit: sed pastoralem locum, quem impune sibi usurpare se credidit, divina ultione percussus, ei, quem expulerat, liberum cito dereliquit.

Virtutes suas occultat.

13. Hæc ad nos de tanti patris vita atque miraculis pervenerunt: non quod ista sola fuerint, sed quia sanctus plura exercuit, quæ humiliter occultavit. Sancti etenim viri cum magna faciunt, in quantum possunt, latere cupiunt: quia in cælo, non in terra honorari concupiscunt. Sic fortasse vir sanctus & ista occultaret, si talia essent, quæ latere qualitercumque potuissent. Nam quod de excelsæ rupis vertice cadens lædi non potuit, quod viventem sociis reddidit quem sepeliendum recepit. quod eo benedicente numerus ovorum crevit; rerum quidem immensitas erat, quæ occultari non poterat. Et fortasse energumenum curare ideo vivens noluit, ut tunc magnus in ejusdem curatione claresceret, cum illic jam receptus esset, ubi favor ei minuere operis meritum nequaquam posset.

14. Ceterum in quo latere potuit, ad futurorum notitiam non pervenit. Nam quo

a Et hæc ipsa ex ore Leonis se accepisse testatur idem Victor III.

quo abstinentiæ rigore corpus attriverit, quibus vigiliis mentem extenuarit, quibus lacrymis quotidie cælestia flagitaverit; quam fortis fuerit in adversis, quam mitis in prosperis; quo vigore mundum despexerit, ad regnum cæleste quo desideriorum fervore flagraverit: horum & his similium magnitudinis ejusdem mensura ad aliorum notitiam non pervenit. Sed si modum vitæ & continentiæ ejusdem scire non possumus, colligere ex ostensis evidentibus miraculis ejusdem possumus, quia in usu quotidianæ conversationis sibi valde improbus & austerus fuit. Nam pondus carnis quis in illo tanto præcipitio illæsum servaret, si quotidianis ferventibus atque igneis desideriis se non quotidie in cælestis vitæ amore suspenderet; & volare, ut ita dicam, desideriis totus igneus quando posset, si non carnis gravedinem per vim magnæ abstinentiæ leviaret? Rerum numerum quomodo augeret, si sibi ipse rerum usus non potenter subtraheret? Postremo de expulsione dæmonum ab ipsa Veritate dicitur: *Hoc genus dæmonum non ejicitur, nisi in oratione & jejunio*. Liquet ergo, quia jejuniorum se austeritate contriverit, qua orationum instantia Deo importunus fuerit, qui quando vellet, ejicere dæmonia potestatem accepit. Item si vigiliarum, orationum, lectionum & spiritualium meditationum instantia cordis puritatem consequimur, vir Domini, qui non solum præsentia, sed etiam futura noverat, horum donorum omnium mensuram non solum bonam, confertam, & coagitatam, sed & supereffluentem habebat.

ANN. CH. 1050 12. Apr.

Matth. 9. 28.

15. Sed quid in præscientia rerum tantam puritatem cordis ejusdem asserimus, qui ab his, a quibus optime notus est, tantus asseritur, ut ipsum etiam humani generis Redemptorem in carne adhuc positus videre mereretur? Dicunt enim quod ante sextum sui exitus diem ei Dominus Jesus-Christus apparuit, eique dixit: Die Cœnæ meæ venies ad me. Tunc Pater venerandus quanta lætitia & gaudio exsultaverit, quibus desideriis diem tantæ promissionis exspectaverit, cogitando colligat qui potest, quia dici non prævalet. Quo nimirum die veniente, implevisse fertur omnia, quæ ad tantæ sollemnitatis ministerium debebantur. Nam Missarum sollemnia celebravit, fratrum pedes abluit, pauperibus donativa distribuit, & constituto discipulis Patre, LEONE videlicet venerabili viro, cujus superius mentionem feci, solam diei cœnam præteriit, cui suæ visionis epulas Redemptor promisit. Vel fortassis idcirco jejunus voluit de hoc mundo transire, ut regulari mandato se & moriendo subjiceret. Quia enim directi in via de monasterio fratres jejuni redire præcipiuntur, qui inclinato jam diei vespere jejunus ad Dominum transiit, ab istius vitæ decursu ad domum cælestem, quasi de via ad cellam, venit.

Obitus sui diem prædicit.

Leonem designat successorem.

16. Tunc quidem fratribus cum statuto eis Patre ad refectorium dimissis, cellulam speluncæ, in qua manere consueverat, intravit, se in orationem dedit, atque inter orationum verba in Redemptoris manus ultimum spiritum *a* tradidit. Dubium quippe non est, quod ad eum deducendum accesserit, qui ante sextum diem hunc invitare dignatus est. Quando enim illi beatæ animæ egredienti deesset, qui nuntius paullo ante fuerat ut exiret? Obiit autem vir vitæ valde venerabilis senex & plenus dierum, cum fere centum viginti esset annorum. Quod sane omnibus mirabile est, ita sanus & fortis usque ad extremam horam mortis exstitit, ut nec præ tam decrepita ætate caligaret, nec aliqua debilitate deficeret. Nam usque ad extremum vitæ suæ tempus clarissime & legit, & scripsit, Missas celebravit, & omne pastoralis sui ordinis ministerium valenter exhibuit. sicque, ut videre est, tam vivendo, quam moriendo humanæ naturæ molestias vicit: senescens utique, vigoris sui defectum nesciens: moriens mortis ægritudinem non incurrens.

Moritur die Cœnę.

Cum esset annorum. 120.

17. His ergo tantis donatus meritis talis aspicitur, ut illud ei quod de dilecto Johanne ab eodem Redemptore nostro dicuntur, quomodolibet competere videatur: *Sic eum*, inquit, *volo manere*, *donec veniam*. Re vera talis erat, ut haberet unde mercedis summæ bona reciperet: sed quod corrigendum esset non haberet. Habuit siquidem quod ad æternitatem staret: sed non habuit quod cum humani lapsus fragilitate deficeret. Sic ergo eum Dominus manere voluit, donec venit: quia nimirum a suæ incœptionis initio talis fuit, qui egressionis suæ tempore ipsius Redem-

Johan. 21. 21.

a Nempe die Cœnæ Domini, & quidem prid. Id. Aprilis, qui characteres anno 1050. conveniunt.

ANN. CH. 1050 12. Apr. Fratribus mærentibus. Redemptoris præsentiam meruit. Cum autem fratres a refectione surgerent, cellulam ejusdem intrantes, defunctum invenerunt, ita membris dispositum, ut orans, non mortuus credi posset, nisi tactus quid de eo jam factum esset indicaret. Tunc quis mæror & luctus fuerit simul omnium, quis & quantus dolor & tristitia singulorum, dici lingua nequaquam potest. Pater quidem sanctus absentes discipulos habere moriens voluit, ut eis mærorem suæ mortis auferre debuisset. Verum unde eis mitigare dolorem credidit, duplicavit, mærentibus siquidem omnibus, non solum quia tantus Pater obiit, sed etiam quia præsentes quos nutrierat habere recusavit. Sed fortasse eorum strepitus rectius vitasse cognoscitur, ut secretæ orationis quiete, venientis Jesu majestate liberius frueretur. Tollentes autem discipuli corpus ejus in eodem speleo *a* circa oratorium, quod idem vir Dei construxerat, condiderunt.

Miracula post mortem. 18. Hæc autem de vita & obitu viri valde venerabilis Alferii Abbatis, tam de scriptis Desiderii abbatis montis Casinensis, quam de assertionibus senum monasterii, in parvum libellum contulimus: nunc ad ea, quæ post ejusdem obitum in eodem monasterio sunt gesta, veniamus. Supra retulisse me memini, quia dæmoniacus ad sepulcrum ejus delatus ut venit, a maligno spiritu liberatus est, quem optimum pictorem fuisse asserunt. Et ne tantis beneficiis ingratus exsisteret, ecclesiam sanctæ Trinitatis, quam suffraganeam *b* vocant, in signum liberationis suæ propriis manibus depinxit.

19. Quidam præterea frater erat in monasterio, Nicolaus nomine, vir quidem valde religiosus, sed tamen malignis adhuc antiqui hostis bellis expositus: nam quoties communicare disponebat, illud ei diabolica illusione contigebat, quod qui patiuntur, ad sacramenta Dominica accedere non præsumunt. Multis quoque jejuniis & orationibus, fletibus quoque & confessionibus probationis suæ causas abscindere tentabat: & tamen liberari non poterat. Tandem salubri reperto consilio, ad tumulum sancti viri sibi orandi consuetudinem fecit. Quadam vero die, dum illic tristis oraret, atque a Domino carnis suæ munditiam solitis mæroribus peteret; ut solet mærentibus accidere, præ tristitia obdormivit: cui in venerando habitu Pater idem sanctus apparuit, & ab eo causas tanti doloris inquisivit. Cumque ille quid pateretur exponeret, fons vius ante ejusdem oratorii altare visus est surgere, in quo eum senex venerandus deposuit, lavit, & dixit ei: Vade, quia amodo jam mundus eris. Quod & ita factum est: nam ex illo jam die immundi spiritus solita impedimenta non pertulit.

20. Anniversaria depositionis ejus sollemnitas in monasterio agebatur, cum vir vitæ valde venerabilis abbas PETRUS, de fratrum refectione sollicitus, per omnia fere maris litora regioni proxima pisces quæsivit, & invenire non potuit. Reversi itaque sunt qui missi fuerant, & ab omnibus illis maritimis nusquam pisces invenire se potuisse referentes. Tunc admodum contristari vir valde venerabilis cœpit, quia diem prædecessoris sui qua cupierat caritate prosequi non valebat. Sed quod defuerat in angustia temporis posito, ei cui jam Deus erat omnia in omnibus, deesse non potuit. Die etenim illa fratrum cœnam pater sanctus Alferius affluentem paravit. Egressus siquidem Petrus venerabilis abbas de Capitulo, ante claustri januam cophinum plenum magnis piscibus vidit: quem cum instanter quis deposuisset inquireret, & invenire portitorem illius nullatenus potuisset, miraculo quo se vir sanctus ostenderat, stupuit, & piscationem illam patris Alferii fuisse cognovit.

21. Et ut jam temporum nostrorum ad acta veniamus, Lucas monachus adhuc superest, qui nobis in monasterio referre solitus erat, quia quodam die minutus *c*, ex more monasterii extra chorum residendi licentiam habuit. Ibi itaque sedens, cum non his, quæ in choro canebantur, intederet, sed oppressus sommo graviter dormiret, senex quidam veneranda canitie fulgidus, hunc per oram cucullæ tenuit, & violenter trahere ad chorum cœpit. Tunc motus Lucas monachus, cum

a Nunc Oratorium, ubi sanctissima Eucharistia servatur. Alferii tumulum hinc inde ambiunt Petri primi & Petri secundi abbatum tumuli.

b Sic infra num. 21. Causa nominis incerta, nisi si suffraganea dicta est ob jurisdictionem quæ ipsi competebat, spiritualem.

c Minuti dicebantur hi, quibus vena secta fuerat.

cum quis esset, qui trahere monachos violenter auderet, inquireret; audivit, quia abbas Alferius esset, cui omnia tamquam in proprio monasterio licerent. Cumque ille trahendo festinaret, hic autem tardius sequeretur, quod ante altare ejusdem suffraganeæ ecclesiæ veniret, ei visum est. Evigilans autem, illic se invenit, ubi se attrahi per somnium viderat, vestimenta etiam, quæ homo Dei tenuit, exuta jam, & super humerum sibi posita reperit, quod vir sanctus fecisse cognoscitur, ut loco illi quem incolit, se præsentem ostenderet, & negligentium torporem ad divinæ laudis studium excitaret. ANN. CH. 1050 12. April.

22. Neque illud silendum puto, quod candela vitrea, quæ super beati viri tumulum lucere consueverat, plerumque lapsa, in ejusdem tumuli saxa venit, & non solum frangi non potuit, sed quandoque, ut erat, plena permansit.

23. Cossus etiam monachus de semetipso referre solitus est, quia discursione mali humoris maxilla ejusdem vehementer intumuit, & intolerabili dolore dentium cœpit cruciari. Sed cum quotidie languor ingravesceret & arte medicorum sentire remedia nulla potuisset; ante sepulcrum sancti viri se projecit in oratione: quo cum prostratus levamen tanti doloris devotis precibus impetrasset, ab oratione surrexit, & statim gingivæ dolentis cutis crepuit, atque per illius vulnus crepidinis emissa putredine, & faciei tumorem perdidit, & dentium dolorem.

24. Adest etiam Petrus de Guardia monachus, qui efficaci assertione quod in se etiam gestum est testari solet. Ea namque pestilentia, quæ ante annos fere viginti *a* in illis partibus vehementer populum vastavit, præfatus monachus magnis febribus tentus est. Cumque ardor nimius febrium vires ejus excederet, hora accensionis *b* ad tumulum jam sæpe memorati Patris confugit, firmiter credens, quod tanto Patri commendatum febris invadere nequaquam posset. In quo nimirum tutelæ & confugii sui loco fructum fidei suæ ita consecutus est, ut ardentissima febris eum relinqueret, nec ultra sancto viro commendatũ fatigare potuisset.

DE SS. GERMANO PRIORE, & aliis tribus monachis Taluerensibus.

ANN. CH. CIRCA. 1050 1. Nov.

1. *CELEBRIS erat sæculo undecimo ineunte Saviniacensis in Lugdunensi diœcesi abbatia ob regularem disciplinam, quæ ibidem sub Durando abbate ejusque successoribus maxime vigebat. Id ex multis chartis patet, quibus variæ monasterio donationes tunc temporis factæ sunt a viris nobilibus, qui monachorum ibidem sancte conversantium precum suffragia ambiebant. Gerardus comes Foresii anno 1007. Durando dedit villam Conziacum & alia in agro Tarnantensi, qui ad pagum Lugdunensem pertinebat. Encolimenses vero comites aliquot monachos ab Iterio abbate Saviniacensi obtinuerunt, quos in ecclesia sancti Pauli de Bottavilla diœcesis Santonensis collocarunt, ut semper, inquiunt, pro ipsis suisque consanguineis illi Deum deprecarentur. Hos autem, ac eos qui ipsis successuri essent, abbatiæ Saviniacensi subjectos fore voluerunt, quamdiu ipsa sub beati patris Benedicti Regula perseveraret. Celebris fuit ejus ecclesiæ dedicatio, ad quam Isto Santonensis, Arnaldus Petragoricensis & Rabo Encolismensis episcopi cum suo Metropolitano Gotafredo archiepiscopo Burdegalensi: præter abbates complures & monachos. anno 1029. convenerunt, ut ex publico ejus rei instrumento patet, quod in Bibliotheca Sebusiana Guichenonis, centuria 1. num. 62. integrum habetur.* Saviniacum monasterium.

2. *Iisdem ferme temporibus Ermengardis, Rodulphi Burgundiæ regis uxor, monasterium in villa Talueris excitavit, quod accersitis e cœnobio Saviniacensi monachis inhabitandum tradidit, ea conditione, ut locus iste sub Itherii abbatis successorumque ejus jurisdictione remaneret. Fundationis chartam refert Guicheno in probationibus Historiæ Sabaudicæ, quam ex archivio Taluerensi huc proferre visum est.* Sub eo Taluerense.

Mundi terminum appropinquare ruinis crebrescentibus certa manifestant indicia. Ideoque oporteret unumquemque sollicite persistere, quamdiu in præsenti vita

a In Chronico ad cyclos paschales anno 1085. *fames & mortalitas magna* notatur: sed non satis hæc cum Auctoris nostri tempore conveniunt, qui post mortem Constabilis, anno 1124. mortui, scribebat.
b Sic legendum, non *ascensionis*, nempe hora qua febris accendebatur.

ANN. CH. CIRC. 1050 1. Nov.

ti vita subsistit, ut de terrenis mereantur æterna, & de transitoriis acquirantur sempiterna laborando non lacessere. Igitur ego ERMYGARDIS, domini RODOLPHI regis conjux humilis, pro remedio animæ senioris mei RODOLPHI regis, & pro remedio animæ meæ, construxi ecclesiam in honore sanctæ Mariæ ad habitationem monachorum sancti Martini Saviniacensis monasterii, & ad regimen & subjectionem Yterii abbatis & successorum illius, & utilitatem fratrum ibidem Deo regulariter famulantium, in pago Albanense, in villa, quæ vocatur Talvveriis; cui loco ex permissione senioris mei Rodolphi, per consilium archiepiscoporum & episcoporum, scilicet LEODEGARII Viennensis, & EMIONIS Tarentasii, & FREDBRICI Gebennensis, & PONTII Valentinensis, & comitis UMBERTI, & aliorum qui ibidem convenerunt fidelium nostrorum, in dedicatione ecclesiæ donavi ad victualia fratrum, potestatem de Dulfatis cum ecclesia & appendiciis suis, & Marsiacum cum appendiciis suis, & Vesonem cum appendiciis suis, & potestatem Marlensem cum ecclesia, & in Verello tres mansos, & in Poniaco unum mansum, & unum mansum qui vocatur Ramponetus, & mansum de Escalvina, &c. *sine data*.

Hanc donationem firmavit Rodulphus Ermengardis conjux, cujus ea de re præceptum idem auctor refert in Bibliotheca Sebusiana.

Germanus Prior, &c.

3. Dotato itaque Taluerensi monasterio, quatuor e suis Itberius illuc destinavit, qui locum illum vita sanctitate ac multis miraculis illustrarunt. Hi fuere Germanus ceteris præfectus, & Rodulfus frater, uterque presbyter, cum duobus diaconis, Isthmio scilicet & Isthmidone, quorum tam nota sunt miracula, quantum ignota rerum ab iis gestarum series. Germanum Jerosolymam perrexisse, ut ibi loca sacra veneraretur, fama est, indeque reversum, in solitudinem secessisse, ubi post multorum annorum curricula, quæ in accurata Religionis Christianæ monasticæque perfectionis disciplina transegit, defunctus est. Haud minus pie ejus sodales ex hac vita migrarunt, quorum deinde memoria in vicina quidem regione celebris fuit, sed eorum nomina in fastis sanctorum generalibus reperire non licuit. Corpus sancti Germani in ecclesia ipsius nomini dicata religiose asservatur. Rodulfus pariter in prioratu, qui ab eo nomen sortitus est, jacet; aliorum vero duorum reliquiæ in ipso Taluerensi prioratu remanserunt. Loca quæ singuli incoluerunt hactenus visuntur, ab aliquot prioratus monachis inhabitata. Quo anno, quoque mense aut die ad cælos abierint non constat, deficientibus undequaque ad id edíscendum instrumentis: nec ex annua ipsorum festivitate id colligi potest; cum ter in anno eorum memoria celebretur, primo quidē feria secunda post Pascha, eadem feria post Pentecosten, ac ipso Kalendarum Novembrium die, quo generalis omnium sanctorum festivitas recolitur: sæculo undecimo eos vixisse ex Ermengardis ætate nobis constat.

S. Franciscus Salesius levat corpus S. Germani.

4. Beati Germani corpus a sancto Francisco Salesio, Genevensi episcopo, ad cujus diœcesim Taluerensis prioratus pertinet, e tumulo levatum fuit anno 1621. die Novembris vigesima octava: qua in celebritate concionem habuit luculentissimam de beati Germani meritis, incussam populorum circum adjacentium fidem laudans, qui ab annis sexcentis viri illius sancti tumulum invisere & venerari numquam destiterant: qui quidem religionis cultus, nequidem inter hujus & præcedentis sæculi hæreticorū tumultus, quibus Genevensis diœcesis attrita fuerat, intermissus est.

Et monasterium reformat.

5. Nec minus in reformandis monachorum ibi degentium moribus, sollicitus fuit beatissimus Antistes, quos tandem post superatos multos labores, devoratasque injurias a nonnullis male viventibus monachis illatas, ad meliorem frugem reduxit, ut in ejus vita narratur. Id quidem pro virili, sed frustra conatus fuerat pia memoriæ Claudius Granerius, beati Francisci decessor, qui ex ejusdem loci priore in sedem Genevensem evectus fuerat. At id beato Francisco reservatum a Deo fuerat. Ceterū perstat etiamnunc regularis disciplinæ vigor in prioratu Taluerensi, vulgo Taloire, *qui a Saviniacensis monasterii jurisdictione Urbani VIII. pontificis maximi auctoritate fuit absolutus, idque duplici diplomate, quorum prius Romæ datum est anno 1632. alterum anno 1627. Postmodum Taluerense monasterium abbatię titulo auctum fuit beneficio Clementis X. summi pontificis, dato ea de re brevi Apostolico anno 1654. die 18. Julii, pontificatus anno 5. quæ quidem litteræ anno 1624. Camberiensis curiæ senatusconsulto confirmatæ fuerunt.*

APPEN-

ANN. CH. 1007 10. Jul.

APPENDIX AD I. PARTEM

Sæculi 6. Benedictini.

ULTIMA sanctorum hujus Saeculi actorum editioni imponebatur manus, cum Vitam beati Petri Perusini abbatis, e codice ms. monasterii ab eo conditi descriptam accepimus, curante R. & eruditissimo patre domno Erasmo a Cajeta sacri monasterii Casiensis priore, quare eam, ut in Elogio ejusdem sancti hujus voluminis pag. 63. polliciti sumus, hic exhibemus.

INCIPIT VITA S. PETRI ABBATIS & Confessoris.

Petri patria, parentes, pia educatio &c.

TEmporibus OTTONIS secundi Imperatoris, fuit quidam vir egregiæ, venerabilisque vitæ PETRUS nomine ex Perusino Comitatu, ex Agelione videlicet pago, qui sex fere millibus distat a Perusina civitate, ex nobili Vintioliorum familia ortus, Dei per omnia plenus gratia, qui a primævo suæ ætatis tempore, justitiæ callem ingrediens Deo devotum pectus gerebat; quique cum solummodo sex annorũ esset, etiam invitis parentibus litteras cœpit discere scholarum utpote prudens clientulus. Quid plura? Sacris ab infantia eruditus litteris, collum jugo Dominici supposuit servitii, utpote non illius ignarus Evangelici dicti asserentis: Tollite jugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum, & humilis corde: jugum enim meum suave est, & onus meum leve. Qui adhuc juvenculus bonis intentus operibus, electorum ut Dei sortem adeptus, effectus est Clericus, & per omnes Ecclesiastici Ordinis gradus in sacerdotali ad ultimum dignitate, ut verus sacer, est elevatus. Erat siquidem innocentia præditus, actionis munditia fulgidus, castitate nitidus, longanimitate spei, & operis firmus, obedientia simplex; in prudentia serpentem, in simplicitate columbam, est imitatus, sicut Dominus suis discipulis aiebat: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ; eratque sobrius, pudicus, providus, perfectum animal novi Testamenti, oculis ante & retro plenum, quem nec prospera elevatum, nec adversa umquam reddiderunt turbatum. Quippe ad suæ mentis aditum non mollem custodiam, ut Isboseth Saulis quondam filius adhibuit, sed robusto virilique discretionis sensu sui pectoris munivit ingressum; nec in inguine percuti valuit, ac proinde illum carnalis non prostravit delectatio: quippe percutitur, ut beatus ait papa Gregorius, qui carnis delectatione luxuriæq; sorbetur voragine; tota namque virtute aditus est muniendus mentis, ne insidiantes eam aliquando hostes foramine neglectæ cogitationis necent. Unde Salomon ait: Omni custodia serva cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit.

Ottonem imp. monet.

2. Fuit etiam hic beatus Petrus vir eleemosynarum virtute præditus, omnique caritate plenus; sic satagebat Marthæ ministerium, ut Mariæ ad Domini sedentis pedes minime relinqueret desiderium. Fuit pariter hic vir sanctus amabilis Deo, carusque hominibus. Potentum non formidavit aliquando personas delinquentes, sed asperis objurgationibus devios monendo ad gremium, quos poterat, sanctæ revocabat Ecclesiæ: non ignorans delinquentes, non tantum palpandos, sed etiam pungendos esse ut resipiscant, Salomone dicente: Verba Sapientum quasi stimuli, & quasi clavi in altum defixi. Nam tempore quo supradictus Imperator Otto secundus, rediens Romam, suscepta jam corona Perusiam venisset, illiusque milites multa devastantes, ac cuncta deprædantes, comprovinciales pauperes ac divites affligerent, vir Domini nullo umquam territus pavore increpans Imperatorem dixit: Rex excelsus & cælestis, o Imperator, terrenum tibi ad regendum, non destruendum commisit regnum. Tu vero non gubernator, sed potius es ejusdem regni dissipator. Qui beatus Christi confessor pauperum, pupillorum, atque viduarũ lacrymis permotus ac repletus, supradicto Ottoni Imperatori minaciter improperavit, dicẽs: Oh miser non vides quanta bona dissipari, & devastari facis? Nescis quia redditurus es corã summo judice in die judicii de omnibus rationẽ? Quare non misericordiam, sed iram ejus mereberis, cum ante illum districte judicandus veneris.

ANN. CH. 1007 10. Jul.

veneris? Tunc eveniet tibi quod dictum est per Job prophetam loquentem de impio, scilicet: Divitias quas devoravit evomet, & de ventre ejus abstrahet illas Deus, quoniam confringens pauperis domum rapuit, & non ædificavit eam, nec satiatus est venter ejus: Denique districtus judex in judicio, non rapientibus, sed de suo nihil tribuentibus dicturus est: Esurivi, & non dedistis mihi manducare; sitivi, & non dedistis mihi bibere; hospes eram, & non collegistis me, & reliqua, quæ habentur in Evangelio, pro qua culpa horribilis vox subintonat dicens: Ite maledicti in ingem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus. Si igitur, o Rex, tanta pœna multatur, qui non de suo aliquid pauperibus dedit, qua pœna inferendus eris Tu, qui alienum, & maxime pauperum rapiendo quæris? Quibus verbis Imperator prius ira accensus eum a se egredi præcepit; sed post paullulum, auditis ejus continentiis, ac bonitate vitæ eum regredi jussit, indulgentiam ab eo petiit, quam & recepit. Vir autem sanctus prudenter illum redarguens, admonuit qualiter sanctam gubernaret ecclesiam, episcopos & presbyteros luxuriantes, verbumque Dei adulterantes emendare, simoniacam labem & hæresim damnaret & populum pie regeret, sceleratos, ac noxios juste judicans legaliter perderet. Qua admonitione roboratus Imperator de suo illi tribuens abscessit in Domino melior factus.

Monasterium condit.

3. Illis vero temporibus episcopus quidam, HONESTUS nomine Perusinam regebat ecclesiam, non longe autem a civitate ecclesia quædam sita ad honorem beati apostoli Petri fuerat in loco dicto Monte-Calvario, in qua episcopatum priscis fuisse temporibus nonnulli dicunt, quæ a paganis destructa fuerat, eamq; sanctus vir reædificare satagebat, si supradictus Præsul sineret. Sed satanæ quidam succensi malitia, sicut mos est malorum, insidiari vitæ bonorum, jam dictum Præsulem accusationibus suis contra Dei servum incitarunt, asserentes eum simulatorem, & episcopi criminatorem esse. Quod episcopus prius audiens credidit, postmodum vero ex suggestione malorum clericorum id cognoscens dictum, eo ad se accersito, rogavit, ut supradictam studeret reædificare ecclesiam, quam a paganis destructam invenerat. Beatus igitur vir Dei gaudio gavisus magno, omnipotenti Deo gratias egit, quoniam congruum tempus ecclesiæ reædificandæ advenerat. Tunc fidem Præsulis accipiens, quod in eodem loco monasterium consecraret, accinctus fortitudine sancti Spritus, adjuvantibus plurimis religiosis viris una cum episcopo præfatam reædificavit ecclesiam in honorem beati Petri apostolorum principis. Post hæc autem præfatus Præsul ad summum Romanæ urbis Pontificem Dei servũ deducens, prædictam ecclesiam cum universis, quæ ipsius ecclesiæ erant illi commisit, ac dono dedit; ut ab illo præsenti tempore in futurum, & in sempiternum usque Romanus summus Pontifex illam defenderet & regeret; atque Abbatem ibi secundum suum velle consecraret; sicque sanctus vir a Johanne tunc summo pontifice Romano regimen hujus suscepit loci, & ecclesiæ. Sed quoniam prolixus sermo interdum fastidium generat, totam ejus piam vitam nostris auribus pervulgatam, nostra non explicabit narratio; non enim volumus, nec quidem possumus, nisi pro audientium ædificatione, ea de illo scribere, quæ novimus; ad virtutes igitur sanctitatis ejus noster stilus vertat articulum.

Multa patitur.

4. Igitur postquam monachus, & abbas sanctissimus effectus est, utpote mortuus vitiis & concupiscentiis mundi, tribulationibus carnem suam ampliori constrinxit afflictione, sciebat enim id quod dicit apostolus, nempe quanto quis retributionis gaudium de æternitate colligit, tanto graviora pro illo præfert tormenta. nam cæleste gaudium hic tribulationibus seminatur, illic postmodum retributione colligitur; hinc namque per Psalmistam dicitur: Euntes ibant, & flebant; protinus subjunxit: Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos; &, Qui seminat in lacrymis, in gaudio metet. Et Apostolus: Si commorimur, & convivemus, & per multas tribulationes oportet nos introire in regnũ Dei. Igitur hic sanctus vir plenius hoc cognoscens, omni tempore vitæ suę tres per hebdomadas jejunabat dies, videlicet, secunda, quarta & sexta feria: siquidem ab adipe, omnique pinguedine jugiter se abstinuit, psalmodiæ, & orationi incenssanter insistens, observabat id quod dicitur: Sine intermissione orate. Vino utebatur modico, ne laboris exercitatione succumberet, in diebus vero sanctæ Quadragesimæ, licet

licet omni tempore illam custodiret, solummodo aquæ sumebat potum. Operatus est autem per illum Dominus miraculorum virtutes plurimas, quas illis referentibus, qui eas oculis viderunt, novimus. AN. CHR. 1007 10. Jul.

5. Quadam namque die artificibus parietem jam dictę sępius ecclesię construentibus panis defuit. Sanctus vero vir prophetico repletus spiritu dixit ad eos: Nolite, dilectissimi, solicitudinis anxietate turbari; adest quippe omnipotens Deus qui Moysis tempore antiquos patres deserti itinere fessos manna cibavit, & in novo pariter Testamento quinque millia hominum quinque panibus satiavit cibo; & tempore gloriosissimi papæ Gregorii per beatum virum, Santulum nomine, uno pane per decem dies alere dignatus est artifices; quod nobis similiter faciet. Nolite igitur timere. Hoc dixit, & protinus in urbem virum misit, ut panes emeret, qui tres solummodo panes inveniens, emptosque deferens rediit. Tunc vir Domini oratorium ingressus, manibus in cælum extensis, fideliter Deum deprecabatur, ut suis operariis opem dignaretur afferre panis. Extemplo ante ecclesiæ fores ignorati nunciantur adesse homines cum equis, & frumento onustos, interrogantes de viro Dei, cupiebant enim loqui illi. Gratias omnipotenti Deo sanctus vir referens, ut hoc audivit, artifices pavit, fratribusque præcepit, ut hoc factum, quousque viveret, nulli dicerent; sed & ex ipsis artificibus unus, incaute aliquando gradiens, coram viro sancto a cacumine parietis, qui in altitudinem elevabatur, corruit: sed viri Dei munitus precibus, nullam pertulit læsionem. Auctoris ætas. Miracula.

6. Accidit etiam, ut dum in ædificio ejusdem ecclesiæ marmoream artifices columnam erigerent, eaque retortis ligaminibus sursum in aere jam elevata esset, vinculis omnibus repente ruptis, lapsum minaretur ad terram corruendi. Jamque spes salutis ejusdem columnæ omniumque artificum recesserat, cum vir Dei signo Crucis emisso, columnam a terra suspensam, immobilem integramque stare fecit.

7. Alio etiam tempore sanctus Dei famulus cum juxta Tiberis fluvium cum aliquibus moraretur viris, qui molendinum in litore ipsius ædificabant fluminis, subito trabs miræ magnitudinis per alveum ipsius est visa venire fluvii, quæ interitum præfato minabatur molendino. Tunc sanctus vir facto crucis signo trabem ab incœpto divertit itinere, ne molestiam molendino, aut operariis illius inferret aliquam.

8. Post paucos etiam dies quidam viri, quoniam alveus prædicti fluminis undis valde excreverat, naviculam ascenderunt, ut ex illa parte litoris ad istam, in qua vir Dei stabat devenire potuissent: sed immensa inundatio fluctuum naviculam e recto itinere detorsit. Tunc viri illi verbis Dei famulum vociferantes inquiunt: Famule Dei Petre, nobis orando succurre, quia perimus, miserere. Ilico vir sanctus Christum invocans, virgam, quam in manu tenebat, elevavit, eisque porrexit; factumque est ut navicula quæ ante paullulum in pręcipitium mergebatur, beati viri præcepto ad salutare litus deducta, sospites & incolumes suos deposuit viros.

9. Aliud quoque miraculum ab eo factum, viris fidelibus & veridicis narrantibus agnovimus, quod hic fideliter cum reliquis scribentes ponimus. Supradictus namque episcopus pixidem illi edriano electuario plenam quadam die ad servandam dederat; sed ipse misericordia plenus, caritate repletus, amore Regis æterni debilibus, & infirmis illud totum expenderat. Post multos autem dies Præsul illud requirens, ut cognovit quod vir sanctus hoc totum ægris concesserat, nimis iratus est, misitque nuntium, ut cito commendatum redderet electuarium. Tunc vir beatissimus ingressus oratorium omnipotentem rogavit Deum, quatenus electuarium quod suo pro amore afflictis expenderat, divina dignaretur virtute reddere, ad hoc ut episcopi animum turbatum posset habere placatum; cumque post paullulum pixidem aperuisset, invenit illam multo meliori plenam quam antea fuisset electuario. Confestim igitur sanctus vir magno repletus gaudio, Deo gratias referens, Episcopo illud per nuntium misit. Episcopus vero ut illud vidit, satis miratus, ad Dei veniens virum diligenter investigans quæsivit, unde prædictum electuarium prius expensum, tam cito invenerit ita confectum; vir autem sanctus occultare cupiens, sed minime valens, miraculum, ad pedes illius procidens, rogavit ut nulli umquam palam faceret factum, quousque in hac vive-

ANN. CH. 1007 10. Jul. viveret vita, quoniam Rex inquit omnipotens, sicut Bonifacio Terentinæ ecclesiæ præsuli, duodecim quondam, quos simili modo pauperibus expenderat aureos, orando a Deo miraculose impetravit, ac obtinuit, quos & proprio nepoti furenti, cujus erant, reddidit, ut ejus iram insaniamque mitigaret; ita & mihi fecit de electuario.

10. Quadam autem die hospites ad monasterii portas venientes eleemosynam quæsierunt; tunc vir Dei accersito cellerario præcepit dicens: Frater, hospitibus ne tardes dare eleemosynam; sed vade & da illis panem & vinum, si habes. Ille autem protinus fallaciter negans, dixit se panes minime habere. Vir autem sanctus per spiritum illius mendacium agnoscens, cellarium ingressus, quinque tantum panes in arca invenit, quos pro inobedientia illius canibus projici præcepit. Quos ut canes viderunt, concurrentes, & odorantes eos tantummodo, proculque fugientes intactos reliquerunt, quod vir Dei expendens, panes collegit, frangensque pauperibus dedit, monachumque fallentem & inobedientem vehementer increpavit, regularique disciplina flagellavit; & confestim ante cœnobii fores quidam a quadam femina missus advenit, qui triginta panes, & alia fercula sancto viro fratribusque detulit.

11. Sed & aliud maximum veridicis referentibus viris illud fecisse cognovimus miraculum, quod minime silendum arbitramur. Illis igitur temporibus quidam Teutonicus Comes a Rege fuerat missus, ut juste, ac legaliter terram regeret, judicansque constringeret, impiosque pœnis affligeret, atque premeret; qui Regi parens per omnia, scelestos bene & viriliter noverat corrigere, latrones quoque numquã patiebatur vivere, sed tali deprehensos crimine, furcarum supplicio faciebat affligi. Die autem quadam duo deprehensi sunt viri, tali facinore iniqui, quos prædictus Comes ligatos, mox supradicto præcepit damnari supplicio; sed vir sanctus valde pro eis Comitem interpellans, ut non eos pœnaliter perderet, sed potius illis vitam concederet, audivit hoc minime posse fieri. Interea Oceano jam rapiente die occasus incumbebat solis, ideoque sententia mortis pro sequenti mane fuit illis pronunciata ac intimata, sanctus autem vir illos condemnatos ad custodiendum mane usque quærit. Tunc Comes jussit, ut secundum illius velle illi darentur ad custodiendum, tali siquidem pacto, ut illos si perderet, mortem quam ipsi debebant, suo subiret corpore. Quos vir sanctus eo tenore suscipiens, suum illos ad hospitium usque deduxit, satisque admonens, ut a tanta cessarent nequitia, pavit, vestivit, liberosque nocte ipsa abire permisit: mane autem facto missum est illi a prædicto Comite, ut commissos repræsentaret, ac redderet; sin alias, pœnam condignam, quæ illis debebatur, ipse subiens expenderet. Omnes autem noti viri Dei perterriti, atque pro tali flentes sententia, una cum illo ad curiam accesserunt: Comitemque nimis turbatum adversus Dei virum invenerunt: minabatur namque mortem illi pro dimissis latronibus; sed cum multorum dictis comperisset, quod per illum Dominus virtutes plurimas egisset, ita ut inter cetera virtutum insignia, si signo sanctæ crucis aliquando panem benediceret, nullatenus canes hunc possent contingere; quod Comes audiens, dixit illum mortis sententiam non posse evadere, nisi hoc suis oculis se vidente ageret. Sed cum viro Dei hoc relatum esset, ait: Ego ob hoc minime Deum tentabo, quia scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum. In manibus ejus sum, qualiter illi placet circa servum suum operetnr. Tunc fideles & amatores viri Dei simul cum Comite, illo nesciente, mensam parari fecerunt, panem super eam posuerunt, Denique servum ut benediceret rogaverunt. Data autem a beato Dei viro benedictione, panes ilico canibus projecerunt, ut comprobaretur, quantis virtutum meritis servum suum Dominus decoraret. Confestim igitur ut canes projectos viderunt panes, concurrerunt, & adorantes, eos intactus dimisere; longeque ululantes abierunt, quod factum Comes cum vidisset, maxima deinceps eum veneratus est admiratione.

12. Accidit etiam, ut die quadam causa monasterii & obedientia fratrum cum per quamdam incederet viam, mulier quædam paupercula juxta iter illud degens hospitio, partus dolore periclitans, voces mittebat eximias: sed vir Dei pietate

tate commotus, sanctæ crucis facto signo super domum ejus, feminam a passionis illius liberavit supplicio. ANN. CH. 1007

13. Alio quoque tempore apostolorum Petri & Pauli ad limina cum pergeret, multi viri utriusque sexus & ætatis, pro nimia illius sanctitatis benignitate & hospitalitate, sanctum comitabantur virum: pluviarum vero tunc grandis immensitas, aere in nubibus collecto, eruperat; sed miro illius nutu qui facit magna, & inenarrabilia, per totam viam unde vir Domini cum sequentibus ibat, usque ad supradicta apostolorum limina, ne una quidem pluviæ gutta, quamquam ex utroque latere procellosa valde inundatio incumberet, minime super eos cecidit, sicut temporibus Gregorii papæ Cerbonio Populoniensi episcopo, & Fulgentio Utricolensi accidisse legimus. 10. Jul.

14. Hæc & alia plura, & majora, vir sanctissimus Petrus, abbas præclarissimus, faciens miracula, ante duodecimum obitus sui diem, vigilia scilicet apostolorum Petri & Pauli, febre correptus elanguit, omnis autem populus una cum episcopo ad ejus concurrentes obitum, hanc prædicationem ab ejus meruerunt audire ore: Audite filii, ex uno patre editi, fratres dilectissimi, admonitionis verbum: in primis autem summum vestrum moneo sacerdotem, magna etenim sacerdotis gloria est subjectorum rectitudo, unde egregius Prædicator inquit: Spes nostra, gaudium & corona vos estis mihi ante Dominum. Debet itaque sacerdos & pastor factis implere, quæ verbis docet, sicut de Domino nostro Jesu-Christo legitur: Cœpit Jesus facere & docere; nam si non facit bona quæ loquitur, implebitur in illo, quod per Psalmistam dicitur: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis Testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, & projecisti sermones meos post te. Vos autem subjecti, arca æterni testamenti, sponsa Regis superni; vos membra corporis Christi, terrorem extremi judicii ante mentis oculos vestros semper locate, sicut per sapientiam dicitur: In omni opere tuo memorare novissima tua, & in æternum non peccabis. Habete vinculum dilectionis & pacis; habete humilitatem; humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore tribulationis; habete caritatem continuam, & mutuam in vobismetipsis, quia caritas operit multitudinem peccatorum. Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, sperantes in Domino, & in potentia virtutis ejus, ut possitis resistere adversus insidias diaboli, & ut coronam vestri certaminis a Deo accipere mereamini. His dictis, oculis ac manibus sursum erectis, commendabat se, & omnem populum Domino, & ad ultimum perceptis Dominicis sacramentis, fratribus psallentibus, inter orationum verba sexto idus Julii spiritum emisit, receptus in æterna paradisi requie, corpusque ejus juxta præfatam honorifice reconditum fuit ecclesiam, ad laudem Domini nostri Jesu-Christi, qui cum Patre & Spiritu-sancto, vivit & regnat Deus in sæcula sæculorum.

Ægrotat.

Pie obiit.

15. Recurso autem unius anni circulo, postquam vir sanctus obiit, ut eum quanti apud Deum meriti esset, homines non lateret, Dei omnipotentis cuncta cognoscentis disponente clementia, plurimis virtutibus, diversisq; miraculis illius declarata sunt merita. Nam inter alia cum ejus anniversarius minime custodiretur dies obitus, vehementissimus repente ventus sufflavit, qui plurimas radicitus arbores evellens dejecit, segetemque multam devastavit. Videns itaque populus tale miraculum, statuerunt, ut quolibet anno Anniversarium ejus sollemniter celebraretur, & sic usque in hodiernam diem ab omni populo ejus tumulus veneratur, atque beneficia spiritualia, operante gratia divina, devote poscentibus ministrantur.

Ejus festum

V I-

ANN. CH. CIRCA, 1045 3. Nov.

VITA S. AMICI MONACHI CASINENSIS,

Auctore BERNARDO ejusdem loci monacho,

Ex cod. ms. Casinensi.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

VITAM beati Amici Casinensis monachi, quam loco suo dare non licuit, hic exhibere visum est, quod ad Sæculi hujus medium pertineat. Hanc sæculo 11. *exeunte, aut certe sequentis initio scripsit Bernardus monachus Casinensis, ut monet Petrus diaconus capite* 37. *libri de viris illustribus Casinensibus. Porro etsi incertus sit beati Amici mortis annus, duo tamen constitui possunt annorum termini, intra quos ejus obitus necessario locandus est. Narrat quippe Vitæ auctor num.* 7. *Amicum etsi absentem, cognovisse Hugonis Farfensis obitum, unde concludimus eum adhuc anno* 1039. *quo re ipsa Hugo e vivis excessit, fuisse superstitem. Ex altera autem parte certi sumus eum ad annum* 1052. *non pertigisse, nam Petrus Damiani in opusculo* 6. *quod eo anno scripsit, inter sanctos viros, qui a simoniacis episcopis ordinati fuerant, Amicum laudat jam defunctum, his verbis:* Nostra ætate beati viri, videlicet Romaldus Camersiensis, Amicus Ramibonensis, Guido Pomposianus, Firmanus Firmensis & complures alii sanctæ conversationis studio floruerunt, super quorum videlicet veneranda cadavera ex sacerdotalis concilii auctoritate sacra altaria sunt erecta, ubi nimirum divina mysteria, miraculis exigentibus offeruntur. *Jam itaque anno* 1052. *pro sancto habebatur Amicus, ac supra ejus tumulum altare erectum fuerat. Cur vero* Ramibonensis *a Petro Damiani appelletur, divinare non licet, nisi forte* Arabonensis, *seu* Arambonensis *legendum sit, nam Ferrarius in notis ait Amicum* Arabonæ *in Piceno fuisse sepultum, quo in loco, qui etiam, ut Lubinus observat, dicitur* Arambona, *seu* Monte-Melone, *abbatia postmodum condita fuit Ordinis Cisterciensis. Idem tamen Ferrarius Avellanæ Amicum obiisse dicit, ibique miraculis coruscasse. Certe Vitæ auctor num.* 7. *sacrum ejus corpus in monasterio sancti Petri Avellanensis conditum fuisse disertis verbis habet. Amici memoriam die* 2. *Novembris celebrat Ferrarius, alii die sequenti.* Monachus Casinensis *a Petro Diacono loco laudato dicitur, & quidem circa hæc tempora monasterium Avellanæ Casino subjectum fuit.*

INCIPIT VITA ET OBITUS S. AMICI Sacerdotis & Confessoris.

Amici initia.

1. BEATUS igitur AMICUS genere nobilis ortus in finibus comitatus Camerinii, in opido, quod Martis vocatur, est alitus, ac nutritus, qui litterarum traditus studiis, cum jam plenius est instructus, sacerdotii accepit gradum; dehinc non multo post tempore monasticum adeptus est habitum. Cœpit ergo de virtute in virtutem proficere, & se ipso quotidie robustior exsistere. Perlustrans autem deserta vastissima, montis assenso vertice, expetiit speluncam divina sibi providentia præparatam. Mox igitur oratione facta, crucis signaculo se circumsignās, præfatam introivit speluncam ubi per triennium mansit absque ullius hominis solatio, divino tantum fulciebatur amminiculo. Fama itaque viri domini Amici crescente, circumquaque ex omni parte homines ad eum confluebant, vitæ æternæ expetentes alimenta ab eo; quorum non parva multitudo, & hortaminibus largas in pauperes largiti sunt eleemosynas, nonnulli vero sæculo relicto Domini servitio se devinxerunt.

Latrones mire convertit.

2. Interea dum quadam die ad comitatum pergeret Balluensem in duos latrones incidit, qui confestim ut eum viderunt, de mula cui insidebat, appropinquantes illum dejecerunt. Ille autem dum eos perspiceret super mulam sedentes, post eos clamavit dicens: Tollite, filii, vobiscum & nostra calcaria, quibus hanc minare possitis mulam, ut velocius pergere valeatis itinera. At illi pertinaci inchoata perdurantes malignitate, applaudebant se lucrum non parvum reperiisse, unde valde incedebant gaudentes. Vir autē Dei ibidē paullisper subsistit, depulsa omni a corde perpessi hujusce damni molestia, & a proposita se nequaquam subtra-

via. Cumque jam nimis fatigatus, aliquantulum a via divertens, sub arbore quiesceret; & illi pertinaci intentione abirent, devenerunt ad torrentem quemdam, qui vocatur Vera: sed dum absque aliqua ambiguitate se transire putarent, mula cui latrones insidebant, divino ut credimus, tacta verbere, medio substitit amne. Illis autem latera ejusdem mulæ nunc virgis & nunc calcibus fundentibus, jam nimis fatigata, cœpit se subrigere, & calcibus aquam pulsare, donec in flumen eos decuteret: non autem est tantum contenta mula illos a se decussisse, nisi etiā eos post dejectionem in aquam calcibus subrueret. Illi autem infelices ab unda sursum elevati, sed ab eadem miserrima ratione aliquanto spatio fuerunt apportati. Postquam autem a fluminis evaserunt alveo, ad invicem conferebant, & de hoc, quod illis acciderat admirabantur; tandem intellexerunt idcirco hæc se perpessos fuisse, quoniam viro Dei Amico maximam injuriam fecissent. Mula autem postquam latrones dejecit, & conculcavit, recto itinere, quasi odore sicut canis, post beatum virum abiit. Veniens vero ad Dei famulum, quasi ab aliquo traheretur, & ipsa continuo a via divertens, atque ad beatum Amicum festina venit, & cum eo stetit. Latrones etiam & ipsi arrepto cursu mulam insequebantur, quam prius consequi nequiverunt, quam illuc devenerunt, ubi famulus Dei quiescebat Amicus; mula siquidem tamquam applaudebat venerabili viro, lambensque pedes ipsius tamquam lætabatur de latronum se evasisse dominio. Quod videntes latrones obstupuerunt, & tunc tandem intellexerunt ipsum Dei famulum esse Amicum. Moxque coram eo prostrati, cum lacrymis veniam postulabant, seque errasse, seque nequam gessisse profitebantur: quibus vir Domini inquit: Ecce nunc, filii, quam prius rapuistis, cum benedictione habetote mulam, tantum a perversitatis abstinete rapina. At illi munus non acquieverunt suscipere; a furto autē professi sunt deinceps cunctis, Domino annuente, temporibus abstinere. Post hæc igitur vir Domini Amicus, eos ad se propius accedere jussit, atque indicta pœnitentia, illos quidem remisit ad sua, ipse vero cœptā pertendit viā. ANN. CH. CIRCA 1045 3. Nov.

3. Eodem tempore quidam miles iniqua subripiente cupiditate, cuidam rustico rapuit solum quem possidebat bovem: cumque rusticus ille pedibus provolveretur militi, atque ut sibi misereretur oraret, & ille nullo modo acquiesceret; tunc nimio exagitatus cordis dolore, quid ageret, quo se converteret ignorans, ad solum confugit beati Amici solatium. Erat siquidem vir Dei sanctus Amicus afflictis valde compatiens, & super oppressos pia gestans viscera. Cum igitur ad virum Dei pervenisset afflictus, cœpit eum rogare, ut bovem suum sibi redderet. Cognito autem beatus Amicus, quod miles eum ipsi extorsisset, ad rogandum prece supplici festinus cœpit abire: pervenit autem ad militem; cumque illum fuisset intuitus, humiliter satis illum studuit exhorare, atque exortari, quatenus afflicto inopi bovem quem iniquē subripuerat, miserans restitueret. At ille non solum sanctis ejus admonitionibus minime acquievit, sed etiam obstinate atq; præsumptuose respondit, dicens: Neque Episcopus, neq; Presbyter, neq; monachus, neque laicus, nec omnino aliquis mortalium, poterit unquam obtinere, quatenus istius hominis restituam bovem. Audiens hæc famulus Domini sanctus Amicus, contristatus, non tam damno bovis, quam periculo miseri militis, dixit ad eum præsaga voce: Scito, homo miserrime, repentinam tibi imminere mortem, quoniam non es veritus omnes ministros Domini parvipendere; ideoque, crudelis, vita extorquetur a te hodie. Quibus ille auditis non solum contemsit virum Dei, sed etiam irrisit. Exorto autem post paullulum tumultu in eodem loco, dum putaret se aliquid fortiter acturum, accurrit; atque in eodem jurgio incaute agens vulneratus est, eodemque die, ut vir Dei prædixerat, merita obiit morte. Qui autem viri Dei Amici cognoverunt super militem increpationem, eo defuncto, inopi homini, quem perdiderat, restituerunt bovem. Miles punitus ob rapinam.

4. Cum autem moraretur idem beatus Amicus in territorio Esculano*, prope fluvium, qui nuncupatur Clarinus, longe semotus ab habitatione hominum, molestum satis visum est fratribus commorantibus secum, quod nimis abessent ab oratorio. Venerabilis namque beatus Amicus, omnia factus omnibus ut omnes salvos faceret, fratrum non sprevit preces, licet diu reluctasset; tamen quandoque præbuit assensum. Repererunt siquidem cryptam a Dei hominis cellula ferme Rupem transferri obtinet. *Ascoli.

AN. CHR. CIRCA 1045 3. Nov.

ferme septem millia passus disjunctam, quam decernebant oratorio congruam fore. Ingressus autem cryptæ vergens ad Orientem largum introeuntibus præbebat aditum, sed saxum ingens imminens tenebrosam [reddebat] & deformem. Beatus tamen Amicus invitans Esculanum episcopum, dedicari fecit in prædicta crypta altare in honorem sancti Archangeli Michaelis. Cumque sæpissime illuc cum fratribus conveniret, & de loci obscuritate tractarent, vir Domini, cum virga quam manu gerebat, gyrum in circuitu prominentis rupis quodam die faciens, dicere cœpit: Utinam summæ Dei placeret potentiæ, quod hoc eminens saxum sit abscissum, & nobis facilem præberet incessum, & cryptæ conspiceretur lumen infusum, quatenus ad divina celebranda mysteria supernæ lucis nobis non deesset lucerna. Quo dicto, fratribus ante januam relictis, ipse seorsum paullulum secessit, & pro saxi hujus remotione, Dominum rogavit; divina autem pietas, sicut quondam exaudivit voces cordis precantis Moysi, ita etiam, nunc dilecti sui Amici. Intuentes igitur illud postea saxum quemadmodum beatus Amicus gyraverat cum virga, ingentem dedit crepitum, atque a suo corpore divisum, ante januam deorsum in terra cecidit; deinde super discipulos viri Dei, atque maximam multitudinem rusticorum, qui ad prædicti loci venerant opportunitatem; quique etiam jentaculum capiebant, iis omnibus conspicentibus, ruinamque vitare diffidentibus, dedit terribilem saltum, & usque ad ima vallis cum fragore nimio ingentem traxit ruinam. Qui autem aderant, postquam in se reversi sunt, ad fores cryptæ properantes, conspiciunt locum illum, unde saxum illud fuerat abruptum; & ecce apparebat planior atque politior omnibus parietibus, intrinsecus & extrinsecus. Mons autem, in cujus corpore hoc exstat oratorium, Petra-Januæ vocatur a circummanentibus.

Hominem læsum sanat.

5. Cum quodam die idem venerabilis Dei Amicus cellulę suę cum non parva multitudine repararet parietes; dum ipsi rustici trabem traherent, minusque caute, ut illorum moris est, se agerent, trabs quam attrahebant, super pedem alterius transiit, quę mox & ipsa ossa contrivit: qui confestim acerrimo dolore constrictus, ingentibus Dei hominem vocibus inclamabat, ut illum faceret salvum. Vir autem Domini ejus compatiens dolori, festinus advenit, pedemque attriti hominis, impresso sanctæ Crucis signaculo, ambabus manibus adstrinxit; statimque dolore fugato, homnem sanum reddidit: iterumque illum signans, dicebat illi: In nomine Domini nostri Jesu-Christi, fili ecce sanus effectus es; vade ad reliquum tibi perficiendum opus: qui continuo surgens, quasi nil læsionis habuisset de inchoato sollicitus opere, laudans Deum, atque famulum ejus Amicum, cœpit abire.

Canis erga eum reverentia.

6. Alio quodam tempore, quidam illustris vir alimoniam præbebat sancto Dei Amico; dum panes, quos eidem Dei Amico dirigere destinaverat, apud se haberet, præcepit suo dapifero, ut canibus, quorum magna multitudine pollebat, cibum tribueret. At ille parvipendens, incaute de pane Dei homini dedicato cani projecit. Ille vero, ut canum est aviditas, accurrit ut cibum accipere vellet ex panibus, atque in terram se proprio more extendens, circa eumdem panem cœpit mirari; & lingebat, & non mordebat: quasi diceret & manducare se velle, & tamen viri Dei alimoniam comedere non audere. Quamvis enim animal brutum, malebat tamen divino monitu manere jejunus, quam sancti hominis consumere cibum. Minister autem hæc conspiciens, admirans retulit universa domino suo. Quibus ille auditis, illico intellexit hunc ex panibus fuisse domni Amici, cujus tactum refugiebat canis. Panis autem pars illa collecta, non parva veneratione servatur recondita. Cuncti autem hæc audientes, nam per cunctorum ora hæc fama volutabat, grates reddebant Domino, & sancto Amico, fideli famulo ejus.

7. Quodam itaque tempore, cum idem sanctus Amicus apud beati Petri monasterium commoraretur, ubi nunc etiam, Domino provisore, sacratissimum ejus corpus requiescit, dum haberet idem vir sanctus ante ipsam ecclesiã, quamdam suam cellulam parvam, in ea die ac nocte jugiter sanctis operibus exercebatur. In hac igitur cella constitutus, prophetiæ instinctus spiritu, Farfensem quemdam abbatem, nomine UGONEM, venerabilis utique memoriæ virum aspe-

Mortem Hugonis abbatis Farfensis absens agnoscit.

aspexit a medio excessisse mediæ circiter noctis, in Dominica scilicet Nativitate. Pulsata autem cellulæ fenestra, quemdam fratrum convocat, qui assiduus ejus assecla fuerat. Rateri, inquit, frater accurre, & hanc chartulam Abbati, ceterisque confratribus in capitulo porrige, & pro domino Ugone Farfensi abbate eos orare commone. Hac enim nocte media, excessit e vita columna maxima. Quis, o Deus, benignitatem tuam non stupeat! Cum etiam in omnibus vitæ temporis partibus prophetiæ non abneges monstrare prodigia. Longe enim semotus, & cellula inclusus, quod corporeis oculis denegabatur, visibus est intuitus interioribus; quod non multo post claruit: venientes namque quidam fratres, ejusdem Farfensis cœnobii, nuntiaverunt sancti Amici sociis fratribus pro abbate suo defuncto preces Deo caritative fundi; a quibus, cum dataria mortis inquireretur, itidem, ut dictum fuerat a Sancto, ab eisdem fratribus intimatur.

ANN. CH. CIRCA. 1045 3. Nov.

8. Idem igitur Dei famulus Amicus periculosum hominum fugiens aspectum, antequam sancti Petri monasterium adiret, vitam solitariam peregit, in monte scilicet, qui vocatur Taurenus, ubi per viginti annorum spatia, nullo alio victu nisi fungis aut pomis silvestribus usus est; itemque per quadraginta annos tanta abstinentia maceravit corpus, ut neque pane, neque somno satiaretur. Quid autem de eleemosynarum largitate diceremus? cum sanctus vir Domini Amicus omnia necessaria erogavit: omnia itaque pauperibus erogavit, qui nihil sibi retinuit. Præterea eidem sanctissimo huic viro Amico talis erat mos, ex quo sancti Petri Avellanensis monasterium adiit, ut a festivitate sancti Martini usque ad Pascha nullo alio victu uteretur, nisi pane & aqua; in hoc quoque tam parvum usum tenebat, ut cuique credibile esse possit, magis illud angelico, quam humano cibo foveri. Denique Dominica quaque die tres tantum panes cellula sua clausus a fratribus accipiebat, ex quibus uno tantum contentus, duos eadem feria, qua alios tres accepturus erat egenorum stipendiis ministrandos reddebat. Contigit autem ut ex oblivione fratrum bis diebus statutis panes non administrarentur eidem Dei famulo Amico, quo intervallo omnipotens Deus, qui numquam patitur servos suos male perire, delegavit Angelum suum, qui & illum Dei famulum, & cælesti alimento pavit, & quousque fratrum visitatio adfuit, cum ipso stetit. Post aliquantum temporis vero, rememorati fratres introierunt ad eum, pascendi, visitandique causa: quos ut Dei famulus vidit, eo quod angelica custodia privaretur, in illorum introitu vultu tristissimo apparuit.

Mira ejus abstinentia.

9. Item dum quodam tempore iste sanctus vir Domini Amicus solitum iter ageret cum quodam suo discipulo, & itinerum ipsorum socio nomine Raterio, monasterii sancti Petri monacho, post comestionem, dum micarum fragmenta in suo sinu cerneret, vultu hilari dixit: Utinam adessent qui has micas comederent. Mox ad hanc vocem hominis Dei, parvi volucres adfuerunt, & quod optaverat sanctus, adimpleverunt.

10. Alio quoque tempore idem vir Domini sanctus, ad quemdam presbyterum, gravi infirmitate laborantem, rogatus venit, & mox oratione pro eo ad Dominum fusa, sanitati protinus restitutus. Post paucos igitur dies ipse presbyter beato Dei famulo Amico unum par boum, equamque unam cum capribus, ovibusque numero quadraginta, ac pani brachia quindecim, Domino & sancto viro gratias agens, fideliter attribuit; quæ omnia sanctus vir jam superius memorato monacho Raterio tradidit, ipsique hæc egenis dispertiri præcepit, qui mucrone avaritiæ percussus panum sibi retinuit, reliqua vero ut fuerat imperatum, dispendit, quod virum Dei minime latuit. Mox autem ut illum vidit, percunctari cœpit de distributione prædictarum rerum, quibus, & qualiter erogasset. Domine, inquit, omnia ut mihi jussisti, expendi. Cui homo Dei sensit arridens. At, inquit, de panno, quid? de quo tibi bracas fuere putasti? Quo audito, monachus ille valde erubuit, genibusque ejus provolutus, veniam postulavit. Cui sanctus Dei Amicus pœnitentiam indicens, ait: Vade, iterumque pauperibus pannum ipsum tribue, unicuique brachia dans quinque.

Discipuli occultum scelus cognoscit.

11. Interea causa exstitit, ut pro utilitate monasterii domno PETRO venerandæ memoriæ ejusdem loci abbate jubente, fornax calcaria construeretur: quapropter Amicus Dei famulus e monasterio egressus ad locum venit, in quo præfatus Abbas

Periculum miraculo evadit.

bas

ANN. CH. CIRCA. 1045 3. Nov.

bas cum aliquantis fratribus morabatur, ibique secundum ipsam calcis machinam assedit, quo in loco grandia robora rusticorum manibus per acclivia montis præcipitata confregerunt quemdam molarem lapidem, qui grandissimo impetu corruens, videbatur ipsum Dei famulum Amicum totamque calcariæ machinam comminuturus. Sed mirum in modum, dum præcipitando ad hominem Dei pervenit, cum admiratione omnium, eximium saltum faciens, sine cujuslibet læsione transivit.

12. Presbyter quidam fuit in partibus Furconensium, cujus viscera impræviso casu ita crepuerant, ut omnia in unum collecta viderentur. Qui audiens opinionem sancti viri Amici, nimium fidens; quodam die omnibus suis ignorantibus, solus arripuit iter; & vix tandem per decem dies ad sancti viri mausoleum nimium fatigatus devenit. Prostratus igitur circa sancti viri corpus, lacrymis & precibus Domini misericordiam & sancti Amici incessanter precabatur. Circa pullorum vero cantum fratribus in coacta Domino laudem referentibus, apparuit sanctus Amicus eidem presbytero in visione dicens, super tumulum suum sedens: Quid, inquit, habes, fili, & tantum cur lamentaris? Et ille: Domine, inquit, tanta infirmitate, tamque turpi detineor, quod mallem mori, quam vivere. Et sanctus: Ostende mihi, inquit. In ipsam autem ægritudinis ostensionem applicans vir Domini Amicus, ut videbatur, albis indutus vestibus, impressit tres suos digitos, ex parte qua crepitudo inerat, ac impressione in modum apis aculei pungentis facta abscessit. Mox presbyter ille a somno exurgens sanus & incolumis, Deo gratias reddidit, & sanctum Amicum suæ salutis auctorem, semper miro coluit affectu.

INDEX HISTORICUS PARTIS PRIMÆ SÆCULI SEXTI BENEDICTINI.

Littera (a) *initium paginæ usque ad medium;* (m) *medium usque ad finem;* (n) *notulas marginis inferioris designat.*

* *Monasteriorum nomina & series habentur sub voce* Monasterium.
* *Typographica vocabula Italicis typis distinguuntur.*

A.

Du-

Gui-

Letal-

Monasteria.

S. Gisle-

N

O

Oddo

P

Pup.

Ro-

Taren-

V

Ursus

Y & Z

INDEX MORALIS
PARTIS PRIMÆ
SÆCULI SEXTI BENEDICTINI.

INDEX ONOMASTICUS
VOCUM BARBARARUM ET EXOTICARUM
PARTIS PRIMÆ
SÆCULI SEXTI BENEDICTINI.

Inge-

FINIS.

